

IO. ALBERTI FABRICII

SS. THEOL. D. ET PROF. PVBL.

**BIBLIOGRAPHIA
ANTIQUARIA**

SIVE

I N T R O D U C T I O

IN

N O T I T I A M S C R I P T O R V M

QVI

**ANTIQUITATES HEBRAICAS GRAECAS
ROMANAS ET CHRISTIANAS SCRIPTIS
ILLVSTRARVNT.**

EDITIO TERTIA

**EX MSCPTO B. AVCTORIS INSIGNITER
LOCVPLETATA ET RECENTISSIMORVM
SCRIPTORVM RECENSIONE AVCTA
STVDIO ET OPERA**

PAVLLI SCHAFFSHAUSEN P. P.

HAMBVRGI,

APVD IOANNEM CAROLVM BOHN

MDCCLX.

THE STATE OF TEXAS
COUNTY OF [illegible]

Know all men by these presents, that [illegible]

of the County of [illegible] State of Texas, for and in consideration of the sum of [illegible] Dollars, to [illegible]

to [illegible] the sum of [illegible] Dollars, to [illegible]

to [illegible] the sum of [illegible] Dollars, to [illegible]

to [illegible] the sum of [illegible] Dollars, to [illegible]

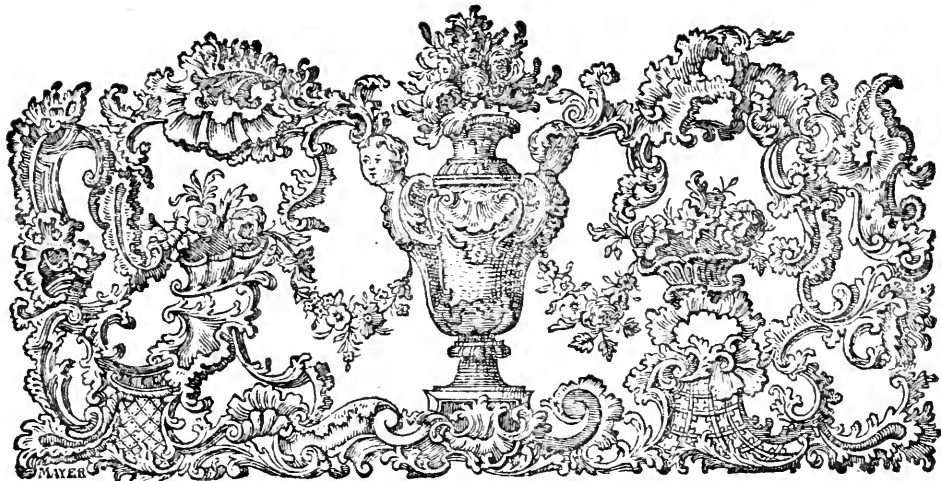
to [illegible] the sum of [illegible] Dollars, to [illegible]

to [illegible] the sum of [illegible] Dollars, to [illegible]

WITNESSETH my hand and seal this [illegible] day of [illegible] 19[illegible]

[illegible]

[illegible]

PAVLLI SCHAFFSHAVSII PRAEFATIO.

ouam huius bibliographiae a B. Fabricio, summo saeculi nostri Polyhistore, composita editionem quum pararet bibliopola, Ioan. Carol. Bohnius, Vir honestissimus, me adiit rogauitque, vt huius editionis curam susciperem. Suscepi vero hoc ipsum negotium quam lubentissime hisce potissimum de causis, primum quod hac ipsa re pietatem, qua Praestantissimum Fabricium, Praeceptorem olim meum fidelissimum et colui et adhuc colo, publice declarare me posse intellexi; deinde quoniam ea fuit liberalitate Celeberrimus Fabricii gener, Hermannus Samuel Reimarus, Vir Eruditissimus, Collega mihi

Vol. I. * con-

P R A E F A T I O.

coniunctissimus, ut ipsum illud exemplar, cui accessiones, quibus hunc librum augeri voluit, alleuerat Fabricius, beneuole mecum communicaret; denique quoniam, quod in hoc libro pertractatur argumentum ad illud spectat litterarum genus, quo ab eo inde tempore, quo ad litterarum studia animum applicui, vehementer me delectari memini. Hisce igitur, quas iam recensui, caussis permotus, quam primum consilium mihi suum aperuerat bibliopola, ad curandam huius libri editionem me accinxi. Quam igitur ut, quantum fieri posset, accuratam lectoribus traderem, eos in primis libros, qui in antiquorum populorum moribus ritibusque illustrandis versantur, recentissimis temporibus post obitum B. Fabricii editos, familiares mihi reddidi, quae in iis occurrerent antiquis ritibus illustrandis inferuentia, cum cura excerpens. Horum igitur librorum et quae ex iis excerpta sunt recensioem mihi tantum, reliquas vero, quibus hic liber insigniter locupletatus est, accessiones omnes Fabricii industriae atque eruditioni tribuas velim. Mihi vero id negotii datum esse credidi, ut suo quaelibet accessiones loco infererentur; simulque ut, quam accuratissime emendatissimeque fieri posset, haec prodiret bibliographiae editio. Qua quidem in re nouum beneuolentiae amorisque in me sui documentum extare voluerunt, Viri Humanissimi, Ioan. Christian. Wolfius et H. S. Reimarus, Collegae mihi Amicissimi. Hi enim, et Wolfius quidem, quantum per valetudinis conditionem fieri potuit, eos quibus instructissima bibliothecae et publica, et priuata Reimariana superbiunt libros praestantissimos non solum beneuole mecum communicarunt, sed consiliis etiam sapientissimis me adiuuerunt; nouoque hoc, quod in me vel potius in Fabricium contulerunt beneficio orbem eruditum, in quem immortalia exstant eorum merita, valde sibi deuinxerunt. Dedit quoque mihi amoris in me sui signum Vir Clarissimus, Ioannes Ioachimus Schwabius, Fautor atque Amicus maximopere mihi colendus, quod eos libros, quorum apud nos non erat copia, quibusue Lipsiensium bibliothecae erant ornatae, beneuole

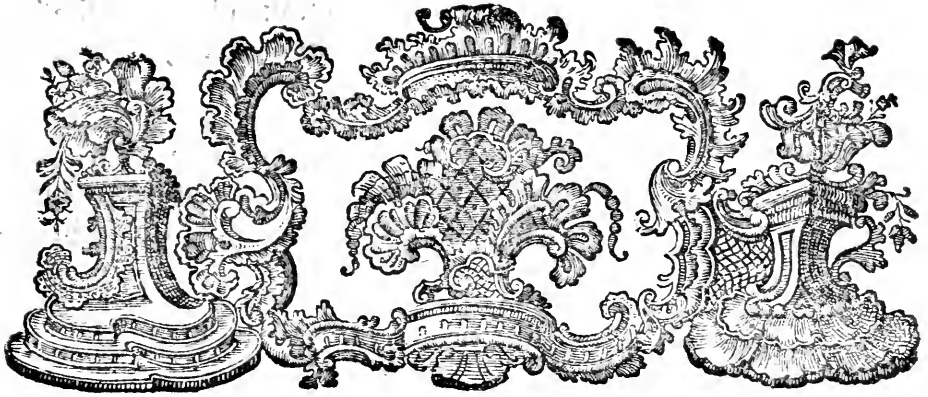
P R A E F A T I O.

uole euolueret, quae mihi vsui essent excerpens mihi que liberaliter suppeditans. Quod amoris atque beneuolentiae genus mihi gratissimum fuisse vt intelligat, omni contendam studio. Quanquam vero vt emendatissima atque instructissima esset haec noua editio vehementer annisus sum; tamen haud difficulter praeuideo, et rerum varietate distinctarum copia, et preli ob instantes nundinas Lipsienses adhibenda festinatione fieri potuisse, vel quod comperi, factum esse, vt et menda sparsim subreperent, et libri aut integra argumenta, quibus augeri liber hicce potuisset, sint omissa. Humanitate autem aequi lectoris fretus confido, eum hos qualescunque defectus beneuole esse interpretaturum, recordantem, nihil esse omni ex parte perfectum, nec fieri posse, quin tanta rerum mole aliquando animus ita obruatur, vt vel quaedam minus accurate videat, vel adiicienda effugere patiatur. Gratissimum vero mihi fore significo, si Viri eruditionis laude praestantes rei que antiquariae periti eas, quibus haec bibliographia locupletari possit, obseruationes mecum communicent: quas quidem supplementis, quibus hunc ipsum librum eruditorum accommodabo, vsibus inferendas curabo. Neque enim concedam, vt in expoliendo praestantissimo hocce opere segnem deprehendam, sed quodcunque a muneris mei negotiis vacuum mihi erit tempus, omne tere eidem exornando impendam. Quare operam dabo, vt, quam primum ea rerum mihi suppetet copia, quae iustae magnitudinis volumen conficiat, in lucem supplementorum illud volumen exeat. In quo quidem et reliquos thesauri Vgoliniani tomos, quorum notitia tum, quum haec bibliographiae editio prelo subiiceretur, nondum ad me peruenerat, et praestantissimum Tantoque Rege dignum opus, quod picturas in Herculano repertas, Regisque, tum vtriusque Siciliae, iam Hispaniae iussu in aere incisas doctissimorumque virorum commentariis illustratas exhibet, cuius exemplar felici fidere in bibliothecam Viri longe Experientissimi Eruditi-

P R A E F A T I O.

tissimique, Gottfr. Iac. Iaenischii, M. D. quem Hamburgensium Aesculapium vere dixeris, transit, accurate recensebo. Neque vero ignorare te volo prudentissimum, quod cepit bibliopola, Vir integerrimus, consilium. Is enim, etiamsi distracta fuerint huius editionis exemplaria, noua ut paranda sit editio, eam tamen ad huius ipsius editionis exemplum recudendam curabit, accersionesque omnino omnes in supplementa conii-ciet. Exposui tibi, L. B. huius editionis, quam diu anxie flagitasti, ornamenta. Tu vero iisdem largiter fruire, meis-que tibi inferuendi studiis, vel ob hanc causam, quod B. Fabricii manibus sacra fuerunt, faue. Ser. d. V. Aprilis A. R. S. C I D I O C C L X.

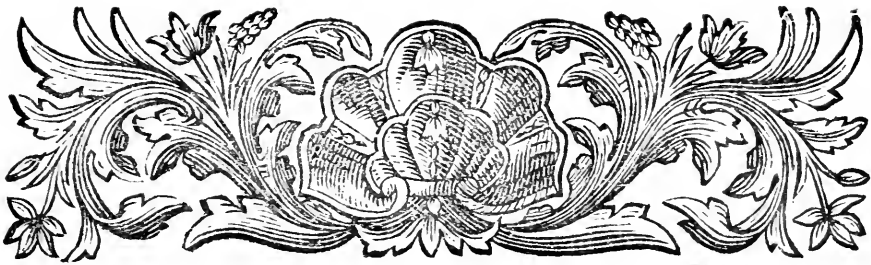

IO. ALB. FABRICII
P R A E F A T I O
PRIORIBVS EDITIONIBVS
PRAEMISSA.

Bibliographia haec priuatarum more praelectionum
primum a me tradita, totaque consecrata fuit pro-
gressibus et captui studiosorum Iuuenum, fre-
quentantium Gymnasium huius Urbis, quod hoc
ipso anno * bonis vt voueo speroque auspiciis
celebrabit primum suum Iubilaeum, siue memoriam saecularem
Musei huius publicaeque virtutum, pietatis et bonarum littera-
rum officinae, Optimorum Patrum cura ante hos centum annos
conditae atque dedicatae. Primus hic est atque vnicus e priua-
tarum mearum scholarum commentariis, quem emittere in vul-
gus ausus sum, ne describentium fatigaret manus, nec inemen-
dator forte ab aliquo inconsulto in publicum praecipitaretur.
Argumentum atque conatum propositi haud improbaturos con-
fido eruditos homines, quibus constat quantum vsum praebeat,
quantoque ad omne scriptorum sacrorum, externorum genus
intelligendum sit subsidio dilucida et accuratior cognitio Antiqui-
tatis.

tatis. Ad huius caliginem quae eam vndique obsedit dispellendam, et illuminandas remotissimarum ab aetate nostra rerum tenebras innumerorum virorum doctorum ingenium atque industria a renatis vsque litteris magna cum laude elaborauit, quorum in noticiam vt sensim tirones introducerentur, et ad studium ipsum amplectendum, quod eruditissimo cuique semper fuit in deliciis, inflammarentur, hanc telam sôloce filo texui. Quanta illi desint ad perfectionem, vel quae in ea possint ab acerbo aliquo censore carpi ac reprehendi, ipse bonam partem pulchre video, sed video etiam quotidie multa et multos reprehendi strenue ab iis, qui nihil melius praestant. Iucundum tamen est mihi, quaecumque studium quod hactenus rei litterariae pro exigua mea parte impendere conatus sum, non paucis doctis, aequis et candidis hominibus minime displicuisse, & ab humanitate ipsorum relictum mihi fuisse locum emendandi me meaque. Itaque et huic libro non adeo metuo ab illorum similibus, dissimiles nemo sanus curet, quorum inhumana iniquitas non modo auribus caret, quod de ventre aiunt, sed quod magis mirum in homine litteris contrito et miserandum est, sensu sui. Vnum de quo apud eruditos excusatum me volo, non praeterierim, vt ne scilicet vertant mihi vitio, quod Disputationes Academicas nostratium Germanorum hinc inde, rarius tamen retuli in censum, quarum aliquas iudicabunt illi fortassis debuisse me habere, *ὄυδ' ἐν λόγῳ, οὐδ' ἐν ἀριθμῶ.* Ac scio quam iustissima aestimatione ex illis multae contemnantur ac praetereantur, sed alias vicissim expertus sum lectu esse dignissimas, et multa complecti paucis foliis, quae magna aliquando volumina patiuntur a nobis desiderari. Vt igitur tironum praecipue nostrorum consulerem captui et studiis, qui disputationes eiusmodi facilius possunt parere, extra glebam licet in qua natae sunt rarius conspici solitas, earum quae in curiosiore aliquo Antiquitatis argumento versantur, licet non plane elaboratissimarum, mentionem subinde omittere nolui. Praetermissa adiungere, emendareque quae perperam posita sunt, posterius temporis studium erit: nunc vt breuis conspectus totius Voluminis oculis pateat tuis, en Tibi argumenta capitum quibus illud dispertui:

ELENCHVS CAPITVM.

I. De Scriptoribus Generalibus Antiquitatum Hebraicarum.

Notitia Antiquitatum Hebraicarum hauriendae sacris litteris, earumque interpretibus Iudaeis et Christianis rerum Hebraicarum peritis. 1. Ex Philone et Iosepho. *ibid.* Ex Talmude utroque, eius Mishna et Gemara, interpretibus Iudaeis et Christianis. 2. De Mosis Maimonidis, Iacobi ben Ascher aliorumque Epitomis Talmudicis. 3. Quanta fide digni scriptores Talmudici et Iudaei recentioris aetatis. 4. De corporibus Antiquitatum Hebraicarum, quae Christiani scriptores moliti sunt. 5. De Christianis qui sparsim in commentariis et Lexicis, vel aliis scriptis suis Antiquitates Hebraicas illustrarunt. 6. Opera inedita vel promissa Balthasaris Scheidii τοῦ μακροχίτου, B. D. Iosuae Arndii et Rev. Theodori Dassouii. 7. Compendia Antiquitatum Hebraicarum. 8. Scriptores qui unum aliquod argumentum professi, plura Antiquitatum capita attigerunt. 9. Scriptores de ritibus recentium Iudaeorum pro varia natione et secta diuersis, nec vnus generis. 10. Delineatio thesauri Antiquitatum Hebraicarum. 11. Index thesauri antiquitatum hebraicarum Vgoliniani. pag. 1.

II. De Aegyptiorum, Persarum, Carthaginensium aliarumque Gentium, tum de Graecarum Antiquitatum Generalibus Scriptoribus.

Scriptores de Antiquitatibus Aegyptiorum. 1. Persarum. 2. De Antiquitatibus Punicis sive Karthaginensium. 3. De Germanicarum Antiquitatum studio non negligendo, et scriptoribus praecipuis eas enarrantibus. 4. Delineatio thesauri antiquitatum Germanicarum. 5. De scriptoribus Antiquitatum Graecarum. 6. 7. Sigillatim Laconicarum. 8. Atticarum. 9. De Antiquitatibus aliarum Ciuitatum vel Insularum. 10. Index thesauri Antiquitatum Graecarum Gronouiani. 11. pag. 37.

III. De Romanarum Antiquitatum Scriptoribus generalibus sive vniuersalibus.

De Scriptoribus qui ante Rosinum Antiquitates Romanas condere instituerunt. 1. De Io. Rosino. 2. Tho. Dempstero et Andrea Schotto. 3. De variis compendiis Antiquitatum Romanarum. 4. De aliis Antiquitatum Rom. scriptoribus. 5. De Georgii Hieron. Welschii et Flamini Vaccae affectis vel ineditis operibus. 6. De scriptoribus Miscellaneis Antiquitates Romanas illustrantibus. 7. 8. 9. 10. Bernardi de Montfaucon antiquitas explicatione et schematibus illustrata. 11. De thesauris antiquitatum Romanarum Graeuiano et Sallengriano et Poleni supplementis. 12. Conspectus thesauri antiquitatum Romanarum Graeuiani. 13. Conspectus noui thesauri antiquitatum Romanarum Sallengriani. 14. Io. Poleni supplementa noua in Romanas et Graecas Graeuii et Gronouii antiquitates. 15. Index scriptorum, antiquitates Romanas illustrantium, thesauris Italiae ac Siciliae Graeuiano-Burmamianis insertorum. 16. Index alphabeticus scriptorum, qui in utroque thesauro Graeuiano et Gronouiano itemque Sallengrii nouo thesauro antiquitatum Romanarum, Poleni supplementis nouis et thesauris Italiae ac Siciliae Graeuiano-Burmamianis continentur. 17. pag. 89.

IV. De Scriptoribus Generalibus Antiquitatum Christianarum.

Lexica Antiquitatum Ecclesiasticarum. 1. Syntagmata et Compendia de Antiquitatibus Ecclesiasticis. 2. De Romanae et Ecclesiarum Occidentalium ritibus scriptores. 3. De ritibus Ecclesiae Graecae aliarumque Orientalium. 4. Scriptores de vita et moribus Veterum Christianorum. 5. De conuenientia rituum Christianorum cum Iudaicis atque Ethnicis. 6. Scriptores Miscellanei Antiquitatum Ecclesiasticarum. 7. Ritus Ecclesiastici descripti ordine temporis quo obtinere coeperunt. 8. Per rituum diuersitatem Communionis Ecclesiasticae vinculum haud solui. 9. Ritus externos omnes nequitiam esse improbandos vel negligendos. 10. Delineatio thesauri Antiquitatum Ecclesiasticarum. 11. pag. 158.

V. De Scriptoribus veterem Geographiam ac Chorographiam illustrantibus.

Studii Antiquitatum diuisio et partes. 1. Archaeographia a Iac. Sponio descripta, diuisaque octo capitibus. 2. Vt in Historia sic in Antiquitatum studio Geographia vetus et Chronologia nequitiam omittenda. 3. Geographiae sacrae et de terra sancta ac Hierosolyma scriptores veteres ac recentes. 4. 5. Geographia Nubiensis, Abulfeda etc. 6. Antiqui Geographi Graeci. 7. Latini. 8. De tabulis Geographicis. 9. Geographia vetus ciuilis per compendium a recentioribus tradita. 10. Eadem plenius et uberius exposita. 11. Parallela veteris et nouae Geographiae. 12. Lexica Geographica. 13. Scriptores qui certas regiones speciatim persequuti sunt, et de Geographia medii ac sequioris aeni, quae magnam partem adhuc illustranda desideratur. Difficulter id fieri posse nisi recens Geographia plenius

CAPITVM.

plenius et accuratius tradatur. *ibid.* 14. 15. *Geographiae veteris Ecclesiasticae scriptores, et Notitiae Episcopatum.* 16. pag. 180.

VI. De iis, qui descriptionem veteris Urbis Romae ediderunt.

Esti ampla et splendida, veteris tamen vix umbram refert Roma hodierna. Ios. Scaligeri, Petri Serruicrii et Iani Vitalis in hanc rem Epigrammata. 1. De veteris Romae nomine. 2. Originibus. 3. Pomoerio, portis, incrementis et amplitudine Scriptores. 4. Obiter de aliis urbibus amplissimis. *ibid.* De XIV. regionibus Urbis Romae et de viis publicis. 5. De septem Collibus et de Capitolio. 6. De urbis aedificiis publicis ac priuatis, multitudine incolarum etc. 7. Scriptores complures qui Veterem Romam eiusque ornamenta, rudera ac reliquias descripserunt. 8. 9. 10. 11. 12. Incrementa et magnitudo Romani Imperii. 13. Noua Roma CPolis. 14. pag. 212.

VII. De Scriptoribus qui Chronologiam Technicam et Historicam tradiderunt.

Chronologia duplex, Technica et Historica. 1. Historicae scriptores veteres ante Eusebium. 2. De Eusebii Chronico. 3. Chronologi post Eusebium Graeci. 4. Latini. 5. Arabes id. Recentiores praecipui. 6. Scriptores Chronologiae Technicae. 7. Parum utilis quorundum in minutis et incertis *περὶ ἐπετηδῶν*. 8. Chronologorum dissidia circa annum natalem CHRISTI. 9. Idea Chronologica rerum praecipuarum, digesta per sex annorum millenarios. 10. Subsidia Chronologica quaedam enumerata, ex quibus in gratiam studiosorum duo h. l. subiecta exhibentur, Index Archonium Atheniensium et Pontificum Romanorum Alphabeticus. 11. pag. 230.

VIII. Scriptores de Diis, Geniis, Sanctis &c.

Antiquitatum diuisio in sacras, politicas, militares, litterarias et priuati usus atque domesticas. 1. In sacris iterum varia consideranda, ac primo dicendum de religiosi cultus obiecto, siue Diis quibus sacra facta. 2. Gentes nullae Atheae. 3. DEI cognitio usque quaque testata. Theologiae Naturalis atque Ethnicae scriptores. 4. De origine Idololatriae: et quomodo tot Gentibus placuerit multos colere Deos, quum ratio vnum esse Deum suadeat? 5. Pro minime culta quaecunque vel prodesse vel nocere possent, et astra atque aliae res naturales, vel homines eorumque affectiones, vel geni ac daemones. 6. Dii et Deae, boni et mali. Solitarii et cum aliis culti Dii; *ὀνομασθέντες* et Cabiri. 7. Varia nomina et cognomina iisdem tributa Diis, ex varia occasione. 8. Vnius summi DEI cultus; Peri DEI nomina et attributa. Cabbalistarum Sephiroth et Kelisoth. Scriptores Theologiae Iudaeae. 9. SS. Trinitatis agnitae vestigia apud Iudaeos et Ethnicos. 10. Scriptores de Deastris Syrorum et aliarum Gentium Orientalium. 11.

E L E N C H V S

De Persarum et aliarum gentium Heliolatria. 12. De Selenolatria, cultu stellarum, elementorum etc. apud varios populos. 13. De Idololatria Aegyptiorum ac Graecorum, et vtra absurdior? 14. De Diis Romanorum, 15. Gallorum et Germanorum veterum, aliorumque populorum. 16. Scriptores de Diis gentium generales. 17. Numinum in imaginibus praesentia atque ex iis emigratio et euocatio. 18. Idolorum ornamenta, vestes, nimbi, circumgestatio, ablutio, proiecctio, verberatio, execratio. 19. Deorum variae classes ac veluti gradus. 20. Dii tutelares certarum regionum urbiumque. Vesta, Fortuna etc. 21. Dii artium, rerumque variarum praesides. 22. Antonii Macedo Dii tutelares Orbis Christiani. 23. Patronatus et praefecturae super certa vitae genera et beneficia, vel malis certis auerruncandis in Ecclesia Romana Sanctis assignatae. 24. Apotheosis et Consecratio. 25. Canonizatio, siue hominum post mortem inter sanctos relatio. 26. Scriptores selecti de Angelis eorumque ordinibus. 27. De Geniis, Laribus, Lemuribus. 28. De cultu Angelorum, Sanctorum, Eucharistiae, Crucis, imaginum et reliquiarum apud Christianos. 29. pag. 303.

IX. De Templis, Altaribus, locisque sacris et Asyliis Iudaeorum, Ethnicorum et Christianorum.

*De Templis ante exitum Israelitarum ex Aegypto. 1. De Tabernaculo Mosaico. 2. De Templo Hierosolymitano Salomonis et secundo Zorobabelis (quod instauravit et muniuit, ornauitque Herodes.) Scriptores Iudaei, 3. et Christiani. 4. 5. 6. Quo nomine dedicatum Salomonis templum, et templa duo ad Hierosolymitani exemplum condita a Samaritanis et Onia Pontifice: 7. De ara, arca foederis, columnis et aliis ad templum pertinentibus. 8. De synagogis et profuechis Iudaeorum. 9. Gentes quae religiosum putarunt nullis templis, aris et simulacris nullis Numen colere. 10. Luci sacri. 11. montes siue excelsa. 12. De templis gentilium. 13. 14. 15. 16. Templorum ornamenta. 17. Urbes neocorae. 18. Naïda ad exemplum maiorum templorum consecra et venum exposita. 19. De aris Gentilium. 20. De templis ceterum Christianorum eorumque altaribus, ambonibus, vasis et ornamentis. 21. 22. 23. Templorum dedicatio et consecratio. 24. Religiosa templorum veneratio et immunitas vt pro asy-
lis essent. 25. pag. 386.*

X. Scriptores de Festis Iudaeorum, Ethnicorum & Christianorum.

De festis et anno Iudaeorum. 1. 2. De cultu septimae diei, Via Sabbati etc. 3. De Sabbato Deuteroproto. 4. De neomeniis. 5. De festo Paschatos. 6. Moscaptium et supplicio destinatum in illo dimittendi. ibid. De festo Pentecostes, Tabernaculorum, aliisque. 7. De anno Iubilaeo Iudaeorum, Romanorum et Christianorum. 8. De festis et anno Graecorum. 9. 10. 11. Romanorum 12. 13. De

De Christianorum Sabbato et die Dominica. 14. *De eorum diebus festis aliis.* 15. 16. *Festa Muhamedanorum.* 17. *Dies nefasti, Aegyptiaci.* 18. pag. 423.

XI. De Sacrificiis, precibus, concionibus aliisque sacris, disciplinis et caerimoniis, Iudaeorum, Ethnicorum et Christianorum.

Scriptores de Sacrificiis Iudaeorum. 1. 2. ἀβρωποδουία Iudaeis prohibita, aliis frequentata Gentibus. 3. De obiecta Iudaeis recentibus effusione sanguinis infantum Christianorum. 4. Mos victima sancicndi foedus. 5. Sacrificia Ethnicorum. 6. 7. Diuersis Diis diuersa sacra, diuersa animalia, diuersae plantae consecratae. 8. De animalibus, plantis, gemmis etc. Biblicis, et de typis scriptores. 9. De sacrificiis Christianorum suae precibus. 10. De precibus Iudaeorum et Muhamedanorum. 11. Ethnicorum 12. De benedictionibus et diris Iudaeorum, Ethnicorum et Christianorum. 13. De hymnis Iudaeorum, Ethnicorum et Christianorum. 14. De Musica et Musicis instrumentis. 15-17. De Concionibus Iudaeorum 18. et Christianorum. 19-21. De coetibus sacris, tempore et more conuocandi, campanis etc. 22. De acclamationibus et plausu. 23. De Sacramentis V. T. circumcisione et Paschate. 23. De Sacramentis Noui Test. Baptismo 25. et Eucharistia. 26. De poenitentia publica 27. et quatuor reliquis quas Ecclesiae quaedam Sacramentis adscribunt. 28. De processionibus sacris, 29. peregrinationibus religiosis. 30. Ieiuniis 31. flagellationibus et aliis disciplinis voluntariis 32. Sacrorum rituum ac caerimoniarum miscella quaedam 33. pag. 485.

XII. De diuinationibus, Vatibus, miraculis, Magia, iuramentis et votis, scriptores.

De diuinatione vniuersè. 1. De centum circiter diuinationum generibus quae ordine Alphabeti recensentur. 2. Prophetiae veri falsque. 3. Miracula vera et falsa. 4. Φαρμακεία, amuleta, fascinoes et alia Magica. 5. De iurandi religione 6. de iuramentis Hebraeorum. 7. Graecorum. 8. Romanorum. 9. Christianorum, ubi etiam de iis, qui ab omni iuramento ducerent sibi abstinentium esse. 10. De iuramentis Muhamedanorum et aliarum gentium. 11. De votis Hebraeorum et Gentium, ubi etiam de vere sacro Romanorum. 12. De votis Christianorum. 13. pag. 591.

XIII. Scriptores de Sacerdotibus, Ordinibusque sacris, Monachis et Beneficiis Ecclesiasticis.

Distinctio inter Clericos et Laicos. 1. Sacerdotes iidem et Reges, et de Pontificatu maximo Christianorum Imperatorum. 2. Episcopatus Principum circa externa Ecclesiae, et Pontificum arrogatum ius in Principes. 3. De Sacerdotibus Veterum Hebraeorum. 4. 5. De Sacerdotibus Aegyptiorum, Graecorum, aliarumque gentium. 6. Sacerdotes feminae. 7. De Sacerdotibus Romanorum.

8. 9. *De sacris Ordinibus, Ecclesiae Christianae nascenti propriis.* 10. 11. *De Ordinibus communibus cum succedente aetate.* 12. 13. 14. *De Ordinibus sacris deinceps demum superinductis.* 15. 16. 17. 18. 19. 20. *De vocatione Ministrorum Ecclesiae.* 21. *Ordinatione suae Consecratione.* 22. *De beneficiis Ecclesiasticis* 23. *De Monachis eorumque Ordinibus et institutis* 24. 25. pag. 633.

XIV. Scriptores de Republica ac Magistratibus Hebraeorum, Graecorum et Romanorum.

De Republica Hebraeorum. 1. *Syndrio magno.* 2. *Iure Regio.* 3. *Aechmalotarchis etc.* 4. *De Politia Aegyptiorum.* 5. *Graecorum Respublicae.* 6. *Atheniense et Laecdaemoniorum.* 7. *De Corpore Achaico et Aetolico.* 8. *De Rep. et Magistratibus Romanorum.* 9. 10. 11. 12. *Inauguratio, Insignia, tituli* 13. *Ordines in Rep. Nobilitas, ius Ciuitatis etc.* 14. *Notitia Dignitatum utriusque Imperii.* 15. *De Rebuspublicis commentitiis.* 16. pag. 687.

XV. Scriptores de Legibus, Comitibus, Iudiciis, Poenis, Seruisque Hebraeorum, Graecorum, Romanorumque: Et de Sanctionibus et Iudiciis Christianorum Canonicis atque Synodicis.

De Septem Praeceptis Noachi. 1. *Legibus Moisaicis.* 2. 3. 4. 5. *Legumlatores Gentium.* 6. *Leges Atticae et Laconicae.* *ibid.* *Aegyptiorum.* 7. *Romanorum.* 8. *Comentus et Comitibus.* 9. *Judicia Hebraeorum.* 10. *Graecorum.* 11. *Romanorum.* 12. *Christianorum Concilia et Canones Ecclesiastici.* 13. *Poenae Hebraeorum.* 14. *Excommunicatio Ecclesiastica.* 15. *Graecorum, Romanorum et aliarum Gentium.* 16. *De Seruis et eorum manumissione.* 17. pag. 733.

XVI. Scriptores de rebus, censu, decimis, primitiis, vectigalibus, aerario, salariis, immunitate, testamentis, nundinis, auctioibus, numis, vsura, abaco, mensuris, ac ponderibus.

De aerario et rebus Regum Israelis. 1. *De Decimis ac Primitiis apud Iudaeos et alias Gentes.* 2. *De rebus et vectigalibus Graecorum, Persarum etc.* 3. *De Romanorum vectigalibus, aerario, censu, et rationariis Imperatorum.* 4. *De immunitate, largitionibus, salariis.* 5. *De testamentis.* 6. *De nundinis, auctioibus, tabulis nouis etc.* 7. *De commerciis et navigatione veterum.* 8. *De numis veterum.* 9. *Hebraeorum et aliorum Orientalium.* 10. *Graecorum.* 11. *Romanorum.* 12. *Germanorum, Gallorum etc.* 13. *Historia numismatica.* 14. *Siglae in numis et antiquis Inscriptionibus.* 15. *De Abaco.* 16. *Vsuris.* 17. *Mensuris et ponderibus.* 18. pag. 766.

XVII. Scriptores de re militari veterum et nautica.

Gabr. Naudaei Bibliographia Militaris. 1. *Scriptores de re militari Hebraeorum.* 2. *Persarum, Graecorum, Gothorum, Germanorum.* 3. *Praecepta militaria.*

militaria. ibid. De Re militari Romanorum. 4. Belli indictio, signum pugnae, tessera militaris, victoriae traditio, foedera etc. ibid. De militia equestri. 5. Nauali. 6. Pedestri. 7. Usus Elephantorum, curruum et aliarum rerum in bello. Castra, acies, ductores, exercitia etc. 8. Vexilla, aquilae. 9. Triumphi. 10. Stipendia, dona militaria, vacatio, missio, poenae, venatio. 11. Bellum an illicitum duxerint primi Christiani? 12. pag. 810.

XVIII. De Scriptoribus qui rem vestiariam veterum illustrauerunt.

Scriptores de re vestiaria Hebraeorum. 1. Graecorum et Romanorum. 2. Germanorum, Danorum etc. 3. Clericorum et Monachorum in Ecclesia Christiana. 4. De tegminibus et ornamentis capitis. 5. De coma. 6. De fuco et cosmetice, sartoribus etc. 7. De annulis. 8. De variis generibus vestium. 9. De bracciis, calceis etc. 10. Habitus lugentium. 11. De armis et vestitu militari. 12. De insignibus et arte Heraldica. 13. pag. 836.

XIX. De conuiujs et re cibaria veterum.

Scriptores generales de hoc argumento. 1. De more accumbendi ad mensam vel assidendi. 2. De coenaculis, mensis, lectis, poculis, patinis etc. 3. De tempore cibi capiendi. 4. De variis potus generibus. 5. De cibis omnis generis. 6. De abstinentia, frugalitate et luxu. 7. De variis ad mensam ritibus et de distributoribus aliisque qui ad mensam operam suam conferebant. 8. Sacra mensae et hospitii. 9. pag. 871.

XX. De Nuptiis, Puerperio, Natalitiis, Familiis et Nominibus.

Qui de nuptiarum ritibus vniuerse scripserunt. 1. De dote. 2. Sponsaliis, Benedictione, proclamatione. 3. Num potestati Ecclesiasticae apud Christianos subiectum sit matrimonium. 4. De variis ritibus nuptialibus. 5. De gradibus prohibitis. 6. diuortiis. 7. Abstinentia coniugum. 8. Coelibatu. 9. Secundis nuptiis. 10. Polygamia. 11. Natalitiis, Puerperio, nutricibus etc. 12. De cura virginum et adolescentium. 13. De Genealogiis et familiis. 14. Genera cognationis et adoptio. 15. Nomina Hebraeorum. 16. Graecorum. 17. Romanorum etc. 18. pag. 891.

XXI. De institutione, Scholis et de re litteraria.

De re litteraria Hebraeorum generatim. 1. De Scholis et Doctoribus Hebraeorum. 2. De aliarum Gentium Antiquitatibus Academicis et Scholasticis. 3. De Academia, Lyceo, Museo Alexandrino etc. 4. De aliis societatibus litterariis. 5. De Professoribus et discipulis, ratione docendi, lucubrationibus. 6. De recitationibus, auditoriis, Anagnostis. 7. De Scribis, librariis, antiquariis, libris, voluminibus, bibliopolis, et Bibliothecis. 8. De studiis veterum. 9. De charta

et quae eius loco, de stilo, calamo, atramento etc. 10. De litteris notisque hieroglyphicis, numeris, signis planetarum. 11. De typographiae origine et incrementis variis. 12. De aliis inuentis nouantiquis. 13. pag. 931.

XXII. De Veterum Ludis, Luxu, Aedificiis, Supellectile, statuis ac monumentis.

De ludis Hebraeorum. 1. Aliorum populorum Orientalium. 2. Graecorum, Romanorum etc. 3. Alea legibus vetita. 4. De ludo talorum, cottabo aliisque ludis coniuualibus. 5. De ludis et exercitiis Gymnasticis et de Amphitheatro. 6. De ludis Circensibus. 7. Ludo Troiae, et aliis ludis equestribus, etc. 8. De funambulis, et omni genere *ῥαυματοποιῶν*. 9. De ludis theatralibus et thymelicis. De mimis, pantomimis et *γελωτοποιῆς*. 10. De luxu veterum. 11. De aedificiis et partibus aedium. 12. 13. Balneis. 14. Statuis. 15. De vario genere supellectilis. 16. De vita priuata et ordinibus hominum priuatorum, collegiis opificum etc. 17. pag. 980.

XXIII. De luctu, funeribus, exequiis, conseruandorum cadauerum ratione et monumentis sepulcralibus.

De funerum et sepulturae ritibus generales scriptores. 1. De funeribus et luctu Hebraeorum, 2. Graecorum, Persarum. 3. Romanorum. 4. Aegyptiorum, Germanorum et populorum septentrionalium. 5. De funeribus Christianorum. 6. De medicato funere et mumiis. 7. De linteis et vestibus sepulcralibus et de rebus quae defuncto veluti secum asportanda permittebantur. De urnis sepulcralibus. 8. De pompa funebri, epulis, ludis, feriis sacrisque, coronis, lectis feralibus, loculis et laudationibus funebribus. 9. De lucernis sepulcralibus, sepulcristis, cryptis, catacumbis et monumentis sepulcralibus. 10. pag. 1020.

BIBLIOGRAPHIAE ANTIQUARIAE CAPVT I.

De Scriptoribus Generalibus Antiquitatum Hebraicarum.

Notitia antiquitatum hebraicarum haurienda e sacris litteris, earumque interpretibus Iudaeis et Christianis, rerum hebraicarum peritis. 1. Ex Philone et Iosepho. ibid. Ex Talmude utroque, eius Mischna et Gemara, interpretibus Iudaeis et Christianis. 2. De Mosis Maimonidis, Iacobi ben Ascher aliorumque epitomis talmudicis. 3. Quanta fide digni scriptores Talmudici et Iudaei recentioris actatis. 4. De corporibus antiquitatum hebraicarum, quae christiani scriptores moliti sunt. 5. De Christianis, qui sparsim in commentariis et lexicis, vel aliis scriptis suis antiquitates hebraicas illustrarunt. 6. Opera inedita vel promissa Balthasaris Scheidii, Iosuae Arudii et Theodori Dassouii, τῶν μακροβίων. 7. Compendia antiquitatum hebraicarum. 8. Scriptores, qui vnum aliquod argumentum professi plura antiquitatum capita attigerunt. 9. Scriptores, de ritibus recentium Iudaeorum pro varia natione et secta diuersis, nec vnius generis. 10. Delineatio thesauri antiquitatum hebraicarum. 11. Index thesauri antiquitatum hebraicarum Vgoliniani. 12.

I.

Vetustissima et certissima memoria antiquitatum hebraicarum ex *sacris litteris* haud dubie petitur, cuius interpretes siue Iudaei siue Christiani rerum harum periti et curiosi merito inter scriptores praesentis argumenti familiam ducunt.

Ex illis praecipue fide digni sunt, qui graece temporibus apostolorum Christi scripsere *Philo*,¹ quem, quum editio ab *Erico Benzelio*, archiepiscopo Vpfsaliensi, exspectata, nimis diu esset protracta, emendatum notisque illustra-

¹ Huius sublestant ducit fidem Chr. Schoettgenius hor. hebr. T. II. p. 39. et in libro: *Jesus der wahre Messias, aus der alten und reinen jüdischen Theologie dargethan und erläutert* p. 68. eundemque semiudaeum esse affirmat, in quo hebraicae ac chaldaicae linguae peritia, nec non tradit. oralium studium desideretur.

stratum duobus voluminibus in Folio Londini 1742. edidit *Thomas Mangey*, et *Flav. Iosephus* eruditissimo *Ed. Bernhardi*, (1697. 12. Jan. aet. 59. denati) sed quod dolendum imperfecto ² commentario illustratus. Cui insigni scriptori recensendo porro et expoliendo certarim olim suam addixere operam praestantissimi viri *Iac. Gronovius* Lugd. ap. Batauos, *Parissis Ioan. Boiuvinius*, et *Lipsiae Godfrid. Olearius*, qui autem vel aliis laboribus impediti, vel morte oppressi, consilium suum exsequi haud potuerunt. Feliciori autem fortuna in expoliendo Iosepho vsi sunt daumviri celeberrimi *Io. Hudsonus* et *Sigebertus Hauecampus*, quorum ille Iosephum emendatum atque castigatum edidit Oxoniae 1720. Fol. 2 Voll. hic autem cum integris virorum doctissimor. notis eundem cum manuscriptis praecipue Lugduno-Batauis collatum euulgavit *Amstelaedami* 1726. 2 Voll. in Fol. ad quam praestantissimam editionem nonnulla monuit *Io. Bapt. Ottrius* in spicilegio triticeo ex flauo *Flauii Iosephi* campo. *Tiguri* 1733. 4.

Philoni et *Iosepho* succenturiantur, qui hebraice libros V. T. illustrarunt, vt *Isaacus Abarbanel*, *Moses Alshech*, et ne de aliis in praesenti dicam, qui in Bibliis Buxtorfianis *Basileae* 1618 et 19 in folio editis, atque in Bibliis Hebraicis, *Amstel.* 1724. T. IV. in Fol. excusis exstant, *Aben Esra*, *R. Salomo*, *R. Leui ben Gerson*, *Dauid Camius* s. *Kimchi*, quorum notitiam et vitas ex *Bartoloccio* excerptas in analectis rabbinicis, *Vltraiecti* 1702. 8. editis, vtilissimo tiro-nibus har. litterarum libro, dedit *V. C. Adr. Relandus*, *R. Isaac*, qui etiam *Iarchius* vulgo appellatur, *R. Chiskias*, *R. Iacob de Leskas*, et *R. Obadias Sphorno*.

Ex Christianis S. Scripturae interpretibus hoc loco nominandi sunt *Seb. Munsterus*, *Paulus Fagius*, *Ioannes Drusius*, tum *Henricus Ainsworthus*, cuius praeclari in Pentateuchum commentarii exstant, *Ioannes* item *Lightfootus* in horis talmudicis et reliquis commentariis, atque *Christi. Schoettgenius* in horis talmudicis, nec non *Christo. Carwrightus*, *Iac. Altingius*, *Iac.* et *Ludov. Capelli*, *Ioannes Cocceius*, *Eduardus Pocockius*, *Seb. Schmidius*, *Cerberinus de sancto Iosepho*, in apparatu biblico, *Augustinus Calmet* in Commentariis in S. S. gallice *Parif.* 1707-1716. XXIII. Voll. in forma quadripartita editis, et 1724. VIII. Voll. in Folio recusis; et in dissertationibus, quas singulis voluminibus adiunxit, in linguam latinam versis a *Ioanne Dominico Mansi*. *Lucae* 1729. Fol. in linguam germanicam verti coeptis cum *Illustris Moshemii* obseruationibus, *Bremae* 1738. 8. cuius sex euulgatae sunt partes. *Adam. Erdm. Mirus*

² Tantum libros priores IV. antiquitatum, sed cum his pleraque Pentateuchi Mosaici ad leges ritusque Hebraeorum facientia explicant. *Oxon.* 1700. fol. Ceterum de Iosepho et *Philone* fusius egit *B. Fabricius* Lib. IV. c. IV. et VI. *Bibl. gr. s. Vol. III. p. 104. ff. et 228. ff.*

Mirus in Lexico antiquitatum biblicarum, et pauci quidam alii; nec non qui Leviticum librum illustrarunt *Aug. Varenius, Wolfgangus Franzius, Fridericus Spankemi*us T. III. Opp. aliique laudati Mich. Lilienthalio in archiuario biblico V. T. p. 191. quibus utinam liceret integrum D. Theodori Dassouii commentarium adiungere, cuius specimen tantum sub titulo Scholia Criticorum in Leviticum prodiit.

II. Alter veluti fundus atque fons, ex quo antiquitatum hebraicarum notitia petenda venit *Talmud* est, siue corpus iuris atque doctrinae iudaicae duplex, *Hierosolymitanum* et *Babylonicum*.³ Vtrumque constat *Mischnah* et *Gemara*. *Mischnah* quasi *δεύτερον* atque alteram legem, oralem nempe dixeris, textus et *νεμὲς* instar est, cui *Gemara* tanquam in commentarii vberioris vicem adiungitur, qui *Mischnam* siue *Mathnitam* explicat vel per *Baraita* siue sententiam et decisionem in scholis R. Chaia et R. Vfschaia traditas, vel per *Tosiftha* siue additionem ad *Mischnam*, vbi haec fuit concisior. Vide Buxtorfi lexicon Talmudicum p. 261 f. 2474. sq. et 452. et Io. Chr. Wolfii, Bibl. Hebr. P. II. p. 660 et 695. sq. *Mischnah* longe elegantiore purioreque stilo hebraeo rabbinico, licet conciso et abrupto, scripta est, faciliusque intelligitur, et maioris est auctoritatis fideique et antiquitatis quam *Gemara*, atque si Maimonidem⁴ audimus, circa Adriani Imper. tempora in litteras relata. *Gemara* tum ob alias rationes tum propter obscuriorem chaldaicum stylum admixtaque varia barbara vocabula longe difficilior et paucis intellecta, sedensque in tenebris et pluribus referta fabulis gerrisque et sententiis rabbinicis, aduersa fronte inter se concurrentibus, neque ante sextum a CHRISTO nato saeculum composita, quin immo recentiorum etiam temporum vestigia haud obscure prae se ferens, vt a Joanne Morino aliisque demonstratum fuit.

A 2

Tal-

³ Celeberrimus Christianus Schoettgenius, Horar. hebraicar. Tom. II. p. 817. et in libro, *Nejus, der wahre Messias*, p. 63. *Talmud* haud genuinum esse, ex quo antiquitatum hebraicarum notitia hauriatur, fontem, sed, eidem post sacras litteras et Targumim, libros Iudaeorum, ante opus Talmudicum conscriptos, imprimisque librum Sohar substituendos esse, probare vehementer contendit. Hanc Schoettgenii sententiam sub examen vocarunt et Summe Venerabilis ecclesiarum Lubecensium Praeful, Io. Gottl. Carpzovius in praefat. apparatusi historico critico antiqq. S. C. et gentis hebraeae praemisissa; cui respondit Schoettgenius in specimine antiquitatum hebraicarum ex libro Sohar, Dresdae 1751. programmatis loco edito: Et Blasius Vgolini in epistola ad Chr. Bened. Michaelis. Venetijs 1748. 4.

⁴ Vide ad Codicem Avoda Sarah T. 4. edit. Surenhusii p. 369. vbi argillae Adriani mentio. Alii putant, Antonini Pii Imperat. indultu R. Iehudam doctissimor. sui acui vrorum synodum coegisse, et ius Hebraeorum in compendium redeegisse. Vide Iac. Rhenferdi opera philolog. p. 918.

Talmud, vt dixi, duplex est, ⁵ *Hierosolymitanum*, in quo quatuor tantum ordines, 1. *Seraim* de feminibus, Massictae siue tractatus vndecim, 2. *Moëd* de festis tractatus duodecim. 3. *Naschim* de mulieribus tractatus septem, et 4. *Ieschuoth* de poenis tractatus octo. His accedit ex ordine Taboroth de purificatione tractatus vnus, sed non totus. Vide indicem Talmudis Hierosolymitani in Io. Lightfooti operibus posthumis p. 30-62. nec non Zachar. Grapium in idea Talmudis Hierosolymitani, Lipsi. 1665. 4. Iac. Frid. Reimmannum in histor. theol. iudaicae p. 275. seq. et Sigism. Iac. Baumgarten in den Nachrichten von einer holländischen Bibliothek. P. XXV. f. Vol. V. p. 31. ff. Talmud alterum *Babylonicum* in sex ordines distinguitur, quorum Targum Ionathanis Exodi XXVI. 9. meminit, et alterum Targum Cantic. V. 10. Illi sunt 1. *Seraim* de feminibus, 2. *Moëd* de festis, 3. *Naschim* de mulieribus, 4. *Neskim* de poenis, 5. *Kodaschim* de sanctificationibus, et 6. *Tobaroth* de purificationibus. Quilibet ordo iterum pluribus constat Massictis siue tractatibus, qui singuli in capita sua distinguuntur. Vide indicem codicum capitumque Talmudis Babylonicum in Bartolocci Bibliotheca Rabbinica T. 3. p. 77-662. ff. Cherubini de S. Iosepho apparatu biblico T. 1. p. 396. sq. et T. 2. p. 612. ff. apud Galatinum lib. 1. de arenis catholicae veritatis c. 5. Sixtum Senensem lib. 2. bibl. sanctae, Buxtorfium in biblioth. rabbinica, tractatu de abbreviaturis adiecta, Voisinium ad Raymundi Martini pugionem fidei p. 31. seq. D. Io. Mulleri nostri *τὸ μακαρίτευ* Iudaismum detectum pag. 33. seq. B. D. Zach. Grapii historiam litterariam Talmudis Babylonicum, Rostoch. 1696. 4. Herm. von der Hardt in natua corporis iuris iudaici effigie praemissa editioni codicis *Taanith*, siue de ieiunio. Helmst. 1712. 8. Iac. Frid. Reimmannum in introd. in histor. theolog. iudaicae, germanice edita, p. 159. ff. Sigism. Iac. Baumgarten in den Nachrichten von einer holländischen Bibliothek, P. XXV. f. Vol. V. pag. 7. ff. et inpr. Ioan. Christ. Wolfium, *τὸν πᾶν*, Bibl. Hebraeae P. II. L. IV. p. 657. ff. et P. IV. p. 320. ff.

Edita est *Mischna* saepius seorsim tum sine punctis vocalibus, vt Amstelod. 1637. 8. tum illis a Salomone Adano et Iacobo Iuda Leone animata, vt ibid. 1646. 8. Etiam cum commentar. *כה נחה* R. Isaaci ben Gabbai Venet. 1609. 8. et cum commentariis Maimonidis atque Bartenorae, caractere quadrato

⁵ Iudaeorum computus tradit, Talmud *Hierosolymitanum* absolutum esse Anno iudaico 4229 siue Christi Dionysiano 469. Babylonicum 4268 siue Christi 508. Vide Scaligerum de emendat. temporum lib. VII. p. 655. *Mischna* absoluta anno 150. post vastationem templi secundi, hoc est Christi 220, vt leges in libro Cosri p. 247. edit. Buxtorfii Gemaran Hierosolymitanam compilasse dicitur R. Iochanan saeculo post C. N. tertio Gemaran Babylonicam componere coepit R. Asche, princeps. academ. Soranae in Babylonia, (de quo v. Wolfium B. H. P. I. p. 224.) absoluit R. Iose saeculo V. inclinante.

drato Venetiis 1606. fol. Sabionettae 1559. 4. atque cum commentariis eiusdem Iac. Bartenorae, et Josephoth R. Iom Tov Lipman, Pragae 1617. 4. et Amstelod. 1685 et 86. 4. cum breuibus scholiis R. Elisae ben Abraham, Amstelod. 1697 et 1713. 12. et nouissime cum Bartenora, Tosephoth Iom Tov, commentario R. Mosis Leibschütz, et duplici R. Abraham ben Chaiim, Amstelod. 1726. 4. Integram *Hispanice* vertit Iacobus Abendana, Archifynagogus Londinensis, Isaaci frater; de qua v. Io. Christ. Wolfii Bibl. Hebr. Vol. II. p. 719 et 720. et inpr. Vol. IV. p. 327. ff. Rich. Simon in Epistolis selectis T. I. p. 175. auctor est, partem eius Italice versam a Iudaeis, sed ob metum ab inquisitione manuscriptam tantummodo circumferri. Integram *Germanice* transtulisse se testatus est Vir in his litteris versatissimus, Io. Christoph. Wagenfeilius libri de spe Israelis p. 40. sed nihil eius haecenus lucem vidit praeter Germanicam interpretationem Codicis נגעים, quo de lepra agitur, commentat, de dialecto Iudaeo-Germanica praemissam. Multam quoque operam in partibus eius variis *Latine* transferendis et commentario illustrandis posuere homines doctissimi christiani, Guil. Guisius, Ioan. Cocceius, idem Wagenfeilius, Seb. Schmidius, aliique: sed nemo repertus est ante V. C. *Guilielmum Surenhusium*, qui totam Mischnam explicandam sibisumeret. Hic enim laudatissimo studio vniuersos Mischnae ordines Hebraice (at sine punctis vocalibus, quod dolendum) cum versione latina partim aliorum partim sua, quae vltimam manum⁶ adhuc in quibusdam desiderant, et commentariis Maimonidis et Bartenorae latine adiunctis, et variorum virorum doctorum animaduersionibus atque elegantibus iconibus ad Iudaeorum mentem in aes incisus edidit Amstelodami 1698-1703. in folio sex voluminibus, quae in terna commode possunt compingi. Quod ab eodem doctissimo Surenhusio expectauimus *promptuarium rituum iudaicorum ex Talmude illustratum*, lucem non vidit. Neque etiam prodiit ea, quam Celeberr. Chr. Reineccius olim promisit, Surenhusii latina Mischnae versio cum breuioribus suis annotationibus; quam tanquam editam perperam adduxit Ioan. Fabricius histor. bibl. suae P. I. p. 248.

In Gemara illustranda paucissimi haecenus sunt versati; nam praeter caput vltimum libri Sanhedrin germanice versum a Christiano Geslone et excerpta ex libro *En Israel* ad codices Sanhedrin et Maccoth, Sota, Succa et

A 3

Cha-

⁶ Vide Steph. Soucieti, S. I. specimen strictionum in Surenhusii opus, quod legitur in Ephemeridibus litterariis Parisiensibus Anni 1710. mense Nouembri, in memoriis Treuoltinis A. 1710. p. 332. 517. & 1221. in memoriis litterariis Anglicanis T. I. p. 35. et recusum est in collectione Dissertationum Criticarum super loca S. S. difficiliora, quae ab eodem Soucieto edita est Parisiis 1715. 4. pag. 594-629. Adde, quae circa laborem Surenhusianum monita sunt in relat. de bibliotheca quadam Halensi P. XXV. Vol. V. p. 40. vbi simul accurata huius operis recensio exhibetur.

Chagiga a Cocceo, Wagenfeilio, Ioan. Iac. Cramero, Christi. Ludouici et Ioan. Heinr. Hottingero nepote edita aliaque perpauca sparsim ab aliis versa et allegata nihil in hoc genere lucem vidit ante eruditos labores viri in his litteris suo tempore facile principis, GEORGH ELIESERIS EDZARDI, qui, magni illius hebraicarum litterarum per Germaniam statoris propagatorisque Esdrae Edzardi, τῷ μακροτέρῳ maior natu filius, Gemarae Codicis Talmudici Auoda capita duo priora, quemadmodum et caput primum Codicis Berachot versione perspicua et doctis commentariis illustrata edidit atque cum litterarum rabbinicarum studiosis communicauit. Totius gemarae interpretatio cum notis, quam prelo committere instituerat laudatus Edzardus, a filio superflite asseruatur, digna certe, quae in lucem emittatur. B. Balthasaris Scheidii versio latina totius codicis Berachot, tum Mischnae tum Gemarae, ex liberalitate Viri Humanissimi Ioan. Christo. Wolfii, vna cum integra eius bibliotheca instructissima bibliothecae publicae Hamburgensi cessit, atque in eadem asseruatur.

Talmudis editiones variae exstant. Hierosolymitanum duabus tantum vicibus integrum est excusum; priori vice curante Daniele Bombergio, Venetiis sine anni notatione fol.; qui tamen haud sine ratione 1524. fuisse conuicitur: posteriori Cracouiae 1609. fol. Ordo primus vna cum codice שיקלים ex ordine secundo editus est Amstelod. 1710. fol. Conf. I. C. Wolfium B. H. Vol. II. p. 892. et Vol. IV. p. 438.

Babylonicum impressum est Venetiis apud Bombergium 1520. fol. et 1546. apud Marc. Antonium Iustinianum. Conf. Bartoloccium T. 3. p. 269. et Wolfium Vol. 2. p. 899.

Basileae 1578. ff. apud Ambrosium Frobenium, quae editio loca S. Scripturae in ora libri notata habet, sed in qua vicissim exsecta sunt Marci Mariani Brixiani studio, quae in CHRISTUM et Christianos dicta erant, vna cum integro Codice Auoda Sara.

Cracouiae 1603 ff. in qua editione restituta sunt quae Basileenses expunxerant. Vnde correctiorem in quibusdam appellat Ioan. Wulferus ad codicem Schekalim p. 36.

Hanouiae 1618. seq. Vide Andr. Cheuillierium de origine typograph. p. 269. adde I. C. Wolfium B. H. Vol. II. p. 908.

Lublina 1617.

Amstelodami 1644. ff. fol. minori; quam editionem Iudaeis et Christianis auro cariorem haberi, neque hodie vbiuis proflare, obseruat Christi. Schoertgenius rabbinicar. lectr. L. I. C. 13. f. Vol. II. hor. talmudic. p. 839.

Francofurti ad Viadr. 1697. et 1715. ff. Huius edit. exemplar in mem-

membrana Dauid Oppenheimer, Archifynagogus Iudaeorum Pragenfium, fuos in vſus exprimi curauit, quod mille imperialium ſumtus requiſiuit, a B. Io. Chr. Wolfio in bibliotheca Oppenheimeriana, quae Hanouerae fuit, oculis vſurpatum. v. Eius B. H. Vol. IV. p. 444.

Amſtelodami 1714. coeptum, et Francofurti ad Moenum 1720. abſolutum. Cuius ſex exempla in candido ſerico, duodecim in membrana pergamena excuſa eſſe memorat I. I. Schudtius memorabilium Iudaicor. P. IV. contin. 2. p. 233.

Nouam Talmudis editionem Amſtelodami ea conditione parant Iudaei, vt pecunia ante repraeſentetur, quam ipſum opus prelo ſubiiciatur.

In Bibliotheca Bodleiana inter codices Seldenianos exſtat exemplum Talmudis, quod eruditus quidam Iudaeus totum emendando percurrit. *Mirror*, inquit Thomas Hyde ad itinera mundi deſcripta ab Abrahamo Peritſol, p. 19. *Iudaeorum deſidiam et incuriam, quod cariffimum ſuum Talmudem in omnibus ſuis editionibus ubique paſſim corrupte et incorreſte mendis ſcatentem prodire ſinant. Si quis recudere vellet, ad dictum noſtrum exemplum Seldenianum (excepto quod prob dolor vnus deſideratur Tomus) correſtiſſima adornari poſſet editio.*

III. Talmudis egregium compendium, non tantum breuius, ſed et luculentius et facilius vniuerſam doctrinam Talmudicam complexum ſcripſit iudicio et doctrina inter Iudaeos longe praeſtans, *Mofes Maimonides*, Cordubenſis, medio ſaeculo XII. clarus, quem cum Platone et Cicerone confert Dauid Humphreys, Biblioth. Anglic. T. 2. p. 4. id quoniam in libros XIV. diſtinxerat, vocauit **ר** ſive manum, addiditque ex Exodi XIII. 9. aliisque Scripturae locis encomium Iad Hhafaqa **ר חזקה ר** Manum fortem. Hoc opus eximium et rariffimum haecenus, ex editione CPolitana 1509. et Veneta vtraque A. 1550. et 1574. commentariis illuſtrata vna cum iconibus in aes incifis luculenter recuſum eſt Amſtelod. 1702. curante Immanuele fil. Iofephi Athiae 4 partibus 2 Voll. fol. Argumenta ſingulorum XIV. huius operis librorum recentent Frid. Iac. Reimmannus Introd. in hiſtor. theol. iud. pag. 313. ff. et Io. Chriſto. Wolfius *δ παύ* B. H. Vol. I. pag. 840 ff. et Vol. III. pag. 774. ff. Latine quaedam vertit ex hoc libro Ludou. Compiegne de Veiel 7, quae in opufcu-

7 Ex Iudaeis is eſt prognatus, qui *de Veil* cognomine diſti ſunt, et ſcriptionibus quibusdam inter ſuos claruerunt. Chriſto nomen dedit Compendii A. 1655, et Ludouici nomen a Ludouico XIII. Galliae Rege, *de Compiegne* autem ab vrbe, in qua iudaicam ciurauit ſuperſtitionem, accepit. Inter Pontificios per aliquot annos verſatus Reformationum placita eſt amplexus, et in Angliam traiecit, vbi ſcriptis Hebraeorum ac potiſſimum Maimonidae latine conuertendis operam dedit. v. Wolf. Vol. I. p. 724. adde Huetii epistolam ad Braunium, in colleſtione Tilladeti T. 2. p. 208.

opusculis, ad historiam et philologiam spectantibus, fasc. 6. recudenda dedit Thomas Crenius, Tomoque VIII. Thesauri antiquit. sacrar. qui Venetiis excuditur, vberioribus obseruationibus illustrata inferenda curauit Blas Vgolinus. R. Iacobi bar Alcher circa A. C. 1340. clari *Arba Turim* s. quatuor volumina, sanctionum Talmudicarum breuiarium complexa praeter editionem Berolinens. 1702. et 1703 fol. nouissime prodierunt cum commentariis R. Joel Sireks ac Iosuae Falck Francos. ad Moen. 1714-16. et Wilmersdorffii 1727. fol. IV. Voll. Conf. de huius operis dispositione ac singular. part. argumentis I. C. Wolfii B. H. Vol. I. p. 582. et 83. Vol. III. p. 444. ff. et Vol. IV. p. 864. sq. Amplissimum in *Arba Turim* commentarium composuit R. Chaiem Benbenaste, de quo v. Wolf. B. H. Vol. I. p. 370. qui quoque consuli potest de R. Iosua Peleck, Vol. I. p. 465. et de Iosepho Ischkapha ib. p. 502. quorum vterque in *Baal Turim* commentatus est. Plures commentatores adducit Wolfius Vol. III. B. H. p. 752. Mosis Tarnensis Kiriath Sepher breuissimum et distinctissimum Talmudis compendium laudat Morinus pag. 26. Exercit. Bibl. cum quo consentit Wolfius B. H. Vol. I. p. 824. Praeter allos auctores in exponendis antiquitatibus hebraicis versati quoque sunt R. Abraham ben Dauid Arie, h. e. Leo Mutinensis, in libro שלטי הנכורים, *clypei fortium* dicto; de quo conf. Wolf. Vol. I. pag. 37. R. Iacob Lando in ספר אנור, *libro collecto*; de quo Wolf. l. c. pag. 595. et R. Moses Iacobi in מצות גרול, quem, teste Wolfio Vol. I. p. 760. B. Theodorus Dassouius in limine exemplaris sui appellat librum Iudaeis carum et Hugoni Grotio dilectum, et antiquitatum cornucopiae, in quo ritus in templo vsitati inter caetera explicantur. Liber En Iacob siue fons Iacobi, e Deut. XXXIII. 28. perito titulo, qui hodie plerumque vocatur En Ischrael, narrationes hyperbolicas, in vtriusque Talmudis Gemara obuias, quae Aggadae dicuntur, exhibet. Titulum libri Buxtorfius in biblioth. rabbin. vertit עין oculus, minus bene, vt iam pridem obseruauit Wagenfeilius in epistola de infundibulo suo, p. 87. Ceterum de *Aggadis* atque Tropologiis, quae in Gemara occurrunt, vide sis librum Cosri p. 252. seq. De Maamadoth, i. e. dictis S. S. et canticis, quae Leuitae in sanctuario ex Iudaeorum mente recitare soliti fuere; quaeque Iudaei recentiores itidem cum Gemara et Aggada quotidie in memoriam sacrificiorum olim oblatores recitant, conf. Wolf. Vol. II. p. 1358. sq. et Vol. II. p. 1052.

IV. Quaesitum est inter eruditos ac multum disceptatum, tutone possimus Talmudicis Doctoribus et Rabbinis eorum legentibus vestigia, habere fidem, vt ex illis tanto temporum interuallo disiunctis veram de antiquis Hebraeorum stante vtroque templo ritibus sacris et iuribus moribusque notitiam

titiam certo haurire nobis liceat, ad sacras Veteris Nouique Testamenti litteras illustrandas. Vbi duo vtrinque extrema fugienda esse duxerim, ad quae plerique prolabantur dum vltro citroque modum excedunt, verum rectumque consistere haud patiuntur. Ex vna certe parte videas viros doctos, qui in lectione Rabbinicorum ac Talmudicorum scriptorum aetatem contriuerunt, tantum illis tribuere, vt ex eorum leuissimo assensu vel indicio statim libenter pendeant, eos velut oracula loquentes ex tripode et omni exceptione maiores auctores audiant etiam contra clarissima Hieronymi, Epiphani, quin immo Iudaeorum verustissimorum Philonis et Iosephi testimonia, quod mihi non modo magnum illud tot saeculorum spatium, quibus Rabbinii post vixerunt, sed et ignorantiam, vanitatem, ineptias et contradictiones in scriptis eorum obuias, et a Morino atque aliis viris doctis notatas ⁸ cogitanti videtur minime committendum esse, qui vnum Philonis vel Iosephi testimonium libenter praetulerim decem Rabbinis, ⁹ a quorum lectione ardua res est et rara, Ed. Bernhardo p. 210. ad Iosephum iudice, non delirare. Vicissim alii omnia illa, quaecumque ex Talmude vel Rabbinis proferuntur, statim simul semelque abiiciunt atque velut indigna et absurda, ne dicam blasphemia, explodenda existimant, veluti merae sint inscitiae et nihil plane auri ex stercore rabbinico colligi possit, ¹⁰ atque sanctuario illud inferre prorsus sit nefas, quam in sententiam multa disputat Isaacus Vossius, vir eruditissimus, in responsione ad Obiecta Criticae sacrae Var. Obseru. p. 327. sq. et 331. seq. quo in loco acerrime in praeclarum virum Ioannem Lightfootum ¹¹ inuehitur, qui rabbinicis conspurcare nugis nebulisque obducere sacros Noui foederis libros non dubitauerit. Vossio succenturiantur Claudius Capellanus in mari rabbinico infido, s. num fidendum Rabbinis. Paris. 1667.

rec.

⁸ Ita Maimonidis suspectam in antiquitatibus iudaicis fidem ostendere sustinuit Erdm. Godofr. Camentius pec. Diss. Witteb. 1716. 4. Nec minus de eodem iudicat Cel. Christi. Schoettgenius apud Wolfium Bibl. Hebr. Vol. IV. p. 917.

⁹ Quam parum illis tribuendum sit etiam in linguae hebraicae vera indole explicanda atque in rebus sacra ipsorum spectantibus, declarat praeter Ioan. Morinum parte posteriore Exercit. Biblic. Ioan. Brunsmannus in libro cui titulus *Iudaica leuitas*, Hamae 1705. 8. quibus adde memorias literarias Treuoltinas A. 1711. p. 635.

¹⁰ Etiam in interpretatione S. scripturae vtiliter adhiberi posse Iudaeos praeter alios, Ioan. Christo. Wolfio B. H. Vol. II. p. 970. et Vol. IV. p. 453. citatos, docuere Fourmontius in epistolis apologeticis aduersus Calmeti commentar. in genesin gallice editis. Paris. 1710. 12. conf. memor. Treuoltinas anni 1711. p. 632. ff. et Chr. Schoettgenius in horis hebraicis et Talmudicis. Dresdae 1733. et 1742. 4. adde Sebaldum Rau in Diss. de eo, quod fidem merentur Iudaeorum monumenta sacris in antiquitatibus et sensu earum mystico. Ultrai. 1751.

¹¹ Monuit quoque contra eius interp. loci Matth. XVI. 19. ex hebraismo nonnulla Seb. Schmidius in fasciculo disputat. theologico-philolog. Argent. 1676. 8. Disp. XII. p. 676.

rec. T. X. fascic. Crenii. Gerardus Veltuyckius in itineribus deserti de iudaicis disciplinis et earum vanitate. Vener. 1589. 4. Ioan. Forsterus in praefat. ad lexicon hebraicum, et Franc. Ribera cuius sinistrum de Rabbiniis S. scripturae interpretibus iudicium legitur in memoriis Treuoltinis anni 1721. p. 881. seq. Equidem non negauerim aliqua interdum afferri ex Talmude et Rabbiniis ad illustranda Noui foederis loca, quae longius petita sunt, et nec caelum nec terram tangunt, neque hilum faciunt ad lucem illi afferendam: largior etiam haud absurde viros doctos ¹² suspicari, quod Rabbini ex libris Noui Testamenti quandoque hauserint, quae deinde Christiani existimarunt sacros scriptores a Iudaeis petiisse, quam in rem Vossius pag. 327. *Quod vero ritus attinet, scimus et nos Rabbinos non ritus forsitan diligenter legere Euangelia quam Christianos, et quamuis CHRISTVM non admittant; ritus tamen veterum Hebraeorum ex Euangeliiis et Actibus Apostolicis et in suos transferre commentarios. Istos vero ritus quum legunt Christiani, velut gemmulas coligunt, existimantes ex perenni traditione conseruatam a Rabbiniis eorum fuisse memoriam.* Conf. Mericum Casaubonum de quatuor linguis p. 110. Knatchbullum ad N. T. haud vno loco, Ioan. Oweni Theologumena pag. 384. Edit. Bremens. Henr. Teelmannum commentario ad cap. XVI. Lucae pag. 2. sq. Augustum Pfeifferum τὸν μακαρίτην in Mataeologia Iudaica et Mahumedana Ex. I. § 40. et in confutatione Anonymi Chiliaetae, (Abfertigung eines vermeinten Chiliaisten) p. 80. Lightfootum ipsum in Miscellaneis Christianis et Iudaicis cap. 19. et 20. T. I. Opp. p. 205. Ioan. Clericum ad Hammondum in Matth. XX. 15. et T. I. Bibl. vniuersalis pag. 386. et Ioan. Georg. Wachterum in Spinossimo Iudaico, (Spinossimus im Judenthum) p. 45. sq. Nihilominus tamen haud assentior Vossio, paullo post subiungenti: *Si itaque exceperis ea, quae ex Euangeliiis, Aristaeo, Philone, Iosepho et gentium hausere annalibus, nihil omnino de toto hoc tempore (ab Artaxerxe ad Iustinianum) in Iudaeorum supererit scriptis, quod non sit commentitium. Si quid veri de R. Akiba, Hillele et aliis in illorum occurrat libris, omne id habent ab Origene et praecipue Hieronymo, cuius saepe in Talmude fit mentio. Absque illis istorum ne quidem nossent nomina.* Hieronymi in Gemara (sed neutiquam frequentem) fieri mentionem notauit Morinus, propterea vero omnia alia, quae in Talmude praeterea leguntur, commentitia statuere temerarium est. Porro Gemara licet nugis fabulisque sit refertissima, ideo non statim explodenda Mischna, rituum morumque Hebraicorum, saltim quatenus post euersum templum de illis per traditionem constitit vel adhuc reliquiae eorundem inter Iudaeos superfuerunt, certifi-

¹² Vide Ioan. Andr. Danzium de curatione Christi Sabbathica § IV. p. 180. in Meuschenii N. T. e Talmude illustrato.

riffimus thefaurus. Adeoque vbi illa praeunte, de ritu quodam et more apud Hebraeos vſitato Rabbīnorum confenſus adducitur, is neutrquam contemendus venit, ſed donec certiffimis rationibus aut melioribus testimoniis confutari poſſit amplectendus, et vtiliter adhibendus ad lucem ſacris ſcriptoribus afferendam, quod praeter Druſium, Scheidium, Lightfootum alioſque ſupra § 1. laudatos oſtenderunt Hottingerus in primitiis Heidelbergeniſibus diſſ. 3. de vſu ſcriptorum Hebraicorum ad N. T. Ioannes Braunius libro V. ſelector. ſacror. Exerc. 2. de ſapientia Hebraeorum. Wagenſeilus in telis igneis Satanae p. 66. ſeq. Laur. Oldhelius in ſynag. biſſonte. Francof. 1691. 4. Io. Gothofr. Lakemacherus orat. de ſtudio rabbinico a recentiorum quorundam criminationibus vindicato. Helmſt. 1728. 4. rec. parte quarta obſſ. philologicarum p. 118. Io. Pfefferkornius vna cum Profeſſoribus quibuſdam Colonienſibus adeo infeſto fuerunt in Talmud librosque Iudaeorum omnes animo, vt Imperatori Maximiliano conſilia de comburendis illis ſuppeditarent. Horum autem conatibus viriliter reſtitit Ioan. Reuchlinus. Quae quidem liſ varia ex vtraque parte ſcripta produxit, quae accuratae enarrat Io. Chriſto. Wolfius B. H. Vol. I. p. 986. et Vol. IV. p. 956. Ceteroqui in laudandis Rabbīnorum testimoniis magno iudicio magna circumſpectione opus eſt. *Nunquam ſine riſu*, inquit Ioan. Morinus p. 225. Exerc. Bibl. *legere potui virorum quorundam Hebraice doctiſſimorum opuſcula, qui putant ſe ex vnius aut alterius Rabbīni neoterici ſcriptis de antiquis politicis Iudaeorum moribus iudicium jerre poſſe.*

V. Ex chriſtianiſ hominibus nemo forte exſtitit haecenus, qui plenum et omnibus numeris abſolutum ſyſtema antiquitatum Hebraicarum dare nobis inſtituiſſet. Plura tamen eorundem capita egregie illuſtrat Benediſtus Arias, a patria diſtus *Montanus* ¹³ in antiquitatum Iudaicarum libris IX. Tomo octavo Criticorum ſacrorum Anglorum inferiſ, et *Guilielm. Goeree* in continuatione Cunaei de republica Hebraeorum, Belgice primum vulgata, dein gallice vna cum Cunaeo Amſtelodami 1705. ¹⁴ tribus Voll. 8. atque in opere duplici Belgica lingua edito de Moſaicis antiquitatibus 4 Voll. fol. et de Iudaicis antiquitatibus 2 Voll. fol. Amſtelod. 1690 et 1702. cuius elabo-

B 2

ratis-

¹³ Vide Colomeſium p. 75. Opuſc.

¹⁴ Hiſce tribus voluminibus addenda alia duo a V. C. *Iac. Baſnagio* edita ſub titulo: *Antiquitez Judaïques, ou Remarques critiques ſur la Republique des Hebreux.* Amſterd. 1713. 8. quod opus diuerſum eſt ab eiſdem *Hiſtoria Iudaeorum.* Amſtel. 1710. 12. itidem Gallice edita, et ſexto Tomo in ſupplementi et apologiae vicem auſta. Haec Hiſtoria Anglice etiam verſa lucem vidit Londini, et Gallice Pariſiis 1710. ſed ſine auctoriſ nomine et mutatiſ quibuſdam atque omiſſiſ itemque interpolatiſ recuſa, curante Lud.

ratissimi et variis elegantibus (vtinam ad veterum Iudaeorum mentem semper expressis) tabulis in aëse incisus ornatu operis non mediocriter est apud multos auctoritas. Hisce accedunt: *Ioannes Lundius* in *den alten jüdischen Heiligthümern Hamburgi* 1701. 1712. et denique 1738 fol. cui ultimæ editioni accesserunt doctissimæ Viri in hisce litteris Summi Joan. Christo. Wolfi annotationes, maximum ei non solum præ prima illa, quæ tribus in suo Voluminibus fuit distincta, sed reliquis quoque, quæ in folio fuerunt excusæ, editionibus decus pretiumque concilians. Dignum fuit visum hoc opus Belgis, vt in linguam eorum conuerteretur. Quæ versio prodit Amstelodami 1726. fol. annotationibus Gerardi Outhoffii instructa; quas quidem nouissimæ editioni inferendas curauit Io. Chr. Wolfius. *Thomas Lewis* in originibus Hebraicis, quæ anglico sermone compositæ, quatuor voluminibus prodire Londini 1724 et 25. in 8. In octo libros diuisum est opus istud; quorum *Primus* agit de originibus et fortuna populi Hebraeorum et Palaestinae, de republica iudaica, synedriis s. iudiciis et poenis. *Secundus* de sacerdotibus eorumque officiis ac retribus nec non de prophetis veris falsisque, de Nazaraeis, Rechabitis, de sectis, de scribis et publicanis. *Tertius* de excelsis, tabernaculo, templo, synagogis, profeuchis. *Quartus* de Hebraeorum religione, sacramentis et sacrificiis, ieiuniis, festis, anno sabbatico et iubilæo. *Quintus* de idololatria et idololatriis, de Samaritanis aliisque, et c. 22. in primis sistit vindicias Iudaeorum de falso illis imputato cultu asini, porci, caelorum et Bacchi. *Sextus* de vrbe Hierosolyma, Patriarchis, Aechmaloarchis, de legibus ciuilibus et ceremonialibus, seruis, re militari, ponderibus et mensuris, agricultura et re pecuniaria. *Septimus* de Astronomia et computo, aliisque artibus, nec non commerciis, nauigatione, studiis, et doctoribus, Talmude et XIII. articulis fidei iudaicae. *Octauus* denique de canone V. T. et libris apocryphis, LXX. Interpretibus, Aristeæ, versione Aquilæ et Chaldaea paraphrasi. Denique *Petrus Iurieu* in Historia critica dogmatum rituumque honorum et malorum, qui in ecclesia Dei obtinuerunt ab Adamo ad Christum vsque, et de origine idololatriæ ex collatione Iudaismi illustratae. Amstelod. 1704. 4. Gallice, vna cum appendice, et anglice Londini 1705. 8. duobus voluminibus.

VI. Sparsum quoque multa attingunt *Ioan. Buxtorfius* in Lexico Talmudico

Elia du Pin Nonnulla in eadem reprehendit vir doctissimus Maturinus Veiffierius la Croix in libro gallico quem nomine suo dissimulato edidit, *entretiens sur divers sujets d'Histoire, de littérature, de Religion et de Critique*, à Cologne 1712, 12. p. 126. sq. et Richard Simon in *Bibl. noua selecta* ibidem Gallice edita T. 2. c. 16. p. 254. sq. Ipse Bassiagnus nouam historiae suae iud. editionem Hagae Comitum 1716. 8. curauit, no-
uem tomis distinctam, et præfatione apologetica munitam.

dico et in variis dissertationibus; *Ioannes Henricus Otto* in Lexico Rabbinico Philologico; *Ioannes* praecipue *Lightfootus*, et ex quo hic subinde profecit *Henricus Ainsworthus*, tum *Ioan. Seldenus*, *Ioan. Cocceius*, *Ioan. Henric. Hottingerus*, *Iac. Altingius*, *Constantinus L'Empereur* siue *Imperator*, *Ioan. Christo. Wagenfeilius* in suis scriptis, *Hermannus Witsius* in suis Miscellaneis, *Theodorus Dassouius* in suis dissertationibus, et in collegiis, siue praedlectionibus, quae calamo exceptae in studiosorum manibus circumferuntur; *Ioan. Andr. Danzius* item, *Ioan. Christo. Wichmanshausen*, *Conr. Ikenius*, *Io. Georg. Michaelis* in Dissertat. suis. Videntur et hoc loco commemorandae esse DD. *Ioan. Conr. Dieterici*, et *Ioan. Andr. Quenstadii* antiquitates Biblicae. *Ioachimi item Hildebrandi* post auctoris mortem vulgatae a Rev. *Ioan. Andr. Schmidio*, et *Sam. Frieder. Bucheri* antiquitates Biblicae. Vitemb. 1729. 4. *Pauli Sherlogi* dioptra Antiquitat. Hebraicarum libris II. Lugd. 1651. fol. *Cherubini de Sancto Iosepho*, Carmelitae, apparatus Biblicus, Louan. 1703. fol. 3. Voll. *Chr. Schoettgenii* horae hebraicae, supra p. 1. not. 1. laudatae. *Io. Gotthofr. Lakenmacheri* obseruat. philologicae et *Augustini Cabneti* Dictionarium Biblicum, quod prodiit gallice Parisiis 1723. fol. cui deinde accesserunt supplementa duob. tomis ibid. 1728. fol. Latine illud versum est a *Ioan. Dom. Mansi*. Lucae 1725. fol. Germanica autem interpretatio Voll. IV. in 4. Lignitii 1751-54. cum praefatione S. R. Ioecheri prodiit.

VII. Praecipue magnum studium in hoc genere posuit indefessa B. *Balthasar Scheidii*, Professoris quondam Argentoratensis, A. 1670. 26 Nov. denati, industria, licet opera eius edita non sint, at nouem fatis spissis voluminibus in quarto descripta et ad prelum parata exstant in hac vrbe Hamburgensi inter MSta, quae bibliotheca publica ex liberalitate viri supra laudes *Ioan. Christo. Wolfii* possidet. In illis Scheidianis quinque volumina occupat Nucleus Talmudicus et Rabbinicus, siue commentarius Talmudicus et Rabbinicus in omnes Veteris Testamenti libros atque in Nouum Testamentum, qui quoniam *Drusio* omissa tradit inscribitur *Praeterita Praeteritorum*. Cetera quatuor volumina in latina versione partium Gemarae et vocabulis peregrinis Talmudis per Lexici modum interpretandis absoluuntur.

Haud minori diligentia in ipso illo studiorum genere versatus est *Iosua Arndius*, Praeful olim Gustrouiensis, A. 1685. 7 April. extinctus. Reliquit enim is plene elaboratam Antiquitatum Iudaicarum clauim siue Lexicon, quale Antiquitatum Ecclesiasticarum ab eodem habemus; nec non Locos Communes dogmatum et rituum veterum ac recentium Iudaeorum Rabbinorum Commentatorum, cui filius *Carolus Arndius*, Hebraicarum litterarum in Academia Rostochiensis olim Professor addere promisit Bibliothecam Antiquitatis

Iudaicae selectam. Vide eiusdem Caroli Arndii commentationem de vita et scriptis parentis sui, in Henr. Pippingii memoriis Theologorum p. 178. et orationem inauguralem Rostochii 1711. editam p. 15. 16. Ast vero promissis suis haud stetit filius Car. Arndius.

Inprimis autem harum litterarum studiosi vehementer optarunt, ut in lucem edita fuissent, quae de antiquitatibus Hebraicis ad sacrarum litterarum lucem obseruata olim praclare sunt *Theodoro Dassouio*, qui Wittebergensem primum ac deinde Kiloniensem academiam eruditione sua ac meritis ornauit, et denique Superintendentis Regii generalis partibus in Holsatia regii iuris cum laude functus est, A. 1721. rebus humanis ereptus.

Promisit vir ille Celeberrimus 1. Historiam Hebraeam 2. Versionem codicis Talmudici Menachoth, siue de muneribus frugum Deo oblati cum tota gemara Babylonica. 3. Lexicon Hebraicum emphaticum.* 4. Versionem Commentarii Salomonis Iarchii,¹⁵ doctissimi litteratoris Hebraei, in Exodum et Leuiticum. 5. Codices nonnullos Mischnicos Latine versos, suae luci restitutos, et a tenebris quibus ab aliis inuoluebantur liberatos, v. g. Codicem Babha Mezia. 6. Mosis Maimonidis titulos duos, nempe titulum de oblationibus, et titulum de siclis. 7. Iom Tobh, accuratas commentationes in titulum de Iugi sacrificio, et titulum de festo expiatorio. 8. Holocausta, victimas pro peccato et pro reatu caesas, ut et victimas salutare, ex libro antiquissimo *Siphra*, quem Iudaei ferunt in oculis, recensitas. 9. Titulos duos Talmudis Hierosolymitani, nempe titulum de sollempni comparitione in festis, et titulum de primitiis. Quos a se expectandos labores Ipse B. Dassouius vberius recensitos inferi iussit Nouis litterariis maris Balthici A. 1705. p. 86. Dolendum certe vehementer est, tantum reconditae eruditionis iudaicae thesaurum¹⁶ tenebris premi, nec ququam ex eo in lucem prodidisse; eoque magis mirandum est, neminem huic euulgando manus admouisse, quam ipse Dassouius, teste Erico Benzelio in notitia litteraria p. 56. maturandae editioni certam pecuniae summam legauerit.

VIII. Succinctius in tironum usum complexi pleraque sunt Germanica quidem lingua M. *Christophorus Semler* in antiquitatibus S. Scripturae. Halae 1708. 12. et *Paellus Christophorus Hoepsnerus* in Hierosolyma antiqua. Ib. 1715. 12. vterque liber iunctim excusus est Halae 1732. 8. *Ioannes Iacobus*

* Huius specimen Parti 3. animaduers. philolog. a se edit. adiecit S. V. I. D. Wincklerus.

¹⁵ Commentarium R. Salom. Iarchii in totum Pentateuchum latine ex versione sua editum Vir nobilissimus Io. Frid. Breithaupt. Gothae 1710. 4.

¹⁶ Laurentius Normannus, Vir orientalis philologiae peritissimus, tanti fecit Dassouianas hasce antiquitates, ut maximam partem sua manu describeret, quod quidem exemplar in bibliotheca publica Vpsaliensi asseruatur.

bus Schmidius item in biblico Historico. Lipsiae 1728. Cuius libri in septem distributi partes pars vltima antiquitates iudaicas persequitur. Et *Caspar Abelius* in antiquitatibus iudaicis. Gardelegae 1736. 8. qui tamen liber potius historiam gentis hebraeae, quam accuratam antiquitatum hebraicarum expositionem exhibet. Anglica lingua *Thomas Goodwin* in Mose et Aaron, siue de ritibus et antiquitatibus hebraicis, qui ex vernacula saepius editus, hinc Belgice quoque, Daniele Peenio interprete, recusus apud Batauos Amstelod. 1594. 8. et latine cum notis breuibus Io. Henrici Reitzii, Bremae 1679 et sexta vice ibid. 1722. 8. cum nouis eiusdem editoris animaduersionibus et Herm. Witsii dissertat. duplici de theocratia Israelitica et Rechabitis. Cum clarissimi Ioan. Henrici Hottingeri Nepotis, notis et animaduersionibus prima vice Francof. ad Moen. 1710. 8. et demum Lugd. Batav. 1724. 8. cui accesserunt Laudati Reitzii notae, et Taconis van den Honert praefatio commendatitia. Denique cum amplissimo Viri in hoc litterarum genere summi Ioan. Gottlob Carpzouii, Theologi de ecclesia puriori longe meritissimi commentario ita expolitum est Goodwini compendium, vt iam systematis nomen merito tueri queat, Belgica lingua *Daniel le Roy* in antiquitatibus iudaicis, Roterodami 1702. 8. et *Iac. Leydeckerus* in Adamo, Mose et Christo. Gallica *Iacobus Infantius (L'Enfant)* in introd. in N. T. gallicae N. T. versioni, a se Amstelod. 1718. 4. editae, praemissa: quam in germanicam linguam conuersam Lipsiae 1730. 8. edidit Ioan. Fr. Christo. Ernesti. Et *Claudius Fleury* in libro, cuius index est: mores Israelitarum. Parisiis 1681. edito et Hagae Comitum 1682. 12. recuso; deinde in Belgicam linguam, interprete D. Ghiis Amstelod. 1702. 8. in germanicam per Ioan. Enckhufen. Hanouerae 1708. 8. conuerso. His addendi, qui latine scripsere *Ioan. Leusdenius* in Philologo Hebraeo mixto Vltrai. 1682. 4. *Augustus Pfeifferus ὁ παρακλητικός* in specimine antiquitatum sacrarum et antiquitatibus Hebraicis selectis Lips. 1685. 12. et inter opera Philologica. Vltrai. 1704. 4. quibus addas licet eius *σκιαγραφή* antiquitatum Hebraicarum, quam Witteb. 1670. euulgatam, auctiorem dedit in Critica sacra, p. 150. edit. recentiss. cum accessionibus Ioan. Andr. Mich. Nagelii. Altorfii 1751. excusae, et locupletatam a se exhibet *Ioan. Iacob. Schudt* in Deliciis Hebraeo-Philologicis Historiae ipsius Iudaicae subiectis p. 147. seq. qui et ipse p. 166—177. aliquam scriptorum de antiquitatibus Hebraicis notitiam tradere instituit. *Henr. Iac. van Beshuysen* in Sciagraphia Systematis Antiquitatum Hebraicarum; Hanouiae 1702. 4. et Systemate Antiquitatum Hebraicarum minori. ibid. 1715. 8. *Hadrianus Relandus* in Antiquitatibus sacris veterum Hebraeorum, quod elegans compendium prodiit Vltrai. 1708. 8. et longe locupletius 1712. 8. ac deinde

deinde iteratis vicibus etiã in germania recufum eft. *Bernardus Lamius* in Apparatu Biblico Lugd. Bataur. 1711. 8. auctiusque recufo Lugd. Gallor. 1723. 4. *Ioachimus Langius* in myfterio Chrifti ac Chriftianifimi in fafciftypicis antiquitatum Biblicarum Veteri Teftam. Halae 1717. 4. *Conradus Ikenius* Profeflor nuper eruditiffimus linguarum orientalium in Gymnafio Bremano in Antiquitatibus Hebraicis fecundum triplicem ftatum Iudaeorum, Ecclefiafticum, Politicum et Oeconomicum, Bremae 1730. 8. euulgatis, faepiusque et nouiffime 1741. ibidem recufis. *Ioannes Myerus* in Antiquitatibus Sacris editis ab H. A. Reutero. 1733. 8. *Ioannes Henr. Zopfius* in Introductione in Antiquitates facras veterum Hebraeorum. Halae 1734. 8. *Ioan. Leonh. Rechenbergerus* in Sacris Iudaeorum ritibus antiquis. Ienae 1740. 8. *B. S. Cremerus* in Poëcile Antiquitatum Sacrarum fub variis speculationibus et contemplacionibus exhibita. Amftelod. 1740. 4. *Theodorus Daffouius* in Antiquitatibus Hebraicis, e MSto B. Auctoris editis Hafniae 1742. 8. et *Andr. Georg. Wachnerus*, V. C. in Antiquitatibus Hebraeorum. Göttingae 1743. 8.

IX. Non defuere praeterea, qui speciale quoddam argumentum promittentes in omnifaria tamen antiquitatum Hebraicarum genera funt euagati, quales funt *Ioan. Stephanus Menochius*, *Carolus Sigonius* et *Melchior Leydeckerus* in fcriptis de Republica Hebraeorum, praefertim fi in Sigonium notae conferantur *Ioannis Nicolai*, auctius recufae 1701. Amftel. 4. et *Laurentii Maffei*, Sigonii libro T. IV. opp. Sigonii Mediolani 1734. iunctim editorum inferro adperfae. His etiam accenferi poterit *Fortunatus Scacchus* in facrorum Eleochrysmatum Myrotheciiis tribus, quae ex edit. Romana 1625. 1627. 1637. 4. rariffime antea inueniebantur, nunc vero obuia funt exedit. Amftelodamensi A. 1701. fol.

X. Recentiorum Iudaeorum ritus et confuetudines in quibusdam faltem cum antiquis conueniunt, etfi in multis probe noui tum ab illis tum inter fe differant, quam in rem praecclare laudatus Daffouius errare obseruate eos, qui fi in Buxtorffii *Synagoga Iudaica* (Germanice primum A. 1604. a Ioanne Buxtorffio patre, deinde latine ex Dauidis Clerici verfione, et fabinde auctius a filio et nepote edita) aliisque eiusmodi recentioribus libellis multa ridicula abfurdaque legunt, ftatim illa Iudaeis omnibus impingunt, quamuis Buxtorffius non viuendi rationes Iudaeorum omnium deferibere intenderit, fed praecipue Germanorum hodiernorum, qui ad faecem gentis Iudaicae referri debent, a quibus ad florentem Dei populum concludere velle effer abfurdiffimum. Nam Iudaei Hispani Lufitanique in plerisque difsentiant ab iifdem Germanorum deliriis in *Synagoga Buxtorffiana* recensitis, veluti vberime demonftrat

monftrat

monstrat Menasseh ben Israel in libro Thesauro dos Dinim, qui in quatuor partes distinctus et Amstelod. 1645. 8. Lusitanice excusus est: immo Iudaei hodierni in Barbaria Germanorum fere ineptias ignorant, et longe alia ratione viuunt, teste *Lancellotto Addisonio* Doctore Anglo in libello, qui inscribitur: *the present state of the Jews in Barbaria*, Londini 1676. 12. typis exscripto, germanice verso et inserto Asiaticis et Africanis memorabilibus horum temporum, ἀνοήτως, Norimb. 1676. 4. euulgatis. De Iudaeis in Italia consulendus est *Leo Mutinensis in historia rituum Hebraeorum praesentis temporis* siue libro de caerimoniis et consuetudinibus Iudaeorum, qui cum Iac. Gaffarelli latina praefatione, quaedam Leoni omissa supplente, primum editus Italice Parisiis. 1637. 12. deinde anno interiecto emendatius auctore ipso curante Venetiis, in qua editione iussu superiorum loca Scripturae (obseruante Richardo Simone) ex vulgata translatae addita, et quaedam omissa, vt docet Io. Seldenus c. 14. de successione in bona defuncti, et Vxor. Hebr. p. 51. nec non integra capita adiecta, quae sistuntur a Io. Christo. Wolfio Bibl. Hebr. Vol III. p. 299. Hunc Leonis libellum Gallice vertit et insigni praefatione binisque dissertationibus de Caraitis et Samaritanis auxit *Rich. Simon* sub nomine *Recared Schimeon* Parif. 1674. 12. Iterumque altera editione sub nomine *de Simonville*, cui adiecta est eiusdem collatio rituum Iudaicorum et Christianorum. Hanc denique nouissime in Caerimoniis et Consuetudinibus sacris omnium orbis terrarum populorum gallice Amstelod. 1723. fol. edi coeptis, et quidem in limine Tomi primi recusam, cui addita est dissertatio noua de caerimoniis hodiernorum Iudaeorum, latine translata habemus a *Ioan. Valent. Grosgebauer* Francof. 1693. 12. De ceteris huius libri versionibus, anglicana et belgica vide Io. Chr. Wolfium B. H. Vol I. p. 4. 6. et Vol. III. p. 299. Exstant quoque *R. Simeonis Lozzati* liber eruditus itidem Italice de statu et conditione Hebraeorum *Discorso circa il stato de gl' Hebrei* Venetiis 1638. 4. e quo insignia quaedam excerpta dedit Io. Christo. Wolfius B. H. Vol. IV. p. 116 ff. et *Paulli Sebastiani Medici*, Ex-Iudaei Itali, liber Italico sermone compositus, de ritibus et consuetudinibus Hebraeorum; qui Mediolani 1738. 8. secunda vice, cum praemissa ad Iudaeos epistola, atque annotationibus Nicolai Stratrae, itidem Ex-Iudaei et sacerdotis catholici, est excusus. Praetereo Iudaeorum recentium *Minbagim*, s. ritualia, de quibus consul. I. C. Wolfius B. H. Vol. II. p. 134 et seq. et Vol. III. p. 1203. et *Machsorim*, s. precum sollemnium libellos, quibus vtuntur in Synagogis, quos accurate recenset laudatus Wolfius B. H. Vol. II. p. 1334. ff. et Vol. III. p. 1200 et seq. Neque prolixè commemorabo Ex-Iudaeorum *Christophori Paulli Meieri* tractatum Germanica lingua editum von der heutigen Juden Ce-

remontien und Gebräuchen insgemein, und durchs ganze Jahr. Witeb. 1679. 4. et Gedani 1682. 4. *Frider. Alberti Christiani* der Jüden Glaube und Aberglaube, et *Antonii Margaritae* ganze jüdische Glaube, vtraque cum praefat. V. C. Christiani Reineccii recusa Lipsiae 1705. 8. de quibus aliisque huc facientibus videndus est Io. Christo. Wolfius B. H. Vol. II. p. 1082. Vbi p. 1083. ff. et Vol. IV. p. 507. scriptores Christiani, qui in hoc ipso negotio operam suam collocarunt, recensentur; quibus addendus, qui nouissime in hoc studio occupatus fuit *Ioan. Christoph. Bodenschatz* in *constitutione ecclesiastica Iudaeorum hodiernorum*, germanice partibus quatuor euulgata Francof. et Lipf. 1748. et 49. 4.

Non iniucunda sunt, sed ambigua nimis et incerta ad originem populorum inde concludendam, quae de conuenientia morum rituumque Americanorum cum Iudaicis obseruauit *Iob. Franc. Lafitau* in opere erudito et iucundo lectu, *Moeurs des Sauvages Ameriquains comparés aux Moeurs des premiers Tems*, quod prodiit Parisiis 1724. 4. duobus voluminibus. Sicut quae de conuenientia rituum Iudaicorum collecta leguntur in libro Gallico, qui inscribitur *conformité des Coutumes des Indiens Orientaux avec celles des Juifs, et des autres peuples de l'Antiquité* par *Mr. de la C.* ¹⁷ *Bruxellis* 1704. 12. In Bibliotheca Anglica V. C. Armandi de la Chapelle T. 12. p. 263. *Mr. Long, ministre, qui est depuis peu revenu du fort St. George, dans les Indes Orientales, m'a permis de le citer pour cela, que les Gentoufes, peuple d'Orient, que leurs Coutumes et d'autres choses font croire à des personnes tres judicieuses, etre descendu de ces Juifs qui ne retournerent point de la Captivité: que ces Gentoufes, dis-je, ont a Chillebrum, près de Porto Novo, sur la Coté de Coromandel, un temple, qu'ils appellent le temple de Zuliman, auquel ils se rendent avec la même devotion que les Juifs marquoient autre fois pour le temple de Jerusalem, et qui est divisé en Cours, de la même maniere, et sur le même planque le temple de Jerusalem paroît aupres du P. Lamy.* Nonnulla iam pridem de morum rituumque Americanorum congruentia cum Iudaicis annotauit *Menasseh ben Israel* in *spe Israelis*, siue libello, quo reliquias decem tribuum in Americam translatas esse

¹⁷ Conf. Ioan. Christo. Wolfii τοῦ πρώτου Bibl. Hebr. Vol. I. p. 125. 783, et 1146. Vol. II. p. 1091. seq. et Vol. IV. p. 515. Gisb. Voetium T. I. Disputat. selectar. p. 144. sq. Ioan. Caluortii Naphthali, siue de reditu decem tribuum et conuersione Iudaeorum. Londini 1672. 4. Aug. Calmeti Diss. duas alteram, *si les dix tribus sont revenues de leur captivité dans la terre d'Israel*, praemissam commentario in Ezechielem, et recusam T. I. Diss. eius p. 590. ff. vers. latinae; alteram *sur le puis, ou les dix tribus d'Israel furent transportez et sur celui, ou elles sont aujourd'hui*, praemissam commentario in priorem Libr. Chronicorum, recusam T. I. Diss. eius p. 236. vers. latinae, et P. IV. vers. germanicae p. 388. ff.

esse disputat pag. 28. seq. Cui leges ac consuetudines Indorum Hebraeorumque conferre libet, in multis conuenire eas videbit; unde facile colligere est, Indos illas debere Hebraeis cum ipsis habitantibus, ante vel postquam occultos montes quaererent. Iucatanenses et Acuzainilenses Indi se circumcidebant. Totonos Nouae Hispaniae, ac Mexicani, prout Ioan. Roman, et Franciscus Lopes de Gomara, in generali Indorum historia testantur, vestes lacerant, si vel repentinum aliquod infortunium, vel mors alicuius superuenerit. Garcias in Monarchia Ingasorum insulae Peru narrat Guinacapucum, intellecta filii Atagualpae ob inimici exercituum fuga rupisse vestimenta. Mexicani et Totonos, siue Totonazenses, in aris semper ignem aiebant, ut iubet Deus in Leuitico: Peruenibus idem in templis soli dedicatis facientibus. Nicaragua Zenses vetabant foeminas, quae partum nupere edidissent, templa ingredi, priusquam menstruo forent purgatae. Insulae Hispaniola incolae peccare eos aiunt, quibus res est cum foemina recens enixa; et Indi nouae Hispaniae grauissime puniebant Sodomiae reos. Sepeliebant etiam plurimi Indorum suos mortuos in montanis, qui mons etiam est Iudaeorum; et nomen Chana istis in locis inuentum, referente Gregorio Garcia. Id mireris, quod ab iisdem iubilaeum quinquaginta annorum in vrbe Mexico, ut totius prouinciae metropoli, magna cum pompa celebraretur. Quid quod die Sabbathi omnes caerimoniis ac sacrificiis, in templo faciendis, interesse tenebantur. Iidem diuortium faciebant a saeminis, quae quid minus honestum patrassent. Fratrum defunctorum viduas ducebant Indi insularum Peru, Nouae Hispaniae et Guatimalae. Annon ex hisce indices habitasse illic locorum Iudaeos a quibus gentes istae talia acceperint? Supradietis adde et illud, quod notitiam creati mundi ac diuini vniuersalis, quam habebant Indi, Israelitis acceptam ferre debeant.

Illum Menassae Israelidis librum Amstelodami 1650. 8. editum in Anglicam linguam conuertit Moses Wall, atque circa idem temporis Thomas Thorrowood libellum edidit, cui titulus: *Jewes in America or probabilities that the Americans are of that race.* Lond. 1650. 4. In eandem sententiam nuper Ludouicus Hennepinus in suo Itinere A. 1704. edito ex eadem exigua rituum et morum quorundam conformitate Americanorum originem a Iudaeis reperit. *Ils font leurs cabanes en forme de pavillon comme les Juifs; Comme ceux ils s'oignent d'huile, et s'attachent superstitieusement aux songes: ils pleurent leur morts avec beaucoup de lamentations. Leurs femmes portent le deuil de leurs proches un an entier, pendant lequel elles s'abstiennent de toutes sortes de danses et de festins, et portent une maniere de chaperon sur leur tête. D'ordinaire le pere et le frere du defunt ont soin de la veuve. Du reste il semble que la malediction de Dieu repose sur ces Sauvages de l'Amerique, comme sur les Juifs. Ils sont brutaux et opiniatres au dernier point. Ils n'ont nulle demeure*

fixe et arrêtée. Ils sont fort impudiques. Quand on leur dit, que leurs ames sont immortelles, ils demandent ce qu'elles mangeront dans l'autre monde. D'ailleurs on voit quelques traces de la creance des Juifs sur l'origine du Monde.

B. D. Ioan. Conr. Danhauerus hodomoriae Calvinianae phantasmate IX. T. 2. p. 1856. ex Georgii Hornii praefat. ad libros IV. de originibus Americanis refert “ quosdam Iudaeorum vna cum Scythis Americam immigrasse, ita vt
 “ nec tribum confecerent nec peculiarem nationem, sed exuta paullatim in-
 “ ter barbaros, vt fieri solet, natura, etiam Iudaei esse desierint: sic tamen,
 “ vt quaedam antiquitatis suae et originis vestigia retinerent. Qualia sunt
 “ Iosephi nomen apud Hurones, et in Souriquosorum cantilenis vox Alle-
 “ luia frequens, Escarboro teste: ac quod apud Iteatanenses plurimi barba-
 “ rorum narrant, se a maioribus suis accepisse, prouinciam illam cultam fuis-
 “ se a gentibus, quae ab Oriente post varios errores eo venerint, et Numinis
 “ auxilio ab aliarum gentium iniuriis liberatae, per mare, apertis vtrimque
 “ fluctibus euaserint. Non tamen, scribit l. c. c. 10. p. 56. vel noster orbis
 “ ignotus Americanis, vel illorum nobis fuit. Nam Californiani nouerant,
 “ idque sibi a maioribus traditum asseuerabant, gentes in alio orbe barbaras
 “ et vestitas reperiri. Sic Mexicani, sed aduectos ex alia orbis parte in Ame-
 “ ricam, retulerunt, apud quos etiam communis opinio fuit, venturam ab
 “ Oriente gentem, quam apud Iucatanos celebris vates Chila Cambel, vt vi-
 “ detur, propagauit. Vnde Hispani interrogati, an ab Oriente venirent?
 “ Idem Mechoanis praedictum fuit. Priscis quoque scriptoribus nostris
 “ cogniti fuerunt vltra Oceanum orbis alii, de quibus Clemens Alexandri-
 “ nus in epist. quadam teste Hieronymo in cap. II. Epist. ad Ephes. Nihil
 “ nunc de Atlantide Plotonis dico, res notior est, quam vt referenda sit.
 “ Memorabile est, quod Aelianus L. 3. c. 18. histor. refert, Silenum Midiae
 “ narraſſe: Europam, Asiam, Lybiam, insulas Oceano circumfusas esse; ex-
 “ tra eas continentem quandam infinitae magnitudinis, quae nutriet grandia
 “ animalia, et homines duplo maiores et longaeuios, quam nostri sint.
 “ Ibidem esse magnas ciuitates, diuersa vitae instituta, et leges nostris con-
 “ trarias. Adiecit: hanc terram possidere grandem viam auri et argenti, ita
 “ vt inter illos populos minoris pretii sit, quam apud nos ferrum. Hae
 “ sunt magnae illae insulae, de quibus ex Aristotelis et Theophrasti mente
 “ Apulcius lib. de mundo. In Senecae suaforii Auitus testatur communem
 “ opinionem iactari; fertiles in Oceano iacere terras, vltraque eum rursus
 “ alia littora, alium iacere orbem. Quo Senecae Tragoedi praedictiones in
 “ Medea (v. 374. ff.) pertinent: „

“ Venient.

“ Venient annis

“ Saecula seris, quibus Oceanus

“ Vincula rerum laxet, et ingens

“ Pateat tellus ¹⁸ Typhisque novos

“ Detegat orbes, nec sit terris vltima Thule.

“ Haec non profecta fuerunt ex mera incerta coniectura, quod arbitrantur
 “ Acoſta et alii, ſed ex illa notitia iacentium in Oceano terrarum. Et quum
 “ Sharcellinus inquit: In Atlantico mari Europaeo orbe potior inſula, nonne
 “ Americam digito quaſi oſtendit? L. 2. C. 5. Hornius probat Phoenices in
 “ Americam ex Africa et Hiſpania non infrequentes nauigaffe, ibid. C. 8. Sa-
 “ lomonis nauibus Americanas terras haud fuiſſe inacceſſas L. 3. C. 19. refert
 “ Braſilianos meminiffe p. 218. cuiuſdam ſancti viri et vt ex narratione ipſo-
 “ rum patet, Chriſtiani, quem Meyre Humane vocant. Guarais, qui prouin-
 “ ciam Sanctae Crucis in montibus tenent, Paicum dicitur: vnde et primos
 “ monachos Hiſpanos Paicumas appellarunt. Hunc S. Thomam eſſe duplici
 “ argumento colligimus, ex nomine et hiſtoria. Nomen quod attinet: Meyr
 “ ipſis in genere peregrinus dicitur, barbatus, veſtitus. Humān ex voce
 “ Thomas expreſſum eſt, ſolo T. abiecto. Terminatio in diuerſis linguis
 “ plerumque variat, ſicut *Ὀδυσσεύς* et *Vlyſſes*, *Ajax* et *Aias*. Hiſtoria ma-
 “ gnā lucem huic narrationi affert. Quae enim Braſiliam de Marie Humā-
 “ ne, eadem Orientales Indi Malabares de THOMA narrant. Leriſ: ante in-
 “ numerabiles Lunas veniſſe ad maiores ſuos virum barbātum et veſtitum, qui
 “ fidem in Deum tradiderit more Chriſtianorum. Quare quum et nomen,
 “ et quod narrant barbari, ſi tonſuram excipias, Thomae conueniat, non
 “ ignotus ipſis videtur fuiſſe. De hoc quaeritur: Veneritne Thomas in Ame-
 “ ricam, et ibi praedicarit, an ex Tartaria eius notitiam intulerint illae gen-
 “ tes. Quorum prius Leriſ probatur, eo argumento, quia in omnem ter-
 “ ram exiuit ſonus Apoſtolorum: altera tamen ſententia certior, nam multa
 “ indicio ſunt Braſilianos a Tartariſ ortos. Deinde conſtat, Thomam in Tarta-
 “ ria, Sinis, India Euangelium praediçaſſe, et ibi occiſum: nulla vero noti-
 “ tia eius in Americam profeſſionis et reditus. Vnde eius ex Tartaria me-
 “ moriam illatam putarim, vel ab ipſis Braſilianis, vel iis, vnde hoc accepe-
 “ runt, populis. Celebratur et iam apud Indos alius Mar. Thomas, id eſt,
 “ Dominus Thōmas, qui collapſam religionem Chriſtianam ibidem inſtau-
 “ rarit circa annum Chriſti DC. De quo Ludouic. Guzmānus in Indicis ex-
 “ peditionibus, et Joannes de Bairos ac alii. Haec ille, habetque *ἐμπίσηφον*
 “ Gerh. Ioan. Voſſium de philologia § 26. p. 63. et de Mathemat. Cap. 42.

C 3

§ 10.

¹⁸ Adde Ioan. Baptiſtae Ferreti muſas lapidarias V. 4. p. 310.

“ § 10. pag. 242. quibus succenturies licet Malaendam L. 4. de Antichristo. “ c. 38. p. 307. ” William siue Wilhelmus Penn, A. 1712. denatus, in literis ad commissarios societatis Mercatorum Londinensium datis Philadelphiae VIII. Augusti 1683. editisque quum alibi tum in Pensylvaniae descriptione Germanice vulgata, Francof. 1700. 8. p. 131. originem incolarum illius regionis in America septentrionali similiter a Iudaeis deducit. *Ihren Ursprung achte ich, daß er herkomme von den 10 Stämmen der Juden.* 1) Weilen sie in einem Lande müssen herumziehen, und mögen wol aus dem äussersten Theile Asiae in das allerwestlichste Theil (Americae) gekommen seyn. 2) Weilen sie und ihre Kinder von Angesicht den Juden ganz gleich sehen, wie die Zigeuner. ¹⁹ (adde ibid. pag. 28. et 26.) 3) Mit den Juden in Ceremonien ganz übereinkommen. Sie opfern ihre Früchte, rechnen nach dem Monde, legen ihren Altar auf zwölf Steine &c. Brasilianos similiter in America meridionali a Iudaeis habere originem, alii suspicantur. *Il y a des conjectures assez fortes pour dire que les habitans du Brasil viennent de quelques Juifs jettez sur les côtes de l'Amérique. On y voit encore quelques traces des ceremonies Judaïques, telles que sont celles d'appeller Parascé une de leur plus grandes festes.* Haec memoriae litterariae Dombenses siue Treuoltinae A. 1702. p. 355. ex Ioan. Iosephi de S. Theresia Historia belli Brasiliensis. Vide sis etiam Peritsfolii itinera mundi p. 70. et Thomam de Pinedo ad Stephan. Byzantinum pag. 331. Iosephum Acostram de natura orbis lib. I. c. 20. vbi argumentum ex IV. Esdrae 13. 40. petitum refellit. Thomam Malaendam de antichristo IV. 28. pag. 281. seq. Olfert Dapperi Americam p. 26. Hugonem Grotium de origine gentium Americanarum pag. 9. et ad eum notas Ioan. de Laet; Theophilum Spizelium in eleuatione relationis Montezinianaе. Basil. 1661. 8. et Rich. Kidderum in demonstratione aduersus Iudaeos parte III. p. 434. seq. edit. anglie. sect. 3. c. 9. § 36. pag. 950. vers. germanic. Hottentorum ita populo ritus multos cum Iudaeis communes probat Petrus Kolbe in descriptione capitis bonae spei, edita Germanice, Norimb. 1719. fol. p. 352. 413. 415. 429. 431. 433. 449. 457. seq. Nec minus cum priscais Troglodytis pag. 352. 355. 370. 405. 425. 448. Sic Iudaeos in China versantes esse reliquias decem tribuum suspicatur Eusebius Renaudotus notis ad veteres relationes itineris in Indiam Chinamque p. 324. seq. Hermannus vero Witlius in *δωδεκαφύλα* siue libello de decem tribubus, qui Aegyptiacis eius subiicitur cap. VIII. pap. 371. postquam Menassae Israelidis sententiam reieccisset, quod praeter Spizelium aliosque iam laudatos faciunt etiam Wagenfeilius Tomo II. perae librorum iuuenilium

¹⁹ Cingaros origine esse Iudaeos variis argumentis probat Clariss. Wagenfeilius in perae Libror. iuuenilium loculamento 2. sub extrem.

niliū parte 2. pag. 123. et Schudtius Memorabilium Iudaicorum L. III. C. 1. § 5. ff. *non paullo doctius*, inquit, *viri praestantissimi Cadusios mediae aquilonaris et montanae incolae Colchos, Tartaros, Turcas aliasque gentes ex Israeliticis paullatim in gentilismum degenerantibus ortos hariolantur: sed quam tenuibus coniecturis et eruditis erroribus, ostendit amicus noster Wilhelmus Wilhelmus.* Pro illa sententia etiam Stephanus Morinus in diss. de cognatione Lacedaemoniorum et Hebraeorum (inter dissertationes VIII. Dordraci 1700. 8. iunctim editas p. 87.) Adde in Mengrelia Colchidis regione adhuc hodie festum religiose observari, quod cum Iudaeorum Paschate et agno a singulis familiis edendo magnam habet affinitatem, testis Ioan. Baptista Tavernerius lib. III. cap. 12. *itinerum Persiae, qui addit vicinos Tartaros a propriis tribubus solis uxores ducere, quod etiam secundum legem Israelitae observabant c. 13. Sane inter ipsos Tartaros Colchis vicino etiam Herdae sive turmae Naphthalarum inveniuntur, teste Agathia lib. IV. Immo Danitarum, a quibus volunt Danos nomen accepisse, et celeberrimus Thuanus Lib. 67. observat circumcisos fuisse antequam Muhammetes ipsis innotesceret, quod non leue est argumentum reliquias esse Israelitarum, qui e Colchide in vastas Tartariae solitudines diffusi sunt, et ob quandam Mahumetismi cum suis veteribus caerimoniis similitudinem ad ipsum amplectendum proni fuerunt. Nota historia illius, qui se iactabat Regem Tibur, in meditullio Tartariae, nempe טבור umbilicus est, et a Francisco I. Rege humaniter acceptus, et initio etiam a Carolo V. sed tandem combustus eius mandato, quod aulicos ad Iudaismum sollicitaret. Mitto testimonia Iudaeorum asserentium maximam Israelitarum multitudinem Septentrionalem plagam occupasse, et eos qui volunt plurimos eorum in India degere, quamvis a nostris mercatoribus non inveniuntur, qui forsitan aliquid audierunt de profectione in Colchidem et Colchos, eamque versus Indiam tetendisse existimauerunt, quia Colchos et Colchicum Sinum in India repererunt. Confer Epistolam de Iudaeis in ora Malabarica degentibus, quae inserta legitur Bibliothecae nouorum librorum Anno MDCXCVIII. pag. 868. seq. Et quae de Iudaeorum Synagoga apud Chineses 2º in prouincia Honam ante Christum natum, ut aiunt fundata, Gozanus S. I. commemorauit in Epistola de qua Ephemerides Paris. Anni MDCCVII. mense Maio pag. 227. narrans Iudaeos de Messia in lege promisso rogatos, atque de IESV monitos, nomen eius penitus ignorasse, Iesum Sirachi filium cognitum habuisse. Cui geminum, quod Semedi et Bernierii fide narrat Clariss. Iablonskius prolegom. ad Biblia Hebraea § 38. Iudaeorum Synagogas quasdam repertas in China fuisse, et penes eos fuisse librum Legis Hebraicum ante annos sexcentos et amplius, sine punctis vocalibus descriptum, Iudaeos vero istos de Christo nihil unquam audi-*

audiuisse, vnde liqueat ante eius aduentum illuc appulisse: immo nomen ignorasse Iudaeorum, sed verò Israelitas se professos esse. Vnde verisimile esse aiunt reliquias eos habendos decem tribuum quae abductae in captiuitatem erant, nam post illud tempus nomen Israelitarum in vsu vulgari minus fuit quam Iudaeorum. Demque constat *Olaum Rudbeckium*, celeberrimi Atlanticae scriptoris non minus ingeniosum filium, nec minus paradoxa eruditus amantem propinare, in Lapponia sua illustrata probatum iuisse, reliquias decem tribuum quaerendas esse neque in Asia neque in Africa, nedum in America, sed vero in regione septentrionali Europae Lapponia, quod itidem tum aliis quibusdam coniecturis reddere probabile, tum ex congruentia rituum quorundam et morum euincere studet. Ceterum ex qualibuscunque eiusmodi vestigiis morum eorundem atque institutorum, (ne dicam et illa haut tam expressa quidem esse, vt interdum a scriptoribus venditantur) nequam firmiter colligi posse populi alicuius originem, recte obseruauit Hermannus Witsius diss. 2. de Euangelio in America non praedicato, vbi respondet ad iactatas apud noui orbis incolas reliquias Christianorum rituum, pag. 92. *In omni, inquit, religione quantumuis idololatræ ac diabolicae plane aliquid animaduerti potest, quod ad Diuina instituta accedere quodammodo videatur. Ludit mirabiliter ingenii humani varietas, et in tam immensa cultuum diuersitate vix est vt non aliqua etiam deprehendatur conuenientia. Quae si vel minima sit, ab iis quorum interest, vt maior habeatur, augeri solet et exornari, eo quandoque tractis quae aliorum spectant. Iacobus Saurinus in diss. Historico-Criticis Theologicis et moralibus Gallice editis Amstelod. 1720. 8. Tom. 2. pag. 322. Parmi les Rapports, que Spencer trouue entre les rites Levitiques et ceux des Idololâtres, il y en a un grand nombre qui peuvent s'y rencontrer, sans que les Peuples, qui les ont obseruez, se sont règlez les uns sur les autres. Que l'on compare la maniere dont on sert Dieu à Rome et à Ispahan, on y verra divers rapports. Et cependant qui oseroit soutenir que Rome s'est moulée sur Ispahan, où qu' Ispahan s'est moulé sur Rome. — — Dès que vous supposez une Religion, il est naturel de supposer aussi des lieux sacrés, des ceremonies exterieures, des emblemes et des symboles. Ces etablissements doivent leur naissance à la nature des choses, non au genie particulier des peuples qui les ont reçus. Iacobus Bafnage, V. C. in historia Iudaeorum lib. VI. cap. 3. T. 4. p. 964. il ne suffit pas, qu'on trouue chez les peuples barbares quelque trace de Iudaïsme; car il y a beaucoup des Rites qui ont été communs aux Religions idololâtres et aux Juifs. Ceux qui donnent trop au Diable, se plaignent il y a long tems qu'il a imité Dieu, et tâchent de rendre ses mysteres et son culte parfaitement semblable à celui de l'Être souverain. Mais sans tirer les Demons des Enfers, l'Esprit humain étant d'une meme trempe, a souvent les mêmes sentimens sur la*

maniere du culte. Il n'est pas besoin que l'Idolatre aille puiser toutes ses ceremonies dans la veritable Eglise. Combien d'Idolâtres, qui ne se sont jamais connus, ont eu les memes idées des Dieux, et leur-ont rendu à peu près les memes hommages? Sans quitter la maniere que nous traitons, les Americains n'ont pas plus labouré avec les Manichéens qu'avec les anciens Egyptiens sur les deux Principes. Cependant ils disent au Perou, qu'un homme puissant, nommé Con, avoit formé les hommes, mais qu'un autre Principe plus puissant, fils du Soleil et de la Lune, nommé Pachacama les transforma en singes, en perroquets et en ours, et fit les Indiens. Ils ²¹ adorent ces deux Principes, et le dernier a plus d'adorateurs, parce qu'on craint qu'il ne fasse du mal, et qu'il transforme les hommes en bêtes. On a pu des memes imiter les Juifs en Amerique sans avoir commerce avec eux. L'Autel élevé sur douze pierres, l'oblation des prémices, et le calcul par les Lunes peuvent avoir été imaginées dans tous les païs. La Circoncision forme un caractère plus parlant; mais le fait est très-incertain. Pierre Martyr ²² l'assure: Ils immolent leur enfans à l'honneur des Idoles, et sont circoncis. Gomara dit que quelques uns coupent leur prepuce; mais qu'ils ne le font par tout. Retaiante a iunque no todos. Mais Acosta, qui avoit fort étudié ce pais la, remarque que les Americains ne peuvent être Juifs, parce qu'ils n'ont jamais circoncis leurs Enfans, et qu'ils ne le font pas; et quand ils seroient circoncis, combien d'autres peuples ont ôté leur prepuce? Il ne faut donc pas s'arrêter à quelque ombre de conformité, ni precipiter ses conclusions sur quelque ressemblance de Religion, comme si les uns devoient necessairement descendre des autres.

XI. Iuvat hoc caput concludere Indice Thefauri ἱερῶν κατεύχῃ Antiquitatum Hebraicarum, quem B. Gothofr. Voigtii Thysiaſterilogiae pridem à me praemissum, aliquot monumentis hic adauxi.

Thefauri Antiquitatum Hebraicarum

Tomus I.

1. Hadriani Relandi Oratio inauguralis de usu antiquitatum sacrarum.
2. Conradi Mel Antiquarius sacer, de usu Antiquitatum Iudaicarum, Graecarum, Romanarum in explicandis Scripturae dictis.
3. Maimonides de studio Legis, cum versione et notis Roberti Clauering.
4. Io. Benedicti Carpouzii Introductio in Theologiam Iudaicam.
5. Ioannis à Lent Theologia Iudaica recentior.
6. Ej. de Pseudo Messis Iudaeorum.
7. Iosephi de Voisin Theologia Iudaeorum.
8. Antonii Vandale de Origine ac progressu Idololatriae et superstitionum,

de

²¹ Zarata l. 2. c. II. p. 49.

²² Petrus Martyr Decad. c. 4.

de vera ac falsa Prophetia et de diuinationibus Idololatricis Iudaeorum.

9. Petri Iurieu Historia Critica dogmatum rituumque, ex Gallico latine.
10. Io. Seldenus de Diis Syris, cum observationibus Andreae Bueri.
11. Athanasius Kircherus de Aegyptiorum, Syrorum, Hebraeorumque Diis, ex Tomo I. Oedipi Aegyptiaci.
12. Christiani Wormii de corruptis Antiquitatibus Hebraearum apud Tacitum et Martialem vestigiis.
13. De vita et morte Moſis libri tres, cum notis Gilberti Gaulmini, quibus variae antiquitates illustrantur.

Tomus II.

14. Bernardi Lamy apparatus Biblicus, methodicam Antiquitatum Hebraicarum dispositionem exhibens.
15. Thomae Godwini Moſes & Aaron cum notis Io. Henrici Reizii et Io. Henr. Hottingeri, Nepotis.
16. Claudii Fleury liber de moribus Iudaeorum, ex Gallico latine.
17. Hadriani Relandi Compendium Antiquitatum Hebraicarum.
18. Augusti Pfeiferi delineatio Antiquitatum Hebraicarum cum observationibus Ioannis Jacobi Schudt.
19. Ej. de ritibus quibusdam Hebraicis.
20. *Theſauro dos Dinim* ex Luſitanico Menassae ben Israëli, Latine.
21. Leonis Mutinensis Historia rituum Hebraeorum praesentis temporis ex versione Io. Valentini Grosgebaueri, cum Jacobi Gaffarelli praefatione quae Italicae editioni Paris. 1637. praemittitur, et Rich. Simonis collatione rituum Iudaicorum cum Christianis.
22. Io. Buxtorffii Synagoga Iudaica.
23. Lancellori Addisonii de praesenti statu Iudaeorum in Barbaria, ex Anglico latine.
24. Hermannii van der Hardt Antiquarium Iudaicum.
25. Io. Wulferi theriaca Iudaica.
26. Henrici Hahnii *Διατάγματα* de rebus Iudaicis, ex iure Caesareo et Pontificio concinnata.
27. Sam. Bocharri notae in Ecclesiae Gallicanae decreta quaedam in Iudaeos sancita. Ex T. I. Opp. p. 499. seq.
28. Formula Graeca renunciandi Iudaismo, è Corelerii notis ad Patres Apostolicos, T. 1. p. 499. seq.

Tomus III.

29. Balthasaris Scheidii scripta ad Antiquitates Hebraicas facientia

Tomus IV.

30. Theodori Dassovii, Theologi Hoflati, Antiquitates Hebraicae haëtenus
ἀνεκδότοι.

Tomus V.

31. Eusebii liber de locis Hebraicis cum vers. Hieronymi et Bonfrerii, notisque integris eiusdem Bonfrerii, Io. Marcianaci, Io. Clerici et observationibus Iacobi Rhenferdi.
32. Nic. Sansonii Geographia sacra ex editione Io. Clerici.
33. Augustini Calmet tabula Geographica terrae promissae cum observationibus. Eiusdem diss. de habitationibus, urbibus et oppidis veterum Hebraeorum, ex Gallico latine.
34. Eucherius et Beda de situ Hierosolymae et locorum sanctorum. Ió. Phocas, Epiphanius Hagiopolita, et Perdiccas de locis Palaestinae, ex edit. Leonis Allatii.
35. Itinerarium à Burdegala Hierosolymam usque.
36. Marini Sanuti Torfelli descriptio Hierosolymae ex T. 2. Collectionis Bongarsianae cui titulus *Gesta DEI per Francos.*
37. Beniamini Tudelensis Itinerarium ex edit. Ariae Montani, cum notis Constantini l'Empereur, et ineditis Matthiae Friderici Beckii.
38. Itinerarium R. Petachiae, cum versione Wagenfeilii, et Itinera mundi per Abrahamum Peritfol, cum Thomae Hyde versione et notis.
39. Hermanni Witfii Historia Hierosolymae, ex T. 2. Miscell. Sacr.
40. Hadr. Relandi Geographia Sacra.

Tomus VI.

41. Maimonides de templo, ex versione Lud. Compiegne de Veil.
42. Iacobus Iuda Leo de tabernaculo, ex Hispanico latine.
43. Ej libri IV. de templo, ex edit. Io. Sauberti.
44. Io. Henr. Cocceii et Campegii Vitringae libri de templo Ezechielis, è Belgico latine.
45. Leonhardi Christophori Sturmii Seigraphia templi Hierosolymitani, et D. Casp. Hermanni Sandhagenii Oratio de templo.
46. Samuel Lee de templo et sacerdotio, ex Anglico latine.
47. Io. Iacobus Cramerus de templi secundi ara exteriori.
48. Theod. Dassovii altare exterius ad mentem Hebraeorum veterum delineatum.
49. Ej. de imaginibus rerum Hebraearum quae nostra aetate circumferuntur.

50. Lud. Compiegne de Veiel de cultu diuino apud Hebraeos.
 51. Salomo van Till de Musica veterum Hebraeorum, ex Belgico latine.
 52. Christiani Zoëga de buccina Hebraeorum.

Tomus VII.

53. Io. Seldenus de anno ciuili Iudaeorum.
 54. Augustus Varenus de annis Sabbaticis et Iubilaeis Iudaeorum.
 55. Nic. Mulleri Iudaeorum annus lunae solaris et Turcarabum annus mere lunaris.
 56. Maimonidis descriptio initiationis. nouilunii cum Henningi Bernhaldi Witteri versione et praef. Io. Andreae Danzii.
 57. Io. Ionstonus et Aug. Pfeiferus de festis Hebraeorum.
 58. Theodorus Thummius de festis Iudaeorum et Christianorum.
 59. Adriani Coquii obseruationes de rebus naturalibus in V. T. memoratis, Diisque Syris et Hebraeorum festis.
 60. Io. Mayerus de origine et causis festorum Iudaicorum.
 61. Iosephi de Voisin de Iubilaeo secundum Hebraeorum et Christianorum doctrinam.
 62. Christoph. Wagenfclii diss. de Iubilaeo Hebraeorum.
 63. Grossii Bozci libellus eiusdem argumenti, e Gallico Latine.
 64. Frischmuthi et Mich. Waltheri Dissertaciones de via Sabbathi.
 65. Io. Andreae Danzii de curatione Christi sabbatica.
 66. Io. Buxtorffii diss. de coenae Dominicae primae ritibus et forma, eiusque aduersus Lud. Capellum Vindiciae.
 67. Theod. Dassouii de accubitu ad agnum Paschalem.
 68. Liber rituum Paschaliu cum versione Io. Stephani Rittangellii.
 69. Gabr. Groddeckii dissertaciones de caerimonia palmarum.
 70. Io. Iacobi Schudt de Voto Iephthae.
 71. Hermannii Witfii diss. de Rechabitis.
 72. Theod. Dassouii Vota Monastica et Hebraeorum collata.
 73. Maimonides de iure pauperis et peregrini apud Iudaeos, cum notis Humfredi Prideaux.
 74. Pauli Sleuogri diss. de profelytis Hebraeorum.
 75. Io. Andreae Danzii de profelytorum baptismo.
 76. Herm. von der Hardt Iuris Iudaeorum Canonici prodromus, de circumcissione.

Tomus VIII.

77. Maimonides de sacrificiis ex versione Lud. Compiegne de Veiel.
78. Guil. Outrami de sacrificiis Iudaeorum libri II.
79. Io. Frischmuthi de sacrificiis, cum primis iis quae sancti Viri haud longe ab initio rerum leguntur obtulisse.
80. Io. Saubertus de Hebraeorum sacrificiis.
81. — — de sacerdotibus Hebraeorum.
82. Pauli Sleuogri diss. de XXIV. Ephemeriis sacerdotum apud Hebraeos.
83. Andreae Adami Hochsteteri de festo expiationis.
84. Io. Rhenferdi collatio expiationis Pontificis Maximi et Iesu Christi.
85. Theod. Daffouii dissidium Pontificis Romani et Hebraei.
86. Ei. de Lustratione Hebraeorum.
87. Io. Frischmuthi de hirco emissario.
88. Io. Benedictus Carpzouius de vacca rufa.
89. H. Dodwelli de vno sacerdotio et vno altari. Ex Anglico latine.
90. Io. Braunii de vestitu Sacerdotum Hebraeorum.
91. Io. Prideaux de vestitu Aaronis.
92. Iac. Altingii diss. de mitra, stola, Ephod etc. Heptade VIII. dissertationum T. 5. Opp.
93. Ben. David Carpzouius de Pontificum Hebraeorum vestitu sacro.
94. Theod. Daffouii diss. de Coma Hebraeorum licita et interdicta.
95. Antonius Bynaeus de calceis Hebraeorum.

Tomus IX.

96. Herm. Witfii Oratio de Theocratia Israelitarum.
97. Hadr. Houtyni de Monarchia Hebraeorum ante Saulem, vna cum scriptis contrariis Sam. Pufendorfii et Adami Rechenbergii.
98. Gustavi Georgii Zeltneri liber de adolescentia Reip. Israelitarum sub temporibus Iudicum.
99. Guil. Schickardus de iure Regio, cum notis Io. Benedicti Carpzouii.
100. Io. Frischmuthi diss. de rege apud Hebraeos eligendo et deponendo.
101. Ei. et Io. Vorstii de Synedriis Hebraeorum.
102. Io. Clerici de magno Synedrio Hebraeorum.
103. Praecepta DCXIII. Hebraice et latine ex edit. Io. Leusdenii, subiectis observationibus Sim. Episcopii.
104. Guilelmi Welwod collatio iuris diuini cum iure ciuili Romano.
105. Paganini Gaudentii de differentia legum Mosaicarum et Romanarum.
106. Ex Io. Seldeno de decimis excerpta, Io. Clerico interprete.

107. Ex H. Dodwelli et Humfredi Hodii scriptis contrariis excerpta de Pontifice Max. à Rege Salomone deposito. Ex Anglico latine.
108. Maimonides de iuramentis Hebraeorum cum versione Mieggii et Iusti Christoph. Dithmari notis et Jacobi Perizonii praefat.
109. Jac. Lydii syntagma de re militari et de iure iurando Hebraeorum cum notis Salomonis van Till.
110. Theod. Dassouii diss. de suspensio hominis lapidibus obruti.
111. Claudii Salmasii liber de Cruce.
112. Henr. Kippingii de Cruce dissertationes.
113. Jac. Altingii de feruis Hebraeorum, ex Heptade VII. dissertationum.
114. Io. Georgii Abicht Professoris Lipsi. de feruorum Hebraeorum acquisitione et seruitiis.

Tomus X.

115. Iulii Bartoleccii Bibliotheca Rabbinica contracta, emendata et supplementa ex Strimero, Plantavitio, Buxtorfio, Hottingero etc.
116. Petri Steuartii Catalogus scriptorum Graecorum et Latinorum Anti-Iudaicorum, auctus et in haec tempora continuatus.

Tomus XI.

117. Jac. Altingii Historia Academicarum et promotionum Academicarum.
118. Ei. Studiosus et Doctor Hebraeus.
119. I. H. Ottonis Historia CXXX. Doctorum Mischnicorum.
120. Georgii Vrsini antiquitates Hebraicae Scholastico Academicae.
121. Io. Held de Synagogis Iudaeorum.
122. Daud. Clodii de Synagogis Iudaeorum.
123. Campegii Vitringae Archi-Synagogus et de decem Otiosis Synagogae.
124. Jac. Rhenferdi de decem otiosis Synagogae, Synagogus *αὐτοκατάκριτος*, et specimen animaduersionum etc.
125. Jac. Altingii de Concionibus Iudaeorum post reditum à Babylonia.
126. Io. Christoph. Wagenfeilii de Concionibus Iudaeorum nostrae aetatis. (Tel. ignea Saranae p. 245. seq.)
127. Rich. Simonis Dissertatio de Caraitis et Samaritanis, ex Gallico latine.
128. Hadr. Relandus de Samaritanis.
129. Samaritanorum Epistolae ad Scaligerum, Ludolfum et fratres in Anglia.
130. Chronologia Samaritarum auctore Ed. Bernhardo (in Actis Erud. A. 1691.)

131. Zemach Dauid, siue Chronologia R. Dauid Ganz cum notis Guil. Henrici Vorstii.
132. Iac. Triglandii de Caraitis. Scaligeri, Drusii, Serarii de tribus sectis Hebraeorum.
133. Iac. Rhenferdi dissertationes de fictis Iudaeorum haeresibus.

Tomus XII.

134. Eduardus Bernhardus de mensuris et ponderibus antiquis, et de mari Salomonis.
135. Henr. Guntheri Thulemarii de variis siclis et talentis Hebraeorum.
136. Andreae Beyeri siclus facer et Regius appensus.
137. Iulii Bartoloccii Diss. de numis Hebr. ex T. IV. Bibl. Rabbin. p. 518. seq.
138. Raphaëlis Auellini Declaratio numismatis Hebraici Dauidis et Abrahami, ex Italico latine.
139. Wagenfeilii de numis quibusdam Hebraicis ex Commentario ad Sotam p. 275. seq.
140. Athanas. Kircheri de eodem argumento ex T. 2. Oedipi.
141. Hern. Conringii paradoxa de numis Hebraeorum.
142. Hadr. Relandi, Io. Harduini et Io. Gagnerii de Numis Samaritanorum.
143. Wagenfeilii de Iudaeorum in non Iudaeos vsuris.
144. Martini Mauritiu liber de Hebraeorum fortitionibus.
145. Wagenfeilii diss. de lusibus Hebraeorum, ex libro eius de Norimberga cap. XXII.
146. Thomae Hyde de ludis Orientalium.
147. Io. Buxtorfius de sponfalibus et diuortiis Hebraeorum.
148. Tho. Pius de diuortiis Hebraeorum.
149. Io. Buxtorfii de lotione Iudaea ante et post cibum.
150. Martini Geieri de luctu Hebraeorum.
151. Frid. Mulleri libri III. de sepulchris veterum Hebraeorum.
152. Io. Nicolai de sepulchris Hebraeorum.
153. Io. Henr. Hottingeri cippi Hebraici.
154. Monumenta antiqua Iudaica Augustae Vindel. reperta cum notis Matthiae Frid. Beckii.
155. Menassae Ben Israel de resurrectione.
156. Theodori Dassouii de mortuorum resurrectione ex mente Vet. Hebraeorum.

XII. Non ingratum, credo, erit lectoribus, si huic indici iungamus

con-

confectum Theſauri Antiquitatum Hebraicarum, ²³ quem ad Gronouii et Graeuui exemplum compoſuit, in viginti quinque Tomos in Folio diſtributum; e quibus quatuordecim iam lucem adſpexerunt, et Venetiis apud Ioannem Gabrielem Herthz edere A. 1744. coepit V. C. *Blafius Vgolinus*.

Tomus I.

1. Rab. *Chitac* additamenta ad codicem de Die expiationum nunc primum ex hebraico latine reddita, et notis perpetuis philologicis illuſtrata. Studio et cura Blaf. Vgolini.
2. *Raymundi Martini* in pugionem fidei prooemium et obſeruaciones Iofepi de Voifin ad prooemium.
3. *Ioannis Meyeri* tractatus de temporibus ſacris et feſtis Hebraeorum.
4. *Iacobi Triglandi* Diſſertatio de origine et cauſſis rituum moſaicorum.
5. *Hermannii Witſii* Aegyptiaca.

Tomus II.

6. *Chriſtiani Wormii* de corruptis Antiquitatum Hebraearum apud Tacitum et Martialem veſtigiiſ libri duo.
7. *Georgii Caſparis Kirchmayeri* exercit. acad. ad C. C. Taciti Hiſtor. lib. V. capita aliquot priora de rebus moribusque Iudaeorum.
8. *Adriani Relandi* antiquitates ſacrae, a Blaſio Vgolino ampliffimo commentario illuſtratae.

Tomus III.

9. *Thomae Gooduini* Moſes et Aaron cum notis Ioan. Henr. Hottingeri.
10. *Petri Cmaei* de republica Hebraeorum libri tres a Ioanne Nicolai notis illuſtratae.
11. Iuris Hebraeorum leges cclxi, iuxta *ſepher Deſias* moſaicae ordinem atque ſeriem depromtae, et ad Iudaeorum mentem explicatae ductu Rabbi Leui barzelonitae auctore *Ioanne Henrico Hottingero*.

Tomus IV.

12. *Bonauentura Cornelius Bertramus* de republica Hebraeorum commentario Conſtantini l' Empercur ab Oppiick illuſtratus.

13. Ca-

²³ Nonnulla contra Vgolini propositum monuit Vir in hoc studiorum genere versatiffimus, Chr. Schoertgenius, d. 15 Dec. A. 1751. orbi erudito morte ereptus, in Nouis Litter. Lips. A. 1747. p. 6. ad quae respondit Vgolinus in epistola ad Chr. Bened. Michaelis. Venetiis 1749. 4. Ipsum Vgolini consilium laudatur a Viro S. V. S. I. Baumgarten in notitia bibl. Halens. Vol. II. p. 526. vbi quoque inde a pag. 511. ipsum hoc opus fusius est recensitum.

13. *Caroli Sigonii* de republica Hebraeorum libri VII. cum Ioannis Nicolai notis.
14. *Ioannis Buxtorfii* synagoga iudaica.
15. *Augusti Pfeifferi* antiquitates selectae a Blasio Vgolino notis illustratae.

Tomus V.

16. *Eusebii* liber de locis Hebraicis cum versione Hieronymi ac notis Iacobi Bonfrerii et Ioannis Clerici.
17. *Iacobi Bonfrerii* annotationes ad sequentem promissae terrae chorographicam tabulam.
18. *Iacobi Rhenferdii* periculum criticum in loca deprauata Eusebii et Hieronymi de situ et nominibus locorum hebraicorum.
19. *Nicolai Sansonis* Geographia sacra; cum Ioan. Clerici, in indicem geographicum notis.
20. *Ioannis Lightfooti* centuria chorographica in S. Matthaeum.
21. — — decas geographica in S. Marcum.
22. — — chorographica pauca in S. Lucam.
23. — — disquisitio chorographica in S. Ioannem.

Tomus. VI.

24. *Adriani Relandi* Palaestina.
25. *F. Brocardi* descriptio locorum terrae sanctae.
26. *Ioannis Quistorpii* Nebo vnde tota perlustratur terra sancta.
27. *Ioannis Henrici Hottingeri* Dissertatio de geographia terrae Canaan.
28. *Ioannis Millii* dissertatio de Nilo et Euphrate terrae sanctae terminis.
29. *R. Petachiae* itinerarium ab Ioanne Christoph. Wagenfchildio ex hebraeo latine redditum.

Tomus VII.

30. *Abrahami Peritfoli* itineraria mundi cum interpretat. et notis Thomae Hyde.
31. *R. Samuelis* sancti itinerarium.
32. *Petri Dan. Huetii* Commentarius de navigationibus Salomonis.
33. *Martini Lipenii* Dissertatio de nauigio Salomonis.
34. — — Dissertatio de Ophir.
35. *Ioannis Christoph. Wichmanshausen* Diff. de navigatione Ophiritica.
36. *Ioachimi Christiani Ichringii* Diff. de regione Tarschisch.
37. *Iacobi Hafaci* spicilegium obseruationum ad Salomonis et Hiramii navigationes ophiriticas et tarsissas.
38. *Adriani Relandi* Diff. de Ophir.
39. — — Diff. de mari rubro siue Erythraeo.

40. *Pet. Dan. Huetii* tractatus de situ paradisi terrestris.
41. *Ioannis Hopkinsonii* descriptio paradisi.
42. *Sannicis Bocharti* epistola de paradisi situ ad Ludouicum Cappellum.
43. *Stephani Morini* Dissertatio de paradiso terrestri.
44. *Ioannis Forslii* Dissertatio de paradiso.
45. *Adriani Relandi* Dissertatio de monte Garizim.
46. *Isibrandi Eilhardi Harckenrothii* Dissertatio topographica de monte sublimi.
47. *Ioannis Christophori Harcubergii* oculus Moïsis et Christi e monte editissimo Palaestinam spectantium.
49. *Hieronymi van Alphen* de terra Chadrasci et Damasco, ad locum Sachar. IX, 1. Dissertatio.
50. *Christophori Cellarii* Dissertatio de excidio Sodomaë.
51. *Theodori Hafæi* Dissertatio de Sabulonis prae Sidone praestantia ad Genes. XLIX. 13.
52. — — Dissertatio de Naphthalide apostolorum patria ad Genes. XLIX. 21.
53. *Ioannis Christoph. Wickmanshausen* Dissertatio de thermis Tiberientibus.
54. *Ieremiae Philadelphii* de valle Iosaphati ex Ioes. III. 2, 12. nec non valle excidii Ioes. IV. 14.
55. *Christiani Beniamini Ottouis* Dissertatio de flumine sabbathico.
56. *Michaelis Libemantii* Dissertatio de terra Moriah et monte visionis Dei ex Genes. XXII. 1, 14.
57. *Gerardi Outhouii* in Psalmi II. comma 6. obseruationes de montibus Sionis et Moriah.
58. *Isibrandi Eilhardi Harckenroth* Dissertatio de Rachele ad Ierem. XXXI. et Matthaei II. 18.
59. — — Dissertatio choro-topo-graphica de Aenon prope Salim, ad Ioan. III. 23.
60. *Petri Zornii* Dissertatio de Aenon prope Salim ad Ioan. III. 23.
61. *Petri Zornii* liber de historia et antiquitatibus vrbis יְרוּשָׁלַיִם ad Ier. XLVI. 25. Ezech. XXX. 15. et Nahum. III. 8—10.
62. *Theodori Hafæi* Diss. de gente Kav Kav, cuius mentio fit Ies. XVIII. 2, 7.
63. *Christophori Cellarii* Diss. de amoenitatibus historicis et geographicis ex itineribus S. Pauli collectis.
64. Epistola *Eucherii* Episcopi ad Faustum Presbyterum.
65. Itinerarium *Antonini Placentini* ex MS. erutum per Ignat. a S. Antonino Carm. discale.

Tomus VIII.

66. *Salomonis van Til* commentarius typico criticus de tabernaculo Moſis ad Exod. XXV—XXX.
67. *Ioannis Buxtorſii* Fil. historia arcae foederis.
68. *Theodori Haſſaci* Diſſert. de ligno Sittim.
69. — — Diſſert. de rubo Moſis הַסֵּנָה dicto ad Exod. III. 2—4.
70. — — Diſſert. de lapide fundamenti.
71. *Ioannis Henrici Antonii Dorien* de opere Zaazyim, quo Cherubinos S. Sanctorum confici curauit Salomo 2 Chron. III. 10. exercitatio.
72. *Ioannis Buxtorſii* Diſſertatio de Manna.
73. Maimonidis vita deſcripta a Ioan. Buxtorſio Fil.
74. *Roberti Claueringii* Diſſert. de Maimonide.
75. *Humphredi Prideaux* praefatio ad tractatus Maimonidis de iure pauperis et peregrini.
76. *Ludouici Compiegne de Veil* praefatio ad Maimonidis opera.
77. — — — — proemium in tractat. Maimonidis de domo electa.
78. R. Moſe ben Maimon constitutiones de domo electa, cum Blaſii Vgolini perpetuis notis philologicis.
79. — — — — constitutiones de vaſis ſanctuarii et qui in eo miniſtrabant, cum Blaſii Vgolini perpetuis notis philologicis.
80. — — — — constitutiones de ingreſſu ſanctuarii cum Blaſii Vgolini perpetuis notis philologicis.
81. *Leonardi Sturmii* ſciagraphia templi Hieroſolymitani.

Tomus IX.

82. R. *Abrahami filii Dauidis Arie* commentarius de templo, ex huius libro, qui Schilte haggibborim inſcribitur, excerptus, nunc primum a Blaſio Vgolino latina interpretatione illuſtratus.
83. *Ioannis Lightfooti* deſcriptio templi hieroſolymitani.
84. — — — — miniſterium templi, quale erat tempore noſtri Seruatoris deſcriptum ex Scriptura et antiquiſſimis Iudaeorum monumentis.
85. *Pauli Friderici Opitii* commentarius de cuſtodia templi nocturna.
86. *Adriani Relandi* de ſpoliis templi hieroſolymitani in arcu Titiano Romae conſpicuis liber.
87. *Theodori Daſſouii* imagines hebraearum rerum.

Tomus X.

88. *Meinbardi Pleſken* Diſſertatio philologica de columnis aeneis.
89. *Ioan. Iac. Cramerii* Exercitationes de templi ſecundi ara exteriori.

90. *David. Millii* Dissertatio de cornibus altaris exterioris.
 91. *Ioan. Buxtorfii* Historia ignis sacri et caelestis, sacrificia consumentis.
 92. *Ioan. Gottlieb. Bohuii* Dissertatio de igne gentilium sacro in Israelitar. sacra iniurio.
 93. *David. Millii* Dissertatio de altari mediatore.
 94. *Blasii Vgolini* altare exterius.
 95. *Christiani. Ludov. Schlichteri* de mensa facierum eiusque mysterio libellus singularis.
 96. *Eiusdem* de panibus facierum liber singularis.
 97. *Blasius Vgolinus* de mensa et panibus propositionis.

Tomus XI.

98. *Blasii Vgolini* altare interius.
 99. *R. Abrahama ben David* commentarius de fuffitu, ex Schilte Haggibborion excerptus, nunc primum a Blasio Vgolino latine redditus et illustratus.
 100. *Iac. Meieri* Diss. de fuffitu.
 101. *Dan. Weymari* Diss. de fuffitu.
 102. *Prosperi Alpini* Dialogus de balsamo.
 103. *Io. Georg. Michaelis* Diss. de thuribulo adyti.
 104. *Georg. Fridericus Rogal* de thuribulo.
 105. *Ioan. Braunii* Diss. de adolitione fuffitus ex eius Variis Sacris excerpta.
 106. *Georg. Michael. Doederlini* Exercitatio de candelabris.
 107. *Blasii Vgolini* Diss. de candelabro.
 108. *Dan. Frider. Iani* Exercitatio de vite aurea templi hierosolymitani.

Tomus XII.

109. *Ioan. Sauberti* liber de sacerdotibus Hebraeorum.
 110. *Ionae Krumboltzii* sacerdotium hebraicum.
 111. *Ernesti Christiani Boldich* Pontifex maximus Hebraeorum.
 112. *Io. Braunii* Diss. de sanctitate P. M.
 113. *Ioan. Seldeni* libri duo de successione Pontificum hebraeorum.
 114. *Beued. Dav. Carpzouii* Diss. de Pontificum hebraeor. vestitu sacro.
 115. *Ioan. Buxtorfii* historia Vrim et Thummim.
 116. *Nicol. Polmanni* Diss. de Vrim et Thummim.
 117. *Ioan. Spenceri* Diss. de Vrim et Thummim.
 118. *Philippi Riboucaaldi* Diss. de Vrim et Thummim contra Ioan. Spencerum.
 119. *Christ. Ludov. Schlichteri* Diss. de lamina aurea Pontificis maximi.
 120. *Henr. Andr. Toepferi* Diss. de tiara summi sacerdotis.
 121. — — Diss. de tiaris minorum sacerdotum.

122. *Balth. Scheidius* de oleo vnctionis.
 123. *Dan. Weymari* Diss. de vnctione sacra Hebraeorum.
 124. *Io. Iac. Quandtii* Diss. de Pontificis maximi suffraganeo.
 125. *Theolori Renaldi Tatii* Diss. de sacerdote castrensi.
 126. *Blasii Vgolini* Diss. de sacerdote castrensi.

TOMUS XIII.

127. *R. Abraham ben Dauid* Dissertatio de vestitu sacerdotum hebraeorum ex Schilthe Haggibborim excerpta hebraice et latine.
 128. *Ioan. Christo. Harenbergii* Diss. de vocibus מְשֹׁרֵר, תְּכֵלֶת, אֲרָגָמָן, מְשֹׁרֵר, שָׁשׁ, תְּוֹלַעַת, שָׁנִי, Exodi XXV, 4 XXVI. 1. XXVIII, 5. 6. 33. &c.
 129. *Io. Christ. Biel* Diss. de purpura Lydia ad illustr. locum Act. XVI, 14.
 130. *Blasii Vgolini* sacerdotium hebraicum.
 131. *Daniel. Pfeffingeri* Diss. de Nethinaeis.

TOMUS XIV.

132. Mechilta }
 133. Siphra } hebraice cum interpretatione latina Blasii Vgolini.

CAPVT II.

De Aegyptiorum, Persarum, Carthaginensium aliarumque gentium tum de graecarum Antiquitatum Generalibus Scriptoribus.

Scriptores de antiquitatibus Aegyptiorum. 1. Persarum 2. De antiquitatibus Punicis siue Carthaginensium. 3. De Germanicarum Antiquitatum studio non negligendo et scriptoribus praecipuis eas enarrantibus. 4. Conspectus thesauri antiquitatum Germanicarum. 5. De scriptoribus antiquitatum graecarum. 6. 7. Singillatim Laconicarum. 8. Atticarum. 9. De antiquitatibus aliarum Ciuitatum vel Insularum. 10. Index thesauri Antiquitatum Graecarum Gronouiani. 11.

I.

Aegyptiorum antiquitates et ritus plurimos persequutus est *Athanasius Kircherus* Iesuita in Oedipo Aegyptiaco, Romae 1652. folio IV. Volum. quanquam tum in hoc opere tum in Obelisco Pamphilio ibid 1650. fol. vulgato, expositurus antiquas figuras Hieroglyphicas illius gentis, plurimum in-

dulget coniecturis nulla auctoritate nixis, saepissime etiam nulla verisimilitudine se lectori commendantibus. Breuior sed et accuratior et eruditior est in veteribus ritibus ac consuetudinibus Aegyptiis exponendis *Ioannes Marshamus* Anglus Eques auratus, in cuius canone chronico Londini primum edito 1672. fol. deinde Celeb. Ottone Menckenio curante Lipsiae 1676. 4. et denique Amstelodami 1698. 4. recuso multa Aegyptiarum antiquitatum nec minus Ebraicarum Graecarumque capita docte illustrantur. Visus tamen est in eo peccare, quod longe iunioribus testibus pro re tam antiqua depugnans, rationesque institutorum Leuiticorum typicas fere negligens, Ebraeos ritus plerosque omnes ex Aegyptiorum institutis deriuat, aut per nudam *σχυρατίβασιν* quandam, vt gens iudica ab Aegyptiis abduceretur, a DEO vel ostensos vel toleratos fuisse contendit, hec *Ioannis Spencers* ea quoque sit sententia magno melimine desensitata in Diss. de Vrim et Thummim Cantabrig. 1699. 8. et in opere de legibus Ebraeorum ritualibus ibid. 1685. fol. Hagae Comitum 1686. 4. Lipsiae 1705. 4. Cantabrigae 1727. fol. cura Leonis Chapellow, linguae arabicae Professoris; cui editioni accessit liber IV. ab ipso Spencero ad calcem libri III. olim promissus, de ritibus et institutis Ebraeorum a gentium vsu defunctis nullibi vero a Deo praeceptis aut ordinatis; nec non Diss. de phylacteriis Iudaeorum. Recusa est haec editio Tubingae 1732. fol. cum Chph. Matth. Pfaffii dissert. praeliminari. Contra hanc Marshami et Spencers opinionem multis disp. *Herm. Witsius* in Aegyptiacis Amst. 1683. 1693. 4. editis, quem vide in primis p. 60. 262. 281. 292. Consuli etiam possunt Iac. Rhenferdus oratione de fundamentis et principiis philologiae sacrae; Iacob. Triglandus, nepos, orat. de origine et causis rituum mosaïcorum, subiecta eius dissertationibus iunctim excusis Delphis 1728. 4. Iac. Saurinus dissertationibus gallice editis in Pentateuchum; Hugo Ferrandus T. 2. cogitationum de religione Christiana gallice editarum; Clarissimus Otto Menkenius *ὁ μακαρίτης* in praefatione ad Lipsiensem Marshami editionem a se curatam; Natalis Alexander in selectis capitibus Hist. Eccles. V. T. Ioannes van der Weyen in variis sacris; Ioan. Eduardus in opere de oeconomiiis Dei Anglice edito 1699. Salomo Deylingius in obseruationibus sacris; Georgius Wallinus F. diss. de origine rituum Ebraïcorum, sub praesidio Io. Arn. Bellmanni Vpsal. 1707. defensa, aliique laudati Vener. Pfaffio in Diss. prael. Tubingensi Spencers editioni praemissa.

Nescio tamen an ex altera parte vicissim excedant modum Viri doctissimi, qui si quaeuuncque vel minimam vel etiam nullam vident in Ebraeorum et Aegyptiorum, Graecorum item Romanorumque et aliarum gentium institutis similitudinem, longe maximam tamen videre se existimantes, nihil non,
etiam

etiam plerasque quas habent fabulas ¹, nedum ritus et sacra a Iudaeis repetisse Ethnicos contendunt. Ita illustris iuuetus in demonstratione Euangelica et opere de Concordia rationis et fidei (libris alioqui erudissimis et lectu dignissimis,) Bochartus in Phaleg. et Canaan, Vossius de idololatria, Ioan. Mich. Dilherrus in diss. de *ναυροζήνια* diaboli, Edmundus Dickinson in Delphis Phoenicizantibus, aliique quam plurimi, quos ficit Carol. Arndius in obs. de vtu Poeseos profanae in Theologia exegetica, Miscellaneor. Lipsiens. Tom. VI. p. 212. ff. et nouissime Lauarius in historia fabularum cum historia sacra comparata Gallice. Parisiis 1730. 2 Voll. in 12.

Excerpta de Aegyptiacis institutis et ritibus e Nymphodoro, Strabone, Plutarcho et aliis suae Herodoti editioni p. 598. sqq. Graece et Latine subiecit Godofredus Iungermannus, atque eius inde exemplo Thom. Galeus. Exstat etiam *Coel. Cacagnini* Commentario de rebus Aegyptiacis, in collectione scriptorum eius, quae prodit 1544. fol. nec non *Ioannis Baptistae Casali* Romani, liber de Aegyptiorum profanis ritibus, cum eiusdem libris de ritibus Romanorum et Christianorum. Romae 1644. 4. et Hanouerae 1681. 4. sed non adeo multa sunt, quae de Aegyptiis attingit Vir alioqui non contemnendus. His addendi *Caspar Baribius* p. 129—144. ad Claudianum; *Ioan. Henricus Boeckerus* in *scymnicis* Aegyptiorum Tom. 2. diss. p. 665. sq. et *Ioannes Nicolai* qui eruditus antiquitates publice cum laude apud Tubingenses docuit (A. 1708. 9 Aug. defunctus) libro de Aegyptiorum Synedrio et legibus insignioribus. Lugd. Batav. 1705. 8. De sapientia, eruditione atque inuentis Aegyptiorum erudita legitur *Cornelii Adami* commentatio in Exercitationibus exegeticis, editis Groningae 1712. 4. p. 92. sq. Antiquitatis litterariae Aegyptiae idea edita a *Iacobo Friderico Reimmanno*, exstat ad calcem ideae systematis antiquitatum litterariarum generalis. Hildesiae 1718. 8. euulgatae, vbi p. 141. sq. scriptores de rebus Aegyptiacis veteres, p. 148. sq. autem recentiores laudantur. Quibus ibi recensitis e recentissimis addatur *Guilielmus Warburton* in diuina Moysis legatione, Anglice Londini 1738. Tomis tribus edita, qui L. 4. Sect. 1—4. suae, Tomi secundi P. I. p. 17—206 antiquitates litterarias Aegyptiorum defendit. Id quod quoque facit *Ioan. Lamius* de Trinitate L. I. C. 1—3. 7—10. et 14—16. *Samuel Squire* autem, in

¹ Recte hoc visum incredibile est Abbati Banierio in libro edito Gallice *explication Historique des fables*, Tomo X. primo X. qui prodit Parisiis 1711. 12. rec. Hag. Comit. 1713. 12. pag. 50. ff. et Leibnitio in *Miscellaneis*, a Ioan. Frid. Fellerio editis p. 103. Certe nihilo plus verisimilitudinis habet illa sententia quam paradoxus auctor libri A. 1499 in folio excusi, qui inscribitur. *Gesta Romanorum cum applicationibus moralisatis et mysticis*. v. Bibl. Bremens. T. V. p. 753. vel *Petri con. Sara comparatio Angeli fuederis cum Mercurio*. *Ibid.* p. 205.

in praefatione, quae versioni anglicanae libelli Plutarchi de Iside et Osiride, vna cum textu graeco notisque doctorum editi Cantabrigiae 1744. 8. est praefixa, docet, congestas a se esse obseruationes ad Aegyptias antiquitates spectantes; quibus ne carere orbem eruditum diutius patiatur Vir Clarissimus, rogamus. Hieroglyphicorum Aegyptiorum scriptores Horapollus, Pierius Valerianus, Caussinus aliique, de quibus vti de Hermete Trismegisto dictum est Lib. 1. Bibliothecae Graecae C. 7—13. Mensa Isiaca Laurentii Pignorii commentario illustrata, mutato titulo saepius est excusa Venetiis 1607. Francof. 1608. Amstelod. 1669. 4. Exstat quoque huius tabulae explicatio apud Montefalconium Antiqq. explic. T. 2. P. 2. L. 2. C. 1—3. et in Banierii mythologia per historiam explicata T. 2. L. 6. C. 7. *Celeb. Paulus Ernest. Jablonski* in Pantheo Aegyptiorum varia huic tabulae explicandae inferuentia inferuit. Hodie tabulam illam in bibliotheca regia Taurinensi afferuari docet Ioan. Georg. Keyserus itiner. nouissimi P. I. p. 194. vbi simul nonnulla contra Montefalconium monentur. In marmor Isiacum Romae Anno 1719. effossum exercitationes conscripserunt Ioannes Oliua Rhodiginus. Romae 1719. 8. et Georgius Christianus Gebauerus, cuius exercitatio inserta est actis Eruditorum Latinis A. 1720. p. 395. ff. Melchioris a Briga, S. I. interpretatio fasciae Isiacae in statua Capitolina legitur in iisdem Actis A. 1722. p. 536. Aliam tabulam antiquam Aegyptiacam Hieroglyphicis exornatam, quam vulgavit V. C. Franciscus de Ficoronis, habes etiam in Actis Eruditorum A. 1714. p. 127. Tabulam lapideam Rigordianam et cincturam linream mumiae Aegyptiacae vide in memoriis Triuultiensibus A. 1705. p. 429. ff. edit. Amstelod. Quinque stauas Aegyptias sub Clemente XI. Romae effossas exhibent Ephemerides Italicae (*Giornale d' Italia*) T. 21. p. 462. Tres stauas in capitolio Romano Anno 1720. erectas describit Ioan. Baptista Braschius in ephrasi iconographica. Romae 1724. 4. Primos fuisse Aegyptios, qui per figuras animalium, sensus mentis effingerent, testis est Tacitus lib. 2. Annal. c. 14. Idem vsurpatum Mexicanis, quorum scripturae figurariae specimen exstat in Alphabetis collectis ab Andrea Müllero Greifenhagenio. Pluchius in historia caeli secundum ideas Poetarum, Philosophorum et Mosis considerata, Gallico sermone composita, parte prima eiusque supplemento originem idololatriae ex Aegypto atque ab hieroglyphicis agriculturae figuris, Aegyptiis vsitatis, deriuat, contra quem disputant Warburtonus in legatione Mosis diuina, Vol. II. P. I. p. 201. ff. et Silhouertus in dissertatt. de ynione religionis, ethices et politices, e Warburtoni libro excerptis. Multa ad antiquitates Aegyptiorum spectantia, exhibet *Rich. Pocockius* in descriptione orientis Vol. I. L. V. *Guil. Iamesson* in spicilegiis antiquitatum Aegypti atque

ei vicinarum gentium: Glasguae 1720. 8. et Auctores collectionis nouae itinerariorum fide dignorum P. II. C. VI. et in commentationibus parti secundae adiectis. Vehementer optamus, vt *Frid. Lud. Nordenii* iter Aegyptiacum, quod societas scientiarum Hafniensis edere constituit, quamprimum in lucem prodeat; quum multa Aegyptias Antiquitates illustrantia monumenta in eo exhibeantur. V. Libera iudicia et relationes promouendis scientiis et histor. inferuentia. A. 1748. p. 252.

II. Antiquitates PERSICAS varias hinc inde haurire licet ex Herodoto, Xenophonte, Procopii Persicis, Plutarcho, Arriano, Curtio, huiusque illustratoribus Freinshemio, Radero, Pitisco, tum ex iis, quae ad calcem Herodoti ex Ctesia aliisque scriptoribus graecae ac latine subiecit Henricus Stephanus et Iungermannus, repetita etiam in nouissima Londinensi et Gronouiana editione. Sed singulari ac iusto opere illas complexus est digessitque Vir Doctissimus *Barnabas Briffonius* libris tribus de regio Persarum principatu, quorum primus sacra, secundus politiam, tertius rem militarem exponit. Paris. 1580. et postea saepius; vt Paris. 1606. 4. et Heidelbergae apud Coni-melium 1595. 8. cum notis Frid. Sylburgii ad libri calcem, atque Argentorati 1710. 8. cum Sylburgii et Ioan. Henr. Lederlini V. C. notis in calce cuiusque paginae statim subiunctis. Confer quae in laudem huius operis Briffoniani aduersus Ios. Scaligeri acerbiorem censuram vir praeclarus *Cornelius Adami* Ecclesiastes et Rector scholae Damonensis in Obseruat. Theologico-Philologicis. Groningae 1710. 4. c. 2. p. 23. qui plures etiam ritus persicos illustrandis sacris litteris (Estheris praecipue et Danielis libro) persequitur. Nonnulla etiam Briffonio praeterita suppleuit *Iulius Caesar Bulingerus* in Eclogis ad Arnobium editis Tolosae A. 1612. 8. Videndus itidem *Nic. Gurtlerus* lib. I. de originibus mundi c. 10. De magnitudine opum, et multitudine auri et argenti Persarum, quae deinde per Graecos ac denique per Romanos sparsa fuit, adeundus est Montefalconius T. 3. supplementi lib. V. p. 115. ff. Librorum trium *Theodori Presbyteri* περὶ τῆς ἐν Περσίῳ Μανικῆς argumentum refert Photius in Bibliotheca, Codice LXXXI. Ex scriptis orientalibus plures Persicas Antiquitates depromsit *Bartholomaeus Herbelotus* in Bibliotheca siue Lexico Orientali Gallice edito Paris. 1697. fol. Integros XL. annos legendis Persarum et Arabum monumentis impendit, ex quibus Lexicon hoc suum congeffit, ante quam in lucem opus prodiret extinctus Paris. 8 Dec. 1695. aetat. 70. Sed nimis concise passim recenset ea quae legit nimiaque libertate, nec ipsa scriptorum verba vsquam adducit. Quo in genere diligentius versatus est *Thomas Hydeus* Bibliothecarius quondam Bodleianus in Historia Religionis veterum Persarum et Parthorum et Medorum eo-

rumque Magorum, ad cuius calcem liber Sadder, Zoroastris praecepta continens, latine est subiunctus Oxon. 1700. 4. Ei iungi possunt *Hemicus Lord* in Historia religionis Banianum, quae Anglice Lond. 1630. 4. et ex Anglico Gallice prodiit Paris. 1667. 12. *Isaacus Beaufobrius* in historia critica Manichaeorum et Manichaeismi; et *Guil. Whistonus*, qui in collectione testimoniorum de Vet. et N. T. firma auctoritate comprobatorum, (Collection of authentic Records belonging the Old and New Testament) Lond. 1728. 8. pag. 233. disputat veterem sectam Magorum in Media et Persia, quae reiectis crassioris idololatriae generibus cultuque imaginum, solem ignemque colebant, post captiuitatem decem tribuum fuisse mixtam ex Sabis et illarum tribuum reliquiis; p. 239. Zerdusht s. Zoroastrem fuisse in Baetria circa A. 22. regni Artaxerxis Mnemonis (non in Persia tempore Darii Hytaspis) p. 247. Zerdusti s. Zoroastris huius religionem per Medopersicum celebratam imperium fuisse religionem Iudaeorum, qualis fuit Abrahami ante circumcisionem. p. 253. templorum ignis occasionem dedisse ignes caelitus delapsos in altare Hierosolymitanum. 2 Macc. I. 20. Vereor tamen, ne aethiopem lauent eruditissimi viri, ² quando Persas ab idololatria absoluerunt, et a sincero vnus Dei cultu commendare instituunt. Recentiorum Persarum mores ac consuetudines quum ex *Sanfonii*, *Herberti*, *Adami Olearii*, *Tauernerii*, *Petri della Valle* et aliorum, nouissime etiam ex *Ioan. Chardini* et *Cornelii Bruini* itinerariis abunde etiam vulgo innotuerint, lubens praetereo.

III. PVNICAS siue CARTHAGINIENSES Antiquitates attigit *Bernardus Aidrete*, Hispanus, in Antiquitatibus Hispaniae et Africae, patrio sermone editis Antwerpiae 1614. 4. libro praecipue tertio et quarto. *Christoph. Hendreich* in libro de Republica Carthaginensium. Francof. 1664. 8. (Cui veteri editioni A. 1705. a typographo Batauo nouus praefixus est titulus) et Vir Clarissimus *Conr. Samuel Schurzseischius ὁ μακαρίτης* in dissertationibus historico-politicis, pag. 516. seq. vt Reinerum Reineccium praeteram in Hist. Iulia, et *Vbbonem Emmium* T. 3. ver. Graeciae p. 157. seq. Sed profecto merebantur diligentius fufusque exponi et illustrari res nobilissimae huius et potentissimae quondam in Africa reipublicae, quae Tyrionum siue Phoenicum vetus colonia, et tum aliis institutis, (adi Grotium ad Deut. XVIII. 10.) tum ipso idiomate Phoenicibus affinis. Vide Reinellii, *ιστοροῦμενα* linguae Punicae post editionem

² In Actis Martyrum selectis Theodorici Ruinarti pag. 567. edit. Westenianae notatur ex Eusebii Renaudoti obseruatione Hydeus ac reprehenditur, quod testimonium vnus auctoris obscuri, atque vt ille ait sordidissimi, qui non nisi gryphos et aenigmata loquitur, et ante annos CXX. scribebat, praeferre non dubitat omni Antiquitati. Auctor ille est *libri centum Perjarum*, pro quo typographus male excudit: *centum Perjarum*.

nem Altenburgensem A. 1637. 4. in Syntagmate disputationum Graeuiano recusa Ultraiecti 1701. 4. Thomam Hyde ad itinera Abrahami Peritfol, p. 44. seq. vbi de nomine vrbis Carthaginis atque originibus. In primis vero summum virum Sam. Bochartum in Geographia sacra, cui Aldretum ignotum fuisse obseruat Ioan. Clericus T. 5. Bibl. selectae p. 389. seq. et pag. 393. seq. Dolendum insuper fati doctissimi viri *Gilberti Gaulmini* interceptos esse eius libros III. de republica Carthaginensium, cum libro singulari de infanticidiis Afrorum, quos praemisit in praefat. ad Eustathium de Ismenii et Ismenes amoribus, quemadmodum etiam lucem nunquam vidit *Hendreichi* supra laudati opus de rebus Carthaginensium, siue Carthaginensium historia, cuius edendae spem fecit p. 8. et 14. nec edita sunt eiusdem *Analecta* siue additamenta quae pollicetur p. 135. 287. et alibi. Librum de Carthagine, scriptum lingua Hispanica a D. *Casparo Hibannez de Segonia et Peralta*, et euulgatum Pampeloniae 1664. 4. laudat Thom. Pinedo ad Stephanum Byz. pag. 362. De Suffetibus, summo Poenorum magistratu eruditam diatriben *Witteb.* 1744. 4. edidit *Gottlob Erdmann Zeibichius*.

IV. Indorum, Arabum, Syrorum (quae tria nomina latissime parent) Tschinarum item, tum qui in Europa Scytharum, Celtarumque siue Gallorum, Francorum et Germanorum, Hispanorum ac Britannorum, Anglofaxonum populorumque septentrionalium veterum res atque antiquitates in alium locum conicere animus est, ne nimium euagandum nobis sit, locusque prouerbio Italorum, *chi troppa abbracia, nulla stringe.*, et dum omnia persequi instituimus perficiamus nihil. Tantum monemus studiosos, iuris praecipue atque historiarum, ne in aliarum gentium, Romanarum v. g. atque Graecarum antiquitatibus ita se abdant, vt interim in patriis rebus sint hospites, quod aequè esset ridiculum, ac si quis in Germania viuens Graece loqui disceret, Germanicam linguam ignoraret atque aspernaretur. Quare non possumus, quin potiores Antiquitatum Germanicarum scriptores generales exhibeamus. Systema quoddam Antiquitatum Germanicarum, duodecim dissertationibus sub *Germaniae mediae* titulo Heidelbergae primum 1678. deinde Ienae 1686. 4. editis, ac denique cum Guil. Turekii diss. de Geographia mediae aevi Halaë Saxonum 1709. 4. recensis delineauit *Paullus Hachenbergius*, in quarum prima de regimine. 2. de generibus siue ordinibus (nobilibus, ingenuis, seruis) 3. de legibus, 4. de re militari. 5. de nuptiis. 6. de studiis. 7. de lingua. 8. de religione gentili et christiana. 9. de re feziali. 10. numaria. 11. vestiaria, et 12. de re funebri veterum Germanorum disserit. Idem voluerunt saxum *Trogillus Arnkiel*, in Antiquitatibus Cimbricis, Hamb.

1703. 4. editis, *Ioan. Georg. Keyslerus*, 3 qui Antiquitates selectas Septentrionales et Celticas, Hanouerae 1720. 8. euulgauit, et *Ioan. Christophorus Cleffelinus*, cuius Antiquitates Germanorum, potissimum Septentrionalium, selectae Francof. et Lipsiae 1733. 8. prodierunt. Consensum antiquitatum germanicarum cum antiquitatibus biblicis, imprimis hebraicis, peculiari libro, germanice Guelpherbyti 1755. 8. euulgato, ostendit *Ioan. Christoph. Strodtmannus*. Edidit quoque V. C. *C. F. Grupe* germanico sermone Antiquitates Germanicas, illustrando Saxonico et Sueuico iuri prouinciali a e feudali inferuientes, Hanouerae 1746. 4. Prostat etiam *Herm. Adolphi Meinders* Thesaurus Antiquitatum Francicarum et Saxonicarum. Lemgov. 1710. 4. Alemannicas Antiquitates singulari diss. exposuit *Vir Celeb. Ioannes Daniel Schœpflinus* Argent. 1723. 4. recusa in Eius commentationibus historico-criticis, Basil. 1742. 4. editis. *Io. Georg. Eccardi* de origine Germanorum, eorumque vetustissimis coloniis, migrationibus ac rebus Gestis libros duos: e schedis MStris edidit V. C. *Christi. Lud. Scheidius*. Goettingae 1750. 4. De Cimbriorum appellatione agit *Ern. Aug. Schulzius* in exercit. philolog. exercit. IV. et de Cimbrica Francorum origine idem ibid. exercit. VII: atque exercit. VII de capite taurino, in monumento Childerici reperto, antiquissimo Francorum insigni. De artibus at scientiis apud veteres Germanos exultis agitur in Museo nouiter aperto (neueröfnetes Museum) p. 744. ff. de moribus ritibusque eorum p. 830. seq. de virtutibus et vitiis p. 879. seq. de nobilitate pag. 485. seq. de religione p. 394. seq. de lingua legibusque p. 284. Breue compendium germanico idiomate sub titulo Germaniae antiquae vulgauit *Paulus Christi. Hoepfnerus*. Halae Sax. 1711. 12. *Συναρραξιαν* compendii Antiquitatum Germanicarum, quatenus ex Taciti Germania lucem accipit, edendi, Taciti Germaniae, Lips. 1747. 8. editae, adiecit *Io. Gottfr. Hauptmannus*. Monumenta vetera 4 Taciti, Caesaris, Strabonis aliorumque de rebus ac moribus praeceptorum Germanorum collegit et coniunctim edidit *Hermannus Conringius*: Idem in aliis scriptis, egregiam lucem attulit antiquitatibus Germanicis, quod fecere etiam *Phil. Cluuerus* in Germania antiqua, (cuius epito-

³ Huius viri A. 1743. die 21 Iunii rebus humanis erepti mortem grauissime ferret orbis eruditus, nisi ea, quae affecta ille reliquit, Germanorum antiquitates illustrantia, ad sagacissimum antiquitatum patriae scrutatorem, *Godofr. Schützius* peruenissent. Is enim amore in Keyslerum suum ductus ea, in ordinem redacta, cum orbe erudito communicare sibi proposuit.

⁴ Similem collectionem illustris Leibnitius praemisit Tomo primo scriptorum rerum Brunsvicensium.

epitomen dedit Io. Buno) *Iustus Christoph. Dithmarus* ⁵ in commentario in Taciti Germaniam, *H. Speckmannus* in Glossarico Saxonico, *Caugius* in glossario mediae et infimae latinitatis, *I. G. Wachterus* in Glossario Germanico, *Marquardus Freherus*, *Meleb. Goldastus*, *Reinerus Reineccius*, *Frid. et Erpoldus Lindenbregii*, *Meibonitque* atque ne alios in praesenti memorem, qui id saxum nostra aetate magna cum laude voluerunt voluuntque, *Godfridus Guil. Leibniti*, *Christianus Franciscus Paulini*, *Wilhelmus Ernestus Tentzelius*, *Ioan. Nicolaus Hertius*, *Ioan. Mich. Heineccius*, *Io. Georg. Eccartus*, *Christ. Iunkerus*, *Ioan. Herm. Schmincke*, Argentoratensisque Academiae quondam decus, *Ioannes Schilterus* A. 1705. 14 Maii denatus et *Ioan. Petrus a Ludewig*. Quod Gronovius atque Graevius, editis antiquitatum Graecarum atque Romanarum thesauris, praestitere, illud, ut Germanicae quoque antiquitates experirentur fortunae munus, iam dudum optarunt viri eruditi. Huius voti explendi causa iam A. 1720. Thomas Fritschius, bibliopola Lipsiensis, consilium edendi thesaurum antiquitatum Germanicarum, XVI tomis distinctum, sed frustra, cepit, cuius conspectum, a Ioan. Georg. Eccardo compositum, exhibent Nova Litteraria A. 1720. p. 132. ff. Idem molitus est *Gottl. Sam. Treuer*, qui delineationem thesauri antiquitatum Germanicarum composuit, quae pallulum mutata Catalogo bibliothecae eius Goettingae distractae est adiecta. Treueri thesaurus quum mole sua entoribus molestitus esset futurus, *Rud. Aug. Noltenius* Lipsiae 1735. 4. vulgavit Conspectum thesauri antiquitatum Germanicarum, limitibus suis circumscripti. Quem nos in primis sequuti, sequentem composuimus thesauri antiquitatum Germanicarum conspectum.

Conspectus thesauri antiquitatum Germanicarum.

Tomus I.

Scriptores de origine et nomine Germanorum, ut et antiquitatum Germanicarum generales.

Wilhelmi Chr. Kriegsmanni coniectanea de germanicae gentis origine.

Chr. Frid. Ayrmann de originibus Germanicis.

Io. David. Kocieri Diss. de origine Germanorum ab Ascenaze.

Io. Heygeri & *Ioan. Ioach. Zentgrafii* Gomerus Iapheti primogenitus Germanicae gentis conditor.

Godof. Guil. Leibniti brevis disquisitio, utros incolarum Germaniae citerioris aut

⁵ Quam promisit Dithmarus descriptionem antiquitatum Germanicarum, ius praesertim Germaniae publicum et privatum illustrantium, lucem non vidisse dolemus.

- Scandiae ex alteris initio profectos verifimilius fit iudicandum. In Felleri monumentis ineditis Ienae 1714. 4. p. 132. ff.
- Go. lof. Guil. Leibnitii meditationes de originibus et migrationibus gentium. In miscellan. Berolinenf. T. I. p. 1. ff.
- Nic. Hieron. Gundling von Thuifone, der deutſchen Vater. In Gundlingianis T. I. P. VIII. p. 197.
- Ioan. Mich. Dilberri hiftoria priſcae Germaniae.
- Iuſti Chriſtop. Dittmari Diſſert. de origine Germanorum Scythica. In Exercitatt. ſubſeciuus Francof. T. II. p. 131. ff. et in Ei. Sylloge Diſſ. acad. et Exercitatt. p. 453.
- Theophil. Sigfr. Bayer de origine et priſcis ſedibus Scytharum. In Comment. Acad. Petropolit. T. I. p. 385 ff.
- — de Scythiae ſitu tempore Herodoti. ibid. p. 400.
- Fabianus Törnerus de Gothorum, i. e. Iaphetidanum e Scandia primis expeditionibus.
- Petrus Lagerlöf de veris et antiquis gentis Gothicae ſedibus aſſerendis.
- Hermannus Courvingius de antiquiſſimo ſtatu Helmſtadii et vicinae. In eius Opp. T. V.
- Ioan. Georg. Eſcardus de antiquiſſimo ſtatu Helmſtadii.
- Mich. Piccarti oratio Germanos eſſe fratres Perſarum.
- Ioan. Henr. Hagelzans de priſca Germanorum aetate.
- Bilib. Pirckheimeri deſcriptio Germaniae.
- Cour. Celtis Germania et Hercynia. In Schardii Scriptoribus rerum Germanicarum. T. I.
- Pentingeri ſermones conuſuales.
- Hieronymus Turlerus de migrationibus populorum ſeptentrionalium.
- Ioannis Meſſenii ſpectula Sueonum.
- Chriſtop. Phil. a Waldenſels de maioribus Germanorum.
- Ioannes Strauch de indigenatu Germanorum. In opufculis eius a Reinhardo editis ſaſcic. I. p. 1-21.
- Andr. Iudii Dornmeieri Diſſ. de prima Germanorum noticia.
- Artopaeus de vetuſtiſſimis gentis germanicae memoriis.
- Wilb. Hieronym. Brucknerus de titulo Germaniae.
- Ioan. Henr. Eggeling Diſſ. 5. de miſcellaneis Germaniae antiquitatibus. Quorum I. agit de vocabulo Germaniae. 2. De Caucis. 3. De Phabirano Ptolemaei. 4. De Wichilertho. 5. De Statuis Rulandicis.
- Paulli Pezronii origines Celticae.
- Remling de Celtis.

Matth. Hillerus de origine gentium Celticarum.

Rein. Reineccius de communibus gentium Germanicarum et Henetarum appellationibus.

Christoph. Cellarii initia cultioris Germaniae. In Dissertationibus Eius Academicis p. 571-602.

Daniel. Langhornii elenchus antiquitatum Albionensium, Britannorum, Danorum, Anglo-Saxonum origines et gesta ad A. 449.

Iacobi Waraei antiquitates Hibernicae.

Bartholini antiquitates Danicae.

Iani Bircherodii disquisitiones circa antiquitates Daniae.

Ioannis Loccentii antiquitates Sueo-Gothicae.

Erici Iulii Björneri introductio in antiquitates hyperboreo-gothicas.

Ioan. Georg. Keyseri antiquitates septentrionales et celticae.

Tomus II.

Scriptores de linguis veterum Germanorum.

Georg. Casp. Kirchmaier de lingua vetustissima Europae Scytho-Celtica.

— — parallelismus duodecim linguarum ex Scytho-Celtica.

Jaeger de lingua Scytho-Celtica et Gothica.

Ioan. Henr. Boeclerus de lingua Celtica.

Val. Ern. Loefcheri litterator Celta.

Matth. Belius de vetere litteratura Hunno-Scythica.

Henr. Muhlius de origine linguar. German. etc. ex Hebraea.

Isaacus Waktus de origine germanicae linguae ex Chaldaea et Bauaricae ex Syriaca.

Reflexions sur la Convenance de la langue Celtique, et en particulier de la Teutonique avec celles de l'Orient, par Mr. *Süssmilch*. *Infert. histor. acad. reg. berlin. scientiarum.* A. 1745. p. 188.

C. F. Nilscheri Eber in Germania, s. collectio vocabulorum Germanicorum, quae ex Ebraeae lingua deducuntur.

Io. Lud. Prafchii Diss. de latinae linguae origine Germanica.

I. N. Funckius de origine germanica latinae linguae.

Marci Zueri Buxhornii Diss. de Graecae, Romanae et Germanicae linguarum symphonia.

Abraham Boboritzii horae arcticae, s. litteratura latino-carniolana.

Hugonis Grotii index nominum propriorum Gothicorum et Longobardorum.

Bonaventura Vulcanius de litteris et lingua Getarum.

Olai Rudbeckii specimen vsus linguae Gothicae.

Christop. Broweri Diss. de veteris populi Treuirorum lingua.

- Otonis Sperlingii* Comm. de linguae Danicae et nominis antiqua praerogatiua.
Vpmark de antiquitate et origine litterarum graecarum et runarum.
Fabianus Torner de praestantia linguae veteris Gothicae.
Stirnhelm de origine linguae Gothicae.
Georg. Casp. Kirchmaier de linguae Teutonicae aetatibus.
Ioan. Aug. Egenolfi *Historie der deutschen Sprache*.
 — — controuersia cum *Polye. Leysero*.
Christ. Grubelii Dissert. de lingua Germanica vetere et hodierna.
Chr. Schoettgenii Diss. de antiquissimis linguae Germanicae monumentis Gothico-Theotifcis.
Io. Georg. Wachterus de lingua Codicis argentei. In Misc. Berolin. T. I. p. 40 - 47.
Georg. Frid. Heupelii Diss. de Vlpbila, s. versione IV. Euangelistarum Gothica.
Ioan. Georg. Eccardi Diss. de vsu et praestantia studii Etymologici in historia.
 — — historia studii etymologici linguae Germanicae.
Ioan. Clambergii ars etymologica Teutonum.
Godofr. Guil. Leibnitii Collectanea etymologica.
Georg. Phil. Harsdörferi specimen philologiae germanicae.
Georg. Christop. Peiskeri index de vernaculae et rerum German. significatione.
Andr. Helwigii origines dictionum Germanicarum.
Ioan. Leonh. Frischii origo quorundam vocabulorum germanicorum.
Ioan. Forskii obseruat. in linguam vernaculam specimen.
Marq. Freheri specimen linguae Saxonicae.
 — — specimen linguae Alemannicae.
Keronis Interpretatio vocabulorum barbaricorum. In Goldasti Tom. II. Rerum Alemanicarum p. 71-94. ed. recent.
Tatiani harmonia euangelica per Ioan. Phil. Palthenium.
Ioan. Dicmanni specimen glossarii latino-theotifci, quod Rhabano Mauro inscribitur, illustrati.
Ioan. Georgii Wachteri specimen glossarii Germanici.
Godofr. Wendelini Glossarium Salicum vocum Aduaticarum.
Diederici von Stade specimen lectionum Antiquarum Francicarum ex Otrifido.
Marq. Freheri Diss. qua lingua reges Francorum vsi sint.
 — — notae ad iuramentum Ludouici Germanici et Caroli Calui.
 Hymnus magnus ecclesiae, quem *Te Deum Laudamus* vulgo vocant, notis illustratus a *I. G. Eccardo*.
Aeg. van der Mylen de lingua belgica.
Guil. Wattoni synopsis thesauri Hicclesiani.

Georg. Caspar. Kirchmaier de origine, iure ac vtilitate linguae Slauonicae.
Ioan. Leonb. Frischii historia linguae Slauonicae.

Tomus III.

Descriptiones Geographicae vetustioris Germaniae.

Tabulae Peutingerianae fragmenta cum explicatione *M. Velferi*, et *Franc. Christoph. a Scheyb.*

Io. Georg. Lotteri Diss. de tabula Peutingeriana.

Ioan. Mich. Weinrich de finibus Germaniae nunquam mutatis.

Turckii Diss. de Geographia medii aevi.

Sim. Frid. Hahnii Progr. de geographia medii aevi vberius excolenda.

Chr. Frid. Paullini de pagis antiquae Germaniae.

Herm. Couringius de vrbibus Germaniae.

Brömannus de mari Balthico.

Georgii Grenii Rugia insula maris Balthici.

Henrici Meibomii introductio ad Saxoniae inferioris in primis historiam.

Michaelis Richey Diss. de Hamburgo veteri in Connoburgo Smeldingorum
 perperam inuento.

Casp. Sagittarii historia vrbis Bardeuici.

Henrici Meibomii Bardeuicum. In Eius Scriptor. rerum Germanicar. T. I.

Casp. Sagittarius de marchia Soltwedelensi.

Iac. Paulus Gundlingius de Drusi monumentis terrarum Brandenburgicarum.

— — de Itargo fluuio.

Excerpta e scriptis Academiae scientiarum regiae Berolinensis de quaestione;
 quousque Romani in Germaniam penetrauerint.

Casp. Sagittarii et *Iac. a Mellen* historia antiqua Lübecensis.

— — historia media Lübecensis.

Casp. Sagittarius de antiquitatibus archiepiscopatus Magdeburgici.

— — de origine et incrementis Brunsvici.

— — Goslaria ab originibus suis.

Io. Mich. Heineccii Diss. de antiquissimo regionis Goslariam ambientis statu et
 Crodone in primis Harzburgico. Inscerta Scriptt. rerum Germ. Heineccio-
 Leuckfeldinis.

Saliani descriptio Hercyniae.

Henr. Eckstormii epistola de specu Baumannii.

Ioan. Leonb. Frisch etymon nominis Weser. In Misc. Berolin. T. II. p. 54.

Herm. Hamelmanni antiqua Westphalia. In Eius Opp. p. 21.

Ferdinandi a Fürstenberg monumenta Paderbornensia.

Vbbo Emmius de agro Frisiae.

Dav. Eberh. Hauberi origines Schauenburgicae. In eius primit. Schauenb. pag. 12.

Casp. Herr. Graunii Dalemencia Slaorum.

Frid. Strunzius de pagis Nifani et Daleminci.

Chr. Frid. Sinner de loco quodam Romelus - Burg. In Misc. Lipf. T. VIII.

Obf. 176. p. 317. ff.

Christ. Schoettgen Geographie der Sorben. In der Diplom. Nachlese von Ober-Sachsen. T. I. P. III. p. 361. ff.

Frid. Wideburgii origines et antiquitates Margrauiatus Misnici.

Georgii Guil. Kirchmaieri Diss. de Witteberga Saxonum.

Adami Rechenbergii Diss. de vetere Osterlandia.

Casp. Sagittarii antiquitates regni Thuringici.

— — epistola de antiquo statu Thuringiae sub indigenis Francorum.

— — antiquitates ducatus Thuringici.

Ioan. Sim. Purgoldi Diss. de mixtione populorum in Thuringia.

Chr. Schröter de burgo Scheidinga, antiquissima Thuringiae regum sede.

Mart. Christo. Laurentii monumenta ficta Francorum in Thuringia.

— — monumenta Romanorum in Thuringia.

— — origines Doringicae, seu monumenta Sueuorum in Doringia.

Ioan. Mich. Weinrich de primis tractus Hennebergici incolis ac pagis.

Casp. Sagittarii antiquitates Alstettenses.

Chr. Knautii antiquitates comitatus Ballenstediensis et Ascaniensis.

— — antiquitates pagorum Anhaltinorum.

Io. Georg. Kuntzke Diss. de Lusatia.

Theodori Crügeri origines Lusatiae.

Casp. Sagittarii historia Lusatia.

Chr. Frid. Ayrmann de situ montis Tauni.

Ioan. Georg. Efforis decerpra ex veteri Geographia Hassiae. In Kuchenbekerianalectis Hassiacis P. I.

Georg. Guil. Kirchmaier de bello praelioque de Salinis Cattsos inter et Hermunduros.

Märq. Freheri monumenta antiqua de monte Abrinsberg et filua Ottewald.

— — de Lupoduno antiquissimo Alemanniae oppido.

Georg. Chr. Ioannis de castro Frifels.

Ioan. Laur. Crollius de Frifels, Cassella, Meissenheimio et Hornbaco.

Ioan. Casp. Brechemmacheri notitia Sueviae antiquae.

Ioan. Vlr. Pregizer de gentibus et regnis Europae ex Sueuis.

Heinr. Bebelius de pagis Sueviae.

Ioan. Hoffmann de antiqua Francorum domo et turri.

Ioan. Georg. Eccard von der alten Salzburg in Franken.

N. H. Gundlingii Nachrichten von dem großen mährischen Reiche, wie auch dem letzten mächtigen Regenten. In Gundling. P. XI. N. 2.

Ioan. Alex. Döderlini antiquitates Nordgauenses.

Io. Wilh. Iani Diss. de Boioaria Francis subiecta,

Casp. Sagittarii historia antiqua Noribergae.

Io. David Koeler de castro imperiali forestali Brun.

— — de inclita fede regali ad Rense

— — fata ducatus Alemanniae et Sueviae.

Aegidii Tschudi epistola de Lenticensium Germanorum Aug-Vindel. nomine et situ.

Mazbergeri monumentum Augustae Vindelicorum.

Casp. Bruschius de Laureaco veteri.

Iac. Wimpfelingii eis Rhenum Germania.

Ioan. Huttichii collectio antiquitatum in vrbe et agro Moguntino repertarum,

In Ioannis Scriptor. rerum. Moguntinarum. T. III. p. 715. ff.

Chr. Gotth. Blumberg monumentum Cl. Drusi Neronis Moguntiae obuium, quod auctius Germanice prodit sub Tit. der Eischeist.

Christo. Cellarii Diss. de Cl. Drusi expeditionibus, maxime Germanicis. In Eius Diss. Acad. p. 553-570.

Aegidii Gelenii excerpta ex eius Colonia Claud. Augusta Agrippina. Col. 1645. 4.

Iac. Melbaei filua acad. seu de antiquitatibus vrbis Treuirensis.

Excerpta ex *Wilh. Kyriandri* annalibus Augustae Treuironum.

Ioan. Smith oppidum Batauorum s. Nouiomagum.

Marq. Freheri Mosella Aufonii.

Conr. Sam. Schurzleischii principium Mosellae Aufonii. In Eius Diss. Acad. Num. 9.

Excerpta ex *Ioan. Piccardi* antiquitatibus et annalibus Drenthiae.

Andr. Catulli Tornaco Neruironum.

Wilh. Paradinnus de antiquo statu Burgundiae.

Ioan. Strauchius de regno Arelatenfi.

Ioach. Ioan. Maderus de Arelato et Arelatenfi regno.

Henr. Vagedres periodus regni Austrasiae, s. Lotharingiae.

Conr. Sam. Schurzleischii historia veteris regni populique Burgundiorum. In Diss. Eius N. 10.

Ant. Günth. Loescheri auspicionum regni Arelatenfis index subitaneus.

Ioan. Dan. Schoepflinus de Burgundicis et transiurana.

Sim. Frid. Hahnii Diff. de iustis Burgundici noui vel Arelatensis regni limitibus.

Excerpta ex *Io. Dan. Schoepflini* Alfatia illustrata.

Basil. Ioan. Heroldi Romanorum in Rhaetia littorali stationes.

Casp. Sagittarii antiquitates lacus Bodanici.

Aegid. Tschudi de prisca et vera Rhaetia Alpina.

Ioan. Cour. Schwartz de finibus veteris Helueticiae.

Herm. Nuenaar Gallia Belgica.

Abr. Ortelii antiquitates Gallo Belgicae.

Petrus Diuaeus de Galliae Belgicae antiquitatibus.

Iaques de Guisè illustration de la Gaule Belgique.

Observation critique de l'Abbé de Camps sur la Carte Geographique de P. Daniel.

Reponse du Pere Daniel.

Gerardi Nouiomagi Batauaia.

Cornelii Aurelii Batauaia.

Hadr. Iunii Batauaia.

Ioan. Iac. Chifletius de portu Iccio.

Guil. Sommeri responsio ad Chifletium de portu Iccio: acc. *Car. du Fresne* Diff. de portu Iccio ac *Edm. Gibsoni* Diff. de eodem argumento.

Ioan. Georg. Eccardi Diff. de portu Iccio Iul. Caesaris. In T. VIII. Misc. Lips. pag. 255. ff.

Phil. Chiuertius de tribus Rheni alueis ostiisque.

Ioan. Isaaci Pontani disceptat. Chorographicae de Rheni diuortis atque ostiis eorumque accolis populisque.

— — disceptationum noua sylloge.

Bonauentura Castilioneus de Gallorum Infubrum antiquis sedibus. In thesauro antiquitatum Italiae T. I.

Tomus IV.

De singulis populis veterum Germanorum.

Ioan. Nicol. Hertii notitia populorum veteris Germaniae. In Ei. Opp. Vol. II. T. I.

Val. Ern. Loescheri rationarium populorum veter. Germaniae.

Cour. Peutingerus de inclinatione romani imperii, et exterarum gentium, praecipue Germanorum commigrationibus.

Nicolai Petreii Cimbrorum et Gothorum origines.

B. Rhenani origines Gothicae.

Excerpta ex *Ioan. Dan. Maioris* bevöskerten Cimbrien.

- Gundlingiana* von dem deutschen Ursprunge der Amazoninnen. P. III. N. 3. T. I.
P. 273.
- — Beantwortung der Einwürfe Fr. Straphae wider den Ursprung der
Amazoninnen. P. VII. N. 2.
- Ioan. Heinr. Steffens* Historie der alten Einwohner Deutschlands.
Excerpta ex *Io. Georg. Eccardi* libris duobus de origine Germanorum eorum-
que vetustissimis coloniis, migrationibus ac rebus gestis.
- Georg. Stirnhielm* Anti-Cluuerius.
- Nic. Mareßballi Thurii* annalium Henedorum ac Vandalorum libri VII. In
Westphalen Scriptt. rer. Germ. T. I.
- Fab. Törner* de regno Langobardorum in Italia.
- Watrangus* de eodem argumento.
- Ioan. Frid. Christii* origines Langobardicae.
— — de rebus Langobardicis.
- Chr. Zickermann* von den alten Einwohnern in Pommern.
- Aegid. van der Mylen* de antiqua Pomeranorum republica.
- Chr. Hartknoch* de originibus Pomeranicis.
- Conr. Sam. Schurzseisch* de originibus Pomeranicis. In Diss. Eius N. 26
- Chr. Hartknoch* de originibus Borussicis.
— — de antiqua Borufforum republica.
- Erasmus Stella* de Borussiae antiquitatibus.
- Iac. Perizonius* de rebus atque incrementis Prufforum.
- De Franckville* Dissertation sur l'origine du peuple Prussien. In Historia acad.
Reg. scientiar. Berolin. 1749. p. 501.
- Mart. Hanckii* antiquitates de Silesiorum nominibus.
— — de Silesiorum maioribus.
- Frid. Wilh. Sommeri* regnum Vannianum, siue, de antiqua Silesia.
— — Silesia ante Piaßum.
- Excerpta ex *Leonh. Dav. Hermannii* Maslographia; vbi de erutis in Silesia ro-
mana antiquitatis reliquiis.
- Reineri Reineccii* recensio populorum Slauicorum in Germania habitantium.
- Matth. a Thudet* origines Slauo-Bohemicae gentis.
- Andr. Stredonii* Diss. de Bohemorum originibus.
- Conr. Sam. Schurzseisch* de rebus Slauicis. In Eius Diss. N. 20.
- Ioan. Vpmarck* historia prisca gentis Venedorum.
- Theod. Krüger* de Sorbis. In Hoffmanni Scriptor. rerum Lusaticarum T. II.
- Chr. Schöttgen* de eod. argumento. In Eius Diplom. Nachlese T. I. P. II.
p. 177. ff.

Nic. Olai de Attila Hunnorum rege.

Eberb. Rud. Rothii Attila Hunnor. rex.

Phil. Callimachi de eodem argumento.

Io. Georg. Eccardi Diss. de numis Attilae.

Pulkava de Heuellorum clade.

Böckeri Diss. de Liuonia.

Susfrid. Petri de Frisiorum antiquitate et origine.

— — apologia pro antiquitate et origine Frisiorum.

Excerpta ex *H. Boerhauen* Diss. de antiquis Frisiae orientalis Dynastis, eorumque iuribus.

Ioan. Schild de Caucis Germanorum.

Ioan. Henr. Eggeling de Caucis. In Eius Diss. N. 2.

Erpold Lindenbrogs Geschichte der Chaucorum.

Ioan. Ian. Alamus de Cimbris.

Alex. Torquati proleg. de Cimbris eorumque fortitudine et rebus gestis.

Christo. Cellarius de Cimbris et Teutonis, primis Romanor. ex Germania hostibus. In Eius Dissertatt. acad. p. 488.

Ioan. Isaac. Pontanus de bello Cimbrico.

Rein. Reineccius de originibus Saxonum.

Paullus Cypraeus de origine, nomine, prisca sedibus, moribus antiquissimis, rebus gestis et migrationibus Saxonum, Cimbrorum, Vitarum et Anglorum.

Henr. Cannegieter de Brittenburgo, Matribus Brittis, Britannorumque antiquissimis per Galliam et Germaniam sedibus.

Pierre Rapin Diss. sur les Moeurs, la Religion et la Langue des Angel-Saxes.

Rob. Sheringham de Anglorum gentis origine.

Polyc. Lyserus de meritis Saxonum in Angliam.

Chr. Henr. Weissius de Saxonum origine.

— — antiquitatum Misno-Saxonicarum singularia.

Conr. Sam. Schurzfleisch de antiqua Saxonum dignitate. In Eius Diss. N. 65.

Casp. Abels Deutsche Alterthümer.

— — Sächsische Alterthümer.

Werner Rolewinck de Westphalorum, siue antiquorum Saxonum situ, moribus, virtutibus et laudibus.

Ioan. Iusti Winkelmanni notitia veteris Saxo - Westphaliae.

Herm. Hamelmannus de populis olim in Westphalia. In Opp. Ei. T. I.

Ioan. Neuwaldus de antiquis Westphaliae colonis.

Casp. Sagittarius de nomine Westphaliae.

Herm. Ad. Meijlers de libertate Saxonum siue Westphaliae.

Prooemium ad *Comr. Frid. Reinhardi* Diss. de officiis Imperii Saxonis.
Flr. Huttneri Arminius.

Comr. Sam. Schurzleisch de Arminio. In Eius Diss. N. 28.

Erpold Lindenbrogs zwey Bücher von Arminii Thaten.

Christo. Ad. Rupertus de Arminio Cheruscorum principe.

Eru. Casim. Wasserbach de statua Arminii.

Nic. Hieronym. Gundlingius de Quintiliano Varo. In Gundling. P. XXIV. N. 1.

Andr. Jul. Dormmeieri Diss. de Germania nunquam a Romanis subacta.

Adam. Rechenbergii Diss. de Itolorum Cheruscorum rege.

Rein. Reineccius de Angriuariis et Angaria oppido.

Frid. Zollmann de Thuringorum origine. Misc. Lips. T. XI. Obs. 230.

p. 251 - 279.

Io. Iust. Winckelmann vom Ursprung und Anfang der Thüringer.

Io. Georg. Reinharti antiquitates Marchionatus vt et origines Landgrauatus
Thuringici.

Rein. Reineccius de origine Misnorum.

Christo. Pkil. a Waldensels de Voigtländis et Nariscis.

Erasimus Stella de origine, vetusta appellatione et regionibus Tubantinorum,
Cygneorum etc. In Menckenii Scriptt. rer. germ. T. III. p. 2039-2043.

Andr. Goldmayer vom Ursprung der Hessen und der Stadt Marburg.

Godfr. Arnoldus de Hermunduris.

Dan. Müller de eodem argumento.

Chr. Schöttgen de eodem argumento.

Andr. Paars Catti aborigines Batavorum.

Ioan. Georg. Estor coniecturae de Mattiacis. In Kuchenbeckeri Anal. Hassiacis. P. I.

Georg. Sabini comment. de appellatione, situ, moribus populorum Marchiae
Brandenburgicae.

Georg. Frid. Schrooeri origines Brandenburgicae.

Rein. Reineccii origines stirpis Brandenburgicae.

Io. Georg. Wachteri origines Alemannicae. In Gundling. P. XXX. N. 1.

Ioan. Dan. Schoepflini antiquitates Alemannicae. In Eius Commentatt. histor.
et criticis.

Schram de Nasua fortissimo Sueuorum duce.

Ioan. Georg. Kulpisii bellum Caesaris et Ariouisti.

Christo. Cellarii Diss. de bellis C. I. Caesaris aduersus Ariouistum. In Eius Diss.
acad. p. 521.

Ioan. Isaaci Pontani origines Francicae.

Obseruatio Halensis super I. I. Pontani origg. Francicis. T. V. Obs. VIII.

- Anonymus* de origine gentis Francorum.
Vertot l'origine des François.
Phil. Clucri Disq. de Francis et Francia.
Herm. Nuenarius de origine et sede Francorum.
Schönhouen de eodem argumento.
Reineri Reineccii origines Francorum.
Hub. Leonardus de eodem argumento.
Ioan. Dilleni Diss. de origine Francorum.
Bartb. Christ. Richardi Diss. de Francorum, Saliorum et Salicorum origine atque differentia.
Ioan. Henr. Krausii dubia vexata circa Caroli M. historiam.
Godofr. Guil. Leibnitii Disq. de origine Francorum cum notis Eccardi.
Tournemini dubia circa Leibnitii sententiam.
Anonymi Diss. contra Tournemini.
Nic. Hieron. Gundlings Gedanken über des Hrn. Baron von Leibnitz Schrift de origine Francorum. In Gundlingianis P. III. N. 2.
 Des Hrn. Baron von Leibnitz Antwort auf die wider seinen Tractat de origine Francorum gethane Erinnerung. Ib. P. VI. N. 4.
 Gundlings Replik auf des Hrn. Baron von Leibnitz Antwort de origine Francorum. Ib. P. IX. N. 1.
Nic. Viguierius de statu et origine vet. Francorum.
 Excerpta ex *Car. Molinaci* comment. de Monarchiae Francorum origine.
Io. Nic. Hertii notitia veteris Francorum regni.
Godofr. Thomae Ludewigii historia Saxoniae a Francis subiugatae.
Ioan. David Koeler de origine Boioariorum a Boiis.
Ioach. Meieri Diss. de Boiorum migrationibus et origine.
Godofr. Guil. Leibnitz de veteribus Boiis. Praefatio ad Eius edit. Auentini et Brunneri.
Hier. Petz de veteris Austriae inquilinis. In Eius Scriptor. rerum Austriaicarum. T. I. p. 37. ff.
Balth. Bebelius de Tribocis.
Vlr. Obrechtii prodromus rerum Alfaticarum.
Io. Herm. Schminck de Adalrico siue duce Alfaticae.
Lud. Schmidts Schatzkammer der Niderlandischen Oudheden.
Ioan. Piccarti Antiquiteten der Provinciën en Landen gelegen tusschen der Nord-Zee, de Yssel, Emse en Lippe.
 Excerpta ex *Iac. Malbranco* de Morinis et Morinorum rebus.
Hub. Leodius de Tungris et Eburonibus.

Hug. Grotii antiquitates Batauicæ. Vide *Grotii* et *Iani Doufæ* Chronicon Hollandiæ.

Jac. Gronouii oratio de tempore immigrationis Batauorum in insulam suam.

Ott. Sperlingii Diss. de origine veterum Gallorum a Dite.

Marci Zuërii Boxhornii origines Gallicæ.

Anton. Goffellini historia Gallorum veterum.

Gaud. Merula de Gallorum Cisalpinorum origine et antiquitate.

Lacarri historia coloniarum a Gallis emissarum.

Tomus V.

De indole et habitu corporis vitæque priuata Germanorum.

Hermannus Conringius de habitu corporum Germanorum caussis. In Eius Opp. T. V.

Io. Phil. Burggrauii commentarius ad *H. Conringii* librum.

G. G. Kirchmaieri Diss. de veteri Scytharum Celia, Oelia, et Zytho.

Excerpta ex *Io. Henr. Meibomii* tract. de cereuisiis et vino.

Paullus Hachenberg de re vestiaria veterum Germanorum. In Eius Germ. med.

Ioh. Georg von Eckhardt Erklärung eines alten Kleinodien-Kästleins aus dem Ebnerschen Cabinette zu Nürnberg.

Gottl. Sam. Treueri anastasis veteris Germani germanæque faeminae.

Paullus Hachenberg de nuptiis veterum Germanorum. In Eius G. M.

Chambort de aestimio faeminarum apud veteres Germanos.

Andr. Ludov. Koenigsmann de immerfione infantum in aquis Rheni.

Sec. Lancellotti obseruatio de hoc argumento ex eius libro: Tarfolini deg. antichi storici.

Herm. Adolph. Meinders de nominibus et cognominibus veterum Germanorum.

In Misc. Lips. T. VI. p. 1. ff.

Seyrich de nominibus Germanorum gentilitiis. In Opusc. eius Lips. 1659. pag. 20. ff.

Tomus VI.

De Litteratura veterum Germanorum.

Io. Guil. Berger de prisco Germano haud illitterato.

Georg. Schubart de litteraturæ apud Germanos primordiis et incrementis.

Paullus Hachenberg de studiis veterum Germanorum. In eius Germ. med.

Vlr. Obrechtii exerc. de philosophia Celtica.

Val. Ern. Loescheri litterator Celta.

Gottfr. Schützens Programma, daß der Grund von der Glückseligkeit der alten Celten

Celten mit nichten in dem Mangel der Wissenschaften zu suchen sey. *Altona*
1752.

Io. Lauterbachii Diss. de carminibus veterum Germanorum.

Cyriac. Spangenberg. de Bardis.

Io. Christo. Wagenseil Diss. de phonaecis; adiecta Eius comment. de ciuitate Noribergensi.

Diurbergius de Scaldis veterum hyperboreorum.

Fabiani Toernerii Diss. de poesi Scaldorum septentrionalium.

Io. Dav. Koeleri Diss. de eodem argumento.

Io. Piccartus de prisca Celtaeada.

Lohmeier de Scytharum veterum philosophia.

Iani Caecilii Frey philosophia Druidum.

Steph. Forcatulus de Gallorum imperio et philosophia.

Henr. Heisemii oratio de vet. Germanorum eloquentia.

Aegid. Strauch de computo veterum Germanorum.

Chr. Gottl. Hultaus Calendarium medii aevi praecipue Germanorum.

Io. Iac. Rabe calendarium festorum dierumque mobilium atque immobilium perpetuum.

Tomus VII.

De Diis et Sacerdotibus variisque superstitionibus veterum Germanorum.

Elias Schedius de diis Germanorum.

Paulus Hachenberg de religione gentili veterum Germanorum. In Eius Germ. med.

Magni Dan. Omeisii Diss. de Germanorum veterum theologia et religione pagana.

Christo. Frid. Ayrmann de cultus idololatriae veterum Germanorum origine et incrementis.

Barth. Chr. Richard de dubia et incerta C. Taciti fide in Germ. Deor. historia.

Trogilli Arnkiels cimbrisches Heidenthum.

Solander de religione veterum Germanorum.

Henr. Andr. Kochius de puriori veterum Germanorum theologia. Inserta est B. Paris eius tractatus primis theol. in fine.

Gottfr. Schützens Progt. daß die alten deutschen und nordischen Völker weit vernünftiger Grundfätze in der Religion gehabt haben, als die Griechen und Römer. *Altona* 1751.

— Beweis, daß die alten Deutschen keine richtige Erkenntnis von Christo

- sto gehabt haben. In der andern Sammlung, dessen drey kleiner Schußschriften für die alten Deutschen. III Stück, p. 69.
- G. Schützens Beweis, daß viele Gottheiten den alten Deutschen angebethet worden. In der dritten Sammlung, dessen drey kleiner Schußschriften für die alten Deutschen. I Stück, p. 11.
- Ioach. Wieland de Thoro, principe veterum Septentrionalium idolo.
- Godofr. Schützius de blando patris cognomine supremo Germanorum gentium numini sacro. In Eius exercitatt. ad Germaniam sacram gentilem facientium fylloge. N. III. p. 67.
- Arngrimi Ionæ epistola de diis populorum borealium.
- Ioan. Georg. Keysler de cultu Solis, Freii et Othonis. Adiecta est hæc dissertatio nouissimæ edit. Schedii de diis Germanorum, quam Iarckius curauit.
- Georg. Iac. Mellinus de diis Sueuorum.
- Ioan. Iac. Müllerus de eodem argumento.
- Hector Godfr. Musfus de diis obotritis. Inter Diss. eius acad. Hamb. 1719. p. 1040.
- Heminges de prisco Saxonum Gentilismo.
- Arnold de septem veterum Saxonum deastris.
- Lüneb. Musbardus de Oftera Saxonum.
- Theod. Hafæus de Saxonum idolo Oftera.
- Ritzius de origine voc. Ostern.
- Godofr. Schützius de dea Aludana topico Germanor. gentil. numine. In Eius Exerc. ad Germ. sacr. gentil. facient. fylloge. N. I. p. 11.
- — de Veileda virgine Germana diuinis celebrata honoribus.
- Elsner Dissertation sur le chap. XL. du Livre de Tacite des Moeurs des Germains, et en particulier sur la Deesse Hertha, Hertham, ou Erdamm. In Historia academiae Regiae Scientiar. Berol. A. 1747. p. 446.
- — Dissertation sur l'île de la Deesse Hertham ou Erdamme, et sur les Adorateurs de cette Divinité. In Historia acad. reg. scient. Berol. 1748. pag. 441.
- Henr. Meibomius de Irmenfula. In T. III. rerum Germ. p. 3.
- Ern. Casim. Wasserbachius de statua illustris Harminii, liberatoris Germaniæ, vulgo Hermensuhl.
- Olaus Verelius de Fanin.
- Winslöuius de Tanfana Taciti.
- Henr. Vagedes de Iodutha et arbore Iouis. In opusc. Eius p. 288. ff.
- Gerh. van Mastricht disquisitio de Iodutha. Inscrtæ Bibl. Brem. Cl. VII. Fasc. III. p. 510. ff.

- Theod. Hafaci* paralip. de Iodutha. Ibid. Fasc. V. p. 906. ff.
- Io. Herm. Schminck* de cultu arbor. Iouis.
- Andr. Jac. Krieg* vom Abgott Crodon.
- Jac. Tollius* de Crodone et Püftero. In epistolis itinerariis, p. 31. sq.
- Ioh. George Leuckfeld* vom Müstrich.
- Excerpta ex *Tenzelio, Scharfio, Oleario* de Püftero.
- Imman. Weberi* Püfterus, vetus Germanorum idolum.
- Ioan. Mich. Heineccii* Diss. de antiquissimo Goslariae statu et Crodone in primis Hartzburgico; annexa eius antiqq. Goslar.
- Jac. Wilb. Feuerlini* Diss. de Miphlezere Emmenzheimensium.
- De Fontenu* Conjectures sur le Culte d' Isis en Germanie.
- Excerpta ex *Henr. Jac. van Basbyusen* Diss. de Ifide, magna deorum matre.
- Io. Gottlob Boehmii* Diss. de Ifide, Sueuis olim culta.
- Amad. Schmeltz* de idololatria veterum Misniae incolarum.
- Jac. Thomasti* obs. de idolis Slauorum Zwantewith et Zernebog. In Felleri monum. inedit. T. XII. Obs. 71. p. 644.
- Io. Petri Ludewigii* diss. tres de idolis Slauorum. Recusae sunt illae in eius opuscul. miscellis T. II. L. I. Opusc. 12.
- Henr. Bangertus* de eodem argumento.
- Abrab. Frenzelius* de diis Soraborum, et Slauorum. Hanc comment. Script. Rer. Luf. T. II. p. 87. ff. inseruit Christi. God. Hofmannus.
- Io. Henr. Boeclerus* de superstitione Aestiorum. In eius Diss.
- P. I. Eckhardus* de diis Slauorum veterum Iutrebocensium.
- Ioan. Lascius* de diis Samogitarum.
- Jac. Schopperus* de Noricae gentis idololatria ethnica.
- Ioan. Heinr. Bocrisius* de Lollo Franconiae deastro. In Misc. Lipf. T. III. Obs. 69. p. 307. ff.
- Dan. Guil. Trilleri* noua Lolli, Franconiae deastri, explicatio. Ibid. T. IX. Obs. 193. p. 175. ff.
- Excerpta ex *Ioan. Bertels* de deastris in Treuirensi et Lutzelb. ducatu.
- Io. Georg. Eccard* de Apolline Granno Mogouno.
- Marci Zuerii Boxhornii* Bediedinge van de Afgodinne Nehalennia.
- — Antwort op de Vragen van de Afgodinne Nehalennia.
- Io. Georg. Keyseri* comment. de dea Nehalennia. Recusa in eiusd. antiqq. selectis septentr. et celticis.
- Nicol. Hieron. Gundlings* Sendschreiben an Hrn. N. N. die in Seeland ehemals bekannte Göttinn Nehalennia betreffend. In Gundling. P. XXV. N. 3.
- Thom. Reinesius* de deo Endouellico: rec. in Graeuii Syntagm. diss. rar. p. 92. ff.
- Jacob.*

Jacob. Vertot de eodem argumento.

Frereti disquisitionis de eod. argumento. Exstat in histor. acad. Gallicae inscriptionum et litter. hum. T. II. p. 296. ff. edit. Gall. p. 240. vers. germ.

Thomas Reinesius de deo Moristasgo, p. 683. Epp. ad Hofmannum.

Phil. a Turre Diss. de deo belleno; subiecta eiusd. monumentis vet. Antii, p. 255. ff.

Petri Lescaloperii theologia Gallorum.

Noel Taillepied histoire de l'état et de la republique des Druides.

Caesaris Egassii de Boulay historia veterum academiaram Gallia Druidicarum. Praemissa eius histor. acad. Parisiensis T. I.

Petri Lagerloef Diss. de Druidibus.

Edm. Dickinson de origine Druidum.

Ioannis Tolandi History of Druids. Exstat in collectione variorum opusculorum Io. Tolandi, quae prodiit Londini 1726. 8. 2 Voll. Vol. I.

Thomae Smith Syntagma de Druidum moribus et institutis.

Es. Pusendorffii Diss. de Druidibus. Exstat in opusculis eius ab I. P. Ludewigio Halae 1699. 8. editis.

Conr. Sam. Schurzleischii Diss. de Druidum veterum institutis. In Diss. eius iunctim Lips. 1699. 4. editis N. 54.

Ioan. Frid. Scharffii meletema historicum de Gallorum Druidis.

Ioan. Georg. Frickii comment. de Druidis occidentalium populorum Philosophis. Edit. 2da cura Alb. Frickii.

Excerpta ex *Iac. Martin* libro; La Religion des Gaulois; et quidem Lib. I. cap. 21 - 32.

Io. Georg. Keysleri Diss. de faeminis fatidicis veterum Celtarum gentiumque septentrionalium. In eius antiquit. sel. Septentr. et Celticis. N. 5. p. 371. ff.

— — de Visco Druidum. l. c. N. III. p. 303. ff.

— — de computationibus sacris veterum Germanorum. Ib. pag. 327. et 349. ff.

Godofr. Schützius de consuetudine Germanorum gentilium deorum memoriam inter scyphos renouandi. In eius exercitt. ad Germ. sacr. gent. fac. Sylloge. N. IIII. p. 83. ff.

Rhodii descriptio luci antiquissimi sacrificiis destinati.

Godofr. Schützi comment. de superstitionosa Germanorum gentilium reuerentia lucis consecratis exhibita.

— — liber de cruentis Germanorum gentilium victimis humanis.

— — de sacrificiis Germanorum gentilium auerruncandi incubi causa litatis. In eius exercitt. ad Germ. S. gent. fac. Sylloge. Ex. V. p. 215. ff.

Chr. Frid. Sinner de loco vulgo Romulus-Burg. In Misc. Lipf. T. VIII. Obf. 176. p. 317. ff.

Ioan. Bircherodii palaestra antiquaria de festo Iucl.

Otto Sperling de eodem argumento.

Ioan. Georg. Keysler de interdicto esu carnis equinae. In eius antiqq. sept. N. 4. p. 332. ff.

Iac. Thomastus de poculo S. Ioannis.

Ioan. Nicolai excerpta de iuramentis veterum Germanorum.

Excerpta ex *Franc. Alb. Aepini* Diss. de Meclenburgensium a gentilismo ad Christianismum conuersione.

Herm. Adolph. Meinders de statu relig. et reipubl. sub Carolo M. et Ludouico Pio, in vet. Saxonia s. Westphalia et vicinis regionibus.

Andr. Lud. Koenigsmanni Diss. de antiquitate et vsu betulae pentecostalis frondiumque sacrarum.

H. Webers historische Untersuchung des Meyen-Festes.

Ioan. Reiskii Untersuchung des heydnischen Nordfrys, wie auch des heutigen Oster- und Johannis-Feuers.

M. Dieffenbach de Nedfri.

Timaeus vom Oster-Feuer.

Io. Casp. Zeumer de igno Ioanneo.

Ioan. Reiskius de vecolo et ceruolo.

I. G. Eccardi excerpta ex histor. Franc. orient. de vecolo et ceruolo.

Henr. Vagedes de conuentu sagarum nocte Kal. Maii. In opusc. eius.

Io. Mich. Dilberri exercit. quid sit Maiuma.

Andr. Rinini Diss. de Maiumis et Maicampis; recusa in Graeuii Synt. Diss. rarior. p. 536. ff.

G. G. Rothius de imagunculis Germanorum magicis, quas Alrunas vocant.

Ioan. Henr. Ernesti Milnia Romana.

Godofr. Guil. Leibnitius Obf. de superstitionibus quibusd. Slauiorum. In Felleri monum. inedit. T. XII. Obf. 70. p. 643.

Tomus VIII.

De sepultura veterum Germanorum.

Paulus Hachenberg de re funebri veterum Germanorum. In eius G. M.

Christianus Nettelblatt de variis mortuos sepeliendi modis apud Suiones.

Excerpta ex Scriptoribus de urnis, qui sunt:

Dav. Sigism. Büttner von Leichen-Brand- und Todten-Krügen.

Arnoldi epistola ad Ioan. Iac. Leibnitz de urnis.

Ioan. Christi. Schulenburg de vrnis Bremensibus.

Blumii vrnae Bremenses.

Chr. Detl. Rhode Cimbrische-Holsteinische Antiquitäten-Remarques.

— — de vrnis Hollaticis.

— — descriptio singularis tumuli Barmstadenfis.

— — obseruationes circa tumulos Barmsted.

Iac. a Mellen vberior earum declaratio.

Ottonis Sperlingii de iis epistola.

Gotthilf Treuer de vrnis marchicis.

Io. Georg. Keyseri descriptio vrnae sepulchralis in agro Neclingenfi veteris Marchiae mense Septembri 1709. erutac. In antiqq. eius Septentr. Celt. N. 6. p. 110. ff.

Pyl de Remi sepulchro in Marchia media inuento.

Relatio de vrnis Seehufanis ex *nouis litterariis Hamburg.* 1709. p. 323. ff.

Nummingius et *Cobustus* de vrnis Westphalicis.

Colberg de vrnis Stolpensibus.

Ioan. Christo. Olcarii Mausoleum in museo.

Val. Alberti Diss. de vrnis feralibus (Hebungenfibus.)

Godofr. Hechtii bustum Lufatae antiquissimum. In misc. Lipf. T. VIII. obf. 153. p. 158. ff.

Ioan. Herm. Schminck de vrnis Hassiacis.

Ioan. Craft Heigeli vrnae Moguntinae.

Christi. Stief epistola de vrnis in Silesia Lignicensibus atque Pilgramdorfenfibus.

Excerpta ex Hermanni Maslographia.

Iac. a Mellen historia vrnae Sarmaticae. A. 1674. repertae.

Georg. Roth de baculorum ad sepulchra proiectione.

Tomus IX.

Origo et progressus religionis Christianae inter Germanos et de eorum Apostolis.

Paullus Hachenberg de religione christiana veterum Germanorum.

Regio Pruniensis de disciplina ecclesiastica veterum Germanorum.

Paullini de fundatione primae ecclesiae Carolinae Eresburgi.

Excerpta ex *Vrsini* compend. histor. de ecclesiarum Germaniae origine et progressu.

Philippi Caesaris Triapostolatus septentrionalis.

Diploma Caroli M. Imp. de scholis Obnabrugensis ecclesiae graecis et latinis, critice expensum ab A. I.

Heur. Phil. Gudenus de Bonifacio, Germanorum Apostolo.

Bernard. Pezius de iis, qui primi relig. christianam in Austriam intulerunt.

Willebordus Bosschaertus de primis veteris Frisiae Apostolis.

Dav. Heur. Koepkenii fabulosa, variisque fraudibus quondam obnoxia Megapolis.

Phil. Frid. Hane de episcopis in terra Meclenburgensi primitiuis.

Franc. Wokenius de conuersionibus Pomeranorum ad religionem christianam.

Joan. Bugenhagen de eodem argumento.

Herm. Adolph. Meinders de statu religionis et rei publ. sub Carolo M. et Ludov. Pio in vet. Saxonia.

Excerpta ex *Casp. Caluorii* histor. sacra infer. Saxoniae.

Casp. Sagittarii antiquitates gentilismi et Christianismi Thuringiae.

Elias Mart. Eyringius de ortu et progressu relig. christianae in Francia orientali.

Hadr. Valesii Diss. de basilicis, quas primi Francorum reges condiderunt.

Tomus X.

De statu oeconomico veterum Germanorum.

Ioan. Nicol. Hertius de hominibus propriis. In Opp. eius iunctim editis 1737.

Excerpta ex *I. W. Goebelii* Diss. de iure et iudicio rusticorum fori Germanici.

Chr. Thomastii Diss. de hominibus propriis et liberis Germanorum.

Iusti Herm. Bochmeri Diss. de iure et statu hominum priorum a seruis Germaniae deriuandis.

Georgii Dav. Alandi Diss. duae de statu hominum apud veteres Germanos.

Excerpta ex *Ioach. Potgieseri* tract. de conditione seruorum Germaniae.

Ioan. Wilh. Waldschmidt de hominibus propriis Hassiacis.

Polyc. Leyser de Frilingis.

— — de seruis seruorum.

— — de seruis nobilibus.

— — de adoptione per Andelangum.

— — de patria potestate in Germania ignorata.

Excerpta ex *Ioan. Pauli Kressii* Diss. de priuilegiis agricolorum apud Germanos.

Excerpta ex *I. W. Goebelii* Diss. de origine iuris venandi.

Herm. Adolph. Meinders de origine et progressu nobilitatis et seruitutis in Westphalia.

— — Diss. de manumissionibus hominum priorum.

Tomus XI.

Res metallicae et monetariae veterum Germanorum.

Erb. Reuschii origines metallifodinarum in Germania.

Excerpta ex *H. Meibomii* Diff. de metallifodinarum Harzicarum prima origine.

Paulus Hachenberg de re monetaria veterum Germanorum.

Excerpta ex *Frebero* de re monetaria Germanorum aliorumque populorum.

Excerpta ex *Weinrichio* de ortu et progressu rei numariae, imprimis apud Germanos.

Daniel. Ringmacheri Diff. de numis.

Joan. Dan. Maioris Roma in numis Augustalibus Germanizans.

Jac. Paulli Gundlingii Diff. de numo Vizonis Obotritarum regis. In Actis

Erud. Lips. 1724. p. 412.

— — de moneta regis Prislai.

— — de moneta Misteuoci et Godescalci.

Io. Georg. Eccardus de numis quibusdam sub regimine Theoderici cufis.

— — Diff. de imaginibus Caroli M. et Carolomanni regum Francorum in gemma et numo Iudaeo repertis.

Andr. Fontaine Diff. de numismatibus Anglo-Saxonum cum notis Twaitesii.

Exstat in Hicckesii thesauro linguarum septentrionalium.

Nikolai Kederi catalogus numerorum Anglo-Saxonicorum.

— — de numis argenteis Gothicis.

Tomus XII.

De forma regimis, legibus, poenis et remilitari, aliisque institutis veterum Germanorum.

Reineri Reineccii regnum celticum.

Herm. Covringius de antiqua republica veterum Germanorum. In Opp.

Tomo I.

Paulus Hachenberg de regimine veterum Germanorum. In eius G. M.

Petrus Musaeus de antiqua Germanorum re publica.

Polye. Marci Germanus consiliarius, s. solertia in administranda republica priscorum Germanorum.

Georg. Jac. Hackheri orat. Germanum frugi patrem familias repraesentans.

Otto Sperlingius de summo regio nomine et titulo septentrionalibus Germanis aliis vsitato.

Ludolphi Hugonis Diff. Praefide *Henr. Bimio* habita de statu regionum Germaniae.

Paulus Hachenberg de ordinibus veterum Germanorum.

- Anton. Dandinus Alteserra* de Ducibus et Comitibus Galliae provincialibus.
Phil. Theodor. Verpoorten de ducibus in vet. Germ. regno haereditariis.
Ioan. Weincken de Eginhardo Caroli M. Cancellario.
Herm. Conringius de constitutione Episcoporum Germaniae. In Opp. eius
 T. II.
Ioan. Ad. Koppius de differentia inter S. R. I. comites et Nobiles immediatos.
Herm. Conringius de Ducibus et Comitibus Imperii R. G. In eius Opp.
 T. II.
Inman. Weberi historia Comitum vet. R. G.
Ab. Georg. Schwartz de principibus veteris et de Baronibus mediae Pomera-
 niae Rugiaeque.
Dac. Georg. Strubii Diss. Braef. *Gerardo Noodt* habita, de origine nobilitatis
 Germanicae.
Ioan. Wilh. Goebelii Diss. de statu nobilitatis in Germania.
Reinerus Reineccius von des Adels und der Wapen Ursprung.
Io. Henr. Feltzii Diss. VI. de statu nobilitatis S. R. I. immediatae.
 Observatio de ritu apud Germanos antiquissimo creandi equites. *Obff. Hal.*
 T. II. *Obf. III. p. 43.*
Adami Frider. Glasfy Diss. de titulo Domini atque Baronis.
Io. Ebreusfr. Zschackwitz de septem clypeis militaribus.
Euch. Gottl. Rinckii Diss. de clypeorum ratione habenda in feudis alienandis.
Chr. Wildvogel de clypeo militari. In eius *Electis* Dec. I. *Obf. X. p. 63. ff.*
Polyc. Leyser de origine Patriciorum Germaniae.
Ranger de Patriciis.
Ioan. Nic. Hertius de origine et progressu specialium R. G. Imp. rerumpubli-
 carum. In Opp. eius.
 — — de specialibus R. G. I. rebus publicis. *Ibid.*
 Excerpta ex *I. W. Goebelii* Diss. de iuribus procerum Imperii maiestaticis.
Chr. Jac. Waldströmer de curiis regis comitiisque ante Carolum M. Noriber-
 gae celebratis.
Io. Henr. Feltz de superiorit. territ. nobil. immed. asserta.
Ioan. Jac. Chifletius de ampulla Rhemensis.
Ioan. Andr. Schmidt de eodem argumento.
Fertot de eodem argumento. In memoriis *Academ. Inscriptionum* T. IV.
 p. 350.
Paullus Hachenberg de re feudali veterum Germanorum. In *G. M.*
Christi. Thomasi origines feudales.
Thomae Franzii Oratio de feudorum origine.

Iac. Car. Spenerus de primis vestigiis feudorum in Germanica antiquitate peruestigandis. Exstat in Eius primitiis obs. histor. Feudalium. p. 1—46.

Gundlingiana vom Ursprung der Lehen P. I. p. 1—26.

G. C. Gebaueri origines Feodi qua vocem qua rem non externae sed germanicae.

Henr. Gottl. Francus de iurisprudentia veterum Germanorum.

Io. Georg. Cramerus de coniungendo iuris et antiquitatum Germanicarum studio, huiusque subsidiis et adiumentis.

Polycarpus Lyserus de primis iuris Germanici scripti incunabulis.

Paulus Hachenberg de legibus veterum Germanorum. In G. M.

Hermannus Couvingius de origine iuris Germanici. In T. V. Opp. Eius.

Chr. Gottfr. Hoffmann de origine et natura legum Germanicarum antiquarum.

Es. Pufendorfii Diss. de legibus Salicis.

Henr. Cocceii Oratio de lege Salica.

Vertot Discours sur l'Origine de loix Saliques. In *Memoriis Acad. Inscript.* T. IV.

Gottfr. Wendelini leges Salicae illustratae.

Polyc. Lyserus de iure Iustiniano a Lothario Imper. in Germaniam non introducto.

Io. Christo. Hartung de Scultetis, Heimburgiis et Scabinis paganis.

Herm. Ad. Meinders de Gograuiorum ac Scabinorum officio.

Excerpta ex *Frid. Brummeri* exercit. de Scabinis. In *Opusculis Brummerianis* a Georg. Beyero editis p. 273.

Ioan. Gottl. Heineccius de origine et indole iurisdictionis patrimonialis.

Ioan. Paullus Kress de variis iurisdictionis criminalis in Germania generibus.

Matth. von Wicht Diss. de origine et causa statuti Ostfrifici, quo fratri minori sedes paterna, praec maioribus natis possidenda, in successione relinquitur.

C. Nettelblatt de perantiquis veterum Suecorum et Germanorum per Ordalia purgationibus.

Ioach. Ioan. Maderus de duello, vt ordalei quondam specie.

Iac. Thomafius de origine Duellorum iudicialium.

Excerpta ex auctoribus, qui de ordaliis scripserunt, e. g. *Leutersbergero*, *Gerbaro*, *Alkemale*, obseruationibus Halensibus &c.

Ioach. Potgiesserus de obstagio eiusque antiquo in Germania vsu.

Guil. Inebii Diss. de modo probandi innocentiam apud veteres.

Excerpta ex *Ioan. Paulli Kressii* Diss. de Hagestoltziatu.

Io. Petri Ludewigii Diss. de Hagestoltziatu exfule contra *Kressium*.

Ioan. Paulli Kressii repetitio Diss. suae contra *Ludewigium*.

Io. Henr. Meibomius de *κρυοφορία*. Rec. in collect. nouor. libror. Groschusiana.

Iac. Andr. Crusius de eodem argumento. In Opp. Eius iunctim editis. *Gundlingiana* von der alten deutschen Strafe Harmiscara genannt. P. XXX. N. 7.

Paulus Hachenberg de re militari veterum Germanorum. In G. M.

Io. Henr. Hugelgans de re militari priscorum Germanorum.

Chr. Godofr. Chemnitii Diss. de duellis Germanorum.

Ioan. Guil. Lail de eodem argumento.

Wilh. Frid. Pistorius de disfidationibus et Faidis.

Ioan. Petr. Ancherfen Lemmata de Solduriis et origine militiae atque imperii apud Celtas.

Fritzius de origine Solduriorum.

Andr. Wanochius de Solduriis.

Iac. Wencker de Pfalburgeris.

Ioan. Strauch de armis veterum Germanorum. In Opusc. p. 42. ff.

W. de Clofen Orat. de equiriis German. veter. quae torneamenta vocant.

Io. Balth. Charisius de torneamentis Germanorum.

VI. Inter GRAECARVM antiquitatum scriptores primo loco commemorandus e veteribus quidem *Panjanias* est in descriptione Graeciae, siue, Atticis, Corinthiacis, Laconicis, Messenicis, Eliacis, Arcadicis, Boeoticis, Phocicisque, cuius operis praestantissimi editio optima graeco-latina cum notis Nylandri, Sylburgii et Ioannis Kuhnii lucem vidit Lipsiae 1696. fol. Recentioribus *Eberardus Feithius* in libris quatuor Antiquitatum Homericarum, quae post auctoris obitum lucem adspexere Lugd. Batav. 1677. 12. et recusae sunt Tomo sexto Antiquitatum Graecarum, quas mox referemus vulgatas a Viro doctissimo Iacobo Gronouio; nec non separatim Amst. 1725. 8. et Argentorati 1743. 8. cura Eliae Stoeberi, qui specimen animaduersionum in antiquitates Homeri adiecit. In hoc breui et iucundo libello, Heroicorum temporum consuetudines ex Homero describuntur, et ex aliis subinde scriptoribus illustrantur, quod licet accuratius et clarius exponi potuisse notet Ioan. Clericus art. Critic. parte 1. p. 98. tamen vtiliter eum a tironibus euolui nec ipse diffidetur. Atticas Antiquitates sex vel octo libris et paralipomena attica similiter prelo parasse Feithium ex Nicolai Heinsii ad Daunium et Ioan. Coccii ad Heinsium litteris Sylloges Burmannianae T. II. p. 812. et T. V. p. 249. exstantibus didici, sed illae, quas manuscriptoras habuit Gisbertus Cuperus, lucem haud viderunt. *Wolfgangi Lazii* Medici et Historici Caesarei commentationes Historicae et Antiquitates quaedam Graeciae veteris et Peloponnesii vari,

variis numismatibus illustratae Hanou. 1605. fol. editae et T. 6. thesauri Gronouiani recusae sunt.

VII. Iam deinceps non est praetereundum opus *Ioannis Philippi Pfeifferi* Professoris Regimontani, Regiomonti 1689. et 1707. 14. qui paullo ante obitum ad Romanam ecclesiam se contulit, distributum in quatuor libros, quibus⁶ Antiquitates sacras, politicas, militares, et oeconomicas veterum Graecorum gentilium succincte complexus est, methodo non contenenda, etsi propter haud praemissa singulorum capitum argumenta lectoribus obscuriore. Magis tamen placent, iuuenumque studiis accommodatiores sunt *Ioannis Potteri*, eiusdem cui eximias Lycophronis editiones debemus, Archaeologiae Graecae, quae cum iconibus in aes incisus Anglica lingua prodire Oxonii 1699. 8. 2 Volum. et locupletiores ac latine translatae excusae sunt Lugd. Batavor. 1702. fol. quae editio. tomo XII. thesauri Gronouiani est adiuncta. Secunda editio Anglica, quarta parte auctior lucem vidit Oxonii 1706. 8. 2 Voll. Latina autem versio duplo auctior editione anglicana Venetiis 1734. 4. max. duobus Voluminibus est recusa. De *Ibbonis Emmii* et *Iac. Palmerii* veteri Graecia dicturus sum infra, ubi ad res Geographicas et Politicas perueno. De *Thomae Hind* Historia Graeciae Anglice edita. Lond. 1707. 8. vide Acta Eruditorum Lipsiensium T. 4. supplem. p. 282. Systema antiquitatum Graecarum atque Romanarum cum imaginibus aeri incisus edere coepit Georgius Lichtensteger, chalcographus Noribergensis, cuius elaborandi operam suscepit V. Cl. *Ioan. Iacobus Schatzius*, Rector Argentoratensis.

Compendium breuius Graecarum antiquitatum in rironum vsum concinnauit *Paullus Christianus Hoepfnerus* et sub Graeciae antiquae titulo vulgavit Halae Saxonum 1710. 12. Breue etiam antiquitatum Graecarum Romanarumque breuiarium Palaestrae suae stili Romani libro quarto inferuit *Iacobus Masenius*, S. I. Colon. 1659. 8. Antiquitatum Graecarum, praecipue Atticarum descriptio breuis, vulgata sine nomine. A. 1714. 12. Franeckeriae, saepius et vltima vice Lipsiae 1749. 8. praefixo auctoris nomine, qui est vir doctissimus *Lamb. Bos* cura *Ioan. Frid. Leisneri*, qui testimonia et fontibus et obseruationes quasdam adiecit, recusa est. Eundem, quem Bosius laborem suscepit *Sigbertus Hauercampus*, qui antiquitatum Graecarum, praecipue Atticarum, descriptionem breuem vulgavit Lugd. Batav. 1740. 8. Compendium antiquitatum Graecarum e profanis sacrarum euulgavit *Chri-*

⁶ Defectus huius libri notantur satis libere a genero auctoris, Christiano Helwich, in Pfeifferi vita p. 589. inter vitas selectas e Bibliotheca Christiani Gryphii τοῦ μικροῦ editas Vratislaviae 1711. 8. Plura de hoc Pfeiffero habentur in Mich. Lillenthalii Borussiae illustratae, Tomo tertio.

Stianus Brüningius, Francof. 1734. 8. auctius recufum *ibid.* 1745. 8. Graeciam facram, h. e. ritus atque confuetudines veterum Graecorum circa facra breui compendio, quod prodiit Tubingae 1734. 8. complexus est *Ioan. Albertus Steinboferus*, Compendium antiquitatum graecarum, vſibus academi- cis accommodatum, edere apud animum conſtituerat vir in hiſce litteris ver- fatiſſimus *Ioan. Godofr. Lakemachernus*, ſed morte impeditus tantummodo an- tiquitates graecorum ſacras, Helmſt. 1734. 8. in lucem emittere potuit.

Petri Dunetii diſtionarium antiquitatum Romanarum et Graecarum in vſum Delphini pridem adornatum et Gallice primum vulgatum Pariſ. 1698 mox recufum in Belgio Amſtelod. 1701. 4. Anglice etiam translatum et editum Londini, tironibus propter perſpicuitatem vtile eſt, eſſi multa in illo minimeque omittenda incaſſum quaeras, et praeter teſtimonia ſcriptorum de- ſideres maiorem etiam hinc inde accurationem. Nec minus tironum vſui accommodatum eſt *Chriſtiani Schoetgenii* Lexicon Antiquitatum, quod cum praefat. Io. Alb. Fabricii p. m. germanice prodiit Lipſiae 1719. 8. et repet. vice *ib.* 1726. 8. Cui fini quoque inferuit *Beniamini Hederichii* Lexicon an- tiquitatum Ebraicarum, Graecarum, Romanarum, Germanicarum et Chri- ſtianarum, Lipſiae 1743. 8. mai. germanice euulgatum.

Balthaſaris Stolbergii τὸν μακροῦ Opus ἀνέκδοτον antiquitatum grae- carum in Nouum foedus exiſtit MS. apud Virum Reuerend. et Clariffimum Theodorum Daſſouium, auctoris generum, Superintendentem olim Gene- ralem Regium Holſatiae. Quod eiusdem fere inſtituti eſt cum antiquitatibus Bibliſis B. Dieterici et Quenſtadii, primo capite iam laudatis, ſed alia metho- do apparatusque elaboratum et magnam partem occupatum in phraſi libro- rum Noui foederis e graecorum veterum ſcriptis illuſtranda et aſſerenda.

VIII. Rem publicam atque Antiquitates LAONICAS illuſtrauit *Nicol. Cragius*, Ripenſis, cuius libri IV. de Republica Lacedaemoniorum prodie- runt Geneuae A. 1593. 4. ex officina Sant-Andreana, atque iterum Lugd. Bat. 1670. 8. denique Tomo quinto Theſauri Gronouiani. Ceterum falli eos, qui opus hoc non Cragii ſed Iacobi Cuiacii eſſe cum Barthol. Kecker- manno lib. 2. c. vlt. ſyſt. Polit. aſſerunt, oſtendit Henricus Erſtius lib. 2. c. 27. Obſeruationum. Poſt Cragium, quem magnum Daniae ornamentum vocat *Ioannes Meurſus* libros IV. Miſcellaneorum Laconicorum, ſpicilegium ipſa meſſe maius conſcripſit, quos auctore iam defuncto luci publicae vindicauit Samuel Puſendorſius Amſtelod. 1661. 4. Gronouius eodem tomo quin- to theſauri dedit recudendos. His addes, ſi placet, *Nicolai Sienicij* librum de politia, ſeu Republica Spartana Dantiſci 1606. 4. quem in Gronouii theſauro omiſſum miratur *Langletus du Fresnoy* T. 3. methodi hiſtor. p. 213.

Guilleterii Lacedaemonem veterem et nouam cum secessu ipsius Thessalico. Parisiis 1676. 12. et Amstelod. 1679. 12. et *Temp. Stanyani* historiam Graeciae L. I. cap. 3. p. 68—122.

IX. Res Atticas in Athenis ATTICIS, post Carolum Sigonium Vbbonemque Emmium, libris IV. lectionum Atticarum, pluribusque scriptis aliis illustravit *Ioannes Meursius*, Vir in his litteris versatus diligentissime et accuratissime. Ea ante centum circiter annos pleraque edita separatim, et rarius nuper obuia tomo quarto et quinto Thesauri Gronouiani inserta sunt pleraque, ⁷ etiam auctiora hinc inde ex auctoris chirographo, quae suis quaeque locis a nobis laudabuntur. *Francisci Rous* Archaeologiae Atticae, lingua Anglica decies amplius prelum subiere post editionem primam Londini 1637. 4. Vfus ego sum editione nona Oxon. 1684. 4. cum augmentis, quae accesserunt a *Zacharia Bogano*, eodem qui Homerum Ebraizantem Oxon. 1658. 8. edidit. Belgice quoque lucem aspexere. Amstelod. 1688. 8. Praeterea *Guilleterius* ⁸ edidit Gallice descriptas Athenas veterem et nouam. Paris. 1672. 12. *Franciscus* vero *Fanellus* Athenas Atticas, Italice Venet. 1707. 4. de quo libro vide si placet Acta Eruditorum Lips. Tomo IV, supplem. p. 181. Et *Barthol. Keckermannus* politiam Atheniensium. Dantisci 1609. 4.

X. Nec in enarrandis ceterarum Graeciae Rerum publicarum antiquitatibus suam desiderari industriam passi sunt viri eruditi. Urbem enim et Antiquitates EPHESIORVM describit *Erasmus Vindingus* in Hellene, ex eius autographo a Iac. Gronouio T. XI. thesauri primum edito. *Thomas Smith* in notitia septem Asiae ecclesiarum p. 44—50. *Gottl. Frid. Gudius* in commentatione de statu ecclesiae Ephesinae. Lips. 1732. *Ioan. Pitton Tournesfortius* itineris T. 2. p. 202—206. *Carolus Thompson* itinerum Vol. 3. p. 85—98. *Georgius Wheler* itineris T. I. p. 248—260. Rempublicam atque Antiquitates CORINTHIACAS recensent praeter vbbonem Emmium *Temp. Stanyan* in historia Graeciae L. I. c. 4. T. I. p. 122—132. *Sal. van Til* Isagog. in Paulli priorem ad Corinthios epistolam Art. 4—7. p. 3—10. et *Nicol. Nonnen* in speimine antiquitatum Corinthiacarum. Breae 1747. 4. ACHAEORVM et VEIENTIVM Respublicas illustravit singulari libello Traiecti 1664. 12. *Martinus Schoekius*. TENEDI insulae, antiquissimis temporibus celeberrimae, antiquitates exposuit *Ludouicus de Hemmer* in Republica Tenediorum e tenebris

⁷ Omnia Meursii Opera recudi coepta sunt Florentiis 1736. durante *Io. Lamio*.

⁸ Conferendum Iac. Sponii et Georgii Wheleri iter in Dalmatiam, Graeciam et Orientem factum editumque Gallice, Lugd. 1675. 12. tribus Voluminibus et Guilleterii *Lettres ecrites sur une dissertation d'un Voyage de Grece, publicé par Mr. Spon, avec les remarques sur les medailles, les inscriptions etc.* Paris 1679. 12. Iac. Sponii responso etc.

bris antiquitatum cruta. Hafniae 1735. 8. CHI Insulae antiquitates similiter in opere adhuc inedito illustravit *Thomas Bircherodius*, Danus. Gronovius autem laudatus tomo quarto etiam Io. Meursii aliud posthumum opus de antiquitatibus rebusque Insularum, RHODI, CRETAE, CYPRI, a Cl. Graevio primum Amst. 1675. 4. vulgatum exhibet Tomo IV. et Tomo V. *Ioannis Baptistae Crophii* antiquitates MACEDONICAS, siue de Regio Macedonum principatu moribus atque militia dissertationes.

XI. Sed quid vetat hoc loco recensere integrum illum Antiquitatum Graecarum thesaurum, quem V. C. Iacobus Gronovius ad eruditiss. et elegantissimi Graevii exemplum, qui Romanas tot voluminibus complexus est, duodecim in folio Tomis comprehendit, qui lucem adspexere Lugd. Batav. 1697—1702. apud Petrum van der Aa, et tribus voluminibus primoribus continent praecipua vetera monumenta Virorumque celeberrimorum effigies, 9 ex numis, annulis, gemmis, marmoribus ab editore doctissimo collectas, et nitidissime ac luculenter a sculptore in aes incisas, additis singulorum ab editoris ingenio elogiis et descriptionibus, in quibus nonnulla obelo digna notavit Vir magno rei Antiquariae detrimento A. 1705. 20 Febr. extinctus *Laurentius Begerus* latens sub nomine *Dulodori*. *Colloquium quorundam de tribus primis thesauri Antiquitatum Graecarum Voluminibus ad Eorum Auctorem relatio, amico Dulodori calamo eum in finem scripta et publicata, et iustae defensionis locus detur, tantique operis dignitas discussis utrinque dubiorum nebulis eo clarus patefeat.* Berolin. 1702. fol.

Thesauri Antiquitatum Graecarum Tomus I.

A. Prometheus

B. Lachesis et Atropos

C. Musae

D. Damascus

E. Athos

F. Rhodope

G. Nymphaeum Apolloniatarum.

H. Cyclops

I. Ce-

9 Harum plerasque ante Gronovium vulgauerant illustrauerantque *Fulvius Ursinus* Rom. 1570. fol. Io. *Faber* Antwerp. 1606. 4. Io. *Petrus Bellorinus* Rom. 1686. fol. *Mich. Angelus Causeus* in Museo Romano, ibid. 1691. fol. *Iac. Sponius* in Miscellaneis eruditae Antiquitatis. Lugd. 1695. fol. *Abrâham Gorlaeus* in Dactyliotheca, et *Leonhardus Augustinus* in gemmis et sculpturis antiquis, quae utraque scripta cum explicationibus suis vulgauerat idem Gronovius Lugd. Bat. 1694. 1695. 4. Plures eiusmodi antiquae icones obuiaae sunt in *Wilhelmi Stuckeley* itinere curioso in Angliam Londini 1724. fol. de quo libro consul. *Historia litteraria Europae*, edita Hagae Comit. 1726. 8. mense Sept. p. 30.

- I. Cecrops
 K. Hellen
 L. Europa
 M. Cadmus
 N. Semiramis
 O. Endymion
 P. Lacedaemon
 Q. Beroe
 R. Danaus
 S. Atys
 T. Midas
 V. Ganymedes
 X. Marfyas
 Y. Tityus
 Z. Pergamus
 Aa. Ino cum Melicerta
 Bb. Tmolus
 Cc. Agaue
 Dd. Zethus, Amphion et Dirce
 Ee. Ff. Gg. Personae Bacchicae
 Hh. Niobe
 Ii. Bellerophon
 Kk. Proetis
 Ll. Perseus et Andromeda
 Mm. Minos
 Nn. Cydon
 Oo. Naxus
 Pp. Tenus
 Qq. Scylla
 Rr. Daedalus
 Ss. Ariadne
 Tt. Minotaurus
 Vv. Corcyra
 Xx. Taras
 Yy. Leda
 Zz. Hyacinthus
 Aaa. Cephalus et Procris
 Bbb. Oeneus
 Ccc. Callirrhoe
 Ddd. Aetas
 Eee. Iafon
 Fff. Orpheus
 Ggg. Euphemus
 Hhh. Hylas et Hercules
 Hhh. 2. — Ab Nymphis raptus
 Iii. Calais
 Kkk. Cyzicus
 Lll. Medea
 Mmm. { Meleager
 { Meleagri mors
 Nnn, Meleager cum capite Apri Ca-
 lydonii
 Ooo. Atalanta
 Ppp. Alceftis et Admetus
 Qqq. Abdera
 Rrr. Achelous
 Sss. Omphale
 Sss 2. Iole
 Ttt. Theseus
 Vvv. Phaedra
 Xxx. Oedipus
 Yzz. Tomus
 Zzz. Regina Amazonum
 Aaaa. Hesperides
 Bbbb. Smyrna
 Cccc. Myrlea
 Cccc. 2. Sipylus
 Dddd. Herculis pugna cum Amazone
 Eeee. Stymphalis
 Ffff. Admeta
 Gggg. Hyllus
 Hhhh. Auantinus
 Iiii. Eurypylus
 Kkkk. Euboea
 Llll. Sardus
 Mmmm. Alabandus
 K
 Nann.

Nnnn. Atreus
 Oooo. Paris
 Pppp. Hector
 Qqqq. Andromache
 Rrrr. Laocoon
 Ssss. Iphigenia

Tttt. Achilles
 Vvvv. Diomedes
 Xxxx. Ajax Locrensis
 Yyyy. Chiron
 Zzzz. Machaon
 Aaaa. Aencas cum Anchise et Iulo.

Tomus II.

1 *Fama*
 2 *Menfis*
 3 *Vlyffes*
 4 *Nauplius*
 5 *Nauficaa*
 6 *Circe*
 7 *Sirenes*
 8 *Leander*
 9 *Hero*
 10 *Codrus*
 11 *Maro*
 12 *Pergamus Iunior*
 13 *Arctufusa*
 14 *Alpheus*
 15 *Cryfas*
 16 *Acragas*
 17 *Patreus*
 18 *Homerus*
 19 *Idem*
 20 *idem*
 21 *Idem*
 22 *Hefiodus*
 23 *Dido*
 24 *Caranus*
 25 *Faufulus*
 26 *Romulus*
 27 *Amphinomus et Anapias*
 28 *Egeria*
 29 *Byzas*
 30 *Ibales*

31 *Solon*
 32 *Pittacus*
 33 *Alcaeus*
 34 *Sappho*
 35 *Anacharfis*
 36 *Battus*
 37 *Pherecydes*
 38 *Stefichorus*
 39 *Aitius Nauius*
 40 *Pythagoras*
 41 *Anacreon*
 42 *Sibylla*
 43 — *Cumana*
 44 — *Maulia*
 45 — *Phrygia*
 46 *Malchus Imperator Carthag.*
 47 *Charondas*
 48 *Zaleucus*
 49 *Archytas*
 50 *Milo*
 51 *Columna Rhegia*
 52 *L. Iunius Brutus*
 53 *Mutius Scaeuola*
 54 *Miltiades*
 55 *Cynaegirus*
 56 *Heraclitus*
 57 *Democritus*
 58 *Hippocrates*
 59 *Themistocles*
 60 *Pindarus*

61	<i>Cimon</i>	81	<i>Ifoocrates</i>
62	<i>Sophocles</i>	82	<i>Euclides</i>
63	<i>Euripides</i>	83	<i>Plato</i>
64	<i>Zeno Eleates</i>	84	<i>Aristippus</i>
65	<i>Athenarum et Heracleae concordia</i>	85	<i>Apafia</i>
66	<i>Socrates</i>	86	<i>M. Manlius</i>
67	<i>Alcibiades</i>	87	<i>Antiftbenes</i>
68	<i>Aristophanes</i>	88	<i>Diogenes Cynicus</i>
69	<i>Lysias</i>	89	<i>M. Curtius</i>
70	<i>Cratueas</i>	90	<i>Aristoteles</i>
71	<i>Herodotus</i>	91	<i>Xenocrates</i>
72	<i>Thucydides</i>	92	<i>Theophrastus</i>
73	<i>Mofchion</i>	93	<i>Demofthenes</i>
74	<i>Leodamas</i>	94	<i>Aefchines</i>
75	<i>Aristomachus</i>	95	<i>Phocion</i>
76	<i>C. Marcus Coriolanus</i>	96	<i>Epicurns</i>
77	<i>L. Domitius Abenobarbus</i>	97	<i>Monimus</i>
78	<i>L. Quintius Cincinnatus</i>	98	<i>Menander</i>
79	<i>C. Scruilius Abala</i>	99	<i>Philemon</i>
80	<i>Idem</i>	100	<i>Pofidippus</i>

Tomus III.

- 1 *Phthia*, Aecidae Regis filia, Pyrrhi mater.
- 2 *Docimus*, Heres, Urbis cognominis conditor.
- 3 *Nemaufus*, Urbis cognominis conditor.
- 4 *Aratus*, *Aftrologiae Poeta*, in Numismate aereo apud Fulv. Vrsinum.
- 5 *Theocritus*, apud Fulv. Vrsinum in marmore.
- 6 *M. Attilius Regulus*.
- 7 *Aratus Sicyonius*, apud Ducem Ferrariae in aereo nomismate.
- 8 *Hamilcar*, apud Fulv. Vrsinum in nomismate argenteo.
- 9 — *Et Hannibal*.
- 10 *Hannibal*.
- 11 *M. Claudius Marcellus*
- 12 *Archimedes*.
- 13 *P. Cornelius*.
- 14 *Aluiccus Hispanus*, sponfa ab Scipione donatus.
- 15 *P. Cornelius Scipio Africanus*.
- 16 *Q. Claudia Vestalis*.

- 17 *P. Cornelius Scipio Nasica.*
- 18 *Chryſippus*, apud Fulv. Vrſinum in nomifmate aereo.
- 19 *T. Quintius Flaminius*, Graeciae ab Philippi jugo liberator.
- 20 *Carneades Cyrenaeus*, apud Cardinalem Farnesium in marmore.
- 21 *M. Portius Cato*, Cenſorius, ex Daſtyliotheca Fulvii Vrſini in gemma.
- 22 *Eucharis*, in ſcenae Graecae arte apud Romanos prima excellens.
- 23 *P. Terentius Afer*, ex vetuſſimo Codice Vaticano.
- 24 *L. Cornelius Lentulus*, Praetor Romanus.
- 25 *Metrodorus Ephemus.*
- 26 *Pythodorus*, Stephanophorus ſacri certaminis.
- 27 *Xenocrates Medicus.*
- 28 *Mantias*, pharmacis componendis laudatus.
- 29 *Heraclides Tarentinus*, Medicus Empiricus.
- 30 *Andreas*, Medicus celebris.
- 31 *Nicander Colophonius*, Theriacorum ſcriptor.
- 32 *Sextius Niger*, Medicus et re herbaria clarus
- 33 *Pamphilus Alexandrinus*, Grammaticus et herbarum interpres.
- 34 *Apollonius*, Medicus et herbarius inſignis.
- 35 *A. Poſtuminus*, Conſul Romanus.
- 36 *C. Coelius Caldus*, Conſul.
- 37 *C. Marins*, VII. Conſul.
- 38 *L. Cornelius Sulla.*
- 39 *Q. Pompeius Rufus.*
- 40 *Mago et Dionyſius Vticenſes*, apud Fulv. Vrſinum in gemma.
- 41 *Porſidonius Stoicus*, Ciceronis Praeceptor, apud Card. Farnes. in marmore.
- 42 *M. Tullius Cicero.*
- 43 *Cn. Pompeius Magnus.*
- 44 *M. Atilius Balbus.*
- 45 *M. Arrius ſecundus.*
- 46 *Saſernae Fratres*, Milites Caefaris in Africa.
- 47 *Cn. Pompeius*, Filius.
- 48 *M. Iunius Brutus.*
- 49 *C. Salluſtius Criſpus*, in Theſauro Chriſtinae Reginae.
- 50 *Atilius Cimber.*
- 51 *M. Antonius.*
- 52 *L. Liuineus Regulus.*
- 53 *L. Sernius Rufus.*
- 54 *Antonius Reſtio.*

- 55 *Memoria belli Philippensis.*
 56 *O. Atius Labienus.*
 57 *L. Antonius.*
 58 *Sex. Pompeius.*
 59 *M. Vipsanius Agrippa.*
 60. *Dioscorides, Medicus celebris.*
 61 *C. Numonius Vaala.*
 62 *P. Virgilius Maro, apud Fulv. Vrsinum in nomismate aereo.*
 63 *Idem, apud Petrum Stephanonium in gemma.*
 64 *O. Horatius Flaccus, ex nomismate in Thesauro Christianae Reginae Aug.*
 65 *Ovidius Naso, apud Feliciam Rondanini, Clariss. Matronam Romanam.*
 66 *T. Livius Patavinus, Patauii in T. Liuii Mausoleo.*
 67 *Caecina Paetus et Arria.*
 68 *L. Annaeus Seneca, apud Excell. D. Gasparum de Haro et Gusman, Catholicae Maiestatis apud Innocent. XI. Oratorem, inde Neapolitani regni Proregem.*
 69 *C. Postumius.*
 70 *A. Persius Flaccus, olim in Bibliotheca Jacobi Cardinalis Sadoleti, postea Fulvii Vrsini.*
 71 *M. Mettius Epaphroditus.*
 72 *Apollonius Tyaneus, Pythagoricus et praestigiator, ex nomismate aereo in Thesauro Reginae Christianae.*
 73 *Sex. Iulius Frontinus.*
 74 *Rufus Ephesus.*
 75 *Theon Smyrnaeus.*
 76 *Iunius Rusticus, M. Aurelii Praeceptor, ex Fulvii Vrsini Bibliotheca.*
 77 *Sextus Chaeronensis, Plutarchi Nepos, M. Aurelii Praeceptor, ex nomismate aereo Sponii.*
 78 *Aelius Aristides, in Bibliotheca Vaticana.*
 79 *Cl. Galeus.*
 80 *Conspectus prior sedentium Medicorum VII. e Codice antiquissimo MS. Dioscoridis, qui exstat in Bibl. Caesarea.*
 81 — Posterior eorundem.
 82 *L. Apuleius ex nomismate aereo in thesauro Reginae Christianae.*
 83 *Lucius.*
 84 *Papinianus et Plantia.*
 85 *Iulia Procla.*
 86 *Anicius Probus et Proba.*

- 87 *Sacerdos Germanus*, portans nauigium Ifidis.
 88 *Facies Batana*.
 89 *Agamemnon*.
 90 *Eryx*, in Sicilia luctator insignis.
 91 *Numa Pompilius*.
 92 *Sindus armatus*, ad flagellum Domini pauescens.
 93 *Abaris Hyperboreus*.
 94 *Empedocles*, Philosophus Agrigentinus.
 95 *Charondas*, Legislator Catinentium creditus.
 96 *Pytheus*, Poeta Colophonius, ex Fuluii Vrsini Bibliotheca.

Tomus IV.

Nicolai Gerbelii in Graeciae Mich. Sophiani descriptionem explicatio, in qua docetur, quem fructum, quamque voluptatem allutura sit haec pictura Studioſis, ſi diligenter eam cum Historicorum, Poetarum, Geographorumque ſcriptis contulerint. Eiusdem de ſitu, nominibus et Regionibus Graeciae, Celebrium Urbium descriptio etc. figuris aeneis elegantiffimo artificio a Iohanne Goeree delineata.

Ioannis Laurenbergii enarratio Graeciae antiquae, tabulis Geographicis et notis emendatae ac exornatae.

Vbbonis Emmii Vetus Graecia, opus diſtinctum in tomos tres: quorum 1. Descriptionem habet Regionum a Graecis habitatarum, cum adiunctis Inſulis: 2. Complectitur res geſtas Graecorum 3. Repraesentat ſtatum ac formam praecipuarum eius gentis rerumpublicarum, cum additamentis Auctoris antehac ineditis et locis infertis, ac ſubiectis notitiis cum fig.

- — Athenarum veterum Descriptio, cum appendice et emendat.
- — Laecdaemonia antiqua, cum appendice.
- — de Republica Carthaginienſium.
- — de Republica et legibus Cretenſium.
- — de Republica Argiuorum.
- — de Republica Thebanorum.
- — de Republica Corinthiorum.
- — de Republica Syracuſana.
- — de Republica et ſtatu Corcyraeorum.
- — de Samo et eius Republica.
- — de Chio et eius ſtatu ac fortuna.
- — de Republica et ſtatu Rhodiorum.
- — de Republica et fortuna Achaeorum.

Vbbonis Emmii de Republica et fortuna Aetolorum.

— — de Statu Acarnanum.

— — de Statu Epiri.

— — de Concilio Amphictyónico.

— — de Statu et Republica Massiliensium.

— — de Republica Locrensi in Italia.

— — de Lyciorum Republica in Asia.

— — de inclinatione et interitu Reipublicae Atticae, Spartanae, et Carthaginiensis.

— — de situ, amplitudine, et magnificentia Portus Carthaginis.

Ioannis Meursii de Populis et Pagis Atticae, liber singularis, in quo antiquitates Atticae plurimae, cum supplementis Auctoris, et Iacobi Sponii.

— — Athenae Atticae, siue de praecipuis Athenarum antiquitatibus libri III. *nunc ex ipsius Auctoris chirographo aucti.*

— — Cecropia, siue de Athenarum arce, et eiusdem antiquitatibus, liber singularis, *nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus.*

— — Ceramicus geminus, siue de Ceramic Atheniensium vtriusque antiquitatibus, liber singularis.

— — Archontes Athenienses, siue de iis, qui Athenis summum istum Magistratum obierunt, libri quatuor, *nunc ex ipsius Auctoris chirographo aucti.*

Tomus V.

Guilielmi Postelli tractatus de Republica, seu Magistratibus Atheniensium.

Antonii Thyssi de Republica Atheniensium discursus politicus.

— — Collatio Legum Atheniensium et Romanarum.

Ioannis Meursii Pisistratus, siue de eius Vita et Tyrannide, liber singularis, *nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus.*

Caroli Sigonii de Republica Atheniensium libri IV.

— — de Atheniensium temporibus liber.

— — Lacedaemoniorum tempora.

Ioannis Meursii Fortuna Attica, siue de Athenarum origine, incremento, magnitudine, potentia, gloria, vario statu, decremento, et occasu, liber singularis, *nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus.*

— — Atticarum Lectionum libri IV. in quibus antiquitates plurimae profertur, *nunc ex ipsius Auctoris chirographo aucti.*

— — Piraeus, siue de Piraeo, Atheniensium portu celeberrimo et eiusdem antiquitatibus liber singularis.

- Io. Meursii* Themis Attica, siue de Legibus Atticis, libri II.
 — — Solon, siue de eius Vita, Legibus, Di&is, atque Scriptis, liber singularis, *nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus.*
 — — Arcopagus, siue de Senatu Arcopagitico liber singularis, *nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus.*
Marquardi Freheri Decisionum Arcopagiticarum Syluula.
Martini Schoockii Achaia Vetus, eius situs, antiquitas, respublica, reges, tyranni, leges, bellum etc.
Ioannis Meursii de Regno Laconico, liber singularis.
 — — Miscellanea Laconica, siue Variarum Antiquitatum Laconicarum libri IV.
Nicolaus Cragius de Republica Lacedaemoniorum, *auctior et emendatior.*

TOMUS VI.

- Ioachimi Stephani* de Iurisdictione veterum Graecorum liber.
Ioachimi Perionii de Magistratibus Graecorum et Romanorum, libri tres.
Heraclidae Pontici de Politis Graecorum libellus, cum interpretatione Latina Nicolai Cragii.
Ioannis Adami Ofsandri de Atylis Gentilium dissertatio.
Ioannis Baptistae Crophii Antiquitates Macedonicae, siue de Regio Macedonum principatu, moribus, atque militia dissertatio. *cum figuris.*
Petri Hendreich Massilia, eius situs, administratio, respublica, leges, instituta, religio, studia, militia, etc.
Burchardi Niderstedt Melita vetus et noua, Hephæstia Insula, Melita subterranea, etc.
Petri Gyllii de Bosporo Thracio, libri III.
 — — de Topographia Constantinopoleos et de illius Antiquitatibus libri IV.
Georgii Doufæ de Itinere suo Constantinopolitano Epistola. Accesserunt Veteres inscriptiones Byzantio et ex reliqua Graecia allatae cum quibusdam Doctorum Virorum Epistolis.
Leonardi Aretini Commentaria rerum Graecarum.
Wolfgangi Lazii Graeciae Antiquae variis numismatibus illustratae libri II.
Iosephi Laturentii Disquisitio de Rebuspublicis, Suffragiis, Conciliis, Accusationibus, Tormentis etc. Veterum.
Euerardi Feithii Antiquitatum Homericarum libri IV. in quibus ferme omnes eorum temporum per Graeciam ritus, Cerimoniae ac Mores, tam in Sacris quam in Profanis, exponuntur et illustrantur.

Nicolai Damasceni de moribus Graecorum aliarumque Gentium libellus, cum interpretatione Latina *Nicolai Cragii*.

Tomus VII.

Danielis Clafenii Theologia Gentilis, seu demonstratio qua probatur Gentilium Theologiam (ceu tenebras) Deos, Sacrificia et alia ex fonte Scripturae (ceu luce) originem traxisse, in tres partes diuisa.

Iosephi Laurentii Varia Sacra Gentilium, in quibus de eorum Religione, Diis, Templis, Sacrificiis, Festis, Asylis, etc. agitur.

Abrahami Ortelii Deorum Dearumque capita, ex antiquis numismatibus collecta: Historica narratione illustrata à Francisco Sweertio. *cum figuris*.

Iulii Caesaris Bulergeri de Oraculis et Vatibus liber.

— — de Templis Ethnicorum.

Ioannis Henrici Eggelingii Mysteria Cereris et Bacchi, in Vasculo ex vno onyche. *cum figuris*.

Ioannis Meursii Panathenaea, siue de Mineruae illo gemino festo, liber singularis, *nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus*.

— — Eleusinia, siue de Cereris Eleusinae sacro, ac festo, liber singularis, *nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus*.

Ioannis Nicolai de ritu antiquo et hodierno Bacchanaliorum, commentatio.

Ioannis Iacobi Hellerei Exercitatio de Deo Ignoto Atheniensium.

Iacobi Sponii ignotorum atque obscurorum quorundam Deorum Arae, notis illustratae, cum quorundam Eruditorum Epistolis ad eandem rem pertinentibus.

Stephani Byzantini Grammatici de Dodone fragmentum, quo tota veterum doctrina et fabulatio de perantiquo oraculo isto continetur, cum Exercitationibus recognitis *Iacobi Gronouii*, cum figuris.

Iacobi Triglandii I. F. I. N. Coniectanea ad quaedam obscura fragmenti de Dodone loca.

Ioannis Antonii Venerii de Oraculis et Diuinationibus Antiquorum, tractatus succinctus et exquisitus.

Symbolica Dianae Ephesiae Statua a *Claudio Menetreio* exposita, multis nouis additionibus, numis et monumentis antiquis illustrata.

Lucae Holstenii Epistola ad Franciscum Cardinalem Barberinum de Fulcris, seu Veribus Dianae Ephesiae simulacro appositis. *cum figuris*.

Ioannis Petri Bellorii notae in Numismata tum Ephesia, tum aliarum urbium, Apibus insignita. *cum figuris*.

— — Expositio symbolici Deae Syriae simulacri. *cum figuris*.

Marmorea Basis colossi Tiberio Caesari erecti ob ciuitates Asiae restitutas post horrendos terrae tremores. Cuius colossi fides a *Ioanne Meurso* oppugnata defenditur, tantum non oculis exhibetur et venusta proponitur. Tempus, numerus et nomina ciuitatum restitutarum vbique falsus et varius ab recentibus Commentatoribus traditur; verus et certus ex marmorea Basi publico instrumento feliciter probatur. Ad Serenissimum ac Reuerendissimum Principem Franciscum Mariam Mediceum; etc. Primus trans Alpes vulgaur, reuocauit, notis et obseruationibus illustrauit *Laurentius Theodorus Gronouius*. cum figuris.

Laurentii Pignorii Magnae Deum Matris Idaeae et Attidis initia, ex vetustis monumentis eruta. cum figuris.

Ioannis Fazoldi Graecorum Veterum ΙΕΡΟΛΟΓΙΑ, hoc est de plurimis Graecorum Gentilium antiquitatibus, ritibusque Sacris; inprimis de festis diebus, Sacerdotibus, Templis et Aris: de Ludis item ac certaminibus, dissertatio.

Petri Castellani ΕΟΡΤΟΛΟΓΙΟΝ, siue de festis Graecorum Syntagma, in quo plurimi Antiquitatis ritus illustrantur.

Ioannis Meursii Graecia Feriata, siue de Festis Graecorum, libri VI. cum notis et marmore *ταυροκαταψίαν*. cum figuris.

Ioannis Ionstoni de Festis Graecorum schediasma.

Iulii Caesaris Bulengeri de Ludis Veterum liber vnicus.

Ioannis Meursii de Ludis Graecorum liber singularis, cum supplementis *Claudii Salmasii*.

Danielis Souterii Palamedes, siue de tabula Luforia, Alea et variis ludis, libri tres.

Andraeae Senstlebbii de Alea Veterum liber singularis.

Coelius Calcagninus de Talorum ac Tesseraum et Calculorum Ludis, ex more veterum, in gratiam *Lilii Gregorii Gyraldi*.

Tomus VIII.

Ioannis Meursii Orchestra siue de Saltationibus veterum, liber singularis.

Ioannis Baptistae Casalii de Ritu Nuptiarum, ac de Iure Connubiali veterum dissertatio.

Iosephi Laurentii de Sponsalibus et Nuptiis Antiquorum libellus.

Barnabae Briffonii ad Legem Iuliam de Adulteriis liber singularis.

Iosephi Laurentii de Adulteris, et Meretricibus tractatio.

Ioannis Meursii de Puerperio Syntagma.

Iosephi Laurentii de Natalitiis, Conuiuissque, quae in iisdem agitabantur, exercitatio.

— — de Praeconibus, Citharoedis, Fistulis, ac Tintinnabulis collectio.

Lilii Gregorii Gyraldi, de Comoedia, eiusque apparatu omni et partibus commentarius.

Iulii Caesaris Scaligeri de Comoedia, et Tragoedia, eiusque apparatu omni et partibus commentatio.

— — de Versibus Comicis tractatus.

Ioachimi Camerarii de Comicis Versibus diatriba.

Ioannis Baptistae Casalii de Tragoedia et Comoedia lucubratio.

Alberici Gentilis de Actoribus et Spectatoribus Fabularum non notandis disputatio.

Euanthii et *Donati* de Tragoedia et Comoedia commentatiunculae.

— — de Fabularum, Ludorum, Theatrorum, Scenarum ac Scenicorum antiqua consuetudine, libellus.

Ioannis Ludonici Fabricii de Ludis Scenicis ΔΙΑΛΕΞΙΣ casuistica quinque partita.

Petri Fabri de Re Athletica, Ludisque Veterum Gymnicis, Muscis, atque Circensibus Spicilegiorum tractatus, tribus libris comprehensi, opus tessellatum. *Cum eiusdem Paralipomenis.*

Inscriptiones Athleticae nuper repertae, editae et notis illustratae ab *Octauiio Falconerio*, quibus accefferunt aliae ex Africanis marmoribus recens descriptae. *cum figuris.*

Barnabae Brissonii Commentarius ad L. Dominico, de Spectaculis, in C. Theod. et L. omnes dies, cod. de Feriis.

Iosephi Laurentii de Agyrtis, Histrionibus, Acclamationibus, et Osculis Inuestigatio.

Ioannis Meursii F. Collectanea de Tibiis.

Musonii Philosophi opus de Luxu Graecorum, in quo de Hellonibus, Bibacibus, Generibus Poculorum, Vino, Coronis quibus in conuiuiss veteres utebantur, Vnguentis, Muscis Instrumentis, Bellariis, Saltationibus, Parasitis, Generibus Placentarum, ac Meretricibus insignibus, ab *Stephano Nigro* congestum.

Petri Bellonii de Admirabili Operum Antiquorum et rerum suspiciendarum praestantia, libri tres.

Philo Byzantius de septem orbis spectaculis, Graece, cum notis et interpretatione Latina Leonis Allatii.

Pbiegontis Tralliani de rebus mirabilibus liber, Graece, cum interpretatione Latina Guilielmi Xylandri, ac recensioe notisque Iohannis Meursii.

— — de Longaeuis libellus, cum interpretatione Latina Guilielmi Xylandri, ac recensioe notisque Ioannis Meursii.

Ioannis Friderici Gronouii de Museo Alexandrino exercitationes Academicae, habitae anno MDCLXVII. post caniculares ferias, ab filio eius exceptae: *et nunc primum editae.*

Ludolphi Neocori de Museo Alexandrino diatribe: *nunc primum edita.*

Tomus IX.

Iani Cornarii de Conuiujs Veterum Graecorum, libellus.

Andreae Baccii de Conuiujs antiquorum, deque sollempni in eis Vinorum vsu, atque ritu Coenarum sumptuosissimo, libri quinque.

Ioannis Baptistae Casalii de Triclinijs, Conuiujs, Hospitalitate, et Tesseris Veterum, Exercitatio, *cum figuris.*

Iosephi Laurentii Opuscula, de Conuiujs, Hospitalitate, Tesseris et Strenis.

Iacobi Sponii de Origine Strenarum Dissertatio epistolica, historico-moralis.

Iacobi Philippi Tomasini de Tesseris Hospitalitatis, liber singularis, in quo ius hospitij vniuersum, apud veteres potissimum, expenditur. Accedunt quaedam ex Antonio Augustino et Ioanne Chiffletio ad maiorem illustrationem hinc inde inserta, *cum figuris.*

Iosephi Laurentii de Prandio et Coena Veterum, ac de alijs ad eadem spectantibus Miscellanea.

Petri Castellani ΚΡΕΩΦΑΓΙΑ, siue de esu Carnium, libri IV.

Hieronymi Mercurialis de Potionibus ac Edulijs antiquorum Mantissa.

Adriani Turnebi de Vino ac eius vsu et abusu libellus.

Ioannis Henrici Meibomii de Cereuisijs Veterum, potibusque et ebriaminibus extra vinum alijs Commentarius.

Ioannis Baptistae Casalii de Thermis et Balneis Veterum tractatio, *cum figuris.*

Petri Seruui de Odoribus, Dissertatio Philologica.

Lazari Bayssi de Vasculis, libellus, siue animaduersiones in tractatum de Auro et Argento legato, *cum figuris.*

Pomponii Gaurici de Sculptura, siue Statuaria, liber.

Ludouici Demoniossi Commentarius de Sculptura, Caelatura Gemmarum, Sculptura et Pictura antiquorum, libri duo.

Aldus Manutius, Pauli F. de Caelatura et Pictura Veterum.

Philostratus de Pictura, ex Iconum initio.

Milii Caesaris Bulengeri de Pictura, Plastica, Statuaria libri duo.

Ioannis Baptistae Casalii de Insignibus, Anulis, Fibulis etc. Syntagma, cum figuris.

Iosephi Laurentii de Re Vestiaria Syntagma.

Ottobonis Sperlingii de Crepidis Veterum Diatribe.

Theodori Gazae de mensibus Atticis liber ex interpretatione *Ioannis Perrelli*.

Ioannis Perrelli de ratione Lunae epactarum, et mensis intercalarii Commentariolus.

Petri Hagucloni Calendarium trilingue, seu de mensibus Hebraeorum, Graecorum, et Romanorum, dialogus, ex optimis quibusque Auctoribus collectus.

Ioannis Lalami Dissertationes tres, I. De Tempore et eius partibus, II. De anno Macedonum, seu Graecorum, III. De anno Attico, rara et exquisita rerum scitu dignissimarum cognitione, ac diuersi generis Auctorum explanatione refertae.

Petri Castellani de Mensibus Atticis, nec non de mensibus et anno Graecorum Atheniensiumque diatriba.

Samuelis Petiti de anno Attico, Eclogae Chronologicae.

Stephani Pighii Themis Dea, seu de lege diuina: vbi praeter alia reconditae antiquitatis, multa de Horis.

— — Mythologia ΕΙΣ ΤΑΣ ΩΡΑΣ, vel in anni partes, ex Symbolis antiqui cuiusdam torcumatis argentei, quod extat apud Reuer. Dominum Antonium Perrenotum, Episcopum Atrebatensem. cum figuris.

Iacobi Vsserii de Macedonum et Asianorum anno solari dissertatio, cum Graecorum Astronomorum parapegmate, ad Macedonici et Iuliani anni rationes accommodato.

Iosephi Laurentii de Annis, Mensibus, Diebus, Horis etc. tractatio.

Phlegontis Tralliani de Olympiis Fragmentum, cum Latina interpretatione et notis Iohannis Meursii.

Erycii Puteani Olympiades, sola manu, vt vere annis mundi respondent, computatae.

Ioannis Meursii Denarius Pythagoricus, siue de numerorum, vsque ad Denarium, qualitate, ac nominibus, secundum Pythagoricos, liber singularis.

Ioachimi Camerarii Historia rei nummariae, siue de Nomismatis Graecis et Latinis.

Leonardi Porcii de re Pecuniaria antiquorum, ac de eorundem Ponderibus, Mensuris, stipendiis militaribus, etc. libri duo.

Iosephi Scaligeri, Iulii Caesaris F. de re Numaria antiquorum dissertatio. Liber postumus. Ex Bibliotheca Academiae Lugduno-Batavae.

Willebrordi Snellii R. F. de re Numaria, liber singularis.

Caroli Patini de Numismate antiquo Augusti et Platonis, Epistola. cum figuris.

Sebastiani Faesbii de numo Pylaemenis Euergetae, Regis Paphlagoniae, Epistola. cum figuris.

Tomus X.

Ludovici Cresollii Theatrum Veterum Rhetorum, Oratorum, Declamatorum, quos in Graecia nominabant ΣΟΦΙΣΤΑΣ, expositum libris V. in quibus omnis eorum disciplina, et dicendi ac docendi ratio, moresque produntur, vitia damnantur, et magni vtriusque linguae illustrantur et emaculantur scriptores.

Origenis PHILOSOPHOTMENON fragmentum: quod ex Bibliotheca Medicea descriptit, ac notis illustravit Iacobus Gronovius, Graece et Latine.

Guiljelmi Morellii de Veterum Philosophorum origine, successione, aetate et doctrina, tabula compendiosa, cum Hieronymi Wolfii annotationibus.

Davidis Chytraei Tabula Philosophica, siue series Philosophorum, et sectae eorum praecipuae; à Thalete et Socrate imprimis, vsque ad Ciceronem deducta.

Desiderii Iacotii de Philosophorum doctrina, libellus.

Ioannis Meursii Aeschylus, Sophocles, Euripides, siue de Tragoediis eorum, libri tres; nunc ex ipsius Auctoris chirographo aucti.

Plutarchi Alexandrina Prouerbia Graeca, ex Bibliotheca Medicea, cum Interpretatione Latina Iacobi Gronouii, nondum antehac edita, extant in Praefatione.

Ioannis Meursii Theseus, siue de eius vita, rebusque praeclearissime gestis, liber singularis.

Raphaelis Tricheti du Fresne Epistola de Charondae effigie in Catanensi numo argenteo.

Ioannis Meursii Dionysius, siue de Auctoribus istius nominis, eorumque scriptis, liber singularis, et nunc primum ex chirographo Auctoris editus.

— — de Heraclide, aliisque eius nominis, et eorum operibus, dissertatio, nunc primum ex chirographo Auctoris edita.

— — Theophrastus, siue de illius libris, qui iniuria temporis interciderunt, liber singularis.

— — Lectiones Theophrastae, in quibus eorum librorum, qui supersunt, loca aliquot emendantur.

Accedit *Adolfi Forstii Epistola de obitu V. C. Ioannis Meursii ad filium eius Ioannem, Iuuenem praestantissimum, vt et Epitaphia in eiusdem morte per A. Buchellium et Nicolaum Heinsium.*

Manus Aeneae Cecropii Votum referentis dilucidatio, Auctore *Iacobo Philippo Tomafino*, cum figuris.

Octavii Falconerii de numo Apamensi, Deucalionis diluuii typum exhibente, dissertatio, cum figuris.

Georgii Schubarti Enarratio parergica metamorphoseos Ovidianae de Diluuiio Deucalionis.

Tanaquilli Fabri Vitae Poetarum Graecorum: vbi de eorundem Patria, Moribus, Scriptis, etc. perspicue ac compendiose differitur: Ex Gallico idiomate in Latinum translatae.

Iosephi Barberii de miseria Poetarum Graecorum liber.

Petri Castellani Vitae veterum et illustrium Medicorum, qui toto orbe vsque ad saeculum XIII. floruerunt.

Ioannis Henrici Boecleri de Scriptoribus Graecis et Latinis, ab Homero ad initium saeculi post Christum Natum decimi sexti commentatio.

Helladii Besantinoi Chrestomathiae: Graece, cum interpretatione Latina et notis Ioannis Meursii.

Ioannis a Wlwer de Polymathia tractatio: Integri operis de studiis veterum ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΩΝ, cum Praefatione Iacobi Thomassii. Accesserunt praeterea Auctoris Vita et Elogia in Polymathiam, item tabellae synopticae.

Iosephi Laurentii de Professoribus, Oratoribus, Nomenclatoribus et litteris collectio.

Ioannis Meursii Bibliothecae Graecae libri tres: ex chirographo Auctoris nunc primum editi.

— — Bibliotheca Attica, siue de antiquis Atticis scriptoribus, eorumque item operibus, libri IX. ex chirographo Auctoris nunc primum editi.

Leonis Allatii de Patria Homeri liber, cum figuris.

— — Homeri Natales, Graece, cum Interpretatione Latina Andreae Baiani.

TOMUS XI.

Dicaearchi Geographica quaedam, siue de vita Graeciae. Eiusdem descriptio Graeciae, versibus Iambicis, ad Theophrastum, Henrico Stephano Interprete, cum ipsius et Isaaci Casauboni Annotationibus. Accedit Henrici Stephani ad Dicaearchum et suam in illum lucubrationem Appendicula.

Henrici Stephani Dialogus, Dicaearchi Sympraetor: vel de Graecorum moribus, praefertimque Atheniensium, supplementum.

Erasmi Vindingii Pauli F. Hellen, in quo singulorum antiquae Graeciae populorum incunabula, migrationes, coloniarum deductiones, et res praeci-

puae gestae, vrbiumque et regnorum origines, mutationes, interitus, et Principum in iis successiones, è Graecis praecipue scriptoribus, Historicis, Poetis, Geographis, Oratoribus et Grammaticis exponuntur. *Ex MS. Auctoris autographo nunc primum eduntur.*

Lazari Bayssii de re Nauali liber: seu annotationes in L. 2. De Captiuis, et Postliminio reuersis. *cum figuris.*

Stephani Doleti de re Nauali liber, ad *Lazarum Bayssum.*

Caelii Calcagnini de re Nautica commentatio, ad *Lilium Gregorium Gyraldum.*

Ioannis Schefferi de varietate Nauium Dissertatio.

Iosepfi Laurentii de varietate Nauium schediasma.

Ioachimi Camerarii Hippocomicus, seu de curandis Equis: item de nominibus Equestribus Graecis et Latinis, collectio.

Iulii Caesaris Bulengeri de Triumphis, Spoliis bellicis, Tropaeis, Arcubus Triumphalibus, et Pompa Triumphi, liber vnicus.

Francisci Modii de Triumphis, Ludis, et Spectaculis veterum, libri duo.

Ioannis Meursii de Funere, liber singularis, in quo Graeci et Romani ritus.

Iosepfi Laurentii de Funeribus Antiquorum Tractatus: in quo ritus funebres ante Rogum, in Rogo, et post Rogum explicantur ac illustrantur.

Ioannis Andreae Quenstedii de Sepultura Veterum tractatus: siue de antiquis ritibus sepulchralibus Graecorum, Romanorum, Iudaeorum, et Christianorum.

Petri la Seine Homeri Nepenthes seu de Abolendo Luctu liber.

Tomus XII.

Veterum Sepulchra, seu Mausolea Romanorum et Etruscorum, inuenta in vrbe Roma, aliisque locis celebribus; in quibus multa ad eruditionem monumenta continentur, collecta et delineata à *Petro Sanctio Bartolio*, cum explicationibus *Ioannis Petri Bellorii*. Ex Italico in Latinum sermonem transtulit *Alexander Dukerus*. *cum figuris.*

Veterum Lucernae Sepulchrales, collectae ex cauernis et specubus subterraneis vrbis Romae, figuris aeneis expressae: in quibus multa ad eruditionem monumenta continentur, delineatae secundum formas suas à *Petro Sanctio Bartolio*. Diuisae in tres partes, cum obseruationibus *Ioannis Petri Bellorii*. Ex Italico in Latinum sermonem transtulit *Alexander Dukerus*. Editio auctior.

Ioannis Potteri Archaeologiae Graecae libri IV. siue Antiquitatum Graeciae Corpus absolutissimum, ex Anglico in Latinum versum: nunc iterum ab Auctore ipso recognitum, emendatum, ac fere dimidia parte auctum; cum proprio Indice et figuris aeneis.

Index locupletissimus in vniuersos XII. Tomos.

CAPVT

CAPVT III.

De Romanarum Antiquitatum Scriptoribus generalibus siue vniuersalibus.

De scriptoribus qui ante Rosinum Antiquitates Romanas condere instituerunt. 1. De Io. Rosino. 2. Tho. Dempstero et Andrea Schotto. 3. De variis compendiis Antiquitatum Romanarum. 4. De aliis Antiquitatum Rom. scriptoribus. 5. De Georgii Hieron. Welschii et Flaminii Vaccae affectis vel ineditis operibus. 6. De scriptoribus Miscellaneis Antiquitates Romanas illustrantibus. 7. 8. 9. 10. Bernardi de Montfaucon antiquitas explicatione et schematibus illustrata. 11. De thesauris antiquitatum Romanarum Graeuiano, Sallengriano et Poleni Supplementis. 12. Conspectus thesauri antiquitatum Romanarum Graeuiani. 13. Conspectus Noui thesauri Antiquitatum Romanarum Sallengriani. 14. Io. Poleni supplementa noua in Romanas et Graecas Graeui et Gronouii Antiquitates. 15. Index scriptorum, antiquitates Romanas illustrantium, Thesauris Italiae ac Siciliae Graeuiano-Burmamianis insertorum. 16. Index Alphabeticus scriptorum qui in utroque thesauro Graeuiano et Gronouiano itemque Sallengrii nouo thesauro antiquit. Romanarum, Poleni supplementis nouis et Thesauris Italiae ac Siciliae Graeuiano-Burmamianis continentur. 17.

I.

Antiquitatum Romanarum corpus moliti perquam multi sunt, vix quisquam perfecit, nemo certe edidit ante Io. Rosinum. Nam *Franciscus Robortellus* Vtinenfis, qui populi Romani sub Imperatoribus Caesaribus Augustis vita et victu quatuor tomos parauerat, opus ingens, in quo de Romanorum magistratibus, rebus forensibus, sacris, militaribus, coloniis, legibus, consuetudinibus, vestitu, victu, studiis, structuris, sepultura, ludis, largitionibus, et familiis agere constituit, vix primi in XV. libros distributi argumenta protulit in lucem, adiunctis nouem disputationibus de Romanorum prouinciis, iudiciis, et omni consuetudine causas agendi, legionibus, magistratibus, familiis, Imperatorum cognominibus, militum praemiis et poenis, honorumque gradibus. Bononiae 1559. fol. Nouem illae disputationes iam ante editae fuerant Patauii A. 1557. fol. adiuncto eiusdem libello aduersus Carolum Sigonium de conuenientia supputationis annorum Liuianae cum marmoribus Capitolinis ab vrbe condita vsque ad A. V. 604. Recusae deinde in Tomo primo Miscellaneorum Gaudentii Roberti, singulas quas-

quasdam ex illis in thesaurum suum antiquitatum Romanarum referente illustri Graeuio T. 3. et 10. Neque *Omsfrius Panninius* vel *Carolus Sigonius*, etli variis scriptis de hoc genere litterarum meritissimi, plenum systema rerum Romanarum absoluerunt, neque *Paulus Momtius*, qui auctoribus Petro Benbo et Bernardino Maffei corpus Antiquitatum Romanarum absolutum dare pollicitus fuit libris decem,¹ sed quorum foli quatuor in lucem editi sunt de Romanorum ciuitate, senatu, legibus et comitiis, suis quique locis infra memorandi; Neque *Alfonfus Ciaconius*, quem opus de Antiquitatibus Romanis, cum variis figuris molitum notat Mabillonius itineris Italici, p. 96. Neque *Iulius Barbaranus* cuius extat promptuarium rerum electarum praesertim in re Romana. Veronae A. 1564. Venet. 1569. 4. Neque *Franciscus Hottonninus*, cuius libri quinque Antiquitatum Romanarum, qui Tomo tertio eius Operum cura Iac. Lectii editorum Geneuae A. 1599. fol. vix paucissima quaedam capita, de magistratibus, legibus ac poenis et re numaria pertractant. Neque *Pyrrhus Ligorius* Antiquitatum Romanarum seruator acerrimus et descriptor curiosissimus, cuius triginta circiter volumina maximo labore ex numis maxime congesta Taurini in subalpinis in locupletissima Sabaudi Ducis ac Pedemontani principis Bibliotheca seruari testatur Philippus Labbeus,² adiungens eiusdem operis tomos IV. reperiri Romae in Bibliotheca Farnesiorum nonnullosque in Cimeliarchio Reginae Christinae. Neque *Fuluius Ursinus* cuius commentarios rerum vrbanaarum manu exaratos in Bibl. Vaticana extare testatur Iustus Ryequius lib. de Capitolio Rom. p. 451. Neque *Wolfgangius Lazius* cuius libri XII. de Rep. Romana in exteris prouinciis bello acquisitis constituta Basil. 1551. et auctiores Francof. A. 1598. fol. editi varias quidem et plurimas res Romanas magno studio illustrent et de limitibus, praetoriis, magistratibus, muniis ciuilibus et militaribus, exercitiis, legionibus, classibus, coloniis, municipiis, ritibus, ludis, sacrisque variis agunt sed et ordine destituuntur, mole sua laborantes et pro iusto atque accurato corpore ac systemate Antiquit. Rom. haberi vix possunt. Neque *Paulus Merula*, in cuius Operibus posthumis Lugd. Bat. 1684. 4. editis Antiquitates Romanorum h. e. commentarii de sacrificiis, sacerdotibus, de legibus comitiisque et praemiis militaribus continentur. Neque *Flavius Blondus* de cuius Roma triumphante infra dicturus sum; Neque *Barnabas Brissionius*, cuius libri VIII. de formulis et sollempnibus populi Romani verbis

magnam

¹ Vide Manutii praefat. libro de legibus Rom. praemissam, et Graeuii Epistolam p. 237. seq. siue praefat. Tomi I. thesauri Antiqu. Rom.

² Adde Scipionis Maffei Epistolam ad Apostolum Zenum in memoriis Litterariis T. 2. A. 1712. p. 344. seq. et Ephemerides Italiae T. 6. p. 482. ac Petri Burmanni Junior. orat. in obitum Iac. Philippi d'Orville. Amstel. 1751. 4. pag. 25.

magnam tamen lucem omnibus partibus Antiquitatum Romanarum affundunt, editi Paris. 1582. fol. Francof. apud Ioan. Wechelum 1592. 4. Halae 1731. fol. curante *Franc. Car. Conrado*, qui argumenta capitum, quibus singuli libri constant, et Briffonii vitam atque elogia praemisit, et nouissime cum curis nouis et animaduersionibus Io. Aug. Bachii, Lips. 1754. fol. Neque *Iustus Lipsius* denique, cuius Lexicon rituale Romanum, quod per annos 30. molitus fuerat vir doctissimus, lucem nunquam adspexit, quamuis editis eius scriptis tum aliis infra suo loco commemorandis, tum in electis maxime et ad Tacitum commentariis lux plane insignis afferatur Antiquitatibus Romanis et bene multis et maxime reconditis: vnde natum facis historicae suae Antiquariae compendium ex Operibus Lipsii excerptum, quod plus simplici vice prodiit sub titulo Romae illustratae ab *Antonio Thyfio* suae Io. *Thulio* potius collectum et nouissime recusum in Anglia, forma minore, cum Georgii Fabricii (male Patricii legitur in Nouellis Reip. literariae Anni 1699. mensis Octobr. p. 469.) collatione veteris Romae cum noua sed (prioris ac minus perfectae editionis) aliisque libellis ex Lipsio excerptis.

II. Primus itaque Io. *Rosinus* Ifenacensis, Ecclesiastes templi cathedralis Numburgensis, qui A. 1619. vel sec. alios 1626. 7 Octobr. pestilentia correptus obiit, Antiquitatum Romanarum corpus libris decem complexus vulgavit Basileae A. 1583. fol. recusum Lugd. 1609. 4. de quo recte Barthius ad Rutilium pag. 188. sentit, quod nemo fere minore ambitione vtilius et planius res praefas iuuentutem doceat. Neque contemnendus est ordo, quem seruat vir diligentissimus et non tantum veteribus monumentis sed et recentiorum obseruationibus assidue vsus: Onufrii, Manutii, Sigonii, Ciacconii, Petri Pithoei, Brodaeii, Polleri, Cuiacii, Briffonii, Hottomanni, Ruardi, Marliani, Rhodigini, Gyraldi, Gruechii, Riuallii, Gruteri, Turnebi, Lipsii et Scaligeri. Quanquam non ignoro acerrimo Reinesii iudicio p. 58. Var. lectio. in quoduis opus condemnandum potius Rosinum quam ad Romanas antiquitates digerendas admittendum fuisse, quod nihil sani vbique fere doceat, nisi cum auctores integros describit, atque vt ait p. 54. quae minimum intelligit, docere alios praesumat. Sed non minus iniquissimum censeo hoc iudicium esse quam acerrimum, licet illud sequantur et probent Kippingius praef. ad Antiqu. Roman. Thomas Crenius I. animadv. philolog. p. 39. itemque alii. Age enim fac, vno alteroue loco lapsum fuisse, qui primus omnia vno libro complecti et in vsum studiosorum ex antiquis recentibusque ordine colligere ac perspicue digerere conatus est, num propterea tam inhumane accipiendus erat, quod rem omnium confessione vtilissimam quantum potuit diligentissime perfecit? Quis vnquam ab litterariis illis

Heroibus, qui eruditione sua attingunt nubes, expectauit vel vidit Systema vllum perspicuum ac iuuentuti vtile artis vel scientiae cuiuscunq? Permittant itaque ab aliis componi, quod ipsi vel quoniam infra dignitatem suam esse putant haud volunt, vel quia nimis affluit innumerabilium rerum copia, prae recondita magnaue eruditione sua efficere non possunt. Ceterum de Rosino praeter Martinum Hankium libro vtroque de Romanorum rerum scriptoribus, Koeningium in Bibl. et Christ. Frid. Paulini in Annalibus Henacensibus pag. 234. videbis, vbi lubebit Acta Eruditorum germanice edita parte LV. pag. 491. ff. et parte LVII. pag. 674. ff. et qui diuersa nonnulla tradit viri clarissimi Io. Georg. Ekkardti excerpta librorum nouorum, mense Iunio Anni 1701. p. 62. 63. vbi mentionem facit vitae Rosini ineditae, scriptae ab Efaia Leichfeldero. Varia etiam de Rosino collegit personatus Adolphus Clarmundus siue Rudigerus parte quinta vitarum Germanice editarum p. 165. sqq.

III. Ad Rosinum Paralipomena siue farragine[m] variarum doctarum obseruationum Antiquitates Romanas Rosino vel praeteritas vel minus explicatas illustrantium adiecit *Thomas Dempsterus* a Muresk, I. C. Scotus, Professor Pisanus primum, dein Bononiensis, vir immensae vt ferunt memoriae, ita, vt quid esset obliuio diceret se ignorare: infinitae lectionis, qui 14. horas diei legendis libris continuare solet, ceterum ad rixas et contentiones pronus et iudicii non adeo magni, ne cum Iacobo Vsserio libro de Antiquitatibus Britannicarum Ecclesiarum, dicam plane nullius. Vide de eo praeter Hankium parte 2. de Roman. rerum scriptoribus et Thomam Pope Blount in Censura celebrium scriptorum, Miraeum de scriptoribus seculi XVI. p. 161. Andr. Saussaeum in Bellarmino continuato p. 82. Erythraci siue Iulii Victorii Rossi Pinacothecam I. p. 24. seq. Hieron. Ghilini theatrum virorum doctorum part. 2. p. 235. et auctorem libri gallice editi Paris. 1707. 12. abrege de l'histoire des Savans p. 269. ff. Prima editio paralipomenon Dempsteri ad Rosinum in lucem prodijt Parisiis A. 1613. fol. Saepius deinde recusa sunt cum Rosino tum in Germania Colon. Agripp. 1619. 1645. 1662. Genev. 1620. 4. additis etiam *Andreae Schotti* Iesuitae, viri optimi et doctissimi electis de gentibus, familiis, tribubus rusticis vrbansque, et ludis ac festis Romanorum. Tum apud Batauos Cornelio Schreuelio curante, adiunctis figuris aeneis ex Lipsio fere et Cnufrio depromtis Lugd. Bat. 1662. 4. atque ab eo tempore plus simplici vice etiam Traiecti ad Rhen., curante Sam. Pitisco, et nouissime Amstelod. 1743. 4. cura I. F. Reitzii, sed nullis locupletata accessionibus.

IV. Breue compendium tironibus exhibent praeter *Iac. Masenium* superiore capite a me laudatum, Antiquitates Romanae Sacrae, Ciuiles, Militares, Oeconomicae *Philippi Caroli*, Neoburgo Palatini, et in Acad. Altdorfina Professoris, (qui inde A. 1629. desertis vxore et liberis ad Pontificiorum coetus transiit, A. 1639. in Austria defunctus. Vide Omeisium in gloria Academiae Altdorfinae p. 94. 172.) Prodiit huius Caroli libellus minori forma Francof. 1643. et 1670. cum Andr. Dominici Flocci, Pomponii Laeti, Raphael. Volaterrani et Valerii Probi libellis passim obuiis, et Altenb. 1663. 8. cum notis Mich. Christi. Ludouici, recusus ibid. 1716. 8. Paulo plenius Antiquitarum Romanarum compendium Anglica lingua dedit *Thomas Goodwin* Lond. 1648. 4. saepius deinde recusum, Belgice etiam editum a Dan. Peenio Amstelod. 1694. 8. Quemadmodum Latina lingua habemus *Thomae Belli* Edinburgensis Romam restitutam, siue Antiquitatum Romanarum compendium insigne, vulgatum Londini 1677. 8. et Clarissimo Almeloouenio curante recusum Amst. 1700. 8. et additis iconibus ibid. 1716. 8. His iungenda *Basilii Kennet* Romae antiquae notitia, siue Antiquitatum Romanarum descriptio, edita Anglice Londini 1696. 1708. et 1731. 8. et Belgice ex *Wilhelmi Sewel* versione cum Francisci Deseine descriptione Romae nouae. 1704. fol. Hinc prodiit *Rituum*, qui olim apud Romanos obtinuerunt succincta et perspicua explicatio auctore *G. H. Nieuport*, eo vel inprimis laudanda nomine, quod veteres semper scriptores laudat. Traiecti 1712. 8. et Budissae 1713. 8. Deinde multo auctior Traiecti 1716. et 1723. 8. Tum ibid. 1734. 8. cura Guil. Othonis Reizii, qui duas adiecit appendices, et Argentorati 1738. 8. cum figuris cura Ioan. Dan. Schoepflini. Denique Berolini 1743. et 1750. 8. cum prolus. Ioan. Matth. Gesneri. Tum *Ioan. Casparis Santaroc*, Professoris Marpurgensis, breuiarium Antiquitatum Romanarum, ex ipsis scriptorum classicorum fontibus deriuatum, Francof. 1712. et 1730. 12. cui editioni accessit Descriptio breuis Antiquitatum Graecarum. *Paulli* quoque *Christiani Hoepsneri* Roma antiqua commemoranda Halae Saxonum 1709. 12. in qua per quaestiones et responsiones summa capita Antiquitatum Romanarum germanica lingua in tironum vsu breuiter exponuntur. In Eiusdem Auctoris Roma media Halae 1713. eadem forma edita ritus Romanorum sub Imperatoribus inde ab Augusto vsque ad Carolum M. eadem methodo enarrantur. Neque omittendus *Fridericus Hildebrandus*, Rector scholae Martisburgensis in Antiquitatibus Romanis alphabetico ordine digestis, breui libello in suo Ienae 1657. cuius secunda editio auctior et correctior Ienae 1671. 8. lucem vidit. Octauum prodiit A. 1701. 12. cum Ottonis Aicherii libris tribus de comitiis Romanorum. Alphabetico ordine Romanas Antiquitates ple-

rasque etiam digessit *Iosephus Laurentius*, Lucensis, in Polymathiae suae libro quinto et sexto, qui in quatuor prioribus etiam varia capita Graecarum pariter Romanarumque Antiquitatum fusius illustrat ac persequitur. Prodiit opus non contemnendum Vicentiae A. 1631. 4. et auctius Lugd. 1666. fol. licet in hac posteriore editione Epistolae, quibus singulas diatribas viris doctis inscripserat Laurentius, sint omissae. Ex hoc Laurentii opere depromtae sunt variae diatribae, quas thesauro suo Graecarum Antiquitatum Clarissimus Gronovius inseruit. De *Daneti* Dictionario Antiquitatum Graecarum et Romanarum pridem edito iam dictum est capite superiore. Hic praetereundum non est copiosissimum accuratissimumque *Samuelis Pitisei* Lexicon Antiquitatum Romanarum, quod primum lucem vidit Leouardiae 1713. duob. tomis in folio; deinde recusum est Venetiis 1719. fol. tribus tomis, et Hagae Comitum 1737. itid. tribus tomis in folio. Memorandi etiam hoc loco libri quatuor Antiquitatum Romanarum ab *Heinrico Kippingio* 3 Rostochiensi, Conrectore Bremensi A. 1678. 26 Febr. quum apoplexia tactus esset inter docendum aetat. 44. defuncto editarum Bremae A. 1661. 1664. 1668. 1674. 1679. Francof. 1684. 1695. 8. ac perquam nitide cum vita auctoris a Joanne Hanghorst scripta et pulchris tabulis aeneis Lugd. Batav. 1713. 8. Vix dimidia autem pars operis Kippingiani lucem aspexit, parte altera quidem ad editionem parata, sed post auctoris obitum perditam, vt notavit Ioan. Georg. Eckhardus in excerptis Reipubl. litterariae supra laudatis p. 63. sq. mense Junio A. 1701. *Petri Iosephi Cantelii* Iesuitae de Romana Republica, siue de re militari et civili Romanorum elegans compendium ad explicandos scriptores antiquos comparatum prodiit primum Parisiis 1684. 12. deinde Ultraiecti 1688. additis e Lipsio Onufrioque tabulis quibusdam aeneis, tum ibid. A. 1691. 1696. 1707. 12. denique Venetiis 1730. 8. cui editioni acc. duae dissertationes, altera de praecipuis veterum Romanorum sacrificiis, altera de Romanorum nuptiis. *Franciscus Pomey*, S. I. in Epitome Antiquitatum Romanarum omne punctum tulisset, si absolueret illi datum fuisset opus, cuius prima pars tantum de Diis 4 exstat saepius edita, ceterae nouem fato auctoris sunt interceptae, 2. de sacerdotiis, 3. de comitiis et magistratibus, 4. de nuptiarum ritibus, 5. de re bellica, 6. de ludis et spectaculis, 7. de re vestiaria, 8. de mensis

³ De hoc Kippingio et aliis eius scriptis vide Ephemerides Litterarias Germaniae editas Lipsiae sub titulo: *Neuer Bücherſaal* XXVI. *Deſſnung* p. 122. ff. Acta Eruditor. T. V. suppl. 518. In eius Antiquitatibus nonnulla notat Ioannes Fabricius T. VI. Biblioth. pag. 357. sq.

⁴ Haec gallice etiam Tenantio interprete A. 1715. lucem vidit sub titulo: *Methode pour apprendre l'histoire des faux Dieux de l'antiquité.*

mensis et epulis, 9. de variis urbanae vitae officiis, 10. de funeribus et sepulchris. Nunquam visus mihi *Lucii Fauni* liber de antiquitatibus urbis Romae, quas, ut ait in Bibliotheca Simlerus, ab antiquis nouisque auctoribus excerptas summa breuitate ordineque disposuit Venetiis 1549. 1553. 1559. 8. *Georgii Portii* Specchio ouero compendio dell' Antichita di Roma sacre e profane Rom. 1625. 12. *Ioan. Cuvr. Dieterici* Antiquitatum Romanarum compendium, cum excerptis ex *Petri Saintfleuri* Mospeliensis libello de rebus illustribus memorabilibus. Francof. 1643. 12. *Ludouici Contareni* Antichita de Roma, sito, Imperadori, famiglie, statue, chiefs Venet. 1575. etc. 8. 2 Voll. His addendi, qui e recentioribus Romanorum antiquitates generatim exponere laborarunt *Christophorus Cellarius*, cuius Breuiarium antiquitatum Romanarum, quod primum prodiit Halae 1710. 8. deinde ibid. 1715. recusum atque auctum ab Hieronymo Freyero, tum Hauniae 1743. 8. a Io. Petro Ancherfen sub inscriptione: Breuiarium antiquitatum Romanarum Cellario-Freyerianum suppletum et recognitum, in lucem emissum, denique ex manuscripto libro integrum editum et annotationibus illustratum ac quinque appendicibus instructum est a V. Cl. Io. Ern. Imman. Walchio Halae 1748. 8. Hoc compendium ex parte gallice vertit *Ludov. Vasletus* in libro, cuius index: Introduction à la Connoissance des Antiquitez Romaines traduite en partie d'un petit Ouvrage latin de Cellarius, et en partie tirée des meilleurs auteurs anciens et modernes. Hagae Comitum 1723. 12. *Melissantes* siue *Ioan. Godofr. Gregorius* in gazophylacio antiquitatum Romanarum nouiter aperto. Lips. 1715. 8. de quo libro sinistrum exstat iudicium in Halensi diario eruditorum (neue Bibliothek) P. XLV. p. 404. sq. *Io. Iac. Schatzius*, qui germanica lingua euulgauit breuem introductionem in antiquitates romanas, Budingae 1726. 8. tertia vice ibid. 1742. 8. excusam. Edidit quoque *Petrus Burmannus* antiquitatum Romanarum breuem descriptionem, saepius et Lipsiae quoque 1739. 8. cum *Adriani Stegeri* praefatione de Ioue Herceo excusam. Notari quoque in primis meretur V. C. *Io. Gottl. Heineccii* antiquitatum Romanarum iurisprudentiam illustrantium syntagma fec. ordinem institutionum Iustiniani digestum, Halae 1719. 8. primum editum, saepiusque recusum. Quinta editio prodiit Argentorati 1741. 8. Compendii et Systematis antiquitatum Romanarum paullo plenioris et accuratioris, quod molitur vir in hisce literis versatissimus *Albertus Dietericus Treckell* pars prima, Hagae Comitum 1744. 8. prodiit, quam ut ceterae partes mox sequantur, optamus.

V. A *Io. Baptista Casalio* duplex opus habemus praesenti loco laudandum et paullo plenius ex veteribus monumentis varia Antiquitatum Romanarum capita persequens, quorum prius est de urbis ac Romani Imperii splendore

Rom. 1650. fol. alterum de veteribus Aegyptiorum Romanorum et Christianorum ritibus Rom. 1644. 4. Francof. 1681. 4. *Guilhelmus Choul* siue *Caulinus* (latine Brassicanus a quibusdam dictus) Nobilis Gallus iam ante centum quinquaginta amplius annos lingua patria integrum Systema Antiquitatum Romanarum complecti constituerat libris XII. vt ipse memorat pag. 17. edit. Vesaliensis Gallicae libri de Religione Romana: sed nihil ab eius manu in hoc genere ad nos peruenit praeter librum eximium iam laudatum de religione veterum Romanorum, alterum de Romanorum castrametatione et disciplina militari, et tertium de balneis exercitiisque antiquorum Graecorum pariter ac Romanorum, qui tres libri variis figuris ex monumentis et numis antiquis illustrati extant Lugduni A. 1556. 1569. fol. primum Gallice, hinc Italice editi, et Hispanice A. 1579. et iunctim iterum Gallice Vesaliae A. 1682. 4. Belgice deinceps, et denique latine Amst. A. 1685. 4. Quod Patinus in historia numismatum ait se audiuisse, in Germanicam linguam etiam translata esse haec Choulii scripta, fortasse de Belgica versione accipiendum. Extat praeterea Thesaurus Antiquitatum Romanarum itidem Gallica lingua vulgatus auctore *Caesare Egossio du Boulay* Paris. 1651. fol. *Iulii Minutoli* Caelestinorum Abbatis Romana Antiquitas dissertationibus Historico Criticis illustrata Romae A. 1689. 8. quo de libro videas licet Acta Erud. Tom. 2. supplem. pag. 565. *Cyriaci Lentuli* apex gloriae Romanae, siue de statu Rei Romanae summa in potestate, Magistratibus, iurisdictione, militia, ciuium praerogatiua, sacris et sacerdotibus, ab Vrbe condita per varios mutationum gyros ad nostra Rerum Germanicarum tempora perducta. Francof. 1689. 4. Vir Clariss. *Burhardus Gothelf Struuius* Professor olim Ienensis tot scriptis editis de re litteraria ac studiose iuuentute meritissimus Antiquitatum Romanarum Syntagma absolutius meditari coepit, cuius pars prima de ritibus sacris Anno 1701. lucem adspexit Ienae 4. praemissa Bibliotheca Antiquitatum generali et speciali, qualem etiam pridem delineauit sed alio ordine methodoque alia *Philippus Labbens* in Mantissa antiquariae supellectilis. Quorum vtraque nos ita vtemur et iam vsi sumus, vt nec negligentia in addendo, digerendo, emendandoque, neque in supine describendo plagii rei possimus videri. *Nicolai Cosinae* libri X. Antiquitatum Romanarum A. 1594. descripti a Iac. Arleno, Silesio, manuscripti fuerunt in Bibliotheca Voekerodtiana, v. eius catal. p. 607. *Ioan. Iac. Boissardi* antiquitates Romanae IV. Tomis prodierunt Francof. 1597. fol. Euulgauit quoque *F. G. Westhousius*, syllogen antiquitatum Romanarum. Dordraci 1731. 4. Ceterum huc Spectant M.

Anton.

⁵ Conf. Memoir. de Trevoux A. 1706. Octobr. p. 1736. seq. et History of the Works of the learned 1702. p. 605.

Anton Ferrati epistolae, quibus selectae quaestiones de Romana republica, et Romanis antiquitatibus succincte pertractantur. Patavii 1699. 8. V. C. *Io. Dav. Koeleri* Specimen archaeologiae Romanae, siue Miscellanea de Romanis antiquitatibus. Ald. 1707. 4. et *Georgii Ogle* antiquitas explicata, siue, collectio gemmarum figuratarum, additis earundem descriptionibus, ex auctoribus classicis repetitis, illustrata; Anglice. Londini 1737. 4. In primis autem huc faciunt Antiquitates sacrae et civiles Romanorum explicatae auctore M. A. V. N. additis tabulis aeneis. Hagae comitum 1726. fol. Et Consuetudines atque ritus omnium gentium in aere manu Bernardi Picarti aliorumque affabre depicti commentarioque et dissertationibus virorum doctorum illustrati. Amstelod. 1723. et seqq. fol.

VI. *Georgius Hieronymus Welfchius* Medicus et Polyhistor Augustanus eruditissimus, qui ex Bibl. Cassiani a Puteo Equitis Romani vsus voluminibus pluribus, quibus praestantissimorum pictorum opera depicta erant plurima prisca monumenta, vestes, vrensilia, arma, aliaque genera antiquitatum, pleraque ea qua erant magnitudine, cetera ad leges Geometricas suis pedibus dimensa. Hic non quidem Systema Antiquitatum Romanarum plenum et Rosiniano absolutius elaborare voluit, ut videtur innuere Morhofius *ὁ μακροκρίτης* p. 247. lib. 1. polyhist. vel quod apud Clariss. Struuium p. 8. legas, omnibus numeris perficere ipsisque veterum monumentis quam optime illustrare, nedum ut in Ephemeridibus Parisiensibus A. 1702. T. 2. p. 43. fuerit inter eos, quorum collectiones de Antiquitatibus editae iam sunt, referendus: sed ut Lucas Schroeckius in memoria Welfchiana p. 72. seq. testatur, tantum instituit dare *Ideam Antiquitatis*, expolienda singula capita et systema ipsum perficiendum aliis relicturus. Welfchii ipsius verba sunt in Epist. de scriptis suis, quam post curatorem editionis Epistolarum Gerh. Ioh. Vossii in Germania recusarum clarissimus Almelouenius subiecit Bibliothecae suae promissae ac latenti p. 123. *Ideam igitur tantum dabo, ut alii perficiant, quibus similia, aut plura etiam in promptu esse solent.* Ceterum nec ideam illam dedit unquam vir doctissimus. *Io. Baptistae Ferretii* corpus antiquarium, pluribus constans tomis, lucem non vidit. Titulos habes in Diario literario Germanice vulgato Lipsiae, quod inscribitur: *Neuer Büchersaal*. XXXV. p. 765. seq. *Flaminii Vaccae* opus de Antiquitatibus Romanis Prospero Mandosio in Bibl. Romana memoratum neque editum est neque huc spectat, quia auctor statuarum artifex sculptorque in illo monumenta antiqua Romae obuia delineauerat, non vero Antiquitates ritus et consuetudines Romanorum veterum explicauerat. Ex schedis eius multa dedit vir doctissimus Bernhards de Montfaucon in Diario Italico qui p. 105. etiam refert hoc eius Epitaphium

taphium quod visitur Romae in templo S. Mariae Rotundae in hanc sententiam :

D. O. M.

Flaminio Vacca sculptori Romano, qui in operibus quae fecit, nunquam sibi satis fecit. Ceterum de monumentis antiquis statuisque, marmoribus, aedificiis, ruderibus, infra erit singularis nobis dicendi locus.

VII. Restant adhuc miscellanei scriptores, qui varias antiquitatis Romanae Graecaeque partes vel explicarunt vel illustrarunt, vel scripta diuersa et in his plura etiam ad nostrum institutum facientia coniunctim curarunt recudi. Ex hoc posteriori genere quinque mihi veniunt inprimis commemorandi Ianus Gruterus, Gaudentius Roberrus, Io. Herm. Schminckius, Petrus Burmanus et Philippus d'Orville. Ex priore duo Caelius Rhodiginus et Alexander Alexandrius. *Ianus Gruterus* Antwerpensis, Bibliothecae Palatinae praefectus et omnis liberalioris eruditionis promus condus, quinque voluminibus in maiore forma octaua quam vulgo vocamus, sub titulo lampadis siue facis artium liberalium atque thesauri Critici iunctim Francof. 1502—1612. edidit scripta philologica Miscellanea Observationes et antiquas lectiones viro- rum doctorum complectentia, quorum en tibi indicem:

Tomus I.

Angeli Politiani Centuria Miscellancorum, et quod ira in pueris optimae faepe indolis est argumentum.

M. Antonii Sabellici in Plinium, Liuium aliosque scriptores variae obseruationes. *Philippi Beroaldi* annotationes in varios Auctores p. 188.

Ex *Domitii Calderini* libro tertio Obseruationum nonnulla.

Baptistae Egnatii Veneti racemationes.

Io. Baptistae Pii Annotationes priores et posteriores in varios scriptores.

Pii Antonii Bartolini auctarium emendationum.

Iani Parrhasii de rebus per Epistolam quaesitis sylloge. Ejusd. prolegomena in Plauti Amphitruonem, et Ciceronis Epist. Notae in Orat. pro Milone. Et ex notis ad Claudianum varia scriptorum Vett. latinorum loca illustrata.

Laur. Abstemii Maccratensis Annotationes Varias.

L. Ioannis Scoppaee, Parthenopaei Collectancorum libri II.

Francisci Floridi Sabini lectionum subeisuarum libri III.

Petri Nannii Alemariani Miscellancorum libri X. et aduersus Iacobum Curtium Apologia.

Francisci Robertelli de Historica facultate p. 1386. Descriptio Laconii siue fuda-

fudationis quae visitur in ruina balnearum Pisanae Urbis p. 1397. De nominibus Romanorum p. 1403. praefatio ad libros Ciceronis de inuentione pag. 1412. Notae in Catulli Epithalamium p. 1428. et Ode Pindarica *Βιοχησημαδία* p. 1430. Explanationes in primum Aeneidos librum a Io. *Baptista Busdrago* Lucensi collectae. p. 1435.

Tomus II.

Francisci Robortelli de conuenientia supputationis Liuianae cum marmoribus Capitolinis et Dionysio Halicarnassæo.

Eiusdem liber de arte siue ratione corrigendi antiquorum libros.

Eiusdem annotationum siue emendationum libri II.

Caroli Sigonii emendationum libri II.

Antonii Bendinelli loci controuersi XXVI.

Fernardini Realini in varia scriptorum loca annotationes.

Lilii Gyraldi dialogismi XXX.

Ioannis Brodaci Miscellaneorum libri VI. plurimis locis ex eius chirographo aucti.

Christophori Rufi antexegetata.

Ioannis Hartungi locorum memorabilium decuriae IV.

Petri Pithoei Aduersariorum subcesuorum libri II.

Lucae Fruterii verisimilium libri III.

Achillis Statii Lusitani Obseruationes difficilium aliquot locorum Graecolatinarum, antea non excusae.

M. Antonii Mureti Variarum Lectionum libri XIX.

Eiusd. Obseruationum Iuris liber singularis.

Hieron. Magii Miscellaneorum seu Variarum Lectionum libri IV.

Tomus III.

Paulli Leopardi Isenbergensis emendationum et miscellaneorum libri XX.

Bartolomaei Barrienti Illiberitani. annotationum silua.

Francisci Luisii Vtinenensis parergon libri III.

Guil. Canteri Nouarum Lectionum libri IX.

Theodori Canteri Variarum Lectionum Commentarii III.

Eiusd. Emendationum et Obseruationum libri II.

Iani Durantii Casellii Variarum libri II.

Iani Guilelmii Verisimilium libri III.

Eiusd. in Plautum Quaestiones.

Marsilii Cagnati Veronensis Variarum Obseruationum libri IV.

⁶ Librum quintum MS. habuit Naudacus, teste Labbeo, p. 233. Bibl. nouae MSS.

Tomus IV.

Ioannis Brodae Miscellaneorum libri quatuor posteriores VII. VIII. IX. et X.
e Bibl. Paulli Petavii V. C. (antea non excusi.)

Ioachimi Camerarii problemata Graece et latine.

Aldi Manutii Paulli F. Quaesita per Epistolam.

Hadriani Iunii Animaduerforum libri quinque.

Eiusd. de Coma Commentarius.

Iosephi Castalionis I. C. Variarum Lectionum.

Iani Mellerii Palmerii spicilegia.

Iacobi (Iac. Nepotis) *Schegkii* Observationum et emendationum praemissa.

Tomus V.

Francisci Modii Nouantiquae Lectiones Epistolis CXXXIII.

Lucae Fruterii collectaneorum verisimilium liber tertius antea non excusus.

Eiusd. Epistolae Philologicae.

Henr. Stephani schediafmatum libri VI.

Iacobi Nicolai Loënsis Miscellaneorum Epiphyllices, antea non publicatae, libris X.

Sextum volumen complectitur Valentis Acidalii in Plautum diuinationes et Marcelli Donati notas in Liuium, Tacitum, Sueton. Ammianum et scriptores historiae Augustae. Volumen *septimum* non a Grutero sed a Io. Phil. Pareo ingrato Gruteri discipulo ⁷ additum est, neque aliud quicquam praeter Criticas observationes in Plautum et in Gruterum inuectiuas continet. Obiit Gruterus Heidelbergae A. 1627. qui Wittebergae primum Professor fuerat, sed pulsus inde, quod Formulae Concordiae subscribere nollet. De eo plura dixi in plagiariis num. 73. vbi memoravi quoque vitam Gruteri scriptam a Frid. Hermanno Flaydero et panegricum Balthaf. Venatoris, qui eum elencho scriptorum Gruteri legitur etiam in vitis a Guil. Baresio collectis p. 526. et in Wittii Philosophis p. 212—278. nec minus ante Inscriptionum veterum mirandum opus, in Belgio luculentissime recusum. His adde quae de viro illo doctissimo praeter Thomam Popeblount habet Petrus Baelius in dictionario Historico Critico.

Gaudentinus Robertus editis Italico idiomate vna cum Benedicto Bacchino Ephemeritibus litterariis Parmensibus celebris et A. 1695. defunctus, Gruteri exemplo Parmae A. 1690. 1691. et 1692. 4. vulgavit quatuor tomos quos inscripsit Miscellanea Italica erudita, in quorum primo continentur:

Iosephi Castalionis Anconitani 1) *Variarum Lectionum*; 2) *De antiquis puerorum*

rum

⁷ Vide Marqv. Gudii Epistolas p. 204.

rum praenominibus; 3) De recta scribendi Vergilii nominis ratione commentarius; 4) Aduersus foeminarum praenominum assertores disputatio; 5) Ad l. 1. C. quae res pignori obligari possit. Paulli Manuccii Veneti *Antiquitatum Romanarum liber de ciuitate Romana*. Onuphrii Panuini Veronensis, 1) De ludis saecularibus; 2) De carminibus Sibyllinis. Constantini Landi Placentini 1) *In veterum numismatum Romanorum miscellaneae explicationes*. 2) *In M. Cassii Cacurii et Atiliae Manduillae tumulum explicatio*. Andreae Alciati Mediolanensis de magistratibus, ciuilibusque et militaribus officiis. Francisci Robertelli Vtinenfis 1) *De Prouinciis Romanorum*; 2) *De iudiciis, et omni consuetudine causas agendi apud Romanos*; 3) *De legionibus Romanorum*; 4) *De magistratibus Imperatorum*; 5) *De familiis Romanorum*; 6) *De cognominibus et appellationibus Imperatorum*; 7) *De commodis, praemiis et donis militaribus*; 8) *De poenis militum et ignominiiis*; 9) *De gradibus honorum et magistratuum Romanorum*; 10) *Mensum appellatio ex nominibus Imperatorum*.

Secundo tomo exhibentur: *Petri Seruii Medici Romani Iuueniles Ferae*, quae continent *Antiquitatum Romanarum Miscellanea*; *Agesilai Mariscotti Bononiensis* de Personis et Laruis, earumque apud veteres vsu et origine Syntagmation; *Fortunii Liceti Ianuensis* *Miscellanea Erudita*, decerpta ex ejus Quaesitis per Epistolas a claris viris; *Alexandri Sardi Ferrariensis* de Moribus et Ritibus Gentium libri III. Venet. 1557. 8. et saepius alibi in lucem editi: *Bonauenturae Castilionaei Mediolanensis* Gallorum Infubrum antiquae Sedes; *Aeneae Vici Parmensis* de Numismatibus antiquorum libri II.

Tomo tertio continentur *Petri Leonis Casellae* de primis Italiae Colonis; Eiusdem de Tuscorum Origine, Colonatu et Republica Florentina; *Paulli Manutii Veneti* *Antiquitatum Romanarum liber de Legibus*; *Lilii Gregorii Gyraldi, Ferrariensis* de Sepulcris et vario sepeliendi Ritu; *Aldi Manutii Veneti* de Laudibus vitae rusticae, Ode Horatii Epodon. II. explicata; *Caroli Sigonii Mutinensis* Iudicium de Historicis, qui res Romanas scripserunt, ab vrbe condita ad Caroli M. Imperatoris tempora; *Balthasaris Bonifacii* de Romanae Historiae scriptoribus Excerpta; *Adriani Politi* ordo Romanae Historiae legendae; *Io. Antonii Venerii* de Oraculis et Diuinationibus antiquorum; *Petri Seruii* Dissertatio Philologica de odoribus.

In quarto denique exhibentur: *Paulli Manutii, Veneti*, *Antiquitatum Romanarum Liber de Comitibus*; *Gaudentii Merulae, Nonariensis*, de Gallorum Cisalpinorum antiquitate ac origine; *Io. Marii Mattii Brixiani* *Opiniones Libri III*, in quibus plurima loca Auctorum Latinorum et Graecorum explicantur, aut corrupta emendantur; *Iosephi Nerii Perusini* *Analecta*, in quibus praeter ea, quae ad Ius pertinent, varia tam in sacra quam in profana Histo-

ria, et quaedam in Tacito explicantur, illustrantur, emendantur. Prodiert pridem Perusii A. 1619. 8. vti Matti Opiniones Alexandriae Statiellorum in Liguria A. 1598.

Io. *Hermannus Schminckius* euulgauit Marburgi Cattorum 1717. 4. Syntagma Criticum variorum auctorum, in quo ICri, Philosophi, Historici, Oratores et Poetae emendantur. In isto exstant; 1) *Guil. Ranchini* Variarum Lectionum libri III. 2) — — Edictum perpetuum restitutum. 3) *Iusti Zinzerlingii* Criticorum iuuenilium promulsis. 4) *Iani Gebhardi* Crepundiorum libri III. 5) — — Antiquarum Lectionum libri II.

Quae ab eruditis quibusdam Britannis A. 1731. edi coeptae sunt miscellaneae obseruationes in auctores veteres et recentiores a Viris Celeberrimis *Petro Burmanno* et *Philippo D'Orville* in latinum sermonem translatae, et cum notis ac auctario variorum virorum doctorum Amstelodami 1732. recusae et vsque ad annum 1740. Voll. X. 8. continuatae sunt. Ab eo inde tempore D'Orvillius solus istud opus sub indice Nouarum Obseruationum quatuor Voluminibus in forma octopartita cum orbe erudito communicauit. Quamquam autem plurimae obseruationes critici magis quam antiquarii sint argumenti; tamen, quum et in istis multa ad rem antiquariam pertinentia egregie discutiantur, nec istud opus ab instituto nostro alienum esse intelligitur.

VIII. *Ludouicus Caelius Richerius, patria Rhodiginus* qui humaniores litteras Vicentiae primum deinde Ferrariae, tum Mediolani ac denique Patauii docuit, A. 1520. defunctus, in libris triginta Antiquarum lectionum, quos ad Verrii Vindicisque Cefellii, Gellio laudatorum, exemplum scripsit, et Iohanni Grolierio dedicatos edidit Venet. 1516. fol. non modo vocabula multa vtriusque linguae abstrusa explicauit et innumeris Graecorum Latinorumque scriptorum locis egregiam lucem affudit, sed et quam plurimas antiquitates feliciter illustrauit. Adeo vt illius opus auro contra carum non frequentius iuuenum manibus teri miretur et indigneretur Vossius lib. 3. de Histor. lat. p. 814. seq. Prodiit deinde recognitum ab auctore et tertia parte auctius, reclusum variis in locis, vt Basileae 1542. 1551. 1566. apud Frobenium, atque apud Andr. Wechelii haeredes A. 1599. ac denique Geneuae 1620. fol. Solet in Rhodigio (vt in Alexandro ab Alexandro, de quo deinceps) reprehendi, quod passim dissimulet fontes, vnde veteres narrationes reperiit, vel laudet scriptorum deperditorum monumenta, auctoribus in quibus illa nominari reperit haud nominatis, qua de re videndus Iac. Thomasius *ὁ παραγίτης* libro de plagio § 532. Erasmus ⁸ in adagio *Choenici ne infideas*, Vossius l. III.

c. 84.

⁸ Caelii Rhodigini epistola apologetica ad Erasinum legitur post epistolas Gudianas p. 117. Vide et Baellii Lexicon voce Erasme, nota CC.

c. 84. de idolatria, et *Gothofredus Iungermannus* ad Pollucem p. 1347. Casp. Barthio iudice III. ad Statium p. 440. *Caelius Rhodiginus* vir longe eruditissimus, sed amoenitati scriptiois parum consulens omissis verbis auctorum, quibus observationes suas debet. Iano Rutgersio IV. 18. Var. *Lectionum* vir diligens quidem et eruditus, sed qui temere in molem illam lectionum congerebat, quicquid sese obtulisset. Optandum etiam erat, ut inter tot lectiones antiquas nullos novos errores profeminaret Caelii incuria, ut ait Iosua Barnes in vita Euripidis p. 33. Valet tamen hic illud Varronis, cum, qui tam multa dixerit commode, potius laudandum, quam si quaedam ignorauerit peccaueritque acriter reprehendendum et exagitandum. Sive ut Horatius de arte poet. v. 351. ff.

Vbi plura nitent in carmine, non ego paucis

Offendar maculis, quas aut incuria iudit,

Aut humana parum cauit natura — —

Caelii Rhodigini *Adagia*, quae in sylloge magna adagiorum in locos communes digestorum leguntur, Hanouiae 1617. 1643. fol. ex eius antiquis lectionibus depromptae sunt. Idem dicendum de *notis in Horatium, Epistolas Ciceronis, Ouidii Metamorphoses* etc. De Rhodigino videndi Iouius et Thomastinus in elogiis, Nicol. Comnenus Papadopoli historiae Gymnasii Patauini p. 296. sq. Iacobus Gaddius de scriptoribus non ecclesiasticis, Balthasar. Bonifacius XV. 4. Hist. ludicrae (qui plura etiam dixisse se testatur in elogiis illustrium Rhodiginorum, dubito an editis) Adolphus Clarundus siue Rudigerus in vitis Doctorum Virorum T. VII. p. 61. Paullus Freherus in theatro, G. Matthias Koenigius in Bibliotheca, Thomas Popeblount in censura doctorum, Adrian. Bailletus in iudiciis Gallice editis, et ad Tobiae Magiri Eponymologium p. 706. seq. illustris Christianus Wilhelm. Eybenius.

Alexander Alexandrinus siue de *Alexandro*, Neapolitanus, Romae et in Patria causas primum agere professus, deinde ubi in iudiciis gratia et corruptionibus omnia transigi videret, relicto foro humanioribus litteris vnice deditus, ut ipse narrat lib. 6. cap. 7. genialium dierum. Quod ipsum Opus Miscellaneum in sex libros distributum hoc loco tanquam promptuarium aliquod vniuersae, Romanae praesertim, Antiquitatis commendandum nobis venit. Prodiit post primam editionem Romanam A. 1522. saepissime seorsim, tum illustratum semestribus siue commentariis eruditissimis *Andreae Tiraquelli*, Francof. 1594. fol. notisque additis *Diomysii Gothofredi* et *Christo. Coleri*, et in librum quintum animaduersionibus *Nicolai Merceri* Rothomagensis, Lugd. Bat. 1673. 8. 2 Voll. quae praestantissima est eius operis editio. Etiam Gallice versus Alexandri opus a Bernardo de la Roche, didici ex Francisci Crucimannii Bibl. Gallica p. 476. De hoc Alexandro, qui sub extremum saeculi decimi

decimi quinti floruit, et Romae A. 1523. d. 2. Octobr. annos duos ac septuaginta natus diem obiit supremum videndi Iac. Gaddius de scriptoribus non ecclesiasticis T. I. p. 25. Hieronymus Ghilinus T. I. theatri eruditorum virorum p. 6. Leonardus Nicodemi in additionibus ad Nicol. Toppii Bibliothecam Neapolitanam p. 5. Laur. Crassus T. 1. elogiorum p. 9. vbi etiam iconem eius reperies aere descriptam, vt omittam Pancirollum in vitis ICTorum lib. 2. C. 122. Paullum Freherum in Theatro, Hendreichii Pandectas Brandenburg. aliosque. Solet et hic Alexander plerumque auctores, ex quibus profecit, dissimulare, vel iactare scriptores pridem deperditos et libros mirandae vetustatis, vbi ipse forte librum Pandectarum vel alios scriptores obuios prae manibus habuit, vti passim notant Tiraquellus et Gothofredus, quorum tanto magis vtilis et necessariae sunt notae, quod vbique indicant fontes, ex quibus Alexander sua collegit ac deriuauit.

IX. In scriptores Miscellaneos, varia Antiquitatum Romanarum Graecarumque capita illustrantes, haud immerito et ii referuntur, qui statuas, gemmas atque lapides, in museis virorum Principum atque illustrium asseruatos commentariis illustrarunt, atque sub *Museorum* nomine ediderunt, quorsum pertinent Museum Florentinum, siue gemmae antiquae e thesauro Mediceo et priuatorum dactyliothecis Florentiae, exhibentes C tabulis imagines virorum illustrium et deorum cum obseruationibus Antonii Franc. Gorrii T. I. Florent. 1731. II. ibid. 1732. III. ibid. 1734. IV.—VI. ibid. 1740. fol. In quod animaduersiones composuit *Sim. Ballarimus*. Carpentoracti 1743. 4. Museum Etruscum, exhibens insigniora veter. Etruscorum monumenta aereis tabulis CC nunc primum edita et illustrata obseruationibus *Ant. Franc. Gorrii* T. I. Flor. 1737. II. ibid. 1738. III. ibid. 1743. fol. Museum Capitolinum, complectens Philosophorum, Poetarum, Oratorum illustrium hermas cum Ioan. Bottarii animaduersionibus Voll. II. Romae 1750. Museo Capitolino, o sia Descrizione delle Statue, Busti, Basililicyi, Vrne sepolcrali, Iserizioni ed altre ammirabili ed erudite Antichita. Romae 1750. 4. Museum Romanum siue thesaurus eruditae antiquitatis opera et studio *Michaelis Angeli Cauffei de la Chaussée* Tomi II. Romae 1746. fol. Museum Odescalcum, siue thesaurus antiquarum gemmarum, quae in Museo Odescalco asseruantur. Tomi II. Romae 1749. fol. Museum Veronense. Veronae 1749. fol. His iungenda sunt Collectanea societatis antiquariae Londinentis 9 quorum T. I. prodiit Londini 1726. II. ibid. 1734. *Angeli Calogierae* collectio opusculorum scientificorum et philologicorum (Raccolta d'Opuscoli scien-

⁹ Huius historiam succincte enarrat Chr. Kortholtus in Epistola de societate antiquaria Londinenti ad Vir. Cel. Ioh. Erh. Kappium. Lipsiae 1735. 4.

scientifici e filologici) quae A. 1728. Venetiis edi coepta est, et de qua A. 1750. quadraginta tres tomi iam fuerunt vulgati. Specimina Dissertationum Academicarum, publice lectarum in nobili Academia Etrusca antiquissima civitatis Cortonae, quorum T. I. Italice prodiit Romae 1735. II. ibid. 1738. III. ibid. 1741. IV. ibid. 1743. V. et VI. ibid. 1751. 4. Symbolae litterariae; opuscula varia, philologica, scientifica, antiquaria, signa, lapides, numismata, gemmas et monumenta aevi nunc primum edita complectentes (edente *Anton. Francisco Gorio*) Florentiae 1748—1752. 8. Voll. IX. Symbolae litterariae, Decadis secundae. Vol. I—IV. Romae 1751. et 52. 8. Voll. IV. *Antonii Boriani* Collectanea antiquitatum Romanarum a *Rodulpho Venuti* notis illustratarum Romae 1736. fol. In quae observationes criticas edidit *Io. Chrysofomus Scarso* Venetiis 1739. 4. *Anton Maria, Girolamo e Anton Maria d' Alessandro Zanetti* Statue antiche Greche e Romane nell' Antifala della Libreria di San Marco, e in altri luoghi pubblici di Venezia si trovano. Parti II. Venetiis 1740. et 1743. fol. *Conyers Middletoni* germana quaedam antiquitatis eruditae monumenta dissertationibus instructa Londini 1745. 4. Etat et Description des Statues, Bustes, Basreliefs, Vrnés, Colonnes, Inscriptions et autres ouvrages antiques; tant Grecs que Romains, trouvés a Rome, assemblés et apportés en France par le Cardinal de Polignac. Paris. 1742. 8. Neque praetermittendi sunt alii eiusmodi scriptores Miscellanei, in quibus varia capita Antiquitatum illustrata videre licet, ut *Petri Gregorii Tholosani* Syntagma artis mirabilis, et aliud opus eximium, quod Syntagma iuris uniuersi inscripuit, *Adr. Turnebi* et *Casp. Barthii* aduersaria, *Petri Victorii*, *Hieron. Mercurialis*, *Iani Rutgersii*, *Phil. Caroli*, *Guid. Pancirolli*, *Sim. Petiti* et *Thomae Reinesii* Variarum Lectionum, *Eustachii Swartii* analecta, *Io. Aug. Ernesti* Excursus in Suetonium, *Isaacus Casaubonus* in eundem et Historiam Augustam, *Claudius Salmastus* in eandem Historiam, tum aliis in scriptis praecipue commentariis in Solinum, ex quibus Alphabetico ordine multa digesta reperias in *Io. Iac. Hofmanni* Lexico uniuersali; ut et illud forte praesenti loco nobis sit commemorandum, *Io. Frid. Gronouius* et *Gisbertus Cuperus* in observationum libris, *Samuel Petitus* in observationibus et Miscellaneis, *Andr. Schottus* in observationibus humanis, *Gabriel Simeon* Florentinus in observationibus Gallice editis Lugd. 1558. 4. Sic *Petrus Faber* in semestrium libris, *Iustus Lipsius*, *Octavianus Ferrarius*, *Philippus Rubenius* et *Caspar Geuarrtus* in Electis, *Balthasar Bonifacius* in historia ludicra subinde antiquos ritus Romanos et consuetudines iucunde explicant.

X. Locum quoque hic immerentur, qui Herculei, municipii olim celeberrimi, sub Tito Imperatore, Vesuuii montis incendio, penitus obru-

ti, et nostris temporibus sub ruinis detecti, antiquitates tanta copia erutas, illustrare susceperunt. Quamquam enim plenum iussu atque auctoritate Potentissimi vtriusque Siciliae Regis edendum, de antiquitatibus Herculanei reperi-
tis, opus expectet orbis eruditus; tamen nec viri in antiquitatibus probe versati, in describendis Herculaneis antiquitatibus suam desiderari passi sunt industriam. Quos igitur ut hic recensamus nostri iubet instituti ratio. Sunt autem scripta, a viris erudite antiquitatis laude celebribus, de Herculaneo composita, quae ad nostram pervenire notitiam, ea, quae sequuntur. *Wilhelmi Sloane* relatio ad societatem Regiam Britannicam scientiarum de rud-
eribus civitatis subterraneae prope Neapolin detectis, inserta *Transactionibus Philosophicis* Vol. XLI. Tom. I. Num. 456. pag. 345. *Memoire sur la Ville souterraine decouverte au pied du monte Vesuve par Mar. Dartbenay.* Parisiis 1748. 8. Qui libellus germanice versus a *Ioanne Petro Eberhard.* Erfordii et Lipsiae 1749. 8. et Anglice a M. Wilhelmo Fordyce. Londini 1750. 8. prodiit. Excerpta e duabus epistolis *Camilli Paderni* Romani ad *Allanum Ramsay* de antiquis statuis picturis aliisque rebus notatu dignis, in civitate subterranea, nuper prope Neapolim detecta, reperi-
tis, inserta *Philos. Transact.* Vol. XLI. P. II. N. 458. p. 489. Excerpta e litteris *Georgii Knapton* ad *Carolum Knapton* de eod. argumento. *ibid.* p. 489. Excerpta e litteris *Crispii* ad *Georg. Knapton* de eod. argumento. *Ibid.* p. 493. *Descrizione d'elle prime scoperte dell' antica Citta d'Ercolano, ritrovata vicino a Portici, Villa della Maesta del Re delle due Sicilie, difesa dal Cavaliere Marchese Don Marcello de Venuti.* Venet. 1749. 8. *Letters from a young Painter abroad to his Friends in England, adorned with Copper Plates.* P. I. Londini 1748. II. *ib.* 1750. 8. D'una antica Villa scoperta full dosso del Tuf-
culano, e d'un antico Orologio de sole tra le rovine della medesima ritrovato *Dissertazioni due, composte dal Padre Giov. Luca Zuzzeri.* Venet. 1746. 4. *Notizie intorno allo scoprimento della Citta di Ercolano vicino da Napoli.* Venet. 1747. 12. *Io. Matth. Gesnerus* in *Progr. de Herculano nuper re-
perito.* Göttingae 1747. 4. *Angeli Mariae Cardin. Quirini* epistola ad I. M. Gesnerum de Herculaneo, Brixiae 1748. rec. in *Theoph. Lud. Münteri* *parergis historico-philologicis* p. 105. *Theoph. Lud. Münteri* *comment. de Herculaneo, ibid.* pag. 1. *Iacobi Belgradi* ad Scipionem Maphcium epistolae quatuor de rebus physicis et antiquis monumentis sub Retina recens inuentis. Venet. 1749. 8. *Scipio Maffei* in epistola de Herculano nuper detecto; quae est secunda trium illarum epistolarum, quae Veronae 1748. 8. Italice prodierunt. *Notizie del memorabile scoprimento dell' antica Citta Ercolano, vicina a Napoli, del suo famoso Teatro etc. e di altri insigni Monumenti,*

ti, che da si stessi gli hanno veduti, ed osservati dal principio degli Scavamenti fatti nel Villaggio di Resina fino al Anno 1748: con due Tavole incise in Rame. Florentiis 1748. 8. Constat haec notitia viginti novem notitiis de vrbe Herculansenſi eiusque antiquitatibus, quae partim litteris, partim aliis in scriptis continentur. Earum edendarum curam suscepit V. Cl. *Antonius Franciscus Gorius*; qui istas notitias ad eum per litteras missas quoque inseruit symbolarum litterariorum opuscula varia, philologica, scientifica, antiquaria, signa, lapides, numismata, gemmas et monumenta medii aevi, nunc primum edita, complectentium, Volumini primo, quod prodiit Florentiae 1748. 8. cum tabulis duab. aeri incis. Exquo scripta Herculansenſes antiquitates illustrantia, quae quidem fusius recensentur in Actis Eruditorum A. 1752. m. Mart. P. II. p. 149. ff. hic sistere haud inutile esse duco. Primo comparent admiranda antiquitatum Herculansenſium descripta et illustrata ab *Ant. Franc. Gorio*, quibus omnia, quae adhuc de Herculansenſibus antiquitatibus ex Vesuuii cinere ac pumicibus eruta, innotuerunt, iusto ordine copioseque memorantur. Deinde sequuntur Notitiae virorum doctorum de antiquitatibus Herculansenſibus ad *Gorium* per litteras missae quarum I. complectitur litteras *Iosephi Stendardi*, architecti Florentini, quibus de nonnullis insignibus monumentis, A. 1711. in regia villa di Portici erutis, exponitur. II. refert litteras Marchionis *Marcelli Venuti* ad *Gorium*, quibus de inuento ac feliciter detecto Herculansenſium theatro disseritur. III. alias exhibet eiusdem Marchionis litteras, quibus laborem excauationis strenue continuari, et theatrum magis magisque reteri, nuntiatur. IV. litteras sistit *Abbatis Rudolphini Venuti*, quibus fusius de antiquo theatro agitur. V. exhibet litteras laudati *Rud. Venuti*, quibus is reiectam cameram, optimis figulis exornatam, quam columbarium fuisse putat, describit. VI. VII. VIII. referuntur aliae *Cel. Venuti* litterae, quibus de multis inuentis picturis muroque picto praestantissimo exponitur. IX. e Tomo primo Nouor. litter. Florentinor. pag. 138. et 139. est descripta, et de elegantissimis quoque in muro reperito exstantibus pictis figuris imaginibusque agit. X. exhibentur litterae *Matthaei Aegyptii* ad *Gorium*, quibus statua Tiberii, et ara Etruscorum cum inscriptione Etrusca describitur. XI — XV. varia antiquitatis capita a viris doctis, quorum nomina non sunt citata, erudite exponuntur. XVI. varia ex litteris *Paulli Mariae Paciandii* suppeditantur, quae quidem exstant in collectione opusculorum scientificorum et philologicorum Patris Calogiera, Tomo XXXVIII. p. 349. XVII. complectitur paragraphum quartam libelli, antea iam citati, et inscripti: Notizie curiosae intorno allo scoprimento della Citta d'Ercolano. XVIII. agit de situ antiquo tam Herculanei quam Retinae,

nae, et accuratissima notissimae illius de Nonio Balbo inscriptionis interpunctio exhibetur. XIX. fisis litteras docti cuiusdam peregrini, in quibus de maxima illa veterum, adhuc erutorum, monumentorum copia exponitur. XX. descriptionem exhibet excavaationis, quae in villa Resina fit, missam ab Fminentissimo Purpurato A. M. Quirini ad Ioan. Matth. Gesnerum. XXI. ex *Petri Lasenae* libro dell' antico Ginnasio Napoletano, eiusque cap. IV. ea adducuntur, quae ibi de effato quodam Dionis et Xiphilini disputata sunt. XXII. exhibentur litterae docti cuiusdam Neapolitani, qui multa, sed vix praestanda, orbi erudito a se exspectanda promittit. XXIII. sistuntur litterae alius docti viri, ad Cel. Gorium scriptae, quarum auctor fatetur, omnia, quae adhuc de erutis illis Herculanensibus monumentis litteris fuissent tradita, admodum manca esse. Tum ipse *Gorius* fusius de Herculanensibus antiquitatibus disputat, easdemque erudite accurateque illustrat. Denique succedit *Ioan. Bapt. Passerii, Pisaurensis*, Iunonalis sacra mensa Herculanensium illustrata ad nobilissimum et praestantissimum virum Diamantem, Comitem a monte Mellino, Patricium Perusinum. His addenda sunt M. *Adami Henrici Dresigii* commentatio de anastasi oppidi Herculanei, exaestuantis Vesuuii cinere olim sepulti. Lubenae, 1747. 4. *Ioan. Ern. Imm. Walchii* antiquitates Herculanenses litterariae, quarum editio secunda auctior prodiit Ienae 1751. 4. *Eiusdem* Commentatio de Cicerone Herculanensi, quae exstat in Actis societatis Latinae Ienensis, ab eod. viro Celeb. Ienae 1752. 8. editis p. 115. ff. *Cochini filii & Bellicardi* Observationes super antiquitatibus vrbis Herculanensis. Galliae. Parisiis 1754. 8.

XI. Dignum est, quod hic commemoretur insigne *Bernardi de Montfaucon*, eruditissimi e familia Benedictinorum monachi opus, ¹⁰ in quo antiquitas explicata schematibusque illustrata est, quodque quinque Tomis, siue X. Voluminibus in folio gallice et latine euulgatum est Parisiis 1719. recusum ibid. 1722. cui deinde quinque Tomi supplementorum accesserunt Parisiis 1724. fol. Hoc igitur opus quum antiquitatibus illustrandis maxime inferuiat, non inutilem nec iniucundum nos suscepturos esse laborem confidimus, si indicem eorum, quae in singulis tomis pertractantur, cum lectoribus nostris communicemus. Tomo I. argumentum de Diis Graecorum et Romanorum ita pertractatur, vt P. I. libro primo primi ordinis Dii, Cybele, Saturnus, Caelum, Terra, Oceanus, Titanes, Prometheus et Ianus sex capitibus describantur; libro secundo Iupiter eiusque fratres et sorores, Iuno, Vesta, Neptunus, Pluto et Ceres duodecim capitibus recensentur; libro ter-

tio

¹⁰ Eius commoda atque defectus accurate enarrat. S. V. Baumgartenius in relationibus de Bibliotheca quadam Halensi. P. XXI. p. 226. sq.

rio Iouis filii filiaeque, Vulcanus, Apollo, Mars, Mercurius, Minerva, Diana, Venus et Cupido viginti sex capitibus enarrantur. Partis secundae libro primo agitur de Hercule, Baccho, deque Diis Bacchici coetus triginta et vnis capitibus. Libro secundo de Aesculapio, de Dea Roma, de Diocuris, de Fortuna, de Penatibus, deque aliis plurimis Graecorum Romanorumque Diis capitibus sedecim. Libro tertio de donis muneribusque caelestibus, itemque rebus malis, perniciosis atque vitiis in numerum Deorum relatis capitt. vndecim. Libro quarto de Nocte, deque Diis nocturnis, de Mithra, de Nymphis, Sirenibus, Scylla, Centauris aliisque multis Graecorum Romanorumque Diis capitt. duodecim. Tomi secundi Partis primae libro primo recensentur Sacerdotes et ministri Sacrorum apud Graecos et Romanos capp. decem. Libro secundo Tempia capp. viginti octo. Libro tertio arae, instrumenta sacra et sacrificia capp. nouendecim. Libro quarto festa Graecorum Romanorumque; supplicationes, deuotiones; itemque vota, oracula, fanatici, sortilegia, praestigiae, omina capp. vndecim. Partis secundae libro primo agitur de religione Aegyptiorum capp. viginti. Libro secundo de mensa Isiaca, de aliis tabulis Aegyptiacis, de Sacerdotibus Aegyptiorum, deque ceteris ad cultum sacrorum apud Aegyptios pertinentibus, capp. septem. Libro tertio exponuntur figurae Abraxeae capp. octo. Libro quarto recensentur Dii Arabum, Aethiopum, Phoenicum, Syrorum, Persarum, Scytharum et Germanorum capp. decem. Libro quinto differitur de religione veterum Gallorum, Hispanorum et Carthaginiensium capp. octo. Tomi tertii Partis primae libro primo agitur de vestitu Graecorum et Romanorum capp. quatuordecim. Libro secundo de fibulis aliisque ornamentis, de calceis, de infantium puerorumque vestibus, deque ceterarum omnium nationum vestimentis, capp. 19. Liber tertius complectitur domos variasque earum partes, supellectilem aedium, triclinia, mensam atque villas capp. 16. Libro quarto recensentur vasa cuiusuis generis, mensurae, as eiusque partes, monetae, pondera capp. tredecim. Liber quintus complectitur septem miracula orbis, aedificia publica et symbola mundi partium, regionum, fluminum et vrbiū capp. vndecim. Partis secundae libro primo agitur de balneis, thermis, connubiis, annulis, sigillis capitt. duodecim. Libro secundo de theatris et amphitheatris capp. duodecim. Libro tertio de ludis magnis Graecorum, de Circo et de Pompis, capp. vndecim. Libro quarto de saltatione, de naumachia de venatu et de piscatu, capp. decem. Libro quinto de artibus siue de instrumentis artium. Tomi quarti partis primae libro primo agitur de militum delectu, de veste militari, deque armis peditum cuiusque nationis capp. tredecim. Libro secundo de armatura, vbi singulae

armaturae partes describuntur capp. decem. Libro tertio de equitatu nationum omnium notarum, de signis militaribus, deque operibus militaribus capp. duodecim. Libro quarto de alloquutionibus, de exercitus profectioibus et de pugnis capp. decem. Libro quinto de castrametatione, de obsidionibus, ac de machinis bellicis et obsidionalibus capp. octo. Libro sexto de signis victoriae, tropaeis, triumphis, coronis, arcibus triumphalibus et columnis, capp. nouem. Partis secundae libro primo differitur de viis publicis, de pontibus, de re vehiculari et de aquaeductibus capp. decem. Libro secundo de re nauali, de forma construendarum nauium, deque diuersa nauium forma capp. vndecim. Libro tertio continetur descriptio nauium plurimis remorum ordinibus instructarum et nauium immanis magnitudinis capp. octo. Libro quarto describuntur naues classicae earumque apparatus et ornamenta; pugnae nauales et portus, capp. quatuordecim. Tomi quinti Partis primae libro primo exponitur, quid circa defunctos ageretur, antequam in sepulcrum inferrentur capp. quatuordecim. Libro secundo describuntur Hypogaea, Columbaria, urnae cinerariae capp. octodecim. Libro tertio agitur de sarcophagis, de locorum pro sepultura mensuris, de urnis lacrimatoriis, de mausoleis capp. duodecim. Libro quarto de inferis, descensu animarum, Elysiis campis, apotheosis capp. quatuordecim. Partis secundae libro primo differitur de funeribus barbararum gentium capp. decem. Libro secundo de lucernis veterum capp. duodecim. Libro tertio de suppliciis veterum capp. sex. Supplementorum Tomo primo Dii Graecorum et Romanorum describuntur, et quidem lib. primo Cybele, Saturnus siue tempus cum eius partibus humana forma expressis, capp. octo. Libro secundo Iupiter et fratres ipsius ac sorores, Iuno, Vesta, Neptunus, Pluto, Ceres capp. octo. Libro tertio Ionis liberi, dii deaque, Vulcanus, Apollo, Mars, Mercurius, Minerua, Diana, Venus et Cupido, capp. tredecim. Libro quarto Hercules, Bacchus, Silenus et Satyri, Pan; Priapus, Flora, Vertumnus capp. decem. Libro quinto Aesculapius, Roma, Dioscouri, Nemesis, Fortuna, Genii, Lares, Penates, capp. octo. Libro sexto Nox, Somnus, Endymion, Luna et Lunus Deus, Mithras, Nymphae, Orpheus, Dae campestres, Dii Brixiani, Laocoon, capp. decem. Tomi secundi libro primo recensentur Sacerdotes Graecorum et Romanorum capp. quinque. Libro secundo Tempa, capp. octo. Libro tertio arae et instrumenta sacra, capp. sex. Libro quarto sacrificia capp. nouem. Libro quinto Festa et Vota, capp. octo. Libro sexto Dii Aegyptii, capp. vndecim. Libro septimo Sacrificia Aegyptiorum, Tempa, sacerdotes, Scarabaei, Kalendarium Aegyptiacum, Abraxae figurae, capp. vndecim. Libro octauo

oſtauo Templa Gallorum, columna oſto numina exhibens capp. ſeptem. Tomi ſeptimi libro primo exhibentur veſtes, ſtatuae, protomae, capita, quaeque ad ornatum pertinebant apud varias nationes, capp. decem. Libro ſecundo itidem capitū, protomae et ſtatuae multarum nationum cum Graecis et Romanis admixtis, et alia ad ornatum ſpectantia, capp. oſto. Libro tertio menſa veterum, pocillatores, ſerui, vaſa etruſca, et alia vaſa, capp. oſto. Libro quarto As Romanus, eiusque partes ac reductiones, et Talentum, capp. oſto. Libro quinto, quantum auri et argenti apud veteres eſſet, capp. ſeptem. Libro ſexto, aedificia antiqua, columnae, vrbium portae, capp. quinque. Libro ſeptimo, balnea, thermae, fons, nuptiae, ſigilla, theatra, gladiatores, decurſiones circenſes, ludi, venatus, capp. ſex. Libro oſtauo instrumenta muſica, capp. ſex. Libro nono chartarum et foliorum genera, diptycha, capp. decem. Tomi quarti libet primus ſiſtit ſtatuas, protomas et capita virorum armis munitorum, capp. ſex. Liber ſecundus equites, ſtapedes, calcaria, pugnas capp. ſex. Liber tertius arietem non ſuſpenſum, victoriae ſigna, largitatem, militarem, capp. ſex. Liber quartus triumphos, arcus triumphales, bellum troianum capp. oſto. Liber quintus pontes, aquaeductus, columnas militares, capp. nouem. Liber ſextus nauigationem, portus, pharos, turres octangulas, capp. ſeptem. Liber ſeptimus pauimentum muſium ſingulare templi fortunae Praeſtinae, capp. nouem. Tomi quinti libro primo agitur de funeribus, urnis, ſepulcris Graecorum, capp. vndecim. Libro ſecundo exiſtant monumenta Brixiana, et alia bene multa ex MSto Boiſſardi eruta, quae lucem nondum viderant, capp. ſedecim. Libro tertio monumenta ſingularia, ſiue ſepulcralia, vel a clariffimo viro Fontanino miſſa, vel ex Raphaelae Fabretto deſumpta, capp. ſeptem. Libro quarto monumenta et ſepulcra veterum Metenſia, capp. oſto. Libro quinto urnae grandes marmoreae ſiue ſarcophagi, lapides alii ſepulcrales, Portae inferi, capp. decem. Libro ſexto, ſepulcra etruſca et Apotheoſes, capp. quinque. Libro ſeptimo, ſepulcra Gallorum populorumque ſeptentrionalium, lucernae, Monumenta in regione Calmucorum reperta, capitibus ſeptem.

XII. Nunc denique dicendum eſt de opere luculento ac praefantiffimo, quod illuſtris doctrinae vir *Ioannes Georgius Graevius* A. 1703. 9 Ianuar. elegantioribus litteris ereptus, duodecim in folio voluminibus edidit ſub titulo theſauri Antiquitatum Romanarum, Trajecti fol. A. 1694—1699. ex officina Petri van der Aa et Franciſci Halmae. Scripta ſelecta et raro haecenus obuia, quaedam itidem nunquam ante edita vel ex aliis linguis latine reddita aut noua luce ornata exhibet, quae a viris doctiffimis ad illuſtrandas Antiquitates

tatēs Romanas variis temporibus edita fuerunt. Multae etiam et accuratae tabulae aeneae passim additae, et singulis tomis praemissa praefatio in qua celeberrimus editor subinde varia emendat et addit a scriptoribus, quos recensuit, vel omissa vel perperam posita. Tomo quinto habentur inter alia *Plutarchi Ῥωμαϊκά*, siue κεφάλαια ῥωμαϊκὰ αὐτῶν ῥωμαϊκῶν. Quaestiones Romanae enim quaestionibus Romanis *M. Zuerii Boxhornii* quibus variis sacri et profani ritus eorumque causae et nonnulla Antiquitatis monumenta eruuntur et explicantur. Hunc librum vulgauerat Boxhornius admodum iuuenis Lugd. Bat. 1637. 4. *Albertus Henricus de Sallengre* quum multa scripta minoris molis digna esse animaduerneret, quae obliuioni eriperentur, plurimumque exponerentur notitiae, nouum thesaurum Antiquitatum Romanarum congeffit, qui tribus in folio voluminibus euulgatus est Hagae Comitum 1716—1719. Denique *Io. Polemus* noua edidit vtriusque thesauri Antiquitatum Romanarum Graecarumque supplementa quinque Voluminibus in fol. Venetiis 1737—1740. Quae quidem cum ipsis thesauris, ib. 1732. in fol. recuis triginta tres tomos efficiunt. Singula horum thesaurorum supplementorumque scripta sub suis quaeque titulis infra commemorabuntur. Interim studiosis non ingratum fore existimo, si quemadmodum in thesauro Gronouiano factum est, sic Graeuiani Sallengrianae, ac Poleni supplementorum etiam conspectus singulorum tomorum hoc loco subiungatur, ac deinde Index Alphabeticus adiciatur scriptorum omnium in istis thesauris eorundemque supplementis obuiorum.

XIII. *Conspectus thesauri Antiquitatum Romanarum Graeuiani.*

Tomus I.

Ostauiani Ferrarii de Origine Romanorum liber.

Paulus Manutius de Ciuitate Romana.

Caroli Sigonii de antiquo iure Ciuium Romanorum libri II. p. 39. et addenda ac mutanda in illo opere e meliore edit. Parisiensis A. 1572. p. 1022.

Omsfrus Paminius de Ciuitate Romana.

— — de Imperio Romano.

Paulus Manutius de Comitibus Romanorum.

Nic. Gruchii de Comitibus Romanorum libri III.

Eiusd. responsio ad binas *Caroli Sigonii* responsiones.

Caroli Sigonii posterior cum *Nic. Gruchio* disputatio de binis Comitibus et Legge curiata.

Nicolai Gruchii ad posteriorem *Caroli Sigonii* disputationem refutatio.

- Car. Sigonius* de Lege curiata Magistratum et Imperatorum et eorum jure.
Paullus Manutius de Senatu Romano.
Ioannes Sarius Zamofcius de Senatu Romano libri II.

Tomus II.

- Paullus Manutius* de Legibus Romanis.
Antonius Augustinus de Legibus Rom. cum notis Fulvii Vrsini.
Caroli Sigonii de antiquo jure Italiae libri III.
Eiusd. de antiquo iure Prouinciarum libri III.
Eiusd. de iudiciis libri III.
Sibrandus Tetrardus Siccama de iudicio Centumuirali.
Franciscus Hottomannus I. C. de Magistratibus Romanorum eorumque institutione.
Eiusd. de Senatu et Senatusconsulto.
Eiusd. de formulis antiquis.
Nicolai Rigaltii, Ismaëlis Bullialdi et Henrici Valefii obseruationes de populis fundis.
Carolus Sigonius de Nominibus Romanorum.
Onuphrius Panuinius de antiquis Romanorum nominibus.
Iosephi Castalionis I. C. aduersus foeminarum Praenominum assertores disputatio.
Eiusd. de antiquis puerorum nominibus.
Petri Seruii Medici Romani Miscellaneorum cap. V. VI. VII. et VIII. quibus sententia Castalionis de nominibus foeminarum refellitur. *In praefat.*

Tomus III.

- Francisci Robortelli* de Prouinciis Romanorum et earum distributione atque administratione.
Eiusd. de iudiciis, et omni consuetudine causas agendi apud Romanos.
Iunius Rabinus de Hastarum et Auctionum origine.
Francisci Robortelli de Magistratibus Impp.
Eiusd. de gradibus Honorum et Magistratum Rom.
Guido Pancirollus de Magistratibus municipalibus.
Eiusd. de Corporibus Artificum.
Sextus Rufus de regionibus Urbis.
P. Victor de Regionibus Romae.
Bartholomaei Marliani Urbis Romae Topographia, cum notis antea ineditis
Fulvii Vrsini.
Onuphrii Panuini antiquae Urbis imago.

Guidonis Pancirolli, Urbis Romae descriptio. Eiusdem de quatuordecim Urbis regionibus commentarius.

Georgii Fabricii descriptio Urbis Romae.

Alexandri Donati S. I. Roma vetus ac recens, vtriusque aedificiis ad eruditam cognitionem expositis.

Tomus IV.

Famiani Nardii Roma vetus, libri VIII. ex Italica in Latinam linguam translata a *Iacobo Tollo*. *Eliae Bobarelli* obseruationes ad quaedam Nardini loca, praefationi Graeuii ad hunc tomum inserta sunt.

Octauii Falconeritii de Pyramide C. Cestii Epulonis dissertatio.

Eiusd. ad Carolum Datum V. C. Epistola de latere ex aedificii veteris rudibus eruto, quum paries ad instaurandam Panthei porticum A. cIo Ic CLXI. dirueretur.

Isaaci Vossii de antiqua Urbis Romae magnitudine.

Olai Borrichii de antiqua Urbis Romae facie dissertatio compendiaria.

Sextii Iulii Frontini de Aquaeductibus Urbis Romae libri II: cum notis *Roberti Kenchenii*.

Raphaelis Fabretti de aquis et aquaeductibus Veteris Romae dissertationes III.

Ioannis Chifletii Aqua Virgo, fons Romae celeberrimus, et prisca religione sacer. Opus Aedilitatis M. Agrippae in vetere anulari gemma.

Lucae Holstenii Commentariolus in veterem picturam, Nymphaeum referentem.

Petri Ciacconii in Columnae rostratae inscriptionem a se coniectura supplementam explicatio.

Iacobi Sirmondi explanatio antiquae inscriptionis qua L. Scipionis Barbati F. expressum est elogium.

Iosepheus Castalio de templo Pacis, atque ex occasione de Iani Gemini Templo, bellique portis.

Eiusd. explicatio ad inscriptionem Augusti quae in basi est Obelisci statuti per Sixtum V. Pontificem Max. ante portam Flaminiam, alias Populi.

Petri Angeli Bargaci de priuatorum publicorumque aedificiorum Urbis Romae euerforibus, Epistola.

Eiusd. commentarius de Obelisco, ad Sixtum V. Pont. Max.

Iosephe Castalionis de Columna Triumphali Imp. Antonini Commentarius.

Fragmenta vestigii Veteris Romae, ex lapidibus Farnesianis primum in lucem edita cum notis *Io. Petri Bellorii*.

Lauinii Cruyllii Presbyteri Gandauensis descriptio faciei variorum locorum, quam

quam prospectum vocant, Urbis Romae, tam antiquae quam nouae, in XV. Tabulis aeri incisa.

Tomus V.

Iacobi Gutherii de veteri iure Pontificio Urbis Romae libri IV.

Io. Andreae Bosii de Pontifice Max. Romae Veteris Exercitatio Historica.

Eiusd. de Pontificatu maximo Imperatorum Romanorum Exercitatio altera.

Mich. Angelus Cauſeus de la Chausſe de insignibus Pontificis Maximi, Flaminiis Dialis, Auguris, et instrumento sacrificantium.

Augustini Niphi libri II. de Auguriis:

Iul. Caesar Bulergerus de fortibus.

Eiusd. de Auguriis et Auspiciis.

— — de Ominibus.

— — de Prodigiiis.

— — de terrae motu et fulminibus.

Io. Baptistae Belli diatriba de partibus templi auguralis.

Io. Pierius Valerianus de fulminum significationibus.

Iusti Lipsii de Vesta et Vestalibus syntagma.

Ezechielis Spanhemii de numo Smyrnaeorum, seu de Vesta et Prytanibus Graecorum diatriba, multum ab auctore locupletata.

Antiquae tabulae marmoreae solis effigie, symbolisque exsculptae explicatio, qua priscae quaedam mythologiae, ac nonnulla praeterea vetera monumenta marmorum, gemmarum, nomismatum illustrantur, auctore *Hieronymo Aleandro* iuniore. Accessit non absimilis argumenti expositio sigillorum Zonae veterem statuum marmoream cingentis.

Michaelis Angeli Cauſei de la Chausſe Deorum simulacra, Idola aliaeque imagines aereae.

Io. Baptistae Hansenii de iureiurando veterum liber.

Stephanus Trelicerius de iureiurando.

Erycii Puteani de iureiurando antiquorum schediaſma, in quo de Puteali Libonis.

Plutarchi et *Marci Zuerii Boxhornii* quaestiones Romanae, quibus sacri et profani ritus eorumque causae et origines, plurima etiam Antiquitatis monumenta eruuntur et explicantur.

Tomus VI.

Francisci Bernardi Ferrarii de Veterum acclamationibus et plausu libri VII.

Petri Berthaldi de Ara liber singularis.

Benedictus Bacchinus et Iacobus Tollius de fistris, eorumque figuris ac differentia.

Caspar Sagittarius de ianuis Veterum, vna cum Auctoris Analectis.

Lazarus Baysius de re Vestiaria.

Octavii Ferrarii de re Vestiaria libri VII.

Albertus Rubenius de re Vestiaria Veterum, praecipue de lato clauo.

Octavii Ferrarii Analecta de re Vestiaria.

Io. Baptista Donius de vtraque Paenula.

Aldus Manutius, Paulli F. de toga Romanorum.

Eiusd. de tunica Romanorum.

— — de tibiis veterum.

Theophilus Raynaudus de pileo ceterisque Capitis tegminibus tam sacris quam profanis.

Tomus VII.

Rich. Streinius de Gentibus et Familiis Romanorum.

Anonius Augustinus de Familiis Romanorum.

Familiae Romanae nobiliores e Fulvii Ursini Commentariis.

Notitia Dignitatum vtriusque imperii, Orientis scilicet et Occidentis vltra Arcadii Honoriique tempora, et in eam Guidonis Pancirolli I. V. D. celeberrimi ac in Patauina Academia Interpretis Legum primarii, Commentarii. Marmor Pisauum de honore bisellii. Parergon inseritur de Veterum sellis, cura Valerii Schimentelli I. C. in Pisano Lyceo Eloqu. et Politices Professoris. Accedit Myiodia, siue de Muscis odoris Pisanis Epistola.

Tomus VIII.

Vetus Kalendarium Romanum, e marmore descriptum in Aedibus Maffaeorum ad Agrippinam, in tabula marmorea, superne fracta.

Petri Ciaconii Toletani notae in Vetus Romanorum Kalendarium.

Fulvii Ursini notae ad Kalendarium Rusticum Farnesianum.

Kalendarii fragmentum, quod visitur in Aedibus Capranicorum.

Sibrandae Siccamae Commentarius in Fastos Kalendarum Romanorum.

Aliud Vetus Kalendarium, quod in libris antiquis praefigitur Fastis Ouidii.

Kalendarium Romanum sub Constantio, Constantini Magni filio, circa annum Christi CCCLIV. compositum, et Valentino cuidam dedicatum.

Lambecii notae in Kalendarium vetus.

Thomae Demsteri Kalendarium Romanum.

Dionysii Petavii Kalendarium vetus Romanum, cum ortu occasique stellarum.

Petri Gassendi Kalendarium Romanum compendiose expositum.

- Petri Violae, Vicetini *de Veterum nouaque Romanorum temporum ratione libellus.*
- Hadrianus Iunius *de Annis et Mensibus.*
- Hadriani Iunii *Fastorum Liber.*
- Ioannes Lalamantius *de Anno Romano.*
- M. Iacobus Christmannus *de Calendario Romano.*
- Franciscus Robortellus *Vtinenfis de Mensium appellatione ex nominibus Impp.*
- Iosephus Scaliger *de Veteri anno Romanorum.*
- Samuelis Petiti *Eclogae Chronologicae de Anno et Periodo veterum Romanorum.*
- Wilhelmus Langius *de vetere anno Romanorum.*
- Erycii Puteani *de Biffexto liber, noua temporis Facula, qua intercalandi arcana, haecenus obscura, illustrantur.*
- Petrus Taffinus *de veterum Romanorum Anno saeculari, eiusque potissimum per ludos Saeculares celebritate, eorumque Chronologia.*
- Erycii Puteanii *de Nundinis Romanis liber, noua Fastorum velut Facula.*
- E. Georgii Tholosani *Syntagmate Iuris, de Nundinis et Mercatibus.*
- Ioannis Baptistae Belli *Diatriba de Pharsalici conflictus Mense et Die.*
- Petri Moretelli *Philomusus, sive de triplici anno Romanorum, Mensibus eorumque partibus, deque Die ciuili et diuersitate dierum libri quinque.*
- — *Alypius, sive de Praeforum Romanorum Feriis liber.*
- Iulius Caesar Bulengerus *de Tributis ac Vectigalibus Populi Romani.*
- Vicentii Contareni *de Frumentaria Romanorum Largitione liber.*
- Ioannis Schefferi *Agrippa liberator, sive Dissertatio de nouis Tabulis.*
- Barnabas Briffonius *de Ritu Nuptiarum et iure Connubiorum.*
- Antonii Hottomanni I. C. *de Veteri Ritu Nuptiarum obseruatio.*
- — *de Sponsalibus, de Veteri Ritu Nuptiarum, et iure Matrimoniorum, item de Spuriis et Legitimatione.*
- Ioannes Meursius *de Luxu Romanorum.*
- Stanislai Kobierzykii *de Luxu Romanorum commentarius.*
- Ioachimi Ioannis Maderi *de Coronis, Nuptiarum praesertim, sacris et profanis libellus.*

Tomus IX.

- Onuphrius Paminius, Veronensis de Ludis Circensibus, cum notis Ioannis Argoli, I. V. D. et additamento Nicolai Pinelli, I. C.*
- Iulius Caesar Bulengerus, Iuliodunensis, Doctor Theologus de Circo Romano ludisque Circensibus, de venatione Circi et Amphitheatri, ac de theatro.*
- Onuphrii Pamini Veronensis de Ludis saecularibus liber.*

Agestlai Mariscotti de personis et laruis, earumque apud Veteres vsu et origine syntagmation.

Marquardi Freheri Cecropistromachia, antiqua Duelli gladiatorii sculptura in sardoniche exposita, cum notis *Henrici Gunteri Thulemarii* I. V. D. et Antiquissimae Heidelberg. Vniuersitat. Professoris Ordin.

Iusti Lipsii Saturnalium sermonum libri duo, qui de Gladiatoribus.

Eiusdem de Amphitheatro liber, in quo forma ipsa loci expressa, et ratio spectandi, vt et de Amphitheatris quae extra Romam libellus, in quo formae eorum aliquot et typi.

Onuphrii Pamini de triumpho commentarius notis et figuris illustratus a *Ioachimo Ioanne Madero*.

Tomus X.

Nicolai Bergierii, de publicis et militaribus Imperii Romani viis libri V. ex gallica in latinam linguam translati ab *Henrico Christiano Hemmino*.

Henr. Chr. Hemmini notae ad Bergierium.

Francisci Patricii Res militaris Romana, ex Italica in latinam linguam versa a *Ludolpho Neocoro*.

Hygini Gromatici, et *Polybii* Megalopolitani de Castris Romanis, quae extant cum notis et animaduersionibus *Ratbodi Hermanni Schelii*.

Ratbodi Hermanni Schelii dissertatio de Sacramentis.

— — de custodia Castrorum.

— — de stipendio militari.

— — de stipendio Equestri

— — de die stipendii.

— — de frumento et veste.

— — de Tributo et aerario.

— — de praeda.

— — de victu militum.

— — de Itinere.

— — de Agmine Polybiano.

— — de Agmine Vespasiani.

— — de cohortibus Legionis antiquae.

Claudii Salmasii de re militari Romanorum liber, opus postumum.

Ioannis Henrici Boecleri dissertatio de legione Romana.

Franciscus Robortellus Vtinenfis I. de legionibus Romanorum ex Dionis libro LIV. II. de commodis, praemiis et donis militaribus. III. de poenis militum et ignominiiis.

Erycii Puteani de stipendio militari apud Romanos syntagma, quo modus eius hæctenus ignoratus constituitur.

Vincentii Contareni de militari Romanorum stipendio commentarius.

Michael Angelus Causeus de la Chaussè, Parisiensis, de signis militaribus.

Petri Rami summi Philosophi et Oratoris liber de militia Caii Iulii Caesaris.

Tomus XI.

Ezechielis Spanhemii Orbis Romanus, seu ad Constitutionem Imperatoris Antonini, de qua Vlpianus leg. XVII. dig. de statu hominum, Exercitationes duae.

Fasti magistratuum Romanorum ab Vrbe condita ad tempora diui Vespasiani Augusti, a *Stephano Vinando Pighio*, suppletis Capitolinis fragmentis.

Descriptio Consulium, ex quo primi ordinati sunt, siue integri Fasti Consulares, quos *Idotianos* docti Viri hæctenus appellarunt, opera et studio *Philippi Labbe*.

Tironis Prosperi Aquitani Chronicon integrum, ab Adamo ad Romam captam a Genferico Wandalorum Regè.

Fasti Consulares Anonymi, quos e codice Manuscripto Bibliothecae Caesareae depromsit, et dissertatione illustravit *F. Henricus Noris*.

Anonymus de Praefectis Vrbi ex temporibus Gallieni. Ut et Fragmentum Factorum ab anno Christi 205. ad 353. ex editione *Aegidii Bucherii*.

Epistola Consularis, in qua Collegia LXX. Consulium ab anno Christianae Epochae XXIX. Imperii Tiberii Augusti decimo quinto vsque ad annum CCXXIX. Imperii Alexandri Seueri octauum, in vulgatis Fastis hæctenus perperam descripta, corriguntur, suppletur, et illustrantur, auctore *F. Henrico Noris*, Veronens. Augustiniano.

Sertorii Vrsati Eq. de Notis Romanorum Commentarius.

Dissertationes de Numis Antiquis, diuisae in quatuor Partes, Auctore *Ludovico Sauro*. Ex Gallica in Latinam Linguam transtulit *Ludolphus Neocorus*. *Alberti Rubenii* Dissertatio de Gemma Tiberiana, et Augustea.

Eiusdem de Urbibus Neocoris Diatribe.

Marquardi Freheri, Consilarii Palatini, de re Monetaria veterum Romanorum, et hodierni apud Germanos Imperii, Libri duo.

Robertus Cenalis de vera Mensurarum Ponderumque ratione.

Lucae Paeti, Iurisconsulti, de Mensuris et Ponderibus Romanis et Graecis, cum his, quae hodie Romae sunt, collatis, Libri quinque.

Prisciani Caesariensis, *Rhemii Fannii*, *Bedae Angli*, *Volusii Metiani*, *Balbi ad Celsum*, Libri de Numis, Ponderibus, Mensuris, Numeris, eorumque
Noris;

Notis, et de vetere computandi per digitos ratione, ab *Elia Vineto* Santone emendati, vt et a *Io. Friderico Gronouio*.

Alexandri Sardi Ferrariensis de Numis Liber, in quo prisca Graecorum et Romanorum pecunia ad nostri aeris rationem redigitur.

Tomus XII.

Vincentius Butius de calido, frigido, et temperato Antiquorum potu, et quo modo in deliciis vterentur.

Iulii Caesari Bulengeris de Conuiuuis libri quatuor.

Erycii Puteani reliquiae Conuiuui Prisci; tum ritus alii, et censurae.

Andreae Baccii de Thermis veterum liber singularis.

Francisci Robortelli Laconici seu Sudationis, quae adhuc visitur in ruina Balnearum Pisanae Vrbs, explicatio.

Franc. Mariae Turrigij Notae ad vetustissimam Vrbsi Togati, Ludi Pilae vitreae inuentoris inscriptionem.

Martini Lipenii Strenarum historia, a prima origine, per diuersas Regum Consulum, et Imperatorum Romanorum, nec non Episcoporum aetates, ad nostra vsque tempora.

Marci Meibomii de Fabrica Triremium liber.

Constantini Opelii de Fabrica Triremium Meibomiana Epistola perbreuis ad Amicum.

Istaaci Vossii de Triremium et Liburnicarum constructione, dissertatio.

Iacobi Philippi Thomafini de Donariis ac Tabellis Votiuus liber singularis.

Vincentii Alfarii de Inuidia et Fascino veterum, libellus.

Ioannis Schefferi de Antiquorum Torquibus syntagma.

Michaelis Angeli Causci de la Chauisse dissertationes tres:

I. De Vasis, Bullis, Armillis, Fibulis, Annulis, Clauibus, Tesseris, Stylis, Strigilibus, Guttis, Phialis, Lacrymatoriis, et de Manibus aeneis votiferentibus.

II. De Mutini Simulacris.

III. De Aeneis Antiquorum Lucernis.

Ostauui Ferrarii Dissertatio de veterum Lucernis sepulchralibus.

Picturae antiquae sepulchri Nasoniorum in via Flaminia: delineatae et aeri incisae a *Petro Sancto Bartolo*: explicatae vero et illustratae a *Ioanne Petro Bellorio*: ex Italica lingua in Latinam Vertit *Ludolphus Neocorus*.

Iacobi Gutherii de Iure Manium, seu de ritu, more, et legibus prisca Funeris, Libri tres.

Iacobi Gutheri Choartius Maior, vel de Orbitate toleranda. ad Annam Robertum I. C. Praefatio.

Petri Morestelli Pompa feralis, siue Iusta funebria Veterum, libri decem.

XIV. *Conspectus noui Thesauri Antiquitatum Romanarum ab Alberto Henrico de Sallengre congesti.*

Tomus I.

Iulii Minutoli Dissertatio de vrbis Romae origine et fundatione.

— — de vrbis Romae incremento et casu.

— — de vrbis Romae topographia.

— — de Romanorum templis.

— — de Romanorum sepulcris.

— — de Romanorum aedificiis iudicialibus.

Lucii Fauni de antiquitatibus vrbis Romae libri quinque.

Iosephi Mar. Suaresii de foraminibus lapidum in priscis aedificiis diatriba.

Andreae Alciati de magistratibus ciuilibusque et militaribus officiis dissertatio.

Laurentii Iouberti de gymnasiis et generibus exercitationum apud Antiquos celebrium liber.

— — de balneis antiquorum.

Henrici Norisii de duobus numis Diocletiani et Licinii dissertatio duplex.

— — de votis decennialibus Imperatorum ac Caesarum.

Poggii Florentini de fortunae varietate vrbis Romae et de Ruina eiusdem descriptio.

Felicis Costalorii de praefecto vrbis liber.

Marmoris Parauini inscripti obscuri interpretatio, triplici commentario *Thomae Reinesii*, *Fortunii Liceti* et *Lucae Holstenii* confecta.

Delineatio Dianae Arelatensis a *Francisco de Rebatu* nunc primum ex gallico idiomate in latinum versa.

Geminiae matris sacrorum titulus sepulcralis explicatus, verus exequiarum ritus vna detectus a *Ioanne Iacobo Chifetio*.

Henrici Thomae Chifetii Dissertatio de Ottonibus aereis.

Claudii Chifetii de antiquo numismate liber.

Georgii Gressenii de rusticatione Romanorum commentariolus.

— — de villarum antiquarum apud eosdem structura.

Aldi Mamutii Dissertatiuncula epistola de Reatina vrbe, agroque fabinaque gente.

— — de aquis in vrbem Romam olim influentibus.

Aldi Mamurii de ratione intercalandi.

- — de accumbendi et comedendi ratione.
- — de conuiuio tempestiuo seu intempestiuo.
- — de auspiciis.
- — de trabea.
- — de subfelliis.
- — signo et statua.
- — de parma, clypeo, scuto, pelta, ancile.
- — de primipilo.
- — de drachmis.
- — de festertiis.

Pauli Iunii de Romanis piscibus libellus.

Ioannis Baptistae Donii de restituenda salubritate agri Romani opus posthumum.

Gaillardi Guirani explicatio duorum vetustorum numismatum Nemausensium ex aere.

Iacobi Grasseri antiquitates Nemausenses.

Christi. Wilhelmi Eybini Dissertatio de ordine equestri veterum Romanorum.

Ioannis Seruili de mirandis antiquorum operibus, opibus et veteris aevi rebus pace belloque gestis libri tres.

Phil. Ludov. Hannekenii de cura domestica Romanorum Dissertationes quatuor.

Tomus II.

Andraeae Cirino, Clerici regularis messanensis, de vrbe Roma eiusque rege Romulo liber singularis.

Claudii Salmafii de Secretariis dissertatio nunc primum edita.

Ottavii Ferrarii de Pantomimis et mimis dissertatio.

Nicolai Calliachii de ludis scaenicis Mimorum et Pantomimorum dissertatio.

Ioan. Antonii Astorii dissertatio epistolica de Deo Brontonte.

— — Commentariolum in antiquum Alemanis Poetae Laconis monumentum allatum e Graecia.

Iacobi Andraeae Crusii de nocte et nocturnis officiis apud veteres commentatio.

Petri Bertii de aggeribus et pontibus haecenus ad mare exstructis digestum nouum.

Ludonici Ferdinandi Comitis Marsilii epistola de ponte sub imperio Traiani supra Danubium exstructo; ex italico sermone in latinum versa.

Pauli Petanii antiquariae supellestilis portiuncula.

— — veterum numorum γνώσιμα

- Caroli Breti* de ordine antiquo iudiciorum ciuilium apud Romanos commentarius.
- Hieronymi Magii* Anglariensis de Tintinnabulis liber posthumus cum notis *Gothofredi Iungermanni*.
- F. Angeli Rocchae* Episcopi Tagastensis de Campanis Commentarius.
- Hieronymi Bossii* de Toga Romanorum Commentarius.
- — de senatorum lato clauo obseruationes nouantiquae in syntagmata XIX. distinctae.
- — Isiacus, siue de sistro opusculum.
- — Ianulatus, siue de strena.

Tomus III.

- Gisperti Cuperi* de Elephantis in numis obuiis exercitationes duae, nunc primum editae.
- Iacobi Gutherii* de officiis domus Augustae publicae et priuatae libri tres.
- H. F. Salomonis* de iudiciis et poenis Romanorum; item de officiis vitae ciuilibus Romanorum commentaria.
- I. Lanzonii* de coronis et vnguentis in antiquorum conuiuibus Exercitatio ex italiana in latinam linguam traducta, sectionibus distincta et notulis aucta ab *Hieronymo Baruffaldo*.
- Hieronymi Baruffaldi* de armis conuiualibus schediafma.
- — Dissertatio de Praeficis ad illustrationem urnae sepulcralis Fl. Quartillae Praeficae.
- Iosephi Lanzonii* aduersaria de luctu mortuali veterum.
- Laur. Io. Molin* de clauibus veterum Dissertatio. Incerti Scriptoris interpretatio Inscriptionum et Epitaphiorum, quae Antiquariae, quae vrbs est Baetica in Hispania, reperiuntur.
- Philippi a Turre* explicatio inscriptionis Taurobolii Lugdunensis.
- Purpurini a Fauentia* ad Calendarium Romanum Amiterni effossum minutula commentaria.
- Dominici Aulifii* de gymnasii constructione et Mausolei architectura opuscula duo.
- — de Colo Mayerano epistola ad D. *Didacum Vincentium a Vidania*.
- Claudii Franc. Menestrier* de eodem colo epistola ad *Marcum Mayerum* nunc primum e gallico idiomate in latinum versa.
- Raphaelis Volaterrani* de magistratibus et sacerdotiis Romanorum commentarius cum notis *Petri Scriuerii*.

Iani Gulichmi de magistratibus reipublicae romanae, dum in libertate vrbs fuit, libellus.

Georgii Vauchopii de magistratibus veteris populi Romani Tractatus.

Ae. Praenotii de magistratibus populi Romani commentarius.

Henrici Bebelii de sacerdotiis et magistratibus Romanorum libellus.

Petri Fabri de magistratibus Romanorum commentarius.

Erycii Puteani pecuniae Romanae ratio, facillimo ad nostram calculo reuocata.

Hermannii Couingii Dissertatio de studiis liberalibus vrbs Romae et Constantinopolis.

Christo. Cellarii Dissertatio de studiis Romanorum litterariis in vrbe et provinciis.

XV. *Conspectus supplementorum vtriusque thesauri antiquitatum Romanarum Graecarumque a Io. Poleno editorum.*

Tomus I.

I. *Paulli Merulae* de legibus Romanorum opus posthumum.

II. *Eiusd.* de Comitibus Romanorum Opus posthumum.

III. *P. Ottonis Aicheri* breuis institutio de comitibus veterum Romanorum libellis tribus comprehensa.

IV. *Francisci Poleti* Historia fori Romani, restituta, illustrata et aucta.

V. *M. Antonii Maioragii* de senatu Romano libellus.

VI. *Matthaei Aegyptii* Senatusconsulti de Bacchanalibus explicatio.

VII. *Petri Burmanni* de vestigalibus populi Romani dissertatio.

VIII. *Balthasaris Bonifacii* de Archiuis liber singularis.

IX. *Albertini Barisoni* de Archiuis commentarius nunc primum editus.

X. *Scipionis Gentilis* Disputationum illustrium siue de iure publico populi Romani liber.

XI. *A. G.* de armis Romanis libri duo.

Tomus II.

I. *Gisberti Cuperi* Apotheosis vel consecratio Homeri.

II. *Eiusd.* Explicatio gemmae augusteae.

III. *Eiusd.* Numismata antiqua explicata.

IV. *Eiusd.* Inscriptiones et Marmora antiqua exposita et illustrata.

V. *Eiusd.* de vtilitate, quam ex numismatis principes capere possunt, Dissertatio.

VI. *Schott* Homericac Apotheosis in antiquo Lapide designata noua explanatio.

- VII. *Iacobi le Roy Achates Tiberianus.*
 VIII. *Gisberti Cuperi Harpocrates.*
 IX. *Eiusd. monumenta antiqua inedita.*
 X. *Stephani le Moine de Melanophoris epistola.*
 XI. *Claudii Salmafii duarum inscriptionum veterum explicatio. Eiusdem ad Dosiadae aras, Simmiae Rhodii ouum, alas, securim, Theocriti fistulam notae.*
 XII. *Georgii d'Arnaud de Diis παρθενης commentarius.*
 XIII. *Tobiae Gutherleti de mysteriis Deorum Cabirorum dissertatio philologica.*
 XIV. *Io. Astorii de Diis Cabiris dissertatio in editione hac ab Auctore aucta et emendata.*
 XV. *Matthaei Brouerii de Niedeck de populorum veterum ac recentiorum adorationibus dissertatio.*
 XVI. *Caroli Patini in tres inscriptiones graecas commentarius.*
 XVII. *Eiusdem in antiquum monumentum Marcellinae commentarius.*
 XVIII. *Eiusd. in antiquum cenotaphium Marci Artorii commentarius.*

TOMUS III.

- I. *Antonii Francisci Gorii descriptio monumenti, siue Columbarii Libertorum et Seruorum Liuiae Augustae et Caesarum Romae detecti in via Appia Anno cfo 16CCXXVI. XX. aere incisis tabulis illustrati. Adiectis notis clariss. V. Antonii Mariae Saluini.*
 II. *Octauii Ferrarii dissertatio de balneis.*
 III. *Eiusd. dissertatio de gladiatoribus.*
 IV. *Nicolai Caliacii dissertatio de gladiatoribus, nunc primum edita.*
 V. *Dissertatio de suppliciis seruorum nunc primum edita.*
 VI. *Wilhelmi a Loon Eleutheria, siue de manumissione seruorum apud Romanos Lib. IV.*
 VII. *Io. Iacobi Claudii Diatribe de nutricibus et paedagogis.*
 VIII. *Hieronymi Mercurialis de arte gymnastica libri sex.*
 IX. *Antonii Bombardini de carcere et antiquo eius vsu ad haec vsque tempora deducto tractatus, cum annotationibus tractatui ipsi nunc primum subiectis.*
 X. *Christiani Schoetgenii historia librorum et bibliopolarum veteris et medii aevi, ex idoneis monumentis collecta: ex editione auctiore, quae prodierat Germanica lingua, nunc primum Latine reddita.*
 XI. *Io. Andreae Eschenbachii de scribis veterum Romanorum dissertatio.*

- XII. *Ioannis Clerici* de stilis Veterum et variis chartarum generibus dissertatio.
 XIII. *Laurentii Pignorii* de Seruis et eorum apud veteres ministeriis commentarius.
 XIV. *Antonii Velferi* ad Hieronymum Fabrum Medicum de Zeta et Zetario, siue Diaeta et Diactario epistola.
 XV. *Titii Popmae Phryfii* de operis feruorum liber.

Tomus IV.

- I. *Gisberti Cuperi* et *Ottonis Sperlingii* dissertationes siue epistolae mutuae de variis rebus et quaestionibus, quae pertinent ad antiquitates graecas et Romanas nunc primum ex MSS. editae ex museo Io. Grammii Hafniensis historiographi et bibliothecarii Regii, vt et litterarum graecarum in Academia Hafniensi Professoris celeberrimi.
 II. *Nicolai Calliaschii* dissertatio de Oiride nunc primum edita.
 III. *Eiusd.* dissertatio de Sacris Eleusinis et eorundem mysteriis nunc primum edita.
 IV. *Hadriani Relandi* dissertatio de Diis Cabiris.
 V. *Tobiae Gutberlethi* coniectanea in monumentum Heriae Thisbes Monodiariae et Titi Claudii Glaphyri Choraulae. In quibus multi veterum auctorum loci, inscriptiones et numi illustrantur et emendantur.
 VI. *Eiusd.* animaduersiones philologicae in antiquam inscriptionem graecam Smyrnae repertam.
 VII. *Iacobi Sponii* rei antiquariae selectae quaestiones in varias dissertationes distributae; nunc primum redditae Latinae interprete Petro Facciolo Sac. Th. Doct. Coll. et in Seminario Patauino Rhetoricae artis praeceptore.
 VIII. *Eiusd.* Miscellanea eruditae antiquitatis, in quibus marmora, statuae, musua, toreumata, gemmae, numismata referuntur ac illustrantur.

Tomus V.

- I. *Marchionis Scipionis Maffei* de Amphitheatro ac praecipue de Veronensi libri duo.
 II. *Eiusd.* de Amphitheatris Galliae epistola ad Marchionem Ioannem Polemum in Patauino Gymnasio Matheseos Professore; reddita Latine Interprete Petro Facciolo S. T. Doct. Coll. et in Semin. Patauino Rhetoricae artis praeceptore.
 III. *Eiusd.* de antiquis Galliae theatris epistola ad Bernardinum Zendrinum sereniss. Venerae Reipubl. Mathematicum, reddita Latine interprete Petro Facciolo.
 IV. *Emmanuelis Martini* Ecclesiae Alonensis Decani de Theatro Saguntino epistola

- ſcola ad illuſtriſſ. ampliff. virum Antonium Felicem Zondadarium Archiepiſcop. Damafcenum et Pontificium Legatum apud Regem catholicum.
- V. *E. Joſ. Emman. Miniãnae* Valentini, Ordinis Sanctiff. Trinitatis Redemptionis Captiuorum de Theatro Saguntino dialogus nunc primum editus.
- VI. *Eiuſd.* de Circi antiquitate et eius ſtructura dialogus nunc primum editus.
- VII. *Nicolai Calliachii* in Gymnaſio Patauino graecae latinaeque humanitatis olim Profeſſoris, Diſſertatio de ludis ſcenicis nunc primum edita.
- VIII. *Eiuſd.* Diſſertatio de Circenſibus ludis, nunc primum edita.
- IX. *Alexii Symmachi Mazochii*, Metropolitanae Eccleſiae Campanae Canonici Theologi, in mutilum Campani Amphitheatri titulum aliasque nonnullas Campanas inſcriptiones commentarius.
- X. *Tobiae Gutberleti*, Icti, de Saliis, Martis ſacerdotibus apud Romanos, liber ſingularis.
- XI. *Ioannis Schefferi* Argentoratensis, de militia nauali Veterum, libri quatuor ad hiftoriam graecam latinamque vtiles.
- XII. *Eiuſd.* de re vehiculari veterum libri duo.
- XIII. *Pyrrhi Ligorii* Neapolitani de vehiculis antiquorum Diatriba, excerpta ex libris eius de familiis Romanis.
- XIV. *Ioannis Schefferi* in Diatribam Pyrrhi Ligorii de vehiculis antiquorum notae.

XVI. Index ſcriptorum, antiquitates Romanas illuſtrantium, Theſauro Italiae Graeuiano-Burmanniano inſertorum.

Tomo primo exſtant.

Petri Leonis Caſellae de primis Italiae Colonis liber.

Tomo II.

Oſtãuii Rubei monumenta Brixiana, ſeu ciuitatis Brixiae antiquitates.

Tomo VI.

Laurentii Pignorii origines Patauinae et Antenor.

— — epiftola ſuper antiquiſſimam picturam, quae Romae viſitur, de ritu nuptiarum.

Philippi a Turre diſſertationes de Belleno, et aliis quibusdam Aquileienſium diis, ac de colonia Foroſiulienſi.

Tomo VII.

Iſephi Malateſtae Garuſſi lucerna lapidaria Flaminia et Ariminienſis.

Tomo

Tomo VIII.

Guilielmi Poffelli de Etruriae regionis originibus, institutis, religione ac moribus commentatio.

Henrici Norisii dissertationes cenotaphia Pisana illustrantes.

Philippi a Turre monumenta veteris Antii.

Tomo IX.

Camilli Penegrini dissertationes de Campania felice.

Iulii Caesaris Capacii antiquitates et historiae Campaniae felicitis.

Marci Antonii Surgentis Neapolis illustrata.

Terrandis Loffredi antiquitates Pureolorum.

Antonii Ferrii apparatus statuarum in destructis Cumis inuentarum,

Iulii Caesaris Capacii de balneis liber.

Ambrosii Leonis antiquitatum nec non historiarum urbis ac agri Nolae descriptio.

Torelli Saraynae de ciuitatis Veronae origine et monumentis antiquis.

Lucii Camarrae de Teate antiquo libri tres.

Aes rediuuium Canusiorum, siue tabula aerea maxima Consularis, Duumviralis, Decurialis factorum Consularium, Romanarumque familiarum, Canusii olim incisa et erecta, illustrata per abbatem *Damadenum*.

Gauges de Gozze de inscriptione columae rostratae olim in foro Romano dissertatio.

Thesauro antiquitatum et historiarum Siciliae Graeuio-Burmaniano hi inserti sunt antiquitates romanas illustrantes scriptores,

Tomo X.

Petri Carverae monumentorum historicorum urbis Cataniae libri IV.

Tomo XI.

Vincentii Mirabellae et *Alagonae* ichnographiae Syracusarum antiquarum explicatio.

XVII. INDEX ALPHABETICVS

Scriptorum qui in vtroque Thesauro Graecarum Gronouii et Romanarum Antiquitatum Graeuii et Sallengrii, vt et nouis Supplementis Poleni ac thesauris antiquitatum Italiae et Siciliae Graeuio-Burmانيين continentur.

Littera G. thesaurum Antiquitatum Graecarum, R. Romanarum Graeuii, I. Italicarum, Sic. Sicularum, S. Sallengrii, P. Poleni supplementa. Maior numerus Tomum, duplicis maioris numeri prior tomum; posterior volumen; minor numerus paginam significat.

- Aegyptii** (*Matthaei*) S^Ci de Bacchanalibus explicatio. P. I. 375.
Aicheri (*Ottonis*) breuis institutio de comitiis veterum. P. I. 273.
Alciati (*Andr.*) de magistratibus ciuilibus et militaribus officiis. S. I. 325.
Alexandri (*Hier.*) Antiquae Tabulae Marmoreae Solis effigie, Symbolisque exculptae accurata explicatio: qua priscae quaedam Mythologiae, ac nonnulla praeterea vetera Monumenta Marmorum, Gemmarum, Nomismatum, illustrantur. Accessit non absimilis argumenti expositio Sigillorum Zonae, veterem Statuam Marmoream cingentis, cum figuris. R. V. 701.
Allatii (*Leonis*) de Patria Homeri liber, cum figuris. G. X. 1553.
 — — Homeri Natales, Graece, cum interpretatione Latina Andreae Baiani. G. X. 1853.
Alfarii (*Vincentii*) de Inuidia et Fascino Veterum libellus. R. XII. 885.
Anonymus de Praefectis Urbis ex temporibus Gallieni. Vt et fragmentum Fastorum ab anno Christi 205. ad 353. Paschalis Laterculus ex editione Aegidii Bucherii. R. XI. 383.
Anonymi dissertatio de suppliciis feruorum. P. III. 343.
 — — inscriptionum et epitaphiorum quae Antiquariae (urbis Baeticae in Hispania) reperiuntur. S. III. 845.
Antiquae Inscriptionis qua L. Scipionis Barbatii F. expressum est Elogium explanatio cum figuris. R. IV. 1832.
Aretini (*Leonardi*) Commentaria rerum Graecarum. G. VI. 3387.
D'Arnaud (*Georgii*) de diis *παρῆγοις* Commentarius. P. II. 733.
Astorii (*Ioan. Anton.*) epistola de Deo Brotonte. S. II. 769.
 — — commentarius in monumentum Alemanis Poetae. S. II. 781.
Astorii (*Ioan.*) dissertatio de diis Cabiris. P. II. 873.
Augusti (*Antonii*) de Legibus et Senatusconsultis Liber, cum notis Fuluii Vruii. R. II. 1142.

Augusti (Antonii) de Romanorum familiis XXX. cum notis Fulvii Ursini. R. VII. 1143.

Aulifii (Dominici) de Gymnasii constructione et mausolei architectura opuscula duo. S. III. 889.

— — de colo Mayerano epistola ad Didacum Vicentium a Vidaria. S. III. 921.

Bacchini (Benedicti) de Siftris, eorumque Figuris, ac differentia, dissertatio. *Iacobus Tollius* Dissertatiunculam et notulas adiecit, et perillustri *Veltbusio* consecrauit, cum figuris. R. VI. 409.

Bacii (Andreae) de Conuiujs antiquorum, deque sollempni in eis Vinorum vsu, atque ritu Coenarum sumptuosissimo, libri quinque. G. IX. 21.

— — de Thermis Veterum Liber singularis. R. XII. 281.

Barberii (Iosephi) de miseria Poëtarum Graecorum liber. G. X. 797.

Bargaei (Petri Angeli) de Priuatorum Publicorumque Aedificiorum Urbis Romae Euerforibus, Epistola. R. IV. 1767.

— — Commentarius de Obelisco, cum figuris. R. IV. 1893.

Barifonii (Albercini) de Archiuis commentarius. P. I. 1077.

Bartholini (Bartoli) Commentarius de Paenula, cum figuris. R. VI. 1157.

Barrussaldii (Hieronymi) de armis conuiuialibus schediasma. S. III. 737.

— — de praeficijs ad illustrationem urnae sepulchralis Fla. Quartillae praeficae dissertatio. S. III. 745.

Bayfi (Lazari) de Re Nauali liber, seu annotationes in l. 2. De Captiujs, et Postliminio reuersis, cum figuris. G. XI. 564.

— — de Vasculis libellus, siue animaduersiones in tractatum de Auro et Argento legato, cum figuris G. IX. 677.

— — de Re Vestiaria, cum figuris. R. VI. 553.

Bebelii (Henrici) de Sacerdotijs et magistratibus Romanorum libellus. S. III. 1101.

Belli (Ioannis Baptistae) de Partibus templi Auguralis. R. V. 543.

— — Diatriba de Pharsalici conflictus Mense et Die. R. VIII. 705.

Bellonii (Petri) de Admirabili Operum Antiquorum et rerum suspiciendarum praestantia, libri tres. G. VIII. 2530.

Bellorii (Ioannis Petri) notae in Nomismata tum Ephesia, tum aliarum urbium, Apibus insignita, cum figuris. G. VII. 401.

— — Expositio symbolici Deae Syriae simulacri. G. VII. 425.

— — *Veterum Lucernae Sepulchrales*, collectae ex cauernis et specubus subterraneis urbis Romae, figuris aeneis expressae: in quibus multa ad eruditio-

ditionem monumenta continentur, delineatae secundum formas suas a *Petro Sanctio Bartolio*. Diuisae in tres partes, cum obseruationibus *Ioannis Petri Bellorii*. Ex Italico in Latinum sermonem transtulit *Alexander Dukerus*, Auctior. G. XII. 1.

Bellorii (Ioannis Petri) Picturae Antiquae Sepulcri Nasoniorum in Via Flaminia, delineatae et aeri incisae a *Petro Sanctio Bartolio*: explicatae vero et illustratae a *Ioanne Petro Bellorio*: ex Italica Lingua in Latinam vertit *Ludolphus Neocorus*, cum figuris. R. XII. 1021.

— — *Veterum Sepulchra*, seu Mausolea Romanorum et Etruscorum, inuenta in vrbe Roma, aliisque locis celebribus; in quibus multa ad eruditionem monumenta continentur, collecta et delineata a *Petro Sanctio Bartolio*, cum explicationibus *Ioannis Petri Bellorii*. Ex Italico in Latinum sermonem transtulit *Alexander Dukerus*, cum figuris. G. XII. 1.

— — Fragmenta Vestigii veteris Romae, ex Lapidibus Farnesianis, nunc primum in lucem edita, cum notis *Petri Bellorii* et figuris aeneis. R. IV.

1955

Bergieri (Nic.) de Publicis et Militaribus Imperii Romani Viis Libri V. auctiores et emendatiores, ex Gallica in Latinam Linguam translati ab *Henr. Christ. Hemmino*. Accedunt eiusdem Animaduersiones cum Tabulis et Numismatibus. R. X. 1.

Berthaldi (Petri) Liber Singularis de Ara. R. VI. 233.

Bertius (Petrus) de aggeribus et pontibus ad mare exstructis. S. II. 917.

Boeckeri (Io. Henr.) Dissertatio de Legione Romana. R. X. 1454.

— — de Scriptoribus Graecis et Latinis, ab Homero ad initium saeculi post Chr. Nat. decimi sexti commentatio. G. X. 905.

Bombardini (Antonii) de carcere et antiquo eius vsu ad haec vsque tempora deducto tractatus. P. III. 731.

Bonifacii (Balthazaris) de Archiuis liber. P. I. 1061.

Borrichii (Olai) de antiqua Urbis Romae facie, Dissertatio compendiaria. R. IV. 1517.

Bosii (Io. Andreae) de Pontifice maximo Romae Veteris, Exercitatio Historica. R. V. 225.

Eiusd. de Pontificatu maximo Imperatorum Romanorum praecipue Christianorum. R. V. 269

Bossius (Hieron.) de toga Romana. S. II. 1305.

— — de Senatorum lato clauo syntagmata XIX. S. II. 5325.

— — *Iliacus* s. de sistro. S. II. 1373.

— — *Ianotatus* s. de strena. S. II. 1393.

Boxhornii (Martii Zuerii) Quaestiones Romanae, quibus sacri et profani ritus, eorumque causae et origines, plurima etiam Antiquitatis Monumenta eruuntur et explicantur. R. V. 901.

Bretus (Carolus) de ordine perantiquo iudiciorum apud Romanos. S. II. 1053.

Briffonii (Barnabae) ad Legem Iuliam de Adulteriis liber singularis. G. VIII. 1346.

— — de Veteri ritu Nuptiarum et Iure Connubiorum. R. VIII. 1007.

— — Commentarius ad L. Dominicò, de Spectaculis, in C. Theod. et L. omnes dies eod. de Feriis. G. VIII. 2358.

Bulengerus (Iulius Caesar) de Auguriis et Auspiciis. R. V. 405.

— — de Circo Romano, Ludisque Circensibus Liber. R. IX. 577.

— — de Conuiujs Libri quatuor. R. XII. 45.

— — de Elephantis. R. IX. 821.

— — Tractatus de Equis. R. IX. 727.

— — de Ludis Veterum liber vnicus. G. VII. 901.

— — de Ominibus. R. V. 441.

— — de Oraculis et Vatibus liber. G. VII. 1.

— — de Pictura, Plastica, Statuaria libri duo. G. IX. 809.

— — de Prodigijs. R. V. 457.

— — de Sortibus. R. V. 361.

— — de Templis Ethnicorum. G. VII. 50.

— — de Terrae motu et Fulminibus. R. V. 515.

— — de Theatro, cum figuris. R. IX. 825.

— — de Tributis ac Vectigalibus Populi Romani. R. VIII. 819.

— — de Triumphis, Spoliis Bellicis, Tropaeis; Arcubus Triumphalibus, et Pompa Triumphi, liber vnicus. G. XI. 857.

— — de Venatione Circi, et Amphitheatri, Liber vnicus. R. IX. 749.

Burmanni (Petri) de vectigalibus populi Romani dissertatio. P. I. 911.

Butius (Vincentius) de calido, frigido, ac temperato Antiquorum potu, et quomodo in del eis vterentur. R. XII. 1.

Calcagnini (Caелиi) de re Nautica commentatio, ad *Lilium Gregorium Gyraldum*. G. XI. 741.

— — de Talorum, ac Tesserarum, et Calculorum Ludis, ex more Veterum, in gratiam *Lilii Gregorii Gyraldi*. G. VII. 1213.

Calliachii (Nicolai) de ludis scenicis mimorum et Pantomimorum Syntagma posthumum. S. II. 699.

— — dissertatio de gladiatoribus. P. II. 333.

Calliachii

- Calliachi* (*Nicolai*) dissertatio de Osiride. P. IV. 305.
 — — dissertatio de sacris Eleusiniis. P. IV. 317.
 — — dissertatio de ludis scenicis. P. V. 461.
 — — dissertatio de Circensibus ludis. P. V. 473.
Camarræ (*Lucii*) de Theate antiquo libri tres. I. IX. V. 1.
Camerarii (*Ioachimi*) de Comicis Versibus diatriba. G. VIII. 1578.
 — — Hippocomicus, seu de curandis Equis: item de nominibus Equestribus Graecis et Latinis, collectio. G. XI. 793.
 — — Historia rei numariae, siue de Nomismatis Graecis et Latinis. G. IX. 1401.
Capacii (*Julii Caesaris*) antiquitates et historiae Campaniae felicis. I. IX. II. 2.
 — — de balneis liber. I. IX. IV. 6.
Carreræ (*Pet.*) monumentorum historicorum vrbis Catanæ libri IV. Sic. X. 1.
Casalii (*Ioannis Baptistæ*) de Insignibus, Annulis, Fibulis, etc. Syntagma, cum figuris. G. IX. 893.
 — — de Ritu Nuptiarum, ac de Iure Connubiali Veterum dissertatio. G. VIII. 1302.
 — — de Thermis et Balneis Veterum tractatio, cum figuris. G. IX. 633.
 — — de Tragoedia et Comoedia lucubratio. G. VIII. 1598.
 — — de Tricliniis, Conuiujs, Hospitalitate, et Tesserijs Veterum, Exercitatio, cum figuris. G. IX. 121.
Casellæ (*Petri Leonis*) de primis Italiae colonis liber. I. I. 5.
Castalionis (*Iosephi*) de Columna Triumphali Imp. Antonini Commentarius, cum figuris. R. IV. 1937.
 — — Eiusdem explicatio ad Inscriptionem Augusti, quæ in basi est Obelisci statuti per Sixtum V. Pontif. ante Portam Flaminiam, alias Populi, cum figuris. R. IV. 1858.
 — — Aduersus Faeminarum prænominum assertores disputatio. R. II. 2050.
 — — Opusculum de Pacis Templo, vnde columna exempta in Exquilinum est translata, cum numismat. R. IV. 1843.
 — — Commentarius de Antiquis Puerorum Prænominibus. R. II. 2062.
Castellani (*Petri*) ΚΡΕΩΦΑΓΙΑ, siue de esu Carnium, libri IV. G. IX. 353.
 — — ΕΟΡΤΟΛΟΓΙΟΝ, siue de Festis Graecorum Syntagma, in quo plurimi Antiquitatis ritus illustrantur. G. VII. 597.
 — — de Mensibus Atticis, nec non de mensibus et anno Graecorum, Atheniensiumque diatriba. G. IX. 1081.

- Castellani (Petri)* Vitae Veterum et illustrium Medicorum, qui toto orbe vsque ad saeculum XIII. floruerunt. G. X. 853.
- Cellarii (Christophori)* de studiis Romanorum litterariis in vrbe et prouinciis dissertatio. S. III. 1233.
- Cenalis (Robertus)* de vera Mensurarum, Ponderumque Ratione Liber, iam tertio auctus et recognitus ab Auctore. Accedunt et paralipomena quaedam. R. XI. 1436.
- Chunisse (Michaelis Angeli Causei de la)* Deorum Simulacra, Idola, aliaeque Imagines aereae, cum figuris nitidissimis. R. V. 765.
- — de Insignibus Pontificis Maximi, Flaminis Dialis, Auguris, et Instrumentis Sacrificantium cum figuris aeneis nitidissimis. R. V. 313.
- — de Signis Militaribus. R. X. 1526.
- — Dissertationes tres I. De Vasis, Bullis, Armillis, Fibulis, Annulis, Clauibus, Testis, Stilis, Strigilibus, Guttris, Phialis Lacrymatoriis, et de Manibus aeneis vota referentibus. II. De Mutini Simulacris. III. De Aeneis Antiquorum Lucernis, cum figuris. R. XII. 949.
- Chiffletii (Ioannis)* Aqua Virgo, Fons Romae celeberrimus, et prisca Religione sacer, opus Aedilitatis M. Agrippae in vetere annulari Gemma, cum figuris. R. IV. 1779.
- Chiffletii (Ioan. Iacobi)* Geminae matris sacrorum titulus sepulchralis explicatus. S. I. 613.
- Chiffletii (Henrici Thomae)* dissert. de Ottonibus aereis. S. I. 629.
- Chiffletii (Claudii)* de antiquo numismate liber. S. I. 651.
- Chimentellii (Ful.)* Marmor Pisianum de honore bifellii. Parergon inferitur de veterum Sellis, Synopsis appenditur de re Donatica Antiquorum, accedit Myiodia, siue de Muscis Odoris Pisanis Epistola, cum figuris. R. VII. 2025.
- Christmannus (M. Iacobus)* de Calendario Romano. R. VIII. 235.
- Chytraei (Dauidis)* Tabula Philosophica, siue series Philosophorum, et sectae eorum praecipuae; a Thalete et Socrate imprimis, vsque ad Ciceronem deducta. G. X. 346.
- Ciacconii (Petri)* in Columnae Rostratae Inscriptionem a se coniectura supplementam explicatio, cum Sirmondi et alior. notis. R. IV. 1807.
- — notae in vetus Rom. Kalendarium. R. VIII. 19.
- — Kalendarium Rusticum in Bibliotheca Farnesiana. R. VIII. 19.
- Cirino (Andreae)* variarum lectionum de vrbe Roma eiusque conditore Romulo liber. S. II. 1.
- Claesepii (Danielis)* Theologia Gentilis, seu demonstratio qua probatur Gentilium

- hium Theologiam (ceu tenebras) Deos, Sacrificia et alia ex fonte Scripturae (ceu luce) originem traxisse, in tres partes diuisa. G. VII. (1.)
- Claudii (Io. Iac.)* diatribae de nutricibus et paedagogis. P. III. 416.
- Clerici (Ioannis)* de stilis veterum Romanorum dissertatio. P. III. 1110.
- Conringii (Hermani)* de studiis liberalibus vrbis Romae et CPolis dissertatio. S. III. 1193.
- Contareni (Vincentii)* de Frumentaria Romanorum largitione Liber. R. VIII. 923.
- de Militari Romanorum Stipendio Commentarius. R. X. 1513.
- Contelorii (Felicit)* de praefecto vrbis liber. S. I. 509.
- Cornarii (Iani)* de Conuiuiis Veterum Graecorum libellus. G. IX, 1.
- Cragius (Nicolaus)* de Republica Lacedaemoniorum, auctior et emendatior. G. V. 2497.
- Cresollii (Ludonici)* Theatrum Veterum Rhetorum, Oratorum, Declamatorum, quos in Graecia nominabant ΣΟΦΙΣΤΑΣ, expositum libris V. in quibus omnis eorum disciplina, et dicendi ac docendi ratio, moresque produntur, vitia damnantur, et magni vtriusque linguae illustrantur et emaculantur scriptores. G. X. 1.
- Crophi (Ioannis Baptistae)* Antiquitates Macedonicae, siue de Regio Macedonum principatu, moribus, atque militia dissertatio, cum figuris. G. VI. 2855.
- Crusii (Iac. Andr.)* de nocte et nocturnis officiis apud veteres. S. II. 797.
- Crusyllii (Liuini)* quindecim tabulae locorum et aedificiorum tam nouae quam veteris Romae. R. IV. (1.)
- Cuperi (Gisberti)* de elephantis in numis obuiis exercitationes duae. P. III. 1.
- — apotheosis vel consecratio Homeri. P. II. 1.
- — explicatio gemmae augustae. P. II. 189.
- — numismata antiqua explicata. P. II. 209.
- — inscriptiones et marmora antiqua exposita et illustrata. P. II. 241.
- — de vtilitate, quam ex numismatis principes capere possunt dissertatio. P. II. 277.
- — Harpocrates. P. II. 401.
- — monumenta antiqua inedita. P. II. 529.
- — et *Sperlingii (Otonis)* dissertationes, siue epistolae inuitae de variis rebus et quaestionibus, quae pertinent ad antiquitates Graecae et Romanae, nunc primum ex MSS. editae ex museo Io. Grammii. P. IV. 1.

D*amasцени (Nicolai)* de moribus Graecorum aliarumque Gentium libellus, cum interpretatione Latina *Nicolai Cragii*. G. VI. 3843.

Demadeni Aes rediuuium Canusiorum. I. IX. V. 2.

Demontiosii (Ludouici) Commentarius de Sculptura, Caelatura gemmarum, Scalptura et Pi&ctura antiquorum, libri duo. G. IX. 777.

Dempsteri (Ibomae) Kalendarium Romanum. R. VIII. 115.

Dicaearchi Geographica quaedam, siue de vita Graeciae. Eiusdem descriptio Graeciae, versibus Iambicis, ad Theophrastum, *Henrico Stephano* Interprete, cum ipsius et *Isaaci Casauboni* Annotationibus. Accedit *Henrici Stephani* ad Dicaearchum et suam in illum lucubrationem Appendicula. G. XI. (1.)

Doleti (Stephani) de Re Nauali liber, ad *Lazarum Bayssum*. G. XI. 629.

Donati (Alexandri) Roma vetus ac recens, vtriusque aedificiis ad eruditam cognitionem expositis, cum figuris, aedificios. delin. a *Io. Goeree* ex vestigiis Aedificior. ruinis, Monumentis aeneis, etc. collect. R. III. 469.

Donii (Io. Bapt.) Dissertatio de vtraque Paenula. R. VI. 1149.

Doufae (Georgii) de Itinere suo Constantinopolitano Epistola. Accefferunt Veteres inscriptiones Byzantio et ex reliqua Graecia allatae, cum quibusdam Doctorum Virorum Epistolis. G. VI. 3343.

E*ggelingii (Ioannis Henrici)* Mysteria Cereris et Bacchi, in Vasculo ex vno onyche, cum figuris. G. VII. 57.

Emmii (Vbbonis) Vetus Graecia, opus distinctum in tomos tres: quorum I. Descriptionem habet Regionum a Graecis habitatarum, cum adiunctis Insulis: II. Complectitur res gestas Graecorum: III. Repraesentat statum ac formam praecipuarum eius gentis rerumpublicarum, cum additamentis Auctoris antehac ineditis et suis locis insertis, ac subiectis notulis, cum fig. G. IV. 85.

— — de Statu Aearnanum. G. IV. 585.

— — de Republica et fortuna Achaeorum. G. IV. 557.

— — de Republica et fortuna Aetolorum. G. IV. 575.

— — de Concilio Amphictyonico. G. IV. 587.

— — de Republica Argiuorum. G. IV. 519.

— — Athenarum veterum Descriptio, cum Appendice et emendat. G. IV. 433.

— — de inclinatione et interitu Reipublicae Atticae, Spartanae, et Carthaginensis. G. IV. 597.

— — de Republica Carthaginensium. G. IV. 503.

Ennii (Vbbonis) de fitu, amplitudine, et magnificentia Portus Carthaginis.

G. IV. 661.

— — de Chio, et eius statu ac fortuna. G. IV. 547.

— — de Republica et statu Coreyraeorum. G. IV. 541.

— — de Republica Corinthiorum. G. IV. 527.

— — de Republica et legibus Cretensium. G. IV. 513.

— — de Statu Epiri. G. IV. 587.

— — Lacedaemon antiqua, cum appendice. G. IV. 465. et 633.

— — de Republica Locrensi in Italia. G. IV. 593.

— — de Lyciorum Republica in Asia. G. IV. 597.

— — de statu et Republica Massiliensium. G. IV. 589.

— — de Republica et statu Rhodiorum. G. IV. 549.

— — de Samo et eius Republica. G. IV. 545.

— — de Republica Syracusana. G. IV. 531.

— — de Republica Thebanorum. G. IV. 523.

Ernesti (Henr.) Epistola de Paenula. R. VI. 1179.

Eſchenbachii (Io. Andr.) de scribis veterum Romanorum dissertatio. P. III. 851.

Euanthii et Donati de Tragoedia et Comoedia commentariunculae. G. VIII. 1682.

Eybenii (Christi. Wilh.) de ordine equestri veterum Romanorum dissertatio.

S. I. 1089.

Fabrètti (Raphaelis) de Aquis et Aquaeductibus veteris Romae Dissertationes tres, cum Chartis Geographicis et figuris aeneis nitidissimis. R. IV. 1677.

Fabri (Petri) de Re Athletica, Ludisque Veterum Gymnicis, Musicis, atque Circensibus Spicilegiorum tractatus, tribus libris comprehensi, opus tessellatum. Cum eiusdem Paralipomenis. G. VIII. 1758.

— — de magistratibus Romanorum commentarius. S. III. 1113.

Fabri (Tanaquilli) vitae Poetarum Graecorum: ubi de eorundem Patria, Moribus, Scriptis, etc. perspicue ac compendiose differitur: Ex Gallico idiomate in Latinum translatae. G. X. 740.

Fabricii (Ioannis Ludouici) de Ludis Scenicis Liber. G. VIII. 1714.

Fabricii (Georgii) Roma, eius situs, ambitus, gloria, magnificentia, Theatra, Circi, Balnea, etc. R. III. 393.

— — De Fabularum, Ludorum, Theatrorum, Scenarum ac Scenicorum antiqua consuetudine, libellus. G. VIII. 1694.

Faeschii (Sebastiani) de numo Pylaëmenis Euergetae, Regis Paphlagoniae, Epistola, cum figuris. G. IX. 601.

Falconerii (Ostani) Inscriptiones Athleticae nuper repertae, editae et notis illustratae.

- Illustratae, quibus accesserunt aliae ex Africanis marmoribus recens descriptae, cum figuris. G. VIII. 2290.
- Falconerii (Ocellanii)* de numo Apamensi, Deucalionei diluuii typum exhibente, dissertatio, cum figuris. G. X. 672.
- — de Pyramide C. Cestii Epulonis Dissertatio, cum figur. R. IV. 1461.
- — ad Carolum Datum Epistola de Latere ex aedificii veteris rudibus cruto, quum paries ad instaurandam Panthei porticum A. 1661. dirueretur, cum figur. R. IV. 1483.
- Faldae (Io. Bapt.)* nouissima et accuratissima Romae Veteris et Nouae tabula Topographica, cum descriptione. R. IV. ibid.
- de Fauentia (Purperini)* ad Kalendarium Romanum Amiterni effossum minutula commentaria. S. III. 865.
- Fanni (Luui)* de antiquitatibus urbis Romae libri V. S. I. 173.
- Fazoldi (Ioannis)* Graecorum Veterum ΙΕΡΟΛΟΓΙΑ hoc est de plurimis Graecorum Gentilium antiquitatibus, ritibusque sacris: imprimis de festis diebus, Sacerdotibus, Templis et Aris: de Ludis item ac certaminibus, dissertatio. G. VII. 521.
- Férbii (Euerardi)* Antiquitatum Homericarum libri IV. in quibus ferme omnes eorum temporum per Graeciam ritus, ceremoniae ac mores, tam in Sacris quam in Profanis, exponuntur et illustrantur. G. VI. 1711.
- Ferrarius (Franciscus Bernardinus)* de Veterum Acclamationibus, et Plausu, Libri septem. R. VI. 1.
- Ferrarii (Ocelliani)* de Origine Romanorum Liber. R. I. 1.
- Ferrarii (Ocellanii)* de Re Vestiarum Libri VII. auctiores et emendatiores adiectis Iconibus, quibus res tota oculis subiicitur. R. VI. 605.
- — Analecta de Re Vestiarum, siue exercitationes ad Alb. Rubenii Commentarium de Re Vestiarum, et Lato Clauo, cum figuris. R. VI. 1033.
- — Dissertatio de Veterum Lucernis Sepulcralibus. R. XII. 293.
- — de Pantomimis dissertatio. S. II. 677.
- — de balneis dissertatio. P. III. 295.
- — de gladiatoribus dissertatio. P. III. 313.
- Ferri (Antonii)* apparatus statuarum in destructis Cumis inuentarum. I. IX. IV. 5.
- Fontanini (Iusti)* de antiquitatibus Hortae Coloniae Etruscorum libri duo. I. VIII. III. N. 3.
- Frekeri (Marquardi)* Decisionum Arcopagiticarum Sylula. G. V. 2133.
- — Cecropistromachia Antiqua duelli Gladiatorii. Sculptura in Sardonyche exposita, cum notis *Henrici Guntheri Thulemarii*. R. IX. 1145.

- Freheri (Marquardi)* de Re Monetaria Veterum Romanorum, et hodierni apud Germanos Imperii, Libri duo, cum numismatibus. R. XI. 1396.
- Freinsheimii (Ioannis)* Dissertatiuncula de Calidae Potu. G. IX. 493.
- Fresne (Raphaelis Tricheti du)* Epistola de Charondae effigie in Catanensi numo expressa, apud Petrum Seguinum in numo argenteo. G. X. 569.
- Frontini (Sexti Iulii)* de Aquaeductibus Urbis Romae Commentarius, cum notis et emendationibus Rob. Keuchelii. R. IV. 1625.

- G.** (*A.*) de armis Romanis libri duo. P. I. 1205.
- Garuffii (Iosephi Malatestae)* lucerna lapidaria Flaminia et Ariminensis. I. VII. II. 9.
- Gassendi (Petri)* Kalendarium Romanum compendiose expositum. R. VIII. 139.
- Gaurici (Pomponii)* de Sculptura, siue Statuaria liber. G. IX. 725.
- Gazae (Theodori)* de mensibus Atticis liber ex interpretatione *Ioannis Petrelli*. G. IX. 977.
- Gentilis (Alberici)* de Auctoribus et Spectatoribus Fabularum non notandis disputatio. G. VIII. 1626.
- Gentilis (Scipionis)* disputationum illustrium siue de iure publico P. R. liber. P. I. 1125.
- Gerbeltii (Nicolai)* in Graeciae Mich. Sophiani descriptionem explicatio, in qua docetur, quem fructum, quamque voluptatem allatura sit haec pictura Studiosis, si diligenter eam cum Historicorum, Poetarum, Geographorumque scriptis contulerint. Eiusdem de situ, nominibus et Regionibus Graeciae, celebrium Urbium descriptio, etc. figuris aeneis elegantissimo artificio a Iohanne Gocree delineata. G. IV. (I.)
- Gorii (Ant. Franc.)* descriptio monumenti siue Columbarii libertorum et feruorum Liuiae Augustae et Caesarum Romae detecti in via Appia A. 1726. tabulis XX. aere incisus illustrati. Adiectis notis V. C. *Ant. Mar. Saluini*. P. III. 1.
- de Gozze (Gauges)* de inscriptione columnae rostratae olim in foro Romano Dissertatio. I. IX. VIII. 15.
- Grasseri (Iacobi)* antiquitates Nemaufenses. S. I. 1059.
- Grenii (Georgii)* de rusticatione Romanorum et villarum structura. S. I. 681.
- Gronouii (Ioannis Frideric)* de Museo Alexandrino exercitationes Academicæ, habitae anno MDCLXVII. post caniculares ferias, ab filio eius exceptae; et nunc primum editae. G. VIII. 2738.
- Gronouii (Iac.)* Effigies Virorum ac Foeminarum illustrium, quibus in Graecis aut Latinis monumentis aliqua memoriae pars datur, et in quocunque

Orbis Terrarum spatio ob historiam, vel res gestas, vel inuenta, vel locis nomina data, ac Doctrinam meruerunt cognosci; *Item variarum regionum miranda, quae celebrata apud antiquos, saxisque et acre expressa occurrunt, omnia ex veris sincerisque documentis petita, et pro serie temporum disposita;* Adiecta breui descriptione singulorum, quae aut in eorum vita, aut in horum proprietate spectabilia percipi et intelligi refert, vbi variis occasionibus numi, lapides, inscriptiones, etiam auctorum loca explicantur. Volumen I. continet *Memorabilia temporis mythici, quod Troiano bello terminatur.* Vol. II. *Memorabilia primorum verae historiae saeculorum.* Vol. III. *Memorabilia verae Historiae post Alexandrum Magnum.* G. I—III.

— — Marmorea Basis colossi Tiberio Caesari erecti ob ciuitates Asiae restitutas post horrendos terrae tremores. Cuius colossi fides a *Ioanne Meursio* oppugnata defenditur, tantum non oculis exhibetur et venusta proponitur. Tempus, numerus et nomina ciuitatum restitutarum vbique falsus et varius ab recentibus Commentatoribus traditur; verus et certus ex Marmorea Basi publico instrumento feliciter probatur. *Ad Serenissimum ac Reuerendissimum Principem Franciscum Mariam Medicum, etc.* Primus trans Alpes vulgavit, reuocauit, notis et obseruationibus illustrauit *Laurentius Theodorus Gronouius*, cum figuris. G. VII. 433.

Gruchii (Nicolai) de Comitibus Romanorum Libri tres. R. I. 531.

— — responsio ad binas *Caroli Sigonii* reprehensiones. Vnam de binis Magistratuum Comitibus: Alteram de Lege Curiata. R. I. 709.

— — ad posteriorem *Caroli Sigonii* de binis Magistratuum Comitibus, et de lege Curiata disputationem refutatio. R. I. 755.

Guilielmi (Lini) de magistratibus Reip. Romanae, cum in libertatae vrbs fuit. P. III. 965.

Guirani (Gaillardii) explicatio duorum vetustorum Numismatum Nemaufensium ex aere. S. I. 1009.

Gutherii (Iacobi) de veteri Iure Pontificio Urbis Romae Libri IV. cum figuris aeneis. R. V. 1.

— — de Iure Manium, seu de ritu, more, et Legibus prisca Funeris, Libri tres, cum figuris. R. XII. 1077.

— — Choartius Maior, vel de Orbitate toleranda, ad A. Robertum, Praefatio. R. XII. 1237.

Gyllii (Petri) de Bosporo Thracico Libri III. G. V. 3087.

— — de Topographia Constantinopoleos et de illius Antiquitatibus Libri IV. G. IV. 3219.

Gyraldi (Lilii Gregorii) de Comoedia, eiusque apparatu omni et partibus commentarius. G. VIII. 1474.

Hagueloni (Petri) Calendarium trilingue, seu de mensibus Hebraeorum, Graecorum, et Romanorum, dialogus, ex optimis quibusque Auctoribus collectus. G. IX. 1017.

Hannckenii (Phil. Ludov.) de cura domestica Romanorum Dissertaciones IV. S. I. 1237.

Hansenii (Jo. Bapt.) de Iure Iurando veterum Liber. R. V. 797.

Helladii (Bisantinoi) Chrestomathia, cum interpretatione Latina et Notis *Ioannis Meursii*. G. X. 949.

Helleri (Ioannis Iacobi) Exercitatio de Deo Ignoto Atheniensium. G. VIII. 221.

Hendreich (Petri) Massilia, eius situs, administratio, respublica, leges, instituta, religio, studia, militia, etc. G. VI. 2939.

Heraclidæ (Pontici) de Politis Graecorum libellus, cum interpretatione Latina *Nicolai Cragii*. G. VI. 2819.

Holstenii (Lucae) Epistola ad Franciscum Cardinalem Barberinum de Fulcris, seu Verubus Dianae Ephesiae simulacro appositis, cum figuris. G. VII. 393.

— — de Milliaro aureo, error popularis, quem omnes fere Antiquarii errant, ab eodem explosus. R. IV. 1805.

— — Commentariolus in veterem Picturam Nymphaeum referentem, vbi Typus veteris Nymphaei appositus est. R. IV. 1797.

— — Dissertatio de Pila Staffilari. R. IV. 1083.

— — epistola de marmore Patauino ad Ioannem Rhodium. S. I. 583.

Hotomannus (Franciscus) de Formulis Antiquis. R. II. 1909.

— — de Magistratibus Romanorum, eorumque Institutione. R. II. 1867.

— — de Veteri Ritu Nupiarum, obseruatio. R. VIII. 1107.

— — de Senatu et insignibus aliquot Senatus Consultis. R. II. 1891.

— — de Sponsalibus, de Veteri Ritu Nupiarum et Iure Matrimoniorum, item de Spuriis et Legitimatione. R. VIII. 1147.

Hygini Gromatici, Polybii Megapolitani, de Castris Romanis, quae exstant, cum Notis et animaduersionibus *Ratbodi Hermanni Schelii*, cum figuris. R. X. 999.

Iacotii (Desiderii) de Philosophorum doctrina libellus. G. X. 349.

Imperatores Romani et Constantinopolitani, a C. Iulio Caesare vsque ad Constantinum Porphyrogenetum, aere expressi in vno folio. R. I. 473.

Ionstoni (Ioannis) de Annis et Mensibus. R. VIII. 199.

Ionstoni (Ioannis) Fastorum liber, siue Hemerologion rerum memorabilium quolibet Anni die actarum, R. VIII. 229.

Iouberti (Laurentii) de gymnasiis et generibus exercitiorum apud veteres liber. S. I. 333.

— — de balneis antiquorum. S. I. 373.

Iouii (Paulli) de romanis piscibus libellus. S. I. 837.

K*alendarium* Verus Romanum, e marmore descriptum in Aedibus Massaeorum ad Agrippinam, in tabula marmorea superne fracta. R. VIII. 1.

— — Fragmentum, quod visitur in Aedibus Capranicorum. R. VIII. 29.

— — aliud vetus Kalendarium, quod in Libris Antiquis praefigitur factis Ouidii. R. VIII. 89.

— — Romanum sub Imp. Constantio, Constantini Magni filio, circa annum Christi CCCLIV. compositum, et Valentino cuidam dedicatum. R. VIII. 95.

Kobierzykii (Stanislai) de Luxu Romanorum commentarius. R. VIII. 1251.

L*abbe (Philippi)* Descriptio Consulum ex quo primum ordinati sunt: siue in regri Fasti Consulares, quos Idatianos docti Viri haectenus appellarunt: ex Codice MS. Bibliothecae Collegii Claromontani Parisiensis Societatis Iesu. R. XI. 241.

Lalamantius (Ioannes) de Anno Romano. R. VIII. 259.

— — Dissertationes tres, I. De Tempore et eius partibus, II. De anno Macedonum, seu Graecorum, III. de Anno Attico, rara et exquisita rerum scitu dignissimarum cognitione, ac diuersi generis Auctorum explanatione refertae. G. IX. 1041.

Lambecii (Petri) notae in Kalendarium vetus. R. VIII. 103.

Lanzius (Wilhelmus) de Veter. Anno Romanorum. R. VIII. 397.

Lanzonii (Iosephi) de coronis et vnguentis in antiquorum conuiujs exercitatio ex Italico Latine versa ab Hieronym. Baruffaldo, qui notas addidit. S. III. 669.

— — de luctu mortuali veterum aduersaria. S. III. 781.

Latii Notae et Exacta Chorographia, siue territorii Romani, iuxta Vet. et Nov. situm parallela nominum comparatione elaborata. R. II. 1409.

Latini (Latini) Obseruationes in *Carolus Sigonium* de Antiquo Iure Ciuium Romanorum. R. I. in Praefatione.

— — Obseruationes in *Nicol. Gruchium* de Comitibus Romanorum. R. I. in Praefatione.

- Latini (Latini)* de Antiquo Jure Italiae. R. II. in Praefatione.
- Laurenbergii (Ioannis)* enarratio Graeciae antiquae, tabulis Geographicis et notis emendatae ac exornatae. G. IV. 1.
- Laurentii (Iosephi)* de Adulteris, ac Meretricibus tractatio. G. VIII. 1402.
- — de Agyrtis, Histriionibus, Acclamationibus, et Osculis inuestigatio. G. VIII. 2434.
- — de Annis, Mensibus, Diebus, Horis etc. tractatio. G. IX. 1269.
- — Opuscula de Conuiujs, Hospitalitate, Tesseris et Strenis. G. IX. 161.
- — de Funeribus Antiquorum Tractatus: in quo ritus funebres ante Rogum, in Rogo, et post Rogum explicantur ac illustrantur. G. XI. 1164.
- — de Natalitijs, Conuiujsque, quae in iisdem agitabantur, exercitatio. G. VIII. 1330.
- — de Praeconibus, Citharoedis, Fistulis, ac Tintinnabulis collectio. G. VIII. 1459.
- — de varietate Nauium schediasma. G. XI. 789.
- — de Prandio et Coena Veterum, ac de alijs ad eadem spectantibus Miscellanea. G. IV. 285.
- — de Professoribus, Oratoribus, Nomenclatoribus et Litteris collectio. G. X. 1161.
- — Disquisitio de Rebuspublicis, Suffragijs, Concilijs, Accusationibus, Tormentis, etc. Veterum. G. VI. 3651.
- — de Sponsalibus et Nuptijs Antiquorum libellus. G. VIII. 1330.
- — Varia Sacra Gentilium, in quibus de eorum Religione, Dijs, Templis, Sacrificijs, Festis, Atylis, etc. agitur. G. VII. (133.)
- — de Re Vestiaria Syntagma. G. IX. 921.
- Lazii (Wolfgangi)* Graeciae Antiquae *varijs numismatibus* illustratae Libri II. G. VI. 3419.
- Leges siue Constitutiones Imperiales* de Aquae ductibus tam Romae veteris quam nouae, Urbis scilicet Constantinopolitanae, cum Notis. R. IV. 1671.
- Leonis (Ambrosii)* antiquitatum nec non historiarum vrbis ac agri Nolae descriptio. I. IX. IV. 7.
- Liceti (Fortunati)* de marmore Patauino dissertatio. S. I. 582.
- Ligorii (Pyrrhi)* de vehiculis antiquorum diatriba excerpta ex libris eius de familijs Romanis. P. V. 1503.
- Lipenii (Martini)* Strenarum Historia, a prima origine, per diuersas Regum, Consulum, et Imperatorum Romanorum, nec non Episcoporum aetates, ad nostra vsque tempora. R. XII. 405.

Lipſii (Juſti) de Amphitheatro liber, in quo forma ipſa loci expreſſa, et ratio ſpectandi, cum figuris. R. IX. 1269.

— — Eiuſdem de Amphitheatris quae extra Romam Libellus, in quo formae eorum aliquot et Typi. R. IX. 1319.

— — Saturnalium Sermonum Libri duo, qui de Gladiatoribus, cum figuris. R. IX. 1161.

— — de Veſta et Veſtalibus Syntagma, cum figuris et Numiſmatibus. R. V. 619.

Loffredi (Ferrantis) antiquitates Puteorum. I. IX. IV. I.

a Loon (Wilhelmi) Eleutheria, ſiue de manumiffione ſeruorum apud Romanos Libri IV. P. III. 355.

Maderi (Ioachimi Ioannis) de Coronis, Nuptiarum praefertim, facris et profanis Libellus. R. VIII. 1403.

Maffei (Scipionis) de Amphitheatro ac praecipue de Veronenſi libri II. P. V. I.

— — de amphitheatris Galliae epiftola ad Ioannem Polenum, reddita latine interprete Petro Facciolo. P. V. 313.

— — de antiquis Galliae theatris epiftola ad Bernardinum Zendrinum, reddita latine interprete Petro Facciolo. P. V. 365.

Magii (Hieronymi) de tintinnabulis liber cum commentario Franc. Swertii. S. II. 1157.

— — de equuleo cum notis Goth. Iungermanni. S. II. 1201.

Maioragii (M. Antonii) de ſenatu Romano libellus. P. I. 675.

Manutius (Paullus) de Ciuitate Romana. R. I. 1.

— — de Comitibus Romanorum. R. I. 477.

— — de Legibus Romanis. R. II. 1022.

— — Liber de Senatu Romano. R. I. 894.

Manutius (Aluus) de Caelatura et Pictura Veterum. G. IX. 803.

— — de Tibiis Veterum. R. VI. 1209.

— — Diſſertatio de Toga Romanorum. R. VI. 1185.

— — de Tunica Romanorum. R. VI. 1203.

— — de Reatina vrbe, agroque Sabinaque gente. S. I. 773.

— — de aquis in vrbem Romam olim influentibus. S. I. 785.

— — de ratione intercalandi. S. I. 793.

— — de accumbendi et comedendi ratione. S. I. 799.

— — de conuiuio tempeſtiu ſeu intempeſtiu. S. I. 801.

— — de auſpiciis. S. I. 805.

— — de trabea. S. I. 811.

- Manutius (Aldus)* de subfelliis. S. I. 813.
 — — de signo et statua. S. I. 815.
 — — de parma, clypeo, scuto, pelta, ancile. S. I. 817.
 — — de primipilo. S. I. 824.
 — — de drachmis. S. I. 831.
 — — de sestertiis. S. I. 837.
Mariscottus (Agesilaus) de Personis, et Laruis, earumque apud veteres vsu, et origine, Syntagmation. R. IX. 1097.
Martiani (Bartholomaei) Urbis Romae Topographia, cum notis ineditis *Fulvii Ursini*, et *Iconibus Urbis, Romuli, Lupae, aedificiorum celebrium, Pontis Caestii, et Castris Praetorii*. R. III. 53.
Comitis Marcelli (Ludov. Ferdinand.) epistola de ponte Imper. Traiani supra Danubium. S. II. 958.
Martini (Emanuelis) de theatro Saguntino epistola ad Anton. Felicem Zondarium. P. V. 389.
Mazochii (Alexii Symmachii) in mutilum Campani amphitheatri titulum aliasque nonnullas Campanas inscriptiones commentarius. P. V. 485.
Menestrier (Claudii Francisci) de colo Mayerano epistola ad Marcum Mayerum ex gallico latine versa. S. III. 937.
Menetreeii (Claudii) Symbolicae Dianae Ephesiae Statuae expositio, multis novis additionibus, *numis et monumentis antiquis* illustrata. G. VII. 357.
Mercurialis (Hieronymi) de Potionibus ac Edulis antiquorum Mantissa. G. IX. 465.
 — — de arte gymnastica libri sex. P. III. 445.
Merulae (Paulli) de legibus Romanorum opus posthumum. P. I. 1.
 — — de comitiis Romanorum opus posthumum. P. I. 237.
Meursii (Ioannis) Aeschylus, Sophocles, Euripides, siue de Tragoediis eorum, libri tres; *nunc ex ipsius Auctoris chirographo aucti*. G. X. 393.
 — — Archontes Athenienses, siue de iis, qui Athenis summum istum Magistratum obierunt, libri quatuor, *nunc ex ipsius Auctoris chirographo aucti*. G. IV. 1141.
 — — Areopagus, siue de Senatu Areopagitico, liber singularis, *nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus*. G. V. 2065.
 — — Athenae Atticae, siue de praecipuis Athenarum antiquitatibus Libri III. *nunc ex ipsius Auctoris chirographo aucti*. G. IV. 817.
 — — Bibliotheca Attica, siue de antiquis Atticis scriptoribus, eorumque item operibus, libri IX. *ex chirographo Auctoris nunc primum editi*. G. X. 1393.

- Meursii (Ioannis) Fortuna Attica, siue de Athenarum origine, incremento, magnitudine, potentia, gloria, vario statu, decremento, et occalu, liber singularis, nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus. G. V. 1677.*
- — Atticarum Lectioinum libri IV. in quibus antiquitates plurimae proferuntur, *nunc ex ipsius Auctoris chirographo aucti. G. V. 1757.*
- — de Populis, et Pagis Atticae, liber singularis, in quo antiquitates Atticae plurimae, *cum supplementis Auctoris, et Iacobi Sponii. G. IV. 673.*
- — Regnum Atticum, siue de Regibus Atheniensium, eorumque rebus gestis, libri III. *nunc ex ipsius Auctoris chirographo aucti. G. IV. 1017.*
- — Themis Attica, siue de Legibus Atticis, libri II. G. V. 1945.
- — Bibliothecae Graecae libri tres, *ex chirographo Auctoris nunc primum editi. G. X. 1181.*
- — Cecropia, siue de Athenarum arce, et eiusdem antiquitatibus, liber singularis, *nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus. G. IV. 905.*
- — Ceramicus geminus, siue de Ceramicis Atheniensium vtriusque antiquitatibus liber singularis. G. IV. 957.
- — Denarius Pythagoricus, siue de numerorum, vsque ad Denarium, qualitate, ac nominibus, secundum Pythagoricos, liber singularis. G. IX. 1329.
- — Dionysius, siue de Auctoribus istius nominis, eorumque scriptis, liber singularis, *et nunc primum ex chirographo Auctoris editus, G. X. 77.*
- — Eleusinia, siue de Cereris Eleusinae sacro, ac festo, liber singularis, *nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus. G. VII. 109.*
- — Graecia Feriata, siue de Festis Graecorum, libri VI. *cum notis et marmore ταρχαδασιων. cum figuris. G. VII. 701.*
- — de Funere liber singularis, in quo Graeci et Romani ritus. G. XI. 1073.
- — de Heraclide, aliisque eius nominis, et eorum operibus, dissertatio, *nunc primum ex chirographo Auctoris edita. G. X. 605.*
- — Miscellanea Laconica, siue variarum Antiquitatum Laconicarum libri IV. G. V. 2281.
- — de Regno Laconico liber singularis. G. V. 2209.
- — de Ludis Graecorum liber singularis, *cum supplementis Claudii Salmasii. G. VII. 941.*
- — de Luxu Romanorum. R. VIII. 1215.
- — Orchestra, siue de Saltationibus Veterum, liber singularis. G. VIII. 1234.

- Meursii (Io.)* Panathenaea, siue de Mineruae illo gemino festo liber singularis, *nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus.* G. VII. 77.
- — Piraeus, siue de Piraeo, Atheniensium portu celeberrimo, et eiusdem antiquitatibus liber singularis. G. V. 1929.
- — Pifistratus, siue de eius Vita, et Tyrannide, liber singularis, *nunc ex ipsius Auctoris chirographo Auctus.* G. V. 1397.
- — de Puerperio Syntagma. G. VIII. 1417.
- — Solon, siue de eius Vita, Legibus, Di&is, atque Scriptis, liber singularis, *nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus.* G. V. 1993.
- — Theophrastus, siue de illius libris, qui iniuria temporis interciderunt, liber singularis. G. X. 621.
- — Lectiones Theophrasteae, in quibus eorum librorum, qui supersunt, loca aliquot emendantur. G. X. 647.
- — Theseus, siue de eius vita, rebusque praeclarissime gestis, liber singularis. G. X. 465.
- Meursii F. (Ioannis)* Collectanea de Tibiis. G. VIII. 2450.
- Meibomii (Ioannis Henrici)* de Cereuisiis Veterum, potibusque et ebriamini-
bus extra vinum aliis commentarius. G. IX. 537.
- Meibomii (Marci)* de Fabrica Triremium liber, cum figuris, R. XII. 553.
- Minianae (Io. Emm.)* de theatro Saguntino dialogus, nunc primum editus. P.
V. 401.
- — de circi antiquitate et eius structura dialogus nunc primum editus.
P. V. 445.
- Minutoli (Iulii)* dissertatio de vrbs Romae origine et fundatione. S. I. 1.
- — de vrbs Romae incremento et casu. S. I. 25.
- — de vrbs Romae topographia. S. I. 41.
- — de Romanorum domibus. S. I. 71.
- — de Romanorum templis. S. I. 100.
- — de Romanorum sepulcris. S. I. 126.
- — de Romanorum aedificiis iudicialibus. S. I. 147.
- Modii (Francisci)* de Triumphis, Ludis, et Spectaculis Veterum, libri duo.
G. XI. 961,
- le Moine (Stephani)* de Melanophoris epistola. P. II. 585.
- Molin. (Laur. Io.)* de clauibus veterum dissertatio. S. III. 789.
- Morellii (Guiljelmi)* de Veterum Philosophorum origine, successione, aetate
et doctrina; tabula compendiosa, cum *Hieronymi Wolfii* annotationibus.
G. X. 293.

- Morestelli (Petri)* Alypius, siue de priscorum Romanorum Feriis liber. R. VIII. 789.
- — Philomusus, siue de triplici Anno Romanorum, Mensibus eorumque partibus, deque Die Ciuili, et diuersitate Dierum, libri quinque. R. VIII. 733.
- — Pompa feralis, siue Iusta Funebria Veterum, libri decem, R. XII. 1354.
- Musonii (Philosophi)* opus de Luxu Graecorum, in quo de Heliuonibus, Bibacibus, Generibus Poculorum, Vino, Coronis quibus in conuiujs veteres utebantur, Vnguentis, Musicis Instrumentis, Bellariis, Saltationibus, Parasitis, Generibus Placentarum, ac Meretricibus insignibus, ab *Stephano Nigro* ex Athenaei Dipnosophisticis congestum. G. VIII. 2466.
- Nardini (Famiani)* Roma vetus, libri VII. ex Italica in Latinam Linguam translata a *Iacobo Tollio*, cum figuris et Numismatibus nitidissimis, vbi Latium, Campania, Samnium, et aliae Antiquit. ab *Alex. Donato* omiffae suppleuntur. R. IV. 8-7.
- Neocori (Ludolphi)* de Museo Alexandrino diatriba: nunc primum edita. G. VIII. 2766.
- Nicolai (Ioannis)* de ritu antiquo hodierno Bacchanaliorum commentatio. G. VII. 173.
- Ae Niedeck Matthaei Brouerii* de populorum veterum ac recentiorum adorationibus dissertatio. P. II. 905.
- Niderstedt (Buchardi)* Melita vetus et noua, Hephæstia Insula, Melita subterranea, etc. G. VI. 3007.
- Niphi (Augustini)* de Auguriis libri duo. R. V. 324.
- Noris (F. Henrici)* S. R. E. Cardinalis, Fasti Consulares Anonymi, quos ille e Codice Manuscripto Bibliothecae Caesareae depromsit et Dissertatione illustrauit. R. XI. 331.
- Noris (Henrici)* Epistola Consularis, in qua Collegia LXX. Consulium ab Anno Christianae Epochae XXIX. Imperii Tiberii Augusti decimoquinto vsque ad Annum CCXXXIX. Imperii Alexandri Seueri octauum, in vulgatis Fastis hactenus perperam descripta corriguntur, suppleuntur et illustrantur. R. XI. (404.)
- — de duobus numis Diocleriani et Licinii dissertatio duplex. S. I. 387.
- — de votis decennialibus Imperatorum ac Caesarum. S. 455.
- — Dissertationes Cenophia Pisana illustrantes. I. VIII. III. N. I.

- Opelii (Constantini)* siue *Io. Scheferi* de Fabricia Triremium Meibomiana, Epistola perbreuis ad Amicum. R. XII. 681.
- Origenis PHILOSOPHYMENOΩN* fragmentum: quod ex Bibliotheca Medicea descripsit, ac notis illustrauit *Iacobus Gronouius*, Graece et Latine. G. X. 285.
- Ortelii (Abrahami)* Deorum Dearumque capita, ex antiquis numismatibus collecta: Historica narratione illustrata a *Francisco Swertio*, cum figuris. G. VII. (253.)
- Osfandri (Ioannis Adami)* de Afylis Gentilium dissertatio. G. VI. 2835.
- Paëti (Lucae)* de Mensuris et Ponderibus Romanis, et Graecis, cum his quae hodie Romae sunt collatis, libri quinque. R. XI. 1608.
- Pancirolli (Guid.)* de Corporibus Artificum. R. III. 17.
- — de Magistratibus Municipalibus. R. III. (47.)
- — Notitia dignitatum vtriusque Imperii, Orientis scilicet et Occidentis, ultra Arcadii Honorique tempora, et in eam *G. Panciroli* Commentarium, cum figuris elegantiss. a *Io. Goeree* delineatis. R. VII. 1309.
- — Descriptio Urbis Romae. R. III. 317.
- — de Quatuordecim Regionibus Urbis Romae, earundemque aedificiis, tam publicis quam priuatis. R. III. 321.
- Paminius (Omphrius)* de Antiquis Romanorum Nominibus. R. II. 1989.
- — de Ciuitate Romana. R. I. 192.
- — Imperium Romanum. R. I. 243.
- — de Ludis Circensibus libri II. quibus vniuersa fere Romanorum Veterum sacra ritusque declarantur, ac figuris aeneis illustrantur, cum notis *Io. Argoti*, et Additamento *Nicolai Pinelli*. R. IX. 1.
- — de Ludis Secularibus liber. R. IX. 1061.
- — Commentarius de Triumpho, cum notis *Maderi* et aliorum, cum figuris, Numismatibus, etc. R. XI. 1336
- — Descriptio Urbis Romae. R. III. 203.
- Patini (Caroli)* de numismate antiquo Augusti et Platonis, Epistola cum figuris. G. IX. 1598.
- — in tres inscriptiones graecas commentarius. P. II. 1041.
- — in antiquum monumentum Marcellinae commentarius. P. II. 1089
- — in antiquum cenotaphium Marci Artorii commentarius. P. II. 1133.
- Patricii (Francisci)* res militaris Romana, ex Italica Lingua in Latinam versa a *Ludolpho Neocero*, cum figuris. R. X. 821.
- Peregrini (Camilli)* Dissertationes de Campania felice. I. IX. II. N. 2.

- Perionii (Ioachimi)* de Magistratibus Graecorum et Romanorum, libri tres. G. VI. 2755.
- Perrelli (Ioannis)* de ratione Lunae epactarum, et mensis intercalarii Com-
mentariolus. G. IX. 1009.
- Petavii (Dionysii)* Kalendarium Vetus Romanum, cum ortu occasuque stella-
rum. R. VIII. 125.
- — de Veteri Anno Romanorum. R. VIII. 325.
- Petavii (Paulli)* antiquariae supellectilis portiuacula. S. II. 997.
- — veterum numerum γνώρισμα. S. II. 1026.
- Petiti (Samuelii)* de Anno Attico, Eclogae Chronologicae. G. IX. 1109.
- — Eclogae Chronologicae de Anno et periodo Veterum Romanorum.
R. VIII. 371.
- Philo (Byzantius)* de septem orbis spectaculis, Graece, cum notis et interpre-
tatione Latina Leonis Allatii. G. VIII. 2624.
- Philostratus* de Pictura. G. IX. 807.
- Phlegontis Tralliani* de rebus mirabilibus liber Graece, cum interpretatione
Latina Guilielmi Xylandri, ac recensione notisque Ioannis Meursii. G. VIII.
2690.
- — *Eiusdem* de Longaeuis libellus, Graece, cum interpretatione Lati-
na Guilielmi Xylandri, ac recensione notisque Ioannis Meursii. G. VIII.
2727.
- — de Olympiis fragmentum, cum Latina interpretatione et notis Ioan-
nis Meursii. G. IX. 1289.
- Pierius Valerianus (Io.)* de Fulminum Significationibus, cum figuris. R. V.
591.
- Pighii (Stephani)* Themis Dea, seu de lege diuina, vbi praeter alia reconditae
antiquitatis, multa de Horis. G. IX. 1137.
- — Mythologia ΕΙΣ ΤΑΣ ΩΡΑΣ, vel in anni partes, ex Symboli an-
tiqui cuiusdam toreumatis argentei, quod extat apud Reuer. Dominum
Antonium Perrenotum, Episcopum Atrebatensem, cum figuris. G. IX.
1185.
- — Fasti Magistratuum Romanorum ab Vrbe Condita ad tempora Diui
Vespasiani Augusti a *Stephano Vinando Pighio* suppletis Capitolinis Fragmen-
tis restituti. R. XI. 174.
- Pignorii (Laurentii)* Magnae Deum Matris Idaeae et Attidis initia, ex vetustis
monumentis eruta, cum figuris. G. VII. 505.

- Pignorii (Laurentii)* de feruis et eorum apud veteres ministeriis commentarius. P. III. 1125.
- — origines Patauinæ et Antenor. I. VI. III. N. 3.
- — epistola super antiquissimam picturam, quæ Romæ visitur, de ritu nuptiarum. I. VI. III. N. 4.
- Plutarchi* Quaestiones Romanae, Gr. Lat. cum notis et Animaduersionibus *Guil. Xylandri* et *M. Z. Boxhornii*, cum figuris. R. V. 974.
- Plutarchi* Alexandrina Prouerbia Graeca, ex *Bibliotheca Medicea*, cum interpretatione Latina *Iacobi Grononii*, nondum antehac edita, extant in praefatione. G. X. 6.
- Poggii (Franciscus)* de fortunæ varietate vrbis Romæ et de ruina eiusdem descriptio. S. I. 497.
- Popmae (Titii)* de operis seruorum liber. P. III. 1319.
- Porci (Leonhardi)* de re Pecuniaria antiquorum, ac de eorundem Ponderibus, Mensuris, stipendiis militaribus, etc. libri duo. G. IX. 143.
- Posselli (Guilielmi)* tractatus de Republica, seu Magistratibus Atheniensium. G. V. 1305.
- — de Etruriæ regionibus, originibus, institutis, religione ac moribus commentatio. I. VIII. I. N. 1.
- Potteri (Ioannis)* Archaeologia Graeca, siue Antiquitatum Graeciae Corpus absolutissimum, ex Anglico in Latinum versum: nunc iterum ab Auctore ipso recognitum, emendatum, ac fere dimidia parte auctum; cum peculiari ac proprio Indice, cum figuris aeneis. G. XII.
- Praenotii (Ael.)* de magistratibus populi Romani commentarius. S. III. 1041.
- Prisciani* Caesarensis, *Rhémni Fannii*, *Bedae* Angli, *Vclusi* Meriani, *Balbi* ad Celsum. Libri de Numis, Ponderibus, Mensuris, Numeris, eorumque Notis, et de vetere computandi per digitos ratione, ab *Elia Vineto Santone* emendati, vt et a *Io. Friderico Gronouio*. R. XI. 1675.
- Prosperi (Tironis)* Aquitani Chronicon integrum, ab Adamo ad Romanam captam a *Genferico Wand. Rege*, in duas partes tributum. Opera et studio *Philippe Labbe*. R. XI. 269.
- Puteani (Ericii)* de Biffexto liber, noua temporis Facula, qua Intercalandi arca, haectenus obscura, illustrantur. R. VIII. 419.
- — Reliquiae Coniuuii prisci; tum ritus alii et Censurae, cum figuris. R. XII. 133.
- — de Iure Iurando Antiquorum Schediasma, in quo de Puteali Libominis. R. V. 885.

Puteani (Ericii) de Nundinis Romanis: liber, noua Faſtorum velut Facula.
R. VIII. 641.

— — Olympiades, ſola manu, vt vere annis mundi reſpondent, computatae. G. IX. 1297.

— — de Stipendio Militari Romanorum Syntagma: quo modus eius, haecenus ignoratus, conſtituitur. R. X. 1490.

— — pecuniae romanae ratio facillimo ad noſtrum calculo reuocata. S. III. 1169.

Quenſtedii (Ioannis Andreae) de Sepultura veterum tractatus: ſiue de antiquis ritibus, ſepulchralibus Graecorum, Romanorum, Iudaeorum, et Chriſtianorum. G. XI. 1201.

Rabirius (Iunius) de Haſtarum et Auctionum origine et ratione. R. III. (17.)
Rami (Petri) liber de Militia C. I. Caefaris. R. X. 1532.

Raynaudi (Theophili) Tractatus de Pileo, ceterisque capitis Tegminibus, tam Sacris quam profanis. R. VI. 1213.

de Rebatu (Franciſci) delineatio Dianae Arelatenſis. S. I. 593.

Reniſii (Thomae) marmoris Patauini inſcripti obſcure interpretatio. S. I. 565.

Relandi (Adriani) diſſertatio de diis Cabiris. P. IV. 329.

Rigaltii (Nicolai) Iſmaelis Bullialdi et Henrici Valeſii Obſeruaciones de populis fundis. R. II. 1925.

Robortellus (Franciſcus) de Cognominibus, et Appellationibus Imp. R. VII. 1140.

— — de Gradibus Honorum, et Magiſtratum Rom. R. III. (43.)

— — de Iudiciis, et omni Conſuetudine cauſas agendi apud Romanos. R. III. (11.)

— — Laconici ſeu Sudationis, quae adhuc viſitur in Ruina Balnerum Piſanae Vrbiſ, explicatio. R. XII. 381.

— — I. de Legionibus Romanorum ex Dione lib. LV. II. de Commodis, Praemiis, et Donis Militaribus. III. de Poenis Militum, et Ignominis. R. X. 1468.

— — de Magiſtratibus Imp. R. III. (37.)

— — de Menſum Appellatione ex nominibus Imp. R. VIII. 305.

— — de Prouinciis Romanorum, et eorum diſtributione atque adminiſtratione. R. III. (1.)

Rochae (Angeli) de campanis commentarius. S. II. 1233.

Romae Antiquae Vrbiſ Imago accuratiſſima ex vetuſtis monumentis, ex veſti-
giis

- giis videlicet aedificior. moenium ruinis, fide numismatum, monumentis aeneis, plumbeis, saxeis, figlinisque collecta, veter. denique auctorum fide confirmata in hac tabula redacta atque descripta a *Pyrrho Ligorio* Romano per XIV. Regiones, in quas Urbem diuisit Imp. Caesar Augustus, *Charta Topographica*, cum descript. R. I. (1.)
- Romae Urbis tam antiquae quam nouae* Descriptio Faciei variorum locorum, deformatae ab incomparabili in hac arte viro *Leuino Cruyllo Presb. Gandav.* in XV. Tabulis aeri incis. R. IV. *post Praesfat.*
- le Roy (Iacobi)* *Achates Tiberinus.* P. II. 365.
- Rubei (Octauii)* monumenta Brixiana, seu ciuitatis Brixiae antiquitates. I. IV. P. II. N. 4.
- Rubonii (Alberti)* Dissertatio de Gemma Tiberiana et Augustaea, cum figuris. R. XI. 1328.
- — de Natali Die Caesaris Augusti. R. XI. 1378.
- — de Numo Augusti, cuius Epigraphe, Asia Recepta, cum figuris. R. XI. 1366.
- — de Re Vestiararia, praecipue de Lato Clauo, libri duo, cum figuris. R. VI. 913.
- — de Urbibus Neocoris diatribe. R. XI. 1347.
- Sagittarii (Casparis)* de Ianuis Veterum, liber singularis. Accedunt ipsius auctoris Analecta, addendaque, suis locis inserta. R. VI. 417.
- Salmasii (Claudii)* de re militari Romanorum liber, opus posthumum. R. X. 1284.
- — duarum inscriptionum veterum explicatio, et ad Dosiadae aras, Simmiae Rhodii ouum, alas, securim, Theocriti fistulam notae. P. II. 608.
- Salomonis (H. F.)* de iudiciis et poenis Romanorum; item de officiis vitae ciuilibus Romanorum commentaria. S. III. 625.
- Sansonii (Nic.) Abbauillaci* Italiae, cum Insulis Sicilia, Sardinia et Corsica descriptio Geographica. R. II. 1378.
- — Romani Imperii orientis ac occidentis descriptio Geographica, 2 foliis. R. I. 344.
- Sarayne (Torcelli)* de ciuitatis Veronae origine et monumentis antiquis. I. IX. VII. 7.
- Sardi (Alexandri)* de Numis, in quo prisca Graecorum et Romanorum pecunia ad nostri aevi rationem redigitur. R. 1715.
- Sauoti (Ludonici)* Dissertationes de Numis Antiquis, in IV. partes diuisae. Ex Gallica in Latinam Linguam transtulit *Ludolphus Neocorus.* R. XI. 1832.

- Scaligeri (Iulii Caesaris)* de Comoedia et Tragoedia eiusque apparatu omni et partibus commentatio. G. VIII. 1494.
- — de Versibus Comicis tractatus. G. VIII. 1550.
- Scaligeri (Iosephi Iulii Caesaris F.)* de re numaria antiquorum dissertatio. Liber posthumus. Ex Bibliotheca Academiae Lugduno-Batauae. G. IX. 1493.
- — de Veteri Anno Romanorum. R. VIII. 307.
- Schefferi (Ioannis)* de varietate Nauium Dissertatio. G. XI. 769.
- — Agrippa Liberator, siue dissertatio de nouis Tabulis. R. VIII. 975.
- — de Antiquorum Torquibus Syntagma. R. XII. 901.
- — de militia nauali veterum libri IV. P. V. 745.
- — de re vehiculari veterum libri II. P. V. 1045.
- — in diatribam Pyrrhi Ligorii de vehiculis antiquorum notae. P. V. 1535.
- Schellii (Herm. Ratb.)* de Agmine Polybiano. R. X. 1256.
- — de Agmine Vespasiani. R. X. 1262.
- — de Cohortibus Legionis Antiquae, cum figuris. R. X. 1272.
- — de Custodia Castrorum. R. X. 1180.
- — de Frumento et Veste. R. X. 1216.
- — de Itinere. R. X. 1246.
- — de Praeda. R. X. 1228.
- — Dissertatio de Sacramentis. R. X. 1166.
- — de Die Stipendii. R. X. 1214.
- — de Stipendio Ductorum. R. X. 1208.
- — de Stipendio Equestri. R. X. 1204.
- — de Stipendio Militari. R. X. 1190.
- — de Telis Legionum. R. X. 1270.
- — de Tributo et Aerario. R. X. 1222.
- — de Victu Militari. R. X. 1238.
- Schoëtgenii (Christiani)* historia librariorum et bibliopolarum veteris et medii aevi, ex edit. auctiore, quae prodierat germanica lingua nunc primum latine reddita. P. III. 831.
- Schoockii (Martini)* Achaia Vetus, eius situs, antiquitas, respublica, reges, tyranni, leges, bellum etc. G. V. 2141.
- Schoit* Homericæ Apotheosis in antiquo lapide designatae noua explanatio. P. II. 293.
- Schubarrii (Georgii)* Enarratio parergica metamorphoseos Ouidianae de Diluuiio Deucalionis. G. X. 701.
- Seine (Peiri la)* Homeri Nepenthes, seu de abolendo lactu liber. G. XI. 1329.

- Senslebii (Andrae)* de Alea Veterum liber singularis. G. VII. 1121.
- Seruii (Petri)* antiquarum mulierum Romanarum nomina: praenomine eas insignitas. R. II. in Praefatione.
- — de Odoribus Differtatio Philologica. G. IX. 645.
- Serullii (Ioannis)* de mirandis antiquorum operibus opibusque libri III. S. I. 1125.
- Sextus Rufus* de Regionibus Urbis Romae, cum Emendationibus *Onuphrii Paninii*. R. III. 25.
- — de veteri Anno Romano Romuli et Numae Pomp. Antitheses. R. VIII. 81.
- — Commentarius in Fastos Kalendares Romanorum. R. VIII. 33.
- Siccama (Sibrandi Tetardi)* de Iudicio Centumviralis, Libri duo. R. II. 1824.
- Sigonius (Carolus)* de Antiquo Iure Civium Romanorum, cum additamentis ex editione Parisiensi 1572. R. I. 39. 1022.
- — de Antiquo Iure Italiae. R. II. 1398.
- — de Antiquo Iure Prouinciarum. R. II. 1528.
- — de Atheniensium temporibus liber. G. V. 1629.
- — de Binis Comitibus, et Lege Curiata, posterior cum Nic. Gruchio disputatio. R. I. 731.
- — de Iudiciis. R. II. 1684.
- — Lacedaemoniorum tempora. G. V. 1670.
- — de Lege Curiata Magistratum, et Imperatorum, et Iure eorum, liber ad Nicolaum Gruchium. R. I. 741.
- — de Nominibus Romanorum Liber. R. II. 1951.
- — de Republica Atheniensium libri IV. G. V. 1497.
- Snellii (Willebrordi R. F.)* de re Numaria, liber singularis. G. IX. 1549.
- Souterii (Danielis)* Palamedes, siue de tabula Luforia, Alea et variis ludis, libri tres. G. VII. 997.
- Spanhemii (Ezechielis)* de Numo Smyrnaeorum, seu de Vesta et Prytanibus Graecorum diatriba, *multo auctior*, cum figuris. R. V. 659.
- — Orbis Romanus, seu ad Constitutionem Imperatoris Antonini, de qua Vlpianus Leg. XVII. Dig. de statu hominum, Exercitationes duae. R. XI. 1.
- Sperlingii (Otthonis)* de Crepidis Veterum Diatriba. G. IX. 961.
- Sponii (Iacobi)* ignotorum atque obscurorum quorundam Deorum Arae, notis illustratae, cum quorundam Eruditorum Epistolis ad eandem rem pertinentibus. G. VII. 233.

Sponii (Iacobi) de Origine Strenarum Dissertatio epistolica, Historico moralis. G. IX. 205.

— — rei antiquariae selectae quaestiones in varias dissertationes distributae; nunc primum redditae latine interprete Petro Facciolo. P. IV. 309.

— — miscellanea eruditae antiquitatis. P. IV. 633.

Stephani Byzantini Grammatici de Dodone fragmentum, quo tota veterum doctrina et fabulatio de perantiquo oraculo isto continentur, cum Exercitationibus recognitis *Iacobi Gronouii*, cum figuris. G. VII. 269.

Stephani (Henrici) Dialogus, Dicaearchi sympractor, vel de Graecorum moribus, praesertimque Atheniensium, supplementum. G. XI. (53.)

Stephani (Ioachimi) de Iurisdictione veterum Graecorum liber. G. VI. 2675.

Streinius (Richardus) de Gentibus et Familiis Romanorum. R. VII. 1070.

Suarezii (Iosephi Mariae) de foraminibus lapidum in prisca aedificiis diatriba. S. I. 313.

Taffinus (Petrus) de Veterum Romanorum Anno saeculari, eiusque potissimum per Ludos Saeculares celebritate, eorumque Chronologia. R. VIII. 467.

Tholosanus (Georgius) de Nundinis et Mercatoribus. R. VIII. 697.

Thysii (Antonii) de Republica Atheniensium discursus politicus. G. V. 1361.

— — Collatio Legum Atheniensium et Romanarum. G. V. 1373.

Tomasini (Iacobi Philippi) Manus Aencae Cecropii Votum referentis dilucidatio, cum figuris. G. X. 657.

— — de Donariis Veterum ac Tabellis Votiuus, liber singularis, cum figuris. R. XII. 737.

— — de Tesscriis Hospitalitatis, liber singularis, in quo ius hospitii vniuersum, apud veteres potissimum, expenditur. Accedunt quaedam ex Antonio Augustino et Ioanne Chifletio ad maiorem illustrationem hinc inde inserta, cum figuris. G. IX. 213.

Trelicrius (Stephanus) de Iure Iurando. R. V. 869.

Triglandii (Iacobi) I. F. I. N. Coniectanea ad quaedam obscura fragmenti de Dodone loca. G. VII. 321.

Turnebi (Adriani) de Vino ac eius vsu et abusu libellus. G. IX. 517.

a Turre (Philippi) explicatio inscriptionis Lugdunensis de Taurobolio repectae A. C. 1704. S. III. 853.

— — dissertationes de Belleno, et aliis quibusdam Aquilciensium diis, ac de colonia Foro iulienfi. I. VI. IV. 6.

— — monumenta veteris Antii. I. VIII. IV. 7.

Turrigii (Franc. Mariae) Notae ad vetustissimam Vrſi Togati Ludi Pilae Vitreae inuentoris Inſcriptionem. R. XII. 389.

Vauchopii (Georgii) de magiſtratibus veter. populi Romani tractatus. S. III. 1001.

Velferi (Antonii) ad Hieronymum Fabrum de Zeta et Zetario, ſiue Diaeta et Diaetario epiſtola. P. III. 1311.

Venerii (Ioannis Antonii) de Oraculis et Diuinationibus Antiquorum, tractatus ſuccinctus et exquisitus. G. VII. 325.

Violae Vicetini (Petri) de veteri nouaque Romanorum temporum ratione Libellus. R. VIII. 165.

Victoris (P.) de Regionibus Vrſis Romae liber, cum Emendationibus Onuphrii Panuini. R. III. 27.

Vindingii (Eraſmi Paulli F.) Hellen, in quo ſingulorum antiquae Graeciae populorum incunabula, migrationes, coloniarum deductiones, et res praecipuae geſtae, vrſiumque et regnorum origines, mutationes, interitus, et Principum in iis ſucceſſiones, e Graecis praecipue ſcriptoribus, Hiſtoricis, Poetis, Geographis, Oratoribus et Grammaticis exponuntur. *Ex MS. Auctoris autographo nunc primum eduntur.* G. XI. 1

Valaterrani (Raphaelis) de magiſtratibus et ſacerdotibus Romanorum cum notis Petri Scriuerii. S. III. 945.

Vorſtii (Adolſi) Epiſtola de obitu *V. C. Ioannis Meurſii* ad filium eius *Iannem*, Iuuenem praetantiſſimum, vt et Epitaphia in eiusdem morte per *A. Buchellium* et *Nicolaum Heiſium*. G. X. 654.

Voffius (Iſaacus) de Antiquae Vrſis Romae Magnitudine, cum figuris. R. IV. 1497.

— — de Triremium et Liburnicarum conſtructione diſſertatio, cum figuris R. XII. 705.

Vrſati (Sertorii Eq) de notis Romanorum Commentarius. R. XI. (508.)

Vrſini (Fuluii) notae ad Kalend. Ruſticum Farnesianum. R. VIII. 19.

— — de Romanorum gentibus et Familiis. R. VII. 1143.

Vſſerii (Iacobi) de Macedonum et Aſianorum anno ſolari diſſertatio, cum Graecorum Aſtronomorum parapegmate, ad Macedonici et Iuliani anni rationes accommodato. G. IX. 1205.

Wouer (Ioannis a) de Polymathia tractatio: Integri operis de ſtudiis veterum ΑΠΟΨΠΑΣΜΑΤΙΟΝ, cum Praefatione Iacobi Thomafii; acceſſerunt praeterea Auctoris Vita et Elogia in Polymathiam, item tabellae ſynopticae. G. X. 985.

Zamoſcii (Ioannis Sarri) de Senatu Romano, libri duo. R. I. 951.

CAPVT IV.

De scriptoribus Generalibus antiquitatum
Christianarum.

Lexica antiquitatum ecclesiasticarum. 1. Syntagmata et Compendia de antiquitatibus ecclesiasticis. 2. De Romanae et Ecclesiarum Occidentalium ritibus scriptores. 3. De ritibus Ecclesiae graecae aliarumque Orientalium. 4. Scriptores de nominibus, vita et moribus veterum Christianorum. 5. De conuenientia rituum Christianorum cum Iudaicis atque Ethnicis. 6. Scriptores miscellanei antiquitatum Ecclesiasticarum. 7. Ritus Ecclesiastici descripti ordine temporis, quo obtinere coeperunt. 8. Per rituum diuersitatem communionis Ecclesiasticae vinculum haud solui. 9. Ritus externos omnes neuitquam esse improbandos vel negligendos. 10. Delineatio thesauri antiquitatum Ecclesiasticarum. 11.

I.

Praeter Centuriatores Magdeburgenses, Caesaremque Baronium et alios scriptores historiae Ecclesiasticae itemque eos, qui dogmatum Ecclesiasticorum historiam tradiderunt, vti prae ceteris nouissime fecit *Jacobus Basnagius* V. C. Ecclesiastes Roterodamensis in opere luculento edito Gallice A. 1699. Roterodami in Folio, Antiquitates Christianas varias persequuti sunt Alphabeti quidem ordine *Dominicus* et *Carolus Macri*, Melitenses, fratres, in Hierolexico cuius latine Romae 1677 in folio editi, et Venetiis 1712. 4. recusi epitomen Italica lingua Bononiae 1682. 4. vulgatam vidi. *Cangius* item in glossario utroque mediae Latinitatis et Graecitatis, qui passim illustrat bene multos mores, ritus, antiquitates et consuetudines veterum Christianorum, quod factum etiam est a *Ioan. Casp. Suicero* in Thesauro Ecclesiastico, siue Lexico graeco vocum Ecclesiasticarum, secunda vice Amstelod. 1728. excusso, et *Bernardo Bisso*, Monacho Benedictino, in Hierurgia, siue rei diuinae peractione Geneuae 1687. fol. 2 Voll. *Iosua* quoque *Arundius* Praesul Megapolitanus, primo iam capite memoratus Lexicon antiquitatum Ecclesiasticarum vulgavit Gryphiswaldiae A. 1669. 4. Eundem laborem subiere *Adamus Rechenbergius* in Hierolexico reali, Lipsi. 1714. 4. 2 Voll. *Io. Andr. Schmidius*, Abbas quondam Mariaeuallensis et Theologus in Academia Helmstädiensi celeberrimus, qui praeter tot alia scripta prouehendis iuuenum studiis

diis destinata, etiam vulgavit *Lexicon Antiquitatum Ecclesiasticarum minus*, Helmst. 1712. 8. quod autem ab eo in praefatione promissum fuit *Lexicon ecclesiasticum maius* lucem non vidit. *Adamus Eadmann Mirus* in *Lexico antiquitatum Ecclesiasticarum*, Germanice edito Budissae 1717. 8. *Ioannes Gotthfr. Hering* in *lexico compendiario ecclesiastico et haeresiologico*. Snebergae 1734. 8. euulgato. Non contemnada etiam, brevis licet, vocum Ecclesiasticarum enarratio Lexici more contexta, quae in *Ioan. Micraclii Syntagma* historiae ecclesiasticae iam quartum recuso Lipsiae 1679. 4. occurrit p. 453—469.

II. Systema veluti quoddam veterum Ecclesiasticorum rituum exhibent libri VIII. *Constitutionum Apostolicarum* sub falso *Clementis Romani* nomine pridem editarum, illustratarumque a Turriano et Cotelerio. Tum *Cyrilli Hierosolymitani Catecheses*, cum notis perspicuis et eruditis editae a *Thoma Mares.* Oxon. 1703. fol. et *Antonio Augusto Toutraeo*, Monacho in Gallia Benedictino e congregat. S. Mauri. Parisiis 1—20. fol. Ex recentibus Pontificiis primo loco memorandus *Ioan. Baptista Casalius*, cuius liber de veteribus sacris Christianorum ritibus Ecclesiae siue Orientalis siue Occidentalis prodit Romae A. 1644. 4. et 1647. fol. ac Hanouerae 1684. 4. cum libro de ritibus profanis Aegyptiorum et Romanorum. Hunc excipit *Thomas Maria Mamachus* in originum et antiquitatum christianarum libris XX. quorum Tomus primus prodit Romae 1749. 4. II. ib. 1750. III. ib. 1751. 4. Ex reformatis huc spectat *Ioannes Hoornbeckius* libro I. *Miscellaneorum sacrorum*. Ultraiecti 1677. 4. E nostris *B. Ioan. Andr. Quenstedius* Theol. Witteb. in *Antiquitatibus Ecclesiasticis*. Witteb. 1688. 4. Cui adde varia *D. Ioachimi Hildebrandi* scripta infra suo quaeque loco recensenda, et *Matthiae Zimmermanni*, Superintendentis quondam Misnenensis, *Commentarium ad dictum Tertullianum, sunt non nascuntur Christiani*. Lips. 1662. 4. Tum *Casparis Caluocrii*, Superintendentis quondam Zellerfeldensis in editione Brunsvico-Luneburgensi, *Rituale Ecclesiasticum*. 2. Voll. Ienae 1705. quo Ecclesiae nostrae Lutheranae ritus potissimum persequitur et cum antiquis confert. Et *Ioannis Friderici* *Liturgia vetus et noua*. Ienae 1705. 4. Systema antiquitatum Ecclesiasticarum per programmata, quorum quadraginta septem inde ab Anno 1740—1750. prodire, componere coepit Vir Clariss. *Georgius Geret*, Gymnasii Onoldini Rector. Plerosque ritus christianos originem habuisse a Iudaeis probat eruditus auctor libri Anglice editi de ieiunio, *A Discourse concerning Lent*. Lond. 1696. 8 parte secunda. Confer *Casparis Henrici Hornii* additamenta ad *Schilteri institutiones iuris Canonici*, p. 15.

III. Latinae Ecclesiae ritus et consuetudines potissimum tractant, qui de ritibus et officiis Ecclesiasticis scripsere Alcuinus, Amalarius, ¹ Beda, Ioannes Belethus, Bernouldus s. Berno Monachus Richenauiensis, ² Guilelmus Durandus, Honorius Augustudonensis, Iuo Carnotensis, ³ Isidorus Hispaniensis, ⁴ Micrologus, ⁵ Odo Cameracensis, ⁶ Ordinis Romani auctor, ⁷ Rabanus Maurus, ⁸ Radulphus Tungrensis, ⁹ Regino Prumienfis, Remigius Antiffiodorensis, Rupertus Tuitientis, Hugo de S. Victore et Walefridus Strabo. Plerique horum vt Strabo, Isidorus, Alcuinus, Hugo de S. Victore et Micrologus, *Melchiorre Hittorpio* curante iunctim editi Coloniae. A. 1568. fol. in quos castigationes quaedam Latini Latini videas licet in eius Bibl. sacroprofana p. 129. 130. Post *Hittorpii* industriam de diuinis officiis et ministeriis auctores varii congesti per *G. Ferrarium*. Romae 1591. fol. E recentibus *Christophorus Marcellus*, Archiepiscopus Coreyrensis (siue potius *Augustinus Patricius*, vide Baelii Lexicon in *Grassis* nota D) libris III. de ritibus Ecclesiae Catholicae, s. de sacris caerimoniis Romanae Ecclesiae ad Leonem X. Venetiis 1516. fol. Romae 1560. fol. Coloniae 1572. 8. Venetiis 1573. 8. *Ioan. Steph. Durantus* senatus Tholosani praefes, (neque enim *Petrus Danefius* auctor, vt persuasum Morlierio in libro Gallico, cui titulus *Essais de litterature* T. I. p. 44. sq. quod refellitur a Baluzio p. 489. ad Cyprianum de opere et elemosynis, et Du Pinio T. 16. Bibliothecae Ecclesiasticae, pag. 119. seq.) in libris tribus de ritibus Ecclesiae Catholicae Romae 1560. et 1591. fol. Parisiis 1624. 8. Lugd. 1675. 4. *Bartholomaeus Gauantus* ¹⁰ in thesauro sacrorum rituum. Venetiis 1630. 4. Antw. 1646. 4. Lugd. 1669. et 1685. 4. 2 Volum. ac nouissime cum additamentis *Caietani Mariae Merati*. Romae 1736. 4. Tomis 4. *Andreae Piscarae Castaldi* praxis Caerimoniarum. Venet. 1681. et Neap. 1645. fol. *Michaelis Bauldry* Manuale Caerimoniarum iuxta ritum Romanae Ecclesiae. Paris. 1646. 4. *Francisci Mariae*

¹ De Ecclesiasticis officiis libris IV. recens T. XIV. Bibl. PP. maximae. Lugd. p. 934. ff.

² T. XVIII. Bibl. Patr. p. 56.

³ De Ecclesiasticis Sacramentis et officiis, ac praecipuis per annum festis in Bibl. Patr. Paris. 1624. Tomo X.

⁴ De Ecclesiasticis officiis T. X. Bibl. Patr. Paris. 1644.

⁵ T. XVIII. Bibl. Patr. edit. Lugd. p. 469. et in Georg. Cassandi Operibus p. 121.

⁶ T. XXI. Eibl. Patr. Lugd. p. 221.

⁷ T. XIII. Bibl. Patr. p. 639.

⁸ Tomo VI. Opp. p. 1. et T. X. Bibl. PP. Paris. 1644. p. 559.

⁹ T. XXVI. Bibl. Patr. p. 289. ff.

¹⁰ De *Gauanto* et ceteris eius scriptis conf. *Philippus Picinellus in Athenaeo eruditore Mediolanensium* p. 69.

riae Magii, Clerici regul. Panormitani de sacris caerimoniis disquisitiones. Panormi 1666. fol. *Mr. de-la Croix* parfait Ecclesiastique, alique. Prae ceteris omnibus commendandus *Edmundus Martene* Monachus Benedictinus doctissimus, in opere de antiquis Ecclesiae ritibus, cuius prima pars duobus tomis, libris quatuor constans de baptismo, confirmatione et Eucharistia et reliquis Sacramentis prodiit Rothomagi 1700. 4. Tomus tertius libros binos de ritibus benedictionum et de poliria Ecclesiastica complexus ibid. 1702. Secunda vice vltra tertiam partem ab ipso auctore auctum prodiit Antw. 1736-38. Tomis IV. Idem Martene libros V. de antiquis monachorum ritibus opus bipartitum in lucem emisit Lugduni 1690. 4. et librum de antiqua Ecclesiae disciplina in diuinis celebrandis officiis per totum annum. Lugduni 1706. 4. His addenda *Claudii de Vert*, Monachi Cluniacensis, ¹¹ explicatio historica et litteralis rituum Ecclesiae. IV. Voll. Gallice 1703. 1713. 8. Ritus Ecclesiae Romanae praesentis compendio perspicuo exhibet *Wagenfeilins* in pera librorum iuuenilium, loculamento extremo. De libris Ecclesiasticis, e quibus Latinae Ecclesiae, recentioris praecipue, ritus cognoscere licet, peculiaris exstat diatriba amici nostri *Nicolai Petri Sibbern*, Witteb. 1706. 8. Adis etiam *Io. Andr. Schmidii* dissertat. de agendis, s. ordinationibus Ecclesiasticis. Helmst. 1718. 4. *Christophori Matthaei Pfaffii* dissertat. de liturgiis, missalibus, agendis et libris Ecclesiasticis. Tubingae 1718. 4. et *Ernesti Salom. Cypriani* commentat. germanico sermanico compositam de ordinationibus Ecclesiasticis e Script. S. et historia ecclesiae primae purioris. Coburgi 1713. 4. Apparatum agendorum Ecclesiasticorum antiquorum et recentiorum edidit *Christianus Iulius Boeckmannus* 1721. 4. sed longe plenior eiusdem Boeckelmanni bibliotheca agendorum ab *Hermanno Caspate Koenigio* edita est Cellis 1726. 4.

IV. Graecae Ecclesiae ritus cognoscuntur in primis e libris Graecorum Ecclesiasticis, quos peculiari dissertatione recensuit *Leo Allatus*, cum notis a me iterum praelis subiecta T. V. Bibl. Graecae. Videndi praeterea *Isaacus Habertus* ¹² ad pontificale Graecorum, *Iacobus Goar* ad Euchologium et in rituali

¹¹ Memoires de Trevoux A. 1706. August. p. 1353. et 1708. Iun. p. 1059. et August. p. 1321. seq. vbi auctoris vita, qui obiit mense maio anni 1708. 1715. p. 2251. sq. 2270. seq. vbi etiam recensetur liber Episcopi doctissimi Verteto oppositus: *du veritable Esprit de PEglise dans l'Usage des Ceremonies, ou refutation du Traité de Dom Claude De Vert*. Adde Ephemerides eruditor. Paris. A. 1710. p. 440. ff. et A. 1713. Decembr. p. 629. edit. Amstel.

¹² De Haberti ἀρχιερατικῆ, quod Paris. 1643. fol. lucem vidit conf. Rich. Simonis Bibl. selectam T. 2. p. 1. sq.

rituali Graecorum ex antiquis Patribus. Paris 1647. fol. ac idem *Allatius* in libris de consensu Orientalis Ecclesiae et occidentalis, aliisque scriptis suo loco recensendis. Idem etiam de praesentis Ecclesiae Graecae statu, dogmatis, moribus et consuetudinibus sunt consulendi, quibus addes *Martinum Crusum* in Turco-Graecia, *Cangium* in glossario Graeco et CPoli Christiana, *Georgium Fhelaium* ad *Christo. Angeli* librum de statu, institutis et ritibus Ecclesiae Graecae. Franc. 1655. Lips. 1670. 4. *Thomam Smithum*, *Paulum Ricautum* et *Petitum Crucium* (de la Croix) in libro de statu praesentis Ecclesiae graecae, *Richardum Simonem* sub decurtato *Moni* nomine latentem in supplemento ad scrutinium religionum *Ed. Brerewoodii*, siue in Gallice edita Historia Critica dogmatum consuetudinumque, quibus vtuntur populi Orientales. Amstelodami (licet titulus Francofurtum referat) 1684. 12. *Wolfgangum Gundlingium* in notis ad Eustratii Ioannis Zialowski, Rutheni, delineationem Ecclesiae orientalis graecae. Norimb. 1681. 8. *Alexandrum Helladium* in statu praesenti Ecclesiae Graecae. 1-14. *Ioannem Michaelem Heineccium* in libro Germanice edito, qui inscribitur: *Eigentliche und wahre hastige Abbildung der alten und neuen griechischen Kirchen, nach ihrer Historie, Glaubenslehre und Kirchengebrauchen*. Lipsiae 1711. 4. *Iacobum Eimerum* in libro, iidem Germanice euulgato: *Neueste Beschreibung der griechischen Christen in der Tuerkey, aus glaubwürdiger Erzehlung Herrn Athanasius Dorostamus, Archimandriten des Patriarchen zu Constantinopel*. Versin 1737. 8. cuius continuatio, supplementa et illustrationes sistens prodiit. ibid. 1748. 8. *Anonymum* in Breuiario ritus graeci omnium emendatissimo. Leopoli 1747. aliosque.

V. Non omittendi etiam, qui nomina, vitam, mores ac virtutes Christianorum persequuti sunt, vt *Io. Baptista Ottius* de nomine Christianorum. Tiguri 1710. 4. *Io. Franc. Buddeus* in exercitatu, de origine, dignitate et vsu nominis Christiani. Ienae 1711. 4. rec. in eiusdem syntagmate dissertationum theologiarum, p. 385. ff. *Io. Fridr. Hebenstreit* de variis Christianorum nominibus. Ienae 1713. 4. *Christo. Aug. Heumannus* in Diss. de ortu nominis Christianorum. Goettingae 1736. 4. inserta eiusdem primitiis Goettingensibus, p. 130. *Io. Christi. Burgmannus* de nomine Christiani, eiusque origine et natione. Rostoch. 1739. et *Tobias Eckhardus* in commentatione de non christianorum de Christo testimoniis, capite primo, quod agit de origine et ratione nominis Christiani. Vitam, mores ac virtutes Christianorum breuius exposuere *Paganinus Gaudentius* in libro de vita Christianorum ante tempora Constantini, Florent. 1639. 4. *Ioannes Fronto* Cancellarius Parisiensis in Epistola ad Franc. Harlaeum de moribus et vita Christianorum in primis

primis Ecclesiae saeculis. Parisi. 1660. 4. ac inter alias eius epistolas Leodii Eburonum 1674. 12. et curante B. Ioan. Alb. Fabricio. Hamburgi 1720. 8. B. D. *Christianus Kortholt* 13 in öffentlichen Gottesdienst der alten und heutigen Christen, einander entgegen gestellt. Kilonii 1672. 12. et inter alia praeclara eius Viri scripta ad pietatem promouendam facientia. 1679. 8. *Eduardus Waterbuisius* in dissertatione Angelice edita de pietate, caritate et politia antiquorum temporum et primorum Christianorum. Londini 1655. 8. *Claudius Fleury* siue *Florus* (cuius etiam libellus similis de moribus Iudaeorum Gallice, et Ioan. Enckhusio interprete etiam Germanica lingua Hanouerae A. 1709. 8. editus exstat) in libro Gallice edito de moribus Christianorum Parisiis et Hagae Comitum A. 1682. 12. et Germanice verso ab eodem Ioan. Enckhusio. Hanouerae 1718. 8. *Petrus Zornius* im ersten Christenthum in der Lehre und Leben, Kilonii 1711. 4. *Io. Georg. Walchius* in Compendio antiquitatum Ecclesiasticarum ex scriptoribus apologeticis eorundemque commentatoribus composito. Ienae 1733. 8. et *Sigism. Iac. Baumgarten* in primis lineis breuiarii antiquitatum Christianarum. Halae 1747. 8. Fufius paullo hoc argumentum persequuti sunt *Guilielmus Cauens* in primitiuo Christianismo Anglice saepius (ita vt iam quinta editio fuerit anni 1689.) deinde Belgice cum praef. Hermanni Witsii, ac Gallice Amst. 1711. 8. et Germanice denique plus simplici vice vulgato in 8. *Iosephus Bingham* in originibus et antiquitatibus Ecclesiasticis editis prima vice Anglice Londini 1708. ff. decem volumin. in octaua forma; deinde ibid. recusus 1726. 2 Voll. fol. rum Belgice versis Lugd. Bat. 1716. 8. denique Latine a *Io. Henr. Grifchouio* Halae 1723 — 1729. X Tomis in 4. Binghami originum compendium *Blackmorio* et *Leyo* curantibus euulgatum est hoc indice: Ecclesiae primitiuae notitia, or a Summary of Christian Antiquities. Londini 1722. 8. 2 Voll. *Gothofredus Arnoldus* in delineatione primorum Christianorum secundum viuum ipsorum fidem sanctamque viuendi rationem Germanice Lipsi. 1696. et auctior 1712. fol. ac quinta vice Frfti 1731. forma quarta regali, et Belgice A. 1698. fol.

VI. Partem quandam licet minutam antiquitatum Christianarum attingunt *Ant. Caracciolus* in synopsi veterum religiosorum rituum atque legum. Roma:

X 2

ma:

13 Eiusdem Kortholti liber de vita et moribus Christianis primaeuis per gentilium malitiam affictis Kilonii 1683. 4. prodiit, longe locupletior deinde vulgatus 1698. 4. hoc titulo: *Paganus obtrektor*, siue de calumniis gentilium in veteres Christianos libri tres. Primae huius operis lineae lucem viderant Kilonii 1668. 4. sub titulo: *de calumniis paganorum in Christianos veteres sparsis*. Paganum Christianorum laudatorem nuper excussit *Gottl. Frid. Gudius*.

imae 1612. 4. et *Paganinus Gaudentius* supra laudatus in libro de saeculi Iu-
 stinianae moribus, Florentiae primum edito, deinde Argentorati A. 1654. 8.
 recuso, in quo hoc inter alia notabile, quod multas Ethnicismi reliquias siue
 vt Basilii Seleuciensis verbis dicam, ἔθνησμον Χριστιανιτροῦ προσωπεῖω
 κρυπτόμενον adhuc tam fera aetate sub Christianis imperatoribus obtinuisset
 ostendit: in quam sententiam passim quaedam suis in scriptis notat *Antonius*
van Dale, pluribus id haud dubie, si superfuisset, facturum in opere de per-
 sonis, muneribus, ritibus, caerimoniis, ac consuetudinibus veterum Chri-
 stianorum, illarumque partim ex Ethnicismo partim ex Iudaismo origine,
 quod promittit p. 336. libri de oraculis, editionis secundae. Conf. eius diss.
 de origine ac ritibus sacri taurobolii sub init. et quae de epuli feralis vsu ab
 Ethnicis ad Christianos translato Lipsius ad Taciti VI. Annal. c. 5. p. 558. seq.
 edit. Gronov. in 8. *Paulus* quidem *Aringhus* T. I. Romae subterraneae L. 1.
 c. 21. p. 107. libenter fateretur gentium ritus, qui religioni non repugnarent,
 in Ecclesia seruatos, et ad rem Christianam applicatos. Adde *Pompeii Sar-
 nelli* epistolae Ecclesiasticas p. 154. ff. Idem faciunt *Baronius* et alii, quorum
 loca pag. 3. sqq. produxit *Mussardus* in libro Gallice edito Geneuae A. 1667. 8.
 et cum animaduersionibus B. *Sigismundi Hosmanni* recuso Germanice A. 1695.
 Lipsiae in 8. et 1703. parte 2. libri, qui inscribitur eigentliche Abbildung des
 nach und nach verfallenen Christenthums, de conformitate caerimoniarum ho-
 diernae aetatis cum veteribus, in quo toto id agit vir doctus, vt plerosque
 ritus, consuetudines ac superstitiones Romanae ecclesiae e paganismo deriuat,
 perinde vt dogmata illorum e Iudaismo repetiit D. *Martinus Geierus* ὁ μα-
 καρτυς in conformitate Iudaeopapistica, *Georgius Zeaemannus* T. 1. p. 546.
 der fernern Entdeckung des uncatholischen Pabstthums *Io. Henr. Stiff* de consen-
 su theologiae Iudaicae et Pontificiae. Gothae 1732. 4. *Wilb. Christi. Iustus*
Chrysanther in dem Entwurf der Uebereinstimmung des Pabstthums und Juden-
 thums. Helmstad. 1750. 4. ac ritus nonnullos *Ioan. Franc. Buddeus* in dupli-
 ci dissertat. de ritibus Ecclesiae latinae Iudaicis. Witteb 1688 et 1689. 4. ac
 in parergis Historico-Theolog. Halae Magd. 1703. 8. diss. 3. et 4. Ac sa-
 ne multa Ecclesiae suae cum Ethnicis communia esse, haud diffiteretur *Flori-
 mundus Raemundus* lib. 8. histor. de ortu et progressu haeresium c. 3. et
 agnoscit etiam *Guil. du Choul* in libro de religione veterum Romanorum.
 Adde *Ludov. Viuem* ad Augustini lib. VIII. de C. D. c. 27. *Ioan. Iac. Chif-
 letium* in expositione tituli sepulchralis Geminae matris sacrorum, p. 70. et
 de linteis Christi sepulchralibus c. 8. et *Moretum* auctorem querelae ad Gas-
 sendum de impiis ritibus ac processibus in festo corporis Christi, tum
Claudium Delleum in tomo quarto Antiquitatum monasticarum Gallice edita-
 rum,

rum, quo Ethnicorum monachos persequitur, vt tomo tertio Iudaeorum. Paris. 1699. 12. et eos, quos enarrat Auctor interpretat. Germanicae comment. Middletonii de conformitate Papismi et Paganismi, in praef. Ex Protestantibus vero praeter auctorem Gallum vtrumque supra laudatum plures in hoc argumento deducendo versati sunt, vt *David Meier* in *Transenna theologica et historica de Papatu Romano per Ethnicismum impraegnato fermentatoque*, Francof. 1634. 4. *Ioan. Forbesius* in instructionibus historico-theologicis passim, et qui ex eo profecit *Ioan. Valkentier* in Roma paganizante. Franeq. 1656. 4. *Ioan. Owenus* pag. 486. *Θεολογούμενων, Pet. Molineus* in responsione ad libellum prouocatorium Belliagii, p. 110. ff. *Oliuierius Ormerod*, qui Londini A 1606. 8. Anglico idiomate edidit picturam Papistae, cui adiecit Pagano-Papismum, ¹⁴ in quo conuenientiam Papismi et Paganismi in 145 capitibus, et hoc illum deteriorem esse 17 capitibus conatur ostendere, teste *Gisb. Voetio* T. II. disputat. selectar. p 600. et 698. *Petrus Iurieu* in praecudiciis contra Papismum, praecudicio XII. *Franc. dela Croy* in libro Gallice edito de harmonia Romanae Ecclesiae cum Ethnicismo, Iudaismo et antiquis haeresibus, 1605. 8. et alius *Scriptor Gallus* comparationis Paganismi et Papismi, quae subiecta est vitae Iuliani Gallice editae in 12. Germanice versae sub indice: *Francisei Croii heydnisheses Vabstthum*. Basel 1607 und 1613. 8. *Andr. Rinetus* in Catholico Orthodoxo passim, *Carolus Drelincourtius* in falsa specie antiquitatis, Sect. VII. p. 41. ff. et in comm. de iubilaeo ecclesiae Rom. p. 215. sq. *Ioan. Georg. Dorscheus* P. III. sylloges vindiciar. in Exodum p. 58. *Nic. Humnius* in apostasia Romanae Ecclesiae c. 4. *Matth. Zimmermannus* in analectis p. 41. sqq. *B. Valentinus Alberti* in supplement. ad *Siricii* ostensionem abominationum Papatus p. 505. *Conyers Middleton* in epistola Anglice sub hoc indice edita: *A Letter from Rome, shewing an exact Conformity between Popery and Paganism*, quae prima vice prodit

X 3

Londini

¹⁴ Miramur, inquit *Isaac. Casaubonus* in *Casaubonianis* p. 165. tot paganicas superstitiones hodie retineri in Ecclesia Romana. Ecce veram rei causam. Putarunt plerique omnes veterum, quorum opera alioquin posita in praedicatione Euangelii, indulgendum aliquid gentibus, *quoniam*, inquit *Gregorius Magnus, duris mentibus simul omnia abscindere impossibile esse non dubium est*. Est illustrissimum eius rei argumentum in historia *Χριστιανώσεως* Anglorum, tempore Gregorii M. opera Augustini Episcopi. Solebant pagani boues multos ad sacrificia Deorum occidere. Veretur *Gregorius*, ne si nihil tale fiat, in religione christiana parum proficiatur. Vtitur igitur subtili commento, vt species veteris moris aliqua retineatur. Sic Apostoli Frisiae petunt reliquias, vt statim sublatis gentium idolis haberent quod substituerent. *In eandem sententiam is Erasmus libro de modo orandi Deum, cuius verba excerptit Christi. Gottl. Schwartz* in *Diss. de piis fraudibus § VII. Similiter gerunt se hodie Iesuitae apud Sineses in ferendo Confucii cultu et aliis paganis eorum ritibus*.

Londini 1729. 4. quinta autem vice ibid. 1741. 8. instructa praefatione apologetica aduersus obiectiones scriptoris pontificii, et additamento, quo Warburtoni, in diuina Mosis legatione Vol. II. part. I. p. 355. comparationem inter papatum et gentilismum inutilem esse statuentis, sententia examinatur. Haec Middletoni epistola germanice a C. G. S. versa prodiit 1738. 8. Vt praeteream *D. Christophorum Walpurgerum* de ethnico pontificia conformitate, Lipsiae 1617. 4. *Ioannis Tili* parallela sine nomine auctoris edita Ambergae 1610. 8. quibus vitas et mores Pontificum Romanorum confert cum contrariis longeque melioribus dictis et factis Principum ethnicorum, aliosque nominatos interpreti epistolae Middletonianae, praef. b. 1. ff. Similiter Christianorum etiam inter Protestantes vitam collato Ethnicorum exemplo coarguit *Betkius* in christianismo ethnico, *Ridderus* in dem von Heiden beschämten Maulchrist, *Henr. Lubbert* in dem von ehrbaren Heiden verdammten lutherischen Christ. Fuerunt iam olim, qui cum Iuliano apud Cyrillum VII. p. 238. Christianismum ipsum tanquam ex Iudaismo et Ethnismo conflatum traduxere, quibus respondit *B. Kortholtus* lib. 1. c. 2. sqq. obtrektoris pagani, et *Ioan. Filescus* lib. 2. electorum p. 155. sqq. qui etiam Ethnicos a Iudaeis plerasque caerimonias suas repetiisse disputat p. 169. sq. Licet vero antiquos etiam et a superstitione alienissimos veterum Christianorum ritus magnam partem a iudaicis repetitos esse non diffiteamur, vt docet *Iobus Ludolphus* p. 365. sq. commentar. ad historiam Aethiop. fateamur etiam in quibusdam cum Ethnicis coincidere: tamen, quod ad hos attinet, haud necesse putamus, Ethnicis eos imputari, tanquam auctoribus, non magis, quam Ethnicos omnia, quae cum nostris conueniunt, accepisse a Christianis, vel etiam, quos contemtissimos semper habuere, Iudaeis. Ita credat, qui volet, fabulas ethnicorum Poetarum ex mosaicis depromtas libris, de quibus multae existant eruditae et ingeniosae suspiciones virorum praestantissimorum, *Bocharti*, *Vossii*, *Huetii* aliorumque, de quibus confer *Miscellanea Lipsiensia* Tomo VI. p. 212. sqq. quanquam etiam Ethnicos quaedam sacra Iudaeorum et Christianorum in mysteriis suis aemulatos esse notat *Tertullianus* c. 4. de praescriptione, sicuti *Theophilus Raynaudus* in heteroclitis spiritualibus p. 146. sq. varios affert gentilium ritus ab Ebraeis petitos et ritus ethnicos in christianismo sanctificatos. Haec ipsa autem conuenientia parum facit ad laudem vel vituperationem nisi aliis argumentis constet ritus illos per se probandos vel detestabiles esse. Atque alioqui iam supra capite I. pluribus disputare me

¹⁵ Confer Synodum Nicaenam secundam sessione sexta, T. 3. edit. Binianae A. 1618. p. 648. Nicol. Comnenum p. 47. et 140. praenot. *Mystagog.* et p. 180. ubi ritus Iudaeis et Christianis communes persequitur.

me memini, illam qualemcunque conuenientiam caerimoniarum consuetudinumque in sacris, valde incertum argumentum esse, vt hinc statim illas ab his, quibuscum conspirare videntur, petitas esse colligamus. conf. memor. Triult. A. 1707. p. 1302. sq. De statu paganorum sub Christianis Imperatoribus scripsit *Iacobus Göthofredus*, Geneuae 1616. 4. quo in libello collecta sunt edicta Imperatorum Christianorum aduersus ethnicos.

VII. Plures ritus ecclesiasticos egregie illustratos habes in variis scriptis Aurelianensis Episcopi, atque, vt Mericus Casaubonus p. 33. ad Optatum vocat, hominis ex mera, quantus erat, antiquitate compositi, *Gabrielis Albaspinaci*: libris praecipue duobus obseruationum ecclesiasticarum, quos post Parisiensem editionem vulgavit *Gebh. Theod. Meierus*, Helmst. 1672. 4. in epitomen redegit et notas quasdam aspersit *Ioan. Georg. Kettenbeilius*: ibid. 1657. 4. Spectant etiam huc Schediasmata sacroprofana, et cetera scripta quaedam *Aloyssi Nouarini*: tum *Ludouici Cresolii* mystagogus, Parisiis 1629. in folio editus et pulcherrimarum rerum plenus: *Ioan. Ludov. de la Cerda* aduersaria sacra et notae ad Tertullianum: *Pompeii Sarnelli* epistolae ecclesiasticae, Neapoli 1718. 4. vt *Tobiae Pfammeri* obseruationes ecclesiasticas, *Ioannis Nicolai* antiquitates ecclesiasticas, et alia huius generis omittam. Longum etiam esset persequi notas, obseruationes et commentarios virorum doctorum in varios scriptores ecclesiasticos: *Nicol. Rigaltii*, v. g. *Henr. Valesii*, *Dionysii Perantii*, *Iac. Sirmondi*, *Ioan. Bapt. Cotelierii*, *Paschasti Quesnelli*, *Steph. Baluzii*, *Io. Mabillonii*: quibus insignem lucem antiquitatibus et consuetudinibus ecclesiasticis attulere, post *Georg. Cassandrum*, *Iac. Pamelium*, *Io. Morinum*, *Io. Bonam* et alios paucos horum similes. *Boctii Eponis* Nordahusani syntagmata antiquitatum ecclesiasticarum memorat Suffridus Petri de scriptoribus Frisiae, decade XV. 3.

VIII. Non omittendus denique libellus a *Iena Porreo* Gallice A. 1646. in 8. editus Charentone, ac deinde saepius recusus sub titulo: *Traité des anciennes Ceremonies, contenant leur naissance et accroissement, leur entrée en Eglise, et par quels degrez elles ont passez iusques à la superstition*. 8. et vltima vice sub indice: *Histoire des ceremonies et des superstitions qui se sont introduites dans l'Eglise*. Amst. 1717. 8. cum Ratramno de corpore et sanguine Christi. Etiam Belgice Amstel. 1723. 8. *Verhaal van de oude Kerkgebruiken*. In linguam latinam translatus et cum altero Mussardi libro (de quo supra § 6.) iterum germanice editus sub titulo: *eigentliche Abbildung des nach und nach verfallenen Christenthums*. Lips. 1703. 8. cum animaduersionibus *M. Sigismundi Hofmanni*. In hoc libello ordine chronologico recensentur ritus, qui per singula saecula in ecclesia paulatim inualuerunt. Quanquam vero neque plenus est iste liber, neque per omnia accuratus, tamen methodus ipsa et conatus

tus merentur laudem, operaeque pretium esset, hoc ordine, omnium profecto optimo et vtilissimo accuratam rituum ecclesiasticorum notitiam a viro aliquo docto exhiberi. Ritus ecclesiae Romanae post saeculum IV. receptos succincte persequitur *Ioannes Baptista Thiers* in examine critico historiae flagellantium à Boilauio scriptae p. 252. seqq. Quare in primorum saeculorum scriptoribus pauciora de ritibus memorata reperiantur, dicit Andr. Hyperius libro IV. de ratione studii theologici p. 578. seq. Ritus ecclesiae Anglicanae illustrat, et cum antiquis confert praeter Ioan. Durellum *Carolus Wheaty* in libro, cuius index: a rational Illustration of the Book of common Prayer. Lond. 1728. 8.

IX. Propter varietatem rituum circa res in sacris litteris non definitas, vnionem ecclesiasticam inter eos, quibus dogmata eadem sacrosancta constant, neutiquam solui debere recte docet confessio Augustana Art. 7. atque egregie ostendunt e veteribus *Socrates Scholasticus* lib. 5. Hist. Eccles. c. 22. *Sozomenus* lib. 7. c. 19. *Hieronymus* Ep. 27. *Augustinus* Epist. 86. 118. et 119. ad Ianuarium. *Fulberius Carnotensis* Ep. 2. et *Ratramus* lib. 4. contra errores Graecorum. E recentioribus *Petrus Venerabilis* lib. IV. Ep. 17. ad Bernardum Claraeuallensem T. 22. Biblioth. Patrum Lugdun. et in Martini Marriarii Bibliotheca Cluniacensi p. 631. seq. *Philippus Melancthon* in Epistola ad Georgium Principem Anhaltinum de ritibus non impiis in Ecclesia tolerandis lib. 1. Epistol. p. 138. et ad Philippum Hassiae Landgrauium lib. 3. pag. 4. seq. *Allatius* de consensu p. 1101. 1129. seq. contra Hottingerum p. 11. vsque ad 21. de synodo Phot. p. 529. seqq. et de purgatorio p. 638. seq. *M. Anton. de Dominis* lib. 7. de rep. Eccl. c. 12. *Io. Durellus* in libro, quo ruetur ritus ecclesiae Anglicanae, passim: *Iac. Goetten* lib. 1. obs. eccles. c. 15. *Ioach. Hildebrandus* in diss. de ritibus sacris (Helmst. 1655.) § 23. seqq. *Godfridus Wegnerus* in diss. edita Regiomonte A. 1695. *utrum necesse sit caerimoniae vbiuis in Ecclesia esse similes et easdem.* *Frid. Spanhemius* T. 2. Opp. pag. 905. seqq. et 1294. seqq. et *Io. Bona* de diuina $\psi\alpha\lambda\mu\omega\delta\acute{\iota}\alpha$ c. 18. Pontificum Leonis X. et Clementis VII. Bulla, qua Graecis ritu suo vti conceditur, praefixa est Isaac. Haberti $\alpha\rho\chi\iota\epsilon\rho\alpha\tau\iota\kappa\acute{\omega}$ ecclesiae graecae, et Allatii libro de aetate et interstitiis in collatione Ordinum apud Graecos seruandis, qui etiam p. 21. Bullam Paulli V. in eandem sententiam exhibet. Confer praeterea eundem Allatium aduersus Creyghtonum p. 155. seq. Vicissim superstitionos ritus a Romana ecclesia sub meriti praecipue et cultus nomine obtrusos recte a nobis reiici ostendit B. D. *Samuel Benedictus Carpozouius* in Antimasenio p. 714. seq. Quemadmodum sane, vbi in dogmatibus ipsis dissensus est, et per rituum, adiphororum licet, introductionem erroribus ipsis et fallae doctri-

nae via sternitur, prudentiae et officii ratio suadet, neque in ritibus, licet per se alioqui non valde reprehendendis quicquam admittere in eorum gratiam, qui per hoc cassibus nos suis illaqueare et incautos fallere instituerunt. Alioqui ἐμὸδοξία nec sufficit ad ἐμύνοισιν, nec requiritur in omnibus. Confer *A. Doumaeum* in notis ad S. Chryostomum T. VIII. p. 360. Praeterea consuetudo sine veritate, ut pulchre ait S. Cyprianus, vetustas erroris est.

X. Multiplicem studii sacrarum et ecclesiasticarum antiquitatum usum praeter *Frid. Spanhemium* T. 2. Opp. p. 1395. sqq. elegantibus orationibus demonstrarunt *Ioan. Alph. Turretinus* Francisci Theologi Genevensis, filius, Genevae 1701. 4. recusa in eius dilucidationibus philosophico-theologico-dogmatico-moralibus Volum. III. p. 131. seqq. et *Ioan. Martin. Chladenius* in oratione de voluptate ex antiq. eccles. capienda. Lips. 1742. 4. quibus iungendus est *D. Conradi Mel* Antiquarius sacer, de usu antiquitatum iudaicarum, graecarum et romanarum in explicandis obscurioribus S. Scripturae dictis Schleusingae 1707. 8. Non omnes ritus externos contemnendos aut vitandos esse, ne in fuga ipsa superstitionis superstitionis esse videamur, multis disputat *Casp. Caluocerus* in epilogo ritualis ecclesiastici T. 2. p. 707. seq. ut *Ioan. Meisnerum* τὴν μακαρίτην in collegio adaphoristico aliosque praeteream.

XI. Claudam et hoc caput delineatione Thesauri Antiquitatum Ecclesiasticarum, qualem olim praemissi Clariss. Voigtii Thysiasteriologiae, et nunc aliquot monumentis locupletavi. Simile opus moliti sunt *Gerardus a Maffricht* et *Ioan. Franc. Buddeus* cum genero *Io. Georg. Walchio*, quod non fuisse perfectum, dolendum sane est. Conspectus thesauri Buddeo-Walchiani sumru *Io. Frid. Gleditschii* filii prelo subiciendi prodiit Lips. 1726. 4.

Theauri Antiquitatum Ecclesiasticarum

Tomus I.

1. *Io. Frontonis* Epistola de moribus et vita Christianorum in primis Ecclesiae saeculis, aliaeque eiusdem Epistolae Ecclesiasticam rem spectantes.
2. *Paganini* Gaudentius de vita Christianorum ante tempora Constantini.
3. *Claudius Florus* de moribus Christianorum. Ex Gallico latine.
4. *Guil. Cauci* primitivus Christianismus. Ex Anglico latine.
5. *Nic. Vedelius* de prudentia Ecclesiae Veteris.
6. *Io. Stephani Duranti* de antiquis Ecclesiae ritibus.
7. *Barthol. Gauanti* thesaurus sacrorum rituum.
8. *Christophori Marcelli* de ritibus Ecclesiae Catholicae.

170 CAP. IV. ANTIQVITATVM CHRISTIANARVM

9. Claudii de Vert, Cluniacensis Monachi explicatio litteralis et Historiæ rituum Ecclesiae, e Gallico latine.

Tomus II.

10. Edmundi Martene de antiqua Ecclesiae disciplina circa sacramenta, ritus benedictionis et Politiam Ecclesiasticam libri VI.
11. Eiusd. de antiqua Ecclesiae disciplina in diuinis celebrandis officiis.
12. Io. Antonii Dandini Alteserrae Ascetica siue Origines Monasticae et Edmundi Martene de antiqua Monachorum disciplina.

Tomus III.

13. Euchologium Graecorum cum notis Iacobi Goari.
14. Graecorum Pontificale cum notis Isaaci Haberti.

Tomus IV.

15. Lud. Cresollii Mystagogus.
16. Io. Ludouici de la Cerda Aduersaria sacra.

Tomus V.

17. Auberti Miraei libri V. de notitia Episcopatum Orbis Christiani.
18. Commanuillii tabulae Geographicae et Chronologicae omnium Archiepiscopatum et Episcopatum Orbis: e Gallico latine.
19. Catalogus Pontificum Romanorum e Papebrochii propylaeo ad Acta Sanctorum Maii.
20. Benedicti Bacchini de Ecclesiastica Hierarchiae origine libri III.
21. Guil. Cauci de regimine Veteris Ecclesiae. Ex Anglico latine.
22. Iac. Gothofredi, Hieron. Aleandri, Iac. Gutharii, Chr. Kortholti, Iun. Sirmondi et Salmasii de regionibus et ecclesiis suburbicariis.
23. Victorini Canon Paschalis cum commentario Aegidii Bucheri:

Tomus VI.

24. Francisci Blanchini Veronensis de Calendario et Cyclo Caesaris ac de Paschali Canone S. Hippolyti Martyris, dissertationes duae.
25. Lud. Thomasinus de diebus festis, e Gallico latine.
26. Hadriani Bailleti Historia festorum mobilium et immobilium, e Gallico latine.
27. Caroli Guicti Heortologia siue de festis propriis locorum.
28. Io. Baptistae Thiers de festorum dierum imminutione.

Tomus VII.

29. Io. Ciampini Synopsis Historica de sacris aedificiis a Constantino M. constructis.

30. Io. Ciampini vetera monumenta, et scripta alia ad antiquitates Ecclesiasticas spectantia.
31. Iac. Ledarchii diff. Historica de sacris Basilicis SS. Martyrum Marcellini Presbyteri et Petri Exorcistae.
32. Georgii Wheleri relatio de templis primitiuorum Christianorum. Ex Anglico latine. :
33. Leo Allatius de Templis Graecorum, et de Narthece Veteris Ecclesiae.
34. Pompeii Sarnelli antiqua Basilicographia. Ex Italico latine. Hadr. Valesii, Io. Launoii et MS. Lud. Antonii Muratorii de basilicis dissertationes.
35. Io. Laprifae Thiers dissertationes Ecclesiasticae de altaribus et choris Ecclesiarum. Ex Gallico latine.
36. Iac. Lobbetius de religio so templorum cultu.
37. Antonii van Dalen diff. de consecrationibus templorum, personarum ac rerum sacrarum.
38. Angelus Roccha de campanis.
39. Io. Baptistae Thiers liber de Campanis, e Gallico latine.

TOMUS VIII.

In duas partes distribuendus.

40. Daud Clarkson Eboracensis, de non statis in Ecclesia veteri liturgiis, cum Thom. Comberi refutatione. Ex Anglico latine.
41. Io. Bona de diuina Psalmodia.
42. De veteri more inter standum orandi. E. Gallico latine. Claudii Ioly de recitatione horarum Canoniar.
43. Ioach. Hildebrandi rituale orantium, sacrae antiquitates de precibus etc.
44. Iac. Thomassii diff. de ritu precandi versus orientem.
45. Wilh. Ernesti Tenzelii de ritu lectionum sacrarum.
46. Petri Allixii diff. de Trifagii Origine.
47. Thom. Smithi diatriba de hymnis Graecorum.
48. 49. Franc. Bernardini Ferrarii de Veterum Christianorum Concionibus libri III. et Ioach. Hildebrandi liber eiusdem argumenti.
50. Eiusd. Ferrarii de variis Epistolarum Ecclesiasticarum generibus et Gerhardi Rodolphi Grauiensis de litteris Canonicis, Philippi item Priorii de litteris Canonicis, tractoriis et Synodicis.
51. Iacobi Boilauii Historica disquisitione de re vestiaria hominis sacri vitam communem more ciuili traduentis.
52. Andreae Saussaei Panoplia Sacerdotalis libris XIV. Eiusd. de Clericorum tonsura et habitu libris XV. Ei. de ornatu Episcoporum libris VII.

Eiusdem de pallio Episcoporum ex libro de Mysticis Galliae scriptoribus.

53. Io. Garnerii diff. de pallio Episcoporum.

Tomus IX.

54. Iac. Vfferii de Rom. Ecclesiae Symbolo Apostolico vetere.
 55. Seuerus Alexandrinus de ritibus baptismi, Syriace et latine.
 56. Iosephi Vicecomitis de antiquis baptismi ritibus libri V.
 57. Gerhardi van Mastricht schediasma de susceptoribus siue patrinis.
 58. Lucas Holstenius de forma et ministro sacramenti confirmationis.
 59. Henricus Hammondus de Confirmatione.
 60. Sainctebeufius de Confirmatione, contra Dallacum.
 61. Iosephus Vicecomes de antiquis Missae ritibus.
 62. Daudid Blondellus de Eucharistia Veteris Ecclesiae.
 63. Henrici Rixneri de instituto veterum Christianorum circa Eucharistiam.
 64. Ludouici Antonii Muratorii disquisitio de quatuor temporum ieiuniis.
 65. Io. Filefaci syntagma de poenitentia, et Iac. Sirmondi historia poenitentiae. Aegidius Srauchius de prisca poenitentium ritibus.
 66. Nic. Serarius et Iac. Gretserus de Ecclesiae Catholicae processionibus cum Auctario Nic. Sanderi.
 67. Boileauii Historia flagellantium. Io. Baptistae Thiers examen Historiae Boileauianae. E Gallico Latine.
 68. Eiusd. tractatus de superstitionibus circa sacramenta. E Gallico latine.
 69. Historica Critica consuetudinum supersticiosarum quibus in errorem abduci vulgus et eruditos admiratione suspensos teneri contigit, auctore P. Brun, S. Oratorii Presbytero. E Gallico latine.
 70. Conformitas rituum hodiernorum cum veteribus. E Gallico Mussardi latine.
 71. De Antiquis caerimoniis, siue quibus gradibus paulatim defecerint ad superstitionem. E Gallico latine.

Tomus X.

72. Daudid Blondellus et Henr. Hammondus de Episcopis et Presbyteris.
 73. Pompeii Sarnelli Epistolae Ecclesiasticae, ex Italico latine.
 74. Io. Launonii Regia in Matrimonium potestas.
 75. Dominici Galeffi Ecclesiastica in matrimonium potestas.
 76. Io. Launonii contentorum in Galeffi Ecclesiastica in matrimonium potestate erratorum Index.

77. Gerbasii Theologi Sorbonici tractatus Irenicus de Ecclesiae et Principum in matrimonium potestate.
78. Franciscus Duffeldorpius Lugdunensis de non ineundo matrimonio cum iis qui extra Ecclesiam sunt.
79. Ioach. Hildebrandus de nuptiis et Natalitiis Veterum Christianorum.
80. Marci Antonii Marfilii Columnae, Hydragiologia.
81. Iacobi Greseri de benedictionibus et maledictionibus libri III.
82. Prosperi Stellartii de coronis et tonsuris Paganorum, Iudaeorum et Christianorum libri III.
83. Io. Baptistae Thiers Historia capillamentorum. E Gallico latine.

Tomus XI.

84. Ioach. Hildebrandi praxis Vet. Ecclesiae circa moribundos et de morientium virtutibus.
85. Io. Andreas Bosius de Clinicis s. grabatariis Veteris Ecclesiae.
86. Io. Launoius de sacramento unctionis infirmorum.
87. Iacobi Greseri de funere Christianorum.
88. Onuphrius Panuinius de ritu sepeliendi mortuos apud veteres Christianos et de eorum coemeteriis.
89. Henrici Spondani Coemeteria sacra, siue de ritibus sepulturae apud Iudaeos, gentes, et maxime Christianos.
90. Ludouici Antonii Muratorii dissertationes duae de more intra templa humandi fidelium cadauera.
91. Casp. Sagittarii de Natalitiis et cruciatibus martyrum.
92. Antonii Gallonii de cruciatibus Martyrum.
93. Angelus Roccha de Canonisatione sanctorum.
94. Antonii Macedo de Diis tutelaribus Orbis Christiani.
95. Dissertationes Ecclesiasticae Casparis Ibannes de Segouia et Peralta pro gloria antiquorum tutelarium contra fictiones recentes, ex Hispanico latine.
96. Claudii Castellani Parisiensis Eccles. Cathedral. Canonici Vocabularium Hagiologicum siue Catalogus Sanctorum quorum nomina tractu temporis corrupta sunt, praemissus Originibus Gallicis Aegidii Menagii.
97. Simonis de Peyronet Catalogus Sanctorum.

Tomus XII.

98. Paulli Aringhi Roma subterranea.
99. Francisci Mariae Torrigii cryptae sacrae Vaticanae. Ex Italico latine.
100. Ioannis Herbinii Cryptae Klouienfes.

101. Io. Mabillonii Epistola de cultu Sanctorum ignotorum cum responsione ad eandem, et Mabillonii Apologia.

Ex quo tempore Allatii dissertationem, quam supra memoravi de libris Ecclesiasticis Graecorum, cum notulis meis recudendam ¹⁶ dedi, incidit in manus meas Catalogus locupletissimus librorum recentis Graeciae, quos venales habet bibliopola Venerus Nicolaus Sarus. In illo cum praeter alia diversae argumenti scripta etiam Ecclesiastici libri nonnulli referantur Allatio praeteriti, existimaui non ingratam rem me facturum eruditis, si eundem hoc loco infererem.

Κ Α Τ Α Λ Ο Γ Ο Σ

ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΣΑΡΟΥ,

Τὰ ὅποια κρατῆ εἰς τὸ σπῆτι τοῦ Ἀντώνιος ὁ Μπόρτολις ὁ Τυπογράφος, ὅπου κατοικᾷ εἰς τὴν Ἑνορίαν παρὰ τῶν Ἰταλῶν λεγομένην Σάντα Μαρία Φορμῶζα, ἐν Κάλλε Λόγγα, εἰς Βενετίαν. αψιβ. 1712.

Ανθολόγιον, ἤγεν Ἀκολουθία τῶν ἐπισημωτέρων ἐορτῶν τῆ χροῖα ὅλα, μετὰ τῶν κοινῶν Ἀκολουθιῶν

Ἀπόστολος, ἤγεν Αἰ καθ' ἐκάστην ἀναγιγνωσκόμενα Πράξεις καὶ Ἐπιστολὴ τῶν ἀγίων Ἀποστόλων. Ἔτερα χροῖα.

Ἀμπακος, ἤγεν Διδασκαλία Μανδὺλ Γλυζενίς τῆ Χίς περὶ τῆς Ἀριθμητικῆς, καὶ λογαριαστικῆς.

Ἀθη εὐλαβείας, ἤγεν Ἀκαδημία ἐλληνική.

Ἀκολουθία τῆ ἀγίης Γερασίου, ἤγεν Κανὼν περὶ τῆ ἀγίης Γερασίου τῆ νέε ἀσκητῆ τῆς Κεφαλληνίας.

Ἀκολουθία νεκρώσιμος τῶν Ἱερέων, ἤγεν Κανὼν εἰς Ἱερεῖς τεθνηκότας καὶ Ἀκολουθία.

Ἀκολουθία εἰς τὸν μεγαλομάρτυρα Γεώργιον, τὸν ἐλευθερώσαντα τὴν Ζάκυνθον τῆς λοιμικῆς ἀσθενείας.

Ἀκολουθία τῆ Ἀγίης ἐνδόξου Βασιλέως καὶ Μεγαλομάρτυρος Ἰωάννη τῆ Βλαβδιδιμίος καὶ Θαυματουργῆ.

Ἀλέξανδρος, ἤγεν Ἱστορία διὰ σίχων περὶ τῆς ζωῆς τῆ μεγάλα Ἀλεξάνδρου.

Ἀμαρ-

¹⁶ Volumine quinto Bibliothecae Graecae.

Ἀμαρτωλῶν Σωτηρία, ἦγεν Βιβλίον περὶ πολιτείας πνευματικῆς.
 Ἄνθος τῶν χαριῶτων, ἦγεν Βιβλίον περὶ ἀρετῶν καὶ κακιῶν, μεταγλωττισ-
 μένον ἀπὸ τὰ Ἰταλικὰ.
 Ἀπολλώνιος, ἦγεν Ῥημάδα περὶ τῆ Ἀπολλωνίε Βασιλέως τῆς Τύρου.
 Αἰτωπος, ἦγεν Ἡ ζωὴ τῆ Μυθοποιῆ Αἰσώπου, μετὰ τῶν Μύθων αὐτοῦ,
 καὶ ἄλλων.

Βαρίνος, ἦγεν τὸ μέγαν Λεξικὸν τῶν Ἑλλήνων, ὁ Θεσαυρὸς δηλαδὴ ἀπα-
 σῶν τῶν Φωνῶν τῆς Ἑλληνικῆς γλώττης.
 Βησσαρίωνος Γραμματικὴ, ἦγεν Γραμματικὴ ἐξηγητή.
 Βοσκοπέλα, ἦγεν Ῥημάδα τῆς Βοσκοπέλας.
 Βιέννα, ἦγεν Ἱστορία τῆς Βιέννας διὰ σίχων.
 Βίος Δημητρίου Βασιλέως μοχοβίας Σαντομέρης Βαϊβόντε, καὶ ἀρχόντων τῆς
 λεχίας. διὰ σίχων πεζῶν.

Γραμματικὴ τῆ Λάσκαρη, ἦγεν Ἡ ἐπιτομὴ τῶν ἐκτῶ μερῶν τῆ λογῆ.
 Γεωπονικόν, ἦγεν Ἐπιμνηνία πᾶς νὰ πείρην, πᾶς νὰ κεντρῶνεν, καὶ
 πᾶς νὰ φυτεύεν τὰ ἀμπέλια, καὶ εἰδήσις περὶ τινῶν χρησίμων βοτάν-
 ων εἰς ἰατρειάν ἀνθρώπων καὶ ζῴων.

Γαΐδαρος, ἦγεν Ῥημάδα περὶ Ἀλεπῆς Λύκου καὶ Γαΐδαρος.

Δαμασκηνός, ἦγεν Δαμασκηνῶ τῆ Ὑποδιακόνε καὶ Σταδίτε Λόγοι εἰς
 τὰς ἐπισημότερας ἐσραίας.

Διαταγὴ Κλήμεντος τῆ ἐβδόμη, ἦγεν Βῆλλα τῆ ἐβδόμου Κλήμεντος ὑπὲρ
 τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Θεσημείας τῶν Γραικῶν.

Διακονικόν, ἦγεν Διάταξις τῶν Ἱεροδιακόνων ἐν τῇ θεῖα Λειτουργίᾳ.

Διδασκαλία Χριστιανικὴ, ἦγεν Διδασκαλία διὰ τὰ μικρὰ παιδία εἰς τὰ
 ἄρθρα τῆς Πίστεως.

Διήγησις διὰ σίχων τῆ δεινῆ πολέμου τῆς κρήτης.

Ευαγγέλιον νεωστὶ τυπωθῆν, ἦγεν Τὸ Ευαγγέλιον τῆς Ἐκκλησίας μετ' εἰ-
 κόνες ὠραιόταται καὶ μετὰ Πανοχάλια καὶ κανόνια αἰώνια.

Ἔτερα χρυσά.

Ἐγκυκλοπαιδία Φιλολογικὴ εἰς Τέσσαρας Τόμους διηρημένη, πρὸς χρῆσιν
 τῶν

- τῶν φιλολόγων καὶ φιλόμαθῶν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώττης νεωτὶ συναρμο-
δαῖτα.
- Ὁ πρῶτος τόμος περιέχει Διαλόγους ἐκλεκτῶς, Ἐπιστολάς, Ἀποφθέγματα
Βασιλέων, στρατηγῶν καὶ φιλοσόφων, μύθους, ἠθοποιίας ἐκφράσεις,
χρείας, καὶ γνωμικά.
- Ὁ δεύτερος περιέχει πενήτηντα Λόγους ἐξαιρέτως διαφόρων ἀγίων Πατέρων.
- Ὁ τρίτος περιέχει Λόγους ὁμοίως ἐκλεκτῶς διαφόρων παλαιῶν λογογράφων,
τῶν ἐν εὐγλωττίᾳ εὐδοκιμησάντων.
- Ὁ τέταρτος περιέχει τὰ μᾶλλον ἔκκριτα τῶν ὀνοματοτάτων Ποιητῶν, καὶ
μὴν καὶ ἐκλεκτὰ Ἐπιγράμματα, καὶ ἄλλα πάμπολλα.
- Ἐτυμολογικόν, ἦγεν Τὸ μέγα Ἐτυμολογικόν, ὅπερ περιέχει τὴν ῥίζαν καὶ
παραγωγὴν τῶν ἑλληνικῶν λέξεων.
- Ἐυαγγελίον μὲ χαρτῆ μικρόν.
Ἔτερα χρυσά.
- Ἐυχολόγιον, ἦγεν Διάταξις τῶν Ἱερῶν ἐν ταῖς Ἱεροτελεστείαις.
Ἔτερα χρυσά.
- Ἐυχολόγιον μισόν, ἦγεν Διάταξις τῶν Ἱερῶν Λειτουργιῶν μετὰ τῆς ἐρμηνείας
αὐτῶν.
- Ἐκλόγιον ἦγεν Οἱ ὠραιότεροι βίαι τῶν Ἁγίων.
- Ἐκλογὴ ἦγεν Βιβλιάριον Περιέχον τὰς οἰκας τῆς Παναγίας, καὶ τῆ τι-
μῆς Προδρόμου. τὴν μεταλήψιν ἐξηγητήν. εἶδος εἰς τῶν μακαριῶν
Τριάδα. καὶ εἰς τὴν ἀγίαν καὶ μεγάλην παρασκευὴν.
- Ἐρβάν, ἦγουν Διάλογος τῶν ἐν Ἁγίοις Γρηγορίαις μετὰ τινος Ἰεραῖε Ἐρ-
βᾶν λεγομένης.
- Ἐριμολόγιον, ἦγεν Βιβλίον περιέχον τὰς εἰρημὰς ἀπαντας τῶν Κανόνων τῶν
ὀκτῶ ἠχῶν, καὶ ἄλλα τινὰ, μετὰ τῆς προδήκτικῆς τῆ Φυσικολογίας.
- Ἐρωτόκριτος, ἦγεν Ποίημα ἐρωτικόν, λεγόμενον Ἐρωτόκριτος.
- Ἐρωφίλη, ἦγουν Ἡ Τραγωδία τῆς Ἐρωφίλης.
- Ἐβδομαδευχάριον, ἦγουν Πρῶτευχα κοινὰ εἰς κάθε ἡμέραν.
- Ⓜετοκάρειον, ἦγεν Κανόνες καὶ ὕμνοι διάφοροι εἰς τὴν Ἱππεργίαν Θεο-
τόκων.
- Θηκαρεῖς, ἦγεν Ὑμνοι καὶ εὐχαὶ κατανυκτικαὶ εἰς τὴν ἀγίαν Τριάδα.
- Θυσία τῆ Ἀβραάμ, ἦγεν Ῥημάδα εἰς τὴν Θυσίαν τῆ Πατριάρχου Ἀ-
βραάμ. Ἰμπέ

Ιμπεριος, ἤγγεν Ῥημάδα τῆ Ἰμπερίαι.

Κυριακοδόξιμον, ἤγγεν Ὀμιλίαν εἰς τὰς Κυριακάς ὅλα τῆ χρόνα.

Καλοκαιρινή, ἤγγεν Οἱ ὠραιότεροι βίοι τῶν καλοκαιρινῶν Ἀγίων.

Κατήχησις Ἰερῶν, ἤγγεν Βιβλιόπελον περιέχον βραχεῖαν εἰδήσιν τῶν Ἰερῶν
Μυστηρίων.

Καλάνυξις τῆ Μπενιαλιῆ ἤγγεν Στίχοι εἰς ἀπλήν γλωσσαν κατανυκτικοί.

Λειτουργία, ἤγγεν Διάταξις τῶν Θεῶν καὶ Ἰερῶν Λειτουργιῶν.

Λειτουργία Γραικολατίνοια, ἤγγεν Αἱ Θεῶν Λειτουργία, καὶ εἰς γλωσσαν
Λατινικὴν μεταφρασμένηα.

Λόγοι Ψυχοφελῆς εἰς τὸ Σωτήριο Πάθος, καὶ εἰς τὴν ἔνδοξον Ἀνάστασιν
τῆ Κυρίαι ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, νεωσι σεντεθέρηες.

Μηναῖα, ἤγγεν Τὰ δώδεκα Μηναῖα ὅλα τῆ χρόνα.

Μηναῖα δεμένα εἰς χαρρία ἔξη.

Μαργαρίτης, ἤγγεν Λόγοι εἰς ἀπλήν Φράσιν τῆ ἐν Ἀγίοις Πατρὸς ἡμῶν
Ἰωάννη τοῦ Χρυσοστόμου.

Μιχαήλ Βοϊβόδας, ἤγγεν Ῥημάδα διὰ τὰς ἀνδραγαθίας τῆ Μιχαήλ Μπέ-
γι τῆς Βλαχίας.

Μπερλόλδος, ἤγγεν Πανουργία τῆ Μπερτόλδος.

Μῦθοι ἕτεροι τῆ Αἰσώπη εἰς Ἑλληνικὴν καὶ Λατινικὴν γλωσσαν νεωσι τυ-
πωθέρηες με τὸν βίον αὐτῆ καὶ ἕτερα συναγμάτια ὀφελιμώτατα.

Μῦθοι τῆ Αἰσώπη, ἤγγεν Αἰσωπος εἰς ἀπλήν γλωσσαν.

Μισωρόλογον, ἤγγεν Μικρὸν Ὁρολόγιον.

Ἔτερα χρυσά.

Νέος Παράδεισος, ἤγγεν Βίοι διαφόρων Ἀγίων.

Νέος Θεσαυρὸς, ἤγγεν Βίοι διαφόρων Ἀγίων.

Νέος Κλίμακας, ἤγγεν Ἡ Θαυμασὴ βίβλος τῆ ἐν Ἀγίοις Ἰωάννη τῆ Κλί-
μακας εἰς κοινὴν γλωσσαν.

Νεθεσία διδασκικῆ τῆ πατρὸς πρὸς τὸν υἱὸν ὠφέλιμα. διὰ εἰχῶν
περῶν.

Οκτώηχος.

Ἔτερα δεμένα ἄλλα Λατῖνα.

Ἰουκτώηχος με Συλλεῖθεργικὰ, ἦγεν τὰ Συλλεῖθεργικὰ καὶ ἡ Ἰουκτώηχος καὶ τὸ Ψαλτήριον δεμένα ὁμῶς.

Οἴκοι ἐξηγητοί, ἦγεν Οἱ καὶ Οἴκοι τῆς Ἐπεραγίας Θεοτόκου, ἐξηγημένοι εἰς ἀπλήν γλῶσσαν.

Παρακλητική, ἦγεν Ἡ μεγάλη Ἰουκτώηχος τῆς Ἐκκλησίας διὰ ταῖς αἰκαλεθταῖς ὄλε τῷ χρόνῳ.

Πεντηκόςταριον, ἦγεν Ἡ ἀκολουθία τῶν Παρχαλοεργτῶν.

Παλαιὸς Παράδεισος, ἦγεν Βίβι διαφόρων Ἁγίων.

Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη εἰς μῆκος μέγα, τυπωμένη εἰς Βενετιαν.

Ἐτέρα τυπωμένη εἰς Λίψιαν εἰς τρεῖς τόμους, ὁμῶς καὶ ἡ νέα Διαθήκη.

Παιδαγωγία, ἦγεν χρήσιμος Φυλάδα διὰ τὰ μικρὰ παιδιά, ὅπῃ ἀρχι-νίζεν τὰ πινακίδια.

Προσκυνητῆριον, ἦγεν Ἐιδησις τῶν Ἱερῶν τόπων, ὅπῃ εὐρίσκονται εἰς τὴν ἀγίαν πόλιν Ἱερουσαλήμ.

Παίγνια τῆς Φαντασίας, ἦγεν Βιβλίον γυμνάζον τὰς νέας εἰς τὴν ἐπιχειρηκὴν τέχνην, μεταφρασμένον ἀπὸ τοῦ Ἰταλικῶν ἰδίωμα.

Πασὸρ Φίδος, διὰ εἰχων πεζῶν.

Παναργία ὑψηλότατη τῷ Μπερτόλδῳ.

Προσκυνητῆριον τῶν Ἱεροσολύμων εἰς πεζὴν γλῶσσαν διὰ εἰχων ὁμοιοκαταλήκτων.

Πορτολαῖος, ἦτοι βιβλίον περὶ ὀλονῶν τῶν λιμένων.

Ρήγας τῆς Σκότζιας, ἦγεν Ῥημάδα τῷ Βασιλέως τῆς Σκότζιας.

Σύνοψις ἦγεν Βιβλιάριον περιέχον τὴν καθημερινὴν ἀκολουθίαν ἐκάστῃ ἐυλαβῶς.

Συλλεῖθεργικὰ, ἦγεν Ἡ ἀκολουθία τῶν Ἀναγνωστῶν.

Στιχολογία, ἦγεν Βιβλιάριον τῆς Στιχολογίας τῶν ὁδῶν διὰ τὰς καινάς τῷ ὄφθρε, με ὀλίγα Παρχείλια.

Συναγματίον, ἦγεν Βιβλίον περιέχον διαφόρους καινάς καὶ εὐχαῖς ψυχωφελεῖς με Παρχαλίον αἰώνιον, σεληνδοξόμιον, καὶ μηνολόγιον.

Συναξα-

Συναξαριστής, ἦγεν Οἱ βίοι τῶν Ἁγίων τῶ χρόνε ὄλα, εἰς κοινὴν γλῶσσαν, ἐυγαλμένοι ἀπὸ τὰ Μηναῖα.

Συληπας, ἦγουν Βιβλίον μυθολογικόν, μεταγλωττισμένον ἐκ τῆς σοφίας τῶν Περσῶν.

Σωσάννα, ἦγουν Ῥημάδα τῆς σώφρονος Σωσάννης.

Τριώδιον, ἦγουν Ἡ ἀκολουθία τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης Τεσσαρακοστῆς.

Τυπικόν, ἦγουν Ἡ διάταξις πάσης τῆς Εκκλησιαστικῆς τάξεως, καὶ πατῶν τῶν ἀκολουθιῶν.

Τετραβάγγελον μεγάλον, ἦγουν Ἡ νέα Διαθήκη εἰς τύπον χονδρόν.

Ἔτερα χρυσά.

Τετραβάγγελον μικρόν, ἦγουν Ἡ νέα Διαθήκη εἰς τύπον ψιλόν.

Ἔτερα χρυσά.

Τετραβάγγελον εἰς ἀπλὴν γλῶσσαν, ἦγουν Ἡ νέα Διαθήκη ἐλληνικὴ καὶ κοινὴ, τυπωμένη εἰς τὴν Ἄλφα τῆς Γερμανίας.

Τριαδικὴ Οκτώηχος, περιέχεσθα κανόνας κδ. ὧν οἱ μὲν ὀκτὼ εἰσι πρὸς τὴν Παναγίαν τριάδα. οἱ δὲ λοιποὶ πρὸς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. Ποίμα Ἀγαπίε Μοναχῆ.

Ταρίφα μὲ πόσαις, ἦγουν Πολυπλασιασμοὶ μὲ τρόπον ἔυκολον, καὶ μὲ τῆς τὴν εἰδησιν τῶν γραμματοφόρων τῆς Ἰταλίας καὶ Ἑυρώπης.

Χρονογράφος, ἦγεν Σύνοψις τῶν Ἱστοριῶν τοῦ Κόσμου.

Χριστιανῶν ὁδηγία, ἐν ἣ εἰσι γεγραμμένα αἱ τρεῖς μεγάλα ἀρεταί. συνθεθεῖσα παρὰ Ἀγαπίε Μοναχῆ.

Ψαλτήριον.

Ἔτερα δεμένα ἄλλα Λατῖνα.

Ψαλτήριον ἐξηγητόν, ἦγεν Τὸ Ψαλτήριον εἰς γλῶσσαν ἀπλὴν ἐξηγημένον.

Ψαλτήριον μικρόν, ἦγεν Τὸ Ψαλτήριον μὲ εὐχαῖς κατανοητικαῖς.

Ψαλτήριον μὲ Λεξικόν, ἦγεν Τὸ Ψαλτήριον σὺν δυοσι Λεξικοῖς, Γραμματικῶ καὶ δηλαδὴ, καὶ Ἱστορικῶ.

Ωρολόγιον μέγα, ἦγεν Τὸ Ὁρολόγιον μὲ Παχάλια καὶ ἄλλὰ τινα ἀναγκαῖα.

Ἔτερα χρυσά.

CAPVT V.

De scriptoribus veterem Geographiam ac Chorographiam illustrantibus.

Studii Antiquitatum diuifio et partes. 1. Archaographia a Iac. Sponio defcripta, diuifaque octo capitibus. 2. Vt in Historia fic in Antiquitatum ftudio Geographia vetus et Chronologia neutiquam omittendae. 3. Geographiae facrae et de terra fancta ac Hierofolyma fcriptores veteres ac recentes. 4. 5. Geographia Nubiensis, Abulfeda, etc. 6. Antiqui Geographi Graeci. 7. Latini. 8. De Tabulis Geographicis. 9. Geographia vetus ciuilis per compendium a recentioribus tradita. 10. Eadem pleniùs et vberius expofita. 11. Parallela veteris et nouae Geographiae. 12. Lexica Geographica. 13. Scriptorum qui certas regiones fpeciatiim persequuti funt, et de Geographia medii ac fequioris aeni, quae magnam partem adhuc illustranda defideratur. Difficiliter id fieri poffe nifi recens Geographia pleniùs et accuratius tradatur. ibid. 14. 15. Geographiae veteris Ecclefiafticae fcriptores, et Notitiae Epifcopatum. 16.

I.

Philologia atque humanior eruditio, de qua praeclarac Io. Woweri de Polymathia, et Gerh. Io. Voffii de Philologia Commentationes exftant, praeter Grammaticam linguarum cognitionem etiam alias difciplinam humaniores, vt artem dicendi et Poeticen, inprimis vero Criticen fiue facultatem iudicandi de omnis generis fcriptis, Veterum praecipue, genuina a fuppositiis, lectu digna ab ineptis difcernendi, eaque emendandi et interpretandi, ambitu fuo complectitur: quae poftrema vt accurate fiant, opus eft non medioeri fcientia Antiquitatis, qua deftitutos nihil in prifeorum fcriptis videre, et e noftris moribus veteres aetates iudicando paffim hallucinari certum eft. Antiquitatis autem cognitionem ille demum fibi comparaffe intelligitur, qui praeter Historiam veterem, tum fabularem illam tum veram huiusque partes ciuilem, ecclefiafticam, litterariam et naturalem perfpectos habuerit ritus moresque veteres, facros, politicos, militares et priuatos fiue Oeconomicos, quique in monumentis antiquis probe fit verfarus, ac praeter libros editos confuluerit etiam et cum iudicio ¹ confulere poffit Codices MSS. tractauerit

¹ Petrus Aurelius refponfione de Canone Arauficano ad Sirmondum T. 3. pag. 291. *Debetur Manufcriptis catenus fides, qua lux maior et rerum grauiorum explorata ratio nihil*

uerit numismata antiqua et Inscriptiones, diligenterque contemplatus sit aedificia siue rudera antiqua et instrumentum priscum omnis generis, quantum temporum hominumque iniuriae reliqui nobis fecerunt, aquaeductus, amphitheatra, arcus, statuas, columnas, obeliscos, pondera ac mensuras, toreumata siue tabulas exsculptas, opera Musiua, gemmas, lucernas, vasa et quicquid supellestilis antiquae ad nos peruenit et aetatem tulit.

II. Iacobus Sponius V. C. in praefatione ad Miscellanea eruditae Antiquitatis, notitiam antiquorum quae iam dixi monumentorum appellat Archaeographiam, eamque distinguit in octo capita, de quibus nec alienum ab hoc loco nec iniucundum aut inutile studiosis erit verba doctissimi Viri cognoscere, quam in singulis praecipuos etiam Auctores laudet. Ita vero ille:

ARCHAEOGRAPHIA est declaratio siue notitia Antiquorum monumentorum, quibus Veteres, sui temporis Religionem, Historiam, Politicam, aliasque tum artes tum scientias propagare, posterisque tradere studuerunt. Pro variis ergo quibus imprimuntur subiectis in totidem scientias subdiuidentur. Istas pro lubitu liceat vnicuique partiri atque designare. Mihi praecipue octo statuendae videntur, iuxta totidem subiecta, numos, lapides, aedificia, statuas, gemmas, toreumata, manuscripta, instrumentaque omnis generis.

Z 3

I. Prima

*nihil obstat; debetur in dubiis, cum veritas aliunde nulla cernitur: debetur, cum eorum auctoritas nulla insigniori praeponderatur; debetur denique cum nihil est, quo eorum errerem aperte coarguamus. Alioquin, si vel dilucida ratio, vel sanctior auctoritas, multo magis si rerum diuinarum decreta, maiorumque religio reclamant, nemo est quin manuscriptorum codicum, non modo paucorum sed plurimum etiam, seu voces, seu clamores, seu quascunque confessiones longe aspernandas respiciendasque videat, et primum eorum vnus, vel alterius errorem in caeteros manare potuisse fateatur. Nam qui hoc negare velit, in eum eruditorum omnium consensu conferentur illae voces quibus tu eos, qui aliquot tuorum manuscriptorum fidem eleuare audeant, aspersisti. Non enim subesse manuscriptis idoneum Criticum, sed praesse decet, moderari, iudicare, regere; nec imperitorum plurimum scribarum veterum, eruditorum hominum iudicia, rerumque summarum amplitudinem mancipare. Hoc demum est gnauum esse Criticum, prudentem, eruditum, elegantem. Nil Criticum esse attinet; Hypercriticum esse necesse est, qui vere Criticus esse velit, tam iudicio quam nomine, tam re quam officio. Qui enim nil nisi Criticus sit, mere Criticus, *Κριτικός* literularum et formularum Grammaticus aucepit, saecularis litteraturae quaedam notitia tumidus magis quam plenus, Theologiae sanctorumque Patrum scientia leniter tinctus, totus litterae, totus charitatis seruus; hunc Criticorum omnium natio, et imprimis Theologorum Criticorum e choro suo exigit, neque tali *ἀρχαίᾳ* reuerendum Critici nomen inquinari patietur." Rerum iuxta et litterarum peritum esse oportet; qui hoc nomen quaerit, et iudicio praeterea firmo quodam, quae ipsa Critici notio est, praecellentem. Quem horum quodpiam deficiat, hunc Manuscriptorum codicum copia magis implicabit, quam iuuabit: Quo pauciores enoluet, hoc sibi minus et aliis oberit: tam publicum quiescendo demerebitur, quam alii laborando.*

1. Prima est *Numismatographia*, siue cognitio numismatum, cuiusuis metalli, aetatis et regionis, quam hisce vltimis saeculis excitauerunt adornaue- runtque Fuluius Vrfinus, Augustinus, Vicus, Erizzo, Sambucus, Occo, Stra- da, Golzius, St. Amant, Henimelarius, Angeloni, Seguinus, Patinus, Span- heimius, Vaillant et Oyselius: quamque variorum Principum cura ad per- fectionem quasi euexit.

2. *Epigrammatographia* est Inscriptionum antiquarum lapidi, marmori, aeri- que incisarum notitia: cui insudarunt ex priscais, Polemon, Ptolemaei Epiphani's aetate, cognominatus δ *σηλοκόπας*, eo quod columnas siue cip- pos, quas *stilas* vocabant, in singulis Graeciae vrbibus magno labore trans- scripisset, Athenaeo teste. Philochorus Atheniensis qui, referente Suida, Atticas inscriptiones collegerat: Aristodemus qui Thebanas: Neoptolemus Parianus qui omnis generis Epitaphia. Ex Recentioribus Apianus, Cyria- cus Anconitanus, Lipsius, Boissardus, Panuinius, Seldenus, Lucius, Capa- cius, Paradinus, Gualterus, Reinesius, Guichenon, Chorierius, Vrsatus, Ma- rullus Spalatensis apud me manuscriptus, Peireskii ineditus, ac tandem in- star omnium multifidus Gruterus.

3. *Architectonographia* est descriptio Templorum, Theatrorum, Ar- cuum triumphalium, Pyramidum, Balneorum, Portuum, Aquaeductuum, mil- liariorum, Sepulcrorumque. Eam excoluere plurimi Graeci ac Romani ve- reres, labantemque restituerunt hac aetate Serlio, Marlianus, Palladius, Bo- sius, Poldo, Bellorius, Bergerius, Perrotius, aliique.

4. *Iconographia* Statuas omnis generis, protomas, picturas, musiuque opera describit. Hanc sexcenti celebres opifices olim coluerunt. *Imaginum amore*, inquit Plinius, *flagrassse quosdam testes sunt et Atticus ille Ciceronis, edi- to de his volumine, et Marcus Varro benignissimo inuento insertis voluminum suo- rum fecunditati, non nominibus tantum septingentorum illustrium, sed et aliquo modo imaginibus, non passus intercidere figuras, aut vetustatem acui contra ho- mines valere.* At eam nostris saeculis renouarunt, Michael Angelus, Vrfinus, variique sculptores ac caelatores Romani non ignobiles.

5. *Glyptographia*, versatur circa gemmas caelatas veluti Iaspides, Sar- doniches, Carneolas, Amethystos, annulis aliisque ornamentis, et Hiero- glyphicis inseruientes. Eam sub priori non comprehendimus, quod peram- pla sit, caelatorumque ars a sculptorum arte diuersa sit. *Gemmas plures, ait idem Plinius, quod peregrino appellant nomine Daelythothecam, primus omnium habuit Romae prinignus Syllae Scaurus. Dique nulla alia fuit, donec Pompe- ius Magnus eam quae Mithridatis Regis fuerat, inter dona in Capitolio dicaret, et M. Varro aliique eiusdem aetatis Auctores confirmant, multum praelatam Scauri.*

Scauri. Hoc exemplo Caesar Dictator sex Daedylithecas in aede Veneris Genitricis consecrauit. Fuit haec scientia quasi postliminio reuocata ab Vrsino, Gallaeo, le Pois, Pierio Valeriano, Gorlaeo, Chiffletio, Kirkerio, Augustino Romano, Caninio, Bagarrio, Reicheltio Argeatoratenfi, aliisque.

6. *Toreumatographia* exponit tabulas marmoreas exsculptas, quae toreumata vocabantur, quorum auidus collector Iulius Caesar, teste Suetonio. *Primus Phidias artem toreuticem aperuisse atque demonstrasse merito indicatur: Polycletus consummasse.* Plin. lib. 34. cap. 8. Toreumata quamplurima, quae *bas reliefs* appellamus, aeri incidit Petrus Sanctes Bartolus, ea imprimis quae in columna Traiana et Antoniana visuntur a I. P. Bellorio eleganter et breuiter explicata. Quae in arcu Seueri spectantur Suarezius Episcopus Vasionensis interpretatus est: aliasque ediderunt Bosius, Aringhius et Boissardus: multaque possident inediti Ligorii, Bagarrii, Equitisque a Puteo codices delineati.

7. *Bibliographia* Manuscriptis dignoscendis et perlegendis addita est, cui tot insignes Critici operam nauarunt, Scaliger, Sirinondus, Salmasius, Casaubonus, P'Abbaeus, Busbekius, et nuper Lambecius, qui bibliothecam Caesaream descripsit, nec non Aemilius Portus Cretensis, cuius tractatum de Manuscriptorum Graecorum abbreviationibus ipsiusmet manu exaratum possideo.

8. *Angeiographia* instrumenta omnis generis domestica, militaria, nautica, vasa, mensuras, pondera scrutatur: modo sub voce *angeion* commodioris defectu, omne instrumenti genus comprehendere liceat. Haec pertractarunt Baysius, Ferrarius, Rubenius, Schefferus, Smetius in suis Antiquitatibus Neomagensibus, et ineditus Peireskianus *ὁ πρᾶν*. *Haecenus Sponius.*

III. Notum est duos necessarios Historiae oculos a viris doctis haberi Geographiam et Chronologiam, quo nihil posse dici verius res ipsa confirmat, nullum enim cogitari potest magis obscurum vel confusum chaos, quam rerum quarumcunque narratio, vbi ratio temporum vel locorum confunditur aut ignoratur. Eodem plane modo res se habet in studio Antiquitatis, nam et hoc genus est quoddam Historiae, est enim morum rerumque quae apud veteres in vsu fuerunt enarratio, in qua vt recte verferis, Geographiae et Chronologiae cognitione est opus, quoniam alia alibi et alia aetate obtinuerunt, ne dicam hanc ipsam partem esse Antiquitatis haud ignobilem veterum temporum rationes, epochas, aerasque, regionum, vrbiumque appellationes ac regnorum limites veteres nosse. Antequam igitur ad specialia capita argumenti quod mihi proposui descendam, et scriptores de ritibus sacris aliisque aut de monumentis veteribus singillatim exponam, iuuat praemittere imprimis eos qui Geographiam veterem mediuae aevi scriptis suis illustra-

lustrarunt, deinde dicere de iis, quorum in expediendis Chronologiae rationibus occupata fuit industria.

IV. Geographiam Biblicam e veteribus primus attigit *Eusebius* libro de locis hebraicis secundum ordinem litterarum disposito; quem ab *Hieronymo* latine translatus et auctum primus graece, cum Hieronymi et sua versione edidit notisque illustravit *Iacobus Bonfrerius* Paris. 1631 et 1659. ad calcem commentariorum suorum in Iosuanam. *Petrum* quoque *Bertium* Eusebii libro lucem afferre conatum fuisse, testatur Io. Gerard. Vossius p. 261. de Script. mathematicis; et Claudius Sarravius p. 267. Epp. Eusebiana Bertii ex Menagii dono misit ad Isaacum Vossium Gerardi Ioannis filium. *Lucas* praeterea *Hoffstenius* veteris Geographiae peritissimus, novam Eusebii de locis ebraicis editionem pollicitus est libro de vita et scriptis Porphyrii p. 21. Atque optandum fuisset, ut post novas *Marcianaei* et *Ioannis Clerici* editiones prodisset idem Eusebii liber expolitus cura doctissimi viri *Iacobi Rhenferdi*, cuius egregia in eundem specimina observationum leguntur in eius operibus philologicis a Dauide Millio editis p. 776—828. Ceterum *Bonfrerii* in Eusebium notae cum illustrationibus *Clerici* additis *Augustini Calmeti* et *Ren. Iosephi Tournemini* annotationibus insertae sunt Menochio illustrato p. 159. seqq. et *Blasii Vgolini* thesauro antiq. hebraicar. Tomo V. Pulcherrimam quoque huic Eusebii libro lucem attulit V. C. *Adrianus Relandus* in sua Palaestina, de qua infra. Exstat et *Eucherii* Episcopi Lugdun. saec. V. epistola de situ Hierosolymae et Iudaeae ad Faustinum Presbyterum Insulanum, quam edidit Philippus Labbeus T. I. Bibliothecae nouae manuscriptorum p. 665—667. A *Marcellino Comite* quatuor libellis Constantinopolin et Hierosolymam descriptam esse auctor est *Cassiodorus* in diuinis lectionibus c. 25. quod *Marcellini* opus intercedit. Sed tulere aetatem *Adamami* Scoti de situ terrae sanctae et quorundam aliorum locorum libri tres, excerpti ex ore *Arculphi* Galliarum Episcopi, cum venerabilis *Bedae* eorundem compendio editi primum a Iacobo Gretsero, 1619. et deinde a *Ioanne Mabillonio* in calce T. 4. actorum sanctorum ordinis Benedicti, prologum vulgante *Labbeo* Tomo primo Bibliothecae nouae manuscriptorum pag. 667 seq. Praetereo alios recentiores terrae sanctae descriptores siue Graecos, ut *Ioannem Phocam*, ² *Epiphanium Hagiopolitam* et *Perdiccam* de locis Palaestinae editos a *Leone Allatio* in Syminitis; siue Latinos, ut auctorem itinerarii a Burdegala Hierosolymam usque:

Marinum

² *Ioannis Phocae* sacerdotis et monachi, qui A. C. 1185. loca sancta adiit descriptionem ex *Allatii* versione. cum itinerario *Antonini* Placentini (scripto decimi vel undecimi saeculi) edidit *Papebrochius* ante tomum secundum Actorum Sanctorum mensis Maii.

Marinum Sanutum Torfellum ad calcem librōrum de secretis fidelium crucis, editorum a Iacobo Bongarfio in Tomo secundo gestorum Dei per Francos, hoc est, scriptorum belli sacri Hierosolymitani: quo in libro quoque comparat *Iacobi de Vitriaco* historia Hierosolymitana, cuius liber tertius narrationem de statu terrae sanctae continens cum aliis pluribus terrae sanctae descriptionibus insertus est tomō tertio thesauri noui anecdotorum *Edmundi Martenii*: siue ebraeos denique *Eldad Danaeum*, qui latine exstat ad calcem chronographiae Genebrardi, et Ebraice Oxoniae in Bibliotheca Bodleiana: *Beniaminem Tudelsenem* A. C. 1173. defunctum in itineralio, quod post Ariam Montanum latine vertit et illustrauit *Constantinus l'Empereur*,³ et ineditis adhuc obseruationibus *Matth. Frideri. Beckius*, Theologus Augustanus, ὁ μακαρίτης: gallice versum exstat in collectione itinerum saeculis 12. 13. 14. 15. in Asiam susceptorum, a Petro Bergeronio edita, et recusa Tomo primo operum Bergeronii, Hagae Comitum 1735. 4. recursorum, deinde accuratius in gallicum sermonem versum notisque instructum, a praecocis ingenii iuvene *Ioanne Philippo Baraterio*, prodiit Amstelod. 1734. 8. R. *Mosen Petachiam*, cuius saeculo XII. clari itinerarium edidit cum versione sua Cl. Wagenfeilius in exercitationibus sex varii argumenti, exercitatione quarta: vbi p. 161. sq. alii geographici iudaeorum libri commemorantur, qui pauci admodum apud illos, et fabulis fere conspersi reperiuntur. *Abrahami* denique *Peritfol* itinera mundi, Ferrariae descripta ab auctore, An. 1525. cumque versione et notis edita a *Thomae Hyde*, Oxonii 1691. 4. Hic Abrahamus pag. 29. suam mappam mundi allegat, quae non vidit lucem. R. *Samuelis filii Davidis Iemsel*, Karaitae itinerarium ebraice et latine edidit *Gustauus Peringer*, Vpfsaliae, 4. atque inde *Celeb. Wolfius*, T. III. Bibl. ebr. p. 1081. seqq.

V. Inter superioris saeculi scriptores Christianos praeter *Samuelem Borchartum*, in Geographia Sacra, incomparabili opere, et *Iosephum Scaligerum*, quem librum suum de insolubilibus S. Scripturae, et Geographiam Sacram a se compositam paullo ante mortem flammis tradidisse testatur Patinus, T. I. Epist. pag. 607. 608. huic argumento singularem lucem attulerunt *Andreas Mastus* et *Iacobus Bonfrerius*⁴ ad Iosuaam, et *Ioannes Lightfootius* in horis Ebraicis

³ Plures in *Constantini* versione errores, praecipue in nominibus propriis, notat *Eusebius Renaudotus* pag. 11. seq. Apologiae pro historia Patriarcharum Alexandrinorum gallice editae, Parisiis 1717. 12.

⁴ *Iacobi Bonfrerii* onomasticon vrbium et locorum S. Scripturae recusum est in appendice ad Menochii commentarios totius S. Scripturae, quos accuratiores edidit *Ren. Ios. Towneminus*, Parisi. 1719. fol.

cis ad Euangelistas aliisque scriptis: *Waltonus* in apparatu ad Biblia Polyglotta: *Bernardus Lamy* in Concordia Euangelica, paucique quidam alii. Idem conati sunt in Itinerariis Palaestinae *Henricus Buntingius*, cuius Itinerarium S. Scripturae post plures editiones recensitum et notis illustratum emendatumque et locupletatum est a Ioan Georg. Leuckfeldio, Magd. 1718. fol. Est autem *Buntingius Bernardum de Breitenbach* plerumque sequutus. Nec confundendus est Bernardus iste, cuius itinerarium prodiit Moguntiae 1486. et Spiraë 1502. fol. cum Martino Baumgarten in Breitenbach equite Germano, cuius descriptio itineris in Aegyptum, Arabiam, Palaestinam et Syriam edita est. Norimbergae 1594. 4. *Christianus Adrichomius*, a P. Gautio recensitus, *Christoph. Heidmannus*, *Franc. Quafrenius*, *Olfert Dapper*, *Ionas Korte*, aliique quamplurimi, quos enumerant Acta Eruditorum, An. 1713. pag. 276. vbi de V. C. *Eduardi Wells* Geographia V. et N. T. *Ioan. Clericus* praefat. ad Sanfonii Geographiam Sacram, Ephem. Paris. A. 1707. Octobr. pag. 58. Lipenius Bibl. Theol. T. II. pag. 390. 821. sq. S. V. *Baumgartenius* in praefatione T. IX. interpret. germanicae historiae vniuersalis praemissa p. 11. ff. et *Dan. Hartnaccius* in Bibliothecario p. 168. sq. qui non modo Germanica lingua Geographiam Biblicam singulari nec adeo magno libro complexus est, Norimb. 1689. 4. sed et longe perfectius atque plenius opus huius argumenti, consultis 200 amplius itinerariis multorum annorum labore collegisse se, ibidem testatur. Sed profecto arduum est, inter tot fabulosa atque incerta, ex recentioribus istis Hodoeporicis, situm verum locorum terrae sanctae, in sacris litteris memoratorum, cognoscere. Interim licebit, vtut neutiquam immunem a naeuis consulere Geographiam sacram *Nicolai Sanfonii* Abbauillaei, cum praefatione Ioannis Clerici recusam, Amst. 1704. fol. et a *Blas. Vgolino* Tomo V. thes. antiquitatt. hebraicarum; et *Frider. Spanhemii* Geographiam sacram, separatim et inter opera eius editam, *Hieronymi* item *Dicelii* Germanice vulgatam, Lips. 1704. 8. et *Ioan. Iac. Schmidii* Geographum Biblicum, Germanice iudem editum, Züllichauiae 1740. 8. tum mappas Geographicas Palaestinae, a variis viris doctis adornatas, quales v. g. exstant in *Waltoni* apparatu, in *Lightfooti* operibus, atque, vt nouissime editas commemorem, in commentario *Ioannis Clerici* ad Pentateuchum; in *Augustini Calmet*, Monachi Benedictini Commentar. ad Iosua, Paris. 1711. 4. in *Franc. Burmanni*, 5 filii, Harmonia Euangelistarum, Belgice edita, Amstelod. 1713. 4. et in *Frider. Spanhemii* T. I. Opp. paullo ante mortem eius A. 1701. Lugd. Batav. in lucem edito, in quo locupletior habetur introdu-

⁵ Auctor tabulae Palaestinae, ad Harmoniam Burmannianam adiunctae, est *Maundrellus*, itineris, quod in Palaestinam suscepit, descriptione notus.

troductio eius ad Geographiam sacram, patriarchalem, israëliticam et christianam. In primis euoluere iuuabit viri exquisitae eruditionis *Adriani Relandi* Palaëstinam ex monumentis veteribus illustratam et tabulis accuratis instructam, quae lucem vidit, Traiecti Batauorum 1714. 4. et supplementis aucta est a *Ioanne Christoph. Harenbergio*, insertis Vol. IV. Miscellan. Lips. nouorum P. III. pag. 465-511. Vol. V. P. II. pag. 248-328. et P. III. p. 408-455. ac Vol. VI. P. II. p. 199-235. P. III. p. 406-466. et P. IV. p. 593-619. Idem vir eruditus mappam geographicam terrae sanctae delineauit ab haeredibus Homannianis A. 1744. editam, atque peculiari commentatione, relationibus cosmographicis A. 1748. p. 184. inserta, illustratam. Relando emendando ac illustrando inseruiunt quae erudite de geographia terrae sanctae disputat V. Cl. *Ioan. Georg. Waltherus* in commentat. de Aulone et de *πεδιά μεγάλω* proprie dicto, in primisque Palaëstinae; quae exstat in eius animaduersionibus historicis et criticis p. 217. ff. Relando iungendus est *Ioannes Matthias Hafius*, qui Norimb. 1739. fol. edidit Regni Daudici et Salomonaci descriptionem geographicam et historicam, sex mappis geographicis instructam. De tabula geographica R. *Iacob Zaddik* conf. V. C. *Ioan. Christoph. Wolfium* Bibl. Ebraeae Vol. I. pag. 612. Orbem veterem vt a Noae posteris primum frequentatum supponit, exhibet et explicat *Casparus Danckwerth* in Chronico Holfatiae lib. 1. c. 6. pag. 28. sq. Varia geographiam Biblicam, et in primis Aegypti illustrantia afferuntur a *Christiano Mullero* in fatura obseruationum philologicar. Lugd. Bat. 1752. 8. Hierosolymae descriptionem praeter Lightfootum aliosque iam commemoratos fecit *Ioan. Baptista Villalpandus*, in amplis suis ad Ezechielem commentariis, Tomo tertio, Romae 1604. fol. ex quo excerpta dedit Waltonus in Apparatu, vt omittam quae e Villalpando exhibuit *Ioannes Blomius* ad calcem dissertationum de migratione in Ophir et purpura ac cocco. Hamb. 1660. 8. *Ludouici Cappelli* Ichnographia Hierosolymae, eius Historiae Apostolicae illustratae subiecta legitur. Exstat et *Christiani Adrichomi* Descriptio Hierosolymae, Colon. 1588. 8. *Christiani Gerardi Offerausii* Descriptio veteris Hierosolymae. Dauentriae 1718. 4. Historiam huius vrbs, quae et Iebus et Salem dicta est, eleganter exposuit *Hermannus Witsius* in Dodecade Dissertationum, exercitationibus tribus postremis, quae recusae sunt Tomo II. Miscellaneorum eius Sacrorum. Aeliam Capitolinam, quam pro Hierosolyma diruta excitatam ab Imperatore Adriano refert Dio Cassius, non in eodem loco, vbi antea Hierosolyma fuerat, exstructam fuisse probat *Guilielmus Beuerigijs* in notis ad Synodicum magnum pag. 61. 62. 63. adde *Matthaei Zimmermanni* Analecra p. 372. et *Christiani Erdmanni Deylingii* origines et historiam Aeliae Capitolinae ex verustis monumentis explicatam.

Lipf. 1744. 4. De Hierosolymae nominibus consuete sis *Thomam Hyde* ad Abraami Peritfol itinera mundi p. 17. sq.

VI. *Geographiae* quae vulgo vocatur *Nubiensis*, quamque ex arabico latine versam ediderunt Maronitae, *Gabriel Sionita* et *Ioannes Hefronita*, Parisiis 1619. 4. auctor ab Abulfeda vocatur *Sherif Elidris*, siue nobilis Idrisius, vt notatum Seldeno III. 26. vxoris Ebraeae. Nomen integrum *Mohamed ben Mohamed Sherif al Edrissi*, teste Herbeloro Bibl. Oriental. p. 786. Patria videtur fuisse Aegyptius: vnde errauit Leo Africanus libro de viris apud Arabes illustribus in Hottingeri Bibliothecario quadripartito pag. 268. Siculum Mazaratensem eundem fuisse affirmans. Oblata est haec Geographia ⁶ Anno Hegirae 584. A. C. 1153. Rogerio primo ad explicandum globum, in quo descripta fuit terrae figura, quem sibi ex argento puro conflare curauit Rex pondere 400 librarum (seu Rotalorum vt vulgo loquuntur) graecarum, quarum vnaquaeque 112. drachmas continet. Vtrum religione Christianus fuerit auctor huius compendii, vt viris praeclaris qui illud latine verterunt, et Celeb. Baumgartenio visum est, an vero Muhammedanus, vt suspicatur Isaac Casaubonus ad Epistolam Gregorii Nysseni pag. 66. sq. non est plane exploratum, neque quod W. E. Tentzelio τῷ μακαρίτη in dialogis mensuris vernaculis Anni 1692. pag. 875. in mentem venisse video, an concinnator Epitomes, quam solam Maronitae latine ediderunt, Christi sacris addictus fuerit, auctor autem ipse operis, ⁷ quod longe vberius ex Syria Pocockius, et ex Aegypto Ioannes Grauius secum attulit, fuerit Muhammedanus. ⁸ Opus ipsum, in quo nihil desiderandum esse notarunt Arabes, quam quod longitudines et latitudines locorum non sunt annotatae, multo plura autem desiderat Sam. Bochartus in epistola Tomo secundo miscell. obseruat. criticar. nouar. pag. 105-116. inserta, Arabice cum versione et notis edere voluit Georgius Hieron. Welschius, sed fati praeventus hoc vt multa alia egregia omisit.

Opus ab auctore inscriptum Nozhak al Mofchtaak (pulchritudo vniuersi) atque epitomen eius tantum ex Arabico Latine edidisse Maronitas, et sine vlla ratione Geographiam Nubiensem inscripsisse, notat etiam Bartholomaeus Herbelotus in Bibliotheca Orientali p. 667. 786. Arabice Mediceis typis editam refert Vossius p. 251. de disciplinis Mathematicis, qui Scriptorem praeclare de

⁶ De hac Geographia conferri meretur S. V. *Baumgartenii* praefatio P. III. interp. germ. histor. vniuers. praemissa pag. 11. et Eiusd. *notitiae* Bibliothecae cuiusd. Halens. P. IV. pag. 381. ff.

⁷ Vide Pocockii Specimen historiae Arabum p. 122. 128. 373.

⁸ Hanc sententiam tuetur Baumgartenius, auctorem operis maioris fuisse *Abu Abdal-lak Muhammed*, per aliquod tempus Calipham Africae, affirmans.

de Orbis descriptione, Asiae praecipue et Africae promeritum vocat, subiungens Arabiam in primis ab eo ita describi, vt nihil vsquam accuratius sit reperire: ex Europaeis autem regionibus diligentissime exponi Hispaniam, quam solam lustrasse se narret p. 148. edit. latinae. Idem Vossius pag. 250. mentionem facit *Horti Geographici*, ab Anonymo Arabice scripti, et a *Bernardino Baldo* Latine versi, sed nondum, quod sciam, editi: tum operis Geographici insignis, quod A. H. 721. A. C. 1321. composuit *Isnael Abu'l Feda*, Princeps Hamatensis in Syria, 28. tabulis, quibus illustratio addita est, compositi, cuius operis tres tantum tabulae typis sunt excusae: primam Arabiam sistentem, cum versione latina Ioannis Grauii inferendam curauit Tomo tertio geographorum minorum *Ioannes Hudsonus*; tabulam vicesimam quintam et sextam, Chorasmiae et Mawazalnahrae descriptionem complectentem edidit Ioannes Grauius ad calcem epocharum celebriorum Vlugi Beighi, recusam a *Ioan. Hudsono* volumine itidem tertio geographorum minorum. Ceterum plura eundem Grauium in affectis habuisse, in quibus fuerit Abulfeda integer, docent Acta Eruditor. A. 1700. p. 518. sq. *Mosis Chorenensis* Epitome Geographiae, Armeniace et Latine, cum notis *Guil. et Georgii, Guil. Whistoni* filior. prodiit, Londini 1736. 4. Bene D. Abraamus Hinkelmannus ὁ μακαρίτης in praefat. ad Alcoranum, k. 2. *Quum vero ad utramque historiam GEOGRAPHIA ita necessaria sit, vt sine ea historicus ne intelligi quidem possit; maxima in hoc quoque studio adiumenta et lumen in posterum Arabismo debebimus. Neque in vlla parte cruditionis ex ignorantia vocum et rerum orientalium foedius peccatum unquam fuit, quam in hac. Hic montem Gebel, desertum Barka, et his similia audias, quum voces ipsae arabicae montem et desertum exprimant. Hic summa cum imis confusa et transposita animaduertas, quum ad vera climata et gradus omnia reuocauerint Arabes. Nemini ego fidem extorquere amitor: id certe noui, aliam esse Asiae et Africae faciem, quam in omnibus adhuc chartis Geographicis nobis depingitur. Possideo Institutiones Astronomicas Abu Ishak Ibrahim Ibn Iahia, quibus in fine adiectae sunt Tabulae longitudinis et latitudinis Locorum nobilium orientis, ex quibus errores quam plurimos detegere, cuius desideranti sine negotio possum. Atque vtinam integrum illud Principis Hamae Abu'l Feda opus Geographicum aliquando cum Europa communicaretur, cuius praeter pauca a Schickardo et aliis citata, vt et partem exiguam a Grauiio editam, nihil adhuc vidimus. Forte nihil praeterea desideraremus. Interim monere pos possunt Geographia Nubiensis, et quae ad Alferganum Golius annotauit, quantum adhuc emendandum nobis restet. Quid est autem tantas orbis partes ignorare quam in communi patria tanquam in ignota sylua viuere? Quid est humanius, quam librorum ope nobilissimas regiones peragrari?*

VII. De antiquis Geographis Graecis non repetam, quae prolixius disputata sunt lib. 4. Bibliothecae Graecae c. 14. tantum nomina et praecipuas editiones verbo perstringam, nonnullaque memorabo ibi omissa. Peruenerunt ad nos

1. *Strabo* Amasenus, Augusto et Tiberio imperante clarus, cuius libri 16. de Geographia cum Xylandri versione et Isaaci Casauboni commentario bene editi sunt a Fed. Morello, Paris. 1620. fol. Meliorem editionem cum Casauboni et aliorum virorum doctorum obseruationibus non ad calcem libri, sed per singulas paginas verbis Strabonis statim substratis nouissime edidit V. C. Theod. Ianfonius ab Almeloveen. Amstelod. 1707. fol. Versionem Strabonis Casaubono praeter rem tribuit Harduinus in numis populorum et vrbium illustratis p. 410. De Henrico Scrimgero haec Henricus Stephanus notis ad Maximum Tyrium p. 360. *Apud Strabonem ubi editio Aldina Αρϊστειας habet, annotauit Henricus Scrimgerus Scotus ex iisdem exemplaribus quorum ope hunc scriptorem a multis mendorum millibus purgauit, hanc lectionis varietatem Αρϊστειος pro Αρϊστειας, sed ita ut ex septem exemplaribus tantum duo hanc haberent.* Animaduersiones in nouem libros Geographiae Strabonis ex manuscripto codice Mediceo exhibet *Abraamus Gronouius* in variis Geographicis. Lugd. Batav. 1739. 8. editis pag. 149. Obseruationes autem in Strabonem et Dionysium Periegeten exstant in obseruat. miscellan. in auctores vet. et recent. Vol. II. T. I. p. 1. sqq.

2. *Dionysius* Periegetes Strabonis, ut plerique sibi persuadent, aequalis, ut H. Dodwello persuasum ad Eliogabali aetatem detrudendus, cuius enarrationem habemus versibus hexametris pulchre descriptam et ab *Auieno* et *Prisciano* latina metaphrasi donatam, ab *Eustathio* autem copiosis illustratam commentariis, et ab alio *Anonymo* scholiis breuib. graecis ac paraphrasi expositam. Melior editio *Eduardi Twaites*, Oxonii 1697. 8. *Eduardi Wells*, 16 tabulis geographicis instructa, Oxonii 1704. 8. et *Ioan. Hudsoni* Tomo quarto Geographor. minor. Oxonii 1712. 8. qui *Nicephorum Blemmidam* siue *Gregoram* in *Dionysium* ait se omisisse, quod is tantum ex oratione bona ligata fecit solutam non bonam. *Nicephorum* presbyterum vocat *Cangius* in glossario graeco. Commentarium ineditum in *Dionysium*, qui MS, fuit apud *Bochartum*, laudat *Menagius* p. 415. ad *Laertium*. Exstat etiam *Dionysius* cum scholiis Graecis in codice bombycino scripto A. C. 1344. Florentiae in bibliotheca S. Mariae Benedictinorum, teste *Montfaucono* pag. 70. *Palaeographiae graecae*. A *Ludouico Seruino* Parisiensis Parlamenti aduocato latine versum *Dionysium* de situ orbis scribit *Franc. Crucemanius* in *Bibl. Gall.* p. 497. sed perperam *Dionysio* quatuor libros tribuit. Fallitur etiam *Berkelius*, qui ad *Stephanum Byzant.* in *Βηρηια* notat versum ἀρχῶν σηλάων
μηγα-

μηγαθύμων ἔθνος Ἰβήρων non esse desumptum ex Dionysii periegesi, est enim utique versus 282. ut iam notatum V. C. Iacobo Perizonio in inuestigatione Originum Aegyptiarum. pag. 471.

3. *Claudius Ptolemaeus* sub utroque Antonino imperante clarus, cuius libri octo Geographiae post editionem Graeco-Latinam, Amstelod. 1618. fol. vna cum tabulis Geographicis *Agathodaemonis* vulgatama a Petro Bertio, maiore etiam studio ad codices MSS. recenferi desiderant, et a docto aliquo viro illustrari. Arabiae descriptionem a Ioanne Grauiio ex MS. antiquissimo emendatam castigatius vulgavit V. C. Ioan. Hudsonus Tomo tertio Geographor. minor.

4. *Stephanus* Byzantinus Grammaticus post Arcadii et Honorii tempora scripsit Ἐθνικά siue Lexicon Geographicum, in quo nomina patronymica potissimum persequi instituit, sed eadem opera vniuersae Geographiae lucem affert singularem. Opus ipsum excepto fragmento Seguieriano diu est quod intercidit, sed exstat epitome, quam *Hermolaus* Grammaticus Iustiniano imperante clarus concinnauit, nisi quod in litteris κ et λ sunt lacunae. Prodiit cum notis Stephani de Pinedo, Iudaei Lusitani, Amst. 1678. fol. et cum Abr. Berkelii commentario et Iacobi Gronouii obseruationibus, Lugd. Batav. 1688. et 1694. fol. Doctissimae Lucae Holstenii notae posthumae, Lugd. Batav. 1684. fol. vna cum fragmentis Geographi antiqui Scymni Chii separatim editae sunt a Theodoro Ryckio. Eiusdem Holstenii obseruationes antea ineditae ad indicem scriptorum a Stephano Byzantio citatorum comparent in miscellaneis obseruationibus criticis nouis T. 2. p. 117-124.

5. Geographica a *Danide Hoeschelio* Graece edita Augustae, Vindelicorum 1600. 8. Marciani Heracleotae (siue ex parte Scymni potius) et Scylacis Caryandensis, Artemidori Ephesii, Dicaearchi Merfenii et Isidori Characeni scripta complectuntur.

6. Geographi Graeci minores Graece et Latine vulgati cum notis a *Ioanne Hudsono* V. C. vna cum praemissis veterum testimoniis, et doctissimi Dodwelli dissertationibus de aetate et scriptis singulorum in primo et secundo Tomo Geographorum et Dionysii Periegetae, Oxonii 1698. 1703. 1712. 8. quatuor voluminibus.

Tomo I. Continentur:

Hannonis periplus.

Scylacis periplus.

Agatharchides de mari rubro.

Arriani periplus Ponti Euxini.

Periplus maris Erythraei, eidem vulgo adscriptus.

Nearchi periplus ex Arriani Indicis.

Marciani Heracleotae Periplus cum fragmentis *Menippi* et *Artemidori*.

Anonymi periplus ponti Euxini.

Tomo II.

Dicacarchi status Graeciae.

Eiusdem descriptio Pelii montis.

Isidori Characeni mansiones Parthicae.

Scymni Chii periegesis.

Eiusdem fragmenta a Luca Holstenio collecta.

Libellus de fluuiis *Plutarcho* adscriptus.

Agathemeri compendiariorum geographiae expositionum libri duo.

Strabonis Epitome.

Tomo III.

Excerpta ex *Dionysii* Byzantii anaplo bospori Thracici latine seruata a Petro Gyllio.

Anonymi descriptio Ponti Euxini collecta ex Scymno, Ariano et Marciano.

Excerpta ex *Georgii* Medici *Chrysofococcae* Syntaxi Persarum per Ismaelem Bulliardum.

Ptolemaei tabula longitudinis et latitudinis vrbium insignium. Ex MSC. codice Theonis in Bibl. Bodleiana recensita.

Anonymi vetus orbis descriptio pridem vulgata a Iacobo Gothofredo, recusa latine ex Iac. Gronouii editione.

Variae Lectiones in Anonymum Geographum Rauennatem ex MS. Vrbinatē Varicanae Bibliothecae num. 678.

Ptolemaei descriptio Arabiae graece et Latine per Ioannem Grauium innumeris in locis emendata.

Descriptio Chorasmiae, Mawaralnahrae, et inedita hactenus Arabiae, maris Persici et Alkolzum siue rubri Arabice et Latine ex Abulfeda per eundem Ioannem Grauium.

Binæ tabulae Geographicae, vna *Nassir Eddini* Persae et *Vlug Beigi* Tartari arabice cum versione Ioan. Grauii.

Ptolemaei ἑκδοσις κανονική τῶν ἀστεισμῶν Graece e MS. emendata.

Tomo IV.

Henr. Dodwelli dissertatio de aetate et patria *Dionysii* Periegetae. *Dionysius*

Graece et Latine cum commentario Eustathii per singulas paginas verbis

Poetae

Poëtae subiecto. *Rufi Festi Auieni et Prisciani* Metaphrases Dionysii. *Auieni* ora maritima. *Anonymi graeci* Paraphrasis in Periegesin integrior. Excerpta e Scholiaste inedito in Dionysii. qui exstat Parisiis in Bibl. Regia. Fragmenta de urbium et regionum nominibus in alia mutatis, ex notis Leonis Allatii ad Georgium Acropolitam p. 244. et ex iis, quae subiiciuntur Codino p. 404. aliaque apospasmata geographica vel inedita haftenus vel emendatius edita, graece.

7. Geographica a Leone Allatio in *συμμίκτοις* collecta editaque a Bartholdo Nihusio, Amst. 1653. 8. recentiora sunt maximamque partem Palaestinam spectant et iam supra memorata ac Bibl. graecae lib. IV. p. 81. seqq. diligentius recensita, vna cum syntagmate geographico, quod edere voluit *Lucas Holstenius*, teste Lambecio libro I. de Bibl. Vindobonensi p. 113. seq. Tantum addere liceat *Ioannis Phocae* descriptionem castrorum et urbium ab Antiochia ad Hierosolymam vsque latine ex Allatii versione praemissam Tomo II. Actor. sanctor. Maii, cui Papebrochius latinum subiunxit Itinerarium Antonini Placentini e MS. Toracensi cum suis animaduersionibus. *Epiphanius* auctor Geographicae narrationis Syriae idem videtur qui de S. Apostolo Andrea et de S. Maria scripsisse memoratur ab Allatio p. 90. et 106. de Simeonum scriptis. *Perdiccas* Protonotarius Ephesinus diuersus fuisse videtur a Theodoro Perdicca magnae Ecclesiae CPol. a supplicationibus, et a Georgio Perdicca sceuophylace Imperatorii cleri, qui ambo interfuere Pseudosynodo CPolitanae Palamitarum A. C. 1343.

8. *Cosmae* Indopleustae Topographia Christiana libris XII. graece et latine edita a Bernardo de Montfaucon, Paris. 1706. fol. de qua abunde dictum est Bibl. graecae Lib. III. C. 25. f. Vol. II. pag. 604-617.

9. Geographica antiqua a *Iacobo Gronouio* edita Lugd. Batav. 1697. 4to complectuntur *Scylacis* Periplum maris mediterranei, *Anonymi* periplum Maeotidis paludis et Ponti Euxini, *Agathemeri* Hypotyposin Geographiae, omnia graeco-latina, cum notis H. Vossii, Iac. Palmerii, Sam. Tenuilii, et expositionem totius mundi a Iac. Gothofredo editam, latine, additis quemadmodum ad priora quoque editoris emendationibus. Biennio post idem Gronouius edidit animaduersionem in Oxoniensem *Scylacis* editionem et dissertationis *Dodwellianae* de *Scylacis* aetate examen, subiuncto *Ephori* fragmento ex *Cosmae* Topographia (lib. 2. p. 148. edit. Montfauconianae) Lugd. Bat. 1699. 4.

10. *Ioannis* Grammatici Gazaei *ἑκφοραὶς τοῦ κοσμικοῦ πίνακος τοῦ ἐν Ἰάδῃ ἢ ἐν Ἀντιοχείᾳ*, versibus iambicis DCXXVI. Graece vulgata a Iano Rutgerfio Lugd. Bat. 1618. 4. libro 2. variar. lection. pag. 98. cum paucis

castigationibus. Nonno posteriorem eiusque imitorem fuisse eruditi obseruant, vnde versibus paene Nonniacis descriptum illud Geographicum poema tradit Casp. Barthius p. 747. ad Guilielmum Britonem, licet Nonnus Hexametro carmine vsus sit, Ioannes Iambico.

VIII. Ex antiquis Geographis latinis supersunt *Pomponius Mela*, cuius libros III. de situ Orbis, eruditissimo Isaaci Vossii commentario et Iacobi atque Abraami Gronouiorum obseruationibus, nec non obseruationibus Iacobi Perizonii insertis miscell. obs. criticis a Car. Andr. Dukero editis Vol. 7. tom. 3. p. 417-460. Vol. 8. tom. 1. p. 97-140. et tom. 2. p. 201-238. item Petri Ioan. Nunneseii annotatis in prooemium et duo priora capita libri 1. Melae, quae exstant in iisdem obseruat. vol. 7. tomo 2. p. 157-180. illustratos habemus; *Plinius Secundus*, qui Historiae suae naturalis libris tertio, quarto, quinto Geographiam pertractat, vt epitomatores eius *Solinum*, et quae de situ locorum disserit libro primo *Orosius*, omittam. Itinerarium quod fertur sub *Antonini* nomine, aliaque huius generis et Cosmographia quae sub *Aethici* et *Iulii Honorii* ambulat nomine, e quibus Antoninum et Aethicum Petrus Wesselingius recudi curauit Amstelod. 1735. 4. et *Anieni* ora maritima, tum *Vibius Sequester* de fluminibus, fontibus, lacubus, nemoribus, paludibus, montibus, gentibus, a Nobilissimo Viro Franc. Hesselio illustratus, ac *Geographus Rauennas* a Porcherono et Iacobo Gronouio vulgaris, de quibus singulis dictum est in Bibliotheca Latina Vol. 1. L. 2. C. 8. p. 348. seq. et Vol. 3. p. 916.

IX. Tabulas geographicas ⁹ primum inter Graecos adornasse fertur *Anaximander* Milesius Thaletis discipulus teste Strabone, Laertio 11. 2. Agathemere aliisque. Inter Aegyptios *Sesostris*, vt auctor est Eustathius ad Dionysium Periegetem, qui addit, Hecataeum, Democritum et Eudoxum vetustissimos Graecorum philosophos similiter breuibus in tabellis *pietas ediscere mundos* docuisse, vt Propertii ¹⁰ verbis ad sententiam Graeci scriptoris efferendam vtat. Meminit etiam tabulae geographicae aereae ab Aristagora Mileti tyranno Cleoni Lacedaemonio regi allatae Herodotus L. 5. Histor. c. 49. Nec desuere, qui Iosuae XVIII. 8. st. tabularum geographicarum vestigium sibi visi sint reperire. Conf. Sam. Reyheri matthesin mosaicam c. 32. Ioan.

⁹ In Iudaeorum libris, et Abrahami Peritfol. itineribus mundi **מפת מונרי** *mappa mundi*. Idem Peritfol. p. 76. memorat **קלף המלכים** *chartas nautarum*, vid. et p. 101. 108.

¹⁰ Propertius IV. 3. 35.

Ioan. Bernh. Wideburgii mathesin biblicam, spec. 3. qu. 6. p. 16. et Ioan. Iac. Scheuchzeri phys. sacram, tab. CCCLXXII. Ex graecorum porro latinorumque scriptorum monumentis quam plurima de tabulis geographicis testimonia collegere *Marsilius Cagnatus* Medicus Lib. 4. variar. lectio. c. 5. *Nicol. Bergierius* de publicis et militaribus Romani imperii viis lib. 3. c. 7. *Gerard. Ioan. Vossius* lib. de philologia p. 61. seq. *Matth. Berneggerus* Qu. 1. in Tacitum. *Aegid. Menagius* ad Laertii Theophrastum Lib. 5. de vitis philosophorum, sect. 51. vbi in testamento Theophrasti mentio *πίνακας* in porticu templi Musarum suspendendi, in quo *τῆς γῆς περιόδοι*. *Franc. Bianchinus* in historia vniuersali ex monumentis antiquis probata, et italico idiomate edita c. 30. p. 413. 477. ff. *Iac. Perizonius* ad Aeliani L. 3. variar. histor. c. 28. *Cangius* in glossario voce *mappa mundi*. *Ioan. Christo. Wagenschilius* in pera libror. iuuenilium T. 2. p. 27. seq. *Ioan. Dan. Maior* in scrutiny medico Cosmodiceos satanicae. Kilon. 1686. capite secundo. *Leuinus Ioannes Schlicht* in diatriba de tabulis geographicis antiquioribus, de qua Ephemerides litterariae, quibus titulus: *Neuer Bücheraal*, XXXIII. p. 639. ff. et qui longe accuratius diligentiusque in hoc argumento est versatus, *Vir S. R. Eberh. Dav. Hauber* in tentamine plenioris historiae tabularum geographicarum, germanice edito Ulmae 1724. 8. De tabula similiter etiam geographica accipiendum, quod de Agrippa Plinius H. N. L. 3. C. 2. *Agrippam quidem in tanta viri diligentia, praeterque in hoc opere cura, orbem quum terrarum orbi spectandum propositurus esset, errasse quis credat, et cum eo D. Augustum?* Apud Stephanum vero Byzantinum in *Ἰωνες* et *Ἀβδηρα* per *πίνακας* et *πινακογράφους* Xylander et Maussacus putant respici tabulas geographicas; sed Holstenius et Abr. Berkelius in notis ad illa loca rectius obseruant, notari tabulas, siue, indices doctorum virorum, quales a Callimacho compositos olim esse constat, et cuius generis est ex recentioribus Iani Nicii Erythraei Pinacotheca. Io. Xiphilinus p. 1111. edit Reimariae ex Dione refert, Merium Pompusianum interfectum a Domitiano, quod pictum orbem terrarum in conclauis suo habens, imperium affectare videretur. Quod vero diabolus Matthaei 4. quum Christo Seruatori regna mundi de monte Libano ostendit, hoc fecerit demonstrata mappa geographica, vt viris doctissimis placet, mihi parum videtur esse verisimile, quum nemini altus mons ascendendus sit, vt tabulam Geographicam vel inspiciat ipse, vel alteri inspiciendam ostendat. Adeoque in montem adducto, ex eodem potius prospiciendas oculis partim, caetera mente simul cogitandas terras earumque delicias obtulit satanas, perinde vt de Seuero Xiphilinus p. 1243. ed. citatae. *καὶ ἄλλοτε ἀνήχθη ἐς περιωπὴν ὑπὸ τινος, καὶ καθ' ὅρων ἀπ' αὐτῆς*

αὐτῆς πᾶσαν μὲν τὴν γῆν, πᾶσαν δὲ τὴν θάλασσαν, quae non male Matthaei loco conveniunt, nisi quod per somnium hoc Seuero accidisse narratur. Quales porro fuerint veterum *πίνακες*, rudiores praesertim illi, ad iterum tantum directionem comparati, nullo clariore testimonio constat, quam reliquis *Tabulae Peutingerianae*, a Marco Velsero editae et illustratae, de qua dictum est in indice ad Bibliothecam latinam voce *Tabula*: quibus nunc addo easdem subiectas orbi antiquo Georgii Hornii et Ptolemaei Geographiae editionis Graeco-Latinae Bertianae. Tabulam Theodosianam vocat Bertius, quia illam aetatem refert, a Beato Rhenano lib. 1. rerum Germanicarum p. 35. vocatur tabula provincialis. Noua illa, quam cum Commentariis illustris et doctissimi viri *Mensjonis Altingii*, Consulis Groningensis, expectare olim iussi sumus tabulae huius editio, in lucem non prodiit. Sed hanc iacturam farciuit Vir generosissimus *Frauc. Christo. de Scheyb*, qui hanc tabulam, secundum exemplar, quod in Augusta bibliotheca Vindobonensi asseruatur, commentario doctissimo illustratam, accurate recudendam curavit Vindobonae 1753. fol. mai. Hanc tabulam, licet a nonnullis temporibus Theodosii Junior. addicatur, rectius tamen Probo aut Diocleriano adscribi, Illustris *de Jordan* contendit in opere de originibus Slauicis pag. 30. vbi is simul varia circa hanc tabulam notatu digniora adspersit. Alia veterum tabularum Geographicarum specimina praebent antiqui Codices Geographiae Ptolemaei, cuiusmodi vnam alteramque in membrana, coloribus etiam variegatam, possidet Vir Celeberrimus, Hermannus Samuel Reimarus. Atque *Agathodaemonis* quidem, Alexandrini Mechanici, qui saeculo 5. post Christum natum floruit, et cum Isidoro Pelusiota commercium exercuit litterarium tabulae Geographicae ex Ptolemaei descriptione orbem delineantis, Ptolemaeo adiunctae sunt ab eodem Bertio aliisque editoribus. Vide Vossium de Philologia c. XI. § 23. et Christoph. Hendreichii Pandectas Brandenburg. p. 59. sed qui perperam tradit, *Agathodaemonis* tabulas editas Latine. Basil. 1552. et 1584. per Marc. Velserrum cum eiusdem notis. Dicere enim voluit, existare in Latinis Ptolemaei editionibus annorum illorum, sed in quibus nullae fuere partes Velseri, qui tabulam Peutingerianam edidit Venetiis 1591. 4. recusam inter eius opera Norimb. 1682. fol. De diaphragmatis, siue, iterum lineis, quibus maria traicienda vel regiones peragrandae essent, confer Dodwellum in diss. de Scylacis peripli aetate, § 16. De mensuris veterum, quibus in metiendis locorum distantis vsi sunt, videre operae pretium est, quae obseruat *Insulanus*, (Mr. Delisle) in memoriis academiae scientiarum A. 1714. p. 227. ff. Tabulam veterem orbis terrarum et terrae sanctae ex veteri codice Marini Sanuto, dicti Torfelli, edidit

edidit Bongarsius Tom. 2. operis, cui titulus, gesta Dei per Francos, post pag. 288. Prodiit apud Wechelos Francof. 1611. fol. Πετρολάδες dicitur apud Graecos recentes liber, nautis portus et interualla locorum monstrans, de quo vide Cangii Glossarium mediae et infimae Graecitatis. Ex porticu illa Augustodunensi, in qua omnium cum nominibus locorum situs, spatia, interualla descripta fuisse testatur Eumenius capite 20. Panegyrici pro restitaurandis scholis, reliquiae quaedam hoc saeculo repertae sunt, de quo pulcherrimo antiquitatis monumento vide sis Memorias litterarias Dombenses, siue, Treuoltinas. A. 1706. p. 2097. seq. In Theodulfi Aurelianensis libro 4. carmen tertium est in picturam, qua erat imago terrae in modum vrbis comprehensa. In Palatio Barberinorum Palaestrinensi cernitur opere antiquo Musiuo, siue Mosaico descriptio geographica cursus Nili; vide ephemerides litterarias Parisinas. A. 1719. Octobr. p. 467.

X. Compendium veteris geographiae tradidit Hispanice *Gonsalus de Salas*, Melae insitens. Latine *Phil. Chynerius* frequenter recusus, et nouissime quidem cum notis et obseruationibus *Ican. Bunonis*, *Ioan. Frider. Heckelii*, *Ioan. Reiskii*, et *Guilielmi Readingii*, Londini 1711. 4. atque cura *Augustini Bruzenii Lamartinierii* (la Matiniere) Amstelod. 1729. 4. In primis quoque laudem meretur compendium antiquae Geographiae in tironum usum concinnatum a doctissimo viro Christophoro Cellario, quod *Sam. Patricio* curante variis locis auctum et tabulis instructum Geographicis iam sextum prodiit. Londini 1731. 8. Idem Cellarius nouam itidem Geographiam simili breuiario illustrauit. Gallica lingua geographiam veterem, post *Philippum Labbeum* illustrarunt *Robbins* s. *de la Robbe*, *A. D. Fer*, *D. F. de Merveilleux* aliique. Germanica cum summa laude memoratus iam *Ioannes Hubnerus*, Scholae Hamburgensis olim magna gloria, cuius quaestiones geographicae et in Belgicum Gallicumque ac Moscorum translatae idioma, et Germanice inde ab Anno 1693. vsque ad annum 1753. quadragies ad minimum recusae omnium manibus teruntur. Neque contemnenda est *Andrae Goetzii* introductio in Geographiam veterem, mappis illustrata, Germanice. 1729. 8. Ex iis, qui latine hanc compendii operam iuuenum studiis nauarunt non praetereunda *Georgii Fournier*, S. I. geographica orbis notitia per littora maris et ripas fluuiorum. Francof. 1668. 12.

XI. Notitiam pleniorē geographiae antiquae vniuersae summa diligentia et accuratione elaboratam debemus eidem, quem modo laudauimus, *Christophoro Cellario*, Academiae Hallensis et Germaniae totius olim ornamento

singulari. Huius noticia orbis antiqui, siue geographia plenior ab ortu rerum publicarum ad Constantinorum tempora orbis terrarum faciem declarans, et nouis tabulis geographicis, accuratioribusque et plenioribus, quam Ortelius, Clauerius et Brietius post Agathodaemonem Alexandrinum dederant, illustrata, lucem vidit, primò volumine vulgata, Lipsiae 1701. 4. mox Cantabrigiae recusa est s. potius Amstelodami A. 1703. in quo Europa vetus describitur. Alterum volumen Asiam et Africam complectens prodiit A 1706. 4. recusum eodem anno Amstelodami. Vtrumque volumen iterum recusum est Lipsiae 1731. et 32. cum notis *Ioan. Conr. Schwarzii*. Animaduersionibus Caput primum libri tertii illustrauit V. C. *Ioan. Georg. Waltherus* infertis animaduersionibus historicis et criticis p. 144-212. et Vol. I. Nouor. miscellan. Lipsientium p. 268-291. Geographiam Cellarii antiquam excipere debebat Geographia plenior media, orbis terrarum faciem per decem circiter annorum centurias post Constantinorum aetatem illustrans ac persequens, sed labori huic A. 1707. immortalis vir praeclarus, pauca eius argumenti in schedis affecta reliquit, perficere atque in lucem edere opus desideratissimum haud potuit.

XII. Parallela veteris et nouae Geographiae edidit *Philippus Brietius*, Parisiis 1648. et 49. 4. tribus voluminibus, Europam duntaxat persequutus. Similem parallelismum passim notant Ptolemaei illustratores Bertius et alii, tum plerique e scriptoribus recentioribus, quos iam nominavi, et deinceps recensiturus sum. Quam in rem commemoranda hoc loco etiam *Ioan. Baptistae Audiffreti* Geographia vetus, noua et historica, vulgata gallice, Parisiis 1689. 1691. 1694. tribus voluminibus in forma quadripartita. Sed nec illa Europam egreditur. Neque minus *Ioannis Luyts* introductio ad Geographiam nouam et veterem. Ultraiecti 1692. 4. et *Nobloti* geographia vniuersalis, historica et chronologica, vetus et noua, quae gallice excusa est Parisiis 1725. voluminibus sex in forma octopartita minore.

XIII. Lexica ad veterem Geographiam intelligendam praeter veteres *Eusebium* et *Stephanum Byzantinum* iam supra memoratos adornauerunt *Abr. Ortelius*, et qui recenti quoque Geographiae simul lucem affundunt singularem, *Philippus Ferrarius*, in Ticinensi Academia Mathematices Professor: Ferrariique locupletator *Michael Antonius Baudrandus*, Parisinus, qui Ferrarii Lexicon emendatum, illustratum et auctum edidit Parisiis 1670. recusum deinde Venetiis 1677. et Isenaci 1677. Deinceps autem illud ipsum opus, dimidia fere parte auctum, suppresso Ferrarii, praefixoque suo nomine

mine hoc indice: geographia ordine alphabetico disposita, ornatum, Parisiis 1682. fol. duobus voluminibus denuo euulgauit. Stricturas disquisitionum nomine insignitas, in Baudrandi Geographiam antiquam edidit *Guil. Sanjonus*, Parisiis 1683. 12. *Baudrandi* geographia gallice, sed minus accurate verfa, post eius obitum sub indice: Dictionnaire géographique et historique de Mr. l'Abbé Baudrand, Amstelod. 1705. 4 recusa est. Nouissima editio est, quae prodiit Venetiis 1738. fol. Neque praetereundus Ortelii thesaurus, s. lexicon geographicum, quod prima vice prodiit Antwerpiae 1678. 4. sub indice *Synonymorum geographicorum*, deinde eodem anno, mutato titulo, recusus est, tertiaque vice 1596. fol. Post auctoris autem obitum denuo recusus 1598. 1611 et 1624. 4. Hoc in libro praeclaro profus instituto, quod continuari doctorum virorum industria atque accurate tradi in primis e re litteraria esset, populorum, regionum, siluarum, pontium, marium, sinuum, lacuum, paludum, fluuiorum, fontium, rel. variae pro auctorum traditionibus, saeculorum interuallis, gentiumque idiomatis et migrationibus appellationes ac nomina ordine litterarum exponuntur. *Lucae Hofstenii* animaduersiones postumae ad Ortelii thesaurum Romae editae sunt. 1666. 8. In Lexico historico *Caroli Stephani*, quod auxit *Nicol. Lloydius*, tum in lexicis vniuersalibus *Iudov. Moreri*, quod ex Gallico anglice a *Ieremia Collicerio*, et germanice multis accerfionibus locupletatum prodiit, et *Ioan. Iac. Hofmanni* similiter quoque Geographiae veteris pariter ac recentis ratio habetur. Hofmanniano certe totus fere Baudrandus est insertus, adeo vt auctor etiam de recuso libro suo conquestus fuerit. Germanice lexica quidem geographica prodierunt duo, sed nostrae aetati potissimum accommodata; vnum paucis plura docens, quod inscribitur, *Itales Staats und Zeitungslexicon* cum praefatione Ioannis Hübneri, nouissime recusum Lipsiae 1753. 8. mai. Alterum quod *Erdmanno Vhsenio* debetur, qui laudato Hübnero in rectora Gymnasii martisburgensis successit, et cum praefatione *Christophori Cellarii* excusum primum est forma octaua, deinde longe locupletius in fol. Lips. 1710. *Geographisches Historisches Lexicon*. Recentiora itidem potissimum tempora respicit, nec immune est a naeuis Dictionarium magnum historico-geographicum *Francisci Thomae Cornelii*, quod gallice lucem vidit Parisiis 1708 tribus in folio voluminibus. Quod *Aug. Bruzenius Martinerius* composuit Dictionarium magnum geographico-criticum, IX. in folio voluminibus gallice prodiit Amstelod. 1726. ff. germanice versum XIII. tomis Lipsiae 1743. ff. Quam multa in aliis etiam melioribus mappis librisque geographicis supersint digna emendatione docet auctor Anglus scripti, cuius index, *Essay sur l'etat present de la Geographie*, Amstelod. 1721. 8. Nulli dubi-

dubitamus, quin haec, quae adhuc emendanda in studio geographico fuerint, feliciter corrigantur, quum societas cosmographica, quae Norimbergae floret, omne studium omnemque operam in iis, quae in studio geographico desiderata adhuc sint, supplendis ponat. Cuius quidem laboris specimen praestantissimum dedit V. Cl. *Anton. Frieder. Bifching* laudatae societatis membrum dignissimum, noua, quam quatuor in forma octopartita voluminibus edere parat, geographia: cuius duo priora excusa sunt Hamb. 1754.

XIV. Hispaniam veterem descripsit *Ludov. Nonius*, Medicus Antwerpensis, singulari libro Antwerp 1607. 8. et in *Andr. Schotti* Hispania illustrata, in qua nonnulla loca orae maritimae ab Auieno decantatae illustrantur. Geographia vetus illorum tractuum lucem etiam accipit e *Luc. Andr. Resendii* antiquitatibus Lusitaniae, e *Ioan. Vassaei* annalibus rerum hispanic. memorabilium, et ex *Ioan. Marianae* rerum hispanicarum historia, *Arnaldi Oibennarti* notitia vtriusque Vasconiae, Paris. 1638. ac *Marca hispanica*, s. *Petri de Marca*, Archiepiscopi Parisiensis geographica et historica descriptione Cataloniae, Ruseinonis et circumiacentium populorum. Paris. 1688. fol. De Carteia, Hispaniae oppido, cuius meminit Liuius lib. 28. cap. 30. differit *Ioannes Conduitt* in commentatione peculiari inserta Philosophicis Transactionibus Vol. 30. p. 903-922. in qua *Carteiam* esse hodie *Rocadillo*, locum 4. milliariibus a Gibraltaria remotum, probare contendit. Portugalliae descriptionem lusitana lingua dedit *Antonius Carvalho da Costa* sub hoc indice: Corografia Portugueza e descripçam Topografica. Vlyssippone 1706. Tomis tribus in folio.

Italiam antiquam magno studio à *Phil. Cluero* declaratam habemus, quae post mortem eius a *Dan. Heinsio* Lugd. Batav. 1624. fol. duob. voll. edita est. Siciliam, Sardiniam, Corsicam antiquam ab eodem auctore illustratam habemus et editam Lugdun. Batav. 1619. fol. adiectam deinde Italiae antiquae. Epitomen eius operis concinnauit *Ioannes Buno*, Guelpherb. 1659. 4. Animaduersiones quasdam et castigationes marginibus libri sui adscripserat *Lucas Holstenius*, quae post mortem eius editae sunt Romae 1666. 8. Fuerat vero Holstenius Cluero Italiam lustranti itineris socius, qui post eius fata viduae quoque et filiabus eius consilio et ope adfuit, quum minime lauta re familiari illas Cluuerus reliquisset. Composuit quoque *Athanasius Kircherus* Latium, i. e. nouam et parallelam Latium veteris tum noui descriptionem. Romae 1669. et Amstelod. 1671. fol. in quod exstant emendationes *Raphaelis Fabretti*, italice, insertae T. 3. dissertationum in Academia Cortonenli recensitarum p. 221. seqq. Veteris Latii profani descriptionem dare coepit *Petrus Marcellinus Corradinus*, duobus

duobus tomis, Romae 1704. et 1705. fol. min. absoluit post Corradini obitum *Iosephus Roccus Volpius*, sex adiectis tomis, Patavii, in forma quadripartita maiore A. 1726. ff. euulgatis, vt adeo integrum opus decem absoluator tomis. Idem *Volpius* vetus Latium sacrum, duobus tomis, manuscriptum reliquit. Concinnauit quoque commentationem de via Tiburtina, quae legitur T. II. tentaminum Academiae Etruscae. Exstat etiam Ichnographia viae Tiburtinae Adriani Caesaris, olim a *Pyrrho Ligorio* delineata, postea a *Francisco Continio* recognita et publici iuris facta. Romae 1751. fol. Veteris Latii antiqua vestigia, vrbis moenia, pontes, templa, piscinae, balnea, villae, aliaque rudera, praecipue Tiburtina, Tusculana et Setina, aeneis tabulis (58) eleganter incisa, atque in lucem edita sunt, Romae 1754. fol. Illustrandae Italiae antiquae quam maxime inseruiunt *Ludov. Antonii Muratorii* antiquitates Italiae mediæ aevi, Mediolani 1739. ff. tomis IV. fol. editae. De praeclaris Mediolani aedificiis, quae Aenobarbi cladem antecesserunt, librum edidit *Petrus Gratiolius*, Mediolani 1736. fol. Antiquitates Volscorum exposuit *Antonius Riccius* singulari libro Italice, Neapoli 1713. 4. excuso. Idem in recensendis Antii antiquitatibus praestitit *Philippus de la Torre* in monumentis veteris Antii, Romae 1700. 4. De antiquitatibus Hortae Coloniae Etruscorum libris duobus commentatus est *Iustus Fontanini*. Romae 1708. 4. Volsiniorum historiam Italice composuit *Andreas Adami*. Romae 1739. 4. Viam Appiam, illud excellentissimum artis Romanae specimen, peculiari libro, italico sermone composito, descripsit *Franc. Maria Pratillus*. Neapoli 1745. fol. cui adde *Chr. Gottl. Schwarzii* Diss. de foro Appii et tribus tabernis. Alt. 1746. 4. In Originem Marforum inquisiuit *Petrus Antonius Corfignanus* in memoriis topographico-historicis variarum coloniarum et vrbium regionis Marforum, quar. Tomus primus italice prodiit Neapoli 1740. 4. De antiquo Tusculo, quod hodie Frascati dicitur, memorias historicas Italice edidit *Dominicus Barnabas Matthaëus*. Rom. 1712. 4. Historiam ciuitatis Viterbiensis Italice dedit *Felicianus Bussi*. Romae 1744. fol. De antiqua vrbe Cortona eiusque incolis egit *Dominicus Tartaglinus* in descriptione ciuitatis Cortonensis, Italice 1700. et *Ridulphus Venetus* T. IV tentaminum Academiae Etruscae, pag. 1. ff. Praenesten antiquam descripsit *Iosephus Maria Suarezius*, Romae 1655. 4. *Thomae Densteri*, de Etruria regali libri 7, opus posthumum, a *Thoma Cooke*, magnae Britanniae armigero, Florentiis 1726. duob. tomis in folio editi, libro 4. siue T. II. p. 1. ff. accuratam Etruriae descriptionem sistunt. De via Cassia *Laurentii Guazzefii* Dissertatio inserta est volumini secundo memoriarum societatis Columbariae Florentinae. De origine Tyrenorum agunt peculiari dissertatione,

italice conscripta, quae prodiit Romae 1742. 4. *Alexius Symmachus Mazochius*; *Anton. Franc. Gorius* diss. praefixa T. II. Musei Etrusci: et *Lauventius Caietanus Tabbri*, in libello: della Origine di Fiorenzi. Luccae 1753. 4. Veronam illustratam edidit *Scipio Maffei*. Veronae 1732. fol. et 8. Tom. IV. *Bonauenturae Castilionaci*¹¹ Mediolanensis, Gallorum Insulbrum antiquae sedes, s. Mediolanensis ditionis descriptio habetur tomo II. Miscellaneorum collectorum a *Gaudenzio Roberto*. Puteolani tractus situm exposuit *Iulius Caesar Capaccius* in libro edito Italice Romae 1652. 8. *La vera antichita ai Pozzuolo*. Exstat quoque *Benedicti de Falco* descriptio locorum veterum districtus Neapolitani, Etrusco idiomate vulgata Neapoli 1580. 12. Antiquitates Beneuentanas exposuit *Iouannes de Vita* in thesauro antiquitatum Beneuentanarum. Romae 1754. fol. De Stabiis exstat Commentatio *Piothomae Milantae*. Neapoli 1750. 4. Siciliae antiquitates Italice exposuit *Iosephus Maria Pancrazius*, Tomis duobus in folio. Neapoli 1751. et 52. Syracusarum antiquitates illustrauit *Iacobus Bonani* in *Anticha Syracuse*, qui liber primum prodiit Messanae. 1624. deinde latine versus *Burmanni* thesauro antiquitatt. et histor. Sicil. est insertus. Alesae, Siciliae ciuitatis, antiquitates persequitur *Selinuntis Drogoteus*, siue *Torremuzza* Princeps in historia Alesae, Italice. Panormi 1753. 4. Corsicae antiquitates illustrauit *Ioan. Guil. Bergerus* in *Eclogario Corsico*. Witteb. 1743. 4.

Galliae veteris faciem dare conatus est *Iosephus Scaliger* in notis ad Iulium Caesarem, vt obseruata eius in lectionibus Ausonianis omittam: sed praecipua in hoc argumento laus est *Adriani Valesii*, cuius notitia Galliarum, ordine litterarum digesta, medii praecipuae aevi scriptoribus illustrandis egregie inseruit. Paris. 1675. fol. Neque minus ii huc referendi sunt, qui Celtarum atque Gallorum Antiquitatibus illustrandis operam dedere: *Pauhus Pezron* in antiquitatibus nationis et linguae Celtarum, alias Gallorum. *Simon Pelloutierius* in historia Celtarum et inprimis Gallorum atque Germanorum Gallice conscripta et edita T. I. Hagae Comitum 1740. 12. ib. 1751. 4. *Ioan. Dan. Schoepffinus* in Vindiciis Celticis. Argent. 1754. 4. *Giberti* memoriae historiae Gallorum et Franciae inseruientes. Paris. 1744. 12. *Martini*, Benedictini e congregat. S. Mauri, obseruationes historicae de origine Celtarum et Gallorum; *Eclaircissement historiques sur les origines Celtiques et Gauloises avec les quatre premieres Siecles des Annales des Gaules*. Paris. 1745. 12. *Scipio Maffei* in antiquitatibus quibusdam Galliae selectis. Parisiis 1733. 4. recusis Veronae 1734. 4. *Philibertus Monetus* in *Geographia Gal-*

¹¹ Castilionaci liber legitur etiam in Tomo I. thesauri antiquitatum Italiae Graeuiani, vbi et *Iacobi Bracellii* orae ligusticae descriptio.

Galliae veteris et recentis; auctor *Dissertationum historicarum et geographicarum de statu veteris Galliae Auenione 1712. 12.* et *Gottl. Wernsdorffius* lib. sing. de republica Galatarum. Norimb. 1744. 4. Quibus adde: *Antiquitez de la Ville d'Amiens par Moliere.* Paris. 1627. 4. *Recherche des Antiquitez et Curiositez de la Ville de Lyon par Spon.* Lugd. 1675. 8. *Dominici de Colonia antiquitates vrbis Lugdunensis, historiae litterariae Lugdunensi gallice, A. 1729. in 4.* Lugd. editae, praemissas: et deinde *ib. 1739. seorsim in 12. recusae, et Antonii Sambuci* librum italico sermone compositum: *Memorie Istorico-Critiche intorno all'antico Stato de Cenomani e dal loro confini.* Brixiae 1750. fol.

Germaniam antiquam idem *Philippus Cluverus* dedit, et singulatim praeterea descripsit *Vindeliciam et Noricum, Lugd. Bat. 1630. 1631. fol.* *Germaniae Cluuerianae epitomen* similiter elaboravit *Io. Buno;* et in hoc quoque *Cluuerii opus Holfstenianae animaduersiones* leguntur. *Iac. Car. Speneri* notitia *Germaniae antiquae cum conspectu Germaniae mediae* prodit *Halae 1717. 4.* *Compendium geographiae veteris Germaniae nuper patrio sermone* edidit *Vir Clar. Ioan. Heinr. Steffens* in *historia veterum Germaniae incolarum secundum classes suas in compendio exposita.* Cellis 1752. 8. Multi partes singulares *Germaniae* sunt persequuti, ut *Prussiam Christophorus Hartknochius, Silesiam Nicol. Henelius, Holfatiam Casparus Danckwerth, Carniolam Ioan. Weikart Valuaßor, Rhetiam Aegidius Tschudus* de prisca et vera *Alpina Rhetia; Ioannes Basilius Heroldus* tractatu de *Germaniae veteris verae, quam primam vocant, locis antiquissimis, et in libello de Romanorum in Rhetia littorali stationibus, sed quem multis nominibus ineptissimum esse sentit Marcus Velferus* pag. 407. Opp. Vterque *Heroldi* liber exstat *T. I. scriptorum Germanicor. Simonis Scharidii. Menso Altingius,* qui, *mediae praesertim aetatis scriptoribus consultis, summa industria concinnatam exhibuit descriptionem agri Bataui et Frisii, siue notitiam Germaniae inferioris cis et ultra Rhenum, ordine alphabetico concinnatam, et illustratam tabulis geographicis, cuius pars prior lucem aspexit Amstelod. 1697. altera 1701. fol.* Sed omnes et singulos, qui partes *Germaniae* singulares persequuti sunt, percensere nimis fortasse longum foret ac taedii plenum. *Geographiam Germaniae* *medii aevi post specimina in hoc genere sparsim edita ab illustrissimo Furstenbergio in monumentis Paderbornensibus, tertium nitide recuis curante V. C. Euchario Gottlieb Rinck.* Norimb. 1713. 4. *Hermanno Comringio, Henrico Meibomio, Caspate Sagittario et Christiano Francisco Paullino, ac post Ioan. Nicol. Hertium* in *notitia veteris*

Germaniae populorum et *Wilb. Turckium* in diss. de Geographia Germaniae medii aevi, Paulli Hachenbergii libro de Germaniae mediae rebus et moribus praemissa, insigniter illustravit atque ad facilius perficiendam aliis praeiit *Christianus Inkerus* in introductione ad Geographiam medii aevi, Germanice edita Ienae 1712. 4. Adde *Io. Petrum Ludewig* in prolegomenis ad scriptores germanice vulgatos de rebus episcopatus Wirceburgensis. Francof. 1713. fol. *Vorbereitung zu der Osisfränkischen Specialhistorie, so in einer genauen Untersuchung der alten deutschen Geographie zu Erkänntniß der öfters wiederholten Züge der deutschen Völker beruhet.* *Christianum Schoettgenium* in der Geographie der Sorben nnd Wenden, P. 3tia der diplomatischen Nachlese der Historie von Obersachsen. Dresdae 1731. 8. *I. B. Lauenstein* in specimine geographiae medii aevi diplomaticae, h. e. descriptione dioeceseos Hildesheimiensis per antiquos suos pagos, cum mappa Geographica. Bennepoli 1745. 4. illustrem auctorem chronici Gottwicensis, *Gottfridum*, qui multum lucis geographiae mediae aevi accendit; *Ioan. Christo. de Jordan* in opere chronologico-geographico-historico de originibus Svaucis. Viennae 1745. T. II. in folio; *Albr. Georg. Schwarzium* in der kurzen Einleitung zur Geographie des Vorderdeutschlandes slavischer und mittlerer Zeiten, insonderheit der Fürstenthümer Pommern und Rügen. Gryphiswaldiae 1749. 8. et *Ioan. Dan. Schoepfium* in Alsatia illustrata, cuius Tomus prior prodiit Colmariae 1751. fol. Hungariam antiquam delineavit *Samuel Timon* in imagine antiquae Hungariae. Viennae 1754. 4. Mappae geographicae, geographiam veteris et medii aevi illustrantes, exstant in *P. Georgisch* tentamine historiae et geographiae romano-germanicae. Germanice Halae 1731. 4. edito. De medii aevi geographia, per germanos vberius excolenda, peculiari programme differuit *Sim. Frid. Hahnus*. Helmst. 1717. 4. De veterum et suae aetatis Belgio duos libros vulgavit *Pontus Heuterus*. Antw. 1600. et 1616. 4. et inter opera. Louanii 1651. fol. Helvetiae veteris geographiam illustrarunt *Ioan. Baptista Plantinus* in Heluetia antiqua et noua Bernae 1656. 8. recusa in *Ioan. Conr. Fueslini* thesauro historiae helueticae. N. II. et *Ludov. de Bochat* in memoriis criticis, illustrandae veteri Helvetiae inferuentibus, Gallice Laufannae tribus partibus in forma quadripartita euulgatis.

Britanniae veteris faciem exponunt *Wilhelmus Cambdenus* in descriptione Britanniae. Londini 1600. 4. 1607. fol. in anglicum sermonem translata ab *Edmundo Gibson*. Londini 1695. fol. recognita deinde auctiorque edita. Londini 1728. 2 Voll. in fol. Idem liber quam plurimis accessionibus auctus

auctus sub hoc indice latino, sed anglice prodiit: Magna Britannia antiqua et noua. Londini 1720. fol. 6 Voll. Idem *Cambdenus* in libro anglice edito sub titulo: *reliquiae Cambdenianae*. Cambdenianum opus sub examen vocauit Salmonius in lustratione Angliae, anglice edita. Londini 1731. 8. *Guil. Baxterus* in glossario antiquitatum Britannicarum: cui accessere Luidii de fluuiorum, montium, urbium etc. in Britannia nominibus aduersaria posthuma. Londini 1719. 1731. 1733. 8. *Guil. Burtonus* et *Thomas Galeus* ad illam partem itinerarii Antonini, quae ad Britanniam pertinet. *Aylettus Sammes* in Britannia antiqua illustrata. Londini 1676. fol. *Ioannes Horsley* in Britannia Romana. Londini 1732. fol. *I. Warburton* in vallo Romano: s. historia et antiquitatibus valli Romani, Anglice. Londini 1753. 4. Chartam geographicam Britanniae, qualis fuit ante annos sexcentos, Chronico Saxonico praemisit *Edmundus Gibson*. Oxon. 1692. 4. Vnde itidem Geographiae mediae aevi insignis lux, quam similiter in aliis etiam regnis Europae, Asiae, Africae expediri a viris aliquot doctis, vti Adriano Relando, Io. Georg. Eccarto, Io. Herm. Sminkenio, ac modo laudato Iunckero, tanto magis est exoptandum, quanto difficilius id esse videtur pleniusque caedii propter scriptorum, ex quibus eruenda illa est, vastitatem ac barbariem rerumque et historiae caliginem a felicissimis ingeniis vix discutiendam, quamdiu praecipue recentior geographia per singulas regiones non accuratius et quoad minutissima etiam et contemptissima loca, ex quorum nominibus saepe antiquorum illustrium locorum situs indagari potest, plenius tradita exstat.

XV. Graeciam veterem ex antiquis exposuit *Pausanias*, ex recentibus non omnem tamen *Iacobus Palmerius*, Gentemenilius, cuius descriptio antiquae Graeciae posthuma a Steph. Morino edita prodiit Lugd. Bat. 1678. 4. Exstat etiam *Ioan. Laurenbergii* enarratio Graeciae antiquae mappis Geographicis illustrata, et post obitum auctoris a *Sani. Prjendorfo*. Amstelod. 1661. forma quadripartita oblonga edita. Verum de illis tabulis geographicis *Isaacus Vossius* p. 155. ad lib. 2. Melae cap. 3. ita iudicat tales passim esse, vt, si omnia nomina locorum in vnum collecta casu denique et temere in chartam coniiciantur, vix tamen peruersiorem ordinem et situm sint habitura. *Michaelis Sophiani* descriptio Graeciae, vna cum explicatione *Nicolai Gerbelii* ex editione Basil. 1549.¹² fol. recusa est T. IV. thesauri antiquitt. Gronouiani, in quo etiam exstat *Ioan. Laurenbergii* enarratio Graeciae antiquae,

¹² Prima editio euulgata est. Basil. 1545. fol.

tiquae, et *Vbbonis Emmii* vetus Graecia, seorsim plus vice simplici excusa, et in re publica ciuitatum describenda potius occupata. In eiusdem thesauri Tomo vndecimo occurrit eximium et nunquam ante editum opus *Erasmi Vinuſingii*, quod inferbitur *Hellen*, s. de singulorum Graeciae populorum incunabulis, migrationibus et coloniarum deductione. In eodem tomo habentur quoque *Dicaearchi* Geographica quaedam cum Henrici Stephani dialogo, qui inferbitur *Dicaearchi συμπράκτωρ* et de Graecorum moribus ex edit. Paris. 1589. 8. Idem thesaurus Tomo 6. exhibet marmoream basin Colossi Tiberio erecti, ob ciuitates Asiae, post terrae tremores restitutas, cum comment. *Laur. Theod. Gronouii* separatim antea edito Lugd. Bat. 1697. fol. Tomo 5. *Petri Gyllii* de Bosphoro Thracico libri tres vna cum eiusdem topographia Constantinopolitana cum quibusdam veteribus inscriptionibus: quibus duabus scriptis pro illa certe aetate eximiiis et saepius reculis praeter ceteros addi, immo multis nominibus praeferreri meretur *Carolus du Fresne* in Constantinopoli Christiana, Paris 1680 fol. rec. Venet. 1729. fol. Geographiam medii aevi in regnis imperio Cpolitano subiectis praecleara luce perfudit Anselmus Bandurius in suo imperio orientali. Paris. 1711. fol. 2 Voll. et Veneriis 1729. fol. Tomo 4. thesauri antiquitatt. Graecarum exstat *Ioan. Meursii* de populis et pagis Atticae liber, cum supplemento ex chirographo auctoris, et animaduersionibus *Iac. Sponii* depromtis ex eius itinerario. Ibidem habes *Meursii* Athenas Atticas, Cecropiam s. de Athenarum arce librum, et Ceramicum geminum, Miscellaneaque (in quibus et ipsis Geographica quaedam attingit) Laconica, cum auctoris supplementis, in praefatione ad dictum tomum a Gronouio editis, qui in Tomo 5 eiusdem operis recudendum ibidem dedit *Meursii* librum de Piraeo, Atheniensium portu. Atheniensium vrbis copiosa descriptio, figuris aeneis illustrata, legitur in Daltonii museo graeco. *Petri Hendreichii* Massilia, eius situs, administratio reipubl. leges, instituta, religio, studia, militia ex edit. Argentoratensi A. 1658. occurrit T. 6. thesauri Gronouiani, in quo etiam habetur *Burcharidi Nidersteti* Melita vetus et noua, Hephaestiaea insula, Melita subterranea, ex edit. Helmst. 1660. fol. *Meursii* Creta, Rhodus, Cyprus prodiit Amst. 1675. 4. *Thomae Broderi Bircherodii* Dani librum ineditum de insula Archipelagi *Chio* memorant noua litteraria maris Balthici A. 1698. p. 193. Corcyram insulam descripsit Celeberrimus Ecclesiae Romanae Purpuratus *Aygelus Maria Quirini* in primordiis Corcyrae. Brixiac 1738. 4.

XVI. De vrbis Romae descriptione dicturi capite proximo, in praesenti subiungemus scriptores, ex quibus haurienda est notitia Geographiae veteris ecclesiasticae, quatenus illa per Patriarchatus, Metropoles, Archiepiscopatus et Episcopatus distinguitur: vbi primo loco memoranda est Geographia sacra, quam cum veteribus *Notitiis Episcopatum* Graecis Latinisque ex recondita Bibliothecarum penu collectis edidit *Carolus a S. Paulo*, Episcopus Abrincensis, Parif. 1641. fol. in quo opere, non vbiuis antea obuius, sed nouissime additis Holstenii animaduersionibus nitide recuso Amstel. 1704. fol. variae variarum aetatum *τάξεις* Episcopales referuntur: quanquam Guil. Beueregius, qui in notis ad synodicum magnum p. 135. ff. similem notitiam circa a. C. 891. a Basilio Ialimbanensi compositam, edidit, norat, Carolum non semper optima fide egisse, sed Pontificis romani ambitioni hinc indelitate. Ad notitiam sedis Alexandrinae, qualem vulgavit Beueregius, operae pretium est addere obseruationes *Eusebii Renandoti*, collect. liturgiar. oriental. T. 1. p. 445. ff. Exstant quoque *Lucae Holstenii* animaduersiones posthumae ad Carolum a S. Paulo Geographiam Ecclesiasticam editae Romae A. 1666. 8. quas in editione Geographiae Amstelodamensi adiectas esse iam dictum est. In eodem argumento diligenter versatus est *Aubertus Miraeus* libr. 5. de notitia episcopatum orbis christiani, quorum tribus prioribus veterem Geographiam ecclesiasticam et Prouinciale Romanum A. 1503. Romae cum praeterea Cancellariae apostolicae editum, et postea Lugduni atque aliis in locis separatim excusum, quod Miraeus ex quatuor codd. MSS. recensuit et emendauit, ¹³ tradit et illustrat, quarto codicem prouincialem nouum iuxta recentem ecclesiae ac regnorum in orbe Christiano statum exhibet: quinto denique Episcopatus, s. vrbes titulo episcopali illustres alphabeti serie digerit, succincteque disserit de ecclesiarum maxime illustrium originibus, progressibus ac vicissitudinibus. Miraeo cuius codicem prouincialem Romanum, s. notitiam episcopatum orbis christiani ex editione minus integra ¹⁴ Anni 1610. in tomo tertio Chronici Chronicorum recudendum dedit Ianus Gruterus sub Ioannis Gualteri nomine latens, etiam praeferenda sunt tabulae geographicae et chronologicae omnium archiepiscopatum et episcopatum vniuersi orbis, gallica lingua editae et succincta methodo comprehensae ab Abbate *Commanillio* Rothomagi 1700. 8. *Tables geographiques*

¹³ Alium libellum similem prouincialem scriptum corrente saec. XIVto ex MS. edidit *Ernst. Val. Loeffcherus* in append. Stromatei, pag. 173. ff.

¹⁴ Emendatior pleniorque editio exstat ad calcem collect. antiquorum decretalium cum notis Antonii Augustini, Herdensis episcopi, a *Carolo Labbeo*,

phiques et chronologiques de tous les Archevechez et Evechez de l'Univers, ou l'on voit l'etat ancien et present. Praeclaram quoque operam in illustranda geographia sacra collocavit *Franciscus Orlendius* in orbe sacro et profano illustrato, voluminibus tribus Florentiae 1728, 31 et 32. in folio edito. Huic addantur *Henrici Schereri* geographia hierarchica, f. Atlantis pars secunda. Monachii 1703. 4. mai. et *Geslini* chorographia sancta. Salmurii 1629. 8. edita. Iam, vt memoratis praecipuis hisce alios nonnullos eiusdem argumenti subiungamus, non praetereundus *Eman. Schelstratenus* in append. ad T. 2. antiquitatis ecclesiasticae illustratae. Rom. 1697 fol. in qua praeter varias notitias episcopatum, habetur quoque itinerarium *Antonini*, supra a nobis memoratum, et *Hieroclis* Synecdemus, siue comes peregrinationis ab *Holstenio* recensitus, et ex codice Farnesiano auctus, et in V. C. Anselmi Bandurii imperio orientali T. 1. recusus. Eidem Hierocli Carolus a S. Paulo recte tribuit dispositionem ciuilem prouinciarum imperii Constantinopolitani, quam e codice Vaticano edidit in Notitiis antiquis geographiae sacrae subiectis pag. 20. seq. est enim ille ipse Synecdemus postremis modo quatuordecim capitibus mutilus. *Nili Daxopatri* notitiam quinque thronorum patriarchalium, saeculo duodecimo conscriptam, vulgavit ante Schelstratenum *Leo Allatius* lib. primo de consensu et dissenso ecclesiae graecae cum romana c. 24. tum *Steph. le Moyne* T. 1. var. Sacror. p. 211. et 262. *Leonis Sapientis διατύπωσις*, siue Notitia episcoporum, qui episcopo Constantinopolitano parebant, exstat in iure graeco-romano *Freberi* T. 1. p. 88-102. Videatur etiam *Metropoleon* et *Archiepiscopatum* catalogus, quem dat *Freberus* p. 244-246. *Eman. Schelstratenus* ad Concil. Antioch. diss. 4. c. 13. p. 425. seq. et *Ioseph. Binghamus* origin. eccles. Lib. 9. c. 7. versionis Latinae T. 3. p. 568. Hisce addas *Anaronici Palaeologi* Imperatoris expositionem nouam, quae legitur in calce chronici ecclesiae graecae, adornati a *Phil. Cyprio*, et Lipsiae 1687. 8. cura Reuerendi Doctoris theologi Ioan. Olearii editi, adiungesque Notitiam sedium metropolitanarum Alexandriae ab *Eutychio* Patriarcha scriptam, medio fere saeculo decimo, quam exhibet et illustrat idem Beuerregius in Notis ad Synodicon magnum p. 148. seq. *Francisci Iacobi Dignii* (de Digne) historiographiam generalem prouinciarum ecclesiasticarum ecclesiae latinae, gallice. Auenione 1716 fol. *Labbei* breuiarium geographiae episcopalis cum tribus tabulis geographicis Nicolai Sanson, quod cum indice conciliorum per partes orbis terrarum adiectum est Tomo 16. conciliorum. Et indicem Geographicum episcopatum tomo ultimo conciliorum editionis *Harduinianae* subiectum, qui quidem subsidium est illustrandae geographiae veteri ecclesiasticae longe praeclearissimum.

Notitias prouinciarum Galliae atque in his vnam temporibus Honorii Imper. conditam, sed ciuilem, vt iam notauit Carolus a S. Paulo p. 122. non ecclesiasticam, vulgauit *Iacobus Sirmondus*. T. I. Conciliorum Galliae et *Andr. du Chesne* Tomo primo Scriptorum Francorum. Notitiam prouinciarum orientis suppeditat *Michael le Quien* in Oriente christiano Parisiis 1740. tribus tomis in folio euulgato, cuius tomus primus complectitur magnas dioeceses Ponti, Asiae et Thraciae, Patriarchatui Constantinopolitano subiectas: secundus, Illyricum Orientale ad Patriarchatum Constantinopolitanum pertinens, Patriarchatum Alexandrinum et Antiochenum, magnasque Chandaeorum et Iacobitarum dioeceses: tertius, Ecclesiam Maronitarum, Patriarchatum Hierosolymitanum, et quotquot fuerunt ritus latini tam Patriarchae, quam inferiores Praefules in quatuor Patriarchatibus et in Oriente vniuerso. Prouinciarum Africae notitiam edidit quoque laudatus *Sirmondus* Tomo primo varior. opusculorum, recusat Tomo primo Opp. p. 429. atque in tomo priore historiae persecutionis Vandalicae Victoris Vitenfis, curante Theodorico Ruinarto. His adde Breuiarium *Sexti Ruffi* c. 4. et quae viri docti, *Ioan. Fellus*, Episcopus Oxoniensis, ad Cyprianum, et *Ludov. Ellies du Pin*, Doctor Sorbonicus, ad Optatum, vbi etiam exstat Africa vetus christiana, eleganti et accurata tabula geographica per Insulanum, (G. de l'Isle) descripta. Non pauca ad illustrandam geographiam Africae ecclesiasticam facientia monet *Henricus Norisus*, Cardinalis, in animaduersionibus ad epistolas S. Augustini, quae leguntur in appendice ad editionem Doctoris Hipponensis Amstelodamensem T. 12. pag. 499. ff. Neque omittendae sunt notitiae Episcopatum, a *Iacobo Goaro* graece et latine editae ad calcem Georgii Codini inter scriptores historiae Byzantinae. Paris. 1648. fol. *Renatus Choppinus* in Politia ecclesiastica. *Leunclauius* in iure graeco-romano pag. 244. sqq. *Christoph. Instellus* ad codic. canonum ecclesiae Africanae Tomo primo Bibliothecae iuris canonici p. 418. sqq. *Iac. Vsserius* libro de Asia lydiana, siue, proconsulari, et septem in eo ecclesiis metropoliticeis, post auctoris obitum Londini 1687. 8. edito, et Bremae 1701. 8. recuso. Videndus etiam *Isaacus Casaubonus* ad epistolam Gregorii Nysseni, p. 135. sq. Notitiam patriarchatum Antiocheni et Hierosolymitani Guiljelmo Tyrio subiectam exhibet *Iac. Bongarsus* tomo primo Gestorum Dei per Francos pag. 1044. sqq. Huc quoque spectant *Iac. Gothofredi*, *Iac. Sirmondi* et *Claudii Salmasii* scripta amoebea de *regionibus suburbicariis*; quibus adde *Christ. Kortholti*, Iunioris, commentationem de ecclesiis suburbicariis, qua in dioecesi, quam Episcopus Rom. aetate concilii Nicaeni habuit, inquiritur. Lips. 1731. 4. probaturque, extra fines nouem prouinciarum, quae vrbis vicario parebant, Episcopum Roman. nulla metropolitae

privilegia habuisse. Idem *Kortholtus coniecturam de dioecesi Episcopali, quam saeculo IV. habuit Pontifex Romanus*, inferendam curavit Actis Eruditorum Latinis A. 1732. p. 66. sqq. quae docetur, dioeceseos episcopalis Romanae amplitudinem ad centesimum vsque Roma lapidem tantum extensam esse. Porro huc spectant, Notitia ecclesiarum vrbis Romae saec. vndecimo, quam dat Barónius ad A. C. 1057. n. 19. ff. *Frider. Spanhemii et Ioan. Vorstii Exercitationes de sedibus Episcopalibus primariis in veteri Ecclesia; Eduardus Berewoodus et Guil. Cauens in Regimine Patriarchali Ecclesiae veteris, Anglice descripto, et Guido Pancirollus in commentario ad Notitiam Imperii, qui post editionem Lugdunensem anni 1608. fol. recusus est T. 7. thesauri Graeviani.* De antiquo iure metropolitae Mediolanensis in Episcopum Ticinensem lectu digna est *Ludouici Antonii Muratorii* dissertatio in Tomo primo Anecdotor. Biblioth. Ambrosianae p. 221. seqq. Nec praetereundum *Benedicti Bacchini*, monachi Benedictini Casinensis, opus in tres libros distributum de Ecclesiasticae Hierarchiae origine, editum Mutinae A. 1704. 4. in quo aduersus Baronium ad A. C. 39. n. 10. sqq. Petrum de Marca, Schelstratenum aliosque negat, ecclesiarum Metropolitanarum institutionem primum factam esse secundum statum prouinciarum Romanarum, sed potius rationes synediorum iudaicorum ipsis originem dedisse. Quemadmodum et formam regiminis ecclesiastici a iudaica synagoga petitam docent Campegius Vitringa aliique, laudati a *Christoph. Matthaeo Psuffio* p. 91. seq. Originum iuris ecclesiastici. Qui tamen sine partium studio vetera monumenta pensitauerit, neque semper neque nusquam ecclesiasticas dioeceses cum politica prouinciarum Romanarum diuisione conspirare comperiet. Adde *Salmasium* de primatu Papae, c. 15. p. 237. Notitia ecclesiarum prouinciarumque, dependentium a Patriarcha Armenio, qui Egmiathinae residet, videatur in calce historiae criticae fidei et rituum christianorum orientalium gallice editae a *Richardo Simonio*. *S. Isidori* Episcopi de ciuitatibus metropoleis libellus ex Manuscripto emendatior editus est a Goldasto ad Eginhardum, pag. 215-217. Prouinciarum siue Metropolitium et Episcopatum Patriarchae Constantinopolitano hodie subiaccensium catalogus occurrit in *Thomae Smithi*, Angli, Epistola de statu ecclesiae Graecae hodierno pag. 77. sqq. cuius Smithi existat etiam libellus, in Belgio recusus, lectuque dignus, de septem ecclesiis Asiae, quas primoribus Apocalypseos capitibus memorat Ioannes Euangelista. Vide etiam *Ricantum* libro de statu Ecclesiae graecae, p. 94. seqq. edit. Gallicae. Hisce scriptoribus addas *Philippi Ferrarii* nouam Topographiam in Martyrologium Romanum, Venet. 1609. fol. *Augustini Lubini* Martyrologium Romanum tabulis geographicis et notis historicis illustratum. Paris. 1661. 4. *P. Geslini* chorographiam

phiam sanctam gallice editam, la sainte Chorographie, ou description des lieux, ou reside l'Eglise chretienne par tout l'Univers. Salmurii 1629. 8. Episcopatum orbis christiani hodierni notitiam praeter *Miraeum* et *Commiumillium* supra laudatos, tradit *Augustinus Barbosa*, fol. 33. fqq. operis de officio et potestate Episcopi; et *Io. Alb. Fabricius* ad calcem salutaris lucis Euangelii, vbi exstat index geographicus Episcopatum orbis christiani. Quibus addenda, *Fr. Henrici Florestii* geographia ecclesiastica Hispaniae, quae Hispanice sub Titulo: Espanna Sagrada, edita est Madriti 1747. 4. ff. de qua Anno 1755. vndecim iam euulgati fuerunt tomi, et quos laudat *B. Fabricius* in salutari luce Euangelii pag. 378. Gallia Christiana *Sammarthanorum* fratrum, quae primum Paris. 1656. fol. quatuor voluminibus prodiit, deinde emendatior auctiorque recusa est studio *Dionysii Sammarthani*, et monachorum Benedictinorum e congregat. S. Mauri III. Volum. in folio Parisiis A. 1715-1725. et scriptores citati a Fabricio loco citato pag. 398. sq. atque *Iacobus le Long* in Bibliotheca historica galliae p. 146. fqq. et in indice p. 1030. fqq. Italia sacra *Ferdinandi Vghelli*, primum edita Romae 1644-1662. nouem voluminibus in Folio: deinde cum *Nicolai Coleti* obseruationibus, et in praefens vsque tempus supplementis recusa Venet. 1717-1721. decem Voluminibus in Folio, ac a Fabricio l. c. p. 364. sq. adducti. Anglia sacra *Henrici Whartoni*, Londini 1691. fol. duobus voluminibus. Brabantia sacra *Antonii Sanderi*, Belgica christiana *Arnoldi Raissii*. 1634. 4. *Caspar Bruschius* de Episcopatibus et monasteriis Germaniae. Norimb. 1549. 4. *Matth. Raderi* Bauaria sancta. Germaniam Sacram nobis promisit erudita Benedictinorum germaniae societas.

Denique praeter *Philippi Labbei* Geographiae Episcopalis breuiarium, Paris. 1661. 12. et *Hieronymi Dicelii* Geographiam sacram et ecclesiasticam germanice editam Lips. 1708. 8. commemoranda *Friederici Spanhemii* Introductio ad geographiam christianam, quae iam tertia vice lucem aspexerat Vltraiecti 1686. 8. vna cum eiusdem introductione ad geographiam sacram, Patriarchalem et Israeliticam. Auctior deinde paullo ante auctoris obitum, vna cum eiusdem chronologia sacra et historia ecclesiastica prelis iterum subiecta est Amstelod. 1701. fol. et Tomum primum eius operum constituit. *Michaelis Antonii Baudrand* Geographia christiana, cuius mentio fit in memoriis litterariis Treuoltinis A. 1706. p. 1309. lucem non vidit.

CAP. VI.

De iis, qui descriptionem veteris vrbis Romae ediderunt.

Esti ampla et splendida, veteris tamen vix umbram refert Roma hodierna. Iosephi Scaligeri, Petri Scriuerii et Iani Vitalis in hanc rem Epigrammata. 1. De veteris Romae nomine. 2. Originibus. 3. Pomoerio, portis, incrementis et amplitudine Scriptores. 4. Obiter de aliis vrbibus amplissimis. ibid. De XIV. regionibus vrbis Romae et de viis publicis. 5. De septem collibus et de Capitolio. 6. De vrbis aedificiis publicis ac priuatis, multitudine incolarum etc. 7. Scriptores complures, qui veterem Romam eiusque ornamenta, ruderata ac reliquias descripserunt. 8. 9. 10. 11. 12. Incrementa et magnitudo Romani Imperii. 13. Noua Roma CPolis. 14.

I.

Tantus est eorum, qui de vrbe Roma eiusque descriptione egerunt, numerus, vt illis singulare caput impendere, eosque ita reliquis Geographis, Chorographis ac Topographis subiungere non dubitauerim. Quamquam vero hodieque accedentibus insigne spectaculum praebet tum amplitudine sua et opibus, ac splendore aulae Pontificiae purpuratorumque Patrum, tum templorum ac palatiorum magnificentia: vel ipsa tamen prisca ruderata longe maiorem et praestantiorum veterem Romam fuisse restantur, vt adeo *Iosephus Scaliger* votum celebre Augustini, quo haec sibi optasse fertur, vt videret *Christum in carne, Paullum in ore, Romam in flore*, his versibus exceperint, qui occurrunt apud Henricum Lancilottum lib. 3. de vita Augustini e. 92. p. 296.

*Ne egredere e sole ac tetrico, Pater almè, recessu,
Vt Iesum videas, Christus vbique tibi est.
Ne egredere, vt Paullum auscultes magna illa sonantem,
In caelo Paullus mortuus hospes erit.
Ne egredere, vt Romam spectes, stomachabere quando
Roma erit in Roma nulla reperta Tibi.*

Exstat quoque eiusdem Scaligeri Scazon, quem Roma discedens composuit in hanc sententiam:

Spurcum cadaver priscæ venustatis,
Imago turpis puritatis antiquæ,
Nec Roma Romæ compos, sed tamen Roma,
Sed Roma, quæ præstare non potes Romam,
Sed quæ foueris fraude, quæ foues fraudem:
Vrbs prurienti quæ obsoletior scorto,
Et obsoleti more pruriens scorti:
Quæ paene victa faece prostituerum,
Te prostituta vincis, et tuum facta es
Tibi lupanar in tuo lupanari
Vale pudoris vrbs inanis et recti.
Tui pudoris nominisque¹ decoctrix;
Turpis litura non merentium rerum:
Ocelle quondam, nunc lacuna fortunæ,
Negotiosa mater otiosorum,
Vale nefanda, constuprata, corrupta
Incesta caelibum Quiritium, manceps
Contaminata: quippe quid tuos mirer
Putere mores; quando vita computret?

Simile *Petri Scriuerii* epigramma, quod *Lucae Holstenii*, Italiam petentis, albo inscripsit, editum a *Lambecio* lib. 6. de *Bibliothec. Vindobonensi* pag. 272. seq.

Petrus Scriuerius *Lucae Holstenio* suo in Italiam profecturo.

Ausoniam petiture vale, suauissime Luca;
Carus eram, memini; nunc tibi Roma prior,
Et septemgeminos ardes cognoscere Colles;
Ilicet, et sumus tu mihi triste vide.
Ipsæ loci genius tutelaque desit esse;
Imnentes votis cuncta minora tuis.

D d 3

Non

¹ *Franciscus Iuretus* ad *Symmachi* lib. prim. epist. 24. de Roma: *Nunc vero nominis sui decoctrix iacet, et est nihil aliud quam suæ venustatis pristinae spurcum cadaver.* Confer *Hildeberti Cenomanensis* elegias duas in Romæ ruinas, pag. 1334. et 1335. *Oppicius Parisiis* 1708. fol. editorum. *Varia variorum* in Romam, quæ collegit *Ioan. Rhodius Secundus* ad calcem chiliadis secundæ trinorum seu ternionum sacrorum, philosophicorum et iocosorum, A. 1585. 8. et *Pœmata de corrupto ecclesiæ statu* edita a *Matth. Flacio* p. 406. et 417.

Non tibi Naso tener, doctique Propertius oris,
 Non Calaber vates, non Maro grandis erit.
 Tullius (heu!) nusquam, tot cedro digna loquutus
 Nusquam Traiani qui placuere Foro.
 Nusquam deliciae populi, Fora, Balnea, Circi,
 Obruta sunt saxis Amphitheatra suis.
 Inuenies nusquam geminata mole Colossos,
 Adlita nec Latio Flauia templa polo.
 Quid cum porticibus Ianos; Delubraque mille
 In cineres belli turbine missa querar?
 Plorabis laceras aedes et Numine cassas;
 Plorabis lippos dimidiosque Deos.
 Non Capitolina veneratur Iupiter Arce;
 Fulmina Tarpeio sunt modo lapsa Patri.
 Miratus dices: Vbi nunc es maxima Roma?
 Hei mihi, vix tanti nominis umbra iaces.
 Et solum superest, in Roma quaerere Romam;
 Omnis et in sterili vita labore perit.
 Hoc tamen hic discēs, hominum genus esse caducum,
 Quum videas ipsos sic cecidisse Deos.

Scribebam IV. Idus Decembr. Lugduni Batavorum
 A. MDCCXVII.

In eandem sententiam iam pridem Ianus Vitalis:

Quid Romam in media quaeris nouus aduena Roma,
 Et Romae in Roma nil reperies media?
 Aspice murorum moles, praeruptaque saxa,
 Obrutaque horrenti vasta theatra situ.
 Haec sunt Roma. Viden' velut ipsa cadauera tanta
 Urbis adhuc spirent imperiosa minas?
 Vicit ut haec mundum, nisa est se vincere: vicit,
 A se non victum ne quid in orbe foret!
 Hinc victa in Roma victrix Roma illa sepulta est,
 Atque eadem victrix victaque Roma fuit.
 Albula Romani restat nunc nominis index,
 Qui quoque nunc rapidis fertur in aequor aquis.
 Discē hinc quid possit fortuna: immota labascunt,
 Et quae perpetuo sunt agitata, manent.

II. Triplex vr̄bis aeternae (ita enim ¹ eandem appellare non dubitabant) nomen fuisse proditur, vnum hoc peruulgatum ROMA, quod toties diximus, alterum, quod arcanum fuit, vnde, si credimus Angelo Politiano l. 1. Ep. 2. *Amaryllida* suam, quae amorem significat proprie, in Bucolicum carmen detorsit Poeta Ecloga I. v. 31.

Postquam nos Amaryllis habet, Galatea relinquit.

Tertium sacrificiis deditum, de quo vocabulum impositum Floralibus, quod Ἀνθεῶσαν Graece Philelphus interpretatur, latine *Florentem* vel aptius *Floram* fortasse dixeris. Annii Viterbiensis scriptor ex meris commentis et somniis compositus arcanum illud Romae nomen notauit, siue finxit esse *Romaveffium*, incerta et parum credibili coniectura. Idem colligit *Tetrapolim* etiam vocatam esse, constantem ex Roma proprie dicta, Velia, Germalia et Foro. Vide commentarium eius ad Pseudo-Xenophontem de aequiuocis p. 46. Sunt itidem, qui *Valentiam* vocatam velint, ex latina vocabuli ἑώμη interpretatione, quo nomine vna ex Aesculapii filiabus dicta fertur. Adde Interpretes ad Plinii l. 3. Histor. c. 5. et ad Solini caput I. (al 2.) *Ianum Rutgerfium* l. 1. Var. Lect. c. 20. et *Henr. Meibomium* ad Iusiurandum Hippocratis, p. 54. De ratione occultati nominis arcani Romae, deque tutelaris consulendus *Macrobius* l. 3. Saturnal. cap. 9. *Baylii* Lexicon sub voce *Soranus* nota (C.) in qua agit de eo, quod neci datus esse dicitur Soranus propter nomen illud arcanum temere vulgatum. *Philippus Camerarius* l. 2. Horar. subciv. c. 10. vbi perperam traditur, Romam etiam olim dictam fuisse *Cephalon*, quam Cephalon non sit nomen Romae, sed nomen scriptoris patria Gergithii laudati a Festo in *Romam*. Romam instar Deae cultam docet *Prudentius* lib. 1. contra Symmachum v. 219. seqq. Romam ante Romulum fuisse, et hunc ab illa nomen accepisse, ex veteri Lupercaliorum poeta Mariano tradunt *Iulius Philargyrius* et *Seruius* ad Virgilii Ecl. I. v. 20.

III. *Andreae Cirini*, Messanenensis, variarum lectionum de vr̄be Roma eiusque conditore Romulo liber, in quo etiam de regibus Latinis, et Romuli ab Aenea maioribus differitur; in lucem editus Panormi A. 1665. fol. vna cum figuris in aes incisus, recusus in tomo secundo noui thesauri antiquitatum

Ro-

² Vide, si placet, *Balth. Bonifacium*, Histor. Ludicræ XIII. 4. et quae collegit *Thom. Crenius* parte 10. animaduersionum. Atque passim in numis Roma vocatur, *felix, victrix, aeterna, inuisa*, Ρώμη Θεῶν, etiam *Vrbs sacra* in veteri inscriptione. vide *Huberti Goltzii* thesaurum rei antiquariae p. 28. Dea, genitrix hominum genitrixque Deorum. *Tristan.* I. pag. 183. seq. *Orbis Romanus.* v. Interpretes ad *Petronii Satyr.* c. 119. p. 548. edit. Burmannianae.

Romanarum, quem curauit Alb. Henr. de Sallengre. Exstat et *Iacobi Gronouii* dissertatio de origine Romuli, qua vulgares de ea opiniones impugnat, et Romulum Phoenicem esse contendit. Lugd. Batav. 1684. 8. *Octauiani Ferrarii* libellus de origine Romanorum a Troianis. Mediol. 1607. 8. qui familiam ducit in Tomo primo Thesauri antiquitatum Graeuiani. *Ioannis Stephani Grammaticae* diss. de antiquitate et origine Romae, Italice. Venetiis 1734. 4. *Theodori Rykii*, Iusti filii, dissertatio, qua Aeneae in Italiam aduentum probat aduersus virum summum, *Samuelem Bochartum*, qui hoc singulari Diatriba, a *Ioanne Scheffero*, e Gallico versa, et Latine seorsim primum Hamburgi 1672. 12. edita ac deinde Bocharti operibus T. 2. p. 1062-1089. inserta, impugnaverat, legitur ad calcem commentariorum postumorum Lucae Holstenii in Stephanum Byzantinum, quos eidem Rycquio debemus. Bocharti sententiam iam occupauerat *Philippus Cluuerius* in Italia antiqua, T. 2. p. 832. Faciunt etiam cum Bocharto *Hugo Grotius* epist. 176. *Pouillius* (de Pouilly) in Diss. de incertitudine in quatuor prioribus saeculis historiae Romanae obuia; et in nouo tentamine critico de fide historiae, insertis memoriis academiae inscriptionis et elegantiorum litterarum, T. 8. pag. 21-45. et 110-180. contra quem tres composuit dissertationes, *Claudius Sallierius*, insertas itidem iisdem memoriis, Tomo laudato, p. 46-110. et 180-213. Auctor dissertationis gallicae, de incertitudine in quinque prioribus saeculis historiae Romanae obuia. Ultraiecti 1738. 8. De fabula, quod Ros quidam ex tribu Israelitica Benjaminis ortus Romam condiderit vide *Photium* epist. 102. p. 147. sq. et *Ioan. Seldenum* l. 11. de Synedriis Ebraeorum. c. 3. p. 71. sq. *Iac. Hugonis* commenta prodita in libro, quem inscripsit Veram Historiam Romanam, s. originem Latii vel Italiae ac Romanae vrbis e tenebris longae vetustatis in lucem productam Romae 1685. 4. post *Eberh. Rud. Rothium* in dissert. de bello Troiano, Ienae 1672. edita explodunt Halenses in Obseruationibus selectis ad rem litterariam spectantibus T. 3. Obs. 3. p. 58. seqq. quo in loco etiam de aliis Scriptoribus originum Romanarum deperditis et exstantibus agendum in se susceperunt. Adde *Anthonium Thyssum* in Exercitationibus Miscellaneis, Exercit. 20. vbi de nomine et nutrice Romuli agitur, recuf. fasciculo quarto Opusculorum, quae ad Historiam ac Philologiam sacram spectant. Roterod. 1694. 8. pag. 520. seqq. Pelloutierium de origine Romanorum, in Historia Acad. Reg. Scientiar. Berolinens. A. 1752. et *Ioan. Phil. Casselli* Dissertat. de fausto Romanorum omine ex sac Albana, Magd. 1749. 4.

IV. Roma quadrata primum et longe minor a Romulo designata est, quam postea in sequentibus temporibus creuit et varie amplificata fuit. Vide

Hiero-

Hieronymum Magium l. 3. Miscellan. c. 13. *Alexand. Donatum* et *Famianum Nardinum* l. 1. de vrbe Roma, T. 3. et 4to *Graevii*, et *Andree Borrichii* librum de Romae primordio et ambitu vsque ad aeuum Caesaris Aureliani, quem *Vopiscus* c. 39. testatur muros vrbs sic ampliasse, vt quinquaginta prope millia eorum ambitus tenuerit: qui *Plinii* aetate erat passuum 13200. Prodiit *Borrichii* liber *Hafniae* 1686. 4. *Olai Borrichii* *Diss.* 6. de antiqua vrbs Romae facie prodierunt *Hafniae* 1687. 4. recusae sunt in *Graevii* *Thesauro* Tom. 4. Addenda est Romana Antiquitas dissertationibus historico-criticis illustrata a *Iulio Minutulo*, Caelestinorum Abbate, Romae 1689. 8. vbi inter alia ostendit p. 99. sqq. quomodo pomoerium vrbs amplificatum fuerit moenibus intraetis. *Minutuli* *Diss.* recusae sunt T. 1. *Thesauri Sallengriani*. *Pomoerium*, siue, vt *Festus* vocat, *Postmurius* quid sit, docet *Liuius* l. 1. c. 44. et viri docti ad *Festum* voce *Postmurius*. De ratione illorum proferendorum videnda, quae viri docti ad *Tacitum* *Annal.* XII. 23. 24. et *Vopisci* *Aureliani* c. 21. Portae vrbs initio tres fuerunt vel quatuor, de quibus *Nardinus* l. 1. c. 3. At *Plinii* tempore septem et triginta III. 7. H. N. Inde *Iustiniano* imperante quatuordecim, quae etiamnum hodie exstant. Vide *Onofrium* in descriptione Vrbs Romae, Tom. 3. *Thes.* *Graev.* p. 263. seqq. A *Bonauentura Ouerbequio* quidem in reliquiis veteris Romae 3 portas ita recenseris videas:

1. Porta Flumentana, hodie del Popolo.
2. Collatina, hodie Pinciana.
3. Agonensis, (Quirinalis, Salaria, Lauernalis, Salutaris) hodie Collina.
4. Viminalis, (Figulensis, Catularis, Nomentana) hodie S. Agnetis et Pii IV.
5. Querquetulana, hodie Clofa.
6. Esquilina, (Metia, Praenestina, Tiburtina, Taurina) hodie S. Laurentii.
7. Labicana, (Lauernalis, Naeuia, Raudusculana) hodie Maior.
8. Caelimontana, (Afinaria, Lateranensis) hodie S. Ioannis.
9. Gabiufa, (de Metrode, vel de Metrone) hodie obstruckta non patet.
10. Valeria, (Ferentina, Piacularis) hodie Latina.
11. Capena, (Appia, Camoena, Fontinalis, Madida) hodie S. Sebastiani.
12. Naualis, (Trigemina, Ostiensis) hodie S. Paulli.

13. Na-

³ Quum plures portae olim fuerint, falli non dubito eos, qui nomina omnia portarum apud veteres memorata ad illas quatuordecim referunt. De portis CPoleos *Mart. Crusius* in *Turco-Graecia* pag. 51. seq. *Cangius* in *CPoli Christiana* etc. *Regiones vrbsium* aliquando *Portarum* nomine venisse docet *Camillus Peregrinus* in *diss. de veteri significata vocis portae*, recusa T. 9. *Thesauri Italiae* P. 2.

13. Naualis ad Fluuium Tiberim, (Vinaria) hodie portus.
14. Aurelia, (Ianiculensis, Traiana) hodie S. Pancratii.
15. Fontinalis, hodie Septimiana f. Settignana (sous-Ianus.)

De Romanae vrbis magnitudine consulendi etiam *Iustus Lipsius* l. 3. Admirandorum, siue de magnitudine Romana c. 2. *Nicol. Bergierius* l. 3. de publicis et militaribus Romani imperii viis c. 16. seqq. *Ioan. Petrus Ancherfen* in notitia Romae generali, Hafniae 1733. 4. et qui modum excedere videtur *Isaacus Vossius* in variis Obseruationibus, edit. Londin. 1686. 4. et a Graeuius T. 4. Antiq. Rom. insertus, reprehensus autem a Minutulo libro laudato p. 113. seqq. In iisdem Obseruationibus etiam de aliarum vrbium magnitudine singularia quaedam post Lipsium in admirandis doctissimus Vossius annotauit, vt de Babylone, de qua videndus etiam Ioan. Tzetzes IX. Chil. X. 561. seqq. de Thebis Aegyptiis, in quibus Scholiastes ad Iliados IX. ab Horneio editus v. 383. numerat vicos 33030, portas centum, incolas 500000. Confer Stephanum in *Διδασκαλία*. Rudera Thebarum enarrauit Richardus Pocockius in Descriptione Orientis Vol. 1. l. 2. cap. 3. p. 91. sqq. edit. anglicanae et p. 148. vers. German. a Celeb. Christ. Ern. a Windheim compositae. De Alexandria, de qua praeclara sunt quae obseruauit illustris Cuperus ad calcem Apotheoseos Homericae. De Carthagine, de cuius amplitudine Hendreichius in Rep. Carthaginensium p. 56. seq. De Nino, Cairo et Babylone Aegyptia, magnisque vrbibus Sinarum. Athenas quoque magnitudine sua admirandas fuisse oportuit, in qua temporibus Demetrii Phalerei quater centena millia feruorum fuisse constat. Conf. *Io. Meursii* Lect. Attic. lib. 1. c. 1. Nec minores Athenis fuerunt Syracusae, quemadmodum auctor Strabo lib. 6. vt omittam Agrigentum, cuius incolas 800000 numerat Laetius lib. 8. sect. 63. Tum Dioscuriadem, in qua trecentae gentes, teste eodem Strabone, mercaturam exercuerunt: nec minus urbem regiam Persidis, in tota Asia celeberrimam (la Ville de Rey) in qua, secundum Geographos Persas, saeculo 9. computabantur 96. regiones, singularum regionum plateae siue vici 46. in singulis vicis domus 400. praeterea collegia 6400. balneae 16600, 15000 turres Moschearum et 13000 diuerforia. Sunt et maxime hodieque vrbes, Sinarum quidem Quinsay centies millenorum passuum ambitu patens, in qua pontes dicuntur esse 12000 familiae incolarum circiter 1000000. Tum Iapanis, Meaco et Yedo, in quarum singulis 100000 aedificiorum, quemadmodum in Mexico vltra 60000. Ne dicam denotioribus Constantinopoli, Moscua, Londino et Lutetia, cuius postremae longitudo a Francisco Blondello obseruata est passuum 2500.

V. Roma vetus diuifa fuit in regiones 4 XIV, de quibus exstant quatuor libelli veterum fcriptorum, vnus *Publii Vi&toris*, et alter *Sexti Ruffi*, qui editi funt tum ab aliis, tum ab *Onufrio Panuino*, vna cum Rutillii Itinerario, et Onufrii ipfius libris 3. commentariorum de vrbe, imperio et ciuitate Romanorum. Venet. 1558. Parif. 1588. 8. Pro Publico Vi&ctore perperam *Petri Vi&toris* nomen occurrit in *Topographia Romae*, Marliani, Onufrii, Boiffardi et aliorum fcripta comple&ctente, et excufa Francof. 1627. fol. de quo volumine confulendi Halenfes in Obferuationibus fe&lectis ad rem litterariam fpectantibus, T. 4. obf. p. 10. feqq. Idem Vi&toris et Ruffi libelli recufi funt in Tomo 3. Thefauri Graeuiani, non in Tomo 5. vt in iisdem Obferuationibus pag. 13. vitiofe legitur. Tertius libellus eft antiqui fcriptoris descriptio regionum vrbis, in *Ana&lectis Mabillonii* pag. 364. feqq. edit. nouae. Quartus eft antiqui fcriptoris anonymi *Descriptio vrbis Romae*, a Pancirollo et Labbeo poft notitiam dignitatum illuftrium et in Graeuui thefauro, T. 3. p. 317. edita, quam e MSto Caefareo non paucis locis emendari poffe docet Lambecius T. 2. p. 949. feq. Qui Tomo 4. eiusdem thefauri occurrunt *Famiani Nardini* de Roma veteri et noua libri 8. ex Italico fermone, quo illos primum Romae A. 1667. 4. cum explicacione, quam ipfe adiunxit, infcriptio- num quarundam veterum, et in Pyramide C. Cestii imaginum ediderat Octauius Falconerius, 5 in latinum translati a Iac. Tollio, iufti inftar commentarii in dictos Vi&toris, Ruffi et Anonymi libellos effe poffunt. Nonnulla Nardini (cuius libri editio *Benedictum Mellinum*, Reginae Chriftinae Bibliothecarium, a Roma antiqua defcribenda, quod per multos annos molitus fuerat, deterruit) emendat *Graeuinus* in praefat. ad iam dictum Antiquitatum Tomum ex obferuationibus *Eliae Boherelli*; vt praeteream, quae notat *Raphael Fabretus* in differtationibus de aquaeductibus veteris Romae. Romae 1680. 4. et T. 4. antiquitatum Roman. *Guidonis Pancirolli* liber de 24. (non 4. vt per-

Ee 2

pe-

4 Roma Chriftiana per aliquod tempus diuifa fuit in regiones duodecim, quibus totidem *Bannereti* praeficiebantur. Sabellicus Ennead. IX. lib. 9. In feptem diuifa regiones eft a Fabiano Pontifice, vnde totidem Diaconi, Cardinales et Subdiaconi. Vide Baronii Diff. de Martyrologio Romano, c. 1. Mabillonium in commentar. praeciuo ad ordinem Romanum p. 11. et 18. *Tota Italia* ab Augufto diuifa fuit in regiones XI. de quibus agit Plinius H. N. III. 5. feq. Spatium vrbis Romae ab eodem Augufto in regiones vicosque diuifum teftatur Suetonius c. 30. Hodie Roma in quatuor regiones difpeditur, de quibus agitur in libro italice fub hoc indice edito: *Descrizione del nouo Ripartimento de' Rioni di Roma fatto per ordine di nastro Signore Papa Benedetto XIV. Opera de Conte Bernardini. Romae 1745. 8.*

5 Falconerii carmen in Romam Nardini exftat T. 5. Epiftolarum Sylloges Burmannianae p. 482.

peram legitur ante Tomum 4. thesauri Graeuiani, atque inde in Bibliotheca nouorum librorum Anno 1697. p. 4.) regionibus vrbs Romae, earundemque aedificiis tam publicis quam priuatis, subiicitur eius commentario in notitiam vtriusque Imperii. Neque praetereundae *M. Fabii Calui* Rauennatis 14. figurae, siue tabellae in aëse incisae, quibus totidem regiones veteris vrbs Romae delineantur, editae primum An. 1528. et dicatae Clementi VII. Pontifici, iterumque vulgatae Basil. 1556. quas si quis ordine coniungat et connectat, nihil illis exactius et melius veteris Romae splendorem exhibere affirmat *Nicolaus Bergierius* lib. 5. de publicis et militaribus populi Romani viis c. 17. qui et ipse veteris Romae faciem in illo opere insigniter illustrauit. Titulus operis Bergieriani, quod antiquitatum Romanarum thesaurum merito appellari posse ait Labbeus, rarissimeque antea obuii, est: *Histoire des grands chemins de l'Empire Romain pavez depuis la Ville de Rome jusques aux Extremittez de son Empire.* Paris. 1622. 4. Bruxellis 1729. 4. 2 Voll. Hoc latine ab Henrico Christiano Hennino versum ⁶ interpretisque et Ioan. Baptistae du Bos obseruationibus illustratum exstat Tomo 10. thesauri Graeuiani. De viis militaribus Romanorum praeclara sunt, quae disserit Comes *Marsilius* T. 2. Danubii illustrati p. 81. ff. *August. Calmeti* dissertatio gallica de viis magnis Lotharingiae prodiit Nanceii 1727. De viis militaribus veterum Romanorum in Germania peculiari commentatione disseruit vir Illustris *Adrianus Stegerus.* Lipsi. 1738. 4. *Compita Larium* Plinius H. N. III. 5. numerat CCLXV. vbi etiam memorat *milliarium* s. *columnam auream* in fori capite ab Augusto constitutam A. V. C. 734. in quam omnes Italiae viae desinebant: $\chi\rho\upsilon\sigma\epsilon\upsilon\nu$ $\mu\acute{\iota}\lambda\iota\omicron\nu$ vocat Dio l. 54. p. 737, 59. edit. Reimarianae. Milliaria tamen siue lapides non ab hac columna, vt Aringhius T. 1. p. 209. Romae subterraneae, sed a portis Vrbs numeratos clarissime demonstrat *Lucas Holstenius* peculiari Obseruatione de milliaro aureo quae eius notis posthumis ad Steph. Byzantinum pag. 388. subiicitur. De milliaro Constantinopolitano vide *Suidam* in $\mu\acute{\iota}\lambda\iota\omicron\nu$, *Lambecium* ad Codinum, *Cangium* in CPoli Christiana, et *Bandurium* ad Antiquitates CPolitanas, p. 481. seq. De Arclatensi vide *Historiam Oper. eruditorum* Anglice in 4. editam Londini 1701. p. 724. De columnis milia-

⁶ In memoriis historicis et criticis An. 1722. mens. Ianuar. p. 45. ita de hac versione iudicatur. *C'est dommage, que l'ouurage de Mr. Bergier ait été si mal traduit en Latin; et qu'on l'ait ainsi inséré dans le grand Recueil de Graeuus.* Etiam Italice versum hoc opus memorat Nicron Tomo 6. memoriarum de viris illustribus Gallice editarum p. 398. version. german. T. 7. p. 82. Verum non Italice tantum, sed et Latine a Bauhino versum lego in Nouellis Eruditorum Bruxellensibus An. 1729. n. 2. Anglice versus prodiit An. 1711.

liaribus in Alfatia differit *I. D. Schoepfius* Alfatae illustratae T. I. p. 547. seqq. Eidem, qui laudatus est, Bergierio memoratur Roma verus, vno folio depicta, et Carolo IX. Galliae Regi oblata A. C. 1574. a *Stephano du Perac*, Parisino, qui eodem anno vulgavit Rudera Antiquitatum obuiarum Romae, elegantibus figuris delineata. *I vestigi del l'Antichita di Roma, raccolti et ttratti in prospettiva; con ogni diligenza.*

VI. Notum est vel ex Plutarchi Quaestionibus Romanis, Romam vocari *ἐπτάλοφον*, siue septicollem, qua de re, praeter Interpretes ad Apocal. c. 17. v. 9. vide *Iustum Rycquium* libro de Capitolio Romano, vbi sigillatim agit de colle Capitolino et *Henricum Kippingium* lib. 2. Antiqq. Romanarum, cap. 1. Rycquii liber excusus primum est Gandavi 1617. 4. deinde Lugd. Batav. 1669. 12. et cum viri Philologi, hoc est, *Iac. Gronouii* animaduersionibus, 1696. 12. Parauerat auctor ipse etiam supplementa et alterum librum de Capitolio, quem promittit p. 255. et 421. edit. Lugd. verum vna cum auctore liber ille secundus intercidit. De Capitolio alioquin (quod a *Q. Catulo* refectum, confer Patinum pag. 4. ad *Sueronium*) consulendus *Tacitus* 3. Histor. c. 71. seq. et 4. c. 52. sq. De aliarum vrbiū Capitolis, quae, vt bene monet *Maffei* in Museo Veronensi ob quandam cum Romano similitudinem sic dicta sunt, praeter Rycquium videndus *Cangius* in Glossario latino, *Baluzius* p. 191. ad Cypriani Epist. 55. et *Maffei* loco citato. Ceteri sex montes sunt *Palatinus*, in quo palatium Caesarum: *Caelius* seu *Querquetulanus*, vbi nunc aedes Lateranensis: *Esquilinus* cum *Viminali*, nunc *S. Mariae ad Ciues*: *Quirinalis*, nunc monte Cauallo, ab equis duobus marmoreis, quos gigantes tenent, Phidiae opere et *Praxitelis*: *Auentinus*, nunc *S. Sabinae*: et trans *Tiberim*, *Ianiculus* quem vrbi *Ancus* addidit, et fuit in parte Romae, vbi regio quarta decima fuit, hodie *Montorio*. Vide *Harduinum* ad *Plin.* T. I. p. 331. edit. in 4. Fontium vrbs Romae elegantiam ac multitudinem salubritatemque praedicat *Galenus* 4. in 6. Epidem. T. 5. edit. *Gr. Basil.* p. 497.

VII. Romae veteris aedificia primum perhumilia fuerunt siue casae potius stramine tectae, deinde scandulis vsque ad bellum *Pyrri*, vt tradit *Cornelius Nepos* apud *Plinium* l. 17. c. 16. Adde quae de casa *Romuli* straminea habet *Iustus Rycquius* lib. de Capitolio c. 44. Ab eo tempore ad illum splendorem, altitudinem amplitudinemque et ornamenta aedificiorum peruentum est, praecipue sub Caesaribus: de quo videas licet *Nicol. Bergierium* lib. 5. de viis c. 9. seq. et c. 4. vbi de vsu frequenti et vario marmoris, qui a *Lucio*

Crasso primum Romae coepit: *Lipsum* in Admirandis siue de magnitudine Romana l. 3. c. 4. sq. et c. 14. De templis, basilicis, curiis, amphitheatris, circis, et aliis vrbis ornamentis dicitur infra suis locis. De priuatorum publicorumque aedificiorum vrbis Romae euerforibus exstat liber *Petri Angeli Bargaeti*. Florent. 1589. 4. De multitudine incolarum vrbis Romae agunt idem *Bergierius* l. 6 c. 31. *Lipfius* l. 1. c. 7. et l. 3. c. 3. et *Isaacus Vossius* de magnitudine Romae, cap 6. Mirum quod legas apud Syncellum pag. 342. grassante sub Tito pestilentia vno die decies millenos amplius sublatos in Vrbe fuisse.

VIII. Porro veterem Romam descripserunt *Georg. Fabricius* in Roma, qui liber eximius recentioreque faciem et nomina cum antiquis iucunde conferens ex prima editione An. 1551. passim recusus habetur etiam in Roma illustrata, sub *Antonii Thyssii* nomine edita: sed longe auctior prodiit Basil. 1587. 8. ex qua editione prelo iterum subiiciendum dedit, et Tomo 3. Thesauri sui inferuit *Clar. Graeuus*, in quo exstat etiam *Alexandri Donati*, Senensis, Iesuitae, Roma vetus ac recens, vtriusque aedificiis ad eruditam cognitionem expositis, quae lucem primo aspexerat Romae 1639. 4. rec. Amstel. 1695. 4. rum *Barthol. Marliani*, Patricii Mediolanensis, Topographia vrbis Romae, quae Bernae primum edita A. 1539. fol. et Francisco I. Galliarum Regi dicata; hinc saepius Romae, Venetiis, Lugduni, Basileae, Francofurti typis iterum exscripta, a laudato Graeuio exhibetur cum notis antea ineditis *Fulvii Ursini*. Italiae Marliani antiquitates Romanas vertit *Henricus Barberosus*, Romae 1622. vt *Hieronymi Ferrutii* additiones omittam, quae exstant in editione Marliani Veneta 1588. 8. vbi quoque *Andr. Fulvii* antiquitates Romanae, versu heroico descriptae, et Romae 1513. 4. a Iacobo Mazochio primum editae. Sed et *Philippi Roffi* (Rubei) expositio veteris et nouae Romae huc spectat, vbi iconibus Romam antiquam referentibus additae explicationes eiusdem Marliani. Romae 1645 8. Dicitur praeterea *Raph. Fabrettus*, Vrbinas, Canonicus S. Petri, vir doctissimus, nouam descriptionem veteris Romae molitus fuisse, cuius conatus morte intercepit merito dolemus. Obiit is Romae sub initia A. 1700. natus annos 75. De *Nodoti* et *Ragueneti* instituto, qui simile quid in Gallia commentati sunt, vide *Ephemerides Parisienses* A. 1701. p. 187. et *Memorias Treuoltinas* eiusd. anni P. 2. p. 15. edition. in Belgio recusae. Ac *Nodoti* quidem librum lectu iucundum euolui, qui inferibitur: *Nouveaux Memoires de Mr. Nodot, ou Observations sur les monumens de l'ancienne et de nouvelle Rome*. Amstelod. 1706. 12. cum iconibus aere descriptis. Adde *Franc. Poggii* de fortunae varietate vrbis Romae

Romae et eius ruina; atque *Aldi Manutii* de aquis in urbem Romam olim influentibus libellos; vtrumque, T. I. Thesauri Sallengeriani: priorem praeter ea in *Godofr. Clausingii* fascic. 4. Iuris publici Romanorum recusum.

IX. Veniunt hoc loco etiam commemorandi Scriptores alii, qui Romae priscae rudera, antiqua monumenta, statuas, aedificia, aliaque similia vel graphice depicta atque in aes incisa, vel descriptione exposita ediderunt, vt *Iac. Laurus Romanus* in antiquae urbis splendore, Romae 1612. et 1641. forma oblonga folii, cum expositione tribus apposita linguis, Italica, Germanica et Gallica. *Aegidius Sadeler* in vestigiis siue ruderibus Romae antiquae, Tiuoli et agri Pozzuolani. Praegae 1606. 4. et Romae 1680. fol. *Franciscus Albertinus* in opusculo de mirabilibus nouae et veteris Romae. Basil. 1519. 4. *Ioachimus Oudanus* in libro edito Belgice, qui inscribitur, Roomische Moogetheid. Amstelod. 1664. 4. *Laurent. Vaccarius* in septem iconibus statuarum urbis Romae, quae in publicis priuatisque locis videntur. Romae 1584. vt omittam statuas Romanas delineatas a *Francisco Perrierio*, Romae 1638. fol. tum a *Nicolao van Aelst*, Bruxellensi, et *Vlysse Aldrouando*. Tabula luculenta topographica urbem Romam graphice delineans auctore *Ioanne Baptista Falda*, vna cum quindecim tabulis locorum et aedificiorum tam veteris quam nouae Romae, descriptis a *Lininio Cruyllo* exornant tomum quartum thesauri Graeuiani. *Pyrrhi Ligorii* Neapolitani picturas nouae ac veteris Romae a *Mickaele Tramezino* Venetiis editas testatur *Iofas Simlerus* in Bibliotheca, qui etiam Paradoxa eius contra antiquarios inedita commemorat. Imaginem veteris Romae, qualem *Publius Victor* et *Sextus Rufus* descripserat, circum *Flaminium cum euripo*, aris et *Isidis leoni insidentis simulacro*, tum *thermas Diocletianas* et *Maximinianas* a *Ligorio* descriptas, et Anno 1553. 7 1558. editas, laudat *Martinus Hanckius* libro 2. de Roman. rerum Scripturibus p. 154. Sed longe plura illius viri volumina, vt iam supra c. 3. p. 90. memorauimus, in *ἀνεκδότοις* habentur, non tantum familias veterum Romanorum, sed et alias antiquitates Romanas et splendorem veteris Romae mirifice illustrantia. Nam triginta circiter tomos, maximo labore ab hoc viro congestos, extare *Taurini* in Bibliotheca Celsissimi Sabaudiae Ducis, testatur *Labbeus*, et in aliis Bibliothecis Italiae hinc inde volumina quaedam *Ligoriani* operis reperiuntur. Quemadmodum enim *Laurentius Pignorius* in symbolis epistolicis epist. tertia refert, in libros quadraginta *Pyrrhus iste* coniecerat,

7 Delle antichita di Roma, dove si tratta de' Circi, Theatri et Amphitheatri, con le paradosse qui confutano la commune opinione sopra varii luoghi della Citta di Roma. Venet. 1553. 8.

rat, quicquid peruenit ad nos a vetere aëuo: meminitque ipse huius laboris a se exantlati productique a Saturno rege Italiae ad Iustinianum vsque Augustum in libello iam citato, cui titulum fecit *antiquitates Romanas*. Ceterum in ineditis huius viri scriptis multa notatu digna, nec alibi obuia, sed vicissim non pauca dubiae fidei, et quae non satis castigatam eruditionem linguarumque notitiam prodant, obseruat, qui ea euoluit eruditissimus Ezech. Spanhemius pag. 441. libri praestantissimi de vsu numismatum, vbi ex vastis illis commentariis spicilegia tantum, et selecta loca edi optat. Confer de illo Ligorio praeter Hankium iam laudatum, *Leonb. Nicodemi* additiones ad bibliothecam Neapolitanam Nic. Toppii, pag. 208. seq. *Ioan. Mabillonium* T. I. musei Italici p. 8. *Wih. Ern. Tenzelium* in dialog. vern. menstruis A. 1692. p. 612. seq. et A. 1695. p. 401. seq. Litterarum graecarum praecipue rudem fuisse notat, atque adeo eius auctoritatem flocci pendit *Philippus Bonanni* in numismatis summorum Pontificum templi Vaticani fabricam illustrantibus; cui plane congruit iudicium *Ioan. Schefferi* libro de re vehiculari, p. 370. et in notis ad *Ligorii* Dissert. de vehiculis antiquis, ex opere eius inedito de familiis Romanorum decerptam, et Italice cum latina versione ab eodem Scheffero ibidem editam.

X. *Benedictum* quoque *Aegium* Spoletinum vrbis Romae ruinas explicandas et illustrandas suscepisse testatur *Onofrius Panuinius* praef. ad lib. prim. commentar. de republ. Romana. Sed eius opus, quod sciamus, lucem non aspexit. At enim exstant *Andr. Palladii* Romanae antiquitates, Etrusco idiomate editae, vna cum dissert. de focis antiquorum. Venet. 1594. Romae 1599. 8. *Petri Angeli Bargaeci* de priuatorum publicorumque aedificiorum vrbis Romae euerforibus. Florent. 1589. 4. *Octauii Pancirolli* thesauri reconditi. Romae 1625. 8. *Antiquitates Romanae* collectae ab *Vlysse Aldrouando*, et *Lucio Mauro*. Venet. 1562. 8. *Io. Baptistae de Ceualleriis* antiquarum statuarum vrbis Romae libri duo. Romae 1569. 1585. *Eiusdem* illustrium vrbis Romae aedificiorum reliquiae, tabulis aeneis representatae. ibid. 1585. forma quarta oblonga; *Francisci Perrierii* nobilium vrbis Romae signorum et statuarum segmenta. Romae 1638. fol. *Andreae Mariani* Bononiensis, ruinarum Romae epigrammata, quibus miranda vrbis agnoscuntur, sacra visitantur, noua et vetera elogiis recensentur. Bonon. 1641. 8. Admiranda Romanarum antiquitatum ac veteris sculpturae vestigia ἀναγλύφω opere elaborata ex marmoribus Farnesianis, aliisque, quae Romae adhuc exstant, tum in arcibus et vetustis ruinis, hortis, villis cum notis *Ioan. Petri Bellorii*. Romae 1693. fol. et Tomo 4. thesauri antiquitatum graeuiani. His addendum
lucu-

luculentum opus et pulcherrimum Ouërbekianum, Amstelodami 1708. fol. maiori latine tribus tomis editum hoc titulo: Reliquiae antiquae vrbs Romae: opus *Bonauenturae ab Ouërbek*; deinde Gallice ibid. 1709. fol. itid. tribus tomis euulgatum; denique italice versum a *Paullo Rolli*, Londini 1739. fol. recusum. De sepulcris, templis, basilicis, curiis, circis, aquaeductibus, cloacis, balneis, arcibus, porticibus, portis, pontibus, inscriptionibus denique antiquis veteris Romae sigillatim alibi dicturi sumus, hoc loco tantum addemus notitiam binorum monumentorum clarissimorum vrbs, quae aetatem seruarunt, columnae Traianae et Antonianae. Vtramque elegantissime delineauit *Petrus Sanctus Bartoli*, notis et declarationibus illustrauit idem *Bellorius*. Romae 1670. et 1676. fol. In columnam Traianam, belli Dacici felices expeditiones celebrantem, edita etiam est Romae 1576. 1616. fol. et iterum Italice ab eodem *Bellorio* ⁸, *Alphonfi Ciaccioni* breuis expositio; sed quae ingeniosa licet et erudita, *Vincenzio Pinello* non per omnia satisfecit, vt narrat *Gassendus* lib. primo de vita Peiresen p 250. edit. inter *Gassendi Opera* in folio. Merito autem probatur commentarius varia eruditione refertus, quo eandem columnam exposuit *Raphael Fabrettus*. Prodiit vna cum interpretatione veteris tabulae Iliacae (a *Jaur. Bebero* postea Berolini 1699. 4. separatim recusae et illustratae) et descriptione emissarii lacus Fucini, Romae 1683. fol. Exstat quoque: columna Traiani Imperatoris a *Francisco Villamoera* illustrata. Romae 1590. fol. His addere licet columnam aliam nuper inuentam in monte Citorio, quae honori Antonini Pii dedicata fuit ab M. Antonino et Vero; quamque certatim illustrarunt, *Chausfaeus* in epistolis duabus editis Neapoli A. 1704. et 1705. *Grainaillius*, S. I. in obseruationibus insertis diario eruditorum Treuultino siue Dombensi. An. 1704. *Crescimbenius* in dissertatione, quae legitur in Museo Mineruae Venetae (Galleria di Minerua) T. 5. p. 157 seq. *Franciscus Bianchinus* cap 7. de calendario et cyclo Caesaris, praecipue vero *Ioannes Vignolius* Petilianensis in dissertatione de illa columna edita Romae A. 1705. 4. atque in epistola ad Antonium Gallandium de numo Antonini Pii, quem Fucaltianum museum seruat, tertio eius Imp. consulatu percussum, in quo columna quaedam exhibetur. Romae 1709. 4. Palatium Caesarum, quod domus Augusta dicitur Panuino, descripsit, additis iconi-

⁸ *Titulus est*: In colonna Traiana, eretta dal Senato e Popolo Romano all' Imperat. Traiano nel suo foro in Roma, scolpita con l'Historie delle due Guerre Dacice e della Vittoria contro il Re Deccalò, e nuovamente intagliata in rame da *Pietro Santo Bartoli*, con l'espõsitione latina d' *Alfonso Ciaccione*, compendiata nella volgar lengua sotto ciascuna imãgine, ed accresciuta di Medaglie, Inscrittioni e Trofei de *Giovanni Petro Bellori*, Romae; folio regali oblongo.

iconibus, *Franciscus Bianchinus*, Veronensis, libro italico, de Palatio Caesarum, quem post eius mortem edidit *Iosephus Bianchinus*. Veronae 1738. fol. *Michael Mercatus* de obeliscis Romanis prodiit italice Romae 1589. 4. *Athanasii Kircheri* obelifeus Pamphylus continet expositionem obelisci ex hippodromo Antonini Caracallae translati et restituti a Pontifice Innocentio X. Romae 1650. fol.

XI. *Flavii Blondi* Foroiulienfis Romae triumphantis libri 10. Brixiae A. 1503. 8. editi atque inde plus simplici vice Basileae, Parisiis et inter eius opera itidem Basileae 1559. fol. recusi, non tam hoc loco quam supra cap. tertio commemorandi erant, vbi de Romanarum antiquitatum scriptoribus generalibus agebamus. Nam et hic libris duobus prioribus veterum Romanorum religionem, libro tertio, quarto et quinto rem publicam ac civilem, libro sexto et septimo militarem, libro octauo, nono et decimo alia instituta varia, ludos, triumphos similiaque persequitur. Eiusdem Blondi Romae instauratae libri tres descriptionem recentioris Romae complectuntur. Italice transtulit haec Blondi scripta *Lucius Faunus*, teste Simlero. Obiit Blondus septuagenario maior Romae 1463. non 1363. vt legitur in Eponymologico Magiro Eybeniano p. 134. vbi de viro illo plura; quibus addes Hankium l. 1. de Scriptoribus rerum romanar. p. 201. et lib. 2. p. 341. Vossium de historicis latinis p. 585. Asciani s. Zimmermanni montes pietatis p. 23. Antonium Varillasium in anecdotis Florentinis, lib. 4. Iustum Fontanini libro de scriptoribus Foroiulienfisibus, s. Aquileiensibus, Bellarminum et alios, qui de scriptoribus ecclesiasticis saeculi XVIi scripsere; vt Morerium Hofmannumque in Lexicis, Koenigium in Bibliotheca, Popeblount in censuris et Henderichium denique in pandectis Brandenburgicis omittam.

XII. *Ia. Bapt. Casalii* librum de Urbis ac Rom. Imperii olim splendore, memorauimus supra cap. tertio. *Pauli* quoque *Aringhi* et *Ant. Bossii* Roma subterranea huc spectat, praecipue propter ea, quae differit libro secundo et sequenti. Sed de hoc opere dicendi locus erit infra, vbi de sepulcris. Neque minus commemorari hoc loco merentur *Nicolai Alemanni* Syntagma de parietinis Lateranensibus a Cardinali Barberino restitutis. Romae 1625. fol. Et *Michael Mercatus* de obeliscis Romanis. Romae 1589. 4. Breuissimo compendio veterem Romam describit libellus *Matthaei Meyr* qui inscribitur: Roma septicollis antiqua. Romae 1687. 12. *Franc. de Seyne* Parisiensis descriptio urbis Romae. Gallice 1690. 12. edita, et Lugd. Batav. 1713. decem volumi-

luminibus in forma octopartita reperita, ac Belgicè curante W. V. R. cum nitidis tabulis aeneis recusa Amstelod. 1704. fol. licet diligentius in hodierna facie illius describenda versetur, veterem tamen etiam exponit, sequutus fere Nardinum supra laudatum; consultis praeterea *Guid. Pancirolli* libro, itidem paullo ante memorato; tum *Pompeii Hugonii* tractatu italice edito, de stationibus urbis Romae; *Fr. Mariae Torrigii* cryptis sacris Vaticanis, eadem lingua vulgatis: *Abbatis Piazzae* s. *Plateae* libro, cui titulus: *Opere pie di Roma*; *Florauanti Martinelli* Roma ricavata, s. recondita, et Roma subterranea *Ant. Bosii*; *Petri de Sebastiano* descriptione breui palatiorum Romae, et *Abbatis Phil. Titi* de templorum Romae tincturis, sculpturis et architectura, quorum duorum postremorum opera propemodum integra ex Italico Gallice versa operi suo inseruit. Descriptio regionum urbis inserta est *Mabillonii* *Analectis* T. 4. pag. 506. ff. Anonymum saeculi a Christo nato XII. scriptorem de *mirabilibus Romae* eousque ineditum vulgavit et illustravit *Bernardus de Montjaucon* Benedictinus, tot insignibus in litteras meritis celeberrimus, in *Diario Italico* latine edito Paris. 1702. 4. in quo etiam de bibliothecis Romae hodie conspicuis, et alia quaedam huc spectantia deprehendes. Vetera monumenta, in quibus praecipue musiva opera, sacrarum profanarumque aedium structura, ac nonnulli ritus dissertationibus aeneisque tabulis illustrantur a V. C. *Ioanne Ciampino*, prodire 1690. fol. Monochromata in Constantiniana Vaticani aula a summo artifice *Iulio Pippio* in fimbriis parietinarum iconum iussu Clementis VII. elaborata, nunc vetustate pene consumta, duodecim tabulis aeneis expressit *Petrus Sanctus Burtolus*, Romae. Folio.

XIII. Magnitudo et amplitudo imperii Romani in tantum aucta olim fuit, ut trecentis et amplius gentibus vna legitima illius Maiestas praeesset, sicut notat *Theodorus Tarsensis* lib. 6. de fato, apud *Photium* Cod. CCXXIII. p. 358. atque *Appianus* in praefat. histor. testetur, se vidisse legatos gentium longius distitarum, qui se suaeque in potestatem Romanis tradere voluerunt, neque ab eis fuerint recepti, tanquam futurae oneri et inutiles. Adde *Dionem* l. 56. p. 832, 68 Vniuersum adeo propemodum terrarum orbem complecti visum est ambitu suo. Vnde humanum genus dictum pro Romano imperio, et *ὀικουμένην* et *orbis Romanus*, et Roma *communis patria generis humani*. Vide *Freinshemium* ad *Flori* praefationem; *Nicol. Antonium* de iure exulum pag. 57. seq. et 236. *Pignorium* pag. 189. *Epist. Magium* lib. 4. *Miscell.* cap. 3. et *Ezech. Spanhemii* orbem Romanum pag. 235. editionis Londinens. Etiam Roma *Regum urbs* inde dicta *Iustino* lib. 18. cap. 2. *donare regna consuecta*, ut loquitur *Florus* lib. 3. cap. 9. n. 3. ubi iterum con-

fer Freinshemium. *Imperiosa ciuitas* Augustino l. 19. de C. D. c. 7. *Roma aeterna, orbis compendium.* Vide Muretum var. lection. XVII. 12. βασιλις, βασιλεύουσα πόλις, v. Ezech. Spanhemium de praestantia et vsu numismat. T. 2. p. 401. μεγάλη πόλις, v. Valesium ad Eusebium p. 284. In sigillis Imperatorum dicitur aurea Roma, imitata Roma. v. Heineccium de sigillis, p. 93. Senatus Romanus ἀνασσα βουλή, Senatores mundi principes, vt legas apud Vopiscum in Probo. Confer alia Romae elogia apud Rutilium in itinerario, Arntidem orat. de Roma, Iul. Caesar. *Bulengerum* de imperio Romano, p. 312. sq. *Lipsium* l. 1. de magnitud. Romae. c. 2 De regnis XI. prouinciis CXIII. insulisque quintam imperii partem aequantibus, atque adeo de toto ambitu Imperii Romani consulendus *Prouinciarum libellus*, qui subici solet Itinerario Antonini; *Notitia dignitatum vtriusque imperii*; et e recentioribus *Wolfgangi Lazii* commentar. reipubl. Romanae in exteris prouinciis bello acquisitis constitutae libri 12. Basil. 1550. fol. *Car. Sigonius* de iure antiquo Italiae et prouinciarum Francof. 1593. Hanov. 1609. fol. et Lipsiae 1715 8. 2 Voll. ac T. 2. antiquitatt. Graeuii, atque in operibus a Philippo Argelati iunctim editis Tomo quinto. *Omnifrius Panvinus* in imperio Romano. (T. 1. antiquit. Graeuii) *Bulengerus* opere laudato lib. 2. cap. 2. *Bergierus* lib. tertio de viis, cap. primo seqq. *Lipsius* de magnitud. Romae lib. 1. c. 3. Succincte etiam limites imperii Romani persequitur *Iosephus Laurentius* libro quarto Polymathiae cap. 4. Ceterum imperium hodiernum Germanicum neutiquam esse veteris Romani imperii laciniam, sed non nisi leui ex parte ac breuissimo tempore olim fuisse Romani iuris docet *Hermannus Conringius* sub initium statim praestantissimi operis, quo Francorum et Germanorum imperii fines ac fata erudite et accurate descripsit.

XIV. Nouae ⁹ et secundae seu alterius Romae, Regiae vrbis, et Reginae vrbium, ¹⁰ nomine donata CONSTANTINOPOLIS, ¹¹ quam vicesimo quinto anno imperii non diu post concilium Nicaenum (A. C. 325. habitum) ex

⁹ v. *Socrates H. E. l. 1. c. 16. et du Fresne in CPoli christiana l. 1. p. 35.*

¹⁰ Dicitur quoque τὸ μέγα θάυμα τῆς οἰκουμένης Gregorae IV. 2. p. 50. βασιλις βασιλίδων πόλεως Nicetae XX. p. 640. πόλις πασῶν πόλεων ὀφθαλμοῦ, ἀκούσιμα παρρησιῶν, θεάμα ὑπερκόσμιον, ἐκκλησιῶν γαλουχὸς, πίστεως ἀρχηγὸς, ὁρθοδοξίης ὁδηγὸς, λόγων μέλημα, καὶ πᾶντὸς ἐνδοκίμημα. Id. XVIII. pag. 624. ὀμφαλὸς τῆς γῆς, ἢ μέγαν κατεδία. Nicephor. Callist. apud Lambecium VIII. p. 61.

¹¹ Fuit etiam collis quidam Constantinopolis nomine, de quo Suidas in ξῆρων. *Romae secundae* nomine venerunt etiam Mediolanum vide *Io. Pauli Mazzuchetti* disert. Tomo octauo Raccolta d'Opuscoli p. 369. Aquisgranum, v. *Diarium Venetiae, Giornale d'Italia* Tom. 8. p. 368. sq. et Aquileia v. *Acta Sanctor. T. 4. Iunii p. 245.*

ex veteri Byzantio instaurauit Constantinus M. et Constantinopolin ex nomine suo appellauit dedicauitque A. C. 330. *omnium pene urbium*, vt in Chronico Hieronymus scribit, *nuditate*. Conf. *Philostorgium* l. 2. c. 9. *Nicephor.* VII. 47. seq. *Hesyebii* illustres origines CPolitanas; *Et. Spanhemii* obseruationes ad orat. I. Iuliani p. 69 seq. *Car. du Fresne* Constantinopolin christianam lib. 1. p. 26. seq. et numos a Constantino cufos, quos exhibet *Anselmus Bandurus* ad origines CPolitanas p. 458. Hinc eadem illi praerogatiuae, eadem priuilegia, quae Romae tribui, et ad exemplum veteris Romae praerogatiuae, eadem omnia institui coeperunt. Archiepiscopus et Senatus Romano aemulus, splendor aedificiorum, incolarum multitudo iuraque ciuitatis. Similiter etiam vt vetus Roma, sic Constantinopolis diuisa in 14. regiones, quas deseripfit auctor vetus *Anonymus* circa Theodosii Iun. tempora clarus, quem post Onufrii, Gyllii sub extremum lib. 4. Topogr. CPol. Labbei in protreptico ad script. histor. Byz. p. 54. Pancirolli ad calcem notit. Imperii et aliorum editiones recudi curauit laudatus Carolus du Fresne p. 63. seq. praemissa praefatione, quam e MS. Vindobonensi vulgauerat Lambecius lib. 2. de bibl. Vindobon. pag. 250. Etiam perinde vt veterem Romam *επτάλοπον* siue septem collibus insignem CPolin faciunt Ioan. Tzerzes et alii quos laudat Cangius pag. 37. De magnitudine eius et frequentia coniecturam facere licet, quod Iustiniani Imper. tempore pestilentia per singulos dies absunta plus quam decies mille, vt narrat Procopius lib. 2. c. 23. de bello Persico. Sed plura de hac vrbe cognoscere cupientem lectorem ablego ad *Georgium Codinum* et *Manuelis Chrysolorae* epistolas tres de Roma noua, quam cum veteri confert, editas Graece et Latine a Petro Lambecio vna cum Georgii Codini excerptis de antiquitatibus CPolitanis, Paris. 1655. fol. *Iulium Caesarem Buelengerum* de imperio Romano, pag. 324. ff. *Petrum Gyllium* in libris 4. de topographia CPoleos eiusque antiquitatibus, quos recufos habes Tomo sexto thesauri Gronouiani; praecipue vero Constantinopolin Christianam iam semel iterumque memorati praestantissimi *Cangii*, itidem diuisam in quatuor libros, et libro primo veteris Byzantii etiam origines persequentem. Luculentum hoc opus vna cum familiis eiusdem Cangii Byzantinis prodiit, Paris. 1680. fol. cui addere deinceps etiam licet operaeque pretium est *Anselmi Bandurii* monachi doctissimi Benedictini Imperium Orientale, quod prodiit Parisiis 1712. fol. Ex his, qui Constantinopolin, qualis hodie est, describere adire iuuabit *Thomam Smithum* in notitia breui CPoleos, quae separatim primum Londini, deinde ad calcem notitiae septem ecclesiarum Asiae prodiit Traiecti ad Rhenum 1694. 8. et *Iosephum Grelotium* praecipue in itineralio CPolitano accurate scripto editoque Gallice Parisiis 1680. Amst. 1681. 12. *Relation nouvelle*

d'un Voyage de Constantinople, enrichie des plans, levez par l'Auteur sur les Lieux et de tout ce, qu'il y a de plus remarquable de cette ville. Huius libri lectio-
 vehemens saepe desiderium CPolisadeundae in se excitatum testatur V. C. Adria-
 nus Relandus lib. sec. de relig. Muhammedica p. 151.

De scriptoribus rerum Byzantinarum et CPolitanarum exstat eruditus et
 accuratus commentarius compositus a *Martino Hanckio* Lips. 1677. 4. quem-
 admodum et de Romanarum rerum scriptoribus liber duplex ib. 1669. 1675.
 4to. Obiit vir praestantissimus et Vratislaviae suae decus non vulgare die
 24. April. An. 1709.

CAPVT VII.

De scriptoribus qui chronologiam Technicam et Historicam tradiderunt.

Chronologia duplex, technica et historica. 1. *Historicae scriptores veteres ante*
Eusebium. 2. *De Eusebii Chronico.* 3. *Chronologi post Eusebium Graeci.* 4.
Latini. 5. *Iudaei et Arabes.* ib. *Recentiores praecipui.* 6. *Scriptores*
chronologiae technicae. 7. *Parum utilis quorundam in minutis et incertis*
περιεργειαι. 8. *Chronologorum dissidia circa annum natalem CHRISTI.* 9.
Idea Chronologica rerum praecipuarum digesta per sex annorum millenarios.
 10. *Subsidia Chronologica quaedam enumerata, ex quibus in gratiam stu-*
diosorum duo h. l. subiuncta exhibentur, Index Arcbontum Atheniensium et
Pontificum Romanorum Alphabeticus. 11.

I.

Chronologiae, siue Disciplinae quae temporum rationes exponit, duae omni-
 no sunt partes praecipuae, vna quem Technicam possis appellare, quo-
 niam non sine arte et ingenio constar, atque scientiarum Mathematicarum
 Astronomiae et Arithmeticae subsidio rationem mensium, annorum et Epo-
 charum apud varias gentes ita docet expedire, vt earundem diuersitas inter se
 conferri atque comparari, et vniuersa quae ad doctrinam temporum perti-
 nentia ab omnis generis scriptoribus traduntur, recte intelligi, atque ex cu-
 iusque hypothese siue sententia, calculi ita vt par est poni possint. Altera
 pars Historica est et in rebus gestis quarumcumque gentium, quarumcunque
 aetatum ad suum quibusque tempus referendis tota est occupata.

II. Quanti-

II. Quamuis haec posterior sine prioris cognitione recte constitui nequam possit, tamen placet de eiusdem tanquam magis ad quorumlibet captum accommodata scriptoribus prius dicere. Atque initio mirari licet veteres diu et passim doctrinae temporum parum curiosos fuisse. Quam pauci etiam inter Historiae Graecae particularis expressa Scriptores Thucydidis exemplo annorum, quibus quaelibet res gestae sunt, vestigia consignant. Generale vero siue vniuersale Chronicon vix quisquam ante *Apolldorum* componere fuit aggressus, quod versibus iambicis concinnatum Regi Pergameno Attalo inscripsit. Ceterum et hoc et *Castoris* Rhodii et *Phlegontis*, ac si quae fuerunt alia aliorum Chronica invidit nobis tempus, neque est inter scriptores antiquiores qui aetatem tulerunt quem in hoc genere laudes, nisi *Diodorum* forte *Siculum*, in cuius Bibliotheca tamen multa et antiquiora praesertim sine apposita distinctiore temporis nota narrantur. E Romanis primus *Varro* videtur de hac parte eruditionis illustranda serio cogitasse, cuius etiam est celebris illa diuisio¹ omne tempus triplici distinguens discrimine, quorum primum ab Origine humani generis ad Cataclysmum priorem propter ignorantiam appellauit *ἀδελον*, secundum a Cataclysmo priore ad Olympiadem primam, quod quia in eo multa fabulosa referuntur, *μυθικόν* ab eo dictum est, et tertium denique a prima Olympiade ad suam aetatem *ἱστορικόν*, quia res in eo gestae veris historiis continentur. Varronis exemplum *Cornelius Nepos* acuum omnibus explicare chartis siue libris conatus est, sed et illius et aliorum scripta deperdita libenter omitto. Res Aegyptias incerta fide *Manetho*, Romanas ab *Ennio* vsque et *Catone* multi temporum ordine ac per Annales persequuti sunt, sed qui Chronicon deinceps vniuersale condere fuerint aggressi a rerum humanarum exordio, (licet pauca quaedam Chronologica attigerint *Clemens Alex.* in Stromatum libro 1. *Theophilus* Antiochenus libro 3. ad Autolyceum, quem propterea *librum de temporibus* Lactantius 1. 23. vocat) non habeo quos laudem ante *S. Hippolytum* et *Iulium Africanum* qui ambo Chronicon suum ab Orbe condito ad Alexandri Seueri tempora produxerunt, Iulius vero Africanus praecipue in opere suo de temporibus siue Chronographia quinque libris distributa tam copiose et diligenter versatus est, vt Eusebio et aliis post se viam egregie muniuerit materiamque praebuerit plura commentandi. Hippolyti nihil superest hodie nisi libellus ex Latina veteri versione de diuisionibus et generationibus gentium a Canisso et Labbeo editus:² Africanus etiam fragmenta tantum habemus ab Eusebio, Syncello et aliis seruata. Atque *Eusebii* ipsius post Africanum praecipuam iam pridem

¹ Adi Censorinum de die Natali cap. 21.

² Vide quae notaui lib. 5. Bibl. Graecae p. 205. 269.

dem hoc genere laudem esse, neminem fugit qui vel a limine has litteras salutauerit.

III. *Chronicon* Eusebii solet etiam vocari Παντοδαπή ιστορία de cunctis temporibus historia, ut titulus Operis³ latine transfertur in Epistola Augustini 35. ex quo loco etiam constat non vbiq̄ue obuios iam tum fuisse Chronici Eusebiani Codices. In libros duos diuisum fuit ab auctore, quorum priorem inscripsit χρονογραφίαν, posteriorem χρονικὸν κανόνα. Atque hanc *Epitomen* vocat Hieronymus. In priore ex Manethone, Apollodoro, Iosepho, Africano aliisque origines et successiones, resque memorabiles variarum gentium ab Orbe condito per varia capita persequutus est, in posteriore omnia ferè vna ad annos suos relata digessit ab Anno⁴ vocationis Abrahami h. e. ante CHRISTVM 2017. ad vicessimum vsque annum Constantini Magni, A. C. 325. Laudat praeter alios Eustathius Antiochenus in Hexaem. sub init. cui Eusebius vocatur ὁ γλῶσσις, vti ab Ecclesia Gallicana diu illum cultum pro Martyre notat Ianningus in Apologia pro Papebrochio praefixa Actis Sanctorum Iunii T. I. p. 17. sq.

Graccum opus Eusebii intercidit praeter fragmenta et lacinias quas recentiores Chronologi seruarunt, Syncellus in primis, et Cedrenus, Chronicique Alexandrini siue Paschalis Scriptor ne de aliis iam dicam. Nam vt vere Iosephus Scaliger, qui post Eusebium scripserunt, omne scriptum de temporibus aridum esse censuerunt, quod non huius fontibus irrigatum esset. Ex illis Graeca vt potuit collegit ediditque et illustrauit doctissimis notis idem Scaliger, sed non modo Syncelli et Chronici Alex. tum temporis nondum editi apographis parum emendatis⁵ vsus est, sed etiam varia ad Eusebium retulit, quae parum credi-

³ Χρονικὰ συγγράμματα sua memorat Eusebius in Esaiac XIII. 17. χρονικὸς κανόνας X. 9. praeparat. p. 484. et l. 1. Hist. Eccles. cap. 1. Ἀρχαιολογίαν atque ἀρχαιολογικὴν ιστορίαν vocat Anastasius Sinaita qu. 41. et 65. temporum Historiam Augustinus II. 39. de doctrina Christiana. Digestionem temporum Hieron. I. in Rufin. χρονογραφίαν Epiphanius sub extremum libri de ponder. et mensur. *Chronicorum Historiam* breuiarium MS. Ecclesiae Lemouicentis, Valesio laudatum. Alia veterum loca titulos Chronici Eusebiani varie referentia notauit Scaliger ante Graeca Eusebii Chroniconque Hieronymianum, Hanckius p. 87. seq. de scriptoribus rerum Byz. et Allatius ad Eustathii Hexaem. p. 13.

⁴ Eusebii Chronici Epocham initium capere ab Cal. Sept. siue autumnio anni ante CHRISTVM 2017. Periodi Iul. 2697. disputat Petauus l. 9. de doctrina temporum c. I.

⁵ H. Vossius in auctario castigat. Georgii Hornii p. 370. Quia apographum Syncelli quod Scaligero transmissum fuit, raptim et citiose admodum descripserat Casaubonus nescio an alius, ideo plurimi passim in hoc opere tam in annis quam in nominibus errores fuere commissi. Multis hoc docet Goarus notis ad Syncellum 504-528.

credibile ⁶ est ab illo scripta fuisse. *Latine vertit et Vincentio cuidam ac Galieno inscripsit Hieronymus*, ita vt hinc inde ex Latinis praecipue scriptoribus quaedam adderet ⁷ alia omitteret, ac deinde Chronicon ad A. C. 378. (Valente sextum et Valentiniano secundum Coss.) continuaret. Codices Latini Chronici Eusebiani oscitantia librariorum mire inter se variant, et saepius nec inter se nec cum Historia facile possunt conciliari. Confer Dodwelli diss. 3. ad Irenaeum § 2. Henr. Valesius pag. 10: ad Eusebii Hist. vetustissimos Codices laudat Acutianum, Lipsii et Ortelii. Laudat quoque vetustissimam editionem Mediolanensem, quam nec Pontacus nec Scaliger viderit. Consuluit tamen *Arnoldus Pontacus* Episcopus Vafatensis praeter Codices MSS. duodeviginti, editiones octo, ⁸ atque ex illis praeclaram suam concinnauit, in qua mirum studium atque industriam non dubitauit etiam Scaliger Epist. 104. omnibus laudibus prosequi, atque editoris doctrinam, candorem, modestiam et diligentiam celebrare. Et omnium correctissima vocatur Io. Morino p. 277. Exerc. Bibl. Prodiit notis Pontaci et castigationibus illustrata, vna cum Prosperi Chronico Burdigalae 1604. fol. sed raro hodie reperitur. Neque vbiuis obuia altera *Auberti Miraei*, posteriorem tantum partem à CHRISTO exhibens, additaque habens Chronica Sigeberti et Anselmi Gemblacensis. Antwerp. 1608. 4. Confer B. Ittigium de Bibliothecis Patrum p. 743. Ceterum ob praeclaras accessiones atque doctissimas notas frequentissime in manibus eruditorum versatur editio *Scaligeri*, ⁹ altera praecipue ac postuma Amstel-

⁶ Vide Conringium de Medicina Hermet. pag. 21. et 30. Steph. le Moyne prolegom. ad Varia S. * 32. 2. b. Hanckium de scriptoribus Byz. p. 92. seq.

⁷ Id. pag. 93. seq. Io. Andreas Bosius diss. ad periocham Iosephi de CHRISTO, cap. 2. § 7. seq.

⁸ Veteres Chronici Eusebio-Hieronymiani ante Pontacum editiones sunt: Veneta 1483. 4. Paris. 1512. 4. apud Henr. Stephanum auum, et Basil. 1529. fol. edente Io. Sichardo cum Chronicis Prosperi, Cassiodori, Hermannii Contracti et Matthaei Palmerii. Hinc cum aliis Eusebii scriptis, et Prosperi ac Matthaei Palmerii Chronico Basil. 1542. 1548. 1559. 1570. fol. Paris. 1581. fol. *Alphonso Tostati* commentarius in Eusebii Chronicon, Hispanica lingua, Salmanticae sumtu Francisci Ximenii Cardinalis A. 1506. fol. quinque Voluminibus.

⁹ Recensetur a Labbeo T. I. de scriptor. Eccles. p. 302. et Tho. Ittigio lib. de Bibliothecis Patrum pag. 745. seq. Emendationes Salmasii ex Codd. Palatinis IV. cum Conr. Sam. Schurzheischii *re manus* ad Eusebii Chr. obseruationibus edidit frater Clariss. Henr. Leonhardus Schurzheischius. Witeb. 1712. 4. in notitia Principalis Bibliothecae Vinarientis, in quam editio Lugd. Bat. 1606. manu Salmasii notata peruenit ex Bibliotheca Gudiana. Inter Codices H. Vossii cum MSS. collatos Colomesius n. 1. memorat Chronicon Eusebianum editionis Scaligerianae quod cum MSS. commisit Corn. Tollius. Bochelli obseruationes Chronicas ad Eusebium MStas laudat Matthias Berneggerus ad Iustini XVIII. 6.

Relodamensis An. 1658. fol. quae Alexandri Mori praefationem et Scaligeri commentarios ad latinam Hieronymi interpretationem et Graeca Eusebii emendatos et tertia parte auctiores (quam prior editio Lugd. Bat. 1606. fol.) exhibet et libros tres Ifagogicorum Chronologiae Canonum eiusdem Scaligeri subiunctos habet. Chronico Eusebiano subiecta sunt Hieronymi de quo dixi supplementum et *Prosperi Tironis* ab A. C. 379. ubi desinit Hieronymus ad An. 444. Victoris Tunnunensis Chronicon ab An. 445. ad An. 565. *Ioannis Abbatis Biclariensis* ab A. 565. usque ad annum Mauritii octauum A. C. 593. *Idatii* ab A. C. 379. ubi Hieronymus desinit ad 428. *Marcellini Comitis* ab A. C. 379. ad A. 534. et Veteris scriptoris siue interpretis incerti excerpta latina Chronologica ex Africano, Eusebio et aliis vulgata e Codice Bibl. Puteanae. Post haec sequuntur Graecae quae Scaliger velut Eusebiana collegit ac digessit. Anonymi *Ἐπιτομή χρόνων* (Chronici Alex. et Faetorum Siculorum nomine vulgo venit) ab Adamo ad annum Heraclii vicesimum A. C. 629. ex Codice H. Casauboni. Nicephori Patriarchae *χρονολογία*. Denique sequitur *ἱερειῶν συναγωγῆ* et *Ὀλυμπιάδων ἀναγραφή*, non veteris scriptoris sed vt recte viri docti notarunt ipsius Scaligeri, qui illam ex scriptoribus editis et imeditis collegit ac digessit, non Graecis modo sed etiam Latinis, quorum loca Graecae transtulit et hisce collectaneis inseruit. Reprehendit Eusebius hinc inde Africanum, ipse vicissim reprehensus est ab Aniano, Panodoro, Syncello et aliis, Diodoro etiam Tarfensi de quo Suidas, praecipue a Scaligero et aliis Chronologis recentioribus.

IV. *Aniani* et *Panodori* Monachorum Aegyptiorum centum fere Annis Eusebio iuniorum Chronographiae Syncello laudatae intereiderunt, quibus Eusebium vt iam dixi hinc inde castigauerant, sed in plerisque sequuti fuerant. Castigauerant vero haud raro sine magna ratione, et quum ipsi potius essent reprehendendi, vt Scaliger ad Eusebium docuit. Intercidit quoque *Philippi Sidetae* Presbyteri Historia ab orbe condito ad suam perducta aetatem, hoc est ad quinti a Christo nato saeculi initia libris 36. sed longe pluribus ac mille propemodum tomis, singulis enim libris argumentum tomi integri magnitudine praemiserat, et librum vnumquemque 24. *λόγοις*, siue tomis iterum distinxerat, quod voluminosum opus auctori Historiae tripartitae XII. 3. *multam* visum est *habere confusionem nec satis prodesse legentibus*, vt magis etiam constat ex Socratis VII. Hist. c. 27. Nicephoro XIV. 29. et Photio Cod. 35. Fragmentum huius Philippi insigne de Scholae Alexandrinae successione vulgavit illustrauitque Dodwellus ad calcem dissertationum in Irenaeum Oxon. 1689. 8. Aliud fragmentum, acta disputationis de Christo, in Perside inter Chri-

Christianos Gentiles et Iudaeos habitae, cui ipse interfuit, complexum habetur MS. in Bibl. Caesarea teste Lambecio lib. 5. pag. 137. qui tamen fallitur lib. 4. pag. 179. vbi ad hunc Philippum refert fragmentum de tinctura aeris Perfici et ferri Indici. Nam verba: βαφὴ ἔργα πέρσεως ἐξευρημένε χαλκῆ γραφεῖσα ἀπὸ ἀρχῆς Φιλίππου, tincturam iam ex tempore principatus Regis Philippi descriptam denotant, vt recte notauit Corelerius T. 3. monument. p. 598.

Ioanni Malalae plures laudantur Chronographi, *Arianus, Brunichius, Buttius, Clemens, Domnius, Eustathius, Eutropius, Eutychianus, Licinnius, Magnus Carrensis, Nestorianus, Theophilus et Timotheus*: Sed facile apparet ab ipso Chronographos appellari Historicos quoscumque. De illis vide si placet quae dixi volumine sexto Bibliothecae Graecae.

Atque praestat editos solum perfequi, e quibus primo loco is ipse quem iam dixi *Ioannes* Antiochenus, cognomento *Malala* commemorandus, cuius Historia Chronica ab Orbe condito vsque ad obitum Iustiniani I. Imperatoris prodiit Oxonii e Codice Bodleianae 1691. 8. cum versione et notis Edmundi Chilmead, et Humfredi Hody diss. atque Rich. Bentleii Epistola, inserta deinde editioni Venetae Scriptorum Byzantinorum. Opus ab auctore distributum fuit in libros 18. sed primus liber cum secundi parte desideratur, itaque ab editore defectus ille ex Georgio Hamartolo suppletus. Malalam non diu post Iustinianum floruisse, Clarissimo Caueo lubens assentior.

Farraginem historico-chronologicam, quam sub nomine **CHRONICI ALEXANDRINI** vulgavit Graece et Latine cum notis *Matthaeus Raderus*, S. I. Monachii 1624. 4. vnde Latine ex Raderi versione recusum est in Bibliotheca Patrum Tomo 12. edit. Lugdunensis pag. 867. denique sub veriore titulo *Chronici Paschalis*, noua meliore versione et eruditis notis illustratum a *Carolo du Fresne* habemus. Paris. 1688. fol. Idem Fresneus siue Cangius nonnullas offert obseruationes Ioannis Baptistae Hardtini siue Altini, qui ipse chronici huius editionem videtur molitus fuisse rei chronologicae apprime peritus. Praeterea ex MSto codice et Holstenii obseruatione duos illius operis notat fuisse auctores, vnum quidem rerum ab orbe condito ad A. C. 354. (Constantii 17.) alterum vero, qui illud vsque ad annum vicesimum Heraclii continuauit. Index Imperatorum, qui vsque ad Imperatorem Constantinum Monomachum A. C. 1042. pertingit, ab alio est, idque in ipso titulo diserte innui testatur Isaac. Casaubonus p. 243. Epistol. *Antiochenum libentius Chronicon vocarim*, inquit, Henr.

Valesius p. 39. ad Euseb. et ad Theodoritum pag. 21. seq. cum quo facit Stephan. le Moyne notis ad varia sacra p. 131. Plurima quoque eadem leguntur atque iisdem verbis in Chronico Ioannis Antiocheni Malalae. *Constantinopolitanum* appellat Vsserius pag. 75. prolegom. ad Ignatium; illamque conuenientiore esse inscriptionem disputat etiam *Reinesius* II. 17. Var. Lect. Ceterum Raderus auctorem domo Alexandrinum fuisse collegit ex iis, quae de Ieremiae cineribus Alexandriam iussu Alexandri M. deportatis leguntur, pag. 366. et quod Georgii successor Petrus Alexandrinus nota in fronte libri apposita opus illud commendauit atque inde Chronicon Alexandrinum inscripsit Raderus: quanquam in eo potuit falli, et quod de Maximo monacho, qui Heraclio imperante, vixit, velut de chronici huius Auctore cogitat: quemadmodum et eiusdem plerasque emendationes et coniecturas sibi non probari testatus est Cotelerius Tomo tertio monumentorum ecclesiae Graecae p. 608. vnde saepius correctione indigere illud opus notauit Ioan Gregorius cap. 36. obseruationum sacrarum: et parum accuratus interpres Raderus dicitur ab Henrico Whartono ad Vsserium de scripturis sacrisque vernaculis. p. 349. Ex hoc ipso opere petita sunt, quae *fastorum Sicularum* nomine laudant eruditi, quoniam codicem MStum in Sicilia Hieronymus Surina reperit, vnde ab Antonio Augustino perlatum est Romam: indidem fastos consulars excerpfit ediditque Sigonius et Panunius, et graece at latine Frider. Sylburgius tomo tertio historiae Augustae. Longe plura ex codice suo, qui deinde ad Sylburgium peruenit, et ab hoc per Hoeschelium redemptus, bibliothecae Augustanae illatus est, excerpfit Isaac. Casaubonus, communicauitque cum Iosepho Scaligero, qui illa passim laudat nomine *Chronici Casauboniani*, et edidit Graece ad Chronici Eusebiani calcem, praefixo titulo *Ἐπιτομὴς χρόνων*, vt paullo ante in Eusebio dicere nos meminimus. Ex Malala in illud Chronicon multa deportata esse notauit Henricus Norisius de epochis Syro-Macedonum p. 203. Multa etiam iisdem verbis leguntur in *Topographia Christiana Cosmae* Indopleustae, vnde *Cosmam* illum auctorem chronici suspicatus est Allatius libro de purgatorio p. 942. Vsserius vero et alii incerta coniectura *Georgio Pisidae* tribuunt, Casimirus Oudinus *Georgio Alexandrino* a quo vitam Chrysofomi scriptam habemus. Non Alexandriae tamen sed CPoli scriptum esse illud chronicon probat Henschenius exegesi praeliminari ad Tom. tert. Actorum Sanctorum mens. Martii, p. 7.

GEORGIUS Monachus, atque Theophane¹⁰ teste Abbas, Patriarchae Constantin-

¹⁰ Theophanes, *initio Chronici*: ὁ μὲν μακαριώτατος Ἀββῆς Γεώργιος ὁ Σύγκλητος γε-
γονώς

stantinopolitani A. C. 806. defuncti *Syncellus* ¹¹ (quasi Concellanum dicas et domesticum) ipse p. 3. et 6. si modo ipse, auctor est se Chronico suo complecti velle res ab orbe condito gestas vsque ad A. C. 800. Certe Syncellus morte praeuentus non ultra Diocletiani tempora peruenit, teste eodem Theophane, qui continuauit, et Mich. Glyca, ac Georgio Cedreno, quod et titulus operis indicat: Γεωργίου τοῦ Μοναχοῦ χρονική ἱστορία ἀρχομένη ἀπὸ Ἀδάμ καὶ διήκουσα μέχρι τοῦ Διοκλητιανῶ. Iosephus Scaliger, qui opere illo manuscripto vsus est, et ex illo pleraque in Eusebium suum, licet minus emendate quandoque, vt notat Salmasius p. 99. epistol. descripta deriuauit, queritur illud ab antiquario, qui descripsit, multis partibus mutilatum esse, et quae scriptor toties promittit, ea nusquam comparere Epistola CLX. et CLXI. ad Marcum Velferum, a quo alium codicem Venetiis afferendum expectabat. Titulus codicis: Ἐκλογή χρονογραφίας συνταγεῖσα ἀπὸ Γεωργίου Μοναχοῦ Συγκέλλου γεγονότος Ταρρασίου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ Ἀδάμ μέχρι Διοκλ. κ. τ. λ. Quamquam vero Iacobus Goarus putat integrum Georgii opus ad nos peruenisse, tamen Philippus quoque Labbeus ad Glycam ex Georgio quaedam allegantem, quae in illo haud leguntur, annotat pag. 367. *Ex ista pericope aliisque quibusdam Lector discet, non esse integrum Georgii Syncelli Chronicon suisque partibus omnibus absolutum quod e Codice MS. Bibliothecae Regiae a R. P. Iacobo Goaro, Ord. Praedicatorum, typis Regiis prodiit, sed quaedam adhuc in eo desiderari, ex aliis, si quae forte occurrant vberioribus membranis supplenda.* Allatius qui de Georgio Syncello multa erudite animaduertit diatriba de Georgiis, p. 323. seq. et Possleuini, Vossii atque aliorum hallucinationem qui cum Georgio Hamartolo, de quo mox, con-

Gg 3

fun-

γονὸς Ταρρασίου τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ἐπιλογισμὸς ἀνῆρ καὶ πολιτελέστατος ἄλλους τὲ ἱστοριογράφους καὶ χρονογράφους ἀναγνούς, κ. τ. λ.

¹¹ *Anastasius*. Bibliothecarius, qui saeculo nono claruit, praefat. ad histor. suam ecclesiasticam: "Operae pretium duxi ex *Georgii* summatim quaedam, et *Theophanis* chronographia plura, sed succincte carpenda, quorum prior vsque ad Diocletianum, posterior vero vsque ad Leonem, qui post Michaelem imperauit, patrem scilicet Ignatii, qui adhuc superest, habenas CPolitanae tenens ecclesiae, praedicti operis sui stilum protulit. Qui autem sint isti breuiter annotabo. Horum igitur alter electa monastica vita, mundoque contempto, Christi se leui iugo et suaui sarcinae mancipauit. Praeterea contra haereticos incessanti agone defudans, multis verberibus, mundi principibus contra ecclesiae ritum saeuientibus, diuersisque poenis affectus est. Sic ergo stigmata Christi in corpore suo portans, tam pro fidei suae constantia, quam pro multarum virtutum insignibus sanctae memoriae Tarasii regiae vrbs Praefulis Syncellus effectus est. Sed ne multa persequar, sufficere arbitror ad praeconium eius, quod a sede approbatus sit apostolica, quando scilicet vicarii eius vna cum ccc. patribus in Nicaea vrbe secundo conuenientes vniuersalem Synodum celebrarunt: siquidem et laus eius in eodem septimo et sancto concilio reperitur. „

fundunt, castigauit, p. 327. et 334. memorat Codicem Mediolanensem hoc titulo: *Χρονικὸν σύντομον ἐκ διαφόρων χρονογράφων, καὶ ἐξηγητῶν συλλεγὲν καὶ συντεθεὲν ὑπὸ Γεωργίου μοναχῆ καὶ Συγκέλλου.* Sed in illo perinde vt in altero cuius meminit Reinesius Epistolis ad Nesteros pag. 17. et in quibus res ab Adamo ad Imperium vsque Michaelis cum Theodora matre cuius initium cum A. C. 841. coincidit, enarrantur, lucubrationes Georgii Hamartoli et Logothetae Theophanis cum Syncellianis videntur confundi. Idem Labbeus in Protreptico de Scriptoribus Byzantinis promisit Chronologiam Syncelli vulgandam ex MS. Bibl. Regiae Parif. collato cum Vaticano quem descripserat Holstenius et cum Mazarinianis addita latina versione *Io. Baptistae Hautini*, siue *Altini*, quem Nic. Rigaltii leuirum Syncelli parasse editionem ad Rigaltium Romae A. 1630. scripsit Iosephus Maria Suaresius, in Epistola quae legitur T. 4. Operum Sirmondi pag. 663. At neque illa versio neque editio Altiniana vidit lucem, sed *Goarus* Syncellum cum versione sua et notis publicauit Parif. 1652. fol. vsus Codice MS. Regiae Bibl. scripto A. C. 1021. quem Corinthi parauit Io. Abramus A. C. 1507.

Syncelli Chronicon ab A. C. 285. (Diocletiani 1.) ad 813. (Leonis Armeni 1.) continuauit THEOPHANES Isaurus, ¹² cuius confessoris imaginem, vitam siue elogium a Theodoro vt videtur Studita scriptum Latine ediderunt ad 12. Martii Lipomannus, Surius, Henschenius, Graece et Latine *Franciscus Combesius* editioni Theophanis Lupareae praemisit, quae cum versione et notis posthumis *Iacobi Goari* atque eiusdem *Combesii* animaduersionibus prodiit Parif. 1655. fol. Eam V. C. *Io. Andreas Bosius* conferens cum MS. Codice Augustanae Bibl. deprehendit huius ope multo emendatiorem, alicubi et plenioram, expletis quibus passim foedatus est lacunis aliquot, dare se posse, idque facturum promisit Exercitatione in periocham Iosephi de Christo p. 24. additurus Syncellum et vtriusque continuatorem Genesium vsque huc ineditum. Publicandarum Bosii in Theophanem obseruationum, quae in publica Ienenfis Academiae Bibliotheca MSS. asseruantur, spem fecit Georgius Schubartus praefat. ad postumam eius introductionem ad Notitiam Rerump. a se edi-

¹² *Anastafius* Bibliothecarius Theophanem laudat his verbis: " Porro de altero quid dicam? quum et eius conscripta vita, qualiter videlicet amplis patrimoniis venditis " crucem suam tulerit, qualiter se sequutus Christum abbas in monasterio Agri sanctus " officio, virtutibus fulserit, miraculis coruscauerit, et confessor obierit, satis aperteque " per Byzantium et circum quasque regiones his, qui prope, et his, qui longe sunt cla- " met. Sed et studia eius ad nos vsque perlata quis vel quantus vir iste fuerit, sollerti- " bus manifestant. „ Nota porro hunc Theophanem Abbatem et Confessorem longe diuersum esse a Theophane Byzantio, qui de rebus Iustini II. Imperat. A. C. 578. defuncti, scripsit.

editam, specimenque illarum videre licet in Wilh. Ernesti Tenzelii *Ἐπιστολῶν* Exercitationibus selectis p. 315. Ioannis Burchardi versionem latinam memorat Lucas Holstenius Epistola ad Lambecium T. 6. de Bibl. Vindobonensi p. 260. *Apud Puteanos fratres magnum opus Chronologicum reperies, in quo tuam exerceas industriam, Theophanem scilicet Agri (Monasterii in regione Sigriana) Abbatem cum Io. Burchardi hominis accurate docti versione* ¹³ *edendum, quem nuper ex Barberina Bibliotheca ad ipsos misi. Adiunxit etiam Anastasium Bibliothecarium antiquum; eius interpretem (qui praef. ad Hist. suam Ecclesiasticam plura ex Syncello et Theophane repetiisse se innuit, vti ex eodem Landulphus Sagax non pauca transtulit in postremam Historiae miscellae partem) ex Casinensi Codice Longobardico deponitum. Praefigendum erit Theophani Chronicon Georgii Syncelli a Iulio Caesare usque ad Maximianum, cuius itidem exemplaria duo ad Vaticanos et Palatinos Codices accurate collata tibi offendes. Alia etiam Regia Bibliotheca suppedabit. De hoc Theophane conferendus imprimis Martinus Hanckius lib. I. de rerum Byzantarum scriptoribus cap. II. Antequam vero de hoc Chronico dicere desinam, apponere iuvat Godfridi Henschenii iudicium ex eiusdem exegesi praeliminari praemissa Tomo tertio Actorum Sanctor. mensis Martii edito An. 1684. in qua tabulas Chronicas Theophanis, saltem quoad annos feriemque Episcoporum in quinque sedibus Patriarchalibus nulla fide dignas esse obseruat. Chronographia Theophanis, inquit, qualem nunc habemus ex collatione quinque Codicum MSS. Regii scilicet, Peireziani, Barberini, Vaticani et Palatini, duabus constat partibus, quarum quae potior est, et vere aurea, omnique acceptione dignissima, historiam exhibet per annos digestam: altera vix plumbea dici meretur, consistitque in tabulis Chronologicis, (Canoniam vocat Goar) quibus per loculos diuisis primum annus Mundi, tum Christi incarnati, dein Imperatoris Romani, proxime Regis Persarum, aut Ducis Arabum, rerum post Persas in Palaestina potentium, denique ex ordine quinque Episcoporum praecipuorum seu Patriarcharum, Romani, Constantinopolitani, Hierosolymitani, Alexandrini et Antiocheni ordo et anni continentur. Tabulas autem istas magna cum diuersitate non tantum praefixas annis non suis, sed etiam mendosissime conscriptas esse, et plurimis hiare loculis, ac portentosis prorsus annorum, praesertim Patriarchalium supputationibus scaterere, cum ipsemet Goar agnoscat fateaturque: mirum est, aut ipsum, aut, qui defuncti Goaris laborem*
edu-

¹³ Ex Versione illa locum profert Allatius p. 324. de Georgiis, sed is male *Iacobum Bullardum* vocat. Rectius Labbeus in proreptico ad scriptores Byz. edendos, *Io. Iacobum Buccardum*. Parisinus hic fuit Cardinalis Barberini Romae domesticus, cuius laudatio funebris in Nicol. Fabricium Peirescium et, alia scripta quaedam referuntur in Catalogo Bibl. Barberinae p. 194.

eduxit in lucem, Combesium potuisse sibi persuadere, ab auctore Theophane esse: qui variorum auctorum sententias et numeros sequutus sit varios, opusque proprium urgente persecutionis necessitate non recensuerit, proindeque exigere a lectore suo possit, ut, qui dormitantem Homerum patitur, Theophanem quoque lapsum erigat corrigatque: cum nimirum succedentes et ad invicem cohacrentes numeros in sequiores transponit annos, seu etiam coniunctos annos in diffita canonica desultorie transfert: aut eidem viro nunc pauciores, mox plures diuersis canonibus assignat annos: vel cum eiusdem viri pauciores anni, plura occurrant canonica: aut cum summa quaequam aetatis aequales loculos siue Canonica quibusdam ommissis non accipit: vel denique cum numero eiusdem anni repetito confuso insertur non mediocriter.

In eadem exegefi praeliminari p. 10. seqq. mendas quasdam, librorum fœcordia Theophani adïperfas et ab aliis non obseruatas, Henschenius eluit.

Theophanem continuarunt Leo Grammaticus, Anonymi duo, tum Georgius Monachus et Simeon Logothetes, de quibus singulis vti et de Ioanne Scylitze alibi diligentius differui, Ioannes item Genesius adhuc ineditus, quem e Codice Bibl. Paulinae Lipsiensis vulgare instituerunt viri praestantissimi Io. Andreas Bosius, Christianus Wagnerus, Georgius Schubartus, et Godfredus Olearius.

NICEPHORI Patriarchae Constantinopolitani A. C. 828. defuncti Chronologiam compendiarium ab orbe condito ad suam aetatem latine iam circa A. C. 872. vertit *Anastafius Bibliothecarius*, cuius Historia ecclesiastica ex Syncello, Theophane et Nicephoro collecta, et *Ioanni* vrbis Romae Diacono inscripta, prodiit latine cum notis *Car. Annibalis Fabrotti* inter scriptores Hist. Byz. Paris. 1649. fol. Ex eiusdem Anastasii versione Chronologia Nicephori legitur in Bibliothecis Patrum, Paris. 1589. 1644. et 1654. Tomo septimo: Colon. 1618. Tomo nono, et Lugd. 1677. Tomo 14. p. 72. cum commentario *Antonii Contii* primum edito Paris. 1573. 4. quem LXX. Interpretibus ¹⁴ nimium tribuere, in expurgatorio Indice notat Io. Maria Brasichellanus. Latine itidem, interprete *Ioach. Camerario*, vna cum eius commentariis et diss. de Concilio Nicaeno Basil. 1561. fol. et Lips. 1573. 4. atque sine commentariis Basil. 1569. 8. ante Historiam quam vulgo vocant Miscellam.

Graece in thesauro temporum *Iosephi Scaligeri*. Lugd. Batav. 1606. et 1658. fol.

Graece et Latine, cum *Iac. Goari* notis ad calcem Georgii Syncelli Paris. 1652. fol. inter scriptores Hist. Byz. Imperatorum et Patriarcharum quorundam

¹⁴ Confer. Rich. Simonis Bibliothecam Criticam, T.2. p.470.

dam postremorum nomina a scriptore iuniore adiecta esse tum in Nicephori Graecis tum in Latinis Anastasii codicibus docet Seldenus II. 4. de synedr. p. 106. seq. et Hanckius de scriptoribus Byz. p. 245. Valentiniani quoque genealogiam in Codicibus quibusdam desiderari notat Io. Pearsonius in Vindiciis Epistolarum S. Ignatii. Vicissim in aliis MSS. diuersae continuationes reperiuntur iam ad Constantinum Ducam qui A. C. 1067. obiit, iam vltius etiam vsque ad A. C. 1180.

GEORGII Monachi et Archimandritae cognomento *Hamartoli* circa A. C. 842. clari, quem cum Syncello multi male confundunt, Chronicon ab O. C. ad Michaëlem Theophili Imp. filium nondum integrum lucem vidit, etsi partes quasdam illius et fragmenta habemus a Petauio, Lambecio, Grefero, Allatio, Radero aliisque sparsim edita. Ex hoc Chronico etiam Chronologica excerpta petita sunt quibus Malala ab initio suppletur; Confer Humfredi Hody diss. Malalae praemissam § 41. et Allatium de Georgiis pag. 329. seq. qui Cedrenum, Theophanem, Glycam aliosque posteriores Chronologos ex eo profecisse atque in Excerptis ineditis Constantini Porphyrogeneti *ἡ ἐπιπροσβέων* nonnulla ex hac historia Georgii Monachi de legationibus ad Principes ethnicos legi p. 334. notat. Idem Allatius libro de aetate et interstitiis Ordinum apud Graecos p. 180. nonnulla ex eodem proferens, monet neutiquam contemnendum esse auctorem, *ex quo recentiores Graecorum Historici sua fere omnia neque verbis ipsis immutatis hausere, quod ut videas latinum fecimus et una cum textu Graeco si per tempora licuerit tibi communicabimus.* Illa Allatii versio et editio non vidit lucem, nisi quod prooemium operis cum interpretatione sua diatribae de Georgiis inferuit. Duos Codices MSS. Regiae Bibl. Parisiensis laudat Cotelerius ad lib. 9. recognitionum quae sub Clementis nomine ambulant cap. 20. Vindobonensem Lambecius II. pag. 588. Mediolanensem et Scorialensem Allatius de Georgiis p. 334. Bauaricum Greferus T. 2. de cruce, et Matthaeus Raderus in viridario sanctorum, notis ad vitam S. Ignatii, Baroccianum denique qui exstat in Bibl. Bodleiana, Humfredus Hody loco laudato.

HIPPOLYTI Thebani qui saeculo XI. floruit, Chronicon a Christo nato ad sua tempora, similiter nondum in lucem prodiit, exceptis fragmentis, de quibus dictum est libro 5. Bibl. Graecae p. 212. sqq.

GEORGII CEDRENI Monachi Chronicon ab orbe condito ad A. C. 1057. cum Ioan. Xylandri versione et notis editum est Basileae apud Ioan. Oporinum et Episcopios fratres A. 1566. fol. atque inter scriptores Historiae Byzantinae cum eiusdem Xylandri sed passim a Fabrotto emendata interpretatione notisque, et notis posterioribus *Iacobi Goari*, quibus Xylandri etiam versio et notae

passim emendantur, ac glossario *Caroli Annibalis Fabrotti*, qui editionis huius curam habuit. Paris. 1647. fol. In hac editione ex codicibus MSS. lacunae ingentes tres, aliaeque ex MSS. Aetempfianae et Vaticanae Biblioth. suppletae sunt, nam et Ioan. Leunclavius notis ad Annales Turcicos testatus erat, apud se aliquot folia Cedreni esse, quae in Xylandri editione desiderarentur. Multa etiam emendata ac suppleta e *Ioanne Scylitze*, Curopolate, qui Cedrenum¹⁵ exscripsit, simulque continuauit. Igitur eiusdem historia, quae desinit in A. C. 1080. subiuncta est a Fabrotto *Graece* e bibliotheca Regia, et *Latine* ex interpolata per eundem editorem Ioan. Baptistae Gabii versione.¹⁶ In codice Vaticano Aethiopicorum Heliodori annotatum est, illum scriptorem versibus Iambicis etiam ad Imperatorem Theodosium scripsisse de auro conficiendo, idque Georgium Cedrenum testari. *Γράφει δὲ Νεὶ σίχων Ἰάμβων τὴν τοῦ Χρυστοῦ ποιήσων πρὸς τὸν αὐτὸν Θεοδοσίον, ὡς Φησὶ Γεώργιος ὁ Κεδρηνός.* Neque vero hoc licet negare, inquit Conringius de medicina Hermetica p. 25. *etsi in edito Cedreni volumine (etiam Parisiensis editionis) non reperias. Notum enim, valde mutilum illud esse, et miris modis deformatum, quod iam Iosephus Scaliger est conquestus.* Vide tamen, quae Scaligeri iudicio, qui breuiarium tantum maioris operis et cadauer ad nos peruenisse existimabat, opponit Allatius de Georgiis p. 336.

IOANNIS ZONARAE CPolitani ex praefecto vigilum et primo a Secretis Monasticam vitam amplexi et plurimis aliis scriptis clari, Annales ab orbe condito ad A. C. 1118. quo obiit Alexius Comnenus, ex Viennensi MS. et aliis quatuor codicibus, cum *Hieron. Wolfii* notis prodire Basil. 1557. fol. Postea vir praeclarissimus *Carolus du Frejne* Wolfianam editionem ex 4. scriptis Codd. Regiae Bibl. et vno Colbertino emendauit, latinam versionem recensuit notasque eruditas addidit Paris. 1686. fol. quumque Wolfius contra auctoris mentem Annales in tres partes diremisset, Cangius diuisionem operis genuinam in partes duas, librosque XVIII. restituit, et libros capitibus distinxit, subiuncto *breui sumuario Chronologico Anonymi* ab Adamo ad Alexium Comnenum, quod Dionys. Petauius cum Nicephori CPol. breuiario Historico Graece et Latine vulgauerat Paris. 1616. 8. *Italice* quoque translata Zonarae An-

¹⁵ Fallitur Labbeus, qui Cedrenum Ioannis Scylitzae exscriptorem facit, confundens hunc cum Ioanne Portouestiaro, cognomento Thracefio, quem Cedrenus laudat inter eos, ex quibus profecit, et quorum vestigiis insistere non diffitetur semet, Syncellum, Theophanem, (Ioannem) Siculum, Pfellum, alios. De Syncello plura dabit Allatius in diatriba de Georgiis p. 334. seq.

¹⁶ Prologus compendii historici Scylitzae auctior iis, qui ante editi fuerunt, insertus legitur in Montefalconii catalogo biblioth. Coislinianae p. 202.

Annales sunt a Marco Aemilio, Florentino, Venet. 1560. 4. et Gallice à Ioanne Mileto Paris. 1583.

In eodem Anno Christi 1118. desinunt etiam ab Orbe condito deducti Annales MICHAELIS GLYCAE Siculi, quorum partem a Iulio Caesare ad Constantinum M. ex codice Andreae Schotti sub falso *Theodori Metochitae* nomine cum versione et notis edidit *Io. Meursius* Lugd. Batav. 1618. 4. Integras ex Ioh. Sambuci Codice vertit vulgavitque Latine *Io. Leunclavius*, et ad captam vsque a Turcis CPolin continuauit Basil. 1572. 8. Inde *Philippus Labbeus* pluribus Codd. MSS. vsus Claromontano, Fontisebraaldensi, et variis lectionibus ex Codice Bauarico, Vallicellano atque Augustano Glycam *Graece* primus edidit, versionem *Leunclauui* recensuit, notasque suas, perinde vt Meursii quoque, et Leunclauui continuationem adiunxit. Paris 1660. fol. Laudat hic Glycas p. 82. *Pyronem* siue *Pyrrhonem* *χρονολογῶν*, ex eoque refert Adamum quadragesimo demum quum conditus esset die paradisum esse ingressum.

Post Glycam scripsit circa A. C. 1150. sub Manuele Comneno, quem laudat pag. 53. edit. Regiae Chronicon suum ab Orbe condito ad A. C. 1081. siue Nicephori Botaniotae imperium et Alexii Comneni initia tantum modo produxit CONSTANTINVS MANASSES. Non profa sed versibus profae simillimis, quos *politicos* Graeci recentiores appellant, scripsit Annales suos, siue *σύνοψιν ἰστορικὴν* ad Irenem Andronici Comneni vxorem, de qua Cangius in familiis Byzantinis p. 181. Vertit hunc scriptorem ex Italico Codice vulgavitque Latine *Io. Leunclavius* Basil. 1573. 8. *Graece* ex Codice Palatino descriptum *Io. Meursius* edidit subiuncta *Leunclauui* versione ad calcem voluminis et notis eiusdem suisque castigationibus Lugd. Bat. 1616. 4. Hinc inter Historiae Byz. scriptores lucem vidit *Graece* et Latine Paris. 1655. fol. additis praeter Meursii et Leunclauui notas variis Lect. e MSS. Codice *Allatii*, et quas *Carolus Annibal Fabrotus* collegit e duobus Regiis Codicibus, eiusdemque *Fabroti glossario*. Andreas Schottus in litteris ad Meursium datis 28. August. A. 1615. *De Manasse scito et penes me esse MS. ex libris Petri Pantini, eodem etiam latino interprete, cum ignoraret fortasse a Leunclauio esse conuersum.*

V. Chronologi Latini veteres praeter *Hieronymum* Eusebii interpretem continuatoremque, notandi veniunt quos vna cum illo editos pag. 234. diximus *Tiro Prosper*, *Victor Tunniensis*, *Iohannes Biclariensis*, ¹⁷ *Idatius Lemoicensis* et *Marcellinus Comes*. Neque praetereundum Chronicon *Prosperi*

Hh 2

inte-

¹⁷ Chronica Idatii et Iohannis Biclariensis recensuit quoque Cardinalis Aguirre T. 2. Conciliorum Hispaniae.

integrum, quale a Victore Aquitano praef. ad Canonem Paschalem, Gennadio cap. 84. de S. E. et Cassiodoro diuinar. Instit. cap. 17. describitur, editum primum a Philippo Labbeo in Bibl. noua MSS. Paris. 1657. fol. Tom. 1. pag. 16. atque recusum in Tomo XI. thesauri Graeuiani, vna cum fastis Magistratuum Pighianis ab V. C. ad Vespasianum ex edit. Antw. 1615. fol. fastis consularibus integris *Idatianis* ex eiusdem Labbei¹⁸ editione, fastis consularibus Anonymi quos e MS. Vindobonensi H. Noris¹⁹ edidit et dissertatione illustrauit, Anonymo de praefectis vrbis et fragmento fastorum ab A. C. 205. ad 353. ex editione Aegidii Bucherii Antw. 1634. fol. et Epistola Consulari eiusdem Henrici Noris ex edit. Bononiensi A. 1683. Pars prior huius Chronici Prosperiani ab Orbe condito procedit vsque ad mortem Imp. Valentis, altera ab A. C. 379. ad 455. conuenit fere cum ea quam vulgauerat Andreas du Chesne Tom. 1. scriptorum Francorum pag. 201. Paris. 1636. fol. Ad didit Labbeus eumque sequutus Graeuus etiam editionem Pithoeanam Chronici Prosperi ab A. C. 379. ad 455. sed ex MSS. emendatam. Ac praeter hanc Pithoeanam An. 1588. etiam altera e MS. Augustano legitur Tom. 1. lectionum antiquarum Henrici Canisii, quas raro obuias, variis obseruationibus, notis et opusculis auctas, recudi curauit Iac. Bafnage. Antwerpiae (Amstelod.) 1725. fol. Voll. 4. Ab A. C. 455. incipit Chronicon *Marii Auenticensis* et ad Tiberium Constantinum progreditur, quod cum appendice veteris scriptoris vulgauit idem Andreas du Chesne. *Flauio Lucio Dextro* suppositum Chronicon Historiae omnimodae omitto, licet commentariis operosis atque vt ipse vocat apodicticis Francisci Biuarrii illustratum et Lugd. 1627. fol. editum. Neutiquam enim illud opus esse quod Lucius Dexter ad Hieronymum scripsit, neque continuationem compositam esse a *Mario Maximo*, Episcopo Caesaraugustano, sed potius vtrumque tenebrionis sinistra *ἄτοπον κήμη* et omnimodae fabulae nugarumque canorarum pandocheum, Hieronymique de la Higuera vel similis nugiuenduli Hispani officinam sapere, pridem obseruarunt viri doctissimi. Omitto etiam Chronicon, quod *Dacio*, Mediolanensi Episcopo, A. C. 551. defuncto, nonnulli tribuunt, quoniam nec editum est, et quicquid contra pugnet Eustachius a S. Vbaldo in²⁰ diss. de Hymno: *Te DEum Laudamus*, longe iunioris est scriptoris, et res tantum Mediolanensis Ecclesiae ab octauo saeculo ad A. C. 1067. narrat. Vide Mabillonii *Analecta* Tom. 1. p. 3. seq. et Lud. Antonium Muratorium V. C. Tom. 1. anecdoton Bibl. Ambrosianae pag. 236. *Acta Sanctor.* Tom. 1. Ianuar. 14. pag. 967. seq. Tillemontrium
me-

¹⁸ Tom. 1. Bibl. nouae MSS. p. 1.

¹⁹ Ad calcem diss. de Anno et Epochis Syro-Macedonum, Lips. 1696. 4.

²⁰ Viſ. *Acta Erud.* Tom. 3. supplementi p. 163.

memor. Hist. Eccles. Tom. 13. etc. De M. Aurelii Cassiodori Senatoris Chronico ad Theodoricum Regem ab Adamo vsque ad A. C. 519. siue consularum Eutharici Cillicae et Iustini, nec non de Chronico Iornandis dixi in Bibliotheca Latina. De Chronicis *Q. Iulii Hilarionis*, (quod exstat Tom. 6. Bibl. Patrum edit. Lugd. p. 373.) *Isidori Hisp. Bedae Venerab. Freculfi Lexouienfis, Adonis Viennensis, Reginonis Prumiensis, Hermanni Contracti, Mariani Scoti, Lamberti Schafnaburgensis, Sigeberti Gemblacensis*, per *Anselmum* Abbatem continuato, *Hugonis Virdunensis, Florentii Brauonii, Orderici Vitalis, Othonis, Frisingensis Episcopi, Godfridi Viterbiensis, Helinandi, Conradi a Lichtenau, Alberti Stadenfis, Martini, Poloni*, aliorumque plurium consules Vossium de Hist. Latinis, et de scriptoribus Ecclesiasticis scriptores, Georg. Calixtum appendice diss. de Creatione, Io. Andream Bosium Introductione ad Hist. vniuersalis scriptores ac Thom. Ittigii *Ἐμνασίτε* apparatus ad Histor. Ecclesiasticam.

Iudaei Chronologi pauci exstant, vt 1) *Seder Olam Rabba* siue Chronicon maius ab orbe condito ad tempora Imperatoris Hadriani, quod a Iudaeis R. Iose ben Chelphetha tribuitur. 2) *Seder Olam Zutha*, siue Chronicon minus, scriptum circa A. C. 1124. ab exordio mundi ad Annum Christi 522. progrediens, quos ambos libros post Gilbertum Genebrardum vertit, et cum interpretatione sua Latina et notis eruditis, ac praecclaris de Historiae sacrae fide dissertationibus edidit Iohannes Meyer, Amstelod. 1699. 4. Hic multis disputat contra Io. Morinum, qui in Exercitationibus Biblicis pag. 226. seq. contenderat vtrumque Chronicon hoc scriptum saeculo XII. atque adeo diuersum esse a *Seder Olam* quod in Talmude Codice Nidah, cap. 5. et 30. allegatur. ²¹ 3) *Schalscheleth Hakkabala* siue Catena traditionis R. Gedaliae. ²² 4) *Sepher Iuchasin*, ²³ liber familiarum auctore R. Abrahamo Zacuth, ab humani generis initio ad A. C. 1502. cum additamentis R. Samuelis Schullam. 5) *Zemach David* ²⁴ Germen Dauidis auctore R. David Ganz ab Orbe condito ad A. C. 1592. cuius libri magnam partem (vtinam accuratius) vertit et cum notis suis Latine edidit Guil. Henricus Vorstius Lugd. Bat. 1644. 4.

Ex illis qui *Arabice* scripserunt, celeberrimi sunt Eutyechius et Abulpharaius, ambo Christiani, ambo lectu haud indigni. *Eutyechium*, Guil. Tyrius ²⁵ appellat *Seith filium Patricii*: ab aliis *Aphthifum* etiam nuncupari notat Sel-

H h 3

denus

²¹ Conf. Wolfii Bibliothec. Hebraeam, Vol. 1. pag. 492. Vol. 3. p. 367. et Vol. 4. pag. 1092.

²² Wolfius Bibl. Hebr. Vol. 1. p. 280. et Vol. 3. p. 169.

²³ Wolfius lib. cit. Vol. 1. p. 104. sq. et Vol. 3. p. 66.

²⁴ Wolfius l. c. Vol. 1. p. 293. et 398. et Vol. 3. p. 181. ff.

²⁵ Vide Gesta DEI per Francos Tom. 1. p. 626.

denus lib. 5. cap. 2. de iure naturae et Gentium. Hic ex priscais Orientis monumentis a rerum initiis ad A. C. 940. Historiam siue Annales, plerumque Ecclesiasticos, summa quod eiusdem Seldeni iudicium est, diligentia contextuit. Fuit Patriarcha Alexandrinus ab A. C. 933. ²⁶ ad 950. quo diem obiit supremum. Haeresi Iacobitarum siue Eutyichianorum et Nestorianorum pariter infestus, vtramque oppugnat, et Melchitam se profitetur T. 2. pag. 16. 23. 79. 147. seq. Chronologicae eius rationes probantur inprimis Ioanni Pearsonio in diss. posteriore de annis priorum Romae Episcoporum, licet non tantum illis tribuat in Vindiciis Ignatianis. Locum quendam insignem Annalium Eutyichii cum Latina versione et commentario suo edidit Io. Seldenus Lond. 1642. 4. sub titulo Originum Alexandrinarum. Quae inde Seldeno opposuit Abraham Ecchellenis in Eutyichio suo vindicato Rom. 1661. 4. ad ea respondet Seldenus in praefatione ad rerum Anglicarum scriptores veteres. Ceterum totum Eutyichii opus Arabice et Latine cum vtilissimis ad rem Chronologicam indicibus vulgavit Eduardus Pokokius Oxon. 1658. 4. a Seldeno potissimum, vt hoc laboris in se susciperet impulsus, neque enim ipse Seldenus (A. 1654. iam septuagesimo aetatis anno defunctus) integrum Eutyichium vel vertit vel in lucem edidit, quo nomine Eliam du Pin Tom. 8. Bibl. Eccles. p. 4. hoc tradentem recte reprehendunt acta Eruditorum A. 1698. pag. 162.

Gregorii Abulpharaii ²⁷ siue *Barhebraei*, professione medici, patre Aaron medico, secta Iacobitae, quem Primatem Orientis vocat Assemannus Bibliothecae Orientalis T. 2. pag. 244. Compendium Dynastarum, ab orbe condito ad A. C. 1276. quod Auctor Syriace primum scripsit, deinde paullo ante obitum Arabice vertit, (v. Assemannum B. Or. T. 2. pag. 264.) Arabice et Latine ab eodem Pocockio in lucem editum est Oxoniae 1663. 4. qui specimen Historiae Arabum ex eodem Abulpharaiio cum luculentis suis commentariis ediderat, ib. 1650. Chronici Syriaci ab eodem Abulpharaiio compositi particulam Syriace et Latine Bibl. Or. Tomo secundo p. 314. seqq. inferuit laudatus Assemannus. De hoc scriptore, tanto minus prolixè hoc in loco agendum mihi esse video, quod pag. 33. ipse negat se accuratum studium in temporum
no-

²⁶ Confer Eutyichii Annales p. 472. 527. 531. seq. et Eusebium Renaudotum in historia Patriarcharum Alexandrinorum Iacobitarum p. 346. seq.

²⁷ De Abulpharaiio agit idem Renaudotus Tomo 2. liturgiæ orientalium p. 469-472. et Assemannus Bibl. Or. Tom. 2. p. 244-463. vbi vita et scripta eius copiose enarrantur, simulque p. 309. ff. demonstratur, diuersum ab eo esse Abulpharagium Abdallam Ebnatibo, monachum Nestorianum, defunctum A. C. 1043. qui Arabice in vtriusque Testamenti libros commentatus est, et Aristotelem eadem lingua illustravit.

notatione posuisse. *At quum instituti nostri non sit exacte definire annos (Philosophorum) verum ex illis nonnulla recensere, quae quod laudabile fuit in moribus eorum exprimant, atque animum oblectare — — nihil nostra intererit utrum tempora quibus facta fuit eorum mentio, sint ea quibus reuera floruerint nec ne.* Ait tamen sequutum se esse Chronologos Eusebium et Andronicum, iisque contentientem Iacobum Rohensem, qui tribus linguis Hebraea, Graeca et Syra excelluit.

His adde Chronologicam Historiam *Hazi Kalifae Mustafae*, Muhamedani, ab exordio Mundi ad vsque A. C. 622. quam ex Turcico, Persico et Arabico Italice edidit Io. Rainaldus Carolus: Cronologia Istorica scritta in lingua Turca, Persiana et Araba da Hazi Kalife Mustafa, e tradotta nell' idioma Italiano da Giovanni Rinaldi Carli, Nobile Iustinopolitano et Dragomano della Sereniss. Rep. di Venezia. An. 1696. 4. Vide Museum Mineruae Venetae T. I. p. 359.

Venit etiam hoc loco memorandum alterum, sed christiani scriptoris *Chronicon Orientale*, quod ex Arabico Codice Segueriano primum versum et Latine editum est ab *Abrahamo Ecchellensi*, Parisiis 1651. fol. inter scriptores historiae Byzantinae; deinde denuo versum, atque annotationibus illustratum a *Iosepho Simonio Assemanno* prodiit Romae 1729. fol. Cuius quidem Chronici auctorem esse Petrum Abushiaker Ebnarraheb Abilaram idem Assemannus ostendit. De auctore ita scribit Ecchellensis: *Nostrum exemplar Anonymum est, at eius autorem fuisse quendam nomine filium Monachi, ex prima parte Chronici GEORGII HOMADI (Eimacini) plane colligitur. Quoties enim quod passim facit hunc laudat, non solum sententia semper eadem est, sed numerata quoque verba. Eum autem fuisse Aegyptium Cophtitam, indicant stilus, numeri, ac Patriarcharum Gentis vitae, quorum pro Dioscoriana²⁸ secta labores ac certamina celebrat.* In aetatibus Patriarcharum rationes LXX. Interpretum²⁹ probat, addit tamen computum Hebraeorum secundum versionem sacrorum librorum Arabicam Abibahri Almontasseri. Quae de Imperatoribus Romanis traduntur et pauca sunt et in Heraclio hoc est tempore Hegirae Muhamedicae desinunt. Historia Calipharum Moslaminorum et Calipharum Aegypti et Babylonis, Patriarcharumque Alexandriae perducitur vsque ad A. C. 1258. Hegirae 657. Martyrum 955. Annos Hegirae lunares reducit ad annos solares. Huic Chronico Orientali Historiam suam de rebus et dogmatibus Arabum

ex

²⁸ Vide Chronicon Orientale pag. 118. seq. et p. 59. vbi Melchitarum et Iacobitarum quoque mentio. Melchitae hoc est Regii et Imperiales dicti qui contra Dioscorum cum Imperatore senserunt. De Iacobitis iterum p. 120. sqq. Melchitarum meminuit etiam f. 123.

²⁹ Confer Abrahami Ecchellensis Hist. Arabum p. 197.

ex monumentis Arabicis excerptam subiunxit, in qua allegat inter alia libros Chronicorum Gregorii Barhebraei, Historiam gentium Ismaëlis Sciahinschia et Chronicon Hamzae Asplahanensis Persae et p. 201. notat ex Arabum mente incidere Hegiram in A. C. 631. Diocletiani s. Martyrum 339. Actiacum 652. ab Alexandri M. victoria 934. a Nabuchodonoforis regni initio 1369. a Mosis obitu 2348. a natali Abraami 2893. a diluuiio 3974. et a casu Adami 6216.

Georgius Elmacinus, itidem Christianus, medio saeculo tertriodecimo clarus scripsit Historiam siue Chronicon ab Orbe condito vsque ad A. C. 1118. cuius priorem partem vsque ad Muhamedem in Bibl. Segueriana MS euoluit Echellensis, vt testatur ad Chronicon Or. et in Eutychio suo vindicato: In Cantabrigiensi Bibl. eandem partem litteris descriptam Syriacis legit, qui subinde ex ea nonnihil profert in historia Orientali Hottingerus: posterior sub titulo Historiae Saracenicae prodiit ex Thomae Erpenii versione Latine Lugd. Bat. 1625. 4. cum Roderici Ximenes Archi-Episcopi Toletani Historia Arabum: et Arabice ac Latine cum eadem versione Erpeniana, curante Iacobo Golio, ibidem atque eodem anno in fol. Laudat subinde Chronologum et Chronica Christianorum, sed sine nomine.

Extat et *Chronicon Samaritanum*, siue Arabica versio Chronici veteris Samaritani ab excessu Mosis ad tempora Antoninorum, quam Samariticis scriptam litteris ad Iosephum Scaligerum a Samaritanis missam ex eius legato MS. possidet Bibliotheca publica Leidenfis Academiae, ex quo apographum in Bibl. Mazariniana legit Echellensis, qui id laudat in Historia Arabum pag. 145. Descripsit etiam Hottingerus et ex eo loca a se Latine versa hinc inde allegat in Enneade diss. in Historia Orientali et aliis scriptis, atque Epitomen eius libri Latine subiecit Exercitationibus Anti-Morianis, librum integrum etiam publicare pollicitus, quod tamen morte praeventus facere haud potuit: Descripsit etiam Iacobus Golius cuius apographum manu eius passim emendatum seruare se testatur V. C. Hadrianus Relandus, qui ex illo nonnulla affert parte 2. diss. Miscell. 1. Computum Samaritanum cum notis suis vulgavit Scaliger VII. de emendat. temporum pag. 657. seq. Et Chronologiae Samaritanae Synopsin ex *Abulphetacho Danesaeo* excerptam ab viro doctissimo Eduardo Bernhardo Lipsiensis inseruere Actis Eruditorum Anno 1691. pag. 167.

VI. Ex Chronicis historicis recentibus quum extent infiniti, paucos tantum commemorare iuuat Annalium quidem Veteris Testamenti scriptores *Iacobum Salianum*, *Augustinum Torniuellum*, *Henricum Spondanum*, atque his neu-

neutiquam inferiores accuratissimum *Iacobum Vsserium*, (cuius Annales V. et N. T. nouissime Geneuae 1722. recusi sunt) *Hugonem Robinsonum*, *Iacobum Capellum* et Chronici Catholici auctorem pereruditum *Eduardum Simsonium*. Annales temporum noui Testam. vsque ad A. C. 1198. edidit *Caesar Baronius*, quum notationis temporum minorem quam rerum curam habuissent Centuriarum Magdeburgensium auctores: Baronium continuarunt breuius quidem *Henricus Spondanus* ad An. 1640. fufius et vberius *Abrahamus Bzouius* vsque ad A. 1572. nouem Vol. atque *Odoricus Rainaldus* octo Vol. vsque ad A. 1534. quibus post mortem Auctoris accessit nonum Volumen vsque ad An. 1565. Castigauit Baronium et suppleuit praeter alios *Antonius Pagi* in Critica Baroniiana 4 Vol. Geneu. 1705. fol. et *Samuel Basnagius* in Annalibus Politico-Ecclesiasticis vsque ad A. C. 602. Roterod. 1706. fol. 3. Volum. De quibus singulis diligenter et copiose differuerunt Theologi celebratissimi Thomas Ittigius in Exercitatione praemissa selectis Historiae Ecclesiasticae Saeculi I. capitibus. Io. Fridericus Mayerus in libro de fide Baronii ipsis Pontificiis ambigua Amstelod. 1697. 8. et S. V. Iac. Sigism. Baumgarten in relationibus de bibliotheca quadam Halensi (*Nachrichten von einer hällischen Bibliothek*) P. 9. Vol. 2. pag. 214-268. vbi simul pag. 248. Laderchii continuatio annalium Raynaldi recentetur. De *Edmundi Maclet* Historia V. et N. Test. vide *Acta Eruditorum* A. 1713. pag. 371. et 374.

Ioh. Marshami, Angli Equitis aurati, Canon Chronicus Aegyptiacus, Ebraicus, Graecus, non minus ob minime vulgarem eruditionem quam paradoxas quas propugnat opiniones notissimus prodiit Londini 1672. fol. hinc Lipsiae V. C. Ottone Menckenio curante 1676. 4. et in Belgio 1698. 4. Inter alia etiam illustrat praeclarum et antiquissimum monumentum Graecum Chronologicum Epochas marmoreas *Arunaelianas*, quas Oxonium hodieque seruat, et cum Io. Seldeni, Thom. Lydiati et suo commentario edidit *Humfredus Prideaux*. Oxon. 1676. fol. Ad easdem conferendus Iac. Palmerius Exercitatt. ad optimos auctores Graecos pag. 681. seq. *Franciscus Bianchinus* in antiqua Historia ex monumentis praecipuis illustrata cap. 25. pag. 320. seq. *Henricus Mascampius* in institutionibus Chronologicis parte I. *Rich. Bentleius* diff. de Epistolis Phalaridis Anglice edita p. 205. seq. *Marshami* Chronologiam nouissime ad examen vocauit V. C. *Iacobus Perizonius* in Originibus Aegyptiacis Lugd. Bat. 1711. 8.

Paulus Pezronius in Antiquitate temporum defensa ac restituta vestigiis insitit *Isaaci Vossii*, aduersariumque nactus est virum doctissimum *Michaëlem le Quien*. Io. *Harduini* S. I. Chronologiam ad examen reuocauit V. C. *Alphonfus des Vignoles* in Epistola subiuncta Vindiciis veterum scriptorum

scriptis a doctissimo Viro Maturino Vez. de la Crose, Rotterdam. 1708. 12. Idem *Vignolius* Gallica lingua edidit chronologiam historiae sacrae sub hoc indice: Chronologie de l'histoire sainte et des histoires estrangeres, qui la concernent, depuis la Sortie d'Egypte jusqu' a la Captivité de Babylon. Berolini 1738. 4. *Isaaci Newtoni* chronologia veterum regnorum emendata, inserta est Opusc. eius T. 3. p. 33-268.

Ex Chronicis vniuersalibus primus *Sethus Caluissus* operae pretium fecisse videtur, cuius opus Chronologicum vsque ad A. C. 1685. continuatum (auctorem enim A. 1615. Lipsiae defunctus ultra initia saeculi decimi septimi haud processit) prodiit Francof. 1685. fol. *Gilbertus Genebrardus* qui ante Caluissium scripsit multa tradidit incerta fide, neque accurata satis, quod de plurimis aliis affirmare licet, ideo praetermittendis quoque: non tamen praetereundus *Vbbo Emmius* cuius opus chronologicum cum Canone Chronico prodiit Groningae 1619. fol. nec *Philippus Labbeus* S. I. cuius Chronologia postuma Historica siue Annales ab orbe condito vsque ad A. C. 1666. quo auctor obiit, viderunt lucem Philippo Brietio curante Paris. 1670. fol. tribus Voluminibus; quorum primum desinit in Anno Christi 751. secundum in Anno 1200. tertium in Anno 1666. In primis hic laudandus *Dionysii Petanii* S. I. Liber decimus tertius doctrinae temporum siue Chronologia ab orbe condito vsque ad A. C. 533. Paris. 1627. et Amstelod. 1703. fol. Hanc simili accuratione facillique methodo ad nostra tempora produci e re studiosorum esset, quos interim contentos esse oportet vel Caluissio, vel Chronico *Io. Baptistae Riccioli* ab orbe condito ad A. C. 1668. vel *M. Zuerii Boxhornii* Chronologia quam ad A. C. 1676. continuauit Daniel Hartnaccius. Aut certe B. *Christophori Helmici* theatro Historico-Chronologico, quod A. 1609. primum editum, ab aliis deinde continuatum est, vti *Schraderianis* quoque tabulis, saepius ob communem apud nostros vsum recufis, accidit. Omne aeuum duabus tabulis explicatum accurato Viri eruditissimi et cum incredibili elegantiorum literarum iactura Lugd. Bat. 1715. 6 April. extincti *Iacobi Perizonii* studio recensitis, aere descripsit Petrus van der Aa. Lugd. Bat. 1714. Tabulis octo *Henricus Mascampius*, Duisburgensis Professor Amstelod. et Lips. 1717. fol. Tabulis quinquaginta sex Anglice *Ioannes Blair*. Londini 1754. fol. Chronologicas antiquitates itidem anglico sermone edidit *Ioannes Iacksonis*. Londini 1752. 4. tribus voluminibus hoc indice ornatas. Chronological Antiquities, or the Antiquities and Chronology of the most ancient Kingdoms, from the Creation of the World for the space of five thousand Years. Neque praetereunda videtur *Henrici Winderi* critica et chronologica historia ortus, progressus, lapsus atque restaurationis doctrinae, earum in primis rerum, quae ad religionem

nem spectant, Anglico sermone, Londini 1745. duobus voluminibus in 4. edita, in qua multa, ad chronologiam pertinentia, scil. de tempore, quo humanum genus per orbem terrarum dispersum est, de chronologia septuaginta interpretum, de Synchronismo Leonidae et Xerxis, (quo Winderus vitur ad nexum profanae historiae cum sacra determinandum;) de chronologia graeca ab excidio Troiae et reditu Heraclidarum in regnum Leonidae, de historia et chronologia regni Assyriaci, Babylonici et Persici, erudite discutuntur. Hisce iungantur *Augustini Cabreti* brevis chronologia, seu rationarium temporum ecclesiasticae ac ciuili historiae a M. C. vsque ad Annum 1734. quae prodiit Argent. 1734.8. vsque ad Ann. 1737. 8. excusa est Venet. 1737. *Beni. Marshallii* tabulae chronologicae a creatione mundi vsque ad Christi natiuitatem. Oxonii 1713. fol. *Io. Christoph. Harenbergii* tabula chronologica ab orbe condito ad Christi natalem deducta, quae inserta est Nouis Actis Eruditor. Lips. A. 1740. pag. 566-569. *Io. David. Koeleri* chronologia historiae vniuersalis ab orbe condito ad nostra vsque tempora, tabulis distinctis XXVII. descripta. Norimb. 1736. fol. *Nicolai Lengleti du Fresnoy* tabulae chronologicae historiae vniuersalis sacrae et profanae vsque ad Annum 1743. Gallice conscriptae. Parisiis 2 Voll. 8. et in germanicum sermonem conuersae cum praefatione Sigism. Iac. Baumgartenii. Halae 1752. itid. 2 Voll. 8. *Ioann. Georg. Hagelgansii* chronica mundi vniuersalis, siue chronologia discussa: Germanice. Francof. et Lips. P. P. 2. 1751. et 1752. fol.

VII. In technica Chronologiae parte haud dubium est quin omnes qui ante ipsum scripserunt longe post se reliquerit, omnibusque post futuris faciem insignem plane praeluxerit *Iosephus Scaliger* libris 7. de emendatione temporum, cuius operis a paucis hodie lecti pauciores etiam praestantiam intelligere, vere ait Huetius p. 276. Alnetanarum quaestionum. Melior editio Plantiniana est Lugd. Bat. 1598. fol. recusa apud Geneuenses An. 1629. atque tum aliis emendationibus et accessionibus priore A. 1583. praestat, tum vel ideo praeferenda, quod fragmenta veterum, Berosi, Abydeni et aliorum a Scaligero selecta et obseruationibus illustrata exhibet. His addendi eiusdem Scaligeri Isagogicorum Canonum libri tres, ex editione locupletata ab auctore et emendata quae post illius mortem prodiit ad calcem Chronici Eusebiani cum praefat. Alexandri Mori Amst. 1658. fol. Multa post Scaligerum praecclare obseruauit acerbus nimis eius insectator *Dionysius Petauius* S. I. in immortali de doctrina temporum opere (quod post editionem Parisiensem An. 1627. fol. recusum est Amstelodami 1703.) et in 8 libris dissertationum ad Vranologium Paris. 1630. atque deinde Amstelodami fol. Ex eadem socie-

tate laudandi veniunt *Philippus Labbeus*, cuius parva et magna methodus discendi chronologiam et historiam prodiit Parisi. 1664. 12. Chronologia technica autem Parisi. 1670. post auctoris mortem lucem vidit cum subiuncta, quam paullo ante laudauimus, chronologia historica, tribus voluminibus in folio. Nec minus *Ioh. Baptista Ricciolus* in Chronologia reformata Bononiae 1669. fol. et *Aegidius Bucherius*, cuius de doctrina temporum commentarius Canones praecipue veteres Paschales luce haud contemnenda perfundit Antw. 1634. fol.

Nostra aetate acutissimum et elaboratissimum opus Chronologicum vidimus ab Hibernorum doctissimo *Henrico Dodwello*, de veteribus Graecorum Romanorumque Cyclis Oxon. 1701. 4. Idem vir praeclarus multa etiam alia ad temporum rationes dilucidandas erudite commentatus est, scriptoresque antiquos varios luculentis notationibus Chronologicis et annorum quos persequuntur consignatione illustravit. De periodo Iuliana et Anton. Pagi Graeco-Romana differit *Sam. Basnagius* Annal. polit. eccles. Tom. 2. pag. 556. *Ludou. Boitunii* Diss. de periodo Iuliana legitur in histor. acad. inscriptionum, T. 1. pag. 221-230. edit. Amstelod. et T. 1. pag. 204-212. vers. Germ. Petri Cinerii Diss. de usu et abusu periodi Iulianae exstat in Dissertat. eius litterariis Flor. 1742. 8. p. 107-119. De variis epochis et anni forma veterum orientalium dissertationem historico-chronologicam composuit *Ludovicus du Four du Longuerue*, quae primum locum occupat inter Dissertationes eius, quas e manuscripto erutas luci publicae exposuit Celeberrimus et de re sacra ac litteraria insigniter meritus Hildesimensium ecclesiarum Superintendens, Io. Dietericus Wincklerus. Lipsiae 1750. 4.

B. *Matthiae Wasmuthi* 3° opus astro-chronologicum auspiciis Reginae Christinae An. 1692. edi coeptum in herba statim suppressum est, neque ultra specimen eius atque introductionem quicquam vidit lucem, neque eruditis satisfecisset credo vir suis magis hypothesebus addictus, quam veterum diligenti tractatione et expensione comparatus ad res quas illi tradunt ad eorum mentem, certo tempori assignandas. Elementa chronologiae technicae compendio tradita tirones quam rectissime haurient ex B. *Aegidii Strauchii* nostri breuiario Chronologico, saepius subiecto praelis in Germania et apud Anglos quoque Londini 1699. 8. in quo licet breui libello multa solide et perspicue traduntur. A perspicuitate se commendat etiam *Io. Henrici Alstedii* Thesaurus Chronologicus et *Frid. Spanhemii* Chronologia sacra magno studio scripta et Tomo primo Operum viri illius eruditi edita. Sed *Dionysii Petauii* rationarium temporum toties in Gallia, Germania, et cum docta praefatione

V. C.

V. C. Iac. Perizonii in Belgio, ac Venetiis 1733. 2 Voll. 8. recusum, vel eo nomine omnibus compendiis Chronologicis praeferrī meretur, quod parti technicae plene et perspicue traditae praemittit partem priorem, egregium Historiae vniuersalis compendium, perspicue et diligenti cura compositum, quod in ora libri ad fontes semper lectorem remittit. Non potest sibi temperare Petauius quo minus Scaligero, cui tam multa debet, etiam in hoc insultet vbiq̄ue, quod in viro tam immoderate bilis minus mirum, nam vt Alexander Morus praef. ad Eusebii Chron. Memini, inquit, cum viueret atque ad ipsum inuisendi causa itaremus, ne nominari quidem Scaligerum ferre poterat, quin exandesceret, ac stomachum in contumeliosas voces et homine partibus addicto quam erudito magis dignas crumperet. Nec alius in libris apparet, quos tamen sedatius compositos oportuit — — Non tamen ita partium studio ducimur, vt Doctrinae temporum conditorem laude fraudatum sua velimus: abesse modo succo loliginis et aerugo. Nam quae tandem ars inchoata simul et perfecta est? Quin cum inter principes Chronologos non illibenter putamus, et versatile hominis ingenium, eruditionem sane multiingam, et bene latinum ac rotundum eloquii genus complectimur, nec arbitramur ei parem tum fuisse, postquam a Stir-mundo discesseris, illius ordinis virum, eumque adeo magis interdum quam Scaligerum sequimur. Sed an ideo maioris quam Scaligerum facinus: Quasi vero Gigantis inuectus humeris pumilio quia longius prospicit, ipso Gigante maior existimandus sit. Hisce recensitis iungi merentur Eustachii Manfredi elementa chronologiae, quae post mortem eius Italice euulgata sunt Bononiae 1745. 4. Nec sicco prorsus pede praetereundi videntur ii, qui varia chronologiae capita difficiliora peculiaribus scriptis discusserunt. Leonhardus Offerhausius spicilegiorum historico-chronologicorum libr. 3. quibus chronologia sacra, origines et fata regnorum per orientem, vt et Graecorum migrationes exhibentur. Groningae 1739. 4. Iacob. Kochius variis libellis germanico sermone editis, scil. Pharos, das ist, unverhohst aufblickendes Licht in den dicken Finsternissen der ältesten ägyptischen Historie zur sichern Bestätigung, und klaren Erörterung vieler mosaïsch-biblischen Erzählungen. Lemgo 1741. 4. In den kurzen und sichern Anfangsgründen zu einer richtigen Chronologie, sowohl nach einer Uebereinstimmung der heiligen und Profanschreiber überhaupt, als auch nach einer kürzer und begreiflicher, als sonst vorgetragenen danielitischen Zeitrechnung auf den Messiam insonderheit. Lemgo 1742. 4. Läuterung der wichtigsten Geschichts-Ordnung, das ist, eine philosophisch-chronologische Abhandlung von nöthiger Verbindung der Vernunft und Sittenlehre mit der Geschichtsstellung und Zeitrechnung. Eben das. 1748. 4. Ferdinandus Wilhelm. Beer, in den Abhandlungen zur Erläuterung der alten Geschichte: Cuius pars prima pro-

diit Lipsiae 1752. 8. secunda et tertia ibid: 1-56. 8. ¹¹ Ioan. Georg. Walther in der Abhandlung von dem Zeitraume zwischen dem Ausgange der Israeliten aus Aegypten und dem Bane des salomonischen Tempels: in scriptis illustrandae historiae vniuersali inseruientibus Parte 2. pag. 313-488. Ioannes Sam. Semler in der historischen und critischen Erläuterung des sogenannten Canons des Ptolemäus: ibid. P. 3. p. 103-292. Ioannes Kennedy in libro anglice edito: A new Method of stating and explaining the Scripture Chronology upon Mosaic Astronomical Principles, Mediums and Data, as laid down in the Pentateuch. Londini 1751. 8.

VIII. Socrates apud Xenophontem ³¹ sapienter monuit Geometriam eatenus addiscendam esse, quatenus certos praebere vsus in vita, subtilitatibus autem minutis et difficilibus intellectu animum pertinacius non esse applicandum, neque enim quid ea res fructus haberet videre se dicebat, licet illarum minime rudis esset: ἔφη δὲ τὰυτὰ ἰκανὰ εἶναι ἀνθρώπου βίον κατατρέχειν, καὶ ἄλλων πολλῶν τε καὶ ἀφελίμων μαθημάτων ἀποκαλύειν, posse vero eas omnem hominis vitam absumere, ac ab aliis multis utilibusque disciplinis auocare. Similiter in Chronologicis diligenter euitandus hic scopulus, ne in subtilioribus et incertis tempus et operam diutius ludamus, sed certis et exploratis inhaerentes, in aliis simus verisimilitudine contenti, neque omnia ad puluisculum excutiendo in minutis sudemus et angamur, ac post longos et infanos aestus tamen cogamur denique fateri incertiores nos esse quam dudum. Laudandus sane praecellorum ingeniorum conatus, caliginem quae occurrit in veteribus monumentis improbo studio dispellendi, et difficilia explanandi: verum debet esse modus in rebus, et quando constat multos maximos viros non alio fructu rem aliquam tentasse, quam vt in diuersa alii ab aliis abeundo lectores magis etiam ambiguos relinquerent, praestat ex tot sententiis vnā amplecti, quae vel verisimilitudine argumentorum, vel auctoritate scriptorum se praecae caeteris prober nobis, quam sine spe melioris successus longo et parum profuturo labori se de integro immergere, vttilioribusque studiis subducere. Laudandum etiam studium in viris doctissimis qui rationes Coeli, et Eclipsium supputationes ad lucem Chronologiae inferendam attulere. Sed quo intricatius id omne est ob tenuem nec distinctam satis de illis apud antiquos scriptores memoriam et faciles in computandis iisdem errores, tabularumque accuratarum et ab omni labe immunium defectum, eo maior adhibenda est cautio ne demonstrationum Astronomicarum praetextu in falsas hypo-

³¹ Xenophon IV. de dictis et factis Socratis p. 814. Laudat illum locum etiam Eusebius XIV. II. praeparat. Euangelicae.

hypotheses, quibus postea plura falsa superstruuntur, incidamus. Et quamquam non contemnendum est Tatiani monitum libro aduersus gentes docentis, *παρ' οἷς ἀσυνάρτητος ἐστὶν ἢ τῶν χρόνων ἀναγραφῇ, παρὰ τούτοις οὐδὲ τὰ τῆς ἰσορίας ἀληθεύειν δύνατον, ubi temporum rationes non cohaerent, ibi ne historiarum quidem narratio vera esse potest*; cauebimus tamen ob difficultates quascunque chronologicas, quas expedire forte statim non possumus, illico vocare in dubium vel negare rem bonis scriptoribus testatam: sequemurque potius iudicium Plutarchi, qui Solonem cum Croeso Rege versatum noluit inficiari, licet temporum rationibus hoc quidam repugnare existimarent. *Ego vero, inquit in vita Solonis pag. 93. historiam adeo illustrem et tam multis consignatam testibus, et quod maius est, tum Solonis moribus consentaneam, illiusque, magnitudine animi dignam et sapientia, non possum in animum inducere, ut repudiem ob chronicos quosdam quos vocant Canones, ἔς μύριαι διορθῶντες ἀρχὴ σήμερον εἰς ἑδὲν αὐταῖς ἐμολογέμενον δύνανται καταστῆσαι τὰς ἀντιλογίας, quos sexcenti corrigentes nihil habemus constituere certi, in quo consentiant inter se de pugnantibus, valere. Sulpicius Severus lib. 1. Inter se parum consentiunt qui rationem temporum inuestigatam ediderunt, quod cum vel DEI nutu vel vitio vetustatis eueniat, calumnia carere oportebit.*

IX. Dionysius Petauius quidem lib. 2. Epist. II. ad Arnoldum Cathium ingenue fatetur sententiam suam, qua tempus nati Christi ad Annum ab orbe condito quartum et octogesimum supra nongentesimum ac termillesimum retulit, neutiquam demonstratione firma niti, sed tantummodo ex verisimili suspicione probatam a se positamque fuisse. *Etenim sua cuique putandorum ratio est, a nobis ista certis de causis est constituta, quas in Tomo 2. Operis de doctrina temporum uberrime tradidimus. Neque vero id ἀποδείξει mera, sed maiori ex parte coniectura nititur. Quare qui aliter existimat, non magnum flagitium fecerit. Sit ille modo sibi constans, et Chronologiae suae rationes ita ex parte moderetur, ne cum anterioribus posteriora, vel utraque cum historia et obseruatione dissideant. Quantopere vero hac in parte inter se dissideant Chronologi,* ³² *cognosce, quaeso, nobiscum ex hac tabella, in qua, omissa leui differentia vnus anni, quā alii a natiuitate, alii a conceptione* ³³ *Seruatoris computum suum inierunt, varias sententias de Anno Christi nati recensitas habes, paullo plures quam vel Ricciolus lib. 7. chronolog. reformatae p. 292. vel Michael Neander in Erotematibus Hebraeae linguae pag. 213. seq. atque Renatus Iosephus*

³² Causas huius miri dissensus non paucas notauit *Frider, Spanhemius T. 2.* dubiorum Euangelicorum p. 9. ff.

³³ *Muratorius T. V. Scriptorum Italiae p. 137.*

phus Turnemine S. I. in tabula prima Chronologica, Carolus Iosephus Imbornatus in aduentu Messiae a Iudaeorum blasphemis vindicato ad calcem Bibliothecae Latino-Ebraicae pag. 30. seq. vel Allatius ad Eustathii Hexaameron pag. 250. seq. vel Vrbanus Chauræus Tom. 1. Historiae mundi cap. 1. atque ex eo Lud. Morerius in Lexico vocabulo *Monde*, vel Frider. Spanhemius in Chronologia sacra p. 159. seq. aut Aegidius Strauchius in breuiario Chronologico pag. 360. vel Ioan. Guil. Ianus in historia aerae christianae. Witteb. 1715 4. Ioan. Conr. Dietericus in vita Augusti Imperator. p. 300. Ioan. Sebastianus Mitternacht in Dissert. gemina de natiuitatis Dominicæ anno, anni quadrante, mensē ac die. Lips. 1659. 12. et Eclogae Euangelicæ Mayero-Neumeisterianæ Tom. 1. pag. 107. aliique, quos viderimus, retulerunt.

Auctor libri Seder Olam Zuta, qui ait templum vastatum A. O. C. 3558. <i>sensit</i> <i>Christum natum esse</i>	Anno Mundi 3488
R. Lipmann, (notante Vorstio ad R. David Ganz p. 271.)	3616
Isaac Abarbanel	3630
R. Abraham ben Dior	3660
Chronicon Ebraeorum siue liber Iuchasin R. Abrahami Zacuth	3670
R. Iafon Nofen	3734
R. Nahasson lib. de cyclo paschali, apud Genebrardum	3740
R. Gerson, R. ben Leui et R. Abraham	3754
Iudæi in Seder Olam	3758
R. Abraham ben David in libello hakabalah siue traditionis aiens templum vastatum A. O. C. 3229.	3759
Hieronym. a Sancta Fide, Paullus a S. Maria, Lyranus, R. David Ganz, R. Abraham ben Chaia, Franciscus Georgius Venetus, Augustinus Steuchus, Iulius Bartoloccius, Petrus Galatinus et alii ex computo vulgato Iudaeorum	3760 vel 3762
Leo Hebraeus dialogo III. de amore	3760
Iacobus Christmannus	3761
Arias Montanus	3766
R. Leui in caput duodecim. Danielis	3780
Aliqui Talmudici apud Genebrardum	3784
S. Iulianus ex Ebraica editione S. Bibliorum	3834
Andreas Helwigius	3836
Bened. Arias Montanus	3849
Vincentius Bellouicensis in spec. hist.	3854
	Astro-

Astronomi secundum hebraicos codices apud Abulfedam fol. 47. de vita Mohammedis	3861
Clemens Schubertus, Lufatius, Ecclesiastes Spirensis, cuius libri quatuor de scrupulis Chronologorum prodire Argentorati 1575. fol.	3864
Iacobus Gordonus, S. I. si Ricciolo fides,	3880
Rabanus Maurus libro decimo de vniuerso c. 14. T. I. opp. p. 161. seq.	3888
Gemellus Careri in itinere suo gallica lingua edito	3904
Thomas Maluenda	3916
Matthaeus Beroaldus, Dauid Pareus, Philippus Mornaeus cap. 29. de V. R. C.	3917
Ioannes Benedictus, et Henr. Christoph. Delbrück in historia ecclesiastica a condito mundo vsque ad A. C. 1730. Germanice. Lemg. 1735. 8.	3926
Ioan. Iustus von Einem in diatriba Ioan. Iacob, Rambachio An. 1731. dedicata 34	3927
Ioan. Lightfoot, Hugo Brughtonus	3928
S. Hieronymus in quaestionibus hebraicis	3941
Antonius Capellus, Ioannes Cario, Christophorus Roffinus, praefes senatus Burdegalensis, in commentariis omnium a creato orbe historiarum. Paris. 1571. 4. p. 354.	3944
Robertus Baillius, Thomas Vincentius Monelia in Dissertat. de annis I. C. seruatoris. Romae 1741. 4. Io. Laur. Bertus in Dissertat. de vero Christi natali, quae est tertia Tomi primi Dissertationum eius historiarum. Florent. 1753. 4. editarum	3945
Iosephus Scaliger, Sethus Caluissius, Vbbo Emmius, Christophorus Heluicus, in theatro historico, Ioannes Buno in tabulis mnemonicis Historiae vniuersalis. Luneb. 1662. 4. p. 73 et in synopsi chronologico-historica. 1669. 4. pag. 12. Christoph. Heidmannus in epitome historica de Imperatoribus. Helmst. 1623. 4. pag. 36. Timannus Gesselius in Historia Ecclesiastica. Traiecti 1661. 4. p. 22. Ioannes Widichini in lumine chronographico. Holmiae 1666. fol. Caspar Klofe, Wernigerodanus, in specimine chronologico historico. Sedini 1607. 4. Ioan. Henr. Alstedius pag. 120. Chronologiae. Petrus Laurenbergius. Ioan. El. Terferi in sacra Chronologia a condito mundo ad natum Christum, edita Vpsal. 1657. 8. pag. 30. Nicol. Mullerius, Ioan. Micraelius, Ioan. Hübnerus, Christ Schotanus, Georg. Hornius, Caspar Danckwert in specimine Chronologiae. Slesuici 1671. 4. Io. Georg. Effich	3947

Rei-

34 Hanc obseruationibus quibusdam chronologicis notauit Ioan. Georg. Liebknecht in Diff. de aera natiuitatis Christi genuina. Gissae 1735.

- Reinoldus Franckenberg in fundamentis veræ Chronologiæ Scaligeranæ. Witteb. 1644. 4. et in dissert. chronolog. Witteb. 1652. 4. p. 49. Ioan. Behmius in chronologica manuductione et deductione. Frfti 1618. fol. Daniel Spigel in Diss. de natali Christi Henricus Kipping in Historiæ vniuersalis lib. 20. p. 84. Bremæ 1665. 4. 3948
- Dauid Origanus, Ioan. Argolus, Frid. Hildebrandus, Ismael Bulliardus, Aegidius Strauchius, Ioan. Gouffonius, Magnus Celsius in Computo Ecelesiastico, Michael Warfonus in historia antediluuiana. Kil. 1665. 4. Ioan. Tüftus Winkelmannus in Cæfareologia. Lipsi. 1670. 12. pag. 3. Ioan. Sleidanus de IV. Monarchiis, Christoph. Pezelius in mellificio historico. Frfti 1628. 4. Ioan. Lämpadius 3949
- Petrus Lambecius, Frider. Spanhemius, Hieronymus Vecchiatus, Antonius Pagi, Samuel Basnage, Henr. Kippingius, Henricus Samerius, Dionysius Exiguus, Theobaldus Meuschius in systemate chronologico V. T. Spiræ Nemetum 1612. 4. pag. 101. Ioan. Conr. Dietericus in vita Augusti Imperator. Gissæ 1666. 4. p. 300. Iosephus Scaliger apud Ricciolum Chronolog. reformatæ p. 291. Andreas Hoius, Brugenfis, in historia vniuersa sacra et profana, Duaci 1629. fol. Ioan. Sebast. Stedler in introd. in Chronolog. vniuersam. Norimb. 1728. 8. 3950
- Cornelius a Lapide et Gabriel Philippus de la Hire in Ephemeridibus Regiæ scientiar. academiæ 3951
- Hieronymus, Beda, Hermannus Contractus, Chronicon monasterii Mellicensis apud Hieronymum Pez, T. 1. Scriptor. Austriacor. p. 166. 3952
- Cornelius Cornelii, Vincentius Bellouacensis 3954
- Ioan. Georg. Herwartus, et Iacobus du Bois in Historia V. T. Belgicæ edita. Lugd. Bat. 1650. 4. p. 325. 3955
- Horatius Turfelinus 3956
- Philo de temporibus 3957
- Philippus Lansbergius, Henr. Wolfius Tigurinus 3958
- Alphonfus Samero, Ioan. Picus Mirandulanus, Valerius Anselmannus Ryd in catalogo annorum et Principum (edito Bernæ 1540. fol.) et Alexander Scultetus 3959
- Ioan. Lucidus Samotheus in Chronico, siue de emendatione temporum. Venetiis 1575. 4. pag. 113. Abrahamus Scultetus, Petrus Bogdanus, M. Guazzus, Ioan. Boulaesius, quibus Dolionum et Auicennam Ricciolus adiungit; Philippus item Lansbergius in Chronologia sacra, Middelburgi 1625. 4. p. 180. Christianus Adrichonius, Ioan. Nicol. Doglioni in

- in compendio historico vniuersali edito Italice. Venetiis 1601. 4. Antonius Macinettus lib. 4. sermonum c. sexto 3960
- F. Matthias Cherneux in speculo chronographico Ecclesiae catholicae. Leod. 1666. fol. Augustinianus, Antonius Beuter, Ioan. Tilius 3961
- Abbas Vrspergensis, Sixtus Senensis, Pantaleon Candidus in Chronologia edita Argent. 1597. 8. p. 38. David Chytraeus, in ferie temporum. p. 235. Helmst. 1578. 4. Cunmannus Flinsbachius, Martinus Lutherus, Philip. Melanchthon, Augustinus Ferentilli in discorso vniuersale ab O. C. ad A. C. 1569. Venet. 1570. 4. Paullus Constantinus Phrygio p. 260. Chronici. Basil. 1534. fol. Paullus Eberus in Calendario historico, Hieronymus Wolfius notis ad Isocratem fol. 746. Ioannes Garcaeus pag. 170. meteorologiae. Witteb. 1568. 8. Paullus Crusius, libro de epochis, seu aeris temporum, quem Ioan. Thomas Freigius edidit Basil. 1578. 8. 3962
- Ioan. Funccius in chronologia edita Basil. 1554. 4. p. 264. Alfonso Tostatus, Ioan. Buxtorfius, Jacob. Hainlinus, Ioan. Azorius, Ioan. Heuelius p. 88. prodromi Astronom. 3963
- Christianus Seuerinus Longomontanus in Astronomia Danica, Petrus Galliardus, Conr. Peucerus 3964
- Ioan. Thomas Freigius in synopsis historiae, Basileae 1602. 8. p. 61. 3965
- Gerhardus Mercator, Petrus Opmeer, Ioan. Tarcagnota in historia mundi Italice edita Venetiis 1585. 4. ad A. 1513. et a Mambrino Roseo de Fabriano continuata ad 1582. Venetiis 1610. 4. Voll. 5. 3966
- Henr Buntingius, Hieronymus Bardius, Florentinus, in summario chronologico edito Venetiis 1581. 4. Italice. Andreas Soelmatter, Ioan. Adam. Osiander, Philippus Glaserus in synopsis historiae vniuersalis, Gorlic. 1615. 4. p. 98. Michael Nostradamus 3967
- Gualtperus Bullingerus, Elkstormius, 3969
- Aug. Quir. Riuius, Abraham Bucholcerus, pag. 120. indicis chronologici. Francof. 1616. 8. Elias Reusnerus in Isagoge historica pag. 54. et in appendice Ienae 1609. 4. Henricus Pantaleon in chronographia edita Basil. 1550. 4. Cornelius Ianfenius, Vrbanus Cheuraeus, Marcus Zucrius Boxhornius, Matthaeus Dresslerus, Henricus Gutberlethus in chronologia pag. 205. Christianus Matthiae in theatro historico, Amstelod. 1656. 4. pag. 458. 3970
- Leonhardus Krentzheim, Iac. Zuekwolfus, Heilbronnensis ecclesiae minister, in chronographia sacra vtriusque testamenti, chronodistichis concinnata editaque Francof. 1594. 4. 3971

Theophilus libris ad Autolyicum, si Imbonato credimus, et Ioannes Buno pag. 22. Ideæ historicæ	3974
Andreas Toppius in fundamentis Chronolog. ex Scriptura S. deductis	3975½
Theodorus Bibliander	3979
Petrus Galatinus	3982
Dionysius Petavius, Ioannes Clericus, Vlricus Huberus in Institutionibus hi- storiciæ ciuilib	3983
Robertus Bellarminus, Iacobus Perizonius in tabulis chronologicis, I. H. S. in nucleo Historiæ vniuersalis. Herbornæ 1718. 8.	3984
Ioannes Cluuerius, si eidem Imbonato fides, (nam Cheuraeus et Strauchius notant, eum Christi natiuitatem referre ad Annum Mundi 3970.) sed in Epitome Historiarum perspicue refert ad An. 4006.	3985
Carolus Bouillus, Ben. Arias Montanus in apparatu Biblior. Regior.	3989
Christian Fende in Verbesserung des Zeitregisters Thomæ Beuerleys. Francof. 1725. 4.	3991½
Ioan. Keplerus in tabulis Rudolphinis	3993
Ioan. Funccius in posteriore edit. Chronici	3996
Iodocus Coccius	3998
Leonhardus Offerhaus in vita Saluatoris priuata et publica cap. 2. Matthias Flachsland in Oedipo chronologico edito Germanice Francof. 1672. 12.	
Petrus Baeng in chronologia sacra. Wiburgi 1694. 4. Carolus Iosephus Imbonatus in Chronotaxi sacrae scripturae	3999
Henricus Haruillaeus, Iac. Capellus, Iacobus Tirinus, Abraham. Calouius, Franc. Suaresius, Guil. Hoelius, Hieronym. de Bocchiis, Florentinus Mi- norita in monopanto harmonico. Bonon. 1554. fol. M. Antonius Ca- pellus, Natalis Alexander, Ignatius Hyacinthus Amatus de Graueson in Diss. de mysteriis et annis Christi (Rom. 1711. 4.) Henr. Mascampius in Institutionibus historicis, Ioan. Franc. Buddeus, Ioach. Langius, Ioan. Iac. Rambachius in histor. eccles. V. T. Ioan. Gottl. Carpzouius in Introd. in libr. historic. V. T. P. 1. p. 34. Augustinus Calmet T. 2. Lexici Bibli- ci pag. 754. Vsserius, Lampius, Bosluetus, Wieglebuis,	4000
Iac. Gordonus in Chronologia edita Augustoriti Pictonum 1617. fol. 2 Voll. exeunte	4001
Hieronymus Freyerus in Introd. in histor. vniu.	4002
Ioan. Wichmannshausen, Rostochiensis, in Chronologia sacra	4003
Iac. Vsserius, Benedictus Marshall, Ed. Simson, Laur. Eichstadius, Wilh. Whi- stonus	4004

Ioan. Harduinus, Ioan. Cluuerus in computo chronologico edito Regiomonti 1642. 4.	4005
Thomas Lydiat	4007
Antonius Pagi, Arthur Bedford in animaduersionibus in Newtoni chronologiam, Anglice, p. 149.	4009
Lucas Lossius in libello consolatorio	4012
Stephanus Societus in collectione Dissertationum complectentium chronologiae sciagraphiam et quinque dissertatt. aduersus chronol. Newtoni, Gallice. Parif. 1726 4.	4020
Ioan. Gualterus, Caesar Baronius, Benedictus Pererius, Conradus Pawellus ab Adenstadt in consilio Chronologico, Erasmus Reinholdus	4022
Martin. Lutherus in chronol. Henricus Philippi, S. I. Io. Guil. Langius libro secundo de annis Christi p. 365.	4040
Ioan. Iac. Hofmannus, Petrus Megerlinus, Ioan. Iac. Schererus in synchro- nismo synoptico	4049
Fr. Britius in epitome annal. V. T. pag. 784. arabice et latine edita. Rom. 1655. 4. Xantes Pagninus, Augustinus Torniiellus, Christoph. Be- foldus	4051
Iac. Salianus, Henr. Spondanus, Ioan. de Buffieres	4052
Gabriel Bucellinus, Claudius Bufierius, S. I. Auctor tabulae, chronologica ca- pita per lusum et iocum tironum memoriae instillantis (v. Memor. Triuul- tinas 1718. m. Aug. p. 326.) et Philipp. Brietius in annal. mundi, f. chro- nologia vniuersali recusa Viennae Austr. 1727. fol.	4053
Philippus Labbeus, Henricus Samericus	4054
Horatius Scoglius	4055
R. Moses (Maimonides, si fides Imbonato, Suikero et Cheuraeo, sed intelli- gendus R. Moses Gerundenfis, ben Nachmann) Iosephus Blancanus	4058
Philippus Melanchthon in Epist. ad Vitum Theodorum pag. 190. ed. Ioan. Sauberti	4059
Ioan. Bapt Ricciolus	4062
Ioannes Georg. Siegerbeck in chronologiae verioris specimine. Helmstad. 1735. 4.	4066
Ioan. de Roa, Dauila	4072
Michael Moestlinus in chronologicis thesibus et tabulis a Sam. Hafenrefferro editis. Tub. 1646. 4. et Ioan. Valent. Andreae in synopsis chronologiae e Moestlino. Luneb. 1642. 12.	4075
Sebastianus Barradius	4085
Arnoldus Pontacus	4088

Gilbertus Genebrardus	4090
Franc. Ribera	4095
Ludou. Cappellus in chronologia sacra p. 250. Parif. 1655. 4.	4103
Abulfeda in vita Mohammedis p. 47. fec. hebraicos codices	4110
Ioan. Brentius	4121
Nicol. Vignier in bibliotheca historica	4128
Christianus Rauus in Chronologia Biblica	4140
Matthias Wasmuth in Annalibus caeli et temporum restitutis. Kil. 1684. fol.	
et Laurentius Codomannus in Annal. S. Script. Witteb. 1581. 4.	4141
Flav. Iosephus, si Imbonato fides,	4163
Nathanael Philadelphus in chronotaxi heptaperiodica, edita 1695. 4.	4173
Ricciolus secundum hebraicam et vulgatam editionem	4184
Marianus Scotus	4193
Auctor examinis Chronologiae, (quem confutauit Parte 2. Rationarii Pe- tauius)	4200
Ioan. Iac. Hainlinus in clauis sacrar. temporum	4214
Gustav. Christoph. Hofmannus Chronolog. sacrae. Hamb. 1734. 4. editae pag. 60.	4249
Ado apud Imbonatum	4270
Odiato siue Eduuicon Astrologus apud Imbonatum	4320
Conradus Mel in Epitome histor. eccles. Germanice edita	4500
Gottfr. Kohlreiffus in Chronol. sacrae publici iuris facta Hamb. 1725. 8.	4509
Iulianus Toletanus libro tertio contra Iudaeos	4525
Caspar. Goldwurm in Chronica Biblica, Germanice. Frfti 1558.	4530
Magnus Aurelius Cassiodorus	4597
Origenes in Matthaecum	4830
Ado, Viennensis Archi-Episcopus	4832
Renatus Iosephus Turnemine in Memoriis Litterariis Treuoltinis An. p. 811.	1706. 4890
Metrodorus	5000
S. Epiphanius in secunda Nicaena Synodo	5001
Philo Iudaeus apud Suikerum	5096
Arabes aliqui apud Genebrardum	5185
Paullus Orosius, si fides Allatio p. 252. ad Eustathium Antioch.	5190
Sigebertus, Isidorus Hispan. in Chronico et Philo Iudaeus, si Ricciolo cre- dimus	5196
Philippus Bergomas, Alphonfus Pandulphus	5198
Alcuinus; de diuinis officiis p. 1009. Antonius Mancinellus lib. 6. cap. 6. ser- monum,	

monum, Conradus a Lichtenau, Abbas Vrspergensis, Eusebius Caesareensis, Orofius, Beda, Martyrologium Romanum, Caesar Baronius secundum LXX. Interpretes, Guilielmus Eifengreinius in libris chronologicar. rerum vrbis Spirae, editis Dilingae 1564. 8.	5199
Vincentius Lirinensis, S. Iulianus Archi - Episcopus Toletanus, Pomponius Gauricus et Sanfonius	5200
Paullus Forosempronienfis, Io. Naclerus	5201
Ifidorus lib. 5. Originum c. 49.	5220
Rabanus Maurus	5296
Iulianus Toletanus lib. 3. contra Iudaeos	5325
Albumasar, Astronomus Arabs	5328
Ifidorus Pelusiota, Lucas Tudensis	5336
Philastrius haeresi CXI.	5341
Petrus de Alliaco et quidam Talmudistae	5344
Augustinus apud Genebrardum et Chaldaei notante Ricciolo	5351
Ifidorus Hispalensis notante Strauchio	5410
Victor Gifellinus Sulpitium Seuerum corrigens	5419
Sulpitius Seuerus	5469
Theophilus ad Autolyicum notante Lusignano An. 5476. sed Allatio 5491. et Maximus Monachus	5491
Antiochena Ecclesia, Elmacinus, Panodorus apud Syncellum p. 313. et Aera Graecorum Ecclesiastica notante Beueregio p. 134. Institutt. Chronol.	5493
Q. Iulius Hilarion (qui ait ad passionem Christi effluxisse 5530.)	5497
Noe, Patriarcha Iacobitarum, in breuiario Chronolog. apud Assemannum T. 2. B. O. p. 470.	5498
Aethiopes, teste Iobo Ludolfo p. 385. commentar. in Historiam Aethiopicam, Alexandrina Ecclesia, Theophanes, Glycas, Georgius Monachus, Chronicon Orientale, Pseudo-Nicodemi Euangelium, Amphilocheus in vita S. Basilii p. 164. (licet in latino excusum 6600. pro εφ) Eusebius ad calcem Chronici Paschalis, pag. 421. Suidas in Ἀδάμ, Meletius apud Ioan. Damascenum T. 1. pag. 650. Philippus Solitarius in Dioptra lib. 3. cap. 8. Nicephorus CPolit.	5500
Georgius Syncellus	5501
Nicetas, notante Allatio,	5503
Nicephorus Callistus	5505
Cedrenus, Persae et Nicetas apud Ricciolum, atque Anonymus ad calcem Chronici Paschalis p. 425.	5506

Chronicon Alexandrinum, et Theophilus ad Autolyicum ex edit. Wolfii p. 408.	5507
Graeci hodie communiter, CPolitana Ecclesia, Ducas Michaelis Nepos, (V. Bullialdum in Notis) Rutheni, f. Moscovitae, Bulgari, Illyrii, Georgiani, Albani, Aethiopes quidam, teste Iobo Ludolfo	5508
Epiphanius Cyprius	5509
Theophilus Antiochenus apud Ricciolum	5515
Nicephorus alter apud eundem	5520
Eustathius Antiochenus in Hexaemeron	5531
Falti Siculi apud Imbonatum	5535
Flavius Iosephus probe expensus iudice Ricciolo p. 290. Chronol.	5555
Ciacconius	5580
Isaacus Vossius	35 5598
Clemens Alexandrinus	5624
Ricciolus secundum LXX. Interpretes	5634
Nicephorus CPol. apud Ricciolum, e quo Imbonatus	5700
Lactantius	5800
Philastrius	5801
Paullus Pezron	5868
Secundum Antiochenos (vt additis 33. vitae Christi annis plenus esset ad mor- tem Christi sextus Millenarius annorum,) Hefychius homil. de natiuitate Christi, cuius fragmentum in prolegomenis Edm. Chilmeadi ad Malelae Chronicon ***** 2. b. apud Cangium p. 424. ad Chronicon Paschale.	5967
Tabulae Alphoninae in codice Riccioli ³⁶	5984
Eusebius alter apud Imbonatum	5990
Cyprianus, Suidas in <i>Φαλεγ</i> , Hefychius fragmento de Christi natali, affir- mans, omnes <i>ἀκριβεῖς συγγραφεῖς</i> in hac sententia conspirare	6000
Iulianus Archiepiscopus Toletanus	6011
Onufrius Panuinius	6310
Ioan. Mullerius, Regiomontanus, et Alphonfus Rex in tabulis Mulleri ³⁷	6484
Etiā in ipsa ³⁸ <i>aera Christiana</i> , qua vulgo vtimur, et quam a Dionysio Exiguo	

³⁵ Ricciolus, Cheuraeus, Suikerus et Imbonatus male 5590.

³⁶ Apud Maluendam 6984.

³⁷ Ibidem male 6984.

³⁸ Vocabulum Aerae ab Arabico *erach*, h. e. *computauit a certo tempore*, vnde, ta-
rich i. e. *notatio temporis, quo aliquid factum est*. Vide Thomam Hyde in limine no-
tarum ad Abrahami Peritfol itinerarium. pag. 2. Aeram ab epocha diuersam esse docet
Cel. Ioan. Georg. Waltherus, in Dissertatione epistolica de aera templi, Lips. 1741. vbi
pag. 6.

Exiguo A. C. 525. primum vsurpatam *Dionysianam* ³⁹ solemus appellare, secundum quam hodie computamus A. C. 1757. in ipsa inquam aera illa cum vero Anno Christi conferenda mirus est Chronologorum dissensus, aliis Christum pluribus annis ante, aliis post illam aeram natum esse sciscitentibus, vt ex proxima tabella apparebit, quam ex Frid. Spanhemii Chronologia sacra, Tom. 1. Opp. pag 206. mutuati sumus. Iam modo notandum prius existimo, quod Petauio et Sam. Basnagio Tom. 1. Annalium Politico-Ecclesiast. pag 183. animaduersum est, aeram qua vtimur vulgarem ab ipsa Dionysii sententia integro anno distare, supponereque Christum natum Anno Iuliano 46. COSS. Caio Caesare et Aemilio Paulo: cum Dionysius natalem Christi ad annum Iulianum 45. retulerit, Cossio Cornelio Lentulo et L. Calpurnio Pisone COSS.

Anno Vrbis Condit.	An. Iuliani.	Ante Aeram Dionys.	CHRISTVM NATVM centent.	
720.	12.	34.	Petrus Damiani florens saec. XI. Ep. XXI. ad Alberium; Nempe ex hypothesi, Christum <i>passum</i> A. V. C. 753. die 8. April. feria 6. Luna XV. quod quadret in Ann. Christ. XXXIII. Et inde incipiendos annos <i>Dominii</i> scil. a <i>passione</i> . Sequutus est <i>Anton. Dulciatus</i> , Eremita Florent. <i>de Festis mobilib.</i> P. 1.	Sic Christus passus esset, XIII. annis <i>ante</i> mortem <i>Augusti</i> , minimum XXXI. annis, antequam sub <i>Tiberio</i> affixus cruci.
			Flo	Ba.

pag. 6. in eo ponit discrimen, quod aera sit omnium inde ab re memorabili annorum continuatio seriesque, vt certa sit aptaque temporum descriptio; epocha vero initium huius seriei siue primus annus, quo tota series ducitur.

³⁹ Aera Dionysiana, loco aerae Diocletianae commendata circa A. C. 532. initium sumit ab Anno Iuliano XLVI. ab aera secundum Euangelium differt Annos XXII, illaque est minor. v. Pagium ad A. C. 1698. n. 13. vsus eius fuit in Hispania et Anglia saec. VII. Id. ad A. C. 686. n. 10. in Gallia saec. VIII. Id. ad A. C. 716. n. 14.

Anno Vrbis Condit.	An. Iuliani.	Ante Aeram Dionys.	CHRISTVM NATVM centent.	
Vernoe rempo- re Anni 747.	39.	23.	Flbrentius Vigor- niehsis. Nicolaus Mann in the Dissertations of the true Years of the birth and of the Death of Christ. Lond. 1733. 8. quae latine redditae. prodierunt Londini 1742. 8.	
748.	40.	6. 25 Dec.	Ioannes Keplerus, M. Antonius Capellus, Henschenius, Ant. Pa- gius in <i>Critica</i> , Franc. Pagius in <i>breuiario Ro- manorum Pontificum</i> . Henr. Dodwellus <i>Dif- sert.</i> 1. in Irenaeum. Adr. Naudeus in <i>hisor.</i> <i>vniuers.</i> Wirceb. 1748. 4. Emm. Schelstrate- nus <i>Diff.</i> 1. <i>Antiqq. ec- cles.</i> c. 2. Art. 4. Franc. Blanchinius in <i>Chro- nolog. consulari prae- missa</i> Vol. 2. Anasta- sii Bibliothecarii edit. postremae Vaticanae. Cornel. Dieter. Koch in <i>diff. de Anno natali</i> <i>Iesu Christi ex annis</i> <i>regiminis Quintilii Va-</i> <i>ri ceterorumque Syriae</i> <i>praesidum demonstra-</i> <i>to.</i> Helmst. 1722. Andr.	<i>Baronius falso, hoc</i> <i>Anno Caium Caesar.</i> <i>praefectum Syriae et</i> <i>Orienti.</i>
			Zer-	<i>Pagius,</i>

Anno Vrbis Condit.	An. Iuliani.	Ante Aeram Dyonysf.	CHRISTVM NATVM centent.
--------------------------	-----------------	---------------------------	-------------------------------

Zergol, S. I. in theore-
matibus chronologicis
de anno ortus et mortis
D. N. Iesu Christi. Vi-
ennae Austriae 1625.
Auctor diff. editae Ro-
mae 1718. de anno,
mense et die mortis Ie-
su Christi. Tertullia-
nus, Lactantius et Augu-
stinus, Christum mor-
tuum statuentes duobus
Geminis Coss. A. V. C.
780. v. Benedictinor
notas ad August. XVIII.
vlt. de C. D. Adde Pa-
pebrochium Propylaeo
ad Acta Sanctor. Maii
p. 4. seq. et ante T. 1.
Actor. Sanctor. April.
p. 5. sq. Laelio Balbo
et Antistio Vetere Coss.
Per. Iul. 4708. Olymp.
CXCIII. Anno III. Aug.
XXXVIII.

Christum conceptum
hoc anno Urb. Cond.
DCCXLVIII. Mart. 25.
Iohannem conceptum
anno praecedente 24
Octobr. Zachariae enim
familiam iniisse vicesu-
as. *Ἐπιμερίαν*, משמרת
המזבח, 17. Oct. A. V.

Pagius, post *Norissium*,
hoc anno *Quintil. Va-*
rum successisse in Syriae
Praefectura *Sentio Sa-*
turnino. Probant ex duo-
bus *Vari Numismat* si-
gnatis Aera Antioch.
Augustana XXV. quae
cum hoc anno concur-
rat. Contra *Iosephus*, et
Historici. Fuit annus
Syro-Maced. 307.

Anno Vrbis Condit.	An. Iuliani.	Ante Aerâm Dionys.	M. CHRISTVM M. NATVM centent.
--------------------------	-----------------	--------------------------	-------------------------------------

749.	41.	5.	<p>C. DCCXLVII. Ira Keplerus:</p> <p>Io. Chrysoſtomus, qui ſuppoſuit Io. Ba- ptiſtam conceptum 24. <i>Sept.</i> Thifri X. A. V. C. DCCXLVIII. <i>Olymp.</i> CXCIII. Hinc Chriſtum conceptum 25. <i>Martii</i>, anno Iq. natum 25. <i>Dec.</i> Haec ſententia Liberio Rom. placuit, dein Da- maſo, Ambroſio, poſtea <i>Conſtantinopolitanis.</i> Et prout quiſque ſuppo- ſuit <i>diem</i>, quo <i>Angelus</i> Zachariae apparuit, <i>Luc.</i> 1. alii <i>Septembri</i>, alii <i>Octobri</i> menſe, alii, <i>Iu- nio, Iulio, Auguſto</i> (ſcil. pro varia Computatio- ne <i>Ephemer.</i> Sacerdo- tialium) - ita hinc con- iectarunt diuerſimode diem <i>Concept.</i> hinc <i>Nati- uitatis</i> Chriſti. Sic Ioh. Deckerus S. I. Lau- rentius Suſlyga Polon. Dion. Peraius, Ignat. Hyacinthus Amat. de Graueſon, Thomas Vin- centius Monelia in Diſſ. de annis I. C. ſeruato- ris, Romae 1741: 4to. Io.</p>	<p>Anno Syro Mace- don. 308. Chriſtum natum <i>ante annum V. C.</i> 750. quo mortuus ſit Herodes, adeoque mi- nimum Anno V. C. 749. nuper quoque <i>Rigor- dius Gallus, Diſſert.</i> ad Nummum Herodis An- tipae; 1689. Et <i>Dom. Paulus Pezron</i>, Doct̃or Pariſinus, in Hiſt. Euan- gelicæ, An. 1695. Io. Gottl. Heineccius diſſ. de genuina natiuitatis Chriſti aere numis et in- ſcriptionibus antiquis iLLUSTRATA. Halæ 1708. 4. Corn. Diet. Koch diſſ. de anno natali Chri- ſti per numum et fata Antipae Herodumque caeterorum demonſtra- to. Helmſt. 1721. 4. I. G. Meier in obſerua- tionibus chronologicis circa computum aerae Chriſtianae. Helmſtaed, 1732. 4.</p>
------	-----	----	---	--

Anno Vrbis Condit.	An. Iuliani.	Ante Aeram Dionys.	CHRISTVM NATVM censent.
--------------------------	-----------------	--------------------------	-------------------------------

750.	42.	4.	<p>Io. Laurentius Bertus in Diff. de vero Christi naturali Dissert. historicar. Florent. 1753. 4. editarum. Tom. 1. Diff. 3. etc. Augusto XII. et Corn. Sulla <i>Coff. Per. Iul.</i> 4709. <i>Olymp.</i> CXCIH. anno 4. <i>Augusti</i> XXXIX. Ita Dodwellus Diff. 1. in Iren. pag. 83. <i>Vel natus initio Anni V. C. DCCXLIX.</i></p> <p>Sulpitius Seuerus Histor. L. II. Sal. van Till, cuius dissertationi vide quae opponit Sam. Bagnage in Annalibus et Ioan. Marckius in Diff. de natali tempore Seruatoris Lugd. Bat. 1716. Bernard. Lamius in ap- ratu Chronologico; et quotquot Christum natum putant, saltem aliquot mensib. ante mortem Herodis.</p> <p>Caluissio Sabino, et Passieno Rufo <i>Coff. Per. Iul.</i> 4710. <i>Olymp.</i> CXCIH. A. 15. <i>Augusti</i> vulgo. XL.</p> <p>Alexandrini veteres, Irenaeus, Tertullianus, Clemens Alex. (de cu-</p>
751.	43.	3.	<p>Mors Herodis (secundum Iosephum) accidit hoc anno, V. C. 750. <i>Novembri</i> mense. Sic quoque nuperi scriptores, Rigordius, Pagius, Norisius, Dodwellus, Paulus Pezron, etc. A. Syro-Macedon. 309.</p> <p>Fuit</p>

Anno
Vrbis
Condit.

An.
Iuliani.

Ante
Acram
Dionys.

CHRISTVM
NATVM
centent.

752.

44.

2.

ius sententia, et Eufēbii illa, prolixè Frid. Spanhemius Pater *Dub. Evangelicis* P. 11. D. 1.) Maximus, Monachus, G. Syncellus, Cedrenus etc. In *recentioribus*, Baronius, Scaliger, Pererius, Torniellus, Caluifius, Emmius, Heluicus, Gerhard. I. Voffius, Antonius Bynæus de Natali Christi, Langius, Marianus Scorus, Salianus, Sigebertus.

C. Lentulo, et Val. Messalino *Coff. Per. Iul.* 4711. *Olymp.* CXCIV. anno 2. *Augusti* vulgo XLI. Quidam numerantes a morte Iulii, XLII. et sic Pagius.

Epiphanius *Haeres.* LI. et Haer. LXXVIII. Hieronymus, Orofius, Beda, Freculphus, Sigonius, Onuphrius, Temporarius etc. Eufebius quoque in *Chron.* teste Pontaco. Nicephorus, Cassiodorus in *Chronico*; et sic Henricus Valesius, ac si qui alii. Richardus Mon-

Anno Seleucid. 310.

Fuit annus Seleucidar. 311.

Caius Caesar, Agrippa et Iulia genitus, missus hoc A. in Orientem, cum Extraordinario seu Procons. Imperio, ad bellum Armeniacum. Ex Velleio, et Numismat. Sed mortuo Herode, venit Hierosol. Archelao regn. *Sentius Satur.*

Anno
Vrbis
Condit.

An.
Iuliani.

Ante
Aeram
Dionys.

CHRISTVM
NATVM
censent.

753.

45.

I.

Montacutius, Capellus vterque, David Blondellus, Carolus le Cointe apparatus ad Annales Historico - eccles. Francorum, Sigonius, Pererius, Maldonatus, Isaac. Newtonus Opusc. Tom. 3. p. 368. edit. Geneuens. Sed Epiphanius, natum Christum anno ineunte, VIII. Idus Ian. Tybi Aegyptior. d. XI. Thebet. XIII.

Augusto XIII. et Plautio Syllano *Coff. Olymp. CXCIV.* anno 3. *Per. Iul. 4712.* *Augusti XLII. XV.* annis ante mortem Augusti. *Cyclo Solis VIII.* etc.

Panodorus, Monachus Aegyptius, Antiocheni, Chronicon Alex. Nat. Christum hoc anno 25. *Dec.* Sic Petrus de Aliaco, Sixtus Sen. Mart. Lutherus, Ioh. Lucidus, Alph. Salmero, Henr. Haruillaeus, Phil. Labbeus etc. Et haec sententia Vulg. secundum Dionys. Exiguum.

Corn. Lentulo, et Calp. Pisone *Coff. Per. Iul. 4713.*
Olymp.

Saturninus Praefes ad huc Syriae, quo tempore Censuram sub Augusto actus, *Tertull.* contra Marc. L. IV. Sed *Quirinus* tum in Oriente agens, confecto in Cilicia bello, potuit Saturnino adiungi, ad *Censuram* eum tum hominum, tum facultatum, peragendum, *Luc. II, I.* Praefes et Syriae hoc anno *Q. Varus*, successor datus Sentio Saturnino, ante mortem Herodis, *Ioseph. L. XVII.* Antiq. C. VIII.

Hoc anno mortuus creditur *Herodes*, ex Epiphanio; inter Eclips. Lunae, quae fuit Ian. 9. et Pascha quod April. 6.

Archelai ann. 1. Christi nati 2. quo reuerfus ex Aegypto. Ut vitium sit in Iosepho, qui *trienio* ante mortuum Herod. Fuit annus Seleucidar. 312.

A.

Anno Vrbis Condit.	An. Iuliani.	Ante Aeram Dionys.	CHRISTVM NATVM centent.
--------------------------	-----------------	--------------------------	-------------------------------

754.

46.

I.

Olymp. CXCIV. anno 4.
Augusti XLIII. Tribun.
Potest. XXIII. *Cyclo Sol.*
IX. *Lunae* 1. ante Ae-
ram Vulgarem (quæ
primum annum Christi
coniicit in sequentes
Kal. Ian.) anno vno.

Quidam, inter quas
locum occupant, Petrus
Allix in diatriba de an-
no et mense Natali I. C.
Londini 1709. 8. Hen-
ricus Philippi, S. I. in
Introductione Chrono-
logica, pag. 63. Colon.
1621. 4. Antonius Pa-
gi, qui certo demonstra-
tum hoc contendit ad
A. C. 280. N. 6. *Nati-
uitatem Christi* coniici-
unt in hunc annum, 25
Dec. et sic Fasti Consul.
in Caesariana Biblioth.
qui tum notant *Lunam*
XV. manifesto errore.
Caio Caes. (Augusti filio)
et Aemilio Paulo *Coss.*
Per. Iul. 4714. *Olym.*
CXCIV. anno 1. Augusti
XLIV. *Cyclo Sol. X. Lu-
nae* 2. etc.

A. Seleucidar. 313.

Hoc anno *Augustus*
LXIII. ætatis impleuit,
quem vocat κλιμακτηῆ-
ρα, *Epist.* ad *Caium* Caes.
et inchoavit LXIV. Vi-
de *Gell.* L. XV. C. VII.

755.

47.

2.

P. Vincio, et P. Alfe-
nio Varo *Coss. Per. Iul.*
4715.

In hunc annum *Lucii*
Caesar. obitus contigit:
et

Anno Vrbis Condit.	An. Iuliani.	Ante Aeram Dionys.	CHRISTVM NATVM centent.	
756.	48.	3.	<p>4715. <i>Olymp.</i> CXC V. anno 2. <i>Augusti</i> XL V. etc. Ira Faullus de Mid- delburgo, et qui hunc sequuti.</p> <p>Thomas Lydiatus <i>Re- cension.</i> C. XVI. et in Serie Magistratum, cenfet hoc anno <i>natum</i> esse Christum XXV. <i>Pa- chon</i> ex Clem. Alex. qui dies inciderit hoc anno in <i>Maii</i> 20. Hinc Chri- stum circumcisum Maii 27. ipso die Penteco- stis. Eundem annum, sequutus Aeram V. C. Fa- bianam, cenfet fuisse DCCLI.</p> <p>Aelio Lamia, et Ser- uilio Gemino <i>Coff. Per. Jul.</i> 4716. <i>Olymp.</i> CXC V. a. 3. <i>Augusti</i> XLVI.</p>	<p>et <i>Tiberii</i> ex Rhodo In- fula reditus Romam, fe- cund. <i>Lydiatum</i>, <i>Pagi</i>, etc. anno demum se- quente, secund. <i>Petav.</i></p> <p>Aliquot annis, ante hunc ipsum, <i>natum</i> esse Christum, vel inde col- ligitur, quod <i>Caius</i> Aug- filius, mortuo iam He- rode in Orientem pro- fectus sit; paulo post Consulatum absens ini- turus A. V. C. 754. Vi- de sis Iosephum, <i>Antiq.</i> L. XVII. C. XI.</p>
761.	53.	8.	<p>Aera historica Grae- corum Beuereg. l. 2. In- stitutt. Chronologicor. cap. 11. p. 134. Arthur Bedford Animaduerss. in Newtoni Chronolo- giam p. 150.</p>	

X. Ex hoc tanto virorum doctorum dissensu, qui in temporum ratio- nibus excutiendis aetatem contriuerunt, ne de Sinensum opinione iam di- cam, qui annum natiuitatis Christi a tempore orbis conditi vltra octingentes

octogies quater mille et octingentis annis remouent, merito colligat aliquis cum Iacobo Gaffarello cap. 2. curiositatum inauditarum, neque dies neque annos, qui a rerum creaturarum initio ad Christum natum vsque effluerunt, citra peculiarem reuelationem diuinam certo definiri posse: quamquam Benedictus Pererius in V. Genes. sollicitè monet in verbis Ecclesiastici c. I. v. 2. *dies saeculi quis enumerabit?* de diebus esse sermonem, non de annis, horum enim numerum sciri, illorum ignorari. Non tamen ideo incerta sunt omnia, sed de pluribus iisque maximi momenti rebus sic satis constar, vt Synchronismi obseruari et systema aliquod historicum componi possit, quo res praecipuae digerantur iusto tempore, ne anticipare necesse sit quae post contigerunt, aut quae ante gesta sunt postponere. Vt vero breue specimen aliquod Ideae Chronologicohistoricae tironibus exhibeam, quod memoria facile teneant, placet non cum Varrone tempus omne diuidere in ἄδηλον μυστικόν, et ἰσορικόν, sed huic Varronianae diuisioni potius praeferre antiquam et Iudaeorum testimonio celebratissimam domus Eliae traditionem ^{4o} qua omne aeuum diuiditur in sex annorum millenarios hoc modo: *duo millia inane* siue ante Legem Moſis: *duo millia Lex*, *duo millia Messias*. Sic ponemus Christum natum esse circa annum Mundi 4000, Legem Moſis vero esse latam post Annum Mundi 2400.

In *PRIMO MILLENARIO* et *SECUNDO* nihil occurrit notatū dignum et certum, nisi quod sacra Geneseos nobis offert Historia. Anni generationum Patriarchalium ante Diluuium ita se habent ex Genes. V.

Adam

^{4o} De illa domus Eliae traditione dixi yberius in Codice Pseudepigrapho veteris testamenti pag. 1079. sq. In praesenti tantum adnotabo, quod ad numerum sex dierum quibus conditus a DEO Mundus est, sex etiam aetatibus omne tempus distinguit S. Augustinus libro et capite vltimo de Ciuitate DEI. *Ipse etiam numerus aetatum veluti dierum si secundum eos articulos temporis computentur, qui in Scripturis sanctis videntur expressi, iste sabbatissimus euidentius apparebit, quoniam septimus inuenitur, vt prima aetas tanquam dies primus sit ab Adam vsque ad Diluuium. Secunda inde vsque ad Abraham. Hinc iam vsque ad Dauid vna, altera inde vsque ad transmigrationem in Babyloniam, tertia inde vsque ad Christi carnalem natiuitatem. Fiunt itaque omnes quinque. Sexta nunc agitur. Post hanc tanquam die septimo requiescet DEVS, quum eundem septimum diem quod nos erimus in se ipso DEVS faciet requiescere.*

	Hebr.	Samarit. ⁴¹ ap. Scalig.	Samaritan. apud Sync.	LXX.	Ioseph.	If. Voss.
Adam	130	130	130	230	230	230
Seth	105	105	105	205	205	205
Enos	90	90	90	190	190	190
Cainam	70	70	70	170	170	170
Mahelaleel	65	75	65	165	(165)	165
Iared	162	62	62	162	162	162
Henoch	65	65	60	165	165	165
Mathufalah	187	77	67	167	187	187
Lamech	182	53	53	188	182	182

genuit anno aetatis suae

annus Noae quo diluuium accidit.	600	600	600	600	600	600
----------------------------------	-----	-----	-----	-----	-----	-----

Summa | 1656 | 1327 | 1302 | 2242 | 2153 | 2256

Post Diluuium, haec series generationum exhibetur Genes. XI.

	Hebr.	Samarit. ap. Scalig.	Samaritan. apud Sync.	LXX.	Ioseph.	If. Voss.
Diluuium fuit	1656	1327	1302	2242	2153	2256
Semus genuit post diluu.	2	— —	2	2	12	12

Arphacfad	35	135	135	135	135	135
Cainan	—	—	—	130	—	130
Sala	30	130	130	130	130	130
Eberus	34	134	134	134	134	134
Phaleg	30	130	130	130	130	130
Regu	32	132	132	132	130	130
Serug	30	130	130	130	132	132
Nahor	29	79	79	179	120	129
Thara	70	70	70	70	70	70

anno aetatis suae

inde ad natum Abrahamum	60	60	60	60	60	60
-------------------------	----	----	----	----	----	----

Summa | 2008 | 2327 | 2304 | 3474 | 3206 | 3448

MILLE-

⁴¹ Ab anno nati Abrahami numeros suos supputare incipit Chronicon Eusebianum; Min 2 contra

MILLENARIO TERTIO ex sacris litteris obseruanda

Vocatio Abrahami anno aetatis 70. vt Hebraeorum habet traditio Petauio etiam probata, vel vt Eusebius computat, quem plerique alii sequuntur	75
Isaacus natus anno Abrahami 100. Genes. XVII.	
Ioacobus et Esau — Isaaci 60. Genes. XXV. 26.	
A vocatione Abrahami vsque ad Exodum Israelitarum ex Aegypto siue <i>annum octogesimo</i> Mosis Genes. XV. 13. Exod. XII. 40. Actor. VII. 6. Exod. VII. 7.	430
Ab Exodo Israelis et data tertio mense post Lege Exod. XX. 1. vsque ad conditum templum Salomoneum I Reg. VI. 1.	479
His adde annos ab orbe condito ad natum Abrahamum	2008
	<hr/>
	2992

Anni illi 479. vt distinctius intelligantur, en tibi breuem ⁴² tabellam:

Ab egressu Hebraeorum ex Aegypto ad mortem siue annum 120. Mosis . . .	40. Exod. VII. 7. Deut. XXXIII. 7.
Inde ad mortem Iosuae . . .	25.
Inde ad coeptam seruitutem sub Cusane . . .	34.
Inde ad restitutam per Othnielem Libertatem . . .	8. Iudic. III. 8.
Inde ad coeptam seruitutem sub Eglone . . .	40. Iud. III. 11.
Inde ad redditam per Ehudum Libertatem . . .	18. Iud. III. 14.
Inde ad coeptam seruitutem sub Midianitis . . .	80. Iud. III. 30.
Inde ad restitutam per Gedeonem Libertatem . . .	7. Iudic. VII. 1.
Inde ad mortem Gedeonis . . .	40. Iud. VIII. 28.
Inde ad mortem Abimelechi . . .	3. Iud. IX. 22.
Inde ad mortem Tholae . . .	23. Iud. X. 2.

Inde

contra *Paullum Pezronium*, et cuius hic insitit vestigiis *Isaacum Vossium* sequuntur, qui LXX. Interpretum calculum praeferunt. Vide quae pro Hebraeorum codicum computatione asserunt *Ioannes Marcianaeus* et *Matthaeus Petiidierus* Diss. in S. Script. XXVIII. XXX. XXXII.

⁴² Io. Marsham Canon. Chron. p. 305. sq. Petrus Brinch examine Chronologiae Iosephi p. 16.

Inde ad mortem Iairi et coeptam seruitutem sub Ammonitis et Philistinis	22. Iud. X. 2. 7. 8.
Inde ad finem seruitutis sub Philistinis et recuperatam vindice Samuele Libertatem	40. Iud. XIII. 1.
Inde ad initium Regni Saulis	16. I Sam. VII. 13.
Inde ad mortem Saulis	40. Actor. XIII. 21.
Inde ad mortem Daudis	40. I Reg. II. 11.
Inde ad fundationem Templi Salomonis	3. I Reg. VI. 1.

Summa 479.

Praeter haec quae e sacris litteris constant, pauca certa ex aliis monumen-
tis licet eruere. Nam quae de dispersione gentium et de originibus ac suc-
cessionibus Imperiorum antiquissimorum Assyriaci, Aegyptii aliorumque fe-
runtur, et a Viris doctissimis disputata vberime et excussa sunt, paucissima
ita distincte et explorata ratione cognoscuntur, vt certis temporum articulis
signare et constituere illa queamus.

Antiquissima *aera* de qua dignioribus fide testibus constat est *Troiana*
siue captae Troiae quam anno 408. ante Olympiades communiter definiunt,
ante urbem Romam conditam 437. Troianam aeram annis circiter quadra-
ginta praecessisse traditur celebris illa expeditio *Argonautarum*. Cetera
omnia caligini temporis ἀδήλα et μυθικῆ non dubitauit adscribere Varro Ro-
manorum doctissimus.

MILLENARIVS QVARTVS ex sacris literis haec cognoscenda praebet:
Post *Saulum* qui 19. et *Dauidem* qui 40. annos regnauit, numerantur ab an-
no quarto *Salomonis* quo templum condi coeptum est vsque ad obitum

Regis Salomonis	3 Reg. VI. 1. XI. 43.	2 Chron. IX. 30.	anni 37
1. Roboam	3 Reg. XIV. 21.	2 Chron. XII. 13.	17
2. Abiam	3 Reg. XV. 1.	2 Chron. XIII. 2.	3
3. Asa	3 Reg. XV. 10.	2 Chron. XVI. 13.	41
4. Iosaphat	3 Reg. XXII. 42.	2 Chron. XX. 31.	25
5. Ioram	4 Reg. VIII. 17.	2 Chron. XXI. 5.	8
6. Ochozias	4 Reg. VIII. 26.	2 Chron. XXII. 2.	1
7. Athalia	4 Reg. XI. 3.	2 Chron. XXII. 12.	6

Mm 3

8. Ioas

8. Ioas	4 Reg. XII. 1.	2 Chron. XXVI. 1. anni	40
9. Amasias	4 Reg. XIV. 2.	2 Chron. XXV. 1.	29
10. Azarias f. Ozias	4 Reg. XV. 2.	2 Chron. XXVI. 3.	52
11. Ioatham	4 Reg. XV. 16.	2 Chron. XXVII. 1.	16
12. Achaz	4 Reg. XVI. 2.	2 Chron. XXVIII. 1.	16
13. Ezechias	4 Reg. XVIII. 2.	2 Chron. XXIX. 1.	29
14. Manaffes	4 Reg. XXI. 1.	2 Chron. XXXIII. 1.	55
15. Amon	4 Reg. XXI. 19.	2 Chron. XXXIII. 21.	2
16. Iofias	4 Reg. XXII. 1.	2 Chron. XXXIV. 1.	31
17. Ioachas	4 Reg. XXIII. 32.	2 Chr. XXXVI. 2. menses	3
18. Ioakim	4 Reg. XXIII. 37.	2 Chron. XXXVI. 5.	11
19. Iechonias	4 Reg. XXIV. 8.	2 Chr. XXXVI. 9. menses	3
20. Sedechias	4 Reg. XXIV. 18.	2 Chron. XXXVI. 11.	11

Summa annorum 430. menses 6.

Hi *Reges Iudae* vsque ad captam a Nabuchodonosore Hierosolymam Anno ante Christum natum circiter 588. Reges vero *Israelis* ⁴³ siue decem tribuum a Ieroboamo vsque ad captam a Salmanasare Samariam anno Ezekiae Regis Iudae Sexto, ante Christum natum 721. ita computantur:

1. Ieroboam I.	3 Reg. XIV. 20.	regnauit annos	22
2. Nadab	3 Reg. XV. 25.		2
3. Baafa	3 Reg. XV. 33.		24
4. Ela	3 Reg. XVI. 8.		2
5. Zamri	3 Reg. XVI. 15.	Dies	7
6. Amri	3 Reg. XVI. 23.		12
7. Achab	3 Reg. XVI. 29.		22
8. Ochozias	3 Reg. XXII. 52.		2
9. Ioram	4 Reg. III. 1.		12
10. Iehu	4 Reg. X. 36.		28
11. Ioachaz	4 Reg. XIII. 1.		17
12. Ioas	4 Reg. XIII. 10.		16
13. Ieroboam II.	4 Reg. XIV. 23.		41

Ieroboam III. cognomento Iesoz, vt obseruat Ioan. Boiuinius Tom. 5. Memoriarum Academiae Inscriptionum Parisiensis p. 446. ff. qui etiam de regno Ioasi et Amasiae videndus p. 465. ff.

14. Za-

⁴³ Synchronismum vtrorumque vide apud Melchiorum Leydeckerum de Republica Hebraeorum T. 2. p. 231. Ricciolum pag. 272. et 274. seq. Chronologiae Reformatae. Matth. Petidierum Diss. in S. Scripturam, p. 323. seq.

14. Zacharias	4 Reg. XV. 8.	regnauit menses 6
15. Sellum	4 Reg. XV. 13.	menfem 1
16. Manahem	4 Reg. XV. 17.	annos 10
17. Phaceia	4 Reg. XV. 23.	2
18. Phacee	4 Reg. XV. 27.	20
19. Hofea	4 Reg. XVII. 1.	9

Summa anni 241. menses 7. dies 7.

Post annos feptuaginta *captiuitatis* quae foluta eft Anno ante natum Chriftum 536. per edictum Cyri Perfarum Regis de templo reaedificando, Iudaei non amplius paruerunt Chaldaeis, fed fub Regibus Perfarum quadam libertatis umbra vfi funt vsque ad Alexandrum M. qui euerfo Perfarum imperio Iudaeos etiam fibi fubiecit, atque fi Iofepho ⁴⁴ fides, Hierofolymam quoque intrauit, ac falutauit ibi Pontificem Maximum Iadduam, occupauitque Samariam ⁴⁵ quum Andromachum praefectum ciues interfeciffent. Post Alexandrum Hierofolyma iterum capta a Ptolemaeo Lagi, et Iudaeorum populus modo Ptolemaeis modo Antiochis paruit; donec fub Antiocho Epiphane Syriae rege iugum ob grauiffimas perfequutiones intolerabile excutere coepit Marathias Pontifex Max. anno ante natum Chriftum 166. Inde fucceffio *Maccabaeorum*, ita concipienda:

Matathias	ante Chriftum. 166.	Eufeb. 1851
Iudas Maccabaeus Matathiae F.	165.	num. 1852
Jonathan Apphus, Iudae frater	157.	1860
Simon frater alter Iudae	143.	1874
Iohannes Hyrcanus, frater tertius	135.	1882
Ariftobulus Hyrcani F. primus Rex. falutatus	104.	1913
Alexander Iannaeus Ariftobuli F.	103.	1914
Alexandri vxor Salome, Regina	77.	1940
Hyrcanus Alexandri F.	67.	1950
Ariftobulus Hyrcani frater, fub quo capta a Pompeio Hierofolyma et Romanis fubiefta, A. ante Chriftum nat.	63.	1954
		Hyr-

⁴⁴ Iofephus libro 9. c. vlt. Antiquitat. Mentio etiam in Ioma f. 69. 1. in Vaikra Rabba feft. 13. vt Cofinam Indopleufitem XII. p. 344. et alios iuniores Chriftianos praeteream. In dubium tamen illam narrationem vocat Antonius van Dale libro de Ariftea pag. 75. feq.

⁴⁵ Syncellus p. 261.

Hyrceanus iterum	ante natum Christ. 63.	Euseb. 1954
Antigonus Aristobuli F.		40. num. 1977
securi percussus ab M. Antonino triumuiro		37. 1980

Sequitur *Herodiadarum* successio:

Herodes Magnus, Antipatri Afcalonitæ, qui sub Hyrcano administratio-
nem rerum habuerat, Filius, rex Iudæe a Senatu Rom dictus

anno ante Christum natum 39

Archelaus Herodis F. ab Augusto Rex constitutus anno Christi I

Herodes Agrippa, Herodis M. ex Aristobulo filio Nepos, ὁ σκωληκίβρω-
τῶν, a Caligula et a Claudio rex esse iussus, totius Tetrarchiæ Philippi
patruï et tetrarchiæ Lyfaniæ

37

Agrippa iunior regnavit annos 56, ab A. C. 44

Hierosolyma capta a Tito die octava mensis Gorpiaei, siue Augusto mense,
anno secundo Flauii Vespasiani,

70

Templum exustum anno vrbs sanctæ conditæ 2177. die decima Loi,
siue Iulio mense, die eadem qua ante annos 316. templum prius vastauerat
Nabuchodonosor Babyloniorum Rex, anno ab vrbe Hierosolyma condita
1461. Vide Iosephum VII. 26. et 42. de bello Iudaico, qui a rege Dauide
ad primum excidium computat annos 464. et tres menses; ad excidium po-
sterius annos 1179.

Aeram Chaldaicam incipere aiunt Anno 1993. ante captam ab Alexan-
dro Babylonem, testemque huius rei laudant ⁴⁶ Callisthenem. Sed nescio
an id firmiter colligere liceat ex hoc loco Simplicii ad I. 2. de caelo p. 123.
Ὡς Ἀριστοτέλης ἐν περὶ τῶν αἰθέρων ἐπιπέδων δεῖ μᾶλλον τοῖς ὑψέροις ὡς μᾶλ-
λον σάξεται τὰ φαινόμενα, ἐκείνων μῆτε τελείως σωζόντων, μῆτε τοσαῦτα
φαινόμενα εἰδόντων, διὰ τὸ μήπω τὰς ὑπὸ Καλλιθένης ἐκ Βαβυλῶν
πεμφθεῖσας ὠρατηρήσεις ἀφικέσθαι εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔτι Ἀριστοτέλης τῆτο
ἐπισκῶφαντῶν αὐτῶν, ἀστράς διαγρεῖται ὁ Περφύρα χιλίων ἐτῶν εἶναι καὶ
ἐνεακοσίων τριῶν, μέχρι τῶν χρόνων Ἀλεξάνδρου σωζόμενας, μὴ δὲ δυνα-
μένων δεῖξαι δι' ὑποθέσεων τὰ πιεσόμενα. Horum enim verborum sensus
est, circa observationes Astronomicas fidem potius habendam esse Astrologis
minus vetustis, quam antiquissimis illis, qui non tam diligenter phaenomena
anno-

⁴⁶ G. Ioan. Vossius Isagoge Chronologica p. 54. *Antiquitatem regni Babylonicæ etiam
ex Simplicio scimus, qui commentario in Aristotelis lib. de caelo refert, quomodo quum
Alexander M. Babylona cepisset, Aristoteles ex consobriño et discipulo suo Callisthene, qui
Alexandrum comitabatur, quæserit per litteras, quamdiu durasset imperium Babylonicum:
illum autem Aristoteli rescripsisse, ex sententia sapientum Chaldaeorum urbem eam occupa-
tam esse anno aeræ Chaldaicæ 1993.*

annotarunt, aut obseruationes eorum scripto seruatas habuerunt, demonstrationibus potuerunt iis quae afferunt fidem facere, inprimis antequam Callisthenes Babylone in Graeciam misisset obseruationes annorum 1993. quas ad aetatem vsque Alexandri seruatas reperit.

Vt praecipuas tamen quasdam temporum notationes hoc loco adiungam:

Ab initio Nini ad Sardanapalum ab Arbace de- uictum, sunt anni, vt notat e Ctesia Diodorus Siculus,	1360	ante Christum ab An. 2236 ad 876
Ab Arbace ad Astyagem vltimum <i>Medorum</i> Re- gem, anni	322	883 — 561
Aera Iphiti siue Olympiadum		776
Aera Urbis Romae conditae Catoniana		755 ⁴⁷
— — — — Varroniana		753
Aera Nabonassari Babyloniorum Regis qui a Me- dis defecit		747
Aera Nabopalassari, qui pater Nabuchodono- foris fuit		625
A Cyro primo Rege <i>Perfarum</i> ad 48 mortem Darii Codomanni quem vicit Alex. Magnus	231	ab An. 561 — 330
Regnum Macedonum a Philippo Aridaeo ad Per- seum victum a Paulo Aemilio	271	324 — 153
Regnum Aegyptium a Ptolemaeo Lagi ad Cleo- patram	293	321 — 28
Regnum Parthorum ab Arsace ad Artabanum IV. victum ab Artaxare	476	ab A. 250 ante, ad 226 post N. C.
Regnum Syriae, ab Seleuco I. Nicanore ad Antio- chum Pii F. a Pompeio M. Syria priuatum	249	ab A. ante N. C. 312 — 63
Aera Seleucidarum, Aera contractuum, Aera Dilkarnaim, Anni Grae- corum secundum quos computant scriptores Maccabaicorum, incip. ab An.		ante C. N. 312
Aera Iuliana siue Antiochena prior, initium Iulii Caesaris dictaturae,		45
Aera Hispanica ab anno Iuliano VIII.		38
Aera Antiochena posterior, eadem quae aera pugnae Aetiacae, qua Au- gustus Antonium devicit, atque Aera Alexandrina a capta ab Augusto Alexandria		

30
MIL-

⁴⁷ Alias sententias vide in Actis Eruditor. 1718. p. 397.

⁴⁸ Darius cum Alexandro iam conficturus apud Curtium IV. 14. 20. *Forstas ita
Dii fata ordinauerunt, vt Perfarum imperium quod secundo cursu per ducentos triginta
annos ad summum fastigium enexerant, magno motu concuterent magis quam adfligerent.*

MILLENARIVS QVINTVS praeter Romani Imperii et tot sub eo gentium fata, inprimis considerandam offert Christi vitam et Euangelii praedicationem ab Apostolis propagatam per totum terrarum orbem, Christianaeque Religionis incrementa, et Ecclesiae dilatationem, quae inter tot grauissimas persecutiones annos circiter trecentos sub Imperatoribus Romanis Ethnicis mirum in modum creuit: donec primus *Constantinus* Magnus ab A. C. 312. non dubitauit Christianismum publice profiteri, nomineque Christi labara sua et insignia ac numos consecrare. Obiit Nicomediae A. C. 337.

Reip. Iudaicae excidium	A. C. 70
Aera agonis primi Capitolini, a Domitiano celebrati	86
Perfarum regnum ab Artaxare restauratum	226
Aera Diocletiani, Aegyptiaca, Martyrum Gratiae	284
Aera Constantini M. Imperatoris in Britannia salutati	306
Aera siue periodus quindecennalis <i>Indictionum</i> ab 49 octauo Cal. Octobr.	312
<i>Concilium</i> I. Oecumenicum <i>Nicaenum</i> in quo desinit Chronicon Eusebii	325
<i>Constantinopolis</i> a Constantino M. instaurata et dedicata	330
Imperium diuisum inter Constantinum fil. Constantium et Constantem	337
Inter Valentinianum et Valentem	364
Inter Valentinianum iuniorem et Gratianum	365
Constantini M. diuisio Imperii in Orientale et Occidentale, qua Theodosius Magnus filiis Arcadio <i>Orientem</i> et CPolin	384
Romam Honorio et <i>Occidentem</i> tribuit	393
Francorum regnum in Gallia coepit	418
Sub idem tempus pleraeque Occidentalis Imperii prouinciae et regna a Vandalis, Hunnis, Gothis aliisque barbaris populis inuadi coepta.	
<i>Imperium Occidentale</i> extinctum, deiecto Romulo Augustulo	476
Per Odoacrum Tunilingorum Regem	
Saeculo sexto Longobardi infestarunt Pannoniam, Dalmatiam, Illyricum ac denique Italiam	
Exarchi Rauennae fuerunt per annos 383. ab A. C. 369. ad	752
Aera Arabum siue Hegirae Muhamedicae	622
Aera Persica siue Iezdagirdis vltimi Perfarum Regis siue inchoati Saracenorum in Persia Imperii	632
Saracenorum regnum in Hispania coepit	714
Regnum Longobardicum in Italia a Carolo M. extinctum	774
	Im-

49 Graeci Imperatores deinde auspiciati sunt Indictiones numerare a Calendis Septembribus, Pontifices a Calendis Ianuarii. Vide Bandurium ad Antiquitates CPol. p. 473. seq. et Combesium ad Amphilochium p. 262.

Imperium Occidentale ab eodem Carolo M. instauratum. A. C. 801
Christiana religio per Germaniam et septentrionales regiones propa-
pagata saeculo nono.

MILLENARIVS SEXTVS, cuius et ipsi particula sumus, quo propiora nobis tempora complectitur, eo breuius illo defungi poterimus, nihil quicquam eius hoc loco annotaturi quam *Imperii Orientalis* excidium A. C. 1453. et iucundissimam quae in saeculi XVI. initia incidit Epocham restauratae lucis Euangelii atque bonarum literarum.

XI. Quum Chronologia vniuersalis compactum quoddam ex innumeris obseruationibus et particularibus Historiis corpus sit, vtilem huic perficiendo operam praestant ii, qui in celebriorum regnorum vel Rerumpub. rebus singillatim digerendis defudant. Nullam autem lucidiorem faciem praeferre cognitioni illarum possunt, quam si Regum, Principum, Archontum, Consulum, Magistratum, Patriarcharum, Episcoporum aetatem et tempora recte digerere studeant. Sic Atticae v. g. Historiae insignem plane lucem affert series Chronologica Archontum, 5° ad quorum tempora Graeci scriptores (ita vt ad annos Consulum Romanorum Latini) referre omnia solent, a Io. Meurfio libro de Archontibus, et *Eduardo Corsino* in fastis atticis, quorum T. I. Florent. 1744. 4. II. ib. 1747. III. ib. 1751. 4. prodiit, illustrata, exhibitaeque ab Humfredo Prideaux ad Marmora Oxon. Tom. 2. pag. 82. et Henrico Dodwello opere praestantissimo de Cyclis pag. 713. seq. Sed non minus vtilem operam praestitit idem Dodwellus quando pag. 737. eosdem Archontes ordine Alphabetico cum adposita temporis nota descriptos exhibet, vt quando in veterum monumentis aliquid hoc vel illo Archonte contigisse legitur, ope huius indicis statim de tempore, quo Archon ille praefuit, constet. Illum indicem, quum in veteri Attica Historia vtilissimus sit, Dodwelli vero opus in paucorum apud nos manibus versetur, hoc loco integrum, additis Corsini emendationibus, adiungere volumus.

Regum Atticorum a Cecrope, *Archontumque* series *Alphabetico* ordine dis-
posita, cum *annis*, quibus honorem quisque iniuit, *Periodi*, ante *annuos*
Archontas, *Iulianae*; postea vero ipsarum *Olympiadum*.

Nn 2

Periodi

5° Atheniensem exemplo aliae etiam vrbes et Respublicae Archontibus vsi sunt, et sub eorum potestate ac nomine monetam signarunt, non modo Atheniensem coloniae, sed etiam quibus placuit Atheniensem leges sequi, sicut de vrbibus in Bithynia ab Hadriano instauratis, aut conditis obseruat Anselmus Bandurius T. I. Numismatum Imperatorum p. 9.

Periodi Iulianae numerus prior, Chronici Marmorei Arundeliani, Corf. Corfini facti Attici, posterior Dodwelli.

A.

- Abion, (Corf. Bion) $80\frac{3}{4}$.
 Acastus, 3646. M. Oxon. 3365. Dodwello.
 Acestorides, $69\frac{1}{2}$. I. P. $76\frac{3}{4}$. Dodwello.
 $\frac{68}{9}\frac{4}{1}$. $76\frac{2}{3}$. Corf.
 Adimantus, $75\frac{3}{4}$.
 Adrianus Imper. 222. 4.
 Aegeus, 3406. M. Ox. 3432. Dodwello.
 Aesimedes, 9. I. (2. Corf.) Iul. P. 3971.
 Agamestor, 3985. M. Ox. 3961. Dodw.
 Agathocles, 183. 2. 105. 4.
 Agyrrhus, ante Andocidem, incert.
 Alcaeus, 1. qui a Dodwello *Athenaeus* putatur, quum in marmore postremae solum existent de nomine syllabae *αἰός πρῶτος*, ex Corfini mente rebus praefuit publicis $\frac{60}{1}\frac{4}{1}$.
 Alcaeus, 11. 89. 3. Corf. $89\frac{2}{3}$.
 Alcibrades, incert. Pollux.
 Alcisthenes, 102. 1.
 Alcmaeon, 3958. M. Ox. 3959. Dodwello.
 Alexias, 93. 4. Corf. $93\frac{3}{4}$.
 Aminias, 89. 2. 87. 4.
 Amphictyon, 3191. 3217. Dodwello.
Anarchia, Olympiad. 94. 1. 215. 3. Corf. $\frac{23}{4}\frac{4}{1}$.
 Anaxierates, 125. 2. 118. 2.
 Anchises, $73\frac{1}{2}$. Corf. $\frac{72}{3}\frac{4}{1}$.
 Anicetus, 112. 1.
 Anticles, 113. 3. 4.
 Antidotus, $82\frac{2}{3}$. Corf. $82\frac{1}{2}$.
 Antigones, 93. 2. Corf. $93\frac{1}{2}$.
 Antilochides, $86\frac{2}{3}$. Corf. $86\frac{1}{2}$.
 Antipater, 97. 4. 206. 1. Corf. $97\frac{3}{4}$.
 Antiphates, 120. 4.
 Antiphon, 90. 3. Corf. $90\frac{2}{3}$.
 Antitheus, 160. 1. Meurf. Rectius 158. 3. vid.
 Aphepshion, $74\frac{3}{4}$. Corf. $77\frac{3}{4}$.
 Aphidas, 3556. Marm. Ox. 3578. Dodwello.
 Apollodorus, 87. 3. (Corf. $87\frac{2}{3}$.) 107. 3. 114. 4. 115. 2.
 Apollonius, incertus. Vnus e Sophistis *Philostrati*.
 Apfander, 19. 1. (Corf. 19. 2.) Iul. Per. 4011.
 Apsephion, 74. 3. $77\frac{3}{4}$.
 Apseudes, 86. 4. Corf. $86\frac{2}{3}$.
 Arcestratides, $\frac{50}{1}\frac{4}{1}$. Corf. $50\frac{3}{4}$.
 Archias, 90. 2. (Corf. $90\frac{1}{2}$.) 108. 3.
 Archidas, 108. 3.
 Archidemides, Olympiad. $79\frac{1}{2}$. Corf. $\frac{78}{9}\frac{4}{1}$.
 Archimedes, 29. 1. male Pausanias pro $79\frac{1}{2}$. Vid. *Meurfus* Arch. Attic. l. 11. c. 15. Sed rectius forte iam adductus Archidemides.
 Archippus, 3679. M. Oxon. (3701. Dodw.) 114. 4. 115. 1. 3.
 Areus, Grut. Inscript. pag. 105. 9. incert. sub Augusto aliquo.
 Arimnestus, qui et Aristomnestus 91. 1. Corf. $\frac{90}{1}\frac{4}{1}$.
 Ariphron, 3837. M. Oxon. 3869. Dodwello.
 Aristaechnus, incert. Grut. Inscript. p. 405. 1. sub Romanis.

Aristaeus, Aristot. Meteor. I. I. cap. 6.
 forte 101. 4.
 Aristides, $\frac{72}{3}$ $\frac{4}{1}$. Corf. 72 $\frac{3}{4}$.
 Aristion, 89. 4. Corf. 89 $\frac{3}{4}$.
 Aristocles, 43. 4. Corf. 43 $\frac{3}{4}$.
 Aristocrates, 95. 2. Corf. 95 $\frac{1}{2}$.
 Aristodemus, 107. I.
 Aristomenes, 52 $\frac{3}{4}$. Corf. 52 $\frac{2}{3}$.
 Aristomnestus, 91. I. Corf. $\frac{90}{1}$ $\frac{4}{1}$.
 Ariston, 81 $\frac{3}{4}$. (Corf. 81 $\frac{2}{3}$.) 89. 4.
 Aristophanes, 112. 2.
 Aristophon, 112. 3.
 Aristophylus, qui et Astyphilus 90. I.
 Corf. $\frac{89}{0}$ $\frac{4}{1}$.
 Archenides post Zenonem Citieum in-
 cert. Laert.
 Asteus, 101. 4.
 Astyphilus, qui et Aristophylus, 90. I.
 Corf. $\frac{89}{0}$ $\frac{4}{1}$.
 Athenaeus, ⁵¹ 61. I.
 Attalus, Cl. incert. Grut. p. 79. 6. 317. 3.
 sub *Romanis*.
 Aurelius Anchareus, circa temp. *Seue-*
ri. Inscr. *Sponii* misc. p. 369.
 Autothenes, 28. I. Corf. 28 $\frac{4}{1}$.

B.

Bassus Palleneus, Corf. circa Olymp.
 227.
 Bentidius Sota, circa temp. *Seueri*. Inscr.
Spon. misc. p. 369.
 Bion, 80 $\frac{3}{4}$. 86 $\frac{2}{3}$. Dodwello 80 $\frac{2}{3}$. Corf.

C.

Caerimus, 118. I. male.

Caius Iulius Casius Stiriensis, incert.
Spon. in Popul. Attic. Art. 4.
 Calamio, post Olymp. 104. I. sub quo
 victi Athenienses ad *ἐννέα ὁδοῦς* sub
 duce Timotheo. Incert. e Schgl.
 MS. in Aeschinem.
 Calleas, male Callias IV. 100 $\frac{3}{4}$.
 Calliades, $\frac{74}{7}$ $\frac{4}{1}$.
 Callias male, $\frac{74}{7}$ $\frac{4}{1}$. 81 $\frac{1}{2}$. Corf. $\frac{80}{1}$ $\frac{4}{1}$.
Πρότερος. Mar. Ox. (Ergo priori
 anno Calliades) II. 92. I. Corf. II.
 $\frac{91}{2}$ $\frac{4}{1}$. III. 93. 3. Corf. III. 93 $\frac{2}{3}$. IV.
 100. 4. Corf. IV. 100 $\frac{3}{4}$.
 Callidemides, 105. I.
 Callimachus, 83 $\frac{3}{4}$. 107. 4. Corf. 83 $\frac{2}{3}$.
 Callimedes, 105. I.
 Callistratus, 106. 2.
 Cebris, incert. ante Philochorum. He-
 fych. *Ἀγέλαϊος*.
 Cecrops, I. 3132. M. Oxon. 3158.
 Dodwello.
 Cecrops, II. 3341. M. Oxon. 3367.
 Dodwello.
 Cephisodorus, 103. 3. 104. 2.
 Cephisodotus, 105. 3.
 Cephison, 112. I.
 Cephisophon, 112. 4.
 Chabrias, 91. 2. Corf. 91 $\frac{1}{2}$.
 Chaerephanes, 82 $\frac{1}{2}$. Corf. $\frac{81}{2}$ $\frac{4}{1}$.
 Chaerondas, 110. 3.
 Chaeronidas, 110. 3.
 Chares, 77 $\frac{1}{2}$. Corf. $\frac{76}{7}$ $\frac{4}{1}$. 86 $\frac{3}{4}$. Corf.
 86 $\frac{2}{3}$.
 Chariander, Olymp. 101. I.
 Chariclides, 104. 2.

⁵¹ Coniectura sola ita vocatur a Dodwello, quum postrema solum et ambiguae nomi-
 nis partes *αἰὼς πρότερος* in marmore super sint. A Lydiato et Pridcauxio vero *Alcaeus* vo-
 catur, et iuxta Corinum praefuit Reip. Olymp. $\frac{60}{1}$ $\frac{4}{1}$.

- Charinus, 118. 1.
 Charondas, 110. 3.
 Charops, 3960. M. Ox. 3961. Dodwello. 3962. Corf.
 Chion, 103. 4.
 Chremes, 113. 2. 3.
 Claudius Attalus, v. Attalus.
 Clearchus, qui et Cleocritus 91. 4. Corf. 91 $\frac{3}{4}$.
 Cleocritus, qui et Leocritus vocatur, 91. 4. 91 $\frac{3}{4}$. Corf.
 Clidicus, 3980. M. Oxon. 3981. Dodwello.
 Clisthenes, 67 $\frac{3}{4}$.
 Codrus, 3603. M. Oxon. 3624. Dodwello.
 Comias, $\frac{5}{7}$ $\frac{4}{1}$.
 Conon, 79 $\frac{2}{3}$. 79 $\frac{2}{3}$. Corf. 208. 4.
 Coroebus, 118. 3.
 Corybus, 118. 3.
 Cranaus, 3182. M. Oxon. 3208. Dodwello.
 Creon, Per. Iul. 4031. Olymp. 24. 1. 2.
 Critias prior, 44. 1. 46 $\frac{4}{7}$.
 Ctesicles, 111. 3.
 Ctesicles antiquior, *Lyf. inc.*
- D.
- Damafias *πρότερος*, 35. 1. 2. Dionyf. Hal. 35 $\frac{1}{2}$. Corf.
 — — II. 49 $\frac{2}{3}$. fed 48 $\frac{4}{7}$. Schol. Pindari Argumento *Pyth.* qui et 48 $\frac{3}{7}$.
 Damafis, 48 $\frac{4}{7}$. Schol. Pind. Arg. *Pyth.*
 Demetrius Phalereus, 117. 4.
 Democles, 125. 3.
 Democles, 116. 1.
 Demogenes, 115. 4.
- Demonicus, Demofthen. pro corona. Non, vt videtur, Eponymus.
 Demophilus, 99. 4. 99 $\frac{3}{4}$.
 Demophon, 3507. M. Oxon. 3533. Dodwello.
 Demofthenes, 116. 1.
 Demoftratus, 96. 4. 96 $\frac{3}{4}$. Corf. 97. 3. 97 $\frac{2}{3}$. Corf. 211. 1.
 Demoftratus Marathonius, incert. Spon. in Pop. Atticis Artic. 42.
 Demotion, 77 $\frac{3}{4}$. 77 $\frac{2}{3}$. Corf.
 Dexitheus, 98. 4. 98 $\frac{3}{4}$. Corf.
 Dimylus, Laert. male 93. 4.
 Dinophilus, 207. 1.
 Diocles, 92. 4. 92 $\frac{3}{4}$. Corf. 114. 3.
 Diognetus, 3793. M. Oxon. (3822. Dodw.) 72 $\frac{1}{2}$. $\frac{7}{2}$ $\frac{4}{1}$. Corf. 129. 1. Incert. Reinef. Claff. I. 206. Sed *Smyrnaeus* forte, non *Athenienfes*.
 Dionyfius, post Lycifcum. Infert. Grut. p. 319. 2. sub *Romanis*.
 Dionyfodorus, 208. 1.
 Diophantus, 96. 2. 96 $\frac{1}{2}$. Corf.
 Diotimus, 88. 1. $\frac{8}{8}$ $\frac{4}{1}$. Corf. 106. 3.
 Diotrephes, 99. 1. $\frac{9}{9}$ $\frac{4}{1}$. Corf.
 Diphilus, 84 $\frac{3}{4}$. 84 $\frac{2}{3}$. Corf. 121. 4.
 Draco, 39. 1. $\frac{3}{9}$ $\frac{4}{1}$. Corf.
 Dromocles, 76 $\frac{2}{3}$. 76 $\frac{1}{2}$. Corf.
 Dropides, $\frac{4}{7}$ $\frac{4}{1}$. 46 $\frac{3}{4}$. Corf.
 Dropilus, 33. 4. 34 $\frac{4}{7}$. Corf.
 Dylcinctus, 102. 3.
- E.
- Elpines, 106. 1.
 Elpinices, 106. 1.
 Epænetus, quem ex Fallis eiecit Corfinus, Meurfio autem Olymp. 36. 1. 94. 4. Sed posterior hic rectius *Exæneti*

- veti* annus est. Olympiad. 36. 1.
 94. 4.
 Epaminon, 87. 4. $87\frac{3}{4}$. Corf. pro $\epsilon\pi'$
Αμυνία. Nec enim nomen *Aminon*.
 Epaminondas, 87. 4. $87\frac{3}{4}$. Corf. Do-
 ric. non Atticum. Pro $\epsilon\pi'$ *Αμυνία*.
 Epiginus, $85\frac{2}{3}$.
 Erechtheus, 3291. Marm. Ox. 3317.
 Dodwello.
 Erichthonius, 3201. Marm. Ox. 3227.
 Dodwello.
 Eryxias, 21. 3. $21\frac{3}{4}$. Corf. Iul. Per.
 4021.
 Erxclides, $58\frac{1}{2}$. $\frac{57}{3}$ $\frac{4}{1}$. Corf.
 Euaenetus, 111. 2.
 Euander, 99. 3. $99\frac{2}{3}$ Corf.
 Eubulides, 96. 3. $96\frac{2}{3}$. Corf.
 Eubulus, 108. 4.
 Eucarus, qui etiam Eutemus $\frac{22}{9}$ $\frac{4}{1}$.
 Corf.
 Eucharistus, 105. 2.
 Euclées, 88. 2. $88\frac{1}{2}$. Corf. Aristoteli,
 Olympiod. Alex. Aphrodisaeo, et
 Schol. MS. in Aeschin. $\omega\epsilon\iota$ Παρρα-
πρεσβ.
 Euclides, 88. 2. $88\frac{1}{2}$. Corf. 94. 2.
 $94\frac{1}{2}$ Corf.
 Eucrates, $47\frac{1}{2}$. $\frac{46}{4}$ $\frac{4}{1}$. Corf.
 Euctemon, 93. 1. $\frac{92}{3}$ $\frac{4}{1}$. Corf. 120. 2.
 Eudemus, 106. 4.
 Eudorus, 108. 4.
 Euippus, $\frac{79}{80}$ $\frac{4}{1}$. $79\frac{3}{4}$. Corf.
 Euphemus, 90. 4. $90\frac{3}{4}$. Corf.
 Euthippus, $\frac{79}{80}$ $\frac{4}{1}$. $79\frac{3}{4}$ Corf.
 Euthycles, *Demosthen.* pro Coron. Sed
 non Eponymus. Incert.
 Euthycrates, 113. 1. si Auctorem ha-
 buerit cur illum ita appellaret *Scali-*
ger.
- Euthycritus, 113. 1. An ille? *Reinesf.*
 Class. v. 36. Sic putat ipse.
 Euthydemus, $65\frac{1}{2}$. $\frac{55}{6}$ $\frac{4}{1}$. Corf. $82\frac{3}{4}$.
 $82\frac{2}{3}$. Corf. 87. 2. $87\frac{1}{2}$ Corf. 88. 3.
 $88\frac{2}{3}$. Corf. 106. 4. si Auctor fuerit
 Scaliger.
 Eutymenes, $\frac{85}{80}$ $\frac{4}{1}$. $85\frac{3}{4}$. Corf.
 Euxenippus, 118. 4.
 Exaenetus, qui etiam Xenaeterus, 94. 4.
 $94\frac{3}{4}$. Corf. 94. 4.
- G.
- Gallienus Imp. 260. 1.
 Glaucides, $85\frac{2}{3}$. $85\frac{1}{2}$. Corf.
 Glaucippus, 92. 3. $92\frac{2}{3}$. Corf.
 Gorgias, 125. 1.
- H.
- Hadrianus Imp. 222. 4.
 Hegemachus, 120. 1.
 Hegemon, 113. 2.
 Hegesias, 114. 1.
 Hegestratus, $55\frac{1}{2}$.
 Heniochides, 41. 2. $41\frac{1}{2}$. Corf.
 Heraclides, $61\frac{3}{4}$. si habuit Auctorem
Scaliger.
 Cl. Heraclides Melitensis, incert. Spon.
 in Pop. Attic. Art. 106.
 Heraclitus, 162. 1.
 Hercules, qui in Vatic. Dionys. Hali-
 carn. Codice, et in Diod. Siculo apud
 Valesium *Thericles* appellatur, re-
 ctius vero *Heraclides*, $61\frac{3}{4}$.
 P. Herenius Dexippus, 260.
 Herodes, 180. 1.
 Heropythes, *Demosthen.* pro Coron.
 Non Eponymus.
 Hieromnemon, 117. 3.

Hipparchus, $71\frac{1}{2}$. $\frac{70}{11}$ $\frac{4}{1}$. Corf.
 Hippoclidés, $53\frac{3}{4}$. $53\frac{2}{3}$. Corf.
 Hippodamus, 101. 2.
 Hippomenes, 14. 1. 14. 2. Corf. Iul.
 Per. 3991.
 Hybrilides, $72\frac{2}{3}$. $72\frac{1}{2}$. Corf.

I.

Iason, Olympiad. 163. 4.
 Isagoras, in Marm. Oxon. Lyfagoras,
 $68\frac{1}{2}$. $\frac{67}{8}$ $\frac{4}{1}$. Corf.
 Isarchus, 89. 1. $\frac{88}{9}$ $\frac{4}{1}$. Corf.
 Ithycles, 95. 3. $95\frac{2}{3}$. Corf.

L.

Laches, 95. 1. $\frac{94}{9}$ $\frac{4}{1}$. Corf.
 Lacratides, $73\frac{2}{3}$. $73\frac{1}{2}$. Corf.
 Leocrates, 16. 3. 16. 4. Corf. Iul. Per.
 4001.
 Leocritus, (rectius Cleocritus) 91. 4.
 $91\frac{3}{4}$. Corf.
 Leostratus, 27. 2. $27\frac{1}{2}$. Corf. $74\frac{1}{2}$. $7\frac{3}{4}$ $\frac{4}{1}$.
 Corf. 119. 2.
 Leucius, f. Lucius, incert. Murator.
 T. II. p. 629.
 Lycifcus. 109. 1. incert. *Grut.* p. 319.
 2. ante Dionysium. Sub *Romanis*.
 Lycostratus, 102. 4.
 Lyfagoras, (rectius forte Isagoras) $68\frac{1}{2}$.
 $\frac{67}{8}$ $\frac{4}{1}$. Corf.
 Lyfanius, $78\frac{3}{4}$. $78\frac{2}{3}$. Corf. $84\frac{2}{3}$. $84\frac{1}{2}$.
 Corf.
 Lyfiades, 95. 4. $95\frac{3}{4}$. Corf.
 Lyfius, 20. 3. $24\frac{2}{3}$. Corf.
 Lyficrates, $\frac{81}{8}$ $\frac{4}{1}$. $81\frac{3}{4}$. Corf.
 Lyfimachides, $\frac{83}{8}$ $\frac{4}{1}$. $83\frac{3}{4}$. Corf. 110. 2.
 Lyfimachus, $86\frac{1}{2}$. $\frac{85}{6}$ $\frac{4}{1}$. Corf.

Lyfistratus, $78\frac{2}{3}$. $78\frac{1}{2}$. Corf. 102. 4.
 Lyfitheus, $\frac{78}{9}$ $\frac{4}{1}$. $78\frac{3}{4}$. Corf.

M.

Macrinus, 223. 4.
 Medon, 3624. Marm. Oxon. 3645.
 Dodwello.
 Megacles, 3765. M. Ox. 3792. Dod-
 wello, 45. 1. Period. Iul. 4102.
 Ol. $42\frac{4}{1}$. Corf.
 Melanthus, 3566. Marm. Oxon. 3587.
 Dodwello.
 Menander, (rectius, Euander) 99. 3.
 $99\frac{2}{3}$. Corf.
 Menestheus, 3484. M. Oxon. 3510.
 Dodwello.
 Menon. $\frac{76}{7}$ $\frac{4}{1}$. $76\frac{3}{4}$. Corf.
 Metrodorus, incert. Spon. in Popul.
 Attic. Art. 101. et ex Corfini con-
 iectura, Olymp. 199.
 Micion, aut Micio, qui etiam Mycon,
 94. 3. $94\frac{2}{3}$. Corf.
 Miltiades, 29. 1. $\frac{28}{9}$ $\frac{4}{1}$. Corf. 30. 2. $30\frac{1}{2}$.
 Corf. $64\frac{1}{2}$. $\frac{63}{4}$ $\frac{4}{1}$. $73\frac{2}{3}$. Corf.
 Miltiades, 29. 1. 30. 2. $64\frac{1}{2}$.
 Mnesidemus, 120. 3.
 Mnesiphilus, incert. Demosthen. pro
 Coron. Non Eponymus.
 Mnesitheus, qui Diodoro Mnesithides,
 $\frac{80}{8}$ $\frac{4}{1}$. $80\frac{3}{4}$. Corf.
 Mnesithides, incert. Demosthen. pro
 Coron. Non Eponymus.
 Molon, 104. 3.
 Morychides, qui etiam Myrichides,
 $85\frac{1}{2}$. $\frac{84}{7}$ $\frac{4}{1}$. Corf.
 Myrus, $70\frac{1}{2}$. $\frac{69}{8}$ $\frac{4}{1}$. Corf.
 Mystichides, 98. 3. $98\frac{2}{3}$. Corf.

N.

- Naufias, incert. *Reinesf.* Cl. 1. 135. et
Selden. de Synedr. L. 2. cap. 3. § 3.
pag. 56.
Nauticles, incert. *Demosth.* pro Coron.
Non Eponym.
Naufigenes, 103. 1.
Naufimachus, $86\frac{1}{2}$. $\frac{85}{8}$. $\frac{4}{1}$ Corf.
Naufinicus, 100. 3. $100\frac{2}{3}$. Corf.
Neaechmus, 115. 1.
Neocles, incert. *Demosth.* pro Coron.
Non Eponymus.
Niceratus, 112. 1.
Nicetes, 112. 1.
Nicias, 121. 1. 106. 1. Item Nicias
antiquior. *incert.* Plutarch. Nic.
Nicios Athmoneus, 187. 4. Corf.
Nicoles, 119. 3.
Nicrocrates, 111. 4.
Nicodemus, $74\frac{2}{3}$. 104. 4.
Nicodorus, 116. 3.
Nicomachus, 109. 4.
Nicon, Olympiad. 100. 2. $100\frac{1}{2}$. Corf.
Nicothemus, 104. 4.
Nicostratus, 111. 4. 121. 2.
Nicoteles, 97. 2. $97\frac{1}{2}$. Corf.

O.

- Olympiodorus, 121. 3.
Oxyntes, 3542. Marmor. Oxon. 3566.
Dodwello.

P.

- Palleneus, incert. Spon. in Itinerar.
T. 3. p. 45.
Pandion I. 3251. Marm. Oxon. 3277.
Dodwello.

- Pandion II. 3381. M. Ox. 3407. not.
Dodwello.
Pedieus, $\frac{82}{8}$. $\frac{4}{1}$. $82\frac{3}{4}$. Corf.
Phaedon, $\frac{73}{4}$. $\frac{4}{1}$. $76\frac{1}{2}$. $\frac{75}{8}$. $\frac{4}{1}$. Corf. $\frac{77}{8}$. $\frac{4}{1}$.
 $77\frac{3}{4}$ Corf.
Phaedrias, incert. *Inscript.* Spon. Mi-
scell. p. 313. et *Wheeler.* p. 54. post
Hadriannum.
Phaenippus I. qui etiam Philippus, 48.
I. $\frac{47}{8}$. $\frac{4}{1}$. Corf. II. $72\frac{3}{4}$. $72\frac{2}{3}$. Corf.
Phanippus, $72\frac{3}{4}$. $72\frac{2}{3}$. Corf.
Phanostratus, 99. 2. $99\frac{1}{2}$. Corf.
Pherecles, 3818. Marm. Oxon. 3850.
Dodwello. 119. 1.
Philinus, 250. 1.
Philippus, $48\frac{1}{2}$. $\frac{47}{8}$. $\frac{4}{1}$. Corf. 121. 4.
122. 2. $71\frac{1}{2}$. Corf.
Philiscus, $81\frac{1}{2}$. $\frac{82}{8}$. $\frac{4}{1}$. Corf.
Philocles, $79\frac{2}{3}$. $80\frac{1}{2}$. Corf. 97. 1. $\frac{96}{9}$. $\frac{4}{1}$.
Corf. 114. 3.
Philocrates, $73\frac{3}{4}$.
Philombrotus, $46\frac{2}{3}$. $46\frac{1}{2}$. Corf.
Philotimus, incert. Spon. in Pop. At-
tic. Art. 104.
Phocion, 115. 3.
Phorbas, 3735. M. Oxon. 3761. Dod-
wello.
Phormio, 96. 1. $\frac{95}{8}$. $\frac{4}{1}$. Corf.
Phraclides, $80\frac{1}{2}$. $\frac{79}{8}$. $\frac{4}{1}$. Corf.
Phraclides, $80\frac{1}{2}$. $\frac{79}{8}$. $\frac{4}{1}$. 102. 2.
Phrynichus, 110. 4.
Pisander, 91. 3. $91\frac{2}{3}$. Corf.
Pisistratus, 27. 4. Et alius iunior Pisi-
stratus Pisistratida. Incert. Thueyd.
L. 6.
Polemon, 117. 1.
Polycles, 114. 3. Forte non Archon
Eponymus.

Oo

Poly-

- Polyzelus, 103. 2.
 Praxibulus, 116. 2.
 Praxiergus, $77\frac{1}{3}$. $77\frac{1}{2}$. Corf.
 Praxiteles, $84\frac{1}{2}$. $83\frac{3}{4}$. 4 . Corf.
 Prexurgus, $77\frac{1}{3}$. si Auctorem habuerit
Scal. Aliis Praxiergus, $77\frac{1}{2}$. Corf.
 Procles, incert. *Clem. Alexandrin.* in
 Protreptico.
 Protus, sec. opin. Corfini, 244. 1.
 Prulades forte inc. *Grut.* p. 464. 7.
 Pyrgion, qui etiam Pyrrhion, 98. 1.
 $\frac{27}{8}$. 4 . Corf.
 Pytharatus, 127. 2.
 Pytheas, 100. 1. $\frac{22}{100}$. 4 . Corf.
 Pythocritus, $71\frac{2}{3}$.
 Pythodemus, 111. 1.
 Pythodorus, 87. 1. $\frac{86}{7}$. 4 . Corf. 94. 1.
 $\frac{23}{4}$. 4 . Corf. 111. 1.
 Pythodotus, 109. 2.
 S.
 Scamandrius, incert. *Andocid.* Πέρι
 Μυσνηλαρ.
 Scythodorus, 88. 3. Rectius fortasse;
 corruptius vero Corfino videtur
 cum Palmerio nomen Pythodori.
 $\frac{86}{87}$. 4 . Corf.
 Simon, qui etiam Simonides, 33. 3.
 117. 2. $47\frac{2}{3}$.
 Socratides, 101. 3.
 Solon, $46\frac{3}{4}$. $46\frac{2}{3}$. Corf.
 Soficles, 113. 4.
 Sofigenes, 109. 3.
 Sofistratus, $81\frac{2}{3}$. $81\frac{1}{2}$. Corf.
 Stratoctes, 88. 4. $88\frac{3}{4}$. Corf.
 Syniades, rectius Lysiades, 95. 4. $95\frac{3}{4}$.
 Corf.
 T.
 Theagenides, Olymp. $78\frac{1}{2}$. $77\frac{4}{8}$. Corf.

- Theellus, 107. 2.
 Thellus, 107. 2.
 Themistocles, $7\frac{5}{6}$. 4 . $71\frac{3}{4}$. Corf. 108. 2.
 Themistocles Berfaeus, 199. 2. Corf.
 Theodamus, male 106. 4.
 Theodorus, $85\frac{3}{4}$. $85\frac{2}{3}$. Corf.
 Theodorus, 98. 2. $98\frac{1}{2}$. Corf.
 Theomnestus, 108. 1.
 Theon, incert. *Grut.* p. 317. 2.
 Theophilus, 108. 1.
 Theophrastus, 110. 1. 116. 4.
 Theopompus, 92. 2. $92\frac{1}{2}$. Corf.
 Theopompus, Thalani Pacaniens. in-
 cert. *Spon.* in Populis Atticis, Art.
 146.
 Thericles, qui etiam Hercules, rectius
 Heraclides, $61\frac{3}{4}$.
 Thersippus, 3694. M. Oxon. 3720.
 Dodwello.
 Theseus, 3454. Marm. Oxon. 3480.
 Dodwello.
 Thespicius, 3868. Marm. Oxon. 3889.
 Dodwello.
 Thessalus, 107. 2.
 Thrasyllus, 210. 1.
 Thumedus, 108. 1.
 Thymoetes, 3557. M. Oxon. 3579.
 Dodwello.
 Tiberius Iulius Macer. $227\frac{2}{3}$. Corf.
 Tiberius Claudius Sospides, incert.
Spon. in Popul. Attic. Art. 43.
 Timarchides, $83\frac{2}{3}$. $83\frac{1}{2}$. Corf.
 Timocles, $\frac{84}{8}$. 4 . $84\frac{3}{4}$. Corf.
 Timocrates, 104. 1.
 Timosthenes, $75\frac{2}{3}$.
 Tisander, incert. *Marcellin.* vit Thu-
 cydidis, ante Hippoclidem, Ol. $\frac{3}{3}$.
 Tlepolemus, $79\frac{2}{3}$. $79\frac{1}{2}$. Corf.

Tlefius, 24. 3. 24 $\frac{2}{3}$. Corf. 23. 4. Pauſ.
Meſſ. 15.

V.

Ventidius Sota, circa temp. *Seueri*. In-
ſcript. *Spon. Miſcell.* p. 369.
M. Vlpius Eubiotus, ex Corſini conie-
ctura. 259. 3.

X.

Xanthippides, 75 $\frac{1}{2}$. *Plutarch.*
Xanthippus, 75 $\frac{1}{2}$.

Xenaenetus, qui etiam Exaenetus, 94. 4.
94 $\frac{3}{4}$. Corf.
Xenias, 118. 4.
Xenippus, 118. 4.

Z.

Zeno, incert. *Marm. Arundel.* VI. Rei-
neſ. *Clasſ.* 1. 55. *Oxon.* 132. Ar-
chon Delius. Corſinus illum Ar-
chontem fuiſſe opinatur *Olymp.*
198. 2.

Huic indici Dodwelliano, addetur a me

Breuis Sciagraphia Historiae Veteris Athenienſ.

Aera Attica A. 807. ante Olympiades. Confer Marſham. p. 491. Canonis
Chronici.

Ogyges regnavit Annos 32.

Ab Ogygis vsque diluuiio ad Cecropem Annor. 190. interregnum.

A Cecrope 1. (qui primus *Rex*) vsque ad Codrum (qui vitam ſuam pro pa-
tria effudit) *Reges* 17. per annos fere quingentos. Vid. Scal. *Can. Iſagog.*
p. 165. Petav. 2. *rationalar.* p. 110. et 2. *doctrin. temp.* p. 492. Sigonius
de temporibus Athenienſ. T. 5. Gronov. pag. 1633. ſeq. Vindingii *Hel-
len.* T. 11. Gronov. p. 181. ſeq. Meurſii regnum Atticum ſive libri 3. de
Regibus Athenienſium T. 4. Theſaur. Gronov. Dodwell. de Cyclis p. 696.
ſqq. et 683. ſqq. et Io. Potteri *Antiquitates Atticae* T. 12. Gronov. p. 10.
Archontes perpetui a Medonte Codri filio ad Alcmaeonem ordine tertium dec-
imum, *Archontes* perpetui, per annos 316. Vide Scal. *Can. Iſagog.* p. 166.
Petav. 2. *rationalar.* p. 111. Meurſii *Regnum Atticum*, Dodwell. de Cyclis
p. 698. et 687. ſqq.

Archontes decennales a Charope ad Eryxiam, ordine ſeptimum vsque *Olymp.*
XXIII. 1. ante Chriſtum 686. per annos 68. Vide Scalig. *Canon. Iſagog.*
p. 166. Petav. 2. *rationalar.* p. 111. Dodwell. de Cyclis p. 691. ſqq.

Archontes Annui ab *Olymp.* XXIII. 2. ante Chriſtum 685. Nouem quidem ſi-
mul erant *Archontes* Athenis, ſed vnus tantum ex his *επώνυμοι*, alter
βασίλειος, tertius *πολέμαρχοι*, reliqui ſex *νομοθέται*. Vide Potteri *An-
tiq.*

tiq. Atticas p. 63. seq. Joh. Meurfium de Archontibus, et Clariss. Mont-fauconi Palaeographiam Graecam p. 150.

Olymp. LIV. 4. Pisistrati tyrannis ⁵² eiusque filiorum. Obiit Pisistratus Olymp. LXIII. 2.

LXVI. 4. Hipparchus interfectus ab Harmodio et Aristogitone. Hip-pias pulsus LXVII. 3.

LXXII. 1. Pugna Marathonia Imp. Miltiade aduersus incurfus Medorum sub Dario Hyfaspide.

LXXV. 1. Pugna Salaminia victus Xerxes Imp. Themistocle.

2. Pugna ad Plateas victi Persae ducibus Pausania et Aristide ad Mycalen ducibus Leotyrida et Xanthippo.

4. Imperium Graeciae acceperunt Athenae sub Aristide; tenuerunt per annos 65. ad Ol. XCII. 1.

LXXVII. 2. Persarum classis profligata duce Cimone.

LXXX. 3. Thebani caesi duce Myronide.

LXXXVII. 1. Belli Peloponnesiaci cum Lacedaemoniis initium, quod durauit per annos 27. ad Ol. XCIII. 3.

LXXXIX. 4. Pestilentia quam e Thucydide describit Lucretius.

XCII. 1. Quadringenti Remp. inuadentes, qui iterum eieci sunt anno post. Plutarch. Alcibiade f. 205.

XCIV. 1. Athenae a Lacedaemoniis captae, duce Lyfandro.

Triginta Tyranni. Decemuirii.

XCIV. 4. Libertas recuperata auctore Thrasybulo.

XCVI. 2. Imperium Graeciae Lacedaemoniis iterum extortum Duce Conone.

CV. Bellum Sociale.

CX. 3. Pugna infelix ad Chaeroneam, in qua victi a Philippo Athenienses libertatem perdidere.

CXIV. 2. Subactae Athenae ab Antipatro, Lamiaco bello.

CXVIII. 2. Recepta a Demetrio Phalereo species libertatis. Diodor. Sic. XX. T. 2. p. 782. Demetrius Antigoni F. cogens Phalereum Athenis cedere. Plutarch. Demetrio p. 892. 893. victus ab Atheniensibus spernitur p. 903. Athenas iterum capit, Lachare in fugam coniecto p. 905.

Olymp.

⁵² Confer Io. Meurfii Pisistratum, et Anonymi diff. Chronologicam et Criticam ad Herodoti lib. I. cap. 59. seq. insertam Memoriis Literariis Treuoltinis Anno 1709. Octobr. pag. 1786. seq.

Olymp. CXLII. 4. Vexatae a Philippo Demetrii II. Filio. Defensae Athenae a Romanis.

CLXXXIII. 3. Interceptas a Mithridate, recuperat Sylla. Videndus Meursius in fortuna Attica, capite praecipue X. Tomo quinto Gronov.

Quemadmodum Atheniensibus Archontes, ita Romanis Consules tempora designabant, vnde perquam commodam vtilemque operam Historiae Romanae studiosis praestitit Clarissimus Vir et alia multiplice spectatae industriae laude insignis *Theodorus Iansonius ab Almelooveen*, cuius libri duo ⁵³ factorum Romanorum Consularium exstant, prior iuxta seriem annorum, posterior secundum ordinem Alphabeticum digestus, Amstelod. 1705. 8. Secundis curis, quibus hoc opus expolire auctor doctissimus instituerat, intercessit Viri fatum, quod eum anno 1712. abstulit Harderouici, et simul tot alios egregios eius conatus oppressit. Quod ipse Almelooveenius, quo minus perficeret, fato fuit impeditus, id praestitit *Ioan. Ludov. Vblius*, qui hosce factorum libros multo auctiores recudi curavit: additis fastis consularibus Graecis ex Cod. Msc̄. bibl. Medic. fastis consularibus latinis ex Msc̄to cod. bibl. Oxoniensis, quae colleg. corpor. Christi est; Henr. Brenckmanni epistola de coll. quorum in pandectis fit mentio, nec non castigationibus in errata typographor. inscript. et subscript. libri prim. cod. Iustinianaei, Amstelod. 1740. 8. Successiones Regum principumque in plerisque regnis per omnem aetatem, recensitis ordine temporum singulis, quo inuicem successerunt, populorum rectoribus, persequi conatus est *Gerhardus Iohannes a Bentinck*, puer tum, vt titulus libri habet, duodecennis in *Mundo gubernato*, Dauent. 1696. 4. Neque contemnendus est labor, licet non vsque quaque accuratus. Qui si ex fide dignis monumentis emenderet suppleaturque, cum cura annotatis annis Christi vel ante Christum, et iusto deinde orneret indice, nihil facile extet vtilius ad lucidissimam faciem omni historiae praefendam. In Historia Ecclesiastica similiter non obscurum est quantam lucem ordinandis temporibus afferat diligentior notatio successionis Episcoporum, illorum praecipue qui in praecipuis illis quinque sedibus Romana, CPolitana, Hierosolymitana, Antiochena et Alexandrina praefuerunt: et quanquam non exigua caligine, vt omnis vetus historia, in multis etiam haec Chronologiae pars obsita videtur, tamen merito in vsum verti debent quae dispellendis illis tenebris recens virorum eruditissimorum industria et ingenium praeclare obseruauit. Ac praecipue operae pretium est videre quae de CPolitanorum Episcoporum successionem annotata sunt a Dan. Papebrochio in T. I. Act. Sanctor. Iunii, atque in primis

⁵³ Alios factorum Consularium Rom. scriptores refero infra Cap. 14. § 10.

ab Anfelmō Bandurio in Imperio Orientali, et in thesauro eccles. antiquitatis, et sacrae ac profanae eruditionis. Venetiis 1749-1751. Voll. 3. Vol. 3. sect. 13. vt Freheri ius Graeco Rom. p. 296. seq. et Chronologiam operi praemissam, Labbeum in protreptico Hist. Byzantinae, et Henr. Hilarium ad Philippi Cyprii Chronicon Ecclesiae Graecae, nec non conspectum Historiae CPolitanae quem dedi libro quinto Bibliothecae Graecae capite quinto, omittam: De *Hierosolymitanis* ab eodem Papebrochio in Tom. 3. Maii, et T. 7. p. 696. sq. et Vol. 1. thes. eccles. antiq. p. 265. ff. De *Alexandrinis* ab Abrahamo Echeleni in Chron. Orientali (ad vsque A. 1250.) Paris. 1651. fol. Ed. Pocockio indice ad Eutychiei Annales, Athanasio Kirchero in prodromo Copto et post Lexicon Copticum pag. 518. seq. Iohanne Mich. Wansleben ad calcem libri de Ecclesia Alexandrina Paris. 1677. 12. Olfer. Dappero in descriptione Africae, praecipue vero in Aetis Sanctorum a Io. Bapt. Sollerio S. I. T. 5. Iunii: et nouissime ab V. C. Eusebio Renaudoto in Historia Patriarcharum Alexandrinorum, Paris. 1713. 4. et Vol. 3. Thesauri eccles. antiquitatis. p. 1-134. De *Antiochenis* antiquioribus, quemadmodum de aliarum quoque sedium Patriarchalium Antistitibus consulendus Carolus a S. Paulo in Geographia sacra, Eutychieus in Annalibus, Nicephorus CPol. in Chronographia etc. De Antiochenis episcopis a saec. 1-13. consulatur thes. eccles. antiq. Vol. 3. sect. vndecima. Chronologia Episcoporum *Romanorum*, antiquiorum praesertim perturbatior est, vt vnicuique apparebit qui vel recentium scripta vel veteres Catalogos conferre inter se voluerit. Decem Catalogos veteres et vndecimum Honorii Augustodunensis, ⁵⁴ Antonius Pagi praemisit Tomo 1. Criticae Baronii. Etiam Catalogos binos cum variis obseruationibus Papebrochius Tomo 1. Aet. Sanctorum Aprilis praefixit, praeter quatuor illos quos edidit in Conatu Chronico Historico, propylaeo Aetor. Maii. Librum Pontificalem cum Catalogis antiquis (in Cuspiniani fastis, et ab Aegidio Bucherio p. 269. ad Victorini Canonem Paschal.) comparatum ad MSS. codices et cum aliis veterum testimoniis collatum exhibet Emanuel Schelstratenus, T. 1. Antiquitatis illustratae. Existat et Catalogus Pontificum Rom. in Nicephori CPol. Chronographia, quem latine vertit Anastasius Bibliothecarius: et in Orderici Vitalis Historia Ecclesiastica lib. 2. pag. 436. E recentioribus praeter Pagium, Schelstratenum et Papebrochium videndi Io. Pearsonius in operibus postumis; Henr. Dodwellus in dissert. de successione Episcoporum Romae, et I. L. Bertus Dissertatt. historic. Vol. 2. Diff. I. De successione antiquissima Episcoporum Romanor. inde a Petro vsque ad Victorem libellum edidit Ioan. Philipp. Baraterius. Ultrai. 1740. 4. Ceterum quum in pertextenda accurate

et

⁵⁴ Existat et Tomo 20. Bibl. Patrum edit. Lugd. p. 1026.

et ad temporum rationes exigenda Pontificum Rom. ferie integra ad nostram vsque aetatem, nemo diligentius versatus sit Papebrochio, placet ex eius propylaeo Maii mutuari Indicem Pontificum Chronologicum, litterarum ordine digestum, et locis quibusdam, ipsius ex obseruatione emendatum, et ad nostra vsque tempora continuatum, quem studiosis Hist. Ecclesiasticae non inuicundum fore confido.

Catalogus Pontificum Romanorum.

A, notat antipapam, Numerus primus ordinem inter Pontifices, a, significat abdicatum vel se abdicantem.

79	Adeodatus	ab Anno 672. Mart. 14.	ad 677. Maii 18.
97	Adrianus I.	772. Febr. 9.	795. Dec. 25.
108	— — II.	867. Dec. 14.	872. Nov. 25.
111	— — III.	884. Mart. 1.	885. Iul. 8.
171	— — IV.	1154. Dec. 4.	1159. Sept. 1.
188	— — V.	1276. Iul. 16.	1276. Aug. 18.
222	— — VI.	1522. Febr. 16.	1523. Sept. 14.
59	Agapetus I.	535. April. 29.	536. April. 17.
132	— — II.	946. Iunii 2.	956. Ianuar. 11.
81	Agatho	679. Maii 29.	681. Dec. 2.
7	Alexander I.	108. Nov. 5.	117. Maii 3.
158	— — II.	1061. ⁵⁵ Sept. 30.	1073. April. 20.
172	— — III.	1159. Sept. 7.	1181. Aug. 25.
183	— — IV.	1254. Dec. 25.	1261. Maii 25.
208	— — V.	1409. Iun. 26.	1410. Maii 3.
218	— — VI.	1492. Aug. 11.	1503. Aug. 18.
241	— — VII.	1655. April. 7.	1667. Maii 20.
245	— — VIII.	1689. Octobr. 6.	1691. Ian. 31.
5	Anacletus	84. Maii 9.	92. Iul. 13.
A.	Anacletus	1130. Febr. 17.	1138. Febr. 7.
41	Anastasius I.	398. Dec. 5.	401. Dec. 14.
52	— — II.	496. Sept. 15.	498. Sept. 8.
123	— — III.	912. Octobr. 4.	914. Nov. 25.
170	— — IV.	1153. Iul. 9.	1154. Dec. 2.

11 Ani-

⁵⁵ *Petrus Damianus* Opusc. 4. pag. 26. E. Constat tres plus minus mensēs interim decurrissē, ex quo S. memor. Papa Nicolaus occubuit, vsque ad Calendas Octobris, quo iste successit.

11	Anicetus	ab	Anno 150.	Ian. 19.	ad	154.	April. 17.
al. 12	idem		153.	Iul. 16.		162.	April. 17.
20	Anteros		235.	Nov. 22.		236.	Ian. 3.
64	Benedictus I.		575.	Iun. 16.		579.	Aug. 12.
83	— —	II.	685.	Maii 14.		686.	Mart. 25.
106	— —	III.	855.	Sept. 1.		858.	Mart. 10.
119	— —	IV.	900.	Martii 2.		904.	Sept. 16.
135	— —	V.	964.	Maii 19.		964.	Iun.
137	— —	VI.	972.	Sept. 22.		974.	Maii 14.
139	— —	VII.	975.	April. 25.		984.	Iul. 10.
148	— —	VIII.	1012.	Iul. 20.		1024.	Iul. 10.
150	— —	IX.	1033.	Dec. 9.		1048.	Iul. 17.
A	— —	X.	1058.	April. 5.		1059.	Ian. 24.
196	— —	XI.	1303.	Oct. 22.		1304.	Iul. 6.
199	— —	XII.	1334.	Dec. 20.		1342.	Apr. 25.
A.	Benedictus XIII.		1394.	Sept. 28.		1423.	Maii 23.
249	Benedictus XIII.		1724.	Maii 24.		1730.	Febr. 21.
251	Benedictus XIV.		1740.	Aug. 17.			
44	Bonifacius I.		418.	Dec. 29.		423.	Sept. 4.
57	— —	II.	530.	Sept. 29.		532.	Octob. 24.
68	— —	III.	607.	Ian. 29.		607.	Octob. 20.
69	— —	IV.	608.	Aug. 25.		615.	Maii 8.
71	— —	V.	620.	Apr. 27.		626.	Mart. 11.
114	— —	VI.	896.	Apr. 11.		896.	Apr. 25.
141	— —	VII.	985.	Ian. - -		985.	Dec. - -
195	— —	VIII.	1294.	Dec. 24.		1303.	Octob. 11.
205	— —	IX.	1389.	Nov. 2.		1404.	Octob. 1.
45	Caelestinus I.		423.	Sept. 16.		431.	Aug. 1.
167	— —	II.	1143.	Sept. 26.		1144.	Mart. 9.
177	— —	III.	1191.	Apr. 12.		1198.	Ian. 8.
181	— —	IV.	1241.	Octob. 27.		1241.	Nov. 22.
194	— —	V.	1294.	Iul. 5.		se pontificatu abdicauit	
						1294.	Dec. 12.
29	Caius		283.	Dec. 16.		296.	Apr. 22.
17	Calixtus I.		200.	Dec. 26.		226.	Sept. 28.
164	— —	II.	1119.	Febr. 14.		1124.	Dec. 12.
A.	Callixtus		1167.	Aug. - -		1179.	Aug. 29.
213	— —	III.	1455.	April. 8.		1458.	Aug. 6.

121 Christophorus	ab Anno 904. Nov. 25.	ad 905. Iun. - -
3 Clemens I.	67. Octobr. 11.	76. Dec. 22.
al. 4. idem	73. Dec. 5.	87. Nov. 16.
152 — — II.	1046. Dec. 25.	1047. Octobr. 9.
A. Clemens	1080. Iul. 25.	1101. — — —
176 — — III.	1187. Dec. 19.	1191. April. 5.
185 — — IV.	1265. Febr. 6.	1268. Nov. 19.
197 — — V.	1305. Iun. 5.	1314. April. 20.
200 — — VI.	1342. Maii 7.	1352. Dec. 6.
A. Clemens	1378. Sept. 20.	1394. Sept. 16.
A. Clemens	1424. Maii 14.	1449. Iul. 23.
223 — — VII.	1525. Nov. 19.	1534. Sept. 25.
235 — — VIII.	1592. Ian. 30.	1605. Mart. 3.
242 — — IX.	1667. Iun. 20.	1669. Dec. 9.
243 — — X.	1670. April. 29.	1676. Iul. 22.
247 — — XI.	1700. Nov. 23.	1721. Mart. 19.
250 — — XII.	1730. Iul. 11.	1740. Febr. 6.
3 Clerus	67. Sept. 27.	73. Dec. 3.
al. 4. idem	77. Febr. 16.	84. April. 26.
Id. Anacletus	86. Nov. 16.	96. Sept. 26.
85 Conon Thrax	686.	687.
90 Constantinus	708. Mart. 4.	715. Mart. 18.
A. Constantinus	767. Iun. 28.	768. Iul. 29.
22 Cornelius	251. April. 27.	252. August. 5.
<i>Cyriacus Pontiani successor fabulosus.</i>		
39 Damasus I.	366. Oct. 1.	384. Dec. 10.
153 — — II.	1048. Iul. 17.	1048. August. 8.
70 Deusdedit	616. Ian. 4.	619. Ian. 26.
26 Dionysius	259. Iul. 24.	269. Dec. 26.
79 Deodatus II.	672. Mart. 14.	677. Maii 18.
80 Donus I.	677. Octobr. 4.	679. Mart. 13.
138 — — II.	974. April. 26.	975. Octobr.
11 Eleutherius	171. Iun. 3.	185. Sept. 6.
6 Euaristus	95. Iul. 26.	108. Octobr. 26.
77 Eugenius I.	654. Sept. 7.	657. Maii 31.
101 — — II.	824. Iun. 5.	827. August. 27.
169 — — III.	1145. Febr. 14.	1153. Iul. 8.
211 — — IV.	1431. Mart. 6.	1447. Febr. 18.

32	Eusebius ab Anno.	310. April. 16.	ad	310. Sept. 26.
28	Eutychianus	275. Ian. 6.		283. Dec. 8.
21	Fabianus	236. Dec. 11.		250. Ian. 2.
27	Felix I.	270. Ian. 1.		274. Dec. 24.
38	— II.	355. - - -		358. Iul. 29.
50	— III.	483. Febr. 13.		492. Ian. 30.
56	— IV.	526. Iul. 12.		530. Sept. 25.
	A. Felix	1436. Dec. 17.		1447. April. 7.
113	Formosus	891. Sept. 19.		896. April. 4.
51	Gelasius I.	492. Febr. 2.		496. Sept. 8.
167	— — II.	1118. Ian. 31.		1119. Ian. 29.
66	Gregorius I.	590. Sept. 3.		604. Mart. 12.
91	— — II.	715. Apr. 28.		731. Ian. 17.
92	— — III.	731. Febr. 22.		741. Nov. 10.
103	— — IV.	828. Ian. 5.		844. Ian. 11.
143	— — V.	996. Maii 17.		999. Febr. 18.
151	— — VI.	1045. April. 28.		1046. Dec. 17.
	A. Gregorius	1118. Mart. 15.		1121. April. 27.
159	— — VII.	1073. Iun. 30.		1085. Maii 25.
175	— — VIII.	1187. Oct. 21.		1187. Dec. 17.
180	— — IX.	1227. Mart. 9.		1241. August. 21.
186	— — X.	1271. Oct. 27.		1276. Ian. 10.
203	— — XI.	1370. Dec. 20.		1378. Mart. 27.
207	— — XII.	1406. Nov. 30.		1415. Iul. 4.
230	— — XIII.	1572. Maii 13.		1585. April. 10.
233	— — XIV.	1590. Dec. 5.		1591. Oct. 15.
238	— — XV.	1621. Febr. 9.		1623. Iul. 7.
	Hadrianus. Vide Adrianus.			
48	Hilarius	461. Nov. 12.		467. Febr. 21.
72	Honorius I.	626. Sept. 28.		638. Sept. 13.
	A. Honorius	1061. Oct. 28.		1065. - - -
165	— — II.	1124. Dec. 16.		1130. Febr. 14.
179	— — III.	1216. Iul. 18.		1227. Mart. 18.
192	— — IV.	1285. April. 2.		1287. April. 3.
54	Hormisdas	514. Iul. 20.		523. Aug. 4.
10	Hyginus	138. Ian. 13.		150. Ian. 11.
42	Innocentius I.	402. Ian. 1.		416. Dec. 21.
166	— — II.	1130. Febr. 17.		1145. Sept. 24.

A.	Innocentius	ab Anno	1178.	August.	ad	1178.	1. Sept.
178	Innocentius III.		1198.	Ian. 8.		1216.	Iul. 16.
182	— — IV.		1243.	Iun. 24.		1254.	Dec. 7.
187	— — V.		1276.	Ian. 21.		1276.	Iul. 22.
201	— — VI.		1352.	Dec. 18.		1362.	Sept. 12.
206	— — VII.		1404.	Oct. 17.		1406.	Nov. 6.
217	— — VIII.		1484.	Aug. 29.		1492.	Iul. 25.
234	— — IX.		1591.	Oct. 30.		1591.	Dec. 30.
240	— — X.		1644.	Sept. 15.		1655.	Ian. 7.
244	— — XI.		1676.	Sept. 21.		1689.	August. 12.
246	— — XII.		1691.	Iul. 12.		1700.	Sept. 27.
248	— — XIII.		1721.	Maii 8.		1724.	Mart. 7.
55	Iohannes I.		523.	Sept. 3.		526.	Maii 18.
58	— — II.		532.	Dec. 19.		535.	April. 21.
63	— — III.		561.	Aug. 21.		574.	Aug. 12.
74	— — IV.		640.	Dec. 3.		642.	Sept. 20.
84	— — V.		686.	Iun. 10.		687.	Iun. 20.
87	— — VI.		702.	Oct. 7.		704.	Dec. 21.
88	— — VII.		705.	Febr. 8.		707.	Sept. 24.
109	— — VIII.		872.	Dec. 14.		882.	Dec. 15.
118	— — IX.		898.	Febr. 5.		900.	Febr. 19.
125	— — X.		915.	Iun. 18.		929.	Iun. 20.
128	— — XI.		932.	April. 1.		935.	Febr. 16.
133	— — XII.		956.	Ian. 13.		964.	Maii 14.
136	— — XIII.		965.	Oct. 1.		972.	Sept. 6.
140	— — XIV.		984.	Oct. 19.		985.	Iun. - -
Io. ⁵⁶	F. Roberti		985.	Dec. - -		986.	Apr. - -
142	Ioh. XV. al. XVI.		986.	April. 25.		996.	Apr. 30.
A.	- - XVI. - - XVII.		997.	Maii - -		998.	Mart. - -
145	- - XVII. - - XVIII.		1003.	Iun. 6.		1003.	Oct. 31.
146	- - XVIII. - - XIX.		1004.	Mart. 19.		1009.	Iul. 18.
149	- - XIX. - - XX.		1024.	Iul. 19.		1033.	Nov. 8.
189	Iohannes XXI.		1276.	Sept. 16.		1277.	Maii 16.
198	— — XXII.		1316.	Aug. 7.		1334.	Dec. 4.
203	— — XXIII.		1410.	Maii 17.		1415.	Maii 31.
36	Iulius I.		337.	Febr. 6.		352.	April. 12.
220	— II.		1503.	Oct. 31.		1513.	Febr. 12.

⁵⁶ Electus, sed consecratione Episcopali non inauguratus.

225	Julius III.	ab Anno 1550. Febr. 8.	ad 1555. Mart. 23.
124	Lando	914. Dec. 4.	915. Jun. 14.
	Laurentius, Antipapa ⁵⁷	498.	509.
47	Leo I.	440. Sept. 8.	461. Oct. 30.
82	— II.	682. Oct. 19.	684. Maii 23.
98	— III.	795. Dec. 27.	816. Jun. 11.
105	— IV.	847. Apr. 12.	855. Jul. 17.
120	— V.	904. Sept. 23.	904. Nov. 18.
126	— VI.	929. Jul. 5.	930. Febr. 9.
129	— VII.	935. Nov. 15.	939. Maii 24.
134	— VIII.	963. Dec. 6.	964. Febr. - -
154	— IX.	1049. Febr. 12.	1054. April. 19.
221	— X.	1513. Mart. 11.	1521. Dec. 1.
236	— XI.	1605. April. 2.	1605. April. 27.
37	Liberius	352. Maii 24.	366. Sept. 23.
2	Linus	65. Jul. 7.	67. Sept. 23.
23	Lucius I.	252. Oct. 10.	255. Mart. 4.
168	— II.	1144. Mart. 10.	1145. Febr. 13.
173	— III.	1181. Aug. 29.	1185. Nov. 25.
30	Marcellinus	296. Jun. 30.	304. Octob. 24.
31	Marcellus I.	308. Maii 18.	310. Ian. 18.
256	— — II.	1555. April. 9.	1555. April. 30.
35	Marcus	336. Ian. 18.	336. Oct. 7.
110	Marinus I.	vide Martinus II.	
131	Marinus II.	vide Martinus III.	
76	Martinus I.	649. Jun. 14.	654. Aug. 6.
110	— — II.	882. Dec. 23.	884. Febr. 23.
131	— — III.	942. Nov. 13.	946. Maii 26.
191	— — IV.	1281. Febr. 22.	1285. Mart. 28.
410	— — V.	1417. Nov. 11.	1431. Febr. 20.
33	Melchiades	310. Octob. 8.	314. Ian. 10.
107	Nicolaus I.	858. Mart. 25.	867. Nov. 12.
152	— — II.	1059. Ian. 31.	1061. Jun. 24.
190	— — III.	1277. Nov. 25.	1280. August. 23.
	A. Nicolaus	1328. Maii - -	1330. August. 25.
193	— — IV.	1288. Febr. 22.	1292. April. 14.
212	— — V.	1447. Mart. 6.	1455. Mart. 25.

O&a-

⁵⁷ Vide Theophanem p. 123. Theodorum Lectorem lib. 2. Hist. p. 560.

Oſtauianus, Antipapa aduerſus Alexandrum III. <i>Cinnamus lib. V. Hiſt.</i> p. 258.		
100 Paſchalis I.	ab Anno 817. Ianuar. 25.	ad 824. Maii 11.
162 — — II.	1099. Aug. 14.	1118. Ian. 18.
A. Paſchalis	1164. April. - -	1167. Aug. - -
95 Paullus I.	757. Maii 22.	767. Iun. 21.
215 — — II.	1464. Aug. 31.	1471. Iul. 26.
224 — — III.	1534. Octob. 13.	1548. Nov. 10.
229 — — IV.	1555. Maii 23.	1559. Aug. 18.
237 — — V.	1605. Maii 16.	1621. Ian. 28.
62 Pelagius I.	556. April. 13.	561. Mart. 2.
65 — — II.	579. Nov. 26.	590. Febr. 4.
I Petrus	50. Ian. 18.	65. Iun. 29.
11 Pius I.	150. Ian. 19.	153. Iul. 11.
al. 12. idem	154. Maii 6.	161. Iul. 11.
214 Pius II.	1458. Aug. 19.	1464. Aug. 14.
219 — — III.	1503. Sept. 22.	1503. Oct. 18.
228 — — IV.	1559. Dec. 26.	1565. Dec. 28.
229 — — V.	1566. Ian. 7.	1572. Maii 1.
19 Pontianus	231. Iun. 26.	235. Sept. 28.
116 Romanus	897. Sept. 11.	898. Ian. 2.
67 Sabinianus	604. Aug. 30.	606. Febr. 7.
86 Sergius I.	688. Nov. 22.	702. Aug. 14.
104 — — II.	844. Ian. 27.	847. Ian. 27.
122 — — III.	905. Iun. 9.	912. Dec. 6.
147 — — IV.	1009. Octobr. 2.	1012. Iul. 13.
73 Seuerinus	640. Maii 1.	640. Iul. 4.
60 Siluerius	536. Iun. 6.	537. Nov. 16.
34 Silueſter I.	314. Ian. 31.	335. Dec. 31.
144 — — II.	999. April. 20.	1003. Maii 12.
A. Silueſter	1044. Dec. 30.	1045. Mart. 8.
49 Simplicius	467. Mart. 5.	483. Febr. 10.
40 Siricius	385. Ian. 5.	398. Nov. 26.
89 Sifinnius	707. Dec. 25.	708. Ian. 13.
8 Sixtus I.	117. Maii 31.	127. April. 3.
25 — — II.	257. Aug. 23.	258. Aug. 6.
46 — — III.	432. Aug. 7.	440. Iul. 24.
246 — — IV.	1471. Aug. 19.	1484. Aug. 12.
231 — — V.	1585. April. 24.	1590. Aug. 27.

13	Soter	ab	Anno 162. April. 26.	ad	172. April. 22.
24	Stephanus I.		255. April. 15.		257. Aug. 2.
	<i>Electus</i> Stephanus		752. Mart. 6.		752. Mart. 10.
94	Stephanus II.		752. Mart. 19.		757. April. 16.
96	— — III.		768. Aug. 7.		772. Febr. 3.
99	— — IV.		816. Jun. 22.		817. Ian. 22.
112	— — V.		885. Jul. 25.		891. Aug. 7.
115	— — VI.		896. Maii 2.		897. Aug. - -
127	— — VII.		929. Febr. 1.		931. Mart. 12.
130	— — VIII.		939. Jun. 9.		942. Octobr. 23.
156	— — IX.		1057. Aug. 3.		1058. Mart. 29.
53	Symmachus		498. Sept. 13.		514. Jul. 16.
9	Telesphorus		127. Jun. 2.		138. Ian. 5.
75	Theodorus I.		642. Nov. 3.		649. April. 20.
117	— — II.		898. Febr. 12.		898. Mart. 3.
102	Valentinus		827. Sept. 1.		827. Octobr. 10.
	<i>Electus</i> Vicedominus		1276. Sept. 5.		1276. Sept. 6.
15	Victor I.		186. Sept. 11.		196. April. 20.
155	— II.		1055. April. 13.		1057. Jul. 28.
160	— III.		1087. Maii 1.		1087. Sept. 15.
	A. Victor		1138. Mart. 16.		1138. Maii 19.
	A. Victor		1159. Octobr. 4.		1164. - -
61	Vigilius		537. Nov. 22.		557. Maii 17.
78	Vitalianus		657. Jul. 30.		671. Dec. 31.
18	Vrbanus I.		222. Octobr. 20.		231. Maii 24.
161	— — II.		1088. Mart. 12.		1099. Jul. 29.
174	— — III.		1185. Nov. 26.		1187. Octobr. 20.
184	— — IV.		1261. Aug. 29.		1264. Octobr. 2.
202	— — V.		1362. Octobr. 31.		1370. Dec. 19.
204	— — VI.		1378. April. 8.		1389. Octobr. 15.
232	— — VII.		1590. Sept. 25.		1590. Sept. 27.
239	— — VIII.		1623. Aug. 6.		1644. Jul. 29.
	A. Vrsinus post Damasum electum.		Tillemontius T. 8. memor. p. 387. ff.		
93	Zacharias		741. Nov. 19.		752. Mart. 3.
16	Zephyrinus		198. Jun. 11.		217. Dec. 20.
43	Zosimus		417. Ian. 6.		418. Dec. 17.

CAPVT VIII.

Scriptores de Diis, Geniis, Sanctis &c.

Antiquitatum diuiso in sacras, politicas, militares, litterarias et priuati vsus atque domesticas. 1. In sacris iterum varia consideranda, ac primo dicendum de religiosi cultus obiecto, siue Diis quibus sacra facta. 2. Gentes mil-lae Atheae. 3. DEI cognitio vsquequaque testata. Theologiae Naturalis atque Ethnicae scriptores 4. De origine Idololatriae: et quomodo tot Gen-tibus placuerit multos colere Deos, quum ratio unum esse DEVM suadet? 5. Pro numine culta quaecumque vel prodesse vel nocere possent, vt astra atque aliae res naturales, vel homines eorumque affectiones, vel genii ac daemo-nes. 6. Dii et Deae, boni et mali. Solitarii et cum aliis culti Dii, σύ-σποροι et Cabiri. 7. Varia nomina et cognomina iisdem tributa Diis, ex varia occasione. 8. Vnius summi DEI cultus. Veri DEI nomina et at-tributa. Cabbalistarum Sephiroth et Keltjoth. Scriptores Theologiae Iu-daicae. 9. SS. Trinitatis agnitae vestigia apud Iudaeos et Ethnicos. 10. Scriptores de Deaftris Syrorum et aliarum Gentium Orientalium. 11. De Persarum et aliarum gentium Heliolatria. 12. De Selenolatria, cultu stel-larum, elementorum etc. apud varios populos. 13. De Idololatria Aegyptio-rum ac Graecorum, et vtra absurdior? 14. De Diis Romanorum. 15. Gallorum et Germanorum veterum, aliorumque populorum. 16. Scripto-res de Diis gentium generales. 17. Numinum in imaginibus praesentia at-que ex iis emigratio et euocatio. 18. Idolorum ornamenta, vestes, nimbi, circumgestatio, ablutio, proiectio, verberatio, execratio. 19. Deorum variae classes ac veluti gradus. 20. Dii tutelares certarum regionum, vr-biumque. Vesta, Fortuna etc. 21. Dii artium rerumque variarum prae-sides. 22. Antonii Macedo Dii tutelares Orbis Christiani. 23. Patrona-tus et Praefecturae super certa vitae genera et beneficia, vel malis certis auerruncandis in Ecclesia Romana Sanctis assignatae. 24. Apotheosis et Consecratio. 25. Canonizatio, siue hominum post mortem inter sanctos re-latio. 26. Scriptores selecti de Angelis eorumque ordinibus. 27. De Ge-niis, Laribus, Lemuribus. 28. De cultu Angelorum, Sanctorum, Euchari-stiae, Crucis, imaginum et reliquiarum apud Christianos. 29.

I.

Antiquitatum genus omne et prisca moris licet quam latissime pateat, tamen ad perpauca capita commode reducitur: quicquid enim agunt homines, quos-

quoscunque ritus et mores obseruant, vel publice susceptos obeunt, vel priuatim et domi. Publici rursus vel consistunt in colendo ac piando Numine, vel in rebus ad Reip. administrationem decusque facientibus versantur, vel ad rem militarem instituendam pertinent. Singularem quoque partem sibi vindicat litterarum vsus artiumque et scientiarum exercitatio atque incrementum, Athenaea, Scholae, libri, officinae, aedificia, mercaturae, numi, opificia. Ad priuatam denique rem spectant ritus puerperii, nuptiarum, vestium victusque et instrumenti domestici omne genus, ac denique quibus fabula humanae vitae clauditur exequiae funeris et posita extinctis monumenta.

II. Singula ex his persequuturo et scriptores cuiusque argumenti de quibus notitia ad me peruenit deinceps tradituro, faciendum a sacris initium est: video autem omnia quae afferri de religiosis antiquitatibus poterunt, comprehendendi posse quam optime his quatuor capitibus, vt primo referam scriptores de religiosi cultus obiecto, siue iis quibus sacra facta sunt, et maiores humanis honores attributi, nec non de personis sacris atque sacerdotibus: deinde de locis sacris, templis, lucis, altaribus: tum de sacris temporibus siue festis diebus, ac denique de cultu ipso religioso siue variis generibus sacrorum, sacrificiorum, precum, diuinationum, Mysteriorum, processionum religiosarum, et modis venerandi Numinis atque *ἑθελοθησκείαις* et superstitionibus quibuscunque; quae omnia compendio complexus est *Thomas Broughton* in Lexico historico omnium religionum, quod germanice versum *Dresdae 1756.* forma octopartita maiori prodiit.

III. Antequam de Numinis cultu dicere incipimus, certum atque exploratum esse arbitramur, nullam gentem vel olim fuisse vel hodie vsquam esse tam barbaram et immanem, siue vt Senecae ¹ verbis vtamur, ita *extra leges moresque proiectam*, vt non aliquod Numen crediderit, colendumue cogitet: vnde Plutarchus aduersus Colotem Epicureum pag. 1125. *Si terras obeas, inuenire possis vrbes muris, litteris, regibus, domibus, opibus, numismate carentes, gymnasiorum et theatrorum nescias, ἀνίερε δὲ πόλεως καὶ ἀθέε, μὴ χρωμένης εὐχαῖς, μηδὲ ὄρκοις μηδὲ μαντείαις μηδὲ θυσίαις ἐπ' ἀγαθοῖς, μηδὲ ἀποτροπαῖς κακῶν ἐδοῖς ἐσιν ἔ δὲ ἔσαι γεγωνῶς θεατῆς. Ἀλλὰ πόλις ἂν μοι δοκεῖ μᾶλλον ἐδάφες χωρὶς, ἢ πολιτεία τὸ περὶ θεῶν δόξης ἀνα-*
ρε-

¹ Seneca Ep. 117. Artemidorus lib. I. cap. 9. *ἰδὲν ἔθνος ἀνθρώπων ἀθεον, ἀβασίλευτον, ἄλλοι δὲ ἄλλως τιμῶσι θεῶς.* Confer Aelian. II. 13. Var. Hist. Maximum Tyrium diss. I. Sextum Empiricum lib. I. contra Physicos cap. 61. E recentioribus Isaacum Barrow Tom. 2. fern. 8. et Bibliothecque Vniuerselle T. 3. p. 313. ff.

γεθείσης πάντ' ἅπασιν, οὐδέσιν λαίβεσσα τηρήσαι. Urbem vero templis diisque carentem, quae precibus, iuramentis, oracula non utatur, non bonorum causa sacrificet, non mala sacris auertere nitatur, nemo unquam vidit. Sed facilius urbem conditam sine solo posse puto, quam opinione de Diis penitus sublata Civitatem coire aut constare. Quod vero apud Ciceronem I. de natura Deor. c. 23. Academicus Cotta, *aequidem*, inquit, *arbitror multas esse gentes sic immanitate efferatas, ut apud eas nulla suspicio Deorum sit*, frustra obicitur quum nullam nominet, et Cicero ipse tum in hoc ipso libro c. 16. tum lib. I. c. 13. Tusc. quae est: et lib. I. de legibus c. 8. affirmet adeo alte insidere omnium cordibus sensum Diuinitatis, ut falsum multi Deum colere maluerint quam nullum. Quae porro de Gentibus Atheis apud veteres leguntur, ut de *Thoibus* apud Porphyrium lib. 2. de abstinentia ab animatis pag. 132. ex Theophrasto (Simplicius p. 222. ad Epictetum vocat *Acrothoitas*) ac de *Nusamonibus* apud Dionysium periegesi vers. 210. ad impios gentium illarum mores referendum, ut de *Gigantibus* Macrobius I. Saturnal. c. 20. *Gigantes quid aliud fuisse credendum est quam hominum quandam impiam Gentem Deos negantem, et ideo existimatam Deos pellere de caelesti sede voluisse?* Nam ut Cicero in Catone Maiore c. 2. *quid est aliud Gigantum more bellare cum Diis, nisi naturae repugnare?* Confer Philostratum in vita Apollonii lib. V. c. 16. pag. 200. Tales fuere Phlegyes *ὁ Διὸς ἐκ ἀλέγοντες* Iouem non curantes Homer. hymno in Apollinem v. 279. qui in scholiis ad Iliad. N. 302. *ἄθεοι*, apud Eustathium p. 904. *ἀσεβῆς ἄνδρες καὶ ληστρικοί* appellantur. De genere quodam *Aethiorum*.² Strabo lib. XVII. pag. 822. quod *ἄθεοι νομίζονται, ἔσθγι καὶ τὸν ἥλιον φασὶν ἐχθαίρειν καὶ κακῶς λέγειν, ἐπειδὴν προσίδωσιν ἀνιχόντα, ὡς καίοντα καὶ πολεμῶντα αὐτοῖς, καταφύγουσιν εἰς τὰ ἔλη*. Hi fuere *Atlantes* de quibus Mela lib. I. c. 8. *solem execrantur et dum oritur et dum occidit, ut ipsis agrisque pestiferum*. Eadem Herodotus IV. 184. Plinius V. 8. Solinus c. 31. Atque haec causa quare pro Atheis haberentur, non quod nullum Numen coluerunt. Quemadmodum Iudaeos *gentem contumelia Numinum insignem* vocat Plinius XIII. 4. et Christiani gentibus olim habitis in Atheorum numero.³ De *Callaicis* siue Lusitanis apud eundem Stra-

² De iisdem Nic. Damascenus apud Stobæum ferm. 42. *Ἀφάρωντες* (leg. *Ἀτλαντες*) *Δίβους ὀνόματα ἐκ ἔχσει, ἥλιον δ' ἀνίσχοντι λοιδορῶνται ὡς πολλὰ κακὰ φηναίτι*. Hos respexisse Iobum III. 8. in verbis: *excrescentur illam (noctem) qui maledicunt diei*, verifimiliter coniecit V. C. Io. Henricus Maius, filius, libro II. obseruationum sacrarum pag. I. & 152.

³ Vide *Elmenhorstium* ad lib. I. Arnobii pag. 12. et *D. Chr. Kortholtum* Obrectator. pagan. I. 2. c. 10. p. 405. ff.

Strabonem libr. III. pag. 164. ἔτιοι δὲ τὰς Καθααῖκὰς ἀθέας φασίν, nimirum quia *δυσεπίμηκτοι ὄντες ἀποβεβλήκασι τὸ κοινωνικὸν καὶ τὸ φιλόανθρωπον*, quod commercii carentes humanitatem exuisse videbantur, vt idem Strabo pag. 155. loquitur, qui alioqui pag. 154. testatur Lusitanos fuisse *θυτικὰς frequentes in sacrificiis*, de quo confer. Lud. Nonium in Hispania pag. 143. Gallos ab omni religione alienos arguit Cicero pro M. Fontejo c. 9. seq. quam tamen *nationem omnem admodum fuisse deditam religionibus* testis Caesar VI. de bello Gallico c. 16, vt omittamus alia argumenta, quibus Ciceronem ex ipso Cicerone refellit *Vossius* l. 1. de idololatria c. 35. Eadem fide Quintilianus l. 3. c. 2. p. 221. edit. Burmannianae *gentes sine legibus* commemorat, et tamen mox inducit natos in illis fungi legationibus, accusare et defendere. De Barbaris *Arabibus* S. Nilus narratione 3. *θεὸν ἐκ εἰδότες ἔ νοητὸν ἔ χειρότευκτον*. Mox tamen de illis addit p. 28. *ἀσφω δὲ τῶ πρώτῳ προσκυνοῦντες καὶ ὄνυτες ἀνατέλλοντι*.

Non magis fidem merentur quae vel in Beniaminis Tudelensis itinera-rio pag. 58. seq. leges de Dogziinis, nullius religionis populo decem milliaribus a Thidone: vel quae in Abrahami Peritfol itineribus Mundi pag. 183. et de iis, quos Casros ⁴ (א כפ ר negavit) velut qui Deum negent aut ignorent, vulgo appellant, quaeque et apud alios recentiores scriptores nonnulla iactantur de variarum Africae, Americae ⁵ et Insularum quarundam gentium Atheismo. Nam quicumque illas ita adierunt, vt linguae et morum nationis cuiusque sufficientem notitiam sibi compararent, longe aliud de illis testantur, docentque parum tribuendum esse illorum relationi, qui vel ex ignoracione et praecudicio falsum tradiderunt, vel plane de industria veluti atheos populos traduxerunt eum tantum in finem, vt crudelitati quae gentes illas miseris Hispani exciderunt, color aliquis quaereretur. Mirumque adeo est viro acuto *Petro Buelio* Continuatione cogitationum de cometis; Responf. ad quaeft. Prouincial. T. 4. c. 11. 12. et in Dictionario historico voce *Leri*, nota A. tam facile potuisse persuaderi, vt argumentum a consensu gentium in colendo Numine petitum floccipenderet ob tam incertas lubricasque relationes, quae merito suspectae illi debebant videri, quum plures earum

⁴ Vidē *Petri Kolben descriptionem capitis bonae spei*, Germanice editam Norimb. 1719. fol. p. 351. 407. Idem scriptor accuratus ac diligens de Hottentorum religione praeclare p. 404. 406. seq. differit. Sicut de religione Huronum et aliorum populorum agrestium et ferorum Americae, *Iosephus Frider. Laftau* S. I. Tomo primo operis vulgaris gallice *Moeurs des sauvages Amériquains comparées aux moeurs des premières Tems*, Paris 1724. 4. cap. quarto.

⁵ Vt Cenisorum in Africa septentrionali, de quibus *Journal littéraire* T. 2. p. 183. seq.

earum iam certis testimoniis falsi compertas non posset ignorare. Cui rei explicandae ne longius inhaeream, rogo Lectorem, vt praeter *Cudworthium* et *Martinum Fotherby* libro primo Atheomastigis consulat *Io. Lud. Fabricii* Theologi Palatini Apologeticum pro genere humano contra Atheismi calumniam, Heidelbergae primum 1682. 4. et deinde inter eius opera ⁶ editum Tiguri 1698. 4. p. 119. sq. *Eduardi Stillingfleet* novas Origines sacras postumas Anglice editas Cantabrigiae 1701. fol. pag. 73. seq. et V. C. *Maturini Veiffertii* la Crose Dialogos Gallice vulgatos varii, historici, literarii, sacri et critici argumenti A. 1711. 12. p. 254. sq. Nonnulla etiam huc spectantia notarunt B. *Iosua Stegmannus* in Photinianismo diss. 3. p. 24. *Valent. Erni. Loescherus* in praenotionibus theologicis, p. 4. ff. *Stephanus Nye* in Epistola subiecta libro edito Anglice, *A Discourse concerning natural and revealed Religion*, p. 228. ff. *Iac. Bernardus* in nouellis Reip. literariae A. 1705. T. 1. p. 133. et 311. seq. et A. 1707. T. 1. p. 413. seq. Memoriae litterariae Treuoltinae A. 1717. p. 36. sqq. *Andreas Adamus Hochsteterus* in Exercitatione de religione naturali, Tubingae edita; *Io. Frid. Coruinus*, Pastor Hornburgensis in Ducatu Halberstadiensis, in corpore Doctrinae, Historiae haeresium *Godfridi Arnoldi* opposita lib. 2. c. 18. seq. *Petrus Lescaloperius* ad Ciceronem de natura Deorum p. 87. 88. et 713. 714. *Georgius Bullus* in sermonibus a *Roberto Nelson* editis Anglice T. 1. p. 74. seq. *Ianus Hoyerus* Diss. tribus de religione Groenlandorum naturali, Hauniae 1756. 4. in quibus ostendit, Groenlandos Deum admittere, eundemque nomine *Tongarsuck* compellere.

IV. Credamus igitur Apostolo testanti τὸ γνωστὸν τῆ θεῆ siue DEI notitiam Gentibus etiam manifestam et a DEO ipso per opera sua manifestatam Rom. I. 19. seq. a DEO inquam non cessante testatum se facere omnibus benefica manu sua Actor. XIV. 17. vt ab iis veluti palpando inueniatur. XVII. 27. Credamus sensibus ipsis Naturae quae est in omnibus hominibus vsque quaque terrarum viuentibus, atque in hoc conspirantibus vt ex contemplatione huius vniuersi eius Auctorem, Auctorisque bonitatem, potentiam et sapientiam intelligere possint: Credamus omnibus regnorum et rerump. conditoribus, qui sine religione et cura Numinis coalescere non posse ciuitates probe perspexerunt, neque adeo possent metu religioso vt ad Respublicas continendas, nisi sensum eius a natura homini iam innatum nossent. Credamus denique animae nostrae testimonio et consensui tot scriptorum omnis aevi, quarumcunque nationum, qui licet a Iudaeorum sacris vel Christi nomine alieni tamen omnes vno ore certum faciunt et indubitatum relin-

quunt, Theologiae Naturalis vestigia alte impressa fuisse esseque in ipsorum cordibus. Hoc Oriens et Occidens, et alio sole calentes terrae, hoc Americae non minus quam Asiae et Africae populi si ad eos adeas, vel si dignas fide relationes et itinerum commentarios de illis consulas, demonstrant. Hoc recentia hoc prisca loquuntur monumenta de Graecis et Romanis non modo, sed perinde et de Chaldaeis, Aegyptiis, Persis, Thracibus, Indis, Sinensibus et nationibus quantumvis remotis ac barbaris quibuscunque. Huius rei insignia testimonia collecta videre licet in illustri Huetii Concordia rationis et fidei, in Augustini Steuchi Eugubini libris de perenni Philosophia, in Rad. Cudworthi opere eruditissimo, Anglica edito lingua Lond. 1678. fol. quod Systema verum intellectuale Vniuersi inscripsit: in Io. Michaelii Ethnophronio, Stetin. 1647. 4. et in Tobiae Pfanneri systemate Theologiae gentilis purioris, Basil. 1679. 4. vt Theologiae Naturalis scriptores Raymundum de Sabunde, Raymundum Breganium, Theoph. Raynaudum (T. 5. Opp.) Danielelem Clafenium, Steph. Klotzium aliosque larga manu adductos in Sylabo scriptorum de V. R. C. c. 19. p. 454. ff. iam omitamus. Similiter Legis quoque diuinae et iuris naturalis sensus in gentibus perspicue animaduertitur, vti ex Ethnicorum scriptis demonstratum est a Grotio, Sam. Pufendorfio horumque eruditissimis interpretibus.

V. De origine idololatriae, quam a Serucho ⁷ veterum plurimi, reperiunt; *Thomas Hyde* autem de relig. veterum Persar. p. 58. a temporibus Saelae et Eberi; et *Henricus Winderus* in historia ortus et progressus doctrinae, earum imprimis rerum, quae ad religionem spectant, Vol. 1. p. 159. haud longe post diluuium ortam, ast caute demum introductam fuisse putat, videndi Interpretes ad librum Sapientiae cap. XIV. atque opus eruditum *Gerh. Ioh. Vossii*, nec minus *Edoardi*, Baronis *Herbert de Cherbury* liber de religione Gentilium errorumque apud eos causis, ab H. Vossio Amst. 1663. 4. primum in lucem editus, et ibidem 1700. 8. recusus. Abbas *Banierius* in explicatione historica fabularum, quae tertia vice multo auctior prodiit Parisiis 1734. 2 Voll. ⁸ lib. 1. c. 1-3. *Pluchius* histor. caeli lib. 1. *Spiridion Poupartus* in Epistola ad P. Tourneminum de prima idololatria, quae existat in

⁷ Confer si lubet Codicem Pseudepigraphum Vet. Test. p. 337.

⁸ Prima huius libri editio prodiit Parisiis 1711. 2 Voll. 12. quae editio recusa est Hagae Comit. 1713. secunda editio euulgata itidem est Parisi 1715. 3 Voll. Germanicam versionem ad tertiam editionem accommodatam composuit Vir Doctissimus *Ioan. Adolph. Schlegel*: cuius Vol. I. prodiit Lipsi. 1754. 8. ff. ib. 1756.

in *Memoriis Treuultinis* 1712. p. 1615. fqq. *Elias Amatus* in epistolis italice editis Genuae 1715. 4. *Augustinus Calmetus* in pec. *Dissertatione* in, ferta T. V. *Commentarii* in S. Cod. p. 130. seqq. ed. Paris. 1726. fol. *Sam. Wesley* in *Diff. de idololatria*, quae legitur inter eius *Diff.* in libr. *Iobi*; pag. 302. Londini 1736. fol. *Arthur Youngius* in libro Anglico, *An historical Dissertation on idolatrous Corruptions in Religion*. Voll. II. Londini 1734. 8. Auctor epistolarum de mythologia. (*Letters concerning Mythology*.) Londini 1748. 8. epist. 17ma. Quum vero vnum Deum summum, non multos Deos summos esse perspicuis argumentis ratio doceat, et Vniuersitatis rerum structura et harmonia ad communes fines tendens testetur, mirari aliquis possit, vnde illa caligo magnae partis generis humani, ac tot populorum plures Deos colentium? Sed imprimis notandum, quod latius patuerit semper pateatque summi Numinis ⁹ cultus, quod omnes agnoscunt τὴν πρωτίστην ἀρχήν, vt inquit Proclus lib. IV. in *Timaeum* p. 286. πᾶσαι θεησκείαι καὶ αἰρέσεις συγχωρεῦντι ἔιναι, καὶ θεὸν πάντες ἄνθρωποι καλοῦσι βοηθόν. Θεοὺς δὲ εἶναι μετ' αὐτὴν, καὶ πρῶσιαν ἀπ' αὐτῶν ἐν τῷ παντί, ἐν πᾶσαι πιστεύουσιν. *Augustinus* lib. 20. contra *Fauftum Manichaeum* c. 19. *Difcat Faustus, vel potius illi, qui eius litteris delectantur, Monarchiae* ¹⁰ *opinionem nos ex gentibus non habere, sed gentes non usque adeo ad falsos deos esse delapsas, vt opinionem amitterent vnus veri Dei, ex quo est omnis qualiscunque natura.* Deinde certum esse puto plerosque omnes πολυθείας veneratores, (indoctum vulgus excipio hominum quid faciant et quid colant parum cogitantium) non aequali gradu et dignitate Deos quoslibet habuisse, sed vt *Maximi Tyrii* verbis *diff. 1. vtar, ἕνα ἴσους ἂν ἐν πάσῃ γῆ ὁμόφωνον νόμον καὶ λόγον, ὅτι ΘΕΟΣ ΕΙΣ πάντων βασιλεὺς καὶ πατήρ, καὶ ΘΕΟΙ ΠΟΛΛΟΙ, Θεῶν παῖδες, συνάρχοντες, Θεῶν.* In hoc *leges ubique terrarum atque opiniones conuenire videbis, DEVM esse VNVM,* ¹¹ *Regem omnium et Patrem. MULTOS additos esse DEOS alios qui supremi illius filii sint, et quasi in Imperio collegae.* Ταῦτα δὲ ὁ ἔλλην λέγει, καὶ ὁ βαίβαρος λέγει, καὶ ὁ ἠπειρώτης, καὶ ὁ θαλάττιος, καὶ ὁ σοφὸς, καὶ ὁ ἀσοφὸς. In eo *Graecus cum Barbaro, mediterraneus cum insulano, sapiens consentit cum stulto.* Cum *Maximo Tyrio* consentit *Clemens Alexandrinus* *Strom.* lib. 5. pag. 729.

Q 9 3

et

⁹ *Lactantii, Minutii Felicis et Tertulliani* testimonia exstant apud *Baltusium* in libro *Gallico Jugement des SS. Peres sur la Morale de la Philosophie payenne*, pag. 11. fqq.

¹⁰ *Monarchiam* *Augustinus* vocat cultum vnus summi Numinis contra ethnicorum πολυθεϊαν et duo *Manichaeorum* principia. Confer *Philonis Iudaei* librum *περὶ κοινου αρχίας*.

¹¹ Vide *Nicol, Cusanum* de pace fidei c. 6. p. 685. Opp.

et 30. edit. Oxoniensis 1715. fol. cuius haec sunt verba: Τῶν ἀνθρώπων πάντες Ἕλληνες τε καὶ Βάρβαροι, γένος δ' οὐδὲν ὀνδαμοῦ τῶν γεωργούντων, ἕτε νομάδων, ἀλλ' οὔτε τῶν πολιτικῶν δύνανται ξῆν, μὴ προκτατε-
 λημένον τῇ τοῦ κρείττονος πίσει διὸ πᾶν μὲν ἔθνος ἑῶαν, πᾶν δὲ ἐσπερίων ἀντόμενον, ἢ βόρειόν τε καὶ τὰ πρὸς τῷ νότῳ πάντα, μίαν ἔχει καὶ τὴν αὐτὴν πρόληψιν περὶ τοῦ κατασηταμένου τὴν ἡγεμονίαν. εἶγε καὶ τὰ καθολικώτατα τῶν ἐνεργημάτων αὐτοῦ διαπεφύκτηκεν ἐπ' ἴσης πάντα. πολὺ δὲ πλέον οἱ παρ' ἑλλῆσι πολυπράγμονες οἱ φιλόσοφοι, ἐκ τῆς βαρ-
 βάρου ἐρμώμενοι φιλοσοφίας, ἀοράτῳ καὶ μόνῳ, καὶ δυνατωτάτῳ καὶ τεχνικωτάτῳ, καὶ τῶν καλλίστων αἰτιωτάτῳ τὴν πρόνοιαν ἔδοσαν. *Homini-
 num genus uniuersum in Graecos Barbarosque diuiditur: quorum e numero, nulla prorsus usquam aut agriculturalium aut pastorum, ac ne eorum quidem, qui in ciuitate degunt, natio est, quae vitam, absque eo, quod eius mentem Naturae superioris fides occuparit, ducere tuerique possit. Itaque populi omnes, siue orientem colant, siue littora occidentis vltima teneant, siue ad septentrionem, siue ad meridiem habitent, unam et eandem eius, a quo institutum hoc imperium est, anticipationem habent: quum loca pariter et aequaliter omnia, generales quaeque vis illius effectricis actiones complexae sint. Sed tamen curiosi illi e Graecis Philosophi, Barbarorum permoti philosophia, multo magis illi, qui nec oculis cernitur, et solus idem ac praepotens et sapientissimus artifex est, summusque rerum pulcherrimarum auctor, prouidentiam tribuerunt. Similem in modum Clemens Romanus homilia X. 14. p. 688. ἐνὸς, inquit, ὄντος τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ αὐτοὶ κατὰ τὸν τῶν ὑποκειμένων ἐξουσιῶν λόγον Θεοὶ εἰσιν, ὑποκείμενοι μὲν ἐκένῳ, ἰδικικούντες δὲ ἡμᾶς. Quum vnus sit magnus Deus, instar Caesaris, et ipsi ad similitudinem minorum potestatum Dii sint, ei quidem subiecti, nostri tamen gubernatores. Hanc ipsam sententiam plurimis quorum notitia ad nos peruenit gentiliū philosophis fuisse vberius atque erudite ostendit Radulphus Cudworthus capite quarto veri systematis intellectu-
 alis vniuersi. Plures igitur inferiores Deos veluti prouidentiae Diuinae et gubernationis Mundi administratos et Angelos sub vno DEO summo Demiurgo venerandos sibi duxerunt, inque horum cultu ferme fuere frequen-
 tiores, siue quod supremum illum nulla cogitatione attingendum nulla satis digna prosequendum veneratione, adeoque omni cultu externo superio-
 rem¹² esse solo mentis recessu intimo venerandum et admirandum existima-
 rent:*

¹² Thomas Gale ad Iamblichum de Mysteriis Aegyptior. p. 199. *Constat ex libro IV. Cyrilli contra Iulian. Porphyrium existimasse, solos Deos mundanos colendos esse, non autem supremum illum. Fuit et haec plurimorum ex Schola Platonica opinio. Confer eun-*
 dem

rent: siue quod inferioribus Diis commissam crederent a summo illo mundi administrationem, cultumque omnem qui his tribueretur in supremum illum Regem omnium et parentem existimarent redundare. Ac quum DEI ipsius inuisibilis formam ignorarent, et vellent tamen habere aliquid in quo cogitatio subsisteret et sensus ipse haerere posset, multa eius symbola et imagines siue in rebus naturalibus quaesiuerunt, siue ipsi commenti sunt, in quibus potentiam Numinis colerent, idem saepe sub multis nominibus et formis atque imaginibus, Deumque vt ita dicam *μυριώνυμον* et *μυριόμορφον* venerati. Confer *Michaëlis Mourgues* S. I. Professoris Tolosani Systema Theologicum Pythagoreisimi et aliarum sectarum apud Ethnicos, Tolosae 1712. 8. Gallice editum: De origine vero alterius generis Idololatriæ ex ambitione vel superstitione nati, qua defuncti homines diuinis affecti honoribus sunt, *Augustinum Calmet* Benedictinum Monachum in diss. adiuncta commentariis in Sapientiae librum, itidem Gallice vulgatis, atque alios interpretes ad libri Sapientiae cap. XIV. et *Iohannem Faës τὸν μακαρίτην* notis ad Gyraldum de sepultura Veterum T. I. Opp. Gyraldi pag. 698. seq. S. R. *Christi. Aug. Crusius* Diss. prima de superstitione, quæ tertia est de dissimilitudine inter religionem et superstitionem idololatriæ originem ab hisce duabus causis repetit; a corrupta derelictaque religione patriarchalis et mutilato nec recte intellecto verbo diuino caelitus reuelato.

VI. Non mirum itaque est adeo, quod dum in inferioribus haeret mortalium cogitatio, tam multos tamque passim diuersos, sibi Deos colendos deligere potuerunt: quicquid enim vel prodesse vel obesse sibi insigniter posse intelligebant, hoc religioso cultu prosequendum sibi duxerunt, idque tanto magis et impensius, quo efficacius illorum sensu tangebantur, vel quo praesentiozem cuiusque ad iuuandum vel vicissim ad nocendum vim esse fuerunt

dem Galeum p. 266. vbi inter alia assert haec Luctatii ad IV. Thebaidos: *Infiniti autem Philosophorum, Magorum Persae item confirmant, reuera esse praeter hos Deos cognitos qui coluntur in templis, alium principem et maxime Deum caeterorum numinum ordinatorem.* Theodoritus in Coloss. II. 18. docet canonem decimum octauum concilii Laodicensi oppositum iis esse, qui angelos colebant ex *ταπεινοφροσύνη* profelli, *ὡς ἀγαπῶς ὁ τῶν ὄλων Θεὸς ἀνίψικτός τε καὶ ἀκατάληπτος, καὶ προσήκει διὰ τῶν ἐγγέλων τὴν θεῖαν ἐμμένειαν πραγματεύεσθαι.* Confer *Iac. Rhenferdi* Diss. de statu et aris Dei et hominum interuentiis. Opp. philolog. p. 696. sqq. Plura in hanc sententiam Stillingfleetus in Originibus sacris nouis postumis p. 74. 75. 76. *for. this was a principle among many nations, that the supreme God was to be Worship'd only by acts of the Mind and that external Worship was only for lesser Deities.* Description de l'Isle Formosa par G. Plalmananzaar pag. 34. *Ils enseignent à ne reconnoitre qu'un seul Dieu, que les Peuples croient si grand et si redoutable, qu'ils n'osent lui faire aucun sacrifice: mais ils ont établi le Soleil pour l'objet de leur culte etc.*

fuerunt persuasi. Hinc frequentissima Spirituum, Daemonum, Geniorum adoratio, de qua Vossius libro I. de Idololatria, tum veneratio Mundi ipsius et Naturae, de qua idem lib. VII: atque Persas in igne nihil aliud quam animam mundi coluisse coniecit *Benedictus Aueranius* Diss. 72. ad Anthologiam, T. I. Opp. p. 184. sq. nec minus Solis, Lunae et stellarum, elementorum item vt telluris, fontium, fluuiorum, ignis aliarumque rerum naturalium, de qua idem Vossius lib. II. et III. Consimiliter religiosus cultus ipsis tributus hominibus, non tantum qui vel egregii aliquid reperissent, vel magnis rebus gestis admirationem sui late circumtulissent; sed etiam quos amor¹³ vel adulatio vel fraus vel metus religiose venerandos suasisit obtulitque. Hinc Mythologias plerasque Poetarum veterum de Diis ad historicum sensum reuocant, et de Principum rebus interpretantur Viri Clarissimi *Io. Clericus* ad Hesiodi Theogoniam, et in dissertationibus de Hercule, Venere, Adonide etc. quas Gallice scriptas Bibliothecae vniuersali inseruit: *Paullus Pezron* in Antiquitatibus Celtarum itidem Gallice editis, *Renatus Iosephus Turnemine* S. I. in dissertationibus variis quae sparsim intextae leguntur Memoriis literariis Treuoltinis, et *Banierius* in explicatione Historica fabularum; et nouissime auctor libri, germanico sermone euulgati: *Erläuterte Geschichte der Götter und Helden, welche in den Schriften der Alten nach den fabelhaften Götterlehren berühmt worden sind.* Francof. et Lips. 1753. 4. Ex deprauata a gentibus populi Iudaici historia fabulas earum de diis repetunt Bochartus, Huetius, Croesius, Huetius, Dickinsonus, Mirus et nouissime *Lauaurius* in historia fabularum gentilium de diis cum historia sacra collata, gallice edita tom. duob. Parisiis 1730. et rec. Amstelod. 1731. 8. atque in Germanorum sermonem conuersa studio Ioan. Dan. Heyden. Lips. 1745. 8. Neque infrequens cultus religiosus faeminarum, vt apud Gallos et Germanos de quo Sponius p. 105. 106. Miscellaneor. et Nicolaus Chorierius in Viennensium Antiquitatibus. De cultu Heroum adeundus Vossius VII. 8. seq. Astrorum cultum fuisse idololatriam omnium antiquissimam et a Chaldaeis atque Aegyptiis originem duxisse disputat *Spiridion Poupart* in Epistola ad Turneminum paullo ante citata. Etiam animantes brutas ob hanc causam cultas passim constat, quod vel vtilia et praeclara quaedam homines¹⁴ docuerunt, vel ad vitam singulares praebeant vsus, vel singulari aliqua polleant virtute benefica, noxiaue. Quo de argumento plura nossemus forte, si exstaret *Labeonis* liber *de Diis animalibus* quem laudat Seruius in

¹³ Vide interpretes ad libr. Sapientiae XIV. 15. et *Mongalti* diss. de fano Tulliae a patre excitato *Tomo secundo memor. acad. Inscriptt.* p. 473. ff.

¹⁴ Confer Baconem de Verulamio lib. V. cap. 2. de augmentis scientiarum.

in 3 Aeneidos. Quanquam ex eodem Servio constat appellari animales quod de animis fiant. Plurima quoque et pererudita sunt quae de iisdem docet Vossius lib. 3. et 4. Idem de cultu plantis et rebus inanimatis exhibitio videndus lib. 5. et 6. et de virtutibus ac vitiis, valetudine, morbis aliisque affectionibus rerum hominumque religiose cultis libro 8. et de imaginibus atque symbolis Deorum libro 9. Quanquam si recte rem putemus, animalia quoque, plantas et alias res contentiores naturales, rerumque affectiones et ipsas pro symbolis potius diuinitatis cultas, quam ipsamet pro Diis habitas a gentibus, (certe a cordatioribus inter illas hominibus) existimauerim, quod de Aegyptiis certe dubitare nos haud finit Plutarchus libro de Iside et Osiride. Id quod e recentioribus erudite ostendit *Frid. Sam. Zicklerus* in comm. de Aegyptiis, bestiarum cultoribus. Ienae 1756. 8. Ceterum, de cultu animalium apud veteres confer. *Valentini Alberti* Diss. de cultu idololatriae bestiarum. Lips. 1669. De piscium cultu *Frid. Lebrecht Goetze*. Lips. 1723. De cultu serpentum *Georgius Philippus Olearius*. Lips. 1713. *Ioan. Christ. Kochius*. ibid. 1717. pluresque alii, quos magna copia sistit *Ioan. Ern. Imman. Walchius* Diss. de Deo Melitensium § 13. pag. 42. De origine cultus serpentum disputarunt *Vricl. Freudenbergerus* et *Gabriel Hürnerus* Tempe Heluet. T. 1. sect. 1. p. 72. sqq. et sect. 3. p. 419. sqq. De lapidum cultu *Gisbertus Cuperus* ad verba Lactantii c. 11. de mortibus persecutorum: *Deorum montium cultrix*; et *Io. Gottl. Bidermannus* in otii litterariis P. 1. p. 314. sqq. De montium cultu *I. G. Graenius* ad Suetonii Vespasian. p. 821. *Ioan. Clericus* ad 1 Reg. XX. 23. *Ioan. Iac. Bosius* de Carmelo monte et Deo. Lips. 1740. Ceterum varios gentium errores, multiplicesque ineptias parum religiosas circa Deos, eorum cultum, et tributos hominibus rebusque vilioribus diuinos honores persequitur *Iohannes Sartorius*, Professor Gedanensis, in schediasmate de Hypocriti Gentilium circa Deorum cultum. Lipsiae 1713. 4. Videnda etiam *Ioannis Ellefaci* diatriba de Idololatria Magica, in eius variis opusculis excusis Paris. 1614. 8. *Wilb. Kingius* in libro Anglico sermone composito: *Discourse concerning the inventions of men in the Worship of God*: cuius septima editio prodit Londini 1728. 12. *Matth. Brouerius de Niedeck* in Diss. de populorum veterum ac recentiorum adorationibus. Amst. 1713. 8. De supplicationibus veterum Romanorum differunt *Barn. Briffonius* lib. secundo de formulis sollempnibus P. R. et *Iac. Pontanus* IX. 1. Philocaliae p. 123. De more Deos colendi laceratione et incisione corporum ac vulneratione *Ioan. Clericus* ad 1 Reg. XVIII. 28. De diis haeredibus ex testamento apud Romanos pecul. Diss. egit *Franciscus Car. Corradi*. Lips. 1725.

VII. Sexum in Diuinis ¹⁵ commentum sunt plerique vel hominum similitudine ac modulo Numina formantes merentesque, ut Epicuri schola, quam confutat L. Cotta apud Ciceronem lib. 1. de Natura Deorum c. 27. 32. et 34. vel potius ut duo illa quibus omnia constant vim actiuam quidem et effectricem Deorum, passiuam vero facultatem et materialem causam Deorum nomine significarent, et quum Numina sua confunderent cum natura rerum, statuerunt Deos ἀρρενοθήλεις, mares simul feminasque, hoc est qui soli ad rerum generationem conferrent hoc, quod in hominibus et ceteris animantibus mas et femina. Dilucidius hoc pateret si ad nos peruenisset liber Hipparchi Stagiritae, quem Aristotelis discipulum Suidas testatur scripsisse librum τί τὸ ἀρρεν καὶ θήλυ τῶν θεῶν, καὶ τίς ὁ γάμος; de eo quid mas et femina sit - - inter Deos, et quae eorum uirtutes? Expendenda interim quae de ἱερῷ γάμῳ disputant Pythagorici et Orphici. Et quod iisdem Pythagoricis unarius numerus virtute est ἀρρενοθήλυς, actu ἀειδιμῆ πατῆρ, binarius μήτηρ, et ex his ortus numerus tertius ἀρρενοθήλυς: Pseudo Hermeti quidem Deus ἀρρενοθήλυς vocatur et ex Platonicis ipsi Synesio quantumuis Christiano. Iulio Firmico pater omnium et mater. Confer Vossium Theol. Gentil. VII. 6. Dauidem Millium Diss. selectar. IX. 35. seqq. p. 290. seqq. Benedicti Auernanii Diss. 25. in Virgilium, T. 2. Opp. pag. 163. sq. Similiter Dii Aegyptiorum de quibus Plutarchus, VIII. 1. sympof. Chaldaeorum item et Phoenicum, quemadmodum notat Io. Croius in specimine coniecturarum ad loca quaedam Irenaei, Origenis etc. Confer Cataubonum p. 73. ad Baron. Ioannem Rualdum animaduersione 42. ad Plutarchum p. 132. et Theoph. Raynaudum T. 11. Opp. p. 173. Apud Horapollinem l. 1. c. 12. Dii ἀρρενοθήλεις praecipue Vulcanus et Minerua: adde Ioan. Corn. Pauw notas p. 295. et Hoefschelii p. 203. Bacchus καὶ ἀρρένητε καὶ θήλυς ὁ θεὸς ὡς φασιν, inquit Aristides Orat. in Bacchum T. 1. p. 52. de quo plura Tristanus T. 2. pag. 261. seq. et de aliis Graecorum Romanorumque Diis Viri praestantissimi Gisbertus Cuperus in ἀποθεώσεις Homeri p. 227. seq. et Io. Carolus Schottus in noua explicatione eiusdem ἀποθεώσεως, Gallice edita Amstelod. 1714. 4. p. 52. seq. ut Aeones Valentinianorum ἀρρενοθήλεις taceam, de quibus praeter Croium libro laudato, Petauius ad Epiphanium pag. 67. et D. Hooperus Episcopus Bathoniensis et Wellensis in coniecturis de Valentinianorum haeresi quam ex Aegyptiorum Theologia illustrat, Lond 1711. 4. His praeter Interpretes Irenaei et Tertulliani addes ubi lubebit et examinabis tradita a Souuerainio in libro Gallico, le Platonisme dévoilé p. 70. 84. seq. 93. etc. Mun-

du

¹⁵ De Cabbalisticis et Christianis, Spiritui sancto femineum sexum tribuentibus dixi in Codice Apocrypho Noui Test. p. 361. seq.

dus ἀρρενόθηλος Iarchae Philosopho Indo apud Philostratum lib. 3. cap. 11. de qua sententia conferendus Vossius VII. 6. de idololatria. Nota vetus formula siue DEus siue Dea es, de qua Briffonius p. 54. libri de formulis et Tiracquellus libro de retractu pag. 81. b. seq. Dii Patres et Deae matres. Idem Briffon. p. 44. Dii πατέρες et μητρες Valef. p. 18. ad Harpocratonem. Θεοὶ et Θεαί siue vt Homerus et Orpheus apud Proclum vocat, Θείωναι. Δαίμονες et Δαιμονίδες, Τιτᾶνες et Τιτανίδες, Anculi et Anculae, Diis in Sole masculis respondentes Deae σελήνισι. Vide Proclum in Timaeum lib. 1. pag. 15. lib. 2. p. 67. seq. lib. 5. pag. 291. 294. Saturno respondent Rhea, Mater Deum, Idaea Mater, Latia etc. Ioui Iuno, Diana, Pallas, Ἀθήνη siue Minerua, *Vulcano* Maia et Proserpina, *Marti* Venus, Mola, et Nerie: *Caelo* Terra et Ceres, *Isis Osfridi*, *Thetys Oceano*, *Salacia Neptuno*, *Quirino* Hora, *Iurite Quiritio*, *Satyris Panibus Faunis* Nymphae: Heroibus Ἡρώιδες siue Ἡρώωναι, vt notatum Ezech. Spanhemio p. 253. seq. ad Callimachum. Virilibus *Geniis* muliebres siue Iunones, de quibus Sponius pag. 83. Miscell. vt innumera alia Dearum nomina omittam. Vide et Gellium XIII. 22. et Alexandrum Morum in notis ad nouum Foedus ad Actor. XVII. 18. Obserues etiam in veteribus inscriptionibus non tantum monumenta posita *Diis Muniabus*, sed etiam *Muniabus*, perinde vti *Moerabus*, (*μοίραις*) vt notauit Claudius Dausqueius p. 107. operis eruditi de Orthographia. Etiam in numis non modo Liber Bacchus est sed et Libera, nec modo Venus Dea sed Deus quoque, Venusque mascula et barbata, v. *Selden.* de diis Syris Syntagm. II. c. 2. et 4. et *Boxhorn.* T. 5. Thef. antiqq. Rom. Graev. p. 936. 957. Sic Luna Dea et Deus Lunus de quo Casaubonus et Salmastius ad Spartiani Caracallam cap. 7. Hugo Grotius ad Esaiæ LXV. 11. Isaacus Iaquelorus diff. de existentia DEI p. 4. et quae dixi in Menologio siue libello de Mensibus cap. 2. Ceterum caue, ne cum Casaubono, Cupero, aliisque putes, ὁ μήν, quod saepe mensis diuinis honoribus cultus est, Deum Lunum statim significare. v. *Iablonskium* in comm. de Remphah p. 89. Nota quoque Fortuna barbata virilis aliaque muliebris in Sponii Miscellaneis eruditae antiquitatis pag. 104. Philoni, lib. de Abrahamo pag. 285. Virtus ἀρρεν φύσει, quia in agendo consistit, λογισμός θῆλυ, quoniam in percipiendis, quas diiudicat, versatur ideis.

Sententia horum qui sexum in Diuinis vel Deum ἀρρενόθηλον statuunt, valde affinis est illorum opinioni, qui vel duo putant esse contraria omnium rerum principia coaeterna, bonum et malum, vel DEum esse existimant non modo causam et demiurgum sed quoque materiam vniuersi. Vterque error dici non potest quam longe lateque inualuerit iam olim, et hodie passim serpat.

Posteriorem hunc maxime nostra aetate in crustauit Spinosa, a quo Cabbalistas nonnullos non alienos esse docuit Henricus Morus in fundamentis Cabbalae T. 1. Opp. Philosoph. pag. 523. et Io. Georgii Wachteri liber, qui inscribitur Spinofismus in Iudaismo. Amstelod. 1699. 8. D. Ioh. Franciscus Buddeus in Philosophia Hebraeorum p. 325. seq. et *Iac. Basnagius* in Historia Iudaica Gallice edita lib. 4. cap. 7. T. 3. p. 86. sq. Eodemque tendere dogmata Philosophorum, vnitatem et immutabilitatem omnium rerum statuentium vel motum negantium, vt Zenonis Eleatae, Xenophanis, Melissi, Sorani, Stilponis, Plotini, Iamblichi, Procli, Aristotelis, Abaelardi, Scotistarum, Caesalpini, passim disputat in Lexico suo Historico Petrus Baelius, qui Iaponenses quoque Spinofismo suffragari contendit: quemadmodum in Hallensium obseruationibus selectis T. 1. p. 346. Spinofistis accensentur etiam ii Philosophi, qui vt Stoici DEum statuerunt esse mundi animam. A Iacobo Boehmio similiter loca Epistolae ad Romanos¹⁶ XI 36. et I Cor. VIII. 6. ita intelligi, vt DEus materia vniuersi constituarur, qui omnia ex se per emanationem produxerit, quin imo hoc ipsum esse totius Boehmianismi et enthusiasmi atque fanaticissimi inter Ethnicos, Christianos et Muhamedanos fundamentum, omnia ex DEO materialiter promanare, atque in illum iterum reuoluenda, idemque sensisse olim Chaldaeos, Aegyptios, Sabios, Orphicos et plurimos e Graecis, nec minus Indos, Gallorumque Druidas et alios bene multos, arque hanc ipsam fuisse originem idololatriae, vt in rebus naturalibus DEum se recte colere plerique opinarentur, fusc atque erudite docet D. Abrahamus Hinckelmannus *ὁ μακαρίτης* in detectione fundamenti Boehmiani, vulgata Germanice Hamb. 1693. 4. Obseruandum tamen est, non omnes qui dogmata nonnulla quae Spinofismo suffragari videntur, amplexi fortasse sunt, illico etiam totam Spinosae *ἀθεότητα* probauisse, aut atheis ideo adscribendos esse, quum DEum causam efficientem et moderatorem vniuersi, ab vniuerso ita vt animam a corpore distinctum, scelerumque vindicem ac virtutis remuneratorem agnouerint: alius etiam praeter rem dogmata illa impingi, vt Hippocrati, vel vt Plutarcho, qui tamen aduersus Stoicos p. 1075. disertè docet diuinae perfectioni esse aduersum, vt in communi *ἐκπύρωση* vniuersi in Iouis essentiam omnia redeant atque in ea consumantur. Confer quae de Plotino notauimus lib. 4. Bibl. Graecae c. 26. p. 150. Nam impudentiam Io. Tolandi¹⁷ omitto, qui in originibus Iudaicis Mosen ipsum Spinofistis accensere non dubitauit.

Altera

¹⁶ Non causam materialem, sed efficientem tantum, notatam ab Apostolo, recte monuit S. Basilius libro de Spiritu S. cap. 4.

¹⁷ Tolandum confutandum in se suscipere plures viri doctissimi vt *Io. Franciscus Buddeus*

Altera sententia de duobus principiis distinctis coaeternis bono vno, altero malo non minus late serpsit olim, viresque agit hodie, propter duas causas potissimum, quia plerique sibi persuaserunt ex nihilo fieri nihil posse, et DEum optimum, malorum quae obseruantur in vita, causam esse non posse. Sed nihil posse fieri ex nihilo, nemo demonstrare hactenus potuit, licet rationi aperte aduersetur credere quod a nihilo aliquid factum fuerit. At enim ab omnipotente causa potuit aliquid condi ex nihilo reale, vti cogitatio nostra quando vult ex nihilo veluti condit ideas. Malum nullum datur cuius causa DEus sit, sed quam primum sub DEO aliquid ponitur, iam non est DEus h. e. caret summa illa perfectione quae priuationi nulli boni per naturam obnoxia est, aut libertatem sortita nulli subiaceret possibilitati vt ita dicam libertate illa abutendi. Posito numero pari ponitur quoque impar, positaque luce creata ponuntur etiam tenebrae, licet tenebras non condiderit DEus, non magis quam coecitatem ¹⁸ Illa porro vt potentia ita sapientia ac bonitate se testatus conditor perfectissimus est, vt pro consilio suo et finibus quos sibi proposuit quam optima fecerit et pulcherrima, quam pulchritudinem magis etiam miraremur, si possemus vniuersi rationes et leges totamque omnis aevi durationem et consequutiones mente complecti, qui in minuta saepe particula haerentes passim coecutimus, et pro malis habemus quae in se mala non sunt, faciuntque ad maius bonum maioremque pulchritudinem. Sed quemadmodum quotidie videmus ridicula ferri iudicia de consiliis Principum ab iis, qui ex priuatis commodis illa metiendo intamas eorum rationes ignorant, sic longe absurdus ¹⁹ reprehenditur ab nobis homuncionibus prouidentiae diuinae

Rr 3

sapien-

deus in Historia Ecclesiastica Vet. Test. in programme de Origine Gentis Hebraeae et in praefatione ad Io. Laur. Mosheimii librum Tolaudi Nazareno oppositum. Hamb. 1721. 8. *Salomo Deylingius* Obseruat. sacr. parte 2. sub init. *Io. Gottlieb Carpzonius* programme inaugurali vulgato Lipsiae 1713. *Iac. Pagnus* in defensione Religionis, Ultraiect. 1709. 8. *Elias Benrict* in Miscellaneis obseruationibus aduersus Tolandum, Galliae editis, Delphis 1712. 8. *Morinus* in Epistola ad Huetium in Tilladeti collectione, T. I. diss. 5. p. 369. seq. adde T. 2. p. 231. et Memorias literarias Treuoltinas A. 1709. Septembr.

¹⁸ Doctrina vera de diabolo malisque spiritibus partim cognita fuit ante Christum, vnde Lactantius VI. 6. ait, mirum non esse, quod Ethnici omnes, quid esset bonum, quid malum ignorauerint, qui nec Deum, nec aduersarium Dei scierint. Hinc Arnobius lib. 2. p. 53. edit. Lugd. 1651. 4. de daemonibus crudeliter factis: *et ante Christum incogniti et ab solo seueritate detecti.* Et Celsus Christianorum doctrinam de diabolo et satana non dubitat grauis erroris arguere, *σφάλλονται δὲ ἀσεβέστατα ἔτιτα.* V. Origenem contra Celsum lib. 6. p. 303. Arnobii loco male abutitur Thomas Woolston Diss. 2. de miraculis p. 41. cui vitia rotidem sunt satanae, ib. p. 43. et 46.

¹⁹ Confer Nazianzenum Orat. 16. p. 260. seq.

fapientia et iustitia, qui infinitesimam eius partem et ea quae ante pedes nostros sunt haud capimus.

BONI DEI Nomina siue symbola sunt :

1. apud Persas *Orimazes*.
2. apud Aegyptios *Osiris*.
3. apud Graecos et Romanos *Iupiter Diiouis*. Democrito *Beneficium*.
4. apud Philosophos *DEus, Lux, ignis, vita*. Vide Simplicium in 3. Physicorum Aristotelis p. 98.
5. apud Manichaeos et alios haereticos ²⁰ *Duitas, Pater Iesu Christi, DEus Noui Test.*
6. apud Cabbalistas diuinae *Sephiroth*.
7. apud Formosanos *Tamagifanba etc.*
8. in Malembae regno *Zampoango*.

MALI PRINCIPII nomina siue symbola :

1. apud Persas *Arimanius*. Confer Plutarchum de Iside p. 369. seq. *Abernam* Herbelot p. 71. et 100. Bibl. Oriental.
2. apud Aegyptios *Typhon*.
3. apud Graecos et Romanos, *Pluto, Cacodaemon, Vaeiouis, Dis, ἀποργόπειος ἄδης, DEus auerruncus*. Democrito *Poena*. Plinius l. 2. c. 7.
4. apud Philosophos, *Materia, tenebrae, nox, mors, nihil*. ²¹
5. apud haereticos, *Creator, Demiurgus, Deus Vet. Test. ἀρχων τῆς κόσμου τέρτη*.
6. apud Cabbalistas, *Kelisoth, Sammaël*.
7. apud Formosanos *Sariafing*, apud Chinenfes *Ioofté*, Sclauorum *niger DEus, Scerneboch etc.*
8. in regno Malembae, *Benembae*. v. Acta Eruditor. 1726. p. 330.

Quam multi dogma hoc de duobus principiis Deo bono vno, altero malo, vel quod idem ferme est, de Hyle siue materia mali principio, Deo coaeterna, probauerint olim, probentque hodie, consulendi *Iacob. Thomafius ὁ μακρο-*

²⁰ Prudentius in Hamartigenia v. 37. haereticos qui duos contrarios Deos inducebant vocat *Duitas*, quas recentiores quidam minus commode *Dualistas*. Hi fuere Simoniani, Marcionitae, Valentiniiani, Manichaei, Paulliciani etc. Vide Thomam Ittigium de haereticis; Petrum Kingium, Ictum, in historia Symboli Apostolici, a quo Kingio, vt hoc in transcurfu notemus, diuersus est Guilielmus Kingius, primum Episcopus Derensis, post Archiepiscopus Dublinensis, cuius exstat liber insignis, *de origine mali*, post editionem Londinens. 1702. excusus Bremae 1704. 8.

²¹ De Magorum doctrina lumen et tenebras pro duobus principiis venditantium vide Pocockii specimen historiae Arabum.

μαναρίτης in schediasmate Historico Lips. 1665. 4. p. 23. seqq. et libro de Stoicâ Mundi exultione Lips. 1676. 4. p. 29. sqq. 77. 162. seq. *Balthasar Beckerus* Libro 1. mundi fascino, *Petrus Baetius* in Lexico suo et aliis scriptis passim, atque inprimis *Io. Christ. Wolfius* in Manichaeismo ante Manichaeos, et inter Christianos rediuuio Hamb. 1707. 8. et *Isaacus Beaufobrius* in historia critica Manichaeorum et Manichaeismi. Amstelod. 1734. 4. Ab illis diiungendi essent Persae veteres, si quod *Thomas Hydeus* in Historia religionis veterum Persarum p. 161. sibi persuasit, alterum mali principium posuissent creatum: Sed nihil tale ex *Plutarcho* et aliis veteribus colligas. ²²) Eorum autem qui nostra aetate, qua controuersia difficillima de origine mali a plurimis eruditissimis hominibus in omnes partes agitata est, vnitatem DEI bonitatemque et prouidentiam insigniter vindicarunt, iuuat vel vnum laudare illustrem *Leibnitium*, eiusque Theodiceam siue specimen de bonitate DEI, libertate hominis et origine mali, editum Gallice Amstelod. 1710. 8. et vltima vice Gallice recusum. *ibid.* 1734. 8.

Frequens et hic humanae mentis error, Deos malos et Cacodaemones inprimis putare colendos ne noceant, cuius rei multa exempla reperire licet apud *Vossium* lib. 1. de Idololatria c. 8. *Theophilum Raynaudum* T. 8. Opp. p. 530. sq. et in *Alexandri Rossaci* variis religionibus siue religiosis cultibus orbis terrarum, quem librum ex Anglica lingua Germanice vertit *Albert. Reimarus Lubecensis*, Amst. 1668. 8. et Gallice *Thomas le Grue* Amst. 1666. 4. atque in *Abrahami Rogeri* ianua aperta Ethnicismi, doctisque *Christophori Arnoldi* ad illum librum ex Belgico Germanice translatum animaduersionibus, Norimb. 1663. 8. et denique in splendido opere de caerimoniis et ritibus omnium populorum, Amstelod. 1723. fol. Non tamen huc facit inscriptio vetus apud *Gruterum* p. CXXX. 4. quae a *Clariss. Struui*o p. 83. Antiquit. Rom. allegatur, nam pro KAL. AELIONIN. DI. IR. quod de *Diis iratis* vir doctus explicauit, legendum est L. AELIO CAESARE, vt in noua *Gruteriani* operis editione ex *Reinesio* recte est annotatum.

Porro colebantur vel Dii singuli, vel plures iunctim, qui eam ob causam dicti σύνθρονοι, πάρεδροι, σύνεδροι, σύνασι, σύμβωμοι, quod thronos, cultum, templa, aras communes ac consociatas habebant, de quibus conferendus *Stephanus le Moyne* notis ad *Varia sacra* p. 382. *Salmasius* ad aram *Herodis Attici*, *Gisbertus Cuperus* in obseruationibus IV. 3. et libro de *Harpocrate* p. 149 152. *Georgius d'Arnaud* in comment. de diis Paredris *Hagae Com.* 1732. 8. et rec. in *Io. Poleni Supplementorum* vtriusque thesauri antiquitatt.

.. T. 2.

²² Conf. *Iac. Bruckerum*, virum in historia philosophica hodie principem, *Hist. Crit. phil.* T. 1. p. 183. vbi, qua ratione haec controuersia componi possit, docte ostendit.

T. 2. p. 733. *Ioa. Frider. Grunerus* in commentatione de Honore et Virtute Diis affessoribus, inserta Actis Soc. Lat. Ienensis Vol. 2. p. 92. ff. *Cabirios*,²³ quoque Deos socios interpretatur V. C. Hadrianus Relandus diff. 1. Miscell. V. Traiecti 1706. 8. atque ita dictos obseruat Dioscorus Castorem ac Pollucem, nec non inferos Deos Cererem, Proserpinam, Plutonem ac Mercurium. Confer si placet Joannis Antonii Astorii JCTi Veneti dissertationem de Diis Cabiris, vulgatam Venetiis 1703. 8. auctius recusam in Poleni supplementis T. 2. p. 873. & Tobiae Guthberleti diatribam de Mysteriis Deorum Cabirorum, Franequer. 1703. 8. ac in Poleni supplem. T. 2. p. 825. adde I. F. Vaillandi Diff. de Diis Cabiris. Etiam huc referendi videntur Dii adhaerentes, de quibus vide Gregor. Redi in Collectione Diff. acad. Cortonenfis T. 2. p. 107. sqq. Franc. Carol. Conradum in Disquis. de Diis adhaerentibus. Helmst. 1740. & Anton. Franc. Gorium in Sylloge Inscriptionum Donii Classe 1. N. 129. Hinc & imagines *pantheae* et numi *panthei* in quibus coniuncta Symbola pluribus Diis communia, de quibus Struuius p. 82. Antiq. Rom. Claudius Nicasius in diff. de numo Pantheo Hadriani Lugd. 1689. 4. Petrus Seguinus numism. pag. 3. Iac. Wildius pag. 208. 209. aliique. De templis festisque Pantheis infra erit dicendi locus. Dii *Penates*, appellabantur quos quisque priuatim coleret, ac Patronos sibi et tutelares adsciuisset.

VIII. Tralatitium et illud, multiplicia Diis *nomina* attributa et appellationes datas variis de causis, siue a loco vbi colerentur, siue ab ope et auxilio quod ab illis exspectarent homines, siue ab alia occasione, in quibus cognominibus Deorum annotandis industriam praecipue probarunt *Julianus Aurelius*²⁴ Lessigniensis libris tribus de cognominibus Deorum gentilium, qui Antw. 1541. et cum Phornuto Basil. 1543. 8. et auctiores Louanii 1569. 8. separatim, et deinde Franequerae 1696. 8. lucem viderunt: recusati autem sunt in Ioan. God. Clausingii Iure Publico Romanor. T. 4. pag. 1. sqq. Lemgov. 1737. 8. tum *Lilius Gyraldus* vir doctissimus in syntagmatibus de Diis, quorum Index in editione praesertim Leidensi A. 1696. fol. a V. C. Ioanne Iensio subiectus amplam illorum copiam ordine Alphabetico spectandum suppeditat, quae tamen ex veteribus Inscriptionibus et numerorum antiquorum supellectile multum etiam-
num

²³ Thomas Hyde de relig. vett. Persar. p. 360. *At a כביר Cabir in Phoenicum Theologia longe aliud sunt κάβειροι, scilicet cancri seu cancrelli ab antiquis culti. Sic Hesychius: κάβειροι, καρκίνοι. Πάνν δὲ τιμῶνται οὗτοι ἐν Λήμνω ὡς θεοὶ λέγονται δὲ Ἡφαίστου παῖδες.*

²⁴ De hoc Aurelio conf. Buirmanni Tomum secundum sylloges Epistolarum p. 231.

num augeri potest, haec enim ambo genera priscorum monumentorum aetate Gyraldi et Iuliani Aurelii nondum satis diligenter a viris doctis fuere iustrata. Adde *Christ. Schoetgenti* Lexicon antiquitatum, Lips. 1717. 8. et *Beniam. Hederichii* Lexicon Mythologicum, Lips. 1724. 8. Specimen cognominum eiusmodi dedit etiam *Xyflus Bctuleius* ad Laetantii L. I. C. 22. vbi nomina Ioui a Graecis & Latinis scriptoribus tributa magno numero exhibentur.

Imagines Deorum quales finxere antiqui, passim in iisdem numis conspiciuntur, et a viris doctis qui numos ediderunt illustrantur, quibus addi possunt praeter Gyraldum iam laudatum *Vincentii Chartarii* Rhegiensis Imagines Deorum, Italice primum vulgatae, Venet. 1571. atque Latine versae ab Antonio Verderio et sub Panthei antiquorum titulo editae Lugd. 1581. 4. recusaque Rotemburgi ad Tubarim 1683. 4. et hinc inde a Paulo Hachenbergio, vt habet titulus, illustratae, (licet in libro ipso nihil reperiam quod ad Hachenbergium referre possim) Francof. 1687. 4. et Moguntiae 1699. 4. Praestantissima vero Chartariani operis editio est quae Italice cum *Laurentii Pignorii* auctario et dissertatione de Diis vtriusque Indiae Orientalis et Occidentalis et animaduersionibus, Caesarisque Malfatti allegoriis prodiit Patavii 1615. recusa ibid. 1626. 4. Venet. 1647. 4. *Abrahami Ortelii* Deorum Dearumque capita ex numismatibus, cum notis Phil. Galei Antwerp. 1573. 4. et Francisci Swertii 1602. 4. Amstelod. 1680. et Bruxellis 1683. 4. recusa, exhibentur Tomo VII. Thesauri Antiquit. Graecar. *Michael* quoque *Angelus Caussaeus* in prima parte Musei Romani, in Actis Eruditorum T. 2. Supplementi p. 33. recensiti, exhibet et illustrat varias Deorum Dearumque imagines Rom. 1691. fol. recuf. ibid. 1747. fol. et Tom. V. Thesaur. Antiqu. Romanarum. Idem Caussaeus nonnullas Deorum imagines exhibet in gemmis antiquis delineatis Rom. 1700. 4. confer Act. Erud. eius anni p. 481. Praeterimus imagines Deorum obuias apud alios gemmarum veterum collectores, illustratoresue *Ioh. Chiffetium*, *Leonard. Augustinum*, *Hub. Golzium*, *Abrahamum Gorlaeum*, *Ioh. Petrum Bellorium*, *Iac. Gronouium*, Iacobum de Wilde, Dominicum Rossi et Paullum Alexandrum Maffeam, tum in Thesauro Palatino et Brandenburgico praestantissimi *Laur. Begeri* et apud antiquarios passim. Etiam prioribus Tomis, (primo maxime) Thesauri antiquitatum Graecarum, inter imagines a Cl. Gronouio collectas, Dii quidam, licet perpauci, comparent, quo ipso nomine reprehenditur a Begero in colloquio quorundam de tribus primis Thesauri antiquitatum Graecarum voluminibus, quod sub *Dulodori* nomine anno 1702. in lucem editum Berolini est in fol. Frequentissimae vt iam dixi sunt imagines Deorum in numis, de quo-

rum scriptoribus alio in loco dicitur. Nunc sufficiat, praeter *Ortelium* modo laudatum nominasse *Antonii Augustini* Episcopi Tarraconensis dialogos XI. de numis, Hispanice scriptos vulgatosque Tarracone 1587. 4. et a *Dionysio Octaviano Sada* Italice, Rom. 1650. fol. ab *Andrea Schotto* latine translatos et editos, quibus idem Schottus dialogum XII, in quo de prisca religione et Diis gentium agit, subiunxit Antw. 1617. 4. *Balth. Bebelii* dissertationes IV. de Theologia gentili ex numis illustrata, Witeb. 1658. laudat Struuius in Syntagmate Antiquitatum Rom. pag. 59. Haud praetereundum hic est praestantissimum Spenceii opus, anglico sermone hoc indice Londini 1747 fol. euulgatum: *Polymetis, or Enquiry concerning the Agreement between the Works of the Roman Poets, and the Remains of the antient Artists.* Quo in libro imagines Deorum tam superiorum quam inferiorum in aere eleganter incisae exhibentur, simulque varia Deorum cognomina recensentur. Cui addantur: *Capita Deorum et illustrium hominum pacis bellique artibus clarissimorum, nec non Hieroglyphica, Abraxea et Anuleta quaedam in gemmis affabre incisa, quae collegit Ioan. Martinus ab Ebermayer: enarravit, obseruationibusque historicis illustravit* Erhard. Reusch, Franc. et Lipsi. 1721. fol. Ceterum illud notari meretur, Deorum simulacris hastas additas esse, ob religionem, quoniam, ut ait Iustinus L. 43. c. 3. ab origine rerum pro diis immortalibus veteres hastas coluere.

Genealogias Deorum praeter Hesiodum, cuius Theogonia exstat, scripsere olim Abaris, Andron, Antiphon, Dromocrides, Epimenides, Hecataeus, Musaeus, Orpheus et Pherecydes Atheniensis, ut dixi libro 2. Bibl. Graecae cap. 8. § 15. ubi de Hesiodo: Vide etiam, si placet, Cangii praefationem ad familias Byzantinas et Iac. Frid. Reimanni Historiam litterariam de faris studii Genealogici apud Hebraeos, Graecos et Latinos, Quedlimb. 1702. 8. E recentioribus conferendi praeter interpretes Hesiodi et *Burcardi Pyladae* Brixiani Poema elegiacum libris V. de Deorum genealogiis, Hesiodo in editionibus quibusdam antiquis adiungi solitum, *Ioan. Boccatus* in Genealogia Deorum, Venetiis 1472. et 1511. fol. *Eilhardus Lubinus* in face poetica siue Genealogia et rebus Gestis Deorum gentilium, virorum, Regum et Caesarum Romanorum tabulis illustrata, Rostoch. 1598. 8. Thomas Galeus ad *Apollodori* Bibliothecam siue libros de Diis de quibus in eadem Bibliotheca Graeca lib. 3. c. 27. His conferendi scriptores de Valentinianorum Aconibus, Irenaeus, Tertullianus aliique.

IX. Ut ad summum illum verum ac singularem Deum et nunquam sine intimo venerationis et amoris sensu cogitandum revertamur, hunc omnis auctorem boni, omnium rerum conditorem adoratione et sacrificiis primitim

statim homines coluerunt, illumque eius cultum tradiderunt posteris, suffragante cuiusque ratione ac sensu, et opificis magnitudinem, potentiam, sapientiam et bonitatem ex operibus eius colligente. Huius cultus per omnes gentes et aetates vestigia expressa semper videre licuit, sed quum apud ceteros populos mirum in modum obscuratus et supersticiosus atque idololatriis religionibus contaminatus esset, purior & integrior apud Abrahami permansit posteros, cui Deus singulari modo se aperiens, atque progeniem eius per Moſen ac Prophetas subinde edocens de voluntate ſua et naſciturum ex illa ſtirpe, quem protoplaſtis iam promiſerat, Meſſiae ſpem fidemque certam faciens, veram colendi ſui rationem commonſtrauit et foedus cum illo icit. Primum igitur hoc verae et antiquiſſimae religionis fundamentum, vnum Deum veneratione et cultu proſequi, cuius vnus plura in ſacris litteris ſunt *nominata*, attributa quaedam et virtutes eius denotantia, de quibus Irenaeus lib. 2. c. ult. Origines VI. contra Celfum p. 296. Epiphanius haereſi 40. Hieronymus Epiſt. 136. ad Marcellam T. 2. edit. Marciſanae pag. 270. 275. vbi exhibetur etiam Euagrii ſive Athanaſii ſcholion Graecum eiſdem argumenti ex Codice Colbertino, quale vulgauerat Croius in ſpecimine coniecturarum ad quaedam loca Irenaei p. 50. et Cotelierius T. 3. monument. Eccleſ. Graecae p. 116. His addendi Theodoritus V. 3. haeret. fab. Photius Epiſt. 162. 163. et Iſidorus Hiſp. VII. 1. Originum. E recentioribus Buxtorſius diſſ. V. Theologico Philolog. quae eſt de nominibus DEI Hebraicis, Angelus Caninius c. 2. de locis Ebraicis N. T. Chriſtoph. Cartwrightus in mellificio Hebraico V. 2. Io. Druſius libro de nomine Elohim, Simon Epiſcopius in Inſtitutionibus Theolog. p. 281. Nic. Fullerus IV. 13. 14. Miſcellan. Petrus Galatinus libro 2. de Arcanis Catholicae veritatis, Theodorus Hackſpanius in ſylloge p. 159. ſq. Hottingerus faſciculi diſſ. IV. quae eſt de nominibus DEI apud Orientales. Henricus Kippingius libro de Cruce p. 236. ſeq. Io. Leuſdenius Philologo Ebraeo p. 283. ſeq. Leo Marius digreſſione de nominibus diuinis, quae commentario eius in Exodum ſubiicitur, Petauius dogm. Theol. de Deo VIII. 9. Io. Reuchlinus de verbo mirifico II. 14. ſeq. ac libro 3. de Cabbala, et B. D. Auguſtus Varenius libello de nominibus diuinis.

Singulare nomen *tetragrammaton*, quod *αυτοθεσιων* DEI, *επιαν υπερεωςιον* et *essentiam* vt Iac. Antingii verbo vtar *essentiantem* denotat, prae reuerentia *ἀνεκφώνητον* multis viſum eſt, ²⁵ aliis quomodo efferendum ſit in diuerſa

²⁵ Vide C. V. Andreae Chriſtophori Zelleri Commentarium ad Maimonidem de vacca iuſa p. 193. vbi Iosephi, Clementis Alex. Nazianzeni et Theodoriti loca. Et de veſtigis

diuerſa abeuntibus. *Iehovah* recte pronuciari contendunt Nic. Fullerus, Tho. Garakerus et Io. Leusdenius, quorum diſſertationes vna cum contrariis Io. Druſii, Sixtini Amamae, Lud. Capelli, Io. Buxtorffii et Iac. Altingii in quibus diuerſa ſententia propugnatur, iunctim excudi curauit V. Cl. Hadrianus Relandus Traiecti 1707. 8. De eodem argumento exſtant B. Mich. Waltherii patris ſpicilegium controuerſiarum de nominibus DEI Iehovah et Elohim, Ien. 1060. 4. Io. Ben Carpzouii filii de tetragrammato Exercitatio, in diſputationibus eius Academicis p. 285. ſeq. qui Druſii ſententiam propugnat: Chriſtiani Reineccii diatribae tres Lipſ. 1696. vulgatae, Io. Turnerii diſſertatio Anglice edita, cuius argumentum refertur in Actis Erud. A. 1685. p. 201. ſeq. ex quo apparet eum nomen quod ἀνεκφώνητον ſtatueret Iudaei, putare eſſe non aliud quam *Ehieh*. Vide etiam Rev. D. Io. Diecmani ſcripta Germanice iunctim edita p. 265. 273. ſeq. et Memorias litterarias Treuoltinas A. 1711. p. 2067—204.

De nominibus et cognominibus DEI LXXII. Cabbaliſticis decemplici modo diſpoſitis adeoque ad numerum 720. aſcendentibus videndus Galatinus capite vltimo libri ſecundi: Io. Reuchlinus libro de Kabbala tertio, illuſtriſſimi Baronis Chriſtiani Knorrii a Roſenroth Kabbala denudata Tom. 2. ſiue liber Zohar reſtitutus pag. 179. ſeq. Io. Saubertus in palaeſtra diſſ. p. 66. et Kircherus T. 2. Oedipi Aegyptiaci parte 1. p. 229. ſeq. Apud Arabes nomina diuina XCIX. celebrari notant Ludouicus Marraccius ad Alcoran. f. 414. Olfert Dapperus in Aſia p. 553. aliique. De illis videndus etiam Kircherus libro laudato p. 369. ſeq. Atque vt ex Lambecii lib. 1. de Bibl. Vindobonenſi p. 187. cognoscimus, Petrus a Valle diuina nomina ſeu attributa vno plus mille ex Arabico et Perſico Latine edere voluit. Nomina et attributa Dei CXIX, Angelorum XVIII, Diaboli XXIX, ex Perſarum traditione refert Tho. Hyde c. XI. p. 177. ſeq. de religione Vett. Perſarum. De nominibus ſexaginta diuinis apud Aethiopes vide Iobi Ludolſi commentarium ad Hiſt. Aethiopicam p. 350. Quinquaginta nomina Dei a Leonardo Leſſio et totidem Diuinorum operum erotemata a Ioan. Eufebio Nierenbergio expoſita, vtraque compendio tradita a Ioanne Dubſky, S. I. Prag. 1684. 12.

De ratione decem Sephiroth ſiue Ordinum in ſcala Cabbaliſtica videndus Henricus Morus in operibus Philoſophicis T. I. p. 429. ſeq. Zohar reſtitutus parte 2. p. 51. ſqq. Abrahamus Hinckelmannus ὁ παρακλιτης in deſtectione fundamenti Bohemiani p. 20. ſeq. Io. Stephanus Rittangelius ad librum Ietzirah, D. Io. Franciſcus Buddeus in Philoſophia Hebraeorum

P. 277.

Rigius nominis Iehovah apud Ethnicos confer Steph. le Moyne diſſertationem ad locum Ieremiae XXIII. 6. p. 50. ſeqq.

p. 277. sqq. Io. Saubertus in palaeſtra diſſertationum p. 53. ſeq. Detlev. Chluerus in Hiſtoricis Obſervationibus Germanice vulgatis Hamburgi A. 1706. pag. 161. ſeq. et pag. 173. vbi decem Sefhiroth conferri videas cum ſeptem metallis et fale, ſulphure ac mercurio. Caefar Aeuolus Neapolitanus de attributis DEI ſive Sefhiroth Venet. 1589. 4. atque Kircherus T. 2. Oedipi part. 1. p. 214. ſeq. qui decem illa Sefhiroth 1) confert decem nominibus DEI p. 290. ſq. 381. 2) decem ordinibus ſpirituum creatorum: tum 3) caelo empyreo, cryſtallino, primo mobili ac ſeptem planetis: 4) decem hominis membris praecipuis vide p. 356. ac 5) decem praeceptis diuinis. Alii in illis Sefhiroth deprehendere ſibi viſi ſunt DEum Patrem, Filium et Spiritum S. ſeptemque Angelos principes, ſive, vt Marco Valentiniano apud Irenaeum p. 72 edit. Maſſueti, ſeptem virtutes ſive *δυνάμεις*. Videndus *Ioan. Chriſtoph. Steebius* in caelo ſefhirothico Ebraeorum, Mogunt. 1679. fol. et idem Kircherus p. 316. ſq. differens de quinquaginta portis intelligentiae, et de triginta duabus ſemitis ſapientiae p. 311. ſq. de quibus ipsis multa Rittangelius et Iudaei ad librum Ietzirah Abrahamo Patriarchae falſo adſcriptum. Addatur *Hermannus Witſius* in Iudaeo Chriſtianizante p. 323. Vir eruditiffimus Campegius Viringa lib. 1. Obſervationum ſacrarum diſſ. 2. p. 134. ſeq. contendit per nouem Sefhiroth innui attributa Meſſiae Regis Eccleſiae, diuinique perfectiones et virtutes quae in perſona et regno ipſius demonſtrantur et illuſtrantur. Eandem ſententiam fouet *Chriſtianus Schoettgenius* Hor. Ebraic. et Talmud. T. II. p. 51. et in libro Germanico ſermone composito: *Jeſus der wahre Meſſias, aus der alten und reinen jüdiſchen Theologie dargethan und erläutert*, p. 84. 87. et p. 485. ſqq. Poſtremum ex illis decem, Malcuth ſive regnum. ex aliorum etiam plerorumque ſententiâ Eccleſiam denotat. Hiſce diuinis Sefhiroth apud Cabbaliſtas opponuntur *Keliphot* ordinesque ſpirituum impurorum, et Daemones principesque LXX. gentium idololatricarum, qui vocantur *Keliphot* i. e. cortices, velut extra nucleum diuinæ beatitatis et caeleſtis conſtituti. Vide Io. Andreae Eifenmengeri detectum Iudaïſmum T. 1. p. 35. 55. 817. ſeq. et 841.

Theologiam Iudaicam ſcripſit *Iſſephus de Voiſin*, Senator Burdegalenſis, qua colligit ex Hebraeorum ſcriptis teſtimonia veritati Religionis Chriſtianae ſuffragantia. Pariſ. 1648. 4. Idem facit in notis ad *Raymundum Martini* quemadmodum et Raymundus ipſe in pugione fidei Pariſ. 1651. fol. et Lipſ. 1687. fol. in qua editione acceſſerunt Hermannii ex Iudaei circa A. C. 1116. clari opuſculum de conuerſione ſua, antea inedium, atque B. D. Io. *Benedicti Carpozouii* filii introductio in Theologiam Iudaicam, et erudita de Raymundo et Voiſinio prolegomena. Ex hoc Raymundo multi obſeruarunt

non pauca repetisse *Petrum Galatinum* libris VIII. de arcanis Catholicae veritatis, qui cum libris tribus Io. Reuchlini de Cabbala prodierunt Francof. 1672. fol. post editiones Basileensem 1550. et 1561. in qua editione occurrunt etiam tres libri Reuchlini de verbo mirifico, et Francof. 1603. Voinfinio iungendi sunt *Ioan. Iac. Cramerus* in Theologia Israelis ex scriptis Iudaeorum Frfti 1704. 4. et *Iac. Basnagius* libro quarto historiae Iudaicae, gallica lingua editae. Veterum Iudaeorum de Messia doctrinam exponit laudatus *Schoettgenius*, tum in Tomo secundo Horarum Ebraicarum et Talmudicarum, tum libro germanice euulgato: *Jesus der wahre Messias*. Lipsi. 1748. 8. *Antonii Hulsi* Theologicae Iudaicae tantum vidi primam partem, de Messia Rabbiorum detorsiones et commenta persequentem confutantemque, Bredae 1653. 4. Ceterum sententiam Iudaeorum recentium de praecipuis facris dogmatis petere licet ex *Io. Henr. Hottingeri* Compendio Theologiae Iudaicae, quod Enneadi dissertationum, Tiguri 1662. 4. subiecit, cuiusque capite primo differit de variis inter Iudaeos sectis, Sadducaeis, Karaeis, Pharisaeis, Samaritanis, Gaulonitis, Essaeis: tum ex libro *Ioannis a Lent* ²⁶ cui titulus

²⁶ Eiusdem Ioannis a Lent Schediafma Historicum *de pseudo Messia* prodit Herbourn. 1684. et 1699. 4. in quo p. 93. maius opus de hoc argumento meditari se testatur. De eodem conferendus Moses Maimonides in Epistola illustrata a Christophoro Graefio in Politico Orientali. Altenb. 1678. (v. Io. Chr. Wolfium Eibl. Ebr. Vol. I. p. 861.) Exiudaeus Christ. Gerson. lib. 2. Talm. Iud. c. 9. p. 430 sqq. Iac. Altingius in Schiloh, IV. 11. Io. Christ. Eisenmengerus Iudaismi detecti P. 2. C. 13. Richardus Kidderus in demonstratione Messiae, Anglice edita parte 3. cap. 10. Iacobus Bafnage in Historia Iudaeorum, Daujd. Christiani Diss. 3. de Messia p. 113. sqq. Ioan. Müllerus Iudaismi detecti p. 508. 509. Ioan. Hoornbeck III. 1. de conuincendis Iudaeis. Frider. Ragstad de Weile, Exiudaeus, in theatro lucido p. 40. sq. Aug. Calmet in Lexico voce Imposteurs. Frider. Adolph. Lampe T. II. Comm. in Ioannem p. 129. Io. Henr. Hottingerus Hist. Eccl. T. III. p. 251. et Io. Christophorus Mullerus im *Greuel der falschen Messien*, cuius lucubratio inserta est Pantheo Anabaptistico et Enthusiastico, vulgato A. 1702. fol. Singulare est quod Cosmas Indopleustes lib. VIII. p. 301. scripsit *Hiskiam* Regem vana persuasione existimasse se esse Messiam illum a Dauide in Psalmis praedictum. Cui addendum illud R. Hillelis quod ex Gemara Sanhedrin. c. 2. afferunt viri docti: *Non est amplius Messius Israeli, quia abunde potiti illo sunt tempore Hiskiae*. Etiam *Mubawadem* initio habitum a Iudaeis pro Messia scribit Constantinus Porphyrogenetus de administrando imperio p. 38. Ceterum commentum recentium Rabbiorum *de Messia duplici*, vno glorioso filio Dauidis, altero paupere et contempto filio Ephraim e stirpe Iosephi explodunt, atque antiquis Hebraeis ignotum fuisse et inauditum probant Carpzuus in diss. p. 243. seq. Christophorus Cellarius in specimine anti-Iudaico de gemino Messia, Leucopetrae 1668. Io. Wulterus in theriaca Iudaica p. 369. Steph. le Moyné ad locum Ieremiae XXIII. 6. p. 139. seq. Carolus Daubufius libro pro testimonio Iosephi de Christo p. 134. seq. et Iustus Martinus Glaesenerus de gemino Iudaeorum Messia Hildesf. et Lipsi. 1737. 4.

titulus אחרונים של יהודים seu *de moderna Theologica Iudaica* Herborn. 1694. 8. cui iungendae Maimonidis constitutiones de fundamentis Legis et Abarbanelis liber de capite fidei cum notis Guil. Vorstii, Amstelod. 1638. 4. Carpzouii iam laudati Exercitatio de articulis fidei Iudaicae in eius Disputationibus Academicis p. 466. seq. R. *Dauidis Vidal*, Hispani aureolum *Dauidis* in eosdem XIII. articulos cum obseruat. Io. Henr. Wolfii. Gerae 1726. 4. D. *Iob. Henrici Maii* Theologi Giessensis synopsis Theologiae Iudaicae veteriset nouae illiusque veritas et huius falsitas demonstrata. Giessae 1698. 4. et *Wolfg. Henr. Frider. Pertschii* Conspectus Theologiae Iudaicae e R. Iosephi Albo ספר עקרים, f. libello de articulis fundamentalibus. Ienae 1720. 4.

X. Vestigia dogmatis de SS. Trinitate apud Iudaeos pariter et Ethnicos multos, perinde vt apud Muhamedanos plerique visi sibi sunt deprehendere, cuius rei testimonia non pauca collecta videre est in illustribus Huetii Alnetanis quaestionibus siue Concordia rationis et fidei lib. 2. cap. 3. Philippi Mornaei de veritate relig. Christianae c. 6. Eugubini libro 1. et 2. de perenni Philosophia, Liuii Galantis comparatione Theologiae Christianae cum Platonica lib. 3. pag. 90. seq. et lib. 4. p. 113. sq. 127. seq. *Henr. Iac. van Bushuyssen* Diss. duplici paradoxa de fide, Seruetae 1719. a Petro Bungo de mysteriis numerorum p. 186. seq. Mutio Panfa de osculo Ethnicae et Christianae Philosophiae c. 36. p. 187. seq. et c. 2. p. 289. sq. et Radulpho Cudwortho in intellectuall sistemat vniuersi Anglice edito Lond. 1670. fol. lib. 1. c. 4. De Iudaeis sigillatim videndus Raymundus Martini, Galatinus, Rittangelus libro de λόγω et altero de veritate relig. Christianae et in notis ad librum Ietzira, Hermanni Witsii Iudaeus Christianizans circa principia fidei et SS. Trinitatem: Petrus Allixius in iudicio Ecclesiae veteris Iudaicae aduersus Vnitarios, Anglice edito Lond. 1699. et Germanice Berolini 1707. 4. ac *Iustus Mart. Glaesenerus* in Diss. de Trinitate in scriptis Rabbimorum mere Platonica. Helmst. 1742. De Muhamedanis adscribam tanto lubentius locum viri eruditi Andreae Mulleri Greifenhagii in notis ad Excerpta Azizi Nesephaei, Tatari, quod et liber haud vbiq. obuius est, et de Iudaeis quoque Ethnicisque plura compendio exhibet:

Quod Mohammedani aequae ac Iudaei, vti et paganorum nonnulli, TRIA IN DEO statuunt: certum est. Et ista quidem TRIA tum coniunctim, tum separatim suis ex omni parte insigniuntur nominibus.

Coniunctim appellata sunt:

(I.) *Inter Paganos quidem,*

1. Τρεῖς ὑποστάσεις, a Platonicis.

2. Tres

2. *Tres Reges, a Porphyrio.*(II) *Inter Iudaeos vero*

1. מרות ג' *tres mensurae. V. Kircher. Obelisc. pag. 404.*
2. פניני ג' *tres personae. V. Suid. v. ἄγεις.*
3. ספירות ג' *tres numerationes, ²⁷ ex interpretatione Reuchlini, Schickardi etc. vel etiam tres sphaerae, vel potius τρεῖς ἀσφῆρες ex mente Rittangelii.*
4. הויות ג' *tres essentiae. R. Eliezer Häkler.*
5. tria lumina, ap. Cabbalistas. *V. Grot. de ver. Rel. Chr. p. 123.*
6. τρεῖς ἀσφῆρες. *V. Philon. l. de Sacrific.*
7. τρεῖς δυνάμεις, id. ibid. Hebr. גבורות *potentiae. Zohar.*
8. אלהים ג' *tres Dii, Resit chocma.*

(III.) *Inter Mohammedanos*

1. tria *Attributa.*
2. tres ordines vel *Dignitates, Azizus p. 32. Quomodo vero TRIA illa, quae diximus, a Paganis et Iudaeis separatim dicantur, in dissertatione de promouenda etiam extraneorum salute deduci possit. Iam de solis Mohammedanis loquar.*

1. *Multa eorum esse.*
2. *Illorumque Catalogum Alcor. c. LVII. exhiberi.*
3. *et nonaginta nouem nominibus diuinis quae pulcherrima nomina vocant, contineri, uti ap. Hebraeos בשם ע"ב sexies duodecim nominib. de quib. Reuchl. Cabbal. L. III.*

4. *Palmaria esse tria.*
5. *Eaque tria vnum esse, perinde ut Cabbalistic dicunt: Tres illos splendores esse vnum idemque solium. V. Reuchl. col. 736. vnam eandemque coronam col. 747.*

6. *Sic vero dici: Essentiam, Vitam, faciem.*
7. *Et hanc causam esse, quare DEUS in Alcorano pluraliter de se loquatur. Richard. c. I. Quod si B. Paulus, ut rectissime, ἐν τῶν δυνάμεων δογματῶν τοῦς Ἀθηνάϊους ἐξεσώσατο, h. e. ex domesticis dogmatibus Athenienses (Act. XVII, 23.) conuicit, uti Isidorus Pelsiota Ep. IV. 69. loquitur, quidni commode Iudaei atque Mohammedani ad S. Trinitatis agnitionem ex talibus ipsorummet principiis manduci possint? Et quanquam huiusmodi placita ex rationis potius lumine quam traditione accepisse videntur, inuabit tamen ostendere illis, quod quidam ipsorum, etiam quum Orthodoxi a suis haberentur, loquutionibus nostris usi sint. Quodque vocabulum Personarum haudquaquam multipliciter aut plura-*

²⁷ Hinc nomen DEI scriptum per tria iohin. Vide Io. Christophori Wolfii Bibliothecam Hebraicam Vol. I. p. 199.

pluralitatem essentiae diuinæ importet. Hoc facilius ad fontes dogmatis de S. Trin. (quod utique primo omnium fieri oportet) traherentur. Nec omnino reiiciendum, quod durioribus quibusdam vocabulis usi sint. Nam et Christiani SS. Trinitatem varie appellauerunt. Non dicam de iis appellationibus quae damnatae sunt, ut quod Sabellius tres Nomenclaturas, Valla tres Qualitates dixit, sed de iis, quas, qui in hoc articulo nobiscum recte sentiunt, usurpauerunt.

Quas enim tres personas Deitatis vocamus,

1. à Graecis τρεῖς ὑποστάσεις dictae sunt. Primo quidem non sine ingentis certamine cum Latinis, tandem vero indifferenter.

2. ab Armeniis tres animae.

3. ab Aegyptiis tres spiritus.

4. ab Aethiopicis tres essentiae, s. personae, s. naturae. V. Iob. Ludolfi Lex. Aeth. ad Radicem Halaua.

5. ab Arabibus tres Margaritae, vel, ex Persica Lingua splendores. Quum tamen Aethiopes duas, quae in Christo sunt, naturas margaritas dicant.

6. à Syris Radices s. principia, sic enim exponitur à Gieuhari vox Arabica, quae à Syris tradita est.

7. tria Attributa, Paul. Episc. Sidon.

8. tria Idiomatica, Gennadius T. IV. Bibl. PP. P. I. p. 949. pr.

De quo v. Posseninus Appar. ad Biblioth.

8. tria Indiuidua, Id.

9. tres formae, Id.

10. tres naturae, Elucidarius iussu Henrici, Ducis Brunswicensis, scriptus, cuius verba: Wir sullen glouben daß an Gote dri Naturen sint, und daß die dri genant sin ein ware Gotheit. Extat MSt. in Bibliothec. ELECTORALI.

Hactenus Andreas Mullerus. Negari interim nequit, plura horum quae ex scriptis a Christiana religione alienis ad confirmandum dogma de SS. Trinitate afferuntur, si propriis inspicias, non parum esse ab illo remota et longe aliorum spectare, ut de Trinitate Platonica et Aristotelica recte notauit Bessarion Cardinalis lib. 2. contra calumniatorem Platonis c. 4. et lib. 3. cap. 15. quatuorque proximis. Vide etiam de Platonica Io. Baptistam Crispum de Philosophis caute legendis p. 37. et quae differit Franciscus Baltusius S. I. in Apologia pro Patribus Platonismi accusatis, edita Gallice, libro IV, cap. 12. seqq.

XI. De falsis Diis et idolis variarum gentium in Scriptura S. memoratis, nemo eruditius scripsit Ioan. Seldeno, Anglo, cuius notissima lectuque dignissi-

ma sunt syntagma duo de Diis Syris, ²⁸ quo nomine et Aegyptiorum simul et Arabum ac Perfarum, Hebraeorumque, nec pauca Afrorum et Europaeorum idola a Syris vteunque accepta intelliguntur, lucem primum aspexere Londini 1617. 8. deinde ab auctore recognita inscriptaque Dan. Heinsio prodierunt apud Batauos typis Elzeuirianis 1628. 8. tum in Germania cum additamentis *Andreae Beyerii*, Ecclesiastae Freybergensis. Lipsiae 1672. 8. denique in Belgio. Amstelod. 1680. 8. Conferenda & *Antonii van Dale* dissertatio de origine ac progressu idololatriae ac superstitionum praecipue apud Iudaeos vna cum aliis eiusdem infra commemorandis vulgata. Amstelod. 1696. 4. *Alexandri Rossiaci* templum iudaicoethnicum post anglicas, gallicasque & germanicas editiones supra pag. 319. commemoratas cum copiosis *Davidis Nerretteri* additamentis germanice tribus voluminibus in forma octopartita editum Norimbergae 1701. 1703. et 1707. et *Abrahami Rogeri* ianua aperta ad arcana Gentilismi vna cum *Christophori Arnoldi* additamentis itidem germanice vulgata, in quibus libris non veterum tantum, sed etiam recentium, maxime gentium orientalium, idololatria ac superstitiones exponuntur. Prae caeteris eminent liber Galliae vulgatus Parisiis 1710. 12. quatuor voluminibus: *l'Histoire des Religions de tous les Royaumes du monde, revüë, corrigée, augmentée et mise dans un meilleur Ordre par le Sieur Jouet*, Chanoine de Laon, Prieur de Plainchatel. Ceterum nec iniucundum lectoribus nostris fore iudicamus, si eos, qui de singularum gentium Diis et generatim et sigillatim commentati sunt, scriptores recenseamus. De *Syrorum* igitur Diis argumentum pertractarunt *Stephanus Fourmont* in libro gallico: *Reflexions critiques sur les Histoires des anciens Peuples*. T. 1. L. 2. c. 11. p. 294. fqq. & *Iac. Sponius* in miscellaneis eruditae antiquitatis p. 59 fqq. Sigillatim de *Rimmon* Aug. Calmet Lex. Biblic. T. 3. p. 798. de *Gad* et *Meni* *David* *Millius* dissertat. select. p. 229. fqq. *Ioan. Georg. Koch* & *Gustavus Georg. Zeltnerus* dissertationibus de hoc argumento. Ienae 1687. et *Altorfii* 1715. euulgatis, ac *I. G. Lakkemacherus* observ. philolog. T. IV. p. 19. De *Adar* siue *Achad* *Dau. Millius* dissert. sel. p. 265. fqq. *Campei*. *Vitringa* comm. in *Iesaiam* cap. 66. v. 17. et *Jonas* *Conr. Schrammius* dissertatione. *Helmstad.* 1734. edita. De *Baal*

²⁸ *Iniquissimam imputationem plagii in Petri Fabri Semestria commissi Seldenus refellit praefatione edit. secundae, testatus, ne visum quidem, quum syntagmata sua componeret, Fabri librum; sed postea, inquit, inspecto Fabio, licet plura sane de numine vno et altero Syrorum, sed tumultuose satis cum Graecorum sacris, in primis quatuor capitibus reperiamus, ea tamen ita tradi, atque a nostris ita discrepare &c. Ioannis Clerici observationes quaedam in Seldeni librum exstant T. 7. Bibl. selectae pag. 80. seqq. Editio melior ab auctore ipso ex eius autographo auctior exhibetur in Tomo primo operum eius Londini 1726. folio tribus voluminibus a Dauide Wilkinso iunctim editorum.*

Baal Peor, *Cemofcho* et reliquis Moabitarum Diis Calmeti dissertatio inserta commentario eius in Scr. S. T. I. P. II. p. 173. et P. II. p. 277. sqq. interpretationis germanicae. Nominatim de *Baal Peor* Banierius mythol. explicatae Vol. II. Lib. II. c. 6. sect. 3. et Ioan. Christi. Becmanni dissertatio. Frfti ad Viadr. 1661. De *Cemofcho* Banierius l. c. sect. 4. et Alberti Schumacheri dissertatio. Bremae 1730. 4. De *Miphlezeth* Ioan. Georg. Christo. Feuerlini dissertationes duae. Witteb. 1700 et 1701. et Dau. Millius differt. sel. p. 287. sqq. De *Nisroch* Conr. Ikenii dissertatio. Bremae 1747. De *Belo* Ioan. Franc. Buddeus Hist. eccl. V. T. P. II. p. 704. sqq. et Jurieus Histor. crit. dogmat. et cultuum. P. IV. c. 2. p. 595. De *Molocho* Calmetus T. I. comm. in Scr. S. P. II. p. 11. sqq. Interpr. germ. parte 2. p. 185. Banierius l. c. c. 6. sect. 2. et dissertationes Dauid. Lundii. Aboae 1698. 9. Daniel. Dietzschii. Misnae 1675. Martini Frider. Cramerii. Witteb. 1720. et Olavi Celsii. Vpsaliae 1717. 8. De *Dagone* Calmerus differtat. commentario in Script. S. insertarum T. II. p. 321. sqq. et interpret. germ. P. 4. p. 40. sqq. Jurieus lib. citati P. IV. p. 642. Banierius lib. cit. Vol. 2. lib. 2. cap. 6. sectione 2. Matth. Hillerus Sytagm. sac. p. 195. Athanasius Kircherus Oedip. Aegyptiac. T. I. p. 338. sqq. Aug. Es-marchii disquisitionis de *Dagone*, quae prima est inter eiusdem quatuor disquisitiones. Hamb. 1713. 4. editas, et dissertationes Theophili Roeseri. Ienae 1664. 4. ac Henr. Ahlers. Bremae 1671. 4. quibus addatur Iac. Schudtius pag. 39. compendii historiae iudaicae, ubi plures de *Dagone* scriptores excitati sunt. De *Alfima*, Hemathaeorum idolo, Christoph. Schultze. Witteb. 1722. De *Nibchas*, idolo Auaeorum, Conradus Ikenius. Bremae 1726. 4. De Arabum *Dufari* Hesychius voce *Δους*, et Banierius lib. cit. Vol. 2. lib. 3. c. 4. de *Oboda* eorum idem Banierius ibidem, et Valesius ad Eusebium pag. 285. de reliquis Arabum Diis Fourmontus lib. citati T. I. lib. 2. sect. 4. pag. 283. sqq. De Diis *Phoenicum* generatim egerunt Aug. Calmetus in dissertatione de numinibus Phoenicum, quae legitur T. VI. commentar. eiusdem in Scr. S. p. 741. Robertus Millar in historia propagati christianismi, anglice, Londini 1731. 8. edita, Vol. I. c. 2. p. 171-207. Banierius Mythol. explicatae Vol. 2. lib. 2. Stephanus Fourmontus libri laudati T. I. lib. 2. sect. 4. p. 288. sqq. Henric. Morinus de Diis Pataecis T. II. Memoriar. Acad. In-scriptionum p. 49. sqq. edit. Amstelae. et Iac. Elfnerus de eodem argumento in Historia Acad. Scientiar. Berolinensis Anni 1746. p. 379. sqq. Nominatim de *Astarte* et *Astaroth* Petrus Faber lib. 3. Semestrium. Salmasius ad Solinum p. 574. Ioan. Conr. Dietericus antiquit. Biblic. pag. 552. Jurieus lib. saepius laudati pag. 666. Aug. Pfeifferus Dub. Vexator. Scripturae S. centur. II. p. 339. et Eberh. Mullerus peculiari dissertatione Lipsiae 1685. edita. De

Baalim Jurieus l. c. parte 4. tract. 3. c. 4. p. 599. fqq. et Pfeifferus l. c. p. 336. De *Adonide* Anton. Banierius memor. Acad. Inscriptionum T. 4. p. 136. fqq. De *Meleathoro* et *Vforo* (qui male *Θησαυρός* dicitur a Codino in originibus Cpolitianis) Eusebius Praeparat. euangelicae l. 10. et pag. 465. orat. de laudibus Constantini.

XII. De *Mithrae* siue solis cultu apud Persas multa *Thomas Hyde* cap. 4. de religione veterum Persarum. *Adrianus Relandus* Dissert. miscell. P. 2. p. 198. *Philippus a Turre* in monumentis veteris Antii pag. 194. vbi tabula solis Mithrae. *Iac. Sponius* in miscellaneis eruditae antiquitatis. *Anton. Banierius* Mythol. explicatae Vol. II. P. I. lib. 3. c. 2. *Eustachius Guillemeau* in Expositione statuac Dei Mithrae. (Memoire sur un Basrelief du Dieu Mithras) in memoriis Treuoltinis A. 1724. mense Febr. pag. 297. et auctor libri gallici saepius laudati: *Explication de divers monumens* pag. 231. fqq. Ac solem quidem non a Persis tantum cultum esse tanquam Deum, sed sub nominibus et symbolis variis et multiplicibus adoratum a toto Oriente et aliis nationibus, praeclare ostendunt viri docti ad Macrobius lib. 1. Saturnal. c. 17. fqq. *Ioan. Brauius* lib. 4. selector. sacrorum, *Vossius* lib. 2. de idololatria, *Gisbert. Cuperus* in suo Harpocrate, *Iac. Sponius* in Miscellaneis p. 87. seq. et libro Gallico, *Recherche des Antiquitez*, *Ioan. Bona* de diuina Psalmodia p. 437. fqq. *Ioan. Henr. Vrsinus* analect. Sacr. Vol. 2. lib. 3. p. 153. fqq. *Ioan. Franc. Grandis* in diss. de variis Dei nominibus Soli attributis, *Hieronymus Aleander* iunior in expositione tabulae Heliacae, Romae 1616. 4. et T. V. thesauri Graeuiani, qui inter alia Herculem quoque et Mercurium, Bacchumque atque Apollinem notat vnum idemque Numen Solis referre, ita quidem vt Apollo aestatem, Bacchus autumnum, Hercules hiemem, Mercurius ver praestet, et Herculis duodecim labores nihil aliud denotent, quam Solis transitum per totidem signa caelestia. *Henricus Lubbertus* in *Ἡλιολατρείᾳ* siue de solis cultu. 1672. 12. et *Christian. Nettelbladt* in dissertatione de hoc argumento. Gryphisw. 1734. 12. De *Marna* Palaestinarum, qui et ipse solem significabat, praeter alias videndi *Norifius* diss. V. de Syromacedonum Epochis et Abraham Sellerus in Antiquitatibus Palmyrenis cap. 3. De *equis Solis* *Ezechiel Spanhemius* ad Callimachum p. 434. *Barthius* ad Sratium T. 3. p. 435. *Petrus Jurieus* Histor. dogmat. P. IV. p. 723 et 797. vbi de Persis differit, equos albos soli consecrantibus. *Iesias Iessen* de equis et quadrigis solis. Hafn. 1704. et *Christian. Wilh. Bose* de Iosia quadrigas solis remouente. Lips. 1741. De *Colosso* a Rhodiis Soli dicato *Turnebus* VIII. 24. Aduersariorum. *Allatius* ad Philonem Byz. et *Cangius* ad Zonaram p. 67. De aliis Colossis ad Rhodii exemplum conditis *Paullus Voetius* ad Herodianum pag. 186. seq.

De antiquissimo *Astrorum* cultu Epistola Spiridionis Poupartii inserta memoriis literariis Treuoltinis A. 1712. Septemb. p. 1615. Ioan. Iac. Scheuchzer Phys. sacr. tab. 327 et 328. et Ioan. Eric. Ostermannus de Astrolatria. Witteb. 1663. 4. De *Selenolatria* legantur Abrahamus Calouius in dissertatione, re-cusa T. I. Thesauri disputationum theologicophilol. Amst. 1701. fol. pag. 808. seqq. Ioan. Frischmuthus de Melech et caeli. Ienae 1663. et Ioan. Isaac. Pihlmannus de luna regina caeli. Aboae 1703. 8. De consuetudine gentium *manibus extensis precandi*, et *oscula ad sidera proiciendi* ad Iobi XXI. 26. 27. differit Ioan. Rud. Kieslingius Miscell. Lips. Nou. Vol. IX. pag. 595. fqq.

XIII. Vt *Sol* aliis nominibus est Apollo, Baal, Bacchus, Belus, Chemoch, Chiun, Hercules, Iupiter, Marnas, Mercurius, Milchon, Mithras, Moloch, Nergal, Nifroch, Osiris, Φάινος, Phoebus, Rimmon, Serapis, etc. Sic *Luna* Αἰδὼ, Alilath, Astarte, Bubastis, Ceres, Cybele, Diana, Eilithya, Hecate, Τεῖμορφος, Isis, Iuno, Lucina, Dea Mana, Mater Deum, Proserpina, Rhamnusia, Vrania, vt de aliis nominibus taceamus: Neque pro Dea solum sed etiam pro Deo habitam supra pag. 315. notauimus, notumque illud de Carrenis apud Spartianum in Caracalla cap. 7. quod crediderint eum, qui *lunam femineo nomine putaret nuncupandam, addictum mulieribus semper inservire, at vero qui marem Deum esse crederet, eum dominari uxori.* Etiam ΘΕΟΥ ΠΑΝΟΣ nomine in veteri numo Lunam designari notauit in dissertat. de numo Pantheo Hadriani Clarissimus Nicasius. Sic a multis peculiariter culta *Venus*, de cuius variis cognominibus consulendus Carolus Patinus ad monumentum vetus Marcellina. Omittimus de Marte, Saturno, Ioue, Mercurio aliisque stellis dicere, de quibus consuli potest Balthasar. Scheidii astronomia biblica. Argentorati 1660. 4. nec minus de *terra*, quae et ipsa culta sub nomine magnae matris Deum, Idaeae matris, Deae Phrygiae, Cereris etc. de quo viri docti ad Lucretium II. 598. seq. et Florum I. 19. 2. Sirmondus ad Theodulfum Aurelianensem p. 298. Henricus Forelius de Terra, gentium Dea. Vpsal. 1705. 8. vti de *acris* cultu Vossius I. 84. de idololatria, de *aquae* idem ibid. II. 74. seq. et Gotthardus Braem de ὑδαλωα-τηςία veterum. Hafniae 1695. 4. de religiosa veneratione *fluminum* Christophorus Arnoldus ad diras Valerii Catonis in fluuium Battarum. De fluuio- rum fontiumque cultu et marinis ac littoralibus Diis praeter Vossium lib. 2. de idololatria cap. 79. 80. 81. et 82. vide etiam notas virorum doctorum ad Plinii lib. 7. epist. 8. Iustum Fontanini de Horta Hetruscorum colonia lib. 1. cap. 8. vbi etiam de eo, quod in fluuiis sacris natate vel nauigare homines prohibeantur; et Ioan. Gottl. Bosseckii dissertationes duas de cultu flumi- num. Lipsiae 1740. Vetus inscriptio apud Laurentium Begerum pag. 79.

spicilegii: *Fonti Diuino Aram L. Postumius Satulius ex voto D. D. D.* Nilo fluuio sacrificatum esse praeter alios memorat Sozomenus VII. 20. De *Nymphis* fontium custodibus videatur Lambecius III. de Biblioth. Vindob p. 5. Fabrettus pag. 99. sqq. de aquaeductibus. De *Nereo* et *Nercidibus* Mich. Frider. Lochneri dissertatio de Nereo et Rhododaphne. Norimb. 1716. De *Piscium* cultu Frider. Lebrecht Goetzii dissertatio de *ἰχθυολατρεία* Lips. 1723. Fluuios in veteribus monumentis et numis videas exprimi iacentes, nudos, myrica aut arundine coronatos, atque (si maiora flumina et in mare ²⁹ se exonerantia denotentur) cana multumque demissa barba. Vide Dionem Chrysostomum diff. IV p. 73. Hugonem Grotium ad imagines astrorum Arateas p. 66. Casparem Barthium ad Claudianum p. 53. De *ventorum* cultu confer Io. Gottl. Bidermannum Otior. litter. parte prima pag. 299. sqq. qui quoque ibid. pag. 314. de *lapidum* cultu disserit. De quo argumento etiam consulantur Theodor. Haseus in dissertat. de lapide fundamenti, cui olim area foederis imposita fuit. Ioan. Clericus in Genes. XXVIII. 18. Fortunatus Scacchus sacrorum Elaeochrismatum Myrothecio II. c. 24. Ioan. Phil. Cassellius in dissertat. *περὶ τῶν λιθῶν κεκραζομένων*. Magdeburgi. Ioan. Conr. Stephanus Hoellingius in dissert. de baetyliis ³⁰ veterum, siue lapidibus vnctio-
ne Numini consecratis. Groningae 1715 et recusa Lipsiae 1724. ac Bremae 1729. et Steph. le Moynes ad varia sacra p. 569. De cippis sanctis apud veteres Hebraeos memoriam Diuinorum beneficiorum consecrantibus Petri Zornii dissertatio posthuma legitur T. V. Misc. Lips. Nouor. T. V. pag. 596. De cultu *ignis* conferantur Brissonius, Hydeus et Henricus Lord de religione Persarum, tum Kircherus T. I. Oedipi p. 251. sq. Buxtorfius exercitat. philolog. p. 262. sq. Freinshemius ad Curtium, et Balthasar Bonifacius XVI. 15. historiae ludicae, Arpinus Thiling, Hamburgensis, in dissertatione Schurz-
fleischio *τῶ μακαρίτη* Praeside habita Vitebergae 1705. de cultu ignis apud omnes gentes vsitato. Ioan. Gottl. Bohnius de igne gentilium sacro in Israelitarum sacra iniurio. Viteb. 1708. Ioan. Rogbergius de sacris ignium apud gentiles. Aboae 1690. 8. Ioan. Iarkius p. 540. ad Eliam Schedium de Diis Germanorum, et H. C. L. Stockhausen de cultu et vsu luminum antiquo. Trai. ad Rhenum 1726. 4.

XIV. Inter omnes Idololatricas gentes nulla videretur esse absurdioribus vsa quam Aegyptiorum ³¹ quos eo nomine Herodotus lib. 2. c. 65. Strabo libro

²⁹ Confer *Menagium* in *Menagianis* T. 2. pag. 104.

³⁰ *Hosce baetylos fuisse lapides, sese ipsos mouentes, communem fuisse eius temporis opinionem intelligitur ex narratione Damascii apud Photium Biblioth. p. 1047.*

³¹ *Thomas Pinco de Aegyptiorum superstitione multiplici differens ad Stephanum Byzantinum*

libro 17. Diodorus Siculus aliique plurimi etiam inter ethnicos albis dentibus riserunt, ut notant viri docti ad illa Iuuenalis XV. 1 seqq.

*Quis nescit, Volusi Bithynice, qualia demens
Aegyptus portenta colat? crocodilon adorat, etc.*

Attamen si quis Plutarchi librum de Iside et Osiride euoluat, vel Philostratum consulat lib. VI. de vita Apollonii cap. 19. et Clementina X. 17. p. 689. videbit, vehementer falli eos, qui Aegyptios omnes arguant illius supinae stultitiae, ut numina sibi in hortis nasci crediderint, alliumque et cepas et abiectissima quaeque ex animalibus pro veris Diis coluerint. Quin potius Aegyptiorum sacra cum Graecorum conferens religione,³² Graecosque variis imaginibus arte factis, ligneis, lapideis, eboreis vsos easdemque veneratione prosequentes obseruans, quas tamen imagines nec hi ipsas totidem Deos esse sed Deorum symbola, atque ut Celsus apud Origenem lib. VII. p. 376. vocat *anathemata*, sibi imaginabantur, considerandum proponit Plutarchus, vtri ex ambobus apriora sibi proposuerint colenda symbola diuinitatis, vtrum Graeci, qui inanimas et saepe absurdas sibi fecerunt imagines, an vero Aegyptii qui in viuis ac spirantibus animalibus vel plantis tanquam *ἐναργετέοις ἐσώπτεοις*, *clarioribus speculis*, ut p. 382. loquitur viuis totidem Dei operibus certam partem potentiae bonitatisque diuinæ contemplandam et veneratione prosequendam sibi proposuerunt.³³ De Diis Aegyptiorum Graecorumque multa Diodorus Siculus libris prioribus Bibliothecae et Phurnutus libro de Diis: Latinique Macrobius, Hyginus, Fulgentius, Albricus: et qui christianae religionis apologiam aduersus Ethnicos scripsere et Graecis quidem Clemens Alexandrinus in protreptico, et Eusebius in praeparatione euangelica: e Latinis Tertullianus, Arnobius, Cyprianus, Lactantius, Minutius Felix, Iulius Firmicus, Commodianus et in libris de ciuitate Dei Augustinus. E recentioribus nominatim de Diis *Aegyptiorum* copiose atque diligenter differit Vir Celeberrimus Paullus Ernestus Jablonski in Pantheo Aegyptiorum, siue de Diis eorum commentario: cuius P. I. excusa est Francof. ad Viadrum 1750. 8. P. II et III. ibid. 1752. 8. Cui iungantur

An-

tinum p. 37. non satis aestimari potest, inquit, quantum christianae religioni debeatur, quae tot religionum monstra sustulit. Idem p. 59. ait, *christianam religionem fuisse adeo robustam, ut omnia religionum monstra sustulerit.*

³² Apollonius apud Philostratum VI. 19. p. 257. bene monet, et Graecos et Aegyptios re-
ste facturos, si nullum Diis ponerent simulacrum, sed eorum maiestatem mente efformandam
relinquerent cultoribus.

³³ Sic Persa Artabanus apud Plutarchum in Themistocle T. I. Opp. pag. 125. edit. Fran-
cof. 1599. ait, adorari a se Regem *ἐκλυζ Θεῶν ἵδὲ ἰὰ πάλιν σὺζῆστος.*

Antonius Banierius Mythol. explicatae Vol. 11. P. 1. L. 1. c. 1-6. et in epistolis de primis Aegyptiorum Diis siue Regibus, Gallice. Parisiis 1733. 8. Innocentius Anfaldus in dissertat. de veteri Aegyptiorum idololatria et moribus, quae inserta est T. 23 collectionis Opusculor. scientificor. et philologicorum p. 135-226. Dissertatio de Religione Aegyptiorum, quae legitur in libro Gallico: Explication de divers monumens singuliers, qui ont Râport à la Religion. Paris. 1739. 4. p. 144-230. Stephanus Fourmont lib. ante cit. L. 2. sect. 4. c. 11. p. 294. seqq. et Ioan. David Michaelis in dissertat. de Iehouah ab Aegyptiis culto et pro Demiurgo habito, quae comparat T. 1. Commentarior. Societatis Reg. Scientiar. Gotting. p. 267-291. Sigillatim commentati sunt de *Apide* Ioan. Henric. Knoblauch in dissertat. de *Apide boue* atque idolo Aegyptiorum. Vitemb. 1694. et Iac. Triglandus in oratione de Iosepho Patriarcha in sacri bouis hieroglyphico ab Aegyptiis adorato: ad calcem dissertationum eius Delphis 1728. 4. iunctim editarum. De *Busiride* Iacobus Perizonius in disquisit: de hoc argum. Lugd. Bat. 1700. Hermannus Bordewisch in diss. de immolatis ab Aegypto Busiride peregrinis aduenis. Vitemb. 1720. De *Cnepho* vel *Cnuphi*, Agathodaemone, Iablonski Vol. VI. Misc. Lips. Nouor. p. 619. seqq. De *Harpocrate* Gisbertus Cuperus in Harpocrate, siue Explicatione imagunculae argenteae perantiquae, quae in Harpocratis figuram formata repraesentat solem: cuius editio secunda eademque auctior prodiit Trai. ad Rhenum 1687. 4. et Fridericus Boernerus in antiquitatibus Medicinae Aegyptiacis. Vitemb. 1756. 4. § 24-28. De *Éιςίώνι Aegyptio*, siue de *Isionis*, Dei Aegyptiorum, nomine et numine Ioan. Gottlob Guilielm. Dunckelius Vol. X. Misc. Lips. Nouor. pag. 7. seqq. De *Iside* Henric. Iac. van Bashuysen in dissert. de Iside magna Deorum matre. Seruestae 1719. Franc. Isellinus in dissert. de Dea Iside, inserta Tomo 39. collectionis opuscul. scientificorum et philologicorum pag 297-350. Ioannes Oliua in exercitationibus in marmor Isiacum nuper effossum. Romae 1719. 8. Ioannes Baptista Passerius Vol. III. thesauri gemmar. antiquarum astriferarum dissertatione tertia. Museum Romanum Sect. 1. Tab. 2. et Tab. 3. atque Boernerus libelli citati § 15-23. De *Osiride* Calliachius in dissertatione de Osiride quae legitur Vol. IV. Supplem. Poleni ad thesaur. ant. R. et Graec. pag. 305. Eberh. Rud. Rothius in dissertat. de Osiride, Iside, Horo ac Typhone Diis olim Aegyptiorum. Ienae 1671. 4. Adam. Tribbechouius in dissertat. de Osiride. Kilon. 1671. 4. et Boernerus l. c. § 8-14. de *Neitha* Iablonskius Misc. Lips. Nouor. Vol. VI. pag. 447. seqq. de *Remphan* Ioan. Henr. Maius in dissert. de Kiun et Remphan, quae extat in eiusdem selectis Exercitationibus philolog. et exegeticis, T. I. pag. 763. seqq. I. G. Schwabius

*Iuno, Vesta, Minerua, Ceres, Diana, Venus, Mars,
Mercurius, Iouis, Neptunus, Vulcanus, Apollo.*

De quibus vide etiam Varronem lib. 1. de re rustica cap. 1. et quae no-
tant viri docti ad Arnobium lib. 1. p. 123. ad Lactantium lib. 1. cap. 5. et ad
Augustinum de C. D. lib. IV. c. 23. Meminit etiam Irenaeus lib. II. cap. 12.
Sigillatim egerunt de *IVNONE* Anton. Thyfius Exercitat. Miscellan. Lugd.
Batav. 1639. 4. editarum, et recufarum in fasciculo Opusculor. historicophi-
lolog Roterod. 1694. excuso, Exercit. 23. Iacob. Sponius Miscellan. eruditae
antiquitatis, sectione 3. Franc. Iunius de pictura veterum parte 2. pag. 169.
de *Iunone Argiua* Claud. Salmafius Exercit. Plinian. pag. 24. *Assyria Regina*
Reinesius pag. 214. *Caelesti*, Idem ibid. pag. 56. et Valesius Musei Corto-
nensis pag. 32. *Caprotina* Arnobius aduersus gentes lib. 3. p. 118. et Ma-
crobius Saturnal. lib. 1. c. 2. *Curite* Gisb. Cuperus Obseruat. lib. 2. obs. 2.
et Marcus Zucrius Boxhornius ad Plutarchi Quaest. Roman. 86. pag. 1050.
Februali Ioan. Lomeyerus de lustrationibus c. 4. p. 24. *Feronia* Reinesius In-
script. p. 58. *Iuga & Iugatina, Promba, Cinxia* Barnab. Briffonius de ritu
nuptiarum T. VIII. thesauri Graeuiani p. 1028. et Ioan. Godofr. Vngerus
Anal. sacr. p. 24. *Lucifera* Reines. Inscr. pag. 105. *Lucina* Id. ibid. pag. 57.
Iof. Laurentius de sponfal. c. 1. Ioan. Meursius de puerperio cap. 1. et Pe-
trus Bellorius Numism. Ephesin. Tab. III. De *Monetae* cognomine Iunoni
dato Dav. Hofmannus in dissert. de Dea moneta Helmstad. 1717. Petrus
Seguinus Numism. select. p. 7. et Iac. de Wilde gemm. antiq. pag. 28 de Iu-
none *Patulcia* Reinesius Inscr. p. 59. *Regina* Idem ibid. pag. 49. 51. 55. 58.
225. 241. *Sospita* Begerus Tomo 2. thesauri Brandenb. pag. 52. 568. 580.
Stygia Reinesius Inscr. pag. 61. De *VESTA* et *VESTALIBVS* Iustus Lipsius
T. III. Opp. pag. 537. et in Graeuii thesauro T. V. pag. 619. Ezech. Span-
hemius de Vesta et Prytanibus in Graeuii thesauro T. V. pag. 659. Petrus
Zornius Opusc. sacr. T. 1. p. 420. Prosper Stellartius lib. 1. de coronis c. 6.
Nadalius in historia Vestalium T. V. Memor. Acad. Inscription. pag. 211.
seqq. et separatim Parisiis 1725. 12. Thomas Hyde de religione Persarum
pag. 142. seqq. vbi etiam pag. 145. icon templi Vestae et Vestalium mini-
strantium. Paullus Pedrusius T. V. tab. 23. N. 6. in numo Herenniae Etru-
scillae. Moscardus Musei pag. 379. Io. Frider. Eisenhart de Vestalibus et
iure

ad var. sacr. qui tamen monet, istos consentes Romanorum et *naqdeds* Graecorum fluxisse
ex iis, quae de Angelis Deo apparentibus in V. T. memorantur vid. Dan. IV. 14. et
Iudaeorum scripta. Huc eidem Lemonio videtur alludi in N. T. cum Fideles dicuntur
in eodem throno cum Christo sessuri Apoc. III. 21. Tertull. dixit *Synodum* atque *senato-*
rium ordinem Deorum. Vide Rigaltium ad paginam 15. Tertulliani.

iure Vestali P. R. Helmstad. 1752. 4. Adam. Laur. Nicolai de Vesta barbara et orientali. Gissae 1671. 4. *Iuramentum per Vestam* occurrit apud Aristophanem in Pluto v. 395. vbi vide Spanhemium. Vestae *templa* in numis existant apud Guil. Choulium de relig. Romanor. pag. 214 seqq. vbi etiam de Vestalibus. De *CYBELE*, qua terra ipsa significabatur, Pluchius lib. cit. p. 191. Banierius Vol. I. p. 216. fqq. Laur. Pignorius in magnae Deum matris Idaeae et Attidis initiis. Amstelod. 1669. 4. rec. in Gronouii thesauro T. VII. p. 505. Herm. von der Hardt de Rhea Cybele magna Deum matre. Helmst. 1720. 4. Banierius memor. Acad. Inscript. T. III. p. 361. fqq. edit. Amstelod. Vettorius in libello italice edito: *Del culto superstizioso di Cybele detta dagli Antichi la gran madre*. Romae 1753. 4. Nathan. Frider. Kautz de magna Deorum matre. Lipsi. 1738. 4. Henr. Aug. Zeibichius de matre Deum Sipyrene. Vitemb. 1747. adde Reinesium Thes. Inscr. p. 64. 73. 208 et 209. vbi pag. 187. Deae matres. De magna Deum matre *Idaea* vide Gruterum p. 308. 7. De *MINERVA* siue *PALLADE* Felix Euclius in syntagmate de Minerua, sapientiae olim praeside. Louanii 1730. 8. Museum Romanum sect. II. pag. 5. 6. 7. Ioan. Frider. Heckelius pec. disputatione Rudolpopholi 1688. 4. edita, et Carol. Henr. Zeibichius in comment. de Minerua ad Christi imaginem efficta. Witteb. 1755. 4. De Minerua *Fatidica* Reinesius p. 165. *Magarsi* p. 166. *Pacifera* pag. 215. *Palladia* pag. 172. *Sancta* p. 163. *Κέρη και Αθηνά* p. 169. De Minerua *Medicinae Praeside* Gruterus pag. 1067. Christoph. Cellarius dissertat. acad. p. 234. Anton. Franc. Gorius ad Musae Florentini Tomum secund. p. 118. Ioan. Harduinus Oper. selector. pag. 121. seq. Ioan. Henr. Meibomius comm. in iusiurand. Hippocratis pag. 62. Ioan. Henr. Schulzius Histor. Medic. pag. 74. Ezech. Spanhemius Epistola 4 ad Morellum pag. 218. De Minerua *Musica* Iacob. Sponius Misc. erud. antiquitatis pag. 9. seq. et Edm. Frigelius de stat. Rom. c. 24. De Minerua *Vittrice* Ioan. Gerh. Pagendarm dissertationibus duabus Witemb. 1703 et 1704. editis. De *CERERE* Hieron. Aleander antiq. tabul. marmor. explicat. T. V. Thesauri A. R. Graecii p. 747. seq. Claudius Gros de Boze memor. Acad. Inscriptio. T. VI. pag. 430 - 453. edit. Amstelod. Michael Angelus Causseus de la Chaussée de Deor. simulacris, Tomo quinto thesauri Graeciani p. 772. Ioan. Clericus Bibl. vniuersal. T. VI. pag. 55. fqq. Auctor libri Explication historique de divers monumens pag. 353. fqq. De Cerere *Cornigera* Ezech. Spanhemius de vsu et praestantia numismatum T. I. p. 394. *Legifera* D. A. Kellerhausen disputatio. Ienae 1700. et Reinesius p. 63. *Mammofa* Gisbert. Cuperus de apotheosi Homeri p. 253. Praeterea haec illius cognomina occurrunt: ἡ μεγάλη Θεὰ Θεσμόφορος, Gruterus pag.

309. 1. *Amblycynthia* Reinesius p. 227. *Diuina* id. p. 63. *Mater maxima frugifera* id. p. 61. *Pistia* id. p. 217. De cistis mysticis, in quibus sacra quaedam Cereris a mulieribus gestabantur, disserit Ioannes Lamius T. I. dissertationum Academ. Etruscae, parte 1. p. 63. et Alexander Xauerius Panellius de cistophoris. Lugd. 1734. 4. De DIANA Abrah. Ortelius cap. Deor. lib. 1. c. vltimo. Guil. Choulius de Religione veter. Romanor. p. 70. De Diana *Arelatenfi* Franc. de Rebatu T. I. thesauri Salengeriani p. 585. *Ephesia* Claudius Menetrius in expositione symbol. Dianae Ephesiae statuae, rec. Tomo VII. Thesauri Gronouiani p. 357. adde singulares disputationes de hoc argumento Sixti Aspachii. Hafniae 1694. Israelis Nesselii. Aboae 1708. Ioan. Christ. Polekii. Lips. 1718. Ioan. Nic. Schüslii. Witteb. 1687. et rec. T. 2. thesauri Theologicophilologici Amstelod. 1702. pag. 491. ac Ioannis Poleni italice conscriptam Romaeque euulgatam. De Diana *Αυσιζώνω* Iul. Car. Schlaeegerus peculiari dissertatione, Hamburgi 1735. 4. edita. De Diana *Maris* Ioan. Casp. Schottus nou. explicat p. 61. sq. De Diana *Amaranthia* Reinesius pag. 216. *Caelesti* id. p. 104 et 234. *Inuicta* et *Victrice* id. p. 233. *Lucifera* id. p. 105. et Museum Roman. Sect. 1. Tab. 39. p. 26. *Phaeretrata* Reines. p. 105. *Pistia* id. p. 216. *Raefiana* id. p. 217. *Sospita* id. p. 240. *Victrice sancta* id. p. 232. De VENERE Laurent. Begerus Thesaur. Brandenburg. P. I. p. 170. et in Meliagride pag. 5. Ioan. Seldenus de Diis Syris Syntagm. II. c. 2. 4 et 7. et Iac. de Wilde antiq. gemm. illustr. p. 48 et 49. Differentiam semper fuisse apud Veteres inter Venerem popularem et caelestem siue Vraniam ostendunt Petrus Jurieus in historia dogmatum et cultuum P. IV. c. 7. p. 692. et Carol. Patinus comment. in antiquum Marcellinae documentum, p. 407. Non nisi vnam exstitisse probare contendit Michael Fourmontus Memor. Acad. Inscription. T. X. p. 20. sqq. edit. Amstelod. De Venere *Armata* disserit Petrus Burmannus ad Quintilian. l. O. p. 143. De *Epitragia* auctor libri saepius laudati, *Explication de divers Monumens*, pag. 309. sqq. De Veneris *Leucopigae* statua Ioan. Frider. Christius Noct. Academic spec. 2. p. 102. sqq. De *Murcia*, thalami amica, Gorius ad Mus. Cortonenf. pag. 18. De *Pelagia* Museum Roman. sect. 1. tab. 41. p. 27 et Reinesius p. 127. vbi quoque de Veneris *Erycina* et *Cnidia*. De *Verticordia* Mus. Rom. ib. tab. 40. p. 27. De *Victrice*. M. R. ib. tab. 42. p. 28. De Venere *caelesti* Reines. p. 242. *Eucloea* p. 203. *Peregrina*, *Sancta MeeΦω* p. 128. *Physica* p. 42. *Placida* p. 227. De MARTE Laur. Begerus contemplat. gemmar. dactyl. Gorlaei p. 35. Gailardus Guiranus in explicatione duor. vetustor. numismatum Nemausensium T. I. thesauri Sallengeriani p. 1040. Abrah. Ortelius capit. deorum et deorum N. 15. Iac. de Wilde antiqvar. gemmar. illustrat. p. 95. sq. De Marte *Gradiuo*

Gradiuo Tobias Gutberlethus de Saliis Martis sacerdotibus, T. V. thesauri Graeuiani pag. 717. De *Hyperboreo* vide the History of the Works of the Learned 1709. p. 600. De Marte *Litterarum propagatore* commentationem edidit Carol. Guil. Schumacher. Ienae 1757. 4. De MERCVRIO Hieron. Aleander Tab. Heliac. T. V. thesauri Graeuiani p. 739. Bonius et Bozius, Histor. Acad. Inscription. T. VI. p. 402. fqq. edit. Amstelod. Caussius Simulacr. Deorum tabula 48. Ioan. Nicolai de Mercurio et Hermis. Francof. et Lips. 1687. 12. Michael Fourmontus Memor. Acad. Inscription. T. X. p. 1. fqq. edit. Amstelodam. vbi in eo versatur, vt ostendat, nullum vnquam Mercurium existisse. Costardus in dissertatione Anglice conscripta de originibus et significatione vocis Hermes. Oxonii 1752. Paullus Maria Paciaudi in commentatione Italice scripta: *Dissertazione sopra vna Statuetta di Mercurio del Gabinetto del March. dell' Ospital. Neapoli* 1747. 4. Sponius Miscell. erud. antiq. N. 40. fqq. De variis Mercurii epithetis agit Ezech. Spanhemius ad Aristophanis Plutum v. III. p. 267. ed. Kusteri. De Mercurio *Κεραυρία* Anton. Francisc. Gorius Vol. II. Thesauri gemm. antiquar. astriferarum. Mercurius cum sacco, caduceo et cornucopiae conspicitur apud Bandurium T. 1. Numismat. p. 38. Mercurius et Fortuna Sect. 1. Musei Romani tab. 49. p. 22. Mercurius et Minerua ibid. tab. 48. p. 52. De IOVE Spanhemius ad Callimachi hymnum in Iouem. G. Choul de religione veter. Romanor. p. 45 fqq. De Ioue *Annone* Dausqueius ad Silium p. 101. Museum Rom sect. 1. tab. 4. p. 4. Marmora Taurinensia parte 2. pag. 14. fqq. Venustus in Museo Cortonensi pag. 29. Ezech. Spanhemius de vsu et praestantia Numismatum dissertat. 7. pag. 388. et Aeg. Strauchius pec. dissertatione Wittebergae 1669. edita. De Ioue *Anxure* Gorius parte 1. Mus. Etrusci tab. 2. pag. 77. et Marmora Taurinensia parte 1. pag. 5. fqq. De Ioue *Agela* Bandurium T. 1. Numismat. pag. 59. De *Casio* Ioannes Boiuinus de Ville-neuve T. 3. Memor. Acad. Inscription p. 392. De Ioue *Capitolino* Iustus Rycquius de Capitolio c. 19. ac Iac. Oisclius et Iac. Gronouius notis ad Minucium Felicem pag. 219. De *Dolicheno* Tarsis culto Maffei Mus. Veron. pag. 78. De *Elicio* Heur. Christoph. Bytzouii dissertatio. Havniae 1716 4. De *Feretrio* Iul. Caesar Bulengerus de Triumphis cap. 37. Iac. Dalechamps not ad Plinii H. N. lib. 2. cap. 53. Ioan. Freinshemius not ad Florum lib. 1. cap. 10. Onuphr. Panuinius de Triumphis cap. 8. Anton Pighius annal. vrb. Romae pag. 128. De *Herceo* Hadr. Stegerus in praefatione praemissa breui Antiquit. Rom. descriptioni, editae Lipsiae 1739. 8. De *Ιετησία* siue *Milichio* Bened. Auerranus dissertatione 22 ad Euripidem, opp. T. 1. p. 459. Museum Roman. sect. 2. tab. 1. pag. 49. Valerius in Museo Corto-

nensi pag. 31. et Ioan. Frid. Leifnerus pec. commentatione Lipsiae 1738. 4. edita. De *Maadbacho* et *Salamene* Gisbertus Cuperus et Pet. Dan. Huertius in epistolis mutuis, quae insertae sunt collectioni dissertationum Tilladeti. Hagae Comit. 1714. 8. euulgatae, Tomo 2. p. 97. sqq. De Ioue *πολιούχῳ* Nicol. Schwebelii dissertatio. 1740. De *περύλω* Petri Kuntzii dissertatio Ienae 1739. edita. De Ioue *Summano* liber gallicè conscriptus, *l'Explication de divers Monumens*, etc. p. 332. sqq. et Musæum Cortonense tab. 4. pag. 9. De Ioue *Sereno* Carol. Frider. Walchius Vol. 2. Actor. societ. Latinae Ienensis pag. 203. sqq. De Ioue *Statore* Guido Pancirollus in descript. vrbis Romae, T. 3. thesauri Graeuiani pag. 339. De Ioue *Σωτήρι* Ezech. Spanhemius ad Aristophanis Plutum v. 878 et 1176. De Ioue *Tonante* Ioan. Anton. Astorius Venetiis 1698. fol. et Tomo 2. thesauri Sallengeriani pag. 769. Anton. Franc. Gorius ad calcem Vol. 2. thesauri gemmar. antiquar. astriferarum. Eduard. Holthenus in Bibliotheca nouor. libror. A. 1699. pag. 344. et ad calcem dissertat. Petri Burmanni de vectigalibus P. R. p. 216. idem Burmannus ibid p. 223. sqq. et Tilladetus T. 2. Histor. Acad. Inscription. pag. 13. edit. Amstelod. De Ioue *Vicelino* Gottl. Erdm. Zeibichius Vol. 4. Misc. Lips. nou. pag. 313. sqq. De Ioue *Vrio* Anonymus in notis ad Marmor Bosphoranum, adiectis Ioannis Taylorii comment. de debitore inope secund. ius atticum in partes secundo pag. 23. seqq. De NEPTVN. Laur. Begerus de bello et excidio Troiano pag. 8 et 26. Ioan. Frider. Guhlingius dissert. de barba Deorum § 4 et 14. Ioan. Nicolai de substrat. vectium pag. 91. Ioan. Schefferus de militia nauali cap. 2. sq. Ezech. Spanhemius de vfu et praestantia numismatum dissertat. 7. T. 1. pag. 390. Iac. de Wilde antiq. gemmar. illustrat. pag. 36. sqq. De Nepruno *Asphalio* Anton. Gellandus T. 1. Histor. Acad. Inscription. p. 185. ed. Amstel. De Nepruno *Reduce* Carol. Beniam. Aeoluthus pec. commentatione Ienae 1755. euulgata. De VVLCANO Caufeus simulacr. Deor. cap. 19. Abrah. Ortelius capit. Deorum et Dearum tab. 13. Iac. de Wilde antiq. gemm. illustrat. p. 120. et Adam. Dan. Richter in dissert. de Vulcano in Lemno regē, sub cuius auspiciis artes ferrariae in ista insula regnare coeperint. Annabergae 1751. 4. De APOLLINE Anton. Thyfius Exercitationum miscellanearum decima octaua. Abrah. Ortelius capit. Deorum lib. 1. tab. 6. Iac. de Wilde antiq. gemmar. illustrat. pag. 7. Bulengerus de orac. et vatic. c. 6 et 9. Hieronymus Aleander tab. heliac. explicat. T. V. thesauri Graeuiani pag. 711. De cognomine *Granni* Bure. Gotth. Struuius synt. antiq. Rom. p. 92. et Christi. Gottl. Schwarzius diss. de Aesculapio et Hygea pag. 17. De cognomine *Beleni* Philippus a Turre in dissert. de Beleno veterum Aquileiensium Deo, pag. 255. eius monumento-

rum veteris Antii. De Apolline ἐπιδημιῶ Henric. Aug. Zeibich. Witteb. 1754. De reliquis Apollinis cognominibus agit Siluefter Lurfenius in diatriba de Apolline et rarioribus eius cognominibus, libro eius de templo et bibliotheca Apollinis Palatini adiecta. Hinc succedunt VIII. Dii, quos *Selectos* vocabant ac *Populares*: *Ianus*, de quo Ioan. Henr. Koeberus dissertationibus quinque. Geræ 1668. editis. Hieron. Dicelius Programmate de Iano, Lipsiæ 1701. euulgato. Martin. Hublerus oratione de Iano eiusque templo Romæ olim et alibi terrarum famosissimo. Altd. 1702. Brand. Henr. Gebhardi dissert. de Iano. Gryphisw. 1703. Claudius Grofeus de Bose dissertatione de Iano veterum et numis nonnullis eum respicientibus. Gallice. Parisiis 1705. 8 et latine reddita in Christ. Woltereckii Electis rei numariæ pag. 1. sqq. Ouzelius ad Minuc. Felicis cap. 21. Plutarchus et Boxhornius in quaest. Rom. T. V. thesauri Graeuiani. p. 933, 966, 1010. Ortelius cap. Deorum lib. 2. init. Martinus Lipenius de Strenis c. 4. Christi. Gottlieb Schwarzzius pag. 4 dissert. de Diis clauigeris. *Saturnus*, de quo Macrobius Saturnal. lib. 7. sq. Albericus de imaginibus Deorum c. 1. Ouzel usl. c. Iac. Sponius Misc. erud. antiquitatis S. 3. N. 98. *Genius*, de quo qui egere recensentur ad § XXVII. *Sol*, de quo qui commentari sunt laudauimus supra paragrapho XII. *Orcus*, de quo Festus et Lampridius apud Boxhornium Quaest. Rom. X. Boccatius in Genealogia Deorum de Erebo. Stephan. Fourmontus Histor. Acad. Inscription. Tom. II p. 6. sqq. *Liber* siue *Bacchus*, de quo Laurent. Begerus in dissertatione de Cranæ insula pag. 26. Anton. van Dale dissert. IX. ad antiquit. et marmora spectant. pag. 84. seq. Ioan. Henr. Eggelingius dissert. de mysterio Cereris et Bacchi, T. VII. thesauri Gronouiani, p. 57. Iac. Sponius Misc. erudit. antiquitatis p. 25. Theod. Hafæus T. 15. histor. critic. reipubl. litter. p. 230. sqq. Ioan. Baptista Recanatus nelli Supplementi al Giornale de Letterati d' Italia. T. II. p. 1. sqq. Franc. Seuinus T. III. histor. Acad. inscription. p. 52. sqq. edit. Amstelodam. Christi. Gottl. Schwarzzius Misc. politior humanitatis c. 3. p. 63. sqq. et c. 4. p. 95. sqq. Matthæus Aegyptius in Explic. S. C. de Bacchanalibus. Ioan. Nicolai de ritu Bacchantium. c. 1 - 8 De Baccho *Morycho* Anton. Francisc. Gorius in Museo Cortonenfi, et Frider. Gotth. Freytagius T. I. Actor. Acad. Elector. Moguntinae Scient. vtilium, quæ Erfordiae est, p. 445. De Baccho *Pfla* Auctor libri gallici saepius laudati Explication de divers Monumens, qui ont Rapport à la Religion des Anciens, p. 55. sqq. De Baccho *Sabazio* Alexander Xau. Panelius in commentat. de Cistophoris. De nocte *Dionysiaca* Thefaur. gemmar. astrifer. Vol. III. Bacchi triumphus in Sardonyche explicatur in A. E. 1728. p. 6. Bacchus centauris vectus exhibetur in Museo Romano,

sect. 1. tab. 44. p. 30. muliebri facie, ibid. sect. 2. tab. 4. p. 52. floribus coronatus ibid. tab. 5. p. 53. *Tellus*, de qua videantur scriptores supra ad *Vestam* et *Cererem* laudati. *Luna*, de qua *Spartianus* vit. *Caracallae* c. 7. et *Iac. Sponius* Misc. erud. antiquitatis pag 90. Alii XX selectos Deos numerant, XII nempe mares, et VIII feminas; ita *Ioan. Textor* in officina, sed accenset plures e *Consentibus*. Inter Deos *minorum gentium*, siue, minutos ac minuscularios occurrunt *Indigetes*, siue homines post fata inter Deos agentes, qui et *Heroes*, ³⁶ *Semones* siue *Semihomines*, de quibus conferantur *Philostratus* in *Heroicis*; *Patinus* in tres *Inscriptiones* graecas *Smyrna* allatas, et in *commentario* in *cenotaphium* *M. Artorii*, circa *finem*. Inter *Heroes* celeberrimi fuerunt, *Hercules*, de quo *Albrius* de *Deorum* imaginibus c. 22. *Alcander* in *tabul. Heliac. T. V. thesauri Graeuiani*, pag. 715. 720. 729. 738. *Boxhornius* ibid. p. 917. 990. 1022. *Laur. Bergerus* in *Hercule Ethnicorum* ex variis antiquitatum reliquiis delineato. *Coloniae Marchicae* 17 5. fol. Idem *Tomo I. thesauri Brandenburgici* p. 30. seq. 208. 303. 317. et *T. III. p. 47.* *Mich. Angel. Caussus* de la *Chaussée* de simulacris *Deorum* c. 30. *Ioan. Nic. Funceius* de veter. *Romanor.* per *filium Dei* iurandi consuetudine, *T. 3. symbol. litter. Bremenf.* p. 639. sqq. De *Germanorum* et *Gallorum* *Hercule* *Keyslerus* antiq. *Septentrion.* p. 38 et 190. sqq. et *Ioan. Frickius* de *Druidis*, pag. 94. editionis repetitae cura *Alb. Frickii. Vlmae* 1744. 4. De *Hercule Augusto* *Oliarius* in *notis ad Marmora Pifaurenfia* p. 14. De *Hercule Inuictō* *Ian. Brouckhusius* not. ad *Tibullum* pag. 74 et 400. De *Magusano* *Boxhornius* *Quaest. Rom. I.* De *Musagete* *Ludou. Franc. de Fontenu* *Memor. Acad. Inſcription. T. X. p. 77. sqq. edit. Amstelod.* *Edmund. Frigelius* de *statuis* p. 24. *Iac. Phil. Tomafinus* de *donariis* p. 169. De *Ὀφιοκτόνω, ἑΦιομάχῳ*, et *ἑΦιούχῳ* *Petrus Dan. Huetius* demonstr. *Euang. Prop. IV. pag. 153. edit. Paris. 1679. fol.* *Petrus Gratiolus* pag. 130 *dissertationis* de *praeclearis Mediolani aedificiis.* *Ian. Gruterus* pag. 44. *Inſer. I.* *Ioan. Ern. Immanuel Walchius* in *dissertatione* de *Deo Melitentium* pag. 46. vbi plura *Herculis cognomina* recensentur. De *Prodicio*, siue *Xenophontio*, *Theodor. Hassaeus* *T. 14. histor. critic. reipubl. litter.* pag. 233. sqq. De *Hercule Sancto* *Dan. Heinfius* ad *Ouidii Fastorum* lib. VI. 213. et *Ioan. Passeratius* not. in *Propertii* lib. 4. eleg. 10, 71. De *Saxano* *Ioani. Henr. Hagenbuchius* in *antiquitatibus Cluensibus*, siue *Inscriptionibus Berdengalensibus*, *Salsati* 1731. 8. editis, inuestigatione prima. De *Saxano, Tiburtino, Tricoso*, *Ioan. Georg. Graeuus* in *praefatione* ad *T. V. thesauri antiq. Romanarum.* De *Somniali*,
qui

³⁶ *Heroes*, *hominumque in Deorum numerum relatorum cultum ante legem latam in usu non fuisse* censet *H. Winderus* *Vol. I. Historiae criticae et chronologicae*, p. 216.

qui incubantibus in eius templis fomnia mittere credebatur, Claud. Salmastius exercit. Plinian. p. 248. Iac. Sponius miscell. eruditae antiquitatis p. 100. et de aris ignotorum Deorum, T. VII. thesauri Gronouiani p. 268. De Hercule Σωτήρι Iul. Car. Schlaegerus comment. de Diis hominibusque seruatoribus pag. 35. Ioan. Christi. Messerschmid in comment. de hoc argumento. Lipsiae 1755. 4. edita. De *Tarfensi* Cast. Innoc. Analdus in epistola ad Albert. Mazzolenum, Brixiae 1749. 4. euulgata. De *columnis Herculis* consultatur Chr. Gottl. Schwarzii dissertatio Altdorfii 1749. habita. *Castor et Pollux*, de quibus Ezechiel Spanhemius de vsu et praestantia numismatum T. I. pag. 475. Ioan. Seldenus de Diis Syrorum S. I. c. 16. Vindingius in Hellene T. XI. thesauri Gronouiani. Relandus et Gutberlethus de Diis Cabiris. Begerus Thesaur. Brandenburg. T. I. p. 707. et T. II. p. 572. A. Nebrissenfis Tomo VI. Biblioth. critic. pag. 1174. Dilherrus T. I. Disp. academic. p. 238. P. Kunzius de vexillo nauis Alexandrinae pag. 4, 13. fqq. Iul. Car. Schlaegerus de Diis seruatoribus p. 38. Christi. Weisii dissert. secunda de Diis viabilibus p. 17. fqq. *Aesculapius*, de quo Bandurius T. I. Numismatum pag. 97. Begerus thesauri Brandenburg. T. I. pag. 67. seq. 159. 402. 417. 442. 492. Ioan. Bapt. Casalius de veteribus ritibus I. 7. Causeus tabula 17. Iustus Godofredus Gunzius de *Δαιδουχίας* siue facibus in sacris Aesculapii. Lipsiae 1737. 4. Ioannes Harduinus in numis vrbium illustratis pag. 347 et 390. Carol. Frider. Hundertmarck de principibus Diis artis medicae tutelariibus apud Graecos et Romanos. Lips. 1735. 4. Ioannes Christi. Messerschmid de Aesculapio Σωτήρι. Lips. 1752. 4. Museum Romanum Sect. I. tabula IX. pag. 8. vbi quoque tab. X. p. 9. de Hygea. Ioan. Chrysofomus Scarfus in epistola de variis antiquis monumentis. Venetiis 1739. 4. p. 91 - 96. Christi. Gottl. Schwarzii de Aesculapio et Hygea Diis *Φιλανθρωποις*. Altorfii 1725. 4. Sponius Misc. eruditae antiquitatis, sectione 4. Idem in libro gallico, Recherche des Antiquitez, dissert. 23. p. 326. seqq. de collegio Aesculapii et Hygeae disserit. Marmora Taurinensia P. I. p. 217. fqq. Porro occurrunt *Nouensiles*, siue ex peregrinis Diis de nouo recepti: vt vero inter Deos Romae reciperetur aliquis, Senatus auctoritas et postea Imperatorum consensus requirebatur; qua de re consuli possunt Petrus Faber Semestr. lib. 3. cap. 1. et Gerhard. Ioan. Vossius in Etymologico, T. I. Oper. pag. 346. Denique occurrunt *Dini*, siue a Romanis ipsis e Romanis in Deorum numerum relati. Roma ipsa inter Deos culta est, vt praeter alios notat Michael Angelus Causeus in Museo Romano, in quo de Diis plura, Tomo quinto antiquitatum Graeuii pag. 769. ³⁷ Omittimus *Deos Rusticanos*, vt Panem, Faunos, Satiros,

X x

Silenos,

³⁷ Idem honor aliis quoque vrbibus et integris nationibus exhibitus est. Vide Io. Gottl. Lakkemacheri antiquitates Graecor. sacras p. 110, et, qui ibidem laudati sunt, scriptores.

Silenos, de quibus conferantur Aleander Tabul. Heliac. Tomo quinto thesauri Graeviani pag. 746. Begerus T. I. thesauri Brandenburgici pag. 16. 18. seqq. 155. et T. III. pag. 257. 259. 745. Casaubonus de Satira, Tomo secundo Musei Creniani. C. G. Schwarzius Miscellan. politior. humanitatis cap. 4. § 5. seqq. De Faunis veterum Germanorum consule Keyslerum antiquitat. septentrional. p. 178. sq. et Ekhartum T. I. Rerum Franc. Orientalis p. 410. Omittimus quoque *Nymphas*, de quibus egerunt Lucas Holstenius comment. in veterem picturam Nymphaeum referentem, Tomo IV. thesauri Graeviani pag. 1800. Raphael Fabrettus de aquaeductibus pag. 99 seqq. Iacob. Gronovius ad Pomponii Melae 2. 1. 30. vbi per *hominem sibi illaudabilem* Fabretum intelligit. Georg. Fabricius Descript. vrbis Romae pag. 119. Praeterimus quoque *Tritones*, de quibus Marmora Taurinensia Parte prima pag. 160. seqq. *Agricultorum* duodecim Dii celebrantur a Varrone L. 1. c. 1. de re rustica: *Iupiter* et *Tellus*, *Sol* et *Luna*, *Ceres* et *Liber* Bacchus, *Robigus* ac *Flora*,³⁸ *Minerva* et *Venus*, *Lympha* ac *Bonis Euentus*.³⁹ De Diis *vialibus* apud Romanos et alios gentes cultis eruditus Everardi Ottonis liber lucem vidit Halae Magdeburgicae 1714. 8. rec. infertusque libro eiusdem Ottonis de tutela viarum publicarum. Trai. ad Rhen. 1731. 8. Ottoni adde Christiani Weisii Diss. duas de Numinibus vialibus. Lipsiae 1724 et 25. et G. S. Bayeri Diss. de Diis vialibus Graecorum. Regiom. 1718. Deorum adiuncti fuerunt *Nemesis*, de qua Ioan. Georg. Graevius Lectio. Hesiod. p. 28. Laur. Begerus Thef. Brand. T. I. p. 61. sqq. Iac. Perizonius not. ad Aeliani Var. Histor. L. 13. c. 2. p. 852. ed. Gronovii. Ioan. Alberti obsf. Sacr. pag. 286. Ioan. Mich. Dilherrus Disp. T. 1. p. 242. Chr. Gottl. Schwarzius Misc. polit. humanit. pag. 60. et Ioan. Conr. Schwarzius noua et accurat. explicat. Nemesion quarundam a Montefalconio collectarum. *Bellona*, de qua Laurent. Begerus contemplat. gemmar. dactyl. Gorlaei p. 24. Iac. de Wilde in antiq. gemmis illustratis p. 86. vt reliquos Deorum adiunctos omittamus. Deorum *ministri* fuere Mercurius, et Silenus, aliique, quos praeterimus. Notum praeterea est, a Romanis cultas, praeter Deos superos, non modo Virtutes, et res praecclaras, *Pacem*, de qua Ioan. Henr. a Seelen Miscell. p. 303. seqq. *Fortunam*, de qua Vaesius ad Museum Cortonense p. 57. Io. Frid. Fischerus de ara pacis. Lipsiae 1748. Petrus Zornius de Templo Fortunae. Georg. Phil. Olcarius de Fortuna Pop. Rom. Lipsf. 1713. De Fortuna *Milichia* ad Plutarchi

³⁸ De Flora conf. Merlinum in *Memoriis Treulntinis A.* 1735. p. 2205. sqq.

³⁹ De bono euentu *vide* Ioan. Monetae *pec. commentat. Gedani* 1727. 4. editam. Philib. Bernard. Moreau de Mautour in *memor. Acad. Inscript. T. 4. p. 78. seqq. edit. Amstelaed. et Moscardi Museum p. 377.*

Plutarchi quaestiones Rom. agit laudatus a Seelen. Lub. 1748. De fortuna *Primigenia* Ioan. Gottl. Bidermannus Otior. litter. P. I. p. 223. seqq. De fortuna *Reduce* Carol. Frid. Walchius. Ienae 1751. De fortunis duabus *Antiatibus*, siue Nemesi duplici, quarum vna bonorum remuneratrix, altera malorum vindex et Adrastea, Ioan. Georg. Graevius ad Suetonii Caligulam p. 806. et Fabrettus p. 614. Fortunae varia cognomina recenset Pet. Burmannus ad Ouidii Factor. L. 6. v. 569. *Honorem*, de quo Memoriae Treuultinae 1708. p. 214. Carol. Siluester in collectione Opusculor. T. V. p. 368. seqq. *Famam*, *Pietatem*, de qua vide Begerum Thesaur. Palatin. p. 96. *Fidem*, de qua I. E. Jablonski specimine spicilegii animaduersion. de cultu virtutum sacro apud gentes profanas, quo de Fide Dea, eiusque sacris in primis differitur. Francof. ad Viadr. 1752. 8. *Spem*, *Salutem*, de qua Guil. Musgraue Diss. de Dea Salute. Oxonii 1716. Georg. Guil. Goldnerus Diss. de Romanorum Dea Salutis, salutisque augurio. Graeae 1738. et Christi. Weidlingius Progr. de Dea Salutis. Leucopetrae 1714. *Victoriam*, vide Ioan. Henr. Schulzii Dissertat. de Dea Victoria. Halae 1741. *Concordiam*, de qua Io. Godofr. Geislerus pec. Diss. Lipsi. 1750. *Occasionem*, de qua conf. Marmora Taurinensia P. II. p. 4. *Bonam mentem*, de qua Ioan. Christi. Wensdorfus. Helmstadii 1755. *Sapientiam*, de qua conf. Mus. Rom. S. I. p. 48. *Iustitiam*, de qua Stephan. Pighius in Gronouii Thes. Antiq. Graecar. T. IX. p. 1137. Dan. Priezacus Miscellan. L. I. p. 1. seqq. Christoph. Wöllius de Themide, diua Iustitiae praefide e sacra Christi ciuitate proscribenda. Lipsiae 1737. Resque naturales, *Elementa*, *animalia*, *plantas*, *fluuios*, *stellas* etc. Sed *inferos* quoque et *vitia* et *pestes. ac morbos mortemque* ne scilicet nocerent; *paupertatem* item, *pauorem*, *obliuionem*, *senectutem*. Vid. *Plin.* lib. II. c. 7. et ex recentioribus Vossium L. IX. de Idolatr. c. 37. et 39. *Guilelmum Choul* de religione veterum Romanorum, editum Gallice, Italice et Latine: *Francisci Pomey* Pantheon Mythicum, saepius in Belgio ex Sam. Pitisci recensione atque in Germania etiam recusum, et Gallice versum a Tenantio. Parisiis 1715. 12. *Alexandrum ab Alexandro* L. I. c. 13. et ibi *Tiraquellum*: *Adr. Iunium* L. III. Animadv. c. 1. et *Martinum Lipenium* in strenarum historia T. 12. Graev. p. 411. seq. Dii mali Deaque, vt obseruat *Nic. Bergierius* L. II. de viis Imperii Romani c. 33. extra moenia fere a Romanis culti. De Deo *Termino* eiusque cultu apud Romanos dissertatio inserta legitur *Memoriis literariis Treuultinis* A. 1706. Augusto mense p. 1380. seq. cui adde *Adami Grenzii*, et *Bernh. Frid. Ludolph. Lauhni* Dissertat. de hoc argumento, quarum illa Dresdae 1752. haec Lipsiae 1753. 4. prodiit. Venutum ad Museum Cortonense pag. 61. et *Claudii Bozei* Dissertationem de Deo *Termino* eiusque cultu apud Romanos; in *memoriis*

Academiae Inscription. pag. 63. seqq. De Diis *Etruscorum* copiose differit Antonius Franciscus Gorius Parte secunda Musei Etrusci. De Sabinorum Deo *Sanco* siue *Sancto* confer Dausqueium ad Silium Italicum p. 353. seq. De *cognominibus* Deorum scripsit praeter Iulium Aurelium ante laudatum, Petrus Iacobus Montefalchius. Perusiae 1525. 4. De *lingua* Deorum Ioan. Godofr. Lackemacherus obseruat. philolog. P. III. p. 250.

XVI. De Diis Germanis et veteri Germanorum, Gallorum, Britannorum religione syngrammata quatuor composuit *Elias Schedius* A. 1641. Warsoviae vicesimo sexto aetatis anno extinctus, qui perdoctus scriptor dicitur a Seldeno l. de Synedriis p. 417. Syngrammata illa post auctoris obitum in lucem edidit Pater eius Georgius Schedius, Rector Scholae Gustroviensis, Amst. 1648. 8. recusa cum notis *Ioan. Iarkii* Stadensis Halae 1727. 8. praemissa praefatione Fabricii, et addita Diss. Io. Georg. Keyserli de cultu Solis, Freii et Othini. De Germanorum Diis praeter ea quae viri docti ad Caesarem de Bello Gallico VI. 17. et 21. et Tacitum de Germanorum moribus cap. 9. et 43. et Helmondus in Chronico Slavorum lib. 1. c. 82. atque in notis ad eum Henricus Bangertus p. 125. seqq. Paullus Hachenbergius in Germania Antiqua, Diss. 8. cui tamen nescio an aliquis facile assentietur, quod Lib. 1. c. 29. disputat eos sub Solis, Lunae et Ignis siue Vulcani nominibus SS. Trinitatem veneratos fuisse. Burcard. Goth. Struuius in Syntagmate Historiae Germanicae Diss. 2. Anton. Banierius mytholog. explicatae Vol. II. P. II. Lib. 2. c. 254. Multa etiam Philippus Cluuerus in Germania Antiqua. Solent etiam de idololatria et religione Germanorum quaedam annotare Chronicorum, Annalium, Historiarum et memorabilium scriptores qui partes Germaniae persequuti sunt, vt Io. Auentinus in Annalibus Boiorum, Albertus Crantzius in Saxonia et Metropoli, Georgius Fabricius et Dav. Chytraeus in Saxonia, Io. Pomarius in Chronico Saxonum Germanice vulgato, Petrus Albinus in Chronico Misnensi, Caspar Sagittarius in antiquitatibus Gentilismi regniq.ue Thuringici, quod a *Thoro* siue Ioue Germanorum et septentrionalium populorum nomen tulisse contendit: Fridericus Lucas in memorabilibus Silesiae, parte 2. Io. Stumpfius in Chronico Heluetiae, Valuasor in *der Ehre des Herzogthums Crain* T. 1. p. 55. seq. T. VII. p. 373. seq. Ern. Ioach. de Westphalen praefat. T. IV. monumentorum ineditorum rerum Germanicar. p. 200 - 241. Samuel Grosser in *den lausitzischen Merkwürdigkeiten*. Caspar Caluoer im *alten heydnischen Niedersachsen*. Ioan. Mich. Heineccius in Antiquitatibus Goslariensibus. Io. Georg. Eccardus in Comment. de Rebus Franciae Orientalis. Ioan. Bernhard. Wegelinus in *Thefauro rerum Sueuicarum*. Diss. 12. 13. 14. Hinc commemorandi *Trogillus Arniel*
in

in Cimbrischen Heidenthum Hamb. 1703. 4. *D. Hector Godfrid Mafius* Schediasmate de Diis Oborritorum siue Meclenburgenfium, Radegasto praecipue, cum notis Andreae Borrichii, Hafniae 1688. 8. atque inter Mafii Dissertat. iunctim editas Hamburgi 1719. 4. p. 1040. seqq. *C. Arnold* von alten Sächsischen Wochengöttern und andern Götzen, und deren Gottesdienst: bey Hoffens Gottesdienst der Welt. Heidelb. 1644. 8. *Ioan. Alexander Doederlein* in Antiquitatibus gentilismi Nordgauiensis. Ratisbon. 1734. 4. *Ioan. Georg. Keyserus* in Antiquitatibus selectis Septentrionalibus et Celticis. Hanouerae 1720. 8. *Augustus Aldenbrück* Dissert. Historicomythologica de religione antiquorum Vbiorum. Colon. 1747. 4. auctius recusa ibid. 1750. *Godofr. Schützius* in Exercitationum ad Germaniam sacram gentilem facientium sylloge. Lipsiae 1748. 8. *Thomas Bartholinus* in Antiquitatibus Danicis, L. 2. c. 5. seq. *Ioan. Kirchmayer* de Germanorum veterum idololatria. Witteb. 1663. *Ioannes Bertels* Abbas Epternacensis in descriptione Deorum sacrificiorumque gentilium, Colon. 1606. 4. quem de Deastris in Treuirensi Electoratu et Luzenburgerensi Ducatu maxime cultis nonnulla annotasse monet Michaël Herzius in Bibliotheca Germanica. De *Irmensula* Saxonica Henric. Meibomius T. 3. rerum German. de qua etiam videndus illustriss. Furstenbergius in monumentis Paderbornensibus p. 102 seq. Ernestus Casimirus Wasserbach in diss. edita Lemgoiae 1698. 8. Christianus Schloepkenius in Chronico Bardeuicensi et Beniam. Bielerus in Enarratione succincta de *Hermensaula* Saxonica. Torgav. 1749. De *Iodutta* praeter Crantzium in Saxonia V. 36. et in Metropoli VI. 7, Crusumque et Spangenbergium, Henricus Vagedes in Operibus Academicis pag. 288. seq. vbi disquirat de origine loquendi formulae apud Westphalos et Rinthelentes frequentatae *ich will dich schlagen du sollst Iodut ruffen*. Gerh. van Mastricht in Dissert. inserta Biblioth. Bremensi T. 7. p. 510. seqq. et Theod. Hafaeus in Paralipomenis, ibid. p. 906 seqq. De *Ostera* Saxonum, Bedae *Eoster*, aliis *Astera*, inde *Ostern*, *Ostmonath* apud Eginhardum, Luneburg Mushard. Bremae 1700. Henricus Besselius ad Eginhard. c. 7. p. 32. Caspar Sagittarius Antiquitat. Magdeburg. § 35. De *Thoro* principe Veterum septentrionalium Idolo, *Ioachimi Wieland* dissertationes, Hafniae 1709. 4. De *Crodone* Iacobus Tollius in Epistolis itinerariis, p. 31 seqq. Io. Mich. Heineccius c. 2. Dissert. de antiquissimo regionis Goslariam ambientis statu, et *Crodone* Hartzburgico, adiecta Antiquitatibus Goslariensibus. De *Püftero* siue *Püftero* ⁴⁰ idem Tollius p. 34. Io. Christoph. Olearius syntagm. 1 rerum

Xx 3

Thu-

⁴⁰ Nunquam Püfterum a Germanis cultum esse, eundenque potius esse figmentis annuuerandum affirmat God. Schützius ad Keyseri Itinera nouissima, P. II. p. 1334.

Thuring. p. 321. seq. Wilh. Ernestus Tentzelius in dialogis mensuris vernaculis A. 1689. p. 718. Benjamin Scharf in descriptione iuniperi p. 104. seq. Immanuel Weber singulari Dissertatione. Gissae 1716. 4 et Ioan. Traugott Schulze P. III. Commentar. Societatis Artium Liberal. Lipsiens. p. 43. fqq. *Tibileni* Noricorum Dei meminit Tertull. c. 23. Apologetici. De *Stufione* Christianus Guilelmus Vollandus in diss. de sacris Mulhusinis. Witeb. 1704. De *Flinfio* Laurentius Peccensteinius in Theatro Saxonico part. 3. p. 79. atque Ieremias Weberus in paradiso Academiae Lipsf. p. 17. De *Lollo* Franconiae Deastro Ioan. Henr. Boerisus T. 3. Misc. Lipsf. p. 307. fqq. vbi etiam icon. Dan. Guilielm. Triller ibid. T. 9. p. 175. fqq. Io. Gottl. Guiliem. Dunckelius symbol. litterar. collectione altera p. 238 - 309. vbi in eo est, vt euineat, Lollum fuisse eundem ac Harpocratem. De *Apolline Grammo Mogoumo* Ioan. Georg. ab Eckhart. Wirecburgi 1727. 4. De *Iside* Sueuis olim sacra Ioan. Gottlob Boehme. Lipsf. 1748. De Deo Celtarum *Endouellico*, cuius in inscriptionibus Gruteri p. LXXXVII. et LXXXVIII. mentio, exercitationem *Thomae Reinesii* editam Altenb. A. 1636. 4. recudi curauit Graeuus in syntagmate variar. Diss. VI. trai. 1701. 4. *Lud. Alphitumdri* Diss. de Deo Endouellico citat Io. Conr. Dietericus p. 228. antiquitat. N. T. atque ex eo refert, Germanorum *Zeusel* deduci a Tubale, Numine Celtiberorum. De Dea *Nehalennia*, Nympha *Neha*, Numine veterum Zelandorum et Walachrorum, exstat erudita Dissertatio Cellae 1717. 4. in lucem edita a Ioan. Georg. Keyslero; recusa deinde in Eius antiquitat. selectis Septentrionalibus et Celticis. Hanov. 1720. 8. quo in libro p. 259 fqq. De Diis aquatilibus veterum Septentrionalium et Celtarum differit. Adde Marci Zuerii Boxhornii *Bediedinge van de Afgodinne Nehalennia*; Eiusdem *Antwort op de Vragen van de Afgodinne Nehalennia*. Et Nic. Hieron. Gundlingii *Sendschreiben an Herrn N. N. die in Seland ehemals bekannte Götter in Nehalennia betreffend*. P. XXV. Gundlingianor. N. 3. De Dea *Hertha* Ioan. Petrus Ancherfenius in Valle Herthae Deae. Hafn. 1747. 4. Iac. Ellnerus in Historia Academ. Regiae Scientiar. Berolin. 1747. p. 446. et 1748. p. 441. et Sam. Walther in der *historischen Nachricht von der alten deutschen Mordenech*. p. 21. fqq. De *Idolis Slauorum* egit Io. Petrus Ludewigius Diss. tribus. Witeb. 1691. recuis in eius opusculis iunctim editis T. II. L. I. et cum Abrah. Frecelii libro de Diis Soratorum aliorumque Slauorum Tomo secundo Scriptorum Lufaticorum Christiani Godofr. Hofmanni. Lipsf. 1719. fol. De praecipuo Slauorum Deo *Suantenitzio* aliisque Franc. Alb. Aepinus in schediasmate de Meclenburgensium a Gentilismo ad Christianismum conuersione. Rostochii 1708. Albertus Georgius a Schwartz in Historia Diplomatica ciuitatum Pomeraniae ditionis Suecicae Germanice edita Gryphisw. 1755. 8. p. 628;

p. 628. seq. De eodem *Zuantewitzio* et *Zernbog* Fellerus Trimestri XII. p. 644. De Bohemorum *Perone*, *Radigasto* *Witislao* et *Silva* Ioan. Georg. Stredowski in *Sacra Morauiae Historia*. Solisbaci 1710. 4. De Deo Pomeranorum *Rügeuit* idem Schwartzius lib. cit. p. 599. et de Diis *Poreuit* et *Poremutz* id. ibid. p. 600. De Prussiorum Diis, *Percuno*⁴¹, *Picollo*, *Potrimpo*, *Curchone*, *Perdoyto*, *Wurfckkaito*, *Ischwambrato*, *Barstruko* et *Marcopeto* aliisque consuli poterit Christophorus Hartknochius in veteri et noua Prussia part. 1. c. 9. Cum *Percuno* illo nescio an commune aliquid habeat *Kernunnos* a quo nomen mensis Germanorum *Hornung* repetit illustris Leibnitius⁴², qui signicauit mihi in aedis Parisinae Cathedralis fundamentis effossa esse nouissime monumenta quaedam antiqua Celtica, in quibus est lapis⁴³, cui insculpta imago Dei cornuti et inscripta vox KERNVNNOS. De Tauri cultu apud veteres populos septentrionales singularem librum composuit *Thomas Broderus Bircherodius* quem *Taurum Cimbricum* inscripsit, vt didici ex nouis literariis maris Baltici A. 1698. p. 143. vbi ineditus ille memoratur, quem nec dum typis exscriptum comperi. Quod vero *Schedius* p. 220. scribit *Celtaspriscos coluisse vnum Deum Thaut*, et tres personas SS. Trinitatis, *Hesum Deum Patrem*, *Belenum Deum filium*, et *Tharamum Deum Spiritum S. in vno Thaut suae Deo veneratos esse*, merum commentum est, vt ostendit Iac. Thomafius ὁ μακαριστὸς programmatae suae dissertatione LII. Ceterum de *Beleno* qui *Apollo* apud Gallos, videndus etiam Iac. Nicolaus Loensis lib. V. Miscellan. Epiphyllidum c. 15. Scaliger lect. Aufonian. lib. 1. c. 10. Steph. le Moyne notis ad *Varia sacra* p. 622. Ioan. Georg. Frickius comm. de *Druidis* p. 90. et *Philippus* a *Turre* in monumentis veteris *Antii*, vbi et de aliis quibusdam Diis disserit. De *Odino* siue *Wodano*, *Fria* et aliis Diis Deabusque populorum septentrionalium, praeter eundem *Schedium* aliosque videndus Io. Schererus in *Vpsalia antiqua*, cap. 5 seq. Io. Eubergius libro *Suecicae* edito de memorabilibus *Vpsaliae* c. 12 et *Olaus Rudbeckius* in sua *Atlantica*; qui de *Heliolatria* etiam *Septentrionalium* disserit T. 2. cap. 5 et de *Selenolatria* c. 8. et *Olaus Dalinus* in *Historia Suecica*. c. 5 et 6. De *Marte Hyperboreo* vide *Fabiani Toernerii* *Dissertationem*. *Vpsal.* 1707. 8. De *Woodano*, lucorum Deo, *Gundlingiana* P. XXXVI. p. 85 Ceterum conferatur de *Diis Celtarum* *Simonis Pelloutierii* *Historiae Celtarum Tomus secundus*. *Hagae Comitum*

1751

⁴¹ *Percuni* sub nomine *fulmen cultum a Lituanis* notat *Vossius* III. 8. de idololatria; adde *G. Outhouium* de iudiciis *lehoneae*, p. 333. seq.

⁴² Vide *Eiusdem* *Collectanea Etymologica* p. 80. et *Epistol. a Kortbolto edit.* Vol. I. p. 427. 429. 422. Ceterum *Baudeloto* *Kernunnos* iste est *Pan. Daniel* *Iesuita* legit *Cepornunnos*.

⁴³ Vide memorias literarias *Treuoltinas* A. 1712. *Januar.* p. 44. 54. et A. 1717. p. 625 sq.

1751. 12. De Diis *Samogitarum* ceterorumque *Sarmatarum* Ioan. Lafceii, Poloni, commentatio excusa est Basileae 1615. 4. De Diis *Gallorum* agit Iacobus Martinus, Benedictinus, in libro erudito de Religione Gallorum (La Religion des Gaulois) Parisiis 1727. 4. 2 Voll. et Antonius Banierius mythol. explicatae Vol. II. P. II. L. I. quibus add. Petrus Pithoeus L. I. aduersar. c. 3. De *Moritafgo* Deo Gallorum veterum Thomas Reinesius pag. 683. Epistolarum ad Hofinannum, et in Classe prima inscriptionum veterum, vbi perinde vt p. 632. Epistolarum, plurium aliorum priscorum Deastrorum memoria occurrit, quemadmodum in Gruteri Fabretique inscriptionibus, et in Iacobi Sponii Miscellaneis eruditae Antiquitatis, sect. 3. et in eiusdem Aris obscurorum Deorum. Lugd. 1677. et Tomo septimo thesauri Gronouiani. *Dianam* maxime cultam a Celtis siue Gallis testatur Plutarchus de virtutibus mulierum, Opp. T. II. p. 257. De *Diana Arelatensi* agit Franc. de Rebatu T. I. thesauri Sallengr. De *Nemauso*, *Vrnia*, *Anicanto*, *Velisna*, *Cuslano* Scipio Maffei antiq. Galliae p. 25. De Dea *Epona* Harduinus T. 2. Concilior. p. 1046. De *Eso* Gallorum Bibliothecae Françoise T. 14. p. 2 sq. De Diis *Belgarum* disserit Guilhelm. Musgrauae in Belgio Britannico capite vndecimo.

XVII. De Diis Gentium vniuerse iterum iterumque in primis laudandi duumiri praestantissimi Gyraldus et Vossius. Ac *Lilii Gyraldi* quidam syntagmata XVII. Historiae Deorum separatim primum Basileae 1548. fol. tum inter Gyraldi Opera ibid. 1581. fol. recusa, ac denique in editione eorundem locupletiore et luculenta quae V. C. Ioanne Iensio curante lucem vidit, Lugd. Bat. 1696. fol. prodierunt. Spectant huc etiam eiusdem Gyraldi syntagmata de Hercule et Mafis. *Gerh. Io. Vossii* immortale de Idololatria opus Grotio in Epistolis Remonstrantium p. 767. Voëtio T. I. select. p. 711. Morhofio lib. I. polyhist. c. 21. ex merito celebratum, librisque nouem diuisum, subiuncto Maimonidis libro de idololatria cum Dionysii Vossii Fil. versione et notis prodiit primum integrum Amstelod. 1668. fol. Nam in editione Amst. 1642. 4. primi tantum quatuor libri et minus locupletes habentur. Sed totum recuderunt forma quarta Francofurtenses. Nouissime inter Opera Vossii iterum vidit lucem Tomo V. Amstelod. 1701. fol. His duobus vberioribus Operibus haec minora opera et compendia subiicere liceat *Melchioris Barlaei* de Diis gentium libros tres. Antwerp. 1562. 8. *Wilhelmi Kingii* historicam narrationem gentilium deorum atque heroum, cuius quarta editio prodiit Londini 1726. *Andreae Tookii* Pantheon, quod vndecima vice recusum est Londini 1729. 8. *Francisci Pomey* S. I. Pantheon Mythicum seu Fabulosam Deorum Graecorum maxime et Romanorum Historiam,

riam, Lugd. 1659. 8. Venet. 1683. 12. atque eadem forma duodecima faepius apud Belgas recusam et iconibus aeneis exornatam, nouissimeque praelis Francofurtenfibus iterum in forma octopartita impressam: *Henrici Schaenii* Kiloniensis Mythologiam Deorum ac Heroum (itidem apud Graecos et Romanos) praecipue ex emendata et aucta editione Frid. Redtelii, Stetin. 1700. 12. *Henrici Spoorii* fauissas antiquitatis Romanae et Graecae. Ultrai. 1709. 4. rec. mutato titulo, sub hoc indice. Deorum et heroum, virorum et mulierum illustrium imagines antiquae illustratae. Amstelod. 1715. 8. *Beniamini Bineti* Commentat. historic. de Diis et daemonibus Gentilium, Delphis 1696. 12. *Iosephi Iuencii*, S. I. Appendicem de Diis et daemonibus poeticis. Paris. 1726. 8. Dupuii (Dupuy) Mythologiam, s. Historiam Deorum, semideorum heroumque gentilium celeberrimorum. Parisiis 1731. 8. *Petri Gautruchii* historiam mythologicam deorum et heroum antiquorum. Paris. 1678. 12. Amstelod. 1723. 12. et nouissime auctiorem. Paris. 1725. 8. (*Haridionii*) nouam historiam poeticam. Paris. 1751. 12. Lexicon compendiarium historiae fabulosae deorum gentilium. Londini 1731. 8. et *Kurzgefaßtes mythologisches Wörterbuch*. Berlin 1752. 8.

XVIII. Circa signa et imagines Deorum notandum, quod non fuerit tantus sapientiorum inter gentes stupor, 44 vt imagines ipsas sibi persuaserint esse Numina, neque pro meris habuerint illas Deorum symbolis, sed cultu prosequendas esse rati sunt, quod a Diis putarent illas animari inhabitarique. Id quod patet vel ex Clementinis homilia X. cap. 21. seq. et crudite aduersus Bellarminum et Gregorium de Valentia ostendit Ioan. Raynoldus lib. 2. de idololatria Rom. Ecclesiae c. 3. § 51. seq. p. 438 - 495. Irata vero Numina ex imaginibus perinde vt ex templis 45 *μεταβῆναι* et emigrare existimabant, illasque veluti inanimas et cassas relinquere, quae nihil deinde amplius venerantes iuarent. Atque non defuerunt professi eam sagacitatem, vt sensu quodam praesentiae Diuinae imagines Diis animatas ab *ἀψύχαις*, et *ἀμοιραῖς τῆς Θείας ἐπιπνοίας* mortuisque et Numine vacuis imaginibus valent distinguere, qua de re operae pretium est videre, quae ex Damascio in vita Isidori narrant Photius et Suidas in *διαγνώμων* atque *Ἡράσκος*. Huc spectat et euocatio-

44 Arnobius L. VI. p. 197. Vtinam liceret introspicere sensus vestros recessusque ipsos mentis, quibus varias voluitis atque initis obscurissimas cogitationes, reperiemus et vos ipsos eadem sentire quae nos, neque alias gerere super Numinum figuratione sententias.

45 Iosephus VII. 31. de bello Iud. p. 961. testatur in templo Hierosol. ante excidium auditam vocem, *μεταβῆναι ἐκεῖθεν*. Confer quae viri docti ad Ieremiae XII. 7. et Matth. XXIII. 38.

cationis carmen apud Liuium lib. V. c. 21. et Macrobiū III. Saturnal. 9. Confer, quos laudat Io. Iarkius p. 574. ad Eliam Schedium de Diis Germanorum, et quae viri docti ad Plinium XXVIII. 2. et *Franciscum Iunium* de pictura Veterum p. 70. edit. nouae. *Io. Guil. Bergerum* Dissert. duabus de euocatione Deorum ex oppidis obsessis. Vitemb. 1711 et 14. *Andr. Cirinum* de veteri Roma c. 4. Thef. Sallengriani T. 2. p. 54. seq. *Barnab. Briffonium* L. 1. de formulis et sollempnibus P. R. verbis c. 107. ibidemque V. C. Io. Aug. Bachium, qui ex Liv. I. 55. ostendit, Romanos ex suis quoque aedibus locisque Deos euocasse, quorum templa exaugurare vellent, locumque istum religione liberare; et *P. C. Anfaldi* librum singularem de Diis multarum gentium Romam euocatis. Brixiae 1743. 8. Vrbe capta Dii excessisse crediti, vide Diodor. Siculum XIII. Sacra e veteribus curiis in nouas euocata, et ex aliquibus illa per religionem euocari non potuisse scribit Festus in *Nouae curiae*.

XIX. *Imagines* Deorum pietate non minus quam sculptae apud veteres celebrantur, de quibus copiose idem Iunius in Catalogo artificum: ad cultum tamen quoniam sensus magis feriunt aptiores ferme visae sunt sculptae, et humana vt plurimum forma; quae vt plurimum minio erant fucatae. v. Ciceron. ad Diuerf. L. IX. Ep. 16. Virgil. Ecl. X. 27. Plin. XXXIII. 7. et XXXV. 12. Pausaniam in Achaicis c. 27. p. 593. et in Arcadicis c. 39. p. 681. Tibullum II. 1. 55. ibique Brouckhusium, Plutarchum edit. Lipsi. 1696. fol. Eundem Quaest. Rom. Q. 97. et Arnobium adv. gentes p. 196. Confer *Edmundum Figrelum* de statuis illustrium Romanorum cap. 2. et *Alexandrum ab Alexandro* IV. 12. De imaginibus veterum atricnsibus praelimin. et cubiculariis agit pec. Dissertat. I. II. *Schlemius*. Ienae 1664. Pretium signis additum non modo ab antiquitate, vel dignitate operis, Numen ab arte datum⁴⁶ feruantis, et a materia vt auro vel ebore, atque ab artifice vt Phidia, Myrone, Praxitele, sed etiam a *vestibus* quibus induci consueuerunt, de quibus confer Wowerium ad Petronium p. 477. edit. Burmannianae, Cangii glossarium Graecum in *ποδεία*, et Ianum Brockhusium ad Tibullum p. 398. De vestitoribus simulacrorum et baiulis, *ιεροσολισαῖς* et *ιεροφάοις*, *ζοάνων δεξαπευταῖς* Valesius ad Sozomeni lib. V. cap. 3. Ac *vela oppansa* imaginibus et statuīs, die autem festo vt conspici illae possent remota iterum fuisse notauit Lipsius lib. 1. elector. c. 29. Capitibus imaginum a quarto iam saeculo radiatos impositos orbiculos lunulas vel corollas radiatas nimbosque multis docet *Ioannes Nicolai ὁ μακαρίτης* in diss. de *nimbis* antiquorum quae Imaginibus Deorum, ⁴⁷ Imperatorum *ἀπὸ θεωθέντων* olim et nunc Sanctorum capiti-

⁴⁶ Silius Italicus lib. XIV. 664.

⁴⁷ Vide et Gisb. Cuperi Observationes l. 2. c. 16. Florentis Christiani notas ad Aristot.

pitibus appingi confuevere, Ien. 1699. 12. Io. Daniel Maior in Serapide radiato, Barthius LIV. 17. Aduersar. Begerus T. 2. thesauri Brandenb. p. 528. T. 3. p. 444. Nicasius de numo Pantheo Hadriani p. 29. seq. Spornius Miscell. p. 285. Iunius de pictura Veterum p. 24. Solerius, siue, *Theophilus Raynaudus* de pileo, sect. 18. Kircherus Obelisc. Pamphil. p. 282. Ioan. Behmius de nimbis sanctorum. Regiom. 1716. *Huetius* ad Anthologiam p. 38. vbi notat, opercula simulacris imposita, vt protegerentur ab imbris et auium contumeliis, vel ad maiorem operis dignitatem. Ceterum si qui depinguntur capitibus radiatis, id argumento est, eam picturam post eorum obitum factam esse. Nam viuentes personae illustres, sicubi depingebantur, ad caput *tabulae quadratae similitudinem*, quod viuentis insigne est, praeferebant, non coronam, vt ex Ioannis Diaconi Lib. IV. de vita Gregorii M. c. 84. obseruat Ioan. Mabillonius p. 231. itineris Italici. *Lumina* coram imaginibus de die *accensa*, vt praeter alios docet B. Ioannes Faes libro de cereis baptismalibus p. 130. seq. Sollemni etiam pompa *circumgestatae* Deorum imagines vel *in thensis circumductae*, de quo Io. Scheferus de re vehiculari veterum II. 24. et illustris vir Gisbertus Cuperus in Harpocrate p. 130. 165. seq. Cangii glossarium Graecum in *πορτομορφος*. Meursius in Graecia feriatia p. 4. etc. Io. Taffinus de anno saeculari T. 8. thesauri Graev. p. 549. 551. 553. *Lustratae* etiam subinde imagines et purgatae *ablutacque* sollemni ritu, confer Matthiae Zimmermanni Analecta p. 64. seq. sed imprimis Ez. Spanhemii commentarium eruditissimum ad Calimachi hymnum V. qui est in Palladis lauacrum. Non dubitarunt etiam *miracula* quaedam imaginibus Deorum Dearumue Pagani adfingere, vt apud Plutarchum Camillo p. 132. memorari videas *ιδρωτας ἀγαλμάτων πολλάκις ἐκχυθέντας, σεναιγυς ἀποσροφάς τε καὶ καταμήσεις ζοάνων; sudores simulacrorum haud raro effusos, gemitus, auersiones et gestus simulacrorum amuentium*. Confer, quae de Veneris imagine miraculosa Athenaeus XV. p. 676. et de imagine fortunae muliebris loquuta Dionysius Halic. lib. 8. p. 526. de aliis imaginibus medendi vi praeditis, et diuinatorem vim impertiendi Lucianus in Deorum Concilio T. 2. p. 714. De imaginē sanguinem sudante Cicero 1. de diuinat. Alia simulacrorum sudantium exempla collegit Freinshemius ad Flori II. 8. 2. Sed illud quidem a naturali causa proficisci potuit, vt ex Theophrasti V. 10. hist. plantar. et IV. 4. de plantarum caussis notauit Spanhemius libro laudato p. 527. Idem monet Plutarchus in Coriolano, f. 232. vbi non audet fidem tribuere iis qui loquutas etiam imagines affirmarunt, cuiusmodi plura exempla collegit

Y y 2

Chri-

stophanis aues vers. III4. Alex. Wilthemium ad diptychon Leodiense, p. 20. et Florentis Christiani notas ad Aristophanis aues, pag. III4.

Christianus Flemingius in dissertationibus tribus de loquela sudore. et motu imaginum, Lipsiae 1705. Denique si precibus suis furdos sensissent Deos, vel insigni calamitate afflicti essent, ea erat quorundam vaesania vt imagines et templa lapidarent, statuas abiicerent vel flagellarent, omniue contaminarent contumelia. Vide Iosuaam Barnesium ad Anacreontem p. 38. Sam. Pitiscum ad Suetonium T. I. p. 767. Petrum Morestellum de pompa ferali, L. II. c. 4. T. XII. Thesauri Antiq. Rom. Graeuii p. 1354. et Boxhornium Quaest. Rom. Quaest. 3. *De Sigillariis*, siue icunculis argillaceis, quae vel Diti sacrari vel hominibus dari consueuere agunt *Spiridion* in Dissertatione inserta memoriis Treuoltinis A. 1719. p. 709. et *Ioan. Gottfr. Hoerius* duab. Diss. Viremb. 1727.

XX. Ex Graecorum sententia alii Dii sunt *Νοητοί* s. intelligibiles atque supramundani (*ὑπερκόσμοι*) a quibus res inuisibiles Spiritus et animas dependere putabant: et alii *ἐγκόσμοι*; a quibus corpora et res visibiles. Vide Salustium de Diis c. 6. et quae ex Iamblichio et Proclo ibi Holstenius. Illos Iulianus apud Cyrillum lib. 2. p. 65. *ἀφανῆς* appellat, vbi ait *ἐμφανῆς θεός* solem, lunam, astra et coelum esse *ἐπίνας τῶν ἀφανῶν καὶ μὴ φανομένων*. Deorum *ἐγκοσμίων* alios iterum dicebant esse coelestes, de quibus viri docti ad Aelian. V. 12. Var. Hist. alios aethereos, igneos alios et aereos, alios aqueos siue *θαλασσίους*, alios terrestres, alios denique inferos s. subtartareos (*ὑποταρταρίους*.) Inter *χθονίους* s. terrestres alios volebant esse *κλιματάρχους* et *ἐπιχωρίους* siue integrorum climatum, regionum, prouinciarum praesides, alios tutelares singularum Ciuitatum *ιδιοσκόλους* ac *municipes*, *πατρώους* et *πολιέχους*, alios denique *ἐπιεχούς* et *κατοικιδίους* siue Penates atque Lares domesticos. Ita *Olympiodorus* commentar. inedito in Alcibiadem Platonis. Videas etiam memorari Deos laeuos sinistrarum regionum praesides; et apud Seruium in XII. *Aeneid.* v. 118. Deos *ἀζώους* siue communes, qui generatim ab omnibus colendi sunt; neque certam Zonam vel tractum cui praesint, habeant sibi assignatum. Nymphae quae lucis praesunt *ἀλσηίτιδες*, quae arboribus *ἀμαθρῦαδες*. Quae fontibus *Ναίδες* et *ὕδριαδες*, atque haec iterum vel *κηρίδες* vel *ἐπιποταμίδες*, quae pascuis et gregi *ἐπιμηλίδες*, quae montibus denique *ὄρεζιάδες*, vt notat Scholiastes Homeri ad Iliad. v. 8. Vide et eundem ad Iliad. i. 564. vbi de precibus ad Deos *ἑρῆνιους*, *θαλασσίους* et *καταχθονίους*. De Diis montium, valliumque praefidibus Io. Doughteus Analectis sacris, Chr. Guil. Franc. Walchius de Ebraeorum Deo montano, Ienae 1746. 4. et alii interpretes ad 1 Reg. XX. 23. De *Carmelo* monte et Deo Io. Iac. Bosius. Lipsf. 1740. 4. De Diis *mensalibus* Io. Gottl. Bidermannus Otiorum P. I. p. 285. De *Aesculano* fodinar. metallicar. Deo, Idem ibid. p. 258.

De Deo *molarum* Anton. Franc. Gorius Vol. sec. memoriar. siue Aëtorum societatis Columbariae Florentinae.

XXI. Hoc propemodum omnibus gentibus commune fuit, vt singulis locis ac ciuitatibus patrios suos et indigetes, *εργαρίσ* atque vt Seruius appellat topicos haberent Deos, illis peculiariter colendos et eorum tutelares. Vide Ioan. Georg. Neuscheleri Diss. de Diis tutelaribus veterum gentium. Lugd. Batav. 1719. 4. Iac. Heinr. a Balthasar de eod. argumento. Gryphisw. 1745. 4. et quos laudat Ioan. Iarkius ad Eliam Schedium de Diis Germanorum p. 574. Membra quoque humana singulis sacra Diis, Ioui caput, Iunoni supercilia, Cupidini oculi, Pudori os, Sagacitati nasus, Neptuno pectus, Veneri renes, inguen et vbera, Priapo pudenda, Plutoni tergum, iudicio et memoriae auris, Marti, Genio et Verecundiae frons, Mineruae digiti, genua et brachia Misericordiae, pedes et lingua Mercurio, dextera Fidei, vide Sertorii Vrsati monumenta Patauina p. 265. 266. et Caroli Frider. Pezoldi Diss. de membris humanis Diis gentilium consecratis. Lipsiae 1710. Arma quoque Diis singulis propria, vide Iacob. Pontanum VIII. 17. philocaliae fol. 301. *Vetus Epigramma:*

*Dodoni tibi Iupiter sacrata est,
Iunoni Samos, et Mycaena Diti,
Vndae Taenaros aequorisque Regi:
Pallas Cecropias tuetur arces,
Delphos Pythius orbis umbilicum,
Creten Deliâ, Cynthiosque colles,
Faunus Maenalon Arcadumque siluas.
Est tutela Rhodos beata Solis,
Gades Herculis, humidumque Tibur,
Cyllene celeri Deo* niuosa:
Tardo** gratior aestuosa Lemnos,
Ennae Cererem nirus frequentant,
Raptam*** Cyzicos ostreosa Diuam,
Formosam Venerem Cnidos, Paphosque.*

* Mercurio.

** Vulcano.

*** Proserpinam.

Plura exempla dabunt Ouidius III. fastor. vers. 81 sq. Tertullianus Apologetici cap. 24. Origenes V. contra Celsum pag. 257. Clemens protreptico pag. 25. et passim: Lactantius lib. 1. cap. 15. Prudentius in Symmachum lib. 2. v. 489 sqq. Sidonius carmine IX. v. 165 sqq. atque e recentioribus praeter Gyraldum Tiraquellus ad Alexandrum ab Alex. VI. 4. genialium dierum, Petrus Crinitus de honesta disciplina IX. 3. Io. Textor in officina scholastica p. 60 - 70. Ouzelius ad Minuc. Felic. c. 6. et Schaeuius in Mythologia p. 26 sq.

Etiam Iudaeis exprobrat Propheta Ierem. XXVIII. 2. *secundum numerum ciuitatum tuarum sunt tibi Dii, Iuda.* Quibusdã vero populis vt Atticis et Romanis cordi fuit non modo suos sibi peculiareſ Patrios et *παλαιότεργου* atque vt Minucius Felix cap. 25. appellat vernaculos Deos cultu afficere, de quibus consule Ioan. Ern. Imman. Walchium de veterum Diis patriis. Ienae 1751. sed et *νεωτέρου* et *ξένου* siue *ξενικός*, ac peregrinarum gentium et quas subiugarant placare Numina, et illis sacra facere, festaque Theoxenia, et templa Panthea, arasque consecrare Diis etiam ⁴⁸ ignotis vt Athenis, et nuncupare vota, ac preces offerre. Seruius ad 1. Georg. *Post specialem inuocationem transit ad generalitatem, ne quod Numen praetercat.* *More Pontificum per quos ritu veteri in omnibus sacris post speciales Deos quos ad ipsum sacrum quod fiebat necesse erat inuocari, generaliter omnia Numina inuocabant.* Helychius: *Θεοὶ ξενικοί παρὰ Ἀθηναίους τιμῶνται, ἔς καταλέγει Ἀπολλοφάνης ἐν Κρησί.* Confer Valesium p. 209. ad Eusebium et quae de festo Theoxeniorum Casaubonus ad Athenaeum IX. 3. vnde Himerius apud Photium p. 579. Athenis τὸ μέγιστον τῆς εὐσεβείας τὸ κεφάλαιον tribuit, de quo vide et Suidam in *Τιμασίῳ* ex Philostrati VI. 3. Quid quod Seneca Epist. 90. et Proclus apud Marinum in eius vita c. 19. volebat Philosophum esse *ὡ μιάς τινας πέλειωσ, ἐδὲ τῶν παρ' ἐνίοις πατρίων θεραπευτήν, καιῆ δὲ τοῦ ὅλου κόσμου ἰεροφάντην*, non vnus cuiusdam ciuitatis nec municipalium sacrorum cultorem, sed ingentis omnium Deorum templi hierophantam. De *Angelis Ethnarchis* vide interpretes eruditos ad Deut. XXXII. 8. et Daniel. X. 13. Cyrillum IV. contra Iulian. p. 115 seq. Cotelerium ad recognitiones Clementis lib. 2. cap. 42. et de Angelis Ecclesiarum Praesidibus Nazianzenum Orat. XXXII. p. 516. 528. et interpretes ad Apocalypſ. caput secundum tertiumque. De fortuna Urbium quae saepissime in numis conspicitur cum temone et globo vel cornu copiae et de Vestae cultu publico in Prytaneis, consulenda Ezechielis Spanhemii diatriba de Vestae ac Prytanibus Graecorum, quae cum Iusti Lipsii libro de Vestae ac Vestalibus tomo quinto thesauri Graeuiani inserta, ibique primum edita est. Inter statuas Cpolitanas in Originibus Cpol. Combefisianis p. 13. memoratur *πόλειωσ ἢ τύχη.* Vide et p. 16. 27. Templum genii apud Dionem lib. 47. p. 492. et lib. 50. p. 609.

XXII. Fuit et hoc inter Gentes passim receptum, vt quemadmodum locis ita et rebus atque casibus officiisque et negotiis vitae humanae atque artificis

⁴⁸ Confer Meursium de Piraeo, c. 10. Seldenum III. 14. 3. de Synedr. Reinesium in limine inscriptionum, Io. Andreae Bossii dist. de ara ignoti Dei, Io. Iac. Helli de Deo ignoto Atheniensium T. 7. thesauri Gronov. Petrum Berthaldum de ara c. 10. et quae viri docti ad Aetor. XVII. 23. Laertii Epimenidẽm, Philostratum VI. 3. Minutium Felicem c. 6. &c.

ciis certa praeficerent numina, certasque eisdem tribuerent tutelas, ac pro felici in his successu iis supplicarent. Cuius rei exempla plurima qui volet reperiet apud Tertullianum lib. 2. contra nationes c. 11. et Apologetici c. 24. Clementem Alex. in protreptico, Cyprianum de Idolorum vanitate, Arnobium, lib. 2. contra gentes p. 89. lib. 3. p. 113 seq. et lib. 4. p. 130 seq. editio- nis a Salmasio emendatae Lugd. Bat. 1651. 4. Lactantium lib. 1. cap. 20. et Augustinum lib. IV. de C. D. capitibus plerisque et VI. 9. E recentioribus de Diis certarum aetatum, negotiorum &c. vide Andream Beyerum ad Selden. de Diis Syris p. 163 seq. p. 169 seqq.

XXIII. Quis vero non miretur, vel indignetur, hos quoque qui Chri- stianos se. et solos Ecclesiam esse gloriantur, tam aperte utroque hoc in ge- nere inuisa Deo et improbata antiquis Christianis Ethnicismi vestigia legere, ut *Antonius Maccedo* Lusitanus non dubitauerit A. 1687. fol. Vlyssipone vul- gare ingens volumen, quod inscripsit, *de Diis tutclaribus orbis Christiani*, in quibus celebratur

Maria totius orbis patrona.

Michael Archangelus antonomastice Ecclesiae patronus. Iudaeorum olim, ho- die Gallorum. vide Gaulominium II. 7. ad vitam Mosis p. 183. ed. Fabric.

Sancti Angeli Regnorum custodes.

Petrus & Paullus Romae, item *Maria*, et tempore contagionis *S. Sebastianus*.

Constantinopoleos *Maria*, *Michael Archangelus*, *Petrus* et *Paullus*, et belli praesertim tempore *Georgius Martyr*.

Neapoleos a *Petro* Christianismum edoctae, *Maria* ⁴⁹ et septem alii Patroni an- tiquiores et iuniores, inprimis *S. Ianuarius*. *Thomas* quoque *Aquinas*. vide *Thomam Chioccarellum* in *Catalogo Antistitum Neapolitanorum*. p. 168 seqq.

Florentiae *Maria*, *S. Io. Baptista* et *S. Miniates*.

Senae *Maria*, *S. Anfanus*, *Crescentius*, *Sacinus* et *Victor*.

Vrbis Pisanae *Maria*, *Raynerius Pisanus*, *Iacobus maior Apostolus*, *XL Mar- tyres*, *10000 Martyres*, et praeter hos *Sixtus*, *Iustina*, *Torpes*, *Martyres*.

Raueri

⁴⁹ La Biblioth. volante Ioannis Cinelli T. 8. p. 40. memoratur *Francisci Porcelli*, *Domi- niani*, breve Discorso, nel qual si narrano i motivi della Citta di Napoli, in reintegrare alla sua padronanza la Vergine *S. Patrizia* Imperatrice di Constantinopoli. Addit Cinellus: il sottrarsi dalla protezione de' Santi, fu sempre cagione di qualche gran flagello. Anche un'altra Citta, che non volse *S. Bernardo* de gli *Vberti* per Protettore, fu severamente da Dio punita, ed in suo Consiglio ove si proponera d' elegger *Giesu Cristo* per Re, mandatone il partito, vi furono di 90 voti contrarii, se ad un Classico Autore crederli Dec. Così quell' Ossequio che non volse dare a Dio, bisogno per necessita dar lo agli homini.

Rauennae Apollinaris, Vitalis et Vrsicinus.

Cremonae Homobonus, Himerius, Petrus, Marcellinus, hisque additi postremis temporibus Franciscus Xauerius et Petrus Martyr.

Genuae a Barnaba Christianam fidem edoctae, Georgius Martyr, Io. Baptista, Laurentius Leuita, Bernardus Abbas.

Bononiae, praeter Petrum et Mariam, Petronius, item secundarii, Proculus, Florianus, S. Ambrosius, Dominicus, Franciscus, Ignatius Loiola, Xauerius.

Mediolanensis Dioecesis, Barnabas.

Vrbis Mediolan. Ambrosius, item Geruasius, Protasius, Celsus, Nazarius, Felix et Nabor: tum pestilentiae contagiosae tempore S. Sebastianus, regnantibus vero Longobardis Io. Baptista.

Mantuae Aloysius Gonzaga.

Venetiarum Marcus Euangelista, item Petrus et Iacobus Apostoli, Theodorus, Nicolaus, Georgius, Magnus Episcopus, & Laurentius Iustinianus.

Patauii Daniel Martyr, Antonius, Iustina & Prosdocymus.

Sabaudiae et Pedemontii Mauritius Martyr.

Augustae Taurinorum Io. Baptista, cum Salvatore, Aduentore, Octauio et Secundo.

Siciliae Maria, & belli tempore S. Georgius. (*olim Ceres ac Proserpina. Diosdorus Sic. T. 2. p. 750.*)

Panormi Maria, Augustinus, Benedictus, Dominicus, Franciscus, Ignatius aliique multi p. 203 seq. ab Antonio Macedone nominati.

Messanae Maria, item Placidus, et Albertus Carmelita.

Sardiniae Maria.

Calaris vrbs habet Saturninum, Caecilium Calaritanum et Luciferum.

Safaris s. Turritana Dioecesis Gauinum, Portum et Ianuarium.

Hispaniae Patrona Maria et Iacobus maior.

Lusitaniae, Maria, Iacobus, Georgius, et pestilentiae tempore Sebastianus, *Eborae Vrbis* Mancius.

Conimbricae Iacobus Apostolus.

Aliarum Lusitaniae vrbium Patronos idem Macedo enumerat p. 254 sq.

Olyssiponenfis vrbis S. Vincentius.

Indiae Orientalis Thomas Apostolus, item Iacobus, Maria et Xauerius.

Aethiopiae Maria, Antonius.

Arragoniae Maria et Georgius.

Cataloniae itidem Maria et Georgius.

Valentiae praeter Mariam et Georgium, Vincentius Ferrerius.

Nannarrac Firminus et Xauerius.

Austriac Colomantius, S. Leopoldus et Maria.

Galliae Maria, Michael Archangelus, Ioannes Baptista, Petrus, Paullus, Stephanus Protomartyr, Dionysius Areopagita, Martinus.

Burgundiae Maria, Andreas Apostolus, Benignus, Bernhardus Abbas, Claudius Archiepiscopus Vefontinus.

Vefontinae urbis Ferreolus, Ferrucius.

Bohemiae Vitus, Wenceslaus Dux, Adalbertus Episcopus, Ludmilla, Procopius Abbas, Sigismundus Rex, Norbertus Praemonstratensis et Iosephus Mariae sponsus.

Hungariae Maria, Martinus, et alii p. 361 sq. ab Antonio Macedone nominati.

Viennae in Austria Leopoldus.

Ifenaci et *Bambergae* S. Georgius.

Saalsfeldae S. Ioannes Baptista.

Gothae Gothehardus Hildesiensis Episcopus.

Quedlinburgi S. Seruatius.

Fuldae S. Bonifacius.

Bauariae Maria Oetingana.

Moguntiae Martinus et Bonifacius.

Coloniae Maria, Petrus, Vrsula cum 11000 virginibus, tres Reges Magi, Gereon cum sociis, Cassius et Florentius, Victor et Gregorius cum sociis, Seuerinus et Cunibertus.

Augustae Treuironum Petrus, Matthias, Thyrsus cum sociis, Palmatus cum sociis et alii Martyres, item S. Helena recens creata Patrona primaria.

Saxoniae Vitus et Petrus Apostolus.

Goslariae Simon Iudas et S. Mauritius.

Paderbornensium S. Liborius.

Thuringiae Bonifacius.

Ienae et *Ordrufti* S. Michael Archangelus.

Silesiae S. Hedwig.

Moraniae caput Olumucium habet Cyrillum et Methodium.

Belgii Patrona est Maria.

Flandriae Petrus.

Brabantiae itidem Maria.

Frisiae Maria et Iacobus.

Geldriae Galenus et Valenus.

Artesiae Vedastus et Maria.

Machliniae Rumoldus & Maria.

Brugarum Maria et Donatianus.

Bruxellensis urbis Maria et Gudula.

Louanii Maria.

Gandavii Bauo et Libuinus.

Leodii et Tungrensis Dioecesis Lambertus Episc. & Hubertus.

Traiecti ad Mosam Seruatius.

Angliae Maria, Petrus, et in re militari Georgius.

Scotiae Andreas.

Hiberniae Andreas, Columba Abbas, Brigitta, et S. Patricius.

Poloniae, Adalbertus cum fociis, Florianus, Stanislaus, Casimirus Princeps, Wenceslaus, Hedwig Elifabetha Landgrauii coniux, Hyacinthus Dominicanus et Stanislaus Kostka Iesuita.

Lithuaniae S. Casimirus, Nicolaus, Georgius, Ladislaus, Iosaphat Episcopus Polocensis, et Maria.

Prussiae Andreas, Adalbertus, Bruno, et Bonifacius Camaldulensis.

Daniae Ansharius et Canutus Rex.

Slesuicensis Ducatus Georgius I.

Sueciae Ansharius, ⁵⁰ Io. Baptista, Laurentius, Brigitta vidua, Ericus Rex.

Finlandiae Henricus Episcopus.

Moscouiae Maria, cum Nicolao Myrae Episcopo.

Linoniae Maria.

Russiae Andreas cum Nicolao Episcopo.

Norwegiae Olaus Rex et Ansharius.

Vide etiam Allatum de Synodo Phot. p. 587. 599. et Rich. Simonem lib. 2. Epist. select. 19. vbi differit de libro Hispanice edito, cui titulus: *Dissertationes Ecclesiasticas por el honor de los antiguos tutelares contra las ficiones modernas, por Don Gaspar Ibannes de Segouia y Peralta, Cavallero de la Orden de Alcantara, Marquez de Agropoli y Señor de la villa de Corpa*, en Saragossa A. 1671. folio minore. Nomina vrbium pro martyrum nominibus venditata vide apud Petrum Wesselingium c. 24. Probabilium.

XXIV. Hisce patronatibus locorum accedunt praefecturae Sanctis in Ecclesia Romana adscriptae super certis vitae generibus et negotiis, vel etiam malis certis auerruncandis. Quamplurima eiusmodi collegit singulari studio Theophilus Raynaudus S.I. T. VIII. Operum, in *titulis cultus Sanctorum specialibus* p. 531. 545 seq. neque improbat sanctos colendos per sortem deligi

⁵⁰ Confer officia propria SS. Patronum Sueciae, Antw. 1631. et quae ex illis Io. Frid. Mayerus T. 2. *musci ministri Ecclesiae* p. 521 seq.

ligi p. 484 b. Hinc magno numero ab eo recensentur ⁵¹ Sancti coniugati et qui in coniugio vixerunt, Viduae, Virgines, p. 559. 574 sq. Sanctorum liberi, fratres &c. 559. 560. 578. gemini, tergemini, caesonos. 560. 578. exorati a parentibus voto concepto 560. 578. Infantes, pueri, senes, obstetrices, nutrices p. 561. 578 sq. pumili, muti, surdi, coeci (de quibus etiam videndus Raderus et Raynaudus in coecitate oculata) 561. 579. monoculi, strabones, ophthalmici. 561. 578. *capite dolentes 561. eunuchi 579. Hydro-pici, phthisici, Hectici 562. paralytici, epileptici, strumosi 562. 579. *stomacho laborantes, pleuritici, 562. iliaci, colici, calculosi. 562. dysenterici, fistulosi, asthmatici 562. excreantes sanguinem, arthritici. 562. podagrici, peste contacti, 562. 579. *leprosi, energumeni. 562. 579. * et 580. novitii et varii status Ecclesiastici et monachalis 562 sqq. Pontifices LXXIV. 563. 581 sq. primi alicubi praecones Evangelii. 563. 583. Agricolae, villici, 566. 583. Vinitores, Olitores, pastores. 567. subulci, bubulci, curator anserum S. Tryphon 567. carbonarii, cloacarum purgator 567. sutores ⁵², factores, ephippiarius, viator dolarius 567. sectores lapidarii, sculptores aurifices, argentarii, fusores 567. caelatores 567. lanii, coqui, fofores campanarum, fullones 567. lanarii, pictores 584 sq. caupones, molitores, pistores, venatores 567. fabri lignarii, ferrarii, murarii 567. 583 seq. venatores, piscatores, nautae, remiges, carrucarii 567. muliones, lignatores, textores, restio, propolae, mercatores, tingendi artifices, armifactores 567. nuncii s. tabellarii sancti p. 568. oekonomi, symphoniaci, Musici, 568. bibliopolae, librorum compactores, famuli et ancillae 568. Cancellarii Academiarum 569. Doctores, Theologi 569. Ludimagistri 569. Poetae 569. paedagogi, Scholastici, Philosophi 569. Medici (de quibus etiam Tyraquellus et Abraham Bzouius ⁵³) 569. 586. Pharmacopolae, chirurgi 569. Icti Sancti, (de quibus videndus etiam Io. Robertus S. I. in elogiis quinquaginta Iurisperitorum Sanctorum. Leodii 1632. 12.) 589. 585. Patroni caussarum 569. 587. Notarii 588. 569. Architecti 579. Commentarienses 569. Milites 570. Reges, Principes, Comites, Nobiles, etc. 570. 571. 572. 588 sq. Principum ministri, consiliarii etc. 572 seqq. 590. Confessarii Principum 572. Apparitores, tribuni capitales, carnifices, Carcerarii, 573. 591. adulteri, meretrices, nothi 573. latrones, Comoedi, Magi, Apostatae, 574. 591 seqq. Sancti in certis morbis implorandi p. 512 seqq.

Zz 2

in

⁵¹ In Heteroclitis spiritualibus p. 592. ff. edit. primae. Lugd. 1564. 4.

⁵² Confer vitam S. Aniani ad instantiam sutorum Syracusanorum Italice editam a Francisco Intorcetta S. I. Messanae 1648.

⁵³ Adde T. XII. Biblioth. Graecae p. 738 et 739.

in certis generibus periculorum pag. 523 seqq. morbi a sanctis nomen trahentes pag. 531.

Quatuordecim opitulatores ⁵⁴ generales sive Apotropaei Diui in quocunque genere calamitatis implorandi sunt S. Blasius, Dionysius, Erasmus, Pantaleo, Vitus, Georgius (alii Gregorium appellant) Cyriacus, Christophorus, Achatius, Eustachius, Aegidius, S. Barbara, Catharina, et Margareta, de quibus Martinus Crusius in Corona Anni T. 2. p. 280 seq. B. Iac. Thomafius in dissertationibus siue programmatibus p. 314. ubi figillatim fusius differit de legenda S. Catharinae, et Rev. D. Georg. Henr. Goezius in diatriba de XIV. opitulatores Lubec. 1708. 4. qui etiam A. 1711. edidit exercitationem de cultu Sanctorum pestem depellentium, ⁵⁵ vbi ex Augustini Wichmanni Canonici Norbertini Monasterii Tungerloensis Diario Ecclesiastico de Sanctis contra pestem tutelariis nominantur sub mense *Ianuario* Genouefa, nobilissima illa virgo Gallica: Sub *Februario* Antonius Abbas et Oswaldus, Episcopus in Anglia Wigorniensis: Sub *Martio* Gregorius Papa, Gertrudis virgo, Guntramnus Rex Franciae: Sub *Aprili* Liduina, virgo Hollandica, Theodorus Archimandrita, Catharina Senensis: Sub *Maiio* Macarius Antiochenus, Gela, virgo Hiberna, Bernardinus Senensis, Maximinus Episcopus Treuirensis: Sub *Iunio* Rosilia, virgo Sicula, Benno Episcopus Misnicus, et Martialis, Episcopus Lemouicensis: Sub *Iulio* Gallus, Aruernorum Episcopus, Edilburga, virgo Anglica, Fredegandus Presbyter, Christophorus Martyr: Sub *Augusto* Oswaldus, Rex Angliae, Albertus ordinis Carmelitarum, Laurentius Archidiaconus Romanus, Bernardus Claraeuallensis, Bernardus Senensis, Auctor Oliuetanorum, Augustinus Hipponensis, Sebbus, Saxonum orientalium Rex in Anglia: Sub *Septembri* Remaclus ex Episcopo Monachus Stabulertensis, Hadrianus Martyr, Nicolaus Tolentinus, Guido Anderlacensis, Cyprianus Carthaginensis, et Eustachius, cum vxore Theopistide, filiisque Agapio et Theopisto: Sub *Octobri* Remigius Episcopus Rheimensis, et Theresia virgo: Sub *Novembri* Carolus Borromaeus, Willibrordus Episcopus Traiectensis, Gregorius Episcopus Neocaesarensis, Zachaeus Abbas, Thomas Monachus Antiochenus, Nicon Monachus Armenus: Sub *Decembri*

⁵⁴ Vnde Pagi nomen, *Vierzehn Zeiligen. v. Unschulbige Nachrichten.* 1728. p. 232.

⁵⁵ De quinque tutelariis contra pestem patronis S. *Antonio, Rocbo, Sebastiano, Adriano et Christophoro* Augustinus Wichmann, Canonicus Norbertinus, in apotheca spiritali pharmacorum contra suam contagiosam aliosque morbos. Antwerpiae 1676. 4. c. XII. seq. p. 90. seqq. Quibus quinque longe alios idem subiungit capit. XIX. XLVII. et LVIII. LXII. De S. *Xaverio*, Patrono contra pestem allecto a ciuitate Brugensi exstat scriptum Philippi Francisci Taisus, S. I. Brugis 1666. 8.

cembris Eligius Episcopus Nouiodunensis, Nicetius Episcopus Treuirensis, Eucharius Petri Apóstoli discipulus, Dauid Rex Israelis, Syluester Papa, et Iobus e terra Husi. Praeterea notat ad Mariam et Christi iudarium tempore pestilentiae recurri, vel profectionem institui ad S. Sebastianum aut Rochum. *Haeret hic error*, inquit Philippus Melancthon in Apologia Augustanae Confessionis articulo IX. de inuocatione Sanctorum, *apud doctos, quod singulis Sanctis certae procuraciones s⁶ commissae sunt, ut Anna diuitias largiatur, Sebastianus arceat pestilentiam, Valentinus medeatur morbo comitiali.* Sic Stapinus podagra laborantibus succurrere creditur, calculo s⁷ S. Liborius, hernia Symphorianus, febris S. Petronilla, paralysi Wolfgangus, aduersus mortes subitaneas S. Marcus, aduersus ignem sacrum siue erysipelas Antonius, contra venenum S. Ioannes Euangelista et Benedictus: contra dolores capitis S. Anastasius, oculorum morbis medetur S. Otilia, dentium doloribus s⁸ S. Apollonia, anginae S. Blasius, doloribus mammarum S. Agatha, dorso S. Laurentius, in tormentis inuat S. Lupus, in partu S. Margareta: pro impetrando prospero puerperio filii S. Felicitas: in Melancholia S. Maturius, contra tussim, grauedinem et verrucas S. Quirinus, contra Colicos dolores S. Erasmus, contra pforam et ulcera S. Rochus, furiosos et obsessis opem fert S. Ioannes Baptista et S. Romanus: in tempestatibus et procellis inuocatur S. Theodorus. Pro pluuia impetranda S. Eurychius, et S. Niebla, quam Niobes imaginem esse comperit et confringendam curauit Ioannes Maria Suaresius. v. A. E. L. 1723. p. 214. pro furibus manifestandis S. Geruasius et Vincentius, contra morbum Gallicum S. Iobus: contra incendia et fulgura S. Florianus, in bello S. Georgius, contra grandines S. Ioannes Euangelista, nauigantibus patronus datus est Petrus Gonfalez, Ord. Praedic. Tudae in Gallaecia A. 1211. vulgo dictus *Sant-Elmus*.

Theologis Patronus datus est S. Ioannes Euangelista, S. Thomas et S. Augustinus, *Ictis* S. Iuo, *Medicis et Pharmacopolis* S. Cosmus et Damianus s⁹, *Philosophis Oratoribus et Poetis* S. Catharina, *Studiofis et Scholaribus* S. Gregorius: *Mercatoribus* S. Frumentius et Guido. *Muscis* S. Leo Romanus et S. Caecilia, *pietoribus* S. Lucas, *Aurifabris et fusoribus* S. Eligius et Ianuarius, *Statuariis* S. Claudius, Nicostratus, Symphorianus, Castorius et Simplicianus, *Fabris ferrariis* S. Leonhardus, Dumstanus, et Longinus, *Sutoribus* S. Crispinus,

Zz 3

⁶ Confer Theophili Raynaudi Heteroclitia spiritalia p. 427.

⁷ Acta Sanctorum T. V. Iulii 23. p. 461. 434. 439 sq.

⁸ Memoires de Trevoux 1713. p. 2193.

⁹ De quibus conf. erud. Fried. Boerneri, Med. Doct. et Prof. Wittebergensis, commentat. de Cosmo et Damiano artis medicae Diis olim et adhuc hinc illincque tutelari- bus. Helmst. 1741. 4.

que illustres homines defuncti inter Deos referebantur et publica consecrabantur religione, Augusti maxime et Augustae, sed et sorores, nutrices, filiae amasii et amasiae, breuiter perstringit *Dio Cassius* Lib. LVI. in Consecratione Augusti p. 843. diligentius ex eodem *Dione Io. Xiphilinus* in Seuero, vbi de consecratione Pertinacis p. 1244. diligentissime *Herodianus* L. IV. c. 2. Confer e recentioribus *Io. Kirchmannum* de funer. Roman. L. IV. c. 13. seq. *Onuphrium* Panuinium in fastis ad A. V. 964. vbi Catalogus Consecratorum: *Iac. Gutherium* de iure Manium et de veteri iure Pontificio: *Vossium* L. I. de Idolol. c. 12. *Iul. Caes. Bulengerum* de Imper. Rom. L. I. c. 6. 7 et 10. *Claudium Nicastrum* in diss. ad numum Pantheum Adriani Imperatoris Lugd. 1689. 4. vbi potissimum de adulatione populorum viuos ac superstites etiamnum Imperatores et alios potentes Diis adscribentium viuorumque imagines (vide *Nazianzeni* inuectiuam 1. in *Julianum* p. 83.) adorantium: *D. Io. Burch. Menkenii* Consecrationem Augustorum cuius aquila Augustarumque cuius pauo symbolum quaeque ad *Placidum*, *Valentinianum*que obtinuit ex numis illustratam *Lips.* 1694. 4. recuf. in *Decade Dissertationum* Eius academicar. edita ab *Ottone Frider. Menkenio* *Lips.* 1734. 8. pag. 1. seq. *Christian. Cnorr* de Antiq. Roman. Numismatibus consecrationem illustrantibus. *Lips.* 1660. *Camilli Syluestris* Epistolam ad *Thomam Mariam Minorellium* de consecratione Imperatorum Romanorum et Augustarum aliarumque faeminarum Caesareae familiae, et num carpentum cum mulabus in numis (quod ille negat) semper sit consecrationis nota; insertam *T. 3.* supplementi ad *Diarium eruditorum* Italice editum a *Ioan. Gabr. Hertz.* *Venetis* 1726. 12. *Ioan. Daniel. Schoepffinum* de apotheosi siue consecratione Imperatorum Romanorum et Imperatricum. *Argentor.* 1730. 4. et in commentatt. Eius historicis et criticis. *Basileae* 1742. 4. *Franc. Mariam Bonadam* de Augustorum funere et apotheosi, ad calcem carminum ex antiquis carminibus illustratorum. Adde *Thesaurum gemmar. antiquar. astriferarum.* Vol. III. *Diss. quinta.* Vide etiam quae de ἀποθεώσεις *Romuli Liuius* L. 1. et *Dionysius Halicarn.* l. 2. atque e recentioribus *Philippus Bonarata* in *Diario eruditorum*, Italice, *T. 28.* p. 9. seq. memorat, et quae de consecratione *Proconsulum* magnorumque *Ducum* in *Provinciis* tempore liberae *Reip.* *Mongaldus* in singulari diss. qua illum politicum primum, mox religiosum cultum ad Imperatores Romanos translatum obseruat, in *memoriis litterariis Treuoltinis* A. 1709. *Augusto* mense p. 1409. seq.

Con-

τιμὴς ἡρωϊκῆς: quod tributum propinquis Imperatorum, adde *Tristanum* II. p. 233. *maius* *Ἰσὲν ὡς θεῶν*. Ceterum vt bene notatum a *Tertulliano*, *Deus non erat, quem homo consultus* (*Senatus Romanus* vel *Imperator*) *nolisset, et nolendo damnaisset.* Adde *Petrum Fabrum* L. III. *Semestrium* p. 1. seq.

Confer easdem memorias A. 1706. p. 1611. Similis consecratio adscriptio-
rum Diuorum apud alias etiam gentes Aegyptios, Persas, Graecos, vsu ve-
nit, vt docent interpretes ad librum Sapientiae c. XIV. 15. conf. Rev. Io. Faes
Notas ad Gyraldum p. 698. sqq. *G. Pistorium* de apotheosi tam exterarum
gentium quam Roman. Basil. 1558. et post *Marcelli Seueroli* Equitis Romani
opus fati auctoris interceptum, *Paulum Alex. Maffium* parte 3. gemmarum
veterum illustratarum p. 208. seq. Neque sub Christianis Imperatoribus
morem hunc penitus intermissum obseruat *Claudius Bartholomaeus Morisotus*
Centur. 1. Ep. 37. Immodicae adulationi totum hoc suis temporibus ad-
scribit *Pausanias* in Arcadicis p. 601. *Nostra*, inquit, *actate, qua glifcens fraus*
et audacia omnes prope terrae partes vrbesque occupauit, nulli iam homines in
Deorum numerum veniunt, nisi forte per inanes titulos, et immodicae adulationis
licentiam. Haec sane tanta iam incrementa ceperat apud Romanos, vt
spirantibus etiamnum Imperatoribus templa statuerentur et Augustae, flami-
nesque ac sodales consecrarentur. Vide H. Noris *Cenotaphia Pisana* diss. 1.
c. 4. Catalogum Imperatorum et Augustarum consecratarum e vet. monu-
mentis et numis dat quoque *Onufrius* de ciuitate Rom. c. 28. T. 1. Graev.
p. 224. Busti rogiue quadrati et superius in pyramidis formam desinentis
qualem in consecrationibus vsitatum fuisse refert *Herodianus*, descriptionem ex
veteri numo exhibet *Nicasius* pag. 33. Confer iconem eleganter ad veterum de-
scriptiones factam quam exhibet I. B. *Renoultus* *Historia Variationis Ecclesiae*
Gallicanae p. 54. Hinc mos castris doloris sub quo Principum cadauera solent
populo ostendi, *Italis Catasulchi.* In aliis numis exprimitur per rogam in co-
lumna. Vide A. *Morell.* p. 198. speciminis numarii. De infelici apotheoseos
viuorum exitu pec. commentat. egit *Ioan. Ludov. Rudorf.* Lips. 1747. 4.

XXVI. Geminam plane consecrationi Gentilium esse canonisationem,
quam vocant, Sanctorum in Ecclesia Romana, declarat *Io. Langbaenius* ad
Longinum p. 124. edit. *Iac. Tollii, Hobbefus* *Hist. Eccl.* vers. 1481: seq. et
Mussardus scriptor *Gallus* *Collationis caerimoniarum veterum et recentium*
c. 7. Hoc autem longe magis etiam patebit, si vtriusque effectus et causae,
et caerimoniae diligenter inter se conferantur. Prima Canonisatio sollempnis
sub *Ioanne XV.* Pontif. accidit Anno 993. qua in concilio Romano⁶¹ post
praelectum de eius vita et miraculis libellum *aethereos inter proceres sanctum-*
que senatum relatus est *S. Vdalricus, Augustanus* Episcopus, A. C. 873. defun-
ctus, sollicitante *Landulfo, Augustano* Episcopo. Vide *Dan. Papebrochii*
Diss. de Sollemnium Canonisationum initiis ac progressibus, insertam Propy-
laeo

⁶¹ De quo vide *Bullarium magnum Laertii Cherubini* T. 1. p. 44. *Labbeum* T. IX. p. 741. et *Harduinum* T. VI. p. 727.

laeo ad Acta Sanctorum Maii p. 171. seq. et Tomi: I. Iunii p. 95. Io. Mabilonii praefat. ad Tom. IV. Actor. Sanctorum Ordinis Benedictini § VI. Antonii Pagi Criticam Baronianam ad A. C. 993. N. 1. seq. I. C. Lunigium T. 2. spicilegii Ecclesiastici p. 1. vbi Ioannis XVI. bulla Canonisationis. Ludov. Eliam du Pin T. VIII. Script. Eccles. pag. 65. Rev. D. Io. Franciscum Buddeum in Oratione de origine *ἀποδείξεως* siue Canonisationis in Ecclesia Romana, inserta eius miscellan. Theolog. p. 453. seq. Altera Canonisatione sanctis adscriptus est *Simeon Treuirensis* A. C. 1035 defunctus. Alii *S. Suidbertum*⁶² primum fuisse affirmant, quem sanctis adscripserit Leo III. quam sententiam amplectitur Bellarminus lib. 1. de sanctorum beatitate c. 8. (T. 2. Controuers.) ex Ludgero, cuius verba euolui possunt apud Surium aut Hollandum ad 1. Mart. et Baronium ad A. C. 804. num. 3. Sed et Suiberti illius, et *S. Kilians* sociorumque, nec minus *S. Trudperti* a Zacharia Papa eiusque successore Stephano II. factas vt aiunt canonisationes, fabulis viri docti adscribunt. Inter antiquissima, fide digna exempla, post Vdalricum et Simeonem sunt *S. Godehardus* defunctus A. C. 1038. de quo Acta Sanctor. Maii T. 1. p. 521. *S. Eneco* defunctus A. C. 1057. de quo T. 1. Iunii p. 119. *S. Nicolaus Peregrinus* A. C. 1094. defunctus, de quo id. p. 248. De *S. Petro* Episcopo *Anagnino* A. C. 1110. vide propylaeum ad Acta Maii p. 207. et Laurentii Cherubini bullarium magnum T. 1. p. 57. Ab eo tempore inter sanctos adscitorum nomina quae ordine Alphabeti recensentur in Ioan. Baptistae Riccioli chronologia reformata T. 3. p. 155. seq. haec fere sunt:

An. 1134. *Hugo*, Episcopus Gratianopolitanus. Vide Cherubinum l. c. p. 60. et Pag. ad A. C. 993. N. 4.

An. 1139. *Sturmius* Abbas Fuldensis. Pag. ibid.

An. 1152. *Henricus II.* Sanctus, Imperator Rom. SURIUS, 14. Iulii, p. 204. Acta Sanctorum T. 3. Iulii p. 716. Pag. ad A. C. 1152 n. 6. Cherubinus T. 1. p. 61. Gretserus de Diuis Bambergensibus, p. 63.

An. 1161. *Eduardus*, Rex Angliae. Cherubinus l. c. p. 67. (SURIUS, 5. Ianuar. p. 78. refert ad A. C. 1163.) Confer Alexandri III. Papae Epistol. tertiam T. 6. P. 2. Concilior. Harduini p. 1380. et in appendice tertia Epist. 17. ib. p. 1553.

An. 1164. *Helena* Suecica, Baronius append. ad h. a. Ioan. Vastorius p. 72. vit. aquilonar. sed adde Erixi Benzellii notas p. 56. 57.

An. 1165. *Carolus M.* a Paschali III. praesente Friderico I. Imperatore Vide Henric. de Bünaui in vita dicti Imperatoris. Pag. ad A. C. 1166. n. 22 sq.

An.

⁶² De quo vide Cointium T. 7. Annal. p. 31 sq. et Morinum de sacramento poenitentiae X. 29.

An. 1168. vel potius 1171. *Canutus* Iunior. Pag. ad A. C. 1164. N. 12 sqq.

An. 1173. *Thomas*, Archiepiscopus Cantuariensis. Surius, 29. Decemb. p. 363. Cherubinus T. 1. p. 68. Adde Alexandri III. Epistolam XLIII. sq. T. VI. P. 2. Concil. Harduini p. 1413. seq.

An. 1174. *Bernhardus*, Abbas Claravallensis, primus e Monachorum Cisterciensium ordine sanctis adscriptus. Cherubinus T. 1. p. 67. Mabillo-
nius T. 2. Opp. Bernhardi p. 1358 sqq. Alexandri Papae Epistolae. appen-
dix 3. epist. 18. T. 6. Concil. Harduini P. 2. p. 1554.

An. 1189. *Otto*, Episcopus Bambergensis. Surius, 2. Iul. p. 74. Gref-
ferus l. c. p. 373. Baronius Tom. XII. Annal. ad h. a. Pagius ad h. a. N. 9. Cle-
mentis III. Papae Epistola 7. T. VI. P. 2. Concil. Harduini p. 1899. Acta
Sanctorum T. 1. Iulii p. 367 sqq. 452 sqq.

An. 1192. *Vbaldus*, Episcopus Eugubinus. Surius, 16. Maii, p. 227.
Cherubinus l. c. p. 77. Baronius ad A. C. 1192. N. 1. Caelestini III. Papae
Epistola T. VI. 2. Harduini p. 1912 sq.

An. cod. *Bernwardus*, Episcopus Hildesheimensis. Surius, 20. Nov.
p. 466. Pagius ad A. C. 1194. N. 4.

An. 1193. *Ioannes Gualbertus*, Abbas et conditor Congregationis Vallis
Umbrosae. Cherubinus l. c. p. 77. Acta Sanctorum T. 3. Iulii 12. pag. 338.

An. cod. *Geraldus*, Abbas et Fundator sylvae maioris. Edmund. Martene
T. 1. Anecdotor. p. 666.

An. 1195. *Rudesindus* Episcopus Dunienfis. Pag. ad A. C. 977. N. 4.

An. 1198. *Homobonus* Cremonensis. Cherubinus l. c. p. 81. Innocentii III.
lib. 1. Epist. 530. Baronius ad Martyrolog. Rom. Nov. 13. Bzouius ad A.
1199. N. 3.

An. 1201. *Kunigundis*, Imperatoris Henrici S. Coniux. Surius, 3. Mart.
p. 46. Acta Sanctor. T. 1. Mart. p. 281. seq. Chronicon Henrici Steronis
T. IV. Canissi p. 178. Pag. ad A. C. 1040. Pictetus Saec. XI. p. 303. Lunig
T. 2. spicileg. Ecclesiast. p. 28. vbi Innocentis III. bulla Canonisationis.

An. 1205. *Clara* virgo. Baronius ad Martyrol. 12. Augusti.

An. 1217. *Guilelmus* Bituricensis Archiepiscopus: vide Honorii III. Pa-
pae bullam apud Bulaeum T. 1. Histor. Acad. Paris. p. 91.

An. 1220. *Hugo* Lincolniensis Episcopus. Pag. ad A. C. 1194. N. 3.
Martene I. Anecdotor. p. 887. sqq.

An. cod. *Robertus* Abbas Molifimensis. Martene I. Anecdotor. p. 904 sq.

An. 1221. *Laurentius*, Dublinensis; Cherubinus T. 1. p. 96. Baronius
ad Martyrolog. Rom. 14. Nov.

An. 1226. *Guillelmus* Eboracensis. Pag. ad A. C. 1152. N. 10. sq.

An. 1128. Franciscus fundator Franciscani Ordinis. Surius, 4. Octobr. p. 64. Cherubinus l. c. p. 98 sq. Albertus Stadenfis p. 208. Chron.

An. 1232. Antonius de Padua. Cherubinus l. c. p. 100. H. Stero in Chron. T. IV. Canisii p. 185.

An. 1233. S. Virgilius Canonizatus a Gregorio IX. Canisius T. IV. p. 185.

An. 1234. Dominicus, conditor Dominicani ordinis. Surius, 5. Aug. p. 83. Cherubinus l. c. p. 103. Gregorii IX. Epistola VII. apud Labbeum T. XI. Concilior. p. 329.

An. 1235. Elisabetha, Andreae Regis Hungariae filia et Ludouici Landgrauui Thuringiae coniux. Cherubinus l. c. p. 104. Baronius ad Martyrolog. 19. Nov. Canisius T. IV. p. 113. Struuii Acta litter. T. 2. sub initium.

An. 1247. Eadmundus, Archiepiscopus Cantuariensis. Cherubinus l. c. p. 130. Bulaei histor. Academ. Paris. T. 3. p. 204 seq. Baronius ad Martyrolog. 16. Nov.

An. 1253. Petrus, Episcopus Veronensis. Cherubinus l. c. p. 120. Baluz. T. 7. Misc. 391.

An. eod. Stanislaus Cracouiensis. Cherubinus l. c. p. 125.

An. 1255. Clara Assisiensis. Cherub. l. c. p. 133.

An. 1260. Richardus, Episcopus Cisterciensis. Idem l. c. p. 149.

An. 1267. Hedewigis, Princeps Polonica. Id. l. c. p. 166.

An. 1297. Ludouicus IX. Rex Galliae. Id. l. c. p. 201. Jacob. Echardus T. I. de scriptoribus Ord. Praed. p. 499. Bulaeus histor. Acad. Paris. p. 529 sq. Principem hunc sollempnibus caerimoniis inter sanctos adscriptum ait Menagius in Menagianis T. 2. p. 169. adde T. 4. p. 153.

An. 1313. Petrus de Morono siue *Murrha* (v. Continuator Alberti Stadenfis p. 60.) alio nomine inter Papas Caelestinus. Cherubinus p. 214.

An. 1317. Ludouicus, Archiepiscopus Tolosanus. Id. l. c. p. 216.

An. 1323. Thomas de Aquino. Id. l. c. p. 225. Chronicon Slaucum p. 207. in Erpoldi Lindenbrogii scriptoribus Septentrionalibus.

An. 1340. Thomas Herfordiensis. Id. l. c. p. 223.

An. 1347. Iuo, Trecorensis Presbyter. Id. l. c. p. 278.

An. 1391. Brigitta Suecica. Id. l. c. p. 297. Petrus Amelius in ordine Romano apud Mabilionium T. 2. musei Italici p. 535. Ericus Benzelius ad vitam aequilonarem Ioannis Vastouii p. 68. 70. Chronicon Slaucum p. 210. in Lindenbrogii Scriptoribus Septentrionalibus.

An. 1416. Nicolaus Lincopenfis, *Birmulfus* Scarenfis Episcopi et Ingris Monialis. Harduinus T. VIII. p. 540. vbi bulla Canonizationis. Benzelius l. c. p. 62. et 64. et Hardtius T. 4. Concilii Constantiensis p. 707 seqq.

- An.* 1438. *Vincentius Ferrerius* Valentinus, Ord. Praed. Id. l. c. p. 382.
- An.* 1447. *Nicolaus* de Tolentino. Id. l. c. p. 370.
- An.* 1452. *Bernhardus* Senensis. Id. l. c. p. 375.
- An.* 1480. *Franciscus* de Paula. Surius, 2. April. p. 25. et si Cherubinus l. c. p. 606. ad annum 1519 refert. Adde Bzouium ad A. 1507. p. 89. vbi Bulla Canonizationis a Leone X. data Kal. Maii A. 1519.
- An.* 1481. *Berardus, Petrus, Otto, Accursius* et *Adiutus*, ordinis minorum, Surius, 16. Januar. p. 264.
- An.* 1482. *Bonaventura*, Cherubinus l. c. p. 437. Waddingus Annal. ord. Minor. ad A. C. 1482. Acta Sanctor. T. 3. Jul. 14. p. 820 et 830. Bzouius ad A. C. 1482. N. 7. T. 18. p. 228.
- An.* 1485. *Leopoldus*, Archidux Austriae. Id. l. c. p. 463. Hieronym. Pez T. 1. scriptor. Austriae. p. 577 seqq. Baronius ad Martyrol. Rom. Nov. 15. Bzouius ad A. C. 1485. n. 14. T. 18. p. 274.
- An.* 1514. *Notkerus*, Monachus Sangallensis. Acta Canonisationis apud Canisium T. IV. p. 796 fqq.
- An.* 1516. *Elisabethae*, Reginae Lusitaniae, beatificatio. Bzouius T. 19. p. 300 fqq.
- An. eod.* *Philippi Benitii*, ordin. Seruitar. beatificatio. Id. p. 307.
- An.* 1519. *Franciscus a Padua*, fundator ordin. minimor. Vide Bullam Canonisationis apud Bzouium ad A. C. 1507. n. 13. p. 86 fqq. et Surium ad 2. Aprilis.
- An.* 1523. *Benno*, Episcopus Misnensis. Id. l. c. p. 633. Baluzius T. 3. Misc. p. 425 fq. Acta Sanctor. T. 3. Iunii p. 198 fq.
- An. eod.* *Antoninus*, Archiepiscopus Florentinus. Cherubin. l. c. p. 636. Baluz. l. c.
- An.* 1527. *Petrus de Luxenburgo*; de quo multa T. 1. Actor. Sanctor. Iulii 2.
- An.* 1588. *Didacus, Diego di Alcala di Henares*, ex ordine S. Francisci de obseruantia, Surius 12. Nov. 309. Cherubinus l. c. Tom. 2. p. 635. Cinnelli Bibliotheca Volante XVI. p. 68. 70. Luis de Bauia T. 3. p. 338. histor. pontifical y catolica.
- An.* 1594. *Hyacinthus*. Luis de Bauia T. 4. p. 329 fqq.
- An.* 1601. *Raymundus* de Pennaforti. Cherubinus l. c. T. 3. p. 111. Surius, 7. Ian. p. 110. Luis de Bauia T. 4. p. 329 fqq.
- An.* 1608. *Francisca*, Congregationis Montis Oliueti. Cherubinus l. c. p. 231.

p. 231. Acta Sanctor. T. 2. Martii 9. p. 206. Bonanni numismata Pontificum T. 2. p. 522.

An. 1610. *Carolus Borromaeus* ⁶³, Archiepiscopus Mediolanensis. Id. l. c. p. 253.

An. 1619. *Franciscus Xaverius*. Id. l. c. p. 370 et Tom. IV. p. 15. Marc. de Guadalaxara T. V. p. 480 sqq. histor. pontifical y catolical.

An. 1621. *Theresa*, fundatrix ordinis discalceatarum Carmelitarum. Cherubin. l. c. Tom. 3. p. 414.

An. 1622. *Petrus de Alcantara*, Ordinis Minorum strictioris obseruantiae discalceatorum. Id. l. c. p. 419.

An. 1623. *Philippus Nerius*, Auctor Congregationis Clericorum Saecularium Oratorii. Id. l. c. Tom. 4. p. 5.

An. eod. *Ignatius Loiola*, Conditor Societatis Iesu. Id. l. c. p. 11. Bonanni numismata Pontificum T. 2. p. 548 sqq.

An. eod. *Isidorus* Madritensis Agricola. Cherubin. l. c.

An. 1624. *Iacobus de Marchia*, Ordinis Fratrum Minorum S. Francisci de Obseruantia beatificatus. Id. l. c. p. 59.

An. 1625. *Andreas Corsinus de Auellino*, Theatinensis Monachus. Cherubinus l. c. p. 87. *Franciscus Baronius* et *Manfredis de Panormitana* maiestate. III. 1. p. 260. Tomo 13. thesauri Siciliae.

An. eod. *Franciscus Borgias*, tertius Soc. Iesu Generalis, beatificatus. Cherubinus T. 4. p. 93.

An. eod. *Felix de Cantalicio*, Capucinus, beatificatus. Id. p. 94 et 145.

An. eod. *Elisabetha*, Regina Lusitaniae. Acta Sanctor. T. 2. Iulii p. 201 sqq.

An. 1629. *Caietanus Thienaeus*, Fundator Clericorum Regularium Theatinorum beatificatus. Cherubinus l. c. p. 162. *Franciscus Baronius* p. 262.

An. 1630. *Ioannes de Deo*, fundator ordinis huius nominis, beatificatus. Cherubinus T. 4. p. 167.

An. 1634. processus formatus pro beatificatione et canonizatione Reginarum sororum, *Theresiae* viduae, et *Sanciae* virginis, filiarum Sancio, Regis Legionis et Galiciae, (defunctorum A. 1230 et 1250.) Acta Sanctor. 17 Iun. T. 3. p. 505. 513 feqq.

An. 1638. *Ferdinandus III.* Rex Castellae et Leonis, canonizatus.

⁶³ Gilbertus Burnetus itinere in Italiam p. 286. ait *canonisationem Caroli Borromaei Mediolanensis* constituisse summa maiore quam 100000 coronatorum, et haec causa est, inquit, quod ciues non adeo urgent *Friderici Borromaei ἀποδείξωσ*, licet omnes sint persuasi, eum notius quam *Carolus* hoc ob miracula mereri.

An. 1658. *Thomas a Villanova*, Ordinis Eremitarum S. Augustini. Id. l. c. Tom. V. p. 274.

An. 1665. *Franciscus de Sales*, Episcopus Genuensis. Theatr. Europ. T. X. p. 85. et Diar. Europ. contin. XI. p. 517.

An. 1668. *Maria Magdalena de Pazzi*, Florentina, de qua confer Cherubinum T. 4. p. 116 sq. et Acta eius Canonisationis, Romae 1669. fol. *Rosa de Lima*, Peruian. et *Ludovicus Beltrandus*, seu *Beleramus*. Diar. Europ. contin. XVIII. p. 296. Breweri Hist. An. 1661. ad 1672. p. 22.

An. 1671. *Ferdinandus Catholicus* Rex Hispaniae, *Caietanus* Ord. Theatinorum Generalis, et *Philippus Benitius*, Seruitarum Praepositus. Diar. Europ. contin. XXIII. p. 54. Brewer. l. c. p. 28.

An. 1679. *Torrebio*, Archiepiscopus Limensis. Theatr. Europ. T. XII. p. 114. & Diar. Europ. contin. 40. p. 117.

An. 1690. 16 Octobr. *Laurentius Iustiniani*, Patriarcha Venetus, defunctus A. 1455. *Ioannes de Capistrano* Ord. Minorum, defunctus A. 1456. *Ioannes Gonzalez de S. Facondo* Hispanus, 64 Monachus Augustinianus, defunctus A. 1471. *Ioannes di Dio*, Lusitanus, auctor Ordinis Monastici Fate ben Fratelli, defunctus A. 1555. et *Paschalis Baylon* ex fratribus Minoris obseruantiae, defunctus A. 1592. Unsch. Nachr. p. 252.

An. 1701. mense Iunio agitatum de canonisatione *Andreae de Auellino*, *Catharinae* Bononiensis, et Cardinalis atque Episcopi Neapolitani *Andreae Durale*.

An. 1705. a Clemente XI. confirmatus cultus Reginarum de Lorvano, siue *Theresiae* reginae Legionis et Galiciae, eiusque sororis *Sanciae*, Ordinis Cisterc. vide Acta Sanctor. T. 6. Iunii p. 206.

An. 1710. confirmatus cultus *Luciae de Narnia*, v. T. I. Opp. Clementis XI. p. 1196. sqq. *Iosephi a Cupertino*. ib. p. 1198. *Ioannis de Prado*. ib. p. 1199. *Caelestari Odrouantii*. ib. p. 1200. *Peregrini Latiofi*. ib. p. 1215.

An. 1712. die Festo SS. Trin. 22. Maii Sanctis adscripti sollempniter *Pius V.* Pontifex Max. primus inter Pontifices post Gregorium M. ab annis amplius mille sanctus. *Felix de Cantalicio*, Capucinus, *Andreas de Auellino* Monachus Theatinus (jam A. 1625. beatificatus siue beatis adscriptus) et *Catharina* Bononiensis. v. Clementis XI. Opera T. I. p. 63 sq. et bullarium. ibid. p. 250. 267. 1201. Richard. Steele in libro Anglice edito Lond. 1714. 8. sub titulo: The Romish Ecclesiastical History of late Years; et Iustini Chiapponi acta Canonizationis Sanctorum Pii V. *Andreae Auellini*, *Felicitas Cantalicio*, et *Catharinae*

tharinae de Bononia. Romae 1720. fol. cum actis beatificationis Ioan. Franc. Regis, S. I.

An. 1716. Maii 24. beatificatus Ioan. Franc. Regis, S. I. v. Clementis XI. bullam T. I. Opp. p. 451. 1199. 1207.

An. 1726. Aug. 7. *Hyacintha Morefcotti*. v. *Unsch. Nachr.* 1727. p. 301.

An. eod. Dec. 10. *Turibius Magrobefus*, Archiepiscopus Limentis; *Iacobus de Marchia*, Franciscan. *Agnes de Montepolitiano*; *Petrus Laziafi*, Ordin. Seruitar. *Ioannes della Croce*, Ordin. Carmelitar. *Franc. Solanus*, Franciscan. *Aloysius Gonzaga* et *Stanislaus Cofka*, vterque e S. I.

An. 1729. *Vincentius de Paola*, fundator Ord. S. Lazari, et *Petrus Forrierus* beatificati.

Eod. anno Octobr. 9. *Ioannes Nepomucens* Canonizatus.

An. 1735. mense Iulio *Anna a S. Borromeo* beatificata.

Eod. anno. *Iosephus a Caprotino*, Ord. minor. Canonizatus.

An. 1736. *Iosephus Anchiotti*, S. I. beatificatus.

An. 1737. *Vincentius de Paolis*; *Ioan. Franc. Regis*; *Iuliana Falconieri*; et *Catharina Fieschi* canonisati.

An. 1741. *Alexander Saoli*, Ordin. Minoritar.

An. 1745. *Camillus de Bellis*, et *Iosephus de Leoneffa*.

An. 1746. *Fidelis Sigmaringa*, *Petrus Regalatus*.

Ritus canonisationis, quae vox ante saeculum XII. vix audita, ⁶⁵ petendi sunt ex Actis Canonisationum, qualia sunt Acta Canonisationis Thomae a Villanoua, edita ab Andrea Aznar, Rom. 1658. 4. Sanctorum Petri de Alcantara et Mariae Magdalenae de Pazzis, quae Clementi IX. dicata a *Dominico Cappello* lucem adspexere Romae 1669. 4. vbi inter alia p. 320. videmus expensas in hanc canonisationem factas 64000. ⁶⁶ scutorum: Relatione dell' apparato

⁶⁵ Vocabulum *Canonisandi* primum legitur in bulla Alexandri III. qui Papa fuit ab A. 1159. ad 1181. affirmaturque negotium arduum hoc et sublime non solere nisi in sollempnibus Conciliis de more concedi.

⁶⁶ Guido Patinus T. I. Epist. p. 603. *Enfin nôtre S. Pere le Pape a promis aux Religieuses de la Visitation, de canoniser leur fondateur le bien heureux François de Sales, Evêque de Genève, mais il leur en coûtera de bonnes nipes; Jupiter iste Capitolinus longe callidior est ac astutior Numa Pompilio, cui tamen post multa saecula successit nec intestatus: tous biens sont communs, il n'y a plus que le moyen de les avoir, quelle vilainie dans la Chretienté, les Turcs, n'ont-ils pas dequoy se-moquer de nous? tant dépenser d'argent pour une bagatelle politique, telles sommes bien employées serviroient à conquerir un Royaume sur les Infidèles, Exclames Melicerta perisse fronten de rebus. Mais le masque en est levé, il n'y a plus de vergogne au monde, l'impudence est permise, ce sont les impudens qui gouvernent le monde,*

parato fatto in S. Pietro, et delle ceremonie per la Canonisatione de cinque fanti, in Roma 1690. Ordo Canonisationis Sanctorum A. 1494. legitur in Collectione Conciliorum Labbei, T. 13. p. 1470. Harduini T. 9. p. 1584. Vt vero dignus aliquis consortio Sanctorum habeatur, sollempnis praecedat inquisitio et formalis scilicet de fide, moribus, vita, fama & miraculis. Confer Baluzium de Papis Avenionensibus Tom. 2. pag 7. & 366. Consulendus insuper *F. Lucas Castellinus*, Ord. Praed. Episc. Catacensis, in tractatu de certitudine gloriae sanctorum. Romae 1628. 4. de inquisitione miraculorum in Canonisatione SS. Martyrum. Romae 1629. 4. de dilatione Canonisationis Sanctorum. Neapoli 1630. 4. *Bollandus*, *Henschenius* et *Papebrochius*, qui in Actis Sanctorum etiam passim agunt de eorundem canonisatione: Caerimoniale Romanum l. 1. sect. VI. *Angelus Roccha* de Canonisatione Sanctorum Rom. 1610. 4. recusus T. 1. thesauri antiquitatum sac. Romae 1745. fol. p. 101-150. *Carolus Felix de Matta* de Canonisatione Sanctorum. Romae 1678 fol. *Iusti Fontanini*, Archiepisc. Ancyran, Codex Constitutionum, quas summi Pontifices ediderunt in sollempni Canonisatione Sanctorum a Ioanne XV. A.C. 993. ad Benedictum XIII. A. 1729. Romae 1730. fol. *Prosperi de Lambertinis*, tum Eccles. R. Purpurati, deinde Pontificis M. *Benedicti XIV.* nomine ornati libri IV. de seruatorum Dei beatificatione et beatorum canonisatione. Bononiae 1734 fqq. folio. Voll. IV. recusi deinde Tomis duobus prioribus Operum Benedicti XIV. voluminibus duodecim quarto maiori excusorum cura Emanuelis de Auezedo. Romae 1748. Eiusdem Benedicti XIV. epistola ad Iosephum, Episcopum Augustanum, super canonisatione Crescentiae, monialis Kaufburenfis. Coloniae 1747. 4. *Christiani Ern. a Wintheim* obseruationes ad Benedicti XIV. epistolam ad Episcopum Augustanum. Helmstadii 1747. 4. *Agnelli Honorati* dissertatio de ritu canonizationis sanctorum, italice cum duabus aliis eiusd. auctoris dissertationibus edita Luccae 1737. 4. vt *Felicem Contelorum*,
Troi-

monde, et cela n'est point d'aujourd'hui, quelcun l'a dit dans Herodote. Singulare est, quod Blasius Ortizius in itinerario Hadriani VI. apud Baluzium T. 3. Miscellan. p. 428. refert: Hadrianum sumtus, quasi alienos a sanctimonia et puritate canonisationis, fieri voluisse. Gregorius IX. in bulla Canonisationis S. Antonii de Padua haec habet: *Vt aliquis sanctus habeatur apud homines in Ecclesia militante duo sunt necessaria, virtus morum et veritas signorum: merita videlicet et miracula, sic vt haec et illa sibi inuicem contestentur, quum nec merita sine miraculis, nec miracula sine meritis plene sufficiant ad persuadendum inter homines testimonium sanctitatis.* Ceterum certam infallibilitatem Ecclesiae Romanae et Pontificum non solum circa fidem et mores verum etiam in Canonisatione Sanctorum, integro volumine sexcentarum fere paginarum Traiecti ad Mosam 1714. excuso affirmare ausus est Matthaeus Dolmans, Ordin. Praedic. disputans contra Mensonem Heydenryck, Ecclesiasten Mosatraiectinum.

Troilum Maluezzium aliosque Cangio glossar. latin. in *Canonisatio*, Lipenio T. 1. Biblioth. Theol. p. 219. et Rev. Io. Franc. Buddeo p. 637. syntagm. diss. Theol. laudatos, Simonem Maiolum diæ. canicular. fol. 582 sq. et Fortunatum Scacchum libris VII. de beatificatione et Canonisatione omittamus. Breviter etiam ritus Canonisationis exponit Wagenfeilius Tomo postremo Peræe librorum iuuenilium pag. 1109. sq. et in libro Germanice edito de educatione Principis iuuenis p. 182 sq. Videnda etiam Collectio Epistolarum historicopoliticarum, quæ Germanice prodiit sub titulo *des neubestellten Agentens*, T. 2. p. 900 sqq. Etiam in colloquiis mensuris Tentzelianis A. 1691. p. 215. ritus ex nouissimo usu strictim recensentur. Ceterum *Ioannes Bullandus* T. 1. April. 9. p. 829. *Non semper, inquit, ita Augusto ac splendido ritu, atque nunc fit, sancta illa caerimonia canonisationis peragi consuevit. Adhibitus primum hic ritus, ut viri eruditissimi annotarunt, quum S. Hugo, Gratianopolitanus Episcopus, ab Innocentio II. Sanctis adscriptus est: ac deinde quum S. Bernhardus, Abbas Claraualis ab Alexandro III. Antea ut catalogo infererentur, qui pie vixerant, facultas ab Apostolica sede petebatur supra canonizandi corpus aram erigendi, in eaque sacrum Missæ sacrificium offerendi: quo factò omnis peracta erat Canonisatio. Nam quæ in Sylloge Suriana ad Kalendas Martii narratur S. Swiberti perquam sollemnis Canonisatio, solide a nobis ibi confutata, et explosa fictitia sub S. Ludgeri Episcopi nomine Epistola.*

Inferior quidam minusque sollemnis gradus et Canonisatione minor vocatur *Beatificatio*, quum ad sepulcrum honos anniuersarius alicui habetur ut beato, vel accensis ille luminaribus aut appensis anathematis vel alia eiusmodi ratione colitur. Vide Acta Sanctorum T. 1. Iunii p. 361. F. Hadriani Bailleti dissertationem *Vitis Sanctorum* Gallice editis præmissam p. 197 sq. et Ludouici XIV. Regis Galliae Epistolam ad Innocentium XII. pro beatificatione Ioannæ Valestie, in libro *Voyage litteraire de deux religieux Benedictins*. Parisiis 1717. 4. p. 35. Soletque plerumque beatificatio præmitti, donec sedes Romana interiecto 50. vel plurium pauciorumue annorum spatio definit de canonisatione. Sic Maria Magdalena de Pazzis Florentina, quæ An. 1607. diem obiit, beatificata est ab Urbano VIII. An. 1626. sed canonisata a Clemente IX. An. 1669. Vide Acta Sanctor. T. 6. Mai. p. 315. 326. Singulare est, quod peculiare etiam Monachorum ordines genus eiusmodi canonisationis sibi arrogent. Vide si placet quæ de Octauiâ Melchiorrica a Dominicanis ob legatam ⁶⁷ ipsis 7000 thalerorum summam singularibus caerimoniis consecrata Petrus Baclius in resp. ad quæstiones hominis prouincialis T. 1. p. 430 sq.

Bbb

Pon-

⁶⁷ Spectat huc Carthusiani dictum ad Philippum Comineum lib. 7. memor. c. 8. *nous appellons en ce país ici Saints tous ceux qui nous font du bien.*

Pontificem in canonisationis decreto non posse errare disputant Dominicus Graulina Neapolitanus in Catholicis praescriptionibus aduersus haereticos quaest. V. in Io. Thomae de Rocaberti Bibliotheca maxima Pontificia, siue collectione voluminosa (21. enim tomi sunt scriptorum potestatem Pontificis defendentium Rom. 1699. fol.) Tomo VIII. Augustinus Triumphus de potestate Ecclesiastica p. 98. Castro Palao T. 1. p. 338. alique Ecclesiae Romanae socii. Sed non ausi sunt hoc sibi sumere ipsi Pontifices, qui ante actum Canonisationis olim vsi sunt sollempni protestationis formula, quam ex Christophori Marcelli lib. 1. de Eccles. Rom. ritibus (qui opus suum Leoni X. inscripsit et Romae A. 1516. edidit) pluribus locis Epistolarum suarum, vt p. 26. et 557. edit. Lond. repetit Io. Launoius, obseruat etiam plenariae Synodi assensu simul, non solum Pontificis auctoritate opus fuisse, vt Sanctis aliquis accenseretur. Formula protestationis haec est: *Antequam ad pronuntiationem veniamus, protestamur publice apud vos praesentes, quod per hunc actum Canonisationis non intendimus aliquid facere quod sit contra fidem, aut Catholicam Ecclesiam, siue honorem Dei.* Vide etiam, quae idem Launoius p. 79 sq. de Canonisatione Ludouici Alamandi, praesidis Basileensis Concilii, a quo depositus fuit Eugenius IV. et quae aduersus fidem consecrationum in Rom. Ecclesia disputant B. Lutherus scripto contra nouum Idolum Misnense (Bennonem ⁶⁸ Episcopum) T. 2. Altenburg. p. 780 sq. Hospinianus de festis Christianor. cap. 6. Balthasar Lydius notis ad dispp. Taboriticas p. 150 sqq. et I. Dallaeus de obiecto cultus religiosi lib. III. c. 21. Olim non Romani tantum, sed et alii Episcopi poterant, Sanctorum consortio defunctos vindicare; vide *Ferdin. Mendozae* notas ad Concil. Illiberitan. T. 1. Labbei p. 1318. *Alteferram* in vindictis Ecclesiasticae iurisdictionis lib. 2. c. 11. et lib. 10. c. 10. Alexander III. primus omnium sanxit, non licere nisi auctoritate Ecclesiae R. defunctum hominem Sanctorum albo adscribere, vt notat *Iustus Fontanus* c. 13 sqq. de S. Petro Vrseolo, vbi exempla plura eorum ante illud tempus sanctis ab Episcopis vel Synodali celebritate accensitorum, Papa R. inconsulto. Adde *Franc. Pagi* vitas Pontificum T. 2. p. 260. Quare ad solum Pontificem spectet, quod Alexander III. Pontificibus reseruauit, sanctis aliquem adscribere, Alexander VI. quinque rationibus conatur ostendere apud Bzouium ad A. C. 1496. N. 20. T. 18. p. 467. Ceterum octo praerogatiuae sunt, quibus gaudent consecrati: vt sancti appellentur, vt dedicentur iis altaria et templa, officium singulare et ordo sollempnis consecretur, quibus eorum memoria colitur in Ecclesia, anathemata et dona sacra offerantur, dicentur festi dies, imago eorum pingatur cum nimbo, reliquiae sanctae et in honore habeantur.

In

⁶⁸ Confer Vitam Bennonis scriptam a Martino Heidenreich, editamque Dresdae 1694. 8.

In Orientali Ecclesia Graeca paullo rarius obtinet hic Consecrationis ritus, Patriarchae et plenae Synodi auctoritate et millenorum testium de canonizandi miraculis testantium fide constans. Caussam raritatis exponit illustris Paullus Ricautus in Historia status praesentis Ecclesiae Graecae cap. VI. pag. 164 sqq. *La règle de la Canonisation des Saints s'est conservée dans le Siège Patriarchal de Constantinople. Il est vray, que le Ménologe est si plein, que l'on a été forcé, de mettre deux ou trois Saints en un jour: mais avec cela, a fin que les bonnes ames, qui sont si rares en ce monde, et qui reçoivent de Dieu leur récompense en l'autre vie, ne perdent point ce que les hommes sont capables, d'accorder à leur pieté. Les Grecs canonisent encore à présent, ceux qui ont été célèbres, par leurs miracles, et par la sainteté de leurs moeurs. Il faut toutefois, avant que d'en venir là, que mille témoins, qui auront vu ces actions, ou qui les auront apprises, de personnes irréprochables, en donnent des assurances solennelles: il faut encore, que le Patriarche et les Evêques en aient informé très-exactement dans un plein Synode. Alors la personne, dont on recherche la vie, est reçue dans le Calendrier; on marque un jour pour sa Fête: et tous les ans, on célèbre sa mémoire: on dit une Messe en son honneur: on y ajoute quelques Hymnes à sa louange: on lit une relation de ses miracles et de ses bonnes oeuvres: on insère enfin sa vie, dans le Synaxarion, ou livre des Saints. Mais maintenant que les Canonisations ne le sont pas sans de grands frais, elles sont moins en usage. Et les Grecs étant d'ordinaire pauvres ou méchans, il s'en trouve peu, qui soient assez gens de bien, pour mériter un si grand honneur, ou qui aient des Parens assez pieux et assez riches, pour les faire mettre dans la Liste des Saints et des Martyrs.*

XXVII. *Angelorum* nomine pro bonis spiritibus vsi sunt, ne de Iudaeis ac Chalcidio p. 225 sq. (Christiano scriptore) dicam Alex. Aphrodisius in Topica p. 186. Aristides T. 1. p. 19. Labeo apud Augustin. IX. 19. de Civ. Dei, Ammonius in Porphyrii Hagog. Porphyrius, Iamblichus de Mysteriis Aegyptior. Simplicius, Marcianus Capella, et praecipue Hierocles qui p. 37. ἀγγελικὸν Θεῶν γένος memorat, atque inter Deum δημιουργόν et hominem tria ait intercedere Deos immortales, Heroas et daemones terrenos. Confer Dan. Heinsium ad Maximum Tyrium p. 112. Notat idem Hierocles p. 41. Heroas (qui ἡμίθεοι Hesiodo) ab aliis dici δαίμονας ἀγαθὸς ὡς δαήμονας καὶ ἐπισήμονας τῶν Θεῶν νόμων. Ab aliis ἀγγέλους ὡς ἐκφαίνοντας καὶ διαγγέλλοντας ἡμῖν τὰς πρὸς εὐζωίαν κανόνας. Alios vero cum Platone inter Deum et hominem ponere angelos, daemones et heroes. Confer Origenem 3. contra Celsum p. 133. Aliis hos omnes uno eodemque nomine venire angelorum vel heroum vel daemonum. At per daemones terrenos Hierocles non intelligit malos spiritus siue τὰς ἐναντίας δυνάμεις, quas vocat Plato X. de le-

gib. p. 608. sed vero animos hominum sapientia praestantium, quos ἰσοδαίμονας et ἰσαγγέλους appellat p. 46. quemadmodum aliis ἀγαθοὶ δαίμονες dicit Diogenes et Crates Philosophi, de quibus Menag. ad Laertium p. 252. 262. atque de eiusmodi viro sapiente Arrianus III. 22. Επιστeteαρ. διφ. ἀλλ' εἰδέναι δὲ ἔτι ἄγγελος ἀπὸ τῆ Διὸς ἀπέσταλται πρὸς τὸς ἀνθρώπους περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν Neque Socratis Deus siue Daemon alius intelligendus quam prouidus eius animus ac perspicax, vti Xenocrati apud Aristotelem 2. Topic. δαίμων ἐκάσθε ἢ ψυχὴ, vnde ille εὐδαίμονα appellabat, cui bona mens contigisset: et Euripides Socratis amicus apud Theonem p. 60. προγυμνασμ. τὸν γὰρ ἡμῶν ἐκάσθε dixit esse θεόν. Angeli in Oraculis Zoroastri tributis v. 295. vocantur ἀγγεὶ Δαίμονες. Ἡ Φύσις πείθει εἶναι τὸς δαίμονας ἀγγεὺς. Meminit Angelorum etiam Pseudo Orpheus ⁶⁹ apud Clementem Alexand. V. Strom. p. 608.

Σὼ δὲ θρόνω πυρέοντι παρεσῶσιν πολύμοχθοι
 Ἄγγελοι εἶσι μέμληε βροτοῖς ὡς πάντα τελεῖται.

Hostanes apud Cyprianum de Idolor. vanitate p. 14. *Magorum praecipuus Hostanes et formam veri Dei negat conspici posse, et Angelos veros sedi eius dicit assistere.* In sacris litteris Angelorum nomen absolute ponitur nunquam pro malis Daemonibus, vti vicissim Daemonum nunquam pro bono Angelo, vt notauit Theodorus Hackspernius in sylloge disputat. Theolog. et Philolog. pag. 244. E contrario apud Ethnicos scriptores Daemonum vocabulum saepius pro bonis spiritibus ponitur, ac pro Deo ipso, vide Pollucem Onomastici lib. 1. c. 1. atque negari nequit multa eorum, quae de Daemonibus bonis illi tradiderunt, cum doctrina Iudaeorum et Christianorum de Angelis satis bene conspirare. Confer Hugonem Grotium ad Matthaei I. 20. Eugubinum de perenni Philosophia libro VIII. Huetii Alnetan. quaest. lib. 2. cap. 4. et Ioan. Nicol. Frobesium in mysterio de daemonibus, siue geniis atque intelligentiis philosophico, strictim et fideliter reuelato. Helmstadii 1748. 4. Veteres Christiani singulis vitiis singulos daemones vti virtutibus angelos tribuerunt. Vide Cotlerium ad Patres Apostolicos T. I. p. 85. et Potterum ad Clementem Alexandrinum p. 174.

Ordinum Angelicorum nomina in sacris litteris obuia ex officiis Imperii Persici, sub quo Hebraei aliquando vixerunt, desumpta esse notat Hugo Grotius ad Rom. VIII. 38. Iudaei decem gradus siue ordines colligunt, Christiani plerique post Pseudo Dionysium Areopagitam ⁷⁰ nouem, incerta vtri-
 que

⁶⁹ In Orphei hymnis Mercurius dicitur ἄγγελος θυραγιώνων, vt apud Platon. 4. de Leg. Nemesis Δίους ἄγγελος.

⁷⁰ Trahunt huc nonnulli vocabulum ἅγιος nouies repetitum in quibusdam Codd. Apocryphicos

que coniectura. De Iudaeis vide Maimonidem de fundamentis Legis p. 18 sq. et ibi notas Guil. Vorstii: Immanuelem Aboab in Nomologia edita Hispanice p. 157. Menasseh ben Israel problem. 22. de creatione, Gilb. Gaulminum lib. 2. not. ad lib. de Vita Moysis c. 4 Buxtorfium Lex. Talmudic. p. 2339. Hackspanium de Angelorum Daemonumque nominibus in Sylloge p. 234. 242. 252. D. Martin. Geierum in conformitate Iudaeo-Papistica, loco de Angelis c. 2. D. Sebast. Schmidium in senario Angelico, siue diatribis de Cherubim, Seraphim, principatibus, thronis &c. Brunsvic. 1696. 12. Franciscum Gomarum T. 1. Opp. p. 551 sq. Iacobum Capellum notis ad Hebr. I. vlt. Kircherum Tom. 2. Oedipi Aegyptiaci part. 1. p. 214. 255. et Petauium lib. 2. de Angelis cap. 1. §. vlt. De Christianorum veterum sententia prae-ter eundem Petauium, et Pseudo-Dionysii de Hierarchia coelesti interpretes, consulendus Io. Morinus de sacris Ecclesiae Ordinationibus p. 491 sq. qui inter alia ostendit multos Dionysio posteriores ab eius sententia circa descriptionem Angelicae Hierarchiae discedere, vt illum vel non legerint vel certe neglexerint: Io. Dallæus de scriptis Dionysio et Ignatio tributis l. 1. c. 3. Suicerus in *ἄγγελος*, Cotelerius ad Constitut. Apostol. VIII. 12. et T. 3. monument. Ecclesiae Graecae p. 558. sq. Eusebius Renaudotus T. 1. liturg. oriental. p. 299. et Michael le Quien ad Io. Damasceni lib. 2. de Fide Orthodoxa c. 3. T. 1. p. 157. 158. Videndi etiam e veteribus Cyrilius Hierosol. V. Carchessi Mystagog. c. 5. Io. Philoponus lib. 1. c. 10. de creatione, Isidorus Hisp. VII. 5. Orig. et de ordine Creaturarum c. 2. Rabanus Maurus de laudibus S. Crucis lib. 1. figura 3. Mich. Glycas lib. 1. Annalium f. 76 sq. Philippus in Dioptra III. 2. p. 113. et Michael Syncellus laudatione in SS. Dei Archangelos Angelosque T. 1. Auctarii noui Combesisiani p. 1526 sq. De nouem ordinum Angelorum templo Cpoli, et de nouem ordinum Angelorum festo quod Graeci celebrant VIII. Nouembris, adi Cangii Cpolin Christianam lib. 4. p. 188. De nouem ordinibus malorum Angelorum ex Rob. Fluddi sententia vide Gassendum T. 3. Opp. pag. 223. et Fluddum ipsum in Historia Macrocosmi pag. 108 &c. Atque gradus quidem inter malos perinde ac bonos spiritus etiam Ethnici agnouerunt, *γίγνοντα ὡς ἐν αἰ. θρώπις καὶ δαίμοσιν ἀρετῆς διαφοραὶ καὶ κακίας*, inquit Plutarchus de Iside & Osir. atque lib. de defectu Oraculor. Praeclare Thomas Galeus notis ad Iamblichum de Mysterijs Aegyptiorum p. 208. obseruat a S. Paulo Apostolo Ephes. VI. per *ἀρχάς*, *ἐξουσίας*

Bbb 3

calypseos IV. 8. ad quem locum confer Vallam. Repetitur etiam vocabulum *ἄγιος* nouies in hymno, qui existat in Poemandro-Hermetis p. 8. edit. Francisci Patricii. Decimum ordinem lapsorum, et propter nouem ordines Angelorum Alleluiah nouem hebdomadibus ab Ecclesia Latina intermitteri scribit Humbertus contra Graecos ad calcem Baronii T. XI. p. 783.

ἐξουσίας, κοσμοκράτορας, nomina a Philosophis venditata potestates aduerfarias intelligi. Videant igitur, inquit, ne quid errent, qui eadem vocabula ad potestates coelestes transferunt. Paullus haec non tam ponere, quam ex haereticorum sermonibus accepta oblique inducere videtur. De Iamblichi, Procli, Hermiae, Damascii et aliorum Platoniorum recentiorum Hierarchia atque Ordinibus Angelorum multa erudite idem Galeus p. 206 sq. Videndi quoque Eugubinus VIII. 10. ad 18. Theophilus Raynaudus T. 5. Opp. p. 72 sq. Stillingfleetus responsione ad Cressium Anglice edita p. 129. 130. Kircherus T. 2. Oedipi parte 1. p. 407 sq. 423. 426. et Radulphus Cudworthus in Systemate intelligibili Vniuersi, edito Anglice p. 553 sq. In Chaldaica Theologia, notante ad vitam Moysis lib. 2. c. 4. Gaulmino, tres quoque in Diuinis triades, prima πατήρ, δυνάμεις, νῆς, secunda εἰ νοεροὶ θεοὶ, οἱ ὑπεράρχοι, οἱ ἀρχαῖοι. Tertia εἰ ἀρχαγγελικοί, εἰ ἀζωνοί, οἰ ζωνάοι. In Muhamedis Alcorano XXXVII. 1 sq. Deus iurat per tres ordines Angelorum, ordinantes, agitantes, et legentes Alcoranum. Confer Suratam LXXIX. 1 sq. De septem Angelis principibus (septem Archangeli vocantur in Theologumenis Arithmeticae p. 44.) praeter interpretes Apocalypseos videndi Martinus Roa in singularibus S. Scripturae T. 2. p. 444 sq. Hugo Grotius ad Matthaei XVIII. 10. Petauius de Angelis p. 128 sq. Christophorus Sandius in problemate paradoxo de Spiritu S. p. 10 sq. et contra Sandium B. D. Schomerus noster p. 92 sq. & Wittichius pag. 156 sq. Praeterea Theologi Argentoratenses celebratissimi Dorfscheus in pentadecade p. 516 & Seb. Schmidius in Mysterio Gratiac Diuinae p. 550 sq. 564 sq. quibus addendus D. Abraham. Hinckelmannus ὁ μακαρίτης in Detractione fundamenti Bohmiani p. 18 sq. disputans contra Fluddum c. 7. macrocosmi et Iac. Boehmii von der Gnadenwahl §. 24. et Thom. Galeus notis eruditissimis ad Iamblichum de Mysteriis Aegypt. p. 206. qui Ethnicis non minus quam Iudaeis probatum de Archangelis dogma fuisse ostendit: quanquam in sacris literis vnus tantum Archangeli occurrit mentio, unde totum illud quod de ordine vel septenario vel vt Eusebii vocabulo ex orat. de laudibus Constantini p. 605. vtar, de ⁷¹ θιάσοις ἀρχαγγέλων fertur, commentis adscribere non dubitauit Rev. D. Gerhardus Meicus, Hamburgensis tum Gymnasii Professor, deinde Bremensis Ecclesiae Superintendens celeberrimus in paradoxo de Archangelis Enthymemate, Hamburg. 1695. 4.

Septem Angelis bonis principibus totidem malos ac seductores vitiorumque ac scelerum praesides oppositos esse statuerunt veteres quidam e Iudaeis et Chri-

⁷¹ Minus bene vir doctiss. Valefius vertit: *Angelorum et Archangelorum innumerabiles ordines*, nam in Graeco est; *innumerabilis Angelorum multitudo, concilia Archangelorum et sanctorum cbori spirituum.*

Christianis, vt constat e testamento Ruben c. 2. et testimoniis priscorum Ecclesiae doctorum, quae adduxit Cotelerius ad Hermae Pastorem lib. 2. mandat. 2. et Potterus ad Clementem Alexandrinum p. 174. De cultu Angelorum apud Iudaeos adiri possunt Bartoloccius T. 1. Bibliothecae Rabbinicae pag. 292 sq. Io. Saubertus in palaestra diss. p. 31 sq. et Ioan. Tob. Maior in dissertatione de natura et cultu angelorum facta collatione Paganorum, Iudaeorum, Mahumedanorum et Christianorum. Ienae 1653. 4. Augustinus Calmet in diss. ad librum Tobiae de Asmodi, negat Iudaeos ante captiuitatem Babylonicam quicquam de Angelorum cultu vel Daemonum nominibus cogitasse.

XXVIII. Singulis hominibus statim a tempore quo in lucem eduntur adesse bonum genium siue Angelum, nec minus malum, multi olim senserunt e veteribus Christianis, vt docent Cotelerius ad Hermae pastoris lib. 2. mandat. 6. c. 2. et Huetius in Origenianis lib. 2. quaest. 5. Videndus et Petauius dogm. Theol. de Angelis lib. 2. c. 7. p. 131 sq. Io. Riuius de familiari cuiusque genio, seu de praesidio Angelico, et Io. Clodius de spiritu familiari: atque Iudaeorum eandem fuisse sententiam disputant eruditi interpretes ad Matth. XVIII. 10. et Actor. XII. 15. De Muhamedanis quoque notat Thomas Smithus Epist. 1. de moribus Turcarum p. 39. eos inter orandum caput ad alterutrum humerum motitare, angelos custodes quos humeris asidere credunt, oratione ita salutantes. Eadem de geniis tutelaribus sententia iam pridem Ethnicis quoque persuasa fuit, vt copiose declarat idem Huetius Alnetan. quaest. lib. 2. cap. 4. §. 3. vbi multa de Diis praestitibus, geniisque custodibus ac tutelaribus et *μυσαιγωγούς τοῦ βίη*, vt vocantur Menandro apud Ammianum Marcellin. XXI. 14. vbi conferatur Lindebrogius: tum Menagius ad Laertii lib. VII. sect. 151. Eugubinus VIII. 23 sq. et 31. 40. de perenni Philosophia Tobias Pfannerus in Theologia Gentili p. 180 sq. et Marsilius Ficinus in Epistola ad Philippum Callimachum T. 1. Opp. pag. 894. vbi Platoniorum sententiam exponit. Maribus appositos Romani genios appellabant, feminis Iunones, de quo Lipsius ad Senecae Epistolam 110. Harduinus ad Plinii T. 1. p. 143. Peculiariter culti Genii Principum, per quos etiam iuratum, vt notarunt docti ad Curtium VI. 11. 18. Christoph. Cellarius ad Minucium Felicem p. 112. Cangius ad Zonaram p. 28. et ad Cinnamum p. 483. et Christi. Gottlieb Schwarz ad Plinii Panegyricum p. 228. Confer Henrici Dodwelli praelectionem secundam Cambdenianam ad Hadrianum Spartiani, quae est de fortuna Imperii et genio tutelari Principis, Oxon. 1692. 8. nec minus Bernardi Ludouici Mollenbecii de genio Principis dissertationem, recusam in syntagmate secundo dissertationum Philologicarum in Belgio iunctim editarum A. 1700. 8. Etiam Locis et vrbibus tributi genii.

Vide

Vide Lindenbrogium ad Ammiani XX.5. et quae Clariss. Rubeus in memoriis Brixianis Italice editis p. 184. vbi de Genio Romae, Antiochiae, Brixiaeque et p. 215. de Genio paganico. Adde Gisbert. Cuperum lib. 3. obseruat. pag. 335 et Harpocrat. p. 242. ac Ezech. Spanhemium de vsu et praestantia numismatum diss. 3. p. 187. Genios coloniarum summa religione cultos esse; aras, templa, peculiaria sacrificia habuisse, innumerae testantur inscriptiones. Vide Oliuerium ad marmora Pisana p. 9. De Genio siue *τύχη* populi Romani adeundus Laur. Begerus in thesauro Brandenburgico T. 2. p. 550 et Clarissimi Philippi Olearii diss. de fortuna Romana, Lips. 1713. Habemus etiam in antiquis numis Genios exercitus et Genium Senatus, Geniumque publicum. De Genio domestico agunt Anton. Franc. Gorius et Ioan. Baptista Passeratius Parte tertia Musei Etrusci, ac Iustus Godofr. Rabenerus amoenitatum historicophilologicar. p. 132 sqq. De *τύχη* Cpoleos vide Chronicon Paschale p. 284. 285 et Codini Origines Cpolitanae num. 68 et 50. Templum quod genio cuiusque vrbs consecrabatur, dictum fuisse *Τυχεῖον*, obseruat Valesius ad Eusebium de Martyribus Palaestinae p. 341 et Sozomeni V. 4. De Angelis *ἑθνάρχαι* et Geniis Gentium tutelaribus iam pagina superiore dicere nos meminimus: interim praeter iam laudatos a nobis, consuli poterunt quae de Geniis, Ethnicorumque circa eorum naturam, officia et cultum opinionibus, superstitionibusque notarunt *Gyraldus* Syntagm. XV. de Diis, *Georg. Womus* in dissertationibus de Geniis, quae primum in lucem editae sunt, laeae 1663 recusaeque postea in Syntagmate secundo Dissertationum Philologicarum, paullo ante a nobis memorato. *Henricus Lindenbrogius* ad Caesarinum de die Natali; *Casp. Barthius* ad Rutili versum 327 et Adversar. Lib. LII. c. 12. *Io. Taffinus* de ludis saecularibus cap. 13. Tomo VIII. Thesauri Antiquit. Roman. p. 132 sq. *Iustus Lipsius* Lib. 1. Physiol. Stoic. c. 19. *Matthias Zimmermannus* in Analectis Miscellaneis p. 540 sqq. et in florilegio p. 374 sq. quibus addatur *Andreas Tiraquellus* ad Alexandrum ab Alexandro Lib. VI. Genial. dierum c. 4. *Martinus Roa* in libro de die natali sacro et profano T. 1. singularium S. Scripturae. *Ioan. Franciscus Madrifus* in Miscellaneis variorum opusculorum, (Miscellanea di varie Operette) Venetiis 1743. 12. Tomo VII. p. 365 sqq. et *Horatius Maccari* Diss. acad. Cortonensis T. VI. p. 94 et 157. Animalibus etiam et plantis praesidere certos Angelos, persuaserunt sibi quidam interpretes Apocalypf. IX. 11. et Christiani veteres, quorum testimonia collegit *Cotelerius* ad Hermae Pastoris lib. 1. visionem 4.

De Lemuribus, Laribus familiaribus et Laruis, Diisque Manibus videndus *Danetus* in Dictionario Antiquitatum et *Iulianus Floridus* ad *Apuleium* de Deo Socratis p. 688 sq. De Diis manibus *Iac. Sponius* in libro Gallico,

Recherches curieuses d'Antiquité pag. 231 feqq. et Ioannes Francisc. Simonius Memor. Acad. Inscriptionum T. II. p. 32 feqq. edit. Amstelod. De Laribus domesticis et vialibus Sponius Miscell. p. 113 feqq. cui addenda quae de Diis vialibus Nic. Bergierius de publicis Rom. viis lib. IV. 43. T. X. thesauri Graev. p. 522. Et Laris effigies in Boxhornii quæst. 6. Romana T. V. eiusdem thesauri p. 924. Cultus etiam intra conscriptum cuiusque Herceus Iupiter, quem Deum penetralem appellabant, ut testatur Festus in Herceus. Præter penates domesticos religiose etiam habebantur publici, qui pinguntur bini pila in manibus habentes apud Begerum T. 2. thesauri Brandenb. p. 543. 588. et T. 5. thesauri Graev. p. 321. Confer quae de Laribus vrbanis et hostiliis sive hostes arcentibus Andreas Dacerus ad Festum in *hostiliis*: et de discrimine inter penates publicos et priuatos Celeberrim. I. A. Ernesti in clauī Ciceroniana voce *Penates*.

XXIX. Religiosa veneratione a multis hodie Christianis, in Romana præcipue Ecclesia afficiuntur atque etiam adorantur et inuocantur 1) Angeli, 2) Sancti atque 3) imagines SS. Trinitatis, Crucifixi, Angelorum et Sanctorum: tribuitur etiam cultus religiosus 4) S. Eucharistiae, & 5) Sanctorum reliquiis: in quibus omnibus quicquid etiam ingeniosi et eruditi viri dealbandis erroribus illis post Bellarminum de Sanctorum beatitudine lib. I. c. 11. feqq. arguentur, tamen si quis præcipue praxim communem ac publicam passim obtinentem respiciat, certum est vti grauissime et euentissime peccari contra præceptum de colendo vno vero Deo, ita quam longissime recedi a vestigiis et moribus primorum Christianorum, qui templum vel aram Angelo aut Sancto consecrare, vel preces non dicam ad imaginem sensu destitutam, sed ad Angelum vel Sanctum, a quo ne audiri quidem se persuasi esse poterant, facere profecto horruissent. Qua de re ne longior sim, præ ceteris videnti *Iac. Oivemus* in Historia imaginum, edita Anglice Lond. 1709. 12. *Io. Dallæus* et *Frid. Spanhemius* libris de Imaginibus, *Adrianus a Cattenburgh* libro IV. spicilegii c. 30. p. 697 feqq. idem *Dallæus* libris V. de cultus religiosi obiecto aduers. Latinorum traditionem, Genev. 1664. 4. *Daniel Chanier* T. II. Panstrat. Cathol. Lib. XIX. XX. XXI. *Petrus Molinæus* in Nouitate Papatu contra Cardinalem Petronium lib. VII. *Vossius* in Theſibus Theologicis diff. VII. feq. *Io. Forbesius* in Instructionibus Historico-Theologicis lib. VII. *Phil. Mornæus* lib. III. de Eucharistia c. 12 feqq. vbi de inuocat. sanctor. et lib. II. c. 2 feqq. vbi de imaginibus. *Io. Valkenier* in Roma Paganizante s. Idololatriæ Pontificiæ examine histor. theologico. *Iac. Basnage* in Hist. Eccl. Gallice edita lib. XVIII. XIX. XX. XXI. XXII. et XXIII. *Eduardus Stillingfleet* et *Io. Teniffon* in libris Anglice editis de Idololatria Ecclesiæ Romanæ. E

Theologis nostratibus Confessionis Augustanae subscriptoribus *Mich. Siricius* in ostensione abominationum Papatus, circa religiosum creaturarum cultum; *Ioan. Conr. Danhauerus* hodomoriae Papaeae T. I. phantasmate sexto; *Sam. Bened. Carpozolius* in Antimafenio p. 697 sq. *Io. Andr. Quenstadius* in Antiquitatibus Ecclesiasticis c. 6. itemque alii.

CAPUT IX.

De Templis, Altaribus, locisque sacris et Afylis Iudaeorum, Ethnicorum et Chri- stianorum.

De Templis ante exitum Israelitarum ex Aegypto. 1. De Tabernaculo Mosaico. 2. De templo Hierosolymitano Salomonis et secundo Zorobabelis (quod instauravit et munivit, ornavitque Herodes) Scriptores Iudaei 3. et Christiani 4. 5. 6. Quo nomine dedicatum Salomonis templum, et templa duo ad Hierosolymitanum exemplum condita a Samaritanis et Onia Pontifice. 7. De ara, arca foederis, columnis et aliis ad templum pertinentibus. 8. De synagogis et profaneis Iudaeorum. 9. Gentes quae religiosum putarunt nullis templis, aris et simulacris nullis Numen colere. 10. Luci sacri. 11. Montes sive excelsa. 12. De templis gentilium. 13. 14. 15. 16. Templorum ornamenta. 17. Vrbes neocorae. 18. Naëdix ad exemplum maiorum templorum consecrata et venum exposita. 19. De aris gentilium. 20. De templis veterum Christianorum eorumque altaribus, ambonibus, vasis et ornamentis. 21. 22. 23. Templorum dedicatio et consecratio. 24. Religiosa templorum veneratio et immunitas et pro asylis essent. 25.

I.

Quum in Aegypto versaretur Iacobi familia, domos sacras et templa habuisse, atque in his vnum quoddam praecipuum, cuius mentio fiat 2 Sam. VII. 6. non dubitat Edmundus Dickinso in Physica veteri ac vera c. XIX. num. 24. Quamquam Petrus Iuricus in Historia Critica dogmatum rituumque Iudaeorum negat mentionem templi in sacris litteris fieri ante aedem Palaestinam Dagonis a Samfone eversam Iudic. XVI. 23-30. indeque colligit nullum templum ante Israelitarum ex Aegypto exitum fuisse Aegyptiis, nedum Hebraeis. Lucianus quidem lib. de Dea Syria sub init. primos

primos Aegyptios templa Diis consecrassē, et coctus sacros instituisse scribit, a quibus hoc Assyrii acceperint. Et Herodotus II. 4. eosdem Aegyptios testatur βαμους τε καὶ ἀγάλματα καὶ ἱερῶν θεῶν ἀπονεῖμαι πρώτους. Hinc tabernaculi et templi Salomonei structuram ab Aegyptiis arcessunt Io. Marschamus in Canone Chronico, et Ioan. Spencerus lib. 3. de legibus Hebr. diss. de Antiquitat. templorum et diss. I. c. 3. de tabernaculi origine merito taxatus a S. V. Io. Gottlob Carpzouio in annotationibus in Goodwinum p. 333. Neque tabernaculum neque templum Salomonis ad Aegyptiorum formam constructum fuisse, ostendit in Aegyptiacis suis III. 10. Hermannus Witsius, Natalis Alexander aetate quinta V. T. diss. I. et idem Carpzouius l. c. p. 250. Talmudici in Auoda Sara quinque notant fana celebriora, vnum antiquissimum Beli Babylone, alterum Nebo in Cursi, tertium Tirathae in Mapheg, quartum Zeriphiae in Ascalone et quintum Nisrae in Arabia. Vide Ottonis Lexicon p. 192. De locis, quae fideles ante legem caerimoniam precibus destinarent, singulari dissertatione egit Franciscus Wokenius. Rostochii 1720.

II. De Tabernaculo Mosaico ¹ agit *Iosephus* lib. 3. Antiquit. Iud. c. 17 sq. ibique *Eduardus Bernardus* in notis: *Augustinus* in extremo libri Quaestionum in Exodum, et alii Interpretes ad Exod. XXV. seq. *Beda* quoque in libro de Tabernaculo. Ac Petrus Cellensis in mystica et morali Tabernaculi explicatione p. 385. Opp et T. 23. Bibl. Patrum, edit. Lugd. pag. 789 seq. E recentioribus Iudaeis quidem R. *Immanuel Chai*. Venetiis 1716. 4. *Philippus Aquinas*, Exiudaeus, in Dissertatione de Tabernaculo et campo Israelitarum, Gallice conscripta, et edita Parisiis 1623. 4. ² *Iacobus Iuda Ari* siue *Leo* qui Middelburgi primum, deinde Amstelodami, tum in Anglia versatus est, libro de Tabernaculo, Hispanice primum, deinde Belgice edito 1647. 4. E Christianis vero *Benedictus Arias Montanus* libro V. Antiquitatum sacrarum, infertarum Tomo VII. Criticorum sacrorum Anglorum: D. *Aug. Pfeifferus* ὁ μακαρίτης in Dubiis Vexatis Scripturae: D. *Conradus Mel* libro erudito, Germanice edito Francof. 1712. 4. de tabernaculo: *Hermannus Witsius* in Miscellaneis Tomo I. *Ioannes Leusdenius* in Philologo Ebraeo mixto Dissertatt. 38. *Nehemias Grew* lib. IV. Cosmologiae sacrae Auglice vulgatae c. 8. §. 56 sqq. *Ioannes Lundius* in jüdischen Heiligthümern, *Melch. Leydeckerus*

Ccc 2

deckerus

¹ Priuatum Mosis tabernaculum siue Oratorium notari Exodi XXXIII. II. censet Nic. Serarius in Iosuaam T. I. p. 110 seq.

² Eadem dissertatio deinde recognita et aliquot momentis aucta excusa est Gallice Parisiis 1624. 4. sub hoc indice: *Explications litterales, allegoriques et morales du Tabernacle*. v. Wolfii Bibl. Hebr. Vol. III. p. 931.

deckerus de Republ. Hebraeor. *Bernhardus ab Hermckhuysen* P. I. libri, Belgice editi, sub titulo: *Wet der Schaduwen*. Lugd. Batav. 1699. 4. *Hermannus Witfius* Miscellan. sacr. T. I. p. 393. *Ludov. Christian. Miege* Diff. 2. de fatis tabernaculi Daudici, rec. T. I. Thesauri noui Dissertationum p. 1044. *Bernhardus Conradi* de generali tabernaculi Mosaici structura et figura. Offenbaci ad Moenum 1712. 4. *Salomo van Till* commentario de tabernaculo Mosis. Amstelod. 1714. 4. rec. in *Vgolini Thesauro Antiquitatt. Sacrar.* T. VIII. N. 1. *Antonius Driessen* in Mosis tabernaculo in typo et antitypo delineato, ad calcem diatribes de principiis et legibus Theologiae emblematicae, typicae et propheticae. Vltraiecti 1717. 4. *Bernhardus Lamius* libris VII. de tabernaculo foederis, de S. ciuitate Hierosolyma, et de templo eius. Parisiis 1720. fol. *Ioannes d'Outrein* de tabernaculo Mosis, Belgice, 1715. 8. *Conradus Mel* in libro de tabernaculo, Germanice, Lips. 1711. 4. et Franc. ad Moen. 1720. 8. *Ioan. Henr. Hottingerus* in notis ad Goodwinum p. 316. *Io. Gottl. Carpzouius* in annotat. ad eundem librum p. 248 seqq. *Wilhelmus Goeree* Historiae Mosaicae, P. IV. p. 2 seqq. *Gustauus Peringerus* in Historia tabernaculi Mosaici, Vpsal. 1668. 8. *Albert. Schultens* de mysteriis tabernaculi Mosaici. Franec. 1729. 4. *Ioannes Wesselius* de tabernaculi Leuitici mysteriis. Lugd. Batav. 1722. 4. *Ioan. Gottfr. Tynpius* in Tabernaculo e monumentis Mosaicis descripto. Ienae 1731. 4. *Heuric. Benzelius* de templo Mosaico, in syntagmate Dissertationum. P. II. p. 97 seqq. *Dauid Millius* in Miscellaneis Sacris. Amstelodami 1754. 4. De tegminibus tabernaculi videndus *I. H. Hottingerus* Nepos. Marp. 1709. et *Theodor. Hafaeus* Sylloge Diff. philolog. Bremae 1731. p. 596 seqq. De velis tabernaculi et templi *Ioan. Christian. Wichmanshausen*. Witteb. 1718. De velo tabernaculi interiori eiusque mysterio *Io. Chr. Kirchmeierus*. Marpurgi 1736. De lignis Sittim ad tabernaculum eiusque apparatus adhibitis *Io. Henr. Vrsinus* in Arboreto Biblico p. 313 et 317. *Christoph. Somtagius* pec. Diff. Altorfii 1710. *Theodorus Hafaeus* Syllog. laudat. p. 170 ff. *Matth. Hillerus* in Hierophytico. P. I. p. 426 seq. *Sebaldus Ranius* in commentat. de iis, quae ex Arabia in usum tabernaculi fuerunt petita. Vltraei. 1733. recusa cum *Io. Matthiae Schröckhii* praefat. de veris rationibus studii linguar. orientalium. Lipsiae 1755. c. 1. vbi cap. 2. De tegumentis tabernaculi תחשים erudite disseritur: et capite 3tio adstruitur, commercia Iudaeorum cum Arabibus, supellectili sacrae nonnulla suppeditasse. Omittimus alios Scriptores, a *Lipenio* T. II. Biblioth. Theol. p. 814. nominatos, quoniam maior illorum pars ad institutum nostrum minus facit.

III. De Templo Hierosolymitano, praeter *Interpretes ad L. III. Regum* c. VI. 1 Paralip. III. et ad *Ezech. XL. sq.* et *Iosephum* Lib. VIII. Antiqu. Iud. c. 3. viden-

videndus e Iudaeis *Maimonides* Latine versus a *Lud. Compiègne de Veiel*, Paris. 1678. 4. et in Fasciculo VI. Opusculorum, editorum a *Thoma Creenio* in 8. *Talmudici* in Tract. Middoth, siue de mensuris templi, quem Latine vertit et notis illustravit *Lugd. Batav.* 1630. 4. *Constantinus l'Empereur*, recusum in Opere Mishnico T. V. edit. *Surenhusianae* p. 322 sqq. *Iac. Iuda Leo* siue *Leonitius*, vt ipse se appellat in editione Amstelod. 1650. 4. (qui a *Iac. Iuda Arieh* perperam distinguitur in *Act. Erud. A.* 1697. p. 450. *Arieh* enim, vt notum est, Leonem significat) in libris IV. de Templo Hierosolymitano ex Hebraico Latine ³ versis, et vulgatis a *Io. Sauberto* Helmst. 1665. 4. quorum Gallica versio prodiit Amstelod. 1643. 4. sub hoc titulo: *Portrait du Temple de Salomon*. Germanica vero auctore *Ioan. Iac. Raioto*. Hanouerae 1665. 8. De qua vide *Ioan. Sauberti Bericht über die deutsche Dolmetschung des Tractats Iac. Iehudae Leonis von dem Tempel Salomons*. Helmst. 1665. 8. adde *Wolffium B.H.* Vol. III. p. 460 seq. *Abraham David Arie* in commentario de templo, quem ex illius *Schilte Haggibborim* excerptum, latine reddidit *Tomoque IX. Thesauri Antiqq. Sacrar.* inseruit *Blasius Vgolimus*. *Lipmann Levi Haler* Pragensis in Expositione sancti templi Ezechielis. *Moses Ben Gerson Chapetz* in libro initiationis templi Venet. 1696. 4. quem recensitum vide in *Actis Erud.* loco laudato. In primis de templo Salomonis legi meretur *Ioan. Christoph. Harenbergeri* commentatio inserta Vol. IV. Bibliothecae Bremensis et Verdenfis.

IV. Inter Christianos praeter *Bedam*, *Richardum de S. Victore*, *Cosmam Indopleustem* lib. V. *Cosmographiae Christianae* p. 197 sqq. et alios quosdam verustiores, argumentum hoc leuiore manu attingentes, de templi Hierosolymitani fabrica et structura, quamplurimi ex recentioribus solliciti fuerunt; etsi res non leuib. difficultatibus obnoxia esse videtur, tam quod primum templum spectat, a Salomone exstructum; quam alterum a *Zorobabele* aedificatum, et restauratum ⁴ ab *Herode*, vt testatur *Iosephus XV. 14.* siue vt *Egesippus* lib. 1. c. 35. loquitur, muro et porticibus ornatum. Hinc vir non contemnendi iudicii *Hugo Grotius* ad lib. III. Reg. C. VI. scripsit, templi se mensuram atque formam libenter aliis inquirendam relinquere. Triplicem descriptionem templi ex mente *Iosephi*, *Talmudistarum* et *Villalpandi* edidit *Lud. Capellus*, cuius labor insertus est *Apparatu Biblico Briani Waltoni*, et ante *Biblia Polyglotta Londinensia* et *seorsim Tiguri* Ao. 1673. excuso. Sin-
Ccc 3 gula-

³ Vide *Clariff. Wolfii Bibliothecam Hebraicam* Vol. I. p. 593 seq.

⁴ Vide *Grotium* ad *Matth. XXIV. 1.* et *Ioan. II. 20.* Apud *Syncellum* p. 314. Ἡρώδης τὸν Ἱεροσολύμων ναὸν διπλοῦν ἀνακόσμησεν, longe ampliorein instaurauit.

gularem prae caeteris operam per XVI. annos 5 Templi fabricae illustrandae impendit *Io. Bapt. Villalpandus*, cuius et *Hieronymi a Prado* vasti commentarii in Ezechielem prodire Rom. 1605. fol. cum tabulis aeneis, 3. voll. quorum secundi pars secunda tota Templo impenditur. Quam non omnibus tamen eius cogitata se probauerint, patet ex hoc iudicio Ludouici Compiegne de Veil, Ex-Iudaei, quod in praefatione ad supra laudatum Maimonidis tractatum extat his verbis: "*Villalpandus vir bonarum artium laude praestans, scribit, XVI. annos totos in templi artificio percipiendo describendoque se posuisse, atque id temporis tam assiduo se labore fatigasse, tantaque animi contentione, tot denique vigiliis, ut vita saepe in extremum duceretur discrimen. Et a viro illo, qui, ut ipse dicit, neque sumptibus, neque tempori, nec labori nec incommodis pepercit ullis, tandem exiit Hierosolymitani templi forma, non ad historiae fidem descripta, sed ad exemplar sumtuosi aedificii. Immo vero vir ille totus est in eo, ut suam hanc templi Salomonici descriptionem ad Vitruuii praeceptionem conformet, idemque demonstrat, Graecis Latinisque nulla alia re, quam huius augustae fabricae notatione atque animaduersione partam esse aedificandi artem. Maimonides autem Templi expressit imaginem eam, quae tanto minus habet artificii, quanto est verisimilior.*" Ante Villalpandum idem faxum haud infeliciter voluerat *Bened. Arias Montanus* libro V. Antiq. Iud. supra iam laudato. Extant etiam *Francisci Riberae* Iesuitae Hispani de templo Hierosolymitano et iis, quae ad templum pertinent libri V. cum eius Commentar. in Apocalypsin excusi Salmanticae 1591. Lugd. 1592. Antwerp. 1593 et 1603. Duaci 1613. 8. Sed hoc toties recusum opus, iudice Sauberto praefat. ad Leonis libros de Templo Latine a se versos,

- - - turpiter atrum

Desinit in piscem mulier formosa superne.

*Est enim allegoricis ineptis et longe petitis ad Romanam Ecclesiam accommodationibus est refertus, totusque nuce cassa inanior est, nihilominus in titulo Auctor iactat, quod ad S. Scripturae intelligentiam ita necessarius sit, ut vix in ea paginam legas, in qua non tibi vsui sit ille. Martini Stephani, Calahorritani, S. I. epitome locupletissimi apparatus et pulcherrimae fabricae Templi Salomonis. Compluti 1615. 8. Hispanice prodiit. Magis consideratione digna est *Ioan. Lightfootii* descriptio templi Hierosolymitani, praesertim quale erat tempore Seruatoris nostri, excusa primum separatim, et deinde in Tomo Operum priore. Roterodami 1686. fol. Breuem synopsis eius sententiae dat *Io. Clericus* T. 1. Biblioth. vniuersal. Gallice editae p. 393 sqq.*

V. A

5 Triginta annos describendo templo et vrbis Hierosolymae impendisse Villalpandum scribit Hadrianus Relandus pag. 19. orat. de galli cantu Hierosolymis audito.

V. A Villalpando etiam dissentit in suis ad Ezechielem commentariis *Io. Cocceius* T. III. Opp. aegre ferente *Wilhelmo Goerze* in libro Belgico: *De algemene Bouw-Kund*, et in opere de Antiquitatibus Iudaicis quod c. 1. laudauimus. Hic enim Villalpandi sententiam tuctur, impugnatam vicissim a *Io. Henr. Cocceio* Io. fil. in libro Belgico: *Nader Onderzoek van het rechte Verstand van den Tempel, die de Prophet Ezechiël gesien en beschrreeven heft* etc. 1° Amsterd. 1692. 4. *Ioan. Meiero* in Dissertationibus quinque de templo Ezechielis, quibus propheticae visiones Ezechielis in vltimis eius capitibus XL-XLVIII. contentae, nondum impletae sed olim implendae demonstratur. Harderouici 1707. 4. quas impugnavit Ioannes Christianus Klemmiius in Diss. de prophetis visionibus Ezechielis. Tubingae 1733. et *Emone Luc. Friemont* in thesibus controuersis antiquitatum Israeliticarum P. I. p. 153. *Campegius Viringa* in obseruat. sacr. L. 4. c. 1. 2. et fusius in tractu Belgice edito, qui inscribitur *Aenleidinge to het rechte Verstand van den Tempel, die de Prophet Ezechiël gesien en beschrreeven heft* etc. Franeg. 1687. et 1695. 2 Voll. 8. Non omittendus praeterea *Samuelis Lee* liber de Templo et Sacerdotio Anglice editus Londini 1665. fol. *Matthias Hasenrefferus* de Templo Ezechielis, Tubing. 1613. fol. *Mailletus* Presbyter et Canonicus Tricassinus de forma Templi et palatii Salomonis, Augustae Tricassinorum 1695. fol. Gallice. *Bernh. Lamius*, in libris VII. de tabernaculo, etc. §. 11. citatis. *Io. Seldenus* lib. III. de Iur. Nat. et Gent. cap. 6. *D. Aug. Pfeifferus* in Dubiis vexatis Scripturae, qui plures Scriptores laudat *Olsert Dapper* in descript. Palaestinae, *Casp. Calwoer* Tomo 2. ritualis Ecclesiastici; vbi et alia de antiquitatibus templorum collectanea. *D. Dorsheus* diss. de templi personalis⁶ solutione et excitatione ad Ioan. II. 20. *Lud. Cappellus* in Delineatione templi ab Herode exstructi, ex Iosepho ad calcem historiae Apostolicae, tum seorsim variis in locis, tum in Tomo IX. Critic. Angl. excusa; *Laur. David Bollkagen* de templo Iudaeorum tertio, Gryphisw. 1707. *Io. Lundius* in vberiore descriptione Tabernaculi Sancti, templique vtriusque Hierosolymitani, Germanice edita Slesvic. 1696. 8. et vna cum reliquis eiusd. scriptis antiquitates Iudaicas illustrantibus Hamb.

1701

⁶ De Herodis templo locum Ioannis accipiendum contendit *Sam. Bafnage* T. I. Annal. p. 68. 272. b. et 255. quod instaurari coeptum anno Iuliano XXIX. Quanquam enim intra nouem annos et dimidium, ex Iosepho XV. 14. constat, aedificii ipsum corpus fuisse absolutum, tamen ab illo tempore vsque ad hunc quò Iudaei ad Christum loquuti sunt annum XLVI. (Iulianum LXXV.) semper aliquid in illo exornari contigit, quo sensu *Plinius* XXXVI. 14. de templo Dianae Ephesiae: *ducentis et viginti annis factum a tota Asia*. Confer *Viferium* ad A. Period. Iul. 4697. *Scaligerum* de emendat. temporum p. 534 sqq. *Herm. Witsium* Dodecadis p. 569 sqq.

1701 et 1738. fol. *Casp. Hewifchius* in Clauē Apocalyptica et Ezechielica, Rotenburg. ad Tubarim 1684. 4. *Casparus Hermannus Sandhagen, ὁ παρακρίτης*, in Oratione de Templo et in Descriptione Templi Harmoniae Euangelicae subiecta: *Henricus Horchius* in structura Templi demonstrata ex Ezech. cap. XL. seq. et ichnographice delineata. Herborn. 1709 4. *Leonhardus Christophorus Sturm* in Sciagraphia Templi Hierosolymitani ex ipsis sacrarum litterarum fontibus, praesertim ex visione Ezechielis vltima, architectonice quidem, ita tamen concinnata, vt eam Architecturae ignari quoque intelligere possint, vna cum animaduersionibus in Villalpandum, et figuris in aes incisis Lipsi. 1694. 4.

VI. *Ioannes* quoque *Braunius*, vir doctus, cuius libri duo de vestibis sacris Ebraeorum extant, tres praeterea partes iusti operis de Sacerdotio Dei molitus fuerat, quarum vna de Tabernaculo, Templo, et vasis sacris, altera de Sacrificiis, ac tertia de Sacerdotibus ageret: verum illae lucem non adspexerunt. Ceterum praeter iam commemoratos in describendo templo Hierosolymitano versati sunt *Eduardus Pocockius* in Commentario ad Ioelem p. 180. vbi exhibet delineationem templi petitam e Manuscripto, quam ab ipso profectam esse Maimonide existimat. *Conradus Mel* in libro Germanice sub hoc indice euulgato: *Saloms Tempel, oder Beschreibung des herrlichen Tempels Salomonis, wie auch des von Zerobabel wieder aufgerichteten, und von Herode verbesserten Hauses Gottes zu Jerusalem.* Franc. ad Moen. 1724. 4. *Ioan. Iac. Scheuchzerus* in Physica Sacra ad 1 Reg. V. et VI. p. 123 sqq. *Augustinus Calmet* ante commentarium in Ezechielem, T. VI. p. 365 sq. *Isaacus Newtonus* in Chronologia edita Anglice Londini 1728. 4. (Semlers) descriptio templi edita Halae 1718. 4. Germanice: *der Tempel Salomonis nach allen seinen Vorhöfen, Mauern, Thoren, Hallen, heiligen Gefässen etc. nebst beygefüigten Kupferstücken in einem eigentlichen Modell und materiellen Zurstellung.* *Ioan. Bernhardus Wideburgius* in Mathesi Biblica, Specimine IV. p. 7. *Ioach. Langius* in Mysterio Christi et Christianismi p. 92 sqq. *Ioan. Diedericus Waltherus* in Discursu philologico de adyto sancto ac vestibulo templi Hierosolymitani. Regiomonti 1697. et singularibus disputationibus *Michael Christian Ludouici.* Ienae 1658. *Nicol. Moellerus.* ibid. 1693. *Dan. Lundius.* Vpsal. 1704. 8. et *Io. Arnd. Bellmann.* ib. 1707. 8. De templo Herodis ad Haggaei II. 10. et Ioseph. Ant. Iud. XV. extrem. disputat Vir Summe Reuerendus *Io. Aug. Ernesti* prolusione. Lipsi. 1752. 4. euulgata qua id se effecturum esse sperat, primo vt nemo dubitare possit, Herodem templum totum a fundamentis aedificasse, destructo per partes vetere: deinde, vt appareat, ex consuetudine loquendi historica, omninoque populari, templum illud nihilominus secundum et fuisse, et recte appella-

appellatum esse. *Tectum Sabbathi* cuius 2 Reg. XVI. 18: mentio, V. C. Iacobus Rhenferdus in coniectura Franeq. 1707. de hoc loco edita putat fuisse pastophorium, e quo signum ineuntis elapsique Sabbathi datum fuit ab vno Sacerdotum, in intimo templi atrio.

VII. Quo nomine dedicatum fuerit templum Salomonis, singulari libro disquirat *Franciscus le Roy* in *Templo Sapientiae* s. Dissert. Mystagogica edita Insulis 1665. fol. in qua illud speciali nomine *supremae Dei Sapientiae* consecratum fuisse contendit, vti *Ludov. ab Alcasar* suspicatus est, illud dedicatum fuisse *Deo Victori*. Quinque res in templo primo, quas in secundo defecisse aiunt Iudaei, sunt arca foederis, Vrim et Thummim, sacer ignis שכינה et רוח הקודש. De *Schechinah* siue gloria praesentiae Dei templum vel sanctum sanctorum replente vide erudita *Ioan. Andreae Danzii* Programmata, recusa in *Ioan. Georg. Meuschenii* Nouo Testamento ex Talmude et antiquitatibus Hebraicis illustrato, pag. 701 sqq. *Godofr. Iungstii* Disputat. de apparitionibus Schechinah symbolicis illustrioribus. Bremae 1709. *Ioan. Henr. Maii* Disp. de Schechinah. Giessae 1723. *Ioan. Gottl. Carpzonii* epistolam de Schechinah, quae legitur in Eius apparatu historico-critico antiquitatum sacri codicis et gentis Hebraeae. p. 765 sq. Adde *Henr. Hulsii* commentarium de praerogatiuis Israelis. Lugd. Batav. 1713. 4. Diss. secunda. De gloria templi secundi conferendae sunt exercitationes ad *Haggaei* II. 7. seq. *Augusti Varenii*. Rostoch. 1646. *Ioan. Hilperti*. Helmstad. 1653. *Ioan. Adami Scherzeri*. Lips. 1665. *Henr. Wideburgii*. Helmstad. 1668. *Ioan. Frischmuthi*. Ienae 1669. *Ier. Weberi*. Lipsiae 1686. *Ioan. Frider. Mieggii*. Heidelb. 1653. recus. T. I. thesauri Ikeniani Disputat. in V. T. p. 1071 sqq. *Ioan. Christoph. Wichmanshausen*. Witteb. 1715. *Casp. Gottfr. Mundini*. Ienae 1719. *Henrici Benzellii* in Syntagmate Dissertat. II. p. 126. Adde *Henrici Ioan. Elebrechti* librum de gloria templi secundi. Hamburgi 1713. 8. et *Salomonem Deylingium* obseruat. sacr. P. III. p. 139 sqq. Hodierna templi Hierosolymitani facies externa describitur a *Ioan. Francisco Gemello Carreri* in itinerario ex Italico Gallice verso. (Parisiis 1719. 12.) T. I. p. 142. Idem auctor p. 143. narrat, Christianos illud ingressos a Turcis vel interfici vel ad Muhamedanismum amplectendum cogi. Quod non fas esset in templum interius ingredi alienigenae patet etiam ex Act. XXI. 28 sq. vbi videtis Grotium. Templum ad Hierosolymitani exemplum aedificata, 1) a Pontifice Onia secundum Prophetiam Es. XIX. 19. conditum in Aegypto in praefectura Heliopolitana. Ioseph. lib. 1. c. 1. de bello Iud. et lib. 7. c. 30. tum lib. 13. Antiq. c. 6. Confer *Antonium van Dale* lib. de Arisfea p. 167 sq. *Humphred. Prideaux* Histor. Iudaeorum T. IV. p. 349. *Campeg. Vitringam* Comm. in Iesaiam T. I. p. 582. *Petrum Iuricum*

Histor. dogmat. et cultuum p. 228. *Ioan. Fridericum Mayerum* Dissertat. de templo Iudaeorum tertio. Gryphisw. 1707. 4. et *Ioan. Philippi Casselii* Dissert. sub praesidio Theodori Hafaci. Breae 1730. habitam, et recusam Fasciculo nouo dissertation. rariorum. Helmstad. 1743. 4. p. 1 sq. adde scriptores Petro Zornio in notis ad Hecataei Abderitae Eclogas p. 14. commemoratos. 2) a Samaritanis prope Sicima et Garizim. Vide Iosephum lib. 2. de bello Iud. c. 2. et Antiq. lib. II. c. 8. Videnda etiam *Augustini Cabnet* dissertatio quarta, adiuncta commentariis in libros Regum, quae est de Templis. Paris. 1711. 4. *L. G. Weibe* de religione et templo Samaritanorum in monte Garizim. Havn. 1735. *Hermani ab Hardt* historia templi Sicheimitici Sanballati, Babylonicoparis ad Sachariae V. Helmst. 1727. 8. et *Andr. Comr. Werneri* Diss. de Samaritanis eorumque templo in monte Garizim. Ienae 1723.

VIII. De Ara templi secundi exteriori singulari diatriba egit *Ioan. Iac. Cramerus* Tigurinus, Lugd. Bat. 1697. 4. a quo in non paucis dissentire videas virum in hoc litterarum genere inprimis versatum *Theod. Dassouium*, cuius Altare exterius templi Hierosolymitani ad mentem Ebraeorum veterum delineatum anno proxime insequuto 1698. lucem adspexit Witteb. in 4. Nec non *Ioan. Philippum Heinium*, cuius noua arae Mosaicae exterioris delineatio prodit in fasciculo primo nouae rariorum scriptorum collectionis. Halae 1716. 8. p. 42 sqq. Praeter hosce viros idem argumentum persequuti sunt *Isaacus Pihlmann* in succincta delineatione altaris exterioris templi II. Aboae 1700. 8. (*Daniel. Rittersdorf*) in Decimis Borussiacis P. XV. Vol. II. p. 388 sqq. *David Millius* de altari mediatore. Dissertat. selectar. p. 327. edit. secundae. De cornibus altaris exterioris disserit idem *Millius* ibid. p. 341. *Ioan. Iac. Quandtius* singulari dissertat. Regiomonti 1714. habita, et rec. Tomo primo thesauri Ikeniani. pag. 309 seqq. et *Ioan. Rud. Grunerus* symbol. litter. Bremens. T. II. p. 73 sqq. De expurgatione altaris *Ioan. Andr. Cleffelius*. Witteb. 1718. De filo rubro altaris Hierosolymit. *Hadr. Relandus*. Ultraï. 1714. Praecipue vero obseruandum est, ad altare non ascensum fuisse per gradus, vt plerique pingere solent, sed per accliuës tramites, qui Ezech. XLIII. c. 7. vocantur מעלות, vt adeo Propheta ille, cum Exod. XX. 26. vbi gradus diferte prohibentur, facile concilietur. De ara suffitus siue interiore eiusque mysterio prodierunt *Ioannis ab Hamm* Exercitationes philologicofacrae. Herbornaë 1715. 8. Adde *B. S. Cramerum* in Poecile Antiq. Sacr. T. I. p. 297. *Dauid. Gertmanni* Diss. septem de altari suffitus. Witteb. 1699. 4. et *Christianum Ludouicum Schlichterum* Symbol. litter. Bremens. T. II. p. 401 sqq. De thuribulo vide Sal. Deylingium Obs. Sacr. P. II. p. 429. *Ioan. Georg. Michaelis* Mus. Brem. T. II. p. 31 sqq. et Dissertationes *Ioan. Wesseli*. Lugd. Bat. 1712.

Ioan. Iusti Sonnenfchmidii. Witteb. 1713 et *G. F. Rogalii*. Regiom. 1724. Conclauē occultorum donorum, et conclauē vaſorum in templo memoratur in Miſna Shekalim T. 2. edit. Surenhuſianae p. 194. tredecim ciſtulae, p. 197. tredecim menſae p. 196. et tredecim ſiue quatuordecim loca adorationis. Id. p. 195. Locus arcae abſconditae. Ib. Portae tredecim earumque nomina. p. 195 ſq. Velum. p. 204. De columnis aeneis templi Salomonis Iachim et Boas duabus Exercitationibus egit *Aug. Vagetius* Witteb. 1695. quibus adde *Meinh. Pleſken* diſputat. ſub praefidio Io. Chriſto. Wichmanſhauſen habitam de columnis aeneis in porticu templi a Salomone poſitis. Witteb. 1719. et diſſertationes *Ioan. Georg. Michaelis*. Franc. ad Viadr. 1733. *Io. Frid. Kilchbergeri*. Berolini 1733. *Daniel. Rittersdorſii* comment. in Decimis Boruſſiac. P. XVIII. Vol. II. p. 659 ſq. et *Ern. Frid. Neubauerum* de columnis Eccleſiae Sect. I. p. 25 ſq. De materia columnarum et vaſorum templi Hieroſolymitani diſſerit *Ioan. Georg. Altmanuus* Tempe. Heluet. T. I. p. 391 ſq. De ingenti balneo Salomonis aeneo operae pretium eſt conſulere obſeruata viri doctiſſ. *Ed. Bernardi*, ad calcem eximii operis de ponderibus et menſuris veterum, Oxon. 1688. 8. *Leon. Chriſtoph. Sturmii* librum de mari aeneo, Norimb. 1710. 8. *Cowradi Mel* manſiſſam ad antiquarium ſacrum. p. 1 ſq. *Ioan. Philipp. Heinius* de aenei maris diametro; in Faſc. ſecundo nouae collectionis variorum ſcriptorum. *Salom. Deylingium* obſeruat. ſacr. P. I. p. 112. ed. ſecundae. *Daniel Rittersdorſium* Decim. Boruſſiac. P. V. Vol. I. p. 380 ſq. *Ioan. Pythium* in delineatione apologetica maris aenei fuſſis, quam fecit Leidae 1654. 4. *Io. Iac. Scheuchzerum* Phyl. ſacr. ad 1 Reg. VII. 23. et Diſſertationes Alberti Friderici Freyeri. Ienae 1715. *Henrici Klauſingii* ac *Paulli Henr. Nicolai*. Witteb. 1717. *Andr. Froelund*. Hafniae 1717. *Fr. Ad. Lampii*. Ultraï. 1723. *Gregorii Steenmanni*. Aboae 1724. *Suenonis Laurelii*. Norcopiae 1727. De labro aeneo, quod in atrii tabernaculo collocatum erat, agunt *Goſofr. Thymus* exercitatione edita Cygnae 1674. et *Hermannus Gideon Clemens* in diſſertat. de labro aeneo, cuius ſecunda editio prodiit Groningae 1732. 8. Atrium gentium nullum in templo Hieroſolymitano exiſtiſſe euincere ſtudiuit *Car. Henr. Zeibichius* in Symbolis litterar. Bremeniſibus T. II. p. 73 ſq. Idem *Zeibichius* porticum Salomonis deſcribit Miſcell. Lipſ. nov. Vol. III. p. 576 ſq. De arca foederis notae ſunt Virorum praetantiſſ. *Buxtorſii*, *Friſchmuthi*, *Carpzonii* ac *Ioan. Palmrootii* Diſſertationes, quibus addendus *Io. Iacobi Leonitii* ſiue *Leonis* Iudaei liber de arca foederis et de Cherubinis, Amſt. 1653. 4. *Iuſti Soldani* Entdeckung, Caſſel. 1650. 4. *Ioannes Owenus* in Epiſtolam ad Hebraeos T. I. p. 269 ſq. qui de Cherubinis etiam diſſerit p. 298 ſq. de quibus praeterca Exercitatio *Mich. Liebetantzii* et *Herm. Wiſſi* diſputata Lib. II. Aegyptiaco-

rum cap. 13. et Misc. sacr. lib. II. diss. I. p. 433 sqq. videri possunt, vbi impugnat, quae de illis scripserat *Io. Spencerus* lib. III. de Legibus Ebr. cap. 5. Contra *Gaffarellum* et *Moncaei* de iisdem Cherubinibus differit *Io. Reiskius* duabus diss. A. 1675 et 1677. et Natalis Alex. diss. V. aetate quinta V. T. adde *Cherubini a S. Iosepho* apparatus biblicum p. 553 sqq. *Alberti Wilh. Melchioris* oration. de Cherubinibus gloriae eorumque mysterio. Hanov. 1722. 4. *Olai Celsi* et *Iac. Henr. Lochneri* diss. de Cherubinibus. Vpsal. 1716 et Bremae 1720. 4. *Ioach. Langii* Progr. de Cherubinibus Mosaicis tanquam emblemate fidelium Christi membrorum. Halae 1731. 4. De iis, quae in arca foederis fuerunt, vide *Andr. Semmerti* dissertat. Witteb. 1680. 4. De operculo arcae propitiatorio consulantur dissertation. I. C. *Wichmannshausen*, Witteb. 1720. 4. *Io. Henr. Maii*, *Giesae* 1695. 4. rec. in eiusd. exercitat. philolog. et exegeticis T. I. p. 411 sqq. *Conr. Ikenii*. Bremae 1725. 4. adde *Erici Fablenii* historiam propitiatorii, Pernauiae 1705. 4. De lapide fundamenti, cui arca foederis fuit imposita agit *Theodorus Hasaeus* singul. comment. Erford. 1718. 4. De tabulis foederis prioribus et posterioribus I. C. *Wichmannshausen* et *I. F. Michaelis* duabus dissertationibus. Witteb. 1719. De vasculo *Mannae Carol. Ludov. Hoheisel* duab. dissert. Ienae 1715. De virga *Aaronis florida* vide *Dissertationes Christi. Kortholti*, *Kilonii* 1674. *Christi. Stocken*, ibid. 1678. *Ioan. Henr. Maii*, *Gissae* 1680. *Georg. Othonis*. Marp. 1692. *Dan. Lundii*. Vpsal. 1707. *Gothofr. Iungstii*. Hanov. 1708. De columna nubis et ignis, *Israelitas iter facientes praecedente*, conferantur dissertationes, *Valentini Friderici*. Lips. 1689. *Christiani Sahnii*. Gedani 1702. *Isaaci Pihlmanni*. Aboae 1704. *Ioan. Casp. Krausii*. Witteb. 1707. quibus iungatur *Christiani Mündenii* commentatio de columna nubis et ignis. Goslariae 1712. 8. *Ioan. Godofredi Tympii* diss. de Tabernaculo Dei et sacrorum fede in deserto. Ienae 1731. et diss. duae de descensu nubis gloriae in Sanctuarium ante consecrationem *Aaronis facta*, aduersus *Talmudistas* et veteres *Hebraeorum* commentatores. ibid. 1731 et 33. *Campeg. Vitringa* obseruat. sacr. L. V. p. 168. et *Petrus Zornius* Opusc. Sacr. T. I. p. 384. *Hermannii Hardtii* sententiam, per columnam nubis et ignis ignem sacrum in arca exstantem, tanquam publicum et visibilem cultus diuini characterem, gratiaeque apud Deum et opis atque salutis a Deo expectandae symbolum, intelligentis, *Ephemerid. philologic.* p. 116 sqq. defendit *Ioan. Tolandus* in *Tetradymo*. Londini 1720. 8. Oppugnarunt ac confutarunt *Bibliotheca Litteraria a Iosepho Waffio*, Anglice edita, Londini 1723. 4. Num. V. p. 1 sqq. *Bibliotheca historico-theol. Bremensis* T. V. p. 377. *Ioan. Iac. Cramerus* in *Theologia Israelis* II. p. 61 sq. *Ioan. Marckius* Exercit. Bibl. VIII. *Henricus Pontanus* in orat. inaugurali.

augurali. *Ultraiefti* 1700. *Sal. Deylingius* in exercitatione de Angelo Domini Israelitarum per vastas solitudines ductore, *Obferuat. miscellan.* p. 748 fqq. et Auctor anonym. in *Hodego confutato.* Anglice. Londini 1720. 8. Nubem super arca foederis iudaicum commentum videri singulari differtatione *Lipf.* 1752. euincere studuit Christianus Guilielmus Thalemannus; cuius argumenta sub examen vocauit Ioannes Fridericus Stiebritzius in *diff. de arca foederis ordinaria columnae nubis et ignis sede.* Halae 1753. De candelabro aureo *Fortunatus Scacchus* *Myrothec.* 2. c. 45. *Ioan. Doutreinius* in tabernaculo Mosis c. 12. p. 389. *Hadr. Relandus* singulari epistola, de candelabro in arcu Titiano obuio, quae infera est laudato Doutreinii libro p. 431. *Wilhelmus Goeree* *Histor. Mosaic.* P. IV. p. 83 fqq. *Bernh. Lamius* de Tabernaculo et Templo lib. III. p. 381. *Ioan. God. Lakemacherus* *Obf. Philolog.* P. II. p. 174. *Ioan. Gottlob Carpzouius* in annotationibus ad Goodwinum p. 281 fqq. *Christi. Ludov. Schlichterus* in libello de lychnucho sacro eiusque mysterio. Halae 1740. 4. *Petrus Zornius* in annotationibus ad Hecataei Abderitae *Eclogas* p. 120 fqq. et singular. differtationibus *Georgius Stellmannus.* *Bremae* 1700. *Iofias Henr. Opitius.* *Ienae* 1708. *Georg. Michael Doederlin.* *Vitemb.* 1711. *Olauus Celsius.* *Vpsal.* 1714. De mensa et panibus facierum exponunt *Doutreinius* lib. cit. c. 13. p. 439 fqq. *Carpzouius* l. c. p. 277 fqq. *Sal. Deylingius* *obf. sacr.* P. II. p. 119. *Scacchus* lib. cit. pag. 481. *Scheuchzerus* *Phyf. sacr.* ad *Exodi* XXV. *Bernh. Lamius* lib. cit. pag. 370 fqq. *Christi. Ludov. Schlichterus* duobus libellis, altero, de panibus facierum eorumque mysterio. Halae 1737. 4. altero, de mensa facierum eiusque mysterio. *ibid.* 1738. 4. et singularibus disputationibus *Theodorus Dassouius.* *Witteb.* 1692. *Iacobus Rhenferdus.* *Franequerae* 1703. *Ioannes Palmroot.* *Vpsal.* 1703. *I. E. Rau* de libamine oblato in mensa sacra. *Herbornae* 1703. Eorum, quae ad templum Hierosolymitanum spectant partem non contemnendam illustratam videre licet in *Rev. Dassonii* *Differtatione Kilonii* anno 1701. edita, qua imagines hebraearum rerum, quae nostra aetate circumferuntur, emendantur. De templi custodia nocturna, eruditus *Paulli Friderici Opitii* commentarius *Historicophilologicus* lucem vidit *Kilonii* 1710. 4. in quo etiam de quinque portis Montis templi, et de *στρατηγῶν ἱεροῦ* diligentius disputatur. De cultu Templi quotidiano tractatum talmudicum latine vertit notisque illustrauit *Conr. Ikenius.* *Bremae* 1736. 4. De magrepha, miro vase templi secundi differit *Emon. Luc. Vriemont* *obferuat. miscellan.* *Leouardiae* 1740. 4. edit. p. 177 fqq. De vite aurea templi Hierosolymitani vide differtationes *Dan. Frid. Iani.* *Lipsiae* 1706. et *Georgii Sigism. Greenii.* *ibid.* 1736. De spoliis templi Hierosolymitani in arcu Titi

triumphali Romae conspicuis elegans libellus *Hadr. Relandi* prodiit. *Vltrai.* 1716. 8. De reuerentia templis et synagogis tributa *Buxtorfius* Lexico Talmudico p. 2093 sq.

IX. Praeter templum Hierosolymitanum, ad quod vndique Iudaei ter quotannis confluxerunt, et Hierosolymis et aliis in locis, oppidis et vicis habuerunt suas proseuchas et Synagogas. Quemadmodum in sola Tiberiada tredecim fuisse Synagogas constat ex *Gemara Berachot* c. 1. p. 79. edit. Clarissimi *Georg. Elief. Edzardi*. Verum de Synagogis rectius dicemus infra, vbi de Scholis Iudaeorum sermo erit. In praesenti sufficiat laudasse viros doctissimos qui de Synagogis et proseuchis Iudaeorum fusius commentati sunt, *Campegium Vitringam*, *Io. Rhenferdum*, et in Exercitationibus Franciscum *Burm annum*, *Ioan. Seldenum* in praeclaro de Synedriis opere, nec non *Samuelem Maresum* *Dissert. select.* pag. 702 sqq. adde dissertationes *Christ. Bornitii*. *Witteb.* 1650. *Balth. Stolbergii*. *ibid.* 1681. *Wilh. Ern. Tenzelii*. *ibid.* 1682. *Dauid. Clodii*. *Gissae* e. a. Videndus etiam *Valesius* p. 28. ad *Euseb.* et interpretes, *Hammondus* praecipue ad *Actor. XVI.* 13. vbi verba εὐ ἐνμιζετο προσευχῇ εἶναι *Herm. Witfius* in meletematis Leidenfibus interpretatur: vbi recepto more fiebat oratio. Certum tamen est *Proseuchas* dictas oratoria in quibus orabant Iudaei, vt a viris doctis demonstratum ex *Iuuenalis III.* 295. vbi *Scholias*tes: *Proseucha locus Iudaeorum vbi orant.* Et *Chrysofostomus* ad illum *Actorum* locum: οὐ γὰρ δὴ ἐνθα συναγωγὴ ἦν μένον, ἀλλὰ καὶ ἔξω ἦρχοντο ὡς περ τόπον τινα ἀφορίζοντες. Memorat quoque *Proseuchas* Iudaeorum diferte *Philo*, cuius testimonium iam adduxit *Turnebus* lib. 1. *Aduersar.* c. 19. vt *Polirianus* c. 30. *Miscellaneor.* obseruauit hunc locum *Cleomedis* lib. 2. c. 1. p. 90. ἀπὸ μέτης τῆς προσευχῆς καὶ τῶν ἐπ' αὐτῆς προσαιτούντων *Iουδαϊκά* τινα καὶ παρανεχ κρηγμένα. *Robertus* quoque *Gellus* vir doctus in obseruationibus sacris posthumis Anglice editis sub titulo *Gells remains* siue *Gellii reliquiae*, *Lond.* 1676. fol. p. 541 sq. de oratorio eiusmodi explicandum esse docet *Lucam VI.* 12. καὶ ἦν διανυκτερεύων ἐν τῇ προσευχῇ *Θεοῦ*. Confer quae de *Massalianorum* proseuchis *Epiphanius T.* 1. p. 1067 sq. et ex recentioribus si lubet adde *Barthium II.* 21. *Aduersar.* *Casauboniana* a *Celeberrimo Io. Christophoro Wolfio* edita p. 118. et *Colomesii* *Obseruationes* sacras p. 130. Porro in loco *Actorum* verba εὐ ἐνμιζετο εἶναι, vertenda sunt: vbi erat, vel esse consuevit, vt notauit in praeclaris ad *Nouum Foedus* *Obseruationibus* suis *Lambertus Bos*. De proseuchis *Samaritanorum* singulari exercitatione egit laudatus *Tenzelius*, edita *Witteb.* 1682. 4. De synagogis et proseuchis Iudaeorum littoralibus, *Exercitatio* erudita *M. Christiani Deusch* *Regiomontani*, lucem vidit *Lipsiae* 1713. cui iungatur *Petri Zornii*

commentatio de scholis publicis ab antiquis Iudæis prope a lacuum annium-
que crepidinibus et ripis exstruētis. Ploenae 1716.

X. Inter gentes quaedam religiosum putarunt, nulla plane templa, nec
aras, nec statuas habere, sed mentem puram, (adde Prudent. 2. Symm. 249
sq.) et totum hunc mundum existimare vnice dignum Deo templum. Ita
de Persis tradit *Herodotus* Lib. I. Historiar. c. 131. *Aeschylus* in Persis v. 365
et 811. *Dion* apud Clem. Alexandrinum, *Strabo*, *Cicero* in Verrem & 2. de
Legibus p. 112. vbi conferendus *Turnebus*. Etiam Germanos veteres *Tacitus*
auctor est c. 9. religioni duxisse sibi, parietibus cohibere Deos, itaque lucis
vfos esse: quam ob rem et templum pro luo posuit Tacitus, cui Hertham
Deam, postquam circumuecta sollempni ritu secreta religione fuisset abluta,
redditam scribit c. 40. Idem Tanfanae templum memorat *Annal.* l. 1. c. 51.
Et *Celsus* apud *Originem* L. VII. p. 384. affirmat, nec Scythas, nec in Afris
Nomades, nec Seres, nec alias gentes quam plurimas, templis, aris, sta-
tuisue vfas; quo in loco, pro Seribus, vetus Latina Personae translatio ha-
bet Syros, de quo videas licet *Seldenum* L. III. de Synedr. Ebr. p. 106. Scy-
thas nulli Deo praeterquam Marti simulacra, aras ac delubra facienda existi-
masse auctor est *Herodotus* IV. 59. qui c. 62. quale fuerit illud e farmen-
torum fascibus compositum templum, acinaci Martis simulacro sacrum
describit.

XI. Lucorum porro usus 7 pro templis et vetustissimus fuit et latissime
olim patuit, nec nostro tempore plane exoleuit. Obtinet enim hodieque
non tantum inter gentes quasdam Indicas, sed et inter Christianos quosdam
Europae Septentrionales, Ethnicismi vestigia adhuc apud se retinentes, vt
docuit me *Simon Diedericus Gerken*, ὁ μοναχὸς Pastor Ecclesiae Naruensis
in Liuonia, A. 1706. denatus, qui abusui illi iustum de Lucorum Ethnico-
rum superstitione commentarium opponere constituerat. In variis etiam Con-
ciliis vt Nannetensi can. 20. Turonensi 2. c. 22. Antisthodorensi can. 3. Are-
latensi 2. can. 23. tum legibus Longobard. lib. 2. tit. 72. In Capitulis Caroli
& Ludouici Imp. lib. 1. c. 64 l. 7. c. 236 etc. vetitum arbores, fontes, vel
fata venerari. Vide et *Lindebrogium* p. 1357. ad Codicem Legum antiqua-
rum. Arbores enim iuxta Deorum delubra collocatae quoque fuerunt. v. *Mat-
thias Zimmermannus* p. 283. florilegii. Iudicia ad altas arbores exerceri so-
lita. vide *Ioan. Andr. Schmidium* ad numum braetatum Henrici II. p. 14 et
30. *Ioan. Georg. Leuckfeldum* antiquit. Praemonstratens. de monasterio gratia
Dei §. XVIII. sq. p. 51 sq. et *Sim. Frid. Habnium* Histor. Imperii T. 2. p. 207 sq.
Maimonidis dictum: *in umbra trunci arboris sub quo idolum est sedere non licere,*
sed

7 Vide *Lucian.* de sacrificiis T. I. p. 367.

sed sub umbra foliorum et ramorum fas esse. De quo D. Ioan. Bened. Carpzov. diff. pag. 135. 149. Videndi interim de lucorum cultu interpretes S. Scripturae ad Gen. XIII. 18. XV. 9. XVIII. 1. XXI. 33. Deut. XII. 4. XVI. 21. Iud. II. 13. III. 7. VI. 25. 1 Sam. IX. 12. 3 Reg. III. 2 sq. XII. 31. 4 Reg. XVIII. 4. XXII. 44. 2 Chron. XXXIV. 3. Ies. II. 13. Ier. II. 20. VII. 70. Ezech. XVI. 13. et XXVII. 6. Io. Rud. Kieslingii diff. de superstitioso Israelitarum sub quercubus cultu. Lips. 1748. Antonius van Dale c. 2. de Orig. et progressu Idololatriae, vbi post Spencerum, Seldenum, aliosque obseruat, Astaroth in Prophetis memoratos esse lucos et Asterim idola sub lucis culta. Τοὺς Ἀστάρωθ apud Strabonem. Conferantur Adr. Relandi diff. Misc. parte 2. p. 263. Mishna Surenhusii T. 4. f. 376. 377 sq. et de lucorum arborumque religioso cultu Ioan. Conr. Dieterici Antiquit. Biblic. 264 sq. et 275. Bernh. Mulleri Dissert. de Baalim et Astaroth Lips. 1655. Athan. Kircherus Tom. 1. Oedip. Aegypt. p. 311 sqq. Pinto Ramirez in spicilegio sacro tractat. 1. c. 6. Bened. Curtius Symphorianus Libro IV. de Hortis (quod opus in 30. libros diuisum, lucem adspexit Lugd. 1660. fol.) Carolus Stengelius in Historia hortorum. Aug. Vindel. 1650. 12. Petr. Faber Lib. III. Semestr. c. 1. Laur. Begerus in spicilegio Antiquitatis p. 52. vbi lucos non tantum Diis magnis consecratos sed et manibus atque Heroibus. Simon Bouffac in noctibus theologis Paris. 1698. 8. dissert. quarta, quae est de arborum superstitione, p. 87 sqq. vbi etiam perstringit ritum Cal. Maii die Apostolor. Philippi et Iacobi incisas arbores frondescentes circumferendi. Adde quae de quercu Abrahami Petauius ad Epiphan. p. 37. Neque in agris tantum sed et in aedibus, et vrbe fuisse lucos obseruat, V. C. Ludov. Antonius Muratorius ad haec Paullini, natal. XI. Felicis v. 183. Venus et nemus illis sunt Deus. Potterus Archaeolog. Graec. f. 209. Cerda ad III. Aeneid. 91. Phil. Rubenius Lib. II. Elector. cap. 34. Ioan. Woveranus de Umbra c. 9. Andr. Christ. Eschenbachii Viri doctissimi Exercitatio de consecratis gentilium lucis, edita primo Ienae 1686. 4. recusaque in Syntagmate II. Dissertationum Philologicarum in Belgio iunctim vulgarum anno 1700. 8. et inter Eschenbachii dissertationes p. 133 - 214. Norimb. 1705. 8. Ezech. Spanhemius p. 156. ad Callimachum, Gotfridi Petritzii dissertatio de lucis s. nemoribus sacris Lips. 1670. Georg. Frid. Magni Dissert. de Lucis gentilium. Wittenb. 1674. Dieterici Dresleri dissertatio de lucis religioni gentilium destinatis. Lips. 1720. Coelestini Conr. Neufeldt commentatio de idololatria gentium siluestri et lucis religiosis. Regiomont. 1720. Ioan. Phil. Casselii exercitatio de locis in vsum sacrum destinatis graecis τὰ τεμένη dictis. Magdeb. 1731. Ioannis Checozzi comment. de cultu idololatrio lucorum, in collectione dissertat. Acad. Cortonensis. Vol. 1. p. 2. p. 93 sq. et

Vol. IV. pag. 149 fqq. et *Iustus Rycquius* de Capitolio cap. 40. vbi de lucis Romuli. De Druidarum lucis et quercetis sacris ex Caesare et aliis res notissima. Consulendi praeterea *Phil. Cluverius* L. 1. Germaniae antiquae c. 34. p. 234 sq. *Pirkheimerus* de lucis vet. Germanorum. Witteb. 1570. 4. *Heft. Gottfr. Masius* in Antiquitatibus Meklenburgicis. *Cass. Danckwerthus* descriptione Holfatae p. 198. et *Godofr. Schützius* de superstitiosa Germanorum gentilium reuerentia lucis consecratis exhibita. Hamb. 1741. 4. Denique non praetereundum quod notat Strabo IX. p. 402. a Poetis etiam templa arboribus omnino destituta *ἄλση* vocari. De quercu Ioui sacra vide *Ioan. Heur. Schminckii* diss. de quercu Iouis, maxime in Hassia. Marpurgi 1744. adde *Ioan. Iarckium* p. 514. ad Eliam Schedium de Diis Germanorum. De quercu Romoue, gentilibus olim Prussis sacra singulari dissertatione egit Martinus Ieschke. Regiom. 1674. adde Acta Borussiae. T. 1. p. 518 fqq. *Erleutertes Preussen*, T. 3. p. 285 fqq. et Bibl. Lubecens. T. XII. p. 605. De quercu regia in Anglia, in qua Carolus II. profugus delituit, vide libellum sub hoc titulo euulgatum: *Boscobel, ou abregé de ce, qui s'est passé &c.* ex Anglico Gallice Rothomagi 1676. 12. et Anglice quarum recusum addito claustro regali referato. Londini 1676. adde Journal des Savans 1676. p. 227. edit. in 4. Philosophical Transactions. N. 310. Benjamin Motte Abridgment T. II. 2. p. 136 sq.

XII. Frequenter etiam in sacris litteris mentio fit excelsorum siue montium et collium sacrorum, tanquam ararum quarundam natalium, in quibus sacra, vt vero Deo ab Abrahamo, Gideone et aliis, ita idolis et astris passim facta apud gentes, constat. De iis, praeter *Lampium* T. 1. in Ioannem IV. 20. p. 736. aliosque Interpretes S. Scripturae, consulendus *Efichenbachius* Dissert. laudata §. 5. *Franciscus Wokenius* de excelsis Israelitarum sacris. Witteb. 1727. *Surenhusii* Mishna P. V. p. 58 sq. *Frieder. Gotth. Freytagei* diss. de Sacris gentium in montibus. Lips. 1719. *Gotthilf Traugott Zachariae* diss. de more veterum in locis editis colendi Denm. Hae 1754. et *Ioan. Gottl. Bidermannus* de montibus Musarum domiciliis; Parte prima Otior. Litterar. p. 248 fqq. Nam *Martini Schookii* Exercitatio de Excelsis, quae inter eius varias Dissertationes extat Ultrai. 1664. 4. et *Gisb. Voetii* eodem titulo inscriptae dissertationes, Tomo IV. Selectar. p. 325. longe aliud argumentum persequuntur; siquidem agunt de choreis, luxu in conuiujs, vestibus, ornatu capillorum et faciei, quae tanquam excelsa mundi praesente saeculo multi Christianorum colunt. De veterum Germanorum et aliarum gentium Septentrionalium excelsis consulantur *I. G. Keyserus* Antiquitatum septentrionalium et celticar. p. 43 sq. p. 49. 60 sq. et *I. G. Eckbardus* Rer. Franc. Orient. T. 1.

p. 414. De Perfarum follemni facrificio in excelfo monte agit *Appianus* fol. 215. Mithridatic.

XIII. Primis Aegyptiis atque inde Affyriis hoc tributum, quod templa Diis confecraſſent, iam ſupra §. 1. ex Herodoto notauimus. Inter Graecos Deucalion primus condidit vrbes, et templa inſtituit, ſi credimus *Apollonio Rhodio* Lib. III. *ἀεγυπτιαὶκῶν*, vt omittamus quae tradit Hyginus fab. CCXXV. In Latio templorum primus conditor Ianus vel Faunus, a quo poſtremo etiam fana dicta volunt nonnulli, de quo videas licet Feſtum, et in Etymologico *Voffium*. Delubra Solis et Serapeum apud Aegyptios rotunda fuere, vt docet *Kircherus* Tom. II. Oedipi Aegypt. P. II. p. 329. Sic et Perfarum templa Ignis (illos enim interiecto tempore templis neutiſquam caruiſſe, certis testimoniis conſtat) cuiusmodi *Πυραίου* rotundi imaginem exhibet *Thomas Hyde* in praeclaro opere de veteri Religione Perfarum pag. 354. Inde et Veſtae templum apud Romanos rotundum fuit, de quo *Lipſius* Lib. de Veſta et Veſtalibus c. 3. ſq. De Pantheo Aegyptiorum Thebis et Heliopoli adeundus idem *Kircherus* Tom. I. Oedipi, p. 12. *Pocockius* itin. ſui p. 92. et *Daniel le Roque* itineris in Syriam, Pariſ. 1689. 12. Gallice editi T. I. p. 133. ſqq. vbi templum Heliopolitanum pulcherrimum deſcribitur; aliud minus rotundum autem p. 152. ſqq. adde numos Philippi ibid. p. 175. et 177. Vbique autem templa ab Aegyptiis magna extructa molibus, altis ſublata faſtigiis, atriis, columnariis ampliffimis et ſpirantibus ſignorum ornata ſigmentis fuiſſe, auctor eſt *Ammianus Marcellinus* Lib. XXII. c. 15. & 16. vbi etiam de Serapeo ⁸ celebri, & Muſeo Alexandrino ſ. templo Muſarum, & gradili Genii templo. Nihil vero admirabilius delubro illo, quod e folido ſaxo, per 2000. homines triennii ſpatio elaboratum et per 70. dierum iter translatum narrat *Herodotus* Lib. II. c. 175. vbi et alia miranda Aegyptiorum templa commemorantur. Solitos eſſe Aegyptios aliasque gentes, iis potiſſimum in locis, vbi Reges ſive Dii ipſorum ſepulti erant, templa condere, docuerunt viri docti ad *Minucium Felicem* et librum IV. *Arnobii*, et *Io. Doughtieus* in *Analectis* ad V. T. p. 475. vnde ſpecioſum templum Genii apud eundem *Ammianum* Lib. XXII. c. 11. per contemptum a Georgio quodam appellatur ſepulchrum.

Ichnographiam templi vetuſtiſſimi Deucalionei habes in *Notis ad marmora Oxoniienſia* P. II. p. 120. Alias delineationes templorum veterum Graecorum Romanorumque videbis, vbi lubebit, apud *Olaum Rudbeckium* T. 1. *Atlantic*. p. 247 ſq. *Iac. Sponium* in Itinerario Tom. II. p. 28 et 36. et ex eo apud

⁸ *Serapeum* eſt templum Serapidis, vt *Idoleum* Idoli I Cor. VIII. 9. *τυχεῶν* vel *τύχαιον* Fortunae, Cang. ad Zonaram p. 52. Vide plura huiusmodi collecta l. 2. *Bibl. Graecae* cap. I. §. 7.

apud Potterum lib. 1. Antiqu. Attic. c. 3. et Perizonium p. 248. ad Aeliani Varias Hist. vbi imagines templi Minervae f. Parthenonis quadrati gradilis, cum peristylis, et templi Thesei similem fere figuram referentis. Adde Montfauconium Tomo secundo Antiquitatis explicatae, et T. 2. supplem. p. 18 sqq. Templata vetusta apud Graecos et Romanos pleraque quadrata fuisse notatum *Ryckio*, c. XII. de Capitolio, apud quem, praeter eiusdem Capitolii delineationem, etiam Ichnographia templi Concordiae a Romanis cultae extat. p. 493. Templum Veneris apud Clariss. Montfauconium p. 224. Diar. Italic. Templata Iani aliaque passim conspiciuntur in veteribus numis. Templum Semeles in veteri gemma apud Begeum in spicilegio Antiquitatis p. 48. Templata Gallorum veterum octogona apud Montfauconium T. 2. supplementi p. 216. sqq. De templo Cappadociae Comano ad Ciceron. pro lege manilia egit Tobias Eckardus singul. dissertatione. Quedlinburgi 1721. 4. Templum Iouis Ammonis in nemore semper virente, Garamantum in Africa describit Lucanus IX. 511. sqq. Templata populorum Americanorum Laftau T. 1. p. 166. sqq. Templum in rupe Cannarensi Benjamin Motte T. II. 2. p. 101. sq. Templorum quorundam veterum effigies aere descriptas habes in Io. Baptistae de Grossis decachordo Catanensi T. X. thesauri Siciliae.

XIV. Consecrata sunt templa vel singulis Diis tantum, vel pluribus simul, vt Panthea, qualia habuerunt Aegyptii, Graeci et Romani. Romae tria Panthea fuisse feruntur, vnum Iouis vltoris, alterum Mineruae Medicae, tertium itidem Iouis, a M. Agrippa restauratum, de quibus vide, post alios, *Guil. Fleetwoodi* notas ad veteres inscriptiones, statim ab initio, *Lipsium* Lib. III. de Magnit. Rom. c. 6. Praeter facella innumera et aediculas, Romae fuere templa CCCXXIII. vt ex veteri Notitia Imperii obseruat *Heur. Kippingius*, quem celebriora illorum persequentem vide p. 149 sq. Antiquitat. Romanarum. In Graecorum Urbibus passim item templa fuerunt quamplurima, vnde *Stratonicus Citharoedus* in ciuitate quadam multis instructa templis, sed ab incolis fere deserta, medio stans foro, non, *audite cines*, sed, *audite templa*, exclamauit, teste Eustathio ad Iliad. 6. pag. 1145. Vt apud Aegyptios veteres αἰθέρα erunt vni, ita apud antiquissimos Graecos quoque templa sine simulacris fuisse obseruat Potterus lib. 2. cap. 2. Archaeol. Graec. f. 201. Cecrops primus simulacris deorum templa ornasse fertur; vide *Bruningsii* compend. antiquitatum graecar. p. 202. edit. 1734. Augustis defunctis templa statuta esse obseruat *Oliuerius* ad marmora Pisarensea p. 20 sqq. Proconsulibus etiam templa sunt decreta, licet Augustus nisi communi suo Romaeque nomine templa decerni prohibuerit. Vide, quae viri docti commentantur ad *Suetonii* August. c. 52. Ciuitatibus quoque coloniis municipiis,

prouinciis dedicata esse ostendit. Sertorius Vrsatus in monumentis Patauinis p. 239. sq.

XV. *Templa et Fana* ⁹ proprie vocata sunt, quae consecrata erant et inaugurata, inde deminutiuum *fanula*, et apud Festum *hanula*. ¹⁰ *Aedes*, nondum inauguratae: *Aediculae* minora templa recta: *Sacella* sine recto. Sunt et *Sacraria* et *Delubra* quae nonnulli dicta volunt de Templis, in quibus plura Numina simul colantur. Sed de his, praeter *Rosinum* et *Dempsterum* lib. 4. vide sis *Nic. Bergierium* l. V. de Viis c. 8. *Cl. Schurtzschii* Dissert. LIII. quae est de Antiquitatibus templorum. *Gutherium* de Iure Pontif. T. V. Thef. A. R. Graeuii p. 116. Bellum de part. Templ. augur. ibid. p. 546. & Pitisci Lexicon Antiq. Rom. in aedes, templum, & Pantheon. Graecis vocatur *ἱερόν*, *ναός* s. *ναῖος*, et *τέμενος*. Apud Graecos pariter et Romanos, perinde vt apud Iudaeos atque Christianos, templorum praecipuorum fere partes tres erant: scilicet apud Graecos *ναός*, templum tres istas habebat partes, *σηκόν*, ¹¹ loco medio, vbi Deorum simulacra erant collocata, *προόδωμον*, domum anteriorem, vestibulum, et aedem posteriorem, quam *ἑπιστάδωμον* vocat Pollux L. I. c. 1. segm. 2. Romanorum templorum hae erant partes: cella sanctior, pars interior, et exterior, praeter porticus & propylaea. Interior et sacratior pars tantum ad sacra facienda patebat: exteriores partes ad varia negotia et commercia, non raro etiam ad conuiuia adhibebantur. In Herculis fanum nec canibus nec muscis ingressum fuisse sed illos arceri solitos diuinitus, scribit Solinus c. 2. Confer Baellii Lexicon in Hercules, nota I, et Rev. *Urbani Godfridi Siberi* diatribam de cane e templis exterminando, Lipsi. 1711. 4. Ad quaedam templa et Sacra non fas erat quoslibet accedere, sed arcebantur et exesse iuebantur vel viri, vt e templo Bacchi ad Bryseam in terra Laconica, teste Pausania p. 261. e sacratio Cereris, et a Sacris Thesinophoriis, vide *Ezech. Spanhem.* pag. 654. ad Callimach. vbi notat errorem *Salmassii*, qui p. 529. ad Solinum scripserat, solos viros admissos esse ad Eleusinia. A Isonae Deae sacris etiam omnes mares eiectos fuisse, testantur *Plutarchus* et *Seneca* Epist. 97. Vicissim in Martis sacris, de quibus Pausanias in Laconicis p. 267. nullus locus faeminis, et in Ephesiis sacris, Dianae honorificatis, mulieres omnes ingenuae (seruis enim et virginibus locus) arcebantur, teste *Achille Tatio* lib. VI. *ἑρωτι- κῶν*.

⁹ Etiam a veteribus Germanis templum *Fan* dictum esse obseruat Eckhardus T. I. Rer. Franc. p. 416.

¹⁰ *Fana* a templis diuersa fuisse ex Liuiο lib. X. c. 40. patet; licet hoc vocabulum ab auctoribus pro quouis aedificio, cultui numini destinato, vsurpetur. vide *Walchium* ad Cellarii Comp. A. R. p. 166.

¹¹ *Dorimachus* dux Aetolorum spoliato oraculo Dodonaco ἐπέκρησε τὸ ἱερόν πλὴν τοῦ σηκοῦ praeter cellam sanctiorem. Excerpt. Peiresc. e Diodoro Sic. p. 278.

κῶν. *Festus* quoque videndus in verbo *Exesto*, vbi refert licetorem in quibusdam Sacris clamitare solitum: *hosis, vinctus, mulier, virgo exesto*. A maiore ara Herculis Romae ad portam trigeminam in regione Circi maximi, sacrisque in ea factis faeminae in totum remotae teste *Plutarcho* in quaest. Rom. et *Aurelio Victore* de origine gentis Rom. c. VI. adde c. VIII. vbi de familia Potitiorum extincta quod seruos et mulieres ad sacrorum Herculis ministracionem admisisse. In Vestae templo pernōctare masculo nefas, vt obseruauit *Lipsius* c. 3. de Vestae et Vestalibus. In Tennae templum non fas erat introire fidicini, vt refert *Heraclides* in Politia Tenediotum. A Thesmophoriis remoti serui et ancillae, vt testatur *Aristophanes* in *Θεσμφοριαζέσις*. Idem de Iunonis sacris apud Coos refert *Athenaeus* XIV. p. 639. Ab Eumenidum quoque Sacris et pompa seruos exesse iustos, auctor *Philo* in libro quo confirmat omnem virum probum liberum esse. Sic in pianinibus saecularibus nullus seruis locus, teste *Zosimo*, et a Matutae s. Leucotheae sacris serui et seruae arcebantur, vt refert *Plutarchus*. Hisce gentium sacris (de quibus vide etiam *Saubertum* de sacrificiis p. 240. et 242. et quae viri docti ad *Minucium* c. 24.) quemadmodum Iudaicis quoque a quorum sollemnibus itidem faeminae et serui arcebantur, (confer *Talmudicos* in *Chagiga* T. 2. edit. *Surenhus.* pag. 413. et *Otonis Lexicon* pag. 190. Rev. D. *Ioh. Diecmani* scripta Germanice iunctim edita et singulari referta eruditione pag. 487. sq.) videtur opponere *Apostolus*, ad *Galat.* III. 28. affirmans quod apud Christum nulla sit eiusmodi differentia, et mares ac faeminae, serui atque ingenui aequae admittantur. Vt tanto magis admirandum sit, Pontificios adhuc fouere eiusmodi superstitionem, vt v. g. *Massiliae* negent faeminis licere ingredi in sacellum *Mariae Virginis*, professi oculis priuandas esse, quaecunque id autae fuerint. Cui similem plane superstitionem *Ethnicam* notauit *Ezech. Spänhemius* pag. 606. ad *Callimachum*. Similiter Romae in Sancto Sanctorum *Ioannis Lateranensis*, et in Sacello, quod vocatur *Hortus Paradisi*, in templo *S. Praxedis* nefas habetur, faeminam vnquam reperiri.

Aedificia siue templa sub diuo hypaethraque constituta sunt Ioui, Fulguri, Coelo, Soli, Lunae. Vide *Vitruuium* lib. I. de Architectura, c. 2. vbi et de aliis templorum pro Deorum diuersitate, differentiis. Termino quoque et Deo Fidio non nisi sub diuo sacrificatum esse, ex *Serui* et aliis patet. De incubatione in fanis Deorum, Medicinae causa, *Hermannus Conringius* dissertationem edidit *Helmstadii* Anno 1659. Idem argumentum persequutus est *Carolus Fridericus Hundermark* in Dissertatione de artis medicae per aegrotor. apud veteres in vias publicas et templa expositionem incrementis. *Lipsiae* 1739. 4.

XVI. Plura de templis Ethnicorum dabunt *Iul. Caes. Bulengerus*, capite postremo libri tertii de templis recusi Tomo VII. Thesauri Antiqu. Graec. Gronov. *Ioan. Kool* in Diss. sub praesidio Iac. Perizonii habita de templis antiquorum. Lugd. Batav. 1695. *Philippus Venetus* in Dissertatione de templis veterum, quae legitur in Dissertationibus Academiae Cortonenfis, Vol. II. p. 211. sqq. *Lilius Gyraldus* syntagm. 17. de Diis. *Ioan. Guil. Stuckius* libro de sacrificiis p. 61. sq. et *Ioan. Saubertus* c. 14. de Sacrificiis. De templis Romae, praeter *Alex. Donatum*, *Famianum Nardinum* aliosque in descriptione urbis, agunt *Iac. Gutherius* Lib. III. de iure Pontificio, *Io. Bapt. Bellus* Iesuita Lib. de templi auguralis partibus Tolosae 1637. 8. et Tomo V. Thesauri Antiqu. Rom. *Burchard. Gothelf Struuius* Antiqu. Rom. c. XI. *Iustus Rycquius* Lib. de Capitolio, *Ioseph. Castalio* Romanus de Templo pacis Rom. 1614. 4. et T. IV. Thesauri Graeviani. *Ioan. Francisc. Simon* in Historia Acad. Inscript. T. I. p. 245. sqq. edit. Amstelaeadam. *Ichnographias* templorum Romanorum exhibent *Claud. Rudbeckius* Atlantic. T. I. p. 247. *Iac. Sponius* Itinerar. T. II. p. 28 et 36. et *Bernhardus de Montfaucon* Diar. Italic. p. 224. De templo Romuli semper clauso, aliisque templis vel semper clausis, vel raro aut semper apertis, *Alex. ab Alexandro* Lib. 1. c. 14. T. I. pag. 117. De templis in urbem non admissis Vulcani, Bellonae, Martis, Veneris, Erycinae et Verticordiae, aliisque etiam apud Graecos, idem Lib. II. cap. 4. Neque vero cum templo Martis confundendum βασιλειον s. Sacrarium Martis, ut vocant veteres Scriptores, de quo consulendus *Iac. Perizonius* de Morite Iudae aduersus Iac. Gronovium p. 83. De Iani templo pacis tempore clauso, quum bellum gereretur, aperto, agunt praeter *Alexandrum ab Alex.* Lib. 1. c. 14. et ibi *Tiraquellum*, *Lipsius* Lib. 1. Elector. cap. 70. pag. 590. sq. *Berneggerus* aliique ad Suetonii Augustum c. 22. et *Philippus Venetus* Dissert. Acad. Cortonenf. T. IV. p. 93. sqq. Sub Augusto Imper. ter clausum esse, ex *Suetonio* certum est, cui addes *Onidium* Lib. 1. Fast. v. 282. 284. sq. 701. sq. Vtrum vero nati Christi tempore, ut affirmat *Orosius* Lib. VII. c. 2. sq. dubium videtur viris doctiss. licet *Orosium* defendat *B. Dorstheus* in notis ad Orationem: *Pax in terris*, p. 22. sq. Sed errasse contendunt, praeter *Baronium*, *Keplerum*, aliosque *David Blondellus*, apud *Limborchium* in epist. ad *Borremansium* subiecta huius vesperis *Gorinchemensibus* p. 167. sq. obseruans, bellum cruentissimum eo anno gestum in Germania ducibus *Druso* et *Tiberio*: *Io. Ruualdus* Animadv. in *Plutarchum* p. 80. *H. Noris* Cenotaph. Pisan. diss. 2. c. 10. et denique *Io. Masson*, in libro singulari, *Orosii* sententiae *Roterd.* 1700. 8. opposito. De Templis, fanis, facellis ad vias publicas extra urbem Romam extructis, videndus *Nic. Bergierius* de Viis Romanis Lib. II. c. 33. *Templa Ethnica Romae, Sanctis hodie*

hodie dedicata, enumerat *Georg. Fabricius* in Roma c. 9. et auctor Gal-
lus de conformitate Caerimoniarum veterum cum ritibus nostrae aeta-
tis cap. 8.

XVII. Ornamentis quoque variis templa instructa constat. De Tutu-
lis in fastigio templi Iliaci agit *Kircherus* Tom. III. Oedipi p. 61. Laquearia
inaurata in templis Romanorum, de quibus *Lipsius* Lib. III. de Magnit. Rom.
c. 5. *Io. Meursius* c. 12. de Luxu Romanorum, *Rycaquius* de Capitolio
p. 200. fqq. Varias picturas in templis, de quibus idem p. 363. Fores aeneae
id. p. 213. Vellera niuea et festae frondes; vide *Cerdam* et alios ad *Aeneid.* IV.
v. 459. *Mezeriacum* ad *Ouid.* II. p. 208. De pulvinaribus Deorum confer. *Mont-
fauconium* T. 2. supplem. Antiq. L.V. c. 1. p. 98. fqq. *Io. David. Ellrodi* Diss. de
hoc argumento. Altd. 1726. et *Christi. Erdm. Schumanni* comment. de lecti-
sterniis Romanorum in S. Codice frustra quaesitis. Lips. 1739.

XVIII. Ignotis Diis etiam aras et fortasse templa exstructa esse apud gen-
tes quasdam, obseruant *Interpretes* ad Act. XVII. 23. ad *Laertii* (inprimis
Menagius pag. 63. b) *Epimenidem*, et *Octavium Minutii Felicis*. Quibus
adde *Drusium* Lib. III. Observ. sacr. c. 75. *Ioan. Seldenum* Libr. III. de
Synedr. Ebr. c. 14. 3. *Io. Andr. Bostum* in erudita Dissert. de Ara ignoti Dei,
Ienae edita. *Reinesium* in limine Syntagmatis Inscriptionum veterum. *Pet.
Berthaldum* de Ara c. X. Tom. VI. Antiqu. Rom. *Io. Meursium* de Pireaeo
c. 10. *Io. Iac. Helleri* Exercit. de Deo ignoto Atheniensium insertam T. VII.
Antiqv. Gracc. *Guil. Caueum* in vita *Paulli Apostoli*, sect. III. n. 7. (in cuius
editione Anglicana arae istius effigies ex *Oecumenii* descriptione exhibetur,
omissa in edit. German.) *Io. Saubertum* de sacrificiis c. 3. p. 49 sq. *Tob.
Pfannerum* in Theologia gentili c. XI. 14. p. 310. *Tob. Eckhardum* in testi-
moniis non Christianorum de Christo c. 2. §. 20. p. 73. edit. recognitae. *Iac.
Sponium* in Dissertatione de aris ignotorum & obscurorum Deorum, inserta
T. 7. Antiquit. Gronov. p. 239. *Augustin. Calmetum* in limine commentarii
super Acta Apostolorum. *Abbatem Anselmum* in Historia Acad. Inscription.
T. IV. p. 560, et, vt eos, qui singularibus Dissertationes hoc argumentum per-
sequuti sunt *I. L. Moshemium*, *Christoph. Wollium*, *Petrum Caspar. Gudme*,
aliosque, quos *Michael Lillenthalius* in Archiv. Bibl. N. T. ad Act. XVII. 23.
recensuit, omittamus. *Nonellas reipubl. literar.* anno 1687. T. I. p. 75. quo
in loco inter alia de fide et auctoritate epistolae *Cabasilae*, qua affirmat, Athe-
nienses ad Euangelium conuersos, totum templum Deo ignoto consecrassent, vbi
ara *Oecumenio* ad Actorum locum descripta excitata fuerit, hodieque adhuc
ibi reperienda, quod in Itinerario suo negat *Sponius*. Causam ponendae eius-
modi apud Athenienses arae, periculum belli Persici vel pestilentiam memorat
Isidorus

Isidorus Pelusiotæ Lib. IV. Epist. 69. *Ramiresium* vero, qui c. 16. Penteconrarchi, aram Clementiæ putat fuisse eam, quam ignoti Dei vocat Paullus, iure reprehendit *Vossius* Lib. VIII. de Idololatria c. 14. Fefellerat *Ramiresium*, quod apud *Statium* lib. XII. Thebaidos de Clementia Dea ab Atheniensibus culta legisset;

*Nulla autem effigies, nulli commissa metallo
Forma Deæ, mentes habitare & pectora gaudet.*

De Celtiberis anonymum Deum de nocte colentibus, *Strabo* Lib. III. meminit p. 113. De anonymo Deo Aethiopum idem L. XVII. p. 565. Vsitatum porro fuit, nomina Deorum, qui colerentur, templis arisque inscribere, de quo more, præter alios, *Salmasius* ad *Solinum*; et ad *Aras Dosiadae* atque *Herodis Attici*.

XVIII. In numis frequens appellatio urbium *Νεωκόρων*, quo nomine gaudebant¹² quæ Numinis alicuius templi curam habebant, ut *Ephesii* *Dianæ* et *Magnetes* *Leucophrynae* *Neocori* dicebantur. Deinde quum Imperatores in Deorum numerum relati sunt, vrbes vt in illorum honorem templa erigerent petierunt, sicut videre est apud *Tacitum*,¹³ ex quibus ciues sui *Neocori* fierent. Ad id Scto opus fuit, quod eximii apud populos honoris erat. Successu deinde temporis concessa est ciuitatibus *Neocoria*, quæ pro salute Imperatoris sacra publica facerent, templa exstruerent, et ibi certamina vel iam *Diis* dicata, vt *Ἀκτῖα*, *Πύθια* et alia, vel noua de Imperatorum nominibus, qualia *Ἀυγούστεια*, *Κομμόδεια* et alia ederent, vnde eadem vrbs secundam imo et tertiam obtinuit *Neocoriam*, scilicet *Augustorum*. Vide præter *Ioannem Vaillant* *Joëo* laudato, vbi vrbes *Neocoras* magno numero recenset, et *Interpretes* ad *Aëtor*. XIX. 35. *Albertum Rubenium* diatriba de urbibus *Neocoris*, ad calcem libri postumi de re vestiaria veterum, Antwerp. 1665. 4. & in thesauro *Graeviano* Tom. XI. p. 1347. *Oëtanium Falconerium* diss. de numo *Apameensium*, *Seldenum* ad marmorum *Oxon.* p. 68. sq. 97. sq. & 100. *Sam. Petiti* *Variarum Iectionum* c. 29. in *Criticis Anglicanis* (in *Variis Lect.* *Petiti* *Parif.* 1633. 4. editis lib. IV. c. 9.) *Ismaelem Bullialdum* ad *Ducam* p. 225. sq. *Cangium* in glossario *Graeco*, *Antonium van Dale* dissertatione IV. *Antiquitatum marmorumque veterum illustratorum*, *Gisb. Cuperi* *Epistolas ad Anton. van Dalen*, p. 478, 484, 499. *Epistolar. Cuperi* editarum *Amstelod.* 1743. 4. *Andr. Morellum* in *specimine rei numariae* p. 37. sq. *Ioan. Harduinum* in numis urbium illustratis

¹² *Io. Vaillant* in *Numismatis Graecis Imperatorum* pag. 216. seq. *Sequitur* in numism. p. 122. vbi mentio *Μελισίων νεωκόρων* in numo *Balbini*.

¹³ *Tacit.* lib. I, *Annal.* C 78.

stratis p. 2. *Montfauconium* T. II. supplementi Antiquitatis explicatae p. 27. sqq. et p. 45. 46. *Anselmum Bandurium* T. I. Numismat. Imperator. p. 32. et 132. *Salom. Deylingium* P. III. obseruat. sacrar. obs. 39. p. 384. *Ioan. Mich. Dillherrum* T. I. Disput. Philolog. p. 233. *Ioan. Albert. Sylingium* Diss. de νεωκόροις. Rostoch. 1702. *Vaillantium* laudatum in Diss. de titulo Neocori in numismatis graecis quae sub Imperatoribus R. cusa fuere, quae legitur T. IV. Memoriar. Acad. Inscription. p. 198. sqq. ed. Amstelod. et *Carolus Valoisium Marium* in diss. de Neocoris, inserta T. I. Historiae Acad. Inscriptionum p. 71. sqq. edit. Amstelod.

XIX. Actorum capite XIX. 24. mentio fit fabri argentarii, qui magnam rem fecit et opes sibi comparauit, confectis et venditis aediculis portatilibus argenteis, in quibus ὡς κιβωρίοις μικροῖς, ut ait Chrysothomus, simulacrum extabat Dianae ad exemplum veri templi et simulacri Ephesini, quales aediculas Strabo ναίτιδες vocat, lib. XIV. p. 637. Polybius ναίδια, de quibus, praeter *Interpretes* ad locum Actorum, videndus *Salmasius* ad Solinum p. 1141. edit. Paris. qui ex Aristotele obseruauit mentionem ναοποιῶν, quos Scholiastes Anonymus Graecus in Rhetorica, Parisiis editus p. 26. b. ait esse οἰτινες ποιεῦσι ναὺς ἤτοι ὡς εἰκονοστάσια μικρὰ ξύλινα, καὶ πωλοῦσι αὐτά. Diodorus Siculus lib. XX. pag. 756. de Carthaginienensibus: ἐπεμψαν δὲ (Herculi Tyrio) καὶ τοὺς ἐκ τῶν ἱερῶν χρυσῶς ναοὺς τοῖς ἀφιδεῖμασι πρὸς τὴν ἱερείαν. Plura dabunt *Graevius* ad Florum lib. IV. c. 2. p. 650. *Io. Phil. Thomassinus* de libellis votiuis c. 2. pag. 26. *Io. Spencerus* lib. III. de Leg. Hebr. pag. 41. sq. *Gisb. Cuperus* in Harpocrate p. 135. *Io. Michaelis* ad Gaffarelli curios. inauditas p. 355. *Io. Braunius* lib. IV. Select. Sacror. p. 497. sq. *Ioan. Faes ὁ μακαρίτης* pag. 19 sqq. Mantissae ad *Io. Doughtei* de Calicibus Eucharisticis, *Tobias Gutberlethus* libro de Saliis pag. 93. *C. G. Wiltschius* Diss. duabus de Naidiis veterum. Lipsiae 1716. et 1717. *Ioan. Andr. Schmidius* in Diss. de templis Demetrii argenteis. Ienae 1685. et *Ioan. Henr. Lederlinus* in Diss. de templis argenteis Dianae Ephesinae. Argent. 1714. rec. Tempe Heluet. T. IV. sect. II. pag. 346. sqq. De templo ipso Dianae per totum orbem celeberrimae, et a tota Asia, Lydiana potissimum, cultae, praeter *Interpretes* ad Act. XIX. 27. videndus *Seldenus* ad Marmora Oxoniensia p. 57. 69. 73. edit. Humfredi Prideaux. *Petrus Faber* lib. III. Semestr. p. 51. sq. *Thom. Smithus* in Notitia VII. Ecclesiarum Asiae p. 156. sq. *Leo Allatius* ad Philonem Byzantinum de VII. Orbis spectaculis. *Andreas Morellius* specimine rei numariae veteris p. 39. *Israel Nesselius* et *Io. Nicolaus Schulinus* in dissertationibus de Diana Ephesia, hic Witteb. 1687. ille Aboae 1708. *Petrus Petitus* lib. de Amazonibus c. 30. *Ez. Spanhemius* de Vesta et Prytanibus Graecorum T. V.

Antiqu. Rom. pag. 698. et ad Callimachum p. 300. sq. *Octav. Falconerius* in *Diff. de numo Apameensium*, et *Ioan. Polemus* *Diff. Acad. Corton. T. 1. P. 2. p. 1* sqq. Templum illud magnitudine praecipue aedificii ac multitudine donariorum¹⁴ ceteris omnibus per vniuersam Asiam praestabat, ceterum elegantia et artificiosa structura templum Smyrnacum Dianae Leucophrynes longe superius fuisse testatur Strabo lib. XIV. p. 646. qui p. 634. narrat Xerxem excepto Ephesio cetera Graeciae templa omnia exulsiisse: et pag. 640. refert priore templo Ephesio quod Chersiphon aedificauerat per Herofrati malitiam Olymp. CVI. 1. die VI. Hecatombaeonis, incenso, alterum praestantius exstructum fuisse a Dinocrate siue Chirocrate, vide et Aristidem T. 2. pag. 308. et Vitruuium X. 7. qui ex marmore fuisse auctor est. Aliquoties deinde corruptum restauratumque fuit, donec Gallieni temporibus vastatum a Scythis nunquam deinde iterum e ruderibus resurrexit. Idoli Ephesini cum Maria Lauretana collationem instituit Matthias Berneggerus in idolo Lauretano cap. vlt.

Anathematatum in templis passim mentio apud Herodotum, Pausaniam, Strabonem, Silium XIII. 86. sq. Athenaeum VI. p. 231. 232. et alios. Polemonem *περὶ τῶν ἀναθημάτων τῶν ἐν τῇ ἀκροπόλει* idem Strabo IX. p. 396. et *περὶ τῶν ἐν Λακεδαιμονίᾳ ἀναθημάτων* laudat Athenaeus XIII. p. 574. Confer quae de donariis illis *Potterus* p. 244. sq. *Archaeol. Rycquius* de Capitolio c. 21. sq. et 32. *Bilengerus* l. 3. c. vlt. de templis T. 1. Var. Opusc. p. 98. f. *Paulus Voëtius* ad Herodianum p. 166. *Ioan. Franciscus Madrisius* de ritu donaria in templis suspendendi, in *Collezione Opusculor. scientificor. et philologicor. T. 3. p. 273.* seqq. *Petrus Kunzius* in historia ἀναθημάτων. Ienae 1729. *Ioan. Nixon* in *Marmore Estonio* seu dissertatione de sella marmorea votiuā Estoniae in agro Northamptoniensi conseruata. Londini 1744. 4. Donariis illis additae et cum illis suspensae tabellae votiuā, quarum passim mentio apud Horatium, Tibullum, Ouidium aliosque. Vide *Andreae Riuetti* Opera T. 3. p. 632. Sed vnum adscribemus locum peripli ponti Euxini et Maeotidis paludis p. 11. edit. Oxon. ubi de insula Achillis eiusque templo. *Καὶ γὰρ καὶ ἄλλα πολλὰ ἀναθήματα ἀνάκεινται ἐν τῷ ναῶ, Φιάλαι καὶ δακτύλιοι καὶ λίθοι τῶν πολυτελεῶν καὶ πολυτελεσεύρων. Ταῦτα ζύμπαντα χαρισίηρα τῷ Ἀχιλλεῖ καὶ ἀνάκεινται καὶ ἐπιγεγραμμένα τὰ μὲν ῥωμαϊκῶς, τὰ δὲ ἑλληνικῶς πεποιημένα ἐν ἄλλῳ καὶ ἄλλῷ μέτρῳ, ἔπαινοι τοῦ Ἀχιλλέως.* Varias tabellas votiuas explicatas videre licet a Philippo Bonanni in

¹⁴ Etiam magnam pecuniae vim undique in illud templum depositam testatur Dio Chrysostomus *diff. XXXI. p. 327.* Iamque tum Seruii Tulli temporibus inelytum fuisse, quod communiter a ciuitatibus Asiae factum fama ferebat, auctor Liuius lib. I. c. 45.

in classe secunda Musei Kircheriani p. 61. sqq. et Montefalconio T. 2. supplementi antiquitatum p. 110. seqq. Ceterum videndus inprimis *Iac. Philippus Thomafinus* de votis, donariis, anathematis, tabellis votiuis, Vtini 1639, 4to Patav. 1654. 4. et T. 12. Antiqu. Rom. *Iustus Fontaninus* ad discum votiuum veterum Christianorum Perusiae repertum. Rom. 1727. 4. *Augustinus Nadalius* de votis et donariis veterum: operum eius miscellaneorum Gallice Paris. 1738. 8. euulgatorum p. 168 sqq. De sitris siue donariis Θεοῖς σαρτήροις, oblati singulari commentatione egit *Ioan. Christ. Leuschnerus*. Hirschbergae 1751. 4to. De clypeis votiuis *Iac. Sponius* Misc. curios. antiquitatis. p. 1. sq. *Guilhelmus Masfieu* mem. Acad. Inscript. T. 2. pag. 227. sqq. edit. Amstelod. Auctor Anonymus in Historia Acad. Inscript. T. 5. p. 240. sqq. *Ioan. Frider. Rexrath* in diss. de clypeis in loco sacro suspensis. Lipsiae 1737. De vota puerorum coma et iuuenum barba apud veteres pec. epistola commentatus est *Iustus Frideric. Günzius*. Lipsiae 1737. De more diis simulacra membrorum consecrandi *Io. Iac. Frey*. Altorfii 1746. De membris humanis diis gentium consecratis *Carol. Frider. Pezold*. Lipsiae 1710.

XX. Diis superis *altaria*, Diis terrestribus *arae*, Diis inferis *foci* ponebantur, vt tradit *Varro* apud Seruium in Eclogam 5. Virgilii. Adde *Ryckium* de Capitolio p. 478. et *Potterum* f. 204. *Archaeologiae Graecae*. Habent et Graeci quae distinguant vocabula βωμῶν, θυσιάζησια, ¹⁵ ἐσχάρα. Plura de aris veterum Ethnicorum constarent nobis si superesset *Ammonius Lamprienis* περὶ βωμῶν καὶ θυσιῶν, *Harpocrati*, *Athenaeo* et *Scholias*tae *Hermogenis* laudatus: interim videndi praeter *Petr. Berthaldi* librum supra laudatum *Io. Saubertus* de sacrificiis c. 15. *Salmastus* ad aram Herodis et Dosiadae, *Struuius* in syntagm. Antiquit. Roman. p. 528. seq. et singulares dissertationes *Stephani Andr. Mizleri*. Vitemb. 1696. et *Ioan. Henr. Maii*. Gieslae 1732. Ara foramen habens vocata *puteal*, poni solita in locis fulmine tactis: quale fuit *Puteal Libonis*, de quo confer *Luid. Christi. Crellium* in *Puteali Libonis* ex antiquitate eruto. Viteb. 1729. 4. *Henr. Theodori Pagenstecheri* orationem ad calcem libr. 4. *Pomponii* ad Sabinum, cura eius editorum Lemgouiae 1733. 4. et *Franc. Carol. Conradum* Parerg. lib. 3. pag. 323 seqq. Templum f. septum, iisdem locis circumdatum, *bidental*, quod notatum eidem *Salmasto* est p. 1141. sq. ad *Solin*. De ara ex cespite virenti, arae corona etc. vide Tom. 8. *The-sauri Graeviani* p. 357. Aras quasdam insignes Graecorum Romanorumque exhibet *Montfauconius* T. 2. supplementi p. 48. sqq. Variarum veterum altariorum

Fff 2

rium

¹⁵ Θυσιαὶ mensa in qua suffimenta Deorum seruabantur. Vide *Ezech. Spanhem.* p. 228: ad *Callimachum*, et *Lakemacherum* antiquit. graec. sacr. p. 239. sq. qui eod. libro p. 230. discrimen inter βωμῶν et ἐσχάρας ostendit.

rium. icones occurrunt in antiquis numis et veteribus monumentis. Antiquissimas etiam gentes potius probasse rudes aras et impolitas, satis constat, ex *Pausania*, *Arriani* Periplo et aliis, ut praetereamus, quae de baetylis s. rudibus lapidibus, apud gentes vetustissimas altarium loco habitis, obseruarunt yri docti ad Genes. XXVIII. 18. et Levit. XXVI. 1. Altaria vetustissima cornibus instructa fuisse obseruat Potterus lib. 2. c. 2. *Archaeolog.* p. 204. seqq. adde interpretes ad Exod. XXVII. 2. Altare *πρέπων* apud Strabonem IX. pag. 420. *e pemis* Gesnerus transtulit, verum non ibi de altaribus sermo sed de templis, quorum vnum Apollini Delphico e suo melle alis suis aedificasse apes creditae sunt, ut e *Pausania* *Casaubonus* annotauit. De aris *uotiuis* eum in finem conditis, ut gratum pro beneficio accepto, aut auerruncato malo animum diis declararent gentiles, vide Ioan. Oliuam ad marmor. *Isiacum* p. 24. De ara *Consi* subterranea disputauit *Fabianus Toernerus*. *Vpsal.* 1721. 8vo. De aris in *curiis* et pro *tribunali* apud Romanos positis *Thomas Wagnerus*. *Lipsiae* 1732. De aris pro *salute Imperatorum* in itu et reditu exstructis *Georg. Ludov. Boehmerus*. *Gotingae* 1740. De aris sepulcralibus praeter *Berthaldum* de ara, c. 22. supra pag. 358. nota 48. laudatum, exposuere *Iac. Gutherius* de iure manium l. 2. c. 19. *Lilius Gregor. Gyraldus* de variis ritibus sepulcr. c. 3. *Opp.* T. I. p. 345. *Ioan. Meursius* de funeribus, cap. 31. *Ioannes Kirchmannus* de funeribus l. 3. c. 2. *Bern. Montfauconus* pag. 202. *Itineris Italici.* et *Ioan. Baptistae Passeratius* dissert. secunda, Parti tertiae Musci Etrusci adiecta. In *Godfridi Vogtii τοῦ μακαρίτου* *Thysiasteriologia* siue libro postumo de altaribus veterum Christianorum, quem *Hamb.* 1709. 8vo. edidi, caput vltimum est de aris Gentilium.

XXI. Christiani primi nullas aras, nulla templa habuere, ut constat ex *Arnobii* lib. 6. ad cuius locum conferendae notae *Desid. Heraldi* p. 229. seq. *Elmenhorstii* p. 173. Adde *Wolveranum* ad *Minutium Felicem* c. 10. *Petaviuum* lib. 15. de *Incarnat.* p. 580. seqq. *Mornaem* libr. 2. de *Eucharistia* c. 1. *Blondellum* de *Episcopis* et *Presbyteris* p. 216. sq. 249. sq. 254. sq. *Dallaem* de *Pseudepigraphis* *Apost.* pag. 163. Vide et *Origenem* VIII. contra *Celsum* p. 389. *Isid. Pelusiotam* lib. 2. *Epist.* 246. Vnde fabulis adseribenda sunt, quae de templis magnificis Christianis, *Apostolorum* aetate conditis, leguntur apud *Abdiam Babylonium* aliosque ²⁶ eiusmodi scriptores suppositios. Pluribus in locis vel antelucanos coetus celebrarunt in domibus priuatis, aut in sepulcris, aut ad coemeteria conuenerunt orandi causa primi Christiani. Vide Interpretes ad *Plinii* *Epistolas* ad *Traianum*, *Kortholtum*, *Ritterhusium*, *Vossium*, quibus

²⁶ Ut de quibus *Biarius* ad *pseudo-Dextri Chron.* A. 34. p. 58. seq. *Florentinius* ad *Martyrolog. Hieronymianum* p. 697. seq. 726. seq.

quibus nouissime accessit *Iustus Henningus Boehmerus* in dissertationibus iuris Ecclesiastici et antiqui ad *Plinium Secundum* et *Tertullianum* Lips. 1711. 8vo, quarum secunda est de antelucanis coetibus Christianorum. Adde his *Beuerregium* ad Can. IX. Laodicen. p. 194. *Bossi* et *Aringhi* Romam subterraneam. *Caspar. Sagittarium* libro de martyrum natalitiis in primitiua ecclesia p. 23. *Campegium Vitringam* de synagoga veteri lib. 1. part. 3. c. 1. p. 432. *Philippum Jacobum Hartmannum* comment. de rebus gestis Christianorum sub apostolis c. 15. p. 372. *Dav. Blondellum* de Episcopis p. 243 sqq. qui p. 247. obseruat, loca quaecunque et oratoria, in quibus vel semel Fideles conuenerant, Ecclesiarum nomine deinde venisse. Idem p. 248 seq. et 354. agit de aliis nominibus sacrarum aedium qualia sunt *Basilicae*, *Dei domus*, *Capella* (de quo recentiore nomine vide *Menagii* *Orig. Gall. in chapelle*) tum *Κυριακή*, et *Κυριακόν* unde Germanorum *Kirche*, de quo praeter *Cangium* et *Suicerum*, *Beueregius* ad Can. XV. Ancyran. p. 177 sq. *Ioan. Bona* lib. 1. rer. liturgic. cap. 19. quemadmodum de *titulis*, quo nomine et loca Christianis synaxibus destinata, et pauperibus et profugis fidelibus ad hospitium patentia venerunt, consulendus *Iacobus Laderchius* in diss. Historica de sacris basilicis SS. Martyrum *Marcellini* presb. et *Petri exorcistae*, Rom. 1705. 4. part. 2. p. 202 sq. et *Ioan. Mabillonius*, p. 16. comment. ad ordinem Romanum T. II. Musei Italici. De cellis sacris veterum Christianorum *Henrici Broemelii* diss. prodiit Longosalfac 1710, 4to.

Quaquam vero *templi* nomine, utpote idoleis frequentius tributo, lubenter abstinere vetustiores Christiani, ut docet *Grotius* ad *Aetor.* VII. 48. haud tamen affirmandum est, nullas plane sacras aedes, nulla *Ἱερὸσύνετα* per tria prima saecula Christianis fuisse; nam locum publicum a Christianis, *Alexandro Seuro* concedente, occupatum et ad sacra destinatum, testatur *Lampridius* in eius vita c. 49. ut praetereamus alia sacrarum aedium per illam aetatem vestigia, collecta a *Iosepho Meade* in libro, quem *Henric. Ludov. Beatheim* ex Anglico Germanice vertit, et cum praefat. de origine et veneratione templi iudaici et christiani, Hanouerae 1706, 4to edidit. *Gründlicher Beweis, daß Kirchen oder gewisse Dertter zum christlichen Gottesdienst verordnet, und von der Apostel Zeit her gewesen seyn.* *Iosepho Bingham* libro VIII. orig. ecclesiastic. siue Vol. 3. p. 112. vers. latinae. *Em. Schelirateni* ad Concil. Antioch. p. 181 sqq. *Tillemontio* T. 3. *Hist. Imperator.* de persecutione *Maximiani* artic. 6. *Guil. Beterregio* in *Codice Canonum vindicato* p. 296 sqq. et a *Ioan. Ciampino*,
Fff 3 qui

¹⁷ Ecclesiam pro templo dixere veteres ut *προσέωχον, συναγωγήν*. Vide *Casauboniana* pag. 118. Conuentus ipsi dicebantur *ἱερούσια*, de quibus pec. dissertat. egit *I. G. Haentzschelius* Lipsiae 1729.

qui certa ab incertis non satis diligenter distinguens, templa Christianorum 800. circiter obseruauit, extracta ab A. C. 33. ad A. 275. Vide eius vetera monumenta c. 18. eique adde Alex. Donatum libro 4. de vrbe Roma T. 3. Antiquit. Rom. pag. 798 seq. *Georgii Wheleri* liber eximius extat, Anglice editus, qui inscribitur: Relatio de templis primitiuorum Christianorum Londini 1689, 12mo. Quanquam in hoc nihil fere reperias de templis per tria prima saecula conditis, quum vniuersum Auctoris institutum, vti B. Bebelii quoque Saec. IV. T. 2. p. 831 sqq. maxime versetur in exponendis templis, quae Saeculo IV. et postea a Christianis in Oriente condita sunt, et quorum rudera adhuc supersunt. Recensetur Wheleri liber ille, in nostris officinis librariis rarius obuius T. 17. Bibliothecae Vniuersal. p. 468. cui iungenda eiusdem *Ioan. Ciampini* Synopsis historica de sacris aedificiis, a Constantino M. constructis, edita Romae 1693, fol. et breuiter enarrata in Actis Erud. A. 94. p. 321. Vide etiam, quae de templis a Constantino M. et Helena conditis refert Tillemontius T. 7. memor. p. 10 sqq. Sane quarto saeculo statim tantus templorum Christianorum numerus fuit, vt in sola vrbe Roma 40. basilicas suo iam tempore computauerit *Optatus Mileuit.* lib. 2. p. 34. aduersus Donatistas; qui lib. 1. p. 17. perinde vt Eusebius in Psalmum LXXI. 15. p. 414. praedicat earundem plurima ex auro et argento ornamenta, de quibus, vti etiam diurno cereorum vsu confer Ludouici Antonii Muratorii diss. XVI. ad Paullinum T. 1. Anecdoron Bibl. Ambrosianae p. 178 sq. Stanislai Hosii Opera T. 1. p. 343 sq. *Εὐχρησία* in Nouella Iustiniani CXXXI. 10. distincta fuere ab ecclesiis scholisque, vt apud Iudaeos *Profenuchae* a synagogis et templo.

XXII. Pleraque templa veterum Christianorum oblonga fuisse constat, ita vt nauem¹⁸ Ecclesiae referrent, cuius rei mentio in *Constit. Apostol.* lib. 2. c. 57. Constat etiam, aedificata fuisse versus Orientem, de quo *Sirmondus* ad Sidonii II. 10. Epist. et *Cotelerius* ad Constitutiones Apostolicas II. 57. quo in loco obseruat, feminas separatim locum habuisse, ita, vt a viris non conspicerentur. De forma templorum nauem referente, (licet interiecto tempore ad crucis etiam figuram quandoque exstructa constet, qualis est Lipsiae aedes S. Nicolai) videndus praeterea *Hieron. Alexander* iunior, in Explicatione gemmae annularis, cui nauis Ecclesiae symbolum inculptum fuit Rom. 1626, 8vo et Stephanus Chamillard S. I. in dissertationibus Gallice editis in numismata et gemmas antiquas in Obseruationibus per iter Italicum factis (Parisi. 1711, 4to) obser-

¹⁸ De mystico respectu veterum christianorum in condendis templis vide Baronium ad A. C. 314. et Rosweidum ad Paullinum pag. 862. sq. De sententia Hebraeorum, templum Salomonis ad exemplar vniuersi conditum affirmantium confer quae disputata sunt B. G. L. 4. c. 14. Vol. 3. p. 456.

obseruatione secunda, vbi ichnographia sex generum. Templorum apud veteres Christianos partes tres fuerunt, praeter propylaeum s. proaulium quod etiam *πρόθυρον* dicitur, et *ἀψίς*. Prima pars, quae ingredientibus pater, vocatur *ναός* sive *πρόναος*: altera corpus ipsum Ecclesiae gremiumque *ναός* et *χερός*: pars tertia *βῆμα*. In Propylaeo stabant lugentes stentesque poenitentiae candidati, qui Christianos fideles templum intrantes obsecrabant, vt pro sua reconciliatione apud Deum et Ecclesiam intercederent. In Narthece collocatum erat *βαπτιστήριον*, praeterea in extrema eius parte, qua exitus patet, stabant catechumeni; paullo inferius leprosi, energumeni: Prope ianuas, quibus in corpus Ecclesiae intratur, consistebant audientes et competentes, sive baptismi candidati, quibus non integrum erat in Ecclesiam ingredi, mares ad dextram, ad sinistram feminae. In corpore ipso templi statim ad ianuas erat locus substratorum s. *ἐξομολογουμένων*, qui in terram prostrati precibus Ecclesiae, lectioni et praedicationi verbi intererant, sed quum Eucharistia administranda esset, a Diaconis surgere et Ecclesia excedere iubebantur. Per totum chorum erat locus fidelium, qui ad Sacram Synaxin admittebantur, viris separatim ad sinistram, mulieribus ad dextram stantibus. Vide Thom. Milles ad Cyrillum Hierosol. p. 10. Aringh. Romae subterraneae Tom. I. p. 204. edit. Paris. Post oblationem factam laici (etiam ipse Imperator in quibusdam Ecclesiis) extra clericorum septum consistebant. Confer Benedictinor. notas ad Ambrosium T. 2. p. 375 seq. Edmundum Martene de antiquis Ecclesiae ritibus p. 335 seq. Virginum separatus a feminis locus et a virginibus pacis osculum petere solitae matronae. id. p. 311. In medio constitutus erat *ἀμβών* s. ambo sacer. In loco superiore versus *βῆμα* erant Cantores, Lectoresque loco summo: prope fores sanctas sive cancellos, per quos aditus patebat in Sacrarium, positus erat Thronus s. sedes Imperatoris aut Principis. In Sacrario denique, quod intrare Laico nefas, mensa sancta s. altare positum fuit: post altare thronus Episcopi in medio, et ex vtraque parte sedes Presbyterorum; vnde etiam Presbyterium dicebatur. Vide Petri Moretti librum de ritu dandi Presbyterium Papae, Cardinalibus et clericis nonnullarum ecclesiarum vrbis. Romae 1741, 4to. Ab altera parte Sacrarii erat *πρόθεσις* s. oblationarium, in quo panis et vinum ad S. Eucharistiam afferuabantur: ab altera parte *διακονικόν*, sive *σκευοφυλάκιον*, sive *μητατώριον*, vide Valesium ad Theodori Lectoris lib. 2. p. 164. in quo vasa sacra et vestes reconditae erant, latinis *secretarium*, qui locus in quibusdam templis tam amplius fuit, vt Synodi et Concilia in illo haberi potuerint. Confer A. Pagi ad A. 643. 3. et Cangium in glossario, adde Iac. Gothofredum et Valesium ad Philostorgii VII. 3. Ichnographiam eiusmodi templi, ad priscum ritum deli-

delineati, descriptis partium singularum nominibus, exhibet *Beueregius* ad Synodicum magnum p. 71. e *Beueregio Ludolfus* p. 371. *Hist. Aethiop. et Frid. Spanhemius* in *Hist. Eccles.* p. 862. T. 1. *Opp.* in fol. ac *Ioan. Fabricius* Theologus Helmstadiensis in *Orat. de templis veterum Christianorum* Anno 1704, 4. Curauit et ipse delineationem templi eiusmodi cum singularum partium explicatione inferi Thyssaeriologiae *B. Godfridi Voigtii* pag. 236. Alias Ichnographias templorum Christianorum videtis apud eundem *Ludolfum* loco laudato, et p. 735. ubi describit templum vetus Aethiopum, in viam rupem incisum; nec minus apud *Leonem Allatum* in libro de templis recentiorum Graecorum ad *Ioan. Morinum*, et de Narthece veteris Ecclesiae ad *Casp. de Simeonibus* Colon. Agr. 1645. 8. Apud *Iosephum Binghamum* in *Originibus* siue *Antiquitatibus Ecclesiasticis*, ante laudatis, libro octauo, qui totus est de templis Veterum Christianorum Apud *Speelmannum* item T. I. *Concil. Britann.* p. 11. ubi effigies antiquissimi Christianorum Britannorum templi, quemadmodum Viennensis in Gallia, apud *Edmundum Martene*, l. 1. de antiquis Ecclesiae ritibus p. 358. Ab eodem *Allatio* templorum Christianorum recentium, orientalium imprimis, formae, ad quinque genera reducuntur. Ait enim, templa sacra esse alia τετραγωνα siue κυμβαλικά ac rotunda, alia κυλινδρωτά (θολωτά) atque καμαρωτά, in modum fornicis oblongi, alia τετραγωνα crucis figuram referentia, alia δρομικά s. quadrata, qualia pleraque recentium Graecorum: alia denique ex his mixta. *Conf. Th. Smithum* de statu Ecclesiae Graecae p. 51. sq. qui etiam de templis Constantinopoleos agit, de quibus uti praesertim de splendido Sophiae templo copiose *Carolus du Fresne* *Commentario ad Pauli Silentiarii ἐκφρασιν*, Paris. 1670. fol. et in *Constantinopoli Christiana* libro 3 et 4. Prospectum interiorem templi S. Sophiae ex codice antiquo Barberiano dat *Pospinus* ad *Pachymerem*. Tom. 2. p. 533. *Templa Romae* LXVI. breuiter describit *Ioan. Ciampinus* pag. 154. sqq. libri de vicecancellario *Eccles. Rom.* 1697, 4to. De Basilica S. Petri in Vaticano per *Constantinum M.* aedificata, commentarius *Conradi Ianningi* cum *Petri Manlii* et *Maphei Vegii* scriptis eiusd. argumenti exstat in actis sanctorum, mense Iunio, T. 8 p. 35. sqq. De ecclesia Rom. Lateranensi egit *Ioannes Diaconus* editus a *Mabillonio* T. 2. *Musei Italici* p. 560 sqq. *Veterem Ambonis* iconem cum gradibus suis exhibet idem *du Fresne* p. 69. lib. 3. Videndus etiam *Anselmus Bandurius* in *Imperio Orientali*, de templis Constantinopolitanis fusè differens, T. 2. e *Garcetio*. Arque praec caeteris *Pompeius Sarnelli*, libro *Italice* edito qui inscribitur *antica Basilicografia*, formam et partes templorum veterum Christianorum curiolius persequens. Neap. 1686. 4. De templis et oratoriis Romanis vide *Mabillonium* ad ordinem Rom. p. 20 seq.

¶. 2. Musei Italici; eundem ibidem pag. 11 sqq. de distinctione ecclesiarum patriarchalium sub Pontifice, titularium siue parochialium; diaconiarum, oratoriorum siue coemeteriorum.

XXIII. Sub Constantino M. Theodosio aliisque Imperatoribus Christianis oclusa primum ¹⁹ templa Ethnica, deinde vna cum reliquiis idolorum etiam vsque quaque euerfa sunt, vt ex querelis Gentilium, Imperatorum Christianorum legibus ac Conciliorum decretis, Eusebii, Sozomeni VII. 15. Socratis V. 116. Theodoriti V. 37. S. Prosperi de promissionibus pag. 102. Augustini aliorumque locupletissimis testimoniis satis constat. Vide *Iac. Gothofredum* ad Codicem Theodosianum lib. 16. tit. 10. leg. 25. *Iustellum* ad Canonem African. 58 et 84. *Beuerogium* ad Can. 62. pag. 707. et *Ioan. Guil. Hoffmanni* ruinam superstitionis paganae variis obseruationibus ex historia ecclesiae saec. 4 et 5. illustratam. Witteb. 1738, 4. Fasti Idatiani ad A. C. 339. *Manilio et Theodoro COSS. templa gentilium demolita sunt Iouiano et Gaudentio Comitibus.* Spectat huc inscriptio vetus Corcyrensis templi, qua Iouinianus Imperator traditur Ethnicorum aras et templa euertisse: *ἑθνηῶν τεμένη καὶ βωμοὺς ἐξ ἀλαπάξας* apud Sponium in Itinerario pag. 98. edit. Germanicae. Primum post Honorii Imp. Legem de templis non euertendis latam A. C. 399. Cod. Theodof. T. 6. p. 287. et de euertendis publicorum operum ornamentis p. 280. et post legem Constantis A. C. 342. de non euertendis templis extra muros Urbis Romae p. 261. Gregorius M. de non euertendis sed consecrandis et expiandis aqua benedicta ac per Martyrum reliquias Gentilium templis decretum condidit, lib. 9. Ep. 71. quanquam in Synodo Epaonenfi A. C. 517. habita, canone 33. iubentur etiam cuerti et dirui templa haereticorum. Conf. *Sarraui* Epist. p. 193. editionis primae in 8. Ecclesiae Cathedrales (Dominicae, DomKirchen) ²⁰ dictae a Cathedra Episcopi, vti Collegiatae, et Germanis

¹⁹ Vide Theodoritum lib. 5. Hist. Eccles. c. 21. Cod. Theodof. Tom. 6. p. 263. seq. Libanii Orationem pro Templis, a Iac. Gothofredo editam Genev. 1634. 4. Chronicorum Paschale, p. 303.

²⁰ Kirchen, Kercken, domus, *κυριακή*, id enim verius etymon, quod testimonio Walafridi Strabonis c. 7. de rebus ecclesiasticis confirmant Valefius ad Eusebium pag. 287. et Seldenus lib. 1. de synedrio, quam illa ingeniosa licet Ioan. Georg. Eccardi a veteri germanico *haruc* vel *charuga*, fanum, aut Ioan. Diecmanni ab antiquo *riiba*, regnum, aut Ioan. Conr. Schwarzii a *circo*, T. 3. monumentor. p. 89. sq. vel Henrici Muhlii denique ab Hebraico *קִרְיָה* conuocauit deriuatio. D. Diecmanni diatriba de hoc argumento lucem vidit Stadae 1719. 4. D. Muhlii Kiliae 1719. 4. Eccardi commentatio inserta est Bibl. Brem. cl. 2. fasc. 2. p. 291. A. 1718. auctior comparat in notis ad legem Ripuariorum p. 213 seq. Confer quoque Bibl. Brem. class. 3 fasc. 3. p. 525 sqq. et 571 sqq. ac Diecmanni notas ad Rhabani Mauri Glossarium p. 93 sqq.

manis Münster, ab adiacentibus Collegiis et Monasteriis. In nimum splendorum et superbam magnificentiam templorum suae aetatis, inuenitur *Isidorus Pelusiota* lib. 2. ep. 246. et lib. 1. ep. 37. vbi reprehendit Episcopum, qui ex opibus, per Simoniam et exactiones conquisitis, templum magnificum extruxerat. De pretiosis vasis in Ecclesia confer notas ad Ambrosium T. 2. edit. Benedictinor. p. 103. De anathematis et ornamentis B. Bebelium *Antiquitar. Eccles. Sect. 4. T. 2. p. 843 seq.* De porticibus templorum, et quod in illis merces exponere non deceat, *Ioan. Baptista Thiers* dissert. sur les proches des Eglises, où l'on fait voir les usages auxquels ils sont destinez. Aureliae 1679, 12mo. Confer Eliam du Pin T. 19. p. 275. De variis ornamentis templorum Christianorum multa etiam collegit *Bellarminus* lib. 3. de cultu sanctor. c. 6. et *Theophilus Raynaudus* in heteroclitis spiritualibus p. 184 sqq. Quantum hodiernorum templorum et maxime ararum vsus habitusque a ratione et simplicitate veteris Ecclesiae recesserit, erudite per plurima capita demonstrat *Io. Baptista Thiers* in dissertationibus Ecclesiasticis editis Gallice de altaribus et choris Ecclesiarum Paris. 1688, 8. de quo libro vide sis Bibliothecam Vniuersalem Tom. 13. p. 454 sq. Mirabilia templi Salomonei et Iustiniani persequitur Balth. Bonifacius XV. 12. Hist. ludicae. De donariis et anathematis templorum, quatenus Reip. caussa vel belli redimendi nudare illa liceat, vide Allatum ad Georgium Acropolitam pag. 205 seq. vbi Melch. Imhoferi Epistola de illo argumento. Quatenus nefas sit sacra hostium vastare, amici nostri Conradi Dan. Frickii dissertatio prodiit Lipsiae 1689.

XXIV. In templis Ethnicorum neque exspuere neque emungi fas erat, vt testatur *Arriamus* Epicet. Diss. lib. 4. c. 11. confer *Ios. Laurentium* lib. 2. Polymath. c. 9. Apostolium et alios paroemiographos prouerbio *Thamyris insanit*, et quae de reuerentia templis ob singularem Numinis praesentiam praestita, notat *Io. Gregorius* Anglus c. 31. Observationum. De Turcis Moscheas suas reuerenter habentibus praeter alios agit *Thom. Smithus* Epist. 1. de moribus Turcarum pag. 7. Idem de Ethnicis recentibus Pagodas s. Idolea sua non minore religione prosequentibus, ex Itinerariorum lectione obseruare licet. De veterum Christianorum religione circa aedes sacras agit *Guil. Cauens* in Primitiuo Christianismo p. 156 sqq. et 285 sq. edit. Angl. De Iudaeis veteribus conferendi Interpretes ad Exod. XXX. 19. et XL. 33. et quae de templo non nisi ab exalceatis frequentato obseruat *Steph. Morinus* diss. IV. pag. 160 sq. ac *Io. Chr. Wichmanshausen* in diss. de calceo in Hebraeor. sacris deponendo. Vitemb. 1721, 4. Confer etiam Iosephi Medi diatribam de sanctitate relativa T. 10. fasciculorum Crenianorum. Non praetereundus hic *Iac. Lobbetii* liber de religioso templorum cultu, editus Leodii 1641, 4to. adde *Theophilum Ray-*

Raynaudum pag. 281-322. heteroclit. spirit. Ludov. *Cresollum* antholog. sacr. p. 134 sqq. et *mystagog.* p. 581 sq. 584 sq. 587 sq. Auctorem libri gallice editi Parif. 1706, 12mo. *Des eglifés et des temples des chretiens. Chrifti. Kortholtum* diff. de facris publicis debita cum reuerentia praefentisque Numinis metu colendis. Kil. 1693. *Ioan. Fabricium* de reuerentia erga facra. Helmftad. 1706. et *Paullum Gyöngöfium* a Pettyen de reuerentia templor. ecclef. N. T. Franc. ad Viadr. 1731, 4to. De blafphemiis Iudaeorum quibus templa noſtra profequantur videlis *Ioan. Wülferi* theriacam Iudaicam p. 122 sqq. et *Ioannis Andreae Eifenmengeri* Profefſoris olim Heidelbergenfis detectum Iudaifimum editum Germanice parte I. c. II.

XXV. Idem *Caneus* p. 150 sqq. agit de Encaeniis ſ. de ritibus templa conſecrandi, de quibus videndus praeterea *Dav. Blondelli* liber de Epifcopis et Presbyteris p. 265. 287. *Centuriae Magdeb.* Cent. IV. c. 6. *Bellarminus* lib. 3. de cultu ſanctorum c. 5. *Iac. Olweni* hiftoria conſecrationis templorum et altarium, Anglice, Londini 1706, 4. *Francifus Terriannus* lib. ſecundo pro epiftolis Pontificum c. 19 et 20. *Benedicti Piſteti* diſſertationes de templis eorumque dedicatione, Gallice, Geneuae 1716, 12mo. *P. Galluzzi* liber italice editus Romae 1722, 4. *Il rito di conſacrare le chiefe, colla ſua antiq. ſignificato, convenienza, prerogative.* *Vrbani Godofredi Siberſchediaſma* de templorum condendorum ac dedicandorum ritibus. Lipſiae 1716, 4. *Danielis Lundii* diſſertatio de encaeniis templorum. Vpſal. 1706, 8. et *Matthiae Hageri* diſſertatio de dedicationibus templorum. Havniae 1719, 4. Contra abufus hodiernorum, quae annuis vicibus celebrari in pagis ſolent, encaeniorum diſputat *Kleinknecht* in libro ſuppreſſo nomine germanice edito Vlmae 1731, 8. *Unvorgreifliche Gedanken von den Kirchweihen.* Officium Graecorum in dedicatione templi, extat in Euchologio Iac. Goari p. 829 ſeq. Officium in apertione templi ab haereticis vel gentibus profanati p. 618. Officium in *συναγωγῶν* ſive ſolemni crucis collocatione in loco templi ab Epifcopo facienda p. 609. Officium in fundamento templi ponendo pag. 606 ſq. In Oriente templa ſacro oleo conſecrata conſtat etiam ex Abuphtharao p. 115. Dedicatio basilicae S. Petri Romae legitur apud Bzouium ad A. C. 1506, n. 12. De exauguratione templorum confer *Rupertum* p. 128. ad Florinum. De exſpolutione, direptione vel vaſtatione templorum *Tobiam Eckhardum* in libro, qui inſcribitur, *Deus ſacrilegii vindex.* Quedlinb. 1710, 8vo. Ritus ethnicos in templorum inaugurationibus receptos proſequutus eſt *Ioan. Bapt. Bellus* libro ſupra laudato de Templi auguralis partibus: vide et *Iofeph. Laurentium* lib. 3. Polymathiae Synopſi 2. *Antonium van Dale* in diſſ. de conſecrationibus templorum, perſonarum ac rerum ſacrarum, quae ſubiicitur editioni ſecundae libri

de Oraculis, et *Alexandr. ab Alexandro* gen. dier. lib. 6. cap. 14. De Encaeniis et consecratione Tabernaculi templique Iudaici videndi interpretes ad Exod. XXIV, 6. sq. Levit. VIII, 10. sq. Hebr. IX, 18. sq. et ad 3 Reg. VIII. addantur *Io. Weberi* et *Ioannis Frider. Schereri* dissertat. de encaeniis, habitae Lipsiae 1683. et Argentor. 1754. De Festo Encaeniorum ad templum posterius post Antiochi profanationes repurgatum a Iuda Maccabaeo pertinentium dicemus infra cap. X. § 7. Dedicaciones templorum epulo celebratas docet e Romanis Plinius lib. 4. Epist. 1. e Christianis Sidonius Apollinaris lib. 4. Epist. 15. vbi vide Saaronem p. 264. et Theophilus Raynaudus in christiano Christi et ecclesiae per baptismum filio c. 7. p. 334 sqq.

XXVI. Variam supellectilem templorum Christianorum explicat et recenset *Iul. Caesar Bulengerus*, libro de Donariis Pontificum Tom. 1. Variorum Opusculorum Lugd. 1621, fol. Idem libro tertio de templis s. de forma templorum supra laudato, maxime sollicitus est de Christianorum templorum variis nominibus, partibus et antiquitatibus illustrandis, excepto capite postremo, eoque longiore, quod agit de templis Ethnicorum. Videnda et *Pompeii Sarnelli* antiqua Basilicographia, Italice edita Neapoli 1686; 4to (de quo libro confer Ephemerides Eruditorum Parmenses Anno 1687, p. 24 seq.) *Leonis Allatii* epistola de templis Graecorum ad Ioan. Morinum, edita a Rich. Simone inter epistolas Ioan. Morini, et ad calcem notarum suarum ad Gabr. Philadelphiensem p. 274. *Petri Molinaei* Dissertatio de Altaribus et sacrificiis veterum Christianorum, subiecta Gregorii Nysseni epistolae de euntibus Hierosolymam Hanov. 1607, 8vo. Edmundus Martene 1. de antiquis Ecclesiarum ritibus pag. 300 sq. *P. Orlandi* de veteri disciplina expiandi altaria Florent. 1709, 4. Theologi Argentoratensis *D. Balthazaris Bebelii* Exercitatio de aris et mensis Eucharisticis veterum, Argentor. 1666. Doctorum Helmstadiensium *Ioan. Fabricii* de aris veterum Christianorum, Helmst 1698. *Ioan. Andreae Schmidii* de Aris portatilibus, Ienae 1695. *Iac. Hildebrandus* libro de sacris publicis Ecclesiae primitivae, Helmst: 1652; et 1699, 4. pag. 10 sq. qui p. 17. inter alia reddit rationem, quare in fastigiis plerorumque Christianorum templorum posita fuerint vel crux, vel gallus vel stella. *B. Gotfr. Voigtii* nostri Thyssasteriologia ²¹ siue liber postumus de aris veterum Christianorum, Hamb. 1709, 8. *Sam. Theodori Schoenlandi* historische Nachricht von Altären, Lipsiae 1716, 8. De situ altarium versus orientem exstat *Ioan. Frid. Treiberi* dissertatio. Ienae 1668. De fundatione altarium et redituum, ex quibus sacerdotes in iis Missam celebrantes aluntur, item infeudatione et residentia altaris egit *Ern. Mart. Chladenius* comment. de altaragio eiusque infeudatione. Vit. 1746, 4.

Ritus

²¹ Rich. Montacutii Thyssasteriologia lucem, quod sciam, non adspexit.

Ritus dedicandi Altaris exponit *Nicolaus Cabasilas* libro quinto de Vita in Christo. *Jacobus Oivemus* in libro paullo ante laudato. *Williamus*, Episcopus Lincolnienſis, negat altaria competere templis christianorum, quod deſtituantur ſacrificiorum uſu. Vide *Brehmium* p. 762. hiſtor. Reform. eccleſ. Anglic. De more lauandorum et expiandorum Altarium *Franciſcus Orlendus*, Ord. Praedicator. in libro de duplici lauacro in Coena Domini fidelibus exhibitio, 1710, 4. et *Ioan. Chriſtophorus Batellus* et *Ioſephus Maria Swareſius* in diſſertationibus de ablutione altarium, iunctim editis Rom. 1702. Nec omittendae tres diſſertationes *Io. Baptiſtae Thiers* Anno 1688. editae, ſur les principaux Autels des Eglifeſ, ſur les jubez et ſur la clôtüre du Choeur, de quibus *Eliäſ du Pin* T. 18. pag. 277 ſq. B. D. *Auguſti Pfeifferi* Superintendententis Lubecenſis memoria ²² conſecrati altaris Lubecenſis in templo S. Mariae. *Laurentii Terpagri* diſſ. de ſepulchro altaris Haſn. 1704. ſiue de reliquiis ſacris in altaribus condi ſolitıs, de quibus vide etiam *Hugonem Menardum* ad Sacramentarium Gregorii M. p. 203 ſq. *Rudolphi Hoſpiniani* libri 5. de origine, progreſſu, uſu et abuſu templorum, vna cum reſponſionibus ad ea, quae de templis *Bellarminus* lib. 3. de cultu Sanctorum, et *Baronius* ad A. C. 87. et alibi per *Annales* ſuos diſputauit *Tiguri* 1603. fol. *Henrici Linckeri* Ictri tractatus de iuribus templorum *Francof.* 1698, 4. *Chriſtiani Wilduogelii* diſſ. de iuribus altarium. Ienae 1716. *Gottlieb Sleuogti* liber germanice editus de iure altarium et ceterorum ad templa pertinentium germanice. Ienae 1726, 8. et auſt. ibid. 1732, 8vo. *Georg. Chladni*, Hungari, Inuentarium Templorum. *Dreſd.* 1689, 12mo, in quo libello etiam varia collectanea habentur, de Donariis et anathematibus ſacris, de dedicationibus et encaeniis annuis (vulgo *Kirmſe*, quaſi *Kirchmeſſen*, licet propter frequentes in illis ruſticorum comotationes dictum poſſet videri a *κῆρυμ*, quae vox apud *Dioſcoridem* alioſque cereuiſiam ſignificat) et de priuilegiis templorum, ac ſigillatim de eo, quod ad templa et aras conſugientibus aſylum praebuerint, quam in rem *Ethnicorum* quoque uſu probatam, vide *Strabonem* l. 14. pag. 641. *Corn. Nepotem* in *Paufania*, *Suidam* in voce *δημοδένης* et *ἱεροῦ*, e recentioribus *Sam. Petinum* p. 10 ſq. ad *LL. Atticas*, *Lindenbrogium* ad *Terentium* pag. 613. *Seldenum* in not. ad *Marmora Oxoniens.* pag. 25 ſq. *Marſhanum* in *Canone Chronico* p. 354 ſq. *Ryeguium* de *Capitolio* c. 40. vbi de aſylo *Romuli*. *Petr. Berthaldum* de *Ara* c. 14. *Ioän. Adamum Oſiandrum* in *Diſſ. de aſyſis gentium*, inſerta *Tomo 6. Theſauri Antiquit. Graecar.* *Ioſeph. Laurentium* lib. 4. *Polymathiae Synopſi* 4. *Guſtauum Carlholm* de *Aſyſis*, *Vpſal.* 1682, 8vo. et diſſertationes *Georgii Goetzii*. Ienae 1660. *Thomae Lieb-*

Ggg 3

neri,

²² Einweihung des neuen Altars zu Lübeck zu St. Marien, nebst einigen Anmerkungen von lutherischen Altären. Lübeck 1698, 4.

neri, Lips. 1673. *Andr. Groenwalli* de abolitione asylorum. Vpsal. 1726, 8vo. adde *Ioan. Franc. Simonis* commentationem in historia Academ. Inſcription. T. 2. p. 52. ſqq. edit. Amſtelod. et *Henr. Benzellii* diſſ. de aſylis, reculam in Syntagmate Eius Diſſertationum acad. T. 1. p. 437 ſqq. De Iudaeorum aſylis conſulendi praeter interpretes ad Num. XXXV. Iof. XX. et lib. 3. Regum cap. I, 50. ac *Wilh. Zepperum* lib. 4. explanationis Legum Moſaicarum forenſium c. 14. *Iac. Cramerus* Theol. Iſraelis lib. 3. c. 3. p. 396. *Ioannes vanden Honert* tractatu de aſylis, adiecto eius commentar. in Pfalm 84. p. 444 *Sebaſt. Bernh. Cramerus* in antiquitatibus moſaico typicis T. 1. p. 476. *Ioan. Seldenus* lib. 3. de Synedriis c. 8. *I. G. Carpzouius* ad Goodwinum p. 336. ſqq. *Franciſc. Wokenius* Bibl. Witteberg. T. 1. pag. 377. *Ioan. Conr. Keſlerus* in oratione de homicidarum maxime inuoluntariorum poenis. Bremae 1700. *Henr. Hulſius* diſſ. de aſylis V. T. ad calcem commentarii eius in Iſraelis priſci praerogatiuas. *Ioan. Adam. Oſtander* in diſſ. de aſylis Hebraeorum. Tubingae 1672. *Ioan. Chriſto. Wichmanshauſen* in diſſ. de praefidiis Leuitarum urbibus. Witteb. 1715. *Ioan. Conradus Ikenius* in diſſ. de homicida inuoluntario, exulante in vrbe refugii vsque ad mortem Pontific. M. Bremae 1731. *Franc. Vir. Ries* in diſſ. de aſylis. Marb. 1753. De Chriſtianorum aſylis conferendi ſunt *Iacobus Gothofredus* ad Codicem Theodoſianum libro 9. tit. 45. de his qui ad Eccleſias conſugiunt, quod edictum integrius exſtat ad calcem Acto. Concilii Ephelini T. 1. Bini p. 472. *Lindenbrogius* pag. 1393. ad Codicem Legum antiquarum. *Georg. Rittersbuſii* tractatus de Aſylis, inſertus Tom. 8. Criticor. Anglor. *Sirmondus* ad Ennodii lib. 1. epiſt. 7. *Franc. Suarez* de locis ſacris c. 8. ſqq. *Alcuinus* epiſtola ad Candidum et Nathanaelem apud Baluzium F. 1. capitular. p. 1444. ſeq. *Ioſephus Nerius* II. 25. Analectorum, p. 795 ſqq. T. 4. Miſcellan. Gaudentij Roberti, vbi et alia de templis, et c. 26. de altaribus. *Godofr. Voigtius* in libro de Altaribus Chriſtianorum Veterum c. 17. *Matth. Zimmermanni* Analecta p. 581 ſq. *Antonii Borremanni* Veſperae Gorinchemenſes c. 6. *Guil. Caneus* in Primitiuo Chriſtianiſmo p. 145. *Paganinus Gaudentius* pag. 15. lib. de ſaeculi Iuſtiniani moribus, vbi memorat opuſculum ſuum de Aſylis, et de more conſugiendi ad Eccleſiam, de quo habetur etiam lex Honorii et Theodoſii iunioris, edita a *Iacobo Sirmondo* in Appendice Codicis Theodoſ. p. 36. vt quinquaginta paſſibus extra fores templorum tuti ſint, quicumque ad illa perſugerint. Vide et Socratem VII, 33. et VI, 5: vbi de lege quam Eutropio²³ ſuadente tulere Arcadius et Honorius, ne quis ad templa conſugeret. Ioan.

Da-

²³ Theodora Iuſtiniani, ab altaribus et templis homines auellere non dubitans, perſtringitur a Procopio pluſibus anecdotorum locis. Eutropius legem promulgans, vt ad ecclē-

Damasceni parallela Tom. 2. pag. 669. Hildebertum lib. 2. epist. 7. *Prosperum Farinacium* de immunitate ecclesiarum et confugientibus ad cas. Lugd. 1642. fol. *Francisci Gastonis*, Patricii Catanensis, canonicam dissertationem de spatio asyli ecclesiastici in causa immunitatis. Panormi 1699, fol. Bullam Gregorii XIV. datam Anno 1591, 17 Jun. *Stephani a Puteo* librum de iure asyli qua sacri qua profani. Tridenti 1717, 4. et *Iusti Henningi Boehmeri* diff. de sanctitate Ecclesiarum. Halae Magd. 1722. Contra abusum eiusmodi asylo-
 rum in reis nocentibus malitiosis ac poena dignis, disputat *Andr. Masius* in Commentario praestantissimo ad Iosuae librum c. 20. (frustra obtinente ad eum locum *Iac. Tirino*) *Nic. Antonius* lib. 2. de Iure Exulum c. 34. sq. *Ioan. Georg. Reinhardus* de iure Principum circa sacra pag. 218 sqq. *Christoph. Ioan. Conr. Engelbrecht* de iniusta asylo-
 rum immunitatisque ecclesiarum ad crimina dolosa extensione. Helmst. 1720. De iure asyli confugientibus ad statuas Imperatorum concessio, *Christophorus Cellarius* ad Plinii lib. 10. epist. 16. *Ορειος παρρησιας* vocat Theodorus Lector lib. 2. Hist. pag. 562. De asylo Romuli vid. *Ryccinus* c. 40. libri de capitolio. De urbium incrementis per asyli ius *Andr. Cirinus* cap. 30. de vrbe Roma Tom. 2. thesauri Sallengriani pag. 334 sq.

C A P V T X.

Scriptores de Festis Iudaeorum, Ethnico- rum, et Christianorum.

De festis et anno Iudaeorum. 1. 2. *De cultu septimae dici, Via Sabbati etc.* 3. *De Sabbato Deuteroproto.* 4. *De neomeniis.* 5. *De festo Paschatos.* 6. *Mos captiuum et supplicio destinatum in illo dimittendi.* *ibid.* *De festo Pentecostes, Tabernaculorum, aliisque.* 7. *De anno Iubilaeo Iudaeorum, Romanorum et Christianorum.* 8. *De festis et anno Graecorum.* 9. 10. 11. *De festis Romanorum.* 12. *De anno Romanorum; Calendariis item Ecclesiasticis et medii aeui.* 13. *De Christianorum Sabbato et die Dominica.* 14. *De eorum diebus festis aliis.* 15. 16. *Festa Muhamedanorum.* 17. *Dies nefasti, Aegyptiaci.* 18.

I. Praeter

ecclesiam confugientes etiam ab altaribus abstrahere fas esset, mox ipse incassum ad altare confugiens arreptus et supplicio datus est. Vide excerpta Peiresciana p. 849. Socratem V, 2. Nicol. Alemannum in Notis ad Procop. p. 94.

I.

Praeter Sabbatū, Neomenia, annum Sabbaticum, & Iubilaeum, tria Iudaeis festa praecipua Lev. XXIII. Num. XXVIII. sq. et Deut. XVI. praeepta sunt, Pascha, Pentecoste, et Scenopegia siue festum tabernaculorum: quibus festum tubarum s. noui anni, ex Num. XXIX, 31. et Expiationis festum ex Num. XXIX, 7. sq. Leu. XXIII, 24. ad latus ponunt Theodorus aliique, apud Cotelerium Tom. 2. Monument. Eccles. graec. pag. 687 sq. Recentiora sunt Festum Purim, Eneaeonia et Xylophoria. De singulis hisce, praeter Interpretes S Scripturae, Iosephum ab Eduardo Bernhardo illustratum lib. 3. Antiquit. Iudaic. cap. 10. Iosephum veterem christianum scriptorem cap. 126. hypomnestici, Tractatum Talmudicum זמנו de festiuitate, siue de tribus festis sollempnibus, cum versione et Bartenorae commentario vulgatum a Clariss. Viro Christiano Ludouici, Lipsiae 1696, 1712, 4. et Maimonidem in libro זמנו de festis, consulendi sunt *Isaacus Cardoso* itidem Iudaeus in libro vulgato Hispanice Amst. 1679, 4. sub titulo *las excellencias de los Hebreos*, pag. 199-212. quo opere erudita pro populo Iudaico Apologia¹ continetur: *Iosephus Scaliger* VII. de emendatione temporum pag. 648 sq. *Car. Sigonius* lib. 3.

¹ Nullum vidi qui post Flauium Iosephum Cardoso doctius et operosius Iudaeorum laudes perorasset, licet sint Iudaei in laudibus suis haud infrequentes. Diuisum autem totum opus Iacobo de Pinto dedicatum in partes duas, quarum priore describit decem populi Iudaici praerogatiuas siue vt ipse vocat excellentias: posteriore totidem quas appellat calumnias ab illis remouet. *Praerogatiuae* sunt 1) quod Iudaei sunt populus a DEO electus. p. 1. 2) gens vna nec cum aliis permixta gentibus. p. 23. 3) separate ab aliis Nationibus terrarum. p. 35. 4) tribus naturalibus dotibus conspicua pag. 51. misericordia p. 53. caritate p. 57. honestate ac verecundia p. 69. 5) Circumcisio. p. 87. 6) Sabbatam. p. 101. 7) Lex data a DEO p. 123. classis prima praceptorum de DEO p. 155. secunda de sanctuario, templo et sacerdotia p. 167. tertia de immunditie cauenda vel expianda p. 181. quarta de ciborum discrimine p. 185. quinta de coniugibus et matrimonio p. 189. sexta de festis p. 199. septima de misericordia et eleemosynis pag. 213. octaua de iustitia et regimine p. 225. nona praceptorum de iure ciuili p. 247. et decima de criminali p. 253. Praecepta affirmatiua CCXLVIII. ex numero officium humani corporis p. 259. negatiua CCCLXV. secundum numerum dierum anni. p. 263. 8) Prophetiae. 9) Terra sancta. et 10) Testimonium de Vnitae DEI.

Calumniarum quas vocat amolirique amittitur prima, falsae adorationes. pag. 333. 2) foetor, p. 339. 3) quod sint veluti cauda Gentium et sanguinis profluuium patiantur. p. 345. 4) ter quotidie imprecentur gentibus. p. 349. 5) quod Gentes velint ad Iudaicum allicere. p. 357. 6) quod inideles ac peridi sint erga suos Principes et Magistratus. p. 367. 7) quod immisericordes ac crudeles sint. p. 377. 8) quod corruptores sint librorum sacrorum. p. 390. 9) quod imagines euertant et sacrilegia committant. p. 399. 10) quod occidant infantes Christianorum, vt sanguine illorum in ritibus suis vtantur. p. 408-431.

lib. 3. de Rep. Ebr. *Io. Ionstomus* in Schediasmate de festis Ebraeorum et Graecorum, Vratisl. 1660, 12. *August. Pfeifferus* in dissert. de festis Ebraeorum, Witteb. 1666, et quos laudat in critica sacra pag. 151. Praeterea *Theodorus Thummius* in Traſtatu Historico-Theolog. de festis Iudaeorum et Christianorum Tubingae 1624, 4. *Matth. Dreſſerus* de festis Christianorum, Iudaeorum et Ethnicorum Lipsi. 1593, 8. *Frid. Spanhemius* parte 1. Chronol. c. 15. T. 1. Opp. p. 70 sq. qui etiam de translatione festorum in alios dies differit p. 79 sq. vbi de annis Sabbaticis et Iubilaeis c. 16. p. 82 sq. *Adrianus Cocquius* in Obseruationibus et Exercitat. ad V. T. de rebus naturalibus, Diis Syris et Hebraeorum festis. Vlissing. 1671, 4. *Rodolphus Hospinianus* de Festis Ebraeorum, Ethnicorum et Christianorum Genev. 1669, fol. et alibi saepius, *Io. Meyerus* Prof. Hardernic in libro de origine et causis festorum sollempniumque dierum, quos olim Iudaei in terra Canaan, hodieque in exilio agitare consueuerunt. Amstel. 1693, 8. et cum insignibus auctariis ac R. Abrahami Leuitae libro de ieiuniis. ibidem 1724, 4. quo in libro inter alia impugnat *Maimonidem* et *Ioan. Spencerum*,² quorum ille in Doctore dubitantium, hic in opere de Legibus Ebr. lib. 3. Dissert. 1. c. 8. festa gentium festis Iudaeorum dedisse originem contendit. *Melch. Leydeckerus* de republ. Hebraeor. lib. 9. cap. 3-9. *Anton. Cregutius* in Reuelatore arcanorum, pag. 759 sqq. *Robertus Robertſon le Camu* in libro belgice edito Franequerae 1693, 8. et quartum recuso ibidem 1722. *Korte Inleidinge der Feſten Israels*. Adde dissertationes de festis Iudaeorum Ioannis Palmrootii, Vpsal. 8. et Magni Celsii. ibid. 1672, 4. Ioan. Ern. Gerhardi diss. quatuor de festis orientalium cum primis Hebraeorum. Vitemb. 1640. Caroli Schulteni, Professor. Lundensis in Scania, dissert. de festis Hebraeorum. ibid. 1723, 4. Ioan. Rodolphi de temporibus sacris Hebraeorum. Bernae 1724. Ioan. Christi. Kirchmeieri de festis Iudaeorum anniuersariis, eorumque in fatis ecclesiae N. T. antitypo, quae est secunda manipuli dissertation. theologic. selectar. Marp. 1724, 4. recusa in sylloge exercitationum. ibid. 1735, 4. pag. 25. Singularis quoque locus de Iudaeorum festis exstat apud Plutarchum IV, 5. symposior. Fuerunt in tribus festis Iudaeorum alii dies minus festi, alii maxime festi; de hisce agit *Petrus Zornius* in diss. de **ימים טובים**, siue diebus magnis Hebraeorum, quae inserta est Miscell. Lipsiens. Nouis Vol. 5. pag. 31 seqq. in qua simul differitur de sabbato magno, i. e. eo, quod proximum erat ante sabbatum. De festis Patriarcharum ante Mosen praeter diem sabbati et pauca et incerta sunt, quae notat Bolducius lib. primo

² Spencerum sequitur D. *Io. Sam. Stryckius* in diss. de incommodis festorum, Halae Sax. 1702.

primo de Ecclesia ante legem. Vide Cherubinum a S. Iosepho T. 2. apparatus biblici, p. 393 sq.

II. Lucem praeterea huic argumento de festis Iudaeorum affundunt, qui Calendaria eius gentis ediderunt et illustrarunt: vt praeter *Seb. Münsterum* Basil. 1527, 4. *Cunaeum* supra laudatum, *Ioseph. Scaliger* in Canonibus Ifagogicis p. 41 sq. et de Emend. Temporum pag. 316 sq. *Gilb. Genebrardus* ante Commentarium suum in Psalmos, *Augustinus Tornielius* lib. 1. Annal. V. T. p. 354 sq. *Iulius Bartoloccus* Tom. 2. Biblioth. Rabb. *Ioan. Seldenus* de Anno ciuili Iudaeorum, alique, quos laudat eodem in libro c. 8. et in praefatione et lib. 3. de Synedriis c. 13. p. 134. *Frid. Spanhemius* Chronolog. sac. P. 1. c. 11. sq. *Carol. Schultenus*, cuius Calendarium Iudaicum Hebraice et Latine editum est 1711, 4. *Hermannus Zoëstius* cuius Calendarium Hebraicum compareret inter Eius tria opuscula theologica ab Hector. Gottfr. Masio edita. Havn. 1701, 8. p. 107 fqq. *Ioan. Salpius*, qui Calendarium Hebraicum edidit Vitemb. 1697, 4. Addantur *Augustin. Calmetus* T. 2. Dictionarii S. Scripturae, p. 435 edit. Venetae 1726, fol. et pag. 64 fqq. ante commentar. in Genesim. *Ioan. Baptista Roeschelinus* de forma anni Patriarcharum. Witteb. 1692. *Henr. Klaußingius* de eodem argumento. ibidem 1716. *Car. Dan. Clauerus* de forma anni Hebraeorum mosaicoprophetica. ibidem eod. *Aegid. Strauch* de computo Thalmudicorabbinico, et de anno Hebraeorum ecclesiastico. Witteb. 1655. *Iac. Cappelli* epocharum illustrium thematismi cum explicatione selector. aliquot Scripturae locorum, Sedani 1605, 4. recusi Fasciculo octauo Opuscul. historicophilologicorum. *Ioan. Andr. Mich. Nagel* de calendario veter. Hebraeor. Altorfii 1746, 4. *Ioan. Christo. Fischer* de anno Hebraeorum. Witteb. 1710, 4. *Gustav. Sommelius* de anno Hebraeorum ecclesiastico atque ciuili. Lundae 1748, 4. *Emo Luc. Vriemot* de vero anni initio apud Hebraeos. Franecq. 1735. rec. in Eius obseruationibus miscellaneis. Leouard. 1740, 4. pag. 280. fqq. *Christoph. Langhansén* de mense veter. Hebraeor. lunari. Ienae 1713, 4. *Dan. Lundius* de mensibus Hebraeorum. Aboae 1694. *Gottfr. Felckesen* de ciuili Iudaeorum die. Lips. 1702, 4. Ex Iudaeis, et quidem recentioribus, de Calendario Hebraeorum differunt *Dauid Nieto* in מטה 77, p. 82 ff. et *Immanuel Aboab* in Nomologia pag. 90 ff. Vide etiam si placet quae notauit in Menologio meo, vbi de Hebraeorum, et aliorum centum circiter populorum mensibus. *Nicolai Mollerii* Iudaeorum Annus 3 lunaeolaris, Turc-Arabum annus mere lunaris prodit

³ Veteres Hebraeos, vti antiquissimos Graecos, etiam anno lunari vsos, et quo Solis periodo responderet, mensem subinde intercalasse, docet etiam S. Basilius homil. VI. in Hexaëmeron. Confer Frontonis Ducaei notas ad paginam 80. T. I. Adde Carpzouii
notas

prodiit Groning. 1650, fol. Calendarii siue anni curam tum apud Hebraeos tum apud alias gentes plerasque commissam fuisse sacerdotibus, probat *Ioan. Andreas Davzius* in praefat. ad Maimonidis descriptionem initiationis nouilunii, cum Henningi Bernhardi Witteri versione editam Ienae 1701, 4.

III. Contra *Marshamum*, qui cum *Dione Cassio* l. 37. p. 123. periodum VII. dierum ab Aegyptiis deriuat, p. 198. Canonis Chron. Vide *Herm. Witsit* Aegyptiaca l. 3. c. 9. et *Ioan. Meyeram* de temporibus sacris et festis diebus Hebraeorum, pag. 174 ff. Fatetur tamen idem Marshamus, sacrum Sabbati cultum Hebraeis peculiarem fuisse, quod docet etiam *Ioan. Spencerus* lib. 1. c. 4. de Leg. Ebr. negans, Sabbatum celebratum ab Ethnicis, nisi inclinante iam Republica Iudaica, et Iudaeis iam per orbem diffusis: Conf. *Is. Casaubonum* ad Suetonii Tiberium, c. 32. et *Ioannem Wallis* tractat. de Sabbato T. 3. Opp. p. 342 sq. 381. 423. 425. qui negat constare quod Iudaei ante exitum ex Aegypto vel ylla gens alia ante tempora Christi annos suos per hebdomadas distribuerit. Septima quidem mensis cuiusque dies quibusdam gentibus sacra fuit, et septimi numeri religio passim in Ethnicorum libris obseruatur, ut praeter Marshamum p. 195 sq. docent *Clemens Alexandrinus* Opp. T. 1. p. 613. et T. 2. p. 713. ed. Oxoniens. *Caelius Rhodiginus* XIII, 21. *Seldenus* lib. 3. de Iure Nat. et Gent. c. 15. *Lud. Capellus*, Tract. de Sabbato p. 265. Opp. postum. *Io. Iac. Syrbius* diss. de Sabbato gentili, Ienae 1700 edita, deinde saepius recusa, et inserta quoque Tempe Heluetic. T. 2. p. 527 ff. *Claudius Sallierius* dissert. de festo septimi diei, gallice, in memoriis Academiae Inscriptionum, Tom. 5. p. 58 ff. *Ioan. Christoph. Wolfius* ad Theophilum Antiochenum p. 134. *Henr. Ernstius* lib. de studiis diebus festis non conuenientibus p. 100 sq. *Theophilus Spizelius* de Israëlitis Americanis p. 101 seq. *Ezech. Spanhemius* p. 465. ad Callimachum, *Ioan. Georg. Graeuus* ad Lucian. Tom. 2. p. 895. et *Ioan. Meursius* pag. 98 sq. Graeciae feriatæ. Non a Mosis temporibus, sed ab ipsa creatione repetendam Sabbati religionem accurate euincunt *Cherubinus a S. Iosepho* apparatus. biblici T. 2. p. 220 sqq. *Ioan. Christian. Hebenstreit* in diss. de sabbato ante legem mosaicam existente. Lipsiae 1748, 4. et *Ioan. Aug. Ernesti* Vindictiar. arbitrii diuini in religione constituenda parte secunda p. 44 sqq.

De religiosa sabbati obseruatione apud Iudaeos, de qua perpauca Iosephus, adeundus *codex Talmudicus* de Sabbatho, latine uersus a B. Seb. Schmidio T. 2. edit. Surenhusianæ. Memini me etiam MS. euoluere Gemaram Codicis Talmudici de Sabbato, latine translata a *Balthasare Scheidio*, Professore Argentoratensi. Consulendi praeterea interpretes ad Matth. XII. Marci II, 23 sq. III.

Hhh 2

2 sq.

notas ad Coodwinum pag. 356. et Guffetii comm. ling. hebr. voc. ארר et אביב, ubi docet, hanc intercalationem absque traditione, ex sola lege fuisse suscipiendam.

2 sq. Luc. XIII, 15 XIV, 3. Io. V, 10. VII, 22. IX, 14. *Mofis Maimonidis* Tr. Schabbat, in Iad Chafaka, lib. 3, c. 1. *Christoph. Carthwrightus* Mellific. Ebr. lib. 5. c. 7. *Io. Drusus* de tribus festis Iudaeorum p. 94 et 109 f. edit. in 8vo. *Wilhelmus Weston* in collectione dictorum S. Scripturae, librorum Apocryphorum et Iosephi de Sabbato, quam cum variis observationibus praemisit tractatum talmudico de sabbato, edito Hebraice et Anglice. Londini 1718, 8. *Cotelerius* ad recognitiones Clementis IX, 28. et laudatus *Danzins* in diss. de curatione Christi Sabbatica. *Ioan. Outrcinii* Viri Clariss. dissertatio 13. de clangore Euangelii, quae est de clangore Sabbati p. 327 seq. *I. C. Wagenfeilius* ad tela ignea satanae, p. 558 sq. *Melchior Leydeckerus* de republica Hebraeorum lib. 9. p. 532. *Beruh. Sebastian. Cremerus* antiquitat typicom saec. T. 2. p. 394 sqq. *Ioan. Christian. Kirchmeierus* disput. de sabbatis Iudaeorum eorumque in fatis ecclesiae N. T. antitypo; quae legitur in sylloge exercit. acad. p. 1 ff. *Ioan. Georg. Abicht* de lege sabbati. Witteb. 1731, 4. *Georgii Witzleben Bericht* von der Juden Sabbath am Sonnabend, und der Christen am Sonntage. Havniae 1665, 8. et *Adami Georgii Christophori Matthaei* Beschreibung des jüdischen Sabbath. 8. Norimbergae 1751, 4. De operibus sabbatum depellentibus ex mente Hebraeorum existat dissertatio *Viti Henrici Hafennülleri*. Ienae 1708.

Via Sabbati a Talmudicis in tractatu Erubin. T. 2. edit. Surenhusianae p. 101, 106. etc. definitur mille passibus siue bis mille vlnis. Arator:

*Moenia nota petunt, quo per sua sabbata, mille
Passibus ire licet — — —*

Confer Suidam in σαββάτου ὁδόν, ac praeter *Grotium* aliosque interpretes ad Actor. I, 12. *Ioan. Frischmuthi*, *Mich. Waltheri* et *Nic. Kursneri* 11 dissertationes de via Sabbati, quibus iungendus *Seldenus* lib. 3. de Iure N. et G. cap. 9. *Buxtorfius* in Synagog. Iud. c. 16. *Wagenfeilius* in lib. de Norimberga pag. 126 sq. ubi etiam de oneribus Sabbato non exportandis. *Carpzoni* ad Schickardum de iure regio pag. 305. *Wideburgius* Math. Biblic. specim. 7. p. 73. *Christi. Schoettgenius* Hor. hebr. T. 1. p. 406. et *I. G. Carpzoni* ad Goodwinum p. 389. An libros sacros Sabbato eripere incendio liceat? vide quae Iudaei disputant apud *Ioan. Lightfootum* in Opp. postumis pag. 10. De Abenefrae Epistola, qua probat vesperam Sabbati non subsequentem sed antecedentem celebrandam esse, vide sis doctissimi *Ioan. Christophori Wolfi* Bibliothecam Hebraicam Vol. 1. p. 78. qui etiam de Sabbatione, fluvio illo fabuloso Iudaeorum videndus ib. p. 141, 283. et in Notitia Karaeorum p. 141. De quo fluvio Iudaeorumque de eodem figmentis consulendi sunt praeter eos, quos Wolfius in notitia Karaeorum loco citato adduxit, *Ioan. Frid. Breitbauptus* ad Iosephum Gorionidem p. 546. et *Frid. Albrechtus Augusti* tractatu germa-

germanico: *Geschichte der Juden von dem Wunderflusse Sambathion, Erfurti 1748, 8.*

Notatu dignum est, quod Iudaeis dum in serio ac vero DEI cultu negligentiores erant, saepius cladem accelerauerit, quod Sabbato vel alio die festo hostibus resistere religioni sibi duxerunt, ut ex libris *Maccabaeorum* et *Iosepho* apparet. Quoniam Iosua urbem Iericho cepit die Sabbati, Ios. VI, 15. et Iudaei deinceps, eodem Iosepho teste, potius existimauerunt nefas esse, die Sabbati (vel etiam per annum Sabbaticum siue ἀργὸν ἔτος, vide Iosephum lib. 1. de bello Iudaico c. 2. p. 711.) hostem inuadere et adoriri, quam irruentem pro corpore suo defendendo propellere atque occidere. Et diebus festis plerumque seditiones concitasse affirmat Iosephus lib. 1. cap. 4. de bello Iud. pag. 714. Ceterum Sabbato plus simplici vice captam esse constat Hierosolymanam, et diserte faretur non Iosephus modo p. 719. f. et 474. a. sed et Dio Cassius, lib. 36 p. 36. templum a Pompeio, qui primus Iudaeos Romanis subiecit, Olymp. CLXXIX, 2. Romae DCXCI. ante Christum LXIII. non fuisse expugnandum, si Iudaei illud ex aequo omnibus diebus defendissent. De captis festo die Syracusis vide *Ezech. Spanhemium* p. 201. ad Orat. 1. Iuliani. De Bersura ob famem ex otiantibus per annum Sabbaticum agris dedita 1 Maccab. VI, 49.

IV. De Sabbato δευτεροπρωτω, praeter *Erasinum Schmidium* et alios *Interpretes* ad Luc. VI, 1. Caesarium quaest. 35. Suidam in Σάββατον, Isidorum Pelus. III. epist. 110. Epiphanium T. 1. pag. 453. consulendus *Iosephus Scaliger* lib. 6. de emendar. temporum pag. 557. et in Canon. Isagog. lib. 3. p. 225. cum quo faciunt *Pagius* ad A. C. 30. n. 3. *Bernhardus Lamius* Concord. Euangel. c. 39. *Sam. Basnage* in Annal. Is. *Casaubonus* p. 271 sq. ad Baronium, *Iosephus de Voisin* Tractat. de Sabbato deuteroproto, *Gerh. Outhouius* in Bibliotheca Bremensi, Classe 6. pag. 426 sqq. *Ioan. Frischmuthus* et *Heinr. Müllerus* singularibus dissertationibus, recusis in Gottfriedi Menthenii Thesauro theologicophilolog. P. 2. p. 312 et 319. Scaligeri et qui eum sequuntur, sententiam impugnavit *Otto Verbrugge* dissertationibus duabus de hoc argumento Groning. 1718 editis. Conferes praeterea *Petauium* ad Epiphanium T. 1. p. 61 sq. *Sam. Petium* c. 19. Var. Lect. *Seb. Schmidium* τὸν μακαρίτην in fasciculo. diss. p. 494 sq. cui post impugnatas alias undecim sententias, Sabbatum δευτεροπρωτων est posterius inter duo Sabbata quae ab initio anni Ecclesiastici mense Nisan, Pascha proxime antecesserant. *Ioan. Harduimum* Operum select. pag. 628 et 402 qui pro Sabbato deuteroproto habet primum mensis Adar. secundi in Sabbato embolimaeco, quae sententia probatur etiam Salomoni van Till in diss. de vero et iusto tempore sabbati δευτεροπρωτου, edita Anno 1708. *Io. Rhen-*

ferdus Francuerae lumen nuper eheu extinctum diss. 3, 3. de locis Hebraicis N. T. Anno 1706. vulgata primum Sabbatum mentis Tisri siue in anno ciuili putat fuisse *πρωτόπρωτον*, primum vero in anno sacro siue mentis Nisan *δευτερόπρωτον*, quod probatur etiam Clarissimo Viro Hadr. Relando et Stephano le Moyne in prolegomenis ad Varia sacra. *Henr. Dodwellus* vero dissert. 9. de vet. cyclis Graecorum et Romanorum per Sabbatum *δευτερόπρωτον* cum *Mal-donato*, *Grotio* et *Ed. Bernhardo* p. 225. ad Iosephum intelligit festum Pentecostes, et ita vt festum Paschatos fuerit *πρωτόπρωτον*, et Tabernaculorum *τριτόπρωτον*. Sed forte huic et reliquis quas attuli sententiis praeferenda est *Andreae Masii* opinio, qui *δευτερόπρωτον* Sabbatum putat fuisse diem septimum festi Azymorum, vel octauum tabernaculorum, qui cum primo *πρωτοπρωτό* pari cultu celebrabatur, quum dies intermedii essent profesti.

V. De Neomeniis apud Iudaeos pariter et gentes celebratis differit *Io. Spencerus* libro 3. de Leg. Ebr. diss. 4. cui adde *Marimum* in vita Procli c. 19. *Interpretes* ad Coloss. II, 16. Nazianzenum Orat. 2. in Iulianum pag. 129. et *S. Chrysofolomi* Homiliam, qua Christianis hunc morem dissuadet. De Hebraeis speciatim quibus vespera Nouilunii dies expiationis paruus dicitur, *Maimonidis* tractatum, quem cum Witteri versione Tenae editum paulo ante § 2. memorauimus. *Abarbanelis* dissertationem de principio anni et consecratione nouilunii, ad calcem interpretationis libri Cosiri, a Buxtorfio compositae, p. 43 r. *Ioan. Outreimii* dissertationem duodecimam de clangore Euangelii, p. 271 seq. *Ioan. Gottlob Carpzouium* ad Goodwinum, p. 424 seqq. *Ioan. Meyerum* de temporibus sacris et festis diebus Hebraeorum p. 238 seqq. *Cherubium de S. Iosepho* T. 2. apparatus biblici p. 245 seqq. et p. 259 seqq. et Gundlingiana Parte 36. p. 47 seqq.

VI. De ritibus Iudaicis festi Paschatos, praeter eos, qui de festis et de sacrificiis, et de ritibus Iudaicis vniuersim scripsere, et praeter interpretes ad Exod. XII. et ad Talmudicum Tractat פסחא videndus ex Iudaeis R. *Moses Maimonides* in קרבן פסח, lib. 9 c. 1. Iadchafaka, quem tractatum aequae ac librum de sacrificiis latine vertit Ludov. Compiègne de Veil, Londini 1683, 4. qui recusus est in Crenii Opuscul. Philolog. Fasc. 7. p. 837. e Christianis B. Seb. Schmidius, Theol. Argentorat. libro de Paschate, *Ioan. Lightfootus* de ministerio Templi c. 11 seq. *Iosephus Scaliger* lib. 6. de emendat. templorum, *Fagius* ad Targum Deut. VIII. *Buxtorfius* Exerc. Philologico Theol. VI. Io. Owenus in Epistolam ad Hebraeos, T. 1. p. 262 seq. Io. Saubertus in diss. de festo Paschatos a Christo Seruatore celebrato, in palaestra dissertationum pag. 70 seq. *Iulius Bartoloccius* in Bibliotheca magna Rabbinica. P. 2. p. 389 seqq. et p. 735 seqq.

Ioan.

* Hoc refellit Sam. Bafnage in Annalibus ad A. C. 32. § 23.

Ioan. Biermannus in Mose et Christo, pag. 391 sqq. *Petrus Iuricus* in historia dogmatum et cultuum, Part. 2. p. 325 sqq. *Ioan. Spencerus* de legibus Hebraeorum ritualibus, p. 294 sqq. edit. Tubing. *Ioan. Gottlob Carpzouius* ad Goodwinum, p. 394 sqq. *Nicol. Serrarius* T. 1. in Iosuaam p. 443 sqq. vbi copiose et erudite de azymis agit. Idem p. 518 sqq. de modo, quo Pascha hodie a Iudaeis celebratur, disputat, *Wilhelmus Goeroc* in historia Mosaica, Belgice, P. 1. c. 6. p. 203 sqq. *Bernb. Sebastian. Cremerus* in Antiquitatibus mosaicotypicis, T. 2. pag. 417 sqq. *Ioan. Behmius* in notis ad Paulli Burgensis diatribam de Paschate, Regiomonte 1610, 4. *Natalis Alexander* Histor. Eccles. T. 1. pag. 277 sqq. edit. Paris. 1714, fol. *Ioan. Iac. Eyselohr* de paschate Hebraeorum. Witteb. 1678, 4. *Ioan. Andr. Danzius* in Programmate de Paschate Iudaeorum abrogato, et in eius locum surrogato festo Resurrectionis Dominicae, Ianae 1713, 4. quod recudendum curavit Io. Georg. Meuschenius in N. T. ex Talmude illustrato, p. 897 sqq. *Ioan. Hauighorstus* de Paschate ipsiusque praecipuis ritibus a Iudaeis obseruatis. Breae 1714, 4. Discrimen Paschatis Aegyptiaci et generationum ostendit *Chr. Frid. Tresewenter* singul. disputat. Altorfii 1739, 4. Idem alia dissertatione ibid. 1743 habita euincere studuit, pascha in deserto nunquam fuisse intermissum. Recentium potissimum Iudaeorum caerimonias persequuntur, *liber rituum paschaliu* Hebr. Lat. et Germanice editus Regiomonte in 4to, a *Ioan. Stephan. Rittangelio*, et Latine atque Hebraice subiectus eiusdem Rittangelii Libro de Veritate Religionis Christianae, a V. Cl. Ioan. van der Wayen, Leonis Mutinensis narratio Historica de Paschate, Italice litteris Hebraicis, Venet. 1609, fol. et liber eiusdem argumenti Lipsiae Germanica lingua editus 8. ab ex Iudaeo *Frid. Alberto Christiani*, cuius etiam exstat alius libellus: *Beschreibung der jüdischen Fastnachten*. Lipsiae 1677, 8. De immundorum Paschate, mensē secundo, Seldenus II, 1. de synedriis. De agno paschali egerunt *Ioan. Georg. Dorscheus* ad calcem Mysariae missae. Argent. 1644, 4. *Ioannes Frischmuthus* in dissert. de Iudaico eoque inter duas vespas maestando agno paschali. Ienae 1660, 4. *Aug. Varenius* de agno paschali Hebraeorum. Rostoch. 1652. *Georg. Moebius* de agno paschali. Lipsiae 1655. et in Dissertationibus iunctim, Lipsiae 1694, 4. editis pag. 866. *Zuch. Frosterus* de eod. argum. Aboae 1698, 8. *David Lundius* de eod. argum. Vpsal. 1705. *Henr. Wilh. Snabclius* de agno paschali, illustri Seruatoris I. C. pro nobis maestati typo. Breae 1702, 4. *Georg. Lud. Goldnerus* de agno paschali inter duas vespas maestando, in Misc. Lipsiens. T. 2. p. 658 ff. De accubitu Iudaeorum ad agnum paschalem confer *Theod. Daffonii* dissertationem. Witteb. 1698. De plenilunio paschali eiusque mysterio differit *Henr. Scharbun* obseruat. sacr. Part. 2. pag. 317 sqq. De cantione sollempni, in prima paschatōs nocte, apud Hebraeos

recepta

recepta exstat dissertatio *Car. Heinv. Zeibichii*. Witteb. 1740. De tempore, quo Christus pascha celebraverit, non eadem est eruditorum sententia. Potiores recenset Vir Celeberrimus *Ioan. Christoph. Wolfius ὁ μακρῆτης* Cur. phil. in N. T. Vol. 1. p. 366. In quatuor classes distributae enarrantur a *Gottlobo Friderico Gudio* in demonstratione hermeneutica, quod Christus in coena sua *σάββατον* agnum paschalem non comederit, edita primum Lipsiae 1733, 4. deinde ibid. 1740. recusa, et ab obiectionibus V. C. Conradi Ikenii vindicata. Scilicet defendit idem *Ikenius* Bremae 1735. dissertationem priorem de tempore celebratae a Servatore vltimae coenae paschalis, qua is euincere studet, illam integro die ante plerorumque Iudaeorum paschales epulas actam esse: Hanc 1739. excepit dissertationis de hoc argumento. posterioris pars prima et secunda, qua difficultates contra sententiam priori dissertatione adstructam moueri solitae diluuntur. Quibus in dissertationibus quum Gudii quoque sententiam sub examen vocasset Ikenius, huic respondit Gudius in iterata demonstrationis suae hermeneuticae editione. Quae autem ille monuit, iis opposuit tertiam disputationem de hoc argumento Ikenius habitam Brem. 1742. Eam sententiam, qua statuitur, Christum vno eodemque tempore cum omnibus Iudaeis agnum paschalem comedisse defendit calculoque suo approbavit Celeberrimus *Sigism. Jac. Baumgarten* in dissertatione de vltima coena Christi paschali. Halae 1743. et *Io. Frieder. Frischius* in libro germanice Lipsiae 1758, 8vo, euulgato: *Biblische Abhandlung vom Osterlamme überhaupt, und dem letzten Osterlammstage Christi, als dessen Todestage insbesondere*. Adde *I. C. Hazenbergii* dissertationem de eodem argumento, quae legitur in Thesauro nouo disputationum theologicophilologicarum, T. 2. p. 538 sqq.

De Romanorum more circa festum Paschatis Iudaeis captiuum reddendi et libertati restituendi res nota ex Euangelica historia. Confer interpretes ad *Io. XVIII, 39.* et *Matth. XXVII, 15.* *Iac. Lydium* florum sparsione ad historiam passionis I. C. p. 142 sqq. *Ioan. Lomeierum* in Diebus Genialibus Dec. II. differt. VII. qua agit de consuetudine rei apud Iudaeos in festo dimittendi. *Corn. Adami* Obseruat. philolog. pag. 185 sqq. *Ioan. Schmidii* dissertationem Lipsiae Anno 1685. editam de eodem ritu quem a Graecis accepisse Romani videntur, siquidem in Panathenaeis etiam captiuos ab eis dimitti solitos ex *Vlpiano* ad *Demosthenis* de Corona orationem obseruat *Meursius* in Panathenaeis c. 26. Confer *Samuelem Peritum* ad *Leges Atticas*. p. 38 seq. et 50. atque *Meursium* in Graecia feriat p. 164. vbi idem in *Thesmophoriis* obtinuisse notat. Teste *Liuiio V, 13.* *Leetisternii tempore vincetis demta in eos dies vincula: religioni deinde fuisse, quibus eam opem dii tulissent, vinciri.* Hoc postea imitati sunt Imperatores Christiani: *πολλάκις*, inquit *Epiphanius* Tom. 2.

p. 281. Φιλανθρωπία βασιλική ἐν ταῖς ἑορταῖς πολλοῖς καταδίκους ἀφῆσιν καὶ ἀπολύτρωσιν χαρίζεσθαι. Confer quae obseruat Iacobus Godofredus in commentario ad Codicem Theodosianum Tom. 2. pag. 272. Petauius ad Epiphanium p. 365. D. Gorfr. Nicolaus Ittigius in diss. de veterum indulgentia Paschali cum hodierno iure aggratiandi collato. Ritum hunc Iudaeis familiarem fuisse, neque a Iudaeis Romanorum nec a Graecis repetendum euicit Ioan. Conr. Hottingerus in diss. de ritu dimittendi reum in festo paschatis Iudaeorum, Tiguri 1719, et in Thesauro nouo disputationum Theologicophilologicar. T. 2, pag. 352 sqq. atque Tempe Heluet. T. 4. p. 264 sqq. Eandem sententiam defendit S. V. Carpzouius in notis ad Goodwinum pag. 409. De indulgentiae Iudaeorum paschalis tempore modoque exstat dissertatio Io. Georg. Liebknecht, Gissae 1731. Idem Godofredus pluribus etiam agit de iustitiis siue feriis iudicialiis apud Christianos circa dies festos, tempore Quadragesimae, Aduentus etc. obseruari solitis. De more reos non damnandi nec litigandi tempore Quadragesimae, videbis etiam vbi lubebit Aegidii Menagii antiquitates Iuris Ciuilis cap. 26.

VII. Iudaeorum ὡση Pentecoste siue quinquagesima a Paschatis secunda dies Actor. II, 1. et XX, 16. Ἀσπερθάν, Ioseph. Antiquit. lib. 3. c. 10. 1. 6. vbi confer Bernhardum de reliquis festi huius nominibus differentem, pag. 178. edit. Hauercampianae. Dicitur etiam *festum messis* Exod. XXIII, 16. triticeae nimirum, a quo primitiae tritici offerebantur Leuit XXIII, 15. (vide Fullerii Miscellan. Sacra 3. c. 11.) vt primitiae hordei a secunda die Paschatos, Ioseph. III, 10. Antiquit. Iud. Idem est festum *Schebuoth* siue Septimanarum Exod. XXXIV, 22. Numer. XXVIII, 26. Deut. XVI, 10. quoniam nimirum post septem hebdomadam a Paschate complementum Pentecoste sequitur. Confer Ed. Bernhardi notas ad Iosephum p. 224. Totum illud interual- lum etiam Iudaeis dictum *numerus manipuli*, notante Iosepho Scaligero lib. 6. de emendat. temporum. Ceterum Pentecostes festum in memoriam datae in monte Sinai Legis institutum haud esse, probat D. Georgius Moebius δ μακαρίτης diss. Theol. p. 921 sq. et Franciscus Gomarius de vsu ac fine festi Pentecostes, Opp. p. 226 sqq. neque ultra vnum diem eius sollempnitatem durasse demonstratur a B. D. Wolfgango Franzio de interpretatione S. Scripturae, Oraculo CXXI. p. 753. vbi vtriusque Iudaicae et Christianae Pentecostes rationes inter se confert. Idem facit Ioan. Andr. Danzius Progr. de Promulgatione Euangelii haud obscuriore legali; et in Programmatibus quinque de festo Iudaico Septimana- rum

⁵ Talia Graecorum Σεσμοφθεια, Σάλλισα et ὡραία. Vide Meursium Graeciae feriatiae pag. 142. 283. Ezech. Spanhemium p. 678. ad Callimachum, et Fabrotum pag. 25. ad Cod. Theodos. XVI, 10. de paganis.

rum abrogato et surrogato in eius locum festo pentecostali Christianorum, quae recula leguntur in Io. Georg. Meuschenii N. T. ex Talmude illustrato, pag. 737—786. Adde I. C. Reichardti diss. de pentecoste Iudaeorum Christianorum et Gentilium, Ienae 1699. S. R. I. D. Winckleri orationem de iis, quae circa festum Pentecostes memorabilia sunt, Lipsiae 1733, 4. recusam in Disquisitionibus eius philologicis, pag. 211 sqq. et Bened. Gottl. Clauswitzii Progr. de analogia Pentecostes V. et N. T. Halae 1741. De Iudaica porro consules interpretes ad laudata S. Scripturae loca et Codicem Talmudicum *Iom Tobh*, T. 2. edit. Surenhusianae, *Io. Henr. Ottonis* Lexicon pag. 205 sq. *Bernh. Sebastianum Cremerum* in Antiquitatibus Mosaicotypicis T. 2, p. 480 sqq. *Ioan. Meyerum* de Temporibus et diebus festis Hebraeorum c. 13. p. 287 sqq. *Melchior Leydeckerum* de Republ. Hebraeorum lib 9. c. 5. p. 553 sqq. *Cerberinum a S. Iosepho* T. 2. Apparatus Bibliici, pag. 352 sqq. De tempore messis Hebraeorum vide *Hermannii Conringii* Commentar. recusum T. 5. fasciculorum Thomae Crenii pag. 301 sqq. et *Dan. Godesii* dissertationem de eodem argumento, cui modesta ad Ioannis Meyeri animaduersiones responsio addita est, Ultraiecti 1720, 4. De manipulo hordeaceo, cuius oblatione messem suam auspicabantur Iudaei, vide dissertationes Sam. Strimesii, Franc. ad Viadr. 1706. Petri Zornii, Sedini 1730. et H. I. van Bashuyfen, Seruestae 1734. De duobus panibus pentecostalibus binis dissertationibus egit *Conradus Ikenius*, Breae 1729 et 1730.

De festo *tabernaculorum* siue *scenopogiae*, cui celebrando scriptus est Psalmus XCV, vt notatum Grotio ad Hebr. III, 7. et quod *κατ' ἐξοχὴν* Iudaeis *זמן* dicitur ob laetitiam et tripudia, adeundi praeter eundem Ottonem p. 196 sq. interpretes ad *Leuit. XXIII, 39* sq. et *Tractatus Talmudicus Succah*, T. 2. operis Mishnici edit Surenhusianae pag. 259 sq. quod totum fere volumen est de festis. Idem tractatus talmudis Babylonici *Succah* cum versione et annotationibus *FridERICI Bernhardi Dachs*, et commentario postumo *Ioan. Iac. Grameri* separatim excusus est Traiecti ad Rhen. 1726, 4. adiuncta eiusdem Dachsii dissertatione ad *Zachar. XIV, 16*. vbi celebrantium festum tabernaculorum meminit Propheta. Hisce adde ex Iudaeis *R. Chaim* libro qui inscribitur *שעשועות* et *R. Ioseph ben Abraham* in *משעוה אל*. E Christianis, *Cerberinum a S. Iosepho* T. 2. Apparatus Bibliici p. 290 sqq. *Bernh. Seb. Cremerum* in Antiquitatibus Mosaicotypicis T. 2. p. 523 sqq. *Melchior Leydeckerum* de Republ. Hebraeorum lib 9. c. 7. *Ioan. Meyerum* de Temporibus et diebus festis Hebraeorum, P. 2. c. 16. pag. 317 sqq. *I. G. Carpozium* ad Goodwinum p. 414 sqq. *Campegius Vitringam*, Iuniorum, in Dissertationibus tribus de festo tabernaculorum, recuis in Eius Dissertationibus sacris, pag. 158 sqq. *Ioan. Wilhelm.*

helm. de Neue in Expositione mystica in festum tabernaculorum. Berolini 1714, 4. *Paulum Frider. Opitium* in dissertat. de amico Israelitarum in festo Tabernaculorum consortio. Kilon. 1717. De caerimonia palmarum binae exstant dissertationes *Gabrielis Groddeckii*, Professoris olim Gedanensis doctissimi, acerba morte extincti epidemica lue Anno 1710 die 12 Septembris, editae in Academia Lipsiensi Anno 1694. Idem argumentum persequutus est *Olaus Celsius* in diss. de palmis Tabernaculorum, Vpsal. 1722. Ritus palmarum siue *Lulabb* a Gentilibus repetitam esse censet *Ioan. Gothofr. Lakemacherus* in diatriba de ritibus quibusdam Bacchicis a Graecis ad Iudaeos recentiores deriuatis, et ab his Tabernaculorum festo vsurpatis ad loc. Plutarchi lib. 4. sympos. T 2. pag. 671, recusa in Obseruationibus eius philologicis P. 1. pag. 17 sqq. *Lakemacheri* argumenta sub examen vocauit I. C. *Harenbergius* Biblioth. Lubec. Vol. 3. pag. 434 sqq. ostendens, ritum hunc haud quaquam a gentibus esse repetendum, sed eius potius originem ad victoriam contra Antiochum Epiphanem spectare. Idem *Lakemacherus* Obseruat. philol. P. 3. Obs. 1. agit de salicum ramis tabernaculorum festo iuxta altare holocaustorum statutis. Ritus effusionis aquarum exposuerunt *Ioan. Henr. Hirzelius* erudita dissertatione, sub praesidio *Ioan. Marckii* Lugd. Bat. 1704. habita. *Ioan. Henr. Maius* fil. in dissert. de haustu aquarum e fontibus salutis ad Ies. XII, 3. Gissae 1710, 4. *Hieron. Wig. Biel* in dissertat. de sacrificio aquae in Scenarum festo vino misceri solito. Witteb. 1716. Ritus hunc a Iudaeis Rabbanitis demum sub templo secundo introductum esse ostendit singulari dissertatione Symbol. Litter. Bremae euulgat. T. 1. pag. 160 sqq. inserta *Conr. Ikenius*. De festo laetitiae legis disserit *Ioan. Christi. Genselius* in Obseruationibus sacris, Observ. VII. vbi ostendit, non esse illud antiquius Esdra, eiusque exponit ritus. Numus Regis Agrippae in quo festa iudaica tabernaculorum et messis, tabernaculo et spicarum manipulo designata, videre licet, exhibetur et illustratur ab *Ezech. Spanhemio* diss. 5. de praestantia et vsu numismatum p. 443. edit. Amstelodamensis.

De festo *Tubarum* siue *Noui anni*, adibir, cui volupe erit, Interpretes ad Leuitici XXIII, 24. Numeror. X, 5. et Psalm. LXXXI, 3. et ad Tractatum Talmudicum *Rosch haschanah*, quem versione et notis illustrauit V. C. *Henricus Houtingius* Amstelod. 1695, 4. et Tom. 2. edit. Surenhusianae pag. 300. *Ioan. Outrein* dissertatione 11. de clangore Euangelii p. 205 sq. *Ioan. Stephani Rittangeli* hochfeierliche Solennitäten, Gebete und Collecten anstatt der Opfer, nebst andern Ceremonien, so von der jüdischen Kirchen am ersten Neu-Jahrstage Vormittag in ihren Synagoen hochfeierlich geberet und abg. handelt werden müssen. Regiomonte 1652, 4. *Bernb. Sebast. Cremeri* Antiquitates typicomosaicas T. 2. p. 498 sqq. *Melchior. Leydeckerum* de Republ. Hebraeorum lib. 9. c. 2. *Ioan.*

Meyerum de Temporibus et diebus festis P. 2. c. 14. p. 300. *Io. Gottl. Carpzouium* ad Goodwinum p. 423. *Dan. Gerdesii* disputationem de festo claugoris eiusque mysterio, Duisb. 1730. et in Exercitatt. Eius Academ. Amstel. 1738, 4to editis, pag. 235 seqq. *Ioan. Georg. Michaelis* disput. de clangore noui anni. Halae 1738, 4. *Ioan. Heir. Maii* disput. de auspiciis anni ciuilibus Hebraeorum eiusque sollempnitatibus. Gissae 1707. *Ioan. Palmroth* de ritibus Hebraeorum celebrandi nouum annum. Vpsal. 1703, 8. *Petrum Zornium* de noui anni auspiciis, quae Iudaei gentium ritu in honorem Gad et Meni, h. e. Solis et Lunae celebrarunt, Opusc. Sacr. Tom. 2, pag. 609 sqq. *Adami Rüdolphi Georgii Christoph. Matthaei* Beschreibung des jüdischen Neujahrfestes nach ihrer Lehre und gewöhnlichen Gebräuchen. Norimbergae 1755, 4. De sollempni Iudaeorum nouum annum gratulandi formula, in *annum bonum scribaris*, commentatus est *Rudolph. Fridr. de Wichmannshausen*. Torgauiae 1742, 4. De iudicio quod a Deo exerceri primo noui anni die fingunt Iudaei vide *G. E. Edzardi* annotationes ad Tr. Talmud. Auoda Sara c. 1. p. 204. et *Ioan. Andr. Eifemngeri* Iudaismum detectum p. 950 sqq.

De festo magno expiationis consulere iuuabit Interpretes ad Leuit XVI. et Numer. XIX. 7. seq. et ad tractatum Talmudicum *Ioma*, quem versione et notis a se illustratum edidit *Robertus Scheringemus* Lond. 1648, 4. recusum in Tomo secundo Misnae Surenhusianae, et separatim Francquerae 1696 et 1700, 8vo, cui editor *V. C. Iacobus Rhenferdus* adnexuit praeclaram dissertationem, qua expiationem Pontificis maximi Iudaici confert cum antitypo siue expiatione totius generis humani facta per Christum Seruatorem nostrum. Quibus adde *Mosis Maimonidae* Tractatus duos, alterum de ratione faciendi rem diuinam die sollempni expiationum, alterum de sollempnitate expiationum, quorum vterque latine redditus legitur in Thom. Crenii Fascic. septimo Opusculor. ad philologiam et historiam sacram spectantium pag. 651 seqq. et pag. 819 seqq. *Iosuae ben Israel Benbeniste* commentarium in Seder Avodath Iom Kippur. Constantinopoli 12 sine addito anno. *R. Chiiiae* additamenta ad Codicem de die expiationum, quae ex hebraico latine reddita, notisque perpetuis illustrata edidit *Blasius Vgolinus*. Venetiis 1744, 8vo. *Bernh. Sebast. Cremerum* in Tetrade Excercitationum typicopropheticarum pag. 79 sqq. et in Antiquitatibus Mosaicotypicis, pag. 507 sqq. *Melchiorem Leydeckerum* de Republ. Hebraeorum lib. 9. c. 6. et lib. 11. c. 4. *Cherubinum de S. Iosepho* T. 2. Appar. Bibliici p. 275 sqq. 288 sqq. *Ioan. Meyerum* de Temporibus sacris et festis diebus Hebraeorum P. 2. c. 15. p. 309 sqq. *Io. Gottl. Carpzouium* ad Goodwinum p. 433 sqq. *Andr. Adamum Hochstetterum* in libro de festo expiationis, Tubingae 1707, 4to. *Bernh. Waltheri Marpergeri* comment. de decimo quinto mensis Abh Hebraeorum

braeorum diei expiationis comparato, Dresdae 1730, 8. *Eiusdem* das große Süh- und Sünd-Opfer des großen Versöhntages, als ein deutliches Vorbild des Leidens, Sterbens und Auferstehens Christi, aus der heiligen Schrift und den jüdischen Alterthümern. Norimb. 1733, 8. *Nicol. Möllerum* de ritibus festi expiationis, Ienae 1689. *I.H. Ottonis* Lexicon p. 182 seq. De summo Hebraeorum sacerdote ante diem expiationis adiurato, ne ex mente Sadduceeorum adoleret suffitum eleganter differit *Leonsb. Hoffmannus* Programmate inaugurali, Ienae 1734. 4to, et *Car. Henr. Zeibichius* in Misc. Lipsi. Nov. Vol. 4. pag. 442 seqq. De ingressu Pontificis M. in sanctum sanctorum vide dissertationes *Theod. Daffsouii*, Witteb. 1692. *Dan. Lundii*. Vpsal. 1704. *Ioan. Iac. Seiffersheldi*, Witteb. 1713. *Ioan. Iusti Sonnenfeldii*, ibid. 1712. *Ioan. Christi. Kirchmeieri*, Marp. 1725. *Hermannii Venemae*, Francquerae 1730. *Georg. Guil. Ouerkampffii*, Gryphisw. 1741. Adde *Ioan. Andr. Danzii* dissert. de functione P. M. in adyto anniuersaria, quae recusa est in *Ioan. Georg. Meuschenii* N. T. ex Talmude illustrato, p. 912 sqq. et *Salom. Deylingii* obs. sacrae. Parte 2. pag. 177 sqq. De vestibus, quibus indutus fuit P. M. sanctum sanctorum ingrediens, egerunt praeter Deylingium loco iam citato *Ioan. Oldermannus* de vestibus byssinis P. M. in expiationis festo, Helmstad. 1717. *Ioan. Marckius* in Dissertationibus philologicotheologicis, Lugd. Bat. 1717, 4. p. 146 sqq. *Albertus Vogetius* in Diss. de vestimentis Pontificis M. sanctum sanctorum ingredientis, Gron. 1729. in qua in eo est, vt euincat, Pontificem M. sanctum sanctorum ingredientem praeter lintea vestimenta ceteris etiam indutum fuisse vestibus. De duobus hircis, emissario altero altero maectando, confer *Bernh. von Sanden* dissertationem, Regiom. 1699. De hircio ἀπορριπάλω siue emissario, ⁶ populi peccata in desertum baulante, videndi *Theophil. Amelius* in der Erörterung der dunkelsten Schriftstellen: alten Testaments, T. 2. p. 686 sqq. vbi variae virorum doctorum de origine atque significato vocis Azazel sententiae recensentur. *Ioan. Spencerus* ⁷ de legib. Hebraeor. ritualibus pag. 1010 sqq. *Salomo Deylingius* obs. Sacrae. P. 1. p. 75 sqq. *Ioan. Phil. Heynius* in noua collectione varior. scriptorum, Fasc. 2. pag. 40 sqq. *Henr. Hulsius* in singul. dissertat. adiuncta eius commentario de prisci Israelis praerogatiuis. *Ioan. van der Wayen* in variis sacris pag. 139 sqq. *Henr. Curtius*

⁶ Ἐριον κόκκινον fasciam coccineam siue lanci staminis textum rubro tinctum, capiti illius hirci impositum fuisse tradunt Iudaei, et vestigium traditionis illius extat in Barnabae Epistola et apud Ferrullianam contra Iudaeos c. 14. Confer Steph. le Moyné ad Varia sacra pag. 674 seq. et Epist. de Melanophoris pag. 280. ad calcem Harpocratis Cuperiani, Gaulminum ad lib. de Vita Mosis p. 379 seq. Bochartum I. Hieroz. p. 656. et Gatakeri Aduersaria p. 401 seq. edit. Lond.

⁷ Qui Spenceri sententiam sub examen vocarunt, eos plenis calathis attulit S. V. M. C. Pfaffius in Prolegom. ad Spencer. p. 12.

tius in Exercitat. de hirci emissarii mysterio, quae exstat in Museo Bremensi T. 2 p. 688 sqq. *Bern. Petrus Kartius* in nouade hirci ἀπέμπαλις coniectura, quae legitur in Bibliotheca Bremensi Class. 6. pag. 225 sqq. *Ioan. Marckius* in Sylloge dissertat. philolog. theol. p. 172 sqq. *Steph. le Moine* in Notis ad Varia Sacra, p. 638 sqq. Hisce adde singulares de hoc argumento dissertationes *Sebastiani Schmidii*, Argent. 1676. et in Fasc. disputat. N. 4. *Ioan. Frischmuthi* II, Ienae 1664. et 68. recusas in Thesauro Dissertat. Theol. Phil. T. 2. pag. 914 sqq. *Gustavi Peringeri*, Vpsal. 1683. *Ioan. Ioach. Schroderi*, Marb. 1725. *Philippi Nicolai Wolfii*, Gissae 1754. De hirci emissarii ductore exstat disputatio *Ioan. Iusti Sonnenschmidii*, Ienae 1709. Mysterium diei expiationum peculiariter dissertatio exposuit *Ioan. Guillelm. Krafft*, Marb. 1749. Sollemnem expiationum diem sub templo secundo celebratum fuisse contra Petrum Molinaeum eucit *Ioannes Georg. Michaelis*, Halae 1751.

De festo *Purim* siue *fortium*, cuius mentio fit in libro *Esther* c. IX. et *Iosepho* lib. 11. c. 6. Antiquitatum, quod Μαρδοχαινή ημέρα dicitur 2 Macc. XV, 37. et idem est cum festo *Aman*, cuius meminit *Euagrius* (laudatus *Gennadio* scriptor) in altercatione *Simonis Iudaei* cum *Theophilo Christiano* p. 11. T. 5. Thesauri Anecdotorum *Edmundi Martene*: *Scimus Aman maledictum a patribus nostris pro merito suo esse suspensum, qui genus nostrum petierat in perditionem, in cuius morte peracta reuoluto anno gratulamur, sollempnia votorum festa celebramus, quod a patribus traditum accepimus.* De hoc igitur festo videndus tractatus Talmudicus *Megillah*, quem illustrare pridem promisit praeclarus *Wagenfeilius*, sed reliquit hoc praestantissimo *Surenhusio*, in cuius opere Mishnico Tom. 2. p. 387 sq. cum versione et notis legitur. Addi etiam poterunt *Iul. Bartoloccius* T. 1. Bibl. Rabb. p. 400 sq. *Cherabimus de S. Iosepho* T. 2. Appar. Biblic. p. 309 sqq. *Guil. Schickardi* Oratio de festo Purim, siue Bacchanalibus Iudaeorum post edit. 1634. 12. inserta Criticis Anglis Tomo 8. *Ottonis* Lexicon p. 207 sq. *Guil. Saldenus* in dissertatione de libri *Esther* diuinitate lib. 3. Otiorum diuinorum Exercitatione V. *Io. Wulferus* ad Codicem Talmudicum *Shekalim* pag. 11 sq. *Balthasar. Ludov. Eskuhe* duabus dissertationibus, altera sub praelidio I. C. *Kirchmeieri* *Marburgi*, altera *Rintelii* 1724 habita. *Frid. Alb. Christiani* *Exiudaei* כְּעוּרָה פּוּרִים oder kurz Beschreibung von den jüdischen Fastenachten. Lipsiae 1677, 8. De Carmine Iudaico in festum Purim disserit *Io. Henr. Maius* in Catalogo MStor. Vffenbachianorum p. 135 sqq. Idem p. 178 sqq. hebraice et latine exhibet tractatum, quem pseudotalmudicum vocat de diebus festis Purim. R. *Iuda Leui* iubilus Iudaeicus. *Mi Camocha* dictus, in festum Purim-Hebraice, Latine, Germanice et Hispanice vulgatus est a *M. G. Amstelod.* 1700, 4to. *Gothofredus Kohlreifius* Chronol. sacr.

sacr. p. 364. festum hoc confert cum Persarum *Μαροφονία*, de qua Herodotus III, 79. Ctesias apud Phorium et Agathias lib. 2.

De ritibus communibus circa tria festa praecepta Paschatos, Pentecostes et Tabernaculorum agit Tractatus Talmudicus *בבבב* quem ante Surenhusium Tom. 2. p. 413. cum versione et notis Lipliae edidit *Christianus Ludovici* Anno 1696, 4. Philo libro de septenario decem festa memorat explicatque. *Πρώτη*, inquit, *ἑορτή ἡμέρα πάσα. Δευτέρα σάββατον. Τρίτη δ' ἡ μετά τινα σελήνην νέαν νεομηνία. Τετάρτη δὲ τῶν διαβατηρίων, ἡ καλεῖται πάρχα. Πέμπτη δ' ἡ τῶν ὀσασχῶν ὁπ' αρχή, τὸ ἱερὸν δράγμα. Ἑκτὴ δ' ἄζυμα, μεθ' ἣν τῆς τῶν ἑβδομάδων ὄντως ἐβδόμη. Ὀγδοὴ δ' ἱερομηνία. Ἐνάτη δὲ νηστία. Δεκάτη δ' ἡ τῶν σκητῶν.*

De Maccabaico Encaeniorum ⁸ siue repurgati templi festo, quo per octo dies lucernae accenduntur, incidente in 25 mensis Caslev circa Decembris initia, videndi interpretes ad 1 Maccab. IV, 59 et 10. X; 22. *Iosephus XII, 11.* Tractatus Talmudicus *בבבב*, Moses Maimonides in *בבבב* *וגילה ומלכה*. *Seldenus III, 13* seq. de Synedriis, *Herm. Witsius* in *Dodecade Exercitationum* p. 568 sq. *Ottens Lex*, p. 205 sq. *Bartoloccius T. 1. Bibl. Rabbin* p. 400 sq. ubi illustrat scriptum quod Iudaei in festo illo instauratum legunt, cui titulus *Megillat Antiochus* siue volumen de Antiocho, quod latine recudendum dedi in Codice Pseudepigrapho Veteris Testamenti, *Cherubinus a S. Iosepho T. 2.* apparatus biblicae pag. 305 sqq. *Ioan. Benedic. Carpzovius* in Progr. quod insertum est Boernerii pietati acad. Lipsiensis. pag. 302 sqq. *Daniel Lundius* de Encaeniis, Vpsal. 1706, 8. *Ioan. Oldermannus* de festo Encaeniorum Iudaico, origine festi natiuitatis Christi, Helmstad. 1715, 4. *Diet. Siegfrius Claessen* de Encaeniis Iudaeorum, Christi praesentia condecoratis, Francof. 1722. *Ioannes Frider. Scherer* de Encaeniis. Argentor. 1754. Encaenia quidem in memoriam reaedificati post captiuitatem Babylonicam templi a Iudaeis celebrata esse affirmat et de illis locum Ioannis explicat, sed minus recte ni fallor, Ioannes Chryso-stomus homil. LX, in Iohannem: *μεγάλη τις ἦν αὐτῆ ἡ ἑορτὴ καὶ δημοτε-*
De

⁸ Nicolaus Abramus ad Nonnum p. 46. *Quatuor videntur fuisse encaenia siue dedicationis festa, quorum unum ad urbis post Babylonicorum bello instauratae, cetera tria ad belli et altaris dedicationem pertinebant. Primum fuit, quando a Salomone templum a fundamentis erectum est, tertio mense, qui Septembri nostro respondet. 3 Reg. VIII, 8. Alterum quando destructum a Babyloniis, post captiuitatem denuo a Zorobabele fuit excitatum die tertio mensis Adar, Esdrae VI, 15. et III, 7. Iosephus XI, 4. Tertium quando altare profanatum a gentibus, nouumque a Maccabaicis erectum fuit, 25 mensis Caslev. 1 Maccab. IV, 59.*

λῆς. Τὴν γὰρ ἡμέραν καθ' ἣν ὁ ναὸς οἰκοδομήθη, ἐπανελθόντων αὐτῶν ἀπὸ τῆς μακρᾶς αἰχμαλωσίας τῆς ἐν τῇ περσίδι, ταύτην ἤγον μετὰ πολλῆς σπουδῆς.

De festo decimo tertio Adar in memoriam victoriarum de Nicanore reportatae celebrato vide *Megillath Taanith* cum notis Ioannis Meyeri, pag. 85 sqq. *Iosephum XII*, 10. 3. *Iosephum Gorionidem* libro 3. c. 21. et *Seldenum* de Synedriis loco citato. De festo die 15to mensis Abh celebrato confer *Cherubinum a S. Iosepho T. 2.* apparatus biblici pag. 394 sqq. De aliorum minorum Festorum, quemadmodum et de Neomeniarum ritibus tangunt pleraque Tractatus itidem Talmudici *חג השבועות* & *חג סוכות*: Fit etiam mentio festi cuiusdam in extremo libri *Iudith* editionis latinae, quod in memoriam liberationis per viduam mulierem illam factae apud Iudaeos obtinuerit: Sed quum neque apud Iudaeos veteres illud festum memoretur (Pseudo-Philonem Annii eiusque interpretem R. Azariam non moror) vel hoc ipso nomine etiam liber *Iudith* suspectus esse visus est hominibus eruditis. Vide et quae Seldenus III, 13. de Synedriis p. 133 sq. *Francisci Riberae* opus de Diebus festis Hebraeorum Manuscriptum extare in Bibliotheca Vaticana, testatur Carolus Iosephus Ambonatus, in Bibliotheca Latino-Ebraica p. 47. De festorum translatione Iudaica disserunt *Cherubinus a S. Iosepho T. 2.* apparatus biblici p. 398 sqq. et *Ioannes Georgius Brand* peculiari disputatione, Marburgi 1685, 4.

VIII. De Iudaeorum anno sabbatico siue septimo videndi interpretes ad *Leuit. XXV, 2.* sqq. *Maimonides* de iure anni septimi quem illustratum dedit V. C. *Ioan. Henricus Mainus* fil. addita dissertatione, de iure anni septimi. Francof. 1708, 4. Tractatus Talmudicus *Schebiith*, P. 1. Mischnae Surenhusianae pag. 155 sqq. *Adrianus Houtingius* in notis ad Tr. Talmud Rosch Hachchanah P. 1. Mischnae Surenhusianae pag. 308 sqq. *Ioannes Biermannus* in *Mose et Christo*, pag. 702 sqq. *Melchior Leydeckerus* de republica Hebraeorum lib. 5. c. 11. *Bernhard. Seb. Cremerus* in antiquitatibus Mosaicotypicis T. 2. p. 543 et 556. *Ioannes Outrein* dissertatione 15. de clangore Euangelii, quae est de clangore anni Sabbatici et Iubilaei, pag. 346 sqq. et in commentatione de sabbato sancto et anno Iubilaeo, quae adiecta est libro belgice edito, *Tabernakel Gods onder de Menschen*, Amstelod. 1701, 8. *Ioan. Meyerus* de temporibus et festis diebus Hebraeorum, P. 2. c. 17. p. 328 sqq. *Ioan. Gottl. Carpzovius* ad Goodwinum, pag. 442 sqq. *Herm. Conringius* in commentariolo de initio anni sabbatici et tempore messis Hebraeorum, recuso in Thomae Crenii fascie, secundo Opusculor. ad Histor. et Philolog. sacr. spectantium, pag. 301 sqq. et in *Opp. Conringii*, Brunswigae 1730. iunctim in folio editis, Tom. 6. pag. 265 sqq. *Daniel Lundius* in disput. de anno Hebraeorum septimo, Vpsal. 1710, 8. et Auctor Anonymus in dissertatione, inserta Bibliothecae Germanicae

nicae (*Bibliothèque Germanique*) T. 30. p. 83 sqq. vbi de rationibus illius legis agitur. De sollempni legis praelectione quouis septimo anno repetita vide *Io. Henr. Hottingeri* Dissertationem, Marb. 1717, 4to. *Campegium Vitringam* de synagoga vetere lib. 1. Parte 2. c. 4. pag. 308. et *Eduard. Bernbardum* ad Iosephum p. 321.

De anno Iubilaeo 9 siue quinquagesimo, qui seruos libertati et agros auitis dominis restituebat, neque confundendus est cum anno vndequingagesimo sabbatico, quo debita remittebantur (vnde *Schemitta* dici consuevit) vide interpretes ad Leuit. XXV, 8 seq. *Ed. Bernbardum* ad Iosephum III, 12. Antiquitatum p. 231. *Maimonidem* de anno Iubilaeo cum notis *Matthaei Beke* editum Lugd. Bat. 1708, 4. *Scaligerum* in Canonibus Isagog. p. 295. *Hottingeri* Analecta diff. 3. *Io. Iacobi Cramerii* Theologiam Israëlis p. 152 seq. *Iosephum de Voisju* libro de Iubilaeo secundum Hebraeorum et Christianorum doctrinam Paris. 1655, 8. *Grosium de Broze* in tractatu historico de Iubilaeo Iudaeorum. Gallice, Parisiis 1702, 8. *Arnoldum Pontacum* ad chronicon Eusebii p. 246, 249, 277 sqq. 550. *Cherubinum a S. Iosepho* Tom. 2. apparatus biblici pag. 367 sqq. *Bernh. Lamium* de tabernaculo et templo pag. 1283. *Melchior. Leydeckerum* de republica Hebraeorum lib. 5. cap. 12 — 14. *Ioan. Meyerum* de temporibus sacris et festis diebus Hebraeorum P. 2. c. 18. p. 341 sqq. *Bernh. Sebast. Cremerrum* in antiquitatibus Mosaicotypicis T. 2. p. 556. *Ioan. Gottlob Carpzouium* ad Goodwinum pag. 447 sqq. *Henricum Culens* in collatione Iubilaei veteris Hebraeorum et noui Christianorum. Antwerp. 1617, 8. Adde singulares virorum doctorum de anno Iubilaeo Hebraeorum dissertationes: *Paulli Sleuogtii*, Ienae 1650. et in Disput. academ. p. 912 sqq. *Aug. Varenii*, Rostoch. 1650. et ad calcem commentarii in Exodum. *Ioan. Ern. Gerhardi*, Ienae 1658. *Christiani Kortholti*, ib. eod. *Balthaf. Scheidii*, Argent. 1667. *Ioan. Adami Osiandri*, Tub. e. a. *Gustavi Peringeri*, Vpsal. 1685. *David. Lundii*, Aboae 1693. *Corn. Hafaei*, Bremae 1700. *Ioan. Christiani Buckii*, Witteb. e. a. *Ioannis Marckii*, Lugd. Batav. 1714. et in eius sylloge Dissertat. in V. T. p. 302. *Ioannis Engelhardi Steuberi*, Rintelii 1721. *Ant. Iul. von der Hardt*, Helmst. 1728. *Ioan. Gottlob*

⁹ De etymo vocis Iubilaei vide *Ioan. Diecinannum* pag. 41. specim. glossarii Rabani. Ioannem Wandalinum in disputat. de vocis Eberinae יובל quae anno Israelitarum Iobeleo nomen dedit, genuina etymologia et natia significatione. Havniae 1652. *Ioan. Adam*. Quasium in disp. de vera vocis יובל etymologia et significatione. Lips. 1731. et *Anton. Iul. von der Hardt* in diss. de Iubilaeo Mosis. Helmst. 1728. Ad exemplum Hebraeorum potius anno quinquagesimo quam centesimo celebrandum esse Iobelaum, vt aetas humana illud possit attingere, suadet *Christoph. Aug. Heumannus* in epistola Iubilaeica ad *Ioan. Christoph. Colerum*. Lips. 1730, 4.

Gottlob Carpzouii, Lipsi. 1730. *Iacobi Ode*, Trai. ad. Rhen. 1736. et rec. 1745. *Ioan. Bernh. Habnii*, Regiom. 1744. *Alberti Menonis Verpoorteenii*, in Fascic. Dif- fertat. Coburgi 1739, 8. euulgato p. 584 sqq. *Andr. Werneri* comm. de festo die, quem Iudaei Iubilaeum appellant, in supplemento ad Bibliothec. theo- log. selectam, P. 7. p. 552 sqq.

De Romanorum saecularibus ludis sacrisque Apollini ac Dianae in primis dicatis, vide carmen *Sibyllinum* quod seruarunt *Zosimus* libro secundo, *Phlegon- que* Trallianus libro de longaeuis cap. 4. et venustis versibus latinis expres- sit *Angelus Politianus* cap. 58. Miscell. Consulere etiam licebit quae viri docti ad *Catulli* poëmatum XXXV. ¹⁰ quod *carmen saeculare ad Dianam* inscribitur, et ad *Horatii* carmen saeculare quod libro Epodon subiicitur: et ad eiusdem libri primi Odam XXI. et libri quarti Odam VI. *Festum in saeculares ludi*, *Va- lerium Maximum* libro 2. cap. 4. *Censorinum* libro de die natali cap. 17. *S. Augustinum* lib. 3. de Civ. Dei cap. 18. et *Metellum Tegerenseensem* ¹¹ saeculi 11. a Christo nato Monachum et poëtam pro illa aetate non absurdum Oda 1 et 2. ad Quirinum, atque e recentioribus *Iosephum Scaligerum* lib. 2. de emen- datione temporum, *Onusfrum Panninium* libro de saecularibus ludis, ad calcem factorum, Vener. 1558. et Heidelb. 1588. fol. quem Gaudentius Robertus Tomo 1. Miscell. et Graevius Tomo XI. thesauri fuit inseruit: *Petrum Taffi- num* Audomaropolitanum S. I. libro erudito de anno saeculari et ludis saecu- laribus Romanorum, Tornaci Flandrorum A. 1641, 4. in memoriam Socie- tatis Iesuiticae quae saeculum iam exegerat edito, et Tomo 8. thesauri Graevia- ni recuso: *Ezechielem Spanhemium* diss. 9. de usu numismatum p. 852 sq. edi- tionis Amstelodamensis, *Ioannem Ciampinum* in sacra historica disquisitione de duobus emblematis in cimelio Cardinalis Carpinei, de quo libro vide sis Acta Eruditorum Tomo 2. supplementi pag. 94. 97. *Iusti Rycquii* syntagma de anno saeculari, iubileo et annis sollempnibus diuersarum nationum, Ant- werp. 1625, 8. *Io. Adolphi Turretini* Academicas quaestiones de ludis saecu- laribus, Genev. 1701, 4. *Florentii de Bruin* librum Belgice editum, Ecuwspelen der oude Romeynen, Amst. 1703, 8. et auctorem dissertationis de duobus numis Gratiani, in quorum altero legitur GLORIA NOVI SAECVLI. Pa- ris. 1701. Memoires pour l'Histoire des Sciences Tom. 1. pag. 74 sq. edit. Amstelod. et illustris Leibnitzii atque alterius Anonymi dissertationes ad eos- dem numos in Christophori Woltereckii electis rei numariae pag. 308, 327. Hamb.

¹⁰ Petrus Taffinus carmen id. saeculare esse negat, cap. 16. de ludis saecularibus, sed nullo id facit argumento certo et euidente. *Terentinos* ludos a saecularibus haud differre, idem probat pag. 490.

¹¹ Extat Tomo 1. Antiquarum Lect. Henrici Canisii.

Hamb. 1709, 4. *S. Bouffaci* Noctium theologic. dissert. decimam, quae agit de anno saeculari, et vndecimam, quae agit de anno bissextili. *Ioan. Matthiae Gesneri* commentationem de annis ludisque saecularibus veterum Romanorum, Vinariae 1717. *Eiusdem* dissert. de opinatis saecularium ludorum notis in numis Romanarum Gentium, Gottingae 1745. *Christoph. Frider. Ayrmannum* de ludis Romanorum saecularibus, Vitemb. 1717. *Christianum Gottlieb Schwarzium* de ludis saecularibus sub Philippis Augustis, Altd. 1723. *Ioan. Andream Michaelem Nagelium* de ludis saecularibus veterum Romanorum in Gemara Babylonica commemoratis, Altd. 1743.

In Ecclesia Christiana primus ¹² vt multis persuasum Anno 1300, annum Gratiae saecularem celebrandum indixit *Bonifacius VIII.* postea ad quinquagesimum annum sollempnitatem illam reduxit et Iudaici exemplo Iubilaeum vocavit *Clemens VI.* Inde ad triginta tres annos *Vrbanus VI.* et *Bonifacius IX.* denique ad annos quinque et viginti *Paullus II.* et *Sixtus VI.* Confer Bzouii et Raynaldi Annales ad annos Iubilaeorum, et Bullas in Iubilaeis illis editas, quae leguntur in Bullario magno Laurentii Cherubini; (licet bullam Clementis VI. qua prorsus mandat angelis paradisi vt animam illius, quem in via ad Iubilaeum contingat obire, a purgatorio penitus absolutam in paradisi gloriam introducant, pro supposititia habeant Baluzius ad vitas Papparum Auenionensium Tom. 1. pag. 915 sq. et Io. Schilterus in Obseruat. IV. ad Chronicon Argentoratense Iacobi de Koenigshouen) numos in Iubilaeis iisdem cufos obuios habes in Claudii Molineri et Philippi Bonanni S. I. numismatis Pontificum. De ritibus Iubilai Romani praeter scriptores plurimos Lipenio in Bibl. Theol. memoratos confer si placet Io. Ernestum Schmideliu de Iubileo Romano Anni 1650 Amst. 1654, 12. Iusti Rycquii syntagma de anno saeculari Iubileo ad Vrbanum VIII, Antwerpiae 1625, 8. Hieronymum Gratianum in libro italice edito, del Iubileo del' anno santo. Romae 1599, 4. Iulium Lauorium de Iubileo et indulgentiis, Romae 1625, 4. Franc. Marian Phoebeum de origine et progressu anni Iubilai. Romae 1674, 4. Io. Petri Ludouici, Professoris olim Halensis, opuscula Germanice iunctim edita p. 127 seq. et quos laudat p. 185. Anonymum libro Gallice edito de Iubileo Romano. Lond. 1700, 8. Hist des Ouvrages des Sav. A. 1700, pag. 494. Wagenfeilium in libro Germanice edito de educatione iuuenis Principis p. 179 sq. Frid. Simon. Loefferi, Pastoris Heydani in agro Lipsiensii, relationem historicam vulgatam itidem Germanice,

Kkk 2

Lipsiae

¹² Tamen in Chronico Alberici ad A. C. 1208 dicitur, quod annus iste quinquagesimus suae Iubilaeus et remissionis in curia Romana sic celebratus. Etiam in bulla Bonifacii VIII. legas, antiquorum relatione compertum, huiusmodi Iubilacum antea obtinuiffe.

Lipsiae 1700, 12. et auctius reculam, ibid. 1725, 8. *Historischer Bericht vom römischen Jubel-Jahre, et alium editum Gothae eodem anno der Juden, Römer und Christen Jubelsfreude.* *Georgii Polacchii* illustrationes et commentaria ad bullam Urbani VIII. pro sancto Iubilaeo. Venetiis 1625, 4. *Io. Fräsum* de Iubilaeis Romanor. Pontificum, Helmstadii 1676, 4. et *eiusdem* Anatomien bullae Iubilaeae Innocentii XII. ibid. 1702, 4. ac Clementis XI. ibid. 1705, 4. *Pauli Iacobi Marpergeri* historische Nachricht, was es mit dem A. 1725 zu feyern den römischen Jubiläo für eine Bewandniß habe. Lipsiae 1725, 4. *Thomae Mariae Allani* Istoria degli anni santi. Neapoli 1725 et 1749, 8. (*Philippi Erider. Hahnii*) historischtheologische Abhandlung von den Jubelfesten in den evangelischlutherischen und römischpäpstlichen Kirchen, 1749, 8. *Ernesti Augusti Berlingii* Unterricht vom päpstlichen Jubel-Jahre und vom Ablass. Helmstadii 1749, 4. *Eiusdem* Versuch einiger Anmerkungen über die päpstliche Jubelbulle Benedict XIV. P. 1. Helmstadii 1750. P. 2. ibid. 1751, 4. *Lettres historiques et dogmatiques sur les Iubilés et les Indulgences, par Charles Chais.* Hagae Comitum 1751, 8. *Dominici Manni* Istoria degli anni santi dal loro principio sino al presente del 1750. Florentiae 1751, 4. Adde *Petri Francii* Orationem XXXII, et Dissertationes de anno Iubilaeo *Daniel. Guil. Molleri*, Altd. 1700. *Godfridi Wegneri*, et *Bernhardi von Sünden*. Regiom. e. a. *Ioan. Wilhelmi de Lith*, praeside Paulo Antonio. Halae eod. a. recuf. in eiusdem Antonii syntagmate dissertat. theolog. Halae 1736, 4to. pag. 677 sqq. *Ioachimi Samuelis Weickhmanni* Progr. de Iubilaeo Wittebergensium vero, Iubilaeo, quod Romae 1749 apertum fuit, opposito. Witteb. 1750. Iunge hisce scripta de Iubilaeo Romano in Actis historicoecclesiasticis Vinariensibus Vol. 15. p. 691 sqq. recensita. Videri etiam possunt *Ioan. Hornbeckius* in examine bullae Urbani VIII. de festis; *Caroli Dreilincurtii* faux visage de l'Antiquité pag. 63. *Petrus Moli-nus* in nouitate papismi pag. 582 sq. *Hottingerus* in Wegweiser parte 3. cap. 2. pag. 382 seq. et diss. 3. Analect. atque ex Theologis nostratibus *Theodorus Thummius* de Iubilaeo antichristiano et indulgentiis pontificiis. Tubingae 1625, 4. *Iac. Heilbrunnerus* in unecatholischen Pöbsthum Artic. 3. cap. 3. p. 129 seq. *Io. Affelmanus* syntagmate dissert. Theol. parte 2. p. 5 sq. *Io. Conradus Dannbauerus* Hodomoria Papaea phantasmate 2. pag. 742, 757, 799, 893 seq. *Io. Gerhardus* Confess. Cathol. lib. 2. parte 3. artic. 16. cap. 7. pag. 126 sq. aliique vbi contra indulgentiarum abusus differunt. Calendaria Iubilaea, recensionem indulgentiarum per singulos dies anni complectentia, exhibet *Elias Ehingerus* in Historia Ecclesiastica Saeculi 15, p. 408 seq.

Non dubitant etiam Protestantes memoriam saecularem rerum memorabilium et singularium beneficiorum Dei pie obire; vti constat Iubilaeum

Euangelicum a Lutheranis nostris passim celebratum 1) Anno 1617 et 1717. in memoriam coeptae a B. Luthero Reformationis: de priore vide praeter Acta variis in locis tum separatim excusa Thom. Lansii mantissam Orationum pag. 496 seq. et V. C. Christiani Iunckeri vitam B. Lutheri numismatibus illustratam pag. 368 sq. de posteriori euolue *Ernesii Salom. Cypriani* Hilaria Evangelica. Gothae 1719, fol. Tum 2) Anno 1630 et 1730 in memoriam exhibitae Imperatori Carolo V. Augustanae confessionis: de priore idem Iunckerus p. 438. et Ioan. Erh. Kappius in *der Beschreibung des ersten großen evangelischen A. C. Jubelfestes*, Lipsiae 1730, 8. de posteriore Relationes innoxiae Anno 1730, p. 1261 sqq. et Coleri Supplementa ad Bibliothecam theologic. selectam. Porro 3) in memoriam religiosae pacis Passauiensis Anno 1655, de quo Iubilaeo praeter Iunckerum pag. 484. confer Io. Benedicti Carpzouii Paris fasciculum myrrhae pag. 445 sq. Rev. D. Fechtii prolegomena ad commentarium B. Varenii in *Esaïam* num. 3. et Kappium in *freudigen Andenken des den 25sten September 1655 gefeyerten ersten Religionsfriedens*, Lipsiae 1754, 8. edit. et Anno 1755, de quo vide Acta historicoecclesiastica Vinariensis Volumine 19. deinde 4) Anno 1676 in memoriam formulae concordiae. Idem Iunckerus p. 484. Denique 5) 1748 in memoriam pacis Monasterii atque Osnabrugae 1648 compositae, de quo Iubilaeo confer eadem Acta historicoecclesiastica Vol. 12 et 13. Omittimus Iubilaea a singularibus populis celebrata vt Anno 1693 a Suecis iussu Regis Caroli IX, in memoriam receptorum in Concilio Vpsaliensi Anno 1593. Euangelicorum sacrorum. Confer *Dan. Guilelmi Molleri* diss. de Iubilaeo Lutheranorum, Altdorfii 1700, et Iubilaeum Anno 1736 a Danis et Noruegicis iussu Regis Christiani VI, in memoriam receptorum Anno 1536 eorundem Euangelicorum sacrorum. Vide saepius laudata Acta historicoecclesiastica Vinariensis. Vol. 1. pag. 952. et Vol. 2. pag. 386. Sic et Academias vertente ab illorum fundatione saeculari ¹³ spatio Iubilaea celebrare meminimus, vt hoc saeculo Wittebergensem Anno 1702. Giessensem Anno 1707. Lipsiensem Anno 1709. Ultraiectinam Anno 1736. Regiomontanam Anno 1744. Duisburgensem, Anno 1755. Gryphiswaldensem Anno 1756. Ienensem Anno 1758. Nec minus *Gymnasia* vt Hamburgensem nostrum, cuius Anno 1713 celebrati Iubilaei Acta edidi Volumine quarto memoriaum Hamburgensium, atque Gedanense Anno 1758, et *Scholas*, vt Hallensem Saxonum Anno 1655, cuius acta a D. Godfrido Oleario Superintendente edita prodierunt Rudolphstadii 1666, 4. Sed et *Typographos* Anno 1640 ante ducentos, et Anno 1740 ante trecentos annos inuentae ty-

¹³ Vel etiam dimidii saeculi, vt Academia Leidensis Anno 1725 ab anno quum coepta esset centesimo et quinquagesimo.

pographiae Iubilaeum obiisse constat, suntque de Iubilaeo Anno 1640 in manibus Acta *Iubilaei Typographorum* vulgata illo anno Lipsiae in 4to, et B. Doctoris Io. Schmidii Concio in memoriam eiusdem habita Argentorati, typisque exscripta. Videndus et Clariss. Wilh. Ernesti Tentzelii libellus Germanice editus, qui inscribitur: *Discours von Erfindung der Buchdruckerey Kunst, bey Gelegenheit des fünften Jubel-Jahrs.* Gothae 1700, 12. De Iubilaeo Anno 1740. celebrato vide Acta historicoecclesiastica Vinariensis Vol. 4. p. 472 et 998. ac Vol. 5. pag. 126 sqq. 612 sqq. 781 sqq. et 1012 sqq.

De Reformatarum Ecclesiarum Iubilaeis vide praeter laudatos a Lipenio Tomo 2. Bibl. Theol. pag. 136. Carolum Drelincurium in libro Gallico cui titulus: *du Jubilé des Eglises Reformées avec l'examen du Jubilé de l'Eglise Romaine.*

IX. De Festis Graecorum Ethnicorum nonnulla Pollux lib. 1. cap. 1. titul. 33. diligentissimam vero tractationem instituit Io. Meursius in libris 6. Graeciae feriatae Lugd. Bat. 1619, 4. quibus alphabetico ordine Festa Graecorum, Atticorum maxime persequitur. Idem nonnulla huius argumenti etiam attigit, sed sparsim, in Atticis lectionibus et aliis scriptis, vti singulari libro egit de *Eleusiniis* siue maiore et minore Cereris Eleusinae Sacro ac Festo; et alio libro de *Panathenaeis* maioribus quinquennialibus et minoribus annuis, in Mineruae honorem celebratis. Ambo libri eodem anno Lugd. Bat. et eadem forma prodierunt, cumque Meursii Graecia feriata, additis ex Chirographo Auctoris obseruationibus nonnullis, recusi sunt in Tomo 7. thesauri Antiquit. Graec. Gronouiani. De *Dionysiis* quoque singularem Meursius librum promisit, sed qui nunquam in lucem editus est, vnde tanto audius Illustris Viri Ezechielis Spanhemii librum de eodem festo, cuius iam pridem spem fecit, exspectabamus. Sed et illius operis cum summi viri morte spes decollauit. De Phiditiis, Syssitiisque Lacedaemoniorum agit idem Meursius in Miscelaneis Laconicis lib. 1. cap. 9 sq. cum quo confer, quae de Phiditiis Cyrenensium notat *Is. Casaubonus* ad Athenaei lib. 11. c. 9. De Phiditiis siue *A. dæciis* Cretensium Eustathius ad Iliad. V. p. 689. edit. Basil. idem Meursius in Creta, lib. 3. cap. 10. atque Cragius de Rep. Lacedaem. I, 9. et de Philotessis veterum Io. Fronto Academiae Paris. Cancellarius in Epistolis selectis, Leodii Eburonum 1674, 12. editis, epistola 1, vbi cum his confert Agapas veterum Christianorum, de quibus infra. De Graecorum epulis publicis confer interim Suidam in *πανθεισια* et *ως καλὸν ὃ πίσειδον*. Andreae Christiani Eschenbachii diss. 6. de symposiis Sapientum quae insertae sunt Eius dissertationibus Academicis pag. 279 sq. Ioan. Guil. Bergeri Programma de conuiujs Sapientum, pag. 345. Stromatei Academici, et Laur. Arrhenii dissertat. de symposio Graecorum. Vpsaliae 1725, 8. De sacris Graecorum Romanorumque epulis sollemn-

sollemnibus per varia festa celebratis vide Stuckium 1, 33. Antiquitatum Conuualium. De epimeniis siue festo et sacrificio epulari nouilunii vide *Edmundum Chishull* pag. 103 et 1 4. ad Inscriptionem Sigeam. De Charistiis Romanorum Ouidius 2, Factor. et Valerius Max. 2, 1. 8. Ceterum vt argumentum nostrum persequamur, *Petri Castellani* Gerhardinontensis *ἑορτολόγιον* s. de Festis Graecorum liber prodit Antwerp. 1617, 8. *Io. Fasoldi* Barutho-Franci Graecorum veterum *ἑορτολόγια* siue 12. Decades festorum, expositae Ienae 1676, 12mo. Vterque libellus vna cum *Io. Ionstono* de Festis Graecorum iam supra nobis memorato, iterum excusus est in eodem tomo 7. Antiquit. Graecar. a *Cl. Gronouio* collectarum. *Ioan. Ludouici Ruelii* Religio gentium circa festa. Cellis 1663, 12. De hoc ipso argumento nonnulla quoque habent *Ioan. Gothofredus Lakemacherus* antiquit. Graecor. sacr. Parte 4, c. 2. *Ioan. Ulr. Steinhoferus* Graeciae sacrae, P. 2, c. 1. *Christian. Brunings* compend. antiquitat. graecar. cap. 26, et *Ioan. Philippus Pfeifferus* in antiquitatibus Graecis pag. 98 sqq. sed is, perinde vt Fasoldus ex Meursio petiit pleraque omnia. Meursii Observationibus succinctius digestis non contemnenda quaedam adiecit *Io. Potterus* in Archaeologia Atticis 2, 19 sq. Tom. 12, thesauri Gronov.

De festis quicquidam Atticis praeclara itidem nonnulla notarunt *Sam. Petitus* in eximio suo ad Leges Atticas commentario, non longe ab initio, *Aegidius Menagius* in Dissert. Gallice edita super Terentii Heautontimorumenon, vbi de triplicibus Dionysiis, Lenaeis, Dionysii κατ' ἄνω et Anthesteriis de quibus accuratissime egit Ezechiel Spanhemius ad Aristophanis ranas; vt veluti notiora praetereamus, quae de festis Graecorum obseruauit *Lilius Gyraldus*, Syntagmate 17, de Diis. De festo Attico *Steniis* adeundus etiam V. C. *Ludolphus Kufserus* ad Aristophanis Thesmophoriazusas v. 481. De Pyanepstorum festo, quasi *κράμων ἑορτήν* (Fichren Fest) dicas, oblatione omnis generis fructuum in honorem Apollinis celebrato, Baudelorus de Dairual in dissertatione edita Gallice Parisi. 1712, 4. *Fête d' Athenes représenté sur une Cornaline antique du Cabinet du Roi*. De sacris Carneis in honorem Apollinis Carnei a quibusdam Graeciae populis celebratis singulari commentatione egit *Ioan. Bened. Carpzouius*. Helmst. 1754, 4.

Philippus Iacobus Mauffiacus quoque collectionem de festis et Legibus Atticis promisit pag. 26. ad Harpocratonem, verum illud opus nunquam lucem adspexit.

X. De Eleusiniis Mysteriis maioribus ac minoribus, et Festo Cereris Eleusinae, praeter *Meursium*, *Pfeifferum*, *Potterumque*, et alios iam laudatos adire non poenitebit *Iosephum Scaligerum* pag. 39 ad Eusebium, *Marshumum* in Canone chronico, *Dionys. Petauinum* ad Themistium p. 411 seq edit. Harduinae,

nianae, *Iac. du Portum* p. 260. ad Theophrasti characteres, *Mezeriacum* T. 1. p. 343 ad Ouidium, et *Ism. Bullialdum* pag. 250 sq. ad Theonem Smyrnaeum. Mytheria Cereris historice explicant *Io. Clericus* Tom. 6. Bibliothecae vniuersal. p. 61 sq. *Nic. Calliachus* de sacris Eleusinis et eorum mysteriis, T. 4. Thefauri antiquitatum Roman. et Graecarum Io. Poleni, pag. 317 sqq. *Ioan. Guil. Bergerus* de mysteriis Cereris et Bacchi, pag. 834. Stromatei Academici. *Io. Aug. Bacchius* in Dissertatione pro mysteriis Eleusiniis. Lipsi. 1745. Physice eadem mysteria explicat *Efchenbachius* in Epigene suo, siue, commentario de Poesi Orphica pag. 111 seq. De Cerycibus mysticis, munus sacrum in Eleusiniis sustinentibus, commentatus est *Henricus Augustus Zeibichius* duabus dissertationibus. Wittebergae 1752. De cistis mysticis, in quibus quaedam Cereris arcana a mulieribus gestabantur, confer *Ioan. Lamium* in collectione Dissertationum Academiae Etruscae, T. 1, P. 1 pag. 63. De hymno in honorem Cereris decantari solito confer *Fridericum Strunzii* dissertat. de hoc argumento, Witteb. 1722. editam. Num Eleusinia ex Aegypto Athenas traducta fuerint, disquirunt *Herm. Witsius* pag. 186. Aegyptiacor. Quomodo Athenis translata sint Romanam, disputat *Schurzsteischius* in Opp. hist. polit. p. 863 sq. Celebrata, praeter Atticos, fuisse Eleusinia a Celesensibus, Philiasis, Pheneatis, Lacedaemoniis, Parrhasiis, Cretensibus, et Romanis ipsis auctore Hadriano Imperatore, probatum it *Meursius* cap. ultimo. De Panathenaeis praeter Meursium et alios paullo ante nominatos, agunt idem *Marshamus* in Canone chron. *Io. Seldenus* ad Marmora Oxoniensia pag. 74. *Thom. Lydias* ad eadem Marmora pag. 166. De Bacchanaliis antiquis et hodiernis liber *Io. Nicolai* ¹⁴ seorsim editus Anno 1679 et recusus in Tom. 7. Antiquit. Graecarum. Marmora Taurinensia P. 1. pag. 29 sqq. *Christoph. Neander* in historia Bacchanaliorum, recusa in Claussingii Iure publico Rom. T. 4 pag. 192 sqq. *Matthaeus Aegyptius* in Explicatione S. C. de Bacchanalibus, siue, aeneae vetustae tabulae Musei Caesarei Vindobonensis. Neapoli 1729, fol. *Iacobus Herrnschmidius*, Oettingensis, in Dissertatione de Bacchanaliis. Norimb. 1626; 12. *Suantes Gustavus Dietzius* in dissertatione de eod. argumento. Lipsi. 1691. et *Christi. Frid. Kraemitter* duabus dissertationibus de Bacchanalibus gentilium. Witteb. 1710, 4. Addatur *Paullus Mariae Paciaudi* commentarius de ἐπιστάδιο Φορήματι, siue de umbellae gestatione, Romae. 1752, 4. in quo quum de tempore Bacchanalia celebrandi, tum de ritibus in eorum celebratione obseruatis copiose disputatur. De cistophoris, quod fuit tum numorum, in quibus Orgiorum sollempnia expressa sunt, tum

hominum

¹⁴ Nicolai liber hic est Professoris Tubingensis, non Ioannis Nicolai, Ordin. Praedicatorum Monachi, cui tribuitur in Iacobi Quetif et Iacobi Echard Bibliotheca scriptorum Dominicanorum, T. 2. p. 659.

hominum genus, cistam mysticam portantium, eruditam dissertationem edidit *Alexander Xauerius Panelinus*, Lugduni 1734, 4. Non adeo scelerata fuisse veterum Bacchanalia, quam vulgo creditum est, contendit *Iulius Rondellus* in Dissert. de Choenice Pythagorae, Gallice edita Amst. 1690, 12. De Mithrae Sacris *Athanasius Kircherus* in Obelisco Pamphilio, et in Tom. 1. Oedipi Aegyptiaci, *Thom. Stanleius* in Historia Philosophiae Orientalis pag. 110 edit. Lat. *Th. Gatakerus* pag. 238 sq. Aduers. *Casaubonus* et *Salmasius* ad Historiam Augustam, *Thomas Hyde* de veteri religione Persarum pag. 108 sq. et praeter alios *Philippus a Turre* in monumentis veteris Antii, editis Romae 1700, 4to. De Theogamia in honorem nuptiarum Plutonis et Proserpinae, *Bandurius* T. 1. Numismat. p. 115. De variis Mysteriis sacrisque Aegyptiorum Osiridis, tum Bacchi Orgiis et Trietericis, Persarum Mithriacis, Graecorum Eleusiniis et Thesmophoriis, Thracum s. Samothracum Orphicis plura nos et distinctiora doceret, situlisset aetatem, Icesii liber de Mysteriis, quem laudat *Clemens Alexandrinus* in Protreptico. Videnda interim quae praeter eundem *Clementem* p. 9 sq. prodit *Arnobius* lib. 6. contra Gentes p. 169 sq. et lib. 7. pag. 225, 229 sq. Singulare opus de Arcanis rei Hieraticae et Telesiticae moliri se significauit *Rev. D. Valentinus Ernestus Loescherus* Superintendens olim Dresdensis in Nou-antiquis Relationibus Anni 1701, p. 179 sq. Sed grauioribus et magis arduis negotiis haec et alia quae in affectis habuit multa praeclara coactus est omittere. De variis lustrationibus Gentilium, quibus tum in Mysteriis tum alibi vsos esse constat, prae ceteris laudandus est eruditus liber *Ioan. Lomeieri* Zutphaniensis, editus primum Anno 1682, 4to, atque iterum, auctore iam defuncto auctior, sub titulo Epimenidis, Zutphaniae 1700, 4. Vide etiam *Petrum Tassinum* Iesuitam de anno saeculari Romanorum cap. 6. *Ioan. Saubertum* de sacrificiis cap. 11. *Iac. Perizonium* ad Aeliani Variarum lib. 8. cap. 5. *Isaacum Casaubonum* ad Theophrasti characteres, pag. 302. *Ieremiam Hoffmannum* de lustrandi purgandique veterum gentilium ritibus circa aquam obseruatis. Witteb. 1660. *Ioannem Viric. Hassnerum* de aqua lustrali veterum gentilium. Ienae 1687. *Christ. Clementinum* de lustratione hominum per ignem, Havniae 1692. *Magn. Dan. Omeisum* de expiationibus apud veteres gentiles vsitatis. Altd. 1700. et *Ioan. Godofred. Leschnertum* diss. duabus de lustrationibus veterum gentilium praecedaneis. Witteb. 1709.

XI. Die festo veritum fuit Athenis cuiquam iniuriam facere quoquo modo, aut quicquam decernere, nisi quod ad festum pertineret: neque cuiquam manus iniicere licebat, quamuis reo, Eleusiniis et Dionysiis durantibus: vide *Sam. Petritum* de Legibus Atticis p. 17 seq. et p. 36 sq. et p. 49. Idem tamen p. 45 obseruat festa non videri otio transacta esse ab omnibus, quanquam

Romanos constat per ferias a famulis operibus cessasse. Conf. *Ciceronem* lib. 2. cap. 12. de legibus pag. 98 et 117 edit. Adriani Turnebi, *Seruium* in Georgic. lib. 1. v. 268. *Macrobius* Saturnal. lib. 1. cap. 16. *Tibullum* lib. 2. eleg. 1. et quae obseruat *Henr. Ernestius*, libro de studiis festis diebus non competentibus pag. 74 sq. Thargeliis durantibus nec pignus, nec quicquam quod alterius esset, capere licebat, vt notat *Meursius* pag. 148. Graeciae feriatiae. De sobrietate per dies festos ab Ethnicis obseruata vide quae idem *Ernstius* pag. 35. Durantibus Olympiis per totam Graeciam a bello cessatum docet *Putarchus* in *Lycurgo*, ad quem locum addas notas *Clariss. Dacerii*. Extat et *Ioan. Ludouici Ruellii* libellus de Religione gentium circa festa, editus Cellis 1663, 12.

De anno, mensibus et Calendario Atticorum, aliorumque Graecorum, conferendi quos laudari in Menologio siue libello, iam supra memorato, de centum circiter populorum mensibus, excuso *Hamburgi* 1712, 8.

XII. De festis siue, vt lib. 22. vocat *Ammianus*, caerimoniosis diebus Romanorum consulendus *Ouidius* imprimis in libris Fastorum, quorum sex postremos vel non additos ab illo Poeta, vel intercidisse dolendum est. *Ouidium* illustrant tum alii, tum *Carolus Neapolis* in anaptyxi ad fastos *Ouidianos*, Antwerp. 1639, fol. E recentioribus hoc argumentum illustant, praeter *Rosinum* et *Dempsterum* libro 6. Antiquitatum Roman. *Burchardum*que *Gothelf Struuium* cap. 8 et 9. et *Gyraldum* synragmate XVII, de Diis, *Petrus Morestellus* in *Alypio* s. libro de priscorum Romanorum feriis Lugd. 1605, 4. *Sibrandus Tettardus Siccama* in praecedaneis ad Fastos Calendares Romanorum, Campis 1599, 4to. ambo recusi in Tomo 8. thesauri Graeuiani, vbi et alia huc facientia reperiuntur. Adde *Rudolphum Hospinianum* de festis Iudaeorum et Ethnicorum: cuius libri editio tertia excusa est Geneuae 1675, folio. Et *Ioan. Baptistae Couturnii* dissertationem de festis Romanorum, quae legitur in memoriis Academiae Inscription. Parisiensis Tom. 1, p. 76 sqq. *Palladii* Methonensis Sophistae liber περὶ τῶν παρὰ Ῥωμαίους ἑορτῶν, Suidae memoratus intercidit. De *Brumalibus*, confer *Stuckium* antiquitat. conuiual. lib. 1. cap. 34. De *Floralibus* eorumque ludis vide *Ouidium* Fastorum lib. 5. v. 183 sqq. *Lactantium* lib. 1. c. 10. § 6 et 7, et Auctorem *des Reflexions sur les deux plus anciennes medailles d'or Romaines*, in Ephemeridibus eruditis (Journal des Savans) Anni 1721 pag. 564. sqq. De *Lupercalibus* XV. Cal. Martii celebratis euolue *Ouidium* Fastor. lib. 2. v. 267 sqq. *Alexandr. ab Alexandro* diu. genial. lib. 4. c. 12. et *Mickaelis Rosalli* dissertationem, Groningae 1712, 4. De *Matronalibus* Calendis Martii celebratis lege *Ouidium* Fastorum lib. 3. v. 299 sqq. et *Pitiscum* ad *Suetonii Vespasianum*, c. 19. De *Saturnalibus* medio Decembri peractis legantur *Ezechiel Spanhemius* p. 322 sq. et pag. 328. *Dio Cassius* pag. 907. *Ioan. Franc. Simon* in

Historia Academiae inscriptioni. Parisiensis, Tom. 2. pag. 78 sqq. et *Georgii Gottlieb Boernerii* dissertatio de Saturnalibus, Lips. 1751. De *Vinalibus* et *Vindemialibus* confer *Venutum*, Mus. Cortonenf. pag. 14 sqq. et *Ioan. Christi. Hoieri*, *Ioan. Casp. Hoieri* et *Christi. Wilb. Schneideri* orationes tres de antiquitatibus sacris atque feriis vindemialibus, Ienae 1757, 4.

XIII. De Anno et Calendariis veterum Romanorum quemadmodum Christianorum quoque scriptores complures laudavi. in eodem Menologio meo et in Bibliotheca latina IV, 6, Prae caeteris commendandus *Franciscus Blondellus* in Historia Calendarii Romani, Gallice scripta, editaque Paris. 1682, 12. qui Romuli Calendarium exhibet pag. 41. Numa Pompilii pag. 47. Calendarium Iulianum p. 65. Calendarium Ecclesiasticum vetus p. 139. Gregorianum denique p. 259. Ex ista Blondelli historia Calendarii Romani excerpta ampla inseruit *Ioannes Wasse* Bibliothecae litterariae, Londini 1724, 4. editae. Vulgavit etiam *Henricus Leonhardus Schurzseischius* librum de Anno Romanorum, Wittebergae 1703, 4. in quo Herwartianum quoque Calendarium exhibet cum Petri Lambecii et Aegidii Bucherii notis, quibus suas observationes adiunxit. Haud quaquam praetereundos nobis hoc loco eos esse iudicamus, qui edendis atque illustrandis Calendariis Ecclesiasticis et medii aevi operam impenderunt. Quare digni sunt, qui commemorentur *Fridericus Althanus*, e comitibus *Sahuaroli*, qui dissertationem euulgavit de Calendariis in genere, et speciatim de Calendario Ecclesiastico: cui annexa sunt complura peruetusta Hagiologia nunc primum edita, Venetiis 1755, 8. *Alexius Symmachus Mazochius*, cuius commentarius in vetus marmoreum S. Neapolitanae Ecclesiae Calendarium prodiit Neapoli 1747, 4. *Ludouicus Sabbatinus d'Anfora* qui italico sermone edidit notisque adiectis illustravit Verustum Calendarium Neapolitanum, nuper repertum. Neapoli 1744, 4. *Franciscus Pagius*, qui nouum Calendarium Ecclesiasticum Romanum subiecit Tomo tertio vitarum Pontificum, Antwerp. 1718, 4. *Iosephus Simonius Assmannus*, Bibliothecae Vaticanae Custos, qui in edendis illustrandisque Calendariis ecclesiae vniuersae, gentiumque, quae Christo nomen dedere, Graecorum, Syrorum, Armeniorum, Aegyptiorum, Aethiopum et Latinorum cum laude versatur: cuius libri Tomus primus, Calendaria ecclesiae Blauicae, siue, Graeco-Moschae continens, euulgatus est Romae. 1750, 4to maiori. Calendaria duo peruetusta, nunc primum edita ex manuscriptis codicibus, alterum bibliothecae Ambrosianae, alterum apud Camillum Sitonium, inseruit Muratorius T.2. P.2. Scriptorum rerum Italicarum, p. 1021. Volumine tertio Thesauri Antiquitatum ecclesiasticarum, cuius supra p. 294. mentionem fecimus, eiusdemque sectione 4. duo quoque exhibentur Calendaria vetusta. Hisce addantur ii, qui Calendaria medii aevi ediderunt, *Christia-*

mus Gottlob Haltanfus, cuius Calendarium medii aevi, praecipue Germanicum, prodiit Lipsiae 1729, 8. et *Ioan. Iac. Rabe*, qui Calendarium festorum dierumque mobilium atque immobilium perpetuum, Onoldi 1735, 4to edidit. Quibus iungas DE REBEQUE *Remarques sur le calcul Ecclesiastique des fetes mobiles, qui est en usage depuis la Reformation du Calendrier*, in memoriis Treuultinis Ann. 1724, p. 523.

XIV. Inter festa Christianorum, hoc est, Deo dicatos dies, (vide S. Bouffaci noctes Theolog. diss. 7. pag. 131 sqq.) primo loco memorari debet *Dies Dominicus ἡ τῶ κυρίου ἀναστάσιμος, ἡ κυριακή*, Constit. Apostolic. II, 59. qui Sabbato Iudaico successit, auctoritate Apostolica, resurrectionem Christi victoriosam Psal. CX, 4 effusionemque Spiritus S. in Apostolos singulis hebdomadis celebrante. Vide Interpretes ad Actor. XX, 7. 1 Corinth. XVI, 2. Hebr IV, 7. Apocal. I, 10. *Cotelierium* ad Epist. Barnabae Tomo 1. Patrum Apostolicorum p. 47 sq. *Ferdin. Mendozam* ad concilium illiberitanum T. 1. Labbei, p. 1164 sq. *Dionysium de Rives*, Auenionensem Capucinum, in triplici tractatu, de verbo *creo*, de mutatione Sabbati in Dominicam, et de primatu Petri, Lugduni 1663, 4. *Cberubinum a S. Iosepho* apparatus Biblici T. 2. p. 233 sqq. p. 242 sqq. B *Kortholti* paganum obtrectatorem p. 307 sq. *Briffonium* ad legem Codicis Theodosiani de Spectaculis p. 24 sq. *Valesium* ad Euseb. p. 279. *Herm. Conringii* programmata sacra pag. 113 sq. *Io. Mich. Heineccii* descriptionem Ecclesiae Graecae, Germanice editam, parte 3. p. 152 sq. *Ioan. Guil. Iannum* p. 16 seq. ad Eusebii Alexandrini sermonem insignem ac lectu dignum de die Dominico celebrando, quem primus e codice Bodleiano et Vaticano edidit et versone ac notis illustravit, Lipsiae 1720, 4. *Andream Riuetum* in appendice ad explicationem Decalogi, Opp. T. 1. p. 1338. *Franciscum Gomarum* in investigatione sententiae et originis Sabbati, cap. 6. Opp. p. 273. *Iosephum Binghamum* Originum, siue, antiquitatum ecclesiastic. XIII, 9. Vol. 9. p. 13. *Christoph. Matth. Pfaffium* de originibus iuris ecclesiastici p. 79 et 153. *Ruardum Andalam* de sabbato V. T. et die dominica N. T. in Bibliothec. Brem. T. 8. p. 541 et *Io. Georg. Abichtii* dissertat. de sabbato Christiano ex historia N. T. Witteb. 1731. Recte hoc ab Apostolis factum esse et fieri potuisse aduersus Iudaeos tumentur *Wagenseilius* in telis igneis Satanae pag. 558. sq. *Io. Pearsonius* ad Symbolum Apostolicum p. 469 sq. editionis Latinae, *Ludov. Capellus* in tractatu de Sabbato p. 281 seq. operum postumorum, quibus addes *Hugonem Menardum* notis ad Barnabae Epistolam p. 202 seq. S. *Athanasius* ¹⁵ quidem non dubita-

uit

¹⁵ Athanas. Tom. 1. p. 1060. Idem tamen hoc p. 1066 explicat sic, vt Christum resurrectione sua diem Dominicum consecrasset dicat, quod nemo negauerit. Atque ita forte etiam

uit affirmare Christum ipsum loco Sabbati diem Solis sollempni cultui dedicasse. Idem legas in *Talmule tractatu Auoda Sara* cap. 1. quod testimonium non contemnendum videtur *Io. Hoornbeckio* p. 176 de obseruando praecepto decalogi de Sabbato. Neutiquam tamen hoc certo probari posse existimem, et sufficit nobis quod hoc in honorem Christi factum sit auctoribus Apostolis. Confer *Ioan. Moebii* diss. a quibusnam dies dominicus consecratus sit cultui diuino, Lipsiae 1688. *Octauus dies* aliis dictus est, vt *Ignatio* Epist. ad Magnef. cap. 9. *Iustino* Martyri p. 260. dialogi cum Tryphone, et forsitan *Irenaeo* libro deperdito de Ogdoade. Aliis *primus*, quia reuera primus dies est a quo Sabbatum septimus: et *μίαν σαββάτων* pro *πρώτη* dici, Luc. XXIV, 1. et Ioan. XX, 1. doctissimi interpretes annotarunt. Confer *Fossii* Harmoniam Euangel. p. 359, 363. *Diem Solis* quoque vocant idem *Iustinus* in Apologia I. pro Christianis p. 132. edit. Grabii, *Tertullianus* cap. 16. Apologetici, itemque alii, quod id notius esse ethnicis, ad quos scribebant, ducerent: neque enim aegre ferebant Christiani hoc nomen licet ab Ethnicis ¹⁶ repetitum, qui vt *Ambrosius* serm. 61. in *ca die Saluator* veluti *Sol oriens* discussis infernorum tenebris luce resurrectionis emicuit. *Κυριακήν ἡμέραν* siue *diem Dominicum* pro die Paschatos accipiunt nonnulli Apocal. I, 10. vt *Paulus Colomesius* in obseruationibus sacris p. 100. certum tamen est hoc nomen pro die Solis frequentatum esse non primum a Constantino M. sed ab antiquissimis Christianis vt *Ignatio* Epist. ad Magnef. cap. 9. Confer *Suicrum* in *Κυριακή*. Resurrectionis diem pro quolibet die Dominico dixit *Amalaris* editus a Mabillonio Tom. 2. Analect. p. 101 et 128. confer *Meursii*, *Suicri* et *Cangii* glossaria in voce *ἀναστάσιμος ἡμέρα*. Idem *Suicrus* T. 2. p. 290 sq. agit de more non Ebionaeorum modo sed et aliorum Christianorum antiquissimorum qui *Sabbatum* et diem Solis pariter feriabantur. De quo confer Constitutiones Apostol. VIII, 33. *Hug. Grotium* explicatione Decalogi p. 57 sq. ad Actor. XV, 21. *Stephan. Curcellacum* dissert. de esu sanguinis, p. 958 sq. Opp. *Timanni Gassellii* Historiam Ecclesiastic. p. 230 seq. *Laur. Zaccagnii* prolegomena ad monumenta vetera p. 78 seq. et *Iusti Henningi Boekmeri* diss. 1. ad Plinii Epistolam de Christianis. Idem hodieque feruntur

LII 3

facere

etiam accipiendus *Eufebius*, a Christo translatus Sabbatum scribens in Ps. XCI. Apud *Tertullianum* vero IV, 12. contra Marcionem, legas Christum sabbati diem benedictione Patris a primordio sanctum benedictione sua fecisse sanctiorem.

¹⁶ De Planetaria dierum denominatione, quam haeresibus adscribit Philastrius haeresi CXL. videnda *Io. Moebii* dissertatio, Lipsi 1687. De Syluestro Pontifice in eius vita, et in *breuiario Romano* 30 Decemb. leges etiam *Sabbati* et *diei dominicae* nomine retento, reliquos hebdomadae dies *feriarum* nomine distinctos appellari voluisse. Pro *Veneris* die *Ignatius* ad *Trallianos* dixit *parasceuen*, *Iustinus* Martyr *τὴν πρὸ τῆς Κυριακῆς*, *Irenaeus* *pridie ante Sabbatum*.

facere Aethiopes. Vide *D. Phil. Nicolai* Tomo 2. operum pag. 21 et *Iobi Ludolphi* comment. ad historiam Aethiopicam pag. 239. Auctor eruditus libri, Londini 1639. hoc titulo editi: *Dies dominicus, siue succincta narratio ex S. scripturarum et venerandae antiquitatis Patrum testimoniis concinnata, et duobus libris distincta*, lib. 1. c. 1. p. 4 et c. 3. p. 13. c. 3. p. 13. contendit, Sabbatis etiam in sacros coetus conuenisse Christianos, vti die dominica, qua frequentiorem occasionem Deum celebrandi, et Euangelium praedicandi haberent; ceterum longe abfuisse, vt eadem sollempnitate et deuotione sabbatum, qua diem dominicam celebrauerint. Interiecto tempore variis conciliis Sabbatum cum die Dominico pari religione obire et cum Iudaeis atque gentibus festa agere prohibitum fuit. Vide quae viri docti ad Canonem 37 et 39 Laodicen. *Bellarminum* lib. 3. de cultu Sanctorum cap. 10, et *Philippum Iacobum Hartmannum* siue *Sclerandrum* in libro de gestis Christianorum sub Apostolis p. 303 sq. et quae de haeresi Sabbatariorum *Cotelerius* ad Constitutiones Apostol. l. 5. c. 15. Christianos solitos esse, *stato die ante lucem conuenire*, narrat *Plinius* lib. 10. ep. 97. vbi per *statum diem* maxima eruditorum virorum pars intelligendam diem dominicam siue diem solis esse censet. Vide *I. A. Bartels* *diss.* de stato die veterum Christianorum. Witteb. 1727. et *Frid. Andreae Hallbaueri* pristinam Christianae rei faciem a Plinio repraesentatam. Ienae 1738. Sed dissentit ab hisce viris *Iustus Henningius Boehmerus* in dissertat. de stato die Christianorum, quae primum obtinet locum in Dissertationibus Iuris Ecclesiastici antiqui, in qua totus in eo est, vt ostendat, Plinium per *statum diem* non intellexisse diem dominicam, sed sabbatum siue septimum hebdomadis diem, quo sacris operabantur Iudaei. Boehmeri argumenta examinavit atque refellit *Ioan. Laurentius a Mosheim* in Institutionibus historiae Christianae maioribus, saec. 1. pag. 379 et 380. vbi idem ille Vir Eruditissimus nil impedire putat, ne verba Plinii latiori sensu capiantur, vt scilicet Plinius generatim tantum Christianos stato die conuenisse tradat. De Sabbato Mariano Ecclesiae Romanae consulas *Io. Henr. Hottingeri* primitias Heidelbergenses p. 350 seq. et hodegum Germanice editum p. 2. p. 202 sq. Ritus Christianorum veterum die Solis obseruari v.g. quod conuenirent ad faciendas preces et ad conciones siue adhortationes audiendas, et ad sacram Synaxim celebrandam: quod illa die non adorarent de geniculis (excepto festo Pentecostes, de quo *Rich. Simon* p. 261 ad *Gabrielem Philadelphiensem*) non ieiunarent, et similia, apud *Briffonium* libro laudato, *Henricum Ernstium* de studiis diebus festis non competentibus, Sorae 1656, 4. *Suicerum* in vocibus *Σάββατον, ηγεία, γουγκλισία*, et alios qui de moribus et ritibus primorum Christianorum scripserunt, *Guil. Caueum*, *Claudianum Fleury* siue *Florum* et *Godfridum Arnoldum* videri possunt, De pietate diem domi-

dominicam celebrandi a vespera Sabbati vsque ad alteram vesperam, vide *Continuation des Memoires de Litterature et d'Histoire* T. 1. pag. 1 sqq. De legibus quibusdam Sabbati religione hominum animos soluentibus vide *Traité de la Police* T. 1. p. 332 sq. Qui Sabbatum Iudaico more celebrandum contendebant, *Sabbatici* etiam appellabantur, vti Iudaei ipsi *Sabbatarii*¹⁷ dicuntur poetae Martiali IV, 4. *Petrobrusiani* vero et post eos plurimi alii vt *Brownistae* recentiori aetate, praeter diem Dominicum omnia festa reiiciebant, contra quos disputant *Henricus Morus* p. 441. operum Theologicorum et *Rich. Montacutius* Apparatu ad Origines Ecclesiasticas p. 376 sq. et Tomo 1. originum Ecclesiasticarum p. 131. Loco diei Solis notum est Muhamedanos, celebrare *diem Veneris* siue¹⁸ in memoriam Mahomedis, illo die a Mecca profugi hoc faciant, siue id acceperint ab antiquiore ritu Saracenorum, de quo Seldenus II, 4. de Diis Syris p. 289. Constantinus M. vero diem Veneris etiam festum haberi et negotia forensia ac ciuilia illo intermitteri voluit, quod eodem passus esset optimus Seruator. Vide Eusebium IV, 18. de vita Constantini, Sozomenum p. 412. et e recentioribus Tillemontium T. 4. Historiae Imperatorum, Gallice editae p. 593, 595. *Czeremissos* siue *Scheremissos*, vicinos Siberiae populos, diem Veneris sanctiorem habere notauit *Philippus Ioannes de Strahlenberg* pag. 419. Europae et Asiae septentrionalis. Dies Mercurii, quae feria quarta dicebatur, conuentibus quoque, stationibus et ieiuniis celebrata est. Vide *Ioan. Martini Chladentii* dissertationem de stationibus Veterum Christianorum. Lipsiae 1744, § 18. Ex variis relationibus etiam constat Ethnicos qui habitant circa Ornum et Goam *diem Lunae* quot hebdomadis festum agere, quemadmodum *dies Martis* colitur circa Guineam, et *dies Iouis* ab iis populis qui Magno Mogoli parent, vt adeo per totam hebdomadem nullus superfit dies praeter *diem Mercurii*, qui non ab aliqua gente hebdomadatim festus habeatur, quanquam et ille quandoque celebratur a Iapanensibus, quum enim hi nullum singulis hebdomadis festum diem agant, sed singulorum mensium diem 15 et 28 tum celebrent, hosce mensium dies in diem Mercurii saepius incidere perspicuum est. Confer *Mottanum Vayerum* Tomo 12. operum p. 32. edit. in 12. Incolas qui insulam Formosam habitant, neque vllum hebdomadarium neque vllum alium festum diem celebrare notatum Mandelsloio in relatione de suo itinere et eidem Vayero pag. 360. Sed in Georgii Pfsalmanazaris descriptione

¹⁷ In Beniaminis itinerario mentio Iudaeorum Cypriorum, qui diem Solis hebdomadatim egerunt festum. Confer Iac. Rhenterdum de fictis Iudaeorum haeresibus § 35.

¹⁸ Confer Hottingeri primitias Heidelbergenses pag. 371 sq. Pearsonium ad Symbol. Apostol. p. 472. Thom. Smithum de moribus Turcarum pag. 28 sq. et Pocockii specimen historiae Arabum p. 317 sq.

descriptione Insulae Formosae, incertum qua fide, multa de festis Formosano-
rum traduntur. Ut vero ad Christianos redeamus, de nominibus et ratione
dominicarum dierum atque hebdomadam apud Graecos per totum annum
videnda Leonis Allatii dissertatio, eius libro de consensu Ecclesiae Or. et Occi-
dentalis subiecta: Heineceius in descriptione Ecclesiae Graecae parte 3, p. 182.
sq. Suicerus et Cangii glossarium in *Κυριακή*. Idem Latinae Ecclesiae nomi-
na persequitur et cum Graecis confert in glossario latino, voce *Dominica*. Graeci
ferias hebdomadis a subsequente Dominica, Latini a proxime praecedente ap-
pellare consueverunt. Confer Beueregium ad Synodicum p. 35 b. et 157.

XV. De aliis Christianorum festis eorumque origine ritibus etc. varia
scripta extant *Rudolphi Hospiniani* Tiguri Anno 1593; et nouissime Genev. 1674,
fol. *Matthaei Dresseri*, Lipsiae 1593, 8vo. et qui Chronicon festorum scripsit
Rinandi, *ἑορτολογεῖα Georgii Hessi*, *Ioachimi* praeterea *Hilaebrandi* enchiridion
de priscae et primitiuae ecclesiae sacris publicis, temporibus et diebus festis Helmst.
1652, in 4to, tum singularis de festis liber qui non minus quam alter a nobis
iam memoratus lucem iterum adspexit ibidem 1701, 4. *Ioan. Andreae Schmidii*
historia festorum et Dominicarum, quae prima vice prodit, Helmstadii 1721,
8vo. deinde auctior ibid. 1726, 8. Non praetereundus etiam B. *Bebelius* An-
tiquitat. Ecclesiast. Saec. IV, Tom. 2, p. 846 sqq. *Theodori Thummii* tractatus
historico-theologicus iam supra laudatus de festis Iudaeorum et Christianorum:
Christianus Wilduogelius in Chronoscapia Legali de iure festorum, Ienae 1699,
4. *Caspar Calvoer* Tomo 2. Ritualis Ecclesiastici. *Iosephus Binghamus* hb. vice-
simo originum ecclesiasticarum, et *Caspar Finckius* de diebus festis et feriatis,
qui in ecclesiis augustanae confessionis celebrantur. Gissae 1612, 8. Adde *Ioan.*
Frid. Mayeri historiam praecipuorum N. T. festorum, Gryphisw. 1706. *Petri*
Eluii dissertationem de festis christianis, Vpsaliae 1708, 8. et *Godofr. Wegneri*
dissertat. de festis mobilibus, Regiomonte 1700. Ex Pontificiis consulendi
sunt *Baronius* ad A. C. 58. Num. 92. *Franciscus Suarez* in opere de virtute et
statu religionis, libro secundo, qui totus est de diebus festis, et acerbus *Hospiniani*
ac *Dresseri* insectator *Jacobus Gretserus* Iesuita libris 2. de festis Christia-
norum, eiusque auctario de festo Corporis Christi Ingolstadt. 1612, 4. et lib. 1.
de cruce pag. 56 sq. vbi festa Crucis persequitur. *Andreae* vero *Wilckii* liber de
festis Christianorum, et *Io. Weitzii* heortologium complectitur varia veterum
recentiumque Poetarum carmina praecipuorum festorum argumentis respon-
dentia, notisque ab editore illustrata, quemadmodum in D. *Io. Conr. Dannhaueri*
hagiologio festali habentur conciones a Theologo illo praestantissimo habitae
in diebus festis et nonnulla etiam circa originem festorum hinc inde monen-
tes. Ceterum singulari cura in hoc argumento illustrando versatus est *Adria-*

mus Bailletus qui Parisiis 21 Ian. Anno 1706 obiit, et praeter vitas sanctorum N. T. 12 Voluminibus vitas sanctorum V. T. vno volumine, Topographiamque et Chronologiam sanctorum, etiam historiam festorum fixorum Gallica lingua edidit et duobus voluminibus historiam festorum mobilium Dominicarum et feriarum est persequutus Paris. 1703, 8vo. et in fol. et ante Bailletum *Lud. Thomasmus* presbyter Oratorii die 24 Dec. Anno 1695 Parisiis defunctus in tractatu Gallice edito de festis Paris. 1683, 8. *Carolus Guietus* Iesuita Galus in Heortologia s. libro de festis propriis locorum, Paris. 1657 fol. ap. Cra-moisium. De Festis Latinae Ecclesiae videndus etiam *Isidorus* Hispalensis libro sexto originum cap. 18. *Edmundus Martene* in libro de antiqua ecclesiae disciplina in diuinis celebrandis officiis, Lugduni 1706, 4. et *Cangius* glossario in vocabulo *Festum*. De festis Christo et Mariae virgini sacris librum edidit italico sermone *Prosper Lambertinus*, Ecclesiae Rom. tum Purpuratus, dein Pontifex, hoc indice ornatum: *Annotazioni sopra le Feste di nostro Signore e della beatissima vergine secondo l'ordine del Calendario Romano*. Roueredae 1741, 4. Is liber deinde cum altero illo de missae sacrificio ex italico in latinum sermonem a Michaele Angelo de Giacomellis versus, Pataviique 1745, fol. sub hoc indice euulgatus est: *Prosperi Cardinal. Lambertini, postea Benedicti XIV, P.M. commentarii duo, de Domini nostri Iesu Christi, matrisque eius festis, et de missae sacrificio retractati atque aucti*. Inter statuta Bonifacii apud Dacherium T. 9. spicilegii vltimum est, vt *Presbyteri diebus Dominicis populo festa celebranda annuntient, Natalis Domini, Circumcisionis Domini, Epiphaniae, Purificationis Mariae, Paschatis Domini, Ascensionis Domini, Natalis Ioannis Baptistae, Passionis Petri et Pauli, Assumptionis S. Mariae, Natiuitatis S. Mariae et Passionis Andreae*. Ex quo indiculo Dacherius obseruat, quam pauca festa tunc celebrare mos fuerit Christianis. Similia vide in conciliis Anno 1287, 1332, 1362, 1420 et Anno 1549 apud Lunigium in continuatione partis primae spicilegii ecclesiastici p. 779 sq. De *Octauis* festorum singulari libello Venetiis 1739, 8vo, euulgato agit *Ioannes Baptista Pittonus*. De religione veterum Christianorum in celebrandis festis consule *Ludouicum Cresollium* Antholog. sac. p. 147 sqq.

Festorum multitudinem atque, vt Erasmus ¹⁹ iam conquestus est, in imensum accrescentem turbam in Ecclesia Romana tanquam scholam otii ac turpitudinis exagitat *Henr. Morus* p. 554. operum theologicorum, et *Lutherus* T. 1. Altenburgenf. pag. 428, b. 500, a. Confer *Georg. Wicelium* in via regia apud *Eduardum Brownium* Tomo 2. fasciculi rerum expetendarum et fugiendarum p. 729. et grauamen 37. in eodem opere pag. 363, Tom. 1. *Ben. Pictetum* T. 2. Theol. Christianae p. 169. edit. Genev. Anno 1708. Gisb. Voetium

T. 3.

¹⁹ Vide Epistolas post Clementem Romanum a Colomesio editas p. 294.

T. 3 selectar. disputationum pag. 1284 sqq. Muhamedanorum Iudaeorumque in illam Festorum multitudinem inuectiuas vide sis ap. *Hottingerum* in historia Ecclesiastica Saec. XVI, parte 2, p. 134 sq. Duodecim²⁰ Festa Mariae solius celebrat Romana ecclesia, de quibus inter Pontificios agit *Io. Iacobus Komarec* in Mariali theoretico et practico, Italica lingua Romae Anno 1690, 4, edito, sed videnda etiam quae circa illa festa monuerunt ex protestantibus *Andreas Rinetus* in apologia pro Maria lib. 2. c. 16. T. 3. operum: *Hottingerum* in *Begweiser* Tom. 2. p. 193 sq. *Frid. Vlr. Calixtus* in historia immaculatae conceptionis Mariae pag. 265 sq. ad finem vsque libri; *Ioan. Rainoldus* in colloquio cum *Hardto* pag. 771 sq. *Ioan. Andr. Schmitius* Prolusionum marianarum octaua, quae est de Mariae festis Ecclesiae vel Graecae vel Romanae propriis; et *Io. Frid. Mayerus* in Ecloga euangelica in festum Visitationis Mariae, P. 2. Eclog. Euang. Mayero-Neumeisterianarum p. 240 sqq. De incommodis plurium festorum nonnulla suae de Sabbato exercitationi praemisit *Io. Sam. Stryckius* Halae Saxonum 1703, 4. Ex ipsis etiam Romanae Ecclesiae affectis consulere iuuabit praeter iam laudatum *Wicelium*, *Nicolaum de Clemangis* saeculi XV. scriptorem, de nouis celebratibus non instituendis, p. 143 sq. Operum, *Io. Baptistae Thiers* die 28 Febr. Anno 1703 denati librum de festorum dierum imminutione Lugd. 1768, 12, quem valde commendat *Colomeus* pag. 131. Obseruationum sacrarum, et *Elias du Pin* T. 18 p. 274. atque *Ossati* Cardinalis epistolam ad Regem *Henricum IV*, datam 18 Ian. 1599.²¹ Hisce igitur incommodis ipsorumque Pontificiorum de immensa festorum dierum multitudine querelis permotus *Benedictus XIV*, imminuendae illorum multitudinis, quod iam diu ceperat, consilium tandem Anno 1748 exsequutus est, data Romanae ecclesiae addictis licentia, vt *minoribus festis diuisissae tantum sacrificio interessent, ceterum negotiis familiaribus seruilibusque suis operibus, sine ullo prorsus conscientiae scrupulo, incumbere integrum cuique esset.*²²

Iacobus

²⁰ *Franciscus Suarez* libro de festis c. 8. festa Mariae octo commemorat, nempe praeter sex illa, quae ab vniuersa E. R. celebrantur, festum *Praesentationis*, de quo *Surius* ad 21 Nov. et *dedicationis S. Mariae maioris ad Nives* Romae, 5 Aug. *Durandus* VII, 7. tantum quatuor, *annuntiationem, assumptionem, natiuitatem, et purificationem*: deinde addit, a quibusdam etiam festum *Conceptionis* celebrari, quod ipse tamen haud probat, quum in peccato etiam fuerit.

²¹ *Vrbani VIII*. constitutio Anno 1642. facta de festis sanctorum non multiplicandis legitur T. 4. *Brillarii* p. 231. Concilium *Tarraconense* A. C. 1242, T. 4. *Theauri anecdotorum* *Edm. Martene* p. 286. haec decreuit: *Quum otium et desidia fomentum pariant vitiorum, festiuitatum multitudinem duximus separandam, quum in illis eo, quod non laborant, pauperes aggrauentur, et otiosi et desidiosi ad illicita prouocentur.*

²² *Magnos*, vt haud difficile est ad coniectandum, motus excitauit Pontificis consilium, scripta-

Jacobus Koelmann omnes praeter dominicum dies festos abolendos esse disputat libro de festis diebus in Reformatis ecclesiis celebrari solitis. Traiecti ad Rhenum 1693, 4. Missarum multitudinem imminuit Concilium Lateranense sub Benedicto XIII. A. C. 1725. Tit. 13. cap. 8.

XVI. Festa Dominica s. sollemniora Ecclesiae Graecae haec memorantur a Leone Allatio pag. 13. de libris Ecclesiasticis Graecorum: Annunciatio B. Virginis, Christi nativitas, Baptismus Christi, transfiguratio in monte Tabor, Resurrectio Lazari, festum Palmarum, Lignum Crucis, Resurrectio Christi, Ascensio Christi, et Spiritus Sancti in Apostolos effusio. Huic denique Allatius adiungit, Deiparae assumptionem, additque eam, licet non semper locum inter festa apud Graecos ²³ habuerit, modo tamen certum sibi vindicare, nec sine

scriptaque varia, quibus festorum dierum multitudo partim defensa partim oppugnata est, peperit, quae in unum volumen coacta prodire italice sub hoc indice: *Raccolta di Scritture concernenti la Diminuzione delle Feste di precetto*, Lucae 1748, 4. Litterae breviores a Benedicto XIV. ad Archiepiscopos et Episcopos Siciliae citra Pharam, Messanensem item et Panormitanum Archiepiscopos, et ad Archiepiscopos atque Episcopos Etruriae datae; quibus illis imminuendae festorum dierum turbae licentia conceditur, insertae sunt Actus historicoecclesiastic. Vinariensibus, Vol. 15, p. 907 sqq.

²³ Etiam apud Latinos tardius celebratum hoc festum 15 Augusti, licet inter Augustini sermones de sanctis, duodeuagesimus legatur in assumptionem Mariae. Sed tribuendus est Ambrosio Autperro, cuius temporibus circa A. C. 770. de assumptione B. Virginis agi coepit. Confer Mabillonium T. 2, Saecul. 3. Benedictin. p. 270. Natalem Alexandrinum H. E. saec. secundo pag. 278 sq. edit. in folio. Dan. Papebrochium in Epistola ad Ioan. Mich. Heineccium inserta huius operi de sigillis pag. 165. Baluzium pag. 565. ad Gratianum; et Io. Launoium in iudicio de controuersia super exscribendo Parisiensis Ecclesiae Martyrologio (contra Nicolai Billiardi Vindicias Parthenicas) Paris. 1671, 8. Vide et quae Claudius Iolius Canonicus Paris. in dissertatione de verbis Vsuardi 15 Aug. et in Epistola pro Vsuardo Apologetica Paris. 1669, 1670. contra Jac. Goudini Doctoris Sorbonici et Canonici Paris. assumptionem B. Virginis vindicatam, item Iacobus Boileau in observationibus ad eiusdem Goudini librum. Consule etiam Florentinum ad Martyrolog. Hieronymianum p. 263 sq. et quae B. Antonius Reiferus in Launoio confessore pag. 763 sq. contra ea quae Lambecius in itinere Celleni et Tom. 8. Bibl. Vindobon. p. 132 sq. In Calendario siue Lexionario veteri, quod Ioan. Fronto edidit, et in aliis antiquioribus monumentis memoratur celebratio *pacificationis* siue *dormitionis* S. Mariae, quae Graecis *κοιμησης*. Vide Ioan. Frontonis dissertationes ecclesiasticas a me (*Fabricio*) iunctim editas p. 221 seq. et Suicerum in *notis*. Neque assumptionis vocabulum initio aliter acceptum, quam pro dormitione, Walafridus Strabo in assumptionem B. Virginis T. 15. Bibl. Patrum, edit. Lugdun. p. 219.

Virgo Dei genitrix de corpore ducta pudico

In requiem Domini transit ecce sui.

Euangelium festo assumptionis explicandum est Lucae X, 38 sqq. vide Guiberti Abbatis opera pag. 298. Sepulcrum B. Virginis ostenditur Hierosolymis. Vide Eugenii Rogeri,

sine piaculo negligi. De festis diebus *Apostolorum* adeundus *Io. Dallaeus* de pseudepigraphis Apostolicis lib. 1. cap. 11. pag. 139 et cap. 14. pag. 149 seq. Alia recentiorum Graecorum festa vide apud *Thomam Smítbum*, in Epistola de statu Ecclesiae hodiernae Graecorum pag. 165q. *Paullum Ricartium*, in libro Anglice primum, tum Gallice edito de statu Ecclesiae Graecae cap. 6. et Rev. *Ioan. Mich. Heineccii* delineationem Ecclesiae Graecae parte 3. c. 3. *Suicerum* in thesauro et *Cangium* in glossario mediae Graecitatis. Sed et Typicum Irenae Augustae, in Analectis Graecis Benedictinorum p. 248 seq. ubi varia festa memorantur, ne de Lectionario, Euchologio et aliis libris Graecorum Liturgicis dicamus. *Ἐκρητολόγιον* Sebasti Trapezuntii Kymenitae, typis exscriptum Buccaresti in Walachia 1701, 4. De festis Graecorum adeundus quoque *Balsamon* apud Leunclavium in iure graecoromano T. 1. p. 160 sqq. De festis Coptorum Seldenus III, 15. de Synedriis. De festis Christianorum orientalium elegantem libro de notis chronologicis anni mortis et natiuitatis Domini nostri Iesu Christi dissertationem inferuit Mar. Lupus. Dies festos Euangelicorum recenset Hieronymus Guilhelmus Schmidt in descriptione dierum dominicorum atque festorum anni euangelici, Germanice Norimbergae 1730. 8. edita.

Dies *Sanctorum* memoriae consecratos in Graecorum *Menologiis* et Latinorum *Martyrologiis* consignatos videre licet, de quibus nolo iam copiosius differere post ea quae de Menologiis ad *Allatum* de libris Ecclesiasticis Graecorum dixi, et quae in Schediafmate de libris Ecclesiasticis Latinorum et Actis Sanctorum annotauit *Nicolaus Petrus Sibbern*, Glückstadtensis Hofrath. Witebergae 1706, 8. atque Kalendarium Syriacum impressum Romae Anno 1622. De martyrum veneratione consule *Casp. Sagittarii* librum de martyrum natalitiis in primitiua ecclesia, Ienae 1678. et auctiorem, ibid. 1696. *Ioachimi Ioannis Maderi* commentationem de sancto Laurentio martyre eiusque monasterio prope Scheningam. Helmstadii 1656, 4. *Ioachimum Hildebrandum* de natalitiis veterum sacris et profanis, p. 79 sqq. *Ioan. Fellum* in notis ad Cypriani Epistolam XII. pag. 27. edit. Oxoniensis. *Ioan. Henrici Stufii* commentationes duas de natalitiis ecclesiasticis, Gothae 1737 et 1738. et *Ioan. Paulli Schwabii* dissertationem de insigni veneratione, quae obtinuit erga martyres in primitiua ecclesia. Altorfii 1748.

Festum *Circumcisionis* auctor blasphemi libri ישן תולדות p. 22. inepte fingit institutum esse a Petro Apostolo, longe enim, ferius *Octaua Natiuitatis* celebrari coepit, quibus deinde post aliquot saecula accessit aliter ille *Circumcisionis* titulus. Vide *Bellarminum* lib. 3. cap. 15. de beatitud. et cultu sanctorum.

Frateris Ordinis Minorum, descriptionem terrae sanctae, Gallice editam Parisiis 1664, 4to, pag. 156.

rum. *Edmund. Martene* de Ecclesiae disciplina in diuinis officiis, p. 96. sqq. *Baronium* ad Martyrolog. Romanum Calendis Ianuar. *Casaubonum* Exerc. 2. ad Baron. cap. 9. et *Montacutum* 1 Orig. Ecclesiast. p. 126 sqq. 136. *Faustini* Homilia contra varias superstitiones Calendis Ianuariis vsitatae (vnde ἐορτήν Σαυατικὴν vocat Chrysofomus homilia 1. de Lazaro, T. 5. edit. Ducaei p. 18.) edita est a *Bollando* Tom. 1. Act. Sanctorum Ianuarii pag. 2. adde *Chrysofomi* orationem in Calendas, quae incipit καθάπερ χορὸς T. 1. edit. Montfauconianae p. 679. *Asterii* homiliam quartam, *Canonem Irullanum* LXII. *Sirmondium* ad sermonem *Augustini* de Calendis Ianuariis T. 1 Opp. Sirmondi p. 335. *Ioan. Sauaronis* ad eundem sermonem notas memoratas du Pinio T. 17. Bibl. Eccl. p. 59. *Petrum Possinum* ad *S. Nili* Epistolam 81. vbi etiam de veterum Christianorum per illam diem deuotione. Vide et *Cangii* glossarium in *ceruulus* et *Kalendae*, *Hugonem Menardum* ad Poenitentiale Romanum T. 14. Bibl. Patr. p. 931. et ad concordiam regularum cap. 50. § 4. atque *Aloysii Nouarini* schediasmata sacra libro 5. cap. 16. Kalendas Ianuarii prohibentur colere Christiani can. 2. Concilii Turonensis A. C. 567. Agyrtarum Calendis Ianuariis, Natalibus Christi et die Candelarum ianuas oberrantium. stipemque petentium meminit *Io. Tzetzes* Chil. XIII. hist. 475. De festo *Fatuorum* siue innocentium puerorum Calendis vel V. Ianuarii abolito in Gallia, et restituta sollemnitate Circumcisionis Domini vide *Ioan. Busiacum* ad Petri Blefensis Epistol. 126. et in appendice. (T. 24. Bibl. Patrum p. 1371, 1373 sqq.) *Honoratum de S. Maria*, Carmelitam, in Tomo secundo obseruationum Gallice editarum de regulis et vsu Critices, Paris. 1717, 4. lib. 3. dissert. 3. vbi etiam de festo subdiaconorum. *Querelam* ad *Gassendum* p. 73. *Antonii Pagi* Criticam Baronianam ad A. C. 1187. num. 17 sqq. et *Francisci Pagi* breuiarium de vitis Pontificum, T. 4. pag. 570 seq. De Hippodromiis per Calendas Ianuarias institutis vide praeter *Ninum* Epistola laudata, *Sidonium* carmine 23. v. 307 seq. De strenis et donis quae initio anni quemadmodum aliis quoque diebus festis mitti ad amicos conueuerunt videndus *Zaccagnius* ad Epistolam *Nysseni*, in collectione veterum scriptorum p. 354, 379. *Ausonius* *Tollii* p. 645. *Symmachus* X. Epist. 35 et 27. *Petauius* ad *Iuliani* *Misopogonem* p. 306 seq. edit. Paris. *Iac. Godofredus* ad Codicem *Theodosianum* Tom. 2. p. 439 sq. vbi de strenis ²⁴ imperatori oblati, *Io. Trifanum* Tom. 2. Hist. Imperatorum pag. 643. *Casp. Ziegleri* *Kalendae Ianuariarum* M m m 3.

²⁴ Ex *Symmachi* libro 10. Epist. 35. Metellus Tegerseensis in Quirinali Oda apud *Canisium* Tomo 3. Antiquit. Lectionum edit. nouae parte 2. p. 121.

Strenis nobilitas Caesaribus piis, Rex dignis procerum dabat
Vrbi quas Latiae tunc iuueni dedit Rex Titus Tatius prior
Factas accipiens paupere numere Verbenas studio patrum.

nuariae ad L, vnd. C. de oblatione votorum lib. 12. Wiremb. 1657, 4. *Ioan. Strauchii* Kalendae Ian. ad eand. legem, Brunſw. 1667, 4. *Iulius Caesar Bulegerus* lib. 2. c. 27. de Imperat. Rom. *Casaubonus* ad Athenaei III, 18. vbi de nominibus ἐπινομίς et ἐναρχισμός. *Philip. Horstii* Schediasma de strenis votisque Ianuariis, len. 1632, 4. *Christiani Frid. Franckensteinii* diss. de nouo anno Lipsf. 1673, 4. atque *Martini* inprimis *Lipenii* strenarum ciuiliū et Ecclesiarum Historia Lipsf. 1670, 1677, 4. et Tom. 12. thesauri Graeviani: *Iacobi Imck Xeniothecion*, Colon. 1683, 4. *Hieron. Bossius* Ticinensis de strena, Mediolan. 1624, 8. et in Sallengrii nouo Thesauro Antiq. Rom. T. 2. pag. 1393. *Theodori Marcilii* Historia strenarum, orationibus aduersariis et carmine explicata Parisf. 1599, 8vo, quibus adde succinctam strenarum Historiam traditam Gallice a *Renato Iosepho Furnemine* S. I. in memoriis litterariis Treuoltinis Anni 1705, pag. 102. edit. Amstelod. *Ioan. Baptistae Vrsati* Epistolam ad Guil. Antonium Scorum insertam Diario eruditorum Italiae T. 35. p. 79 sqq. *Stanislai Santinelli* dissertationem de strenis, ib. p. 90 sq. Strenarum varia genera persequitur *Iacob. Sponius* in Epistola inserta Tomo 9. Thesauri Gronouiani, p. 205. et in libro Gallico, *Recherches curieuses d'Antiquité*, p. 485 sqq. Stipis, quam populus strenae loco dabat Imperatoribus, mentio passim fit a *Suetonio* et *Dione*, et in veteribus Inscriptionibus apud *Gruterum* p. 106. Numus Antonianus noui anni auspicia exhibens ex Bibliotheca Cardinalis Camilli editus illustratusque a *Bellorio*, Romae 1676, 8. prodiit. Lucernam sepulcralem, in qua *Victoria* tenet clypeum votiuum cum his verbis: *anno nouo faustum felix*, exhibent *Acta Eruditor.* 1692. p. 226. *Paullus Alexander Maffeus* parti primae veterum gemmarum p. 113 sqq. subiunxit expositionem crysalli veteris cum hac inscriptione: *annum nouum faustum perennem felicem Imperatori.* *Andreae du Chesne* Ianuariae Kalendae, seu de sollempnitate noui anni tam ethnica quam christiana, prodierunt, 1602, 12. De eo, quod iustum est circa vota noui anni consule *Philippi Richardi Schroedæri* dissertationem, *Regiomonte* 1721. Primus anni dies *μεγάλη νομηνία* et *πάγκοινος ἑορτή* Romanis quoque festus et aliis gentibus. Confer *Ouidium* 1. fastorum 167 seq. 176, 185. *Tibullum* III, 1. *Valesium* ad *Ammiani* XXIII, 1. *Libanii* ἐκφρασις Καλανδῶν Tom. 1, *Operum* p. 178. *Procopium* lib. 1. c. 10. de aedificiis domus Iustiniani, vbi is refert, *Calendis, Ianuariis* Senatū in curiam conuenientem ἐνίαυται ἑορτὴν ἀγειν. De Iudaeorum *Rofch haschanah* diximus supra p. 435. de quibus a noui anni primo die ad festum expiationis se praeparantibus consules *Io. Morinum* l. 9. de Sacramento poenitentiae cap. 34. Chineses tempore anni vertentis non ferunt domi suae peregrinum, ne fortunam anni futuri auferat. Vide *Lettres edifiantes* T. 13. p. 318.

De *Epiphaniis* siue *Theophaniis* die 5 vel 6 Ianuarii (vide *Vsserium* de anno solari p. 20. et *S. Nili* narrationem 4. p. 60. edit. *Possini*) quibus memoria ²⁵ Nativitatis Christi, et baptismi (vnde etiam dictus dies τῶν Φώτων, confer *Beuerregium* pag. 213 seq. ad *Synodicum*) et mutatae in vinum aquae ac denique Magorum recoli consuevit, videndus *Cotelerius* ad lib. 5. *Constitutionum Apostolicar.* c. 13. *Valesius* ad *Ammiani Marcellini* XXI, 2. *S. Sedati* Episcopi homilia in *Epiphania* T. 11. *Bibl. Patrum Lugd.* pag. 1093. *Edmund Martene* de antiqua Ecclesiae disciplina in *Diuinis officiis* pag. 107 fqq. *Isaacus Casaubonus* ad *Baronium* exercitat, 2. cap. 11. *Ioan. Matthaeus Caryophilus* notis ad *Casaubonum* in *Ioannis Andreae Eudaemonis* defensione *Baronii* lib. 2. c. 3. p. 130. et *Eudaemon* ipse lib. 2. c. 13. p. 190 fqq. *Hugo Menardus* ad *Sacramentarium Gregorii M.* p. 35. *Tillemontius* Tom. 1. memor. *Hist. Eccles.* p. 13. 24. 29. *Suicerus* in *Thesauro* et in *Observationibus sacris* p. 43 sq. et in *glossario* utroque *Cangius*, *Florentinius* ad *Martyrologium Hieronymianum* p. 229 sq. *Bollandus* T. 1. Actor. Sanctor. Ianuarii Tom. 1. p. 8. 323 et 664. *Briffonius* ad *legem Codicis Theodosiani* de *spectaculis* p. 41 sq. *Montacutius* Tom. 1. *Originum Eccles.* p. 237 seq. *Petauius* ad *Epiphan.* pag. 359. et de *incarnatione* pag. 114 seq. edit. *Parisi.* *Henrici Blumenbachii* *Antiquitates Epiphaniarum*, *Lipsiae* 1737. et *Simplicius Verimus* siue *Salmasius* contra *Grotium* pag. 136 sq. vbi aduersus *Petauium* obseruat non *Epiphaniis* ieiunatum, sed per νήσιμον ημέραν apud *Theophilum Alexandrinum* intelligi *vigilias Theophaniae* praecedentes. Extant et *Io. Kindleri* *diff. de Epiphaniis* *Witteb.* 1684. et *Io. Paulli Hebenstreitii* de *Epiphania* et *Epiphaniis* apud *Gentiles* et *Christianos.* *Ienae* 1693. De *festo magorum* consule *Frider. Spanhemium* T. 2. *dubior. Euangel.* p. 290. Potest praeterea consuli licet *fabulis* scatens hinc inde *Henrici Crombachii* *Historia* et *Encomium trium Regum*, non *paruo volumine* in *folio editum* *Colon.* 1651. adde *Ioannis de Lions* *librum gallico sermone editum: Traités singuliers et nouveaux contre le paganisme du Royboit.* *Parisiis* 1670, 12. De *immagine trium Regum*, quam aiunt iter *facientibus* et aduersus *varios morbos* *proficuum* vide *Relationes innoxias* *Anni 1723*, pag. 497. De *festo conuersionis Paulli* 8 Cal. *Februarii* *Innocentius III.* lib. 1. Ep. 44. et *Acta Sanctorum* T. 5. *Iunii* 29. p. 467. De

²⁵ *Epiphania* pro *Natali Christi* ponuntur ab *Ammiano* XXI, 2. vbi vide *Valesium*. *Vicissim* *Epiphania* a *Natalibus Christi* distinguuntur in *Menandri Historici Byzantini* excerptis *Hoefschelianis* p. 120. ἀτὰρ ὁ Πέτρος ἔμεινεν αὐτοῦ ἐπιφάνιασιν τῇ ΓΕΝΕΘΑΙΑΙ ἑορτῇ χριστοῦ τοῦ Θεοῦ; ἢ δὲ γὰρ προσπέλαζε τῆς ἡμέρας τὸ σέβας. Ἐτι δὲ καὶ τῇ Θεοῦ ἘΠΙΦΑΝΕΙΑΙ, τὰ νόμιμα ἀρσιένους, μετὰ ταῦτα ἐπέβη τῶν Περγῶν. Alioqui *vocabulum ἐπιφάνια* et *θεοφάνια* apud *Scriptores externos* praesentiam et *manifestationem Numinis* *alicuius* denotat. Vide *Ezech. Spanhemium* *diff. 5. de praesentia numismatum* p. 388 sq. *cūit. Amstelodamensis.*

De Feflo *Purificationis* Mariae, fivae vt Graeci appellant *ὑπαπαντής*, quod Anno Iuftiniani Imp. XV. A. C. 542. inftitutum tradunt *Theophanes*, *Georgius Hamartolus*, *Paullus Diaconus* XVI, 21. Hiftor. mife. *Nicephorus* XVII, 28. Hift. *Sigebertus* ad A. C. 542. aliique; licet ad Apoftolorum aetatem eius originem referre velit *Iofephus Nervius* lib. 2. cap. vltimo *Analector.* Ad *Gelafium* Papam *Honoratus de S. Maria* T. 2. de regulis et vfu Criticae lib. 3. diftert. 5. vide *Cafaubonum* p. 170. Exerc. *Seldenum* III. de Synedriis Hebraeorum p. 130. *Rich. Montacutum* 1. Origg. Ecclcf. p. 157. *Tillemontium* T. 1. memoriar. pag. 449. edit. Parif. et Tom. 8. p. 786. *Edm. Martene* p. 115 feqq. de difciplina ecclefiae in diuinis officiis. *Hug. Menardum* ad sacramentarium Gregorii M. pag. 40 fq. *Baronium* ad Martyrolog. Romanum et *Bollandum* in *Aëtis Sanctor.* ad 2 Februar. Tom. 1. p. 268 fq. *Angelum Roccham* in opufculo de praefentationis Mariae in templo Hiftoria et feftiuitate Rom. 1597. *Ioan. Moebium* diff. de Hypapante Lipf. 1691. *Florentinum* ad Martyrologium Hieronymianum p. 225 fq. *Suicerum* in Thefauro, *Cangium* in glosfario. *Binghamum* Origin. Ecclefiastic. lib. 20. c. 8. § 5. et *Aegidii Menagii* origines Gallicas in *Chandeleur*, quomodo Gallis dictum illud feftum, vt Germanis *Sichtmesse*, de quo H. C. L. *Stochaufen* de cultu ac vfu luminum antiquo Trai. ad Rhen. 1726, 12. cap. 1. pag. 101 fq. et D. *Ioan. Bened. Carpouius ὁ μακαρίτης* in homiliis vernaculis quibus problemata quaterna ex fingulis per annum Euangelis proponit refoluitque Tom. 1. pag. 286 fq. Homilias quae sub Methodii, Cyrilli Hierofolymitani, Nazianzeni, Nyffeni, Ambrofii, Chryfoftomi et Fulgentii nominibus in feftum *ὑπαπαντήσεως* feruntur, recentiorum auctorum effe contendunt viri docti, licet pro Methodii Homilia pugnet Allatius diatriba de Methodiis p. 341 fq. Vide quae Wilh. Ernestus Tenzelius diff. de ritu lectionum facrarum § 6. et Tillemontius memor. T. 8. p. 786 et T. 9. p. 613.

De *Quadragesimae*²⁶ follemnitate, qua nuptiae, natalitia, commemoratio- nes martyrum non fiebant, contra obtinebant Xerophagiae et ieiunia, videntur *Aloyfius Nouarinus* Adagiorum facrorum T. 2. excurfu 11. p. 33 fq. *Ioan. Filefacus* de Quadragesima Christianorum, inter eius varia opufcula diatriba fecunda, Parifiis 1614, in 8. edita. *Binghamus* Origin. ecclefiastic. libro 21. c. 1. *Chriftianus Wilduogel* de eo quod iuftum eft circa tempus Quadragesimale, (in eius

²⁶ Quadragesima dicta a XL. diebus quibus Chriftus ieiunauit, vnde et alia ieiunia paffim quadragesimae nomine veniunt, de quibus infra capite XI. *Carnipriuium* fivae *pruicarnium* vocatur Dominica Quinquagesimae fivae Eftomih. Vide Macrorum Hierolexicon et Cangii glosfar. Ceterum Menagius in Originibus Italicis Gallicisque in *Carnonale* iftud nomen cum Ferrario putat dictum non quali *carouale*, fed potius quali *carnafciale*, Carnalia fcilicet fefta, vt Saturnalia, Liberalia.

eius Chronoscopia legali) *Io. Ioachimi Homborgii* de Quadragesima Christianorum veterum et ritibus in ea quondam vſitatis diſſertatio Historico-Theologica, Helmſt. 1677; 4. *Georgii van Daſſel* de iure temporis quadrageſimalis, Argentorat. 1617, 4. Primum Ieiuniorum Sabbathum Graecis dicitur *περωσάββατον*, vt notat Gangius in ea voce, vt Dominica in albis *κυριακή δευτερόπρωτος*, de quo idem notis ad Zonaram pag. 61, 62. *Septuageſimae, Sexageſimae* et *Quinquageſimae* non inuenio mentionem ante B. Gregorium, inquit Bellarminus, quem de his, ſi placet, vide III, 14. de beatitudine et cultu ſanctorum.

De Bacchanaliis ſiue furialibus (pudet dicere) Chriſtianorum in Romana praecipue Eccleſia, ²⁷ quem morem a Bacchanaliis Gentilium alii, alii vt *Schickardus* a Iudaico Purim deriuant, exſtat praeter *Io. Nicolai* et *Herrrenſchmidii* diatribas ſupra laudatas, *Ioan. Caſpari Zeumeri* diſſertatio, Ienae 1699. et altera Rev. D. *Chriſtophori Sonntagii*, quae inſcribitur falſus ab extremo in extremum geminus ſub vigiliam Carnis priuii declinandus, Altdorfii 1709. Illam Paganiae ſpeciem pluribus deſertatur S. Bouſſacus in noctibus theologicis diſſert. 5. de ieiuniis male auſpicatis. Hieronymus autem Cardanus de libris propriis pag. 49. ita de Bacchanaliis: *Poſt opus aggreſſus ſum Mediolani vacationibus quadragenariae, ſeu Bacchanalium potius, Anni MDLXI. Ita enim non obſcurum eſt noſtra aetate celebrari ante quadragenariam vacationes, in quibus ludunt, conuiuantur, perſonati ac laruati incedunt, denique nullum luxus et laſciuae genus omitunt. Sybaritae et Lydi, Perſaeque vincuntur. Nec tantum bonis operibus ac piis quadragenaria promerentur, quantum peccant iis Lupercalibus.* Si qui ſunt e noſtris, qui ieiunia omnia reiiciunt, Bacchanalia huiusmodi viuunt, eos a Stanislao Hoſio T. I. Opp pag. 362. iure meritoque reprehendi non dubitamus. Baptiſta Mantuanus libro ſecundo faſtorum, quum Lupercalia ethnica perſtrinxiſſet, ſubiungit:

Iſta ſuperſtitio, leuis haec inſania noſtros

Transiit in mores.

De Dominica *Laetare*, ²⁸ ritumque idolum mortis illa die eiiciendi, iucundam lectu diatribam edidit M. *Paulus Chriſtianus Hiſcherus* Lipſiae 1690, 4. qui

²⁷ Non dubium eſt, quin Viris bene ſanae mentis etiam in Eccleſia Romana valde improbentur Bacchanalia. Vide librum Pariſiis 1723, 12. editum: *Inſtruction chretienne ſur la maniere, dont on ſe doit conduire dans le tems, qui precede le Carême, et ſur les ordres du Carneval.*

²⁸ A verbis Ieſaiae LXVI, 10. *Laetare Ierusalem*, in introitu Miſſae decantari ſolitis. Dicitur etiam *Dominica panum*, quia legitur Euangelium de panibus, quibus tot millia hominum pauti Chriſtus; vel *Dominica Roſarum* a roſa per Pontificem conſecrari ſolita. Sic *Dominica Quadrageſimae*, ſcilicet diei ante feſtum Paſchatos, quae etiam *Inuocauit* appellatur,

qui morem illum a Polonis; memoriam idololatriæ A. C. 965. reiectæ recolentibus deriuat. Est quoque in manibus *Io. Casparis Zeumeri* de Dominica Laetare dissertatio, lenæ 1701. vbi etiam de *aurea rosa* quam ista die consecrare consuevit Romanus Pontifex, de qua præter *Iacobum l'Enfantium* Histor. concil. Pisani T. 1. p. 325 sq. ex nostratibus videndi Rev. *Adamus Rechenbergius* in Exercitatione quam admodum iuuenis vulgauit, Lipsiæ 1666. *Erdm. Neumeisterus* Eclog. euangel. T. 1. p. 629 sq. et *Frideric. Raskius* in commentat. de Rosa aurea omnique æuio sacra. 1728, 4. Ex ipsis Romanæ sectatoribus *Theophilus Raynaudus* Tomo 10. Opp. et *Iacobus Gretserus* libro 2. de benedictionibus cap. 40. *Cangius* in Glossario, et *Mabillonius* Tom. 2. musei Italici p. 135 et 176.

In annuntiationem B. Virginis 25 Martii, quod S. Bernhardo radix omnium festorum dicitur, tres homiliae sub *Gregorii Thaumaturgi* nomine editæ a Gerhardo Vossio Tungrensi sunt, quas *Proclo* Constantinopol. *Chrysofostomo* vel aliis iunioribus Doctoribus tribuunt eruditi. Illas, aliasque veterum Homilias in hoc festum Latine exhibet *Franciscus Combessius* in Bibliotheca Concionatoria Tomo 6, p. 313 - 436. Vt vero in transcurso hoc notemus, totum illud volumen, vti sextum et septimum quoque atque octauum Homiliis veterum Ecclesiæ Doctorum in sanctos et dies festos Combessius impendit, quemadmodum prioribus quinque exhibet homilias in dies Dominicos per totum annum. Prodiit Bibliotheca Concionatoria Combessii Parisiis 1662. fol. octo Volum. post Bibliothecam Homiliarum et sermonum præcorum Ecclesiæ Patrum, quæ collectoribus *Laurentio Cum Deo* Italo et *Gerardo Mesano*, Dominicano Germano, Lugduni ex Iuntarum officina, 1588. fol. quatuor Volumi-

pellatur, ita dicitur, quia Ecclesia hac die dominica ad primaria Sacra introitum fecisse dicitur ex 1 Paralipom. XXI, 26. *Inuocauit Dominum et exaudivit eum*, et intuitu verborum, quibus Christus in Euangelio illius diei Matth. IV, 10. inquit: *Dominum Deum tuum adorabis, et ei soli seruies.* *Dominica Reminiscere*, ab introitu ex Ps. XXIV, 6. *Reminiscere miserationum tuarum, Domine, et misericordiarum tuarum, quæ a sæculo sunt.* Sub quibus quasi verbis mulier Cananaea intelligenda sit Christum alloquuta. Conf. Euangel. Matth. XV, 22. et XXV. *Dominica Oculi*, ab introitu ex Ps. XXV, 15. *Oculi mei semper ad Dominum: quoniam ipse euellat de laqueo pedes meos*; et intuitu verborum Euangelii Luc. XI, 20. *Dominica Iudica* ab introitu ex Ps. XLIII, 1. *Iudica me Deus, et discerne causam meam de gente non sancta*, et intuitu verborum Euangelii Ioan. VIII, 46. *Dominica Palmarum* a substratis Christo, Hierosolymam ingrediendi, *palmarum* frondibus. Vulgus diem Palmarum dixit olim *capitulatum*, quia tunc moris erat lauare capita infantum, qui vngendi essent. Vide Raban. Maurum X, 15. de vniuerso. T. I. p. 162. Plura de Dominicis deprehendes apud *Cangium* in Glossario Latino voce *Dominica*, et Graeco voce *Κυριακή*, et apud *Allatum* de Dominicis Graecorum ad calcem libri de consensu triusque Ecclesiæ.

luminibus prodierat. Ceterum vt ad institutum redeamus, eadem die 25 Martii, qua annunciationem Mariae siue ἀσπασμόν Angelicum, conceptionemque Saluatoris recolere Christiani veteres, etiam Mundum creari coeptum sibi persuaferunt, de quo videndus Iacobus Goarus in limine notarum ad Chronologiam Georgii Syncelli. Alii eundem diem 25 Martii assignarunt passionis et mortis Christi, et diem 27 Martii resurrectionis. Adi Papebrochium in Actis Sanctor. T. 3. Martii 25. p. 540 seq. et Martii 27. p. 687.

De *Hebdomade magna* siue salutiferae Passionis existat B. D. *Io. Frid. Mayeri* dissertatio Hamb. 1695, 4. Eodem anno prodierunt *Ioannis Faërs* Pastoris primarii Stadenfis, A. 1712. denati, libri tres de hebdomade magna, ²⁹ excusa Bremae in 8vo, vt omittamus *Exercitationem Godofredi Ludouici* de eodem argumento, Lipsiae 1692. Accurate illud tractare etiam instituerat *Isaacus Casaubonus* in dissertatione de quadragesima Ecclesiae, quam *Exercitationibus Baronianis* ad Annum Christi 57. inferendum se promisit Exerc. XVI. p. 590. sed fato interceptus non potuit. Confer et *Beueregium* ad Canonem Trullanum 89. *S. Bouffacum* in noctibus Theologicis diss. 8. pag. 145 seqq. et *Ioan. Michael. Fischeri* dissertationem de sollemnibus vet. Ecclesiae antepaschalibus. Lipsiae 1704.

De die 30 *Palmarum* siue *Dominica Palmarum* *Beueregius* p. 210. ad Synodicum, *Euchologium Goari* p. 745. *Hugo Menardus* ad Sacramentarium Gregorii M. p. 56. *Io. Frid. Mayerus* in Dissertatione de *Dominica Palmarum*. Gryphisw. 1706. De *Asino Palmarum* Acta Eruditorum, Germanice vulgata T. 2. p. 666 seq. De die cinerum siue capite ieiunii vide *Io. Dallacum* III, 12. de ieiuniis et Quadragesima p. 541. Dauentriae 1654, 8. Rev. *Ioan. Andreae Schmidii* Historiam et originem Adami Halberstadiensis in die cinerum ex Ecclesia eiekti, Helmstad. 1702, et *Ioan. Gabrielis Mittwoch* exercitationem de capite ieiunii vulgo die *Äscher Mittwoch*, Lipsiae 1693. (*Eschen Mittwoch* apud Hottingerum Tom. 9. Hist. Eccles. p. 13.) De die *Viridium* Exercitatio *Ioan. Caspari Zeumeri* prodiit Ienae 1700. De die *magnae parasceues* (*Raar-Frentag*, a vocabulo *Raar*, quod satisfactionem denotat) *Christianus Claius* diatribam vulgavit
N n n 2
Lipsiae

²⁹ Ibidem pag. 447. memorat Faesius, bullam Coenae Dominicae, qua haeretici sollemniter a Papa excommunicantur, promulgatam primum esse a Martino V. Anno 1420. (*Sed ab Urbano V. A. 1364. commemoratur T. 1. Bullarii p. 282. a Paulo V. T. 3. p. 248.*) Hanc igitur Bullam quotannis die Viridium recitat Cardinalium aliquis Pontifice in excommunicandorum symbolum candelam nigram ardentem exstinguente et in coetum adstantium proiciente. Ritus vide in Conciliis Harduini T. 9. pag. 1488. Bullam ipsam in Wagenfelli pera librorum iuuenilium Vol. 6. sectione vltima p. 1121.

³⁰ In Oriente celebrari coepit circa A. C. 498. Vide *Assemani* Bibl. Oriental. T. 1. p. 23 sq.

Lipsiae 1697. et *Christi. Wilh. Iustus Chryfander* Germanice edidit 1755, 8. observationes antiquarias de die Parasceues. Euolui etiam potest laudari D. *Io. Frid. Mayeri* dissertatio de desiderio quo flagrarunt nonnulli die illa mortem obeundi, Gryphisw. 1702. cuius voti compotes factorum exempla vide sis in Nouis litterariis maris Baltici Anno 1705. p. 218. et in Danielis Griebneri τοῦ μακαρίτου Homilia habita in funere C. V. Io. Kuhnii Mathematicum in Academia Lipsiensi Professoris. Alioqui diem Veneris quemlibet, parasceuem dictum constat, et notauit *Briffonius* ad legem Codicis Theodol. de spectaculis p. 22 seq. De magno Sabbato et παννυχίδι siue vigiliis Paschatos videndus Lactantius VII, 19. idem *Briffonius* p. 47. *Cotelerius* ad V, 19. Constitutionum Apostol. *Beueregius* ad Can. LXVI. Apostol. *Valesius* ad Eusebium p. 35 seq. *Caspar Saggittarius* cap. 3. de natalitiis Martyrum § 10. vbi et de aliis sacris vigiliis quas fere cum ieiuniis coniunctas fuisse obseruant *Ferrarius* lib. 1. de ritu sacrarum Concionum c. 28. et *Simplicius Verinus* siue *Salmasius* p. 136. libri contra Grotium. De vigiliis Paschalibus veterum Christianorum quoque diatribam Anno 1687. Lipsiae emisit *Georgius Henricus Goezius* tum admodum iuuenis, postea Praeful dignissimus Lubecensis et *Michael Ebreusfried Krause*, Lipsiae 1715. Per τοῦ βαπτίσματος ἐσπέραν apud Cyrillum Hierosol. Catechesi Mystagogica 1. vigiliis Paschatos intelligi ostendit Tho. Milles in notis pag. 277. In vigiliis Paschales habes Augustini sermones 219–223. pag. 670199. T. 5. edit. Benedictin. et Amstelodamensis. Diebus tribus ante Pascha ὅυτε ἀσπάσασθαί τινά ὅυτε ἐξηγναῖα προσεπιτεῖν ἔξεσι. *Procopius* c. 9. Anecd. vbi vide notas Allemanni.

De hodiernis ritibus quadragesimalibus Ecclesiae Romanae praecipue per hebdomadam sanctam frequentari solitis, atque ex parte parum honorificis Christo vel Christianae religioni, minimeque ad aedificationem Christianorum comparatis, legendus liber in lucem editus Gorlitzii Anno 1710, 8. auctore M. N. H. qui inscribitur: Sinceri Catholici aufrichtige Vorstellung und Abbildung der Passions- und Fasten-Andacht in der Römisch-Catholischen Kirche. *Gisbertus Voetius* T. 3. dissertat. selectar. p. 1383 199. et *Gordonus*, qui, missis Pontificiorum sacris, Reformatis sese addixit, in libro anglico sermone Londini 1719, 8. euulgato: *Account of the superstitious Ceremonies of the Church of Rome in the holy Week*. *Caspar Barthius* Solliloqu. p. 845.

Longa superstitio de Religione theatrum

Fecit — — — — —

De festo resurrectionis Christi et ἀναστάσιμῳ ³¹ Christianorum Paschate con-

³¹ Σταυρώσιμον Pascha, designat festum Passionis. Confer Suiceri Observationes sacras p. 62

consulendus Bellarminus III, 12. de beatitudine et cultu sanctorum, *Herm. Conringius* in programmatis sacris p. 126 seq. et *Io. Ioachimi Homborgii* libellus de Fascate veterum Christianorum Helmst. 1683, 4. *Henrici Nicolai* Paschalia, Dantisca 1647, 4. *Io. Geo. Schnellii*³² Dissertationes duae de Paschate veterum ἀνασσιμω Lipsi. 1717 et 1718. *Sig. Jac. Baumgartenii* commentatio de veterum temporibus memoriae Christi vitae restituti sacris, Halae 1736. et *Christianus Wilduogel* de eo quod iustum est circa festum Paschatos (in Chronoscopia Legali de festis.) De canonibus veterum Paschalibus consulas *S. Hippolyti* canonem; Appendicem *S. Cypriani* in editione Oxoniensi; *Aegidium Bucherium* ad canonem Victorii; et *Petauium* in Vranologio. De controuersia cum Quartadecimanis aliisque super tempore paschatos celebrandi confer Auctores a S. V. Io. Georg. Walchio H. E. N. T. p. 707. excitatos. De tempore manducati a Christo agni paschalis supra pag. 432. dictum est. De epistolis et homiliis paschalibus praesulum Alexandrinorum, qui tempus paschatos celebrandi ex praescripto Concilii Nicaeni aliis intimare ecclesiis debebant, vide quae notata sunt Tom. 8. Bibl. graecae p. 566. et Thomam Ittigium in historia concilii Nicaeni § 58. p. 60 De igne Paschali Nic. *Serrarius* ad Bonifacii Epist. 142. B. *Io. Reiskius* in der Untersuchung des heidnischen Nosthys p. 61 sq. Francof. 1696, 8. qui libello illi scriptum *Ioannis Timei* pastoris prope Hanoueram Lindensis de igne Paschali subiunxit. *Michael Schreiber* de igne paschali, quo sepulcrum Dominicum caelitus quotannis illustrari creditur, Regiom. 1705. *Ion. Conr. Schrammii* de eod. argumento. Helmstadii 1728. *Alb. Meno Verpoorten* Dissertat. p. 434. et *Ioan. Laur. Moskemius* Dissert. ad Historiam Ecclesiasticam pertinentium, Vol. 2. p. 211 sqq. De cereis paschalibus³³ *Io. Faës ὁ μακαρίτης* libro de cereis baptismalibus p. 166 sq. Cangii glossar. in cereis. *Matthias Hagerup* in Nnn 3 dissertat.

p. 62 sq. Fallitur tamen P. Gabriel Daniel qui in nouo quod vocat Systemate de Paschate Anni 1695. contendit Ecclesias Asiaticas tempore Victoris Episcopi Romani Pascha non ἀνασσιμω sed σαυωσιμω decima quarta luna celebrasse, ἀνασσιμω vero sexta decima. Vide Tillemontii memorias Hist. Eccl. T. 3. ad vitam Victoris nota 1. De etymo germanici vocabuli Ostern differit Andreas Rizius Bibl. Bremens. T. 8. p. 449 sqq. idque ab Ostera, Dea Saxonum, a qua Aprilis, Oster-Monat, dicitur, deriuat. Adde S. V. Baumgartenii commentat. in quatuor symbola theothifica. Halae 1752. pag. 23.

³² Idem auctor Historiam paschatos christiani promissit; vide Bibliothec. German. T. 14. p. 148. quae autem lucem non vidit.

³³ De cereorum vsu in Floralibus et Saturnalibus vide Suaresium coroll. de agnis Dei pag. 52 seq. vbi quoque de eo, quod in sacris Iudaeorum non ceræ vsus, sed olei ad lucernas, fuit, et plura de luminibus; idem pag. 63 seq. differit de ἀνεσφόρις et κωνδηλάπταις; pag. 68 seq. de cereis murusculis apud Christianos et alio eorum vsu; pag. 79 seq. de eorum benedictione; et pag. 87 sqq. de vi et efficacia cereis paschalibus tributa. Alia de lucernis, et sacris praesertim dabit Fortunatus Scacchus in Eleochrymatibus I, 6. seqq.

dissertat. de sacro luminum vsu. Havniae 1718, 4. et *Honoratus de S. Maria* T. 3. Reflexionum super regul. critices, dissertatione secunda, vbi simul de aliis caerimoniis paschalibus, nimirum de agnis Dei, benedictione fontium et benedictione *παναγίας*, siue panis triangularis, atque baptismo catechumenorum differit. Praeterimus quae de tripudio Solis Paschali fabulati sunt nonnulli, de quo *Hicronymi Christophori Lauterbachii* schediasma prodit Helmstadii 1706. et *Caroli Friderici Lutheri* dissertatio. Kilonii 1703. De *risu paschali* quem in Romana Ecclesia impie et inepte captarunt nonnulli captantque, adi *Io. Occolampadii* Epistolam Apologeticam ad Wolfg. Fabricium Capitonem, Basil. 1518, 4. *Burch. Gohelf Struuii* Bibliothecam antiquam T. 1. p. 403 sq. nec non programma XXI. *Iacobi Thomasi τῷ μακκαρίτου, D. Gotfr. Wegneri* dissertationem de risu Paschali oratorem sacrum eiusque auditorem minime decente, Regiomont. 1705. *Ionae Conr. Schrammii* Progr. de risu paschali. Helmstadii 1725. et *Ioannis Petri Schmidii* commentationem de risu paschali. Rostochii 1747. Vide etiam M. G. Aemiliani iter Italicum quod sub titulo *Histoire des tromperies des Presbres et des Moines* saepius recusum est Tom. 2. p. 142 sq. et p. 147 sq. vbi de ouis paschalibus, quae mihi in memoriam reuocant Concionem Paschalem quam in itinere suo apud Traporense audiuisse se testatur Dellonius. Suggestu nempe confesso et facto signaculo crucis egregius ille Myttagogus, *Vous suez*, inquit, *Messieurs, que le sermon du jour de Paques se fait pour trois raisons: la premiere, pour souhaiter les bonnes fetes aux auditeurs: la seconde pour leur demander les oeufs de Paques, et la derniere pour les faire rire. Pour satisfaire au premier point, je vous souhaite de bons jours à tous; pour le second, si vous m'envoyez des oeufs, je les prendrai: et pour le dernier, je vous dirai, que je rencontrerai hier le gros Gregoire, a qui je demandai, dis-moi, voleur, feras tu toujours le personnage de Pilate à la passion?* Hic sermo Paschalis integer; post quem peroratum scilicet, putidus *γελωτεροῦς* de sacro ambone descendit magna cachinatione insequuta plerorumque auditorum, cordatorum vero non minore, vt fas est credere, indignatione. De *ouis paschalibus* praeter laudatum Aemilianum conferri possunt *Ioan. Christoph. Harenbergius* Biblioth. Bremens. T. 6. p. 1026 sqq. *Ioan. Friderici Mickelii* Oologia paschalis. Darmstadii 1732, 4. *Heineccii* delineatio Ecclesiae Graecae P. 3. pag. 234. et *Tobiae Krafekii* atque *Ioan. Frid. Gottlob Erdmanni* commentationes de hoc argumento, Regiom. 1705. et Lipsiae 1736.

Hebdomadem non ante Pascha modo, sed etiam post Pascha feriatam et sanctam ex Constantini M. lege, de qua Theophanes p. 13. apud veteres Christianos fuisse notant viri docti ad Canonem 66. Trullianum, *Sirmondus* ad sermonem XVIII. Augustini, T. 1. Operum Sirmondi p. 338. *Cotelerius* Tom. 3. monu-

monument. Ecclesiae Graecae p. 585. *Henricus Norisus* contra Francisci Macedo somnia p. 8 et 9. *Binghamus* Orig. ecclesiastic, lib. 20. cap. 5. § 1. et lib. 21. cap. 1. § 29. Vide etiam canonem secundum synodi secundae Matisconensis Anno 585. Quae festum paschatos excipiebat *Dominica in albis*, scil. depositis, (*Quasimodogeniti*, 1 Pet. II, 2.) dicebatur, quoniam albis vestibus, manumissionis insigni vt docet Tertullianus, induti erant recens baptizati, et cantatus hymnus:

*Ad caenam agni proci
Et stolis albis candidi
Post transitum maris rubri
Canamus Christo Principi.*

De more ipso candidae vestis, quam per illos septem dies hebdomadis magnae post Pascha neophyti siue recens baptizati gestabant, vide *Theophilum Raynaudum* in Christiano Christi et Ecclesiae per baptismum filio cap. 7. *Iosephum Vicecomitem* libro 5. de ritibus baptismi c. 13 seq. *Gottfriedi Wegneri* dissertationem de alba veste baptizatorum, Regiom. 1700. et quae de Dominica in albis siue clausa Paschae *Andreas Wilkius* Pleiade 1. Oratione 7. p. 161 sq.

De festo lanceae et clauorum Christi feria sexta post Dominicam Quasimodogeniti ad instantiam Caroli IV. Imperatoris instituto a Pontifice Innocentio VI. A. C. 1353. vide dissertationem *Ioan. Heinrichi a Seelen*, Flensburgi 1715, 4. et auctiorem in eius Miscellaneis Lubecae 1734, 8. pag. 339 sqq. *Iacobum Gretserum* in syntagmate de sanctis reliquiis et regalibus monumentis praefertim quadruplici lancea Dominica, Mauritiana, Constantiniana et Carolina. Ingolstadtii 1618, 4. cap. 4 et 7. Innocentii VI. bullam post Gretserum edidit laudatus a Seelen, et Nicolaus Staphorst T. 2. Histor. Eccles. Hamb. pag. 626. vbi etiam pag. 628. preces et collectae in eo festo frequentatae. Breue Pontificis habes in *Ioan. Christiani Lünigii* Continuat. prima spicilegii ecclesiastici p. 78. De ipsa lancea confer *Enochi Swantenii* dissert. de lancea militari, qua Christi latus perfossus, Rostochii 1686. et *Ioan. Dav. Koeleri* dissertationem de Imperiali sacra lancea non inter reliquias imperii sed clinodia referenda. Altorfii 1731, 4. De lancea et spongia repertis sub Heraclio Imperatore vide *Chronicon Paschale* pag. 385. De lancea reperta Antiochiae *Chronicon Barense* ad A. C. 1098. T. 5. scriptorum Italiae Muratorii p. 155.

Kalendis Maii a quibusdam olim celebrata memoria *initii praedicationis Domini Nostri Iesu Christi*. Vide *Cotelerium* ad recognitiones Clementis lib. 1. c. 6. et *Florentinum* ad Martyrologium Hieronymianum p. 478 sq.

De festo *Ascensionis* siue ἀναλήψεως Domini in coelum mentio in *Constitut. Apostol.* lib. 5. cap. 19. Vide et *Augustinum* Epistola 118. ad Ianuarium,

rium, qui originem huius festi ab Apostolica institutione vel generali Ecclesiae in magno concilio consensu repetens tamen ait: *apud vetustiores festi Adscensionis non fit peculiaris mentio.* Nicetam Choniatem lib. 10. p. 319. edit. in 4to, et regulam Crodogangi cap. 64. Ex recentioribus Tillemontium Tom. 1. memor. Ecclesiast. p. 93 sq. Heineccium l. c. p. 171 seq. Binghamum Orig. Eccl. l. 20. c. 6. § 5. et Christiani Gerbers Kirchengeschichte, p. 152 seq. De Rogationibus ante Adscensionis festum a Mamerto Episcopo Viennensi institutis ad eundem Io. Sauro ad Sidonii Apollinaris lib. 5. Epistolam 14. et Edmund. Martene T. 5. thesauri anecdotorum pag 48. Pro rogationibus nonnulli hebdomadam crucium vocant, ut notavit Cangius in glossario, voce *crux*, p. 1276. De Rogationibus Pontificiorum a Mamerto Viennensi Episcopo institutis consulas Io. Adolphi Hartmanni dissertationem de Ambarualibus Pontificiorum, von der Kreuz- oder Wetwede. Marpurgi 1740. editam. Quadragesimae Adscensionis mentio fit in Liberati Breviario c. 10. p. 51.

Pentecosten Christianam iam ab Apostolis celebratam colligunt nonnulli ex Actor. XX, 16. ut Ferdinandus Mendoza ad Concilium Illiberitanum T. 1. Labbei pag. 1261. sed ibi de Iudaica potius agi videtur, perinde ut Actor. II, 1. ut recte monet Cauus p. 192. primitiui Christianismi, et S. V. I. G. Walchius Histor. Eccles. N. T. pag. 403. Meminere tamen festi Pentecostes Christiani, scriptores vetustissimi Irenaeus apud Iustinum quaest. 115. ad Orthodoxos, Tertullianus, Origenes atque alii, ne de Constitutionibus Clementis dicamus quas vide V, 20. atque ibi Cotelerium, ubi obseruabis etiam hebdomadam integram a Pentecoste festam habitam antiquis Christianis. *Septem sacrati dies Pentecostes.* Orderic. Vital. 13. p. 904. De Vigiliis siue Sabbato sancto Pentecostes, quo sicut in Sabbato sancto Paschatos baptismus sollempniter conferris consuevit, vide Iosephum Vicecomitem lib. 1. de ritibus baptismi cap. 22. De Pentecoste porro ipsa praeter Thomasinum, Bailletum, Hospinianum, Hildebrandum, Wilduogelium, Schmidium, et alios qui de festis scripserunt et quos supra quum de Iudaica ageremus laudauimus, adiri possunt Henrici Nicolai Pentecostalia, Dantisci 1648, 4. Theophilus Raynaudus S. I. de prima Missa ab Apostolis loco oblationis e panibus primitiarum celebrata, et de praerogatiuis Christianae Pentecostes, Lugduni 1653, 8. et Tom. 6. Opp. Ioan. Elias Reichardt de pentecoste veterum, Ienae 1693. Ioan. Christianus Hebenstreit de eodem argumento, Lipsiae 1715. Michael Hoynouius de pentecoste, Regiom. 1693. Progr. Pentecostale Academiae Helmstadiensis, 1710. Henr. Iac. van Baskuyfens meditationes pentecostales, Seruestae 1722, 4. Henr. Scharbau Obs. sacr. c. 3. quo de desiderio Paulli pentecosten Hierosolymis celebrandi disseritur, et S. V. Ioan.

Ioan. Dieter. Wincklerus in Oratione de iis, quae circa festum Pentecostes memorabilia sunt, Lipsiae 1734. edita, et deinde saepius recusa. Is qui Pentecosten iusto tempore non celebravit, *quasi novam haeresin induxisse* notatur in Canone 43. Eliberino, atque in Concil. Toletano A. C. 656. negatur *eundem Sancti Spiritus dono posse impleri*. Quos canones B. D. Io. Frid. Mayerus in breui Historia praecipuorum festorum Noui Test. Gryphiswaldiae 1706. edita pag. 8. notat promulgatos aduersus eos, qui Pascha cum Iudaeis celebrantes festum Spiritus S. deinde volebant cum Ecclesia obire, vnde euenit scilicet, vt pauciores quam quinquaginta dies a Paschate cogerentur numerare. Totum etiam illud quinquaginta dierum a Paschate spatium Pentecostes nomine venit, de quo *Beueregius* ad Canonem 37. Apostolicum et in Codice Canonum vindicato pag. 361 sq. et 298. *Scaliger* de emendat. temporum pag. 260. 344. *Cangius* in glossario, *Auctor* Programmatis Helmstadiensis paullo ante citati, et *Binghamus* orig. eccles. lib. 20. cap. 6. § 1. Illo toto tempore nec ieiunabant nec de geniculis adorabant Christiani, vt praeter alios obseruatum viris doctis ad *Tertullianum* de Corona militis cap. 3. et *Abrahamo Sculteto* lib. 1. Exerc. Euangel. c. 57. De berulis Pentecostalibus quibus templa illo festo exornari solent, Clariss. *Andraeae Ludouici Koenigsmanni* dissertatio lucem vidit Kiloniae 1707. 4. qua etiam confert veterum religionem arboribus et lucis habitam, et Maiumas, de quibus diligentissime egit *Andreas Riuius* in diatriba de Malumis, Maicampis et Roncaliis, quam in syntagmate variarum dissertationum recudi curauit Io. Georgius Graeuus, Ultraiecti 1701. 4. Vide etiam *Pompeium Sarnellum* Epistola ecclesiastica vicesima. *Κυριακὴν τῶν ἁγίων* olim in veteri Ecclesia celebrari obtinuit proxima post Pentecosten Dominica. Vide Memor. Litterarias magnae Britanniae T. 12. p. 488 seq.

SS. Trinitatis festum quum a paucis primum Ecclesiis celebraretur, ab Anno 1405. (quum Pontifex esset Benedictus XIII. Antipontifex) auctore Petro Alliaco ob omnibus celebrari coepisse scribit Io. Launoius in Historia Academiae Nauarrae Tom. 2. p. 473. Confer *Aegidium Gonzalez Davila* in Historia Henrici III. Castellae Regis cap. 80. *Bellarminum* III, 15. de beatitudine et cultu sanctorum, et *Baelii* Lexicon voce *Ailli*. Antiquiora testimonia de illo festo vide apud Hugonem Menardum ad librum Sacramentorum Gregorii M. p. 162. 163. Nescio qua fide Vignolius Maruillius personatus scriptor Tom. 1. miscellaneorum Historico-litterariorum pag. 61. *Il y avoit, inquit, anciennement un statut dans l'ordre de Cisteaux, qui ordonnoit aux Abes de precher tous les Dimanches de l'année, excepte celui de Trinité, propter difficultatem materiae.* Cur nullum festum peculiariter Deo Patri sacratum ab Ecclesia sit, singulari dissertatione Gryphiswaldiae Anno 1702. edita disquirat saepe nobis iam laudatus

D. Ioan. Frid. Mayerus. Conf. *Theophili Raynandi* heteroclitia spiritualia p. 2–20. Non tres dies, sicut aliis maioribus festis, tribui huic festo miratur Caluocrius, cui adde Christiani Gerberi Caerimonias ecclesiasticas p. 153 seq.

De festo Corporis Christi (*Fron:Leichnam*) ³⁴ quod in Romana Ecclesia celebratur singulari religione, postquam A. C. 1264. ab Urbano IV. Pontifice institutum est monente S. Juliana, et deinde ab Anno 1318. passim celebratum est post Clementis V. breuia, quale exstat in Relationibus innoxiiis Anni 1705. p. 321. datum Anno 1312. vide *Laurentii Cherubini* bullarium, T. 1. p. 146 seqq. *Harduini* Concilia T. 7. pag. 547 seqq. *S. Antonium* T. 3. Histor. p. 171. *Bulaei* historiam academiae Parisiensis. T. 3. pag. 370 sq. *Bartholomaei Fisen*, S. I. librum editum Leodii 1629, 8. qui inscribitur: Origo prima festi corporis Christi ex viso S. Virgini Iulianae diuinitus oblata Anno 1212. *Acta Sanctorum* Tom. 1. Aprilis 5. p. 903 seq. 459 seq. et de officio pro festo Corporis Christi quod a Thoma Aquinate compositum est (inter eius Opuscula septimum et quinquagesimum) Propylaeum ad Acta Sanctorum Maii in *Danielis Papebrochii* Conatu Historico Chronico parte 2. p. 51 seq. *Iacobum Gretserum* in Auctario ad libros de festis Christianorum, Ingolstadt. 1612, 4. *Iacobum Quetif* et *Iacobum Echarde* T. 1. de scriptoribus Ord. Praedicator. pag. 340. *Petrum Thyraeum* de festo corporis Christi, Moguntiae 1585, 4. *Nicol. Serrarium* lib. 2. cap. 9. de sacris processionibus. *Stanislawi Hosii* Opera T. 1. pag. 10 sq. et *Odoricum Raynaldum* atque inprimis *Abrahamum Bzouium* in Annalibus ad A. C. 1264. vbi *Ioannis Blaeri* commentarius, et ad Annum 1429. n. 95. et *Theophilum Raynaudum* T. 15 Operum pag. 84. vbi etiam de festo Corporis Christi in altera vita: quibus addendus e Reformatis, praeter Hospinianum aliosque qui de festis scripserunt, *Io. Zwingeri* liber de festo Corporis Christi, post primam Anni 1682. editionem vulgatus secunda vice Basildae 1685, 4to, et *Ioannes Dallaeus* de cultus religiosi obiecto p. 287. et e nostris *Nicolaus Gallus*

vem

³⁴ Alii vt Matthaeus Dresserus scribunt *wahre Leichnam*. Plerique autem *Fronleichnam* quod idem esse volunt ac sanctum corpus. *Fron* enim sanctum significare, contendit Samuel Fridericus Lauterbach in vita Valerii Herbergeri p. 17 sq. sed verius est *Fron* significare Dominum. Vide Ioan. Georg. Eccardi Catechesis. Theotiscam pag. 173 seq. Christoph. Aug. Heumannii Poecilen. I. p. 651. et Io. Georg. Wachteri Glossarium germanicum p. 496. *Leichnam* vero non denotat cadaver, sed corpus carnosum vti etiam *lichem* Arabice sonat *carnes*, quod cum Germanico illo vocabulo confert B. Hinckelmannus praefat. erudita ad Alcoranum. Eo sensu etiam adhibetur in hymno vernaculo quem in Ecclesia canimus: *Herr, dein heiliger Leichnam, der von deiner Mutter Maria kam, und dein heiliges Blut, laß uns kommen doch zu gut.* Atque in illo altero nobiliss. Domini de Windsbeck, quod affert in commentario de lingua Germanica quam praecclare de illa promeritus iustus Georgius Schottelius p. 1022. *So mag die Ende werden gut, und wird zu Lohne dir beschert, Gottes Leichnam und sein theures Blut.*

vom Frohnleichnamstag, Francof. 1561, 4. *Iacob. Heerbrandus* vom Frohnleichnamstag, Fests. 1684, 8. *Balthasar Bebelius* de eodem argumento. Argentor. 1685, 12. *Ioan. Georg. Meuschen* de eodem. Rintellii 1706, 12. *Ioan. Christo. Helmschrödt* historischer Bericht vom Frohnleichnamstag. 1729, 4. *Iacobi Heilbrunneri* uncatolisches Pabstthum, T. I. p. 161 sqq. *Balthasaris Mentzeri* Antipistorius, pag. 462 sq. *Ioan. Conr. Dannhaueri* Dissertatio de festo corporis Christi, parte 2. pag. 1125 sqq. dissertationum eius iunctim editar. Lipsi, 1707, 4to. et *Paulli Pomiani Peferonii* dissertatio de eod. argumento. Regiom. 1705. Ex ipsis Romanae focii Ecclesiae *Mureti* Aduocati Parisiensis querela ad Galsendum de parum Christianis Prouincialium suorum ritibus, minimeque sacris eorundem moribus, occasione ludicrorum quae Aquis Sextiis in sollempnitate Corporis Christi ridicule celebrantur. Anno 1645, 8. De festo stultorum agit idem p. 73 seq. et de festo Lazari p. 67. De cantionibus profanis in festo Natiuitatis Christi, p. 71 seq.

De festo Natiuitatis ³⁵ *Ioannis Baptistae* videndus *Baronius* ad A. C. 432. et ad Martyrolog. atque Acta Sanctorum ad 24 Iunii Tomo 4. *Sirmondus* ad Homilias Augustin Tom. 1. Operum Sirmondi p. 338. *Petrus Cellensis* VIII, 7. Epist. *Cajaubonus* Exerc. I. ad Baronium cap. 25. *Christianus Wafewitzius* Pastor Magdeburgensis in turture Ioanneo siue libro de vita et gestis Ioannis Baptistae, Magdeb. 1659, 4. p. 124 sq. et *Paulus Maria Paciaudus* in antiquitatibus christianis de cultu S. Ioannis Baptistae, Romae 1755, 4. dissertatione tertia et quarta. Detriplici Missa hoc in festo peragi solita *Hugo Menardus* ad Sacramentarium Gregorii M. p. 166. Quia Ioannes lucerna ardens et lucens Christo dicitur, Io. V, 35. hinc ignem Ioanneum hoc festo accendere ex veteri superstitione ³⁶ quibusdam in locis consueuerunt, de quo exstat eruditus liber *Ioannis Reiskii* Germanice editus, Francof. 1696, 8. *Historische Untersuchung des bey dem alten Deutschen gebräuchlichen heidnischen Nodsfyrs, imgleichen des Oster- und Johannes-Feuers*, et *Io. Casparis Zeumeri* dissertatio, Ienae 1699, 4. De vigiliis Ioannis Baptistae differit *Tillemontius* T. 1. memor. H. E. p. 509. edit. Parisiensis.

De festo *Vistationis Mariae* quod ab Urbano VI. institutum Anno 1389. et a Bonifacio IX. Anno 1390. ac in Concilio Basileensi sessione 43. A. C. 1441.

O o o 2

con-

³⁵ Graeci etiam memoriam Conceptionis Ioannis recolunt die 23 Septembris. Vide *Menologia* et *Wafewitzium* libro laudato p. 86 sq. et quae de festis Ioannis Baptistae in Ecclesia occidentali et orientali celebrari solitis *Daniel Papebrochius* differit T. 4. Acto. Sanctor. Iunii 24. p. 698 sqq.

³⁶ Vide *Casauboniana* p. 110 sq. et *Lindenbrogium* p. 1445. ad codicem legum antiquarum. Similiter ignes mensibus Maio et Nouembri a Druidibus accensi in honorem Beleni siue solis. Vide *Tolandum* T. 1. Opp. posthumor. p. 67. 70 et 73.

confirmatum non diffitetur Bellarminus III, 16. de cultu Sanctorum, et Baronius ad Martyrologium Romanum 2 Iulii, vide Bzouii Annales ad iam dictos annos, Riuetum Apologia pro Maria II, 13. et Walewitzium in rurture Ioanneo p. 92 seq. officium pro illo festo adornatum a Raymundo de Vineis, Ord. Praedic. qui A. C. 1380. obiit, in vsu esse desit. Vide Iacob. Echardum de Scriptoribus Ord. Praedicat. T. 1. p. 681.

Festum *Transfigurationis Christi* celebrant Graeci 6 Augusti. Vide Baronium ad Martyrologium Romanum 6 Augusti. Idem festum coli iussit Calixtus III. ob insignem aduersus Turcos illa die Anno 1456. reportatam victoriam. Officium compositum est a Jacobo Gil siue Aegidio, Hispano, Ord. Praedicator. monacho. Vide Iac. Echardum de Scriptoribus Ord. Praedicat. T. 1. pag. 831.

De festo *natiuitatis Mariae*, quod octauo Septembris in Ecclesia Romana celebratur, vide *Tillemontium* T. I. Memoriar. p. 486 sq. et *Carolus le Cointe* T. 7. Annalium ecclesiastic. Francor. p. 27. De festo *Iosephi*, quod A. C. 1414. octauis Natiuitatis Mariae celebrari coeptum est confer *Baluzium* T. 7. Miscellaneor. p. 347 sq. vbi legitur epistola Alemanni Cardinalis. Exstat quoque epistola Ioannis Gersonis T. 4. Operum p. 731 et 732. homilia Iosephina, p. 736. et carmen heroicum, p. 743.

Festum, quod Aegyptii a Christo adhuc alieni in honorem Idoli Micael celebrauerant, ab Alexandro Patriarcha Alexandrino (circa A. C. 340.) abolitum esse, instituto in eius locum festo Michaelis Archangeli, narrat *Euty chius* Tom. 1. Annal. p. 435. Confer *Stephani le Moyne* notas ad *Varia sacra* p. 326 seq. et *Hottingeri* Historiam Ecclesiasticam Saec. 16. parte 2. p. 140 seq. *Seldenum* III. de Synedr. p. 201 seq. Sed Euty chii locus adscribendus est, qui ita se habet ex versione praestantissimi Pocockii: *Porro fuit Alexandriae Templum magnum quod exstruxit Cicopatra Regina nomini Saturni dedicatum, in quo Idolum aereum magnum erat quod Micael appellatum est, cui Alexandriae et Aegypti incolae die mensis Heturi, qui Tishrin posterior est, festum magnum celebrant, multas eidem hostias immolantes. Quum ergo Alexandriae Patriarcha factus esset Alexander, ibique obtinuerit fides Christiana, voluit ille confringi Idolum et tolli sacrificia, quumque obfisterent ipsi Alexandrini, ille astutia ipsos aggressus, Idolum (inquit) istud nulli omnino rei utile est, quod si festum illud Michaeli Angelo celebraueritis, eique hostias istas constitueritis, ipse pro vobis apud Deum intercedet, maiorisque vobis boni causa, quam Idolum istud futurus est: Annuentibus ergo illis, ex Idolo constracto Crucem confecit; templum vero, Michaelis Ecclesiam appellauit; (estque illa Ecclesia quae Caesarea vocata est; et igne periit quum Occidentales Alexandriam ingressi eam vastarunt) consecrataque sunt festum et victimae Michaeli Angelo;*

Angelo; unde et adhuc Coptitae in Aegypto et Alexandria eo die festum Michaeli Angelo celebrant, et victimas quamplurimas caedunt. Templi illius exusti meminit Eutyechius T. 2. p. 435. Incredibilis autem haec narratio videtur Tillemontio T. 6. memor. Histor. ecclesiasticae p. 216. sicut etiam altera illa de apparitione angeli Michaelis in spelunca montis Gargani in Apulia A. C. 493. reimpore Gelasii Papae, de qua conferatur *Christianus Gerberus* de caerimoniis ecclesiasticis. pag. 157. Ceterum *Bzonium* falli qui festum Michaelis iam ab Apostolo Paulo A. C. 60. institutum tradit, probat V. C. *Io. Burchardus Maius* in dissertatione siue programme quod de hoc festo Prorektoris nomine Kiloniae Anno 1698. ab eo promulgatum est, in quo et plura alia de eodem annotauit. Antiquissimam *dedicationis sancti Michaelis Archangeli* inter festa mentionem existare in Capitulari Ludouici Pii (lib. 2. cap. 3.) singulari Programme Helmstadii 1726. euulgato monuit *Erhardus Reuschius*. Vide etiam *Iac. Thomasi τῷ μακαρίῳ* programma XLIII. *Hermannii Cowringii* programmata sacra pag. 142. *Seb. Schmidium* Theologum Argentorat. in senario Angelico siue diatribis de Angelis p. 7 sq. *Christianum Wilduogelium* in diss. de eo quod iustum est circa Angelos. Ienae 1692, 4. sectione secunda, *Caroli Stengelii* Leuitae librum de Michaelis Archangeli principatu, apparitionibus, templis, cultu et miraculis, *Baronium* ad Martyrologium 8 Maii vbi de apparitione Michaelis Archangeli et 29 Septembris, et *Francisci Dominici Haeberlini* selecta quaedam de S. Michaelis Archangelo, festis et cultu in primis in monte Gargano atque in monte Tumba, illucque factis peregrinationibus. Helmstadii 1758, 4.

De festo omnium sanctorum 37 quod A. C. 610. Bonifacium IV. in Italia et Anno 835. Ludouicum Imp. et Gregorium IV. per Germaniam et Galliam celebrandum statuiffe referunt, vide *Albericum* monachum trium fontium ad A. C. 835. p. 173. *Alcuini* homiliam pag. 1205. Operum, *le Cojnte* T. 7. annalium p. 26 seq. *Casp. Barthium* ad Guil. Britonem p. 50. et *Baronium* ad Martyrolog. 1 Nouembris et *Thomae Ittigii* dissertationem insertam Miscellaneis Lipsiensibus T. 1. pag. 300 fqq. S. Bernhardi homiliae V. in festum omnium sanctorum leguntur T. 1. pag. 1029. Operum eius editionis nouae Parisiens. 1719. fol. Ceterum hoc festum olim vel ipsa Trinitatis Dominica, vel sequenti celebratum esse ostendit *Binghamus* Orig. ecclesiastic. lib. 22. cap. 7. fest. 14. De festo omnium animarum siue commemoratione omnium fidelium defunctorum, quam saeculo 11. Odilo Cluniacensis Abbas fecit institui, eundem Baronium ad Nov. 2. et Acta Sanctorum 1 Ianuar. in Odilonis vita, Matthiae item

Ooo 3

Zim-

³⁷ Quasi dicas *pandicularem* diem et *communicarium*. Confer *Stephani le Moynes* notas ad *Varia sacra* p. 964. et *Maximum in vita Procli* c. 36.

Zimmermanni florilegium Philologico-Historicum pag. 93 seq. et *Pagium* ad A. C. 1120. atque Iac. Philipp. Bergomensis ad A. C. 983. vbi de Odilo siue Odilone Cluniacensi.

De festo *immaculatae conceptionis Mariae*, quod VIII. Decembris celebratur, confer *Hyacinthum Gimmam* in Historia litteraria Italiae, quae italico sermone prodiit Neapoli 1723. 4. T. 2. c. 35. *Tillemontium* T. 1. memoriarum historiae ecclesiasticae, p. 486. *Bulaeum* T. 2. historiae acad. Parisiensis p. 135 sqq. *Du Pinium* Bibliothecae auctorum ecclesiasticorum T. 17. p. 35. *Io. Ant. Velasquez* S. I. rationes Regi Catholico exhibitae circa breue Alexandri VII. de celebratione festi immaculatae conceptionis. Madriti 1662 fol. *Matthaei de Arragonia* sermo recitatus in concilio Basileensi, ex quo festum illud confirmatum, sollempniter institutum est, manuscriptus exstat in bibliotheca Quedlinburgensi, teste Eckardo p. 31. Codicum manuscriptorum Quedlinburgensium. Decretum concilii Basileensis exhibet idem Eckardus ibid. p. 86. Clementis XI. bulla, Anno 1708. edita, ut festum hoc de praecepto in posterum vbique celebretur, exstat Opp. eius T. 1. p. 183. De S. Bernardi epistola ad canonicos Lugdunenses consule *Dominici de Colonia* historiam litterariam Lugdunensem pag. 233 seqq. et Iter litterarium duorum Monachorum e familia S. Benedicti T. 1. p. 146. De ordine equestri ad defendendam immaculatam conceptionem B. Mariae Virginis quem Carolus Albertus Bauariae Nouemuir condidit, confer Epitomen Coburgensem commentariorum de rebus in orbe terrarum gestis Anni 1729. pag. 135 seq. et p. 236 seq. atque Relationes innoxias Anni 1729 p. 674 sqq.

De *Dominicis Aduentus*³⁸ Cangius in vtroque glossario, vocibus *Aduentus* et *παρουσία*, *Allatius* de Hebdomadis Graecorum, *Menardus* ad sacramentarium Gregorii M. pag. 215 sqq. *Edmund. Martene* p. 65 sqq. de antiqua ecclesiae disciplina in diuinis officiis, et D. *Io. Frider. Mayeri* τὸ μακαρίτου Ecloga siue dissertatio de Dominicis Aduentus, Gryphiswald. 1701. et in Eclogis Euangelicis Mayero-Neumeisterianis. Hamb. 1733, 8vo. tomo priore sub initium. Is apud veteres quosdam sex Dominicas Aduentus celebratas fuisse ex missis Ambrosianis annotat, ab aliis quinque ex veteri Homiliario apud *Mabilonium* Tom. 4. Analect. pag. 632. (fol. 18. edit. nouae) Dicuntur autem Dominicae Aduentus, quod festum Aduentus Christi in carnem siue Natiuitatis antecedunt. At Dominica quarta numerabatur olim quae hodie prima, ac vicissim quarta illis erat prima hoc est proxima ante Genethlia Christi. Hodie sensum esse oportet Dominicam primam, secundam, tertiam et quartam Aduentus dici inter illas quatuor quae festum Aduentus Domini praecedunt. Vel ad

³⁸ De aduentu siue *ἐπιδημία* Deorum celebrata apud gentes, et de aduentu Imperatorum, cuius passim memoria occurrit in numis, vide *Harduinum* de numis vrbium p. 397.

ad quatuor Aduentus genera respicitur, ad passionem, ad iudicium, ad officium Mediatoris obeundum et aduentum in carnem. Siue vt *Innocentius III.* libro de miseria hominis: *Quatuor leguntur. Aduentus Christi ad homines, duo videlicet visibiles et duo inuisibiles. Primus aduentus visibilis fuit in humilitate ad redimendum mundum; alter erit in maiestate ad iudicandum. Primus aduentus inuisibilis fit in mente iusti per gratiam. Vnde in Euangelio 39 ad eum veniemus et mansionem apud eum faciemus. Secundus aduentus inuisibilis est in obitu cuiusuis fidelis, vnde Ioannes in Apocalypsi, 40 Veni Domine Iesu. Vnde legitur quod in die obitus sui obuiam venerit ei Christus. Hos quatuor Aduentus repraesentat Ecclesia in quatuor Dominicis de aduentu, non solum numero dierum, sed etiam ratione Officiorum. Officia illa vide in Ordine Romano, aliisque libris Liturgicis Latinae, et Graecae Ecclesiae. De ieiunio tempore Aduentus, *Theoph. Raynaudus T. II. Operum pag. 479.* vbi contra Filefacium. In canone nono concilii primi Matisconensis Anno 581. constitutum est: *vt a feria S. Martini vsque ad natale Domini secunda, quarta et sexta sabbati ieiunetur, et sacrificia quadragesimali debeant ordine celebrari.* De Hebdomada praeparationis ante festum Natiuitatis, idem Raynaudus Tom. 7. p. 454 sq. De festo SS. Patriarcharum et Prophetarum, quod Graeci peragunt ante Christi Natalitia, *Cangii glossarium in περπαράτες.**

Festum Natiuitatis Christi ab antiquissimo tempore celebratum in Ecclesia fuisse certum est, licet de die non aequae inter omnes constiterit, atque quarto adhuc saeculo plurimi fuerint quibus alius quam XXV. Decembris placeret, vt ostendit B. D. *Thomas Ittigius* in appendice ad librum de haeresiarchis aevi Apostolici diss. 3. pag. 386 seq. Ex communi tamen inde Ecclesiae Graecae Latinaeque vsu obtinuit, vt illo die natus Christus crederetur, de quo vide *Cotelierium* ad lib. V. Constitutionum Apostol. c. 12. *Petauium XII, 7.* de doctrina temporum, *Gretserum* lib. 1. de festis c. 29. *Seldenum III.* de Synedriis p. 207. et singulari libro edito Anglice, qui inscribitur: *Θεογένεσις, God made man, or, of the Birthday of our Saviour,* Londini 1661, 8. et tomo 3. Operum, parte 2. pag. 1405 fqq. Londini 1726, fol. *Florentinum* ad Martyrologium Romanum pag. 195 seq. Vide et *Antonium Bynacum* libro de Natali Christi p. 406 sq. *Antonium Pagi* in Critica Baroniana ad A. C. 67. num. 25. *Montacutum* Apparatu ad Origines Eccles. p. 383 seq. *Tillemontium* Tom. 1. memoriarum H. E. p. 444 sq. edit. Parisinae. *Petrum Constantium* Tom. 1. Epistolar. Pontificum, appendice pag. 83 sq. *Ricciolum* Chronologiae Reformatae p. 300. *Ioan. Richardsonum* praelectione secunda ecclesiastica, inter Anglice editas Londini 1726, 8. *Fridericum Spanhemium* T. 2. dubiorum Euangelicor. p. 205 fqq.

Ioan.

³⁹ Ioan. XIV, 23,

⁴⁰ Apocal. XXII, 20.

Ioan. Nicaeni epistolam de die natali, editam cum notis et versione a Franc. Combesio. *Ioannis Butleri* χειρολογιάν, or, account of the certain Year, month, day and minute of the Birth of Iesus Christ. Lond. 1671, 8vo. Varias variorum de die Natali sententias refert Clemens Alex. 1. Strom. pag. 340. ex quo et Epiphanio haeresi 51. constat nullum propemodum esse mensem, cui non ab aliquibus dies Natalis assignatus fuerit. Adde *Gottlieb Wernsdorffi* Progr. quo potiores sententiae de die natali I. C. recensentur. Wittebergae 1728. Academ. Helmstad. Progr. de natali Christi die 1738. *Sigism. Jac. Baumgartenii* commentat. de sollemnium Christo nato sacrorum originibus, Halae 1739. et Progr. acad. Halensis de mense dieque, memoriae nati Christi antiquitus consecrato. 1740. Eclogas Euangelicas Mayero-Neumeisterianas. T. 1. p. 108 seq. 124, 158. Vnde *Scaliger* VI. de emendat. temporum pag. 545. conclusit *diem veram Natalis Christi ignorari*, et B. D. *Ioan. Frid. Mayerus* Gryphisw. 1701. diatribam edidit de eo *quod quilibet anni mensis gloriam nati Servatoris ambitiose sibi asserat*, quod clarius etiam patebit ex hac tabella:

Natum Christum esse putant:

Ianuario,

6 *Ianuarii* Iacobus Apostolus si credimus Ioanni Nicaeno in Combesii auctario nouo T. 2. pag. 297. memoranti *Ἰακώβου σύγγραμμα περιέχον Ἰακωβαρίου ε' τοῦ τελειῶν τῆν γέννησιν καὶ τὸ βάπτισμα*. Sic Aegyptii apud Cassian. X, 2. et multi e veteribus Christianis. Epiphani. haeresi 51. Hierosolymitani teste Cosma Indopleuste in Cosmographia Christiana p. 194, 195. Confer Clariss. Montfauconi prolegomena pag. XV. et Isaac. Newtonum ad Danielelem. Glossa Ordinaria in Esther III. *Tebeth apud Latinos est Ianuarius, in quo Dominus est incarnatus, a Magis adoratus*. Atque si Iacobum Edesiensem ⁴¹ audimus, non modo Armeniis idem persuasum, sed etiam Ecclesiarum Orientalium, et quae ad Septentrionem vergunt, haec fuit sententia, vsque ad tempora Arcadii Imperatoris et Ioannis Chrysofomi.

10 *Ianuarii* Basilidis sectatores apud Clementem Alex. 1. Strom. p. 340.

Februario,

medio Februario vel extremo Augusti. Wagenfeilius in Sota p. 942 seq.

Martio,

Bochartus II, 44. Hierozoic.

Aprili,

Thomas Lydiatus, et Petrus Allix in diatriba de anno et mense natali Iesu Christi. Londini 1710, 8.

Aprili,

⁴¹ Assermannus T. 2. Bibliothecae Orientalis p. 164.

Aprili,

die 19 vel 20. nonnulli apud Clementem Alex. 1. Strom. p. 340.

Maiο,

die 20 Maii quidam περιεργότερον hoc inquirentes apud Clementem 1. c.

Ira quoque Ioannes Vignolius Bibliothecae Germanicae T. 2. p. 29 sqq.

Alogi teste Epiphanio haeresi 51, XI. Kal. Iunias.

Iunio,

XI. Kal. Iulias Alogi quidam apud eundem Epiphanium.

Iulio,

Augusto,

sub finem mensis. Wagenfeilius in Sora, loco laudato.

Septembri,

R. S. Auctor scripti, *Christ's bird mistimed*, quod insertum est libro anglice scripto, the Phenix, or a revival of scarce and valuable Pieces, Lond.

1707, 8. p. 114 seq.

Iosephus Medus in Crenii fascic. T. 10. p. 254 seq.

Io. Harduinus in Antirrhethico.

Erasmus Schmidius ad Ioan. III, 30.

Die 15 Septembris, D. Aug. Quirinus Riuius libro de vera aetate Seruatoris nostri, eique assentiens Christianus Gerberus libro de caerimoniis ecclesiasticis, pag. 132 et 149. Io. Lightfootus ad Lucae II, 7.

Octobri,

sub init. Matthaëus Beroaldus, Iosephus Scaliger, If. Casaubonus, Sethus Caluissius, Matthaëus Wasmuthus.

Novembri,

6 Id. Nov. veteres quidam teste Epiphanio.

18 Nov. Clemens Alex. 1. Strom. p. 340. (confer Petauium pag. 214. ad Epiphan.) Salomo van Till de anno, mense et die Natalis Christi p. 31.

Decembri,

25 Dec. ex communi Graecae et Latinae Ecclesiae traditione. Const. Apost.

V, 12. et auctor Operis imperfecti homil. 49. in Matth. XXIV, 22. per

mensẽ nonum intelligentes Decembrem. Coteler. 1. Apostol. p. 312 seq.

Pseudo Euodius apud Euthymium ad Io. III. et Nicephorum II, 3. Hist.

Chrysofomus Tom. 5. p. 417 seq. Theophylactus, Ambrosius, Augusti-

nus, Sulpitius Seuerus, Hieron. Fulgentius, et alii infiniti. Hippolytus

Thèbanus in Chronico cuius fragmentum dedi post V. C. Emanuel Schelstra-

tenum: ἐπι Ἀυγούστου βασιλείας γεγέννηται ὁ χριστὸς ἐν σπηλαίῳ μὲν ὁ

Δεκεμβρίου κέ. Keplerus, Philippus a Turre in monumentis veteris

Antii, p. 229. Franciscus Pagi in vitis Pontificum T. 1. p. 89 sqq. Franciscus Blanchinus de canone Paschali S. Hippolyti p. 113.

Pulchre obseruarunt Viri docti e Romanis die 8 Kal. Ianuarii siue 25 Decembris celebratum diem natalem Solis inuicti ⁴² initium nempe periodi annuae et brumam: eamque sollempnitatem a Christianis opportune translata ad Natalem Solis Iustitiae. Vide *Petauium* ad Iulianum f. 87. *Philippi a Turre* monumenta veteris Antii cap. 6. p. 219 sqq. *Harduinum* in antirrhetico, p. 65. *Gracium* ad Lactantium de mortibus persecutorum. *Gottl. Sam. Treueri* Progr. de natali inuicti olim ad d. 25 Februarii celebrato. Helmstad. 1733. et *Frid. Ern. Wernsdorfi* commentationem de originibus sollempnium natalis Christi ex festiuitate natalis inuicti. Witteberg. 1757. De Septentrionalium Ineltag ⁴³ qui in idem tempus incidit, et videtur dictus a voce *giud* siue *biul* quod redire sonat (a conuersione Solis) copiose differit V. C. *Ianus Bircherodius* in decade prima palaestrae Antiquariae, Hafniae 1688, 8. vbi p. 228 sqq. festum hoc successisse putat Iudaico festo Tabernaculorum, cum quo confert etiam festum Natalis Christi B. D. *Ioan. Benedictus Carpzouius* in programme edito Lipsiae 1698. *Ioan. Oldermannus* in dissert. de festo Encaeniorum Iudaico, origine festi natiuitatis Christi, Helmstadii 1715. et *Sigism. Ferdin. Weismüller* in dissertat. de festo natiuitatis Christi in locum festi Tabernaculorum surrogato. Altorfii 1731. De Septentrionalium Ineltag adeundus quoque *Samuel Walther* in libro germanice conscripto: *Historische Nachricht von der alten Deutschen Wördremech, als einem Ursprunge vielerley Aberglaubens unter den Christen zur Zeit des heiligen Christfestes*. Magdeb. 1740, 8. qui voce *Iul* denotari putat sacras comestiones, indeque factum esse, vt mensibus, Ianuario et Febuario, nomen illud sit inditum. Addantur *Christophori Pylii* memorabilia Pomeraniae circa Natalitia Domini. Sedini 1722, 4. et *Henricii Gottlieb Franci* dissertatio de voto Germanorum quorundam gue hyl. Lipsiae 1727. De ritibus in Natalibus Christi vide praeter *Christianum Wilduogelium* in Chronoscopia legali, *Aloysium Nouarinum* lib. 5. schediafmatum sacroprofanorum cap. 1. *Briffonium* ad Legem Theodos. de spectaculis p. 93 sq. *Io. Kindlerum*
in

⁴² Vide Assemannum l. c.

⁴³ Vide etiam Georgium Hiccesium T. 2. thesauri librorum septentrionalium p. 211 sq. Georgii Stiernhelmii Anticluuerium p. 151 sq. Othonis Sperlingii dissertat. de nomine et festo Inel septentrionalium populorum. Hafniae 1711, 8. Arnkielii *cimbrisches Heidenthum*, p. 212. Laurentium Terpagrunum in schediafmate de sacris veterum Danorum viggiliis. Hafniae 1705. et Olauum Wormium in fastis Danicis p. 13. minus verosimiliter a Iulio Caesare repetentem, qui debellatis Britannis etiam septentrionem sollicitauerit. Festum Natiuitatis Christi sollempni ritu celebrari a Muhamedanis die 3 mensis VII. testatur Ioan. Chardinus, quem vide sis Tomo 10. itineris Persici Gallice descripti p. 25. 26.

in disputatione de Natalitiis Christi, recusa in syntagmate primo dissertationum Philologicarum Roterd. 1699, 8. editarum, *Dav. Henricii Koepkenii ἡμερῶν ἡμερῶν* ferias natalitiorum in Messiae memoriam illustrantia, Rostoch. 1705. et *Edm. Martene* de Ecclesiae disciplina in diuinis officiis, p. 81 sqq. De voce *Weihnachten* Helmstadii dissertationem edidit *Gottlieb Sam. Treuer*. Nomina varia quibus veteres Natiuitatem Christi designarunt, persequitur *Suicerus* capite 2. Obseruationum sacrarum. Veterum Ecclesiae Doctorum Homilias Graecas Latinasque in festum Natiuitatis Christi, collegit ediditque vir doctissimus *Christianus Daumius ἡμερῶν ἡμερῶν*, Cygnaeae 1670, 8vo. plures etiam sed Latine tantum in *Combesii* Bibliotheca Concionatoria leguntur, De vigiliis 44 natiuitatis Christi vide *Edm. Martene* de Ecclesiae disciplina, p. 701 sqq. De festo Candelarum *Christian. Gerberum* p. 134 sq. de caerimoniis Ecclesiasticis. Errores pictorum circa Natiuitatem Christi, eleganti diatriba redarguit iam supra laudatus nobis *Rev. Paullus Christianus Hilfscherus*. Lips. 1689, 4. Superstitiones ineptas fabulasque circa festum Natalitiorum et in vigiliis eius frequentatas *Io. Praetorius* in libro vernaculo cui titulus *Weihnacht-Fragen*. Lips. 1663. Illis merito annumerat etiam laruatos performatosque qui a quibusdam nunc peraguntur ludos, de quibus videri possunt *Io. Gabr. Drechselii* de laruis natalitiis libellus, eiusque Anno 1677. edita Apologia; *Scribanii Arcularii*, et *Georgii Grabow* scripta, et *Caroli Frid. Pezoldi* diss. de S. Christi laruis et munusculis. Lips. 1699. *Erdmannii Vhsenii* Criticus eruditus parte 3. quaest. 19. atque e Theologis nostratibus, ne alios in praesenti memoremus, *Theodorus Thummius* de festis Christianor. p. 189. *Ioan. Conradus Dannhauerus* Tom. 5. Lactis Catechetici p. 649. *Sam. Schelhiigius* in Cynosura Conscientiae quaest. 5. *Ioan. Melchior Kraft* in libro germanice edito: *der bey den Christen entheiligte Name Christi*, Hamburgi 1721, 8. et *Paullus Christianus Hilfscher* in libro itidem germanice euulgato: *der Weihnachts Aberglaube nach seiner Art, Ursprung, Betrug und Abschaffung*. Dresdae 1722, 8. Ducis Megapolitani Gustavi Adolphi editum Anno 1682. contra illos abusus promulgatum insertum legitur in Relationibus innoxiiis Anni 1717. p. 567. De gladio et pileo, quos festo Natiuitatis Christi Pontifex consecrat et dono mittit Principibus vide *Theophil. Raynaudum* dissertat. extrema tomi decimi Operum Aere eosdem descriptos habes in Relationibus nouantiquis A. C. 1726, p. 702, adde p. 835.

Ppp 2

Festi

44 De aliis peruigiliis Christianorum Ethnicorumque vide *Rainoldum Deline*, S. I. in notis ad Acta Martyrum Cosmae et Damiani pag. 29 sqq. *Ioan. Andr. Crustum* libro de Nocte et nocturnis officiis. Bremae 1669, 12. *Ferdinand. Mendozam* ad Concilium Illiberitanum, p. 1223. T. 1. *Labbei*, ubi etiam de eo, quod prohibitum feminis in coemeteriis peruigilare.

Festi tamen ipsius sollempnia et piam celebrationem minime reprehendendam, nec temere abrogandam esse ostendit *Henricus Hammondus* in libro anglice edito: *A Defense of the Treatises concerning superstition, willworship and Christsmas Festival*, Tom. 2. Opp. pag. 213 sqq. De festo S. Stephani confer *Samuelis Bafnagii* Annales ad A. C. 37. num. 18. et *Bibl. Patrum* T. 24. p. 1372.

XVII. Turcarum festa breuiter recensita vide si lubet apud *Thomam Smithum* epistola de moribus ac institutis Turcarum p. 46 sq. quibus adde quae de ipforum *Ramazam* siue tempore ieiuniorum et duplici *Bariam* *Paullus Ricautus* lib. 2. *Historiae Imperii Ottomannici* cap. 23. 24. De Persarum festis, *Dauid Nerreterus* in *Moschea Muhamedica* pag. 346 sq. et *Ioan. Chardinus* in *Itinere Persico* Tom. II. p. 279 sq. VII. 433. IX. 173 sq. X. 22 sqq. vt alios in praesenti omittamus.

XVIII. Feriae inter alia ideo quoque dictae videntur, quod illis diebus feriarentur iudicia, et iustitium esset: ob eandem causam etiam nefasti iidem dicebantur, vt docet *Ouidius* I. *Fastorum* v. 47 sq. vbi etiam de diebus intercisis, qui mane nefasti, post sacrificia peracta fasti erant.

Ille nefastus erat, per quem tria verba silentur,

Fastus erat, per quem lege licebat agi.

Confer quae de diebus nefastis *Alexander* ab *Alexandro* lib. 4. *genialium dierum* c. 20. et ad eum *Tiraquellus*, *Henricus Noris* ad *Cenotaphia Pisana* diss. 3. c. 3. *Iac. Gutherius* de iure pontificio veteri l. 1. c. 23. et l. 3. c. 16. T. V. *Graev.* *Burchardus* item *Gothelf Struuius* in *Antiquitatum Romanarum syntagmate*, et *Rev. D. Io. Schmidius* in diss. de fatalitate temporum, *Lipsiae* edita. Nec dies solum sed etiam annos certos pro infelicibus habebant, vt bis sextos, quemadmodum ex *Augustini* *Epist.* 119. ad *Januar.* obseruat *Valesius* ad *Ammiani* XXVI, 1. Alii contra dies fortunati et auspiciatissimi, vt *Graecis* sexta *Thargelionis*, de qua *Aelianus* II, 25. *Var. Hist.* *Dies infastus* siue ἀπὸ φεάδες dicti etiam sunt *Aegyptiaci*, vt ex eodem *Augustino* in *Epist.* ad *Galatas* et *Beda* notant *Graeuus* praef. ad T. 8. *thesauri antiquitatum Rom.* et *Olaus Wormius* p. 55 sqq. De feriis iudicialiis apud *Athenienses* tempore *Mysteriorum*, vide *Meursii* *Eleusinia* cap. 31. et pag. 165. *Graeciae* feriatuae, vbi agit de *Thesmophoriis*. De feriis iudicialiis tempore *messis* ac *vindemiae*, consulendus *Elmenhorstius* in *notis* ad *Minutium Felicem* p. 5. Etiam extra ordinem interdum ad placandos Deos iustitium indictum, vel propter periculum ingens, vel magnum luctum vel famem ingruentem, ex *Liuius* et aliis constat. *Conf. Xiphilinum* p. 215. edit. *Wechelianae*.

C A P V T XI.

De Sacrificiis, precibus, Concionibus aliisque sacris, disciplinis et caerimoniis Iudaeorum, Ethnicorum et Christianorum.

Scriptores de Sacrificiis Iudaeorum. 1. 2. Ἀνθροποδοξία Iudaeis prohibita, aliis frequentata Gentibus. 3. De obiecta Iudaeis recentibus effusione sanguinis infantum Christianorum. 4. Mos victimæ sancienti foedus. 5. Sacrificia Ethnicorum. 6. 7. Diversis Diis diversa sacra, diversa animalia, diversae plantae consecratae. 8. De animalibus, plantis, gemmis etc. bibliis et de typis scriptores. 9. De sacrificiis Christianorum sive precibus. 10. De precibus Iudaeorum et Muhamedanorum. 11. Ethnicorum. 12. De benedictionibus et diris Iudaeorum, Ethnicorum et Christianorum. 13. De hymnis Iudaeorum, Ethnicorum et Christianorum. 14. De Musica et Musicis instrumentis. 15. 16. 17. De Concionibus Iudaeorum, 18. et Christianorum. 19. 20. 21. De coetibus sacris, tempore et more convocandi, campanis etc. 22. De acclamationibus et plausu. 23. De Sacramentis V. T. circumcissione et Paschate. 24. De Sacramentis Noui Test. Baptismo, 25. et Eucharistia. 26. De poenitentia Ethnicorum, Hebraeorum et Christianorum publica, 27. et quatuor reliquis quas Ecclesiae quaedam Sacramentis adscribunt. 28. De processionibus sacris, 29. peregrinationibus religiosis, 30. ieiuniis, 31. flagellationibus et aliis disciplinis voluntariis. 32. Sacrorum rituum ac caerimoniarum miscella quaedam. 33.

I.

De Sacrificiis Hebraeorum praeter Interpretes Pentateuchi et sigillatim Levitici, tum *Eduardum Bernhardum* ad librum 3. *Iosephi* cap. 9. et seq. (qui p. 211. merito dolet Iosephi eiusdem opus de Legibus Hebraeis interciderit) consulendus *Robertus Sheringhamus* ad tractatum Ioma Lond. 1648. 4to. et Tomo 2. Mishnae a Guil. Surenhusio illustratae, Amst. 1699, fol. et cum *Iac. Rhenferdi* V. C. diss. qua sacrificium expiationis cum Christi sacrificio pro humani generis peccati peracto confert, Franekeræ 1696, 8. Tum pluri-
mi codices Mishnici alii in primo, secundo, sexto ac praecipue quinto ordine, quos recensere supersedemus. Quibus addes Maimonidis praef. ad Tomum

quintum Mishnae et tractatum de Sacrificiis, Latine editum per Lud. de Compiegne de Veil, Londin. 1683, 4. et recusum in fasciculo sexto Thomae Crenii, Roterd. 1696, in 8. pag. 282 sq. E Christianis *Guilelmus Outramus* libris duobus erudite de sacrificiis egit, quorum altero explicantur omnia Iudaeorum, et nonnulla externarum gentium sacrificia, altero Sacrificium Christi, Lond. 1677, 4. Amst. 1678, 8. *Cheerubinus* item a *S. Iosepho* Tom. 2. apparatus Bibliici pag. 1 - 169. *Melchior Leydeckerus* de republ. Hebraeorum lib. 11. cap. 2. *Ioan. Pastritius* de sacrificiis. Romae 1700, 4. et S. V. *Ioan. Gottlob Carpouzius* in mantissa de sacrificiis, pag. 699-725. annotatt. ad Goodwini Mosen et Aharonem. Vero Deo primum Sacrificia cruenta, idolis primum fruges et longo demum tempore post animalia oblata obseruat *Io. Owenus* in Theologumenis p. 183 sq. Confer *Eusebium* lib. 1. demonstrat. Euangel. cap. ultimo, et quae de Ethnicis Sacrificiis incruentis tradit *Porphyrius* in opere Tetrabiblo, quo ab animatorum nece atque esu abstinendum esse suadet. De sacrificiis Patriarcharum consuli merentur *Ioan. Frischmuthi* dissertatio de Sacrificiis cum primis iis quae sancti viri haud longe ab initio rerum leguntur obtulisse, edita Jenae 1653. 4. *Ioannes Owenus* Anglus in Epistola ad Hebraeos T. 1. p. 307 seq. Exercitatione XXIV. *David Gsellius* Heluetus in veteris Test. sacrificiis dilucida ratione expositis. Duisburgi ad Rhenum 1712, 8. *Henrici Horchii* de igne sacro victimas absumente Oratio, Herbornae vulgata Anno 1691, 4to. vna cum Hermeneutica eius sacra. *Ioan. Henr. Hottingeri*, nepotis, dissertationes de origine sacrificiorum Patriarchalium, Marp. 1706. recusae in Museo Heluetico, Partic. 2, p. 281 ff. et Partic. 3, p. 341 ff. *Franc. Fabricii* dissertatio de origine sacrificiorum. Lugd. Batav. 1714. et de sacrificio Caini et Abelis. 1713. *Ioan. Wesseli* dissertationes de origine sacrificiorum vera et genuina, Leidae 1723. et *Henr. Iac. Pagendarmii* diatribe de sacrificio primo diuino Numini oblato. Guelpherbyti 1745. *Beatus Werdmyllerus*, Theologus Heluetus, quanquam affirmat, originem sacrificiorum a mandato Diuino esse repetendam, neque infitias it, Christum eiusque sacrificium iisdem esse praefiguratum, tamen negat, sacrificiorum cruentorum originem et usum ultra proxima post Cataclysmum tempora referri posse. Vide eiusdem amicam disputationem de origine sacrificiorum cruentorum sub V. T. quae inserta legitur Tom. 6. Tempe Heluetic. p. 173 sqq. Werdmylleri argumenta sub examen vocarunt Vir S. R. *Ioan. Christi, Burgmannus* in diss. num sacrificia cruenta ante diluuium fuerint ignorata, Rostoch. 1744. et V. Cl. *Ioan. Gottlieb Boffeck* in Diss. de sacrificiis Caini et Habelis מקץ ימים oblati. Lips. 1751. pag. 17 sq. Ipsa nempe sacrificia Christum eiusque sacrificium praefigurabant, vt ab Apostolo in Epistola ad Hebraeos demonstratum est, et agnoscitur a R. Obadia comm.

in Pentateuchum, qui sacrificiorum ritus ad Messiam praefigurandum adhibitos docet, (vide Wolfii Bibl. Hebr. T. 3. p. 867.) nec tantum a Mose concessa sunt Iudaeis, ideo ut per illa a Sacrificiis idololatricis abducerentur, quemadmodum praeter alios *Gregorius Magnus* lib. 10. Epist. 71. et *Chrysostronus* homilia de Christo pastore et ove T. 3. edit. Montfauc. pag. 812. D. sed ut idem *Chrysostronus* ibid. p. 813. B. agnoscit, *τιθησι δια πάντων εικόνα χει- σου, και σκιαγραφεϊ τα μέλλοντα*, adeoque pridem ante Mosem a Deo probata, propter maestandum olim Messiam, et in lege Mosáica diligenter et magno consilio praecepta. Vide quae aduersus Iudaeos et aduersus *Io. Spenserum* de legibus Hebraeorum, *Io. Marshannum* in canone chronico et aduersus scriptores Socinianos copiose disputantur ab eodem *Outramo*, ab *Hermanno Witsio* in Aegyptiacis, et in Miscellaneis T. 1. p. 456^{ss}. a *Io. Cloppenburgio* in Schola sacrificiorum patriarchali, a *Natali Alexandro* in Hist. Eccles. Veteris Test. aetate IV. diss. 3. artic. 2. atque ex nostratibus a *Wolfgango Franzio* τῷ μακαριτῇ in schola sacrificiorum, a *Io. Lundio* in den jüdischen Heiligtümern, a *Sal. Deylingio* Obs. sacr. P. II, N. 4. a *Sam. Puffendorffio* in iure feciali et diuino p. 119. ab *D. Henr. Mublio* in Apodixi prophetica p. 161 sq. aliisque qui rationes typorum Ver. Test. ex instituto exposuerunt, atque infra sect. 9. a nobis referuntur.

II. Sacrificia vel publica erant ut holocaustum vel hostia pro peccato: vel priuata, haec nempe quatuor: holocaustum, hostia pro peccato, hostia pro reatu s. delicto et pacificum siue Eucharisticum sacrificium. His accedunt agnus paschalis, primogenita et decimae. Vide Maimonidem Tom. 8. fascic. Crenii pag. 28; et T. V. Mishnae Surenhusianae p. 1, 62. *Holocaustomata* siue *holocausta* non diuidebantur in frustra, sed rota comburebantur Deo, eaque sola ante legem in usu fuisse contendit *Io. Seldenus* libro 3. de Iure naturae et gentium cap. 8. Conf. *Stephan. Curcellaeum* pag. 949. Operum; et *Ioan. Gothofredi Lakemacheri* munia offerentium et sacerdotum in sacrificio holocausto ex Abarbanele designata, Helmstad. 1730. de holocaustis autem apud Gentes, speciatim Romanos, *Camillum Siluestrum* Commentariõ Italice edito ad Iuuenalem X, 354. p. 559 seq. Liba ac ferta ex oleo et similia, quae agitabantur et in altum sublata¹ offerebantur Deo, maximam partem cedebant Sacerdotibus. Similiter ex *Σωτηρίοις* et Eucharisticis, quae Holocaustis fere semper coniuncta, pars Deo oblata, ut de animantibus vna cum anima sanguis praecipue et adeps, pars sacerdotibus veniebat in cibum, pars maior ab iis qui sacrificium obrulerant, vel in templo vel domi comedebantur. Vide *Frid. Adolphi Lampii* differ-

¹ Hinc vocabula *תנופה* agitatio et *תנופה* in altum sublatio, de quibus multa Talmudici. Vide et *Io. Clericum* ad Exod. XXIX, 24 et 27.

dissertat. de sacrificiis Eucharisticis. Bremae 1729. Confer *Radulph. Cudworthum* libro erudito Anglice edito de vera ratione coenae dominicae, Lond. 1642, 4. et 1676, fol. vbi et idem apud Gentes plerasque obtinuisse docet. Holocautomatis masculae animantes, pacificis cedebant femellae, si credimus Talmudicis in Schekalim Tom. 2. Surenhusii p. 190, 200. Libamina addita sacrificiis et sigilla siue notae vide ibid. p. 193. et *I. E. Rau* de libamine oblato in mensa sacra. Herbornae 1703. Sacrificia quotidianiana etiam extra Hierosolymam celebrata sunt, verum sollemnia Paschatos, Pentecostes, tabernaculorum et expiationis, tantum in Siloh vel Hierosolymis, qua de re adeundus *Henr. Dodwellus* in libro itidem Anglice edito de vno sacerdotio et vno altari p. 46 seq. et *Ioan. Frider. Lofcanus* dissertationibus duabus de sacrificiis quotidianis. Lipsiae 1717. In deserto per Annos 40. Deo secundum ritum Mosaicum oblata sacrificia non fuisse vide notantem *Campegium Pittingam* libro 2. observ. sacrarum p. 254. De differentia inter sacrificium pro peccato et reatu siue delicto (*Schuld Opfer und Sünd-Opfer*) vide praeter Interpretes Levit. VIII, 1. seq. et VI, 25. Sirach. VII, 34. *Samuelem Petitem* cap. 22. Variarum Lectionum, *Outramum* lib. 1. de sacrificiis c. 13. et *Andream Christophorum Zellerum* ad Maimonidem de vacca rufa pag. 244. *Ioan. Christoph. Wichmannshausen* et *Ioan. Henr. Erdmannum* in dissertationibus tribus de **QUN** sacrificio piaculari pro noxa offerendo. Witteb. 1716. *Henric. Venemam* Dissertat. sacr. lib. 2. c. 6. § 18. p. 322. et *Bernh. Sebast. Cremerum* in Poecile Antiquitat. sacrar. T. 2. p. 75. De sacrificio auis vngue sectae interpretes Leuitici I, 14 seq. et V, 7 seq. Rev. *Theodorus Dassouin* in diss. de aue vngue secta et in sacrificia oblata, Vitteb. 1697. *Ioach. Kühnius* pentade 2. Quaestionum Philologicarum, vulgatarum Argentorati. p. 5. *Ioan. Henr. Hottingerus* in dissertat. de sacrificiis auium, Marpurgi 1706. et in dissertat. de duabus auibus leprosi. ibid. eod. atque *Ioan. Georg. Michaelis* de duabus auibus purgationi leprosi destinatis. Halae 1737. De thymiate eiusque adolendi ritu et de thuribulo, in quo suffitum sacerdos faciebat, praeter *Ioan. Clericum* et alios ad Exodi XXX. confer *Ioan. Braunium* II, 5 sq. Selectorum Sacrorum, et dissertationes *Danielis Weymari*. Ienae 1678. *Ioan. Conradi Kesleri*. Bremae 1700. *Georg. Friderici Rogalli*. Regiomonti 1724. *Ioan. Georg. Michaelis*. Francof. ad Viadr. 1735. et reculam in Eiusdem observationibus sacris p. 71 sqq. *Conr. Ikenii*. Bremae 1742. atque *Christiani Ludov. Schlichteri*. Halae 1754. De salis vsu in sacrificiis videatur *Henrici Pontani* Oratio de sale sacrificiorum. Traiecti 1703, 4. *Ioan. Henric. Maius* Exercitationum Philologic. et Exegeticar. Tom. 1. p. 573. *Hermannus von der Hardt* Ephemerid. philolog. Discursu XI. p. 197 sqq. edit. in 8vo. *Francisci Wokenii* dissertatio de salitura oblationum Deo in V. T. sacrarum, Lipsiae 1727. et in

Eiusdem Meletematibus antiquariis. Wittebergae 1730, 4. pag. 57 sqq. *Ioan. Petri Hallervordt* disputat. de foedere falis. Lipsi. 1701. *David. Millium* de usu falis in sacris Israelitarum eiusque mysterio, Traiect. ad Rhen. 1734. et *I. G. Carpzouium* ad Goodwinum, p. 716 sqq. qui etiam ibidem p. 723. de melle, et cur illud altari non fuerit inferendum disserit. De vaccae rufae sacrificio praeter interpretes ad Num. XIX. et Hebr. IX, 13. Epistol. Barnabae c. 8. et Maimonidis librum et iam laudatum Zelleri commentarium Amstelodami 1711, 8. conferantur *Ioan. Bened. Carpzouii* dissertationes duae. Lipsiae 1668 et 1670, 4. *Daniel Lundius* de vacca rufa. Vpſaliae 1706, 8. *Antonius Driessen* Exercitationum Academicarum, Groningae 1719. editarum, exercitatione IV. *Ioannes Outreinus* T. 4. Commentarii in Epistolam ad Hebraeos, p. 667 sqq. *B. S. Cremerus* T. 2. Antiquitatum Mosaicotypicarum, p. 357 sqq. et *Ioan. Conr. Kesleri* dissertationes 2. de sacerdote vaccam rufam comburent. Breae 1702. Ad dantur *Theodori Dassonii* disputatio de lustratione Hebraeorum, Wittebergae 1692. recusa T. 1. Thesauri noui Disputationum, pag. 823 sqq. *Salomo Deylingius* Obseruationum sacr. Part. 2. pag. 208. et P. 3. pag. 70. *Ioan. Marckius* Fascicul. dissertation. philologico-exegeticar. pag. 114 sqq. *Conradi Ikenii* disputatio de aspersioibus Hebraeorum. Breae 1725. *Pauli Hülsii* de aspersione per hyssopum. Groningae 1708. *Imman. Ern. Hahnii* de expiatione per hyssopum facta. Witteb. 1735. *Ioan. Christoph. Wichmannshausen* de aspergillo Hebraeorum sacro. Witteberg. 1719. *Ioan. Schmidii* de cinerum in sacris usu, Lipsiae 1722. et *Ioan. Iac. Quandtii* de cinere in sacris Hebraeorum. Regiomonti 1722. De lepra et purgatione leproſorum praeter tractatum Talmudicum נגעים legantur *Henrici Hülsii* commentatio de purgatione leprae, adiecta Eiusdem commentario de praerogatiuis prisci Israelis, pag. 859. *Ioan. Clerici* dissertatio Commentario Eiusdem in libros Historicos V. T. adiuncta. *August. Calmetus* T. 1. dissertationum Biblicarum, pag. 74. interpretat. latinae; et P. 2. p. 143. interpretat. germanicae. *Bernh. Sebast. Cremerus* T. 2. Antiquitatt. Mosaicotypicarum, p. 273 sqq. *Iac. Altingius* Opp. T. 5. pag. 300. *Thomas Bartholinus* de morbis Biblicis. c. 8. *Ioan. de Mey* Physica sacra. p. 147. *Ioan. Iac. Scheuchzerus* Physic. sacr. P. 2. p. 456 sqq. *Georg. Wolff. Wedelius* Exercit. medicophilologicarum, centuria II. pag. 93 sqq. *Jonathan Harle* in libro, anglico sermone edito, *An historical Essay on the State of Physick in the old and new Testament*, p. 17. *Ruardus Andala* de expiatione leproſi, in Exeg. illustr. loc. Scr. *Iacob. Rhenferdus* de lepra cutis Hebraeorum, in Io. Georgii Meuschenii N.T. ex Talmude illustrato. p. 1057 sqq. *Ioan. Christian. Kirchmeieri* sylloge exercitation. academicarum, pag. 78 sqq. *Ienkini Thomasti* dissertationes varii argumenti. pag. 460 sqq. *Philippi Ouselii* dissertatio de lepra cutis Hebraeorum.

Franeq. 1709. *Mich. Chr. Rusmèieri* de lepra Mosaica. Gryphisw. 1723. et *Nicolai Nommii* de leprae aedium mysterio. Bremae 1744. De ratione typica sacrificiorum expiatoriorum differit *Beribardus Waltherus Marpergerus* duplici libello Germanice edito: Das große Süh- und Sünd-Opfer des großen Versöhnungstages, als ein deutliches Vorbild des Leidens, Sterbens und Auferstehens Christi. Norimbergae 1733, 8. Das letzte Sünd-Opfer im Gesetze, als ein vollständiges Vorbild des gekreuzigten Jesu. Dresdae 1735, 8. De causis, quare pisces immolari non iusserit Deus, commentati sunt *Cornelius a Lapide* in *Leuitic.* I, 2. pag. 614 sqq. *Ioan. Buxtorfius*, *Pronepos*, *Catalect. Theologicophilolog.* p. 233. et *Albertus Vogetius* in *Oratione de natatilibus ad aram Iehouae non factis. Medioburgi* 1723, 4. In *Museo Bremensi T. 1.* pag. 376. quaeritur, cur de corde et cerebro in sacrificiis offerendo nihil praeceptum fuerit? cui respondit *Frider. Conrad. Albertus de Trauen* in *dissertat. de corde et cerebro victimarum, Bremae* 1731. cui iunge *Ioan. Georgii Michaelis* *dissertationes duas de victimarum corde et cerebro, Francof. ad Viadr.* 1730, 4. *reculas* in *Eiusdem Observationibus sacris* pag. 1 sqq. in quibus euincere studet, in holocaustis et sacrificiis auium cor ac cerebrum simul esse oblata, aut in sacrificiis pro peccato et pro reatu, atque in Pacificis ea ab altari fuisse excepta. De renibus animalium, praecipua sacrificiorum parte prodiit *dissertatio Io. Daniel. Crameri. Seruestae* 1714. De ablegminibus sacrificiorum Deo in altari offerri solitis *disputationem* habuit *Conr. Ikenius. Bremae* 1743. De impositione manuum apud Iudaeos in sacrificiis adhibita *exstat dissertatio Dan. Goetzii. Witteb.* 1713. *defensa.*

III. De ἀνθρώπων θυσιῶν Abrahamo a Deo iniuncta vide interpretes ad *Geneseos XXII.* Deus tamen prompta voluntate Abrahami contentus, filium ab eo mactari vetuit, hoedum permisit. Hinc in *Lege Mosaica* nunquam homines immolari sed primogenitos etiam pretio redimi iussit, aliisque sacrificiis expiari. Immolationes contra hominum Molocho siue Saturno factas, seuerè prohibuit. At inter gentes nihil crebrius fuit immolatione hominum, quod ratio illis dicitaret, sanguinem mutorum animantium non esse posse aequiualens pretium Deo. Confer *Eusebii* *Orationem de laudibus Constantini* p. 646 sq. et pag. 659. vbi ait, *Hadriani Imperat.* temporibus cessasse morem illum inhumanum. *Hugonem Grotium* libro de satisfactione Christi contra Soeinum pag. 132. et *Io. Lomeicrum* de gentium lustrationibus c. 22. De ἀνθρώπων θυσιῶν veterum Phoenicum et Carthaginiensium (de quibus vide sis *Diodorum Sic.* libro 20. Tom. 2. pag. 756 et 798. *Suidam* in *Σαυδάσις*) pluribus agit idem *Grotius* ad *Deuteron. XIX, 10.* et *Hendreichius* in *Carthagine* p. 180–191. De aliarum gentium more simili videndus *Herodotus IV, 62.* vbi de *Scythis captiuo-*

captiuorum centesimum quemque Marti immolantibus, et cap. 103. vbi de
 Tauris Iphigeniam colentibus immolatione naufragorum et Graecorum ad se-
 delatorum. *Porphyrus* libro 2. de abstinendo ab animantibus: *Eusebius* Oratio
 de laudibus Constantini pag. 646. et *Constantinus* Oratione ad Sanctorum coe-
 tum cap. 16. pag. 589. *Io. Seldenus* de Diis Syris, passim. *Elias Schedius* de Diis
 Germanorum, c. 31. p. 557 sqq. et p. 595 sqq. *Ioan. Meursius* in Cypro lib. 1.
 cap. 8 et 21. atque in Laconic. l. 2. c. 14. *Ioan. Michaelis* ad Gaffarelli curiosi-
 tates inauditas p. 95 sq. *Io. Braunius* in selectis sacris, *Hermannus Witsius* L. 3.
 IV, 8. Aegyptiacorum cap. 7. contra Marshamum: *Petrus Daniel Huertius* in
 Alnetanis quaestionibus pag. 278. *Io. Clericus* in indice ad Stanleii Philoso-
 phiam orientalem voce *infans*: *Io. Freinshemius* ad Flori III, 4 n. 2. et Currii
 IV, 3, 23. Viri docti ad *Caesarem* VI, 16. de Bello Gall. *Iustinus* XIX, 1. 10
 seq. *Phil. Camerarius* Centur. 1. Hor. subcesiv. c. 59. *Io. Wierus* de praestigiis
 Daem. lib. 1. cap. 6. *Franciscus Fernandus de Cordoua* Didascal. mult. cap. 18.
 pag. 186. *Phil. Cluuerus* Germaniae antiquae p. 250 sq. *Stephanus Ioannes Ste-*
phanus ad Saxonem Grammaticum pag. 92 sq. Molocho infantes non tantum
 lustratione per ignem, vt sensit Maimonides, sed plena combustione consecra-
 tos esse ostendunt. *Hadr. Relandus* parte 2. Misc. p. 114 seq. *Io. Marckius*
 exercitatione textuali ad Leuir. XVIII, 1 et 10. *Braunius* aliique. Prae ceteris de-
 barbaro hoc homines immolandi more apud varias gentes recepto egerunt
Iacobus Genfus in opere duos in tomos diuiso quod inscribitur Victimae Hu-
 manae, Groning. 1675, 12. *Io. Ionsenii* siue *Ionsii* tractatio de ἀνθρώπων θυσίαις
 gentilium, Hamb. 1654, 4. *Christoph. Cellarius* et alii ad Minucium Felicem
 cap. 30. *Io. Potterus* pag. 230. Archaeol. Gr. *Io. Ioach. Mullerus* in historia et
 moralitate ἀνθρώπων θυσίας. Lipsiae 1682. *Christi. Henr. Bartholinus* in dissert.
 de ritu sacrificandi homines apud ethnicos. Hafniae 1704. *Ioan. Guil. Janus*
 dissertationibus duabus de ἀνθρώπων θυσίας origine. Witteb. 1704, 4. *Io. Bapti-*
sta Thiaudierius de Boissy de victimis humanis, Tomo primo Historiae Acad.
 Inscription. p. 55, sqq. edit. Amstelodamensis. *David Martinius* de religione
 Gallorum, lib. 1. *Paullus Daniel Longolius* in Originibus ἀνθρώπων θυσίας a
 vulgari crudelitatis crimine vindicatis, duabus dissertationibus Lipsiae 1729 et
 1734. editis: quas quidem origines inde reperendas quum affirmaret Vir do-
 ctissimus, quod Diis gratum esse putauerint homines, si scelerati, e medio tol-
 lerentur, neque epam innocentes castosque Diis mactatos fuisse; factum est, vt
 eius sententiam sub examen vocaret *Ernestus Florens Rinimus* in dissertat. de
 τέκνων θυσία Iudaeorum a crudelitatis crimine non vindicanda. Lipsiae 1735.
 Praeter duas illas dissertationes. idem argumentum XXXV. Programmatibus
 amplius persequutus est idem *Longolius* Curiae Regnitorum 1736-1743, fol.

euulgatis. *Simelius Langius* in dissertat. de ἀνθρωποθυσίας origine. Hafniae 1737, 4. *Ioan. Guil. Bergerus* Progr. de Anthropothysia gentium profanarum, quod recusum est in Eiusdem Stromateo Academico p. 102 sqq. et *Petrus Petitus* libro secundo de ἀνθρωποθυσίαις cap. 9 et 10. qui ostendit morem homines mactandi Diisque sacrificandi per omnes fere gentes. introductum, et Diabolum carnis humanae esitandae auctorem nefariis hominibus fuisse. Apud Aegyptios Amafis, apud Carthaginienes Gelon anthropothysias sustulit. Vide *Scaligerum* ad Euseb. pag. 23. Ac quidem Carthaginienes victos Gelo coegit inter condiciones pacis et hanc recipere, ὅτι πάντων τὰ τέκνα τῷ Κρόνῳ καταθύοντες, quod non amplius vellent liberos suos Saturno immolare. *Plutarch.* de fera Numinis vindicta pag. 552. Apud Romanos A. V. C. 657, Senatus consultum factum ne homo immolarētur, quod antea late obtinuerat, tum a Tiberio hoc facere prohibiti sunt Druides teste *Plinio* XXX, 1, et ab Imperatore Hadriano humanas hostias sublatas tradit *Pallas* apud *Porphyrium* περὶ ἀποχρῆς ἐμψύχων, *Eusebius* pag. 154, 156, 164. praeparat. et pag. 659. Orat. de laudibus Constantini Imp. Idem *Eusebius* et alii post Christi in carnem aduentum immolatos vsquam homines negant: quod tamen non vniuersè accipiendum, vt ostendit *Antonius van Daalen* in libro de oraculis: Confer *Contrad. Sam. Schurzfleischium* diss. de institutis Druidum §6. Sane in ipsa Germania nostra, in qua hunc morem olim obtinuisse ostendit V. C. *Godofredus Schutzius* erudito libello, de cruentis Germanorum gentiliū victimis humanis, Lipsiae 1743, 4. euulgato, Gregorii II, adhuc temporibus paganos a Christianis mancipia emere solitos, vt horum cruore Numina placarent foedoque ritu illis sacrificarent, constat ex Epistola Gregorii II. ad Bonifacium, quae est 122. et ex vita S. Wulfromii. Praeterea quae de pueris suo tempore solitis Lucifero immolari ab Arabibus narrat, S. Nilus narratione 3. pag. 28. edit. Possini, et quae de recentibus variarum gentium ἀνθρωποθυσίαις ex Itinerariis Olferti Dapperi, aliorumque peti possunt nullo negotio: nisi quod omnem fidem superat, in Insula Formosa quotannis immolari 18000. corda infantum puellorum, vt refert *Pfalmanasarus* in descriptione illius insulae pag. 38, 42, 44. De hominibus piacularibus (qui καθάρματα et περιψήματα graecis dicti sunt) vide *Christoph. Georgii Mayeri* dissertat. Lipsiae 1686. editam, recusam in *Menthenii Thesauro Theologicophilolog.* T. 2. p. 312 sqq. *Georg. Dav. Ziegler* dissertat. de eod. argumento: Witteb. 1693. recusam in eiusd. *Menthenii Thesauro*, Tomo eod. pag. 510. *Phil. Olcauii* dissert. de καθάρμασι gentiliū, Lipsiae 1707. euulgatam. *Benedicti Aueranii* dissertat. 17. ad Euripidem, T. 1. Opp. pag. 429 sqq. qua agitur, de more hostias humanas immolandi mortuorum vmbri, et gladiatorum caede defunctis parentandi. *Iulii Caroli Schlaegeri* dissertat.

dissertat. de Atheniensibus civitatem suam sanguine humano lustrantibus. Helmstad. 1739. editam. De ἀνθρωποθυσία Pilati consule Interpretes ad Luc. XIII, et Aug. Theodor. Hoffküntzii dissertationem de hoc argumento, Lipsi. 1721. euulgatam. De more se deuouendi pro salute alterius Theod. Crügeri dissertat. Witteb. 1724. De deuotionibus veterum in bellis conferatur Io. Petri Milleri dissertatio de hoc argumento Lipsiae 1730. editam.

IV. Spectat etiam ad hanc ἀνθρωποθυσίαν, quod Iudaeis obicitur a Iac. Geusio tum in libro de victimis humanis, tum in dialogo cui titulus *Annas et Caiphas fugitini ex orco*, aliisque, illos Christianorum infantum sanguine ad sacra sua abuti, quod falsissimum esse et calumniam meram, contendit Isaacus Viua in vindice sanguinis contra Geusium (quo de libro² vide Acta Erudit. Anni 1682. pag: 206.) et Clar. Wagenfeilius parte 2. Perae librorum iuuenilium loculamenti secundi pag: 135 sq. qui fontes huius imputationis indicat pagina 152 sq. Tum in epistola de infundibulo suo p. 73 sq. vbi promittit et delineat singulare opus de hoc argumento, quod inscribit *iudicium sanguinis* ex Exodi XXII, 2. De eodem argumento postea breuem libellum Germanica lingua consignavit, ediditque. Disputat etiam inter alia Wagenfeilius aduersus eruditum virum Wilh. Ernest. Tentzelium, qui in vernaculis dialogis mensuris anni 1693. et 1694. multa in contrariam partem disseruit. Idem Wagenfeilius dissertatione de re monetali Romanorum obseruat hebraicum vocabulum *Dam*, et sanguinem notare et pecuniam Iudaeis, nec quicquam hos auidius expetere quam illud *Dam*, h. e. pecuniam Christianorum. Confer Meursii Exercitationes criticas, parte 2. cap. 2. Veram tamen hanc originem esse criminationis in Iudaeos iactatae, merito negat Reu. Io. Wulferus in theriaca Iudaica pag. 79. qui ipse de hoc argumento legendus. Quemadmodum et Io. Andreas Eisenmengerus in detecto Iudaismo parte 2. cap. 3. et Io. Iac. Schudtius in memorabilibus Iudaicis, parte prima, p. 467. Neque vero Iudaeos a sanguine et carnis Christianorum vorandis iam olim abhorruisse, patet vel ex Dionis Cassii Traiano, sub extremum. Quandoque tamen iniuriam illis factam a Christianis quoque, neutiquam abnuerimus.

V. De more mastandi boues in foederibus, et iurisiurandi sanciti a transeuntibus inter medias partes τρομίων sacrificii, ad illustranda loca Gen. XV, 17. et Ier. XXXIV, 18. praeter Grotium aliosque interpretes vide Senecam lib. 3. de ira c. 17. Lucian, in Toxari Tom. 2. pag. 64 seq. Suidam in βούς ὁ Μολοτήτων ἐπι βύσσῃς, Philostratum I, VI. de vita Apollonii c. 21. fol. 264. edit. nouae, Cyrillum Alexandrii. p. 389 sq. contra Iulianum, editionis Span-

Qq 3

² Subiungitur ille Reu. viri Io. Wulferi Theriaca Iudaica ad examen reuocatae. Nomencl. 1681, 4.

hemianae, ubi profertur locus ex Sophoclis Antigone v. 271. Diſtyn Creteſem l. i. de bello Troiano, cap. 15. ubi porcum marem maſtatum eſſe commemorat. E recentioribus *Thom. Gatakerum* cap. 42. aduerſarior. *Fortunatum Scacchum* III, Myrothec. c. 60 ſq. p. 1115 ſq. *Bochartum* parte 1. Hierozoici lib. 2. c. 33. *Io. Conrad. Dietericum* antiquitat. Biblicar. V. T. p. 633. *Ioach. Kubnium* pentade 2. quaest. 2. Memorias Brixienſes, *Geſt. Reſſii* ſive *Rubei*, Italice vulgatas pag. 4. editionis Anni 1693, 4. et *Zornio* excitatos *Bibliothec. Antiquario* exeget. pag. 1065. quibus addantur *Georgii Schubarti* diſſertatio de moribus gentium circa foedera. Ienae 1689, 4. *Ioan. Daniel. Jacobi* diſſertat. duae de foederibus veterum per diſſectionem animalium factis. Lipſiae 1710 et 1711. *Ioan. Vpmarckii* diſſert. de ritu foederum. Vpſal. 1708, 8. et *Ioan. Ern. Gerhardi* diſſertatio de ritibus foederum gentis hebraeae. Wittebergae 1650. Hinc Hebraei dicunt foedus diuidere, pro ſancire foedus כרות הכרות, ut Latini foedus icere, ferire, percutere, de quibus phraſibus confer *Briffonium* de formulis ſolemneſibus P. R. lib. 4. pag. 335. Coniunctionis per viſcera ſacrificati hominis, quae deinde comederunt, mentio apud *Diodorum Siculum* pag. 265. excerptor. *Peireſcii*, et *Dionem Caſſ.* LXXI. pag. 803. ſive edit. recentiff. p. 1180. De aliis ritibus contractuum per traditionem calci, et chirothecae *Buxtorſius* p. 1443. *Lexici Talmudici.* De ritu Arabum *Herodorus*, III, 8. De porco in foederibus Romanorum diſſerit *Fuluſius Vrſinus* de famil. Roman. pag. 289. *Gutherius* de I. P. IV. 18. *Io. Phil. Caſſel* in commentat. de porco in vexillis et foederibus apud vet. Romanos. Magdeb. 1748. 4.

VI. De Sacrificiis Gentium luſtratoriis atque expiatoriis *ἱλαστικῶν, ἀγνιστικῶν, καθαρτικῶν*, quae Latinis *plucamina, februa, piamina*: praeciare diſſerit *Hugo Grotius* c. 10. libri de ſatiſſactione Chriſti aduerſus Socinum, *Ioannes Lomeier* de luſtrationibus gentium c. 23. *Magnus Daniel Omeiffus* de expiationibus apud veteres gentiles viſitatis. Altorff, 1700. *Hemmingus Forelius* in diſſert. de ſacrificiis gentium expiatoriis. Vpſal. 1703, 8. *Frider. Guil. Iabz* in diſſertat. de ſacrificiis gentium *ἱλαστικῶν* ex veterum Hebraeorum diſciplina deductis. Witteb. 1731. De aliis Ethnicorum ſacrificiis conſulendi praecipue *Guil. Stuckius* in deſcriptione ſacrorum ſacrificiorumque gentium Tiguri 1598 et 1679, fol. et inter opera iunctim recuſa Lugd. Batav. 1695 fol. *Lilius* quoque *Gyraldus* Syntagmate XVII. ſive vltimo hiftoriae Deorum, Tomo 1. operum: *Ioan. Saubertus* in conſpectuſis de ſacrificiis veterum, quae prodierunt Ienae 1659, 8vo. et curante *Clariff. Crepſio* recuſa ſunt Lugduni Batav. 1698, 8. *Io. Eric. Oſtermannus* de ſacrificiis gentium. Wittebergae 1647. et *Angelus Maria Riccius* in diſſertatione de ſacrificiis, quae legitur Vol. 2. Eiusdem

dém dissertat. *Homericar.* pag. 167 sq. De Graecorum sacrificiis confulas *Ioan. Potterum* II, 4. *Archaeolog. Gr. Io. Gothofr. Lakemacherum* Antiq. Graec. sacr. P. 3. cap. 1. *Ioan. Vlr. Steinhofserum* Graec. sacr. P. 1. cap. 2 - 6. et *Christianum Brunings* Compend. antiq. Graec. c. 21. De sacrificiis Romanorum singulatim egere *Paulus Merula* in operibus postumis Lugd. Batav. 1684, 4. editis. *Guilelmus Choulius* in opere Gallico supra laudato de Romanorum religione, *Struuius Syntagmatis* capite. 8. *Kippingius* libro 1. *Antiquit. Romanor.* cap. 11. et *Ioan. Arndius Bellmannus* in diss. de ritu sacrificandi Romanorum. Vpsal. 1703, 4to. vbi c. 3. conuenientia cum sacrificiis Hebraeorum ostenditur. De sacris Tauroboliis, crioboliis et similibus copiose disseruit *Antonius van Daale* in diss. 1. earum, quas Antiquitatibus illustrandis edidit Amstel. 1702, 4. et auctor Anonymus scripti Gallici: (*Claud. Gros de Boze*) *explication d'une inscription antique trouvée depuis peu à Lyon, où sont decrites les particularitez de sacrifices que les anciens appelloient tauroboles*, Paris 1705, 8. et in *Memor. Acad. Inscription.* T. 4. pag. 111. fqq. edit. Amstelod. Vide et *Reinesii* Epistolas ad Rupertum pag. 620. et *Commentar. ad Inscriptiones Veteres* p. 76, 211, 212. *Seldenum* III, 14. 8. seq. de *Synedriis Hebraeor.* *Gutherium* IV, 19. de iure pontificio, T. 5. Graev. *Sponium* in *Miscellaneis eruditae antiquitatis* p. 98 seq. *Fleetwoodum* ad *Inscriptiones selectas* p. 16 sq. *Petrum Zornium* in *Bibliotheca Antiquario-exegetica.* p. 1081 fqq. *Philippi a Turre* *explicationem inscriptionis Taurobolii Lugdunensis*, in *Sallengrii Thes. nouo antiquit. Rom.* T. 3. pag. 853. *Ioan. Harduini* *explicationem Taurobolii et Criobolii*, insertam *Memoriis Treuul-tinis* A. 1726. pag. 1859. *Michaelis de la Roche* *new Memoirs of Litterature*, T. 4. pag. 340 fqq. *Raphael Fabretum* p. 665. *Inscript. Anton. Riccautellam* et *Ioan. Paullum Ricolum* ad *Marmor. Taurinensium partem* 1. p. 13 fqq. *Raccolta d'Opuscoli scientifici*, T. 3. pag. 445 fqq. et *Nathan. Friderici Kautzii* *dissertat. de Taurobolio.* Lipsiae 1738. editam. Nihil aliud significat Taurobolii vocabulum proprie, quam bouicidium, vt notauit *Salmasius* pag. 8. Solin. ac similiter Criobolium, Aegobolium etc. sacrificium ac caedem arietis et caprae: taurobolio autem vel criobolio aut aegobolio renati dicebantur qui sacrificio et sanguine tauri, vel arietis vel caprae lustrati erant. Taurobolatae petrae mentio in veteri inscriptione apud *Gutherium* II, 5. de iure Veteri Pontificio, Tom. 5. *Antiquitatum Graeuii.* De *Suouetaurilibus*, siue sacrificio ex fove, oue et tauro, lustrali censorum sacro, (v. *Ezech. Spanhemium* Tom. 2. numismat. pag. 101.) vide sis *Philippum Rubenium* lib. 1. electorum c. 11. *Sam. Pitisci* *Lexicon Antiquitatum Romanar. in solitaurilia.* *Hcnr. Norisum* in *dissertat. de votis decennialibus Imperatorum* pag. 76. *Ciacconium* ad columnam Traiani. N. 78 et 188. *Fabretum* pag. 141 seq. et 154 fqq. vbi maiora ea fuisse et mi-

nora obseruat. *Iacobum Gutherium* lib. 14. de iure veteri pontificio cap. 18. quo toto quarto libro erudite et diligenter ritus romanos circa sacrificia et sacra varii generis explicat. (Tomo 5. Graecii.) *Montfauconum* T. 2. supplementi antiquitatis illustratae p. 73 sq. *Guil. Choulium* pag. 301. relig. Romanor. *Io. Clerici* Bibliothec. selectam T. 17. p. 168 sqq. vbi de Taurobolio Idacae matris differit. *Laurentium Begerum* T. 3. Thef. Brandenb. p. 413. et *Ioan. Phil. Casselii* dissertationem de sue in sacrificiis gentilium. Magdeb. 1743, 4to. pag. 29 sqq. De sacrificiis et sodalibus Arualibus consule *Andr. Cirini* librum de vrbe Roma c. 55. *Sponii* Misc. erud. antiquitatis sect. 1. artic. 2. *Ioan. Pauli Reinhardi* dissertationem de hoc argumento. Erlangae 1744. et eundem *Casselium* dissert. laudatae p. 22 sqq.

VII. Varia de variarum gentium sacris et sacrificiis, eorumque generibus ac ritibus congescit *Alexander ab Alexandro* IV, 17. *Tiraquelli* notis illustratus. *Benedictus Ameranius* dissert. 41-45, ad Virgilium, T. 2. Opp. et *Henr. Aug. Zeibichius* ad locum Herodoti II, 47. Miscellan. Lips. nov. Vol. 7. p. 479. Genus etiam sacrificiorum fuit Hecatombe, quo vel centum victimae simul mactabantur, vel a centum simul hominibus offerebantur, quanquam non semper ἀκρεβῶς centum erat victimarum, vide *Bourdelotium* p. 61. ad *Heliodorum*: et praeter illustrem illum *Homeri* locum *Iliad.* B. v. 305-321. consule *Psefferum* *Antiq. graec.* lib. 1. c. 20. *Meursium* *Laconie.* II, 14. et *Graec. fetiar.* l. 3. *Potteri* *Archaeol. Graec.* II, 4. *Lakemacherum* *antiquit. graec. sacr.* P. 3. c. 1. § 11. p. 346. et *Pitisci* *Lexicon* voce *Hecatombe*, vbi plures scriptores recensentur. De vasis et instrumentis, quorum ad sacrificia et in sacris vsus erat, agit idem *Iacobus Gutherius* lib. cit. capite vltimo, *Michael Angelus Caussens de la Chaussée* de insignibus Pontificis Maximi, *Flaminis Dialis*, et instrumento sacrificantium, in eodem Tomo 5. Graeuiano: et cum accessionibus recusus *Romae* 1747, fol. Plura etiam eiusmodi vasa et instrumenta sacrorum exposita videre licet a *Philippo Bonanni* in *Musei Kircheriani* classe prima, *Romae* 1709, fol. a *Bernhardo Montfaucono* T. 2. *Antiquitatis explicatae*, et T. 2. supplementi lib. 3. p. 56 sqq. et T. 4. p. 72. ac *Nicolao Cheualerio* in libro gallice composito: *Remarques sur la piece antique de bronze, trouvée aux environs de Rome.* *Amstelodami* 1694, 8. De vere sacro vide *Ern. Sal. Cypriani* *Programmata Coburgensia*, p. 131 sqq. *Ioan. Henrici a Seelen* *Miscellanea.* p. 264 sqq. *Ioan. Nicol. Finicii* *Dissertationes Academicas*, *Lemgouiae* 1746, 8. pag. 375 sqq. et *Memorias Academiae Inscriptio-num.* T. 2, pag. 130 sqq. De simpulo siue simpuio fictili, quo vinum libabatur, vide *Philippum Rubenium* II, 8. *electorum.* Sacrificium in quo reliquiae epularum igne consumebantur, vocatum est *Proteruia*, de qua vide *Festum* et *Io. Bapt. Donium* de paenula pag. 323 seq. ex *Macrobbii* lib. 2. cap. 2. *Saturnal.* refe-

referentem iocum Catonis, qui Albidium quendam, qui sua bona comedisset, et nouissime domum, quae ei reliqua erat, incendio perdidisset, festiue dixit, proteruiam fecisse. De igne diuinitus immisso sacrificiis Abelis, Noachi, Abrahami, Mosis, Salomonis etc. consulendus *Io. Buxtorfius* in Exercitationibus ad Historiam arcae foederis, ignis sacri et caelestis, *Vrim* et *Thummim*, *Mannae*, *petrae* in deserto, et *serpentis aenei Basil.* 1659, 4to. Exercitatione secunda. *Nicolai Koeppeni* dissertatio de igne caelesti. *Gryphiswaldiae. Hil. Christoph. Kaarbol* schediasma de igne sacro templi secundi, *Hafniae* 1707. et *Alberti Schumacheri* disputat. de ἐμπυρισμῶν sacrificii Abelis. *Bremae* 1718. De simili igne iactato apud Gentes, vt apud *Herodotum* lib. 1. c. 59. *Pindarum* *Olympionic.* Oda 7. *Solinum* c. 5. (al. 11.) vbi de *Sicilia*, et cap. 30. (al. 43.) vbi de *Aethiopia*: *Ammianum Marcellin.* XXIII, 6. pag. 374 seq. *Huetius* in *Alnetanis* quaestionibus pag. 216. *Cerda* ad *Virgiliti Eclogam* VIII, 105. *Kircherus* Tom. 1. *Oedipi* pag. 223. *Iobus Ludolfus* commentario ad *Hist. Aethiopicam* pag. 302. *Petri Baelii* dictionarium historico-criticum in voce *Egnatia*, et *Ioan. Gottlieb Bohnii* dissertat. duae de igne gentilium sacro in *Israeitarum* sacra iniurio. *Witteb.* 1718. De diis, quibus nulla sacrificia, nullas hostias caedere fas erat, agit ex veteribus *Porphyrius* in libris de abstinendo a nece animalium, e recentioribus *Alexander ab Alexandro* lib. 2. *genialium dier.* cap. 22. vbi iterum adde sis *Tiraquellum.* In *Palilibus* quoque, qui dies vrbi *Romae* natalis erat, et in *Terminalibus* victimam nullam immolatam esse constat, licet contrarium, vt poetica fide, scripserit *Ouidius.* Vide *Inonem Villiomarum* (sive *Iosephum Scaligerum*) in locos controuersos *Roberti Titii* pag. 20. In ara *Apolinis* nullum animal sacrificabant *Delii*, tantum preces offerebant teste *Macrobio* lib. 3. *Saturnal.* cap. 6. adde *Ezech. Spanhemium* in notis ad *Callimach.* p. 83. *Caelestes Deos κνίσσα* odore ac suffitu, terrestres cibus ac comestationibus gaudere creditos, idem notat *diss.* 4. de vsu numismatum p. 299. edit. *Amstelodamensis.* De sacris *Romanorum* gentilitiis consuli possunt *Ern. Mart. Chladenius* cap. 4. libri de gentilitate veterum *Romanorum*, et *Iustiniani Thoellden* commentatio de hoc argumento, *Lipsiae* 1742. edita. De priuatis sacris confer *Chr. Gottl. Schwarzii* dissertat. de sacrorum detestatione. *Altorfii* 1726. et auctior. 1729. De haereditate sacrorum *Car. Christi. Woogii* disputationem. *Lipsiae* 1738. De lectisterniis *Ezechielem Spanhemium* de vsu numismatum T. 2. p. 193 *Philipp. a Turre* monument. veter. Antii p. 318. *Alstorpium* de lectis veterum p. 168. *Iac. Phil. Tomasinum* de donariis cap. 4. Tom. 12. thesauri *Graeuiani* p. 2149. *Philippum Ludov. Hannekenium* de cura domestica *Romanor.* Tom. I. thes. *Sallengriani* p. 1272. *Iof. Laurentium* de prandio et coena veterum, c. 21. et *Christi. Erdmanni Schumannii* commentationem de lectisterniis *Romanorum*

in S. Codice frustra quaesitis. Lipsiae 1739. De sacrificiis Germanorum gentiliū auerruncandi incubi causa factis vide *Godofr. Schützi* Exercit. ad Germaniam sacram gentil. facientium vltimam. De sacrificiis gentium Americanarum Bibliothecam Francicam (Bibliotheque Françoise) T. 4. pag. 116 sq. et *Lastauium* T. 1. p. 179 sqq.

VIII. In diuersis sacris, diuersis Diis, diuersa quoque suffimigia, diuersae victimae, coronae, caerimoniae, ligna diuersa comburendis sacrificiis, diuersae aquae etc. adhibebantur, de quibus Kircherus Tom. 1. Oedipi p. 232 sq. et Tom. 2. part. 2. p. 538 sq. Ex animalibus quae nam quibus Diis sacrificata fuerint (nam laribus thure tantum et vino litabant, vt praeter alios notat Cerda ad Virgilii Eclogas pag. 5.) vt gratas hostias ³ victimasque praeberent, persequitur praeter eundem Kircherum T. 1. p. 238 sq. *Ioannes Textor* in officina pag. 57 seq. *Alexander ab Alexandro* III, 12. *Antonius Clarus Siluius* ad leges regias et XII. tabularum p. 99 ad 103. *Saubertus* cap. 22 seq. de sacrificiis, *Ioan. Potterus* p. 124 sq. ad Lycophronem. Aues Diis sacras refert idem Textor p. 281 seq. et Animalia inauspicata p. 279. Quibus animalibus singuli Dii vel Deae vehentes ducantur, idem p. 70. et Beda T. 1. Opp. pag. 369. licet hac in parte non semper Mythologi sibi nec Poetae constent. De animalibus quae Diis deuota, ἄφιστα et vaga sine custode dimittebantur, praeter *Petrum Victorium* XXVIII, 24. Var. LeEt. et *Casaubonum* ad Athenaeum, *Iac. Gutherius* III, 13. de veteri iure Pontificio T. V. Graev. Morri et furiis sacra animalia vide apud *Vossium* lib. 9. de Idololat. cap. 39. Constat autem animalia Diis sacrificata fuisse, vel quod illis inuisa iudicarentur vt Cereri porca, Hecatae canis: vel quoniam illis putarentur Dii lactari et delectari, vt coruo et cygno Apollo vel ob qualemcunque inter Deos et victimas conuenientiam ac similitudinem. Sic inferis Diis et Manibus offerebantur hostiae ἄγονοι siue steriles, pronae et nigrae siue furuae: Confer *Zosimum* II, 3. § 5 et 6. *Stephanium* p. 54. ad Saxonem Grammaticum et *Gutherium* IV, 8. vbi de sacris Inferorum: superis contra et bonis Diis albae, foecundae, εἰσορχοι et τετραχηνισμένας siue obtorto versus caelum collo. Rhae siue Cybelae, Deorum matri proprio sanguine litabant sacerdotes. Rhodii quadrigas Soli consecratas quodtannis, Illyrii quaternos equos nouo quoque anno in Neptuni gratiam iaciebant in mare. Vide *Festum* in *Hippius*, et de Mithridate quadrigas alborum equorum in altum demergente *Appianum* Mithridatic. f. 218.

Plantas Diis sacras herbasque et arbores persequitur Poeta Graecus *Anonymus* (*Rufus Ephefius* ni fallor, licet *Pamphilium* Alex. maluerit *Lambecius*

³ Hostia dicta de minoribus animalibus, vt ouibus et volucribus, victima de magnis, vt muris.

cius II. p. 593. et VI. p. 90.) editus ad calcem Dioscoridis, editionis Aldinae 1522, 4to. et cum versione ac notis eruditiss. D. *Ioan. Rendtorfii* Hamburgensis redditus a me libro tertio Bibliothecae Graecae cap. 26. additis Graecis scholiis siue argumentis, quae leguntur etiam inter notha Dioscoridis pag. 476 sq. edit. Saraceni, et auctiora existant in Codice antiquissimo Dioscoridis, quem seruat Bibliotheca Caesarea Vindobonensis. Graeco illi Poetae addes *Phaedrum* lib. 3. fabula 17. *Plinium* lib. 12. cap. 1. *Nicol. Mutonum* praefatione ad Serapionem medicum a se translatum, *Ioan. Textorem* pag. 141 seq. officinae, *Iac. Pontanum* ad Ouidium, *Gerh. Ioan. Vossium* lib. 5. Physiol. Christianae cap. 48 seq. et *Io. Meursium* filium in arboreto sacro, Lugd. Bat. 1642, 8. in quo non agit de Plantis quarum in sacris literis fit mentio, sed tribus libris recenset Herbas, Frutices et Arbores quae apud Paganos variis Diis sacratae erant. Videndus etiam *Benedictus Curtius* Symphorianus opere de hortis. *Ioan. Gerh. Wagnerus* in specimine Arboreti sacri perfectioris, sistente Laurum ex omni antiquitate erutam, Helmstadii 1732, 8. et *Michael Gottlieb Agnethler* in dissertatione de Lauro. Halae 1751. De cultu religioso arborum Iouis, praefertim in Hassia, singularem dissertationem edidit *Ioan. Herm. Schminckius*. Neque omittendum quod *Kircherus* T. 3. Oedipi pag. 65. obseruat numeros Diis sacros vnarium summo Deo, binarium Palladi, ternarium Mineruae, quaternarium Apollini, quinarium Isidi, senarium Osiridi, septenarium Mercurio, octonarium Ammoni etc. De quo plura *Ioan. Meursius* in denario Pythagorico Lugd. Batav. 1631, 4to. et Tom. 10. Gronov. Hinc quot foliis herba vel flos gauderet, ei Deo fuisse consecratum. Pronum quoque est colligere, veteres ad ignem sacrificiorum adhibuisse ligna, ex iis potissimum arboribus, quae Diis, quibus rem diuinam faciebant, erant dicatae, qua de re agunt *Struckius* lib. 2. de Sacrificiis et *Tassinus* c. 13. de ludis saecularibus Tom. 8. Antiquitat. Roman. p. 537 sq.

IX. Labet hac occasione laudare praecipuos quosdam scriptores qui de animalibus et plantis, quarum in sacra Scriptura mentio fit, diligentius egerunt. Et de animalibus quidem primo loco memorandum eruditissimi *Sam. Bocharti* hierozoicon, singulari plane eruditione refertum, quod prima vice lucem adspexit Londini 1664, fol. recusum emendatius Francofurt. 1675, fol. et denique inter eius opera Ultraiecti 1692. curante Io. Leusdenio, duobus in fol. Voluminibus, et An. 1712. Huius operis duplex exstat epitome, vna *Stephani M. Vescei* siue *Veczei* Vngari, Franequ. 1690, 4. altera *Ioan. Henr. Maii* Theologi Giesfensis, in qua non raro Bochartus reprehenditur, et interdum vt videtur non praeter rationem. Francof. 1686, 8. Ante Bochartum historiam animalium sacram, sed alio instituto et apparatu alio composuit *Wolf-*

gangus Franzius, Theol. Witteb. quae 1617. Witeb. 8. vulgata, et postea facpius in Germania et Belgio recusa est, hinc continuata, et eruditissimis accessionibus aucta a Rev. D. Io. Cypriano, Professore tum Physices; deinde Theologo Lipsiensi edi coepit Dresdae 1697, 2 Vol. 8vo, et absoluta denique prodiit Anno 1712, 4. duobus Volumin. *Ioannes* quoque *Busthamantius*, Complutensis Medicus, de animalibus S. Scripturae reptilibus vere dictis Tomos 2. edidit Compluti 1595, 4. et Lugdun. 1620, 8. Exstat praeterea *Godfr. Mulleri* *Θηρολογία* Biblica, de quadrupedibus terrestribus SS. eorumque attributis et vsu mystico. Witteb. 1676, 8. *Hermannii Henr. Frey*, Past. in Ecclef. Schwinfurtenfi, therio-ornitho-ichthyo-biblion Germanica lingua vulgatum Lipsi. 1595 et 1605, 4. *Io. Henr. Vrsini* animalium Biblicorum nomenclator, atque de animalibus mundis et immundis, libro 4. miscellan. sacrorum, editorum Norimb. 1666, 8. Vide etiam *Ioan. Conr. Dietericum* antiquit. Biblic. veteris Testamenti pag. 416 sq. et *Eduardi Simsoni* Angli hieroglyphica animalium, quae in sacra Scriptura reperiuntur, Edinburg. 1622. *Ioannis* item *de Mey* commentaria Physica in Pentateuchum et N. T. Medioburgi 1661, 4. 2 Vol. *Salom. van Till* Zoologiam, siue, commentarium postumum de animalibus quadrupedibus in S. S. commemoratis. Dordraci 1714, 4. *Olai Rudbeckii*, filii, Ichthyologiae biblicae partes duas de selauis siue piscibus volantibus, et Borith, siue purpura, Vpsaliae 1721, 4. et *Theodori Hafaei* disquisitionem de Leuiathane Iobi et ceto Ionae, Bremae 1723, 8.

De arboribus, herbis et plantis in sacra Scriptura commemoratis praeter ceteris diligenter egit laudatus *Ioan. Henr. Vrsinus*, cuius arborum Biblicum, primum editum est Noribergae 1663, 8. Postea Anno 1665. Arboreti biblici continuatio siue Phytologia sacra, Herbarius sacer, et Hortus aromaticus, in quo de omni genere Aromatum sacris in literis memoratorum agitur. Vtrumque opus recensum est ibid. 1699, 8. Nec praetereundus *Leuini Lemnii* libellus, in quo similitudines ac parabolas, quae in sacra Scriptura ex herbis atque arboribus defumuntur, explicauit, Francof. 1591 et 1596, 12. cui addi possunt *Thomae Brown* obseruationes de plantis in sacra Scriptura memoratis, *Wilhelmi Sarcerii* herbarium spirituale, Germanice editum, siue de plantis et herbis quarum in Scriptura mentio fit, Francof. 1573. Iungantur *Adriani Cocquii* Phytologia sacra. Vlissingae 1664, 4. *Gutthelmi Westmacott* *Θεολογοβοτανολογία*, siue, historia vegetabilium sacra. Anglice. Londini 1694, 8. *Matthaei Hilleri* Hierophyticon, siue, commentar. in loca S. S. quae plantarum faciunt mentionem, Vltraiekti 1725, 4. *Olai Celsii* Hierobotanicon, siue, de plantis sacrae scripturae dissertationes, Vpsaliae 1750, 8vo. quod opus reliquis huius generis facile palmam praeripit. *Edmundi Castelli* oratio de Botanologica S.S. parte ex scriptoribus Orientalibus clarius enarranda. Londini 1667, 4. *Ioannis*

Heimreichii disquisit. de vegetabilibus in Talmude memoratis in Actis Francorum eruditus et curiosus, collectione III, V et VII. De melonibus Aegyptiis, ab Israelitis desideratis, commentationem laudatus *Celsus* edidit. Lugd. Batav. 1725, 8. De herba Borith legantur dissertationes *Joan. Mich. Langii*, Altdorfii 1705. et *Christiani Benedicti. Michaelis*. Halae 1728. De palma eiusdem *Celsii* exercitationes, Vpsal. 1711 et 1720, 8vo. De Dudaim Rubenis *Olai Rudbeckii* commentatio. Vpsaliae 1733. De myrto dissertatio *Joan. Rodolphi Cramerii*. Tiguri 1731. De cedro *Christoph. Jacobi Trew* historia cedrorum Libani T. I. Nouor. Aëtor. Acad. Curiosor. pag. 409. et seorsim Norimbergae 1757, 4to. Ceterum Bochartum quoque in animo habuisse Hierobotanicon condere, ex eius Hierozoici parte 2. p. 847. obseruat *Ericus Benzelius* in Actis litterariis Sueciae An. 1721. p. 157. hunc, inquit, si ingredi licuisset paradisum, vidisses arbores, flores atque fructus paucis in nostro orbe visos degustatosque. Certe *Lemnius* et *Vrsinus* suorum hortorum poenituisset. *Blasius* quoque *Caryophilus* hoc institutum sibi fuisse, insignibus quibusdam speciminibus demonstrauit P. 1. Dissertation. miscellaneorum, Romae 1718, 4. euulgatarum.

De gemmis, quarum praecipue Exod. XX. et Apoc. XIX, 19 sq. mentio fit, praeter Ludouicum de Dieu et alios interpretes videndus S. *Epiphani* liber *περὶ τῶν δώδεκα λίθων*, siue de gemmis in veste Aharonis editus separatim cum versione *Iolae Hieronis* Tarentini, et auctior ex antiqua versione latina studio *Franc. Foggini*, Romae 1745, 4. atque inter *Epiphani* opera a *Petauio* illustrata Tom. 2. pag. 225. tum in *Matthaei Hilleri* egregii viri libro de duodecim gemmis in pectorali summi Pontificis Tubing. 1698, 4. et in syntagmatis eius Hermeneuticis ibid. 1711, 4to. qui obseruationes suas et *Salmasti* ex Plinianis eius Exercitationibus ad Solinum et Homonymis Hyles iatricae addidit. Tum *Anastafius Sinaita* quaestione 40, quam edidit *Conradus Gesnerus* in collectione scriptorum qui de rebus fossilibus egerunt, Tiguri 1566, 8vo. atque ex alio Codice Manuscript. cum *Francisci Turriani* versione *Petauius* Tom. 2. Opp. *Epiphani* p. 233. Hisce iungendus *Eduardus Bernhardus*, cuius accurata de gemmis S. Scripturae tractatio inserta notis ad librum III, 7. 6. Antiquitatum *Flauii Iosephi* pag. 180 seq. *Joan. Braunius* libro 2. eruditi de vestitu Sacerdotum Hebraeorum operis, cap. 8. seq. qui p. 631. meminit libri quod de hoc argumento molitus fuerat vir summus *Samuel Bochartus*, sed qui vna cum ipso intercidit. Conferantur amplius *Hugo Broughtonus* in Concentu S. Scripturae pag. 155 seq. *Franciscus Rucus* de gemmis aliquot, quarum mentio fit in Apocalypsi, Francof. 1596, 12. et alibi, vna cum *Leuino Lemnio* de plantis Biblicis, subiuncta *Paschasti Balduini*, Canonici Phalempinensis, Epistola eiusdem argumenti. *Hyacinthi Gimmae* historia lapidum, mineralium et gemmarum,

rum, de quibus in S. S. mentio. Italice, Neapoli 1730, 4. *Andreas Baccius* de duodecim gemmis S. Scripturae: *Bernh. Lamius* lib. 3. cap. 4. p. 425 sqq. introductionis in S. Scripturam: *Ioan. Guil. Baierus* fil. Professor Altdorfinus in dissertatione de sapphiro S. Scripturae, Altdorf. 1705. qui lazuli lapidem illo denotari contendit, atque Ienensium Aesculapius celebratissimus *Georgius Wolfgangus Wedelius* in Exercitationibus Medico-Philologicis Centur. 1. Decad. X. diss. 1. de Iaspide S. Scripturae, quem disputat esse adamantem. *Vrim* et *Thummim* quidem (per quod gemmas 4 ipsas Aharonitici pectoralis, D. Ioan. Brentius, Simon Patricius Episcopus olim Eliensis commentario in Exodum, aliique plurimi cum Eduardo Bernhardo ad Iosephum pag. 176. edit. Hauer-campiana intelligunt,) *Ioan. Spencerus* in diss. de *Vrim* et *Thummim* Cantabrig. 1669, 8. et de legibus Hebraeor. III, 7. *Thomas Hobbesus* Histor. Eccles. X, 275 sq. et *Ioan. Marsbanus* putant fuisse Teraphim aliquod siue imaginem, de collo suspensam, qualem imaginem veritatis ab Aegyptio Iudice gestatam restantur *Diodorus Siculus* lib. 1. p. 68. et *Aelianus* XIV, 34. Var. Hist. Spence-rum oppugnant *Herm. Witius* lib. 1. cap. 8. et lib. 2. c. 10 sq. Aegyptiacorum et lib. 3. c. 11. *Philippus Ribondealdus* libro de *Vrim* et *Thummim* Genev. 1685, 12. D. *Ioan. Benedictus Carpozuius* ad Schickardi ius regium Hebraeorum pag. 44 seq. *Ioan. Henr. Maius* T. 1. selectar. Exercitat. Diss. 12. p. 431 sqq. *Salomo Deylingius* observ. sacr. parte 2. obs. 32. § 7. *Ioan. Marckius* exercit. exget. 22. p. 325 sqq. *Frid. Adolph. Lampe* in oratione inaugurali de *Vrim* et *Thummim*: *Bremae* 1727, 4. *Cherubinius a S. Iosepho* T. 2. apparatus biblici p. 433 sqq. *Petrus Iurius* histor. dogmatum et cultuum parte 3. c. 2. p. 454 sqq. *Gottlieb Wernsdorffus* in dissertat. de reuelationibus earundemque varietate, -T. 1. Dissertat. eius iunctim editarum pag. 751 sqq. *Bernh. Hermkhuy-sen* in libro belgico, *Lex Umbrarum*, pag. 398 sqq. et *Petrus Zornius* biblioth. antiquarioexeget. pag. 712 sqq. Vide etiam sis de *Vrim* et *Thummim* Suidam in ΕΦΕΪΔ, Exercitationem *Ioan. Buxtorffii* supra p. 497. laudatam. *Frid. Viccii*, *Witteb.* 1669. *Ioan. Christophori Wichmannshausen*, ibid. 1701. *Io. Iacobi Gantefjuillerii* dilucidationem Mysterii *Vrim* et *Thummim*, Hanov. 1675. laudati *Wedelii* Centur. 2. decur. 3. Exercitationem 7. pag. 65 seq. *Ioan. Clericum* ad Exodi XXVIII, 30. et Num. XXVII, 21. cui illud videtur fuisse torques margaritarum et carbuncolorum, aut eiusmodi gemmarum, quo quum ornatus esset

* Caspar Neumannus, Vratislaviae suae olim decus, in biga difficultatum sacrarum de gemmis *Vrim* et *Thummim* dictis et de cibo Samariae obsesae, Vratislaviae 1707, 4. ex ipso nomine hoc ingeniose colligit, dici enim gemmas *Vrim* quod splendeant et luceant, *Thummim* vero, quod earum superficies sit plana et aequalis. Rationem typicam huius *Vrim* et *Thummim* ad Christum, exponit Ioan. Cocceius Epistola 214.

esset sacerdos, Deus per eundem, diuinitus affatum, oracula ediderit. *Ioan. Benedicti Carpzouii*, Nepotis, christianam de Vrim et Thummim coniecturam. Lipsiae 1732, 8. *Beati Werdmulleri* coniecturam de Vrim et Thummim, quae legitur T. 6. Tempe heluetic. p. 281. eo redeuntem; *constitisse illud duabus tabulis, quae ut Ectypus duabus tabulis foederis, ut Archetypo, exacte responderint, quem Ectypum Deus sub pectorali seruari voluerit, quo sic Pontifex in pectore suo cum semper coram Domino gestaret.* *Ioan. Ioach. Schroederi* dissertationem de Vrim et Tymnim in Pontificiis Hebraeor. pectorali positis. Marburgi 1744. in qua perhibetur, quod per Vrim et Tymnim significantur lapides pretiosi fulgentes, exornando P. M. inseruientes: negatur vero, vnquam eidem factum per istos lapides diuinum esse responsum. *Io. Frid. Stiebritzii* dissertat. qua variae de Vrim et Thummim ponderantur sententiae, veraque ad ductum Exodi XXVIII. 30. sistitur. Halae 1753. Est autem haec Stiebritzii sententiae summa: *Vrim et Thummim designare non nisi reuelationes diuinas, quae soli menti Pontificis inderentur, quando Deum in re dubia, sicuti reliquis vestibus pontificalibus, ita in primis pectorali indutus, consuleret.* Iunge hisce alios quam plurimos memoratos Rev. D. *Io. Georgio Pertschio*, praefat. ad *Georgii Guilelmi Dieterici* duodenarium sacrum de Vrim et Thummim, Numburg. 1714, 4to. S. V. *Chr. Matth. Psaffio* in praefatione Tubingensi Operis Spenceriani editioni praemissa, et *Ioan. Christoph. Wolfio* ad Lundii Antiquit. Hebraeor, sacras p. 488. not. o.)

In iisdem Amplissimi *Wedelii* Exercitationibus plura sacrarum litterarum loca ex Medicorum et Physicorum, Mathematicorumque obseruationibus illustrantur, quod institutum pridem fuit *Franciscii Valleii* Couarruiani Medici, libro de sacra Philosophia, siue de iis quae scripta sunt Physice in libris sacris, Lugd. 1588, 1595, 8vo. *Valentini Henrici Vogleri* Professoris Helmstadiensis meritissimi, libro de rebus naturalibus ac Medicis quarum in S. Scripturis fit mentio, Helmst. 1682, 4to. et in Physiologia Historiae passionis Iesu Christi, ibid. 1673, 4to. *Ioan. Maii* (de Mey) in Physiologia sacra siue commentariis p. 500. laudatis editisque latine Middelburgi Anno 1661, 4to. et Belgice recu- sis inter eius Opera Lugd. Bat. 1706, fol. *Samuelis Reyheri* Icti et Mathematici Kiloniensis praeclarissimi Anno 1714. denati, in Mathesi Mosaica, siue locis Mathematicae explicatis, cum appendice aliorum S. Scripturae locorum Mathematicorum Kil. 1679, 4. cuius operis longe vberiore editionem iam pridem parauit, et priorem eius tomum paullo ante obitum absoluit Anno 1714. fol. *Hieronymi Dicelii* Professoris Lipsiensis in spicilegiis ex disciplinis Mathematicis, loca quaedam Biblica illustrantibus, Lipsiae 1702, 8vo. *Guilelmi Ader* in diss. de agrotis Euangelicis, T. 9. Criticor, sacrorum Anglor. et *Thom. Bar-*
bolini

tholini in libris plus simplici vice excusis, de morbis Biblicis, de latere Christi aperto, de paralyticis Noui Test. et de cruce, quo postremo de vino myrrhato, de corona spinea et sudore Christi sanguineo differit. *Conradi Iobreni* in dissertationibus de morbis Biblicis et de Christo Medico, Francof. ad Viadr. 1704. *Christiani Warlitzii* Medici Anhaltini in variis diss. quae memorantur in Nouis litterariis Hamb. A. 1705. pag. 163. Sunt etiam in manibus nonnullae huius generis Exercitationes editae Kiloniae a viro docto *Io. Daniele Maiore*, vt de Myrrha Christo a Magis oblata, de locustis cibo Ioannis Baptistae, de Ieiunio Christi quadragesimali, de Christo Medico ortuque diuino Medicinae, de Lunaticis, de paralyticis, et de fale fatuo: voluitque plures libros huiusmodi Exercitationum publicare, quorum hic liber primus praescribitur, quemadmodum illa de Cosmodixi Satanica ad Matth. IV, 8. separatim lucem vidit Kilon. 1686. de quo argumento praeter interpretes videnda *Bocharti* commentatio de Iesu Christi in montem templique pinnaculum transportatione, scripta ad N. Heraultum Tom. 1. Opp. p. 493 seq. Nouissime in interpretandis illustrandisque S. S. locis ex scientiis, physica, mathematica, medica, cum laude versati sunt *Ioan. Iac. Scheuchzerus* in opere egregio, cui *Physices sacrae* nomen dedit, quod ab 1731 – 1735. Augustae Vindelicorum quinque in folio voluminibus prodiit, quorum duo figuras in aere incisas exhibent. *Richardus Mead* in medica S. suae, de morbis insignioribus, qui in Bibliis memorantur, Londini primum edita, et deinde 1749, 8. absque loci mentione recusa. *Ioan. Bernh. Wiedeburgius* in mathefi Biblica septem speciminibus comprehensa. Ienae 1730, 4. *Ioannes Iacobus Schmiat* in Physico Biblico. Lipsiae 1731. Mathematico Biblico. Zullichauiae 1736. Medico Biblico. ib. 1743. lingua germanica in forma octo-partita editis. *Ioan. Iac. Baierus* in Animaduersionibus physicomedicis in quaedam N. T. loca. Altd. 1731, 4. et S. V. *Christi. Bened. Michaelis* in Philologematibus medicis. Halae 1758.

Rationem typicam sacrificiorum et aliarum rerum Veteris Test. ad Christum praeter scriptores Commentariorum in Leuiticum et epistolam ad Hebraeos exposuerunt singularibus libris inter nostrates quidem Theologos Lutheranos *Frid. Balduinus* in Aduentu Christi typico et passione typica: *Ioannes Botfaccus* in promptuario allegoariarum, *Mich. Baumanus* in Analectis typicis sacris: *Lucas Bacmeisterus* in explicatione typorum V. T. *Ioach. Langius* in mysterio Christi ac Christianismi in fasciis typicis antiquitatum biblicar. V. T. Halae 1717, 4to. Tum Germanice *Valerius Herbergerus* in magnalibus Dei, *Dan. Fesselius* in Christo Mystico, *Io. Ieremias Reichhelm* in Iesu typico, *Ioach. Emdenius* in Iesulo typico et passione Christi typica, 3 Vol. *Io. Iac. Rambachius* in Christo in Mose, *Io. David. Michaelis* in delineatione theologiae typicae,

germanice edita Gottingae 1753, 8. aliique, Martino Lipenio et Christ. Matth. Pfaffio in dissertat. de recta theolog. typicae conformatione pag. 4. not. (n) laudati.

E Reformatis praeter *Ioan. Cocceium* et qui eum sequuntur in suis ad S. Scripturae V. T. libros Commentariis, *Jeremias Taylor* in Christo reuelato, qui liber Anglice et Latine saepius editus est: *Ioannes Biermannus* in Mose et Christo, Belgice et Germanice: *Samuel Marther* cuius explicatio typorum Vet. Test. iam secunda vice A. 1705. Anglice prodit: *Iacobus Gerardus de Bergeries* in Mose reuelato, Genev. 1670, 8. Gallice: *Henricus Groenewegen* in Hieroglyphicis sacris, Belgice editis Hagae 1693, 4. *Radolphus Robinsomus* in libro Anglice edito: *Christ all in all, or Similitudes by which Iesus Christ is described in holy Scriptures*. Londini 1660, 4. *Antonius Driessen* in diatribe de principiis et legibus theologiae emblematicae, allegoricae, typicae et propheticae. Traiecti ad Rhen. 1717, 4. *Bernh. Seb. Cremerus* in Prodomo typico. Amstel. 1721, 4. Tetrade propheticotypicarum exercitationum ex V. T. ibid. 1723, 4. et Oedipo euangelico sacrarum antiquitatum ex Mose, Prophetis et Psalmis. ibid. 1745, 4. *Campegius Vitringa* in libro postumo de theologia symbolica. Traiecti ad Rhen. 1726, 8vo. *Ioannes van den Honert* in institutionibus theologiae typicae, emblematicae et propheticae, Lugduni Batav. 1730, 4. aliique a Celebrissimo Pfaffio in dissertatione supra laudata pag. 5. not. (o) excitati: quibus iungatur *Iac. Triglandii* de origine et causis rituum Mosaicorum oratio inauguralis Lugd. Batav. 1702, 4to. et quae aduersus Spencerum, Iudaeos ac Socinianos typorum relationem haud agnoscentes, a viris doctis disputantur. De vsu et abusu circa considerationem typorum V. T. vide *Guil. Saldeni* otia diuina lib. 2. cap. 3. et *Ioan. Claudium* Tomo secundo Oper. postumor.

E Romanae Ecclesiae scriptoribus figuras V. T. ad Christum referunt *Ludovicus Granatensis* T. 1. Opp. p. 351 seq. *Petrus Daniel Huetius* in demonstratione Euangelica, propositione IX. cap. 170. p. 1145 seq. *Theophilus Raynaudus* S. I. Tomo 1. Opp. pag. 339 seq. *Hieron. Laurettus*, Benedictinus, in filia allegoriarum Scripturae, Paris. 1583, fol. et *Didacus Baeza* S. I. commentariis allegoricis et moralibus de Christo figurato in Vet. Test. 3 Vol. Lugd. 1633. 1635. 1637, fol. Vtrum impii etiam aliquando typum et figuram Christi gesserint, disquirat *Io. Eusebius Nierembergius* de origine S. Scripturae lib. 7. c. 17.

In explicandis typis factorum Ecclesiae et Antichristi copiosiores et iusto forsitan ingeniosiores sunt nonnulli qui Cocceium duces sequuntur. Non desunt etiam qui Caini et aliorum peccata inter typos referant cum Augustino XXII, 24. 42. 70. 83. contra Faustum Manichaeum. Vide Petri Iuriei⁵ Histo-

⁵ Iuriei *novitas dogmas* quasdam refellunt Rev. D. Io. Franciscus Buddeus in Exercitatione Theologica de peccatis typicis, Ienae 1706, 4to. et Lud. Borghesius in Historia critica de Melchisedeço, cap. 5.

riam Criticam dogmatum rituumque Iudaicorum pag. 67 sq. et Henrici Hulsi figuras temporum siue schema triplex Prophetiae ad calcem libri de vallibus prophetarum pag. 465 sq.

X. Christianis⁶ nobis sacrificii loco sunt preces, de quibus prae ceteris, quod ad antiquitates et ritus earundem attinet, diligenteregere *Iosephus Binghamus* libro 13. *Origin. ecclesiasticarum*, et B. D. *Ioan. Hildebrandus* tribus libris de precibus veterum Christianorum, ex quibus primus Anno 1655. editus est in 4. et A. 1702. recusus Helmstadii sub titulo *sacrarum antiquitatum de precibus veterum Christianorum libellus*, in quo veterum oratoria, siue loca, in quibus orarent, et statim orandi tempora percontantur, vbi inter alia differitur etiam de Horis canonicis, de precibus ad pulsam campanae, de haeresi Euchitarum, s. Massalianorum. Liber secundus inscribitur *rituale orantium* s. compendium veterum orandi rituum, itidem Helmst. 1656 et 1702, 4. Tertius liber doctrinam veterum de precibus et de inuocatione sanctorum, et precibus pro defunctis, persequitur. Ceterum in illo rituali orantium agit e. r. statim *de ritu precandi versus orientem*⁷ licet pie orantibus ἐν παντί τρέπω ὑπάγειν τὴν ἀνατολήν notet Iustinus quae est. CXVIII. ad Orthodoxos, de quo ritu existit singularis B. *Iacobi Thomasi* disputatio Lipsiae 1670. edita, et *Andraeae Goedingii* de ritu veterum precandi anatolico. Vpsaliae 1693, 8. quibus adde *Cosimam Indicopleustem* V. pag. 202. *Menardum* ad Gregorii M. Sacramentar. pag. 69 sq. *Lucam Tudensem* II, 23. contra Albingenses, vbi Saracenos ad meridiem⁸ orare scribit Tom. 25. Bibl. PP. pag. 240. C. Idem II, 12. p. 226. disputat Christum in cruce faciem direxisse versus occidentem. *Ioan. C. Loeffcherum* fasciculo 2. Obs. select. 6. qui Braminas Iudaeorum obseruat versus Septentrionem respicientes orare. *Io. Bonam* de diuina Psalmodia pag. 439. operum: *Melchioris Zeidleri*, Theologi Regionmontani, dissertationem, ex qua nonnulla profert *Philippus Iacobus Hartmannus*, in libro de gestis Christianorum sub Apostolis p. 417. *Iacobum Billium* ad epistol. 66. Nazianzeni. *Seldenum* lib. 3. de Synedriis e. 16. *Cotelerium*⁹ Tomo 1. Patrum Apostolicorum p. 264. ad Constitut. Apostol. II, 57. et ad Chrysostomum in Daniele p. 223. *Petavianum* pag. 317 seq. dogmatum theologiarum de officio sex dierum, *Io. Dalaicum* de Pseudepigraphis Apostolicis p. 154. *Steph. le Moyne* ad Ier. XXVIII,

⁶ p. 43.

⁶ Etiam apud Hebraeos additas fuisse sacrificiis preces contra Ionam Schlichtingium probat Petrus Zornius F. r. Opusc. sacror. p. 320.

⁷ Sic Christiani suspendendi versus orientem suspendi praeoptabant. Vide Moschi praetium cap. 12.

⁸ Hebraei contra ad occasum orarunt. Vide Allatum p. 107 et 125. de consensu vtriusque ecclesiae. Ethnici vero Graeci et Romani ad orientem. Vide Vitruuium IV, 5 et 8.

⁹ Idem Cotelerius pag. 261. etiam templorum prospectum ad Orientem fuisse notat, vt precantes ad Paradisum, in oriente plantatum, omissam patriam, conuersos vultus habent.

6. pag. 43 sq. *Casparum Caluocet*, ritualis Ecclesiastici Tomo. 2. pag. 546 seq. *Henricum Mullerum* semicenturia secunda, quaestione 21. *Frider. Spanhemium* T. 2. Opp. pag. 918 sqq. *Ioan. Hornbeckium* Miscellan. sacror. pag. 606. Angli Anonymum libellum sub hoc indice editum: *Alkibla, a Disquisition upon Worshipping towards the East: with a free and impartial Examination of the reasons assigned for it by the ancient Fathers: London. 1728.* Quem libellum quum sub examen vocaret *Ioannes Andrews* in libello etiam Anglice edito: *The Kebla, or a Defence of Eastward adoration, Londini 1728:* auctor anonymus alteram libelli sui partem edidit 1729. cui vindicias contra Ioannem Andrews adiunxit, ad quas respondit Andrews edita secunda libelli sui parte 1731. Ab Apostolis ipsis hunc morem reperit *Iustinus*, quaestione 118. ad orthodoxos, et *Germanus Patriarcha Constantinopol.* in theoria Ecclesiastica et Mystagogica § 8. *De eleuatione manuum inter precandum*, de qua idem *Hildebrandus* agit cap. 9. videatur *Io. Philoponus* ad Hexaemeron pag. 43. *Philippus Bonarota* pag. 112. obseruation. ad fragmenta quaedam vasorum antiquorum, et singularis dissertatio de hoc argumento ab *Rev. D. Adamo Rechenbergio* Lipsiae Anno 1688. edita et recusa in eiusdem exercitationibus in N. T. p. 145 sqq. *De apertione capitis in sacris*, Caluocerus Tomo secundo ritualis ecclesiastici pag. 555 seq. *Godofred. Buchnerus* in dissertatione de ritu caput retegendi antiquis receptissimo. Witteb. 1688. et *Christoph. Henric. Zeibichius* in dissertat. de moralitate ritus caput aperiendi in sacris. Witteb. 1704. De ritu *capitis in sacris operiendi* apud Iudaeos et varias gentes exposuerunt *Ioan. Guil. Bergerus* erudita dissertatione, Wittebergae 1703. edita; *Henric. Rudigerus Mallincrott* in commentatione Lipsiae 1735. euulgata; et *Ioan. Godofred. Lakemacherus* Obseruationum philologicarum parte 3. pag. 209 sqq. De inclinatione corporis vel apertione capitis ad appellatum nomen Iesu *Frideric. Spanhemius* Tom. 2. Opp. pag. 916 seq. De Oratoriorum ecclesiae cum Synagogis conuenientia, adi *Campegium Vitrinam* lib. 1. Synagogae parte 3. cap. 1. sq.

Quod certis precum formulis vli veteres fuerint Christiani, illaeque rite adhibeantur, contra Anabaptistas, aliosque ostendit *Hartmannus* p. 412. libri laudati, *Jeremias Taylor*, in Apologia publicae et statae formulae precum atque Liturgiae, Anglice edita: *Ioan. Durelius* in historia rituum Ecclesiae Anglicanae cap. 10. pag. 78. *Frid. Spanhemius* fil. Tom. 2. Opp. pag. 929 seq. et 1283 seq. *Mericus Casaubonus* in defensione orationis Dominiciae itidem Anglice edita; *B. Matthias Zimmermannus* in analectis pag. 496 seq. *Rev. Henr. Lud. Bentheimus* de statu Ecclesiae Anglicanae pag. 369 seq. et *D. Ioan. Franciscus Buiddeus* in Theologia Morali p. 458. Videri etiam possunt et cum his contendere atque examinari quae de non statis in veteri Ecclesia liturgiis disputat singulari libro

Anglice atque inde gallice, vulgato *Dav. Clarkson*, qui recensetur Tom. 16. Bibliothecae vniuersalis pag. 138 seq. confutatus a *Comberd* de quo mox infra mentio a nobis fiet. Certas precum formulas aëuo apostolico vsitatas fuisse negat quoque V. C. *Ioannus Georgius Walchius* H. E. N. T. pag. 718. not. * Formulas precum in Ecclesia publico vsu receptorum exhibent libri Liturgici, Euchologia, Breuiaria etc. De *Collectis* Ecclesiasticis *Claudius Espenceaus* pag. 1024 sq. Opera: De generibus precum quas memorat Paullus Apostolus 1 Timoth. II, 1. vide praeter interpretes, *Origenem* libro de oratione p. 46 sq. *Ioan. Marckium* Exercitatione textuali XLII. *Rich. Simonem* supplemento ad Leonem Mutinensem p. 57. *Ioan. Lomeierum* lib. 1. genialium dierum et *Iacobum Gutherium* lib. 4. de iure veteri Pontificio c. 14 seq. Tomo 5. thesauri Graeuijani. Preces a veteribus Christianis factas etiam pro Principibus Magistratibusque Ethnicis et haereticis, probat *Ioan. Filescus* lib. 2. Electorum p. 399 seq. Ante preces ad puritatem animorum commendandam lauari mos fuit, de quo meminit Chrysofostomus Homilia sexta in Epistolam ad Ephesios et sexta, in posterior, ad Timotheum. De vsu orationis Dominicae apud veteres Christianos eruditam dissertationem edidit *Io. Georg. Walchius*. Ienae 1729. De formula *Dominus Vobiscum* vide *Ioan. Frider. Mayert* dissertationem Gryphisw. 1700. De formula *sursum corda*, *Bartholom. Botfacci* dissertationes duas. Hafniae 1696 et 1698. et *Adami Rechenbergii* vnam. Lips. 1704. De reliquis precum formulis *Ioan. Andr. Schmidii* dissertationem Helmstadii 1699. editam, et recus. 1726. et *Franc. Fabricii* dissertationes duas. Lugduni Batav. 1732. De *Doxologia* veterum Christianorum *Adami Rechenbergii* dissertationem Lipsiae. 1684. *Ioan. Balthaf. Bernholdi* de doxologia ecclesiastica, Gloria Patri, Ald. 1727. et *Ioan. Henr. a Seelen* Miscellan. T. 1. p. 244.

De stationibus veterum Christianorum et genuflexione inter orandum agit *Ioan. Hornbeckius* pag. 606 seq. Miscellaneorum sacrorum, *Heribertus Rosweidus* ad Vitas Patrum p. 792 sq. *Theoph. Raynaudus* in Christiano sacro acathisto, T. 6. Opp. D. *Ioachimus Hildebrandus* in rituali orantium c. 6 sq. *Omnifrius* libro de stationibus Vrbis Romae, ad calcem libri de vitis Pontificum. *Franciscus Panigarola*, Episcopus Chrysofopolitanus, in libro de stationum veteri instituto a Xisto V. P. M. reuocato. Romae 1687, 4. *Frider. Spanhemius* T. 2. Opp. p. 926 sqq. *Ioan. Ern. Chladenius* in commentario de stationibus veterum Christianorum, ad illustrandum maxime Tertullianum comparato, Lips. 1744, 4to. et *du Guetus* auctor libri eruditi Gallice editi de l' *Ancienne Coutume de prier debout*; qui recensetur in Actis erudit. Anni 1701. p. 131 sq. Ex iisdem di-
ceses veteres Christianos orantes genua non flexisse die Dominico, nec a Paschate vsque ad Pentecosten. Confer Pseudo-Cyrelli Theoriam Eccl. et My-
stago-

stagogicam pag. 327 sq. edit. Thom. Milles, et dissertationem de indebita in precibus festiuo, Dominico paschali tempore genuflexione, euulgatam Rothomagi 1681, 8. Adde *Aug. Nathan, Hübneri* dissertat. de genuflexione. Halae 1711, 4. De prostratione in terram inter precandum, vide laudata Hoornbeckii Miscellanea p. 611 sq. De subsultu precantium in Ecclesia primitiua, Rev. D. *Christoph. Sonntagii* dissertatio prodit Altdorfi Anno 1708. ad locum Clementis Alex. VII. Strom, p. 722. Plura de gestibus precantium collegit B. *Balthasar. Bebelius* Antiquitat. Eccles. Saec. 4. Tomo 2. p. 731, 866 seq. *Gisb. Voetius* Tom 5. selectarum dissertationum p. 550 seq. *Conradus Rittershusius* lib. 5. sacrarum Lectionum c. 10 sq. *Desiderius Heraldus* Parisiensis libro 2 digression. 2. et seq. ad Tertullianum, B. *Quenstadius* antiquitatum ecclesiasticarum cap. 4. sectione 4. *Godfredus* denique *Arnoldus* in primitiuo Christianismo, Germanice edito, libro secundo, et *Hermannus Witsius* ad Orationem Dominicam Exercitatione 4 quae est de gestibus Orantium, et *Ioan. Casp. Suicerus* obseruation. sacrar. cap. 6. De precibus pro defunctis confer *Ioan. Damasceni* sermonem, *Benedictinos* monachos ad Ambrosium, T. 2. pag. 1193 sq. *Petauium* ad Epiphanium p. 367 sqq. *Natalem Alexandrum* Histor. Ecclesiast. saec. 4. diff. 45. propos. 2. *Allatium* aduersus Hottingerum p. 109 sq. 131 sqq. et de purgatorio pag. 42 sqq. 913 sqq. *Ioan. Fechtium* de missa p. 110 et 115 sqq. et dissertationes de hoc argumento *Ioan. Tobiae Maioris*. Ienae 1649. *Ioan. Andr. Quenstedii*. Witteb. 1683. et *Martini Geicri*, Lipsiae 1688. De precibus nocturnis, orantiumque vigiliis differunt *Ioan. Bona* de Diuina Psalmodia c. 4. p. 423 sqq. et *Iac. Andreas Crusius* in libro de nocte et nocturnis officiis tam sacris quam profanis. Bremae 1660, 12. c. 10. pag. 10 seq. cap. 22. pag. 417 sqq. et c. 23. p. 434 sqq.

XI. Agemus h. l. tribus verbis etiam de precibus Iudaeorum veterum, Ethnicorumque. Battologias vtrisque consuetas damnat atque reprehendit Salomon Ecclesiastae V. 1. et Seruator noster Matth. VI, 6. ad quem locum praeter Interpretes et Suicerum in *βαττολογεῖν* conferendi *Balthasar Stolbergius* in dissertatione de Battologia precum gentibus profanis vsitata. Witteb. 1679. *Ioan. Schalterus* in dissertatione de eodem argumento, recusa in Ikenii thesauro p. 183. *Ioannes* item *Rhodijs*; *Ioan. Woruerius*, et *Ioan. Dav. Michaelis* in dissertationibus de eodem argumento. Hafniae 1721 et 1739. et Gottingae 1753. *Frid. Christi. Neubour* Bibl. Brem. T. 2. p. 612 sqq. et *Ioannes Georgius Schelhornius* T. 7. eiusd. Biblioth. pag. 63 sqq. Consulendi etiam *Salmasius* de foenore trapezitico p. 796. *Samuelis Basnage* Annales ad A. C. 31. num. 35. *Salomo Deylingius* in eruditis obseruationibus sacris parte 3. p. 208 seq. Neque vero huic vitio tantum obnoxii Ethnici, vt putat *Grotius* ad dictum Matthaei

locum, sed Iudaei quoque, ut patet ex formulis precum apud *Seldenum* lib. 3. de Synedriis cap. 12. *Hottingerum* in fasciculo dissertationum p. 316. *Wagenfeilium* von hebräisch deutscher Red: und Schreib: Art. p. 94 sq. et *Georgium Leopoldum Ponatum* de vetusta orantium Iudaeorum battologia. Helmst. 1709, 8. De Iudaeorum precibus consules tractatum Berachor, Tom. 1. edit. Surenhusii statim sub init. et *Io. Saubertum* de ritu precandi veterum Hebraeorum Helmst. 1663. et in palaestra diss. p. 89 seq. *Campegium Vitringam* lib. 3. de Synagoga c. 13-19. *Io. Drusium*, libro de 3. sectis Iudaeorum p. 99. sq. *Lightfootum* T. 1. operum p. 720. *Quenstadium* p. 205 sq. Antiquitatum Biblicarum. *Franciscum Burmannum* parte 2. exercitat. Biblicar. p. 45 sq. *Jacob. Rhenferdum* de decem otiosis Synagoga p. 41 sqq. et dissertationes de hoc argumento *Dav. Clodii*, Gissae 1674. *Nic. Polemanni*. Witteb. 1665. et *Io. Ioach. Schroederi*, Marpurgi 1717. De ritibus precantium in ecclesia Patriarchali dissertationem euulgavit *Franc. Wokenius*. Lipsiae 1726. De Hebraeorum precibus littoralibus legitur commentatio *Petri Zornii*, Miscellaneor. Lipsiens. nouor. Vol. 3. pag. 193 sqq. De ritibus et formulis precum Pharisei et Publicani *Ioan. Godofred. Lakemacherus* dissertationem edidit Helmstadii 1730. Formulae precum complures in libris Iudaeorum ritualibus et apud Buxtorfium c. 10. Synagoga Iud. videantur, in Dieterici *Schwabe*, ex Iudaei Paderborniensis, jüdischem Dec: Mantel parte 2. Paderb. 1615, 4. Recentiorum Iudaeorum formulas precum habes in libro *Machfor*. Exstat quoque ordo precum totius anni tum Iudaeis in Lithuania, Bohemia, Morauia, tum Iudaeis Hispaniensibus obseruandus. Ceterum formulas precum publicarum feminis Iudaeis sollempnium ex Hebraeo latine versas sub titulo: *Geberthbuch der heutigen Jüdinne*, edidit Philippus Helfrich Willemer, praemissa praefatione Ioan. Jac. Rambachii de formularum illarum vsu. Suidnicii 1734; 8.

De officiis Iudaeorum antecularis diatribam edidit *Hermannus van der Hardt*, Professor Helmstadiensis. 1706, 8.

De certis per diem horis precatiōni destinatis apud Iudaeos et inde apud veteres Christianos, tertia, sexta et nona, ad eundem interpretes ad Daniel. c. VI, v. 10. Actor. III, 1. *Samuel Petitus* lib. 1. cap. 15. Var. Lectionum, *Valesius* ad Eusebium p. 35. *Montfauconus* ad Philonem de vita contemplativa, Gallice a se versum pag. 231 sq. *Georg. Cassandri* opera p. 181 sq. *Io. Fellus* ad epistolam Clementis Romani pag. 85. edit. Oxoniensis. *Ioan. Owenus* in Theologumenis p. 420. Atque a Iudaeis arcessendam horarum Canoniarum originem, res videtur simillima vero, licet traditionem illam adeo firmam esse negent *Martinus Geierus* ad Ps. CXIX, 164. et *Ioan. Pearsonius* praelectionibus ad Acta Apostolorum p. 39 sq. Confer de illarum horarum ritu praeter laudatos a Lipenio
in

in Bibl. Theologica, *Clementem Alex.* VII. Strom. pag. 722. *Origenem* lib. de Oratione p. 38 sq. *Cyprianum* de oratione, et ibi Goulartium, atque Io. Fel-lum p. 154. *Petri Damiani* opuscula. 10. *Sannelem Basnage* in Annalibus ad A. C. 34. Tom. 1. p. 436 seq. *Hermannum Witsium* Exerc. 5. ad Orationem Do-minicam, quae est de statis precum horis: D. *Adami Rechenbergii* dissertatio-nem de horis canonicis, habitam Lipsiae Anno 1677. et recusam in eius Exer-citationibus ad Nov. Test. et Hist. Ecclesiasticam, Lips. 1707, 8. pag. 827 sq. *Ioan. Franciscum Buddeum* in Theol. morali p. 442 sq. *Adami Tribechouii* Exer-citatt. ad Baronium pag. 72 sq. *Gisbertum Voetium* Tomo 3. disp. selectarum p. 1056. *Andreae Riueti* Catholicum Orthodox. quaeest. 35. T. 3. Opp. *Wolfgangum Gundlingium* ad Eustratii Ioannidis delineationem ecclesiae Graecae p. 15. Graecorum Horologium de libris Ecclesiasticis et Horologopulum, de quo Allatius: *Christoph. Angelum* de Ecclesiae Graecae ritibus p. 38. *Cotelerium* ad Chrysoctomum in Daniele p. 223. et ad Constitutiones Apostol. VIII, 34. vbi videndus etiam *Franciscus Turrianus: Alardum Gazaem* ad Cassiani III, 4. de institutis Coenobiorum, *Guil. Durandum* in rationario lib. 5. cap. 1. Horas breuiarii Romani; *Baronium* ad A. C. 34. n. 163 et 251. et ad A. 51. n. 69. *Bellarminum* de bonis Operibus lib. 1. cap. 11. *Ioannem Bonam* de diuina Psal-modia c. 4 sq. *Hug. Menardum* ad Sacramentarium Gregorii Magni p. 273 seq. vbi Bedae Horologium: *Nic. Rayaem* diss. praeliminari ad Tomum secun-dum Actorum Sanctorum Iunii p. 66. *Macrorum* Hierolexicon in *curfus* et *Horae*, Anonymi Benedictini de horis Canonicis tractatum excusum Venetiis 1567, 8. *Ioan. Steph. Durantum* de ritibus Ecclesiae catholicae lib. 3. *Oliuerium Bonartium* de horis canonicis, Duaci 1634, 8vo. et cum libris tribus de missae sacrificio. Antwerp. 1653, 4. *Iodoc. Coccium* VIII, 9. thesauri catholici. *Mar-tinum Becanum* Opp. p. 501 sqq. *Franciscum Macchiettam* de Diuino officio Venetiis 1739, 4to. Neque adeo improbantur horae precum canonicae a sanis Protestantibus quatenus sunt statae et ordinariae, sed quatenus mercenariae et meritoriae, ac prout opere illo operato multi superstitione defunguntur. Con-fer B. *Martinum Geierum* ad Danielis VI, 10. Solent et Turcae quinquies per diem statis temporibus orare, vt praeter alios notat *Ioan. Hoornbeckius* in summa controuersiarum religionis p. 151.

De Iudaeorum Phylacteriis, siue ligaturis et nodulis memorialibus prae-ceptorum Diuinorum, vt illa etiam hoc loco attingamus, vide praeter *Grotium, Rich. Simonem* aliosque interpretes ad Matth. XXIII, 2. *Georgii Elieseris Edzar-di* notas ad Codicem Talmudicum Berachot c. 1. p. 209 sq. *Wageuseilium* ad Sota p. 397, 416. *Guil. Surenhusii* Mishnam T. 1. p. 9 sq. et T. 5. pag. 75 sq. *Sam. Petitum* c. 20. Variarum Lect. *Aloysii Nouarini* schediasmata sacroprofana lib.

lib. 5. cap. 26, 27, 28. *Wilhelmum Wottonum* in libro anglice edito: *Miscellaneous Discourses relating to the Traditions and Usages of the Scribes and Pharisees in our blessed Saviour Iesus Christi's time*. Londini 1718, 8. *Ioannem Spencerum* in dissertatione de natura et origine phylacteriorum, inserta nouae libri eiusdem de legibus Hebraeorum ritualibus editioni p. 1201 sqq. et quos laudat Celeberrimus Io. Christo. Wolfius in *Curis philologico-criticis ad Matth. XXIII, 5.* quibus adde dissertationes singulares de hoc argumento *Eberh. Rud. Rothii*. Ienae 1674. binas *Mich. Beckii*. ibid. 1674 et 1675. *Ioan. Andr. Danzii*. ibidem 1682. *Gustavi Peringeri*. Vpsal. 1690. *I. C. Goropii*, Lipsiae 1708. et *Nicolai Liungby*. Hafniae 1705. Ceterum phylacteria omni mandato diuino destituta, et tempore demum Maccabaeorum orta esse censet *Anton. Iul. vander Hardt* in *Programmate de praecipuis in antiquitate iudaica momentis, et ordine disciplinarum eo pertinentium*. Helmstadii 1744. De ritibus *Mesufae*, siue scheda membranacea postibus affigenda, in quaverba *audi Israel, Ichouah Deus noster Ichouah vnus est*: consule *Theodori Dassonii* dissertationem Witteb. 1674. euulgatam.

De eo quod Iudaei inter precandum se ad templum Hierosolymitanum 2Paralip. VI, 38. et in hoc ad Sanctuarium adeoque versus occidentem conuerterent (quod diserte prohibuit Mahommedes, teste Abulpharao) praeter interpretes ad iam dictum locum Danielis et ad Ezech. VIII, 15. videndus *Ioan. Seldenus* lib. 3. de Synedriis p. 427. et *Theophilus Amelius* T. 2 ad loca V.T. p. 775 sqq. Extat et *Ioan. Ehrensfride Pfeifferi* (Augusti filii) dissertatiuncula de dignitate occidentalis plagae in re sacra Hebraeorum. Witteb. 1697. De Therapeutis vero quos Philo versus orientem orasse testatur, et quos inde Christianos fuisse colligit Clariss. Montfauconus in notis ad Gallicam libri Philonis versionem pag. 198 sq. et in Epistolis Gallice editis Paris. 1712, 12. de Therapeutis Philonis p. 231 sq. vide quae obseruat vir doctus in responsione ad Montfauconum p. 117 seq. 375 seq. Certe Iosephus quoque II, 12. de bello Iudaico auctor est Esthaeos *πατρῴους τινὰς εἰς ἡλίον εὐχὰς φθέγγεσθαι ὡς περ ἐνετέοντας ἀνατεῖλαι*.

De precibus Mohammedanorum, quas quinquies quotidie faciunt, videntur *Abulfeda* pag. 38 seq. vitae Mahomedis. *Ioan. Franc. Gemellus Carrerius* itinerarii T. 1. p. 233 seq. *Hottingerus* Tomo septimo Hist. Eccles. siue parte 3. faec. 16. pag. 470-519. *Albertus Bobouius* siue *Bobovsky*, Polonus, inter Turcas dictus *Ali-Beigh*, in liturgia Turcica (post itinerarium R. Peritzol ab Clariss. Hydeo cum notis edita) sub initium. *Ioan. Seldenus* ad origines Eutychiei Alexandrinas. *Chardinus* Tom. 7. itinerarii pag. 245-329. et *Hadrianus Relandus* pag. 86 sq. edit, secundae de religione Mohammedica, vbi etiam exhibentur icones;

icōnes; quibus precantium gestus exponuntur. Idem pag. 127. docet falsum esse, quod inter precandum australem plagam respiciant. *Henningii Henningi*, Hufani Muhamedanus precans, Sleswici 1666, 8vo editus completitur libellum precationum ex MS. Arabico Gottorpiensi vulgatum, cum editoris versione et notis. Formula sollempnis quam Sacerdos erectis ad coelum manibus et facie versa ad populum orat tacitus in coetibus factis, haec est: *O Deus! accepta a nobis preces nostras, recitationes nostras, ieiunia nostra, stationes nostras, inclinationes nostras, prostrationes nostras, sessiones nostras, glorificationes nostras, laudationes nostras, orationes nostras et exclamationes nostras, supplicationes nostras et eleemosynas nostras, neque reicias eas in facies nostras. Rectifica et corrige opera nostra, et remitte nobis peccata nostra o Domine noster, et Imperatori nostro et Proregibus (Consiliariis) nostris et gubernatoribus (iudicibus) nostris et praedicatoribus (Doctoribus) nostris, Antistitibus (Parochis) nostris, Doctis nostris et probis piisque nostris, Parentibus nostris, Magistris nostris, Benefactoribus nostris et iis quibus aliquid debemus, et iis qui se nostris bonis precibus commendarunt, et fidelibus utriusque sexus, siue sint viui siue mortui: per misericordiam Tuam omnimisereticordissime misericordium. Absit o Domine, Domine potentiarum, ab eo quod Tibi attribuunt (imputant) et pax sit super Missos (Prophetas) et laus Deo, Domino Creaturarum.* De Persis non omissendum quod notat Ioannes Chardinus descriptione Persiae Tom. 4. p. 102. *ils croyent que les priers de tous les hommes sont bonnes et efficaces, et les acceptent et même ils recherchent dans leurs maladies et en d'autres besoins la devotion des gens de differente Religion, chose que j'ai vu pratiquer mille fois.* Eadem fuit sententia Nauarchi cum quo Ionas Propheta uehebatur. Vide Ionae I, 5, 6. De Battologia Muhamedanorum Hottingerus, praefat. ad Tomum 7. Historiae Ecclesiasticae.

XII. De singulari sapientum apud omnes moratas Gentes circa preces studio, vt Brachmanum apud Indos, Magorum apud Persas, Theologorum apud Graecos agit Proclus lib. 2. ad Timaeum Platonis p. 64. praeclare ostendens precum scopum esse coniunctionem cum Deo. Idem p. 65 sq. varia eorundem genera commemorat. Precum formulas a Diis ipsis monstratas siue (vt Iuuenalis VI. 391.) dictatas, ¹⁰ longe putabant esse valentiores aliis quibuscunque, vt obseruat Thomas Galeus p. 198 seq. ad Iamblichum de mysteriis Aegyptiorum. Huic facit Proclus apud Marianum pag. 73. orans τὸν ἀρχαιότερον τρόπον, et mox exauditus. Quamplurimas eiusmodi conceptas ac sollempnes precum formulas collegit Barnabas Briffonius lib. 1. formularum. Magorum conceptas precationes memorat Ammianus Marcellinus XXIII. 6.

Hitse

¹⁰ Ο κλεισοὶ τῶν θυμῶν ἐφ' αὐτῶν τῶν Θεῶν ἐδόθησαν. Iulianus, fol. 302. Disceret vnde preces, vatem nisi Musa dedisset. *Horatius lib. 2, Ep. 1. v. 133.*

Hicse adde *Saubertum* c. 10 et 13. de Sacrificiis, et *Iac. Gutherium* IV, 14 seq. de iure veteri Pontificio. *Matthaeum Brouerium* de *Niedek* libro de populorum veterum ac recentium adorationibus, quo etiam varii ritus precantium illustantur, Amstelod. 1713, 8. *Io. Sartorium* de Hypocrisi Gentilium circa Deorum cultum cap. 7. sq. *Ioan. Andr. Bosium* de adoratione veterum. Lipsiae 1646. *Ioan Schlemmii* de adoratione religiosa et ciuili gentilium. Ienae 1664, 4. *Ioan. A. Bellmannum* in dissert. de salutationibus deorum gentilium. Vpsal. 1706, 8. *Petrum Schyllbergium* in dissertat. de inuocatione Numinis apud gentiles. Vpsal 1724, 8. et *Nicol. Lagerloef* in dissert. de ritibus precandi veterum. Londini Gothorum 1740, 4. Hinc *Sacerdos* vel *Monitor* praecipit preces, ac de scripto quidem, ne quid verborum praeteriretur aut praeposterum diceretur, rursusque alius *custos* erat qui attenderet, alius qui faueri linguis iuberet, tibicen alius qui interim caneret, ne quid aliud exaudiretur. Vide *Plinium* XXVIII, 2. vbi multa religiosi huius ritus persequitur, et ex recentioribus *Alexandrum Alexandrinum* II, 14. et IV, 17. genialium dierum. Recte tamen *Plinius* alter in *Panegyrico* affirmat, Deos non tam accuratis adorationum precibus (h. e. conceptis precum formulis) quam innocentia et sanctitate lactari, gratioremque existimari, qui delubris eorum puram castamque mentem, quam qui meditatam carmen attulerit. Confer *Plutarchum* in *Numa* pag. 22. edit. Aldinae. *Porphyrinum* apud *Augustinum* lib. 19. de ciuitate Dei cap. 23. Solitae etiam in precibus quandoque addi minae, de quo ridiculo et impio more, confer *Kircherum* Tom. 2. *Oedipi*, parte 2. pag. 453. et *Io. Clericum* in indice ad *Stanleii* historiam philosophicam, voce *Hebraei*. Etiam quando preces exauditae non essent, vel magna ingruisset calamitas, lapidata sunt templa, abiectae imagines, ¹¹ lares proiecti. Vide *Barnesium* ad *Anacreontem* pag. 38. *Pitiscum* ad *Suetonium* Tom. 1. p. 767. et *Baelii* resp. ad quaestiones *Prouinciales* Tom. 1. p. 428 seq. *Aduersus Baelium*, qui negauit ¹² ethnicos existimasse virtutem a Diis expetendam esse, et tantum spem, ¹³ salutem, opes, victoriam, externa bona esse petenda, sufficit haec precatio *Simplicii* philosophi sub extremum commentarii in *Epietum*: *ἰκετεύω σὶ Δέσποτα, ὁ πατὴρ καὶ ἡγεμὼν τοῦ ἐν ἡμῖν λόγου* etc. *Supplico tibi, Domine, Pater et Dux orationis nostrae, ut nostrae nobilitatis recordemur, qua Tu nos ornasti, et ut nobis praesto sis qui per nos mouemur, ut et a corporis contagio brutorumque* affe-

¹¹ De diris in Deos vide *Mabillonii* iter Italicum pag. 79. *S. Gregorius Nazianzenus* inuection. 1. in *Iulianum* p. 98. *Λινδίου* ἐυσεβὲς καταρᾶσαι τῷ Βουδοίνα, καὶ τοῦτο εἶναι θεῶ τιμῆν, τὰς εἰς αὐτὸν λαιδορίας.

¹² Continuation des pensées sur la Comete p. 246.

¹³ *Ioan. Walker* ad *Ciceron*. III, 24. de natura Deorum.

affectuum repurgemur, eosque superemus et regamus, et sicut decet pro instrumentis iis utamur. Deinde ut adiumento nobis sis ad accuratam rationis nostrae correctionem, et coniunctionem cum iis quae vere sunt, per lucem veritatis. Et tertio loco seruatorem supplex oro, ab oculis animorum nostrorum caliginem prorsus abstergat, ut, quod apud Homerum est Nouimus bene quis Deus aut mortalis habendus. Adde Marc. Antoninum IX, 40. et ad eum Gatakeri notas. Aliis multis ac disertis praestantissimorum scriptorum testimoniis idem probatum videbis à *Ioan. Iac. Lensantio* in Bibliotheca Germania Gallice edita T. I. pag. 189 sqq. et a *Ioan. Laur. Moschemio* ibid. T. 3. p. 131 sqq. *Gottlieb Stollio* in dissert. de virtute precibus impetranda ex ethnicorum quorundam sententia aduersus Cottam, Arnaldum et Baelium. Ienae 1710, 4. et *Ioan. Christi. Claussio* in dissertat. de precibus ex natura cognitis. Lips. 1712. Orationis mentalis apud veteres ethnicos commendationem notauit *Fortunaius Licetus* ad gemmas anulares p. 181. De supplicationibus, precibus et diris apud Graecos consulendus *Potterus* lib. 2. Archaeol. Gr. capite 5. De precibus ad et post mensam, *Guil. Stuckius* II, 36. p. 246 seq. Antiquitat: Coniual. et III, 24. p. 388 seq. et *Iac. Gretserus* de benedictionibus lib. 1. cap. 13. De supplicationibus publicis Romanorum *Iac. Gutherius* lib. 1. de iure Pontificio c. vlt. T. V. Graev. *Carol. Sigonius* de antiquo iure prouinc. lib. 2. cap. 7. *Petrus Tassinus* de anno saecul. c. 15. et *Sam. Pitiscus* ad Sueton. p. 47. De more Matronarum Romanis passis verrendi aras et templa, *Sigonius* ad Liuii III, 7. et XXVI, 9. atque *Heinsius* et *Drakenborchius* ad Sillii Italici VI, 560. De *ἑσπερσία* orantium siue sublati inter precandum manibus, ritu communi generis humani, vide *Io. Priceum*, *Claudium Espenceum* aliosque interpretes ad I Timoth. II, 8. *Barthium* III, 2. Aduersar. *Hoornebeckii* Miscellanea pag. 297 sq. *Conr. Sam. Schurtzschleischii* dissertat. de chirotonia, Witteb. 1686. et inter eiusdem dissertationes historicopoliticas Tom. 2. N. 9. et D. *Adami Rechenbergii* Exercitationes ad Nouum Test. et Hist. Ecclesiasticam p. 145 sq. qui p. 161 sq. agit de more manus et digitos inter orandum complicandi, cuius mentio etiam apud Plutarchum in Lucullo p. 505. De Lectisternio *Liuius* V, 13. atque idem *Gutherius* III, 9. *Ioan. Tristanus* in Historia Imperatorum ex numis illustrata T. 2. p. 403 seq. *Ezech. Spanhemius* de vsu et praestantia numismatum, T. 2. p. 193. *Ioan. Dav. Ellrod* de puluinaribus sacris veterum Romanorum, Altorfi 1726, 4. et *Christ. Erdm. Schumann* de lectisterniis Romanorum in S. codice frustra quaesitis. Lipsiae 1739. De precibus ethnicorum pro defunctis *Henric. Morinus* in historia acad. Inscriptionum T. 2. pag. 119 sq. Ceterum ipsum illud de precibus Romanorum argumentum eleganter persequutus est V. C. *Ioan. Ern.*

Imman. Walchius in annotationibus ad Cellarii compendium antiquitat. Romanar. p. 153 fqq. ubi simul varia precum genera recenset.

XIII. Precibus additi Hymni, quibus Deus celebratur. Hymnorum sacrorum exempla egregia apud Hebraeos praebet diuinus liber Psalmorum. De quo Rabbini in Bava Bathra cap. 1. *Dauid scripsit librum Psalmorum* (quem accepit) *per manus decem senum. Per manus primi hominis, per manus Melchisedechi, per manus Abrahami, per manus Moysi, per manus Hemanis, per manus Ieduthuni, per manus Asaphi et per manus trium filiorum Corah.* Praeterea notus est locus, ex Mechilta in XV. Exodi et Targum siue Chaldaeo Paraphrasae in Canticum canticorum, de IX. hymnis in sacra Scriptura V. T. praeter librum Psalmorum memoratis. *Primum*, inquit, *cantilenam canebant Israelitae in Aegypto, quod Esaias XXX, 29. abscondite significauit: secundam canebant iidem transmissio mari rubro Exod. XXV. Tertiam ad Puteum Num. XXI. Quartam condidit Moyses, paullo ante suum excessum Deuterou. XXX. Quintam Iosua X, 12. Sextam cantabant Debora et Barack Iudic. c. V. Septimam Dauid, quum eum ab omnibus hostibus, atque etiam Saule liberasset Dominus, 2 Sam. XXI. Octauam Salomo, dedicata aede sacra, Psal. CXXVII. Nonam vniuersus cantorum ordo, quum eum Iosaphat recens instituisset 2. Paralip. XX. Decimam cantabunt beati in altera vita, eritque haec qualis illa Iosuae XLII, 10. vel illa Es. XCVIII, 20. Discite, redemit Dominus seruum suum Iacob.* Hisce adde ex libris Apocryphis hymnum Iudith, trium puerorum etc. Psalmos XVIII, Salomoni tributos atque Graece et Latine editos ad calcem Aduersariorum sacrorum Ioan. Ludouici de la Cerda, et in Codice Pseudepigrapho Vet. Testamenti. De recentium Iudaeorum Hymnis Io. Christophorus Wolfus in Bibl. Hebraea Vol. 1. p. 181, 208 fqq. 325 etc.

Formulas hymnorum Ethnicorum seruat as habemus sat multas sub nominibus *Orphei, Homeri*, et quas *Callimachus* ac *Prochus* composuerunt: ut praetereamus fragmenta hymnorum *Oleni, Pamphoi* aliorumque apud Pausaniam, Stobaeum et Laertium. *Οἱ πλείστοι τῶν ὕμνων*, inquit Iulianus Imperator in fragmento prolixo Epistolae p. 302. *ἢ τῶν αὐτῶν τῶν θεῶν ἱκετευθῆτων ἑσθθησαν.* Et Pausanias recentiores hymnos elegantiores esse confessus, antiquioribus quo simpliciores fuerunt eo plus inesse ait auctoritatis et religionis. De hymnorum variis generibus nominibusque videndus *Prochus* in *χερσιμαθία* siue Photii ex illo electis Cod. 239. Bibliothecae, et ad calcem Syntaxeos Apollonii: *Ezech. Spanhemius* in limine notarum ad Callimachum, ubi etiam de eo quod ad tibiam cantarentur, et inter sacra, libationesque et choreas: praeterea de Hymnodis eorumque agonibus. *Ioan. Baptistin Sochaus* (Souchay) memor. acad. Inscript. Tomo 18. p. 1 fqq. *Ioan. Matth. Gesnerus* de hymnis veterum maxime Graecorum, Gottingae 1742, et *Siegfried Caesio Aeminga* de hymnis festiuis

festiuis antiquitate claris. Gryphisw. 1749. De acclamatione, qua Apollo inuocabatur, et hymno: Io Paeon, vide *Brouerium* c. 2. de adoratione; *Dikinsonium* Delph. Phoenic. c. 6. *Baribium* Aduersar. lib. 3. cap. 1. et *Spankemium* in Iuliani Orat. 1. pag. 233. qui etiam Marti ante pugnam Paeana cantatum fuisse obseruat. De hymno in honorem Cereris decantari solito, qui *Ἰουλοσ ἄισμα* dicebatur, conferatur *Frider. Strunzii* dissertatio. Witteb. 1721. De hymno, *Ἰπιπυγος ἄισμα*, qui Dianae proprius erat, *Paulli Iacob. Eccardi* dissertatio, ibidem eod. De vlulatu in sacris Mineruae *Strunzii* laudati dissertatio. Witteb. 1719. De *Ματρωῶναις*, hymnis in Cererem, *Harduinus* pag. 446. de numis vrbinum. De indigamentis siue indicamentis, *τελεταῖς*, initiis, assumentis videndus Iosephus Scaliger ad Hymnos Orphei et Vossius in Etymologico.

De Christianorum hymnis mentionem facit *Plinius* in epistola celebri ad Traianum lib. 10. 97. Antiquissimum exemplum hymni eiusmodi est ille quem habemus *Clementis Alexandrini* ad calcem Paedagogi, de quo dixi lib. 5. Bibliothecae Graecae p. 104 et 196. vbi et habes hymnos a *Thom. Smitho* editos in Diatriba de hymnis Graecorum, quae exstat Tom. 1. miscellaneorum Londin. 1686, 1710, 8vo, et quae de hymnis in Christi honorem compositis *Caius Presbyter* apud Eusebium libro V. cap. 28. Ode Polyonymos, cuius meminit *Lucianus*, siue quisquis auctor in Philopatride, nihil aliud est quam doxologia, de qua vide *Suicerum* in *ἀρχισμὸς* et *τρισέγγιον*. *Cangium* in glossario vtroque. *Menardum* ad Sacramentarium Gregorii M. pag. 10 seq. *Ioan. Guil. Ianuum* pag. 42 et 50. ad sermonem Eusebii Alexand. de die dominica. *Petrum Allixium* in dissert. de *τρισάγιον* origine, quam nomine suo primis tantum litteris indicato edidit Rothomagi 1674. 8. *Tillemontium* T. 14. p. 713 sqq. *Sigism. Iac. Baumgarten* in historia Trisagii. Halae 1744. De Antiphona ab Ignatio post visionem angelicam Ecclesiae Antiochenae tradita vide *Valesium* ad Socratis VI, 8. p. 78. *Theophilum Raynaudum* Tom. 7. operum p. 457 seq. *Ioan. Bonam* de diuina psalmodia cap. 16. § 10. pag. 513 seq. *Suicerum* in *ἀντιφωνος*, *Pagium* ad A. C. 400 n. 14. 15. De Litanis *Alciatus* IX, 11. parergon. *Nic. Seruarius* *Ἀπαινευτικῶν* libri duo, inter eius opuscula T. 3. excusi, *Gisbertus Voetius* Part. 3. disput. select. p. 1049 sq. *Georgius Gregorius Francisci*, in diss. de litanis edita Lipsiae 1693. *Ioseph. Binghamus* Origin. ecclesiastic. lib. 14. c. 7. sect. 10 sqq. et *Christian. Albertus Ermelius* in libro Germanice edito: *Erbauliche Litanen* uerbtrachtung. Lubenae 1727, 4. Varias Litaniarum veterum formulas videre licet in veteribus Officiis, Sacramentariis et Liturgiis, e quibus nonnullas vulgauerunt *Galdastus* T. 2. rerum Alemannicarum p. 36. *Menardus* ad Sacramentarium Gregorii M. p. 156 284, 345 sq. *Edmundus Martene* de antiqua Ecclesia disciplina in diuinis officiis p. 541 et 629. et lib. 1. de ritibus antiquis

riquis Ecclesiae, parte 1. p. 175, 363, 551. et parte 2. p. 134, 144, 161, 178, 211. *Ioan. Morinus* de Ecclesiae ordinationibus p. 300. et in appendice operis de sacramento Poenitentiae pag. 165 sq. *Iodocus Metzlerus* in hymnis Patrum monasterii S. Galli T. 27. Bibl. Patrum Lugdun. pag. 510, 512 et 513. *Alcuinus* in officiis per ferias pag. 193, 280 et 782. Operum, alitque Clariff. Nicolao Petro Sibbern lib. de libris Ecclesiasticis Latinorum laudati, apud quem p. 73, pro *Cassendus* legendum *Cassander* p. 117. Operum. De formula *κυrie ἐλέησον*, quae exstat etiam apud Arrianum in Epicteteis lib. 2. c. 7. vide *Io. Steph. Durantum* lib. 2. de ritibus Ecclesiae Catholicae cap. 13. De hymno *Te Deum Laudamus*, qui ad S. Ambrosium et Augustinum vulgo refertur, et in Epistola Abbonis Floriacensis tribuitur S. Hilario, vt in praef. ad Hilarium notant Benedictini: adeundus *Matthaeus Lorroquanus* lib. 2. Aduersariorum sacrorum c. 31. *Hugo Menardus* ad Gregorii M. sacramentarium p. 399. *Ioan. Filesacus* lib. 2. electorum p. 213. *Bona* de diuina psalmodia c. 16. § 12. p. 518. *Wilb. Ernestus Tenzelius* in diss. de hoc hymno, habita Wittebergae 1686. et recusa in parte 1. dissert. selectarum. Adde eundem in dialogis mensuris Anni 1692. pag. 869. *Eustathium a Sancto Vbaldo* in disquisit. de hymni Te Deum laudamus auctoribus. (Vid. Tom. 3. supplem. Act. Erud. p. 163 et 52. et A. 1691. p. 129.) et *Placcii τῷ μακαρίτου* theatrum Anonymorum p. 403 sq. Scriptores de *Δοξολογία* veterum Christianorum, quam perinde vt Symbolum ex formula confessionis baptizandorum natam esse contendit Ioan. Gregorius, Anglus, in obseruationibus sacris, laudati iam sunt a nobis pag. 508. Hymnos et preces Latinae Ecclesiae veteris collegit *Georg. Cassander*, quae vna cum eiusdem in hymnos notis, tum seorsim Colon. 1556. tum inter eius opera Paris. 1616. fol. excusa leguntur. Videndi praeterea inprimis *Io. Boni* Cardinalis in opere erudito de diuina Psalmodia excuso tum separatim, tum inter Bonae opera Antwerp. 1694, fol. *Ioan. Hoornbeckius* lib. 1. miscell. Sacror. cap. 11. *Ioan. Filesacus* lib. 2. electorum p. 195 seq. *Radulphus*, Decanus Tungrensis, de canonum obseruatione proposit. XII et XIII. T. 26. Bibl. Patrum p. 229 sqq. *Walafridus Strabo* lib. de rebus ecclesiasticis, c. 25. T. 15. Bibl. Patr. p. 194 seq. *Benedictus Pictetus* in dissertatione Gallice edita de hymnis et canticis, quorum vsus fuit in ecclesia vetere christiana. Geneuae 1706, 12mo. *Thomae Comberi*, Angli, historia de primitiuo et generali vsu Liturgiarum in Ecclesia Christiana contra Dauid Clarksonium, qui liber recensetur in actis Eruditor. Anni 1691. p. 123. et a Ioanne Clerico Biblioth. vniuersal. T. 17. p. 138 seq. *Jeremiae Taylorii* Apologie for authorized and sed forms of Liturgie. *Matthaei Zimmermanni* analecta; pag. 466 seq. *Philippus Iacobus Hartmannus* de gestis Christianorum sub Apostolis p. 412 sqq. *Frideric. Spanhemius* Tomo secundo

Operum p. 1283 sqq. *Ioan. Durellus* in Apologia rituum ecclesiae anglicanae. *Mericus Casaubonus* in apologia orationis Dominicae. *Guilielmi Surenhusii* dissertatio de oratione Dominica Hebraica. *Georgii Wallini* dissertatio praefide Laurentio Molino shabita de certis precandi formulis earumque in ecclesiis vsu legitimo. Vpsaliae 1710, 8. *Ioan. Georgii Walchii* dissert. de hymnis ecclesiae apostolicae. Ienae 1737. *Balthasar Bebelius* T. 2. Saec. 4. Antiq. Eccles. p. 463 sq. 746 sq. ad 762. *Io. Henr. Vrsinus* VI, 18. Analect. sacr. *Nicolaus le Nourry* in apparatu ad Bibliothecam Patrum pag. 413. *Conr. Samuelis Schurz- fleischii* de hymnis veteris Ecclesiae, Witteb. 1685. *Iosephus Maria Carus* in disquisitione antiquis libris missarum Romanae Ecclesiae praemissa, qui et responsionalia et antiphonaria Ecclesiae Romanae edidit. *Ioan. Mabillonius* de cursu Gallicano: vt omittam Graecorum troparia, triodium, octoechum, *νεκρολογία* etc. De quibus vt et de Melodiis Ecclesiae Graecae, de quibus *Leonis Allatii* liber intercidit, vide quae notavi ad eiusdem Allatii de libris Ecclesiasticis Graecorum. Psalmi *ἰδιώτικοι* in Ecclesia cani prohibentur Canone Laodicensi 59. Confer Historiam Concilii Constantiensis Tom. 3. p. 386 seq. Valesium ad Sozom. VIII, 8. Benedictinorum praef. ad S. Hilarium § 20 sq. vbi de hymnis Arrianorum, et quos illis Catholici opposuerunt: *Ernesti Salom. Cypriani* diss. de propagatione haeresium per cantilenas, recusam Londini 1720, 8. et *Ioan. Andreae Schmidii* saepe nobis laudati, de propagatione religionis per carmina, Helmstadii 1710. Contra Petro-Brusianos autem, cantionum sacrarum vsu reiicientes disputat Petrus Cluniacensis Tom. 22. Bibliothecae Patrum edit. Lugd. p. 1079 sq. Vide sis etiam de illarum vsu Augustinum lib. 1. Confess. cap. 33. et M. Antonium de Dominis VIII, 12. 33. De Psalmorum, Hymnorum atque Odarum sacrarum discrimine confer *Ioan. Zachar. Hilligeri* dissertationem. Witteb. 1720. De hymnis martyrum in primitiua ecclesia *Io. Georgii Ostii* dissertationem, Ienae 1700. Hymnodia SS. Patrum, quae in Romana ecclesia per annum decantari solet, commentariis explicata prodiit Venetiis 1646, fol. *Iodoci Clichtonei* elucidarium ecclesiasticum in veteres hymnos, cantica, antiphonas, responsoria et benedictiones euulgatum est Parisiis 1548, 8. Miscellanea hymnorum edidit I. B. Bonifacius Dantisci 1699, 4. De prudentia in cantionibus ecclesiasticis adhibenda consule *Georgii Wallini* dissertationem sub praesidio Gottl. Wernsdorfii habitam Witteb. 1723 recusam Vol. 1. dissertationum Wernsdorfii iunctim edicarum Witteb. 1736 p. 471 sqq. De recentiorum cantionum Germanicarum, quarum in nostris Ecclesiis vsus est, auctoribus videnda quae singulari studio collegerunt exposueruntque Rev. Viri D. *Georgius Goetzius*, Superintendentens Ienensis, in *den Lieder-Betrachtung*; D. *Ioan. Benedict. Carpzovius*, Lipsiensis Theologus, in *den Lieder-Predig-*
ten,

ten, D. *Georg. Henricus Goezius*, Antistes Lubecensis, in der *Lieder-Predigt, Lieder-Betrachtung* &c. *Ioannes praecipue Christophorus Olearius*, Ecclesiastes et Bibliothecarius Arnstadiensis, in Bibliotheca hymnopoeorum siue *Lieder-Bibliothek*, et evangelischen *Lieder Schatz*, et ad Homilias Hymnodicas Martini Crusii, atque in Hymnologia passionali: et Ratisbonensis Ecclesiae praeful *Georgius Serpilius* in der *Lieder-Concerdanz*, cum praefatione D. *Ioan. Frider. Mayeri*, 1696, 4. in den zufälligen Gedanken zu *I. C. Olearii Lieder-Bibliothek*, Fortsetzung derselbigen, et in Prüfung des höchstensteinischen Gesang-Buchs &c. *Gottfriedus Ludovici* Resor. mericillinus Schleusing. de hymnis et hymnopoeis Hennebergicis, cum *Io. Auenarii* ad eum Epistola. Idem *Auenarius* in der Hennebergischen *Liederhils florie*. *Ioan. Martinus Schamelius* in partibus tribus vindictiarum cationum ecclesiae Evangelicae, Lipsiae 1712, 8 seq. et in dem *Lieder-Commentario*, Lips. 1724 et 1725. *Thomas Schmidius* in den merkwürdigen Geschichten, so sich über das lutherische Gesangbuch zugetragen haben. Altenburgi 1707, 8. *Georgii Scuteti* Hymnopoeia Silefiorum, Vitemb. 1711, 8. *Ioan. Caspar Wetzelius* in hymnopoeographia, siue Lebensbeschreibung der berühmtesten *Lieder-Dichter*, cuius quatuor prodire partes Hernstadii 1721 sqq. *Christianus Marbachius* in der evangelischen *Singschule*. Breslaviae et Lipsiae 1726, 8. *Io. Iac. Gottschaldt* in den *Liederermarken*, quarum partes sex euulgatae sunt Lipsiae 1737. sqq. 8.

XIV. De Benedictionis more apud Iudaeos adeundi Interpretas ad Num. VI, 22 sq. et Deut. XI, 29. *Hackspanius* in notis philologicis ad Leuit. XXIV, 16. *Wagenseilius* ad Sota pag. 672 sq. et 1131 sq. *Ioan. Lundius* in den jüdischen Heiligtümern, pag. 653 sqq. *Melchior Leydeckerus* de republica Hebraeorum lib. 11. cap. 5. *Campeg. Vitringa* lib. 3. synagogae cap. 21. Et dissertationes *Ioan. Gerhardi*, Ienae 1620. *Ioan. Henr. Haencri*, Ienae 1671. recuf. Tom. 2. Thesauri theologicophilologici Mentheniani, pag. 936 sqq. *Franc. Woergeri*, Helmstad. 1686. *Sebastiani Schmidii*, Argentor. 1687. *Ioan. Henr. Maii*, Giffae 1697. *Dan. Lundii*, Vpsal. 1709, 8. *Adolphi Groot*, Lipsiae 1721. *Franc. Fabricii*, Lugd. Batav. 1727. *Ioan. Conr. Hottingeri* recula in Thesauro nouo disputationum Theologicophilologicarum, Tom. 1. pag. 393. *Ioan. Frey*, Ienae 1739. De benedictione, qualis hodie obtinet, vide *Sebastium. Iacob. Tugendres* in Ipecimine de theologia mythica, Norimb. 1728, 4. pag. 89 sq. De Iudaeorum traditione excoecari fabulantium eum, qui benedictis sacerdotis manum intueatur, vide *Ioan. Göthofred. Lakemacherum* parte 8. observationum philologic. p. 232 sqq. Alioquin כְּרִכּוֹת siue benedictiones Iudaeis appellantur preces quaecunque, vade et liber Talmudicus, qui ita inscribitur, tractat de precibus.

De ritibus et formulis benedictionum apud Christianos fufe commentati sunt *Gabriel Alessandri* de candelarum altarumque rerum sensu carentium benedictionibus, quae ecclesiastico more fieri consueuerunt. Mediolani 1588. *Iodocus Coccius* Tom. 2. thesauri catholici, c. 8 sqq. pag. 528 sqq. *Iac. Gretserus* S. I. libris duobus de benedictionibus, quibus et tertium de maledictionibus adiunxit. Ingolstad. 1615, 4. et S. B. in libro gallice edito, qui inscribitur: *Tradition de l'Eglise sur les Benedictions*. Tolosae 1679, 8. Videndus etiam *Bellarminus* III, 7. de cultu sanctorum, *Andreas Saussaeus* parte 2. panopliae Sacerdotalis lib. 2. qui est de munere Sacerdotali benedicendi. *Nouarinus* schediafm. sac. lib. 5. cap. 11 sq. *Io. Seldenus* ad Eutyrium pag. 37 seq. *Nic. Rayaeus* diss. praeliminar. ad Tomum 2. Actorum Sanct. Iunii pag. 63 seq. vbi digitos a Graecis benedicientibus aliter componi quam a Latinis obseruat, et differit de more cereum bisulcum vel trisulcum manu inter benedicendum gestandi, quod *διηκείω* et *τετρακείω σφραγίζεν* Graeci appellant, de quo Cangius in *κηρός* p. 646. quemadmodum de more per tres digitos benedicendi ad SS. Trinitatis mysterium significandum videndae Observationes selectae Hallenses Tom. 4. Obs. 4. et de more benedicendi digitis in Crucis formam compositis, atque ita vt primas litteras verborum *Ἰησοῦς Χριστὸς νικᾷ* referant; vide notas ad Ioannis Curopalatae paginam 809. Benedictionum formulae quaedam veteres occurrunt apud Goldastum T. 2. rerum Alemannicarum pag. 138 sq. Vt Benedictionale Gregorii Magni, ab Hugone Menardo Paris. 1642. et Lambecio II. de Bibl. Vindob. pag. 300–317. editum omittamus. De benedictione magna et parua confer Cotelierum ad Constitution. Apostolic. III, 10. Benedictionum formulae veteres leguntur apud Goldastum T. 2. rerum Alemannicarum p. 138 sq. *Ioan. Bonam* lib. 2. c. 16. rerum liturgic. et *Ioan. Wolfium* T. 2. rerum memorabilium pag. 117. De *crucis* frequenti apud veteres in se signando vsu vide *D. Martinum Eisengrein* von den Zeichen des heiligen Kreuzes, daß es ein recht christlicher, uralter, apostolischer und in Gottes Wort gegründeter Gebrauch, auch nütz und gut sey. Ingolstadii 1572, 4. *Ioan. Bonam* de diuina Psalmodia, c. 16. § 5. pag. 502 seq. *Bellarminum* II, 29. de beatitudine sanctorum. *Stanislaum Hosium* Operum pag. 13. *Isaacum* Armeniae Catholicum Inuentiua prima in Armenios pag. 354 sq. et 368. Tomi secundi auctarii noui Combessii. *Canzium* in Glossario, voce, *signum Christi*. *Conrad. Rittershusium* ad Corippum, p. 91 sq. *Iosephum Binghamum* Origin. ecclesiastic. XI, 9. *Guil. Lindanum* IV, 97. p. 465 sqq. Panopliae Euangelicae. *Ioan. Phil. Pfeifferum* in diatriba inserta diario theologico, unschuldige Nachrichten, A. 1723, pag. 880 sqq. *Christi. Wilduogelium* in dissertatione de venerabili signo crucis, Ienae 1690. Adde *Casauboniana* pag. 109 et 306. vbi plures scriptores laudantur. De *agnis*

Dei, siue numis ex cera alba, feria V. infra octauam paschæ septennio quouis conficiendis benedictisque et imaginem agni Dei referentibus, qui Dominica in Albis a Pontifice distribuuntur, vide *Vincentii Bonardi* librum italicè editum sub hoc titulo: *Dell' origine, antichità e virtù dell' agnus Dei di cera benedetta*. Romæ 1584, 4. 1621, 8. 1700, 8. *Iacob. Sirmondum* ad Ennodium, pag. 73. *Cungii* Glossarium Latinum, T. 1. p. 73. *Latini Latini* Epistolarum T. 2. 138 sqq. *Theophilum Raynaudum* in libro Gratianopoli 1642, 8. edito, qui inscribitur: *Christianus Christi et matris Ecclesiae per baptismum filius, cerei agni a Christi vicario consecrati symbolica imagine expressus*, qui exstat Operum eius Tomo decimo, c. 8, et c. 13. *Ioan. Molanum* de sacris picturis cap. 65. et oratione 1. quæ est de agnis Dei. *Iac. Gretserum* lib. 2. de benedictionibus cap. 34 sqq. et in mysta Salmurienti, cap. 60. *Andream Viçtorellum* ad Ciacconii vitas Pontificum in Urbano V. *Iosephum Vicecomitem* lib. 5. de antiquis baptismi ritibus cap. 51. *Onuphrium Panuinium* de baptisate paschali, origine et ritu consecrandi agnos Dei, Romæ 1560, 4. et 1630, 8. *Antonium Baldassari* de agnis Dei, Venetiis 1714, 8. *Antonium de S. Maria* meditationum sup. regul. critiques (Reflexions sur les Regles de la Critique) T. 3. diss. 2. *Mabillonii* Museum Italicum T. 2. p. 376 et 377. vbi Urbani V. versus de materia et virtutibus agnorum Dei exhibentur. Sixti V. Breue exstat Tom. 17. Diarii eruditorum Italiae pag. 435. Hisce adde ex iis, qui e Pontificiorum castris discessere, *Gisbertum Voetium* T. 3. dissertat. selectar. pag. 934 sqq. *Franc. Hottomanni* brutum fulmen pag. 65. *Christiani Wasewitzii* turrem Ioanneum, pag. 351. *Casp. Caluierum* P. 2. ritual. ecclesiastici p. 357 et 711. et *Eliam Ebingerum* in Histor. Ecclesiast. sæculi 15. pag. 533. Quanta vires in Ecclesia Romana benedictis illis rebus adscribantur ostendit *Franc. Gomarus* Operum T. 2 p. 154. et *Augustinus Castanus* de maxime supernaturali agni Dei virtute, Venetiis 1669, 4. De eo, quod iustum est circa agnos Dei singularem dissertationem Ioan. Iac. Laemmermannus euulgauit Helmstadii 1724.

Dirarum exempla in sacris scriptoribus exstant Deut. XXVIII, 15. sqq. Ps. LXIX, 23 sqq. CIX, 7. sqq. Iobi II. et Ieremias XX. Dirac in monte Ebal a Leuitis imprecandæ leguntur Deut. XXVII, 13. sqq. Iosuae VIII, 34. De sacerdotum diris *Io. Clericus* ad Num. XXII, 6. vbi de Balako Bileami diras in populum Israeliticum poscente. *Petrus Daniel Huetius* Alnetan. quaestion. p. 227 seq. et *Ioan. Petrus Millerus* in dissertatione de deuotionibus veterum in bellis, Lips. 1730. De ritu diris deuouendi suspectam adulterii, propinata illa aqua amara ποτῶν ἐλέγχου, vide interpretes ad Num. V, 18. *Eduardum Bernhardum* ad Iosephi III, 11. Antiquit. Seldenum Vxor. Hebr. III, 13 seq. *Wagenseilium* ad Soram et *Andreas Acoluthi* commentarium de aquis amaris
Lips.

Lipsi: 1682, 4. Exstat et *Martini Jacobi Owmanni*, Anglo Cimbri, diss. de diris sanguinum in lapidatum deriuatis, et *Ioachimi Festingii*, Aboensis, dissertatio praeside Dauide Lundio, Aboae 1688. habita de Anathematismis Hebraeorum. Formula dirarum, in excommunicatum apud Iudaeos vsitata, legitur in *Ioan. Frid. Mayeri* museo ministri ecclesiae, Vol. 2. p. 490. et in Relationibus innoxiiis A. 1720. p. 425. De imprecationibus parentum in liberos videatur *Fragierii* dissertatio, quae exstat T. 3. Historiae Academiae Inscriptionum, p. 31 sqq. De diris et imprecationibus in manifeste impios non reprehendendis epistola *Samuel. Pomarii* ad Christianum Kortholt, auctorem scripti, *Warnung wider den Kirchenfluch*, inserta est Vol. 4. Bibl. Lubecens. p. 565 sqq.

De diris Iudaeorum recentis aetatis et maledictis in Christianos, multa Eisenmengerus in detecto Iudaismo, et iam olim S. Hieronymus ad V, 18 Etsiae: *Ter*, inquit, *per singulos dies in omnibus Synagogis sub nomine Nazarorum anathematizant Iudaei nomen Christianum*. Sic ab Ethnicis procuratoribus Romanis Christiani iubebantur *maledicere Christo*, ut constat ex Plinii X, 97. Epist. Ex Latinis Poetis, si quis formulas dirarum cognoscere velit, adeat *Valerii Catonis* diras a Christoph. Arnoldo illustratas, et *Ovilii* Ibin, quo poemate pleno maledictis inimicum suum ultusest, ad exemplum Callimachi, cuius Ibis intercidit, et *Ciceronis* lib. 1. Tusculanar. Disputationum, c. 44. vbi dirae ex Ennii Thyeste recensentur. Greferi librum de maledictionibus paullo ante memorauimus, vbi inter alia de anathematis in haereticos. Formula eius horrenda legitur apud *Boxhornium* in historia belgica, pag. 111 sqq. Vide etiam *Erasmum* ad adagium, *si quid mali in Pyrrhamo*. *Lambinum* in Horatii III. Oden 27. *Passeratium* et *Broukhusium* ad Propertii III, 6, 20. *Hostibus eueniat lenta puella meis*. *Briffonium* lib. 1. de formulis populi Romani. *Philippum Camerarium* Horarum subcessuarum Cent. I. c. 35. *Balthaf. Bonifacium* Historiae ludicrae IX, 22. *Ioan. Chokierium* facis historicae centur. 2. c. 24. et *Antonium van Dalen* lib. de Oraculis p. 673 sq. edit. in 4. et libro de Aristeia p. 193 seq. vbi etiam de ritu deuotionis, praeunte execrationis carmen Sacerdotae, qui non modo apud Graecos et Romanos sed alias Gentes obtinuit, atque non tantum ad singulos homines sed et integras Vrbes ac Regiones fuit applicatus, ut vel ex Balaci et Bileami historia patet. Numeror. XXII, 16. De diris in Deos ad vota non respondentem diximus supra § 12. De diris in eos, qui libris aliquid addunt vel detrahunt, vide Biblioth. Graec. lib. 5. cap. 1. pag. 75 seqq. *Michael. Lilienthalium* Selector. litterar. p. 1. *G. H. Pippingium* de imprecationibus libris adscriptis, Lipsi. 1721. Dirae Teiorum in hostes, ad tibiam recitatae, (Plinius 28, 2.) illustratae sunt ab *Edmundo Chishull* pag. 97 sqq. antiquit. Asiaticarum. Diras in diplomatibus et decretis publicis vide apud *Mabillo-*

nium II, 8. et 9 de re diplomatica. De diris et execrationibus, quibus piaefundationes sunt munitae, exstat Epistola T. Ifaci. 4.

XV. Quoniam in Sacris, Musicae tam vocalis quam instrumentalis vsus pridem inualuit, etiam de hoc aliquid dicendum. Historiam Musicae Gallica lingua succincte et erudite exposuit *Bonnetus*, Parisiis 1715, 12. cuius historiae supplementum cum historia saltationum editum est Parisiis 1723, 12. Adde *Bourdeloti* historiam Musices, gallica lingua editam Hagae Comitum et Francofurti ad Moenum 1743. quatuor voluminibus in forma octopartita. *Ioan. Angeli Bontempi* historiam Musices, Italice editam 1695, fol. *N. Haymii* historiam Musices, Anglice duobus voluminibus in forma quadripartita euulgatam Londini 1728. et *Io. Christ. Harenbergii* commentationem de re musica vetustissima, quae exstat Vol. 9. Miscellan. Lips. Nov. p. 218 sqq. De Musica Hebraeorum veterum, *Iac. Gaffarelli* librum memorat Leo Allatius p. 40. apum vrbanaarum: sed ille nunquam quod sciam lucem aspexit. Itaque de hoc argumento praeter *Thomam Pagetium* in limine expositionis Psalmorum, et alios diuini huius Hymnarii, librorumque Samuelis, Regum et Chronicon interpretes et Antiquitatum Iudaicarum scriptores generales, *Mariumque Mersennum* in Genesim p. 1699 sq. *Kircherum* lib. 2. Musurgiae p. 47 seq. *Ioan. Lightfootum* in descriptione Ministerii Templi cap. 7. sect. 2. de Cantoribus et Musica Templi T. 1. Opp. et *Henricum Horchium* de igne sacro et Musica sacro igni victimas absumente accinente, Herborn. 1691, 4. Videndus inprimis *Salomon van Till*, in libro Belgice edito Dordraci 1692, 4. et Germanice Lips. 1706, 4. *Dicht: Sing: und Spiel: Kunst*, so der alten als besonders der neuen Hebräer, de quo opere adi Acta Eruditorum A. 1693. pag. 69 sq. *Arthurus Bedford* in libro anglice edito: *the Temple Musick, or an essay concerning the Method of singing the Psalms of David in the Temple before the Babylonish Captivity*. Londini 1712, 8. *Ioan. Henr. Bocrisus* in obseruatione de Musica, praexercitamento Hebraeorum, quo ad sapientiam diuiniorum se praeparabant, quae legitur T. 4. Miscellaneor. Lipsiens. obs. 75. p. 56 sqq. *Henr. Scharbau* de ministerio Musices sacrae, Parte 2 obseruat. sacrar. pag. 219 sqq. Auctor libri de excellentia Musicae antiquae Hebraicae et instrumentis musicis, Monachii 1718, 8. *Dan. Lundii* dissertatio de Musica Hebraeorum antiqua, Vpsal. 1707, 8. *Imm. Beniam. Kempii* commentatio de sacris musices praefectis apud veteres Hebraeos, Dresdae 1737, 4. De instrumentis Musicis Hebraeorum vide *Thomam Gatakerum* aduersar. sacr. lib. 1. c. 10. *Franc. Hare* in Prolegomenis ad Psalmorum librum in versiculos metrico diuisum. *Bartoloccium* Bibl. Rabbin. T. 2. p. 125. *Augustin. Calmetum* T. 1. Dissertationum Biblicarum versionis Latinae p. 410 sqq. *Bernbardum Lamium* de templo pag. 1216 sqq. *Christiani Weidlingii* dissertationem

nem de instrumentis Musicis Hebraeorum, Lipsiae 1686. et *Michael. Henr. Reinhardi* dissertat. de *ἔργανοφύλαξι* musico codicis Hebraei, Witteberg. 1699. Vñ sunt Hebraei instrumentis vel *tactilibus*, qualis fuit psalterium citharaque Dauidica, de qua extat singularis dissertatio *Ioan. Gabr. Drechsleri*, Lips. 1670. quam *Georg. Serpilius Vitis* scriptorum sacrorum Germanice editis parte 9. p. 34 sq. integram inseruit: vel *inflatilibus* vt buccina, tubis et tibiis, de quarum forma et vsu praecipue in inauguratione Regum apud Hebraeos vide *Seacchum III. Myrothec.* cap. 55 sq. p. 1091 sq. *Vitringam* lib. 1. Synagogae cap. 10. *Buxtorfii Lexicon Rabbin.* p. 2504 seq. et *Augustini Calmet* dissertationem laudatam de Musica et instrumentis Musicis Hebraeorum. De buccina singularem quoque exercitationem Lipsiae edidit *Christianus de Zoega*, A 1692. Vel denique *pulsatilibus*, vt tympanis, de quibus B. D. *Aug. Pfeifferi* dubia vexata S. Scripturae ad Ps. IV, 1. et *Wagenfëlius* p. 964. ad Sota. In titulis Psalmodum, vbi nomen aliquod cum *למנצח* construitur, illo instrumentum Musicum denotari, ne quidem Psalmo 22, 45 et 56 exceptis, (quos B. Sontagius ab hac regula eximendos putat) docet *Theodorus Hasaeus* Bibl. Bremens. fasc. 1. p. 66 sq. *חֲרָר*, Ps. 22. tibiam, ibid. p. 34. *יונת אלם רחקים* Ps. 56. ignotum instrumentum significari ibid. p. 68. haud dubitans. Vocabulo *ששנים*, Psalmo XLV. obuius, cymbala denotari putat *Frider. Adolph. Lampius* Dodecade exercitationum in Psalmum LXV. pag. 24. Ceterum veteris musicae rationem veram non minus quam poeseos Hebraicae Iudaeis ipsis iam ignotam esse tam verum est, quam et dolendum. Conf. *Thomam Gatakerum* loco supra citato, *Ioan. Wulferum* ad tractatum Talmudicum Shekalim, pag. 123. et *Paulum Christian. Hilscherum* ad Psalm. CLI. pag. 29 sqq. vbi Psalterium et *χορὸν* Dauidis tibias vtri insertas fuisse putat. Musicam Hebraeorum veterum nec accuratam valde nec arte aut suauitate commendabilem fuisse censent *Ioannes Matthesonius*, et *Ioan. Clericus T. 9.* Bibl. vniuersalis: longe aliud autem visum est *Augustino Calmet* dissertatione ante laudata. De tubis et cornu arietino differit *Cerberimus a S. Iosepho T. 2.* apparatus Bibliici pag. 263 seq. De tubis argenteis earumque vsu in sacris Hebraeorum fufe *Conr. Ikenius* in dissertatione de tubis Hebraeorum argenteis, Bremae 1745. et *Ioannes d'Outreins* in dissertationibus de clangore Euangelii, 1714. 8. p. 79 sq. 213 sq. qui etiam de *Magrepha* differit p. 155 seq. post *Io. Braunnium* quem vide in selectis sacris lib. 2. c. 9. p. 291 sq. et *Kircherum* Musurgiae lib. 2. p. 52 et 54. Adde *Petr. Zornium T. 1.* Opusc. sacr. p. 160.

XVI. De Musica veterum Aegyptiorum, Graecorum, Romanorumque haud memini quenquam plenum et absolutum aliquod opus edidisse, quanquam ad argumentum hoc faciunt *Athanasius Kircherus* lib. 7. Musurgiae Rom. 1650

et Amst. 1662, fol. *Ioan. Baptista Donus* in libro de praestantia Musicae veteris, qui cum onomastico selectorum vocabulorum ad Musicam pertinentium digesto in titulos XVI, prodiit Florentiae 1647, 4. nuper vero recusus adiectusque est eiusdem *Donii* Lyrae Barberinae, siue Amphichordio, in quo libro vetus citharodia, lyraeque praesertim ac citharae forma, vsus, partes, species, appellationes illustrantur, quod opus nunc primum editum est cura Antonii Francisci Gorii, Florentiae 1736, fol. *Guil. Alardi* libellus de Musica Graecorum, Schleusing. 1636, 12. et quae sparsim ad Musicos veteres Graecos, Amstelodami 1652, 4. editos, Marcus Meibomius et Ioannes Wallisius: *Vincenzius Galilaeus* de noua et antiqua Musica, *Guil. Stuckius* Antiqu. conuual. III, 20. *Ericii Putciani* Musathena et Iter Nonianum: *Ioan. Andreae Angelini Bon-tempi* Perusini Historia Musica, de qua Acta Eruditor. 1696. p. 241. *Michaelis Praetorii* syntagma musicum ex veteribus et recentioribus in 4 Tomos distributum, Guelpherbyti 1614, 4. *Georgii Vallerii* dissertatio de antiqua et mediae aevi musica, Vpsaliae 1706, 8. et Dissertatio viri e Societate Iesu de Musica Graecorum et Latinorum, quae legitur in Bibliotheca Gallica A, 1726. mense Maio pag. 111 sqq. De Nicalii inedita dissertatione de Musica veterum et Ouyrardi Historia Musicae veteris ac recentis inedita vide Nouellas Reip litterariae A. 1703. Octobr. pag. 370 sq. De Musica in sacris adhibita et in sacrificiis, Matthaeus Brouerius de Niedeck c. 26. libri de Veterum adorationibus.

XVII. De instrumentis Musicis veterum adeundus Ezech. Spanhemius ad Callimachum p. 466 sq. Otto Sperlingius in dissertatione ad numum Furiae Sabinae Tranquillinae, Amstelod. 1687, 8. Montefalconius Tom. 3. Supplem. lib. 8. p. 185 sqq. Sponius Miscellan. erudita antiquitatis sect. 1. artic. 6. et dissertatione octaua selector. dissertationum reiantiquariae. Philippus Bonanni in libro Italice edito: *Gabinetto armonico pieno d'Instrumenti sonori indicati e spiegati*, Rom. 1722, 4. ac Franciscus Blanchinus in dissertatione de tribus generibus instrumentorum Musicae veterum organicae, Romae 1742, 4. in quo libello triplex genus instrumentorum Musicae veteris, inflatile, pulsatile, tensile accurate eruditeque describitur. Aliquam multa eorum et varias *lyrae* figuras exhibent et explicant Marius Merfennus libris postremis harmonicorum Paris. 1648, fol. et Blanchinus atque Montefalconius libris citatis. De Lyrae plectro vide V. C. Iac. Perizonium ad Aeliani III, 32. De *sistris* exstat Anonymi Epistola ad Io. Clericum Tom. 16. Bibl. selectae pag. 167. Hieron. Bossii libellus Mediolani 1612, 12. recusus T. 2. thesauri Sallengieriani, et Benedicti Bacchini de sistris eorumque figuris, Traiecti 1696, 4. et in thesauro Graeuiano T. 6. ex Latina Iacobi Tollii versione, qui ex Italico transtulit Adde quae praeter Stephanium pag. 86 sq. ad Saxonem Grammat. Angelus Causeus Tomo quinto eiusdem thesauri

thesauri Roman. p. 318. Bonannus Musei Kircheriani pag. 179. et Scriptores a Petro Zornio T. 1. Opusculor. sacror. p. 157. excitati. De *tubis* et earum usu in bello Matth. Zimmermannus pag. 518 sq. Analectorum. Douthaeus Analector. sacror. excursu 57. Lipsius de militia Rom. II, 12. IV, 10. V, 9. ubi simul de differentia tubarum, buccinarum, cornuum, lituorum; de qua etiam differit Ikenius dissert. de tubis argenteis Hebraeorum, pag. 92 sq. De usu tubarum et lituorum in *facris* idem Lipsius IV, 10. et Saubertus de Sacrificiis pag. 341. in *oraculis*, Dale de Oraculis p. 195, 459. in *conuiuiis* Lipsius l. c. in *athleticis*, Lydius Agonistic. cap. 23. in *funeribus* Gutherius de iure manium lib. 1. c. 22. et Meursius de funeribus c. 18. De *cornuum* usu praecipue in facris, multa erudite congestit Trogius Arntius, Antistes Apenradensis, in libro Germanice edito de cornu aureo quod prope Tunderam Holsatae urbem Anno 1629 repertum fuit, Kiloniae 1683, 4. et Adamus Henricus Lackmannus, in schediasmate Germanico: *Unvorgreifliche Gedanken bey Gelegenheit des* 1734, unweit Tundern im Herzogthume Schleswig, abermals ausgegrabenen Hornes. Hamburgi 1736, 4. Adde Wormium in responsione ad F. Licetum, quae accessit Thomae Bartholini schediasmati de armillis veterum. Amstelod. 1676, 12. De *cymbalis* veterum, crepitaculis, scabillorumque crepitu vide Menagii Origines Gall. in *castagnettes* et *castaveaux*: Rhodium ad Scribonium Largum p. 98. Pignorium de seruis p. 166. Bonanni p. 124 sqq. 129, 130, 131. Martinum de Roa parte 2. singular. Scripturae pag. 600, 605 sq. Scaligerum, Weitziumque ad Copam, et libros tres Frederici Adolphi Lampii vulgatos in Belgio Anno 1703, 12. cuius etiam videndae Exercitationes ad Psalmum XLV. Breae 1715, 4. in quibus insignes quaedam de Veterum musica instrumentisque musicis observationes. Eiusdem dissertatio de cymbalis veterum sub Matthiae Boot praesidio prodierat Breae 1700, 4. Adde Petrum Zornium Opusc. Sacr. T. 1. p. 148 sqq. et Richardi Ellsii commentarium de cymbalis, quem se ait ante inspectos Clarissimi Lampii libros composuisse, ediditque ad calcem Fofruitorum, siue observationum philologicarum ad loca N. T. Rotterodami 1727, 8. Corybantium cymbala conspiciuntur in numo apud Seguinum p. 186. et apud Gronouium pag. 201. ad Minucium. De *cymbalis* et *crotalis* conferantur viri docti ad Ciceronis Orat. in Pisonem cap. 9. De *scabilla* Alb. Rubenius de re vestiaria II, 16. De *tintinnabulis* consulantur Bonanni p. 178. musei Kircheriani, Fabrettus pag. 429. Inscript. veter. Ioan. Baptista Pacichellus in lucubratione de tintinnabulo Nolano: et Hieronymus Magius de tintinnabulis. notis Franc. Sweertii illustratus. Amstelod. 1664, 12. De *tympanis* veterum confer Petrum Zornium T. 1. Opusc. sacr. pag. 113 sqq. Sponium Miscell. eruditae antiquitatis p. 23. Chr. Gottlieb Schwarzium Miscellan.

Ian. politor. humanitatis pag. 86 et 114 sqq. Ioan. Iarckium ad Eliam Schedium pag. 598. Bonanni pag. 111 sqq. 163, 164. et Wagenfeilium ad Soram pag. 964. Indi loco tubarum vsi sunt flagellis quibus aerem verberabant, ac tympanis vt refert Suidas in *ὀάλπιγγξ*, qui sambucas ab Ibyco inuentas docet in *σαμβύκαι*. Locus Eustathii ad Iliad. Σ. v. 1138. de sex *tibiarum* generibus illustratur a Gisberto Cupero in Harpocrate p. 141 seq. De tibiis paribus et imparibus dextris et sinistris consulendi viri docti ad Terentium ac Phaedrum, et Daceries ad Festum in *impares*. Plura de tibiis veterum Aldus Manutius in quaesitis per epistolas, Venetiis 1570. et in Lampade Gruteri Tom. 4. p. 251 seq. et Tom. 6. Thes. Graeuiani: Casp. Bartholinus de tibiis veterum et earum antiquo vsu libris 3. Romae 1677, 8. et Amst. 1679, 12. Ioan. Meurfii filii collectanea de tibiis veterum, Sorae 1641, 8. et Tom. 8. Antiquit. Graecarum Iac. Gronouii: Benedictus Auerranus dissertatione 59 – 63. in Anthologiam T. 1. Opp. p. 148 sqq. Fortunatus Licetus pag. 261 sqq. gemmarum annularium, et Baudelot de Dairval in historia Ptolemaei Auletiae, edita Gallice Parisiis 1698, 12. De tibiis vsu in praелиis apud Lacedaemonios agit Bened. Auerranus differt 57. ad Thucydidem. De earum vsu in funere Io. Iarkius p. 681. ad Eliam Schedium; et Ioan. Zach. Hilligerus in diss. de tibicinibus in funere adhibitis. Witteb. 1717. De fistula et eius a tibia discrimine vide Laurentium Tom. 8. thesauri Graeuiani pag. 1466. et Bulengerum de theatro lib. 2. cap. 23. De *organis* ¹⁴ musicis hydraulicis, (aliis *ὕδραυλις* vel hydraulum ¹⁵) et pneumaticis videndi Ioan. Gregorius, Anglus, in dissert. de more canendi symbolum Nicaenum, p. 49. Sigebertus Hauercampus in dissert. de Numis Contorniatis pag. 70 seq. 127 seq. et 150 ac 155. Pedrusius Tom. 5. p. 72 seq. Ioan. Trifstanus T. 1. p. 218 seq. Ioseph. Binghamus Origin. Eccles. lib. 8. c. 7. § 14. Isaacus Vossius de viribus Rhythmi p. 99 seq. ex Vitruuio et Herone. Alexander Adimari in commentario ad Pindarum Italica metaphrasi donatum p. 551. Augustus Buchnerus ad Venantii Fortunati carmen de resurrectione p. 26. Suicerus in thesauro, et Cangius in Glossario Latino. Gottfr. Ephraim

¹⁴ Organorum mentio fit in Historia Miscella XXIII, 12. et apud Suetonium in vita Neronis c. 41. adde Rabanum Maurum XVIII, 4. de vniuerso, Tom. I. pag. 230. Iuliani Epigramma lib. I. Anthol. c. 86. Tertullianum c. 8. de baptismo. Claudianum de Mallii consulari v. 315. Casaubonum et Salmasium ad Lampridii Heliogabalum c. 32. et Goralum ad Seueri Aetnam v. 292 seq. A Vitaliano Pontifice, qui ab A. C. 657–671. sedit, inuenta esse organa notat Leander Albertus in Latio. Albericus monachus trium fontium ad A. C. 840. de Ludouico Pio Imp. *Gregorium presbyterum, qui se promittebat more Graecorum facturum organum, summo suscepit gaudio.* In Galliam missa primum organa a Constantino Imp. A. C. 757. obseruat le Cointe T. V. p. 559.

¹⁵ Plinius H. N. IX, 8. *Delphinus mulcetur symphoniae cantu, et praecipue hydraulii sono.*

Ephraim Maller im Sendschreiben an einen hohen Gönner von Orgeln, ihrem Ursprunge und Gebrauche in der alten und neuen Kirche Gottes, Dresd. 1748. 8. et Christi. Will. Iustus Chrysfander in schediasmate Germanico: *Historische Nachricht von Kirchenorgeln*. Rintelii 1755. 8. De vsu instrumentorum Musicorum et Organorum in Ecclesia Christiana, *Henrici Dodwelli* liber prodit Londini 1700. 8. Anglice, *a treatise concerning the lawfulness of Instrumental-Music in holy offices; to which is prefixed a preface in vindication of Mr. Newtes sermon, concerning the lawfulness and use of Organs in the Christian Church, from the exceptions of Anonymus letter to a friend in the Country, concerning, the use of Instrumental-Music in the worship of God*, secunda editio locupletior. Exstat et *Georgii Notzens* Augustani vertheidigte Kirchen-Musik, wider Christian Gerbers cap. 81. der unerkannten Sünden der Welt. A. 1703, 8. His adde D. Balthazaris Meisneri τῷ μακαρίτου Collegium adiaphoristicum, diss. II. § 72 sq. Ioan. Filescii electa lib. 2. pag 213 sq. et *Henrici Munck*, Naruensis, diss. de vsu organorum in templis. Aboae 1697, 8. De Musica recentium Graecorum singulari epistola ad Angelicum Aprotium Ventimilium fuisse disseruisse se testatur Allatius de consensu pag. 1045. De campanis idem Cangius in *campana, cloca, glogga, signum, squilla*, tum in κώδωνες, ζύλον, σημαντήριον, κρούσμα, Adrianus Iunius lib. 3. Animaduers. cap. 11. Hieron. Magius libello de tintinnabulis, Francisci Swertii notis nonnullis illustrato, et IV, 14. Miscell. (vbi etiam de superstitione daemones campanarum pulsu fugare se possesperantium) Angelus Rocha de campanis, Rom. 1620. Pompeius Sarnelli in antiqua Basilicographia c. 50. Iodocus Cocius T. 2. thesauri catholici lib. 3. c. 6. p. 267 sqq. Francisc. Bernardinus Ferrarius lib. 1. de ritu sacrarum concionum p. 7 seq. (quo in loco alias praeterea enumerat rationes ad sacra celebranda accessuros conuocandi) Paullus Vergerius. Arnoldus Stockflet de campanarum vsu. Altorfii 1665, 12. Ioan. Christian. Reimannus in dissert. de campanis. Isnaci 1679, 4. Nicol. Eggers in dissert. de origine et nomine campanarum, Ienae 1684. Haraldus Wallerius in diss. de campanis et praecipuis earum vsibus. Holmiae 1694, 8. Paullus Christian. Hilfscherus in dissert. de campanis templorum. Ireneus Montanus in libello germanico: *Historische Nachricht von Glocken*, Chemnitii 1726, 8. Chr. Wilh. Iustus Chrysfander in schediasmate itidem germanico, *historische Nachricht von Kirchenglocken*. Rintelii 1755, 8. et qui prae ceteris diligenter in hoc argumento versatus est *Ioan. Baptista Thiers* tractatu Gallico de campanis Paris. 1702 et 1719, 12. Vide etiam B. D. Mayeri Museum ministri Ecclesiae parte 2. pag. 700 sq. et Marius Mersennum ¹⁶ de in-

¹⁶ Mersenni Harmonicorum libri prodire Paris, 1636 et 1648, fol. Campanae inscriptio
X x x

instrumentis Harmonicis p. 145 sq. qui recentius inuentum campanas plures ad harmonicum concentum edendum coniungendi (Glockenspiel Germani vocant) exponit p. 160. adde Bonannium p. 143. De superstitiosis campanarum pulsibus ad arcenda fulmina, Casparis Hombergi libellus prodiit Francof. 1577, 8. cui iungatur Ioan. Georg. Medelii diff. Witteb. 1703. qui physice illam rem discussit. Ceterum morem campanas pulsandi tempore tonitruum dissuadet Loberanus du Fesc, S. I. in dissert. de Tonitru. Vide Diarium eruditorum (Iuornal des Savans) 1728. p. 374. Benedictio et Baptismus campanarum de quo infra diceretur, Saec. 10. in vsu esse coepit, licet iam Carolus M. vetuerit locas baptizari. Campanarum loco quae a saeculo 7. in Occidente frequentissimae, Graeci adhibent *σημαντήριον χαλκῶν*,¹⁷ quo pulsant, siue lignum aliud oblongum duarum decempedarum magnitudine. Vide Goarum ad Ezecholog. p. 560. et ad Cedreni paginam 637. Allatum de templis Graccorum p. 128. Cangii glossar. Graec. et Erdmannum Rudolphum Fischerum in diatriba de *Θεοδρόμοις* c. 3. vbi quoque de aliis rationibus Christianos ad sacros coetus conuocandi, olim vsitatis: adde Tournefortii iter gallice editum T. 1. p. 49. vbi *σημαντήριον* Calogerorum ex arbore dependens. Simile est *σημαντήριον* Iudaeorum (Schullopfer) de quo Wulferus in theriaca p. 127. Ceterum plures de veterum Musica laudati sunt III, 10. Bibl. gr. De antiquitate et vsu campanarum apud gentiles differit Paciaudus in epistola ad Capecium, quae legitur in libello italice edito Neapoli 1751, 4. *Dissertatione di Giuseppe di Capua Capece intorno alle due Campane della Chiesa Parrocchiale di S. Giovanni de Nobili Vomini di Capua.* Campanae maximae Sinensium, in vrbe Peking pondus est centum ac viginti librarum millia; Erfurtenis, quae per Europam maxima habetur, tantum 25400. Vide Athanasii Kircheri Chinam illustratam pag. 300. et Cornelii Hazart Kirchengeschichte T. 1. p. 445 sq. Vtraque harum maiorem habet Moscouia, librarum scilicet 240000. vide Talanders itinera II. p. 89. Persae ad Pyrea conuocantur in India quidem pulsu paruae campanae, sed inter Muhammedanos signum ab iis, vti et Armenis et Christianis, datur pulsu asseris magni. Nam Muhammedani non permittunt campanarum vsu in ecclesiis, vtpote quae sunt Christianorum institutum. vid. Thom. Hyde de rell. Persar. p. 343 seq. Diagrammatum Musicorum (vulgo *tabulatur*) inuentor Straticus Citharoedus. Vide Casaubonum VIII, 12. ad Athenaeum. Diagram-

in gloss. ad extrauagant. comm. de officio custod. Antonii Weckens Dresden, pag. 217, 218, 267 sq.

*Laudo Deum verum, plebem voco, congrebo clerum,
Defunctos ploro, pestem fugo, festa deuoro.*

Aliae eiusmodi inscriptiones leguntur in Io. Geo. Bertrami Lüneb. Kirchengistorie. p. 722 sqq.

¹⁷ Balsamon in iure Graecorum. T. 1. p. 477. qui campanam p. 478. deriuat acampo.

grammata musica, quae apud Iudaeos in Hispania, Germania et Italia in usu sunt, exhibentur a Petro Guarino in tomo secundo Grammaticae hebraicae et chaldaicae, Parisiis 1730, 4. euulgatae. De notis Musicis veterum Graecorum Ioannes Seldenus ad Epochas marmoreas p. 171 seq. Merfennus in Genesin p. 1527. 1694. M. Meibomius ad Alypium, Gaudentium, Aristidem etc. atque in praef. ad Antiquos Musicos. De notis Musicis Graecae et Latinae Ecclesiae vide quae Bibl. Graec. III, 10. § 10. De notis *ut, re, mi, fa, sol, la*, a Guidone Aretino repertis Sigebertus ad A. C. 1028. Gerh. Io. Vossius de IV. art. popular. p. 39, 40. H. Vossius de viribus rythmi pag. 91. Acta Eruditor. A. 1695. pag. 223. vbi distichon:

Corde Deum et fidibus gemituque alto benedicam

— Ut re mi faciat soluere labra sibi.

Abraham Bucholcerus in Indice Chronolog.

Cur adhibes tristi numeros cantumque labori?

Ut releuet miserum fatum solitosque labores.

XVIII. De *Concionibus* Christianorum veterum pauca quaedam disturis attingendae etiam conciones Iudaeorum, quarum insignis mentio exstat in libro *Philonis* Iudaei de septenario, vbi testatur per singula oppida Iudaeorum fuisse quaedam *διδασκαλεῖα* in quibus sabbathis Iudaei conuenirent, deinde superiorem locum ascenderet vir grauis, qui praesentes instrueret, et ad virtutem adhortaretur. Vide etiam *Campegii Vitrinae* Synagogam lib. 1. parte 2. c. 2. vbi iam a temporibus Mosis illum morem repeti obseruat, et lib. 3. c. 12, et eiusdem archisynagogum cap. 11 seq. et *Iacobi Altingii* Heptadem VII. diss. 2. Tom. 5. Opp. p. 198. vbi illustrat ritum Concionum post reditum Iudaeorum e Babylonia Nehem. VIII. De Iudaeorum lectionibus sacris *Sam. Basnage* ad A. C. 30. n. 63. *Cherubinus a S. Iosepho* T. 1. apparatus Biblici p. 69. *Grotius* et alii ad Luc. IV, 16. 20. Tabulam festorum et lectionum sacrarum exhibet *R. Ori ben Simeon*, in Calendario Palaestinarum, quod *Iacob. Christmannus* latine vertit, p. 107 sqq. De Mosis et ceterorum sacrorum librorum lectione in Synagogis per sabbata *ἐκ γενεῶν ἀρχαίων* fieri solita, vide Interpretes ad Actor. XV, 21. et *Ioan. Marckii* exercitationes textuales ad N. T. exercitatione XVI. Haphtarum explicationem dedit *Ioan. Reinhardus* in singulari dissertatione Witteb. 1674, 4. Ceterum Elias in Thisbi, voce פטש notat, Prophetarum lectionem demum coepisse temporibus Antiochi Epiphaniis, quum lectio legis seuerè esset prohibita. Vide Ludov. de Dieu ad Actor. XIII, 15. et Petri Zornii historiam Bibliorum ex Hebraeorum diebus festis et ieiuniis illustratam, pag. 96. nota 33. De recentium Iudaeorum Draschoth siue concionibus *Buxorffus* in synagoga Iudaica p. 331. *Ioan. Henr. Mainus* p. 325, catalogi MSS.

Vffenbachianorum, *Chr. Schoettgenius* T. 1. Horar. hebraic. p. 99 sqq. et *Wagenfeilius* p. 245 seq. telorum igneorum Satanae, vbi et exempla quaedam eandem tibi occurrent. Breuem historiam concionum apud veteres Hebraeos et inde apud Christianos texit *Christoph. Matth. Pfaffius* capite primo diatribae de reëta Theologiae homileticae conformatione. Tubingae 1731, 4. Apud Muhamedanos quoque post sollempnes preces diebus Mercurii et Veneris sequitur *Waatz*, siue Concio, quam habet Concionator illis dictus *Waatz*, seu *Nasibatg ii*, id est Monitor, suafor, Consilii dator. Vide Thomae Hydei notas ad Liturgiam Muhamedanorum, itineri Abrahami Peritfol subiectam, p. 7.

XIX. Primorum Christianorum coetus et conciones a posteriorum temporum vsu quodammodo diuersas fuisse, constat ex 1 Cor. XIV. ad quod praeter interpretes confer *Atingium* loco laudato p. 201, 202. Non minimam partem cultus vt apud Iudaeos ita apud Christianos quoque constituebat lectio sacrarum litterarum, de qua vide laudati Vitringae Synagogam lib. 3. e 7-11. *Ioan. Bonam* II, 6 seq. rerum liturgicarum, et de diuina psalmodia c. 16 § 14. p. 519 sqq. *Radulphum*, Decanum Tungrensem, de canonum obseruantia T. 26. Bibl. Patrum p. 297 sqq. *Heineccium* parte 3 p. 182 seq. delineationis ecclesiae graecae. *W. E. Tentzelii* diss. de ritu lectionum sacrarum, *Ioan. Andream Schmidium* diss. de lectionariis vtriusque Ecclesiae, et *Thom. Milles* ad Cyrillum Hierosol. pag. 4 et 15. *Allatum* p. 49 et 52. de libris Eccles. Graecorum. Prophetica lectionem interdum Epistolis et Euangeliiis praemissam notat *Menardus* p. 368. ad Gregorii Sacramentar. Sacrum Officium lingua vulgo nota celebratum a primis Christianis et per plura deinceps saecula, quemadmodum etiam sacras litteras lectas in vulgaribus linguis, docent *Edmundus Martene* lib. 1. de antiquis Ecclesiae ritibus p. 274 sq. *Phil. Mornaeus* lib. 2. de Eucharistia cap. 6 et 7. et *Iacobus Vsserius* in Historia dogmatica de Scripturis et Sacris vernaculis, post auctoris mortem edita Lond. 1689, 4. cum luculentis *Henrici Warthoni* accessionibus. Neque recentis aetatis abusus excusare possunt, quae vt Vsseriano operi detrahat affert Rich. Simon Tom. 1. Bibl. selectae Gallice editae cap. 18. Lectiones ecclesiasticae diligenter notantur in veteri Calendario Romano, quod Ioan. Fronto cum notis edidit Parisiis 1652, 8. et eum eius epistolis et dissertationibus ecclesiasticis recudendum dedi Hamb. 1720, 8. Illud in codice MS. S. Genouesae inscribitur: *Incipit capitulare Euangeliorum de anni circulo*. Lectiones quasdam in illo codice, atque adeo a Frontone omittas Baluzius ad Capitularia, T. 2. p. 1156-1160. edidit ex codice Colbertino Regiisque. Romae et Constantinopoli olim Euangelium Graece et Latine recitatum est propter praesentes, qui vtramque linguam intell gerent. vide Edm Martene 1. de ritibus ecclesiae p. 277 et 372. et iter litterar. Benedictinor. T. 2.

parte 2. p. 139: *Passionem Christi lectam tantum secundum Matthaeum, Resurrectionem secundum Matthaeum primum, deinde etiam secundum Marcum, Lucam, Ioannem obseruat Augustinus serm. 232. cap. 1. 234. c. 1. 239. c. 1. et 243. c. 1. T. 5. edit. Benedictinorum. De vsu pericoparum Euangelicarum et Epistolicarum, quas Ecclesia diebus Dominicis, festisque meditando Christianis proponit, eiusque origine et antiquitate erudite disputat Rev. D. Ioan. Diecmannus praefatione ad B. D. Henrici Mulleri et Ioachimi Lutkemanni Homilias in Euangelia et Epistolas iunctim vulgatas Germanice A. 1705. Praefatio illa recusa est in laudati Diecmanni opusculis Germanice iunctim Stadae, 1709, 4. excusis, parte 2. p. 128 seq. *Iustus Wesselus Rumpaeus* commentatione ad libros N. T. in genere, p. 177 sqq. coll. p. 141. *Ioan. Georg. Pritius* Introduct. in lectionem N. T. c. 31. pag. 410 sqq. edit. Hofmannianae. *Casp. Calueroius* Ritual. ecclesiast. P. 1. pag. 691. *Casp. Loescherus* in dissertatione de pericopis Euangelicis et Epistolicis Sondershusae edita 1668. et recusa Witteb. 1725. *Ioan. Henr. Thamerus* in schediasmate de origine et dignitate pericoparum, quae Euangelia et Epistolae vulgo vocantur, Ienae 1716, 4. et in Epistola ad amicum, Altenb. 1718. euulgata, quae adiuncta deinde est Ioan. Martini Schamellii vindiciis euangelicis. Lipsiae 1724, 8. *Ioan. Bened. Carpzov* Nepos in dissert. de non temere abrogandis pericopis Euangeliorum et Epistolarum, Helmstadii 1755. euulgata, auctiusque recusa. Lipsi. 1758. *Gottfriedus Büchnerus* in schediasmate Germanico sermone edito: *Ob das immerwährende Bedrügen über die evangelische und epistolische Texte in der evangelisch-lutherischen Kirche abzuschaffen, und was dagegen einzuführen sey?* Ienae 1756, 4. Incommode saepe diuulsas esse lectiones Epistolicas, contra scopum sacri scriptoris in medio sermone vel incipientes vel desinentes probat Caspar Herm. Sandhagen in praefat. ad Seb. Schmidii breuem interpretationem Ecclesiastae Salomonis et Epistolarum Apostolicarum Germanice editam Luneb. 1688, 12. De homiliario Pauli Diaconi, quod deinde emendauit Alcuinus, vide Mabillonii *Analecta* p. 18. *Ioan. Henr. a Seelen* selector. litterar. p. 252 sqq. et *Ioan. David Koelerus* in dissertat. de bibliotheca Caroli M. Altorfii 1727. § 6. De alio veterrimo Homiliario idem Mabillonius libro de liturgia Gallicana. Libros Biblicos vniuersos per anni circulum in Ecclesiastico officio ex veteri vsu non perlegi, queritur *Claudius Espencaeus* lib. 1. digressionum in epist. 1. ad Timotheum c. 11. p. 153 sq. *Operum. Iacobus Dornkrellius* ab Eberherz in schediasmate germanice edito: *des göttlichen Wortes Kirchenmangel, oder gründlich r Beweis, daß und wie die Formal-Ablestung heiliger Schrift in unsern Kirchen wieder einzuführen sey.* Ploenae 1688, 4. *Adamus Borellus* in scripto, cui titulus *ad legem et testimonium*, de quo confer *Relationes innoxias**

A. 1701. pag. 189. et Spenerus in consiliis theologicis Germanicis Parte 3. pag. 746 sqq.

XX. De veterum Christianorum concionibus diligentissime egit *Bernardinus Ferrarius* tribus libris, qui post editionem Mediolanensem A. 1621. et Lugdunensem Anni 1664. Paris. 1664. recusi sunt Ultraiceti 1692, 8. curante Io. Georgio Graeuio, cuius editio recusa est Venetiis 1731, 8. Copiosa ex eodem libro excerpta occurrunt in Zimmermanni Analectis pag. 477 sqq. Egregia itidem *Ioachimi Hildebrandi* exercitatio de veterum Concionibus prodit Helmst. 1661, 4. De eodem argumento agit etiam *Ioan. Hoornbeckius* libro 1. Miscellaneorum sacrorum cap. 9. *Philippus Natalus* in sacris ritibus a celebrante in sacris functionibus et a concionatoribus in fermocinando peragendis. Panormi 1641, 8. *Frideric. Borromaeus* libr. 3. de concionante Episcopo, Mediolani 1632, fol. et libr. 5. de sacris sui temporis oratoribus. ib. eod. *Petrus Roquius* in pastore euangelico, gallice edito, Basileae 1723, 4. parte prima, vbi historia et censura concionum iudaicarum et christianarum. Binghamus Orig. ecclesiast. lib. 14. c. 4. Mich. Gottl. Hanschius in *der Abbildung der Predigten im ersten Christenthum*. Francof. 1725, 8. Imaginem veteris suggesti siue ambonis exhibet Carolus du Fresne in Constantinopoli Christiana lib. 3. pag. 69. vbi de ambonis gradibus: habet enim nomen a Graeco *ἀμβωνίον*, non ab ambiendo, vide Valesium ad Sozom. IX, 2. quanquam plerumque pro gradibus altaris (non in ambone) sedentes concionari solitos veteres obseruat idem Valesius ad Socratis VI, 5. et Sirmondus ad Sidonium p. 252. vbi et de eo quod stans plerumque auscultauerit populus, licet in infirmiorum gratiam sedilia etiam subiecta testetur Augustinus cap. 13. de catechiz. rudibus. De cathedris Episcoporum et Presbyterorum consulendus Sam. Bagnage ad Baron. T. 1. pag. 535 sq. Menardus pag. 85, 94. ad Sacramentarium Gregorii M. Ioan. Andr. Schmidii disquisitio de cathedris doctorum veterum. Ienae 1687. Christ. Sahnii dissertatio de cathedris Apostolorum, Regiom. 1701. et Chr. Weidlingii disp. de ambonibus vet. Ecclesiae. Lipsiae 1687. Pulpitum lectoris videlicet expressum icone in Montfauconi diario Italico p. 134. Huiusmodi pulpitum portatile vocari suspicor *tripodium* in antiquo rituali apud Edmundum Martene lib. 1. de antiquis Ecclesiae ritibus p. 372. Tres ambones in vno templo Romano S. Clementis, omnium rotius Urbis antiquissimo, duos in cancellis dextris, vnum scilicet pro Epistola legenda versus altare, alterum pro legendis Prophetis versus populum: tertium in sinistris paullo altiore et exornatiorem pro Euangelio exstare refert idem pag. 368. Plerarumque homiliarum, quae auctoribus priscis Ecclesiae doctoribus hodie exstant, elenchum dedit Caelestinus a Monte Marsanno in clauae Dauidica Lugdun. 1659, fol.

Quam

Quam plurimas itidem iunctim et multas primus edidit Franciscus Combesis¹⁸ in Bibliotheca Homiletica, Parisiis 1662, fol. octo voluminibus vt Laurentii Cumdii et Gerardi Mefani Bibliothecam Homiliarum, et Homiliarium Paulli Diaconi siue Alcuini excusum Spirae 1482. Basil 1493. Lugdun. 1520. Paris. 1537. Colon. 1557 fol. Expositiones in Epistolas Dominicales et Festiuales Haymonis, Smaragdi, Radulphi Ardentis, Homiliasque variorum a Laurent. Surio collectas vulgatasque Colon. 1596, fol. omittamus. Concionandi munus Episcopis primum maxime fuit proprium, licet interiecto tempore in Oriente hoc primum, tum etiam in Occidente Presbyteris concederetur. Vide Sirmondi Opera T. 1. p. 333. et Frid. Borromei librum supra laudatum de Concionante Episcopo. In concilio Lateranensi, quod sub Benedicto XIII. habitum est Romae A. 1725 et 1726. tit. 1. c. 3. Episcoporum munus praecipuum esse traditur Verbi Dei praedicatio, quod suo praecepto induxit, exemploque firmavit aeternus animarum Pastor. Interdum ante Episcopum etiam verba faciebat Presbyter. (vide Thom. Milles pag. 8. ad Cyrillum Hierosol.) Diaconus quoque, de quo confer sis Sam. Basnagium ad A. C. 35. n. 12. D. Io. Ben. Carpzouii filii diss. p. 901. et Casp. Zieglerum de Diaconis p. 100 sq. Quin imo Laici. Vide Eusebii Hist. Eccles. VI, 19. p. 222. edit. Valesii. Etiam Episcopos ab aliis sibi Conciones componi fecisse notat Sirmondus ad Ennodium pag. 75. Certe concionandi officium neglectum, vehementer eis vitio datum fuisse docet laudatus Ferrarius lib. 2. cap. 1. et seq. Conferatur Cotelerius Tomo 1. ad Patres Apostolicos p. 263. Andreas Saussaeus in panopliae sacerdotalis parte 2. c. 4. Paschasius Quesnellus ad Leonem M. p. 895 et 883. b. Iac. Goettenius libro 1. obseruationum cap. 1. Idem Quesnellus ante Leonem I. etiam Sixtum III. et Liberium Pontificem concionatos ad populum esse (contra Sozomenum¹⁹ libro 7. c. 19.) ostendit dissertatione 2. ad Leonem M. p. 257 sq. Conciones plerasque dictas ex memoria, quasdam etiam de scripto recitatas, obseruatum Ferrario lib. 2. cap. 15. Ex auditoribus quidam per notarios siue *ὀργανογράφους*, vt Socrates VI, 4. de Chrysofostomo agens meminuit, conciones excipiebant, qua ratione multae Origenis, Chrysofostomi, Augustini et aliorum conciones sunt conseruatae. Vide Hildebrandi exercitationem de concionibus veterum cap. 3. § 8. D. Ioan. Ben. Carpzouium in praefatione ad Concionum Funebrium Tomum 5. Petri Aurelii Opera p. 408. et Georg. Henrici Goetzii eclogam theologicam de concionibus calamo exceptis. Lubecae 1716, 4. Porro autem Socratem VII, 2. *ὅ μὴν* non videtur negare sed potius affir-

¹⁸ Vide supra pag. 466.

¹⁹ Sozomenus illo loco scribit, Romae nec Episcopum nec alium quenquam in Ecclesia sermonem habuisse ad populum. Valesium Sozomeno suffragantem refellit etiam Ruinarus in Actis selectis Martyrum p. 163. edit. Paris.

affirmare, Attici nempe Episcopi Constantinopolitani sermones licet extemporales tamen fuisse eiusmodi, vt assidue frequentarentur et scripto exciperentur. De auditorum innumerabili copia dicentes quandoque vrgente confer Cotele-rium parte 3. monumentorum Ecclesiae Graecae p. 562sq. Ferrarium lib. 2. c. 19. De more et iure inter concionandum Biblia sacra euoluendi vide G. G. Zeltneri dissertationem Altorfii 1728. editam. De more surgendi standique in ecclesia, quum Diuina verba recitantur, disserit Ioan. Sigism. Sufsbkius in trifolio Biblico tertio p. 197 sqq. Magd. 1732, 8. Germanice euulgato. De concionibus inauguralibus, quod ex illis de fide, doctrina et moribus cuiusque Episcopi coniectura fieret, vide H. Valesium ad Socratis VII, 29. Ceterum theatrales facetias et histrionicam ac scurrilem dicacitatem exulare omnino a fuggestu sacro debere, omnes consentiunt. Conf. Benedictinorum notas ad l. 1. Ambrosii de officiis c. 23. T. 2. p. 28. et Mabillonium ad haec Bernardi lib. 2. de considerat. c. 13. *inter saeculares nugae, nugae sunt; in ore sacerdotis blasphemiae.* Stantes concionari solebant stantibus auditoribus vt docent Ferrarius lib. 2. cap. 17. Hildebr. c. 3. § 13. Cotelelius Tomo 1. ad Patres Apollolicos p. 266sq. Iacobus Sirmondus ad carmen 16. Sidonii Apolloniaris, et D. Balthasar Bebelius Antiquit. Eccles. Saec. 4. T. 2. p. 729sq. Sedentes tamen interdum etiam in ambone verba fecisse certum est, vt de Chrysofomo refert Nicephorus lib. 13. hist. ecclesiast. cap. 4. Graeci recentiores non lingua vulgari sed antiqua Graeca concionantur, teste Martino Crusio in Turco-Graecia p. 205. quem vide sis etiam de Concionibus-Turcarum, p. 211. Tournesfortius autem in Itinerario suo A. 1717. edito p. 45. edit. Amstelod. scribit, concionum sacrarum vsum in ecclesia Graeca propemodum abolitum, et si qui aliquando, quod raro contingat, verba sacra ad populum faciant, admodum misere illo officio defungi.

XXI. Non praetereundum quod pulchre obseruat illustris Vir *Samuel Puffendorfus* ²⁰ in introductione ad Historiam, libro lectu dignissimo, et quod paucis libris Linguae nostrae accedit, ex Germanico idiomate in Latinum, Belgicum, Gallicum, Anglicum, Suecicum et Russicum translato, parte 1. cap. 12. § 2. apud Ethnicos veteres Graecos et Romanos aliasque nullas fuisse ²¹ eiusmodi Sacras conciones siue publicos coetus, in quibus populus de religione sua insti-

²⁰ Pridem hoc Ethnicis exprobrauit S. Augustinus lib. 2. de ciuitate Dei, cap. 6. Quae contra disputata video a Petro Zornio T. 2. Opuscul. Saec. p. 227 sqq. ita comparata sunt, vt, nescio an aliis, mihi certe non satisfaciant. Confer delectum argumentor. pro veritate R. C. p. 468.

²¹ Tenuia illarum vestigia colligere sibi visus est Ioan. Fronto in dissert. de cultu sanctorum, p. 357sq. (inter dissertat. et epistolas eius ecclesiasticas p. 371 sqq.)

institueretur, et de virtute ac pietate colenda admoneretur: sed maximam partem cultus Deorum constituisse sacrificiis, caerimoniisque et dierum festorum sollemnitate, quae tamen ludis potius et luxu quam diuinarum rerum contemplatione et pietatis exercitatione, obibatur. Ita vt ex eiusmodi religione Ethnica neque per vitam erudiri homo in cognitione Numinis, neque inflam- mari ad pietatem: neque in morte solatium ac spem de meliore vita concipere possit. Quo magis agnoscenda est nostra Christianorum felicitas, qui loco cultus eiusmodi indigni, superstitionis et ἀλόγου non modo sanam et rectam rationem Dei colendi ac celebrandi, Numine ipso monstrante habemus, sed etiam ex ore Ministrorum Verbi quotidie haurimus saluberrimas doctrinas, e quibus fides in Deum accenditur aliturque, spes et fiducia corroboratur, et charitas in Deum hominesque commendatur et inculcatur. Quod si rationem etiam veterum coetuum Christianorum ex teste aliquo fide digno cognoscere cupimus, *Iustinum Martyrem* adibimus, qui in Apologia prima pag. 98. perspicue eos describit, atque inter alia refert post lectionem scriptorum Prophe- ticorum Apostolicorumque, lectore quiescente τὸν προεσῶτα siue *Antiphitem* διὰ λόγου τὴν νοουθεσίαν καὶ πρόκλησιν τῶν καλῶν τούτων μιμήσεως ποιείσθαι sermone populum solitum instruere, et ad imitationem tam pulchrarum rerum cohortari. Hinc confurrexisse omnes ad preces et hymnos, ac sacram Eucha- ristiam celebratam a praesentibus quibusque. Confer si placet quae ad illum locum a B. *Kortholto* aliisque viris doctis annotata sunt, tum S. Nazianzenum inuectiua 1. in *Iulianum* p. 103. vbi ridet Apostatam Conciones eiusmodi in- stituere apud suos cupientem, rogatque numquid auditoribus suis duxerit ex- plicandam Hesiodi Theogoniam, an Orphei, an Homeri fabulas de Diis.

XXII. Verba pro Concione facientibus applaudebat subinde populus et acclamabat, si quid elegantius vel grauius dictum fuisset: de quo populi ap- plausu agunt *Isidorus Pelusola* IV. Epistola 130. et *Franciscus Bernardinus Fer- rarius* 22 lib. 2. de concionibus cap. 23 sq. et in singulari opere de veterum acclamationibus et plausu libro 5. cap. 1-12: Quod opus in libros 7. distin- ctum Mediolani 1627, 4. primum prodiit, et in Tomo 6. thesauri Antiquitat. Roman. Graeuiani recusum est. De iisdem acclamationibus Ecclesiasticis con- sultes

²² De hoc Ferrario, qui bibliothecae praefectus, obiit Mediol. A. 1669. 30 Ian. aet. 92. adeundus Philippus Picinellus in Athenaeo eruditorum Mediolanensium Italice edito p. 200 seq. vbi inedita eius memorantur, de annulis, de artificiosa manuum loquela, Gymna- stica sacra, de funere sacro, obscuriorum in antiquitate Ecclesiastica vocum illustratio, syn- tagmata Ecclesiastica, de multiplicis luminis instrumento et vsu apud Veteres, de pedum te- gumento et ornamento. Icon eius et encomium obuium est in elogiis Academiae incognitorum pag. 161.

fules *Iacobum Goettenium* lib. 1. obseruat. cap. 10. *Lud. Cresfolium* in theatro rhetorum, Tomo 10. antiquitatt. Graecarum Gronouii pag. 145 sq. *Conradum Rittersbusium* lib. 3. sacrarum Lectionum cap. 22. *Suicerum* in thesauro, voce *κρότος*. *Fronton. Ducaem* in notis ad Chrysofostomum Tom. 1. pag. 7 seq. *Hildebrandum* de Concionibus Vett. cap. 3. et *Henr. Gottl. Richterum* de veteri orationibus sacris applaudendi more. Lipsiae 1744. Ad hunc morem spectat etiam ritus oraria concutiendi, de quo *Is. Casaubonus* ad Vopiscum in Aureliano, cap. 48. *Henricus Valefius* ad Eusebium p. 281. *Ioan. Harduimus* ad Themistium pag. 500. tum mos contundendi pectus, de quo *Sirmondus* Tom. 1. Opp. fol. 339. E. sq. Hi applausus et acclamationes quum saepe modum excederent, saepe loco importuno et minime conueniente excitarentur, ab antiquis Ecclesiae Doctoribus primum vehementer reprehensi, deinde paulatim abrogati sunt, licet ad S. Bernhardi vsque tempora perdurasse eidem Ferrario obseruatum. Vide Gerh. Ioan. Vossium libro de imitatione p 807 sq. editionis Crenianae Tom. 1. methodorum quas de studiis instituendis edidit. Verissimum etiam est auditores si probe moueantur et cor eorum compungatur a dicente, ipsos tacituros potius et de emendatione sui serio cogitatuuros, quam plausu et acclamatione, obstrepere dicenti aufuros; quemadmodum *Renatus Rapinus* in diss. Gallica de eloquentia ecclesiastica recte obseruat eos qui in concione vehementissime et potentissime commoti sunt, non multa verba de dicente facere, neque illum ambitiose vicino suo laudare, sed tacitos egredi. Quo spectat *Musonii* Philosophi dictum apud Gellium lib. 5. cap. 1. *Quisquis ille est qui audit, nisi ille est plane deperditus, inter ipsam Philosophi orationem et perborrescat necesse est, et prodeat tacitus, poeniteat et gaudeat et admiretur.* Admiratio autem quae maxima est, *non parit verba sed silentium.* Vnde et Cicero in oratione pro Deiotaro animaduertit *plausum obstupescientibus auditoribus ipsa admiratione compressum.* Auctor vero ingeniosus qui Dialogos mortuorum A. 1712. Gallice edidit, Demosthenem inducit Ciceroni dicentem: *vous saluez dire, qu'il parle bien! et moi, je faisais dire, allons, marchons contre Philippe. On vous louoit: on étoit trop hors de soi pour me louer.*

XXIII. Occasione harum acclamationum Ecclesiasticarum lubet etiam paucis alia plausuum et acclamationum genera perstringere, de quibus praeter *Ferrarium* agit *Ioannes Chokierius* lib. 2. Facis historicae cap. 11. *Ioseph. Laurentius* lib. 2. Polymathiae cap. 12. *Ioan. Schlemnius* in dissertatione de acclamationibus veterum, Ienae 1665. quibus addenda Abbatis *Simonii* dissertatio inserta memoriis literariis Treuultinis A. 1705. p. 1227 sq. De acclamationibus et plausibus theatralibus agit *Iustus Lipsius* lib. 2. electorum cap. 10. et *Ferrarius* lib. 7. cap. 20. atque libro 2. integro, in cuius capite 5. pressionem

et conuerſionem pollicis perperam refert ad plauſus theatrales, quum ad amphitheatrales potius pertineat, notante *Gracuius* in praefatione ad Tomum 6. theſauri antiquitatum, vbi docet *ad digitum pugnare* apud Martialem in ſpectaculis, epigrammate 29. exponendum ea lege pugnare, vt qui ſuccumbit digito ſublato viſtum ſe eiſe fateatur. De acclamatione in ludis equeſtribus *Iulius Caefar Bulengerus* de circo cap. 47. Tom. 9. theſauri Gracuiani pag. 691 ſqq. De iisdem locum inſignem habes apud *S. Caefarium* quaeſt. 1. pag. 6 ſq. edit. Ehingeri. De acclamationibus plebis, principi applaudentis, Felix Ofius pag. 569 ſqq. ad Albertinum Muſſatum Tom. 6. theſauri Italiae parte ſecundã. De Scholaſticis acclamationibus et plauſibus, quae in ſcholis, in auditoriis, in foro datae ſunt vel cauſarum Patronis dicentibus coram iudice, vel declamantibus ad auditores Sophiſtis, aut eruditis ſcripta ſua recitantibus agit *Ferrarius* lib. 3. *Voffius* in libro de imitatione, *Lipſius* lib. 2. ad Belgas epift. 48. *Ioannes Schefferus* in lib. de ſtilo pag. 115. et pag. 98 ſq. vbi de recitationibus: *Lud. Creſollus* in theatro Rhetorum lib. 3. c. 20. *Laelius Biſciola Mutinenſis* Tomo 2. Lectionum ſubceſſuarum lib. 15. cap. 20. *Iac. du Portus* ad Theophrasti characteres p. 215 ſq. *Bernardus Petrus Carl* in diſſ. edita Roſtoch. 1696.

De acclamationibus et applauſu in electionibus inaugurationibusque Imperatorum et Regum videndi *Io. Chriſtoph. Becmannus* de laudibus regalib. c. 3. *Fortunatus Scacchus* III. eleochryſm. c. 52 ſq. p. 1078 ſq. et c. 36. pag. 972 ſq. et *Io. Franc. Buddeus* de eo quod decet circa ſolemnia principum § 28. Formulas acclamationum collegit *Barnabas Briſſonius* l. 2. de formulis, vbi etiam de acclamationibus ſenatoriis p. 173 ſqq. de quibus *Ferrarius* diſputat per totum libr. 4. De militaribus acclamationibus agit idem *Ferrarius* lib. 6. c. 3. vsque ad 11. *Briſſonius* lib. 4. p. 328. Ceterum militum plauſus, ſcuta genibus illidentium, proſperitatis indicium plenum: contra quum haſtis clypei feriebantur, irae documentum fuit et doloris, vt notat *Ammianus* XV, 8. pag. 94. haſtis vibrantes irati XXI, 13. pag. 286. ſublatis altius ſcutis nihil periculofum fore clamabant. XXIII, 5. pag. 365. Plauſus et acclamationes Imperatoribus factas a *Traiano* vsque in acta publica relatas obſeruat *Iſaacus Caſaubonus* in notis ad *Vulcatium Gallicanum*; quemadmodum acclamationes factae *Episcopis* relatae ſunt in acta Synodica. Confer *Suiceri* theſaurum in voce *Κρότος*. De acclamationibus in electione aut ordinatione *Episcopi* cui a populo acclamatum *ἄξιός*, vt colligitur e *Philoforgii* IX, 10. agit *Ferrarius* lib. 7. cap. 3. et *Iacobus Goetzen* lib. 1. obſeruationum cap. 10. vbi ſingillatim de acclamationibus in electione Pontificis. De acclamationibus in electione Imperatoris *Ferrarius* lib. 7. c. 4. et 6, tum 5. quoque, vbi de formula ſacris litteris celebrata, *viuat Rex*: et

cap. 9 sq. vbi de votis pro longiore vita et annis felicibus. De ecclesiasticis acclamationibus totus liber 5. Ferrarii est, et speciatim de acclamationibus in Conciliis cap. 13 sq. Senatui quoque in Synodis feliciter acclamatum obseruat c. 16. Confer et *Philippum Bertherium* lib. 1. *πιθανῶν* cap. 6. *Allatium* aduersus Creyghtonum pag. 727. *Cangii* Glossar. in *πολυχρόνιον* et *πολυχρορίζειν*. *Suiseri* thesaurum in *ἄξιος*, in *κρότος*, et *σάβος*. De acclamationibus in ludis saecularibus adeundus *Petrus Tassinus*, Tom. 8. Antiquitat. Roman. p. 517. in ludis Apollinaribus, *Cicero* Philippica I. cap. 15. De acclamationibus in triumphis vide sis *Onuphrium*, *Ioannem Nicolai* aliosque qui de triumpho scripserunt, et quae notant viri docti ad Suetonium et Hist. Augustae scriptores. De acclamationibus nuptialibus Ferrarium lib. 6. cap. 12 sq. et *Vossii* Etymologicon voce *Hymen*. Sternutantibus acclamatum *ζεῦ σῶσον*, vel *salve, Deus te adiuet*. Confer *Harquinum* ad *Plinii* XXVIII, 2. p. 563. *Petronium* *Burmanni* p. 465. *Niedeckium* de adorationibus pag. 26. qui tamen praeter rem tradit, *Tiberium* primum Romanis auctorem fuisse ut sternutantes salutarentur. *Martinum Schoockium* libro de sternutatione. Amstelod. 1664, 12. *Famianum Stradam* lib. 3. prolus. 4. p. 315 sqq. *Io. Georg. Meuschenii* disquisition, de ritu salutandi sternutantes. Kilon. 1704. *Ern. Frid. Wernsdorfii* epistolam de ritu sternutantibus bene precandi. Lipsiae 1741. *Ioan. Rud. Rhanii* dissertat. de more sternutantibus salutem apprecandi eiusque origine, Tiguri 1742. et in Satura dissertat. theologicohistoricophilolog, P. 2. pag. 312 sqq. Liber *Sadder* *Porta* VII. haec de more sternutantibus bene precandi praecipit: *Oportet pro quous sternutante recitare semel unum Abinavar et unum Askân vâbâ — — ut per haec duo verba expellas morbos, quos, diabolus in corpore humano locum habens, affert. Scito enim, quod sit in corpore ignis quidam — — (i. e. natura). Quando iste ignis ex mandato Domini-Altoris bellum gerit cum diabolo, eum bellando ex corpore expellit, et hac ratione fugato diabolo, ex sternutatione corpus sanum evadit.*

XXIV. Ex Sacramentis Veteris Test. prima memoranda *Circumcisio*, praecepta a Deo ²³ Genes. XVII, 10 sq. Leuit. XII, 3. de cuius ritibus videndi *Talmudici* in tractatu de Sabbato cap. 19. Tom. 2. edit. *Sarenhus.* p. 62 seq. *Maimonides* in *Iad chafaka* P. 1. lib. 2. tr. 6. qui liber cum latina versione *Seb. Schmidii* Argentor. 1661, 4. et cum versione ac notis *Christiani Waltheri* disputantium ritu prodit *Regiom.* 1705. et auctor libri de quo *Catalogus MSS. Vffenbachianorum* pag. 333 seq. e *Christianis V. C. Hermannus*. ab *Hardt* in prodromo iuris Iudaeorum Canonici de Circumcisione *Helmst.* 1700, 8. ne

Bux-

²³ Theodotas apud Eusebium IX, 22. praeparat. euangel. de Abrahamo: ἀφ' ἑν-
καίθεν κείνῃ ἀνεγα παντὶ αὐτῷ, ὡς καὶ σάρξ ἀποσπλήσαι πόθης ἀπὸ etc.

Baxtorfium Synagogae Iudaicae c. 4. Io. Lündium, similesque veluti notiores memoremus. Causas institutae à Deo circumcissionis siue sollemnium fecandae carnis (vt loquamur cum S. Hilario 1. de Trinit.) reddere conatur Philo libello de circumcissione; cui adde Iustinum quaest. 102. ad Orthodoxos, Photium Epist. 248. D. Sebastian. Schmidii fasciculum diff. pag. 213 sq. Suiceri obseruationes sacras pag. 57 sq. Petrum Redanum ad lib. 1. Maccabaeorum p. 207 seq. et Simonis Episcopii institutiones Theologicas Tomo 1. Opp. p. 45. Certe, vt ait Zachaeus Christianus in collatione cum Apollonio Philosopho lib. 1. c. 18. *non quod praepitium iustitiae praediuicaret aut fidei, vel aliquid superfluum in homine Deus creasset, quod postea iuberet abscindi: sed vt inter alias gentes signaculo corporis electi vini (Abrahami) soboles nasceretur.* T. 1. Spicileg. Dacherii p. 7. adde Pelagium in Epistol. ad Romanos II, 26. Ab Ismaelitis circumcissionem didicisse Aegyptios notat Anastasius Sinaita quaest. 28. ab Iosepho, Iacobi filio, Hieronymus ad Ierem. IX, 25. ex traditione Hebraeorum: quod vero propius est quam quod Aegyptiorum imitatione circumcisos Hebraeos fuisse, Herodoto II, 104 et 36. Celso, Iuliano testibus laudatis disputant Marshamus, Spencerus et qui horum insistent sententiae, cui vide quae opponuntur à Ramiresio c. 4. Pentecontarchi, Natali Alexandro aetate 3. Vet. Test. diff. 6. Leydeckero de Rep. Hebraeorum II, 4. Antonio Bynaeo, et D. Sebast. Schmidio in diff. et tractatu de Circumcissione, Salom. Deylingio II, 6. Obseruat. sacrarum, Rich. Montacutio parte 1. Originum Eccles. Witsio in Aegyptiacis, Ioan. Baptista Sollerio, S. I. de institutis Coptorum, sub extrem. (ante Tomum 5. Act. Sanctor. Iunii.) B. Zacharia Grapio in diff. edita Rostochii A. 1697. an Circumcisio ab Aegyptiis ad Abrahamum fuerit deriuata, D. Paulo Antonio in dissert. de circumcissione Gentilium. Lipsiae 1682. Augustino Calmetò in dissertatione tertia earum, quas commentario in Genesim adiunxit, et T. 1. dissertation. Biblicar. p. 17. interpretat. latinae. Mich. Ghisterio ad Ier. IX, 25 sq. Christfriedo Waechtero in Epistola inserta A. E. 1692. p. 124. Beniam. Andr. Atkifono p. 60 sq. libri anglie editi: *Christianity not older than the first Gospelpromise*; Auctore libri itidem Anglico sermone compositi: *Reuelation examined with Candour* Tom. 2. diff. 5. pag. 152 fqq. Wilh. Goereo in historia Mosaica belgice euulgata, P. 1. c. 7. p. 240. Patrik Delany in examine reuelationis P. 2. pag. 195 fqq. interpretationis germanicae ab H. C. Lemkero compositae. Io. Reinh. Rusio in Progr. de circumcissione a gentibus ad Iudaeos non deriuata; et Sigism. Jac. Baumgartenio in dissertat. de regno posterorum Abrahami in Aegypto, Halae 1744. § 23. vt reliquos omittamus, quos larga manu exhibet C. M. Pfaffius dissertat. praeliminar. Spencero praefixae p. 4. Ac Salomonis demum temporibus circumcissionem apud Aegyptios vsu

venire coepisse suspicatur Steph. Morinus, quem vide pag. 79. diff. de cognatione Lacedaemoniorum et Hebraeorum. Vide et Clementis recognitiones lib. I. c. 33. et de Ismaelitarum circumcissione Philocaliam Origenis c. 23. p. 77. Apud Aegyptios ferio rem circumcissionis usum ex Ios. V, 9. et Ier. IX, 25. colligunt viri docti. Philo de circumcissione, Vol. 2. p. 210. edit. Mangeianae: γελάται ἰ τῶν γεννητικῶν, (ita recte Benzelius, pro γεννητῶν) περιτομῆ πρᾶγμα σπουδαζόμενον ὡς μετρίως καὶ παρ' ἑτέροις ἔθνεσι, καὶ μάλιστα τῷ Αἰγυπτιακῷ ὃ καὶ πολυανθραπώτατον καὶ πολυσεφάτατον εἶναι δοκεῖ. Certe signum ac sigillum foederis cum Deo circumcissio apud solos fuit Hebraeos. De circumcissione siue incisione potius praeputii apud Indos usitata in duodecennibus fieri solita pueris vide Franciscum Valentinum in descriptione Indiae veteris et recentis T. 3. p. 13. quod splendidum opus prodiit Belgice octo voluminibus in folio Dordraci et Amstelod. 1726. De circumcissione Nigritarum confer Labatum Tom. 2. p. 272 sqq. 280 sqq. de circumcissione etiam femellarum eund. ibid. p. 287 et T. 4. p. 355.

De cultris faxeis ad circumcissionem adhiberi solitis consulēs interpretes ad Exod. IV, 25. Ios. V, 2. *Ramiresium* loco laudato, *Matthiae Zimmermanni* Analecta p. 412 sq. Noua litteraria maris Balthici A. 1698. p. 29. *Christianum Wasewitzium* in turture Ioanneo p. 136 sq. *Nicol. Serrarium* ad Iosua Tom. 1. p. 429 sq. *Herm. Bernh. Gedaei* Dissert. de instrumento circumcissionis a Zippora et Iosua adhibito. Lips. 1698. rec. in Haeaei et Ikenii thesauro nouo theologico-philolog. T. 1. p. 263. *Ioan. Georg. Abichtii* dissert. de cultris faxeis in circumcissione adhibitis. Lips. 1712. rec. ibid. p. 497. *Ioan. Iac. Quandtii* dissertat. de cultris circumcissoriiis et scēspitis Hebraeorum. Regiom. 1713. et Acta Sanctorum Ianuarii Tom. 1. p. 1083. vbi culter quo Christus circumcissus est adhuc superesse traditur. Ibidem agitur etiam de eiusdem praeputio adhuc ut aiunt Romae asseruato in aede S. Ioannis Lateranensis, licet a resurgente resumptum scribat Anastasius Sinaita quaeest. 145. De eodem confer Tomum primum Act. Sanctorum Ianuarii p. 3 sq. *Salianum* ad A. 4053 n. 5 sq. *Tolentium* in cap. 2. Lucae, et B. *Istigi* selecta capita Historiae Eccles. Saeculi I. pag. 343.

De iis qui recutiti quum essent, cutem praeputii (quod semel rescissum, crescere iterum negat Hippocrates VI, 10. Aphorism.) ex odio Iudaismi, deinde cutem illam spāstere iterum adducebant; modo, quem excogitauit Paullus Aegineta lib. VI. c. 53. et Celsus VII, 25. et a Symmacho factum testatur Epiphanius Tom. 2. pag. 172. vide interpretes ad 1 Maccab. I, 17. et 1 Cor. VII, 18. *Io. Rhodium* lib. de acia p. 97 sq. *Thom. Bartholinum* de morbis Biblicis c. 26. *Rich. Montacutum* Tom. 1. Orig. Eccles. p. 79 sq. *Andream Masium* ad Ios. V, 2.

p. 82 sq. *Stephanum le Moyne* notis ad *Varia sacra* p. 761 sq. *Tanaquillum Fabrum* lib. 2. *Epistola* 26. *Buxtorfium* *Lexico Talmudico* in שׁוֹשׁ , *Sixtinum Amamam* prolegomenis ad *Drusii fragmenta Veterum Interpretum*. *G. W. Wedelium* *Exercitat. medicophilologic.* Centur. I. Dec. V. N. 1. *Nic. Serarium* ad *Iosuaam* Tom. 1. p. 429 seq. *Iobum Ludolfum* in *commentar. ad historiam aethiopicam* pag. 270 seq. *Salmasium* ad *Solinum* p. 1050. b. edit. *Parisiensis*. *Ierem. Loffii* *disputat. de Epispasmo iudaico*. Witteb. 1665. recusatam in *I. C. Schlaegeri dissertationum rariorum fasciculo nouo*. Helmstad. 1743, 4. p. 89 sqq. *Gabrielis Groddeckii* *disputat. de Iudaeis praeputum attrahentibus*, Lipsiae 1699. quam *Christi. Schoertgenius* T. 1. *Horar. hebraic. et talmudic.* p. 1159 sqq. et *Halsaeus* atque *Ikenius* T. 2. *thesauri noui theologicophilologic.* p. 793 sqq. recudendam curarunt, et, quos excitauit auctores *Petrus Zornius* in *historia fisci iudaici* p. 280 sqq.

Ab Imperatoribus Romanis prohibiti Iudaei, alienae nationis homines circumcidere ac profelytos facere. Vide *Guil. Spencerum* ad *Origenem* contra *Celsum* p. 35. et *legem Constantini* in *appendice Codicis Theodosiani Sirmondiana* p. 11. Nihilominus apud plurimas gentes mos circumcidendorum genitalium receptus, licet ob diuersas et physicas potius quam religiosas vel foederales rationes, de qua re conferendi *Menardus* et *Cotelerius* ad *Epistolam S. Barnabae* p. 27. *Tob. Pfannerus* in *Theologia Gentilium* cap. 14. p. 345 sq. *D. Paulli Antonii* *diff. de Circumcisione Gentilium*, Lipsi, 1682. et *Iac. Geufius* in *uictimis humanis* Tom. 1. c. 22. pag. 376 seq. Etiam in insula *Madagascar*, atque apud gentes quasdam Americanas circumcidendi ritum obtinere constat ex recentiorum relationibus et *Theoph. Spizelii* $\tau\omicron\upsilon\ \mu\alpha\kappa\alpha\chi\iota\tau\epsilon\upsilon$ *elevatione relationis Monteziniana* p. 82 sq.

Apud Iudaeos etsi mulieres non circumcidebantur, tamen certum est aliis eas caerimoniis Deo ueluti dicari solitas, quum nomina eis imponerentur, inquit *Andreas Masius* ad *Iosuaam* p. 116. Atque de initiatione puellarum apud Iudaeos uide si placet quae notauit *Wagenfeilius* in *telis igneis Satanae* p. 200 sq. Apud alias gentes uero, (uti apud *Muhamedanos* quoque, de quibus *Hadr. Relandus* p. 58 sq. *Albertus Bobouius* ad *calcem itinerarii Abrahami Peritzol* pag. 22 sq. qui negat Circumcisionem ab illis ita necessariam haberi, ut ob causas quasdam omitti non possit, praecipue si quis aetate prouectior ad eos accesserit. *Gabriel Sionita* lib. de nonnullis orientalium urbibus c. 15. et *Geruasius* in *descriptione Historica regni Macassarensis*, edita Gallice A. 1688. p. 179.) mulieres etiam circumcidi mos, de quo testes *Strabo* XVI. p. 554. XVII. p. 642. *S. Ambrosius* lib. 2. de *Abrahamo* cap. 11. n. 78. Confer *Thomae Bartholini* *anatomem* p. 293. qui in *antiquitatibus puerperii* fusius ea de re dixisse se testatur. De Aegyptiis

Aegyptiis Christianis idem notat Wanslebius in Historia Ecclesiae Alexandrinae, de Habessinibus Ludolfus III, 1. Hist. Aethiop. testatus Africae tantum et partim Asiae femellas tali procidentialaborare in qua circumcissioni locus sit. Confer Petrum Kolbium in descriptione capitis bonae spei p. 425. vbi de more Hotrentottorum non praeputium quidem, sed alterum sibi testiculum excindi patientium. Idem de conuenientia rituum et morum, quibus Iudaei et quibus Hotrentotti vtuntur, videndus p. 352, 413, 415, 416, 425, 429, 431, 433, 449, 457 sq. 554.

Legem de circumcissione reprehenderunt Marcion et Manichaeus, sed Circumcissionem cum baptismo coniunxerunt olim ex Christianis Iudaizantes et haeretici quidam de quibus Rittershusius ad Isidori Pelus. 1 Epist. 125. et Corelerius notis ad Patres Apostolicos T. 1. pag. 603. Habesini vero et Copti, quos etiam ἀπὸ τοῦ κόπτεθαι nomen accepisse non dubitant viri doctissimi, circumcissionem non probant ideo vt legi Mosaicae satisfaciant, sed ex mere ciuili filius gentis, (vti aures Indi perforant,) atque vt Christi exemplum imitentur, qui circumcidi se passus est. Confer Io. Bapt. Solierium appendice ad historiam Patriarcharum Alexandrinor. ante T. 5. Actor. Sanctor. Iunii p. 153 sq. atque antiquissimum hunc Aethiopibus morem fuisse testatur Herodotus II, 104. Praeputium a Christo in resurrectione resumptum statuit Anastasius Sinaita, quaest. 145. et Dionysius Barfalibus Syrus apud Allemannum Tom. 2. Bibl. orientalis pag. 167 sq. Circumcissionis nulla in Alcorano mentio, et tamen illa vtuntur Muhamedani quoque, licet non octaua die vt praeter Iudaeos Sabaei, notante Bocharto in Phaleg. pag. 150. sed septimo demum, octauo vel etiam tertio decimo anno a natiuitate ad exemplum Ismaelis Abrahami filii. Confer Lud. Maraccium in prodromo confutationis Alcorani parte 4. fol. 39. Hadr. Relandum de religione Muhamedica p. 59. Thom. Smithum Epist. 1. de moribus Turcarum p. 24. Copti filias baptizant die post natiuitatem octogesimo, filios quadragesimo, deinde aliquo tempore interiecto vtrosque circumcidunt. vide Voyage de Gemelli Carreri T. 1. p. 56 sq.

Circumcissionem apud Iudaeos semper fere peractam fuisse per Laicos, disputat Rich. Montacutius Tom. 1. Originum Eccles. p. 81. et a quouis eius rei perito administrari peruisse consentiunt Hebraei, notante Grotio de iure potestatum sacrarum circa sacra pag. 18. quem vide etiam ad Luc. I, 59. et interpretes ad Exod. IV, 24, 25. et 1 Maccab. I, 63. et 2. VI. 10. Ioan. Friselmuthi diss. de circumcissione Ziporae, Ien. 1668, 4. et Clariss. Georgii Elieseris Edzardi notis ad Auoda Sara c. 2. p. 299 - 305. licet Ziporam non per se sed per alios circumcidisse filium suum arguetur Riuetus ad Genesim p. 443. et ad Exodum pag. 131. Sacerdotes certe nusquam, nisi Hierosolymis, erant; potuit

potuit tamen aliis oppidis vicisque id fieri a Leuitis per omnes tribus Israeliticis dispositis eo consilio, vt populum vsquequaque legem Dei et iudicia edocerent. Nam et *Pascha* quoque mactabant non Sacerdotes modo sed et Leuitae, 2 Chron. XXX, 3. qui si non sufficerent, etiam a quolibet patrefamilias potuisse id fieri obseruat B. D. Seb. Schmidius libro de Paschate p. 187. licet vt idem p. 191. monet in aliis sacrificiis mactatio alicui e populo haud permessa fuisse videatur. Confer p. 201, 305 sq. vbi mulieris in agni paschalis mactatione partes fuisse, nullo exemplo probari posse affirmat. Alios scriptores de ritibus agni coenaeque paschalis laudauimus capite superiore p. 430 sqq. vbi de festo Paschatos: quibus addendi etiam qui sacram coenam Christi Eucharisticam ex ritibus Iudaicis illustrent, atque mox infra a nobis referentur.

XXV. Inter Sacramenta Noui Testamenti primum est *Baptismus*, de cuius ritibus in veteri Ecclesia vsitatis praeter veteres, Cyrillum Hierosol. in Catechesibus vtrisque, Seuerum Alex. de ritibus Baptismi, Nicolaum Cabasilam libro 2. de vita in Christo consulendi libri 5. *Iosephi Vicecomitis*, Ambrosiani ²⁴ Collegii Doctoris Mediol. 1615, 4. et Paris. 1618, 8. ex quo pleraque desumpsit Casalius quae in libro de ritibus Christianorum habet de hoc argumento. Doctissimum et multiuigae lectionis Scriptorem hunc Vicecomitem vocat *Gerh. Ioan. Vossius*, ²⁵ cuius praeclarae itidem de baptismo dissertationes exstant, seorsim plus simplici vice editae, et denique operibus Vossii iunctim vulgatis Tomo 6. insertae. Videndus etiam *Io. Dallaeus* libro primo de cultibus religiosis Latinorum. *Iacobus Billius* in obseruationibus sacris, *Edmundus Martene* libro de ritibus ecclesiasticis primo. *William Wall* in erudita Historia paedobaptismi Anglice edita libro 2. c. 9. *D. Balthasar Bebelius* Saec. 6. T. 2. p. 763-791. *D. Io. Musaei* diss. de ritibus primitiuae Ecclesiae baptismalibus, Ienae 1674. *Ioan. Hoornbeckius* in Miscellaneis sacris pag. 462 sq. *Frid. Vlr. Calixtus* in disput. de baptismo et antiquis circa eum ritibus 1650. habita, cuius § 25. profitetur se ex annotationibus et aduersariis Parentis sui *Georgii Calixti* profecisse. *Gebhardus Theod. Meierus* de tribus nouorum Ecclesiae nascentis Christianorum initiamentis. Helmstadii 1690. *Ioseph. Binghamus* Origin. Ecclesiastic. lib. 11. et in historia scholastica baptismi laicorum, quam latine redditam cum tribus aliis eiusdem auctoris edidit Ioan. Henr. Grischouius. Halae

1738,

²⁴ Hinc perperam Ambrosius dicitur Voetio Tom, 3. diss. select. p. 935.

²⁵ Vossius in Epistola ad Guilelmum Laudum, Episcopum tunc Londinensem, data A. C. 1628. prid. Nat. Dom. Plane confido, me nequitquam post *Iosephum Vicecomitem operam lusurum, ita multa bona obseruauit, ei indicta. Et vbi concurrimus, breui rem complectar, quia eius operam excutere de manibus non est animus. Pleraque etiam digeram melius et auctoriis aliis firmabo.*

1738, 4. *Franciscus Ridderus* in libro belgice edito: *Historische Doop, Avenmael en Discipline*, Amstelod. 1672, 8. et in apologia contra Hadriani de Herder historiam apologeticam, Roterod. 1673. itidem Belgice. *Iosephus de Sancta Maria* in libro hispanice Seuiliae 1673, 4. euulgato: *Sacros ritos y ceremonias baptismales*. *Iodocus Cocius* T. 2. lib. 5. thesauri catholici. *Ioan. Montanus* in historia baptismi. Tremoniae 1646, 4. germanice. *Ioach. Hildebrandi* rituale baptismi, recusum Helmst. 1736, 4. *Ioan. Andr. Quenstedius* de baptismalibus ritibus antiquis, in eiusdem Antiquitatib. biblicoecclesiasticis P. 1. p. 313. *Gustavi Christo. Hofemanni* dissertatio de baptismo, Apostolorum hoc de mysterio sententiam euoluens, eiusdemque ad ipsorum vsque excessum historiam perstringens. Kiliae 1732. *Casparis* quoque *Barthii* liber 150. aduerfariorum, totus est de veteribus ritibus et dignitate baptismi, sed haecenus ineditus. Tractatum de baptismo promisit *Antonius van Dale* lib. de origine idololatriæ pag. 554. isque ipse est qui libro aduersus Aristeam de LXX. Interpretibus Amstelod. 1705, 4. edito subiicitur, de *Historia baptismorum Hebraicorum et Christianorum*.

De Iudaeorum baptismis et lotionibus variis immunditiei illegalis causa frequentatis adiri praeterea possunt interpretes *Leuitici* et *Leydeckerus* XII, 9. de Rep. Hebr. De lotionem manuum *Pocockius* c. 9. Miscell. *Buxtorfius* diss. 7. Philologico-Theol. D. *Theod. Dassouii* dissert. de lustrationibus Iudaeorum Witteb. 1692. *Iac. Ounamus* de lotionem manuum Iudaeis usitata, Hamb. 1706, 8. *Ioan. Behmii* dissertatio de lotionem in obeundis sacris. Region. 1715. *Conrad. Ikenii* dissertatio de asperfusionibus Hebraeorum. Bremae 1725. *Andreae Froelundii* Exercitationes V. de χειροκαταπονουσια sacerdotum Hebraeorum. Hafniae 1695. *Henr. Iac. van Baskuyfen* de omnibus lauacris et lotionibus Hebraeorum eorumque mysterio. De lustrationibus et purificationibus Iudaeorum *Ioan. Henr. Maius* T. 1. selectar. Exercitat. pag. 479 sqq. et de purificationem a peccatis ad Ies. I, 16 sqq. et Ps. LI, 9. ibid. p. 510 sqq. De aqua lustrali Mosaica, typo Christi, vide Interpretes ad Num. XIX. et *Ioan. Marckii* Exercit. 3. dissert. philologicoexegetic. ad loca V. T. De balneis domesticis ad lotionem ritualement recte instituendam responsa Rabbiorum collecta sunt a R. *Mose Cohen Porto*. Venetiis 1608, 4. De baptismo initiationis s. Profelytorum quem nullo idoneo testimonio probari posse usitatum fuisse ante tempora Ioannis Baptistae, persuasum D. *Salomoni Deylingio* parte 3. Obseruationum sacramentorum p. 197 sq. *Ioan. Cypriano* in dissertatione de baptismo profelytorum Iudaico Sacramento V. T. Lipsiae 1703. *Gottl. Wernsdorfio* in diss. de baptismi Christianorum origine mere diuina. Witteb. 1710. *Gustauo Georgio Zeltnero* in dissertat. de initiis baptismi initiationis Iudaeorum, Altorfii 1711. et *Christ. Frid. Boernero*

Boernero in dissertat. de Ioanne Baptista. Lipsiae 1729. *Seldenus* lib. 2. de iure naturae c. 4. et lib. 1. de Synedriis cap. 3. et lib. de Successione in bona defunctorum cap. 26. *Iacob Altingius* Heptade VII. diss. 7. Tom. 5. Opp. *Wagenfeilius* in Sota p. 1176 sq. *Grotius* Epist. 336. *Ioan. Andreae Danzii* diss. Ien. 1688. et Antiquitas baptismi initiationis Israelitarum vindicata aduersus adscribentes ipsi originem Christianam, Ienae 1710, 4. recusae in Ioan. Georg. Meuschenii N. T. ex Talmude illustrato. p. 233 sqq. et pag. 287 sqq. *Iacobi Rhenferdi* oratio de antiquitate baptismi, Opp. philolog. p. 942 sqq. *Hermanus Venema* in dissertat. qua inquiritur in veram et genuinam Baptismi, prioris N.F. sacramenti, seu initiationis, vt vocant, sacramenti, originem, quae legitur Miscellan. Duisburgens. T. 2. p. 361 sqq. et in Dissertationibus eius iunctim editis p. 444 sqq. in qua origo Baptismi ab initiatione sacerdotum in V. T. vsitata repetitur. *Hammondus* et *Lightfootus* ad Matth. III. Et qui de Profelytis Iudaorum fufe egerunt *Lud. Ferrandus*, *Paulus Sleuogtus*, *Leydeckerus* VI, 6 sq. de Rep. Hebr. et B. D. *Mayerus* parte 2. musei ministri Eccles. p. 500 sq. De Ethnicorum ablutionibus, lustrationibus, ²⁶ expiationibus et regenerationibus per aquam vnde Iudaicas repetit *Spencerus*, agunt *Tobias Pfammerus* in theologia gentili c. 14. *Ioannes* praecipue *Lomeierus* in suo Epimenide et *Io. Ouenus* in theologumenis pag. 426. *Otonis Sperlingii τοῦ μαναζίου*, de baptismo Ethnicorum liber. Hafniae 1700, 8. *Io. Georg. Keyserus* antiquit. septentrional. p. 312 sq. et *Andr. Cirinus* libro de vrbe Roma c. 26. vbi de februatione in Lupercalibus. De lustrationibus veterum gentium praecedens ante quam ad sacra accederent tres edidit Exercitationes *Ioan. Godofridus Leschnertus*. Witteb. 1708. De lustrationibus vrbium *Rupertus* ad Florum p. 224 sq. Por-

Zzz 2

cos

²⁶ De aqua lustrali *Ismael Bullialdus* ad Theonem p. 215 sq. *Marsilius Columna* in Hydragiologia Venet. 1603, 4. *Spencerus* III, 3. de legibus Hebr. la Cerda ad Virgillii Eclagam VIII. vers. 64. etc. *Baronius* ad A. C. 46. § 88. et A. 57. § 166. Aquam benedictam Christianorum *benedictionem salis* vocat *Hilbertus* lib. 1. Epist. 23. pag. 74. et ad castitatem seruandam commendat. De illa lac. *Greterus* lib. 2. de benedictionibus cap. 4. vsque ad 20. *Hugo Menardus* p. 95 seq. ad Gregorii M. sacramentarium. *Tiraquellus* de nobilitate p. 484 sq. *Hospinianus* de templis II, 13. p. 78 sq. D. *Ioan. Guil. Baieri* diss. de aqua lustrali Pontificiorum. Ien. 1692. Templum intrantes lauasse manus narrat *S. Nilus* lib. 1. Epist. 24. edit. *Allatii*. De *Valentiniano*, qui a Sacerdote aqua lustrali confusus tinctam chlamydis partem abscidit et pugnum impegit Sacerdoti, vide *Sozomenum* VI, 6. et *Theodoritum* III, 16. De viribus, quas aquae benedictae tribuunt Romani, vide *Ioannis de Turrecremata* librum de efficacia aquae benedictae contra *Petrum Anglicum*. Romae 1524, 1559, 8. et *Marci Antonii Marsilii Hydragiologiam*, s. librum de fonte lustrali, s. de aquae benedictae praestantia. Romae 1603, 1605, 4. Apud Moscos sollempnis caerimonia benedicendae aquae festo Epiphaniae, vide *Memorias regni Imperatricis Catharinae* pag. III sqq.

cos adhibitos esse in lustrationibus et expiationibus, in primis homicidarum, naufragorum et infepultorum ostendit *Ioan. Philip. Casselini* singulari dissertatione inserta T. 2. symbolar. litterar. Bremensium p. 323 sqq. De Sabacorum lustrationibus Hottingerus p. 281. Historiae Oriental. De baptismis Muhamedanorum id. p. 164, 176. et in Enneade diss. p. 90 sq.

Vt ad Christianorum Baptismum reuertamur, praeter scriptores sacrorum officiorum rituumque c. 4. laudatos, videndi *Seuerus Alexandrinus*, siue Antiochenus potius de ritibus baptismi, Syriace et Latine ²⁷ editus a *Guidone Fabricio* Boderiano Antwerp. 1572, 4. *Io. Diaconi* epistola apud Mabillonium Tom. 1. musci Italici parte 2. p. 69 sq. Epistola *Alcuini* et alia *Amalarii* Treurenensis de eodem argumento: *Theodulphi* Aurelianensis liber ²⁸ de ratione et ordine rituum baptismi ad Magnum Senonensem, quem e Codice Corbeienfi ante Sirmondum edidit notisque illustrauit *Menardus* ad Gregorii M. librum sacramentorum p. 129 sq. Veteres ordines formulaeque Baptismi quas exhibet Edmundus Martene lib. 1. de antiquis Ecclesiae ritibus p. 165 seq. *Magni Senonensis* libellus de Mysterio Baptismi, id. p. 158. et *Anonymi* pag. 161. cum antiqua fidei profitendae formula. *Ordo Baptismi* secundum vsum Aethiopum Tom. 27. Bibl. Patrum edit. Lugd. p. 634. ex editione Mariani Victorii Rom. 1552, 4. cum eius institutionibus linguae aethiopiae. *Caroli M.* epistola encyclica de baptismo eiusque ritibus ad Odilbertum, Mediolanensem Archiepiscopum, et Odilberti responsio apud Mabillonium T. 1. Analectorum p. 75 sqq. edit. nouae. *Leidradi* liber de sacramento baptismi ad Carolum M. apud eundem Mabillon. Tomo 3. Analectorum, p. 78. tum Epistola ad eundem Carolum de ritibus baptismi et abrenunciationibus in eo fieri solitis, pag. 85. *Ieffei* siue *Teffei* epistola de expositione rituum Ecclesiae in Baptismo, P. 14. Bibl. Patr. edit. Lugd. p. 6 sqq. *Ioach. Hildebrandi* Rituale baptismi veteris. Helmst. 1699, 4. Ritus baptismales saeculi secundi exposuit *I. G. Walchius* singulari dissertatione Ienae 1749. edita. Caerimoniae nonnullae et formulae a veterum manumissione ad baptismum translatae videntur *C. G. Schwarzio* in dissertatione Altd. 1738. euulgata, et *Edmundo Morillo* III, 3. obseruationum.

Infantium baptismum nemo in Ecclesia in dubium vocasse legitur ante A. C. 1100. vt erudite probauit *Wilhelmus Wall* in libro Anglice edito Lond. 1707, 4. saepiusque deinde recuso: *the History of Infant baptism*, ²⁹ quem ex an-

²⁷ Latine recusus T. 14. Bibl. Patr. Lugd. p. 278.

²⁸ Ex Sirmondi editione exstat T. 14. Bibl. Patr. Lugd. p. 9.

²⁹ Galei responsio ad hunc librum memoratur a *Ioan. Clerico* Tom. 14. Bibl. veter. et nouae p. 200. et a *Schlossero* in praefat. ad P. I. lat. interpr. p. 21.

anglico latine vertit, nonnullisque obseruationibus et vindiciis auxit Io. Lud. Schlofferus: et cuius P. 1. Hamb. 1748, 4. P. 2. ib. 1753. prodiit. In huius introductione post *Lightfootum* et *Campegium Vitringam* II, 6. Obseruation, sacrar. pag. 306 sq. notat a Iudaeis etiam profelytos infantes baptizari solitos. Vide et *Petrum Chuniacensem* contra Petrobrusianos (Anabaptistas suae aetatis) T. 22. Bibl. Patrum edit. Lugd. p. 1044. *Edmundo Martene* lib. 1. de antiquis Ecclesiae ritibus p. 61. vbi affert inter alia haec Origenis V. in Epist. ad Rom. *Ecclesia ab Apostolis traditionem suscepit etiam paruulis baptismum dare.* *Georgii Cassandri* opera pag. 668 sq. 1227 sq. *Henrici Hammondi* defensionem baptismi infantum Tomo 2. Opp. *Io. Wallisii* de paedobaptismo Tom. 3. Opp. pag. 440 sqq. *Ioanni Georgii Walchii* historiam paedobaptismi quatuor prior. saeculorum. Ienae 1739. recusam in Eiusdem Miscellaneis sacris pag. 487 seqq. *Iacobi Comitit Acami* Epistolam de Paedobaptismo sollemni in Ecclesia latina et graeca, Romae 1755, 4. et, quae crudite annotauit *Christ. Matth. Pfaffius* pag. 83 sqq. Origin. Ecclesiasticarum, ne infinita alia Theologorum aduersus Anabaptistas volumina iam memoremus. Ministri baptismi ordinarii in veteri Ecclesia fuerunt Episcopi et Presbyteri. vide *Suicerum* Thes. Eccl. P. 1. p. 630. *Hildebrandum* lib. cit. p. 49. *Barnab. Brissonium* ad codicem de Feriis, T. 8. thesauri Gronov. p. 2416. et *Binghami* histor. baptismi a Laicis administrati P. 1. c. 1. sect. 3 sq. Interdum tamen Diaconis, v. *Suicerum* et *Hildebrandum* ll. cc. atque *Binghamum* lib. cit. sect. 5. immo et Laicis administratio baptismi concessa est. Confer praeter *Suicerum* et *Hildebrandum*, ll. cc. *Binghamum* Orig. Eccles. lib. XIX. c. 3. § 4. et histor. baptismi iam citatae sect. 7. 8. 17. *Heineccium* Delin. ecclesiae graecae veteris et recentioris, P. 2. p. 202, 204, 250. De mulieribus diuersae sunt sententiae. vide *Suicerum* et *Hildebrandum* ll. cc. *Bingham*, histor. baptismi Laicorum sect. 18. et *Petrum Pantinum* pag. 235. ad *Basilium Seleuc.* de vita Theclae. Quod baptismus, per mulieres administratus, necessitate ita iubente, legitimus sit singulari dissertatione euicit *Hector Godofr. Masius*, Havniae 1689. quae legitur inter dissertationes Eius iunctim Hamb. 1720. editas p. 149 sqq. Adde *Ioan. Andr. Schmidii* dissertat. de Baptismo per arenam. Helmst. 1697. habitam. Baptizandi adulti imbuebantur prius sacris Christianae religionis dogmatis, vnde nomen *Catechumenorum*, de quibus vide librum singularem *Tobiae Pfanneri*, Frfti 1685, 12. et *Vinariae* 1688, 12. *Matthaeum Larroquannum* III, 1. aduersariorum sacrorum. *Gabr. Albaspinaeum* libro secundo obseruationum Ecclesiasticar. *Ioan. Morinum* in Operibus postumis, Paris. 1703, 4. euulgatis. *Ioan. Bonam* lib. 1. rerum liturgicar. cap. 16. vbi de missa Catechumenorum.

Binghamum Orig. Eccl. lib. X. c. 1 et 2. *Carol. le Cointe* Annal. Ecclesiastic. Franceor. T. 2. p. 131 sq. et p. 143 sqq. vbi de baptifino Clodouei. Ceterum tres fuere Catechumenorum gradus, *audientium*, *adspirantium*, et *electorum*. Vide *Ephemerides eruditas (Journ. des Savans)* 1726. mense Nouembri pag. 391 sq. Ex catechumenorum genere perfectius fuit, *genus electentium*, imperfectius *audientium*. Vide ius Graecoromanum *Freheri* T. 1. pag. 53. De Catechumenorum scrutinio ante baptismum, *Edmundus Martene* lib. 1. de antiquis ritibus Baptifmi p. 78 sq. qui varios Ordines veteres siue formulas eiusmodi scrutiniu affert p. 87 sq. quemadmodum et Ordines faciendi Catechumenum p. 37 sq. et de Officio Catechistae differit p. 26 sq. et de Catechumenis ac Competentibus pag. 29 sq. Baptifmi conferendi sollempne maxime in veteri Ecclesia tempus Pascharis festum et Pentecostes, et quandoque festum Epiphaniae: Confer *Launouii* et *Ioan. Nicolai*, Ord. Praedicator. dissertationes de veteri vsu baptifmi, Paris. 1670. Adulorum baptismum praecedebat *confessio peccatorum*, vt praeter alios docet *Thom. Milles* p. 18. ad *Cyryllum Hierosol.* Idem de Catechumenorum ieiuniis agit p. 38 et 43. Sed et p. 45. de dogmatibus Ecclesiasticis, quae baptizandis exponebantur, et p. 75. de *symboli* traditione, quo veluti auctorabantur ad sacram militiam, atque sacris Christianis initiabantur, quemadmodum etiam Gentium Mystae accipiebant certa signa, symbola et *συνδήματα* profanae suae religionis, de quo videndus auctor Historiae Symboli Apostolici, editae Anglice Lond. 1701, 1703, 8. atque inde Lipsiae Latine. *Gerb. Ioan. Vossius* de tribus symbolis, Amstelod. 1642, 4. et Tomo VI. Operum, et *Iac. Vfferius* de Romanae Ecclesiae symbolo Apostolico vetere. Oxon. 1660, 4. Consulendi etiam *Ioannes Morinus* de expiatione Catechumenorum: et *Io. Filefaci* Lux Baptifmi et Candor.

De *exorcismi* ritu et antiquitate speciatim consules opera *Georgii Cassandri* pag. 749 sq. *Elmenhorstium* in notis ad *Gennadii* dogmata ecclesiastica cap. 31. *Tobiam Pfannerum* de donis miraculosis Ecclesiae p. 155 sq. *Thom. Milles* ad *Cyryllum Hierosol.* p. 7. *B. Bebelium* Saec. IV. Tom. 2. p. 775 sq. *Menardum* ad sacramentarium *Gregorii Magni* pag. 132 sq. *Vossii* Historiam Pelagianam pag. 156 sq. *Edmundum Martene* lib. 1. de ritibus p. 183. *Seuerum* de ritibus baptifmi p. 45-59. *Goari* Euchologium pag. 335, 337. e quo disces etiam in Graeca Ecclesia ritum hunc obtinere, quemadmodum de Russica, Graecae Ecclesiae filia, hoc testatur *Adamus Olcarius* in itinere suo pag. 282. *Ioan. Stephan. Durantum* de ritibus ecclesiae catholicae lib. 1. c. 19. § 22. p. 72. *Ioannis Melchioris Krafftii* pleniorum Exorcismi historiam, germanice Hamburgi 1750, 8. euulgatam, et dissertationes *Petri Musaci*, Kilon. 1671. *Gottlieb Stollii*, Ienae

1735. *Magni Beronii*, Vpsal. 1740. *Ioan. Christoph. Wernsdorffii*, Vitemb. 1749. Videbis etiam, vbi lubebit, quae de exufflatione et insputatione Daemonis *Rosweidus* ad Vitas Patrum p. 785. et de exorcismis Iudaeorum Christianorumque collegit *Antonius van Dale* de diuinationibus idololatricis V. T. c. 7. pag. 545 sq. 553. De formula: *Abrenuncio Satanae et omnibus operibus ac pompis eius*, quam erecto corpore, protensa manu, facie ad occidentem versa dixisse docet *Cyrillus Hierosol.* I, 2. Catech. Mystag. adi *Matthiam Zimmermannum* in libro: *Fiunt non nascuntur Christiani* § 81. et in *analectis* p. 528 sq. *Iosephum Vicecomitem* de antiquis baptismi ritibus libr. 2. c. 16 sqq. *Ioan. Steph. Durantum* l. c. lib. 1. c. 19. p. 76. *Ioan. Hoornbekium* Miscell. Sacr. lib. 1. cap. 7. p. 502. *Ioseph. Binghamum* lib. XI. c. 7. *Barnab. Briffon.* in commentario ad L. de spectaculis et feriis, T. VIII. thesauri Gronov. pag. 2398. *Gerhard. Vossium* ad Ephraem. Syrum p. 195 sq. et *Theophil. Raynaudum* in *Heteroclitis* spiritualibus, p. 158 sqq. Quomodo et quando hic ritus in Ecclesia Graeca adhibeatur docet *Heineccius* delineat. Ecclesiae Graec. veteris et recentior. P. 3. p. 308 sqq. Postquam Satanae abrenunciaissent, *Symbolum* recitarunt baptizandi vultu ad orientem conuerso. Vide eundem *Cyrillum* p. 283. et *Ioan. Pearsonium* ad *Symbolum* pag. 21. De baptismo Clinicorum siue Catechumenorum quos morbus occupabat, siue aliorum qui ne post baptismum in peccata grauiora prolaberentur illud libenter ad mortem imminentem differebant, videndus *Marquardus Gudius* in diss. sub I. *Andrea Bosio* habita Ienae 1657. de Clinicis siue Grabatariis Vet. Ecclesiae, Eiusdem Introductioni in notitiam scriptorum ecclesiasticorum a *Io. Georg. Walchio* addita p. 568. et *Ioach. Hildebrandus* in arte bene moriendi c. 3. *Suicerus* in obseruationibus sacris pag. 68 sq. *Petrus Lambecius* notis ad vitam S. Anselmii, et *Edmundus Martene* lib. 1. de ritibus Eccies. p. 149 sq. De Baptizandis sub conditione, si de Baptismo iam impertito non certo constet, id. p. 152.

Immerisionem in aquam, latissime per plura saecula receptam, (vide *Edm. Martene* libro laudato p. 128 sq. vbi in omnibus libris priscis ritualibus immerisionem praecipitur obseruat) Apostolicae traditionis esse contendunt *Northonus Knatchbull* ad 1 Petr. III, 20. *Gabriel Towerfon* libro Anglico de baptismo, de quo Aët. Erud. 1688, p. 244. *Carolus Maria de Viel* ad Aët. or. II. p. 47 sq. et VIII. p. 180. *Salmasius* apparat. de primatu Papae p. 192. *Henric. Pontanus* in dissertationibus de ritu merfionis in sacro baptismo. Traiecti 1705, 4. *Iosephus Vicecomes* de ritibus veter. ecclesiae circa baptismum lib. 4. c. 7. *Gerh. Ioan. Vossius* disp. 1. de baptismo, T. VI. Opp. p. 256. *Ioan. Gill* in libro anglico: *The ancient mode of baptizing by Immerfion maintained against the Author of the Manner of baptizing by Water*, Lond. 1726, 8. et in defensione contra

Mauricium. Anglice. ib. 1727. *Gustavus Georg. Zeltnerus* in dissert. de immersione in baptismo apostolica larga perfusione instauranda. Altd. 1720. *Schlichtingius* ad Ioan. I, 26. aliique. Contra *Io. Lightfootus* immersionem pro illicita et mera ἐμελοθησκεία habuit, quoniam verbum *ἠβαπτισεν* vbi de sacris baptismis in V. T. et de actu transeunte accipitur, semper (vt notat ille) significet adspersionem. Vide *Io. Lightfooti* vitam operibus illius praemissam :: 2. Sane adspersionem in baptismo etiam antiquissimi in Ecclesia vsus fuisse praeter alios observatum *Beueregius* ad Synodicum M. p. 30. et *Iosepho Binghamo* Orig. Eccles. lib. 11. c. 11. et verbum *βαπτίζειν* vtrumque denotat, mergere et abluere. Confer *Hammondum* ad Marc. VII, 4. *Erasmus Schmidium* ad Matth. III, 6. *Matthiae Maurittii* Gill fairly answer'd, and baptizing with Water defended. Lond. 1727. *Iohn Coyn's* some iuste and necessary Remarks upon John Gill's defence. 1727. *Vossium* de baptismo p. 37 sq. *Forbesii instructiones* p. 502. seq. et *Pocockii* Miscellanea p. 402. De baptismo per immersionem simul in aquam et superfusionem aquae collato vide *Ioan. Mabillonium* Tomo 1. musci Ital. p. 73, 81. et *Ioan. Ciampinum* in explicatione duorum sarcophagorum, baptismi ritum indicantium, Romae 1697, 4. quae recensetur in Actis Er. A. 1698. p. 46. atque integra inserta est Museo Mineruae Venetae (Galeria di Minerua) Tom. 2. p. 77. Immersio totius corporis vel capitis tantum, aut etiam adspersio in veteri Ecclesia vel simplex erat ad demonstrandam Dei, Ecclesiae, fidei, baptismi vnitatem: confer *Vossium* de baptismo p. 44 sq. et *Viccomitem* IV, 8. vel triplex ad fidem SS. Trinitatis et Christi post triduum e sepulchro prodeuntis restandam, quem morem Apostolicum fuisse non dubitat, et hodieque observari optat *Beueregius* II, 6. codicis Canonum Vindicati, ad triplex Dei beneficium ob oculos ponendum, Patris nos adoptantis, Filii sanguine suo nos abluentis, et Spiritus S. fidem in baptismo obsignantis. Vide et *Thomam Milles* ad Cyrillum Hierosol. pag. 286. qui de candidis baptizatorum stolis agit pag. 34.

De *patrinis* Tertulliano iam memoratis (c. 18. de Baptismo) eorumque officio et origine (quam ex Ef. VIII, 2. male repetunt Tremellius et Iunius, alii ab Hagino Papa) videndi *Augustinus* serm. 163. de tempore, *Ionas Aurlanensis* de institutione Laicali lib. 1. c. 6. Tomo 1. spicilegii Dacheriani p. 19. *Beueregius* ad Canon. 3. Nicaenum arabicum p. 213. *Elmenborstius* ad Dogmata ecclesiastica Gennadii p. 143 et 200. *Suicerus* in *προτάγω*, *Menardus* ad sacramentarium Gregorii M. pag. 107. *Guilelmus Saldemus* in Otiis diuinis III, .7. *Matthias Zimmermannus* in analectis p. 392 seq. *Edm. Martene* lib. 1. de ritibus ecclesiae p. 153. *Ioseph. Binghamus* Orig. lib. XI. c. 8. *Baluzius* ad Capitularia Tom. 2.

Tom. 2. pag. 1178. *Ioan. Georg. Simon* de patrinis. Ienae 1678. *A. Schuler* de susceptoribus. Witteb. 1688. *Sam. Schelwigius* de patrinis matrinisque. Gedani, 1689, 4. rec. 1722. *Guil. Wilckius* de fideiussoribus in Ecclesia veteri. Witteb. 1704. *Isaac. Iundt* de susceptor. baptismalium origine, Argent. 1755. et prae ceteris vir Amplissimus *Gerhardus van Mastricht* in schediasmate de susceptoribus infantum ex baptismo, eorum origine, vsu et abusu, Duisburgi 1679, 8. recuso Francof. 1727, 4. et Vir Consultissimus *Gottlob Aug. Ienichen* in prolusione de Patrinis, eorumque origine, numero et sexu: sec. vice cum commentatione de S. Pancratio, vrbis et ecclesiae primariae Giessensis numino tutelari excusa Lipsiae 1758, 4. Iudaei circumcidendis infantibus vnum tantum adhibent sponsores: vide *Buxtorf. Synagog. Iudaic.* p. 92 et 95 et 101. prohibitumque pluribus liberis vnum susceptorem rogare. Sic et Graeci Christiani vnum tantum patrinum aduocant, vt patet tum ex aliis tum ex confessione *Metrophanis Critopuli* p. 87. Antiquis temporibus fide iubebant ad sacrum baptismum pro liberis suis parentes ipsi, vt notauit *Baluzius* ad homiliam XII. Caesarii Arelatensis. De eo quod masculi masculos, feminae feminas susci- perent vid. *Cotelerius* Tomo 1. patrum Apostol. pag. 288. In Latina Ecclesia iam a decimo vsque saeculo existimatum est per patrinum officium coniugia impediri, postquam patrinorum connubium interdixit *Theodorus II, Papa: Conf. Theoph. Raynaudum* Tomo 9. operum. p. 167 seq. agentem de spiritali paternitate susceptorum: Hinc duo tantum concessi diuersi sexus patrinum, ne multitudinem eorum matrimonia impedirentur. Hinc parentes quoque patrinorum fungi munere desierunt, siquidem et *Papa Deus* dedit rescripserat ad *Gordianum Hispalensem*, cohabitare deinde illos amplius non posse. De *S. Petro*, cui cognomen *compater*, vide *Acta Sanctor.* ad diem XV. Iunii T. 2. p. 1090. Sanctorum imagines, patrinorum munere vt fungerentur aduocatas notauit *A. Pagi* in *Critica Baroniana* ad A. C. 825. n. 25. De patrinis etiam varia collegit *B. D. Mayerus* in museo ministri ecclesiae part. 3. p. 108 seq. in qua vt part. 2. p. 1 seq. agit et de Baptisteriis, de quibus vide praeterea *sis Saussacum* de Mysticis Galliae scriptoribus p. 176 sq. vbi *S. Lino* illorum inuentionem tribuit: *Pompetium Sarnelli* in antiqua Basilicographia c. 49. *Edm. Martene* lib. 1. de ritibus Eccles. p. 7 sq. *Ioseph. Binghamum* Or. Eccl. lib. 8. c. 7. *Io. Henr. Wedderkampii* librum de baptisteriis, excusum Helmst. 1703, 8. *Thomiam Milles* ad *Cyrillum Hierosol.* p. 278. *Ioach. Hildebrandi* Rituale Baptismi. p. 34. *Suicerci* Thes. Eccles. T. 1. p. 659. et T. 2. p. 139. *Heimeccii* delineat. ecclesiae graecae. P. 3. p. 97. De calice baptismali quo recens baptizatis lac et mel, vel in Occidentis Ecclesiis vinum et lac, vt ex *Hieronymo* ad *Esaiae LV.* obseruat *Rosweidus* ad vitam *Pachomii* p. 107. porrigebatur, vide *Ioan. Sartorii* melete-

mata Hist. Ecclesiasticae diff. 7. pag. 49 sq. *B. Bobelium* Saec. IV. Antiquitat. Eccles. p. 788. et quae viri docti ad Epistolam S. Barnabae cap. 6. *Chr. Hem. Zeibichium* de infantatione, per concordiam lactis et mellis, baptifmali. Witteb. 1736. *Edm. Martene* lib. 1. de ritibus p. 146 seq. qui p. 142 seq. etiam de sacra Coena Neophytis data, atque pag. 137 seq. de albis baptizatorum, cereisque et osculo. De *alba veste* baptizatorum consulantur *G. Meierus* de initiat. veter. § 68. *I. C. Sittcerus* obseruat. sacr. pag. 81. *C. Calucrius* Ritual. ecclesiast. P. 1. L. 1: S. 2. cap. 21. *Sal. Deylingius* obseruat. sacr. Part. 3. *Binghamus* Orig. ecclesiast. L. 12. c. 4. *Heineccius* delineat. ecclesiae graecae P. 3. p. 287. *Godofr. Wegneri* dissertatio de veste alba baptizatorum, Regiom. 1700. rec. 1734. et *Ioan. Schmidii* dissert. de vsu vestium albarum. Lips. 1704. De *cereis* baptifmalibus eruditum libellum edidit *Ioan. Faesius*. Helmstadii 1712. 4. De *osculo* vide *Binghamum* l. c. § 5. et *Martini Kempii* opus de osculis, dissert. 8. § 9 sqq. De *crucis* signo Centuriatores Magdeb. Cent. III. et *Binghamum* L. XI. c. 9. sect. 4. et l. XII. c. 3. De manuum impositione *Binghamum* L. XII. c. 1. sect. 1. cap. 2. sect. 3. c. 3. sect. 5 sq. De *donis baptifmalibus* conferantur *Georg. Radonii*, *Ioan. Georg. Krausii*, et *Ioan. Frid. Ioachimi* dissertationes. Rostochii 1671. Witteb. 1728. et Halae 1736. euulgatae. De *procrastinatione* baptifmi apud veteres eiusque caussis consulatur *S. I. Baumgartenii* dissertatio, Halae 1747. edita.

Quaquam Ioannis baptifmum τέλειον siue perfectum fuisse negabant olim Nouatiani, et nonnulli etiam ex Patribus Ecclesiae illud tantum extitisse aiunt βάπτισμα Isagogicum μετανοίας, non υιοθεσίας, confer *Montacutium* Tomo 1. *Originum* Eccles. p. 386 sq. et *Thomam Milles* ad *Cyrillum Hierosol.* p. 287. tamen *Eulogius* apud *Photium* Cod. 280. pag. 878 sq. recte illud docet perfectum ac diuinum fuisse, de quo plura *Theologi*, vnum baptifma *Ioannis* et *Christi* aduersus *Socini* scholam grauissimis argumentis afferentes. Ac *Ioannem Baptistam* Dei iussu *Ioan. I.* 33. Baptifmum circumcisionis loco primum coepisse introducere, probe obseruat *Buxtorfius* praef. ad *Synagogam* Iudaicam, et auctor libri Gallice editi, *les amenitez de la Critique*; Tomo 2. Parisiis 1718, 12. licet *Schickardus* c. 5. de iure Regio Hebraeorum p. 329. affirmet Iudaeos ad differentiam Samaritanorum circumcisioni baptifmum addidisse. Sed illum profelytorum baptifmum posterius longe receptum fuisse a Iudaeis, disputat *Io. Owenus* pag. 426. *Theologumenon*: certe ante *Ioannem* extitisse nullo testimonio certo constat.

Imminente mortis periculo apud veteres Christianos nemini Catechumeno nec catechumenatus desertori, ac ne gentili quidem baptifmum quouis modo petenti denegatum, probat *Io. Morinus* lib. 10. de poenitentia cap. 8.

Mortuos

Mortuos ³⁰ etiam baptizabant Marcionitae teste Philastrio haeresi 49. quod ab Ecclesia semper reiectum fuit, atque prohibitum, vt Can. 18 et 20. Codicis Africani, (confer *Edm. Martene* lib. 1. de ritibus Ecclesiae, pag. 151.) neque probatus Cerinthianorum, si talis vllus Apostolorum aevo fuit, mos vicarii ³¹ pro mortuis baptismi; ad quem respici ab Apostolo 1 Cor. XV, 29. scribit Epiphanius haeresi 28. Tomo 1. p. 114. quum Paullus nihil aliud illo loco videatur intelligere per τὸ βαπτίζεσθαι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν quam quod Rom. VI, 3. dixit baptizari in mortem Christi; εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν, vt recte vidit olim, auctor Commentarii in Paulli Epist. qui inter Hieronymi opera editur, ac nuper in peculiari ad hunc locum diatriba Lipsiae 1704. edita praestantissimus Vir D. *Godfridus Olearius*. Paulo aliter Colimas Indopleustes VIII. pag. 280. βαπτίζομεθα μυστικώτερον ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων νεκρῶν σωματίων καταδύνοντες ἐν τῷ ἁγίῳ ὕδατι καὶ ἀναδύνοντες ἀπεντεύθεν, μιμούμενοι θάνατον καὶ ἀνάστασιν. *Isidorus Pelus.* lib. 1. Epist. 221. βαπτίζομεθα ὑπὲρ τῶν νεκρῶν φύσει σωματίων εἰς ἀφθαρσίαν αὐτὰ μετασκευασθῆναι πιστεύοντες. Similiter Tertullianus V, 10. contra Marcion. Chrysofostomus et Theophylactus in 1 Cor. etc.

Ineptum et antiquioribus Christianis inauditum morem baptizandi campanas iam supra pag. 530. attigimus, nunc tantum addere liceat quod *compatres* etiam illi baptismo aduocati, atque vt in Imp. Maximiliani grauamine 51. nationis Germanicae habetur in Tomo 1. rerum expetendarum et fugiendarum

Aa aa 2

p. 365.

³⁰ Nectarius Patriarcha Hierosol. confutatione Imperii Papae in Ecclesiam p. 397. narrat ante annos non ita multos Ostrobae siue Lechia, Sarmatiae ciuitate, Basilii cuiusdam, dignitate Cnesii filiam Mariam per Iesuitam quempiam ab Ecclesiae graecae communiōe ad Papismum amplectendum persuasam, quum de parentum suorum salute sollicita ex ipso responsum tulisset eos, quoniam extra Romanam Ecclesiam diemobiissent, haud dubie aeternis ignibus addictos esse, hinc tantam commiseratione perpetuis fletibus et moerore prope modum confectam fuisse, donec Iesuita, ne despondero, inquit, animum, est enim modus vt ipsi aequae ac tu salutem consequantur. Quippe mater Catholica Romana Ecclesia multos habet modos salutis, illis etiam concedendos animabus quae in inferno puniuntur. His auditis illa gemebunda ac prae gaudio lacrymas fundens, ne illum modum mihi explicare recuses, inquit. Ille ait praesentem esse salutem si effodiantur illorum ossa, et a Catholico sacerdote baptizentur, sic illi statim fiunt Catholici. Effodiunt itaque mortuorum tunulos, adstante et vidente filia, educunt ossa, et Iesuita aquae benedicit, eamque ossibus superfundit, nomen baptizatis mutat, repositisque in tunulos iterum reliquit, abcat, inquit, in paradisum, ecce Catholici facti estis.

³¹ Vicarii baptismi morem Marcionitis etiam tribuit Chrysofostomus in 1 Cor. 15. et ex eo Theophylactus atque Harmenopulus praecipue pag. 564. de sectis. Adde Grotium ad 1 Cor. XV, 22. W. Wall Historiam paedobaptismi p. 239 sq. et Antonium van Daalen diss. de Antiquitatibus p. 137. At vero Marcionitas baptismum vicarium adhibuisse, non supra omnem dubitationem positum esse ostendit S. V. Walchius H. E. N. T. p. 855.

pag. 365. *innumeri praecipue* vero, quoniam munera lustrica afferre necesse; fortuna pollentes, qui baptismationis tempore funem quo campana ligata est tangunt, ac suffraganeo praecedente omnes pariter respondent ac campanae nomen ingeminant, vesteque noua eam induunt. Confer G. H. Goezii diatriben de baptismo campanarum. Lubec. 1712. Exemplum eiusmodi litterarum quibus Senatus Tensladiensis A. 1516. ad campanae baptismum, vt patrinorum partes obeat, inuitatur, habes in Ioan. Christoph. Olearii Syntagmate 1. rerum Thuringicarum p. 364 sq. et quoniam perbreues sunt, hoc etiam loco pace vt confido lectoris a me apponentur:

Denen Chrsamen, Weisen, Bürgermeistern zu Tenslutt, unsern besonders günstigen Förderern. Unsere freundliche Dienste zuvor, Ehrsame, Weise Herren. Wir sind willens, wils Gott, unsere Glocken auf den Sonntag Exaltationis S. Crucis nächstkommende, nach Ordnung der heiligen christlichen Kirchen, zu weihen und taufen zu lassen; ist unsere gütliche Bitte, wollet auf vermeldte Zeit um Gottes Willen bey uns, samt andern unsern guten Freunden, erscheinen, und Großpate mit seyn. Wollet das Lohn von dem Allmächtigen Gott, und dem Patrono S. Sixto und der heiligen Jungfrauen S. Julianen nehmen. So wollet wirs willig gerne verdienen. Datum Sonntag nach Egidii, Anno 1516.

Curt und Claus Vitzthum von Eckstett,
samt den Altar-Leuten.

Cum sacro baptismo infantum vel Catechumenorum in veteri ecclesia coniunctum erat *chrisma* siue vnctio totius corporis recens baptizatorum, velut athletarum Christi, facta oleo *εποκρισῶ*, vt *Cyrillus* Hierosol. auctor est Catechesi Mystagog. 2 p. 285. ad exemplum Christi Spiritu S. post baptismum vncti, id. pag. 289. De illo more videri possunt *Nicolaus Cabasilas* libro 3. de vita in Christo, *Grotius* Epist. 357, 350, 318. *B. Bebelius* Saec. 4. Tomo 2. p. 783 sq. *Salmasius* in apparatu ad primatum Papae pag. 84. vbi peculiarem suum de Chrismate tractatum memorat, sed numquam editum, *Cotelerius* ad Patres Apostolicos Tomo 1. p. 287 sq. *Edm. Martene* lib. 1. de Ecclesiae ritibus p. 120 sq. *Eimenhorstius* p. 144. ad Gennadium de dogmatibus Ecclesiasticis. *Petrus Arndius* lib. 2. concordiae de VII. sacramentis, *Turrianus* II, 17 et 18. pro epistolis Pontificum, pag. 239 sqq. et ad Constitut. Apostol. III, 16. et VII, 23, 28. Per huiusmodi confirmationem siue per hoc Chrisma etiam baptismi ab haereticis quibusdam ³² vt Nouatianis, Arianis, Macedonianis, Apol-

³² Alios Haereticos rebaptizabant, illos praecipue, qui circa baptismum ipsam aliquid mutarent: ne dicam fuisse qui cum Agrippino et Cypriano baptismum haereticorum quomuncunque valere inficiarentur, quod Stephano Episcopo Rom. et plerisque aliis merito haud

Apollinaristis et Tessaericae decatis dati vim fuscitari plerique existimabant. Quorundam ut Meletianorum, Nestorianorum, Eutychianorum et Donatistarum ne Chrismatio quidem a Catholicis iterabatur, sed sola manus impositione et ieiunio renouabatur. Vide *Theodori Studitae* Epistolas T. V. Operum Sirmondii p. 324. *Quessnellum* ad Leonem M: p. 795 sq. et 910. b. et *Ioannem Morinum* lib. 9. de poenitentia cap. 11. in quibusdam Ecclesiis totum confirmationis sacramentum non chrismare, sed sola manu impositione celebratum est. Confer *Grotii* Epist. 329. Duplicis etiam chrismatismis usus in veteri Ecclesia, vnus, antequam in aquam descenderent baptizandi, vide *Menardum* p. 73 sq. ad *Gregorii* Sacramentarium: alterius statim post baptismum. Confer *Thomam Milles* ad *Cyrill.* pag. 289. et *Iosephi Binghami* Orig. ecclesiast. XI, 9. priore totum corpus, tanquam athletarum aduersus daemones pugnantium: posteriore frons, aures, nares et pectus (*Cyrill.* p. 290.) inungebantur. Chrismate huiusmodi hodieque vtuntur praeter Romanam ecclesiam Christiani Graeci et alii plerique Orientales. Confirmationis quaedam species per manuum impositionem et benedictionem etiamnum in usu est apud Anglos, atque in quibusdam ecclesiis etiam nostris Lutheranis, ut Pomeranicis, Luneburgensibus, Holsaticis, aliisque. Confer *Julii Schmidt* gründlichen Bericht von dem erbaulichen ritu der Firmung, samt angehängten Cerimonien, so bey der Firmung in unsern evangelischen Kirchen üblich. Hanouerae 1661, 8. *Trogilli Arnkii* christliche Confirmation der Catechumenen. Slesuici 1694, 4. quo libro ritum illum in Holsatia reducendum suasisit, et Principi suo persuasisit, cuius in calce libri de ea re mandatum typis expressum extat. Is ritus ut reducatur etiam optat *Iustus Henningus*. *Boehmerus* dissertat. praeliminari Tom. 3. Iuris Ecclesiastici p. 83 sq. *Christoph. Matthaeus Pfaffius* in dissertat. de confirmatione Catechumenorum in Ecclesiis Aug. Confessionis vtitata, itemque de confirmatione Anglicana. Tubingae 1723, 4. Adde *Nachricht* von der im Herzogthum Würtemberg eingeführten Confirmation. Stuttgartiae 1722, 4. Ceterum confirmationem esse sacramentum proprie dictum N. T. hoc est ritum externum a Christo praeceptum, sub conditione promissionis impetrandae (alioqui enim sacramentum de quacunque re et actione sacra dici nemo ignorat) inficiantur Protestantes. Videatur; *Hugo Grotius* Epistola 329. *Marcus Antonius de Dominis* lib. 5. de republ. ecclesiastica c. 5. § 7 seq. B. *Samuel Benedictus Carpzouius* in Antimafenio p. 992 seq. *Benedictus Piëtetus* in Theologia Christiana XV, 35. T. 2. p. 686 sq. *Ioan. Dallaeus* libris tribus de confirmatione, qui cum libris de extrema

Aa aa 3

trema

haud placuit. Vide quae Viri docti ad Cyprianum, et contra Donatistas Augustinus: ad Facundi librum X. Sirmondus, Baluzius ad Vincentium Lerinensem, Beueregius ad Canonem 47. Apostol. et Launoius parte 8. Epistola 15.

trema vñctione prodire Geneuae 1659, 4. et libro secundo apologetico contra Hammondum de cultibus Latinorum religiosis, Geneuae 1671, 4. qui quum improbare etiam ritum illum videatur, chrismationemque³³ et manus impositionem a baptismi caerimoniis diuersam in veteri Ecclesia obtinuisse neget, atque chrismationem affirmet saeculo duodecimo demum apud Latinos auulsam, impugnatus est non modo a Pontificiis, vt *Ioanne Sambocurio*, siue de *Sainte Boeue* in libro de Sacramentis confirmationis et vñctionis extremae, Paris. 1686, 4. de quo *Elias du Pin* Tom. 18. Bibl. scriptor. Ecclesiastic. p. 200. sed etiam inter ipsos Protestantés praecipue ab Anglis vt *Ieremia Taylora* in Tractatu de confirmatione, et *Henr. Hammondo* lib. de confirmatione, qui Oxoniae editus est 1661, 8. et Tomo 4. Operum Hammondii pag. 851. cum praefat. Humfredi Sarisburiensis. Londini 1674, 1684, fol. recusus. De confirmatione praeterea videndi interpretés Epistolae ad Hebraeos cap. VI: v. 2. *Guilielm. Beyerus* de sacramento confirmationis. Antwerp. 1650, 8. *Ioseph. Maria Suarezius* in corollariis de agnis Dei p. 125 sqq. qui etiam de sponsoribus confirmationis a patrinis baptismi distinctis agit pag. 131. *Edmundus Martene* de ritibus sacris Ecclesiasticis lib. 1. p. 232 sqq. qui varios ordines siue formulas veteres confirmationis refert p. 249 sqq. *Stanislaus Hofius* Operum p. 89 seq. *Rosweidus* ad Paullinum p. 858. *Menardus* ad Gregorii sacramentarium p. 143 seq. *Iosephus Vicecomes* in obseruationum Ecclesiasticar. volumine³⁴ secundo, in quo veteres Confirmationis caerimoniae demonstrantur. Mediolani 1618, 4. *Petrus Arcudius* in concordia vtriusque Ecclesiae: circa septem sacramentorum administrationem. *Lucas Holstenius* in dissertatione duplici de forma et ministro sacramenti Confirmationis apud Graecos. Romae 1666, 8. *Io. Morinus* in Operibus postumis. Parisiis 1703, 4. vbi et Holstenii dissertatio est recusa. *Paschalis Rapius*, tomo secundo operis editi Paris. 1671, 4. cui titulus: *Le Christianisme seruant dans la primitive Eglise et languissant dans celle de nos dernieres Siecles* p. 383-588. vbi de confirmatione tractat. *Iosephus Augustinus Orsi* in dissertat. de Chrismate confirmatorio. Mediolani 1733, 4. *Michaeli Amatus* in dissert. de Opopobalsami (Peruuiani) specie ad sacrum chrisma conficiendum requisita. Neapoli 1722, 4. *Iosephus Binghamus* Origin. Ecclesiastic. libro 12. *Dauid Blondellus* de Presbyteris et Episcopis p. 209 sqq. *Philippus Iacobus Hartmannus* in commentario de rebus christianorum sub Apostolis c. 17. p. 436 seq. *Danhauerus* Hodomor. spiritus Papaei Tom. 2. p. 449 sqq. *Gebh.*

³³ Confer M. V. de la Crose responsonem ad Euseb. Renaudotum in diario Gallico, *Europe seruante* 1719. mense Augusto p. 268 sqq.

³⁴ Primum est de ritibus baptismi, A. 1615. tertium et quartum de ritibus et apparatu Missae, A. 1620.

Gebh. Theodor. Meierus de tribus nouellorum nascentis Ecclesiae initiamenti baptismi, catechesi et manuum impositione. Helmstad. 1690, 4. *Godofr. Wegnerus* de confirmatione Catechumenorum in veteri Ecclesia. Regiom. 1692, 4. *Christoph. Timoth. Seidelius* in dissertatione, qua ostenditur, Pontificios in ritu confirmationis a praxi Ecclesiae Apostolicae plane aberrare. Helmstadii 1733, 4. Ceterum circa formam quoque Chrismatis variatam, quum in Ecclesia Romana in fronte vel vertice tantum aut in pectore vngant, Graeci vero, atque Syri etiam teste Seuero Alexandrino, vngant totum corpus. Graeci statim, vti Aethiopes³⁵ quoque iungunt chrisma baptismi: Latini vngunt post septimum a baptismi annum. Latini per Episcopum, Graeci per presbyterum etiam, confer *Bellarminum* libro de confirmatione c. 12 et 13. *Matthaeum Larroquannum* III, 7. Aduersarior, sacr. *Allatium* de Synodo Photiana pag. 523 sq. Ordo Confirmationis secundum vsum Aethiopum exstat Tomo 27. Bibl. Patrum edit. Lugd. p. 643. Officium sacri vnguenti in Graeca Ecclesia et de materia Chrismatis vide in Goari *Euchologio* p. 628. vsque 646. De formula confirmationis deprecatoria *Deus te vngat in vitam aeternam*, vide notas Benedictinorum ad S. Ambrosium Tom. 2. p. 360. Apud Fulbertum Carnotensem Epist. 1. haec exstat formula: *Deus, qui te regenerauit ex aqua et spiritu, ipse te linit chrismate salutis*. T. 18. Bibl. Patr. p. 4. Nota etiam sunt eruditae quae de confirmatione non iteranda, et per Episcopum vel presbyterum administranda, acriter disputata sunt inter Sirmondum Tom. 4. Opp. et Petrum Aurelium siue qui sub illo latet nomine Ioannem Vergerium de Haurance, Abbatem Sancyranum, Paris. 1646, fol. occasione Canonis Arausiaci, de quo adeundus etiam Grotius Epistola saepius iam laudata 329. Combessius ad Amphilochem p. 295. *Edm. Martene* lib. 1. de ritibus pag. 243. Catechumenis antequam ad sacram coenam admitterentur, datum *sal* velut in symbolum futurae communionis, de quo ritu vide Steph. Morini diss. 3. p. 109.

De ritu quo pedes pauperum lauare mos in Coena Domini, vide Franciscus Orlendi librum de quo Acta Eruditorum T. 5. supplementi p. 176. et Doctoris mei Thomae Ittigii *τῶν μακαρίτων* diss. de pedilauio Christi imitando, Lips. 1699. Iac. Gretseri podoniptrum siue librum de more lauandi pedes peregrinorum et hospitem, cum eius Horre Crucis editum Ingolstad. 1610. Interpretes ad Ioan. XIII, 14. et 1 Timoth. V, 10. Claudii Espenceae Opera p. 931 sq. Cotelerii monumenta Ecclesiae Graecae p. 161. *Pompeii Sarnelli* epistolam ecclesiasticam XIII. vbi quaerit, quare tredecim non duodecim lauentur. *Hieron. Drexelium* T. 2. Operum p. 458 sq.

De

³⁵ Vide Rich. Simonem T. 1. Bibl. selectae p. 313.

De Agapis veterum Christianorum praeter interpretes Epistolae Iudae Apostoli versu 12. *Pompeius Sarnelli* Basilicographiae cap. 4b. *Suicerus* in thesauro Eccles. *Albaspinaeus* Obseruat. Eccles. lib. 1. cap. 18. et *Iustus Hennigus Boehmer* in dissertationibus iuris Ecclesiastici antiqui ad Plinii Epistol. 97. libri 10. dissertatione 4. *Ioan. Fronto* in Epistola de Philotesiis veterum: *Festus* lib. 1. Aduersar. c. 13. *Iustellus* ad Canonem XI. Concilii Laodicensi, *Benereginus* ad Can. 74. *Trullan.* *Nicol. Coninenus* p. 137 seq. praenot. mystagog. *Ioan. Hoornbekius* miscell. sacr. lib. 1. c. 20. et 21. *Hermannus Witsius* Meletem. Leidensium pag. 490 sqq. *Ioan. Franc. Buddeus* in comment. de Ecclesia Apostolica pag. 833 seq. *Casp. Zieglerus* ad Lancelotum. p. 1037. edit. Christi. Thomasi. *Cotelerius* ad Const. Apost. II, 28. *Anton. van Dale* in historia baptismorum subiecta Aristeae de LXX. Interpretibus pag. 447, 449, 451 seq. *Matthias Zimmermannus* in libro, sunt, non nascuntur Christiani p. 16-22. *Ludov. Anton. Muratorius* Dissert. secunda adiecta. Anecdotis Graecis. Patauij 1709, 4. editis. *Doughthaeus* in Analectis sacris N. T. ad Iudae v. 12. *Martinus Lydius* in coena Dominica litteratorum p. 109. ff. *I. S. Menochius* in Tratenimenti eruditi P. 1. p. 163 sq. quibus addantur dissertationes de hoc argumento *Balthasar. Stolbergii* adiecta eiusd. tractatui de soloecismis et barbarismis N. F. graecae dictioni falso tributis, pag. 280. et recusa in Menthenij thesauro diss. theol. philol. in N. T. pag. 800. *Paulli Resenii*, duae. Havniae 1600. *Ioan. Hilperti*, ibid. 1656. *Io. Oldekoppii*. Helmst. 1636. *Phil. Ioannis Tilemanni, dicti Schenck*, adiuncta eiusdem commentario in epistol. Iudae. Marp. 1693, 8. *C. S. Schurzstelschii* Witteb. 1690. et in controuersis antiq. eccles. subiunctis compendio antiquitatum ecclesiasticar. cum S. V. Walchii praefatione edito. *Ioan. Nicol. Quistorpii*. Rostoch. 1711. *Ioan. Gothofr. Haenschelii*. Lips. 1729. *Ioan. Gothofr. Moerlini*. ib. 1730. et *Gottlieb Schlegelii*. ib. 1756.

XXVI. De Sacrae Coenae siue Eucharistiae ritibus agunt vetera monumenta, quae collecta sunt a Georg. Cassandro in Liturgiis, quibus subiunctus et Ordo Romanus de officio missae. Liturgiae sub Iacobi et aliorum Apostolorum, ipsius etiam Christi et Mariae nomine iactatae: Liturgiae Basilii M. et Ioan. Chrysostomi saepius Graece et Latine editae, de quibus dixi ad Allatum de libris Ecclesiasticis Graecorum: et scripta aliorum Patrum de ritu Missae, Graecorumque recentiorum Latine vulgata a Claudio de Sanctes, Antwerp. 1562, 8. Variarum liturgiarum veteres insertae Tomo 1. et Tomo 27. siue ultimo Bibliothecae Patrum editionis postremae Lugdunensis, in his Liturgia Nestoriana a Meneseo interpolata, de qua Rich. Simon Tom. 1. Bibl. selectae p. 289. Liturgica a Iac. Pamelio collecta. Colon. 1571, 4. 2 Tomis. Scriptores

res de diuinis officiis ³⁶ a Melchioro Hittorpio editi Colon. 1568, fol. et per G. Ferrarium Rom. 1591. Paris. 1610, fol. *Cornelius Schultingius* in Bibliotheca Ecclesiastica. Colon. 1599. Liber sacramentorum Gregorii Papae, cum notis Hugonis Menardi Paris. 1647, 4. et in noua Operum Gregorii editione, quam Monachis Benedictinis debemus, Paris. 1705, fol. T. 3. Eiusdem Gregorii missam Graece versam esse a Georg. Codino et Emanuele Chrysolora testatur Leo Allatus de Georgiis p. 362 sq. Codices sacramentorum 900. annis uerustiores Ecclesiae Romanae et Gallicanae editi a Iosepho Maria Thomaasio siue Caro. Rom. 1680, 4. De liturgia antiqua Hispanica, Gothica, Isidoriana, Mozarabica, Toletana, Mixta differit Ioan. Pinius, S. I. in praefatione T. 6. Actor. Sanctor. M. Iulii praemissa: quae dissertatio deinde inserta est Vol. 3. Thesauri Antiquitatum Ecclesiasticar. p. 465 sqq. et seorsim excusa studio eiusdem Pinii. Romae 1740, fol. Codicem liturgicum ecclesiae uniuersae edidit Iosephus Aloisius Assemannus, cuius liber I et II. prodiit Romae 1749, 4. III. ibid. 1750. libri IV. Part. 1 et 2. ibid. 1751. P. 3 et 4. ibid. 1754. Varii ordines Missae celebrandae, editi ab *Edmundo Martene* lib. 1. de antiquis Ecclesiae ritibus pag. 454 seq. qui de precibus etiam Canonis Missae additis uidendus p. 411 seq. 343 seq. Expositio Missae edita ad calcem Ordinis Romani T. 13. Bibl. Patr. Lugd. ex edit. Hittorpii p. 746-750. diuersa est ab ea, quam ante 900 annos scriptam uulgauit *Edm. Martene* lib. 1. de antiquis Ecclesiae ritibus pag. 434-454. Caroli M. libellus ad Alcuinum de Sacrificio Missae et ratione rituum Ecclesiae a Wolfgango Lazio cum aliis eiusdem argumenti opusculis editus Antw. 1560, 8. Ioan. Bona in libris 2. rerum liturgicarum, quibus subiecit Missam latinam ueterem, quam uulgauerunt Matthias Flacius Argentinae 1557, 8. de qua uide etiam *Struuii* Bibl. antiquam A. 1706. p. 273 sq. et *Edmundum Martene* lib. 1. de antiquis Ecclesiae ritibus p. 481 sq. Io. Mabillonii de Liturgia Gallicana libri 3. et Tomus secundus musei Italici, Commentarius praeuius

³⁶ Sunt illi: Ordo Romanus, Isidorus Hisp. Alcuinus, Amalarius, Rabanus Maurus, Walafridus Strabo, Berno, Micrologus, Iuo, Hildeberti Cenomanensis (quod sub Mauricii Senonensis nomine edidi) de ritibus Missae carmen, Radulphus de Riuo, et Missae expositio breuis ex antiquis libris, quam habes etiam T. 13. Bibl. Patrum edit. Lugd. p. 746-750. diuersam ab ea quam ante 900. annos scriptam uulgauit *Edm. Martene* lib. 1. de antiquis ritibus pag. 434 - 454. Liturgiarum Orientalium corpus quod edere uoluit R ch. Simon quem uide T. 2. Bibl. selectae p. 173. cum orbe erudito communicauit Eusebius Renaudor. Paris. 1716. duobis tomis in forma quadripartita. De variis Liturgiis consulendus Ioannes Bona libro rerum Liturgicarum primo, et *Edmundus Martene* lib. 1. de ritibus p. 266 sqq. De Graecis notauimus nonnulla ad Allatum de libris Ecclesiasticis Graecorum. De Latinis differit Nic. Sibbern in libro de libris latinorum ecclesiasticis et liturgicis. Witteb. 1706, 18.

praeuius ad Ordinem Romanum etc. Liber Gallicus Paris. 1697, 8. a Granco-
lasio Doctore Sorbonico editus et 1715. recusus sub titulo: Veteres Litur-
giae s. ratio missam celebrandi per singula saecula, in Ecclesiis Orientis pariter
et Occidentis. Lazari Andreae Boequilloti tractatus historicus de Liturgia
Sacra Gallice editus Parisiis 1701. Seuerus Alexandrinus (siue Antiochenus
potius) de ritibus sacrae Synaxeos apud Syros Christianos receptis Antwerp.
1577, 4. Syriace et Latine. Romae A. 1592. prodiit Syriace sine versione
Missale chaldaicum ad usum Ecclesiae Maronitarum, in quo XIV. Liturgiae (Iaco-
bitarum) sed valde interpolatae. Eusebius Renaudotus omisit ex illis *Liturgiam*
Ioannis Patriarchae cognomento Barschouchan, v. praefat. Tom. 2. p. 22. cete-
ras et longe plures e MS. versas Latine T. 2. exhibet. Missae Armenorum or-
do Armenice et Latine. Romae 1642, 4. (*Matthaei Rinato*) Liturgia siue ca-
non generalis Aethiopum, (qui paucis exceptis est Liturgia S. Basilii. vid. Re-
naudot. T. 1. pag. 172.) legitur ad calcem N. T. aethiopice editi Romae 1548.
Latine Romae 1549. Liturgia *Coptica* apud Kircherum pag. 37 sq. Prodromi
Copti: Dioscori Liturgia a Iobso Ludolfo *Aethiopice* et Latine edita in calce
Lexici Aethiopici. De ritu Missae in magna Kairo, Hottingerus Tomo 5.
Hist. Eccles. p. 53 sq. De variis Liturgiis conferatur *Honoratus de S. Maria*
T. 3. Reflexionum criticarum dissert. 3. De liturgiis Orientalibus duas edidit
dissertationes *Io. Guil. Iamus*. Witteb. 1724, 4. De liturgia graeca a Grabio
ad normam veter. liturg. composita confer. *C. M. Pfaffius*. His addendi scripto-
res de officiis Ecclesiasticis Isidorus Hispalensis, Alcuinus, Beda siue quisquis
auctor scripti de Officiis (quod Tomo 7. Operum Bedae legitur, quodque pro-
vix dignis illo Doctore collectaneis habet Quesnellus p. 551. ad Leonem M.
Florus, Diaconus Lugdunensis, (saeculo IX. clarus) de actione missarum T. 15.
Bibl. Patr. p. 52 sq. Hugō de S. Victore aliique supra e. 4. § 3. a nobis laudati et
in Hittorpiana aliisque iam a nobis memoratis collectionibus fere obuii: E re-
centioribus *Cl. Villette* in libro, cui titulus: les raisons de l'office et ceremonies
qui se font en l'Eglise Catholique Apostolique Romaine, Paris. 1611, 4. et Ro-
thomagi 1638, 8. Alius nescio quo auctore: traité de la Messe et de l'Office
Divin, où l'on trouve une explication litteraire des anciennes pratiques et des
ceremonies de l'Eglise, appuyée sur l'autorité des Peres et des Conciles. *Caro-
lus Guetus* Iesuita Gallus in *Ordine generalis et perpetuo diuini Officii recitandi*.
fol. *Claudii de Vert* dissertation sur les mots de Messe et de Communion avec
quelques digressions sur les Agapes, les Eulogies, le pain benit, l'ablution etc.
Paris. 1694, 8. *Barthol. Corsetti* praxis SS. rituum ac caerimoniarum in missis
sollemnibus. Venetiis 1654, 8. *Valentis Quaresimae*, Siculi, discorsi de' signi-
ficati delle vesti, atti, gesti e altre ceremonie della Messa. Neapol. 1572, 8vo.

1576, 12. Mantuae 1578, 12. *Americi Hannequindi* interpretatio rerum, verborum et caerimoniarum in Missa. Paris. 1678, 8. *Augustinus de Herrera*, Hispanus, S. I. de origine et progressu in Ecclesia catholica rituum et caerimoniarum, quae in sancto missae sacrificio adhibentur. Hispali 1642, 4. *Idem* de origine et progressu officii diuini eiusque obseruationum catholicarum. ib. 1644, 4. *Gramolafii*, Doctoris Sorbonici, traité de la Messe ou l'on trouve une explication litterale des Cerimonies. Paris. 1713, 12. *Petri le Brun* explication litterale historique et dogmatique des prieres et des ceremonies de la Messe Paris. 1716, 8. quatuor voluminibus. *Gouldii* traité du S. sacrifice de la Messe avec l'explication des ceremonies. Paris. 1724, 12. *Dominici Georgii* de liturgia Romani Pontificis in sollempni celebratione missarum libri duo. Rom. 1731, 4. *Benedicti XIV.* P. R. exercitationes liturgicae de diuino officio. Rom. 1754, 4. Io. Voisninus quoque opus Liturgicum 2. vel 3. tomis in folio molitus est teste Rich. Simonio II, 34. Epist. select. p. 225. sed lucem quod sciamus haud vidit. De origine liturgiae eucharisticae vniuersa accurate disserit S. V. *Ioan. Aug. Ernesti* in Antimuratorio p. 16. ostendens pag. 19. tum, quum ardor pristinus paullatim refrixisset, in tantaque multitudine eorum, qui sacra facerent, propagata longe lateque religione christiana multi reperirentur, quorum nimis tenuis *dyuapuis* esset, denique nonnulli antistitum eloquentiae gloriam nimis appetere, formularum scripturarum et certarum consuetudinem natam esse. Quibus auctoribus singulae partes in Missa receptae sint, notat breuiter Honorius Augustodunensis in Gemma Animae I. c. 86-90. Tom. 20. Bibl. Patrum edit. Lugd. p. 1058 sq. Historiam missae italico sermone edidit *Franciscus Argelati*. Venetiis 1745, 8.

De coenae Dominicae, qualis a Christo ipso post coenam paschalem instituta fuit, ritibus et forma agunt *Iosephus Scaliger* libro 6. de emendatione temporum p. 572 sq. *Paullus Fagius* ad Targum Onkelos Deuteron. VIII. Io. *Buxtorfius* in diss. de coenae dominicae primae ritibus et forma, quae extat inter eius dissertationes Philologico-Theologicas, vbi et Vindiciae huius diatribes aduersus Ludouicum Capellum subiiciuntur. *Huetius* p. 276 sq. Alnetanarum quaestionum, *Iacobus Lydius* in sacra coena litteratorum, Tomo 10. fasciculorum Crenii. *Rudolphus Cudworth* in vera sententia siue recto iudicio de coena Domini, libello crudito Anglice edito, fol. Io. *Owenus* p. 427 sq. Theologumenon. *Richardus Simon* in collatione caerimoniarum Iudaicarum cum Ecclesiasticis, quam Leonis Mutinensis libro de ritibus Hebraeorum is subiunxit, et ex Gallico Latine vertit Io. Valentinus Grosgebauerus. *Christoph. Matth. Pfaffius* in diss. de oblatione Eucharisticae in primitiua ecclesia vsitata, quam subiunxit fragmentis S. Irenaei editis Hagae 1715, 8. *Martin. Chladenius* in diss. de ver-

bis S. coenae ex formula Iudaica non explicandis. Witteb. 1711. et *Sal. Deylingius* de Eucharistiae origine ex ritu Iudaeorum paschali non repetenda. Lips. 1734. Quomodo Christus benedixerit et an duobus vsus calicibus: et de ritu manibus sumendi agit *Michael Amatus*, presbyter Neapolitanus, diss. historico-dogmatica tertia et quarta. Neapoli 1728, 4. Ritus ac sententiam veteris Ecclesiae circa sacram Eucharistiam persequuntur: e nostratibus *Henricus Rixnerus* de institutis ac ritibus veterum Christianorum circa S. Eucharistiam, et de communione Laica, 37 peregrina ac praesantificatorum Helmst. 1670, 1673, 4. D. *Dorfscheus* ad diatyposin Concilii Nicaeni de S. Coena, et in Mysaria Missae: D. *Io. Fechtius* in elaborato opere de origine et superstitione Missarum in honorem Sanctorum celebratarum Lips. 1707, 4. *Ioach. Hildebrandus* in rituali Eucharistiae veter. Ecclesiae. Helmst. 1712, 4. et in arte bene moriendi cap. 5. vbi de Eucharistia infantibus et morti vicinis data, *B. Bebelius* Saec. 4. Tom. 2. p. 791-821. et *Ioan. Andr. Quenstedt* in dissert. de sacrae Eucharistiae ritibus antiquis. Witteb. 1680. E Reformatis scriptoribus *Isaacus Casaubonus* aduersus Baronium Exerc. XVI. *Philippus Mornaeus* et *Edmundus Albertinus* in libris de Eucharistia, *David Blondellus* de Eucharistia Vet. Ecclesiae, Sarrauii cura A. 1640.

37 De communione Laica et peregrina Pompeius Sarnelli antiquae Basilicographiae c. 30. sq. et Lindebrogius ad Codicem Legum antiquarum p. 1380. Communionem peregrinam de transpositione Clerici in peregrinum ac deteriorem locum (Poenitentz Pfarre hodie vulgo appellante) explicat *Philippus Tilemannus Schenck*, Professor Marpurgensis, in diss. de communione peregrina eiusque apologia aduersus Ioannis Facs τοῦ μακαρίτου obelum peregrinitati peregrinae communionis fixum, Marpurg. 1695, 8. *Iacobus Bornius*, V. C. autem in commentat. de communione peregrina veteri Clericorum censura, Lips. 1742, 4. edita, communionem peregrinam censet esse poenae genus, Clericis, qui qua in re deliquerant, ab Episcopo, tanquam eorum iudice, impositae, ita vt a munere fuerint remoti, et in statum clericorum peregrinorum, in ecclesia viuentium, detrusi. Cum quo ex parte consentiunt *Gabriel Albaspinæus* lib. 1. observ. c. 3. *Philippus Priorius* in dissertat. de litteris canonicis, alique plures laudati S. V. I. G. *Walchio* in diss. de translationibus ministror. in vet. Ecclesia Ien. 1745. edita, quibus cognitio peregrina significat eam conditionem, qua illi propter certa delicta ab omnibus functionibus sacris essent prohibiti, in ordine autem ipso manerent eaque acciperent, quae ad vitam sustentandam requirerentur: iure tam en plenae portionis essent exclusi, donec per rectam poenitentiam officium possent recuperare. *Schenckii* sententiae propius accedit *M. Anton. Dominicus* in diss. de communione peregrina et abolitione poenitentiae canonicae. De communione laica disserunt *Frider. Mendoza* p. 1357 sq. ad Concil. Illiberitan. T. 1. *Labbei*, *Dallaeus* lib. 5. cap. 23. de cultibus Laicorum religiosis, alique plures excitati ab eodem *Walchio* dissert. laud. § 6 et 7. Ipsi *Walchio* communio laica fuit illud poenae genus, quo clericus ob grauiora delicta ordine sacro ita priuatus est, vt nunc omni officio, potestate atque auctoritate, etiam nomine clerici careret: non aliam, nisi laicorum propriam, prae se haberet conditionem atque omni spe destitutus esset, munus sacrum capeffendi.

1640. editus, *Dallaeus* lib. 3-9. de cultibus religiosis Latinorum, *Claudius Salmasius* in libro de transubstantiatione et in libro altero s. epistola ad Iulium Pacium de Hugonis Grotii voto pro pace, quos utrosque sub laruato *Simplicii Verini* nomine vulgavit. *Matthaeus Larroquanus* in *Historia Eucharistiae*, Gallice edita Amst. 1671, 8. quae secunda editio melior est et castigatior, nomenque auctoris praefixum habens quod in priore desideratur. E Romanae Ecclesiae doctoribus denique *Iosephus Vicecomes* de antiquis Missae ritibus et apparatu, 2 Vol. Mediolan. 1620 et 1626, 4. *Theophilus Raynaudus* Tomo 6. Opp. qui inter alia missam pro defunctis veteri Ecclesiae ignotam, et mortuos nihil iuuare disputat: *Edmundus Martene* de ritibus Eccles. lib. 1. *Gabriel Albaspinæus* in *Observationibus Ecclesiasticis* libro 1. et in scripto Gallico de l'ancienne Police de l'Eglise sur l'administration de l'Eucharistie. *Fronto Ducaeus* contra *Mornaëum*, *Perromus* a *Michaele Fauchero* oppugnatus. *Iac. Bolducus*, *Capucinus*, de initio et progressu Eucharistiae siue sacrificii panis Eucharistici per rotum orbem, Lugd. 1640, 4. Inter veteres ipsos videndi maxime *Iustinus Martyr* Apolog. 1. p. 98. ac *Cyrillus Hierosol.* Catechesi mystagog. IV et V. Circa sententiam et ritus recentiorum Ecclesiarum orientalium, Graecae praecipue, consulenda sunt scripta, quae in utramque partem edita sunt ab annis circiter quadraginta a Pontificiis, *Antonio Arnaldo*, *Nicolio*, *Allatio*, *Nihustio*, *Petro Arcudio* eiusque aduersario *Io. Baptista Catumfyrto*, *Richardo Simone*, *Eusebio Renaudoto*, aliisque: et a Protestantibus *Ioan. Claudio* (qui opus de perpetuitate fidei Ecclesiae Catholicae circa Eucharistiam Gallica qua scriptum est lingua erudite oppugnauit) a *Ioan. Henr. Hottingero*, *Elia Veilio*, *Thoma Smitho*, *Ioan. Aymonio* etc. vt omittam *Cortesium Branam* *Maracaëum* de Graecae et Latinae Missae consensu, editum Neapoli 1603, 8.

Christum ipsum de Eucharistia participasse, ac de pane et vino post benedictionem comedisse ac bibisse, contendit *Philippus Ioannes Schenck* in oblatione siue communionem eiusque Apologia contra *Ioannem Faës τὸν μακαρίτην*, Pastorem Stadenſis Ecclesiae, suadens vehementer, vt sacerdotes consecrantes etiam ipsi ³⁸ communicent, neque a participatione Eucharistiae quam aliis impertiunt abſtineant. Marpurg. 1695, 8. Pro contraria sententia videndus laudatus *Faës* in *Christo incoenato*, Brem. 1693, 8. De eo, vtrum sibi ipsi possit exhibere S. Coenam sacerdos vide *Relationes innoxias* A. 1720. pag. 904 sqq.

Ius consecrandi Laicis etiam tribuit *Rigaltius* in libello rarius obuio de quo *Rich. Simon* T. 1. Epist. select. 3. *Grotius* in dissertatione sine nomine edita de coenae administratione vbi Pastores non sunt, et *Iustus Henningus*

Bb bb 3

Boeh-

³⁸ Sic Romae olim receptum vsu notat *Edm. Martene* lib. 1. de antiquis Ecclesiae ritibus p. 419.

Boehmerus diff. 9. ad Plinii Epistolam et Tertulliani loca. Pro contraria sententia consulenda Gabrielis Albaspinæi obseruatio ad locum Tertulliani de exhortatione castitatis c. 7. Dionysii Peræuii dissertatio de potestate consecrandi et sacrificandi Sacerdotibus a Deo concessa, Io. Harduini Opera selecta p. 297 sq. et H. Dodwelli Exercitatio de iure Laicorum sacerdotali, Lond. 1685, 8. Historiam huius controuersie accurate recenset Eruditissimus Ioan. Georg. Walchius in dissert. de sacra Coena a laicis administranda, Ienae 1747. vbi is simul suam hac de quaestione sententiam expromit, eo redeuntem, posse in necessitatis § 26 rite determinatae casu, laicum panem ac vinum consecrare atque alteri porrigere, in primis vbi hoc occulte atque hac ratione fiat, vt nulla metuenda sit offensus.

Hugonis Grotii dissertationem an semper communicandum per symbola, examini subiecit Ioan. Cloppenburgius, quod et inter selectas eius dissertationes, et cum iam dicta Dodwelli diatriba, cui Grotii etiam ac Peræuii iam dictæ exercitationes iunctæ sunt, prodiit.

Missas non priuatas modo sed quoque sollempnes plures eadem die ab vno sacerdote celebrari solitas probat Edmundus Martene lib. 1. de antiquis Ecclesie ritibus p. 283. et Io. Bapt. Thiers in tomo priore libri postumi de superstitione, de quo Elias du Pin T. 18. p. 283 sq. Idem Thiersius in opere de *l'exposition du S. Sacrament* siue de sollempni ritu quo S. Eucharistia oculis fidelium exponitur, quod post priorem editionem Anni 1673, duobus libris auctius lucem vidit Paris. 1677, 12. inter alia aduersus frequentiam Missarum disputat, quam oppugnat etiam auctor Epistolæ quæ inscribitur: *Lettre sur l'ancienne discipline de l'Eglise touchant la celebration de la Messe*, Paris. 1708, 12. ne dicam quæ aduersus frequentiam Communicandi scripsit Antonius Arnaldus libro celebratissimo *de la frequente Communion*. De Matthæi de Cracouia libro rituum expediat et deceat sacerdotes continuare Missas, vel Laicos frequenter communicare, edito Memmingæ A. 1491. vide Eduardi Brown præfationem ad fasciculum rerum expetendarum ac fugiendarum, p. 31. De *missa secca* existat dissertatio Ioan. Andr. Schmidii quæ prima est in Eiusdem Triga dissertationum historico theologicar. Ienae 1692, 8. editarum. Contra *missarum solitariarum* vsu disputat Dallæus IV, 5 – vlt. de religiosis cultibus Latinorum, quas nono demum sæculo inualuisse cap. 18. obseruat.

De Eucharistiæ asseruatione et ad absentes transmissione multa Claudius Espencæus opere postumo de adoratione Eucharistiæ libro 2. vbi etiam de communione moribundorum, de Eucharistia data pueris, mortuisque et derelictiarum Eucharistiæ exustione. Ad ea quæ aduersus S. Eucharistiæ adorationem scripsit Io. Dallæus libris de obiecto cultus religiosi, respondere conatus

ius est Iacobus Boileau, libro de adoratione Eucharistiae, Gallice edito Paris. 1685. quemadmodum et idem et Bossuetus in libro de communione sub vtraque specie, incassum enisi sunt refellere quae tum alii tum praecipue Georgius Calixtus libro de communione sub vtraque in medium attulerat. Videndus etiam libellus Hermannii Hamelmanni, Francof. 1557, 8. editus hoc titulo: *Cum Scriptura S. consensus XI. Conciliorum, aliquot Historiarum, et quorundam Hymnorum Ecclesiae, atque omnium fere Patrum qui ante Thomam Aquinatem vixerunt, in perpetuo vtriusque speciei Eucharistiae cunctis ex aequo fidelibus porrigendae vsu contextus ad Georgium Episcopum Mindensem. Communionem sub vna specie institutioni Christi et vsui veteris Ecclesiae aduersam esse faterur Concilium Constantiense, Tom. 8. Conc. Harduini pag. 381. et Tridentinum Tom. 10. pag. 120. Eam ad saeculum vsque XII. ignoratam esse non dubitat Ioan. Bona II, 18. Liturg. et Ioan. Mabillonius commentario praeuio ad ordin. Roman. (T. 2. Musei Italic.) pag. 61 sqq. Pluribus id ostendit, praeter Georg. Calixtum modo citatum, Hector Gottfr. Masius in dissertat. de communione aegrotorum sub vna contra Bossuetum, Hafniae 1688. et inter dissertationes eius iunctim editas Hamb. 1720, 4. pag. 222 sqq. Aduersus adorationem S. Eucharistiae accurate disputat Ioan. Wilh. von der Lih in libro germanico: *Gründlicher Beweis, daß das Niederknien vor den Hostien in der Messe, dem Gewohnheiten und Satzungen der alten christlichen Kirche zuwider.* Suobaci 1721, 8. De Eucharistia moribundorum et mortuorum disserunt Ioan. Andr. Schmidius in Decade dissertation. historicotheolog. diss. 1. et Ioan. Andr. Gleichius in dissert. Witteb. 1690. De Eucharistia infantum Ioan. Frid. Mayer. Lips. 1673. Corn. Dieter. Kochius. Helmst. 1724. Chr. Eberh. Weismannus in dissert. de praepostera Eucharistiae infantum in Ecclesiam reductione. Tub. 1744. Petrus Zornius in historia Eucharistiae infantum. Berolini 1736, 8. De Eulogiis vt alios iam omittamus Pompeius Sarnelli in Basilicographia c. 39. De oblatis quibus in nostra etiam Ecclesia vtimur, forma numerum repraesentantium Dominici corporis pretium, exstant singulares dissertationes praestantium Doctorum Ioan. Musaei, Christiani Kortholti, Andreae Kunadi, Ioan. Andreae Schmidii, Herm. Chr. Engelcken et Ioan. Sam. Strauffii. Vide etiam Edmundum Martene lib. 1. de ritibus pag. 318 sq. 382 sq. Casparis Caluocerii rituale Ecclesiasticum T. 1. p. 595. De vasis sacris, in S. Coena administranda adhibitis commentatus est *Sebast. Paulli* in dissertatione de patena argentea Forocorneliensi, olim, vt fertur, S. Petri Chrysologi. Neapoli 1745 et 1749, 8. De calicibus eucharisticis veterum Christianorum Ioan. Doughthaeus libro singulari cum mantissa Faesii euulgato Breae 1694, 8. De fatis calicis Eucharistici Ioan. Andr. Schmidius in dissertat. Helmstad. 1708, edita. Historiam sistulae*

lae Eucharisticae euulgauit *Ioan. Vogtius* Breae 1740, 4. De intinſione panis in vinum *Dallaeus* III, 27. de cultibus religioſis, et *Chriſto. Sontagius* in diſfert. Altorſii 1695. habita. De cereis ad S. Euchariftiam adhibitis *Ioan. Sartorius* Meletem. hiſtoricoeccleſiaſtic. N. 3. De more vinum aqua diluendi *Io. Dan. Kluge*. Tremoniae 1736. De ficera in vſu S. Coenae non adhibenda *Ioan. Rud. Kieslingius*. Lipſiae 1745.

Latinam Eccleſiam ad octauum ſaeculum vsque indifferenter azymis et pane fermentato vſam eſſe in Euchariftia, contra Baronium probant Bona lib. 1. liturg. c. 23. et Sirmondus diſquiſit. de azymo T. 4. Opp. Vide etiam monitionem Bonae liturgicis praemiſſam, Franciſcum Mariam Florentinum diſquiſitione de antiquo vſu fermentati panis et azymi, a filio edita: Allatium contra Creyghtonum pag. 475 ſq. 567 ſeq. Edmundum Martene lib. 1. de ritibus p. 308 ſeq. Voſſii theſes Theol. p. 262 ſq. Franciſcum Burmannum parte 2. Exerc. pag. 315 ſq. Tentzelii diſſ. ſelect. Tom. 2. p. 330. Launoii diſſertationem pro Sirmondi ſententia, poſt auctoris obitum oblatam memorant Ephemeres Pariſienſes A. 1697. pag. 20.

Sirmondi ſententiam impugnant Ioan. Ciampinus in coniecturis de perpetuo azymorum vſu, Franciſcus a S. Auguſtino Macedo in tractatu de quo Leti, Italiae regnantis Tom. 3. pag. 200 ſq. Mabilionius praefat. ad Tom. 3. Annal. Benedic. et in diſſ. de pane Euchariftico azymo ac fermentato, Pariſ. 1674, 8. Chriſtianus Lupus etc. Idem tamen Mabilionius Tom. 1. muſei Italici p. 134. non diſſitetur fermentum per Eccleſias miſſum fuiſſe nihil aliud quam Euchariftiam conſecratam, non tantum Eulogias vt volebat Baronius. Idem cum Mabilionio faretur etiam Schelſtratenus, c. 7. de diſciplina arcani contra Tentzelium: ſed improbabili coniectura ait fermentum diſctam, non quod ex fermentato pane eſſet, ſed quod veluti fermentum vnionis eſſet maſſae ac corpori Chriſtianorum.

Deinceps azymo ſolo Latini vruntur, Graecis fermentatum ſolum conſtanter tenentibus. Confer Allatium contra Hottingerum p. 122 ſeq. et de Synodo Phot. p. 526. qui tamen Graecos a Pontifice Rom. permitti fermento vti obſeruat, adeoque tanquam rem indifferentem haberi p. 6. et 21. libri de aetate in collatione ordinum apud Graecos. Azymis vſi etiam Ebionaei, 39 Apollinariſtae 40 et Iacobitae 41 atque etiamnum Armenii 42 atque Maronitae: vt

59 S. Epiphanius haereſi 15. B. D. Ittigius de haereſiarchis p. 65 ſq.

40 Metrophanes Critopolus Confeſſ. p. 94.

41 Damascenus T. 1. pag. 647. ſed hodie Iacobitae fermentato vruntur, teſte Nairono, Rich. Simone, aliisque.

42 Fauſtus Naironus in Euoplia fidei Catholicae.

vti fermentato Nestoriani, Habessini, Russi. Azymitae ad traditionem Apostoli Petri prouocant, vide Cotelerium III. monument. p. 665. et Christum Eucharistiam quum institueret azymo vsu probant Scaliger de emendatione temporum p. 567. et Buxtorfius diss. Philologico-Theol. p. 296 seq. Pro fermentati ⁴³ vsu videndus Meletius inter Opera Io. Damasceni T. 1. edit. Michaelis le Quieu pag. 647 sq. et Maximus Peloponnesius Hiero-monachus in diss. de Eucharistia contra Latinos, cum versione Ienkinii Thomastii edita inter huius dissertationes, Altdorf. 1712, 8. pag. 385 sq. Pro vsu azymi, auctor tractatus contra Graecos in auctario Steuartii pag. 569 seq. Barlaamus T. 26. Bibl. Patrum Lugd. p. 6 sq. Gennadius ib. p. 573 sq. Michael Nau in Ecclesiae Rom. Graecaeque effigie, dialogo IX. pag. 166 sq. Allatius de purgatorio p. 689 sq. et de consensu utriusque Ecclesiae p. 1163 sq. Fermentato pane vtuntur Orientales exceptis Armenis. vid. Eusebius Renaudotus Tom. 1. Liturg. pag. 190. Syri etiam sal et oleum admiscunt. pag. 191. Syros autem vsque ad octauum saeculum azymis vsos esse ostendit Assemannus Tom. 1. Bibl. Orient. p. 489. Ceterum integram controuersiae huius historiam accurate recensuit S. V. *Ioan. Gottfried. Hermannus* in Historia concertationum de pane azymo et fermentato in coena Domini. Lipsiae 1737, 8.

XXVII. De poenitentia Ethnicorum *Andrae Luscini*, Nylandri, dissertatio lucem vidit Aboae 1705, 8. cui adde *Christiani Falsteri* amoenitat. philolog. T. 2. pag. 100 sqq. et *Ioan. Munsterum* de poenitentia Ethnicorum. *Maimonidis* tractatum de natura et ratione poenitentiae apud Hebraeos post Anonymum et Ioan. Hilpertum vertit et notis illustravit Io. Clauering. Oxonii 1705, 4. Idem argumentum ex Christianis persequuti sunt *Henr. Opitius* in dissertatione, quae doctrinam de poenitentia ex Iudaeorum mente exhibet. Kilonii 1682. *Andr. Boberg* duabus dissertationibus de ritibus poenitentium apud Hebraeos. Vpsal. 1739 et 1740. *Seb. Schmidius* in consideratione doctrinae de poenitentia apud Iudaeos, quae est dissertatio decima inter tredecim theologicas iunctim editas Argentorati 1682, 4. et *Ioan. David Steuckartus* in historia poenitentiae V. T. quae exstat parte 2 et 4. tentaminum eius sacrorum. Witteb. 1724, 8. editorum. Poenitentiae publicae, cui in veteri Ecclesia grauiora peccata, idololatria maxime, ⁴⁴ adulterium et homicidium subiiciebatur: gradus, processus, ritus, relaxationem aliaque ad eandem vel nascentem et confirmatam, vel degenerantem atque expirantem spectantia praeter alios omnes fufe

⁴³ Fermentum recentioribus Graecis *προζύμιον*. Vide Cangium in hac voce,

⁴⁴ Ex Act. XV, 20. vide Possinum ad S. Nili Epist. 2. p. 367.

fuse atque erudite persequutus est *Ioan. Morinus* Blesensis, ⁴⁵ *Congregat. Oratorii* presbyter libris X. in opere erudito et laborioso de sacramento poenitentiae, post primam editionem Parif. 1650. iam bis excuso Brux. 1685. et Venet. 1702. fol. in quo etiam plures veteres poenitentiales libelli tum Orientalis tum Occidentalis Ecclesiae exhibentur, nec minus traditur quid Iudaei de poenitentia, confessione et excommunicatione statuerint. His addendae veteres formulae siue Ordines ad dandam Poenitentiam et peccata confitentibus absolutionem, in Edmundi Martene lib. 1. parte 2. de antiquis ritibus Ecclesiae p. 41 sq. Confessio Sacerdotis Missam facturi, part. 1. p. 534. Videndae etiam Ioan. Morini Exercitationes Ecclesiasticae, in quibus potissimum agitur de poenitentia et poenis Clericorum. De quibus adibus etiam Valesium ad Socratem p. 88. et obseruationes Ecclesiasticas Gabrielis Albaspinai. De Graecis poenitentialibus libris a Ioan. Morino publicatis vide, quae disputata sunt Vol. 10. Bibl. Graecae p. 164 et 165. et de Latinis Vol. 11. pag. 74 sqq. Publicis tantum, neque illis omnibus, neutiquam vero priuatis criminibus poenitentia publica imposita fuit, vt contra Morinum fuse probat Iacobus Petrus ad poenitentialia Theodori Cantuariensis pag. 61 sqq. Initio videtur *moechis, homicidis et idololatriis* nulla prorsus concessa fuisse publica poenitentia, quanquam a Deo poenitentes in gratiam recipi posse, et, modo vera ac serua poenitentia ducantur, recipi neutiquam negabant. *Moechos* primus admisit ad publicam poenitentiam Papa Zephyrinus, Montani discipulis vehementer contra obnitentibus, inque his Tertulliano cap. 5. de pudicitia, et Catholicis quibusdam in Africa Episcopis. *Idololatriis* s. in Idololatriam lapsis poenitentia dari coepta est a Cypriano, tum mox Romae a Clero Romano, dum sedes vacaret, et a Cornelio exinde Papa. His acriter obstitere Nouatiani, pacem idololatriis ab Ecclesia dari aut eos ad poenitentiam publicam admitti posse negantes, In Concilio I. Arelatensi, Apostatis qui communionem ante non petierint, eam in fine vitae negandam esse decernitur canone 23. *Homicidis* poenitentia concessa est canone 21 et 22. Ancyrano. De *Libellaticis* vide Binghami Origin. Eccles. L. XVI. cap. 4. Tobiam Pfannerum Observ. ecclesiast. pag. 1. obs. 2. pag. 147. Matthaeum Larroquanium aduersar. sacr. lib. 3. cap. 2. pag. 423. Christo. Matth. Pfaffium orig. iuris ecclesiast. p. 130. ac Seb. Niemannii et Conr. Dan. Frickii dissertt. Ien. 1669. et Lips. 1694. De *Sacrificatis* confer Tob. Pfannerum l. c. Christi. Kortholtum de persecutionibus ecclesiae primaevae p. 381. et Ioseph. Binghamum l. c. De *Traditoribus* Tob. Pfannerum lib. cit. p. 1. obs. 3. p. 226. et

Alb.

⁴⁵ Rich. Simon Bibl. choisie T. 2. c. 10. p. 151 sq. Du Pin T. 17. p. 229 sqq. Leonis Allatii Epistolam ad Morinum de poenitentia recentium Graecorum edidit Baluzius T. 1. Misc. p. 457.

Alb. Frickii dissertationes duas Lips. 1737 et 1738. editas. De libellis pacis, qui lapsis dabantur, consule *F. B. Ferrarium* de epistol. Ecclesiast. p. 191. et *I. A. Spiesii* diff. Altorfii 1745. euulgatam. Canon 13. Nicaenus nemini in exitu vitae viaticum petenti negandum esse constituit, aliter quam decretum fuerat in Canonibus Concilii Eliberini quod A. C. 303. celebratum esse contendit illustrissimus *Aguirre* Tomo 2. Concil. Hispaniae p. 8. Constat tamen et hoc, graues peccatores, si post exhibitum viaticum iterum reconualuissent, non inter fideles statim computatos, sed inter poenitentes denuo reiectos atque ad *συγγνώμην*⁴⁶ *βῆμα* siue *μετανοίας χάραν* detrusos iterum fuisse. Ante Montanum et Noatianum rigidiores poenitentiae doctores. vide *Cotelerium* ad Constitut. Apostolic. II, 14. T. 1. Patr. Apostolicor. pag. 222. Nunquam vero poenitentiae publicae eidem homini super peccato repetito bis concessa, de quo idem *Aguirre* T. 2. pag. 358 fqq. et de poenis relapsorum p. 377 fqq. et de lapsis in peccatum carnis post baptismum, ne ordinentur, aut ne administrent ordines iam susceptos pag. 589 fqq. et Clerici quicumque in publicam poenitentiam incidissent, per totam vitam a clero exulare iussi sunt, non sane ob poenitentiam, sed ob atrox crimen confessum publicumque, cuius causa poenitentiae obnoxii fuerant. Vide *Nicol. Comnenum* pag. 209. praenot. mystagogicarum. Nec iuuenibus data poenitentia sed adultis tantum, neque coniugatis nisi ex consensu partium, adde *Baluz.* ad homiliam 2. *Caesarii Arelatensis* Tom. 27. *Bibl. Patrum* pag. 341. Ita et feminae ad poenitentiam admissae, vt idem ad homiliam 1. p. 340. docet. De poenitentia relapso in haeresin imposita vide *Martene* I. *Anecdotor.* p. 1045. De poenitentia votiua *Salmasium* pag. 526. de coma. Varii porro poenitentiae gradus⁴⁷ erant iam ante Concilium Ancyranum A. C. 314. celebratum vsu recepti, per quos, in crimina prolapsi si seriae

C c c c 2

emen-

⁴⁶ Vide de hac voce *Casaubonum* in *Casaubonianis* p. 148.

⁴⁷ Cum his gradibus poenitentiae conferunt nonnulli gradus initiationis in *Mysteriis Gentium* de quibus *Olympiodorus*: *ἐν τοῖς ἱεροῖς ἠγούντο μὲν αἱ πάνδημοι καθάρσεις, εἴτα ἐπὶ ταῖς αἰ ἀποβήτοτεροι, μετὰ ταύτας, συστάσεις, καὶ ἐπὶ ταύταις μνήσεις, ἐν τέλει ἐποπτείας.* De illis *Mysteriis Gentium* videndi *Io. Filescus* lib. 2. electorum p. 113 sq. *Io. Meursius* libro de *Eleusinae Cereris* sacro, *Lugd. Batav.* 1609, 4. et Tomo 7. thesauri *Gronouiani*: *Bullialdus* ad *Theonem* p. 217 sq. *Petavius* ad *Themistium* pag. 413. edit. *Harduini*. *Pricaeus* et alii ad *Apuleium* lib. XI. *Miles.* *Casaubonus* et *Salmasius* ad *Spartiani Hadrianum* c. 13. *Ioan. Phil. Pfeifferus* *Graec. Antiq.* p. 99 fqq. *Petrus Halloix* T. 1. pag. 696 fqq. de vitis *Patrum Oriental.* *Ioan. Salenius* in disert. de *Orgiis Bacchi*, *Holm.* 1696, 8. *Henning.* *Forelius* de *mysteriis Eleusiniis*. *Vpsal.* 1707, 8. *Petrus Zornius* *Opusc. Sacr.* T. 1. p. 244 fqq. 289 et 297. *Ioan. Ern. Floerkius* in libro de crimine coniurationis spirituum cap. sexto, quod est de magia caerimoniali et *Theurgia*. *Ienae* 1721, 4. et *Guilielmus Warburtonus* Vol. 1. *Diuinae Mosis missionis* p. 131-252. edit. anni 1742. qui in *mysteriis vnitatem Dei* et praemia ac poenas futurae vitae reuelata fuisse censet.

emendationis fidem fecissent, paullatim cum Ecclesia iterum reconciliabantur. Illi gradus sunt, ⁴⁸ fletus, auditio, substratio, consistentia. Quum scilicet peccator peccata sua coram sacerdote confessus, seriumque super illa dolorem testatus fuisset, in *fletu* siue primo gradu poenitentiae extra Ecclesiae tectum sub dio (confer Christoph. Sonntagii Exercitationem de *hiemantibus* s. *Χειμαζομύβοις* Aldorf. 1705: et Ioan. Andr. Cnoblachii dissert. de eod. argumento. Witteb. 1708.) versantes, barba vel tonsa vel incompta, lugubri habitu, cilicio induti ac cinere conspersi (vide Thom. Milles ad Cyrillum Hierosol. pag. 27.) ante fores Ecclesiae stabant flentes, et a fidelibus pacem exorabant. (Baluz. ad homiliam 1. Caesarii Arelat.) Hoc quum per statum tempus fecissent, ad *ἀκρόασι* siue *auditionem* admittebantur, qui secundus poenitentiae gradus fuit, quo inter Catechumenos, in aditu templi s. exteriori parte erat illis orandum atque commorandum. Ad hunc gradum pertinent, quae Theodoretus Epistola 77. T. 3. p. 947. differit. Tertius gradus *ὑπόπτωσι* *substratio* erat, quum postea liceret ipsis templum ipsum ingredi, sed ita vt retro ambonem sese prosternerent et deinde cum Catechumenis iterum egredierentur. Hoc quum per aliquot annos, menses vel quodcunque tempus definitum fuisset, frequentassent, tunc ad quartum poenitentiae gradum *σύστασι* *consistentiam* admittebantur, qua integrum erat illis inter fideles stare et orare, nondum vero ad *μέθεξι* sacrae Synaxeos accedere. Quod demum licebat, quum per poenitentiam absolutam Ecclesiae plene reconciliati inter fideles iterum computarentur. Hanc veteris Ecclesiae disciplinam circa poenitentiam illustrant praeter *Ioannem Morinum* in iam laudato praeclaro opere de sacramento poenitentiae, *Ioannem Lensaeum* in libro de ecclesiastica satisfactione poenitentis contra Benedictum Aretium, Louanii 1585, 8. et *Hug. Grotium* in discussione Apologetici Riuetiani, T. 3. Opp. p. 735 sqq. *Iac. Sirmondus* in historia poenitentiae Paris. 1651, 8. T. 3. opusculorum atque inter Opera iunctim edita Paris. 1696, fol. Tomo IV. et ad calcem dissertationum IV. *Ioan. Bartholdi Niemeieri* Theologi Helmst. de disciplina Ecclesiastica, Helmst, 1702, 4. Auctor libri Anglice editi (Presbyter Anglicanus Nathanael Marshal. v. Guil. Whistonum in vita Sam. Clarkii p. 78.) the penitential Discipline of the Church. Lond. 1714, 8. *M. Anton. Dominicus* in dissert. de communionem peregrina et abolitione poenitentiae canonicae edita 1645. *Ioannes d'Artis* de canonica Ecclesiae disciplina circa sacramenta atque adeo poenitentiam. Parisiis 1625, 8. et in Operibus a Douiatio iunctim editis Parisiis 1656, fol. *Gabriel Albaspinacius*, Aurelianensis Episcopus, in

⁴⁸ Vide Nicol. Comnenium pag. 230. praenot. mystagog. Iac. Goarum ad Euchologium p. 22. Matthaei Blastonis syntagma T. 2. Beuerig. p. 177. Basilica T. VII. p. 651 et 691. Ius Graecoromanum T. 1. p. 53 et 56.

in libro 1. Gallice editi operis de l'ancienne police de l'Eglise sur l'administration de l'Eucharistie 49 et in obseruationibus Ecclesiasticis, quae Paris. 1623. et curante Gebh. Theodoro Meiero Helmstad. 1672, 4. prodierunt, et in epitomen etiam redactae. notisque illustratae sunt a Ioan. Georgio Kettenbeilio. ibid. 1657, 4. Ioan. Filescus in Syntagmate de poenitentia, Parisiis 1633, 8. Pompeius Sarnelli in antiqua Basilicographia cap. 18 sq. Ioan. Bona lib. 1. rerum liturgic. c. 17. Marianus Victorius Reatinus idem cuius eruditae in Hieronymum notae exstant, Historia de sacramento Confessionis et de antiquis poenitentis. Rom. 1621, 8. Dionysius Petauus ad haeresin 59. Epiphanius et in appendice ad Epiphanianas animaduersiones opposita Maturini Simonii disputationibus de poenitentiae ritu in veteri Ecclesia editis Paris. 1624. et in diatriba de poenitentia et reconciliatione, veteris Ecclesiae moribus recepta, in notis ad Synesium pag. 60 sq. et libris VIII. de poenitentia publica et praeparatione ad Communionem, Gallice Paris. 1644, 4. et Gallico Latine in Amstelodamensi editione dogmatum eius Theologicorum Tom. 4. A. 1700. Ioannes Forbesius libro XII. instructionum historico-theologicarum, Suicrus in μετανοια, αμετανοια, υποπιπτωσις, προσκλαυσις etc. ac capite 1. obseruationum sacrarum. Lindebrogius ad Codicem Legum antiquar. p. 1392. Matthaeus Larroquanus libro Aduersariorum sacrarum tertio: Ioan. Hoornbeckius cap. 16. Miscellaneorum sacrarum, Ioan. Iacobus Hottingerus in biga disputationum de poenitentia primitiuae et Romanae Ecclesiae, Tiguri 1706, 4. D. Aegidii Strauchii exercitatio de priscis poenitentium ritibus, Io. Henrichius de poenitentia lapforum, Rintelii 1659, 4. Iacobus Goetten libro 1. Obseruationum c. 8. B. Antonii Reiseri kurze Anweisung, wie es in der Kircken Gottes mit der öffentlichen Buß: und Sünden-Bekentniß gehalten. Francof. 1677, 12. Balthasar Bebelius Antiquit. Eccles. saeculi IV. Tom. 2. pag. 823 sq. Emanuel Schelstratenus in dissert. ad canon. II. concilii Antiocheni, c. 9. Petrus de Marca in dissertat. gallica de sacramento poenitentiae et inter postumas a Paulo Faget editas Paris. et Amstelod. 1669, 12. Carol. Wirasse de sacramento poenitentiae, Paris. 1717. Ioan. Mabillonius praefat. ad Acta Benedictin. saec. III. p. 60 sq. Christoph. Beyerus in dissert. de magno veteris Ecclesiae circa poenitentes rigore. Lipsiae 1725. De cinerum asperione, promissione capillorum, eliminatione ex Ecclesia etc. et aliis poenitentiae testandae, ritibus vide Menardum p. 221 sq. ad Gregorii M. librum sacramentorum. Salmassii Commentarius, quem de hoc argumento promittit p. 124. libri de Coma, non vidit lucem, De poenitentia Ecclesiastica in Ecclesiis Lutheranorum aequi Ioan. Frider. Knorrus in dissert. de hoc argumento, Ienae 1700. euulgata. Curteses Büchercabinet LIII. p. 427. Christianus Thomafius ad Lancellotum p. 685. I. H.

Boehmerus in iure Ecclesiastico, et *Christo. Matth. Pfaffius* in originibus iuris Ecclesiastici. De confessione sacramentali libros IV. *Ioannis Dallaei*, Genev. 1661, 4. editos, oppugnandos sibi sumsit *Natalis Alexander* in diss. polemica aduersus Dallaeum Paris. 1678, 8. *Iacobus Boileau* in Historia Confessionis auricularis, Paris. 1683. et *Dionysius Sammarthanus*, Monachus Benedictinus, in libro Gallico, *traité de la Confession*, ibid. 1685, 8. Ante Dallaeum de illo argumento scripserat *Ioan. Filescus* in variis Opusculis, diatriba quarta. Paris. 1614, 8. Natali Alexandro respondit *Ioan. Guil. Ianus* in animaduersionibus ad historiam confessionis auricularis. Witteb. 1716, 4. Iacobitas Confessionis vsusmittere negauit *Gabriel Sionita*, appendice ad Geographiam Nubiensem c. 14. sed eum refellit *Abraham Ecchellenis* ad Catalogum Hebed Iesu, vbi nec a *Coptis* reiici contendit. Rariores tamen in Ecclesia Orientali esse Confessiones quam in Latina, et in hac ante Concilium Tridentinum rariores fuisse fatetur *Rich. Simon* T. 2. Bibl. selectae p. 303. Confessionum formulas vereres vide apud *Menardum* ad sacramentarium Gregorii M. p. 224 sq. *Io. Georgium Eccardum* post Catechesin veterem Theoticam p. 93 sq. tum apud iam laudatos *Morinum*, *Edm. Martene*, etc.

XXVIII. Vnctionem extremam non desunt⁵⁰ qui videre sibi videntur in Epistola Catholica Iacobi Apostoli V, 14. vbi tamen agitur potius de vnctione Medicinali, nequitiam contemnenda et multis commendata artis salutaris doctoribus, atque Iudaeis pridem vsitata. Conf. *B. Kortholti* disp. anti-Baronianam VI. *Ioannis Marckii* exercitat. textualem 45. *Sam. Basnage* ad A. C. 58. T. 1. *Annal.* pag. 691 sq. *I. C. Danhauerum* T. 2. *Hodomoriae Papaeae* pag. 464 sqq. *Thom. Bartholinum* de morbis biblicis N. XXVII. *Salom. Deylingium* P. 3. obseruat. sacr. pag. 481. et *Conr. Ikenii* dissertat. de vnctione aegrotorum precibus iuncta et mutua offensionum confessione. *Bremae* 1749. Ita etiam sanctum oleum Graecorum, et Abyssinorum *Kandit* longe differt a Latinorum extrema vnctione,⁵¹ vt ex *Metrophanis Critopuli* confessione ostendit *Chr. Sontagius* in dissert. de Euchelaeo. *Altorf.* 1690. et fatetur *Ioan. Launoius*, cuius exstat liber de Sacramento vnctionis infirmorum Paris. 1643, 8. in quo Graecorum ritus attingit p. 346, 380, 404, 458, 544 etc. Vide etiam *Grotium* *Epist.* 353. *Leonem Allatium* de variis Graecorum opinionibus

p. 118

⁵⁰ *Stanislaus Hofius* p. 163. *Opp. Nic. Serrarius* T. 2. *Opusculor. Corn. Hazart* in doctrina S. Iacobi Apostoli de extrema vnctione aegrotorum, 1661, 8. Belgice.

⁵¹ Extremae vnctionis nomen vix auditum ante extrema Saeculi XII. notante *Mabillonio*, post sacram Communionem A. C. 850. administrata a Prudentio Episcopo Tricassino, idque vnicum exemplum sibi occurrisse idem *Mabillonius* testatur. Vide et memorias litterarias *Treuoltinas* A. 1710. p. 392.

pag. 118 seq. Rich. Simonis Bibl. selectam T. 1. p. 314. et Heineccii delineationem ecclesiae Graecae, P. 2. p. 199. Praeterea consulendi Seldenus libro 2. de Synedriis p. 222 sq. Stephanus Lemonius in notis ad Varia sacra p. 1049 sq. Hardtmannus de gestis Christianorum sub Apostolis p. 224 sq. Euchologium Iac. Goari notis illustratum pag. 728. Ioan. Andreae Schmidii dissertatio de curatione morborum per oleum sanctum Ienae 1695. Georgius Cassander pag. 288 sq. operum, et Ioach. Hildebrandus in arte moriendi cap. vlt. Combessius ad Manuelem Calecam pag. 294. Ioan. Mabillonius in Actis ordinis Benedictin. praefat. ad faec. I. p. 47. Franc. Salmon in libro gallico, *traité de l'Etude des Conciles*, p. 78. Bartholdi Krakewitzii examen libri primi et secundi controuersiae quintae generalis a Rob. Bellarmino pertractatae de sacramento extremae vnctionis. Witteb. et Rostoch. 1606, 8. Iacob. Hailbronnerus de extrema vnctione, scripto germanico oppugnatus a Iacobo Kellero. Monachii 1618, 4. Ioan. Ernest. Frantzenius lib. 1. de funeribus veterum Christianorum, cap. 9. Michael Amatus in dissert. historicodogmaticomorali de opobalsami specie ad sacrum chrisma conficiendum requisita. Neapoli 1722, 12. Ioannes praecipue Dallaeus de vnctione extrema Genev. 1659, 4. contra quem scripsit Samboeuuius, (de sainte beuve) Paris, 1686. Formulas varias siue Ordines visitandi et vngendi infirmos vide apud Edmundum Martene lib. 1. P. 2. de antiquis Ecclesiae ritibus p. 116 sq. Apud laudatum Mabillonium Tom. 2. musei Italici p. 113. in veteri ordine vngendi infirmum haec legitur precationis formula: *ut sanctum tuum ab aegritudine liberatum et sanitati donatum dextra tua erigas, virtute confirmes, potestate tuearis, Ecclesiae tuae sanctisque tuis altaribus cum omni desiderata prosperitate restituas.* Licite posse iterari extremam vnctionem in qualibet graui et periculosa infirmitate, affirmant statuta ecclesiae Leodiensis p. 844. T. 4. thesauri anecdotorum Martenii.

De sacramento quod vocant *Ordinis* et de sacramento *Matrimonii* infra c. XII. et XXI. dicendi locus dabitur, adeoque in praesenti satis nobis erit paucos adhuc laudasse scriptores, qui de Orientalium et Latinae Ecclesiae consensu et dissensu circa ritus VII. Sacramentorum vniuerse egerunt, *Petrus Arcudium* in Concordia Ecclesiae Occidentalis et Orientalis ⁵² in septem sacramentorum admini-

⁵² Septem sacramenta siue *μυστήρια* numerant etiam Graeci, vt Manuel Calecas de principiis fidei Catholicae Tom. 2. auctarii nouissimi Combessiani p. 255 seq. Inter Latinos primus Hugo a S. Victore. Inde alii vt Ioan. Gerson ea complectuntur hoc versu: *ablucio, firmo, cibo, piget, vngit et ordinat vxor.* Septem Sacramenta V. T. Ioanni Biermanno in opere de typis, quod Latine, Belgice et Germanice lucem vidit, et Moses ac Christus inscribitur sunt haec: *iris, circumcisio, transitus per mare rubrum cum paschate, columna ignis et nubes, manna, aqua ex rupe, serpens aeneus.*

administracione, Paris. 1619, 1626, fol. eiusque aduersarium *Ioan. Baptistam Catumfirtum* ⁵³ de vera vtriusque Ecclesiae Sacramentorum Concordia, Venet. 1632, 1633, 4. *Leonem Allatum* de Synodo Photiana p. 493 sq. qui obseruat ante Simeonem Theffalonicensem et Matthaëum Blaftarem sacramentorum septem mentionem fieri in Synodo Cypria sub Germäno Amathuntis Episcopo A. C. 1260. *Rich. Simonem* ad Gabrielem Philadelphiensem pag. 267 seq. *Ioan. Forbestum* libro 9. Instructionum Historico-Theol. cap. 3 sq. qui Hugonem de S. Viçtore primum ⁵⁴ circa A. C. 1130. septem sacramenta numerasse monet: *Benedictum Picketum* in Theologia Christiana edita Gallice Tom. 2. lib. 15. pag. 691 sq. Disputationum et controuersiarum decisarum circa VII. Ecclesiae Romanae sacramenta Tomos 2. Lugd. 1614, 4 sine typographi nomine vulgatos sub nomine *Io. Maldonati*, nec illius nec vllius ex Societate esse notatum in Bibliotheca Iesuitica Sorwelli pag. 476. *Ioannis d'Artis* Canonica Ecclesia disciplina circa VII. Sacramenta lucem vidit Paris. 1656, fol.

XXIX. De processionibus sacris et ciuilibus Hebraeorum consulantur *Aloysius Nouarinus* Electorum sacrorum libro secundo, qui inscribitur *circuitus sacer*, vbi fufe disserit de ritu Hebraeorum aliarumque gentium in sacrificiis et aliis sacris circumeundi altaria; et Exercitatio *Ioan. Caspar. Kregelii*, Sangerhusani, de hoc argumento, quae prodiit Lipsiae 1712. quibus addendus D. *Io. Franciscus Buddens* in diatriba duplici de ritibus Ecclesiae Latinae Iudaicis, parrerg. Theolog. p. 73 sq. et *Iac. Frider. Reimmannus* in historia theologiae Iudaeorum germanice edita, p. 368. De sacris Gentilium processionibus ac pompis exstant praeclarae ad Callimachum *Ezechielis Spanhemii* obseruationes p. 721 sq. D. *Pauli Antonii* dissertatio, Lipsiae 1684. quibus iungi possunt *Ioan. Filefacus* in dissertatione de caerimoniis § 11. p. 181. Lib. 2. Selectorum, et *Casaubonus* in notis ad Aelii Lampridii Commodum. De processionibus in Ecclesia Romana vstitatis confer *Nicolai Serarii* sacros Peripateticos siue libros duos de sacris Ecclesiae Catholicae processionibus Colon. 1607, 8. atque inter opuscula iunctim Mogunt. 1611, fol. excusa Tomo 3. *Iacobi Gretseri* libros totidem de Ecclesiae Romanae processionibus siue supplicationibus, Ingolstadt. 1606, 4. et Germanice, eiusdem Gretseri et interpretis *Conradi Vetteri* *Procession: Buch, oder Erklärungen von den heiligen Befahrten, Creuzgängen und Processionen.*

In-

⁵³ Confer Rich. Simonis T. 3. Biblioth. Criticae pag. 223 sq. et Habertum ad Ecclesiae Graecae ἀρχιερατικὸν p. 357 sq.

⁵⁴ Antiquiores scriptores, si Emanuelem Schelstratenum audimus, ex religiosa arcani Disciplina nominare ista in scriptis suis noluerunt: quod lepidum commentum refellit Wilh. Ernestus Tentzelius diss. select. Tom. 2. p. 272 sq. Confer D. Gerh. Titium c. 11. de phrasibus veterum Ecclesiae Patrum p. 119 sq. et Christiani Dreieri controuersias cum Pontificiis diss. XXXII. p. 969 seq.

Ingolstadt. 1612, 12. et *Nicolai Sanderi* auctariolum ad Serarium Gretferumque de ritu Catholicarum processionum, Ipris 1640, 8. *Theophilum Raynaudum* in heteroclitis spiritualibus p. 323 sqq. *Iodocum Coccium* Tom. 2. thesauri catholici lib. 3. c. 7. pag. 271 sqq. *Jacobum Eveillon* de processionibus Ecclesiasticis, Paris. 1641, 8. *Ioannem Faes* libro de cereis baptismalibus pag. 250 seq. vbi sigillatim de processionibus Neophytorum, et *Ioan. Adolphi Hartmanni* dissertat. de ambarualibus Pontificiorum. Marpurgi 1740, 4. Neque omittenda *Christiani Lupi* dissertatio de sacris processionibus quae nona est inter iunctim editas post auctoris fata Bruxellis A. 1690. Adde *Eliae du Pin* Bibliothecam Ecclesiasticorum scriptorum Tomo 18. pag. 135 sq. et *Processionale* Ambrosianum aliaque Lipenio in Bibl. Theolog. memorata, atque *Euchologium* Iacobi Goari p. 770. et *Gisbertum Voetium* Tomo 3. disp. select. pag. 960 seq. De variis processionum generibus *Menardus* ad sacramentarium Gregorii M. p. 177 seq. et *Mr. Vatar* des processions de l'Eglise, de leurs Antiquitez, utilitez, et des manieres d'y bien assister. Paris. 1705, 8. Recentiores ritus Ecclesiae R. in processionibus sacris recepti exponuntur in Rituali Romano p. 305 sqq.

XXX. De peregrinationibus religiosis Hierosolymam temporibus non sequioribus modo, vt ex Glabri Radulphi IV, 6. Antonius Pagi ad A. C. 1035. num. 5. sed iam olim susceptis Epistola celebris *Gregorii Nysseni* Graece et Latine vulgata est a *Petro Molinaeo*, qui notas et libellum proprium ⁵⁵ de hoc argumento subiunxit, qua peregrinationes eiusmodi parum facere ad veram pietatem notauit. Hanov. 1607, 8. Eadem Nysseni Epistola Gallice vulgata a *Rob. Stephano* iuniore: sed et cum Molinaei editione conferendae Variarum lectiones quas e MS. Caesareo publicauit *Lambecius* libro 5. pag. 81 sq. *Ioannes* quoque *Henricus Heideggerus* suae de peregrinationibus religiosis diatribae Nysseni Epistolam et pro ea Apologiam subiunxit, Tiguri 1670, 8. Vide et *Isaaci Casauboni* notas ad eiusdem Nysseni Epistolam alteram ad Eustathium p. 60, 89 et 90. et *Ioan. Vpmarckii* diss. de peregrinationibus religiosis. Vpsal. 1704. De causis peritae Hierosolymae disserit Petrus Wesselingius in praefatione ad Itinerarium verus Hierosolymit. p. 540 sqq. Hodie sacra loca Hierosolymis inuisenti sumtus thalerorum septuaginta faciendi sunt, vt discas ex Io. Franc. Gemelli Carreri itinere T. 1. p. 181. De Peregrinationibus votiuis ac religiosis ad sepulcra Martyrum quae *opus sacramentale* dicuntur *Lucae Tudensi* II, 2. contra Albingenses, Tomo 25. Biblioth. Patrum pag. 215. agunt *Bellarminus* III, 8. de beatitudine et cultu Sanctorum, *Stanislaus Hofsius* Tom. 1. Operum p. 348 seq. *Fronto Ducaeus* ad Chryostomum Tomo 1. pag. 6. *Baluzius*

ad

⁵⁵ Molinaei liber recusus est in theca secunda Bibliothecae librorum rariorum Burc. Gotth. Struuii, Ienae 1719, 4.

ad homiliam 3. Caesarii Arelatensis, *Theophilus Raymaudus* in heteroclitis spiritualibus p. 339 sqq. et *B. Bebelius* noster Antiquit. Eccles. Saec. IV. p. 1094. et parte 2. p. 845. Peregrinationes religiosas Romam susceptas memorant *Lupus Ferrarientis* Epist. CVI. aliique apud *Goldastum* notis ad Eginhardum de Vita Caroli M. p. 176 sq. inutiles pronunciare non dubitavit *Claudius Taurinensis*, in quem acerrime eo nomine inuehitur *Jonas Aurelianensis* libro 3. aduersus eum scripto p. 1240. (inter Orthodoxographa.) Praeter Romam, Compostellam, Treuirim, Aquisgranum, longe plura loca religiose adiri solita refert *Rev. Iacobus a Mellen* in diatriba de sacris itineribus Lubecensium. Lub. 1610, 4. Confer quae pro eiusmodi peregrinationibus sacris disputant *Bellarminus* loco memorato, *Iodocus Coccinus* libro quinto thesauri catholici T. 1. p. 584 sqq. *Iacobus Gretserus* libris IV. de religiosis peregrinationibus, Ingolstad. 1606, 4. *Ludouicus Maraccius* in prodromo refutat. Alcorani Tomo IV. fol. 37. vbi Meccanis Muhamedanorum peregrinationibus suas opponit: *Ioan. Stalenus* (idem qui Papissam monstrosam et meram fabulam edidit) in vindiciis religiose peregrinantium, Colon. 1643, 8. *Caspar Loartes* de sacris peregrinationibus, reliquiis et diuitiis Colon. 1619, 4. Contra easdem praeter *Molinaeum* et *Heideggerum* iam laudatos, *Matthias Berneggerus* in Idolo Lauretano p. 131 sq. *Gisb. Voetius* Tomo 3. diss. select. vbi de peregrinationibus Compostellanis, p. 987 sq. *Rev. D. Michael Foertschius*, Theologus Ienensis, in diss. de peregrinationibus Iudaico Ethnico Pontificiis, Ien. 1705. et *Georgius Henr. Goetzius* in diatriba de peregrinationibus religiosis et de peregrinationibus orientalis eruditionis causa susceptis. Lubecae 1706, 4. De peregrinatione religiosa Meccana a Muhamedanis suscipi solita *Albertus Bobouius* ad calcem itineris Abrahami Peritfol cum notis Thomae Hyde, p. 11 sq. et diligentissime *Ioan. Charidinus* T. VII. itineris in Persiam p. 364 sqq. Vide etiam quae Arabice MSS. seruat *Bibl. Leidensis* f. 431. de religiosa peregrinatione Muhamedanorum Hierosolymitana, Bethlehemitica et Hebronitica; et *Isaac. Barrow* Tom. IV. Opp. pag. 183 sqq. Exstat quoque in Bibliotheca Medicea liber MSS. Turcice pro commendandis peregrinationibus religiosis Meccam, Medinam, Hierosolymam et Hebronem. Vide *Ioan. Georg. Schelhornii* amoenitates litterarias T. 3. p. 215 sq. De Mahometis festo peregrinationis vide *Abulfedam* p. 120 et 128. adde *Gagnerii* notas p. 129 sqq. et *Assemani* *Bibl. Oriental.* Tom. 3. p. 2. pag. DCLXXXVI. sq. De peregrinationibus Perfarum Babyloniam ad Ali tumulum visendum, et *Masihedum* ad sepulcrum *Imami* Persae differit *Engelbertus Kaempferus* amoenitatum exotericarum pag. 154 sqq. et de Iaponensium peregrinationibus religiosis idem *Kaempferus* lib. 3. Iaponiae cap. 4. De Germanorum peregrinationibus (*Wallfabren* quasi *Waldfabrten*) ad lucos religiosos *Keyserus* pag. 69. antiquitat. septentrionalium. XXXI.

XXXI. De ieiuniis Iudaeorum Codex Talmudicus תענית cum versione et notis *Danielis Lundii* ⁵⁶ Sueci prodiit Traiecti ad Rhen. 1694, 8. et Tom. 2. Mishnae in edit. Surenhusiana p. 355 sq. R. Chananiae liber, de quo Wolfius Vol. 1. pag. 385. Bibl. Hebr. Abrah. Leuitae, de quo Acta Eruditor. Tom. 9. supplem. pag. 144 sq. Megillath Taanith, de quo Wolfius Vol. 2. pag. 1325. Bibl. Hebr. Eundem librum latine versum notisque instructum tractatu suo de festis Hebraeorum adiecit Ioannes Meyerus. R. Mosis Maimonidis tractatus de Ieiuniis Hebraeorum cum interpretatione Latina D. Io. *Benedicti Carpzovii* filii editus Lipsiae 1662, 4. R. Chananiae מגלת תענית R. Iosephi Caro מתעניות דינים siue Constitutiones de ieiuniis, R. Menasseh ben Israel de los cinco ayunos del ano, a saber et de *Tebet* et de *Ester*, et de *Tamuz*, et de *Ab*, et de *Guedalia*. Amstelod. 5440. (1650.) 12. E Christianis B. *Quensbadius* in antiquitatibus Biblicis, pag. 864 sq. *Cherubinus a S. Iosepho* T. 2. apparatus Biblici pag. 401 sqq. *Calmetus* in Dictionario, voce *Ieune*, et singularibus dissertationibus *Henr. Opitius*. Kil. 1680. *Gustavus Peringerus*. Holmiae 1684, 8. et *David Lundius*. Aboae 1696, 8. De ieiuniis sabbaticis *Paullus Theodorus Carponius*. Rostoch. 1741. De ieiunio, nihil vnquam in lege Mosaica expresse praescriptum esse obseruat *Isaac. Barrow* Tom. 4. Opp. qui de vñibus ac fructibus ieiunii consulendus pag. 40 sqq. A Iudaeis morem illum ieiunandi ad Christianos deuenisse probat *Georgius Hooperus* eruditus auctor libri anglice editi sub titulo: a Discourse concerning Lent. Londini 1696, 8. De ieiunio, quod ieiunasse dicitur Noah quum per XL. dies pluuia diluuii in terram decideret, vide *Ioan. Gregorium* Anglum cap. 6. Obseruationum sacrarum, Tomo 9. Critic. sacr. De Mose, Elia, Daniele et Christo, per totidem dies ieiunantibus dixi in Codice Apocrypho Noui Test. p. 69. et Mosis quidem duplex quidam ieiunium tribuunt apud Suidam in μῶν: Christum autem ieiunio suo pensasse quadraginta dies quos in Paradiso lapsurus exegerit Adamus, legas in Caesarii quaest. 60. Ceterum quandoquidem Pythagoras quoque a Laertio, Themistio et aliis per quadraginta dies ieiunasse legitur, hinc patet apud Porphyrium in Philosophi illius vita p. 39. verba σπάνει τῶν ἀναγκαίων τεσσαράκοντα ἡμέρας διαμείναντα non esse intelligenda cum Holstenio de inopia amicorum, sed rerum necessariarum et victus, quo per tantum temporis spatium Philosophus abstinerit, vti de Simeone Stylite per quadraginta dies ieiunium ferente traditur a Theodorito in religiosa Historia, atque de Ioachimo Mariae Parente in Pseudo Iacobi Euangelio cap. 1. καὶ ἐνήψευσεν ἡμέρας τεσσαράκοντα καὶ νύκτας τεσσαράκοντα.

Apud veteres Christianos ieiunandi multiplex mos ac diuersus, de quo vniuerse, videndi *Alphonsus Ciacconius* de ieiuniis et varia eorum apud antiquos obseruantia Rom. 1599, 4. et *Ioan. Filesacus* de Quadragesima, Paris. 1614, 8. quem e Ciacconio profecisse arguit *Theophilus Raynaudus* Tom. 11. Opp. pag. 480. *Rigaltius* ad *Terrullianum* de ieiunio. *Baronius* ad A. C. 57. *Valesius* ad *Eusebii* V, 24. p. 106 sq. *Petanius* ad *Epiphan.* pag. 356 sq. *Allatius* de Synodo Photiana p. 529 sq. *Cangius* in vtroque glossario, *Gabriel Albaspinæus* in *Ecclesiasticis Obseruationibus* et *Theoph. Raynaudus* Tom. 10. Opp. *Ludouicus Thomassinus* in tractatibus Historico dogmaticis Gallice editis de ieiuniis Ecclesiae, de quibus *Elias du Pin* Tomo 18. *Bibl. scriptorum Eccles.* pag. 192. *Hecqueti* traité des dispenses du Careme Paris. 1709, 12. *Pompeius Sarnelli* Epistola ecclesiastica XXXII. *Ioannes Nicolai*, Ord. Praedicator. Paris. de ieiunii Christiani et Christianae vero ac legitimo ritu iuxta veterem ecclesiae vniuersalis vsum. Paris. 1667, 12. *Nicolai Andry* le regime de Careme. Paris. 1710, 12. Cas de conscience sur le Careme décidé par Messieurs les Docteurs en Theologie de la Faculté de Paris 1721, 12. E *Reformatis Hornbeckius* *Miscell. sacr.* p. 606 sq. *Guil. Saldenus* in *Oriis Theol.* IV, 3. *Suicerus* in *νῆσεια*, *Benedictus Pieterus* Tomo 2. *Theologiae Christianae* pag. 195 sq. *Binghamus* *Orig. Eccl.* lib. 21. atque inprimis *Ioannes Dallæus* libris 4. de ieiuniis et Quadragesima, *Dauentriae* 1654, 8. cuius nonnulla oppugnanda fuit *Guil. Beueregius* in codice Canonum vindicato. E nostratibus *B. Bebelius* *Antiquitat. Eccles.* saeculo IV. parte 2. pag. 738 sq. *Tobias Pfannerus* libro 2. *Obseruat. Eccles.* c. 6 et 7. de stationibus et ieiuniis Christianorum, *B. Thom. Itrigijs* de haeresiarchis Saeculi I. et II. p. 227 sq. *Ioach. Hildebrandus* in praelectione academica de ieiunio, recusa *Helmstadii* 1719, 4. *Io. Georg. Walchius* in dissert. de ieiunio quadragesimali. *Ienae* 1727. *Io. Ioach. Homberg* de veterum Christianorum quadragesima *Helmst.* 1677, 4. vbi sigillatim de ieiunio ante Pascha, quod ceteris sollempnius fuisse constat, praecipue ieiunium hebdomadis sanctae de quo *Cotelerius* ad *Constitut. Apostol. V, 13.* Tomo 1. *Patrum Apost.* p. 316. De Quadragesima Natalis Domini videndus idem *Cotelerius*, Tomo 2. monument. Ecclesiae Graecae p. 687. et 3. p. 646. vbi et de Quadragesima siue ieiunio Apostolorum, de quo *Nicolaus* etiam *Rayæus* *diff. praeliminar. ad Tomum 2. Act. Sanctorum Iunii* p. 76. De quadragesima ascensionis et Pentecostes *Philastrius* haeresi 145. *Sauaro* ad *Sidonium* p. 373. *Dallæus* de ieiuniis p. 737. *Coteler.* ad *Patres Apost. T. 1.* p. 326. et *Goari Euchologium* p. 207. De ieiunio quinquagesimae, sexagesimae et septuagesimae *Alcuinus* *Opp.* p. 1142 sq. 1147 sq. vbi *Caroli M.* Epistola pag. 1465 sqq. et pag. 1656 sqq. De ieiuniis quatuor temporum dialogus *Bernonis*, *Abbatis Augiensis*, legitur in

in thesauro anecdotorum Bernhardi Pez, Tom. 4. parte 2. pag. 53. De iisdem Mabillonius T. 2. musci Italici pag. 93. *Tribus temporibus ieiunatum* in Occidente, ante paschatos festum, post pentecosten, et ante natiuitatem Christi, Baccchiarius a Muratorio editus Tom. 2. Anecdotor. p. 25. adde p. 265 sqq. De ieiuniis festi SS. Apostolorum, Natalis Christi, obdormitionis Deiparae et transfigurationis Seruatoris vide Ius Graecoromanum Tom. 1. pag. 388. Ieiunium *rogationum* siue *Litaniarum* pro fertilitate, de quo Concilium Gerundense in Hispania A. 517. T. 4. Labbei pag. 1568. can. 2. non perinde antiquum, vt ieiunia quatuor temporum siue quadragesimae, pentecostes, mensis septimi et aduentus, vide Iosephi Tauernerii ad Tricaltium Belmontium epistolam insertam Ephemeridibus litterariis Parisiensibus anni 1716. 11. p. 224. Semiieiunium siue statio quartae et sextae feriae, de quo Cotelerius T. 2. monumentor. p. 689. quothebdomadis frequentata soluebatur hora diei nona, siue post tertiam nostram pomeridianam: Ieiunium quadragesimale sub cuiuslibet diei vesperam soluebatur Xerophagia, de qua Nicol. Comnenus p. 218. praenotion, mystagogie. et Ioan. Rud. Kieslingius singulari dissertatione Lipsiae 1746. edita. Si vsque ad galli cantum et alterius diei exortum, vel etiam per longius tempus, ab omni cibo abstinerent, vocabatur *ὑπερθεσις* siue *superpositio*: de qua Cangius in Glossario, et Valesius ad Euagrium p. 65. Pro ieiunio quartae feriae, in variis Ecclesiis Occidentis ieiunatum die sabbati, vt hodieque fit in Ecclesia Romana. De quo ieiunio, quod orientalis ecclesia, S. Ignatium sequuta, respuit videndus Ferdinandus Mendoza ad concilium Illiberitanum pag. 1181 sqq. T. 1. Labbei. Paschasius Quesnellus dissert. 5. ad Leonem M. p. 283 sqq. Albaspinacus Lib. 1. obs. 13. Ramiresius ad Luitprandum p. 407 et 409. vbi mentio concilii Toletani contra Egilonem, episcopum Illiberitanum, nolentem diebus sabbati a carnium esu abstinere; et Eric. Sim. Henr. a Seelen dissertat. de ieiuniis sabbaticis Rostochii 1742. De differentia inter ieiunia et stationes consulatur S. V. Ioan. Georg. Walchius Histor. Ecclesiast. N. T. pag. 750. vbi scriptores, qui hoc argumentum pertractarunt, recensentur, quibus addatur Ioan. Martini Chladenii commentarius de stationibus veterum Christianorum Lipsiae 1744. editus. De Romanae ecclesiae recentis vsu consulenda Zachariae Pasqualigi, canonici regularis Theatini, praxis ieiunii ecclesiastici et naturalis, euulgata Genuae 1655, fol. Contra ieiunium quadragesimale Papaeum duas euulgauit dissertationes Ioan. Dan. Klug. Tremoniae 1732. De ieiuniis ecclesiae Graecae vide Allatum de consensu eccl. graec. et latinae p. 1045 sq. et in dissert. de Dominicis et hebdomadibus Graecorum. Heineccii *Abbildung der griechischen Kirche*, parte 3. p. 390 sqq. Elsneri *Beschreibung der griechischen Christen*, p. 70 sq. et Eiusdem *Fortsetzung der Beschreibung*, p. 241.

De Armeniorum Christianorum Artziburio siue ieiuniis vide Cangü Glossar. in ἀρτεζηβούριον et Io. Iacobi Schroederi thesaurum linguae Armenae p. 335 sq. Ieiunium virginum apud Orientales, Syros et Chaldaeos, tribus post festum Epiphaniae diebus celebratur: vide Affemannum Bibl. Orient. T. 2. p. 425 sq. De aliis Syrorum ieiuniis disputat idem p. 403 sq. ex Gregorii Abulpharaii ethica. De ieiuniis Muhamedanorum confer Hadr. Relandum de relig. Muhammed. p. 85 sq. De abstinentia a ceteris cibis dicemus infra cap. XX.

XXXII. Quum Apostolus 1 Cor. IX, 27. profiteatur corpus se suum ὑπωπιάζειν⁵⁷ et δουλαγωγεῖν, h. e. aspero victu et austero obtundere, domare ac veluti fugillare, ne luxurietur, hinc iam pridem praeter ieiunia quae respici ab Apostolo antiqui Graecae et Latinae Ecclesiae doctores consentiunt, etiam aliae duriores disciplinae iam olim excogitatae sunt atque in Ecclesiis quibusdam obtinuerunt, vide Ludov. Cresollii anthologiam sacram p. 235 sqq. interque alias a saeculo praesertim vndecimo flagellationes spontaneae, pro quibus post *Edmundum Augerium* S. I. Henrici III. Galliae Regis a sacris Confessionibus, in *Metanoecologia* Parif. 1584, 4. et *Bellarminum* lib. 4. de poenitentia c. 6. *Jeremias Drexelius* in trismegisto christiano; *Iacobus Kellerus* in papatu catholico; *Alphonsus Salmero*, *Cornelius a Lapide* et alii in 1 Cor. IX, 27. *Ludovicus a Ponte* in Canticum libro 5. et acerrime in primis atque copiosissime depugnauit *Iacobus Gretserus*⁵⁸ S. I. in libris III. de voluntaria flagellorum cruce seu disciplinarum vsu, Ingolstadt. 1606, 4. Latine et non diu post Germanice per *Conradum Vetter*. 1612, 8. tum in praecone Mastigophilo et spicilegio pro tribus libellis de disciplinis, et libello de Cruce spiritali Colon. 1607. in praedicante vapulante et disciplinato siue libris 3. contra Iesuiticam flagellationem Iac. Hailbrunneri, Ingolst. 1607, 4. in virgidemia Volciana siue Apologia pro disciplinis, contra Melchiorem Volcium, Ecclesiasten Augustanum, ibid. 1608, 4. (sub initium Miscellan. Theologicor.) et in Agonistico spiritali in gratiam eiusdem Heilbrunneri Neoburgici, et Georgii Zeaemanni Lauingnani, ibid. 1609, 4. in Athletica spiritali legitima et illegitima, libris 2. ibid. 1612, 4. in praedicante Heautontimorumeni siue septima de disciplinis scriptio A. 1613. et rationibus cur Quint Evangelici praedicantes a disciplinis, ciliciis, adeo-

⁵⁷ Vocabulum desumptum a πυξίς, de quo Petrus Faber III, 14. Agonistic. Suicerus T. 2. thesauri et Grotius ac Lambertus Bos ad locum 1 Cor. IX. Petrus Zornius Biblioth. antiquarioeget. p. 903. I. C. Schwarzius in Lexico Gr. N. F. pag. 1368 Suidas in ὑπωπιάζω, et ἄσπυς ἐν πύχνη. Hoefschelius ad vitam S. Antonii scriptam ab Athanasio p. 128, 129 Hefychius illustris de Menedemo Philotopho: ἐν δὲ ταῖς ζητήσεσιν ἴδε μάρτυρος ἦν, ὡς ὑπωπιάζει τῶν ἀσπίων.

⁵⁸ Conf. Ludov. Ell. du Pin T. 17. Bibl. ecclesiast. p. 76.

adeoque ab omni carnis maceratione abstineant, 1615, 4. et in apologia pro Lioiola. *Raphaëlis de Pornuſſo*, Ianuensis, Ord. Praedicat. circa A. C. 1465. tractatum notabilem de flagellis Christianorum ad fratres Orientales memorat Iac. Echardus Tom. 1. pag. 833. Atque saeculo XIII. quidem et XIV. tantum fuit multorum flagellandi se publice desiderium, aut tantus, si malis, facer furor, vt flagellantium secta Conciliorum scitis et Pontificum decretis comprimi vix potuerit, vt testantur Io. Gerſonis, Petri Cerebroſi, Ioannis de Indagine⁵⁹ Hermanni a Schildis aliorumque scripta flagellantibus opposita, Acta Concilii Constantiensis collecta et illustrata a Clariss. Viro Hermanno ab Hardt Tom. 3. p. 92 sq. Clementis VI. constitutio contra flagellantes Tomo 3. Conciliorum Bini parte 2. pag. 820. Gobelinus Persona in Meibomii scriptoribus rerum Germanicarum T. 1. p. 285, 316 seq. Neque ex Reformatis tantum flagellationes illas tanquam parum vtilem aut decoram disciplinam reprehenderunt *Gisb. Voetius* in diatriba de pseudomortificationibus Papatus Tomo 3. diss. select. *Rudolph. Hospinianus* opere de Monachis pag. 271 sq. *Sam. Mareſius* in libro Gallice vulgato de processione anniuersaria flagellantium, *de la procession anniversaire des battus ou flagellans sous la conduite des Dominicains*, 1634, 8. atque ex nostris D. *Iacobus Heilbrunnérus* in Papismo acatholico artic. IV. c. 3. et in flagellatione Iesuitica, Lauingae ad Danubium, in Ducatu Neoburgensi, 1607, 4. atque Heilbrunneri gener. D. *Georgius Zeaemannus* in Iesuita vapulante ibid. 1608, 4. eiusque defensione, siue Grefſero triumphato, 1610, 4. et Athleta laruato et stramentitio 1612, 4. quae opuscula quatuor iunctim prodire sub titulo Carnificinae Esauiticae. Witteb. 1613, 8. *Melchior Volcius* in duabus Concionibus editis Germanice de flagellatione quae die magno parasceues in Ecclesia Romana frequentatur, Tubing. 1607, 4. D. *Io. Conr. Dannbauerus* diss. de hypopiasmo Paullino, Argentor. 1650. qui de secta flagellantium quaedam singularia aſſert § 22. ex Chronico Argentoratensi Koenigshofenii, quod tum ineditum, ab eo tempore cum eruditis notis suis vulgavit vir praestantissimus Ioannes Schilterus: videatur etiam *Henric. Stero* in Chronico ad A. C. 1260. T. 4. Canisii f. 195. D. *Ioan. Frid. Mayerus* in diss. de flagellatione spontanea, Gryphiswald. 1705. D. *Guil. Baierus* de flagellationibus Pontificiis, Ien. 1688. *Elias Ehingerus* in historia Ecclesiastica Saeculi XV. p. 379 seq. *Nic. Wolschendorfſus* in diss. de secta flagellantium, Lipſ. 1636. et V. C. *Christiannus Schoettgenius* singulari de secta⁶⁰ flagellantium Commentatione. ibid.

⁵⁹ Ioannis de Indagine et Hermanni a Schildis scripta intercidisse notat Elias du Pin T. 19. p. 72.

⁶⁰ Georg. Fabricius lib. 2. rerum Misnensium p. 51. ad A. C. 1349. *Inſolitus populus flagellat se seminudus*. Iſti plagipatidae aut plagiferi pileos gestabant rubra insignitos cruce,

ibid. 1711, 8. Sed etiam ex ipsis Romanae Ecclesiae aedulis illustris *Scruius* in Oratione quam habuit ad Senatum Parisiensem contra flagellantes, Auarici Biturigum A. 1601. Mabillonius praef. ad Saeculum VI. Benedictin. et *Iacobus Boileau* siue *Beuilaqua* Doctor Sorbonicus in Historia Flagellantium, de recto et peruerso flagrorum vsu apud Christianos, sine auctoris nomine edita Latine Paris. 1700, 12. et mox Gallice etiam versa et in Belgio recusa, licet tum interpres tum auctor ipse acriter perstringantur in Memoriiis Triuultinis A. 1700. supplemento post A. 1703. p. 27 sq. edit. Amst. et A. 1704. T. I. p. 292. et in *Ioannis Baptistae Thiers* Centura Historiae flagellantium, vulgata Gallice, Paris. 1702, 12. De calcarium vsu in flagellationibus vide Ioannem Nicolai libro de calcaribus cap. 10. atque alia de flagellationum more et antiquitate apud Mabillonium praef. ad Saec. VI. Aetor. Sanctor. Ordinis Benedicti, Cangii glossar. in disciplina, Macrorum Hierolex. in quadragesima et dorsum redimere, Theoph. Raynaudum Tomo 6. Operum p. 389, 390 etc. De Iudaeorum flagellatione spontanea post peractas preces et peccatorum confessionem vide Buxtorffii Synagogam Iudaic. cap. 25. p. 251. et Gretseri virgidemiam pag. 208. De Lacedaemoniorum διαμασισγῶσαι Meursius in Misc. Laconicis et Ezech. Spanhemius ad Callimachum p. 249. et Boilauius in Hist. flagellantium p. 70. qui etiam de flagellationibus Aegyptiorum aliorumque in sacris Isis, Magnae Deae, Deae Syriae et Scythicae Dianae, et de Arcadibus flagellantibus se in honorem Panis, nec minus de ariolis et Lupercis flagellantibus se aliosque de quibus vide sis etiam Lemonium notis ad varia sacra pag. 356, 361. et de flagratoribus siue flagrionibus quos Festus ait fuisse Romae genus hominum qui mercede flagris caedebantur, quales etiam in Ecclesia Romana haud deesse multorum testimonia fidem faciunt, qui patiantur se pretio accepto in aliorum vicem flagris concidi. De Superiano Sophista se ipsum flagris caedente si negligentiore se obseruasset, meminit Suidas: de Philosophis quibusdam Cynicis Lucianus. De singulari flagellationis fructu in variis morbis et affectibus corporis. extant Henrici Meibomii Epistola de vsu flagrorum in re Venerea, Christiani Francisci Paullini flagellum salutis, oder curicuse Erzählung, wie mit

ce, incedebant tota fere facie velata, scapulis et tergo, quibus plagas accipiebant, nudati. Flagra erant ferro acuminata aut catenis rigentia. Quum in se vim exercerent, ad terram prostrati canebant lingua vernacula, et alios alliciebant, quidam simulata sanctimoniae specie. Ex eorum numero Constantinus quidam, qui se filium Dei affirmabat, seque mortuum et resurrecturum dicebat, ante gradus templi Mariani, in focum incensum in hac urbe viuens conicitur. Confer iconem veterem in Tomo secundo itinerarii litterarii gallicae editi a duobus Benedictinis pag. 105. vbi memoratur Aegidii de Muits, Abbatis S. Martini Tornacensis, historia flagellantium manuscripta.

mit Schlägen allerhand schwere Krankheiten curiret werden. Francof. 1698, 8.
et G. G. Richterii dissertatio de medicina plagosa. Gottingae 1746, 4.

XXXIII. De poenis et satisfactionibus humanis libri 7. *Ioannis Dallaci* prodierunt Amstelod. 1649, 4. De satisfactionibus ex mente Iudaeorum videndus Hottingerus Tomo 7. Hist. Eccles. pag. 357. De confessione peccatorum ante sacram Synaxin, Philippus Iac. Hardtmannus libro de gestis Christianorum sub Apostolis pag. 424 sq. De confessionis auricularis siue secretae vsu et praxi apud Christianas gentes, liber *Ioan. Filesaci* exstat inter eius opuscula Paris. 1621, 8. excusa, de Graecis ⁶¹ sigillatim Allatius in Hottingero suo cap. 14. et libro de Synodo Photiniana pag. 500 et 643 sq. vbi Abrahami Echellensis Epistola de similis confessionis vsu apud Syros. *Dallaeo* qui eius receptae in Ecclesia origines ad Innocentium III. retulit lib. 2. de confessione cap. 17. opposuit se praeter *Natalem Alexandrum* p. 578. memoratum *Iacobus Boileau* in Historia Confessionis auricularis Paris. A. 1683. sed is neutquam satisfacit scriptori libri Anglice editi Lond. 1684, 4. cui titulus: *a discourse concerning auricular confession, as it is prescribed by the Council of Trent, and practised in the Church of Rome.* *Natalem Alexandrum* etiam oppugnavit *Ioan. Guil. Iamus* in animaduersionibus ad historiam confessionis auricularis. Witteb. 1716. Ceterum vti de Confessionis ita absolutionis quoque formulis et ritibus in veteri Ecclesia diligentissime egit opere de poenitentia *Ioan. Morinus*, cuius tractatum de expiatione Catechumenorum suppressum esse testatur Rich. Simon Tom. 1. Epistolarum selectarum pag. 9. Idem *Morinus* formulas absoluendi vetustiores plerasque fuisse deprecatorias (vt *Remittat tibi Deus, absoluat te Deus, ὁ Θεὸς συγχωρήσῃ σοι δι' ἐμῶν*;) obseruat VIII, 8. seq. donec indicatiuae *absoluo te, remitto tibi, absoluiimus vos vice Petri* etc. obtinuerunt post A. C. 1100. Confer *Menardum* ad Gregorii sacramentarium pag. 233. (vbi etiam refertur absolutionis formula Cruci super sepulcro inscripta *Deus te dignetur absolvere*) et *Goarus* ad Euchologium pag. 676, 680. De sigillo Confessionis post *Lanfrancum, Dominicum a Soto, Malderum* et *Onufrum* scripsit *Lengletus de Fresnoy* Paris. 1708, 1715, 12. Graecis etiam probari notauit *Io. Filesacus* in variis Opusculis p. 121, 196. De absolutione mortuorum excommunicatorum vide *Ioan. Andr. Schmidii* dissertationem Helmstadii 1709.

Indul-

⁶¹ Venetiis A. 1622, 12. prodijt libellus paginatum 157. hoc titulo: *εγχειρίδιον μεθοδικόν, ὡφελίμων κατὰ πολλὰ καὶ ἀναγκαῶν περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς μετανοίας καὶ ἐξετάσεως τῶν συνειδήσεως ἐκείνων ὅπου ἐπιθυμοῦσι νὰ ἐξομολογηθοῦν ἕως καὶ πιστὰ, συντεθέν μὲν παρὰ Νικηφόρου ἐξομολογητοῦ τοῦ Πασχαλέως ἀρχιερατοῦ τοῦ πανιερωτάτου καὶ σοφωτάτου Μητροπολίτου φιλαδέλφειας Κυρίου Θεοφάνους τοῦ Ξεναίου.*

Indulgentias in Romana Ecclesia tantum a poenis Ecclesiasticis absoluere disputant Caictanus, Alexander ab Ales, Maldonatus, Bossuetus aliique: quemadmodum eiusmodi relaxationes poenarum Canoniarum in veteri Ecclesia datas esse constat, de quibus Albertus Veielius, Eliae, Theologi Ulmenfis meritiſſimi filius in diſſ. de indulgentiis Tubing. 1699. edita, capite III. Ioan. Bartholdus Niemeierus diſſert. quatuor de diſciplina eccleſiaſtica. Helmſt. 1702. Ioſ. Placaeus in diſputat. Salmurienſ. II, 71 ſeqq. Giſb. Voetius diſputat. ſeſt. II, 286 ſqq. Ioſeph. Binghamus Orig. Eccleſiaſt. l. 16 – 19. Ern. Aug. Bertling im Unterricht vom päpſtlichen Jubel-Jahr und vom Ablaß. Helmſtadii 1749. 4. adde Lud. Antonii Muratorii diſſertationem de redemptione peccatorum et de indulgentiarum origine; quae legitur Tomo V. antiquitatum Italicarum medii aevi. Sed ſi quis praxin expendat Rom. Eccleſiae tot reſtatam ſcriptoribus, et quae de theſauro Eccleſiae ex Sanctorum ſatiſfactionibus ⁶² iactant conſideret, legatque formulas indulgentiarum ⁶³ a Sixto IV. A. 1400. et aliis Pontificibus, nedum a Tetzelio et aliis indulgentiarum inſtitoribus impertitas, aliud illos voluiſſe hominibus perſuadere libenter fatebitur. Mirabitur etiam quod Allatius pag 223 contra Hottingerum, negat in Eccleſia Romana indulgentias ſolitas pretio redimi, quum praeter ⁶⁴ *taxas Camerae, Cancellariae et Poenitentiariae Apoſtolicae* toties Romae, Venetiis, Pariſiis typis editas, Papae Honorii III, notum ſit dictum ad S. Franciſcum ſimile illi apud Nazianzenum 2. in Iulian. p. 108. *ἀνευ χαλκῶ Φοῖβεν μὴ μαντεύεσθαι, non eſſe conſuetudinis Apoſtolicae ſedis, indulgentiam gratis facere.* Notum etiam illud Nicolai de Clemangis p. 30. Opp. *Ibi nemo gratis gratis, nulli datur absque datis Gratiani gratia.* Eraſmi, *non licet fieri Chriſtianum, niſi numeres*, illuſtratum ab Hottingero T. V. H. E. pag. 850 ſqq. Taxa notariorum et officialium urbis legitur apud Cherubinum in compendio Bullarii T. III. p. 262 ſqq. et 284 ſqq. Conſtitutiones cancellariae apoſtolicae apud eundem T. IV. pag. 26.

Taxae

⁶² Vide plures formulas indulgentiarum editas a Guil. Burneto in collectione documentorum ad Hiſt. Reformationis Angliae pag. 89. Godofr. Hechtio in vita Tetzeli et in Relationibus innoxii A. 1705. p. 497 et 825. A. 1706. p. 299. A. 1709. p. 201. A. 1711. p. 935. A. 1712. p. 783. 923. 1079. A. 1713. p. 547, 896. et 1045. A. 1714. pag. 22, 375, 723, 909, 1047, 1051. A. 1715. p. 569. A. 1716. p. 187. A. 1717. p. 5, 527, 915.

⁶³ Vide M. Antonium de Dominis lib. V. de Rep. Eccleſ. cap. 8. et quae Giornale di Roma A. 1675. p. 11. ex Petri Mariae Paſſerini de Sextula tractatu de indulgentiis exhibet.

⁶⁴ Vide Eſpenceaci Opera p. 479. Baelii Lexicon in *Pinet*, atque notas ad Baelii Epistoſas Gallice editas p. 773 ſq. Memorias litterarias Treuoltinas A. 1702. menſe Iunio edit. Amſt. p. 484. et praefationem ad taxam Cancellariae Apoſtolicae, recuſam Syluae Ducis apud Stephanum du Mont A. 1706, 8. in qua p. 64. *Et nota diligenter, quod huiusmodi gratiae et diſpenſationes non conceduntur pauperibus, quia non ſunt, ideo non poſſunt conſolari.*

Taxae cancellariae apostolicae in tractatu tractatum siue Oceano iuris duce et auspice Gregorio XIII. Veneriis 1584, fol. edito; tomo XV. parte I. et in Georgii Caelstini historia comitorum Augustanorum T. 3. p. 127 sqq. Indulgentias peccatorum venialium et criminalium vide in Bibliotheca Praemonstratens. p. 318. De cetero iustam a Dominicanis causam datam B. Luthero vt in indulgentias inueheretur, non diffitetur Erasmus XII, 10. Epist. vt alios iam Hottingero Tomo 7. Histor. Eccles. p. 543 sqq. R. D. Ioan. Friderico Mayero in diatriba de Pontificiis processum Leonis X. aduersus Lutherum improbanribus et Frid. Wilh. Kraftio in disput. de Luthero contra indulgentiarum nundinationes haud quaquam per inuidiam disputante. Goettingae 1749. edita laudatos omittamus.

C A P V T XII.

De diuinationibus, Vatibus, miraculis, Magia, iuramentis et votis, scriptores.

De diuinatione vniuerse. 1. De centum circiter diuinationum generibus quae ordine Alphabeti recensentur. 2. Prophetae veri falsique. 3. Miracula vera et falsa. 4. Φαρμακεία, amuleta, fascinationes et alia Magica. 5. De iurisiurandi religione. 6. De iuramentis Hebraeorum. 7. Graecorum. 8. Romanorum. 9. Christianorum, vbi etiam de iis qui ab omni iuramento ducerent sibi abstinendum esse. 10. De iuramentis Muhamedanorum et aliarum gentium. 11. De votis Hebraeorum et Gentium, vbi etiam de vere sacro Romanorum 12. De votis Christianorum. 13.

I.

Ad religionem spectant etiam diuinationes, quanquam certum est multas passim illis intercessisse fraudes ac superstitiones grauissimas, et apud Graecos ac praecipue Romanos frequentissimum illorum vsum fuisse ad moderandam rempublicam, et animos Ciuium Militumque spe ac metu prout ferret res vel requireret, implendos. Varia genera diuinationum superstitionum perstringuntur a *Cicerone* libris duobus de hoc argumento, *Ammiano Marcellino* XXI, 1. *Petro Blaesensi* Epistola 65. in fragmento de praestigiis fortunae Tom. 24. Bibl. Patrum pag. 1267. edit. Lugdun. *Ioanne Sarisberienfi* lib. 1. Policratici c. XI. sqq. et lib. II, toto, et *Rabano Mauro* de magicis artibus

bus Tom. VI, Opp. pag. 168. Idem argumentum ex recentioribus persequuti sunt *Cardanus* cap. 68 sq. de rerum varietate, *Casparus Peucerus* Frfti 1593, 8. 1607, 8. *Georgius Raguscius*. Parisiis 1623, 8. *Ioan. Antonius Venerius*. Venetiis 1624, 4. *Iulius Caesar Bulengerus*,¹ *Io. Iac. Boissardus* tractatu postumo de diuinatione et magicis praestigiis, Oppenheim. fol. et Germanice Frfti 1654, 4. et *Iosephus Maria Maraviglia*,² in Pseudomantia veterum et recentiorum explorata, Venet. 1662, fol. *Ioan. Franc. Picus* libris IX. de rerum praenotione ad Albertum Picum, pag. 241 sqq. *Georg. Valla* expetendorum ac fugiendorum XXX, 1. vbi de *μαντινῆ* *Nicol. Leonicus Thomaeus* in Tryphonio siue dialogo de diuinatione. Venetiis 1524, 4. *Christophorus a Castro*, S. I. libris quatuor praemissis commentario in XII. Prophetas minores, Lugd. 1615, fol. *Edm. Neubusius* lib. III. de fatidica sacra et profana, *Anonymus* in libro gallice edito, *Remarques ou reflexions critiques, morales et historiques sur les plus belles et les plus agreables penſees*. Parisiis 1690. et Amstelodami 1692, 12. in quo libro inde a pag. 80. vsque ad pag. 118. varia diuinationum genera recensentur, quemue nos in recensendis diuinationum generibus per litteram A. designabimus. *Franc. Roussius* Archaeol. Attic. 1. 2. c. 6. et lib. 7. parte 2. *Eberh. Feithius* Antiq. Homer. 1. 1. c. 16. *Adr. Iunii* collectanea de diuinatione memorantur in eius vita quae Epistolis praemittitur. Laudare etiam de hoc argumento licet *Ioan. Conradum Dietericum* in Antiquitatibus Biblicis V. T. p. 653 seq. *Hieron. Zanchium* de diuinatione tam artificiosa quam artis experte, cum *Thomae Ernſti* de astrologia diuinatrice. Hanov. 1610, 8. et ad calcem tomi VIII. Operum: *Gyraldum Syntagm.* 17. de Diis, et *Struuium* syntagmate antiquitatum Romanarum c. 6. *Iac. Geusum* de victimis humanis Tom. 1. cap. 20 sq. *Martinum Delrionem* disquisit. Mag. Lib. IV. cap. 2. *Antonium van Dale* in libris de origine idololatriae et de oraculis, *Ioannem Potterum* lib. 2. Archaeolog. c. 7 sq. Tomo 12. Thesauri Gronov. *Henrici Gautierii* Bibliotheque des Philosophes. T. 3. p. 453 sqq. *De Lancre* Tractatum de diuinatione Gallice editum. *Magni Gabrielis Blockii* librum contra diuinationes. Lincopiae 1708, 4. Suecica lingua, et ex Suecico Germanice editum a Dieterico von Stade, Stadae 1711, 8. Delineationem Musei Scriptorum de Diuinatione, maioris operis prodromum, dedit *Petrus Fridericus Arpe*. Hanouerae 1711, 8. De *ἐπωδαῖς* siue incantationibus disserit *Ioach. Camerarius* Epistolis posterioribus p. 510 sq.

II. Labet iam breuiter ordine Alphabeti recensere praecipua genera diuinationum superstitiosarum, quo magis de stoliditate et imbecillitate ingenii humani

¹ Inter Varia Bulengeri Opuscula Tomo 1. Lugd. 1621, fol.

² De aliis Marauigliæ scriptis disserit Picinellus in athenaeo eruditorum Mediolanensium pag. 367.

humani futura siue sperantis siue metuentis, coniectura fieri possit, et simul pateat illarum quoque disciplinarum diuinatricium vanitas,³ quae hodie etiam multis ideo adhuc arident, quod praedictiones earundem comprobant quandoque euentus, quum nullum horum quae iam memorabimus licet putidissimorum futura diuinandi generum sit, in quo idem non similiter saepius accidisse fuerit creditum, siue falso et per fraudem hominum et aliorum stuporem, siue vere etiam; quando nempe forte fortuna, vel vsu vitae humanae, aut iusto Dei, hominum stultitiam punientis iudicio ita euenit uti praedictum fuerat.

Aeromantia ex aere et phaenomenis quae in aere eueniunt. Vide Nicephorum ad Synesium p. 410. Bulengerum lib. 3. de diuinatione c. 12. p. 211. Potterum p. 338. Archaeol. et Gyraldum syntagm. 17. de Diis.

Aegomantia f. diuinatione per capram. Bulenger. lib. 3. c. 22. p. 215. Clemens Protreptico p. 9. *αἴγες ἐπὶ μαντικὴν ἠσκημέναι καὶ κέραιες.*

Alectromantia, f. diuinatione per gallos gallinaceos de qua Zonaras T. 3. p. 28. Annal. Plinius H. N. lib. 10. c. 21. et singulari libro de hoc argumento Io. Praetorius, Francof. 1681, 4. tum Kircherus T. 2. Oedipi Parte II. p. 472 sq. Vossius de Philosophia p. 176. Bulengerus Lib. 3. c. 40. Potterus p. 339. Archaeol. et Theodorus Thummius de impietate fagarum p. 63.

Aleuromantia siue *Alphitomantia* et *Crithomantia* diuinatione per farinam Aelian. VIII, 5. animal. Bulenger. lib. 3. c. 36. Gale p. 238. ad Iamblichum, Cyrillum VI. in Iulianum p. 198.

Aironiae, mulieres Cimbrorum necromanticae ac fatidicae. Vide Ioan. Georg. Keyseri antiquitates septentrionales p. 371 sqq. et Ioan. Iarkium ad Eliam Schedium de Diis Germanorum p. 645.

Amniomantia, diuinatione per amnium f. membranam tertiam embryonis Bulenger Lib. 3. c. 30.

Ee ee 3

Ana-

³ Ennius apud Ciceronem lib. 1. de diuinatione c. 58.

Non habeo denique nauci Marsum augurem;

Non vicanus haruspices, non de circo astrologos;

Non Isiacos coniectores, non interpretes somnium.

Non enim sunt ii aut scientia, aut arte diuini, etc.

Confer Sophoclem in Antigone v. 1170. sq. et Oedipo Tyranno v. 395 sq. et 719. Euripidem in Iphigenia in Aulide v. 520. sq. et 959. sq. ac Helena v. 750. Mosis lege vetita genera *μαντικῆς* vniuersae, *δουράι*, *καθάρθαι*, *διωσκοίποι*, *τερασκόποι*, *ἐπαδότες*, *κληδόνιν ἐπιπέχοντες*. vide Philonem lib. 1. de Monarchia Vol. 2. p. 221. edit. Mangeianae. L. 30. D. de poenis: *Si quis aliquid fecerit, quo leues hominum animi superstitione Numinis terrerentur, D. Marcus eiusmodi homines in insulam relegari scripsit.* Adde Cornelii Bynkershoek obs. iuris Rom. lib. 6. c. 5.

Anagramma diuinationis argumentum. A. p. 83 sq.

Verfailles, ville feras.

Ex *anserino sterno* Thomas Bartholinus centur. V. histor. Med. c. 67.

Anthropomantia ex visceribus humanis vel extis puerorum aut virginum, vel grauidarum feminarum. Vide Eusebium VIII, 14. Hist. Eccles. p. 311. Porphyr. lib. 2. de abstinendo ab animantibus pag. 91. Nazianzenum inuectiua 1. in Iulianum p. 91. Grabium p. 34. ad Apologiam primam Iustini. Apollonium apologia ad Domitianum VIII, 7. pag. 345 sq. 349 sq. 351. Bulenger. lib. 3. c. 4. Baelium in Voce *Antinous*, et quae mox infra in *Aruspicina*.

Ex *Apibus*. Dausqueius p. 380 seq. ad Silium Italicum.

Ex *colore aquae*. Paullus Maria Pauciaudius in commentatione de puteo sacro agri Bononiensis, Romae 1757, 4. euualgata.

Arithmomantia Bulengerus III, 21. Ioan. Praetorius libro von *Diebsdauern*, sub fin. Kircherus in *Arithmologia*.

Artomantia e panibus. De quo Io. Praetorius in *Brodteufel*.

Ex *Arundinibus* M. Paullus Venerus lib. 1. c. 53.

Aruspicina ⁴ δι' ἐμύρων Dio I. de regno p. 13. C. *ἱεροσκοπία* Diodorus Siculus pag. 221. excerpt. Peiresc. *Θυτική* ex visceribus hostiarum ⁵ consultis, de qua prolixè Bulengerus Tomo 1. p. 313 sq. Vide et Agrippam de vanitate scientiarum c. 38. Alexandrum ab Alex. V, 25. genial. dierum ibique Tiracquell. Nec omittendum quod Diodorus Siculus lib. V. fol. 213. barbarum genus aruspicinae refert vlitatum veteribus Gallis, ex hominis caesi conuulsione et fluxu sanguinis. Confer Porphyrium II, 51. *περὶ ἀποχῆς*. Geusii victimas humanas T. 1. p. 320sq. 331 sq. et quae de Cimbrorum physicultoribus Stephanus p. 42. ad Saxonem Gramm. et de diuinatione ex extis humanis id. pag. 81. Extorum fibras a daemonibus moueri et animari persuasum antiquis Christianis. Vide quae viri docti ad Minucium Felicem c. 27. Aruspicinae periti ab Aeliano celebrantur VIII, 5. de animalibus, Silani, Megistanae, Aelidae. *Ἡπατοσκοπίους* vocat Artemidorus II, 74. Onirocritic. *Ἡπατοσκοπήσασθαι* versio Graeca Ezech. XXI, 21. De haruspicum dissensu inter se vide sis Galenum Tomo 5. edit. Graecae Basil. p. 41. De aruspicina Toscaena confer Bindum Simonem Paruzzium in collectione dissertationum academiae

⁴ Nomen generale est tres species complectens: *fulgurum*, *extorum* et *ostentorum* interpretationem. Vide Ciceronem lib. 1. de diuinat. c. 18. et lib. 2. c. 11. et 22.

⁵ *Physicultori* exta dixere Apuleius, Marcellianus Capella (ad quem v. Grötius pag. 5.) et Robertus Monachus. Vide Barthium pag. 96. in Ioan. Petri Ludewigii codice diplomatico T. 3. Aitrologiae apotelesmaticae respondere extispicinam sibi persuasit Onofander pag. 47. edit. Rigaltii. Quam septem sint viscera, cor, iecur, splen, stomachus, pulmo, duo renes, auspicum erat ex hepate solo futura speculari. Vide Nicephorum p. 359. ad Synesium.

miae Cortonenfis P. I. p. 43 ſqq. Romulum auſpiciis, Numam ſacris conſtitutis fundamenta ieciſſe Romanae ciuitatis ait L. Cotta apud Ciceronem lib. 3. de N. D. c. 2. De aruſpicinae tabernaculo vitio capto idem lib. 2. de N. D. c. 4. In Elide familiae Iamidarum et Cluditarum aruſpicinae nobilitate celebres fuere teſte eodem Cicerone lib. I. de diuinatione c. 41.

Aſtragalomantia, vnde *ἀſτραγαλομάντεις* memorat Artemidorus loco laudato, diuinatores ex talis calculiſque.

Aſpidomantia, per clypeum. Bulenger. III, 38.

Aſtologia Apotelesmatica, ſiue Genethliaca, a qua dicti *γενεθιλόγοι*, *ἀſτεροσκοπίαι ſtellarem coniectantes*, vt eſt apud Tertullianum de pallio c. vltimo, etc. De illa complures ſcriptores memorauit lib. III. Bibliothecae Graecae capite 20.

Auguria et *auſpicia*, quae duo volaticam (vt loquitur Tertull. c. 5. de pallio) ſpectantia ita differunt quemadmodum notat Seruius in I. Aeneid. verſ. 398. vt augurium dicatur, quod petitur et certis auibus oſtenditur, auſpicium vero qualibet aui demonſtratur et non petitur. *ἐνερεπολεῖν τὰ πετεινά*, in Sibyllinis lib. I. p. 85. Aues ex quarum vel volatu vel voce ⁶ (ſiue vt Prudentius lib. poſteriori contra Symmachum v. 890. linguis) *πτήſει καὶ κλαγγαῖς*, Matthaeus Blaſtares p. 112. ſyntagmat. inuolatu, cantu, tripudiis ſoliſtimis, et ſoniuiis ſiue *κλαγγαῖς*, Cic. VI. Ep. 6. auſpicia petebantur recenſet Feſtus in *alites* et *oſcines*. Magis que conſtaret ſi ad nos perueniſſet Theonis Aegyptii *περὶ ſημείων καὶ ſκοπῆς ἑρέων καὶ τῆς τῶν κερδῶων Φανῆς* laudatum Suidae opus. Quod in ſacrificiis dicebatur litare, in auſpiciis impetrare, quod nihil aliud eſt quam impetrare. Vultures proprie erant *ἰωνοὶ* vt notat Tzetzes Chiliad. XIII. hiſt. 474. vbi genera quaedam auguriorum recenſet. Vide et Suidam in *ἔρεως*, et *μετῶνιſſαοῶν*. Illam *ἰωνιſτικὴν* a Phrygibus repertam teſtatur Nazianzenus I. in Iulian. pag. 100. Sed et ex aliis auibus, accipitre, noctuis, columbis, cygnis, gallis et hirundinibus auſpicia petebantur: tum et aliis ex animantibus vt notaui Potterus p. 320. Archaeol. Auſpiciis celebres Tireſias, Polydamas, Polyidus, Theoclimenus Aeliano laudati VIII, 5. animal. Hetruſci praecipue, vnde Hetruſca diſciplina pro augurali ſcientia et auſpicina. Vide Ammianum XXI, 1. Allarium ad Antiquitates Hetruſcas p. 10 ſq. De Auguriis praeter alios videndi Auguſtinus Niphus libris 2 de auguriis, Io. Baptiſta Bellus de partibus Templi auguralis, qui ambo exſtant Tomo V. Antiquit. Gracuii: Potterus II, 15 Archaeol. Struuius cap. 6. Syntagm. Antiquit. Roman. Andreas Chriſtianus Eſchenbach. in diſſ. de auguriis veterum pag. 55 ſq. Ioan. Douiatius notis ad Liuium in vſum ſereniſſ. Delphini Tomo I. p. 48. Iſaacus Voſ-

⁶ Burmannus p. 56. ad Valerium Flaccum.

Vossius ad Catullum p. 105. Perizonius p. 126 sq. ad Aelianum, Bulengerus de diuinatione p. 333 seq. Paullus Manutius in quaesitis per Epistolam Tomo 4. Lampadis Gruterianae p. 213 sq. Georg. Casp. Kirchnerus de auguribus Romanorum. Witteb. 1669. Dithmarus Bullichius de Romanor. auguriis. Hafniae 1696. Henric. Morinus in dissertatione de auguribus inserta Tom. 2. memor. Academiae inscriptionum, p. 371 sqq. Ioan. Hermanfon in dissert. de collegio augur. apud Romanos. Vpsal. 1730, 8. Ioan. W. Kaalund in diss. de diuinandi arte apud Romanos. Hafniae 1733. Ioan. Iac. Mascouius de iure auspicii apud Romanos. Lipsf. 1721. Ioan. Dan. Schoepflinus de auspiciis Romanor. in commentationibus eiusdem historicocriticis pag. 145. sqq. Faustus Longianus in libello italice edito: *Trattato degli Auguri e delle Superstitione degli Antichi*. Amstelodami 1641, 12. Ezech. Spanhemius in notis ad Callimachum p. 628 sq. vbi etiam de eo num Abraham inuentor auguriorum fuerit, vt iam pridem innuit Iulianus confutatus a Cyrillo lib. 10. pag. 358 sq. Sane auguria Iudaeis non minus prohibita quam a Cicerone et aliis sanioribus Ethnicis explorata fuerunt. Confer Coqueum ad Augustini IV, 30. de Ciuitate Dei, et Hannibalis dictum apud Plutarchum de exilio fol. 606. c. Aues et animalia reliqua *μαυτικὰ*, e quibus auspicia sumfere Aegyptii et aliae gentes, a Mose impuras esse pronunciatas notat Origenes IV. in Celsum p. 225. Varia recentioris huiusmodi superstitionis genera vide si placet apud Cangium Glossario Latino in *Venta*. De sex auspicioꝝ generibus differit Hotomannus VI, 11. Observationum. Dextra quae, quae sinistra, et vtra auspicata, Mezeriac. ad Ouidii Metamorph. I. pag. 171 sqq. Vtrum sinistra auspicia laeta semper fuerint apud Romanos disquiritur Vol. secundo *der Arbeiten einer vereinigten Gesellschaft in der Oberlausitz* pag. 14 sqq. Augurii insignia in numo conspiciuntur apud Ioan. Carol. Schottum in explicatione apotheoseos Homericae p. 57. De augurio salutis conferantur commentationes Petri Zornii, Ploenae 1720. et Io. Henr. Messerschmidii. Ienae 1756. Augurium puellare Iuliae Augustae ex ovo, quod ipsa cum nutrice per vices in sinu fouis, donec prodiret pullus memorat Plinius H. N. X, 55. *Ἰουλιανῶν ἐνδόξων* libros et obseruationes memorat Galenus loco laudato. De auspicio ex acuminibus signorum militarium terra euulforum videndus Geuartius lib. I. Elector. c. 2. et ex eo Matthias Zimmermannus p. 631 sq. Analect.

Axinomantia per securim, Plinius XXXVI. c. 19. Bulengerus lib. 3. c. 27. Potterus p. 339. Archaeol.

Per *barram* quod instrumentum ligneum apud Aegyptios. Vide Kircherum Tomo 3. Oedipi p. 358.

Belomantia ex telis vel bacillis proiectis. Delrio disquisit. Magic. p. 627. Albertus Schultens V. C. in obseruationibus Arabicis ad Vet. Test. et interpretes ad 1 Sam. XX, 20. et Ezech. XXI, 21. infra in Rhabdomantia. Est et aliud genus sortilegii, quo vtuntur Arabes, per tria tela, quorum vni inscriptum est, *iube me Domine*; alteri *prohibe me Domine*; tertio inscriptum est nihil. Ex his facco inclusis vnum extrahit, qui opusaliquid aggrediendum sit nec ne, dubitat. Si tertium cui nihil inscriptum est extraxerit, sortem iterata vice experiri cogitur. Vide Herbeloti Bibl. Oriental. in voce Acdah p. 42. et Pockii Ipecim. Arabic. p. 327.

Botanomantia ex herbis. Potterus p. 339. Bulenger. lib. 3. c. 24.

Ex *Bouis mugitu*. Dausquius ad Silium Italicum p. 208.

Βεφομαντεία, δι' ἀνατομῆς βρεφῶν, qua vsus Maxentius, Zonar. Tom. 3. pag. 1. Theophanes. p. 10.

Βερχομαντεία ex pluuia, quam bonum omen habent Turci exeuntes e laribus suis. A. p. 92.

Diuinatio e *ruptura bilis*, igni superposita. Schol. Euripidis Phoeniss. V. 1261. seq. Ibidem de diuinatione e *cauda victimae*, quomodo ad ignem inflecteretur.

Cassemantia ludicra. La Bagatelle. T. 3. p. 181.

Diuus Augustus laeuum sibi prodidit *calceum* praepostere inductum, quo die seditione militari propemodum afflictus est. Plinius H. N. l. 2. c. 7. adde Sueton. in Augusto c. 92.

Campana spontaneo pulsu futura praesagiens Villiliae in regno Aragoniae. Relat. innoxiae A. 1721. p. 734 sq. Io. Fr. Mayerus Musei T. 1. p. 658 sq.

Diuinatio e *canum occurssu* vel *latratu*. Tzetzes Chil. XIII. vers. 213.

Capnomantia ex fumo. Bulengerus lib. 3. cap. 23. Potterus fol. 313. Archaicol. Crinitus XXIII, 3. Alexander ab Alexandro IV, 17.

Caragi sortilegi a characteribus magicis dicuntur. De his praeter Cangium in Glossario, Baluzius ad homil. 12. Caesarii Arelat. Tom. 8. Bibl. Patrum p. 342.

Castronomantia verba quaedam intra dentes mussitando super vitro aqua repleto, cum cereo accenso. A. p. 95.

Catoptromantia per specula Magica. Bulengerus lib. 3. cap. 7. Rosweidus ad Vitam S. Hilarionis pag. 66. seq. Casp. Schottus Physic. curios. lib. 4. p. 636. sq.

Chiromantia, כִּיּוֹמָנְטָא, de qua Io. Conr. Dietericus in Antiquitat. Biblicis V. T. p. 309 sq. ad Iobi XXXVII, 7. Franciscus Vallesius de sacra Philosophia cap. 32. p. 211 sq. Cardanus de rerum Varietate cap. 79. Tomo 3.

Opp. pag. 285. sq. Iuuenalis VI, 583. *frontemque manumque praebebit vati.*
 Suidas in *ἰωνικῆ*. Erycius Puteanus Centur. 2. Epist. 16. Georg. Pafchius in
 inuentis nouantiquis p. 604. editionis primae, Bulenger. lib. 3. c. 29. p. 216
 sq. Cornelius Agrippa de vanitate scientiarum c. 35. Henricus Klausing diff.
 de pseudo-Mathematis § 19-21. Dan. Guil. Mollerus de characteromantia.
 Altorfii 1693. Gottl. Frid. Ienichen de Genesimantia. Lips. 1699 *χειροσκο-*
πους vocat Artemidorus II, 74. Suidas in *ἔλενος*, quem *χειροσκοπικόν ἰά-*
νισμα scripsisse refert.

Cephalomantia ex capite asini tosto. Potterus p. 339. Archaeol.

Cephalomantia ex capite s. cranio mortui: vide Ioan. Praetorii alectryoman-
 tiam cap 5. Theophanes pag 45. memorat post Iuliani mortem inuenta
κράνια πολλὰ ἀνθρώπων, δι' ἃν ἔπαρβαίτης τὰ μαντεῖα τοῦ κατὰ Περσῶν
πολέμου ποιούμενος etc.

Κηρυματεῖα per ceram in aquas infusam. Potterus p. 340. Praetorius in
 Alectryomantia p. 5. sq.

Χειρομαντεῖα, diuinitio per porcos, cuius exemplum narrat Procopius
 lib. 1. c. 9. de bello Gothico, p. 163. sq. edit. Grotii.

Cledonistica per tinnitum aurium, Plin. et vetus Epigramma:

Garrula quid totis resonas mihi noctibus auris?

Nescio quem dicis nunc meminisse mei.

Nec minus salissationem superciliorum, oculi vel alterius membrorum,
 et per sternutationem etc. Vide Bulengerum Tom. 1. p. 369 sq. Nicetae the-
 saurum Tom. 25. Bibliothecae Patrum p. 147. infra in *παλμῆς* et *sternutatio*.

Clidomantia quando clauī inferibitur nomen furis. Vide Praetorium p. 6.
 vel clauis imponitur primo capiti Euangelii Ioannis. A. p. 96.

Infausta ex *cometis* praesagia plus ex superstitione ducere quam ex veri-
 tate probat Ioan. Georg. Gracuius Oratione IV. Petrus Baelius in *Pensées sur*
la Comete. Ioan. Spencerus dissertatione de prodigiis Anglice Londini 1665,
 8. edita. Balthasar Bekker in libro belgico sermone composito: *Ondersoek van*
de Betekeninge der Cometen. Leouardiae 1683, 8. Sic coniunctiones planetarum
 nihil diuī portendere probat Ioan. Christo. Sturmīus in A. E. 1683. pag. 169.
 Neque stellis influxum et in fata hominum et regionum, et in corpora terrestria
 tribuendum esse ostendunt Ioan. Henr. Stussius commentationibus sex de orbe
 lusibus ingenii astrologicis fascinato. Gothae 1745. et seqq. et auctor disser-
 tationis italice editae Patauii 1757, 4. *Dell' Influssò degli Astri ne corpi*
terrestri.

Coscinomantia per cribrum. Theocritus III, 31. Lucianus T. I. p. 753. Artemidor. II, 74. Aelian. VIII, 5. animal. Bulenger. l. 3. c. 31. Io. Praetorii Coscinomentia, oder Bericht vom Sieblaufe, Curiae Variscorum, A. 1677, 4. et in Alectryomantia p. 6. sq.

Craniomantia, diuinitio per futuras cranii. *Plusieurs entre les Brames du Royaume de Carnate croyent, que tous les hommes ont leur destin écrit chacun sur leur teste: et quand on leur demande ou cela est écrit, ils répondent que les futures du crane sont les caracteres de cette écriture mystérieuse.* Memoires de Treuoux, A. 1706. p. 454.

Crithomantia, per hordeum. Vide Cangii glossar. in *κριθαλίξεν*, supra Aleuromantia.

Crystallomantia. Potterus p. 338. Archaeol. Cardanus de rerum varietate c. 93. Tom. 3. p. 325.

Cyathomantia. Vide Naudaeum c. 15. Apologiae pro Magis, Geusii victimas humanas Tom. I. p. 353. Supplementorum Tomum ad Observationes selectas Hallenses Observatione IV. Mich. Christiani Tierof diss. de sacris Iudaeorum vinculis, Jen. 1657. et interpretes ad Genes. XLIV, 5. qui locus tamen nihil aliud significat, quam ex poculo illo ablato 7 Iosephum augurari de malo peregre aduentantium animo. Ritus sortitionis in eligendo Imperatore per calices. Nicetas Choniata lib. XX. c. 6. p. 645.

Cyclomantia, B. Dilherr. Tom. I. disp. Ienens. p. 154.

Dactylomantia f. per annulos. Ammian. Marcellin. XXIX, 1. p. 553. Bulengerus lib. 3. c. 35. Potterus p. 338. Archaeol.

Daemonomantia per responsa daemonum. Sixti IV. bulla contra Carmelitas quosdam defendentes non esse haereticum, daemonum expectare responsa, existat apud Bzouium ad A. C. 1473. n. 20. p. 83.

Daphnomantia per lauri ramum in ignem coniectum qualem ille strepitum ediderit. Bulengerus lib. 3. c. 19. Cerda ad Virgilii Eclog. VIII, 28. Potterus ad Lycophron. p. 112.

De *Eugastri-mythis*, siue ventriloquis, memoratis Hippocrati libro quinto Epidem. T. I. p. 787. quales veteri aetate Eurycles, Python, recenti Fanningus, Ludouicus Brabantius aliique solo naturae et artis atque exercitationis adminiculo citra diemonis opem fecere vide quae disputantur ab interpretibus ad 1 Sam XXVIII, 7.⁸ Edmundo Dickinso in Delphis Phoenicizantibus c. 9. Bulengero lib. 3. c. 6. de diuinatione: a Leone Allatio et D. Casp. Loeschero

Ff ff 2

in

⁷ Ita Herm. ab Hardt praefat. ad dissert. de IV. monarchiis Babyloniae. Helmst. 1708. 8.

⁸ Nouissimam de spectro Endoraeo controuersiam recenset S. R. Kraffius Bibl. Theolog. P. 104. p. 333 sqq.

in singularibus de Engastrimytho diatribis: a Kirchero Tom. 1. Oedipi p. 244. et 382. Io. Brodaeo lib. 9. Var. Lectionum c. 19. Antonio van Dale de idololatricis diuinationibus Iudaeorum cap. 10. Stephano le Moyne in notis ad Varia sacra p. 993 fqq. Io. Carolo Schottio in explicatione erudita et ingeniosa Apotheoseos Homericæ p. 102 fq. Vignolio Maruillio Tomo 2. Miscell. Historico litterar. pag. 318. Dauide Millio in dissertat. de אוב et זוכות, ad quale diuinandi genus referri debeant; recusa in eiusdem dissertationibus selectis, pag. 395 fqq. et Ioan. Gerh. Meiero in dissert. qua ostenditur, Pythonissas ἐγγαστριμύθους in tripodis pelui non ex ventre vaticinatas esse. Helmstad. 1727.

Ex felis vel canistranscurfu, qui inauspicati habebantur, Casaubonus p. 341 fq. ad Theophrasti characteres.

Fulminum obseruatio quam ab Hetruscis Romani acceperunt. Vide Diodorum Sic. V. fol. 219. et Plinium H. N. lib. 2. c. 52. fqq. De hac Beda Tom. 1. p. 387 fq. Aldus Manutius V. de quaesitis per Epistolam Tom. 4. Lampadis artium Gruterianæ p. 254 fq. Io. Pierii Valeriani declamatio Rom. 1517, 8. et Tom. 5. Antiquitat. Rom. Bulengerus libro V. de terræ motu et fulminibus, Tom. 1. Opusculor. Lugduni excus. et in eodem Antiquitatum tomo. Berneggerus p. 119. Miscell. Andr. Olaus Rhyzelius in brontologia sacra et historica Holmiæ 1721, 4. Petrus Ahlwardt in Brontothologia, germanice edita Gryphiswaldiæ 1745, 8. Valesius ad Ammianum XXIII, 5. vbi etiam de Caecinae libro quem de Hetrusca fulminum disciplina scripserat, teste Cicero et Plinio. Explodit eam Lucretius VI, 86. seq. Lex Constantini M. pro hoc haruspicinae genere data A. C. 321. in Codice Theodosiano Tom. 6. pag. 257.

Garosmantia A. p. 99. lege *Gastromantia* ex vase aqua pleno, cuius metallum vocabatur γάρση. Potterus pag. 337 fq. Archaeol. Alciphron Epistola vlt.

Geomantia, (*Gemantian* vocat Rolandinus Grammaticus, qui circa A. C. 1263. vixit, in Chronico Marchiæ Taruisinæ lib. X. cap. vndecimo) Bulengerus lib. 3. c. 10. Cornelius Agrippa de vanitate scientiar. c. 36. Rob. Flud de Fluctibus, H. de Pisis (qui notante Sorberio in Sorberianis p. 161. e Catano et Gerardo Cremonensi profecit) et Alfakinus, in fasciculo Geomantico comprehensi. D. Ioan. Andreas Schmidius diss. de Geomantia. Ienæ 1695. Henr. Klausingius dissert. de Pseudo-Mathematis, Witteb. 1705. § 22 fq. Begerus Theaur. Brandenburg. Tom. 1. p. 85. Kircherus Tom. 2. Oedipi part. 2. p. 493 fq. Georgius Paschius in inuentis nouantiquis pag. 598 fq. Zanatae Philosophi Persæ Geomantia Mfct. Graecis versibus Politicis per Arsenium Monachum,

memoratur Lambecio VII. pag. 260. qui etiam pag. 254 seq. de methodo Geomantica praedicendi futura quam nugiuenduli quidam tribuerunt Noae Patriarchae.

Goetia. Agrippa cap. 45. de vanitate scientiarum. Goetiam a Magia et Pharmacia ita differre notat Nonnushist. 67. ad Naz. vt Magia bonorum daemorum ad bonum, Goetia malorum ad malum aliquod procurandum inuocationem doceat, pharmacia consistat in veneficio aliquo vel amatorio poculo. Eadem habet Suidas in *γοητεία*, et Nicephorus ad Synesium de infomniis pag. 363.

Ex *gruum* volatu diuinatio, de qua Iacobus Gaffarellus in curiositatibus inauditis p. 250 seq.

Γυρομάντεις. Artemidoro lib. 2. c. 74. memorati.

Halomantia ex sale. A. p. 80.

Ἡπατοσκοπεία. Supra, Aruspicina. Confer Pitisci Lexicon antiquitatum Romanarum voce *iecur*.

Per *herbam* telephilum vel aliam, prout illa brachio inflicta vel contusa sonum edidisset. Theocritus III, 28 sq. Potterus p. 338 sq. Archaeol.

Hippomantia auguria ex equorum hinnitu, fremitu, sudore, cursu etc. Hist. misc. XVII, 22. Berneggerus quaest. 50. ad Tacitum. Felleri Trimestr. p. 643. Praetorius in Alectryomantia p. 9. Tristanus T. I. p. 413. Keyslerus antiquit. septentrion. p. 323, 325 sq. Nicol. Kederus de numo Othini aureo p. 16 sq. Elias Schedius Iarkii. p. 657, 658.

Hydromantia. Bulengerus lib. 3. cap. 9. pag. 200 sqq. Casaubonus p. 154 sq. ad Apuleii Apologiam, Strabo lib. XVI. pag. 762. Nicephorus pag. 410. ad Synesium. Kircheri ars magnetica pag. 273 sqq. Pricaeus pag. 110. Potterus p. 313. Archaeol. Graec. et p. 337. Praetorius loco laudato. Isidorus Hispal. lib. 8. Originum cap. 9. vbi et de aliis generibus magiae et diuinationis. *Περὶ ἐνδορκομαντικῆς* Demonstratus apud Suid. Photius p. 565. A. p. 100. vbi octo genera hydromantiae ex Delancro.

Icthyomantia siue per Pisces. Potterus pag. 313. Archaeol. Bulengerus lib. 3. cap. 20.

Per *Iedua* siue agnum Zoophyton. R: Moses ben Samson apud Bulengerum III, p. 221. Delrio disquisit. Magic. p. 613.

Ἱερομαντεία siue *ιεροσκοπεία.* Vide Potterum II, 14. Archaeol. et supra in *Aruspicina*.

Per *Imagines* diuinatio, quam qui exercebant Imaginarii vocantur a Ioanne Sarisberienſe lib. 1. Policratici c. 12.

Isaacorum coniectorum meminit Ennius apud Ciceronem lib. 1. de diuinatione capite vltimo.

Lampadomantia, Lychnomantia. Vide Bulenger. III, 32. et Delrionis disquisit. Magicas p. 615. vbi et de aliis diuinationum superstitiosarum generibus. Sueton. in Tiberio c. 19. et ibi Pitiscum. De forte per cereos nominibus Apostolorum inscriptos, Berneggerus in Miscellaneis dist. p. 203 sq.

Per *Lauri* ramum, supra in *Daphnomantia*. Vide et Casaubonum ad Theophrasti Character. p. 339 sq. Zenobii prouerbia V, 34.

Lecanomantia per peluim Pseudocallisthenes, cuius locus exhibetur Bibl. Gr. T. 14. p. 148 et 149. Strabo lib. XVI. p. 762. Simeon Magister Annal. p. 403. Suidas in *Θεόφιλος βασιλεύς βωμαίων*. Leo Grammaticus in Leone Armeno p. 446 et 453. Bulengerus lib. 3. cap. 5. pag. 199. Tzetz. Chil. II. hist. 44. Potterus p. 337. Archaeol. Niceras in thesauro Tom. 25. Bibl. PP. p. 147. E. Simeon Magister in Annalibus p. 403.

Ex *Leonibus* mactatis. Eusebius VIII, 14. Hist. Eccles. p. 311.

Libanomantia ex thure, qua primus vsus Pythagoras Philosophus. Holstenius ad vitam Pythagorae scriptam a Porphyrio pag. 75. Schol. Homeri Iliad. ω. 221. Potterus p. 313. Archaeol. D. Godfrid. Olear. ad Philostratum p. 40. Bulengerus lib. 3. c. 28. p. 216.

Lithomantia per lapidem sideritem. Potterus p. 338. Archaeol. Bulengerus lib. 3. cap. 18. Tho. Gale ad Iamblichum p. 239.

Ex *maculis* corporis, diuinatio. Vide Melampodis libellum *περὶ ἐλαίων*. Lud. Septalium libro de naeuis, Dordraci 1650, 8. qui laudat etiam Abenragel scriptorem Arabem huius argumenti.

Diuinatio per *manus* mulierum contrectatas *et talos*, qua Basilacium quendam vsum futura praefagiisse refert Nicetas Choniates in Isaacio Angelo lib. 3. c. 8.

Margaritomantia. A. p. 102.

Ex *mensis*. Pet. Zornius Opusc. T. 1. pag. 146. ex Tertulliani Apologet. cap. 31.

Ex *Meteoris* varijs et *Cometis* vide Bulengerum lib. 3. c. 11. p. 206 seq. et Petri Baclii de Cometis cogitata Gallice edita, paullo ante citata.

Metoposœopia Sueronius in Tito c. 2. Cornel Agrippa cap. 34. Klausingius de pseudo Mathematis § 24. et supra, vbi de chiromantis siue *χειροσκοπίας*.

Mortis praesagia. Thom. Bartholinus Centur. 3. hist. 58. Ioan. Frider. Mayerus de praesagijs mortis. Witteb. 1687.

Molybdomantia, ex plumbi liquefacti diuerfis motibus. Potterus p. 339. Archaeol.

De *moribundorum* diuinatione Petrus Petitus p. 57 sq. ad Aretacum, et Erdm. Neumeister in der G. wiffheit der Seligkeit.

Μορφοσκοπος memorat Artemidorus II, 74.

Auspicia e *muribus*. Casaubon. pag. 348. ad Theophrasti characteres. Aelian. lib. 1. var. cap. 11. et de animalibus VI, 41. Melampodem *περὶ μῶν* laudat Artemidorus III, 28.

E *mustelis* διὰ γαλῶν. Origenes IV. in Celsum p. 226.

Necromantia, *νεκρομάντες*, Tacito Annal. II, 28. *infernas umbras carminibus elicientes*. Buxtorfius in מַרְבָּנִי Lex. Talmud. p. 1295. Marius Merfenus in Genesin p. 585 sqq. Guil. Malmesburiensis lib. 2. p. 66, 67. vbi de Gerberto. Marshami Canon chronicus p. 343 et 344. Stephanus pag. 46 sq. ad Saxonem Grammaticum, Agrippa cap. 45. de vanitate scientiarum. Vallesius p. 218 sq. Philof. Sacrae: Bulengerus lib. 3. c. 3. Potteri Archaeol. pag. 336. Pythonissas proprie necromantiam professas esse, non Engastrimythos fuisse disputat Gilbertus Gaulminus pag. 275. ad vitam Mosis. Vide etiam quae de *ψυχαγωγῆς* Ioach. Kühnius ad Pausaniam p. 252 sq. Necromantiam a Numa inuentam scribit Honorius Augustodunus lib. 3. de imagine mundi pag. 991. Necromantiae ab aliis dicti *umbrarii*, vide Lindenbrogii Glossarium ad leges antiquas. *Νεκρομάντες* Strabo XVI. p. 762. *ψυχοπομπία* (a qua *ψυχοπομποὶ* Synesio memorati) *ψυχαγωγία* et *νεκρομαντέα* idem denotant. Vide Nicephorum Gregoram ad Synesium de insomniis p. 410, 411 et 412. et Grabii notas ad Iustini Apol. 2. pag. 34. Necromantiam a Numa Pompilio inuentam scribit Honorius Augustodunensis libro 3. de imagine Mundi p. 991. Necromantiae ab aliis dicti *Umbrarii*, ab euocandis umbris. Vide Lindenbrogii Glossarium ad Leges antiquas.

Ex *Nubibus* diuinariorum ab Anthusa muliere inuenta. Vide Photium in excerptis e Damascio p. 554. Iustinum quaeft. 31. ad orthodoxos Cangii Glossar. in *περιτεριώται*, et *νεφοδιώται* et Gaffarelli curiositates inauditas.

Oculinomantia, das Auge ausschlagen. A. p. 105.

Oecoscopia s. diuinationum ex aedificiis, et iis quae in illis accidissent vel conspicienda se praebuissent. Nonnus⁹ histor. 61, in Nazianzenum memorans

οὐκ οὐκ οὐκ

⁹ Nonni locum, quia alia etiam genera *ματικῆς* commemorat, adscribam: *Diuinatrix scientia partim δεινσκοπητικῆ* est, quam Phryges inuenerunt, partim *δικοσκοπητικῆ*, partim *ἐνδοδος*, partim *χειροσκοπος*, partim *πυλωικῆ*. *Ὀρεισκοπητικῆ* est, quum volante hac vel illa aere ante vel retro, dextrorsum vel sinistrorsum, quid hoc significet dicimus. *Quam diuinationis par.*

ἰοικροσκοπικὸν quod scripserat Xenocrates. Vide Casauboni Lectiones Theocriticas cap. 5. ἐνοικρομαντείων mentio in S. Basili formula exorcismi.

Oenomantia f. diuinitio ex vino libato. Bulengerus lib. 3. c. 35. Delrio disquisit. Mag. pag. 611. Potterus f. 313. Archaeol. Virgilius IV. Aeneid. v. 453-455.

Vidit, thuricremis quum dona imponeret aris,
Horrendum dictu, latices nigrescere sacros;
Fusaque in obscenum se vertere vina cruorem.

Ἵοιονισκὴ prius dicta, deinde ὀιονισκὴ. Aristides Tom. 3. p. 25, 66. Vide supra vbi de Auspiciis et Auguribus. Suidam in ὀιονισκὴ, vbi scriptores etiam laudantur, Telegonus, Polles etc.

Ologemantia ex vlulatu canum. A. p. 105 sq.

De *Ominibus* variis adi Bulenger. cum Tom. 5. thesauri Antiquit. Rom. p. 441 sq. Brissonium in formulis pag. 91 sq. Perizon. ad Aelianum pag. 126. Anton. Gunth. Heshusium in diss. Lipsiae edita de ominibus 1672. Potterum II, 17. Archaeol. Busaeum ad Epist. 65. Petri Blaefensis p. 1326 sq. T. 24. Bibl. Patrum. Gerhardum Kempferum ad Calpurnium pag. 333 seq. Laurentium Beyerlink in theatro vitae humanae T. 5. voce Omen. p. 73 sq. Petitum Obs. miscell. p. 192. Ioannis Alberici (John Aubrey) Miscellanies¹⁰ upon the following subiects: 1) *Day fatality.* 2) *Local fatality.* 3) *Ostenta.* 4) *Omen.* 5) *Dreams.* 6) *Apparitions.* 7) *Voices.* 8) *Impulses.* 9) *Knockings.* 10) *Blows invisible.* 11) *Prophecies.* 12) *Marvels.* 13) *Magick.* 14) *Transportation in the Air.* 15) *Visions in a Beryl or Glass.* 16) *Converse with Angels and Spirits.* 17) *Corpse-candles in Wales.* 18) *Oracles.* 19) *Extasie.* 20) *Glances of Love and Envy.* 21) *Second-sighted Persons.* 22) *The Discovery of two Murders by an Apparition.* Londini 1721, 8. Omen proprie ex aubibus

partem Telegonus inuenisse dicitur. Ἵοικροσκοπικὴ, quum quis ea quae in domo contingunt enarrat, quidque hoc portendat, exponit. Verbi causa quando in tecto felis aut serpens aut mus apparuit, aut exhaustum est oleum, aut cinis aut aliud quiddam, de quo genere opus edidit Xenocrates. Ἐξόδος autem, quum ea quae in via occurrunt enarrantur, et si quispiam occurrerit hoc gestans, hoc tibi accidet, si autem ille, hoc tibi eueniet, de quo genere Polles pertractauit. Χειροσκόπος vero, quum ex manuum extensione ac rugis dicimus rem hanc illam manere, vel quod ipsius nuptiae ambiantur, vel quod liberus procreabit, vel huiusmodi aliquid, de quo volumen scripsit Helenus. Πάλαια denique quum ex corporis palpitacione aliquid cognoscitur, et si palpitet oculus dexter, hoc indicat, aut si humerus, aut reliqua pars corporis. De quo genere opus elucubrauit Posidonius. Alia genera complura commemorat Iosephus auctor Hypomnestici; vide Galeum ad Iamblichum de mysteriis Aegyptiorum p. 215. et Hypomnesticum cap. 144.

¹⁰ Bibliotheque Angloise T. 9. p. 193, 198. Acta Eruditor. 1722. p. 550. Bibliotheca Bremensis T. 7. p. 368.

aubus fumi notauit Salmafius p. 44. ad Solin. Apud Simplicium in Epietum p. 129. σύμβολός τις a Wolfio vertitur omen. Confer Suidam in ζύμβολον. De omnibus imperii admittendi Berneggerus p. 63 fq. Misc. Alia Imperii conſequendi memorantur paſſim a Suetonio et Hiſt. Auguſtae ſcriptoribus. De abominatione ſiue ritu deſpuendi vel deprecandi omen vide Caſaubonum p. 343 fq. ad Theophraſti Characteres. De omnibus populor. aquilonar. conſule Bartholini antiquit. Dan. p. 680. κληδόνες ſiue omina a fortibus differunt; ſortiri enim poteſt, quicumque vult et quotieſcunq; omina inopinato obii- ciuntur. Vide Scaligerum ad libr. ſecund. diſtichorum Catonis.

Περὶ ὠμοπλατοσκοπίας de diuinatione ex offibus humerariis, libellum Michaelis Pfelli manuſcriptum in Bibliotheca Caefarea memorat Lambecius VII, pag. 224.

Omphalomantia obſetricum ex infantum vmbilicis. Bulengerus lib. 3. c. 14. p. 212. Io. Langius II, 10. Epift. Medicinal. et Caſpar Reyes in campo Elyſio quaefit. 52.

Onychomantia ex vnguibus. Bulengerus lib. 3. cap. 8. Potterus pag. 338. Archaeol. Ioan. d'Espagne lib. V. error. popular. pag. 847. ſq. διὰ τῶν οὐχῶν ἀκούειν. Lucianus Philopatride T. 2 p. 765.

Onomatomantia Bulengerus lib. 3. c. 21. et quae de fauſtis atque infauſtis nominibus a variis diſputantur. Vide Iſidorum Hiſp VII, 6. Originum, Io. Brodaei Miſcellanea VII, 5. Marci Veſſeri opera p. 380. Lipſium ad Taciti IV. Hiſtor. p. 526. Ioan. Molleri Homonymoſcopiam p. 117 ſeq. Georgii Rich- teri axiomata Oeconomica num. 4. D. Ioan. Schmidii, Profeſſoris Lipſienſis et Dan. Guil. Molleri, Prof. Altdorſini, diatribas de nominum quam vocant fata- litate, et Ioan. Henr. Stuſſii Progr. de omine in nomine. Gothae 1735.

Oomantia ſ. diuinationo ex ouis. Bulengerus lib. 3. c. 15. et 37. Briofii Epift. p. 205. Lomeierus de luſtrationibus c. 21.

De *Oraculis* ſcriprores laudati ſunt in Bibl. Graeca lib. 1. cap. 17. quibus addantur: Chriſtiani Bunſouii diſſertatio de oraculis. Frfti ad Viadr. 1668, 4. Olai Borrichii diſſertatio de oraculis antiquorum, quae legitur in Eiuſdem diſ- fertationibus academicis Hafniae 1715, 8. euulgatis, T. 1. pag. 440 ſqq. Petri Scheibleri de oraculis. Witteb. 1679. Ioan. Chriſtoph. Landgrauii exercit. duae de oraculis Gentilium. Ienae 1688. Petri Ekermannii de principio et fonte oraculorum. Vpſal. 1741, 4. De tripodum figura et cortinae ſiue operculi, in quam aſcendens eique inſidens Pythias vaticinabatur, ſiue potius ψῆφον μαν- τικὴν in Φιάλῃ tripodis ſub cortina ex adyto in μεσόμεφαλον phialae, ſiue γά- ρης tripodis (vnde ἐγγαφείμυθος) editum excipiebat videndus I. C. Schottus in explicatione apotheoſeos Homericæ p. 67 ſqq. Ezech. Spanhemius ad Calli-

machum p. 383 fqq. Iac. Sponius Misc. pag. 118 fqq. et Peirescii dissertatio in continuatione memoriar. literar. et historic. T. X. parte 2. Tripodum imagines exhibentur in Begeri thesauro Brandenburgico T. III. pag. 381. Graevii thesauro A. R. T. V. p. 317. et Philippi Bonanni museo Kircheriano classe I. pag. 4 fqq.

Ordalii genera varia, quibus innocentiam diuinare vel probare mos, vt transiitione per rogam¹¹ accensum, vel per vomeres ignitos, (vid. Lindebrogium p. 1495 seq. ad Codicem Legum Antiquarum; Zwingerum Vol. 5. theatri vitae humanae p. 1359 seq. Lambecium in Originibus Hamburgensibus ad A. 1257.) inductione chirothecarum ignitarum, gestatione ferri candentis, missione manus in ahenum feruentis aquae, quod examen caldariae vocabant, (Lindebrog. p. 1354, 1356, 1413, 1417 fqq.) proiectione in flumen, adstano ad crucem, duello etc. de quibus Cangius Glossario in *Aqua, Ferrum, Campiones, Crux, Ordaliu* etc. Agobardi liber de diuinis sententiis contra damnabilem opinionem putantium Diuini iudicii veritatem igne vel aquis vel conflictu armorum fieri. Tomo 14. Bibl. Patrum edit. Lugd. p. 301 fqq. Allatius ad Acropolitam pag. 251. P. Brunus in Hist. Critica rituum superstitionis, Gallice edita Paris. 1702, 12. H. Bangertus ad Helmoldi I, 84. pag. 189 fqq. Burcard. Gotth. Struuius in historia iuris cap. 9. et auctores excitati tum in Hydrotheologia p. 305-309. tum in Lipenii Bibliotheca iuridica edit. nouissimae Anni 1757. vocibus: *per aquam frigidam probatio; purgatio per aquam frigidam; crucis iudicium.* Benedictio ferri et aquae ad iudicium faciendum legitur in Goldasti Tom. 2. rerum Alemannicarum p. 139. Ordo probandi homines de crimine suspectos per ignitos vomeres, candens ferrum, aquam feruentem vel frigidam recensetur in Bernhardi Pezii thesauro anecdotorum Tom. 2. parte 2. pag. 635 fqq. De ritu probationis per aquam frigidam videndus quoque Mabillonius T. 1. Analector. p. 47 fqq. et Carolus le Cointe T. 8. annal. Francor. p. 85 fqq. per aquam calidam idem ibidem p. 95 fqq. per panem Bibliotheca vniuersalis T. 5. pag. 355. et Baluzius T. 2. Capitular. p. 654 fqq. per S. Eucharistiam Ioan. Andr. Schmidius singulari de hoc argumento dissertatione Helmstadii 1718. edita. De modo probandi innocentiam per duella Ioan. Seldenus in libello anglice edito 1610. et recuso Londini 1712, 4. insertoque Tom. 3. Operum eiusdem. Iac. Basnagius in dissertatione de duello, gallice primum edita 1720. et recusa deinde Basileae 1740, 12. Et scriptores, qui plenis calathis afferuntur in Lipenii bibliotheca iuridica edit. recentissimae, voce Duellum. De ritibus Duelli apud Graecos vide Possinum T. 1. pag. 438. ad Pachymerem;

¹¹ Catholicus qui cum Ariano, hoc recusante, e rogo disputans illaesus mansit, memoratur a Theodoro Lectore lib. 2. Hist. p. 566.

merem; apud Anglos Seldenum in libello paullo ante laudato; apud Germanos Christiani Godofredi Hoffmanni diatribam Frfti ad Viadrum 1730. editam; apud Septentrionales nationes Petrum Salanum pag. 117 sqq. ad Egilli Afmundique Historiam Gothice editam; Loccenium Antiquitatum Suecogothicarum lib. 2. c. 45. et Simonis Ioannis Tolpii dissertationem de monomachia Hyperboreorum. Aboae 1703, 8. Plura dabunt Ioan. Baptista Thiers in libro A. 1679. Gallice edito de superstitionibus, et auctor dissertationum inferatarum Memoriis litterariis Treuoltinis A. 1711. pag. 1407. et 1025. seq. *Dissertations sur les epreuves superstitieuses, appelez jugement de Dieu*, Christianus Ebelingius de prouocatione ad iudicium Dei, siue de probationibus quae olim fiebant per iuramentum, per duellum, per ferrum candens, per aquam feruentem et frigidam, per symbolum Crucis, per sortem, per cruentationem cadauerum occiforum, et per citationem ad tribunal Dei, Lemgouiae 1711, 4.

Ofcines aues diuinatoriae; vide Festum.

De *Ostentis* Cardanus de rerum varietate cap. 69 sq. Tom. 3. Opp. p. 237 seq. vt Iulium Obsequentem, Lycosthenem aliosque iam omittamus. Bulengerus de prodigiis Tom. 5. Graev. p. 457 sq. Ioannes Spencerus libro Anglice edito de prodigiis. Londini 1665, 8. Antonius Anselmus et Nicol. Freretus in dissertationibus, quae leguntur in Memoriis academiae inscriptionum T. V. p. 59 sqq. edit. Amstelod. et Olaus Celsius in diss. de prodigiis. Vpsal. 1704, 8.

Paedomantia. Herodorus II, 119. Elmenhorst. ad Gennadium pag. 195. et 210 sq. Bonifacius lib. 8. hist. ludicrae c. 21. Supra in *Aruuspicina*, et *Βεγομοαντεία*. De hac etiam accipiendus Trithemius, licet Podomantiam malit vir doctus in Gundlingianis parte 36. p. 34.

Ex *palmae* foliis, vide Kaempferi antiquitates exoticas p. 755.

Diuinatio per *Παλμὸν* siue *salissationem* membrorum, de qua laudau pluris scriptores l. I. Bibl. Graecae cap. 15. vbi de Melampode, quibus addatur Pachomius iunior sermone, quem Val. Ern. Loescherus edidit in appendice Stromatei dissertationum pag. 148. et Nicephorus ad Synefium de infomniis pag. 359.

Parthenomantia ad integritatem, castitatemque et virginitatem diuinandam. Bulengerus III, 34. p. 221. Ioan. Beuerouicius quaest. Epistolic. p. 31 sq. 48 sq. ad locum Deut. XXII, 17. Philo Iudaeus de legibus specialibus p. 606 sq. ad Numeror. V, 12. Wagenfeilius ad Sora et in telis igneis Satanae p. 399 sq. Andreas Acoluthus de aquis amaris, Gabriel Grodeckius de probationibus castitatis, Antonius Bynaenus de Natali Christi p. 24 sq. Petauius XIV, 5. de incarnatione, Seldenus in vxore Hebraica pag. 230 sq. Gilb. Gaulminus ad Eustathium de amoribus Ismenii et Ismenes p. 37 et 43. Fortunatus Fidelis de relatio-

lationibus Medicorum III, 1. p. 337 sq. Steph. Rodericus Castrensis de natura muliebri p. 97 sq. Ioan. Baptista Sitonius in Miscellaneis iatrosophicis p. 290 sq. I. Seuerinus Pinaeus et Melchior Sebizius de integritatis et corruptionis virginum notis, Caspar Reyes in campo Elyfio quaest. 39. et 38. vbi etiam de notis virginittatis in maribus. A. p. 114.

Peratoscopia ex inspectione rerum extraordinariarum, quae in aere apparent. A. p. 114.

Πηγομαντεία, per aquam fontanam. Potteri Archaeol. pag. 337. Alia de diuinatione ex fontibus vide sis in Memoriis litterariis Triuultinis A. 1710. mense Iulio p. 1280 seq. vbi laudatur dissertatio Iusti Friderici Hammerikii de hoc argumento, adde Keysleri antiquit. septentrion. p. 376. Eckhardum T. 1. rerum Francic. T. 1. p. 420. A. p. 113.

Phyllomantia s. diuinatio ex foliis arborum, vide Eustathium ad I. Iliados p. 36. Ex strepitu folii papaueris Apostolius XV, 20. prouerb. Facit huc quod de Abrahamo Kabfi ex motu foliorum, etiam vbi ventus non spiraret, et arboribus sindone rectis diuinante, garriunt Iudaei. v. I. C. Wolfii B. H. Vol. 1. pag. 99.

Phyllorodomantia, ex foliis rosarum eorumque sonitu. A. p. 114.

Physiognomia, de qua ex veteribus Aristoteles, Polemo, Adamantius: et recentiores Ioan. Baptista Porta aliique infiniti. Confer Franciscum Vallesium p. 213. Philos. sacrae, Cornelium Agrippam de vanitate scientiarum cap. 33. et Georg. Paschium in inuentis nouantiquis p. 601 sq. Origenes lib. 1. contra Celsum p. 26. memorat Physiognomones Zopyrum, Loxum, Polemonem.

Per *picum*, auem, vnde Saturni filio Pico auguriorum inuentio tribuitur. Seruius in 7 Aeneid.

Diuinatio per *pisces*. Aelian. VIII, 5. animal. supra in *Ichthyomantia*.

Pluuiae *ὑστομάντης* cornix. Euphorion apud Muretum variat, lectio. XVI, 18.

Podoscopia siue *Podomantia* ex plantis pedum, de qua Ioannes de Artis auctor libri A. 1619. Parisiis editi de pedis admirandis. Vide Morhofium T. 2. Polyhistor. lib. 3. c. 1. n. 4. p. 454. edit. Lubec. 1714. et Thomae Bartholini centur. 3. epistol. medic. 76. p. 321.

Per *Porcos* diuinatio apud Procopium lib. 1. de bello Gothico c. 9. Confer Ioan. Phil. Casselli commentationem de fausto Romanorum omine ex sue Albana, Magdeburgi 1749.

Ex *Poculis* diuinatio vide Suidam in *Κοτταβίξεν* et supra, *Cyathomantia*.

Διὰ πλυνῶν καὶ λεκανίδων Φενακομάντης, e pelui aquis plena Nicetas Choniates lib. X, p. 368. Cardanus Tomo 3. Operum p. 320,

Ψαμμομαντεία per arenam. Cangius Glossar. Graec. appendice p. 212.

Psephomantia vide Bulengerum lib. 3. c. 38.

Psychomantiae mentio apud Ciceronem lib. 1. de diuinatione, c. vlt.

Pullomantia, e pullis pascentibus Graev. ad Flori II, 2. *Solistimum tripudium* Cellar. p. 96. ad Minuc. *pullarii* Cic. X, 12. ad famil.

Pyromantia ex igne, et flamma victimae. Rupertus ad Florum p. 112. Dausqueius ad Silium Italicum p. 378 sq. vbi de pilis militum ardentibus. Bulengerus lib. 3. c. 10. Schol. Euripidis Phoeniss. v. 1621. et V. C. Ludov. Caspar Valckenaer pag. 426. commentarii in Euripidis Phoenissam Franequerae 1755, 4. euulgati. Suetonius in Tiberio cap. 54. Dan. Heinsius ad Sil. V. 180. Ioan. Tolandus Opp. postum. T. 1. p. 79 sqq. Plinius H. N. lib. 7. cap. 56. *Aruspicium Delphus, ignispicia Amphiaraus, auspicia autum Tiresias Thebanus inuenit.* De Hirpinis impure per ignem ambulantis Solinus cap. 8. Supra in *Ordalium*.

Quadratum magicum diuinatorium, de quo Augustini Vagetti τοῦ μακκαγιτροῦ dissertatio Wittebergae A. 1695. edita.

Rhabdomantia, Xylomantia (mit der Wunschel-Ruthe) vide interpretes ad Ezechielis XXI, 21. et Hoseae IV, 12. Bulenger. lib. 3. cap. 26. Lindembrog. ad Amm. Marcellinum p. 78. et glossario ad Codicem Legum antiquar. in *Teni*. Gale pag. 238 sq. ad Iamblichum de Mysteriis Aegyptiorum. Mich. Libetanzii diatribam de Magia baculorum, Lips. 1661. et Godlieb Gerhardi dissertationem de Rhabdomantia. Lips. 1700. P. Brunium Oratorii presbyterum in historia Critica rituum superstitionum Gallice edita. *Hist. Critique des pratiques superstitieuses qui ont seduit les peuples, et embarassé les Sçavans.* Paris. 1702, 12. Ioan. Godfridi Zeidleri librum de virgula diuinatoria Mercuriali vulgatum Germanice Halae 1700, in 8. cum praefatione D. Christiani Thomasi, oppositum Vaillemontii libro gallice edito Amstelodami 1693. et 1696, 12. sub titulo: *La physique occulte, ou traité de la baguette divinatoire*, inserto deinde Vaillemontii museo T. 3. pag. 113 sqq. adde Henr. Christian. Henninium ad Iac. Tollii epistolas itinerarias pag. 217 sqq. Eliam Schedium Ioan. Iarkii p. 652 sq. Kircheri artem magneticam p. 500 sqq. Theophili Albani entlarvtes *Idolum der Wunschel-Ruthe*. Dresdae 1704, 8. cuius continuatio prodit ibid. 1706, 8. Ioan. Andr. Fischeri progr. de virgula diuinatoria. Erfurti 1719. Io. d'Espagne libr. V. errorum popularium p. 850, 851. et Io. Rudolphi Salchlini idolomaniam et rhabdomantiam antichristianam, siue, dissertationem historicotheologicam ad Hoseae IV, 12. Bernae 1715.

Rhapsodomantia siue diuinatio ex rhapsodia aliqua poetae. Vide Casaubonum ad Spartianum p. 19. et quae infra de fortibus Homericis et Virgilianis.

Sideromantia per ferrum candens. Potterus p. 339. Archaeol. et supra in *Ordalium*.

Diuinatio ex *Somniis* quam ab Abrahamo et Iosepho quidam repetunt, vide Suidam in Abraham, et Iustinum lib. 36. historiarum. Alii a Telmissen-
sibus vt Nazianzenus I. in Iulianum p. 100. Huius diuinationis tria genera, *χηματισμὸν, ὄραμα* et *ὄνειρον* distincta vide apud Potterum II, 13. Archaeol. de quibus plura ad Chalcidum. Ceterum regulas vanissimae artis onirocriticae, diuina et naturalia somnia nullo certo indicio distinguentis, tradiderunt ex veteribus ¹² Altrampsyclus, Artemidorus, Achmet, etc. Videndus etiam Synesius de insomniis, Scholiis Ntcephori Gregorae illustratus; Macrobius in somnium Scipionis, Ioan. Sarisberiensis II, 15 sqq. polieratici. E recentioribus Cardanus, Coelius Rhodiginus XIV, 43. Baluzius ad Cyprianum p. 173 sq. et 268. et ad vitas Pontificum Auenionensium p. 1223. Alexandri ab Alexandro dissertationes quatuor de rebus admirandis. Romae 4. Mosis Amyraldi discoursé of Divine dreams ex Gallico Anglice versus a Lowdio. Londini. 8. Iudicium medicum ex insomniis ferre docuit singulari libello Hippocrates. Oniromantias Iudaeorum. specimen apud Buxtorfium pag. 2095. Lexici Talmudici.

De *Sortibus* (publicis et priuatis siue *κλήροις μαγτευομένων* Schol. Euripidis ad Hippolytum v. 1057.) quales fuere Sortes Antiatinae, Aporianae, Lyciae, Deliae, Caeritum, Falcrinae, Praenestinae etc. Bulenger. Tom. 5. Graev. p. 361 sq; Sirmondus p. 233. ad Sidonium. De fortibus Antiatinae fortunae vide Philippum a Turre parte I. cap. 1. ad monumenta veteris Antii. De fortibus Praenestinae fortunae Iosephum Mariam Suaresium lib. I. c. 14. Praenestis antiquae, T. VIII. thesauri Italiae, parte 4. et Fabretum p. 664. veter. inscription. Tum sortes Homericæ, Virgilianæ ex locis forte se offerentibus Homeri vel Virgilii, ad quarum exemplum inter Christianos etiam sortes Biblicæ ¹³ frequentatae. Videndi Casaubonus ad Spartiani Hadrianum cap. 2. Lampridius in Alex. Seuero cap. 14. Antonius van Dale libro de oraculis, et origi-

¹² Plures laudauit in Bibl. Graeca lib. IV. cap. 13.

¹³ Meminit earum ex Augustino Agobardus libro de imaginibus T. 14. Bibl. Patrum p. 293. adde p. 93 t. D. Georgii Serpili Leben biblischer Scribenten VIII. pag. 325 sqq. Ioan. Dav. Klugium in eclogis ad epistolas anniuersarias. Ioan. Deutschmanni diss. de fortibus biblicis, Ienae 1698. et Ioan. Frid. Cottae diss. de fortibus sanctorum, Tub. 1758. editam. Similiter Muhamedanos fortibus vt Alcoranicis, notatum in vita Tinuri, quae ex Persico versa Gallice lucem vidit Delphis 1723, 12. lib. I. c. 24. T. I. p. 289. adde Dav. Millium Diss. select. p. 53. edit. repetitae Lugd. Bat. 1743, 4.

origine idololatriae: Bulengerus singulari libro Tom. I. opusculorum p. 299 sq. Gutherius IV, 11 sq. de iure Pontificio: Io. Morinus de sacris ordinationibus f. 234. P. Brunius in Hist. Critica rituum superstitiosor. p. 368 sq. Ioan. Clericus libro gallice edito de Lotteriis (quem I. C. Seitsius germanice vertit) cap. 9. Cangii Glossarium voce *sortes sanctorum*. D. Io. Georgius Neumannus in programmatibus Academicis p. 100 sq. Berneggerus in miscellaneis p. 187 sq. Christianus Gottlieb Schwartz de sortibus Poeticis, Altdorf. 1712. Memoriae litterariae Treuoltinae A. 1711. p. 1435. Obseruationes Hallenses T. 4. obseruatione 13. Tiraquellus de iure primogeniturae p. 152 sq. I. C. Dietericus in antiquitatibus Biblicis V. T. p. 379 sq. Henricus Benzelius de fortibus veterum, Tomo I. Dissertationum eius, Francof. et Lipsiae 1745, 4. iunctim in forma quadripartita editorum p. 39 sqq. Ioan. Eenberg diss. de sortilegiis. Vpsal. 1705, 8. Wilh. Christi. Iust. Chrylander oratione de fortibus. Halae 1740, 4. Mich. Christo. Hanouii dissertatio de electione per sortem. Gedani 1743. germanice versa a Georg. Christiano Traufoldo. Hamb. 1751, 8. Io. Dieter. Wincklerus in Gedanken über die Spuren göttlicher Providenz in Ioseph Besetzung wichtiger Ehren; Aemter. Hildesiae 1750, 4. Frider. Aug. Iunius in commentatione de sorte, remedio subsidiarias causas dubias dirimendi. Lips. 1746, 4. De sortitionibus Hebraeorum Io. Clericus ad Leuitici XVI, 8. et Numeror. XXV, 15. Stephanus le Moyne ad Varia sacra p. 586, 590. Martinus Mauritius, Wolbaco-Marchicus, in libro de sortitione veterum, maxime Hebraeorum, Basil. 1692, 8. De fortibus Christianorum differitur in thesauro gemmar. antiquar. astriferarum Florentiae 1751. tribus voluminibus in folio edito, Vol. tertio, occasione gemmae astriferae veterum Christianorum. De sortitionibus veterum ac recentiorum Opus promissum Georgii Andreae Vinholdi, Rectoris Scholae Zwickauiensis, nondum lucem vidit quod sciamus. De ritu sortitionis in eligendo Imperatore per calices Nicetas Choriata XX, 6. p. 645. Sortiri prouincias atque inter se parare munera solebant Romae quotannis magistratus. Vide Festum in voce *parare*, et Io. Frid. Gronouium lib. 1. obs. c. 4.

Spondanomantia ex cineribus sacrificiorum. A. p. 116.

Sternomantia per daemones in corporibus obsessorum. A. p. ead.

Speculatoria s. per speculum diuinatio. Agrippa p. 38. de vanitate scientiarum et Geusii victimae humanae Tom. I. pag. 355. Apuleius in Apologia. Ioan. Sarisberiensis II, 27. polieratici. Supra in *Catoptromantia*.

Diuinatio ex *sfermutatione*. Vide Busaeum ad Epistol. 65. Petri Blesensis T. 24. Bibl. Patrum pag. 1327. Scaligeri lectio. Aufonian. lib. I. cap. 16. Meursii spicileg. Theocritic. p. 45. Origenem IV. in Celsum p. 226. Plutarchum

chum in Themistocle T. 1. pag. 262. Isaac. Vossium ad Catallum pag. 105. Alexandrum ab Alexandro lib. 2. Genial. dierum cap. 26. Plutarchum de Genio Socratis f. 581. et 582. Apostolium XIII, 94. Prouerb. Iac. Mosanri Brionii epistolas p. 198 sqq. et 208. Eschenbachii dissertat. academ. pag. 569. Bartholini antiquit. danicas p. 677. Morini dissertationem de eo, quod sternutationibus fausta exoptantur, Tomo quinto memor. Acad. inscription. p. 429 sqq. Conferantur scriptores qui supra p. 544. a nobis sunt laudati. Vide et quos laudant viri docti ad Petronium c. 98. Dixere quoque sternutationem strepitum qui editur ab lumine, atque exinde faustum omen cepere. Notus locus Ouidii in Epistola Heronis ad Leandrum, vers. 151.

*Interea lumen, posito nam scribimus illo,
Sternuit, et vobis prospera signa dedit.
Ecce merum nutritrix faustos instillat in ignes,
Crasque erimus plures, inquit, et ipsa bibit.*

Stoichiomanthia. A. p. 116.

Sycomanthia ex f. lio fici. Bulengerus lib. 3. cap. 25.

Diuinatio per *talpam*, cuius corde vorato futura praesentire se posse existimabant Magiae mystae. Vide Plinium XXX, 3. et Kuranidum scriptorem pag. 104.

Diuinatio de morbi euentu coniciendo ex illo *tempore* quo quis decubuit. Vide Hermetis iathromathematica, et quae de illis dixi lib. 1. Bibl. Graecae cap. 9. vbi etiam de Hippocrati et Galeno tributis scriptis eiusdem argumenti. Petosiridis Epistola de qua Lambecius lib. 6. parte 2. pag. 94 sq. 104 sq.

Thephromanthia, per cineres. Potterus p. 339. Archaeol.

Teratoscopia diuinatio ex portentis, de quibus Iulius Obsequens, Conr. Lycosthenes et Ioach. Camerarius in libris de prodigiis. Cornel. Gemma in Cosmocriticis, Beylingius denique in theatro, voce *prodigium*.

Ex *terrae motu*. Vide Hermetis siue Orphei versus de hoc argumento qui exstant ad calcem Anthologiae Epigrammatum Graecorum, et Bulengerum de terrae motu et fulminibus, Tom. 5. Antiquit. Rom.

Θείων, diuinatorii calculi, *μαντικοὶ ψῆφοι*. Hesyeh. Etymol. et Suidas in Θείων.

Tripudium solistimum, augurium e pullis pascentibus. Supra in *pullomanthia*, Angelus Causseus T. 5. thesauri Rom. antiqu. p. 323. Begerus et Graev. ad Flori II, 2. Plutarchus in Gracchis p. 831. C. Gruteri inscript. p. DCCLVII, 6. Similis *coracomanthia* de qua Strabo lib. IV. p. 303. edit. Almeloeeen. ex Artemidoro, et Tolandus T. 2. Opp. postumor. p. 137 sqq. *Tym-*

Tympanomania Lapponum. Vide Olai Wormii Museum p. 385 et 386. ubi icon tympani Lapponici; Ioan. Scheferum in Lapponia.

Tyromantia, per caseum, cuius meminit Hesychius, nisi legendum pyromantia. Sed Aelianus quoque VIII, 5. animal. memorat *μαντεύοντας τυρίτοις*, et Artemidorus II, 74. Onirocritic. *τυρομάντεων* meminit, licet et ibi ignium vates reddiderit Cornarius.

Vroscopia, siue ex vrinis diuination. Thomas Bartholinus Cent. IV. histor. Medic. 79.

De Arabum diuinationibus differit Abraham Ecchellensis in Historia Arabum quam Chronico Orientali subiunxit p. 261 sq. interque infinita ariolandi genera ipsi haec praecipua esse notat p. 265. *Alfanebo* augurium ab aui- bus, *Albareho* a quadrupedibus, *Altatorio* ex volatu, *Alzagiaro* auspiciam, *Alhahafato* ariolationem, *Alkaiasato* diuinationem e vestigiis, *Alpharasato* ex vultu et corpore quam Graeci *Φυσιογνωμιαν* vocant, et *Arrambo*, ex arena seu puluere Geomantiam. De mulieribus fatidicis veterum Celtarum gentiumque septentrionalium, speciatim de Druidibus feminis, Volis, Genis, Alrunis, Velleda, Aurinia, Ganna, Iertha etc. eruditam dissertationem antiquitatibus suis septentrionalibus adiunxit Ioan. Georg. Keyserus pag. 369 sqq. De Alrunis Germanorum singularis est Godofr. Chr. Rothii sententia in comment. de im- gunculis Germanorum magicis, quas Alrunas vocant, Helmstadii 1737, 4. edita. Censet enim vir doctus Alrunas a Germanis amuletorum instar adhibitas fuisse. Sed respondit Rothio Ioan. Sam. Schmidius in commentatione de Alrunis Germanorum, Halae 1739, 8. euulgata, ostendens, Alrunas fuisse feminas sagas, oracula reddentes, multarumque praetendentes rerum scientiam; imagines autem alrunicas fuisse eas icunculas sacras, quarum ope sagae istae arcana diuinarint, fata praedixerint, et vel fausta vel infausta a se inferri posse consili sint.

III. Vt gentibus Vates sui, Sibyllae, Oracula atque Diuini, ita populo Iudaico sui fuere Prophetae, atque eundem Deum per vtrosque futura hominibus significasse, audacter affirmant quidam e veteribus vt Iustinus quaest. 2. ad Orthodoxos, Bileami exemplo pugnans. Confer Rich. Simonis parrem 3. Epistolarum selectarum, Epistola 9. Sed vt veri Prophetae a solo Deo mitti possunt, et quandoque per eosdem monitae etiam haud dubie ipso dispensante sunt gentes, sic fallacias et fraudes vatum oraculorumque Ethnicorum nemo sanus Deo tribuerit. Similiter parum credibile est Deum misisse Prophetas suos tantum per *συγκατάβασιν* quandam, ac ne Iudaei Aegyptiorum scilicet diuinos ac falsa consulerent oracula, vt persuasum Spencero III, 2. de legibus Hebr. § 3. et Henr. Dodwello Epist. 2. de studiis Theologicis, qui ideo ad sa-

eros Prophetas intelligendos commendat scripta Ethnicorum facientium ad Onirocriticem et oraculorum interpretationem. Sed aequum est existimare, Deum ex benevolentia in genus humanum prius excitasse veros Prophetas et bonum seminasse fenum, quam falsorum diuinorum propullularent Zizania. Itaque et primi mortalium et Patriarchae, Prophetarum titulo appellantur. De variis rationibus quibus Deus Prophetas edocuit, vt per somnium, visum, admonitionem siue vocem, (כַּת קוֹל) spectaculum et reuelationem quam Spiritum S. vocant Hebraei, videndi Maimonides de fundamentis legis cap. 7. et in More Nevochim II, 36 sq. Abarbanel prolegom. in Daniele, Chalceidius pag. 351 seq. Eugubinus et alii ad Numer. XII, 8. Pricaeus ad Actor. IX, 2. Henr. Witsius in Miscell. Theol. lib. 1. Molinaeus de vate lib. 1. Sam. Gerh. a Melle dissert. de commercio Dei et hominum. Witteb. 1712. Ioan. Henr. Hänerus dissertationibus binis de Bathkol. Ienae 1673. Ioan. Andr. Danzius in dissert. de filia vocis nefanda Diuinae aemula. Ienae 1716. Ioan. Gottlob. Carpzouius in introductione ad libros V. T. P. 3. c. 1. § 6 et 7. pag. 14. seq. et in notis ad Goodwinum pag. 522 sqq. et Nicolaus Gurtlerus Basileensis, Theologus Dordracenus in systemate Theol. Propheticae Amst. 1702, 4. lib. 1. c. 2. qui etiam capite 3. dissertit de notis quibus veri Prophetiae a falsis discernuntur, de quibus consulendus praeter laudatum Witsium lib. 1. Miscell. c. 15. Cotelerius ad Hernae Pastoris mandatum 10. Tom. 1. Patrum Apostol. p. 97, 99. Ioan. Gersonis libellus de probatione spirituum, inter eius opera, et Tom. 3. Concilii Constantiensis p. 28 sq. Elias du Pin prolegom. Bibl. T. 1. p. 38 sq. Io. Gottlob. Carpzouius in introd. ad libros V. T. P. 3. c. 1. § 20. et 21. p. 52 sqq. Dan. Griebneri dissert. de characteribus Pseudoprophetarum. Lips. 1678.

Hebraei numerant Prophetas XLVIII. vide Bartolocci Bibl. Rabbinicam Tomo 3. p. 456. A Christianis scriptoribus Prophetae LXX. Prophetites X. obseruantur, vt notauit Cotelerius ad lib. 4. Constitut. Apostol. cap. 6. p. 295. illustrans schedion Epiphanii de totidem Prophetis quod e MS. Regio ibi protulit. De praerogatiuis miraculorum et Prophetiarum Mosis prae reliquis Prophetis, Maimonides ad Codicem Sanhedrin Tom. 4. edit. Surenhus. p. 264. et in More Nevochim II, 35. et Ern. Frider. Neubauer in dissertat. de Mosis prae reliquo Prophetarum choro praerogatiuis singularibus. Gissae 1734. De dono Prophetico inter primos Christianos, Herm. Witsius lib. 1. Miscell. c. 24. Gurtlerus system. Theol. Propheticae pag. 428. Henr. Dodwellus diss. 2. ad Irenaeum, B. Bebelius saecul. IV. Tomo 2. p. 961 sq. Tob. Pfannerus de donis miraculosis Ecclesiae c. 6. et Gottfridus Arnoldus in opere de primorum Christianorum vita et moribus Germanice edito II, pag. 156 seq. et Ioan. Laur. Mos-

Moshemius in dissert. de illis, qui Prophetæ vocantur in Nouo Foedere. Helmstadii 1732. auctius recusa in Vol. secundo dissertat. eius ad H. E. pertinentium. Altonauiae 1743, 8. p. 127 sqq.

Omittimus alia quæ de Prophetis veris falsisque disputant præter laudatos Witsium et Gurtlerum, Petrus Molinaeus in Vate, seu de præcognitione futurorum et de bonis malisque Prophetis, libris 4. Lugd. Batav. 1640, 8. David Knibbe in Historia Prophetarum, libris itidem IV. Belgicæ et A. 1709, 4. Bernae Germanica etiam lingua editis: Antonius Borremansius dialogo de Poetis et Prophetis, Amst. 1678, 8. Petrus Petitus libris 3. de Sibylla, Mericus Casaubonus de Enthusiasmo cap. 2. quod est de Enthusiasmo diuinatorio: Thom. Galeus ad Iamblichum de Mysteriis Aegyptior, sect. 3. Io. Spencerus discoursé concerning vulgar Prophecies, Lond. 1665, 8. Henricus Howard defenſative against the poison of supposed Prophecies. Lond. 1620. Christophorus Wittichius Oratione inaugurali de Oraculorum Diuinorum veritate et Gentilium falsitate, Lugd. Batav. 1682, 4. ad calcem exercitationum Theologicarum. Smithus discoursé of Prophecy, et quos laudat Ioan. Christo. Wolfius Bibl. Hebr. Vol. 2. pag. 139 sqq. et Vol. 4 pag. 37 sqq. quibus addantur dissertationes Io. Georg. Bindrim. Rostoch. 1677. David. Clodii. Giffæ 1685. et Ioan. Conr. Kesleri. Bremæ 1704. De Prophetissis vide præter Witsium laudatum Ioan. Andr. Schmidii dissertat. de puluillis et pepis Prophetissarum, recusam in thesauro nouo disputationum philologic. Tom. 1. p. 972 sqq. De vestitu prophetarum consule Ottonis Nathan. Nicolai commentationem Magdeburg. 1746, 4. euulgatam.

IV. Mosis Miracula Iudæi numerant LXXVI. ceterorum Prophetarum LXXIV, quæ videri possunt apud Menasse ben Israel in Conciliatore ad Deut. XXXIV, 10. quanquam Abarbanel et alii non plura quam LXXV. miracula in vniuersis Veteris Testam. libris relata esse opinantur. De miraculis Mosaicis a Mose omissis videndus Ioan. Eusebius Nierembergicus lib. 6. de Origine S. Scripturae cap. 31, 32. Eliae miracula septem, Elisæ quatuordecim computat Anastasius Sinaita siue Nicaenus quæst. 47. In Pirke Aboth Tom. 4. Mishnae Surenhusianæ p 467. legas decem hæc miracula in templo Hierosolymitano obseruata esse: *Nunquam abortiuit mulier ab odore carnis quæ in sanctuario immolabatur. Neque foeruit vnquam caro illa sanctificata. Non conspecta fuit musca in domo mactationis. Non accidit casus nocturnus Sacerdoti magno in die expiationis. Non extinxerunt pluuiae ignem qui erat in strue lignorum. Non vicit ventus columnam fumi. Non repertum est vllum vitium in Gomer et in duobus panibus, et in panibus facierum. Stabant coartati et adorabant dilatati. Non*

laesit vnquam aliquem serpens et scorpio in Hierusalem. Nec dixit homo socio suo, angustior est mihi locus quam vt possim pernoctare Hierosolymis.

Messiam miracula facere debuisse impudenter negant recentes Iudaei plerique, contra Prophetarum atque veterum Hebraeorum et Abarbanelis aliorumque diferta testimonia, vt ostenderunt Grotius ad Matth. XII, 23. Huertius demonstrat. Euangel. proposit. IX. pag. 825 seq. Vitringa lib. 2. obseruat. sacr. cap. vlt. Georgius Elieser Edzardi ad Auoda Sara caput 2, p. 316. Matur. Vessierius la Crose in dialogis eruditis Gallice editis p. 81 sq. Christ. Schoettgenius in Horis hebraicis T. 2. p. 172, 375, 540, 601. et in libro *Jesus, der wahre Messias*. p. 124, 534. et 757. Christi vero miracula quae plura ¹⁴ Euangelistae referunt, quam a Mose et Prophetis edita nouimus, (atque duobus exceptis ¹⁵ benefica omnia) contra Ethnicorum, Iudaeorum et Atheorum Deistarumque obiectiones asserunt Guilielmus Ader de aegrotis Euangelicis Tom. 9 Critic. sacr. Iac. Batelerius in vindiciis miraculorum, Amst. 1674, 12. Io. Clericus libro Gallice edito de incredulitate p. 254 seq. Franciscus Bragge obseruationibus practicis in Christi miracula, vulgatis Anglice Lond. 1702, 8. Isaacus Iaquelotus libro de Messia, itidem Gallica edito lingua part. 1. cap. 5. Henricus Wirsius in meletematis Leidensibus dissert. 5. Episcopus Instituit. Theol. p. 427 sq. Nehemias Grew in opere erudito Anglico quod Cosmologiam sacram inscripsit, lib. 5. cap. 3. Marius Merfennus in sex prima capita Geneseos pag. 537 sq. nostrisque temporibus doctissimi illi viri, qui Thomae Woolstoni, ¹⁶ optimi Seruatoris miracula prae fracte negantis, petulantiam seuerere coercuerunt, quorum nomina scriptaque recensentur in luce salutari euangelii p. 180 sqq. et ab Henrico Christiano Lemker in commentatione de fatis et scriptis Thomae Woolstoni litereque ab eodem mota, Germanice edita Lipsiae 1740, 8. cap. tertio p. 141 sqq. Paulli Zacchiae libros 4. Physicae considerationis de miraculis S. Scripturae memorat Allatius in Apibus vrbanis p. 214 sed illos nunquam vidimus.

De miraculis discipulorum Christi et dono miraculorum in primis Ecclesiae saeculis adeundi interpretes ad Marci XVI. et Actorum librum, Steph. le Moyne notis ad Varia sacra pag. 1043 sqq. Guil. Spencerus ad Origenem contra

¹⁴ Vide Simonis Episcopi Institutiones Theol. p. 182 sq. Io. Pearsonium ad Symbolum Apostol. p. 154. et Isaacum Iaquelotum de Messia p. 30

¹⁵ Non benefica sunt daemonum in porcos immissio Matth. VIII. et ficus arefacta Matth. XXI. Vide Cosman Indopleustem lib. III. p. 165.

¹⁶ Impios Woolstoni libellos, in quibus miracula Christi oppugnauit, concinne accurateque recensuit desideratissimus Baumgartenius in den Nachrichten von einer hollischen Bibliothek. Vol. I. p. 179 sqq.

contra Celfum p. 6. B. Bebelius Antiquit. Ecclef. Saec. 4. Tom. 2. p. 958 seq. Tobias Pfannerus in diatriba de charismatibus siue donis miraculosis antiquae Ecclesiae, Francof. 1680, 12. Dodwellus diff. 2. ad Irenaeum et Gotfridus Arnoldus in opere edito Germanice de primorum Christianorum vita et moribus libro 7. Haud omnino fide digna esse, quae de miraculis post Apostolorum tempora in ecclesia perpetratis narrantur, euincere studuit Conyers Middleton, Anglus, A. 1750. die 22 Iulii denatus, tum in introductione¹⁷ ad opus vberius: *An introductory Discourse to a larger Work, concerning the miraculous powers, which are supposed to have subsisted in the Christian Church, Londini 1747. in 4. euulgata*; tum in ipso opere vberiore,¹⁸ Londini 1749, 4. sub hoc indice in lucem emissio: *A free Inquiry into the miraculous Powers, which are supposed to have subsisted in the Christian Church, from the earliest Ages through several successive Centuries. By which it is shewn, that we have no sufficient reason to believe, upon the Authority of the primitive Fathers, that any such Powers were continued to the Church, after the Days of the Apostles.* Haec igitur Middletoni sententia quum nec omnibus sese probaret, nec probare posset, Anglorum in primis Theologis nimium fere Patrum ecclesiae auctoritati tribuentibus, variis illa scriptis, quibus ista Middletoni sententia oppugnata est, occasionem dedit. Quae omnia enarrare quoniam nec instituti nostri est, nec limites, intra quos conatus nostri coercendi sunt, permittunt, sufficit nobis lectores ablegare ad praefationem, quam Celeberrimus Windhemius interpretationi germanicae libri Middletoniani, quae cum subiuncto examine prodiit Hanouerae 1751, 4. praemisit: et ad Historiae ecclesiasticae Ienae sumptibus Hartungii euulgatae Tom. 3. pag. 1491. edit. in 4. editionis autem in duodecimo continuat. tertiae partem tertiam p. 1927. vbi controuersia ista diligenter enarratur. Ceterum vel peruerso quodam purioris doctrinae defendendae studio, vel praedudicatae opinionis feruore abreptum fuisse Middletonum, vt vel apertissima et fide dignissimorum virorum testimoniis comprobata miracula in dubium vocaret, quibus rem aequa iudicii lance ponderans haud difficulter perspiciet. Neque enim saeculo tertio plane iam desiit miraculorum perpetratorum munus. *Quamuis enim, vt verbis vtamur S. V. Ioan. Georg. Walchii H. E. N. T. p. 1027. in illis, quae de miraculis aeni huius a scriptoribus relata habemus, multa vel falsa, vel dubia ac suspecta sint; non solida tamen caussa adest, omnia reiiciendi, aut adfirmandi aetate hac plane nulla miracula facta esse.* — — — *Id enim si quis contenderet, aduersus tot veterum scriptorum testimonia temere*

¹⁷ Kraftii Bibliotheca theologica P. XIX. p. 797 sqq.

¹⁸ Kraftii Bibliotheca theologica. Part. XLI. pag. 43 sqq. Journal Britannique. Tome II. pag. 5 sqq.

ageret. Saeculo autem quarto ex inconsideratae pietatis vel illiberalis quae-
stus studio multa ficta sunt miracula; id quod ostendit idem Walchius lib. cit.
pag. 1654.

V. Verorum miraculorum loco subinde ab imperitis habiti vel ab im-
postoribus iactati rariores effectus naturae et artis, adhibitae callidae fraudes,
multa etiam conficta prorsus et ementita. Quod adeo non debet fraudi esse
Veritati Religionis, verisque miraculis, ut haec toto testata orbe terrarum, ad-
uersariis etiam et hostibus assensum saepe extorserint, falsa inter eos ipsos a
quibus sunt iactata non inuenerint fidem, et neque modum et rationem neque
finem aut effectum Deo dignum habere reperiantur.

De veneficiis variis et *Φαρμακείαις* veterum earumque ritibus et damnata
superstitione videndus Cerda et alii viri docti ad Eclogam VIII. Virgilii, et
Theocriti Idyllion 2. siue Pharmaceutriam, Medeam Senecae et Horatii Epod. V.
Lucanum VI, 508 sq. Lucianum in *Νεκρομαντεία*, Apuleii Apologiam, Ouidi-
dium XIV. Metamorphos. 58, 278, 295, 300. Propertium III, 4, 26. et Potte-
rus II, 18. Archaeol. p. 340 sq. et IV, 10. ubi de philtris. Adde Mich. Pic-
carti orat. de magia veteri et recenti, oration. eius academic. Lips. 1614, 8.
editar. p. 213 sqq. Frid. Gotth. Freytagii diss. de incantationibus magicis. Lips.
1710. Sam. Wesleii diss. de magia veter. diss. eius in librum Iobi. Lond. 1736,
fol. editarum p. 348 sqq. Frid. Menzii diss. de plantis, quas ad rem magicam
facere crediderunt veteres. Lips. 1705. Petri Nicolai Bonamii diss. de Magiae
ad theologiam gentilem ratione, quae exstat in histor. acad. Paris. inscription.
T. 4 p. 34 sqq. ed. Amstelod. Eliae Blancardi diss. de exorcismis magicis, quae
exhibetur T. VI. eiusd. historiae. p. 74 sqq. Scriptores recentiores de Magia
recensentur in Eberh. Dav. Hauberi Bibliotheca magica, quae tribus volumi-
nibus in 8. excusa est Lemgouiae 1738 feqq.

De Iudaeorum operationibus Magicis et Amuletis Io. Wulferus in The-
riaca Iudaica p. 21, 23, 57 sq. 74 sq. Ioan. Gothofredus Lakemacherus obser-
uation. philologic. P. II. p. 126 sqq. Georg. Car. Petri dissertationes VI. de stu-
dio magico Iudaeorum. Witteb. 1727 sqq. Gustav. Peringeri Lilienblad disser-
ratio de amuletis Hebraeorum. Vpsaliae 1685. et Sigism. Iac. Baumgarten con-
siliorum theologicorum collectione prima pag. 93 sqq. De Orientalium Magis
חכמים et **כמרים** vide Dav. Millii dissertationes selectas p. 411 sqq.
edit. Lugdun. 1743, 4. De ligaturis et phylacteriis Magicis, Elmenhorstius
ad Gennadium de dogmatibus Ecclesiasticis pag. 195 sq. et Cangii Glossar. in
Φυλακτήριον et *Φυλακτόν*. Ramiresius cap. 31. pentecontarchi. Videnda
etiam quae de fascinatione Plutarchus V. 7. sympos. et Leonhardus Vairius
Beneuentanus et Io. Lazarus Gutierius scriptis de fascino, et de amuletis. Aug.
Nath.

Nath. Hübnerus in historia amuletorum, Halae 1710, 4. Iulius Reicherus singulari diff. et Iacobus Wolf in scrutinio amuletorum, nec minus Io. Christianus Fromannus in libro erudito de fascinatione, Norimb. 1675, 4. De amuletis veterum Germanorum videatur Eckhardus Tom. 1. rerum Francic. p. 417 et 439. et Keyslerus antiquitat. septentrional. p. 491 sqq. De amuletis Basilidianorum Kircherus Tom. 2. Oedipi part. 2. p. 459 sq. Io. Macarius de gemmis Basilidianis, Io. Chiffetius in Abraxa Proteo, Godfr. Wendelinus in Epistola ad Chiffetium et B. Thom. Ittigius in diff. de haeresiarchis Saeculi II. c. 2. licet Magica illa fuisse omnia haud constet. De amuletis et periaptis, apotropaeis, fascinis, phylacteriis plura dabit Theophil. Raynaudus in Christiano Christi patris et matris ecclesiae filio, cap. 9. p. 439 sqq. De *μασχαλισμῶ* siue more nares obruncatorum vel manus aut pedis extremitatem de collo suspendendi, Lud. Kusterus ad Suidam in *ἐμασχαλισθῆ*, et *μασχαλισθῆναι*.

De Talismanibus siue telesmatis, *στοιχείοις*, imaginibus auerruncis Astrologica et Magica arte compositis videndus Iosephus Scaliger in Epistolis p. 311, 410, 485, 487. Kircherus Tom. 1. Oedipi pag. 254 sq. et Tom. 2. parte 1. p. 379, 383, 390, 395 sq. et parte 2. p. 445 seq. 484 seq. Gaffarellus in curiositatibus inauditis et in notis ad eum Gregorius Michaelis, nec minus C. Sorellus libro Gallico quem de Talismanibus aduersus Gaffarellum composuit: Christoph. Adamus Rupertus ad Florum pag. 77 sq. vbi etiam de Palladio et p. 79. de aliis pignoribus regnorum fatalibus. Natalis Alex. aetate IV. Vet. Test. diff. 6. quo aduersus Marshamum probat serpentem aeneum, quem statuit Moses neququam telesma eiusmodi Magicum fuisse: Ioannes Gregorius obseruationibus sacris cap. 7. et 8. qui serpentem Mosis saltem occasionem dedisse Talismanibus conficiendis et excitandis disputat: Petrus Iurieu Historia Critica dogmatum Iudaicor. Gallice scripta p. 451 sq. vbi de Teraphim quorum mentio Genes. XXXI, 19. Zachar. X, 2. Reinesius in Variis Lect. p. 637 sq. Salmasius ad Vopiscum Tom. 2. p. 456 sq. Carolus Patinus introduct. ad Histor. numismatum cap. 14. Seldenus syntagm. 1. de Diis Syris, Hugo Grotius explicatione Decalogi p. 28 sq. 36. Mottanus le Vayer Tom. 2. f. 550 sq. P. Brunius in historia rituum superstitiosorum Gallice vulgata pag. 334 seq. Augustus Buchnerus Tom. 2. Orat. 1. de statuis Magicis. Antonius van Dale de diuinationibus Idololatricis Iudaeorum p. 670. vbi differit aduersus Io. Spenerum: D. Valent. Ernestus Loefcherus Exerc. de Talismanibus, Witteb. 1697. Frid. Gotth. Freytag diff. de statuis *τετελεσμέναις* veterum. Lips. 1715. Pinnardus in Memoriis Treuoltinis A. 1707. p. 1246 sqq. Spiridion Poupart in iisdem Memoriis A. 1718. p. 456. Valent. Ern. Eugenius Cohausen in epistola de Talifmane Treuerico adiecta T. 2. litter. amoebarum J. H. Nunninghii et I. H.

I. H. Cohausen. Petrus Frider. Arpe libro singulari de prodigiis naturae et artis operibus Talismanes et Amuleta dictis. Hamb. 1717, 8. Talismanis aenei aduersus serpentes Parisiis reperti mentio apud Gregorium Turonensem VIII, 23. Alterius aduersus scorpiones meminit Golius pag. 127. ad Alfraganum. Contra Crocodilos Paullus Lucas in itinere suo Tomo 1. p. 52, 62. et Wanslebius in relatione de Aegypto pag. 82, 379. Tale fuit ἀγάλμα τετελεσμένον quod Alaricum traicere in Siciliam prohibuisse tradit Olympiodorus apud Photium Cod. 80. p. 106. et 109. memorantur statucae argenteae τετελεσμέναι εἰς βραβείων ἀποκάλυψιν. De Apollonii Tyanensis Magicis telesmatis contra serpentes, scorpiones et culices, Mich. Glycas p. 239. Annal.

De figillis magicis conficiendis Cardanus cap. LXXXIX. de rerum varietate, Tomo 3. Opp. atque vt plura summatim complectar, de omni genere Magiae Martinus Delrio in disquisitionibus Magicis saepius recufis, et Iulius Caesar Bulengerus lib. de licita et vetita Magia Tom. 1. Opusculor. et de Magia Hieroglyphica Aegyptiorum Kircherus Tom. 2. Oedipi parte 2. p. 437 sq. et de Magia Hebraeorum, Arabum etc. p. 471 sq.

VI. De sancta *iuris iurandi* religione, vt de hac etiam nonnihil adiungamus, prae ceteris consulendus Ioan. Baptista Hansenius, Harlemensis, Prof. Tolofanus, in capite singulari ex electis eius, siue Commentario de iure iurando veterum, qui Tolosae primum 1614, 4. excusus et deinde Tom. V. thesauri Antiquitatum Graeuiani insertus est. In eodem Tomo pag. 869 seq. legitur Steph. Trellierii diff. de iure iurando. Videndi praeterea Alexander ab Alex. II. 10. genialium dierum et ibi Tiraquellus: Io. Filescacus lib. 2. electorum p. 72—118. Ioan. Henricus Meibomius in Comment. ad iusiurandum Hippocratis c. 2. sq. et c. 22. vbi etiam de periurii crimine. Iacobus Ebertus in Historia iuramentorum, Francof. ad Viadrum 1588, 8. Christiani Ludouici dissert. de praecipuis iuris iurandi formulis, Hebraeis, Graecis et Latinis, Lips. 1692. Ioannes Nicolai in diatriba de iuramentis Hebraeorum, Graecorum, Romanorum, aliorumque populorum Francof. 1700, 12. Andr. Cattenburgius in specimine sapientiae Mosaicae pag. 173. Kochius observ. miscellan. II. pag. 901. Crenius observ. philolog. 1. pag. 126. Jerem. Serferus libris V. de iuramentis. Francof. ad Oderam 1608, 4.

VII. De Hebraeorum siue Iudaeorum iuramentis videatur Codex Talmudicus שבועת Tom. 4. edit. Surenhus. pag. 292. Maimonidis liber Latine redditus a Io. Frid. Miegio, Theologo Palatino: et Iusto Christophoro Dithmaro, Hasso, qui notas etiam addidit Lugd. Batav. 1706, 4. cum praef. Iacobi Perizonii qua inter alia agitur de more iurandi tacto femore. Ioan. Henricus Otto in Lexico Rabbiniophilologico: Seldenus lib. 2. de Synedriis cap. 11.

Sam. Petitus cap. 16. Var. Lectio num, Tom. 9. Critic. sacr. Iacobus Lydius in Syntagma postumo de iuramento, qui libro de re militari veterum Hebraeorum subiicitur Dordraci 1698, 4. Ioan. Gottlob Carpzouius ad Goodwinum pag. 652 sqq. et dissertationes Ioan. Tob. Maioris. Ienae 1641. Gustav. Geo. Zeltneri. Ienae 1693. Ioan. Rodolphi. Bernae 1706. Ioan. Ludov. Frey. Basil. 1712. Christo. Gotthelf Stemleri. Lipsi. 1736. De ritu iurandi, manu *sub femore* posita, agunt etiam Daniel Fesselius lib. 1. Aduersar. sacr. cap. 4. et interpretes ad Genes. XXIV, 2. Non absurde autem nuper V. C. Hermannus ab Hardt singulari diatriba ad hunc locum edita vocabulum **קרי** non de femore sed *de carpo dextrae manus* intelligendum esse monuit. De iure iurando *per coelum, per terram, et Hierosolyma, et per caput suum* consulendi Doughtreus in Analectis ad Nouum Test. Grotius et alii interpretes ad Matth. V, 34. Georgius Elieser Edzardi V. C. ad Auoda Sara c. 2. p. 286 sq. Cotelerius ad Patres Apostolicos Tomo 1. pag. 311. De iure iurando per libros sacros Legis, Guil. Conradus Vorstius in bilibra Veritatis p. 229. De iuramento *per Anchialum*,¹⁹ cuius meminit Martialis L. XI. Epigramm. 95. vide sis Isaacum Vossium ad Pomponium Melam, p. 48. Stephanum le Moyne in notis ad Varia sacra p. 601 sq. Ioan. Seldenum in prolegomenis ad Vxorem Hebraicam, Io. Croium in Specimine Coniecturarum ad quaedam Origenis loca p. 44. Georg. Sigismundum Greenium in singulari diff. de hoc iuramento edita Witteb. 1697. et Ioan. Gottl. Bosseckium in commentatione de Ancario. Lipsiae 1740. Ancarium enim pro Anchialum cum Vossio ad Pompon. Melam p. 62. legendum putat vir doctissimus, hunc loco Martialis sensum tribuens: *Iudaeae, qui mihi puerum meum vitiaisti, iuras, sed quare non in iuramento Deum, quem tu, cum tota tua gente veneraris, auritum scilicet illud animal inuocas, quod te in primis colere inde apparet, quum in actionibus tuis, in primis in libidine, ita asino sis similis.* Adde Bibliothecam Berolinensem Germanice editam Vol. III. pag. 88 et 91. De Iudaeorum frequentibus periuriis, quae ipsi inter causas praesentis exilii sui referunt, vide Ioan. Andreae Eisenmengeri entdecktes Judenthum Tom. 2. p. 501 sq. laudatum Edzardum ad Auoda Sara c. 1. pag. 279 sq. et c. 2. p. 370. et Ioan. Iacobum Schudt in den jüdischen Merkwürdigkeiten Part. 4. contin. 2. p. 245. et in Iudaeo Christicida p. 169 sq. vbi etiam de ratione qua iusiurandum proponendum vt Iudaeus eo se obligari credat, quam in sententiam plura disputat p. 438 sq. e Wagenfeilii denunciatione Christiana de conuiciis quibus Iudaei Seruatorem nostrum proscindunt, edita Germanice Altorfii 1703, fol. et Christo. Dav. Bernhardsi unparteyische Beurtheilung des Eidschwurs eines Juden gegen einen Christen. Tubingae 1728, 8. De Iudaeorum formula orationis

¹⁹ **קרי** Grot. ad Matth. V, 34.

tionis *colnidre* qua in vigiliis diei expiationis petunt se absolui ab omnibus votis et iuramentis quorum eos poeniteat: et quod hoc ipso licita neutrquam fiant eorum periuria, vide Wagenfeilii Bericht vom Gebet *Alemi* p. 18 sq. et ad Sota p. 734 sq. Io. Wulferi theriacam Iudaicam pag. 181. et Stephanum le Moyne notis ad Varia sacra p. 672. De hodiernorum Iudaeorum iuramentis et circa illa iuribus differunt, Casp. Zieglerus de iuribus Iudaeorum, Witteb. 1684. c. 5. Iac. Aug. Franckensteinus in dissert. de iuribus singularibus circa Iudaeos maxime in Germania. Lips. 1722. Dan. Guil. Mollerus in dissert. de iuramentorum iudaicor. fide et moralitate. Altd. 1698. C. D. Haltermannus in diss. de formulis iuramentorum iudaicorum, Rostoch. 1701. et Christi. Wilduogelius in diss. de iuramentis Iudaeorum, Jenae 1720.

VIII. De ritu iurandi tactis sacris, tacta lauro etc. Seldenus pag. 41. ad Marmora Ox. De formulis iurandi apud *Graecos*, Suidas in *vai*, *λιδος*, *vai*, *διδρα*, Ioan. Potterus Archaeologiae Graecae lib. 2. c. 6. Io. Gothofr. Lake-macherus Antiquit. Graecor. sacrar. pag. 450. Casp. Geuartius III, 2. elector. Mauffacus ad Harpocratonem p. 243. edit. Blancardi: Io. Meursius in man-tissa ad librum de luxu Romanorum c. 13. vbi etiam de iureiurando Deorum per Stygem (de quo Schol. ad Iliad τ. 127. c. 37.) Ezech. Spanhemius de Vesta ac Prytanibus Graecorum Tom. 5. thesauri Graeuiani pag. 672. vbi de iureiurando *per Vestam, ignem, aquam, tellurem, coelum et Solem*. Apud Theocritum IV, 17. *ὄ δ᾿ αὖν*, Scholiastes exponit *μὰ τὴν γῆν*. De fontibus *ὄγκιαις*, per quos iurarunt Tyanenses et Indi, vide D. Godfr. Olearium ad Philostratum pag. 7. et 103. De certatorum iureiurando in Olympicis ludis ad aram Iouis *ὄγκιαις* Harduinus notis ad Themistium p. 503. Abarum formula iurandi legitur apud Menandrum in Excerptis de legationibus. Adde Gaulminum ad Theodori Prodrorum p. 499. Omittimus quae de Philosophorum iuramentis vt Pythagoricorum *per tetractyn*, Socratis *per gallum*, Zenonis *per capparin* apud Laertium et alios leguntur. De more adigendi ad ius iurandum Fulvius Ursinus p. 203 sq. ad Caesarem post fragmenta Historicorum. De more pluri-um cum reo coniurantium Fronto ad Iuonis Epistolas fol. 185 sq.

IX. De iuramento *per vitam, salutem, genium, fortunam* Principis consulendi Io. Clericus ad Genes. XLII, 15. Brissonius VIII. de formulis pag. 707. Seldenus pag. 43 sq. ad marmora Oxoniensia, H. Lindenbrogius ad Censorini p. 18 sq. et quae viri docti ad Curtium VI, 11. 18. Tertulliani Apologet. c. 28. et 32. et Minutii Felicis illud c. 29. *est eis tutius per Iouis genium peierare quam Principis*. Vegetius II, 5. *iurant per Deum et per Maiestatem Imperatoris, quae*
secundum

secundum Deum generi humano diligenda est et colenda. Confer Sozomenum VII, 9. et Cangium ad Zonaram pag. 28. et ad Cinnamum p. 483. adde dissertationes de iureiurando per genium Principis Io. Georg. Roeseri. Witteb. 1686. Dan. Frider. Jani. Lips. 1708. Io. Hermanffon. Vpsal. 1722, 8. Erhardi Reuschii, Helmst. 1735. Bernh. Ludov. Mollenbecii, quae inserta est syntagmati secundo dissertat. philolog. Roterod. 1699, 8. euulgato; et Euerhard. Ottonis de periurio per genium Principis; quae quinta est P. 1. Dissertationum eius iunctim editarum Trai. ad Rhen. 1723, 4. In veteri diplomate quodjedit V. C. Iustus Fontanini ad calcem librorum de antiquitatibus Horrae Coloniae: *per S. sedis Apostolicae et Domini nostri Alexandri Papae salutem.* In capitularibus tamen Caroli Magni III, 42. *vetitum ne quis iuret per vitam Regis et filiorum eius.* De Eudoxia iurante per Theodosii coniugis sui *σωνηλας* vide Chronicon Paschale p. 316. De iurandi vel peierandi formulis, quibus olim adfuevere summi Principes Ioan. Burch. Menckenius Dissert. litterariar. p. 181 sqq. De more iurandi per vota sua, siue id quod maxime quisque exoptat, Valesius ad Sozomeni VII, 19. De iureiurando per omnes Deos et Deas idem Seldenus pag. 42. *Iouem lapidem iurare* *Δία λιθον* Polyb. III, 25. apud priscos Romanos fuit iurare per Iouem fulgura lapidea torquentem, vt Athanasius Germonius lib. 1. de sacrorum immunitatibus c. 20. pag. 44. vel per fictile simulacrum Iouis, vt notauit Iustus Rycquius lib. de Capitolio pag. 229. vide etiam Paullum Manutium ad lib. 1. Epistolar. Ciceronis ad diuersos Epist. 7. et D. Georg. Wolfg. Wedelii Exerc. Medicophilolog. Centur. 2. diff. 10. De iureiurando *per Herculem et Medium Fidium* Ioan. Nicol. Funccius in dissertatione de veterum Romanorum per filium Dei iurandi consuetudine, quae legitur Tom. 3. Symbolarum litterariarum Bremensium pag. 639 sqq. De iuramento per capillos et caput Nouella Iustiniani 77. per testes equi exfectos Pausanias p. 262. per gladios Keyslerus p. 164. antiquitat. septentr. *De iureiurando iudicum.* Petrus Faber Commentario de Magistratibus Rom. atque Erius Puteanus Mediol. 1606, 8. et Tomo 5. thesauri Graeuiani. Alia de Romanorum iurandi formulis videbis, vbi lubebit, apud Barnabam Brissonium operis praeclari de formulis libro 8. Dan. Heinsium ad lib. 1. Sili Italici Thomam Dempsterum librò de iuramento, Mich. Piccartum Decade quarta, Obseruatione 2. Massieum diff. de veterum Graecorum et Rom. iuramentis, de qua in Ephemeridibus Paris. 1710. Octobr. pag. 432 seq. Ioan. Henelium cap. 15. Otiorum Vratislauenfium, et Theodor. Regner. de Bassen in libro de iureiurando veterum, in primis Romanorum. Trai. ad Rhenum 1728, 8. De *sacramento militari* Stewechius ad Vegetium II, 5. p. 97sq. et Lipsius de militaria Romana lib. 1, c. 6. et lib. 5, c. 15. vbi de eo quod milites iurarent se furro

nihil ablaturus esse, et ad Taciti II. Annalium p. 88 sq. vbi de iureiurando *per signa militaria*. Morem iurandi Imperatori, gladio ceruici admoto, sub ex-
 crationibus diris, tangit Ammianus XXI, 5.

X. E primis Christianis multi omnino sibi religioni duxerunt iurare, atque ab omni iureiurando diligenter abstinuerunt, qua de re vide Io. Barbeyracum in ethica Patrum (la morale des Peres) III, 6, V, 24, VI, 22, XI, 12, XV, 2. et Grotium ad Matth. V, 34. et Iacobi V, 12. locisque ab eo allatis adde haec in Clementinis a Cotelerio editis pag. 603. *μη ὀρκίσαι, ἐπεὶ μὴ ἔξερτιν.* Athanasius doctrina ad Antiochum: *ὄρκον δὲ δικαίως ἢ ἀδίκως ἐκφευγέ.* T. 3. p. 253. Chrysofomus in omnibus fere ad populum Antiochenum Homiliis, in primis XIX. p. 397. et XV. p. 159. edit. nouissimae, et Catechesi ad illuminandos T. 2. p. 232 sq. Basilius in Pfal. XIV. et de legendis Graecorum libris p. 96. edit. Grotii, Nilus lib. 1. Epist. 3. et lib. 2. Epist. 212. Isidorus Pelusiotata lib. 1. Epist. 155. Posidius de vita Augustini cap. 25. vbi pro verbis *ne ad modicum quidem*, Benedictini legunt *ne ad mensam quidem*. Photius Epist. 1. pag. 34. *προπετής ὄρκος, πρόχειρος ἐπιρκία. Ἄλλως τε καὶ τὸ ὀμνῆσαι ἕως ἡθεὺς ἐκ εὐβεβηκότος ὀυδὲ φρονήματος ἐυγενούς. Temere iurare facile peiorare est. Certe nec mores bene constitutos, nec animum generosum decet iurare.* Addit Photius pudori fore viro graui et honesto, si iniurato fides non habeatur, vt Catoni olim et Xenocrati, de quo Menagius p. 169. ad Laertium. Ausonius de parente suo Iulio Ausonio:

Iurare et falsum dicere par habuit.

Nicolaus Cabasilas Oratione contra foeneratores pag. 308. *Illi (Hebraei) iurare etiam lege iubebantur, quod nunc hypocritarum, et improborum, et huius farinae hominum est.* Plures recensentur in Ioannis Ernesti Immanuelis Walchii commentatione, qua antiquorum Christianorum Doctorum de iure iurando sententiae recensentur et diiudicantur. Ienae 1744, 4. vbi pag. 4. not. b) ii quoque e profana antiquitate enarrantur, qui a iuris iurandi vsu plane abstinendum esse censuerunt. Adde Caroli Gottlob a Burgsdorf commentationem de iuramentis et primorum Christianorum de illis doctrina. Halae 1732, 4. et Anonymi Angli compleat History of publick and solenn State-oaths. Londini 1724, 8.

Est tamen hoc reprehensum in Pelagianis, quum et ipsi statuerent nefas esse iurare Christiano homini, vt postea docuere Waldenses, Anabaptistae, Mennonistae, Socini schola, atque illi quos Quakeros vulgo appellant. Vide

Vossii Hist. Pelagianam lib. 5. parte 2. pag. 512 sq. B. Antonii Reiseri Anti-Barclaium pag. 352 sq. et Hadrianum Cattenburgium pag. 670 sqq. spicilegii. In hoc quidem conueniunt omnes, non modo abstinendum ab omni periurio, sed etiam non iurandum temere leuemque ob causam, adeoque ab illis abstinendum, quantum potest fieri saluo officio et charitate quam debemus aliis et nobismet ipsis, et quae potest a nobis requirere, vt dicta nostra iureiurando (quo omnis controuerbia praescinditur Hebr. VI, 16.) confirmemus, vt facere non dubitauit Apostolus Rom. I, 9. IX, 1. et 2 Cor. I, 23. XI, 11, 31. Galat. I, 20. Phil. I, 8; et I Thessal. II, 5. cuius exemplum multi sunt e Christianis etiam antiquissimis sequuti, vt apud Grotium et Vossium videre licet et in Bebellii Antiquitat. Eccles. Saeculo 4. Tom. 2. pag. 872 seq. Sed inprimis consulendus Lud. Thomassini liber de Veritate et mendacio iuramentis et periuriis A. 1690. editus, in quo de veterum Christianorum sententia, vsu et formulis iuramentorum fuse disseritur. Ludov. Ellies du Pin Tom. 18. Bibl. scriptorum Ecclesiastic. p. 194 sq. Apud eundem Thomassinum, Grotium, Seldenum II. de Synedriis Hebr. c. 11. p. 298 sq. et Huetium Alnetan. quaest. III, 5. habes plura dicta Iudaeorum et Ethnicorum iuris iurandi vsu coercentium. Vide quoque Christiani Falsteri amoenitates philologicas, Tom. 1. pag. 229. Et Phryges a iureiurando abstinuisse notauit Stobaeus serm. 42, 470. De Bannianibus Indis idem legas in Io. Ouingtoni itinere pag. 231. et de Algiretanis in Ottonis Dapperi Africa pag. 247. De Slaus, Helmoldus cap. 84. *Iurationes difficillime admittuntur. Nam iurare apud Slaus quasi peierare est, ob iniuriam Deorum iram.* Herculem *ἐυλαβῆ πρὸς θεόν* semel tantum per omnem vitam iurasse notat Plutarchus in quaestionibus Romanis pag. 241. edit. Ald. Pythagoras apud Laertium VIII, 22. *μηδὲ ὀμύει θεός, ἀσκεῖν γὰρ αὐτὸν θεῖν ἀξίεπιστον παρέχειν.* Epictetus cap. 44. Enchiridii: *ὄρκον παραίτησαι, εἰ μὲν οὖν τὸ εἰς ἅπαν.* *Ἐὶ δὲ μή, ἐκ τῶν ἐνόντων,* quae a Paraphraste Christiano ommissa miror, Christiano calamo certe haud indigna. Nonnullos religione iuris iurandi *ἐυλαβεῖα τῶ ὀμύειν* tantum dixisse *μὰ τὸν*, nomine eius per quem iurandum esset ommissa, notauit e Scholiaste Pindari Menagius ad Laertium p. 218. De periuriorum detestatione et poenis Balthasar Bonifacius VIII, 18. Hist. ludicrae et 20. Freinshemius ad Flori III, 11. 6. Tob. Pfannerus in Theologia Gentili pag. 314 sq. Grotius II, 13. de iure Belli et Pacis, Pufendorfus IV, 2. de iure Nat. et Gentium. Tobias Eckhardus in commentatione, quae inscribitur: *Deus sacrilegii vindex.* Quedlinb. 1710, 8. et Henr. Meibomius in commentario ad ius iurandum Hippocratis pag. 211. De stili Ethnicismo circa iurandi aduerbia *mebercule mesticor* etc. Christianis fugiendo,

digna lectu Jacobi Thomasi Exercitatio Lips. 1667. et Petri Ekermanni de eodem argumento Exercitatio. Vpsaliae 1743, 4. De refecrandi ritu siue soluendi se iurisiurandi religione aut execrationem leuandi vide Valesium ad Ammiani libr. XXIV, 6. p. 410.

XI. De iuramento *per festucam*, siue virgam indicium potestatis, Zim-mermannus pag. 515 sq. *Analect. per regium solium* iurare apud Scythas mos, τὰς βασιλικὰς ἰστίας Herodot. IV, 68. Auarum morem *iurandi stricto gladio* tangit Menander in excerp̄tis pag. 106. edit. Hefchelii. De iuramento *per panem et salem* vide Ismaelem Bullialdum in notis ad Ducam pag. 244. Cotele-rium ad Patres Apostolicos Tom. I. pag. 604. et Stephanum Morinum in octo diss. pag. 111 sq. De veterum *Germanorum* iuramentis Christianorumque per sequiora tempora vide Lindenbrogii, Speelmanni et Cangii glossaria, et Burc. Gotthelf Struuii histor. iuris cap. 9. § 10. De *Gallorum*, Vertotum, in Ephem-eridibus litterar. Eruditor. Parisiensibus 1710. Octobr. pag. 440 sqq. De iu-ramentis *Anglo Saxonum* Georgium Hicessum in diss. Epistolari quae extat Tom. I. thesauri eius septentrionalis fol. 112 seq. De iuramento nobilium *per fidem sui corporis* agit Tiraquellus Lib. de nobilitate pag. 554. *Per pedes Dei, per guttur Dei, per sanctos Franciae*, Barthius notis ad Guil. Britonem pag. 56 sq. 737. De iuramento per Dei genetricem et sanctos non praestando dissert. singularem euulgauit Chr. Henr. Zeibichius. Witteb. 1739. De more imagines sanctorum extra urbem portandi, et nudipedem flexisque genibus et cum cereo ardente in manu per illas iurandi, vide Ioan. Sebast. Mulleri Annales domus Saxonicae, Germanice editos ad A. 1529. Formula *μὰ τῶν ποδῶν σου per vestigia tua*, in Concilio Chalcedonenfi frequens. *Per corpus et sanguinem Christi*, Cornelius Episcopus Rom. apud Eusebium Hist. Eccles. VI, 43. pag. 245. Victor Vitensis lib. 5. cap. 5. *Per Crucem* Grefferus lib. 1. de cruce cap. 71. *Per Apostolum Petrum*, Constantinus Porphyrogeneta de administrando Imperio pag. 98. *Tactis sacris Euangeliiis*, Valesius ad Sozom. VI, 30. Meursius ad Palladii Lausiacam pag. 183 sq. et Ioan. Frid. Iuglerus in dissert. de ritu tangendi Euangelia in iuramento. Luneb. 1748, 4. edita. *Tactis sacris reliquiis*, Cangius pag. 402. ad Alexiadem. Alia Lindebrogius pag. 1420. ad Codicem Legum antiquarum. De sacramentalibus vide Eberh. Rud. Rothii dissert. de antiquissimo probandi ritū per sacramentales s. coniu-ratores. Vlmae 1689. et Ioan. Frid. Weidleri dissertationem de Sacramentali-bus, Witteb. 1738. Formulae iurisiurandi violati, in bello aduersus foedifra-gos praelatae in vexillo exemplum vide apud Cangium in Zonaram pag. 68.

De

De iuramentis scripto factis Nazianzenus Epist. 219. quam illustrat Valesius ad Sozom. pag. 145 seq. De Ecclesiasticorum iuramentis, et cur non iurent tactis Euangelis vide Gundlingiana Parte quarta, et Iugleri V. C. laudatam dissertationem. Henrici IV. constitutionem, qua iuramentum a nullo clerico vel monacho praestandum est, habes apud Lunigium Tom. 1. spicilegii Ecclesiast. pag. 149. Similis constitutio Iustiniani deprehenditur Nouella CXXIII. 7. Et Synodus Triburiensis canon. 21. sacerdotes a necessitate iurandi absoluit. Clementis VI. Bulla, qua Ioanni Regi et Ioannae Reginae Franciae et successoribus illorum in perpetuum indulget, vt confessor religiosus vel saecularis, quem eligendum sibi duxerint, vota et iuramenta, quae commode seruare non possint, commutare valeat in alia opera pietatis, exstat apud Dacherium Tom. 4. spicilegii pag. 275. Adde Acta Eruditor. Tom. 6. supplement. pag. 293.

De *Muhamedanorum* iurandi formulis per tres ordines Angelorum, per regionem Meccanam, per Solem, Lunam (noctem) et eum qui creauit masculum et feminam, per auroram, noctes decem, coniunctionem et separationem, per coelum et noctu venientem, per coelum habens turres, per diem promissam, per testificantem et testificatum, quae omnes in Alcorano occurrunt, vide Lud. Maraccium in prodromo refutationis Alcorani pag. 46 seq. De iureiurando Turcici Bassae Ibrahimii per Mosen, Psalmos et Euangelium, et alio Solimanni Imperatoris, vide Caroli Andreae memorabilia Saeculi XVII. Tom. 1. pag. 62. 63. De Perfarum iuramentis Ioan. Chardinus in itinere suo Gallice edito Tom. 4. pag. 103. editionis in 12.

XII. Quomodo differant vota a iuramentis vide Seldenum de I. Naturae et Gentium pag. 835. et Grotium II, 13. de iure belli et pacis. Sebast. Schmidium in fasciculo diss. pag. 619. et 627 seq. Idem pag. 628. docet vota dissuaderi a cordatoribus Iudaeis, quod non sine causa ab illis fieri nemo prudens negabit. De Voto Iephtae et aliis Iudaeorum religiosis sponsonibus praecipue coelibatus videndi Interpretes ad Librum Iudicum XI, 31. Ioan. Iacobus Schudt, in libro, qui recensetur in Actis Eruditorum A. 1702. pag. 30 seq. Petrus Iurieu in Historia Critica pag. 376 seq. Eduardus Pocockius in miscellaneis sacris pag. 415 sq. et Sebast. Schmidius in fasciculo diss. pag. 587 sq. Casaubonus ad Baronium pag. 108 sq. vbi sigillatim de voto coelibatus quod Mariam virginem fecisse quidam parum certa tradi-

traditione opinantur. Nasiraeorum Vota cum Monasticis contulit singulari dissertatione Rev. D. Theodorus Dassouius. Kil. 1703. Rechabitarum Votum praeter interpretes Jerem. cap. 35. ad examen reuocarunt Hermannus Witfius diss. de Rechabitis, praefixa Mosi et Aaroni Godwini: et D. Samuel Schelwigius in Exercitatione vulgata Gedani 1689. De voto *Corban* interpretes ad Matth. XV, 5. et Marci VII, 11. et Grotius II. de iure belli et pacis cap. 13. § 7. Scaliger. trihaeref. cap. 9. Drufius de tribus selectis Hebr. II, 17. D. Sebast. Schmidius fascic. disp. Theolog. pag. 584 sq. et Georg. Eliezer Edzardi ad Auoda Sara cap. 2. pag. 293. 295 seq. Extant in Talmude singulares Codices hoc ad argumentum spectantes, vt נררים *de votis*, Tom. 3. Mishnae Surenhusianae pag. 104. et נזיר *de Nasiraeis*, pag. 146. et ערכין *de rerum votarum aestimationibus*. Pleraque etiam de votis Hebraeorum tum consecratoriis siue promissoriis tum obligatoriis siue interdictoriis succincte persequutus est ex *Maimonide* et aliis Hebraeorum Magistris Ioan. Schelwigius diss. de votis Hebraeorum Witteb. 1697. Cui addantur Bernh. Seb. Cremerus in antiquitatibus Mosaicotypicis, Tom. 1. pag. 137 sqq. et Tom. 2. pag. 198. et in Nasiraeo, siue commentario litterali et mystico in legem Nasiraeorum Num. VI. et Simsonis historiam Iud. XIII. — XVI. Amstelod. 1727, 4. Ioan. Gottlob Carpzouius in annotationibus in Goodwinum, pag. 151 sqq. Melch. Leydeckerus de republica Hebraeorum, lib. 12. pag. 665 seqq. Gotthard Heideggerus in recreationibus sacris, Parte 2. pag. 1. Antonius Cregurus in reuelatore arcanorum, pag. 783 sqq. Petrus Zornius de Naziraeis, ex ordine procerum viris principibus; quae legitur Misc. Lips. nov. Vol. 4. p. 426 sqq. Ioan. d'Outrein in oratione inaugurali de Nasiraeis. Amstelod. 1703. et dissertationes Mich. Christ. Tieroff de sacris Iudaeorum vinculis. Ienae 1657. Io. Clodii de iure Nasiraeatus. Witteb. 1672. Georgii Frid. Meinhardi duae de Nasiraeis, Ienae 1676. et 1677. et vna de Paulli Nasiraeatu. Witteb. 1680. Gustani Peringeri de Nasiraeis. Vpsal. 1683. Theodor. Dassouii de votis monasticis et Nasiraeorum. Kilon. 1703. C. R. Aagardi de ritu Nasiraeatus. Hafniae 1708. Andr. Conr. Wernerii Progr. de votis veterum Israelitarum ex antiquitate iudaica. Stadae 1734.

De votis Graecorum, Romanorumque variis Alexander ab Alexandro lib. 3. dier. genialium cap. 22. et ibi Tiraquellus, Ianus Rutgerfius Var. lect. lib. 5. cap. 5. Christoph. Schutz dissertationibus de votis veterum Lips. 1665. Iacobus praecipue Philippus Thomafinus lib. de votis, donariis, anathematis et tabellis votiuis: Vtini 1639, 4. Patav. 1654, 4. et Tomo 12. thesauri

thesauri Graeviani. In quo pag. 963. occurrit etiam manus duplicis votiuae delineatio, cum explicatione Angeli Cauffei de la Chauffe ex eius Museo Romano, Rom. 1690, fol. quod recensetur in Actis Eruditor. Tomo 2. supplementi pag. 33. et auctius atque splendidius recusum est Romae 1747 duabus partibus in folio. Eandem alteram veterem iconem manus Cecropii votiuae illustravit laudatus Thomasinus, cuius explicatio subiecta legitur Mensae Iffacae Laur. Pignorii, atque hinc inserta Tomo 10. thesauri Gronouiani pag. 657. et Tom. 1. thesauri Sallengieriani. De peregrinationibus votiuis exstat Simonis Taddelii dissertatio, Argentor. 1685, 4. edita. De ludis votiuis vide Ezech. Spanhemium Tom. 2. de vsu et praestantia numismat. pag. 140 sqq. Gestus vota facientium fuit vt illa nuncuparent manibus leuiter pandatis, vt auctor est Quintilianus XI, 3. et videre licet etiam in numo apud Rubenium Tab. XXXVIII, 5. De votis decennialibus Imperatorum et Caesarum, quorum obseruatio non exiguum Chronologis vsum praebet, erudite egit Henricus Noris in auctario ad diss. de duobus numis Diocletiani et Licinii, Patav. 1676, fol. De iisdem videre etiam iuuabit Antonii Pagi dissertationem hypaticam et primum Annalium Tomum passim, Caroli item du Fresne dissertationem de inferioris aevi numismatibus ad calcem glossarii mediae Latinitatis; et Ioan. Georg. Waltheri commentat. de quinquennialibus et decennialibus Imperator. Romanorum. Witteb. 1748, 4. De more multos annos peroptandi Imperatoribus in fine concionum, in conciliis et epistolis synodicis vide Franciscum Scorfum pag. 456 sq. ad Theophanem Cerameum. Varia votorum genera formulasque, praecipue apud Romanos, erudite persequitur Briffonius in opere de formulis lib. 1. pag. 95 sq. Videndus etiam Iac. Gutherius IV, 13. de iure Pontificio Tom. 5. thesauri Graev. vbi inter alia differit de *Vere sacro* siue voto quo Diis immolanda vouebantur pecora quaecunque illo anno a Calendis Martiis ad Calendas Maias nascerentur, de quo etiam egit Magnus Beronius singulari dissertatione, Vpsaliae 1734, 8 cuulgata.

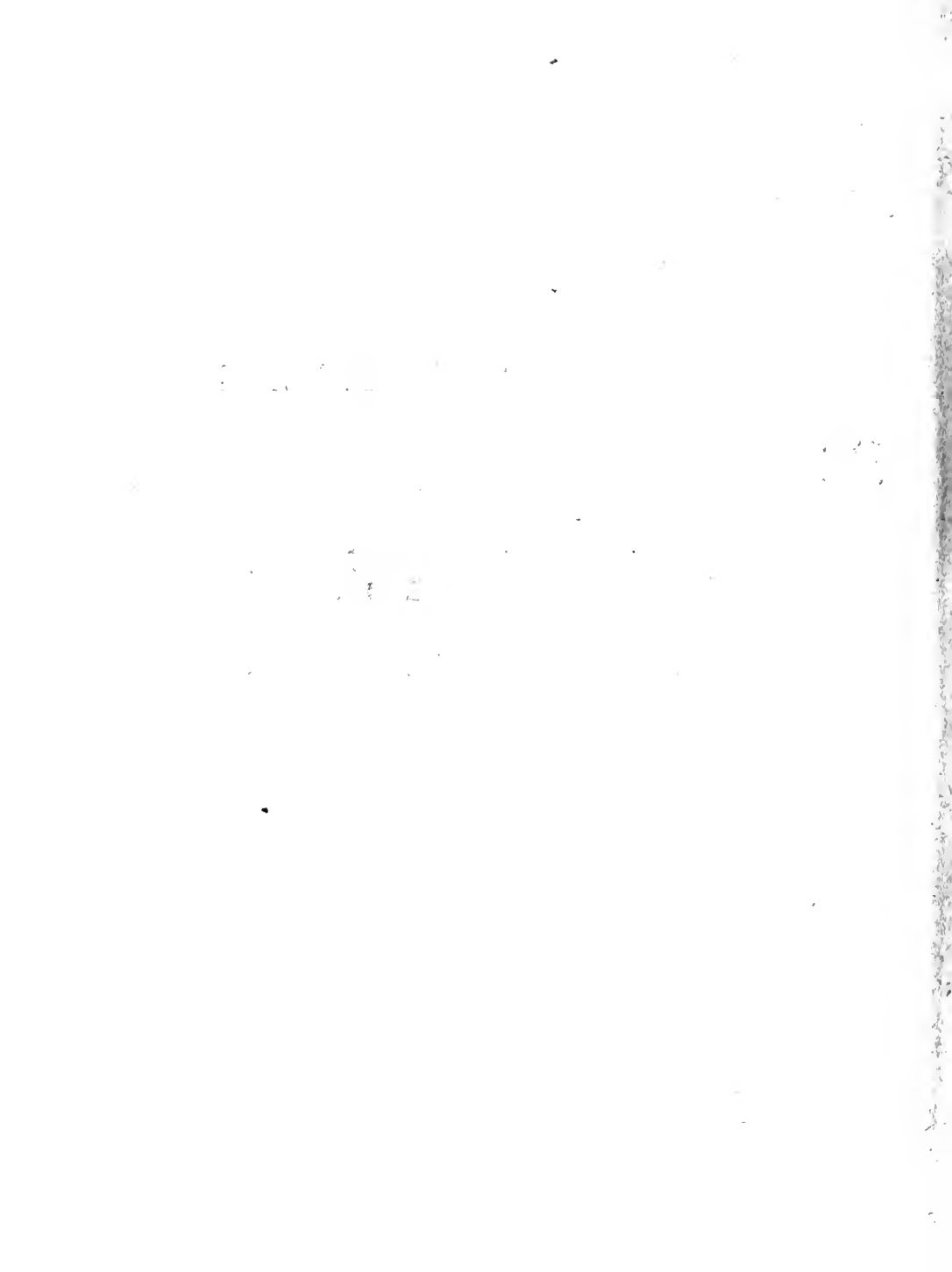
XIII. De votis quae Sanctis nuncupantur vide Bellarminum III, 9. de cultu Sanctorum, et Clarissimi Viri Ludov. Antonii Muratorii diss. 18. ad carmina Paullini pag. 190 seq. De votis aliis in Ecclesia Romana, praesertim Monasticis, simplicibus ac sollempnibus, M. Antonium de Dominis lib. 2. de Rep. Ecclesiastica cap. 12. et quae contra eorundem abusus B. Lutherus T. 2. Vitemb. Latin. pag. 270 seq. Fridericus Balduinus, Vitemb. 1626. D. Ioan. Georgius Dorschaeus in indice Iniquitatis Moguntinorum Iesuitarum in materia de votis Monasticis, Argentor. 1650, 4. aduersus Melchiorem Corneum;

D. Sebast. Schmidius in fasciculo diff. pag. 605 sq. Christianus Dreierus in controuersis cum Pontificiis diff. 25. seq. Andreas Riuetus Tom. 1. Opp. pag. 1097 sq. Henricus Morus in operibus Theologicis pag. 496 seq. 500 et 554. sqq. Christo. Sontagius de votorum monasticorum vanitate, Altd. 1693. et Io. Sal. Semlerus in dissertatione de regeneratione monastica. Halae 1754. Voto sollemni castitatis neminem absolui posse a Pontifice disputat Pompeius Sarnelli epistola ecclesiastica XXXIV.

De quarto perseuerantiae voto, quod praeter triplex illud continentiae, obedientiae et paupertatis facere solent Benedictini, memorant tum alii tum Dandinus Alteserra in Asceticis. Nota quoque sunt, quae de Iesuitarum quarto voto missionis ad infideles, a multis sunt tradita. Est et votum quartum Carmelitarum Monialium quod auctore Berullo suscipiunt, vt se totas mancipent S. Mariae. Vide Rich. Simonis Bibl. Criticam Tom. 1. pag. 303 sq. De tribus votis ordinum equestrium religiosorum vide Io. Christophori Beckmanni notitiam dignitatum illustr. pag. 1445. 1488 sq.

IOANNIS ALBERTI FABRICII
BIBLIOGRAPHIAE
ANTIQUARIAE
VOLUMEN SECVNDVM.

C A P V T XIII.

Scriptores de Sacerdotibus, Ordinibusque sacris, Monachis, et Beneficiis Ecclesiasticis.

Distinctio inter Clericos et Laicos. 1. Sacerdotes iidem et Reges, et de Pontificatu maximo Christianorum Imperatorum. 2. Episcopatus Principum circa externa Ecclesiae, et Pontificum arrogatum ius in Principes. 3. De Sacerdotibus Veterum Hebraeorum. 4. 5. De Sacerdotibus Aegyptiorum, Graecorum, aliarumque gentium. 6. Sacerdotes feminae. 7. De Sacerdotibus Romanorum. 8. 9. De sacris Ordinibus Ecclesiae Christianae nascenti propriis. 10. 11. De ordinibus communibus cum succedenti aetate. 12. 13. 14. De ordinibus sacris deinceps demum superinductis. 15. 16. 17. 18. 19. 20. De vocatione Ministrorum Ecclesiae. 21. Ordinatione siue Consecratione. 22. De beneficiis Ecclesiasticis et Parochiis. 23. De Monachis eorumque Ordinibus et institutis. 24. 25.

I.

De distinctione Sacerdotalis et Leuitici ordinis a Laicis siue βιωτικῆς et ἰδιώταις ¹ apud Hebraeos agit Fortunatus Scacchus III. Myrothec. cap. 1 seq. De profelytis vtriusque generis, iustitiae et domicilii vide *Buxtorfii* Lexicon Talmudicum pag. 407 sqq. *Ioan. Gottl. Carpzouii* annotationes ad Goodwinum p. 31 sqq. et praeter scriptores ab eodem in libro laudato pag. 51. et sequenti excitatos *Henr. Benzelum* Syntagm. dissertat. academic. Tom. 2. p. 137 sqq. *Andr. Georg. Wackneri* dissert. de profelytis, Gottingae 1743. *Ioan. Andr. Mich. Nagelii* dissert. de profelytis traētis. Altd. 1751. Eandem inter sacerdotes et Laicos distinctionem ab Hebraeis accepere Christiani, itaque iam Apostolorum aetate Clemens Romanus Epistola ad Corinthios Laicorum meminit c. 40. τῶν γὰρ ἀρχιερέων ἰδία λειτουργία δεδομένη ἐστίν. Καὶ τοῖς ἱερεῦσιν ἴδιος ὁ τόπος προστέτακται, καὶ Λεῦϊταις ἰδία διακονία ἐπίκεινται, ὁ δὲ λαϊκὸς ἄνθρωπος τοῖς λαϊκοῖς προστάγμασι δέδεται, qui locus addendus iis quos ex Ignatio, Clemente, Iustino, Irenaeo, Ter-

A 2

tulli-

¹ Ἰδιώταις Actor. IV, 13. et I Cor. XIV, 16. 23. 24. in B. Lutheri versione redduntur Layen.

tulliano, Hieronymo aliisque profert Christianus Gottlieb Kochius in ephemeridibus Patrum A. 1708. p. 23. Suicerus in *λαϊκός, κληρικός* et *κοινολαΐτης*, et Petrus de Marca diff. de discrimine Clericorum et Laicorum ex iure diuino, ad calcem Operis de Concordia Sacerdotii et Imperii. Iustum vero Hennin-gum Roehmerum illam distinctionem iuris esse diuini negantem (diff. 6. et 9. sq. ad Epistolam Plinii de Christianis et loca quaedam Tertulliani) refellunt auctores Memoriarum Treuoltinarum A. 1712. pag. 1800. Omittimus quod constat apud Aegyptios Sacerdotibus solis fas fuisse sacra facere, vt apud Persas Magis, apud Gallos Druidibus, Bonziis hodie apud Indos. Quanquam vero laxa et Mystica significatione omnes Christiani sunt sacerdotes; confer Casauboniana pag. 112. et interpretes ad Exod. XIX, 6. Ef. LXI, 6. 1 Petr. II, 5. Apocal. I, 6. et V, 10. non tamen inde sequitur nullum esse discrimen inter illos quos Spiritus S. peculiariter vocauit ad pascendam Ecclesiam Dei, Aetor. XX. 28. et quos non vocauit, quibusque hunc honorem arrogare sibi non licet, Hebr. V, 4. Quamuis etiam Clericorum dignitatem super Laicos nimium extollere non dubitarunt multi in Ecclesia Romana: vide D. Christiani Thomasi obseruationes ad Lancelotum Tom. 1. pag. 25. et Petri Friderici Arpii Laicum veritatis vindicem pag. 7. seq. Laicorum tamen appellationi per se nihil ignominiae adhaerere, vri nec Clericorum nomini arrogantiae quicquam inesse ostendit Stephanus Andreas Mizlerus diff. de Clericis et Laicis, Witteb. 1697. § 38. Laici in Ecclesia alii fideles erant siue per baptismum iam initiati, alii Catechumeni. Adde Thom. Milles ad Cyrillum Hierosol. pag. 17. Iosephum Binghamum Origin. ecclesiastic. lib. 1. cap. 3. 4. 5. et Ioan. Laur. Moshemii dissert. de distinctione inter clericos et laicos, Helmst. 1725. editam. *Λαϊκός ἱερεὺς* recentioribus saeculis dictus, qui non est Monachus: vri Hieromonachus, Monachus qui idem est Presbyter. Vicissim Monachus *ἀνιερός*, qui non est sacerdos, nec sacra faciendi siue Missam celebrandi habet potestatem. Ad locum Tertulliani exhortat. de castitate c. 7. *Sacerdos es tibi solus, et vbi tres, Ecclesia est, licet laici*: celebris est Hugonis Grotii dissertatio de Coenae administratione, vbi Pastores non sunt, et *Dionysii Petauii* de communione sine symbolis Grotio opposita, et de potestate consecrandi et sacrificandi sacerdotibus a Deo concessa deque communione vsurpanda, *Ioan. Clappenburgii* censura dissertationis semper communicandum per symbola, et *Henr. Dodwelli* dissertatio de iure Laicorum sacerdotali, excusa Londini 1685, 8. Hisce iungatur *Nicolai Rigaltii*, cum Grotio facientis, libellus raro obuius, ad illum Tertulliani locum, de quo confer Richardi Simonii lib. 1. Epistol. select. 3. p. 11. licebit etiam conferre *Ioan. Harduini* Opera selecta pag. 297. sqq. 300. sqq. *Dupini* Tom. 17. pag. 214. sqq. *Gabriel. Albaspinacum* libro secundo operis Gallice

Gallice editi de l'ancienne police de l'Eglise sur l'administration de l'Eucharistie; de quo Dupinius T. 17. p. 143, 144. Trium statuum in Ecclesia distinctionem, *Ecclesiastici, Politici et Oeconomici* reiecit Dippelius, vide Relationes innoxias A. 1701. p. 275. Tuentur vero Val. Ern. Loefcherus in iisdem Relationibus innoxias A. 1704. pag. 629 sqq. et Gottl. Wernsdorfius in dissertatione de iure magistratus ciuilibus circa uocationem ministrorum Ecclesiae. Witteb. 1717.

II. Sacerdotes apud Iudaeos, eosdem etiam Reges² a Mose usque, eiusque filio Arua semper fuisse affirmat Trogi Epitomator Iustinus XXXVI, 2. quod facile refellitur a Ioan. Iacobo Schudt in Historia Iudaica pag. 181 sq. Et probe notauit Philo libro de humanitate sub initium Vol. 2. p. 384. edit. Mangeianae Mosen noluisse vel sibi ipsi arrogare sacerdotium cum imperio, vel transmittere in liberos, *ὅτι ἀμήχανον τοὺς αὐτοὺς δύνασθαι ἀμφω ἐπιτροπεύειν, ἱερωσύνης τε καὶ βασιλείας.* Quemadmodum B. Glassius in Christologia Dauidica p. 149. confutat quae Eniedinus ad Psalmum CX. scripsit, ut probaret Dauidem Regem simul quoque fuisse Sacerdotem, quod persuasum quoque Petro Cunaco p. 97. Epist. ad Grotium. De Dauidis eiusque filiorum pontificatu consuli quoque possunt Saubertus de personis sacris Hebraeorum. Meyerus ad Seder Olam pag. 529 et 727. atque Serpilus Part. IX. Personal. p. 268. Quin tamen Imperium et Pontificatus iuncta quandoque et ante legem, Grotius in Hebr. V. 6. et apud Hebraeos fuerint, atque *ממלכת כהנים*, regnum sacerdotum, Exod. XIX, 6. temporibus Maccabaeorum obtinuerit,

A 3

du-

² Nomen *כֹּהֵן* quod rectorem et praepositum significat, Optimatibus et Sacerdotibus est commune, de quo uide sis Grotium de potestate summorum potestatum circa sacra cap 9. et ad Exod. III, 2. 2 Sam. VIII, 18. et Ioan. Cameronis Opera p. 222. Ceterum Nazianzenus qui Orat. VI. p. 137. Mosen non modo sacerdotem sed etiam *ἱερέα ἱερέων sacerdotem sacerdotum* fuisse contendit, perinde ut *ἀρχοντα ἀρχόντων principum principem*, parum proprie est loquutus. Quemadmodum itidem proprie acceptum ueritati non congruit, quod Philoni lib. 3. de uita Mosis et Nazianzeno Orat. VI. p. 137. atque Augustino Q. 68. in Exodum et 23. in Leuit. Moses dicitur Rex et Pontifex. Recentiores, a quibus Mosis Pontificatus vel astrictus vel impugnatus fuit, uide magno numero allegatos in Crenii Thesaur. Philolog. Vol. 2. p. 75. Petri Zornii Opusc. sac. T. 2. p. 232. et Serpili Personal. Mosis p. 32. Iqq. Inprimis Barthold. Nibhusium refutauit oratione inaugurali Ioan. Frischnathus Ienae 1649. et 1673, 4. excusa. Samuelem uero non fuisse sacerdotem aut Pontificem ostendit Ioan. Chr. Ortlob in diss. de Samuele iudice et propheta, non pontifice aut sacerdote, Lips. 1714, 4. euulgata, et recusa Tom. I. thesauri noui Theologicophilologici p 587 Iqq. Adde Saubertum de personis sacris Hebraeorum, p. 675. et Serpilium in Personal. pag. 40. Et plerumque uerum esse comperitur quod ait Synesius Epistola 57. *πολιτικὴν ἀρετὴν ἱερωσύνη συνάπτειν, τὸ κλέθειν ἐστὶ τὰ ἀσύγκλωστα.* A uocabulo *כֹּהֵן* Olauus Rudbeckius filius deriuat Gothicum *Kung*, Danicum *Kung*, Anglorum *King*, Germanorum *Koenig*, Chinenfium *Chuan*, Tartarorum *Chan*, Persarum *Gan*. Vide eius Specimen vsus linguae Gothicae p. 13.

dubitari nequit. Confer Ioan. Seldenum lib. I. de successione in Pontificatum c. 13. p. 180 sq. qui de potestate forensi Pontificis maximi agit etiam libro 2. de Synedriis c. 10. et per totum illud opus passim. Grotium ad 1 Macc. X, 38. XIII, 42. XIV, 41 sqq. Eduardum Bernhardum ad Iosephum T. I. pag. 168. edit. Amstelod. et Nicol. Comnenum p. 233. praenot. mystagogicarum. Et de Ioanne quidem Maccabaeo diserte Iosephus lib. 1. de bello iudaico cap. 3. p. 712. τρία γὰρ τὰ κρατιστεύοντα μόνος ἔχει, τὴν τε ἀρχὴν τοῦ ἔθους καὶ ἀρχιερωσύνην καὶ προφητείαν. De Aristobulo autem et Hyreano fratribus, quos vicit Pompeius, Dio lib. 36. p. 121. edit. Reimar. καὶ ἐτύγχανον ὑπὲρ τῆς τοῦ σφετέρου Θεοῦ ἱερωσύνης (αὐτὰ γὰρ τὴν βασιλείαν σφῶν ἀνταρτοῖ) αὐτοὶ τε διαφερόμενοι, καὶ τὰς πόλεις στασιάζοντες. Sed et apud Gentes constat passim Reges eosdem simul functos sacerdotio, Sacerdotesque eosdem simul fuisse Reges. Confer Homerum Iliad. III, 292. et VII, 315. Synesium epistola 57. p. 198. Dionys. Petauuium in notis p. 36. vbi sigillatim de Aegyptiis, de quibus Plato in Politico p. 183. edit. Lugd. et Marshamus pag. 538. Canonis Chronici. De Sicyoniis Syncellus p. 97. De Gothorum Comosico, Rege et Pontifice, Iornandes cap. 11. Chinesium Imperator idem Pontifex maximus: *Memoriae Treuoltinae* A. 1730. p. 233. ex Tomo 19. des Lettres edificantes ep. 57. p. 198. Abyssinis ab aliquot saeculis fuere reges iidem summi sacerdotes, Presbyteri Ioannes; *Journal des Savans* A. 1727. p. 416. Et Iaponensium olim Imperatores sacri siue Pontifices, et Reges haereditarii ab A. 660. ante Christum natum, donec saecularis Princeps a sacrorum praeside disiunctus est A. 1195. Vide Kaempferi Iaponiam Tom. I. libro 2. p. 129 sq. et appendicem ad Tom. 2. pag. 63 sq. *Journal litteraire* Tom. 16. pag. 167. et *Bibliothèque Angloise* Tom. 15. pag. 48. 49. 75 et 76. Consule etiam Grotium de iure summar. potestatum circa sacra c. 9. Casaubonum ad Strabonis lib. 14. p. 233. edition. Morellianae et ad Suetonii August. cap. 31. Ezech. Spanhemium de vsu numismatum Tom. 2. p. 416 sq. vbi etiam de Asiarchis et aliis praesidibus et strategis, qui simul ἀρχιερεῖς, de quibus etiam Harduinus in numis vrbium illustratis pag. 423 sq. Ioan. Georg. Keyslerum in antiquitatibus silectis septentrionalibus et Celtices p. 24. vbi obseruat, tam magnam Druidum fuisse auctoritatem, vt Reges tantum essent velut ministri exequendis eorum decretis, vt est apud Dionem Chryostomum dissertat. 49. (Etiam apud Slauos rex modicae fuit aestimationis in comparatione Flamini, teste Helmoldo II, 12.) Nicolaum Petitpied tractatu Gallice edito de iuribus et praerogatiuis Ecclesiasticorum in administratione Iustitiae saecularis, Paris. 1705, 4. (de quo libro Ephemerides Parisienses litterariae illius Anni p. 1093 sq.) et Ludouicum Borghelium in *Historia Critica Melchisedechi Regis et Sacerdotis* cap. 10.

Bellarminum lib. 5. de Pontifice Romano cap. 9. sed et B. Gerhardum nostrum Loco Theolog. de Ministerio Verbi, § 318. Praecipue apud Romanos hoc semper obseruatum fuisse videtur, vt iidem sacris praeessent et auspiciis auguriisque, apud quos summa erat in republica auctoritas: vide Ciceronem orat. pro domo sua ad Pontifices, cap. 1. hinc deinceps Imperatores quoque Romani iidem Pontifices maximi; nam vt Dio LIII. p. 712. *ex eo, quod omnibus sacerdotiis inaugurati sunt, ἐκ τοῦ ἐν πάσαις ταῖς ἱερῶνάων ἱερῶσθαι, Imperatores, et quod alios in pleraque illia collegia adsciscunt, semperque vnus eorum vbi duo vel tres simul imperant maximum Pontificatum gerit, hinc fit, vt omnium sacrorum et religionum Domini fiant.* Hoc dignitatis nomen per longum tempus etiam Christiani Caesares gerere non recusarunt. Quam in rem confer Io. Andreae Bossii dissertationes de Pontificatu maximo Imperatorum Christianorum Ien. 1656, 4. quae recusae sunt Tom. 5. Antiquitatt. Romanarum a Graeui collectarum. In his contra Ioannem Pacidium siue qui sub hoc nomine latebat Iacobum Gothofredum (qui in Epistola ad Riuetum de interdicta Christianorum cum gentilibus communione deque pontificatu maximo num Christiani Imperatores eum aliquando gesserint, negauerat hoc ab illis factum esse, vt negant etiam Antonius Pagi ad A. C. 312. § 17. sqq. et Tillemontius T. 4. Hist. Imperat. pag. 580sq.) copiose ostendit, et argumentis non inficiendis demonstrat titulum Pontificis maximi vtique gessisse Imperatores etiam Christianos, quanquam sacra ethnica abominarentur, falsumque esse quod nonnulli tradunt, in Episcopi Romani gratiam hoc se nomine abstinuisse Gratianum. Vide sis etiam quae de Pontificatu maximo Imperatorum differit Ezech. Spanhemius in praeclaro opere de vsu numismatum T. 2. p. 413 sqq. et Antonius van Dale diss. 2. ad Antiquitates ex marmoribus illustrandas, qui tamen Iustinum Imperat. male Pontificatum maximum gessisse colligit e veteri inscriptione, in quo PONT. MAX. exponendum *Ponticus Maximus.* Vide Christi. Sigism. Liebii Gotham numariam, p. 263. Duos Pontifices maximos Imperatores eodem tempore videntur suadere numi Commodi superstitite M. Aurelio cusi, vide tamen quae notauit praeclarus Tillemontius Tom. 3. Hist. Imperatorum nota XI. ad vitam Septimi Seueri. De liberis Augustorum cooptatis in Sacerdotum collegia, Pontificum, Augurum, conferatur Ezech. Spanhemius Tom. 2. de vsu numismatum pag. 365. et 422. etiam supra numerum, idem p. 368. *Σεβαστοφάνης, Augusto sacerdos,* occurrit apud Reinesium pag. 375. syntagm. Inscriptionum. *Theophanes,* Archiepiscopus Plescouiensis, disquisitionem, quibus de caussis et quo sensu Imperatores Romani tam Ethnici quam Christiani appellati fuerint Pontifices siue Archiei gentilis religionis? et num Christianae religionis summi Imperantes dici possint Episcopi et Archiei, et

quo sensu, edidit Petropoli 1721, 4. *Ioannis de Polemar*, Archidiaconi Barcinonensis, oratio A. 1433, in concilio Basileensi habita pro civili dominio clericorum aduersus Petrum Rayne, Anglum, exstat cum Actis illius Concilii T. 8. Harduini p. 1909 sqq.

III. De eo quod Constantinus M. apud Eusebium in eius vita lib. 1. c. 44. et lib. 4. cap. 24. affirmauit se in externis³ rebus Ecclesiae Episcopum esse, consulenda praeter Ioan. Morini Ecclesiam per Constantinum M. liberatam, scripta contraria Nicolai Vedelii, post Vtenbogardum iura Principum afferentis, et Iacobi Reuii de Episcopatu Constantini M. Amstel. 1642, 12. Iac. Triglandi dissertatio de Episcopatu contra Vedelium, Amstelod. 1642, 4. Guilielmi Apollonii liber de iure maiestatis circa sacra. Medioburgi Zelandor. 1642, 8. Anonymi Grallae, siue vere puerilis cothurnus sapientiae, quo se iactat Guilielmus Apollonius, etc. Franquerae 1646, 8. Qui liber cum aliis eiusdem argumenti insertus est collectioni, sub hoc indice editae: *Tractatus varii pro iure maiestatis circa sacra, contra Guilielimum Apollonium et Iodocum Larenium, aliosque eiusdem iuris oppugnatores*. Eleutheropoli 1675, 8. Addatur B. Gerhardus loco Theol. de Magistratu § 177. Quo sensu Leo I. Papa Imperatori et Regibus etiam sacerdotalem palmam tribuat, disquirit Paschasius Quesnellius in notis ad Leonem M. pag. 190 sq. edit. in 4. Praetereo quod Graeci

³ Ἄλλ' ὑμεῖς μὲν τῶν εἰσῶ τὰ Ἐκκλησίας, ἐγὼ δὲ τῶν ἐκτος ὑπὸ Θεοῦ καθεστάμενος Ἐπίσκοπος ἂν ἔην. Allatus pag. 230. sqq. de Consensu vtriusque Ecclesiae verba τῶν ἐκτός intelligit de rebus Ciuilibus, Petrus de Marca II, 10. de Concordia sacerdotii et Imperii p.91. de Gentilibus adhuc extra Ecclesiam constitutis. Vtrique contra Constantini mentem et Eusebii, qui eodem loco capitibus praecedentibus et proxime sequentibus leges ac constitutiones Imperatoris Ecclesiasticas diserte memorat, qualibus referti etiam omnes Annales, plena omnia monumenta. Hinc Socrates praefat. lib. V. Histor. eccles. ait, ex quo Imperatores coeperint esse Christiani τὰ τῆς ἐκκλησίας πράγματα ἤρτητο ἐξ αὐτῶν, ex illis *pependunt res ecclesiae*, et concilia maxima, ἃ μάλιστα συνοδοῖς ἰπσοῦμν nutu conuocata τῆ αὐτῶν γνώμῃ γινόμεναί τε καὶ γινόμενα. Quare in concilio Moguntino A. C. 813. Imperatores dicti *Rectores Ecclesiae, Rectores verae religionis*. Confer Lancelloti Andreae torturam Torti, p. 363. Ioan. Rainoldum in colloquio cum Hardto, sub extremo. Ioan. Dallaeum contra Adamum et Cottibium parte 2. p. 79. Nec tantum Graecorum Imperatorum de rebus ecclesiasticis exstant leges a Phorio et aliis monacorum scriptoribus annotatae, quas illis vitio vertit Nicol. Comnenus p. 236. praenot. mystagogic. sed alii etiam Imperatores, Reges etiam Christianismi et principes quamplurima similia constituerunt teste toto orbe terrarum Confer Ioan. Georg. Reinhardi meditationes de iure Principum Germaniae, cum primis Saxoniae, circa sacra ante tempora Reformationis exercita. Halae Saxon. 1717, 4. William Prynns historical and chronological Vindication of the Kings supreme Ecclesiastical Jurisdiction. Londini 1665. Voll. 2. 8. et Henrici Stebbingii Essay concerning civil Government considered as it stands related to Religion, wherein the Magistrates right to support and encourage true Religion by human Laws is asserted, Londini 1724, 8.

Graeci Imperatores in multis Ecclesiasticam sibi arrogarunt potestatem; de quo vide sis notas ad Ioannem Curopalaram, sub init. et quod Rex Francorum Ioanni Gersoni dicitur *Rex Sacerdotalis* seu *Pontificalis*, quod sacerdotum instar sacro inunctus sit oleo, vnde longo post se interuallo ceteros Christiani Orbis Reges omnes relinquere scribit, Gallus ipse, Ioannes Filefacius lib. 2. electorum pag. 254. Et quod Carolus V. Imperator Pontificis maximi Romani dignitatem ambiit. Vide Baelii Lexicon Tom. 1. p. 897. nota Y et Maximiliani I. feruntur litterae ad Lichtensteinium, quibus in locum Iulii II. Papae Pontifex Max. creari serio desiderauit, 4 aliaque ad filiam suam 5 Margaritam Austriacam, datae 18 Sept. 1511. quibus optat fieri Coadiutor Pontificis adhuc superstitis. Confer W. Christ. Kriegsmanni dissert. de attrito per Papas imperio et Pontificatu per Caesares capessendo, et Sam. Stryckii dissert. quod quilibet Princeps in territorio suo sit Papa. Rariora exempla sunt quod Vladislaus Poloniae Rex, Doctoris simul et Pastoris munere functus, Iacobus Nisibensis Episcopus idemque strategus ac *πολιούχος*, Georgius Princeps Anhaltinus idem ordinatus Pastor et editis quoque homiliis sacris clarus. Quae vero Magistratus politici etiam circa sacra, circa vocationem, depositionem et punitionem Clericorum, (vti Salomon Rex exauكتورauit Abiatharem Pontificem maximum 1 Reg. II, 26. Antiochus Epiphanes Iasonem 2 Maccab. IV, 33.) atque adeo in Ecclesiasticis vniuerse quod externa et adiaphora spectat, sit autoritas, ex sententia veterum Christianorum disputauit Marcus Antonius de Dominis VI, 5 seq. de Rep. Eccles. et Grotius in libro de iure summarum potestatum circa sacra. Cui in Germania Francof. 1690, 4. recuso subiectus est Dauidis Blondelli libellus de iure plebis in regimine Ecclesiastico, et alterius nescio cuius opusculum de officio Magistratus Christiani. Videndus etiam Gilbertus Burnetus in Historia iuris Principum circa beneficia Ecclesiastica, Anglice edita Lond. 1682, 8. Fridericus Spanhemius Tom. 2. Opp. p. 1240 sq. Et quae de Imperatorum Rom. Monarchia atque circa res Ecclesiasticas iuribus collegit *χαλκέντερος* Goldastus, opponenda tantisper Eugenii Lombardi Regali Pontificis Sacerdotio A. 1684, 4. Ioan. Thomae Rocaberti 6 Bibliothecae maximae Pontificiae, 21 tomis in fol. editae Rom. 1699. et Bernhardi Pozzoli Rationali Romani Pontificis, Romae 1717, fol. 2 Voll. edito,

B 2

donec

4 Confer *Reichshandlungen*, p. 96. Epistola eiusd. Imperatricis ad Iac. Fuggerum legitur in Goldasti *Reichshändeln* T. 1. p. 428.

5 Io. Masson Hist. Critique de la Rep. des lettres T. 4. pag. 327 sq. Val. Ern. Loecheri Reformation-Acta T. 1. p. 96. et Ern. Sal. Cypriani dissertatio de Maximiliano I. Pontificatum affectante, Cob. 1710. rec. Ien. 1716.

6 Vide *Acta Eruditor. A.* 1708. p. 385.

donec alius vir eruditus iura Principum collectione ampliore selectorum in hoc genere scriptorum asseruerit. In quibus locus etiam debetur Archi-Episcopo Paris. Petro de Marca in praeclaro opere de concordia Sacerdotii et Imperii edito Paris. 1663. et cum Observationibus Ecclesiasticis D. Iusti Henningi Bochmeri Icti Hallensis Lipsi. 1708, fol. licet is praecipue de iuribus Regum Galliae circa sacra sit sollicitus, quemadmodum et Carolus Molinaeus in Monarchia Francorum p. 101 sq. et Matthaeus Larroquanus libro postumo Gallice edito de Regaliae iure, Roterodam, 1685, 12. De Pontificis Romani arrogata auctoritate et potestate in Principes 7 eiusque origine videndi Samuel Pufendorfius introductione in Historiam Tom. 1. cap. vlt. et in libro de habitu religionis ad vitam ciuilem: Franciscus Hottomannus in libro cui titulus Brutum fulmen Papae Sixti V. aduersus Henricum Nauarrae Regem, p. 87 sq. 94 seq. 96 seq. etc. Daniel Chamierius Tom. 2. Panstratiae lib. 15. et lib. 16. c. 20 sq. Theodosius Gibellinus siue qui sub illo nomine latet Matthaeus Goebelius, Consul Budissinus, in libro Germanice edito cui titulus: Caesareopapia Romana, Guil. Barclaius de Potestate Papae in Principes Christianos, Francker. 1649, 4. Marcus Antonius de Dominis de Rep. Eccles. lib. 6. cap. 8. et 3. et 10. et 11. Elias du Pin diss. 7. de disciplina Eccles. Natalis Alex. in Historia Eccles. tum alibi passim, tum Tom. 8. edit. in fol. pag. 443. vbi contra Francisci d'Enghien Auctoritatem sedis Apostolicae in Reges disputat. Ioan. Christoph. Becmannus notitia dignitatum illustr. p. 15 sq. Christianus Dreierus diss. 15. et 16. controuers. cum Pontificiis, Hermannus Conringius et Io. Hoornbeckius in examine bullae Innocentii X. contra pacem Osnabrugensem, et Ioan. Petrus Ludouicus Ictus Hallensis in tractatu sine nomine edito 8 qui inscribitur: Päpstlicher Unfug wider die Krone Preussen, welchen Clemens der XI. in einem den 16 April A. 1701 ausgestreuten irrigen Breui zur Berkleinerung aller gekrönten Häupter begangen. Coloniae Brandenburgicae 1703, 4. Videndus etiam liber editus Leodii 1645. forma minore, cui titulus *Ius Belgarum circa Bullarum Pontificiarum receptionem*, de quo Rich. Simon Tom. 1. Bibl. selectae p. 290 sq.

IV. De Sacerdotibus et sacro ordine apud Hebraeos diligenter praeteris agit ex Iudaeis R. Abrah. Rophe in Schilte Gibborim c. 38. p. 33. et Maimonides in Iad Chafakah lib. 8. tr. 2. c. 5, et tr. 3. c. 6. Ex Christianis vero

7 Apud Meroenses veterem Aethiopum populum summa potestas teste Strabone XVII. pag. 822. fuit penes Sacerdotes, tantaque auctoritas vt nonnunquam misso nuntio mortem Regi imperarent, et ei alium sufficerent. Postmodo Rex quidam consuetudinem hanc aboleuit etc.

8 Hic auctor etiam Latine lucem vidit, sub titulo: *Naeniae Pontificis e e.*

vero *Io. Lightfootus* Tom. 1. operum, in libro de ministerio templi: *Io. Sauerbertus* in commentario de Sacerdotibus et sacris Hebraeorum personis, inserto eiusdem Operibus postumis, et subiuncto eiusdem libro de sacrificiis veterum, Lugd. Batav. 1699, 8. cura Thomae Crenii edito. *Ioan. Lundius* in opere Germanice edito de rebus sacris Iudaeorum: *Ioan. Andreas Quenstedius* antiquitatu biblicar. cap. 1. *Jonas Krumholtz*, Pastor Nofocomii Dresdensis, in sacerdotio Hebraico, Dresdae 1707, 8. *Ioan. Seldenus* de successione in pontificatum Hebraeorum, Operum Vol. 2. pag. 74 sqq. *Bernh. Lamius* de Templo lib. 7. c. 5. p. 1220 sqq. *Melchior Leydeckerus* de republica Hebraeorum lib. 10. cap. 3. p. 587 sqq. *Ioan. Braunius* select. Sacr. lib. 3. p. 306 sqq. et singularibus dissertationibus *Gustav. Peringerus*, Vpsal. 1691, 8. *Petrus Pihlmannus*, Aboae 1703, 4. De vitii sacerdotum consulantur praeter iam laudatum Abrahamum Rophe, loco citato, *Scheuchzerus* in Physica sacra ad Leuit. XXI. p. 496. *David Richter* in dissertatione de physiognomia sacerdotis. Ienae 1715, 4. *Ioan. Rud. Kieslingii* liber de legibus Mosaicis circa sacerdotes vitio corporis laborantes in ecclesia Christiana emendatis. Lipsiae 1755, 8. *Abel Adam. Hottingerus* de sacerdotum Aaroniticorum integritate. Francof. 1735, 8. Ante legem Mosaicam Sacerdotes passim fuere patres familias et filii primogeniti, post Legem hoc ad posteros Aaronis et tribum Leuiticam restrictum fuit, quemadmodum etiam apud gentes quasdam Sacerdotium haereditarium fuisse obseruat H. Dodwellus de iure Laicorum circa sacra pag. 219 sq. Ezechiel Spanhemius p. 567 sq. ad Callimachum, et Rigaltius p. 9. ad haec Onofandri c. 1. *ὁὐ κατὰ γένη κείνονται ὡσπερ τοὺς ἱερέας*, quibus adde quod *Ἀρχιερέας* dignitas apud Aegyptios haereditaria erat, vt docet Herodotus lib. 2. cap. 37. et apud Rhodios sacerdotium teste Diodoro Siculo V. p. 227. d. Fuit et apud Hebraeos Princeps reliquorum *summus Sacerdos*, qui in Pentateucho fere simpliciter Sacerdos dicitur, de quo *Abraham Rophe* in Schilte Gibborim, c. 39. *Io. Braunius* select. sacr. lib. 3. pag. 311. *Ioan. Leusdenius* in Philologo Hebraico mixto, p. 176 sqq. *Ioan. Gottlob Carpzouius* ad Goodwini Mosen et Aaronem pag. 64 sqq. *Ern. Christ. Boidichius* in dissertat. de Pontifice Maximo Hebraeorum, Ienae. *Ioan. Buxtorfius* in dissertat. de eodem argumento, Basil. 1685, 4. *Theodor. Dassonius* in dissert. quae inscribitur Dissidium Pontificis R. et Hebraei. Kilon. 1703. *Adolphus Lebrecht Dietericus* in dissert. de sanctitate summi Iudaeorum Pontificis. Lipsiae 1743. Pontifices maximos sub Imperatoribus Romanis fuisse annuos (non *διὰ βίου*) existimat Harduinus de numis vrbium pag. 481. Sacerdotium Aaronis cum sacerdotio Christi confert Hermannus Witfius Tom. 1. Misc. sacr. lib. 2. diss. 2. pag. 452 sqq. Cur Deus O. M. qui Leuitis olim veniam aetatis et missionem velut indulfit, nihil tale sacerdotibus

aut Pontificibus summis concessisse legatur, disquirat S. V. Ioan. Gottl. Carpouius in epistola votiua ad Erdmannum Neumeisterum, quum is memoriam exacti in ministerio ecclesiastico dimidii saeculi celebraret. Lubec. 1747. Pontifex M. si quid delinqueret, in parui momenti caussis suberat foro triumuirali viginti trium virorum, in maioribus Synedrio M. Vide Seldenum III, 8. de Synedrio, et Natalem Alexandr. saeculo 4. p. 609. edit. in folio. Post Pontificem Maximum apud Hebraeos erant reliqui *Sacerdotes*, tum *Leuitae* stricte dicti, quos tres ordines inuicem distinguit Clemens 1 Epist. ad Corinthios § 40. atque non absurdum videtur viris doctis, 9 ansam eos dedisse distinguendis in Christiana Ecclesia ordinibus Episcoporum, Presbyterorum et Diaconorum. Sacerdotes in octo classes a Mose, in viginti quatuor a Rege Dauide. 1 Chron. XXIV, 1. Nehem. XI, 10. XII, 1. 2. fuerunt distributi. Vide Iacobi Capelli Opera postuma p. 654. Apud Iudaeos hinc *Nethinaci*, de quibus consuli possunt *Melchior Leydeckerus* de republica Hebraeorum lib. 10. c. 5. p. 545 sq. *I. G. Carpouius* ad Goodwinum pag. 110 sq. et dissertationes *Ioan. Milneri*, Cantabrigiae 1690, 4. *Dan. Pseffingeri*, Argentor. 1702. *Andr. Murray*, Hamb. 1718, 8. *Ioan. Ioach. Schroederi*, Marpurgi 1719. *Ioan. Dav. Baieri*, Altorfii 1745. *Georgii Andr. Willii*, ibid. 1757. *Scribae* item, quos a legis peritis non differre contra Ioan. Cameronem probat Ioan. Vorstius lib. 1. de Hebraeis N. T. pag. 48. Quamquam aliis diuersa arridet sententia, quos recenset Ioan. Christ. Wolfius in *Curis* Vol. 1. pag. 32. et 661. Ceterum praeter eos, qui a Wolfio laudati sunt, de hoc argumento conferantur *Daniel Fesclius* libro et capite primo aduersarior. sacror. *Casp. Barthius* lib. 50. aduersarior. c. 1. *Christi. Sigism. Georgii* dissertatio de סופרים Witteb. 1734. *Christiani Hechtii* commentatio de secta scribarum. Franc. 1737. *Theod. Christ. Lienthalii* commentatio de Νομοϊς. Halae 1740. Praecipuum Pontificis Maximi ministrum fuisse סגן, praeter alios notat Beueregius ad Synodicum M. p. 196. Confer alios laudatos Clariss. Zellero p. 318 sq. de Vacca rufa, quibus adde Georgii Guilielmi Ouerkampffii diss. de סגן P. M. in summo expiationis die vicario. Gryphisw. 1739. quod vero hic *Sagan* siue *στυγατηγός τῶν ἱερῶν* perpetuus fuerit eiusdem summi Sacerdotis vicarius, singulari dissertatione negauit Ioannes Nicolai A. 1699, 4. *Sagani* suberant Catholici de quibus dicemus infra c. 14. § 5. Praeter *Saganem* siue vicarium P. M. etiam memoratur *sacerdos castrensis* belli caussa vnctus, de quo consuli possunt *Maimonides* in *Hilcoth Melachim*. c. 5. § 7. *Abraham Rophe* in *Schilte Gibborim* cap. 41 - 43. e Christianis *Augustinus Calmetus* in comment. ad Deuteron. XX, 3. *Hieronymi*

van

9 Beuereg. lib. 2. cap. 11. Codicis Canonum Vindicati. Sed vide, quae contra hanc sententiam disputat I. G. Carpouius ad Goodwinum p. 65.

van Alphen dissertatio de sacerdote castrensi veterum Hebraeorum, sub praesidio Dav. Millii habita Ultraiecti 1719, 4. et dissertationes *Ansgarii Dorfschei*. Havniae 1715. *Ioan. Gottl. Kalinskii*. Lipsiae c. a. *Theod. Ren. Tatii*. Regiom. 1723. *Iusti Christ. Thorfschmidii*. Torgaviae 1737. *Ioan. Gothofredi Lakemacheri* sententiam, de ficto sacerdote Iudaeorum castrensi, quam proposuit parte tertia *Observ. philologic.* pag. 236 sqq. sub examen vocarunt *Covr. Ikenius* in dissert. de oblatione panum pentecostalium c. 4. § 3. et in dissert. de homicida inuoluntario sect. 1. c. 4. § 5. p. 68 sqq. atque *Christoph. Kretzschmar* in commentatione de vincto belli Dresdae 1738. euulgata. Ex Diaconis siue Levitis duo erant *collectores cistae*, quorum erat vespers sabbati pecuniam pro pauperibus colligere: alii tres *collectores catini*, qui cibos quotidie colligebant et inter pauperes distribuiebant. Vide *Clariss. Rhenferdium* de decem Otiosis Synagogae p. 147. *Melchior. Leydeckerum* de Republica Hebraeorum lib. 12. c. 2. *Sal. Deylingium* obseruat. sacr. Part. 3. N. 21. *Io. Gottl. Carpzouii* diss. de eleemosynis Iudaeorum, Lips. 1728. euulgatam, et recusam ad calcem annotationum ad *Goodwinum*, pag. 726 sqq. *Dan. Godofr. Werner* dissertationes tres de eleemosynis Hebraeorum. Ienae 1724 sq.

V. De Iudaeorum *Patriarchis* et *Primatibus* agit *Petauius* pag. 55. ad *Epiphan.* et ad *Epist. 25. Iuliani*, *Toutteus* ad *Cyrillum Hierosolymitanum* p. 171. *Montfauconius* ad *Chrysoctomum T. 1.* p. 481. *Iacob. Gothofredus* ad codicem *Theodosianum* pag. 213. Tom. 4. *Grotius* cap. 10. de imperio summar. potestatum circa sacra p. 272. *Becmannus XVII. 2.* 15. dignitat. illustr. *Sam. Petrus* lib. 2. c. 10. Var. lect. & lib. 3. c. 3. Var. *Observ.* *Ioan. Frid. Mayerus* in dissertat. de *Patriarchis Hebraeorum*. *Gryphisw.* 1706. *Petrus Zornius* in *Historia fisci iudaici* p. 390 sqq. et *S. R. Christian. Guil. Franc. Walchius* in *Historia Patriarcharum Iudaeorum*, quorum in libris iuris Romanorum fit mentio, Ienae 1752. 8. qui eorum sententiae accedit, qui duos fuisse Iudaeorum principes siue patriarchas affirmant, quorum alter rexerit orientales, alter occidentales Iudaeos. Idem vir doctus principem Iudaeorum, quem *Nasi* appellant, eundem esse censet ac *Patriarcham*, a diuis Imperatoribus atque christianis doctoribus saepe commemoratum. De *Archontibus*, quos iudices Iudaeorum fuisse, in variis vrbibus passim constitutos, cum *Petro Wesselingio* in diatriba de Iudaeorum Archontibus, Traiecti ad Rhenum 1738. 8. edita existimat idem *Walchius* pag. 67. libri laudati, *S. V. Carpzouius* autem p. 10. *Appar. antiq. S. C.* titulum censet honoris generalem fuisse, primatibus gentis in patria et extra patriam, quocunque dignitatis et officii gradu gauderent, communem, consuli possunt *Scipio Maffei* in *Antiquitatibus Gall.* pag. 6. et p. 42. edit. *Veronenfis.* *G. te Water* in diss.

de Archonte apud Iudaeos, inserta Misc. Duisburg. T. 1. p. 222. De *Eth-narcha* s. *Alabarcha* s. *Arabarcha* conferantur Nic. Fullerus Misc. sacr. lib. 4. c. 16. Campeg. Vitringa de Synagoga vetere lib. 11. c. 9. p. 559. Melch. Leideckerus de vario reipubl. Hebraeae statu lib. 9. c. 1 p. 621. Petrus Wesselingius lib. cit. p. 63. et Petrus Zornius lib. cit. p. 396 et 402. De *Aechmatotarchis* vide S. V. Carpzouium ad Goodwinum pag. 9. et Walchium lib. laud. pag. 104 sqq. De *Presbyteris* urbium *politicis*, a Sacerdotibus et magni Synedrii senatoribus distinctis vide Seldenum lib. 1. de Synedriis cap. 17. Grotium ad Matth. XXVI. 47. et Luc. XIX. vlt. *Synedrio magno* Pontifex Maximus non semper praeerat, vt ostendit Seldenus cap. 11. de anno ciuili Iudaeorum. Sed de magno illo Concilio videbis vbi lubebit scriptores plures infra c. 14. § 2. a nobis laudatos. Iam aduersus eundem Seldenum notare iuuat Pontifices Maximos a Romanis non fuisse exutos Potestate iuris dicundi in rebus ciuilibus (nisi forte in capitalibus delictis) vt ex Iosephi 20. 8. et aliis locis demonstrat Humfredus Hody in libro Anglice A. 1693. 4. edito de causa sedium vacantium post iniustam et non canonicam depositionem p. 35. vbi et de eo quod ἀρχιερέων nomen pluribus commune fuerit praeter Pontificem Max. et ex pontifices pontificesque exauktoratos. Adde Frid. Spanhemium Dubior. Euangelic. P. 11. p. 37. et I. A. Quenstedium Antiq. Biblic. p. 26. De *Archisynagogis*, Capitibus Academiae et Doctoribus non Sacerdotibus, Grotius ad Matth. IX. 18. et in florum sparsione ad Ius Iustinianum pag. 339. vbi eosdem facit *Archipherecitas* memoratos in Nouella Iustiniana 142. Vide etiam Samuel. Petitem lib. 2. cap. 20. Var. Lctionum. Franciscum Burmannum Parte 2. Exercitationum, Ioan. Morinum Exerc. Biblic. pag. 258 sq. Campegii Vitringae Archisynagogum, Franequerae 1685. 4. Io. Gerh. Meuschenium in oratione de directoribus scholarum apud Hebraeos, insertam eius N. T. ex Talmude illustrato, p. 1184 sqq. et Iac. Rhenferdium libro de *decem otiosis Synagogae* siue de decem hominibus ingenis puberibusque, qui debebant in Synagoga praesto esse vt quolibet tempore aduenientes inuenirent iustum coerum, ad legitime orandum Deum, ibid A. 1686. 4. et Ioan. Gothofr. Lakemacheri dissert. ad frontem libri Pirke Avoth, Helmst. 1728. editam. Hermannus von der Hardt in epistola, quae inserta est Christiani Gotthold Wilischii Arcanis Bibliothecae Annaebergensis, Lipsi. 1730. 8. p. 191 sqq. putat, Rhenferdum magno conatu nihil agere, falsumque esse, quod Bathlanim a mane ad vesperam steterint in synagogis, eos enim statis tantum temporibus precum adfuisse. De *Azanitis* (אזניתי) siue ministris Synagogae, qui lectorum, cantorum et aedituorum vice fungebantur, Petauius pag. 58. ad Epiphan., De *quindecim praeiectis sanctuarii* vide

Misnam Schekalim tomo 2. edit. Surenhusii p. 191 seq. De tribus quaestoribus s. *ibesaurariis templi*, totidemque *Emarcalim* s. *Camerariis*, et duobus *praefectis* id. pag. 192 sq. Ad *Didascalum* et *Maiores Iudaeorum* Lex Honorii et Theodosii tom. 6. Cod. Theodof. p. 248. De XXIV. *Ephemeris Sacerdotum* s. vicibus hebdomariis per quas singulae sacerdotum familiae officio suo fungebantur, quorumque principes videntur dicti *αρχιερείς* perinde vt illi sacerdotes qui simul erant allectores magni Synedrii, consule praeter interpretes ad 2 Chron. XXXI, 16. Nehem. XIII, 30. et Luc. I, v. 5. Constantinum l'Empereur ad Bertramum de Rep. Hebraeorum cap. 18. Iosephi Scaligeri notas ad fragmenta selecta veterum Graecorum subiecta libris de emendatione temporum pag. 54 sq. Lud. Cappelli opera postuma pag. 654. Abrahami Sculteti exercitt. Euangelic. lib. 1. cap. 7. et D. Io. Henr. Maii dissertationem de hoc argumento, recusam in eius Exercitationibus Philologicis et Exegeticis T. I, p. 659 sqq. aliamque Paulli Sleuogti, Ien. 1649. editam, nec inter caeteras Sleuogti dissertationes, Ien. 1656, 4. iunctim vulgaritas obuiam. *Pontificum maximorum successionem* praeter Voisinium ad Raymondum Martini, aliosque quamplurimos, diligenter tradit Waltonus in Apparatu ad Scripturam S. Carolus Sigonius lib. 5. de Republ. Hebraeor. c. 2. Ricciolus p. 283. Chronologiae reformatae, et Augustinus Calmetus in dissert. de successionem Pontificum maximorum, quae exhibetur T. 3. commentarii eius litteral. in S. Biblia, p. 447 sqq. et in eius dissertationibus Biblicis T. 1. p. 295. sqq. versionis latinae. Ante Aaronem nullum fuisse Pontificem Max. probat Chamierus tomo 2. Panstratiae lib. 9. cap. 9. Neque in Hasmonaeis siue Maccabaeis veram Pontificum successionem interpellatam, Seldenus de successionem in Pontificat. p. 226. et l'Empereur ad Bertrami cap. 13. de Rep. Hebr. Neque duos simul aut annuos Pontifices fuisse Rich. Montacutius Apparat. ad Origg. Ecclesiast. p. 222, 235 sq. Talmudistarum incertiam circa numerum et successionem Pontificum maximorum perstringit Ioan. Morinus Exerc. Biblic. p. 286. Samaritani in Epistola ad Iosephum Scaligerum affirmant ab Aarone vsque ad suam aetatem numerare se summos sacerdotes CXXII.

VI. De Sacerdotibus apud gentes varias, quorum alii annui, alii fuerunt perpetui siue *δία βίου*, (vide Valesium p. 193. ad Euseb.) eorumque generibus nonnulla collegerunt Alexander ab Alexandro lib. 2. genialium dierum cap. 8. p. 318 sq. Io. Saubertus lib. de sacrificiis cap. 6 et 7. vbi sigillatim de Sacerdotibus veterum Germanorum, Gallorumque. Scipio Maffei pag. 80. Musei Veronensis. Claudius Arrhenius in diss. de Sacerdotibus Veterum. Vpsal. 1674, 4.

apud varias gentes annotavit Huetius lib. 2. Alnetanarum quaestionum c. 20. § 6. vti de Graecorum Sacerdotibus Potterus II, 3. Archaeol. tom. vlt. thesauri Gronov. I. G. Lakemacherus Antiq. Graecor. sacr. parte secunda, et Georg. Sigism. Greenius in dissert. de Theologis Graecorum, Lips. 1733. Idem argumentum sed admodum leuiter attigit Franciscus Rous Archaeol. Attic. II. 8. vbi etiam de Mystagogis siue Hierophantis ex Meursii lib. de sacris Eleusin. cap. 13. Multi vt Sacerdotes Cereris perpetuo coelibatum seruabant. Vide notas ad Lucian. tom. I. p. 93. edit. Amst. alii vt Megabyzi siue Sacerdotes Dianae Ephesiae teste Strabone galli erant siue spadones, vt Sacerdotes Deae Syriae quoque, de quibus idem Lucianus. De Pontificibus Graecorum Asiarchis (Aët. XIX, 31.) neocoris, (id. XIX, 31.) Io. Harduinus in Numis antiquis popul. et vrbium illustratis, Opp. selector. Amstelod. 1709. fol. editis: de iisdem, vt et Sacerdotibus Stephanophoris, aliisque vti etiam de Fratribus sacrorum, orgeonibus, thiasotis et archithiasotis, fuse differit Antonius van Dale in Dissertationibus ad antiquitates e marmoribus antiquis illustrandas Amst. 1702, 4. editis. Idem diss. 5. agit etiam de Prytanibus, quod genus Sacerdotii magistratui politico fere annexum erat, de quo exstat etiam eruditus Ezech. Spanhemii liber de Vesta et prytanibus Graecorum tom. 5. Antiq. Graec. et Eliae Blancardi commentatio de Prytanum origine atque munere, T. 4. Histor. Acad. Inscript. p. 89. quibus adde Eduard. Corsini Fastorum attic. dissert. sextam, in qua etiam de Prytanibus disputatur. De Asiarchis confer Chr. Schoettgenii obseruationem, T. 5. Misc. Lips. pag. 178 sqq. Menon. Nic. Carstens medit. subseciv. spec. 2. de Asiarchis Paulo quondam amicis, Lub. 1744. et dissert. Chr. Andr. Siberi, Witteb. 1683. Christoph. Sontagii, Altorf. 1712. et P. A. Boysen, Halae 1716. De Pastophoris confutatur illustris Cuperus in Harpocrate p. 131. et I. G. Bidermannus Otiorum varii generis p. 180 sqq. De Melanophoris Steph. le Moyne Epistola singulari ad Cuperum, eidem Harpocrati adiecta. De Sacerdotibus Aegyptiorum Clemens VI. Strom. p. 633 sq. Iac. Godofredus ad vet. expositionem Mundi p. 25. Io. Marshamus in Canone Chronico, H. Witfius in Aegyptiacis et Io. Nicolai libro de Synedrio Aegyptiorum. De honore et gradu Sacerdotii apud ethnicos Chr. Falsterus T. 1. amoenitat. philolog. p. 189 sqq.

VII. De ἀρχιερέαις et Sacerdotibus feminis variarum Dearum apud Graecos Romanosque consules Clariss. Montfauconum in Palaeographia Graeca p. 160. Caroli Patini commentarium ad vetus monumentum Marcellinae, vbi et de tribus ordinibus Antistitum feminarum (vt apud Romanos Vestalium) μελλιεραῖς, ιεραῖς, et παριεραῖς, e Plutarcho p. 795. an feni gerenda

Resp.

Resp. praeter quas erant etiam *ἱερατεύουσαι* Sacerdotibus feminis ministrantes, *ἀθήττειραι* quae preces fundebant, et Henrici Coreel dissertat, de sacerdotibus veterum virginibus, Aboae 1704, 8. Sacerdotis maximae matris Deum magnae Idaeae et Sacerdotis maximae Vestalis icon apud Sponium p. 150. Misc. De flaminicis, mulieribusque sacra curantibus atque in his de virginibus Vestalibus plura Saubertus lib. de sacrificiis cap. 8. Iustus Lipsius libro de Vesta et Vestalibus, qui et separatim, atque inter opera Lipsii saepius recusatus, in quinto etiam thesauri Graeviani tomo legitur, et scriptores supra cap. VIII. p. 338 laudati. Praeter virgines Vestales quinque, sextamque Vestalem maximam, de quibus Onufrius etiam tom. 1. Graev. p. 227, 257 sq. fuerunt Romae e feminis Sacerdos Cereris, et quindecim flaminicae Diales, totidem virgines saliares, et Sacerdotes bonae Deae, aliorumque flaminicae Deorum. Flaminum quoque vxores flaminicas dictas idem Onufrius obseruat pag. 219. De hisce, quarum Macrobius Saturnal. I, 16. Tacitus Annal. IV, 16. Gellius N. A. X, 15. Tertullianus exhort. ad castitatem c. 13. et inscriptio apud Gruterum p. 322. N. 2. mentionem faciunt, conferantur Ioan. Conr. Schwarzii dissert. de flaminibus, Coburgi 1742. pag. 23. et Io. Godofr. Bernholdi dissert. de flamine Diali eiusque coniuge flaminica, Altorfii 1746. De flamineo, quod eiusmodi flaminicae gestarunt Solerius, siue, qui sub hoc nomine latet, Theophilus Raynaudus de pileo pag. 140. Apud Persas *ἱερεῖσαι* *Ἀγρέμιδος* *Ἀελτίδος* in Ecbatanis. Plutarch. Arraxerxe p. 1025. Apud Argiuos Phalides ab Adamanta, Sacerdote Eurysthei filia, Syncell. p. 172. Sed apud Aegyptios teste Herodoto II, 35. vti Hebraeos quoque et Christianos feminae Sacerdotes nullae. Cantricum mentio Nehem. VII, 67. sed docere in Ecclesia prohibitum feminis 1 Cor. XIV, 34. Ambrosius in Psalm. I. *Mulieres Apostolus in Ecclesia tacere iubet, Psalmum etiam bene clamant. Hic omni dulcis aetati, hic vtrique aptus est sexui.*

VIII. De Sacerdotibus veterum Romanorum post Fabii Pictoris, M. Varronis aliorumque scripta deperdita, consuli possunt libelli Pomponii Laeti, Raphaelis Volaterrani et Henrici Bebelii frequentissime excusi, tum seorsum tum in Petri Scriuerii republica Romana et ad calcem compendii antiquitatum Romanarum concinnati a Philippo Caroli. Libellus de Sacerdotiis Romanorum qui sub Lucii Feneftellae antiquissimi scriptoris nomine prodiit, auctorem habet recentem scriptorem Andream Dominicum Floccum, vt eruditorum consensu hodie constat. Prae ceteris autem diligenter in hoc argumento de Sacerdotiis Romanorum versatus est Onuphrius Panuinius in prioribus 145. capitibus operis luculenti de ciuitate Romana tom. 1. Graev. qui Ponti-

fices Maximos, quorum memoria extat, ordine Chronologico recensuit lib. 5. Fastorum. Idem Onufrius lib. 2. cap. 12. antiquitatum Veronensium, vbi erudite de sacerdotibus municipalibus et colonicis differit. Guilielmus Choulius in tractatu breui de Sacerdotiis, libro de religione Romanorum annexo. Paullus Merula in tractatu breui de Sacerdotibus Romanorum, qui cum aliis eiusdem scriptis postumis lucem adspexit Lugd. Bat. 1684, 4. Iacobus Gutherius, vir praestantissimus (licet ab H. Norisio in Cenotaphiis Pisanis et a Graeuio praef. ad tom. 5. thesauri subinde castigatus) in libris quatuor de veteri iure pontificio, Parisiis 1612, 4. et in tomo 5. antiquitatt. Romanar. Graecii. Henric. Horehnius in Sacerdotio Romano cum eius sacrificio, Amstel. 1690, 8. Ioseph. Laurentius c. 1. var. sacror. gentil. recuf. T. 7. antiquitatt. Graecar. Gronouii p. 133. Ioan. Casimir. Happachius in commentatione de calumnia religiosa et theologia ciuili praefertim veter. Romanorum, Coburgi 1749, 4. M. Antonius Ferratius epistola, quae comparet pag. 88. epistolarum eius Venetiis 1738, 4. editarum. Christian. Ern. Mussigk in dissert. de Sacerdotibus veterum Romanorum, Witteb. 1695, 4. et Gottl. Samuel Treuer in diss. de Sacerdotibus Romanis in genere consideratis, Lipsiae 1703. Praeterimus, quae de Sacerdotiis Romanorum habet Freinshemius ad Flori lib. I. c. 2. vbi octo ordines a Numa institutos persequitur, tum Rosinus l. 3. et ad eum Demsterus, Wolfg. Lazius lib. 3. de republ. Romana, Struuius cap. 12. aliique qui corpora atque systemata antiquitatum Romanarum composuerunt.

IX. Locus insignis Festi non est praetereundus: *Ordo Sacerdotum aestimatur Deorum maiestate, vt maximus quisque, Maximus videtur* ¹⁰ *Rex, deinde Dialis, post hunc Martialis, quarto loco Quirinalis, quinto Pontifex Maximus. Itaque in comitiis solus Rex supra omnes accubat, sed Dialis supra Martialem et Quirinalem: Martialis supra proximum, omnes dein supra Pontificem. Rex quia potentissimus: Dialis quia vniversi mundi Sacerdos qui appellatur Deus: Martialis, quod Mars conditoris urbis parens. Quirinalis, socio Imperii Romani Curibus adscito Quirino. Pontifex maximus quod iudex atque arbiter habetur rerum diuinarum humanarumque. De Rege sacrorum, cuius vxor Regina sacrorum appellabatur, videndus Alexander ab Alex. III. 27. Onufrius de Civ. Romana tomo 1. Graey. p. 243, 258. Anton. van Dale in diss. de Pontifice maximo, Vicario Pontificis, Rege Sacror. etc. quae extat in eiusdem*

¹⁰ Tamen Regis sacrificuli sacrificium Pontifici subiectum diserte testatur Liuius II. 2. *ne additus nomini bonos aliquid libertati, cuius tunc prima erat cura, officeret.*

eiusdem differtationibus ad antiquit. e marmor. illustrand. p. 175 sqq. et Gutherius in lib. 1. de iure Pontificio cap. 31. tom. 5. Graev. qui etiam de Pontificum collegio et officiis ac Pontifice Maximo diligentissime differit lib. 1. et 2. et prouocationem ab hoc ad populum fuisse obseruat lib. 2. c. 10. seq. De collegio Fratrum arualium alisque sacris sodalitatibus Pontificum augurumque agit Alexander ab Alexandro lib. 1. cap. 26. et ibi Tiraquellus: tum Gishbertus Cuperus lib. 4. Obs. c. 13. vbi ex Dionis LIII. p. 496. (696 R.) contra Gutherium obseruat quatuor summa Sacerdotum collegia Romae fuisse; *Pontificum*, *Augurum*, *Quindecimuirum* et *Septemuirum Epulonum*, non vero Aruspicum vt viro doctissimo visum fuerat. Pontifices maximos ¹¹ veteris Romae recenset Onufrius lib. 5. factor. Romanorum p. 94, 330 sq. De Pontificibus idem Alexander lib. 2. c. 8. et diligentius Io. Andreas Bosius Prof. Ienensis in dissert. de Pontifice maximo ¹² Romae veteris, et Pontificatu maximo Imperatorum Romanorum aduersus Iacobum Pacidium s. Gothofredum Ien. 1656, 4. et in eodem tomo 5. thesauri Graeuiani. Albertus Mazolenus in animaduersionibus in numismata aerea selectiora maximi moduli e musco Pisano, olim Carrario. Ioseph. Bimardus de la Bantie in dissertat. de Pontificatu maximo Imperatorum Romanorum; quae legitur T. 18. memoriar. Acad. Inscriptionum p. 550 sqq. Num, quando plures Imperatores simul imperium tenuerunt, omnes; an vnicus solus ex iis pontificatum maximum gesserit accurate disquirat Ioannes Bouhierius in differtatione de pontificatu maximo Imperatorum Romanorum, edita gallice Diuion. 1742, 4. et in differtatione de quaestione, vtrum ante tempora Balbini et Puppiani, quando plures Imperatores simul imperium tenuere, vnicus solus pontifex maximus fuerit, quae exhibetur T. 5. histor. Acad. Inscriptionum p. 180. edit. Amstelod. vbi ex inscriptionibus probatur, quod iam sub Tito et Vespasiano consuetudo haec, pluribus simul nomen istud honorificum vindicandi, fuerit. Adde Iac. Elfneri schediafma criticum, quo auctores aliaque antiquitatis monumenta emendantur, vindicantur et exponuntur, Berolini 1744, 4. capite vltimo. De Pontificibus maioribus (quorum caput Pontifex maximus) et de minoribus, (antea dictis scribis Pontificum) H. Noris Cenotaph. Pisan. diff. 1. c. 5. De Augustalibus flaminibus, sodalibusque idem c. 6. Vide et diff. 2. c. 5 et 7. vbi de Pontificum vestibus, aetate. De Seuiris Augustalibus, Sacerdotibus in Augusti honorem institutis, confer praeter Norisium laudatum,

C 3

¹¹ Comparationem Pontificis M. Romae veteris cum Papa Romano instituit Michael Geddesius; vide A. E. 1716. p. 247.

¹² Sic dicti etiam maximi & maximae Sacerdotes, curiones maximi, maximi augures etc. Vide illustrem Cuperum ad Lactantium de mortibus persequutor. p. 211.

rum, Scipionem Maffeiū pag. 114. Musei Veronensis, et P. I. Veronae illustratae p. 183. ac Bochatum memoriarum historiae Helueticae, memoria vndecima. De duumiris, decemiris, quindecemiris sacris faciundis, a quibus Sibyllina quum opus esset consulebantur, praeter eundem Alexandrum lib. 3. c. 16. atque eos qui de Sibyllinis carminibus scripserunt, videndus Petrus Tassinus cap. 5. de anno seculari Romanorum tom. 8. thesauri Graeuiani pag. 494 sq. De duumiris Sacerdotalibus T. 8. p. 393 sq. Continuationis memor. litteraturae et historiae. Quindecimiri insigne tripus cum delphino et coruo in numo Vitellii apud Tristanum T. 1. p. 274. De septemiris Epulonum Christophorus Cellarius ad Plinii Epistolas p. 86. De gallis Sacerdotibus Cybeles et Archigallo, Rigaltius ad Commodianum Instruct. XVII, 3. Salmasius not. ad Ael. Lamprid. vitam Heliogab. c. 7. p. 806. Onufrius Panuinius de ciuit. R. c. 38. et Andr. Dom. Floccus de potest. R. lib. 1. c. 12. De Saliis Tobias Guthberlerhus libro singulari Franeq. 1704, 8. Io. Dan. Ramus in diss. de Ancilibus Romanorum Hafniae 1706, 4. Christ. Lud. Crellius in diss. de saliaribus carminibus, Witteb. 1732, 4. Nic. Reich in dissert. de Saliis, Hafniae 1737, 4. et Gisbertus Cuperus IV, 2. observ. vbi etiam de ancilibus, quae in sacrario Martis per Salios custodiebantur. Saliū in numo Diocletiano exhibet Caroli Patini thesaurus numismatum p. 60. Non Romae solum, sed Albae quoque, post dirutam urbem Salios fuisse ostendit Maffeiū pag. 115. Musei Veronensis; vbi ex loco quodam Spartiani in Caracallo obseruat, fuisse quoque Salios, qui hoc nomine Imperatorum honori essent dicati. Singulis templis Diisque singuli flamines qui sacra facerent, sed plures sodales. De Sodalibus, flamine et salis ad cultum principum ἀποθεωθέντων constitutis vide Dodwelli praelect. Cambdenian. p. 160 sq. De flamine et flaminica praeter scriptores paullo ante citatos consulatur Olliverius ad marmora Pisarensia pag. 81. vbi obseruat, dignitatem istam non semper perpetuam, sed temporariam quoque fuisse, atque tum per quinque durasse annos, vnde Flaminum quinquennialium in Inscriptionibus saepius fiat mentio. De ministris sacrorum populi Rom. Onufrius in ciuitate Romana tom. 1. Graev. pag. 251, 259. et Guthierius de iure Pontificio II, 13 sq. tom. 5. Graev. De aedituis Alexander etiam ab Alexandro lib. 5. c. 17. De Tibicinibus eorumque collegio praeter Dempsterum ad Rosinum Casp. Bartholinus libris 3. de tibiis veterum. Neque vero mirum tot et tam diuersos ordines sacris rite colendis apud Romanos constitutos fuisse, quoniam diligentissime illa obseruari summi esse momenti semper existimarunt, ita vt si minutissima etiam aliquis neglexisset, statim tota actio esset vitiosa, summi magistratus exauertarentur, triumphus negaretur, quod nimirum persuasum esset

esset Romanis magis ad Reip. salutem facere si Magistratus ac viri principes diuina fuspicerent ac religentes essent quam si profligarent hostes, vt notat Plutarchus Marcello f. 300. cui iungendus Valerius Max. lib. 1. vbi et de relig. auspiciis. De vocabulis *creari*, *cooptari*, *capi*, *adlegi* confer Spanhemium de vsu et praestantia numismatum T. 2. p. 367.

X. Sacri ordines *Ecclesiastici* vel nascenti Ecclesiae peculiare sunt, vel cum succedentibus temporibus communes, vel postea demum superinducti. Nascenti Ecclesiae peculiare sunt *Apostoli* proprie sicuti et *Euangelistae*, quamquam Apostoli nomen proprie de nuntiis epistolas publicas perferentibus consuetum vsurpari; ita enim Procopius p. 253. ad Iesaiam: *μέχρι δὲ νῦν Ἀποστόλους καλοῦσι τοὺς ἐν κύκλῳ παρὰ τῶν Ἀρχόντων περιφέροντας γράμματα*, non tantum Christo ipsi Ebr. III, 1. et Ioanni Baptistae apud Tertull. imponitur, sed et LXX. discipulis Domini, et discipulis Apostolorum, et iis qui diu post Apostolos in Ecclesia docuerunt et Euangelium propagarunt. Vide Valeium ad Euseb. p. 21 sq. et p. 41 sq. M. Antonium de Dominis lib. 2. de Rep. Eccles. c. 2. § 44. Blondellum de Episcopis p. 50, 85, et 113. Petauium dogm. Theol. de Hierarchia Eccles. Maturinum Vess. la Crose, in dialogis Gallice editis p. 141 sq. D. Ioachim Hildebrandum libro de Hierarchia Ecclesiastica Samuel. Basnagium Annal. politico ecclesiastic. T. 1. p. 288 sqq. et Io. Franc. Buddeum eccles. Apostol. p. 640 sq. Quemadmodum Constantinum M. inter Principes Apostolorum *ἐν βασιλεῦσι Ἀπόστολον* dictum obseruat Grotius p. 21. de iure summarum potestatum circa sacra; et Papae Romano nomen Apostoli tribuunt Ioan. Venus et Gennadius apud Nicol. Comnenum pag. 346. praenot. mystagogic. Quam ob rem Apostolatam in ecclesia etiam post Apostolos semper durare nec cum eis defecisse audacter contendit Hadriaus Sarauianus. De Apostolis eorumque ministerio et auctoritate videantur Franciscus Burmannus de ministris N. T. extraordinariis differt. 2. vsque ad vndecimam: Casaubonus ad Baronium p. 277 sq. Petauius lib. 1. cap. 5. de Hierarchia Eccles. Nic. Serarius T. 1. Opuscul. Thom. Bilsonus de perpetua Ecclesiae Christi gubernatione, Frid. Spanhemius in quaternario dissertationum historici argumenti, tomo secundo operum recuso, pag. 289 sq. differt. de Apostolis et Apostolatu. Ioan. Franc. Buddeus de ecclesia apostolica p. 644 sq. De Apostolorum eruditione singularem librum edidit Ioannes Lamius, Florentiae 1739, 8. Apostolorum episcopatum fuisse oecumenicum f. nulli certo loco alligatum ostendit Walo Messalinus f. Claudius Salmasius in libro de Episcopis et Presbyteris p. 198 sq. Episcopos quoslibet orthodoxos dictos fuisse Apostolos et Apostolicos et Ecclesias Apostolicas non tantum Ro-

manam ostendit Blondellus loco laudato et B. Dorſchaeus part. 2. Vindic. in Exodum p. 125. agnoſcunt etiam Baluzius ad Vincentium Lerinenſem p. 368. et Paſchafius Quesnellus in notis ad Leonem M. pag. 867 et 871. Neque praetereundum quod non modo Ioannes Baptiſta, Prophetæ et doctores Apoſtolorum nomine veniunt, vide Sirmondum ad Ennodium p. 76. Sed etiam ἡ *Ἀποστόλος* ſive Apoſtola in feminino dicitur S. Thecla, apud Ioan. Erneſt. Grabium tom. 1. ſpicilegii p. 331. et ſimiliter aliae mulieres ſanctæ apud Frontonem Ducaeum in notis ad Chryſoſtomum tom. 1. p. 90. De Apoſtolorum proprie dictorum praerogatiuis, vocatione, miniſterio et donis ſingularibus agunt etiam Henr. Dodwellus in diſſ. 1. ad Irenaeum, Guil. Cauuus in introductione ad vitas Apoſtolorum et Stephanus Curcellæus p. 716 ſq. *Operum*. Vtut vero haud plane certum eſt quod a Iudæis nomen Apoſtolorum mutuati ſint Chriſtiani, quum apud Graecos vetuſtiſſimos quoque paſſim Apoſtoli nomen pro miniſtro vel legato occurrat, vt apud Herodotum lib. 1. cap. 21. vide tamen quae de Apoſtolis Iudaeorum Baronius ad A. C. 32. Caſaubonus ad Baron. p. 274 ſq. Grotius ad Matthæi X, 1. Heinſius ad Lucae VI. Frid. Adolph. Lampius ad Io. XIII, 16. Morinus p. 260. Exerc. Bibl. Sam. Petrus Var. lect. c. 24. (lib. 2. cap. 20.) Seldenus de anno ciuili Hebr. cap. 15. p. 84. Petauius ad Epiphan. haereſi 30. et tom. 3. dogm. Theol. p. 683 et 739. edit. Pariſ. Ioan. Ern. Immanuel Walchius in antiquitatibus Damascenis p. 9 ſqq. vbi triplicis generis apoſtolos iudaicos fuiſſe monet, *primum* eorum conſtituiſſe apoſtolos Patriarcharum, de quibus agit D. Ioan. Frid. Mayeri diſſertatio de Apoſtolis Hebraeorum, Gryphisw. 1704. edita, in qua etiam de illorum Patriarchis duobus, vno in Palaestina, altero in Babylonia, quorum apoſtoli illi fuere adminiſtri; ad *ſecundum* pertinere apoſtolos ſynedriorum; *tertium* fuiſſe legatos ſynedriorum, qui שליחי צבור fuerunt dicti.

XI. De *LXX diſcipulis* praeter Burmannum parte 2. Exerc. pag. 95 ſq. diligenter agit Dauid Blondellus libro de Epiſcopis p. 99. vsque ad p. 125. qui p. 109. cum Apoſtolis aequo iure atque conditione fuiſſe contendit. Thomas Ittigius ſelectis capitibus hiſtor. eccleſiaſticae ſaeculi primi pag. 476. Guil. Cuperus in commentario de LXXII diſcipulis Chriſti, qui exhibetur in Actis ſanctorum Antwerp. menſis Iulii, T. 4. p. 16 ſq. et Chriſtoph. Aug. Heumanus in diſſert. de LXX Chriſti legatis, Göttingae 1743. edita. Blondelli ſententia per omnia admittenda non videtur, vt perſpicue patet ex electione Matthiae; quae nulla fuiſſet, ſi Matthias et Barnabas, vtpote iam inter LXX diſcipulos conſtituti, non per promotionem ad Apoſtolatam maius aliquod miniſterium fuiſſent adepturi. Pſeudo Dorothei libellum commentitiis LXX. diſcipulorum nomi-

nominiſibus refertum; et de iisdem Iambos Nicephori Xanthopuli lubenter praerimus. Omittimus etiam *Pſeudapoſtolos*, de quibus D. Io. Georgii Neumannii diatriba lucem vidit, Witteb. 1708, 8.

De *Euangeliftis*, quos Euangelizatores vocat Tertullianus libro de *Corona militis*, agit Burmannus part. 2. exercitationum pag. 215 ſeq. Frider. Spanhemius T. II. Oper. p. 266 ſqq. Iacob. Baſnagius hiſtor. eccleſiaſticae gallice editae T. I. p. 419. Lud. Ellies du Pin Prolegom. in Biblia T. 2. p. 22 ſq. et Dan. Guil. Mollerus in diſſ. de quatuor Euangeliftis, Altorſii 1699. euulgata. De inſignibus quatuor Euangeliftarum confer diſſertationem Iac. Thomafi Lipſ. 1667. editam, et Juſt. Weſſel. Rumpaei ifagogen ad lectionem N. T. p. 21 ſqq. Quanquam vero propria et ſingulari quadam appellatione IV. tantum ſunt Euangeliftae, cuius numeri rationes allegoricas ex S. Irenaeo et aliis veteribus attuli in Codice Apocrypho Noui Teſt. in quo etiam plura Apocrypha recensui Euangelia: tamen Etymologica uſurpatione ita dicti ſunt non tantum Apoſtoli et Apoſtolicus viri qui Euangelium Chriſti hominibus annunciarunt, ſed etiam poſt illa tempora Euangelii doctores quicumque, quemadmodum Caefarius quaefit. 45. quoque Magos qui ad Chriſti cunas uenerunt uocat *Ευαγγελιſτὰς καὶ πρῶτους κήρυκας ἐθνῶν τῆς Θεανδρικήης ἐπιφοιτήσεως*. Quamobrem et Epifcopus Meldenſis Io. Benignus Boſſuetus in hiſtoria Variationis Eccleſiarum proteſtantium p. 26 ſq. ſine magna ratione carpit Lutherum, quod in ſubſcriptione litterarum ad Georgium Saxoniae Ducem, ſe Euangeliftam Wittenbergenſem appellauit, quod ex more illius aetatis fecit. Memini me in Bibliotheca Rev. D. Mayeri uidere Litteras A. 1520. ſcriptas ad Lutherum tertio die Nouembris a Sebaſtiano Hoffmeiſtero, in quarum ſubſcriptione hic ſe uocat ſacrarum litterarum Doctorem Euangeliftam apud Minores Conſtantiae, ut adeo hac aetate iſtud nomen uſurpare adeo inſolens haud fuerit. De *Prophetis* Noui Teſtamenti uide eundem Burmannum Parte 2. Exercitat. diſſert. 12. et ſq. et Io. Laur. Moſhemii diſſertationem de illis, qui Prophetiae uocantur in N. T. Helmſtad. 1732. euulgatam, et in eiſdem diſſert. ad H. E. pertinent. vol. 2. p. 125 ſqq. recuſam.

XII. Ordines Eccleſiaſtici naſcenti Eccleſiae et ſequentibus ſaeculis communes fuere hi tres, *Epifcopi*, ¹³ *Presbyteri* et *Diaconi*. Ita non modo in ſacris

¹³ *Σκοπὸς* et *ἐπιſκοπος* pro cuſtode et inſpectore apud Aeſchylum, Callimachum, Ciceronem VII, II. ad Atticum, alioſque. Vide Ezech. Spanhemium ad Callimachum p. 158. Pontifex Maximus *παρθένων ἱερῶν ἐπιſκοπος*. Plutarch. in Numa. *ἐπιſκοποῦντες τὰ τῆς πόλεως ἄντια*. Schol. Ariſtophanis ad Veſpas, 1398. Euerhardus, Otto de Aedilibus Coloniariarum pag. 237 ſq.

facris N. T. scriptoribus, sed etiam apud Clementem Rom. Barnabam, Hermetem, Ignatium, et in Clementinis III, 67 et 71. vbi adduntur *κατηχηται*. Ac de Episcoporum quidem ac Presbyterorum dignitate et iuribus, num eadem vtrorumque fuerit Apostolicis temporibus auctoritas, an Episcopi Presbyteris, iam ab Apostolorum tempore fuerint superiores, acerrime et plurimis scriptis a Viris doctis fuit disputatum. Episcoporum supra Presbyteros auctoritatem et diuino iure competentes prerogatiuas defensitant Bellarminus libro de Clericis tom. 2. Controuers. et de ordine tom. 3. Dionysius Petauus in libris de Hierarchia Ecclesiastica, Io. Morinus Part. 3. Exerc. 3. de facris Ordinationibus, Thom. Bilsonus, Episcopus Winthoniensis, de perpetua Ecclesiae Christi gubernatione Lond. 1611. 4. Io. Pearsonius in Vindiciis Ignatii part. 2. cap. 13. Beueregius Codice Canonum illustrato lib. 2. cap. 11. Henr. Hammondus in dissertationibus de Episcopis et Presbyteris. Londini 1651. 4. et Tomo IV Operum Londini 1674. 1684. editorum, inque vindiciis earundem Anglice scriptis, quae T. 2. opp. eius p. 417 sqq. leguntur, oppositis presbyterorum Londinensium scripto, cui titulus: *Ius diuinum ministerii Euangelici*; nec non in responsione ad animaduersiones anonymi: *an answer to the animaduersions on the dissertations touching Ignatius's Epistles and the Episcopacy in them asserted*. Thomas Bret in libro, cuius index: *the Divine Right of Episcopacy and the necessity of an Episcopal Commission for preaching God's Word and for the valid ministrations of the Christian Sacraments*; cuius secunda editio prodiit Londini 1727, 8. Henricus Dodwellus in variis scriptis, Franciscus Brokesby in Historia Hierarchiae Ecclesiae primitiuae per tria saecula et initium quarti, Lond. 1712, 8. aliique Episcopatum partium Angli et scriptores Romanae Ecclesiae, et graeci norante Allatio p. 1049. consensus. Omittimus recentius de Episcoporum necessitate dignitateque motas in Anglia controuersias, in quibus in primis memoratu digna est ea, quam excitauit Hoadleius, Episcopus tum Bangoriensis, quam breuiter enarrat Georg. Wilh. Alberti in epistolis de recentissima conditione rei sacrae et litterariae in Anglia, p. 573 sqq. E contrario Episcopus et Presbyteros diuino iure et Apostolico more eiusdem plane esse dignitatis et auctoritatis disputant prae ceteris David Blondellus in libro de Episcopis et Presbyteris, Amstelod. 1646, 4. Claudius Salmasius in apparatu ad libros de primatu Papae et in dissertatione Lugd. Bat. 1641, 8. edita de Episcopis et Presbyteris sub nomine Walonis Messalini: Io. Dallaeus de scriptis Dionysii et Ignatii lib. 2. c. 26. p. 386 sqq. Christoph. Matth. Pfaffius p. 52 sqq. originum iuris ecclesiastici: Christianus Dreierus in controuersis cum Pontificiis dissert. 21. D. Io. Franciscus Buddeus Exercitatione de origine et potestate Episcoporum, Ienae 1705, 4. et

Protestantes fere communiter; atque in Anglia Presbyteriani. Vide et Baluzium p. 366 et 367 sq. ad Lupum Ferrariensem. Plurimorum Anglorum Episcopaliū testimoniis regimen ecclesiae per Presbyteros probatur in libro: *Entretien sur la correspondance fraternelle de l'Eglise Anglicane avec les autres Eglises Reformées*. Nec Caluino Episcoporum nomen vel auctoritas displicuit, nisi Theologi quidam Anglicani maluissent consilium eius Reginam Elisabetham clam habere. Vide Biblioth. Angl. T. I. p. 402. 404. 531. De auctoritate Presbyterorum in causis dogmatum diiudicandorum in Ecclesia vide scriptum aduersus constitutionem *Vnigenitus* editum, quod inscribitur: *Apologie des Curez du Dioceſe de Paris 1718. 12.* In veteri Ecclesia tres fuisse Episcoporum gradus: *Patriarchae, Catholici, sine Exarchi, ac Primates*. Vide Salmasium in Eucharistica ad Sirmondum p. 295 sqq. 311 et 417 sqq. et apparatus p. 274. ac Beueregium ad synod. Chalcedon. canon. 9. Quum autem longo Ecclesiae vsu Episcoporum ordo ac Presbyterorum distinctus esset, *Aëtiani*¹⁴ in quarto post Christum natum saeculo qui nec dum ullum eorum discrimen (perinde vt hodie Presbyteriani) esse volebant, haereticis ideo adscribuntur apud Epiphanium, Haeresi 75. num. 3. Alia tamen Protestantium nostrorum ratio est, qui Episcopos et Presbyteros iure diuino quidem et Apostolico vsu pares fuisse affirmant nullam tamen legem ea de re latam, neque hoc iniunctum Christianis a Christo vel Apostolis vt etiam de Episcopis fatetur in Irenico suo Stillingfleetus, et Frider. Spanhemius contra Io. van der Weyen bene demonstrat; subordinationes tamen Ecclesiasticas ideo non improbant, vt plerique ipsorum in Ecclesiis suis eam amplectantur ipsi, dum supra Diaconos et Pastores habent vel Episcopos et Archiepiscopos vt in Suecia, Daniaque, Prussia ac Britannia: vel Praepositos, et Inspectores, Superintendentes ac Superintendentes generales vt in Germania passim. Ac Superintendentis quidem vox (licet arrogantior videatur Danaeo et Sibrando Vomelio apud Crenium Tom. 16. animaduers. p. 223.) apud Hieron. Epist. 8. vt dixi obuia est, vt verbum *superintendere* apud Augustinum XIX. 19. de C. D. In Saxonia frequentari coepit post visitationem A. 1528. notante Seckendorffio. Confer Casp. Ziegleri Superintendentem ad normam Constitut. Ecclesiasticarum in Electoratu Saxonico descriptum, Dresd. 1688. 4. Ambrosio *Superinspector* cap. 6. de dign. sacerdotali. Episcopos in primitiua Ecclesia parochiis fere tantummodo, non amplioribus dioecesebus praefuisse disputat auctor libri Anglice vulgati Lond. 1712. 8. cui titulus: *a clear*

D 2

ac-

¹⁴ Salmasius in Apparatu de Primatu Papae p. 113. Romanam Ecclesiam ipsammet arguit Aëtii vestigiis insistere in eo, quod, in septem ordinibus Episcopos sub Presbyteris comprehendit, atque vnā τὰς ἑξῆς vtrorumque constituit.

account of the ancient Episcopacy. Acta Eruditor. tom. 6. supplementi p. 60 seq.

Episcoporum ¹⁵ praecipue erat ordinare in Clerum cooptandos, baptizare, confirmare, causas ecclesiasticas decidere, pauperum curam habere, templa consecrare, disciplinam ecclesiasticam moderari aliaque similia, de quibus idem Blondellus late disserit, et ea interdum Presbyteris quoque concessa fuisse probat; quod sigillatim circa ordinationem ¹⁶ (praecipuum quoddam Episcoporum munus haberi solitum) probauit D. Io. Hulfemannus, Theologus Lipsiensis, in diss. de ministro ordinationis, Rev. Io. Guntherus, Ecclesiastes itidem Lipsiensis meritissimus, in Apologia Ministrorum Lutheranorum aduersus Christiani Helwig librum Vratisl. 1697. 12. vulgatum quod Presbyteri destituantur facultate ordinandi Presbyteros, Lipsiae 1698. 4. Germanice edita; Gothofredus Voigrius in exercitatione de presbytero legitimo ordinationis ministro. Rostoch. 1680. et nouissime scriptor Gallus de praediciis falsis et legitimis, Delph. 1701. 12. praedicio 2. Vide etiam Rich. Simonem Bibl. selectae tom. 2. p. 12. sq. ex Isaaci Haberti *ἁρχιερατικῶν*, et p. 18. Edmundum Martene lib. 1. parte 2. de Ecclesiae Christianae ritibus p. 286 seq. Formulae ordinationis legi possunt apud Ioan. Morinum de sacris ordinationibus, et in Isaaci Haberti *Ἀρχιερατικῶν*: Rituale ordinationis existat in symmiētis Allatii. Ordinationes haereticorum, licet illicitas, tamen validas esse ostendit Pompeius Sarnelli Epistola 28. Ecclesiastica; contrariam vero sententiam ruetur Peronius T. 3. Opp. (Du Pin. T. 17. p. 31.) De ritu impositionis manuum in ecclesia vetere, ac degenerare eius vsu disserit Frider. Spanhemius T. 2. Opp. p. 871 sqq. De varia manuum impositione Nicol. Serarius T. 1. p. 163. ad Iosuum, et S. V. Carol. Gottl. Hofmannus in dissert. de ordinatione Timothei Vitemb. 1754. edita, p. 24 sq. vbi simul contra Pontificios, Graecos et Anglicanos Theologos, Episcopali ecclesiae addictos, ostendit, hunc ritum ad ordinationis indolem absolute non pertinere, validamque, etiam illa omissa, esse eam ac manere. Apud Vopiscum in vita Saturnini memorantur Christi Episcopi, quod non aliud est quam
Epi-

¹⁵ Apud Dionysium de Hierarchia ecclesiastica tria recensentur munia Episcopi, ordinum collatio, vnguenti consecratio, et altaris benedictio. In Pontificali Romano sex: *Episcopum oportet iudicare, interpretari, consecrare, ordinare, offerre, et baptizare.* Adde Allatum de consensu vtriusque ecclesiae, p. 1276 sq. Sacerdotum nomen proprie vsurpatum de Episcopis notat Iosephus Vicecomes lib. 1. de ritibus iudaicae c. 1.

¹⁶ Apud Iudaeos etiam Presbyter ordinauit Presbyterum, vt notauit Pfaffius p. 44. originum iuris Ecclesiastici. Vide Seldenum de synedriis Hebraeorum lib. 1. c. 14. p. 395 sq. lib. 2. c. 7. p. 681. Morinum de sacris ordinationibus Exerc. VII. c. 4. §. 6 sqq. et Vitringae Archisynagogum p. 426.

Episcopi Christiani. Vide Io. Seldenum ad Eutyrium p. 146. Episcopis nequitiam competere ut arma tractent, aut cum Iulio II. Papa abiectis Petri clauibus gladium Pauli arripiant, probauit Caspar Zieglerus ὁ μακαρίτης in libro qui inscribitur: Episcopus miles in veteri Ecclesia inuisus, Fulbertus Carnotensis in Epistola apud Edmundum Martene T. I. thesauri anecdotorum pag. 130. et Io. Frider. Hebenstreit in dissert. de Episcopo milite Lips. 1720. Ioan. Vergerii de Havranne, Abbatis Sanegrani, (qui sub Petri Aurelii nomine notior obiit Parisiis 1643.) liber contrarii argumenti editus est Basileae 1619. *Apologie pour Messire Henry de Chasseignier de la Roche Pezay, Eveque de Poitiers, contre ceux qui disent, qu'il n'est pas permis aux Ecclesiastiques d'auoir recours aux armes en cas de necessité.* Vide Recueil des Pieces fugitives T. IV. p. 132-194. Episcoporum fuisse in coetibus publicis praedicare, iam supra, quum de concionibus veterum diceremus, obseruare nos meminimus. Nunc addimus ex Concil. Tridentino sess. 24. c. 4. praedicationis munus, quod Episcoporum praecipuum est. Etiam catechizandi munus eis tribuitur ab Hieronymo Epist. ad Pammachium de erroribus Io. Hierosolymitani. De Episcoporum officio circa poenitentes confer Morinum lib. VI. de poenitentia cap. 76 et IX. 33. Episcoporum esse benedicere notatur in constitutionibus Apostolicis lib. 8. cap. 41. Praecipua quoque ipsorum cura fuit ut doctrinae et vitae Cleri obseruatores essent, et exemplo pariter atque doctrina gregi suo praeirent, tanquam speculatores a Domino constituti siue praesides, praesidentes, Praepositi ac Superintendentes, ut Hieronymo et aliis veteribus appellantur. Confer in Io. Filescii opusculis variis diatribam primam, quae est de sacra Episcoporum auctoritate, Paris. 1614. 8. De antiquis et maioribus Episcoporum caussis, condemnationibus, appellationibus videndus Iacobi Boileau liber Lugduni A. 1678 editus contra Cl. Davidis librum de iudiciis Canonicis Episcoporum. Solis Episcopis competere ius Haereticos absoluendi et Ecclesiae reconciliandi, ex veteris Ecclesiae usu probatum fuit libro singulari Io. Baptista Thiers, de quo Elias du Pin tom. 18. p. 281. Num integrum fuerit Episcopo successorem sibi ante obitum designare, vide Rob. Ienkeni defensionem Augustini contra Ioannem Phereponum siue Clericum (Cantabrig. 1707. 8.) p. 95 sq. De Episcopi throno in Ecclesia, Menardus p. 85. ad Sacramentarium Gregorii M. et Vol. III. thesauri gemmar. antiquar. astriferarum. De Episcoporum ordinatione, electione idem p. 299 sq. cui, si quis usum Ecclesiae Rom. recentioris aetatis nosse velit, iunget Caerimoniale Episcoporum. Ritus ordinationis Episcopi in metropoli Rotomagensi exhibetur a Mabillonio p. 228. Analectorum. Vide quoque eius museum Italicum T. 2. p. 85 sqq. officium ordinationis Patriarchae

chae Alexandrini exstat in collectione liturgiarum Orientalium Eusebii Renaudoti T. 1. p. 467 sqq. qui p. 491 testatur, se iustum de ordinationibus secundum disciplinam Orientalium commentarium paratum habere. Ordinatio Patriarchae Nestorianorum legi potest apud Assemannum T. 3. parte 2. Biblioth. Oriental. p. 667 sq. 678 sq. Episcopi p. 684 sq. 690 sq. 702. aliorum Clericorum p. 788 sqq. Electio p. 643 sqq. De ritu dandi presbyterium Papae, Cardinalibus et Clericis nonnullarum ecclesiarum vrbis singularem dissertationem Petrus Moretus, Canonicus Basilicae S. Mariae trans Tiberim euulgavit Romae 1741. 4. Ceterum notandum est, Gerardum Nicosiensem primum A. 1208. se appellasse *sedis apostolicae gratia Episcopum*; alios *Dei gratia vel miseratione*. Vide *Traité de l'auctorité du Pape* T. 2. p. 43. Leidradus Archiepisc. ad Carolum M. *Diuina dispensatione et vestra miseratione Lugdunensis Ecclesiae Episcopus*. Vide Mabillonium T. 3. Analector. p. 28. Fulbertus Carnotensis Epistola 4. *Domino suo Roberto Regi benignissimo Dei et sui gratia Carnotensi Episcopo*. T. 18. Bibl. Patr. p. 7. De baculo pastorali siue pedo Episcopi Cangius Glossar. in *πατερισκόν*, Macri fratres in Hierolexico voce baculus et p. 387. vbi icon Gelasii I. Papae cum baculo. Meibomius T. 3. rerum Germanicarum: Io. Ciambinus in *diff. Historica an Romanus Pontifex baculo pastorali vtatur*, Rom. 1690. 4. Ioan. Andreas Schmidius in *differtat. de baculo pastorali*. Helmstad. 1697. et Tobias Eckhardus de *pedo Episcopali*. Goslariae 1734. De annulo pastorali idem Schmidius *differtationem* edidit Helmstadii 1705. De iure Episcoporum in ecclesias ciuitatum dioeceseos suae videatur Ioan. Frontonis Epistola Parisiis 1659. Du Pin T. 17. p. 277. sq. Contra abusum exemptionum *Traité de l'Autorité du Pape* T. 2. p. 94 sqq. De abusu *expectantiarum*, *ibid.* p. 169 sq. De depositione Episcoporum et accusationibus aduersus eos non facile admissis, agit Petrus de Marca in opere de concordia Sacerdotii et Imperii lib. 6 et 7. Quanquam vero Episcopi ex Presbyteris et Diaconis legendi essent, tamen non desunt exempla Episcoporum ex Laicis ad illam dignitatem per saltum vt loquuntur euectorum, quales sunt Ambrosius, Nectarius, Tarasius, Nicephorus, Photius aliique apud Leonem Allatum p. 169. libri de aetate et interstitiis ordinum apud Graecos. His addes Talassum de quo Socrates VII. 48. et quae Valerianus Flauingius in vindiciis ad thesin Cleuesianam de Episcopatu, de quo libro Elias du Pin tom. XVIII. Bibl. scriptorum Eccles. pag. 102. De translationibus Episcoporum ab vna sede in aliam Ecclesiam abeundus laudati Ziegleri libellus de Clerico renitente. Ioan. Andr. Schmidii *differtatio de translationibus Episcoporum, Presbyterorum et Diaconorum*. Helmstad. 1702 et Ioan. Georg. Walchii *differtatio de translationibus ministrorum*

strorum in veteri ecclesia. Ienae 1745. De *Episcopissis* edita est Rev. D. L. F. Mayeri dissertatio, cuius titulus non ita est intelligendus, ac si regimen Ecclesiasticum olim commissum fuerit etiam feminis, sed quod inter primos Christianos etiam Episcopi non defuerint vxorati. *Ἐπίσκοπος* vocat et Epiphanius LXXIX. 4. De *Episcopis titularibus*,¹⁷ siue titulotenus Episcopis atque, vt per ludibrium appellati sunt, *multa tenentibus*, in Romana Ecclesia vide Michaellem Siricium in abominationibus Papatus p. 44. Hallensium obseruationes selectas tom. I. p. 63 sq. Matthiam Flacium in limine confutationis Episcopi Sidonii, et Andr. Hieronymi Andracei tractatum de Episcopo titulari seu in partibus infidelium, Romae 1733. 4. quibus adde quae de simili apud vereres vsu Beueregius ad Synodicum pag. 65. a. pag. 67. b. et quae de Episcopis honoris causa ob insignes virtutes ad nullum certum locum creatis notat Mich. de Quien ad Io. Damascenum tom. 2. p. 667. licet olim vix quisquam ordinatus sit sine titulo, hoc est vt non ad certam Ecclesiam destinaretur. Vide Baluzium ad Lupi Ferrariensis Epist. 29. p. 363. De *Chorepiscopis* siue villanis Episcopis, (*Landbischof*) episcoporum veluti adiun-ctis atque vt ita dicamus suffraganeis, videndi Suicerus in Thesauro, et in Glossariis Cangius ac Lindebrogius, imprimis vero Morinus part. 3. Exerc. 4. de sacris ordinat. Carolus le Cointe ad A. C. 813. T. VII. p. 273 sqq. Blondellus lib. de Episcopis p. 93 sqq. qui primam eorum mentionem in concilio Ancyrano can. 13 et in Occidente serius receptos obseruat. Multa etiam de iisdem Chorepiscopis etsi non admodum inter se conspirantia Perauius ad haeresin 79. Epiph. p. 277 sq. et tom. 3. dogm. theol. p. 789. 795 sq. edit. Paris. Petrus de Marca II. 13 sq. de concordia Sacerdotii et Imperii, M. A. de Dominis II. 9. de Rep. Eccles. Salmasius sub Walonis Messalini nomine latens p. 225 sq. 312 sq. et apparatu de primatu Papae p. 54 sq. 94 sq. Beueregius ad can. 13. Ancyran. p. 175 sq. Dan. Larroquanus aduersar. sacr. p. 55. Pompeius Sarnellus in Epistolis Ecclesiasticis Italicè editis Epistola 5. et Franciscus Brokesby in historia Hierarchiae Ecclesiae primitiuae c. 13. A Chorepiscopis distincti erant *Periodetae* siue Presbyteri *ἐπιχόρις* ac *visitatores*, in concilio Sardicensi et Chalcedonensi memorati, regendis per vicos ac pagos parochiis, licet nonnulli confundant. Vide Beuereg. ad can. 57. Laodicen. Caueum

¹⁷ Ex Cypriani Epistola 69. Ioannes de Turrecrinata sumit argumentum inuehendi in *Episcopos titulares*, qui neque ecclesiam habent neque plebem de quibus Baluzius III. 19. historiae Tutelensis. De iis tollendis actum in concilio Tridentino, vt docet Raynaldus ad A. C. 1547. N. 76. *quod ab illis multa damna et incommoda sustineat Ecclesia, et nullam vel modicam utilitatem recipiat.* De iis etiam tollendis actum postremo est ad relationem illustrissimi viri Francisci Bossueti, Episcopi Lodouensis, A. 1656 in conuentu ecclesiae Gallicanae. Vide Acta p. 300. 344. *Haec Baluzius p. 268. ad Cyprianum.*

Caveum primitiv. Christianism. pag. 224. Menagium amoenitat. iuris c. 35. Iustellum ad Codicem Ecclesiae vniuersae p. 217 sqq. Combesium ad S. Maximum T. I. p. 680. Iosephum Simon. Assemannum Bibl. Oriental. T. III. P. 2. Georg. Clementis Drauden et Christoph. Matth. Pfaffii obseruationes de Periodvtis, quae insertae sunt Vol. VI. des heftischen H. bopfers pag. 722 sqq. et Gustaudi Georg. Zeltneri dissertat. de Theologo circuitore, seu de Periodvtis veteris ecclesiae restituendis. Altorfii 1718. De *Theodromis*, qui diuersi sunt a Periodvtis, diatriben Coburgi 1718. 8. edidit Henr. Rudolph. Fischer. *Episcopi Cardinales*, quibus praeter Episcopatum suum alius quoque morte Episcopi vacuefactus ac vacans ita fuit subiectus, vt binarum essent Episcopi Ecclesiarum. Acta Erud. A. 1713. p. 382. De *Suffraganeis* Andreas Saussaeus p. 89 sq. de Mysticis Galliae scriptoribus. Iam *Coepiscopi* iam *Comprovinciales* ab antiquioribus dicuntur, qui Metropolitano subduntur Antistites. Launoius inquisitione in chartam immunitatis p. 39 sq. De *Episcopo visitatore* quando Ecclesia Antistite proprio destituitur, vide Francisci Nicolai diss. Rom. 1710. 4. et Ephemerides Paris. A. 1710. Nou. p. 591 sq. et A. 1712. Octobr. p. 468. De Episcopis pleraque notatu digna collegit Casp. Zieglerus in erudito suo de Episcopis libro. Ad Iacobi Vilerii concilium de reducendo Episcopatu ad formam regiminis Synodici in antiqua Ecclesia recepti, disputat nonnulla Io. Hoornbeckius lib. I. miscell. sacror. cap. 25. De *cathedra Episcopi* Pompeius Sarnelli in antiqua Basilicographia c. 48. De *iurisdictione ecclesiastica* consulatur Nicolaus Peritpied in libro de iure et praerogatiuis Ecclesiasticorum in administratione iustitiae saecularis. Gallice Paris. 1705. 4. S. Boufflacus Noct. theolog. diss. 29. p. 335 sqq. Iosephus Binghamus Origin. Ecclesiastic. lib. V. c. 2 sq. Martinus Schraderus de causis fori ecclesiastici. Guelpherbyti 1710. 4. Traité historique et dogmatique des Privileges et Exemtions ecclesiastiques. 1715. 4. Antonii Arrighii Oratio de iurisdictione Pontificum, adiecta eiusdem Historiae iuris Pontificii. Patauii 1731. 4.

XIII. *Presbyteros* dictos *Sacerdotes secundos* notat Sirmondus T. I. Opp. p. 945 sq. 967. omniaque illis fuisse communia cum Episcopis fatetur Hieronymus, solam excipiens ordinandi potestatem, de qua iam supra diximus. Quod presbyteri non destituti fuerint facultate ordinandi presbyteros contra Christiani Helwichii librum editum Vratislaviae 1697. 12. et Natalem Alexandrum saec. IV. diss. 44. § 28 sqq. euicerunt iidem, quos paullo ante p. 656. laudauimus, scriptores: quibus addatur Io. Georg. Pertschii umständlicher Beweis, daß die protestantische Kirche rechtschaffene Prediger habe. Hildesiae 1732. 4. Francisci Rothfischeri Abtatz und Jubeliahr, P. II. §. 25 - 28.

Daniel Salthenius in dissertatione sententiam I. C. Heinzelmanni de Διακόνεις νεεφύταις examinante. Regiomonti 1739. edita; et J. C. Heinzelmannus in commentatione de Episcopis et Diaconis primaevae ecclesiae Christianae dissertationi Danielis Salthenii opposita. Helmstadii 1740. euulgata. Apud primos vero Christianos Presbyterorum munus peculiariter etiam fuisse Ecclesiae negotia externa curare, neque omnes sanctos fuisse officio docendi ac praedicandi Evangelium, contendit V. C. Iustus Henningus Boehmerus observationibus selectis ad Petrum de Marca p. 23 sq. provocans ad locum Apostoli 1 Timorh. V. 17. Vide sis etiam Claudii Fontceii siue, qui sub illo nomine latet ¹⁸ Jacobi Boileau, dissertationem A. 1668 editam et Taurini 1678. 8. recusam de antiquo Presbyterorum iure in regimine Ecclesiae. Presbyteros vero temporarios in veteri Ecclesia nullos fuisse probat Hugo Grotius cap. XI. libri de potestate summarum potestatum circa sacra §. 13. Presbyteri debebant esse 30 annorum, ut probat Suicerus πρεσβύτερος et Leo Allatius in libro de aetate in collatione Ordinum apud Graecos p. 37 sq. Rom. 1638. 8. ubi et de aliis ordinibus qua aetate ad illos admitterentur. Inter Presbyteros praecedebat, qui prius ordinatus esset, ut docet Paschasius Quesnellus p. 270 ad Leonem M. Plerumque XII. erant Presbyteri in una Ecclesia secundum numerum totidem Apostolorum, unde Marcum duodecim Presbyteros Alexandriae constituisse narrat Euty chius. Conf. Grotium ad Apocalypf. V. 5 et 7. et Dodwellum libro Anglice edito de vno Sacerdotio et vno altari c. 12. p. 349 sq. sed si usus Ecclesiae plures ferret, plures etiam adsciscerantur, uti Romae tempore Cypriani et Cornelii Presbyteri fuerunt XLVI et CPolitana Ecclesia Iustiniani temporibus habuit Presbyteros LX. De Presbyterorum partibus in missa vide Iosephum Vicecomitem lib. I. de ritibus missae c. 21 sqq. De Presbytero poenitentiario videndi Socrates V. 19. Sozomenus VII. 16. et ibi Valesius, Nicolaus Comnenus p. 209. praenotion. mystagogic. Ioan. Hasselius in Concil. Trident. T. 14. Labbei 1121 sqq. B. Martinus Chemnitius examine Concilii Trid. part. 2. ubi de confessione pag. 348 sq. Ioan. Forbescius Instruct. Historico-Theol. p. 666 sq. Io. Dallaeus de Confessione IV. 2. Guil. Caueus Epist. ad Casp. Calvoerium; tomo posteriori ritualis Ecclesiastici a Calvoerio editi subiecta, atque in Actis Eruditorum A. 1705. p. 167 repetita. Dionys. Petavius diss. Ecclesiastic. pag. 179 sq. Latinus Latinius tom. 1. Epist. pag. 318. 325 sq. Emmanuel Schelstratenus ad Concil. Antiochen. p. 289 et Natalis Alex. Historiae Eccles. tom. 8. p. 176 sq. edit. in fol. De Presbyterissis siue viduis et

matro-

¹⁸ Du Pin. T. 19. p. 66. Vide etiam Memor. Treuoltin. 1710. p. 650.

matronis aetate prouectis quibus negotia quaedam externa pauperesque et aegroti ab Ecclesia curandi committebantur, (*πρεσβυτίδας* vocat Apostolus Tit. II. 3. nonnulli etiam *πρεσβυτερίδας* Ferrandus Diaconus *viduas seniores*) vide Grotium ad Phil. IV. 3. Suicerum in *πρεσβύτις*, Samuelem Bafnage Annal. tom. 1. p. 452. Coteler. ad constitut. Apostol. III. 9. Wolfgangum Gundlingium aliosque viros doctos ad Can. XI. Laodicea. vbi Presbyterae siue vt Isidorus Mercator appellat *matriculariae* constitui prohibentur, et Matthias Zimmermannus Superintendens Misenenfis libro singulari de Presbyteris et Presbyterissis, Annaeberg 1681. 4. inprimis a p. 48. vbi Presbyterorum etiam vxores Presbyteras vt episcoporum episcopas, dictas obseruat, et p. 78. vbi de Presbyteriarum abrogatione, et quomodo a diaconissis, quae saepe erant virgines differrent.

XIV. De Diaconis, (qui Episcopi *ἀκὴν, ὀφθαλμὸς, σῶμα* dicuntur, vide Cotelerium ad Constitut. Apostol. II. 44.) consuli poterunt B. D. Casp. Ziegleri liber de Diaconis et Diaconissis veteris Ecclesiae Wireb. 1678. 4. Morinus part. 3. Exerc. 9. de sacris Ord. et Io. Pearsonii lectiones ad acta Apostolorum p. 53 sq. Sam. Bafnage ad A. 35. n. 8-13 et Menardus p. 287 seq. ad Gregorii M. Sacramentarium. Campegius Vitringa in Synagoga Vetere lib. 3. c. 21. 22. 23. vbi ministros Synagogarum Iudaicarum confert cum Diaconis Ecclesiae Christianae, quemadmodum praefectos Synagogarum cum Presbyteris et Praepositis Christianis Ioan. Franc. Buddeus Ecclesiae Apostolicae p. 748. Nic. Hieron. Gundlingius in Gundlingianis parte 11. p. 126 sqq. et Ioseph. Binghamus Origin. Ecclesiastic. lib. 2. c. 20. Diaconos septem memorant acta Apostolorum c. 6. Sic Romae VII. Diaconos fuisse testatur Sozomenus lib. VII. 19. adde Edmundum Martene lib. 1. de antiquis Ecclesiae ritibus p. 328 sq. S. Maximum ad Dionysium T. 1. p. 305. Ioseph. Vicecomitem de ritibus missae lib. 1. c. 20. et Dan. Guil. Mollerum de septem primis Diaconis Ecclesiae. Altorfii 1696. Quem numerum Henr. Dodwellus in libro Anglice edito de vno Sacerdote et vno altari c. 12. repetit a VII Angelis Apocalypf. I. 12. Aetas Diaconorum debebat esse annorum 25. vt probat Allatius p. 37 sq. de aetate Ordinum. *Philoteci CPol.* ordo instituendi Diaconum legitur T. 26. Bibl. Patr. Lugd. p. 214. Diaconis etiam absente Episcopo et Presbytero concessa fuit clauium potestas. Vide quae ad locum S. Cypriani Epistola 18 disputat Auctor vitae illius Gallice editae diss. 1. Contra Facidium diaconos presbyteris aequare incipientem Hieronymus Epist. 85. ad Euagrium, et Augustinus Quaest. 101. V. et N. T. De Diaconissis, quae ante annum aetatis 40, vel 60, secundum 1 Timoth. V. 9.

et Valentiniani ac Theodosii constitutionem non adsciscerantur, agunt viri docti ad celebrem Epistolam Plinii, tum idem Zieglerus libro de Diaconis cap. vlt. Cangius ad Alexiadem Annae Comnenae p. 416. 421. Pompeius Sarnelli in Basilicographia cap. 17. Beueregius ad Canon. XV. Chalcedonens. Justellus ad Can. XIX. Nicaenum, Morinus part. 3. Exerc. 10. de sacris Ordinibus. Bafnage ad A. C. 35. n. 14 sq. qui illis quoque manus impositas num. 17. obseruat contra Baronium: Cotelerius tom. 1. Patrum Apostol. p. 287. Altius in consensu orientalis et occidentalis Ecclesiae p. 675. Dionysius Petavius ad Epiphaniae Expositionem fidei p. 348 sq. Iacob. Gothofredus ad codic. Theodosian. T. 6. p. 60 sq. Ioan. Cabassutius Notit. Ecclesiast. p. 25. Ioseph Binghamus Origin. Ecclesiast. lib. 11. c. 22. Franciscus Maria Florentinus in exercitatione 15 ad Martyrologium Hieronymo tributum p. 979 sqq. Ioan. Pinius in tractatu de Ecclesiae Diaconissis, qui praemissus est Actis Sanctor. Antuerpiensib. mensis Septembris, T. 1. p. 1 sqq. Agnellus Honoratus, Dissert. Lucae 1737, 4. editarum pag. 64 sqq. et Ioan. Philippus Odelem in dissertat. de Diaconissis primitiuae Ecclesiae. Lipsiae 1700. Praecipuum Diaconissarum munus in praeparandis Agapis politum fuisse censet Ioan. Dav. Michaelis in nota 76. paraphrasi 1 Ep. Pauli ad Timoth. p. 57 subiecta. De Diaconissis apud Syros; quarum mentio etiam in Syrorum ordinationibus apud Morinum p. 502. vide Alsemannum in dissert. de Monophysitis T. 2. Bibl. Oriental. litt. f. 2. Sororem Augustini, *praepositam ancillarum Dei* vocat Possidius in Augustini vita cap. 76. De virginibus Ecclesiasticis (quae a Monialibus distinctae) vide Valesium ad Sozomeni VIII. 23. Mulieribus nunquam concessum est ministrare in missa. Vide Iosephum Vicecomitem lib. 1. de ritibus missae c. 13. nisi quod canerent alternantibus in Ecclesia choris marium et feminarum. Id. c. 33.

XV. Praeter Episcopos, Presbyteros et Diaconos succedente tempore, atque Religione Christiana latius latusque propagata et inualecente, longe plures Ordines Ecclesiastici in vsu esse coeperunt, atque in singulis etiam illorum trium plures excogitati gradus atque praerogatiuae titulorum, primis temporibus ignoratae. Henricus Noris diss. de quinta Synodo p. 76. quatuor ordines Episcoporum introductos obseruat, vnum quidem eorum qui vni vrbi vel Parochiae praeesent: Alterum *Metropolitanorum*¹⁹ qui vni prouinciae:

E 2

ter-

¹⁹ De *Suffraganeis Metropolitanorum* Baluzius p. 421 sq. ad Lupum Ferrariensem. De Metropolitanorum auctoritate conferatur Ioan. Launoius Epistol. p. 743 sq. Iosephi Mottae dissert. de Metropolitanico iure Venet. 1726. 4. et Ioan. Gottfr. Koerner in diss. de Metropolitanorum in ecclesia veteri auctoritate. Lips. 1751.

tertium *Autocephalos Archiepiscopus* siue *primates Exarchos*²⁰ qui aliquot prouinciis essent praepositi, et denique *Patriarchas* qui plurium dioeceseon praefulatum tenerent. Dum nempe ciuilem prouinciarum distinctionem sequuta est in plerisque hierarchiae etiam Ecclesiasticae ratio, hinc metropoles Antistes praerogatiuam et iura nactus prae Episcopis, per dioecesein illam cuius metropolitanus erat, sedem obtinentibus. Confer Jac. Vsserii librum de Episcoporum et Metropolitanorum origine, Londini 1687. 8. Launoium parte VIII. epist. 12. Beueregium lib. II. Codicis canonum vindicati cap. 5. Emanuelem a Schelstrate diss. de auctoritate Patriarchali et Metropolitana aduersus Stillingsfleetum, Rom. 1687. 4. Marcum Anton. de Dominis lib. 3. de Republica Ecclesiastica c. 2 et 5. Gebh. Theodori Meieri politiam Ecclesiae primitiuae ad politiam ciuilem formatam, Helmst. 1676. Ludov. Ellies du Pin dissert. 1. de antiqua Ecclesiae disciplina, Paris et Amstelod. 1691. 4. Dominicum Georgium de antiquis Italiae metropolibus. Romae 1722. 4. Georg. Clementem Draudium in commentatione de Metropolitanis ecclesiae veteris, quae legitur Vol. IV. des hessischen H. bopfers p. 675 sqq. Ob similem causam factum, ut qui in aula Imperatoris vel Regis praeesset sacris, (*archicapellanos* vocauit sequior aetas) praeferreretur omnibus regni Episcopis, Archiepiscopis et Metropolitanis, ut notatum Baluzio ad Lupum p. 450. 473. qui pag. 422 docet munus illud quandoque datum obeundum tantummodo ad certum tempus, qui vero illud gereret, eum non modo Ecclesiastica diiudicasse, sed alicubi ciuilibus etiam negotiis in palatio interfuisse. Vide p. 384. Ceterum Ioanni Morino assentiri non dubito, qui libro 1. Ecclesiasticar. exercitationum, exercitatione 15 a Patriarchis ex antiquo Ecclesiae usu diuersos ponit magnae alicuius et plurimum prouinciarum *επαρχίας* metropolitas, siue ut H. Noris diss. de Synodo V. p. 76. vocat, *Exarchos primates*, quales in Africa *Senes* dictos obseruat Sirmondus tom. 2. Opp. p. 838. Arabibus et aliis orientalibus *Catholicos*. Beueregus p. 216. ad magnum Synodicum. In primariis deinde dioeceseibus Episcopi metropolitani interiecto tempore vel *archimetropolitani* (vide Baluzium ad Lupum Ferrariensem p. 415.) vel vsitatore vocabulo *Patriarchae* dicti sunt, quorum celeberrimi fuere in Oriente quidem Hierosolymitanus, Antiochenus, Alexandrinus, Constanti-

nopo-

²⁰ De *Exarchis* Jo. Morinus p. 250 sq. Operis de sacris Ordinatt. De aliis Ecclesiis quae praeter primarias quinque sedes, Patriarcharum titulo vtae sunt, vide Allatum lib. 1. de contentu vtriusque Ecclesiae c. 25. Primus Patriarchae titulum in concilio Antiocheno A. C. 342 tulit Episcopus Antiochenus. A quinto saeculo Patriarcharum dignitas Exarchorum mentionem aboleuit. De Primatibus egit Petrus de Marca in diss. de Primatu Lugdunensi.

nopolitanus et in occidente Romanus. A Theophane primus Patriarcha CPolitanus appellatur Anatolius in coronatione Marciani Imp. p. 89. Primus Patriarcharum Christianorum meminit Socrates lib. V. c. 8. Nam in Vopifci quidem Saturnino c. 8 *ipse ille* (lege cum H. Vossio *Hillel*) *Patriarcha*, et apud Marcellum Empiricum c. 23. *Gamalielus Patriarcha* Iudaeorum intelligitur. Quinque Patriarchatus ecclesiae Christianae quinque corporis sensibus respondentes, (Allatius p. 238. de consensu) primum stabiliti in Canone 36. concilii CPolitani in Trullo habiti, A. C. 680. qui adeo Patriarchae, plures etiam sub se dioeceses, plures Metropolitanos et Archiepiscopos habere coeperunt, inde Patriarchae titulus tributus quandoque etiam Archiepiscopis, vt notavit Allatius de consensu p. 436. Per haereses in Oriente factum est, vt in vna eademque dioecesi plures sint Patriarchae, alius *Armenorum*, alius *Iacobitarum*, alius *Maronitarum*, alius *Nestorianorum*, alius *Coptorum*. Allatius III. 8. de consensu p. 1001. De Aquileiensi Patriarcha confer H. Noris diss. de V. Synodo c. 10. p. 89. et quae de Patriarcharum ac Primatum origine ac iuribus, Beueregius et alii viri docti ad Canon. VI. Nicaenum et ad Canonem I. Constantinopolitanum: Io. Seldenus ad Eutychiei origines Alexandrinas p. 2 sq. Marcus Antonius de Dominis lib. 3. c. 15. Dauid Blondellus in libro *de la primauté en l'Eglise* p. 538 sqq. 560 sq. 567 sqq. qui etiam de Exarchis p. 528. de Primatibus p. 527. de Metropolitanis p. 526. et de Archiepiscopis p. 523. Allatius lib. 1. de consensu c. 8. Sirmondus lib. 2. Propemptici, cuius exactissimae diligentiae nihil superesse, quod addatur, ait Valesius p. 104. ad Euagrium. Io. Guil. Janus in dissert. de origine Patriarcharum Christianorum. Witteberg. 1718. Patriarcha Vlyssiponenfis primus creatus est a Clemente XI. A. 1716. Thomas de Almeida. De ritu creandi Patriarchas apud Graecos Allatius contra Creyghtonum p. 725 sq. De Patriarcha CPolitano Petrus de Marca in dissert. postuma de institutione patriarchatus CPolitani, et Jac. Elfnerus in *der neuesten Beschreibung der griechischen Christen* cap. III. De dignitatibus et officiis eorum, qui Patriarchae CPolit. assistent videndus Allatius de consensu p. 1028 sqq. Idem p. 1003 memorat *Zachariam Vartabliet*, Patriarcham CPolitatum nationis Armenae. De ritu creandi Patriarchas apud Graecos Allatius contra Creyghtonum p. 725 sq.

XVI. Neque vero Patriarchis his quinque, nedum vni Romano tota subiecta fuit Ecclesia, sed vt Eduardus Breewoodus in veteri Ecclesiae gubernatione patriarchali ²¹ probatum dedit, tempore concilii Nicaeni et post

E 3

plu-

²¹ Subiicitur Jacobi Vfferii opusculis de origine Episcoporum et Metropolitanorum, et de Asia proconsulari, Lond. 1687 et Bremae 1701. 8.

plures mansere Ecclesiae nulli ex Patriarchis subiectae, transmarinae praesertim, ut Africanae, quarum primus fuit Carthaginienſis Episcopus, et Patriarchico iure in VI prouincias Dioeceseos suae vsus. Similiter Britannica Ecclesia nulli externae subdita iurisdictioni, sed primatem suum habuit Episcopum Eboracensem, quod argumentum tractauit etiam Io. Barnesius de Ecclesiae Britannicae libertate et exemptione a Romano patriarchatu, et Eduardus Stillingfleetus ²² in Originibus Britannicis. Quod porro Cardinalis Perronius in Perronianis p. 232. omnes Patriarchas vicarios esse Pontificis affirmat, et hoc iactat se vnum obseruasse merito illi relinquatur tanquam commentum nulla dignum fide, nullo argumento saltim verisimili confirmandum. Licet idem ante eum docuerint Ioannes Torquemada et Petrus Paludanus. Quam vero sententiam igne dignam iudicat Almaynus apud M. Antonium de Dominis H. 5. de republ. Ecclesiastica. Ita, quas Pontifex Romanus iam a tot saeculis sibi arrogat super omnes Ecclesias atque Episcopos praerogatiuas, auctoritatem potestatemque, per prima a Christo nato saecula toti Ecclesiae ignoras fuisse, a multis iam est ostensum non Protestantibus modo, ut Dauide Blondello de primatu in Ecclesia, quod opus Gallice prodit Geneu 1641. fol. Frider. Spanhemio T. 2. Opp. pag. 439 sqq. qui p. 468. Anonymum Graecum laudat *περί τῶν προτείων τῷ πάπῳ*, e Bibliotheca Lugdunensi. Isaaco Barrow T. 1. Operum. Laurentio Howel in libro, a View of the Pontificate. Londini 1712. 8. et Salomon. Deylingio in dissertationibus duabus de nouitate regiminis Ecclesiastici in ecclesiam vniuersam: Lipsiae 1729 et 1730 editis: sed et ex ipsa etiam Ecclesia Romana, praecipue a Gallis, inter alios ab iis qui Canonem sextum Concilii Nicaeni illustrarunt, et aduersus primatum, siue ut Paullus Venetus apud Claudium Sarrauium ²³ non absurde vocauit, *Totatum* (Salmasius *suprematum*) Papae Romani, scripserunt non minus candide quam solide atque crudite. Primatum Pontificis ex folis sacris litteris probari non posse in colloquio Rheinfeldensi A. 1651. candide professus est Valerianus Magnus. Olim electioni Pontificis adfuere et electionis decreto subscripserunt *vniuersus clerus, Optimates et vniuersa militaris praesentia et cuncta generalitas populi Romani*. Vide librum diurnum a Io. Garnerio cum notis editum p. 12, 13, 16, 25, 23, 32, etc. A folis Cardinalibus praeterito Henrici III. Imperatoris, tunc minorennis, consensu, de quo Petrus Damiani Opus 4. inconsulto reliquo Clero et Pop. Rom. primus Senis A. 1059, Papa electus est Nicolaus II. qui deinde in concilio

²² Stillingfleeto Emanuel a Schelstrate opposuit dissertationem de auctoritate Patriarchali et Metropolitana, Rom. 1687. 4.

²³ P. 210, Epist. editionis prima.

cilio Mantuano A. 1060. habito facultatem illis dedit eligendi Pontificem. v. Thom. Stapleton II. 13. de magnit. Eccl. Rom. Postea ius illud confirmarunt Alexander III. Gregorius X. et Clemens V. Confer Papebrochium in propylaeo ad Acta Sanctor. Maii p.* 196. qui etiam exhibet varia Acta Electionis vt Urbani VI. Ao. 1378. p.* 95 sq. Nicolai V. A. 1447. p.* 121. 125. Callisti III. A. 1455. p.* 127. nec minus historias Conclauium, Clementis V. Iulii II. et sequentium, et historiam interpontificiorum. Actum inaugurationis et coronationis Innocentii X. fusius descripsit et tabulis aeneis exornatum dedit in Roma triumphante Laurentius Banck. Franekeræ 1645 et 1656. 12. De electione Pontificis R. consuli possunt Hieronymi Bignonii *Traité sommaire de l'Élection des Papes.* Parisiis 1604. 4. Petri Mariae Passerini tractatus de electione P. R. Romæ 1670, fol. Ioan. Frid. Mayerus in commentario de electione Romani Pontificis, qui cum Alzonini, Cardinalis, Aphorismis politicis, recusatus est Osnabrug 1691. 4. I. B. Maius de R. P. electione, Caesarumque circa eam iure, cum Muhlii *diff. de molitionibus Pontificum adv. Imperat. Reges et Principes.* Kil. 1729. et Petrus Bulinellus de summi Pontificis eligendi forma. Patauii 1758. 8. Caerimoniale electionis P. R. legitur in Cherubini Bullario T. 3. p. 405. Edidit quoque Ioan. Gerhard. Meuschenius Caerimonialia electionis et coronationis P. R. et Caerimoniale Episcoporum, iuxta prima, genuina ac rarissima exemplaria Romana, Venera et Taurinensia, vna cum curioso *ἀνεκδότω* de creatione Papæ Pii II. et Leon. Aretini opusculo de temporibus suis, nec non Augustini Oldoini catalogo auctorum, qui de Romanis Pontificibus scripserunt. Francos. 1732. 4. Pontificis R. titulos et elogia persequuntur Theoph. Raymundus tom. 10. Opp. et Abrahamus Rzouius. Papa ²⁴ *ἀντονομαστικῶς* pro Romano Pontifice vix reperitur apud antiquiorem scriptorem quam Ennodium et in Actis concilii Toletani A. C. 405. Et Apostolica sedes *ἀντονομαστικῶς* pro Romana vix ante Augustinum. Vide Sirmondum ad Ennodium p. 18 sq. et Casaubonum in Casaubonianis p. 147. Olim Papa vocabatur quilibet Episcopus, vt notant Launoius Epistol. f. 545 sq. Sauro ad Sidonium p. 360 sq. Baluzius ad Lupum p. 420. ed. Lips. Bignonius ad formulas Marculfi, p. 418 sq. Neque id veritum ante Gregorium VII. vide Baronium ad A. C. 1075. Quamquam Graeci *παπᾶ* cuilibet Sacerdoti et Episcopo, *πάπᾶ* soli Romano et Alexandrino tribuunt, teste Goaro notis posterioribus ad Cedrenum p. 350. Olim quilibet Episcopus vocabatur nomine *ἀρχιερατικῆς ἐσιότητος*, de quo Montacutius ad Photium Ep. CXI. *Apostolicus item*, velut Apostolicae doctrinae custos;

²⁴ De aetate vocis Papæ conferri possunt Ioan. Diecmanni dissertatt. duae Witteb. 1671 euulgatae,

stos; de quo titulo, Papis Rom. tributo vide Ioan. Picardum ad Anselmi Cantuar. III. 65. Epist. p. 582. nec minus *Pontifex, successor et vicarius Petri*, immo *Christi vicarius*, quae omnia Episcopus R. sibi soli arrogavit. *Sanctitas et beatitudo tua* etiam Diaconi olim compellatio fuit, vide Sirmondum ad Ennodium p. 28. A Carolo M. ad Benedicti II. tempora, antequam confirmarentur ab Imperatore, non dicebantur Episcopi, sed tantum *electi*, nec Papis accensebantur aut bullae eorum agnoscebantur, si ante confirmationem decedere contigisset *Occumenii* titulus Pelagii II. ad Ioan. CPolitan. A. C. 587. si vera est epistola Constantinopol. Patriarchae ad Ioannem XIX. Papam. Pagi ad A. C. 1024. n. 3. *serui seruorum Dei* ²⁵ titulo Odilbertus, Archiepiscopus Mediolanensis, venit apud Mabillonium T. 4. Analector. p. 317. *Vicarii Petri* Baluz. ad Lupum p. 428. De *Vicariis Papae* Bellarminus II. 20. de Rom. Pontifice.

De Cardinalibus ²⁶ praeter scriptores Lipenio notatos videndus liber Gallicus de origine Cardinalium, (traité de l'Origine des Cardinaux du St. Siege) excusus Coloniae 1669 et rec. ib. 1670. Wagenfeilius libro de educatione Principis, Germanice edito p. 177 sq. Speelmannus in Glossario, Rev. Io. Franciscus Buddeus in libro de origine Cardinalitiae dignitatis, qui recensetur in Actis Erud. A. 1693. p. 206 sq. Iacobi Cohelii notitia cardinalatus. Romae 1653. fol. Hieronymus Platus de Cardinalis dignitate et officio, Romae 1602. 4. rec. ibid. 4ta vice 1746. 4. cura Ioan. Andr. Triae. Caroli Bartholomaei Piazzae Hierarchia Cardinalitia Italice edita Romae 1703. fol. Ludov. Anton. Muratorius in dissertatione de Cardinalium institutione, quae inserta est Tomo V. Eius antiquitatum Italiae medii aevi, p. 152 sqq. Stanislaus Sentinellus in dissert. de cardinalitia dignitate, quae habetur T. XXVI. collectionis opusculorum scientificorum et philologicor. p. 395 sqq. Pridem lon-

²⁵ Confer Io. Frid. Mayeri disput. de titulo Pont. Rom. serui seruorum Witteb. 1685. editam.

²⁶ Graecis dicuntur *καθολικάριοι, καθολικάριοι, καθολικάριοι*, vide Nili *διέλεξις* a Salmasio editam, Cangii glossar. Cotelerii monumenta Ecclesiae Graecae p. 674 et Allatium contra Creyghtonum p. 36. Latinis *in cardine constituti, cardinati, incardinati, cardinalis*; Lindebrog. p. 1388. ad Codicem Legum antiquarum. Ludov. Donius d'Attichy, in floribus historiae collegii Cardinalium Paris. 1660. fol. 3 Voll. editis origines eorum repetit ab A. 1049. sub Leone IX. Cardinales antiquioribus scriptoribus sunt certis suis ecclesiis, parocciis, titulis et diaconis affixi clerici. Vide Blondellum p. 99 sq. de Iohanna Papissa femina. *Cardinare, incardinare* est clericum certae ecclesiae addicere tanquam constitutum in cardine. Vide Baluzium p. 470 ad Gratianum. *Ostium ecclesiae* Papa, Christi vicarius: Cardinales *ἐπίσκοποι*; *cardines ostii*. Pachymeres in Michaelae Palaeologo V. 8. p. 245. Pontificis *καρδία*. Philetus XXXV. 12. Epist.

longe pauciores et XXIV. tantummodo fuere, primus enim numerum LXX. definiuit Sixtus V. A. C. 1588. nomenque habent exinde, quod olim praecipui Presbyteri cuiusque Parochiae Cardinales appellarentur: vide M. Anton. de Dominis L. IV. c. 5. quemadmodum *Protopapam* pro Archipresbytero dictum notauit Morinus f. 223. de sacris Ordinatt. Hodie igitur ex instituto Sixti V. Cardinales numero 70 sunt, ex quibus 6 sunt Cardinales ²⁷ Episcopi, Albanus, Tusculanus, Praenestinus, Sabinus, Portuensis et Ostientis, Presbyteri 50, Cardinales Diaconi 14, qui postremi Cardinalatu relicto saecularem vitam repetere et connubio se iungere possunt. Vide librum Gallicum Tableau de la Cour de Rome p. 229 sq. et Onuphrium Panuinium de Episcopatibus, titulis et diaconiis Cardinalium, Paris. 1609. 4. Existat et Dominici Veneti, Episcopi Torcellani de Cardinalium legitima creatione liber ad calcem Marci Ant. de Dominis tomo 1. operis de republica ecclesiastica. Pontifex quidem quum Cardinalem creat, hisce verbis utitur: *Creamus te socium Regibus, superiorem Ducibus et Fratrem nostrum.* Recens vero creatum ceteris sistens Cardinalibus, *Habetis, inquit, Fratrem.* Ordo creationis Cardinalium existat apud Mabillonium T. 2. Musei Italici p. 424 sqq. Cui adde Paridis Crassi de caerimoniis Cardinalium et Episcoporum libros II. Romae 1564. 4. Cardinales licet ordine minores, (etenim vsque ad Clementis III. et Bonifacii VIII. aetatem Episcopis fuerunt minores; v. Nicol. Comneni praenotiones mystagogic. p. 40.) tamen Episcopis propter dignitatem recte anteferri, vt *Exocatacoelos* ²⁸ in Graeca Ecclesia disputat idem Comnenus ibid. p. 376 et 377. Pilei rubri insigne illis concessum ²⁹ sub Innocentio IV. in concilio Lugdun. A. 1245. Purpurae decus a Paulo II. A. C. 1464. Quum Lucas Holstenius Cardinalem Barberinium in oratione publica Eminentissimi titulo celebrasset, ornat eosdem ³⁰ ex instituto Urbani VIII. ab A. 1630. 10 Iunii *Eminentissimi* titulus, qui olim Praefecti Praetorio fuit norante Salmasio p. 155. de primatu Papae, et Seldeno de titulis honorum II. p. 668. sed et *Eminentia dignitatis* iam pridem tributa Episcopis, vt obseruat Baluzius p. 462. ad Lupum

²⁷ In inscriptionibus litterarum tamen Cardinales Episcopi vel Archiepiscopi, non solent Episcopatum titulis appellari. Vide Latinum Latinium tom. 1. Epist. p. 203 sq.

²⁸ *Ἐξωκτάκοστος*, fuerunt quinque maiores in ecclesia CPolitana Officiales, magnus Oeconomus, Sacellanus magnus, magnus Schenophylax, Chartophylax magnus, et Sacello praepositus, quibus Georgii Xiphilini tempore etiam Protecedicus accensebatur. Vide Comnenam loco laudato, Goarum p. 291. ad Eucholog. Cangium in Glossario Graeco p. 409 sq. et Macros in Hierolexico.

²⁹ Mabillon T. 4. Analector. p. 565.

³⁰ Vide Clariss. Becmanni notitiam dignitatt. illustrium dissert. XVII. cap. 1.

pum Ferrariensem. Ex decreto Paulli II. A. 1468. promulgato necessario debet esse ex Cardinalium numero, qui Pontifex R. creandus est. Iuramentum Cardinalium Papam electorum habes in Wolfii memorabil T. 2. p. 999. Cardinales sex affecti supplicio ab Urbano VI. Vide Jacobi l'Enfant Histor. concilii Pisani T. 1. p. 46. Nouem exempla eorum, qui Cardinalitiae dignitati renuntiarunt affert Gregorius Leti in libro, cui titulus, *Itinerario della Corte di Roma*, atque inde Hubnerus Centuria VI. Bibl. Hamb. Histor. p. 194. De Gabriele Philippuccio, qui purpuram a Clemente XI. oblatam constanter renuit vide Clementis XI. Opera T. 1. p. 21. et A. E. 1707. p. 20. De Francisco Maria Mediceo, qui cardinalitia dignitate se abdicauit vide eiusd. Clementis opera T. cod. p. 31 fqq. Cardinales, qui matrimonium praetulere, recensentur in den petersburgischen Annarckungen 1729. p. 393 fqq. De Cardinalibus *doctis* (ab A. C. 540) disserit Gabr. Ioseph. Eggs in *Purpura docta*. Monachii 1714. fol. 3 Voll. et supp'emento nouo purpurae doctae Augustae Vindelic. 1729. fol. De *Gallis* consuletur Petri Frizonii *Gallia purpurata*. Lutetiae Paris. 1638. fol. De *Cisterciensibus* Casp. longelini purpura Cisterciensis; *Dominicanis* purpura Dominicana; *Franciscanis* purpura Seraphica; *Mariae cultoribus* Maraccii purpura Mariana. De cardinali impubere occasione cardinalitiae dignitatis Ludouico Antonio Iacobo, Hispaniae Infanti, a Clemente XII. collatae Ioan. Georg. Estor duas edidit diatribas Ienae 1737 et 1738. 4. De Cardinali Decano vide librum *Tableau de la Cour de Rome* pag. 234, et B. D. Mayeri dissertationem editam Kiloniae; vt Caerimoniale Romanum et historias conclauium a pluribus vulgatas praetermittamus. De officio et potestate Cardinalis Camerarii, dissertatio Italice edita Didaci Aguirre, Icti et in collegio sapientiae primarii Romae Doctoris laudatur in memoriis litterariis Treuoltinis A. 1705. p. 1814. Scriptores alios de Cardinalibus diligenter recensuit Caspar Sagittarius in introduct. ad hist. eccles. cap. 31. p. 771 sq. vti Scriptores de Pontificibus Romanis c. 25 sq. p. 650 sq. et ex ipsis qui Romanae Ecclesiae addicti sunt, Ludouicus Iacobus a S. Carolo in Bibliotheca Pontificia. De officialibus Pontificiis et Congregationibus atque Tribunalibus Curiae Pontificiae Romanae, consuli possunt Cardinalis Ioan. Baptistae de Luca relatio curiae Romanae Colon. 1683. 4. et Hunoldi Plettenbergii S. I. notitia congregationum et tribunalium Curiae Romanae. Hildesii 1693. 8.

XVII. De *Archipresbyteris*, *Archidiaconis*, *Oeconomis* et *Defensoribus Ecclesiarum* Morinus de Ordinatt. parte 3. Exerc. 16. De *Archidiaconis* sigillatim Sirmondus tom. 1. Opp. p. 967. Andreas Saussaeus de *Mysticis Gal-liae*

liae Scriptoribus pag. 108 sq. Paschasius Quesnellus in notis ad Leonem M. pag. 883 et 894. qui Presbyteris praelatos interdum etiam fuisse obseruat p. 887. Busaeus ad Petrum Blefensem F. 24. Bibl. Patr. p. 1364 sq. Nicol. Comnenus pag. 71. praenot. mystagogic. Laurent. Dript in speculo archidiaconali. Neuhufae 1676. Franciscus Florens in tractatu de officio Archidiaconi ad calcem eius opusculorum editorum Paris. 1679. 4. Pompeius Sarnellus in epistolis Ecclesiasticis p. 186 fqq. Matthias Larroquanus in aduersariis sacris p. 251 fqq. Ioan. Paulus Kressius in libro, germanice edito, *Ersäuterung des Archidiaconatswesens, und der geistlichen Sendgerichte*. Helmstadii 1725. 4. Io. Georg. Pertschius in libro, itidem germanice euulgato, *von dem Ursprung der Archidiaconen, Archidiaconalgerichte, bischöflichen Officialen und Vicarien, und deren Unterscheid*. Hildesiae 1743. 8. Archipresbyteri an inferiores Archidiaconis, vide Baluzium p. 455. 456. ad Anton. Augustin. de emendatione Gratiani. Nonnulla arrogata Archidiaconorum iura ad examen reuocat Io. Baptista Thiers dissertatione *de l'Étole*, et altera, *de la dépouille des Curés*. De Archidiaconorum in veteri Ecclesia officiis et auctoritate exstat etiam diatriba Wittebergae pridem vulgata a Rev. D. Georg. Henrico Goezio, Praefule olim Lubecensi. De *Subdiaconis* et quatuor minoribus³¹ Ordinibus apud Latinos, et vbi serius illi obtinuerunt apud Graecos, videndus Morinus libro laudato part. 3. Exere. 11, 12, 13, 14. Ioan. Bona lib. 1. rerum liturgicarum cap. 25. §. 14 fqq. pag. 299 fqq. et Cotelerius ad Patres Apostolic. T. 1. p. 238 sq. ad constitut. apostol. II. 25. Hypodiakonorum iam meminit Cyprianus Epistola VIII. et Cornelius Romanus apud Eusebium L. VI. Hist. c. 43. nec hac in parte fides deroganda videtur libro Pontificali Damasi, qui Subdiaconorum institutionem refert ad Fabianum Pontificem, defunctum A. C. 250. nam in primi et secundi saeculi scriptoribus nullam eorum mentionem occurrere iubens assentior Sam. Basnagio ad A. C. 35. num. 20. De illorum officiis vide praeter Morinum, notas Menardi ad sacramentarium Gregorii M. p. 280 sq. et Beueregium ad Canonem X. Antiochen. De potestate Diaconorum in administrando poenitentiae sacramento videndus auctor vitae S. Cypriani, Gallice Paris. 1716. 4. editae, et memoriae Triuoltinae 1718. p. 30 fqq.

XVIII. *Lectorum* quoque munus ex Iudaica Ecclesia in Christianam deuiatum satis antiquum esse ex constitutionibus Apostolicis, Tertulliano, Cy-

F 2

priano

³¹ Abbo Floriacensis in Apologetico p. 397. *Clericorum ordo tribus gradibus specialiter distinguitur, Diaconorum, Presbyterorum et Episcoporum: nam omnes qui sunt inferioris gradus, per abusionem Clerici vocantur.*

priano aliisque monumentis constat. Vide Beueregium loco iam laudato et lib. 2. Codicis Can. vindicati c. 2. §. 4. Menardum pag. 274 sq. Iosephum Binghamum Origin. Ecclesiastic. lib. 3. cap. 5. Henric. Dodwellum Dissert. Cyprianic. VI. §. 12. Ioan. Bonam rerum liturgic. lib. 2. cap. 6. pag. 647. Ioan. Meursium Exercit. critic. p. 2. c. 1. Iosephum Vicecomitem lib. 1. de ritibus Missæ c. 27. Wilh. Ernestum Tentzelium dissert. de ritu lectionum sacrarum, et D. Io. Andream Schmidium in dissertationibus de Lectoribus: quanquam distinctum ordinem *Anagnostarum* fuisse in Ecclesia primis statim temporibus, non aequè certum esse videtur, quum Diaconi et Presbyteri, quin Episcopi etiam sacrae Scripturae capita in coetibus Christianorum praelegisse reperiantur. Vide Menardum p. 258. Apud Iudaeos quoque olim Sabbatis lectores septem in Synagogis erant, non statim tamen, sed quoscunque ad hoc munus idoneos *Chasim* euocaret. Vide Franciscum Burmannum parte 2. Exerc. pag. 50. et Iac. Rheuferdum de decem orationibus Synagogaë, pag. 258 sq. Postea vero obtinuit ut solus Chasim officio lectoris perfungatur. id. p. 276. Fuerunt et *ερμηνευται*, qui lectiones sacras vel etiam homilias in notam linguam ignarorum gratia interpretarentur, quod et ipsum a Iudaeis Christiani acceperunt. Vide Epiphanium tom. 1. p. 1105. Porro Lectores iidem etiam erant *Psaltæ*, unde *Psaltanagnostæ* dicuntur in Nouellis Iustiniani Imp. ut notatum Valesio ad Sozomeni VIII. 24. Lectores sex latini Romae et totidem Graeci; ita etiam Constantinopoli. Alcuinus c. 29. de diuinis officiis pag. 1073.

XIX. Eodem constitutionum Apostolicarum loco ³² vbi Lectorum mentio fit, lib. 2. c. 25. memorantur etiam Cantores et Ostiarii, vbi haec annotat doctissimus Cotelerius: Quo post Apostolos tempore minores Ordines, Diaconatu inferiores coeperint in Ecclesia institui, *ideo obscuritate inuoluitur, ut nulla possit certa coniectura deprehendi atque explicari.* Aperte quidem S. Ignatius, qui initio secundi saeculi scripsit, agnoscit solummodo tres maiores gradus, Episcopatum, Presbyteratum, Diaconatum. *Primus vero, quod sciam, Lectores nominat Tertullianus libro de praescriptione haereticorum cap. 41. Hypodiaconi autem, Exorcistæ et Acoluthi non comparent ante Cyprianicas Epistolas 24, 28, 78, 79, 80, 16, 55. et Epistolam Cornelii Papae ad*

Fa-

³² Licet Constitutiones illas Clementis vel Apostolicas minime esse, eruditi consentiant, sub initio tamen quarti saeculi esse Clementi suppositas, colliges ex Eusebii Hist. vbi ait *χρῆς καὶ πρῶτον*, hoc est nuper admodum opera proluxa sub Clementis nomine venditata esse, III. 38. Hist. Neque cum hac sententia pugnant, quae *γρηγοριῶτι* illius operis opponunt viri doctissimi.

Fabium Antiochenum 33 in *Eusebio lib. VI. cap. 43.* quae etiam Ostiarios adiungit. Sed e media aetate nihil clari affertur. Augetque difficultatem, tum quod credi debeat quasdam Ecclesias hac in disciplina praecuisse aliis exemplo suo, tum quod in Diaconis soleant clerici minoris loci comprehendendi, et Optatus multo post introductionem Clericorum Diaconis suppositorum, postquam posuisset lib. 1. pag. 39. lib. 2. pag. 53. *Ecclesiae membra*, Episcopos, Presbyteros, Diaconos, Ministros et Laicos seu turbam fidelium, eodem lib. 2. pag. 59. subiungit: Quum sint, sicut supra dixi, quatuor genera capitum in Ecclesia, Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum et fidelium, pro quibus enumerantur quinque ordines Ecclesiae apud Hieronymum in *Esaias caput 19.* Episcopi, Presbyteri, Diaconi, Fideles et Catechumeni. Itaque dubium remanet, an hic et similes constitutionum loci, a primo earum editore, vel ab earum interpolatore profecti sint. Omisi paruae auctoritatis librum de Romanis Pontificibus. Is in Hygino habet: Hic Clerum composuit, et distribuit gradus. Et in Victore: Hic fecit sequentes 34 Cleros.

De Cantoribus qui et κανονικοί ψάλται, vide Menardum ad Gregorii sacramentarium p. 61. 62 sq. D. Ioan. Andreae Schmidii diss. de Cantoribus Ecclesiae V. et N. T. Helmst. 1708. Beueregium ad Can. 15. Laodiceum. Pompeium Sarnelli Epistola 27. Ecclesiastica, vbi quoque de Primicerio siue praefecto Cantorum, de quo etiam agit Iustus Henning. Boehmerus T. 1. iuris ecclesiastici Protestantium pag. 582 sqq. Iosephum Vicecomitem lib. 1. c. 30. sqq. de ritibus Missae, et Matthiae Blochii dissertat. de Psaltarum siue Cantorum origine in ecclesia. Hauniae 1711.

De Ostiariis, θυρωροῖς, custodibus et conseruatoribus aedium sacrarum, Menardus p. 272. Suarezus ad S. Nili opuscula p. 669 sq. Cangius Glossario in mansionariis, παραμοναρίως. Iosephus Vicecomes lib. 1. de ritibus missae c. 28. Etiam Sacrarum custodem Psalmistae iungit Ambrosius lib. 1. de officiis c. 44. vbi vide notas tom. 2. editionis praeclarae, quam Monachis Benedictinis debemus p. 69.

F 3

De

³³ Locus est insignis p. 244. vbi Cornelius testatur Romae tum fuisse πρεσβυτέρες 46. Δικάνες 7. ὑποδικάνους 7. ἀποδέξας 4. ἐπομισίς καὶ ἀναγνάσκων ἕνα πολυαῶν 52 Viduas cum aegrotis super 1507. Romanus Martyr sub Diocletiano fuerat in Ecclesia Caesarensi Diaconus et ἐπιτομισίς. id. de Martyribus Palaestinae cap. 3. pag. 320. Plurium ordinum Ecclesiasticorum meminit et Pseudo-Ignatius Epistola ad Antiochenos extrema, et Epiphanius expositione fidei c. 21.

³⁴ Codices quidam legunt *sequentes*, male. Nam *sequentes cleri* sunt Acoluthi.

De *Acoluthis* ³⁵ Menardus p. 279. Caueus in primitiuo Christianismo pag. 235. Cangius glossar. in *Acolytus* et *cerosferarii*. Iosephus Vicecomes lib. 1. de ritibus missae c. 25 sq. Iosephus Binghamus origin. Eccles. lib. 3. cap. 3.

De *Exorcistis* *ἐπωρευταῖς* viri docti ad Canonem 24 Laodiceni et 10 Antiocheni Concilii: Menardus p. 277 ad Gregorium, Espencaeus p. 158 sq. Opp. qui etiam de adiuratione Daemonum p. 160 sq. rerumque inanimatarum p. 163. Lindebrogius p. 1396 sq. ad Codicem Legum antiquarum, et Franciscus Baltusius S. I. in responsione secunda ad Historiam Oraculorum Fontenellianam, edita Gallice p. 188. Geuerhartus Elmenhorstius not. ad Minucium Felicem p. 69. Ioan. Bona rerum liturgic. lib. 1. c. 25. p. 519. Ioan. Bapt. Cotelerius ad constitutiones apostolic. lib. 8. c. 26. T. 1. Patrum apostolic. p. 414. Ioan. Casp. Suicerus Thesaur. ecclesiastic. T. 1. p. 1150. Ioseph. Binghamus origin. ecclesiast. lib. 3. c. 4. Vide etiam Sam. Basnagii Annales ad A. C. 54. num. 10 sq. atque Ioan. Felli notas ad Cyprianum p. 4. vbi de eo, quod *Catechetarum* simul munere functi in Ecclesia fuerunt. Eusebius VIII. 6. Hist. p. 298. in persecutione Diocletiani ait repletos fuisse carceres Episcopis, Presbyteris, Diaconis, Lectoribus et Exorcistis. Multa de exorcismis Iudaeorum et Christianorum Antonius van Dalen diff. de diuinationibus Idololatricis Iudaeorum, digna accuratiore examine.

De *Fossariis* siue *Copiatis* (*κοπιῶντες* in Pseudo-Ignatii Epistola ad Antiochenos) qui sepulturas curabant defunctorum, vide Epiphanium exposit. Fidei §. 21. Codicem Theodos. lib. XVI. tit. 2. lege 15. Cotelerium T. 2. Patr. apost. p. 112. et auctorem de septem Ordinibus Ecclesiae, inter S. Hieronymi Opera, vbi ita enumerantur: Episcopi, Presbyteri siue Sacerdotes, Diaconi, Subdiaconi, Lectores, Ostiarii, et Fossarii.

De *Apocriuariis* conferatur Adami Grenzii commentatio Dresdae 1749. 4. edita.

De *Periodevtis* siue visitatoribus et tabellariis ecclesiasticis consuli potest Erdm. Rud. Fischeri diatriba de *θεοδρόμοις* siue legatis ecclesiasticis edita Coburgi 1717. 8. et Gustav. Georg. Zeltneri dissert. de Theologo circuitore seu de *Periodevtis* veteris Ecclesiae restituendis, Altorffii 1718.

XX. Hodie *Septem ordines* agnoscit Ecclesia Romana, sed aliter ac Graeca illos computat, sic nempe: Presbyteros, Diaconos, Subdiaconos, Acoluthos,

³⁵ Antiquis Graecis *ἀκόλυθοι*, pueri a pedibus, comiticustodes ministri, pagani, lacay etc. ut notauit Iacobus Duportus ad Theophrasti characteres p. 385. et Lindebrogius glossario ad Codicem Legum antiquarum.

thos, Exorcistas, Lectores et Ostiarios, de quibus omnibus vide Pontificale Romanum, Isidori Origines lib. 7. cap. 12. Stephanum Echiensem de Sacramento Altaris tom. 20. Bibl. Patrum edit. Lugd. p. 1872 sq. Honorium in gemma animae lib. 1. c. 174 sq id. p. 1069 sq. M. Antonium de Dominis II. 4. et 9. Rhabanum Maurum VI. 5. de vniuerso T. 1. p. 84. b sq. et Capitularia Regum Francorum apud Baluzium T. 1. pag. 458. Graeci autem Episcoporum loco praetermittunt Acoluthos, atque ordines septem ita numerant: Episcopos, Presbyteros, Diaconos, Subdiaconos, Lectores, Exorcistas et Ostiarios. Vide Metrophanis Critopuli confessionem, pag. 109. Ceterum exorcistas et ostiarios non ordinari ex graecae ecclesiae vsu, sed tantum velut titulos, dignitates et munera haberi notauit Comnenus in praenotionibus mystagogicis pag 2 sq. Confer Arcadium lib. 6. concordiae. A Syris nouem ordines hierarchiae ecclesiasticae statui, ad exemplum rotidem scilicet ordinum Angelicorum, notat Morinus de sacris ordinationibus pag. 498. Ceterum de vniuersa illa, quam haecenus perstrinximus, hierarchiae ecclesiasticae ratione ordinibusque singulis praeter Morinum hunc, aliosque a nobis iam laudatos consuli possunt Stanislaus Hosius p. 165 sq Opp. Bellarminus libro de clericis tom. 2. controuers. Hadrianus Sarrauia libris de diuersis ministerii gradibus, Lond. 1590. 4. anglice, et 1611. fol. latine. Claudius Espencaeus libro 1. digressionum in epistolam 1. ad Timotheum: Ludouicus Cellotius S. I. libris X. de hierarchia et hierarchis, Rothomag. 1641. fol. et in horis subcessiuis Paris 1648. 4. siue vindiciae illius operis aduersus Franciscum Hallierium, cuius de hierarchia ecclesiastica libri IV. Paris. 1646. fol. Ioannes Dartis de ordinibus et dignitatibus ecclesiasticis, aduersus Salmasium de primatu Papae, ibid. 1648. 4. praecipue vero Lud. Thomassinus in opere de disciplina ecclesiastica, tribus voluminibus in fol. edito ibid. gallice 1679-1684. vbi fuse et diligenter de singulorum ordinum origine, conditione, iuribus et officiis disserit. His addi possunt e reformatis Gisb. Voetius parte 2. politicae ecclesiasticae, Frid. Spanhemius tom. 2. Opp. p. 1193 sq. Ioan. Christophorus Becmannus notitia dignitatum illustrium diss. XV. seq. E nostratibus Caspar. Caluoenus tom. II. ritualis eccles. Io. Bartholdus Nie-meierus et Adamus Rechenbergius diss. de titulis et gradibus ecclesiasticis: Io. M. ch. Heineccius descriptione ecclesiae graecae, germanicae edita, parte III. cap. 1. etc.

XXI. Ut alicui munus sacrum publice obire liceat, requiritur in ecclesia christiana electio, et *κήρυμα* siue vocatio ab iis, qui ius habent: tum ordinatio et *χειροτονία* et consecratio, quae fit a sacerdotibus. Nonnunquam debet etiam

etiam accedere confirmatio siue ἐπικύρωσις ac βεβαίωσις principis ac potestatis supremæ, si hoc sibi ille reseruaui. De *electione per sortem*, a qua ipsum clericorum nomen petiitum est, vide interpretes ad Actor. I. 26. Thomassinum de disciplina ecclesiastica II. 14. Tiraquellum de iure primogenitorum p. 136 sq. Suicerum in κληρος. Notas Benedictinor. ad Ambrosium tom. I. pag. 1273. Stephanum le Moyne notis ad varia sacra p. 586. Martinum Mauritium libro de sortitione veterum Hebræorum, Basil. 1692. 8. Binghamum origin. ecclesiastic. lib. 4. c. 1. et S. I. Baumgartenii dissert. de ministror. ecclesiastic. apud veteres Christianos ope sortitionis designatione, Hællæ 1751. Electio primo facta ab solis Apóstolis per Spiritum S. motis et agitatís: post illud tempus clerus vna cum laicis, atque adeo tota ecclesia ad electionem concurrít, vt ex veteris ecclesiæ vsu demonstrat Blondellus libro de episcopis p. 197 et 379-549. Ac populi quidem consensum in episcoporum electionibus requiri solitum, in Oriente quidem vsque ad concilium Nicaenum secundum A. C. 787. Can. 3. vel saltem synodum octauam A. C. 871. Can. 22. in Occidente autem hoc viguisse vsque ad extremum sæculi duodecimi, notat Petrus de Marca VI. 2. operis de concordia sacerdotii et imperii, licet canone 13 Laodiceno, et constitutione Iustiniani imp. diu iam antea vilis plebecula ab hoc negotio exclusa esset, quod sæpe iuris illius occasione grauitè peccasset, id. VIII. 6. Perperam tamen idem illustris scriptor ius regii vel principalis consensus VIII. 2. ex requisito illo laicorum siue populi consensu deriuat, quum id potius in monarchia nitatur potestate principali et maiestate qua pollet in regno suo, vel principatu, in quo est ecclesia illa particularis, cui sacerdotes præficiendi sunt. Itaque rectius Grotius ius patronatus (κτητορικὸν δίκαιον vocant recentiores Græci) Regio iure niti disputat, cap. 12. de imperio summarum potestatum circa sacra. De more porro et iure electionis pro diuersis locis et temporibus in ecclesia diuerso, apud eundem Marcam, Baluziumque in notis et in Isaaci Haberti ἀρχιερατικῶ p. 435 sq. (vbi sigillatim de ecclesia græca) et apud Morinum ac Thomassinum fuse disputata videri possunt, quibus iungenda Marthiæ Flaccii *demonstratio quod electio præsulum et episcoporum non ad ecclesiasticos solum, sed et ad laicos, vt vocant, pertineat, quodque hi hoc iure electionis inde vsque a Christi temporibus per annos 1300 vsq. sunt*, subiectus editioni catalogi testium veritatis, Francof. 1666. 4. Sibi successorem eligere prohibitum vt notat Baluzius ad Lupum Ferrariensem p. 456. De electione eiusque modis atque iuribus, nec non eligendorum requisitis consulatur laudatus Binghamus Orig. Eccl. lib. 4. De actate legitima ad ministerium videantur Edmund Martene lib. 1. de antiquis ecclesiæ ritibus parte 2. p. 273 sqq. Nicolaus Comnenus

praenotion. mystagog. p. 97 sq. Andr. Saussay parte 2. Panopliae sacerdotialis lib. IV. cap. 4. p. 705 sqq. Ioan. Mabillonius ad Bernhardum pag. 667. Bartholomaeus Agricola in libro de aetate ineuntium officia. Neapoli Nemetum 1618. 8. Leo Allatius de aetate et interstitiis in collatione ordinum etiam apud Graecos seruandis. Romae 1638. 8. Ioan. Brunnemannus in iure ecclesiastico p. 78. Iustus Henning. Boehmerus T. 1. iuris ecclesiastici protestantium p. 479 sqq. et Gottlieb Kahlius in comment. de aetate, qua apud Hebraeos et Christianos veteres sacra auspicari munera moris erat. Lipsi. 1735. *Ad sacrum ordinem in Ecclesia* ante annum XXV. Diaconi ne ordinentur, Can. XVI. Cod. ecclesiae Africanae. Presbyter et Episcopus XXXV annorum sint, Iustiniani Nouella 123. De Episcopo L. annorum vide Cotelierium ad constitutiones Apostolicas II. 1. *De aetate Cardinalium creandorum* Latinus Latinus T. 2. Epistol. p. 202 sq. *Canonicus* non ante annum XXIV. ad vota et sessionem admittendus. Vide statutum Wirceburgense A. 1541. apud Lunigium T. 2. spicilegii Ecclesiastici p. 1027. Clementis IV. Epistola de impuberibus non admittendis exstat apud Martenium T. 2. Anecdotor. p. 459. Sixti IV. Epistola ad Ioannem, Arragonum Regem, qua nepotem eius puerum negat Episcopum fieri posse occurrit apud Bzouium ad A. C. 1473. N. 16. *De pueris sacerdotibus* videndus Ezech. Spanhemius T. 2. de vsu et praestantia numismatum p. 369 sq. *De Papis et Episcopis pueris*, Benedicto IX. decenni, Baronius ad A. C. 1033. Relationes innoxiae A. 1727. p. 4 sqq. Archiepiscopo Remensi quinquenni id. Bar. ad A. 925. Ioanne XII. Papa annos nato duodeuiginti id. ad A. 955. Baluzius in Papis Auenionensibus T. 2. p. 694 sq. Carol. Drelincurtius in Apologia pro Caluino p. 18. notat, pueros quatuor annorum creatos Episcopos et duodecim vel octo annorum Cardinales. Nouantiqua Theologica A. 1702. p. 633 sq. Histoire des Ouvrages 1690. p. 524. Tresor chronologique et historique contenant ce, qui s'est passé de plus remarquable et curieux dans l'etat tant civil qu'ecclesiastique depuis l'an de I. C. 1200 jusques à l'an 1647. par le R. P. Don Pierre de S. Romonuld.

XXII. De consecratione et vnctione Sacerdotum apud Iudaeos videndi Interpretes ad Exod. XXIX. et Leuit. VIII. Fortunatus Schacchus in Myrothecis suis, siue libris sacrorum eleochrysmatum. Daniel Weymarus de vnctione sacra et inaugurali Hebraeorum. Ienae 1679. Georg. David Ziegler de inauguratione et consecratione sacerdotum hebraeorum. Witteb. 1682. Idem dissertationibus duabus de oleo vnctionis sacro. Witteb. 1680. Christianus Zoega de vnctione sacerdotis summi. Lipsi. 1689. Nicol. Kleinschmid de vnctione personarum sub V. T. triplici. Rintelii 1699. Ioan. Marckius

de vñctione sacerdotum, in Exerc. textualib. p. 14. Ioan. Conr. Clafingius in *διασκέψει* de vñctione sacra typico - vmbratili. Lemgov. 1717. Ioan. Mayerus in animaduersionibus in hanc *διασκέψιν*. Harderov. 1718. Frider. Immanuel Schwarzius de vñctione pontificis Hebraeorum per crucem. Witteb. 1755. De manuum impositione et ordinatione Rabbiorum, Iudaeis antiquo vsu recepta, Ioan. Morinus in opere, praefato de sacramento Ordinationis, Parif. 1655 et Bruxell. 1686. fol. parte 3. Exerc. VII. c. 4. p. 141 sq. Idem in eodem Volumine de ritibus Ordinationis per omnes aetates Ecclesiae Christianae in Oriente et Occidente frequentatis disputat diligentissime, et parte 2. multos rituales libros Latinos, Graecos, Syriacos promit, quibus addendae formulae Ordinationum quas exhibet Edmundus Martene lib. 1. de antiquis Ecclesiae ritibus parte 2. p. 337 sq. et iungendum laudati Haberti *ἀρχιερατικόν*, ad Graecae Ecclesiae mores cognoscendos, Parif. 1643. fol. vt ad Latinae, Pontificale Romanum, atque B. D. Mayeri museum Ministri Ecclesiae part. 1. p. 140 sq. Extat et Francisci Gallierii de sacris electionibus et ordinationibus opus Parif. 1636. fol. Illud non omittendum, quod saeculo adhuc XIII. et XIV. non ordinati sunt nisi ad certam Ecclesiam, vt haud diffidet Natalis Alexander tom. 7. Hist. Eccles. p. 222. edit. in fol. et quod bis ordinari prohibitum, de quo Beueregius ad Canonem Apostolicum LXVIII. Dies ordinationis Episcopi natalis dictus et sollempniter celebratus est. Vide Wilh. Ern. Tentzelli Exercitat. de natalitiis Episcoporum, quae obuia est parte prima Eiusdem Exercitationum selectarum p. 344 sqq. Ern. Sal. Cypriani Progr. de Natali Episcoporum, pag. 66. Eiusdem Programmatum, Coburgi 1708. 8. iunctim editorum, et Ioan. Henrici Stuffii commentationem secundam de Natalitiis ecclesiasticis, Gothae 1737. euulgatam §. 3. De caractere indelebili ex ordinatione conferatur Christo. Matth. Pfaffii dissertatio, Tubingae 1739 edita. De translatione ab vna ecclesia in aliam vel abdicatione sacri muneris consulendi sunt Ioseph. Binghamus lib. VI. Orig. ecclesiastic. cap. 4. Beueregius ad can. apost. 14 et 15. can. Nicen. 15. Chalcedon. 5. 10. 19. Ioan. Andr. Schmidius in commentat. ad canon. XV. concilii Nicaeni de translationibus Episcoporum, Presbyterorum et Diaconorum, Helmstad. 1702. 4. Ioan. Georg. Walchius in dissert. de translationibus ministrorum in veteri Ecclesia, Ienae 1745. Casparis Ziegleri de Clerico renitente siue muneris ecclesiastici fuga liber memoriae b. D. Martini Geieri consecratus lucem vidit Wittebergae 1684. 4. Addatur Ioan. Fechtii dissertatio de fuga ministerii ecclesiastici. Rostoch. 1704. 4. et Sig. Iac. Baumgartenii fuga Christianorum et in specie sacerdotum ad trutinam rationis et reuelationis exacta. Halae 1755. Ad amicum, qui propter molestias a Collega

sustinendas curam pastoralem abicere cogitabat grauis exstat epistola Anselmi Lucensis T. 1. anecdotorum Martenii pag. 210 sq. Depositi quum interiecto tempore restituebantur non reordinati sunt, sed redditus gradus per instrumenta et vestimenta. Vide Fulbertum Ep. 25. T. 18. Bibl. Patr. edit. Lugd. pag. 12.

XXIII. De beneficiis et redditibus Ecclesiasticis, qui initio post communionem bonorum ³⁶ de qua Act. II. 44. fuere ex oblationibus et eleemosynis fidelium, deinde a Constantini M. aetate ex certis foundationibus, legatis atque donationibus ad Ecclesias certas pertinentibus, ex decimis item, atque aliis eiusmodi dotibus ac constitutionibus, denique a septimo saeculo ex agris fundisque immunibus donatis vel attributis, videndus liber Italice plus simplici vice editus atque latine etiam versus a Carolo Caffa, atque sub *Paulli Sarpii* Veneti nomine vulgatus, Jenae 1681. 12. de materiis beneficiariis seu beneficiis Ecclesiasticis: et Gallice ³⁷ ab Ameloto de la Houssaie. Paris. et Amstelod. 1692. 12. cum notis, atque anglice 1727. 8. quanquam non est Paulli illius, scripta Tridentini concilii historia celeberrimi, sed amici eius *M. Fulgentii* Brixienfis, monachi Seruitae, Sarpio in multis similis, cuius etiam vitam scripsit. Vide Rich. Simonis epistolas selectas parte 3 Epist. 17. p. 115. qui ipse Simon sub nomine *Hieronymi a Costa* librum edidit eiusdem argumenti Gallice, de origine et progressu reddituum Ecclesiasticorum, *Histoire de l'origine et du progrès des revenus Ecclesiastiques* 1684. 12. Eius summa capita videre licet tum in Actis Eruditorum et nouellis Reipublicae litterariae illius anni, tum in praeceleri viri Viri Lud. Seekendorffii historia Lutheranismi lib. 1. pag. 236 sq. His utique praeter eiusdem Rich. Simonis lib. 3. Bibl. criticae cap. 32 et 33. et alterius Richardi Abbatis librum des pensions Royales, Parisiis 1719. 12. editum, quo probat, Regem etiam posse Laicis ex beneficiis ecclesiasticis, quae ipse conferendi habet potestatem, pensiones assignare, atque *Theoph. Raynaudum* tomo XII. operum, iungendum vastum atque eruditum opus *Ludouici Thomassinii* ³⁸ in Oratorio Gallicano Presbyteri,

G 2

post

³⁶ Illa bonorum communio apud primos Christianos fuit liberalis potius rerum necessarium communicatio, quam ut nemo quietam proprii habuerit. Vide Salmasium libro de usuris p. 655 sq. Ioan. Laur. Mosheimii diss. de vera natura communionis bonorum inter primos Christianos. Helmstadii 1725. editam, et recutam Vol. II. Eius dissert. ad H. E. pertinentium p. 1 sqq. et Ioan. Mich. Lorentzii diss. de communione bonorum in primitiua Ecclesia. Argentor. 1751. euulgatam.

³⁷ Vide summarische Nachrichten der Thomassischen Bibliothek p. 246 sq.

³⁸ Epitome operis Thomassiniani a Leritoto edita est A. 1702. et alia accuratior ab Anonymo A. 1717. 4. sub titulo: *Ancienne et nouvelle discipline de l'Eglise touchant les benefices et beneficiers.* Vide Journal des Savans A. 1718. p. 20.

post binas Gallicas editiones ab auctore versum latine, editumque Parisiis 1688. fol. tribus voluminibus, et nouissime gallice Parisi. 1726. itidem tribus voluminibus in folio; in quo de beneficiorum Ecclesiasticorum origine, variis generibus, administratione per Episcopos, Oeconomos, Defensores, et multiuario abusu copiose differitur. *Ioseph. Binghamus* lib. V. origin. Ecclesiasticarum. *Martin Schoockius* de bonis vulgo ecclesiasticis dictis. Groning. 1641. 4. *Arnoldus Coruinus a Bolderen* de personis et beneficiis ecclesiasticis, Francof. 1708. 4. et *Melchior. Pastoris* tractatus de beneficiis ecclesiasticis, et de bonis ecclesiae acquirendis et conseruandis, qui habentur in operibus eius Tolosae 1712. fol. editis. *D. Casparis Ziegleri τῷ μακαρίτου* de dote Ecclesiae eiusque iuribus et priuilegiis liber prodiit Witteb. 1676. 4. *De oblationibus* consulendi sunt Pompeius Sarnelli c. 27. antiquae Basilicographiae. *Christ. August. Saligius* lib. III. de diptychis veterum pag. 36. *Gothofred. Christoph. Claudius* histor. fratrum sportulantium pag. 1. c. 7. *Franciscus Berlandus* in libro italice sub hoc titulo: *Delle oblationi all' Altare antiche e moderne* Venetiis 1733. 4. euulgato, ibidemque 1737. recuso, et latine verso 1743. *Cangius* in glossario voce *Saccus*. *Salomo Deylingius* p. 300 sqq. obseruationum miscellanear. *Henr. Linckerus* de iuribus templorum cap. 8. *Chr. Wilduogelii* dissert. de oblationibus, quae sunt per sacculum sonantem, Ienae 1705. *Casp. Henr. Hornii* obseruationes circa iura elemosynarum et aliarum collectarum, templorum et betularum pentecostalium. Witteberg. 1716. 4. et *Octav. Ferrarius* I. 26. de ritu concionum sacrarum. De pluralitate beneficiorum, siue licita, siue illicita ex moribus et disciplina Ecclesiae, vide *Guilielm. Parisiensem*, *Ioannem de Lignano*, et *Claudaei Pacaei* librum A. 1650. editum, (de quo du Pin tomo 17. p. 265 sq.) *M. Anton. de Dominis* lib. 9. cap. 10. *Natalem Alexandrum* T. 7. H. E. pag. 228. b. sq. et *H. Whartoni* scriptum editum, Londini 1692. 8. *A Defense of Pluralities, or holding two beneficies with cure of souls, as non practised in the Church of England.* Leges Principum de non donandis vel legandis Ecclesiae bonis immobilibus exhibet *Zimmermannus* de montibus pietatis p. 706 sq. Pensiones e beneficiorum ecclesiasticorum fructibus delibatae non memorantur ante concilium Chalcedonense. Vide *Pagium* ad A. C. 451. n. 61. De officio et iurisdictione *Datarii* nec non stilo *Datariae* consulendus *Theodori Amydeni* tractatus, editus Parisi. 1654. et recusus Colon. 1701. fol. *De defensoribus* ecclesiarum, ciuitatum, senatus et pauperum *Pagius* ad A. C. 407. De sacrilegio laico siue bonis ecclesiasticis per Laicos vsurpatis *Ioannes Filescus* in variis opusculis, Parisi. 1614. 8. De beneficiis Ecclesiae non in luxum, sed post Clericorum honestam sustentationem in alendos pauperes impendendis,

dendis, *Ioan. Baptistae Thiers* aduocatus pauperum de quo libro videndus Elias du Pin tom. 18. pag. 275. De origine et institutione *Paroeciarum* vide Ioannis Frontonis Epistolam ad Guronium, Tutelensem Episcopum, Ioann. Filescum lib. laudat. diatriba tertia. Ioannem Seldenum histor. decimarum cap. 6. §. 3. p. 80 sqq. et W. Kenneti, Episcopi olim Petroburgensis, *Parochial Antiquities*.

XXIV. *Monachos* 39, antequam sacris Ordinibus initiati, Laicos appellant tum Synodi tum Patres, vt notauit H. Noris somnio XXVIII. Francisci Macedo, M. Antonius de Dominis II. 12. de Rep. Eccles. Alteserra VII. 2. *Afcericon*. Franciscus Hallier libris de hierarchia Ecclesiastica, et Iosephus Vicecomes lib. 1. de ritibus Missae cap. 3 sq. vbi iam ab A. C. 495. Clericis 40 accensitos remque sacram peregrisse probat. Igitur a Geruasio in vita S. Martini praeter rem scriptum est eos a Cleri functionibus et Ecclesiasticis dignitatibus exclusos fuisse, quod facile refellit P. Badierius Monachus Benedictinus in libro Gallice edito de sanctitate status Monastici, Paris. A. 1700. Clericis etiam praeferuntur Monachi ab Abbone Floriacensi in Apologetico p. 397. *Clericorum ordo inter Laicos et Monachos medius, quantum est superior inferiore, tantum inferior superiore*. Mox pag. 398. notat ex Monachis Clericos ordinari, et ex Clericis Monachos fieri. Non ab re igitur fuerit de illis etiam hoc loco pauca quaedam subiungere. Ac per tria quidem prima a Christo nato saecula nullos Monachos in Ecclesia Christiana fuisse non diffitetur Elias du Pin in Biblioth. Scriptorum Eccles. in Append. ad tom. 6. p. 25. Apostolorum certe temporibus ne vestigium quidem fuisse Monasticae vitae affirmat S. Chrysostronus Homil. 25. in Epist. ad Hebraeos. Quanquam enim Philo Therapeutas tanquam genus quoddam Monachorum videtur describere, tamen ex eo ipso Philone non de Christianis, sed de Iudaeis Estenis esse sermonem viri docti colligunt: Vide Epistolas Gallice Paris. 1612. de Therapeutis Philonis editas pag. 150 sq. 262 sq. Et quanquam Marcion Haereticus ab Epiphanio in Haeresi Marcionitarum *μονάζων* appellatur, hinc tamen Monachos primo iam saeculi secundi quadrante in Ecclesia fuisse nolim colligere cum Thoma Millezio in notis ad Cyrillum Hierosolymitana-

39 Monachus, qui suo more vivit, caelebs. In catena ad Marcum p. 86. Laicos in coniugio viuentibus opponuntur *ἐρημικοί* et *εἰ ἐν κοινοβίῳ μελαμειμονήσῃτες*. Conf. Iac. Gothofredum ad Libanium pro templis p. 45.

40 Petrus Diaconus IV. 78. chronici Catinensis: *A principio nascentis Ecclesiae duos ordines fuisse notissimum est, unum qui laboraret in verbo et doctrina, alium qui orationi vocaret; unum qui actiue, alium qui contemplatiue inferuiret, Clericos et Monachos.*

num pag. 60. quoniam vocabulo illo tantum solitaria vita ⁴¹ Marcionis notari potuit. Quarto autem post natum Christum saeculo iam frequentes Monachi esse coeperunt, qui ducti sanctimonia *Paulli Thebani*, Eremitarum primi, qui circa A. 251. desertum intrauit anno aetatis vix decimoquinto, tum *S. Antonii*, cuius vitam Athanasius scripsit quique vitam monasticam amplexus est circa A. 270. et de quo conferatur Dieterici Reimboldi dissertatio de Antonianis seu fratribus S. Antonii sub praesidio I. E. Kappii, Lipsiae 1737 habita; vel S. Amunis siue Ammonis primi conditoris coenobii in monte Nitriae circa A. C. 304. et Pachomii primi, regulae monasticae et monasterii Tabennensis conditoris circa A. C. 325. Horum exemplo vitam sectati sunt vel *Anachoretarum* (qui etiam Celliotae, Eremitae, *ἐρημικοί*, *Ascetae*, *Einsefeder*, *ἐγκλειστοί* ⁴², *inclusi*, de quibus Sirmondus ad Godfridi Vindocinensis IV. 48. Epist. tom. 3. Opp. p. 385.) vel *Coenobitarum* siue *Synoditarum* et in commune viuentium in aliquo Monasterio. Ne dicamus de *Sarabaitis* ⁴³ siue *Remboth*, qui bini vel trini suo arbitratu viuebant, de quibus Hieronymus Epist. 22. ad Eustachium; et Michael le Quien in prolegom. ad Damascen. p. VII. Et de *Stylitis* a Simone Stylita, medio saeculo V. de quo Allatius lib. de Simeonibus; Frider. Georg. Laurentsack singulari dissertatione, Witteb. 1700 edita, et Vrbanus Godofr. Siberus in commentat. de sanctis columnaribus, Lips. 1714 euulgata. Vide etiam de variis gradibus Ascetarum, *μοναζόντων*, Monachorum, Eremitarum Suarezium ad S. Nili opera p. 680 sq. Iosephum Binghamum in originibus siue antiquitatibus ecclesiasticis anglie editis, libro septimo, vbi etiam de virginibus et viduis Ecclesiae Christianae, D. Salomonem Deylingium in diss. de Ascetis veterum, subiecta parti tertiae obseruationum sacrarum p. 441 sq. Laur. Arrhenii specimen academ. de Eremitis, Vpsaliae 1726. 8. editum. Abbatem Fleury in diss. praemissa tomo viceesimo Historiae Ecclesiasticae gallice editae. Et librum Norimbergae 1725. folio hoc indice editum: *Eremitae primi, Anachoretae, ordinum religiosorum institutores, propagatores, reformatores LXXX aeneis figuris excusi, elogiis laudati*. Ab illo tempore non tantum numerus mona-

mona-

⁴¹ Sic *μοναχῶν* vocabulo vsus Symmachus Psalm. LXVIII. 6. *δῶστε μοναχοῖς ἀπὸ τοῦ ἐλάτου*, vbi septuaginta interpretes: *κατακλιθεῖτε μοναχοῖς ἐν δίκῃ*, al. *μοναχοῖς*.

⁴² De primis illis vitae eremiticae et monasticae conditoris accurate differunt Tillemontius T. VII. memoriar. H. E. vbi etiam p. 531 et 532. de Eusebio Vercellenti, a quo Canonici regulares, et Vir Summe Venerabilis Ioan. Georg. Walchius pag. 1664 sq. H. E. N. T.

⁴³ Ex Bonifacii VIII. decreto monachis ac monialibus monasterio sine grauiusima causa egredi vetitum, quod vsque quaque obseruatum etiamnum obseruari optat Ioan. Baptista Thiers, libro *de la clôture des religieuses*, A. 1681.

monachorum et monialium auctus est mirum in modum, sed etiam diuersae *regulae*, diuersa instituta ac genera ⁴⁴ vitae monasticae in Oriente et Occidente excogitata. Vide codicem regularum editum a *Luca Holstienio* Rom. 1661. 4. distributumque in partes tres, quarum priore habes regulas monachorum Orientis, S. Antonii Abbatis, S. Ithiae Abbatis, SS. Patrum Serapionis, Macarii, Paphnutii et alterius Macarii Abbatis Nitriensis (quam ediderat Petrus Rouerius S. I.) S. Pachomii, S. Oriesii, Incerti et S. Basili: in parte secunda regulas monachorum Occidentis, S. Benedicti Abbatis Casinensis, Incerti, SS. Paulli et Stephani Abbatum, S. Caesarii Arelatensis, S. Aurelii Arelatensis, S. Ferreoli Vetiensis, S. Columbani Abbatis monasterii Turnatensis, S. Isidori Hispalensis, S. Fructuosi Braccarensis, Regulam Magistri, et Grimlaici regulam solitariorum. Parte tertia regulas virginibus obseruandas S. Augustini, S. Caesarii et Aureliani Arelatensium, S. Donati Vefontini, alterius cuiusdam Patris et S. Leandri Hispalensis, atque B. Aelredi Abbatis Rieuallensis, subiuncta adhortationum ad monachos et virgines appendice. Exstant etiam Hugonis Menardi notae ad concordiam regularum S. Benedicti, Abbatum Anianensis. Paris. 1638. 4. Petrum quoque Rouerium S. I. editioni codicis regularum monasticarum insudasse testatur Sirmondus tom. 4. operum p. 686. S. Hieronymi regulam monachorum e scriptis eius collectam per Lupum de Oliueto habes tomo V. operum S. Hieronymi pag. 343. edit. Ioan. Marcianaci.

XXV. Quum ita pro suo quique genio et captu viuerent et sectatores suos haberent, non mirum plures etiam ordines monachorum et monialium ortos fuisse, quorum numerus auctus praecipue per saeculum XIII et XIV. Illorum singulorum notitiam dare, integrorum voluminum opus, qualia sunt *Philippi Bonanni* S. I. catalogus ordinum religiosorum, italice et latine vulgatus Rom. 1706. 4. et germanice Norimberg. 1711. 8. vel *Hermantii* (diuersi ab eo qui vitas Athanasii, Basili et aliorum condidit) historia ordinum religiosorum et congregationum regularium et saecularium Ecclesiae, Paris. 1710. 12. quatuor voluminibus, gallice. Paulli Morigii *Istoria de' personaggi illustri religiosi, diuisa in V libri, et Istoria dell' origine di tutte le religioni, che sono stato al mondo in tre libri.* 1569. Syluestri Maurolyci *Mare Oceano di tutte le religioni.* Messina 1613. fol. Petri Crescentii *Trouppe* Ro-

⁴⁴ Quadruplex fuit vitae monasticae prorsus singularis species, medio aevo aut recenter introducta, aut, quum iam antea visitata esset, valde amplificata, quae *religionis quadratae* nomine insigniretur, quam accurate exposuit Christ. Gottl. Ioecherus in commentatione de Religione quadrata, Lipsiae 1741. in lucem emissa,

Romaines, ou milices Ecclesiastiques, et religions militaires et claustrales. 1648. *Hippolyti Helioti* (cuius censura de Hermantii opere memoratur in Ephemeridibus Parisiensibus Anni 1711. mense Martio pag. 335. edition. Amstelodamensis) Historia ordinum religiosorum, quae gallice Parisiis 1714-1719. tomis octo in forma quadripartita edita est; et nuper germanice versa prodiit Lips. 1753 sqq. octo itidem tomis in forma quadripartita. *Histoire du Clergé seculier et regulier.* Amstelod. 1716. Voll. 4. in 12. *Gregorii Riuii* (*Georg. Burc. Lauterbachii*) monastica historia Occidentis. Lips. 1737. 8. Quae Berolini 1751. 8. Voll. 7. gallico sermone euulgata est historia monastica satirae porius, quam historiae nomen meretur. Praeterea ordines Monachorum persequitur *Franciscus Modius* in libro de ordinum Ecclesiasticorum origine, progressu et vestitus ratione. Francof. 1585. 4. *Ioannes Creccelius* de origine et fundatione monasteriorum, Francof. 1614. 4. et Michael Geddesius Anglus in tractatibus miscellaneis patria lingua editis tom. III. diss. V. Lond. 1706. 8. Iampridem quoque et gallice Amstel. 1688. 1695 et germanice A. 1692. 8. Augustae Vindelicor. prodiit historia ordinum religiosorum, kurze und gründliche Historien vom Ursprung der geistlichen Orden, der Mönche und Klosterjungfrauen, nebst beigefügter Vorstellung der Ordenshabite. A Bonanno ordines monachorum referuntur CXL. et monialium CVIII. His iungendus denique est *B. Lutherus* tom. 3. Opp. edit. Altenburg. p. 381 sq. *D. Ioa-chimi Hildebrandi* liber de Religiosis eorumque ordinibus, Helmst. 1701. 4. Praeterea de rebus et antiquitatibus monasticis videnda *Daldini Alteserrae* Ascetica siue origines monasticae libris X. tum *Claudius Delleus* in antiquitatibus status monastici et religiosi, editis gallice A. 1699. *Ioan. Creccelius* de origine et fundatione ordinum monasticorum, Francof. 1614. 4. *Matthaei Galeni* origines monasticae, Dillingae 1563. 4. *Prosperi Stellartii* chronologia monastica, Duaci 1627. 4. De studiis monasticis eximius Io. Mabillonii liber e gallico versus latine etiam lucem vidit interprete Vdalrico Staudigleo, Campoduni 1708. 8. quo in opere probat monachos perinde vt viros ecclesiasticos neutiquam dedecentia aut illis indigna esse bonarum litterarum. sacrarum praecipue studia. Quanquam enim Mabillonii sententiam infringere studuerunt Armandus Ioannes Bouthillier, Abbas Trappensis et I. Carrelius; tamen constat per multa saecula litteras alibi fere exulantes, in monasteriis hinc inde inuenisse perfugium, et monasteria passim fuisse scholarum loco in quo adulescentes erudirentur, (vti Hildebertus Cenomanensis p. 285 edit. nouae scholares iungit claustralibus,) quum alios longe lateque studiorum vel odium vel certe ignoratio occupasset. Confer Iacobi Goetten lib. 2. obseruationum cap. 4. Similiter certum est monachos olim labore honesto

nesto ⁴⁵ vel officio vitam tolerasse, neque per otium consumfisse quae alii Christiani sudore multo comparassent. Confer Alteserram lib. V. Asceticon. c. 8 sq. et Gundlingium ad Euftratii delineationem Ecclesiae Graecae p. 21 sq. Monachis praesunt Abbates, siue Archimandritae, Monialibus Abbatissae. Explicatio historica caerimoniarum benedictionis Abbatissae (quales describuntur in Pontificali Romano) inserta est memoriis litterariis Treuoltinis A. 1708. p. 1531 sq. auctore Claudio de Vert. id. p. 1336. Sed ad singula monastica instituta descendere non est nostri instituti, de quibus post *Ioannem Cassianum* aliosque, *Edmundus Martene* in praeclaro opere de antiquis monachorum ritibus, distincto in libros V. editoque Lugd. 1690. 4. atque in commentario historico ad regulam S. Benedicti, eodem anno vulgato Paris in 4. *Ioannes Mabillonius* in praefatione ad Acta Sanctorum ordinis S. Benedicti, saecul. 1. p. 7. 11. et *Ludov. Anton. Muratorius* antiquit. Ital. medii aevi T. V. p. 361 sqq. *Canonicorum* in Ecclesiis cathedralibus collegia originem debent saeculo VII. regulamque primum acceperere tempore Ludouici Pii Imp. vt notauit Baluzius ad Lupum Ferrariensem p. 373 sq. Confer M. Antonium de Dominis II. 9. Gabrielis Pennoti historiam Canonicorum regularium, quos non ab Apostolorum tempore, vt ille, sed ab A. 1039 repetit Antonius Pagi in critica Baroniana, et Raymundi Chaponelli Canonici Regularis S. Augustini et Prioris S. Eligii historiam Canonicorum quae sine nomine auctoris prodiit gallice Parisiis 1699. 12. et recensetur in actis Erud. rom. 3. supplementi p. 355. In eo autem quod Chaponellus contendit Clericos et Canonicos ante saeculum XII. nihil proprii possedisse, refellitur ab Ludouico Hugone Ord. Praemonstratensis monacho in censura historiae Canonicorum, *Critique de l'Histoire des Chanoines*, Luxemburg. 1700. 8. De vita communi Clericorum nihil proprii possidentium conferatur *Pompeius Sarnelli* in libro Italice edito Romae 1688. 4. qui inferibitur, *il Clero secolare nel suo splendore*; in cuius capite 17. is contendit, Clericos imitatos esse communionem bonorum, quae fuerit inter Apo-

⁴⁵ S. Maximus ad Dionysium T. 1. p. 395. Σημειώσαι ὅτι πολλὰ κολυβίαι ὁ Μοναχὸς ποιεῖν, ὧν οἱ λαϊκοὶ τὴν ἐπιτροπὴν καὶ ἐξουσίαν ἔχρουσιν, οἷον ὁ γάμος, καὶ τὸ στρατείας ἢ ἐμπορίας δρῆσαι, καὶ ἑτέροις ἐν οἷς ὁ λαϊκὸς οὐ καὶ ἀναγκάζηται. Nota, multa monachis esse prohibita quorum facultas et potestas laicis est, vt nuptias, militiam et commercia frequentare, et similia, quae in laicos non damnantur. Theophilus Raynaudus, S. I. sub nomine *Renati a Ville* scripsit librum, cui titulum fecit *Hipparchum*, dicauitque Urbano VIII. atque in eo ostendit, nonachum non decere exercere commercia. Idem liber gallice et latine versus A. 1714. Amstelodami in forma octopartita prodiit, sub titulo: *le Moine marchand, ou Traité contre le commerce des religieux*. De negotiatione Clericis interdicta vide Ferd. Mendozam ad concil. Illiberitanum T. 1. Labbei p. 1156 sq. et de vsuris interdictis pag. 1161.

Apostolos; aut monachos imitatores fuisse primorum Christianorum laicorum. Omittimus alia quae videri possunt apud Casparem Thurmannum in Bibliotheca Canonorum. Halae Magdeburg. 1700. 4. De *ordinibus equestribus* siue cruciatis et religiosis, siue saecularibus atque militaribus videndi scriptores laudati in actis Eruditorum tom. 2. supplementi p. 498 et 502. et a Christiano Gryphio τῷ μακαρίτη in limine libri editi germanice anno 1709. 8. kurzer Entwurf der geist- und weltlichen Ritterorden, quibus addendi Hermantius supra memoratus in historia ordinum militarium, Rothomagi anno 1698. 8. et eorundem ordinum descriptio ⁴⁶ lingua flauonica siue russica, additis (ad Belgicae editionis exemplum ⁴⁷ quam anno 1697. 8. Amstelodami dedit Adrianus Schoenbeckius) iconibus in aes incisus insignium, vestium et ornamentorum, quibus equites ordinum CXIII vtuntur. Aegidius Andr. de la Roque in libro de origine nominum et cognominum, gallice vulgato Paris. 1681. 12. Petrus Lagerloef in disquisitione de ordinibus equestribus, Holmiae 1696. Philippus Reinhardus Vitriarius de equitibus et ordinibus equestribus Lugd. Batav. 1707. Ioan. Christophorus Becmannus in notitia dignitatum illustrium diss. XIX. sq. Francisci Menenii deliciae equestrium siue militarium ordinum, insertae Gualteri chronico chronicorum ecclesiastico, tomo 2. p. 46 sqq. Honoratus de S. Maria in *dissertations historiques et critiques sur la cheualerie ancienne et moderne*. Paris. 1718. 4. et *Histoire des ordres militaires ou des chevaliers, des milices, seculieres et Regulieres de l'un et de l'autre sexe, qui ont etablies jusqu'à present*, quae ex Iustiniano, Bonanno, Hermantio, Schonebeckio, Helio, et Honorato de S. Maria congesta, et praemissa Iacobi Bafnagii diss. de duellis edita est Amstelod. 1721. 8. quatuor voluminibus. Vincentius Coronelli tomo XIX. Lexici vaegrandis vniuersalis, edi coepti Venetiis lingua italica, vbi sub voce *Cauaglieri* comparet non sine auctario *Bernardi Iustiniani*, Veneti, historia chronologica ordinum equestrium, edita in lucem Venet. 1670. atque auctior 1692. fol. Idem, quem paullo ante laudauimus, *Philippus Bonanni*, S. I. etiam ordinum equestrium centum et quinquaginta imagines atque descriptionem Clementi XI. Pontifici Maximo obtulit, Romae anno 1713.

⁴⁶ Acta Erud. Tom. 3. supplem. p. 534. et A. 1714. p. 487.

⁴⁷ Titulus Belgicae editionis est: *Historie van alle Ridderlyke en Krygs-Orders, haer Dragten, Wapen, en Zintecken, in t' Koper gesneden door Adrian Schoonebeck.*

CAPVT XIV.

Scriptores de Republica ac Magistratibus Hebraeorum,
Graecorum, et Romanorum.

De Republica Hebraeorum. 1. *Synedrion magno.* 2. *Iure Regio.* 3. *Aechma-
lotarchis etc.* 4. *De Politica Aegyptiorum.* 5. *Graecorum Republicae.* 6. *Athenien-
sum et Lacedaemoniorum.* 7. *De Corpore Achaico et Aetolico.* 8. *De Rep. et Magistratibus Romanorum.* 9, 10, 11, 12. *Inauguratio, In-
signia, Tituli.* 13. *Ordines in Rep. Nobilitas, Ius Ciuittatis etc.* 14. *No-
titia Dignitatum vtriusque Imperii.* 15. *De Rebuspublicis commentitiis.* 16.

I.

Hebraeorum Rempublicam singulari quadam regiminis forma, quam *Theo-
cratiam* vocat Iosephus IV. 8. Antiquit. et lib. 2. contra Apionem, p. 107 r
administratam fuisse, tempore Moſis, Iosuae et Iudicum, licet Moſes
Devt. XXXIII. 5. et Iudices Iudic. IX. 6. XVII. 6. XVIII. 1. Reges appel-
lentur, antequam in externae monarchiae formam¹ sub Saulo mutaretur,
ostendit D. *Adamus Rechenbergius* in diss. de ſecta Hebraeorum ante Regem
Saulum monarchia ciuili, Lipsiae 1687. tom. 1. dissertat. historico-politic.
p. 336 sq. contra *Seldenum* II. 2. de Synedr. *Nicolæum Apati* in vita trium-
phante ciuili. Amstelod. 1688. 8. et *Adr. Honytinum*, qui ante Saulis tem-
pora monarchiam in republica Iudaica obtinuisse singulari libello probare co-
natus est, Lugd. Batav. 1685. 12. impugnato etiam a *Sam. Puffendorffio* in
appendice ad librum de habitu religionis Christianae. Cum hac Theocratia
non nisi temere aliquis contulerit *Διοκρατείαν* Atheniensium, aut Remp. Pa-
narensem et vniuersorum Panchaiae insulae incolarum, caussas maioris mo-
menti ad Sacerdotes referentem, de qua Diodorus Siculus V. pag. 220. 221.
vel quod Iulius Caesar apud Dionem Cassium recusat Diadema, mittitque in
Capitolium, dictitans quod Iupiter solus sit Romanorum Rex. Ceterum de

H 2

Theo-

¹ Etiam sub regibus adhuc durasse Theocratiam contendit Dartisius in singulari disser-
tatione Gallice edita in volumine, quod inscribitur, *Recueil de trois ecrits importants à la
religion.* Hagae 1714. 8. Theocratiae insignia specialia Deo tributa, thronum, sedem,
curram, sceptrum, librum, arma, exercitus, etc. illustrat Ioan. Christo. Becmannus in
dissert. de Anthropopathia actionum humanarum, c. 2. Franc. ad Viadr. 1715. Ioann.
Henr. Hottingerus lib. 1. Smegmatis orientalis p. 205. obseruat in V. T. historia species
quatuor administrationis, 1) oeconomicam ante Moſen. 2) theocraticam, 3) monar-
chicam. 4) aristocraticam.

Theocratia Iudaica agentes praeterea consuli possunt Ioan. Wandalinus lib. 3. de iure regio cap. 2 sq. et quae praeter Io. Marshamum pag. 225 sq. Canonis chronici, et Ioannem Spencerum lib. 1. de legibus Hebraeorum 111. 300 sq. Herm. Witsius oratione de Theocratia Israelitarum, quae in eius Miscellaneis et ante Th. Godwini Mosen et Aaronem, latine in Belgio et Bremae recusum exstat. Melchior item Leydeckerus de Rep. Hebr. lib. V. c. 1. Io. Iacobus Schudt prolegomenis ad vitam Iepthae, nec non in compendio historiae Iudaicae ad Iustini XXXVI. 2. Francof. 1700. 8. Auctor dissertationis de Theocratia Israelis ², editae, ut prober Christum semper Principem gentis Iudaicae peculiariter fuisse ab exitu ex Aegypto vsque ad destructionem templi secundi. Salomo Deylingius in dissertatione de Israele Iehouae Dominio ad Pf. XIV. 2. Lips. 1723. Ioannes Fisdaleke in dissertatione de Theocratia Iudaeorum. ibid. 1728. et Henricus Hulsius in dissertatione de Iehouah Deo, rege ac duce militari Israelis, quae prima est in Eius commentario in Israelis prisci praerogatiuas ac bona. Lugd. Batav. 1713. 4. euulgato. Henningi Bernh. Witteri liber editus Hildesiae 1711. 4. qui inscribitur, *Iura Israelitarum in terram Palaestinam*, est plenus paradoxis commentarius in Genesim. Ad eum obseruationes quasdam edidit Ioan. Hermannus ab Elswig. Witteb. 1712. 4. Iudaeorum populum in Aegypto atque Aegyptiorum tyrannide liberatum adeo stupidum et incultum haud fuisse, uti a viris quibusdam doctis arguitur, declarat Edmundus Dickinso in physica veteri et vera c. XIX. et D. Salomo Deylingius oratione de Israelitarum ingenio, ad calcem partis 1. obseruationum sacrarum, Lips. 1708. 4. De adolescentia Reipublicae Israelitarum sub temporibus Iudicum, hisque proximis, exstat D. *Gustavi Georgii Zeltneri* liber editus Norimbergae 1696. 8. ad 1. Regg. VI. et Act. XIII. 20. et *Daniel Guil. Molleri* de XII Iudicibus exercitatio, Altdorfii 1709. Praeterea notissimi sunt de Republica Hebraeorum libri praeclare scripti a Cornelio Bonaventura Bertramo, Carolo Sigonio, Ioanne Stephano Menochio, aliisque. *Bertrami* liber de Republica Hebraeorum, Theodoro Bezae inscriptus, lucem adspexit primum Geneuae 1574. 8. deinde notis illustratus a *Constantino l'Empereur* Lugd. Batav. 1641. ab eoque tempore cum huius viri docti notis recusus inter criticos sacros Anglos, Londini primum deinde Amstelodami, tum Francofurti vulgatos, tomo VIII. Ioannis Nicolai annotationes in laudatum Bertrami libellum nunc primum edidit Sigeo. Hauercampus Lugduni Batav. 1740. 8. *Caroli Sigonii* libri III. de Republica Hebraeorum lucem primo adspexerunt Bononiae 1582. 4. deinde saepius prelis iterum subiectum seorsim, tum aliis iuncti scriptis ab eodem Sigonio compositis. Denique cum

² Journal littéraire, Tom. 3. p. 473. Hagae Comit. A. 1714. 8.

cum notis siue collectaneis *Ioannis Nicolai* Helmst. 1685. 4. iisque longe auctioribus Lugd. Batav. 1701. 4. *Ioannis* quoque *Braunii* viri clarissimi notas ineditas in Sigonium memorari video in Actis Eruditorum A. 1702. pag. 64. *Petri Cunaei* libri III. de Republica Hebraeorum Lugd. Batav. 1632. et saepe postea excusis, criticisque Anglis itidem inserti sunt, hinc in Belgicam linguam conuersi, supplerique ac continuati a *H. W. Goerée* Amst. 1685. et in Gallicam 1705. 8: 3 Vol. Nec minus latine iterum editi cum notis *Ioannis Nicolai*: Lugd. Batav. 1703. 4. *Ioannis Stephani Menochii* opus de Republica Hebraeorum, omnis generis antiquitates hebraicas simul attingens, prodiit Parisiis 1648. 1651. fol. *Hermanni Covingii* de Republica Hebraeorum dissertatio Helmstadii separatim primum, deinde cum eius libro de Numis hebraicis edita et nouissime a Thoma Crenio inserta fasciculo 2 opusculorum ad historiam et philologiam spectantium, *Ioachimi Ludouici Reimeri* de Republica Hebraeorum libellus perbreuis vulgatus Hafn. 1657. 12. et Altenb. 1671. 12. *Edonis Hilderici*, Frisii, oratio de Politia et Hierarchia populi Iudaici, Altdorfii edita. *Melchioris Leideckeri* Theologi Traiectini libri XII. de Republica Hebraeorum, Ultraiecti 1704. fol. atque de vario Reipubl. Hebraeorum statu libri IX. Amstel. 1710. fol. *Ioannis* quoque *Conradi Danbaueri* Politia hebraea per varias aetates succincte descripta huc spectat, post auctorem iam pridem defunctum a Rev. D. Ioan. Andr. Schmidio vulgata Helmst. 1700. 4. et pridem commendata a Wilhelmo Ernesto Tenzelio in dialogis vernaculis A. 1690. pag. 369. *Sebastiani Castalionis* Respublica Iudaica ex Iosepho excerpta et separatim edita est Helmstadii 1616. 8. et nuper adiecta nouissimae editioni versionis latinae Bibliorum Castalionis Lipsiae 1697. fol. D. *Ioannis Wandalini* de iure regio opus in 3 libros distinctum et Hafniae editum 1663. 1664. 1667. 4. liber tertius praecipue hoc loco non praetereundus, in quo de Republica Hebraeorum qualis praesertim sub regibus fuit, fufe agitur. Videnda etiam *Antonii Probi* dissertatio de monarchia regni Israelis a Thoma Crenio subiuncta eienchis Iudaicis Christophori Heluici, recusis Lugd. Batav. 1702. 8. quibus addes *Ioannis Francisci Buddei* introductionem in philosophiam Hebraeorum pag. 400 sq. et *Ioannem Seldenum* lib. 1. de Synedrui capite vltimo. *Georgii Wendii* de Republica Hebraeorum disquisitiones theologico-politicas octo, Gedani 1696 et 1697. 4. quarum *prima* est de regimine Patriarcho, *secunda* de regimine Nimrodico, *tertia* de regimine Hege- monico, *quarta* de regimine Heroico, *quinta* de regimine Monarchico, *sexta* de regimine dubio in Aegypto, *septima* de regimine dubio in captiuitate et post captiuitatem Assyriaco-Babylonicam, et *octaua* de regimine ablato, siue de anarchia Iudaeorum hodierna. *Marchionis de S. Philippo* Monarchia He-

braeorum Gallice Hagae Comitum 1727. 12. 2 Voll. excusam. *Ioannis Eenbergii* dissertationem de varia forma regiminis in populo Iudaico. Vpsal. 1708 8. euulgatam. et *Henrici Benzeli* dissertationem de forma Reipublicae Iudaicae, in dissertationibus Eius Academicis Vol. 2. pag. 65 fqq. . . . Notitiam suam Reipublicae Hebraeorum, sed adhuc ineditam memorat Philippus Iacobus Hartmannus in libro de rebus gestis Christianorum sub Apostolis pag. 60. Nicolaus quoque Hertius, Ictus praeclarus Gieffensis anno 1710 extinctus editioni parauit tractatum de Republica Hebraeorum post Babylonicam, qui fato eius inopino interceptus est.

II. De LXX. Senioribus per Mosem constitutis videndi interpretes ad Exod. XXIV. Grotius ad Matth. V. 22. Bertramus cap. 5. 6. de Republica Hebraica. Constantinus l'Empereur in notis ad cap. XI. Bertrami, vbi Synedrium Ecclesiasticum ex Scribis et Sacerdotibus constans, a Synedrio politico Seniorum populi probe distinguendum monet. Confer interpretes ad Num. XI. 14. Actor. V. 21. Chiliarchis, Centurionibus, Pentecontarchis et Decurionibus, qui a Mose constituti memorantur Exod. XIII. 25. Deut. I. 15. Iosephus III. 4. Antiqu. addit Myriarchos, Pentecosiarchos, Triacontarchos, Icosiarchos. Sed de vniuerso hoc argumento circa Synedria et praefecturas iuridicas veterum Hebraeorum, extat opus eruditissimum *Ioannis Seldeni*, in III libros distributum quorum primus Londini 1650. secundus ibid. 1653. tertius, (qui per fata auctoris 1654 extincti imperfectus est relictus,) ibid. 1655 prodit: deinde vno volumine recusum Amst. 1679. 4. Francof. 1697. 4. Francof. ad Viadr. 1734. 4. cum praefat. Ioan. Gottl. Heineccii. Praeterea videndus *Io. Cocceius* ad titulum thalmodicum Sanhedrin, siue de Synedrio, editum seorsim primum, sub nomine *Ioannis Koch Amst.* 1629. 4. deinde inter opera Cocceii iam triplici vice iunctim edita tomo VII. et inter tractatus Mischnicos a Guilielmo Surenhusio illustratos cuius videnda etiam praefatio ad tomum IV. *Rich. Montacutius* in apparatu ad origines Ecclesiasticas p. 236 sq. (Analect. p. 228 sq.) *Petrus de Marca* lib. 2. cap. 5. de concordia Sacerdotii et Imperii. *Ioannes Leusdenius* pag. 317. Philologi hebraeomixti. *Samuel Bucherus* in dissertat. de synedrio magno, pag. 1 fqq. Eiusdem antiquitatum passionum. *Blasius Vgolinus* ad Relandi antiqq Hebr. P. II. cap. 7. tomo II. thesauri antiquit. Hebr. pag. 680 fqq. Tum *Henricus Benzelius*, *Andreas Boberg*, *Ioannes Ernestus Bornitius*, *Olaus Celsius*, *Ioannes Iacobus Freislebenius*, *Ioannes Frischmuthus*, *Dan. Heinrici*, *Ioannes Georgius Carthausius*, *Christianus Ludouici*, *Ioannes Marckius*, *Gustauus Peringerus*, *Isaacus Pihlmannus*, *Laurentius Quist*, *Carol. Schulten*, et *Ioannes Vorstius*
in

in dissertationibus de Synedriis Hebraeorum: D. Io. Benedictus Carpzouius in notis ad Schikardi ius regium Hebraeorum p. 9 sq. vbi inter alia eiusdem Schikardi opus de Synedriis morte praeuentum dolet, Ioannes quoque Henricus Otto historiae Doctorum Mischnicorum, Oxon. 1673. 12. et Amstelodami 1698. 8. editae adiunxit recensioem Praesidum et Vicepraesidum Synedrii M. Controuersiam illam: *Num ab antiquo, ac inde a Moysi. et Iudicum temporibus, Synedrium magnum obtinuerit,* accurate discussit Eruditiss. Io. Gottl. Carpzouius in annotationibus ad Goodwinum p. 572 sqq. ostendens, Mosen, diuinis auspiciis, concilium eiusmodi LXX. senatorum instituisse: remque ipsam, etsi illa Synedrii forma, quam Talmudistae describant, nec ab incubulis eius obtinuerit, nec per omnium saeculorum tractatum obseruata fuerit, vel ob insignes externi habitus diuersitates, vel ob hiatus nonnullos, e medio tolli et negari non posse. Confessum Synedrii in sigmatis, siue hemicycli formam, ita vt Principis locus esset in medio, et collegarum reliquorum a dextra ac sinistra eius, ex Rabbinorum sententia describit Ioan. Saubertus in palaestra dissertationum pag. 287. 288. Valent. Ern. Loeffcherus XIV. 3. Decimar. Euangelicarum T. 3. p. 133 sqq. vbi icon aere descripta exhibetur ex Herm. Witsii T. 1. Misc. sacr. lib. 2. diss. 3. pag. 519 sqq. Parum digna esse fide quae de continuatione Synedrii Mosaici eiusque per omne tempus sub Iudicibus Regibus et sub templo secundo auctoritate traduntur, idque instauratum demum videri temporibus Seleucidarum contendit V. G. Ioan. Clericus in dissertatione de LXXII. virorum in Republica populi Hebraei Synedrio, quam commentario in libros V. T. historicos subiunxit: Et pridem in eandem sententiam plura disputauerat in iudiciis Theologorum Hollandiae de hist. critica V. T. Epistola X. eorumque iudiciorum defensione Epist. V. Videri tamen etiam possunt quae aduersus Clericum scripsit Richardus Simon. De Nasi, siue Principe et Directore Synedrii magni Hebraeorum conferatur Io. Georg. Meuschenii commentatio, Coburgi 1724 edita, et recusa in Eius Nouo Testamento ex Talmude illustrato p. 1184 sqq. et Christoph. Kretzschmari commentatio Dresdae 1738 euulgata. Quod Iudaei tradunt, assessores Synedrii M. septuaginta linguarum debuisse esse peritos, non proprio, sed metaphorico sensu esse accipiendum ostendit Vir Acutissimus, Collega mihi coniunctissimus, Hermannus Samuel Reimarus in dissertatione de Assessoriis Synedrii M. septuaginta linguarum peritis, Hamburgi 1751 edita, contendens, nihil aliud velle Talmudicos, quam vt Assessores Synedrii artem calleant, multiplicem sensum ex singulis sacrorum dictis eruendi. De potestate Synedrii M. tempore Romanorum consulantur scriptores quos laudarunt I. C. Wolfius Vol. 1. Curar. critic. et philolog. in N. T. pag. 965. et Petrus

Zornius in *Historia fisci iudaici* p. 214 sqq. Quibus addantur Nathan. Lardner P. I. lib. I. c. 2. fidei historiae euangelicae, p. 49. interpretat. latinae cura eiusdem Wolfii enulgatae Ioan. Phil. Barattierius in dissertat. de auctoritate Iudaeorum sigillatim in Iudaea ante captiuitatem Babylonicam, tomo II. interpretationis latinae itinerarii Beniam. Turdulensis, p. 88 sqq. Conr. Ikenius in dissert. de iure vitae et necis tempore mortis Seruatoris apud Iudaeos non amplius superstiti. Breae 1740. 4. S. I. Baumgarten nota 310. ad T. IV. *Historiae vniuersalis* p. 310. et Chr. Guil. Franc. Walchius in dissertatione de Feliciae Iudaeae Procuratore, Ienae 1747. 4. edita, in qua §. IX. pag. 24. probat, tempore mortis Christi ius vitae et necis Iudaeis fuisse ademptum. Quam sententiam quoque tuetur Iac. Doitima in oratione, qua negatur, Iudaeos tempore passionis Dominicae merum habuisse imperium. De minoribus iudiciis Iudaeorum annotant nonnulla interpretes eruditi ad Matth. V. 22. Adde Seldenum de Synedriis lib. II. cap. 5. pag. 643 sqq. Ioannem Lundium in *den jüdischen Heiligtümern* pag. 549 sq. ed. Wolfii. I. G. Carpzouium ad Goodwinum pag. 564. Seniores populi siue Senatores Synedrii M. a Senioribus Urbium distinctos obseruat praeter Constantinum l'Empereur supra laudatum Grotius ad Matth. V. p. 83. ad Matth. XXVI. 47. et Lucae XIX. vlt. De *Phylarchis* apud Iudaeos videndi interpretes ad librum Numerorum cap. 1. Grotius et Hammondus ad Matth. XIX. 28. De *Principibus familiarum* agit etiam Ioan. Seldenus in libro de successione apud Hebraeos in bona defunctorum, qui post editionem Londinensem 1636. fol. prodiit Lugd. Batav. 1636. 8. et Francof. ad Oderam 1673. 4.

III. Quum Israelitae aliorum populorum orientalium exemplo Regem a Deo flagitassent, Samuel Propheta iubetur iis proponere *Misjbat hammelech*, ius regis, siue vt Scaliger Epit. XV. transfert *modum Regis* 1 Sam. IX. 11 sq. Vtrum enim eo in loco describatur ius Regis, quale illud voluerit et probauerit Deus O. M. an potius modus agendi, quo inclementius et incircumscripata potestate vti solebant Reges plerique Orientis, et qualem adeo imitaturi etiam essent Reges Israelis, fufe et magna animorum contentione disputatur a variis scriptoribus. ³ Posteriorem sententiam scopo Samuelis, vt videretur, congruentiorem amplectuntur Iosephus, tum Maimonides, Abarbanel et alii Iudaei: e Christianis Clemens Alexandrinus, Cyprianus, Gregorius M. Sulpitius Seuerus, Beda aliique quam plurimi, allegati a Io. Wandalino lib. 2. de iure regio c. 2. Leydeckerus de Republ. Hebraeor. pag. 432. Gisb. Voetius tom. IV. dissert. select. p. 214. Ioan. Miltonus in defensione

po-

³ Diuersas interpretum sententias exhibet Io. Christoph. Wolfius B. H. Vol. II. p. 225.

populi Anglicani contra Salmasium, Algernonius Sidneyus de regimine, (qui liber ex Anglico Gallice versus Hagae Comitum 1702 prodit) et Monarchomachi communiter. Prior sententia praeplacet non modo Machiauellistis vniuersis; sed etiam aliis praeclaris viris et scripturae interpretibus. Vide Ioannem Wandalinum lib. 1. de iure regio c. 3 sq. et ab eo laudatos, quibus addes Sam. Puffendorium in analectis politicis pag. 68 sq. D. Carpzouium τὴν παρασίτην in limine notarum ad *Guil. Schickardum* de iure regio ex sacris litteris et scriptoribus hebraicis illustrato, editoque primum Tubing 1621. 4. et cum Carpzouii notis recuso Lips. 1674. 4. Frider. Vlricum Pestelium in vindiciis iuris regii, Rintelii A. 1725. 4. editis, et *Eberhardi Rudolphi Rothii* bonum principem in Hebraeorum regibus repraesentatum. Vlmae 1684. In hanc sententiam multis quoque disputat Claudius Salmasius in defensione regiae toties recusa. Vide et D. Caluuii Biblia illustrata ad 1 Sam. VIII. Marshami Canonem Chronicum pag. 238 sq. De regibus Hebraeorum eorumque iuribus, *Maimonidis* librum latine a se versus separatim cum notis edidit Melchior Leydeckerus Roterod. 1699. 8. atque iterum inseruit lib. 7. de Repub. Hebr. c. 4. p. 232 sq. et c. 13. p. 485 sq. Vide sis etiam Frischmuthi diss. de rege eligendo et deponendo. Ienae 1653. 4. et Petrum Petitem p. 7. diatribae de iure edictis Principum Ecclesiae quaesito et annis non vindicato, vbi Regem Synedrii iudicio subiectum fuisse negat, qui refellitur a *Benedicto Bacchino* p. 117 sq. de Ecclesiae Hierarchiae origine. Vide tamen quae pro Petiti sententia *Casaubonus* XIII. ad *Baronium*, *Seldenus* III. 9. de Synedriis et *Salmasius* c. 2. defensionis regiae attulerunt. Iudicum a regibus differentiam succincte explicare instituit *Bailetus* in *Vitis Sanctorum* Vet. Test. vbi Iudicum vitas expositorum negat eos perinde vt reges potuisse nouas ferre leges, noua imponere tributa. Nec sceptrum gestasse nec diadema, neque cinctos fuisse satellitio custodibusque corporis. Neque vnctione sacra fuisse inauguratos, neque haereditariam dignitatem ad filios transmisisse, neque absoluto vsos imperio in populum, sed exercitum duxisse et libertatem populi aduersus hostes asseruisse, iuraque ei dixisse. Addatur *Abarbanelis* diss. de iudicum et Regum conuenientia et differentia, quam *Buxtorfius* dissertationibus Philologicotheol. p. 450 inseruit. Primus post liberationem a captiuitate Babylonica A. CCCXXXI. diadema sibi imposuit *Aristobulus*, *Ioannis Maccabaei* filius teste *Iosepho* lib. 1. de bello iudaico cap. 3. Aristocratia restituta a *Gabinio* est, qui iudicia siue synodos quinque populo praefecit. Id. lib. 1. c. 6. De fori siue iudiciorum ratione in portis, erudita *Ioan. Danielis Iacobi* dissertatio lucem vidit Lipsiae A. 1714.

IV. De *Aechmalotarchis*, *Ethnarchisque* Iudaeorum, de *Patriarchis* et *Primatibus*, qui post captiuitatem fuere, consules praeter scriptores supra p. 643 et 644. laudatos *Samuelem Petitem* lib. 2. var. lectionum c. 10. et lib. 3. var. obseruationum c. 3. *Iacobum Godofredum* ad codicem Theodosianum de Iudaeis et Coelicolis, *Grotium* c. 10. de imperio summorum potestatum circa sacra pag. 272. *Iacobum Rhenferdum* dissert. de Arabarcha vel Ethnarcha Iudaeorum, *Franequ.* 1702. et in eius operibus philologicis p. 584. *Iacobum Cuiacium* obseruationum lib. 8. cap. 37. *Simonem Bostum* ad lib. 2. Ep. 17. Cic. ad Attic. *Turnebum* Aduersar. XXVII. 25. *Henricum Valesium* ad Euseb. H. E. L. II. C. 5. *Dionysium Godofredum* ad L. X. Cod. de Vestigialibus. *Eusebium Renaudotum* in annotationibus ad veterem relationem de itinere in Indiam Chinamque p. 331 sqq. *Ioan. Tob. Krehstum* obseruat. in N. T. e Iosepho p. 315 et 316. *Ioan. Gottl. Heynium* binis dissertationibus de Ethnarcha Aretae Arabum regis Paulo Apostolo insidiante. *Witteb.* 1755. et *Celeb. Ioan. Ern. Imm. Walchium* antiquit. Damascen. p. 28. Nobiles in republica Hebraea nulli nisi a dignitate officiorum. Vide *Franc. Wokenii* Bibliothecam p. 425 sqq. De ciue in republica Hebraeorum exstat dissertatio *Bernhardi von Sanden.* *Regiomonti* 1689 euulgata.

Iudaeis *Catholici* (קתוליקין) vocantur generales vicarii Pontificis maximi sub *Sagane*, vt e *Maimonide* praeter alios obseruatum *Thomae Reinesio* est *Epist. ad Vorstium* pag. 12. Adde *Mishnam Surenhusii* tom. 2. pag. 193. Qua ratione etiam Christianis in Asia et Africa Primates quidam Catholicorum nomine veniunt. Vide *W. E. Tentzelii* dialogos vernaculos anni 1691. p. 296 sq. vbi de Catholico *Musulensi* *Babylonico*, et *Cangium* in glossario, voce *Catholicus*. Sed et generales procuratores siue rationales redituum Imperatoris, dictos fuisse Catholicos notant *Petauius* ad *Epist. 8. Iuliani*, et *Pearsonius* ad *symbolum Apost.* p. 610. Sed vt ad Hebraeos redeamus, de scribis politicis mentio occurrit *Aetorum XIX. 35.* cui loco addes vbi lubebit *Marshamum* p. 36. *Canonis chronici*, *Drusium* ad *1 Maccab. V. 42.* *Ezech. Spanhemium* epistola secunda ad *Andream Morellum*, *Ioannem Lomeierum* parte dierum genialium *diff. 9.* et *Antonium van Dale* *diff. V. de antiquitatibus ex marmoribus illustratis* p. 425.

V. De Aegyptiorum politia agunt *Herodotus*, *Strabo* XVII libro, *Diodorus Siculus*: atque e recentioribus *Athanasius Kircherus* Tom. 1. *Oedipi Aegyptiaci*. *Marshamus*, *Witsius*, et in *hist. vniuersali Bossuetus* etc. Iucundum etiam *Viri Clariss. Io. Braunii* somnium de *Delta Aegyptiaco* lib. 5. *selector. sacror. Exerc. 4* quo Aegyptum cum Belgio, Pelusium cum Amstelodamo

Iodamo confert. Tota Aegyptus olim tributa in inferiorem, superiorem et mediam, singulae harum iterum in nomos siue prouincias decem. Confer Philippum Bertherium, libro 1. *πιδανων*, cap. 4. Regum immanes opes ac potentia, vrbium et incolarum incredibilis plane numerus traditur. Et Theocritus Ptolemaeo Philadelpho adhuc ait subesse ciuitates 33353. Idyll. XVII. v. 82. Plures quam ter mille ciuitates sua etiamnum aetate agnoscit Diodorus Siculus lib. 1. pag. 27. antea non pauciores duodeuiginti millibus extitisse professus. Incolas 3000000, antea 7000000. Thebae Metropolis longitudine fuit octoginta stadiorum. Ptolemaeo Auletiae, attritis ac defectis iam pridem regni viribus annuatim redibant talenta 12500 teste apud Strabonem p. 798 Cicerone. De synedriis et iudiciis Aegyptiorum extat liber Ioannis Nicolai, Lugd. Bat. 1706. 8. Historiam regum Aegypti post Alexandrum M. quemadmodum Syriae 4 quoque, ex numis et aliis veteribus monumentis egregie illustrauit V. C. Ioannes Vaillant, Amst. 1701. fol. Cui addatur Reineri Reineccii historia Iulia parte 3. pag. 58 sqq. Primorum et antiquissimorum minus exploratae res sunt, vti successio temporum incerta.

VI. Respublicas centum et duodefexaginta descripserat Aristoteles, vt est apud Laertium et Anonymum Menagii de vita Philosophi, siue vt Graeuus praefat. thesauri antiqu. Roman. tom. 1. nescio quo e scriptore, centum et octoginta: siue vt Ammonius denique seu Philoponus in Aristotelis vita, ducentas et quinquaginta quinque, Graecorum maxime, tum etiam Barbarorum, quo in opere peculiariter dixerat de iis quae Monarchico et quae Democratico atque Aristocratico imperio vterentur. In Arabica illius operis versione quae memoratur ab Herbeloto in Bibl. Orientali, de CXXIV. ciuitatibus mentionem fieri affirmat scriptor Arabs Hagi Kalfah. Vulgauerat illas rerump. descriptiones atque de illarum constitutione censuras Aristoteles ante libros Politicorum, Ethicorumque, siue de ciuili et morali doctrina. Quod illustre opus auctori ipsi in extremo Nicomachaeorum laudatum, temporum iniuria siue libroriorum negligentia intercidisse vehementer dolendum est, nec desiderium illud leuatur perpauca fragmentis quae vndecunque collegit H. Casaubonus, et recentioribus Aristotelis editionibus subnexuerunt editores. Nomina rerumpublicarum ab illo celebratarum haec LXXXIV. reperio: *Abydenorum, Achiuorum, Acarnanum, Acranuyttenorum, Aeginensium, Actolorum, Alydensium, Ambraciotarum, Amphipolitanorum, Antissaeorum, Apolloniatarum, Arcadum, Argiuorum, Atheniensium: Bottiacorum, Byzantiorum,*

tiorum, Carum, Carthaginiensium, Cataneorum, Ceorum, Chalcidensium in Italia, Chalcidensium in Thracia, Chiorum, Cianensium, Clazomeniorum, Cnidiorum, Colophoniorum, Coorum, Corcyraeorum, Corinthiorum, Crotoniatarum, Cretensium, Cytbriorum, Cypriorum, Cyrenacorum, Deliorum, Delpbicorum, Elcorum, Epidamnensium, Epirotarum, Erythriensium, Euboensium, Geloorum, Gilensium, Heracleonitarum, Heraeensium, Hestiaeensium, Himeracensium, Iapygium, Istrensiun, Lacedaemoniorum, Larissaeorum, Leontinorum, Leucadiorum, Locrensiun, Lyciorum, Mantinensium, Massaliotarum, Megarensium, Meliensium, Methonensium, Milestorum, Molossorum, Mytilenaeorum, Naxiorum, Notiensium, Opuntiorum, Oraeensium, Orchomeniorum, Pariorum, Pelleniorum, Phocensium, Rheginensium, Rhodiorum, Samiorum, Samothracum, Sicyoniorum, Sybaritarum, Syracusanorum, Tarantinorum, Tegeatarum, Teuediorum, Tyrrhenorum, Troezeniorum. Scripserat de rebus publicis etiam *Critias* de quo *Casaubonus* ad *Athenaenum* XI. 3. nec minus *Dicaearchus*, vide quae viri docti ad *Ciceronem* II. 2 *Epist.* ad *Atticum*. Quae de Graecorum politiis ad calcem *Nicolai Cragii* de republica *Lacedaemoniorum*, et ad calcem *Variar. Aeliani* historiarum in antiquis editionibus leguntur sub nomine *Heraclidae* Pontici, non respublicas integras describunt, sed singulos quosdam ritus vel mores rerumpublicarum quarundam adnotant. Eiusdem generis sunt, quae sub *Nicol. Damasceni* nomine de rebuspublicis leguntur, et ex *Stobaei* fermone 42 sunt excerpta, atque ab *Daniele Heinsio* subiecta praeclarae editioni *Politicorum Aristotelis*, et recusa tomo VI. thesauri antiquitatt. *Gronouiani*. Inter recentiores *Bartholomaeus Keckermannus* in systemate systematum tom. 3. post corpus politicum exhibet exercitationes quatuor 1) de principatu seu monarchia *Persarum* (de qua diligentissime *Barnabas Briffonius*) 2) de sexaginta rebuspubl. priscais, in qua non quidem iustae harum descriptiones, sed de singulis earundem vnus alterue mos vel lex vna alterue memorata *Aristoteli*, *Heraclidi*, *Nic. Damasceno*, a *Keckermanno* Politicis animaduersionibus illustrata: 3) de republica *Atheniensis*, et 4) de *Spartana* paullo diligentior tractatio. Post hunc *Vbbo Emmius* tom. 3. *Graeciae Veteris*, seorsim pluribus vicibus editae et tom. 4. thesauri *Gronouiani* recusae descripsit respublicas *Atheniensium, Lacedaemoniorum, Carthaginiensium, Cretensium, Argiuorum, Thebanorum, Corinthiorum, Syracusanorum, Corcyreorum, Samiorum*: *Chiorum, Rhodiorum, Achaeorum, Aetolorum, Acarnanum, Epiri, Massiliensium, et Locrensiun*. De republica *Carthaginiensi* collegit nonnulla in *Carthagine* sua *Christophorus Hendreich*, *Francos.* ad *Oderam* 1664. 8. Cui addas auctores historiae vniuersalis T. XV. pag. 223. Interpretationis Germanicae. De *Atheniensium* republica libri IV. *Caroli Sigonii*

gonii cum libro eiusdem de rebus Atheniensium ac Lacedaemoniorum chronologicè digesto prodierunt iuncti aliis quibusdam Sigonii scriptis, Hanov. 1611. fol. et recusi sunt in tom. V. antiquitatum Graecarum, vbi etiam occurrit *Guilielm. Postellus* de republica et magistratibus Atheniensium, *Antonii Thyfi* de republ. Atheniensi diss. politica, et *Achaia* vetus *Martini Schockii* qua eius situs, antiquitates, respublica, reges, tyranni, leges et bella describuntur. Idem Gronouius tom. 4. recudi fecit *Io. Meursii* de tribubus et pagis Atticae librum cum luculentis *Iac. Sponii* ex eius itinerario supplementis, Meursii regnum Atticum siue de regibus Atheniensibus, et Archontes^s Athenienses auctoris supplementa quaedam ad hos libros ex eius chirographo in praefatione ad illum tomum a Gronouio exhibentur. In tomo 5. eiusdem thesauri recusi exstant Meursii Pisistratus siue de regno Pisistrati liber auctior, et liber de regno Laconico. Rationes veteris reipubl. Atheniensis insigniter illustrat *Ioan. Vincentius Luchefinius* in notis historicis ad Demosthenis XII orationes de republica ad Athenienses habitas. Romae 1712. 4. Integrum de republica Atheniensium commentarium promisit Vir in hoc studiorum genere versatissimus *Ioan. Taylorius* lectionum Lysiacar. pag. 507. De fati reipublicae Atticae duae exstant dissertationes *Israelis I. Nesselii* et *Laur. Arrhenii* Vpsal. 1722. editae. In eodem tomo V. thesauri Gronouiani recusi sunt *Nicolai Cragii* Ripensis de republica *Lacedaemoniorum* libri 4. pereruditi post editionem Genev. 1593. 4. et Lugd. Bat. 1670. 8. auctiores atque emendatiores, Ioannisque Meursii libri totidem Miscellaneorum Laconicorum, quibus Cragius passim suppletur vel confirmatur. Ceterum falli eos qui non Cragium sed Cuiacium librorum illorum auctorem faciunt, ostendit *Henr. Ernstius* in obseruationibus lib. 2. cap. 27. Denique in eodem tomo 5. habes Meursii fortunam Atticam siue tractatum breuem de fati reip. Atheniensis, ex chirographo auctoris locupletatum. In T. VI. thesauri Gronouiani occurrit *Iosephi Laurentii* disquisitio de rebuspublicis, suffragiis, conciliis, accusationibus et tormentis veterum, ex Polymathia eius excerpta. *Leonib.* vero *Aretini* rerum Graecarum liber ad Angelum Acciajolium; qui in eodem tom. obuius est, praecipuarum Graeciae ciuitatum casus ruinas et mirificas conuersiones complectitur. Habentur etiam tomo VI. thesauri Gronouiani *Ioachimi Stephani* de iurisdictione veterum Graecorum ex eius libro

^s Inter Archontes nouem Athenis vnus tantum erat *πρόεδρος* siue cuius nomen eo anno annotabatur in fastis, vt docet praeter alios *Philo* lib. de Abrahamo pag. 275. Confer veterem inscriptionem in Montfauconi palaeographia pag. 149. et Antonium van Dale antiquitat. e marmoribus pag. 203 sq. Archontes Eponymos ordine alphabetico exhibui-
mus supra pag. 284.

de iurisdictione Iudaeorum, Graecorum, Romanorum et Ecclesiasticorum, Francof. 1604. 8. et *Ioachimi Perionii* de magistratibus Graecorum Romano-
rumque libri 3. editi pridem Parisi. 1560. 4. At *Persei Stoici* (qui apud
Athenacum corrupte *Saeus*) opus de republica Lacedaemoniorum intercidit,
de quo *Ioan. Ionsius* pag. 11. de scriptoribus hist. philosophicae. Sed post
Cragium, *Meursium*, *Keckermannum*, et *Vbbonem Emmium* (ne de ve-
teribus dicam *Plutarcho* et *Xenophonte*) de *republica Lacedaemoniorum* viden-
dus etiam *Guilleterius* in Lacedaemone veteri et noua, gallice edita: vti de
Athenis harumque fortuna idem *Guilleterius* *Franciscusque Fanellus*, vt
omittam diatribam quam de republica Laconica, *Wittebergae* vulgavit *Hen-
ricus Theophilus Schneiderus*, perpaucis constantem foliis. *Wilhelmum Bos-
sardum* de magistratibus⁶ *Atheniensium* quem laudat *D. Io. Conradus Dieteri-
cus* in antiquitatibus biblicis V. T. pag. 569. et *Antonii Montecatini* veterum
rerumpublicarum antiqua fragmenta, cum eius commentario ad *Platonem* de
republ. et legibus, *Ferrariae* 1595. fol. edita haud vidi. *Postelli* vero librum
eius argumenti etiam cum notulis suis recudi curauit *Ioan. Frider. Hekelius*,
Lipsi. 1691. 8. De *Prytanibus* Graecorum agit *Ezech. Spanhemius* in tractatu
quem *Clariss. Graeuus* tomo V. thesauri sui inseruit. *Antonius* item *van Dale*
in diss. ad antiquitates ex marmoribus illustrandas editis, vbi etiam de *Agono-
thetis*, *Principibus Sacrorum*, *Stephanophoris* et similibus. *Eduardus Cor-
sinius* *Factor*. *Atticor.* dissert. 6. in qua de *Atheniensium* senatu, et ecclesiis,
de *prytanibus*, *proedriis* ac *epistatis* illorumque muneribus ac varietate dispu-
tat. Et *Elias Blanchardus* in commentatione de origine et muneribus *Pryta-
num* et de *Prytaneis* T. IV. *histor. acad. inscript.* pag. 89 sq. *Idem* eodem
T. IV. laudatae historiae p. 79 sqq. singulari commentatione egit generatim
de tribunalibus *Athenis* constitutis, et pag. 106 sq. de *Heliastis*, tribunalis
quadam apud *Athenienses* specie. De *Delphinio*, *Atheniensium* tribunali,
egit *Iacob. Henricus Bornius*, in commentatione *Lipsiae* 1735 euulgata. De
Atheniensium magistratibus consulatur quoque *Ged. le Cointe* praefat. ad ver-
sionem gallicam orationis *Demosthenis* contra *Leptinen*, *Gottingae* et *Lugd.
Batav.* 1756. 8. editam, et *Wilhelmus Possardus*, adiectus *Zamosii* libro de se-
nato Romano, *Argentorati* 1608. 8 p. 425. et insertus *Clausingii* iuri publi-
co Romanor. T. 3. pag. 313. Apud *Daleum* paullo ante laudatum, et *Ioan.
Schilterum* opere mox laudando, tum etiam *Andream Morellum* in specimi-
ne rei numariae pag. 27 sq. et *Ioan. Valentem* in *Numismatibus Graecis* im-
pera-

⁶ De *δυναστεία* magistratuum apud *Athenienses* siue probatione vitae eorum, morum-
que vide *Boeckleri* diss. T. 2. pag. 942 sq. ad *Lyfiae* orat. 15 et 30. De officiis diuerso-
rum diuersis *Suidas* in *δυναστεία*.

peratorum p. 221 sq. plura videri possunt de Κοινῶ siue variis communitatibus vrbium Graeciae, Asiaeque. De communi Ionum Bandurius T. I. Numismat. pag. 64.

VIII. De corpore foederato *Achaeorum* ex Polybio et aliis agit *Io. Schildius* libro secundo de coalitione populorum ac rerumpublicarum pag. 101 sq. et *Martinus Schoockius* in Achaia vetere tom. 5. thesauri antiquitatum Graecarum, qui e. 24. foedus Achaicum confert cum Belgio foederato. Vti cum eodem corpore formam reipublicae nostrae Romano Germanicae comparant *Iacobus Godofredus*, *Hermannus Conringius* et alii, praesertim *Io. Ludovicus Praschius* in assertionione reipublicae Achaicae, eiusdemque cum germanica comparatione, Ratisbonae 1686. 4. de quo libro vide sis acta Eruditor. Lipsiens. anno 1687. p. 99. De corpore *Aetolorum* idem *Schildius*, p. 130 sq. cuius libri III. de coalitione populorum ac rerumpubl. prodierunt Hagae Comitibus 1661. 4.

IX. De magistratibus vrbis Romae dum in libertate ciuitas fuit, *Iani Guilielemi* libellus post editionem Rostochiensis anni 1557. 8. recusus est plus simplici vice in Petri Scriuerii republica romana. et T. III. thesauri Sallengriani. *Ioannis Kirchmanni* opus non paucis constans foliis de magistratibus Romanorum adhuc ἀένδετον vidi in Bibl. Gudiana, cuius ἀπόγραφον etiam est apud Cl. amicum et coniunctissimum collegam nostrum Michaellem Richey, gymnasii nostri per 43 annos Professore praecclare meritum. Alioqui de magistratibus Romanorum praeter *Perionium* supra laudatum noti sunt *Andreas Dominicus Floccus*, cui libellum sub falso *Lucii Fenestellae* nomine saepius editum recte restituit Aegidius Witfius Brugenfis Antw. 1561. 8. licet *Iacobo Borratio* illum Robortellus tribuere mallet. Tum *Iulius San Seuerinus*, *Pomponii Laeti* nomine notior, et *Henricus Bebelius* Argent. 1513. 4. qui cum Flocco, Lacto et *Volaterrani* iis quae lib. 29. commentar. Vrbanoꝝ de hoc argumento scripsit, legitur ad calcem antiquitatum Rom. Philippi Caroli: *Andreas Albiatus* de magistratibus ciuilibusque et militaribus officiis, T. IV. operum: *Petrus Faber* ICtus itidem doctissimus, cuius tractatus de magistratibus Romanorum (consulibus maxime) legitur ad calcem lib. 1. Semestrium: et T. III. Thesauri Sallengriani: *Petrus Poisson* de veteribus et nouis magistratibus et dignitatibus pop. Rom. gallice, Paris. 1583. 8. *Claudius Praenotius* de magistratibus pop. Romani, Laufannae 1579. 8. *Ioan. Pyrrhus*, cuius lib. III. de magistratibus Romanis existant in Oceano iuris, siue tractatu tractatum

Venet. 1584. fol. tomo I. *Georgius Vauchopius*, Scorus, Rom. 1595. recusus in Petri Scriuerii republ. Romana, et T. III. Thesauri Sallengriani: *Scipio Gentilis* in libro de iure publico populi Romani, Altdorf. 1662. diff. 1. de quo libro vide sis Clariff. Struuii Bibliothecam antiquam tomo 1. pag. 405. *Franciscus Hotomannus* tomo tertio operum et tom. 2. thesauri Graeuiani: *Guerinus Pifo* de Romanorum et Venetorum magistratuum inter se comparatione. Patauii 1563. 4. et Lipsiae 1669. 8. *Augusti Campiani* libri duo de officio et potestate magistratuum Romanorum et iurisdictione. Geneuae 1725. 4. *Bernhardi Oricellarii* commentarius de magistratibus Romanorum veterum ex libro Mipstro Florentino editus a V. C. Ioan. Ern. Imman. Walchio, Lipf. 1752. 4. vt scriptores generales antiquitatum reipublicae Romanae praetereamus, *Onusfrum Panninium* tom. 1. Graeuui, *Wolfgangum Lazium*, aliosque: nec non libellum ex *Iusti Lipsii* scriptis de magistratibus Romanis collectum, qui in Antonii Thyssii Roma illustrata, Petri Scriuerii reipublica Romana, et Clausingii iure publico Rom. plus semel prodiit.

X. *Regum Albanorum et Aeneadarum Dynastiam et successionem* ante Romulum, illustrat Carolus Neapolis ad Ouidii fastos pag. 159. et Theodorus Rycquius de aduentu Aeneae in Italiam pag. 453. A regibus Romanis prouocationi locum fuisse ad populum, Cicero, Liuius lib. 1. cap. 26. et Seneca Epist. 108. dubitare nos non sinunt, licet hoc neget Scipio Gentilis libro iam laudato, diff. 1. §. 3. et Ioan. Henricus Boeclerus de Roma sub VII regibus Romanorum, tom. 2. diff. pag. 494. De senatus auctoritate etiam sub regibus vide quae viri docti disputarunt ad Ciceronis orat. in L. Pisonem cap. 10. T. V. edit. Graeuui p. 643. Ad politicas rationes Romanae sub regibus infantiae intelligendas faciunt quoque inprimis *Nic. Machiavelli* libri 3. dissertationum ad librum primum T. Liuii, Italica primum lingua ab auctore scriptae, et deinde in Latina etiam Gallicaque lingua saepius editae. *Ioannis Schefferi* Regnum Romanum, siue Exercitationes 7. politicae ad Liuii lib. 1. Vpfsaliae 1665. 4. *Casparis Facii* Politica Liuiana. Altenburgi 1617. 4. *Marci Zueri Boxhornii* dissertationes XVI. de Imperio Romanorum cum obseruationibus Ioan. Schmideli editae Ienae 1664. 12. et *Henrici Benedicti Richteri* Res Romana exemplar. Lipsiae 1747. 4. Rationes *Reipublicae Romanae* compendio perspicere licet ex libro saepius recuso, et tironibus inprimis commendando *Petri Iosephi Cantelii*, S. I. Selectas quaestiones de Romana Rep. magistratibus, legibus et iudiciis Romanis illustrauit *M. Antonius Ferratius* libris tribus Epistolarum, vulgatis Patauii 1699. 8.

Conspectum pleniorum singulorum *Magistratum*⁷ Romanorum, maiorum minorumque, ordinariorum et extraordinariorum exhibet Onufrius Panuinius lib. 1. de Ciuitate Rom. c. 56. T. 1. thesauri Graeuiani, et Hubertus Goltzius in Thesauro rei antiquariae pag. 163 sqq. vbi magistratum et dignitatum officiorumque publicorum nomina ex numis et inscriptionibus ordine alphabetico refert. De *Consulibus* qui ab A. vrbis 244. post exactos reges annui centuriatis comitiis creari coepti sunt bini, et quorum eadem paene potestas quae Regum, videndus in primis Petrus Faber ad calcem libri 1. Semestrium. Tum Albertus Mazolenus in numismata aenea selectiora maximi moduli e museo Pisano, P. 1. animadv. 6. Denique singulae dissertationes Ionae Sundelii. Vpsal. 1658. 8. Christi. Frid. Franckensteinii. Lips. 1660. Christi. Klen-gelii. Witteb. 1663. Iac. Arrhenii. Vpsal. 1705. 8. Christi. Henr. Hausotteri. Lips. 1748. Singularis eorum praerogatiua, vt quemadmodum Athenis ab Archonte, ita Romae a Consulibus anni nominarentur: quod factum etiam sub Imperatoribus est vsque ad annum Christi 541. (vrbis 1292.) ex quo Imperatorum annis tempora signata sunt, Iustiniano ita iubente, suafu vt volunt Triboniani. Atque ex quo consulatus a Iustiniano abrogatus est, semel nec pluries processisse Imperatores notauit Cangius ad Chronicon Paschale p. 606. Vti vero Athenis Archontes quidam non erant *ἐπάνομοι*, ita Romae consules medio suffecti anno in fastis non nominabantur. Ita primo statim anno post eiectum Tarquinium, quinque fuere Consules, vno abeunte in voluntarium exilium, altero occiso, tertio morbi vi hausto, sed a duobus primis tantum Bruto & Collatino annus nominatur. Non mediocres vero inde in veteri historia et chronologia constituenda tenebrae, dum scriptores modo ordinariorum tantum et *ἐπανόμων* rationem habeant, modo etiam suffectorum. Vide Reinesii Epistolas ad Rupertum pag. 43. 445 sq. Consules suffecti vocantur etiam *suffragatores* apud Sponium pag. 115. Miscell. De consulibus suffectis differit Celeberrimus H. S. Reimarus in litteris ad Eminentissimum Card. Quirinum datis, quas is inseruit Epistolae ad Hieronymum Lagomarsinum, Brixiae 1749 editae. Consules, dictatores, censoresque temporum

or-

⁷ Magistratum potestas omnis in *Imperando*, quo spectat ius vocationis, prehensionis, animaduersionis, coercitionis, in provinciis etiam ius securium, vide Io. Gottl. Heineccii praefat. ad Ezech. Spanhemii orbem Romanum, et Celeberrimum Io. Aug. Ernesti in clauis Ciceroniana voce *Imperium*: in *Iure dicundo*, vide Gerhardi Noodtii libellum de iurisdictione, et eundem Ernesti clauis Cicer. voce Iurisdictionis: in *Referendo*, *ἐν τῷ σχηματισμῷ*, vnde iura primae, secundae, tertiae relationis: in *Auspicando*, Cic. III. de legibus c. 3. 4. Conf. viri illustris Io. Iac. Mascouii dissert. de iure auspiorum apud Romanos, Lips. 1721. cap. 3.

ordine exposuit *Bartholomaeus Marlianus*. Rom. 1560. fol. Accuratus *Stephanus Vinandus Pighius* in annalibus magistratuum et prouinciarum S. P. Q. R. Antwerp. 1615. fol. et varii tom. XI. Graev. nec non *Onufrius Paminius* in libris V. Fastorum a Romulo rege vsque ad imp. Carolum V. subiecta appendice in qua fasti imperatorum et consulum ordinariorum, a Caesare dictatore vsque ad Iustinianum Augustum, M. Verrii Flaccii Consularia et Triumphalia fragmenta, atque chronica *Cassiodori*, *Prosperi*, *Incerti* auctoris et *Murcellini Comitit*, Venet. 1558. fol. et Heidelbergae apud Commelin. 1588. fol. Exstant et fasti consulares ac triumphorum actorum a Romulo vsque ad Imp. Tiberium illustrati commentario *Caroli Sigonii*, Venet. 1556. fol. et Tom. 1. Operum eius Mediolani 1732. fol. iunctim editorum. Alios fastos consulares vsque ad annum vrbs 1107. ex codice MS. Bibl. Caesareae vulgavit *Henricus Noris* ad calcem libri de anno et Epochis Syro-Macedonum Lipsi. 1696. 4. Eisdem cum Norisii diff. ad illos fastos et illius epistola consulari, in qua ex antiquis inscriptionibus et aliis monumentis Onufrius ⁸ subinde castigatur, habes etiam in tomo XI. thesauri Graeuiani. Non omittendi etiam fasti *Liuiani Eliae Constantini Treuenschroeder* ab vrbe condita ad annum vrbs 742. Gedani 1675. 4. et quae de consulum successione constituenda et serie ac nominibus et praenominibus accurate exponendis monuerunt *Antonius Pagi* in diff. Hypatica siue de consulibus Caesareis Lugd. 1682. 4. *Baronius*, idem *Pagi* et *Samuel Basnage* in annalibus, *Tillemontius* in historia imperatorum, *Henricus Dodwellus* in chronologia Dionysii Halicarnassici, vt fastos ab Aegidio Bucherio, et cum chronico Paschali a Cangio editos, Io. Cuspinianum aliosque praetereamus. Nam de *Theodori Ianfonii Almelouenii* fastis consularibus duplicibus, serie temporum et ordine alphabeti digestis instituto vtilissimo, Amstelod. 1705. 8. iam meminimus supra cap. VII. quales dedit etiam *Beniamin Hederichius Witteberg*. 1713. 8. sed annis vrbs conditae non adscriptis. *Christoph. Adami Ruperti* fasti consulares, quorum in Reinesii epistolis ad eum scriptis p. 663. mentio, non viderunt lucem. Neque praetereundi sunt *Barthol. Marliani* Annales Consulum, Dictatorum Censorumque Romanorum vsque ad Tiberium Caesarem Romae 1560. fol. *Huberti Goltzii* Fasti magistratuum et triumphorum Romanorum ab V. C. ad Augusti obitum ex antiquis tam numismatum quam marmorum monumentis restituti. Item Catalogus Consulum post obitum Augusti vsque ad Iustinianum. Burgis Flandror. 1566. fol. et Antwerp. 1617. fol. *Petri Relandi* Fasti consulares in Codicem Theodosianum et Iustinianum, quos post Petri obitum vulgavit

⁸ Onufrium in praenominibus addendis saepius hallucinari, notauit etiam Sirmondus Tom. I. Opp. pag. 856.

uit frater Hadrianus Relandus. Vltraiecti 1715. 8. De chronologia Consulium Romanorum confer M. Antonii Ferratii Epistolas, pag. 229 sqq. De Fastor. Romanorum formula, *post Consulatum* Chr. Gottl. Schwarzii dissertationem Altdorfii 1735 euulgatam. De diptychis eburneis, quibus Consulium nomina aureis inscribebantur litteris, quae cap. XIV. fusius recensibimus, vide praeter scriptores tum laudandos, Prosperum in peroratione libri de promissionibus Dei, Sirmondum ad Sidonii VIII. Epist. 6. et Henricum Noris de Synodo V. cap. 5. p. 23. Fastos eiusmodi *ὑπατάγια* vocat Chronicon Paschale pag. 381. De Consulibus honorariis et Codicillaribus, *καλυμέναις μένον*, quales sub Imperatoribus fuere ornamentis et praerogatiuis aucti Consularibus, sine munere ac potestate, vide A. Pagi diss. Hypaticam pag. 70 sq. et Chr. Gottl. Schwarzium ad Plinii Panegy. pag. 261. De potestate et regio Imperio Consulium (quorum ambo ad A. V. 388. Patricii, deinde alter e plebe Liv. VI. 42. Plutarch. Camillo pag. 151.) vide et quae post deperditos Marcelli et Vlpiani de officio Consulibus viri docti ad Liuium IV. 2 et 3. Begerus ad Florum p. 87. Alexander ab Alexandro III. 3. Onufrius commentario ad lib. I. fastor. pag. 57 sq. Petrus Iosephus Cantelius de Rep. Romana p. 248. De *Proconsulibus* confer Ioan. Nic. Funccii dissertat. de proconsulari dignitate in Conr. Ikenii symbolis litterariis Tom. II. pag. 581 sqq. et Christ. Henrici Hausotteri commentationem de eodem argumento Lipsiae 1748 editam.

XI. *Praefectos vrbis* Romae et CPoleos vsque ad A. C. 478. fastis suis Consularibus subiunxit laudatus *Almelouenius*, cum quo conferendus Catalogus, quem ex Mscto Bibliothecae Caesariae dedit Ioan. Georg. Eccardus in corpore scriptorum medii aevi T. 1. pag. 17. et Graeuus Tom. XI. thesauri A. R. p. 387. *Felix Contelorius*, Protonotarius Apostolicus, libro de praefecto Vrbis, Romae 1631. 4. recusus T. I. thesauri Sallengriani p. 518. qui et ipse seriem praefectorum vrbis Romae addidit, eamque vsque ad A. C. 1630. produxit. De officio Praefecti vrbis, praecipue sub Imperatoribus, quales ex Maecenatis consilio apud Dionem LII. pag. 478. constituit Augustus, vide etiam Procopium historiae arcanae cap. 20. Sirmondum T. 1. Opp. p. 866. Guidonem Pancirollum notit. dignit. imperii occidental. cap. 3. Arnoldi Drackenborgii dissertat. de Praefectis vrbis, sub Petri Burmanni praesidio habitam A. 1704. et recusam Vltraiecti 1752. 8. et Ioan. Tobiae Krebsii commentat. de praefecto vrbis Romano. Lipsiae 1747. qui cum Graeuo ad Suetonii Augustum, cap. 37. contra Torrentium et Pancirollum affirmat, Praefectum Augusteum nouum fuisse magistratum, ab altero illo, Reipublicae liberae tem-

poribus creatum, longe diuersum. A Romulo vsque originem huius magistratus deriuat Tacitus Annal. VI. 11. De Praefecti vrbis iurisdictione in suburbicarias regiones⁹ intra centesimum milliarium de qua Cassiodorus VI. 4. Var. vide Salmasii Eucharisticam ad Sirmondum cap. 1. Praefectus vrbis iudicabat etiam de Senatorum et aliorum Romanorum caussis, quae in prouinciis mouebantur, Id. p. 23. In vrbe et agro Romano intra vicesimum milliarium habebat potestatem gladii, et merum imperium, extra urbem intra centesimum milliariam tantum pro iure magistratus poterat iubere iudicare. De Praefecto classis et orae maritimae confer Ezech. Spanhemium de vsu et praestantia numismatum T. II. pag. 183 sq. De Praefecto Praetorio consultatur Marci Antonii Surgentis Neapolis illustrata, vbi cum Vicerege Neapolitano confertur. Prodiit iste liber primum Neapoli 1597. fol. deinde ibidem 1602. sub hoc titulo: Aureus tractatus, Praefecti praetorio reliquorumque antiquorum magistratuum, cum Vicerege aliisque magistratibus nostri temporis comparationem instituens. Tum insertus est T. IX. Thesauri Italiae parti tertiae. Iac. Perizonii¹⁰ disquisitio de Praetorio, quum alibi, tum maxime in vrbe Roma eiusque praefecto. Lugd. Bat. 1696. 8. Iacobus Guerberius de offic. domus Augustae lib. 2. cap. 1 sq. Iul. Caesar Bulengerus de Imperio Rom. lib. 3. cap. 2. Laeuinus Torrentius et Isaacus Casaubonus notis ad Suetonium T. 2. p. 147 et 276. edit. Burmanni. Ioan. Henr. Boeclerus ad Herodian. lib. 1. cap. 9. p. 374. Petrus Faber Semestrium lib. 1. c. 1-3. Petrus Wesselingius lib. 2. variarum obseruationum capite vndecimo, et Ioan. Dan. Ritteri historia praefecturae praetorianae. Witteb. 1745. 4. Probe autem distinguenda est vocis Praetorii significatio, si de re vrbana adhibetur ab ea quando de rebus prouincialibus vsurpatur. Priori enim sensu denotatur et *locus, in quo Praetor ius dicit, et cohortium praetorianarum corpus; posteriori habitatio praesidum Romanorum in prouinciis.* Vide Ioan. Tob. Krebsii libellum de vsu et praestantia Romana historiae in N. T. interpretatione. Lipsiae 1744. 8. p. 14. Prouincias Galliarum non nisi vnum habuisse praefectum Praetorio, qui dictus sit praefectus Praetorio Galliarum, et

⁹ Italiae regiones quatuor *suburbicariae* siue suburbanae fuerunt intra vicesimum lapidem, Piceni pars, Tusciae pars, Valeria, Latina; ceterae longinquae *annonariae* a Diocletiano, quae Vicario Italiae parebant, annonamque exercitibus conferebant, Picenum, Tuscia, Campania, Samnium, Lucania Bruttiorum, Apulia, Calabria, Umbria, Flaminia, Venetia, Istria, Liguria, Aemilia, Alpes Cottiae, Rhætia prima et secunda, Sicilia cum Corsica et Sardinia.

¹⁰ Historia litis inter Vlricum Huberum et Iacob. Perizonium de origine et significatione vocis Praetorii agitatae recensetur in A. E. A. 1691. p. 327.

et quidem ita, vt sub vno hoc Galliarum nomine tres huius praefecti Praetorio dioeceses simul sint intellectae, Galliae, Hispaniae et Italiae, obseruat Celeberrimus Ioan. Casp. Hagenbuchius in epistola epigraphica de Diptycho Brixiano p. 67. Idem Vir Doctus p. 107. libri laudati differit de praefectis Praetorio sub Marco Imperatore, et p. 112. de praefectis Praetorio sub Antonio Pio.

De *τιμητῶν* siue *Censoribus* populi Romani (quos binos ab A. V. C. 311. primum creatos fuisse constat) eorumque quinquennali per lustris spatium durante potestate videndi Plutarchus in Paulo Aemilio p. 275. Onufrius ad lib. 1. factor. p. 87 sq. Iac. Perizonii dissertatio Lugd. Batav. 1697. 4. edita, quae recensetur in Ephemeridibus Parisiensibus anno 1698. p. 497. Gundlingiana Parte XVI. integra. Carolus Valesius de la Mare Tom. 1. Historiae Inscriptionum pag. 75 sqq. edit. Amstelod. M. Antonius Ferratius Epistol. pag. 102 sqq. De iisdem Censoribus agunt Alexander ab Alexandro III. 13. H. Dodwellus p. 627. praefect. Cambden. Georg. Eberlinus et alii ad titulum Pandectarum de origine iuris, Petrus Aerodius in Pandectis rerum iudicatarum, Christianus Thomassius in dissert. de censura morum cap. 2. Cuiacius XXIV. 7. Obseruat. et Ezech. Spanhemius T. II. de vsu et praestantia numismatum pag. 99 sqq. Addantur dissertationes Ioan. Mich. Dilherri, Ienae 1638. et T. 1. Eius dissertat. academicarum pag. 515 sqq. Ioan. Christfried Sagittarii. Ienae 1646. et in eius Otio Ienensi pag. 261. Petri Fontellii. Holmiae 1665. 8. Christi. Donati. Witteb. 1670. Laurentii Normanni. Holmiae 1686. 8. Magistratus fuit praecipuae auctoritatis, vt notauit Plutarchus in Flaminio p. 379. et in Camillo pag. 129. 135. Marcius Censorinus bis ea dignitate functus, inde lex ipso suatore lata, ne cuiquam illam plus quam semel capere liceret. id. Coriolano, sub init. (pag. 214. A.) Censoris perpetui honorem renuit accipere Augustus Dione teste LIII. pag. 521. (730. ed. Reim.) Postremi Censores e priuatis A. V. C. 732. fuerunt Paullus Aemilius Lepidus et L. Munatius Plancus. Idem ibid. Caesari minus honorificum fuit nomen Censoris, itaque a Senatu pronunciatu *τῶν τέτρων ἐπιστάτης*, Praefectus morum. Dio XLIII. p. 220. (350. R.) adde Spanhemium T. 2. p. 472 sqq. Idem placuit Pompeio. vide Pitiscum ad Suetonii Caesar. c. 76. Subcensores memorantur, Dioni Cassio LII. p. 478. (676. R.) Ad quem locum obseruat Cel. Reimarus a Suetonio in Augusto cap. 37. sex eiusmodi censores commemorari, triumuiros legendi senatus, et triumuiros recognoscendi turmas equitum. In Coloniais, Censorum officium obibant *Quinquennales*, vt obseruatum Henrico Noris dissert. 1. Cenotaph. Pisan. cap. 5. De censoribus in coloniis videndus etiam est Spanhemius T. 2. de vsu numismatum

matum p. 102. De *Censualibus*, qui fuerunt scribae publici, censuales tabulas conficientes, vide tit. 2. lib. 8. Codic. Theodosiani, et Herm. Conringium de studiis liberalibus vrbis Romae. p. 30 sqq. Praefecti morum apud Carthaginienses memorat Nepos in Hamilcare cap. 3.

Primos siue *Principes Senatus*, qui proprie fuit is, quem Censor Senatum recensens primum legit, vide Plutarchum in Paulo Aemilio pag. 275. et Ernesti clauem Ciceronian. voce Princeps, refert Onufrius Panuinius lib. V. Fastorum pag. 96. ex quo patebit, falli Salmasium, qui de primatu Papae pag. 26. ait, Senatus principes censitos, qui nullum dum magistratum capesserant. Nulli enim senatus principes nisi censorii vel consulares. Augustus censuram gerens, *πρόκριτον τῆς γεροσύνης*, appellari se passus est, Dio lib. 53. pag. 496. Similiter Tiberius, v. eundem pag. 607. et Pertinax Imperator, idem pag. 832.

De *Senatu Romano* ¹¹, senatorumque diuerso pro diuersis temporibus numero, conuentibus, potestate, officiis et censu videndus *Paulli Manutii* liber Venet. 1581. 4. Colon. 1582. 8. et *Ioan. Sarri Zamoscii* libri 2. Venet. 1563. 4. Argentor. 1608. 8. Ambos Manutium et Zamoscium habes etiam T. 1. thesauri Graeuiani, et in Clausingii Iure publ. Rom. T. 2. p. 256. et T. 3. p. 1. His addi possunt *M. Antonius Maioragius* de Senatu Rom. Mediolan. 1516. 4. *Georgius Vauchopius* in laudato supra de magistratibus populi Romani opere. Auctor libri in Ephemeridibus Parisiensibus anni 1702. part. 2. pag. 218. et in Diario Londinensi The History of the Works of the Learned 1703. pag. 323. recensiti editique Gallice Paris. 1702. 12. sub titulo *le Senat Romain*, et recusi ibidem 1713. 8. sub titulo: *le Tableau de l'ancien Senat Romain*. Dissertatio de eodem argumento inserta memoriis Triuultinis anni 1703. mensē Iunio pag. 425. *Petrus Danctius* in dictionario antiquitatum Graeco Rom. pag. 733 - 736. *Guilicmi Bellenden* Consul, Senator Senatusque R. e Cicerone descripti. Paris. 1612. 8. *M. Antonii Ferratii* Epistolae pag. 71 sqq. *Vertoti* Responso ad difficultates ab illustri Stanhopio propositas, inserta secundae editioni Historiae reuolutionum in administratione Reipubl. Romanae, et separatim excusa Hagae 1721. 12. *Conyers Middletoni* liber anglice sub hoc titulo: *A Treatise on the Roman Senate*, Lond. 1747. 8. editus, qui germanice versus a Chr. Ern. a Windheim prodiit Gottingae 1748. 8. Italice Venetijs 1747. 8. et Gallice Amst. 1755. 8. *Thomae Chapmanni* liber itidem anglice sub hoc indice: *An Essay on the Roman Senate*, Cantabri-

¹¹ Velut Regum multitudo in vnum coacta, asylum mundi totius. Valesius ad Ammian. Marcellin. XVI. 11. p. 129. In numis *ἑρὰ σύγκλητος*, *θεὸς σύγκλητος* apud Fustanum pag. 128 et 97.

rabrigiae 1750. 8. editus. Observations¹² on 1. the Answer of M. l'Abbé de Vertot to the late Carl Stanhope's Enquiry concerning the Senate of ancient Rome, dated December 1719. 2. a Dissertation upon the Constitution of the Roman Senate by a Gentleman published in 1743. 3. A treatise of the Roman Senate by Conyers Middleton published in 1747. 4. An Essay on the Roman Senate by D. Thomas Chapman published in 1750. By M. Hooke. Londini 1758. 4. Dionysium Hookius scriptorem esse perhibet nulla fide dignum: ius enim creandi senatus primitus haud penes populum, sed penes Reges fuisse, quippe qui senatum legerint. Quam Hookii sententiam sub examen vocavit Anonymus edito hocce libello: A short Review¹³ of Mr. Hooke's Observations concerning the Roman Senate, and the Character of Dionysius of Halicarnassus. Londini 1758. 8. De relatione et sententia in Senatu dicenda consules Alexandrum ab Alex. IV. 11. Ioan. Frid. Gronouium lib. 1. Observationum cap. 22. et Octauium Ferrarium lib. 1. electorum cap. 10. Aliis manus porrigentibus, aliis pedibus in sententias euntibus, plerisque verbo consentientibus, conditum est Senatus consultum. Vopiscus Aureliano cap. 20. Confer Laurentium Vallam libro IV. contra Barthol. Facium pag. 710. vbi illustrat illud Quintiliani in Declamat. *pedibus manibus inuenimus in sententiam necessitatis*, et Chr. Gottl. Schwarzium ad Plinii Panegyricum pag. 376. Numerata suffragia, non ponderata, ita vt maior pars in sententiis valeret. Confer Iurretum ad Symmachi II. Ep. 36. Licuit senatoribus egredi relationem Consulis sententiam rogantis, et quod visum esset loco sententiae proferre. Vide Ioan. Frid. Gronouium Observat. I. 22. pag. 173 sq. De Senatus consulto per discessionem facto Fuluius Ursinus pag. 157. ad Caesarem post fragmenta Historicorum. De Scto tacito Casaubonus ad Capitolini Gordianos c. 12. et Ern. Martin. Chladenius duabus dissertationibus Witteb. 1743. editis. De iis quae Senatus in religione decerneret, vel ad Pontifices reiceret, vide Iac. Gutherium lib. 1. de iure Pontificio cap. 33 sq. tomo V. thesauri Graeuiani. De censu senatorio, qui primo fuit octingentorum millium HS. deinde ab Augusto redactus ad quadringenta millia, tum ad decies millia, denique ad duodecies millia, vide Iac. Perizonii dissertat. de lege Voconia, et Graeuium ad Suetonium pag. 791. De aetate senatoria vide quae Viri docti ad Gellium XIV. 8. Senator siue Dominus urbis magna fuit dignitas medio aeuo. Vide Martenium T. 2. anecdotorum passim, et Christi. Guil. Franc. Walchii comm. de Senatore Romano medii aevi, Ienae 1753. 4. editam. De Patriciis, conscriptis, ascitis senatoribus

con-

¹² Monthly Review Vol. XIX. pag. 187.

¹³ Monthly Review Vol. eod. pag. 310.

confule notas Ioan. Duiatii ad Liuium lib. V. cap. 12. De Patriciis sigillatim Ioan. Iac. Draconis de Patriciorum origine et iure libros III. Basil. 1627. 4. M. Antonii Ferratii Epistolas, pag. 92 sq. Oëtauiani Gentilii de Patriciorum origine, varietate, praestantia et iuribus libros IV. Romae 1736. 4. De Patriciis medii aevi egit Carolus Frideric. Pudor singulari dissertatione Lipsiae 1758 euulgata. Plures ex equestri ordine lectos notauit etiam Iosephus XIX. 1. p. 652. De ciuibus Romanis iniussu populi agere non poterat Senatus, vt docet Liuius XXVI. 33. vbi Plebiscitum: *Quod Senatus iuratus maxima pars censuit qui assidentis, id volumus consensimusque.* Legatis externorum Principum Gentiumque Senatus dari solitus extra urbem in aedibus Martis vel Bellonae. Vide Dausqueium ad Silium pag 274. De *Consilio Sapientum* quod in variis Italiae urbibus fuit veluti Senatus quidam inferioribus saeculis, videndus Felix Ofius tom. 3. thesauri Antiquitat. Italiae Graeciani p. 1040 sq.

De *Practoribus* qui ius dicebant videndi Interpretes Pomponii in titulo Digestorum de Origine iuris. Liuius VII. 1. Alexander ab Alexandro II. 15. Wolfg. Lazius de Republ. Romana libro 2. Gerardus Noodt de imperio et iurisdictione, libro 1. Ezech. Spanhemius de vsu numismatum T. 2. p. 103 sqq. Ioannes Richey in vindiciis Praetoris Romani et iuris honorarii ¹⁴ quas sub praesidio Gottl. Kortii Lipsiae 1730 defendit. M. Anton. Ferrarius p. 105 sqq. Epistolarum. Caroli Gottl. Knorrrii dissertatio de vsu practico I. R. de praetore et iudice pedaneo. Halae 1726 edita. De praetore *peregrino* consulatur Ioan. Henrici Mylii dissertatio Lipsiae 1732 euulgata. Franc. Carol. Conradi Parerg. p. 1 sqq. Comes de Guasco Dissertat. historicopoliticolitterar. Tom. 1. diss. 2. De praetore *fiscali* commentat. edidit Carol. Acoluthus Jenae 1758. De *iurisdictione* Praetorum differunt Car. Sigonius de antiquo iure P. R. I. 20 et II. 5. Ioan. Ern. Imm. Walchius ad Cellarii comp. A. R. p. 192 sq. et Corn. Maur. a Felde in diss. de iis, quae olim in iure apud praetorem peragebantur. Ultraï. 1749 edita. De iurisdictione sub Caesaribus Celeberrimus I. A. Ernesti Excurfu II. ad Suetonii Caesares. Cur actiones praetoriae *annales* sint disquisiuit Car. Ferd. Hommelius in commentatione Lips. 1756 in lucem emissa.

De *Tribunis plebis* eorumque annua potestate conferantur Alexander ab Alexandro lib. I. cap. 3. et ibi Tiraquellus. Henr. Dodwellus Praelection. Camb.

¹⁴ Heineccium quum refutasset Richeius affirmantem Histor. Iur. I. 69 sq. et Antiq. Iur. P. 1. pag. 51. Praetores edictis suis leges sub specie aequitatis euertisse, ille in repetita editione Historiae iuris ad §. 70. et in Historia Edictorum pag. 100. Opusc. postamovum, Cortio qui iam in viuis esse desierat et Richeio summa cum iracundia respondit, castigatus a Rittero ad dictam H. I. paragraphum.

Cambden. pag. 417 sq. p. 573 sq. p. 680 sq. Iustus Lipsius lib. II. Elector. cap. 13. Ian. Vinc. Grauius de ortu et progressu iuris ciuilibus lib. I. cap. 27. Onuphrius Panuinius de ciuitate R. cap. 69. Franc. Hottomannus lib. I. de magistr. Rom. T. II. Thesauri Graev. p. 1888. M. Anton. Ferratius Epistol. p. 112 sqq. et Ioan. Nicol. Franckii dissertatio de Tribuno plebis. Ien. 1668 edita. Sicut legem de prouocatione ab omnibus Magistratibus ad populum tulit Valerius Publicola Consul, de qua vide notas ad Aurelium Victorem p. 91. edit. Clarissimi Pitisci, ita ab omnibus Magistratibus (excepto Dictatore) etiam ad tribunos erat prouocatio, quae tamen non longius valebat ab vrbe mille passuum, teste Liuius III. 20. neque tribuno moenibus vrbe egredi aut vna nocte abesse licebat. Vide Dionem lib. 49. pag. 284. Appianum lib. 2. Ciuil. p. 447. Ius intercessionis etiam Sulla iis reliquerat, teste Caesare I, 5 et 7. de bello ciuili, qui tamen potestatem eorum circumscripsit, et omnibus aliis rebus nudauit. Vide viror. doctor. notas ad Vellei. Patere. II. 30. 4. sed restituit tribunos Pompeius in consulatu suo. Vide Plutarchus pag. 630. Appianus lib. I. Ciuil. p. 413. et lib. 2. p. 445. et Dio pag. 78. Quamuis vero a Dictatore prouocare non licebat, quam rem maximi momenti notat Plutarchus in Camillo p. 137. tamen idem in Antonio pag. 919. et in Fabio p. 179. docet etiam sub Dictatore sacrosanctam perinde vt alio tempore ¹⁵ ceteroqui fuisse tribunorum potestatem. De auctoritate tribunorum aduersus Pontifices adeundus Gutherius II. 10 sq. de iure Pontificio tom. V. Graev. vno autem tribuno plebis vetante, reliqui perferre nihil poterant, vt iterum docet Plutarchus in Graccho p. 828. A tribuno fas erat Consulem, nedum alios in carcerem mitti, vt eodem auctore constat p. 831. Appiano lib. 4. Ciuil. p. 598. et Dione p. 52. C. vnde *δημαρχίαν ἀναίρεσιν ὑπατείας* vocat Coriolanus apud eundem p. 221. Fuerunt tribuni duo primum ab A. V. 261. tum quinque, id. p. 216. denique decem. (Liv. III. 30. et Diodor Sicul. XII. pag. 300.) IV Idus Decembris (non Calend. Ianuar. vt alii magistratus) dignitatem ingrediebantur teste Dionysio Halicarnassensi. Antequam munus suum deponerent, alios in proximum annum creare debebant, ἢ τοῦτο μὴ πράξαντες ζῶντες κατακαίδθηαι. Diod. Sicul. l. c. Ex eodem Plutarcho p. 829. 831. nouimus XVIII. tribuum (quae in vniuersum fuere XXXV.) suffragiis potuisse tribuno abrogari Magistratum, quod tamen ante Ti. Gracchum nunquam factum fuit. Porro falli eundem Plutarchum, quando Quaeft. Rom. p. 283. Tribunos plebis Magistratibus accensendos negauit, quod praetexta et lictoribus non vterentur, neque in sella curuli ius dice-

¹⁵ Tamen Tribuni plebis in carcerem ducti meminit Dio p. 141. D.

dicerent, docuit Io. Rualdus in obseruationibus ad illum scriptorem p. 128 sq. De iudiciis tribunorum plebis exstat commentatio Iusti Christi, Stuffii, Gotingae 1747. euulgata. De Tribunis plebis e Senatu lectis Lipsius II. 13. electorum, Vossius ad Velleii lib. 2. cap. 3. et H. Dodwellus praelect. 12. Cambden. et 19. vbi etiam de tribunatu Caesarum Augustorumque. Vide et A. Pagi criticam Baronianam tom. 1. pag. 104. Consuli quoque merentur de ista Augustorum Caesarumque tribunitia potestate, quam die, quo auspiciabantur imperium, suscipiebant, et anniuersario illo die recurrente iterum renouabant Imperatores, Christi. Gottl. Schwarzii dissertatio, Altorfii 1715. Eiusdemque dissertationes de numeranda tribunitia potestate Augustorum Caesarumque Romanorum; ibid. 1721. et de antiqua numeri senarii nota ἐπίσημον dicta. ibid. 1723. in qua duae exhibentur tabulae, in quarum altera numeri tribunitiae potestatis et consulatum M. Vlprii Traiani Imperatoris, altera T. Aelii Antonini Aug. Pii secundum fastos veteres sunt digesti. Adde Ezech. Spanhemium de vsu numismatum T. 2. pag. 424 sqq. et p. 430 sq. vbi Harduini commentum de duplici Imperatorum tribunitia potestate, in exercitiis et prouinciis, refellit.

De *Quaestoribus urbanis, capitais*, (qui primus Magistratum gradus obiri legitime poterat anno aetatis XXV.) idem Alexander agit II. 2. et Franckensteinus in dissert. de aerario populi Romani pag. 668 sq. in Syntagmate Graeuiano: Scaliger ad Festum in *Quaestor*, vbi etiam de quaestoribus paricidii, qui capitales res quaerere poterant. Ezech. Spanhemius de vsu numismatum p. 169 sqq. vbi etiam de Quaestoribus siue Propraetoribus prouincialibus et Proquaestoribus p. 166. Henric. Dodwellus Praelection. Cambden. p. 362. Franc. Hottomannus lib. 1. de magistr. Rom. T. 2. thes. Graev. p. 1884. Claudius Praeuotius de magistr. Rom. p. 1884. M. Anton. Ferratius pag. 112 sqq. Epistol. Erh. Reuichii dissert. de P. R. quaestoribus et potissimum aerariis. Helmst. 1725. Et Lipsius ad Taciti XII. Annalium, vbi etiam de constitutis in eorum locum ab Augusto praetoribus aerarii, de quibus vide ad Alexandrum II. 15. Confer et Procopium Historiae arcanae cap. 20. pag. 59. A. V. C. 716. primum Consules singuli binos Quaestores habuerunt, vt notat Dio XLVIII. pag. 383. A. Nam quod A. V. C. 334 fuerat relatum, vt praeter duos Quaestores vrbanos crearentur duo alii, qui Consulibus ad ministeria belli praesto essent, res illa tunc est omissa, quia tribuni plebis partem ex plebe fieri volebant. vide Liuium IV. 43. De *Quaestoribus candidatis*, qui epistolis principis, in senatu legendis, praestant confer Guid. Pancirollum in Notitia dignitat. Imperii orientalis c. 73.

De *Aedilibus* siue ἀγορανόμοις et ἀστυνόμοις Romanorum, viri docti ad Pomponium de origine iuris et Tiraquellus ad Alexandrum ab Alexandro libro IV. cap. 4. Lipsius ad Senecam de vita beata cap. 7. Casp. Zieglerus de edicto aedilitio pag. 773 sqq. dissertationum selectarum. Ioan. Augusti Olearii diss. de Aedilibus Romanorum, Lipsiae edita A. 1692. et Euerardus Otto libro erudito de Aedilibus Coloniae et Municipiorum, Francof. 1713. et Ultrai. 1732. 8. quo in libro pleniorē insuper Aedilium qua plebeiorum qua Curulium Historiam promissit, vna cum vberiore tituli Digestorum de edicto Aedilitio explanatione. Ezech. Spanhemius de vsu numismatum T. 2. pag. 143 sqq. Io. Christ. Gottl. Heineccii florum sparsio ad edictum aedilitium. Halae 1738. 4. Incendiorum, vt et ludorum atque spectaculorum curam ad aediles spectasse constat ex Dione pag. 513 et 514. Aediles *cereales* a Iulio Caesare instituti fuerunt, teste Dione lib. 43. pag. 239. vt frumento praeesent, iisque cura ponderum et mensurarum, ne qua fraus in iis esset, demandata est.

De *viginti viris* quibus maiores in Senatu honores patebant, triumuiris capitalibus, triumuiris monetalibus, quatuoruiris viarum curandarum, et decemuiris quos iudiciis centumuiralibus praefectos memorat Dio LIV. p. 540. vide Io. Massonum in Ouidii vita p. 56 sq. qui vigesimo iam aetatis anno vigintiuirarum datum obseruat.

XII. Inter Magistratus maiores extra ordinem constitutos summus erat *Dictator*, de quo Alexander ab Alexandro lib. I. c. 6. Ioan. Iensius in ferculo litterario cap. 8. pag. 112 sqq. Ezech. Spanhemius de vsu numismatum T. 2. pag. 171 sq. Viri docti ad Velleii II. 28. et dissertationes Io. Christfr. Sagittarii, Ienae 1648. rec. in eius Oratio Ienensi pag. 346. Godofr. Strauffii. Witteb. 1667. Ioan. Roeferi. ib. 1668. Io. Olearii Lips. 1669. Christi. Hoffmanni, Ienae 1670. Vlr. Obrechtii. Argent. 1677. rec. in eius dissertat. academic. p. 388. Io. Paulli Felwingeri. Altorf. 1678. Ioan. Iac. Mülleri. Ienae 1682. Causae, ob quas creatus est dictator, annotantur a Goltzio pag. 164 sq. thesauri rei antiquariae: octo Iensius loc. cit. obseruat 1) *rei gerendae*, vnde eum ἀτοκράτορα πολέμων vocat Diodorus Siculus XIX. p. 713. 2) *comitorum habendorum*, 3) *quaestionum exercendarum*, 4) *clauis figendi*, 5) *feriarum constituendarum*, 6) *explendi senatus*, 7) *feriarum Latinarum*, 8) *ludorum*. Primam, secundam, quartam et octauam iam Nicol. Gruchius lib. I. de Comitibus cap. 2. obseruauerat. Dictus olim *Magister populi* teste Festo in optima Lex, et Seneca Ep. 108. Et vere Magister non populi modo, sed etiam Senatus, ac sine prouocatione fuit, omnibus interim Magistratibus

tibus cessantibus, nisi quod tribunorum tamen potestas sub eo etiam sacrosancta, ut iam ex Plutarcho notavi, et Sacerdotes sacrificiorum causa ipsum si Roma abesset in urbem reuocare poterant, ut idem Plutarchus docet in Fabio p. 176. De primo dictatore omnia incerta, ut faterur Liuius II. 18. ad annum urbis 253. Inscriptio vetus reperta Aretii: *M. Valerius Volusi F. . . Maximus Dictator Augur primus* &c. Vide Memorias Treuultinas 1721. p. 540 sqq. Camillus quinquies dictator, et qui quatuor vicibus triumphauit, Consul tamen nunquam fuit. Plutarch. in eius vita f. 129. neque fuit ante Camillum Dictator ullus ultra sex menses id. f. 144. F. Nec Dictatori licebat equo vehi populi iniussu. Liv. XXIII. 14. et Plutarch. Fabio 175. Consulem ipsi sine licitoribus fascibusque oportebat occurrere, et ipse procedebat cum XXIV. fascibus. id. pag. 176. Magistrum equitum ipse dicebat, quem poterat indicta causa in carcerem mittere et supplicio afficere p. 179. Bis tamen factum ut Dictatoris et Magistrum equitum auctoritas aequaretur. Id. Antonio p. 919. Non a populo autem nec Senatu, sed a Consule vel Praetore siue Stratego Dictator dicebatur siue eligebatur. Quod si Consules de dictatore creando dissiderent, plebiscito res definitur, Plutarchus Marcello. pag. 312. Prodictator creatus bello Punico secundo, absentibus Consulibus, Q. Fabius Maximus. Liuius XXII. 8. De Dictatore municipali obseruationem Casp. Barthii e MScto edidit Christi, Schoettgenius. Dresdae 1738. 4.

De *Decemuiris* Legum ferendarum, qui itidem sine prouocatione erant, sed post biennium abrogati sunt, vide Liuium III. 32. Dionysium Halic. lib. X. sq. Onufrium ad fastos anni urbis 303. Georg. Goezii dissertat. de Decemuiratu legibusque decemuiralibus Romanorum. Ienae 1670. Io. Nic. Funccii de Decemuirum a Romanis creandorum diuersa ratione, quae legitur pag. 309. Eius dissertat. academic. Lemgouiae 1746. 8. editurum, et Caroli Ludov. Vollharti historiae decemuiratus ἀποσπασμάτια quaedam ex Liuii et Dionysio. Lips. 1736.

Omittimus alios Magistratus sigillatim commemorare, de quibus laudati §. IX. scriptores consuli possunt. De *Praesidibus Prouinciarum* et qui illis adiuncti erant, videndus Onufrius in Imperio Romano et Carolus Sigonius libro secundo de iure prouinciarum, ille primo, hic secundo tomo thesauri Graeuiani: Bergierius lib. IV. de viis Imperii Romani cap. 17. et 28. T. X. Graev. M. Antonius Ferratius Epistol. pag. 126 sq. Wilh. Henr. Brukneri dissert. de Praesidibus prouinciarum apud Romanos. Ienae 1698. et Guilielmi te Water dissert. de consilio Praesidum in Prouinciis, inserta T. 2. Miscell. Duisburgensium p. 51 sqq. De Proconsulum et Praesidum differentia

videatur Cuiacius XX. obf. 37. De Procuratore Caesaris exstat Gottfr. Mascouii dissertatio Altorfii 1724 edita. De Correctoribus Imperii Romani Sigism. Frid. Dresigii commentatio, Lipsiae 1739 euulgata est. De *Duumuiris* *Coloniarum* Aedilibus, Quaestoribus, Decurionibus Henricus Norisus Cenotoph. Pisan. diss. 1. cap. 3. qui etiam de Coloniarum Patronis videndus diss. 2. cap. 7. De *Decurionibus* sigillatim disserit Scipio Maffei P. I. Veronae illustratae pag. 169. et Ioannes Lamius in obseruationibus in antiquam tabulam aeneam Decurionum nomina et descriptionem continentem. Florentiae 1745. fol. in quas stricturas euulgauit Anonymus in *Lettere critiche scritte da un' Accademico Fiorentino à un Accademico Etrusco sopra l'osservazione fatte à una Tavola di Metallo, che si conserva in Firenze nel Museo Riccardiano*. Luccae 1745. 4. De ornamentis Decurionalibus disseruit Christian. Ludov. Stiglitz in Epistola ad Christi. Guil. Küstnerum Lipsiae 1743. 4. aduersus Pancirollum ostendens, ad illa quoque ius conuiuia publica municipiorum frequentandi esse referendum. Magistratus municipales Graecis scriptoribus dicuntur ἀρχοντες et στρατηγοὶ vt notauit Valesius ad Ammiani lib. 31. De magistratibus colonicis et municipalibus accurate commentatus est Onufrius Panuinius II. 12 et 31. Antiquitatum Veronensium. Fuere illi: *Duumuiri*, *Duumuiri quinquennales*, *Decuriones*, *Patroni*, *Decuriones quinquennalicii*, *allecti*, *duumuiralicii*, *Quaestoricii*, *Pedani*, *Praetextati*, *Quinquoprimi*, *Vigintiprimi*, *δεκάπρωτοι*, *εἰκοσιπρωτοι*, *τιμῶνχοι*, *Quinquennales*; vide Abbatis Damadeni expositionem tabulae veteris Canusii repertae, quae exstat T. IX. thesauri Italiae parte V. Ipsam tabulam exhibet Sponius Misc. p. 280. Adde Fulv. Ursinum pag. 195 sq. ad Caesarem post fragmenta Historicorum. *Iuridicos* comentus in vna prouincia Baetica Romani habuere quatuor teste Plinio III. I. H. N. in citeriore Hispania conuentus septem, III. 3.

XIII. De inauguratione et vnctione Regum Hebraeorum praeter Schickardum in iure Regio fufè et ex instituto agit *Fortunatus Scacchus* in Myrotheo praecipue tertio, *Balthasar Scheidius* de oleo vnctionis sacro ex Hebraeorum antiquitatibus, Argentorati 1665. 4. *Simeon de Muis* ex Abarbanele ad Exod. XXX. *Ioan. Buxtorfius*, Nepos, in dissert. de vnctione regia, p. 41. Dissertationum varii argumenti. *Dan. Weimarus* in dissert. de vnctione sacra et inaugurali Hebraeorum. Ienae 1677. *Ioan. Palmroot* de sollempni inauguratione Regum Hebraeorum. Vpsal. 1699. *Dan. Lundius* in dissertat. de vnctione Regum Hebraeorum. Vpsal. 1707. 8. *Ioan. Hagerus* in dissertat. de vnctione Regum. Witteb. 1716. *Ioan. Conr. Clasingii Διάσκεψις* de vnctione sacra typicoumbratili. Lemgov. 1718. 4. *Ioan. Meyeri* animaduersiones

ad illam *διδοκεψμ*. Harderouici 1718. 4. *Clasingii* vindiciae, quae insertae sunt Relationibus innoxiiis 1719. p. 866. *Ioan. Iulrici Tresenreuteri* dissertatio epistolica de ritibus in regibus Hebraeorum inaugurandis adhiberi solitis; quae exhibetur p. 96. memoriae Tresenreuterianae, a Io. Paulo Roedero Norimb. 1745. 4. editae, et Bibliotheca Bremensis T. I. pag. 936 fqq. Nec Prophetarum, qua Prophetarum sed Sacerdotum hoc fuisse officium, ex aliarum gentium vsu probat Scacchus c. 49 et 50. Oleumque sacrum cuius effusione operto capite inaugurari sunt, diuersum fuisse ab eo quo consecrati sunt Sacerdotes, id. cap. 47 sq. Prophetas non esse vnctos, licet ex I Reg. XIX. 16. id voluerint quidam probare docet *Georg. Christo, Dachselt* in dissert. de vnctione Elifaei et reliquorum Prophetarum, Lipsiae 1708 edita, et praemissa Eius Bibliis Hebraicis accentuatis pag. 53 fqq. Apud Persas perinde vt apud Romanos inaugurationem factam sollempni ritu in templo, idem Scacchus, ibid. cap. 31. De vnctione Regum in genere vide dissert. *Ioan. Ioach. Zentgrauii*, Argentor. 1688. et *Nicol. Hemelii* commentat. de vnctionis ritu in Imperatorum ac Regum inaugurationibus, quae caput XIV. absoluit Otii eius Vratislauenfis. De Christianorum Principum inauguratione et coronatione *Iac. Goar* ad Euchologium pag. 294 sq. *Gretserus* III. 12. ad Codinum, *Menardus* ad Sacramentarium Gregorii M. et *Ioannes Morinus* pag. 243. de sacris Ordinatt. vbi morem vngendi Reges apud Graecos Imperatores serius receptum obseruat. De coronatione Imperatorum Graecorum *Ioan. Cantacuzenus* lib. I. cap. 41. et ex illo *Codinus* cap. 17. de officiis aulae CPol. De ritu gentium quarundam Principem recens creatum scuto imponendi atque ita sublimem ferendi, *Frid. Lindebrogius* ad Paulli Diaconi Historiam Longobard. et ad Ammiani XX. 4. *Christi. Gottl. Schwarzius* in dissert. de ritu eleuandi Principes inaugurandos et de quibusdam sacris formulis et eleuandi ritibus. Altorfii 1730. et *Io. Ludov. Leuinus Gebhardi* in Programmate de fisto quodam Caesarum eleuandorum scuto. Luneb. 1750. fol. Multa etiam de inaugurationibus Principum, recentioris praesertim aetatis Io. Christoph. Becmannus in notitia dignitatum illustrium diss. V et VI. cui iunge si placet D. Ioannis Francisci Buddei diss. de eo quod decet circa sollempnia Principum, Halae Sax. 1712. 8. subiectam eius commentationi de Concordia Religionis Christianae statusque ciuilis. De variis tradendi ius et possessionem symbolis, et *inuestiturae* modis ritibusque *Cangius* in Glossario. *Le Coimte* T. 4. Annal. pag. 116 sq. *Ioan. Nicolai* in libro de chirothecis c. 14. et *Ioan. Georg. Eflor* de inaugurationibus beneficiariis, harum symbolis ac ritibus, itemque de Inuestitura siue litteris inuestiturae. Marp. 1744. et auct. ibid. 1746. 4. De inuestitura per *Birretum* vide *Lud. Mart. Kahlii* dissert. Göttingae 1749. rec.

T. I. Eius Opusculor. per *gladium* Christi. Gottl. Buderum pag. 113. amoenitat. iuris feudalis: per *Sceptrum* Gottl. Sam. Treuerum in dissert. Gottingae 1741 edita. De *investitura* Episcoporum per *baculum et anulum* vide Seldenum ad Eadmenum pag. 104. ad calcem Anselmi Cantuariensis, et dissertationes Dieter. Herm. Kemmerichii, Ienae 1750. et Otton. Christi. de Lohenschield. Tubingae e. a. euulgatas.

Quod ad tempus ineundi apud Romanos Magistratus attinet, in illo valde pro diuersis temporibus variatum, vt docet Martinus Lipenius in strenarum Historia, tomo 12. thesauri Graev. pag. 429. Laurentius Arrhenius in dissert. de anno petendi magistratus apud Romanos. Vpsal. 1728. 8. et Ioan. Hermansson in dissert. de aetate magistratuum Romanorum legitima. Vpsal. 1736. Tribuni plebis inibant Magistratum die decimo Decembris. H. Dodwellus praelect. Cambden. pag. 428. Quaestores Nonis Decembris, id. p. 385. et Ezech. Spanhemius p. 706. de vsu et praestantia numismatum: Vel etiam die XXII Ianuarii. Dodwellus pag. 387. Tempus quo Regnum et Consulatus vacabat Romae, a Liuio et aliis vocatur *interregnum*. Graeci vt Plutarchus appellant *μεσοβασιλείαν* et Interregem *μεσοβασιλέα*. Sic Baronius vocat *Interpontificium* tempus quo vacat sedes Episcopi Romani. De ritu spargendi sub auspiciis magistratus flores, stipem et pecuniam inter populum consulatur *Cerda* c. 175. aduersarior. p. 458 sqq. *Henricus Gunther Thulemarus* in libro de octouiratu cap. 28. *Cangii* Glossarium in *ἐπιπέμπει* et *ὑπατείας*. *Conr. Samuelis Schurzseischii* dissertatio de ritu spargendi flores. Witteb. 1691. et *Henrici Theodori Pagenstecheri* oratio inauguralis de missilibus spargi solitis Calendis Ianuarii a nouis magistratibus edita Lingae 1722. 4. Huius sollempnitatis prodigentiaeque veritatem imitatus est Corippus de laudibus Iustini IV. 105 sqq. vide Clariss. Saxium ad Diptychon Magni Consulibus pag. 35. De adoratione sacrae purpurae Philippus Rubenius libro 2. electorum, capite 30.

Insignia Regum, Principum, Magistratuumque etiam paucis attingenda, et de *Coronis* quidem ac *Sceptro* aliisque eiusmodi consulendus Seldenus in titulis honorum cap. 8. Barnabas Brissonius III. 14 sqq. antiquitatum iuris. Andreas Cirinus lib. de vrbe Roma c. 40. T. II. thesauri Sallengriani. Claudius Salmastius ad Trebellium Pollionem de Tetrico iuniore cap. 25. Coelius Rhodiginus XXI. 16. antiquar. lectionum. Alexander ab Alexandro I. 28. dierum genialium, Io. Michael Heineccius de Sigillis p. 86. Io. Harduinus p. 413. de numis vrbium, vbi etiam de sceptro eburneo Roman. cum imposta aquila, Casp. Barthius lib. XXIII. aduersar. c. 2. Adrianus Turnebus aduersar. lib. XXIII. cap. 12. Ioan. Christoph. Becmannus in notitia dignitatum illu.

illustrium diff. VII et VIII. vbi etiam de ritibus cultus Principum ac venerationis: Ioan. Henr. Boeclerus pag. 187 sq. tom. 1. dissertat. Ioan. Georgius Roeferus diff. de sceptris Principum, Francof. ad Viadrum 1690. Ern. Frider. Cobii dissertatio de sceptrorum origine. Witteb. 1722. Frider. Henr. Jacobs de sceptro. Ienae 1704. Christi. Godofr. Hoffmanni de origine et iure sceptrorum. Frfti ad Viadr. 1724. Ioan. Casp. Struuii de sceptro regiminis eminentioris symbolo. Helmstadii 1728. Henrici Theodori Pagenstecheri dissertationum trias, Lemgouiae 1739. 4. edita, quarum prima agit de sceptro maiestatis insigni. Ioannis Christophori Strodtmanni dissert. epistolaris de sceptris veterum. Guelpherbyti 1744. De hastae vsu pro sceptro vide Tristanum I. p. 254. cum sceptro, Heineccium lib. laud. p. 116 sq. et Chronicon Gotwicense T. 1. pag. 108 sqq. De sceptris Regum Francorum, iter secund. litterarium duorum monachorum Benedictinorum pag. 36 et 37. De sceptris Reſtoralibus academicis Carol. Arndius T. IX. misc. Lips. pag. 59 sqq. De *solio* siue *throno*, Pineda III. 5. de rebus Salomonis, Scacchus Myrothec. III. 64 sq. pag. 1138 sq. et Valentinus Chimentellius de honore bissellii c. 13 et 19. T. 7. thesauri Graeuiani. De *Diademate Regum Hebraeorum* agit Scacchus in Myrothecio tertio c. 38 sq. *Imperatorum Romanorum* Ezech. Spanhemius de praestantia numismatum T. 2. p. 385 sq. Fuit autem diadema fascia quaedam alba, qua caput vel pileus circumdabatur, interdum pura interdum *λίσσοκέλλητος* siue gemmata: vide Ioan. Braunium lib. 2. de vestibus Hebraeorum, cap. 4. §. 8, Alexandrum ab Alexandro lib. 1. cap. 28. Carol. Paschallium lib. 9. de coronis cap. 3. Ioan. Pierium Valerianum lib. 41. Hieroglyphicon, cap. 3. Solerium (siue qui sub hoc nomine later Theophilum Raynaudum) libro de pileo §. 9. Martinum Schmeizel Corona - Transiluanum erudita commentatione de coronis tam antiquis quam nostrae aetatis Ienae 1712. 4. p. 139 sq. et quae viri docti notant ad Gellium V. 6. Icones varias coronarum ex veteribus sigillis exhibet I. M. Heineccius p. 208. libri saepius laudati. I. A. Rudolphus in Heraldica curiosa pag. 202. et Ioan. Iac. Chiffetius pag. 104. Operum historicorum. De corona Regum veterum Hiberniae vide A. E. 1724. p. 432. De cidari apud Persas videndus Briffonius libris de regno Persarum et Pitiscus ad Curtium, et, si nostrae aetatis Regum Persarum coronam lustrare placet, Engelbertus Kaempferus in amoenitatibus exoticis pag. 37. Praeterimus quae de aliis Coronis ¹⁶ et diuerso coronarum, tum etiam fertorum vsu collegerunt Anton. Thylesius libro de Coronis, Guil. Stu-

¹⁶ Glyceram inuentricem corollarum vocat Plinius lib. XXXV. 11. ita enim libros MSS. constanter legere testatur Harduinus, licet Salmasius p. 246 malit *vitricem*, στεφανηπλάξιν, quae corollas vicret. De eadem Glycera coronaria vide eundem Plinium XXI, 2.

Struckius III. 16. Antiqu. Coniual. Ioan. Andreae Bosii *σεΦανεΦορία* seu de Coronarum gestatione Ienae 1669. 4. et Carolus Paschalius qui prae ceteris hoc argumentum per decem libros illustrandum sumsit Parisi. 1610. 4. et Lugd. Batav. 1671. 8. quanquam Ampliff. Cuperus ad apotheosin Homeri p. 218. eum late quidem de hoc argumento sed non accurate scripsisse atque cum iudicio vbique fere legendum esse affirmat, tum Gatakerus pag. 265. Aduersariorum notat *πολυμαθέστατον* hunc operis coronarii auctorem in vocabula Hebraica inquirere, linguae forsan minus scientem, profus neglexisse. Post Paschalius commemorandus venit Ioan. Meursii Fil. liber de Corona; Sorae 1643. 4. et Hafniae 1671. 8. cum Caii Riccii diasepfi de coronatione Regia eiusque rituum rationibus, Ludouici Mofcardi Museum parte 2. p. 429 sqq. Germanici (Germain) de Caen *Traité de l'origine des Couronnes et de leurs especes*, qui exhibetur in diario gallico, l'extraordinaire du Mercure galant A. 1682. T. XVIII. p. 235. T. XX. pag. 3. A. 1683. T. XXI. pag. 313. T. XXII. pag. 3. T. XXIII. pag. 276. T. XXIV. pag. 230. Beneton de Perrins in dissertatione de coronis earundemque origine et forma, quae inserta est Sallengrii Continuation des Memoires de Litterature T. X. p. 357 sqq. De *coronis aureis* quae libera Rep. victoribus mittebantur in honorem triumpho, et de auro coronario ab Imperatoribus subinde indulto, vide Henricum Valesium ad Ammiani XXV. 4. et Io. Alb. Fabricium ac H. S. Reimarum ad Dionem Cassium passim. De coronis aureis oblati a Prouincialibus ob imperii primitias, et in Quinquennialibus, Decennialibus etc. Valesius ad Euseb. p. 276. De *laurea* Bandurius ad Antiquitates CPol. p. 477. et Ioannes Franc. Madrius de lauro, eiusque vario vsu apud antiquos, in diario Italico, Raccolta d'Opuscoli scientifici e filologici, T. IV. p. 272 sqq. De coronis *militaribus* ciuica, triumphali, obsidionali, murali, castrensi siue vallari, rostrata, siue nauali et exploratoria, quibus donabantur qui bene rem in bello gesserant, omniumque nobilissima graminea, quam Imperatori dabat exercitus seruatus vide Plinium H. N. XXII. 3 sqq. Alexandrum ab Alexandro IV. 18. et ibi Tiraquell. atque Stewechium ad Vegetii lib. 2. Forestum Foresti in libro italice Brixiae 1745. 8. edito, *Trattato delle gentilizie infegne, volgarmente delle arme degle Famiglie*, vbi quoque de coronis triumphalibus, oualibus et ciuicis Romanorum exponit. Ioachimus Ioannes Maderus Vir doctus et de Antiquitatis studiis insigniter meritus in libro suo de Coronis sacris pariter et profanis, qui Helmstadii prius 1660. in 4. excusus et tomo VIII. antiquit. Romanarum Graeuiani thesauri insertus est, copiose etiam agit de *Coronis nuptiarum*, quae Iudaicis etiam vsitatae vt notum ex Esaiæ LXI, 10. tum a Christianis primum quidem propter Ethnicorum

superstitiones reiectae, postea tamen itidem admiffae vt notauit Sirmondus ad Sidonii lib. 1. Epist. 5. tomo 1. pag. 852. quod argumentum etiam persequutus est Christoph. Ziegenhals in dissert. de coronis nuptialibus, Annaeb. 1713 edita. De corona *ciuica*, Lambecius II. de Bibl. Vindob. pag. 729. De coronis *coniuualibus* consulatur Iosephi Lanzoni exercitatio de coronis et vnguentis in antiquorum conuiuuiis, T. III. thesauri Sallengriani p. 669. Io. Grefii dissertatio de coronis epularibus. Lips. 1670. et Frid. Gotthilf Freytagii dissert. de coronis coniuualibus veterum. ibid. 1712. De *corona Poetarum*¹⁷ primo tributa Albertino Muffato, Mapheus Vegius IV. 1. de educat. liberorum tomo 26. Bibl. PP. p. 658 sq. Frid. Rappoltus¹⁸ singulari diff. Paschalius libro de coronis p. 60 et p. 317-329. D. Henelius in otio Vratislaviensi cap. 13. Scaliger lib. 1. lectionum Ausonian. c. 10. Aegidius Menagius in miscellaneis italice editis p. 294 sqq. Iac. Thomasius in obseruationibus Halensibus tom. 6. obs. 7. et Michael Piccartus oratione XI. quae est de commissionibus et coronatione veterum Poetarum. De *coronis Oratorum* Ioan. Georg. Walchius §. 14. 15. dissert. de veterum Sophistarum, Rhetorum atque Oratorum praemiis.

Diademate vti voluit Caligula teste Suet. cap. 22. at primus vsus est inter Imp. domi Elagabalus, publice Aurelianus. Vide Tillemont. Hist. Imperatorum tomo 3. p. 531 sq. Diademate vsae etiam sunt Reginae, vt ex Cleopatrae numo probat C. A. Rupertus in Oratore historico pag. 793. Eodem etiam vsos supremos militiae duces dubitat Begerus I. thesauri Brandenburgensis p. 288. adde p. 293. De triplici Corona Imperatoris Romani, Germanica, Lombardica atque Romana, prima Aquisgrani argentea ab Archiepiscopo Colonienfi, secunda Modoetiae ferrea, tertia aurea a summo Pontifice, Martene III. 9. de antiquis Ecclesiae ritibus, et T. 2. thesauri anecdotorum p. 488 et 497. exstat Ioachimi Felleri, *τὸ μακρότερον* dissertatio A. 1662. Lipsiae edita. Horatii Blanci dissertatio de tribus coronis Longobardicis ad Paullum Diaconum apud Muratorium T. 1. scriptor. vet. Italiae pag. 460 sq. Ioan. Jac. Mascouii dissertatio de Regali Imperialique Augustorum Germaniae Augustarumque coronatione Lipsiae 1723 euulgata. Christi. Weidlingii Progr. de triplici Imperatoris coronatione, longobardica, romana et germanica.

¹⁷ Bene Conradus Celtus in lauream suam, quam ab ipsa Imperatoris manu acceperat:

*Si me non pietas, virtus, doctrina coronant,
Equid proderit haec nexa corona mihi.*

¹⁸ Ex hac sub Rappolti praesidio habita dissertat. Heckelius, Respondens, postea libellum confecit de Poetarum coronis, Cygnae 1672. 12. editum.

manica. De corona *argentea* vide Gundlingiana XX. 3. vbi et de eo, an Henricus VII. corona Imperii Germanici Aquisgrani fuerit coronatus. De ferrea illa corona, aurea quidam, sed ferreo circello interius et clavis crucis Christi subtexta, consulendi sunt V. C. Ludov. Antonius Muratorius T. 2. Anecdoton Bibliothecae Ambrosianae A. 1698. 4. edito. p. 267 sqq. Iustus Fontaninus in dissertatione de corona ferrea Longobardorum, Rom. 1717. 4. edita, et cum Muratorii commentario recusa Lipsiae 1719. 8. Bartholomaeus Zucchius in historia coronae ferreae Italice edita, et Bzouius ad A. 1431. p. 19. num. 49. De Imperatorum CPolitanorum coronis vide Cangium dissert. 24. ad Ionuillam. Ordo ad benedicendum Imperatorem quando coronam accipit obuius est apud Mabillonium T. 2. Musei Italici p. 215 sqq. De coronatione reginae, idem ib. p. 404. regis, pag. 407. Liturgiam coronationis Mediolanensis, Henrici I. deprehendes apud Muratorium T. 2. Anecdot. pag. 328 sq. De triplici corona Pontificis Romani B. D. Mayerus libro de electione Pontificis Romani. R. D. Henricus Pippingius in dissert. de corona illa Lipsiae vulgata et in eius dissertationibus iuuenilibus recusa. Vide etiam, si placet, Theoph. Raynaudum de corona et mitra triplici Papae, tomo X. Operum, D. Io. Wolfg. Jaegeri Hist. Eccles. saeculi 17. Decade I. p. 150 sq. Matthiam Zimmermannum de montibus pietatis pag. 371 sq. et Iacob. Basnagium ad Canisii lectiones antiquas tom. IV. pag. 174. Ceterum Choisio in historia Philippi Valesii et Ioannis Galliae Regum, Gallice edita lib. 1. §. 11. recte obseruatum est, a Ioanne XXII. primum coronam Paparum fuisse triplicatam, ¹⁹ quum veteres Pontifices mitra Phrygiae fere simili vsi fuissent, Hormisda datam sibi a Clodoveo Galliae R. coronam auream primus gestasset, et Bonifacius octauus eam duplicasset, saeculare ²⁰ non minus quam Ecclesiasticum siue spirituale ius atque imperium suum indicaturus. De mitra Pontificis conferatur Cangius in *Camelucicium*, et Angelus Rocca in thesauro antiquitatum sacrarum T. 1. p. 7 et 8.

De praelatione fascium, securis, ignis, aliorumque eiusmodi consulendus Alexander ab Alexandro lib. 1. cap. 27. I. C. Becmannus diff. 8. notitiae dignitatt. illustrium, et D. Frid. Rappoltus diff. de insignibus principatus

M 2

patus

¹⁹ Ad Bonifacium vsque simplex, ad Vrbanum V. duplex, inde triplex corona. Vide Franc. Pagi praef. ad vitas Pontificum pag. 18.

²⁰ Angelus Roccha in Bibliothecae Vaticanae descriptione pag. 5. *Quum Pontifex coronatur, capiti eius tiara, quam regnum mundi vocant, imponitur, tribus constans coronis, tres potestates, b. e. imperatoriam, regiam et sacerdotalem, plenariam scilicet et vniuersalem totius orbis auctoritatem repraesentantibus. Innocentius III. Romanus Pontifex in signum imperii vtitur regno (corona) et in signum pontificii vtitur mitra: sed mitra semper vtitur et vbique, regno vero nec vbique nec semper. Vide Cangium in Regnum.*

parus ac potestatis quo etiam referenda est praelatio Crucis, Episcopi et Pontifici fieri solita. Regibus XXIV. fasces cum securibus praelati, Consulibus singulis in vrbe duodecim, extra urbem etiam secures; Praetoribus sex; Dictatoribus fasces et secures XXIV. Vide Ezech. Spanhemium de vsu numismatum dissert. decima. Non vterque sed tantum alter consulum duodecim fasces habebat per mensis vices; vide Benedicti Aueranii dissert. 22. ad Liuium T. 2. p. 61. Formam fascium sellarumque curulium quae vtraque ab Haetruscis Romani acceperunt teste Diodoro Siculo V. pag. 219 ex veteribus numis exhibent Moscardi muscum, et Graeuus atque Begerus ad Flori lib. 1. c. 5. De fascibus consuli potest Fabiani Toernerii dissertatio Vpsal. 1722. 8. edita. De fascium submissione Iac. Sponius rei antiq. sel. quaest. dissert. 13. I. Lipsius Elect. lib. 1. cap. 23. et Ioan. Matthiae Gesneri dissertatio de praefatione, osculo, fascium et signorum in nauibus submissione. Goettingae 1745. edita. De sella curuli praeter Chimentellum supra laudatum Ioannes Schefferus de re vehiculari lib. 2. cap. 16. pag. 199. Ez. Spanhemius de vsu numismatum diss. 6. p. 584. Isaac. Casaubonus ad Suetonium p. 200. et Henr. Norisius de numo Diocletiani, T. 1. thesauri Sallengriani. De igne Asiaticis Regibus et Romanis Augustis praelato Cotelerius ad Clementina IX. 4. p. 680. Andreae Christiani Eschenbachii diss. pag. 519 sq. Paullus Voetius ad Herodianum p. 114. 198 sq. et Christianus Franc. Paullini P. III. *der zeitfützenden erbaulichen lust* p. 143 sqq. De taeda Imperatoribus et Patriarchis praegestari solita, Cangius Glossar. in *διάμβουλον* et Petrus Possinus ad Pachymerem T. 1. p. 446 sq. et T. 2. p. 470 sqq. Aquila praelata Clearcho. Iustin, XVI. 5. Ignis praelatus Regibus Persarum, Lips. excursu 1. ad Taciti Annales. Varia insignia illustribus officialibus in regno Japonico praeferi solita vide in Kaempferi Iaponia tab. XXX. De ornamentis et honoribus Augustarum librum singularem edidit Rudolphus a Bunau. Lips. 1733. 4. Angeli Roccae commentarius de SS. Christi corpore Pontificibus iter facientibus praeferendo Rom. 1599. 4. et Augustini Molari Fiuizanensis Ordinis S. Augustini de antiquitate et caussis ritus praeferendi S. S. Eucharistiae Sacramentum summo Pontifici extra urbem proficiscenti, et de ritu SS. Crucis Rom. Pontifici praeferendae commentarius Romae 1592. 4. et Andreae du Saussay de sacro ritu praeferendi crucem maioribus Praelatis Ecclesiae. Parisiis 1628. 4. De insignibus Sacerdotum et Episcoporum, mitra, baculo, annulo etc. Christian. Falsterus T. 2. amoenitat. philolog. p. 111 sqq.

De *Titulis* Honorum Opus Io. Seldeni ex editione tertia Anglica anni 1672. Latine versum est a Simone Ioanne Arnoldi, Antistite praefecturae

Sonnenbergensis, Francof. 1696. 4. Cui iungendum Io. Christophori Beckmanni syntagma dignitarum illustrium civilium, sacrarum, equestrium, ibid. et eodem anno excusum, Danielis Morhofii dissertat. de diuinitate Principum p. 83 sqq. eius diss. iunctim editarum. D. Adami Rechenbergii diss. de titulorum indole et natura part. 1. diss. historico-polit. pag. 134 sq. Gerh. Feltmannus de titulis honorum, Antonius Matthaeus de nobilitate. Guidonis Pancirolli Trattato. dei Titoli dignita, con annotazioni del P. Stanislao Santinelli, qui exstat T. 2. supplem. al Giornale de' Letterati d'Italia p. 344 sqq. Augustini a Leyfer dissertatio de titulis honorum. Witemb. 1748. Georg. Casp. Kirchmaieri commentatio titulos aliquot honorum ex antiquitate erutorum exhibens, recusa Ienae 1752. De titulis *viri illustris, spectabilis, clarissimi, magnifici, excellentissimi et amplissimi*, olim aulicis nunc scholasticis, confer Gottfr. Leonh. Baudisii dissertationem, Lipsiae 1706. editam. De titulo *Domini* Ant. Borremansii Vesperas Gorinchemenses cap. 1. et Frider. Caroli Moseri commentarium de titulo Domini moribus acui et sacculi accomodato. Lips. 1751. De titulo *serenissimi* Christo. Aug. Heumanni Poecile T. 3. p. 484 sqq. De titulo *Nos Dei gratia* Friderici Geilleri dissertationem Lipsiae 1677. euulgatam. Barth. Tilefii comment. de sensu tituli: *Nos Dei gratia*, Regiomonti 1751. editam, et Anonymi Anmerkung vom Titel: *vom Gottes Gnaden*, quae exhibetur P. 3. der auserlesenen Anmerkungen über wichtige Materien und Schriften, p. 248. De titulo *Excellentissimi* Frid. Carol. Moseri *kleine Schriften* Vol. secundo, et Ioan. Gottl. Bidermanni *Acta scholastica*, Vol. 1. p. 409 sqq. et 427 sqq. De ambitu antiquo et hodierno liber Menteti Ketwig, excusus Breae 1695. 8. De candidatis et de ambitione ac blanditiis candidatorum apud Romanos consulantur Benedictus Aueranius ad Ciceronem diss. XXXVIII. T. 2. Opp. p. 370. Lipsius Elector. L. 1. c. 13. Ferrarius de re vestiaria. P. 1. L. 1. c. 21. et L. 3. c. 2. Bosius de Toga cap. 13. Schwarzius ad Plinii Panegyricum pag. 348. et dissertationes Georg. Henrici Goezii. Witteb. 1687. Fabiani Toernerii Vpsal. 1712. et Christi. Frid. Georg. Meisteri. Goettingae 1740.

XIV. Paulli Manutii liber de ciuitate Romana post editionem Romanam 1585. 4. exstat tomo 1. miscellaneorum Gaudentii Roberti, et tomo 1. thesauri Graeuiani, in quo tomo occurrit etiam Onufrii Panuinii opus praeclarum de Ciuitate, Imperio et Republica Romana, ex editione recognita Paris. 1588. 8. nec non Caroli Sigonii libri eruditi de antiquo iure ciuium Romanorum, et prouinciarum. Scipionis Gentilis liber de iure publico populi Romani recusus est in Io. Poleni supplementis T. 1. p. 1125. Vt ab eodem

Manutio prolixius demonstratum est, sub Romule ²¹ primum populus diuisus fuit in Tribus tres, quarum singulae mille peditum et centum equitum erant, diuisae iterum in Curias 10. quarum singulae in decurias diuisae constabant ex 100 peditibus et equitibus 10. His praerant Tribuni, Curiones et Decuriones. Postea quum Sabinis ciuitas data esset, eadem tres tribus, quas Romulus instituerat, et Rhamnensium, Tatientium, et Lucerum nomine appellauerat, seruateae sunt, sed ita vt singulae iam essent peditum bis mille, equitum ducentorum. Sub Tullo Hostilio 300 equitibus, tribus ac millibus peditum; sub Tarquinio Prisco equitibus sexcentis, et sexies mille pedibus vnaquaeque tribus constitit. Sub Seruio Tullio ²² sex Tribus introductae sunt, primi et secundi Rhamnenses, primi et secundi Tatientes, primi et secundi Luceres. Ab eo tempore Tribuum numerus auctus in vndeicesimum, ita vt 4 vrbanae essent Palatina, Esquilina, Suburbana et Collina, et 15 rusticae seu eorum, qui agros possidebant. Post eiectos Reges aliae 16 tribus additae, vt simul essent 35. Post ciuitatem Italicis datam additae tribus octo. Vide Velleium II. 20. et Sigonium III. 1. de antiquo iure Italiae, et quae de tribubus illis diligenter disseruerunt Paullus Manutius ad Ciceronis Epistol. ad diuersos lib. VIII. 8. Didacus Couarrunias lib. 4. variarum resolutionum cap. 1. T. 2. Oper. pag. 313 sqq. Onufrius Panuinius de ciuitate Romana libro secundo, Andreas Schottus ad calcem antiquitatum Roman. Ioannis Rosini, et Boindinus in dissertatione de tribubus Romanis, cuius pars prima, exstat T. 2. memor. academ. Inscriptionum p. 91 sqq. secunda, T. 5. p. 88 sqq. et tertia, ibid. p. 118 sqq. Nomina ex priscais inscriptionibus ordine alphabetico collegit Goltzius p. 206. thesauri rei antiquariae. Ante pulfos reges totus populus distinguebatur in Patricios et Plebeios, ex Patriciis alii erant Senatores (ducenti primum a Romulo lecti, nouis aliis centum, qui minorum gentium appellabantur, a Tarquinio Prisco adscitis, teste Aurelio Victore cap. 6.) alii Equites, alii Patricii simpliciter sic dicti. Ad illos spectabat, sacra administrare, Magistratus et iudicia exercere, publicis de rebus deliberare et similia. Plebeiorum erat colere agros, pecus alere, quaestuiarias artes et opificia exercere, quod postremum an ciuium fuerit disputat Octavius Ferrarius p. 539 sq. et frequenter memorata in veteribus collegiorum opificum mentio dubitare nos haud finit. Confer Ioannis Hermanssonii dissertationes binas de ordinibus Romanorum. Vpsal. 1722. 8. et Ioan. Adolphi Falekii Epistolam de antiquissimis ciuium Romanorum diuisio-

²¹ Vide Rupertum ad Florum p. 117. et Andreae Cirini librum de vrbe Roma c. 41.

²² Populum a Seruio Tullio in quinque classis tributum scribunt Tubero apud Gellium X. 28. Arnobius, Charisius et Festus. Vide Meursium parte 2. exercit. critic. p. 206 sq.

uisionibus. Ienae 1750. 4. editam. Post pulsos reges, patriciorum ordinis paullatim minus semper habita ratio, ita vt Equites, ac Senatores quoque, quin etiam Consules ex plebe creari possent, praeter Senatores vero et equites, omnes essent plebeii. Hinc Manilius lib. 5.

*Vtque per ingentem populus describitur urbem
Praecipuum patres retinent, et proximum equester
Ordo locum, populunque equiti, populoque subire
Vulgus incers videas, etiam sine nomine turbam.*

De *Patriciorum* origine et iure conferantur libri III. Ioannis Iacobi Draconis, editi Basil. 1627. 4. in quibus aliarum etiam gentium similis distinctio confertur cum Romana. Octauiani Gentilii libri 4. de *Patriciorum* origine, varietate, praestantia et iuribus. Romae 1736. 4. et M. Anton. Ferrarius *Epistolar.* pag. 92 sqq. De *Patriciis mediis acui* exstat dissertatio Caroli Frid. Pudoris, Lipsi. 1758 edita. De *Graecorum* *Patriciis* vide Pfeifferum pag. 139. antiq. Graec. et Lakemacheri antiquitates Graec. sacras pag. 265. Sub Constantino M. *Consilarii* Imperatoris *Patriciorum* nomen acceperunt: v. Schwarzium de vetusto quodam Diptycho consulari et ecclesiastico, p. 32 sq. De *Patriciis Germanicis* consule Ioachimi Meieri diatribam Goeting. 1698. 4. editam. Ioan. Schilterum de sublimi *Patriciatus* honore. Ienae 1673. Alb. Christi. Giebellii disputat. de iuribus *patriciorum* singularibus iisque supereminentibus. Erford. 1709. et Polycarpi Leyseri obseruata diplomaticohistorica de origine *patriciorum* Germaniae. Helmstadii 1727. De *ordine equestri* veterum Romanorum confer dissertationem Christiani Wilhelmi Eybenii *Francofurti* 1684. fol. primum editam, et deinde recusam cum patris Huldrici Eybenii scriptis Argentorati 1708. fol. ac in Sallengrii thesauro T. 1. p. 1089. M. Anton. Ferrarium p. 77 sqq. *Epistolarum.* Ioan. Frid. Gronouium III. 25 Obseruat. Io. Harduinum in numis illustratis pag. 428. Tiraquellum ad Alexandrum ab Alexandro II. 29. et Christi. Gottl. Schwarzii exercitationem de insignibus ordinis *equestri* veterum Romanorum. Altdorfii 1715 euulgatam. De annua *equitum* transuectione consuli possunt Franc. Mediobarbus in numismat. imperii pag. 83. Laurent. Begerus comm. in Florum pag. 66. Ezech. Spanhemius de viu numismatum T. 2. pag. 101. et Ioan. Erh. Kappii dissertatio Lipsiae 1734 habita. De nobilitate veterum Romanorum videndi idem Tiraquellus opere eximio de Nobilitate, quod operum eius *Francofurti* 1574. fol. editorum Tomum primum constituit. Stanislaus Santinellus in dissert. de Romanorum veterum nobilitate Venetiis 1717. 8. recusa in eius dissertationibus, orationibus, epistolis et carminibus, iunctim editis

Venetis 1734. 4. p. 1 fqq. Nic. Hieronymus Gundlingius P. XXX. Gundlingian. pag. 470 fqq. De iure imaginum Io. Sam. Luppilii dissertatio Wittebergae 1712 edita, et Ioan. Nic. Funccius p. 409. dissertationum academiarum, et memoriae Treuultinae A. 1708. p. 494. ex dissert. Abbatis le Roy. Noui homines, αὐτῶν ἐν τῶν προγόνων γνώριμοι, nobilitas etiam in plebe. Desiderius Heraldus IV. 1. animaduers. pag. 273. Graecis quinam εὐγενεῖς, γνώριμοι, ἑπαρτίδαι vide apud Desider. Heraldum animaduersion. in Salmasium III. 15. pag. 250 fqq. εὐ γενονότες, Horatio *claris patribus orti* IV. Ode 6. v. 31. Edmundus Chiffhull pag. 163. antiquitat. asiaticarum. De Nobilibus apud Iudaeos videatur Grotius in 1 Corinth. 1. 26. et Campegius Viringa obs. sacr. p. 495. De Nobilitate veterum Germanorum consule Philippum Knipschild in libro de Nobilitate speciatim Germanorum. Campoduni 1693. fol. Neuchâstete Bibliothec p. 485 fqq. Caroli Gottlieb Knorrii diss. de differentiis iuris Romani et Germanici in Nobilitate adoptiua. Halae Sax. 1721. Ioan. Georgii Estor commentarios de ministerialibus, in quibus Nobilium hodiernorum verae origines, eorumque status, iura, differentia a Comitibus, selecta de Ministerialibus regni, eorumque muneribus, ac de Nobilitate Germanorum vera, et differentia eius a Romana euoluuntur. Argentorati 1727. 4. et Auctores, quos citauit Lipenius Bibl. Iurid. Tom. 2. p. 71 sq. et Struuius Bibl. Iurid. p. 788 edit. Buderianae.

De iure Romano seu ciuitatis Romanae, quo aditus patebat ad officia publica vrbis, vel sine vel cum iure suffragii in electione Magistratum: de iure Latii, Quiritium, Italico, siue immunitate tributorum tam capitis quam soli (Vales. ad Sozomeni VII. 2.) Prouinciarum, Coloniae, Municipii, Praefecturae, Foederatae Ciuitatis, et Fori, compendio bene differit Petrus Iosephus Cantelius S. I. in libello de Republica Romana pag. 208 sq. H. Dodwellus pag. 194 sq. praelect. Cambden. Pluribus hoc argumentum persequuti sunt, Onuphrius de Imperio Romano, cap. 5 sq. Alexander ab Alex. IV. 10. et ibi Tiraquellus, Wolfgangus Lazius de Republica Romana, Carolus Sigonius libris duobus de antiquo iure prouinciarum nouissime cum eius libris XI. de antiquo iure populi Romani excusis Halae Saxonum 1715. 8. Nicolaus Bergierus lib. 4. de viis Imperii Romani cap. 7 sq. Henr. Christ. Henninius in notis ad Bergierum latine a se redditum p. 742. Illustris Vir Ez. Spanhemius in exercitationibus duabus ad Legem Antonini Caracallae, (qua vniuersis ille Imperio Romano subiectis ciuitatem concessit teste Triboniano lege 17. D. de statu hominum) quae tom. II. antiquitatum Romanarum, primum in lucem editae, ac deinde sub titulo *Orbis Romani* Londini 1703. 4. et cum praefatione Io. Gottl. Heineccii Halae Saxon. 1728. 4. longe locu-

ple-

pletiores recusae sunt. Idem Heineccius *Antiquitatum Romanar. iurisprudentiam illustrantium syntagmate*, p. 262 sqq. et Alb. Dieter. Trekell parte prima *selectarum antiquitatum Romanarum, supra pag. 95. laudatarum*, in qua potissimum agitur de iure ciuitatis, Quiritium, Latii, Italico, coloniarum atque municipiorum. Vide et Seldenum II. de *Synedriis* p. 62 sq. et Tillemontium in *Historia Imperatorum, vita Caracallae, tomo 3. Artic. 8. De iure Quiritium* sigillatim vide Io. Frider. Christum *Noctium Academic. II. 6. Vonckii obs. p. 101. Onufrium Panuinium II. 18. antiquit. Veronensium. Ioan. Henr. Mylii dissertationem, Lipsiae 1732 editam, recusamque in eius Opusculis Lugd. Batav. 1738. 8. editis p. 81 sqq. et Franc. Car. Conradi dissertationem de iure Quiritium a ciuitate Romana non diuerso, Helmstadii 1742 editam. De iure Italico Christiani Gottlieb Schwarzii specimen iurisprudentiae antiquariae de iure Italico. Altdorfii 1720 editum. Coloniae a Romana veluti ciuium examinibus conditae quadruplicis generis erant quoad immunitatem, aliis remittebatur tributum capitis, aliis solum immune erat (vt Coloniae iuris Italici) aliis vtrumque, aliae denique erant Coloniae saluis tributis, quibus neutra remittebantur: Confer Onufrium Panuinium II. 13, antiquit. Veronensium. Sam. Petitem II. 4. Obs. et Val. Alberti dissertat. de coloniis. Lipsiae 1671 habitam. Colonias Romanas LIII. ordine temporis quo deductae sunt, refert Sigonius ad Liuii XXVII. 9. Plures ordine alphabetico Goltzius p. 236 sqq. thesauri rei antiquariae. Michael Antonius Baudrand et ex eo Io. Jac. Hofmannus in *Lexico, voce Colonia. Prima extra Italiam colonia Carthago condita est Gracchanis legibus. Velleius Paterculus II. 15. De Coloniarum ratione post Lipsium de magnitudine vrbis Romae, et Sigonium de antiquo iure Italiae erudite M. Vellerus libro IV. rerum Augustanarum, et Ioan. Georg. Scherzius in dissert. de Coloniae. Argentorati 1711. Vide etiam Andream Schottum notis ad Velleium, et ad Frontinum de Coloniae. De reuerentia Coloniarum erga vrbem matrem, Rupertus pag. 98. ad Florum, qui et de vtilitate earum videndus p. 102 sq. De Patronis Coloniarum agit Petrus Polydorus T. VII. Opuscul. scientificor. pag. 417 sqq. De coloniis Graecorum in Asia locus insignis est apud Vitruuium IV. 1. Adde Trifstanum II. p. 204. De eruditione Graecorum per colonias eorum propagata vide Lamberti Bossii orationem inauguralem habitam Franequerae A. 1704. In numis Coloniae plebeiae aratro, militares signo militari communiter denotantur. Quae aratrum et signa iungunt, indicant primam deductionem e ciuibus, supplementum e veteranis militibus fuisse, vt notat Raph. Fabrettus ad Columnam Traianam p. 10 sq. De Coloniae *militaribus* quae militibus veteranis dabantur a Sylla primum, deinde a Caesare et aliis**

(vnde Coloniae *Iulianae*) vide H. Noris Cenotaph. Pisan. dissertat. 1. c. 22. *Praefecturae* ²³ nullos habebant ipsae Magistratus, sed ius ibi dicebatur a Praefecto Roma misso. Vide Festum in *praefectura*. Talis post expugnationem Capua, de qua Liuius XXVII. 16. *Municipia* suis moribus legibusque vivebant vt notum vel e Gellii XVI. 12. Melior igitur fuit eorum conditio quam coloniarum, vt recte obseruauit Iustus Vicecomes siue Mazzuchellus in coloniae Ticinae commento exsufflato: vide Giornale d'Italia T. 13. p. 379 sq. et T. 14. p. 141 sqq. 148 sqq. Confer de municipiis Maffeiium Veronae illustratae Part. 1. pag. 161 sqq. Ioan. Dan. Schoepflinum Alsatiae illustratae T. 1. p. 285. Iac. W. Schlicheri dissert. de iure municipum et municipiorum. Lugduni Batav. 1714. et Ioan. Guil. Waldschmidt dissert. de differentiis municipiorum Romanorum et vrbium Germaniae mediatarum. Marb. 1729. *Municipia* ex numis et inscriptionibus ordine alphabetico refert Goltzius p. 242 sq. thesauri rei numariae. De magistratibus municipalibus vide Guidonis Pancirolli tractatum, Notitiae dignitatum vtriusque imperii adiectum, et recusum T. III. thesauri Graeuiani; Euerh. Ottonis librum de aedilibus coloniarum et municipiorum, editum Francof. 1713. 8. et recusum Lipsiae (Vltraiecti) 1732. 8. De Patronis municipiorum Philippus a Turre P. 1. cap. 11. ad monumenta veteris Antii. Quenam differentia fuerit inter Colonias, municipia sine et cum iure suffragii, ciuitates Latio donatas, libertate, foedere, et stipendiarias exponit Ioan. Harduinus ad Plinium T. 1. p. 389. edit. in forma quadripartita, et Onufrius Panuinius II. 9 sqq. antiquit. Veronensium. Vniuersae Hispaniae ius Latii tribuit Vespasianus, Plinius H. N. L. III. c. 3. p. 108. De ritu depalandi atque aratro pomperia nouae ciuitatis condendae determinandi, Philippus Rubenius in electis, libro et capite primo, et Andreas Cirinus de vrbe Roma cap. 1.

Ex prouinciis, quanam consulares, proconsulares, praesidiales, praetoriae, vide quae notant Lipsius ad Tacitum, Alexander ab Alexandro lib. 2. genialium dierum cap. 27. Wolfg. Lazius in Commentario de Republica Romana, inprimis vero Onufrius et Sigonius in libris quos modo laudauimus. Ductu Pompei M. terminus Romani Imperii Oruros in Mesopotamia, vide Plin. VI. 36. T. 1.

XV. De variis Magistratibus officiisque in aula Imperatorum et Prouinciis Imperii quum Orientis tum Occidentis, per Media ac sequiora saecula, adire licet notitiam dignitatum vtriusque Imperii commentario Guidonis Pancirolli illustratam, de cuius editionibus variis dixi in Bibliotheca latina lib.

²³ In numis *ἡγεμονία περιπολιών*. Vide Harduinum de numis vrbium p. 400.

lib. IV. cap. 5. §. 6. Tum notitiam dignitatum siue administrationum tam ciuilium quam militarium in Partibus Orientis et Occidentis, quam ad illustrationem Codicis Theodosiani confecit Iacobus Godofredus tom. 6. post pag. 312. His addendus idem Godofredus in Commentariis ad eundem Codicem Theodosianum, Valefius ad Ammianum Marcellinum, Reinesius ad inscriptiones veteres, Iac. Gutherius in praeclaro opere tribus libris distincto de officiis domus Augustae publicae ac priuatae Paris. 1628. et Lipsiae in 8. Georg. Codinus de officiis et officialibus Curiae et Ecclesiae Constantinopolit. cum notis Franc. Iunii, Iac. Grefseri et Iac. Goari. Constantinus Porphyrogenetus libris duobus de caerimoniis aulae Byzantinae, cura Ioan. Henrici Leichii et Ioan. Iac. Reiskii Tomis duobus editis Lipsiae 1751 et 54. folio. Ioan. Meursius in glossario, et Cangius in glossario vtroque Mediae Latinitatis et Graecitatis. De differentia inter Proconsules, Legatos, Proprætores et Procuratores, eorumque duplici genere exponit Io. Dan. Schoepflinus T. I. Alfariae illustratae p. 269 et 270. qui etiam ibid. p. 274 sqq. Caesar. praesid. Alfar. recenset. De Procuratoribus *Ducenariis* Scaliger in Manil. pag. 166. Casaubonus et Salmasius ad Capitolinum in Pertinace, Rigaltius ad Cypriani Epistol. 67. p. 174. et Pearsonius ad Symbolum Apostolicum. Praefectura praetorii *vertex omnium dignitatum.* Ammianus. ἡ πρώτη καὶ κορυφαία τῶν ἀρχῶν. Euagrius III. 39. De *Perfectissimorum* dignitate Pancirollus ad notitiam Imperii c. 3. Gothofredus ad Codic. Theodosian. VI. 37. Fabrettus ad Inscriptiones veteres p. 277 sq. Fontanus lib. I. de antiquitatibus Horae Coloniae c. 3. §. 8. 9. De *Comitibus Consistorialibus* tractatum edidit Ioannes Filleau, Parisiis 1638. 8. Historiam Comitum Consistorianorum in Imperio Orientis singulari dissertatione persequutus est Iustus Christ. Thorschmid. Witteb. 1720.

XVI. Claudemus hoc caput breui recensione quum eorum, qui quum humili loco nati vel vltimae fortis homines essent, propter qualemcunque oris similitudinem principis alicuius personam sibi imposuere, et per aliquod tempus hominum credulitati illuserunt, publica calamitate plerumque suoque ludibrio; tum plerarumque Rerumpubl. commentitiarum, quae siue a veteribus siue a Recentioribus excogitatae sunt, et pro ingenio ipsorum ita descriptae, vti optari fortassis quaedam ex parte, aliae ne optari quidem, sperari certe non possunt, et nusquam gentium reperiuntur. Prioris argumenti exempla collegerunt ex antiquioribus *Valer. Maximus* IX. 15. e recentioribus *Gregorius Richterus* axiomat. oeconomic. CCXIII. p. 328-343. *Io. Bapt. Rocolesius* in libro Gallice edito, cui titulus: les impostures insignes, ou histoire des plusieurs

sieurs hommes de neant de toutes nations, qui ont vsurpé la qualité des Emperours, Roys et Princes et de guerres, qu'ils ont caufées. Paris. 1679. et auct. Amstelod. 1682. 12. et Bruxellis 1728. 8. *Baptista Fulgofus* lib. .9 memorabil. capite vltimo. *Io. Schmidius* in dissert. de Pseudoprincipibus. Lips. 1695. *Ioannes Vpmarckius* in diatriba de personatis Regibus, Vpsal. 1703. 8. vulgata. *Ernestus Salomo Cyprianus* de Regibus subditiis, in eius Programmatibus selectis Coburgi 1708. 8. editis p. 96 fqq. *Martinus Lipenius* in libro inedito, quem de hoc argumento composuit et Lubecae asseruant haeredes. Idem argumentum tangunt etiam *Adrianus Bailletus* des auteurs deguifez p. 4. c. 2. *Henricus Stephamus* praefatione ad Apologiam Herodoti gallice scriptam. *Ioan. Burch. Menckenius* in dissertationibus litterariis pag. 192 fqq. *Ioannes Hildebrandus* in Pseudo Friderico, siue comoedia de impostore Fridericum II. Caesarem se ementito molitoque factionem, quam dissipauit Rudolphus I. Imperator. Tubingae 1598. 8. *Christianus Flottwell* disputationibus binis de Pseudoprincipibus. Regiomonti 1706. et *Christi. Iunckerus* in programme, quod praemisit actui oratorio Ilenaci 1708. folio. de conatibus pseudoprincipum in Republica ad Velleii lib. 1. c. XI. I. In illo Programme Iunckerus disserit de impostore, qui A. 1502. quum esset acupictor (*Seydensticker*, ita B. Lutherus T. 8. Altenb. p. 8. licet Cyriacus Spangenberg p. 247. Chronici Hennebergensis ferat fuisse carnificem) venditauit se Comitem Hennebergensem, et ab Erfurtenfibus Academiae Rector honoris causa est creatus. De supposititio partu pro principe venditato Christoph. Gottl. Wenzelius in commentatione de periculo ex partu supposititio familiis ordinumque dignitatibus metuendo, quae exstat Tom. 3. misc. Lips. pag. 179. Posteriorius argumentum persequuti sunt Georgius Paschius *ὁ μακαρίτης* diatriba de fictis Rebuspublicis edita Kiloniae 1704. Carolus Arndius in Bibliotheca Heraldica Rostoch. 1705. 8. p. 400 sq. et Ioan. Georg. Iochius in dissert. de politicis idealibus. Notissima e Veteribus est Respublica *Platonis*, cuius Politia decem descripta libris etiamnum exstat, licet quae Zeno Stoicus contra scripserat, et quae Cicero libris 6. de Republica ex Platone magnam partem expresserat, iam pridem interciderint. Ad Platonem respicit Liuius XXVI. 22. *Non equidem, si qua sit Sapientum Ciuitas, quam docti fingunt magis quam norunt.* Ex recentioribus *Thomae Mori* Vtopia huc pertinet, primum Louanii 1516. 4. edita ²⁴ et deinde saepius recusa, atque etiam in Operibus eius Louanii 1566. fol. et Francof. 1689. fol. editis obuia, libris duobus pulcherrimum reipublicae statum exponens, et in germanicum sermonem versa Lipsiae

²⁴ Vide S. I. Baumgartenii *Nachrichten von merkwürdigen Büchern*, Vol. I. p. 548.

psiae 1612. 8. ²⁵ a Guil. Burneto in Anglicum, a Guedeuillio nuper, et pridem a Sam. Sorbierio et ante eum a Ioanne Blondo et Barthol. Anello ²⁶ in gallicum, atque a F. von Hoogstraten in Belgicum sermonem ²⁷ versa, lectuque iucunda ²⁸, etsi vocabulum *Vtopiae* male Graecum videtur Iuoni Villiomaro siue Ios. Scaligero X. 9. ad locos Rob. Titii et Rich. Simoni III. 14. Epist. select. pag. 86. pro quo *Vdepotiam* dixit Guil. Budaeus. Huic succenturiatur alterius Angli *Baconis Verulamii* Noua Atlantis, ²⁹ quae non modo Anglice et Latine saepius excusa est, sed et 1702 Gallice translata, et quum ab Auctore imperfecta relicta esset, continuata ab Interprete, additis de academia Regia vtraque Parisiensi obseruationibus. Parisiis 12. *Christ. Aug. Heumannii* Vtopia litterata, cuius specimen edidit in Poecile. *Iosua* quoque *Glanuillius*, pariter Anglus, Baconis exemplo rempublicam finxit, et cum Atlantide Anglice edidit, quam appellauit Antifanaticam. Satis etiam superque nota est Ciuitas Solis *Thomae Campanellae*, ³⁰ vt Terram Australem *Mercurii Britannici*, siue librum Alberici Gentilis cui titulus *Mundus alter et idem*, *Ioan. Bisselii* *Icariam* 1667. et *Vtopiam Didaci Bernardini*, siue, qui sub illo nomine latet, *Iacobi Bidermanni: Casparis Stiplitini* Eudaemonensium Rempubli- cam, Melchiorisque Inchoferi sub *Lucii Cornelii Europaei* nomine editam Monarchiam Solipforum, Iesuitas Satyrice perstringentem: et Rempubli- cam sub Monarchia vel Aristocratia quadam vniuersali Christianam, cuius summas lineas ducit in memoriis suis *Sullius*, nostraque aetate variis scriptis Abbas *de Saint Pierre*, praetereamus. Ingeniosissime vero conficta est exceptis quibusdam locis in quibus parum Christiane nonnulla tradere et per cuniculos petere sanctissimas de miraculis narrationes videtur *Historia Seuerambium*, quae

N 3

Gal-

²⁵ Baumgartenius ibid. p. 556.

²⁶ Antonii Verdierii Bibliotheca Gallica p. III et 653. Clerc Bibliothegue ancienne et moderne T. 7. p. 211.

²⁷ Mandelyk Uittrekfels 1701. p. 487.

²⁸ Nomina peregrina quaedam in hoc Mori scripto occurrentia illustrat G. I. Vossius Epistola 548. ad Sam. Sorbierium.

²⁹ Definit illa in descriptione Collegii Salomonei, siue operum sex dierum, inuestigandis naturae miraculis atque in vsus humanos promouendis: Cui geminum commentum de sodalitatibus Fratrum Rosae Crucis, de quibus Morhofius lib. 1. Polyhistor. cap. 13. Reip. Litterariae festiua descriptio occurrit in Vignolii Maruillii Miscellaneis Historicoliterar. editis Gallice Tom. 2. p. 61 sq.

³⁰ Vide unparthenischen Bibliothecarium p. 709 sq. et Iacobum Echardum T. 2. scriptorum ordinis Dominicanorum p. 516.

Gallice, Italice, Anglice, Germanice et Belgice exstat, atque ita scripta est ab auctore, siue illustris Sidneyus ille sit, siue Allasius, siue Veirasius ³¹ denique, vt lector incautus facile crediturus sit veram se historiam legere. Non est cum hac lucubratione conferenda, quanquam et ipsa hinc inde ingenium atque acumen Auctoris demonstrans, Historia Terrae Australis, Gallice scripta a *Iac. Sadero* siue qui sub illo nomine latet, *Gabr. Foignio*, ex Franciscano, ac Germanice etiam edita Dresdae 1703. 12. sub titulo *neuentz dectes Sübländ*. De quo libro Clariss. Baelius in Lexico vbi de Sadero differit, videri potest. Tum alius qui exstat sub titulo *Idée d'un regne doux et heureux, ou relation du Voyage du Prince de Montberaud dans l'Isle de Naudely* 1703. 12. Qui recensetur in Nouellis Reipublicae litterariae mense Sept. anni 1704. pag. 334. et Detleui Cluerei *historischen Anmerkungen* A. 1706. p. 222 sq. *Relation du Royaume de Coqueterie* par Mr. Hedelin. Paris. 1689. Vide *Memoires de Litterature* A. 1715. p. 296 sq. Eiusdem Hedelini *Maca-raïse, ou la Reine des Isles fortunées, histoire allegorique contenant la Philosophie morale des Stoïques*. 1664. Eaedem memoriae a. e. pag. 303. *Songe de la Reformation d'un Etat* par Mr. Cordemoy, pag. 155 sqq. eius *Operum iunctim* Gallice editorum Parisiis 1704. 4. *La Decouverte de l'Empire de Cantahar*. Paris. 1730. 12. Vide *Journal des Savans* A. 1731. mense Septembr. p. 68. *Respublica Babinensium* ³² siue stultorum, cuius descriptionem habes apud *Stanislaum Sarnicium* *Annali VIII. de rebus gestis Polon. et Lithuanor.* p. 395. et in *Bernardi Connorii Beschreibung des Königreichs Pohlen* pag. 102 sqq. *Ianii Nicii Erythraei* *Eudemiae* libri X. primum Lugd. Batav. 1639 editi, deinde Coloniae Vbiorum 1645. et denique *ibid.* (siue potius Ienae) 1740. 8. recusati, et *Naudaeo* *Epistola* 93. vehementer probati, et *Iacobi Harringtoni* *Oceana*, de quo ingenioso libro *Acta Eruditorum* A. 1705. pag. 45 sq. et *Nouvelles de la Republique des Lettres* A. 1700. Tom. 2. pag. 253. Alteriusque *Angli Noua Hierosolyma*, Clariss. *Palchio* pag. 20 memorata. *Iomathanis Swiftii* *Dublino* anno 1745. anno aetatis septuagesimo octauo denati

³¹ Clericus T. XXV. *Bibl. selectae* p. 402. *Mr. Heumann attribue l'Histoire de Sevresambes à un nommé d'Allais. Ce livre à été composé originairement en François par un Provençal, nommé Veiras, que feu Mr. Locke avoit connu particulierement, et ensuite il à été traduit en diverses langues. L'auteur avoit mis au titre, traduit de l'Anglois, pour de païser les lecteurs; finesse que Mr. Bayle a imité depuis dans son Commentaire Philosophique, adde T. XXVI. p. 460. 461.*

³² Vide *Christophor. Hartknochium* de *Republica Polonica* lib. 1. cap. 2. pag. 86 sq. *D. Sam. Schelwigii* *Bibliosophistas Gedanenses* p. 78 sq. et *gelehrten Criticum* *Centur.* 3. *quaest.* 23.

nati ³³ liber anglice sub titulo: *Tale of a Tub*, Londini editus, et in gallicum germanicumque sermonem conuersus; eiusdem iter in Cacklogalliniam, anglice editum, et in varios sermones itidem conuersum; eius *Travels into several remote Nations*; qui liber sub ficto Lemuelis Gulliuerii nomine editus, et itidem in varias linguas translatus est; denique iter Lulliputtianum, quod etiam in varios sermones est conuersum. *Bernhardi de Maindeville* fabula apum, quae primum anglice 1706. ³⁴ ligato sermone prodiit, deinde ve-
ro

³³ Vide London's Magazine 1745. p. 564. vbi quoque stipendii 12000 librarum, quod in vsum nosocomii, in quo homines mente capti alantur, conuerti voluit, mentio fit. Ipsum, quod condidit, testamentum germanice versum exhibetur in den bremischen Beyträge p. 255 sqq. Quod ei positum est epitaphium recensetur in Gentleman's Magazine A. 1745. p. 663. quod, vt hic repetamus, haud iniucundum fore lectoribus confidimus:

Hic iacet

Democritus ille neotericus,

Rabelaeus noster,

Jonathan Swift, S. T. P. ecclesiae huius cathedralis

Nuper Decanus;

Momi, *Musarum*, *Mineruae*

Alumnus perquam dilectus,

Insulis, hypocritis, theomachis

Iuxta exofus;

Quos tributim summo cum lepore

Derisit, denudauit, debellauit.

Patriae infelicis

Patronus impiger et propugnator.

Primitores arripuit populumque interritus,

Vni scilicet aequus virtuti.

Hanc fauillam

Si quis ades, non penitus excors viator

Debita sparges lacryma.

Opera Swiftii iunctim edita sunt Londini 1751. vndecim voluminibus in 12. Vide Journal Britannique T. V. p. 324.

³⁴ Baumgartenii Nachrichten von einer halsischen Bibliothek Vol. 8. p. 62. et eiusd. Nachrichten von merkwürdigen Büchern Vol. 8. p. 445.

ro 1714 auctior est recusa; cui deinde pars secunda 1729 addita est. Haec gallice versa, adiectis nonnullis aliis Maindeuillii scriptis, quatuor in forma octopartita voluminibus, euulgata est Londini 1740. Non sine plausu excepta est *Iosephi Aurelii de Ianuario* Respublica Iureconsultorum, in qua iter nonnullorum iuuenum describitur, in insulam quandam susceptum, in quo Iureconsulti, fato functi, tanquam ciues, optimam condunt rempublicam. Haec prodiit Neapoli 1731. 4. et cum Frider. Ottonis Menckenii ad auctorem epistola recusa est Lipsiae 1733. 8. Hisce ex Germanis nostris addentur confictae eiusmodi Respublicae Platonicae quatuor, quarum prima Latine scripta est a *Magno Daniele Omeisso*, Profess. Altorfino τῶ μαναστηρι, sub titulo Insulae fortunatae, de quo libro adeundus V. C. Ioan. Georg. Eckartus in excerptis mensuris Ianuar. 1702. p. 76. Reliqui tres Germanice scripti sunt, atque primus ex illis, inscribitur, nescio quo Auctore, *Ophirischer Staat* ³⁵ de quo idem Eckartus p. 18. secundus, *die allerglücklichste und vollkommenste Regierung*, Auctore Cordesio a Verimund, siue *Treuherz von Wahrmond*, sub quo nomine personato latet *Jacobus Dornkrell ab Eberherz*, edita Harmonia Biblica et aliis scriptis non ignotus, atque anno 1704 defunctus. Tertius inscribitur Constantini von Wahrenberg ³⁶ *glücklichste Insel, oder das Land der Zufriedenheit*. Regiomonti 1723. 8. E Danis notari meretur Ludouicus Holbergius, qui et elegantissimis acuti ingenii foetibus, et illustri in academiam equestrem Soranam ³⁷ liberalitate nominis immortalitatem consequutus est. Is enim sub ficto Nicolai Klimmii nomine edidit iter subterraneum, in quo perfectae reipublicae formam delineauit, adeo auide, vt omnia Viri acutissimi scripta, arreptum, vt in varias conuerteretur linguas.

³⁵ Hic liber recusus est Nordhusae 1723. 12. sub titulo: *Vorschlag zu einer wohlgerichteten Landesregierung*.

³⁶ Sub Wahrenbergii nomine latet Celeberrimus ille, scriptisque theologicis et politicis notissimus, Phil. Bartholdus Sinold, dictus Schütz, cuius vitam recenset Ern. Frid. Neubauerus in Lexico Theologorum Lutheranae Reformataeque religioni addictorum P. II. pag. 1119. vnde discet, libellum hunc sub ascitio illo, quo saepius Schützius est, Ludouici Ernesti a Faramond nomine Franc. 1732. 8. esse recutum.

³⁷ Vide Formei nouam Bibl. germanicam T. XV. p. 90.

CAPVT XV.

Scriptores de Legibus, Comitiiis, Iudiciis, Poenis, Seruisque Hebraeorum, Graecorum, Romanorumque: Et de Sanctionibus et Iudiciis Christianorum Canonicis atque Synodicis.

De septem Praeceptis Noachi. 1. Legibus Mosaicis. 2. 3. 4. 5. Legumlatores Gentium 6. Leges Aethiopiae et Laconicae. ibid. Aegyptiorum. 7. Romanorum. 8. Comitatus et Comitatus. 9. Iudicia Hebraeorum. 10. Graecorum. 11. Romanorum. 12. Christianorum Concilia et Canones Ecclesiastici. 13. Poenae Hebraeorum. 14. Excommunicatio Ecclesiastica. 15. Poenae Graecorum, Romanorum et aliarum Gentium. 16. - De Seruis et eorum manumissione. 17.

I.

De legibus Patriarcharum antemosaicis, tam ante quam post diluuium videatur Richardus Cumberland in appendice Latine addita ad opus postumum Anglice a S. Payne editum de originibus gentium antiquissimis, Londini 1724. 8. Celeberrimus Herm. Samuel Reimarus in dissertatione de legibus Mosaicis ante Mosen. Hamb. 1741. et Contr. Ikenius in dissertationibus binis de institutis et caerimoniis legis Mosaicae ante Mosen. Breae 1751 editis. De septem praeceptis quae Noacho data esse perhibent et a profelytis etiam domicilii obseruari volunt Iudaei, copiose atque erudite egit Ioan. Seldenus in opere de iure naturae et gentium secundum disciplinam Hebraeorum, Lond. 1640. fol. Argent. 1665. 4. quod iustos veluti commentarios in illa exhibet: breuius Melchior Leydeckerus de Rep. Hebraeorum pag. 28. aliique in codice pseudipographo Vet. Testamenti pag. 269 a me allegati.

II. Leges Mosaicas exponunt interpretes Pentateuchi, tum Philo Iudaeus in plerisque scriptis; et Eduardus Bernhardus ad Iosephi librum 3 et 4. antiquitatt. Iudaicarum: ne de Talmudicis iam dicam, per traditiones suas legibus Mosaicis dubium plusne lucis an tenebrarum et dubiorum afferentibus. Distinguuntur ¹ leges Mosaicae in morales, מצוה, προσάγματα siue εν-

¹ Ignoram fuisse Philoni, antiquis Iudaeis et Maimonidi hanc distinctionem, obseruat Ericus Benzelius in notitia litteraria sect. 1. parte 3. p. 48 sq.

ἐντολάς, Forenses siue Ciuiles, מִשְׁפָּט, κήματα, (praecepta Noachidarum) et Caerimoniales seu Leuiticas, δικάσματα, νόμιμα, (statuta Iudaeis peculiaria ².) Ad moralium illustrationem faciunt innumeri scriptores morales atque catechetici, quos recensere ab instituto nostro est alienum. Ad forenses leges Mosaicas illustrandas non praetereundi, qui easdem cum legibus aliarum gentium contulerunt, vt fecit auctor collationis legum Mosaicarum et Romanarum, a Petro Pithoeo editus, siue Licinius Rufinus siue iunior aliquis I. C. Christianus, aut si Marquardum Freherum libri 1. παράγωγων iuris cap. 9. audimus, Iudaeus, qui quum videret laborare sectam suam invidia, quod disciplina iureque a Romanis diuerso vti nosceretur, amoliri eam studens, demonstrauit non vsque adeo multum legibus Iudaeis et Romanis inter se disconuenire, atque adeo ex patriis suis legibus fluxisse Romanas. Vide si iuuat quae de hac collatione dixi in Bibliotheca Latina lib. IV. cap. 9. vbi etiam plures recentes scriptores eiusdem argumenti laudo, quibus addendus Wilhelmus Zepperus in legum Mosaicarum forensium explicatione. Herbornae 1604. 1614. 8. et cum Ioan. Henrici Schrammii notis. 1714. 4. Laelius Mancinus de triplicis iuris collatione ac consensu. Patavii 1648. fol. Claudius Kloot in synopsi causarum criminalium, qua collationem iuris Diuini, Suecici et Romani instituit; et Ioan. Franc. Buddeus in legum Solonis cum Mosaicis collatione. Halae 1699. Leges forenses Mosaicas ad decalogi praecepta refert Bened. Piætetus lib. IX. Th. Christi. c. 10. Ceterum legislatores celebres Ethnicorum ac Philosophos leges praeceptaque sua a Mose sumissee merito negat Augustinus Calmet in diss. praefixa commentario suo in Prouerbia, licet aliud videatur Ehregott Daniel Colbergio in legislatoribus Graecorum et Romanorum Mosaizantibus.

III. Quod ad leges caerimoniales Mosaicas attinet, earum Originem ab Aegyptiis reperunt Angli duo eruditi Io. Spencerus in opere de legibus Hebraeorum ritualibus ³, Cantabrigiae primum 1685. in fol. et deinde 1686. 4. Ha-

² Drusus ad Sulpitium Senerum p. 106. et Herm. Witsus Misc. sacr. T. 2. p. 482 sq. Aliter Geierus ad Psalm. LXXXIX. 32. et Relationes innoxiae 1702. p. 325 et 326.

³ Noua editio ex Mscpto Spenceri Cantabrigiae prodiit 1727. fol. duobus voluminibus cura Leonhardi Chappelsoni, Arabicae linguae Professoris Cantabrigientis, addito etiam quarto auctoris libro de ritibus et consuetudinibus Hebraeorum repetitis ab vsu ethnicorum nec a Deo praeceptis, et dissertationibus de natura et origine phylacteriorum Iudaeorum, de ratione legis vsuram prohibentis, et tertia ad locum Martialis XI. 95. Quae editio repetita est Tubingae 1732. fol. cum C. M. Pfaffii dissert. pracliminari, in qua scripta Antispenceriana recensentur, quibus adde Ioach. Langii Spencerum ἐλεγχόμενοι, in eius opere Germanice edito Halae Saxon. 1732. fol. Mosaisches Licht und Recht.

Hagae Comitit et Lipsiae 1705. in 4. recuso, et Io. Marshamus in chronico canone. Lond. 1672. fol. Lipsiae 1676. 4. et Amst. 1698. 4. Iidem praeter typicum respectum ad Christum (ad quem omnia antiqui foederis sacrificia collineabant teste scriptore sacro epistolae ad Hebraeos) alias plerumque rationes ad Ethnica sacra Aegyptiorum vitanda vel imitanda pertinentes vrgent, impugnati, ne interpretes Leuitici et aliorum Mosis librorum scriptoresque de sacrificiis et typis sacris, supra laudatos iam memoremus, ab Hermanno Witfio in Aegyptiacis Amstel. 1683. 1696. 4. Claudio Freszenio lib. 1. disquisitt. Biblicarum cap. 4. sq. Natali Alexandro in aetate 4. Testamenti Veteris, Ioanne van der Weyen in variis sacris, Ludouico Ferrando in parte 1. obseruationum de religione Christiana Gallice editarum, a Jac. Triglandio in diss. de origine et causis rituum Mosaicorum, Lugd. Bat. 1702. 4. et a Ioanne Friderico Weidlero dissert. de corruptis legum Hebraearum rationibus apud ipsos Hebraeos (Maimonidem praecipue) deprehensis Witteb. 1713. Leges caerimoniales ad Decalogi praecepta refert Christoph. Sonntagius in Decade theologica siue *δείγματα* de moralitate legum caerimoniales et forensium. Altorfii 1708. 4. Quod lex caerimoniales post aduentum Christi cessare debuerit adeoque a Christianis recte fuerit abrogata, ostendunt praeter Iustinum Martyrem, et alios Veteres Robertus Grossetest, Episcopus Lincolnensis circa A. C. 1240. clarus in libro de cessatione legalium, cuius vix tertia pars edita est Lond. 1658. 8. Iacobus Altingius in Schilo libro 5. cap. 4. vsque ad 10. Wagenfeilius in Telis igneis Satanae pag. 544 sq. Philippus a Limborch in collatione cum erudito Iudaeo Isaaco Orobio Hispano, p. 372 sq. et Isaacus Iaquelotus in diss. de Messia, Gallice editis p. 250 sq.

IV. Leges vniuersas Mosaicas in quatuordecim classes digerit et illustrat *Maimonides* in Moreh Neuchim P. 3. cap. 35-39. Alia eas methodo in certas classes titulosque digessit et ex toto Pentateucho excerpfit *Theodorus Beza*, cuius liber et seorsim et inter opera eius excusus est: tum *Melchior Leydeckerus* de republica Hebraeorum libro V. Iudaei numerare solent praecepta legis per Mosen data 613. Ex quibus 248. 4 affirmatiua, imperia siue iussa, *παραινέσεις*, respondentia numero ossium membrorum hominis: et 365. negatiua, vetita siue *νοθετήσεις* respondentia numero dierum solis, vel vt alii, venarum hominis, quod tamen explodit Mottanus Vayerus T. 12. operum p. 258 sq. Vniuersa haec praecepta 613. aiunt Dauidem Psalm 15. redegisse ad praecepta vndecim: Esaiam cap. XXXIII. 15. ad praecepta sex:

O 2

Mi-

⁴ Quotque hominis sunt membra, dies quot computat annus
Tot praecepta dedit - - - - Gilb. Gaulmin.

Micham VI. 8. ad tria: Efaïam iterum LVI. 1. ad duo, Amosum denique V. 6. et Habacucum II. 4. ad vnum. Vide Cartwrightum in Mellificio Hebraico lib. 1. c. 4. Cocceium ad codicem Maccoth, p. 435. Grotium ad libros de veritate religionis p. 224. et ad Matthaei XXII. 40. et Bibliothec. Lubec. T. 2. p. 199. Praecepta illa 613. illustrauit e Iudaeis R. David Vidal, de quo clarissimus Wolfius T. 1. p. 296. praeclaræ suae Bibliothecae Hebraicae: Moses Maimonides in ספר מצות, (Wolfius T. 1. pag. 860.) Moses Chagis (Wolf. T. 3. p. 754.) Salomo ben Eliezer in עבירת הלוי (Wolf. Tom. 4. p. 974.) Moses de Kotzi (Barlocciùs Bibl. Rabb. T. 4. p. 75.) Iehuda Lebhn ben Hillel in libro הכנסת לב, qui cum versione latina editus est a Carolo Schulten, Holmiae 1711. 4. Hispanica lingua Iſaac Athias, Venetiis 1627. 4. et postea Amstelod. 1694. 4. Hebraice et Latine post *Sebast. Munsterum* edidit *Io. Leusdenius* Ultrai. 1686. 4. et ad calcem Philologi Hebraei primae editionis. Latine *Iosua Arundius* in Manuali LL. Mosaicarum, *Ioannes a Lent* in Theologia Iudaica, *Simon Episcopus* lib. 3. institutionum Theologicarum. *Leydeckerus* V. 10. de republica Hebraeorum. *Gilbertus Genebrardus* ad calcem chronici (edit. A. 1600. fol:) p. 84 sq. *Ioan. Pistorius* in scriptoribus Cabbalisticis, Basil. 1587. fol. et *Benedictus Arias Montanus* generationis Adami libro quarto p. 225 sqq. Antwerp. 1593. 4. Anglice *Ioannes Owenus* in epistolam ad Hebraeos Tom. 1. Exercitatione XX. p. 275 sq. Ex his DCXXII praeceptis ipsi non diffitentur Iudaei negligi a se praecepta CCXCVII. Vide *Ioan. Henr. Maii* synopsis theolog. Iudaicae p. 208. sexaginta praecepta necessaria esse fatentur. vide *Iosephum de Voisin* ad *Raymundi Martini* pugionem fidei p. 91. De abrogatione legis Mosaicae idem adeundus p. 141 sqq.

V. Non praetereundus etiam Constantini l'Empereur de legibus Hebraeorum forensibus liber, siue commentarius ad tractatum Talmudicum Bava Kama. Lugd. Bat. 1637. 4. et in opere Mischnico Surenhusiano tomo 4. R. Aaron in רמב"ם, v. Wolfius T. 1. B. H. p. 123. R. Elias Byzantinus, de quo idem ibid. p. 149. R. Eliezer Metensis, Wolf. ibid. p. 179. et R. Eliezer ben Nathan, de quo idem ibid. p. 180. Tractatum Talmudicum דוריות de statutis Latine vertit *Christianus Ludouici*, Lipsiae 1696. 1712. 4. *Ioan. Henr. Hottingeri* ius Hebraeorum siue Nomothesia Mosaica Tiguri 1656. 4. cui addes *Nehemiam Grew*, Anglum in Cosmologia sacra lib. 4. cap. 8. vbi agit de rationabilitate, respectu et vsu legum Mosaicarum. Commemorandi quoque sunt ii, qui de vna alteraue lege Hebraeorum scripserunt, vt *Ioan. Ioach. Zentgranius* dissertationibus 4. de legibus Hebraeorum forensibus contra Magiam et idololatriam. Argentor. 1693. *Theodorus Dassonius* de iure finium.

finium. Witteb. 1626. de modis feminandi diuerfa femina. ibid. 1695. de rebus in agris relictis. ibid. 1696. de vidua Hebraea. ibid. 1699. *Ioan. Christoph. Wagenfeil* de eo, quod secundum legem Diuinam e terrae prouentu pauperibus debetur. Altorfii 1700. *Ioan. Andr. Danzius* de iure talionis. Ienae 1700. et de animalibus esu interdictis. ibid. 1688. *Gothofr. Valand* de lege connubii. Frf. ad Viadr. 1682. *Gust. Georg. Zeltner* de genuino coniugiorum prohibitorum fundamento. Alt. 1717. *Ioan. Dav. Michaelis* in der Verhandlung von den Ehegesetzen Moses, welche die Synrathen in die nahe Gemeinschaft versagen. Lipsiae 1755. 4. *Ioan. Car. Beheim* de diuortio Iudaeorum nunquam a Deo praecepto, neque etiam legaliter permisso. Alt. 1729. *Ioan. Dav. Michaelis* ad leges diuinas de poena homicidii, Goettingae 1747. 4.

VI. Legumlatores gentium celebres longe plurimos referre me memini libro 2. Bibl. Graecae cap. 14. De legibus Atticis agunt *Pandulphus Prateius* in iurisprudentia veteri Draconis et Solonis cum Romano iure legum regiarum ac Decemuiralium (siue legibus XII. tabularum) diligenter collata Lugd. 1559. 8. de quo libro vide sis obseruationes selectas Hallensium tomo 1. pag. 83 sq. Egregius quoque est *Samuelis Petiti* ad leges Atticas commentarius Parisi. 1635. fol. (non 1651. vt excusum in Bibl. inea Graeca pag. 526. nec 1653. vt in G. Beyerii specimine III. auctororum iuridicorum pag. 48. vbi etiam praeter rem vt opinor traditur hoc opus recusum A. 1642. 4.) editus, et cum animaduersionibus Iacobi Palmerii, A. M. Saluini, C. A. Duckeri et Petri Wesselingii recusus T. 3. Iurisprudentiae Romanae et Atticae, Lugduni Batav. 1738 sqq. euulgatae. Ex hoc Potterus lib. 1. cap. 26. Archaeol. Atticae leges Atticas in octo libros distinctas Graece et Latine descriptas integras exhibet. Tomo 12 thesauri Gronouiani p. 127 - 194. *Ioan. Meursii* Solon, siue liber de Solone eiusque legibus Hafniae 1632. 4. et Themis Attica, seu libri 2. de legibus Atticis Ultraiect. 1685. 4. etsi in his passim etiam fictae in Rhetorum Graecorum declamationibus leges afferuntur, a quo diligenter sibi et recte cauit Petitus. Recusa sunt haec Meursii scripta, vna cum eius libro de senatu Areopagitico Lugd. Bat. 1624. 4. primum vulgato, tom. 5. thesauri Gronouiani. *Iosephi Scaligeri* collectionem legum Atticarum ineditam occurrere in Bibliotheca Academiae Leidensis testatur Salmasius p. 272. epistolarum, et vsum se eadem testatur Grotius epist. 357. Eiusdem *Salmastii* obseruationes ad ius Atticum et Romanum aduersus *Desiderii Heraldi* obseruationes Parisiis 1640 editas, lucem adspexere Lugd. Batauor. 1645. 8. quibus Heraldus respondit in septem libris animaduersionum ad Salmasium. Parisiis 1650. fol. *Pandulphus* quoque *Prateius* ante nobis commemoratus ad calcem

librorum de iurisprudencia media Lugd. 1561. 8. subiunxit XII. leges Solonis quas in priore commentario praetermiserat. Praeterimus *Valentini Wilhelmi Forsteri* additamenta ad Solonis leges latine versas Witteb. 1616. 8. *Godofredi Schmidii* diss. de Solone legislatore Lipsi. 1688. 4. *Frieder. Menzii* dissert. de Solonis legibus. Lipsi. 1701. 4. atque *Christiani Woldenbergii* principia iuris Romani Rostoch. 1688. 4. qui etiam recudi curauit *Philippi Melancthonis* collationem actionum forensium Atticarum et Romanarum praecipuarum, quae seorsim prodierat Witteb. 1546. 8. *Anonii Thyssi* denique collationem legum Atticarum et Romanarum, recusam eodem tomo 5. thesauri Gronouiani. Non mediocriter etiam ius Atticum illustrant Harpocracion in Lexico Rhetorum, et Philippus Iacobus Mauffiacus, atque Henr. Valesius in eruditis ad Harpocracionem obseruationibus, et Vir Graece doctissimus Ioan. Taylor in lectionibus Lyfiacis, atque eruditissimis in Demosthenis orationes notis.

Plato Atheniensis ab Arcadibus, Cyrenaeis et Thebanis rogatus, leges ferre illis noluit. Vide Menagium ad Diog. Laërtium p. 148. b. nihil tamen celebrius eius duplici opere de Republica libris X. et de legibus libris XII, itemque *Epinomide*. Arque a profanis quidem scriptoribus passim laudibus fertur in coelum, ab Eusebio autem et Theodorito et aliis Christianis propter leges improbables reprehenditur. Praecipue vitio ipsi datum est quod communionem vxorum haud est detestatus, quo nomine in Socratem Platonemque inuehitur praeter alios *Saluianus* lib. 7. de prouidentia p. 257. *Chryso-stomus* homil. 1. in Ioannem p. 11. et in acta p. 482. vt alios in praesenti omittam. Qui Platonem excusant, aiunt eum hoc neutiquam censuisse admittendum in *νεροσηκίαις πόλεσι*, quales sunt ipso etiam iudice quae sunt fueruntque vniuersae, sed in ideali sua Republica. Confer *Alcinoum* c. 33. et scriptores laudatos a me lib. 3. Bibl. Graecae c. 1. *Aristotelis* 1. τὰ ἐν τῶν νόμων Πλάτωνος, siue tribus (vt Laërtius V. 22.) siue duobus libris opus constitit (vt Anonymus a Menagio editus in *Aristotelis* vita) iam pridem interticerunt, perinde vt *Theophrasti* libri quibus Graecorum barbarorumque leges teste Cicerone descripserat. De legibus Lacedaemoniorum latis a *Lycurgo* videndus *Nicolaus Cragius* libro 3. de Republica Lacedaemon. T. 5. Gronov. et quae pridem notauit lib. 2. Bibl. Graecae c. 14. vbi et de legibus *Charondae*, *Zaleuci*, *Zamolxis* et aliorum. De *Lycurgi* legibus, quas Lacedaemone de puerorum educatione tulit, exstat *Abrah. Krigelii* dissertatio Lipsiae 1726 edita.

VII. Legumlatores et leges Aegyptiorum, persequitur Diodorus Siculus lib. I. histor. cui ex recentioribus addendi sunt Kircherus T. I. Oedipi Aegypt. p. 113 sq. Marshamus, Spencerus, Witfius libris supra laudatis, et Ioannes Nicolai tractatu de Synedrio Aegyptiorum, illorumque legibus insignioribus, Lugd. Batavor. 1706. 8. Ioan. quoque Ludouicus Praschius designauit collectionem legum Aegyptiacarum, eamque Argentorati sub Boecleri praesidio in argumentum disputationis publicae proposuit, vnde inter Boeclerianas dissertationes legitur tom. 2. p. 665 sq. Argentor. 1710. 4. De legibus vetustis Noruegicis eruditum tractatum edidit M. I. Paus. Hafniae 1751. 4.

VIII. De legibus Romanorum, Regiis, Decemuiralibus, Tribunitiis, nec non de SCris, Edictis, atque Imperatorum legibus ac rescriptis scriptores laudauit lib. IV. Bibl. Latinae c. 9. vbi etiam de responsis Prudentum, Iurisconsultis antiquis et omni iuris Romani historia. Pro feueritate legum Decemuiralium siue XII tabularum pulchra Apologia apud Gellium XX. I. relata legitur ex ore Sexti Caecilii. Plebiscita sine auctoritate senatus non habebant vim legis, vt praeter alios notat Plutarchus, Coriolano pag. 227. Iis, qui leges Romanorum Regias etc. illustrarunt, scriptoribus, in Bibliotheca latina commemoratis, iungendi sunt e recentioribus S. H. van Idsinga variorum iur. ciuil. liber singularis, quo leges quaedam regiae et decemuirales, tum Pandectar. tum Codicis illustrantur, explicantur. Harlingae 1739. 8. Christi. Henrici Haufotteri Historia legum Romanarum. Lipsiae 1751. 8. Io. Nicol. Funccii leges XII. tabularum suis, quotquot reperiri potuerunt, fragmentis restitutae et obseruationibus criticoantiquariis illustratae, Rintellii 1744. 4. Aloyfii lib. Baron. a Locella tria tentamina ad illustrandas leges XII tabularum. Viennae 1754. 4. Io. Ludov. Conradi Commentatio de legibus tabellariis. Lips. 1756. 4. Io. Aug. Ernesti, Theologi atque Philologi Praestantissimi, Index legum, quarum in libris Ciceronis nominatim fit mentio in eius Clauis Ciceroniana obuius. M. Antonii Ferrarii Epistola de Senatusconsultis, pag. 176. Eius Epistolarum. Ern. Martini Chladenii dissertationes binae de Senatusconsulto⁵ tacito. Viteb. 1742 et 1743. Io. Gottl. Heineccii Historia edictorum⁶, quae comparet in eius Opusculis postumis a Ioan. Chri.

⁵ Dubia contra Chladenii de SCto tacito sententiam mota obuia sunt in Nouis Litterariis Lipsiae anni 1743. p. 63.

⁶ *Edicendi* siue *edicta proponendi* facultas, vti ad magistratus auctoritatem pertinet, ita Romae concessa Regibus, Consulibus, Censoribus, Dictatoribus, Praetoribus, Tribunis Ple.

Christi. Heineccio editis Halae 1743. 4. Laur. Andr. Hambergeri disputatio de Edicto perpetuo, quae exstat pag. 251 sqq. eius Opusculorum Francof. et Lipsi. 1745. 8. euulgatorum. Io. Aug. Bachii Programma de Edicto perpetuo prouinciali. Lipsi. 1752. 4. Io. van der Wayen de aedilitio edicto. Lugd. Batav. 1720. 4. Io. Christi. Gottl. Heineccii ad edictum aedilitium florum sparsio. Halae 1738. 4. M. Antonii Ferratii Epistola de legibus iudicialiis, p. 1. eius Epistolarum. Leopoldi Antonii Guadagni Lettera delle Leggi Censorie, quae inserta est diario italico: *Novelle della Republ. delle Lettere dell'anno 1731*. Friderici Platneri libellus de legibus sacratissimis Romanorum. Lipsi. 1751. 8. Eiusdem dissertatio de legibus Romanorum sumtuariis. *ibid.* eod. Omittimus, ne vel nimis excresecat commentatio nostra, vel messem in alienam falcem immittere videamur, scriptores, qui de singularibus legibus Romanorum commentari sunt, in Struuii atque Lippenii, accessionibus Ienichii aucta, Bibliotheca Iuris euoluendi. De more leges tabulis inscriptas vel lapidibus insculptas in porticibus Ecclesiarum proponendi, Frid. Lindenbrogius ad Codicem legum antiquarum p. 1426. et Almeloueenius p. 15. amoenitatum theologicophilologicarum.

IX. Conuentus populi, et Comiticia relata siue indicta apud Romanos fuisse, ut apud Arnobium lib. 2. p. 91 traditur, triplicia *urbana, militaria et communia*, hoc est, vel *Curiata*, (*ἐκκλησία τῶν κουριῶν*, Appianus 3 Ciuil. p. 586.) vel *Centuriata* (*λοχίτης*) vel *Tributa* (*Φυλέτης*, Appianus 3 Ciuil. p. 545. et 4. p. 642.) In *Curiatis*, rem militarem continentibus, suffragia terebant qui in vrbe habebant domicilium, adeoque adscripti essent vni e tringenta curiis quas Romulus instituit, et omnis deinde aetas seruauit. In *Centuriatis*, κατὰ λόγους, auctoritate senatus auspicato conuocatis ad Magistratus maiores creandos in Campo Martio extra urbem presente exercitu suffragia ferebat populus omnis ciuium, siue in vrbe siue extra urbem habitantium et in classes descriptorum per classium Centurias a Seruio Tullio institutas: in *tributis* denique κατὰ φυλῆς, etiam conuocatis sine sacrificiis et sine Senatus auctoritate idem omnis populus diuisus in tribus XXXV. quibus deinde aliae nouae additae sunt, quum post bellum sociale ciuitas Italica

data

Plebis, Aedilibus, Praefectis Praetorio, Praefectis vrbi, Praefectis aerario, Proconsulibus, Praesidibus, Ducibus bellicis, Pontificibus maximis et Decemuiris Sacrorum, ut probatum dedit Ioan. Gottl. Heineccius in praefatione ad Ezech. Spanhemii Orbem Romanum.

7 Appianus 1 Ciuiliu p. 386.

8 Dionysius Halycarnessensis lib. IX. p. 598.

data effet. Vide Appianum I. Ciuil. p. 610. 641. 645. 646. 654 sq. Centuriatis comitiis exercitus imperatus siue exercitus omnis vrbanus ciuium classicorum conuocatus est a Cenfore, vel Consule aut Dictatore, vel Interrege vel etiam Pontifice. Remittebatur exercitus, quum comitia dimittebantur. Vide so. Frid. Gronouium Observ. lib. I. c. 1. In tributis plebs plurimum valebat, in centuriatis nobiles. Priuatis, quo liberius possent ferre sententiam, concio et dicendi potestas in comitiis dabatur ante magistratus, teste Dione lib. XXXIX. p. 106. (207. R.) De Patrum in comitiis auctoritate vide eundem Gronouium obseruationum lib. I. c. 25. Centuriam pro tribu ac vicissim tribum pro Centuria aliquando ponit Liuius, notante Gronouio ad lib. 26, 18. vbi de *confuso suffragio*. Graeci ita distinguunt: *ἐκὰτὰ λόχους ἀλλὰ κατὰ φυλάς γίνεσθαι τὴν ψήφοφορίαν, suffragia ferri non centuriatim sed tributim*, Plutarch. Coriolano fol. 223. De vniuersa illa comitorum ratione praeter *Onufrium* libro de ciuitate Rom. c. 6. 53 et 69. tom. I. thesauri Graeuiani videndus imprimis eruditus vir *Nicolaus Gruchius* 9, cuius libri 3. de comitiis Romanorum omne punctum tulerunt, prodieruntque Paris. 1555. fol. Venet. 1559. 8. et vna cum scriptis *Caroli Sigonii* Hanov. 1604. fol. ad cuius binas reprehensiones, et disputationem de binis Magistratum Romanorum comitiis et lege curiata responiones eiusdem Gruchii, Paris. 1565. 1567. 8. seorsim editae, et recusae sunt vna cum libris de comitiis, tomo I. antiquitatum Romanarum Graeuii. Quemadmodum et *Sigonii* de binis comitiis et lege curiata postèrior cum Gruchio disputatio A. 1566. recusa Tom. I. Graeuii p. 731. et emendatior lib. 3. de iure prouinciarum: *Gruchii*que ad posteriorem *Sigonii* disputationem refutatio A. 1567. inserta T. I. Graeuii p. 634. tum *Sigonii* de lege Curjata Magistratum et Imperatorum et Iure eorum liber ad Gruchium. Venetiis 1569. 4. Conferendae etiam *Latini Latinii* ad Gruchium obseruationes pag. 30 sq. Bibliothecae profanae et quae post Gruchium scripsit *Otto Aicher* libris tribus de comitiis Romanorum, Salisburgi 1687. 12. quibus et quartum de comitiis 10

impe-

9 Nicolai Gruchii tres libri de Comitiiis, vna cum Pseudo Fenestella et Pomponio Laeto de magistratibus et sacerdotiis et eiusdem Laeti de Iurisperitis et legibus, Valerio Probo de notis antiquis siue litteris, Iusti Lipsii diatribis ad antiquitates R. spectantibus, de magistratibus P. R. de vetere Latinorum scriptura, de vet. Romanorum pecunia, nominibus, conuiujs, de supplicio crucis, censura et censu, nec non de anno eiusque ratione et intercalatione, et Alexandri Sardi libello de numis recusi sunt, sed parum emendate, in Ioan. Godofr. Clausingii iure publico Romanorum.

10 De his Linnaeus IX. 1. Schwederus part. I. c. 30. et alii scriptores iuris publici, ac singularis scriptis Arumaeus, Conringius, Bernh. Bertramus aliique.

imperii Romano Germanici subiunxit. Exstat et *Paulli Manutii* de hoc argumento libellus Bonon. 1585. 4. et tomo 1. thesauri Graeuiani nec non *Paulli Merulae* commentatio de comitiis Romanorum quae Lugd Bat 1675. 12. et inter eius postuma scripta prodiit Lugd. 1684 4. *Bartholomaei Bencurini* de Romanorum comitiis, vna cum eius de ponderibus et mensuris syntagmate, Lipsi. 1714. 8. *M. Antonii Ferratii* epistola de comitiis, p. 150 sqq. eius epistolarum, et de binis Comitiis, ibid. p. 162 sqq. *Ioachimi Friderici Schmidii* et *Laur Normanni* dissertationes de comitiis Romanorum, Stargardiae sine mentione anni et Vpsaliae 1674 editae, vt omittamus Petrum Nannium Misc. LIX. cap. vltimo, et Alexandrum ab Alexandro Gemalium dierum lib. 4. cap. 3. De comitiis triburis ante centuriata habitis, quibus Candidati Senatus populo commendarentur, multa disputat Nic. Abrahamus S. I. in commentar. ad orationem Ciceronis pro Milone cap 9 sed quae nullius pretii esse notat Graeuus p. 818. suae editionis. De Ecclesiis siue Conuentibus publicis Atheniensium Petrus ad leges Atticas pag. 234 sq. Ioan. Potterus Archaeol. Attic. lib. 1. cap 17. Vbbo Emmius descript. Reipubl. Atheniensium pag. 78 sqq. Car. Sigonius de Republ. Atheniensium II. 4. Franc. Rousius Attic. antiquitat. lib. 2. cap. 4. et Eduardus Corsiaus Factor. Attic. dissert. sexta, quae agit de Atheniensium senatu et ecclesiis, de prytanibus, proedris ac epistatis illorumque muneribus ac varietate. De comitiis veterum Germanorum antiquis exstat commentatio Io. Jac. Sorbierii, cuius Vol. I. prodiit Ien. 1745. 4. II. Franc. 1749. 4. De campis Roncaliae consulatur Christi. Gottl. Schwarzii commentatio; cum Christoph. Jac. Waldstromeri oratione de curiis regis comitiisque ante sanctionis Carolinae tempora Noribergae celebratis, Altd. 1723. 4. edita, et Ern. Ant. Heiligeri dissertatio de campis Roncaliae habitisque ibi curiis sollempnibus, Gottingae 1751 euulgata, et recusa Lipsi. 1752.

X. De Hebraeorum iudiciis praeter ea quae superius cap. XIV. §. 2. diximus, consulendus Philonis liber de iudice, seorsim editus cum Conradi Ritterhusii orationibus 2. de iudiciis Francof. 1602. Tho Goodwinus in Mose et Aarone libro 5. Io. Gottl. Carpzouius ad Goodwinum. Ioan. Owmanus in notis ad codicem Isadaim p. 110 sqq. Melchior Leydeckerus de Republica Hebraeorum lib. 7. cap. 9. pag. 467 sqq. Augustinus Calmet in dissertatione de politia, siue ratione iuris dicendi apud Hebraeos, quae exstat T. I. eius dissertationum a Mansio latine conuersarum. Moses Lowmann in libro anglice edito: *A dissertation on the Civil Government of the Hebrews.* Londini 1740. 8. cap. X. p. 177. Quare assessores Synedrii vocentur Crethi et Plethi, disquirunt Talmudici in Berachot cap. 1. pag. 22. edit. Clarissimi Edzar-

Edzardi. Conferri possunt de Crethaeis et Plethaeis Scacchi Myrothecium III. 15 fqq. Ioan. Gothofr. Lakemacherus obseruat. philologic. P. II. Hillerus syntagm. sacr. pag. 150. et dissertationes Ioan. Bened. Carpzouii. Lipsi. 1671. et in eius disputationibus academicis p. 187 fqq. Henrici Opii. Kilon. 1672. recusa in Thomae Crenii fasciculo I. dissertationum historico-critico-philologicarum. Roterod. 1692. 8. Dauid. Lundii, Vpsal. 1690. et Daniel. Lundii. ib. 1707. 8. De more ius dicendi in portis vrbis vel sanctuarii vide I. C. Wichmanstausen in philologematis octo selectioribus. Witteb. 1715. §. 3. Franciscus Moncaei in lucubrationibus ad Canticum Cantorum. Paris. 1587. 4. pag. 88 fqq. Wilh. Frider. Pistorius amoenitatum historicoiuridicar. dissertat. 2. §. 47 fqq. De portis ciuitatum Iudaeae, iis maxime, quae *Battrabim* Hebraice vocantur, et de fori iudiciorumque in iis exercendorum antiquo more rebusque aliis ad portarum in vniuersum historiam spectantibus S. Hieronymus lib. 2. in Amos. p. 1413. *In porta, iuxta veterem iudaici morem populi fuisse iudicia et saepe legimus et crebro interpretati sumus, ut nec agricola ad causam veniens frequentia ciuitatis et nouo terreteretur aspectu, nec vrbis habitator longe ab orbe properaret et subuectionem quaereret iumentorum.* Porta etiam pro aula adhibetur, vt *Porta Ottomanica*. Eodem sensu $\gamma\epsilon\omega$ Hebraeis et Xenophonti $\theta\upsilon\beta\acute{\alpha}\iota$. Vide Henrici Stephani annotationes in Xenophontem, et Lakemacheri obseruationes philologicas, p. 331. Apud Iudaeos in conuocandis litigatoribus ad comparandum coram tribunali cornu adhibitum esse ostendit Castus Innocentius Anfaldus in commentario de forensi Iudaeorum buccina. Brixiae 1745. 4. edito.

XI. De supremo Graeciae tribunali *Amphyctionico* Thermopylis celebrari solito a Pylagoris seu iudicibus nomine ciuitatum Graeciae delegatis et bis per annum conuenientibus; videndus Strabo IX. pag. 420 et e recentibus Seldenus ad Marmora Oxoniensia pag. 122 sq. editionis Prideaufii, praeterea Boecleri, Hackiique dissertationes, tum Ioannes Potterus lib. I. cap. 16. Archaeol. tom. II. Erasmi Vindingii Hellen p. 301 sq. tomo II. Gronov. Antonius van Dale in antiquitatibus ex marmoribus illustratis dissertatione sexta. Vbbo Emmius Graeciae veteris T. 3. pag. 338. et Tom. 3. thesauri Gronouiani p. 587. et Carolus Valois de la Mare in dissert. de amphyctionibus, cuius pars prima exstat T. 4. p. 265. pars secunda Tom. VII. pag. 641. Memoriar. Acad. Inscriptionum. De iudicio et senatu Atheniensium *Areopagitico*, qui iam ante Solonem fuit, vt docet Aristoteles lib. 2. Politic. quam a Solone primum institutum scribit Cicero lib. 1. de officiis, cap. 22. sed a Cecrope institutus est, vt notat Syncellus pag. 153. et in tenebris ius

dicebat teste Luciano tom. 1. pag. 553. agit Meursius libro singulari, recuso tomo 5. antiquit. Gronov. Seldenus II. 4. de Synedr. pag. 136 sq. Lydiatus ad Marmora Oxon. II. p. 108 sq. Sam. Petitus ad leges Attic. pag. 241 sq. Marshamus canone chron. p. 650 sq. Andreas Dinnerus tractatu de Areopago Norimb. 1622. 4. Io. Schedii dissert. Wireb. 1677. 4. Ioan. Mich. Dilherri, Jen. 1640. 4. Chr. Frid. von Houen. Hafn. 1708. Pfeifferi antiqu. Gr. pag. 271 sq. Potterus lib. 1. Archaeol. cap. 19. a quo etiam alia fora et iudicia Atheniensium, et actiones tam publicae quam priuatae exponuntur. Humphredus Prideaux marmor. Oxon. pag. 348 sqq. Franc. Rousius atticar. antiquit. lib. 3. cap. 3. sect. 2. pag. 114 sqq. Elias Blancardus tomo 4. Histor. Acad. Inscript. pag. 79. et Stephanus de Canaye Memor. Academ. Inscript. Tom. 10. pag. 276. sqq. Decisionum Areopagiticarum siluulam collegit Marquardus Freherus, Francofurti ad Oderam 1672. 4. et tomo 5. thesauri Gronov. Duo autem in Areopago concilia, vnum e quingentis qui annuatim deligebantur, et perpetuum alterum, vide Apostolium VII. 80. Prouerb. De Palladio iudicio idem VII. 42. de Amphyktionibus III. 4. De iudicio Prytanei, siue foro ciuiliu caussarum; et de iudicio Heliastico sub dio ¹¹ *Amphyktionico* et *Areopago*, in quibus crimina capitalia et publica cognoscebantur, videndus Ioachimus Stephanus, Pomeranus, I. V. D. de iurisdictione Graecorum Tom. 6. thesauri Gronouiani, quod integrum recudi esset operae pretium, vulgato Francof. 1604. 8. de iudicio Iudaeorum, Graecorum, Romanorum et Ecclesiasticorum. De publicis et priuatis iudiciis atque actionibus apud Athenienses consulendi Rhetores Graeci et quae Viri docti ad Harpocratonem, Ioannes item Potterus Archaeol. Attic. lib. 1. cap. 23. sq. et Franc. Rousius Attic. antiq. lib. 3. cap. 3. sect. 5. De Lacedaemoniis qui nullos patronos caussarum admittebant, Cragius IV. 7 sq. De *περοστραις*, qui inquilinos et peregrinos apud Athenienses defenderunt, vide Iacobi Ellneri obseruationes sacras p. 66. De *testibus* et *testimoniis* in iudiciis Graecorum consulatur Desid. Heraldus VI. 9. 11, et 16. pag. 436 sq. 458 sqq. 487 sqq. animaduersionum.

XII. De iudiciis Romanorum exstant libri 3. Caroli Sigonii de Romanae iurisprudentiae iudiciis. Bonon. 1574. fol. vna cum aliis ipsius scriptis, et Lugd. 1576. fol. Francof. 1593. fol. Hanov. 1609. fol. atque Halae Saxonum 1716. 8. curante Christiano Thomasio recusi, et T. II. Antiquitatum Romanarum. In eodem tomo occurrunt Sibrandi Tetardi Siccamae libri duo de iudiciis centumuiralibus pridem editi Francof. 1596. 8. Francisci vero Pol-

leti

¹¹ Vide Scholiasten Aristophanis ad Νεφ. v. 860.

-Ieti Duacensis I. C. historia fori Romani cum auctario Phil. Broidaei Arienſis, eius generi, lucem aſpexit Frfti. 1676. 8. et quaecunq; ad hoc argumen- tum ſpectant non incurioſe perſequitur, cui addenda ſunt, quae obſeruauit Barnabas Briſſonius lib. 2. antiquit. iuris c. 1 ſq. Petrus Aerodius, in libro de publicorum iudiciorum ordine, et in Pandectis rerum iudicatarum, tum Caſp. Zieglerus, Wittebergenſis quondam Academiae decus, in ſua Diacſtice et Rabuliſtica. Carolus Bretus item in ordine perantiquo iudiciorum ciu- ilium. Pariſ. 1604. 4. edito et reuſo T. 2. theſauri Salengriani. M. Antonius Ferratius p. 4 ſqq. Epiftolarum, vbi de forma iudiciorum Romanorum agit. Ioan. Rudolphi Iſelii breuis Romanorum iudiciorum hiſtoria. Baſil. 1722. 4. Chriſtoph. Cellarii diſſertatio ſiſtens proceſſum I. R. antiquum. Halae 1698 habita, et ibid. 1705. cum augmento reuſa, et Fabiani Toernerii diſſert. de iudiciis public. vet. Romanorum Vpſal. 1722. 8. Ioan. Georg. Graeuii prae- lectiones de iudiciorum Romanorum ordine, quas edi optat Ioan. Philippus Sleuogtus in erudita diſſ. de in ius uocatione antiqua et noua Ienae 1705. 4. nec dum, quod dolendum, viderunt lucem. Iudicia equitibus reſtituit Pom- peius in conſularu ſuo; Plutarchus in Pompeio p. 630. A. De iudicium Ro- manor. decuriis diſſertationem euulgauit Ioan. Tob. Krebsius Lipſiae 1744. Sententiae in iudiciis ferebantur vel voce vel diſceſſione vel ſublata manu. Vide Lipſium ad Senecam de vita beata cap. 2. Iuretum ad Symmach. lib. 2. Epift. 36. De formulis ſententias ferendi idem Lipſius ad Senecae cap. 3. Ioan. Gottl. Heineccius in oratione de iuriſprudentia veterum Romanorum formularia, ritibusque, quibus negotia ciuilia explicabant ſollempnibus, Fra- neq. 1724. 4. edita, et inſerta eius opuſculis variis, Halae 1735. 4. euulga- tis, p. 431 ſqq. et Io. Sal. Brunquellii Progr. de ſollempnibus in exequutione ſententiarum a Romanis adhibitis. Ienae 1733. Latina lingua ſola in iudiciis Romanis adhibita, vt notat Valerius Max. lib. 2. c. 2. ſ. 2. De iure extra- ordinario Pancirollus III, 30. Var. lectionum. De iure Vindiciarum apud Romanos exſtat diſſertatio Georg. Wilh. Ioecheri Lipſiae 1723. edita. De ritu vindiciarum vide Ioan. Frid. Chriſtii Noctes academicas, pag. 171 ſqq. De vocabulo *ex iure manu conſertum* vide Eundem ibid. pag. 180. et Adriani Deodati Stegeri vindicias manibus conſertis ſumendas ex lege XII tabularum. Lipſ 1737. 4. De *actoribus*, *ſubſcriptoribus*, *delatoribus* videndus Heraldus animaduerſ. VII. 16. pag. 549 ſqq. et Chr. Gottl. Schwarzzius ad Plinii Paneg. pag. 127 et 132. de popularibus actionibus, idem Heraldus VII. 26. p. 621 ſqq. De *aduocatis*, tabellionibus, pragmaticis, idem VI. 10 et 12. pag. 452 ſqq. 463 ſqq. et VII. 17. p. 557 ſq. et M. Antonius Ferratius Epift. pag. 22 ſqq. et 144 ſqq. De origine et conditione Procuratorum iure Ro-

mano et Canonico, nec non eorum progressu in forum Romanum confertur Christi. Godfridi Hofmanni dissertatio Halae 1716 edita. Historiam prouocationum et appellationum apud veteres Romanos exponendam sibi sumsit Christi. Wilh. Küstner, cuius specimen primum prodit Lips. 1740. Cui iunge Franc. Car. Conradi ius prouocationum ex antiquitate R. erutum. Lips. 1732. 4. De vsu picturarum in iudiciis apud Romanos coniecturae eiusdem Conradi insertae sunt Misc. Lips. nouis Vol. 6. pag. 511 fqq. De conciliis, conuentibus et foris Romanorum in Italia et Prouinciis consulatur Onufrius Panuinius II. 20 fqq. antiquit. Veronensium. De more testes per aures trahendi, Fridericus Lindenbrogius ad codicem legum antiquarum pag. 1360 sq. Ioan. Frid. Christius Noct. Acad. pag. 280 fqq. et Iac. Henr. Born in dissert. de antestatione in ius vocantium apud Romanos. Lips. 1737. Adde Io. Phil. Sleuogtii diff. de in ius vocatione antiqua et noua. Ien. 1705. De comperendinatione consule M. Ant. Ferratii Epistol. pag. 36 fqq. et Ioan. Alb. Spiesii dissert. Lips. 1728. De commentariis actorum veterum in foro litigantium Christi. God. Grabneri dissert. Lips. 1738. De tribunali videndus Chimentellus de honore bifellii. Polletus lib. cit. c. 6. Quod Vitruuius commemorat tribunal ab eo, quo magistratus vterentur, diuersum esse, monet acutissimus Ernesti in clauis Ciceroniana, voce *Tribunal*. De sportulis iudicum Polletus lib. 5. cap. 11. et Frider. Aug. Iunius in antiquitatibus sportularum apud Romanos quotidianarum. Lips. 1745. 4. §. 6. pag. 14. De supplicum signis apud veteres Io. Paullus Reinhard. Erlangae 1744. Scriptores de iudiciis veterum Germanorum plenis calathis attulit V. C. Gottlob Aug. Ienichen P. 1. Bibliothecae iuridicae Lipenianae p. 676.

XIII. De primis Christianis iudicia Ethnicorum magistratum ex consilio Paulli Apostoli fugientibus videantur interpretes ad 1 Cor. 6. Io. Seldenus lib. 2. de Synedriis Ebracorum cap. 7. Christoph. Wollius de tribunali-
bus profanarum gentium Christo eiusque legatis merito odiosis. Lips. 1731. 4. et Christiani Weismanni dissertatio de compromissis Christianorum foro gentili praeferendis. Tubingae 1732. Iudices itaque Christianorum erant Episcopi, norma siue regula iudiciorum Ecclesiasticorum sacrae litterae, aequitas naturalis et deinde canones atque concilia. Canonum collectio antiquissima est, quae vulgo sub canonum Apostolicorum nomine fertur, et constitutiones apostolicae, vt vocantur vulgatae sub nomine Clementis Romani, quae nouissime cum notis Cotelerii et Clerici recusae sunt in eiusdem Cotelerii Patribus Apostolicis, Amstelod. 1724. fol. Vol. 1. p. 201 fqq. Alias canonum collectiones editionesque

nesque conciliorum et scriptores iuris Graeco Romani ex instituto recensui libro sexto Bibliothecae Graecae, quibus addenda est collectio conciliorum, quae Venetiis 1728. Tomis 21. folio, prodiit, cui accesserunt duo tomi apparatus, ib. 1733. fol. Editionem omnium conciliorum locupletissimam se parare significavit Antonius Zatta in conspectu nouissimae ac omnium locupletissimae sacrorum conciliorum editionis, quam societatis more aggreditur, euulgato Venetiis 1758. 8. Consilium edendae collectionis conciliorum Germaniae singulari programme, quod recensetur in Nouis Litterariis Lipsiensibus 1757. p. 782. aperuit Iosephus Hartzheim. Concilia de Ecclesiasticis Synodis recte dici, aduersus Pollerum probat Georgius Henricus Vrsinus obseruationum philologicarum capite quarto.

XIV. Apud Hebraeos quatuor in usu fuisse suppliciorum capitalium¹² genera feruntur, viuicrematio, lapidatio, strangulatio et poena gladii, quam putabant esse turpissimam. Confer codicem Talmudicum Sanhedrin cap. 7. T. 4. Mishnae Surenhusii p. 237 sqq. Io. Seldenum de iure naturae et gentium p. 857. et lib. 2. de Synedr. cap. 13. D. Carpzouium ad Schickardii ius Regium Hebr. p. 259 sq. Io. Hoornbeckium in Miscell. Sacris cap. 15. p. 384 sq. Matth. Zimmermannum in Analectis p. 405 sq. Petrum Iurieu in historia critica p. 389. H. Kippingium Exerc. 1. de Cruce. *Christianum Stockium* in dissertationibus quinque de poenis capitalibus Hebraeorum. Ienae 1702. *Christoph. Borsforssii* dissert. de poenis capit. Hebraeorum. Aboae 1696. 8. *Ioan. Leusdenii* dissert. 47. Philologi Hebraeomixti, quae agit de poenis capitalibus Hebraeorum. *Augustini Calmet* dissert. de poenis et suppliciis, quorum in sacris litteris fit mentio, quae exstat ante commentarium in Deuteronomium, T. 1. p. 387 sqq. *Io. Frischmuthi* dissert. de sepimento legis, Ienae 1674. cap. 3. *Io. Ern. Bornitii* de poenis capitalibus Hebraeorum ordinariis Witteb. 1643. 4. *Otonis Christoph. Dieterici Fischeri* de suppliciis Hebraeorum in Pentade dissertationum stipendii Velthemiani, quae curante Ioan. Andr. Schmidio prodiit Helmst. 1717 4. *Ioan. Georg. Abichtii* de suppliciis reipublicae Iudaicae. Lips. 1708. *Christi. Bened. Michaelis* de poenis capitalibus in sacra scriptura commemoratis, in primis Hebraeorum. Halae 1730, et auctior. ibid. 1748 et B. D. Mayeri dissert. selectas Kilontenses p. 245 sq. vbi sigillatim agit de lapidatione Stephani et pag. 275 obseruat lapi-

¹² Non ademptum fuisse Iudaeis tempore Christi ius omne suppliciorum capitalium, docent Otto in Lexico Rabb. p. 634. Salomo Deylingius II. 33. obs. sacrarum, et alii quos laudavi ad codicem Apocryphum Noui Testamenti pag. 245. Contrariam qui tuentur sententiam, eos laudauimus supra p. 692.

lapidatos postquam hoc supplicium sustinuisſent, deinceps fuiſſe etiam ſuſpenſos, non ex collo quidem, ſed ex utroque brachio, qua de re Rev. quoque Daſſouii diſſ. conſulenda eſt edita Witteb. 1694. de ſuſpendio hominis lapidibus obruti. Conferantur quoque *Menochius* de Republ. Hebraeorum lib. 8. c. 2. qu. 3. et *Sigonius* lib. 6. c. 8. De lapidatione *Heinius* in noua collectione variorum ſcriptorum, faſcic. 1. pag. 102. vbi nonnulla contra receptam a Iudaeis ſententiam monentur. *Io. Gotthofr. Schuparti* diſſertatio de ritibus lapidationis Hebraeorum. *Nic. Koeppen* et *Io. Mich. Lorentz* de ſupplicio Achaeni ad Iof. VII. 24-26. Gryphiſw. 1710. et Argentorati 1735. *Ioan. Reinh. Ruſi* de lapidatione Stephani. Ienae 1709. *Frieder. Siegf. Ringii* de lapidatione Hebraeorum. Francof. 1716. *Friederici Imm. Schwarzii* martyrium Stephani e Pandectis Hebraeorum illuſtratum. Witteb. 1756. *Martini Iacobi Oumani* diſſertat. de diris fanguinum ¹³ in lapidatum deriuatis. Kilonii 1705. Supplicium crucis apud Iudaeos in vſu fuiſſe contendunt Baronius et quidam alii, etiam D. Georgius Moebius *ἑ μαχαρίτης* ſingulari diſſertatione et I. G. de Chauſepié in diſſertatione de ſupplicio crucis apud Hebraeos veteres viſitato ſub praefidio Alb. Schultens Franeq. 1721. habita, et recuſa Tomo 2. Miſc. Duisburgenſium, p. 401 ſqq. ſed negant rectius cum Scaligero Caſaubonus exercit. 16. ad Baronium cap. 77. H. Kipping. Exerc. 2. de cruce aliique. De poena exitii ſeu excidii, codex Talmudicus כריתות T. 5. edit. Surenhuſianae p. 236. Iſaaci Abarbanelis diſſ. in Num. XV. 30. Comm. fol. 230 ſqq. editionis Baſhuyl quam latine Buxtorſius ad calcem diſſertationis de ſponſalibus et diuortiis Baſil. 1652. 4. adiecit, et Ioan. Ad. Scherzeri diſſert. de כרת Iudaeorum. Lipſ. 1657. De flagellatione ¹⁴ ſiue ſuſtigatione apud Iudaeos agit Campegius Viringa in Archiſynagogo cap. 16 ſq. Io. Wulferus ad tractatum Talmudicum Shekalim, pag. 120 ſq. Matthias Zimmermannus p. 407 ſq. analect. Chriſtian. Schoettgenius Vol. 1. Horar. hebraicar. p. 714. Ioan. Leuſdenius Philol. Hebraeomixti diſſ. 49. Lightfootus de miniſterio templi c. 1. ſect. 3. I. B. Carpzouius ad Schickardi Ius Regium p. 143 et 155. Petrus Zornius in Muſaeo Bremeniſi T. 2. pag. 381. et T. 2. Opuſc. ſacr. p. 312 ſq. Ioan. Hilppertus, et Aegidius Strauchius in diſſert. de ritu flagellandi apud Iudaeos. Helmſt. 1652 et Witteb. 1668. Caſp. Saggiitarii

¹³ Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐπ' αὐτόν. Vide Interpretes ad Matth. XXVII. 25.

¹⁴ De Crucianis (apud Romanos) antequam in crucem tollerentur ad columnam flagellatis vide Grotium et alios interpretes ad Matth. XXVII. 19 et 26. Kippingium Exerc. V. de Cruce, Tillemontium Tomo 1. memor. Hiſt. Eccleſ. pag. 64. Pearſonium ad ſymbolum Apoſtoli pag. 359 ſq. edit. Latinae et Gretſerum lib. 1. de cruce cap. 10. et 84.

gittarii diff. de flagellatione Christi. Ienae 1674. Henr. Iac. van Bafhuysen in differt. de flagellatione Paulli. Seruestae 1720. Franc. Vlric. Walterus in differt. de poena flagellorum et scorpionum. Rintelii 1731. et interpretes ad Deut. XXV. 3. 1 Reg. XII. 11. et 2 Cor. XI. 24. vbi Apostolus testatur se accepisse plagas vndequadraginta, triplici nimirum flagello plagas tredecim, quem numerum hodieque apud Iudaeos obseruari docet exemplum Vrielis Acoftae, qui totidem se a Iudaeis plagas propter Apostasiam suam accepisse refert in vita sua, quam Limborchius edidit ad calcem colloquii sui cum erudito Iudaeo p. 350. Ex illis 39 plagis, quas Iosephus IV. 8. antiquitatt. et Talmudici in tractatu Maccoth siue de poenis quem Cocceius illustrauit tomo 7. Opp. et tom. 4. Mishnae Surenhusianae pag. 269 sq. et 288. numero rotundo 40 ex loco Deuteronomii vocant, plagae 13 infliguntur super humerum dextrum, totidem super humerum sinistrum, et totidem infra humeros, vt praeter alios notat Ioan. Morinus de Sacramento poenitentiae pag. 231. De carduis et acutis tribulis ferreis, quibus hostes suos Croesus in appendice Vaticana Cent. 1. prov. 88. et Ammonitas subiecit Dauid ad *Matthiam Frideric. Beckium* ad Targum 1 Chron. XX. 3. p. 209 sq. et interpretes ad 2 Sam. XII. 31. *Ioannes vero Andr. Dantzius* putat, Dauidem non tam crudeliter cum iis egisse, sed tantum in ferrifodinis laborare iussisse, atque operis admouisse metallicis. Vide eius differt. cui titulus: Dauidis in Ammonitis deuictos mitigata crudelitas. Ienae 1710. Danzio assentiuntur *B. Aug. Herm. Franckius* Prael. Hermenevtic. p. 10. *La Grauius* Histoire de la Republique des Lettres T. 13. pag. 362 sqq. et *Ioan. Christ. Nimpschius* in differt. de Ammonitis a Dauide absque crudelitate sub iugum missis. Lipsi 1731. Deturbationem de Saxo etiam apud Iudaeos vfitatam notat Iust. Rycquius libro de Capitolio cap. 4. Poenam exilii nisi in alium Iudaeae locum et in asylum lex non statuit, quia in solo populo Iudaico Deus sanctius colebatur, omnibus aliis populis per idololatriam corruptis, vnde, quod scite obseruat Thom. Aquinas, si quis a populo illo vniuerso fuisset exclusus, data fuisset ei occasio idololatriae. De excommunicatione duplici apud Iudaeos, parua (Niddui siue Schammatha) et magna cum execratione (Cherem) vide Petrum Iurieu in historia critica p. 392 sq. Buxtorfium in Lexico Talmudico vocibus שמתה et נרתי, חרתי, Seldenum de iure Nat. IV. 8. et de Synedriis I. 7. Ioan. Colerum in vita Spinosae pag. 21-56. Herm. Witfium Miscell. Tom. 2. Exercit. 2. §. 8 et 17. Iulium Bartoloccium Bibl. Rabbin. Tom. 3. p. 415. sq. et T. 4. p. 447 sq. Ioan. Leusdenium Philol. Hebraeo-mixti diff. 50. Campegi. Vitrinae synagogam veterem lib. 3. pag. 1. cap. 9. p. 727 sqq. sed et Sam. Basnage ad Baron. tomo 2. p. 476 sq. vbi negat *ἀντά-*

Ἐμεα de excommunicatione esse intelligendum, reiicitque κατάθεμα Iustini qu. 121. ad Orthodox. porro docet excommunicationem apud Iudaeos fuisse exclusionem forensē a iuribus societatis ciuilibus, non a templo nec paschate. Adde dissertationes Ioan. Georg. Bindrim de gradibus excommunicationis apud Iudaeos. Ienae 1670. Ioan. Conr. Durrii de anathemate Altorfii 1662. Henr. Opitii de excommunicationis ritu apud Iudaeos. Kilon. 1680. Ioan. Andr. Danzii, Ienae 1683. recuf. in Meuschenii N. T. ex Talmude illustrato pag. 615 sqq. Gottl. Israelis Musculi. Lipsiae 1703. Ioan. Ihaaci Pihlmanni. Aboae c. a. 8. Daniel. Lundii. Vpsal. 1706. De excommunicatione ad sonum tubarum Eisenmengerus in detecto Iudaismo, T. 1. pag. 118 sq. De carnificibus Hebraeorum, qui erant adiuncti iudicum honorati, non raro ex tribu Leui, videatur *Aug. Calmet* ad Deut. I. 15. et ante Commentar. in Deut. T. 1. p. 402. De deuotione et excommunicatione apud Ethnicos Balthasar Bonifacius lib. 9. historiae ludicrae c. 22.

XV. De excommunicatione Ecclesiastica consulantur praeter scriptores de poenitentia Ecclesiastica, supra c. 11. allegatos, *Grotius* ad Luc. VI. 22. *Ludov. Ellies du Pin* de antiqua ecclesiae disciplina, diss. 3. p. 244 sqq. *Iacobus Creillon* in tractatu gallico de Excommunicatione et monitoriis. Andegavi 1651. et Paris. 1672. 4. *Io. Morinus* de vsu censurarum ecclesiasticarum, (*Philibertus Colletus*¹⁵) in libro gallico sermone conscripto: *Traité historique des Excommunications*. Diuione 1683. et Paris. 1715. 12. *Nicol. Laurent. Arélander* de Excommunicatione ecclesiastica. Hafn. 1622. 8. *Thomae Erasti* explicatio quaestionis: vtrum excommunicatio a sacramentorum vsu arcens mandato nitatur diuino, an excogitata sit ab hominibus. Pefclauui 1689. 4. *Ioan. Ibannez* de Excommunicatione. Salmant. 1597. fol. *Thomas Brown* ad canonem X. Apostolicum: T. 2. Patrum Apostolicorum Cotelerii. *Zegerus Bernhardus van Espen* libro de censuris ecclesiasticis. 1709. 12. *Ioan. Volkmar Mülleri* Anmerkungen von dem Ursprung des Kirchenbannes, dessen Wachstum, Mißbrauch und Einschränkungen, quae exstant in Eiusdem Fortschung des Staatscabinets Johann Joachim Müllers, collect. 1. p. 249. *Ioan. Georgii Pertschii* Recht des Kirchbannes. Halae 1721. 4. et auctius *Guelpherbyti* 1738. 4. *Ioan. Fechtii* tractatus de excommunicatione ecclesiastica. Rostochii 1712. 4. Eiusd. kurze Nachricht vom Kirchenbann. ibid. 1713. 8. *Christiani Thomasi*¹⁶ Bedenken über die Frage: wie weit ein Prediger bey sei-

nem

¹⁵ Journal des Savans 1715. II. pag. 243. Mémoires de Trevoux. 1715. pag. 552. et 851 sqq. Acta Erud. 1684. pag. 29.

¹⁶ Thomasiā impugnarunt Seb. Edzardus in libello: *Vertheidigung der christlichen Lehre*

nem Landesherren, welcher zugleich summus Episcopus ist, sich des Bindeschlüssels bedienen könne. Guelpherb. 1706. 8. quod deinde recudendum curauit T. 4. der juristischen Händel, p. 102 sqq. *Franc. Paulli Sarpri* les Droits des Souverains defendus contre les excommunications et interdits des Papes. Hagae Comit. 1721. 12. et Amstelod. 1743. 12. *Ioan. Adriani Thierens* et *Guil. Velsens* necessaria institutio de excommunicatione ecclesiastica. (*Nodige Voorkennisse der Gemeinte tot de Oeffening des Kerkenbams.*) Delphis 1731. 4. *Iusti Henningi Boekmeri* diss. de statu excommunicatorum ciuili ex mente Protestantium. Halae 1727. *Alb. Ioachim. Krakewitzii* de excommunicatione ecclesiastica. Rostoch. 1709. *Andr. Sandeti* de ritu excommunicationis intra et extra Ecclesiam. Aboae 1694. 8. *Io. Guil. Iani* et *Theod. Crügeri* historia censurae ecclesiasticae Papalis IV dissertationibus Witteb. 1718 pertractata. *Io. Frid. Wernheri* dissert. de iure excludendi a S. Coena et absolutione. Witteb. 1709. et *Io. Frid. de Beulwitz* de excommunicationis in Electorem S. R. I. ecclesiasticum a P. R. decretae effectibus ciuilibus. Halae 1743. 4. Formulas excommunicationis habes apud Mabillonium pag. 162. analector. In omnes haereticos eorumque fautores et scriptores statutorum libertati Ecclesiae contrariorum apud Martenium I. anecdot. p. 996. De regibus excommunicatis uide Du Pinium diss. 3. de antiq. Ecclesiae discipl. pag. 489 sqq. Exempla quinquaginta Imperatorum, Regum, Principum, Rerumpublicarum a Pontificibus excommunicatorum collegit Gregorius Leti in libro, cui titulus: *Itinerario della Corte di Roma* ¹⁷ T. 1. pag. 577. et inde Aug. Tittelius in praefat. ad Isaac. Barrow von der päbstlichen Gewalt, p. 36 et 37. atque Ioan. Hubnerus Cent VI. Bibl. historicae p. 188 sqq. De cautione in eiusmodi rebus adhibenda uide Journal des Savans 1715. II. pag. 248. Origo eius ab A. C. 787. hortatu Caroli M. uide A. E. 1733. p. 340. Excommunicationis accensis candelis et pulsatis campanis mentio fit in epistola Alexandri III. T. 1. collect. nouae pag. 726. Num excommunicatio soluatur, si Pontifex admittat ad osculum, vel Rex ad mensam? uide le Cointe T. 2. p. 271 sqq. De excommunicatione apud Graecos Christianos, atque insequi solita, vt aiunt, cadauerum incorruptione et *τυμπανισμῶ*, donec iterum absoluantur, uideantur *Nicol. Comnenus* Praenot. mystag. pag. 253 sqq. *Goarus* ad Eucholog. p. 689. *Allatius* de purgatorio pag. 38 sq. *Christoph. Arnholdus* ad

Q 2

Wa-

Lehre vom Bindeschlüssel wider das unchristliche Bedenken Chr. Thomasi. Hamb. 1707. 8. et Io. Ioach. Weidnerus. v. Relationes innoxias 1725. pag. 85 et 246. Defendit Carol. Rud. Rustius. uide eisd. relat. innoxias 1708. p. 384.

¹⁷ Prior editio prodiit sub titulo: *Li Precipitii della Sede Apostolica*. Vide Hubnerum l. c. p. 187.

Wagenfeilii Sotam pag. 1183. *Monatliche Unterredungen* 1689. p. 948 sq. et 1693. p. 637. *Paulli Ricauti* Histoire de l'État present de l'Eglise Grecque cap. 13. p. 278 sq. *Iacobi Elsuveri* neueste Beschreibung der griechischen Christen pag. 80 sq. et pag. 150 continuationis. *Bzouius* ad A. C. 1481. *Ioan. Mich. Heineccii* dissertatio inauguralis sub praesidio Ioan. Andr. Schmidii habita de absolute mortuorum excommunicatorum siue tympanicorum in Ecclesia Graeca. Helmstadii 1709. et *Ioan. Henr. Stuffii* Progr. de excommunicationis Graecorum miris effectibus. Gothae 1733.

XVI. De poenis et suppliciis apud Graecos et alias gentes videndus Alexander ab Alexandro lib. 3. cap. 5 et 20. Albericus Gentilis III. 18. lectio- num ad ius ciuile spectantium et II. 9. vbi sigillatim de poena ignis. Lacedaemonios neminem interdiu supplicio afficere solitos, sed tantum de nocte plectere damnatos ad mortem tradit Herodotus IV. 146. De poenis et remunerationibus apud Athenienses agit Potterus lib. 1. c. 25. Archaeol. Attic. apud Lacedaemonios Cragius IV. 9 et 10. Horrenda quaedam supplicia Persarum refert Plutarchus Artaxerxe pag. 1018. 1019 et 1021. confer Brissonium lib. 2. pag. 325 sq. De Persarum *σκαφύσεις* siue *σκαφισμῶ* Cangius pag. 9. ad Zonaram. De excoriatione apud illos vsitata, Petrus Pantinus ad librum secundum Basilii Seleuciensis de vita S. Theclae. De arca mucronibus vndique praefixa, cui Regulum refectis palpebris imposuere Carthaginienses, Claudius Dauisqueius ad Silium p. 276. De tormentis siue quaestionibus veterum Iosephi Laurentii diatriba recusa est tomo VI. antiquitatum Graecarum, ex eius polymathiae lib. 3. c. 10. videndus quoque Christi. Vlr. Grupen in dissertatione, de tormentis Romanorum et Graecorum, quam praemisit obseruationibus iuris criminalis de applicatione tormentorum. Hanoerae 1754. 4. De vsu tormentorum apud Athenienses Mich. Henr. Gribner opusc. iuris priuati sect. V. pag. 156 sqq. Varia poenarum et tormentorum genera recenset etiam Isidorus Hispalensis lib. 5. Originum c. 27. Synesius Epistola 58. 59. et Aristophanes in Ranis v. 631 sqq. De circumductione in ludibrium ore frenato capistratoque, vel etiam supino, ac re- tortis ceruicibus Zimmermannus p. 462 sq. analect. ex Io. Frid. Gronouii et Gisb. Cuperi obseruationibus, et Petrus Zornius Misc. Groning. Tom. 2. p. 563 sqq. De culei poena Tho. Crenius part. II. animaduers. pag. 247 sq. Hieron. Magius Misc. IV. 8. Pitiscus ad Suetonii Augustum c. 33. Goldastus ad Dositheum pag. 874. et 875 edit Schultingii. Christoph. Colerus in Parergis, et Meursius III. 23. exercitat. parte 2. exercit. critic. p. 162. De Cynphoria siue canis portatione ignominiosa, Ioan. Henrici Meibomii ad
Ioan.

Ioannem Marquardum Epistola, ex edit. Helmstad. 1661. 4. subiecta Cynographiae Christiani Francisci Paullini: et recusa in fasciculo tertio collectionis variorum librorum, quam H. A. Groschufio debemus, p. 467 sq. atque feorsim. Lipsi. 1749. 4. Io. Henelius in Otio Vratislaviensi c. 18. Rittershusius ad Guntheri Ligurini. V. 194. Ioan. Godofr. Vngerus analect. antiquariofacr. pag. 281. vbi contra Meibonium disputat. Conr. Rittershusius ad Guntheri Ligurinum pag. 100 sq. et Jac. Andr. Crusius in Opusculis, Mindae 1668. 4. editis. De stigmatismo sacro et profano Theophylus Raynaudus tomo 13. operum. De hominibus stigmatate et cauterio notatis Potterus Archaeol. Artic. lib. 1. cap. 10. pag. 54 sq. Ioan. Moebii diss. Lipsiae 1687. idem Henelius in Otio Vratislav. cap. 16 sq. Michael Meisnerus in syntagmate super annotament. philolog. Curiae Variscorum 1623. 8. p. 39. Ioan. Lomeierus dierum genial. Dec. II. pag. 328 sqq. Cangii Glossarium in *γραπτοί*. Petrus Zornius in Biblioth. antiquarioexegetic. pag. 485 sqq. Sal. Deylingius Obs. sac. III. pag. 423. Ioannis Aug. Groebelii obseruatio de *στυγματισμῶν* veterum, T. 10. Miscellan. Lipsi. pag. 79 sqq. Cornelii Hasaei dissertatio Bremae 1704. Io. Gottlob Derlingii de modo inurendi stigmata. Halaë 1720. et de feruis litteratis, ibid. eod. Sigism. Frider. Dresigii de vsu stigmatum apud veteres. Lipsi. 1732. et Ern. Frid. Neubaueri de conscientia cauterio notata. Giss. 1745. De stigmatibus militum Grotius ad Galat. VI. 14. et Apoc. XIII. 16. et Jac. Lydius syntagmate sacro de re militari Hebraeorum. De stigmatibus seruorum Ramiresius ad Martial. II. 29. Lipsius Elector. II. 15. Gottfr. Bernh. Casseburgius in dissert. de stigmatibus seruorum. Regiom. 1730. Ioseph. Laurentius p. 22. Polymathiae. Casp. Barthius aduersar. XLIII. 25. Scaliger ad Ausonium pag. 41. Sam. Frider. Bucher de feruis litteratis p. 114 sqq. Parerg. Zittaviensium, aliique a Zornio libro paullo ante laudato pag. 461. excitati. De stigmatibus idololatricis videatur Spencerus II. 14. de legibus Hebraeorum. De lata fuga siue exilio, poena homicidii antiquissimis temporibus, vide Euripidem in Oreste v. 511. 512. 513. Scholiasten Euripidis ad Hippolitum p. 219. Plutarchum quaestion. graec. pag. 284. c. Diodorum Siculum V. p. 228. c. Lucianum T. 2. p. 44. Lactantium II. 9. Grotium et Clericum ad Genes. IV. 12. Grotium ad Matth. V. 40. et de iure belli et pacis lib. 1. cap. 2. §. 5. Feihtii antiquitates Homericas II. 8. Henr. Valesium ad Excerpta Peiresciana p. 66 sq. Andream Alciatum II. 2. Parerg. iuris. Matth. Berneggerum quaest. 123. ad Tacitum de moribus Germanorum. Desiderium Heraldum IV. 5. animaduersion. in Salmasium. Meursium III 28. animaduers. miscellan. p. 190 sqq. parte 2. exercit. criticar. et Nicolaum Antonium lib. 2. de iure exulum cap. 4 et 14. vbi sigillatim

de ¹⁸ Ostracismo, cuius Auctor Athenis Theseus. Vide Meursium in Thefeo cap. 29. et in Pisistrato cap. 7. Adr. Iunium lib. 5. cap. 18. animaduers. Iac. Thomastii diss. de Ostracismo habitam Lipsiae 1659. inque observ. Hallens. IX. 3. recusam, Perizonium p. 741. ad Aelian. Sam. Petitum ad leges Atticas p. 366 sq. Ioan. Potterum archaeol. graec. lib. 1. c. 35. Emmium descript. reipubl. Atheniens. pag. 57 sqq. Geinozii dissert. de Ostracismo in memoriis academiae inscriptionum T. 18. p. 225 sqq. Christoph. Neandri orationem de Ostracismo, p. 216 sqq. eius orationum postumar Francofurti 1663. 8. euulgatarum, et dissertationes Christ. Schulzii. Witeb. 1660. Christ. Funccii. Altenb. 1666. Phil. Mülleri. Ienae 1666. Samuel Skunkii. Vpsal. 1671. 8. Georg. Thegen, Regiom. 1666. Ioan. Iac. Battierii. Basil. 1699. Ioannis Eenbergii. Vpsal. 1709. 8. De *ἄλλῃ*, illo poenae genere, quum columnae maiusculis characteribus inscriberetur facinorosi crimen, quem impune occidere unicuique licitum erat, vide Ioan. Tob. Krebsii commentationem de Stelitis Atheniensium. Lipsiae 1744. 4. De furti poena Atticas leges illustrat Desiderius Heraldus p. 313 sqq. animaduers. in Salmasium. De cicuta Atheniensium poena publica conferatur Sig. Frid. Dresigii disputatio Lips. 1734. et Reuerendi Ioan. Jacob. Bosii disputatio prior de potionibus mortiferis, ibid. 1736. sect. 2. §. 2 sqq. De lapidatione Perizonius ad Aeliani Var. Histor. V. 19. Neque omittendum, quod uti bonos floribus, ita lapidibus petitos malos poetas notat Casaubonus p. 431. ad Athenaeum.

De poenis Romanorum Franciscus Henricus Salomon in commentatione de iudiciis et poenis Romanorum, recusa T. 3. thesauri Sallengriani p. 625. et Iulius Paullus lib. 5. Sententiarum titulo 17. De exemptione ciuium a certis poenis per legem Porciam, agit Scipio Gentilis dissert. quarta de iure publico populi Rom. *Sed et iudicatos retro in partes secari a creditoribus leges erant: consensu tamen publico credulitas postea erasa est.* Tertull. c. 4. apologer. De tunica molesta apud Romanos aliquo tempore vsitata videndi interpretes ad Iunenal. Satyr. IV. 155. et VIII. 235. Lips. ad Tacit. XV. Annalium, Vossius lib. 4. c. 92. de idololatria. H. Kippingius pag. 162. sq. de Cruce, Stephanus

¹⁸ Ostracismus erat honestum potentiorum exilium Athenis per decem annos. Plutarchus in Nicia pag. 530. Quare quum Hyperbolus, homo n. quissimus, ea poenae dignitate censeretur, qua fortissimum quemque ciuem olim censuissent Athenienses, desit et absurda est in hoc poenae errore poenae quoque natura. vide Ioannem Taylorium lection. Lyfiacar. pag. 604. Similis apud Syracusanos Petalismus, de quo Diodor. Siculus T. 2. pag. 65. Helychius in *περὶ ἀπορίας*, et Andr. Riuius in dissert. de Petalismis, recusa in Iulii Car. Schlaegeri fasciculo nouo dissert. rarior. de antiquitatibus sacris et profanis. Helmst. 1744. 4. p. 107 sqq. De Thebanorum more haud dissimili Plutarch. de genio Socratis p. 578.

phanus le Moyne in notis ad varia sacra p. 1041 sq. Isaacus Vossius ad Catullum p. 41 sq. et Gatakerus in aduersariis p. 452. De decollatione, defossione viui in scrobem et nece per iniectam cratem, Octav. Ferrarius lib. 2. elector. cap. 7. Bourdelotius ad Heliodorum pag. 26. et Ioan. Schmidius in dissert. de viuifepultura. Lips. 1693. vbi cap. 6. de Vestalium Romanarum, si pudicitiam violassent, inhumatione. De crurifragio seruorum, et de *καταποντισμῶ* agunt viri docti ad Suetonii Augustum cap. 67. Christian. Graefius in dissert. de *καταποντισμῶ*, num fuerit supplicium iudaicum. Lips. 1662. Conr. Sam. Schurzsteisch in dissert. de *καταποντισμῶ*. Witteb. 1700. Christ. Stockius in dissert. de *καταποντισμῶ*. Ienae 1704. Gregor. Laur. Welleius in dissert. de supplicio submersionis apud antiquos. Hafniae 1701. et Ioannes Frider. Schererus in dissert. de *καταποντισμῶ*. Argent. 1753. De membro- rum praecisione, Petrus Faber III. Semestr. 19. pag. 284 sqq. Manus praecisae, si quis monetam vel mensuras falsasset, vide Cangium ad Alexiadem pag. 384 sq. De rotae poena Adr. Iunius III. 12. animaduersionum. De crucis supplicio (quo in seruos praecipue animaduertebant Romani, sed et aliae gentes quamplurimae vsae sunt, ita vt apud Indos quoque illud receptum doceat Maussacus ad Plutarchum de Fluminibus pag. 70. et apud Persas H. Kippingius p. 161 sq. a quibus post mortem demum in crucem actos obseruat, perinde vt ab Aegyptiis, Chaldaeis, etc.) Videndi I. Lipsius lib. 3. de cruce. Amstelod. 1670. 12. et cum Gregorii Calixti appendice de vera forma crucis et Gregorii Cassandri epistola. Brunsw. 1641. 8. atque in eius operibus Antw. 1637. fol. editis T. 3. pag. 637 sqq. Idem in tractatu de crucis supplicio apud Romanos vsitate, qui comparet ad calcem antiquitatum Romanarum Kippingii, pag. 624. edit. Lugdunensis 1713. 8. et in Clausingii iure publico Romanor. T. 1. p. 607. Frid. ab Helbach epistola ad Lipsium p. 662 sq. inter editas a Burmanno. Henric. Kippingius de cruce et cruciariis. Brem. 1671. 12. Iac. Bosius in libris 6. de cruce triumphante et gloriosa italice Romae 1610. fol. et latine Antw. 1617. fol. Ios Scaliger. ad Euseb. p. 117 sq. Salmasius tribus ad Tho. Bartholinum Epistolis de cruce, vna cum huius libro de latere Christi aperto, Lugd. Bat. 1646. 12. Iacobus Gretserus libris quinque de sancta cruce, Ingolst. 1607. 4. tribus Vol. atque vnico Volumine Paris. 1616. fol. Thomae Bartholini de cruce Christi Hypomnemata quatuor. Amstelod. 1670. 12. et Lugd. Batav. 1695. 12. et dissertationes Ioan. Schmidelii. Ienae 1658. Ioan. Iac. Freisleben. ibid. 1662. Georg. Moebii. Lipsiae 1689. Caroli Henrici Langii. Lubec. 1728. Idem Lipsius et Gretserus lib. 1. c. 60. obseruat a Constantino Imperatore hoc supplicium in honorem Christi fuisse abrogatum. De quatuor clauis crucis Dominicae

minicae videatur liber Cornelii Curtii, Antwerp. 1670. 12. Paullus Aringhus Tom. 2. Romae subterraneae p. 165 et 195. Petrus Martyr Frosciantes in libro italice edito de clavis crucis Dominicae, et nominatim eo, qui Spoleti asseruatur. Romae 1644. 8. Clavi Dominici a Constantino M. impositi columnae porphyreticae. Cangius pag. 29. ad Zonaram. De titulo S. crucis egerunt Honoratus Nicquetus libris duobus, Paris. 1648. 8. et Antw. 1670. 12. editis. Ludouicus Cresollus in mystagogo II. 24. p. 351 sqq. Matth. Hillerus syntagm. Hermeneut. pag. 332. Buxtorfius pag. 258 Catalect. Ioan. Henr. a Seelen meditat. exegetic. I. pag. 379. Ioan. Georg. Altmannus in oratione de illustri inscriptione crucis Christi eiusque mysterio, quae inserta est T. IV. Tempe Heluetic. p. 662 sqq. Ioan. Wesselius in dissertationibus sacris, N. 4. et singularibus dissertationibus Iac. Reichmannus. Witteb. 1655. Io. Iac. Freisleben. Ienae 1664. Io. Dan. Hanckius. ib. 1672. Sam. Reyherus. Kilon. 1694. Gottfr. Mich. Felter. Lipsi. 1725. De triplici capitis diminutione apud Romanos, Boethius 2. in Topica Cic. p. 781. De amputatione nasi, labiorum etc. Felix Osius in Graecii thesauro antiquitatum Italiae tom. 3. pag. 1120. De poena plumbalis caedendi reos, Baronius ad Martyrolog. Romanum 6 Iunii. De supplicio quo affiendi equis distrahebantur, Rupertus p. 96. ad Florum. Liv. lib. 1. cap. 20. narrans de Tullo Hostilio perfidum Merium Suffertium illo supplicio afficiente, *primum*, inquit, *ultimumque illud supplicium exempli parum memoris legum humanarum fuit. In aliis gloriari licet, nulli gentium mitiores placuisse poenas.* De equuleo videndus Synesius Epistol. 44. p. 185. Octavius Ferrarius lib. 1. Elector. Carol. Sigonius de iudiciis III. 17. Ioan. Ward in translationibus philosophicis Londinensibus ex veteri anaglypho, Vol. XXXVI. pag. 232 sqq. et in earum Epitome (Abridgment) Tom. 5. pag. 10 sqq. Cerda p. 25. aduersar. sacr. et liber eruditus Hieronymi Magii, Anglariensis, qui cum notis Godofr. Iungermanni editus est Amstelod. 1664. 12. et insertus T. 2. thesauri Sallengriani, pag. 1201 sqq. In eodem volumine habentur excerpta ex libro praeclaro Antonii Gallonii 19, de SS. Martyrum cruciatibus cap. 3. qui Italico primum idiomate lucem adspexit Romae 1591. 4. deinde latine recusus 1594. 4. Colon. 1602. 8. Paris. 1659. et Amstel. 1667. 12. De variis SS. Martyrum tormentis et cruciatibus quae in actis illorum passim memorantur, praeter Gallonium videndus Cerda pag. 256 sqq. aduersar. sacr. c. CXXVIII. B. Bebelius Sec. IV. T. 2 pag. 1041 fq. Caspar Sagittarius de mar-

¹⁹ Graecorum vocabulorum accuratiorem notitiam in Gallonio desiderat Urbanus Godfrid Siberius in vita Spyridionis p. 76. ex illius defectu notans plurimorum suppliciorum rationes non recte esse ab eo detectas.

martyrum cruciatibus. Lips. 1696. 4. Ioan. Georg. Dorscheus in fatura de supplicis et tormentis, quibus gentiles et alii sanctis quondam Dei hominibus mortem intulerunt, inserta eiusdem septenario admirandorum I. C. p. 277. Christiani Kortholti de persecutionibus ecclesiae primitivae sub Imperatoribus ethnicis liber editus Kilonii 1689. 4. Bonifacii Simonethae opus de christianae fidei et Romanorum Pontificum persecutionibus, quod primum editum est Mediolani 1492. deinde recusum Basil. 1509. fol. Thomae Hurtardi digressio de aliquibus instrumentis, quibus tyranni martyres torquebant; quae exhibetur in eiusdem Resolutionibus de vero catholico martyris fidei, Colon. Agrippin. 1655. fol. pag. 136 sqq. Godofr. Arnoldi historia Christianorum ad metalla damnatorum, adiecta eiusdem commentationi de Fratrum et Sororum appellatione inter Christianos vsitata. Francof. 1696. 8. et dissertationes Io. Meisneri. Witteb. 1670. Io. Andr. Quenstadii. ibid. 1676. et Io. Georg. Walchii de bestiariis inter antiquiores Christianos. Ienae 1746. Sacrae Christi martyrum imagines, vna cum instrumentis, quibus iidem olim torquebantur, a celeberrimo pictore Nicolao Circiniano aeri incisae prodierunt Romae 1750. 4. De compede, fideiculis et vngulis agit idem Ferrarius lib. 1. elector. c. 6. vbi notat catasta, quam cum equuleo Sigonius confundit, nihil aliud fuisse quam pegma ferale. De catasta sigillatim Baronius ad Martyrologium 28 Iulii, vbi disserit de Cyphonismo. Fuit autem *κύφων*, catasta, cui collo inferri rei flagris caedebantur, vide Ezech. Spanhemium ad Aristophanis Plutum v. 470. *ποδοκάκη*, neruus, Gaulminus ad Eustathium pag. 45. Adde I. W. Gollingii dissertat. de Catasta feruorum. Altorfii 1730. Varia genera tormentorum enumerat Synesius Epist. 58. p. 201. Nazianzenus 1. in Iulian. p. 89. etc. De nexu et additione, oppignoratione et venditione debitorum qui soluendo non essent, multa Salmasius lib. de modo vsurarum cap. 17. 18. 19. qui etiam de neruo, compedibus, columbari, cuspo, cippo, numella etc. pag. 812 sq. Idem docet dissectionem corporis debitoris licet permissam lege, tamen vsu receptam nunquam fuisse p. 809. 820. 826. Cum Salmasio conferendus Desid. Heraldus animaduers. in Salmasium IV. p. 285 sqq. Iustus Ryequius libro de anno iubilaeo cap. 5. vbi Perfarum, Graecorum Romanorumque seueritatem aduersus obaeratos confert cum legum Mosaicarum humanitate. Io. Frid. Iugleri dubia de sectione debitorum apud Romanos. Lips. 1741. Io. Frid. Schereri dissert. de *Διχοτομία* veterum. Arg. 1757. qui quidem verbum *secare* proprie accipiendum esse vrgent. Sed ab hisce dissentiunt Iul. Carol. Schlaegerus in dissert. de debitore obaerato secundum ius hebraeum et atticum creditori in seruitutem adiudicando. Helmstadii 1741. et Ioannes Taylorius in commentario ad legem decemviralem de inope debi-

tore in partes dissecando. Cantabrigiae 1742. 4. dissectionem non de ipso de-
 bitoris corpore, sed de bonis eius aut de pretio, quo venditus esset, inter
 creditores diuidendo accipiendam esse ostendentes. Quomodo exul a relega-
 to apud Romanos differret, docet Ouidius lib. 5. tristium elegia XI. Nimi-
 rum exuli opes et ius ciuitatis adimebantur, relegatus patriis tantum iussus
 abesse focus, vt idem Poeta canit. Confer Alex. ab Alexandro III. 20 et 23.
 vbi de publicatione honorum. De deportatione in insulas per quam etiam
 ius ciuitatis amittebatur, vide Ioannem Gryphiandrum in tractatu de insulis
 edito Francofurti 1623. 4. cap. 16. pag. 197 sqq. De poenis et ignominiiis
 militaribus apud Graecos Potterus Archaeol. Graec. pag. 504 et 534. Apud
 Romanos Lipsius lib. 5. de militia Romana cap. 18. Alexander ab Alexan-
 dro lib. 2. genialium dierum cap. 13. Franciscus Robertellus tomo 10. the-
 sauri Graeuiani p. 1482 sq. praecipue vero V. C. Gerardus Sichtermannus in
 erudita dissertatione philologica et iuridica de poenis militaribus Romanorum,
 Amsterd. 1708. 8. Vide etiam Matthiae Zimmermanni florilegium in voce
Vitis. Neque vero fas erat milites supplicio afficere antequam illis demere-
 tur Zona militaris, vt praeter alios docet Caesarius quaest. 78. pag. 214. De
 excoecandi poena vide Cangii glossarium et Caroli de Aquino lexicon militare
 in voce *abacinare*. Morem canendi classicum antequam capitis sententia di-
 ceretur, obseruauit Lipsius ad Taciti annal. II. 22. et Stewechius ad Vege-
 tium I. 23. II. 22. De more traducendi reos cum voce praeconis, *κηρύκων*
προαγόντων vt loquitur Zonaras XIII. 15. vide Cuiacium VII. 6. Obseruat.
 Dionys. Gothofredum ad lib. 13. §. 6. D. de iureiurando. Dan. Heckium
 de titulo crucis. Ienae 1667. et Barnab. Briffonium de formulis et sollempni-
 bus P. R. verbis lib. 5. De Decimatione et vsu fortitionis, ut metus ad
 omnes, poena ad paucos perueniret, adi Plutarchum Antonio p. 934. Ci-
 ceronem pro Cluentio rom. 3. editionis Graeuianae p. 208. Tacitum annal.
 XIV. 44. Coelium Rhodiginum lect. antiquar. X. 5. De suspensione de
 manu et pede vnco perforatis Nicol. Fontana in epistola ad Nihusium ad cal-
 cem Thomae Bartholini de cruce pag. 283 sqq. De praecipitatione de monte
 Tarpeio et robore Tulliano vide Bombardinum lib. 1. de carcere cap. 4.
 Ryequium de Capitolio cap. 45. et Sigism. Frider. Dresgii commentationem
 de praecipitatione poena Romanorum publica, Lipsi. 1737. in qua contra Rye-
 quium ostendit, praecipitationem non seruorum, sed liberorum hominum
 fuisse poenam. Supplicia extra ciuitatem fumebantur, ne sacrae et diuinae
 imagines illorum conspectu polluerentur, vt notat Gisbertus Cuperus VI. 19.
 obseruat. Valesius ad Ammianum XXVIII. 4. p. 527. Lipsius ad Tacitum
 p. 98. et Interpretes ad Hebr. XIII. 12. Carcerem Romae primus aedificauit

Ancus Martius teste Liuiο et Aurel. Viſtore, Tullianum a Seruio Tullio vocatum, quippe qui partem ſubterraneam eidem adiecit. Celebres ita Siculo- rum Latomiae, Plutarchus Nicia f. 541. 542. Cicero Verrina V. 27. Pon- ranus p. 387 ſq. ad Eufebii Chronicon. Vincent. Mirabella antiquae Syracu- fae p. 66 ſq. T. 11. theſauri Siciliae. Philippus Cluuerius antiquae Siciliae lib. 1. c. 12. p. 149 ſq. *κεάδας* Lacedaemoniorum Baſilius Epiſt. 379. pro quo male *Δεκάδα* legitur ap. Plutarchum pag. 803. F. in Agide. Meſſeniorum theſaurus ſubterraneus. Plutarch. Philopoemene p. 367. Carthaginienſium *ἀγκών*, Procop. lib. 1. de bello Vandalico c. 20. Athenienſium barathrum, et *ἀναγκαῖον*, *ἀνάκαιον*, Suidas, Bourdelotius pag. 23. ad Heliodorum. Perſarum *Φρερίον λήθης*, *carcer obliuionis*, in quem coniectorum nulla am- plius debebat mentio fieri, Procopius lib. 1. de bello Perſico c. 5. et Theo- phylactus Simocatta lib. 3. cap. 5. qui ſcribit recte appellari poſſe *δυσμενείας τέμειος*, *malevolentiae fanum*. Conſtantinopolitani palatii *Φρερά ἐλεφαντίνη*, cuius meminit Io. Cinnamus lib. 6. pag. 173. alia *χαλκή*, de qua Bandurius ad antiquitates Conſtantinopolitanas pag. 472. Confer quae de ergaſtulis Lip- ſius II. 15. electorum, Antonius Bombardinus de carceribus veterum, Pa- rav. 1713. 8. et Proſper Stellartius lib. 1. de coronis et tonſuris cap. 14. Geolarii, commentarienſes, fuerunt cuſtodes carcerum, quibus damnato- rum cura erat commiſſa. Vide Coel. Rhodiginum lection. antiq. XVII. 10. et Baluzium ad Cypriani epiſtol. 83. Ergaſtulia ab Hadriano fuerunt ſublata. Spartianus c. 18. De carceribus monachorum confer Ioan. Mabillonii Refle- xions ſur les Priſons des Ordres religieux. T. 2. Opuſcul. poſtumorum, et Baluzium ad Capitularia T. 2. p. 1088. De poenis libertorum ingratorum apud Romanos ſingularem diſſertationem Lipſ. 1738. edidit iac Henr. Bornius. De poenis ſeruorum vide Plutarchum Coriolano f. 225. Nicol. Calliachi diſſertationem T. 3. nouor. ſupplementor. theſauri A. R. et Graec. a Io. Pole- no euulgatorum. Laurent. Pignorium libro de ſeruſ, Tiraquellum ad Ale- xandrum ab Alexandro III. 20. etc. De poenis Coquorum, Petauium ad orationes Themiftii pag. 512. De poenis et caſtigationibus diſcipulorum et adoleſcentum in ſcholis eundem Petav. p. 511. et Ludov. Creſollium in thea- tro Rhetorum lib. 5. cap. 6. et ſq. tom. 10. Gronov. De poena conatus et voluntatis Ioan. Henrici Pottii liber lucem vidit Francof. 1698. 4. cui iun- gendus Deſiderius Heraldus lib. 5. animaduerſion. in Salmaſium cap. 2 ſqq. pag. 337 ſqq. Cuiacius obſerv. XV. 25. De poena in mortuos videatur Io. Schmidii diſſ. Lipſ. 1677. De poena in bruta animantia Io. Frid. Mayeri diſſertatio Witteb. 1686. et Iani Douſae Echo, Hagae Comit. 1603. 4. p. 55. De poena in res inanimatas Godofr. Hahnii diſſertatio Lipſ. 1685.

Prae ceteris vniuersum hoc argumentum de poenis et variis earum apud varias gentes generibus apprime illustrauit Iacobus Doeplerus, Consiliarius Schwarzburgicus in opere bipartito edito Germanice Sonderhufae A. 1693 et 1697. 4. quod inscripsit *theatrum poenarum, suppliciorum et exequutionum Criminalium*, *Schauplatz der Leibes- und Lebensstrafen*. Idem parte 1. cap. 1. prolixè etiam agit de iudiciis variis praesertim Germaniae, de quibus etiam notus Iusti Georgii Schottelii liber de singularibus et antiquis in Germania iuribus et obseruatis, Francofurti 1671. 8. et Ioan. Wernerus Gericken in Schottelio illustrato. Lipsi. 1718. 8. De Germanorum poenis et multis pecuniariis conferendum Christophori Lehmanni Chronicon Spirense II. 28 sq. De poenis apud veteres Prussos Erläuteretes Preussen Tom. 2. pag. 141 sqq. Suppliciorum plerorumque et tormentorum icones aere descriptas exhibet liber memoratus in ²⁰ Museo Mineruae Venetae tom. 1. pag. 150. *Il teatro della crudelta praticata nell'i piu seueri tormenti del Mondo, che dalla crocifissione di Giesu Christo sino al giorno presente si videro. Aperto in cento e quattro figure intagliate in rame, e delineate dell' inventionione di Giovanni Luychen, Olandese.*

XVII. De seruis apud Iudaeos praeter Interpretes ad Exodi XXI. 1-11. Leuitici XXV. 39. et Deut. XV. 12-18. e Maïnonide et aliis agit Iac. Altinius diff. sexta philologica, Heptade VII. tomo 5. Opp. pag. 222 sq. vbi de perfossione aurium, et 237 sq. vbi de seruorum profelytismo et libertinis. Ioan. Georgius Abicht exercitatione de seruorum Hebraeorum acquisitione et seruitiis Lipsi. 1704. Bernh. Sebast. Cremerus in tetradè Exercitationum propheticotypicarum, Amstelod. 1723. 4. quarum prima est commentarius literalis et mysticus de seruis. Ioan. Ens sub Tac. Hai. van den Honert et Franc. Fabricio dissertationibus VI. de iure seruorum et ancillarum Mosaeico. Lugd. Batav. 1720. 4. Ioan. Henr. Heideggerus in exercitatione de oeconomia Patriarcharum, quae prima est in Historia sacra Patriarcharum T. 1. vbi multa de seruis. Ioannis Casimiri Mieggii constitutiones serui hebraei ex scriptura et Rabbiorum monumentis collectae, nec non cum ceterarum gentium consuetudinibus hinc inde collatae. Herbornae Nassouior. 1735. 8. Leonhardi Hoffmanni ancilla hebraea. Ienae 1712. Ioan. Palmroot dissertatio de seruis Hebraeorum. Vpsal. 1700. 8. Ioan. Christianus Kirchmeierus in dissert. de perpetua Hebraeorum ex aurium perfossione seruitute ad sponso-rem nostrum I. C. non referenda. Marburgi 1725. et in eius exercitationum academicar. sylloge. p. 338 sqq. Vide et Surenhufii opus Mishnicum T. 3. pag.

pag. 360. 362. Wulfèrum ad Shekalim p. 24. Mishnam Sota III. 8. et ad eum locum Wagenfeil. nota 5. p. 226 et B. Quenstadii antiquitates ecclesiasticas pag. 915. D. Emanuelis de Alzeuedo Soares dissertatio historicoiuridica de potestate Iudaeorum in mancipia sub Romanorum imperio latine scripta legitur in commentariis academiae Regiae Vlyssipponensis Lusitanice editis 1721. fol. De feruis Atheniensium diligenter disserit Ioan. Potterus lib. 1. Archaeol. Attic. cap. 9. tom. 12. Gronov. De Lacedaemoniorum feruis Craegius lib. 1. cap. 11. Meursius II. 6. Misc. Lacon. tomo 5. Gronov. et Benedictus Aueranius diss. 20 et 21. ad Thucydidem. De Helotibus Lacedaemoniorum Julius Carolus Schlaegerus singulari dissertatione Helmstadii 1730 habita. De feruis publicis ac priuatis Cretensium idem Meursius in Creta lib. 3. cap. 14. De feruis Romanorum Philippus Ludouicus Hannekenius diss. 2. de cura domestica Romanorum Giesae 1669. 4. et Fabianus Toernerus in dissertat. de seruo Romano. Vpsal. 1727. 8. aliique mox memorandi. Nam vt de ministris atque apparitoribus Magistratum et Sacerdotum apud Romanos, nonnihil prius addamus, ministri *Magistratum* erant *Scribae*, de quibus Liv. X. 46. A. Gellius VI. 9. Nepos vit. Eumen. c. 1. Cicero Orat. Verrin. III. 79. et Ernesti in clauis Ciceron. voce Scriba; *Accensi*, de quibus Salmast. de militia Rom. c. 14. 15. Onufrius Panuinius de ciuitate Rom. cap. 66. Sigonius de antiquo iure ciuit. Rom. lib. 2. cap. 15. Lipsius Elector. I. 23. et Philippus a Turre parte 1. monumentor. veteris Antii cap. 3. et Fabrettus inscript. c. 6. p. 433. *Praecones*, vide Briffonium de formulis lib. 1. 5 et 6. Iac. Gutherium de iure manium I. 18. et interpretes Iulii Pollucis lib. 4. segm. 91. *Lictores*, confer Thom. Reinesium ad inscript. p. 43. *Viatores*, de quibus Amplissimus Cuperus in Harpocrate p. 176 sq. Schwarzius ad Plinii Panegyricum p. 379. Burmannus ad Petronii cap. 97. et Sertorius Vrsatus in monumentis Patavinis, p. 232. *Ianitores*, *Statores* de quibus Guillemius cap. 30. de Magistrat. Rom. *Carnifices*, *Diribitores*, *Rogatores*, *Custodes*, *Nomenclatores*, *Excubitores*, *Stipatores*, *Calatores*, *Diuisores* et *Apparitores Bruttiani*, de quibus vide Onuphrii Panuini de ciuitate Romana cap. 56 et 66. Sigonium de antiquo iure ciuium Romanorum cap. 15 et 9. vbi de Scribis. Lipsium lib. 1. Electorum cap. 22 sq. vbi sigillatim de Lictoribus multa; de quibus etiam Vossius Etymologico, Alexander ab Alexandro lib. 1. c. 27. et Reinesius in Epist. ad Hofmannum p. 554 sq. Ianus Guillemius de Magistratibus Romanorum cap. 29 sq. et P. Faber lib. 2. semestrium pag. 326 sq. Wolfg. Lazius 2. de Republica Rom. pag. 291 sq. et Bulengerus de imperio Rom. III. 36. Andr. Christiani Eschenbachii diss. de Scribis veterum Romanorum Ien. 1687. et T. 2. syntagm. diss. A. 1700. 8.

atque in Eschenbachii diff. academicis V. Norimb. 1705. 8. *Ministri Sacerdotum* populi Romani Camilli et Camillae, Flamini et Flaminiae, Aeditimi siue Aeditui: scribae publici Pontificum; a commentariis XV virum sacris faciundis, adiutores Haruspicum; Calatores Sacerdotiorum (confer Begeri spicileg. p. 107.) Tibicines, qui sacris publicis praesto erant, Tibicines, Pullarii, Popae, Victimarii, Licetor Flaminius, Flamini dialis, Praecia siue Praeclamator, Licetores sex virginum Vestalium, Praefica, Designator, et Vespa siue Vespillo. Vide Onuphrium de ciuitate Rom. c. 42 et 45. Ceterum de omni seruorum apud Romanos praesertim genere eorumque officiis egregius exstat liber Laurentii Pignorii de seruis, pulcherrimarum rerum plenus nec simplici vice editus vt Augustae Vindelicor. 1613. 4. Patav. 1656 et 1693. 4. in qua postrema editione accessit liber eiusdem Pignorii symbolicarum epistolarum excusus pridem Patav. 1629. 8. In editione libri de seruis Amstelodamensi 1672. 12. subiicitur Titus Popma de operis seruorum ex edit. Antwerp. 1606. 8. Tum Ludouici Antonii Muratorii dissertatio de seruis, quae inserta est tomo tertio commentariorum societatis columbariae Florentinae, in qua Pignorius, qui seruorum et libertorum officia non satis accurate distinxit, refellitur. Ostendit vero Muratorius, seruis viliora, libertis honoratiora demandata fuisse ministeria: vt praetereamus, quae de seruis ex veterum lectione notata sunt a Alexandro ab Alex. III. 25. Salmasio de modo vsurarum cap. 19. pag. 870 sq. Gualtero-Donaldsono in oeconomica sua, et Iosepho Laurentio lib. 1. Polymathiae dissert. 9 sq. - Exstat etiam in Bibl. Ioannea huius vrbsi Hamburgensi apparatus non contemnendus de hoc argumento magna cum industria collectus a Frid. Lindembrogio, haud indignus fortasse qui digeratur et in lucem edatur. Serui alii erant mercenarii, Homero Odyss. 4. 64+. *θήρες*. Alii mancipiorum in numero, siue bello capti siue emti aere, siue nati in familia siue peregrini, qui se ad tempus in seruitutem dabant, vt ciues Romani possent fieri post manumissionem. Vide Burmannum p. 282. ad Petronium. Seruorum conditionem non adeo duram ac detestandam fuisse, vt vulgo perhibetur, probare contendit Georgius D'Arnaud duabus dissertationibus de iure seruorum, et de his, qui pretii participandi causa sese venundari patiuntur. Leouardiae 1744. 4. De nundinatione seruorum apud veteres liber singularis historicoiuridicus Io. Frider. Iugleri editus est Lipsiae 1741. 8. Seruis recens emtis apud Athenienses dabantur bellaria, vide Ezech. Spanhemium ad Aristoph. Plutum v. 768. 795. De ianitoribus veterum siue de ministris ad fores vt appellat Lampridius in Alexandro Seucero, consules Casp. Sagittarium lib. de ianuis veterum cap. 16. De Ostiariis Imperatorum consule Pignorium p. 214. et Franc. Bianchinum

in libro Italice edito: Camera ed Inſcrizione ſepulcrali de' Liberti, Servi et Vfficiali della Caſa di Auguſto, Romae 1727. fol. pag. 22. De Oſtiariorum Palatii et Eccleſiae officiis quae non inter vilia aut abieſta reiicienda ſed magnis dignitatibus adſcribenda ſunt, vide Cangii gloſſarium et Begeri ſpicilegium antiquitatis p. 80. Apud eundem Begerum p. 83. memoratur Tiberii Caefaris Pedifequus primianus pag. 103. atriennes, arcellarii, et arcarii ſerui pag. 112. 113. De more pedes venalium mancipiorum creta notandi vide Dalechampium ad Plin. 35. 17. vnde perſpicuum eſt cap. 18. non legendum cum codice Pintiani *ocreatis pedibus*, ſed *cretatis*. De ſeruis ad menſam miniſtrantibus Stuekius antiquit. Coniual. II. 20 ſq. p. 202 ſq. III. 3. p. 286. de inuitantibus idem II. 3. de ſeruorum victu ac diaeta. Idem I. 22. De aquariis eorumque variis generibus Bianchiniſ lib. cit. pag. 20. et Pignorius p. 180. De iure vitae et necis apud Graecos negato dominis in ſeruos, apud Romanos conceſſo, Deſiderius Heraldus p. 287 ſq. animaduerſionum in Salmaſium. De dominorum in ſeruos et Parentum in libros poteſtate conſtitutionibus Principum coercita Grotius pag. 15 ſq. ſtorum ſparſionis, et Petrus Faber III. 16. pag. 220 ſq. ſemeſtrium. *Dotales ſerui et recepticii* vocantur qui in mariti poteſtate non erant, ſed vxori peculiareſ, quippe excepti cum pecunia quam illa pro libitu tractabat, nec dati dori. Vide quae ad Gellium XVII. 6. et Plauti Aſinariam Act. I. ſcen. 1. verſ. 72. Manumiſſionis Seruorum non vnus ritus fuit: manumittebantur enim vel 1) ad plenam libertatem atque ita, vt ciues R. fierent, *vindiſta*, ſiue virga Praetoris alapaeque inſiſtione ²¹ et actione in circulum: vel *cenſu* aut denique *teſtamento*, videatur Boethius I. ad Topica Ciceronis p. 271. ²² vel 2) ita, vt impetrarent libertatem non iuſtam, fierentque Latini iuris non Quiritium, per *epiſtolam* ²³, vel *inter amicos et conuiuii adhibitione*. Vide quae ad Senecam de vita beata c. 24. Ita manumiſſi quidam non plene ſed conditione operarum vel cenſu annui. Vide Cangium in *capitales*. Libertos ſiue manumiſſos ingratos faſ erat a Dominis ſuis iterum addici in ſeruitutem, vnde S. Ambroſius cap. 3. de Iacobo et vita beata tomo 1. p. 488. *Ita libertatem accepisti, vt meminiffe manumiſſoris tui debeas, vt patrono tuo noueris legitimum obſequium deferendum, ne ab ingrato reuocetur libertas*. Adde Gothofredum ad Cod. Theodof. II. 22. IV. 11. et ſac. Henr. Bornii diſſert. de poenis ingratorum libertorum apud Romanos. Lipſ. 1738. Ceterum de manumiſſione eiufque generibus ac ritibus confer Interpres ad Tacitum lib. 13. annal. cap. 27. Briffonium lib.

²¹ Vide Libanium Tom. 2. pag. 250.

²² Confer Briffonium lib. 7. de formulis pag. 639 et 665.

²³ Vide Gaulminum pag. 41. ad Eufathium.

lib. 1. antiquitatum iuris cap. 11. Wilhelmum a Loon, libris 4. de manumissione seruorum apud Romanos, Ultraï. 1685. 12. Cotelerium tomo 1. Parrum Apostolicorum p. 105. Phaedrum P. Burmanni p. 111 sq. Mich. Piccarum oratione XII. Thom. Crenium tom. 1. animaduersionum historico philologicarum, p. 84 sq. Aug. Politianum Misc. c. 34. Nicol. Henellium p. 442. Otii Vratislaviensis. Carol. Sigonium de antiquo iure civ. Rom. lib. 1. cap. 6. et Ioan. Gottl. Heineccium syntagm. antiq. Rom. iurisprud. illustrant. lib. 1. tit. 4. De formulis manumissionis vide Petrum Franciscum Chiffletium in quatuor opusculis p. 230 sq. et Brissonium de formulis lib. 8. Adde Edmundum Martene, apud quem T. 1. thesauri anecdotorum p. 765 et 714. occurrunt formulae manumissionis, quemadmodum pag. 764. formula seruitutis. De pileo, libertatis P. R. olim indice et restituta vindice, confer Iani Gerhardi Milzouii IV. dissertationes. Hafniae 1655. Ioan. Burchardi Menckenii dissertationes litterarias p. 211 sqq. et Gundlingium in den kleinen deutschen Schriften. Halae 1737. 8. p. 465 sqq. Manumissionis iconem veterem illustratam habes in Ioan. Frid. Christi noctibus academicis, p. 99 sqq. De eo, quod licuit seruo pecunia se ex seruitute sua redimere, Frid. Lindebrogius ad codicem legum antiquarum pag. 1464. De manumissione per denarii excussionem id. p. 1387. Martene T. 1. thesauri anecdor. p. 104. et Muratorius in Dissertazioni sopra le Antichita Italiane, T. 1. p. 165. et de manumissione in ecclesia idem Lindebrogius p. 1432. Ad locum Tertull. lib. 5. cap. 4. contra Marcion. *alienos enim seruos nec Galba manumisit* vide Latinium tomo 1. epist. pag. 298. Sub initium Consulatus sollemne seruos manumittere, vt notat Sirmondus pag. 193. ad Sidonium, qui pag. 72 sq. ad Ennodium etiam videndus de manumissione in Ecclesia apud Episcopum facta, et de more frangendi tabulas seruitutis tomo 1. oper. pag. 334 sq. Manumissionis formula, sine qua nemo ex familia propria ad sacros ordines promouere valebat, legitur apud Muratorium T. 2. anecdotor. p. 187. cum Muratorii obseruationibus. Optimi ordinis causa decuriatos fuisse libertos, indeque illis, qui his decuriis praecessent, Decurionum nomen inditum esse post Gutherium ostendit Celeberrimus Gorius in monumento, siue columbario libertorum et seruorum Liuae Augustae et Caesarum p. 87 sqq. et Bianchinus p. 21. De *ισονομία κρενική* et more, quo certis diebus festis quotannis domini seruis ministrarunt praeter Plutarchum in Numa adeundus Martinus Delrio in comment. ad Senecam Tragicum p. 25. Alexander ab Alexandro lib. 2. cap. 22. dierum genial. tom. 1. edit. cum notis variorum pag. 462 sq. Non nisi seruos Romae, initio medicinam exercuisse, negat contra Robortellium argumentis non inficiandis Casaubonus ad Suetonii Caesar. cap. 4.

Drelincurtius in apologia medica (vbi et de eo quod non sexcentis annis Roma exfulauerint) et Sponius misc. pag. 144 sq. Vide Iulii Caroli Schlaegeri historiam litis de medicorum apud veteres Romanos degentium conditione. Helmstadii 1740. 4. De medicis Graecorum eorumque honoribus, et quod liberi, non autem seruilis conditionis fuerint, deque mulieribus medicis Graec. confer C. M. Schmidbauerum de re medica veterum Graecorum. Altdorfii 1746. De feminis ex arte medica claris exstat dissertatio Polycarpi Friderici Schacheri. Lipsi. 1748 edita. De seruis terrae, *ἰμοδέλοις τῶ ἀργῶ*, Valesius ad Sozom. IX. 17. De masnadis aliisque seruis apud Longobardos V. C. Iustus Fontanini in libro edito Italice Venet. 1698. 4. qui recensetur in actis eruditorum tomo 3 supplementi pag. 282 et germanice versus a Ioan. Georg. Estore insertus est P. 2. eius *auserlesener kleiner Schriften*, p. 294 sqq. et L. A. Muratorius T. 1. antiq. Italiae p. 156. De seruis veterum Germanor. Phil. Cluuerius lib. 1. antiquae Germaniae cap. 15. pag. 98 sq. Varia eorum genera refert Lindebrogius ad codicem legum antiquarum pag. 1477. *Scale*, seruus, id. p. 1348. De seruis apud Germanos medii aevi nonnulla praecleara monet dissertatio Ioan. Nicolai Hertii *τῆ μακαρίτης* de hominibus propriis²⁴, quae recensetur in obseruationibus Hallensibus tomo 4. p. 195 sq. et inserta est eius opuscul. Vol. 1. T. 2. N. 4. Vide et Cangii glossarium in *barfcalcus*. Ioannis Herm. Stamm libros tres de seruitute personali, quorum primus persequitur veteris et recentis aevi iura circa *seruos*, secundus de *famulis* tractat, tertius de *hominibus propriis*. Frfti 1625. 8. Ioan. Frid. Husani librum de hominibus propriis. Hamb. 1590. 8. I. G. Estor in specimine iuris germanici de hominibus propriis Germaniae, in Westphalia praesertim superstitibus, quod exstat P. V. eius *auserlesener kleiner Schriften* p. 114 sqq. Hermanni Ad Meinders dissertationes binas de origine, natura et conditione hominum priorum et emphyteuticorum, nec non de manumissionibus et redemptionibus hominum priorum, quae subiunctae sunt eius dissertationi de iurisdictione colonaria. Lemgouiae 1713. 4. Christiani Thomastii dissert. de hominibus propriis et liberis Germanorum. Halae 1701. Iusti Henningi Boehmeri dissert. de iure et statu hominum priorum, a seruis Germaniae, non Romanis, deriuando, Halae 1716 recusam in eius Exercit. ad Pandectas

T.

²⁴ De his etiam fufe in C. H. S. theatro seruitutum, edito germanice Norimbergae A. 1709. 4. Ceterum falli Ioannem Bodinum, qui lib. 1. de republica capite 5. scripsit omnem seruitutem inter Christianos sublatam fuisse A. C. 1215. docet Christianus Thomastius ad institutiones, p. 14. Iura seruitutis in res publicas Christianas reduci optat Ioan. Petrus Ludewig de iure clientelari Germanorum. Halae 1717. 4. p. 148 sq.

T. I. p. 736. Idem Boehmerus lib. 4. tit. 9. iuris ecclesiastici Protestantium T. 4. pag. 77 sqq. agit de coniugio seruorum, quorum alii *Casati* siue glebae addicti, alii ministeriales *Gasindi* dicebantur. Consulenda quoque sunt, quae de seruis Germanorum medii aevi in medium attulerunt Ioan. Guil. de Goebel cap. 1. libri de iure et iudicio rusticorum in foro germanico. Helmstädi 1743. 4. editi, et Henr. Christi. Senckenberg semestrium libro vnico, fasciculo sexto. Praecipue vero commendandus est Ioachimus Potgiesserus, Tremoniensis, in libris tribus de conditione seruorum apud Germanos tam veteri quam noua, qui primum prodire Coloniae 1707. 8. deinde multis accessionibus aucti atque ita immutati, vt nouum plane opus videri possit, recusi sunt Lemgouiae 1736. 4. De seruorum coniugiis, Ioach. Vadiani ad Ioan. Zwickium epistola, ad calcem scriptorum rerum Alemannicarum Goldasti, tomo 3. De manumissione seruorum apud Germanos, praeter eundem Potgiesserum libro tertio, videndus Christianus Thomasius notis ad institutiones pag. 19. et Goldastus ad paraeneticos veteres pag. 433 sq. qui pag. 437. singularem hac de re tractatum promittit. Formulas manumissionis apud Anglo-Saxones vide in Hickefii dissertat. epistolar. pag. 14. 23. In Africa fuit *δέλων πέλις* in qua vnicus ingenuus Dianae sacerdos. Vide Schottum ad proverbialia p. 296. De festo seruorum Helych, in *σακαία*.

CAPVT XVI.

Scriptores de rebus, censu, decimis, primitiis, vectigalibus, aerario, salariis, immunitate, testamentis, nundinis, auctionibus, numis, vsura, abaco, mensuris ac ponderibus.

De aerario et rebus regum Israelis. 1. *De decimis ac primitiis apud Indacos et alias gentes.* 2. *De rebus et vectigalibus Graecorum, Persarum etc.* 3. *De Romanorum vectigalibus, aerario, censu, et rationariis Imperatorum.* 4. *De immunitate, largitionibus, salariis.* 5. *De testamentis.* 6. *De nundinis auctionibus, tabulis nouis etc.* 7. *De commerciis et navigatione veterum.* 8. *De numis veterum.* 9. *Hebraeorum et aliorum Orientalium.* 10. *Graecorum.* 11. *Romanorum.* 12. *Germanorum, Gallorum etc.* 13. *Historiae numismatae.* 14. *Siglae in numis et antiquis inscriptionibus.* 15. *De abaco.* 16. *Vsuris.* 17. *Mensuris et ponderibus.* 18.

I.

De aerario et redditibus regum Israelis magnum est apud Iudaicos et Christianos scriptores silentium, praeter pauca illa, quae notauit Villalpan-
 dus ad Ezechielem tom. 2. parte 2. pag. 509 sq. qui redditus regis Salomonis
 annuos computat 57876 talenta Attica (adde pag. 553.) eaque confert cum
 redditibus regum Assyriorum, Persarum, Graecorum, Romanorum: Ber-
 tramus cap. 15. de republica Hebraeorum pag. 271 sq. editionis Constantini
 l'Empereur et Schickardus de iure regio pag. 211 sq. et 275 sq. editionis
 Carpzov. et 269. vbi de Decimis ¹ regi tribuendis. Vide etiam sis interpre-
 tes ad IV. Regum XVIII. 15. et XX. 13. 17. De sacro aerario per annuam
 sicali, mense Adar offerendi, solutionem augeri et conseruari solito, adi
 Talmudicos in tractatu Seckalim quem illustrauit Ioan. Saubertus, Altdorfii
 1680. 4. Seldenum lib. 4. de iure nat. et gentium cap. 5. et lib. 3. de Syne-
 driis cap. 10. et Ioan. Heinr. Parreidt dissert. de auro iudaico. Lipsi. 1743.

II. Sacerdotes alebantur ex sacrificiis, decimis, primitiisque. Ac de
decimis quidem frugum, fructuum, pecorum et armentorum videbis inter-
 pretes ad Num. XVIII. 21. Tob. I. 6. De decimis secundis ad Deut. XIV. 24.
 Tob. I. 7. et Eduardum Bernhardum pag. 287. ad Iosephum, Mishnam Su-
 renhusianam tom. 2. pag. 108. De decimis tertiis denique interpretes
 Deut. XIV. 28. XXVI. 12. Tob. I. 8. Spectant ad hoc argumentum codi-
 ces Talmudici *רמאי de re dubia* tomo 1. edit. Surenhus. pag. 76. מעשרות ²
 pag. 245. מעשר שני pag. 263. et ערלה pag. 306. de arborum praeputiis.
 Mosis Maimonidis Jad chafakah lib. 7. tr. 3 et 6. Guil. Guisius ad Bera-
 chor VII. 1. Iosephi Scaligeri dissert. de Decimis inter eius opuscula, D. Au-
 gustus Varenius in suo trifolio, Sixtinus Amama ad calcem Antibarbari Bi-
 blici et post Drusium in loca Iosuae, Iudicum et Samuelis. D. Carpzov. ad

S 2

Schi-

¹ Apud alias etiam gentes morem illum Decimarum ciuiliu principibus pendendarum
 receptum fuisse docent Plutarchus in quaestionibus romanis vbi de decimis Herculi datis
 pag. 238. Iulius Pollux pag. 6. Suidas in *Mozos*, et e recentibus Seldenus ad marmora
 Oxon. pag. 45. Huetius Alnetanis quaest. pag. 323. Bulengerus de vestigalibus cap. 8.
 tomo 8. Graeuian. pag. 846 sq. et Paganinus Gaudentius de saeculi Iustiniani moribus
 p. 30. 32. Ac sub initium huius saeculi regi Christianissimo Decimas huiusmodi loco omnium
 aliorum tributorum exigere suasisit, cui tot munitissima castella debet Francia, Sebastianus
 de Vauban in libro *projet d'une dixme Royale* anno 1707. 12.

² Vterque codex etiam latine versus a Ioanne Vlmanno exstat in eius centuria prima
 deliciarum ruralium in loca difficiliora V. T. pag. 127 sqq. Argentorati 1705. 8.

Schickardi ius regium Hebr. pag. 270 sq. Ioan. Seldenus opere ³ angliee edito de Decimis, Lond. 1618. 4. et in eius operibus Vol. 3. pag. 1060 fqq. cuius tria primora capita latine a se versa Ioan. Clericus V. C. subiunxit commentario suo iam bis edito in Pentateuchum. Franc. Gomarus T. 1. Opp. p. 643. David Clericus Quaest. sacr. pag. 2 fqq. Io. Spencerus III. 10. de legibus Hebraeorum. Samuel Basnagius annal. politico-ecclesiastic. Tom. 2. p. 504 fqq. Salomo Deylingius observ. sacr. P. 3. p. 209 fqq. et 271 fqq. Ioannes Prideaux oper. theolog. p. 360 fqq. Paullus Fagius in Onkelosi Paraphrasin Deut. XIV. Bernh. Seb. Cremerus Antiquitatum Mosaicotypicarum Tom. 1. p. 115 fqq. Petrus Zornius ad Hecataei Abderitae Eclogas p. 17. Georg. Ludov. Oederus in centuria coniecturarum de difficilioribus S. S. locis p. 110 sq. et I. G. Carpzovius ad Goodwinum p. 619 fqq. His addendus Io. Conradus Hottingerus dignus Henrici nepos, cuius commentarius philologicus siue exercitationes X. de Decimis Iudaeorum cum epistola doctissimi Viri Hadr. Relandi anno 1712. prodierunt Lugduni Batav. in 4. et dissertationes Alb. Gunzelii. Witteb. 1641. Io. Frischmuthi, Ienae 1657. Gustavi Peringeri. Vpsal. 1685. Dan. Mülleri. Ienae 1692. Ioan. Kaerup. Hafniae 1707. Similiter in veteri Ecclesia Christiana Clericis Decimae datae, vel loco illarum liberae oblationes tanquam decimae, vt loquitur S. Cyprianus Epistola 1. Confer M. Antonium de Dominis IX. 2. Cotelerium ad constitut. Apostol. II. 35. Petrum de Marca IV. 10. de Concordia Sacerdotii et Imperii, et VI. 12. vbi de eo, quo jure Decimas reddituum Ecclesiasticorum sibi arroget Episcopus Romanus. Iosephum Binghamum lib. V. Orig. ecclesiastic. c. 5. Iust. Henning. Boehmerum T. 3. iuris ecclesiastici Protestantium. Christ. Thomassii observ. de Decimis, quae exstat T. X. observ. Halensium p. 221 fqq. et Misauders (Ioan. Sam. Adami) curiens: Gedanken vom Decem. Dresd. 1704. 8. Iure diuino decimas ecclesiasticas deberi disputat Franc. Suarez libro de diuino cultu c. 9 fqq. p. 71 fqq. Aduersus Seldenum ⁴, cui postea

³ Titulus operis est: *History of tythes, that is the practice of payment of them, the positive lawes made for them, the opinions touching the right of them.*

⁴ Seldenus coactus est A. 1618. 18 Ianuarii Archiepiscopis et Episcopis satisfacere hac epistola retractoria, quam in Historia ecclesiastica Angliae refert Ieremias Collierius et Richardus Tillesley praefat. ad animaduers. in Seldenum B. 4. *My good Lords. I most humbly acknowledge my error, which I have committed in publishing the History of Tythes, and specially in that I have at all by shewing any interpretation of holy Scriptures,* by

postea assensus est Miltonus, pugnant Rich. Montacutius in Decatevticis, siue diatribis upon the first part of the late History of tithes. Lond. 1621. 4. et apparatus ad Origines Eccles. pag. 254 et tom. 2. Originum pag. 210. Iacobus Sempel libro de sacrilegiis, Georgius Carletonus, Cicestrienfis Episcopus, et Cornelius Burgesius aliique scriptores Angli de Decimis. Richardus praecipue Tillesley animaduersionibus ad Seldeni Historiam decimarum Anglice editis Lond. 1621. 4. quibus praemissus est Catalogus LXXII. scriptorum qui ante A. C. 1215. fuerunt, et ius Diuinum decimarum agnoscunt. De origine et iure Decimarum in Germania prodiit dissertatio Georg. Ludov. Boehmeri. Goettingae 1749. Hermanni Adolphi Meinders dissertatio de origine et iure decimarum in Germania subiuncta est eius operi de statu religionis et reipublicae in Westphalia. Lemgouiae 1714. 4. Laicis decimas percipientibus concessa facultas fuit a S. Ludouico Galliae Rege eas ecclesiis cedendi, vide Martenium tom. 1. Anecdotorum pag. 1126. a Bonifacio VIII. permiffum, decimas per biennium colligi ex bonis ecclesiasticis in regni Galliae subsidium; idem ibid. pag. 1286 et 1290. De *nonis et decimis* sub Carolo M. et posteris frequens mentio. Videatur le Cointe tom. 5. p. 659 sq. et tom. 7. p. 726. Nonae iure colonario, decimae iure ecclesiastico soluebantur. Vide Cangium in *Nonae*. De decimis ecclesiasticis in gratiam pauperum impositis agit Ioan. Launoius tom. 2. Opp. parte 2. pag. 592 sqq. Decimas soluere etiam plus simplici vice in Alcorano iubet Muhamedes. De Decimis apud gentes persolutis vide Spencerum III. 10. de legibus Hebraeorum.

S 3

De

by meddling of Councils, Fathers or Canons, or by what else soevers occurs in it, offered any Occasion of argument against any right of maintenance, Iure Diuino, of the Ministers of the Gospel: beseeching your Lordships, to receive this ingenuous and humble acknowledgment, together with the unfeigned protestation of my Grief, for that through it i have so incurred both his Maiesty and your Lordship's displeasure, conceived against me in the behalf of the Church of England. Tomo tertio nouae editionis operum Seldeni Londini 1726. tribus voluminibus in folio curante Dauide Wilkinfio excusae, exstat Anglice the history of Tithes with a Review ex edit. Londini. 1618. 4. an admonition to the Reader of Sir James Serapil's appendix, and of Dr. Tillesley's animaduersiones upon the history of Tithes: (quam responfionem edi prohibitam queritur T. 3. 1706.) a Letter thro the Marquess of Buckingham. Legitur etiam in eodem volumine tertio p. 1455 sqq. dissertatio de scopo historiae decimarum ad Regem Iacobum, Historiam carceris sui ipse texit Seldenus in vindiciis maris clausi T. 2. opp. pag. 1421 sqq. vide quoque pag. 1697 et 1699. vbi de prima editione libri suppressa.

De *primitiis* frugum, fructuumque et primogenitis apud Iudaeos in Templo offerendis, quas *πρωτογενήματα* vocat Philo de sacrificiis p. 172. Vol. 1. edit. Mangeianae. *ἀπαρχάς τῶν πρωτογενημάτων* p. 177. et *πρωτότακα* p. 180. idem Philo de praemiis, Vol. 2. p. 233 sq. Varenius in trifolio sacro, Rost. 1646. 4. Buxtorfius Lexico Rabbinico pag. 2650 sq. Scriptores memorati supra pag. 434. vbi de festo messis: Talmudici in tractatibus ככוריים et ככורות tom. 1. edit. Surenhus. pag. 320. et tomo 5. pag. 155. e quibus priorem etiam cum versione magis perspicua et notis suis edidit Vir Clariss. Christianus Ludouici 1696 et Lipsi. 1712. 4. Maimonides in tractatu de primitiis, quem ex parte Gustauus Peringerus. Vpsal. 1694. integrum vertit et edidit Ioan. Rudolph. Cramerus. Lugd. Batav. 1702. 4. Abarbanel capite tertio Exordii in Leuiticum, Ioan. Lightfootus Decade chorogr. Marco praemissa c. 4. §. 6. Ioannes Rudolphus Grunerus in diatriba de primitiarum oblatione ac consecratione. Lugd. Batav. 1739. 8. Bernh. Sebastianus Cremerus antiq. Mosai-cotypic. tom. 2. pag. 165. Paullus Fagius in Onkelosi Paraphrasin in Deut. XXVI, 2. Outmannus in codicem Iadaiim pag. 53 et 184 fqq. I. G. Carpzouius ad Goodwinum p. 611 fqq. Interpretes ad Exod. XXIII. 19. XXXIV. 19. 26. Leuit. XIX. 23. XXIII. 10. Num. XV. 20. Tob. I. 6. et dissertationes Danielis Lipstorprii. Bremae 1693. Danielis Lundii. Vpsal. 1703. Io. Henr. Hottingeri Marpurgi 1711. et Danielis Gerdesii. Duisburgi 1730. De primitiis lanae detonsae speciatim vide scriptores apud Lurdium pag. 881. §. 21. Sic primitias etiam in Ecclesia Christiana veteri offerendi morem obtinuisse affirmant Beueregus ad Can. IV. Apostolicum et in codice canonum vindicato pag. 191 sq. Goarus ad Euchologium pag. 656. Nouarinus in schediafmatibus sacro profanis lib. 5. c. 13. Petrus Canisius de decimis, primitiis, oblationibus, Ingolstad. 1609. 8. Sed negat Celeberrimus Io. Georg. Walchius Histor. Eccl. N. T. pag. 782. ostendens, primitiarum nomine ab Irenaeo, ad quem in primis prouocant aientis sententiae patroni, non nisi panem et vinum eucharisticum esse significatum. Similem Aegyptiorum, Graecorum, Romanorum aliarumque gentium vsu obseruarunt Grotius ad Exod. XXIII. 19. Spencerus III. 9. de legibus Hebraeorum, Lindenbrogus ad Censorinum pag. 6 sq. Meursius in Graecia feriatu pag. 117. vbi de primitiis Vestae oblati, et Tho. Crenius in Museo philologico historico pag. 8 sq. Praedae quoque primitias diis esse oblatas ostendit Eustathius ad Odyssaeam p. 692 edit. Basil. 1560. et Suidas in ἀρεθίσινα, quibus iunge Elfnerum ad Hebr. VII. 4.

De beneficiis et retribus Ecclesiasticis scriptores laudauimus supra p. 679. cap. 13. §. 23. quibus addenda quae supplementi loco ad librum de hoc argumento

mento sub Hieronymi Acoſta nomine editum notauit Rich. Simon tomo 3. Bibl. criticae cap. 32 ſq.

III. Antiquiſſimis temporibus dona oblata regibus, vt narrat Herodotus III. 89. Primus Darius Hyſtaſpis Perſarum rex tributa ſtata impoſuit, vnde dictus *καπιηλος*. Eius reditus annui 14560 talenta. De Graecorum aliarumque gentium cenſu, reditibus, veſtigalibus, tributis agunt Chriſtophorus Befoldus, Caſp. Klockius et Iacobus Bornitius in libris de Aerario et Gregorius Tholoſanus in ſyntagmate iuris vniuerſi lib. 3. etſi operae pretium eſſet hoc argumentum quod ad celebriora regna et republ. Graeciae et Asiae attinet, diligentius et ex inſtituto a viro aliquo erudito pertractari. De Athenienſibus tamen vide Potterum lib. 1. Archaeol. cap. 14 ſq. de Lacedaemoniis Cragium IV. 1 ſq. Apud Perſas hoc peculiare, quod et hodie etiam ab illis obſeruari notat Ioan. Chardinus tomo VI. deſcript. Perſiae cap. 7. vt certis regionibus iniunctum eſſet per certam partem anni regem eiufque aulam vel exercitum alere, aut certum genus rerum neceſſariorum aut ad commoditatem vel luxum etiam et ſplendorem facientium ſuppeditare, vt ex Herodoto et Strabone notat Briſſonius lib. 1. de regno Perſar. pag. 163. Ita reginis in ſingulas mundi muliebris partes integrarum prouinciarum veſtigalia addiſta fuiſſe e Platonis Alcibiade 1. notauit Muretus XV. 10. Var. leſionum. In regium fiſcum illata fuiſſe Herodotus ſcribit talenta annua 14560. Iuſtinus 30000. Chardinus tomo 6. p. 147. ait regi Perſiae quotannis redire tricies et bis millena millia librarum Gallicarum: Adamus Olearius octies millena thalerorum millia, quorum ſinguli tres valent libras Gallicanas. Confer Barnabam Briſſonium de regio Perſarum principatu lib. 1. p. 252 ſq.

IV. De reditibus, aerario ⁵, fiſco et tributis ac veſtigalibus veteris Romae videatur Onuphrius Panuinius in imperio romano cap. 22. tom. 1. theſ. Graeuiani pag. 441 ſq. Iul. Caef. Bulengerus lib. 9. de imperio romano (tomo 8. antiq. Roman.) et quae libro tertio habet de aerario, fiſcoque. Eiufdem Bulengeri liber de tributis ac veſtigalibus populi romani prodiit Tolofae 1612. 8. et ſubieſtus eſt vtrique editioni tractatus Chriſtophori Befoldi de aerario publico, Tubingae 1618: et auctius Francof. 1620. 4. His addendus Nicolaus Bergierius lib. 1. de publicis imperii romani viis tom. 10. Graev. lib. 1. ſect. 12. et ſq. et ſeſtione 21. vbi de pecunia manubiali. Chriſtianus

⁵ Paullum Manutium, qui triplex aerarium fingit, vnum triumphale de ſpoliis et manubiis, ſanctius alterum, in quo aurum viceſimarium, et tertium in quo annuae veſtigalium penſiones repositae fuerint, reſellit Philippus Rubenius lib. 1. electorum cap. 24.

ftianus Fridericus Franckenstein in obferuationibus de aerario, quae feorfim primum editae Lipfiae, deinde curante Io. Georgio Graeuio recufae Ultraiekti 1701. 4. in fyntagmate variarum differt. pag. 632 fq. Ratbodus Hermannus Schelius in differtatione de tributo et aerario, recufa tomo 10. thefauri Graeuiani pag. 1223. Chrifti. Donatus, cuius exercitatio de aerario romano prodiit. Witteb. 1670. Henr. Dodwellus praelection. Cambdenian. pag. 457 et 709 fqq. Adamus Colerus Parerg. iuris cap. 28. Ferratius Epiftol. pag. 221 fqq. auctor Anonymus, qui anglice edidit, in gallicum deinde fermonum translatae: *Remarques fur l'adminiftration des finances des Romains*, quae inferatae funt tomo primo fylloges, Recueil des pieces d'Hiftoire et de Litterature, Parifis 1738. 8. p. 103. et Alexander ab Alexandro genial. diar. lib. et cap. 2. vbi etiam de quaefloribus eorumque fcribis et in eorum locum ab Augusto conftitutis praetoribus aerarii, de quibus Lipf. ad Tacit. lib. 13. Annal. Quod in prouinciis procuratores Caefaris, in vrbe fuerunt praefecti aerarii. Vide Briffonium III. 18 et 19. antiquitat. iuris, qui etiam de procuratore rei priuatae et de fifci patrono videndus c. 20 et 21. De vectigalibus veteris Romae praeter Lipfium lib. 2. de magnitudine romana, Bulengeri commentationem paullo ante laudatam, et Pancirolli obferuationes III. 31. variarum lectionum, exftat etiam eximius liber V. C. Petri Burmanni, editus primum Traiekti ad Rhenum 1694. 12. et deinde auctius recufus Lugd. Batav. 1734. 4. ac infertus tomo primo supplementor. a Poleno editorum, pag. 911. de quo confulenda Acta Eruditorum 1695. pag. 178 fq. et 1737. pag. 489 fq. De vectigali falinario Pitifcus ad Aurel. Victorem pag. 64 et 185. De vectigali meretricio fiue chryfargyro Bandurius ad antiquitates Constantinopolitanas pag. 644. Io. Henelius in otio Vratislauienfi cap. 50. Salmafius ad ius Atticum p. 259 fq. et Defid. Heraldus animadv. ad Salmafii obferuat. p. 393. De *columnario*, *oftiario*, quod de columnis et oftis exigebatur, vide interpretes ad Caefarem III. 32. de bello ciuili. De *vigefima pro manumiffione*, quae ex ea pecunia foluebatur, quam ferui aut alii patronis feruorum, libertate donatorum, dabant confulatur Scipio Mafficus P. 1. Veronae illuftratae pag. 224. Alexandriae etiam Astrologi pendebant *βλακενιόριον* quafi vectigal ftultorum, quod a ftultis confulerentur, vt refert Apoftolus V. 65. prouerb. De Vefpafiani imper. vectigali vrinario, quod Fullones pro colligenda, in pofitis per angiportus amphoris, vrina, ad poliendas, incretandas, durandas et purgandas veftes foluere iubebantur vide quae Viri docti ad Sueron. in Caligula cap. 40. Vefpaf. cap. 23. Henelius in otio Vratisl. cap. 32. Caefar Zarottus in medica Martialis tractatione Vener. 1657. 4. cap. 24. Bernardus Ramazzinus de morbis artificum cap. 15. et

Henninius ad Bergierium tomò 10. antiquitatt. Romanarum pag. 648. vbi et plures de fordidis vectigalibus disputantes laudantur, Caspar Klockius de aerario lib. 2. cap. 147. Hermannus Latherus de censu lib. 1. c. 5. num. 24. Iac. Cuiacius lib. 10. obseruationum cap. 7. et lib. 22. cap. 34. et Christoph. Colerus cap. 14. Parergon Iuris. Vectigal in ipsis speciebus soluendum cuius in codice Theodos. mentio occurrit, intelliges de rebus ipsis, v. g. ligno, frumento, lapidibus, non eorum pretio. De aerario militari, quod Augustus instituit, disputat Franckensteinius diatriba laudata pag. 644. De fisco Pontificum, Iacobus Gutherius II. 12. de iure Pontificio, tomò 5. Graeuian. De aerario sacro et priuato principis idem Franckensteinius pag. 664. De thesauris principis per prouincias, eorumque praepositis thesaurenribus, Nicolaus Bergierius lib. 4. cap. 24. De discrimine inter aerarium et fiscum locus classicus exstat in Plinii Panegyrico, cap. 36. ex quo disces, aerarium populi, fiscum principis fuisse: confer Schwarzium ad hunc locum, Klockium modo laudatum lib. 1. cap. 2. p. 34. et Christophori Pelleri obseruationes et additamenta ad Klockium pag. 43. De tributorum leuatione et remissione actionum fiscalium eximiae quaedam obseruationes Scaligeri leguntur in eius lectionibus Aufonianis lib. 2. cap. 15. Quadragesima leuatio occurrit in numo Galbae apud Patinum pag. 146. thesauri; vehiculatio Italiae remissa, fisci iudaici calumnia sublata in numis Neruae apud eundem p. 155. Nouies millies HS. abolita ab Hadriano, vide eundem p. 163. Post Perseum, Macedoniae regem, deuictum tanta pecuniae vis Romam delata est, vt ab eo tempore populus Romanus tributum pendere desierit teste Plinio XXXIII. 3. et Valerio Maximo IV. 3. Quid sit inter aerarios vel in Caeritum tabulas referri, disces ab eodem Franckensteinio pag. 633 sq. qui pag. 664. etiam agit de arca siue banco publico, priuatorum opes publica fide continente. Non pauca etiam de hisce argumentis praeclare obseruata sunt D. Casp. Zieglero lib. 2. de iuribus Maiestatis. De *Publicanis*, siue publicorum Reipublicae redituum redemptoribus, quos *δημοσιώνας* Graeci, auctor operis imperfecti in Matthaeum *telonearios* vocat, consulantur Hammondus ad Matth. IX. 19. Grotius ad Matth. V. 46. Lucae III. 13. Alexander Morus ad Matth. XI. 12. Salmasius de foenore trapezitico pag. 240 sqq. 380 sqq. Desid. Heraldus animaduers. ad Salmasium pag. 186 sqq. Petrus Nannius IV. 1. Miscell. Petrus Burmannus de vectigalibus P. R. c. 9. p. 155 sqq. Cotelierius tom. 1. Patrum Apostolicor. pag. 284. Carolus Sigonius de antiquo iure ciuium R. II. 4. tom. 1. thesauri Graeuiani p. 149 sqq. Guil. Saldenus Otior. Diuin. lib. 4. exercit. 6. Sam. Basnage ad A. C. 31. num. 13. Ferratius Epistol. pag. 94 sqq. Io. Tob. Krebsius de vsu et praestantia Romanae historiae in

N. T. interpretatione p. 22 fqq. Ioan. Struckmannus in commentationibus binis, de portitoribus in litteris Romanis, et de portitoribus seu publicanis in N. T. obuiis. Lemgov. 1750. 4. Conr. Sam. Schurzfleisch in dissert. de ordine publicanorum. Witteb. 1689. et Dan. Guil. Moller in dissert. de publicanis. Altdorfii 1703. De redivibus et veftigialibus Pontificis Romani agitur in libello ab Elzeuiriis plus simplici vice in minori forma excuso, sub titulo, Respublica Romana, pag. 523 fq. et in libro gallice edito, *Tableau de Rome*.

De *Censu Romanorum*, vide scriptores de Censoribus, laudatos supra cap. 14. p. 705. et B. Phil. Lud. Hannekenium dissert. 4. de cura domestica Romanorum pag. 157 fq. Numerum hominum a Seruio Tullii temporibus Romae durante libera Republica in censum relatorum ordine exponit H. Vossius cap. 6. de magnitudine Romae veteris. De iustri condendi ritu A. Pagi ad A. C. 14. num. 5. Orphani antea immunes, a Camillo censore ὑποτελεῖς facti sunt. Plutarch. Camillo fol. 129.

De rationario Augusti siue breuiario imperii eiusque redivibus vide quae viri docti ad Suetonium August. cap. 28. Rupertum ad Florum pag. 117. Io. Christi. Neu dissert. de breuiario Augusti. Tub. 1709. Lambecium lib. 2. Commentar. de Bibl. Vindob. pag. 72. eique laudatos Iac. Gutherium lib. 1. de officiis domus Augustae cap. 2. Bulengerum de imperio romano II. 12. hisque adde duplex rationarium, quod graece et latine ediderunt Benedicini in analectis graecis Paris. 1668. 4. pag. 321. et V. C. Iac. Gronovius ad calcem librorum parentis sui de festertis Lugd. Bat. 1691. 4. Vtrumque autem breuiarium siue rationarium recentius videtur, neque prius ex illis Caesari Octauio Augusto recte tribuitur, quoniam frequens hic est Graeculorum error, quorumcunque Augustorum siue Imperatorum res et instituta ad Augustum referre atque inde magnas nugas superaddere. Conf. de imperii rationario Salmaf. pag. 808. ad Solinum, editionis Paris. et Iac. Godofredum ad codicem Theodosianum tomo 2. pag. 481.

De Graecorum Romanorumque veterum, vti Gallorum quoque recentium variis institutis ad promouendam abundantiam rerum necessariorum, frequentandaque cum fructu praeter agriculturam opificia ac commercia, videndum opus quod gallice edidit M. de la Mare Paris. 1710. fol. sub titulo

traité de la Police. Cui addatur Coyerii *la Noblesse⁶ commerçante*, Paris. 1756. 12. et ex germanica M. I. B. versione. Rostochii 1756. 8.

V. De immunitate sacerdotum a tributis *apud Aegyptios* Grotius et Clericus ad Genes. XLVII. 22. 26. ad quem locum notatur in Io. Damasceni parallelis tomo 2. p. 779. *σκόπει ὄπως καὶ πρὸ νόμου ἀφορολόγητα ἐτύγχανε τὰ προσόντα τοῖς ἱερεῦσι, καὶ τῆτο ἐν ἔθνηκοῖς.* Vide quod etiam ante legem immunita fuerunt bona sacerdotum, atque hoc inter ethnicos. De eorundem ut et Chaldaicorum Doctorum immunitatibus constat ex Diodoro Siculo lib. 1. pag. 17 et 66, et lib. 2. pag. 82. De aliis gentibus conferatur Claudii Arrhenii dissertatio de sacerdotibus, cap. 4. Vpsaliae 1674. 4. De immunitate sacerdotum apud Hebraeos confer Bellarminum de clericis cap. 19. et Wulferum ad Shekalim p. 28. 29. vbi de eo, num sacerdotes immunes ab offerendo siclo. De immunitate sacerdotum *apud Romanos* vide Gutherium lib. 1. de iure Pontificio cap. 28. tom. 5. Graev. pag. 56. De Christianis res nota vel ex S. Basilii Epistola 279 et 304. et multis sancita legibus, ut Constantini M. apud Eusebium X. 7. Histor. Eccles. et aliorum, de quibus Io. Georg. Reinhard de iure Principum Germ. circa sacra pag. 201. multisque scriptis asserta, quorum pars laudatur in Bibliotheca iuridica Lipenii P. 1. pag. 429 editionis recentissimae. Vide etiam B. D. Io. Sluterum de ministrorum Augustanae Confess. ordine, Hamburg. 1650. 12. cap. 4. et Bartholdi Krakewitzii *Bedenken, warum christliche Obrigkeit die Diener der Kirchen ohne außserste Noth mit Steuern und Anlagen zu übersehen.* Gryphifw. 1627. 4. De immunitate Doctorum Professorumque Conringius in antiquitatibus academ. pag. 112 sq. 351 sq. Ioan. Christianus Iterus libro de gradibus academicis cap. 11. 12. Nicolai Borbonii opuscula pag. 233 sq. Petrus Rebuffus de priuilegiis Vniuersitatum, collegiorum, bibliopolarum et omnium, qui studiosis adiumento sunt, Francof. 1585. 8. priuilegio CXLVI fqq. Christi. Hoffmannus de immunitatibus litteratorum. Witteb. 1712. Christi. Liebenthal de priuilegiis studiosorum, eorumque qui studiosis adiumento sunt, ad calcem collegii politici. Marpurgi 1644. 4. editi. Angariorum praestatione et recipiendi hospitis necessitate immunes Professores litterarum. Vide Schultingium p. 216. Iurisprudentia Anteiustinianae. De priuilegiis litteratorum apud Hebraeos Ioan. Leonh. Lentzii dissertatio prodiit Witteb. 1700.

De largitionibus frumentariis ⁷ Romanorum, viscerationibus aliisque eius generis ut panis, olei, carnis porcinae, vestium donationibus publicis

T 2

vi-

⁶ Bibliothéque des Sciences et beaux Arts T. V. pag. 290. N. L. L. 1756. pag. 777. Varii, qui occasione huius scripti editi sunt libelli, quibus Coyerii consilium vel impugnatur vel defenditur, recensentur tom. 6. eiusdem Bibliothecae scientiarum et artium legantiorum pag. 235 fqq.

videndi Iustus Lipsius lib. 1. Elector. cap. 10. et lib. 2. de magnitud. Rom. cap. 10. Vincentius Contarenus, Liplii aduerfarius, in libro de frumentariis largitionibus Romanorum, edito Vefaliae 1669. 12. Salmafius ad Vopifci Aurelian. cap. 35. Vopifcus iterum cap. 47. et fq. Pancirollus in notitia imperii occidentis, cap. 5. Io. Guil. Stuekius lib. 1. antiquitat. conuual. cap. 21. Andreas Tiraquellus in Alexandri ab Alexandro dier. genial. lib. 5. pag. 324. et Ioan. Bruyerinus de re cibaria lib. 4. cap. 12. Pelletierus in epiftola de largitionibus Romanorum, quae inferta eft diario gallico, *Mercur de France*, A. 1737. p. 1474 fqq. Anonymi differtatio de largitionibus Romanorum et antiquitate rhedarum, quae obuia eft in libello gallico, *Variétés hiftoriques, phyfiques et litteraires*. Parifis 1752. 8. tom. 2. pag. 81 fqq. Ioan. Henr. Boeclerus de annona fub Imperatoribus Romanis, tom. 2. eius differt. de congiario. Witteb. 1712. Frid. Henr. Graffii differt. de miffilibus. Lipf. 1734. Similis panum et frumenti largitio obtinuit Conftantinopoli et Alexandriae, de qua Valesius ad Euagrium II. 5. p. 68 fq. Etiam in alimentum puerorum puellarumque pecuniam erogant Imperatores tum in Italia tum extra eam; vide Maffium pag. 400. Mufeï Veronenfis; Ludov. de Hemmer differt. de pueris puellisque alimentariis. Hafniae 1733. et Ioan. Erh. Kappii prolufionem de alimentariis. Lipfiae 1735. De auro coronario fuae donatio quod poft victoriam vel in inauguratione imperatori offerebatur, vide Scacchum III. Myrothec. cap. 37. pag. 879 fq. Valesium pag. 425. ad Ammian. De ftipendiis militaribus, annona, commodis et praemiis et donis militaribus agit idem Lipf. lib. 1. Elector. c. 2. ad Tacit. 1. Annal. pag. 38. Lipfiumque impugnans Contarenus libello de ftipendio militari, qui poft Vefalienfem editionem recufus eft tomo 10. Thef. Graeuiani in quo etiam occurrit diatriba Franc. Robortelli de commodis, praemiis, et donis militaribus et Erycii Puteani fyntagma de ftipendio militari apud Romanos. Ratbodus Herin. Schelius in differtationibus de ftipendio militari, de ftipendio ductorum, de ftipendio equeftri et militari, de die ftipendii, quae exftant tom. 10. thefauri Graeuiani. Frid. Otto Menckenius in differtat. de Romanorum veterum ftipendiis militaribus, adiecta Ioan. Burch. Menckenii differtationibus litterariis, pag. 268 fqq. Paullus Merula in differt. de praemiis, quae militiam fequebantur Romanam, ad calcem eius operum poftu-

morum

7 De publico ciuibus distributa annuatim annona, Gloffae Philoxeni: *αnnona παροχῆ ἐτήσιος διανομῆ*. Suid. *ἡλατῆα, μετὰ τὰς νόμους διδομένη. Panis ciuibus, ciuibus, militibus militaris, Oſtienſis nauis, et Palatinus ministrantibus in aula Imperatorum. Σιτηρεῖς a Iuſtiniano Imp. Medicis et διδασκάλους τῶν ἐλευθερίων detractas queritur Procopius Hift. arcanae cap. 26.*

morum. Videantur etiam Lipsius lib. 5. de militia Romana cap. 16. Blafius Vigenarius ad Caesarem de bello gallico gallice a se editum pag. 448. vbi docet legionem militum illo tempore per singulos annos constitisse summa circiter 219900 thalerorum. Leonh. Portius in diff. quae exstat tom. 9. antiquitat. Graecarum, Hermannus Hugo lib. 2. de militia equestri c. 6 et lib. 5. cap. 1. Quemadmodum vero militum pensio siue merces proprio vocabulo dicitur *obsonium* siue *stipendium*, bene functis *commodium*, *donatiuum*, ἀγιστεῖον, *emeritum*, quandoque etiam extorta *coenatica*, et a tribunis *stillaturae*: ita feruorum *dimensum*, de quo Iosephus Laurentius lib. 1. Polymathiae diff. 10. Quae manuariam operam locantibus praebebatur pecunia dictum *manupretium* quod locantibus operam agrariam, *pulueraticum*, quod nautis pendebatur, *naulum*, gladiatoribus *auētoramentum*, athletis, ἄθλον, quod histriionibus *locar*, siue *locar*, de quo Scaliger ad Festum et Lipsius aliique ad Tacit. 1. 77. Annalium. Iudicum et exequutorum *sportulae*, δικασικόν, *Xenia*: suffragatoris *suffragium*, proxenetae *proxeneticum*, Φιλάνθρωπον, ἐρμηνευτικόν, pro insinuatione libelli supplicis ἐμφανιστικόν, *insinuatiuum*: Legatis praebebatur *legatiuum* siue *viaticum*, πρεσβεῖον, ἐφόδιον, *πρεσβεῖον*, Iac. du Portus pag. 384. ad Theophrasti characteres: quandoque etiam *unguentarium* ad vnguenta, cuius mentio apud Plinium lib. 2. epistola XI. Aduocatis pro victa causa *palmarium*, Medicis *sostrium* *soterium*, *laterium*, praeceptoribus *minerual*, *didactrum*, διδασκαλεῖον. Quod pro solo et in eo exstructis aedibus pendebatur tributum *σωλάριον*, Eclogae Basilic. lib. 58. pag. 448. adde quae viri docti ad lib. 15. Digestor. *qui potior in pignore*. Merces pro loco in spectaculis *locar*, τὸ θεωρικόν. Salmasius pag. 234 ad Solinum. De hisce omnibus et aliis bene multis huiusmodi dolebunt nobiscum studiosi rerum antiquarum non exstare Valerii Chimentellii opus dorologicum, siue de re donatiua antiquorum, cuius argumenta exhibuit ad calcem libri eruditi de honore bisellii, Bonon. 1636. 4. pag. 236 sq. et tom. 7. thesauri Graeuiani pag. 2193. De salariis Sophistarum, Rhetorum, Philosophorum et Professorum apud veteres vide Lucian. tomo 1. pag. 341. Marinum in vita Procli cap. 29. Iustinum in apologia prima pag. 9. edit. Grabii, Alciamum lib. 5. Parergon. cap. 27. Iosephum Laurentium tomo 10. antiquitat. Graecar. pag. 1169. Casaubonum ad Sueton. et Salmasium ad Capitolin. Berneggeri orationes pag. 169. Ioan. Christffriedi Sagittarii otium Ienense, dissert. 9. de origine salariorum et stipendiorum: Christiani Wilhelmi Loescheri diff. de stipendio literario, Witteb. 1696. Cresollium lib. 4. theatri Rhetorum cap. 3. et vbi de didactris Sophistarum priuatis lib. 5. cap. 3 sq. Octauium Ferrarium prolusione 33. pag. 528 sq. Io. Georg. Walehii dissert. de prae-

miis veterum Sophistarum, Rhetorum, atque Oratorum. Ienae 1719 recu-
sam pag. 103 sqq. Parerg. Academic. Io. Willh. Stuckium lib. 1. antiq. conui-
uiual. cap. 19. Christi Falsterum lib. 2. cap. 5. Quaestionum Romanarum.
et Frider. Iac. Beyschlagii orationem de praemiis, quae olim bonarum litte-
rarum cultoribus collatae sunt, quae exstat in eius sylloge pag. 475 sqq. Vide
etiam Thom. Crenium lib. 7. animaduers. pag. 140. 141. et Christoph. Aug.
Heumanni Poecilen lib. 1. pag. 130 sqq. et de mercedibus praeceptorum Ia-
cob. Reuardum lib. 1. cap. 10. Quod nuntio pro epistolis portandis redde-
batur, dictum est *portorium*, quod tabellario pro reparandis calceis, *calcea-
rium*, de quo Suetonius in Vespasiano cap. 8. et Nicol. Bergierius lib. 4. de
viis Imper. Romani cap. 11. sic. *clauarium* ad clauos siue calceos clauatos mili-
tares parandos, apud Tacitum lib. 3. histor. cap. 50. Confer Laurentii Pol-
ymathiam diss. 6. lib. 1. *Vestiarium* ad vestes, *cibarium* ad cibos, *cerarium*
ad cereos, *vasarium* ad vasa, *diarium* in dies singulos, *hordearium* ad hor-
deum et frumenta. Vide Pitiscum ad Sueton. tomo 2. pag. 481. agrimensori
pulveraticum, commentariensi *catenaticum*, notario vel antiquario *sepiaticum*:
Lindebrog. p. 1373. ad codicem legum antiquarum. *Libertaticum* quod li-
bertus dabat Patrono, id. p. 1424. *Linguarium* quod pro lingua temere lo-
quuta penditur. Muretus XII. 3. var. lectio. Indici dabatur *indicum*, fau-
stium nuntium afferenti *Evangelium*, Plutarch. Demetrio pag. 896. siue *Μίνυ-
τρον*, nutrice *nutricium* seu *θρέπτρον*, afferenti desideratum aliquid *κόμιστρον*,
artifici *ἐπιχειρα*, pro rei inuentae nuncio *ἐψηθρον* confer Pollucem lib. 6:
cap. 41. Iac. Godofredi tractatum de salario Genev. ex editione secunda
longe auctiorem 1666. 4. Matthiae Zimmermanni analecta pag. 468 sq.
Salmuthum ad Pancirolli deperdita pag. 40. et Meursii auctarium philologi-
cum cap. 28. De sportulis et erogationibus publicis siue pecuniariis siue fru-
mentariis adeundus etiam Stuckius lib. 1. cap. 35. Antiq. Conuiual. Thom.
Demsterus ad Corippum pag. 206. Hieron. Magius II. 2. Miscell. tom. 2.
thesauri critici Gruteriani. Henrici Norisii praelectio Pisana de sportularum
origine et usu apud Romanos et Christianos, tom. 4. Opp. pag. 599 sqq.
Petri Hunderi dissertatio, Hafniae 1712. quibus adde Frid. Aug. Junii anti-
quitates sportularum apud Romanos quotidianarum. Lipsi. 1745. De *salariis
clericorum* contrariae Ioannis Petri Ludewig et Christiani Thomassii disserta-
tiones recensentur in relationibus innoxii A. 1707. pag. 490. De legato-
rum *lantiis* consule Io. Guil. Bergeri dissert. de lantiis veterum. Witteb. 1711.
De *Aduocatorum honorario* adeatur Frid. Brunnerus ad legem Cinciam; de
Medicorum Desid. Heraldus V. 20. p. 404 sq. in Salmasium. De *diuinato-
rum* praemiis Hieronymus ad Michae III. 5. pag. 1520 sq. tom. 3. edit.

Marcianaei. De Pythionicarum brabeo Edmundus Dickinſon cap. 7. Delph. Phoeniciſſantium.

VI. De *Teſtamentorum* origine et probatione erudite egerunt Henricus Speelmannus in ⁸ ſingulari diſſertatione, quam recenſitam vide in Actis Eruditorum A. 1698. pag. 445. et Albertus Dietericus Treſell in tractatione de origine atque progreſſu teſtamentificationis praefertim apud Romanos, quae cum praefatione Georg. Chriſti. Gebaueri edita eſt Lipſiae 1739. 4. Conſulendus etiam Potterus IV. 15. Archaeol. graecae, D. Chriſtianus Thomafius diſſert de origine et initiis ſucceſſionis teſtamentariae apud Romanos, et altera de ſenſu legis decemviralis teſtamentariae, Halae 1705. Ioan. Henr. Summermannus in coniecturis de origine et progreſſu teſtamentorum apud Romanos pariter ac Germanos alioſque populos. Berolini 1735. 4. Io. Gottl. Heineccius in ſyntagmate antiquitatum Romanarum iuriſprudentiam illuſtrantium pag. 502 ſqq. Veteres formulae teſtamentorum graece ſcriptae ſub nomine Andragorae et Epiſteteri Grinniae leguntur in inſcriptionibus Gruteri pag. 216. Alias videre licet apud Diogenem Laertium in vitis Philoſophor. Alias teſtamentorum formulae (latinas praefertim) exhibent Georgius Fabricius in monumentis variis antiquis, Baſil. 1549. 8. Manutius in officia Ciceronis pag. 148 ſq. edit. Graevii; Barnabas Briſſonius lib. 7. de formulis p. 674. Teſtamenta Iulii Caefaris, Auguſti et Tiberii, relata a Suetonio in horum vitis, illuſtrat Zacharias Huberus in diſſertationibus iuridicophilologicis quinta, ſexta et ſeptima. Integras teſtamentorum tabulas e lapidibus et monumentis vetuſtis exhibet Barnab. Briſſonius de formulis et ſolemneſibus P. R. verbis lib. 7. pag. 643 ſqq. Teſtamentum Caſtreneſe ἀγραφοῦν memorat Plutarchus Coriolano pag. 217. De vigefima haereditatum videndus Petrus Burmannus c. 11. libri de veſtigalibus Romanorum. De diis haeredibus ex teſtamento apud Romanos diſſertatio Franc. Car. Conradi prodiit Lipſ. 1725. Rempublicam haereditatem inſtituere lege Romana vetitum erat. Vide Plinium lib. 5. epiſt. 7. De teſtamentis Chriſtianorum confer Iac. Schalleri binas diſſertationes Argentorati 1661. De teſtamentis Clericorum Monachorumque M. Antonius de Dominis IX. 12. De origine poteſtatis eccleſiaſticae in teſtamenta, Seldeni liber ſcriptus anglice: *the original of Eccleſiaſtical jurisdiction of teſtaments*. Germanis olim teſtamenta nulla, teſte Tacito, confer Berneggerum quaest. 119. in librum de moribus Germanorum. De origine et uſu teſtamentorum apud veteres Germanos, et de differentia inter teſtamenta Germanorum atque Romanorum vide, praeter Summermannum paullo ante

⁸ In Speelmanni operibus poſtumis anglice editis Oxon. 1698. fol.

ante laudatum, Ioan. Adami Koppii Specimen iuris Germanici priuati de testamentis Germanorum iudicialibus et sub dio conditis, Francof. ad Moenum 1736. 4. De Anglo-Saxonum testamentis vide G. Hickeysii dissert. epistolarum pag. 56. De ludicro testamento Grunnii Porcelli praeter scriptores in Bibliotheca latina IV. 5. a me laudatos vide Hën. Valesum in notis ad Amnianum Marcellinum p. 354. Legitur illud etiam in Taubmanni notis ad Culicem Virgilii pag. 146. et in calce adagiorum Erasmi aliorumque Hano- uiae iunctim editor. et apud Vauassorem libro de dictione ludicra pag. 219. et in W. E. Tenzelii dialogis vernaculis A. 1696. p. 191. et apud Gefnerum de quadrupedibus p. 1032. Descriptum primo est Moguntiae a Ioanne Alexandro Brassicano, et a Georg. Fabricio postea correctum locis aliquot ex antiquissimo exemplari inuento Memmelebii in Thuringia ad Vnstrum. Exstat et ridiculum eiusmodi testamentum Asini, quod ex veteri MS. vulgavit Lam- becicus tomo 3. comment. pag. 984.

De testamento ex asse, ex semisse, ex dodrante, prima cera etc. vide Alexandrum ab Alexandro libro et capite primo, et ibi Tiraquellum. Tum interpretes ad Sueronii Caesarem cap. 83. De testamentorum licentia inhi- bita, notas Bourdelotii ad Lucian. tom. 1. pag. 37. Casaubonum ad Sueton. August. cap. 50. De testamenti subsignatione vero Salmasium in animaduersionibus ad Heraldum, Vossium lib. 4. de idololatria cap. 91. et Georg. Lud. Boehmeri dissertationem, cuius index: testamenti signati et subscripti a testi- bus in inuolucro vis et auctoritas vindicata, Goettingae 1746.

VII. De nundinis ⁹, mercatu et cognatis argumentis adeundus Gregor. Tholosanus in syntagmate iuris lib. 25. cap. 3. cuius diatriba inde recusa est tomo 8. Graev. pag. 697. In eodem tomo pag. 641. exstat quoque Erycii Puteani de nundinis Romanis liber, noua Fastorum veluti facula. Puteano addes Allatium capite octauo libri de mensura temporum. Nono quouis die *ἀγορὰν* celebrare solitos Romanos, testis etiam Plutarchus in Coriolano fol. 222. Neque tamen inde colligendum est, ternas nundinas, vt quidam docti viri existimarunt, confecisse septem et viginti dies. Eleganter enim obseruat Celeberrimus Ernesti in clauui Ciceroniana voce *Trinundinum* numerandorum dierum initium fieri a nundinis primis et desinere in tertiis: nundinas autem. secundas more latino bis numerari, vt idem dies sit nonus a primis nundinis, et primus in altera enneade dierum. Ex quo effici quidem Vir Acutissimus ostendit, trinundinum siue tres nundinas cum diebus interiectis summam tan-
tum.

⁹ In Olympiis vniuersa Graecia sollemnes nundinas celebrabat, vnde mercatum Olym- picum vocat Iustinus III. 5.

tum septemdecim dierum conficere. De mercibus Romam vndique aduectis agit Bergierius lib. 4. de viis imperii romani cap. 33. tom. 10. Graev. De haftarum et auctionum origine ac ritu consulendi Alexander ab Alex. III. 16. Fulvius Ursinus ad Caesarem pag. 87. post fragmenta Historicorum, et Iunius Rabirius cuius liber ex edit. Parisiensi A. 1554. 4. insertus est tomo 3. thesauri Graeviani. Nam M. A. Brunellus libro, tertium iam gallice edito de hoc argumento Parisi. 1704. *Nouveau traité des Crieés*, hodierna auctionum iura vsunque, in Gallia praesertim, persequitur. Idem Ludouicum Postium aliofque allegat. Postii de subhastatione liber prodiit Genuae 1646. Genev. 1670. De more veteri quo viri nobiles per urbem incedentes non ipsi pecunias secum gestabant, sed pedissequis hoc committebant, vide Casaubonum ad Apuleii apologiam pag. 155. De furto per lancem et licium concepto cuius apud Gellium XI. 18. XVI. 10. et apud Festum mentio, consulenda Marci Tatii Alpini epistola ad Wilhelmum Hungerum. Pecuniam ex rebus venditis in os et buccam colligendi mos hominum vilium et de plebe infima, ut notat Casaubonus pag. 219 sq. ad Theophrastum, ubi etiam ex Plauto, quod crumenas apud Romanos collo appensas habebant homines eiusmodi. *Tabulae novae* appellabantur, quando magna creditorum iniuria aut simul semelque omnia eatenus contracta debita expungebantur abolebanturque ac pro solutis habebantur, aut pars de summa demebatur. *Χρεῶν ἀποκοπή*s vocat Diodorus Siculus lib. 19. tomo 2. pag. 658. Confer Io. Scheferi Agrippam liberatorem siue diatribam de nouis tabulis, Argentor. 1645. 12. et cum obseruationibus Io. Christi. Leuschneri. Lignit. et Lipsiae 1752. 8. et tom. 8. Graeuii; ac Fabiani Toernerii disputat. de nouis tabulis. Vpsal. 1727. 8. De iure debitores si soluendo non essent vendendi vel in partes secandi, vide praeter auctores supra pag. 757. citatos Salmasium de vsuris pag. 544 sq. et Ioannem Nicolai de Synedrio Aegyptior. pag. 227. qui etiam alios mores annotauit, quibus olim cum obaerato ageretur.

VIII. Quid impedit, quo minus hoc loco, eos, qui argumentum de commerciis ac navigatione veterum illustrarunt, recenseamus. De quo quidem generatim exposuere Blasius Caryophilus in lucubratione de mercaturis antiquorum, quae exstat parte prima dissertationum eius miscellanearum, Romae 1718. 4. euulgatarum. Petrus Daniel Huetius in historia commercii et navigationis veterum, quam Colberti suafu gallice conscripsit atque *ἀνωνύμως* edidit Parisiis 1716. 12. Auctor Anonymus, qui gallice edidit: *Histoire generale de la marine*, contenant son origine chez tous les peuples du monde, ses progrès, son état actuel, et les expeditions maritimes anciennes et

modernes, cuius tomus primus prodiit Parisiis 1744. 4. Auctor libri germanice editi: *Allgemeine Geschichte der Handlung und Schifffarth, der Manufacturen und Künste, des Finanz- und Cameralwesens, zu allen Zeiten und bey allen Völkern*, cuius pars prima prodiit Vratislaviae 1751. 4. II. ibid. 1754. Carolus Arbutnotus in tabulis antiquorum numerum dissertatione tertia pag. 201 - 260. interpretationis latinae a Daniele Koenigio compositae editaeque Traiecti ad Rhenum 1756. 4. Antonius Yues Goguetus in libro elegantissimo, de l'origine des Loix, des Arts et des Sciences, qui tomis tribus euulgatus est Parisiis 1758. 4. tomi 1. lib. 6. cap. 1 et 2. Ludov. Antonius Muratorius tom. 2. antiquit. italic. medii aevi pag. 866. et succincte Iuuenel de Carleucas in tentamine historiae litterarum elegantiorum, scientiarum et artium. Carolus Rollinus historiae antiquae tom. 10. p. 377 sqq. et tom. 13. p. 166. edit. Amstelod. Sigillatim de *Aegyptiorum* commerciis videndus Paullus Lucas libro sexto itineris A. 1714. gallice editi tom. 2. pag. 219 sqq. Mailletus descriptione Aegypti tom. 1. pag. 53 sq. Goguetus tom. 3. lib. 4. De *Phoenicum* commerciis, de Ophir atque navigatione Salomonis Ophiritica confer Bocharti Phaleg et Canaan pag. 175. 159 sq. et pag. 768 sq. Herman. Witsium Miscellan. tom. 2. Exerc. XIV. §. 35 sqq. Hadr. Relandum dissert. miscell. P. 1. pag. 165 sqq. Petrum Dan. Huetium de navigationibus Salomonis. Amstelodami 1698. 8. et tom. 8. Criticor. Angl. Aug. Calmet dissert. Biblic. parte 1. pag. 198. versionis germanicae. Io. Iac. Scheuchzerum Physic. sacr. tomo 2. pag. 201 sqq. Augustinum Varenium in Trifolio historico de Paradiso, Ophir et Simone mago. Rostochii 1655. Gaspar. Varenium, siue Bareiros, Lusitanum, de Ophira regione. Antwerp. 1608. 8. Roterod. 1616. Harderouici 1638. et tom. 18. eorund. Critic. Io. Blumium de Ophira. Hamb. 1660. 8. Christoph. Nornagel in diatriba chorographica. Witteb. 1646. quacsq. secunda. Henr. Benzelum syntagm. dissert. I. 419. Martin. Lipenium in dissertat. de navigatione ophiritica. Witteb. 1658. et 1666. 12. Codofr. Wegneri dissertat. de navigationibus Salomonideis. Francof. 1670. Matth. Fr. Beckii de Eden, Ophir et Tharsis. Ienae 1676. Io. Christ Artopaei de termino navigationis Ophiriticae a Salomone institutae. Argentor. 1692. Io. Christi. Wichmanshausen de nauis Tyria. Witteb. 1714. Sam. Aug. Iunghans de terra Ophir. Lipsi. 1737. Anton. Iulii von der Hardt quod regio Ophir, quorsum Salomo classem misit, sit Phrygia. Helmstad. 1745. De *America* detecta navigationibusque Europaeorum in Americam conferantur: *Nouus orbis*¹⁰ regionum ac insularum veteribus in-

cogni-

¹⁰ Quae hoc libro continentur scripta, recensentur in Struuii Bibl. historica Volum. I. pag. 225. edit. Euderianae.

cognitarum. Basileae 1572. fol. et Parisiis e. a. Alia collectio libellorum similis argumenti, quae sub eodem *noui orbis* ¹¹ titulo euulgata est Roterdami 1616. 8. Francisci Lopez Historia generalis indiae occidentalis, quae hispanice euulgata est Caesaraugustae 1553. fol. et gallice versa prodiit Parisiis 1606. 8. Petri Martyris de orbe nouo Decades VIII. Compluti 1530. fol. et Coloniae 1574. 8. Hieronymi Benzeli Historia noui mundi, italice edita Venetiis 1572. 8. latine deinde versa ab Urbano Calueto. Geneuae 1578. 8. tum additis nouis figuris sub titulo: Noui orbis historiae rerum ab Hispanis in India occidentali gestarum partes 13. Francof. 1595 et sqq. recusa. Ioan. Lerii historia nauigationis in Brasiliam, gallice scripta, et deinde latine versa. Basil. 1587 et 1688. 8. De *Venctorum* commerciis, quibus ante duo saecula floruerunt et opibus vide Journal des Savans 1719. pag. 135 sqq. et librum gallicum, *Essai de l'histoire du commerce de Venise*. Parisiis 1729. 12. De Germanorum veterum nauigatione agit Cluuerus lib. 1. Germaniae antiquae cap. 18. pag. 133 sqq. Recentiorum genus et amplitudo patet ex libello, cui titulus: *Memoires sur le commerce des Hollandois dans tous les etats et empires du monde*. Amstelod. 1717. 12. Sam. Ricardi *Traité general du commerce de Hollande*, cuius quinta editio prodiit Amstelod. 1732. 4. et Paulli Jac. Marperi variis scriptis germanice editis.

IX. De numis veteribus monetaeque variis generibus, materia, pretio etc. quamplurimos scriptores recensent, Carolus Patinus in historia numismatum cap. 24. Phil. Labbeus in Bibl. numaria, Rudolphus Capellus *ὁ μακροπτης* in Numophylacio Luderiano, Burchardus Gothelf Struuius in bibliotheca numismatum antiquorum, edita Ienae 1693. 12. Anselmi Bandurii bibliotheca numaria, adiuncta eius Numismatibus Imperatorum Romanorum. Parisiis 1718. fol. quam ob argumenti praestantiam seorsim cum notis, auctario et indicibus excudendam curauit. Hamb. 1719. 4. et Franc. Ern. Bruckmanni bibliotheca numismatica. Guelpherbyti 1729. 8. cuius supplementorum specimen primum in lucem emissum est ib. 1732. 8. Fas itaque fuerit praesenti loco praecipuos quosdam tantummodo indicasse, vel praeteris notandos, vel a viris istis praestantissimis omissos. *Iusti Lipsii* de re numaria breuiarium postumum cura Ioan. Rhodii lucem vidit Patauii 1648. 8. In illo potissimum de varietate in materia numorum disseritur, et post pauca de luteo, scorteo, ferreo et plumbeo numo dicta, tractatur de aerei, argentei et aurei varietate, numeratione et pretio. De vsu et praestantia nu-

¹¹ Hoc libro exhibentur *Columbi, Pinzoni, Vesputii, Martyris, Herborni nauigationes.*

numismatum pulcherrimi sunt Dialogi XI. *Antonii Augustini*, hispanice primum scripti et italice nouissime recusi Romae 1736. fol. quibus in latina versione Andreae Schotti et in Hetrusca Octauiani Sadae duodecimus dialogus accessit. Omnium etiam laudibus merito efferuntur illustris Viri *Ezech. Spanhemii*, de vsu et praestantia numismatum praeclarae dissertationes, quarum editionis tertiae luculentissimae ex prioribus ¹² Romana 1664. atque Amstelodamenti 1661. 4. longe luculentioris Vol. primum lucem vidit Londini 1705. ¹³ fol. alterum post fata Auctoris, Londini A. 1710. aetatis 81. denati, curante Isaaco Verburgio prodit ¹⁴ Amstelodami 1717. fol. Eiusdem Spanhemii epistolae de numis quibusdam subiectae sunt editioni Lipsiensi speciminis vniuersae rei numariae antiquae, quod litteratorum reipublicae proposuit *Andreas Morellus*, ¹⁵ Heluetius Lipsi. 1695. 8. Idem vir doctissimus cum magna rei litterariae iactura anno 1703. Arnstadii die decimo Aprilis denatus, parauerat opus ingens atque praestantissimum, in quod ordine digesta, eleganter in aes incisa, et succincte explicata conicere voluit numismata omnia vetera cuiuscunque generis haecenus cognita: quem in finem non tantum libros in hoc genere editos, magno studio euoluit atque inquisiuit, sed et numophylacia et gazas regum principumque Europae perreptaui, et plures an-

¹² Dicuntur Spanhemius et Marqu. Gudius doctissimi ambo et antiquitatis peritissimi Romae eodem tempore versantes de praerogatiua inscriptionibus an numis praescis tribuenda inter se contendisse, et Spanhemius quidem ex numis, Gudius vero ex inscriptionibus antiquis plurimum utilitatis ad illustrandum omne genus litterarum capi posse asseruisse. Hinc Spanhemium sententiae suae probandae causa opus istud elucubrasset, Gudius inscriptionibus antiquis illustrandis intento, sed priusquam abfolueret, fatis intercepto, cuius tamen ipsius ampla veterum inscriptionum *συλλογή*, post observationes eius in opus Gruterianum prodit Leouardiae 1732. fol. Vtrisque, numis et inscriptionibus praefendus quandoque scriptorum consensus, vbi in illis ignorantia vel negligentia artificum peccat, vel adulatio eorum qui numos cudi aut inscriptiones fieri curarunt, res principum in maius extollit. Itaque et Bandurius tom. 1. pag. 60. non multis adeo tribuit numis vbi a scriptoribus dissentiant, *maxime*, inquit, *si quid in illis reperias, quod ad adulatorem principis pertineat*. De vsu operum sculptorum, statuarum, inscriptionumque veterum erudite commentatur, numismatibusque cum praefere non dubitat Scipio Masfeyus in notitia musei inscriptionum Veronensis, italice edita ad calcem notitiae scriptorum veterum Graecorum et Latinorum italice versorum. Venetiis 1720. 8. Eandem sententiam tuetur Isaac. Voßius in epistola ad Nicol. Heinsium data A. 1647. tom. 3. sylloges Burmannianae pag. 568. *Nihil me aequae afficit, quam quod inscriptionum antiquarum studio tenearis. Multum ego illis delector, quoniam maior mihi earum vsus videtur quam numorum, licet istis plus debeant oculi*. Idem repetit pag. 570.

¹³ A. E. 1707. pag. 49.

¹⁴ A. E. 1717. pag. 289.

¹⁵ Iniquissima est de Morello censura Iac. Gronouii pag. 855. ad Herodotum.

annos in illis (regis Galliae praecipue) infumfit, rei antiquariae non minus quam pingendi pulchre et caelandi peritus. Testatus est Morellus in laudato specimine iam se collegisse numos vices quinquies mille, a quo tempore plures adhuc, qua fuit diligentia, eum indagasse non est dubitandum. Hoc ipsum opus sub indice thesauri Morelliani, commentario perpetuo illustratum edidit Sigebertus Hauercampus, Amstelod. 1734. fol. Voll. II. Eleganter quoque usum numismatum antiquorum edisseruit *Iosephus Addisonus* in dialogis quibusdam, qui exstant operum eius anglice Londini 1726. 8. editorum Vol. tertio pag. 9 sqq. et germanice versi cura Georgii Willh. Pözingeri prodiere Baruthi 1740. 8. Cui iungatur *Ludouici de Biel* (Erasmi Froelich) libellus, qui inscribitur: *Utilitas rei numariae veteris compendio propositae*. Viennae 1733. 8. et *Petri Vlamingii* oratio de usu et praestantia studii numarii habita 1702. et excusa Amstelod. 1737. 4. De usu numerorum veterum in studio theologico dissertationes *Valentini Ernesti Loescheri* exstant in eiusdem Stromateo academico pag. 153 sqq. De usu eorundem in interpretando S. Codice videatur *Aegidii Lacarry* prolusio in eiusdem historia romana per numismata illustrata pag. 217 sqq. *Gottl. Erdm. Zeibichii* specimen obseruationum in N. T. ex numismatis antiquis. Witteb. 1743. ac obseruationes sacrae ex numis antiquis. ibid. 1745. Usus numismatum in iurisprudentia enarravit *Ioan. Gottl. Heineccius* in praefatione praemissa N. H. Gundlingii exercitationibus academicis. Halae 1736. 4. De numis philosophiae interpretibus vide *Io. Frid. Bertrami* meletemata litteraria pag. 237 sqq. De numerorum veterum cognitione cum historia iungenda orationem edidit *Ioannes Oliua*, Venetiis 1717. 8. quam *Ioan. Erh. Kappius* recudendam curauit in orationibus selectis clarissimorum Virorum, parte 1. pag. 554. Lipsi. 1722. 8. De numerorum veterum in illustranda Imperatorum Romanorum historia usu programma euulgauit *Ioan. Henr. Meibomius* 1684. De eorum vero in historia Germaniae antiqua *Wolf Balthaf. a Steinwehr*. Francof. ad Viad. 1742. Qui compendio nobilissimam hanc eruditionis partem degustare voluerint, eis praeter *Caroli Patini* historiam numismatum italica, gallica et latina lingua editam, praeter eruditam *Eucleni Gottl. Rinckii* lucubrationem, quam nomine suo praeterito edidit Lipsiae 1701. 4. de veteris numismatis potentia et qualitate, commendandus libellus gallice vulgatus Paris. 1693. 12. et nouissime recusus ibid. 1739. duobus tomis in forma octopartita, sub titulo *la science des Medailles*, auctore, qui nomen suum suppressit *P. Joberto*, Iesuita. Eundem libellum latine recuderunt Lipsienses 1695. et 1718. 8. interprete Christiano Iunckero, vide *Acta Erud. A.* 1694. pag. 215 sq. et 1695. pag. 442. Germanice versus liber iste excusus est Norimbergae 1718 et 1738. 8. Op-

portuna etiam sunt quae tradit Rev. *Ioan. Christoph. Olearius* in specimine vniuersae rei numariae scientifice tradendae Ienae 1698. 8. et in libro germanice edito: *Curtöse Münzenwissenschaft* ibid. 1701. 8. in quo etiam nonnulli scriptores de variis argumentis indicantur, quemadmodum et a clarissimo amico nostro *Io. Georgio Walchio* praefat. ad Bartholomaei Beuerini libellum de ponderibus et mensuris, in qua simul sciographiam scribendae historiae numismaticae proposuit. Notari quoque meretur *Georgii Lionneti* museum numarium, earmen, siue notitia rei numariae veteris; quod recensuit praefatusque est Iul. Car. Schlaeger. Helmstadii 1744. 4. et *Henr. Ioan. Bytemeisteri* delineatio rei numismaticae antiquae et recentioris, cuius editio tertia Argent. 1744. 8. prodiit. Nec praetereundi duo libelli vulgati itidem germanice, *das gedffnete Münzcabinet*, et *Ioan. Groeningii* historia numismatum critica, qui nouissime in collectione Schilleriana sub titulo *der gedffnete Nitterplatz* prodierunt, in quibus praecipue de recentioribus numismatibus memorabilia quaedam, et numophylaciorum hodie celebrium notitia succincte exponitur. Habes etiam in iisdem expositionem praecipuarum siglarum siue compendiorum scripturae quae in numis occurrunt, eorumque lustratores morantur, tam Latinarum, quam Graecarum, Latinarum quidem depromptam ex Patino, Graecarum vero ex Ioannis Valentis (*Jean Foy Vaillant*) numismatibus imperatorum, a populis romanae ditionis graece loquentibus percussis Amstel. 1700. fol. Praeclara quaedam de veterum numis collectanea occurrunt in *Francisci Iunii* libro 2. de pictura Veterum cap. 8. pag. 110 sq. De origine pecuniae variisque eius speciebus eleganter accurateque disserit *Ioan. Georg. Wachterus* in *archaeologia numaria*. Lips. 1740. 4. cui adde *Christiani Crusii* commentarium de originibus pecuniae a pecore ante numum signarum. Petropoli 1748. 8. Vt vero *pecunia* a pecore apud Latinos, ita Graecis pleraque vocabula in commerciorum pensione usitata sunt repetita a pecudibus, quemadmodum *Eustathius* notat ad *Odyseam*; adde *Mezeriacum* ad *Ouid. II.* pag. 317. Quadringentos amplius numos, quos Pataunos a loco appellant, ab Italo falsario¹⁶ suppositos se collegisse et in lucem editurum testatur *Ioan. Carolus Schottus* in noua explicatione apotheoseos *Homeri* pag. 33. De numis monetariorum veterum culpa vitiosis conferatur *Erasmi Froelichii* dissertatio, quae quarta est inter eius *IV* tentamina in re numaria vetere, p. 361 sqq. cui iunge *Geinozii Abbatis* obseruationes de numis veteribus suppositis, quae exhibetur tom. 6. historiae academiae inscriptionum pag. 410 sqq. De arte numos veteres genuinos a spuriiis discernendi exstat *Beauuauisii* liber gallice edi-

¹⁶ *Plinius H. N. XXXIII. 9.* Mirum in hac artium sola vitia discuntur, et falsi denarii spectatur exemplar, pluribusque veris denariis adulterinus emittitur.

editus Parisiis 1739. 4. iunctus deinde eiusdem auctoris libro gallice edito: *Traité des Finances et de la fausse Monnoye des Romains*, Parisiis 1740. 8.

X. De numis sacris, siue de valore et pretio monetae varii generis cuius mentio fit in sacris litteris tum veteris tum noui Testamenti agunt *Arias Montanus* in *Tubal-Cain*, tomo 6. Criticorum Anglorum edit. Francofurt. *Caspar Waserus* de numis et mensuris Ebraeorum, et aliorum Orientalium, Tiguri 1605. 4. Heidelb. 1610. 4. et in eodem criticorum sacrorum tomo, in quo etiam occurrit *Ed. Brerewoodi* libellus de ponderibus et pretiis veterum numorum, ex editione Lond. 1614. 4. quemadmodum in tomo septimo *Marquardi Freheri* de numismate census. Matth. XXII. 19. ¹⁷ dissertatio edita pridem Heidelbergae 1599. 4. His addi possunt *Henr. Buntingius* de monetis et mensuris sacrae scripturae, Helmstad. 1583. 4. *Henricus Guntherus Thulemarius* de variis siclis et talentis Hebraeorum, Francof. 1676. 12. Libellus *Stanislai Griseppi* de multiplici siclo et talento hebraico. Antw. 1568. 8. et fasciculo II. opusculor. ad histor. ac philolog. sacram spectantium, pag. 302 sqq. *Io. Conr. Dietericus* in antiquitatibus biblicis V. T. p. 726 sq. *Georg. Wolfgang. Wedelius* centur. 2. decad. 1. dissert. medicophilolog. 7. quae est de numis Noui Testam. *Villalpandus* ad Ezechielem, tom. 3. pag. 180 et 383 sq. et tom 2. p. 23. *Io. Leusdenius* in philologo hebraeo mixto diss. 28 sq. et ad calcem Onomastici sacri, *Io. Harduinus* in chronologia Vet. Test. p. 603 sq. Operum selector. *Brianus Waltonus* et *Bernhardus Lamy* in apparatu ad S. Scripturam, *Eduardus Bernhardus* libro de mensuris ac ponderibus. Oxon. 1688. 8. *Humphredus Prideaux* praefatione ad historiae Vet. Test. illustratae partem primam. *Villalpandus* tomo tertio ad Ezechielem pag. 80 et p. 383. De numis Orientalium, Iudaeorum maxime et Muhamedanorum, diatribam edidit *Io. Henr. Hottingerus*, ad calcem libri de cippis hebraicis. Heidelberg. 1659. 12. 1662. 8. idem p. 114 sq. Bibliothecarii quadripartiti nonnullos recenset numos hebraicos et arabicos. De *Hebraicis* videnda *Iulii Bartoloccii* *Bibl. Rabbinica* tomo 4. pag. 158 sq. *Salomo Deylingius* de re numaria Hebraeorum, parte tertia obseruat sacrar pag. 222 sqq. *Ioan. Christi. Klemmii* libellus de numis Hebraeorum. Tubingae 1730. 4. *Io. Andr. Schmidii* dissertatio de re monetali Hebraeorum. Helmstadii 1699. 4. *Erasmus Froelich* in prolegomenis ad annales regum Syriae, part. 5. pag. 74 sqq. vbi de numis Hebraeorum. *Ioan. Gottl. Carpczcius* ad Goodwinum pag. 687. *Claudius Bouteroe* in obseruationibus in rem monetariam gallice editis Paris. 1666. fol.

er

¹⁷ Confer Freheri parerga III. 10. Waserum de numis Hebr. II. 16. Lipsii admiraanda II. 3. Thom. Crenii animaduers. part. 2. p. 196 sq. etc.

et I. B. Keldermannus in dissertat. de origine atque vsu numorum apud Hebraeos. Ultraï. 1750. *Herm. von der Hardt* numi et pondera Hebraeorum ex Graecia. Helmstadii 1727. 8. Sigillatim de *fielis* videantur *Mosis Maimonidis* constitutiones cum versione et notis Ioan. Elgers Lugd. Bat. 1718. ¹⁸4. *Ioan. Pastritius* de fielis et numis Iudaeorum. Romae 1700. *Andreae Beyeri* libellus, qui inferibitur *fielus sacer* et *regius appensus* et *ostenfus*. Lipsi. 1667. 12. *Melanchthonis* carmen ad Ioan. Aepinum de *fielo*, quod *obuium* est in Ioan. Henr. a Seelen *philocalia epistolica*, pag. 13. et dissertationes *Gustavi Peringeri*. Vpsal. 1692. 8. et I. C. *Ifelii*. Basileae 1709. et Ioan. Conr. *Keysleri* oratio de *dimidio fielo argenteo* siue *lytro animarum Israel*. Bremae 1704. *Sielos* exhibent *Scheuchzerus* *physicae sacrae* tab. LXXXI. *Kircherus* *tomo 2. Oedipi part. 1. p. 98 sq.* *Waltonus* in *apparatu ad Biblia Polyglotta*, *Villalpandus* in *apparatu ad templum Ezechielis tom. 3. pag. 380.* *Waserus* II. 3 sq. de *numis Hebraeorum.* *Ezech. Spanhemius* de *vsu numismatum tom. 1. p. 167.* *Ioan. Leusdenius* in *philologo hebraeo mixto* dissertat. 28. et alii. In *Iacobi Goeree* *introductione ad sapientiam biblicam P. 1. pag. 82.* exhibentur quoque *fieli*, sed ex *Villalpando* atque *Kirchero* infeliciter explicantur. Vide *Iacobi Rhenferdi* *opera philologica* pag. 249. et *Surenhusium* ad *Misnam Schekalim I. 1. pag. 177.* De *Kesita* Hebraeorum interpretes ad *Gen. XXXIII. 19. Ios. XXIV. 32. et Iob. XLII. 11. Oligeri Nicolaidae* *diff. Hafniae 1691.* qui non *agnum* nec *margaritam*, sed *numi genus aurei vel argentei* intelligit. Eandem sententiam tuentur *Bochartus Hierozoic. P. 1. pag. 433.* *Waserus* *lib. cit.* *Schultensius* *commentar. in Iobum, Carpzouius* ad *Goodwinum* pag. 689. a. aliique. Dissentiunt vero *Hottingerus* *lib. cit. pag. 110.* *Adrianus Cattenburgh* *syntagm. sapientiae Mosaicae lib. 5. c. 5. §. 6. p. 286.* et *I. G. Wachterus* *archaeol. numar. pag. 10.* Ex eo quod *Abimelech* *Abrahami coniugi* dedit *mille Keseph*, (*LXX. διδραχμα*) *Gen. XX. 14.* colligit etiam *Begerus* *tom. 1. thesauri Brandenburg. pag. 282.* iam *Abrahamae* temporibus *vsu numismatum* obtinuisse. Contrarium ostendit *Wachterus* *lib. cit. p. 20.* *Abrahamum* non *pecunia*, nec *moneta publica*, sed *argento librae appenso agrum esse mercatum* docens. *Hermannus* vero *Conringius* *Helmstadii A. 1675. 4.* edidit *paradoxa de numis Hebraeorum*, in quibus contendit *fielos omnes olim fuisse argenteos*, tum *nullum numum hebraeum*, qui refert *hominis imaginem*, esse *genuinum*, *characteres* porro *Affyriacos* siue *Samaritanos* non fuisse olim *Hebraeis* ad *ciuilia negotia*

¹⁸ In quibusdam exemplaribus titulus praefert A. 1727.

gotia vsurpatos, nec ante captiuitatem Babylonicam ¹⁹ numos signatos fuisse in vsu: itaque nullum numum samariticis aut hebraicis litteris inscriptum qui ex illa aetate iacteretur esse bonae notae, aut multum vetustum ²⁰, nec posse certis argumentis demonstrari, numos samariticis characteribus inscriptos captiuitate babylonica antiquiores esse, sed omnes Hasmonaeorum siue Maccabaeorum et Herodum aetate cusos videri, neque olim in vsu fuisse siculum alium sacrum ²¹ alium profanum, nec fidem denique mereri quae in iam dicto de cippis Hebraeorum Hottingeri libro leguntur. Haec Conringii paradoxa recusa sunt in fasciculo secundo opusculorum, quae ad historiam et philologiam sacram spectant Lugd. Bat. 1695. 8. Otto autem *Sperlingius* V. C. libro de numis non cusis inter alia quidem cum Conringio probat apud Iudaeos ante captiuitatem babylonicam nullum signati aeris vsum valuisse, quod ex Gen. XXIII. 16. 1 Chron. XXI. 25. et Ierem. XXXII. 9. confirmat etiam *Adrianus Relandus* ²² diss. 1. de numis Samaritanis pag. 7. et aduersus *Fortunatum Schacchum* II. 3. Myrothec. tuetur pag. 49 sq. sed et post captiuitatem, nostrique seruatoris Christi tempore contendit rude tantum et informe argentum forfice dissectum ac libra appensum monetae locum tenuisse, itaque sicanos omnes recens esse suppositos. Quanquam numos cusos fuisse a Iudaeis non sinit nos dubitare locus 1. Maccab. XV. 5. 6. vbi *Antiochus Demetrii filius Syriae rex* cum aliis immunitatibus *Simoni Pontifici Maximo* permittit ποιῆσαι κόμμα ἰδίον νόμισμα τῆ ἡρώα αὐτῆ Vocabula μνά, δραχμή

¹⁹ Aliud videtur *Scaccho* quem vide sis II. 3. Myrothec. sed *Conringii* sententiam qui sicanos pondus argenti, non signatos numos fuisse contendit, tuetur V. C. *Adr. Relandus* diss. 1. de numis Samaritan. p. 49 sq. Vide etiam sis *Rev. D. Salomonis Deylingii* observationum sacrarum partem 3. p. 176 sq.

²⁰ In eandem sententiam vide quae disputantur a *Iacobo Bafnagio* auctore dissertationis gallicae *sur l'antiquité de la Monnoye et des Medailles des Juifs, et sur la preference des Caracteres Samaritains aux Hebreux* in *Bafnagii Bellouellii* historia operum eruditorum A. 1709. pag. 32. Contrariam sententiam defendit *Soucietus* in dissertationibus gallice editis pag. 70.

²¹ De siculo sanctuarii adde quae *Io. Clericus* et alii interpretes ad Exod. XXX. 13. *Io. Wulferus* ad tractatum Talmudicum *Shekalim*, Norimb. 1680. 4. *Buxtorfius* *Lex. Talmud.* pag. 2032. 2068. 2449 sq. 2624. *Andreas Beyerus* in libello paullo ante citato. *Herm. von der Hardt* libello paullo ante citato de numis et ponder. Hebr. ex Graecia. *Io. Meyerus* ad *Clasingii διόνοσην* de vñctione sacra pag. 8. vbi eorum accedit sententiae, qui duplicem existisse siculum sacrum alterum s. Sanctuarii, alterum communem affirmant, contra quos veriozem sententiam defendit *Clasingius* in vindiciis extortis pag. 38.

²² *Relandi* argumenta stricim recenset *Wachterus* *Archaeol. numar.* pag. 23.

δραχμή et ἰβόλῆς hebraicae esse originis notat Iacobus Duportus ad Theophrasti characteres p. 324. Idem Sperlingius contra Conringium docet Iudaeos etiam auri usum habuisse monetae loco. Ceterum *Wagenfeilius* in commentario ad tractatum Sora p. 275. contendit nullam amplius exstare verae antiquitatis Hebraeorum monetam, et post nonnulla interiecta, multis oppugnat numos referentes imaginem Abrahami, Mosis, Davidis et Salvatoris nostri. De numismate census, quod Romanis pendere iuebantur Iudaei, consulendi sunt interpretes ad Matth. XVII. 24. 27. *Cassp. Waserus* II. 6. et 20. *Lipsius* II. 3. admirand. *Marquardi Freheri* Parerga III. 10. et dissertatio paullo ante laudata. *Ioan. Seldemus* de iure naturae et gentium II. 8. pag. 221. et VI. 17. *Ioan. Harduinus* opp. select. pag. 625. 629. *Thomas Crenius* animaduers. philolog. lib. 2. pag. 196 sqq. *Ioan. Gottl. Carpzouius* ad Goodwinum pag. 690. *Seb. Schmidius* fascic. disp. pag. 796. *Ioan. Reinh. Rufius* Harm. Euang. II. 822. *Ioan. Nicol. Schulini* dissertatio Witteb. 1685. 4. *Ioan. Laurent. Moshemii* dissertatio Helmstadii 1725. *Claud. Salmasius* contra Miltonum pag. 269 sq. 275 sqq. Idem in funere hellenistico pag. 55. *Simulacra omnis generis quum abominarentur Iudaei, monetam tamen graecanicam Romanamque Deorum imaginibus figuratam recipiebant, atque dabant. At in templo ne Caesarum quidem tum Dominorum suorum imagines admisisse.* De numis hebraicis *Mojen cornutum* referentibus exstat peculiaris dissertatio I. B. Carpzouii. De numis *Iesu Christi* agit praeter alios Io. Reiskius in libro de Iesu Christi imaginibus. *Wagenfeilius* ad Mishnam Sora pag. 238 sq. edit. Surenhus. et Ioan. Dav. Koelerus tom. 6. historiar. e numis deliciarum p. 353 sqq. De numis Christi confer praeterea Cangium §. 28. de numismatibus imperii romani, et Antonium Augustinum dialogo primo de numismatibus §. 9. Raphael quoque Auellinus italica lingua scripsit breuem declarationem numismatis hebraici²³ vt ipse quidem putat antiquissimi *Davidis* et *Abrahami*, editam sub nomine angeli Gabrielis Anguisciolae: vide Bartoloccium in bibliotheca Rabbinica tomo 4. pag. 164. et Imbonatum in bibliotheca ebraeo-latina pag. 212 sq. et 306. De numis quos de Iudaea capta vel de rebus iudaicis percussere Romani, consulendus Ezech. Spanhemius de usu numismat. pag. 326. et Carolus Patinus ad Suetonii Vespasianum et Titum. et Petrus Zornius opusc. sacr. tom. 1. pag. 37. De numis *cabalisticis*, amuletis etc. Vide Kircherum tomo 2. Oedipi parte 2. p. 475. 465. 480. et Sig. Iac. Baumgartenium fascic. 1. consiliorum theologorum (*theologische Gutachten*)

²³ Dichiarazione della hebraica Medaglia detta Maghen David et Abraham, di D. Angelo Gabriele Anguisciola. Mediolan. 1617. fol. Dixi de numis illis suppositis etiam nuper in Codice Pseudepigrapho Veteris Testamenti.

achten) pag. 95 fqq. Numos *samaritanos* exhibet idem Kircherus tomo 2. Oedipi parte 1. pag. 88 fq. et 100 fq. Villalpandus in apparatu ad templum Ezechielis, Ioan. Morinus exercitatione secunda samaritana cap. 10. Steph. Morinus in exercitationibus de lingua primaeva. D. Val. Ernestus Loefcherus de causis Ebr. linguae pag. 201. Vide etiam sis Cornelii Dieterici Koch dissertationem de numorum Hebraicorum inscriptionibus samaritanis, Helmstadii editam A. 1712. Ioan. Harduinum ad Plinium tom. 1. pag. 432 fq. edit. in fol. Eiusdem Harduini epistolam de tribus Toinardi numis samaritanis; apud I. Clericum tomo 21. bibliothecae vniuersalis parte 2. p. 131 fq. Basnagium Bellouallium hist. operum eruditorum Febr. 1692. pag. 269 fq. Jac. Basnagii dissertationem de numis et characteribus samaritanis et moneta veteri Iudaeorum in eadem historia operum eruditorum Ianuar 1709. Eiusdem Basnagii historiam Iudaeorum gallice editam tom. 6. pag. 411 fqq. Hadriani Relandi dissertationes quatuor, itemque vnam Ioan. Baptistae Ortii de numis samaritanis ad Iacobum de Wilde, Amstel. 1702 et 1704. 8. Ioannis item Gagnierii et laudati Relandi epistolas amoebaeas in memoriis litterariis Treuoltinis A. 1705. Septembri pag. 1643. et Nouembri pag. 1997. et in Iac. Bernardi nouellis reipubl. litterariae A. 1705. 1. pag. 653. et II. 145 fq. Epitomen epistolae Guelfherbyto ad Relandum transmissae de numis Iudaeorum qui characteribus samaritano sunt insigniti, quae legitur in historia critica reipublicae litterariae tom. 2. pag. 65 fqq. Nicolai Toinardi opus de numis samaritanis sperare quidem iussit Clarissimus Montfauconus in palaeographia graeca pag. 119. 124. sed spem concitatam, aliis forte negotiis impeditus, non impleuit. Ceterum samariticos numos plerosque recentiores aut dubiae admodum vetustatis videri, Ezech. Spanhemii iudicium est dissert. 2. de vsu numismatum pag. 67. edit. Amst. Recte tamen alibi illos minus dubiae vetustatis ac fidei fatetur qui post captiuitatem babylonicam cusi extant tum argentei tum aerei maxime, quorum aliquos ibidem profert atque illustrat p. 66. edit. Londinensis. Explicatio duorum numorum Samariticorum Simonis Maccabaei, Ioanne Harduino auctore exstat in memoriis Treuoltinis A. 1712. pag. 841. De iisdem numis leguntur obseruationes Nicolai Henrionis in historia academ. inscriptionum tom. 2. pag. 65. De numis quibusdam Samaritanis et Phoeniciis, vel insolitam litteraturam prae se ferentibus vel in lucem hactenus non editis Ioannis Swintonii dissertatio adiecta est eius inscriptionibus Ciriis. Oxonii 1750. 4.

Obiter in dissert. 1. de numis samaritanis doctissimus Relandus pag. 24. agit etiam de numis *punicis*, quod argumentum tanguit praeterea Antonius Augustinus dialogo VI. Ezech. Spanhemius diff. 2. Bernardus Aldrete libro 2.

antiquitatum Hispaniae et Africae, idiomate hispanico expositarum: sed accuratius Iac. Rhenferdus in periculo Phoenicio siue litteraturae Phoeniciae specimine, pag. 732 sqq. Oper. Philolog. atque in epistolis de numis Phoeniciis nobilissimi Barii, quarum argumentum exponit Io. Clericus tomo II. Bibl. selectae pag. 105 sq. Maximus numerum Punicorum numerus tabulis vna et quinquaginta, sed qui explicari et illustrari ab Rhenferdio aliquo desiderant, aere descriptus latet in libro non vbiuis obiuo atque hispanice edito Caesaraugustae A. 1644. 4. hoc titulo: *Museo de las metallas desconocidas Espannolas* ²⁴, publica Io. D. Vincentio Ioan. de Lastanosa, Sennor de Figarvelas, i lo dedica al Excellentissimo Sennor D. Bernardino Fernandez de Belasco, Condestable de Castilla y Leon. Vide et numos Punicos in Andreae Morelli specimine rei numariae pag. 236. 246. et Begeri thesauro Brandenburg. tomo I. pag. 302. et Gisberti Cuperi exerc. secundam de elephantis in numis pag. 166. tom. 3. thesauri Sallengriani. Tentamen numos veteres Carthaginenses explicandi germanice edidit Ioan. Mich. Weinrichius, Meiningae 1722. 4.

Numismatis e purissimo auro cusi a rege *Persarum* Dario meminit Herodotus IV. 166. vbi addit Aryandem Aegypti Praectorem similiter ex purissimo argento numos cudi curasse. Daricos vocat Plutarchus Artaxerxe, qui pag. 1021. et in Agesilao pag. 604. testatur numos Persicos sagittarii imagine signatos fuisse. Confer de *Daricis* Scholiasten Aristophanis Vesp. pag. 93. Zonaram lib. 10. cap. 36. Conringium lib. cit. cap. 4. Gronovium de pecunia vetere III. 7. Eisen Schmidium de ponderibus et mensuris pag. 142. De siclis Persicis, de quibus Waserus lib. 2. cap. 12. intelligendus locus 2 Samuel. XIV. 26. Hi octo tantum obolorum Atticorum erant, ita vt totum pondus capillorum Absolonis fuerit vnciarum 31. vt notat Relandus parte 2. diss. miscell. pag. 237. quanquam alii verba sacri scriptoris non de pondere sed pretio comarum malunt accipere, quod refellit Bochartus tom. I. pag. 884.

Arabicorum numerum magnum numerum collegerat Carolus Cato Curtius, quem laudat Andreas Morellus in specimine rei numariae pag. 232. vbi exhibet numum Salahoddini, qui Hierosolymam Christianis eripuit A. C. 1177. De aliis quibusdam vide Hottingerum ad calcem libri de cippis hebraicis et pag. 115. Bibliothecarii quadripartiti, atque Rud. Capellum nostrum τὸν μακα-

²⁴ Gustaus Peringerus in Ecloga, siue catalogo librorum Sparwenfeldii pag. 45. testatur ab hoc viro insigni illatos numos eiusmodi triginta bibliothecae regis Sueciae, felicitusque posse explicari ex linguae scripturaeque Runicae penetralibus. Adde pag. 60, vbi catalogus librorum Lastanosae memoratur,

μακαρίτην in rarioribus Beccelerianis. Statum monarchiae Asiaticosaracenicæ, qualis VIII et IX. post C. N. saeculo fuit, ex numis argenteis, prisca Arabum scriptura Kufica, a monarchis Arabicis, Almanfor, Harun Raschid, Almamon aliisque in metropolitibus Chaldaeae, Persiae Tranfoxanaeque cufis, et in littore maris Balthici prope Gedanum effossis, singulari libello illustravit Georg. Jac. Kehr. Lips. 1724. 4. Idem Vir doctus Monarchae Mogolo-Indici, vel Mogolis Magni *Aurenk Szeh* numisma argenteum quinquelibræ in renouationem clientelarum vrbs imperatoriae Dschihanadab signatum, e Gazophylacio Gothano recensuit et illustravit. Lipsiae 1725. 4. De numo Arabico Constantini Pogonati, litteris Cuficis scripto, dissertatio V. C. Hadriani Relandi prodiit Amstelod. 1705. 8. Henrici Scholzii descriptio numi Saracenicæ A. 1712. prope Slesuicum reperti exstat in A. E. 1732. p. 415 sqq. Per *solidos barbarinos* intelligi numos Arabicos notauit Sirmondus ad Godfridum Vindocinensem tomo 21. Bibl. Patrum, edit. Lugd. pag. 95. De numis Arabicis aliisque hodie per orientem vsitatis consulendi scriptores itinerariorum, inter quos Ioan. Baptist. Tauernerius de numis in Asia hodie receptis diligenter egit post partem itinerarii sui secundam; quemadmodum de numis in Africa, vt videtur, cufis Shawius itineris sui tom. 2. pag. 155. Hagae Comit. 1743. 4. Praecipue vero votis eruditorum exposcitur illustris *Io. Sigismundi ab Haunolt*, Senatoris vltra annos quinquaginta²⁵ ac praefidis Reip. Vratislaviensis theatrum monetarium orientale, in quo veteres et recentes exponendos suscepit numos: cuius edendi spem olim fecit B. Andreas Acoluthus in specimine Alcorani p. 6. quodque Bibliothecam Elifabethanam Vratislaviensem hodie ornat.

XI. Graeca numismata Alexandri temporibus antiquiora²⁶ extant Amyntæ regis Macedonum, Phidonis regis Argiui (de quo consulatur Wachterus Archaeolog. numar. cap. quinto integro) aliaque vti aduersus Iac. Bafnagium obseruat V. C. Mat. Veiffierius la Crose in libro gallice edito A. 1711. entretiens sur diuers sujets d'histoire etc. pag. 183. Ex scriptoribus vero qui numos Graecos magno numero exhibent atque illustrant, memorandus inprimis Hubertus Goltzius in thesauro rei antiquariae: et in Sicilia ac magna Graecia siue libris IV. historiae vrbiũ et populorum Graeciae ex antiquis numismatibus restitutæ 1576. fol. Lud. Nonnius in commentario ad

²⁵ Vide Acta Eruditor. tom. 5. supplementi pag. 180 sq.

²⁶ Vide tamen histoire des ouvrages des Savans A. 1799. pag. 51 sq.

Goltzii Graeciam, infulas et Afiam minorem Antw. 1644. fol. Io. Georgii Volckameri rara magnae Graeciae numismata, Noriberg. 1683. fol. Clariff. Turnemini differtatio de numis infularium in Archipelago, inferta memoriis Treuoltinis A. 1706. p. 1344 fq. Nicol. Francifeus Haymius P. I. thefauri Britannici italice editi Londini 1719. 4. Chryfoftomus Hanthalerus in exercitationibus prooemialibus de numis Graecorum. Norimbergae 1735. 4. et Ioan. Sal. Semler in veteribus numismatibus illuſtratis, quae leguntur P. 4. ſupplementor. ad hiftoriam vniuerſalem pag. 1 ſqq. Magnam etiam lucem numis quamplurimis Graecis afferunt Ezech. Spanhemius in differtationibus de vſu et praefantia numismatum, Ioan. Harduinus in numis populorum et vrbium antiquis ²⁷ illuſtratis Paris 1684. 4. et inter opera ſelecta Amſtelod. 1709. fol. in quibus et chronologia Veteris Teſtam. ex multis graecis numis lucem accipit et ei viciffim mutuatur. Laurentius Begerus in theſauro Palatino et Brandenburgico, cuius poſterioris tertium Volumen prodiit Coloniae Marchicae 1701. fol. tum in ſpicilegio antiquitatis ibid. 1692. fol. et in obſervationibus atque coniecturis in numismata quaedam antiqua ſparſim in fol. et 4. editis. Ioannes Sizon de antiquis et modernis in Inſubria monetis Mediolani 1713. fol. Atque de numis graecis ²⁸ imperatorum Romanorum praeclarum opus habemus V. C. Ioannis Vaillant Amſt. 1700. fol. Aliud Mediobarbi, a filio Ioan. Antonio Mediobarbo Birago edendum promittitur in memoriis Treuultinis A. 1701. tom. 2. pag. 364. edit Amſtelod. De numismatibus Regum Macedoniae dignum eſt, vt commemoretur, opus quod Tiguri 1738. fol. ſub hoc titulo prodiit: Numismata Regum Macedoniae omnia, quae laboribus celeb. Virorum, Crophii, Lazii, Goltzii, Patini, Spanhemii, Haymii, Liebii, etc. ex regiis aliifque Numismatophylaciis haftenus edita, additis ineditis et nondum deſcriptis tabulis aeneis. Repraefentata digeſſit, deſcripſit et notis variorum doctiſſimorum virorum illuſtrata edidit Io. Iac. Gefnerus. Praeclaras etiam in numismata omnis generis obſervationes debemus Petro Seguino, Iacobo Oſelio, Giſb. Cupero, Iacobo de Wilde, et Francisco Antonio Comiti de Kheuenhüller, qui Regum veterum numismata anecdota aut
per-

²⁷ Anonymi notae ad primam editionem numorum populorum exſtant Vol. 6. obſerv. miſc. in auctores tom. 3. pag. 747.

²⁸ Alios qui hiftoriam Imperatorum e numis tradiderunt, recenſet Caſpar Sagittarius introductione ad hiftoriam eccleſiaſticaſ pag. 591 ſq. De Iacobi de Strada opere MS. tomis XXXI. vide V. C. Salom. Erneſti Cypriani catalogum MSS. bibliothecae Gothanae pag. 83.

perrara notis illustrata edidit Viennae 1752. 4. Historiam Ptolemaeorum Aegypti Regum Regumque Syriae ex numis descriptam dedit idem Ioannes Vaillant, quarum prior Amst. 1701. fol. altera Paris. 1682. 4. prodiit. Eidem Vaillantio debemus Arfacidarum imperium, siue Regum Parthorum historiam: item Regum Ponti, Bospori et Bithyniae historiam, ad fidem numismatum applicatam, Parisiis 1725. 4. duobus tomis editam. Numos Syriacos, Aegyptiacos, Armenos atque Parthos illustrauit quoque idem, quem paullo ante laudauimus, Semlerus lib. cit. parte eadem pag. 107 -- 174. Neque omittendi sunt Erasmi Froelichii annales Regum et rerum Syriae numis veteribus illustrati. Viennae 1744. fol. Praeterimus alios, qui apud Labbeum et Struuium videri possunt. Erizzum vero, Parutam aliosque exigua vel nulla peritia litteraturae graecae instructos ad explicanda Graeca numismata infeliciter accessisse monet Ezech. Spanhemius pag. 307. de vsu numismat. edit. Amst. Sicilia numismatica quam molitus est Ioannes Maria Amati, S. I. vide memorias Treuoltinas A. 1705. p. 1640. et A. 1713. p. 1290. lucem, quod sciamus, non vidit. De talentis Siculis, reque numaria antiquiore Sicularum erudita obseruat Rich. Bentleius in dissert. anglice edita de Phalaridis epistolis, cui iunge Salmasium de modo vsurarum cap. 6. Philippi Parutae numismata Siciliae prodire Panormi 1602. fol. sed plenius opus, rariusque obuium est quod Leonardo Augustino curante lucem vidit hoc titulo: *la Sicilia di Filippo Paruta, descritta con le Medaglie*. Rom. 1649. fol. Philippi Parutae et Leonhardi Augustini Siciliam numismaticam, additis Huberti Goltzii aliorumque Siciliae descriptione et in numismata singula explanationibus, ingenti numero tabularum locupletatam et perpetuo commentario illustratam iunctim recudendam curauit Sigebertus Hauercampus. Lugd Bat. 1723 fol. quae editio repetita inserta est rom. 6. 7 et 8. thesauri antiquitatum et historiae Siciliae. Vincentii Mirabellae ichnographiae Syracusarum antiquitatum explicatio, vt et numismatum aliquot selectiorum eiusdem Reipublicae liberae et Regum, qui in illa dominati sunt, italice prodierunt Neapoli 1613. fol. tum in volumine secundo Syracusarum antiquarum Iacobi Bonanni, Panormi 1717. fol. denique latine versae et notis illustratae a Sigeberto Hauercampo, et insertae volumini decimo thesauri antiquitatum et historiae Siciliae. Syracusanam quoque monarchiam ex numis illustrauit Michael Gottlieb Agnethlerus parte tertia scriptorum illustrandae histor. vniuers. inferuentium pag. 295 sqq. De numismate Damareti, quod Damarete Gelonis vxor cudi curauit, vide Diodor. Siculum XI. p. 256.

XII. De numismatibus Romanorum incredibilis Scriptorum numerus etiam diligentis hominis industriam fatigare possit. Et quam late patuit ipsorum imperium, tam quoque numi ipsorum per omnem fere orbem terrarum valuerunt. Vnde Cosmas Indopleustes l. 2. pag. 148. ἐν τῷ νομισματι Ρωμαίων ἐμποροῦνται πάντα τὰ ἔθνη. Numismata familiarum Romanarum post Fulv. Ursinum, Abr. Gorlaeum et Carolum Patinum, imperatorum quoque post Adolphum Oeconem, Aeneam Vicum, Hub. Goltzium, Io. Trifanum, Franciscum Mediobarbum, Franciscum Angelonium, Sigebertum Hauercampum, Chrysofomum Hanthalerum: nec minus Coloniarum numos pulcherrimis commentariis idem Ioan. Vaillant²⁹ illustravit. Neque omittenda regum et imperatorum numismata a Romulo et Julio Caesare vsque ad Iustinianum Augustum ex Cimeliario Caroli Ducis Croyiaci et Arschotani cum commentario *Alberti Rubenii* et subiectis ad calcem annotationibus *Laurentii Begeri*. Colon. Brandenb. 1700. fol. His iungenda Anselmi Banduri numismata imperatorum Romanorum a Traiano Decio ad Palaeologos Augustos. Parisiis 1718. Voll. 2. fol. Doctissimus quoque Harduinus, licet paradoxorum subinde captator, in numismatibus saeculi Constantini, atque historia Augusta ex numis vsque ad Numerianum: inter opera eius selecta Amstel. 1709. fol. Paullus item Pedrusius, de quo Acta Eruditorum A. 1713. p. 294. D. Henrionis opus promissum historico-chronologicum, de ratione monetae romanae a primo illius vsu vsque ad Constantinopolin captam a Turcis, memoratur in Ephemeridibus litterariis Paris. A. 1708. II. pag. 405. 596 sq. Numismata imperatorum Constantinopolitanorum exhibet et illustrat Carolus du Fresne in familiis Byzantinis. Paris. 1680. fol. et V. C. Anselmus Bandurius in imperio orientali, Paris. 1711. fol.

XIII. Sarugus, cuius Genes. XI. 20. mentio, modum eudendi numos aureos et argenteos ostendisse traditur ab Abulpharaio p. 12. Lydos primos aureis et argenteis numis vsos esse notat Herodotus lib. I. cap. 94. et superat hodie numisma antiquum Atyos Lydorum Regis, de quo Ezech. Spanhemius dissert. prima de vsu numismatum. Sed Herodoto, scriptori ceteroquin fide digno, hac tamen in re fidem haud habendam esse affirmat Wachterus archaeol. numar. p. 30. De Erychthonio, Hermodice vxore Midae, Iono Thessal. rege, Phidone Argiuo numorum inuentoribus apud Graccos, vide Bege-

²⁹ Huius Ioannis Vaillanti filius Ioan. Franciscus Foy Vaillant A. 1708. 17 Nov. defunctus, cuius dissert. de Diis Cabiris extat, Elogium illius vide in memoriis Treuoltinis A. 1709. mensē Augusto pag. 1393.

Begerum I. thesauri Brandenb. p. 279 et 282. et II. p. 527. et Wachterum pag. 31 et 33. vbi is ex monumentorum Graecorum collatione patere affirmat primum numum signatum esse a Phidone, alterum a Lycurgo, tertium ab Alyatte. Aerea moneta argenteam praecessit, vnde Argentinus Aesculani filius apud Augustinum IV. de C. D. cap. 21. Latini primum numorum vsum referunt ad tempora Iani, vt praeter alios Theodoro Cantero variar. lect. II. 23. laudatos testatur Paullinus Nolanus carmine aduersus Paganos v. 71.

*Et Ianum geminum veteres dixere Latini,
Hic quia nauigio Ausonias aduenit ad oras
Numus huic primum tali est excusus honore
Vt pars vna caput, pars scalperet altera nauem.*

Confer Schottum ad Aurel. Victorem de origine gentis Rom. c. 3. Tertull. c. 10. Apologetici. Numam Pompilium ἀσσορία siue numos ligneos, coriaceos et testaceos congiarii loco inter populum distribuisse legas in Syncello p. 211. qui p. 275. numum argenteum ait primum Romae cufum circa tempora Ptolemaei Philadelphi, quod legitur etiam in Chronico Paschali p. 173. ad annum V. C. 481. Ol. 126. et in Prosperi Chronico pag. 695. editionis nouae. Sed hac de re conferendus imprimis Plinius XXXIII. 3. et ibi Harduinus, ac Wachterus archaeol. numar. p. 110 sqq. Asses librales aliis assibus aereis minoris ponderis apud Romanos permutari solitos ante bellum Punicum secundum, nihilominus omnes asses aereos dictos esse aes graue, respectu numorum argenteorum et aureorum, qui et ipsi venerint nomine aeris, sententia est Viri Clariss. Ludolphi Kusteri in diatriba Antigronouiana, quam oppugnandam sumsit vir et ipse doctissimus Iacobus Perizonius in diss. de aere graui, Lugd. Bat. 1713. 12. qui solum aes rude et asses librales nomine aeris grauis venisse pluribus contendit argumentis. Vide etiam Ioan. Christoph. Wagenfeilii diss. de re monetaria veterum Romanorum. Altdorffii 1691. 4. et Wachterum lib. cit. cap. 11. in quo de assibus imminutis disserit. *De asse ipso eiusque partibus* omnino videndus est Montfauconius tom. 3. supplement. lib. 4. pag. 89 sqq. qui ibid. pag. 139 obseruat, nunquam reperiri numos nisi alio percussos instrumento, licet typos eisdemque inscriptiones referant. Guil. Budaeus libris 5. de asse eiusque partibus. Venetiis 1522. 4. et T II. operum eius Basileae 1557. fol. iunctim editorum, item in Ad. Rechenbergii scriptoribus hist. rei numar. veter. quorum compendium gallico sermone Parisiis 1550 euulgatum laudatur tom. 9. Bibliothecae angli-

cae pag. 376. aliudque exstat fasciculo secundo opusculor. historicophilolog. Henrici Noriti liber de asse et partibus eius. Basil. 1550. fol. Georg. Henrichius de asse et partibus eius. Aug. Vindel. 1606. 8. Ioan. Wardus in commentario de asse eiusque partibus, qui praemissus est parti secundae monum. vetust. Kempian. Londini 1719. 8. p. 1 fqq. et Moulineti dissertatio de asse Romano pag. 43. Musei coenobii S. Genouefae. Asses et partes assis in numis singulas exhibet P. de Vitry, S. I. in memoriis Treuoltinis 1729. p. 1266 fqq. De assibus Etruscis exponit Bernardinus Baldus apud Iustum Fontaninum lib. 1. de antiquitatibus Horrae cap. 7. De *Sestertiis* conferatur Paulli Manutii dissertatiuncula, quae legitur in eius quaesitis per epistolas, et recusa est tom. 1. thesauri Sallengriani. Philippi Pigafettae dissert. inserta eius interpretationi italicae librorum Lipsii de magnitudine Rom. euulgatae Romae 1600. 8. Benedicti Poggii dissertatio, quae habetur tom. 19. opusculor. scientific. et philologic. pag. 399 fqq. et in primis Ioan. Frid. Gronouii libri 4. de sestertiis. Lugd. Bat. 1691. 4. Petri Gassendi abacus sestertiorum exstat tom. 5. eius operum. Iosephi Iuencii laterculum sestertiorum habes ad calcem tom. 2. Horatii ab eo illustrati. De *Denario* consule Ioannis Grauii (Greaves) librum anglice editum: A Discourse of the Romane Foot and Denarius. Londini 1647. 8. De *Quinariis* vide memorias Treuoltinas 1710. pag. 699 fqq. et Ioannis Swinton Metiliam; siue dissertationem de Quinario gentis Metiliae. Oxonii 1750. 4. De *Triumuiris* et *Quatuoruiris* monetalibus vide Ez. Spanhemium tom. 2. de vsu numismatum p. 167 fqq. cui adde Sertor. Vrsatum de notis Roman. tomo 11. thesauri Graeuiani pag. 766. et Franc. Hottomannum de magistr. Rom. tom. 3. eiusd. thesauri pag. 1890. Historiam rei monetariae Romanor. vide in Diario anglico, *History of the Works of the Learned* 1708. pag. 438 fqq. et in Diario gallico, *Bibliothèque Raisonnée* tom. 12. pag. 122 fqq. Adde compendium rei numariae Romanorum, quod Dresd. 1753. 8. in lucem emissum est. Sciagraphiam rei numariae antiquae nouissime post alios dedit celeberrimus Wedelius centuria prima exercitationum medico-philologicarum decade IX. exerc. 10. vbi inter alia de numis *gothicis* agit, quod argumentum praeclare etiam illustrauit Elias Brennerus in thesauro numorum *Sueo-Gothicorum*, suecice et latine edito 1691. 4. et longe auctius recusuo 3° Holmiae 1731. 4. cui iungenda Magni von Bromel historia numismatica Senatorum et Magnatum Sueciae, in actis litterariis Sueciae Vpsal. 1730. Kiliani Stobaei dissertatio de numis et sigillis Lundinensibus. Lundini Goth. 1741. 4. et Georgii Wallini clauis numophylacii Runici, siue ratio, qua intelligi possit numorum Runico-

nicorum scriptura. Holmiae 1743. 4. De numo Vizonis Obotritorum regis vide A. E. 1724. pag. 412. Andreae Fontaine, equitis Aurati, numismata *Saxonica* et *Dano-Saxonica* iunguntur Georgii Hickefii libris 2. antiquae litteraturae septentrionalis Oxon. 1705. fol. qui etiam videndus in diss. epistolari p. 109 sq. Notae vero ad numos Anglo-Saxonicos subiectae conspectui operis Hickefiani a Wettono editi Lond. 1708. 8. Operae pretium praeterea est videre quae de numis Saxonis, *Anglo-Saxonis*, *Hibernicis* et *Runicis* scripsit Nicolaus Kederus Holmiensis. Similiter de numis *Danicis* agere instituit Thomas Broderus Bircherodius, Hafniae 1701. 4. De numis scyphatis Nordmannorum, quos vulgo *Regenbegenſchüsslein* appellant, consulatur Daniel. Ringmacheri tractatus historico-politicus de numis, vbi insimul ventilatur quaestio, de vulgo sic dictis guttulis siue patellis iridis. Lips. 1725. 4. Ioan. Christ. Hedleri diatribae Berolini 1730. 4. edita, et Ioan. Alexandri Doederlini dissertationes epistolares binae. Suobaci 1739. euulgatae. De solidis argenteis, et aureis libris et denariis veterum Francorum, Sirmondus tom. 4. opp. fol. 727 sq. et le Cointe tom. 3. pag. 60 sqq. 80. 667 sqq. Ceterum non de *Franciae* modo sed et aliis numismatibus sequioris aevi, rum in Oriente tum in Occidente, singulari diligentia differit Carolus du Fresne siue Cangius in glossario latino, cui adiungenda sunt quae disputat le Blanc in historia numismatum *Franciae*, Paris. 1690. 4. 1703. fol. Amst. 1692. 4. et Gabriel Daniel in diss. de numismatibus Theodoberti primi, regis *Franciae Orientalis* et Clodouaci nepotis. Adde Danielis historiam *Franciae* tom. 1. p. 471 sq. Claudii Boterouii (Bouteroue) *Recherches curieuses des Monoyes de France depuis le Commencement de la Monarchie*. Paris. 1666. fol. Hautini *Traité des Medailles*, liber eruditus est, scriptus saeculo XVI. sub Henrico III. Galliae Rege, sed suppressus, quem nunquam editum esse memorat Morlierus *Trésor de litterature* tomo 1. p. 14 sq. Denarios in Gallia sub Regibus Carolingicis cufos exhibet Baluzius tom. 2. *Capitular.* pag. 1272. Iacobum Biaum praeterimus, in cuius *Francia Metallica* ³¹ multi falsi et supposititii numi referuntur. De numis antiquis *Gallorum* circa Caesaris tempora Memoriae Treultinae A. 1706. artic. 162. pag. 1976 sq. Anglicos numos veteres pluribus tabulis exhibet Henricus Speelmannus ante vitam Aelfredi. Conferatur quoque de numis Anglicis Scoticisque Guil. Nicholson ad calcem Bibliothecae historicae Angliae. Londini 1714. fol. p. 248. De numis Hibernicis Nicolai Kederi numorum in Hibernia antequam haec insula sub Henrico II. Angliae Rege, Anglici facta fuit iuris, cuforum indagatio. Lipsiae 1708. 4. Historiam numismatum Anglicorum exhibet liber anglice editus

Y 2

³¹ Vide Caroli Patini iter quod gallice descripsit pag. 54. vbi simile fert iudicium de libro: *Promuaire des Medailles*.

editus sub hoc indice: Numi Britannici historia ³², or an historical Account of English money from the conquest to the uniting the two Kingdoms by King James I. and of great Britain to the present time. Lond. 1726. 8. Numismata Neapolitana a Ruggerio primo Rege ad Carolum VI. italico sermone edidit Caesar Antonius Vergara. Romae 1715. 4. De numis hispanicis dissertatio Mahudellii gallice sub titulo: dissertation historique sur les monnoyes et medailles antiques d'Espagne, prodiit Parisiis 1715. 4. De numis et re numaria veterum *Germanorum*, quanquam tangit quaedam Paullus Hachenbergius in Germania media, dissertatione 10. et plures agendum in se susceperunt vt Goldastus, tum Christfridus, Casparus et Paullus Sagittarii, Christianus Schlegelius, W. Ernestus Tentzelius, Jac. a Mellen, Otto Sperlingius aliique viri clarissimi, praeceteris Io. Petrus Ludouicus in *der Einleitung zu dem deutschen Münzwesen mittlerer Zeiten*. Halae Saxonum 1709. 8. et cum obseruationibus Io. Jac. Moseri. Ulmae 1752. 8. qui fusc etiam disserit de numis bracteatis (Blech; oder hohle Münzen, Pfannennünzen) Anonymi gründliche Nachricht von dem Münzwesen insgemein, besonders von dem Münzwesen älterer und neuerer Zeiten, quae cum Io. Dav. Koeleri praefatione edita est Goettingae 1739. 8. et auctior Helmstädi 1741. 8. et Nicolai Seeländers zehn Schriften vom deutschen Münzwesen mittlerer Zeiten. Hanouerae 1743. 4. Io. item Mich. Weinrichius de ortu et progressu rei numariae, in primis apud Germanos. Erf. 1710. 4. nondum tamen aliquid perfecti atque absoluti in hoc genere habemus. De numis *Rufforum* vide Nic. Kederum in nouis litterariis maris Baltici A. 1701. pag. 18 sq. Io. Arnoldi de Brand iter in Moscouiam p. 417. et Petri Ambrosii Lehmanni obseruationes historicas germanice editas Hamburgi A. 1705. p. 233.

XIV. E recentibus numis historiam illustrare primus aggressus est Ioan. Iacobus Luckius, editor sylloges numismatum elegantium saeculi XVI. Argentorati 1620. fol. quem deinde alii sunt sequuti. Vide W. Ernestum Tentzelium in dialogis mensuris vernaculis anni 98. p. 625 sq. Ex hisce in primis notari meretur Io. Dav. Koelerus, qui historicas e numis oblectationes duabus et viginti partibus in forma quadripartita ab anno 1729 vsque ad annum 1757 Noribergae euulgauit. Et Ioan. Hieronymus Lochnerus, qui Koeleri exemplo excitatus itidem germanice edidit collectionem numorum notatu dignorum, quae octo voluminibus Norimbergae 1737 -- 1744 prodiit. Octauiani Stradae historia *Romanorum Pontificum* a S. Petro vsque ad Gregorium XIII. cum imaginibus ex veteribus marmorum monumentis picturis

Sturis et monetis antiquis, Mspta exstat in Bibl. Gothana. Historiam eorundem a Martino Quinto, vsque ad Innocentium XI. ex eorum numismatibus persequutus est Claudius Molinetus, Canonicus regularis, Paris. 1679. fol. et maiore apparatu Philippus Bonanni, S. I. in numismatis Pontificum illustratis et editis Romae 1700. fol. Idem Bonannus ibid. 1697. 4. vulgauerat numismata Summorum Pontificum, templi Vaticani fabricam indicantia. Numismata Romanorum Pontificum praestantiora a Martino V. ad Benedictum XIV. aucta ac illustrata edidit Rodolphinus Venutus. Romae 1744. 4. quibus iungatur Sauerii Scillae *breve Notizie delle monete Pontificie antiche e moderne, sino alle ultime dell' anno XV. de regnante Pontefice Clemente XI.* ibidem 1715. 4. Vide et numismata Pontificum aliorumque Ecclesiasticorum ex Cimiarchio regis Borussiae edita et illustrata a Laur. Begero, Colon. Brandenb. 1704. fol. et inuentarium pecuniae in arca Hugonis Rogerii Cardinalis A. 1364. apud Baluzium in actis veteribus ad vitas Papparum Auenionensium pag. 762. De *denariis* Pontificum consulantur Io. Vignolius in antiquioribus Pontificum denariis; qui liber primum editus est Romae 1709. 4. et deinde tertia sui parte auctus, et notis illustratus studio et cura Benedicti Florauantis, ibidem 1739. 4. recusus est. Et eiusdem Florauantis antiqui Romanorum Pontificum denarii, a Benedicto XI. ad Paullum III. ibidem 1738. 4. De denario Petri vide Ioan. Speelmannum ad vitam Aelfridi; Matth. Zimmermannum florileg. pag. 285. et Andr. Arnoldi dissertationem. Altorfii 1679. Numerum nominis sui primus in numis adscripsit I. eo IX. vide Papebrochium p. 87. paralipom. ad propylaeum Maii. Numerum ex argento vncialium quos *imperatores* regesque romani recentis aetatis et *archiduces* Austriae signari iusserunt, syllogem debemus Rever. Iacobo a Mellen. Lubec. 1697 et 1698. 4. Numos archiducum Austriae singulari studio et diligentia recensuere Marquardus Herrgott et Rustenus Heer in numotheca 33 principum Austriae, cuius pars prior prodit Friburgi 1752. posterior ibidem 1753. fol. *Leopoldi*, gloriosae memoriae imperatoris, vita, quam ex numis parauit Ebnerus, Senator Norimbergensis, lucem non vidit. Seriem regum Hungariae numis aureis illustrauit idem, quam paullo ante laudauimus, Mellenius. Lubecae 1699. 4. Historiam *belgicam* reipublicae confoederati Belgii ex numis illustratam edidit Petrus Bizotus 34, Canonicus Heriffonenfis, Paris. 1687. fol.

Y 3

recu-

³³ Haec numotheca totum secundum absoluit *monumentorum Austriacorum*, quae in quinque tomos diuisa edere constituit Herrgottus: v. noua litteraria Lips. 1750. pag. 298. De parte prima numothecae confer A. E. 1753. pag. 289 sqq. de parte secunda, eadem A. E. 1756. pag. 98 sqq.

³⁴ Obiit A. 1696. aetat. 66. Vide theatrum europaeum tom. 15. p. 114.

recusam auctius atque emendatius Amstelodami 1689. 8. 2 volum. gallice et 1690. 4. belgice. Conf. histoire des ouvrages des Sav. 1687. Septembri p. 1 sq. Acta Erud. 88. p. 164 et 90. p. 537. Supplementum ad Bizotum eodem gallico, quo ille scripsit, idiomate vulgavit Oudaamus Amst. 1690 8. et aliud adhuc meditatur nescio quis restarus se iam 250 numismata reperisse Bizoto praeterita. Vide memorias Treuultinas A. 1701 mense Octobri pag. 731. Suppletur etiam et emendatur subinde Bizotus in Iacobi Basnagii annalibus foederati Belgii gallice editis Hagae Comit. 1719. fol. sed maxime ad calcem historiae belgicae Ioannis Clerici, gallice editae Amstel. 1723. fol. cui totus Bizotus melius digestus cum insigni auctario subiunctus est. Bizoto plenius est opus Gerardi van Loon, quod belgice sub titulo: *Beschreving der Nederlandsche Historipenningen, of beknopt Verbael van al 't gene sedert de Overdraght der Heerschappye van Keyzer Karel den Vyften, of Koning Philips synen Zoon, tot het sluiten van den Utrechtsche Vrede, in de Zeventien Nederlandsche Gewesten is voorgevallen.* Hagae Comitum 1723 sqq. quatuor voluminibus in folio est editum, et deinde gallice versum sub titulo: *Histoire metallique des XVII. Provinces de Pays bas, etc.* prodit Hagae Comit. 1732. fol. Cui iungenda est Francisci van Mieris historia metallica principum stirpis Bauaricae, Burgundicae et Auftriaca ab Alberto vsque ad Caroli V. obitum, quae belgice tribus voluminibus in folio Hagae Comitum 1732 sqq. excusa est. Similiter *Saxoniæ* numismaticam paullo ante obitum edidit W. Ernestus Tenzelius, Dresdae 1705. 4. qui Brandenburgicos non paucos descripsit in dialogis mensuris A. 1695 mense Iulio pag. 529 sq. De numis antiquis Gothanis, Cygneis, Coburgensibus, Vinariensibus et Merseburgensibus commentationem edidit Christ. Schlegelius Gorhae 1717. 4. Idem apotelesma de numis Abbatum Hersfeldensium euulgavit ibidem 1723. 4. De brandenburgicis numis vide Io. Petr. Ludewigium tom. 7. reliq. manuscriptor. p. 584 sqq. De Lüneburgicis rarioribus vide laudati Lehmanni obseruationes historicas germanice editas Hamburgi 1704. 4. pag. 219 sq. Gotfridi Dewardeck introductio ad rem *Silesiae* numariam, lucem vidit Iaurauii 1711. 4. De polonicis et borussicis numis consuli potest Davidis Braunii *historischer Bericht vom polnischen und preussischen Münzwesen.* Elbi 1722. 4.

Historiam et res gestas regis Galliae *Ludouici XIV.* per numismata celebrare luculento opere instituit academia numismatum A. 1663 a rege instituta. Opus illud in euectione Philippi V. ad regnum hispanicum desinens prodit Paris. 1702. fol. Charta regali et imaginibus numismatum 286. elegantissime in aes excisis; idem deinde minori forma in 4. a Belgis et gallice pariter ac germanice Badenae 1705. fol. repetitum fuit. Numismata historica Ludouici

uici XIV. edidit Ian. Goëree. Amstelod. 1712. 4. Similem in modum historiam Angliae regis *Wilhelmi III.* ex numismatibus illustratam prodiisse constat, Amst. 1692. fol. sub nomine N. Chevalier. De numis Bononiensibus prae-ter Caluium egit Alexander Machiauellus in dissertatione de veteri Boneno argenti Bononiae. Bononiae 1721. 4. vt alios huius generis libros silentio inuoluamus. Thesaurus numismatum res insigniores cuiusque anni ab anno 1700 - - 1711. ex numis qui aere eleganter descripti apponuntur illustrans germanice et latine excudi coepit Norimbergae in fol. *historische Gedächtnißmünzen des jetzigen Saeculi*, auctoribus Io. Melchiore Koernlein et Ioachimo Negelein. Vide *Acta Eruditor. A. 1712. pag. 233. et A. 1713. pag. 289. et A. 1714. p. 455.*

Nec deficit, qui *Scripturam sacram* etiam in numis dare aggressus est, libro germanice edito Ienae 1703. 4. V. C. Christianus Schlegel, Bibliothecarius et Antiquarius Comitis illustrissimi Arnstadiensis, in quo collegit et explicauit inscriptiones, quae ex sacris litteris petitae in numis recentibus maxime occurrunt, vel in aliis etiam monumentis reperiuntur. De numis *Sanctorum* imagines exhibentibus exstat epistola Ioan. Mich. Weinrichii. Erfurti 1709. 4. Octauii Caetani, Siculi, libros duos de numis et numismatibus in honorem B. *Mariae* virginis cufis, Msptos memorat Mongitor tom. 1. Bibl. Siculae p. 145. De S. *Andrea* martyre in numis prodiit epistola Maur. Car. Christi. Woogii. Dresdae 1749. 4. quibus addas librum germanice editum: *Verzeichniß der Heiligen auf Münzen*, Lipsiae 1746. 8. Historiam B. *Lutheri* et reformationum sacrorum, confessionisque augustanae, et iubilaeorum Lutheranorum ex numismatis illustratam dedit Clariss. amicus noster Christianus Iunckerus, Dresdensis, Francof. latine quidem 1699. 8. et locupletius longe, germanice 1706. 8. Cui iungantur Ioan. Christi Kundmanni numi iubilaei, Vratislaviae 1735. 4. et Gothofr. Christi. Goertzii *historisches Münzcabinet*, worinnen unterschiedliche Münzen, die auf das evangelische Jubelfest 1717 geprägt worden. Lubecae 1718. 4. De numis in honorem societatum eruditarum atque virorum doctrinae laude praestantium cufis vide Frider. Christi. Lesseri *besondere Münzen auf gelehrte Gesellschaften und gelehrte Leute*. Francofurti et Lipsiae 1739. 8. et catalogum numismatum viris doctrina praestantibus, praecipue Italis, cuforum, quae seruantur Brixiae apud Io. Mar. Mazzuchellum, qui exhibetur tom. 35. pag. 1 sqq. et tom. 40. pag. 17 sqq. collectionis opusculorum scientificorum. Veteres scriptores latinos e numis illustrare primus instituit Carolus Patinus, cuius *Suetonium* numismatibus illustratum habemus, diligentiori studio V. C. Io. Carol. Schottus ex numerorum aliorumque praefcorum monumentorum penu illuminandum sibi proposuerat; sed

praeclaros illius conatus mors interuertit. Hinc *Floro Graevius et Begerus, Melae Iac. Gronouius, Aurelio Victori Pitiscus* ex antiquis numis lucem et ornamentum attulerunt. Ante hos *Julio Caesari* atque *T. Lintio Henricus vander Borcht, Bruxellensis*, cuius opus³⁵ MS. seruat Nobilissimus Vir *D. Zach. Conradus ab Vffenbach, Francof. ad Moenum.* De *numis bracteatis* quorum vsus non ante duodecimum saeculum videtur obtinuisse *Io. Christoph. Olearii isagoge ad numophylacium bracteatorum, Ienae 1694. 4.* et spicilegia antiquitatis, in quibus numi bracteati *Luneburgenses, Halberstadienses* etc. *ibid. 1703. 4.* *Dauidis Hottingeri numi bracteati Tigurini, Tiguri 1702. 4.* *Ottonis Sperlingii de numerorum bracteatorum et caurum origine et progressu epistola ad Rev. Iacobum a Mellen, Lubec. 1700. 4.* et altera in nouis litter. mar. Baltici A. 1700. p. 373. *Io. Alex. Doederlini commentatio de numis Germaniae mediae, quos vulgo bracteatos et cauos appellant. Norib. 1729. 4.* *Georgii Christophori Kreisigii Nachricht von Blechmünzen und ditschen Münzen der Deutschen. Lipsi. 1749. 4.* *Io. Andr. Schmidii numi bracteati Numburgo-cizenses Pegauiensisque. Ienae 1695. 4.* *Io. Georgius Leuckfeldius in antiquitatibus numariis, earundemque continuatione. Halberstadii 1721 et 1723. 4.* *Eiusdem Nachricht von einem sehr raren und schönen Merseburgischen Bracteaten, ib. eod.* *Io. Georgius Liebknecht de nonnullis bracteatis Rostochiensibus ad Gadebuschium A. 1722. repertis, in specimine documentorum ineditorum Mecklenburgensium. Rostochii 1726. 8. euulgato. Christi. Krügeri historische Erläuterung einer ohnfern Quedlinburg gefundenen heunebergischen kupfernen Blechmünze, mit dem Wilde des heiligen Wolfgangs, Bischofs zu Meaenspurg. Halae 1731. 4.* et *Nicolai Seelaenderi* variae commentationes. De *numis chemicis* siue ex auro per artem chemicam facto compositis consule *miscellanea academiae naturae curiosorum anno I. p. 71 sq.* *Oligerum Iacobaeum in museo danico parte 2. sect. 5.* *Sam. Reiherum in diss. de numis chymicis, Wilh. Ernestum Tenzelium in dialogis vernaculis A. 1692. pag. 420 sq. et A. 1696. pag. 911.* De *numis praesagientibus* *Georg. Dan. Seyler in der historischen Nachricht von wahrsagenden Münzen, oder derselben Vorbedeutungen. Francof. 1732. 4.* Quid aliae gentes *numorum* loco adhibuerint, vide *Alexandrum ab Alexandro IV. 15.* De poena eorum, qui *exteriorem numerorum circulum circumciderint* vide *Cuiacium XIX. 25. obseruationum.*

XV. De

³⁵ Hic liber inter eos non reperitur, qui e Bibliotheca Vffenbachiana in Wolfianam transferunt.

XV. De notis et siglis siue fingulis litteris, quae vel in numis vel inscriptionibus, aliisque antiquis monumentis passim adhibentur ad voces integras significandas, plures scriptores laudauit in bibliotheca latina lib. 4. cap. 6. vbi de Valerii Probi, Magnonis, Petri Diaconi, et aliorum libellis de notis. Quibus addatur D. R. Carpentierii, O. S. B. Alphabetum Tironianum; siue notas Tironis explicandi methodus. Parisiis 1747. fol. et Imman. Frid. Gregorii dissert. de scribendi genere *διὰ σημείων* praecipue apud veteres Romanos, quae legitur Vol. 2. Act. societ. Latinae Ienensis pag. 104 sqq. Graecorum siglas exposuerunt Scipio Maffei in Graecorum siglis lapidariis collectis et explicatis. Verona 1746. 8. et Eduardus Corfinus in notis Graecorum, siue vocum et numerorum compendiis, quae in aereis atque marmoreis Graecorum tabulis obseruantur. Florentiae 1749. fol. Ad quem librum deinde accessit, index notarum Graecorum, quae in aereis atque marmoreis Graecorum tabulis obseruantur, excerptus ex opere de notis Graecorum edito ab Eduardo Corfino. ibid. 1752. 8.

XVI. *Abaci* veteris rationem, quo vsi sunt calculatores, primus in lucem protulit Marcus Velferus edita et illustrata forma abaci numerarii aenei antiqui, cuius ipsi copiam fecerat Clarissimus Medicus Adolphus Occo. Vide Velferi opera p. 422. 819 et 842. Eandem abaci formam a Velfero accepit Gruterus qui magno inscriptionum operi pag. 224. et Laurent. Pignorius qui inseruit libro de seruis, vbi de calculatoribus ipsi sermo est, pag. 339. vide et Andream Schottum nodorum Ciceronian. lib. 2. cap. 6. Cangii glossarium, florilegium Zimmermanni et Viri Celeberrimi Io. Matthiae Gesneri thesaurum linguae latinae in *Abacus*.

XVII. De Iudaeorum in non Iudaeos *vsuris* adeundus Wagenfeilius in telis igneis Satanae pag. 534 sq. qui pag. 598 sq. disputat etiam de eo num secundum Deuteron. XXIII. 19 sq. Iudaeis liceat Christianos vsuris vexare. Conf. eiusdem *Anzeigung, wie zu Wege zu bringen, daß die Juden nicht mehr die Christen plagen mit Wuchern und Schinden*, A. 1705. 8. Nicol. Comnenum Papadopoli praenot. mystagogic. p. 198. Salmasium de foenere trapezitico p. 673. 683 sqq. Ioan. Jac. Schudtium in Iudaeo Christicida p. 113 sqq. et in memorabilibus iudaicis tom. 2. p. 174 sqq. et Ioan. Wolsfg. Hilliseri demonstrationem, daß der Jüden Wuchertzins verwerflich. Norib. 1658. Quod autem eodem Deuteronomii in loco lex Iudaeos a fratre vsuram accipere prohibet, inter alia forsitan ideo factum, quod iniquum videretur ab eo vsuram mordentem, $\gamma\omega\sigma$, expetere, qui mercaturam non exercebat, sed vel

agro colendo, vel re pecuaria sustinebat vitam. Conf. Stillingfleetum in epistola ad Deistam pag. 122 sq. et Ioan. Dav. Michaelis commentationem de mente et ratione legis vsuram prohibentis. Erfurti 1746. 4. Apud Christianos Clericis foenus accipere interdictum Canone 36. Apostolico, Canone 10. Trullano, Canone 5. Ecclesiae Africanae, aliisque. Confer Salmas. de vsuris pag. 633 sq. Sirmondum tomo 1. operum f. 861. Iosephum Binghamum lib. 6. origin. Ecclesiast. cap. 2. et Auctorem libri cui titulus: Dogma Ecclesiae circa vsuram expositum et vindicatum. Insulis 1730. 4. Neque defuerunt, qui omnibus vsuras illicitas esse pronunciarent Christianis. Vide Lactantium VI. 18. Ambros. lib. de Tobia cap. 2 sq. Nic. Cabasilam orat. contra foeneratores. Quamquam vero nihil tetrius est genere hominum danistico per immoderatum focus pauperes opprimente, tamen si per se nefas esset vsuram accipere, Deus sane non permisisset ab extraneo vsuram capere Iudaeos: ut omittam quod a multis iuris naturae scriptoribus demonstratum est, et plerorumque egestati defore prorsus creditores, si vsurae tollantur: et iustitiae neutiquam aduersari, ut, qui pecunia alterius lucratur, ex parte lucri nonnihil cedat ei, cuius beneficio et periculo hoc ei commodum accedit, modo et vsura moderata sit, et alter mercatura vel alia quadam ratione, pecuniae vsu in lucrum suum vertat. Confer Grotium ad Lucae VI. 35. et de iure belli et pacis II. 12, 20. Apud veteres Graecos et Romanos ethnicos latissime inualuerat vsura, ita ut non deessent *ἡμεροδανεισται* qui vsuram in singulos dies exigebant. Vide Casaub. p. 219. ad Theophrast. et 214 sq. et Heraldum animaduers. p. 161. Ceterum de toto illo vsurarum apud antiquos negotio, videndi Budaeus libro de asse, Sam. Petitus ad leges Atticas pag. 403 sq. Salmasius libro de foenore trapezítico, libro de vsuris et lib. de modo vsurarum. Io. Frid. Gronovius in opere de festertis et nouissime Gerhardus Noodt, Ictus clarissimus Franekeranus, in libris tribus de foenore et vsuris, Lugd. Batav. 1698. 4. et inter eius opera, ibid. 1713. 4. De Caroli Molinaei et Cloppenburgii libris huius argumenti vide si placet Grotii iudicium epist. 762. ad Salmasium, qui Salmasius passim obseruat Romanorum vsuras longe moderatiores fuisse vsuris Graecorum, et horum leuissimas illorum maximis et grauissimis fuisse aequales. Apud antiquiores Romanos (ut apud Graecos et Persas) foeneratores et caupones inter parum honestos fuere recensiti. Vide Appianum I. ciuil. fol. 382. et Catonem praefat. de re rustica.

Vsura centesima appellabatur quando singulis mensium Calendis drachma pro mina siue centesima pars fortis ³⁶ soluebatur (per annum 12 procentum.) vt *bestis* siue duplex tertius centesimae, quando singulis mensibus pendent octo pro centum, *dimidia centesima* sex pro centum, tertia pars centesimae quatuor pro centum. Confer Antonium Augustinum lib. 2. cap. 10. emendationum. Briffonium III. 1. antiquitatum iuris. Salmasium cap. 6. de modo vsurarum, et Beueregium ad Synodicum M. p. 83 sq. in notis ad Canonem 17. Concilii Nicaeni. *Foenus vnciarium*, quod rogatione tribunitia ad semuncias redactum testatur Liuius VII. 27 sq. et Tacitus VI. 16 sq. Scaligero et aliis idem est cum vsura centesima, licet Salmasius, Gronouius et cum his Noodtius ³⁷ contendant eo notari singulis mensibus singulas solutas vncias partem assis duodecimam, vt leuissimo foenore per integrum annum ex centum assibus vnum assem creditor retulerit. *Foenus trientarium* dictum est, quando singulis trimestribus centesima pars fortis soluebatur (4 pro centum) vide Casaubonum ad Lampridii Alexandrum Seuerum pag. 923. et ad Antoninum Pium Capitolini pag. 250. *Vsura hemiolia* siue fescupla, quando mutuum cum altera parte dimidia fortis recipitur: vide Beuereg. loco laudato p. 84 sq. *Foenus nauticum* Plutarcho ³⁸ maxime iniquum visum, traiecitia pecunia propter periculum creditoris infinitas vsuras valens recipere, quum itinere absoluto summa reddenda est vna cum foenore. *Anatocismus* etiam a Cicerone epist. ad Attic. V. vlt. et VI. 1. 3. 4. et a Ictis appellatur, quod Plutarcho *πάλυτοκία*, quando vsura forti accedit et ex illa quoque foenus reposcitur. *Reliquatores* sunt, qui non integrum amplius sed partem solum aeris alieni et foenoris debent. Vide Tiraquellum et Iac. Godofredum in notis ad Alexandrum ab Alexandro tomo 1. pag. 47. Vsuras supra modum fortis nec exigi nec deberi, legibus cautum. Vide Sirmondum tomo 1. fol. 963. De mensa Danistica siue Lombardica (*Lombard*) siue montibus pietatis, vt appellantur, auctoritate publica ad praeueniendam foeneratorum impietatem institutos vide Nicolaum Connenum Papadopoli in praenotionibus *mystagogyis* p. 200. Hermannum Latherum de censu lib. 3. cap. 23. Dorothei Asciani siue Matthiae Zimmermanni montes pietatis Romanenses. Lips. 1670. 4. cum Nicol. Bariani de Placentia montibus impietatis et Mich.

Z 2

Papa-

³⁶ Summa fortis (das Capital) Graecis quoque *κεφάλαιον*, vide Tristatum tom 1. p. 171. et Rigaltium ad Artemidorum p. 8. Dicitur quoque *ἀρχαῖον*, vt notat God. Olearius ad Philostratum p. 172.

³⁷ His assentitur Io. Adolph. Hoffmannus obseruat. politic. p. 466. Dissentit Mart. Schoekius de foenore vnciaro adv. Gronouium. Groning. 1661. 8. et Colon, Brandenburg, 1668. 8.

³⁸ Vide Casaubonum ad Theophrasti character, c. vlt.

Papafauae decisione contra montes pietatis. Paulli Iacobi Marpergeri librum germanice editum von Leih; Assistenz; und Hülfshäusern, Lehnbanken; und Lombards. Lipsiae 1715. 8. et dissertationes Nicolai Colbrandi. Argent. 1670. Nicol. Martini. Kilonii 1688. Rud. Christi. Geckelii. Altorfii 1699. et Lud. Iac. Meieri. Gießae 1739.

XVIII. Georgium Agricolam non satis certam rationem *mensurarum et ponderum* definiisse, licet multa post alios diligentior examinauerit et noua quaedam addiderit, mōnet Latinus Latinus tomo 1. epist. p. 386. vbi ostendit constituta pedis Romani certa mensura facile esse ex ea tam aridorum quam liquidorum mensuras certas definire atque inde ponderum veritatem statuere. De ponderibus ac mensuris Hebraeorum, Graecorum et Romanorum copiose disputat Villalpandus tom. 3. in Ezechielem p. 433 sq. Congii veteris figuram mensuramque exhibet p. 501. Alios de mensuris ac ponderibus veterum quam plurimos scriptōres laudauit Phil. Labbeus in parte 2. bibliothecae numariae, quibus recentiores nonnullos addere liceat, vt de Hebraeorum quidem mensuris Bernhardum Lamy in apparatu ad S. Scripturam, Io. Leusdenium in philologo hebraeo-mixto disert. 29 - 32. Imbonatum in bibliotheca latino-hebraica p. 349 sq. Iac. Caluertum in Naphthali, siue collectione de reditu decem tribuum, de conuersione Iudaeorum, et de mensuris sacris Ezechielis. Londini 1672. 4. Richardum Cumberlandum in libro anglice edito de mensuris et ponderibus Hebraeorum. Londini 1686. 8. Petrum Eluium in Biblicis mensuris cubicis cum Suecicis collatis. Vpsal. 1702. 8. aliosque. Sed omnium diligentiam vicit et de mensuris atque ponderibus non Hebraeorum tantum, sed aliarum quoque gentium accurate et eruditissime egit Eduardus Bernhardus, Anglus, in tabulis huius argumenti quae recensentur in actis eruditorum A. 1686. pag. 586. et in libris 3. de mensuris et ponderibus antiquis qui lucem primum adpexere Oxonii 1686. 8. et secunda vice excusi sunt ibid. 1688. 8. Eduardo Bernharo iungenda praeclari Viri Io. Casp. Eifenschmidii de ponderibus et mensuris veterum Romanorum, Graecorum, Hebraeorum, nec non de valore pecuniae veteris disquisitiō accurata, Argent. 1708. 8. Bartholomaei Beuerini syntagma de ponderibus et mensuris, quod post bis repetitam in Italia editionem prodiit Lipsiae 1713. 8. cum praefatione Io. Georgii Walchii in qua sciagraphiam operis de re veterum numaria exhibet. Georgii Hooperi liber anglice editus sub hoc titulo: *An Inquiry into the state of the antient measures, the Attic, the Roman and especially the Jewish, with an Appendix concerning the old English Money.* Londini 1721. 8. Caroli Arbuthnoti tabulae antiquorum numorum, mensura-

rum et ponderum pretiique rerum venalium, variis dissertationibus explicatae et exemplis illustratae; quae anglico sermone prodierunt Londini 1727. 4. et ex anglica in latinam linguam conuersae, opera Dan. Koenigii. Ultraiecti 1756. 4. De Peireseii studio rationes ponderum et mensurarum expediendi, vide Centuriam secundam Fabricianam. De modis mensurandi distantias locorum praeter Ed. Bernhardum confer Martinierii lexicon geographicum voc. Itinéraires, mesures; cui iungas Io. Georgii Liebknechtii desideria ad mensuras speciatim geographicas et geodaeticas generali et feliciori methodo aestimatas reductasque. Gissae 1721. Romanorum mensurae triplicis fuerunt generis, *liquidorum, aridorum et interuallorum*, quorum singulas species recenset celeberrimus I. E. I. Walchius ad Cellarii compend. A. R. p. 590 sq. De pondere Romanorum confer Raphaellem Fabretum pag. 523 sqq. veter. inscriptionum. Bonannum p. 173. musei Kircheriani. Rupertum ad Florum pag. 221. Ludov. Franc. de la Barre' dissertationem de libra roman. quae exstat tom. 12. Memor. Acad. Inscription. pag. 1 sqq. edit. Amstelod. et P. de Vitry epistol. de ponderibus et moneta Romanorum insertam memor. Treuultinis A. 1729. p. 1252 sqq. De pede antiquo Romano consule Hirium in memor. acad. inscriptionum A. 1714. p. 511 sqq. et Reuillafii dissertationem, quae exhibetur tom. 3. dissertationum Academiae Cortonensis pag. 111 sqq. et Ioan. Graeuii librum anglice editum de pede Romano et denario. Londini 1647. 8. De pede graeco confer les Ruines des plus beaux Monumens de la Grece par Mr. le Roy. Parisiis 1758. fol. ad finem parris primae. Talenti varias significationes apud scriptores medii aevi recenset Cangius ad Alexiadem pag. 400 sqq. De decempeda vide Salmasium pag. 682 sq. Plinian. exercitationum. De pecunia veterum Romanorum eiusque pretio commendandus vnice Io. Frid. Gronouii exquisitus de festertis commentarius, supra p. 708. iam nobis laudatus, ex pleniore editione Iac. Gronouii filii, Lugd. Batavor. 1691. 4. De pecunia et ponderibus Graecorum varia notatu digna obseruat Vir Eruditissimus Ioannes Taylorius in commentario et notis ad marmor Sanduicense, Cantabrigiae 1743. 4. Vtrum numismata antiquitus loco vulgaris monetae recepta fuerint, disquirit et contra Sebast. Erizium affirmat Ludouicus Sauotus in praeclaro opere de numismatibus antiquis, quod gallice Parif. 1627. 4. et latine ex C. V. Ludolphi Neocori interpretatione prodit tomo vndecimo thesauri Graeuiani. Multa etiam in vtramque partem hac de re disputata videre licet in memoriis Treuultinis A. 1707. pag. 1085. et A. 1709. p. 93 sq.

CAPVT XVII.

Scriptores de re militari veterum et nautica.

Gabr. Naudaei bibliographia militaris. 1. *Scriptores de re militari Hebraeorum.* 2. *Perfarum, Graecorum, Gothorum, Germanorum.* 3. *Praecepta militaria.* *ibid.* *De re militari Romanorum.* 4. *Belli indictio, signum pugnae, tessera militaris, victoriae traditio, foedera etc.* *ibid.* *De militia equestri.* 5. *Nautici.* 6. *Pedestri.* 7. *Ufus Elephantorum, curruum et aliarum rerum in bello. Castra, acies, ductores, exercitia etc.* 8. *Vexilla, aquilae.* 9. *Triumpho.* 10. *Stipendia, dona militaria, vacatio, missio, poenae, venatio.* 11. *Bellum an illicitum duxerint primi Christiani?* 12.

I.

In recensendis huius argumenti scriptoribus otium nobis fecisse videtur *Gabr. Naudaeus*, vir praestantissimus, in cuius syntagmate de studio militari edito Romae 1637. 4. lib. 2. pag. 504 sq. legitur proluxa notitia scriptorum cuiuscunque generis de arte militari et de illis iudicium, quod seorsim etiam sub titulo bibliographiae militaris Ienae 1683. 12. edidit *V. C. Georg. Schubartus*, a quo tempore recudi illud curauit et notis quibusdam additis auxit *Thom. Crenius* in parte 3. collectionis methodorum de studiis instituendis. Lugd. Batav. 1699. 4. Naudaeo iungendus est *Ern. Sal. Cyprianus*, in cuius programmatibus Coburgi 1708. 8. editis tertium agit de scriptoribus rei militaris veteris. Integrum tamen fuerit praecipuos quosdam ad institutum facientes nostrum hoc loco seligere, et nonnullos Naudaeo omissos, recentiores praecipue adiungere.

II. De re militari veterum Hebraeorum, praeter commentatores ad libros V. T. historicos, *Matthiam Fridericum Beckium* praecipue ad Targum chronicorum, *Io. Andr. Danzii* diss. de Ebraeorum re militari ad Deut. 20. et 21. Ienae 1690. et *Guil. Schickardum* de iure regio Hebraeor. cap. 5. ibique *B. Carpozouii* notas, consulendum syntagma singulare postumum *Iacobi Lydii*, eiusdem qui agnostica sacra scripsit, editum et notis illustratum a *Salomone van Til*, Theologo Dordraceno, Dordraci 1698. 4. et belgice versum nouisque obseruationibus illustratum ab *Hadriano van Halen*. Roterd. 1703. 8. in quo proluxe agitur de delectu, ordine siue tactica, armis, acie, disciplina et exitu belli. Confer *Clariff. Neocori* bibliothecam nouorum librorum A. 1698. p. 483 sq. Nec praetereunda *Iacobi Turneri* Pallas armata, siue opus anglice edi-

editum Lond. 1683. fol. quo Hebraeorum, Assyriorum, Lydorum, Graecorumque ratio belli gerendi cum re militari Romanorum veterum et hodierno belli usu conferuntur. Conferenda quoque *Augustini Calmeti* dissertatio de militia Hebraeorum ante commentarium ad librum Esther tom. 3. pag. 522 sqq. et tom. 1. dissert. 14. et altera de ducibus militum et aulae ministris apud reges Hebraeorum tom. 3. pag. 5 sqq. ante commentar. in Paralipom. *Ioannis* item *Petri Milleri* dissertatio de deuotionibus veterum in bellis ad illustranda varia S. S. loca. Lips. 1730. et *Iusti Friderici Zachariae* dissertatio de re militari veter. Hebraeorum. Kilon. 1735. qui iudicat, Lydium Graecorum potius et Romanorum, quam Hebraeorum rem militarem exposuisse. *Ioannis* vero *Arrowsmith* tactica sacra, libris 3. Cantabrigiae primum 1657. et inde Amstelod. 1700. 4. vulgata, alieniora sunt ab hoc instituto, commentarium enim eruditum practicum siue asceticum moralem de milite spirituali pugnante, vincente et triumphante complectuntur. De exterritis incensisque castris hostium a Gideone Iud. VII. confer *Paulli Gyongyössi* dissertat. de tessera Gideonis militari. Francof. ad Oderam 1730. et Meletema, quod exstat in analectis ex omni meliorum litterarum genere. Lips. 1725. 4. T. I. N. I. De Crethaeis et Plethaeis scriptores supra pag. 743. laudauimus. De *σπαρτηγῶν τοῦ ἰσραὴλ* vide *Ludov. de Dieu* et alios ad Luc. XXII. 52. De Iudaeo paganis et Christianis militante exstat *Ioan. Dan. Gruberi* dissertatio, Halae Saxon. 1723. Sed hodiernos Iudaeos ad bellum ineptos esse ostendit *Schudtius* Memorabil. P. 1. lib. 5. c. 1. §. 9-15. et P. 4. contin. 1. pag. 215 sqq. Sicut et olim Hierosolymitani, quorum placitum, post principia standum esse, recitat *Wagenfeilius* Misna Sota VIII. 5. not. 2. pag. 280. edit. *Surenhus.* quo capite toto et in primis Misna 5. agitur de discedentibus ex bello, praesertim ob metum. De Muhamedanorum rationibus in bello aduersus Christianos gerendo videatur *Hadr. Relandus* tom. 3. dissert. miscell. 1. De statu militari imperii Ottomannici opus splendidum *Comitis Marsilii*. Hagae Comitum 1732. fol.

III. De ratione rei militaris apud varias gentes diuersis temporibus differit *Antonius Yues Goguetus* tomo 1. libri de origine legum, artium et scientiarum, libro sexto, et tom. 2 ac 3. lib. 5. De architectura militari *Homeri* tempore videatur *Iac. Frider. Reimannus* in *Iliade* post *Homerum* p. 559 sqq. Rei militari apud Graecos et Latinos illustrandae faciunt *Iosephi Laurentii* collectanea, secundum litterarum ordinem digesta libro 6. *Polymathiae* pag. 469 sq. *Ioannis van Paffenrode* liber belgice editus: *Der Grycken en Romeynen Kryghshandel*. Lugd. Batav. 1686. fol. *Ioan. Christophori*
Kie

Kiesewetteri syntagma de re militari veterum, praecipue Romanorum. Erf. 1736. 8. *Caroli de Aquino* lexicon militare, cuius vero prima pars tantum prodiit Romae 1724. fol. *Folardi* annotationes ad Polybium, gallice versum, tribusque tomis in 4. editum Parisiis 1728 sqq. et *Caroli Guisshardi* liber gallicus: *Memoires militaires sur les Grecs et les Romains*. Hagae Comitum 1758. 4. *Ludouici Machaulti* liber itidem gallicus: *La Milice des Grecs et Romains*. Paris. 1616. fol. versionem Aeliani et Polybii sistit. *Ioan. Henr. Boecleri* comparatio militiae veteris et hodiernae existat tomo secundo eius dissertationum pag. 1245 sqq. Praecepta rei militaris scripserunt e regibus priscis et ducibus Pyrrhus, rex Epiri, eius filius Alexander, Iphicrates, Xenophon et alii¹, sed quorum scripta, excepto Xenophontis perierunt. Ex imperatoribus Traianus, Hadrianus, Nicephorus, Leo sapiens, Constantinus Porphyrogenitus. Ex aliis Graecis Clearchus peripateticus, Posidonius Stoicus, Cyneas, qui Pyrrho a consiliis fuit, Euangelus, Stratocles, Hermias, Pausanias, Eupolemus, et quorum scripta existant *Aeneas*, *Polybius*, libro 6. hist. *Aelianus*, *Polyaenus* et *Onofander* Platonicius et Poliorceticon siue de urbibus obsidendis et mechanicorum siue de machinis bellicis scriptores *Athacneus*, *Apollodorus*, *Philo*, *Bico*, *Hero* etc. e Latinis, Cato Censorinus, Cincius, Paternus et cuius straregemata habemus *Frontinus* viri senatorii, tum Celsus, Plinius, et qui existant *Modestus*, et *Vegetius*, ne de aliis in praesenti dicamus. De re militari Persarum agit *Briffonius* libro 3. de Persarum regno. De Graecorum *Io. Philippus Pfeifferus*, eoque diligentior *Io. Potterus* lib. 3. antiquitatum Graecarum. Sacra veterum Graecorum militaria singulari dissertatione exposuit *Frider. Sam. Bockius*. Regiomonti 1754. De Gothorum veterum aliorumque populorum septentrionalium *Loeccnius* antiquit. Sueogothic. lib. 3. *Bartholinus* Antiquitat. Danic. lib. 1. cap. 2 sqq. et *Matthias Praetorius* in Marte Gothico siue tractatu de veterum Gothorum militia, Oliuae 1691. fol. De Germanorum praeter *Phil. Chue-rum* lib. 1. cap. 43. ad 52. et *Paullum Hachenbergium*, *Ioannes Blum* de militia romano germanica. Marpurgi 1615. 4. De facie rei militaris sub initia saeculi XVI. vide *Journal des Savans* 1730. Sept. p. 67 sq. De Romanorum militia, quum praecipue magna eius gloria fuerit, et multi illam sumferint illustrandam stilo suo, pluribus deinceps dicendum. Inprimis tenendum est, pro diuersitate temporum longe aliam illius faciem fuisse, vt probe monuit *Salmasius*, et optandum esset historiam militiae R. ita ab aliquo describi, vt historiam militiae Francorum descripsit *Gabriel Daniel*. Paris. 1721. 4. De militia Romanorum generatim commentati sunt *Petrus Ramus* de militia

C. Iu-

¹ Vide si placet quos laudavi libro 3. bibliothecae graecae capite 30 et 24.

C. Iulii Caesaris. Paris. 1559. 8. *Iustus Lipsius* libris 5. de militia Romana. Antw. 1596. et in tomo tertio eius operum, ad quos libros animaduersiones quaedam Claudii Dausqueii exstant tomo secundo sylloges Epistolarum Burmannianae pag. 149 sqq. et Delrii pag. 156 sqq. *Claudius Salmasius* in opere postumo de militia Romanorum. Lugd. Batav. 1657. 4. et tom. 10. thesauri Graeuiani. *Guilielm. Choulius* in commentario gallico: *Discours sur la Castrametation et discipline militaire des Romains*, qui cum eius *Discours sur la Religion des anciens Romains* editus est Lugduni 1581. 4. et recusus Veseliis 1673. 4. *Franciscus Patricius* in libro de re militari Romana, inserto tom. 10. thesauri Graeuiani. *Ioan. Anton. Valtrinus* in libris 7. de re militari veterum Romanorum, qui ab eo iuvene scripti, ipsoque infcio editi sunt Colon. 1597. 8. et *Henr. Christoph. Nebel* in diatribe de militia Romana ex Horatio illustrata. Gissae 1750. 4. Iustitiam bellorum Romanorum examinavit *Albericus Gentilis* libris duobus de armis Romanis. Hanov. 1599. 8.

IV. Bellum a Romanis vti a Carthaginienfibus quoque indictum missa hasta super columnam ante Bellonae templum. Oizel. thesaur. LXXII. 6. pag. 388 sq. Vide Festum in Bellona et hasta. Ab aliis immisso Gallo. Tzetzta V. Chil. hist. 15. vel agno. Apostolius IV. 45. Prouerb. De belli indicendi more apud alias gentes, Cangius glossario in *deffectio* et in notis ad Villeharduinum p. 305. De *fecialibus* populi Romani eorumque capite, Patre patrato, videndi sunt Andr. Dominic. Floccus de potestate Rom. lib. 1. c. 9. Marcus Zuerius Boxhornius quaest. Rom. 30. Onuphrius Panuinius de ciuitate Rom. cap. 32. Ioannes Ienius in commentatione de fecialibus populi Rom. quae exstat pag. 51. eiusdem Ferculi litterarii, Lugd. Batav. 1717. 8. editi, et singulares dissertationes Ioan. Iac. Mülleri. Ienae 1693. Petri Lagerloeff. Vpsal. 1698. Laur. Arrhenii. ibid. 1728. Ioan. Dan. Ritteri. Lipsiae 1732. Ioan. Wandalini Hoieri. Hafniae e. a. et Francisci Caroli Conradi. Helmst. 1734. Ius feciale, quod primus fertur Rhesus excogitasse, ab Ano Martio institutum esse memorat Aurelius Victor de viris illustribus cap. 5. cui adde Liuium lib. 1. cap. 32. Ipsum Fecialium collegium instituit Numa, vide Dionysium Halicarnassensem lib. 2. pag. 131. vbi eorum quoque officium describit, quod breuius enarrat Cicero de legibus lib. 2. c. 9. De *sacramento militari* confer Godeschalc. Stewechem notis ad Vegetium lib. 2. cap. 97. Iac. Oiselim notis ad Gellium lib. 16. cap. 4. Barn. Briffonium II. 6. antiquit. iuris. Ratbod. Herm. Schelium in dissert. de sacramentis, tom. 10. thesauri Graeuiani. Io. Bapt. Hanfenium de iureiurando c. 22. Ioan. Ant. Valtrinum de re milit. Romanorum lib. 2. cap. 7. et Lipsium de

militia Rom. lib. 1. dial. 6. et lib. 5. dial. 15. Formulas sacramenti militaris vide apud Briffonium de formulis lib. 6. pag. 320. ed. rec. et Lindebrogium ad Ammiani XXI. 5. pag. 39. De desertoribus et militiam detrectantibus eorumque poenis consulatur Desiderius Heraldus lib. 3. animaduersionum in Salmasium cap. 13. pag. 241 sqq. *Αυτομολεῖν* crimen inexpiabile, *ἀδιάγγακτον*. Appianus ciuil. 5. fol. 681. De Veteranis Abbatis Couturii dissertatio in memoriis acad. inscriptionum tom. 5. pag. 366 sqq. De solduriis² siue deuotis, *ἐνχωλιμαῖσις*, quorum apud Caesarem III. 22. de bello gallico, Athenaeum et Plutarchum mentio, confer dissertat. Andreae Wanoehii. Abae 1679. 8. Eberh. Rud. Rothii Vlmae 1681. et Io. Petri Ancherfen lemmata et indices obseruationum de Solduriis. Hafniae 1729. et obseruationum de Solduriis partic. tres. ibid. 1734 sqq. De speculatoribus et exploratoribus videatur Sertorius Vrsatus pag. 281. monumentor. Patavin. et Christi. Gottl. Schwarzii dissert. de speculatoribus veter. Romanorum. Altorfii 1726. recusa in thesauro nouo dissertat. philologicotheol. tom. 2. pag. 405. Idem Schwarzius edidit dissertationem de aetate et statura militum veter. Alt. 1731. De mensura militum conferatur Fr. Gotth. Freytagii Programma insertum Vol. 1. selector. scholasticorum a Ioan. Gottl. Bidermanno editorum, pag. 695 sqq. Signum pugnae a Graecis et aliis gentibus datum per *πυρφόρον* missa face vel elato scuto Diodor. Sic. XX. tomo 2. pag. 787. vel punicea tunica super hastam sublatam. Plutarch. Philopoem. p. 358. fol. postea per tubam. Vide Schol. et Barnesium ad Euripidis Phoeniss. versu 1386. et Euripidis Rhel. v. 144. ac Meursium ad Lycophr. v. 1295. Apud Romanos sagum purpureum pro praetorio propositum. Plutarch. Pompeio f. 655. et Fabio Max. f. 182. et Marcello 313. De clamore militum vide quae disse-ruit Fabricius ad Dionem p. 24. B. (105. R.) De celeusmate vide quae collegit Martinus de Roa parte 2. singularium scripturae p. 541 sq. De tesseriis militaribus, (*συνθήματα*³ vocant Graeci vt Philo V. Poliorcetic. pag. 93.) vide Ferrarium de acclamationibus veterum tom. 6. Graev. VI. 3 sq. Lipsium de militia Rom. IV. 12. et V. 9. Tiraquellum ad Alexandrum ab Alex. IV. 2. Casaubonum ad Aeneam cap. 24. Turnebum XXX. 35. Aduersar. praecipue Iac. Philippum Thomasinum libro de tesseriis hospitalitatis Amst. 1670. 12. p. 101 sq. qui et alia tesserarum genera libro illo illustrat frumentariam, numariam, comitalem, theatralem, conuiualem, lusoriam et negotiatoriam.

Sin-

² Ex hac voce vocabulum germanicum *Soldaten* deriuat Rothius.

³ *Παρασύνθημα* fuit symbolum sub oculos cadens, scilicet capitis nutus, manuum planus, hastae inclinatio; vide Onofandrum cap. 25 et 26. Rigaltiumque in notis et Aeneam Tactic. cap. 25, et ad eundem Casaubonum,

Singulare genus tesserae militaris de qua Iustinus III. §. 10. Apud Graecos traditae victoriae signum si per praeconeim corpora interfectorum ad sepulturam poscerentur. Iustin. VI. 6. de aliis signis pacis Stephanius pag. 89. ad Saxonem Gramm. De foederibus eorumque ritu vario et formulis, Brissonius libro 6. de formulis populi Rom. p. 356 sq. Lipsius ad Taciti XII. 47. Nicetas Choniates lib. 13. p. 444. Scacchus III. myrothec. § 8 sq. p. 1106 sq. Stephanius ad Saxonem Grammat. pag. 48. De hostiis ad foedera faciendae caesis diximus supra cap. 11. §. 5.

V. Militia omnis vel equestris est, vel pedestris, vel naualis denique, et singulae harum iterum pro temporum diuersitate sub republica libera, sub regibus vel imperatoribus diuersam faciem apud Romanos habuerunt. De militia *equestri* singulare exstat et praeclarum opus *Hermanni Hugonis* S. I. in libros 5. distributum. Antwerp. 1630. fol. De equitum delectu, recognitione, probatione, transfuentione agit lib. 2. cap. 1 sq. et 5. *Io. Erb. Kappius* in dissert. de equitum Roman. annua transfuentione et censura. Lips. 1734. ac *Iustus Lipsius* lib. 1. de militia Romana cap. 5. vbi etiam de equo publico, de quo videndus Hugo lib. 5. cap. 1. De turmis equitum Lipsius lib. 2. cap. 6. de eorum armis lib. 3. cap. 7. vnde alii dicti lancearii, ferentarii, leuis armaturae equites, qui fundis et lapidibus pugnabant, cuius generis tela feruntur non tenentur, de quibus Onofander cap. 19. De more barbarorum proiectis laqueis homines abripientium, Valesius ad Ammiani lib. 31. et ad Sozom. VII. 26. Hippotoxotarum mentio apud Hirtium de bello Afr. c. 19. De *clibanariis* siue *cataphractis* vide quae viri docti ad Ammian. XVI. 16. Eutropium VI. 7. et Nazarii panegyricum c. 22 sq. Quemadmodum recentioribus temporibus vocamus Arcabussarios, Curassarios, Picquarios et Musquetarios equites, vel etiam spatharios. Alioqui apud Romanos illi qui equis stipendia faciebant alii erant Monippi siue singulatores et celites alii amphippi, dimachae ac defultorii, de quorum origine Lilius XXVI. 4. (hodie *Dragons**) diuersi a Draconariis qui a Dracone vexillo quod portabant ita vocabantur, de quibus G. Henr. Welfchius lib. de vena Medinensi pag. 84 sq. et Sirmondus pag. 183 et 205. ad Sidonium. A legionibus et alis, quibus intererant, vocabantur legionarii et alarii: vide Hugonem lib. 3. cap. 5. Stipendiarii vero sigillatim ii, qui pluribus iam stipendiis meruerant. Militiae vacatio equitibus a censoribus concessa post emerita stipendia. Plutarchus in Pompeio fol. 630. De equitibus Augusti singularibus vide Ioan. Frickii commentationem Vol. 5. Actor. societatis latinae Ienensis pag. 191 sqq. Summus

dux exercitus equestris dicebatur magister equitum, cui suberat optio siue summus mandatorum curator, de quo confer Perizonium animadv. historic. pag. 262. Hinc viri tribuni, praefecti turmarum, vexillarii, draconarii, decuriones, subdecuriones etc. vid. Hugonem lib. 5. cap. 2. 3. 4. De equitibus Tarentinis vide Petrum Victorium IX. 3. variar. lectionum. Apud Graecos equitibus praerant Hipparchi et Phylarchi. De acie equestri Hugo III. 1 et 5 sq. et IV. 1 et 5. De acie equitum peditatui mixtorum idem IV. 6. Pugnare ex equo inuenisse dicuntur Thessali Centauri, vide Mezeriacum ad Ouidium tom. 1. p. 348. De Phaleris Bourdelotius p. 63 ad Heliodorum et Chiffetius in anastasi Childerici pag. 225. an equorum solum, non etiam equitum ornamenta, vide Drakenborchium ad Silium pag. 758. De equorum ferreis calceis lunatis vide Cangium in *σεληνια*. De aureis eundem Chiffetium p. 224. De freno lupato Montfaucon T. 4. supplem p. 25. de ephippiis p. 25. de calcaribus p. 26. Ephippiis vti apud Sueuos turpe visum teste Caesare de bello Gallico IV. 1. Stapedes veteribus nulli, quia ante Theodosium M. ephippia solum ex panno, nihil solidi nec ligni habentia, vide Montfauconium loco citato. De more stapedem vel strepam tenendi, Cangius ad Cinnamum p. 470 sqq. Ad equitandi rudimentum pueros primum dorso arietum impositos obseruat Petrus Victorius VIII. 9. variar. lectionum. De curandis equis et de nominibus equestribus Graecis et Latinis egregia Ioach. Camerarii commentatio recusa exstat tomo 11. antiquit. Graecarum. Idem Camerarius librum Xenophonis de re equestri latine transtulit.

VI. De militia *nauali* ⁵ libris 4. recensis in Poleni supplementis thesauri antiq. Graec. et Rom. Vol. 5. p. 745. egit Io. Schefferus. Vpsal. 1654. 4. cui operi inserta diss. de varietate nauium quae 1643. 4. prodierat et epistola de triremibus veterum in Centur. 1. Epistolar. Medicar. Bartholini pag. 310 sq. Lili Gregorii Gyraldi de nauigijs libellus tomo 1. Opp. Potterus III. 14 sq. Archaeolog. Graec. usque ad 22. Cragius IV. 5. de Republ. Lac. Stewechius ad librum vltimum Vegetii de re militari, Laz. Baysius de re nauali Batilaeae 1537. 4. et Steph. Doleti ex secundo eius commentariorum lat. linguae tomo decerptus, Baisioque, cuius epitomator Carolus Stephanus Doletum ⁶ plagii in

⁵ Hoc opus Scheferus post priores curas altera parte auctius misit ad Elzevirium A. 1668. per Nicol. Heinsium, vt hic in epistola ad Ioan. Frider. Gronouium tom. 3. sylloges Burmannianae p. 537. testatur. Vide quoque p. 539. et tom. 5. p. 54. 56. atque Ioan. Molleri epistolam praefixam suppleto Bibl. meae latinae.

⁶ Vide Mich. Maittaire Annales typographic, tom. 3. p. 36 sqq. et p. 59.

in Baifum commiffi accufauerat, infcriptus liber Lugd. 1537. 4. qui cum Baifio Schefferique differtatione iam laudata de varietate nauium recufus est tom. 11. antiquit. Graecarum, quemadmodum in tom. 12. antiquit. Romanarum occurrit M. Meibonii de fabrica triremium liber Amftelodami pridem editus 1671. 4. et Conf. Opelii fiue eiusdem vt creditur Scheferi epiftola Meibomio oppofita. Andreae Senfiblebi Argo, fiue variarum antiquarum nauium filua. Lipf. 1642. 8. Classis praefectus recentiori aetate vocabulo Arabico dictus *Αμράλιος* de quo Cangius ad Alexiadem p. 371. 372. et in glosfario graeco, Theodorus Doufa ad Acropolitam p. 296. Vrbanus Chevraeus in Chevraeanis tom. 2. pag. 24 fq. Otto Dapper in descriptione Americae pag. 46. Variâ ad antiquitates nauticas fpectantia illuftrat etiam Salmafius ad ius Atticum cap. 28. Bartholomaeus Keckermannus in commentatione nautica. tomo 3. fystematis fystematum pag. 753 fq. Bartho. Morifotus in orbe maritimo Parif. 1653. fol. Tho. Riuius in historia nauali antiqua et Georg. Fournierius in hydrographia, Caelius Calcagnicus cuius commentatio de re Nautica, ad Gyraldum, Iofephus Laurentius cuius diatriba duplex huius argumenti ex polymathiae eius lib. 1. cap. 17. et 22. decerpta habetur etiam tomo 11. antiquit. Graecarum. Sauerien in libro Gallico Recherches hiftoriques fur la construction des Navires des Anciens. Parifis 1747. 4. Deslandes in libro itidem gallice edito: Effay fur la Marine des Anciens et particulièrement fur leurs vaiffeaux de guerre. Parif. 1748. 8. Iac. Palmerius Exercit. ad fcriptores Graecos p. 170 fq. Ioan. Vincentius Lucchefinius ad Orat. 1 Demofthenis. Raphael Fabretti ad columnam Traianam c. 5. p. 119 fqq. et Henric. Kippingius de expedit. maritima, differt. prima. Ifaaci Voffii de triremium et Liburnicarum constructione diff. ex variis eius obferuationibus petita extat in tomo 12. antiquitat. Rom. Neque praetercundus Nicolai Witfenii 7, illuftris Viri, liber de architectura nauali noua et antiqua, belgice A. 1671. editus, quem de veterum nauium, roftris et aliis ornamentis differentem laudat Iac. de Wilde pag. 188. numifin. A plagio in Scheferum libenter abfoluent omnes qui honeftiffimam palinodiam Mollerianam fupplemento Bibliothecae meae latinae praemiffam legerint. Veteris triremis imago in columna celebri Traiani n. 235. 236. compicitur, atque inde apud Graeuum ad Florum IV. 12. aliofque, vnde apparet *ordines* vocari in triremibus maioribusque nauibus, feries remigum a fummo ad imum, ita vt fummus ordo fit thranitarum, medius Zygitarum, tertius denique thalamarum, *versus* autem effe feries remigum aeque alte fedentium. Acute quidem P. de

Languedoc⁸ in dissertatione gallicae edita Parisiis 1721. *sur les Trirèmes ou les Vaisseaux de guerre des anciens* oppugnauit, quae de ordinibus remigum inuicem superius, vel etiam iuxta in vna ferie transuersa positis disputarunt viri eruditi. Itaque Languedoco Thramitae sunt remiges in puppi, Thalamitae in prora, et in media naui Zygitae; singuli, monocroti, in vniremi; bini, dicroti, in biremi; in triremi ternii, atque ita porro per nauis longitudinem. Similiter fere Ioan. Harduinus in diss. de vniremibus, biremibus et triremibus veterum tom. 1. ad Plinium edition. nouae pag. 432 sqq. De nauibus *διπρώροις* et *διπρῦμοις* vide Ioan. Aug. Ernesti commentationem tom. 1. commentarior. societatis scientiarum Gottingensis p. 297 sqq. Imaginem nauium bellicarum rostratarum siue *χαλκεμβέλων* exhibet idem Graeuius et Begerus ad Florum lib. 2. cap. 2. ex columna Duillii illustrata a Petro Ciaconio. Rom. 1608. et tomo 4. thesauri Graev. Confer Gronouium tom. 2. antiq. Graecar. tabula 51. Admirandas Philopatoris et immensam Hieronis nauem in qua innumera conclauia, deliciae, hortus, Bibliotheca vide sis descriptam ab Athenaeo lib. 5. p. 203 sq. Aliam sedeciremem Philippi Regis, de qua Liuius lib. 33. Aliam quam condi fecit Ptolemaeus Philopator, Plutarch. Demetrio fol. 910. et Memnon apud Photium cod. 224. pag. 272. Aliam ab Aegyptiis exstructam, de qua Philostratus lib. 3. cap. 11. de vita Apollonii. fol. 143. aliam Caligulae de qua Sueton. cap. 37. De naui miranda Aeneae, quam Romae vidisse se narrat, adeundus Procopius IV. 22. de bello Gothico p. 627 sq. qui pag. 629. etiam describit duas naues ex lapide candido, vnam Vlyssis in Coreyra, alteram Agamemnonis in Cassiopa Euboeae tum visendam, illam Ioui Casio, hanc Dianae consecratam. De praegrandi naui Claudii Caesaris meminit Plinius III. 16 histor. natur. Demetrii *ἐκκαίδεκήμερις* et *πεντεκαίδεκήμερις* celebrantur a Diodoro Siculo lib. 20. et Plutarcho in Demetrio p. 897. 910. Omitto quae de Persei naui sedecim ordinum habet Eutropius lib. 4. c. 8. De alia naui a trecentis remigibus agitata Ammianus XVII. 3. Confer Fabii Vigili epitomen illustrium nauium apud Franciscum Maurolycium lib. 1. Sicanae historiae tom. 4. thesauri Italiae p. 31 sqq. *Πεντηκοντήρης* Mauriti Imp refertur a Theophylacto Simocatta IV. 1. hist. *Πεντηκοντκήροις*, aetuariae quinquaginta remorum Polyb. lib. 1. cap. 73. De praegrandi Venerorum naui cui nomen *Κόσμος* siue *Mundus*, vide sis Nicetam in Alexio Angelo Comneno III 9 p. 347. Veteres in nauibus suis duplici et vtrinque aptato gubernaculo vsos obseruat Li-

pius

⁸ Journal des Savans 1721. Dec. pag. 676. et 1723. pag. 655 sqq. Memoires de Trevoux 1722. pag. 1347. Contra vide Mr. Barras de la Penne, Journ. des Sav. 1728. Mars, pag. 398. Mem. de Frev. 1729. p. 123. 1730. p. 919 sqq. P. Sanadon. Mem. de Trev. 1722. p. 1519 sqq. de la Maugeraye ib. p. 1748 sqq.

psius ad Tacitum pag. 82. et antiquissimos populos ausos longinquiores nauigationes vel certe non minus remotas suscipere quam eos quos sequior aetas tulit, exemplis aliquot demonstrat Huetius in diss. de nauigatione Salomonis. Amst. 1698. 8. et in supplemento Criticorum sacrorum edito Francofurti fol. Nauis, quae remis ducitur, *ζών πολύπους* audit Synesio Epist. 147. p. 285. De ratibus, quibus maxima onera et insanas obeliscorum moles transportarunt veteres, disserunt Kircherus in obelisco Pamphilio et tomo 2. Oedipi parte 2. pag. 315 sq. et Mich. Angelus Chausfacus in epistola de Columna Antonini Pii recens inuenta Romae in campo Martio, in Ephemeridibus litterariis Paris. A. 1704. tom. 2. p. 540. Naues in Indico atque Aethiopico mari restibus olim colligatae non pice vel clauis, ob ferri penuriam, vsumque a Romanis interdictum, non ob scopulos e magnete. Vide Procopium lib. 1. de bello Persico cap. 19. pag. 58 sq. Ancorae lapideae Argonautarum mentio fit in Arriani periplo Ponti Euxini p. 121. Maximae Graecorum naues belli Troiani tempore vix centum viginti viros capiebant. Corinthios autem primos vsos esse triremibus Thucydides auctor est. Successu temporis maiores naues passim aedificatae sunt. Vide Ben. Aueranii diss. 13. ad Euripidem. Mare primum ingredi et classem parare instituerunt Romani A. V. C. 261. L. Valerio Flacco et T. Otacilio Crasso coss. Vide Polybium lib. 1. cap. 20. Idem in bello Punico primo quum antea nunquam naualem pugnam fuissent experti, tantum exemplo Carthaginensium et emulatione profecerunt, vt illis etiam superiores euaserint, licet per tempestates et proelia in eodem bello, quod per XXI. annos durauit, amiserint quinque-remes ferme septingentas, Carthaginenses fere quingentas. Itaque Polybius lib. 1. cap. 63. proelia naualia Antigoni, Ptolemaei, Demetrii, vel etiam Persarum in Graecos, et Atheniensium ac Lacedaemoniorum inter sese proelia maritima cum illis conferens nihil par nihil secundum fuisse profiteretur. De die praetoria nauis, *ναυαρχίς*, conspicua erat *σημείω*, insigni; Appianus 5 Ciuil. fol. 703. sed de nocte *λαμπτήρι* siue *lucce*, vt de naui Caesaris idem Appianus 2 Ciuil. fol. 483. Adde Virgilium Aeneid. II 256. Dionem XLIX. p. 402. (581. R.) Fabretum pag. 118. ad columnam Traianam. Naues ipsas per terram transportatas, si mari prohiberentur, docent Meursius in Panathenaeis p. 30 sq. et Huetius in laudata dissertatione, conf. Michaelis Ducae historiam Byzantinam pag. 152 sq. De more 3. Id. Nouembr. maria claudendi et post *παιδυσίον* hiemalem iterum aperiendi Bacchanalibus vel 6 Idus Martii consulendi sunt viri docti ad Vegerium IV. 39. Meursius ad Constantinum Porphyrogenetam de administrando imperio pag. 6 sq. Iac. Hafaeus in diatriba de mensibus itineris Paullini, Bibl. Brem. Fascic. 1.

p. 27 sq. Theodoritus epistola 61. Casaubonus ad Aeneae cap. 17. p. 1741. et Vincentius Bellouacensis IV. 40. speculi naturalis, ex Vegetii V. 9. qui testatur, natalem nauigationis sollempni certamine publicoque multarum gentium spectaculo celebratum esse. De testudine nauali vide Stephanum p. 89. ad Saxonem Gramm. De nauibus e corio confutis idem pag. 65 sq. et Georgius Paschius p. 660. inuent. nouantiq. Nauigiorum corio circumfutorum mentio apud Plinium IV. 16. quibus vsi sunt Britanni. Adde Caesarem lib. 1. de bello ciuili cap. 54. Lucanum IV. 130 sqq. Isidor. XIX, 1. De nauigiis ex pellibus Xenophon expeditionis Cyri lib. 1. p. 257. Nauium papyracearum mentio apud Plinium VI. 22. De Aegyptiorum nauibus ex papyro Louan. IV. 136. Vrsinus Analect. vol. 2. pag. 68. Vitringa in Iesaiam tom. 1. pag. 518. Schultensius in Iobum pag. 256. Vngerus in dissert. de papyri frutice §. 16 et 22. Iunius de pictura veterum P. 2. p. 5. et Bibliotheca Bremensis tom. 5. pag. 565 sqq. et tom. 6. pag. 299 sqq. De nauibus sculptris Historia miscella XVIII. 31. De nauibus incendiariis Cangius p. 305. ad Villeharduinum, et glossario in *chelandria*. Earum descriptionem habes in Mich. Casp. Lunderpii continuatione Sleidani tom. 2. pag. 607. Lusoriae 9 naues expeditae et passim circumuectando ludentes ad hostes obseruandos prohibendosque, de quibus Cangius in *Lusoria*, et Salmasius ad Vopisci Proculum f. 475 sq. Secundo vento nauis dicitur intra horae spatium conficere posse octo millia passuum, vt obseruat Io. Brodaeus lib. 4. Miscell. c. 5. conf. If. Vossium in variis observ. pag. 127. De *parafemo* nauium, quod in prora, et de *tutela*, quae in puppi, vide praeter Grotium et alios eruditos interpretes ad Acta Apost. XXVIII. 11. Yuonis-Vilhomari siue Iosephi Scaligeri animaduers. ad Robertum Titium pag. 139 sq. et ad Euseb. pag. 40. Salmasium p. 403. ad Solinum, vbi inter alia ostendit eandem rem quandoque tutelam et insigne fuisse, Franciscum Iunium de pictura veterum p. 92. edit. secundae: Muretum in variis lectionibus lib. 10. cap. 19. Pet. Pithoei opuscula in 4. edita p. 768. Bourdelotium ad Heliodorum pag. 88. Cangium ad Alexiadem pag. 377. Bochartum in Chanaan lib. 2. cap. 3. et Petri Kunzii dissert. de vexillo nauis Alexandrinae, qua Paullus in Italiam vectus est. Ienae 1734. De more deducendorum supparorum siue carbarum aplustriumque demittendorum, (die Segel streichen) in honorem salutationis vt Hollandicae naues coram Anglicis ex artie. quarto pacis Westmonasteriensis A. 1674. et officium ad locum insignem Appiani V. Ciuil. fol. 703. videndus Georg. Casp. Kirchmaierus in dissert. de Thalassocrate Minoe cap. 2. Witteb. 1698.

9 Seneca VII. 20. de beneficiis: *Tyranno triremes et aeratas non mitterem; lusorias et cubilatas et alia ludibria Regum in mari lasciuientium mittam.*

1698. Nauigiorum nostrae aetatis varia genera breuiter exponit Wagenfeilius in pera librorum iuuenilium tom. 2. pag. 43 sq. Rem nauticam recentis aetatis cum antiqua confert Secundus Lancellottus in libro, cui titulus: Phoggidi Tom. 2. pag. 330 sqq. Antiquitatum rei nauticae ex fabulis erutae specimen edidit Ioan. Amnelius, Graec. Ling. Prof. Vpsal. 1658. De nauibus Turcieis Tho. Hyde ad itinera Mundi; Abraami Peritzol, pag. 80 sq. De artificio inflatis super vtribus traiciendi maria, vide ad Suetonium in Caesare cap. 57. Florum III. 5. 16. Nicetam Choniatem in Manuele Coraneno lib. 2. c. 7. vbi de Scythis Istrum traicientibus, et Christ. Gottl. Schwartzii dissert. de collegio vtriculariorum, Altorfii 1714. recusam in eius Miscellaneis politioris humanitatis p. 27 sqq. et alteram eiusdem Schwarzii ibid. 1719. editam, quae inscribitur, doctrinae antiquariae capita quaedam, capite secundo. Hispanorum consuetudo omnium, vt sine vtribus ad exercitum non eant. Caesar de bello civ. I. 48. Non dissimile commentum hydraspis singulari libro descripta ab inuentore, Clarissimo Wagenfeilio. Altdorfii 1690. 4. Iconem nauigii ex pellibus lupi marini inflatis, qua vtuntur Indi, vide ad calcem itineris Frezierii, icone XI. Anno 1724. mense Febuario Hamburgi fuit, qui vtribus inflatam nauem insidens in flumine veheretur. De vrinatoribus eorumque vsu in bellis naualibus agit Reinesius Inscript. pag. 622. qui etiam ibid. pag. 307. de coetibus et conciliis nauiculariorum.

VII. Superest de militia *pedestri* vt nonnulla subiungamus, in qua diu maximum robur apud Romanos fuit, vnde *militēs* pro peditibus κατ' ἐξοχήν poni obseruat Gronouius ad Liv. 26. 19. Boeclerus ad Velleium, etc. Alii ex illis vocabantur *primani*, *antesignani*, *prosignani* alii *postsignani*, vide Lipsium lib. 4. cap. 3. de militia Romana: alii *praecursores* Liv. 26. 17. siue *rotarii*, qui ante grauem armaturam prodibant, vt ros ante imbrem, γροσφομάχοι *velites* siue leuis armaturae milites tum *hastati*, κροτόφοδοι *sagittarii*, *funditores*, de quibus vide Ciaceonium ad columnam Traiani n. 205. Borchartum Hierozoic. I. 460. et Hilscherum pag. 85 sq. in vita Goliathi, *trangularii*, *ballistarii*, *iaculatores* e Balearibus, Cretensibus, Numidis: hinc *principes*, ac denique *triarii*. Conf. Lipsium lib. 2. de militia Romana c. 1. et in analectis ad lib. 3. cap. 1. *Vexillarii* legionum erant non triarii vt Salmasius ad Vopiscum, sed quibus non plena missio concessa, quique licet exactorati et a legione seiuncti essent, tamen sub vexillis seorsim retinebantur in exercitu, donec deducerentur in coloniam, aut praemia acciperent. Vide Octav. Ferrarium lib. 1. cap. 3. electorum. Aliam proposuit senten-

tiam Ioan. Aug. Ernesti excursu primo ad Tacitum de vexillariis, qui infer-
 tus est tomo 1. commentar. societatis scientiar. Goettingensis pag. 291 fqq.
 Is enim affirmat, vexillarios fuisse tirones in legionibus, eisdemque, qui
 olim hastati. *Mirmillones* galeati et inter pugnandum subsidentes, popliti-
 busque se excipientes. id. Ferrarius II. 14. De *auxiliaribus* copiis, *sociis*,
extraordinariis, *ablectis*, *alaribus*, idem Lipsius lib. 2. cap. 7. et Iul. Caesar
 Bulengerus de imperio Romano p. 372 fq. Velitis, hastati, principis, tria-
 rii et equitis iconem cum armis suis habes tomo 10. antiq. Roman. pag. 869.
 De Triariis confer Ciacconium ad columnam Traiani n. 203. De tesslerariis,
 qui tesseram militarem per militum contubernia nuntiabant, Lipsium ad Ta-
 citi Histor. lib. 1. cap. 34. De militibus, qui *antecessores* dicebantur, eo-
 rumque ab antesignanis, rorariis et antepilanis discrimine differit Car. Fri-
 der. Walchius in Icto antecessore. Ienae 1752. 8. pag. 8 fqq. Disponebantur
 pedites in centurias, decuriasque, quemadmodum equites in Turmas: *Glo-
 bus* siue *drungus* vocatur qui separatus ab acie vago superuentu incurfat inimi-
 cos, vt docet Vegetius III. 9. De *manipulis*, cohortibus, spiris, phalangi-
 bus, caeruis videatur Wolfgangus Lazius lib. 6. de Republica Romana, Ale-
 xander ab Alexandro I. 5. Lipsius II. 2 et 4. De *cohortibus* vide Ratbodi
 Herm Schelii dissertationem tom. 10. thesauri Graeuiani p. 1277. Earum
 nomina ordine alphabetico ex numis et inscriptionibus antiquis refert Goltzius
 pag. 178 fqq. thesauri rei antiquariae; et alia ad rem militarem spectantia
 pag. 141 fqq. De cohorte Italica et Augusta dissertationem edidit Christi.
 Gottl. Schwarzius Altorffii 1720. De *legionum* numero, ordine et nomini-
 bus agunt idem Lazius lib. 5. prolixè et diligentissime. Lipsius lib. 2. c. 5.
 Franciscus Robortellus de legionibus Romanorum ad locum Dionis Cassii
 lib. 55. Bonon. 1559. Io. Henr. Boeclerus de legione Romana, Argentor.
 1670. et tomo 2. disp. p. 521. Eius diss. vna cum Robertello et praeclaros
 Francisci Patricii ¹⁰ opere, quod Lipsius hinc inde sequutus esse dicitur, et
 Ferrariae 1583. 4. prodiit sub titulo: *La militia Romana di Polybio, di Tito
 Livio, et di Dionysio Alicarnasico dichiarata et con varie figure illustrata.* Lu-
 dolphus vero Neocorus ex Italica editione Rom. 1594. fol. Latine vertit,
 recusa existant tom. 10. antiquitar. Romanarum Graeuii. Hubertus item
 Goltzius in thesauro rei antiquariae p. 152 fqq. Bandurius in numos Gal-
 lieni

¹⁰ Diferens ab hoc est eiusdem Patricii opus, quod iridem lucem vidit Italice Romae
 1594. fol. atque inscribitur: *Paralleli militari, ne quali si fa paragone delle milizie an-
 tiche in tutti le parti loro con le moderne.* Sigillatim de militia veter. Gallor. exstat prae-
 clarum opus *Gabrielis Danielis*, S. I. L'Histoire de la Milice Française et des changemens,
 qui s'y sont faits. Paris. 1721. 4. 2 Voll. et Amstelod. 1723.

lieni tom. 1. p. 166 fqq. Claudius Salmasius de re militari Roman. cap. 6. Iustus Lipsius de militia Rom. lib. 2. dial. 5. et Guilielmus Musgravius in epistola de legionibus Romanis, inserta Transactionibus philosophicis vol. 80. pag. 28 fqq. et eiusdem Musgravius antiquitatibus Britanno-Belgicis vol. 4. pag. 33 fqq. Isae Dunmuniore. 1720. 8. Vniuerso exercitui praeerat *Imperator*, de quo Lipsius lib. 2. cap. 12. et Aegid. Strauchius in dissert. de Imperatore, siue, duce exercitus R. summo. Witteb. 1659. triplicem vero significationem huius vocabuli obseruat Ferrarius lib. 6. de acclamationibus veterum cap. 8. tomo 6. Graev. Accipitur enim vel pro Duce vel pro Victore vel pro Rege. Imperatoribus siue ducibus tribuebantur *legati*, qui singulis praeerant legionibus, vide Raphaellem Fabretum ad columnam Traiani pag. 9. Lipsium II. 11. Quemadmodum Dictatori aderat Magister equitum consulari potestate, ita singulis legionibus sub illo, quem dixi, legato erant *tribuni* militum siue singularum cohortium praefecti, quas in singulis legionibus senas fuisse obseruat Lipsius II. 9. Sub praefectis erant *ducenarii*, qui ducentis militibus praeerant, vel *centuriones*, de quibus agit Scipio Maffei Veronae illustratae part. 1. p. 211. et quorum primus, qui aquilae praeerat vocabatur *primipilus*, vide Lipsium II. 8. Sub centurionibus erant *optiones* siue subcenturiones, *vragi* et *decuriones*, ne dicamus de *manipulariis*, qui praeerant manipulo, vel de *praefectis Castrorum*, qui locandis castris curam impendebant, vel de *quaestoribus* et praefectis aerarii bellici: aut de *praefectis Dendrophororum* et *fabrorum*, qui curam habebant caedendorum lignorum ad palos faciendos, ferramentorumque: tum de *tubicinibus*, *euocatoribus*, *medicis*, *beneficiariis*, *corniculariis*, *tesserariis*, *circitoribus* aliisque gregariis peditibus. Confer Suidam in *ἐκτακτοι*, Lazium lib. 4. de Rep. Romana et Fabretum ad columnam Traianam. *Exarchi* dicebantur praefecti seu ductores alicuius agminis militum, in prouincia aliqua delectorum. Quae vero sub Exarcho erat multitudo, et modo maior modo minor esse poterat, numerus vocabatur. Vide Marmora Taurinensia P. 2. pag. 53. Quod ad *aciem* attinet ordinemque agminis et *castrorum* praeter ea, quae ad Polybii librum 6. notarunt Patricius ac Lipsius, videndus Henricus Sauilius, libro de militia Romana, qui ex Anglico versus latine prodiit Heidelbergae apud Commelin. A. 1601. 8. praecipue Ratbodus Hermannus Schelius ad Hyginum Gromaticum Amst. 1660. 4. et tomo 10. thesauri Graeuiani, in quo praeter Patricium occurrit etiam Petri Rami liber de militia Iulii Caesaris ex edit. Francof. 1584. 8. Guilielmi Spiceri liber anglice editus: *The plan of a Roman camp prov'd out of Polybius*. Londini 1727. et Salmasii liber postumus de militia Romanorum, ex editione Lugd. Batav. 1657. 4. Hic plu-

ribus ostendit non vnā eandemque militiae rationem sub Republica et Caesaribus, sed pro temporum varietate itidem variā, longeque diuersā obtinuisse: quo nomine et Vegetium reprehenderat Lipsius, quod sui et superioris aevi instituta miscet ac confundit, et ab ea culpa nec Liuium immunem esse docet Salmasius. Sub imperatoribus militia triplex, vna honoratissima Palatina in palatio imperatorum: secunda castrensis siue armata, et tertia cohortalis, eorum qui in officio praefectorum ac praesidum militabant. Valerius ad Sozom. V. 4. De acie apud Graecos videnda Aeneae et Aeliani tactica virorum doctorum notis illustrata. De *πυρφόρω* praecedente exercitum, Raynaudus tomo 8. Opp. pag. 376.

VIII. De Elephantorum et Camelorum vsu in bello videatur Hermanus Hugo lib. 1. de militia equestri cap. 5. Georg. Christoph. Petri ab Hartenfels in elephantographia. cap. 3. Erford. 1715. 4. Io. Harduinus ad Plinii lib. 8. cap. 7. 8. et 18. Dan. Lanmeri dissert. de elephantis et eorum ad bellum apparatu. Aboae 1709. 8. et Gisb. Cuperus exercitationibus duabus de elephantis in numis, tom. 3. thesauri Sallengriani. De canum vsu in bello vide Plinium VIII. 40. et ibi Harduinum. De machinis bellicis consulenda Arhenaei Mechanici, Apollodori, Philonis, Bitonis, Heronisque scripta graece et latine iunctim edita: tum Stewechius ad Vegetium, Felix Osius in Graeuii thesauro antiquitatum Italiae tom. 3. pag. 1083-1093. Anonymus ad Theophanem p. 434. et Rigaltius ad Onofandrum pag. 69 sqq. De catapulta Ludov. Mascardus in Museo parte 1. lib. 3. cap. vltimo. De petraria siue ballista lapides vegrandes iacente Frider. Lindenbrogius p. 357 ad Paulum Warnefridum. De ariete Turnebus Aduersar. XXII. 21 sq. Montfauconus tom. 4. supplem. pag. 33 sq. Gorionides V. 15. et Ciacconius ad columnam Traiani n. 150. et de carobalista n. 171. De ariete Heilbrunnensi 80 fere pedum longitudine, sylloge epistolarum Burmanniana tom. 2. p. 192. De Agrippae harpagine Appianus 5 civil. fol. 739. aduersus illud armorum genus postea institutum *δέπανον δόρασι περιθέσθαι*. idem. De helopoli Grotius ad 1 Macc. XIII. 43, 44. et Ammianus lib. 23. cap. 5. De aggeribus Ezech. Spanhemius ad Iuliani orat. 1. pag. 190 sq. et Anton. Thysius de oppugnat. vrbium p. 169. De vallis murisque limitum memorabilibus (Landswehren) Ioan. Andr. Doederlein in antiquitatibus Romanis Nordgauenensibus. Weissenburg. 1731. 4. De turribus oppugnationi vrbium admoueri solitis praeter Vegetium lib. 4. cap. 17. Caesarem de B. G. 2, 30. Liuium 21, 11. Ammianum Marcellinum 20, 11. Cangius glossar. in *belfredus* et *tristega*, et Barthius pag. 362. ad Guilielm. Britonem. De turribus mobilibus, quae
rotis

rotis feruntur, Vitruuius X. 19. pag. 231. ex Athenaeo de machinis fol. 4. adde Heronem iunior. de machinis bellicis c. 13. De oppugnatione vrbiū et caſtellarum poſt veteres Philonem, Athenaeum etc. ex inſtituto agit Lipſius in poliorecticis et Petrus Ramus de militia Iulii Caefaris parte 3. tomo 10. antiquitat. Romanarum p. 1587 ſq. qui de propugnatione vrbiū et munitamentorum aduerſus hoſtes agit pag. 1596 ſq. De obſidione maritimarum vrbiū nauali vide Schefferum de militia nauali cap. 7. De caſtris, praefidiis, metaturis, excubiis, vigiliis, ſtationibus; circuitione, praeter Patricium et Robortellum, et Henr. Saulium ad eundem liber 5. Lipſii de militia Romanorum. Nec parum ad totam illam rem intelligendam conferent icones, quae occurrunt tomo 10. antiquit. Rom. pag. 905 et 927. quo in tomo Hygini quoque Gromaticae occurrunt, cum luculentis commentariis Radbodi Hermanni Schelii, qui et praeterea egit de ſacramentis militum, de custodia caſtrorum, de ſtipendio militari, frumento, veſte et victu militum, tributo atque aerario, denique de itinere et telis legionum. Caſtrametationem prius Romanos docuit Pyrrhus, vt notat Plutarchus in Hannibale. De vigiliis militum Rom. confer Laur. Arrhenii diſſertationem. Vpſal. 1726. 4. De vario haſtae apud veteres vſu vide Ioannis Alſtorphii librum poſtuumum de haſtis veterum. Amſtelod. 1757. 4. Ioan Gideonis Gellii obſeruationem in tomo 9. Miſc. Lipſ. p. 25 ſqq. et de iure haſtarum Ioan. Nic. Funccii diſſert. tomo 2. ſymbol. litter. Bremſ. pag. 193 ſqq. Deſcriptionem poeticam haſtae, enſis, caſſidis a Marco Alexandro Bodio deprehendes tom. 1. deliciar. poetar. Scotorum, pag. 202 ſqq. De armis aereis vide Angeli Mariae Riccii diſſert. Homeric. Vol. 1. pag 157. Florentiae 1740. 4. De Francorum veterum gladio cum balteo, ſecuri et framea diſſerit Chiſſerius anaſtaſ. Childerici cap. 14. pag. 196 ſqq. vbi etiam de ſimilibus armis Romanorum ex columna Traiani. De armis veterum Britannorum vide Thom. Hearne N. 393. Tranſaction. philoſophic. et Beniam. Morſe tom. 2. pag. 70 ſqq. De praeparatione ad proelia ipſaque pugna victoria et clade vide praeter Lipſium alioſque, qui de militia ſcripſerunt, Dilherrum diſputat. acad. tom. 1. diſp. 19. De modo pugnandi ex curru diſſerit etiam Cluuerius pag. 05. Germaniae antiquae. Curruum falcatorum ſive *currodrepunorum* ¹¹ (*δρεπανόβρα τέτριπτα* vocat Suidas) rationem praeter Schefferum libro de re vehiculari veterum, Stewechium ad Vegetium 3, 34. Henr. Snakenborgium ad Curtium lib. 4. cap. 9. Raderum ad eundem lib. 4. cap. 22. et Hugonem de militia equeſtri lib. 1. cap. 6. rectius et feliciter explicauit Iac. Perizonius V. C. in Curtio aduerſus Io. Clericum vindicato pag. 163 ſq. Vide et Interpretes

B b 3

ad

¹¹ De falcatibus nauibus ſive falcibus nauium vide Stephanium pag. 88 ſq. ad Saxonem Grammaticum.

ad Iudic. I. 19. et IV. Bonifacium XVII. 4. hist. ludicrae, Briffonium de re-
gno Perf. III. p. 384 sq. et Guidonem Pancirollum in appendice de rebus
bellicis, quam libro de magistratibus municipalibus ad calcem Notitiae digni-
tatum vtriusque imperii a se illustratae subiunxit. Ἀρματος ἰθρεπανοφόρου
quoque mentio est apud Heliodorum IX. pag. 430. vbi Bourdelotius annotat,
multa de curribus falcatis tradidisse Durerum ex antiquis. De curruum vsu
in bellis vide Frider. Adolph. Lampium in exercitationibus ad Psalm. XLV.
pag. 179 fqq. De curribus bellicis in oriente vsitatis consule dissertationem
Christoph. Schultzii, praefide Ioan. Christoph. Wichmannshausen, habitam
Witteb. 1722. Eiusdem Schultzii dissert. de ciuitatibus curruum, siue curri-
bus et equis disponendis a Salomone destinatis 2 Paral. IX. 25. ibid. eodem,
et Ioan. Dav. Michaelis praelectionem de hoc argumento recitatam in Regia
scientiar. societate Goettingensi, quae recensetur in Nouis litterariis Goetin-
gensibus A. 1759. pag. 913. Cuniculos deprehendendi rationem per sonum
aerei scuti a fabro quodam aerario inuentam exponit Herodotus lib. IV. 200.
De muricibus ferreis siue tribulis quos fugientes spargere solebant, vt hostium
insequentium pedes lacerent vide Menagium Origg. Gall. in *chasse trape*,
et de cuniculis in *Mine*. Stili coeci aliis tribuli siue murices ferrei (Zußangel)
ante castra confiti memorantur a Caesare lib. 7. de bello Gallico cap. 73.
Hirtio bell. Afr. cap. 31. Confer Rupertum ad Valerium Maximum
p. 248. Tentoria fuerunt vel ex pellibus; confer C.S. Schurfleischii dissert.
de Paulo σκηνοποιῶ ad Actor. XVIII. 3. Witteb. 1674. et Aringham p. 248.
Romae subterraneae; vel ex ciliciis, vt Arabes Icenitae, de quibus Pli-
nius VI. 28. De armatura et apparatu hodiernae militiae exstat dissertatio
Ioan. Christi. Leonhardi, Lipsf. 1711. De Strategematis Polyaeus e Grae-
cis et e Latinis Frontinus.

IX. Moses manum attollens Exodi XVII. 18. vexillum erexisse dicitur
a Ioan. Gothofr. Lakemachero observ. philolog. parte IV. 1. Ceterum de
vexillis Hebraeorum consulantur Goodwinus in Mose et Aarone lib. 6. c. 8.
et ad eundem Carpzouius p. 667 sq. et quos ille allegat, Arnoldus Boothius
animaduersion. sac. lib. 1. cap. 5 fqq. et Wilh. Ern. Ewaldus Emblem. sac.
lib. 1. exercit. 3. pag. 25 fqq. tum Bochartus Hieroz. P. 1. lib. 3. cap. 5.
Fesselius aduersar. sac. tom. 1. lib. 5. cap. 7. §. 15. et Vrsinus analect. sac.
P. 1. pag. 84. et Henr. Iac. a Bashuyfen de vexillo Christi inter gentes erecto.
Seruestae 1717. De Graecorum signis et vexillis vide Pfeifferum A. Gr.
lib. 3. cap. 25. Apud Romanos Romulus primum manipulo foeni vsus est
loco vexilli, vnde milites eiusdem signi manipulares dicti sunt, vt praeter
Qui-

Ouidium 3. Faſtor. docet Aurelius Viſtor de origine gentis Rom. cap. 22. Legionis ſignum deinde Romanis fuit *aquila* ¹², de qua Adr. Iunius III. 2. animaduert. Harduinus ad Plin. X. 4. tom. 2. pag. 394. ed. in forma quadripartita, vbi etiam de *lupis*, *minotauris*, *equis aprisque*. Eberh. Rud. Rothius in exercitatione hiſtorica de antiquiſſimo et adhuc durante Romanorum ſigno aquila. Ienae 1669. 4. et Guil. Muſgrauius ¹³ in diſſertatione inſerta vol. 28. tranſactionum philoſophic. pag. 145 ſqq. et apud Beniam. Motte tom. 2. 2. p. 25 ſqq. in qua aquilas Romanorum non aureas nec argenteas, ſed ingenti conſpicuas mole inauratas aut argentatas fuiſſe diſputat. Aquila-fulmini inſiſteas cum oraculo in roſtro conſpicitur apud Montſauconium tom. 2. ſupplem. tab. XXI. De S. R. I. aquila bicipite confer praeter laudatum Rothium Frider. Chriſt. Rami aquilarum imperii bigam. Lemgouiae 1716. 4. Ioan. Petri de Ludewig obſeruat. de Brandenburgica aquila bicipite, imperialis auctore et origine, tom. 7. eius Reliquiar. manuſcriptor. n. 6. Gottl. Sam. Treueri diſſert. Ludewigio oppoſitam de vera aquilae imperii Romano germanici origine. Helmſt. 1726. reſuſ. Goettingae 1753. et Ern. Io. Frid. Manzelii diſſ. de aquila S. R. G. I. bicipite. Roſtoch. 1724. Cohortis manipulorum *vexillum* ¹⁴ vel *ſignum*, equitum *dracones*, Sidonio *angues textiles*, conſ. Lazium lib. 7. de Rep. Romana, Woweranum ad Sidonium p. 487. Henr. Speelmanni aſpilogiam pag. 14 ſqq. Lipſium lib. 4. de re militari Romanorum, cap. 3. 5. 9. vbi multa de ſignorum cultu, forma, religione; vide et Dauſquii notas ad Silium p. 248 ſq. et 291. et eundem Lipſium in libris de cruce, vbi praecipue de *labaro* cruciformi, quod Conſtantine M. inſtituit, Hugonem lib. 2. de militia equeſtri cap. 4. Mich. Ang. Cauſeum (de la Chauſſe) Pariſienſem de ſignis militaribus, cuius diatriba habetur tomo 10. antiquit. Roman. p. 1528. De *labaro*, quod aliis etiam gentibus, et Romanis ante Conſtantine Imperatoribus uſitatum fuiſſe obſeruat Harduinus p. 378. de numis vrbium agit etiam Greſſerus tom. 1. de cruce lib. 2. Octauius Ferrarius lib. 1. cap. 2. elector. et de ſignis cohortium cap. 4. Diſtum *labarum* a labore quod laboribus exſoluat, *καμάτων λυτήριον*, ſi fides Nazianzeno Orat. III. p. 75. vbi elegans vexillorum Romanorum deſcriptio quae ἡ *διζόντε ὁμῆ καὶ Φεμτὸν θέαμα* ipſi appellantur. Recentior aetas *Βάνδον* dixit. Vide Cangii gloſſar. hac voce. De vexillariis militibus diximus ſupra p. 821

et

¹² Aquila aurea peltae inſidens ſignum regale Perſis, quo Cyrus uſus eſt teſte Xenophonte lib. 7. exped. Cyri. Briſſon. III. p. 426.

¹³ Memoriae Treuolſinae 1714. p. 2181. Acta Eruditor. 1727. p. 255.

¹⁴ De cantabro, quod a vexillo, vt ſpecies a genere, diuerſum fuit, vide ſcriptores a Io. Ern. Imman. Walchio ad Cellarii compend. A. R. p. 293. not. i) citatos.

et de draconariis p. 815. Gregorius quoque Michaelis in notis ad Gaffarelli curiositates inauditas singulare syntagma de veterum vexillis promisit sed quod haecenus editum non est. Vide interim Tiraquellum ad Alexandrum ab Alexandro IV. 2. Theodorum Hoepingium de armorum et insignium iure cap. 17. pag. 833 sq. Ioan. Michaellem Weinrichium diff. de vexillis et vexilliferis, Erfurt. 1710. 4. Benetoni de Perrin dissert. de signis militaribus, in primis Gallorum, insertam Mercurio gallico A. 1735. p. 261 et 1050. et Stephani Claudii Benetoni commentat. de signis militaribus praecipuarum gentium praesertim Gallorum. Paris. 1742. 8. Ex aerario, quod erat in templo Saturni, post bellum indictum vexilla petebant quaestores. Vide Liuium III. 69. et ibi notam H. Valesii, vbi et signa veterum Gallorum Infubrum, et labarum siue ¹⁵ auriflammeum Francorum in templo seruatum docet. De vexillis Regum Franciae vide Io. Iac. Chiffetium in Opp. historicis p. 231 sqq. et Cangium in *auriflamma*, *Cornettus*. De auspicio ex acuminibus, quibus aquilae et signa terrae infigebantur, vide Geuartium lib. 1. Electorum cap. 2. et Pierii Hieroglyphic. XLII. cap. 88. Vexillorum varias figuras ex antiquis sigillis exhibet Io. Mich. Heineccius libro de sigillis p. 299. cui adde p. 129. et Henr. Speelmannus in aspiologia p. 15 sqq. Picta vexilla draconum, Iuretus fol. 900. ad lib. 4. Paullini de vita S. Martini tom. 8. Bibl. Patrum. Dacorum vexillum, labarum et draco. Columna Traiana n. 134. 137. 193. 199. De standaro siue carrocio ¹⁶ quo pro-vexillo vsi sunt sequioribus temporibus Mediolanenses et alii Italiae populi vide Cangii glossar. et Tenzelii Bibl. curios. tom. 1. pag. 669. qui imaginem quoque eius in aes incisam exhibet e Graeuii thesauro antiquitatum Italiae tomo 3. Adde si placet Petrum Lambecium in notis ad Baptistae Platinae historiam Mantuanam pag. 485 sq. tom. 4. thesauri Italiae parte 2. p. 30. vbi aere descriptum videre licet carrocium Cremonense cum campana, et aliud Patauinum, vtrumque diuersum ab eo quod Tenzelius exhibet. Patauinum etiam exstat in Francisci Scoti itinerario Italiae italice edito. Patauii 1669. 8. post pag. 28. De Cremonensi conferatur praeter iara laudatum Lambecium Giornale di Roma A. 1669. pag. 95. ex Macrorum Hierolexico, Felix Osius ad Alberti Mussati librum 8. histor. Henrici VII. Caesaris p. cxi. tom. 6. parte 2. thesauri Italiae, Muratorii scriptores rerum Italicarum tom. 9. p. 759. vbi icon duplicis Carrocii, et p. 795 sq. vbi Parmenses et Cremonenses sollempni sibi ritu red-

¹⁵ De *auriflamma* videre iuuabit Cangii dissert. ad Ioinuillam.

¹⁶ *Standarum* vocatur apud Martene tom. 3. anecdot. pag. 391. Meibonium tom. 1. p. 420. *Carrociium* siue *Carrociium* idem vocabulum, quo nos Germanivtimur *Karrethe*, perinde vt carrus siue quarrus dicitur a quatuor rotis, quibus impositus velitur.

reddentes Carrocia et pag. 1212. vbi descriptio Carrocii Patauini. Porro de Carrocio consule Vlrici Obrechtii academicam dissertat. 5. quae est de vexillo imperii. Pagium ad annum Christi 1162. n. 27. Ethelredum de bello Standardii tom. 1. decem scriptorum Angl. p. 339. Leibnitium tom. 3. num. 32. Philippi Bonanni Gabinetto harmonico, et Viri Consulitissimi, Francisci von Som, Hamburgensis Reip. Archiuarii longe meritissimi, dissert. de Carrocio, praefide V. C. Euchario Gottlieb Ringk habitam Altdorf. 1711. Pannoniorum vexillum *σημαία μετέωρος, ἐπὶ τινος ἠνεμοωμένη παχέως καὶ ὑψιτενῆς ἰσῆ τετρασίῳ ὑπὸ τροχῶν ἐλκομένη βῶων ζεύγμασιν.* Nicetas in Manuele Comneno V. 3. qui et *τῆς τοῦ Διονυσίου σημαίας διαρμα* memorat. De imaginibus sacris et reliquiis in bello circumferri solitis vide Cangium ad Villeharduinum pag. 311. qui etiam de carrocio et vexillo imperiali pag. 309. 310. De Indorum et aliorum populorum signis Martinus de Roa part. 2. singulare S. Scripturae. De armis militum plura capite proximo, vbi de vestibus omnis generis. De stigmatibus siue notis militaribus agit praeter Grotium et Lydium supra p. 753. laudatos Lipsius lib. 1. cap. vltimo. Nox diuisa est in quadrantes siue trihoria vigiliarum, quae cornicine aut tubicine distinguebantur. Vide Scaligeri lectiones Aufonianas lib. 1. cap. 17. Drusii observ. sac. X. 10. Lightfootum aliosque interpretes ad Matth. XIV. 25. Marci VI. 48. Luc. XII. 38. Strauchii breuiar. chronol. pag. 45 sq. Guisum et Surenhusium ad codicem Talmudic. Berachot cap. 1. Neocorum bibl. nov. libror. A. 1698. pag. 850 sq. Pfeiferi dec. 1. antiq. sac. thesi 8. Wolfium Bibl. Hebr. tom. 3. pag. 205. Similiter diem quoque in quatuor custodiarum trihoria diuisum esse notat Possinus ad Pachymerem tom. 1. pag. 428.

X. De *triumphis* veterum Romanorum ita egit *Ioan. Barthol. Marlianus* Rom. 1549. Venet. 1555. 4. vt Romanorum triumphos ordine chronologico recenseret, quod fecit etiam *Tho. Lydiatus* in serie summorum magistratum et triumphorum Romanorum, vt velut notiores *Onuphrium* ad librum 5. Fastorum, *Sigonium* et *Pighium*, *Goltzium*que in fastis omittamus. *Onuphrii* quoque de triumpho commentarius recusus est Helmst. cum notis *Ioan. Hen. Maderi* 1675. 4. Eiusdem *Onuphrii* descriptio triumphi Romanorum amplissimi ex lapidum monumentis inserta est tomo 9. thesauri antiquitatum Romanarum Graeuiani. *Iulius* quoque *Caesar Balengerus* in tomo 2. variorum opusculorum librum singularem de spoliis bellicis, tropaeis, arcibus triumphalibus et pompa triumphi exhibet, qui tomo 11. antiq. Graecarum Gronouii recusus est. Illo in volumine leges etiam librum primum tom. 1. Pandectarum triumphalium *Francisci Modii*, in quo de triumphis et ouatione

veterum, maxime Romanorum agendum suscepit et capite 26. exhibet fastos triumphales ab V. C. vsque ad A. DCCLXIV. atque cap. 27 sq. differit de arcubus, columnis, obeliscis et pyramidibus triumphalibus. Quemadmodum libro 2. agit de triumphis et torneamentis hastiludiisque equestribus recentiorum Francof. 1586. fol. Videndi praeterea *Alexander ab Alexandro* lib. 1. cap. 22. qui cap. 27. differit et de litteris et fascibus laureatis, nauibus laureatis et vittatis: *Guid. Pancirollus* in deperditis titulo 57. et ibi *Henr. Salmonibus*: *Io. Nicolai* liber de triumpho editus Frf. 1697. 12. *Martini de Guichardo* noctes Grantzouianae de antiquis triumphorum spectaculis. Amstel. 1661. 8. *Mich. Marollefii* dissertat. de triumphis Romanis quae subiecta est eius gallicae versionis profariae. librorum Ouidii de Ponto, Paris. 1661 8. pag. 480-492. *Benedictus Aueranus* dissert. XXIV - - XXIX. in Liuium, tom. 2. Oper. Florentiae 1716. fol. *Nicol. Cheualierius* in libro gallico: Remarques sur la piece antique de bronze, trouvé à Rome. Amstelod. 1694. 8. p. 65 fqq. *Vesalius Mobachius* in dissertationibus de triumpho Romanorum. Alcumar. 1681. 8. et dissertationes *Ioan. Ern. Gebhardi*. Witteb. 1648. *Io. Christfr. Sagittarii*. Jenae 1649. et in eius otio Ienensi pag. 400. *Io. Dav. Drabittii*. Lipsiae 1667. *Io. Henr. Arstenii*. Erford. 1685. *Christi. Fuchfii*. Witteb. 1692. *Ioan. Dav. Schieferdeckeri*. Lips. 1695 et 97. *Ioan. Conr. Ruperti*. Ienae 1702. *Laur. Arrhenii*. Vpsal. 1729. 8. et *Christi. Brunings*, adiecta eius compendio antiquitat. graecar. edit. repetitae Francof. ad Moen. 1745. 8. Solis consulibus et praetoribus fas fuit triumphare. Deinde etiam Pompeio bis concessum necdum senatori. vid. *Plutarchus* in Pompeio p. 625 sq. 630. D. Triumphus etiam legatis concessus est ex sententia eius, qui tenebat provinciam. Vide *Dionem* p. 382. (558. R.) *Cornelius Balbus* vnus omnium non Romanus, sed Gadibus natus, triumphauit. vide *Plinium* V. 1. tom. 1. p. 544 sq. Quum Caesares rerum potiti essent, sibi solis insignem triumphii honorem tribuendum esse censentes ducibus post partam victoriam insignia tantum vel ornamenta triumphalia concesserunt, vide *Suetonium* in Augusto cap. 38. *Tacitum* Annal. 1, 71. et in *Agricola* cap. 40. *Schwarzium* ad *Plinii* Paneg. p. 460 et 569. et *Zach. Richteri* commentationem. Lips. 1752. 4. Sub *Iustiniano* imp. *Christiano* triumphauit *Belisarius*. De triumpho *Henrici I.* imperatoris vide *Goldastum* pag. 169 sq. ad *Eginhartum*. Imaginem triumphii Romani in aes incisam exhibent *Pitiscus* in *Suetonii* Caesarem c. 37. *Begerus* ad *Flori* lib. 2. cap. 12. et *Iacobus Lydius* de re militari Hebraeorum pag. 213. Triumphanti corona propter nimium pondus sustinebatur a tergo (non a carnifice vt ex loco *Plinii* male intellecto *Isidorus*) sed a seruo

publico. Vide Ferrarium lib. 1. Elect. cap. 11. et Isaac. Casaubonum ad Suetonium p. 281. ed. Graevii. De albis equis quibus Camilli exemplo in triumphis vsi sunt Romani, Rupertum ad Florum pag. 110 sq. Camillum ideo in exilium missum esse legas apud Dionem LII. p. 472. (669. R.) De curru triumphali vide Henr. Norisii dissert. de numo Diocletiano cap. 5 et 6. tom. 1. thes. Sallengriani pag. 413 sq. et Sigeb. Hauercampum notis ad Tertulliani apologeticum cap. 33. p. 288. De licentia dictis et salibus perstringendi triumphantes, quae concessa erat militibus vide Nadalii dissertat. in ephemeridibus eruditis (Journal des Savans) A. 1725. mensē Octobr. p. 400 sqq. tom. 2. histor. acad. inscriptionum pag. 136. et tom. 1. operum Nadalii iunctim editorum Parisi. 1738. 12. pag. 145. Triumpho minus sollemnis erat *ouatio*, quanquam hanc quoque de sollemni triumpho quandoque vsurpatam obseruat Georg. Henr. Vrsinus in observ. Philolog. cap. 9. vbi plura de ouatione et eius etymo non protrita leges. De *spoliis opimis* Ioui Feretrio dicatis disputat Alexander ab Alexandro lib. 1. cap. 14. et Iac. Perizonius in observ. historicis, qui ex Livio aliisque notant illa proprie dicta fuisse opima spolia, quae imperator per se ab imperatore, rex a rege, dux a duce retulisset. De *tropaeis* Schacchus Myrothecio tercio cap. 23. Ioan. Franc. Madrisius in praelectione de tropaeis, quae exstat tom. 3. collectionis opusculor. scientificor. et philologicor. pag. 318 sqq. Io. Frid. Hekelius in dissert. de tropaeis veterum. Rudolphopoli 1687. Adriani Deodati Stegeri dissert. de antiquissimis tropaeis P. R. Lipsiae 1738. et Petri Ekermanni dissertatio de tropaeis. Vpsal. 1743. *Tropaea lignea posita ἵνα ταχέως ἀφαινεῖνται τὰ τῆς ἔχθρας ὑπομνήματα, ut inimicitarum documenta breui tempore abolerentur.* Diodor. Sicul. XIII. p. 154. Sacrosancta fuerunt et violanda a nemine, vide Fabricium ad Dionem p. 333. Sed tempore corrupta non reparare fas, vt notat Plutarchus quaeft. Rom. 37. De *arcubus triumphalibus* agit Nicol. Bergierus lib. 2. de publicis viis imperii Romani cap. 40. Henr. Norisius Cenotaph. Pisan. dissert. 3. pag. 413. Ioan. Bapt. Casalius de vrbis ac imperii R. splendore parte 2 cap. 1. et Lebrechtus Petrus Ploettnerus in commentatione de arcubus triumphalibus Lipsi. 1750. 8. Cuiusmodi arcus in I. Caesaris honorem excitati rudera etiamnum conspiciuntur Rhemis, conf. Ephemerides Parisiens. A. 1678. p. 283. Alius Arauione, constructus olim in memoriam victoriae Marii et Catuli de Cimbris, quem omnes Romae exstantes magnitudine et praestantia vincere testatur Sponius in itinerario tomo 1. pag. 3. Romanos aere descriptos habes tomo 3. Graevii. De triumphali porta videatur Aringhus lib. 2. cap. 3. De *supplicationibus* ob victorias decretis agit Fulvius Ursinus pag. 88 ad Caesarem, post fragmenta veter.

Historicorum. Quos bello ceperant Romani licet omnes in seruitutem redigerent, tamen cum omnibus non eodem modo actum est. Qui sponte concesserant victoribus, ponentes arma vocatique *deditionis*, specie aliqua libertatis utebantur, quin tamen obeundum consequi possent munus aut officium, cui quid honoris annexum videretur. Bello domiti et vocati *mancipes*, quasi manu capti, seruituti obnoxii detinebantur. Qui vero semel victi et libertate donati a dominorum imperio deficiebant, poena criminis multabantur, bestis expositi, aut ad amphitheatri certamina destinati, deinde sub Christianis Imperatoribus ad triremes, et ad remigibus inferuendum. Per triumphum etiam vario discrimine ducebantur. Qui nobili genere orti, veluti Principes, Magistratus, vehentur plaustris, sed praepostere, et tergo inuerso, si quando ex ignominia cum iis agendum videbatur: ceteri affectabantur pedibus; rebellesque post tergum manus vincetas habebant: inermes omnes. Vide Acta Eruditorum A. 1759. pag. 90 sq.

XI. De stipendio militari quod per 350 fere annos nullum fuit Romanis, iam supra dictum est, cap. 16. sectione 5. pag. 776. quemadmodum de poenis quoque cap. 15. sectione 15. p. 758. Sub imperatoribus non annuam modo et arma de publico milites accipiebant, sed vestes quoque. Vide Lindebrogium et Valesium ad Appiani XXI. 6. *Largitas Valentiniiani Augusti* in disco argenteo Geneuae reperto illustrata dissertatione D. Abruzitii apud Montfauconum tom. 6. supplementi tab. XXVIII. p. 51 sqq. Qui ab hoste sub iugum mitti se permiserant, non iterum a Romanis statim admissi ad militiam, sed procul a patria, procul ab oppidis iussi hibernare. Vide Liuium XXVI. 1. qui de ritu illo ignominioso videndus III. 28. De militaribus donis Alexander ab Alexandro IV. 18. et ibi Tiraquellus. Praemia et dona militaria, *τιμαί, δαρεαί, κόσμια* fuerunt torques, armillae, corollae cum laminis aureis, annuli etc. vide Rigaltium p. 61 sqq. ad Onofandrum. De diaeta atque victu militari veterum, coenis victorialibus, triumphalibus, donatiuis, congiariis Stuecius I. 21. Antiqu. Coniual. De vacatione a militia, praeclara quaedam obseruat Lipsius lib. I. de milit. cap. 4. et ad lib. I. Annal. Taciti pag. 36 sq. vbi docet missionem militum aliam *honestam* fuisse post 20 annorum stipendium si pedites, post 10 annorum si equites, post 25 si nautae fuissent, quales exauكتورati dicebantur *veterani*. Aliam missionem *caussariam* ob vitium, defectum, morbum: aliam *gratiosam* per gratiam et ambitum, aliam denique *ignominiosam* ob delictum et crimen. Confer eundem Lipsium I. 5. de milit. Romana cap. 19. et de missiciis militibus sigillatim Sponii Miscellanea p. 239 sqq. De decimatione, vicesimatione, centesima-

tesimatione militum vide notas ad Appianum pag. 750. edit. Blancardi. De vacationis petitione coram censoribus, insignis locus Plutarchi Pompeio p. 630. De *ταλαπειθίαις*, ad militiam ineptis vide Casaubonum ad Aeneae c. 10. p. 1730. De militibus emeritis et de valetudinariis in gratiam fauciorum vel emeritorum militum conditis confer Io. Pet. de Ludewig *Nacht der Juvaldenhäuser*. Frfti et Lipsi. 1707. 8. et in eius opusc. tom. 2. p. 254 sqq. De Augusta emerita, quam Augustus, quum emeritos milites dimitteret, condidit consulantur Scriptores a Fabricio ad Dionem p. 720. excitati. De horreis conditis vide Salmasium ad Spartiani Hadrianum fol. 26. De campestribus meditationibus siue exercitiis, *γυμνασίαις, μελέταις* differit Ezech. Spanhemius ad orat. 1. Iuliani p. 107 sqq. Lindebrogius ad Ammiani XX. 4. Gutherius de iure manium l. 2. cap. 3. et Stewechius ad Vegetii II. 14. De apparatu et armatura militiae hodiernae, commendanda tironibus I. Christ. Leonhardi diss. Lipsi. 1711. in qua ordines et nomina officiorum aliaque germanice et latine exponuntur. Bello affinia *duella*, quae susceperunt quidam tanto pereundi vel occidendi furore vt illa initari areas quadratas lapidibus signarent quas exire nisi victo non licebat. Vide Stephanium pag. 106. ad Saxonem Grammaticum. Belli in compendium missi et duorum vel paucorum dimicationis euentu decisi exempla collegit Rupertus ad Florum p. 87 sq. Quum apud veteres praeparatio quaedam ad militiam, et rei bellicae quasi imago et pars quaedam esset venatio, pauca quaedam de eadem subiungenda duximus. Ex antiquis de ea commentati sunt Xenophon, Arrianus et Opianus. E recentioribus conferantur Natalis Comitis de ludis agresticis, praecipue vero de venatione libri 4. accuratius recusi Londini 1726. I. B. Crophius antiqu. Maced. lib. 2. cap. 3. Tomasius de donariis veterum c. 31. et Feithius in antiquitatibus Homericis, recusi tom. 6. thesauri Gronov. pag. 3711. Frider. Vlr. Stiffer in der Jerszt: und Jagdhistorie der Deutschen, edita Ienae 1737. 8. et auctius cum praefat. Heinr. Gottlieb Frankii recusa Lipsiae 1754. 8. et Beneton de Perrin in elogio historico venationis, Parisiis 1734. 12 gallice edito. De venatione circi consulendus Bulengeri liber de circo R. recusus tom. 9. thesauri Graeviani pag. 577. De venatione per aues rapaces Aristoteli, Plinio, Martiali, Aeliano, Firmico memorata vide Lil. Gyraldum dialogismo sexto tom. 2. thesauri critici Gruteriani p. 397 sq. Thomam Brown in Miscellaneis. Auctores rei accipitrariae, de quibus dixi lib. 1. Bibl. graecae cap. 25. et Ioan. Phil. Burggrauium p. 236. ad Conringium de corporum Germanor. habitus causis. Intermittam in Italia restituisse Rainaldum, Estensem, quum Fridericus Aenobarba magnam falconum copiam in Italiam intulerat, eaque res, vt nouitate sua placentes

solent, postea admodum increbuisse, ex Friderici II. de hac arte libello patet, quem Manfredus rex Siciliae auxisse dicitur. Vide Burmanni praefationem ad tom. 7. antiq. Italiae pag. 6. In oriente venationi etiam virgines indulgisse ostendit Zornius Bibl. antiquarioexeg p 668. De origine iuris venandi confer Io. Guil. Goebelii disputationem Helmstad. 1717. editam, quae variis accessionibus aucta, et cum Henr. Gottlieb Frankii discussit. proemiali de poenis in ferarum fures et vniuersi apparatus venatorii per veteres Germanor. leges statutis recusa est Helmstad. 1740. 4. Huius diatribae pars altera euulgata est ibid. 1743 4. In hisce diatribis idem Goebelus agit de aucupio, de quo etiam conferantur Bulengerus lib. cit. Bocharius Hierozoic. P. 1. pag. 17. et P. 2. pag. 270 sqq. Vossius de idololatria lib. 2. cap. 97. Salmuthus ad Pancirollum P. 2. Tit. 23. Cyprianus histor. animal. p. 842. 1079. 1111. 1182. et Mercurialis artis gymn. lib. 3. fin. De aucupibus veter. videantur Pignorius et Popma de feruis.

XII. In Graecia durantibus ludis Olympicis erat sollempnis ἐκεχειρία siue induciarum obseruatio teste Plutarcho in Lycurgo, ad quem notat in animaduersionibus ad gallicam suam versionem pag. 270. Clariss. Daecius, de quo merito erubescere debent Christiani, nullum apud hos esse festum tam sanctum, vt illo a bello conqueiescant. Apud Indos agricolae et agri in bello *ιεροι* et *αυλοι* teste Diodoro Siculo lib. 2. et Arriano in Indicis pag. 531. Confer Christoph. Arnoldum ad Valerii Catonis diras pag. 123. Similiter ducem bellicum monet Onofander cap. 6. pag. 27. vt mercatoribus liber constet com meatus plenaque securitas. Ita et Xenophon quarto Cyropaediae, cuius verba adduxit Rigaltius in notis pag. 30. Quae de induciis in antiquitate occurrunt, non intacta reliquit Schurzfleischius in dissertat. de induciis, quae inter iunctim editas quadragesima est. Iudaei legibus Romanis immunes sunt a militia, quod negarent, se salua religione sua eam sequi posse. Vide quae viri docti disputant ad Iosephum XVIII. 4. pag. 579. edit. Amstelod. Et Christianis olim quidem non Manichaei modo, quos oppugnat Augustinus XXII 74. contra Faustum, et recentiori aetate hac in parte sequuntur Anabaptistae, Sociniani, Weigeliani, Quackeri etc. sed et alii Christiani multi priuati, praecipue e sacro ordine, a bello prorsus abhorruere; et cum Origine contra Celsum p. 349. et Lactantio VI. 19. *neque militare iusto licere* duxerunt, neque suppliciiis capitalibus animaduertere in noxios. Vide Benedictinorum notas ad S. Ambrosium tomo 2. p. 46. Werstenium ad Originem contra Marcionitas p. 27 sq. Zwickeri Irenicum Irenicorum p. 120 sq. et Sig. Iac. Baumgartenii examen sententiae veter. Christianorum de militia.

Halae 1745. 4. Poenitentiae etiam subiecti sunt milites in concilio Tribu-
 rienti, Remensi et Trosleiano A. C. 825. 923 et 909. tom. 9. concilior. edit.
 Labbeanae pag. 458. 581 et 527. et in Poenitentiali Romano lib. 1. cap. 20.
 Clericis militia prohibita fuit. Vide Thomassinum tom. 1. pag. 2. lib. 4.
 cap. 12. p. 412 sqq. sed vide de militia Clericorum eundem part. 3. tom. 2.
 p. 389 sqq. et tom. 3. p. 91 sqq. 608 sqq. et 624. Sed nulla vnquam gens
 (licet talem fingat personatus Iacobus Massé in itineribus pag. 220.) nullus
 vnquam fuit Christianus Princeps vel in cuius potestate esset iustum bellum
 gerere, qui bellum omne Christi praeceptis illicitum esse crederet, atque ipse
 etiam Tertullianus c. 42. apologetici ad gentes: *nauigamus inquit vobiscum,
 et vobiscum militamus.* Atque licitum esse Christiano Principi sua si aliter non
 possit, bello etiam vt necessario malo tueri, vel inde constat, quod sanctissi-
 ma religio nevtiquam pugnat cum naturae iure, neque ad exitium suorunx
 data est, vt omittam argumenta alia quae videri possunt apud Ioan. Genesum
 Sepuluedam libris tribus de militaris disciplinae honestate, inter eius opuscu-
 la Paris. 1541. 8. Grotium prolegomenis librorum de iure belli et pacis et
 ad Matth. V. 40. et Lucae III. 14 et parte 2. Epist. 545 sq. Iac. Altingium
 tomo 1. Opp. pag. 180. Iustellum, Christianum Lupum, et Guil. Beuere-
 gium ad Canonem 12. Nicaenum. Eiusdem Lupi dissertatio extat de veteri
 disciplina militiae Christianae, in eius operibus postumis p. 227 sqq. Bruxel-
 lis 1690 4. de qua Elias du Pin tomo 18. Bibl. scriptorum Eccles. pag. 134.
 Videndus etiam B. Christianus Kortholtus in dissert. de studio belli ac pacis,
 Kil. 1689. et Heideggerus de militia Christiana tomo 4. diss. select. 4 et 5.
 Nunquam Christiani olim vel crudelissimis oppressi persecutionibus, nec,
 licet valerent numero aut a rerum nouarum auctoribus sollicitarentur, religio-
 nem suam aduersus legitimos principes ac magistratus suos bello vindicaue-
 runt. Vide Timanni Gessellii historiam ecclesiasticam p. 364. Ceterum mi-
 litiam mercenariam Christianis indignam esse non diffidetur Grotius ad
 Luc. I l. 14. Si ad eum, inquit, militem Ioannes venisset, quales nunc
 plerique sunt, non vni imperio addicti, sed per omnem orbem terrarum
 bella aucupantes, *venalesque manus, ibi fas vbi plurima merces,* qui maiore
 ex diuerso mercede ius fasque exeunt, neque vident cur, sed quanti aut alios
 iugulent aut ipsi iugulentur, profecto non aliud illis dixisset Baptista, quam
 si salui esse vellent, relinquendum esse vitae genus. non iam dicam ab
 omni pietate, sed ab omni humanitate abhorrens et fere belluinum. Vti-
 nam vero Christiani non omnes Ethnicorum iniurias tantum vel aequarent
 vel supergredereutur in bello etiam inter se, siue temere suscipiendo siue cru-
 deliter

deliter et cupide gerendo, quantum debebant per sanctissima Christi praecepta ad iustum et necessarium bellum cum horrore et tardissime accedere, et quam celerrime fieri potest, ab illo iterum resilire.

CAPVT XVIII.

De scriptoribus qui rem vestiariam veterum illustrauerunt.

Scriptores de re vestiaria Hebraeorum. 1. Graecorum et Romanorum. 2. Germanorum, Danorum etc. 3. Clericorum et Monachorum in Ecclesia Christiana. 4. De tegminibus et ornamentis capitis. 5. De coma. 6. De fuce et cosmetice, sartoribus etc. 7. De annulis. 8. De variis generibus vestium. 9. De braccis, calceis etc. 10. Habitus Iugentium. 11. De armis et vestitu militari. 12. De insignibus et arte Heraldica. 13.

I.

De re vestiaria veterum Hebraeorum, Sacerdotum praesertim habitu agunt *Didacus del Castillo et Artiga* in opere de ornatu et vestibus Aaronis, ad Exod. XXVIII. Lugd. 1655. fol. vt *Io. Hieronymum Sopraniem* in digressione de re vestiaria Hebraeorum, subiuncta eius commentario de Dauide, ibid. 1643. fol. edito, quam seorsum recudendam promisit *Crispinus Weisius* in Nouis Litterariis Lipsiensibus A. 1735. p. 368. Ariam Montanum aliosque praetereamus. E Iudaeis hoc argumentum pertractarunt *R. Abraham Rophe* in *Schilte Gibborim* cap. 44 et 45. et *R. Asarias de Rubcis* in *Meor Enaiim* lib. 3. cap. 46 sqq. E Christianis vero praecipue diligentem operam in hoc argumento posuit *Io. Braunius*,¹ vir Clariss. cuius praeclarum opus de vestitu Sacerdotum Hebraeorum post primam editionem anni 1680. auctius lucem adspexit Amst. 1701. 4. In hoc praeter alia lib. 1. cap. 16. egregie docet, qualis fuerit tunica inconsutilis siue contexta, cuius mentio fit in historia passionis Christi, vbi milites super ea forte experti esse dicuntur, de qua tunica, praeter interpretes ad *Ioan. XIX.* et *Casaubonum* ad *Baron.* agit etiam
Io.

¹ Qui opus de vestitu Hebraeorum Braunii in Hebraicis praeceptorum Constantino l'Empereur tribuant, eos sine ratione hoc facere notat *Rev. Henricus Ludolf Benthemius* in libro de statu Ecclesiarum Scholarumque Belgicarum parte 2. p. 275 sq.

Ioan. Georg. Dorschaeus in tractatu de tunica Christi inconfutuli. Rostoch. 1658 4. et Octavius Ferrarius de re vestiaria et in analectis et lib. 2. elector. cap. 1. Braunio addendi sunt *Sheringhamus* ad tractatum Talmudicum Ioma cap. 7. pag. 86 sq. *Seldenus* lib. 2. de success. in pontificatum cap. 7 sq. et lib. 3. cap. 11. de synedrio, vbi contra *Sheringhamum* probat vestium sacrarum extra ministerii tempus usum nullum fuisse. *Io. Prideaux* de vestitu Aaronis, interpretes ad Exod. XXVIII. et Leuiticum, *Io. Lightfootus* et *Samuel Lee*, quorum singulares de hoc argumento diatribae extant. *Augustinus Calmetus* ante commentarium in Ieremiam, tom. 6. pag. 28 sqq. et tom. 1. diff. 20. *Wilhelmus Goereus* histor. Mosaic. parte 4. cap. 10 et 11. *Frid. Adolph. Lampius* exercit. in Psalm. XLV. pag. 301 sqq. et dissertationes *Benedicti Davidis Carpzouii*, quam is sub Ioan. Frischmuthi praesidio habuit Ienae 1669. et quae inter fratris Io. Bened. Carpzouii disputationes academicas pag. 1637 sqq. recusa est. *Daniel. Lundii*, Vpsal. 1706. 8. et *Alberti Vogetii*. Groningae 1729. ne dicamus de *Isidoro Hispalensi*, qui hanc materiam paucis attingit libro vndeuigesimo originum cap. 21 sq. *Martini Maurittii* (tractatu de fortitione veterum eruditus dudum noti) vastum de re vestiaria Hebraeorum opus, ex vniuerso Talmude, Targumim, Rabbinisque antiquioribus et recentioribus congestum, et in quatuor volumina diuisum, sed typis nondum exscriptum, possedit Io. Henr. Maius, vt ipse testatur lib. 3. obseruat. sacrar. pag. 110 ed. sec. Copiose etiam de vestibus sacerdotalibus tum Hebraeorum tum aliarum gentium disputat *Caspar Caluwer* ritualis Ecclesiastici tomo 2. Habet etiam multa de re vestiaria generatim *Petrus Zornius* in dissert. de numo Cos. aureo Theodosii II. pag. 22 sqq. De tiara Summi Pontificis *Pelletierius* disp. de erroribus pictorum, in memoriis Treuolntinis A. 1705. Septembri pag. 1614 sq. *Hermannus van de Wall*, Ecclesiastes Amstelodamensis, diss. de pileis siue tiaris Sacerdotum et Pontificum Hebraeorum, ad calcem Salomonis van Till commentarii postumi de tabernaculo sacro et Zoologiae sacrae, Dordraci 1714. 4. *Iac. Altingius* Heprade VIII. diss. tom. 5. opp pag 268 sqq. *Sam. Werenfelsius* in oratione de mitra Aaronis capiti imposita. Basil. 1709. *Ioan. Christoph. Wichmannshausen* in diss. de tiara summi sacerdotis. Witteb. 1722. *Ioan. Henr. Maius*, fil. in diss. de tiara Pontificis Hebraeorum maximi. Gissae 1728. De tiaris minorum sacerdotum existat dissertatio Henr. Andr. Toepferi, Witteb. 1722. De frontali P. M. confer dissertationem *Mich. Liebantanzii* de frontali Aaronis. ib. 1662. *Chr. Lud. Schlichteri* de lamina aurea P. M. eiusque mysterio. Halae 1736. *Georg. Adami Mehneri* de frontali Aaronis Lipsi. 1745. De Ephod existat dissertatio *Isaaci Pihlmanni*. Aboae 1701. De Pectorali confer eos, qui de

Vrim et Tummin commentati sunt, quos supra pag. 501 sqq. laudauimus. De balteo sacerdotali vide *Ioan. Christoph. Wichm. vnsbauisen* dissertationem. Witteb. 1717. et de balteo sacerdotis summi *Ioan. Andr. Cleffelii* dissertationes binas. ibid. 1717 et 1718. et *Wilhelmi Ernesti Ewaldi* Emblemata sacra lib. 4. pag. 501. De vestibus byssinis P. M. expiationis festo dissertationem edidit *Ioan. Oldermannus*. Helmsitadii 1717. Sacerdotes, nisi quum sacra administrarent, vestibus communibus vsos fuisse, sacrasque in templo, vel in turri Antonii² afferuatas docent *Braunius* de vestitu sacro Hebraeorum, et *Deylingius* parte 3. obseruat. sac. pag. 325. De vestibus et ornamentis Hebraeorum priuatorum *Leydeckerus* XII. 8. de Rep. Hebr. De vestibus et ornamentis regum apud Hebraeos, *Scacchus* III. Myrotheci 38-43. Albis vestibus delectatos non modo sacerdotes esse et honestas feminas, sed etiam virgines et sponsas ostendit *Franc. Wockenius* in Programmate ad orationem inauguralem Witteb. 1727. de albis Iudaeorum vestibus, et in selectis sacris parte 2. ibid. 1728. 4. De vestibus odoratis vnguentoque fragrantibus disserit *Ioan. Henr. Maius* obseruat. sac. lib. 3. pag. 102 sqq. edit. secundae. De vestibus Hebraeorum fimbriatis, interpretes ad Num. XV. 38. *Matthaeus Hillerus* in diss. edita Tubing. 1701. *Christi. Lubecius* in dissert. de decurionibus peniculamenti Hebraeorum. Lips. 1688. *Io. Frid. Cottu* in dissert. de peniculamenti Iudaeorum. Goetting. 1737. *Ioan. Henr. Maii*, fil. iura fimbriarum ex R. Mose ben Maimon descripta, latine reddita atque notis illustrata. Franc. 1710. 4. et *Georg. Eliez. Edzardus* ad Auoda fara cap. 2. pag. 535. De arte plumaria Hebraeis nota vide *Fullerum* lib. 1. cap. 20. Misc. et *Drusium* ad difficiliora loca Exodi cap. 45. Mentio eiusdem artis etiam apud *Senecam* Epist. 90. non auium plumae in usum vestis conferuntur? Adde *Clarissim. Burmanni* Petronium pag. 268. *Weitzium* ad Prudentium pag. 663. *Claudium Salmastium* in notis ad Vopiscum vit. Carini, cap. 20. tomo 1. scriptor. histor. aug. pag. 850. *Ludov. Anton. Muratorium* antiq. Italiae dissertat. 25. et *Ioan. Ern. Imm. Walchium* Vol. 4. Actor. soc. latin. Ienensis pag. 76 sqq. vbi plures citantur scriptores. Plumariorum textrinas memorat *Vitruuius* VI. 7. De duodeuiginti vestium generibus quas Sabbato exuere et inducere licet, *Buxtorfus* pag. 2033. Lexici Talmudici. De sacco et cilicio, cinctura, calceis apud Hebraeos, *Frid. Adolphus Lampe*, Dithmala Lippiaeus, in diss. de Iesaja nudo et discalceato ad Ies. XX. 2. praeside Campegio Virringa, Franek 1703. De non deficientibus Israelitarum in deserto vestimentis, interpretes ad Deuter. VIII. 4. XXIX. 5. *Cosmas Indopleustes* V. pag. 205. *Marckius* Exerc. Bibl. 14. *Deylingii* observ. S. II. 17. et singularibus disseratio-

² Ioseph. XVIII. 3, 4. pag. 880 edit. Amstelod.

tationibus *Ioan. Wilh. Hilligerus*. Witteb. 1676. *Gottfr. Zeibigius* Lips. 1705. *Abrah. Alanus*. Aboae 1708. *Olaus Celsus*. Vpsal. 1726. De more *velandi* virgines et mulieres apud Hebraeos *Sam. Frid. Bucherus* in diss. de velatō et concluso Hebraeorum Gynaeceo. Witteb. 1715 et 1716. et de occulta Hebraeorum sponsa. ibid. eod. et in antiquitatibus de velatis ac conclusis Hebraeorum et Graecorum feminis Budissae, 1717. 12. De pellium villosarum vsu in vestimenta vide *Erasinum Schmidium* ad Matth. III. 4. et alios interpretes ad 2 Reg. I. 8. Matth. VII. 15. et Hebr. XI. 37. De vestitu Iudaeorum recenti aetate, et notis, quibus a Christianis distinguantur vide *Schudtium* tom. 2. memorabil. Iudaic. pag. 241 sqq. De non permutando sexus habitu ac vestitu consulendi interpretes ad Deuteron. XXII. 5. *Wagenseilius* libro de Norimberga pag. 175 sq. *Io. Spencerus* de legibus Hebr. tom. 1. pag. 373 sq. *Carolus Fridericus Pezoldus*, Lips. 1702. et *Martinus Hassen*, Witteb. 1714. singularibus differt. *Matthias Berneggerus* ad Taciti Germaniam quae est 89. *Petrus Pantinus* ad vitam Theclae a Basilio Seleuciensi scriptam pag. 387 sq. *Guil. Beueregius* ad Canonem XIII. Gangrensem pag. 186 sq. *Salmasius* ad Tertullianum de pallio. *David Millius* differt. selectar. pag. 201 sqq. edit. nouae. Viri docti ad Laertii III. 86. et *Ioan. Henr. Maius* lib. 3. obs. sacr. pag. 143.

II. Quod ad rem vestiariam Graecorum Romanorumque attinet, primo loco nominare iuuat *Iosephi Laurentii* collectanea ordine alphabetico digesta, quae ex eius philomathiae opere recudi curauit Clariss. Gronouius tomo 9. antiquitatum Graecarum. Egregium deinde opus est *Octauii Ferrarii*, cuius libri septem de re vestiaria, Romanorum maxime, ex editione Patav. 1654. 4. quae priore A. 1642. 8. melior et auctior est, habetur etiam tomo 6. thesauri Graeuiani. In eodem occurrunt Ferrarii illius analecta de re vestiaria Patav. A. 1670. pridem vulgata, quibus impugnat ea quae scripserat *Albertus Rubenius* Philippi filius in libris duobus de re vestiaria: ac praecipue de lato clauo, ³ qui primum Graeuio curante post auctoris fata Antwerpiae excusi sunt 1665. 4. et deinde a Graeuio in tomum eundem 6. antiquitatum Romanarum recepti, in quo etiam habentur *Io. Baptistae Donii* de vtraque paenula dissertatio Paris. 1644. 8. et *Barthol. Bartholini* commentarius vna cum *Henr. Ernstii* epistola eiusdem argumenti Hafniae A. 1655. 8. primum editus. Vi-

D d 2

³ Eandem de lato clauo sententiam notatam ante Rubenium a *Io. Kirchmanno* de funeribus Roman. lib. 1. cap. 10. monet *Io. Clericus* bibl. vet. et nov. tom. 13. pag. 55. Certe Kirchmannus affert *Amalii* et *Albani* s. *Alcuini* loca, quibus clauus de lineis explicantur.

de etiam Lipsium lib. 1. elect. cap. 13. et *Angeli Mariae Riccii* dissertationem de veterum vestibus reliquoque corporis ornatu, quae exstat Vol. 2. eius differt. Homericarum, Florentiis 1741. 4. p. 14. *Isaaci Casauboni* opus de re vestiaria veterum quod promisit pag. 54. Epistolar. ad Dionem Chryso-stomum et alibi variis in locis dolendum est, nunquam produisse, licet excerpta quaedam illius ad hoc argumentum spectantia occurrant in Bibliotheca Bodleiana, vide et Mericum Casaubonum Isaaci fil. notis ad Epictetum pag. 87. *Claudius* quoque *Salmasius* in notis ad Tertullianum de pallio pag. 80. eiusdem argumenti opus sub manibus habere se testatus est, cuius non contemnenda specimen dedit in eodem ad Tertullianum commentario passim, in exercitationibus Plinianis ad Solinum et alibi. Confer Grotii epistolam 355. Salmasii opus de re vestiaria promisit A. 1689. Lantinus praefat. ad Homonyma Salmasiana hyles iatricae, sed A. 1695. et ipse morte praeuentus est, nec praetereunda scripta in vtramque partem edita occasione illius in Tertullianum commentarii a Salmasio quidem sub nomine *Francisci Franci*, a Dionysio Perauo autem sub nomine *Antonii Kerkoetii* Aremorici. De priuato et domestico Romanorum vestitu agit *Phil. Lud. Hamnekenius* in dissertationibus de cura domestica Rom. p. 34 sq. de vestitu feruorum, p. 83 sq. de vestitu infan-tum, puerorum, iuuenum, puellarum et virginum p. 123 sq. de vestibus accubi-toriis et conuiualibus *Struckius* II. 26. antiq. conuiual. *Lipsius* serm. Saturn. lib. 1. cap. 2. et lectio. var. lib. 3. ac *Ferrarius* lib. 1. c. 29 sqq. *Petronius* Burmanni pag. 117. et de habitu venatorio pag. 179. De habitu et ornamentis Pontifi-cium *Gutherius* I. 29. de iure Pontificio, tom. 5. Graeuii pag. 58 sq. Gabino ritu succincti sacerdotes. Columna Traiana n. 63. 68 et 189. De limo po-parum. ibid. n. 72. De vestibus nobilium, *Tiraquellus* lib. de nobilitate pag. 564 sq. De vestibus feruorum *Lipsius* lib. 1. Elector. cap. 25. qui etiam alia de vestibus eodem libro cap. 13. et *Coelius Rhodiginus* XVI. 10 sq. lectio-num antiquarum. *Lazarus Bayssius* de re vestiaria, Paris. 1549. 4. *Theodo-rus Zwingerus* in theatro vitae humanae tom. 2. pag. 435 sq. Vestium et ornamentorum muliebrum genera ordine litterarum persequitur idem *Tira-quellus* lib. de iure connubiali pag. 52 sq. Vide et *Isidori Hisp. Origines* XIX. 30 sq. et de *iocalibus* Petri Mulleri Icti dissertationem. De Roma-norum luxu in vestibus prolixè disputat *Stanislaus Kobierzichius* libro de luxu Romanorum tomo 8. thesauri Graeuiani, et *Augustinus Nadalius* in dissertatio-ne de luxu feminarum Romanarum sigillarim in vestibus, inserta tom. 5. me-mor. acad. inscriptionum, pag. 297. edit. Hagenfis, et eius oper. tom. 1. pag. 9.

III. De re vestiaria Perfarum *Briffonius* lib. 2. pag. 309 sq. Perfarum Magi albis vestibus sunt induti, certe qui in India viuunt: nam ceteri in Perside colorem flammeum et purpureum vt in vestibus ita in gemmis magis sacrum habent, propter ignis cultum, vide Tom. Hyde de relig. veter. Perfar. pag. 20 sq. De vestitu et cubitu veterum Germanorum, *Cluuerius* Germaniae antiquae lib. 1. cap. 16. pag. 104 sq. De vestimentis Germanorum medii aevi *Gottlieb Sam. Treuerus* in anastasi veteris Germani Germanaeque feminae. Helmst. 1729. 4. *Otonis Sperlingii* V. C. commentatio de vestitu veterum Danorum et aliorum populorum septemtrionalium inserta est nouis litterariis maris Baltici et Septentrionis A. 1698. pag. 205 sq.

IV. Episcopos et Clericos primorum Christianorum aetate per annos circiter CCCC. (*Salmasius* de Coma pag. 352. 469.) habitu a laicis distinctos haud fuisse obseruat *Iac. Boilauius* in historica disquisitione de re vestiaria hominis sacri vitam communem more ciuili traducentis. Rothomag. 1704. 12. *Ludov. Thomasinus* tom. 1. de Ecclesiae disciplina II. 44 sq. et *Tillemontius* tomo 14. memoriarum Histor. Ecclesiast. pag. 151. vbi de Coelestino Papa. Confer *Rich. Simonis* Bibl. criticam tomo 3. pag. 322 sq. vbi Boilauii librum laudat. Vide etiam *Affemannum* tom. 3. Bibl. oriental. parte 2. pag. 665. Sane de Apostolis et apostolicis viris hoc neutiquam persuadent argumenta aduersus Bocquillotum allata ab Honorato de S. Maria, in obseruationibus de regulis et vsu critices tom. 2. lib. 4. dissert. 6. Adde *Ioan. Georg. Walchium* H. E. N. T. p. 197. 778 et 1151. *Iosephum Binghamum* Orig. ecclesiast. VI. 4. et *Ioannis Schmidii* dissert. de habitu et insignibus Apostolorum sacerdotalibus. Lips. 1702. Apostolos absque sacris vestibus S. Coenam celebraffe non diffitetur *Bessario* epistola 3. ad Philanthropenum de Eucharistia. Monachi etiam ad Episcopatum euecti habitum monachalem neutiquam deposuerunt, quod in Ecclesia graeca A. C. 869. canone constitutum notauit *Mabillonius*. De monachorum antiquo habitu videre licet *Ioannem Cassianum* libris de institutis coenobiorum, de sacris vestibus *Honorium* in gemma animae lib. 1. cap. 198 sq. et ex recentioribus qui clericorum vestes et ornamenta omnis generis per varias aetates in Ecclesiis Orientalibus et Occidentis introducta exponunt, *Andream Saussacum* in panoplia sacerdotali siue libris XIV. de venerando Sacerdotum habitu eorumque multiplici munere et officio in Ecclesia Dei, Paris. 1653. fol. et in libris 7. de ornatu Episcoporum et in libris 15. de clericorum tonsura et habitu, ibid. 1646. fol. *Ioan. Baptistam Thiers*
D d 3 libro

* De hoc libro *Elias du Pin* tom, 19. pag. 72 sq. *Nouvelles de la Republique des Lettres* 1705. p. 80.

libro A. 1674. edito gallice de l'Étole, de stola. Ioan. Bonam lib. 1. rerum liturgic. cap. 24. Pompeium Sarnelli epistola Ecclesiastica III. vbi probat, S. Antonium male in Pontificalibus pingi ornamentis et Abbates per singularia priuilegia diu post illa gestandi ius accepisse, et epistola XVI. vbi de habitu clericali. Philippi Bonanni opus, la Gerarchia ecclesiastica considerata nelle veste sagre e ciuili. Romae 1720. 4. His addendi Alteserra et alii ad librum de vitis Pontificum, idem Alteserra in Asceticis lib. 5. cap. 17. lib. 6. c. 13 sq. Macri fratres in hierolexico, Cangius in glossario vtroque, Iacobus Goar ad euchologium Graecorum, Hugo Menardus ad Gregorii M. sacramentarium pag. 362. qui post 364. iconem S. Remigii sacris vestibus induti exhibet. Acta sanctorum Iunii tomo 1. pag. 458 sq. vbi de amictu pontificali et monachali, et propylaeum ad acta sanctorum Maii pag. *161 et *208 sq. vbi de pallio et aliis pontificalibus ornamentis, et in paralipomenis pag. 94 sq. De vestimentis monachorum exstat Georg. Henr. Goetzii diatriba Lubecae 1719. De antiquis ordinis Dominicani vestibus vide Io. Quetif tom. 1. de scriptoribus ordinis Praedicatorum pag. 75 sq. De Patriarcharum ornatu et vestibus confer tom. 1. iuris graecoromani pag. 447. De pallio Pontificali et Archiepiscopali confer praeter laudatum Saussaeum libro de mysticis Galliae scriptoribus, Paris. 1639. 4. pag. 188-279. Marcum Paulum Leonem de auctoritate et vsu pallii Pontificii. Romae 1649. 4. Nicolai de Bralione pallium Archiepiscopale. Paris. 1648. 8. Petrum de Marca de concordia sacerdotii et imperii lib. 6. cap. 6. et ibi Baluzium. Theodoricum Ruinartum in disquisitione historica de pallio Archiepiscopali, quae exstat inter opuscula postuma Mabillonii, Paris. 1724. 4. tomo secundo. Iustum Henning. Boehmerum. in iure ecclesiastico protestantium tom. 1. pag. 350 sqq. Iac. Basnagium H. E. lib. 5. cap. 6. pag. 244. Henrici Guntheri Thulemari disput. de Archiepiscoporum pallio et aliis insignibus. Heidelberg. 1684. 4. Salomon. Deylingium observ. misc. pag. 505. Io. Andr. Schmidium in diss. de Omophorio Episcoporum Graecorum. Helmst. 1698. Ioan. Casp. Barthelium in disput. de pallio. Herbipoli 1753. 4. et in eius opusc. iuridic. varii argumenti. tom. 2 p. 1 sqq. et Io. Georg. Pertschium in tractatione canonica de origine, vsu et auctoritate pallii Archiepiscopalis, in qua Barthelii dissertatio sub incudem vocatur. Helmstadii 1754. et Frider. Andr. Schlutbeckii commentationem de candidis Archiepiscoporum palliis. Hanouerae 1726. 4. Pallium de Petri corpore etiam datum orientalibus Episcopis, vide Gregorium M. lib. 1. ep. 27. interdum Episcopis minorum sedium, confer Petrum Saxium in Pontificio Arelatensi pag. 54. absentibus non missum, vide Lanfranci Epistol. tom. 18. Bibl. Patrum pag. 810. F. Iusjurandum, quod accepto pallio praestitit Archiepi-

chiepiscopus Cantuariensis, legitur apud Bzouium ad A. C. 1501. n. 15. T. 18. pag. 592 b. De crocea veste Cardinalium in conclavi vide *Ioseph. Mariae Suarefii* dissertationem Romae 1670. 4. De veste scapulari *Theophil. Raynaudus* tom. 7. opp. Veram eius figuram habes in icone tom. 1. Actor. Sanctor. Junii pag. 458. Quindecim vestimenta Episcopi missam celebrantis recenset *Rainoldus* pag. 951 sqq. colloquii cum Hardto. De chlamyde, cuius vsus in administratione S. Coenae, (vom Messgewandt) agit *Georg. Heinr. Goetzius* pag. 625 sqq. meletematum Annaebergensium. Vestes clericorum non semper pullas fuisse notant quoque Benedictini ad S. Ambrosium tomo 2. p. 25. *Io. Casp. Krause* in diss. de colore sacro et speciatim vestitus sacerdotalis, Witteb. 1707. et *C. Potfchius* in dissert. de candido veterum Clericorum vestitu. ibid. 1685. De vestibus sacris certis litteris notatis exstat dissertatio *Andr. Ritteri*. Lips. 1703. Idem quoque dissertationem de vestibus clericorum crucis figura notatis edidit *Gryphisw.* 1704. De collaribus et colletis tum fistulosis siue tubulatis tum planis qualibus passim vtuntur sacri ordinis viri in Ecclesiis Protestantium, prodiit diatriba erudita *Vrbani Gotfridi Siberi*. Sneebergae 1710. 4. De aliis clericorum veterum collaribus differit *Pompeius Sarnelli* pag. 131 sq. epistolarum Ecclesiasticarum.

V. De pileo ceterisque capitis teguminibus tam sacri ordinis hominum quam aliorum, liber *Anselmi Solerii* siue qui sub hoc nomine latet *Theophili Raynaudi* S. I. seorsim prodiit Lugd. 1655. et Amstelod. 5 12. A. 1671. atque recusus in tomo XIII. operum Raynaudi, et tomo 6. thesauri antiquitatum Rom. Vide et *Io. Brodaeum* lib. 8. miscell. cap. 17. *Adr. Iunium* lib. 2. animaduers. cap. 6. *Guil. Stuckium* II. 28. antiq. coniuual vbi de consuetudine caput aperiendi: *Ioan. Guil. Bergeri* diss. de ritu operiendi capitis in sacris⁶, Witteb. 1703. *Io. Gothofr. Lackemacheri* obseruat. de ritu capitis in sacris velandi a Romanis ad Iudaeos profecto, parte 3. obseruat philolog. 2. pag. 209 sqq. *H. R. Mallinkrott* expositionem ritus capitis velandi Lipsiae 1735. *Eberh. Rudolphi Rothii* dissert. de velamine capitis virili. Ienae 1673. *Lipsum* lib. de amphitheatro cap. 19 sq. vbi obseruat Graecos et Romanos, vti et Gallos, Germanosque veteres plerumque caput non texisse nec pileo vsos fuisse. De coronis, diademate, aliis imperantium insignibus iam diximus supra cap. 14. De tiara *κλεβασοῖα* et cidari Persica videndus V. C. Hadr. Relan-

⁵ In Amstelodamensi editione verba auctorum passim sunt omissa. Vide *Memoires de Litterature* tom. 1. p. 175.

⁶ Sacrificantes Saturno caput non velabant, aliis vero diis omnibus sacra faciebant operto capite. Vide *Meursium* P. 2. Exercit. critic. p. 230 sqq.

Relandus parte 2. diff. miscell. qui etiam de nidario capitis inuolucro differit pag. 204. De pileo phrygio Sponius miscell. pag. 130. et Nicasius ad nummum Pantheum pag. 63. De apicibus et galeris sacerdotum Philippus Rubenius II. 25. electorum. De apice flaminis Harduinus ad Plin. XXII. 23. tom. 4. p. 209. De usu pileorum apud Corinthios *Carolus de Maets* in sylua quaestionum insignium pag. 236 sq. Pilei Corybantum (non cymbala) in manu magnae matris Idaeae et Attidis initia referente apud Pignorium. Vide Anonymi Angli commentar. de cymbalis cap. 25 et 26. pag. 347 fqq. De pileis Castoris et Pollucis vide quae notauit ad Sextum Empiricum p. 358. De pileo, *insigni libertatis*, agunt *Choul* pag. 110. de relig. Rom. Daniel Guil. Trillerus pag. 538 sq. ad Hugonis Grotii Christum patientem. Ianus Gerh. Milzouius dissertationibus IV. Hafniae 1655. 4. Ioan. Burch. Mendenkenius dissertat. litter. pag. 211 fqq. Nic. Hier. Gundlingius pag. 465 fqq. *der kleinen deutschen Schriften*. Figuras quasdam pileorum ex veteribus sigillis exhibet Heineccius pag. 209. De *mitra pontificali* apud Christianos Edmundus Martene I. de antiquis ritibus pag. 347 sq. Angelus Rocca de tiarae pontificiae, quam regnum mundi vulgo appellant, origine, significato et usu, in eius thesauro antiquitatum ecclesiastic. Romae 1745. fol. tom. 1. pag. 7 et 8. Idem de mitra S. Siluestri Papae, ibid. tom. 2. pag. 378. Mitras episcopales olim humiliores, pedes quoque breuiores fuisse ex veteribus sigillis et numis probat Heineccius pag. 152. De *bireto* clericali Pompeius Sarnelli epistola ecclesiastica 14 sq. Adrianus Stegerus in commentatione de infulis sacrae dignitatis insignibus. Lips. 1739. et Rudolph. Frider. a Wichmanshausen singulari commentatione. Witteb. 1745. 4. De Bireto rubro dando S. R. E. Cardinalibus regularibus Responso prudentum diuini humanique iuris collecta edidit Antonius Scappus Romae 1592. 4. De pileo S. Petri vide Acta Sanctorum tom. 1. Iunii 29. pag. 462.

De *in auribus* veterum *Lindebrogius* pag. 1414. ad codic. legum antiquar. Bonanni pag. 167. musei Kircheriani, et singulari libro Casp. Bartholinus Amst. 1676. 12. quas respicit etiam Plinius aurium vulnera commemorans lib. 12. sub initium. De binis et ternis vnionibus ad singulas aures comparatis vide Lipsium ad Senec. VII. 9. de beneficiis. De *οὐδὲ πτερωτῆς*, siue *annulis narium* disputat Huetius in Huetianis, Thomas Bartholinus cap. 19. libro de morbis biblicis; et in mantissa ad Casp. Bartholinum de inauribus. Stephanus item Morinus de monilibus Rebeccae, in eius explanatione locorum aliquot S. Scripturae. Lugd. Bat. 1698. 8. Eiusdem Tho. Bartholini de *armillis* veterum libellus exstat, Amst. 1676 12. cui addendus Fortun. Schaeachus lib. 3. myrothecii cap. 41. Philippus Rubenius lib. 1. cap. 38. electorum.

rum. Bonanni pag. 167. 168. musei Kircheriani, Cangius pag. 260 sq. ad Alexiadem, Montfauconius tom. 3. supplem. tab. 25. pag. 61. Moscardi museum pag. 103 et 388. Wormius pag. 353 sq. Musei, et Petronius Clarissimi Burmanni pag. 127 sq. De *torquibus* quibus donati certaminum victores, videndi Ambrosius tomo 2. p. 268. Vegetius II. 27. Lipsius V. de militia Rom. pag. 209. Atque de hoc et alio torquium apud veteres vsu Io. Schefferi liber seorsim editus Holmiae 1656. 8. et tomo 12. Graeuii, et cum Ioan. Nicolai notis Hamb. 1707. 8. Lindebrogius ad Ammiani XX. 4. vbi de torque Draconarii, pro diademate capiti Iuliani circumposito. Omnia tria vno versiculo complectitur Manilius libro 5.

Perque caput ducti lapides, per colla, manusque.

De *personis* et *laruis* earumque apud veteres vsu ac origine, praeter Agesilaei Mariscotti librum Romae 1639. 8. et tomo secundo Miscellaneorum Gaudenti Roberti, et tom. 9. thesauri Graeuiani impressum, vide Rigaltium ad Onofandrum pag. 13. 14. ad Phaedrum pag. 411. editionis Burmannianae, Baylii lexicon in *Manducus*. Christo. Henrici de Berger commentat. de personis, vulgo laruis seu mascheris. Franc. et Witteb. 1723. 4. Io. Bapt. Paicichellii schediasma iuridicophilologicotripartitum de laruis, de capillamentis, de chirothecis. Neapoli 1693. 8. Franciscum Ficorinum in libro italice edito, Romae 1736. 4. *Le Maschere sceniche e le figure Comiche d'antichi Romani*; qui deinde latine versus prodiit, ibid. 1751. 4. Nicolai Boindini discours sur les masques et les habits de theatre des anciens, in memoriis academ. inscription. tom. 5. pag. 172 sqq. et Anonymi traité sur l'origine et l'usage des masques, in l'extraordinaire du Mercure galant, tom. 14. p. 234. De *Talamascis* vide Vossium 2. de vitiis sermonis, Baluzium ad Reginonem fol. 411. 412. Mabillonium tom. 1. analector. pag. 382. 386. Menagii origines linguae gallicae in *masque*, Cangium in *masca* et *talamasca*. De *fastigiatis tutulis*, *vittisque* et redimiculis assurgentibus ac turritis virginum feminarumque (fontanges ab illustri femina⁷ quadam Galli appellant) agunt Viri docti ad Iuuenal. VI. 501. Henricus Altanus Comes epistola ad Nicol. Madrisium inserta museo Mineruae Venetae tomo 2. pag. 97-101. *sopra i Cimiteri moderni delle Donne*, Steph. Chamillardus S. I. in dissertatione siue epistola 16. de numismatibus (gallice Paris. 1711. 4.) vbi de diuersis ornamentis capitis quibus Augustae superbiunt in antiquis numismatibus: Anselmus

⁷ Menagius in originibus gallicis, vocabulo *fontange*. Gegoffener Engel, Deutsche Acta Eruditor. Vol. IV. pag. 801.

mus Bandurius ad antiquitates CPol. pag. 497. et Io. Nicolai libro de nimbis antiquorum cap. ultimo. Vide et Buxtorffii lexicon talmudicum pag. 2047. et Ottonem Sperlingium in dissert. ad numum Furiae Sabinae Tranquillinae. Amst. 1687. 8. De vittis siue fasciis crinalibus Ioan. Bernartius ad Statii V. Thebaid. pag. 122 sqq. De *discerniculo* siue *crinali acu* eiusque vsu apud veteres videndi Io. Woweranus in notis ad Petronium, Salmasius ad Solinum, Bartholinus de inauribus veterum cap. 2. Philippus Bonanni pag. 166. mu-
sei Kircheriani, et Montfaucon tom. 3. supplem. pag. 12. post tabulam IV. Acus veterum describit Salmasius pag. 759. exercitat. ad Plinium. De simu-
lacro Veneris cum pectine, vide Codini origines CPol. num. 28. et Suidam in *Ἀφροδίτη*. *Crinale spicium* de pectine intelligit Stephanius pag. 60 sq. ad Saxonem Grammaticum. Confer quae de *pectinibus* veterum aureis et ebur-
neis Ez. Spanhemius ad Callimachum pag. 563. de buxeis Petrus Burmannus ad Ouidii VI. factor. 229. et de *pulvere* odorato vel aureo capillis iniecto, vn-
ctiōneque capillorum ne puluis decideret, D. Conradi Tiburtius Rango libro de capillamentis cap. 11. Vide etiam de *τριχοβάπταις* et *τριχοπλάσαις* Cangium ad Zonaram pag. 41. Calamistrum dixere acum maiorem, qua ca-
lesacta capillos intorquebant crispabantque. Fibulas veterum describit Ioan. Rhodius libro de acia Celsi. De fibulis aureis et gemmatis vide Io. Iac. Chi-
slerium in Anastasi Childerici c. 16. p. 282 sq. De *bullarum* vsu apud veteres Montfaucon tom. 3. supplem. p. 48 sq. t. 5. p. 117 sq. Middletonus in Germanis quibusdam antiquitatis eruditae monumentis, pag. 29 sqq. et Franciscus Ficorinus in libro italice edito: La Bolla d'oro de' fanciulli nobili Romani, e quelli de' libertini, ed altri singolarita spettanti a Mausolei nuovamente scopertes, brevemente spiegate. Romae 1732. 4. Ingenuitatis fuit signum apud Romanos, vt torques apud Barbaros. Vide Valesium ad Ammiani XVIII. 6. pag. 198.

VI. Ad capitis tegumenta et vestes quodammodum etiam pertinent coma et capilli, circa quorum curam, bene multi ritus moresque veterum a doctis notati sunt. Vide Hadr. Iunium de coma tomo 6. Lampadis artium Gruterianae, et cum eiusdem animaduersionibus Roterod. 17 8. 8. Salmasium de Caesarie virorum et mulierum coma, Lugd. Bat. 1644. 8. Io. Henningii trichologiam, Magdeburgi 1678. 12. Apud multos populos sacrum habitum fuit comam alere ac promittere. Apollonius apud Philostratum VIII. 7. pag. 335. σοφῶ δὲ ἀνδρῶς κόμης Φειδῆσθω σίδηρος. ἐν γὰρ θεμιτὸν ἐπάγειν αὐτὸν, ἐν πᾶσαι μὲν αἰσθητῶν πηγῶν πᾶσαι δὲ μοφαί, ἔθεν εὐχαί τε ἀναφαίνονται καὶ σοφίας ἐρμηνεύς λόγος. De capillamentis, adscititius comis, et

exiuiis alieni capitis, vt Tertullianus appellat siue περιθέταις κόμαις πηνίχη, προθέτω προκομίω praeter dissertationes B. Valentini Friderici, D. Samuelis Schelwigii, et Io. Clodii, et Pascaliū de coronis lib. 1. cap. 5. adi laudatum D. Conradi Tiburtii Rangonis τὸ μακαρίτεβ librum, Magdeburgi 1663. 12. Daumium ad fabulas Aesopi pag. 162 sq. Briffonium 2. de regno Persarum p. 321. qui Persas a Medis accepisse hoc obseruat, vt προθέταις κόμαις vterentur: Pricaeum ad Apuleii Milesias pag. 671. Hemsterhusium ad Pollucem pag. 1358. Follardum ad Polybii III. 16. Sam. Pitiscum notis ad Suetonium pag. 527. Polyb. III. 78. Salmasium de coma p. 321. Harum vsu vt vniuersos Martinus Schockius exerc. 24. ita clericos interdicit Andraeas Sauffaeus in panoplia sacerdotali et Io. Baptista Thiers in historia capillamentorum ³ gallice edita Paris. 1690. 12. et nuper A. 1712. 12. Francofurti germanice versa, adde decretum Clementis XI. tom. 1. opp. pag. 1242. Sed contra disputant Iac. Reuius in libertate christiana circa vsu capillitii defensa, Lugd. Bat. 1647. 12. et Ioan. Baptista Pacichellus in libello paullo ante citato de personis seu mascheris, capillamentis et chirotheis. Vide etiam obseruationes selectas Hallenses VIII. 2. et Samuelis Weneri iudicium veterum de capillis peregrinis et ascititiis, maxime clericorum. Regiomonti 1684. 4. De galericulis et capillamentis mulierum vide quae viri docti ad Suetonium et nouissime V. C. Otto Sperlingius in laudato commentario ad numum Furiae Sabinae Tranquillinae, coniugis Gordiani III. Apud Romanos pueri fere comati et cirrati, sed viri deposita caesarie circumtonsi, decisis hinc inde capillis quos ab aure descendentes nunc vulgo nutriunt. Vide Octav. Ferrarii electa II. 13. vbi notat seruos caput fuisse semirasos, manumissos rasos. De vota puerorum coma vide Heinsii Aristarchum sacr. cap. 4. et Iusti Frider. Gunzii commentationem. Lips. 1737. Galli Ligures comati λήισταί λαοίαις ἀμφοίκομοι κεφαλαίς in veteri epigrammate pag. 126. Apud Lucanum lib. 1. tonsi, quod de optimatibus et magnarum vrbiū incolis accipit Huetius, qui sumserant togam et comam posuerant. De descendentibus capillis, quod comam in gradus frangere dixit Quinctilianus lib. 1. cap. 6. vide notas ad Petronii cap. 12. Τημελεῖν, pectere capillos, I. Fr. Gronouius I. 23. obseruat. p. 185. De tonsura Nazaraeorum apud Hebraeos praeter interpretes S. Scripturae et qui de Nazaraeis ac Rechabitis scripsere Spencerus III. dissertat. 1. de legibus Hebraeorum cap. 6. pag. 66 sq. et Rev. Daffouius dissert. de coma Hebraeorum licita et interdicta, Witteb. 1695. in qua docet idololatricam

³ De hoc libro Elias du Pin tom. 18. pag. 280. et Acta Erud. 1691. pag. 397. Italice post versionem Beneuenti excusam alia concinnata est a Syluagio Canturani iussu Benedicti XIII. edita Venetiis 1724. 12.

tonfionem fuiffe ni aures crinibus tectae relinquerentur. De coma prophetantium Salmafius laudato libro. De gradibus ⁹ et annulis capillorum vide notas ad Sueronii Neronem cap. 51. Genus tonfurae, quo anteriores capilli radebantur apud Graecos vetuſtiffimos, ne quis hoſtis poſſet illos apprehendere, vocabatur *theſeis*, vide Meurlii theſeum cap. 2. et Bibliothecam belgiſicam tom. 1. pag. 315 ſqq. ex Ioan. Angelo Caninio, ubi quoque de tonſurae Hectorea et Mytia. De Aegyptiorum ſacerdotibus comam radentibus memorat Artemidorus lib. 1. cap. 23. et Herodotus II. 36. De tonſura naufragorum in ſeruitutem abductorum, captiuorum et lugentium vide notas ad Ouid. 1. Faſtorum v. 546. Barthium tom. 3. ad Statium v. 415 et 421. Geierum de luſtu Hebraeorum pag. 199 ſqq. Nicolai de luſtu Graecorum pag. 120. Kirchmannum de funeribus lib. 2. cap. 14. Gruterum lampad. tom. 3. parte 2. pag. 238. et Dilherrum elector. lib. 2. cap. 2. Hinc apud Propertium regio tonſa pro deuicta vt notat Yuo Villomarus ſeu Ioſ. Scaliger aduerſus Robert. Titium. Viciffim prae luſtu promiſſi capilli ſeu in longum demiſſi, vt notum eſt vel ex iis ſcriptoribus, qui de funeribus et luſtu ſcripferunt, in primis P. Moreſtello de pompa ſerali, tom. 12. Graev. p. 1399. Geiero l. c. et Zornii bibliotheca antiquarioexegetica pag 483 et 546. De more crinibus paſſis templa verrendi in ſupplicationibus agit Lipſius l. 2. elector. cap. 6. pag. 681 ſq. De diſpoſitis, effuſis vel adſtrictis comis adeundus Ezech. Spanhemius in notis ad Callimachum pag. 551. 660 ſq. Caefaricus proprie de viris dicitur, coma de mulieribus, vt poſt Salmaſium et alios annotaui ad Abdiam Babyllonium. De comis et tonſura ſacerdotum Ethnicorum nonnulla diſputat Saubertus libri de ſacrificiis cap. 10. et Spencerus lib. 2. cap. 12. Vnde vero originem traxerit tonſura clericalis et monachorum etiamnum in eccleſia graeca (licet Photiniani plerique morem illum reſpuant, confer Nic. Comnenum pag. 214. praenot. myſtagogic.) et latina recepta, video ſcriptores doctiſſimos in diuerſa abire, alii enim a Iudaeis repetunt, vt Pontificii communiter, et a Naſiareis quidem Baronius, ſed vide Salmaſium pag. 424 ſqq. alii a Curetibus, quos ἀπὸ τῆς κουρᾶς dictos fuiſſe nonnulli crediderunt, teſte Strabone lib. 10. Ethnicorumque ſacerdotibus virginibusque Veſtalibus, vt Io. Dougtheius in analeſtis ad V. T. pag. 477. et Lindebrogius pag. 1378. ad codicem legum antiquarum: alii a ſeruis, de quo-

⁹ Tertullianus de cultu ſeminarum. cap. 7. quod crinibus veſtris quieſcere non licet, modo ſubſtrictis, modo relaxatis, modo ſuſcitatis, modo eliſis: aliae geſtiunt in circinnos coercere, aliae vt vagae et volucres elabuntur, non bona ſimplicitate. Affigitis praeterea neſcio quas enormitates capillamentorum, nunc in galeri modum quaſi vaginam capitis et operculum verticis, nunc in cervicem retro ſuſgeſtum.

quorum ratione Pignorius et alii. Ita certe Claudius Sarravius pag. 104. epistoliarum editionis primae. *Mibi, inquit, simile vero videtur morem istum a seruis manasse, qui etiam nunc in trivremibus nostris raso capite conspiciuntur, nisi quod capillorum paucillulum iis in summo vertice relinquitur, vel ut Tertulianus de pallio, cultri, vertex solus immunis.* Vtrum vero ab ipso Christo et Petro ¹⁰ hic mos ecclesiae traditus fuerit, ut parum verisimiliter contendit Prosper Stellartius, cuius libri 3. de coronis et tonsuris Paganorum, Iudaeorum et Christianorum, Duaci 1625. 8. lucem viderunt, an a Simone Mago ¹¹ initium sumferit, ut ab aliis affirmari in notis ad Abdiam a me obseruatum est, an Gregorio M. demum sedente in ecclesiam fuerit inuecta, quemadmodum contendit Salmasius, nimis forsitan recentem hanc tonsurae clericalis et monachalis consuetudinem faciens, alio loco est expositum. Ceterum de vniuerso hoc argumento videndus Casp. Zieglerus de tonsura clericorum, ad calcem libri de Episcopo milite in ecclesia inuiso, recusi Witteb. 1718. 4. Io. Morinus de ordinationibus, exercitatione XV. Sam. Basnage tom. 2. annal. pag. 517 sq. Binghamus orig. eccl. lib. 7. cap. 3. Pompeius Sarnelli epistola ecclesiastica 10 et 11. Vsserius antiquitat. britannic. pag. 923. Heineccius in delineat. ecclesiae graecae P. 3. pag. 64. Henricus Norisius praefatione Pisana VI. opp. tom. 4. pag. 635 sqq. Thomas Hurtadus de coronis et tonsuris gentilitatis, synagogae et christianismi, inter alia eius scripta Colon. 1655. fol. Carol. Antonius Fabrotus ad titulum decretalium de vita et honestate Clericorum, vbi cauetur, ut neque comam alant nec barbam. Salmasius in primatu Papae et epistola siue libro de coma ad Coluium, Gerhardus Io. Vossius in epistola ad Salmasium, quae eius libro de coma subiicitur. Edmundus Martene lib. 1. parte 2. pag. 294 sq. in ritibus ecclesiasticis. Mabillonius praefatione ad tomum 3. Actorum ordinis Benedictini. Sacras virgines olim intonsas fuisse notat Valesius ad Sozomeni V. 10. et feminas tonderi vetat Canon Gangrensis 17. sed contrarium usum ex Athanasio de dignitate et Palladio admodum antiquum fuisse probat Comnenus p. 316. praenot. mystagog. Coma deposita a Clericis veluti in seruitium diuinum se addicentibus. Vide Ioan. Georg. Reinhardum de iure Principum Germaniae circa sacra pag. 169. 170. Tonsurae monachalis mentio apud Moschum in

E c 3

pra-

¹⁰ Petri imago tonsi occurrit apud Sarnellum pag. 87. epistol. ecclesiastic. Ab Apostolis etiam deducit Comnenus pag. 216. praen. mystag. vbi de coronae tonsurae significatione. Petrum alunt rasum in ignominiam ab Ethnicis Antiochiae.

¹¹ Vide Honorii Augustodunensis gemmam animae lib. 1. cap. 196. Salmasium de coma, vbi de tonsurae genere triplici pag. 227 sq. 406 sqq. qui id omne commentum esse non dubitat pag. 333 et 416. quod de Simonis Magi tonsura fertur.

prato spirituali cap. 118 et 143. Tonfurae in modum crucis apud Albericum trium fontium monachum ad A. C. 763. ἀποθριζόμενος, detonsus, pro monacho, vide Nic. Alemannum pag. 92. ad Procopii anecdota. De tonsura puerorum (ab octauo saeculo) Pagi ad A. C. 684. n. 13. De tonsura poenitentium Salmasius de coma pag. 473. 474. De tonsura poenali, qua v. g. sagae et malefici nonnulli afficiuntur, agit Georg. Rittershusius lib. de iure alylorum cap. 10. Philostratus in vita Apollonii Tyan. pag. 362. Geierus l. c. pag. 204. Binghamus lib. 18. cap. 2. quibus addes Corelerium tomo 2. monument. pag. 682. Cangium in *ἡγεύειν* et Allatium de consensu Orient. et Occident. Ecclesiae pag. 669. vbi obseruat haereticis condemnatis barbam olim derafam. Plura eiusmodi occurrent euoluenti diff. G. Casp. Kirchmaieri, τῆ μακαρίτη de gloria et maiestate barbae. Iac. Thomassii diff. de barba Lips. 1671. Io. Pierii Valeriani declamationem pro sacerdotum barbis, qua intercedit decreto Gregorii VII. Pontificio¹² sacerdotes omnes barbam deponere iubenti, editam primum Romae 1529. cum priuilegio Clementis VII. et deinde hieroglyphicis eius subiectam Francof. 1678. 4. Gentiani Herreti libellum Pierio oppositum de pilis et barba reddenda. Paris. 1535. Sarnellum epistola ecclesiastica duodecima. Baluzium ad Antonium Augustinum de emendatione Gratiani pag. 453 sqq. et Ioan. Frid. Guiljelmi Pagestecheri prognosticon historicoiuridicum de barba. Lemgov. 1715. 8. Exempla eorum qui tonsuram pretio redemerunt collegit Balthaf. Bonifacius lib. 1. historiae ludricae cap. 7. Equidem de barba non radenda ministris ecclesiae, diserte cautum legitur in constitutionibus quae apostolicae vocantur lib. 1. cap. 3. et apud Epiphanium haeresi 80. Romani veteres per 450 annos intonsi recte apud Plinium Varrone: Scipionis Africani tempore iuuenes tondebantur, viri barbam ponebant siue *barbatoriam* vt loquitur Petronius pag. 363. edit. Clariss. Burmanni, *faciebant* et totam faciem rasitabant. Vide Octav. Ferrarium II. 12. electorum. Camillum Syluestrem ad Iuuenal. IV. 103. Mureti et Gracuii notas ad Ciceronis Catilin. II. 10. Bened. Auernanum tom. 1. dissert. 42. in antologiam pag. 108 sq. Imberbes primi Imperatores fuere omnes praeter Adrianum et Iulianum. Deinde post Iustinianum, mento rasum et ipsum, passim Graeci Imperatores barbati. Vide Nic. Alemannum pag. 109. ad Procopium. Apud Graecos mos radendi barbam, Alexandri M. demum aetate inuectus vt ex Chrysisso notat Athenaeus XIII. pag. 565. De iurciurando per barbam vide Neocori biblioth. nouor. librorum A. 1697. pag. 496. Aduersus Antiochenfes Iuliani barbam ridentes defendit

¹² Hoc a pluribus e clero in Romana Ecclesia et inter ipsos Pontificios a Gelasio II. aliisque neglectum esse obseruat Nicol. Comnenus pag. 219. praenot. mystagogicarum.

fendit se Imperator in Misopogone, qui etiamnum inter eius scripta legitur. De pilorum euellendi siue pilandi more adhibitis resina aut volsella, vstriculisque, vide quae viri docti ad Martialem, Iuuenalem et Plinium 29. 1. Cerda ad Tertull. de pallio cap. 4. pag. 37 sq. De festo propter tonsae comae primitias Diis ex voto consecratis Barthius ad Statium tom. 1. pag. 326. Cangius diss. 22. ad Ioinuillam et glossar. Graec. in *κροσσύνα*. Dio XLVIII. pag. 377. (551. R.) narrat, Augustum, quum primum barbam raderet, diem eum festum egisse, et publicum epulum praebuisse populo Romano. De ludis iuuenilibus videatur Lipsius ad Taciti annal. XIV. 15. et excursu B. ad illum librum.

Ad locum celebrem epistolae Paulli ad 1 Corinth. XI. 10. de *ἐξουσία*, quam mulier super capite habere iubetur propter Angelos, quam plurima disputata sunt ab interpretibus, quorum nonnulli cum Iacobo Godofredo in singulari ad hunc locum diss. pro *ἐξουσία* legunt *ἐξουβίαν* et velamen interpretantur, alii pro Angelis legunt *ἀγγελίας* vel *τὸς ἀνδρας* vt vir doctus ad Hammondum. Alii Angelos de iuuenibus interpretantur, vt auctor Anglus libelli qui inscribitur religio bibliopolae pag. 12. alii de emissariis gentium vt V. C. Christophorus Augustus Heumannus in dissertatione ad h. l. Isenaci A. 1709 edita. Sed malo assentiri Photio, qui epistola ducentesima decima *ἐξουσίαν ἔχειν* exponit velamine veluti signo imperium agnoscere viri sub quo est mulier, et Angelos proprie accipit de spiritibus Dei ministris in ecclesia Dei praesentibus, qui pridem etiam in Paradiso testes adstiterunt, quum mulier viri potestati subiiceretur. Videri etiam possunt Andreas Saussaeus de mysticis Galliae scriptoribus pag. 62 sq. 181 sq. D. Adamus Rechenberg in dissertationibus ad hist. eccles. spectantibus pag. 68 sq. et Io. Guil. Bergerus Professor Wittebergensis dignissimus in erudita quam supra laudauit dissert. de ritu capitis in sacris operiendi §. 51 sq.

VII. Non modo comam variis medicaminibus tinxerunt veteres, vt Plutarchus in amatorio pag. 771. memorat *Φάρμακον ᾧ τὴν κόμην αἱ γυναῖκες ἐβαλεῖφόρμειαι παιᾶσι χρυσοειδῆ καὶ πυρρῶν*. Confer Suidam in *Λουσιματίας* et *Λεόντιος*, et Io. Arntzenii dissertationem de colore et tinctura comarum. Traiecti 1725. 8. Sed etiam oculos et faciem *coloribus* variis et *fusco* infecerunt, partim ex more gentis partim ad luxum. Vide Hutchinso-num pag. 19. ad Xenophontis Cyropaediam, Scheuchzeri physieam sacram tab. CCCXCI. Thom. Bartholinum cent. IV. hist. 9. vbi de fuso siue stigmatismo mulierum Groenlandicarum. Excerpta Peiresciana pag. 829. 830. vbi de Caracalla: *φύσει τε πρόσωπον ὠραῖον ὑβρίζων βαφαῖς ἀσχήμοισι*, Etymolo-

mologicon in ἐψιμουθισθαι. ἐχρῶντο δὲ τῶ φύκει ἐε τὰ μῆλα ἵνα ξανθίζῃ τῶ δὲ ψιμουθίᾳ εἰς ὄλον τὸ πρόσωπον, ἵνα λευκὸν ᾖ. Apuleium, qui Apologia pag. 525. quum in puella, inquit, videret immedicatum os, et purpuratas genas et illices oculos. Adde Dauidis Theodosii Lehmanni orbem pictum, siue diss. de gentibus pulchritudinem affectantibus per fucum et picturam, Witteb. 1711. et Guil. Rondeletium de fucis Lugd. 1583. 8. Interpretes ad Esaiæ III. 16. Rob. Balforem ad Cleomedem pag. 260 sq. Iacobi Grandii dissert. de ἑμπύ σtibio κολλυρίῳ eiusque et aliorum fucorum vsu apud antiquos in re cosmetica; decad. 2. miscellaneorum artis naturae curiosorum appendice anni 6 post pag. 81 sqq. W. Ernesti Tenzelij dialogos menstruos anni 1689. pag. 497 sqq. Bibl. graec. vol. 12. pag. 689. Abulfedam in vita Mahometis pag. 143. Ioan. Christiani Fischeri dissertationes binas de ornatu mulierum. Witteb. 1709. Veteres quidem doctores Christiani luxuriosam illam ac meretriciam fucatoriam semper sunt detestati, vt patet e Clemente Alex. III. 3. paedagogi et constitut. apostol. lib. I. cap. 3 et 8. Cypriano de habitu virginum, Nazianzeno orat. 11. pag. 181. aliisque. De cosmetice sacra et ratione ornandi, mundandi, comendique feminas Persarum ad Esth. II. 12. vide Georg. Wolf. Wedelii centur. 2. dec. 5. exerc. 4. et 5. medicophilolog. De cosmetis et ornatricibus viri docti ad Iuuenalem, et Taubmannus ad mostellariam Plauti Act. I. scen. 3. Ezech. Spanhemius ad Callimach. pag. 547. et Christianus Henricus Postellus in callida Iunone pag. 209 sq. De remediis veterum cosmeticis eorumque noxis existat dissertatio Dan. Wilh. Trilleri. Witteb. 1757. 4. De more *firma vestis* trahendi vel portandum. faciendi Claudius Franciscus Menetrierius in dissertatione gallice edita sur l'usage de se faire porter la queue. Paris. 1704. 12. De *Gymnaeco textrino*, vestiariis, vestispicibus, capsariis, procuratoribus Gymnaecorum vide Bergierium lib. 4. de imperii Romani viis cap. 23. tom. 10. Graev. et Henninii notas ad Bergierium pag. 766. Matth. Zimmermanni analecta pag. 59 sq. Carolum Stephanum et L. Baysum de re vestiaria, et Pignorium atque Popmam de seruis. De *pressoriis* et reconditoriis vestium, Salmasium ad Tertull. de pallio, et Valesium ad Ammianum lib. XXVIII. 4. pag. 531. Tiraquellum de iure connubiali pag. 73. De meretriciis vestibus et diuerso cultu matronarum agit Brissonius lib. 1. antiquit. iuris cap. 4. Apud multas gentes rari *sartores*, siquidem vestes pleraeque a fororibus vel vxoribus aut filiabus conficiebantur. Vide interpretes ad Actor. IX. 39. Alexandrum ab Alexandro IV. 8. tom. 1. pag. 958 sq. et ibi notam Io. Merceri. Etymologicum magnum in ἀκέρεια. Freinshemium ad Curtii II. 5. 20. tum Stephanium ad Saxonem Grammaticum. Alexander tamen Bandiera,

Romanus, vt meminit Mandosius in Bibl. Rom. pag. 16. A. 1647. italica lingua edidit diatribam de antiquitate et nobilitate factorum. Primum togas et femoralia conficere docuisse Henochum, qui Arabibus Idris, et singulis diebus togam perfecisse, quum antea bouum pellibus vterentur homines, tradunt Muhamedani. Vide Relandum de religione Muhamedica pag. 22 sq. editionis secundae.

VIII. Operae pretium est hoc loco etiam nonnulla de *annulis* adiungere, quod argumentum prae ceteris illustravit *Io. Kirchmannus* Lubecae suae decus in libro singulari de annulis edito Lubecae 1623. 8. cura filii eius cognominis, anno 14 post auctoris fata foetum hunc postumum in lucem protrahentis, recusum Slesvici 1657. 8. et cum Longi Gorlaei et Kornmanni lucubrationibus de eodem argumento Lugd. Batav. 1672. 12. Post haec doctissimas Kirchmanni de annulis meditationes *Franciscum Bernardinum Ferrarium* neque suas saeculo inuidere velle scripsit Ioan. Rhodius in libro de acia pag. 63, sed haec quidem, Ferrario pridem defuncto, nihil quod sciam huius argumenti ab eo editum est, quanquam *Ostauii Ferrarii* praeclarae quaedam de annulorum apud Romanos vsu obseruationes leguntur lib. 1. electorum cap. 21. Idem argumentum quoque pertractarunt *Franciscus de Corte* in syntagmate de annulis, siue tractatu annulari de annulorum origine, virtute et dignitate. Antwerp. 1706. 8. *Ergebertus Schaumijs*, siue, qui verus auctor est, *Conr. Rittersbusius*, in collectaneis de annulis eorumque iure et vsu. Francof. ad Viadr. 1620. 4. *Antonius Matthaeus* in oratione de annulo, Ultrai. 1639. 4. et in orationibus eius p. 13. *Bartholomaeus Leonh. Schwendendoerfferus* in diss. de annulis. Lipsi. 1670. et *Franc. Montanus Vayerus* in commentatione de annulis, Operum T. 2. p. 412. edit. Paris. 1656. fol. Ludouici Chaducii de annulis opus ineditum memoratur in memorijs Treuoltinis A. 1727. p. 417. De origine, materia et vsu annulorum vide commentationem anonymi in Diario Gallico, Extraordinaire du Mercure galant, A. 1681. Tomo XIII. p. 126. et aliam in diario Anglico, Vniuersal Magazine A. 1759. p. 8. sqq. adde *Ludov. Mart. Kahlii* explicationem annuli rarissimi et antiquissimi in Anglia asseruati, exstantem T. I. Parerg. Goetting. lib. 4. p. 92. sqq. in qua multa de annulorum vsu apud veteres in genere. De annulorum sculptura confer *Mercusium* parte 2. exercit. criticar. p. 34. sqq. qui etiam effigies amicorum in annulis gestari solitas obseruat p. 149. De digito annulari et leuibus circa eum perfrusionibus videatur *Jo. d'Espagne* IV. 4. errorum popularium, et *Christian. Falserus* amoenitat. philolog. III. p. 264 sq. Ferreis annulis utebantur plebei homines, militesque manipulares et serui. Argenteis plebs, aureis equi-

tes et fenatus. Vide JCros ad Digest. lib. 40. c. 10. *De iure aureorum annulorum* Salmasius f. 170. ad histor. Augustam. Lipsius elector. II. 8. Joan. Mercerus lib. I. Opinion. c. 8. Bernartius ad III. 3. filv. Statii. Casp. Barthius tomo I. ad Statium p. 320. Henr. Kirschius in dissert. de annulis aureis. Lipsi. 1614. 4. Camillus Siluester ad Iuuenalis X. 165. p. 542. sq. et Petrus Burmannus in dissert. de iure aureorum annulorum. Ultraï. 1734. recusa Lipsi. 1740. et inserta symbolis litterariis, Decade secunda, vol. sexto, pag. 99. sqq. Romae 1751. 8. Annuli aurei inscriptionem, *a dros y dros sacros*, fidelibus ego fidelis ero, in Bithuricensi tractu reperi erudite illustrat P. Daniel in memoriis Treuoltinis A. 1716. p. 1399. putatque fuisse ex illis annulis, quos pugio appensos gestabant temporibus Regum Franciae Merouingicorum. Conferatur etiam Ioan. Jac. Chiffletius de anastasi Childerici c. 7. et 8. et ex eo Matthias Zimmermannus p. 113. sqq. florilegii. De luxu in annulorum multitudine vide, quae viri docti ad Martial. XI. 60. et Valesium ad Ammiani XXVIII. 4. p. 531. sq. Cur manu sinistra frequentius gestari soliti, quum vnica sufficiat, ne dextrae vsus et actiones impedirentur, plures causas comminiscitur Michael Piccartus epist. cclxxxiii. ad Kirchmannum, post Gudianas p. 255. De annulis signatorii antiquorum, quibus etiam ad cestas, ²³ arcas et res alias quascunque obfignandas vsi sunt, scripsit *Georgius Longus*, Mediolani 1615. 8. et Lipsiae 1709. 8. *Fortunius Licetus* libro de annulis antiquis cap. 48. p. 121. et c. 136. p. 327. sqq. *Kirchmannus* cap. 5. *Lipsius* ad Tacitum 2. annalium. *Philippus Bonanni* p. 170. musei Kircheriani, *Montsaucon* T. 3. supplementi p. 172. sqq. *Io. Frid. Heckelius* in commentatiuncula de annulis veterum signatorii. Rudolpopholi. 1687. 4. *Nicol. Wolfius* in dissert. de annulo signatorio prisco. Holmiae 1684. 8. *Laur. Zuccagnius*, V. C. in notis ad Acta Archelai cum Manete pag. 441. qui p. 27. obseruat, cera vel creta siue luto ad obfignandum vsos veteres fuisse. De cera notauit etiam Vossius lib. 4. operis de idololatria cap. 91. Praecipue vero de modo signandi epistolas et testamenta apud veteres, consulendus Salmasius libro de modo vsurarum cap. XI. et in specimine confutationis animaduersionum Desid. Heraldii. Vide et Heraldum libro animaduersionum septimo. Parisi. 1650. fol. et Nouarinum lib. V. schediasmatum cap. 29. et de annulo, quo fons baptismi signatus, notas ad Optatum p. 9. sq. et 12. editionis Amstelod. Annuli illi consignatores etiam *sigillariti* dicuntur a Vopisco in Aureliano c. 50. qui cap. 42. affert dictum mimi cuiusdam, bonos principes omnes in vno annulo posse perscribi. De sigillis, quorum vice interdum virgulae siue afferculi a cimicibus exesi vel nodi nota vsurpata est,

²³ Hinc Onirocritis amissio annuli significat rerum iacturam. Vide Bulliardum in notis ad historiam Ducae pag. 262. et Artemidorum II. 5. V. 32.

est, vt docet Seldenus ad marmora Oxoniensia p. 43. et sequenti, vide Allatium ad antiquitates Hetruscas p. 39. sq. Scøligerum cap. 11. elenchi trihaeresium, Andream Mullerum ad epistolam Mosis Mardeni p. 24. seq. et inprimis Io. Mich. Heineccii opus insigne et elaboratum de veteribus Germanorum aliarumque nationum sigillis. Francof. 1709. fol. ac Francisci Ficorini opus italice sub hoc titulo editum, *I Piombi anticki*. Romae 1740. 4. in quo ad quadringenta sigilla Papparum, Imperatorum orientalium et occidentalium, Principum et Patriarcharum collegit. *Varia simulacra, signa, χαρακτήρες, sculpturas*, siue, ut ex Plinii X. 16. Epist. dicam *apospbragismata*, quibus annuli ordinati apud vereres fuerunt, siue Deorum, de quibus Rycquius c. 22. de capitolio, siue Imperatorum, de quibus Heineccius p. 74. sq. laudati operis de sigillis, siue aliis quibuscunque vt in Sullae et Pompeii annulo tria tropaea inculpta testatur Xiphilius p. 19 sq. videri possunt apud Clementem Alexandr. III. 11. paedagogi. Franc. Iunium de pictura veterum II. 8. p. 113 sqq. Fortunium Licetum de annulis antiquis. Vtini 1645. 4. et in Hieroglyphicis siue antiquis schematibus gemmarum 60 annularium. Patauii 1653. fol. Leonhardum Augustinum de gemmis annulorum. Francq. 1694. 4. cum Iac. Gronouii notis. In Philippi Danielis Lipperti Dactyliotheca vniuersali signorum exemplis nitidis reddita cuius duae chiliades prodierunt Lipsiae 1755. 4. cura Io. Frid. Christii, qui de rei numariae veteris gratia singulari praefatus est; et in Abrahami Gorlaei dactyliotheca cum praefatione Aelii Euerhardi Vorstii de origine annulorum et animaduersionibus eiusdem Gronouii. Lugd. Bat. 1695. 4. et auctius duabus partibus ibid. 1707. 4. Hic Gorlaeus male bis vocatur Abraham Goreus in Aringhi Roma subterranea VI, 50. p. 383. qui et ipse ibi de annulis varia non contemnenda collegit occasione annulorum in sepulcris antiquis reperorum. Praeclara etiam de annulis et sigillis obseruauit Io. Mabillonius de re diplomatica, et Dominicus Maria Mannus in obseruationibus historicis de sigillis antiquis, quarum pars decima octava prodit Florentiae 1750. 4. Vide et de annulis veterum Matthiam Zimmermannum in florilegio, Io. Conr. Dietericum in antiquitatibus biblicis V T. ad Ierem. XXII, 24. pag. 501 sq. 628 sq. Iosephi Laurentii Polymathiam lib. 1. diss. XI. et Martini de Roca singularia scripturae, parte 2. p. 460 sq. Georgii Thegen diss. de annulorum in republica vsu, Regiom. 1701. Dan. Guil. Mølleri diss. de annulo Trinitario, Altorffii 1701. De annulo pastoralis D. Ioan. Andr. Schmidii diatriba. Helmstadii 1706. De annulo pronubo, dissert. Petri Mulleri, Icti, plus simplici vice edita. De annulo pronubo Deiparae virginis, quem Perusiae aunt asseruari Io. Baptistae Lauri commentarius, Colon. 1626. 8. et Bzouius ad A. C. 1480. n. 26 sqq. T. 18. p. 193 sq. et p. 284 sq.

ad A. C. 1486. n. 15. De annulo Romanorum sponsalicio Frid. Aug. Iunii commentatio, in qua ostenditur, vetustissimum esse morem, connubia per annulos confirmandi. De Annulis magicis agit Io. Michael in notis ad Goffarelli curiositates inauditas p. 267. et Iul. Caesar Bulengerus 11, 52. aduersus magos p. 612. De geminis annulorum veterum probe intelligendis erudita Io. Frid. Christii commentatio exstat Tomo primo commentarior. Lipsf. litterarior. Lipsf. 1753. 8. p. 64. sqq. 175. sqq. 323. sqq. 421. sqq. Veterum sopherum sigilla et imagines, siue sculpturae lapidum et gemmarum secundum nomina Dei et constellationes astrorum, cum signatura planetarum constitutae auctoribus Zoroastre, Salomone, Raphaelo, Chele, Hermete, Thalete et Io. Trithemii MStis A. 1612. editus liber plenus commentis nugisque canoris. Ioan. Macarii, Canonici Arienfis, *Abraxas* seu *Apisopistus*, de gemmis Basilidianis cum Abraxa Proteo Ioannis Chiffetii, Canonici Tornacensis, Antw. 1637. 4. Haud pauca sigilla vetera exhibet Raymundus Duellius in excerptorum Genealogicohistoricorum opere, Lipsf. 1725. fol. Quaedam etiam Io. Wilhelm. Waldschmid ad calcem diatribae de comitum austregis. Marpurgi 1716. De contrasigillis medii aevi, quale exstat in Actis Sanctor. T. 1. Iulii p. 213. commentationem euulgauit Polycarpus Lyferus, Helmstadii 1726. 4. De iure sigillorum luculentum tractatum edidit Theodorus Hoepingkius, Norimb. 1642. 4. De eo, quod iustum est circa sigilla Vniuersitatum vide Io. Martini Gosselii dissertationem. Gissae 1711. 4. De sigillis ordinis Teutonici in Prussia vide *Ersäutertes Preussen*, T. 1. p. 824 sqq. T. 2. p. 1. sqq. De sigilliferis Episcoporum, cum primis Germaniae vide Christiani Gottlieb Buderii commentationem, Ienae 1720. editam, et insertam Diario falano Ioan. Anton. Strubergii, Ienae 1720. 8. et Georgii Adolphi Schuberti prolusionem de Episcoporum notariis, et praesertim iis, a quibus sigilliferi nomen ortum est. Lipsiae 1720. De annulis ex cortice furculi palmei, quibus Iudaei olim Alexandriae seditionem moturi velut tessera inter se vsi sunt, memorat Socrates VII. 13. Hist. Multa etiam nec contemnenda de vario annulorum genere congeffit And. Stubelius in notis ad Panegyricum dicatum sollempni creationi Magistrorum. Lipsf. 1686. 4. *Δακτυλιόγλυφες* Ciceroni IV, 26. academic. quaest. vocatur *annularius*. Duumuir collegii annulariorum memoratur in veteri inscriptione apud Begerum p. 81. spicilegii antiquitatis. Claudam breuem hanc scriptorum de annulis notitiam fabella iudaica, qua aiunt beatis singulis antequam paradysum ingrediantur decem annulos ab angelo porrigi, quorum inscriptiones vide, vbi lubebis, apud Pocockium in Miscellaneis p. 295. sq.

IX. Genera vestium varia refert Nonius Marcellus c. 15. p. 260. idem ib. c. 17. p. 265. b. sq. differit de genere vel colore vestimentorum. Vestes aliae fuerunt domesticae, tricliniariae Caelio Calcagnino lib. 3. quaestione epistolic. aliae, quibus in publico utebantur. Vide *Plutarchum* in Sulla p. 486. et Iosephi Landoni dissertat. ad Apostolum Zenum de vestibus coenatoriis conuiuialibus, siue cubitoriis insertam tomo primo supplementi diarii eruditorum Italiae. De *toga tunicaque et calceis* differit Carol. Sigonius lib. 3. de iudiciis Romanorum, c. 18. 19. 20. De *toga* et variis *togarum* generibus Turrigius T. 12. thesauri Graeuiani p. 395. sq. Hieronymus Bossius in commentario de Toga Romana, Ticini edito 1614. 4. et recuso Amstelod. 1671. 12. et Tomo secundo thesauri Sallengriani p. 1305. Valerius Andreas libello de *toga*, *sago*, etc. Douanii 1625. 12. Montfaucon T. 3. antiquit. explicatae, et T. 3. supplementi sub initium. Oetauius Ferrarius in dissertatione de modo gestandi togam, Aldus Manutius in dissert. de toga Romanorum, quae extat in eius quaesitis per epistolas. Venetiis 1576. 8. et inserta deinde est Gruteri thesauro critico, tomo IV. et thesauro Graeuiano T. VI. p. 1183. Franc. Maria Turrigius in notis ad vetustissimam Vrſi Togati inscriptionem T. 12. thesauri Graeu. p. 389. Edmundus Richerius ad Tertullianum de pallio p. 931. sq. Philippus Rubenius lib. 1. electorum cap. 17. vbi de sinu togae. Idem de tunica interiore lib. 2. cap. 20. vbi iconismus duplex statuæ tunicatae. Antonius Matthaeus in dissertatione de toga. Ultrai. 1638. et Io. Georg. Eilerus in dissertat. de toga et sago. Witteb. 1671. De clauis vestium et mapparum, de *tunicis στενοσήμεις* siue *angusticlauiis*, *πλατυσήμεις* siue *laticlauiis*, quarum illae duobus arctioribus segmentis purpureis per vtrumque humerum ad infimam tunicae oram productis, hae latiore segmento vno per pectus ad imam tunicam descendente insignes erant, diligentissime et accuratissime agit idem Albertus Rubenius libro primo, cuius sententiam contra Ferrarium tuetur Graeuus ad tomum sextum thesauri. Vide etiam Petronium Burmanni p. 126. Montfauconum T. 3. supplementi pag. 3. sq. Sam. Pitiseum ad Suetonium p. 335. Claud. Salmasium ad Tertullianum de pallio p. 71. et Bossii a nobis iam laudati librum de Senatorum lato clauo (qui itidem purpureus erat vt triumphantium aureus) in lucem emissum Ticini A. 1618 4. et recusum Tomo II. thesauri Sallengriani p. 1325. De *trabea* siue brevioris toga ex purpura et cocco Aldus Manutius Tomo I. thesauri Sallengriani p. 769. de eadem et de *chlamyde* Rubenius iterum videndus, a quo tamen quod ad formam chlamydis ¹⁴ attinet, diuersus abit illustris Cuperus in dissertatione sub-

¹⁴ Non modo Alexandriae, sed habitabili terrae *χλωμυδαίδες σήματα* tribuunt veteres. Vide Harduinum ad Plinium tom. I. pag. 562.

iuncta commentario de Apotheofi Homeri p. 137. sq. De chlamyde coccinea et toga purpurea Salmasius pag. 453. ad Vopifci Firmum, Lacerda aduersarior. p. 181. interpretes ad Matth. XXVII, 28. et Caspar Sagittarius singulari differtatione. Ienae 1672. De *epomide* laudatus Cuperus ibid. p. 144. De tunica picta saluari auro distincta et purpura Octavius Ferrarius II. 16. electorum, de illa accipiens auream spiram apud Iuuenalem Sat. VIII. 207. Theophilus Raynaudus de veste scapulari, tomo VII. Opp. Persae, Medi, Parthi non solum vestiflui et *στοληφοροῦντες*, sed sub stola siue talari toga etiam, braceati, laxis vtentes feminalibus siue *ἀναξίεῦσι*. Vide Bourdelotium ad Heliodorum p. 65. De *vestibus litteratis* siue quibus nomina intexta erant, adeundus Iosephus Maria Saresius in differtatione singulari de hoc argumento, edita Vassone 1652. 4. Philippus Rubenius lib. 2. electorum cap. 2. Albertus Rubenius lib. I. de re vestiaria cap. 10. Camp. Vitringa lib. 1. obseruat sac. p. 148. illustrans locum sacri scriptoris Apocalypf. XIX, 16. Stephan. le Moyne in exercitacione ad verba Ieremiae XXIII, 6 p. 101. sq. Philippus Rubenius II, 1. electorum, Bernhard Montfauconius Palaeogr. graec. lib. 1. c. 2. et Petrus Zornius T. II. Opuscul. sac. p. 759. sqq. De *vestibus palmatis* Ioan. Christi. Polkius ling. dissert. Altorffii 1720. et Ern. Sal. Cyprianus in Programmatis, Coburgi 1708. Progr. primo. De *vestibus variegatis tinctisque* Ezech. Spanhemius ad Aristophanis Plutum v. 530. *Attenuata in filum auri metalla texuntur*, inquit Hieronymus epistola 22 ad Eustochium. De *vestibus papaueraceis*, papaueratis, scutulatis Harduinus ad Plin. VIII, 4. 8. vbi etiam de acupictis, polymitis aliisque. Adde Coelium Caleagninum lib. 3. ep. 1. Memorias Treuoltinas A. 1715. p. 1733. et Lampium in Pl. XLV. p. 519. sq. De *vestibus undulatis* Servii Tullii Nicol. Heinsius ad Ouidii fastos, lib. VI. 570. De *vestibus loratis* siue ornatis loris seu instiris et paragandis (bebránt) Salmasius fol. 478. ad Vopifci Proculum. De vestimentis e *iuncis*, Labat T. V. itin. Afric. pag. 184. sqq. De vestitu e *papyro indica* in Gallia ante aliquod tempus inuento Sigisfinus Andr. Flachsius ling. dissert. Lipsiae 1718. edita, vbi veteribus hoc quoque vestimenti genus vsurpatum paragrapho quinta ex Herodoto probat, et Bibliotheca academica Halensis IX, 108. p. 419. De *vestibus in ligulis incis* Langius glossario in cultellare, qui etiam de *cyclade* et multis aliis vestimentorum generibus videndus. vti e veteribus Pollux lib. VII. et Isidorus lib. XIX. Originum. Luxum in veste picta variis figuris et imaginibus etiam euangelicas historias referentibus reprehendit S. Asterius tomo I. auctarii noui Cambesifiani p. 4. sq. Stolae *σωληνηται* sinibus frequentibus fluentes, (mit Falten,) Goarus ad piginam Cedreni 393. *πλέγουες* in vestibus, Suidas in *Θετταλικά*. De fimbriis siue cirris vestium ac mapparum Salmasius

fius ad Spartiani Pertinacem c. 8. et Petronius clarissimi Burmanni pag. 127. Lex caudaria exstat apud Martenium T. 3. collect. p. 778. Vestes bombycinas et linteas tam tenues, vt corpus per illas pelluceret ¹⁵ *nebulas linteas, ventos textiles*, et *vitreas togas* prisca scriptores rident ac perstringunt passim. Vide praeter eundem Petronium pag. 274. Harduinum ad Plin. tomo I. p. 680. et tomo 2. p. 515. Rev. Olearium ad Philostratum p. 8. Rigaltium ad Onofrandrum p. 40. sq. et Huetium p. 10. ad anthologiam. De serici vsu, qui a Seribus ad Persas et inde ad Graecos et Romanos peruenit, et Iustiniani tempore ouis bombycum CPolin delatis vulgatus est per Europam vide Vossii Etymologicum in *sericum*, eundem IV. 90. de idololatria, Salmasium ad Tertullianum de pallio, ad Solinum et historiam Augustam, Bibliothecam Anglicam T. IV. p. 74. sqq. et Ioannis Franc. Giorgetti commentationem de origine serici, adiectam eius poemati elegantissimo de bombyce, italice sub titulo: Il Filugello, o fio il Baco da Seta, Venetiis 1752. 4. edito. De *palla* Deorum elegantissimus Broeckhusius ad Tibullum p. 398. De *palliis* Philosophorum aliorumque Salmasius, Cerda, Pamelius et alii ad Tertulliani librum, quo respondet criminantibus, quod Christianus factus a *toga ad pallium* descenderit et hoc cum illa permatauerit. Viri docti ad Gellium et Laetium, Valesius ad Socratem p. 85 et 90. sq. vbi de pallio Rhetorum, Cresfollius III. 16. theatri Rhetorum, tomo X. Gronov. Alexander Arnoldus Pagenstecherus dissertatione quinta sylloges dissertationum, Breae 1713. 12. B. D. Hector Godfrid Mafius dissert. de pallio Paulli, Georg. Guil. Ouerkampff de vestitu praecipue pallio veterum philosophorum, Ienae 1734. Reuerendus Christianus Guil. Franc. Walchius in antiquitatibus pallii philosophici veterum Christianorum. Ienae 1746. 8. et anonymus in dissertatione de pallio Hebraeorum. et Christianorum, quae exstat Tomo XXXVII. collectionis opusculorum. scientific. et philolog. pag. 435 sqq. De vtraque paenula Io. Bapt. Donius in dissertatione, quae post editionem Paris. 1644 8. recusa est tomo VI. thesauri Graeuiani, Barth. Bartholinus singulari libro, Hafniae 1670. 8. recuso in eodem tomo thesauri Graeuiani, Iac. Sponius Miscell. eruditae antiquit. et Claudius Salmasius not. ad Tertullianum de pallio p. 86, et notis ad Lampridium tomo I. script. hist. Aug. p. 774. et 925, vt plures taceamus.

De nolarum vsu in vestibus vide Cangii Glossarium in *νευδώνη*, Wilh. Ern. Tentzelium in supplemento secundo historiae Gothanae, et T. I. Bibl. curiosae p. 346 sq. Noua litteraria Hamburg. A. 1703. p. 94. Io. Mich. Heineccium de sigillis p. 101. et icones in Antonii Matthaei libro de nobilitate p. 1132. Gabriel. Bucelini Germaniam T. II. p. 414, 417, 418, 420.

Actis

¹⁵ Martialis VIII. 68. *Formosum licet sic per bombycina corpus.*

Actis Sanctor. T. I. Iulii p. 374. Adde obseruationes Halenses germanice editas T. I. p. 413 sqq. Io. Georg. Eccardi Erklärung eines Kleinodien Kästleins p. 16 sq. Acta Francorum Erud. VII. p. 453. sq. vbi etiam de sceptris sonantibus, et Christi Schoetgenii diss. de nolis in vestitu ad illustrationem verborum cantici sacri Petri Dresdensis: da die Schellen klingen in Regis curia. Stargardiae 1725. De substratione et pignoratione vestium diis facta liber Io. Nicolai prodiit Gissae 1701. 12. cui adde Martinum de Roa, II. 7 sq. singularium scripturae, Barthium III. 2. aduersar. Interpretes ad 2 Reg. IX, 13 Matth. XXI, 8.

X *Periscelides* veterum, Ouidio *gemalia*, exponit Antonius Bynaeus lib. I. de calceis Hebraeorum cap. 8. De periscelidibus feminarum cum tintinnabulis vide Io. Henr. Maii obseruat. sacras lib. 3. p. 109 sqq. edit. secundae. De recenti ordine equitum illustrium aureae periscelidis praeter alios consulendus est Ioan. Christoph. Beckmannus in notitia siue syntagmate dignitatum illustrium. De Zonis, in quibus numos portabant, et *cingulis* Isidorus lib. 19. Origin. cap. 33. Zimmermannus pag. 818. florilegii, Interpretes Matth. X, 9. Apoc. I, 13. Albertus Vogtius Miscellan. Biblic. p. 175 sq. Stuecius antiquit. coniuual. II, 29. viri docti ad Plautum, Phaedrum IV, 21. Gellium XV, 12. Horatii Ep. II, 40. Suetonium Vitell. c. 16. Iuuenal. XIV, 97. Apuleium VII. Milesior. Meursius ad Astramplychum pag. 149. de luxu Romanorum, p. 85. et III. 25. miscellan. animaduersion. Iamblichus cap. 27. vitae Pythagorae, Io. Nic. Rostius in dissert. de veterum Zona pecuniaria. Ienae 1681. Io. Frider. Dürrius in dissert. de Zona et lorica. Altorfii 1687. 4. et Iac. Sponius pag. 253. miscellan. eruditae antiquitatis, vbi etiam balearii mentio, qui balteorum curam habebat in armamentario Augustorum. De balteo sacerdotali vide Ioan. Andr. Cleffeli dissertationes tres, quarum prior sub praesidio Ioan. Christoph. Wichmannhausen habita est, Witteb. 1717. et 1718. De *chirothecis* veterum, quae Rabbiniis *domus digitorum* apud Buxtorfium p. 302. lexici Talmudici, idem Buxtorfius ibid. p. 1406. Io. Nicolai libro singulari de chirothecarum vsu et abusu, Gissae 1702. et auctor anonymus dissertationis de chirothecis, insertae diario Anglico, *the present State of the Republick of the Letters*, A. 1732. p. 289 sqq. et Io. Gottfr. Boehme in dissertatione de pignore per chirothecam. Lipsi. 1674. 4. Clementis III. vel IV. Pontificis diploma, quo praeposito B. Mariae Magdeburgensi inter missam vsus chirothecarum concedit existat in Ioan. Georgii Leuckfeldi antiquitatibus Praemonstratensibus p. 213 sq. De *baculis* veterum dicturum se promisit Casaubonus ad Theophrasti characteres p. 191. vbi mentio baculorum Laconicorum, de quibus Meursius II. 17. Misc. Laconicorum; videndus interim Vrbanus Godofr. Silberus in vita Spiridionis p. 76. De *crepidis* veterum diatribam Ottonis Sperlingii

lingii Hafniae 1699. editam recudi curauit Clarissimus Gronouius tomo IX. thesauri antiquitatum Graecarum. Sperlingianam vocabuli *Pantoffel* etymologiam examini subiecit Olaus Rudbeckius, filius, in specimine vsus linguae Gothicae pag. 84-93. Vide etiam de crepidis veterum Suidam in *περιβολαι*, et Vignolium Maruillium tomo I. miscellaneorum, pag. 209. De crepidarum obstragulis Harduinus ad Plinium IX, 35. p. 333 et 378. sq. De ocreis Valtrinus III, 12. Lipsius lib. III. de militia Romana cap. 7. et Arcerius ad Aeliani tactica p. 107. Sabinos sinistro, Romanos dextro pede ocreatos in bello fuisse, notat Dausqueius ad Silium p. 353. Ex rubris ocreis agnitus Imperator, Historia Miscella 18, 27. De *caligis* praeter Nigronum libro mox laudando, Salmasius notis ad scriptores histor. Augustae tomo II. p. 233. et Barn. Briffonius antiq. selectar. lib. II. cap. 5. De *braccis* Casaubonus ad Suetonii Augustum cap. 82. Pitiscus ad Suetonii Caesarem 80. 83. 3. Clericus ad Exod. XXVIII. 42. Vossius in Etymologico, Tiraquellus ad Alexandrum ab Alexandro lib. V. cap. 18. Io. Braunius de vestitu Hebraeorum lib. 2. cap. 1. et Io. Diecmannus specimine glossarii Rabani p. 53 sq. Braccarum vero usum Hebraeis, Graecis ac Romanis incognitum fuisse docet Octavius Ferrarius II. 2. electorum, vbi inter alia ostendit *subligacula* fuisse pannum quo pudenda velabant ephebi quum nudi in campo Martio exercerentur. Idem II. 9. contra Vossium in Etymolog. ostendit *facinus maioris abollae* nihil aliud esse nisi facinus Philosophi qui palliati incedebant, abollam enim esse pallium, *ἀναβολήν*. De *calceis* Hebraeorum duobus libris egit Antonius Bynaeus, qui post primam editionem Anni 1684. 12. auctiores prodierunt Dordraci 1695. 4. et Christ. Guil. Vollandus de sandaligerulis Hebraeorum. Witt. 1712. Graecas enim et Latinas Antiquitates circa calceos illustrarunt Benedictus Balduinus, (futoris filius nec futoriae ipse imperitus, sed qui patrem in conficiendis calceis iuuit) cuius calceus antiquus et mysticus lucem adspexit Parisiis 1615. 8. et Amstel. 1677. 12. cum Iulii Nigroni pridem Dilingae 1621. 8. separatim vulgato libro de caliga siue calceamento militari veterum, Alber. Rubenii diatriba de calceo senatorio, et excerptis Salmasii de calceo ex eius commentario ad Terulliani de pallio librum. Nouissime cum Obseruationibus suis librum Balduini et Nigroni recudendum curarunt, Io. Frid. Nilant Lugd. Bat. 1711. 12. et qui haud ita pridem orbi litterario cum magno sui desiderio ereptus est Christ. Gottlieb Ioecherus, Lipsiae 1732. 12. Adde Io. Adami Koenigii disert. de ritu portandi calceos. Witteb. 1678. Io. Frid. Durrii dissertationes binas de veterum calceamentis. Altorfii 1688. et Henr. Tobiae Bittneri commentationem de calceis veterum. ibid. 1740. De calceis purpureis Imperatorum et Patriarcharum Cangius ad Villeharduinum p. 307 seq. et Stephanus de

de Altimura p. 220. panopliae aduersus schisma graecorum. De gemmis clauisque calceorum Philippus Rubenus II. 14. electorum. Ὑποδήματα et σανδάλια Matthaei X. 10. atque aliis Noui Test. locis unum idemque esse, (aduersus Salmasii sententiam qui ea distinguit p. 355. ad Tertullianum de pallio) docet Thomas Reinesius Epistola ad Io. Christfridum Sagittarium, quae legitur in Frid. Gotthardi Gotteri elogiis clauorum Altenburgensium, Ienae 1713. 8. p. 74 seq. Varia quoque calceorum genera commemorat Galenus IV. in Hippocr. περὶ ἀρθρῶν tomo 5. pag. 644. Hidor. Hispalens. lib. 19. Origg. cap. 34. Bisciola tomo 2. horarum subsec. lib. 17. c. 21. De *pumiceo* siue *mulleo* calceo Voss. lib. 4. de idololatria c. 5. et quae viri docti ad haec Vopisci cap. 49. Aureliano: *calceos mulleos et aereos et altos et hederacios viris omnibus tulit, et mulieribus reliquit.* De *Phaecastra* genere calceamenti Graecanici Lipsius ad Senecam lib. 7. de beneficiis c. 21. et ad Epistol. 113. De lunatis calceis quibus fas uti patritiis, Barthius ad Statium tomo 1. pag. 450. Cangius ad Zonaram pag. 329 sq. et Bonanni in museo Kircheriano p. 164 sq. Calceorum effigies in statuis apud Montfauconum T. 3. supplementi tab. VI. caligarum militarium T. 4. supplementi tab. III. sqq. Calceorum e corio vsus olim rarior. Vide Io. Georgii Keysleri antiquitates septentrionales p. 170 sq. De more calceos subligaculis suis soluendi Antonius Iul. von der Hardt, iam S. Theologiae et linguar. orient. Professor celeberrimus in Academia Iulio-carolina, in dissertatione sub Io. Godofr. Lackemachero habita de studiis per colloquia cum erudit. Helmstadii 1728. De more calceos in luctu ponendi Io. Henr. Maius lib. 3. obs. sac. p. 24 sqq. De calceamentis Scytharum videatur Car. Godofr. Zapfius in dissertatione de Abaride. Lips. 1706. De Germanorum calceamentis Treuerus in anastasi veteris Germani. Indorum calceos vide in Ludou. Moscardi museo, p. 303, 305. Perfas altis calceis vsos recte ex Strabone annotauit Zaccagnius ad Aëta Archelai a se edita § 12, ubi Manes siue Manichaeus haereticus dicitur usus calceamenti genere, quod quadrifolea appellari solent. De solea vide sis Sirmondum p. 189 sq. ad Sidon. Soleae equis mulisque aptatae Scaliger p. 23. ad Catullum. De sparteis sandaliis mentio apud Socratem VII. 36. cui iungas Rubenium elect. p. 59. *Monocrepis*, quale genus calceamenti sit discas ex Iunio de pictura pag. 25. et Th. Munkeris mythographis tomo 1. pag. 20. in notis ad Hyginum. De natis, quibus iter celerrime per niues glaciesque conficiunt, (pandas trabes vocat Saxo Grammaticus libro V.) vide Wormii museum p. 573. Sutores alii virilium alii muliebrum calceorum; alii qui tantum scinderent coria, alii qui confuerent. Xenophon VIII. Cyropaed p. 28. vbi etiam de sartoribus similiter. *Isabbarati, Zabatenfes*; qui in Zabata siue solulari et calcea-

calceamento suo per certum signum dignoscebantur, Waldensium fuere genus. Vide Pagium ad A. C. 1197. n. 10. Martene T. V. anecdotor. p. 1755. et Bibliothecam Patrum T. 25. p. 255. C. D. De *excalceatione* D. Georgius Calixtus et alii ad Exod. III. 5. Io. Fabricius de Cacozelia Gentilium tom. 2. diff. B. Dilherri pag. 228. Zimmermannus in analectis pag. 65 seq. Io. Clodius in dissertatione de ritu excalceandi. Witteb. 1672. et Caspar Sagittarius in diff. de nudipedalibus veterum, quae recusa est in Syntagmate 1. Disputat. Philolog. Amstel. 8. Agit autem *capite I.* de nudipedalibus promiscuis in itinere vel alibi quae defectu aut studio fieri solebant: *capite II.* de nudipedalibus religiosis, de quibus videndi etiam Interpretes ad Exod. XXX. 18. Bynaeus de calceis Hebraeorum lib. 2. cap. 7 et sq. Rupertus ad Florum p. 210. Geuarius 11, 12. electorum, Io. Christfr. Sagittarius in diff. an ebraei nudis inceserint pedibus. Ienae 1644. et in eius otio Ienensi p. 89. Io. Christ. Wichmanshausen in dissert. de calceo in Hebraeorum sacris deponendo. ib. 1721. Io. Gottlob Carpzouius in disput. de discalceatione religiosa in loco sacro ad Exodi III, 5. et Iosuae V, 15. Lipsiae 1729. recusa ad calcem annotationum in Goodwini Mosen et Aaronem p. 769 sqq. in qua contra Guffertium comment. linguae hebraeae p. 861. ed. in fol. et p. 1645. ed. repetitae Lipsiae 1743. 4. communiorem sententiam, nudis pedibus incesse facerdes sacris operantes affirmantem, defendit. Ioan. Ern. Imm. Walchius de religiosa veterum ἀνυποδησία ad Act. VII, 33. quae exstat fasciculo primo eius dissertationum in Acta Apostolorum, Ienae 1756. 4. p. 101 sqq. et in qua in primis de ἀνυποδησία apud gentes vsitata differit. *Capite III.* idem Sagittarius agit de nudipedalibus lugentium ac poenitentium, et *Capite IV.* denique de nudipedalibus leuirorum, de quibus Talmudici tractatu משיבט de leuiratu tomo 3. Surenhusii pag. 1. et Interpretes ad Deut. XXV. 5. et librum Ruthae IV. 7. et Abr. Henr. Deutichmannus in dissert. de ritu excalceandi in contractibus. Witteb. 1693. De modo inducendi vel deponendi calceos, praecipue ad Mensam, vide Guil. Stuckium Antiquitatum Coniualium II. 27. pag. 227 sq.

De primo homine nudo condito, de gentibus itidem quibus nudis incedere mos, de Adamianis haereticis nuditatem affectantibus, de Philosophis Gymnosophistis etc. vide dissertationem Rev. D. Io. Schmidii de nuditate hominum in triplici statu, integritatis, lapsus et post resurrectionem, Lips. 1706. Io. Gottlieb Hardtii binas de nuditate exercitationes, ibid. 1684. et Paulli Henr. Tillemanni commentationem historicomoralem de eo quod iustum est circa nuditatem Ien. 1692. Lipsiae 1726. 4. Dicuntur etiam quandoque nudi, exphrafi orientalibus vsitata, qui ἐπεδύτην exterius ἱμάτιον siue superiorem

vestem, stolam et pallium, abiecerunt, etsi $\chi\iota\tau\acute{\alpha}\nu$, tunica et femorali adhuc sint induti. Vide Ludov. de Dieu ad Ioan. XIII, 4. XIX, 2. XXI, 7. Actor. IX, 39. Gisberti Cuperi obseruationes p. 36. et Borremansium de poetis et Prophetis pag. 119. De Platonis lege nuditatem in Rep. sua suadente Io. Baptista Crispus de Philosophis caute legendis p. 411 sq. et qui Philosophum excusat Bessarion IV. 5. contra calumniatorem Platonis. De stolis beatorum, Rev. D. Samuelis Schelwigii diatriba exstat in lucem edita Gedani 1692. De decoro circa vestes vide Christiani Henr. Weiffii dissertationem Lipsiae 1710.

XI. De more scindendi vestes in luctu et indignatione vide interpretes ad Num. XIV. 6. Ios. VII, 6. Iudic. XI, 35. Matth. XXVI, 6. De laceratione vestium apud *Hebraeos* vsitata confer Nicol. Serrarium in *Estheris* cap. IV. Carpouzium ad Goodwinum p. 650. Io. Christi. Genfeliium observ. sacr. p. 33. Corn. Adami observ. theologicophilolog. p. 180. et Ioan. Christoph. Wichmanshausen de laceratione vestium apud *Hebraeos* vsitata. Witteb. 1716. De laceratione vestium apud alias gentes vide Aeschylum *Perfis* v. 1065. Herodotum III. 66. Cerdam et alios ad *Aeneid.* V, 685. XII, 682. Bourdelotium p. 21. ad *Heliodorum*, *Freinshemium* ad *Curtii* III, 11, 25. Petri Fabri II. semestr. p. 122. sq. *Eliam* *Schedium* ex edit. Iarkii p. 700. *Ostadium* *Ferrarium* de re vestiaria parte 2. lib. 4. c. 2. *Sadi* *Rosarium* p. 269. *Brissonium* de regno *Perf.* lib. 2. p. 256. et dissertationes *Christ. Roehrensee*. Witteb. 1668. et *Christoph. Iac. Schroederi*. *Ienae* 1705. *Pullae* vestis vsus in luctu *Athenis* iam *Periclis* tempore, vt docet *Plutarchus* de laude sui p. 543. *Carthaginenses* luctu publico nigris pannis moenia vrbis suae circumdabant teste *Diodoro Sic.* lib. XIX. tom. 2. pag. 740. De *Romanorum* lugubri habitu, in moerore publico praesertim, consulenda praeter eundem *Ferrarium* T. 6. *Gracii* p. 668 sq. *Ciceronis* oratio in *Varinium* c. 12 sq. et *Henr. Norisius* ad *Cenotaphia Pisana* diss. 3. c. 2. De vestitu colorato in luctu regio exstat dissertatio *Andr. Iulii Doronicieri*, *Halae* 1704. *Nigris* vestibus in luctu vsi etiam *Christiani* vide *Asterii* homiliam 1. in tomo 1. auctarii noui *Combesii*. pag. 92. licet improbante *Cypriano*, de quo *Franciscus Pithoeus* in *Pithoanis* p. 5. De vestibus sepulcralibus B. Io. *Frid. Mayeri* diss. *Gryphiswald.* 1706. Confer etiam scriptores de luctu, infra capite vltimo a nobis laudatos.

XII. De vestibus militaribus et armis pauca quaedam subiungenda restant. Et de vestibus quidem sago, lacerna, paenula, armilauca videatur R. H. *Schelius* dissert. VI. ad *Polybium*, et *Philippus Rubenius* 11, 12. *Electo-*
rum.

rum. De *sago* Ferrarius de re vestiaria II, 13, 8. sq. De *paludamento* Imperatoris Lipsius de militia Romana 11, 12. De discrimine inter *sagum*, *paludamentum* et *chlamydem* vide I. E. I. Walchium ad Cellarii compendium antiquit. Rom. pag. 549. not. x). *Albae* fuerunt militum vestes ducumque *chlamydes* vide Iuretum ad lib. 1. Paullini de vita S. Martini fol. 888 sq. T. VIII. Bibl. Patr. Morell. Militum *cingulus* seu *balteus*, Rupertus p. 327. in Florum. De armis vero et quidem de *scutorum* forma quae Hebraeis in vsu fuit consulenda Theodori Dassouii dissertatio ad titulum Celim §. 2. sq. Witeb. 1696: et Io. Christoph. Orlobii dissertatio de scutis et clypeis Hebraeorum, Lips. 1718. De gerro Scythico scuto praeter graecos Lexicographos et interpretes Festi consule Scholia graeca ad Lucianum tomo 2. pag. 32. Gerae Persarum etiam scuta e viminibus contexta vt notat Adr. Relandus parte 2. diss. Misc. p. 186. de quibus consulatur Ezech. Spanhemius p. 193. ad orat. primam Iuliani. De *decumana*, scuti maioris genere, vide quae viri docti ad Hirtium de bello Afr. cap. 29. et Festum. De *Parma clypeo*, *scuto*, *pelta*, *cestra*, (quae Afrorum fuit) et *ancili* aliisque scutorum generibus agunt Aldus Manutius in quaesitis per Epistolam tomo IV. lampadis Artium Gruterianae p. 304. sq. et tomo primo thesauri Sallengriani p. 817. Frid. Taubmannus ad culicem Virgilio p. 106. Lipsius l. 3. de militia Romana c. 1. et 2. et in analectis ad idem opus: Petr. Peritus lib. de Amazonibus c. 25. et 26. vbi sigillatim de *pelta*. Mat. Zimmermannus in analectis pag. 556. sq. Herm. Hugo lib. 2. de militia equestri cap. 4. Henr. Dodwellus in diss. postuma de parma equestri Woodwardiana, Oxon. 1713. 8. vbi etiam de aliis quibusdam ornamentis vestibusque militaribus veterum Romanorum. Henr. Norisius ad Cenotaph. Pisana p. 121. Pierius hieroglyph. cap. 36. sqq. Iac. Thode diss. IV. de clypeis scutisque veterum. Hafniae 1718. 4. Ioan. Sartorius in Schediasmate de clypeo. Witeb. 1724. Blasius Caryophilus in opusculo de veterum clypeis. Lugd. Batav. 1751. 4. Fortunatus Schachus lib. 3. myrothecii cap. 19. seq. qui cap. 15. seq. fuse agit de Cerethaeis et Pheletaeis, quos milites et stipatores Regis Davidis a cetris et peltis ita dictos contendit, quasi cetratos et peltatos dixeris. Confer auctores supra p. 743. de iis excitatos. De clypeis extat et diss. Ios. Waffii Angli, cui addendus Tobias Gutberletus libro de Saliis, cap. 12. sq. vbi de forma anciliorum quae saltantes Martis Sacerdotes circumgestabant: Io. Danielis Rami erudita diss. de Ancilibus Romanorum, Hafn. 1706. Ez. Spanhemius p. 167. ad Callimachum, qui de clypeorum forma & appellatione, totoque eorum discrimine alibi accurate egisse se testatur. De clypeorum aureorum vsu idem Scacchus III. 22. Clypea votiuia in templis suspensa etc. Salmaf. ad Trebellii Pollionem, Sponius p. 152. sq.

Misc. vbi exhibet et illustrat clypeum votiuum Scipionis Africani et p. 154. plura depromit e numis. Vide de clypeis votiuis Iacobum Sponium in Recherches curieuses d'antiquité p. 1. sqq. Guilielmum Marseum in dissert de clypeis votiuis inserta T. 2. memor. acad. inscriptionum pag. 227. sqq. Observationes super clypeo votiuo, T. V. histor. Acad. inscription. p. 240 sqq. et Ioan. Frid. Rexrath orationem de clypeis in loco sacro suspensis, Lipsiae 1737. 4. De clypeis Lydorum Xenophon VI. Cyropaed. p. 126. *Ἰατρὸς τὸξος θήκη*, pharetra sagittarum, sagma scuti, Sirmond. p. 239. ad Sidon. Scuta ex plurimis sibi superimpositis laminis siue pellibus confecta obseruat Graeuus p. 86. sq. in lectionibus ad Hesiodum. An tota aerea in vsu fuerint disquirat Arcerius in notis ad Aeliani Tactica p. 132. Insulam Cyprum scuto Gallico similem esse affirmat Hyginus fab. 276. De scutis *Ἰυγεῶν* oblongis Gallicis in acutum desinentibus Cangius ad Alexiadem p. 396. Idem de scutis per naues dispositis, vt pone illa milites tutiores pugnarent, p. 283. sq. ad Villeharduinum. Prae ceteris vero omnibus de omni genere scutorum consulendus Henr. Speelmannus in Aspidologia, Lond. 1654. fol. cum Nicolai Vptoni libro de studio militari, et Io. a Bado aureo tractatu de armis, notisque Ed. Bissei. In clypeis imagines et insignia pingi mos antiquissimus, de quo Rigaltius ad paginam 17. Tertulliani, et Drakenborgius ad Silium p. 421. Scutum Achillis, de quo Homerus pictum rebus innumerabilibus, illustratur a Ioan. Boiuinio in apologia Homeri Gallice edita Paris. 1715. 3. Clypeus ouatae figurae apud Montfauconium T. 4. supplem. pag. 12. tab. VII. VIII. IX. Clypeus rotundus et trapezoides apud eundem ibidem post tabulam XIII. Clypeus insignis rotundus in numo Vitellii apud Tristatum T. I. p. 275. macedonicus est, vide Patinum ad Suetonii Vitellium. Clypeus cum inscripto voto apud G. Hickefium diss. Epistolar. p. 187. sq. Summum dedecus habitum, si quis scutum abiecerit, de quo Lindebrogus ad Codicem Legum antiquarum p. 1476. et ego notis ad Sexti Empirici Pyrrhonias Institutiones lib. 3. sect. 216. Diuersarum cohortium milites diuersis signis in scuto vsi sunt. Vide columnam Traian. n. 149. Clypeis inscripta fuerunt Ducum nomina, vide quae annotauit Fabricius ad Dionem p. 315. Honor fuit, quum clypeus mortuis Imperatoribus poneretur. Vide Capitolinum in Antonino pio c. 5. et Trebellium Pollionem in Claudio. Scutis impositi, qui duces vel principes eligerentur. Vide Pithoeum II. 6. subseciv. et Lipsium ad Taciti IV, 25. histor. Clypeos Germanorum in numis Augusti habes apud Rubenium, in Drusi numo apud Patinum p. 51. thesauri numismatum, septentrionalium populorum apud Wormium p. 370. Musel. Varias clypeorum figurae in vetribus sigillis

lis obuiaae sunt apud Heineccium de sigillis p. 202. Vide et p. 130 et 214. De *galea*, *lorica*, et aliis similibus eorumque insignibus agit Alexander ab Alexandro lib. 1. genial. dierum cap. 20. Lipsius lib. 3. de militia Romana c. 1. et 5. et 6. Hilscherus in vita Goliathi p. 86. Barthius aduersar. XXII, 14. Potterus Archaeol. Graec. III. 4. Christi. Brünings in dissert. de cornu salutis. Heidelberg. 1743. Io. Henr. Lederlinus in specimine philolog. de galeis veterum. Argentor. 1716. et Io. Frid. Durrius in dissert. paullo ante p. 860. citata de veterum armis bellicis Zona et lorica. Altorfii 1687. De *loricis* textis Casaub. ad Sueton. Gallam cap. 19. Io. Clericus ad Exod. XXVIII, 32. De *loricis* linteis veterum Sigismundi Iacobi Apini dissertatio exstat Misc. Lipsiens. T. VI. p. 275. sqq. et T. VII. p. 316. sqq. auctior vero recusa est Altorfii 1719. *Loricæ* in numis de Sarmatis et de Germanis. Patinus thesauri p. 169. 175. De cultro venatorio, *spatha*, *machaera*, Rhodius p. 45. ad Scribonium sq. et Burmannus pag. 179. ad Petron. vbi et *elypeorum* gladiatoriorum effigies. Variæ icones *loricarum* ex veteribus sigillis exhibentur ab Heineccio p. 204. De *telis*, *hastis*, *gladiis*, *pilo*, Gellius lib. 10. c. 25. et ad eum locum Proustius aliique interpretes, Turnebus lib. 19. aduers. cap. 32. Scaliger ad Varronem et Festum, Brodaeus lib. 6. miscell. cap. 26. Lipsius lib. 3. et in analectis ad lib. 5. cap. 4. de militia Romana, et in electis lib. 1. cap. 7. *Gladii* non solum caesim, sed etiam punctim inferendis ictibus habiles. Vide Miscell. observations upon Authors. Londini 1731. 8. n. 9. p. 280. sq. sed confer quoque in contrariam sententiam Sponii Recherches d'Antiquité p. 23. De *bipenni*, quam *bisacutam* vocat Guilielmus Brito II, 305. et cuius figuram exhibet *πέλεκυος* Simmiae, vide Barthium ad Statium tom. 2. p. 566. sq. Petrum Petitem de Amazonibus c. 32. Petronium Burmanni p. 627. Io. Carolum Schottum in noua explicatione apotheoseos Homeri p. 50. R. H. Schelium singulari dissertazione de telis ad Polybium. Patricium et Salmasium T. 10. thesauri Graeuiani passim. Potterum Archaeol. Graec. De telis ignitis, ad quae Paullus allusit Ephes. VI, 16. confer Ioan. Andr. Schmidii diss. de armatura spiritali. Helmst. 1701. 4. in qua varia armorum veterum genera illustrantur. Consule quoque Lipsii Poliorceticon V, 5. De telis Hebraeorum, et quae ipsis ignita audiant, vide Dassouii dissert. de emphasi sacr. vocum p. 61. Alias auctorum variorum de telis, quae Apostolus ignita vocat, sententias vide apud Wolfium T. IV. Curarum p. 158. De maleolis, qui telorum ignitorum species, vide Baldi Lexicon Vitruuianum p. m. 67. sqq. et quos ille citauit auctores. De gladiis populorum septentrionalium conferatur Tychon. Rhodii schediasma de gladiis veterum imprimis Danorum. Hafniae 1752. 8. Paterniaci apud Helueticos monstratur ephippium

pium cum *stapede* (*Steigbiegel*) quo vsus sit Iulius Caesar. Sed veteribus vsum *stapedis* ignotum fuisse iam supra p. 816. ex Montfauconio ostendimus, cui assentitur Carolus Patinus in itinere suo gallice descripto p. 269 sq. Franciscus Philetus XXIV, 22. Epistol. et Ciacconius ad columnam Traianam n. 59. Vide tamen Vossium lib. I. de vitii sermonis cap. 7. Inscriptio quidem, quae tanquam vetus profertur, in qua verba: *per haesit stapidae*, conficta a Francisco Columna. Confer Menagiana T. 4. p. 263. Vide et Heineccium de sigillis p. 205. vbi etiam de coopertoriis equorum. Casonouanii origines Gallicas in *etrica*. *Melanges historiques*. Amstelod. 1718. 12. p. 81. sq. De calcariibus eorumque vsu, abusu et iuribus Ioan. Nicolai liber prodiit Francof. 1702. 12. Subferrandi et calceandi, vt ait Plinius, equos mos prisca etiam cognitus. De *equis et equitibus cataphractis* praeter Lipsium lib. 3. cap. 7. de militia Romana, Hermannus Hugo lib. 2. de militia equestri cap. 3. Adde columnam Traianam n. 147, 161. et Ezech. Spanhemium ad orat. primam Iuliani p. 243. 247. sq. De leui & graui armatura idem Hugo lib. 2. cap. 4. De *arcus Scythici* figura, cuius apud varios scriptores mentio, post Scaligerum et Valesium disputat Huetius in notis ad Manilium p. 57. et Harduinus ad Plinii IV, 12. T. I. p. 463. adde Scalig. ad Euseb. vbi de Graecis litteris et quidem de Sigmati, Valesium ad Amm. Marcellinum p. 315. et confer arcus figuram apud Ez. Spanhemium p. 277. ad Callimachum, aliasque apud Perizonium ad Aelianum pag. 736. *Sicae* figuram inquit Barthius in aduers. p. 2634. sq. Briffonius lib. 2. antiq. iuris capite vndecimo, et Lipsius ad lib. 3. cap. 3. de militia Romana, vbi de *pugione*. *Pili* formam ex Rubenio et Lambecio exhibet Graeuus ad Flori 1. 18. apud quem *dolabrae* imaginem quoque habes ex columna Traiana, ad Flori IV. 10. adde Lipsium de militia Romana lib. 3. dial. 4. In numo eius figura conspicitur apud Gutherium de veteri iure pontificio lib. 3. c. 16. De *ascia* videatur Phil. a Turre ad monumenta veteris Antii part. 1. c. 2. p. 13. T. VIII. thesauri Italiae parte 4. Gladio accinctum ire per publicum non licebat nisi militibus, vide ad Suetonii August. c. 26. et Petronium Burmanni p. 407. Gladius tamen accincti etiam domi et in epulis veteres. Vide Meursium II, 9. animaduers. p. 85. partis 2. exercit. critici. De ritu arma in sacris gestandi vel deponendi, vide Calvoeri rituale tom. 1. p. 691. et Rev. Ottonis Kegeli diff. de gladio deponendo ad baptismum, Helmst. 1709. etc. De more arma gestandi vel deponendi inter epulas Guil. Stuckius II. 29. 232. sq. et II. 34. p. 252. Antiquitat. Coniualium. De quinque modis iaculandi et arcum tenendi Valesius ad Ammiani XXV. 1. De vsu tela veneno saturandi Freinshemius ad Curtii IX. 8. 20. et Raph. Fabretus ad columnam Traianam p. 13. adde Acta naturae curiosor. II, 3. p. 127.

De *caestibus* quibus vsi pugiles, Ald. Manutius in quaesitis per Epistolam tomo IV. lampadis Gruterianae p. 312. sq. Pignorius in originibus Patauinis p. 30. T. 6. thesauri Italiae parte 3. et Stephanus ad Saxonem Grammaticum p. 84. sq. Sed de vniuersa pugilum & gladiatorum armatura videndi Petr. Faber et Hieronymus Mercurialis in athleticis atque gymnasticis, Octauii Ferrarii diatriba de gladiatoribus cum altera de balneis edita a Ioan. Fabricio, Helmst. 1721. 8. et recusa in Poleni supplementis ad thesaur. antiq. Rom. et Graec. T. 3. p. 313. Nic. Calliachii disertatio de gladiatoribus, in eiusd. Poleni supplementis Tomo eodem p. 333. Suen. Bring disertatio de gladiatoribus. Londini Goth. 1747. Lipsius in libris duobus sermonum saturnalium, et Scipio Maffei Veron. illustratae P. I. lib. I. c. 1. Inscriptiones, in quibus gladiatorum, dimachaeorum, essedariorum mentio, vide in Memoriis Treuoltinis A. 1715. pag. 737. sqq. Ducenta gladiatorum paria in agone funebri Viriathi Diodor. Siculus p. 361. excerptor. Peirescianorum. De rude quo donati gladiatores emeriti, consules Camillum Siluestrum ad Iuuenalem p. 346. De armis veterum Germanorum vide Ioan. Strauchii disp. ad Tacitum III. Lips. 1651. De clypeis Gallorum Gottlieb Wernsdorffium de republica Galatarum c. 6. §. 12. sqq.

XIII. Varia acceptio vocabuli armorum mouet nos, vt hoc loco etiam de insignibus et arte Heraldica non nihil subiungamus. Atque antiquissimum quidem illum esse morem scuta insigni aliquo notandi, multis veterum locis clarissime patet. Ita Plutarchus in vita Alcibiadis pag. 198. tanquam singulare notat eum in scuto suo habuisse *ἑδὲν ἐπίσημον τῶν πατέρων, ἀλλ' ἔρωτα κεραινοφόρον*, Idem in extremo libri de sollertia animalium pag. 985. ex Stesichoro refert insigne scuti Vlyssis fuisse delphinum. Confer Aeschyli septem ad Thebas v. 384. sqq. 417. sqq. et Cerdam aliosque ad illa Aeneidos VII. 657.

- - - *clypeoque insigne patrum*

Centum angues - - -

Tiraquellum de nobilitate p. 65. sq. Ulysses Aldrouandum Ornithologiae lib. 1. p. 45. sq. et lib. 2. p. 96. sq. Stephanium ad Saxonem Grammaticum p. 102. Acta Sanctorum Iunii tom. 2. p. 562. Kircherum tomo 2. Oedipi p. 24. sqq. Theodor. Hoepingium de iure insignium. Norimb. 1642. fol. Heineccium de sigillis p. 213. sqq. Bartoli a Saxoferrato tractatum de insignibus et armis, recensum Altorffii 1727. 4. Friderici Rappolti schediasma de insignibus. Lips. 1660. 4. Io. David. Koeleri programma de inuentoribus incisurarum, Gallice les hachures dictarum. Goettingae 1730. 4. Philippi Sperl tractatum de clypeis militaribus Germanorum. Norimbergae 1736. 4.

Attamen nondum constare affirmat Arnoldus Buchellius Epistola ad Petrum Scriuerium, inter insignium Virorum Epistolas editas a V. C. Ian. Guil. Meelio p. 128. ante annum a Christo nato millesimum haereditaria obtinuisse familiarum insignia; quorum originem Casanouanus in Originibus Gallicis ¹⁶ reperit a saeculi decimi extremo, siue temporibus Hugonis Capeti Galliae Regis, sub quo feuda haereditaria esse coeperunt et expeditiones cruciatae in Palaestinam suscipi, quod etiam probatur Stephano Baluzio in Historia Genealogica Principum Aruerniae. Vide et Siluestrum de Petra Sancta S. I. de tesseri gentilitiis Rom. 1638. fol. Inter Pontifices primum Bonifacium VIII. ¹⁷ insignibus usum esse obseruatum est. Insignia urbium quae *γιορίσματα τῶν πόλεων* vocat Procopius lib. 4. Gothicorum, memorat Antigonus Carytius c. 15. memorab. Atque de eiusmodi insigni Casaubonus in Casaubonianis p. 141. intelligit, quod Imperator Hadrianus super Aeliae portam iussit suis foetae poni simulacrum, teste Eusebio in Chron. Baronii ad A. C. 137. Regum Assyriorum insigne fuit columba, vide interpretes ad Ier. XXV, 38. et Pinedo ad Stephanum Byz. p. 584. Plinius VIII, 42. notat, Bucephalum Alexandri vocatum esse siue ab aspectu toruo, siue ab insigni taurini capitis, armo impressi. Catalogum plerorumque omnium scriptorum, qui de Arte Heraldica Latine, Gallice, Italice, Anglice scripserunt, Oxoniae 1674. 4. vulgavit Agora quidam, cui etiam praeter illos quos memorat Carolus Arndius in Bibl. Politico Heraldica, Rostoch. 1705. 8. vulgata, multi ab illo praecipue tempore editi adiungi possent, quorum insignem numerum deprehendes in Lengletii du Fresnoy catalogo scriptorum, quem methodo historiae suae suffixit sect. 58. ex editione Lipsiensi Menkeniana, sed quum institutum nostrum alio nos vocet, hic capiti praesenti finem imponimus.

¹⁶ Vide illas in *Armes et Hevaul.* De tempore autem quo torneamenta siue Ludi equestres frequentari coeperunt, saeculo X. post Christum natum, vide memorias Treuoltinas A. 1706. pag. 1597 sq. Tum primum coepisse vsurpari arbitraria et vaga, deinde fixa notat Papebrochius tom. 2. Actor. Sanct. Junii pag. 561. Ast Celsus Citadinus in libro, *dell' Antichita delle Armi Gentilizie*, qui post mortem eius cum notis editus est a Ioanne Guilhelmo Carli Luccae 1741. 8. insignia haereditaria iam apud Graecos Romanosque in vsu fuisse perhibet.

¹⁷ Menagiana tomo 2. pag. 202.

CAPVT XIX.

De conuiujs et re cibaria veterum.

Scriptores generales de hoc argumento. 1. De modo accumbendi ad mensam vel assidendi. 2. De coenaculis, mensis, lectis, poculis, patinis etc. 3. De tempore cibi capiendi. 4. De varijs potus generibus. 5. De cibis omnis et conuiujs varij generis. 6. De varijs ad mensam ritibus et de diribitoribus aliisque qui ad mensam operam suam conferebant. 7. De abstinentia, frugalitate et luxu. 8. Sacra mensa et hospitij. 9.

I.

Ad conuiuia veterum et vniuersam rem cibariam rectius intelligendam faciunt inprimis *Iosephi Laurentij* collectanea conuiuialia, secundum ordinem litterarum digesta lib. 6. Polymathiae pag. 464. sq. *Ioan. Guilielmi Stuckij* praestantissimum opus¹ antiquitatum conuiuialium, quod Tiguri primum 1582. in fol. et deinde apud Batauos inter Stuckij opera Lugd. Bat. 1695. lucem adspexit. fol. *Andreas* quoque *Baccius* non praetereundus in opere haud vsquequaque obuios de vinis, cereuisijs ac conuiujs antiquorum Rom. 1586. fol. recuso T. IX. thesauri Gronouiani p. 21. sqq. libris VII. quorum primo agit de naturali vinorum historia, vinearum et vinorum cultu, cura, asseruatione: libro 2. de vinorum facultatibus et differentiis: tertio, de vsu et effectibus vinorum. Libro quarto de conuiujs, quo inter alia pag. 196. explicat Virgilianam descriptionem conuiuij Didonis, quae occurrit lib. 1. Aeneidos et pag. 202. sq. Homerum a Virgilio in descriptione conuiuij superatum esse contendit. Hic liber quartus longe auctior et in V. libros distributus postea separatim a Baccio editus est, et recusus tomo IX. Antiquitatum Graecarum Gronouii. Ceterum vniuersi illius quod primum dixi, operis Bacciani liber V. et VI. agit de vinis Italiae, liber VII. denique de vinis extra Italiam, et p. 352. sq. de cereuisijs et alijs potibus factitijs. *Iulij Caesaris Bulingeri* libros IV. de conuiujs qui primum prodire Lugd. 1627. 8. recusos inuenies tomo 12. Antiquitat. Roman. Graeuii, in quo etiam pag. 123. occurrunt *Erycii Puteani* reliquiae conuiuij prisca, qui libellus lucem prius adspexerat Mediolani 1596. 4. et in eius Amoenitatibus primo loco legitur sub titulo genialium sermonum. Louanii 1615. 8. His addendi *Potterus* IV. 16.

H h 2

20.

¹ Laudat Lipsius Centur. I. Misc. Epist. 65. Vide etiam II. 26.

20. Archæcol. Tiraquellus ad Alex. ab. Alex. V. 21. et Phil. Lud. Hannekēnius de cura domestica Rom. pag. 72. sq. recusum T. I. thesauri Sallengriani. *Iani Cornarii* de conuiuiorum veterum Græcorum et recentium Germanorum ritibus, moribus, ac sermionibus, cum eius libello de amoris præstantia, et de Platonis ac Xenophontis diffensione prodiit Bas. 1548. 8. et a Gronouio deinde insertus tomo 9. Antiquitat. Græcarum, in quo etiam exstat *Iosephus Laurentius* de prandio et coena veterum, et *Hieron. Mercurialis* de potionibus et eduliis antiquorum, *Dauchei* dissertatio de conuiujs veterum, inserta Memorijs Treuoltinis A. 1706. p. 480. seq. *Iosephi Quercetani* diaeteticon polyhistoricum, Franc. 1607. 4. cum eius pharmacopœa dogmaticorum restituta recusum; *Ludouici Nonii* vero Medici Antwerpiciensis diaeteticon post primam editionem Anni 1633. longe locupletius lucem adspexit Antwerp. 1645. 4. et non indiligenter agit IV. libris de vniuersa re cibaria antiquorum, merito hinc laudatum a Vignolio Maruillio in limine Tomi primi miscellaneorum litterariorum et historicorum Gallice editorum. Eiusdem Nonii Ichthyophagia siue de piscium esu commentarius lucem vidit Antwerp. 1616. 8. et *Io. Erici Ostermanni* de Vet. Romanor. conuiuandi ritibus Wireb. 1649. *Christi. Gottlieb Schwarzii* dissertatio de comiflationibus veterum. Altorfii 1744. *Ioach. Tesch* dissertatio de conuiujs Romanorum aliorumque. Aboæ 1705. 8. *Georg. Wilh. Frider. Schrammii* commentatio de coena frugali a Plinio lib. 1. ep. 15. descripta. Ien. 1746. *Mureti* liber Gallicus, *Dissertation sur les festins des anciens Grecs & Romains, & sur les Ceremonies, qui s'y pratiquoient*. Parisiis 1682. 12. et Hagæ Comitum 1715. 12. *Ioannis* quoque *Manclphi* coena Romana siue vrbana victus ratio huc spectat edita Rom. 1650. et ex antiquis *Apicii Coelii* Latini scriptoris de opsoniis et condimentis siue arte coquinaria libri decem, et curiosissimum opus Naucraticæ Grammatici Græci *Athenaci*, quod sub dipnosophisticon nomine notum est, et Latine versum a Natali Comite melius longe etsi non vsquequaque feliciter a Iacobo Dalechampo, denique eruditissimo H. Casauboni commentario illustratum. Ex hoc Athenæo a quo perdita Archestrati, Hegemonis, Matreae, Numeñi et Timachidæ de conuiujs scripta commemorantur *Stephanus Niger* deriuauit Musonium suum siue opus de nimio vitæ luxu atque nimia opsoniorum appetentia. Basil. 1532. 4. et tomo VIII. thesauri Gronov. De conuiuio tempestiuo et intempestiuo, quo intelligitur conuiuium vltra tempus vel in notem protractum, vt Ferrarius II, 23. Electorum docet, vide Lipsium excursu A. ad Taciti Annales, Salmasium ad Vopisci Florian. 6. p. 631. sqq. et Aldi Manutii dissertationem Tomo primo thesauri Sallengriani p. 801. Quam largiter Deus non vsui solum ac necessitati consuluerit, sed varietati etiam et

copiae esculentorum ac poculentorum prospexerit vbiq̄ue, docere potest Thomas Bartholinus dissertatione sexta et septima de medica domestica Danorum, quibus victum potumque domesticum eorum exponit. De sacris epulis perfecto sacrificio fieri solitis praeter Stuckium videndus *Jac. Gutherius* IV. 23. de iure veteri Pontificio tomo 5. Graev. et *Rudolphus Cudworthus* in libro edito Anglice de genuina notione S. Coenae Dominicae. Lond. 1642. 4. et 1676. fol. *Spencerus* III. 1. de legibus Hebr. cap. 7. *Lakemacherus* Antiq. Graec. sacr. p. 384. *Potterus* Archaeol. Graec. lib. 2. cap. 4. *Saubertus* de sacrificiis c. 26. *Samuel Kripnerus* in dissert. de esca idolis immolatorum. Ienae 1720. p. 21. fqq. et *Waltherus* in der Historie der heidnischen Opfermähler, Parthenopoli 1726. 4. De conuiujs in sacrorum religiosorum ac scholasticorum munus receptione; *Stuckius* lib. 1. c. 18. Antiquitatum Conuiuialium: et cap. 20. vbi de epulis inauguralibus Magistratum Principumque. De conuiujs eruditorum exstat schediasma Georgii Henr. Goetzii. Lubecae 1716. De victu et conuiujs veterum Germanorum videndus *Philippus Cluuerius* Germaniae Antiquae lib. 1. cap. 17. pag. 121. sq. et *Ioan. Keyslerus* Antiquir. septentr. p. 321. De veterum Borussorum conuiujs vide *Acta Borussica* T. 3. p. 456. fqq. De veterum Batauorum *Cornelii van Alkemade* et *Petri van der Schelling* Nederlandsche Displegtheden. Roterodami 1732. 8. Voll. 2. De veterum Hebraeorum cibis & conuiujs *Leydeckerus* XII. 7. de Rep. Hebr. *Augustinus Calmetus* diss. 3. praemissa commentario ad Ecclesiasticum, Parisi. 1714. 4. *Cherubinus a S. Iosepho* T. 2. apparatus Biblici p. 174. fqq. *Martinus Geierus* in dissertatione de veterum Hebraeorum ratione coenandi. Lipsiae 1639. inter Opuscula Geieri, quae Francof. 1690. 8. edita sunt, omissa, et digna, quae ab obliuione vindicetur. *Ioan. Buxtorfius* in dissertatione, varias quaestiones ad antiquitates conuiuales veterum Hebraeorum pertinentes continente, quae inter eius dissertationes Basil. 1725. 8. emissas, quinta est, et *Clemens Thelaeus* in dissert. de symposijs veterum, cum primis Hebraeorum, Aboae 1695. 8. et ex Iudaeis R. *Bechai* in libro *Schulchan Arba*, de quo Celebrerrimus *Io. Christoph. Wolfius* Bibl. Hebr. Vol. 1. p. 233. De coronis conuiuialibus veterum Hebraeorum agit *Ioan. Henr. Maius* lib. 3. observ. sacr. p. 126. fq. edit. secundae. De vnctionibus veterum Hebraeorum conuiuialibus singularem dissertationem edidit *Christ. Guil. Walchius*. Ienae 1751. Diuersa sacra qui colerent iis communi conuiuio vti nefas fuit. Vide interpretes ad *Genes. XLIII, 32. Dan. I, 8. et Io. IV, 9.* In synodo Epauaensi A. C. 517. can. 15. et apud *Agobardum* T. XIV. Bibl. Patrum p. 265. H. Clericus superioris loci si conuiuio haeretici interfuerit clerici cuiuscunque, *annuo spatio pacem non habeat: quod iuniores clerici si praesumerint, vapulabunt.* A

Iudaeorum conuiujs etiam Laici arcentur. Vide plura in hanc rem apud Agobardum in libro de superstitionibus Iudaeorum.

II. Apud vetustissimas gentes et antiquissimis temporibus non minus sedendi mos² ad mensam obtinuit, quam accumbendi. Vide Interpretes ad Genes. XLIII, 33. 1. Samuel. XX, 25. Gronium ad Matth. XXVI, 20. et ad 1 Corinth. VIII, 10. Henricum Hammondum ad Matth. VIII, 11. Stuckium II, 34. antiqu. Conuiual. Bonifacium in Historia ludicra lib. 7. cap. 26. B Sebast. Schmidium de Paschate p. 98 sq. p. 221, 237, 238, 242 et 409. Suiceri thesaurum et Cangium in ἀκέρβιτον et ἀκρυβίζεν. Ezech. Spanhemium ad Iuliani Caesares p. 330. Nicol. Abramum ad Nonnum p. 59 sqq. et verus marmor apud Montfauconum T. V. supplementi tab. X. Propriam obseruationem in Herculis sacris notat Macrobius III, 6. Saturnal. epulari sedentes. Scipio Aemilianus, cui Numantini deinde cognomen, teste Appiano in Ibericis p. 517. in exercitu suo κλίνας τε ἀπέπεν ἔχειν, καὶ πρῶτος ἐπὶ στιβάδων ἀνεπάνετο. De statione in agno Paschali edendo praeter Interpretes ad Exod. XII, 11. et Matth. XXVI, 20. videndus Franciscus Burmannus Parte II. Exerc. p. 383 sq. Non semper tamen illam obtinuisse, sed accubitus quoque deinceps tamquam signum securae libertatis, post Iosuae tempora adhibitum esse, multi sentiunt: confer Scaligerum de emendatione temporum p. 570. edit. vltimae. Rev. Daffouii dissertationem de accubitu veterum Hebraeorum ad agnum paschalem. Witteb. 1698. et Frid. Adolph. Lampium ad Ioan. XIII, 23. T. III. commentarii in Ioan. p. 58. Apud antiquissimos Graecos, vt ex Homero constat, non accumbebant in triclinijs, sed in δίφροις, θρόνοις, κλισμοῖς, siue scellis ad mensam insidebant, ut notauit Ez. Spanhemius ad Iuliani Caesares p. 11 et 300. et ad Callimachum p. 229 seq. Apud Romanos militibus in usu fuit stantibus cibum capere. Vide Valesium ad Ammianum Marcellinum XXV, 4. pag. 423. edit. Parisiensis in Fol. Ceteri teste Varrone, Seruio, Isidoro, primum assederunt mensae, postea deuieta Graecia accubuerunt, luxuriae ita magis litantes. Adde Octauii Rubei memorias Brixianas Italice editas p. 10 seq. edit. secundae A. 1693. 4. Iosephum Laurentium lib. 1. Polymathiae diss. 8. et Aldum Manutium de accumbendi et comedendi ratione, Tomo I. thesauri Sallengriani p. 799. Soliari coenabant sedentes, puluinari cubantes. Vide Wowerium p. 484. ad Sidonium, vbi de stragulis lectorum conuiualium. De modo et ordine accumbendi apud Veteres, de forma mensarum et trium lectorum, unde *triclinio* nomen, introductique in eorum locum Stibadii, quod in modum

² Sic adoraturi sedebant, vide Trifanum I. p. 442. etiam in epulis. Athenacus VIII. pag. 363. F.

dum *Sigmati*³ femirotundi excurreret, videndus Salmafius ad Solinum pag. 1255. (886. edit. Ultraiectinae) et ad Historiam Augustam tomo 1. pag. 832 seq. Imagines veteres apud Lambecium lib. 2. pag. 1009. lib. 3. comment. de Bibliotheca Vindobonensi post pag. 10. et lib. 4. pag. 309 seq. et Dan. Neffelum in epitome Lambecii Parte I. pag. 88. Hier. Mercurialem in arte Gymnastica lib. 1. cap. 11. edit. Amstelod. et quae Zornius ad eum annotavit in bibliotheca antiquario exegetica p. 536 sqq. Pet. Aringhumi Romae subterranea IV, 14. VI, 27. tomo 2. pag. 36 et 313. Sirmondum tomo 4. Opp. pag. 665. Vitruvium Io. Laetii ad VI, 5. fol. 110 seq. Ciacconium de triclinio, et Fulvium Vrsinum in appendice ad Ciacconium: Rom. 1588. 8. et Amst. 1689. 12. Pignorium lib. de feruis pag. 194 et 156. Balduinum de calceo pag. 260. Nigrorum de caliga p. 81. vide etiam Lipsium Centur. I. Miscell. Epist. 65. Villalpandum ad Ezechielem tom. 1. p. 290. Camillum Siluestrum ad Iuuenalis Sat. 2. vers. 120. Colomesii obseruationes sacras ad Ioann. XIII, 23. Baccium de vinis p. 146 sq. Octauium Ferrarium II. 4. electorum, ubi Iacobi Sirmondi sententiam notis ad Sidonium expositam expendit. Ephemerides Gallicas Parisienses anni 1694. pag. 588. Suidam in *σικμαλίω*, Weitzium ad Copam pag. 31. Petri Appiani Inscriptiones antiquas p. cccxxxv. sqq. et Montfauconum T. 3. supplementi tab. 27. p. 65 sq. Locus dexter honoratior fuit sinistro tam apud Hebraeos, quam apud Graecos Romanosque, vide Franc. Gomari Opera II. p. 61. Turnebum Aduersar. XIV, 24 XVIII, 29. Lipsium elector. II, 2. et epist. cent. III, 90. Nicol. Alemannum in libro de dextra et laeua. S. Bouffiaci noctes theologic. diff. 19. pag. 251 sqq. Sirmondum ad Sidonium T. I. Opp. p. 274-279. adde p. 871 sq. et 1205. et T. 4. p. 665 sq. Ern. Gerh. Sincii disquisit. de honoratiore loco. Rost. 1685. 4. Ioan. Christ. Einigk diff. de manu dextra honoratiore. Lips. 1707. Heineccium p. 145 sq. de sigillis, vbi de eo, quod Paullus dextrum Petrus sinistrum locum in bullis occupat Papalibus, atque in numo Leonis X. Bonannum de numis Pontificum T. 1. p. 174 sqq. Theophil Raynaudum in heteroclitis spiritualibus p. 424 sqq. Chr. Franc. Paullini tractatum de dextra, in amoenitatibus historico iuridicis Frid. Wilh. Pistorii. Norimb. 1731. 4. Sinister locus apud Persas honoratior, vt ex Xenophonte lib. 8. Cyropaed. notauit Valesius ad Ammianum XVIII, 6. p. 200.

III. Triclinium, coenaculum, diaetam (sive Zaetam, ut alii vocant) describunt iam laudati Ciacconius⁴ et F. Vrsinus, itemque Hieronymus Mercuria-

³ Iuretus ad Paullini lib. 3. de vita S. Martini p. 895. Tomo VIII. Bibl. Patrum.

⁴ Ciacconii liber vna cum Fuluii Vrsini appendice et Hieron. Mercurialis dissertatione de accubitus in coena origine recusatus est Lipsiae 1758. 12.

curialis, quibus addes Io Bapt. Casalium de tricliniis, conuiujs, hospitalitate et tesseris, (de quibus^s etiam praeclare scripsit Iacobus Philippus Thomastinus) Iosephi item Laurentii collectanea de conuiujs, hospitalitate, tesseris, et strenis, quae ex eius Polymathia, vt Casalij ex ipsius opere de ritibus veterum decerpta leguntur in tom. 9. Antiquitatum Graecarum Gronouii. Philandrum ad Virruuium lib. 6. cap. 5. Baldi lexicon Vitruuianum p. 18. Stuckium antiquit. coniuual. 11, 14. p. 285 sq. Velferi epistolam de zeta siue diaeta, T. III. supplem. Poleni pag. 1315 sqq. De mensis, lecticis, lectis, et poculis veterum post Stuckium Antiqu. Coniuv. II, 16 sq. et 34. quatuor diff. egit Vir Clariss. Theodorus Iansonius ab Almelooveen, quae prodierunt Har-derouici A. 1701. 4. De lectis et lecticis Ioannes Alstorpius quas sub Ame-loueenio defensitauerat dissertationes in libri modum auctas edidit Amst. 1704. 12. in quibus cap. vltimo p. 168 sqq. etiam differit de lectisterniis Deo-rum, siue epulis, quibus dii colebantur, de quibus plures scriptores habes apud Iarkium p. 98. ad Schedium. De lectis conferatur etiam Octav. Ferrarius II, 26. vbi de capite aselli coronato posito in fronte lectorum triclinarium. De lecticis veterum lucubratorijs exstat dissertatio Ioan. Iac. Rhodii, Regiomonte 1714. adde Caroli Christiani Schrammii *Abhandlung der Porte-chaises oder Tragesänften*. Norimb. 1737. fol. De lecticis etiam nonnulla Scacchus III. Myrothec. c. 28 sq. Vfus lecticarum est a Bithynis repeten-dus, vide Isaac. Vossium ad Catullum p. 24 sq. Huetium ad Manil. III, 127. et in Huetianis p. 265 sq. De lectis militaribus et sisyris siue fissuris Vale-fius ad Ammianum XVI, 5. p. 115. Lecti ex plumis anserum, Alexander Trallianus IX. p. 537. De mensis conferenda sunt quae praeclare notat Octauius Ferrarius II, 9. et maxime 17. electorum, qui c. 18. agit etiam de reposi-torijs ciborum apud veteres vsitatis, de quibus videatur etiam Plinius XXIII, 11. De lectis, sellis curulibus, cathedris sedilibusque veterum *θρόνοις, κλισμαῖς, δισσοῖς* Athenacus V. p. 192. Lipsius electis lib. 1. cap. 17 et 19. Samuel Schuridius in cathedrologia. Quedlinb. 1690. Ioan. Andr. Schmidius de ca-thedris doctorum. Ienae 1687. et Valerius Chimentellius opere de honore bifellii, quod ex edit. Bononiensi A. 1666. 4. recusum exstat tomo VII. the-sauri Graeuiani. Idem Chimentellus Ioannis Baptistae Donii ineditam de sca-bellis diatriben commemorat, de quibus agit etiam Aldus Manutius tomo 4. lampadis artium Gruterianae p. 300. quemadmodum de lectulis coenatorijs eorumque stragulis ac culcitis Baccius in opere de vinis pag. 137 seq. et Si-gonius ad Liuium 39, 6. De stragulis vestibus, in quibus sannam capie-bant, confer Bibl. Bremens. T. 4. p. 760. vbi etiam laudantur Alstorpius lib.

^s Vide supra cap. XVII, 4

lib. cit. c. 8 et 15. Raderus ad Martial. II, 14. Marcellus Donatus dilucidat. ad Liuium p. 74 sq. Io. Nicolai de substratione et oppignoratione vestium c. 9. § 4. Grapaldus in onomastico aedium lib. 2. p. 280. Meursius de luxu Rom. c. 10. De puluinis non capiti modo, sed cubitis quoque suppositis Nouarinus T. 2. adag. sacr. 176. Folles pro accubitis et anacliteriis pilo vel pluma fartis. Wowerius pag. 475. ad Sidonium. Casauboni affectus de veterum lectis et stragula veste commentarius lucem nunquam vidit, in quo auctor doctissimus testatur se pluribus egisse de χαμηνία et σκληροκοιτία, notis ad Capitolini Antoninum tomo 1. p. 293. De mensis delphicis, monopodiis, abacisque ex quibus vina ministrabantur, vide quae notant viri docti ad Alexandrum ab Alexandro lib. 1. c. 19. et Philippus Rubenius lib. 1. elector. cap. 34. De mensa Solis (offene Tafel) apud Aethiopes, ad quam accedere cuilibet fas erat et epulari, Herodotus III, 18. et G. Nicolaus Kriegk in singulari diss. Ienae 1703. De Ahasueri Regis Persarum pretiosis lectis stragulisque agunt interpretes ad Esther. I, 6. Zornius Biblioth. antiquarioexeget. p. 552. et Franc. Wokenius in dissert. de Estherae cum Ahasuero coniugio. Witeb. 1729. Quod autem eodem loco pauimentum smaragdino et Pario lapide stratum fuisse legitur, hinc Musuorum Operum originem e Persia repetit Ioannes Ciampinus in Parte I. veterum monumentorum cap. 10. De more in rosis siue puluillis rosa fartis cubandi I. F. Gronouius ad Senecam de vita beata cap. XI. De vasis cibariis, vinariis, poculis, Pancirollus I, 58 sq. Var. lect. Stuckius pag. 182, 202 sq. 348 sqq. Meursius de luxu cap. 7. Baysius de vasculis T. IX. thesauri Gronov. Lipsius lection. antiq. lib. 3. De vasis Hetruscis consule Montfauconium T. 3. supplem. tab. 28. p. 69 sq. De vasis populorum septentrionalium Lettres serieuses et badines T. 6. p. 384 sqq. ex Cornelio de Alkemade. De cornuum vsu pro poculis Iosephi Lanzoni diss. inserta Museo Mineruae Venetae tomo 2. p. 385 sq. vbi de more pocula praebendi. Io. Meursius notis ad Lycophronem pag. 136. edit. Oxon. Interpretes ad Caesar. de bello gallico lib. 6. cap. 28. pag. 323. edit. Oudendorp. Vrsinus analect. sacr. I, 48. Feithius antiquit. Homer. III, 2. Begerus thesaur. Bandenb. Vol. I. p. 13. Vol. III. p. 141. 240. De Germanorum atque septentrionalium populorum cornibus Olaus Wormius in fastis Danicis p. 44. atque in dissert. de aureo⁶ Christiani V. Daniae Regis cornu A. 1639. prope Tunde-

⁶ De eodem cornu conferantur Trogillus Arnkiel libro germanice edito Kilonii 1683. 4. Paulli Egardi cogitata itidem Germanice A. 1642. vulgata. Petri Winstrupii cornicen Danicus poema A. 1643. editum. Enwaldi Nicolai Randulfi, tuba Danica. Havniae 1644. fol.

Tunderam reperto. Hafniae 1641. fol. p. 23 fqq. Eckhartus Rer. Franc. T. I. p. 429. Keyßlerus antiquitatum septentrional. p. 365. Erläuterter Preßben T. I. p. 641. De Germanorum gentiliū consuetudine deorum memoriam inter scyphos renouandi vide Godofr. Schutziū Exercitat. ad Germ. sac. gentilem facientium penultimam.

IV. Perfas *μωοσιτῆν*, siue semel tantum per diem, idque sub coenae tempus cibum capere solitos ex Herodoti VII, 120. et Xenophontis Cyropædia VIII. p. 240. aliisque docet Stanleius ad Aeschylum pag. 767. quanquam Ammiano teste XXIII. ult. p. 383. ed. Paris. *Perfae* (de longe iuniore aetate loquitur) *quando volunt, cibum capiunt, venter illis solarium est.* Sauromatas tertio quoque die cibum capientes memorat Plinius Hist. naturalis lib. 7. cap. 2. Gellius IX. 4. Graeci vno die saepius comedebant et Romani quoque, vide Noni diæneticon p. 13. sq. vbi morem illum frequentius modico cibo vtendi longe salubriorem esse contendit quam si quis semel grauiore cibo sese ingurgitet. *Τετράκις τῆς ἡμέρας ἐσθίων* memoratur a Simplicio p. 55. in Epictetum. Confer Muretum IV, 12. variar. lectionum. Romani antiquissimi fere semel de die cibum sumserunt, vt ostendit Io. Rualdus ad Plutarch. pag. 139. sed postea et ipsi saepius vna die cibo vsi sunt. Confer Octauium Ferrarium II. 23. electorum. Mercurialem IV. 17. Var. lect. et II. 21. Stuckium lib. 1. cap. 11. sq. et Ioseph. Laurentium c. 19. Polymathiae libro 4. Hinc nomina ientaculum, prandium, merenda, coena, comestatio. Vide Vossii etymolog. in his vocibus: Io. Bonam p. 454. Operum. Baccium lib. 4. p. 130 sq. Io. Baptistam Couturium in dissertat. de vita priuata Roman. T. II. memor. Acad. Inscriptionum p. 422. sq. et e veteribus Plutarchum lib. 8. symposiacion cap. 6. De antecoenio priscis vsitato propomateque siue promulside Laurentius

fol. Thomas Bartholinus de vnicornu p. 149. Fortunius Licetus de annulis veterum cap. 40. Acta Erud. 1704. p. 333 fqq. Nic. Petri Sibbern bibliotheca historica Danico-norvegica c. 12. p. 337. De altero cornu Oldenburgico, quod comiti Ottoni A. C. 989. virgo obtulit, Hamelmannus et Winkelmannus in chronico Oldenburgico, *monatliche Unterredungen* A. 1694. p. 491 sq. A. 1696. p. 595 et 898 sq. ex Oligeri Iacobaei museo Regio Danico p. 159 vbi etiam de cornu Tunderensi. Neocori bibliotheca nouorum librorum A. 1697. p. 107. Balthasar Becker mund. fascinat. IV, 17. p. 147. Erdmannus Vhsenius im gelehrten Critico T. I. quaest. 12. Happelii relationes curiosae T. I. p. 38. Exhibet etiam illud Ioan. Conr. Knauth in Saxonia veteri et noua p. 314. De alio cornu eiusmodi Olaus Wormius in museo p. 379. sed quod potius tubam ex ebore scite elaboratam exhibet. De alio Philippus Bonanni in museo Kircheriano p. 281. 299. De alio cornu antiquo Noua litteraria maris Balthici A. 1701. p. 60 sq. Vide etiam, si lubet, Bartholinum p. 243 sq. de medicina Danorum, et quae de cornu Alexandro Regi oblato Ioan. Stobaeus eclog. physyc. pag. 130.

tius lib. 1. Polymathiae diff. 7. de prandio diff. 8. Imponenda veteribus, Fefto teſte, dicta quae poſt coenam menſis imponebantur. In Italia et Sicilia bis per diem cibo impleri ſolitos homines Platonis teſtimonio conſtat Epif. 7. ad Dionis amicos, qui mos etiam apud Iudaeos et plurimas alias gentes obtinuit, ita tamen vt apud Hebraeos, Graecos et Romanos legitimum ac praecipuum eſſet cibi tempus *coena*. Monachi ſemel, nec ante nonam, (tertiam meridianam) cibum capiebant. Vide Roſweidi Onomaſticon ad vitas Patrum verbo nona hora, Cangii glosſarium in *ἐννατιζεν*, et Poſſinum ad Pachymerem T. 2. p. 476. 631. De more portiones ciborum aequales conuiuis diſtribuendi, vnde ipſum *iuris* vocabulum pro aequo uſurpari coepit, vide Suidam in *δαρνῆ* et *δαρνός*. Partes conuiuis dabantur pro illorum dignitate vel voluntate Conuiuatoris praetantiores aut duplae vel quadruplae. Vide Io. Henrici Maii, filii, obſeruationes ſacras lib. 2. p. 36. ſq.

V. *Daps* proprie dicebantur Deorum, *epulae* vero hominum, vt docet Georgius Henr. Vriſinus in obſeruat. Philologicis cap. 6. et Seruius ad Virgil. Aeneid. III, 323. Quae vero ſententia haudquaquam ſeſe probauit Georg. Chriſti. Taubnero, in indice hiftoricophilologico in faſtos Ouidii, Lipſiae 1749. 8. p. 245. voce Daps oſtendenti, dapem dici de omni generatim ciborum apparatu largiore et ſumtuofiore. Epulae primum dabantur ab Imperatoribus re feliciter geſta, deinde ab iis, qui palmas ludorum retuliſſent, denique in dedicationibus, docente Mazoechio in commentario cap. 3. Vulgatus quoque mos fuit Diis in coena libare, de quo Baccius p. 192. De phialis libatoriis conſule Bourdelorium ad Heliodorum p. 49. et Wowerum ad Sardonium p. 459. De potibus ſacrae paginae diſſertationem edidit Ioach. Juſtus Rau, Ienae 1733. De uinis eiusque uſu et abuſu Adriani Turnebi liber reſuſcitatus exſtat ad calcem libri Meibomiani de cereuiſiis, et tom. 9. Antiquitat. Graec. Gronouii. Praeter Baccium, Noniumque et alios medicos hoc argumentum tractantes, in praefenti tantum notabo Vina antiqua Conſulum nominibus adſcriptis commendata, vt notat Barthius tom. 1. ad Statium p. 398. Vinum etiam ſumariis ſuperpoſitum fumoque reconditum, vt ita exſiccatum et cruditatibus liberatum, firmiter fieret et per plures annos integrum permaneret, quod fumoſum ſalernum dicitur Tibullo lib. 2. elegia 1. Meminit etiam Horatius, ad quem conferes ubi lubebit Lambinum tomo 1. pag. 242. et tomo 2. pag. 184. ubi de uis fumo duratis, Baccium lib. 1. de naturali uinorum hiftoria cap. 16. Crenium lib. 10. animaduerſ. pag. 58. ſq. Mercurialem in variis lect. qui et alia de uinorum uſu apud veteres, eorum refrigeratione, percolatione etc. praecleara annotauit, et lib. 1. cap. 15. agit de Pithoe-

giis siue vinalis festis. Videndus etiam Remb. Dodonaeus in historia vitis vinique, et de faccatis vinis Rhodius ad Scribonium p. 196. sq. et Ezech. Spanhemius ad Aristophanis Plutum v. 1088. Saccata vina etiam memorantur apud Agobardum de privilegio et iure sacerdotii T. XIV. Bibl. Patrum p. 269. D. De vino capparino Buxtorfius Lex. Talmudic. p. 2098. Vini adulti siue spiritus vini, de cuius inuento atque antiquitate consulendus Gottlieb Sam. Treuer in annalibus Academiae Helmstad. semestri IX. p. 163. fqq. et Ioan. Philippus Burggravius in notis ad Conringium de habitus corpor. Germ. causis § 86. repertor Raymundus Lullus. *Siceram* Hebraeo sermone vocant *μέθυσμα* quodcumque siue potionem quae inebriare potest, vt notat Methodius apud Photium Cod. 237. licet Andreas Schottus Isidorum, Hefychium, Zonaramque sequutus, verba: *μετὰ τὸν οἶνον τὸν ἐξ ἀμπέλων* ambigue vertat: *Sicera est quicquid extra vinum e vite expressum inebriat.* Sane Hieronymus Epist. 2. docet ea voce comprehendere omnem potionem quae inebriare potest, itaque non tantum hydromeli, Oenomeli cereuisiarum omne genus, vinum expressum ex aliarum arborum fructibus, pomorum, pironum et palmarum, 7 sed et vinum expressum ex vuis, licet hoc exceptum velit Meibomius lib. de cereuisia cap. 3. et veteres quidam hoc facere videantur, vt Nazianzenus Orat. 14. p. 230 *ἐκ ἀπὸ σικέρας ἢ ἀπὸ ὄινου*. Adde Crodogandi regulam Canonicorum a Luca Dacherio tomo 1. spicilegii editam cap. 62. Interpretes ad Leuit. X. 19. Luc. I. 15. Abrah. Scultetum lib. 1. exercitationum Euangelicarum cap. 16. Menagii, Orig. Gallicis in *cidre*. Leydeckerum de Rep. Hebr. tomo 1. p. 677. Stuckium III. 9. Antiqu. Coniuual. Meursium IV. 25. Misc. animaduersion. parte 2. exercit. critic. p. 240. et Io. Rud. Kieslingii commentat. de sicera in vsu sacrae coenae non admittenda. Lipsi 1745. 4. §. VIII p. 18 sq. De pomaceo (Cidre) potus genere ex pomis, in Anglia et Gallia vsitato, vide scripta Iuliani Paulmier, Ioan. Worlidge, Ioan. Evelyn, et Io. Baptistae du Bois, de quibus Journal des Savans 1725. mense Septembri p. 342. Huetii origines Cadomenses cap. 10. qui nec antiquis ignotum fuisse ostendit, et elegans Ioannis Philips Poema, the Cyder. De *codra* notae ad Aufonii Epigr. 85. et 86. De *celia* Boxhornius Epist. p. 292. sq. Adrianus Iunius II. 12. animaduers. Lindebrog. ad Ammian. 26. 8. pag. 63. seq. *μελίτιον* potus e quercu. Theophrastus VI. 15. de causis plantarum. Plutarch Coriolano f. 214. *Costia* Gregorii Tur. *Decosta* Neronis vide Cerdam p. 427. Aduersar. S. De cereuisiae vsu et vnde ita dicta, quae Aegyptiorum Zythus, *סוּתוּ* in Mishna tomo 2. p. 142. *οἶνος ἐκ κριθῶν*, Herodot.

7 Secundum Theophilum Antiochenum initio allegor. in Lucam, proprie *sicera est succus dactyli*. Confer Clariss. Kelandum parte 2. diss. Miscell. pag. 301.

rodor. II, 77. Petr. Petitus p. 32. ad Aretacum. Hispanorum celia siue ceria, alis curmi, cedrelea, brythum, biera, hala (hodie Suecis Oely) Sabaia (Pannoniorum vide Valef. ad Ammian. 26. 8.) canum, sidra etc. Vide Adrianum Iunium historiae Batauae cap. 15, Vossium de vitis fermonis latini p. 7. et in Etymologico, Christoph. Colerum c. 10. Parergon, Martin. Schoockium et Baccium de cereuisiis antiquorum supra iam laudatum, Remberti Dodonaei Epistolas, frugum historiae subiunctas Antwerp. 1552. 8. Io. Henr. Meibomii librum⁸ de cereuisiis potibusque et ebriaminibus extra vinum aliis, editum Helmst. 1666. 1671. 1688. 4. Lindenbrogii et Cangii glossaria in *cereuisia*. Menagii origines Gallicas, in vocabulo *biere* et *cervoise*: Georg. Casp. Kirchmaieri diss. de vet. Celtarum Celia, Oelia et Zytho. Witeb. 1695. Iosephi Lanzoni epistolam sopra il bera degli antichi, Tomo IV. epistolarum Bulifornii. Neapoli 1698. God. Guil. Leibnitii collectanea etymologica, p. 112. Reinesium var. lectio. p. 484. Io. Schreyeri ternum fluidum magnum, seu naturam aquae, vini, cereuisiae. Cizae 1087. 8. Conringium de habitus corporum German. caussis § 47. p. 209. sqq. edit. Io. Phil. Burggrauii. Lupuli vsus in cereuisia priscais fuit ignotus. Confer Conringium lib. cit. p. 78. sq. et 106. Idem pag. 108. Iuliani epigramma in cereuisiam interpretatur. De Mumma Brunsvicensi egerunt Franc. Ern. Bruckmannus in *der Beschreibung der Braunschweigischen Mumme*, Brunsw. 1723. et 1725. 4. et Io. Contr. Knauth in Saxoniam veteri et noua p. 194. sq. De cereuisia, quae vulgo Duffstein dicitur, id *ibid.* p. 203. et idem Bruckmannus in relatione physico-medica de hac cereuisia, Helmst. 1722. 4. quae deinde germanice versa *Beschreibung des sirtrefflichen Wiskensiers, Duffstein* genant. Brunsw. 1723. 4. prodiit. De Breyhano id. Knauthius *ibid.* p. 262. De cereuisia Numburgensi Iac. Wolfius singulari dissert. Ienae 1684. De mulso siue medone Bartholinus dissert. 7. de medicina Danorum, et Keyslerus antiquitat. septentrional p. 150. sqq. De Russorum *Braga* Strahlenbergius in descriptione Russiae, Holmiae 1730. 4. p. 334. de *Ariki* p. 319. de *Cumisse* *ibid.* et p. 376. et de potu ex corruptis piscibus p. 389 435. Catalogum omnium potus generum, quae olim in vsu fuerunt et adhuc sunt per totum terrarum orbem laudatus Bruckmannus edidit Helmstad 1722. 4. De calidae potu veteribus frequentato et in deliciis habito videbis Lipsium in *electis* lib. 1. cap. 4. Freinshemii libellum singularem de hoc argumento Argentorat. 1636. 8. et tomo IX. Gronov. Antonii Persii tractatum italice editum *Del bever caldo, costumato degli antichi Romani*. Venetiis 1593. 8. Georgii Christiani Gebaueri librum singularem de caldae et caldi apud veteres potu. Lipsiae 1721. 8. et Octauium

⁸ Philosophical Transactions num. 69.

Ferrarium I. 12. elector. seq. vbi refellit Mercurialem qui I. 8. Variar. veteres calida vsos perinde, vt Andreas Baccius male negauerat. Agit ibidem Mercurialis de more veterum vina et aquam refrigerandi, de quo videatur quoque Secundus Lancellottus in suo Oggidi T. 1. p. 209. et Thomas Bartholinus de vsu niuis medico, cap. 14. vbi quoque de more aquam potandi rigentem de niue, de quo etiam Meursius spicileg. Theocrit. p. 56. sq. Idem Mercurialis cap. 7. agit de vino per mustum vel lixiuum vel tortiuum recentato, et II. 13. de condituris vinorum. Adde Stuecium III. 6. sq. Antiqu. Coniual. et Vincentium Butium de potu calido, frigido et temperato, Rom. 1635. et T. XII. Graev. De potu frigidae et intrito (Kalteschale) D. Wilhelmi Huldrici Waldschmidii, Medici Kilon. dissertatio, A. 1712.

VI. De variis *panum* generibus agit Henricus Nicolai tractatu de pane, Dantisci 1651. 4. Iosephus Quercetanus in Diacretico Polyhistorico, Io. Sigismundus Elsholtius in Diacretico Germanice edito Berolin. 1682. 4. pag. 94. seq. Bonifacius lib. 9. historiae ludicae cap. 5. sq. Ioachimus Strupp in Siropotiamatechnica siue de modo panem et potum ex variis rebus praeparandi, Francof. 1574. 4. Georg. Gottlieb Pitschmannus in libro Germanice edito Lipsi. 1700. 8. de simila siue farina similiari, quae in Silesiae loco quodam e terra enata fuerat, pag. 23. sq. 69. sq. et 103. Thomas Bartholinus Centur. VI. hist. 16. et de medicina Danorum pag. 303. 304. vbi de placentis Norwagicis ex abietis corticibus, et Io. Philip. Burggrauus ad Conringium de habitus corpor. Germ. caussis p. 294. sqq. Petri Cellensis liber de panibus, Paris. 1600. 8. p. 279. operum et T. 23. Bibl. Patrum edit. Lugd. p. 746. sq. plenus est mysticis expositionibus omnis generis, quorum in sacris litteris fit mentio. Aegyptiis panes, qui per annum incorrupti seruantur. Athanasius in vita S. Antonii c. 12. T. 1. p. 806. Panis apud Maurusios non fit, neque vinum neque oleum, sed far et hordeum immaturum, vt irrationabilia animalia comedunt. Historia miscella XVI. 9. De pane cinericio et modo eum praeparandi Bochartus tomo 1. hieroz. p. 326. sq. Clericus ad Genes. XVIII. 6. et Ioan. Aug. Bonitius in dissert. de *ἐγκυρπίας* siue pane sub cineribus cocto. Lipsi. 1720. *Ναστὲς* placenta fuit mellita. Vide Ezech. Spanhemium ad Aristophanis Plutum v. 1143. *ἐνοῦτρα* placenta vino et melle-subacta, Id. ad v. 1122. De pane biscocto siue paxamatico, a Paxano quodam (Cerde c. XVIII. Aduerfar.) qui in vsum militum illud inuenit, panem naualem vocat Plinius Valerianus V. 1. Henelius cap. 45. otii Vratislav. Barthius 36. 19. Aduerfariorum, et pag. 247. ad Guilielm. Britonem. Alteserra lib. V. Asceticon cap. II. Cangius vtroque Glossario in *Paxamat.* Vincentius
Conta-

Contarenus cap. 19. variar. lectioſum. De quadra panis ſiue more panes quadrifida decuſſatos incifione coquendi, vt hodieque fit in durioribus panibus rotundis apud Suecos, vide Weitzium ad Moretum pag. 93. ſq. Panis ſubicinericii prunis et cineribus cooperti et crucibus ſignati ita, vt per quadras quatuorpartiti viderentur, meminit Gregorius M. lib. 1. Dialog. cap. 11. De panico vetere vide Dionyſium Voſſium ad Caefarem de bello ciuili II. 22. De pane ex arboribus Sagu Chriſtoph. Arnoldus itinerarii pag. 1026. ſq. Strahlenbergius p. 377. De pane ex nucibus Valuaſor. T. 1. der Ehre des Herzogs thums Crain p. 351. De pane ἀγοραῖω Stephanus Berglerus ad Alciphronem p. 82. ſq. De *colybis* ſiue *colyphiis* Graecorum, ſiue frumento incocto leguminibus Baronius ad A. C. 362. n. 42. ſq. Nicol. Comnenus Papadopoli in praenotionibus myſtagogicis p. 137. ſqq. Cangius in κόλοβον, Gabriel Seuerus Philadelphienſis p. 23. ſq. et Richard. Simon in notis p. 265. ſqq. Analecta Graeca p. 260. Goarus ad Euchologium p. 661. Hefychius κόλλυβα τρογάλια. Baluzius Miſc. T. 4. p. 419. De ſpiris piſtoriiis, von Breheln, exſtat Io. Chriſt. Kochii commentatio. Dresdae 1733. Artopta ſiue artocopus apud Iuuenalem Sat. 5. panis nomen eſt non ſerui. Vide Octav. Ferrarium II. 10. elect. De ritu panem frangendi Grotius ad Actor. XXVII. 35. De *piſtoribus* 9 *panariis*, *ſiliginariis*, *placentariis*, *dulciariis*, etc. Meurſius parte 2. exercit. critic. p. 181. Wowerius ad Minutium Felicem pag. 19. Bartholinus de medicis poetis pag. 56. ſq. Pignorius in libro de ſeruis et Raph. Fabrettus ad columnam Traianam. Boxhornius notis ad Plutarchi quaefiones Romanas, T. V. theſauri Graeuiani p. 1048. et Sponius miſcell. eruditae antiquitatis ſect. 2. artic. 11. De *frumentariis* Salmaſius ad Spartiani Hadrianum, Schottus ad Victorem de Caefaribus c. 39. § 44. p. 414. Baluzius ad Cypriani epiſt. 83. Apud Graecos panem conficiebant mulieres, vide Feithium antiq. Homer. lib. 4. cap. 3. *Marcipanes*, a Marco Apicio dicti, vt notat Bonifacius lib. 9. cap. 5. hiftoriae ludicrae. *Litteris Marzaepanis* reſpondere i. e. claris ac perſpicuis verbis tanquam litteris vncialibus quales ad bellaria fiunt ex ſaccharo et polenta. Papebroch p. * 41. II. Propylaci ad Acta Sanctoꝝ Maii, et Baccius de conuiuuiis lib. 2. cap. 13. *Moretum* genus edulii e caſeo lacte et herbis olentibus quo ruſtici olim utebantur, deſcribitur ſingulari carmine Septimii Sereni, quod inter Catalecta Virgillii legitur, et a Scalligero, Lindebrogio et Weitzio illuſtratum eſt. *Maccaroni*, ſimile prope modum genus cibi eſt e caſco, butyro, farina compaginata eſſormatum, et

Athe-

9 Recentem uſum et rationes artis piſtoriae noſtra aetate, quam diligentiffime expoſuit auctor libri Norimbergae A. 1713. 8. editi, ſub titulo Alexii Sinceri wohlbeſtehendener Decker.

Athenaeo iam memoratum, de quo Menagius in Origg. Gallicis, vbi notat Maccarones Gallicos optime sapere, Italicos esse inspidissimos, vnde apud eos homines rudes et inspidos vocant maccarones, quemadmodum etiam versus ludicri ac rudes ad risum mouendum elaborati vocantur maccaronici, de quibus Naudaeus in dialogo, cui titulus Mascurat, et qui id genus scribendi improbat Vauassor in libro eleganti de ludicra dictione. De *Oglia poderida* (vulgo olopaderie) agit Baccius pag. 165. de vinis. Bellaria saccharo condita Itali nominant *confetti* atque inde Graeci quoque recentiores *κροφῆτα*, et *κροφῆττο*, vt docet Cangius in glossario. De *paccimadio*, quod mazae genus est, idem Cangius in glossario vtroque. Musonius de luxu Graecor. T. VIII. thesauri Gronov. p. 2494. Bulengerus de conuiujs T. XII. thesauri Graev. p. 137. Stuckius p. 292. Bruyerinus de re. cibaria p. 333. De *butyro*, *ἔλαιος ἀπὸ γάλακτος* apud Athenaeum, exstat singularis tractatus Martini Schoockii Ao. 1664. 12. cui addes Barthium LIII. 14. Aduersariorum. Bruyerinum l. c. p. 575. sq. Bochartum Hierozioic. P. I. pag. 315. 473. Conringium de habitu corpor. veter. Germanorum p. 63. sqq. vbi quoque de lacte concreto et acore, et Tob. Waltheri dissertat. de butyro. Altorfii 1743. De *casco* idem Schoockius, et Io. Philippus Burggrauus ad Conringii librum laudatum. Historia naturalis casci et butyri, quam elaborasse laudatum Bruckmannum docet S. V. Goettenius Europae eruditae P. I. p. 667. quantum scio, lucem non vidit. Neque prodiit eiusdem viri eruditi catalogus exhibens appellationes et denominationes omnium panis generum, quae olim in vsu fuerunt et adhuc sunt, per totum terrarum orbem, qui laudatur ibid. p. 668. *Calypsones* (Mandel-Torten) ab inuentrice Calypsone sic dicti, cuius mentio apud Homerum in Odyssaea. De *farciminum* varijs generibus adeundus Gesnerus in opere de animalibus quadrupedibus p. 1031. De *buccellato* Henelius c. 45. Otii Vratislauenensis. De Creophagia siue *carnis* esu etiam ante diluuium licito, contra Grotium ad Genes. IV. 3. et Curcellaeum de esu sanguinis inter Christianos, disputat Heideggerus in libertate Christianorum a lege cibaria veterum de sanguine et suffocato, et singulari diss. Io. Andreas Danzius Ien. 1709. Seldenus de iure naturae p. 875. Natalis Alexander aetate I. V. T. diss. 6. Riuetus exerc. 58. in Genesin. Imm. Weber in dissert. de *κρεωφαγία* antediluuiariorum. Lipsi. 1681. et in historia excedentium circa *κρεωφαγίαν*. Lipsi. 1682. Bochartus Hierozioic. P. I. p. 698. sqq. et Io. Phil. Casselius in disquisit. philolog. de Iudaeorum odio et abstinentia a carne porcina eiusque caussis. Magd. 1740. 4. Similiter illis multorum aliorum animalium carne vesci interdictum vide Maimonidem de cibis vetitis, quem latine vertit notasque addidit Marcus Woeldicke. Hafniae 1727 et 1734. 8. Mich. Henr.

Henr. Reinhardi dissertat. duas de cibis Hebraeorum prohibitis. Witteb. 1697. et Io. Andr. Danzii dissert. de animalibus esu interdictis. Ienae 1687. et in Meuschenii N. T. ex Talmude illustrato pag. 795. fqq. De sanguine et suffocato Grotius et alii interpretes ad Act. XV. et Io. Henr. Heideggerus in libertate Christianorum a lege cibaria veteri contra Stephan. Curcellaeum. Amstel. 1662. 8. et p. 493. fqq. Oper. Sed apud alias gentes fere nihil tale, itaque carnis etiam caninae, asininae, camelinae vsum pro cibo obtinuisse notat Mercurialis Var. lect. II. 5. A porcina tamen nonnullae gentes olim abstinent, hodieque abstinent. Vide Bochart. Hierozoic. l. c. p. 702. Castellannum de esu carnum p. 389. Tomo IX. thesauri Graev. et Io. Phil. Casselii disquisit. de populis a suilla abstinentibus. Magd. 1740. Adde Kolbii descriptionem capitis bonae spei p. 487. Glires Romanis aliisque gentibus quoque in deliciis fuerunt, quare eos in glirariis faginabant; vide Varronem de re rustica lib. 3. cap. 15. et Bruyerinum l. c. pag. 554. qui etiam de esculentis aliis veterum ex carne agit. Necessitas interdum compulit *carnibus humanis vesci* Confer Dausqueium ad Silium p. 89. sq. Drackenborchium ad eundem II. 522. Rigaltium p. 32. ad Artemidorum. Petri Petici librum de anthropophagorum natura et moribus. Ultrai. 1668. 8. Dan. Wilh. Trillerum pag. 544. sq. ad Hug. Grotii Christum patientem, et Ioan. Schmidii dissert. de esu carnis humanae licito. Lipsi. 1691. Ichthyophagos omnes Alexander vetuit piscibus viuere teste Plinio VI. 23. Abstinentia a piscibus, quae Graecis pars est ieiunii, vide Nicol. Comnenum praenotion. mystag. pag. 220. antiquitus religiosior multis visa, non Aegyptiis modo, teste Herodoto, qui sacerdotibus nefas fuisse vesci piscibus testatur II. 37. sed etiam aliis. Vide Vossium IV. 23. et 51. de Idololatria. *Olim vesci piscibus*, inquit Erasmus libro VI. Apophthegmatum, *pro deliciis habebatur*, (confer Dionem 2. de regno p. 28.) *dicebanturque Opsophagi. Nunc ea res magna est sanctimonia.* De piscium atque auium esus consuetudine in antepascuali ieiunio exstat dissertatio¹⁰ historico-physiologicomoralis Mich. Amati. Neapoli 1723. De Harengis seu Halecibus num antiquis noti in cibum, disquirat Martinus Schoockius singulari de illis diatriba. De cibis militaribus Romanorum aliorumque Simon Maiolus in Colloquiis Canicularibus p. 549. sq. 714. edit. in fol. Panes *Qovixixēs* siue ex palmis et carnes suspensas, in vini faece compositas, sed et sale conditas aliaque in usum, obsidionis tempore recondere suadet Philo libro V. polioreticon p. 86. De falis vsu apud veteres, Io. Langius II. 32. Epist. medicinal. nam Aegyptios quidem illo abstinuisse testatur Plutarchus VIII. 8. sympof.

De

¹⁰ Memoires de Trevoux 1724. p. 1107.

De panis et falis vsu in foederibus Struckius lib. 1. c. 30. de symbolis seu erano et collatione in conuiujs idem I. 34. Casaubonus ad Theophrasti characteres pag. 281. sqq. et Desiderius Heraldus obseruation. cap. 43. et libro sexto animadv. in Solinum p. 406. sqq. 428. sqq. Coena Hecates a ditioribus ad pauperum vsus in triujs posita, Ezech. Spanhemius ad Plutum Aristophanis v. 596. De *charisijs* Romanorum aliorumque populorum Stuekius antiquit. conuiualium lib. 1. cap. 31. De eorum *Φιλικοίς* Chronicon Paschale p. 114. Ioan. Malalas T. 1. p. 228. Valerius Maxim. 2. 1. 3. De *lantijs* veterum, siue liberalibus epulis, quibus publico nomine excipiebantur legati et personae publicae peregre aduenientes erudita exstat disertatio Ioan. Guil. Bergeri. Wirteb. 1711. Vide etiam de epulis publicis Suidam in *Πανδαίσιαι* et *ὡς καλὸν ὃ Πέσειδος*. In Prytaeco cibum simul capiebant. Vide Bourdelotium ad Heliodorum p. 18. sq. et p. 84. De Aegyptiorum epulis in templis Petauius p. 31. ad Synesium. *Ταντάλου Φιλοτήσια πίνειν* apud Indos memorat Philostratus III. 10. De *Syffitijs* et *Phiditijs* Lacedaemoniorum agit Meursius lib. 1. cap. 10. Misc. Lacon. et Dio de regno p. 27. D. De *Phiditijs* Cyrenensium Casaubonus XI. 9. ad Athenacum. De *Αἰγεῖσις* Cretensum Plutarchus VII. 9. quaeft. conv. Meursius III. 10. Cretae, et Humfredus Prideaux ad marmora Oxoniensia p. 123. De computationibus sacris et gildis veterum Germanorum Keyslerus p. 327. et 349. sqq. antiquitat. septentrional. De *Calandarijs*, fratribus Calandarum corporis Christi, (*Kalandegilde*) idem Keyslerus p. 359. sqq. Christianus Gotth. Blumberg in *der Abhandlung des Kalandes und der Kalandbrüderſchaften*. Chemnitii 1721. 12. Kettnerus histor. Quedlinburg. p. 98. Rethmeyerus in antiquitatibus ecclesiae Brunswic. p. 149 sq. Schottelius von alten Deutschen Rechten p. 207. Struuius fasc. septimo litter. e MSS. p. 53. sq. Obseruationes miscellaneae T. 3. p. 344. sqq. Neuer Büchersaal T. 1. p. 561. 958. Obseruationes Halenses T. IV. observ. 18. Heineccius de sigillis p. 157. sqq. Monatliche Unterredungen A. 1698. p. 712. sq. Henr. Muhlius dissert. acad. p. 166. sq. Wilh. Frid. Pistorius supplem. ad P. I. amoenitat. historico-iuridic. adiectis praefationi ad partem VI. p. 33. sqq. et Ioach. Fellerus in dissert. de fratribus Calandarijs. Lipsiae 1691. De conuiuio aditali (*Accessus-Schmauß*) vide Cangii Glossarium in *pastellus*, et annales acad. Helmstad. semestri XI. p. 68. sqq.

VII. Conuiuator ne an conuiuiae gratias agere debeant, extat elegans disceptatio Poggii Florentini. Partes conuiujs dabantur pro illorum dignitate vel voluntate conuiuatoris praestantiores aut duplae vel quadruplae. Vide Io. Henr. Maii obseruationes sacras lib. 2. pag. 36. sq. Sybaritae *πρὸ ἐνιαυτοῦ*, ante annum inuitabant feminas, vt moliri satis et comi possent ad conuiu.

uiuium, sicut Plutarchus testatur in conuiuio septem sapientum T. II. Opp. edit. Francof. A. 1599. p. 147. Igitur aut illud est dictum ὑπερβολικῶς, aut proprie verum quod legitur de mulieribus apud Terentium Heautontimor. II. 2. 11. Dum moliantur, dum comuntur, annus est. De *magistro conuiuii* confer Plutarchum Symposiac. lib. I. T. II. Opp. p. 620. sqq. Viros doctos ad Siracid. XXXII. Stuckium antiquitat. conuiual. II. 7. p. 152. Tiraquellum de iure primogenitor. p. 145. sq. Thomam Garakerum Aduersar. p. 32 et 371. Thom. Hyde de ludis Orientalium lib. 2. p. 162. Ioan. Theodor. Leubscheri dissert. de magisteriis veterum. Witteb. 1692. Io. Frid. Christii commentationes duas de magisteriis veterum in poculis. Lipsiae 1745 et 1749. Hieron. Hartw. Eybe commentationem de Symposiarcha eiusque magisterio. Lipsiae 1742. et Amelium siue Petrum Zornium in *der Erörterung der schwersten Schriftstellen* T. 2. p. 870. vbi eleganter Deum confert cum magistro conuiuii, qui vniciue iniungit, quantum ei sit e calice calamitatis ebibendum. De structoribus, scissoribus, carptoribus, diribitoribus, infertoribus, chironomis vide quae Viri docti ad Iuuenal. V. 121. Petronium Clariss. Burmanni p. 153. sq. Pignorius de seruis, Popma de operis seruorum, Stuckius Antiquit. Conuiual. III. 3. De parasitis idem II. 4. De anagnostis ad mensam, sermonibus, lectionibus conuiualibus, gryphis et quaestionibus proponi inter pocula, et consultationibus suscipi solitis idem Stuckius III. 17. 18. 19. Ioan. Nicol. Funccius de acroamatibus, inter coenandum oblectamentis veterum Romanorum, Tomo secundo symbol. litter. Bremens. p. 542. sqq. Lydius de coena, fascic. decimo opusculor. historicophilolog. p. 442. Dietericus antiquitat. biblic. p. 627. Dillherrus disput. academ. T. II. p. 412. et Giraldus de aenigmatibus veter. De musica, ludis etc. idem Stuckius p. 387. Lipsius sermon. saturn. lib. I. cap. 6. et lib. II. c. 2. Demsterus ad Rosinum lib. 5. cap. 29. et Pignorius de seruis T. III. supplementor. Poleni ad thesaurum Graeuianum et Gronov. p. 1177 et 1188. Exempla eruditorum conuiuiorum e veteribus nobis dant Plato, Xenophon, Plutarchus in conuiuio septem sapientum, et in quaestionibus Symposiacis, Athenaeus in Dipnosophistis, Macrobius in libris Saturnalium, qui in multis Plutarchum exprefit. De *praegustatoribus*, qui et ἐδεάτρεις, *Cocistrones*, Meursius exercit. critic. II. 3. De pocillatoribus Io. Ern. Imm. Walchius in commentatione de pocillatore Phrygio, Vol. II. Actor. societ. latinae Ienensis. p. 123. sqq. De pueris ministrantibus ad mensam, erudita dissertatio inserta est Memoriis Treuoltinis A. 1709. mense Nouembri pag. 1921. sq. Confer Nazianzenum Orat. XVI. p. 249. vbi etiam videas follibus eos ventum excitasse super capita conuiuiarum, πρὸς κεφαλαῖς ἀνεμων ταῖς ριπίσι σοφίζομένους. De voluptate

te mensali veterum Graecorum confer Gedoynii opera gallice edita Parisiis 1745. 8. pag 233. sqq.

VIII. De luxu Graecorum Stephanus Niger iam supra nobis memoratus, tomo VIII. Gronov. De Romanorum luxu in mensa & vestibus Lipsius IV. 7. et 9. de magnitudine Romana, Io. Meursii Roma luxurians Lugd. Bat. 1605. 4. et auctior Hafniae 1631. 4. et tom. VIII. Graev. Stanislaus Kobierzycki de luxu Romanorum, Louanii 1628. 4. et in eodem tomo VIII. Graev. Nadalius de luxu feminarum Romanarum. Gallice, Parisi. 1725. 12. cum eius dissert. de Vestalibus. La Mare traité de la Police T. 1. libro 3. Bibliothèque raisonnée T. 4. p. 25. sq. vbi etiam de legibus sumtuariis, vestiariis etc. Georgius Hackewill erudito opere Anglice edito Lond. 1635. f. cui titulus: Apologia pro potentia providentiae Dei. Hic libro IV. agit de Romanorum gulositate, pag. 407-439. vti de luxu in aedificiis ac supellectile pag. 441-461. in ornatu et vestibus pag. 461. sq. Pluribus etiam eodem libro persequitur Romanorum crudelitatem pag. 371. seq. auaritiam p. 397. arrogantiam p. 480. adulationem p. 477. et ingrati animi vitium p. 483. De luxu in conuiujs insignis locus est apud Philonem de vita contemplatiua Vol. II. p. 478. sq. edit. recentissimae. De Antiochi Epiphanis luxu vide Athenaeum V. p. 194. sq. et X. p. 439. e Polybii libro XXVI. Potantes in rosa. Vide viros doctos ad Ciceronem II. 20. de finibus et in Verrem V. 10. et Martialem VIII. 77. Comi et Comestiones, psaltria, fidicines, etc. Vide Erycii Puteani Comum, Desiderii Heraldi animaduersiones in Salmasium VI. 7. p. 428. sq. et Christi. Gettl. Schwarzii dissert. de comestationibus Graecorum et Romanorum, Altorfii 1744. Nec tantum saporum odorumque sed colorum etiam varietate et mistura delicias olim in cibis captasse helluones, notat S. Nilus narratione 3. pag. 31. sq. edit. Possini. Auri puluere conspersas dapes obseruat Stephanus ad Saxonem Grammaticum p. 70. sq. E fistulis et fonticulis imber veluti quidam odoratus vnguenti, et vini sparsus de quo Iosephi Lanzoni, Medici Ferrariensis, Epistola *circa l'uso antico delle fontanelle conviti è nei Teatri*, tom. 3. Musei Mineruae Venetae p. 86. sq. Eiusdem Lanzoni liber editus Italice dell' uso delle ghirlande e delli unguenti ne' convivi degli antichi, Ferrariae 1698, ex italico latine versus et notis auctus est ab Hieronymo Baruffaldo, qui schediasma de cultris et alijs armis conuiualibus veterum electaque conuiualia addidit. Ferrariae 1715. 8. et deinde insertus T. III. thesauri Sallengriani. Confer quoque de coronis mensalibus Petrum Fabrum III. 25. semestrium p. 399. sqq. 408 sqq. et, quae de vnguentorum vsu in cibis et conuiujs Stuckius III. 15. Antiquitat. Conuiualium, et de Gallorum luxu Sirmondus tom. I. Opp. p. 843. Extant tamen etiam exem-

exempla frugalitatis antiquae, de quibus Valerius Max. II. 5. 5. et Alexander ab Alex. genialium dierum III. 11. Adde Georg. Wilh. Frid. Schrammii commentationem de coena frugali a Plinio lib. I. epistola 15. descripta. Ienae 1746. 4.

IX. De benedictione et precibus ad mensam Grotius ad Matth. XXVI, 26. Caspar Barthius initio notarum ad Grotium, et p. 34. Aduersar. Guil. Stuckius II, 36. antiquit. conuiuialium, Quinctilianus Declamatione CCCI. qui *adisti*, inquit, *mensam, ad quam quum venire coepimus Deos inuocamus.* Lindebrogius p. 1363. ad codicem legum antiquarum et Iac. Grefserus lib. 1. de benedictionibus cap. 13. qui cap. 14. morem propinandi et bibendi in salutem atque sanitatem alterius nihil aliud esse ait quam benedictionem eiusmodi, petitionemque benedictionis cuius etiam meminit Nazianzenus Orat. III. p. 85. *ψυχροφῶρῳ κύλικι χριστὸν ἐπιπέῃν μετὰ τὸ σφραγίδος, ἄνω βλέψαντας, ad aquae poculum sublati in altum oculis Christum addito crucis signo appellare.* Ut mos inualuerit bibenti acclamandi *ζήσεας, viuas*, S. Nilus lib. 2. Epist. 311. inde ait accidisse, quod multi merum intemperantius bibentes mortem subito oppetierint. Confer de illo more Frid. Fornerium l. 3. de temulentia et ebrietate c. 16. Stuckium III. 10. sq. et 13. sq. Ferrarium VII. 13. de acclamationibus veterum, Ritterhusium sacrar. lectionum IV. 6. Petrum de Nepenthe Homericum, Ioan. Frider. Mintenesium de ritu bibendi super sanitate. Colon. 1611. 8. Aemilium Portum de prisca Graecorum computatione Lipsiae 1604. 8. Voetium T. IV. dissertat. selectar. pag. 501. et T. V. pag. 605. sqq. Bourdelotium ad Heliodorum p. 69. Ioannem Fronteau in epistola de ritu bibendi in salutem alterius, inserta T. IV. p. 1. libri gallici, *Pieces fugitives anciennes & modernes.* Parisiis 1705. 12. Massipium in dissertatione eiusdem argumenti, inserta epistolis et memoriis Academiae scientiarum Blitterrensis. Blitterris 1736. 4. Vol. I. p. 59. sqq. et Mercurio Gallico, A. 1741. p. 1768. sqq. Ioan. Henr. Maium in dissertatione de philotesis veterum Hebraeorum, Graecorum et Romanorum, quae exstat in eius selectioribus exercitationibus philologicis et theologis, T. I. p. 553. sqq. Stanislai Santinelli epistolam insertam Diario eruditorum Italiae T. 36. p. 147. sqq. Lettres serieuses & badines T. 6. p. 371. sqq. Philippum Mullerum in dissertatione de poculo salutis. Ienae 1666. Ioan. Quistorpium in quaestione sympotica, vtrum sine laesione conscientiae in salutem alterius bibere liceat. Rostoch. 1666. Henr. Bangerti dissertation. de poculo Iouis feruatoris et boni genii. Lubecae 1663. Christ. Gotthold Wilisch in dissert. de poculo boni daemonis. Lipsiae 1718. Callisthenes apud Plutarchum lib. 1. c. 6. negat, se Alexandri in salutem ebibendo poculum Aesculapio indigere. Graeculi *πίνοντες εἰς πρεσβείαν τῆς*

τῆς ἐικόνας τῆς Θεομήτορος apud Ducam p. 143. histor. Byzantinae. Bibere in memoriam sanctorum, Diarium Italicum T. 27. p. 24. in memoriam defuncti Acta Eruditor. 1714. p. 246. De poculo benedictionis vide Dan. Godofr. Wernerii dissertationem. Ienæ 1719. Antiquissimis temporibus diuerforia passim fuerunt nulla, vnde tanta hospitalitatis laus. Vide Guil. Stuckium Antiquitatum conuiual. lib. 1. c. 28. Iac. Perizonium ad Aeliani histor. var. lib. 4. c. 1. Serrarium ad Tob. V, 9. Iac. Cappellum ad Ios. II. 1. Cauponae parum fuerunt honestae. Vide praeter interpretes ad Ios. II. 1. Casaubonum ad Theophrasti characteres. c. 6. De hospitalitate et sacro iure mensæ atque hospitii confer praeter Stuckium et Iac. Phil. Tomasinum supra p. 876. laudatum, Ioan. Franc. Simonis dissertationem, quae exstat T. IV. historiae Acad. inscriptionum p. 62. sqq. edition. Hagensis, Io. Godofr. Vngeri dissert. de *Ζεωντορία* in eius Analectis antiquariosacris p. 311. sqq. Philippum Priorium in dissert. de litteris tractoriis, c. V. sqq. Stephanium ad Saxonem Grammaticum p. 41. 102. sq. Mezeriacum ad Ouidium T. 2. p. 48. sqq. Cheuracana T. 2. p. 51. sqq. Io. Franc. Buddei theologiam moralem pag. 704. Ioan. Schilteri dissert. de iure hospitii apud veteres. Lipsiae 1656. Phil. Theod. Verpoorteniū dissert. de verbo *ξένος* et peregrinorum apud veteres conditione. Coburgi 1708. Christoph. Matth. Pfaffii dissert. de hospitalitate. Tubingae 1752. Erii Sim. Henr. a Seelen comm. de pietate veterum erga hospites. Lubecae 1742. 4. De tessera hospitalitatis vide Io. Moebii dissertationem de variis tesserae, praesertim hospitalitatis, veteribus vsitatarum generibus. Lipsiae 1688. et quae Ioan. Baptista Ferretus et Raphael Fabrettus pag. 530. sqq. et p. 500. ad Inscriptiones. De sale hospitali exstat dissertatio Ioan. Columbi. Vpsal. 1675. 8. De hospitalitate Hebraeorum consulatur Io. Palmroothii exercitatio. Vpsaliae 1698. 8. De hospitalitate veterum Christianorum confer Lactantium Diuin. institutionum lib. VI. c. 12. Baronium T. 1. ad A. C. 75. n. 15. Ioan. Frontonem in epistola de familia Christiana in primis ecclesiae saeculis, et in epistola de *φιλοτησίαις* veterum, Henr. Dodwelium dissertat. Cyprianic. sexta §. 18. Balthasar Bebelium antiquitat. Ecclesiastic. p. 75. et quos laudauit Petrus Zornius in commentario in Iuliani ad Arfacium Galatae Pontificem epistolam pag. 27.

CAPVT XX.

De Nuptiis, Puerperio, Natalitiis, Familiis et Nominibus.

Qui de nuptiarum ritibus vniuerse scripserunt. 1. De dote. 2. Sponsaliis, benedictione, proclamatione. 3. Num potestati Ecclesiasticae apud Christianos subiectum sit matrimonium. 4. De variis ritibus nuptialibus. 5. De gradibus prohibitis. 6. Diuortii. 7. Abstinentia coniugum. 8. Coelibatu. 9. Secundis nuptiis. 10. Polygamia. 11. Natalitiis, Puerperio, nutricibus, etc. 12. De cura virginum et adolescentium. 13. De Genealogiis et familiis. 14. Genera cognationis et adoptio. 15. Nomina Hebraeorum. 16. Graecorum. 17. Romanorum etc. 18.

I.

De sponsalibus, nuptiis ac diuortii Hebraeorum prae ceteris diligenter et accurate egit *Io. Seldemus* libro V. de iure Nat. et in uxore Hebraica et *Io. Buxtorfius* in exercit. de sponsalibus et diuortii Hebraeorum, et in Lexico Talmudico voce קרש vbi de desponsatione etc. Spectant et huc Tractatus Talmudicus *Kiduschin* de sponsalibus, tomo 3. p. 359. *Cetuboth*¹ siue de dote litterisque matrimonialibus tomo 3. Surenhusianae edit. p. 56. et alii quidam Codices eodem volumine comprehensi. Videndus quoque *Augustinus Cabnet*, Benedictinus Monachus in diss. de sponsalibus nuptiisque Hebraeorum adiuncta eius commentario in Canticum Canticorum, Paris. 1713. 4. *Ioan. Pastritius* de matrimonio Hebraeorum. Romae 1700. *Ioannis Sam. Berthii* commentatio de connubiorum ritu sponsalitie apud Hebraeos aliosque. Lipsiae 1745. et *Io. Frid. Hirtii* commentatio de nuptiis Hebraeorum, et rebus quae cum istis connexae sunt. Ienae 1746. Instrumentum dotalitium hebraice et latine cum notis exstat ad calcem grammaticae hebraicae et aramicae Bonauenturae Cornelii Bertrami. Geneuae 1574. 4. De ritibus variis ad feminas, sigillatim menstruatatas pertinentibus, Abraham ben Dior in libro בעלי הנפש et R. Benjamin Meardonno, de quo doctissimus Wolfius noster Vol. 1. p. 245. Bibl Hebraicae. De Chuppa Hebraeorum, sub qua sponsus cum sponsa sollempni ritu a sacerdote Hebraeo iungitur, videndae D. Io. Benedicti Carpzouii disputationes

¹ Hunc tractatum Talmudicum de contractibus matrimonialibus etiam separatim cum Latina versione sua edidit M. I. F. Fauff, Argentoratensis, Basl. 1699. 4.

tiones Academicae pag. 411. sq. qui exinde putat illustrari illud ἐπισημαίνεσθαι apud S. Lucam I. 35. De primogenitorum redemptione apud Hebraeos, Ritangelius ad calcem libri de ritibus Paschalibus. Mischna Surenhusiana T. V. p. 115. sqq. 192. sqq. Maimonides Mischna Thora lib. IX. tr. 3. Sebast. Cramerus antiquitat. Mosaicotypicar. T. I p. 1. sqq. Seldenus de successione in beate defuncti bona, cap. 5. sqq. et dissertationes Io. Frischmuthi. Ienae. G. Peringeri. Vpsaliae 1686. Ern. Christi. Mülligk. Ienae 1696. Dan. Lundii. Vpsal. 1703. 8. Io. Henr. Hottingeri. Marpurgi 1711. Dan. Gerdesii. Duisburg. 1730. Ad illa primogenitorum iura ante legem pertinuisse sacerdotium affirmant Grotius ad Hebr. V. 5. Seldenus in disert. de decimis sect. I. § 2. Bochartus P. 1. Hierozoici pag. 575. alique: negant Clericus ad Gen. XXV. 31. et XLIX. 3. Campeg. Vitringa observ. sacr. lib. II. cap. 2. 3. pluresque alii, quos recensitos vide in Olavi Celsii disert. de sacerdotio primogenitorum. Vpsaliae 1713. 8. et a S. V. Carpzouio in annotationibus ad Goodwinum p. 3. sq. De scopo Dei in constitutione iuris primogeniturae Iudaeorum prodiit dissertatio Ioannis Leonh. Froereisenii. Argentorati 1752. De primogenitorum iure apud Lacedaemonios vide Vbbonis Emmii descriptionem reipublicae Laconum, Tomo IV. thesauri Gronouiani p. 483. Graecas et Romanas Antiquitates nuptiales breuiter alphabetico ordine complexus est *Iosephus Laurentius* lib. 6. Polymath. pag. 481. seq. Eiusdem libellus de sponsalibus et nuptiis antiquorum, qui tomo VIII. Antiquit. Graecarum Gronov. exstat, petitus est ex eiusdem polymathiae lib. 3. Synopsi 8. quemadmodum *Io. Bapt. Casalii* de ritu nuptiarum ac de iure connubiali veterum, quae in eodem volumine occurrit, decerpta est ex eiusdem Casalii opere de ritibus veterum. De Graecorum nuptiis agit Potterus IV. 11. Archaeol. Io. Godofr. Hauptmannus in commentatione de nuptiis Graecorum. Gerae 1743. et Io. Andr. Philippi in comment. de nuptiis veterum Graecor. Lipsiae e. a. De Romanorum B. Phil. Lud. Hannekenius diss. 1. de cura domestica Romanorum, et Io. Ern. Im. Walchius appendice quarta ad Cellarii compendium antiquitatum Romanarum. *Barnabae Briffonii* liber eruditus de ritibus nuptiarum recusus est in tomo VIII. Graeuii. Idem exstat vna cum altero de connubiorum iure tertioque ad legem Iuliam de adulteriis et aliis Briffonii opusculis, 2 Parisiis 1605. 4. Praeterea idem argumentum tractarunt *Anton.* et *Franciscus Hotoman-*

¶ 2 Illa sunt, libri IV. *antiquitatum Iuris ciuilibis*, libri III. *de solutionibus et liberationibus*, commentar. in legem Domin. *de spectaculis*, C. Theodof. et L. omnes dies C. de feriis, πνευματικῶν iuris, (in quo *Pandectas Florentinas* vindicat et illustrat) et *de regio Perfarum principatu* libri III.

tomannus,³ Albericus Gentilis, praecipue Andreas Tiraquellus in opere de iure connubiali, et qui in tomo IX. Oceani Iuris siue tractatus tractatum extant, in quo etiam Brissonius iam laudatus, quibus addes *Henrici Browveri*, Icti Leidensis, de iure Connubiorum libros duos, quod praeclarum opus cum praefatione Petri Burmanni recusum est Delphis 1714. 4. *Antonium Guibertum Costanum*, cuius librum de sponsalibus, matrimoniis et dotibus refert Clariss. Struuius in Bibl. Antiqua tomo 1. pag. 186. *Alexandrum ab Alexandro* lib. 2. Genial. dierum cap. 5. *Bonifacium* lib. 1. hist. ludricae cap. 63. *Casalium* de vrbs Romae splendore p. 293. *Barthii* aduersaria 11, 7. *Christi. Vlrici Grupen* tractationem de vxore Romana. Hanouerae 1727. 8. *Ioan. Beniam. Dragheimii* schediasma de priscis Romanorum nuptias adornantium ritibus. Gedani 1731. *Georg. Henr. Ayreri* dissert. de iure connubiorum apud Romanos. Goettingae 1736. Anonymi dissertationem de nuptiis Romanorum, quae exstat in libro gallico: *Explication de divers monumens, qui ont rapport à la Religion des peuples anciens*. Parisiis 1739. 4. pag. 338. *Caspar* quoque *Sagittarius* in libro postumo de excerptis adornandis testatur se post Brissonium et alios viros doctos messe ipsa maius spicilegium de ritibus veterum nuptialibus collegisse, quod num lucem visurum sit dicere nequeo. *Laurentii Pignorii* epistola antiquam picturam, quae Romae visitur, et ritus in ea nuptiales illustrans recusa est Tomo VI. thesauri Italiae parte tertia. Prolixe etiam de ritibus nuptialibus omnis generis et gentium variarum disputat *Caspar Calvoer* libro primo ritualis Ecclesiastici. *Frid. Iulius Rottmannus* in rituali nupturientium, Germanice edito Bremae 1715. 8. *Gaya* in libro gallico: *Ceremonies nuptiales de toutes les Nations*. Hagae Comit. 1681. 12. Auctor anonymus libri Anglici: *A critical essay concerning marriage; to which is added an historical account of the marriage rites and ceremonies of the Greeks and Romans, and our Saxon Ancestors, and of most Nations of the World at this Day*. Londini 1724. 8. *Ioan. Salenius* in dissertatione de ritibus nuptiarum veterum. Vpsaliae 1695. De nuptiis Germanorum agit paullo ante laudatus *Grupenius* in tractat. de vxore Theotisca. Goettingae 1748. 4. *Georg. Henr. Ayreus* duabus dissertationibus de iure connubiorum apud veteres Germanos. Goettingae 1738. et *Ioan. Georg. Hagerus* in epistola de ritibus veterum Germanorum circa matrimonia ineunda. Lipsiae e. a. De ritibus nuptiarum apud veteres Suegothos duas edidit dissertationes Ioannes

Her-

³ Brissonii de veteri ritu connubiorum, Antonii Hotomanni de veteri nuptiarum ritu, et Francisci Hotomanni de sponsalibus, de ritu nuptiarum et Matrimoniorum et de spuris ac legitimatione, iunctim edita Lugd. Bat. 1641. 12.

Hermanson, Vpſaliae 1727. 8. De nuptiis veterum Chriſtianorum † liber *Ioach. Hildebrandi* lucem vidit Helmſtad. 1656, 1661, 1702, 1714. 4. Conſulendus etiam *Ioannes Fileſucus* in uxore iuſta, Pariſ. 1630. 8. et lib. 2. electorum p. 271 ſeq. *Binghamus* origin. eccleſiaſt. lib. xxii. et *Ioannes Meyerus* in vxore chriſtiana. Amſtelod. 1688. 4. De ritibus nuptialibus Chriſtianorum graecae eccleſiae hodie addiſtorum exſtat commentatio Ioan. Frider. Burſcheri germanico ſermone edita 4. Lipſiae 1754. 4. De ſponſalibus nuptiisque Imperatorum, Regum, Principum, earumque variis ſollempnibus videndae Franciſci Modii Pandectae triumphales tom. 1. lib. 5.

II. De *dote*, dotalibus, paraphernis, receptitiis, ſiue morgenatica, vt recentiores vocarunt, vide Buxtorſium Lexic. Talmud. p. 1422 ſq. Salmaſium de modo vſurarum cap. 4. p. 138 ſqq. Ioffiam Mercerum ad Ariſtaeneti Epiſtolas pag. 214. Alciatum lib. 1. Parergon. cap. 2. Perizonium in Triade diſſ. pag. 113 ſeq. Frid. Spanhemium in historia Iobi cap. 15. Salmaſium de modo vſurarum c. 4. p. 138 ſeq. Lindebrogium ad Leges antiquas p. 1391. vbi dotem a ſponſo non ſponſa datam obſeruat: Iuſtum Fontanini in Vindicis Antiquorum diplomatum pag. 254. Cerdam cap. 131. Aduerſar. Langbaenium in notis ad Longinum pag. 35. Allatium de Georgiis pag. 374. Cotelerium tomo 3. monumentorum Eccleſiae Graecae pag. 657. Stephan. Baluzium ad Capitularia Regum Francor. T. 2. pag. 992 ſq. Nicol. Hier. Gundlingii librum de emtione vxorum, dote et morgengaba ex iure germanico. Halae 1722. 4. et cum praefatione Henr. Gottl. Frankii. Lipſiae 1731. 4. Georg. Chr. Gebaueri programma de dote in nuptiis veterum Germanorum. Goettingae 1741. *Ἀνακάλυπτρα* Diodoro Sic. V. pag. 286. *ἀνακαλυπτῆρια* Scholiaſti Euripidis Oreſte verſ. 294. De *ὀπτῆρις* ſiue donis quae *ἀνακαλυπτῆρις* data, tertio a nuptiis die, Ez. Spanhemius p. 180. ad Callimachum. *Ἐ'δία* ſponſo vel focero data. Kuhnius ad Paulaniam p. 235. Apud Romanos intra tres annos per partes exſoluebatur dos, vide Diodor. Siculum pag. 330. excerptor. Peireſcian. Apud Hebraeos quidem vxori dotem afferebat maritus, vide interpretes ad Genef. XXIX, 19. et XXXIV, 12. quod etiam apud veteres Germanos obtrinuiffe Tacitus auctor eſt, confer Bernegger. qu. 93. ad Tacitum. Aliae gentes ut lapones hodieque, ne imperioſas vxores nanciſcerentur, ſimiliter a dote abſtinuerunt, vt notat Mortanus Vayerus tomo 13. Opp. pag. 274. Singulare eſt quod Herodotus narrat quandam veluti feminarum auctiorem quotannis factam eſſe apud Babylo-nios, ita vt ex formoſarum pretio deſormes dotarentur, vide l. 1. cap. 196.

et

† Bibliotheque Germanique T. I. p. 150. ſqq.

et similia apud Melam lib. 2. cap. 2. Aelianum lib. 4. c. 1. Var. Hist. Berneggerum ad Iustin XVIII, 8. 4. Freinshem. ad Florum III, 9. 12. Lacones nuptias contracturi cum virginibus in obscura quadam domo includebantur, et quam quisque cepisset, indotatam abducebat. Confer Meursium Misc. Lacon. lib. 2. cap. 3. Adymachidae Libyae populi virgines nupturas Regi suo exhibebant si vellet ea usuro. Herodot. IV, 168. Gallorum veterum nuptiae per *solidum et denarium*, cuius effigiem habes apud Edmundum Martene lib. 1. parte 2. de antiquis Ecclesiae ritibus p. 607. ubi etiam de annulo pronubo. Ius, vt vocabant, Cunnagii tribuebat Principibus et dynastis pudicitiae virginalis sponfarum ipsorum ditioni subiectarum primam delibationem, vide Keysleri antiquitates septentrionales pag. 484. Dotalitias formulas exhibet Martene T. I. Anecdotor. pag. 110, 111, 122 sq. 141, 667, 765, 806, 854, 872, 894, 904, 927, 933 sq. 968, 971, 987, 991, 1236, 1283.

III. De *sponsalibus* apud Graecos, eorumque caerimoniis, tum paranympis et domiducis I. Philippus Pfeifferus in Antiquit. Graecis p. 615 sq. De tribus modis nuptiarum apud Romanos 1) *usu*, si v. g. mulier vno anno cum viro, licet sine legibus, vixisset, 2) *κατὰ νόμους ἑσπεύς* per Pontificem Maximum et Flaminem Dialem per fruges et molam salsam, quae vocabatur *confarreatio*, et 3) *coemtione*, quum vxor in filiae locum veniens haereditati iustae locum faceret vide Brissonium, Petrum Pithoeum ad tit. 16. collationis legum Mosaic. et Romanar. pag. 176 sqq. Operum; Lipsium ad Taciti IV. Annal. 16. Alberici Gentilis libros de nuptiis, Gerhardum Noodt ad Digesta de ritu nuptiarum, Hottomannum lib. 2. antiquitatum Roman. et ad Tit. Instit. de Scto Tertulliano, et Ioan. Gottl. Heineccium lib. I. Antiquitatum Romanar. iurisprudentiam illustrantium tit. 10. De usu et coemtione, siue concubinato et legitimis nuptiis Quintilianus Burmanni p. 414. Boethius ad Topica Ciceronis lib. 2. pag. 779. ius connubii id. p. 783. De genuino concubinatus ex mente legum Romanarum conceptu dissertationem edidit Georg. Zach. Winklerus Lipsiae 1744. De conuentione vxorum in manum mariti confer Gundlingiana xxxvii. 1. Apud Christianos semper nuptias praecessit Hierologia siue *benedictio Sacerdotalis*, vt docet Tob. Pfannerus lib. 2. Obseruat. Ecclesiasticarum c. 7. Adeoque Tertullianus de pudicitia c. 4. testatur occultas coniunctiones et non prius apud Ecclesiam professas, iuxta moechiam et fornicationem periclitari. Quicquid igitur Io. Georg. Reinhardus libro de iure principum Germaniae ante reformationem circa sacra, Halae 1717. 4. pag. 326 sq. disputet, vt probet, benedictionem sacerdotalem nec de essentia esse coniugii, neque Hebraeis nec Christianis iniunctam a Deo, quam

nihilominus sapienter retineri non diffiteretur, vide et relationes innoxias A. 1717. pag. 1039. et A. 1727. p. 1019. apud Hebraeos tamen pariter ac christianas gentes eiusmodi sollempnis ac sacra confarreatio vsquequaque in vsu fuit. Confer Tertullianum II, 9. ad uxorem, Benedictinos ad Ambrosium tomo 2. p. 844. Grotium ad Matth. XXV, 1. Henr. Christ. Hochmanni tractatum de hoc argumento, qui recensetur in Nouellis Reipubl. Litterariae A. 1686. pag. 775. proditque Altorfi 1685. 4. Petri Mulleri Icti et D. Samuelis Schelwigii de antiquitate et B. Christ. Kortholti de necessitate consecrationis nuptialis, Kil. 1690. Grefserum de benedictionibus lib. 2. cap. 43. Io. Doughtheum in analectis sacris ad Malachiae II. 14. Pearsonium pag. 31. ad Ignatium, vbi testimonia Clementis Alexandrini et Tertulliani, et Gisberti librum gallicum: *Histoire de l'Eglise sur le Sacrement du Mariage depuis Jesus Christ jusques à nous*. Parisiis 1725. 3 Voll. 4. Plures ordines siue formulas veteres benedicendi Nuptias subiunxit Edmundus Martene ad calcem partis secundae libri 1. de antiquis Ecclesiae ritibus. In benedictione nuptiarum et sepulturis et in quibuslibet sacramentis ecclesiasticis aliquid exigere, simoniacam prauitatem vocat et sub excommunicationis poena interdicat Alexander III. epistola ad Antiochum Remensem Tomo secundo nouae collectionis Martenae p. 954. Etiam sponsis apud Graecos mos sacra facere atque *θύειν προτέλεια*, vt loquitur Plutarchus in narrationibus amatoris p. 772. Confer quae de sacris ante nuptias fieri solitis Potterus Archaeolog. Graec. p. 609. et Io. Boiuinus p. 785. ad Niceph. Gregoram, vbi habes *θύειν τὰ ἀνακαλυπτήρια*. Indorum *γαμικὸν χεῖσμα* memorat Philostratus III. 1. De proxeneticis, (*Freywerbern*) qui etiam *προμνήσορες, προμνώμενοι*, auspices nuptiarum, (not. ad Chrysof. tom. 8. edit. Sauli. p. 327.) eorumque praemiis vide quae viri docti ad Digesta lib. 50. tit. 14. de proxeneticis. Ritus *proclamationis* ante nuptias recentior est, et quandoque propter certas causas omittitur, qua de re vide B. Io. Mullerum in defensione Lutheri defensi cap. 6. et D. Luderum Menkenium in exercitatione de omissa proclamatione Sacerdotali edita Lipsiae A. 1703. Communiter primum receptus hic mos in Occidente videtur post Concilium Lateranense vndecimum (A. C. 1215.) cuius capite 51. 5 Innocentius III. statuit, vt quum matrimonia fuerint contrahenda in Ecclesiis, per presbyteros id publice proponatur, competenti termino praefinito, vt intra illum qui voluerit et valuerit, legitimum impedimentum opponat, et ipsi presbyteri nihilominus inuestigent vtrum aliquod impedimentum obsistat: quumque interea apparuerit probabilis coniectura contra copulam

⁵ Allegatur in decretalibus lib. IV. tit. 3. cap. 3. de clandestinis desponsat. Male quidam citant Concilium Lateranense Ao. 1039.

pulam contrahendam, contractus expresse interdicatur, donec quod fieri debeat super eo manifestis constiterit documentis. De validitate coniugii per benedictionem Sacerdotis depositi consummati, disquirat D. Christianus Thomafius singulari differt. edita Lipf. 1689. Contractus antenuptialis formula A. 1231. exstat apud Miraeum codice donationum Tomo primo pag. 305.

IV. Legibus ciuilibus, non potestati Ecclesiasticae subiaccere matrimonium contendit et ex antiquitate confirmare conatur Marcus Anton. de Dominis lib. 5. de Republ. Eccles. cap. 11. et post Hennequinum Io. Launoius, in libro, qui inscribitur regia in matrimonium potestas, siue de iure saecularium Principum Christianorum in sciendis impedimentis matrimonium dirimentibus, Parif. 1675. 4. impugnatus a Theologo Parisiensi in obseruationibus ad Launoii librum, editis Louanii in 4. et a Dominico Galefio in tractatu cui titulus: Ecclesiastica in matrimonium potestas. Romae 1676. 4. Launoius amicis suis saepe testatus est librum illum se scripsisse inuitum et contra animi sententiam iussu superiorum, ut refert Ancillonius in Miscell. criticis tom. 2. p. 330. Galefio tamen opposuit librum, eandem sententiam propugnantem acerrime, qui inscribitur: Contentorum in Galefii Ecclesiastica in matrimonium potestate erratorum index, Parif. 1677. 4. Mediam sententiam defenfit Ioh. Gerbasius, Theologus Sorbonicus,⁶ in tractatu irenico Gallice edito de potestate Ecclesiae et Principum in impedimenta matrimonii, cum praxi impedimentorum, hodieque valentium. ibid. 1690. 4. Ab illo tempore, sententia Launoii defenfitata etiam a Iacobo Boileau. Vide Eliam du Pin tom. 19. pag. 68. sq. E Protestantibus Ioan. Samuel Stryckius in dissertatione de reliquiis sacramenti in matrimonialibus, quam eius sub praesidio Ioan. Philippus Odelem Halae 1704. defendit, matrimonium non nisi contractum ciuilem esse affirmauit. Quam sententiam sub examen vocarunt e sacro ordine Val. Ern. Loefcherus in relationibus innoxiiis A. 1705. p. 118. fqq. et Michael Henr. Reinhardus in meletemate de sanctitate matrimonii christiani aduersus contractus mere ciuilis conuictum, inserto iisdem relationibus innoxiiis Ao. 1717. p. 1037 et 1113. Ex ordine Ictorum Mich! Henric. Gribnerus in differt. de his, quae ex iure Protestantium matrimoniali ad reliquias sacramenti perperam referuntur. Witeb. 1715. 4. Ad quorum argumenta respondit Ioan. Philippus Odelem in Apologia dissertationis de reliquiis sacramenti in matrimonialibus. Brunf. 1716. 4. De rebus matrimonialibus copiose agit Iustus Henning. Boehmerus Tomo III. iuris ecclesiasti Protestan-

⁶ Du Pin T. 18. p. 201. fqq. qui Launoii partes tuetur.

tium. Idem singularem dissertationem de iure Principum Protestantium circa sollempnia matrimonii Ecclesiastica edidit Halae 1718.

V. De muneribus, quibus donati sunt recens nupti siue neogami, vide Buxtorffii Lexicon Rabbin. pag. 2537. Hesychium et Apostolii prouerb. ἐπιούσια, Io. Philippi Pfeifferi antiquitates Graecas p. 633. et Io. Aug. Groebelii commentationem de donis nuptialibus, in Io. Gottl. Bidermanni selectis scholasticis vol. I. p. 751. sqq. Aedem publicam nuptiis celebrandis destinatum Graeci vocabant trinymphon siue nymphaeum, quae vox occurrit etiam apud Malalam in chronico pag. 314. De Epithalamiis, hymenaeis, thalassione, versibus fescenninis, vide quae viri docti ad Catullum et Iani Guilielmi Verisimilia II. 19. Briffonium de formulis lib. VIII. 719. seq. Pfeifferi Antiquitates Graecas pag. 633. 639. Theodorum Prodromum in amarantho p. 458. De Epithalamiis Hebraeorum nuptialibus prodiit commentatio Petri Zornii, Hamburgi 1722. 4. Idem quoque edidit dissertationem de antiquo aenigmatum in coenis nuptialibus Hebraeorum, Graecorum et Romanorum vsu 1724. Apud Romanos et alias gentes sponsae obnuptae, iisque praelatae faeces. Vide Petronium Clariss. Burmanni pag. 87. 88. et Benedictinorum notas ad S. Ambrosium tomo 2. p. 844. De coronis nuptialibus, singularis liber Maderi exstat, et idem argumentum attigit Paschalius in opere erudito de coronis, Rittershusius lib. 2. sacrarum Lectionum c. 9. Io. Gottl. Bosseckii στεφανώματα sponsi et sponsae. Lipsiae 1740. et Io. Frid. Hirtius de coronis nuptialibus apud Hebraeos. Ienae 1748. De annulo pronubo praeter Kirchmannum et alios qui de annulis scripserunt, singulari dissertatione, quam supra p. 855. iam laudauimus, egit Petrus Mullerus. Vide et antiquitates Graecas Pfeifferi p. 625. sq. et Lindebrogium pag. 1355. ad Codicem Legum antiquarum, qui sponfas etiam sponsis annulos misisse, ex Prisci excerptis de legationibus obseruat. De oblationibus siue muneribus nuptialibus quorum iam meminimus, poculo vitreo vino pleno eiusque contractione et similibus ritibus vide B. Io. Faes in mantissa ad Dougtheium de calicibus eucharisticis p. 13. sq. De paranympis Grotius ad Matth. IX. 15. vbi etiam de domiductione sponsae ad maritum. De Paranympis apud Hebraeos singularem dissertationem edidit idem Hirtius, Ienae 1748. De vxoris domumductione vide quoque Briffonium lib. 1. antiq. iuris cap. 18. De more spargendi nuces Seruius & Cerda ad Virgil. Eclog. VIII. 30. De ornamentis sponsi et sponsae apud veteres vide Samuel. Gerlachii commentar. Halae 1734. De cinerum apud Hebraeos vsu nuptiali comment. Paulli Theod. Carpouii, Rostochii 1739. De conuiujs nuptialibus, plura apud Stuckium videri possunt lib.

lib. 1. c. 24. sq. in antiquitatibus coniuualibus, Sam. Petitem ad Leges Atticas p. 151. sq. Casalium item et Laurentium Tomo VIII. thesauri Gronov. p. 1311. et 1346. Vrsinum pag. 383. arboreti biblici, et Daniel. Traugott Mullerum in programmate de causis coniuuorum nuptialium, quod existat in I. G. Bidermanni selectis scholasticis Vol. 1. p. 732. sqq. In praesenti suffecerit notasse, quod apud Graecos et Latinos scriptores vocabulum nuptiae et *γάμος* pro coniuio nuptiali ponitur. Vide quae viri docti notant ad Matth. XXII. 2. Menag. ad Laërtium pag. 42. Cockerti indicem ad Terentium in vocabulo *nuptiae*. Existat quoque breuis Gabr. Marquardi diss. de coena nuptiali Lipsiae 1692. edita. De taedis quae solebant neogamis praeferi, disse- rit et Delrio in Comment. ad Senecam Tragic. p. 14. sq. Trifstanus in numis Imperator. tomo 2. p. 653. Vigenerius ad Philostrati Comum, et Mezeriacus ad Ouidium T. 1. p. 188. sqq. De Zonulae solutione idem Mezeriacus ibid. p. 179. sqq. Iulius Carol. Schlaegerus in commentatione de Diana *λυσίζώνω*. Hamb. 1735. 4. Spanhemius ad Callimachi hymnum in Iouem v. 21. et Ioan. Schraderus ad Musaeum p. 341. De Pronuba sponfam in lecto collocante Mezeriacus ibid. p. 182. sqq. De Deo domiduco et aliis diis nuptialibus adeundus Franciscus Pomey in pantheo et Dempsterus ad Rosinum p. 385. 395. De fescenninis carminibus Menagius in Origg. Gallicis vocabulo *charivari*, Dacerius ad Festum et Horatii lib. 2. Epist. 1. Talassii nomen vnde originem duxerit tradit praeter Liuium l. 1. c. 9. et Plutarchum in Romulo, idem Plutarchus in vita Pompeii p. 620. sq. et in quaestionibus Romanis. Erudita de carminibus nuptialibus diatriba Io. Christoph. Busmanni prodiit Helmst. 1710. 4. Ritus varios nuptiales, Graecorum maxime, tangit etiam Aueranius dissert. 28. in Thucydidem. Ad inscriptionem Gruter. p. ccc XLIX. 2. *homini bono, viro obsequentiissimo* vide Gundlingiana XXXVIII. 2. In pra- uas consuetudines et mores dissolutos suorum temporum in nuptiarum sol- lemnibus multis verbis inuehitur Chrysofostomus homilia XII. in 1 ad Corinth. Tomo X. edit. nouae p. 104. sq.

VI. Gradus prohibitos lege diuina exponunt Interpretes ad Leuitici XVIII. Io. Seldenus de iure Naturae lib. V. et in vxore Hebraica lib. 1. prio- ribus sex capitibus, B. Io. Gerhardus et alii Theologi Loco de Coniugio, Io. Bartholdus Niemeierus, Theologus Helmst. in dissertationibus de consanguini- tatis et affinitatis gradibus Helmst. 1699. 4. Theod. Beza de repudiis et diuortiis tomo 2. Opp. p. 66. sq. Paullus Hulsus in historia sacra turpitudi- nis incestae. Groningae 1714. Gundlingiana XXVII. 3. Io. Mich. Langius in dissertationibus tribus de nuptiis prohibitis, Altorfi 1709. Christoph. Matth. Pfaffius in dissert. de non appropinquando ad carnem carnis suae. Tub.

1729. et recusa ibid. 1742. Io. Heumannus in dissert. de fontibus legum connubialium. Altorfi 1754. Io. Dav. Michaelis in libello Germanice edito: von den Ehegesetzen Moses, welche die Heyrathen in die nahe Freundschaft untersagen. Goettingae 1755. 4. Iac. Perizonius in diatriba de constitutione diuina super ducenda defuncti fratris vxore, Deut. XXV. 5. Quod praeceptum affirmatiuum derogare negatiuo, Leuitici XVIII. 16. et XX. 21. affirmant Iudaei apud Seldenum p. 62. et 66. vxoris Hebraicae. Vide et interpretes Matth. XXII. 25. Vtrum tas sit Christiano fratrem vel vxoris suae defunctae fororem ducere 7 superiore et nostro seculo variis scriptis disceptatum fuit. Negatiuam sententiam defendunt praeter alios complures B. Aegid. Strauchius in tractatu Germanice edito: daß Gottes Gesetz, du sollst deines Weibes Schwester nicht nehmen, noch feste stehe, Witeb. 1699. D. Mich. Hauemannus, Superintendentens Bremensis, in defensione responsi Moses contra matrimonium cum defunctae vxoris sorore, opposita coecutientibus Iudaeis et nouaturientibus Iesuitis, Gieslæ 1664. 4. Antonius a Mara siue Elias Schnegassius, ICtus, Hamburgi 1697. mense Maio denatus, in diss. de coniugio iure naturae et lege diuina prohibito priuigni cum priuigna, duorum fratrum cum duabus sororibus, patris et filii cum matre et filia: inter vitricum et viduam priuignae, inter viduam defunctae priuignae Rost, 1693. 4. Robertus Wackefeld in *Cotser*, siue fragmento codicis Wackfeldi, in quo probatur coniugium cum fratria illicitum esse, Lond. 1527. 4. D. Frid. Ernest. Ketnerus, Superintendentens Quedlinburgensis, in scriptis aduersus D. Io. Melchior. Goezium, Antistitem Halberstadiensem, editis, B. Tho. Ittigius in Historia Synodi Pictauiensis p. 52. sq. Theologi Marpurgenses in responso A. 1718. dato, quod A. 1737. in quarto prodiit: Gründliche Untersuchung, ob vermöge des Göttlichen Gesetzes erlaubt ist, daß jemand seiner verstorbenen Frauen Schwester heyrathen dürfe; et nouissime B. Romanus Tellerus in annotationibus ad versionem germanicam commentarii in vniuersum S. C. e Theologorum Anglorum scriptis concinnati, Vol secundo pag. 206. et Theologus ille celebris, qui suppresso nomine Bibliothecae. Hamburg. miscellanae Vol. 11. p. 366. inferendum curauit *Gutachten wegen Heyrathung der verstorbenen Frauen Schwester*. Contra vero non solum Potentissimus Borussiae Rex, Fridericus II. euulgato A. 1740. singulari edicto, 8 subditis suis matrimonia, in Sacra scriptura claris verbis non prohibita, ineunda celebrandaque concessit, sed quoque dispensari posse a Pontifice disputat Arcadius VII. 31. p. 643. sqq. de sacramentis, immo licitumque esse

7 Improbantur nuptiae illae Can. XIX. Apostol. Ancyran. XXV. Can. II. Neocaesar. Vide etiam Zonaram ad Can. LXXXVIII. S. Basili, in Synodico Magno Beuerregii p. 224. sq.

8 Exhibent illud Acta historicoecclesiastica Vol. V. p. 869.

esse cum sorore uxoris defunctae coniugium tuentur Theologus Helmstadiensis Dan. Hoffmannus, Christoph. Io. Bucholtius, Ictus Rintelensis, Wagenfeldius in libro A. 1705. Germanice edito ad calcem voluminis de ratione legendi scripta Iudaeorum Germanica, Hebraico caractere exarata, et alii, D. Goezcius modo memoratus in libro, cui titulus: *die annoch ungefränkte Ehe der Ehe mit der verstorbenen Frauen Schwester*, qui et aliorum testimonia adduxit, et nouissime Georg. Henr. Ayrer in dissertatione de iure dispensandi circa connubia iure diuino non diserte prohibita. Goettingae 1742. Sigismund. Iac. Baumgarten fasciculo quinto consiliorum theologicorum p. 284. sqq. Anonymus K. in commentatione germanica: *Rechtliche Behauptung der Ehe mit seiner verstorbenen Frauen Schwester*. Hamburgi 1751. 4. et Ioan. Frid. Wilhelmus Ierusalem in commentatione itidem Germanice edita: *Beantwortung der Frage, ob die Ehe mit der Schwestertochter nach den Göttlichen Gesetzen zulässig sey*. Brunsvigae edita 1754. 8. quam adpersis obseruationibus suis recudendam curauit Ioan. Frider. Gühlingius. Chemnitii 1755. 8. His adde dispensationem Pontificis Alexandri VI. quam exhibent relationes innoxiae A. 1727. p. 374. Et quod A. 1681. Dux Oeringensis Albertus Ernestus vxoris suae defunctae sororem Eberhardinam Catharinam, Ducem Würtembergicam, in matrimonium sibi iuncturus, hoc nomine Variorum Theologorum et Ictorum consilia requisit, quae videri possunt in libro, cui titulus: *Hochangelegene und bis hieher vielfältig bestrittene Gewissensfrage*, Francof. 1682. 4. Notum quoque est quod Carolus Blount, Anglus, qui primores duos libros Philostrati de vita Apollonii Anglice cum notis edidit, itemque alia nonnulla, alienum a Christiana religione animum spirantia, idem A. 1693. seipsum interfecit, quod viduam a fratre suo relictam ducere prohibitus fuisset, quod legitimum esse matrimonium probare conatus est in libro postumo, *Oracles of Reason* p. 135. sq. Conf. Baelii Lexicon in voce Apollonius, tomo 1. pag. 313. edit. primae. Hisque adde quae pro eiusmodi coniugio Grotius lib. 2. de I. B. et P. cap. 5. §. 14. qui tantum Epistola 326. et 327. profretur a Principe posse illud matrimonium, vt quemlibet alium contractum, prohiberi. De coniugio Iacobi binas sorores ducentis agit D. Io. Frid. Mayerus in diss. inaugurali Lipsiae edita 1674. in cuius praefatione tangit Caini et Abelis matrimonium cum sororibus suis initum. De coniugio Abrahami cum sorore femigermana praeter Interpretes ad Gen. XX. 12. adi Seldenum de iure naturae p. 564. Baylii Lexicon in *Sara*. Videturque hoc loco annotandum, quod Solon quoque Atheniensibus permisit ducere sororem ex patre non sororem vterinam. Adde Suidam in *Κίμων*, Muretum l. 15. Var. Lectionum c. 5. Gebhardum ad Corn. Nepotem in vita Cimonis. Contra Lycurgus permissa sorore *δμογαμία* prohibuit

hibuit sororem ex patre, ut notat Philo Iudaeus lib. de legibus special. ad praecceptum VI. p. 602. (Vol. 11. p. 303. ed. recentissimae.) Alioqui, communibus Graecorum legibus fratrum et sororum germanorum coniugium vetitum esse constat vel ex Artemidori l. 5. c. 24. quibus accedit Plato octavo de Legibus. Similiter Macedonibus non permittum cum sorore coniugium probat Henr. Noris in Epochis Syro-Macedonum p. 135. sq. Persis contra sororum connubium, uti matrum quoque fuisse legitimum, plurimorum testimonio constat, vide Menagium ad Diog. Laërt. p. 6. Freinshem. ad Curtii VII. 2. sect. 19. Rittershusium ad Isidorum Pelusiotam lib. 1. Epist. 464. De Parthis Lucanus VIII. 403. sqq. De Aegyptiis idem Freinshemius ad Taciti lib. 2. Annal. cap. 3. Witsius in Aegyptiacis p. 98. sq. Valesius in excerpta Peiresciana p. 12. sq. De Atheniensibus, quod apud illos quoque legitimum cum sorore connubium fuerit, res nota vel ex Nepotis praefatione. Conf. Paul. Voëtium in notis ad Herodianum p. 71. sq. Desiderium Heraldum lib. 1. Adversar. c. 14. qui et ipse notat apud Athenienses, ut paullo ante observabam, permittum fuisse coniugium cum sororibus consanguineis siue ex vno patre susceptis, non vterinis nec germanis: apud eosdem tamen pupillae et matri pupillorum nubere tutori aut eius filio non licebat, neque matri cum tutore eiusue filio habitare. Conf. lib. 2. c. 10. Sam. Petitem ad Leges Atticas p. 447. sq. et Menagium ad Laërt. p. 33. Hodieque Barbaros in Ludouiciana australiores narrat Hennepinus ternas quandoque sorores simul matrimonio sibi iungere, tranquillius sibi matrimonium ea ratione spondentes. Praetereo quod in fabulis Saturnus Opem sororem, Iupiter Iunonem sororem duxisse perhibetur, et quae de Britannis Caesar. lib. 5. c. 14. Matrimonium porro cum uxoris sorore vel fratre mariti, etiam inter Christianos non inauditum fuit, vide quae de Honorio Imperatore duas filias Stiliconis ducente Pet. Baylius in Lexico, et quae de Iulio secundo, Arthuri et Henr VIII. fratrum coniugium cum Catharina Ferdinandi Hispan. Regis filia dispensante Bosluetus tomo 1. variationis Ecclesiarum protestantium p. 321. Sed et indultu Pontificis factum est, ut Ferdinandus Siciliae Rex Ioannam Patris sui sororem, Io. Casimirus Rex Poloniae duas interiecto tempore sorores et Rex Portugalliae Petrus, 9 fratris tunc adhuc superstitis uxorem duxerit: Emanueli itidem Portugalliae Regi concessum, ut duas succedente tempore sorores, aliis permittente Papa Martino V. vel Calixto III. ut germanam sororem in uxorem acciperent, iam a multis animaduersum. Confer Paulli Hulsii Historiam sacram turpitudinis incestae, Groening. 1714. 4. p. 37. Ceterum quanquam gentes plurimae in connubiis etiam consanguineorum ¹⁰aperte incestus

⁹ Staat von Portugal, T. I. p. 711.

¹⁰ Confer de nuptiis consobrinorum Euerardi Ottonis dissertationem, quae secunda est partis primae eius dissertationum Traiecti ad Rhenum 1723. 4. editarum.

incestus admittere non dubitarunt, ut pluribus exemplis demonstrant Tiraquellus ad Leg. 7. connubialem, et ad Alexandrum ab Alexandro lib. I. diergenial. c. 24. Non omnes tamen neque in omnibus ita fuerunt a sensu huius rei alieni, ut non et ipsi incestuosas atque exleges nuptias condemnarent. Sic Cicero pro Cluentio in matrimonium generi cum focu inuehitur his verbis rom. III. edit. Graeuianae p. 98. *Nubit genero socrus, nullis auspiciis, nullis auctoribus, funestis ominibus. O mulieris scelus incredibile et praeter hanc unam in omni vita inuuditum.* Quin multi persuasi erant etiam bruta animantia ab incestu eiusmodi fororum v. g. matrum, filiarum, etc. abhorrerere. Sic notum illud Senecae Tragici:

*Ferae quoque ipsae Veneris evitant nefas,
Generisque leges inscius seruat pudor.*

Adde quae ex Aristotelis mirabilibus de camelis Aelianus l. 6. historiae animalium c. ultimo, et Georg. Pisides Cosmurgiae v. 910. sqq. de equis, Hieron. Rorarius de ratione brutis competente p. 72. de aliis animantibus Bonifacius l. 1. Historiae Ludicrae c. 4. Quanquam sublestae fidei esse videntur, quae de animantibus hisce scriptores nonnulli tradiderunt. In Insula Ceylon, et apud Siameses incestum solis esse licitum Regibus tradunt itineraria. Apud Tschinenses in omnibus religiosissime obseruatur ne quis uxorem omnino sibi ducat cognominem, tamen si nulla sanguinis inter vtrumque intercedat necessitudo. Tschinensium porro cognomina haud paullo pauciora sunt quam apud nostrates, neque enim mille numerantur, nemini vero licet nouum aliquod cognomen effingere, sed ex iis quae antiquo vsu recepta sunt, vnum habeat oportet, et quidem illud a maioribus, patrum non matrum serie deductum, nisi forte quis in alienam fuerit familiam cooptatus. Affinitatis et consanguinitatis gradus in diuerso cognomine nihil attendunt, atque ita proles suas connubio iungunt cum maternis propinquis in quolibet fere gradu. Vide Nic. Trigautium de regno Sinico p. 188. sq. De Ecclesiae Latinae sanctione matrimonium cum compatre siue patrino et susceptoris baptismali vetitum iudicante ex institutione Papae Theodoti, atque duos tantum concedente diuersi sexus susceptores, ne matrimonia impediatur, iam supra notare me, quum de baptismo agerem, memini. Arborem consanguinitatis siue delineationem graduum videre licet in Ictorum libris passim expositam libro 38. Digestor. Graecam vero cognationum et affinitatum delineationem ex codice MS. vulgavit Neffelius in Catalogo Bibliothecae Vindobonensis Parte V. p. 52. & ex eo Tenzelius in dialogis vernaculis mensuris A. 95. p. 66. Adde Heineccium delineat. ecclesiae graecae P. II. p. 392. Quemadmodum apud Hebraeos lex fuit, ut orbae qui erant genere proximi, eam in matrimonium ducerent, vide

praeter scriptores, qui de exalceatione commentati sunt, supra p. 863. citatos Grotium ad Matth. I. 16. Talmudicos in tractatu יבמות Tomo III. Surenhusii sub initium, Maimonidem lib. IV. tr. 3. Isaacum Karo in Arba Turim parte III. c. 69. fol. 40. sqq. Wagenfeilium ad Sota p. 663, 664. Seldenum de vxore hebraea lib. I. c. 14. pag. 98. et de successione in bona defunctorum c. 18. Perizonium triade dissertation. pag. 66. contra Seldenum et Christoph. Sonragii dissert. de iure Leuiratus apud Hebraeos, Altorfii 1691. 4. ita et apud Atticos eadem lex obtinuit, vide quae viri docti ad Terentium Adelph. IV. 5. et Phormion. I. 2. et II. 3. Samuelem Petitem ad leges atticas p. 452. sq. Ioan. Meursium in themide attica lib. I. c. 13. Plutarchum in Solone p. 89. et Desider. Heraldum animaduers. in Salsmasium p. 251. Instrumentum nuptiarum leiri ex lege Deut. XXV. 5. fratri semen excitaturi vide in relationibus innoxiiis A. 1712. p. 971. sqq. Contra Paederastiam, si quis ingenuum stuprauerit, data est lex Scantia, de qua existat Io. Frid. Christii dissertatio, Halae 1727. De adulterorum poenis vide Lindebrogium p. 1349. ad codicem legum antiquarum.

VII. De *diuortiiis* apud Hebraeos consulendi sunt Commentarii ad cap. XXIV. Deut. Talmudici in Tr. Gittin tom. 3. p. 322. sq. edit. Surenhusianae, Seldenus libr. 3. uxoris Hebraicae, Thomas Pius de diuortiiis Iudaeorum Lond. 1603. 4. Grotius et alii ad Matth. V. 31. Io. Buxtorfius in libro de sponsalibus et diuortiiis Hebraeorum iam supra a nobis laudato. Augustinus Calmetus ante commentar. in Deuteronom. T. 1. p. 378. sqq. et P. 2. disquisitionum Biblicarum ex interpret. german. p. 315. sqq. Ioan. Iust. Sonneschmid ad Maimonidis tractatum de diuortiiis, Ienae 1718. Io. Mich. Langius de diuortiiis, Berol. 1716. 4. Seruatius Gallaeus ad Lactantium p. 748. sq. Ioan. Marckius syllog. dissert. V. T. p. 189. Guffetii Vesperae Groning. p. 147. Chr. Gottl. Frid. Wolfii dissertatio de diuortio Hebraeorum, Lipsiae 1739. et Chr. Matth. Pfaffius in dissert. de causis diuortii, Tubingae 1732. Formulam Iudaicam libelli repudii, quam praeter Matthaeum memorat Iosephus I. 4. c. 8. sect. 23. et libro XV. 11. in Graeco (c. 9. in Latino) exhibent Sam. Petitus c. 22. Var. lectionum, Fesselius l. 2. aduersar. c. 1. Seldenus l. 3. uxoris Hebraicae c. 24. Buxtorfius in Synagoga Iudaica p. 644. Henricus Palmrooth in dissert. de libello repudii, Vpsal. 1703. 8. et Henric. Mollerus semicenturia secunda, quae est. 17. Scriptus vero fuit in hanc sententiam, vt extulit etiam Grotius loco laudato: *Meu sponte nullius coactu te uxorem haectenus meam dimittere a me, deserere ac repudiare decreui, iamque adeo te dimitto, desero, ac repudio, atque a me eiicio, vt tuae sis potestatis, tuoque arbitratu ac libitu quolibet discedas, neque id quisquam villo tempore prohibessit, atque ita dimissa esto, vt cuius viro*
tibi

tibi nubere liceat. Confer Clariss. Surenhusii praef. ad tom. 3. Misnae **** 2. b. qui formulam renunciationis sponfaliorum exhibet tom. 3. p. 227. e Wagenfeilio ad Sotam. Quum vero prius maritis tantum integrum esset vxores dimittere ob grauiores caussas, quod vero negauit Ioan. Carol. Beheim in dissert. de diuortio a Deo Iudaeis nunquam praecepto neque etiam legaliter permisso, Altorfii 1729. (quamquam ob leuissimas id factum saepe, indignatur Malachias cap. 2. v. 16.) ab eo tempore euenit, vt etiam vxores possent diuertere a maritis, iisque libellum repudii mittere. Confer Interpretes Marci X. 12. Io. IV. 18. 1. ad Corinth. VII. 27. et Danzii dissert. de vxore maritum repudiante, recusam in Meuschenii N. T. ex Talmude illustrato, p. 677. sqq. et Christoph. Iustellum ad canon. 105. codic. ecclesiae vniuersae. Prima autem fuit Salome, quae discedere a marito suo ausa est, vt notat Iosephus p. 532. edit. Lipsiens. deinde eius exemplum plures sunt insequutae, vt Herodiās, de qua idem Ioseph. p. 626. Thecla, de qua Epiphanius tom. I. p. 1048. et Basilius Seleuciensis in vita Theclae. Conf. Seldenum in vxore Hebraea, p. 401, 410. et 315. sq. Valebatque libellus repudii, vxoris manu scriptus, modo testium subscriptio adesset. Confer Mishnam Surenhusianam tom. 4. p. 331. Apud Athenienses vxor diuortii siue ἀπολείψεως, (nam si vir vxorem dimitteret, vocatur ἀπομπή) tabulas ad Archontem deferre ipsa iubebatur, quae diuertere a viro vellet, quemadmodum Hipparchia Alcibiadis vxor factura inducitur ap. Plutarchum. Confer Meursii Themidem Atticam l. 2. c. 19. Sam. Petirum ad Leges atticas p. 459. Scaligerum ad Eusebium p. 173. seq. & Potteri Archaeolog. IV. 12. De iure diuortiorum apud Romanos recepto plura Henricus Browerus praeclaro opere de iure connubiorum lib. 2. cap. 31. Apud illos quidem diuortium inauditum fuit per annos amplius quingentos ab V. C. primusque repudium vxori misit Spurius Caruilius, sterilem caussatus, vt testantur Plutarchus in Romulo p. 39. in vita Numae et quaestione Romana 13. Valerius Max. lib. 2. c. 1. sect. 4. Gellius IV. 3. quibus adde Tertullianum cap. 6. apologetici et in libro de monogamia, qui fere sexcentos annos sine diuortio exactos fuisse scribit. Ab eo tempore vsque adeo frequens fuit vxores dimittere, vt Seneca dixerit, illustres quasdam ac nobiles feminas non Consulum numero sed maritorum, annos suos computare et exire matrimonii causa, nubere repudii. Romulus quidem teste in eius vita Plutarcho prohibuerat vt vxor virum repudiaret, viro autem permisit, tum demum vxorem dimittere, si beneficio liberos sustulisset, vel subditium partum supposuisset, vel adulterium admisisset. Confer Senecam lib. III. cap. 16. de Beneficiis et IV. 27. Sed crebro etiam apud Romanos vxores a viris suis diuertisse testatur Iuuenalis VI. 20.

- - - - *Sic sunt octo mariti,
Quinque per autumnos.*

atque Martialis VI. 7.

- - - *toties quae nubit, adultera lege est.
Offendor moecha simpliciore minus.*

Vide et si placet Asterii homiliam tomo 1. Auctarii novi Bibl. Patrum Combefisiani p. 82. Charondas quoque apud Thurios lege fanciuerat vt vxori licitum esset coniugis in locum quemuis alium in matrimonium adsciscere, priore repudiato: ita quidem, vt marito quoque liceret vxori nuntium remittere. Accidit igitur vt quodam tempore vxor aetate integra prouectiorem maritum desereret, qui vt mos erat gutture laqueo inserto mutationem legis suasisit in eam sententiam, ne hoc alia ratione fieri concederent, nisi vt vxor nec iuniorerem duceret maritum, nec iuniori vxori nuberet maritus, quam prior fuerat, populique suffragio mutationis huius suasio comprobata est, vt refert Diodorus Siculus lib. XI. p. 421. Confer de diuortio apud Romanos recepto Henr. Browerum lib. 2. de iure connubiorum cap. 31. et Zach. Huberum de ritu et licentia diuortiorum apud Romanos Tomo secundo eius dissertationum pag. 127. sqq. Formulas diuortii apud Romanos tradit Briffonius lib. VIII. formul. p. 700. sq. et Bonifacius lib. 1. Historiae Ludicrae c. 64. In antiqua Saxonia quum nulla adhuc esset Christi cognitio, si virgo in paterna domo vel maritata sub coniugio esset fornicata, manu propria strangulatam cremabant corruptore super fossam sepultae suspenso, aut cingulotenus vestibus abscissis flagellabant eam castae matronae et cultellis pungebant, et de villa in villam missae occurrebant nouae aliae flagellantes, donec interimerent. Vide Albericum monachum trium fontium ad A. C. 751. Christiani quoque veteres a diuortio non plane abstinerunt, sed post repudium, quod fere solius adulterii causa faciebant, secundas nuptias fugerunt. Confer Cotelerium ad Patres Apostolicos tom. 1. p. 87. sq. Io. Schilteri obseruationes ad Augustinum de adulterinis coniugiis, Steph. le Moyne in Variis sacris tomo 1. p. 291. Henelium in otio Vratislaviensi cap. 48. Petauium lib. 2. diff. Ecclesiast. cap. 8. Seldenum in vxore Hebraica lib. 3. c. 22. sq. et Io. Meyeri vxorem Christianam diff. 3. Amstel. 1688. 4. De diuortiiis inter Christianos tempore Caroli M. vide Illustrissimi Bunauii historiam Germaniae T. 2. p. 336. sq. 360. Vt omitamus quae de diuortiiis etiam extra adulterii casum licitis disputant Leo Iudae in Epistolis ad calcem toni tertii rerum Alemannicarum Goldasti, tum Erasmus, Bucerus, Io. Miltonus, et Marcus Antonius de Dominis scripto de matrimonio, de quo Bzouius ad A. C. 1479. n. 20. F. 18. p. 173. Vide et Salma-

sium

sum de foenore trapezítico p. 310-316. et scriptum Londini 1715. 8. editum, an Essay upon divorcemend written for the good of both sexes.

VIII. Ex consensu nonnunquam continentiam sibi indixerunt atque abstinentiam coniuges non tantum Christiani, sed etiam Ethnici nonnulli, de quibus vide Plutarchum in Alcibiade p. 203. Aelianum lib. 3. Variarum historiae cap. 30. et Photii Bibliothecam p. 574. ex Damascio in vita Isidori. Castu et abstinentia atque ἀγνεία Dii culti. Vide Theodorum Canterum II. 21. Var. Lect. vbi de castu Isis et Cybeles, Cererisque Valesium ad Sozomeni V. 3. et Huetium ad Anthologiam p. 48. De Christianorum coniugum continentia consulendi Interpretes ad I. Cor. VII. 5. Conradus Rittershusius ad Epistolam 4. Saluiani, Ioannes Sauro ad Sidonii Apollinaris lib. 9. Epist. 6. Tobias Pfannerus Parte 1. obseruationum ecclesiast. p. 406. sq. Godf. Arnoldus von der Ehe der ersten Christen cap. 10. Pamelius ad Tertullian. p. 429. Elmendorffius ad Gennadium p. 198. sq. Suaresius ad Nilum p. 599. Rosweidus ad vitas Patrum p. 783. sq. Barthius in aduersariis p. 2935. Inter Iudaeos quoque similis abstinentia coniugum non inusitata fuit, et Iosephus testatur se 30. annos natum cum coniuge sua summa continentia vixisse. Praecipue vero ad sacra sollempnia Ethnici pariter et Iudaei continentia se praepararunt, vt docent Grotius, Clericus et alii Interpretes ad Exodi XIX. 15. et I Sam. XXI. 4. Similiter apud Christianos viguere leges et consuetudo continentiae coniugalis diebus dominicis, festis et quadragesimae, tum antequam ad Eucharistiam accederetur, vid. Augustini Sermonem 3. de Tempore, Ionam Aurelianensem lib. 2. Infit. Laicalium c. 10. 11. 18. Io. Mabillonium in notis ad Wafelini Epistolam de continentia coniugatorum ante communionem, tomo I. miscell. p. 345. sqq. (p. 472. ed. nouae.) Cotelerium tom. I. monumentorum p. 433. et tom. I. Patrum Apostol. p. 75. 76. sq. et Edmundum Martene in ritibus Ecclesiasticis, vbi de coniugio agit, lib. 1. parte 2. p. 611. sq. Coelibatus apud gentes plerasque omnes opprobrii loco, vel, vt apud Romanos etiata poenis obnoxius per legem Iuliam Papiam, siue Papiam Poppacam. Confer Camillum Siluestrum ad Iuuenal. IX. 87. Iustum Georgium Schottelium de singularibus antiquis in Germania iuribus c. 1. vbi de iure misogamorum, (vom Hagestolzen-Recht) de quo etiam Ioan. Wernerus Gericken in supplemento ad Schottelium cap. 1. Io. Balthasar Wernher in dissertatione de iure Hagenstolziatus, Witteb. 1724. Io. Georg. Schertius in diss. de iure circa Hagenstolzius, Argentorati 1726. et Ioan. Paullus Kressius in dissert. de iure Hagenstolziatus, praecipue in ducatu Guelpherbyitano, Helmst. 1727. Contra quam quum nonnulla moneret Io. Petrus de Ludewig in dissert. de differentiis iuris Romani ac Germanici in Hagenstolziatu exule in Germania, Ha-

le 1727. euulgata, ad ea respondit in repetita huius dissertationis editione quae Helmstadii 1728. prodiit. Kressii causam quoque suscepit anonymus quidam in animaduersionibus ad dissertationem Ludewigianam 1728. editis.

IX. Sacerdotes a coniugio nullae fere gentes prohibuerunt, si a paucis quibusdam discefferis, quales fuere Sacerdotes Rhaeae sive Cybeles, Deorum matris, qui Galli etiam vocabantur, et genitalia sibi acuto lapide abscindebant, vel cicutam bibebant, ut vires libidinis extinguerent, vide Kircherum tom. I. Oedipi p. 240. Flaminica Iouis, vniuera, vide Neapolim ad Ouidii VI. Pastor. p. 230. Apud Iudaeos quoque Sacerdotes et Prophetae fuere iuncti conubio ne summo pontifice quidem excepto, ut doctissimi quique in Ecclesia Romana viri diffiteri non possunt. Apostolos itidem, saltem aliquos et in his Petrum matrimonio iunctum fuisse perspicuum est, ne dicam quod Pseudo-Ambrosius in II. ad Cor. XI. affirmat omnes Apostolos, exceptis Ioanne et Paulo, uxores habuisse. Confer quae viri docti ad I. Cor. IX. 5. et Epistolam Ignatii interpolatam ad Philadelphienfes. Adde Io. Frid. Mayeri dissert. de Apostolis maritis, Grimmae 1679. S. Kirchmaieri exercitationem de coniugio Apostolorum, Rotenburg. 1697. et Ioan. Andr. Schmidii diss. de Apostolis vxoratis editam Helmstadii 1704. et recusam Witeb. 1734. In veteri ecclesia licet multi mariti sibi indicerent abstinentiam, ex quo sacris muneribus admovebantur, vide quae ex Nicolao Fabro adducit du Pin T. XVII. p. 52. certum est Clericos non fuisse prohibitos a matrimonio, ad Concilium vsque Nicaenum, et quum in Concilio Nicaeno coelibatus Sacerdotum introducendus proponeretur, ei ita contradicium esse ut reiectus fuerit. Vide Gotthardi Güntheri historiam clerogamiae ad concilium vsque Nicaenum, Lipsiae 1701. Paullatim tamen ab illo tempore magis magisque inualuit, ut Episcopi primum sub Siricio A. 385. deinde sub Innocentio I. Presbyteri, tum diaconi quoque a coniugio arcerentur, praecipue in occidente, de qua re operae pretium est consulere dissertationem quartam vitae S. Cypriani Gallice Parisiis 1717. 4. editae subiectam, *Godfridi Bouffardi* librum editum Parisiis A. 1505. de coelibatu Sacerdotum, vbi disquirat quatenus Pontifici integrum sit coniugii veniam dare sacris ordinibus, et ex Anglis Ioan. Picardi notas ad Anselmi Cantuariensis Epist. III. 62. pag. 571. Choiseulius, Episcopus Tornacensis, in vero systemate religionis christianae et catholicae, Gallicae edito, p. 124. negat coelibatum lege diuina esse sacerdotio annexum, posseque in Graecis, nisi aliud obstarat, matrimonium sacerdotum tolerari. Apud Orientales etiamnum lex de coelibatu Sacerdotum Presbyterorum exulat, ¹¹ fatentibus ipsis Pontificiis

¹¹ Confer Arcudium lib. VII. de sacramentis, pag. 652. sq. qui p. 706. affert nouellam Iftaci

rificiis apud Gundlingium p. 8. sq. ad Eustratii delineationem Ecclesiae Graecae, licet Rattramus IV. 6. contra Graecos, vbi coelibatum Sacerdotum tuctur, auctor sit in Thessalonicensi Ecclesia depositos fuisse Clericos, qui vxoribus suis quas ante clericatum legitime duxerant, cohabitassent. Dacher. spicileg. tomo 2. p. 136. sq. Archieratico quoque Isaaci Haberti praefixa est bulla Clementis VII. in qua Graecis Episcopis et Presbyteris vxores concedit. Habessini similiter Clericos habent coniugatos. Vide et Bzovium ad A. C. 1332. num. 4. Russi vero sive Moscovitae Graecis in hoc succincentes adeo non probant coelibatum Sacerdotum, perinde vt Andreas Carolstadius,¹² vt ex 1 ad Tim. III. contendant necessarium esse, vt Presbyter atque Episcopus matrimonio iunctus sit, itaque nemo apud hosce in sacrum ordinem cooptatur, qui non saltem constituerit se proxime vxorem ducturum esse; vxore autem defuncta necesse est vt Sacerdotis officium exuat, et vel monasterium ingrediatur vel ad communem laicum ordinem redeat. Secundum vero matrimonium non Russis tantum et apud Graecos, sed et plerosque alios Christianos Orientales Sacerdotibus est interdictum, quod illi ita intellexerunt dictum Pauli, quo ait Episcopum esse oportere *μὴς γυναῖκος ἀνδρα*. Vide Grotium ad 1 Tim. III. 2. et Epist. 279 323. Salmasium de foenore trapezítico p. 52. sq. Andream Saussaeum de episcopali monogamia, Parisiis 1632. 4. Benedictinorum notas ad S. Ambrosium T. 2. p. 65. et Suidam in *μονογαμία* et *διγάμος*. Ceterum quae ex historia Ecclesiastica pro coelibatu Sacerdotum proferri solent, fusc confutata sunt tum ab aliis tum a *Georg. Calixto* in libro de coniugio Clericorum, Helmstad. 1631. 4. Confer *Andream Hyperium* tomo II. opusculor. Theol. p. 485. sq. *Philippum Mornaeum* lib. 2. de Eucharistia c. 9. 10. 11. 12. *Iosephum Hall*, decade 2. Epist. 3. p. 297. sq. Operum, et in libro cui titulus: *the honour of the married clergie maintained*, p. 719. sq. cui iungendus auctor libri itidem anglice vulgati Londini 1688. 4. hoc titulo: *treatise of the Celibacy of the Clergy, wherein its rise and progres are historically considered*. Confer porro *Iac. Capellum* ad 1. Tim. III. 3. *Heur. Mullerum* in patrocinio Coniugii Clericorum ex Oriente et Occidente: *Warthoni* Historiam coelibatus, Anglice editam. *Sam. Basuagium* Tomo secundo Annalium pag. 521. sqq. *Iacobe Piscennini*¹³ concordiam matrimonii et ministerii, *Christoph. Schleupnerum* de coniugio

Isaaci Angeli Comneni, qua Episcoporum electorum vxores tonderi et in monasterium dimitti iubentur.

¹² Axiomatibus super coelibatu, monachatu et viduitate, Witeb. 1521. D. 3. *In episcoporum numero non sciendus quisquam nisi prius coniugem habuerit. Paulus perinde coniugium exigit atque scientiam.*

¹³ Noua litteraria Lipsienfis A. 1728. p. 217.

coniugio sacerdotum, Hildesiae 1606. 4. *Marquardum de Sufanni* de coelibatu sacerdotum non abrogando, Venetiis 1565. 4. Graues etiam rationes aduersus constitutionem de castitate et continentia sacerdotum attulit *S. Vdabricus*, episcopus Augustanus, in epistola ad Nicolaum Papam, quae vetustis litteris sine anni et loci indicio exscripta est. *Ioan. Pet. Puricelli* dissertatio, vtrum S. Ambrosius clero suo Mediolanensi permiserit, semel virginem in vxorem ducere exhibetur a Muratorio Tomo quarto scriptorum Italiae p. 121. sqq. Iudaeorum et Muhamedanorum argumenta contra coelibatum Sacerdotum exhibet Hottingerus in *Historia Ecclesiast.* saeculo 16. P. 2. pag. 114. sq. Primus post coeptam sacrorum reformationem e ministris Ecclesiae Protestantibus vxorem duxit *Barthol. Bernhardus Feldkirchen*, praepositus Kembergensis, de quo singularis D. Io. Friderici Peustkingii ¹⁴ diatriba exstat, et meminit Seckendorfus in *Historia Lutheranismi* lib. 1. p. 170. *Feldkirchenii* huius exemplum sequutus est *Carolostadius* et hinc innumeri alii, ipseque adeo Lutherus, confer Rev. Io. Godfridi Olearii serinium antiquarium pag. 192. et B. Doctoris Mayeri diss. de Boria Lutheri coniuge, de qua etiam multis agit Baelius in *Lexico*, voce Borée. De mulieribus vero ἀγαπηταῖς et fratribus συνείσακτοις sub honesto titulo in veteri Ecclesia multi scandali ansam praebentibus ac per Canones plures Conciliorum proscriptis, vide Iustellum et Beue-regium ad Canonem Nicaen. 3. Trull. 5. Ancyran. 19. Gangrensem 4. Nicaeni secundi can. 18. et 20. etc. *Dodwellum* diss. 3. *Cyprianica*, *Valesium* ad *Eusebium* p. 157. Suicerum in ἀγαπητοί, ἀδελφῆ, συνείσακτος, *Chrystoffomum* in homilia, quae incipit: ἐπὶ τῶν προγόνων, et ὀμιαι ψυχῆ. *Ferdinandum Mendozam* ad Concilium Illiberitanum p. 1189. sqq. T. 1. *Labbei*. *Iosephum Binghamum* *origin. ecclesiastic.* lib. VI. cap. 2. *Arcudium* lib. VII. p. 677. sqq. *Ludov. Cresollii* *anthologiam sacram* p. 408. sqq. *Theophili Raynaudi* *heterocleta spiritalia* p. 151. et T. 12. *Opp.* de feminis per religiosos et ecclesiasticos non frequentandis. *Edmundum Martenium* Tomo I. *Anecdotorum* p. 332. *Ludov. Antonium Muratorium* in anecdotis Graecis p. 185. 218. sqq. *Ioan. Filescum* lib. 1. *Selector.* p. 143. sqq. *Agnellum Honoratum* *dissertationum ecclesiasticar.* *Luceae* 1737. 4. *editarum* pag. 34. sqq. *Pompeium Sarnellum* *epistola Ecclesiastica XVIII.* *Cangium* in *focaria*. *Nicolai Staphorstii* *histor. ecclesiast.* *Hamburg.* T. 2. p. 325, vbi *Alberti Cranzii*, *Decani Hamburgensis*, *mandatum contra sordes focariarum siue concubinarum*, et *dissertationes Henrici Witte*, *Witeb.* 1691. *Ioan. Nic. Quistorpii*, *Rost.* 1692. *Christ. Sigism. Roehrensee*, *Witeb.* 1708. et *Christoph. Matth. Pfaffii*, *Tubingae* 1751. *Io. Frontonis* *dissertatio de Virginitate honorata, erudita, adorata,*

¹⁴ Vide *Acta Eruditorum* A. 1703. p. 334.

adorata, foecunda, lucem vidit Paris. 1651. 4. et inter eius epistolas ac dissertationes Hamburgi 1720. 8. me curante editas. De sanctæ virginittatis merito contra Iouinianum disputat Natalis Alexander sæculo IV. disert. 49. pag. 628. sqq. Vitas sanctorum coniugatorum, qui in matrimonio virtutibus illustres vixerunt, edidit Belgice Andreas de Boeye, Antwerpiæ 1631. Historiam criticam coelibatus composuit Morinus T. V. Memor. Acad. inscriptio-
num pag. 404. sqq.

X. Secundas nuptias et longe magis tertias quartasque multi Christianorum olim inter prohibitas habuerunt. Vide Thomam Milles ad Cyrillum Hierosol. p. 60. B. Henrici Mulleri diss. de digamis non ordinandis, Petrum Arcudium lib. VII. cap. 27. sqq. S. Bouffaci noctes theologicas disert. IX. p. 155. sqq. et Iusti Henningi Boehmeri ius ecclesiasticum Protestantium T. 1. p. 529. sqq. Illae hodieque ab orientali Ecclesia fere improbantur, præcipue vero Sacerdotibus atque Episcopis bigamis esse haud licere contendunt e locis 1. ad Tim. III. 2. et ad Titum I. 7. vbi Apostolus iubet Episcopum esse *unius* vxoris virum, hoc est non modo a plurium simul vxorum connubio abstinere sicut Pontifex maximus in V. T. vnus coniugis vir erat, vide Io. Braunii selecta sacra p. 313. et Melch. Zeidlerum de polygamia p. 85. sed etiam ab vxore post diuortium ducta esse alienum. Confer Cotelerium tom. 1. Patrum Apostol. p. 90. sq. Grotium et alios interpretes ad laudata Apostoli loca, Iac. Gouffertum in Vesperis Groningensibus p. 134. sq. 147. sq. D. Calixtum de coniugio Clericor. p. 30. sq. Iustellum ad Codicem Ecclesie vniuersae p. 200. sq. Petauium in notis in Epiphanium p. 343. sq. et B. Ittigium appendice de hæresiarchis p. 174. sq. In veteri quoque foedere Pontifici Maximo vnã concessum habere vxorem non duas simul, vide Io. Braunii selecta sacra p. 313. et viduam ducere interdictum, Leuit. XXI. 13. reliquis Sacerdotibus solam viduam a Sacerdote relictam ducere integrum erat. Ezech. XLIV. 22. Neque Pontifici maximo Romæ veteris primum licebat nuptias iterare, teste Tertuliano et Hieronymo, quod tamen postea neglectum fuisse constat. Vide Io. Andream Bosium de Pontifice maximo Romæ veteris p. 54. sq. Quartas nuptias ne Imperatori quidem Graeci concedunt nedum alii Laico, vnde iam sæculo decimo ingentes turbae obortae propter improbatas a Nicolao, Patriarcha Constantinopolitano, quartas Leonis Imperatoris nuptias. Et nuptiis secundis iam pridem a sæculo secundo infesti fuere Montanistae, quorum causam tuetur Tertull. in libro de Monogamia, confutatus a Io. Fabricio, Theol. Helmstädiensi, in Scylla Theologica p. 9. sq. et Theodoro Beza de diuortiis T. 2. p. 86. sq. Montanistarum sententiam sequuti Nouatiani, neque inter Catholicos defuere qui secundas nuptias similiter improbarent. Confer Beue-

règium ad Canonem VIII. Nicaenum, ad Canon. III. et VII. Neocaesariensem. Digami in Ecclesia olim nec benedicebantur nec coronabantur. Vide Edm. Martene part. 2. lib. 1. de antiquis Ecclesiae ritibus p. 599. sed et Officium in bigamos apud eundem p. 660. De *carinario*, insultationibus et clamoribus fieri solitis in secundis vel tertiis nuptiis, vide concilium Turonense A. C. 1448. can. 3. Menagii origines Gallicas in voce *charinari*, S. Bouffaci dissert. IX. noctium theologiar. p. 155. sqq. Cyronium ad decretales de secundis nuptiis. Sed et inter Ethnicos reperio qui Digamiam vel Trigamiam successivam pro crimine habuerunt, vide B. Gerhardum Loco de coniugio §. 189. Berneggerum quaest. 110. ad Tacitum, Io. Beuverouicii quaestiones Epistolicas p. 14. Petri Mulleri dissert. de odio secundarum nuptiarum, Ienae 1679. et 1715. et Adolphi Caroli Bureckhardi dissert. de poenis secundarum nuptiarum, Marb. 1717. 4. Apud Syrianum quoque in notis ad Hermogenem p. 101. mentio fit legis Atticae, qua mulier, quae tertio nupserat, infamis habebatur.

XI. Polygamiam binorum vel plurium eodem tempore coniugiorum, diserte satis improbauit et primae institutioni diuinae aduersari testatus est Seruator noster. Matth. XIX. 4. sq. ¹⁵ et veteris mos Ecclesiae, quanquam Iosephus XVII. 1. Antiquitatum ait *πάτριον*, hoc est, *moribus gentis suae consentaneum* ¹⁶ *ἐν ταυτῷ πλείσιον συνοικεῖν, uno eodemque tempore plures uxores habere*, et mox eodem loco Herodis magni nouem coniuges memorat: prouti quaternas vel quinque singulis uxores maritis ducere concessum Iudaeis fuit etiam adhuc Iustini Martyris tempore, vide eius dialogum cum Tryphone p. 363. D. et p. 371. A. et hinc inde reperti sunt etiam inter Christianos, qui polygamiam siue defenderent siue permitterent. Sane Valentinianus Senior apud Societatem lib. IV. c. 31. et Nicephorum XI. 33. duas legitimas uxores habere concessit et ipse Seuerae Iustinam superinduxit. Argumenta, quibus Socratis fidem sollicitat Baronius ad annum Christi 370. nihil solidi habere affirmat Nicol. Vedelius lib. de prudentia veteris Ecclesiae p. 229. sq. et Christofridus Waechterus in Epistola ad D. Io. Burchardum Menekenum, inserta Actis Erud. tom. 5. supplementi p. 168. sq. Quanquam cum Baronio facit etiam Melchior Zeid-

¹⁵ Conferendus praeter alios D. Franc. Julius Lütken in ausführlichen Tractat von der Polygamie und Concubinats. Lips. 1723. 4.

¹⁶ De polygamia Patriarcharum confer Matthaem Pettidierium dissert. 19. in Script. S. p. 165. sqq. Beza libro de polygamia, statim in limine T. 2. Opp. vbi Bernardini Ochini responder argumentis. Guil. Saldenium in Otis p. 349. Vesperas Groninganas p. 125. et 159. Patricium Delany in libello Anglice 1737. edito et recuso 1739. *Reflections upon Polygery and the encouragement given to it that practice in the Scriptures of old testament*, cuius versio germanica prodiit Gedani 1742. 8.

Zeidlérus, quem videre operae pretium est in Tr. de Polygamia p. 117. sq. et Henricus Valefius ad Ammiani XXX. vlt. p. 61. Alioqui nota est Lex Dioeletiani et Maximiniani Lege 2. Cod. de Incestis Nuptiis: *Neminem, qui sub ditione Romani nominis, binas uxores habere posse, vulgo patet, quum etiam in edicto Praetoris huiusmodi viri infamia notati sunt.* Tum Valeriani et Galieni: *eum qui duas simul habuit uxores, sine dubio comitari infamiam.* Ceterum paucissima et extraordinaria quaedam Polygamiae inter Christianos vel admittae vel toleratae exempla non magis quam quilibet alius excessus sive crimen quodcunque conuiuendo transmissum vel Legi Christi vel unanimi Ecclesiae Christianae sententiae ac consuetudini praeiudicare potest. Cui accedit quod nulla cuiquam inter Christianos nubit, nisi ea lege, vt sola et vnica coniux sit quamdiu vixerit. Quod vero Pontificii scriptores Lindanus, Maimburgius, Varilafius, Bossuetus, tantopere insultare solent B. Luthero quod in Philippi Hassiae Landgrauii Digamiam consensu prioris vxoris suscipiendam vtrunque visus est consensisse, aduersus hos praeter ea quae pro Luthero disputat B. Seckendorffius Lib. 3. Lutheranismi p. 277. sq. obseruandum est quod etiam Pontifex Romanus, Honorius III. ab Auctoribus non contemnendae fidei traditur dispensasse polygamiam Comitis a Gleichen ¹⁷ et quod vulgo Pontifex Iudaeis, in Italia praesertim, Polygamiam concessit, teste Leone Mutinensi. Vide Seldeni vxorem Hebraicam p. 51. Colomesii Biblioth. selectam p. 4. sq. Christoph. Arnoldi Paralipomena ad Wagenfeilii Soram, p. 1203. sq. Omitto quod Io. Bodinus scriptor Pontificius in colloquio inedito heptaplomere Lib. 2. auctor est se quum esset in Hispania comperisse Magdalenam Cruceam Monasterii Cordubensis Principem a Paulo III. Pontifice maximo veniam impetrasse, quae annos amplius 30. cum atrato daemone ephialte concubuisset, tamen tantam vitae atque religionis integritatem prae se ferret, vt quasi ab Angelo, dum sacra fierent, sublimis ueheretur a terra, quod Eunapius etiam Iamblichus sacra facienti contigisse tradit. De Iudaeorum Polygamia videndus Heideggerus in Hist. Patriarcharum, Seldenus lib. 1. vxor. Hebr. c. 9. Interpretes ad Matth. V. 32. et XIX. 9. Montacutius in apparatu p. 193. sq. Karaeos nullo numero adstringere Polygamiam ostendit Triglandus p. 142. sq. de secta Karaeorum. Rabbanitae ad quatuor uxores restringunt, vide Lightfoorum in horis ad Matth. V. 31. Licita praesertim habetur Iudaeis in caso sterilitatis per decem annos exemplo Sarae marito post decem annos Hagarum in matri-

N n 3

moniam

¹⁷ Confer Baellii Lexicon edit. 2. in *Gleichen*. Tentzelii dialogos menstruos A. 1696. p. 600. sq. 619. sq. Non ita tamen Clemens IV. cuius cordatam epistolam, qua matrimonium regis Aragoniae soluere recusat A. C. 1266. vide Tomo secundo anecdotorum Edmundi Martene p. 227. 303. 362. 440. 448. sq.

monium dantis. Quo in casu ipsi Pontifices Romani Iudaeis veniam Polygamiae dederunt. v. Schudtium in memorabilib. P. I. l. 4. c. 17. §. 16. sqq. et in compendio histor. Iudaicae p. 449. Hodie tamen plerique anathemate illo deterrantur, quo R. Gerson bigamiam sustulit ad minuendas lites inter coniuges, vide eiusd. Schudtii compend. H. I. p. 472. sq. vnde in casu Leuiratus hodie discaleario obtinet, vide Schudtium memorab. P. II. L. VI. c. 24. §. 13. De genibus non opus est plura addere, quum paucae sint fuerintque qui polygamiam non probauerint vel permiserint. Confer Zeidlerum lib. laudato p. 34 sq. Tho. Crenium Parte XI. Animadvers. p. 231. sq. De Aegyptiis Herodotus II. 92. *γυναῖκί μὴ ἑκατοὺς αὐτέων συνοικέει καθάπερ Ἕλληνες, unusquisque unam ducit uxorem sicut Graeci.* Atheniensibus a Cecrope vetita multitudinibentia, vide Petium ad LL. Atticas p. 434. et de Numae Romani Regis lege Festum in *pellex*. Vulcanum vero quod Aegyptiis legem tulisset de Monogamia, inter Deos propter ea relatum refert Eusebius in Chronico. Eandem Vulcani legem memorat scriptor Chronici Alexandrini. Diodorus tamen Siculus lib. I. c. 51. auctor est Aegyptiorum Sacerdotes quidem unam tantum, alios vero quot quisque vellet in matrimonium duxisse. De Germanis antiquis auctor est Tacitus, quod prope soli barbarorum singulis vxoribus contenti fuerint, exceptis admodum paucis, qui non libidine sed ob nobilitatem plurimis nuptiis ambiuntur. *Virgines unum accipiunt maritum, quomodo unum corpus unamque vitam, nec ulla cogitatio ultra, nec longior cupiditas, ne tanquam maritum sed tanquam matrimonium ament.* Confer Bernegger. qu. 92. ad Tacitum. Lacedaemoniis vero Lycurgi leges promiscuam vxorum consuetudinem concesserunt, vt praeter alios narrant Theodoretus lib. 9. de curatione Graecarum affectionum. Ita de Agathyrsis Herodotus IV. 104. *ἐπικοινωνον δὲ τῶν γυναικῶν τὴν μίξιν ποιεῦνται*, additque causam, vt velut consanguinei omnes procul odio ac liuore vitam degerent. Idem cap. 172. apud Nasamonas Libyae populum narrat sponsam prima nocte obire singulos conuiuas, et ab iis concubitus praemium marito referre. Eodemque loco testaturum Nasamonas illos tum Massageras polygamos promiscue vxoribus uti, posito ante fores quum ad mulierem intrauerint baculo, in signum. Gindanum vero mulieres cap. 176. tradit nodis fimbriarum palam testari quot cum viris concubuerint, et gloriari maxime quae plurimas habet, tanquam plurimis amatam. C. 180. de Ausibus Nomadum gente, quod *κτηνηδόν* pecudum more promiscue coeant. In Platonem eodem nomine, quod communionem vxorum in republica sua admisisset, passim inuehuntur veteris Ecclesiae doctores, licet Platonem defendat Bessarion lib. IV. contra Calumniatorem Platonis c. 3. Confer Hoistenum ad Porphyrium de vita Pythagorae p. 83. sq. Liniu Galantem

lansem in comparatione Theologiae Christianae cum Platonica lib. 1. p. 26. sq. Mofellanum ad Gellium XVIII. 2. Cotelerium ad Patres Apostolicos T. 1. p. 582. Quamquam vero Lactantius lib. 4. cap. 3. negat matrimonium dici posse ubi mulier vna multos viros habet, tamen et hoc Polygamiae genus in Britannia olim obtinuisse testatur Iulius Caesar IV. 14. de bello Gallico, *uxores habent deni duodenique inter se communes*. Bardesanes apud Eusebium lib. 6. c. 10. praeparat. et Caesarius qu. 47. et de Medis quibusdam Strabo ac de Lithuanis Aeneas Siluius. Idem de Malabaribus relatum memini, et Ceylanensibus, ubi vna vxor pluribus (ad sex vsque) nubit fratribus: De Calecutanis Bzouius ad A. C. 1487. n. XI. *nuptiis coire feminarum vnam, eoque incerta prole, patribus non filios succedere, sed ex sororibus natos*. De Malleamentibus vide memorias Treuoltinas 1713. p. 1866, et Lettres edificantes T. 3. p. 188. Apud Tastrobanenses communionem vxorum liberorumque obtinuisse testatur Diodorus Siculus lib. 2. p. 98. (140.) vt praeteream quae collegit Zeidlerus in libro de Polygamia p. 32. sq. vide etiam Augustinum de bono coniugii c. 17. Quod vero ad alterum Polygamiae genus attinet, quod vnus vir plures ducit vxores, illud non tantum apud plures gentes hodie receptum est, sed ita quoque receptum, vt Missionarii testentur, nullum maius obstaculum introducendo Christianismo se reperisse quam Polygamiae improbationem, praecipue apud Sinenses. Etiam Mahomedanis probari Polygamiam notissimum est, et ex ipso Alcorano constat. Confer Ludouicum Viuem lib. IV. de veritate fidei c. 13. Maurorum Imperatori plures quam quatuor vxores simul habere non permittitur, sed idem plurimas alit concubinas, vt Moullam Himaëlem Olonus Gallus in relatione de Imperio Maroccoano testatur quadringentas propemodum habere, quibus quingentae aliae sint famularum loco, atque ex his iam suscepisse masculos CXVIII. femellas CC. Paulli Heuterii libro de libera hominis natiuitate, siue de liberis naturalibus subiicitur catalogus virorum summa dignitate et laude insignium, qui illegitimo thoro nati Papae, Reges, Principes, viri illustres et clari. Prodiit ad calcem librorum II. de veterum ac saeculi sui Belgio, Antw. 1600. et 1616.4. et inter Opera edita Louanii 1649. fol. De successione spuriorum in regnum vide Andream Cirino de vrbe Roma cap. 29. Tomo secundo thesauri Sallengriani p. 425, et quae hoc saeculo acriter disputata sunt de successione in regnum Galliae, recensita in curieusesen Büchercabinet, particula 41. 45. 47. 48. et 51. Adulterium ecclesiasticum est, quum Episcopo viuente ecclesia alteri iungitur, ita Liberatus Diaconus c. 14. breuiarii, *volentibus ciuibus neminem penitus ordinare, ne adulteri viderentur, Dioscoro quippe viuente*. Hinc Petrus Moggus c. 16. p. 106. et c. 17. p. 110. adulter, quod superstiti adhuc Timotheo Salaphacito episcopum Alexandrinum ordinari se passus fuisset.

XII. Veteris puerperii¹⁸ antiquitates breui Synopsi, quum opus ipsum incendio periisset, complexus est Tho. Bartholinus, quam Commentario illustravit Casp. Bartholinus Thomae filius, qui cum patris ad filium Epistola lucem vidit Hafniae 1646. 8. et Amst. 1676. 12. Praeterea Romae 1677. 8. apud Mafcardum, prodit eiusdem Casparis Bartholini expositio veteris in puerperio ritus ex arca sepulchrali antiqua obseruati, qui etiam vberiores Commentarios de hoc argumento promisit. Vide praeterea Potterum IV. 14. Archaeol. et Io. Meursii filii de *puerperio* veteri syntagma, recensum tom. 8. Antiquit. Graecarum Gronouii, qui Graecos pariter ac Romanos ritus attingit. De puerperio *Hebraearum feminarum* vide Misnam Seder Tohoroth tractatu VII. Niddah siue de menstruata muliere eiusque purificatione, item ab immunditia partus et Ioan. Gottl. Horweini differt. de partu Hebraeorum et speciatim de corona boni nominis, Witteb. 1730. De hebraica obstetricum origine exstat Gottlob Frid. Gudii dissertatio ad Exodi I. 15. Lipsiae 1724. De sella parturientium, deque omni puerperio et arte obstetricandi confer Almelozenium in antiquitatibus e sacris profanis pag. 85. sqq. De daemone pueris infesto vide Pfellum de operat. daemonum p. 100. sqq. et 119. Puerperae apud Iudaeos pariter et gentiles impurae habebantur, vide Dillherrum disput. Acad. T. I. p. 216. sq. Dassouii scholia critica in Leuit. p. 17. Theophrasti notationes morum pag. 48. edit. Casaubon. Io. Christoph. Wolfii curas T. I. p. 586. Hinc earum purgationes et sacrificia, de quibus agunt Nicolai ad Sigonium lib. IV. c. 11. Bergerus eclog. Corsic. 3. p. 27. Lightfootus in horis hebr. ad Luc. I. 9. II. 22. Cremerus antiquit. mosaic. T. II. p. 263. Ioan. Christoph. Wahrendorfius in examine canonis Leuitic. XII. de purificatione puerperarum, Helmst. 1708. 8. et Polyc. Lyserus in dissertat. de puerperarum purificatione, ibid. 1707. De iis, quae apud veteres Germanos in partu, item ante et post eum obseruata sunt, vide Cleffelium antiq. Germanic. cap. 2. De arte obstetricicia veterum elegantem edidit dissertationem Io. Zach. Platnerus, Lipsiae 1735. De more coronandi puerperarum aedes apud Romanos et Graecos recepto confer Bidermanni Otia litteraria parte prima pag. 238. sqq. Illustribus etiam feminis olim morem fuisse liberos suos lacte nutrire testatur Adalbero Laudunensis (qui circa A. C. 998. scripsit) carmine ad Robertum Regem Francorum: *Lac tibi sugenti Dat nutrix Induperatrix.* Infantibus vagientibus et immorigeris terror incussus proclamato nomine Cyclo-pum vel Lamiae vel *μυρμη* vel laruis propositis. Vide Ez. Spanhem. p. 174. sq. ad Callimach. et 178. In insula Corsica virum loco puerperae per aliquot dies decumbere solitum narrat Diodorus Siculus lib. V. p. 205. De *nutricibus*

et

¹⁸ Meminit Bartholinus in Anatome p. 293.

et *paedagogis*, peculiaris extat diatriba Io. Iacobi Claudii, Vltraiect. 1702. 12. recusa Tomo tertio supplementor. Poleni pag. 417. De *paedagogia* veterum Graecorum binas dissertationes edidit Io. Perrus Miller, Lipsiae 1735. in quibus totum hoc argumentum fusius exponit, simulque de *Gymnastis* et *Paedotribis*, quos magistros exercitores Plautus appellat in *Trinumno*, agit, de quibus quoque consulendus Perizonius ad Aeliani var. histor. II. 6. De praceptoribus puellarum confer Iac. Ræuardum II. 19. *Coniectaneorum*. De cunis infantium Io. Alstorpius libro de lectis veterum cap. XIV. De respectu parentali et priuilegiis *πολυτεκνίας* vide Phil. Lud. Hannekenium dissert. 3 de cura domestica Romanorum. Io. Georg. Fichtneri dissert. de praemiis *polypaediae*, Altorfii 1708. et Lipsii excursus ad III. *Annal. Taciti*. De iure trium liberorum et iure communi liberorum, et vtriusque iuris differentia differunt Bimardus in epistola ad Ioannem de Abatibus inserta tomo XVI. bibliothecae Italicae, et Hannibal de Abatibus Olueri in notis ad marmora Pisarenfia p. 79. sqq. et p. 85. sqq. De conuiuio ablatationis, dentitionis etc. Stuckius *Antiquitat. Conuual. I. 17*. De dilatis praegnantium supplicis Menagius cap. 21. *amoenitatum iuris*.

De *Natalitiis* veterum sacris et prophanis, Ioachimi Hildebrandi liber lucem vidit Helmstad. 1661. 4. cui addendus Michael Piccartus *Oratione X.* quae est de natalitiis Veterum. Thomas Hutchinson ad Xenophontis *Cyropaed.* p. 25. Iacobus Ouzelius in *animaduersionibus* in Minutii Felicis *Octauium* pag. 45. sqq. Gisbert. Voetius Tomo tertio dissert. *selectar.* p. 1282. sqq. Henr. Salmuth de natalitio veterum ritu, Ambergae 1619. Io. Burchardus Menckenius dissertat. *litterariar.* p. 194. sqq. Israelis Clauderi dissertationes duae de ritu veterum natalitio, Coburgi 1657. et 1659. Martin. Braem de diebus ac festis natalitiis, Haun. 1702. Ioan. Christ. Koernerii *descriptio natalitiorum Romanor. priuator.* Lipsiae 1740. Carol. Frid Schubertus de ritibus Romanorum celebrandi dies natales, Helmst. 1750. Caroli Beniam Acoluthi epistola de ritibus veterum natalitiis, Jenae 1754. et Caspar Sagittarius in *diff. de natalitiis Martyrum* (his dies martyrii ipsorum innuitur: vide praeter alios Clariss. Muratorium *diff. 19. ad Paullin.* p. 195. sq) quae cum Ioan. Kindleri *exercitatione de natalibus Christi* recusa est in *synragmate primo diff. Philologicarum*, apud Batauos edito 8 et recensetur in Ludoph. Neocori *Bibliotheca librorum nouorum A. 1699* p. 474 sq. Varia etiam de natali die, strenis natalitiis, sacris celebratis *Amphidromiis* (quae etiam *δρομάμφοι*
ήμας)

¹⁹ Ouidius I. 417. de arte amandi: *Magna superstio tibi sit natalis amicae,*
Quaque aliquid dandum est, illa sit atra dies.

Idem de die Natali videndus III. 13. *Tristium.*

ἡμερ notante in Obs. Io. Frid. Gronouio) Meursius *Græcia feriatâ* p. 260. sq. et Meursius filius de puerperio veteri c. 7. De conuiujs natalitijs Ios. Laurentius Tomo VIII. thesauri Gronouiani p. 1430. de iisdem aliisque lætitiæ signis obseruauit etiam nonnulla Henricus Lindebrogius ad Cenforinum de die natali: neque H. Dodwelli prælectiones 1. et 2. Cambdenianæ prætereundæ, in quibus præcipue de obseruatis apud Romanos Natalibus: tum Martini de Roa liber de die natali sacro et prophano, singularibus S. Scripturæ subiectus Lugd. 1604. 8. Ioachimi Immanuelis Wendii diff. de natalium apud veteres sollempnitate, quæ prodijt Witreb. 1687. De conuiujs natalitijs agunt etiam Lud. de Orleans lib. 6. nouarum cogitationum in Tacitum. Guil. Stuckius antiquitarum conuiualium lib. 1. c. 16. Tassius c. 13. de ludis sæcularibus tom. 8. Antiqu. Roman. pag. 540. vide et quæ viri docti notant ad hæc Ciceronis Orat. 2. Philippica c. 6. *dat natalitia in hortis*, tom. 6. Græv. p. 404. De varii generis ritibus quibus veteres, Ethnicis maxime, in natalibus vsi sunt, item de varii generis natalibus, vitæ, muneris, Martyrii, et de die natali Christi agit Rich. Montacutius in apparatu ad Origg. Ecclesiasticas pag. 377. sq. et in *Analectis*, (qui idem propemodum liber est sub alio titulo editus) p. 370. sq. De natali Herodis celebrato ad eundem idem Montacutius, parte secunda Origg. p. 141. sq. Interpretes ad Matth. XIV. 6. Isaacus Vossius ad Catullum p. 307. qui obseruat, non diem qua natus est Herodes, sed diem quo ad regnum euectus est, eo in loco intelligi, vti etiam per *γενέθλιον* regis Agrippæ apud Iosephum XIX. 7. pag. 869. edit. Oxon. Confer Io. Gregorii scholion Græcum ad illum Matthæi locum, quod habes etiam in *Actis Erud.* 1704. p. 52. sed et Henrici Dodwelli prælect. Cambden. p. 169. De Augustorum natalibus celebratis consule Ioan. Henr. Sminkii diatribam, *Marpurgi* 1717. 4. et Ioan. Henr. Stussii commentationes duas de natalitijs Imperatorum Romanorum, *Gothæ* 1738. De natali cathedræ, siue, quo quis Episcopus electus, Baronius ad *Martyrologium* 18. Ian. Rosweidus ad epistol. 16. S. Paullini, S. Boussæus dissert. 28. noctium theolog. p. 325. sqq. Ernesti Sal. Cypriani *Programma* decimum, *Coburgi* 1708 8. De natalibus Homeri, Platonis, Epicuri, Virgilii et aliorum celeberrimorum Virorum sollempniter et instituto conuiuio celebrari solitis nonnulla collegit Io. Ionsius de *Scriptoribus Historiæ Philosoph.* p. 58. sq. Etiam Urbium natales celebrati, vt *Γενέθλιον* Urbis CPolis de quo auctor *Originum CPol* in fasciculo Combessiano p. 27. urbis Romæ, de quo Mamertinus Panegyrico in *Maximian.* c. 1. et Bandurius Tomo secundo *numismatum* pag. 71. Plura de natalibus urbium Petrus Faber lib. 1. *Semestrium* cap. 9. Briffonius ad *legem Dom* de spectaculis, sub *extrem.* et Io. Henr. Stussius in *commentatione* de natalitijs urbium, *speciatim*

ſpeciatiim de natali vrbs Romæ, Gothæ 1740. Alexandrinos memoriam terræ motus, quo Vrbs ſua propemodum conſiderat, appellaffe Γε̅νε̅σ̅ια̅ obſeruat Valeſius ad Sozom. VI. 2. fortalſe quod poſt illum reſtaurata pulchrior ac veluti renata eſt. Et Genethlia viuus, Genefia mortuis deſtinata vt notat Laurentius lib. I. polymathiaæ diſſ. XI. vbi perperam *viris* excuſum pro *viuis*. Vide et Heſychium in Γε̅νε̅σ̅ια̅. Quamquam vero haud dubie antiquus moſ eſt natalem diem ſollempni ritu obeundi, vt præter iam laudatos oſtendit Io. Dougtheius in analectis ad Genef. XL. 20, valde tamen dubium eſt, quod Iac. Boulducciſ, homo mire credulus, vel potius mire credulos requirens lectores, de Eccleſia ante Legem capite et libro primo tanquam rem exploratam tradit primos homines, quotannis natalem ſuum celebralſe. De Amphidromiis, quæ die quinto poſt editum in lucem partum celebrabantur, agit Poſſinus ad Pachymerem, et Ern. Sam. Chriſtoph Rudorf ſingulari commentatione Ienæ 1758. edita. Cunaria occurrunt apud Gruterum pag. CCCXI. 7. Martial. II. 40.

Cunarum fueras motor Charideme mearum.

Superſtitiones in recens natis frequentatas perſtringit Chryſoſt. XII. in 1 Cor. p. 107. T. X. ed. nov. Eodem, quo nati fuerunt die morrem obiſſe obſeruati ſunt, ex veteribus quidem Plato, Pompeius, Antipater Sidonius, quem præterea quotannis die natali febre correptum ferunt: ex recentioribus Herm. Barbarus, Pet. Pithoeus, Io. Heuelius et multi alii. Natos ſibi infantes parentum erat apud Romanos ex lege M. Antonini Philoſophi intra tertium a natiuitate diem profiteri apud præfectum ærarii Saturni, in acta hoc relaturum: porro die octavo feminis, maſculis nono nomen imponebatur qui dies luſtricus, atque Onomaſteria. De *liberorum abdicatione* Sam. Peritus ad Leges Atticas p. 157. ſq. et Io. Regner Pronigk in diſſertatione de abdicatione liberorum, Ultrai. 1725. De *venditione* liberorum apud Gentes permiſſa olim ac recepta Io. Philippi *Dattii*, Conſiliarii Wurtenbergici liber prodiit Vlmae 1700. 8. recuſus Tomo ſecundo theſauri Meermanniani p. 631. De *liberorum expoſitione et nece* apud veteres, Gerardi Noodt Icti præclariffimi Iulius Paullus, ſiue ſingularis liber de hoc argumento editus Lugd Bat. 1700. 4. et inter opera eius recuſus Contra Noodtii ſententiam nonnulla monuit Corn. van Bynkershoek in diſſert. de iure occidendi, vendendi, exponendi liberos apud Romanos, quæ exſtat in euſdem Opuſculis varii argumenti, Lugd Batav 1752 4 p. 141. Bynkershoekio oppoſuit Noodtius amicam reſponſionem, quam examinauit Bynkershoekius in curis ſecundis de iure occidendi et exponendi liberos apud veteres Romanos. Tria hæc ſcripta inueniuntur in Bynkershoekii Opuſculis cura Franç. Car. Conradi Halæ 1729. 4. editis. Hiſce iunge Petitum miſc.

Observ. p. 163. Potterum Archaeol. Graec. lib. 4. cap. 14. Keyserum anti-
 quitat. septentrional. p. 333. sq. Ioach. Christoph. Stiffneri diss. de liberis ex-
 posititiis, Helmst. 1677. rec. Quedlinb. 1718. Io. Christoph. Frauendorffii de
 iniqua liberorum expositione, Lips. 1692. Ier. Zangii de expositione infan-
 tum eiusque poena veteri, Gissae 1713. Matth. Mülleri de expositione infan-
 tum, Altorffii 1727. Car. Frid. Heinzii de eo, quod iustum est, circa exposi-
 tionem infantum, Lipsiae 1731. et Henr. Aug. Zeibichii de more Graecorum
 infantes exponendi, Witeb. 1753. *Δέσσεια* siue *δέσσεια* expositis infantibus quo
 agnosci possent appensa memorat Dio Chrysostomus diss. IV. de regno p. 63.
 De iure patrio post Petrum Aerodium aliosque Struuius in Bibliotheca iuris
 pag. 157. sq. edit. Buderianae, et Lipenio in Bibliotheca iuridica Tomo sec.
 pag. 130. sq. edit. recentissimae laudatos erudite commentatus est Abraham
 a Kerkuuad, Vltraiect. 1708 8. De educatione liberorum apud Hebraeos
 agit Theod. Dassouius in dissert. de infante Hebraeorum liberaliter educato,
 Witeb. 1698. De educatione apud Graecos et Romanos Pfeifferus Antiquit.
 Graec. IV. 28. I. I. Claudius in diatriba de nutricibus et paedagogis, T. III.
 supplementorum Poleni. Feithius antiq. Homer. c. 18. et Celeberrimus Io.
 Aug. Ernesti in prolusione de priuata veterum Romanor. disciplina, Lipsiae
 1747. De educatione liberorum apud veteres Germanos vide Cleffelium an-
 tiquit. German. c. 3. et Cluueri German. antiquam lib. 1. c. 21. Hamburgi, vti
 etiam Venetiis et in aliis quibusdam urbibus Italiae constituta sunt brephotro-
 phia, quae temporibus Iustiniani obtinuisse obseruant viri docti ex l. 19. 22.
 C. de sacros. Eccles. vel iam Traiani Imperator. vide Iac. Raeuardum lib. 1.
 Coniectan. c. 17.

XIII. De cura virginum apud veteres diss. duae Io. Phil. Pfeifferi, Prof.
 Regiomontani, post primam editionem Regiomont. 1672. recusae sunt in
 Belgio in Syntagmate 2. diss. Philolog. Roterod. 1699. 8. et recensentur a Lu-
 dolpho Neocoro in Biblioth. nouorum librorum Ai. 1699. p. 474. De variis
 rationibus pudicitiam virginum et puerorum custodiendi, vide notas ad
 Ciceronis Orationes tom. 6. edit. Graeuianae p. 467. Potterum IV. 13. Archaeo-
 logiae Gr. De infibulatione agit Mercurialis lib. 1. Var. lect. cap. 19. et Io.
 Rhodius libro de acia Celsi. De disciplina et moribus Romanarum femina-
 rum confer Stanislai Santinelli dissertationes et orationes, Venet. 1734. 4. editas,
 p. 93. sqq. De Gynaeceis Graecorum vide Ludov. Guil. Iunii dissertationem,
 Lipsiae 1745. De Hebraeorum Gynaeceis confer Bucheri antiquitates supra
 pag. 839. laudatas. Mulieres peregrinae, imprimis apud Hebraeos, minus
 honestae habebantur, quod singulari commentatione Io. Frid. Frischius, Lips.
 1744. demonstrauit. De vidua Hebraea exstat Theod. Dassouii dissertatio,
 Witeb. 1699.

XIV. De cura Iudaeorum circa genealogias consulendus Melchior Leydeckerus VI. 9. de Rep. Hebraeor. et Christianus Schoettgenius hor. hebraic. et talmudic. in N. T. T. 1. p. 854. sqq. Apud Athenienses duplex fuit liber publice asseruatus, quorum primo infantes statim a natiuitate inferibebantur, altero qui vocabatur *ληξιαρχικόν*, nomina eorum qui iam ex ephebis excesserant. Vide Scholia Graeca ad Lucianum tom. 2. p. 11. De familiis Romanorum iam pridem interciderunt scripta Varronis, Titi Pomponii Attici, Hygini, M. Valerii Messalae et Suetonii, de quibus videndus Reinerus Reineccius in praefatione ad Glandorpii Onomasticon, vbi etiam notat recenti aetate, *Io. Rosam*, de Romanis familiis commentarios Ienae, vbi humaniores et sacras litteras docuit, molitum, eosque in summa exspectatione fuisse, sed Auctorem interea opere neutiquam edito defunctum²⁰ testatur. Hoc argumentum sparsim et obiter attingit *Raph. Volaterranus*, in anthropologia siue commentariorum vrbanorum libro 13. et sq. Diligentius *Richardus Streinius*, Baro Schwarzenauus, in libro de gentibus et familiis Romanorum, Parisiis 1559. apud Henr. Steph. in fol. et Venetiis apud Ald. Manut. iuniorem 1571.4. 1591. 8. et tomo VII. Antiquitatt. Romanar. Graeuii. Consulares tamen familias tantum expressit et multa sine auctoritate, multa contra Historiam et temporis rationem scripsit iudice Christoph. Adamo Ruperto, quem vide in Epistolis *Georgii Richteri* p. 564. sq. vbi et ipse gentes familiasque patricias ac plebeias collegisse se testatur. *Ioannis Glandorpii* onomasticon Historiae Romanae neutiquam hoc loco praetereundum est, vtpote praecipuarum familiarum Romanarum stemmata ordine alphabetico explicans, et innumera intelligendis Romanis scriptoribus vtilia obseruans. Luceni adspexit post Auctoris obitum demum, curante eius discipulo *Reinero Reineccio* Francof. apud Wechelos A. 1589. fol. *Andreae Schotti* electa de prisca Romanorum gentibus et familiis, cum eiusdem de tribus Romanis XXXV. rusticis atque vrbanis, et de ludis festisque Romanorum ex Calendario veteri leguntur ad calcem antiquitarum Romanar. Ioan. Rosini. *Fuluii Ursini* de familiis Romanorum opus ab V. C. ad Augustum (non Augustinum vt typographi lapsu legitur in Bibl. numaria Labbei) ex antiquis numismatibus collectum Rom. 1577. fol. cum appendice 30. familiarum ex *Antonii Augustini* Episcopi Alerdensis libro de Familiis Romanorum, exstat etiam tom. VII. Antiquit. Rom. Graeuii recusum. Septingentos Ursino memoratos et alios ducentos ipsi praeteritos familiarum numos possidere se testatus est *Seguinus* p. 204. vbi circa numos Pompeianos

²⁰ Obiit 1571. aetat. 39. Hic est Rosa cuius eruditi in Ciceronis Academicas et de finibus libros commentarii existant.

Vrsinum aliquoties emendat. Idem p. 65. duodecim ex illis Vrsino praeteritis exhibet et illustrat. *Guilielmi Cardelli*, Romani, qui Sigismundi Imperat. temporibus vixit librum de familiis Romanis laudat atque euoluisse se testatur Prosper Mandosius Tomo secundo bibliothecae Romanae p. 203. Idem pag. 222. *Iacobi Gardelli*, nepotis, additiones memorat. *Abrahami vero Gortelii* familiae Romanae ab V. C. vsque ad obitum Augusti, ex numis, quos Vrsinus vel omisit vel aliter posuit, lucem viderunt Antwerp. A. 1605. fol. Ab eo tempore laudatissima industria *Caroli Patini* qui post Vrsinum diligenter est in hoc argumento versatus Paris. 1663. fol. Conferendus etiam *Ezech. Spanhemius* diss. VI. de usu numismatum (in noua edit. X. quae prima est Tomi secundi) *Laur. Begeri* tomus 2. thesauri Brandenburgici p. 529 sq. praecipue vero *Io. Vaillant*, cuius numi antiqui familiarum Romanarum perpetuis interpretationibus illustrati lucem viderunt Amstel. 1703. fol. In hoc Vaillanti opere familias nonnullas quarum Patinus meminit omissas notant Acta Erud. A. 1704. p. 407. quanquam vicissim ex Golzii numis consularibus A. 1571. ad calcem Historiae Iul. Caesaris editis et suis scriniis non paucas (132.) Patino praeteritas vir doctissimus adiunxit. Neque enim omnes Golzii numi a Patino omissi pro supposititiis habendi sunt, vt iam notauit A. Morellus p. 28. spec. Notari quoque meretur eiusdem Morelli thesaurus, siue familiarum Romanarum numismata, omnia, diligentissime vbique conquisita, accuratissime delineata, et iuxta ordinem Fulv. Vrsini et Caroli Patini disposita: nunc primum edita et commentario perpetuo illustrata a Sigeberto Haerembo, Tom. II. Amstelod. 1734. fol. Omittimus *Eliae Reusneri* et aliorum scripta, familias Romanas illustrantia, quarum plures quotidie et nouas siue ex numis siue ex aliis veteribus monumentis eruditorum industria obseruat. De prisca familia *Caesorum* singulare et locuples opus Io. Baptistae Fontei, cum Iulii Iacobini appendice lucem vidit Bonon. 1582. fol. De gente *Valeria* exstat liber Iacobi Zabarella, italice editus Paduae 1664. 4. Eiusdem de gente *Liuii* liber prodit, ibid. 1669. 4. De familia *Caesennia* antiquissimas inscriptiones aeuo superstites Petrus Antonius Braschius in vnum collectas, dilucidatas ornatasque edidit Romae 1731. 4. De vita, rebus gestis, numis *Titi Didii* Consulis, et gente *Didia* Ios. Bimardi (de la Bastie) parergon prodit Lutetiae 1730. 4. De gente *Curtia* Ioannis Franc. Iosephi Bagnoli liber in lucem emissus est Bononiae 1741. 8. Gentem *Aureliam* Ioan Wunderlich singulari commentatione illustrauit Ienae 1754. 4. De *Meteliis* disserit M. Antonius Ferratius pag. 129. epistolarum. Gentilitiorum nominum Romanorum in Gruteri inscriptionibus non obuiorum amplissimum spicilegium ex antiquis inscriptionibus collegit Raphael Fabrettus cap. 9. p. 597. 199. Familias *Byzanti-*

nas illustravit *Carolus Cangius* Paris. 1680. fol. in parte priorae Historiae suae Byzantinae.

XV. Tria fuerunt apud Romanos cognationis genera, agnatio, gens et stirps, ut notat Turnebus ad Ciceronem de legibus lib. I. p. 31. ac stirps quidem omne cognationis genus continebat, *gentis* ius nullum habebant plebei, sed tantum patritii ac nobiles qui capitis nullam erant diminutionem passi, vide Ern. Martini Chladenii librum de gentilitate veterum Romanorum, Witeb. 1742. 4. *agnatio* in virilis stirpis cognatione posita erat. De imaginibus nobilium, earum collocatione in atrio; gestatione in funere et simili pompa qua claritatem generis veteres Romani testabantur, vide praeter scriptores pag. 724. citatos Lipsium 1. elect. c. 29. Liberi erant vel *γνήσιοι* legitime nati, vel adoptiui *θετοί*, de quibus Appianus 3. Ciuil. fol. 586. vel *ιόθοι* siue spurii, *σκόττιοι*, de quorum patre non constabat et *παρθενοί* ex adulterio geniti. Vide Potterum IV. 15. Archaeol. De adoptionibus priuatorum Principumque apud Romanos et adoptorum iuribus agit H. Dodwellus praelect. Cambden. XVIII. De praecipuis adoptandi caussis apud veteres Romanos Imman. Gottlob Grofferi commentatio prodit Lipsiae 1746. Adoptionis ritus fuerunt varii, per populum et praetorem, de qua ad Dionem pag. 195. et Pitiscus T. 1. p. 28. sq. per arma, per enses, siue armorum traditione Cassiodorus IV. Ep. 1. VIII. 1. et 9. S. Bouffacus dissert. 15. noctium theolog. p. 211. sqq. inde feuda et equestres dignitates; per tonsuram siue rescissos capillos, Paullus Diaconus lib. 6. de gestis Longobardor. cap. 53. inde ordines monastici et tonsura clericalis; per baptismum, idem Bouffacus dissert. 14. noctium theolog. p. 199. sqq. De exhaeredatione, quae grauior, et abdicatione vide interpretes ad Quintilianum T. 2. Burmanni pag. 481. et 474. vbi formula abdicantis, *discede de domo mea*. Nobilitatis quatuor genera e mente Platonis Laërt. III. 88. sq. Apud Romanos distincti nobiles, ingenui siue liberi, liberti et libertini ac serui quos diuersos ordines etiam apud Germanos veteres obseruat Cluenerus German. Antiquae lib. 1. cap. 15. p. 98. sq.

XVI. De Nominibus propriis et Nominum impositione atque vsu apud veteres, praesenti loco nonnulla perstringere operae pretium fuerit. Apud Hebraeos vnicum nomen in vsu fuit, quod primis temporibus a natiuitate statim, ut Caino vel Noacho impositum est: deinde in circumcissione dari consuevit. Hinc additum nomen Parentis, in hunc fere modum: Isaac filius Abraham, Saul filius Kis, Simon *ben* (Syriace *bar*) Iona, Moses ben Maimon, Menasse ben Israël. Sic et feminae, Michaiahu filia Vrielis. Neque alia nominum ratione in hoc vsque tempus vtuntur Iudaei, licet nonnullos videam cognomen etiam habere, ut R. Schabtai integrum nomen est Schabtai Strimer, Pragenfis,

Pragensis, est enim frater Iacobi Strimeri, filius Iosephi Strimeri in direptione Pragensi occisi. Idem tamen in titulo libri de scriptis Rabbiorum, cui titulus est labia dormientium, se non aliter vocat quam R. Schabtai ben Ioseph. Satis frequens autem inter eosdem Hebraeos mutatio nominis variis de causis, vnde binomines, quae res vt obseruata magnas difficultates tollit, ita neglecta facit, nec exiguos parit errores. Confer Beckium ad Targum Paralipom. p. 136. et Christ. Bened. Michaelis dissert. de nominibus propriis sacris, Halae 1729. Vno tamen nomine tantum utebantur vno tempore, ita vt ex quo adsciuit Apostolus nomen Paulli, desineret appellari Saulus. Nec Abranius vocabatur amplius, quum datum esset nomen Abrahami, neque Sarai, ex quo dicta est Sara, nec Iacob ex quo haesit nomen Israëlis, quanquam iste postea iam hoc iam illo nomine in sacris litteris appellatur. In formatione nominum Hebraeos haud curiosius de accurata analogiae ratione sollicitos fuisse notauit, Dauid Kimchi et Salomoh ben Melech ad 1. Chron. IV. Neque in scribendis eodem modo nominibus admodum superstitiosos fuisse veteres, Rich. Simon lib. 1. Hist. Crit. V. T. cap. 3. In Talmude Hierosolymitano Massechet Gitin f. 43. 2. legas Israëlitas extra terram Israëliticam habere nomina sicut nomina Gentilium. Sane a Graecis nominibus et Latinis non abstinuisset, exemplo Tryphonis, Philonis, Nicodemi, Iusti, Rufi et aliorum constat. Vide Rev. Alberti a Felde Epist. ad D. Kochium de dialogo Iustini Martyris p. 33. sq. et Io. Braunium in selectis sacris p. 33. sq. qui p. 34. sq. ostendit Iudaeos post captiuitatem duplici nomine non raro vsos, vno quo inter suos et altero quo inter Ethnicos vocarentur. Graeco scilicet altero vel Latino, altero Hebraico: sic iisdem tributa nomina Iesus et Iason, Iakim et Alcimus, Onias et Menelaus, Iannaeus et Alexander, Saulus et Paullus, Ioannes et Hyrcanus, Hillel et Pollio, Simon et Niger, Salome et Alexandra. Confer Io. Henr. Maii observ. sacr. lib. 3 p. 96. edit. secundae. Trinomines etiam fuere quidam, si credimus Cornelio Iansonio parte 1. Concordiae Euangel. c. 6. et Benediſtini ad S. Ambros. tomo 1 fol. 1331. In peregrinae autem linguae nominibus propriis efferendis tripliciter versari solent Hebraei, nam vel aliter pronunciant, ²¹ vt Graeci aliaeque Gentes, vt pro Cyro Cores, pro Artaxerxe Artastata etc. vel ex peregrina lingua interpretantur in Hebraicam. Vide Grotium ad Gen. XI. 1. Hebr. III. 8. et quae notaui lib. 1. Bibl. Graecae c. 6. §. 11. Eduardum item Bernardum ad inscriptiones Palmyrenas pag. 23. sicut hoc etiam aliis scriptoribus vsurpatum fuit, vide Nicol. Alemanni notas ad Procopium p. 95. et Hieronymum lib. 2. in Amosum pag. 1411. edit. nouae, vel

²¹ Quam diuerse ipsas hebraicas voces pronuntiant Iudaei vide apud Ioan. Iac. Schudtium Tomo secundo memorab. Iudaicorum pag. 285.

vel nomina in aliam atque ingeniosam significationem deflectunt, vt variis exemplis demonstrari in eadem Bibl. Graeca lib. 1. c. 29. §. 8. Quae omnia non possunt non multiplices difficultates lectoribus obicere, et quasdam etiam vix ac ne vix quidem extricabiles. Iosephus quoque Medus in fragmentis sacris tom. 10. fascic. Crenii p. 252. notauit mirificam diuersitatem in nominibus Regum Assyriorum, quae in sacris et profanis scriptoribus obseruatur, inde originem ducere, quod diuersae gentes Assyrii, Babylonii, Persae, Aramitae habitantes prope Euphratem, Aegyptii, Graeci etc. vnaquaeque nomen Regis varie pronuntiationis suae ingenio suaeque linguae accommodarent. Etiam pridem notauit Iosephus Scaliger *Nomina propria exterarum gentium alienis apicibus additis ita transformari, vt ab ipsis gentibus agnosci non possint*, quam in rem plura disputat Thomas Reinesius in diatriba de lingua Punica. Scriptores qui Nomina Propria Hebraica in sacris litteris collegerunt et interpretati sunt diligenter referre instituit Celeberrimus Io. Christoph. Wolfius in Appendice ad Historiam Lexicorum Hebraeorum p. 228. et diligentius in bibliotheca Hebraea vol. 2. p. 565. sqq. et vol. 4. p. 248. et Io. Mollerus Homonymoseopiae p. 39. sq. His addi possunt quae ex MSS. Graecis Codicibus tom. II. Hieronymi sui ad librum de Nominibus Hebraicis protulit Io. Marcianaeus, quae melius digeri atque emendari illustrarique ab aliquo viro docto esset operae pretium: vt omittamus *Matthaei Aurogalli* librum de Hebraeis urbium, regionum, populorum, fluminum, montium et aliorum locorum nominibus e V. T. congestum Witeb. 1526. et auctiorem Bas. 1539 8. *Dauidis Chyrraei* Onomasticon Theologicum A. 1557. 1578 et Witeb. 1585. 8. Spectat et huc *Paulus Crellius* in Concordantiis realibus a Dan. Fesselio auctis, Germanice fol. Onomasticon nominum propriorum Hebr. et Graecor. quod exstat ad calcem tom. VI. Bibliorum *Polyglotton Londinens.* *Marianus Brixianus* in Arca Noae etc. et qui in hoc genere versatus quam diligentissime est, praeclarus Vir *Matthaeus Hillerus* Professor Tubingensis in Onomastico sacro Tub. 1706 4. et in altero quod Bibliis pentaplis Germanice A. 1712. 4. excusis est subiectum, nouissimeque Vir celeberrimus *Ioan. Simon* in Onomastico V. T. Halae 1741. 4. euulgato.

XVII. De Graecis veteribus perinde vt de Hebraeis affirmare licet simplici fere nomine eos vsos fuisse, et genitium plerumque parentis addidisse, vt Thucydides Olori et similia. Confer Ez. Spanhem. VI. de numism. p. 512 sq. At non semper genitius additus parentem significat, sed interdum aliud quid subintelligitur, v. g. Clinias Alcibradis scil. Pater. Olympias Alexandri, scil. mater. Hectoris Andromache, scil. vxor. Eusebius Pamphili scil. amicus. Parthenius Dionysii scil. discipulus. Confer Ionsum p. 14.

scriptoribus Byz. cap. 1. § 5 sq. Amplissimi Cuperi Harpocratem p. 126 sq. et V. C. Thom. Galei diss. de scriptoribus Mythologicis p. 19 sq. Pro genituo Parentis scriptores Romani interdum posuere alterum nominatiuum, itaque dixerunt Herodem Atticum pro Attici F. Appionem Plistonice pro Plistonice F. et similia. Confer Salmasium ad Vet. inscriptionem Regillae p. 89 sq. Valesium ad Ammian. fol. 40. Sollemne fuit apud Graecos nepoti nomen aui imponere. Sic Aristidis pater et filius dicebantur Lyfimachus, Aristotelis Nicomachus, vt alia innumera praetermittam, e quibus nonnulla collegit Grotius ad Luc. I, 59, et Stephanus Morinus in octo dissertationibus p. 21 sq. *παλαιότατον ἔθος ἦν, inquit Eustathius, τὸς ἐγγίνεσ καλεῖσθαι τοῖς τῶν πάππων ὀνόμασιν.* At Nomina Romanorum narrantes Graeci, praenomina frequenter sola nominant, vel praenomina postponunt, ut *Κάτων Μάρκος* pro M. Catone et similia apud Dionem aliosque. Vti Patronymica etiam quandoque cognominibus praeponi notat Salmasius ad Achillem Tatium p. 537 sq. sed et Graeci ipsi interdum praeter nomen habebant *ἐπίκλησιν* siue cognomen, teste Appiano Praef. ad bella Pun. quod ipsum e variis monumentis antiquis constare notat laudatus Cuperus in Harpocrate p. 177. Confer Plutarchum Coriolano fol. 218. Nomina peregrina, orientalia maxime quum illa Graeci memorant in suis scriptis, vel plane in linguam suam interpretantur, vel saltem ita inflectunt, vt sono ac terminatione Graeca vel Graecis affinia videantur. Imponebant Graeci infantibus suis nomen die lustrico, siue septimus is erat siue decimus²² a natiuitate. Vide Meursium Graeciae feriatae p. 21 sq. Petrum Moll ad Longi Pastoralia p. 7. Adde de die lustrico Graecorum Romanorumque Philippum Rubenium lib. 1. elector. cap. 5. Meursium parte 2. exercit. critic. p. 182 sq. Festum in *lustrici*, et Macrobius l. 1. Saturn. c. 16. Christianis iam olim baptismi dies fuit *ἰνομασημιος*, vt notat praeter alios Nic. Cabasila lib. 2. de vita in Christo p. 225. Cui iunge Edm. Martene lib. 1. de ritibus p. 70 sqq. et Lindebrogium p. 1445. ad codic. leg. antiquarum.

XVIII. Romanis quoque ingenuis (seruorum enim vt plurimum simplex fuit nomen Syri v. g. vel Dau; quandoque vero seruis etiam et vernis honestioribus tria data sunt nomina, vide Fabrettum pag 347. Inscription, et Scipionis Maffei antiquitates Galliae p. 80.) singula quibusdam nomina initio fuere, vt Romulo et Remo: aliis bina, commune siue appellatiuum ac praenomen alterum, alterum gentile et proprium, vt Hosto Hostilio, C. Mario, Q. Sertorio, L. Mummio, Iulio Proculo. Plutarch. in vita Marii p. 406. aliis denique terna *praenomen, nomen gentilitium et cognomen*, vt L. Iunio Bruto, L. Tar-

²² Suid. in *δεκάτην ἐπιώσαι* et in *ἐβδομομένωμενα*,

L. Tarquinio Superbo et Prisco, C. Marcio Coriolano. Plutarch. in Coriolano fol. 218. Fratres, Ciceronis etiamnum aetate praenomine distinguebantur, nomine et cognomine conueniebant, vt P. Cornelius Scipio et L. Cornelius Scipio. M. Tullius Cicero et Q. Tullius Cicero. Simile in patre et filio obseruare licet, M. Annaeo Seneca et L. Annaeo Seneca. Postea fratres cognominibus diuisi, vt Saluius Otho et Saluius Titianus: Flavius Vespasianus et Flavius Sabinus. Non in omnibus tamen hoc receptum, nam Vittellii fratres solo praenomine distincti: Aulus, Quintus, Publius et Lucius. Feminas quoque praenominibus vsas constat, etsi minus frequenter, vnde hoc plane negauit Plutarchus in Mario p. 406. vt Aulam Placidiam, Tiberiam Aeliam, Rheam Syluiam Romuli matrem, Caiam Caeciliam, quod Caiæ praenomen inuersa littera scribitur o vt Tita L. Confer Tiraquellum ad Alex. ab Alex. tom. 1. p. 79 et ad lib. 5. c. 4. et quae Graeuus in praef. ad tomum 2. Antiqu. Rom. inferuit ex Petri Seruii Miscellaneis cap. 5 - 8. qui cognomine quoque vsas nonnunquam vt Caeciliam Metellam, Calpurniam Marcellam etc. quin praenomine, nomine et cognomine simul, vt Furiam Sabiniam Tranquillinam, Cneiam Cocceiam Irinam Aureliam Mauianam Virginiam, ex veteribus inscriptionibus demonstrat. Adde Francisci Arisii Cremonam litteratam T. I. pag. 24. Maritorum quoque adsciuere cognomen, vt Marcia Catonis, rarius liberorum, vt Cornelia Graecorum scil. Mater, adde Ez. Spanhem. VI. p. 509 sq. Praenomina circiter XXX. notante Varrone, sed longe plura obseruantur. Nonnulla praenomina eadem in aliis fuere cognomina, vt praeter Ez. Spanhem. dissert. x. de numismatibus, quae est prima tomi secundi pag. 21 - 83. pluribus exemplis idem Seruius probatum dedit, qui praeterea docet nonnullos nouum adsciuisse cognomen, quod male *agnomen* quibusdam appellatur vt L. Cornelius Scipio Asiaticus, L. Aelius Praeconius Stilo, M. Valerius Maximus Messala, Q. Caecilius Metellus Pius. Cognomen saepe gentilitio nomini praenominatur, vt notat Rhodius ad Scribonium Largum p. 191. et Spanhemius VI. de numism. p. 503 sq. De duplici praenomine usurpato id. p. 511. et praenominibus certis familiis familiaribus p. 513 sq. De more Graecorum Romanos passim solo praenomine notandi pag. 516 sq. quod et Latini interdum faciunt. id. Sola cognomina posita. id. p. 520. et Sirmond. tomo 4. Opp. f. 599. Quidam plura etiam habuere cognomina vt P. Cornelius Scipio Nasica Serapio, ne memorem quae in titulis Imperatorum cognomina Parthici, Arabici, Germanici etc. De duplici nomine, quo vsi interdum sunt viri feminaeque, vide Fabretti inscriptiones pag. 145 sqq. Agnomen autem dicitur proprie, quod retinebatur, ab adoptaris, vel integrum vel leuiter mu-

tatum et σχηματισθὲν πως, vt ait Xiphilinus, quum adoptantium ²³ prae-
nomen, nomen et cognomen adsciscerent, illisque iungebatur iam tertio
iam quarto loco, vt P. Cornelius Scipio a Q. Caecilio Metello adoptatus dein-
ceps vocabatur Q. Caecilius Metellus Scipio: M. Iunius Brutus adoptatus
a Q. Seruilio Caepione, dictus postea est Q. Seruilius Caepio Brutus; leuiter
mutatum est in Augusto, qui pro Octauius deinde dictus est C. Iulius Caesar
Octavianus. In his agnomen facile agnoscis Brutum et Scipionem. Porro
reliqua illa Asiatici v. g. et Africani et similia non agnomina sed cognomina
vocantur etiam a Velleio lib. I. c. 13. *Nec quisquam ex nonis hominibus prior
Mummio cognomen virtute partum vindicauit.* Nomina alia propria familiis,
alia singulorum in eadem familia vnus confer Spanhem p. 505 sq. ἐπικλή-
σεις Graecis, Perizon. ad Aelian. p. 469, 471, 475. Liberti siue serui manu-
missi cognomen suum retinebant, praenomen nomenque recipiebant a pa-
trono, vt Tiro et Laurea quum Cicero eos manumississet, dicti M. Tullius Tiro
et M. Tullius Laurea. Chryfogonus manu missus a Sylla L. Cornelius Chry-
fogonus. Adde Reines. pag. 835. Inscript. sq. Pueris non prius quam ro-
gam virilem fumerent, puellis non antequam nubarent praenomina imposta
fuisse Q. Scaeuola tradidit, teste auctore Epitomes de nominum ratione quae
Valerio Max. subiicitur et a quibusdam tribuitur Iulio Paridi, ab aliis Tito
Probo. Haec vtinam integra exstaret: quae eius supersunt tamen, illustrata
sunt a Stephano Pighio in notis ad Valerium et a Salmasio in inchoato com-
mentario ad Arnobium, quem vulgari tomo secundo Hippolyti mei. Ham-
burgi 1718. fol. Nomina petita sunt a *Diis*, vt, Martius, Bacchius, etc. vide
Grotium in limine notarum ad Marcianum Capellam; a *victoriis*, vt Afri-
canus, Creticus, vide viros doctos ad Flor. III, 8. Nicanor, Polyocrates; a *nu-
mero*, conf. Bibl. latin. II, 22. 7. Primus, secundus etc. Quartadecimani hae-
retici; a *colore*, vt Melanion, Rufus, Mineus etc. vide Grotium ad Capellam.
Albii, Albini, Flauii, Galbae; a *bestiis*, vel *animalibus*, vt Porcus, Carulus,
Equitius, Hippasus, Caper, Capella, Ouidius, Taurus, Muraena, Aquila,
Coruus, Coruinus, Galbus, Leporinus, Suillus, Butco, vide Godofredi Sellii
commentationem de nominibus Romanorum brutifonis, Halae 1737; ab *ar-
boribus*, vt Rosa, Palma; a *bono omine*, vt Prosper, Magnus, Valens, Maca-
rius, Felix, Eutyches, Augustus, Faustus, Fortunatus, Firmus, confer
Ioan. Henr. Stussi commentationem de omine in nomine, Gorhae 1735. a
bonis moribus, vt Aristobulus, Cunctator, Catus, Chrestus, Salomon, Phi-
ladelphus, Parrhasius, Parrhasiades, confer Barth. Marliani obseruationes
de

²³ Xiphilinus p. 34. de Augusto. Vide Dio XLVI. p. 484. et Sam. Pitisci Lexicon
Antiquitatum Rom. in adoptatio.

de praenomine, nomine et cognomine; a *malis moribus*, vt Hierax, Lamy-
rus, Metretes, Poltrones, vide Luitprandum in Innocentio; *κατ' ἀντιθέσει*,
σιν, Philopater; ab *euentu*, Stercoreus siue Copronymus, Ambustus; a *cor-*
poris nota siue *vitio*, vt Attae, Calui, Capitones, Caeci, Claudii, Corfi,
Flacci, Frontones, Gryphones, Labeones, Licinii, Limi, Monomachi, Nafi-
cae, Nafones, Physiones, Pogonati, Scaeuolae, Sedigeri, Talipedes, vide An-
gelum a Nuce ad Leonem Ostiensem III. 16. p. 334; a *nascendi sorte* Agrip-
pae, Caesares, Caesones, Opites, Postumus, Proculus; a *re rustica* Pisones,
Lentuli, Cicerones, Fabii, Aratores, Stolones; a *re maritima* Ancora, Ga-
leotus, Naclerus, Puppis; a *vestimentis* Caligula, Caracalla. Vti nomina
quaedam virorum in *a*, Fretela, Totila, Attila, Malela; ita etiam nomina
quaedam feminarum in *um* et *us* desinunt, Glycerium, Albinus, vide Henr.
Norisii aduentoriam, T. I. Opp. pag. 1304. sqq. De Nominibus Romano-
rum Onuphrii liber fastis eius subiectus; Francisci Robertelli liber prodit
Florentiae 1548. 8. Caroli Sigonii liber adiectus est eiusdem Fastis Consu-
laribus, Basil. 1559. fol. et deinde recusus Tomo primo Sylburgii scriptor.
historiae Rom. p. 340. in Dionysii Gothofredi auctoribus linguae Latinae pag.
1401. et Tomo secundo thesauri Graeciani pag. 1952. Iusti Lipsii tractatus
de nominibus Romanorum recusus est ad calcem Kippingii antiquitatum Ro-
man. pag. 603. edit. Lugdunensis 1713. 8. et in Clausingii iure publico Roman.
T. I. p. 598. Nicolai Boindini dissertatio de nominibus Romanorum exstat
T. I. historiae academiae Inscriptionum pag. 188. edit. Amstelod. Adde
Vossium lib. I. Aristarchi cap. 7. qui laudat praeterea Alexandrum ab Ale-
xandro de praenominum origine differentem IV. 4. genial. dierum, Giral-
dum dialogismo IV. et Antonium Augustinum III. 8. emendationum. De ori-
gine nominum et cognominum confer Aegidij Andreae de la Roque tractatum
Parisiis 1681. 8. editum. Nomina propria in MSS. solent distingui super impo-
sita lineola, vide Reinesii var. lectio. II 3. p. 137. Idem Henricus Srepha-
nus etiam in quibusdam suis Graecis scriptoribus excusis obseruauit. De no-
minibus mediae aetatis multiplicatis vt Marcianus Mineus Felix Capella, Ma-
crobius Ambrosius Aurelius Theodosius, Anicius Manlius Seuerinus Boethius
&c. vide Sirmondum praef. ad Eunodiam et in limine notar. ad Sidonium.
Alex. Whittenium ad Diptychon Leodiense pag. 4. Petrum Wesselingium II.
21. p. 236. variarum obseruationum, et Henr. Canegieterum in opusculo
de mutata Romanorum nominum sub principibus ratione cap. 7. pag. 29. De
nominibus propriis apud Germanos consulendus B. Lutheri libellus *Nahmen*
Büchlein excusus 1537. recusus saepe vt Vrsellii 1559. 8. Helmstadii 1664.
cum Godofr. Wegneri obseruationibus Lipsiae 1674. 8. et sub Rud. Gocle-

nii nomine (vide Thomafium de plagio litterario §. 419.) Schottelius lib. V. de lingua Germ. tractatu 2. et quos allegat p. 1036. fq. Ioan. Georg. Eccartus in historia studii etymologici p. 37. fqq. quem vide etiam p. 44. fqq. differentem de opere MS. Conradi Gefneri, quod feruatur in bibliotheca Bremensi. G. G. Leibnitius in colle&tanis etymologicis II. p. 235. fqq. ex Vbbone Emnio. Cornel. Kilian. Dorfflaeus ad calcem Etymologici Teutonicae linguae. Thomas Reinefius in Eponymologico MS. et in praefat. ad Syntagma Inferiptionum XX. 3. fq. Hermannus Adolphus Meinders de nominibus et cognominibus Germanorum et aliorum populorum feptentrionalium veterum, in mifcellaneis Lipfienfibus T. VI. p. 1. fqq. et 31. fqq. qui etiam de Hebraeis et Romanis pauca afpergit pag. 24. fq. 28. fq. Io. Henr. Ottius de nominibus hominum propriis. Tiguri 1671. 8. Aliquot nomina propria Germanorum ad prifeam originem reftituta per quendam antiquitatis ftudiofum. Auguftae Rhet. 8. Paulli Heuteri cryma variorum nominum vtiusque fevus Germanicae originis exftant ad calcem librorum duorum de veterum ac faeculi fui Belgio p. 217-231. Antwerp. 1600. et 1616. 4. et inter opera Louanii 1649 fol. Catalogus nominum propriorum apud Goldaftum tomo 2. antiquitatum Alemannicarum p. 92-118. et 144. fq. De nominibus propriis in *rit* definentibus agit Olaus Verelius ad Heruarar Saga p. 115. fq. in *rich* fuae *rius* Erycius Puteanus in diatriba de nomine Erycio. De nomine Huberti et aliis fimili fine cadentibus Arnoldus a Boecop ad calcem hiftoriae S. Huberti a Io. Roberto editae p. 514. fq. Luxemb. 1621. De nominibus Anglofaxonicis Georg Hickefius diff. epiftol. p. 23. fq. Guil. Cambdenus in libro poftumo, *Remains concerning Britain*, Edmundus Gibfon ad calcem chronici Saxonici, Guil. Lambarcus in nominibus modernis veris et fincere Saxonice Latinis et Britannice ciuitatum, fluminum. De praenominibus Sueogothicis Chriftoph. Giubbius. Lincopiae 1675. De nominum mutatione facra vide Io. Henr. Stultii commentationem Gorhae 1735. figillatim de mutatione nominum in profefione religioforum et Pontificum Romanor. inauguratione Ioan. Frid. Krebsii fchediafma, quod auctius prodiit Lipf. 1719. 4. Ad Romanam ecclefiam accedentibus in confirmatione mutatur nomen, vt Mauritio Wilhelmo Duci Cizenfi, qui dictus eft Leopoldus, Chriftinae Suecorum Reginae, quae Chriftianae Alexandrae nomen tulit. Nomina quoque mutata fuerunt confecratis et relatis inter Deos, vide Ezech. Spanhemium ad Iuliani Caefares p. 332. De Pontificibus Romanis vide eundem ibid. p. 333. De adoptatis, confer Perizonium triade pag. 90. et Voffium Ariftarch. lib. 1. c. 7. De ciuitate donatis, eundem ibidem De libertis Politianum cap. 31. Mifcell. et Pamelium ad Tertullianum de refurrectione c. 57. De fcenae et meretriciae vitae renuntiantibus, Ariftae-

Aristaenetum lib. I. epist. 19. et Gilb. Gaulminum p. 41. ad Eustathium. De meretricibus ab aedilibus licentiam petentibus, Taubmannum ad Plauti Poenulum actu quinto scena tertia.

CAPVT XXI.

De institutione, Scholis, et de re litteraria.

De re litteraria Hebraeorum generatim 1. *De Scholis et Doctõribus Hebraeorum.* 2. *De aliarum Gentium Antiquitatibus Academicis et Scholasticis.* 3. *De Academia, Lyceo, Musco Alexandrino etc.* 4. *De aliis societatibus litterariis.* 5. *De Professoribus et discipulis, ratione docendi, lucubrationibus.* 6. *De recitationibus, auditoriis, Anagnostis.* 7. *De scribis, librariis, antiquariis, libris, voluminibus, bibliopolis et Bibliothecis.* 8. *De studiis veterum.* 9. *De charta, et quae eius loco, de stilo, calamo, atramento etc.* 10. *De litteris notisque hieroglyphicis, numeris, signis planetarum.* 11. *De typographiae origine et incrementis variis.* 12. *De aliis inuentis novantiquis.* 13.

I.

Ideam systematis Antiquitatis litterariae vniuerse, sigillatim Aegyptiae edidit *Iac. Frider. Reimannus*, Hildesiae 1718. 8. Graecorum historiam litterariam delineauit *Christianus Falsterus* in cogitationibus philologicis. Flensburgi 1719. 8. p. 84. sqq. De studiis litterarum apud Hebraeos generatim, eorumque origine et fatis videantur scriptores historiae philosophicae, in primis *Iac. Bruckerus* histor. critic. philosophiae Tomo primo pag. 63. sqq. et *Ioan. Franc. Buddeus* in historia philosophiae Hebraeorum, qui et in historia ecclesiastica V. T. ad calcem singularum periodorum et capitum de statu rei litterariae differit. Num eruditio a Iudaeis ad gentes transferit disputatum est. Aegyptiis certe eam tribuunt *Macrobius* in somnio Scipionis L. I. c. 19. et *Saturnalium* lib. I. c. 14. *Apollinis oraculum* apud *Eusebium* praeparat. *Euangel.* lib. 9. c. 10. et auctores, quos laudat *Wolfius* ad *Origenis philosophumena*, p. 46. nota x) quod ab iis omnis eruditio ad ceteras gentes manauerit: Indis vero eam laudem vindicare conatus est *Polyc. Lyferus* in-differtat. de origine eruditio-nis non ad Iudaeos, sed Indos referenda, *Witeb.* 1716. Sed Iudaei sibi hanc gloriam tribuunt, haud dissentientibus plerisque Patrum, vide *Bartoloccium* T. I. biblioth. Rabbin. p. 467. *Schudtium* in deliciis p. 76-80. et *Memorabil.* P. III. p. 329. sqq. *Maimonidem Moreh Nebbuchim* P. I. c. 71. et P. II. c. 11.

Huetium

Huetium Dem. Ev. Prop. IV. c. 8. *Iosephum* contra Apionem, *Buxtorfium* ad *Cofri* p. 28. sqq. De Platone ac Pythagora, aliis, a Mose edoctis vide *Schudtium* in compendio histor. iudaic. p. 158. sq. 172. sq. 261. *Struuium* in rudimentis Logicae Hebraeorum p. 134. *Buddeum* isagog. historico-theol. T. 1. p. 556. sqq. et *Millium* in orat. de fatis theol. exegetic. p. 32. sq. nota. Adde *Ehregott Dan. Colbergii* legislatores Graecor. et Romanor. mosaizantes, *Huetium* demonst. Euang. propof. IV. c. 3. et *Petrum Zornium* in bibliotheca antiquarioexegetica, praef.)()(vbi adducit scriptores, qui S. S. lectam gentilibus affirmant. Vide et *Io. Iac. Syrbii* dissert. de auctoritate S. S. inter gentiles. De Aristotele sigillatim, quem Iudaei alii ex tribu Benjamin esse dicunt, alii ab Alexandro praefectum fuisse tradunt thesauro librorum Salomonis, vnde postquam sua per plagium suffuratus esset Salomonea combusserit, quidam postremo profelytum factum fingunt, omnes volunt a Iudaeis profecisse, vide *Bartoloccium* T. 1. bibl. Rabbin. p. 475. sqq. *Buddeum* in historia philos. Hebraeorum p. 32. *Struuium* in rudimentis Logic. Hebraeorum p. 5. sqq. *Schudtium* compend. histor. iud. p. 51. sqq. *Wolfium* Bibl. Hebr. T. 1. p. 217. et *Bruckerum* T. 1. histor. crit. phil. p. 749. sq. Fabulae huius vera ratio est partim iactantia huic genti consueta, partim quod a veteribus vetitum esset graecis litteris dare operam, recentiores autem accensi ab Arabibus magno conatu in philosophiam Aristotelis incumberent, quasi antiquam philosophiam iudaicam postlininio sibi vindicantes. Interdictum autem hoc veterum magistrorum non discendi litteras graecas ex odio erga apostatas Graecifantes suae gentis a temporibus Maccabaeorum profectum videtur. Vide de hoc interdicto *Petri Zornii* Programma Ploenae 1719. editum de antiqua lege Hebraeorum, quae addita dirarum obnuntiatione iuuentuti scholasticae omni litteratura Graecorum interdicti iussit. *Schudtium* compend. histor. iudaic. p. 160. sq. *Wagenfelliium* ad Misnam Sota c. IX. num. 14. p. 307. edit. Surenhusii. *Richardum Bischoe* vol. 1. libri anglice editi: The history of the Acts of the holy Apolltes confirmed from other Authors, pag. 89. *Io. Aug. Ernesti* exercitationum Flavianarum primam de fontibus Archaeologiae, Lipsiae 1756. et eiusd. exercitationis corollarium alterum de odio Iudaeorum veterum aduersus litteras Graecas, ibid. 1758. De philosophiis Iudaeorum scriptis praesertim Aristotelicis vide *Bartoloccium* T. 1. bibl. Rabbin. p. 480. sqq. et *Buddeum* in histor. philosophiae Hebraeorum p. 199. sqq. De ethicis consule *Hottingerum* in bibliotheca Orientali c. 1. cl. XI. *Oabelium* in synagoga bifronti p. 79. sqq. et *Hew. Scharbau* in exercit. de fatis studii moralis in gente iudaica, Lips. 1712. Ceterum de eruditione Iudaeorum generatim consulatur *Erici Benzellii* dissertatio de re litteraria Iudaeorum, Vpfsal. 1716. *Anaërae Georg.*

Wachneri dissertatio de eruditione iudaica, Goettingae 1742. et *Rud. Martini Meelfubrieri* diatriba de meritis Hebraeorum in rem litterariam, Witteb. 1669. Eruditarum feminarum in gente Hebraea specimina aliquot dedit *Gustav. Georg. Zeltnerus* editis dissertationibus de feminis ex hebraea gente eruditis, Altorffii 1708. de Deborae inter prophetissas eruditione, ib. eod. de Priscilla Aquilae vxore, ib. 1709. de Alexandra Iudaeorum regina specimine sapientis feminae, ib. 1711. de Beruria Hebraeorum doctissima femina, ib. 1714. de erudita virgine Iudaea per transennam docente, ib. 1722. de Ialtha Principis filia erudita, ibid. 1725.

II. De scholis et academiis Hebraeorum post Hottingerum Enneade diss. in compendio theolog. Iudaicae pag. 285. sq. agunt *Iacobus Altingius* in binis orationibus siue dissertationibus de historia *Academiarum* et *promotionum* Academicarum in populo Hebraeorum, Amstel. 1651. 12. et inter opera viri Clarissimi post eius fata, curante Balthasare Beckero iunctim edita quinque in folio voluminibus Amstel. 1687. tomo postremo, heptade octaua dissertationum in qua occurrunt etiam eiusdem *Studiosus* et *Doctor*, Hebraeus. *Cherubinus a S. Iosepho* apparatus Biblici T. 2. p. 564. sqq. *Iulius Bartoloccius* bibl. Rabbin. T. I. p. 486. sqq. et T. III. p. 663. vbi de modo studendi olim in academiis Iudaeorum Babylonicis, *Thomas Pinedo* p. 482. ad Stephan. in *Ναύεργα*. *Georg. Vrsinus* in antiquitatibus Hebraicis scholasticoacademicis Hafniae 16. 8. et 1702. 4. *Campegius Vitringa* et *Iac. Rhenferdius* in scriptis mutuis de synagoga¹ vetere, Archisynagogo et de decem *Batlanim* siue otiosis Synagogae. *Iacobi Rhenferdi* inuestigatio praefectorum et ministrorum Synagogae. Franeq. 1701. et Opp. philolog. p. 480. *Augustinus Calmet* de scholis Hebraeorum, Tomo VI. commentarii in biblia pag. 22. sqq. *Io. Gottl. Carpzoutus* in annotationibus in Goodwinum pag. 123. et 307. *Scipio Sgambatanus* in Archiuis V. T. lib. III. p. 416. *Ios. Sim. Affemannus* in prologo tomo 1. bibl. oriental. §. 2. *Dominic. Aulifus* libris duobus postumis de scholis sacris veterum Hebraeorum et Christianorum, Italice. Neapoli 1723. 4. *Andreas Norrelius* in diatyposi Academicarum apud Hebraeos, Vpsal. 1747. 8. *Franc. Burmannus* disputationibus nouem de synagogis, recusis parte secunda eius Exercitationum Academic. pag. 1-94. *Hermannus ab Hardt* in epistola edita a C. W. Willischio in arcanis bibliothecae Annaebergensis p. 191. sqq. *Ioannes Held* oratione de Iudaeorum scholis et synagogis, Norimb. 1664. 8. *Ioan. Sauberti* historia breuis synagogarum iudaicarum in eius palaestra dissertationum p. 378. sq.

Ioan.

¹ Boeckzaal 96. I. p. 27. 243. Hodie nobilissima academia est in Polonico oppido Brzisc seu Breste; vide Schudtii memor. P. IV. contin. I. p. 148.

Ioan. van Bashuyfen in בית המדרש siue differt. de Academiis Academicorum-que titulorum origine hebraica, Hanov. 1703. *Io. G. Grambfius* in exercitat. de synagogis Iudaeorum sub *Dav. Clodii* auspiciis vulgata Giffae 1682. *Nicol. Serarius* in Rabbino priore et posteriore, siue libris duobus de tota Rabbimorum gente, partitione, creatione, auctoritate. Moguntiae 1607. 8. et inter eius opuscula iunctim edita T. 1. *Jacob. Capellus* in synopsis historiae edita Gedani 1622. 4. pag. 29. sqq. *Christianus Bernitius* in dissertationibus de synagogis Hebraeorum, Witteb. 1650. vulgatis. *Io Leonh. Heubnerus* in differt. de Academiis et societatibus litterariis Hebraeorum. ibid. 1703. *Chr. Henr. Ritmeier* in differt. de Kiriath-Sepher, ciuitate litteraria, Helmstad. 1711. *Ioan. Ludov. Seiffersheld* in progr. de scholis Hebraeorum, inserto Tomo primo sylloges variior. Opusculorum a Frid. Iac. Beyschlagio edit. p. 582. sqq. *Dan. Lundius* in differt. de scholis et academiis Hebraeorum, Vpsal. 1707. 8. *Ioan. Ioach. Cramerus* in oratione de scholarum perpetuo in ecclesia Dei vsu, Herbornae 1701. fol. De scholis Iudaeorum prope lacus et fluuia exstat commentatio *Petri Zornii*, Ploenae 1716. Procedente tempore Iudaeos synagogas prope sepulcra exstruxisse ostendit *Io. Georg. Michaelis* in exercitatione de Iudaeorum synagogis prope sepulcra, quae exstat Tomo tercio symbol. Bremensium pag. 591. sqq. De scholis Prophetarum confer *Franc. Fabricii* orationem Lugd Batav. 1709 4. editam. *Ioan. Henr. Maii* sciagraphiam scholarum prophetarum, Giffae 1701. *Sam. Werenfelsii* differt. de scholis Prophetarum, Basil. 1701. *Lud. Martini Kablii* differt. de eod. argumento, Goettingae 1737. De filiis Prophetarum vide *Eliae Silberradi* dissertationem Ienae 1710. et de filiis Leuitarum *Christ. Frid. Wilischii* differt. Lips. 1708. Scholae et Academiae in Palaestina recensentur a Wolfio bibl. Hebr. P. II. p. 920. sq. Babylonicae p. 922. sq. quadringentae octo synagogae fuere Hierosolymis, vide Vitringam parte I. lib. 1. c. 14. p. 253. et Gottfrid. Olearium observ. in Matthaeum p. 417. quadringentae in Bitterensi ciuitate, Buxtorfius Lex. Talmud. p. 1056. vbi ex Maimonide obseruat, quocumque loco decem sint Iudaei, ibi oportere dedicari locum, in quo statis temporibus ad preces conueniant. De schola *Babylonica* vide Interpretes ad Danielis cap. 1. et Balthasaris Meisneri dissertationem Witteb. 1620 de Academia *Sorana* in Babylonia, Ioan. Grammii comment. quae exstat P. VII. bibliothecae Danicae pag. 710. sqq. de *Pumbeditana* *Christ. Gottl. loecheri* commentationem Lipsiae 1737. editam. De eadem vt et *Sorana* conferatur etiam *Bulaei* historia academiae Parisiensis T. 1. p. 316. De *Iubbensii* academia vide *Caroli Gottlob Sperbachii* dissertation. Witteb. 1740. de *Tiberiadensi* schola Buxtorfium in Tiberiade cap. 4. et Cherubinum a *S. Iosepho* Tomo secundo apparatus biblici pag. 573. de *Tschipporensi* Ioan.

Lightfootum centur. chorogr. Matthaeo praemissae c. 82. Tomo secundo oper. p. 229. Doctores Mishnicos recensuit *Io. Henr. Otto* in hist. 130. doctorum Mishnicorum, qui *Tanaim* siue repetentes dicti sunt, de quibus *Bartoloccius* T. 3. p. 252. sq. et *Cherubinius* a *S. Iosepho* T. 2. apparatus biblici p. 577 sqq. in sequitis post eos *Anurais* siue gnomologis, tum *Sebburais* siue opinatoribus; (*Buxtorf*. p. 1428. Lex Talmud) scepticis, hinc *Geonim* siue excellentibus ac denique proprie dictis *Rabbanim* siue magistris. Vide librum *Schalscheleth Hakkabala* et *Zemach Daudis Gansii*, *Bartoloccium* T. 3. p. 663. sq. et *Iac. Basnagii* historiam Iudaeorum tomo secundo. Ante doctores mishnicos floruerunt 1) assessores Synedrii M. 2) Prophetae, 3) Seniores, de quibus vide librum *Cofri* p. 239. edit. *Buxtorfii*, et quae ex *Isaaci Abarbanelis* haereditate Patrum refert *Surenhusius* praefat. ad tomum quartum Mishnae, et quae ad *Seder Olam* *Io. Meyerus*. *Io. Henr. Ottonis* historia recusa est *Amstelod.* 1699. 8. et Volumine quarto bibliothecae Hebraeae celeberrimi *Wolfii* pag. 336. sqq. Minus certa et explorata esse quae de antiquissimorum Hebraeorum scholis feruntur, monuit post alios *Nicol. Hieron. Gundlingius* parte prima historiae philosophiae moralis p. 77. sq. Hierosolymis scholas nullo vnquam tempore fuisse euincere studet auctor *ἀνώμμος* Gallus, in commentatione, cuius index est: *dissertation, ou il est prouvé, qu'il n'y a jamais eu de synagogues dans la ville de Jerusalem et de la veritable origine des synagogues*, quae exstat tomo 1. libri gallici, *singularitez historiques et litteraires*, pag. 25. sq. Synagogas in vicis habuisse Iudaeos notant eruditi interpretes ad *Matth. IX. 35.* quibus adde *Wagenseilium* Parte 2. perae librorum iuuenilium p. 430. et in libro de *Norimberga* cap. 18. p. 123. sq. vbi disquirat, num Hebraeis licuerit exstruere Synagogas in aliis vrbibus quam quae munitae essent: occasione Iudaeorum, qui *Hagae Comitibus* existimarunt, se non rite posse ibi condere Synagogam, nisi Magistratus, suppeditando largiter sumptus, permouissent, vt pontes lapideos interruptos iungerent in ambitum ligneis, qui in altum eleuari possent, aliosque, vbi illud fieri commode non poterat, clauderent repagulis. De promotione Rabbinorum et titulis scholasticis vide *Caroli Arndii* triada dissertationum philologic. de Cancellariorum et Procancellariorum apud Hebraeos vestigijs etc. *Rostoch.* 1714. 4. *Ioan. Ern. ab Auersualdu* dissertat. de Rabbinis et gradibus honorum litterariis apud Hebraeos vstitatis, *Witeb.* 1719. *Io. Bernh. Haknii* orationem de promotionibus Hebraeorum Academicis, *Regiom.* 1735. *Ioan. Adami Scherzeri* orationem de Hebraeorum et Lipsiensium magistris pag. 409. sqq. *Programmatum*. *Valentini Friderici* dissert. de titulis doctorum iudaicorum, *Lips.* 1692. *Io. van Bashuyssen*, *Hanouerani*, dissertat. de Academiae Academicorumque titulorum origine hebraica, *Hanouerae* 1703. *Christ. Gott-*

Iob Frider. Wolffii commentationem de promotione Iudaeorum academica, Lips. 1741. *Aug. Lebrecht Wilkii* comment. de sollempni Magistrorum promotione in Iudaeorum Academiis celebrata, Witeb. 1758. *Io. Godofr. Guil. Kadii* comment. de הלמרי חכמים in academiis Iudaeorum nostri aevi magistris non absimilibus, Lipsiae 1756. *Ioan. Gottl. Boffeckii* Programma de הכרים Professoribus extraordinariis in academiis Iudaeorum, Lipsiae 1745. *Chr. Ern. Schmidii* dissert. de promotione academica Christo eiusque Apoitolis perperam tributa, Lips. 1740. De impositione manuum, qua magistris suos in academiis nouo muneri consecrabant Iudaei, consule praeter tractatum Mishnicum *Sanhedrim* c. 1. §. 3. *Mosen Maimonidem* de Synedriis cap. 4. *Buxtorfium* Lex. Talmud. pag. 1488. *Seldenum* de Synedriis lib. 2. c. 7. *Braunium* select. sacr. p. 747. sqq. *Io. Nicolai* not. in Cunaecum de republ. Hebraeor. lib. 1. c. 12. p. 578. edit. *Vgholini. Vitringam* de synagoga lib. 3. parte 1. c. 17. p. 835. *Vrsini* antiq. hebr. scholasticoacad. p. 174. *Frid. Spanhemium* tomo secundo Operum p. 874. *Ad. Tribbechonium* de impositione manuum cap. 2. sect. 4. *Chr. Schoettgenium* T. 1. horar. hebr. et talmudic. p. 874. et tomo II. pag. 887. *Carpzouium* ad Goodwinum p. 144. et *Boffeckium* pag. 11. dissert. de Professoribus extraord. in acad. Iudaeorum. De disputationibus academicis Iudaeorum vide dissertationes *Io. Gottl. Boffeckii* et *Io. Dav. Mülleri*, Lipsiae 1741. editas. De elogiis hyperbolicis Doctorum vide *Io. Mollerum* in homonymoscopia p. 864 sq. *Hottingerum* compend. theol. Iudaicae c. V. p. 293. *Schickardum* Bechin. Happer. p. 26. sqq. et *Struuium* in logica Hebraeorum p. 25. sq. De priuilegiis litteratorum in gente Hebraea exstat *Leonh. Lenzii* dissertatio Witeb. 1700. De ciuilitate morum apud Hebraeos videndae *D. Adami Rechenbergii* dissertationes ad historiam ecclesiasticam spectantes p. 721. sq. Num integrum Iudaeis sit erudire Christianos pluribus disquirir, et fas omnino esse Iudaeorum testimoniis euincit *Io. Wulferus* theriaca Iudaica p. 374. sq. De institutione puerorum apud Iudaeos videndus praecclarus *Maimonidis* commentarius de studio legis, quem eum versione et notis edidit Robertus Clauering Oxonii 1705. 4. Conf. Acta Erud. T. 4. supplem. p. 234. Adde *Io. Henr. a Seelen* commentat. de institutione iuuentutis apud veteres Hebraeos, Lubecae 1718. 4. et in eiusdem meditat. exegeticis pag. 60. sqq. De eodem argumento ex instituto agere, praecipue vero rationem, qua post reditum ex captiuitate vsi sunt, explicare promissit Samuel Petitus, in obseruationibus suis p. 66. Sed notae eius ad Iosephum, in quibus hoc se facturum pollicetur, nunquam lucem viderunt. In iisdem obseruationibus lib. 2. cap. 1. ex codice Talmudico Baua Bathra obseruat, quod Iosua Iamlae filius constituit, vt in singulis prouinciis atque vrribus Iudaei praeficerent elementarios Magistros, iisque in disciplinam traderent

liberos

Liberos circa annum aetatis sextum aut septimum, perinde vt Aristoteles quoque lib. 7. de republica sub extremum, de pueris septennibus demum litteras docendis praecepit. De institutione puerorum, paedagogis et progymnastis apud varias gentes, vide quae collegit Alexander ab Alex. II. 25. et ibi Tiracquellus: Iosephus Laurentius lib. 1. Polymathiae diff. XII. Io. Claudius in diatribe de nutricibus et paedagogis iam supra mihi memorata, quae eius libro de salutationibus Veterum subnexa est, Ultraiect. 1702. 12. Cangii glossarium in *proscholus*. De peregrinationibus Romanorum Academicis, lectu digna diatribe Georgii Nicolai Kriegk, edita Ienae 1704. 4. et Christianus Falsterus lib. 2. quaestion. Rom. c. 7. Exstat quoque eiusdem Kriegkii exercitatio de modis inclarescendi apud Romanos per studia litterarum et arma, Ienae 1707. 4.

III. De origine et vsu Scholarum aduersus Hobbessii c. 46. Leuiathanis singulari exercitatione disputauit D. Adam Rechenbergius, p. 487. sq. in qua quodammodo satisfactum esse videtur iis, quae aduersus scholarum et academiarum antiquitatem et usum differuntur ab Hallensibus in tom. 1. observ. selectarum, obs. 10. et 30. De scholis veterum publicis differit *Perizonius* ad Aeliani histor. var. lib. 3. cap. 21. not. 1. De Romanorum scholis publicis et priuatis quaedam differit *Franc. Bernard. Ferrarius* III. 1. de veterum acclamationibus. De Graecorum apud Athenienses scholis insignioribus *Frieder. Lersii* disputatio Witeb. 1661. edita. Historiam ac progressum scholarum inter Christianos singulari recensuit libello *Georg. Gottfr. Keufelius*. Helmstad. 1743. 8. De schola Alexandrina catechetica vide *Io. Andr. Schmidii* praefat. ad Catechesin Andreae Hyperii Helmstadii 1704. 8. De eadem schola confer *Henr. Dodwellum* ad fragmentum Philippici Siderae, ad calcem dissertationum in Irenaeum Oxon. 1689. 8. *Ludov. Thomasinum* de disciplinae Ecclesiae T. 1. P. 1. lib. 2. c. 10. p. 210. sqq. et *Io. Georg. Michaelis* exercitacionem de scholae Alexandrinae sic dictae Catecheticae origine, progressu et praecipuis doctoribus insertam Tomo primo symbol. litterar. Bremensium, pag. 195. sqq. Seriem doctorum veterum in schola Alexandrina singulari Programme exposuit *Ioan. Aug. Dittelmair*. Altorfii 1746. De scholis Episcopalibus et monasteriorum Africae, Hispaniae, Italiae, Galliae idem *Thomasinus* T. 1. p. 2. lib. 2. pag. 27. sqq. De schola Edessena et Nisibensi *Valesius* ad lib. 2. Theodori Lectoris p. 164. b. De iustitiae scholis apud Persas exstat commentatio *Georg. Nicol. Kriegk*, Ilfeldae 1720. De scholis Germanorum veterum confer *Io. Dav. Koeleri* dissertationem de veterum recentiorumque Germanorum scholis solitis et solidis. Altorfii 1725. *Io. Georg. Widemanni* orationem de scholis priscos inter Germanos non omnino incognitis. Brandenburg. 1727. 4. *Io. Christo. Cleffellii* progr. de scholis veterum Germanorum.

Flensb. 1737. 4. et *Godofr. Schützii* comment. de institutis veter. Germanor. scholasticis sapientiae laude condecorandis, quae existit pag. 50. sqq. collectio- nis primae trium apologiarum pro veteribus Germanis, germanice edit. Lip- siae 1746. 8. Monasteriorum et Episcoporum domus olim scholarum vsu- praebuerunt, vide *Mabillonium* de studiis monasticis; *Maderi* praefationem ad chronicon montis Sereni, *Anton. Matthaeum* ad Ioannem de Leydis p. 234. sqq. *Frid. Lucae* Europaeum Heliconem p. 312. sq. et *Bulaeum* in histor. academiae Parisiensis. Historiam Rectorum Gymnasiorum scholarumque *Go- dofr. Ludovici* quatuor partibus edidit Lipsiae 1708-1718. 8. De cetero an- tiquitates Academicas et Scholasticas egregie illustrant *Hermannus Conringius* in singulari libro de hoc argumento Francof. 1651. 4. deinde cum accessioni- bus, Helmst. 1674. 4. denique cum Chr. Aug. Heumanni bibliotheca histo- rica academica. Goettingae 1739. 4. *Franciscus Iunius* Theologus libro de Aca- demia, ad calcem tom. 1. Operum: *Tho. Lansius* Commentario de Academiis Helmst. 1666. 4. *Io. Launoius* in libro de scholis celebrioribus post Carolum M. in Occidente instauratis, quem recudi curavi Hamb. 1717. 8. tum in Gymna- sio Nauarraeo. *Claudius Hemereus* Doctor Sorbonicus libro Paris. 4. edito de Academia Parisiensi, qualis primo fuit in insula et Episcoporum Scholis: *Rich. Simon* tom. 2. Bibl. selectae p. 124. Vide et *Casp. Caluoceri* rituale Ecclesiasti- cum tom. 2. p. 188. sq. *Io. Limnaeum* libro VIII. iuris publici. *Antonium Pagi* ad A. C. 826. 2. Recentiorum Academicarum historiam exposuit *Guido Panciro- lus* libro quarto de claris legum Interpretibus Venet. 1655. 4. *Antonius de Luca* Melphitanus in laurea legali, *Iacobus Middendorpius* libris 8. de academiis ce- lebribus vniuersi terrarum Orbis Colon. 1602. 8. ad quos analecta edidit *Io. Henr. a Seelen*, Lubecae 1756. 4. *Frider. Lucas* in Helicone Europaeo Ger- manice edito Francof. 1711. 4. et nouissime *Io. Georg Hagelgans* in orbe litte- rato academico Germanico Europaeo, Francof. ad Moenum 1737. fol. De quatuor facultatibus, quae vocantur Academicis confer *Io. Petri Ludovici* hi- storiam quadripartitae eruditionis, Halae Saxon. 1711. Reimmannum pag. 121. system. antiq. litter. et Obseruationes Halenses VI. 15. et 18. (vbi de statu Academicarum in saeculis barbaris) et 20. vbi de studiosis laurea et Candida- tis Magisterii. De *triuio* et *quadriuio* artium liberalium, *Iac. Thomaeus* pro- grammate 34. Obseruationes selectae Hallenses T. I. p. 42. sq. et T. VI. Observ. 14. 16. 19. De quatuor artibus popularibus, *Philologia* et *scientiis Mathema- ticis* *Vossi* liber Amst. 1660. 4. et tom. 3. Operum.

Academiae vocabulum pro scholis maioribus siue studiis vt vocabant ge- neralibus atque vniuersalibus primum vsurpari coeptum est sub Pontifice Paullo II. qui A. C. 1471. obiit. Graduum scholasticorum institutionem omnes fer-

me, qui de iis scripserunt, ad Gratianum et Lombardum referunt. Certe non ante illorum fit mentio, qua de re legendus Bulaeus saeculo IV. histor. vniuersitatis Parisiensis, et Pagius ad A. C. 1151. N. 10. De dignitatibus Academicis, quarum origo ad medium saeculum duodecimum refertur a Ioanne Weihamstedio, vide Bibliothec. Anglic. Tom. 10. pag. 513. ab aliis ad concilium Caesaraugustum A. C. 390. praeter caeteros diligentissime egit Ioannes Christianus Iterus libro singulari, qui auctior lucem vidit Francof. 1698. 4. cui addendus Thomas Lansius libro de Academiis iam laudato, et Georg. Christianus Waltherus de statu, iuribus ac priuilegiis Doctorum. De insignibus quibus inaugurantur, vide Alciatum VIII. 10. parergon. De origine et officio Cancellariorum Academicorum Henr. Meibomii Oratio tom. 3. rerum German. p. 240. sq. Rev. D. Henr. MühlII de dignitate et officio procancellarii in Academia Kiloniensi, A. 1714. Andr. Eliae Rosmanni oratio de dignitate Cancellarii in Academiis Protestantium, quae exstat in historia academiae Erlangensis, Erlangae 1744. fol. pag. 73. Matthaei Stephani oratio de iure Cancellariorum in decernendis honoribus scholasticis, Rostochii 1623. et vol. primo eius discursuum I. P. Rostoch. 1624. 4. p. 1. sqq. Mich. Henr. Gribnei Progr. de primo Academiae Lipsiensis Cancellario, Lipf. 1731. Io. Erh. Kappii Progr. de Procancellariatu facultatis philosophicae, ibid. 1747. De *Archiuis*, ἀρχείοις, quae Latinis dicuntur *Principia*, vide Francisc. Philelsum XVII. Ep. 1. XXX. 2. XXXIII. 6. et *Cancellariis* plura scripta iunctim excudi curauit Iacobus ² Wenckerus. Argentorati 1715. 4. quibus addatur Tobiae Eckardi schediasma de tabulariis antiquis, Quedlinburgi 1717. 4. Christfrid. Waechtlerus de Cancellariis veterum, Dresdae 1705. 4. Io. Mich. Weinrichius de Cancellariis, in den Untersuchungen der merkwürdigen Alterthümer parte 1. pag. 21. sqq. Rutgerus zur Horst, Liouonus, libris duobus de Cancellariorum honoribus et officio, Gedani 1628. 4. Frider. Rudloff in dissert. de archiuorum publicorum origine, vsu et auctoritate, Erford. 1676. recusa Lipsiae 1747. De Archicancellariis S. R. I. consulatur Bernardi a Malinckrot tractatus editus primum Monasterii 1656. dein recusus Ienae 1666. denique cum praef. B. G. Struuii ibid. 1715. 4. Georg. Franc. Frid. Helmershausen obseruationes miscellae de Archicancellariis S. R. I. Erford. 1740. Christ. Frid. Ayrmann de Archicancellariorum S. R. Imperii originibus genuinis, Gissae 1746. De archiuis siue tabulariis veterum Christianorum Ioan. Carol. Beheim dissert. edidit Altorffii 1722. De archiuis Romanae curiae vide Cherubini Bullarium T. IV. p. 104. De Graecorum Imperatorum *καλλιτεία* consu-

² Neue Bibliothek P. XLV. p. 408. sqq. Neuer Büchersaal P. XLIX. p. 37. Memoires de Trevoux A. 1716. pag. 282.

consulatur Cangius, et Possinus ad Pachymerem Tomo II. p. 482. De dignitate *Doctorali* confer Io. Dieter. Tregismont discursum de Doctorum dignitate, nobilitate, privilegiis et praeceminencia, Salisb. 1673. 12. Georg. Christ. Waltheri tract. de statu, iuribus et privilegiis doctorum omnium facultatum, Norimb. 1642. 8. Petri Mulleri tractat. de gradu doctoris, Ienae 1715. 4. De doctoratu *theologico* consule Io. Frid. Mayeri dissert. Kilonii 1699. Io. Franc. Buddei orat. de origine doctoratus theologici, quae accessit eius orationi de iuuentutis academ. vitiis, Ienae 1723. Urb. Godofr. Siberi orat. de antiquitate doctoratus theologici, Lipsiae 1734. Io. Erh. Kappii progr. de origine doctorum theologiae et Magistrorum artium, horumque dignitate, ib. 1735. Iac. Wilh. Feuerlini Progr. de studio S. S. per doctoratum theologicum a prima inde origine stabilito, propagato, Goettingae 1737. Io. Georg. Kayseri schediasma de origine doctoratus theologici, Numb. 1741. 4. et Chr. Matth. Seidelii Progr. de vtilitatibus ex doctore Theologiae, sollempni ritu declarato, in ecclesiam, cui praest, redundantibus, Helmstad. 1748. De doctoratu *iuuridico* vide Georg. Richteri orationem de doctoribus iuris, quas Lutherus vipers theologorum appellauit. Norimb. 1642. 4. et in eius orationibus Decade II. p. 223. Gottfr. Lud. Menckenii Progr. de origine tituli I. V. D. Witteb. 1717. Io. Frid. Hertel Progr. de vtriusque iuris publici doctoribus, Ienae 1739. Christ. Guil. Loefcheri epistolam de periculo simul et incommodis Doctoratus iuridici, Vinar. 1719. 4. et eiusdem epistolam alteram de praerogatiuis doctorum iuris prae aliarum facultatum supremis gradibus, ibid. 1720. De titulo *Magistri* confer Albericum Gentilem lib. 4. lectionum Virgilianarum. Christ. Aug. Heumannum in Actis Philosophorum XVI. p. 591. sqq. Io. Burch. Menckenii dissert. de honorifico Magistri nomine, eiusque iuribus insignioribus, quae exstat pag. 74. eius dissertation. litterariorum, et dissertationes Frid. Ziegneri, Lips. 1671. Georg. Henr. Goetzii, Witteb. 1688. Brand. Henr. Gebhardi, Gryphisw. 1695. Seuerini Petri Gludii, Hafniae e. a. Io. Christ. Kochii, Lips. 1735. De *Baccalaureis* et *Baccalaureatu* vide Iac. Thomasi Progr. de vetusto ritu creandi Baccalaureos, insertum eius orationibus, Halae 1693. 8. editis pag. 536. sqq. et alterum eius Programma de voce et dignitate Baccalaureorum, Lips. 1670. Chr. Schultzii dissertat. de Baccalaureo, Lips. 1678. 4. et Henr. Christ. Dithmeri commentation. de Baccalaureis, Lipsiae 1738. Plura de dignitationibus academicis, pluresque qui de iis egerunt, scriptores videre licet in Bibliotheca Academica *Casp. Thurmanni*, in qua sub titulis secundum ordinem litterarum digestis magno numero collegit Scriptores, qui tum de Academiis earumque origine, natura, tum de iuribus, immunitatibus et officiis Doctorum Academicorum et vniuersae rei litterariae iuribus atque Privilegiis egerunt, Halae Sax. 1700. 4.

IV. De veteri *Academia* ³ Platonis, qui locus non valde salubris fuit Athenis, vide Menagium ad Laërt. pag. 141. Ceramicum Io. Meursii c. 19. sq. vsque ad 27. et parte 2. exercit. lib. IV. misc. observ. c. 12. p. 213. sqq. et Criticum Arnobianum. IV. 1. Hieronymi Matrangae syntagmata VII. non adeo magni pretii, Panormi 1637. 4. Potterum Archaeol. gr. lib. 1. c. 8. Georg. Trinkhufii dissert. de Academia et hortis Platonis, Gerae 1672. et Io. Petri Ludovici primam Academiam, villam Platonis, cum noua Halensium collatam, Halae Saxonum 1693. 4. et inter eius opuscula iunctim edita ibid. 1719. fol. De Aristotelis *Lyceo* ac *Peripato*, porticu Zenonis, Antisthenis *Cynofarge* et Epicuri horto: apud Laërtium, Hesychium illustrem aliosque mentio occurrit. Adde Apostolium II. 31. Prouerb. et Potteri Antiqu. Atticas lib. 1. c. 8. p. 33. sq. tom. 12. Thesauri Gronouiani. Philippi Iac. Crophii exercitationem sub praesidio Io. Andr. Schmidii habitam de Gymnasiis litterariis Atheniensium, Ienae 1689. 4. Frider. Lersii dissert. de Graecorum apud Athenienses scholis insignioribus, Witteb. 1661. Franc. Domin. Haerberlini comparationem Lycei Atheniensium cum Georgia Augusta, Goettingae 1741. 4. Georg. Trinkhufii dissert. de Lyceo et hortis Aristotelicis, Gerae 1672. Ioan. Christ. Kühnii commentar. de Cynofarge Gymnasio apud Athenienses olim celebri, Lipsiae 1742. Memorat etiam Plutarchus lib. de exilio fol. 605. inter sapientum Athenis scholas et diatribas *Palladium* atque *Odeum*, et in Demetrio p. 905. *Museum*. De *Museo Alexandrino* post deperdita Andronici, Callimachi et Alcidasantis scripta consulendae I. F. Gronouii et Lud. Neocori dissertationes quae extant tom. 8. Antiq. Graecarum, quibus praeter dissertationem Ad. Rechenbergii Lipsiae A. 1698. vulgatam et Claudium diss. de numo Pantheo Hadriani p. 23. ubi et templum et Sacerdotem in illo Museo fuisse obseruat, adiungendi Ionisius lib. 3. cap. 2. p. 218. sq. de scriptoribus Hist. Philos. Tillemontius in Historia Imperatorum Gallice edita tom. 2. p. 431. sq. Guil. Cauens parte 2. Hist. litterariae scriptorum Ecclesiasticor. p. 20. sq. edit. Geneuensis. Io. Philippi Crollii oratio de museo Alexandrino, Biponti 1721. Caroli Frider. Gerischeri commentatio de museo Alexandrino eiusque *δωρεῖς* et *δῶρεος*, Lipsiae 1752. Sam. Frid. Bucherus T. 1. antiquitat. Biblic. in N. T. p. 451. sqq. A. C. Eschenbachius diss. de conuiujs sapientum p. 305. sq. Etiam Humfredus Hody de illo dicturus fuit in Antiquitatibus Alexandrinis, sed quae praematurō viri doctissimi obitu interciderunt. De *Museo Heliconio* scripserat olim Amphion Thespiensis, cuius librum 2. laudat Athenaeus l. 14. Dipnosph. Alioqui *Museum* (*μῦσεϊον*) idem est ac templum Musarum; et in Creta Museum dictum est

³ A Philippo Macedone exustam narrat Diodorus Sic. in excerptis Peiresc. p. 295.

est locus, vbi Sirenes cum Musis certarunt, teste Suida et Stephano in ἄπτερα. Inde ortus mos loca, in quibus homines studiosi musis siue litteris vacarent, *musea* appellandi, qualia publica fuere Athenis quamplurima, in quibus mos sortito quaestiones proponi vt testatur Plutarchus I. 9. Sympos. quaest. cap. 1. Confer Meursium II. 9. Athen. Attic. *Pergami* quoque eiusmodi Museum fuisse quod a Suida *περγαμηνῶν κύκλων* nomine celebretur, disputat Clariss. Kusterus ad Suidam in *Μεσοῖος Ἐφέσιος*, et Petrus Zornius in dissert. de throno satanae ad Apocal. II. 13. Ploenae 1716. *Smyrnae* Theodorus Haseaeus in diss. ad eundem locum Apocalypseos inserta parti tertiae bibliothecae Theologico-philologicae Bremens. p. 128. De Gymnasiis *Romanorum* eorumque ornamentis et exercitationibus agunt Christ. Falsterus lib. 2. quaestio. Roman. c. 6. et Io. Georg. Walchius in exercitatione de Gymnasiis litterariis veter. Romanorum, Ienae 1721. De museis Italiae exstat elegans dissertatio Ioan. Guil. Bergeri, Witeb. 1734. De antiquis scholis Italiae agit Hyacinthus Gimma in historia litteraria Italiae, quam Italico idiomate Neapoli 1723. 4. vulgavit, capite vicesimo. De *Athenaeo Romano*, in quo publicae recitationes solebant fieri, agit Sirmondus ad Sidonii lib. 2. Epist. 9. et lib. 4. Epist. 9. tom. 1. pag. 893. 939. Vossius in lib. de cognitione sui, recuso in tom. 1. method. Crenii p. 793. De *Claudio* siue museo eiusmodi, auspiciis Imperatoris Claudii exstructo Alexandriae, cuius meminit Athenaeus VI. p. 240. adeundus Casaubonus ad Claudium Suetonii c. 42. De Aesculapii et Hygiae siue salutis Collegio Romae e LX. viris constante vide vetus marmor apud Sponium p. 52. Misc. eruditae antiquitatis. De Ciceronis Academia confer Io. Christoph. Crameri orationem de M. T. Ciceronis Tusculano, Ienae 1752. Io. Georg. Guil. Volckharti commentatio de hortis veterum Romanorum Museis exstat vol. III. Actorum Soc. Lat. Ienensis p. 182. fqq. De *Berytensi* Academia iuris studio olim celebratissima vide Ioan. Strauchii dissertationem inter eius dissertationes Brunswigae 1662. 4. editas. Iac. Haseaei dissertat. Halae 1716. 8. et Baelii Lexicon. De Gymnasio Timoleonteo Syracusanorum agit Iacobus Bonanni in Syracusa antiqua pag. 37. et 184. Tomo XI. thesauri Italiae. De aliis Gymnasiis a Dionysio maiore conditis Diodorus Siculus XV. p. 464. De Academiis *Gallorum* veterum fusc et erudite differit Caesar Aegarsius Bulaeus in luculenta historia Vniuersitatis Parisiensis, quae sex voluminibus in folio Parisiis 1665. prodit, Tomo primo, et quidem de academia *Marfiliensi* Phocensium colonia, pag. 16. *Aeduensi* seu *Augustodunensi* pag. 25. et sub Romanis *Narbonensi* pag. 33. *Tolosana* p. 39. *Burdegalensi* p. 46. et *Lugdunensi* p. 56. De scholis Pictauiensi, Aruerna, Treuirensi et Vefontina p. 55. De scholis coenobialibus p. 73. 710. fqq. et episcopalibus, atque de scholis Parisiensibus ante Carolum M. p. 84.

De schola Remensi pag. 210. 320. 360. Turonensi p. 290. Carnotensi p. 356. Aurelianensi p. 363. In concilio Parisiensi A. C. 829. a Ludouico Pio rogant, vt tres scholae publicae a Carolo M. condi coeptae confirmentur Parisiensis, Bononiensis et Ticinensis, id. p. 159. sq. Musei quod fuit *Troezene*, meminit Pausanias in Corinthiacis. De *Museo* quod *Cpoli* condidit Muselius praepositus sacri cubiculi sub Theodosio iun. vide Cangii CPolin Christian. lib. 2. p. 176. De *Ottogono* in quo duodecim Doctores CPoli alebantur, a Constantini M. aetate ad Leonem Isaurum vsque, qui illud haeresi suae inimicum combussit, vide Bandurium p. 485. sq. ad Antiquitates CPol. Ad collegium eiusmodi, studiis litterarum sacratum spectat Inscriptio verus quae exstat Auentici apud Heluetios in facello S. Mariae Magdalenaee, et refertur a Carolo Patino in descriptione itineris sui p. 267. NVMINIBVS AVG. - - - ET GENIO COL. HEL. - - - APOLLINI SACR. Q. POSTVM. HYGIVS ET POSTVM. HERMES LIB. MEDICIS ET PROFESSORIBVS. D. S. D. De *Nymphaco* quod Stagiris fuit, meminit Plutarchus in vita Alexandri p. 668. edit. Gr. Lat. Xylandri. Museum vocat Plinius XVI. 32. De *Gandisapora*, Persarum quondam academia medica, agit Io. Henr. Schulzius Tomo XIII. commentariorum academiae Petropolitanae. De *pueris et puellis alimentariis* (stipendiaten) Philippus Rubenius II. 36. electorum. Ludov. de Hemmer in dissertat. de pueris et puellis alimentariis, Hauniae 1733. Io. Erh. Kappius in Prolusione de alimentariis, Lipsiae 1735. Ahasv. Fritschius in tractatu de stipendiis et stipendiatis scholaribus, Ienae 1663. 4. et volumine IV. eius dissertationum, et Caspar Zieglerus in dissertatione de stipendiis et stipendiariis, Witeb. 1683. De *bidellis* Nicolaus Vernulaeus de academia Louaniensi lib. 1. c. 12. p. 75. et Alciatus VII. 22. perperam tradens, eos Gymnasiorum episcopos et Gymnasiarchas esse dictos.

V. Societatum litterariorum pleniorē notitiā promisit quidem Clarissimus *Christianus Iunkerus*, tot aliis scriptis praeclare meritis: sed morte interceptus promissis stare non potuit. Interim de illo argumento videri possunt Morhofius lib. 1. polyhistoris cap. 14. Samuel Chapuzellus (Chapuzeau) A. 1701. denatus in Tab. VIII. Europae spirantis, Ancillonius in Miscell. criticis Gallice editis tomo 1. pag. 17. sq. Godfredus Vockeroth in historia societatum et rei litterariae ante diluuium, atque introductione in notitiā societatum litterariorum, quae Ienae 1687. 4. primum separatim et deinde Gothae A. 1708. 8. iunctim prodierunt. Burchard Gotthelf Struuius introduct. in Hist. litterariam cap. X. Iacobus Frid. Reimannus parte 1. introduct. in Historiam litterariam Germanorum pag. 107. sq. Ioach. Fellerus *ὁ μανασίτης* in Panegyrico Magistris Philosophiae A. 1688. Lipsiae creatis scripto, Io. Reis-

kius vir doctiss. in programmate de pinacothecis, Cimeliothecis, et societari-
 bus doctōrum in Europa, Guelpherbyti 1685. et Christoph. Haymannus
 in der kurzgefaßten Geschichte der vornehmsten Gesellschaften der Gelehrten von
 den ältesten Zeiten an bis auf die gegenwärtige, Lipsiæ 1740-1743. 8. De
 singulis quibusdam et nobilioribus eiusmodi societariis etiam singulares scri-
 ptōres exstant, vt de regia Parisiensi scientiarum Ioan. Baptista Hamelius et
 Bernhardus Fontenellius; de academia Francica Paullus Pelissonius et Oliuetus;
 de academia artium picturæ et sculpturæ Guerinus. De societate Regia In-
 scriptionum et Numismatum legantur ephemerides Parisienses anni 1702. Aca-
 demias provinciarum Gallicas potiores recenset Iuuenel de Carlanças parte
 secunda tentaminis historiae artium liberalium et mechanicarum pag. 322. sq.
 interpret. germanicæ. De academia scientiarum *Hispanica* confer memoriâs
 Treuoltinas Ai. 1715. mensē Octobr. p. 1682. sqq. Ephemerides eruditorum
 (Journal des Savans) A. 1716. p. 389. Neuen Bücherſaal, Vol. V. pag. 369.
 sqq. et de *Barcinonensi* historiam hispanice sub hoc titulo *Barcinonæ 1757. edi-
 tam: Real Academia de buenas Letras de Barcelona, origen, progresos, y su
 primera Junta general, laxo la proteccion de su Majestad con las papeles, que en
 elle se acuerdon.* Tomus primus. De societate medicorum instituta a Rege
 Philippo V. mentio in memoriis Dombensibus Treuoltinis A. 1702. tomo 2.
 pag. 56. sq. edit. Amstelodamensis. De academia historica *Lusitana* confer
 Mercure de France, A. 1722. mensē Nov. Vol. 2. p. 7. sqq. et Emanuel. Tel-
 les da Sylua Historia da Academia Real da historia Portugueza, cuius tomus
 primus prodiit Vlyssippone 1727. 4. De societate medica, quam medici qui-
 dam Vlyssippone inierunt, vide Rathlesi *Geschichte jectlebender Gelehrten*,
 Parte VIII. p. 247. Regiæ *Londinensis* societatis historiam recensuere Thomas
Sprat, cuius historiae anglico sermone composite editio secunda Londini
 1702. 4. euulgata, et Gallice etiam translata est, et nouissime Thomas Birch,
 qui itidem anglico sermone historiam huius societatis quatuor in forma qua-
 dripartita voluminibus Londini 1756. et 1757. edidit: quibus addatur Mar-
 tinus Kempius in epistola eiusdem bibliothecæ Anglorum theologicæ subiecta,
 nec non Rev. Henr. Ludolph. Benthemius im *Engelländischen Kirchen- und
 Schulen-Staat* pag. 108. sqq. edit. secundæ, qui etiam de Philosophorum so-
 cietate Oxoniensi agit pag. 491. et Georgii Wilh. Alberti *Briefe, den alternene-
 sten Zustand der Religion und der Wissenschaften in Großbritannien betreffend*,
 p. 1164. Societates litterarias *Italorum* generatim enarrarunt Iosephus Mala-
 testa Garuffi in Italia academica, italice Arimini 1688. 8. edita; Ioan. Iarkius
 in specimine historiae academiæ Italiae, Lipsiæ 1725. 8. Epistola M. I. M.
 de

* Hamb. freye Urtheile und Nachrichten 1758. p. 697.

de academiis litterariis Italiae inserta mercurio Francico Ai. 1739. mense Nov. pag. 2762. adde conspectum meum thesauri litterarii Italiae p. 246. sqq. Sigillatim; (vt potiorum mentionem faciamus) *Bononienses* academias recenset Pellegrinus Antonius Orlandus in libro italico: *Notizie della Fondazione delle Accademie di Bologna*, quae exstant in fronte eiusdem *Notizie degli Scrittori Bolognesi*; Bonon. 1714. 4. De instituto scientiarum Bononiensi vide *Notizie intorno all' istituto delle Scienze nuovamente eretto in Bologna (1712)* ed aperto le 13 Marze 1714, quae exstant in *Giornale de Letterati d'Italia Tomo XV. p. 425. et Tomo XVII. p. 148. sqq.* H. P. de Limiers *histoire de l'Academie appellée l'institut des sciences et des Arts etablie à Boulogne 1712.* Amstelod. 1723. 8. et *Relation de l'institut de l'Academie des Sciences et de celle des beaux Arts de Boulogne*, quae exhibetur in *Journal des Savans d'Italie A. 1748. pag. 78. sqq.* De *Arcadum* academia consule Ioannis Mariae Crescimbeni *Arcadia di nuovo ampliata*, Romae 1711. 4. et *Celeberrimi Ioan. Christoph. Gottschedii Prolusionem de Academia Arcadum germanice euulgatam Lipsiae 1753.* De academia Lyncorum conferatur Fabii Columnae *Ἐπιβίβαστος*, Florentiae 1744. De academiis Romae auspiciis Pontificis Benedicti XIV. conditis consulatur *Notizia delle Accademie erette in Roma per ordine della Santita di Papa Benedetto XIV. Romae 1740-1744. 8.* De academia Florentina ab Antonio Franc. Grazzini A. 1540. condita, quae *Humidorum* nomen asciuit, confer Saluini Fastos consulares *Academiae Florentinae*, Florentiis 1717. 4. De academia Foroliuensi vide Geo. Viuiani Marchionis Buonaccorsi *Memorie storiche dell' antica ed insigne Academia de' Filigetti della citta di Forli*, Foroliuii 1741. 4. De societate *Crotonensium* litteraria Ioannis Sturzeli oratio prodiit Ienae 1754. *Historiam academiarum Panormitanarum* Vincentius Parisius oratione singulari enarravit, quae recensetur in *diario Hamburgensi, Freye Urtheile und Nachrichten 1759. p. 777.* Societatum quarundam Italiae symbola, siue vt vocant impresas, exponit Kircherus *tomo secundo Oedipi Parte. I. p. 9. sq.* De societate litteraria *Rhenana*, quae prima fuit *Germanorum* societas, vide Iusti Chr. Thorschmidii *memoriam sodalitatis litterariae Rhenanae*, in quantum ea historiae Saxon. ecclesiasticae et litterariae est implicita, vindicata et renouata: quae inserta est *Analectis ex omni meliorum litterarum genere, Tomo II. pag. 475.* Io. Georg. Lotteri orationem Germanicam de prima, quae in Germania floruit, societate litteraria, quae exstat in *den Reden und Gedichten der deutschen Gesellschaft in Leipzig*, Lipsiae 1732. 8. p. 350. et Ioannis Georgii Ruprechtii orationem de societate litteraria Rhenana a Conrado Celte instituta, Ienae 1752. De societate *fructifera* confer *Kurzen Bericht von der fruchtbringenden Gesellschaft Vor-*

haben, Gemälde und Wörtern, Cothenis 1641. 4. (Caroli Gustavi ab Hille) deutschen Palmbaum, Norimb. 1647. 12. Georgii Neumarkii neuentsprossenden deutschen Palmbaum, Vinariae 1668. 8. Gottfr. Behrendts Zusatz zu Georg Neumarks deutschem Palmbaum aus noch ungedruckten Nachrichten, in den Beiträgen der deutschen Gesellschaft in Leipzig zur critischen Historie der deutschen Sprache, part. 15. p. 368. sqq. Nachricht von dem so genannten deutschen Palmorden, oder fruchtbringenden Gesellschaft, im neubestellten Agenten 3te Function, IV. Depeche, p. 306. sqq. et Eliae Geißleri disquisit. de societate fructifera, Lipsiae 1672. De societate *Pegnistorum* exstat *Amarantae* (Ioannis Herdegen) historische Nachricht von des löblichen Hirten- und Blumenordens an der Pegnitz Anfang und Fortgang bis auf das erreichte hundertste Jahr, Norimb. 1744. 8. De ordine *Leopoldino* vide Ioan. Casp. Jungmichels neues Wachsthum der deutschen Heldensprache durch den hochpreißlichen Leopoldenorden, 1695. 4. Ex quo libro excerpta exhibentur in den critischen Beiträgen zur Historie der deutschen Sprache Part. V. p. 168 sqq. De societate *Teutonica Lipsiensi* confer Nachricht von der erneuerten deutschen Gesellschaft in Leipzig, Lipsiae 1727. 8. De *Ienensi Teutonica* societate vide Gesetze der deutschen Gesellschaft in Jena, nebst einem Vorbericht und Anhang von ihren jetzigen Umständen, Ienae 1730. 8. Societatis *latinae* historiam Celeberrimus Christ. Guil. Franc. Walchius composuit, quae praemissa est volumini primo Actorum societatis latinae Ienensis, Ien. 1752. 8. Historia succincta academiae *Naturae curiosorum* praemissa est anno secundo ephemeridum physicomedicarum. Edidit quoque Michael Bernh. Valentini historiam litterariam S. R. I. academiae naturae curiosorum, Gissae 1708. 4. Inprimis vero notari meretur Andrae Eliae Büchneri historia academiae S. R. I. Leopoldinae Carolinae naturae curiosorum, Halae 1755. 4. edita. Idem vir celeberrimus ibidem eodem anno euulgavit Bibliothecam academiae Caesareae naturae curiosorum, physicam, medicam, miscellam. De academia scientiarum et linguarum Berolinensi instituta a Rege Borussiae gloriosae memoriae Friderico, vide Acta Erudit. 1701. p. 176. Breuem enarrationem conditae a Friderico I. Rege Borussiae in Regia sua Berolinensi societatis scientiarum, Berolini 1712. 4. Relationem de restaurata Regia scientiarum Academia, quae exstat Tomo primo nouae bibliothecae Germanicae p. 196. sqq. et Samuelis Formei historiam academiae Regiae scientiarum et elegantiorum litterariorum a sua inde origine ad nostra vsque tempora, quae primum edita est Berolini 1750. 4. deinde ibidem 1752. auctior recusa. Ortum et leges societatis Regiae scientiarum Goettingensis enarrat Celeberrimus Ioan. Dav. Michaelis in praefatione Tomo primo commentariorum huius societatis praemissa. De societate Olmutiensi vide *Neuen Büchersaal der schönen Wissenschaften,*

schaffen, Vol. IV. p. 84. sqq. De *Duisburgensi* Hamburg. freye Urtheile und Nachr. A. 1756. p. 663. et 668. De *Bauarica* Noua litteraria Lipsiensia A. 1759. p. 562. De *Cosmographica* Erlangische gelehrte Anmerkungen u. Nachrichten, A. 1749. De societate *litteraria* Systema instituendae societatis litterariae Germano Benedictinae, Campoduni 1753. 8. et Corpus academicum almae societatis litterariae Germano Benedictinae in suas classes a R. P. Oliuierio Legipont distributum. Metis 1758. 8. De *Harlemensi* academia scientiarum confer Bibliothequae des Sciences et beaux arts T. II. P. II. p. 453. sqq. De societate *physica* *Gedanensi* Büchersaal der schönen Wissenschaften und freyen Künste vol. VII. p. 389. De societatis *Hafniensis bonis artibus promouendis* deditae ortu differitur in praefatione P. I. scriptorum huius societatis in latinum sermonum conuersorum praemissa. De societate scientiarum *Holmiensi* confer Rathlesii Geschichte jetztlebender Gelehrten P. IV. pag. 489. et scrinium Holmiense (*Stockholmisches Magazin*) Vol. I. pag. 280. sqq. De academia elegantior. litterarum Holmiensi idem scrinium Holmiense, ibid. p. 318. De Academia scientiarum Petropolitana confer Christ. Goldbachii praefationem Tomo primo commentariorum huius academiae praemissam. Noua litteraria Lipsiensia A. 1726. p. 177. Erlangische gelehrte Anmerkungen und Nachrichten aufs Jahr 1748.

VI. Priuilegia Imperatorum et Leges de studiis liberalibus, Professoribus, Scholaribusque in Codice Iustiniano et Theodosiano reperiuntur. Vide *Iac. Gothofredum* ad Codicis Theodof. l. 6. tit. de Professoribus l. 13. de Medicis et Professoribus et l. 14. de studiis liberalibus vrbs Romae et Constantinopolis, ad quas exstat etiam erudita diatriba *Herm. Conringii*. *Christianus Falsterus* libro II. quaestionum Romanar. cap. 4. 5. 6. differit de Professoribus siue Magistris eorumque salariis et Gymnasiis veterum Romanorum. *Collectanea Iosephi Laurentii* de Professoribus, Oratoribus et Nomenclatoribus ex eius Polymathia recusa sunt tom. 10. Antiquitatum Graecarum Gronouii, in quo exstat et praeclarum Ludov. Cresollii opus ex editione Paris. 1620. 8. quod inscribitur Theatrum veterum Rhetorum, Oratorum, Declamatorum, Sophistarum Libris V. in quo de omni ratione Scholarum praecipue Rhetorarum apud veteres, multa egregie docentur. Adde praeter scriptores supra p. 757. citatos *Eberh. Bronchorstium* de Professorum et studiosorum priuilegiis Lugd. Batav. 1621. Harderov. 1621. et 1652. et Franeq. 1695. 8. *Io. Caluini* orationem de priuilegiis studiosorum et professorum, Herbornae 1600. 8. *Io. Volcmari Bechmanni* tractatum de priuilegiis ac iuribus studiosorum, Ienae 1657. et 1741. 4. et Lipsiae 1712. 4. et *Io. Iac. Gottl. Sturmii* commentat. de professorum priuilegiis, Wismar. 1753. 4.

exoterico

exotérico et acroamático siue quod idem est, dialectico et accuratiore analytico exstat singularis tractatus Melchioris Zeidleri, Philosophi et Theologi Regiomontani, Regiomonte 1685. 4. Octauiani Ferrarii de Sermonibus exotericis et disciplina encyclo Libri 2. cura Goldasti, cuius Epistola de cryptica veterum Philosophorum disciplina ad Goclenium præmittitur, recusi sunt Francos. 1606. 8. Vide etiam Plutarchum in vita Alexandri pag. 668. editionis Græco Latinae, Themistii Orationes p. 319. edit. Harduini. Francisc. Patricium in discussionibus Peripateticis, Menagii notas ad Laërtium p. 197. sq. Eschenbachii Epigenem siue librum de poësi Orphica p. 4. sq. et Meibomii notas ad ius iurandum Hippocratis. p. 95. De differentia discipulorum inter se, diuersisque eorum gradibus agit Cresollus Lib. IV. Theatri Rhetorum cap. XI. De occultatione sublimiorum dogmatum, quæ Pythagorici et alii Philosophi, tam inter Iudæos Esseni (de quibus Porphyrius apud Euseb. IX. 3. præparat.) et inter Christianos hæretici plerique non nisi initiatis et intimioris admissionis discipulis communicabant, non pauca collegit Iacobus Vsserius, Archiepiscopus Armachanus in historia dogmatica de Scripturis et sacris vernaculis (Lond. 1689. 4.) p. 252. sq. 270. sq. Menagius ad Laërtium p. 376. Mutius Panfa de osculo Ethnicæ et Christianæ Theologiæ p. 14. sq. Campegius Virringa Lib. 3. obseruat. c. 20. p. 761. Ludolphus Kusterus siue Neocorus in historia critica Homeri p. 58. sq. et Tob. Pfannerus c. 1. §. 9. theolog. gentilis. Hisce affinis fuit aliquo modo *disciplina arcani* apud veteres olim Christianos, etiam Catholicos atque orthodoxos receptissima, nisi quod illa non tam doctrinam siue *μυστήματα* spectabat, quam circa ritus sacramentorum et verba symboli versabatur, vt aduersus Em. Schellstratenum ⁵ docuit Wilh. Ernestus

⁵ De Schellstrateni libro Romæ 1685. 4. edito, et Patauii 1743. ast sine additamentis recuso, vide Acta Eruditorum A. 1685. p. 541. De disciplina arcani vero consulantur Casauboniana p. III. et 115. sq. vbi de desiderio Catechumenorum Eucharistiam. Io. Filicfaci electa T. 2. p. 146. sq. Vallemont du secret des mysteres, v. mem. Treuolt. 1710. p. 1603. sqq. Iosephus Binghamus origin. ecclesiast. X. 5. Christ. Kortholti silentium sacrum, Kilon. 1689. 4. Aubertinus de Eucharistia p. 703. sq. Dallæus de cultibus religiosis VII. 34. et de pseudepigraphis Apostol. p. 157. sq. Abbatis de Moitly la methode dont les Peres se sont seruis en traitant des mysteres, Parisiis 1685. 4. Gebhard. Theodor. Meierus de recondita veter. ecclesiæ theologia, Helmstad. 1677. 4. Wilh. Ern. Tenzelius parte 2. p. 1. sqq. exercitation. selectar. Lips. 1692. 4. Elias Stoerber in oratione de sacris veterum Christianorum arcanis, Argentorati 1742. Theodori Crügeri commentatio de disciplina arcani veter. Christianorum per *μυστηριογραφίαν*, non per *τέχνην παιδείας* interpretandam, quæ exstat tomo secundo analector. melior. literaturæ p. 569. sqq. et Hermanni Schollineri disciplina arcani suæ antiquitati restituta, Teegerntsee 1756. 4. De more *ἱερῶν* ecclesiæ claudendi, dum sacra coena perageretur agit Ioseph. Vicecomes lib. 1. de ritibus missæ c. 18. 24. et 29.

neftus Tenzelius parte 2. diff. fele&. De *lucubrationibus* veterum et vigiliis ftudiorum cauffa frequentatis difquifitionem fingularem edidit B. Chriftophorus Cellarius, Halae Saxon. 1699. 4. Eas in longam noctem protractas nocere fanitati iam olim notauit Hippocrates lib. 1. de re medica: quamuis Gabriel Naudaeus quaefione 3. iatrophilologica quum primum laudaffet ftudia matutina, deinde p. 73. fq. difputat pro nocturnis lucubrationibus, ita tamen, vt quemadmodum in omnibus ita in his quoque nimium in vitio effe non dubitet.

VII. De *recitationibus* veterum Lipfius videndus Centur. 2. Epiftola 48. ad Belgas, Voffius pater cap. 7. et 8. de imitatione, fiue lib. de recitationibus veterum, recufus in tomo 1. method. Crenii: Gabriel Bifciola tomo 2. Lectio- num fubfeciuarum lib. 15. c. 20. Cafaubonus ad Theophrasti Characteres pag. 126. fq. et ad Auidium Caffium Vulcatii Gallicani, Ferrarius lib. 3. de veterum Acclamationibus. Io. Schefferus cap. 9. et 10. de ftilo; Io. Georg. Guilhelm. Volckhartus in commentatione fupra laudata de hortis veterum Romanor. mu- feis, volumine tertio actorum focietatis latinae p. 229. fqq. Io. Ern. Imm. Wal- chius in libro de arte critica veterum Romanorum pag. 59. fq. Frid. Iac. Bey- fchlag in fylloge p. 490. et 509. Magnus Daniel Omeifius in differtatione de recitationibus veterum, Altorfii 1697. Chrift. Gottfr. Barthius in differt. de recitatione et retractione veterum, Halae 1701. Petrus Eckermann in differt. de ftudio veterum recitandi, Vpfal. 1740. Frid. Chrift. Baumeifter pag. 201. exercitationum academicar. et fcholastic. Lipfiae 1741. et Constantinus Lan- gius in orat. de cenforibus veterum litterariis, Ienae 1753. De recitationi- bus ῥαψωδῶν et Homeridarum poft Scaligerum, Cafaubonum et Kufterum a Fabricio lib. II. c. 2. Bibl. Gracc. laudatos vide Sigism. Frid. Drefigii commen- tationem Lipfiae 1734. 4. et Eberh. Baringium de Rhapsodia, Hanov. 1745. De retractionibus et palinodia eruditorum vide Theophil. Raynaudum T. XIV. Operum, et differt. Io. Georg. Neumanni, Witeb. Io. Schmidii, Lipf. 1697. De retractionibus Theologorum Io. Henr. Feufckingii differt. Witeb. 1711. et 1715. Celfus in praefatione ait Hippocratem non dubitaffe, fi erraffet, fententiam retractare *more magnorum virorum et fiduciam magnarum rerum habentium*. Pontifices non dubitare retractare, vbi errare fe agnofcant affirmat Launoius p. 454. epiftolarum. De formulis proteftationum melio- rum iudicio et ecclefiae fcripta fua fubiicientium idem Launoius p. 501. fqq. et 525. fqq. libri de fcholis a Caroli M. tempore inftauratis. De *certamini- bus* veterum *litterariis* Vitruuius praefat. libri VII. Ionfius lib. 1. c. 16. p. 85. fq. Io. Rofinus lib. V. cap. 18. antiquit. Romanar. vbi de agonibus Capitolinis ex Scaligeri lib. 1. lection. Aufonian. c. 10. Harduinus de numis vrbium p. 399.

et 438. Christ. Gottl. Schwarzius in dissert. de certaminibus veterum Poetarum atque Oratorum, Altorfii 1728. De *Lectoribus* siue *Anagnostis* Ioan. Schefferus libro de stilo pag. 69. sq. qui etiam pag. 72. lectricem ex Seruio obseruat. Reimannus system. litter. p. 46. sq. et Ioan. Bilbergii dissertatio, Vp-
fal. 1698. 8. Nonnulla etiam Alexander ab Alexandro Tomo 1. p. 350. edit. cum notis variorum. De anagnostatis siue lectionibus in conuiujs ad Bacium pag. 191. sq. libri 4. de vinis, et Jac. Goettenium lib. 2. observ. cap. 2. Ceterum *recitare* proprie non est ex memoria dicere, sed de scripto legere, vt praeter alios obseruat Lambecius in orationibus suis pag. 81. sq.

VIII. De *scriptura* veterum Ioannes Nicolaus Funccius eruditam commentationem edidit Marburgi et Rintelii 1743. 8. in qua vniuersum hoc argumentum erudite atque eleganter pertractat. Sigillarim de *scribis* veterum, Romanorum praecipue et *notariorum* exposuerunt Reimannus systemat. litterar. pag. 53. sq. Hugo de prima scribendi origine cap. 32. pag. 415. edit. Trotzianae Andr. Christ. Eschenbachius in dissertationibus iunctim editis pag. 257. sq. Ioan. Lomeierus dierum genialium decade II. p. 397. sq. Iacobus Ern. Herrgott dissertatione de scribis veterum Graecorum, Romanorum et Germanorum, Witeb. 1668. Iustus Lipsius centur. 1. ad Belgas ep. 27. Begeri spicilegium antiquitatum p. 78. et 93. Elias Amatus epistol. erudit. Italice editar. parte 2 pag. 72. sqq. De more citandi scripta allegatis primis illorum verbis Ionsius II. 5. p. 136. Viri praestanti doctrina et dignitate ipsi manu sua libros descripserunt, vt emendatos haberent. Vide Baluzium ad Capitularia Tomo 2. pag. 1160. sqq. De *chartulariis* Cangius in Glossario, et Pancirollus variar. lectionum lib. 1. c. 23. De *capsariis* Io. Chokier facis historicae centuria 1. c. 79. De *librariis*, *antiquariis* et *Bibliopolis* antiquorum Balthasar Bonifacius de Archiuis cap. 8. Pignorius lib. de seruis p. 228. sq. Popma de operis feruorum p. 67. Christ. Falsterus lib. 2. quaest. Romanar. c. 3. et singulari diatriba Christianus Schoettgenius, Lipsiae 1710. edita, quam ipse deinde germanice versam auctamque sub titulo: *Historie der Buchhändler, wie selche in alten und mittlern Zeiten gewesen*, Norimb. 1722. 4. recudendam curauit, latine autem conuersam Polenus inseruit Tomo tertio supplementorum thesaur. antiq. Graec. et Romanar. Ahasv Fritschius in tractatu de typographis, bibliopolis, chartariis et bibliopegis, Ienae 1675. 8. et Hamburgi 1678. 4. qui germanice versus prodiit Ratisbonae 1750. 4. De ratione *voluminum* et cylindrorum *ἐπιτηδῶν* apud veteres Guil. Schickardus de festo Purim Tomo 8. Critic. Anglor. pag. 486. B. Carpzouius ad Schickardum de iure regio Hebraeorum p. 92. sq. Rich. Simon epistol. select. IV. 27. p. 190. sqq. Io. Doughteus
Ana-

Analectis sacris ad Ies. XXXIV. 4. Salmasius ad Solinum p. 278. 706. et de modo vsurarum c. 10. p. 404 sq. et in specimine confutationis animaduersionum Heraldi p. 107. sq. et ad Vopiscum: Christoph. Browerus annalium Treuirensium pag. 105. vbi exhibet schema voluminum in Bibliothecam digestorum ex veteri lapide reperto Nouiomagi in loco castrorum Constantini. Augustinus Calmet in dissertatione prima earum, quas commentario gallice edito in Genesin adiunxit, in qua de forma librorum veterum et diuersa scribendi apud illos ratione differit. Isaacus Vossius ad Catullum pag. 50 sq. qui codicum membranaceorum siue *librorum quadratorum* vsum ab Attalo demum coepisse obseruat. Videndus etiam Ouidius lib. 1. Tristium elegia prima, Leo Allatius prolegom. ad librum de patria Homeri pag. 20. sq. et ad antiquitates Hebraicas pag. 137. Wormii museum p. 384. Ramiresius ad Martialem II. 67. Thomas Bartholinus de legendis libris diss. IV. p. 125. sq. Ern. Sal. Cyprianus pag. 40. sqq. Programmatum selectorum. Alexius Symmachus Mazochius Tomo XXVII. Opusculor. scientificor. et philologicor. pag. 168. sqq. Io. Esbergius in exercitat. de libris veterum, Vpsal. 1701. Christ. Saalbachius in dissert. de eod. argumento, Gryphisw. 1706. Christianus Gottl. Schwarzius in dissertationibus quatuor de ornamentis veterum diuersis temporibus Lipsiae et Altorfii habitis; vna de libris plicatilibus veterum, Altorfii 1717. et vna de varia supellectile rei librariae veterum, ibid. 1725. quas in vnum collectas indicibusque necessariis instructas recudi curauit Ioan. Christ. Leuschnerus, Lipsiae 1756. 4. De menide antiquorum codicum ornamento I. C. Stiglius commentationem euulgauit Erfordiae 1747. De umbilicis voluminum et cornibus, *κεφαλίδι βιβλίου*, *ספר מגלה* Psalm. XL. 8. Hebr. X. 7. vide Ioan. Henr. Maii obseruationes sacras lib. 3. p. 133. sq. edit. secundae. De verbo *explicit*, explicitum est Huetiana p. 139. Libros conglutinandi artem Athenis Philatium virum doctum sodalem suum inuenisse testatur Olympiodorus Philosophus Alexand. apud Photium Cod. 80. De rationibus compingendi ornandique libros, quibus nostra aetate biblioepi vruntur, diligentissime scripsit Ioan. Gottfr. Zeidler in der Buchbinder Philosophie, oder Einleitung in die Buchbinderkunst, Halae 1708. 8. Caerimoniale biblioeporum singulari libro germanice composito descripsit Frider. Frisius, Lipsiae 1712. 8. De *Diptychis* egerunt Rosweidus Onomastico ad vitas Patrum pag. 773. Pompeius Sarnelli in antiqua Basilicographia cap. 26. Bernh. Montfauconius Palaeographiae pag. 34. Ioan. Cabassutius in notitia conciliorum pag. 487. sqq. et in notitia Eccl. pag. 59. Henr. Dodwellus dissert. Cyprian. pag. 71. sqq. Petrus Zornius Opuscul. sacr. T. II. p. 687. sqq. Io. Bona II. 12. rerum liturg. Eusebius Renaudotus T. I. collection. liturgiar. oriental. p. 254. sqq. Ios. Binghamus

orig. ecclesiast. lib. 1. cap. 3. Seb. ⁶ Donatus libris tribus italice editis de diptychis profanis et sacris, Luceae 1753. Christ. Aug. Saligius in libro de Diptychis veterum tam profanis quam sacris, Halae 1731. 4. Io. Andr. Schmidius in dissertat. de diptychis veterum, Ienae 1694. Michael Hertius dissertationibus quatuor de diptychis, Sneebergae 1680-85. editis. Christ. Gottl. Schwarzius in dissert. de vetusto quodam diptycho consulari et ecclesiastico, Altorfii 1742. Sigillatim de Diptycho *Leodiensi* Alexandri Wiltthemii Diptychon Leodiense ex consulari factum ecclesiasticum, et in illud commentarius, Leodii 1659. fol. De Diptycho *Boethii consulis* Philippus Bonarotta in Giornale d'Italia Tomo 28. pag. 39. sqq. et Io. Casp. Hagenbuchius in epistola epigraphica de Diptycho Brixiano Boethii Consulis, Turici 1749. fol. Diptychon *Bituricensis* editum est in libro: Voyage litteraire de deux religieus Benedictins, Parisiis 1717. 4 pag. 25. De *Diuionensi* Philib. Bern. Moreau de Matur Tomo III. histor. acad. inscriptionum pag. 451. sqq. De diptycho eburneo, quod fuit Cardinalis *Quirini*, ipse Quirinus in epistola ad Claudium de Boze, Romae 1743. 4. quae quarta est decadis eius epistolarum Romae 1743. 4. in lucem emissa. Hannibal de Abatibus Oliuierius Opusc. scientific. et philolog. T. 32. p. 5. et T. 36. p. 345. Io. Antonius Vulpus in diuinatione in diptychon eburneum vaticanum, olim Cardinal. Angel. Mar. Quirini, Patavii 1752. 8. et Tomo 35. Opuscul. scientif. et philolog. pag. 221. Alexius Symmachus Mazochius Tomo 34. eorund. opusculor. p. 387. sqq. Castus Innocentius Anfaldus Tomo 40. p. 187. sqq. et Tomo 42. p. 237. Io. Georg. Leichius de diptychis veter. et de diptycho Eminentissimi Cardin. Quirini, Lipsiae 1743. 4. Iosephus Bartolus in libro italice edito: La vera Spigazione del Dittico Vaticano, Turini 1747. Diptycha Episcoporum ecclesiae Arelatensis exstant apud Mabillonium Tomo III. analector. p. 432. Diptychon Magni Consulis, primum luci publicae donauit animaduersionibusque illustrauit Christoph. Saxius, Hagae Comitum 1758. fol. Thesaurum Diptychorum tam profanorum quam ecclesiasticorum, quem Celeberrimus Gorius inchoauerat, tribus voluminibus, forma folii, cum figurarum scienter delineatarum apparatu, edendum Florentiae susceperunt Bandinius et Passerius: vide Acta Erud. 1758. p. 288. Ceterum duo fuerunt diptychorum genera *consularia* et *ecclesiastica*. In ecclesia graeca triplicem diptychorum formam obseruatam sibi restatur Allatius III. 15. de consensu p. 1184. sqq. 1) Episcoporum, 2) virorum bene merentium vel dignitate conspicuorum, 3) eorum qui in fide obdormierunt. Consularia diptycha speciem tabulae eburneae duplicis referebant, ita vel fibulis vel vncis a superiori aut inferiori parte aptae et nexae, vt aperiri et claudi

claudi facile possent, eaque anaglyphicis et pro illorum temporum ingenio haud plane rudibus variarum rerum iconibus ornata, quum Orientis tum Occidentis Consules sub auspicia muneris sui et familiaribus et aliarum regionum longissime disiunctarum proceribus dono mittere solebant. Vide Saxium ad Diptychon magni Consulis pag. 5. Consularia haec diptycha vel sine titulo vel *litterata* supersunt. Eorum, quae litteris notata sunt, praeter laudatum Hagenbuchium, qui tamen ἀφ' ὧν rationem non habuit, breuiter recenset Leichius de Diptychis veterum. p. II. et III. Et ἀφ' ὧν atque litterata, et consularia atque ciuilia, neglectis tamen siue sacris siue ex utroque mixtis ordine chronologico recenset Saxius lib. cit. pag. 8. sqq. De *Pinacothecis* et *imaginibus* virorum doctorum quibus Bibliothecae exornatae, Io. Henr. Meibomius ad Vogleri introduct. in Historiam litterariam p. 163. sq. Bartholinus de legendis libris diss. 2. p. 64. sq. Fogelius de statuis c. 24. Ioan. Ern. Imm. Walchius in Cicerone Herculanensi Vol. 1. Act. societ. lat. Ienens. p. 126. sqq. Io. Dav. Schreber peculiari dissert. de imaginibus virorum Bibliothecarum ornamento Lips. 1692. Christoph. Gothofr. Barthius diss. de imaginibus veterum in bibliothecis vel alibi positis, Halae 1702. et Io. Paullus Reinhardus in den Erlangischen gelehrten Anmerkungen und Nachrichten auf das Jahr 1747. N. X. et XI. De *Bibliothecis* veterum pauca quaedam Rabanus lib. V. de Vniuerso c. 4. T. 1. p. 95. b. ex Isidori VI. 3. origin. Plura Iusti Lipsii libellus et seorsim et inter opera eius saepius editus, Lipsio autem longe diligentius disputauit Siluester Lürsenius libro de templo et bibliotheca Apollinis Palatini, eique subiecta disputatione de bibliothecis veterum maxime Romanorum, Franequerae 1719. 8. Lipsii liber occurrit etiam in collectione Io. Ioachimi Maderi, qui varios de Bibliothecis et re Bibliothecaria Scriptores congeffit, praemissa praefatione de Scriptis et Bibliothecis antediluvianis, incerta fide iactatis, Helmst. 1666. 4. Nouissime Maderi collectionem recudi fecit, et Herm. Conringii Epistolam siue librum de Bibliotheca Augusta Guelpherbytana, quo etiam de veterum re Bibliothecaria differitur, tum Naudaei, Spizelli et aliorum 7 de Bibliothecis scripta adiunxit, pluresque alios scriptores de hoc argumento duobus voluminibus iunctim edidit, Rev. Ioannes Andreas Schmidius, Theologus Helmstädiensis, plus simplici vice iam nobis laudatus, cuius etiam diatriba de bibliothecis eremitarum veterum exstat, Helmst. 1714. Rudolphi Capelli, τοῦ μακαρίτου Syntagma lectionum Bibliothecariarum memorabilium Hamburgi 1682. 12. vulgatum itidem varia non ad recentem tantum, sed et veterem rem Bibliothecariam facientia collegit, quod facit etiam Dan. Guil. Mollerus diss. de Bibliotheca, Altdorf. 1700. 4. Vide

7 Vide Acta Eruditor. A. 1704. p. 209. sqq.

et Praefationem ad reliquias Bodleianas, Acta Erud. 1704. p. 301. sq. et Georgii Engelbrechti diff. de iure Bibliothecarum, Helmst. 1702. Io. Langii Epistolas Medic. II. 3. Hofpinianum de templis fol. 100 sq. Pompeium Sarnelli c. 42. antiquae Basilicographiae. Christiani Falsteri quaestiones Romanas lib. 2. c. 1. Paullum Mariam Terzagium in museo Septaliano p. 151. sqq. vbi celebriores bibliothecas veteres ac nouas recenset, sigillatim de Vaticana videndus p. 161. et de Ambrosiana p. 164. quam A. 1664. scripsit constare codicibus manuscriptis 12000, impressis 46000. Io. Lomeieri librum de bibliothecis. Trai. ad Rhen. 1669. et 1680. 8. Bibliothecarum graecarum recensitionem Bernhardus Montfaucon suae palaeographiae graecae praemisit. De bibliotheca *Alexandrina* confer Ant. van Dale in dissertatione super Aristaea de LXX. interpretibus, Amstelod. 1705. 4. cap. 2. sqq. Humphred. Prideaux in connex. V. et N. T. P. II. lib. 1. p. 16. sq. 75. et 88. edit. Berolin. et ex eo Bibliothec. Anglic. T. 3. p. 502. sqq. Georg. Greenii dissert. de Ptolemaeo Philadelpho, Aegyptiorum Rege, Witeb. 1676. et Petri Nicolai Bonamy dissertationem inferatam memoriis academiae Inscriptionum Tomo XIII. p. 615. sqq. edit. Amstelod. Bibliothecarios Bibliothecae Alexandrinae ⁸ recensent Ionsius de Scriptoribus Historiae Philosophicae p. 101. et I. F. Gronouius in supra laudata diatriba de Museo Alexandrino. De bibliothecis Romanorum Erh. Reuschius dissertationem edidit Helmstadii 1734. De Atinii Pollionis bibliotheca Romae publicata vide Io. Henr. Felsii orationem Ienae 1753. De M. Tullii Ciceronis bibliothecis Ioan. Matthaei Vnoldi commentat. ibid. eod. De bibliothecis Byzantinis generatim confer Banduri imperium Orientale Tomo 1. p. 385. sq. Sigillatim de bibliotheca in templo S. Sophiae CPoli Bibliothec. Anglic. T. 3. p. 502. sqq. De antiquissima osymanduae agit Diodorus Siculus: adde Cellarii programma XL. p. 281. sqq. De bibliotheca Budensi Naldus Naldius in epistola de laudibus Augustae bibliothecae ad Matthiam Coruinum, Pannoniae Regem, quam exhibent Petrus Ienichius Tomo III. meletematum Thorunensium p. 97. et Matth. Belius in notitia Hungariae nouae Tomo III. p. 589. sqq. Io. Guil. Bergerus in Eloquentia publica, Witbergae 1750. 4. p. 348. sq. et Paulus Faber in commentatione de augusta Budensi bibliotheca, Witeb. 1756. De bibliotheca Caroli M. Imperatoris exstat dissertatio Ioan. Dav. Koeleri, Altorfii 1727. De fortuna bibliothecae D. Augustini in excidio Hipponensi dissertatio Io. Martini Chladenii Lipsiae 1742. De transpositione bibliothecarum memorabili Rud. Antonii Fabricii dissertatio prodiit Helmstadii 1724.

De

⁸ Ptolemaeus Philadelphus decem myriadas librorum collegit Alexandriae teste Syncell. p. 271. 273. His Pergami Bibliothecas addi voluit Antonius, Cleopatraeque destinauit, in quibus 200000. βιβλίων ἔπλεον. Plutarch. p. 943. in Antonio.

De bibliothecarum apud veteres praefectis videatur Caroli Guilielmi Schumacheri diatribe, Ienae 1758. De bibliothecariis veteris Romae Falsterus lib. 2. quaestion. Rom. cap. 2. De bibliothecariis recentioribus Vaticanis consulendus Io. Ciampinus. De Bibliothecae Caesareae praefectis (sunt enim, qui Bibliothecarii nomen tanquam non fatis latinum refugiunt, vt Vossius et alii) Petrus Lambecius lib. 1. Comm. de Bibl. Vindobonensi.

IX. De studiis veterum et omni genere elegantioris eruditionis apud veteres cultae, eruditus exstat liber Io. Wowerani, Hamburgensis, (fuit enim et alter hoc nomine Antwerpensis) qui inscribitur *de Polymathia*, et primum lucem vidit Hamburgi 1604. 4. Postea adiunctis argumentis ac indicibus elogioque Woweriano, cura Iac. Thomasiai, Lipsiae 1665. 8. Ex Thomasiai editione recusus est tom. 8. thes. Antiqu. Graccar. Inter alia falsos esse et iniuriam Wowerano facere, qui tractationem de polymathia *Isaaco Casaubono* per plagium surreptam dicere ausi sunt, idem Thomasiaus ostendit, quanquam verissimum est Casaubonum quoque de eodem argumento opus molitum fuisse, sed ex aliis Wowerii scriptis patet non opus ipsi fuisse, vt aliena scrinia expilaret, cui diligentia sua et ingenio fatis, quod scriberet, suppetebat domi. De Encyclopaedia veterum exponit etiam *Martinus Nicolai* in dissert. de veterum vestitu, choris, epistolis, scriptis et praecipue paedia *ἐγκυκλιῶ*, Kilonii 1668. 4. Chr. Bergius in dissert. de encyclopaedia veterum, Ienae 1666. Io. Crausius in dissert. de artibus liberalibus siue polymathia veterum, Ienae 1670. De arte critica veterum Romanorum elegantem librum Io. Ern Imm. Walchius edidit Ienae 1757. 8. De antiquitatibus rei litterariae veterum Romanorum, commentaturum se diligentius promisit V. C. Io. *Georgius Walchius* in diatriba de dedicationibus librorum veterum Latinorum, Epistolis Christophori Cellarii *τῶ μακαρίτου* praemissa, qua insigne eius operis specimen edidit. Quod vero consilium vt abiiceret, grauioribus deinde negotiis coactus est. De initiis eruditionis apud Romanos Io. Georg. Frickius elegantem dissertationem edidit, Altorfii 1728. De studiis liberalibus vrbs Romae et CPolleos legi meretur Hermanni Conringii dissertatio, Helmstadii 1674. 4. edita, et tum in thesauro Sallengriano Tomo III. p. 1193 tum in Conringii operibus iunctim editis T. VI. p. 1. recusa: cui adde Aldi Manutii epistolam de artibus liberalibus veterum Romanorum, in eius Quaestis per epistolam, et tomo VI. thesauri Gronouiani, et Conradi Buddei dissertationem de studiis liberalibus apud veteres Romanos, Ienae 1700 Christoph Cellarii dissert. de studiis Romanorum litterariis in vrbe et prouinciis, pag. 341. eius dissertationum academicar. et Tomo III thesauri Sallengriani p. 1233. De variis modis litteras colendi apud veteres Romanos confer Io. Georg. Walchii Parerga acad.

academica p. 51. qui ibid. p. 161. sqq. etiam de amoenitatibus historicis ex Ciceronis peregrinatione collectis differit. De ratione Romanorum litteras docendi exstat oratio Georg. Steph. Wiefandi Ienae 1755. De secessibus veterum Reimannus systemat. antiquit. litter. p. 106. et 496. vbi de secessibus litteraris Ciceronis, Maecenatis, Catulli, Virgillii, Horatii etc. ex Kircheri Latino. Georg. Greenius de rusticatione veterum Romanorum, Lipsiae 1677. 12. et tomo 1. thesauri Sallengriani p. 690. sq. et Christoph. Godofr. Barthius in dissert. de secessibus veterum ad mentem sententiamque C. Plinii Secundi, Halaë 1701. De more veterum studio litterarum iungendi artem mutam vel opificium vide Christiani Wilhelmi Lyseri dissertationem, Witeb. 1696. 4.

X. De prima scribendi origine et omni antiquitate litteraria non inelegans tractatus *Herm. Hugonis*, Iesuitae, lucem vidit Antwerp. 1617. 8. quem recudendum curauit, eidemque notas, opusculum de scribis, apologiam pro Waechtlero, praefationem et indices adiecit Christ. Henr. Trotz. Traiecti ad Rhen. 1738. 8. Hugoni iungatur *Io. Nic. Funccii*, V. C. commentatio de scriptura veterum, Marpurgi et Rintelii 1743. 8. *Petrus Hohnius* in accurata disquisitione de scriptura et variis rationibus siue ad dextram siue ad sinistram siue desuper vel quocunque alio modo scribendi, publicata Lund. Scand. 1670. 8. et recusa in *Analectis Philologicis* Tho. Crenii cura editis in Belgio 1699. 8. *Balthaf. Frid. Salzmanni*, Argentoratensis, dissertationes quinque cum cura elaboratae, quarum prima lucem vidit Lipsiae 1667. 4. quinta de scriptione Sinensium ibid. 1670. *Michaelis Waltheri* oratio de arte scriptoria ad calcem eius dissert. de animae immortalitate, Witeb. 1657. 4. *Floriani Klepperbein* historia artis scriptoriae, Witeb. 1683. *Sebastiani Franci* dissertatio epistolica ad Seuerinum Pedanium de illa historia 1683. *Ioan. Adolphi Luut* dissertationes binae de palaeographia, quarum prior Praefide Nic. Celsio, secunda Fab. Toernero habita est, Vpsaliae 1724. et 1725. 8. *Georg. Christ. Hallbaueri* positiones de scriptura, eius origine, natura et variis modis, praecipue per litteras ex aere fusas, Ienae 1739. *Io. V. d'abrici Tresfenreuteri* programmata duo de fictis argumentis, quibus artem scribendi ante diluuium inuentam fuisse, nonnulli voluerunt probare, quae exstant pag. 211. et 222. eius Opusculorum: eiusdem programma, quo, artem scribendi ante diluuium fuisse inuentam, probabiliter defenditur, ibid. pag. 230. *Nicolai Frereti* obseruationes de artis scribendi principiis generalioribus, et sigillatim de Sinensium artis scribendi fundamento, Tomo nono memoriarum academiae inscriptionum p. 328. sqq. *Bourgueti* Lettres curieuses sur l'origine de l'écriture laudat Leibnitius Epist. a Kortholto editarum vol. 1. p. 398. *Roberti Mori* Essay of the first Invention of Writing citatur volumine secundo bibliothecae Harleianae pag. 960.

De ratione scribendi Augusto vſitata *Crenius* Analektor. p. 179. ſq. *Stillingfleetus* Origin. ſacr. lib. 1. c. 1. §. 19. exſtimat, artem ſcribendi vetuſtate aequare mundi originem, eamque ab ipſo eſſe Adamo inuentam. *Henricus Winderus* in historia ortus et progreſſus doctrinae earum in primis rerum, quae ad religionem ſpectant vol. II. p. 30. cenſet, ſcribendi artem Moſi diuinitus fuiſſe reuelatam. *Wilhelmus Warburtonus* in diuina Moſis miſſione vol. II. p. 66. ſq. edit. ſecundae demonſtrauit, primam ſcribendi originem fuiſſe, vt rerum ipſarum figuras vel nude vel ſymbolice pingerent, quae figurae deinceps in ſimplices ductus et lineas degenerarint, quo pacto de Aegyptiis, Sinenſibus, ceteris ſtatuendum ſit: ferioſiorem eſſe uſum litterarum non ad res ſed verba repraefentanda. Hinc factum eſſe, vt *γράφειν*, itemque *σημεία*, *σήματα* de pictura ac litterarum ſcriptura dicantur. *Eberhardus Henr. Dan. Stofchius* in diſſertatione de reuelatione Diuina ante Moſen ſcripto conſignata, Francof. ad Oderam 1752. §. VIII. p. 16. putat, characterum quorundam, quibus mentis ſenſa exprimerentur, quales illi demum fuerint, uſum ſtatim poſt diluuium inter homines viguiſſe. Quin immo probabiles non deeſſe rationes, quibus pulcherrimae artis uſus vel ſaltem prima eius rudimenta ſaeculis diluuium antegreſſis vindicari poſſint.

De charta et papyro veterum videndi *Plinius* lib. 13. c. 11. et ibi *Harduinus*. *Iſidorus* Lib. VI. Orig. c. 9. *Cassiodorus* lib. XI. Variarum *Epist.* 38. *Matthiolus* ad *Dioſcoridem* lib. 1. c. 98. *Melchior Guilandinus* Venetiis 1572. 4. et *Ambergae* 1613. 8. in Aegypto ipſe, vbi papyrus examinauit, verſatus. *Ioſephus Scaliger* contra *Guilandinum* 9 de papyro. *Io. Mabillonius* in opere de re diplomatica lib. 1. cap. 8. *Montfauconus* in *Palaeographia Graeca* p. 13. ſq. ſupplement. antiquitatis explicatae T. 3. p. 199. ſqq. et memoriarum *Academiae inſcriptionum* T. IX. pag. 302. ſqq. edit. *Amſtelod.* *Scipio Maffei* uſus historiae diplomaticae pag. 57. ſqq. *Franciſcus Maria Nigrifolius*, *Medicus Ferrarienſis*, in diſſert. de charta eiusque uſu apud veteres, quae inſerta legitur *Muſeo Mineruae Venetae* Tomo 3. p. 249. ſqq. *Guido Pancirollus* rerum deperditar. tit. 13. *Claudius Salmaſius* in notis ad *Vopiſcum* et *Solinum*. Liber gallicus: *Varietés hiſtoriques, phyſiques et litteraires*, *Parisiſ* 1752. Tomo primo. *Chr. Lindneri* diſſertatio de charta, *Lipſiae* 1647. *Sebaſtiani Kirchmaieri* de papyro veterum, *Witeb.* 1666. quae tota ſere ex *Guilandino* exſcripta eſt. *Io. Georg. Vngeri* de papyro frutice, *Lipſiae* 1731. *A. G. Boucher d'Archis* in *Mercurio Gallico* A. 1737. menſe *Septembri* p. 1082. ſqq. et *Leo Allatius* pag. 91. ad antiquitates *Hetruſcas*, vbi inter alia docet, mangonem qui anti-

9 *Rud. Capelli* lection. bibliothec. O. 6. ſqq.
Vol. 2.

antiquitates illas supposuit, inepte eas commisisse chartae A. C. 1450. a Ioanne Brugenſi ex linteis contritis, ¹⁰ ex ramis veterum pannorum, vt loquitur Petrus Venerabilis, quod longe recentius inuentum et Germanorum quidem, vt notat Scaliger in Scaligeranis ſecundis pag. 7. Adde Io. Petr. a Ludewig in den gelehrten Anzeigen, Halae 1744. 4. p. 270. ſqq. Praecipue vero ridiculum eſſe, quod in vna charta artificis chartarii inſignia relicta erant, quibus charta et eius confeſtae tempus internofci potuit. De illis inſignibus, atque vtiſaepe numero horum ope fraudes detectae fuerint, pluribus diſputat Allatius p. 136. De *papyro planta* praeter Vngerum laudatum Proſper Alpinus de plantis Aegypti p. 43. Kaempferus amoenit. exotic. p. 471. ſqq. et appendice ad Iaponiam p. 22. ſqq. Ephemerides eruditorum 1730. meſe Iun. p. 199. ſqq. Memoriae Treuoltinae 1732. p. 817. ſqq. Quod veteres in cortice fagi ſcriberent (auf Buchrinden) hinc Olaus Rudbekkius pater in Atlantica ſua obſeruat libros hodieque Germanis vocari Bücher, ſicuti ex ſimili ratione dicuntur libri, codices, folia, philyrae. Varia alia, in quibus antiquitus ſcriptum fuit recenſet praeter Allatium et Hermannum Hugonem in libris laudatis Alexander ab Alex. II. 30. et ibi Tiraquell. Bartholinus diſſ. 4. de legendis libris p. 90. ſq. ac nouiſſime vir erudiſſimus Bernardus Montſauconus in palaeographia Graeca lib. 1. Vide etiam Hiralti Epistolam inſertam Memoriis Treuoltinis A. 1711. p. 1559. ſq. vbi de bullis Pontificum ſcriptis in charta e cortice. Pars chartae tenuiſſima dicta *ina*, vt conſtat e Feſto in ilia et exilis. De chartopoeia Iaponica ex corticibus arboris mori papyriferae *Carſchy* ¹¹ dictae Engelbertus Kaempferus in amoenitatibus exoticis p. 466. ſqq. De charta incombustibili ex amiantho Wormius p. 350. muſei. De charta aſbeſtina Franc.

Erneſtus

¹⁰ Linteus vsus ex cannabi recens admodum, nec ante ſaeculi XV. initium innotuit. Caroli VII. Galliae Regis coniux induſiſis ex linteo duobus primum dicitur vsa fuiſſe. Vide Naudaeum p. 81. 82. Chartae tamen quae ex lino fiebat iam mentio apud Petrum Venerabilem in bibliotheca Cluniaceniſi, et illius vsus iam notus Euſtathio, vbi artem chartas ex papyro conſciendi periſſe notat ad Odyſſeae ϕ . Panni linci meminit et ad candidaturem eius commendat ſaponem copioſum Ambroſius Camaldulenſis XIX. 12. Epist. p. 616. T. 3. collectionis Marteniana. Linea camiſia et lincis femoralibus vsum eſſe Carolum M. notat Eginhardus c. 23. In Aegypto linyphiarum, linyphonones ſiue linteones, lintearii, linteatores, linteis texendis parandisque operam nauantes. Salmaſius in Vopifcum pag. 455. *Αφύς φλοιῶ* inſcriptae litterae Plutarchus in Pyrrho T. 2. p. 434. ed. Oxon. In nouis literariis Goettingenſibus (gel. Anzeigen) A. 1758. p. 1112. haec ex Tranſactionibus philoſophicis N. 50. vol. 1. Art. 30. excerpta leguntur: Auf der Bruſt eines Skelets, welches aus den Ruinen der verſchütteten Stadt Herkulanum ausgegraben iſt, hat man einige Stücke von ſehr ſeinem Papier gefunden, das auf einer Seite roth, und auf der andern ſchwarz gemalen iſt. Man urtheilet, daß es keine eigentliche ſo genannte charta papyracea ſey, ſondern ein von Seide oder Leinwand gemachtes Papier.

¹¹ Acta naturae curiosorum decade II. 6. p. 131.

Ernestus Bruckmannus in historia naturali lapidis τοῦ ἀσβεστοῦ 1727. quam historiam in charta eiusmodi impressam typis bibliothecae Guelpherbytanæ intulit, vide N. L. L. 1727. p. 432. et S. R. Goettenii *jehtlebendes gelehrtes Europa* T. 1. p. 658. sq. Eduardi Lloydii epistola de genere papyri ex linteo incombustibili confecti inserta est diario gallico *Bibliothèque raisonnée* T. 38. parte 1. p. 42. sqq. De nouo inuento in Anglia vsitato chartam non ex ramis pannorum, sed ex carduis aliisque plantis conficiendi, vide *Journal des Savans* 1732. mense Septembri p. 56. De palimpsesto Leopardus lib. XIII. cap. 11. emendationum. Membranarum vsus diu ante Eumenis et Ptolemæi tempora vide Lampium ad Psalmum XLV. p. 86. De linteis libris siue mappis Alatius libro iam memorato p. 25. sq. et 130. sq. idem p. 123. obseruat Sinenfium chartam diuersam a papyro veterum et nostra charta ex linteo confecta. De Graecorum charta bombycina, idem p. 133. Videndus etiam Stephanus p. 99. sq. ad Saxonem Gram. et Pancirolli noua reperta lib. 2. tit. 13. De more in vestibus scribendi præter Allatium p. 127. sq. differit Albertus Rubenius Lib. 2. electorum c. 1. De *pugillaribus* veterum Alex. Wildhelmus in Appendice ad diptychon Leodiense, et Io. Ern. Imm. Walchius in dissertatione epistolica ad Ant. Franc. Gorium de pugillaribus veterum, volumine quinto Act. soc. lat. Ienens. p. 107. sqq. qui etiam ibid. p. 180. sqq. de pugillaribus mediæ aevi commentatur. De *albis* And. Schottus ad Prouerb. Vaticanæ appendicis I. 80. *Philothecarum* (*Stammbücher*) vsus non ante tempora beati Lutheri obtinuisse contendit Michael Lilienthal, qui de illis videndus in selectis historicis et litterariis continuatis, Regiomonti 1719. 8. In iisdem selectis exstat Theoph. Sigfr. Bayeri dissertatio de elegantia manuum eruditarum, nec doctos semper male pingere. *Calami* loco antiquissimus vsus fuit *stilorum* siue graphiorum ex ferro, ossibus, vel alia materia, de quibus agunt Interpretes ad Iobi XIX. 24. Fesselius in aduersariis sacris tom. 1. p. 41. Huetius in Epistola ad Gisbertum Cuperum, in Tilladeri collectione tom. 2. p. 226. 230. Florianus Klepperbein in historia Artis scriptoriae Witeberg. 1683. Hugo de scribendi origine c. IX. Mabillonius supplemento ad libr. de re diplomatica cap. XI. §. 8. Philippus Bonanni in museo Kircheriano p. 165. Moscardi Museum p. 425. Io. Clericus de stilis veterum et variis chartarum generibus, T. III. supplement. Poleni p. 1110. et viri docti ad illud Horatii L. 1. Sat. 10.

*Sæpe stilum vertas iterum quæ digna legi sint
Scripturus.*

Quibus verbis respicit ad figuram stilorum, qui ex altera parte acuti erant, et scriptioni inseruebant, ab altera parte lati, et ad delendum vel emendandum

dum obducendumque scripta in cereis tabulis adhibebatur. Imagines duas stili²² veteribus vsitati habes in aes incisas apud Laurentium Pignorium lib. de Seruis p. 224. Alii stilorum loco vel iuncos siue *calamos* vel *pennas* auium vel denique vt etiamnum apud Sinenses receptum est, *penicillos* adhibuerunt ad scribendum. Confer Paullum Mariam Terzagium in Museo Septaliano pag. 128. De Chaumettii instrumento, cui calamus siue penna si inseratur momento circumactum reddet aptam ad scribendum vide historiam Academiae Scientiarum A. 1715. p. 88. Inter Daudis Clerici Orationes octaua, nona et decima eleganter persequuntur laudes et vsus pennae, atramenti et chartae, Amstelod. 1687. 8. In Ioan. Henr. Ackeri historia pennarum pennae D. Ioan. Franc. Buddei sacra Altenb. 1726. 8. curiosa quaedam de calamis pennisque eruditorum recentium in primis occurrunt.

Chartae loco apud antiquissimas gentes plumbeae tabulae vel etiam alia duriora metalla et lapides in vsu fuerunt, vt ad eundem Iobi locum XIX. 24. iam pridem annotatum est. Confer Allatium ad Antiquitates Hetruscas pag. 127. sq. et Laurentium Beyrling in Theatro Vitae Humanae tomo 7. sub titulo: *Scriptio*, vbi quamplurima alia de vniuerso hoc argumento collecta reperiuntur. Spectant etiam huc quae de columnis Sethi lapidea et lateritia, de columnis Mercurii, et Aegyptiorum obeliscis nota sunt ex Iosepho, Diodoro Siculo et aliis Scriptoribus, vnde patet antiquissimum vsus fuisse columnis lapideis res memorabiles tradendi: de quo more varia congeffit Huetius in demonstratione Euangelica p. 93. sq. edit. Lipsiens. vbi praeclara inuenta, leges et alia eiusmodi, res quoque gestas insigniores posteris in columnis, faxis, parietibus et tabulis aeneis traditas notat, cui adde *Luc. Holstenium* ad vitam Pythagorae scriptam a Porphyrio p. 67. 68. *Hunfredum Prideausum* in limine notarum historiarum ad epochas marmoreas Arundelianas. *Herm. Hugonem* de prima scribendi origine cap. X. *Pet. Holmium* de Scriptione cap. 4. *Thomam Gatakerum* lib. 2. cinni aduersariorum cap. vltimo, et *Georg. Ludov. Oederum* de programmatibus, siue edictis et inscriptionibus publicis Graecorum, Ienae 1717. 8. Laminas plumbeas, quibus inscriptum, videre licet in Bonanni museo Kircheriano p. 180. Idem p. 230. sq. agit de more scribendi in foliis arborum. De arte Trithemiana scribendi per ignem vide Georg. Wallini dissertationem, Vpsal. 1728. Siamensium charta ex cortice arboris *plio k ktoi*, Tunquiniensium ex *cotone*, Sinensium ex cortice arundinis siue arboris *bambou* confecta est et facile a vermibus corroditur, vnde Bibliothecarum Codices subinde recentandi et describendi sunt, vt narrat Lud. de Comitibus in no-
uis

²² Stilis scriptoriis quandoque homines confossi atque obrunecati, vt Q. Antyllius apud Plutarchum in C. Grach. p. 840. et recentiore aetate Scotus Erigena.

uis memoriis Sinensibus Gallice editis tomo 1. p. 261. fq. vbi de tota illorum scribendi et imprimendi libros ratione plura Lector obseruata reperiet. Malabares et alii populi vicini palmarum foliis varii generis pro charta vtuntur, quibus stilo ferreo eleganter et mira celeritate, quae volunt, valent inscribere, descriptaque transmissis, quibus cohaereant, per medium folium pertusum ligulis in volumina redigunt. Vide Hodoeporicum Ioan. Alberti de Mandello p. 101.

De *atramentis* cuiuscunque generis singulari opere agendum in se suscepit Petrus Maria Caneparius, Cremonensis, Philosophus, Venetiis medicinam professus, quod lucem vidit Venetiis 1618. Londini 1660. et Roterodami 1718. 4. et quanquam propter quamplurimas obseruationes Physicis et Medicis non displicet, tamen antiquitatis cultoribus parum satisfacit, vnde infelicitur in hoc argumento versatum esse censet Leo Allatius in animaduersionibus ad Antiquitates Hetrufcas p. 145. qui p. 143. fq. nostrum ex calcantho atramentum (de quo Caneparius p. 254. fq.) a veterum illo μέλανι καλλιγραφοῦ (vt vocatur in Hippiatricis p. 169) diuersum fuisse probat. Vide de atramenti praeterea Vitruuium lib. 7. cap. 10. et fq. Plinium lib. 35. cap. 6. Cardanum c. 64. de rerum varietate et lib. 8. subtilitat. Politianum c. 40. Miscellan. vbi dubitat an ex sepiae liquore (quod tamen multi affirmant vide Lindebrog. ad Codicem Legum antiquar. pag 1379. et Rondeletium XVII. 2. de piscibus) atramentum olim fieret. His adde denique Vossium lib. 4. de idololatr. c. 49. Salmas. de cruce p. 483. fq. Nicol. Lemerium in memoriis academiae inscription. 1707. p 713 sqq. Io. Iac. Quandtii exerc. de atramento Hebraeorum, Regiomonti 1713. Atramentum chiniticum habes in Wormii museo pag 376. et Septalii p 63 sqq. De atramento sympathiae recenti inuento, Acta Eruditor. 1703. p. 217. De Christi sanguine in atramentum misso ad pondus addendum instrumentis excommunicationis haereticorum Mabillonius II. 21. 22. de re diplomatica, et Io. Andr. Schmidii dissertatio de litteris sanguine Christi firmatis, Helmstadii 1713. De *encausto* Imperatoribus olim sacro exstat dissertatio Ioan. Behmii, Argentor. 1715. Adde quae de illa κηροχύτω γραφῆ differunt Schwarzius diff. 1. de ornamentis librorum §. 7. et differt. 2. §. 23. et Hadr. Stegerus comment de purpura sacrae dignitatis insigni pag. 57. De variis liquoribus et coloribus atramenti loco adhibitis Montfauconus Palaeographiae lib. 1. c. 1. et Mabillonius lib. 1. c. 10. de re diplomatica. De variis generibus atramenti et rationibus illud parandi consulendus libellus Helmstadii 1732. 8. editus: Das außs neue wohl zubereitete Dintenfaß.

XI. De litterarum origine ¹³ Io. Georgius Wachterus, licet suppresso nomine, eleganter differit in Naturae et scripturae concordia; Commentatione de litteris ac numeris primaevis, aliisque rebus memorabilibus cum ortu litterarum coniunctis, Hafniae 1752. 4. De litteris Hebraicis, Graecis, Latinis earumque inuentoribus egregia annotarunt Iosephus Scaliger ad Eusebium numero 1617. Salmasius ad inscriptionem Herodis Attici p. 230. sq. Lilius Gyraldus dialogo 1. de historia Poëtarum. Bernardus a Mallincrot in libro de litteris earumque origine et natura, Monasterii Westphal. 1639. 4. Meursius ad Hesychium illustrem p. 179. sq. Samuel Petrus lib. 2. observ. c. 1. Ezech. Spanhenius de usu numismatum et praestantia diss. secunda. Guilelmus Nicols in sex libris elegiaco scriptis carmine notisque illustrato de litteris inuentis, Lond. 1711. 8. Olaus Rudbeckius parte 1. Atlanticae c. 38. Bochartus lib. 1. Chanaan cap. 20. Tho. Munckerus ad Hyginum fab. 277. Io. Marthamus Canonis Chronici p. 123. sq. Iacobus Bouhierius auctor eruditae dissert. quae Clariss. Montfauconi Palaeographiae graecae subiicitur de prisca Graecorum ac Latinorum litteris. Auctor anonymus libri anglice sub hoc titulo Londini 1726. 8. editi: *An essay upon Litterature: or an Inquiry into the Antiquity and original of Letters.* Ioannes Baptista Bianchonius in libello ¹⁴ de antiquis litteris Hebraeorum et Graecorum, Bononiae 1748. 4. Eusebius Renaudorus de origine graecarum litterarum, Tomo secundo memoriar. Academiae inscriptionum pag. 34. et 318. Ioan. Swintonus in dissertatione de prisca Romanorum litteris, Oxoniae 1750. 4. Edw. Spelmannus in dissertatione volumini secundo versionis anglicanae Dionysii Halicarnassensis, Lond. 1759. 4. voluminibus quatuor editae adiecta. Andreas Norcopensis in dissertatione de prima litterarum origine, Vpsal. 1687. 8. Matth. Ioan. Reutze in dissertatione de primis litterarum natalibus, Hafniae 1717. 4. Leo quoque Allatius parauit librum de origine Graecarum litterarum, in quo earum antiquitatem et usum et vt immutatae fuerint, explicauerat, vt ipse testatur lib. de patria Homeri pag. 88. De litteris ¹⁵ etruscis egerunt Ludov. Boarguerus in epistola de alphabeto etrusco inserta Tomo XVIII. bibliothecae Italicae pag. 1. sqq. et Tomo primo collectionis dissertationum academiae Cortoniensis pag. 1. sqq. et Anton. Franc. Gorius quum in museo Etrusco vol. I. p. 47. sqq. vol. II. pag. 401. sqq. tum in praefatione praemissa libro: *Difesa dell' Alphabeto degli antichi Toscani*, Florentiae 1742. 8. Ioannes Swinton in dissertatione de lingua Etru-

¹³ Huius specimen iam aliquod dederat Wachterus in A. E. 1743. p. 40.

¹⁴ *Zuverlässige Nachrichten* part. 119. pag. 818. vbi nonnulla contra hunc libellum mouentur.

¹⁵ De recentissimis conatibus monumenta Etrusca explicandi Vir maxime Reuerendus nobisque auicillimus Christoph. Gerh. Suke elegantem commentationem edidit Lips. 1737. 4.

Etruriae regalis vernacula, Oxonii 1738. 4. Ad quam annotatiunculæ Ioan. Georg. Wachterus Actis Eruditorum A. 1744. pag. 395. inferendas curauit. Britannicarum litterarum inuentor fuit Nemnius quidam, vide Bibliothec. Anglic. T. VII. p. 194. Versus, quos affert Petrus Crinitus XVII. 1. Ennodium auctorem habent:

*Moses primus Hebraicas exarauit litteras
Mente Phoenices sagaci condiderunt Atticas
Quas Latini scriptitamus edidit Nicostrata,
Abraham Syras et idem repperit Chaldaicas,
Iſis arte non minore protulit Aegyptias
Gulfila promiſit Getarum quas videmus vltimas.*

Ex gruum volatu figuras litterarum a Mercurio Trismegisto efformatas tradit Cassiodorus lib. 8. Variar. Ep. 12. alii hoc tribuunt Palamedi, vnde grues aues Palamedis dicuntur a Martiali lib. 13. Epigr. 75. De volatu litterato gruum videndus prae ceteris Iac. Gaffarellus in curiositatibus inauditis pag. 250. sq. meminit et Martialis lib. IX. Epigr. 14. laudans nomen Earini dignissimum, quod penna scribente grues ad sidera tollant. Idem Gaffarellus multus est in explicando Alphabeto superstitioso et inani, quod in coelo videre sibi visi sunt nugiuenduli nonnulli, de quo Kircherus tomo 2. Oedipi part. 2. p. 215. Alia Alphabeta commentitia Adami, Noachi, et Henochi refert atque explodit Tho. Bangius in coelo orientis Exercit. secunda de litteratura Patriarchali, vide sis quoque Rocham in Bibliotheca Vaticana p. 79. 82. 88. 91. sq. Kircherum 2. Oedipi Parte 1. pag. 105. In ordine alphabeti Hebraeos ac Phoenices sequuti sunt Graeci et Latini, vt post alios notant Hallenses Parte VI. Observ. cap. 4. Graeca Alphabeta per varias aetates diuersimode in MSS. exarata singulari tabella exhibuit Eduardus Bernhardus Ao. 1689. Oxonii, atque inde Ezech. Spanhemius de vsu et praestantia numismatum diss. 2. ed. Lond. Longe plurima ab eo tempore e MSS. produxit Montfauconus in eruditissimo Palaeographiae Graecae opere. Latina diuersarum aetatum habes apud Mabillonium in opere praeclaro de re diplomatica, et Papebrochium in propylaeo ad tommum 2. Actorum Sanctorum Aprilis. Variarum linguarum alphabeta et notas singulari studio collegit ac digessit Andreas Mullerus Greifenhagius, vna cum versionibus prope centum orationis Dominicae, et post eius fata publico dedit Seb. Godofr. Starkius *ὁ μακροεπίτης*, Berolini 1703. 4. Notas varias et siglas Medicorum, Chymicorum, Astrologorum exhibet praeter Montfauconum Cangius ad calcem Glossarii Graeci. Alphabeta medii aeni exhibent Io. Iac. Scheuchzerus in specimine alphabeti ex diplomatibus et codicibus Turicensibus,

sibus, Tiguri 1730. fol. Dan. Eberh. Baringius in clavi diplomatica, Hanov. 1737. 4. Io. Ludolf. Waltherus in lexico diplomatico, Goettingae 1745. fol. voll. III. et Carpenterius in Alphabeto Tironiano, cuius supra p. 805. mentionem fecimus. Artis occulte scribendi siue *steganographiae* artisque occultas scripturas soluendi et legendi, siue *decifratoriae* praecepta dederunt Ioannes Trithemius in Steganographia siue arte per occultam scripturam animi sui voluntatem absentibus aperiri, Darmstadii 1621. 4. Gustauus Selenus (Augustus Dux Brunsvicensis) Cryptomenytices et Cryptographiae libris IX. Luneburgi 1624. fol. Wolfgangus Ernestus Heidel in Steganographia Ioan. Trithemii vindicata, referata et illustrata, Norimbergae 1721. 4. Ioan. Baptista Porta libris IV. de occultis litterarum notis, Montisbeligardi 1593. 8. Samuel Morlandus in a new method of Cryptography 1666. fol. Caspar Schottus in schola steganographica, Norimbergae 1680. 4. Ioannes Paullus Bonetus in tractatu de Cifris inserto libro eius, qui inscribitur: *Reduction de las Lettras y Arte para enseñar a ablar los mudos*, Madriti 1620. 4. pag. 280. fqq. Anton. Maria Cospus in libro ex italico gallice verso: *L'interpretation des Chiffres, augmentée et accommodée particulièrement à l'usage des langues Françoisse et Espagnole par F. I. F. N. P. M.* Parisiis 1641. 8. Ludov. Henr. Hillerus in mysterio artis steganographicae, Vlmae 1682. 8. Io. Christoph. Wagenfeilius in arcano steganographico, quod exstat pag. 56. fqq. eiusdem exercitationum varii argumenti, Altorfii 1684. 4. Ioan. Balthasar Friderici in Cryptographia germanice edita Hamb. 1684. 4. Claudius Comiersius in l'art d'ecrire et de parler occultement et sans soupçon, Parisiis 1690. 12. Alexander Marcellus in noua steganographia imperceptibili, quae legitur in Actis Eruditor. 1729. p. 38. sq. vbi quoque pag. 255. I. G. G. H. M. P. epistola de noua hac steganographia exhibetur. Christ. Breithaupt in arte dicifratoria, Helmstadii 1737. 8. et Dav. Arnoldus Conradi in Cryptographia denudata, Lugd. Batav. 1739. 8. quae integrum Breithauptii libellum exhibet, cui suum nomen praefixit Arnoldus; vide Iusti Friderici Engelbrechtii commentationem de arte decifratoria, eius origine, fatis, cultoribus, fundamento et hodierno vsu, Helmst. 1747. 4.

Cifrarum vsu et figuras non ab Arabibus primum repertas, sed a Graecis ad Arabes, ab his ad Indos, tum ad nos quoque peruenisse contendit H. Vossius p. 64. sq. ad Melam: et Boëthii iam aetate recepta fuisse haec numerorum signa ex antiquissimo eius codice ibidem demonstrat. Cui adde Io. Wallisii Epistolam de cifrarum in Anglia vsu circa annum Christi 1090. in Transactionibus Philosophicis Anno 1700. mense Septembri. Ex Graecis litteris formatas esse numerorum notas, facile ostendit Huetius in demonstratione Euangelica, quod de characteribus 7. Planetarum etiam verisimile esse et ex Graecis

Graecis 7. vocalibus illos videri formatos, alibi demonstraui, licet alias rationes characterum illorum reddat Ios. Scaliger ad Manilium p. 640. edit. Argentorat, cui adde Selmasium ad Solin. p. 873. sq.

Praeter litteras vulgares, quibusdam gentibus etiam fuere *litterae sacrae* siue *hieroglyphicae*, vt de Aegyptiis vulgo constat, de quibus nota Clementis Alexandrini, Diodori Siculi et aliorum testimonia, et libri integri Horapolini, Io. Pierii Valeriani, Nic. Cauffini, Michaëlis Maieri: Romeyri de Hooghe Hieroglyphica edita cura Arnoldi Heinr. Westerhouii, quae ex belgico germanice versa cum praefatione S. I. Baumgartenii prodierunt Amstelodami (Lipsiae) 1744. 4. Roberti Clayton liber, qui germanice versus sub titulo: *Vom Ursprung der Hieroglyphie und Mythologie der alten Syden*, Hanouerae 1754. 8. quibus addatur Shawius vol. 2. itiner. c. 5. p. 93. sqq. et Pocockius in descriptione orientis vol. 1. lib. 5. c. 4 p. 227. sqq. et Io. Henr. Schumacheri *Versuch, die dunkeln Geheimnisse in den Hieroglyphischen Denkbildern der Egypter zu erklären*, Guelpherbyti 1754. 4. sed praecipue perspicui documenti loco sunt, obelisci hodieque superstites, atque litteris illis inscripti, et a Kirchero in Obelisco Pamphilio et Oedipo Aegyptiaco quanquam non vsquequaque feliciter explicati. Warburtonus in diuina Mosis legatione loco supra p. 957. citato ostendit, praecipue litterarum Hieroglyphicarum vsum ad res occultas feriozem esse illo, quo ad res memorabiles Regum posteritati mandandas aperte adhibitae sunt. Generatim quatuor scribendi genera facit apud Aegyptios, Hieroglyphicum, Symbolicum, Epistolicum et Hierogrammaticum, quorum duo priora figuris non verba, sed res, vel planius vel occultius repraesentarint. Tertium litteris verba aperte significarint lingua vulgari: quantum lingua a sacerdotibus inuenta pariter ac litteris nouae inuentionis huic linguae respondentibus occultam scientiam sacerdotum continuerit. De aliarum gentium characteribus, quos a profanis diuersos habuerunt, disputat Bochartus in Geographia Sacra lib. 2. Chanaan cap. 17. quod vero de Aethiopicis ibidem tradit, aliter videtur Iobo Ludolpho, Historiae Aethiopiae lib. IV. cap. 1. §. 23. Hebraeorum populo sanctiores fuisse litteras, quas vulgo dicimus Samariticas, nullo certo testimonio constat, quum numerum lubrica sit fides, et Pentateuchum Samariticum ex Hebraico nostro descriptum esse clarissimis argumentis docuerit Io. Henr. Hottingerus in exercitationibus Samariticis, cui adde sis Stephanum Morinum in exercitationibus de lingua primaeva, et Ioannem Buxtorfium de litteris Samariticis aduersus Ludov. Capellum. De Lingua Sacra Aegyptiorum agit quoque idem Bochartus in Phaleg pag. 156. Io. Clericus ad Exod. XXVIII. 37. et Jablonskius Panth. Aegypt. passim, et inprimis Prolegom. p. 130-135. De lingua sacra Braminum me-

minit Io. Baptista Tauernierius parte 2. Itinerarii p. 171. et plerisque Indis quemadmodum etiam Siamensibus duplex est lingua, vna vulgaris et altera eruditorum, vt ex Louberio et aliis constat. Sinenses vero neque litteris vtuntur neque facile concipiunt, quomodo fieri possit, vt tam exiguo numero characterum quorum singuli nihil significant, exprimere atque scripto consignare possimus tot tamque diuersas animi nostri conceptiones et quaecunque ore eloqui valemus. Itaque loco Alphabeti habent characteres seu figuras quamplurimas, quarum alii 80000. alii 54409. numerant, vide Ludouicum de Comitibus memoriarum Sinensium tomo 1. p. 255. et Nouellas Rcipubl. Litterariae A. 1688. pag. 189. Quomodo Sinensium characteres differant ab Hieroglyphicis Aegyptiorum, disquirat Kircherus tom. 3. Oedipi p. 10. sq. idem characterem Zoographicum siue Hieroglyphicum Hermetis vt hariolatur cum Alphabeto Copto et litteris Graecis confert p. 35. sq. De litteris Brachmanum seu Gymnosophistarum idem Kircherus consulendus pag. 21. sq. De Mexicanorum p. 28. sq. de Peruiianis aliisque gentibus qui litterarum vsu destituuntur, eorumque loco nodos vel aliud eiusmodi abhibent, vide Ludolphi Neocori Biblioth. nouorum librorum Ao. 1699. p. 669. et Hallensium Observ. selectas tomo 1. p. 292. Germanis etiam veteribus litterarum ignoracionem ex Taciti testimonio obiectam disquirat idem Neocorus p. 674. sq. quod tamen ad solum litterarum amatoriarum commercium restringit Vir Clariss. Andreas Ludouicus Koenigsmannus Exercitatione singulari Kiloniae edita de litterarum amatoriarum apud Germanos ignoracione. Vide et alteram eiusdem de origine litterarum apud Germanos. Contrarium euincere studet Heineccius in historia Iur. lib. 2. c. 1. §. 1. et Prooem. histor. Iuris §. 4.

XII. Typographiae¹⁶ artem a Germanis repertam esse praeter alios agnoscit Claudius Quillerus Gallus lib. IV. Callipadaeiae, hisce versibus:

*Quis nescit diri resonantia fulmina Martis
Germana fabricata manu? graphicasque typorum
Inventas Rheni famosa ad flumina formas,
Doctorum queis scripta virum pretiosaque Musis
Carmina venturos durant seruata per annos.*

Neque

¹⁶ Ioannes Tolandus in epistola ad Hugonem Wrottesleium notat inuenti huius suggestionem (si quis potuisset attendere) satis perspicue traditam a Cicerone lib. 2. de N. D. c. 25. vbi Epicureis mundum ex atomis fortuita concursione effectum sibi persuadentibus obiicit, hoc qui existimet fieri potuisse non intelligo cur non idem putet, si innumerabiles viuis et viginti formae litterarum vel aureae vel qualeslibet, aliquo coniciantur, posse ex bis in terram excussis annales Ennii, vt deinceps legi possint, effici.

Neque hanc gloriam Germanis invident ex Italis Octavius Ferrarius, et Hieronymus Niger, atque Aonius Palearius, qui *typos pulcherrime adiuventos* Germanis tribuit Orat. 3. p. 94. ex Gallis Gabriel Naudaeus, in Historia Ludouici XI. c. 7. aut Mabillonius tom. 1. Musei Italici p. 64. quanquam Belgis Harlemonsis, inuettore *Laurentio Costero*¹⁷ vindicare malunt Boxhornius et P. Scriuerius, Bertiusque et in Historia Batauica c. 17. Adrianus Iunius. Ceterum inter Germanos ipsos hoc de inuento certant Argentinenses et Moguntini. Nam Moguntinis hunc honorem asserunt Ioan. Siphower in chronico Oldenburgenfi,¹⁸ Trithemius,¹⁹ Nicolaus Serrarius²⁰ et Ioan. Saubertus: rum Georgius Fridericus Magnus, de quo Tentzelius in dialogis vernaculis mensuris A. 1692. p. 683. ex Italis etiam Bernhardus Scardeonius, vt obseruatum Struuio p. 164. tom. 1. Bibl. Antiquae. Argentinensibus Adamus Schragius, Io. Henr. Boeclerus, Io. Schmidius, Io. Schilterus, Iacob. Wimphelingius, et Ioan. Dan. Schoepflinus quum in Programmate, quo typographiae A. 1440. inuentae festum saeculare indictum est, inserto eius commentationibus historicis et criticis pag. 557. tum in vindiciis²¹ typographicis, Argentorati 1760. 4. in quibus ostendit litteras mobiles *sculptas* a Ioan. Guttenbergio Argentorati, *fusas* Moguntiae a Fausto atque Schaeffero, socio Guttenbergio, esse inuentas. Inter primos vero fuerunt *Io. Guttenberg zum Jungen*,²²

V v 2

Ioan-

¹⁷ Costero forte non deneganda inuentio rudimentorum typographiae siue artis voces ligno incisas imprimendi: sed perfectio ipsa et quod in inuentione illa praecipuum est ars imprimendi litteris separatis plumbicis, quarum ad multos et varios libros excudendos vsus esse possit, Moguntinis vel Argentoratensibus debetur. Confer Io. Georgii Betulii siue Burchardi Epistolam ad amicum de relatione itineris D. Christiani Henrici Erndl. p. 65. sq. Sinenfium typographia Costeri inuentioni similis, nihil fere cum Europea commune habet. Costeri Epitaphium apud Harlemonses legitur hoc: M. S. Viro Consulari LAURENTIO COSTERO Harlemonsi, alteri Cadmo, et Artis Typographicae circa Annum Domini MCCCCXXX. inuentori primo, bene de litteris ac toto Orbe merenti, hanc Q. L. C. Q. statuam, quia aeream non habuit, pro monumento posuit Cuius gratiss. ADRIANVS ROMANVS, Typographus A. MDCXXX.

¹⁸ T. II. scriptorum rerum Germanicarum editorum a Meibomio p. 171. *Abgesonderte Bibliothek* VIII. 1. p. 668.

¹⁹ Dan. Maichelius de bibliothecis Parisiensibus pag. 10. sq. Io. Georg. Schelhornius *amoenitatum litter.* Tomo IV. pag. 301. edit. secundae.

²⁰ Lib. 1. rerum Moguntinarum c. 87.

²¹ *Hamburgische Anzeigen und Urtheile von gel. Sachen* 1760. p. 106. *Neuestes aus der anmuthigen Gelehrsamkeit* 1760. p. 5. ff.

²² Auſtor Paralipomenon ad abbatis Vrlsbergensis chronicon: *Ann o Domini MCCCCXLVI. Friderico III. Rom. Imp. regnante, magnum quoddam et paene diuinum beneficium collatum est uniuerso terrarum orbi a Ioanne Guttenberg, Argentoratensi, nouo scribendi genere repperito. Is enim primus artem impressoriam, quam latinioreſ excuſoriam vocant, in vrbe Argentoratensi inuenit. Inde Moguntiam veniens eandem feliciter compleuit.* Adde Io. Dav Koeler

Ioannes Fust et *Io. Medinbach*,²³ ciues Moguntini, et *Io. Mentelius*, ciuis Argentoratensis, qui in Europa libros typis exscriptos in lucem ediderunt circa annum 1450. ac deinceps. Nouissime paradoxon hactenus inauditum de Pamphilo Castaldo, Feltrinensi, typographiae primo inuentore, a quo artem illam didicerit Ioannes Fauſtus, vidi memorari in Ephemeridibus Parisiensibus Anni 1712. tom. 2. p. 470. De Guilelmo Caxoduno qui primus typographicam artem Londini exercuit, adi si placet *Io. Lelandum* de scriptoribus Britanniae p. 423. et Biographiam britannicam p. 1223. sqq. In Gallia antiquissimi typographi fuere *Vlricus Gering*, *Martinus Crantz* et *Michael Friburger* circa Annum 1470. Graecis litteris primus impressit Parisiis *Io. Gourmont*. Romam haec ars perlata est a *Conrado Sweinheim* et *Arnoldo Pannarts* circa A. 1465. Ceterum de vniuersa hac re et typographicae artis origine atque incrementis videndi *Andr. Cheuillierus* in Lib. Gallice edito et variis scitu iucundis rebus referto de origine typographiae Parisiensis, Paris. 1695. 4. *Bernhardus a Mallincrot* in tractat. de ortu et progressu artis typographicae, Colon. 1693. 4. *Isaacus Bullart* in Academia scientiar. Gallice edita tom. 2. p. 242. sq. (vbi sigillatim de *Guttenbergio* et *Costero*) *Paulli Freheri* theatrum viror. eruditorum p. 1424. sq. *Io. Arnoldus Bergellanus* in poemate encomiastico de chalcographiae inuentione, quod integrum recudi curauit *Tenzelius* Bibl. select. A. 1704. p. 986. sq. *Io. Langius* II. 3. Epist. Medic. *Georgius Paschius* in inuentis nou-antiquis p. 330. sq. *Io. Caillius* in historia typographiae edita Gallice Parisiis 1689. 4. quanquam *Vignolius Maruillius* tom. 1. Miscell. p. 80. notat eundem non satis certam notitiam habuisse rerum plerarumque de quibus dicere instituit. *Michaelis Maittaire* annales²⁴ typographici, quorum tomus primus prodiit Hagae Comitum 1719. 4. tomi secundi partes duae ib. 1722. tomus tertius ibid. 1725. tomus primus auctior, vel potius tomus IV. Amstelod. 1733. et tomus V. siue index in IV. tomos, Londini 1741. *Antonius Orlandus* in origine e progressu della Stampa, Bononiae 1722. 4. *Samuelis Palmerii* general history of Printing, Londini 1733. 4. *Prosperi Marchand* histoire de l'origine et des premiers progrès de l'Imprimerie, Hagae Comit. 1740. 4.

Ioan.

Koeleri hochverdiente und aus bewährten Urkunden wohlbeglaubte Ehrenrettung *Johann Guttenbergs* wegen der ersten Erfindung der Buchdruckerkunst in der Stadt Mainz, Lipsiae 1741. 4.

²³ Vide iter secundum litterarium duorum monachor. Benedictinorum p. 223. *Tenzelii* dialogos A. 1698. p. 664 sq. et 739. *Burch. Gothelf Struuii* introduct. in Hist. litterar. c. 11. *Chronicon der Stadt Frankfurt am Mayn* p. 435. sq. *Schelhornii* amoenit. litter. T. 1. p. 283, 285. et *Dan. Maichelium* de biblioth. Paris. p. 70. sq.

²⁴ Qui supplementa ad *Maittarii* annales ediderunt recensentur a *Baumgartenio* P. VI. der Nachrichten von einer hallischen Bibliothek, p. 434. et in catalogo bibliothecae *Bu- nauianae* T. I. parte 1. p. 672. sq.

Ioan. Daud. Wertheri *wahrhaftige Nachrichten der so alt als berühmten Buchdruckerkunst*, Francof. et Lipsiae 1721. 4. Frid. Christ. Lesseri *typographia iubilans, oder kurzgefaßte Historie der Buchdruckerkunst*, Lipsiae 1740. 8. Io. Christ. Wolfii, *Collegae nobis coniunctissimi, monumenta typographica, in quibus XLIV. opuscula integra et trecenta circiter loca selecta variorum scriptorum de origine, praestantia et abusu artis typographicae continentur*, Hamburgi 1740. Tomi II. 8. Christ. Gottl. Schwarzii *primaria quaedam documenta de origine typographiae, quae tribus dissertationibus edita sunt* Altorfii 1740. Ioan. Henr. Stussii *commentatio de natalitiis artium speciatim artis typographicae*, Gothae 1740. et in *der Nachricht vom Buchdrucker Iubilaeo in Göttha*, Gothae 1740. 8. Adami Henr. Lackmanni *anal. typographic. selecta capita*. His adde Guil. Ernestum Tentzelium in *dialogis vernaculis* Ai. 1692. 1695. et 1697. et in lib. *singulari Germanice edito de inuentione Typographiae*, qui recensetur in *Actis Eruditor.* 1700. p. 153. sq. Paullum Patrem in *diff. de Germaniae miraculo typis litterarum, earumque differentiis*, Lipsiae 1710. 4. Io. Herm. Fürstenau *dissert. de initiis typographiae physiologicis*, Rintelii 1740. Io. Georg. Schelhornii *amoenitates literarias* tomo maxime primo et quarto. Casimiri Oudini *dissertationem de primis artis typographicae inuentoribus ad calcem tomi tertii de scriptoribus ecclesiasticis* p. 2742. sqq. *Memorias litterarias Treuoltinas* p. 1724. sq. A. 1712. Thomam Bartholinum *diff. 4. de legendis libris* p. 109. qui etiam p. 110. *Bibliorum Latinorum Anno 1450. Coloniae editorum meminit a Io. Guttenbergio post excusum ab eodem A. 1442. doctrinale Alexandri et Petr. Hispani quosdam tractatus*. Io. Henr. Leichii *librum de origine et incrementis typographiae Lipsiensis*, Lipsiae 1740. 4. Christ. Knauthii *annales typographicos Lusatiae superioris*, Laubanae 1740. 4. Nicolai Catherinoti *annales typographiques de Bourges*, Biturigi 1683. 4. Conyers Middletoni *dissertation concerning the Origin of Printing in England*, Cantabrigiae 1735. 4. Iosephi Amessii *antiquitates typographicas, seu historiam typographiae Anglicae et antiquorum Angliae typographorum*, Londini 1749. 4. *Historiam typographiae Oxoniensis a Ioan. Wallisio scriptam, quae prodiit cum Roberti Hookii postumis editis a Guil. Derhamo*, Londini 1726. 8. Io. Daniel. Hoffmannum *de typographiis earumque initiis et incrementis in regno Poloniae et magno ducatu Lithuaniae, Gedani* 1740. 4. Fabiani Toernerii *histor. artis typographicae in Suecia, Vpsal.* 1722. 8. Ab eodem, cuius iam saepius mentionem fecimus, Io. Guttenbergio quem Wimpfelingii fide Argentinensem vocat, Moguntiae feliciter detectam typographiam affirmat Kircherus, in *Propylaeo ad Oedipum Aegyptiacum* cap. 2. Anno 1726. typographia etiam permixta est CPoli, vide *Histoire*

litteraire de l'Europe A. 1727. Febr. p. 167. sq. sed circumactis aliquot annis prohibita. Primus qui ex illa typographia produit liber fuit Lexicon arabico-turcicum, vide Bibliothecam italicam T. XI. p. 284. Quamquam vero Typographi artis suae iubilaeum Anno 1640, cuius acta ad manus mihi sunt, vulgata Lipsiae illo anno in 4. et iterum passim celebrauerunt Anno 1740.²⁵ atque adeo origo Chalcographicae artis vulgo refertur ad annum Christi 1440. tamen libros integros typis impressos ante A. 1450. vix ac ne vix quidem reperiri, a Tentzelio et aliis est annotatum, licet in tabulis sculpti alii fortasse ante illud tempus existent, vt *speculum humanae salutis*, de quo Dan. Maichelius de Bibliothec. Paris. p. 109. sq. Equis vero Liber primus typis aeneis exscriptus fuerit, disquiri Scaliger siue quisquis auctor confutationis fabulae Burdonum p. 258. sq. cui adde sis Rev. Benthemium in *Holländischen Kirchen-Staat* pag. 69. Ephemerides Parisienses Anni 1686. pag. 20. Catalogum Librorum ab inuenta typographia vsque ad annum 1500. impressorum texunt Phil. Labbeus in Bibliotheca noua MStorum, Io. Saubertus in Historia Bibliothecae Norimbergensis, Anton. Reiferus *ὁ μακροβίτῆς* in Catalogo MStorum Bibliothecae Augustanae, Suffridus ab Oosterwyck (de quo vide Voërium parte 2. Politiae Ecclesiasticae p. 1130.) et his omnibus diligentius, quamquam etiamnum valde imperfecte Cornelius Beughem in incunabulis Typographiae editis Amstelod. 1688. 12. Ad quae supplementa edidit Berceau inserta I. Liro-nii Singularitez historiques et litteraires, Paris. 1740. 12. T. IV. p. 513. sqq. Maittarius item et Orlandus, paullo ante laudati. Catalogum editionum ab A. 1466. ad 1500. in bibliotheca Annaebergensi exstantium Chr. Gorthold Wilischius exhibet in arcanis bibliothecae Annaebergensis p. 298. sqq. Edidit quoque Io. Lud. Bunemannus catalogum manuscriptor. membranaceorum et chartaceorum, item librorum ab inuenta typographia vsque ad annum. 1500. et inde ad annum 1560. Mindae 1732. 8. Io. Ant. Saxii catalogus librorum, qui Mediolani editi fuere ab A. 1465. vsque ad A. 1500. chronologica serie digestus exstat post eiusdem historiam litterariam typographicam Mediolanensem p. 555. sqq. quae praemissa est tomo primo bibliothecae scriptor. Mediolanensium Philippi Argelati, Mediolani 1745. fol. Car. Chr. Hirschii librorum ab anno primo ad annum quinquagesimum saec. XVI. typis exscriptorum millenarii tres euulgati sunt Norimb. 1746-1749. 4. Varia post inuenta, quibus magis magisque exulta atque exornata fuit ars Typographica, recensentur in Nouellis Reipub. litterariae A. 1700. tomo 2. p. 152. sq. vbi inter alia p. 154. notatur, quod diuersis generibus litterarum vti, quarum *antiquas* alias, alias *currentes* vocant, typographorum filii, Aldus Manutius auus primus

²⁵ Vide supra p. 446.

primus docuerit. Confer si placet easdem Nouellas A. 1704. tomo 1. p. 519. 520. et Molineti Historiam de fortuna litterarum Romanarum, de quo libro Ephemerides Paris. A. 1684. p. 29. sq. Mr. Cor Histoire generale de la fonderie des lettres et de l'Imprimerie. Mem. de Trevoux A. 1711. p. 1118. sq. Characteres typosque Musicos primus vsurpare docuit in Gallia Iacobus de Sanlecque, vt notat Vignolius Maruillius tomo 1. Miscellaneor. p. 81. Opera Musica, quae noua ratione impressa prodierunt ex officina Breitkopfia recensentur in dem. neuesten aus der annuthigen Gelehrsamkeit anni 1757. pag. 78. De officina typographica botanica Halensi vide Baumgartenii Nachrichten von merkwürdigen Büchern vol. IX. p. 187.

De Roberti Granzoni, Lugdunensis Typographi, inuentione *characteres scripturae calamo exaratae* typis aeneis imitari conantis, vide V. C. Gottlieb Cranzium in memorabilibus Bibliothecae Elifabethanae Vratislauenfis p. 73. Idem p. 27. agit de descriptione siue *incisione imaginum in tabulas ligneas*, Germanis tanquam inuentoribus adscribenda, et de *aeris* siue *cupri incisione* et *erosione*, quae non Andreae Mantegnae et Franc. Parmesanino, Italis, sed Germanis Mart. Schoenio et Alberto Durero debetur. Ars incidendi siue describendi aere vel ligno circa idem ferme, quo typographia tempus coepit hominibus innotescere A. C. 1440. ²⁶ auctoribus Thema Finiguerra et Baccione Baldini, aurifabris Florentinis, de quibus sicuti et de progressu admirandi huius artificii ab Alberto Durero, Norimbergensi, qui A. C. 1528. obiit, vsque ad nostra tempora vide sis librum lectu dignum, cui titulus: *l'idée du peintre par fait*, qui prodiit Londini 1707. 12. et recusatus est Amstelod. 1736. 12. cap. 27. p. 57. et alium librum gallicum: *Abregé historique de l'origine et des progresz de la gravure et des estampes en bois et en taille douce* par Mr. le Maior, (Humbert.) Berolini 1752. 8. atque Fournierii, iunioris, dissertation sur l'origine et les progresz de l'art de graver en bois, Paris. 1758. 8. Vide etiam memorias Treuoltinas post Iulium A. 1710. Philippi Balduccii ²⁷ cominciamento e progresso dell' arte dell' intagliare in rame, colle vite de' Maestri della stessa Professione, Florentiae 1686. 4. In bibliotheca Marchionis de S. Philippo p. 109. sq. volumina recensentur XXXI. folii maioris magnitudine iconum Biblicarum aere descriptarum variis auctoribus, quorum ibi nomina. Ab eodem redemptus atlas tabularum geographicarum voluminibus centum et tribus, quem collegerat vir nobilissimus Theodorus Boendermaker, Canonicus Traiectinus,

²⁶ Acta Eruditor. 1732. p. 61.

²⁷ Idem Balduccius etiam notitiam et vitas pictorum tradidit ab A. C. 1200. vsque ad annum 1610. Florentiae 1681. 1688. 1702. 4.

iectinus, post huius fata venditus A. 1722. Longe ampliolem eadem Marchionis bibliotheca copiam selectarum et pulcherrimarum tabularum aenearum copiam exhibet vsque ad p. 123. Neque minus amplam praestantissimarum tabularum aenearum copiam possedit Celeberrimus Io. Frid. Christius, Academiae Lipsiensis olim decus, quarum catalogus gallice euulgatus est Lipsiae 1757. 8. Artificium Io. Christ. Blonii, pictoris Londinensis, aere descripta variis exprimendi coloribus celebratur in ephemeridibus eruditorum Parisiensibus 1722. mense Julio p. 46. sqq. memoriis Treuoltinis 1727. p. 965. sqq. Philosophicis transactionibus n. 419. et in epitome Tomo VI. 4 p. 30. sqq.

Praecipuos et celebriores *Typographos*, ex Hadriani Bailleti iudiciis eruditorum et Amelouenii vitis Stephanorum Alphabetico ordine pridem notavi ad calcem Bibliothecae Latinae, quibus addes Burch. Gothelf. Struuii introductionem ad rem litterariam cap. 11. Mich. Maittaire historiam typographorum aliquot Parisiensium, Londini 1717. 8. Frider. Rothscholzeri icones bibliopolarum et typographorum de re publica litteraria bene meritorum ab incunabilis typographiae ad nostra vsque tempora, Norimb. 1726. Eiusdem thesaurum emblematum, id est, insignia bibliopolarum et typographorum ab incunabilis typographiae ad nostra vsque tempora, ibid. 173c. fol. Iudaeis CPoli et Thessalonicae concessam pridem typographiam, cuius vsus alioqui prohibitus in ditionibus Turcicis est, notat Io. Iacobus Schudt in Hist. Iudaica p. 452. sq. sed tantum restrictam ad libros Hebraicos excudendos, et a longo iam tempore deficientem. At gaudent typographiis Iudaei non tantum in Germania Francofurti ad Moenum, Dannhufae in Sueuia, Dyrenfurti in Silesia, in Polonia Cracouiae et Lublini, Praegae in Bohemia, in Belgio Amstelodami, sed et in Italia quoque Venetiis et alibi, vide Cheuillierum de origine Typographiae Parisiensis p. 264. sq. et Bartoloccium tom. 1. p. 432. et Io. Christ. Wolhii bibliothec. Hebraeam tom. II. p. 941. sqq. quid quod etiam priuilegia addunt et exsecrationes in libris impressis ne quis illos audeat recedere. Plusne mali an emolumenti Reipublicae litterariae attulerit ars typographica, disquirat Guil. Insulanus, in Statera Chalcographiae qua bona ipsius et mala simul appenduntur et numerantur, Anno 1547. 8. Confer Boccalini centuriam primam relationum ex Parnasso, relatione 35. Religionem Medici p. 152. Rol. Maresii Epistolas pag. 353. et Io. Aug. Ernesti prolusionem qua quaeritur, quibus litterarum disciplinis et quatenus chalcographia profit, Lips. 1740. Merito aurem Nicolaus Beraldus, praefatione ad Plinium opat aliquo publico decreto inhiberi ac reprimi insolentissimam ignorantum impressorum audaciam, quibus hoc debemus, quod *pro unaquaque littera inuenimus piagam, pro syllaba crucem, pro libro tormentum.* Quanto praeclarius Aldus

Manutius

Manutius qui in praefatione ad Platonem Graece a se editum Venetiis A. 1513. fol. *quotiescunque*, inquit, *vel mea vel eorum incuria qui mecum corrigendis libris incumbunt, aliquo in libro quamvis parvus error committitur, etsi opere in magno fas est obrepere somnum, (non enim unius dici labor hic noster sed multorum amorum, atque interim nec mora nec requies) sic tamen doleo, ut si possem mutarem singula errata nuno auro.* De aliis artibus atque opificiis studia promouentibus, vt *Bibliopolarum*, ²⁸ *Bibliopegorum* etc. vide quae laudatus Tenzelius in dialogis vernaculis A. 1698. p. 603. sq. ex libro *Abbildung der gemeinen nützlichen Haupt-Strände*, Regensp. 1694. 4. De arte *pietoria* antiquorum libros tres scripsit *Franciscus Iunius* Francisci F. cuius praecleari operis editioni secundae subiectus Catalogus priscorum Architectorum, Mechanicorum, pictorum, statuariorum, caelatorum, tornatorum aliorumque artificum et operum quae fecerunt, Roterd. 1694. fol. Iunio addatur *Histoire de la peinture ancienne*, extraite de l'histoire naturelle de Pline liv. XXXV. et eclairci par des Remarques nouvelles, Londini 1725. fol. P. Monierii *histoire des arts, qui ont raport au dessein*, Paris. 1698. 8. Georgii Turnbullii opus praestantissimum anglice sub hoc indice editum: *Treatise on antient Painting*, containing observations on the Rise, Progress and Decline of that Art amongst the Greeks and Romans, Londini 1740. fol. Claudii Franc. Fraguierii *dissertatio de antiquitate artis pietoriae*, quae exstat Tomo 1. histor. acad. inscriptionum p. 91. sqq. Claudii Sallierii *commentatio de optica veterum pingendi ratione*, quae exstat tomo XI. memoriae academiae inscriptionum pag. 152. sqq. Petri Cinerii *introductio ad historiam artis delineatoriae*, quae legitur in eiusdem *dissertationibus litterariis*, Florentiis 1742. 8. pag. 333. sqq. Winckelmanni *Gedanken über die Nachahmung der griechischen Werke in der Mahleren und Dichtkunst*, Dresdae 1756. 8. Eiusdem *Erläuterung der Gedanken von der Nachahmung der griechischen Werke in der Mahleren und Dichtkunst*, ibid. eod. Haud pauca observatu digna occurrunt quoque in libro gallico: *Abregé de la Vie des plus fameux Peintres*, Parisiis 1745. et 1752. 4. Part. III. Voll. II. Monogrammata pictorum eleganter accurateque interpretatus est Io. Frid. Christianus in libro germanice edito: *Anzeige und Auslegung der Monogrammatum, einzelnen und verzogenen Anfangsbuchstaben der Namen, auch anderer Züge und Zeichen, unter welchen berühmte Mahler, Kupferstecher und andere dergleichen Künstler, auf ihren Werken sich verborgen haben*, Lipsiae 1747. 8. qui liber gallice versus auctusque prodiit Parisiis 1750. 8. Super priuile-

giis

²⁸ Plura Bibliopolia fuisse Romae *ἐν τῷ Συνακλασίῳ* testatur Galenus de libris propriis sub init.

giis pictorum librum singularem Georg. Theoph. Boernerus edidit Lipsiae 1751. 8.

XIII. Alia *inuenta* veterum et recentiorum exponunt Polydorus Virgilius singulari opere, cuius tres primum libri Argentorat. 1509. 4. deinde octo de rerum inuentoribus saepissime lucem adspexerunt. In prima quae in manibus mihi est editione nonnulla leguntur, quae deinceps ad monitum Indicum expurgatoriorum omissa vel immutata sunt. Praeter Polydorum hoc argumentum attigerunt M. Antonius Sabellicus, Alex. Særdus, Io. Matthæus Lunensis, Io. Textor in officina: Praecipue vero commemorandi Guido Pancirollus libro de antiquis deperditis ²⁹ et recens inuentis cum Henr. Salmuthi commentario, et anglice ³⁰ recusus A. 1730. additis variis obseruationibus duobus voluminibus in octauo, sub titulo: *the history of many memorable things in use among the antients, but now lost*. Mich. Watson in theatro variarum rerum, Brem. 1663 8. Secundus Lancellottus in suo *Hoggidi Tom. 2.* cap. vlt. p. 439. sqq. Vincentius Brunus in Teatro de gl' Inuentori di tutte le Cose, Napoli 1603. fol. Theodorus Ianfonius ab Almeloocem in Inuentis nou-antiquis (quibus Medica potissimum attingit, vt Mich. Bernardus Valentinus in Medicina nou-antiqua, Archibaldus Pitcarnius in diss. quinta Medica, Io. Abraham Merklinus in feliciori quam nunc Medicina etc.) et in rerum inuentarum onomastico secundum litterarum ordinem digesto: Amst. 1684. 8. quod longe locupletius prodijt Germanice in parte 3. Operis cui titulus: *der eröffaete Ritterplaz*, Hamb. 1704. 12. Georgius Paschius in Inuentis nou-antiquis, Kilon. 1695. 8. cuius altera editio A. 1700. Lipsiae 4. longe locupletior est, Iosephus Blancanus Iesuita in opere de recentioribus inuentis. Io. Andr. Cnoblachius in dissertat. de scientiis quibusdam deperditis, Witeb. 1709. Anonymus in obseru. de scientiis quibusdam philosophicis deperditis, quae exstat in den Hälttsch-n auserlesenen Anmerkungen parte III. p. 284. Ioachimus Negelein in Vlyffe ³¹ litterario, siue oratione de singularibus et nouis quibusdam, Norimb. 1726. 8. Christoph. Weiglerus in oratione de palmariis faec. nostri inuentis, Altorfii 1679. Vincentius Auria in Sicilia inuentrice, Panormi 1704. 4. Dominic. Maria Mannius in commentario de Florentinis inuentis, Ferrariae 1731. 4. Ioan. Bernardin. Tafurius in lettera intorno ad alcuni Invenzioni

²⁹ Confer Perraltum, parallele des anciens et de modernes Tomo 1. pag. 54. sq. Deperdita illa non esse deperdita, sed debuisse a Pancirolo inscribi de rebus hodie in desuetudinem abeuntibus; siue de rebus antiquorum, quas posteritas inritu meliorum aboleuit, antiquauit, correxit disputat *Olaus Borrichius* T. 2. orat. 13. p. 101-127.

³⁰ Journal des Savans 1731. mensè Maio p. 134.

³¹ Gränfische Acta p. 210.

venzioni uscite dal regno di Napoli, inserita collectioni opusculor. scientific. et philologic. T. VI. p. 51. Elias de Amato in animaduersione in I. B. Tafurium de inuentoribus scientiarum et artium regni Neapolitani, quae exstat Tomo XXIV. eiusd. collect. p. 324. Bernardus Albinus in oratione ³² de incrementis et statu artis medicae saec. XVII. dicta Lugd. Batav. 1711. Dan. Nebelius in oratione de nouis huius saeculi inuentis botanicis, 1694. Ex veteribus idem argumentum tractauerunt Antiphanes, Aristodemus, Aristoteles, Cydippus Mantinensis, Dinius, Ephorus Cumanus, Philostephanus, Scammon Mitylenaeus, Simonides, Strato Peripateticus, et Theophrastus Eresius, vide Clementem Alexandrinum 1. Stromatum p. 308. cuius verba repetit Eusebius X. 6. praeparat. et Strabonem lib. XIII. p. 622. vbi Ephori meminit, contra quem scripsit Strato, vt ex Indice Libri VII. Pliniani colligunt Ionisius et Harduinus. Ceterum horum omnium scripta iam pridem interciderunt. Ex iis qui exstant, videndus praeter Clementem Plinius VII. 56. Hist.

Pyxidem nauticam (vt vnum vel alterum tantum e praecipuis attingamus) Salomoni Regi innotuisse non dubitant, Leuinus Lemnius III. 4. de occultis naturae miraculis, Io. Pineda de rebus Salomonis IV. 15. p. 273. et Nic. Fullerus lib. IV. Misc. sacrorum cap. 19. quod refellit Bochartus in Chanaan lib. I. cap. 38. et Herm. Witsius in Dodecade dissertationum p. 109. sq. Vide et Marium Lipenium de nauigatione Salomonis Ophiritica cap. V. p. 394. sq. Georg. Hackewillium opere Anglice edito de prouidentia p. 323. sq. et Io. Baptistae Riccioli Geographiam reformatam p. 91. 473. sq. Neque Io. Friderico Herwarto ab Hohenburg facile quis assenserit, qui mensa Isiaca et multis aliis veterum Aegyptiorum aliorumque abstrusis figuris ac fabulis magnetem et eius virtutes notari contendit in admirandis ethnicae theologiae mysteriis vulgatis Monachii A. 1626. 4. Similiter falluntur qui *versoriam* Plauti ³³ pyxidem nauticam interpretantur, quos confutat Turnebus XX. 4. Aduersar. funem quo velum vertitur, illo vocabulo signari notans. Confer Bonifacium II. 26. Hist. Indiacae. Pyxis quoque cuius a ter mille annis vsus fuisse aiunt apud Sineses, non Magnetica et nautica sed fortilega est, vt Martinus Martinus in Epistolis annotauit. Illius iconem et explicationem vide in Museo Wormiano p. 372. sq. sed consule etiam Engelberti Kaempferi Iaponiam tab. VIII. qui apud Sinas et Iapones prius quam apud Europaeos pyxidis nauticae vsus innotuisse et frequentatum non dubitat. Sane ante A. C. 800. vsurpatam Sinesibus et a duodecimi saeculi initio iam declinationem acus magneticae illis obseruatam

X x 2

seruatam

³² Nouvelles de la republique des lettres 1710. mese Decembri p. 683.

³³ Mercatore V. 2. 34 *Huc secundus ventus nunc est, cape modo versoriam, Hic saonius serenus est, illis auster imbricus.*

seruatam esse notat P. Gaulil apud Stephanum Soucietum in ephemeridibus eruditus Parisiensibus A. 1732. mense Decemb. p. 446. sqq. Tamen aiunt Paulum Venerum pyxidem nauticam accepisse a Sinenfibus, et circa A. 1240. in Italiam attuliffe, fed Eusebius Renaudotus in notis ad vetera duo itinera in Indiam Chinamque negat à Chinenfibus vel Arabibus accepiffe Europaeos vel hanc pyxidem vel typographiam vel puluerem pyrium, vide eundem pag. 287. fq. Alii hoc inuentum contendunt circa A. 1300. prolatum a Ioanne Goia ³⁴ Amalphenfi, vel sub idem tempus a Flauio de Melphi Neapolitano fiue *Melfio* ³⁵ Campano, notusque versiculus: *Prima dedit nautis vsum magnetis Amalphis.* Ferunt etiam Vascum Gamam ³⁶ qui primus detexit promontorium bonae spei, incidiffe in naues Barbarorum quibus acus magneticae vsum foret. Petrum Peregrinum Gallum ³⁷ trecentis amplius abhinc annis primum de ea scripiffisse refert Cabaeus, cuius libellum Garzonius se vidiffe testatur antiqua membrana conferiptum in Bibl. Castellana Veneriis, quanquam eum postea Ioannes Tafner tanquam proprium euulgauit, vt Gilbertus Peregrinum e Rogeri Baconi scriptis suffuratum suspicatur. Athanasius quoque Kircherus in arte Magnetica lib. 1. c. 3. profert versus Guioti Poëtae Galli, qui circa initia saeculi XII. claruit, et acum magneticam notam sibi fuisse satis diserte declarat, et Gallis deberi pyxididis nauticae inuentionem Petrus Gassendus ad lib. X. Laertii, et abbas de Choisi T. VII. histor. Eccles. probant ex eo, quod lilii florem etiam hodie solent nautae in illa pingere, quo septentrionis punctum designetur. Confer Petri van Musschenbroek physicae experimentalis dissertationes, Lugd. Batav. 1729. 4. qui Ioan. Wallisium sequutus transcript. philosoph. n. 278. ait esse probabile aliquem casu primum inueniffe magnetis impositi cymbulae, natanti in aqua, alterum polum constanter dirigi boream versus, alterum austrum versus: deinde ferrum magneti affricatum in simili cymbula agi eadem directione: postea ferrum auctae impositum fuisse pinnae, vt liberius citiusque moueretur: deinde deliberatum fuisse an posset inferuire nautis. Abundius Collina in comment. de inuentore acus magneticae, quae

existat

³⁴ Voff. de scientiis Mathemat. p. 280. et Gregorius Grimaldus in Saggio dell' Accademia di Cortona T. III. p. 195. sqq. Ex parte quoque Ioan. Chrysolom. Trombellius in commentar. Bonon. T. III. parte 3. p. 333. sqq. existimans a Sinenfibus pyxidem nauticam accepiffe Venetum quendam, eamque deinde a ciue quondam Amalphenfano ad maiorem perfectionis gradum esse perductam. Trombellii commentatio germanice versa iuxta est parti secundae des *allgemeinen Magazins der Natur, Kunst und Wissenschaften* pag. 47. fqq.

³⁵ Gyraldus lib. de nauigiis c. 1. Dapper Americae p. 9. Petrus Bellonius lib. II. Obferu. cap. 16.

³⁶ Voffius libro laudato pag. 459. G. Paschius inuent. nou-antiqu. p. 772.

³⁷ San. Parkerus lib. de Deo p. 127.

exstat T. II. comment. Bononienf. parte 2. p. 372. et germanice verfa inserta est eidem armario vniuersali parte 3. p. 140 pyxidem nauticam putat a Phoenicibus inuentam, ab iis deinde ad Graecos et Romanos peruenisse, tum irruptione Gothorum Longobardorumque per aliquod tempus deperditam, tandem vero iterum detectam esse. Neque omittendum quod illius vsus etiam in terrestri itinere ad sepulchrum Muhamedis memorat Laonicus Chalcondylas de rebus Turcicis lib. 3. *camelos, inquit, confcedunt vtentes signis, quae viam commonstrent, magnetis demonstrationibus*: sicut veteres ad siderum cursum etiam terrestria direxerunt itinera, vt ex Curtii VII. 14. Sili, lib. 3. extrem. Lucano IX. 494. Plinio IV. 5. H. N. notarunt viri docti.

Missiles ignes facesque et glandes in obfesos iaciendi antiquus mos, vt constat ex Taciti II. 21. et IV. 23. Hist. Suida in *σκυταλίδες*, Dione lib. 48. p. 386. C. (563. R.) lib. 50. p. 437. C. (624.) 440. (628) Appiano Ciuil. 4. p. 656. Caesare de bello Gallico V. 45. VIII. 42. et de bello ciuili II. 11. Adde Ezech. Spanhemium ad orationem primam Iuliani pag. 193. Ac mira sunt quae de fictilibus vasis³⁸ Persarum, oleo certo ex animali Indico plenis atque in vrbes proiectis vel ad portas allisis et inextinguibile incendium facientibus narrant e Ctesia Aelianus V. 3. de animalibus, Philostratus III. 1. et Phorius Cod. 72. p. 92. Etiam automati ignis descriptio quae proxime accedit ad praeparationem *pulueris nostri pyrii* exstat in Iulii Africani cestis cap. 44. pag. 303. quem locum emendatius Graece produxit H. Vossius p. 87. Var. Observationum. Etiam machinas eiusmodi ex quibus ignem incularentur qualia sunt *tormenta nostra bellica et bombardae*, veteribus notas fuisse, non absurde colligas. Nam vt Salmoneum flammam Iouis et sonitus imitatum Olympi iam omitamus, Ioannes Antiochenus in excerptis Peirescii p. 805. et Dio in Caligula p. 662. (934.) *ταῦτε βρονταῖς ἐν μηχανῆς τινος ἀντεβρόντα καὶ ταῖς ἀστραπαῖς ἀντήστραπτε*. Philostratus de Indorum sapientibus lib. II. cap. 33. vitae Apollonii, narrat eos si ab hostibus inuaderentur non prodiisse in aciem sed *πηρῆρας* et *βρονταῖς* in illos veluti de coelo immisisse, et III. 13. narrat Panas Baecho et Hercule duce in illos impetum facere voluisse, sed *ἐμβροντεθέντας ὑπὸ τῶν σοφῶν* concidisse, petrisque impressa irriti conatus sui vestigia reliquisse. Similiter Themistius orat. 27. p. 337. de Brachmanibus: *ὡ προσήτονταί σε ἄνω πρὸς ἑαυτοὺς ἀλλὰ καταστράψουσι καὶ καταβροντήσουσι*. Et de Anthemio Agathias lib. V. p. 146. *κατέστραψέγε αὐτοῦ* (Zenonis Rhetoris, vicini sui) *καὶ κατεβρόντησε τὸ δαμάτιον*. Hinc et Thomas Hyde in Historia Schachiludii p. 175. sq. non dubitat Indis ante plurima saecula per-

³⁸ Gedeonis lagenas cum lampadibus, Iudicum VII. 16. 20. de igne eiusmodi intelligit Rogerus Baco. Vide Olaum Borrichium de origine Chemiae p. 126. .

spētam fuisse pulueris pyrii et tormentorum ignes iaculantium rationem, ab Indis eam accepisse Chineses. Vide et quae de Indorum Bontanienſium tormentis et nitrato puluere Tauernierius tomo 2. itineris pag. 181. 183. edit. Germanicae in fol. A Chinesibus accepisse Saracenos, qui etiam illo postea in bello aduersus Constantinum oppugnantes CPolin A. C. 672. vsi sunt, vt refert Theophanes: et CPolitani aduersus Saracenos A. C. 718. atque iterum Saraceni aduersus Ludouicum Sanctum Galliae Regum vsi sunt, Ionuillio oculato teste: a Saracenis profugum Callnicum imperante Constantino Pogonato vsus eius circa A. C. 655. primum monstrasse Christianis, vir doctus in variis obseruationibus p. 89. disputat, licet ignis ille Graecus e naphtha et bitumine *ύγρὸν πῦρ* et *πῦρ θαλάσσιον διὰ τῶν σιφῶνων ἐκφερόμενον* alterius generis fuerit, quem Constantinus Perphyrogenetus de administrando Imperio cap. 13. p. 27. ait ab Angelo monstratum primo et magno Constantino, hunc vero diris deuouisse eos qui vsus eius aliis gentibus monstrare ausi fuerint. Confer Cangium in *σιφανάτωρ*, in *πῦρ* et *ignis Graecus*, et ad Villeharduinum pag. 306. Quam naphtham Medi, Graeci oleum Medcae dixere, teste Procopio IV. 11. de bello Gothico p. 594. 596. Confer Dionem pag. 855. C. (1265.R.) et Mich. Christoph. Hanouii dissertationem de igne Graeco, quae exiit p. 65. eius disquisitionum argumenti potissimum metaphysici, Gedani 1750. 4. Balneum *igne medico* calefactum memorat Codinus in originis CPolitaniſ. *Pomaici ignis lege Pontici* (editio Gruteri *Romaici*) mentionem facit Paullus Diaconus in historia miscella XXI. 9. fol. 999. et nauium igniferarum. Idem lib. XXIV. fol. 1046. *In Mesembria et Debelto Bulgari siphones aeneos inuenerunt triginta et sex, et ignis humidi, qui per eos emittebatur, argentique ac auri haui modicam copiam.* Marino igne victoria reportata id. ib. XIX. 15. p. 981. *πῦρ ύγρὸν* et *θαλάσσιον* Cedrenus, qui a Callinico et Lampro paratum refert. *Zend*, i. e. igniarium s. focile Arabum Nomadum, aliorumque populorum orientis, ex duabus arundinibus siue bacillis, qui attritu vel terebratione ignem concitant, exceptum linteo cartum, vel alia materia describit fufius Thom. Hyde de relig. vet. Persar. p. 333. sq. Tormenti ingentis descriptioni quem e Frossardo affert H. Vossius, adde alteram Ducae vbi tormentum in obsidione CPoleos adhibitum describit, e quo Lapides et globos plumbeos per milliare iaculari potuerunt p. 145. 153. vide et p. 118. 138. 139. 160. et Annam Comnenam p. 335. sq. 383. Hieron. Magium Miscellaneorum libro et capite primo. H. L. Schurtzfleischium ad Thaddaei Dondolae de patria Properitii p. 35. sq. De Rogero Bacone qui pulueris nitrati ³⁹ vires primus Europaeis

³⁹ Illa pulueris pyrii ars quoque nunc in lucem prodiit, quasi orbis extremo incendio praeccluderet. Morhofius Polyhistor, tomo 1. lib. 1. c. 12. §. 4. p. 114. edit. Lubec. 1714.

pacis monstrasse dicitur, defunctus A. C. 1292. et qui vsum illius perfecerunt atque in granula cogendi modum docuere, Ancklitzio de Friburg et Bertoldo Nigro siue Schwarzio, monacho Franciscano, vide Iac. Wolfii lectiones memorabiles T. 2. p. 113. 753. 918. Haaci Bullartii Acad. scientiarum T. 2. p. 237. Gabrielem Grödeckium τὸν μακροβίτην in erudita dissert. de eo, quod iustum est circa tormenta bellica, Gedani 1708. Ioannem Grammium in commentatione de puluere pyrio, quando in Europa inuentus et quamdiu in vsu fuerit apud Danos, quae exstat parte prima Scriptorum a societate Hafniensi bonarum artium promouendarum studiosa pag. 211. sq. interpret. latinae. Ostendit autem Grammius pulueris pyrii in Gallia, Hispania, Anglia et Germania vsum longe antiquiorem esse, quam vulgo proditum sit atque creditum, incertaque esse, quae de Bartholdo Schwarzio, pulueris pyrii inuentore vulgo tradantur; vt adeo tum de tempore, tum de inuentore, tum de loco inuentionis certi quid affirmari nequeat; vsumque pulueris pyrii siue tormentarii iam ante annum 1380. nimirum circa annum 1360. in Dania fuisse notum. Puluerem nitratum inter Archimedis inuenta refert Vincentius Mirabella T. XI. thesauri Siciliae p. 258. sed nullo veteri teste vel auctore. Memorat et Abraham Peritzol in itineribus mundi p. 92. et 94. *metalla caua ad praeciendum lapides per vim ignis, et ad perdendum quamuis habitationem et munimentum.* Scripsit A. C. 1525. Sclopetos ab Hispanis iam A. 1344. ab Anglis A. 1391. et in Belgio A. 1356. viuos esse notant Thomas Bartholinus in actis Hafniensibus A. 1671. p. 85. et Lipsius in Louanio lib. 2. cap. 5. Venetis bombarbae manuales innotuerunt A. 1380. Vide G. Coluenerium ad Io. Nideri formicarium p. 39. Ceterum de inuentione bombardarum confer Christoph. Besoldum in pentade dissertationum philologicar. diss. 2. Lancello tum in suo hoggidi T. 2. p. 272. et 490. sqq. Lud. Moscardi Museum lib. 1. cap. 60. Martini Crusii Germanograeciam lib. IV. p. 157. Petram Burmannum praefat. ad tomum IV. thesauri Italiae p. 28. sq. Godofredi Ialofski dissertationem de inuentore pulueris pyrii et bombardae, Ienae 1702. Caroli de Aquino lexicon militare in *bombarda, canon, gunna.* Acta Eruditor. 1728. p. 441. ex Carolo de Aquino. Speelmanni glossarium in bombarba, et dictionarium Treuictiense in *Canon.*

De tubis opticis qui reperti perinde locupletarunt Astronomiam, vt pulueris pyrii inuentio rem bellicam, pyxidis magneticae nauticam, et typographia litterariam alia facie induit, dixi lib. IV. Bibliothecae Graecae cap. 14. §. vlt. vbi etiam de sphaeris, globis, astrolabiis et aliis Mathematicis instrumentis. De inuentore Telescopii confer Io. Dan. Titii obseruationem insertam *Hamburgischen sehen Urtheilen und Nachrichten* A. 1757. p. 279.

CAPVT XXII.

De Veterum Ludis, Luxu, Aedificiis, Supellectile,
statuis ac monumentis.

De ludis Hebraeorum. 1. Aliorum populorum Orientalium. 2. Graecorum, Romanorum etc. 3. Alca legibus vetita. 4. De ludo talorum, cottabo, aliisque ludis coniuualibus. 5. De ludis et exercitiis Gymnasticis et de Amphitheatro. 6. De ludis Circensibus. 7. Ludo Troiae, et aliis ludis equestribus, Venatione etc. 8. De sumambulis, et omni genere Θαυμαστοποιῶν. 9. De ludis theatralibus et thymelicis. De mimis, pantominis et γελωτοποιῶν. 10. De luxu veterum. 11. De aedificiis et partibus aedium. 12. 13. Balneis. 14. Statuis. 15. De vario genere supellectilis. 16. De vita priuata et ordinibus hominum priuatorum, collegiis opificum etc. 17.

I.

Bibliothecam scriptorum de ludis exhibet *August. Beyerus* in memoriis historicocriticis librorum rariorum p. 78. sqq. *Dresdae 1734.* 8. De ludis apud Iudaeos vsitatis altum fere apud Scriptores silentium est, praeter pauca illa, quae notarunt viri praestantissimi *Io. Henr. Otto* in *Lexico Rabbinico*, voce *ludus*, et *Wagenfeilius* in libro de *Norimberga* cap. 22. Libellus *עַרְוֵי מֵדָדוּם* *recede a malo*, siue dialogus inter *Medadam*, qui laudat, et *Eldadum*, qui reprehendit lusum, prodiit cum *B. D. Augusti Pfeifferi* versione *Wirebergae 1665.* 4. Confer *Buxtorffii Lexicon Talmudicum* pag. 2049. et *Clarissimi Collegae mei Io. Christophori Wolfii Bibliothecam Hebraicam T. I.* pag. 415. Inter scripta *Xyci Riccii* siue *Riccii Polontoni*, *Patauini*, qui circa *A. C. 1463.* obiit, video memorari librum aduersus lutores et dialogum quo lusum Hebraeorum ridiculi describuntur. Vide *Nicol Comnenum* Tomo secundo historiae gymnasi *Patauini* p. 169. Vtrum ludi scenici vsitati fuerint apud veteres Iudaeos dubitat *Gisbertus Cuperus* in epistola ad *Wagenfeilium*, quam edidit *Io. Georg. Schelhornius* tomo quarto *amoenitatum litterarum* pag. 541. sqq. rogat etiam, ecquod ludi genus sit *Iudaeocremmus*, quem ludere *Italorum pueros* narrat *Bathasar Bonifacius*.

II. De aliorum Orientalium ludis, *Indorum, Arabum, Chinensium* *Thomas Hyde* in libro erudito de *Scachi-Ludio* ¹ et *Nerdiludio* siue *Ludo latrunculorum* (*Danspiel*) quem a *Scachi-ludio* diuersum ostendit, *Oxon. 1694.* 8.

De

¹ Confer laudati *Wolfii* *Bibl. Hebraicam T. I.* p. 85. 230. et 406. et *Memor. Treuolt. 1713.* pag. 227.

De utroque calculorum et scachorum ludo vide sis etiam Io. Wallisium T. 1. Operum pag. 161. sq. De ludo scachico libellus dialecto iudaeogermanica compositus citatur a Wolfio T. 3. Bibl. Hebr. p. 1186. Idem Hydeus promissit appendicem de Charti-Ludio ludisque arithmericis, et de fabula Celila² et Dimne, sed quae appendix edita adhuc non est. Subiunxit autem Hydeus Hebraice et Latine R. Abraham Aben Ezrae poëma rythmicum, et R. Bonfionior Abben Iachiae et Anonymi delicias Regum, qui ambo prosa Scachiludium descripserunt. Praeterea catalogum scriptorum de scachiludio ludisque aliis, qui insertus etiam est diario Tigurino *Altes und Neues von gelehrten Sachen* A. 1717. p. 255. sqq. Conferenda etiam illustris Leibnitii annotatio de quibusdam ludis, imprimis de ludo quodam Sinico, differentiaque Scachici et Latrunculorum, et nouo genere ludi naualis, in *Miscellaneis Societatis Regiae Berolinensis* tomo 1. Anno 1710. 4. pag. 22. sq.

III. De ludis Graecorum consulendus Iulius Pollux IX. 7. atque e recentioribus Io. Meursii *Graecia Ludibunda*, quae cum supplemento ex Salmasii notis ad Vopisci Proculum c. 13. T. 2. p. 736. sq. et Danielis Souterii *Palamede* siue libris tribus de tabula lusoria, alea et variis ludis, ex editione Lugd. Bat. 1625. 8. recusa est tom. VII. *Thesauri antiquitatum Graecarum*. Vide et Io. Frid. Gronouium de festertis III. 15. et Io. Potterum II. 21. sq. *Archaeolog.* In eodem septimo *Antiquitatum Graecarum* Tomo occurrit Iulii Caesaris *Bulengeri* liber de ludis veterum, ex editione Lugd. 1627. 8. et Coelii *Calcagnini* de *Talorum et Calculorum ludis ex more Veterum*, et *Andreae Senftlebbii* de alea veterum libellus, qui Lipsiae lucem viderat 1667. 8. De alea videndi praeterea *Alexander ab Alex.* III. 21. *Coelius Rhodiginus* IV. 11. XX. 27. *Antiqu. lect.* *Adrianus Turnebus* XVIII. 12. XXVII. 3. *Aduers.* *Adrianus Iunius* II. 4. *animaduers.* Io. Guil. *Bergerus* in *eclogis Archaeologicis* ad *dolum aleae veteris* Witeb. 1712. Io. *Beniam. Dragheim* in *dissert. de alea Romanorum*, *Rostoch.* 1724. *Ioan. Franc. Simonis* de iis ludorum apud Romanos vsitatorum generibus, quibus casui fortuna committitur, quae exstat T. 1. *histor. academiae inscriptionum* pag. 146. sqq. *Pascasius Iustus* de alea, *Amstelod.* 1646. 12. *Ioan. Cornel. Paw* diatribe de alea veterum, *Vltrai.* 1726. 8. *Quidius artis amatoriae* II. 207. 208.

*Sive latrocinii sub imagine calculus ibit
Fac pereat vitreo miles ab hoste tuus.*

Martialis

² De libro *Celila* et *Dimne* dixi lib. V. *Bibl. Graecae* cap. 5. p. 460. sq. Excerpta ex libro *Thom. Hydei* prolixa habes in *W. Ernesti Tentzelii τὸν μανχαίτου* *Bibl. select.* A. 1704. pag. 541. sq.

Martialis lib. XIV. epigr. 20.

*Insidiosorum si ludis bella latronum,
Gemmae iste tibi miles et hostis erit.*

Elegans et Clariff. Seguini numus p. 13. in quo tali quatuor, adscriptis verbis: *qui ludit, arram det quod satis fit.* De Scachiludio plurimos scriptores laudat Hydeus p. 182. sq. Notum praecipue Marci Hieronymi Vidae, ³ Cremonensis, elegantissimum carmen heroicum de Scachia-Ludo, quod Cosmus Grazinus emendauit et Hetrusco poemate expressit Florent. 1604. 4. Hieronymi Wielii commentarius in Vidae Scachiam. Iulii Afcanii Tuccii, Cremonensis, carmen lyricum de ludo scachorum in deliciis poetarum Italorum. Gustavi Seleni siue qui sub hoc nomine latet Augusti gloriose memoriae Brunsvicensium Ducis opus; M. Aurelii Seuerini de Tarsia liber Italice editus de Ludo Scachorum et veteri Pettia, et quod Palamedes ludum Scachium non inuenerit, Neapoli 1690. 4. Qui liber recensetur in Ephemeridibus Litterariis Parmensibus Anni 1690. p. 228. sq. et in Actis Eruditorum A. 1691. pag. 405. vbi etiam pag. 406 de libro inedito Iacobi Thessalonicensis, qui exstat manuscriptus in bibliotheca Lipsiensi A. 1354. exaratus. Vide et Rupertum ad Valerium Maxim. p. 212. Gisbertum Cuperum exercit. 1. de elephantis c. 1. p. 22. T. 3. thesauri Sallengriani. Cangii glossarium in *Scaci*, voce petita ex latina *calcolorum*, et *ζατρεκλιον*, *ζατρεκλιζειν*, *συζατρεκλιζειν*. Meursium ad Aelnothum p. 117. Annam Comnenam Alexiados p. 360. Menagii originēs linguae gallicae voce *Echecs*, Petri Carrerae libros octo de ludo scachorum editos Italice Militelli 1617. 4. eorumque apologiam sub Valentini Vespai nomine editam Catanæ 1637. 4. aduersus Alexandri Saluii librum editum Neapoli 1634. 4. Io. Franc. Sarasinum in Epistola ad Arnaldum Ducem exercitus, Gallice Scriptam de ludo latrunculorum, quae exstat in opusculis eius gallice editis 1694. 12. pag. 237. sqq. Nicolaum Freretum de origine scachiludii, T. 3. histor. acad. Inscription. pag. 375. Iosephum Aueranium dissertatione de calculorum seu latrunculorum ludo, tomo VII. Miscellaneorum variorum opusculorum pag. 461. Dauidem Clericum Oratione VII. Petronium Clariff. Burmanni p. 129. Salmuthum item ad Pancirolli deperdita p. 25. Parte 1. vbi inuehitur in eos quibus Calliopa potior Tabliope est, siue qui litteras professi ludis potius quam librorum studio ducuntur. *Ad tabulam ludere* (*ταβλιζειν*) Paullus Diaconus de gestis Longobardorum lib. 1. c. 20. Alueus lusorius apud Gruterum pag. MXLIX. 1. Salmasium ad Vopisci Proculum fol. 467. (T. 2. pag. 751. edit in 8.) *πύργος* ex quo tesserae iaciebantur in veteri Calendario apud Lambecium Tom. 4. pag. 288. De puerili ludo *επιστρακισμῶ* siue testae

³ Laudat Eobanus Hessus p. 506. farraginis Poëmatum.

testae teretis super vndis exilientis rotatione Minutius Felix cap. 3. Pollux IX. 7. sect. 119. Leopardus VI. 8. emendationum et Meursius Graeciae ludibundae pag. 15.

IV. De alea legibus Romanis et Ecclesiasticis vetita vide Nic. Abramium ad Orat. Ciceronis Philippicam 2. c. 23. Iosephum Nerium lib. 2. analectorum c. 24. Tomo quarto miscellaneorum Gaudentii Roberti p. 789. sq. Ferdinandum Mendozam ad concilium Illiberitanum T. 1. Labbei p. 1361. sq. Quae veteris Ecclesiae de ludis sententia fuerit, exponit Io. Baptista Thiers libro edito Parisi. 1686. cui titulus: *traité des Jeux & des divertissemens qui peuvent être permis, ou qui doivent être défendus aux Chrétiens selon les règles de l'Eglise & le sentiment des Peres.* Nempe ludos qui forte constant, tanquam vanam nimis et periculosam relaxationem animi reiciunt plerique omnes, quibus addendus Tremblaeus in libro Gallice edito Parisi. 1684. qui inscribitur *Conservations morales sur les Jeux & les divertissemens*, quem librum si legisset, feueriorem de ludis sententiam iaturum Virum Clariss. Ioan. Barbeyracum existimant illi, 4 qui non modo eos lusus detestantur qui lucri cupidine vel fallendi suscipiuntur animo, quibusque magna pecunia et multum temporis melioribus rebus impendendum perditur, sed quibus torum istud quod abusibus maximis adeo obnoxium est, in Christiano homine videtur improbandum. Quibus vero persuaderi id vix ac ne vix quidem potest, utinam modo hi illis cancellis circumscriberent ludos suos, quibus illos definitos cupiunt Io. la Placette libro Gallice edito *des Jeux de hazard*, eiusque Apologia aduersus Ioncourtum: Daniel Whitbus in Ethices compendio Lond. 1713. 8. p. 169 sq. Godfridus Olearius in collegio pastoralis p. 172. sqq. et laudatus modo Barbeyracus, cuius Historiam Ludorum, quam p. 487. atque aliis in locis eruditi sui libri 5 promisit, frustra expectauimus.

V. De ludo talorum diligenter disputat Octavius Ferrarius lib. 1. electorum c. 16. vbi *Venerem* dictum obseruat iactum, quum quatuor tali diuersa facie singuli caderent. Graecis iactus similis *Midas* vel *Hercules*: vide Schottum ad Prouerbia p. 292. *Senionem* quum omnes tali in latus concauum caderent, vel duo in conuexum, duo in concauum. *Caniculam* denique quum

Y y 2

omnes

4 Vide Ephemerides Parisienses A. 1712. Tomo 2. p. 471. et Rev. D. Buddei Theologiam moralem cap. 3. sect. 5. §. 26 p. 737. sq.

5 Titulus est: *Traité de Jeu, où l'on examine les principales questions de droit naturel & de morale qui ont rapport à cette matiere*, Amst. 1709. et 1737. 8. et Germanice versus prodiit Bremae 1740. 8.

omnes quatuor tali surrexissent siue recto gradu sterissent. Qui vnerem iecerat, omnes numos tollebat, quos ponebat qui iecisset caniculam: qui senionem, in ludo simplici numum perdebat, in operosiore numum lucrabatur. Confer I. A. Ernestum in clavi Ciceroniana voce *talus*, vbi simul differentia talorum a tesseriis edisseritur; dissertationem de tesseriis Badensibus insertam diario Tigurino *Ustes und Neues von gelehrten Sachen* A. 1717. pag. 282. sq. Franciscum Ficorinium in libro Italico: *I tali ed altri instrumenti lusori degli Romani*, Romae 1734. 4. et interpretes ad Suetonii Augustum c. 71. vbi et de eo quod vocabant *ludere par impar*, Graeci *ἀπειράζειν*, de quo ludi genere vide etiam Ezech. Spanhemium ad Aristophanis Plutum v. 818. Muratorium T. 1. Analector. Latin. p. 124. et interpretes ad Horatii lib. 2. sat. 3. v. 248. *Pentalitha* fuit species talorum et lusus apud Graecos, vide Aeta Eruditor. 1759. p. 8. ex Tomo primo picturarum antiquarum ex Herculano. De *κοντάβιον* ludo coniuiali vide Schol. Luciani tom. 1. p. 38. Meursium de ludis Graecorum p. 28. sq. et Stuckium III. 14. Antiqu. Coniuial. p. 345. De aliis ludis ad coniuia celebrari solitis id. III. 22. De Ludo aut *capita aut naues*, (croix ou pile) dissertations sur diverses matieres par Mr. Tilladet, tom. 2. p. 294. Ludum tudicularem (*Drucktafel*) carmine hexametro descripsit Leonhardus Frizonius S. I. quod exstat fasciculo primo lusu ingenii Lipsiae 1699. 8. editorum. Robbi elegiam de ludo triëtrac vide in memoriis Treuoltinis A. 1710. p. 745. De quo ludo etiam E. Iouillet in libro l'excellent jeu du Triëtrac, Parisiis 8. *Chartas lusorias* ante trecentos annos in Gallia repertas disputat Menetrierius Bibl. ⁶ Curiosae Gallice editae Treuoltii 1704. 12. tom. 2. capite 12. vbi et alia de ludis, et de recenti inuento disciplinas varias chartarum lusoriarum adminiculo tradendi. Originem chartarum a temporibus Caroli V. Galliae regis repetit Bullerus in libro, quem suppresso nomine Gallice Lugduni 1757. 12. edidit: *Recherches historiques sur les cartes à jouer*. Similiter originem ludi chartarum, quem Galli vocant *du Piquet*, ex historia Gallica et quidem a temporibus Caroli VII. repetit auctor dissertationis insertae memoriis Treuoltinis A. 1720. p. 934. sqq. Varia lusu hodie receptorum genera Petrus Antonius Maffeus iucundo carmine recenset in classe tertiae speciminis poetici, Ferrariae 1716. 8. editi. Adde la plus universelle Academie des Jeux, quae Lugduni Bataur. 1721. duob. volum. in 12. euulgata est. Godofr. Guil. Leibnitii annotatio de quibusdam ludis, imprimis de ludo quodam Sinico differentiaque Scachici et larruncolorum, et nouo genere ludi naualis paullo ante laudata est. Varios ludos ab eodem Leibnitio excogita-

tos

⁶ Titulus libri est: *Bibliothèque curieuse et instructive de diuers ouvrages anciens et modernes, de littérature et des arts, à Treuoux 1704. 12.*

tos recenset Fellerus Monument. ineditor. p. 642. Adde Leibnitii epistol. a Kortholto editar. T. III. p. 278.

VI. De *pilae* lusu et aliis *gymnasticis* veterum exercitiis, *disco*, *lucta*, *cursu*, *saltu*, vniuersaque *Gymnasticae* et *παιδοτεχνικῆς* ratione agunt e veteribus Galenus secundo *ὕγιεινῶν* siue de valetudine tuenda: e recentioribus Melchior Zeidlerus introductione in lectionem Aristotelis, Regiomont. 1681. 4. p. 26. sqq. Hieronymus Mercurialis in artis *Gymnasticae* libris VI. excusis Venetiis 1569. 4. et 1573. et auctioribus 1589. et 1601. 4. et recufis T. III. supplement. Poleni p. 445. Petrus Faber in libris III. *Agonisticon*, siue de re *athletica*, Lugd. 1592. 4. et T. VIII. thesauri Gronov. p. 1758. Vossius in libro de quatuor artibus popularibus; Amstelod. 1660. 4. et T. III. *Opp.* Conferenda cum his sunt, quae et Lipsius ad Senec. Epist. 56. Octavius Ferrarius in dissert. de balneis. Burettus in memoriis Treuoltinis A. 1706. p. 1612. sqq. et memoriis academiae Inscriptionum T. 2. p. 197. sqq. et 270. sqq. et T. IV. p. 353. sqq. 388. sqq. 441. sqq. 458. sqq. et quae de *pila sphaeristica* siue *sphaeromachia* Barthius ad Statium tomo 1. pag. 1. p. 351. Viri docti ad Pollucem IX. 7. sect. 103. sq. et Franciscus Maria Turrigius ad inscriptionem *Vrsi Togati*, tomo 12. Graev. p. 397. sq. vbi etiam de *pila vitrea*, et ludo *latrunculorum* e vitro vel gemmis. Inscriptionem illam illustrat quoque Philippus Caroli lib. 1. -variar. lection. cap. 6. Eandem ediderat Gruterus; pag. 637. 1. Turrigii diatriba prodierat Rom. 1630. 4. Anonymi epistolam de *ceromate* edidit Steph. Baluzius T. IV. Misc. p. 417. vbi recte distinguuntur ludi *gymnici* a *gladiatoriiis* *Circensibus* et *scenicis*. Fuerunt ludi et agones vel *Musici*, *tibicinum*, *citharoedorum*, siue *scenici*, *theatrales* ac *Dionysiaci*, Bourdelot. p. 33. ad *Heliodorum*, vel *Poetici* *Rhapsodorum* *ἀγῶνες*, Ezech. Spanhemius ad Aristophanis *Plutum* v. 1164. vel *Gymnici* *quinquertium* (quinque genera) Bourdelot. p. 76. sq. ad *Heliodorum*, vel *gladiatorii* et *amphitheatrales*, vel agones *equestres*, vel *Circenses*, siue ludi magni. De *lucta* Iac. Lydius in *agonisticis* sacris Roterod. 1657. 12. cum Io. Lomeieri additamento *Zurphaniae* A. 1700. 12. recufis, disserit ad loca S. *Scripturae* ad *Athleticam* et *gymnasticam* veterum alludentia, Octavius item Falconerius in *Inscriptionibus* *Athleticis*, Rom. 1668. 4. quae cum notis Falconerii recufae sunt tomo 8. thes. Gronouiani, et Iustus denique Lipsius in *Saturnalibus* siue libris 2. de *gladiatoribus*, et aliis duobus scriptis de *Amphitheatro* et de *Amphitheatris* extra Romam. Laurentius Ioubertus de *gymnasiis* et generibus *exercitationum* apud antiquos celebrium T. II. *Opp.* et T. I. thesauri *Sallengriani* p. 333. Benedictus Aueranius dissert. 15. 16. 17. ad *Thucydidem*. Io. Frid. Dürrius in dissert. de *Gymnasio* veterum *athletico*, Jenae 1682. et de

gymnasio bellico, *ibid.* 1681. Io. Frid. Guntherus in *diff. de cursoribus veterum gymnics*, Witeb. 1709. Io. Behm de *agonothesis Graecorum*, Regiom. 1717. Io. Henr. Schultzius in *differt. sub praesid. Frid. Hoffmanni habita de athleticis veterum eorum diæta et habitu*, Halae 1717. Io. Ern. ab Auersualda de *veterum arte luctandi*, Witeb. 1720. Andr. Weberus de *exercitiis gymnics*, Arnstadii 1718. Io. Zach. Platnerus de *arte gymnastica veterum*, Lipsiae 1724. Io. Henr. Schultzius in *obseruationibus ad rem athleticam pertinentibus*, Halae 1737. De *κυσιστήρει* athletarum in palaestra Graecorum exstat commentarius P. M. Paciaudi, Romae 1756. 4. Athleta *παράδοξος* is dicebatur, qui stadium ingressus bis ad minimum pluriesue vno et eodem die summa contentione nitebatur, vt semper superior discederet, eaque re communem vicit opinionem. Vide Gottl. Erdm. Zeibichii *athletam παράδοξον*, Witeb. 1748. 8. De *μαστιγοφόροις* eorumque praeside *ἀλυτάρχη* Frid. Andr. Heroldus *differtationem* edidit Witeb. 1756. Athletæ antequam prodirent nomen gentemque Hellanodicis indicabant, vide Bourdelotium ad Heliodorum p. 78. vbi etiam de praemio vincientium. De Olympics, Nemeis, Pythiis, Isthmiisque Graecorum, res nota vel ex Pottero II. 22. sq. et iis, quae ad Pindarum viri docti annotauerunt. Adde, quae de iis eleganter accurateque commentatus est Eduardus Corsinius in *differtationibus IV. agonisticis*, quibus Olympiorum, Pythiorum, Nemeorum atque Isthmiorum tempus inquiritur, Florentiae 1747. 4. et Lipsiae 1752. 8. In Olympiis Antagonistæ forte dati, vt notat S. Chrysofotomus ad Ieremiam in Catena Ghisleriana tom. 2. p. 144. Confer de ludis *Olympicis* Io. Bircherodii *exercitationem de ludis Gymnicis*, praecipue certaminibus Olympicis, Hafniae 1664. 4. Aegidii Strauchii *differt. de ludis Olympicis*, Witeb. 1661. et in Crenii museo philologico et historico p. 355. sqq. Io. Frid. Mayeri *differt. de ludis olympicis*, Lips. 1671. Ioan. Vpmarckii *differt. de certamine olympico*, Vpsal. 1708. 8. Ioan. Guil. Bergerum p. 867. Stromatei academici. Gilb. Westii *differtationem praefixam eius interpretationi anglicae Odarum Pindari*, Londini 1743. 4. euulgatae. Guyonem T. 1. part. 3. *historiae regnorum et rerumpublicar.* Paris. 1733. 12. pag. 439. sqq. Nicolaum Gedoyonium in *memoriis academiae Inscriptionum* T. XI. p. 511. et T. XIII. p. 557. Anton. Banierium T. V. *histor. acad. Inscription.* pag. 33. De *Pythiis* vide Suenon. Muhlii *differtationem*, Hafn. 1732. 4. Anonymi *differtationem*, quae legitur in *histor. critic. reipubl. litterariae* T. 1. p. 150. et T. V. p. 91. et Alphonfi Vignolii *differtationem*, quae exstat T. VI. eiusd. *histor. critic.* 99. De *Isthmicis* Guilielmi Massieu *differtat.* T. III. *histor. acad. Inscriptionum* pag. 63. et Caroli Frid. Hofmanni *differtat. de ludis Isthmicis* in N. T. commemoratis, Witeb. 1760. De ludis *Iselastics* conferatur Pignorius

gnorius in Antenore T. VI. thesauri Italiae parte 3. p. 29. Casaubonus et Salmasius ad Spartiani Hadrianum c. 27. Tristanus T. 3. p. 6. Ezech. Spanhemius epistola secunda ad Morellum §. 6. Reinesius II. 60. Inscription. Harduinus de numismat. populorum p. 191. De illis Graevius ad cap. 20. Caligulae pluribus se acturum in libris observationum promiserat, qui quo abierint nescio, inquit Petrus Burmannus praefat. ad T. VI. thesauri Italiae p. (8.) Etiam apud Suetonium in Caligula c. 20. legendum *ludi Iselastici*, non *astici*, vel *hastici*, vel *hostici*, vel *attici* vel *aetiaci*. Vide Burmannum ad adductum Suetonii locum, et praefatione ad tomum primum thesauri Siciliae pag. (5.) et Celeberrimum Ernesti excursu vicesimo primo in Suetonium. De *Amphitheatris* atque *theatris* eorumque forma et partibus generatim consulantur praeter eundem Lipsium epistolae duae criticae Ioannis Polenii et Ioannis Montenari, quae italice euulgatae sunt Vicentiae 1738. 8. E quibus Montenarus negat, theatra ab amphitheatris distincta fuisse, Polenius vero affirmat. Vide Acta Eruditiorum 1738. p. 143. Io. Ern. Imm. Walchius noris ad Cellarii compend. antiquit. Romanar. p. 508. fqq. et Nic. Boindinus T. II. memor. Acad. Inscription. p. 174. sq. edit. Amstelod. De *Aralatensi* Iosephus Guis, Oratorii IESV presbyter in descriptione Amphitheatri Arelatensis. Description des arenes ou de l'Amphitheatre d'Arles, Arelatae 1665. 4. In tabula adiuncta et aere descripta, pulchre exprimitur *κάθισμα τοῦ βασιλέως*, siue thronus e quo spectabat Imperator, qualis etiam in Circo. Vide Bandurium p. 490. De *Arentino* Laurentius Guazzesius T. II. dissertat. academ. Cortonenfis p. 79. et T. XX. collection. opusculor. scientificor. et philologic. p. 427. De *Brixienti* Octavius Rubeus pag. 11. 12. monument. Brix. T. IV. thesauri Italiae. De *Burdigalensi* vide Bastii descriptionem, quae exstat T. VI. historiae acad. Inscription. pag. 373. fqq. et Tomum secundum syllog. epistol. Burmannianae pag. 190. De *Duacensi* apud Andegavos agit Moleonius in itineribus Liturgicis Gallice editis et ex eo auctor diarii Hagensis, Europe savante 1718. Octobr. pag. 198. De *Foroiuliensi* Ludouic. du Four, S. I. in S. Leontio Episcopo et martyre suis Foroiuliensibus restituto, Auenione 1638. 8. De *Lugdunensi* Dominic. de Colonia histor. litter. Lugdun. T. I. p. 271. De *Nemaufensi* Ioan. Poltus Albensius in discursu historico de antiqua vrbe Nemaufensi, Lugd. 1560. fol. pag. 119. Iac. Grasserus in antiquitatibus Nemaufensibus, quae cum eius poematibus Basil. 1614. 4. prodire p. 202. sq. et T. 1. thesauri Sallengriani p. 1059. Henr. Gautierius in historia vrbis Nemaufensis Paris. 1720. 8. Anonymus in epistola inserta memoriis Treuoltinis A. 1739. p. 1216. fqq. In idem exstat Alberti Daugieres S. I. poema venustum in eius carminibus tertium iam editis Lugd. 1694. 12. p. 217. De *Gallicis* Scipio Maffei pag. 113. antiquit. Galliae

haec selectarum, Parisiis 1733. 4. et T. V. supplementor. Poleni pag. 313. sqq. De *Florentino* Dominic. Maria Mannius in Notizie istoriche intorno al Parlago ovvero Amphiteatro di Firenze, Bononiae 1746. 4. De *Polensi* in Istria vide Palladii architecturam, Sponii itinerarium pag. 163. edit. in 12. De *Sagalassanensi* Paullus Lucas descriptione itineris sui tertii T. I. p. 178. De *Tergestino* Franciscus Irenaeus de Cruce in historia Tergesti Italice edita Venetiis 1698. fol. lib. 3. cap. 8. p. 245. Amphitheatrum Vespasianorum *Flauium* siue Colosseum Romae diligenter descriptum libris quinque et pulcherrimis ac luculentis expressum iconibus aere descriptis curante Carolo Fontana prodiit Hagae Comitum 1725. fol. regali, qui generalem de theatris atque amphitheatris introductionem praemisit. De *Catanensi* vide Io. Baptistae de Grossis decachordum Catanense p. 176. sq. T. X. thesauri Siciliae. De *Patauino* agit Pignorius in originibus Patauinis p. 84. sq. De *Rauracensi* Io. Dan. Schoepflinus Alfatiae illustratae T. I. p. 163. De *Saguntino* Emanuelis Martini 7 epistola ad Anton. Felicem Zondadarium exstat in Montfauconii antiquitate explicata T. III. P. II. p. 231. in eiusdem Martini epistolis Amstelod. 1738. 4. T. I. p. 1. et in Poleni supplementis T. V. p. 389. et Iosephi Immanuel. Minianae dialogus de theatro Saguntino nunc primum editus in Io. Poleni supplementis T. V. p. 401. De *Veronensi* videndi Torellus Sarayna libro de origine et amplitudine Veronae, Anno 1540. fol. Onuphrius Panuinius in antiquitatibus Veronensibus, Patauii 1648. fol. Carolus Fontana c. 17. introductionis ad amphitheatrum Flauium, et Scipio Maffei libris duobus de amphitheatris sigillatim Veronensi, italice editis Veronae 1728. 8. recuis italice in eiusdem Maffei Verona illustrata, parte quarta, et italice ac latine in Poleni supplementis T. I. p. 1. anglice etiam versis ab Alexandro Gordon. Londini 1730. 8. De *Vicentino* Ioannes Montenus in libro italico: Discorso del Teatro Olympico di And. Palladio in Vicenza, Patauii 1733. 8. Amphitheatri rudera ad *Molam* non longe a Caieta, vide Brunii iter in Egyptum p. 14. alia vide T. 2. syllog. epistol. Burmannianae pag. 147. In mutilum *Campani* amphitheatri titulum Alexand. Symmachus Mazochius commentarium edidit Neapoli 1727. 4. recuisum T. V. supplementor. Poleni pag. 485. Theatri *Eugubini* rudera aere describi curauit Comes illustrissimus Passioneus, vide Ephemerides eruditorum A. 1730. Iunio pag. 249. sq. et memorias Treuoltinas A. 1730. p. 1118. Vno amphit-

7 Quam Ioachimus Alcarazius Gramont Romae 1716. 8. edidit epistolam de theatro Saguntino, siue de Zachantaco Visorio, ea est haec ipsa Emanuelis Martini descriptio theatri Saguntini, quam Alcarazius suo nomine, cum leui Martini mentione, mutatis nonnihil corruptisque Martini verbis publicauit. Vide Poleni praefat. ad T. V. thesauri sui p. X. et ipsas Martini epistolas T. I. epistol. 7. pag. 11.

amphitheatro apud Fidenam corrueute ad quinquaginta millia hominum debilitata vel obtrita. Tacitus IV. Annal. 63. In amphitheatrum anatomicum Parisiense Santolii hoc exstat distichon:

*Ad caedes hominum prisca amphitheatra patebant,
Ut discant longum vivere nostra patent.*

VII. De ludis Romanorum in honorem ⁸ Deorum aut defunctorum, Iacobus Gutherius III. 18. sq. de iure Pontificio, tomo V. Graev. De ludis saecularibus plures laudauimus scriptores supra cap. X. §. 8. quibus addenda Rainfauti diff. ad duodecim numos in ludos saeculares Domitiani, Acta Eruditor. A. 1685. p. 441. Io. Alph. Turretini academicae quaestiones de ludis saecularibus Romanorum, Genuae 1701. et Io. Beniam. Schmidtii commentario de eodem argumento, quae exstat in actis Iubilaei secundi Gymnasii Gedanensis. De ludorum curatoribus, qui frequenter erant Aediles, Euerhardus Otto lib. de Aedilibus Coloniae cap. X.

De ludorum Circensium ⁹ apud Romanos ratione singularibus scriptis egerunt tom. IX. Graev. recufis Onuphrius Panuinius, notis Io. Pinelli Argoli illustratus, Patav. 1600. fol. Iulius Caesar Bulengerus, qui Chrysofomi hominiam ludis his oppositam praemisit, T. 2. Opusculor. Lugd. 1626. fol. His addendi Cl. Salmasius, qui diligentissime de Circo et Circensibus agit in Commentario ad Solinum, Sirmondus p. 262. sq. ad Sidonium et Marcus Velferus in Opp. p. 402. sq. vbi inter alia Hippodromi Romani formam et factiones agitatorum, albam, ruffatam, venetam et prasinam expositas inuenies, et de circis aliarum Ciuitatum, qui tamen praeter Romanum, Constantinopolitanum, ac Mediolanensem rarissimi fuerunt. Anselmus Bandurius ad Antiquitates CPol. p. 662. sq. vbi etiam ineditum vt putat Graeci scriptoris de Hippodromi origine (quam a Circe repetit) fragmentum, quod vulgauerat Stephanus le Moyne tom. I. Var. sacrorum pag 503. Camillus Siluester ad Iuuenalis

⁸ Primitus quidem venationes, quae vocantur munera, Saturno attributae sunt: ludi autem scenici Libero, Circenses Neptuno. Paullatim vero et ceteris diis idem honor tribui coepit, singuliq; ludi numinibus eorum consecrati sunt, sicut Sisinnius Capito in libris spectaculorum docet apud Lactantium VI. 20

⁹ In honorem Solis eiusque in quatuor elementa Imperium, instituti hi ludi annui die 25. Martii a Pisenfium Rege Oeromao, tempore Romuli. Chron. Paschale f. 110. sq. quatuor colores agitatorum referebant totidem elementa: 12. domus in Circo erant pro totidem signis Zodiaci, Euius mare: flexus per ianuas, Oriens flexus ad metas. Occasus: septem stadia cursus septem planetarum. Adde Corippum lib. I. v. 313. sqq. Malalae Chron. Tomo I p. 221. Cedrenum p. 121. Septem quoque gyris agon ille peragebatur, et qui septimo praebat victor erat, licet ceteris celsisset.

nalis Sat. III. 65. Raphael Fabretti ad columnam Traianam p. 144. sq. qui a dextra ad sinistram et inde laeuorsum reflexas decursiones factas aliaque de metis non contemnenda obseruat. Bened. Aueranius dissert. 18. sq. ad Cicero-
nem T. 2. Opp. p. 235. sqq. Nicol. Calliachus in dissertat. de circensibus ludis, nunc primum edita T. V. supplementor. Poleni p. 473. Iosephi Imman. Minianae dialogus de circi antiquitate et eius structura, nunc primum editus eod. T. V. supplement. Poleni p. 445. et Io. Christoph. Crameri commentatio de ludis Romanor. circensibus in lucerna veteri sepulcrali, quae exstat volumine V. Actor. societatis latinae Ienensis p. 291. sqq. Color *χλωδης* prasinus siue viridis *terrae* ac Cereri, *κυάνεος* venetus caeruleus *aquae* et Neptuno: rufatus *igni*, albus *aëri* sacratuſ erat, vnde diuersae agitatorum factiones. Confer Sponii Misc. pag. 65. Gruteri inscript. pag. 331. sq. Langium lib. 1. Epist. Medicinal. 78. Chauffeum in Graeuii thesauro tom. 5. pag. 322. Cellar. ad Plin. IX. 6. Epist. Damascenum tom. 2. edit. Michaëlis le Quien p. 698. Goarum notis posterioribus ad paginam Cedreni 364. Philippum Rubenium lib. 2. cap. 27. electorum et Bandurium p. 501. sq. Factiones diuersae ex illis coloribus ortae sunt, vide praeter Goarum S. Basilium epist. 370. Euagrium IV. c. 31. Procopium lib. 1. de bello Persico c. 24. lib. 2. c. 11. p. 115. et in Anecdotis c. 7. 9. Nicol. Alemannum ad Procopium pag. 106. sq. 113. Theophylactum Simocattam VIII. 7. 9. et 10. Oenomius primus duobus coloribus vsus est *caeruleo* et *viridi* siue veneto et prasino. Romulus deinde duos alios addidit. A Domatio additae duae aliae factiones aurati purpureique panni. Vide Rubenium l. c. Sed non diu illae durarunt. Immo quatuor primos colores deinceps ad duos redigi contigit, nam rufata factio iuncta fuit prasinæ siue viridi, et albata Venetae siue caeruleae. Vide Bandurium loco citato. De duodecim ostiis Circi vide Aufonium Tollii p. 644. De mappa siue signo dato, Pitiscus ad Suetonii Neronem cap. 22. Mappam Circensem manu tenentes Consules vel Imperatores in numis obseruat Pagi ad A. 394. 3. Confer veterem iconem in Philippi Rubenii electis lib. 1. cap. 30. qui ibidem dextram Circi partem latiore sinistram fuisse obseruat. Idem lib. 2. c. 18. videndus de lustratione equorum in Circo certatorum. De Ouis et Delphinibus in Circo, Oëtauius Ferrarius II. 15. electorum. De clathris, euripis, loco equitibus assignato Harduinus ad Plin. VIII. 7. T. 2. p. 145. sq. De gladiatoribus consule Oëtav. Ferrarii dissertationem T. III. supplement. Poleni p. 313. Nicol. Calliachii ibid. p. 333. et Suenon. Bring. Londini Gothor. 1747. *Κέλητες* non singulatores modo sed et desultores dicti, qui in binos vel ternos equos transilirent, aut ex equo desilientes currerent. Vide Valesium ad Sozomeni VI. 1. et ad Harpocrationem p. 94. vbi etiam de certaminibus Circensibus. De equis curulibus
Iuretus

Iurerus ad Symmachum IX. 23. Mulieres etiam in amphitheatris certantes et feras interficientes obseruant viri docti ad Iuuenal. sat. I. v. 22. ex Suetonii Domitiano cap. 4. et Xiphilino in Tito. Artificium in venatione circensi eludendi bestiarum insultus saltu ac velocitate eleganter describit Cassiodorus lib. V. ep. 42. Adde Alexandrum Wilthemium ad diptychon Leodiense c. 6. p. 22 sq. vbi ex Vopisco Numeriano obseruat, etiam *ταχιβάτας* siue homines currendo per parietem subtrahentes se irae vrforum De ludorum medicis singulari programme egit Balthasar a Buchwald. Hafniae 1749. De numis curnatiis in ludos et venationes circenses singularis exstat dissertatio Sigeberti Hauercampi, Lugd. Batav. 1721. 4. Certamina denotantur in numis per urnas cum palmis vide Bandurium T. I. numismat. p. 120. 122. 135. De vniuerso hoc argumento non praetereundus quoque est Petrus Faber, qui in Athleticis suis Ludos veterum non tantum Amphitheatrales et gymnicos, sed theatricos siue Musicos quoque ac Circenses persequitur, vti Xysticos et Thymelicos Alexander ab Alex II. 9. Omnia fere genera agonum ac certaminum edidit Dionysius Heraclae tyrannus teste Memnone apud Phorium Cod. 224. p. 167. *ἐπιτελεῖ δὲ καὶ ἀγῶνας ἵππικούς, οὐχ ἵππικούς δὲ μόνον ἀλλὰ καὶ σκηνικούς καὶ θυμηλικούς καὶ γυμνικούς.* De Ludis *apollinaribus* Romanorum Liuius XXV. 12. et Nicol. Abramus in notis ad Ciceronis Philippicam II. cap. 13. Ethnicorum ludos theatrales, Circenses, Venationes et munera adire Christianos prohibuere Tertullianus et Cyprianus libris singularibus de spectaculis. Et Cyrillus Hierosol. Catechesi I. c. 4. explicaturus pompam Diaboli cui in baptismo renunciamus, ait esse *θεατρομανίας καὶ ἵπποδρομίας, κωμηγεσίαν καὶ πᾶσαν τοιαύτην ματαιότητα*, ad quem locum vide Tho. Millefium. Ioan. Guil. Ianum pag. 52. sq. ad sermonem Eusebii Alexandrini, et Ferd. Mendozae notas ad concilium Illiberitanum T. I. Labbei p. 1294. sq. et 1320. vbi de aurigis et pantomimis arti suae renuntiare iussis, si Christo vellent nomen dare. Circenses vt rem inanem spernit etiam Plinius VI. 4. Epist. quemadmodum venationes et ceterum ludorum pompam Cicero VII. 1. ad familiares. Adde Rainoldum Dehniū ad acta martyrum Cosmae et Damiani pag. XI. fqq.

VIII. De equestribus decursionibus et puerilibus Troianis ludis Io. Iacobus Draco lib. I. de Orig. et iure Patriciorum Basil. 1627. 4. c. 11. p. 75. sq. Onufrius de ludis Circensibus II. 9. tomo IX. Graev. p. 422. sq. Camillus Siluester ad Iuuenalis Sat. I. vers. 19. Trifstanus II. 264. Io. Vignolius de columna Antonini Pii, cap. 9. Sam. Pitiscus notis ad Suetonium pag. 75. et dissertatio inserta memorijs Treuoltinis A. 1709. April. p. 645. sq. De spectaculis Ludisque equestribus et Naumachiis, Franciscus Modius in tom. I. Pandectarum Trium-

phalium L. III. qui integer infertus est tomo XI. thesaur. Gronouiani, et de septentrionalium ludis equestribus aliisque pariter differit. Hermannus Hugo libro 3. de militia equestri cap. 1. Io. Schefferus de militia nauali lib. 3. cap. 2. Idem Modius in Pandectis Triumphalibus Francof. 1686. fol. excusis tomo 2. lib. 1. agit de Hastiludiis, conflictibus gallicis saeculo XI. per Godfridum de Pruliaco repertis, et Torneamentis ad excitandam alacritatem et exercendas vires animumque per Germaniam et Europam vniuersam celebratis et prima Torneamenta ¹⁰ in Germania habita notat parum certa fide Anno Christi 939. Magdeburgi sub Henrico Aucupe, vltima A. 1487. Confer Georgii Ruxneri, qui XXXVI. torneamenta describit; sed cuius fides ¹¹ suspecta eruditis, Zurnerbuch, Simmericae 1532. fol. Francof. 1566. 1579. 1676. fol. et latine per Modium 1566. fol. Ioan. Limnaeum lib. VI. iuris publici. Wilh. Frid. Pistorium amoenit. historicoiuridic. parte 1. diss. VI. p. 112. sq. ex Cangio dissert. VI. ad Ionuillam. Berlingieri Gessi Giuoco de' Cavalieri, ouero discorso sopra le Giostre ed e Torneri, in Zani Prose degl' Academici Gelati di Bologna, Bononiae 1671. 4. p. 5. sqq. Vincentii Auriae, Panormitani, librum italicum, la Giostra, discorso storico sopra l'origine della giostra in varie parti dell' Europa, e della sua introductione ed uso antico e moderno nella Citta di Palermo, Panormi 1692. 4. Gualterii chronicon chronie. polit. lib. 2. p. 1332. Georgii Wilh. Clofen equiria Germanorum vetera, quae Torneamenta vocant, Tubingae 1702. fol. Petri Burmanni praefat. ad T. 1. thesauri Siciliae pag. 28. Menetrerium libro Gallico de torneamentis; Lugduni 1669. 4. Georgii Schuberti commentationem de ludis equestribus editam Ienae 1689. et recusam Halae 1725. 4. Cangium et Megarici origines Gallicas et Italicas in Quintana et Torneamentum (Tournois) Io. Antonii Campani Carmina p. 33. sq. edit. Lips. Ephemerides Parisienses (Journal des Savans) A. 1715. II. p. 29. ex Abbatis Choissi tomo septimo histor. ecclesiasticae. Io. Christoph. Ludwig historische Untersuchung der ehemaligen Kampf-Kenn- und Ritterspiele, Northufae 1750. 8. et dissertationes Io. Barth. Charisii, Francof. 1651. Gottfr. Szeui, Witteb. 1652. Frid. Sculteti, Lips. 1683. et Guilielmi Illmanni, Lips. 1724. βασιλικά παίγνια, κοντοπαίκτης, Μάρων, Ἀχιλλεύς, Ὀυτάηχος. Bal-
famo

¹⁰ Vide tamen Clariss. Gundlingii librum de Henrico Aucupe pag. 134. 141. sq. Cangium in *Nundinae decursiones militares*. Philippum Iulium Rehmeierum in *der Braunschweig-Lüneburgischen Chronica* parte 2. vbi de Henrico Aucupe. Giornale d'Italia T. 6. p. 226. sq. e Crescimbenio, vbi et *de tabula rotunda* siue ludo militari Regis Arturi: de quo confer Bibliothec. Anglic. T. 6. p. 205. ex Io. Seideni libro de duello, et T. 7. p. 204. ex Thomae Hearne praefat. ad Guilielmu Neubrigensem.

¹¹ Acta Lipsi. Academica XVI. pag. 58. sq. Acta eruditorum Germanice edita LXII. pag. 90. 114.

famo ad can. 51. Trullan. *Τερνεμέντα*, Torneamenta. Boiuinius p. 773. ad Niceph. Gregoram. Equiria Marti a Romulo fuerunt instituta celebrataque 27 Febr. vel 14 Martii. Vide Anselmum Bandurium T. 2. numismat. Imperator. p. 165. De Hispanorum Tauriliis (*Stiergefechte*) Comitissae d' Aunoy Reise in Spanien T. 1. p. 343. Analeceta Musarum Anglicanarum T. II. p. 80. Haec nec veteribus ignota fuisse discas ex Ezech. Spanhemio de vsu numismatum T. 2. p. 137. 138. edit. in folio. Marmoribus Arundelianis p. 266. Graeuio ad Suetonium pag 808. De hoplomachia Pisana in ponte 17 Ianuar. committi solita Giornale d'Italia T. 13. p. 473. sq. et T. 17. p. 360. sqq. De ludis nauticis, Maiumis, Maicampis, Roncaliis et similibus ludicris animorum relaxationibus publicis, singularis Andreae Riucini exercitatio nuper excusa est in Syntagmate Graeuiano Ultraiect. 1701. 4. cui addes praeter scriptores supra p. 742. citatos Malalae Chron. p. 373. Iac. Godofredum ad Codicem Theodosianum tomo 5. p. 358. sq. Antonium Pagi ad A. 399. n. 5. Io. Clericum Bibl. selectae tomo 8. p. 273. sq. Baronium ad Martyrolog. Roman. 26 Dec. et Iac. Godofredum ad quatuor Libanii orationes pag. 13. sq. De decursionibus veterum, dissertatio inserta Memoriais Treuoltinis A. 1709. April. p. 645. sq.

IX. De saltatione ¹² religiosa Matth. Brouerius de Niedeck cap. 27. libri de veterum adorationibus, et Thomas Guthberlethus libro de Saliis. De religiosis saltationibus veterum Iudaeorum vide Io. Sebast. Renzii dissertationem, Lipsiae 1738. Gust. Georgii Zeltneri dissertat. de choreis veterum Hebraeorum, Altorfi 1726. Scrinium Bremeuse vol. 2. p. 38. et volum. 3. p. 323. et Sebastian. Schmidium et alios interpretes ad 2 Sam. VI. 14. De Therapeutis saltantibus Montfauconius epistol. p. 204. et Iac. Basnagius histor. Iudaeorum tomo VI. p. 316. De saltatione religiosa veter. Christianorum Christ. Henr. Brömel's *Festänze der ersten Christen*, Ienae 1701. 4. De saltatione religiosa Americanorum populorum Lafitau T. 1. p. 181. 203. 410. Hottentotorum, qui lunam venerantur, vide Petrum Kolbium in descriptione capitis bonae spei p. 410. sqq. vbi et de aliarum gentium ritu simili. *Ἰκέροι* saltantes Damascenus haeresi 87. Montfauconus p. 183. epistol. De saltationibus veterum Graecorum, Romanorumque multa docebunt Lucianus singulari libello de hoc argumento, Athenaeus in *Dipnosophisticis* XIV. p. 628. sq. Schol. Homeri *Iliad.* π. 617. Plutarchus IX. vlt. *Symposiac.* Ammonius in *κόρδαξ*. Suidas in *νοσίχοι*, *ζυφισμός*, et *έρχρησις*. E recentioribus Stuckius III. 21. *Conuual.* Io. Meursius in *Orchestra* tomo 8. thes. Gronouiani recusa, siue libro de saltationibus Graecorum: Iul. Caesar Balengerus in libro de Theatro, Scaliger lib. 1. *Poëtices*

¹² Saltationes aduersus Aristidem laudandas in se suscepit Libanius tom. 2. p. 478.

tices cap. 18. Petrus Faber lib. 1. Agonisticon cap. 12. Petrus Taffinus, lib. 1. de ludis saecularibus cap. vltimo, tomo VIII. Antiqu. Romanarum p. 565. Frieder. Lindebrogius ad Terentii Adelph. *restim ductans* p. 618. Wolfg. Lazius X. 12. de republica Roman. Daniel. le Roy ordeelkundige aanmerkingen over de dansseryen zo der oude als later volkeren, Roterod. 1722. 8. Petrus Bonnetus in historia saltationum sacrarum profanarumque, Gallice edita Parisiis 1724. 12. Petrus Ioannes Burettus in dissertatt. insertis Tomo secundo memoriarum academiae Inscriptionum pag. 120. sqq. Tractatus de origine saltationis in l'Extraordinaire du Mercure Galant T. X. p. 191. et T. XI. p. 3. et 62. Petrus Antonius Caietanus in dialogo italico de saltationibus veter. qui exstat T. XXXVI. collectionis opuscul. scientificor. et philologicor. pag. 1. sqq. Praecipue Menetrius in libro gallico de ludicra pugna equestri vel pedestri, saltatione publicisque spectaculis, paullo ante citato, et altero de saltationibus et choreis musicis veteribus ac recentibus, Parisi. 1682. 12. Octav. Ferrarius elector. II. 5. vbi illustrat locum Liuii VII. 2. quem male sollicitauerat Salmasius ad Vopisci Carinum. De Pantomimorum saltatione agunt Vossius lib. 2. Inst. Poeticarum et Baylius in Lexico vocè *Batyllus* et Benedictus Aueranius diss. 16. 17. 18. ad Boethii epigramma lib. 1. Anthologiae p. 23. De saltatione armata, quae pyrrhicha dicebatur, Ammianus XVIII. 7. et Bellonius lib. 1. obseruationum cap. 20. Modulatam et inter se conuenientem in armis saltationem a Curetibus et Corybantibus repertam scribit Prosper in Chronico p. 689 De pilari saltatione Nicol. Abramus ad illud Ciceronis in Pisonem c. 10. *ne tum quidem, quum illum suum saltatorium versaret orbem, fortunae rotam pertimescebat.* T. V. Graeuii p. 640. De ludicra saltatione super vtres plenos et extrinsecus vnctos vide interpretes ad haec Georgic. II. 384. *Mollibus in pratis vnctos saliere per vtres.* Mercurialem II. II. artis gymnasticae. Licetum antiquo schemate gemmarum annularium p. 258. sq. Montfauconum T. 3. supplementi p. 182. tab. LXX. De saltatione satirica in scenis Graecorum Casaubonus lib. 1. cap. 4. de poesi satirica. De ritu saltandi in nuptiis Lampius ad Psalm. XLV. p. 531. sq. De chorea S. Viti, conuulsionis genere, Barthol. Martini, Glaronensis, dissertatio Argentorati 1730. et commercium Norimbergense p. 22. *ὄρχησις ναυτικῶτέρα* apud Theodorum Prodromum II p. 58. Oriet scopos, aues quae saltantes quum vident capi se patiuntur, Athenaeus IX. p. 391. *βαββίζειν* Athenaeo VIII p. 362. et Eustathio ad Iliad. π. p. 1051. est *κωμάζειν, χορεύειν*. Glossar. *bellare, saltare.* Vide Cangium et Anonymum Anglum de cymbalis cap. XX. XXI. p. 298 326. Inde einen Ball geben. Inde *βαλλισμὸς*. Panegyris *βαλλητὸς* apud Athenaeum IX. p. 406. 407.

De funambulibus, ¹³ schoenobatis, neurobatis, cremnobatis, siue oribatis praeter Barthium V. 19. Aduersar. Bulengerum cap. 62. libri de theatro, Iac. Godofredum ad veterem expositionem Mundi pag. 20. sq. Bzouium ad A. C. 1322. n. 34. et Franciscum des Camps in dissertatione ad numum Antonini Caracallae apud Sponium in libro gallico Recherches de l'antiquité p. 407. sqq. Nicephorum Gregorum VIII. 10. Weitzium ad Prudentium p. 666. Wowerium ad Sidonium p. 489. sq. Bonnetum in historia saltationum p. 94. sq. ad eunda singularis diss. Gabr. Grodeckii, Professoris Gedanensis, τοῦ μακαρίτου, cuius argumentum prolixè recensetur in nouis litterariis Maris Baltici A. 1702. p. 356. sq. et Dauid. Clerici dissertatio de variis funambulatorum generibus, ad calcem eius quaestionum sacrarum Amstelod. 1685. 8. p. 355. Bonosi aenigma apud Salmasium pag. 743. ad Vopisci Proculum: *Vidi hominem pendere cum via, cui latior erat planta quam semita.* Diodorus Siculus p. 385. excerptor. Peirescii: *νευροσπαττειν καὶ δι' αὐτοῦ κινεῖν ζῶα πεντάπυχα κατάργυρα καὶ κατάχρυσά* instituit Rex Antiochus Cyzicenus aliis etiam θαυματοποιῖς deditus. Meminit et Nicephorus Gregoras VIII. 10. Hist. De variis θαυματοποιῶν ¹⁴ et ψηφειαίκτων ¹⁵ apud veteres generibus et praestigiis, operae pretium

¹³ Menagiana Tomo 2. p. 194. *M. Vaillant m'a dit que l'on voyoit des Saltimbanques ou Danseurs de corde sur des medailles, et sur tout qu'il y en avoit une belle que les Corinthiens avoient fait frapper à Caracalla, ou on les voyoit tres bien representez.* Quintilianus II. 13. *Ab illa praeceptorum orbita declinare qui crediderit nefas, patiatur necesse est illam per funes ingredientium tarditatem.*

¹⁴ Apud S. Chrysostomum homil. 19. ad populum Antiochenum (p. 196. 197. T. 2. edit. nouae) singularis exstat locus de eiusmodi θαυματοποιῖς, quem adscribere iuvat: *ἐνοήσωμεν τὴν ὁ διαβολὸς ἐπέταξεν* etc. *Cogitemus, quae diabolus imperarit, quam laboriosa, quam grauiā, nec difficultas fuit eius mandatis impedimentum. Quid enim quaeso difficultius sit, quam quum quispiam iuuenis volentibus se emollire et membra sua torquere (λυγίσειν) se ipsum tradens, sedulo contendat rotae more totum flectere corpus, et in pavimento versari, et per oculos et per manuum circumductionem et aliam reuolutionem in semineum genus transire conatur, nec eorum quae sunt difficultatem, nec ex iis ignominiam ratiocinctur. In orchestra rursus eos qui pertrabuntur, et velut alis, membris vtuntur corporeis, quis non admiretur? Gladios alternatim in aerem iaculantes, et omnes rursum per manubrium capientes quem non confundunt, nullum pro virtute laborem suscipere volentium? Vel quid de iis dicatur viris, qui perticam in fronte gestantes, velut arborem in terra radicatam sic immotam conseruant? Nec hoc solum est admirabile, verum et id quod puerulos paruos in summo ligno inter se luctari faciunt, et neque manus neque alia corporis pars sed frons sola omni vinculo firmitus illam perticam gerit inconcussam. Alter rursum supra funem angustissimum ambulat cum tanta securitate, cum quanta qui planos campos percurrerint. Veruntamen haec quae et cogitatu intolerabilia esse videntur, facta sunt arte possibilis. Similia non apud Sinenses solum sed etiam recenti memoria inter nostros visa Germanos. Vide Iacobi Leupoldi theatrum staticum p. 7. sqq. tab. 2.*

¹⁵ Hi ψηφάδες dicuntur auctori quaestion. ad Antiochum quaest. 125. Vide Athanasium

tium esset diligentius exponi, quae breuiter ignuit If. Casaubonus in Casaubonianis p. 52. sq. De Petauristis Franciscus Philelfus XX. Epist. 13. De iisdem, Ephalmatoribus, Petaminariis, Parabolis, Saltatoribus, Orchestropolis, et Orchestopolariis Salmasius in Commentar. ad Solinum p. 985. edit Parisiensis. De elephante funirepo siue per catadromum decurrente meminit Dio Cassius et Suetonius in Nerone cap. XI. Specimen artis ludicae hominum super alios assurgentium pyramidis forma, atque iterum celeri saltu desilientium de qua Claudianus meminit de consulatu Malli Theodori v. 320. sq. Venetiis se non sine voluptate spectasse testatur ¹⁶ Addisonius, atque Dresdae spectantium se oculis obtulit A. 1719. inter sollempnia connubii Principis filii Regii et Electoralis, nunc Augustissimi Poloniarum Regis et Nouemuirii Saxonici *FridERICI Augusti* cum Serenissima *Maria Iosepha* Aultriaca. Aliud magis etiam mirandum describitur in splendore vrbis Venetiarum pag. 364. Tomo 5to thesauri Italiae parte tertia. Verba Claudiani haec sunt:

*Vel qui more auium sese iaculantur in auras,
Corporaque aedificant celeri crescentia nexu,
Quorum compositam puer amentatus in arcem
Emicet, et vinctus plantae vel cruribus haerens
Pendula librato figat vestigia saltu.*

Petaminarios, velut propter similem volatui agilitatem vocat Iulius Firmicus VIII. 15. et Saluianus VI. p. 174. de prouidentia, vbi vide Rittershufii notas pag. 190.

De oscillationis ludo (*Schauffeln*) vide Barthium ad Britonem p. 309. et B. Franckensteinii dissert. de nouo Anno, corollar. 4. De *ζενιδοτεξοβολία* (*Vogelschießen*) Iliad. ψ. 855. Aeneid. V. 488. Paulli Christiani Gilberti diff. Lipliae 1714.

X. Theatrum Atticum succincte describit Potterus lib. 1. Archaeol. Attic. p. 34 sq. De Comoedia apud Graecos maxime Athenienses, veteri, media et noua videnda prolegomena Graeca ad Aristophanem et quae Terentii editioni Lindebrogianaë, Schaeuelianaë, vel Parisiensis in usum Delphini praemittuntur, tum Gatakeri notae ad Marcum Antonium lib. XI. cap. 6. Ionsius de scripto-

rium T. 3. p. 298. *Caucalatores* venefici non *ἐνφοράται*. Vide Cangium p. 278. ad Alexiadem *Caucus*, *cauculus*, vasculum, sciphus. Cotelerius Tom. 2. monumentor. pag. 656. sq.

¹⁶ Hist. des Ouvrag. des Savans A. 1705. p. 143. Idem Addisonius popellum machinarum gesticulantium in theatridiis solitarum praesentari lepido carmine heroico descripsit, quod existat in Musarum Anglicarum analectis T. II. p. 243-346 Oxonii 1659-8.

scriptoribus historiae Philosophicae p. 27. sq. Anonymi libellus de varia Ludorum, Theatrorum, scenarum ac scenicorum antiqua consuetudine, qui exstat tom. 8. Antiquitatum Graecarum, Menagius in diff. ad Heautontimorumenon Terentii, vbi etiam de scenis duſtilibus ac verſatilibus: Boinuini diff. de ludis theatralibus veterum et differentia theatri Graeci et Romani in memoriis academiae Inſcriptionum T. 2. p. 174. ſqq. et in memoriis Treuol-
tinis A. 1709. menſe Ianuario p. 28. ſq. vbi etiam p. 39 refertur altera diff. de Ludis ſpeciatiſſime Olympiſis. Julius Caefar Bulengerus lib. de Theatro, vbi praeterea habes de *Odeis*, de quibus Pamelius ad Tertullian. c. 42. de Reſurrectione, Galenus tom. 5. edit. Baſilienſis p. 468. Potterus I. I. Archaeol. Attic. c. 8. p. 30. vbi eius ſciagraphia. Tum de *Echaeis*, de quibus videbis Kircherum in Phonurgia p. 70. ſq. et Muſurgiae lib. 9. c. 4. p. 283. de *Pegmatibus* ſive *pulpitis*, quas confixiles machinas vocat Apuleius, ad Lipſium c. 22. de Amphitheatro. Vide et ſi placet quae de Theatris viri docti ad Vitruuium lib. V. et ad Alex. ab Alex. IV. 25. De verſatilibus et *περιάκτοις* ſcenaе machinis Salmaſius de modo uſurarum p. 296. ſq. De ſcenaе tragicæ, comicæ et ſatiricæ ornatibus agit Vitruuius V. 8. et VII. 5. De ſcenicorum locatoribus Georgius, Bibliothecarius cardinalis Imperialis A. 1728. diſſertationem edidit, inferam volum. XIV. collectionis opuſculorum ſcientificorum et philoſogicorum.

De *Mimis* ſive planipedibus, qui centunculis amiſſi verbis et ſententiis agerent (*Mimici ſcurrae*, Salmaſ. ad Vopifci Aurelian. c. 42.) et de *Pantomimis* ſive ludis *ὄρχησις* actoribus et hiſtrionibus qui clauſis faciebus loquente geſtu et ſaltatione muti omnia exprimerent et verba manibus expedirent, (hodie *Mattacini*) quales fuere Pylades, Hylas, Bathyllus, Caramallus, Phabaton etc. non indiligenter agit Voſſius in Poëticis ſuis, Julius Caefar Bulengerus de Theatro, Sirmondus p. 261. ſq. ad Sidonium et Salmaſius ad Solinum et Vopifci Carinum c. 19. Vide et de illis *γελωτοποις* et *ἀρχίζων ὑποκριτῶς* Paullum Voëtium p. 161. ad Herodian. Woweranum ad Sidonium p. 488. ſqq. atque Octauium Ferrarium lib. 2. c. XI. elector. Mimorum perulantiam et impudicos geſtus deteſtantur Plutarchus VII. 8. ſympoſ. p. 712. Cyrillus Hieroſol. I. Myſtagog. c. 4. ad quem locum conſulendae Milleſii notae. Meminit et Auguſtinus lib. 2. c. 11. de ordine, tomo I. p. 487. M. Calliachi de *Mimis* et *Pantomimis* Patav. 1713 4. edente Iacobo Facciolato, et Octauii Ferrarii de *pantomimis* et *mimis* diſſertatio poſtuma lucem vidit Guelpherbyti 1714. 8. curante Rev. Abbate Ioanne Fabricio. De *Samaradacis* vide notas Brnedictinorum ad Auguſtini III. 38. contra Academicos. Confer etiam libr. gallicum *Recherches hiſtoriques et critiques ſur quelques anciens ſpectacles*,

et particulièrement sur les Mimes et sur les Pantomimes, Parisiis 1751. 12. Ioan. Weaвери History of the Mimes and Pantomimes, with an historical Account of feveral Performers in Dancing, liuing in the time of the Roman Emperors, Londini 1728. 8. De Mimis et Pantomimis veterum Germanorum Sammleri commentatio exstat volumine octauo des neuen Büchersaals der schönen Wissenschaften und freyen Künste pag. 327. De eo, quod iustum est circa ludos scenicos Elias Aug. Stryckius dissertationem edidit Kiliae 1713. Adde Io. Schmidii dissertationem de moralitate ludorum scenicorum, Lipsiae 1683. Eos in republica non esse tolerandos censet Ioan. Beni. Konhardus in dissertatione de scenicis in re publica Christiana non tolerandis, Lipsiae 1715. et nouissime Io. Iacob. Rouffcau in epistola ad Alembertum gallice edita Amstelodami 1758. 8. Contra quem ludos scenicos defendit L. H. Dancourt, artifex scenicus, in libello gallico: *Arlequin* ¹⁷ *de Berlin à Mr. J. J. Rouffcau*, Amstelod. 1759. 8. Io. Georg. Altmanni praelectio litteraria pro comoedia et ludis theatralibus exstat Tempe Heluetic. tomo III. p. 394. sqq. De spectaculorum turpitudine conqueruntur veteres scriptores christiani laudati a B. Kortholto ad Tatianum pag. 161.

De variis fabularum siue dramatum generibus, Atellana, cuius exodia etiam defaltata non tamen ab ipso Atellano siue *Vrbico* qui pronunciabat, et vrbanitate ac iocis populum detinebat, vt Tragici et Comici canebant, sed ab histrione. De Rhintonica: aliisque apud Scaligerum de re poetica, Iosephum Trappium in praelectionibus poeticis, vol. 2. p. 195. sqq. Batteusium in encyclopaedia litterarum elegantiorum (cours des belles lettres) Tom. 4. p. 260. sqq. edit. Paris. 1750. 8. Ecphantium de Comoediae constitutione, Franciscum Hedelinum in opere Gallico de theatro, quantum satis est, videre licet. De Tragoediae constitutione, origine ac progressu apud Graecos quidem egit Iosua Barnesius in prolegomenis ad Euripidem. Apud Romanos Martinus Delrio in prolegomenis ad Senecam Tragicum. Longe diligentius autem et accuratius, elegantiusque hoc argumentum pertractare instituerat antiquitatis omnis peritissimus Ezech. Spanhemius, cuius Librum de Tragoediae veteris constitutione fato eius interceptum dolemus. De ludorum scenicorum apud Romanos origine illustris locus Liuii VII. 2. De Romanorum spectaculis generatim agit Samuel Koenigius in dissertatione, quam Arbuthnoti tabulis antiquorum numerorum inseruit. De actoribus et spectatoribus fabularum exstat praeclarus liber Alberici Gentilis.

XI. Ludis cognatus est *Luxus*, apud Graecos pariter et Romanos rebus florentibus magnus satis et insolentissimus. De Hebraeorum opibus licet coniecturam

¹⁷ L. 3. 1759. p. 929. Hamb. Anzeigen und Urtheile 1760. p. 41.

iesturam facere ex thesauris Dauidis, quorum mentio fit 1 Paralip. XXII 4. et XXIX. 4 7. et ex redbitus annuis Salomonis 1 Reg. X. 14. Confer Aug. Calmeri dissertationem T. 2. p. 61 c. sqq. sur les richesses, que David laissa à Salomon. Iudaeorum luxum aliquot locis perstringunt in scriptis suis Prophetæ, quanquam nemo, quod sciam, singulari diligentia hoc argumentum e recentioribus illustravit. De luxu Graecorum præcipue in cibo et potu librum Stephani Nigri memorauimus supra c XIX. 8. p. 872. et de luxu Romanorum, Meursii libellum et Georgii Hackewillii obseruationes nec non Stanislai Kobierzyckii librum, in quo Romanorum opum admiranda copia, vestium splendor, aedificiorum magnificentia et conuiuiorum luxuriosi apparatus proponuntur, eodem cap. XIX. 8. p. 888. quibus addendus Hadrianus Iunius IV. 8. 9. Animaduersionum. Facit etiam huc quæ disputat Tertullianus c. 5. de pallio, et pars non contemnenda operis Iusti Lipsii, quod in 4. Libros distributum, Admiranda, siue de magnitudine Romana inscripsit, cuius generis admiranda Iudaica, Aegyptiaca, Iberica et Gallica quoque moliturum se testatur centur. 4. Epist. 64. Tangit quoque illud argumentum Benedictus Auernianus dissert. secunda et tertia in Liuium quæ est de luxu in conuiujs. *A voluptatibus nouum officium instituit Tiberius præposito equite Romano T. Caesonio Prisco*, Suetonius in Tiberio, c. 42. ad quem locum confer Burmannum. Ad Lipsiani operis imitationem, quod et separatim et inter alia eius scripta plus simplici vice vulgatum est, de magnitudine Ecclesiae Romanae, vt obiter hoc notem, libros duos edidit Thomas Stapletonus, in quibus non ab re Casaubonus in Casaubonianis p. 49. carpit, quod Romanae Ecclesiae tribuit quæ sunt Ecclesiae vniuersæ Christianæ. Vincentius vero Contarenus c. I. de frumentaria legatione affirmat se varias lectiones ad editionem paratas habere, quibus a Lipsio interdum dissentiat. *Cogent agmen, inquit, libri de falsa magnitudine Romana, quibus admiranda oppugnabo, et illos præcipue gigantum more congestos auri montes non fulmine, sed solo veritatis fulgure disciicam.* De luxu Romanorum circa margaritas et gemmas disputat Martinus Schookius Orat. XX.

XII. De aedificijs antiquis et origine ac progressu *Architecturæ*, multa ad Vitruuium viri docti annotauerunt. De infanis structionibus Aegyptiorum videndus Kircherus in Oedipo Aegyptiaco. De iisdem et alijs mirandis antiquorum operibus Petrus Bellonius libris tribus, recuis T VIII. thesauri Gronouiani p. 2530. et Io. Seruilius in libro primo Lubecæ 1600. 4. edito, et deinde inserto tomo primo thesauri Sallengriani. *Architecturæ sacrae specimen ex locis Exod. XXVI. 28. et XXXVI. 33.* Frider. Mullerus dedit Gissæ 1664. - Consulantur etiam Sam. Reyherus in mathesi Mosaica. Io. Bernh. Wiedeburgius

deburgius in mathesi Biblica, Bernh. Lamius de Hierosolym. et templo. De domibus Hebraeorum habemus Calmetii dissertationem inter eius Biblicas. De Graecorum videatur Feithius antiq. Homer. lib. 3. c. 11. et Meurfus fortun. Attic. c. 3. De prisca Romanorum aedificiis I. E. I. Walchius appendice quinta ad Cellarii compendium A. R. p. 633. De Romanorum domibus Iulius Minutolus dissertatione quarta antiq. Roman. tomo 1. thesauri Sallengriani p. 71. Idem dissertat. quinta et septima eod. tomo 1. thesauri Sallengriani, p. 100. et 147. agit de templis et aedificiis iudicialibus. De aedificiis Etruscorum agit Antonius Franciscus Gorius parte tertia musei Etrusci, et Ioan. Passeratius in dissertatione quinta eidem parti tertiae Musei Etrusci adiecta. De altitudine antiquorum aedificiorum, parietum crassitie, et spatio inter aedes vicinas Briffonius lib. 1. c. 1. sq. antiquitatum iuris, Iacob. Belgradius vol. IV. symbolar. litterar. A. F. Gorii p. 129. sqq. et Io. Georg. Estor opuscul. parte III. sect. 1. De Graecorum Romanorumque *Architectis* Franciscus Iunius in Catalogo artificum. De luxu Romanorum in aedibus publicis priuatisque, Lipsius de magnitudine Rom. Hackewillius et Kobierzichius supra iam laudati. De templis quoque et Amphitheatris plures supra scriptores a nobis memorati sunt. De aliis aedificiis publicis, vt *curiis, coenaculis, basilicis, palatiis, armamentariis, porticibus, arcubus, turribus* aliisque vide Bergierium libro V. de viis Imperii Rom. c. 8. tom. X. Graeuii. De palatio Caesarem exstat Francisci Bianchini opus postumum italice et latine editum per Iosephum Bianchinum, Verona 1738. fol. Io. Petri Bellori veteres arcus Augustorum triumphis insignes restituti et illustrati prodire Romae 1690. fol. Arcus L. Septimii Seueri, aeri incisus cum explicatione Ios. Mariae Suaresii, Episcopi Vasionensis, Rom. 1676. fol. Eiusdem Suaresii de foraminibus lapidum in prisca aedificiis, Lugd. 1652. 8. De arcu triumphali Imperatoris Traiani, qui Beneuenti fuit, vide Ioannem de Vita in antiquitatibus Beneuentanis dissert. X. cap. 1. p. 253. sqq. Omittimus quae de turribus veterum ac recentiorum collegerunt auctores theatri vitae humanae et B. D. Mayerus in Museo Ministri Ecclesiae. De septem *turribus* vocalibus CPolitanis Meurfus ad Hesychium illustrem p. 237. sq. et Cangius in CPoli Christiana. De Sinensium vegrandi turri e terra porcellana, prope urbem Nanquinesem, Lud. de Comitibus in memoriis Sinensibus Gallice editis tom. 1. p. 111. sq. De *salis* quae sunt turre rotundae fastigio formam oui referentes, Octavius Ferrarius II. 15. electorum. De *Pontibus* omnibus generis, antiquis et recentibus, videndus H. Gautierius in libro ¹⁸ singulari gallice edito Parisiis 1716. 8. et recuso ibid. 1723. 8.

et

¹⁸ Journal des Savans 1716. Tom. 2. p. 289. sq. 1718. p. 137. Memoires de Trevoux 1718. Aug. p. 333. 1719. Febr. p. 325.

et Iacobus Leupoldus in theatro pontificali, *Schauplag der Brücken*, Lipsiae 1726. fol. De ponte Aelio Hadriani Montfaucon T. IV. supplementi tab. XLI. De ponte Traiani Imperatoris super Danubium Lud. Ferdinandus Marfillius in epistola inserta tomo secundo thesauri Sallengriani p. 958. Mille pedum pons apud Plinium IV. 1. Histor. naturalis. Pons nexus ex funibus simul et nauibus, vide Historiam Miscellam 18. 25. De pontibus duobus Xerxis, Hellesponto impositis, Harduinus ad Themistium pag. 450. sqq. De aggeribus et pontibus in mari structis Petrus Bertius, Paris. 1629. 8. et tomo secundo thesauri Sallengriani p. 917. De *partibus aedium*, liber lectu non indignus Francisci Marii Grapaldi lucem vidit Parmae 1506. 4. recusus Basil. 1533. 4. et Lugd. 1535. 8. Adde Dan. Heinsium ad Silium Italicum pag. 542. edit. Drakenburgi. De *Diaeta* Marcus Vellerus in epistola ad Solerium de pileo p. 571. Christ. Vlr. Grupen de vxore Romana praefat. b. 3. De *tectis* Hebraeorum et aliarum gentium, Theodori Batti diss. Witeb. 1697. et Dav. Millii dissertatio, Ultraiecti 1727. De tecto Sabbathi coniectura Rhenferdi prodiit Franequerae 1707. De *tegulis* bipedalibus et fesquipedalibus Fabrettus p. 511. ad Inscriptiones veteres. De *atriis* Vitruuius lib. VI. 4. 8. Io. Balth. Beyschlagius binis dissertationibus Witeb. 1691. Pignorius et Popma de seruis atriensibus. De *ianuis* veterum Stuckius II. 30. Antiquitatum Coniualium et singularis liber Casparis Sagittari *τοῦ μακαρίτου* Altenburg. 1672. 8. et tomo VI. Graeuii, vna cum ipsius analectis Ienae Anno 1694. 8. editis ad Clariss. Almelouenium qui in coniectaneis Amst. 1686. p. 147. sq. nonnulla ad Sagittarii librum monuerat. Vide et Salmasium ad Solinum: Borremansium c. IX. Var. Lect. et icones binas ianuarum, appositis iconibus Fortunae pro felici itu et reditu, tomo X. Graeuii p. 780. De *specularibus* siue *fenestris* non e vitro sed e lapide speculati quibus excluderetur frigus, admissio die vide Octauii Ferrarii electa p. 42. Ioannis Oldermanni dissert. de specularibus veterum, Helmst. 1719. Io. Christoph. Harenbergii dissertationem insertam nouo thesauro Theologicophilologico tomo secundo pag. 829. sqq. et Ioan. Guil. Bergerum eclogar. Corsic. parte 2. p. 71. sqq. Alia quibus vsi sunt veteres enumerat Io. Tzetzes Chiliad. IX. versu 317. sq. *ὄνελον, πέτρευρα* et *δεγάς*, vitrum, speculares lapides et pelles. Atque hodie etiam loco vitri quibusdam locis pelles, alibi vt Goae ad admittendum diem adhibentur testae ostrearum. Ex humana cute fenestras sibi parasse quendam Persarum regem ex Oribasio et Auicenna notat Honoratus Nicquetus physiognomiae humanae lib. IV. cap. 2. De *casis* Sauaro ad Sidon. VII. 17. Bourdelotius ad Heliodorum p. 25. sq. Congestum cespite culmen pauperis tugurii memorat Virgilius Eclog. 1. 69. quales domos in Suecia et Moscouia describit Huetius commentar. de vita sua pag. 100. De *casis* Nigritarum vide

Labatum tomo sec. itiner. p. 311. Veterum aedificandi rationem esse recentiorum rationi praefendam ostendit Robertus Morris of Twickenham in essay in defence of ancient Architecture, or a parallel of the ancient buildings with the modern. Londini 1727.

XIII. De ritu primum lapidem fundamenti solemniter ponendi in aedificiis publicis, peculiarem libellum edidit Carolus Ancillonius, de quo Nouellae reipublic. litterar. A. 1701. Tom 2. pag. 457. et Ioannes Georgius Eccartus in excerptis librorum mensuris Germanice editis Anni 1702. p. 41. Adde *Petersburgische Anmerkungen* 1729. p. 153. sqq. De solemnibus in primo lapide instaurati Capitolii Tacitus Histor. IV. 53. De publica caerimonia, qua vrbes condebantur, Christ. Lud. Crellius dissertationem edidit Lips. 1731. De hortis pensilibus veterum Philo Byzantinus cum notis Leon. Allatii T. VIII. thesauri Gronov. p. 2649. Seruilius de mirandis antiquorum operibus lib. 1. c. 73. De hortis veterum Hebraeorum vide Io. Ioach. Schroederi dissertationem, Marp. 1722. et Hilleri hierophytic. pag. 92. De hortis Romanorum Schroenius de rebus rusticis et oeconomicis sect. 6. cap. 1. Alexand. Donatus de vrbe Roma lib. 3. cap. 23. Io. Frid. Christius in Villatico excursu 8. De viuariis, piscinis, granariis, cellis, modisque vina, aliaque potus genera et cibos feruandi vide Stuckium II. 10. Antiqu. Conuual. p. 169. sq. De macellis et popinis id. II. p. 174. sq. et Ioan. Wunderlich vol. III. actor. societatis latinae Ienensis p. 267. sq. De tricliniis diximus supra XIX. 3. p. 875. De diuersoriis stabulisque veterum Stuckius lib. 1. c. 28. De Turcorum *Carbachariis* ad excipiendos peregrinantes Petrus Bellonius lib. 1. obseruat. c. 59. De pistrinis molisque aquariis, manuariis, trusatilibus, asinariis Saluagricus Boessius ad Ouidii Ibin p. 113. 114. Frid. Lebr. Goetzius in libello de pistrinis veterum cum prolegomenis de molis Cygnaeae 1730. 8. Antipatri Thessalonicensis epigramma in molam aquariam T. 3. memoriae. academiae Inscriptionum p. 391. sq. Henelius cap. 44. otii Vratislauenensis. De la Mare in opere Gallico de la Police lib. V. tit. 9. Memoires de Trevoux A. 1711. p. 400. Ioan. Phil. Treunerus in dissertatione de molis, Ienae 1695. Car. Ludov. Hoheiselius in dissert. de molis manualibus veterum, Gedani 1728. H. Iones Abridgment of philosophical Transactions T. V. 2. p. 38. De genere molendinorum, quae Hispani trapichas vocant, vide ephemerides eruditas A. 1716. II. pag. 392. Alia in obseruationibus miscell. T. 3. p. 356. sq. et Leonh. Christoph. Sturmii vollständige Mühlsteinbaukunst, Aug. Vindel. 1718. fol. De Amontonis pistrino caloris vi agitato Acta Erudit. 1704. p. 157. De mola philosophica triturando auro Acta naturae curiosor. Decade I. anno 3. p. 87. De mola ad triturationem miscel-

miscellanea Berolinensia T. I. p. 325. De molendinis pulueri pyrio conficiendo Acta Eruditor. 1710. p. 467. Varia alia molarum genera exhibentur in Leupoldi theatro machinarum. Mylerem primum docuisse fruges molere narrat Pausanias in Laconicis p. 260. Lesbiae feminae cantilena ad molam, *ἄλει, μόλα, ἄλει, καὶ γὰρ πιττακὸς ἄλει μεγάλας Μυτυλήνας βασιλεύων, mole, mola, mole, nam et Pittacus molit magnae Mytilenae Rex* exstat apud Plutarchum in conuiuio septem sapientum p. 157. E. De aquaeductibus Urbis Romae, Frontinus et Fabrettus, tomo IV. Graev. Io. Chiffletius de aqua virgine, fonte Romae celeberrimo, Antwerp. 1662. 4. et T. IV. thesauri Graeuiani p. 1779. et Georg. Christ. Maternus de Cilano in commentatione de aqua virgine, ingenti aedilitatis opere Marci Agrippae, Altonae 1754. Aquaeductus Segouiani in Hispania descriptionem habes apud Montfauconium T. IV. supplementi p. 102. sqq. tab. XLIII. Metensis ibid. p. 105. tab. XLIV. De aquariis fistulis siue aquarum per tubos meatibus Barthius p. 377. ad Claudianum Mamertum. De canalibus ¹⁹ ac fossis Bergierius IV. 44. sq. de Viis Romanor. De portibus Italiae idem IV. 49. et Henninius in notis tom. X. Graev. p. 791. sq. De foris Alexander ab Alex. II. 12. et Minutolus Romae antiquae dissert. septima. De cloacis Lipsius in Admirandis, et Bergierius lib. 2. c. 29. De luxu et artificio veterum in pauimentis ac parietibus, confer Vitruuium VII. 1. Plinium H. N. XXXVI. 25. Marci Velseri opera p. 397 sq. Ioan. Ciampinum in veteribus monumentis praecipue *musiuis* operibus et sacrarum profanarumque aedium structura, quod opus recensetur in Actis Erud. A. 1690. p. 414. et in Ephemeridibus Parmensibus eiusdem anni p. 109. Iacob Sponium in libro gallico; *Recherches curieuses d'Antiquité*, dissert. secunda, vbi de pauimento vermiculato Lugdunensi. De pauimento Romano Ioan. Pointer, vide A. E. 1715. p. 315. sq. Pauimentum musium Praenestinum post Kircherum et Franc. Barberinum edidit illustrauitque Montfauconus T. IV. supplementi. Aliud singularis generis exhibetur in philosophicis transactionibus N. 324-351. (Beniamin Motte T. II. 2. p. 79.) aliud N. 402. A musiuo opere diuersa *scētilia* pauimenta siue *λιθόστρωτα*, vide Graeuium ad Suetonium p. 783. et Casaubonum ad Caesarem Suetonii c. 45. Adde quae de musuis ac tessellatis operibus (*μυσοστέπτους ἐικόνας* vocat continuator Theophanis in Constantino Porphyrogenito p. 81 vide et p. 90.) interpretes ad cap. 1. libri Esther, et ad illa Cassiodori lib. 1. Epist. 6. *discolorea crusta marmorum gratissima picturarum varietate texantur*. Nazianzenus Orat. XVI. p. 248. Procopius lib. 1. de aedificiis domus Iustiniani cap. 10. et de bello Gothico lib. 1. cap. 24. Leo Ostiensis

¹⁹ In memoriis Treuoltinis A. 1708 p. 147. exstant coniecturae R. P. de Colonia super tabulis antiquis plumbeis repertis in Rhodano non procul Arelate.

sis III. 29. Io. Iac. Breitingerus ad antiqua monumenta Tigurina, tomo septimo amoenitatum literar. p. 7. fqq. et tomo nono p. 823. fqq. Guil. Goeree in Antiquitatibus Biblicis Belgice editis, Salmasius ad Plinium p. 1214. Casaubonus ad Pescennium Spartiani, Scaliger ad Manilium lib. V. v. 513. Patavius ad Themist. pag. 575. sq. et Henninius ad Bergierium de viis Romanorum, tomo X. Graecii 673. 680 sq. Vide etiam Claud. Barthol. Morisforti centur. 1. epistol. 5. Franciscum Scorsum ad Theophanis Ceramei homiliam LV. pag. 591. sq. Valesium ad Ammian. XXVIII. pag. 528. Sirmondum ad Sidonium p. 259. vbi de *asaroticis lapillis*. Statius 1. Silv. 3. 55.

nitidum referentes aere testae

Monstrauere solum, varias vbi picta per artes,

Gaudet humis, superatque nouis asarota figuris.

De vitreis quadraturis aliisque ornamentis, quibus parietes inducebantur, Salmasius ad vitam Firmi a Vopisco scriptam pag. 442. fqq. qui etiam pag. 451. de parietum coloratoribus. Parietes crustis marmoreis et in modum picturae variegatis praetexti. Vide Petronium Burmanni p. 552. De musico opere in templis Christianorum vide Binghamum origin. Ecclesiastic. lib. 8. c. 8. §. 5. De arte constellandi et ferruminandi aurum, eingelegte Arbeit, Salmasius ad Histor. August. Petronius Burmanni p. 127. Casaubonus ad Athenaeum XI. 20. Idem et Pitiscus ad Suetonii Augustum c. 7.

XIV. De Caminis, fornacibus ²⁰ carbonibus et scabello muliebri, quo pedes calefaciebant, consules Neocorum ad Suidam in *ἀσφαλος*, Scholiast. Aristophanis ad Vespas v. 142. Lipsium lib. 3. Epist. ad Belgas Epist. 75. Manutium ad Ciceronis Epistolas ad familiares VII. 10. Sirmondum p. 258. ad Sidonium, Alexandrum ab Alex. III. 14. Philandri notas ad Vitruuium lib. 7. cap. 3. Etymologicum Gerh. Io. Vossii in *Caminus*, Baccium lib. 7. de thermis cap. 16. Cangii Glossarium in *Stuba*. Lindebrogium ad Ammian. XXV. 10. Museum Bremense T. 2. p. 406. De fumariis siue fumi emissariis (vulgo caminis) eorumque vsu apud veteres, Iulianum Misopogone f. 341. Octauium Ferrarium lib. 1. electorum cap. 9. Auctorem libri Gallici: *Caminologie, ou traité des cheminées*, Diuione 1756. 8. Illis caruisse vulgares aedes contendit Burmannus p. 646. sq. ad Petron. Confer Io. Clericum bibliothec. veter. et nov. T. 13. p. 57. sq. De nostrae aetatis caminis Suecicis videatur Huerius in commentario de vita sua pag. 102. Observationes parcendis lignorum fumtibus et securitati ab incendiis exhibet Gauerius in mechanica ignis, gallice edita, et

²⁰ Fornacalia farris torrendi feriae apud Romanos. Vide Boëssium ad Ouidii Ibiur. p. 113. et Carolum Neapolin ad fastos eiusdem Ouidii p. 85.

et germanice versa ab Antonio Henrico Horstio, Hanouerae 1715. 8. Io. Adolphi Wedelii programmata quatuor de emendatione fornacum vide in Ioan. Antonii Strubergii diario Salano Ienae 1720. 8. p. 292. sqq. De coctilibus carbonibus, titionibus et batillis, eorumque usu vide notas ad Scriptores Historiae Augustae tomo 2. p. 91. Frid. Hofmanni *Vedenken vom Dampf der Holz- und Steinkohlen*. T. 2. der Anweisung p. 542. sqq. Martini Schoockii de turfis siue cespitibus bituminosis librum. Interpretes ad Ezech. IV. 12, 15. Perfas ligni loco, vti stercore bouum et camelorum notat Adamus Olearius pag. 595. itinerarii. Cespites bituminosos in carbones conuertere A. 1708 docuit Io. Carolus de Carlowitz, de quo videndus ipse in capite ultimo siluiculturae oeconomicae Lipsi. 1713. fol. De carbonibus fossilibus (*Steinkohlen*) Bochartus Parte I. hierozoici p. 328. De fornacibus Sinensium Martinius p. 38. Atlantis Sinici. De Perfarum Tenuris siue foraminibus rotundis ollarum instar, quae in solo facta prunis ardentibus replent atque ita circum illa assidentes se calefaciant, vide Adamum Olearium p. 554. itineris Persici. Modum parandi ignis et cereorum eleganter tangit Prudentius V. Cathemerini: *Incussu silicis lumina nos tamen Monstras saxigeno semine quaerere — — Pinguis quos (ignes) olei rare madentibus Lychnis, aut facibus pascimus aridis, Quin et fila sauis scirpea floreis Presso melle prius collita fingimus.* Chrysothomus T. VI. edit. nouae pag. 305. tu, quum non apparet ignis, adhibes lapillum et modicum ferri, et excutis de visceribus lapilli, quantum opus est ignis. Varios modos ignis et luminis alendi vsitatos tangit Baudelotus de Dairval T. II. de vtilitate itinerum pag. 751. Incendii restinguendi artificia recensentur in Thummigii parte quarta tentaminum Physicorum, in ephemeridibus Parisiensibus eruditus A. 1723. p. 432. et A. 1726. p. 484. Memoriis Treuoltinis A. 1725 p. 1619. et 1928. sqq. Historia academiae scientiarum Parisiensis A. 1722. p. 6. Memoriis eiusd. anni p. 194. 211. Actis eruditorum 1724. p. 408. et A. 1725. p. 181. 267. De machina a Zacharia Creyl, Augustano, inuenta, confer *Europäischen Ni. mand*, XXII. p. 879. sqq. De aqua, quam inuenit Souberaius de Monteforgues, cuius ope vel acerrimus ignis restingui statim possit, vide *trèhe Urthail* 1759. p. 408. Veterum remedia recenset Christianus Falsterus T. I. amoenitatum philologicar. serm. 53. pag. 237. sqq. Ad restinguenda incendia et olim vsi sunt siphonibus teste Plinio X. 42. epistol. et Hesychio in *σίκων*. Balneum XII. distinctum tholis, et vnica fornace calefactum describit Ioan. Malala Parte 2. Chronici p. 61. Andreae Baccii Elpidiani Medici libri VII. de thermis et balneis lucem viderunt Venetiis 1571. et nuper ²¹ addito octauo libro A. 1712.

²¹ Giornale d'Italia T. VIII. p. 77.
Vol. 2.

A. 1712. Fol. ex hoc opere liber septimus, qui est de thermis et balneis ²² veterum, recusus legitur tomo XII. Thesauri Antiquitatum Romanarum Graeviani, quemadmodum Io. Baptistae Calalii collectanea de balneis et thermis veterum occurrunt tomo IX. thesauri Gronoviani. Adde Philippum Bonanum in museo Kircheriano p. 161. sqq. Laurentium Ioubertum de balneis antiquorum tomo primo thesauri Sallengriani p. 373. Octavii Ferrarii dissertationes binas de balneis et gladiatoribus iunctim editas a Ioanne Fabricio, Helmst. 1720. et T. V. sylloges opusculor. scientificor. et philologic. p. 443. sqq. nec non T. III. supplementor. Poleni p. 295. Guil. du Choul de balneis et exercit. veterum et quae viri docti ad Plinii Epist. V. 6. et Vitruvium V. 10. Bernhardus de Montfaucon T. 3. supplementi antiquitatis explicatae p. 159. sqq. vbi tab. LXII. genius laucrorum Merelli, et p. 266. diarii Italici, Frid. Gottlieb Struuius de balneis ac balneatoribus Ien. 1704. Ioan. Christ. Fromanni exercitatio de balneis, Coburg. 1659. Io. Langii Epist. Medicinal. lib. 1. 50. sq. Guilielmus Oliuerius in opere anglico de thermis, Londini 1707. 8. Ioa. chim. Kühnius in dissertatione de lotionibus et balneis Graecorum, Argentorati 1695, et in Iulii Caroli Schlaegeri fasciculo dissertation. rarior. de antiquitatibus pag. 161. De balneo Laconico siue sudatorio praeter Meursium in Miscellaneis Laconicis II. 18. agit. Politianus cap. 38. Misc. Baccius lib. 7. c. 10. de thermis, cui addes Francisci Robortelli explicationem Laconici siue sudationis, quae adhuc visitur in ruina balnearum ²³ Pisanæ vrbs (Florent. 1548. 8. et tomo I. Lampadis Gruterianæ p. 1397. sq. et apud Rhodium ad Scribonium Largum pag. 103. sq. et tomo XII. Thesauri Graeviani p. 381.) Vide etiam sis Henricum Noris ad cenotaphia Pisana diss. 3. cap. 2. et Io. Daniel. Schoepffini Alsatiam illustratam T. I. pag. 538. Iconem balnearum Pisanarum, in quibus distinctum balneum virorum et mulierum, et leproforum habes in diario Veneto (Giornale d' Italia) T. XI. p. 204. De balneis Pithecusarum-Camillus Eucherius de Quintiis singulari libro Neapoli 1726 4. De Foroiuliensibus Lud. du Four in S. Leontio Episcopo et martyre Foroiuliensibus restituto Auenione 1638. 8. De balneis animarum Lubecensibus exstat Iac. a Mellen dissertatio, Lubecae 1710. De Friburgensibus Io. Gottfridi Leonis, Leucopetrae 1720. 1722. De thermis Tiberiensibus Io. Christoph. Wichmanshausen, Witebergae 1711. Quotidie balneis vtebantur, ynde poena grauis, quod Antiochensum balneis concludi iussit Imperator Theodosius, de quo Chrysostomus homilia

²² Quoniam balneis quotidie magna multitudo frequentabat, hinc in vsu fuit idola et simulacra Deorum ad cultum in illis collocare, cuius moris meminerunt Talmudici in tractu Auoda Sara, Tom. 4. edit. Surenhus. p. 467. et 375. 380.

²³ Io. Rhodii epistola ad Nicol. Heinsium T. V. p. 455. sylloges Burmannianae.

14. ad populum Antiochenum T. II. p. 149. sq. edit. nouae, et homilia 17. p. 175. d. De distinctione balnearum pro diuerso sexu agit Petauius in notis ad Epiphanium p. 56. sq. Fuere tamen etiam, in quibus vna lauarentur viri et mulieres. Vide Bandurium ad Antiquitates CPol. p. 849. Balnea promiscua siue mixta vtriusque sexus vetita, Baluzius p. 369. ad Cyprianum de habitu virginum. Beueregius ad canon. 77. Trullan. et 30. Laodicen Solita in balneis sibi superimponi vasa tria milliaria siue mille et amplius libras aquae capientia, frigidarium, sub hoc tepidarium, et infimum cui ignes suppositus caldarium, quam rem optime illustrat vetus icon e thermis Titi, quam ex veteri collectione Venera scriptorum de balneis et illustris Paulli Alex. Maffei collectione statuarum antiquarum habes in notis meis ad Sextum Empiricum pag. 30. et in Actis Eruditorum A. 1707. p. 388. licet aliter longe eam sibi conceperit Baccius lib. 7. cap. 9 de thermis, et in altero opere de vinis ac conuiujs antiquorum lib. 4. pag. 178. vbi de thermopoliis. Solium balnearum cum gradibus habes apud Rhodium pag. 464. ad Scribonium, et Almeloueeonium pag. 650. ad Caelium Aurelianum. Sudatorium in transactionibus philosophicis n. 360. Benjamin. Mottii epitome T. II. 2. p. 67. Amoenit. litter. tomo VII. p. 29. De balneis arenosis Acta eruditor. 1720. p. 465. ex Goelickio. Caminorum balnearum meminit Alciphron lib. 1. ep. 23. publicorum et priuatorum id. ibid. vbi vide Berglerum. De balnearum priuatorum vsu Rainoldus Dehnius ad acta martyrum SS. Cosmae et Damiani p. XXI. sqq. Balneis non vsi milites nisi aegri, vide amoenitates litterarias tomo 7. p. 67. sq. De militibus siue equitibus balnei confer Ed. Bissaei notas ad Nicol. Vptonum de studio militari p. 20 sq. et Iusti Christoph. Dithmari librum de hocce ordine Francof. 1729. fol. editum. De balnearum luxu apud veteres Seneca epistola 86. et Lipsius de magnitudine Romana III. 8. De balneariis furibus eorumque poenis Petrus Victorius VII. 17. variat. lectio. De vnctionis in balneis vsu vide Andr. Christiani Eschenbachii diss. de vnctionibus et vnguentis. De balnearum, frictionis et vnctionis vsu ante cibum Stuckius II. 24. et 25. antiquitat. conuiual. qui de manuum pedumque ablutione etiam cap. 33. De more vngendi pedes Meursius III. 16. animaduersion. parte sec. exercitii critici p. 147. De lotionibus Hebraeorum confer Olai Celsii dissertationem Vpsal. 1727. et Ioannem Buxtorfium dissert. philologic. dissertatione octaua. De iatraliptice veterum Io. Iac. Baieri dissertatio. prodit Altorfii 1723. Strigiles veterum exponit Ioannes Battelus in antiquitatibus Rurupinis, Oxon. 1711. 8. p. 77. sqq. Alexander Adimari ad Pindarum p. 14. et Samuel Pitiscus ad Suetonii Augustum cap. 80. De magdaliis siue absterforiis veterum, et recentium saponum Bonifacius XIV. 18. Hist ludicrae. De mantili, siue *χερο-*

μάκτρα manibus tergendis, Ioan. Morinüs de sacris ordinationibus pag. 226. De vase quod abluendis manibus adhibebant, idem pag. 225. 227. 235. Cangiüs in *Χέρνιβον. Χέρνιβόξισον* etc. De balnearum vsu etiam apud Christianos, Benedictini in notis ad S. Ambrosium tomo 2. Opp. p. 22. et Paullus Maria Paciaudius in libro de sacris Christianorum balneis, Venetiis 1750. et Romae 1758. 4. De sellarum perforatarum vsu in balneis, Rhodius p. 280. sq. ad Scribonium Largum et Montfauconus in Diario Italico pag. 158. Sedem tamen lapideam, quam stercorariam ²⁴ vulgo appellant, perforatam fuisse negat Ioan. Mabillonius commentario ad ordinem Romanum p. CXXI. De sphaeristerio exstat Frider. Lebegott Pittschelii dissertatio Lipsiae 1740. De *ψυχρολουσία* veterum Ioannes Floyer balneorum frigidorum vsum commendaturus scripsit anglice: ²⁵ *the History of cold bathing, both ancient and modern in two parts. By Sir John Floyer of Lichtfield, Kent, and by Edward Baynard*, Londini 1722. 8. editio quinta. Burggravius ad Conringium de habitus corporum Germanicorum caussis p. 269. sqq. et Antonius Cocchiüs Tomo secundo dissertationum academiae Etruscocortonensis, pag. 193. Apud Aegyptios et Antiochiae mos olim de nocte vicos publicos accensis lucernis illustrare, ita vt hodie mos fieri Hamburgi, Lipsiae, et aliis in vrbibus. Vide Libanii Antiochicum tom. 2. pag. 387. et Meursium III. 4. animaduersion. parte 2. exercitii critici pag. 113. sq. Graecos et Romanos de illis cogitasse negat Euremonius in Euremonianis pag. 289.

XV. De statuís et columnis veterum, Romanorum maxime egit singulari opere *Edmundus Figrelus*, Holmiae 1656. 8. de quo argumento scripsisse se testatur etiam Iosua Barnes ad Euripidem tomo 2. p. 72. Fridericus vero Mullerus, Professor Giessensis, A. 1664. 4. edidit delineationem librorum XI. quos molitus est de statuís Romanorum, et praecipue de natura statuarum quibus prisca Romani bene meritos honorabant. Videnda etiam Iac. Gronouii diss. de imaginibus et statuís Principum Lugd. Bat. 1708. Resp. Io. Sam. Strimesio, Francisci Ficorini dissertatio de columnis antiquis 8000, quae adhuc exstant Romae, in nouis litterariis (nouelles litteraires) T. 10. p. 514. et alia eiusdem Ficorini de tribus statuís Romae 1739. repertis, in sylloge opusculorum scientific. et philologi T. XXII. p. 491. sqq. Iustini Münch. dissertatio de statuís veterum Romanorum, Hafniae 1714. Pulcherrima collectio statuarum priscae ac recentis aetatis aere descriptarum cum obseruationibus laudati Maffei Rom. 1704. fol. Giornale di Letterati d' Italia T. XV. p. 351. sqq.

De

²⁴ Vide Ritueti Opera T. 3. p. 587.

²⁵ Vitrekfels 1703. p. 509. Acta eruditior. 1704. p. 180.

De *Lemei* tractatu de statuis Gallice edito Parisi. 1688. 12. vide Historiam Operum eruditor. 1688. mensē Junio p. 178. Antonii Ferri Bitectensis, commentatio de XII. statuis templi Cumanī in ruderibus destructarum Cumarum inuentis, Neapoli 1606. Italice, et V. C. Sigeberto Hauercampo interprete T. IX. thesauri Italiae parte 4. Caroli Ancillonii Discours sur la statue equestre de Frederic Guillaume, erigée sur le pont neuf à Berlin 1703. fol. Georgii Gottlieb Boernerii libellus de statuis Achilleis, Lipsiae 1759. 4. Samuel. Schmidii epistola de statua antiqua Hermaphroditi, quae exstat tomo secundo Excerptorum totius Italicae nec non Helueticae litteraturae pro anno 1758. pag. 282. Raissantii dissertatio de statuis, quae exhibetur in ephemeridibus eruditis A. 1686. p. 193. Bosei diss. de statuis, inscriptionibus, numis, coronis et aliis praemiis atque remunerationibus virtutis ac meritorum apud veteres, Memoriae Treuoltinae A. 1706. p. 490. sq. et Works of the Learned 1706. p. 203. sqq. De statuis Iustiniani, Ludouici XIII. XIV. Henrici IV. etc. Boiuius ad Gregoram pag. 766. De statuis Magicis, Stephanius p. 50. ad Saxonem Gramm. et quae de Teraphim atque Talismanibus supradicere me memini. De simulacris veterum Romanorum agit Franc. Maria Bonada Tomo primo carminum ex antiquis lapidibus illustratorum dissertatione prima. De Hermis Benedictus Aueranius dissertatione 46. in Thucydidem, Iacob. Sponius in libro Gallico saepius laudato: Recherches curieuses d'antiquité pag. 98. sqq. Io. Nicolai in diatriba de Mercuriis et Hermis, Francof. 1701. 12. et Octavianus Buonaeorsi in epistola italica ad academiam Etruscocortonensem de vera imagine Epicuri Romae reperta, Romae 1744. 4. De imaginibus quae in atrio a Romanis collocabantur, vide Petauium ad Synesium p. 27. sq. et Ioan. Schlemmii dissertat. de imaginibus veterum atriensibus, praeliminaribus, cubicularibus, Ienae 1664.

XVI. *Vtensilia*, instrumentum ²⁶ omne et supellectilem veterum expouunt viri docti ad Martialis Apophoreta, Io. Smetius in Antiquitatibus Nouiomagenibus et Laur. Begerus Tomo vltimo thesauri Brandenburgici in quibus varia exhibent vasa, bullas, armillas, fibulas, annulos, clauas, tesseras. R. Ainsworthus et Ioannes Wardus in monumentis vetustis Kempianis, Londini 1720. 8. Laurentius Philippus Rossius in libro italico: *Raccolti di vasi formati da illustri artefici Antichi*, Romae 1713. fol. Michael Angelus Cauffeus in dissertatione de vasis, bullis, armillis etc. recusa tomo XII. thesauri Graeuiani p. 949. Philippus Bonarotta in *Offervazioni sopra alcuni frammenti di vasi antichi di vetro, ornati di figure, trovati ne cimeterii di Roma*, Florentiae 1716. 4.

Bbb 3

Alexander

²⁶ *Seruice, ministerium.* Vide Cangium glossar. et Menardum p. 200. ad Gregorii librum Sacramentorum.

Alexander Wilhelmius in dissertatione de phiala reliquiarum Stae Agathae, vbi de veterum lenticulis, ampullis, lagunculis: Carolus Errardus, pictor Regius, in vasis antiquis, aliisque veterum rebus aeri incisus et Reginae Christinae dicatis, Paris. fol. Lazarus Baysius de vasculis, siue animaduersionibus in Titulum Digestorum de auro et argento legato, quae reculae sunt tom. IX. The-sauri Gronov. vbi etiam ex Casalio nonnulla repetuntur de insignibus, anulis, fibulis etc. de quibus postremis praecipue videndus Io. Rhodius in libro de Acia Celsi. Quenam supellectilis nomine comprehenderint veteres Ictri Romani, docet Alex. et Alexandro lib. I. genial. dierum. c. 19. De poculis, lagenis, labris et focus mensurisque veterum Hebraeorum Rev. *D. Assouius* in diss. A. 1696. vulgata ad titulum Talmudicum *Celim*, de vasis, qui exstat tomo VI. Mishnae Surenhusianae. De poculis Iudaeorum multo cum lectionis et doctrinae apparatu agit Thom. Gatakerus Opp. T. I. p. 442. De poculo benedictionis D. G. Wernerus singulari dissertatione Ienae 1718. De Romanorum veterum poculis praeter auctores supra pag. 877. laudatos Elias Amatus in *Lettera de Büchieri dell' Antichita in su le mese*, parte secunda eius epistolar. italice editarum Genuae 1715. 4. p. 285. Iosephus Lanzonius in *Lettera, in cui cercasi se anticamente il Coppiere, portaua il biochiere in mano* etc. quae exstat T. II. parte XII. diarii italici, Galleria di Minerua, pag. 385. fqq. auctor anonymus dissertationis de cratere veterum, quae legitur tomo XII. historiae criticae reipubl. litterariae pag. 273. fqq. De poculis et vasis murrhinis Guil. Stuckius III. 12. sq. Nicol. Guiberti diss. de murrhinis 27 vasis (ex onyche vide Io. Henr. Eggelingii *Mysteria Cereris et Bacchi* p. 6. sq.) Francof. 1597. 8. et Ioan. Frid. Christii dissertatio de murinis veterum, Lipsi. 1743. De cratere aspersoris Io. Bapt. Passerius in A. F. Gorii symbolis litterariis volum. VI. p. 29. fqq. Amphora vinaria Romana, octo congios continens, e Ioan. Bapt. Donii inscriptionibus antiquis, ab Antonio Franc. Gorio editis, exhibetur in *Actis eruditorum* A. 1736. pag. 8. Poculum pretiosum sapphirinum describit Theodorus Prodromus IV. p. 169. fqq. De tripode de poculo, poculo ansato in certamine Homeri et Hesiodi videatur Heumannus actor. philosoph. parte X. pag. 508. sq. De poculis astriferis veterum agitur volum. III. 28 thesauri gemmarum antiquarum astriferarum. De poculis Grammaticis, siue iis, in quibus deorum imaginibus, quae iis in poculis expressae erant, litterarum elementa certaeque dictiones erant additae vide Io. Georg. Bidermannum parte prima otiorum varii argumenti p. 208. fqq. Pocula *Σελευκίδες, Αντιγολίδες, Ηρωστράδες*, vide Athenaeum atque Edmundi Chishull antiquitates asiaticas

T. I.

²⁷ Porcellanis ea, confert Salmasius p. 203. ad Solin.

²⁸ *Acta Eruditor.* 1755. p. 617.

T. I. p. 94. Poculorum loco crania adhibita sunt humana, vide Salmafium ad Solinum p. 192. et Keyslerum pag. 363. antiquitatum septentrionalium. De colis vinariis veterum Philippus Venetus parte prima sylloges differt. Acad. Cortonensis pag. 81. Videndus etiam Ioannes Doughreius de calicibus Eucharisticis, cum mantissa Ioannes Faës τῶ μακαρίτου, Brem. 1694. 8. quo in libro de variis poculorum generibus differitur et Ioannes Bona rerum liturgicarum lib. 1. cap. 25. De doliis figulinis et sigillis quibus signata, vide Montfauconi Palaeographiam p. 168. et Andream Baccium lib. 1. de Vinis cap. 31. De armis veterum conuiualibus siue cultris et cochlearibus vide Baruffaldi schediasma recusum T. III. thesauri Sallengriani p. 737. Cochleare acuto stilo praeditum, ex quo Plinii, Pollucis et Martialis loca insigniter illustrantur, vide in Ioannis Battelii antiquitatibus Rutupinis pag. 83. Cochlearia lignea Gregorio VII. dono misit Petrus Damiani. Confer Leibnitii orium Hanoueranum pag. 205. Instrumenta antiqua rustica idem Montfauconus pag. 3. ex veteri codice Scholiastae Hesiodi exhibet, quae minus accurate in quibusdam Hesiodi editionibus et in Gesneri historia animalium traduntur. Instrumenta fabrilia in Inscriptionibus Gruteri p. 644. Teraphim Labanis Maimonides de horologio interpretatur. Vide Buxtorffii Lexicon Rabbinicum p. 2663. De horologiis veterum, (ἀρονόμια vocat Alex. Aphrodis. I. 95. problem.) aquariis, siue Clepsydris, aliisque et solaribus consules interpretes ad 4. Regg. XX. II. Ef. XXXVIII. 8. Cassiodorum lib. 1. Variarum Epist. 45. Kircherum in arte magna lucis et umbrae p. 156. sq. et tomo 2. Oedipi p. 338. sq. Salmast. ad Solin. p. 634. edit. Paris. et 647. sq. Laurentii Polymathiae lib. 1. diff. 13. lib. 2. diff. 16. Ioan. Bonam de diuina Psalmodia c. 3. Perrum Fabrum II. 25. fenestrium, Franciscum Polletum historia fori Romani lib. 1. c. 9. vbi de ad clepsydrum dicentibus. Balforem ad Cleomedem p. 144. Bandurium p. 857. ad Antiquitates CPol. Carolum du Fresne in glossario voce *Horologium nocturnum* et in CPoli Christiana p. 74. Cassiodorum lib. 1. var. epistol. 45. et c. 30. de institut. diuinarum litterarum. Plinium lib. VII. H. N. cap. 60. Rycquium cap. 34. de capitolio. Aloysium Nouarinum V. 14. schediasmat. Perraultum et alios viros doctos ad Vitruuium IX. 9. Allatum de mensura temporum cap. 6. et 7. Io. Gottl. Carpzouium in annotationibus ad Goodwinum p. 351. Anthologiam Epigr. IV. 34. p. 519. sqq. Bandurium pag. 857. antiquitat. CPolitanarum. Crenii Animaduers. XI. p. 169. sqq. Sallierii disquisitionem de origine horologiorum, quae exstat tomo V. memoriarum academiae Inscriptionum p. 194. sqq. sed confer quoque Memorias Treuoltinas A. 1725. p. 757. sqq. vbi refellitur. Menagiana T. IV. p. 219. vbi etiam de horologio, quod ad Carolum M. dono misit Perfarum rex, de quo etiam Albericus trium fontium monachus

monachus ad A. C. 807. pag. 151. et Iuò Carnotensis in chronico T. 2. Opp. p. 307. Ioannem d'Espagne lib. V. errorum popularium cap. 18. vbi reprehendit pictores, Hieronymum cum libris et horologio fingentes. Iacobi Alexandri *Traité general des horloges*, Paris. 1734. 4. De origine horologiorum rotatorum eorumque, quae strepitu sonoro distantes admonent vide *Neua litteraria Francofurtensia* (*Frankfurtische gelehrte Zeitungen* 1758. p. 556.) ex Georgii Lud. Hambergeri disquisitione. De horologio oscillatorio *Christiani Hugenii* vide diarium italicum *Giornale de letterati di Roma* 1674. pag. 149. *Leibnitii* transactiones philosophicas n. 113. p. 285. *Rob. Hookii* easd. transact. n. 118. p. 440. De horologio aqueo Timothei Langloi ephemerides erudit. Parisiensis 1692. p. 351. De Henrici Sullii horologiis marinis accuratissimis et agitatione nauium non alterandis confer Bibliothecam Gallicam A. 1726. mense Septembri p. 151. sqq. et ephemerides eruditas Parisienses A. 1726. mense Decembri p. 471. Horometrum caeleste mantuanum minuta secunda etiam indicans describitur in diario eruditorum Italiae T. 32. p. 433. Mariae Benedicti Castronii horographia vniuersalis sciatiorum prodiit Panormi 1728. fol. De solariis exstat erudita commentatio Io. Aug. Ernesti, Lips. 1744. De recentium inuentis ad horologia perficienda facientibus agunt Christ. Wolfus praefat. ad Io. Georg. Leutmanni *vollständige Nachricht von Uhren*, Halae 1718. 8. H. Sully in libro edito Parisiis 1717. 12. cui titulus: *Regle artificielle du tems*. Auctor libri Anglice editi Londini 1700. *the artificial clockmaker*, qui non dubitat, artem illam veteribus innotuisse, sed interiecto tempore perditam a Germanis postliminio restitutam esse. Historiam horologiorum habes in Guil. Derhami libro de arte conficiendorum horologiorum anglice edito, de quo vide ephemerides eruditas Parisienses A. 1731. mense Decembri pag. 438. Clepsydrae veteris rationem (Falmudicis מִשְׁפָּךְ vide Buxtorf. p. 2495. Lexici Talmud) exponit Petauius ad Synesium p. 21. Daniel Petermannus in dissertationibus duabus de clepsydris veterum, Lipsiae 1672. et Georg. Clemens Draudius in commentatione de clepsydris veterum, Gissae 1731. De modo veterum dicendi ad clepsydram Petri Ekermanni dissertatio prodiit Vpsalae 1741. 4. Vide et Portam XIX. 4. magiae naturalis, et Paullum Mariam Terzagium in Museo Sepraliano p. 10. sqq. De Sinensium *Culeu* siue turri horaria Martinus Martinius in Atlante Sinico p. 12. *Ad hanc saepe praefecti conuinia celebrantur conueniunt: in ea aequa clepsydra horas docet, siquidem ex vno vase in aliud aqua effluens tabellam in qua horarum ac temporum notae, sursum attollit: est qui eam ibidem obseruet, et ad horas singulas ingentis tympani pulsus signum det, simulque extra turrim tabellam cum diei hora cubitali caractere exaratam exponat.* De buccinatoribus, qui horam indicarent, adi Petronium clarissimi Burmanni

pag. 93. et Io. Georg. Altmanni dissertationem de buccinatore vel cornicine stationario Hierosolymis a Petro in aedibus Pontificis audito, quae exstat tomo quarto Tempe Heluetic. pag. 1. sqq. De horis confer Sirmundum tomo 1. Opp. p. 894. sq. 937. et Chronologos, Scaligerum, Petauium, Strauchium aliosque. *Perspicilla* veteribus incognita, aut si illis innotuerint, perdita iterum et paullo ante A. C. 1300. nouo studio reperta esse obseruat Franciscus Redi in epistola de hoc argumento ad Paullum Falconerium T. II. Opp. Venetiis 1712. 8. Epistola illa legitur etiam in Iacobi Sponii Recherches curieuses d'Antiquité, dissertatione XVI. Cum Redio ex parte consentit Dominicus Maria Manni in disquisitione de perspicillorum inuentione, quae exstat T. IV. sylloges opusculor. scientific. et philologic. p. 37. sqq. et germanice versa parte septima armarii vniuersalis pag. 1. sqq. Is enim ostendit, gloriam huius inuenti tribuendam esse Saluino degli Armati, Nobili Florentino, a quo A. C. 1280. perspicilla sint reperta. Sed Cangius et Poeta graeco obseruat, perspicilla iam circa A. C. 1150. in vsu fuisse. Sunt, qui ex loco quodam Prochodromi id probare contendunt; ast auctores relationum fide dignarum de praesenti rei litterariae conditione (juverläßige Nachrichten) parte ducentesima secunda pag. 777. ostendunt, voce *ὄλιον*, quam vrgent huius sententiae patroni, loco isto non perspicillum sed vrinale denotari.

De *velorum* vsu apud veteres dissertatio Iosephi Lanzani, Medici Ferrariensis, inserta est museo Mineruae Venetae tom. 1. p. 353. sq. De *velorum* vsu in templis praecipue agit Rosweidus p. 849. sq. ad Paullinum. De *tapetibus* Ezech. Spanhemius ad Aristophanis Plutum v. 528. et ad Iuliani Caesares p. 334. De *sipario* Quintiliani I. O. VI. 3. 72. Celeberrimus Io. Matt. Gesnerus Opuscul. T. 1. p. 85. sqq. et Franc. Carol. Conradi miscell. Lips. nov. Vol. 4. p. 514. De *clauulari* cursu Lindebrogius et Valesius ad Ammiani XX. 4. De *vehiculis* antiquorum Henrici Norisii praelectio Pisana de re vehiculari T. 4. Opp. p. 617. sqq. diatriba Pyrrhi Ligorii ex libris eius de familiis Romanis excerpta prodiit ad calcem librorum duorum Ioannis Schefferi, quibus de omni re vehiculari veterum copiosae obseruationes continentur, Franc. 1671. 4. et tomo V. supplement. Poleni p. 1045. Confer Meursium de luxu Rom. c. 11. De thenis Felix Osius in thesauro antiquitatum Italiae Graeuiano tomo 3. p. 1063. et Bandurius T. 1. numismatum p. 32. Thensa *ἀπὴνη*, vehiculum siue vestibulum sacrum, quo exuuias siue imagines deorum ludicris Circensibus in circum ad puluinar vehuntur. Festus. Valentini Paschalis, Vtinenis, Poema, *currus*, Bracciani 1637. 4. ridet eos, qui cum iactura rei familiaris sublimes curribus vehantur, quum possent commode pedibus per publicum incedere. Video viros doctissimos Scheferum p. 326. et Georg. Henr. Vrsinum cap. 2.

obferuationum philologic. ambiguos effe de etymologia *carri*, qui vtique videtur dictus effe a quatuor rotis quafi *quadrus* et *quarrus*, vt eft apud Stephanum Tornacenſem epiſt. 229. Venantius Fortunatus III. Carm. 22. T. X. biblioth. Patrum p. 544. F.

*Curriculi genus eſt memorat quod Gallia rhedam
Molliter incedens orbita fulcat humum.
Exiliens duplici biuigo volat axe citato
Atque mouet rapidas iuncta quadriga rotas.*

De *clauibus* veterum Lipſius ad Tacitum videndus, Caſaubonus ad Aeneam Taſticum, Salmaſius ad Solinum p. 931. ſq. Kirchmannus libro de annulis, Begerus theſaur. Brandenburg. T. 3. p. 423. Moſcardi muſeum p. 411. Philippi Bonanni muſeum Kircherianum claſſe V. tab. 4. n. 3. ſqq. D. Caſpar Zieglerus diſſert. de iure clauium p. 702. ſq. diſſert. ſelectar. Molinus diſſertat. de clauibus, Vpſal. 1684. 8. et T. 3. theſauri Sallengriani p. 789. ſqq. Chriſt. Gottl. Schwarzii diſſert. de diis clauigeris, Altorſii 1728. Chr. Henr. Zeibichius in diſſert. de Chriſto vero Deo *κλειδοῦχα*, Witeberg. 1741. Petr. Weſſelingius obſeruat. lib. 1. cap. 3. in primis vero liber Ioannis Faës de clauibus veterum ineditus. De clauibus falcatis Huetius ad Manilium pag. 8. De clauibus Druidum Iacobus Martinus tomo 1. cap. vltimo de religione veterum Gallorum. De clauibus, ſymbolo ſcientiae, potentiae, iuriſdictionis Theophilus Raynaudus in corona aurea Pontificis praenotione quarta, et Philippus Bonanni in numiſmatibus Pontificum Tom. I. pag. 234. ſq. et 252. De clauē cognitionis Luc. XI. 52. Io. Henr. Maius ſelect. exercit. T. I. p. 147. ſqq. Ioan. Marckius exercit. exegetic. p. 591. Iac. Elſnerus T. I. obſeruat. p. 228. Doctorum ſymbolum clauis cum pugillaribus M. Ern. Frid. Cobii progr. Witeb. 1728. Clauē ſuper humerum geſtae Ieſ. IX. 6. XXII. 22. Apoc. III. 18. Biblioth. Bremenſ. T. 6. p. 824. 935. et 940. Lakemacheri obſeruationes parte 3. p. 337. ſq. Huetiana p. 233. Huetius demonſtrat. Euangel. p. 487. edit. Pariſ. 1679. fol. Ezech. Spanhemius pag. 695. ad Callimachum. Clauium oblatio ſymbolum obſequii, Acta eruditor. 1731. p. 496. e Montfaucono. De clauē S. Petri Acta Sanctōr. Tom. 5. Iun. p. 453. De clauē Papini Noua reipubl. litterariae 1699. p. 653. 1700. p. 504. De *ſeris*, *peſſulis* et *obicibus* Haec Caſaubonus ad Aeneam Taſticum, Salmaſius ad Solinum p. 649. ſq. et Caſp. Sagittarius de ſanuis veterum, cap. 14. vbi etiam de clauibus cap. 15. De *ſpeculis* ex auro, argento, aere Plinius H. N. XXXIII. 9. et XXXIV. 17. Ezech. Spanhemius p. 544. ſq. ad Callimachum. Io. Meurſius lib. 2. animadu. uerſ. c. 6. parte 2. exercit. critici, p. 75. ſqq. Menardus vol. 23. hiftoriae Academiae

demiae Inscriptionum et Paullus Theodor. Carpouius dissertat. secunda ad Deut. XXII. 5. Rostochii 1752. Sunt etiam, qui chalybeorum speculorum mentionem fieri obseruent Exodi XXXVIII. 8. Vide acta Eruditorum 1714. p. 205. Andr. Dan. Habichorſtii et Ioan. Munſteri diſſert. de mulieribus Zo-beoth. Roſt. 1688. et Aboae 1712. Vſus metallicorum ſpeculorum exoleſcere coepit ſaeculo XV. ex quo cryſtallina vitreaque vbique frequentata ſunt. Ni-cephorus Gregoras ad Syneſium p. 419. *ἐπι καὶ ἐξ ὑέλων κάτοπτρα, καὶ ἐκ σιδήρου καὶ ἐξ ἄλλης ὕλης.* Speculorum vſu viris interdicut Rabbini, vide Dauid. Millii diſſert. ſelectas pag. 224. edit. ſecundae. Eorum vſum defendit Apuleius in Apologia, Seneca natur. quaest. c. 17. et Phaedrus III. 8. De eorum apud veteres vſu vide Montſauconum T. 3. ſupplementi p. 54. ſq. De *umbella* confer Paulli Mariae Pacciaudi *σκιαδιοφύρημα*, ſiue de umbellae geſtatione commentarium, Romae 1753. 4. De *cereorum* vſu Voſſius IV. 29. de idololatria et laudatus Io. Faës libro Helmſtadii 1718. 4. edito de cereis paſchalibus. De origine et inſtitutione benedictionis candelarum vel cereorum in feſtiuitate purificationis Mariae agit Angelus Rocca in theſauro antiquita-tum ſacr. T. 1. p. 214. ſq. De *coloribus* et quomodo apud Graecos ac Latīnos appellarentur, librum promittit Salmaſius pag. 109. Epiſt. videndusque inte-rim Antonius Thyleſius libello de coloribus, reuſo tomo IX. theſauri Anti-quitatt. Graecarum.

XVII. De *vita priuata* Romanorum et quomodo viri honeſti diem ſoliri ſint tranſigere, diſſertationes duas Io. Bapt. Couturii inſertas habes Memoriis Treuoltinis A. 1708. Iul. pag. 1158. ſq. et Anno 1709. Auguſt. pag. 1418. ſq. quarum priore horas diei ante meridiem, altera pomeridianas perſequitur. Duabus illis tertiam eiusdem Couturii de ieiunio, coena et prandio adiunctam habes in tomo ſecundo memoriarum academiae Inſcriptionum pag. 422. ſqq. De cura domeſtica Romanorum diſſertationes quatuor B. Philippi Ludouici Hannekenii tunc admodum iuuenis, poſtea inter Theologos noſtros nomen haud obſcurum conſequuti prodierunt Giſſſae 1669. 4. et tomo primo theſauri Sallengriani pag. 1243. ſqq. quarum prima eſt de ritibus quibusdam nuptialibus et veſtibus priuatorum: altera de feruis et conuiuuiis, tertia de liberis eorumque cura et veſtitu: quarta denique de bonis et facultatibus, agris, pecunia et cenſu. De venuſta apud antiquos humanitate, quam ciuilitatem vocant, Io. Matth. Geſnerus V. C. quatuor prolutiones edidit Lipſiae 1732. ſq. Adde Io. Franc. Simonis diſſertationem de eodem argumento in historia academiae Inſcriptionum tomo primo p. 83. ſq. et Gedoinii diſſertationem de vrbani-tate Romanorum, tomo octauo memoriarum academiae Inſcriptionum p. 327. ſqq.

et in eius opusculis gallice editis Parisiis 1745. 8. p. 171. fqq. De *rusticatione et villis* veterum commentariolus Georgii Greenii qui postea gloriosiss. memoriae Electori Saxoniae Ioan. Georgio III. a sacris fuit, vidit lucem Lipsiae A. 1667. 12. et in T. 1. thesauri Sallengriani p. 689. fqq. cui iungenda quae de conuiujs rusticis Stuckius lib. 1. cap. 23. Antiquitatum Conuiuialium. Conferatur quoque de hoc argumento Petri Ekerimanni dissertatio de rusticatione veter. Romanor. Vpsal. 1740. Wolfg. Ad. Schroenii tractatus de rebus rusticis et oeconomicis, Erfordiae 1735. 8. Christiani Schoettgenii antiquitates triturae et fulloniae, Ultraï. 1727. 8. Roberti Castelli, architecti, opus splendidum: the²⁹ Villas of the ancients illustrated. Londini 1728. fol. et Ioan. Frid. Christii villaticum, Lipsiae 1746 8. vbi in excursibus subiunctis erudite, vt solet, Christus de partibus villarum et hortis veterum commentatur. Adde Caroli Stephani libellum de cultu hortorum ex antiquorum sententia cum libro de re hortensi, Parisiis 1539. Rei agrariae auctores legesque cura Wilh. Goesii, Amstelod. 1674. 4. De horreis existat A. G. Pagenstecheri dissertatio de iure horreorum, Duisburgi 1745. et Lemgov. 1749. 8. De pastoribus seu re pastoritia veterum ad Genes. XLVII. 3, 4. Laurentii Ioannis Wallii dissertatio prodiit Aboae 1703. 8. De *salutationibus* veterum praeter Alexandrum ab Alex. II. 19. et eundem Stuckium II. 31. sq. ac dissertationes Christ. Guibellii de salutatione, Ienae 1675. Andreae Goelingii de ratione salutandi ad morem veterum, Vpsal. 1697. et Ioan. Henningii de salutationum ritibus Magdeb. 1679. singulari libro erudite egit Ioan. Iacobus Claudius, Ultraï. 1702. 12. De illa quae detecto capite fit, videndus etiam Ioan. Guil. Bergerus de ritu caput operiendi in sacris p. 46. sq. De salutationum matutinarum ambitione videatur Baluzius p. 22. ad epistol. Cypriani. Io. Mich. Heusingeri dissertatio de salutationibus Romanorum matutinis ad Plinii III. epist. 12. Ilenaci 1740. et Petri Ekerimanni dissertatio officiosum *Aue* Romanorum leuiter adumbrans, Vpsal. 1745. Adde Christ. Gottl. Schwarzii dissert. de affectatione apud veteres Romanos vsitata, Altorfii 1722. Romani, in primis ii, qui officium publicum ambiebant, vt quemque suo nomine salutando appellare possent, nomenclatores habebant, de quibus praeter Grübélium diss. citat. cap. 2. Barthius aduersar. lib. 52. c. 10. Sigonius de iudicijs lib. 2. c. 30. Preuorius de magistr. Rom. c. 5. Kobierzyck. de luxu II. 2. et Pignorius atque Popma de feruis. De saluantium aliisque *osculis* omnis generis copiose egit Martinus Kempius opere de osculis, distincto in dissertationes XXV. editoque Francof. 1680. 4. cui addendus Lipsius II. 6. electorum. Iacobus Herrenschnidius in Osculologia Witeberg. 1630. 12. et Ioan. Frid. Hekelii libellus de

de ofculis, Chemnitii 1675. 12. et iungendae differtationes Paulli Fr. Romani, Lipf. 1664. Georg. Goezii de ofculo, Ienae 1670. Ioan. Ioach. Zentgrauii de modo falutandi ofculo, Argentorati 1685. Georg. Rittershufii de ofculis, Francof. ad Viadrum 1689. Alberti Spenfenii, Aboae 1705. 8. Io. Lomeieri, quae exftat pag. 328. eius dierum genialium. Conr. Sam. Schurzfleifchii de ritu falutandi per ofculum in eius differt. philolog. Lipfiae 1700. 4. Ofculorum per digitos mifforum mentio fit apud Dionem pag. 731. C. (1055. R.) De ritu ofculis explorandi Romanarum mulierum abftinentiam a vino lege Romuli fancitam Carol. Gunther Ludouici differtationem edidit Lipfiae 1733. De ofculo manuum vide Henrici Morini differtationem tomo fecundo academiae Infcriptionum pag. 104. fqq. De ofculo pedum Pontificis Matthias Zimmermannus in montibus pietatis pag. 373. Iudaei ad Pontificem admiſſi non pedem, fed veftigium pedis et terram ofculantur, vide Io. Iac. Schudtrium T. 1. memorabilium Iudaicorum pag. 242. Non ſolos Pontifices Romanos, fed alios etiam aliarum eccleſiarum praefules illuſtresque laicos per genuflexionem pedumque ofculum falutatos docet Dauid Blondellus de Papa femina p. 123. fq. Sic et magni Marabuſii Nigritarum apud Labatum T. IV. Africae pag. 172. De ofculo Magnificentiae apud Iudaeos Regi dari ſolito, B. Carpzouius ad Schickardi ius Regium Hebraeorum pag. 76. Scacchus in Myrothecio tertio cap. 35. qui p. 970. manus etiam ofculo contactas notat. Vide et de ofculis Iudaeorum laudatum Carpzouium notis ad librum Ruth pag. 128. fq. et Ioan. Gottl. Carpzouium ad Goodwinum p. 362. et de ofculis Chriſtianorum veterum Tob. Pfannerum II. 3. Obſeruationum Eccleſiaſticarum. Grotium ad Rom. XVI. 16. Binghamum lib. 12. cap. 4. §. 5. Petrum Müllerum de ofculo ſancto, Ienae 1675. et 1718. et Ioannis Gottfriedi Langii commentationem germanicam de ofculo pacis veterum Chriſtianorum, Lipfiae 1747. 4. De ofculo religioſo Matthaeum Brouerium de Niedeck, libro de veterum adorationibus, capite 25. Allatium p. 378. de conſenſu et Ioan. Frontonis differt. de cultu ſanctorum. De vita priuata et cura domeſtica veterum Germanorum vide Cleffellii antiquitates cap. X.

De *Corporibus* ſiue *Collegiis Opificum*, vt aurariorum, argentariorum aliorumque corporatorum ſocietatibus et contuberniis, quorum in antiquis infcriptionibus non rara mentio, videndus Sponius in miſcellaneis eruditae antiquitatis, Reineſius in epiftolis ad Hofmannum pag. 539. Gruterus et idem Reineſius Infcriptionum ſyntagmate claſſe decima, Briſſonius lib. 1. antiquitatum iuris cap. 14. Golzii theſaurus rei antiquariae p. 185. Lazius XII. 4. de republica Romana. Onufrius antiquit. Veronenſ. p. 54. 6. et p. 79. fqq. Guido Pancirollus de corporibus artificum. Hadr. Beierus de collegiis opificum,

Ienae 1688. et cum notis Frid. Gottl. Struuii ac praefatione Ioan. Guil. de Goebel, Helmstad. 1727. 4. Ioan. Gottl. Heineccius de collegiis et corporibus artificum, Halae 1723. 4. et in eius sylloge varior. opusculorum p. 378. sqq. Ioan. Filescus electorum lib. 2. p. 391. sqq. Christ. Gottl. Schwarzius in dissertat. de collegio Vtriculariorum, Altorfii 1714. et in eius miscellaneis politioris humanitatis p. 27. sqq. Idem in dissertatione de Butigularibus praecipue iis, qui olim Norimbergae floruerunt, Altorfii 1723. De collegiis fabrorum, et dendrophorum Sponius in recherches curieuses d'antiquité dissert. 23. p. 344. sqq. Acta Eruditor. 1729. p. 184. 1730. p. 68. Iustus Fontanus lib. 2. de Horae antiquitatibus cap. 5. De fabricensibus Dodwellus ad inscriptionem veterem Iulii Vitalis. De collegio Centomanorum idem Sponius ibid. p. 347. De collegio lignariorum p. 350. De collegio magno larum et imaginum sub Deo Siluano, quod deorum Imperatorumque imagines, quae in exercitibus ferebantur, seruaui Raphael Fabrettus ad inscriptiones p. 447. et ad columnam Traiani pag. 205. De collegii magni scriba Montfauconus T. V. supplementi p. 83. sq. De corpore pistorum vide quae notantur ad verum marmor Comitum Marfilii, in quo votum consecratum Cereri, ad calcem historiae instituti Bononiensis, editae gallice a Liminerio p. 228. sqq. De pistrinorum et catabolensium collegiis Cuiacius observ. XVI. 5. De argentariis exstat Io. Gottfr. Sieberi dissertatio Lipsiae 1737. De *curfu publico et vehiculatione* Bergierius fufe agit IV. 4. sqq. de publicis Romanorum viis. Gutherius de officiis domus Augustae III. 14. sq. Ezech. Spanhemius de vsu numismatum pag. 800. sq. Pancirollus ad notitiam imperii cap. 6. Valefius notis ad Socratem pag. 40. Balth. Stolbergius in dissert. de angariis veterum, Witeberg. 1680. pag. 149. sq. Scriptor gallus Mr. le Quien de la Neufville de l'origine des Postes chez les anciens et les modernes, Paris. 1708. 12. et auctiore editione Parisiis 1730. 12. vbi etiam constitutiones omnes in Gallia promulgatae a primo cursu publico instituto a Ludouico XI. 19. Iunii A. 1464. Ramirefius de Prado pentecontarch. cap. 15. Marifotus centur. I. epistola 6. Franc. Colleschius in libro italice edito de curforibus publicis antiquorum, Florentiae 1746. et dissertationes Herm. Wittii, Witeb. 1692. et Dan. Guil. Mollerii, Altorfii 1696. De Hemerodromis et curforibus Alexander ab Alexandro lib. I. c. 27. et Lipsius centur. III. epist. 59. De tabellariis Pignorius de feruis, et Popma de operis feruorum, T. III. thesauri Poleniani pag. 1203, 1222. 1233, 1343. De tabellariis in veteri ecclesia Kochius de legatis ecclesiae p. 38, 14. De animalibus tabellariis Cyprianus histor. animalium p. 1269. Henainius T. X. thesauri Graeuiani p. 235. et Camerarius hor. subcesiv. C. I. p. 383. De columbis et cornicibus litteras perferentibus Alexander ab Alexandro

dro et Lipsius locis citatis, Lipsius etiam II. 5. Saturnalium, et obseruationes miscellan. T. 3. p. 97. fqq. De *euectionibus* siue indulgentiis euehendi Bergierus IV. 15. et 16. Cangii glossarium in *tractoriae, combinae, euectiones*, Meursius et Suicerus in *τρακτωρεία*, et Ioan. Reichius de diplomatibus tractoriis, Regiomonti 1678. De *epistolis laureatis* Io. Guil. Bergeri dissertatio prodiit Witeb. 1711. De *litteris clandestinis* veterum Porta lib. I. de occultis litterarum notis c. 12. De *scytala Laconica* vide quae viri docti ad Aufon. epistol. 23. Gellium XVII. 9. et dissertationes Dan. Guil. Molleri, Altorfii 1695. et Lud. Christ. Crellii Lipsiae 1697. De ritu obsignandi et resignandi litteras apud Romanos Franc. Bernh. Sperl commentatio prodiit Erlangae 1744. 4. De omni genere *Epistolarum ecclesiasticarum* apud veteres Christianos videndus *Franciscus Bernardinus Ferrarius* libris III. Mediolani 1613. 8. et curante B. Gebh. Theod. Meiero, Helmst. 1678. 4. *Philippus Priorius* libro de epistolis canonicis cum appendice de tractoriis et Synodicis, Parisiis 1675. 8. *Pompeius Sarnelli* in epistolis ecclesiasticis, epistola prima. *Franc. Dominicus Bencinus* in dissertationibus quinque de litteris encyclicis, Turini 1728. 4. *Iac. Goetten* lib. 1. Obseruationum capite vltimo. *Io. Rudolph. Kieslingius* in dissertatione de stabili primitiuae ecclesiae ope litterarum communicatoriarum connubio, Lips. 1744. *Henr. Dodwellus* in dissertationibus Cyprianicis p. 17. fqq. *Ioan. Cabussutius* pag. 275. fqq. notitiae conciliorum, et p. 32. sq. notitiae ecclesiasticae. *Io. Casp. Thorspecken* in dissertat. de litteris canonicis, Witebergae 1731. De epistolis formatis earumque ratione et origine plures scriptores laudat B. Thomas Ittigius de bibliothecis Patrum p. 238. sq. ac praeter alios *Gerhardi Rodolphi* librum de libris canonicis, videlicet formatis, pacificis, commendatitiis ac dimissoriis. Vide et Wowerium ad Sidonium p. 481.

CAPVT XXIII.

De luctu, funeribus, exsequiis, conseruandorum cadauerum ratione et monumentis sepulchralibus.

De *funerum et sepulturae ritibus generales scriptores*. 1. De *funeribus et luctu Hebraeorum*. 2. *Graecorum, Persarum*. 3. *Romanorum*. 4. *Aegyptiorum, Germanorum et populorum septentrionalium*. 5. De *funeribus Christianorum*. 6. De *medicato funere et nummiis*. 7. De *linteis et vestibus sepulchralibus et de rebus quae defuncto veluti secum asportanda permittebantur*. De *urnis feralibus*. 8. De *pompa funebri, epulis, ludis, feriis sacrisque, coronis,*

ronis, lectis feralibus, loculis et laudationibus funebribus. 9. De lucernis sepulcralibus, sepulcris, cryptis, catacumbis et monumentis sepulcralibus. 10.

I.

De funeribus et modo sepeliendi ¹ apud antiquos vniuerse, atque ita vt plurium gentium rationem habent, non satis distincte tamen nec accurate satis egerunt *Claud. Guichardus* de funeribus apud Romanos, Graecos et alias gentes veteres et recentiores, Italice primum Anno 1581. deinde etiam Gallice (vide Epistolas Marqu. Gudii p. 202.) *Muretus* scriptor Gallus in caerimoniis funebribus omnium gentium, ceremonies funebres de toutes les nations par le Sr. Muret. Paris. 1675. 12. qui liber recensetur in Ephemeridibus eruditorum Parisiensibus 1675. pag. 222. et in Actis Erudit. Anno 1683. pag. 334. *Franc. Perrucius* in pompis funebribus omnium gentium, Veronae 1639. fol. cum figuris in aes incis. *Laurentius Beyerling* in Theatro vitae humanae, tit. *Cadaver* et *Sepultura*. *Lilius Gyraldus* vir doctissimus in lib. de sepulturae ritibus, qui et seorsim prodiit et praemissus est sextae parti antiquitatum *Ioan. Iac. Boissardi*, et cum notis *Ioan. Faëi τῶ μαχαρίτου* editus Helmst. in 4to et denique inter Gyraldi opera in Belgio nitide vulgata recusus Lugd. Bat. 1699. fol. B. *Ioan. Andr. Quenstadii* Liber de Sepultura veterum, initio separatim, deinde ad calcem eius Antiquitatum Ecclesiasticarum, denique tom XI. thesaur. Antiquit. Graecar. Gronouii recusus. *Caspar Caluoe* libro 3. ritualis Ecclesiastici tomo 1. p. 798. sq. *Alexander ab Alexandro* lib. III. Genial. Dierum cap. 2. et 7. et lib. VI. cap. 14. ibique *Tiraquellus: Iosephi Laurentii* collectanea Alphabeticum ordine digesta lib. 6. Polymathiae pag. 486. sq. et quae ex eadem Laurentii Polymathia III. 9. 13. 14. II. 47. 3. et 4. de funeribus antiquorum et funebribus ritibus ante et post rogum exhibentur tom. XI. Thes. Gronouiani, in quo etiam recusus occurrit *Ioan. Meursii* liber de funere, quemadmodum *Petri Morestelli*, Tornusensis Pompa feralis siue iusta funebria libris decem exposita habentur tomo XII. Thes. Graeuiani. *Benedictus Aueranius* dissertatione XXII. sqq. in Thucydidem. *Paullus Aringhius* in Romae subterranea praecipue c. 17. et 21. *Claudii Guichardi* Funerailles et diuerses

¹ Sepelire non de humatis tantum, sed etiam combustis et alio modo ex oculis hominum remotis cadaveribus dictum esse probat Gisbertus Cuperus lib. 1. obseruat. cap. 7. De pietate ethnicorum in curandis funeribus, aliquando etiam hostium Petrus Faber Semestrium lib. 2. c. 1. p. 10. sqq. et lib. 3. c. 13. p. 174. sqq. Sepulturam deberi humanitati neque adeo denegandam esse hostibus pulchre docet Grotius II. 19. de iure belli et pacis. Naturae quippe maxime consentaneum est, in terram redeuntibus terram minime negari. Confer Felicis Ossii notas ad Albertinum Mussatum p. 441. sqq. T. IX. parte 2. thesauri Italiae.

verses manieres d'ensevelir des Romains, Grecs et autres nations tant anciennes que modernes, Lugduni 1581. 4. *Carolus Bartholomaeus Piazza* del uso, mistero & antichita appresso diverse nazioni de' riti e ceremonie nell' esequie e funerali passati à secoli nostri Christiani, Romae 4. *Eliae Amati* Lettera delle costume di sepelire i morti appo gli antichi, e se prima del V. Secolo i fedeli goduto avessero dentro le chiese i sepolcri? in eius epistolis italice editis Genuae 1714. 4. pag. 329. *Cornelii van Alkemade* Inleidinge tot het Ceremoniel en de Plegtigheyden der begraafensissen en der Wapenkunde, Delphis 1713. 8. B. R. *Recherches sur la maniere d'inhumer des anciens*, Pistavii 1739. 12. *Angeli Mariae Riccii* dissertatio de funerum antiquorum ritibus, cadauerum combustione et sepultura, quae exstat vol. II. eius dissert. Homericae. p. 258. sqq. *Petri E. Lugh* dissertatio de vario sepeliendi ritu, Holmiae 1672. *Iusti Cellarii* de antiquo funerum ritu, Helmst. 1682. *Martini Aruidi Florini* de sepultura veterum, Aboae 1695. 8. *Io. Restelii* de sepulcris veterum, Vpsal. 1703. 8. *Christ. Conr. Friderici* de re funeraria, Ienae 1755. De *Ioan. Iac. Boissardi* Tractatione de funeribus et modo sepeliendi apud antiquos vide *Observ. Hallenses* tomo IV. p. 15. *Thomasii Porcacchi* funeralia antiqua, Italice edita lucem adspexerunt Vener. 1574. fol. *Francisci Pomey* Iesuitae Libitina siue de funeribus epitome eruditionis, prodiit Lugduni 1659. 12. Confer Bibliothecam Latino-Hebraicam Imbonati p. 356. *Ioan. Gue-nebault* diversités des ceremonies observées aux sepulchres anciennes, Diuione 1621. 4. *Io. Mauritius*, qui ex Romana Ecclesia ad Reformatam transiit, libro Belgice edito, quo promittit ius et vsus sepulcrorum ac sepulturae apud veteres ac recentes vsitatum exponere, tantum versatur in exagitandis Pontificiorum iniuriis, quibus in eorum, quos haereticos esse putant, cadauera et reliquias grassantur. Titulus libri Amstelod. 1714. 8. editi est: *Korte verhandling van het Recht en gebruyk der graven en begraffensissen, so der aboude als hedendaagsehe volkern*. De superstitiosa plagarum caeli antiquitus apud varias gentes obseruatione in sepeliendis mortuis consule *Petri Zornii* dissertationem vol. III. Miscell. Lipsiens. nouor. p. 616. De Etruscorum funere agit *Ioannes Baptista Passeratius* dissertatione tertia parti tertiae musei Etrusci adiecta.

II. De funeribus et luctu *Hebraeorum* praeter Interpretes S. Scripturae consulendus B. *Martini Geieri* liber singularis Lipsiae 1666. 12. editus et inter alia eius opuscula in 8. et denique etiam apud Belgas vna cum eius Commentariis ad nonnullos Scripturae libros, in folio recusis. *Schickardus* de iure regio Hebr. c. 6. *Cocceius* ad Sanhedrin c. 6. *Maimonides* in Iad chafaka lib. XIV. c. 4. *Io. Gottlob Carpzouius* ad Goodwini Mosen et Aaronem p. 639. sqq. *Melchior Leydeckerus* XII. 10. sq. de Rep. Hebraeorum, *Ioan. Benedicti*

Carpzouii nepotis de sepultura Iacobi Patriarchae, in parentis dissertationibus iunctim editis Lipsiae 1699. 4. p. 1670. sq. *Io. Hieronymus Sopranes*, Iesuita, in digressionem de ritibus Hebraeorum in funere et de publico eorum priuatoque luctu, quae Dauidi ipsius subiecta est Lugduni 1643. fol. *Augustinus Calmet* in diss. 1. praemissa Commentario in Ecclesiasticum: *Frid. Mulleri* (cuius specimen librorum de statuis Romanorum superiore capite laudatum et specimen Architecturae sacrae ex locis Exod. XXVI. 28. et XXXVI. 33. habemus) libri III. de sepulcris veterum Hebraeorum prodierunt Gieslæ 1664. 4. Idem argumentum *praeter commentatores* ad Codicem Talmudicum Baua Batra illustrauit singulari libro *Ioan. Nicolai* Amstel. 1705. 4. ita quidem vt et aliarum gentium sepulcra prioribus capitibus persequatur. *Io. Adolph. Mullerus* in dissertatione de Afae Regis pompa ferali, Witeb. 1716. *Leonb. Hofmannus* in dissert. de singulari Hebraeorum cura sepeliendi mortuos, Witeb. 1726. *Franc. Wockenius* in dissert. de templo cadaueribus Regum non inquinando, Witeb. 1732. De tumba Saluatoris, extant D. *Io. Andreae Schmidii* diss. Helmstadt. 1703. et 1727. *Caroli Ortlobii*, Witeb. 1656. *Abrab. Petschii*, Lipsiae 1673. *Gottfridi Thilonis*, Witeb. 1675. *C. F. Arnoldi*, ibid. 1695. *Ioan. Andr. Bellmanni*, Vpsal. 1703. 8. *Georg. Guil. Kirchmaieri*, ibid. 1711. *Petri Zornii*, 1730. Vide et *Steph. le Moyné* tomo 2. var. sacrar. p. 516. sq. et *Gottlob Frid. Seligmanni* programmata p. 147. sqq. In *Io. Henr. Hottingeri* Cippis Hebraicis, Heidelberg. 1659. 12. pleraque parum fide digna tradi notatum est Conringio in dissertatione de Numis Hebraeorum. Praetereo quae de funeribus et luctu apud Iudaeos attigerunt *Menochius* lib. VIII. de Republ. Hebraeorum c. 5. sq. *Goodwinus* in Mose et Aarone, Lib. 6. c. 5. Incidere carnem propter mortuos prohibitum est Leuit. XIX. 28. XXI. 5. Deut. XI. 1. Vide praeter commentatores *Spencerum* de legibus Hebraeorum ritualibus II. 13, 14. *Ioan. Christ. Wichmannshausen* dissert. de corpore scissuris figurisque non cruentando, Witeb. 1713. *I. I. Heerfordtii* de Charaxariis veterum, Hafn. 1722. *Io. Georg. Michaelis* de incisura super mortuos, Francof. ad Viadr. 1734. et *Geierum* lib. cit. c. 10. et 8. vbi simul disserit de rasura interdicta, de qua etiam *Dassouius* de coma Hebraeorum, Witeb. 1695. Ab Hebraeis interdum combusta esse cadauera notat *Claudius Guichardus* lib. 3. c. 11. funeralium aliique, rectius negantibus aliis, quos laudat Petrus Zornius pag. 20. Bibliothecae antiquario-exegeticae. De sepultura animalium Hebraeis vsitata existat dissertatio *Theodori Dassouii*, Witeb. 1697. De sepultura librorum sacrorum ad vsum non amplius aprorum confer *Schüdtium* in memorabilib. P. II. lib. VI. c. 39. §. 7. pag. 375. et *Petri Zornii* historiam Bibliorum ex Hebraeorum diebus festis et ieiuniis illustratam pag. 113. De ritu et processu funerum apud Iudaeos
recentes

recentes vide eiusdem *Schudtii* memorabilia P. II. lib. VI. c. 37. Monumenta antiqua Iudaica Augustae Vindelicor. reperta illustravit *Matthias Fridericus Beckius*, Augustae Vindelicor. 1686. 8. cum appendice monumentorum quorundam Romanorum, veluti mantissa operis Velferiani de antiquis monumentis Augustanis. De *Perfarum* funeribus Briffon. II. p. 350. sq. et I. p. 194. sq. vbi de funeribus Regum. De eorundem Perfarum et aliorum populorum orientalium more, quo a canibus et auibus se post mortem vorari malunt, quam terra sepeliri Anonymi dissertatio inserta legitur tomo XII. historiae criticae Reipubl. litterariae p. 248. sqq.

III. De funeribus et luctu Graecorum vide, quae notata sunt viris doctis ad Homeri Iliados Ψ , et Aeschylum in Choëphoris (inferias facientibus siue ferentibus) tum *Ioanni Nicolai* libro de Graecorum luctu lugentiumque ritibus variis, excuso Marpurgi Cattorum 1696. 12. *Ioan. Pottero* Archaeol. IV. 1-8. *Io. Nardio* in animaduersione de funeribus Atheniensium, subiecta Lucretio editionis in vsu Delphini et *Car. Henr. Langio* de luctu Graecorum ex Euripide, observ. sacr. dissertat. quinta. *Paganini Gaudentii* exercitatio de funere Heroum, in qua Homeri, Virgilii, Statii, Siliii et Nonni exercitationes inter se conferuntur, exstat ad calcem eius dissertat. de arcanis imperii euulgatis, Florentiae 1640. 4. Decursiones meminere in funere herois Virgilius et Statius, neutiquam vero Homerus aut Nonnus. Illam a Poenis esse inuentam suspicatur Gaudentius cap. 20. p. 100. De concussione armorum in funeribus Ducum et Principum Barthius ad Statium pag. 430. De more ad orientem vel occasum obuertos mortuos sepeliendi Plutarch. Solone pag. 83. De funebri pompa Isiaci ab Apuleio descripta et aliis funera *Aegyptiorum* spectantibus vide Kircheri Obeliscum pag. 433. et tom. 3. Oedipi Aegyptiaci pag. 425. sq. Ioan. Conradum Dienericum in Antiquitatibus Biblicis Vet. Testament. p. 144. sq. De *Septentrionalium* populorum sepeliendi ritibus Iornandes vbi funus Atiliae describit, et Stephanus pag. 90. sq. ad Saxonem Grammatic. Bartholin. Antiq. Danic. p. 112, 273. Andr. Olaus Rhyzelius de sepultura veterum Sueo- gothorum, Vpsal. 1707. 8. Christian. Nettelbladt in dissertat. de variis mortuos sepeliendi modis apud Suiones, Rostoch. 1724. De veterum *Britannorum* sepultura et exequiis funeris vide appendicem ad Alexandri Gordoni itinerarium septentrionale. De *Germanis* Cluuerus lib. I. cap. 53. Hachenbergius, Keyslerus, Ioan. Godofr. Bauerus in Progr. de moribus veterum Germanorum circa funera, quod subiectum est Eius orationi parentali Car. Ottoni Rechenbergio dicta, Lipsiae 1751. 4. De funeribus *Turcarum* Angeli Geropoldi Epistola in Museo Mineruae Venetae tom. I. p. 151. sq.

IV. De funeribus et luctu *Romanorum* prae ceteris diligenter et accurate libris IV. agit *Ioannes Kirchmannus*, Hamburgi 1605. 4. et Lubecae 1625. 8. vt alias editiones omittam. Cui addendus est *Henricus Noris* in Cenotaphiis Pisanis, dissertatione tertia. *Paganinus Gaudentius* in exercitatione de funere Caesarum, Florentiis 1640. 4. *Franciscus Boncius* in oratione de funere antiquorum Romanorum, pag. 405. sqq. eiusdem orationum. *Theodorus Gorallus*, siue qui sub hoc nomine latet *Ioan. Clericus* in notis ad Elegiam 1. Pedonis Albinouani, *Claudius Dausqueius* ad Silium Italicum Libro XIII. versu 470. sq. *Jacobus Gutherius* de iure Manium libris 3. quibus ritus, mores et leges prisci funeris explicantur, Paris. 1615. Lipsf. 1671. 8. et tomo XII. Thesauri Antiquitatum Romanarum, in quo praeterea occurrit Io. Petri Bellorii ² descriptio sepulcri Nafoniorum, a Petro Sancto Bartolo in aes incisi. *Fabiani Toernerii* dissertatio de sepultura Romanorum, Vpsal. 1728. 8. et liber gallicus: *Explication de divers Monumens, qui ont rapport à la Religion des anciens peuples*, pag. 1. sqq. Varia etiam habet Christ. Henr. Trozsius libro de memoria propagata cap. 6, 7, 8. Ceterum vt antiquissimi Graecorum contra posteriorem gentis suae morem cadauera mortuorum flammis, Homero teste, absumpserunt, sic contra Romani vetustissimi corpora intacta flammis terrae mandauerunt, eundemque morem a quibusdam etiam post seruatum notat O. Ferrarius II. 21. electorum, vbi de eo, quo pacto crematorum cineres in urnam condi et a fauilla rogi separari potuerint. Quod lintei asbesti ope, quo corpus inuolutum erat, fieri quam optime potuit. Confer Ioan. Ciampini dissertationem epistolarem de incombustibili lino, siue lapide amiantho eiusque filandi modo Romae 1691. et quae de Asbesto A. 1720. iterum reperto in Siberia, et Marco Veneto iam lib. 1. cap. 47. memorato narrantur in Nouis literariis Lipsiensibus A. 1729. p. 329. sqq. Adde Philippum Bonannum in museo Kircheriano pag. 87. vbi memorat Anno 1702. repertam esse urnam, in qua cineres inclusi fuerunt panno ex lino asbestino. De more comburendi mortuorum cadauera confer Mezeriacum ad Ouidium T. 1. pag. 191. sqq. De crematione cadauerum veteribus Germanis populisque septentrionalibus vsitata confer Procopium in historia Goth. pag. 256. edit. Grotii. Bartholinum antiquit. Danic. p. 112. et 273. sq. Cluuerium Germ. antiq. 1. 53. et Godofr. Schürzium de Germ. gentiliū victimis humanis pag. 90. sq. De ossilegio consule Franc. Antonii Zachariae dissertationem, quae secunda est volum. primi commentar. societatis columbariae Florentinae. Aegyptii corpora defunctorum nequiquam cremarunt, vnde Cambyfes a cadauere Amasis Regis Agypt. pridem

² Rom. Italice 1680. fol. et Latine Tomo XII. Graev. ac Belgice ad calcem Francisci Desleini descriptionem veteris et nouae Romae, Amstelod. 1704. fol.

pridem defuncti poenas grauissimas sumere posse se exstimabat, si illud refolium verberibus et omni contumelia affectum denique traderet flammis, vt narrat Diodorus Siculus p. 249. excerpt. Peiresc. De ritu collocandi cadaueris Lipsius lib. 1. elect. cap. 6. De vario lignorum et plantarum vsu in funeribus vide G. A. Langguthii antiquitates plantarum feralium apud Graecos et Romanos, Lipsiae 1738.

V. In primis vero *Christiani*, 3 quo certam suam de resurrectione spem testantur, magnam funerum rationem habuere et ab cremandis cadaueribus, atque ostentandis Aegyptiorum more cadaueribus medicatis abstinerunt: illamque circa funera curam inter causas incrementi religionis nostrae ponit Iulianus Imperator Epist. 49. De ritibus sepulcralibus Christianorum veterum praeter *Iac. Gretserum* 4 in libris tribus de Christianorum funere, Ingolstadt. 1611. 4. et T. V. eius Operum iunctim editorum Ratisbonae 1735. fol. p. 79. sqq. et *Onuphrium* in libello de ritu sepeliendi mortuos apud veteres Christianos et de eorum coemeteriis (ad calcem Platinae de vitis Pontificum et separatim cum praefat. Ioan. Georg. Iochii, Lipsiae 1717. 4.) *Io. Ernestum Franzonium* Vlza-Luneburgicum libris VI. de funeribus veterum Christianorum Helmsted. 1709. 8. cum praefatione Rev. Abbatis D. Ioan. Fabricii, qui *Ioannis Sauberti* collectanea MSS. sed valde imperfecta de hoc argumento communicasse se cum eo profiteretur, et *Hugonem Menardum* ad Sacramentarium Gregorii M. p. 262. sq. *B. Bebelium* Sacc. IV. tomo 2. pag. 931. sq. praecipue consulendus venit *Henr. Spondanum* in Coemeteriis sacris, siue opere in 4. libros distincto et Parisiis 1638. 4. edito, in quo de ritibus sepulturae tum apud Iudaeos et Gentes, tum maxime apud Christianos differit, et sepulturam publicam rem sacram esse nec concedendam haereticis, impiisue, aut maleficis prolixè disputat. *Paulus Aringhus*, *Antoniusque Bofius*, in opere luculento, Romae 1651. et Parisiis 1659. fol. edito, quod Romam subterraneam inscripserunt. *Iosephus Binghamus* origin. ecclesiastic. lib. 23. et *Ioan. Nicolai* in libello de Iuctu Christianorum, siue de ritibus ad sepulturam pertinentibus, nunc primum edito ex bibliotheca Sigeberti Hauercampi, Lugd. Bat. 1739. 8. Vide etiam *Franc. Mariam Samuelhum* de sepulturis Christianis, Taurini 1678. 4. *Casp. Barthii* Aduersaria p. 3015. *Io. Pearsonium* in Symbolum Apostol. p. 397. sq. edit. Latinae, et *D. Ioachimum Hildebrandum* in Veteris Ecclesiae, Martyrum

Ddd 3

rum

3 Laetantius Div. instit. VI. 12. *Non patiemur figuram et signentum Dei feris ac volucris in praedam iacere, sed reddamus id terrae, unde ortum est.* Nollemus igitur cum Dumontio T. IV. itineris Gallice editi p. 35. hoc imbecillitati et vanitati adscribere.

4 Vide du Pin T. 27. biblioth. Ecclesiast. p. 77. sqq.

rum inprimis et SS. Patrum arte bene moriendi, siue praxi circa moribundos et de morientium virtutibus Helmstadii 1661. et 1719. De more intra templa, ⁵ fidelium cadauera humandi vide V. C. Ludouici Antonii Muratorii diff. XVII. ad Paullinum p. 185. ⁶ sq. tomo 1. anecdoton Bibl. Ambrosianae, et Nic. Hieron. Gundlingii Obseruat. selectas Halae Sax. 1707. 8. editas tom. 1. Obseruat. 8. quae est de origine sepulcrorum in templis. Io. Doughteium in Analectis sacris ad Ez. XLIII. 7. Tho. Crenium Animaduers. Philolog. tom. 2. p. 155. sq. Lindebrogium ad Leges antiquas p. 1440. Aegyptios solitos in templis sepelire quos diuinis postea honoribus affectum ibant, notat Daniel Heinsius p. 141. ad Maximum Tyrium. In templo Apostolorum CPoli, solos Imperatores et Patriarchas sepelire fas, vt notant Valesius in notis ad Sozom. IX. 2. et Bandurius in Imperio Orientali p. 878. Beatus Rhenanus in praefat. ad Liturgiam Chrysofomi: *Olim Episcopi, Sacerdotes et Principes, auctores structurae, tantum intra templorum muros sepeliebantur, hodie eo ventum est, vt quilibet cerdo in medio basilicae velit humari, vt aedes sacrae Christianorum, quas mundas esse conueniebat, polyandria sint et cadauerum receptacula.* De desiderio Christianorum prope memorias et reliquias martyrum sepulturam consequendi, vt eorum meritis adiuuarentur, vide Iulianum Toletanum lib. 1. Prognosticon c. 20. T. XII. Biblioth. Patrum p. 596. et Rosweidum ad Paullinum pag. 846. sq. Contra morem sepeliendi in templis disputat auctor scripti Anglice editi Londini 1726. 4. *Churches no charnel-house.* De translatione sanctorum mortuorum videndus Onuphrius de ritu sepeliendi cap. 15. De more extra urbem sepeliendi, apud Iudaeos, Graecos, Romanos, Kirchmannus de funeribus Rom. II. 20. sq. Io. Voisin Theolog. Iudaic. p. 84. sq. Chiffletius in expositione inscriptionis Geminae, Matris sacrorum p. 25. Iulio Caesari concessum est *τάφον ἐν τῷ τοῦ παμαρτου ποιήσασθαι.* Diolib. XLIV. pag. 385. De more personas honoratiores sub montibus altis vel in ipsis montibus sepeliendi agit *Angelus Zanorronus* in dissertatione de antiqua sepulchrali inscriptione, Neapoli 1743. 8. De Sicyoniis Plutarchus Arato, p. 1047. De Turcis Tho. Smithus Epist. 2. de moribus Turcarum p. 56. et in notitia CPoleos pag. 108. *Quot diebus luctus celebratus,* Benedictini ad Ambrosium tomo 2. p. 1197. sq. Menardus ad Concordiam Regular. Cotelerius ad Const. Apostol. etc. *ἐν εἰς πένθι ποιήμεραι.* Niceph. Gregoras XII. 2. p. 358. Cum psalmis et hymnis deducta cadauera. Vide Carol. Sam. Senffii dissertat. de cationibus funebribus veterum, Lipsi. 1689. et Rosweidum p. 791. vbi et de more cadauera

⁵ Hunc ritum ab ethnicis, qui mortuorum ossa in sacris lucis conderent, repetendum esse censet God. Schützcius ad Keyseri itinerum partem 1. p. 226.

⁶ Excerpta habes in Neocori bibliotheca libror. nouorum A. 1699. p. 621. sq.

cadauera linteo obuoluendi. De *praeficis* ⁷ vide Petrum Morestellum pomp. feral. lib. II. cap. 29. Jac. Gutherium de iure manium lib. I. c. 14. Io. Meursium de funer. c. 18. Laur. Begerum vol. I. thesaur. Brandenb. p. 151. Hieronymi Baruffaldi dissertationem ad illustrationem urnae sepulcralis Fl. Quartillae praeficae, quae cum Iosephi Lanzoni aduersariis de luctu mortuali veterum prodiit Ferariae 1713. 8. et recusa est T. III. thesauri Sallengriani. Memorias Treuoltinas A. 1730. p. 141. fqq. Giornale de letterati d' Italia T. XVI. p. 395. Dissertation sur les Pleureuses d' Antiquité par Mr. Aubert, in Recueil des pieces fugitiues de Mr. Archimbaud, T. 4. p. 99. fqq. Hugon. Menardum ad Poenitentiale Romanum Tomo XIV. Bibl. Patrum edit. Lugd. p. 933. vbi etiam de more laniandi genas, vel ante rogam sanguinem gladiatorum vel captiuorum effundendi. De *Praeficarum vsu apud Christianos*, Menardus p. 257. sq. ad Gregorii sacramentar. et Sam. Bafnage ad A. C. 37. num. 19. vbi et alia de Christianorum funeribus. De *Copiatis* siue libitinariis clericis funera componentibus, Gothofredus ad Cod. Theodos. tomo 5. p. 5. Cangius in glossar. Vedelius et alii ad Epistolam Ignatio suppositam ad Antiochenos. De Muhamedanorum funeribus et aegrotorum atque agonizantium visitatione Albertus Bobouius ad calcem itineris Abrahami Perizol. cum notis Tho. Hydei pag. 17. sq.

VII. De medicato funere siue variis rationibus corpora defunctorum condiendi, atque a corruptione et putredine conseruandi, tum de Aegyptiorum *ταριχέυσει*, de qua Herodotus II. 86. fqq. ac de *Mumiis* ita dictis ab Arabico vocabulo *Mum*, quod ceram significat, (vt notat Tho. Gatakerus p. 175. ad M. Antoninum, et Engelbertus Kaempferus in antiquitatibus exoticis p. 517. vbi liquorem illum mirae virtutis ad condienda cadauera aptissimum describit: et Cornelius le Brun itinere in Persiam p. 231. edit. Gallicae) consules, vbi lubebit, Athanasium Kircherum in sphinge mystagoga, siue diatribe hieroglyphica de Mumiis, Amstelod. 1676. fol. et Tomo 3. Oedipi, syntagmate 13. et syntagmate 16. vbi de Penatibus, Laribus et Serapibus, qui et ipsi nihil aliud erant quam cadauera Aegyptiorum medicata, vide p. 478. *Ioachimum Struppium* in consensu celebriorum Medicorum, Historicorum et Philosophorum super exoticis aliquot medicamentis, Mumia eique cognatis, Francof. 1674. 4. *Gabrielem Clauderum* in methodo balsamandi corpora humana, Altenburgi 1679. 4. *Ioannem Grauium* in descriptione Pyramidum Aegypti, in tomo primo collectionis itinerum Theuenotianae, (quae tribus voluminibus prodiit in folio.) *Olai Wormii* museum p. 30. sq. *Giornale d' Italia* T. 6.

p. 172.

⁷ Graecis *μοιρολογίστραι*, Naeniae Balsamoni ad canon. 106. Carthaginienf. *μινυσιματα*, querulae nugationes.

p. 172. ex Thomae Alghisi epistolam ad Antonium Vallisnerium, vbi de ingenioso modo fasciis cadauer illigandi. *Philippum Bonanni* in museo Kircheriano p. 245. sq. *Voyage de Gemelli Careri* T. I. p. 113. *R. Ainsworth* in monumentis Kempianis p. 3. fqq. *Ludov. Penickerium* des embaumens selon les anciens et modernes, Paris. 1699. 12. *Pocockium* in descriptione Aegypti L. 5. c. 5. p. 230. edit. Anglic. vbi fusius agit de modo praeparandi funera medicata. *Thomae Greenhill* *νεκροκηδεων*, siue de arte condiendi cadauera, Anglice Londini 1705. 4. *Petrum Bellonium* Lib. 2. observ. c. 47. et in libris tribus de admirabili operum antiquorum et rerum suspiciendarum praestantia, de medicato funere siue de cadauere condito et lugubri defunctorum eiulatione, nec non de medicamentis conseruandi cadaueris vim obtinentibus, Paris. 1553. 4. et tomo VIII. Thesauri Gronouiani: *Iosephi Lanzoni*, Medici Ferrariensis, de pollinctura et balsamatione apud veteres, et recentium variis balsamandi cadauera modis, Ferrariae 1693. et Geneuae 1696. 12. *Andream Grypbium* in Mumiis Vratislaviensibus, Vratislaviae 1662. 12. *Frid. Theophil. Ketcherum* in diatriba de Mumiis Aegyptiacis, Lipsiae 1694. 4. auctiore ibid. 1703. 8. *Conyers Middletonium* in descriptione Mumiae Cantabrigiensis, pag. 251. fqq. eius Monumentor. German. eruditae antiquitatis. *Melchior. Sebizii* disput. de conditura s. balsamatione cadauerum humanorum, Argentor. 1699. *Caylium* de ratione condiendi cadauera humana Tom. 23. histor. acad. Inscriptionum p. 119. fqq. edit. Parisiensis, et ex ea Germanice in dem Neuesten aus der anmuthigen Gelehrsamkeit 1759. p. 762. *Io. Baptistam Portam* lib. IV. Magiae natural. c. 15. *Georg. Wolfgangum Wedelium* celeberrimum Ienensium Aesculapium decade 3. diss. 6. et 7. vbi de balsamatione tum aliorum corporum tum Christi, de qua etiam in manibus est MSta Hermanni Conringii exercitatio. Methodum Kerckeringianum balsamandi siue condiendi cadauera breuiter exponit personatus Vignolius Maruilius tomo I. Miscell. p. 288. sq. De methodo Billiana, et altera Gabriellis Clauderi exstat *Tobiae Andrae* epistola, Amstelod. 1682. 12. conf. Acta Eruditor. A. 1683. p. 270. De tertia Daglii per spiritum vide Miscellanea Berolinensia T. I. p. 150. Mumiam Aegyptiacam⁸ ita describit Io. Bodinus in colloquio inedito Heptaplomere, quod sit *cadauer anomom, cardamomo, sale, aceto, melle, myrrha, aloë, nardo, casia, resina siue bitumine* (adde Diodorum Sic. XIX. T. 2. p. 735.) *ceterisque id genus venenis a putredine vindicantibus conditum ac maceratum. Cutem reperit inauratam, aurum enim cadauera, vti ligna quoque et metalla et alia a corruptione seruat: carnem cum cute flauescentem ac fuscam ea duritie ac hypostasi, qua Saccharum*

⁸ S. Augustin. serm. 120. de diuersis Tomo I. supplem. pag. 336. *Aegyptii morem habent siccare corpora et quasi aenea reddere, Gubbaras ea vocant.*

rum vetus Creticum: Interiore visceribus exenteratis siccissima, cadauer plane inodorum prae nimia siccitate, in cordis sede imaginem lapideam insculptam nomine Isidis, cadauer obnolutum corio bubulo, sub corio denique innumerabiles fascias densissimis lini replicationibus singulas singulis adiunctas nec ulla sui parte detritas. Adde his Gabriellis Clauderi methodum balsamandi corpora humana, Altenb. 1674. et Andr. Riuni exercitationem Lipsiae editam de pollinctura et balsamatione. De more condiendi corpora defunctorum in insula Tenariffa agit Odoardus Dapperus in descriptione insularum Africanarum p. 81. De Aethiopia more Herodotus III. 24. De siccatione corporum per vitriolum Bibliothec. Anglic. T. 13. p. 175. De corporibus incorruptis seruatis siue naturali artificio siue per miraculum Raynaudus tomo XIII. Opp. et Thomas Bartholinus centur. 1. histor. 62. De ritu vngendi cadaueris Octavius Ferrarius II. 22. elector. vbi inter alia notat Lazari corpus foetens memorari Io. XI. 39. quia non condiebant Iudaei cadauera, vt Aegyptiis in more positum, sed tantum vngebant. De Iudaeorum vnctione diuersa a balsamatione Aegyptiorum vide Zornii bibliothecam antiquario exegetic. p. 21. Ceterum confer quae de vnctione mortuorum B. Bebelius Antiquitat. Eccles. Saec. IV. tomo 2. pag. 916. et Io. Verwey differt. de vnctione Gentilium: et de more condiendi cadauera in cera et melle, viri docti ad Plinium. Etiam Aristobuli Iudaeorum Regis cadauer melle conditum memorat Syncellus pag. 301. et Iosephus XIV. 7, 4. De more lauandi cadauera interpretes ad Actor. IX. 37. et Cornelius Adami in exercitationibus exegeticis p. 257.

VIII. De fasciis sepulcralibus mortuorumque inuolutione Io. Nardius ad Lucretium pag. 646. sq. vbi de Aegyptiorum funeribus. Thomas Alghisius tomo sexto diarii italici: (Giornal. d' Italia) pag. 171. sqq. Octav. Ferrarius elect. II. 20. Gisbertus Cuperus II. 9. obseruat. Io. Iac. Chiffletius ⁹ in Crisi Historica de *linteis sepulcralibus* Christi Seruatoris, Antwerp. 1624. 4. et Rev. Salomo Deylingius parte 3. Obseruat. sacrar. p. 275. sq. De more terram mortuis iniiciendi, Salmasius Obseruat. ad ius Atticum p. 563. De vestiendi ritu Kirchmannus lib. 1. de funeribus Rom. cap. 10. Guther. de iure manium lib. 1. cap. 16. Morestellum lib. cit. I. 16. qui II. 10. obseruat, funera interdum fucata fuisse et laruata. Addatur Nicolai de luctu Graecorum c. 6 §. 6. Idem de Hebraeorum vestibus funebribus agit in libro de sepulcris Hebraeorum p. 263. de quibus etiam Geierus lib. cit. p. 58. De Christianorum Binghamus origin. ecclesiastic. lib. 23. c. 3. §. 4. Aringhus Romae subterraneae lib. 1. c. 24. Cafalius de ritibus veter. Christianorum, cap. 66. Cum mortuis sepulta quibus

⁹ Du Pin T. 17. p. 271. sq.
Vol. 2.

bus viui iocalibus delectabantur, de quo ad Vitruuium IV. 1. etiam pecuniam cum mortuis sepultam obseruat Stephanius ad Saxonem Grammaticum p. 96. Confer quae viri docti ad Suidam in *δανάκη*. Iac. Thomasti *τῷ μακαρίτου* Programma LVII. M. Christiani Ehrenfried Seifferti diatribam de numis in defunctorum ore repertis, Dresdae 17:2.8. et Will. Iusti Christ. Chrysandri commentationem de nauo Charontis, Helmstadii 1745. Apud Hebraeos etiam ex supellectile quaedam cum mortuis sunt sepulta, in Regum vero funeribus combusta: vide Mülleri dissertat. supra citatam de Afae Reg. pompa ferali, Geicrum lib. cit. c. 6. §. 7. Schickardum de iure regio Hebraeor. p. 420. qui pag. 437. eorum equos, mulos etc. enervatos, viduas autem nemini in matrimonium concessas esse annotauit. Apud varios populos, et veteres imprimis Germanos non solum arma, pecunia aliaeque res pretiosae et equi, sed etiam serui, immo vxores simul sepeliebantur et concremabantur. Vide Nicolai de sepulcr. Hebraeor. p. 60. sqq. et 99. et de luctu Graecor. cap. 13. §. 7. Quenstedium de veter. sepultura c. 7. et 14. Gutherium l. c. II. 32. Morestellum l. c. VII. 2. Keyslerum antiq. septentrional. p. 115, 146. sqq. 163, 168. Bartholinum antiq. Danic. lib. 2. c. 8. sqq. Rothium de Solduriis §. 11, 15, 20. sq. De aliis rebus ac libris quos cum mortuis sepelire inhumareque quibusdam placuit, vide triplicem Bibliothecam mortuorum quam Germanice A. 1704. vulgavit Rev. D. Georgius Henricus Goezius, in quarum altera pag. 40. sq. Epistola eiusdem argumenti scripta legitur a Paulo Christiano Hillfcherro, Pastore Dresdensium meritissimo. Vide etiam sis Sam. Frid. Lauterbachium in vita Valerii Herbergeri p. 179. sq. Rudbeckii Atlanticam T. 1. p. 183. 652. sq. Wormii monumenta Danica p. 50. Bartholini antiquitates Danicas lib. 2. cap. 9. et 10. Noua litteraria maris Balthici A. 1699. p. 88, 93, 222, 372. De vasculis fictilibus vel vitreis, quibus lacrymae fuerunt exceptae cum opobalsamo vel aqua benedicta vide Philippi Bonanni museum Kircherianum p. 115. et Io. Iac. Chiffetium in lacrymis prisco ritu fuis in exequiis Archiducis Alberti, Antwerpiae 1621. 4. De lecytho siue vrceolo defunctis appposito Tristanus I. p. 288.

De *urnis* feralibus, ¹⁰ quarum hodieque magnus numerus variis in locis effoditur, videndus Sponius in Miscellaneis p. 287. Aringhus in Roma subterranea, Tho. Brown in Hydriotaphia siue singulari libro de urnis Norfolcensibus, Anglice edito Lond. 1658. 8. Iac. a Mellen Ecclesiastes Lubecensis celeberrimus, in historia urnae Sarmaticae A. 1674. repertae 4. Gothelf Treuerus in diatriba Germanice edita von den Todtentöpfen, Norimb. 1688. 4. 10.

¹⁰ Scriptores de hoc argumento distinctius notauit in praefatione ad Andreae Alberti Rhodii *Embrischholsteinische Antiquitäten* Remarques, Hamb. 1720. 4.

Io. Dan. Maior in *bedörferten Cimbrien* cap. 27. sq. Tentzelii dialogi A. 1695. p. 941. sq. vbi de tumulis illis sub quibus populi septentrionales condere illas soliti sunt: Henelius *Silesiographiae* tom. 1. p. 371. sq. G. Agricola VII. 23. de *natura fossilium*. Philippus Bonanni in museo Kircheriano classe tertia. Valentin. Alberti in *dissertat. de vrnis feralibus*, Lipsiae 1688. Olaus Celsius in *dissertat. de vrnis veterum sepulcralibus*, Vpsal. 1706. 8. L' Aisne *dissertation sur une Urne antique, in memoriis Treuoltinis* A. 1728. mense Nov. pag. 2021. fqq. Hieronym. Franc. Zanettius in *disquisitione* ¹¹ de vrna Contarena, Venetiis 1752. 4. Georg. Litzelius in *Beschreibung der Römischen Todtentöpfe und anderer heydnischen Leichengefässe*. Spirae Nemerum 1749. 4. Ioach. Hartwic. Müllerus in *Versuch einer Abhandlung von den Urnen der alten deutschen und nordischen Völker*, Altonae 1756. 8. Christianus Stieffius Lignicensis in *Epistola ad Mich. Iosephum Fibigerum de vrnis in Silesia Lignicensibus atque Pilgramsdorffensibus*, Lipsi. 1704. 4. Sigism. Saemlerus in *epistola de antiquitatibus quibusdam Germanicis in neuem Bücherfaal der schön-
en Künste und Wissenschaften* vol. VI. p. 375. et in *ulteriori illustratione vrnarum sepulcralium fueuicarum in Silesia repertarum* vol. VII. eiusd. diarii p. 73. De Lufaticis Godofr. Hechtius in *miscellaneis Lipsiensibus* Tom. VII. p. 158. fqq. De Sechusanis, Noua litteraria Hamb. 1709. p. 323 sq. De Moguntinis Io. Craft Heigelius A. 1698. De Arnstadiensibus Io. Christoph. Olearius Ien. 1701. 4. De Mimigardicis in Westphalia, Iodocus Hermannus Nunningh, in *sepulcreto gentili*, Francof. 1714. 4. vbi etiam de lapidibus veterum sepulcralibus. De Coberinis Valentin. Ern. Eugenius Cohausen in *dissertatione adiecta tomo secundo epistolar. amoebearum* Iod. Herm. Nunninghii et Ioan. Henr. Cohausen. De vrnis sepulcralibus et armis lapideis veterum Cattorum Io. Henr. Schminckii *dissertatio* prodiit Marb. 1716. recusa Lipsiae 1741. De ollis fossilibus in maiori Polonia cum vrnis sepulcralibus haud confundendis vide *Acta Eruditor.* 1722. p. 11. De vrnis Anglicis praeter Thomam Brown paullo ante laudatum egit Io. Woodwardus in *epistola edita Oxonii* 1712. 8. *An account of some Roman urns, and other Antiquities, lately digg'd up near Bishop's Gate*. Guilielmus Cambdenus in *Britannia* vbi de Middelfexia, Weeuery in *priscis monumentis funebribus (ancient funeral monuments)* p. 515. De vrnis Abusirensibus in Aegypto, non procul magna Cairo, quibus litterae hieroglyphicae inscriptae sunt, vide Paulli Lucae *iter tertium* A. 1720 Gallice editum p. 346. Vrnas, in quibus cineres auium, quas adorabant Aegyptii, feruati essent, obseruatas sibi esse memorat Gemellus Careri T. 1. *itineris Gallice ex Italico versi* p. 114. adde *romum secundum sub finem*. Tangunt prae-

¹¹ *Acta Eruditor.* 1755. p. 661.

terea hoc argumentum Matthias Zimmermannus in florilegio, voce *Vrnae*, alique laudari in collectione quae sub titulo interceptarum epistolarum Germanice prodit (*ausgefängene Briefe*) P. II. p. 879. Ab vrnis nidorum columbinorum instar dispositis sepulera familiarum dicebantur columbaria. Vide Ant. Franc. Gori descriptionem monumenti siue Columbarii libertorum et feruorum Liviae Augustae et Caesarum, recusum T. III. supplementor. Poleni p. 1. Adde itae. Sponii Miscellanea eruditae antiquitatis sect. IX.

IX. Exequiæ funeris ¹² proprie dicebatur sepulcri iam complicatis valuis per feram oclusio. Vide Io. Iacobum Chiflerium de exequiarum ritu ad titulum sepulcralem Geminae matris sacrorum, Antwerp. 1624. 4. Soler tamen illud vocabulum etiam poni de vniuersa deductione et pompa funeris atque elatione, de qua praeter eundem Chiflerium Kirchmannus libro 2. et quotquot de funeribus antiquorum scripsere. Sicuti autem mos facinorosos extra ciuitatem afficere supplicio de quo Lipsius p. 98. ad Tacitum, et Valesius ad Ammiani XXVIII. 4. p. 527. et viri docti ad Hebr. XIII. 12. ita solebant etiam coemeteria ¹³ et sepulera defunctorum vel loca in quibus cadauera exurebantur, non esse intra ciuitates sed extra illas, communi vsu tum aliarum gentium, tum Hebraeorum, Graecorum et Romanorum. Vide Grotium ad Luc. VII. 12. Io. Doughteii *Analecta sacra* ad Ezech. XLIII. 10. Luc. VII. 20. Kirchmannum de funeribus Romanorum II. 20. sq. Io. Voisin theol. iudaic. p. 84. Chiflerium in expositione inscriptionis Geminae matris sacrorum p. 25. sq. Christ. Godofr. Hoffmanni dissert. de coemeteriis ex vrbibus tollendis, Francof. ad Viadr. 1729. et Georg. Dan. Coschwitzii de noxis ex sepultura in templis facta obeundis, Halae 1729.

De Epulo ferali siue silicernio (*περὶ εἰσιπνον* Athen. VIII. pag. 3. 44. IX. p. 404.) vide Dionem Cassium p. 253. Lipsium et Taciti VI. *Annalium*. Kirchmannum

¹² Seruius ad Aeneid. XI p. 1573. Apud Romanos moris fuit vt nocte efferrentur ad funalia, vnde etiam funus dictum est, quia in religiosa ciuitate cauebant, ne aut magistratibus occurrerent aut sacerdotibus, quorum oculos nolebant alieno funere violari. Inde etiam, qui funeri praerant, a vespera primum vesperones, deinde vespillones dicti videntur. Et magis moris Romani, vt impuberes noctu efferrentur ad faces, ne funere immaturae sobolis domus funestarentur, quod praecipue accidebat in eorum, qui in magistratu erant, filiis.

¹³ Coemeterium apud Cretenfes olim dictum fuit hospitium destinatum peregrinis, vt in eo somnum caperent, vt ex Dosiade apud Athenaeum lib. IV. notauit Petrus Victorius VIII. 2. var. lectionum, vbi ait Christianos inde ansam cepisse coemeteria appellare loca, in quibus suos conderent mortuos. Adde Suiceri thesaurum voce *κοιμητήριον*. In coemeteriis sacrae peractae synaxes Aringhus lib. 1. c. 31. Romae subterraneae. LX. coemeteria fuerunt Romae, idem Aringhus II. 2. Qui etiam de Christianorum coemeteriis libro primo, et de Iudaeorum, quod Romae fuit, coemeterio II. 23. agit.

mannum IV. 3. fqq. de funer. Romanorum. Sertorii Vrsati monumenta Patavina p. 122. fqq. Fesseli Aduersaria sacra lib. I. cap. 12. Iani Guilielmi Verisimilia III. 8. Stuckii antiquitates conuiuales I. 25. Gabr. Marquarti dissertationes binas Lipsiae, totidemque Wolfgangi Casparis Troppanegeri, Witebergae 1710. editas, Mich. Christ. Hanouii dissertationem Gedani 1728. euulgatam, et quae ad fragmentum marmoris Nemaufini norata sunt in calce Sorberianorum. De epulis feralibus Hebraeorum Sopranes in libro ante laudato; de Christianorum Nicolai de luctu Christianor. cap. 23. De Germanorum Georg. Henr. Ayrerus in disquisit. de Dadfisa veterum Germanorum, quae exstat vol. IV. Actor. societatis latinae Ienensis pag. 134. De conuiujs in memoriam defunctorum meminit Humbertus de Romanis lib. 2. de eruditione concionatorum cap. 100. Tomo XXV. biblioth. Patrum Lugdun. pag. 567. Orationes funebres in patria sua nullas fuisse testatur Dionysius Halicarnasensis lib. V. Antiquitatum Rom. Quemadmodum nec apud Hispanos neque in hac nostra ciuitate Hamburgensi vsus eorum obtinuit. Ceterum apud Romanos nihil illis frequentius, quanquam illas saepe fabulosas fuisse atque inde historiam rerum factam mendosiore iam Cicero questus est in Bruto cap. 16. Confer Zenobium Centuria 5. prouerbio 28. Aegyptios quoque eundem morem mortuos Laudatione funebri prosequendi habuisse docet Ioan. Marshamus in canone chronico p. 273. vt adeo fallatur Mottanus Vayerus, qui tomo XIV. p. 69. a Romanis hunc morem repertum esse existimat. De quibus vide et Plinium lib. 8. epist. 12. Quinctilianum Burmanni III. 7. p. 265. sq. Frider. Andr. Halbaueri historiam laudationum funebrium, praemissam decem eius parentationibus editis germanice Ienae 1724. 8. Iusti Christoph. Boehmeri, Prof. Helmstad. exercitationem de orationibus parentalibus, tertium et auctiorem editam Helmstad. 1715. 4. et Caroli Sam. Sensii dissertat. de concionibus funebribus veterum, Lips. 1689. De funebribus siue feralibus ludis Augustinus lib. 8. de ciuitate DEI c. 26. De Ferijs denecalibus, nouendiali sacrificio Vossius libro 1. de Idololatria cap. XI. De more mortuos ad sepulturam prosequendi cantu ¹⁴ ac naenijs, Macrobius lib. 2. in Somnium Scipionis c. 3. et ex Christianis Procopius II. 23. de bello Persico p. 146. Chrysothomus homilia quarta in Epistolam ad Hebraeos, Hieronymus in Epitaphio Paullae, Lindebrogius p. 1477. ad Codicem Legum antiquarum. Tiber. Hemsterhusius ad Lucianum T. 1. p. 519. Baruffaldus de Praefcis cap. IX. Casalius de riti-

Ecc 3

bus

¹⁴ De more hymnis prosequendi funera notum est testimonium Victoris lib. 1. de persecutione Vandalica c. 5. *Quis vero sustineat atque possit sine lacrymis recordari, dum praeciperet (Gensericus) nostrorum corpora defunctorum sine sollempnitate hymnorum cum silentio ad sepulturam deduci?* Adde Rittershusium ad Corippum pag. 98. et Aringhūm lib. 1. cap. 19.

bus Profan. p. 146. Faesius ad Gyraldum pag. 357. Kirchmannus de funerib. lib. 2. cap. 6. et Falsterus amoenitat. philologic. T. 2. p. 237. sqq. Naenias lessio Romae interdicto substitutas fuisse ostendit Meursius de funere, qui simul lessum ipsum describit. De signis obuersis et obuersis in humum cuspidibus luctus tempore videatur Barthius III. ad Statium pag. 428. De more in luctu se conspergendi cineribus Bourdelotius ad Heliodorum pag. 21. De vsu cereorum siue lampadum in exequiis, quem vetuit canon Eliberinus 34. sed antiqua consuetudo tenuit Nicol. Comnenus pag. 315. praenotionum mystagogicarum. De Coronis feralibus praeter Paschaliū, libro de Coronis, vide Rittershusium libro 7. sacrarum lectionum c. 1. vbi sigillatim de Christianis, et Maffeiū pag. 178. musei Veronensis. De lectis et lecticis funebris videatur Alstorpius de lectis et lecticis pag. 147, 265. Lecti funebris imaginem habes apud Schefferum libro 2. de re vehiculari p. 89. Chr. Frider. Zeibichius in meletemate historicoiuridico de collocatione mortuorum in lecto ferali, Witeb. 1745. 4. hunc morem, nec apud Hebraeos, nec apud Aegyptios in vsu fuisse, sed a Graecis demum introductum censet. De arcula sepulchrali siue loculo in lapide cauiato, cui cadaver imponitur, sarcophagis arcisque feralibus, de conditoriis ac monumentis fufe et erudite disserit Salmastius in Commentario ad Solinum p. 1203. sq. 1207. sq. Nicolai de luctu Graecorum c. 7. §. 6. et Zornius biblioth. antiquarioexeget. p. 580. De vstrino, apparitorio etc. Reinell. p. 818. Inscrip. Sponius p. 290. Misc. Meursius de funeribus cap. XXV. et XLI. et Kirchmannus de funeribus Romanorum pag. 314. Vide et de arca funerali Rhodium p. 145. 146. ad Scribonium, et sarcophagi marmorei inscriptiones in tomo 1. Act. Sanctorum Iunii pag. 51. et pag. 81. De more sepulchrales columnas tumulosque ornandi venerandique confer Hemsterhusium ad Lucianum T. 1. p. 518. De cupressis, quae ad mortuorum domos erant positae, deinde vero, in pompa funebri quum essent portatae vna cum mortui caduere in rogam coniiciebantur consule Middletoni monumenta antiquitatis p. 85. sq. De fustibus non ponendis ad mortuorum sepulchra existat Georgii Rothii diatriba, Stadae 1719. De more capillos sibi abscindendi et in pectus mortui imponendi Iarkius p. 691. ad Eliam Schedium. De more lacrimas, aut liquores quosdam, anniuersario praefertim officio, in cineres infundendi Maffeiū pag. 164. Musei Veronensis. De more lugentium vxorum crines suos in defuncti coniugis pectus proiciendi Falco Beneuentanus T. V. Muratorii scriptor. Italiae p. 101. De donis, quae in rogam solebant coniici Norisius Cenotaph. Pisan. diss. 3. c. 5. et Meziriac. ad Ouid. T. 2 p. 227. De florum sparsione in sepulchris Andreae Flüggi dissertatio prodit Hafniae 1704. De ritu campanas pullandi ad funerum deductionem mentio est apud Scholia-

stem Theocriti, Idyllio secundo pag. 44. Confer Roccham de campanis c. 3. et Magium de tintinnabulis cap 10. Morem pulsandi campanam, receptum in Anglia statim vbi aliquis in parochia illa exspirauit, defendit Henricus Bourne T. XV. bibliothecae Anglicae p. 345. sq.

X. In sepulcris priscis maxime admiratione dignae visae sunt *lucernae*, non tam ob elegantem et mirae diuersitatis quae passim in illis conspicitur formationem et materiam, quam ob symbolum vitae et immortalitatis animarum ¹⁵ flammam ignemque perennem, quem pro genere phosphori et lumine sine calore quidam habuerunt, vt Paullus Casatus diss. 9. de igne, quod tamen experientiae aiunt repugnare qui lucernas illas eruerunt, et aëre admisso extinctum quidem lumen sed calorem adhuc a se deprehensum sunt testati. Nedum vt assentiendum sit Ioanni Argolo, ¹⁶ qui totum illud quod apertis sepulcris flammae conspicitur, aëris ventilationi tribuit. Sane ellychnia quae ab igne non consumantur parari ex Carystio lapide et lino Carpasio asbesto notum antiquis fuit, de quo Meursius ad Apollonium Dyscolum p. 135. sq. vnde Aresium qui hoc sibi persuadere non potuit, oppugnauit Licetus libro quinto operis mox a me laudandi. Confer *Roberti Plot* dissertationem de lampadibus antiquorum sepulchralibus, in Transactionibus Philosophicis Londinensibus A. 1684. p. 806. et in Actis Eruditor. tom. 1. supplementi p 367. *Franc. Caroli*, Nobilis Veronensis, epistolam in museo Mineruae Venetae, (Galleria di Minerva) T. 6. p. 175. sq. et *Ioan. Baptistae Vrsati*, ibid. p. 253. *Iac. Ozanami* recreationes mathematicas et physicas Gallice editas Paris. 1723. 8. tomo quarto, vbi libro primo disseritur de phosphoris naturalibus, secundo de artificialibus, et tertio de lampadibus perpetuis, et *Io. Dan. Schoepflinum* de apotheosi p. 74. sqq. Ecquid vero sit illud quod tam constantem et diuturnam possit flammam ardoremque alere, minus quidem adhuc videtur compertum, rem tamen ideo neutiquam negandam esse duxerim contra tot *ἀντίπρασ* testes, quum lucernam *ἀσβεστον* etiam sub dio, Veneri olim dicatam celebret Augustinus XXI. 6. de Civ. Dei. Et lucernam perpetuam subterraneam, cuius oleum sanet morsos a canibus rabidis, memoret Rossi siue Rubeus in memoriis

¹⁵ Guil. Irhoniui de palingenesia veterum p. 208. sqq. Amstelod. 1733. 4.

¹⁶ Confer Vignolium Maruillium Tom. 3. Misc. pag. 211. sq. Videtur etiam perenne lucernarum lumen in dubium vocare Kenelmus Digbaeus de animae rationalis immortalitate pag. 48. sq. Longe magis Comes de Marsilly perpetuos illos ignes oppugnat in dissertatione, quam Liminerius historiae academiae scientiarum Bononiensis pag. 218. sqq. subiecit, putatque, lucernas illas (vt lacrymatoria quoque) tantum additis dicis caussa nec ardentes, quum reperiantur etiam solidi lapides, vel solida fistilia apposita tantum lucernae figuram referentia,

riis Brixianis Italice editis p. 204. Audiui et eos qui ex lucerna eiusmodi alimentum flammae vel extrema lingua degustarunt, tantum tamque vehementem ardorem in ore inde sensisse, vt per longum temporis illum abolere non potuerint. Ne vero longiores simus, de lucernis ¹⁷ hisce lectorem ablegamus ad pulcherrimum opus *Fortunii Liceti* de lucernis antiquorum reconditis, Vtini 1652. fol. quibus addi potest *Octavius Ferrarius* in dissertatione de lucernis reconditis veterum, Patauii 1686. 4. et tom. XII. Graev. in quo comparent etiam antiquorum lucernae illustratae a *Mich. Angelo Causeo de la Chauffe*, et in Museo Rom. 1747. auctiore recuso. *Petri* vero *Sauctii Bertoli* veterum lucernae sepulcrales, collectae ex cauernis et specubus subterraneis Vrbs Romae, cum obseruationibus *Io. Petri Bellorii* prodierunt primum Rom. 1691. fol. et ex Italico Latine, ex praestantiss. Viri *Alex. Dukeri* interpretatione tomo XII. Gronov. Sub idem tempus aliam versionem eiusdem operis, additis nouis quibusdam obseruationibus dedit *Laurentius Begerus*, Berolin. 1702. fol. qui etiam in Tomo tertio thesauri Brandenburgici lucernas quasdam exponit atque ingenii sui lumen illis admouet. Vide sis etiam *Bossi* et *Aringhi* Romam subterraneam iam supra nobis laudatam, *Kircherum* in mundo subterraneo et tomo 3. Oedipi syntagmate 20. vbi de lucernis veterum Aegyptiorum, qualem in Memphiticis sepulcris repertam memorat etiam Gallus scriptor Cruceius (de la Croix) in descriptione Africae part. 1. lib. 1. Lugd. 1688. 12. *Philippum Bonannum* in museo Kircheriano classe quarta. *Ludouici Moscardi* Museum p. 60. sqq. *Montfauconium* antiquitatis explanatae Tomo quinto, et supplementi T. 5. tab. 50. et 67. sqq. Acta Sanctorum Iunii T. 1. p. 243. Glosas marginales ad Musei Passerii lucernas sepulcrales cum reflexionibus *Petri Tombi Mecchi Pisauri* 1740. 4. *Middletonium* in monumentis antiquitatis pag. 101. sqq. *Spiridionis Pouparti* dissertationem de lucerna antiqua sepulcrali, quae inserta est memoriis Treuoltinis A. 1717. mense Ianuar. p. 154. sqq. et ephemeridibus eruditis A. 1717. mense Nov. pag. 575. *Eliae Amati* epistol. erudit. italice edit. part. 1. p. 59. sqq. edit. Amstelod. *Ioachimi Felleri*, Professoris Lipsiensis, diatribam de lucernis antiquorum subterraneis, Lipsi. 1661. 4. *Dan. Guil. Molleri* dissertationem de perennibus veterum lucernis, Altorfii 1705. 4. et quos laudat *Georg. Gotthelf Hübschenius* in appendice de lucernis antiquis p. 36. ad calcem *Andrae Gaertneri* scripti von langwierigen Lampen, Dresdae 1723. 4.

Cenotaphia

¹⁷ Quatuor fuerunt lucernarum genera: lucernae sacrae, festiuales, domesticae et sepulcrales. Vide Lucernas fictiles musei Passerii, quarum vol. I. prodit Pisauri 1739: fol. II. ib. 1743. III. 1751. fol.

Cenotaphia vocabantur tumuli honorarii in quibus nulla cadauera, vt videre est apud Callimachum epigr. 18. et 19. Marcellinum in vita Thucydidis, Tacitum II. 7. Annal. et in Cenotaphiis Pisanis quae illustrauit non minus doctrina quam dignitate et purpura illustris Henricus Norisius. Adde Io. Gottl. Bidermanni commentationem de Cenotaphiis, Freibergae 1755. Vtrum vero eadem cenotaphiorum, siue ex pietate siue honoris causa fierent, religio, quae sepulcrorum, de eo exstat Iac. Gothofredi diatriba in eius variis opusculis Geneuae 1634. 4. recusa in Euerh. Ottonis thesauri iuris R. tomo III. p. 325. sqq. Ceterum inter sepulcralia veterum monumenta facile primas tenent *pyramides*, infana mole et incredibilibus sumptibus extructae apud Aegyptios, ita, vt trecenta et sexaginta millia hominum per viginti annos in vna Pyramide occupatos fuisse testetur Diodorus Siculus. De harum forma et magnitudine tum de eo, quod umbram licet altissimae non praebent, vide Io. Grauium in pyramidographia Anglice edita Lond. 1646. 8. et Gallice in collectione Itinerariorum Theuenotiana Paris. 1666. fol. tribus tomis edita, tomo primo. *Nordenii* obseruationes in Grauii Pyramidographiam, quae exstant tomo primo eius itineris in Aegyptum. *Kircheri* Oedipum tomo 2. Parte 2. p. 292. sq. *Petr. Bellonium* tom. VIII. thesauri Gronov. *Franc. Bianchini* historiam vniuersalem ex antiquis monum. confirmatam, c. 30. *Olai Celsii* historiolum Pyramidum Aegypti, Vpsal. 1725. 8. Auctores anglos historiae vniuersalis parte prima p. 385. sqq. versionis Germanicae, et qui ex Cornelii Bruni priori itinere interiorem pyramidis formam conspiciendam exhibet, Ludolphi Neocori Bibliothecam nouorum librorum A. 1698. pag. 776. sqq. vt veteres Strabonem, Melam, Plinium, Ammianum, Diodorum Siculum aliosque praetereamus. De *Mausoleo*, monumento itidem sepulcrali admirando, quod non minus quam Pyramides, Orbis septem miraculis annumeratum est, vide praeter Leonem Allatum ad Philonem Byzantinum, Amplissimi Cuperi Commentarium de Apotheosi Homeri pag. 236. Baylii dictionarium historicocriticum et Ioan. Christ. Auenarii dissertat. de Artemisia et mausoleo, Lipsiae 1714. De aliis monumentis ac sepulcris *Cryptisque* subterraneis ac *Catacumbis* praeter supra laudatum Antonium Bosium et Paullum Aringhum in Roma subterranea, consules Franc. Mariae Torrigii Cryptas sacras Vaticanas, Italice editas A. 1635. Gilberti Burneti epistolam in historia operum eruditorum gallice edita 1688. mense Maio p. 40. Franciscum Bianchinum, ¹⁸ Veronensem, ad inscriptiones CXXX. sepulcrales libertorum domus Augustae, Romae 1727. fol. Italice. Marcum

¹⁸ Histoire litteraire de l'Europe 1727. Octob. p. 172. sq.

cum Antonium Boldettum ¹⁹ in obseruationibus Italice editis, et ad coemetēria sanctorum martyrum et christianorum Romae, pertinentibus, Romae 1720. fol. Amandi Gotth. Fehmelii dissert. duas de Catacumbis Romanis, Lipsf. 1710. et 1713. Ioan. Herbinii Crypras Kiiowienfes et quae de Cryptis subterraneis Aegyptiorum Kircherus T. 3. Oedipi Aegypt. p. 399. et de Cryptis Syracusanis Vincentius Mirabella in Syracusis antiquis, T. XI. thesauri Siciliae p. 27. Porro ex catacumbis illis Romanis quae subinde reliquiae veluti Sanctorum ad cultum proferuntur, non dicam an Sanctorum sed num Christianorum ac non Ethnorum et impiorum hominum sint, saepe est incertum, vnde cultum sanctorum eiusmodi ignotorum merito improbavit doctissimus Vir. Ioannes Mabillonius Epistola sub Eusebii Romani nomine edita ad Theophilum Galium Parisf. 1698. 4. et saepius deinde recusa, ac denique analectis eius ineditis Parisiis 1723. fol. subiecta. Huic assentitur Lucas Dacherius ad Guiberti abbatis lib. 1. de pignoribus sanctorum p. 562. sq. et Io. Baptista Thiers libro *de la plus solide de toutes les deuotions*, de perfectissimo pietatis officio quod in charitate consistit, vt praetereamus quae de illis catacumbis notarunt Iac. Bagnage lib. XVIII. Histor. dogmatum Eccles. Gallice editae, Tho. Burnetus et Maximilianus Miffon in itinere vterque Italico, Stephanus Chamillard, S. I. in obseruationibus per iter Italicum factis, Observ. 3. in diss. ad numismata et gemmas antiquas, Parisf. 1711. 4. Frid. Spanhemius in Hist. Eccles. N. T. pag. 668. 806. T. I. Opp. et Petrus Zorn dissert. de Catacumbis Lipsf. 1703. 4. Inscriptiones omnis generis Veterum Graecorum Romanorumque Ethnicas et Christianas, atque in his quam plurimas sepulcrales collegerunt illustraruntque, Gruterus, Reinesius, Sponius, Fabrettus, et alii in Bibliotheca Latina lib. IV. c. 5. a me laudati, tum Marquardus Gudius cuius opus a Franc. Hefselio editum est, Leonardiae 1731. fol. Ludov. Anton. Muratorius, cuius nouus thesaurus veterum inscriptionum quatuor in folio voluminibus editus est, Mediolani 1739 - 1742. fol. Richardus Pocockius in libro inscriptionum antiquarum Graecarum et Latinarum, Londini 1752. fol. Tom. II. vt eos, qui sigillatim vnam alteramue inscriptionem illustrarunt, omittamus. In Io. Casp. Hagenbuchii epistolis epigraphicis, Tiguri 1747. 4. editis, plurimae antiquae inscriptiones Graecae et Latinae, inprimis thesauri Muratoriani, emendantur et explicantur. De formula, in verustis monumentis saepius obuia, *sub ascia dedicare*, consule, si lubet, Auberti commentationem in memoriis Treuoltinis A. 1715. mense Maio p. 774. sqq. Valbonnaesii et Laisnei (Valbonnais et Laisné) epistolas in iisdem memoriis Treuoltinis e. a. mense Iun. p. 1024, 1034, 1047, 1058. Scipionis Maffei epistolam ad Ludou. Ant. Muratorium

¹⁹ Acta erudit, 1722. p. 513. Deutsche Acta erudit. LXXXI. p. 607. sqq.

ratorium de hac formula, in eius Galliae antiquit. selectis p. 52. et in Museo Veronensi p. 165. Ludov. Ant. Muratorii dissertationem insertam tomo secundo dissertationum academiae Cortonensis, p. 133. fqq. Alexii Symmachi Mazocchii ad Bernardum Tanuccium epistolam, qua ad triginta virorum clarissimorum de *dedicatione sub ascia* commentationes integrae recensentur, Neapoli 1739. 8. et Franc. Carol. Conradi Parerga pag. 73. cui haec formula nihil aliud videtur significare, quam *monumentum sub tutela et cultura fabricae, ut sartum tectumque praestetur, constituere.* De formula, qua *alienari sepulcra* prohibentur disserit Christ. Saxius in observationibus ad vetus chirographum thesauri Muratoriani mancipationis formulam continens, Ultraiekti 1757. 4. pag. 16. Epitaphia Hebraica et Iudaica illustrarunt Hottingerus in cippis Hebraicis, Schudtius in memorabilibus Iudaicis, Christianus Schottgenius in dissertationibus duabus de inscriptionibus Hebraeorum, Lipsf. 1715. et 1716. et Theoph. Sigfrid. Beyerus in dissertatione de Iudaeorum inscriptionibus Graecis et Latinis, Regiom. 1721. Monumenta veterum sepulcralia, Romanorum maxime collegit et delineavit Petrus Sanctius Bartolius et cum explicationibus Io. Petri Bellorii Italice scriptis edidit Rom. 1691. fol. Exstant etiam perquam eleganter recusa cum Bellorii explicationibus in Latina laudati Alex. Dukeri versione in T. XII. thesauri Antiquitat. Gronouiani. De Mausoleis veterum Hebraeorum Petri Zornii dissertatio exstat vol. V. miscell. Lipsf. nov. p. 218. fqq. Historiam sancti sepulcri contexuit Io. Laur. Moshemius in commentatione de lumine sancti sepulcri, quae exstat vol. secundo eius dissertationum ad H. E. pertinentium p. 214. fqq. Sepulcra et monumenta veterum crebro ad vias publicas sita erant, vide Io. Gottlob Nimpschii dissertationem Lipsiae 1721. et de custodibus sepulcrorum apud Romanos Lud. Guil. Iunii commentationem ibid. 1744. editam. De sepulcrorum iure et religione confer Brissonium II. 14. fqq. antiquitatum iuris. Georg. Guil. Platzii dissertationem, Argentor. 1665. Io. van Niespen dissertationem de sepulcro violato, Lugd. Bat. 1723. 4. Ioan. Frid. Saurmanni tractatum de iure circa sepulcra et hominum demortuorum cadauera cum Io. Guil. de Goebel dissert. prooemiali de eodem argumento, Breae 1737. 4. Io. Ioach. Schoepferi dissertationem de sepulcrorum et sepultorum religione, ibid. 1746. et Magni Godofr. Lichtwerii commentationem de iure aperiendi sepulcra, Witebergae 1747. 4.

INDEX I. RERVM IN HOC VOLVMINE

CONTENTARVM.

- A**bacus pag. 805
Abbares 685
Abolla 861
Absolutio a peccatis 589
Abulfaraii Chronicon 246
Abulfedae Geographia 189
Academiae Hebraeorum 933
 aliae 938
Academia Platonis 641
Academicae dignitates 933
Acclamationes et plausus 541 sq.
Achaicorum corpus foederatum 699
Acies 823
Accumbere ad mensam 874
Acoluthi 674
Acroamatica et exoterica institutio 948
Acus crinalis 846
Adar 330
Adonis 332
Adoptiones 923
Aedificia 999 sq.
Aediles 711
Aedium partes 999
Aegyptiacarum antiquitatum Scriptores
 generales 37 sqq. Dies Aegyptiaci 484
Aegyptiorum Hieroglyphica 40 Dii
 335 sqq. Politia 694 leges et legum
 latores 739 funera 1023
Aer pro Deo cultus 333
Aera Chaldaica 280
Aera Christi Dionysiana 264
Aera Troiana 277
Aerarium et reditus Regum Israelis 767
Aere describendi artificium 971
Aeromantia 593
Aegomantia ibid.
Aesculapius 345
Aes graue 797
Aetas legitima 676
Agapae 564
Agnus Dei 522 paschalis 431
Agricolarum Dii 346
Album 959
Alea 981
Alectryomantia 593
Aleuromantia ibid.
Alexandrinum Chronicon 235 Alexandrina
 schola catechetica 937
 Alexandrinum museum 941
Alexandrinorum Episcoporum successio
 294
Alexandri ab Alexandro dies geniales
 103
Alimentarii 943
Alironiae 593
Alfima 331
Altaria 411 Christianorum 420
Ambo facer 415, 534
America detecta 782
Americanorum ritus collati cum Iudaicis
 18 num originem Iudaicis debeant
 19 Israelitae decem tributum num
 quaerendi in America 22
Amniomantia 593
Amphitheatra 987 sq.
Amphyctiones 743

INDEX RERVM.

- Ampullae, lagunculae 1010
 Amuleta 618
 Anagnostae 950
 Anagramma 593
 Anathemata in templis 410
 Angariae 1018
 Angeiographia 183
 Angeli 379 eorum ordines 380 sqq.
 cuiusque hominis, populi etc. 383
 cultus angelorum 385
 Animalium cultus 313
 Animalia Diis sacra 498 Scriptores
 de animalibus biblicis 499.
 De Anno mundi quo natus est Christus
 variae sententiae 256 sqq.
 Anni noui festum 435 annus sabba-
 ticus 440 Iubilaeus Hebraeorum
 441 Romanorum 442 Christia-
 norum 443
 Annulli 853 sqq. signatorii 854 na-
 rium 844
 Antecoenium 878
 Ἀνθροπομαντῖαι 490 sqq.
 Anthropomantia 593
 Antiochiae Episcoporum Successio 294
 Antiquarii 950
 Antiquitatum diuisio et partes 180 sq.
 303
 Apis 336
 Apocrisarii 674
 Ἀποθέωσις 366 sqq.
 Apollinares ludi 991
 Apollo 342
 Apostoli 651 Iudaeorum 652
 Apparitio Deorum 463
 Apparitorium 1034
 Aqua pro Dea culta 333
 Aqua benedicta siue lustralis 551
 Aquaeductus vrbis Romae 1003
 Arae 411 Ara templi secundi 394
 Arbores Diis sacrae 498 Scriptores
 de arboribus et plantis Biblicis 500
 Arca foederis 395
 Arcula sepulchralis
 Arcani disciplina 948
 Archaeographiae partes 181 sq.
 Archidiaconi 671
 Archiepiscopi 664
 Archipherecitae 644
 Archipresbyteri 670
 Archisynagogi 644
 Architectonographia 182
 Architecti 1000
 Architectura 999
 Archiua 939
 Archontum Atticorum index alphab.
 284 Archontes Iudaeorum 643
 Arcus triumphales et alii 1000
 Arcus Scythicus 868
 Areopagus 743
 Arma gestare inter sacra, inter epu-
 las 868
 Armamentaria 1000
 Armillae 844
 Ios. Arndii Lexicon Ecclesiasticum et
 Caroli Arndii Bibliotheca antiquita-
 tum Iudaicarum MS. 13
 Artopta 883
 As 797
 Asarotici lapilli 1004
 Asbestum 958
 Ascia 868
 Asiarcae 646
 Astaroth 331
 Astarte ibid.
 Astrolabia 979
 F f f 3

INDEX RERVM.

- Astorum cultus 333
 Asyla 421, 422
 Athea gens nulla 304 sqq.
 Athenaeum Romanum 942
 Atheniens. historiae brevis Sciagraphia
 291 sqq. Atticarum antiquitatum
 Scriptores 71 Regum Archon-
 tumque Index Alphabeticus 284
 Atheniens. Reipubl. politia 697
 magistratus 698 conuentus 742
 Athletica 985
 Atellanae 998
 Atramentum 961
 Atrium gentium 395
 Auctiones, nundinae 781
 Auguria et auspicia 595
 Aurelia gens 922
 Aurea rosa 466
 Auri constellatio et ferruminatio 1004

 Baal Peor 331
 Baalim 332
 Baccalaurei 940
 Bacchanalia 448, 465
 Bacchus 343
 Baculi 860
 Baetyli lapides 334
 Balnea 1006 sq.
 Baptismi Iudaeorum et lotiones 550
 Baptismus infantum apud Christianos
 552 Ritus Baptismi, exorcismus
 554 immersio aliaque 555 de
 patrinis 556 Baptismus Ioannis
 558
 Baptismus morientibus non denegatus
 558
 Baptismus campanarum 559
 Barbatoriam facere 850

 Basilicae 1000
 Battologia 509
 Beatificatio gradus quidam inferior Ca-
 nonisationis 377
 Belenus Deus 351
 Bellaria 884
 Bellum quomodo indictum 813
 Bella Christianorum 304 sq.
 Bellona 346
 Benedictiones Iudaeorum 520 Chri-
 stianorum 521 ad mensam et ad
 potum 889
 Benedictio sacerdotalis ad coniugium
 895
 Beneficia ecclesiastica 679
 Berytensis academia 942
 Bibere in alterius salutem 889
 Bibliographia 183
 Biblioepi 951
 Bibliopolae 950
 Bibliothecae 953 sqq.
 Bidelli 943
 Bombardae 979
 Braccae 861
 Britanniae veteris Geographia 204
 Britannorum veterum Dii 348 sepul-
 tura 1023
 Buccellatum 884
 Buccinatores 1012
 Bulla coenae Dominicae 467
 Bullae 846
 Busiris 336
 Butyrum 884
 Byzantarum rerum scriptores 230
 Byzantinae familiae 922

 Caesennia familia 922
 Caesiorum familia 922

INDEX RERVM.

- Caestibus pugnare 869
 Calamus scriptorius 960
 Calandarii 886
 Calcaria 868
 Calcei 861
 Calendaria Iudaeorum 426 Graeco-
 rum, Romanorum et Christiano-
 rum 461
 Calices eucharistici 571
 Calidae potus 881
 Caligae 861
 Calypsones 884
 Camini 1004
 Campanae 529
 Campanas pulsare ad funeris deductio-
 nem 1035
 Campanarum baptismus 559
 Canales 1003
 Cancellariae 939
 Candelabrum aureum 397
 Canonici 685
 Canonisatio sanctorum in Ecclesia
 Rom. 368 in Graeca 379 ritus
 Canonisationis 375 gradus qui-
 dam inferior beatificatio 377 num
 fiat folius Pontificis auctoritate 378
 Cantores in Ecclesia Christiana 673
 Capillamenta 847
 Capitolium Rom. 221
 Carbones 1004
 Carceres 759
 Cardinales 668
 Carnifices 761
 Carniolae (Krain) geographia vetus
 203
 Carnis esus prohibitus 884 carnis
 humanae esus 885
 Carri etymologia 1014
 Carrociium 828
 Carthaginensium antiquitatum scri-
 ptores 42 respublica 696
 Casae 1001
 Caseus 884
 Castor et Pollux 345
 Castra 825
 Catacumbae 1037
 Cataphraeti 815
 Catasta 757
 Catechumeni 553
 Catholici Iudaeorum קתוליקין gene-
 rales vicarii Pontificis maximi 694
 Celia 880
 Cellae 1002
 Celtarum Dii 351
 Cemoschus 331
 Cenotaphia 1037
 Censur 775
 Censores 705
 Ceres 339
 Cereuisia 880 sq.
 Cereus 1015 paschalis 469
 Certamina litteraria 949
 Charta 957
 Chartae lusoriae 984
 Cherubini 395
 Chirothecae 860
 Chlamys 837
 Chorepiscopi 659
 Chrisma 560
 De Christi natiuitate variae Chronolo-
 gorum opiniones 256 sqq. quo
 mense Christus natus sit 480 Chri-
 sti miracula 616
 Christianorum primorum vita ac mo-
 res 162
 Christianarum antiquitatum scriptores
 generales cap. V. annales et lexica
158

INDEX RERVM.

- 158 Systemata 159 Christian. antiquitatum studii vtilitas 169 spec. rituum Romanae Ecclesiae scriptores 160 Graecae item 161 Christianorum et in primis Romanae Ecclesiae rituum cum Ethnicis ac Iudaicis conuenientia 164 fqq. Christianarum antiquitatum Scriptores miscellanei 167 Christianae Ecclesiae ritus ordine temporis quo obtinere coeperunt descripti ibid. Ecclesiae vnio non soluitur rituum discrepantia 168 Christianarum siue Ecclesiasticarum antiquit. thesaurus delineatus 169 fqq. funera 1025
 Chronicon Eusebii 232 fragmenta ibid. versiones atque editiones 233 Chronicon Io. Malalae 235 Alexandrinum siue Paschale ibid. Georgii Monachi 236 Syncelli 237 Theophanis 238 Nicephori 240 Georgii Monachi Archimandritae 241 Hippolyti ibid. Georgii Cedreni ibid. Ioan. Zonarae 242 Mich. Glycae 243 Constantini Manassis ibid. Chronicon orientale 247 Chronicon Samaritanum 248
 Chronologi Veteres ante Eusebium 231 post Eusebium, Graeci 235 Latini 243 Iudaei 245 Arabes 245 fqq. recentiores in V. et N. Test. 248 fqq. in vniuersam Chronologiam 250 Chronologi technici 251 Chronologorum variae sententiae de anno natiuitatis Christi 256 fqq.
 Chronologia vr ad historiam omnem ita ad antiquitatis studium requiritur 183 Est vel technica vel historica 230 Chronologiam historicam qui texuerint ex veteribus ante Eusebium 231 Chronologia V. et N. T. 248 vniuersalis 250 Chronologiae technicae Scriptores 251 fqq. Chronologiae historicae idea in VI. millenarios diuisa 274 fqq. Chronologiae minutiae non sectandae 254
 Cibum capientes semel bis &c. per diem 878
 Res cibaria veterum 872 fqq.
 Cifrae 964
 Cippi 334
 Circenses ludi 989
 Circumcisio Iudaeorum 544 de cultis circumcisionis et aliis circumstantiis 546 Ethnicorum 547 mulierum ibid. Mohamedanorum 548 Circumcisio apud Iudaeos per Laicos facta ibid.
 Cistophori 448
 Ciuitatis Rom. ius 724
 Claudium Museum Romae 942
 Claues 1014
 Claui vestium et mapparum 857
 Clepsydrae 1012
 Clericorum vestes 841
 Clypei 865
 Cnephus 336
 Cochleare 1011
 Coctia 880
 Coelibatus sacerdotum 908
 Coemeteria extra urbem 1032
 Coena 878

INDEX RERVM.

- Coenacula 875
 Cognationis genera 923
 Cola vinaria 1011
 Collaria Clericorum 843
 Collegia opificum 1017
 Coloniae 725
 Colores 1015
 Colossus 332
 Columnae templi 395
 Columna nubis et ignis 396
 Columbaria 1032
 Colyba 883
 Coma 846
 Comitia Romanorum 740 veterum
 Germanorum 742
 Commercia 781
 Communio laica et peregrina 568
 Comoedia 996
 Concilia 746
 Conciones Iudaeorum 531 Christia-
 norum veterum 534 ethnicis nul-
 lae fuerunt 540 Concionantibus
 factae acclamationes 541
 Confessio auricularis 578
 Confirmatio Christianorum 561
 Coniugium Clericorum 908
 Coniugalis continentia 907
 Consentes Dii 337
 Constantinopolitanarum siue Byzanti-
 narum rerum Scriptores 230 Epi-
 scoporum CPolitanorum successio
 293
 Consules Romani 293
 Conuiuia 881 sqq. inauguralia, sacra
 873 publica 886
 Copiatae 1027
 Corinthiacae antiquitates 71
 Coronae 717 sqq. ferales 1034
 Corpora opificum 1017
 Cornuum vsus 527 Cornua pro pe-
 culis 877 De cornu aureo scripto-
 res 877 sq.
 Cosmetice 852
 Cremare mortuos 1024
 Creophagia 884
 Crepidae 860
 Cretae antiquitates 72
 Crethaei et Plethaei 743
 Crodo, idolum Germanorum 349
 Cruce se signare 521 Crucis cultus
 385 praelatio 720 supplicium
 num apud Iudaeos in vsu fuerit 748
 apud Romanos 755
 Crucis S. titulus 756
 Cryptae sepulcrales 1037
 Culei poena 752
 Cuniculi 826
 Curiae 1000
 Currus falcati 825
 Cursus publicus 1018
 Curtia gens 922
 Cybele 339
 Cyclas 858
 Cymbalae 527
 Cynophoria 753
 Cynofarges 941
 Cypri antiquitates 72
 Daemones mali culti ne nocerent 319
 Dagon 331
 Danorum veterum vestes 841
 Dapes 879
 D. Daffouii scripta promissa 14
 Decemviri 712
 Decifratoria ars 964
 Decifratia ars 964

INDEX RERVM.

- Decimae 767
 Decocta 880
 Decuriones 713
 Decursiones 991, 1023
 Dei cognitio ad omnes peruenit 307
 pro Deo cultum apud Ethnicos, quod
 vel prodesse vel nocere posset, vt
 astra atque res naturales, vel homi-
 nes eorumque affectiones, vel geni-
 nii atque daemones 311 Sexus in
 Diuinis 314 Deum esse materiam
 vniuersi multi falso crediderunt
 316 item dari principium mali
 Deo coaeuum 317 Dii boni et ma-
 li 318 malos multi coluerunt ne
 nocerent 319 Dii σύνθετοι, πά-
 ρεδροι, σύμβαμοι ibid. Diis mul-
 tiplicia nomina tributa fuere 320
 Deorum imagines 321 genealo-
 gia 322 Vnius et summi Dei cul-
 tus 323 varia nomina ibid. tetra-
 grammaton illud יהוה ibid. alia
 nomina ei cognomina 324 Dei
 Trinitatem multos non ex Iudaeis
 modo sed Mohamedanis quoque at-
 que Ethnicis credidisse quidam sibi
 persuaferunt 327 Trinitatem Pla-
 tonicam et Aristotelicam non esse
 eam quam Christiani credunt 329
 de Diis falsis quinam scripserint ib.
 solem multi pro Deo habuerunt
 332 alii lunam 333 aquam, ter-
 ram, ignem aliaque ibid. et 347
 Dii Syrorum 330 Phoenicum 331
 Persarum 332 Aegyptiorum 335
 Graecorum 337 Romanorum ib.
 Etruscorum 348 Germanorum ib.
 Gallorum 352 Dii gentium vni-
 uerse ibid. Dii irati ex imaginibus
 discedere credebantur ab Ethnicis
 353 Deorum imagines quo modo
 ornatae fuerint, circumgestatae,
 ablutae et verberatae, item de eo-
 rum nimbis et sudore 354 sq. Deo-
 rum varii gradus et genera 356
 Dii tutelares certorum locorum 357
 qui artificii praecessent 358 Dii
 tutelares orbis Christiani 359 sqq.
 hominum consecratio apud Ethni-
 cos 366 sq. Dii manes 384 Deo
 ignoto ara dedicata 407 Diis su-
 peris altaria, terrestribus aerae, inferis
 foci ponebantur 411 Diis diuersis
 diuersa sacra fiebant 498 Plantae,
 herbae, arbores diis sacrae ibid.
 Deum summum cultu externo ma-
 iorem qui statuerint 310
 Delphinium 698
 Denarii Pontificum 801
 Dexter locus honoratior 875
 Diaconi in Ecclesia Christiana 662
 Diadema Regum Principumque 716
 Diana 340 Dianae Ephesiae tem-
 plum 409
 Dictatores 711
 Didia gens 922
 Dies Dominicus 452 de die, quo
 natus est Christus, variae senten-
 tiae 480 sqq.
 Dignitates academicae 939
 Diptycha 703, 951 sqq.
 Dirae Iudaeorum, Christianorum, Eth-
 nicorum 522 sqq.
 Disciplinae et flagellationes Christia-
 norum 586
 Discipuli Christi LXX. 652

INDEX RERVM.

- Diffectio debitorum 757
 Diuerforia 1002
 Diui 345
 Diuinitio 591 centum circiter diuinationum genera ordine alphabetico recensita 593
 Diuortia 904 sqq.
 Doctoratus theologicus, iuridicus 940
 Doctores Hebraeorum 935
 Dodra 880
 Dolabra 868
 Dolia 1011
 Domestica cura vitaeque 1015
 Dominicus dies 452
 Dona militaria 832
 Donaria 411
 Dos 894
 Doxologia 518
 Dramata theatralia 998
 Duella 833
 Dufari 331
 Duumiri 713
 Echaea 997
 Ecclesia, vide Christiana, Romana, Graeca.
 Educatio liberorum 920
 Electio ministr. Ecclesiae 676
 Eleusinia festum Aegyptiorum et inde Athenas translatum 447
 Encaenia templorum 419, 439
 Encaustum 961
 Endouellicus Deus 350
 Ephalatores 996
 Ephesiorum antiquitates 71
 Epigrammatographia 182
 Episcopatus Principum 638
 Episcopatum notitiae 207
 Episcopi 654 titulares 659
 Episcoporum officia 656
 Episcoporum CPoleos, Hierosolym. Antiochiae, Alexandriae et Romae successionem qui scripserint 293 sq.
 Epistolae 1019
 Epithalamia 898
 Ἐπιστρακισμός ludi genus 982
 Epulae 879 ferales 1032
 Equestres ordines religiosi et militares 686
 Equestres ludi 870
 Equestris militia 815 sqq.
 Equester ordo apud Romanos 723
 Equi cataphracti 858
 Equuleus 756
 Ergastula 759
 Ethnicorum ritus si vel tantillam habeant cum Iudaicis similitudinem non statim ab iis deducendi 38 quomodo cum Christianis conueniant 164, 446 sqq. preces 513 hymni 516 dirae 522 Ethnicis nullae fuerunt conciones sacrae quales Christianis 540
 Euangelistae 653
 Eucharistiae adoratio 570 ritus sacrae coenae 564, 567
 Euectiones 1019
 Euocatio Deorum 354
 Eusebii Chronicon 232 fragmenta, versiones, editiones 232 sqq.
 Exarchi 823
 Excalceatio 863
 Excelsa siue montes sacri in quibus cultus diuinus fiebat 401
 Excommunicatio Iudaeorum 749 ecclesiastica 750
 G g g 2 Exc-

INDEX RERVM.

- Exequiae** 1032
Exilium 753
Exitii poena 748
Exorcismus in Baptismo 554
Exorcistae 674
Exoterica docendi methodus 948
Expositio infantum 919
- Fabrilia instrumenta** 1011
Facultates Academicae 938
Falae 1000
Familiae Romanorum 921 sq.
Farcimina 884
Fasces praelati magistratibus 719
Fasciae inuoluendis mortuis 1029
Fasti coss. Roman. 293
Feciales 813
Fenestrae 1001
- Festa Iudaeorum, Ethnicorum et Christianorum** quis descripserit c. X. **Festa Iudaeorum** 424 **Sabbatum** 427 **Neomenia** 430 **Pascha** ibid. **Pentecoste** 433 **festum tabernaculorum** 434 **tubarum** 435 **expiationis** 436 **Purim** 438 **Encaeni-orum** s. **repurgati templi** 439 **fe-
sta quaedam minora** 440 **Ethnicorum et speciatim Graecorum** 446 **Romanorum** 450 **Christianorum** 452 **Dies Sabbati** s. **Dominicus** ibid. **alia festa** 456 **Graecae Ecclesiae** 459 **in Sanctorum honorem** 460 **Festum circumcisionis** ibid. **fatuorum** 461 **Epiphaniorum** 463 **Purificationis Mariae** 464 **Quadragesimae** ibid. **Dominica Laeta-
rae** 465 **Annuntiatio B. Virginis** 466 **Hebdomas magna** 467 **Dies**
- Palmarum** ibid. **festum Resurre-
ctionis Christi** 468 **lancae et cla-
uorum Christi** 471 **initii praedi-
cationis Iesu Christi** ibid. **Ascen-
sionis** ibid. **Pentecostes** 472 **Fe-
stum SS. Trinitatis** 473 **corporis
Christi (Fronleichnam)** 474 **Nati-
uitatis Io. Baptistae** 475 **Visitatio-
nis Mariae** ibid. **transfigurationis
Christi** 476 **Michaelis Archangeli**
ibid. **omnium Sanctorum** 477
immaculatae conceptionis Mariae
478 **Dominicae Aduentus** ibid.
Festum Natiuitatis Christi 479
Turcarum festa 484 **Dies nefasti
Aegyptiaci** ibid.
- Fibulae** 846
Flagellatio Iudaeorum 748
Flagellationes 586
Flamines et Flaminicae 647, 650
Flimsius, idolum 350
Florum sparsio 715
Fluminum cultus 333
Foci 1004
Foedera victimis sancita 620
Fornaces 1004
Fornacalia ibid.
Fortuna Dea 346
Fortunae Antiates 347
Fossae 1003
Frigidae potus 882
Fucus 851 sq.
Funambuli 995
Fundamenti ponendi ritus sollempnis
1002
Funera 1020 **Hebraeorum** 1021
Perfarum 1023 **Graecorum** ibid.
Aegy-

INDEX RERVM.

- Aegyptiorum Septentrional. populorum Britannorum, Germanorum ibid. Romanorum 1024 Christianorum 1025**
Funus medicatum 1027
Gad et Meni 330
Galea 867
Galliae Geographia 202
Gallorum Dii 352 academiae 942
Γεωγραφία 997
Gemara a paucissimis illustrata 5
de Gemmis Biblicis Scriptores 501
Genealogiae 921 Deorum 322
Genii 383
Geographi veteres Arabes 188 Graeci 190 sqq. Latini 194
Geographiae Scriptores generales c. V.
Geographiae cognitio vti ad historiam omnem ita ad antiquitatis studium requiritur 183 Geographiae Biblicae Scriptores veteres et recentes 184. sqq. Geographia Nubensis 188 Abulfedae Geographia 189 Geographiae veteris compendia 197 notitia plenior ibid. veteris et recentioris parallelismus 198 Lexica Geographica ibid. sq. Geographia vetus Hispaniae 200 Italiae, Siciliae, Sardiniae, Corsicae ibid. sq. Galliae 202 Germaniae et quarundam eius partium 203 medii aevi et praesertim Germaniae ibid. Britanniae 204 Graeciae 205 sq. Geographia Ecclesiastica, quatenus per Patriarchatus, Metropoles, Episcopatus etc. distinguitur 207 sqq.
Geographicae tabulae 194 sqq.
Georgii Monachi Chronicon 236
item Georgii Archimandritae, qui cum priore non confundendus est 241 Georgii Cedreni Chronicon ibid.
Germani veteres religioni sibi duxerunt habere templa 399 Germanorum Dii 348 poenae 760 funera 1023
Germaniae et speciatim quarundam eius prouinciarum Geographia vetus 203 Germaniae inferioris Geographia vetus ibid. medii aevi Geographia ibid.
Germanarum antiquitatum Scriptores 43 thesaurus delineatus 45
Gladii 867
Gladiatores 869
Globi caelestes 979
Michael. Glycae annales 243
Glyptographia 182
Graecorum Dii 337 Festa 446 sacrificia 495
Graecorum politia 695 Leges et legumlatores 737 sqq. iudicia 743 poenae 752 serui 760 census, reditus, vestigalia 772 res militaris 811 funera 1023
Graeciae veteris Geographia 205
Graecar. antiquit. Scriptores generales 68 compendia 69 lexica 70 thesaurus Gronouianus 72 sqq. Graecae Ecclesiae tum antiquae tum recentis ritus 161
Graecobarbarorum librorum catalogus 174 sqq.
Gradus

INDEX RERVM.

- Gradus prohibiti in connubiis 899
 fqq.
- Graeuii thesaurus antiquit. Rom. 112
 fqq. huius et thesauri antiquitat.
 graecar. Gronouiani ac noui thesau-
 ri A. R. Sallengriani atque supple-
 mentor. Poleni index alphabeti-
 cus 129 fqq.
- Gronouii thes. antiq. Graecar. 72 fqq.
 huius et thes. antiq. Romanar. Grae-
 uiani ac noui thes. A. R. Sallen-
 griani atque supplementor. Pole-
 ni index alphabeticus 129 fqq.
- Gruteri lampas siue fax artium 98
- Gymnastice 985
- Gymnici ludi 991
- Gynaecaeum textorium 852
- Harpocrates 336
- Hastae 867
- Hebraicarum antiquitatum Scriptores
 generales, cap. 1. Hebraicae an-
 tiquitates vnde petendae p. 1. fqq.
 Antiquitatum Hebraicarum plenum
 corpus nondum exstat 11 Lexi-
 con et Bibliothecam promissit Arn-
 dius 13 compendia 14. 15 spe-
 cialia argumenta explicata 16 He-
 braicarum antiquitatum systema
 promissit Dassouius 14 Hebraicum
 Lexicon Emphaticum ibid. Hebr.
 antiquit. thesaurus delineatus 25
 Thesaurus Vgolinianus 31 He-
 braicorum Respublica 687 Syne-
 drium 690 eius potestas tempore
 Romanor. 691 Phylarchae et prin-
 cipes familiarum 692 Ius Regium
 ibid. Aechmalotarchae, ethnar-
 chae &c. 694 Hebraeorum leges
 733 fqq. iudicia 742 poenae 747
 ferui 760 numi 787 res vestia-
 ria 836 fqq. res litteraria genera-
 tim 931 moralis philosophia, ci-
 uilitas morum et merita in rem lit-
 terariam 932 funera 1021
- Hecatombe 496
- Heraldica 869
- Herbae diis sacrae biblicae 498
- Herculanensium antiquitatum Scripto-
 res 106
- Hercules 344
- Hermae 1009
- Hierarchia ecclesiastica 210. 653
- Heroum cultus 312
- Hertha Dea 350
- Hieroglyphica 40. 965
- Hieronymi Chronicon 243
- Hierosolymam qui descripserint tum
 ex antiquis tum ex recentibus 187
- Hierosolymitanorum Episcoporum
 successio 294 templum Hieroso-
 lymitanum
- Hircus emissarius 437
- Hispaniae veteris Geographia 202
- Historia illustrata ex numis 800
- Hippolyti Chronicon 241
- Horae Canonicae 511
- Horologia 1011
- Horti 1002
- Hortus Epicuri 941
- Hospitalitas 890
- Io. Hudsoni geographi minores 191
- Hymni Iudaeorum et Ethnicorum 516
 Christianorum 517
- Iaculandi modi 868

INDEX RERVM.

- Ianuae 1004
 Ianus 343
 Iconographia 182
 Icton 336
 Idololatriæ origo et ratio 308 Ido-
 latria gentilium Syrorum 330
 Perfarum 332 Graecorum 337
 Aegyptiorum 335 Romanorum
 337 Germanorum 348 Slauo-
 rum 350 Gallorum 352
 de Idolis quinam scripserint 329 Ido-
 lorum ornamenta, vestes, nimbi,
 circumgestatio, ablutio, proicctio,
 verberatio, exsecratio 354 sqq.
 Ieiunia Iudaeorum 583 Christiano-
 rum 584
 Ignis pro Deo cultus 334 paschalis
 469
 Ignis graecus 978
 Ignis missiles 977
 Imagines atrii aedium exornandis
 354. 1009 Bibliothecis 953
 Imagines Deorum 321. 354
 Immunitas sacerdotum a tributis 775
 Imperatores Christiani iidemque Pon-
 tifices Maximi 637
 Imperii vtriusque dignitates 726
 Impomenta 879
 Inaures 844
 Incendii restinguendi artificia 1005
 Incestus 900
 Incisio imaginum in tabellas ligneas
 vel aereas 971
 Indigetes dii 344
 Indorum ritus cum Hebraicis collati
 18
 Indulgentiae 590
 Inscriptiones veteres 1038
 Insignia 869
 Institutio puerorum apud Iudaeos 936
 Inuenta nouantiqua 974
 Inuestitura 714
 Iodurta 349
 Iom Tobh editurum se promisit Daf-
 souihs 14
 Irmenfula 349
 Iselastica sacra 494
 Iselastici ludi 986
 Israeliticorum Regum reditus 767
 Isthmici ludi 986
 Italiae veteris Geographia 200 sqq.
 Iubilaeus annus Iudaeorum 441 Ro-
 manorum 442 Christianorum
 443 sqq.
 Iudaei praesentes vt ritibus differant
 a veteribus et inter se 16 sqq. Iu-
 daeorum ritus cum Indicis et Ame-
 ricanis collati 17 Decem tribus
 an in Americam translatae 19 sqq.
 in Septentrionem, Colchidem,
 Mingreliam Chinamque disperfae
 23 Iudaeorum reliquiae num in
 Laponia quaerendae 24 Iudaeo-
 rum ritus num deducendi ab Aegy-
 ptiis 38 quomodo cum Christia-
 nis conueniant 164 Iudaicae theo-
 logiae scriptores 325 sqq. Iudaeo-
 rum festa 424 Calendaria 426
 Iudaei saepe clade affecti per nimis
 religiosum cultum Sabbati 429
 Iudaeorum Neomenia, Pascha 430
 Pentecoste 433 festum tabernacu-
 lorum 434 tubarum 435 expia-
 tionis 436 Purim 438 Encae-
 niorum siue repurgati templi 419.
 439 festa quaedam minora 440
 Iudaeo-

INDEX RERVM.

- Iudaeorum annus Sabbaticus *ibid.*
 Iubilaeum 441 Iudaei accusantur
 a nonnullis, quod Christianorum
 infantum sanguine ad sacra sua abu-
 tantur 493 Iudaeorum preces 509
 mos et gestus orantium 511 Iu-
 daeorum hymni 516 benedictio-
 nes 520 dirae 522 conciones
 531 ieiunia 583 artes magicae
 618 primitiae, decimae, tributa,
 vestigalia 767 *sqq.*
 Iudicia Hebraeorum, Graecorum, Ro-
 manorum et Christianorum 742 *sqq.*
 Iueltag septentrional. popul. dies fe-
 stus 489
 Iuno 338
 Iupiter 341
 Iuramenta victimis sancita 493 Iura-
 menti religio 620 Iuramenta He-
 braeorum *ibid.* Graecorum et Ro-
 manorum 623 Christianorum 624
 iuramentis prorsus quidam absti-
 nendum putarunt *ibid.* Muhame-
 danorum iuramenta 627
 Ius patrium 920
 Ius trium liberorum 917
 Καταποντισμός 755
 Kernunnos Deus 351
 Labarum 827
 Labrum aeneum 395
 Lacedaemoniorum politia 697
 Laconicarum antiquitatum Scriptores
 70
 Lapidatio 748
 Lapidum cultus 313. 334
 Lapsi 574
 Laquearia inaurata in templis 407
 Lares 385
 Largitiones frumentariae 775
 Latrunculorum ludus 981
 Laruae 845
 Laudationes funebres 1033
 Lecti 876 funebres 1034
 Lecticae 876
 Lectisternium 515
 Lectiones sacrae 532
 Lectores in Ecclesia Christi 672
 Leges Mosaicae 733 leges et legum-
 latorum gentium ceterarum, Grae-
 corum 737 Aegyptiorum 739 Ro-
 manorum *ibid.*
 Legio Romana 822
 Lemures 384
 Lepra et leproforum purgatio 489
 Leuitae 642
 Lexicon antiquitatum iudaicarum pro-
 misit Arndius 13 Emphaticum
 Hebraeae linguae Daffouius 14
 Vide plura sub titul. Antiquitatum,
 Geographia, &c.
 Libellatici 574
 Liberorum educatio, venditio, expo-
 sitio, interfectio 919 *sqq.*
 Libri quadrati eorumque conglutina-
 tio 951
 Librarii 950
 Linteum 958
 Lipsii magnitudo Romana 999
 Litaniae 517
 Litterae 962 Hieroglyphicae 965
 Liturgiae 564
 Liuia gens 922
 Loca S. S. mathematica et physica il-
 lustrata 504
Loculi

INDEX RERVM.

- Loculi defunctorum 1034
 Lollus Francor. idolum 350
 Loricae 867
 Lotiones 550 pedum 563 cadaue-
 rum 1029
 Lucernae sepulcrales 1035 lucernae
 in viis publicis vrbium de nocte
 accensae 1008
 Lucorum vsus loco templorum non
 apud veteres modo sed et apud re-
 centiores, quinimmo quosdam Chri-
 stianos obtinet 399 sq.
 Luctandi ars 985
 Luctus super mortuis 1021 sqq.
 Lucubrationes 949
 Ludi 980 sqq. Olympici, Pythii,
 Isthmici 986 Circenses 989 sae-
 culares Romanorum 442. 989
 Lumina ad imagines accensa 355
 Luna pro Deo et Dea culta 333. 344
 Lustratio 449. 551
 Luxus 888. 999
 Lyceum Aristotelis 941
 Lyra 526

 Maccaroni 883
 Macedoniae antiquitates 72
 Macella 1002
 Magdalia 1007
 Magica 618
 Magister coniuuii 887
 Magistratus Rom. 699
 Magistri artium 940
 Magnitudo Romana et Ecclesiae Rom.
 999
 Maiumae 993
 Malalae (Io.) chronicon 235
 Vol. 2.

 Manassis (Constantini) chronicon 243
 Mantile 1007
 Manumissio feruorum 763
 Manuum impositio 678
 Marcipanes 883
 Marna 332
 Mars 340
 Martyrum cruciatus 756
 Matrimonii sacramentum 579 ma-
 trimonium an potestati ciuili sit
 subiectum 897
 Mausoleum 1037
 Medicor. conditio apud Rom. 765
 Melanophori 646
 Meleathorus 332
 Μελιτιον 880
 Menachot codicem Talmudic. illu-
 stratum edere promisit D. Dasso-
 uius 14
 Mensa facierum 397
 Mensae 876 sq.
 Mensurae et pondera veterum 808 sq.
 Mercatura 781
 Mercurius 341
 Messiae falsi 326
 Mefusa 512
 Metropolitanani 664
 Militarem rem Veterum qui descripse-
 rint, cap. XVII. res militaris He-
 braeorum 810 Graecorum et Ro-
 manorum 811 sqq. militia eque-
 stris veterum 815 sqq. naualis 816
 pedestris 821 missio militum et
 poenae 758 et 832
 Milliaria 220
 Mimi 997
 Minerua 339

 Hhh Mini-

INDEX RERVM.

- Ministri magistratuum Roman. 761
 sacerdotum Rom. 762 -
 Minorum gentium dii 344
 Miphlezeth 331
 Miracula vera et falsa 615 sq.
 Misna 4 Hispanice versa 5 pars
 Italice ibid. Arabice item ibid.
 Germanica versio in MSto latet ib.
 est thesaurus rituum Hebraico-
 rum 10
 Misnicos quosdam codices illustratu-
 rum se promisit Dassouius 14
 Misogamorum ius 907
 Missiles ignes 977
 Missio militum 758 et 832
 Mithrae cultus 332
 Molae 1002
 Molochus 331
 Monachi 681
 Monastici ordines 683
 Monocrepis 862
 Montefalconii (Bernhardi) antiquitas
 explicata 108
 Montes et excelsa, in quibus cultus
 diuinus fiebat 401
 Montium cultus 313
 Monumenta sepulcralia 1039
 Moretum 883
 Moritasgus Deus 352
 Mosis tabernaculum 387 miracula
 Mosis 615 Mosaici leges 733
 Mosis Maimonidis quaedam editurum
 se promisit D. Dassouius cum ver-
 sione 14
 Muhamedanorum festa 484
 Mulieres apud Iudaeos certis quibus-
 dam caeremoniis Deo dicatae: apud
 Ethnicos quosdam etiam circumci-
 sae 547
 Mumiae 1027 sq.
 Municipia 726
 Museorum Scriptores 104
 Museum Alexandrinum 941 CPoli-
 tanum 943
 Musica veterum Hebraeorum 524
 Aegyptiorum, Graecorum, Roma-
 norum 525 musica instrumenta
 veterum 526
 Musicae notae 531 typis exscriptae
 971
 Musica opera 1003
 Mysteria 575

 Nasiraeatus 628
 Natalitia 917
 Nauigatio veterum 781
 Naumachiae 991
 Nauticam veterum quis descripserit
 c. XVII. Naualis militia 816 sq.
 res nautica 818
 Neocorae vrbes 408
 Nehelennia Dea 350
 Neitha 336
 Nemesis 346
 Neomenia 430
 Neprunus 342
 Nethinaei 642
 Nicephori Chronicon 240
 Nimbi 354
 Noachi VII. praecepta 733
 Nobiles 723
 Nolarum vsus in vestibus 859 sq.
 Nomina Hebraeorum 923 Graeco-
 rum 925 Romanorum 926 Ger-
 manorum 929

INDEX RERVM.

- Nouenfiles Dii 345
 Nubientis quae vocatur Geographia
 auctore Sherif Elidris 188 tan-
 tum Epitome maioris operis ibid.
 Nudipedalia 863
 Numi veterum 783 Hebraeorum
 787 Samaritani, Punici 791 Per-
 fici, Arabici 792 Graecorum nu-
 mi 793 Romanorum 796 alia-
 rum gentium 797 ex nūmis hi-
 storia illustrata 800 bracteati, che-
 mici et praefigentes 804
 Numismatographia 182
 Nundinae 780
 Nuptiales ritus 891, 898
 Nuptiae secundae 911
 Nutrices 917
 Nymphae 346

 Oblationes 679
 Odea theatralia 997
 Odeum, schola Athenis 941
 Oglia poderida 884
 Olympici ludi 986
 Opificum collegia 1017
 Oracula 605
 Orchestra 995
 Orcus 343
 Ordalium 606
 Ordinatio 678
 Ordines sacri Ecclesiastici nascentis Ec-
 clesiae 651 nascenti Ecclesiae cum
 sequentibus saeculis communes 663
 hodiernae Ecclesiae Romanae sep-
 tem ordines 674
 Ordines Monastici 684 Equestres
 686
 Organa musica 528
 Ornatrices 852
 Orphanotrophia 920
 Oscillationis ludus 996
 Oscula 1016 sq.
 Oфирis 336
 Ostera 349
 Ostiarii in Ecclesia Christiana 673
 Offilegium 1024
 Ostracismus 754
 Otiosi synagogae 933
 Oua paschalia 470

 Paccimadium 884
 Paedagogi 917
 Paenula 859
 Palaestinam qui descripserint, tum ex
 antiquis tum ex recentibus 184
 Palatia 1000
 Palla 859
 Pallas 339
 Palladium, schola Athenis 941
 Pallium 859 episcopale 842
 Paludamentum 865
 Panes 882 facierum 397.
 Pantomimi 997
 Papyrus planta 958
 Par impar ludere 984
 Parasemon 820
 Paroeciae 681
 Pascha 430 circa hoc festum apud
 Iudaeos captiuus aliquis libertati
 restituebatur 432
 Paschale Chronicon 235
 Pastophori 646
 Patriarchae Iudaeorum 643 Christia-
 norum 664
 Patricii 723
 Hhh 2

INDEX RERVM.

- Patrini 556
 Pectines 846
 Pegmata 997
 Penates 385
 Pennae 960
 Pentecoste Iudaeorum 433 Christianorum 472
 Peregrinationes religiosae 581 litterariae 937
 Pericopae Evangelicae et Epistolicae 533
 Periodeutae 659, 674
 Peripatus Aristotelis 941
 Pericelides 860
 Persae non sunt ab Idololatria absol-
 uendi 332 an religioni sibi duxe-
 rint habere templa 399 Persarum
 Dii 332 festa 484 politia 696
 funera 1023
 Perficarum antiquitatum Scriptores ge-
 nerales 41
 Personae et larvae 845
 Perspicilla 1013
 Petaminarii 996
 Petauristae *ibid.*
 Phaeacia 862
 Philothecae 959
 Phoenicum Dii 331
 Phylacteria 511
 Pictoria ars 973
 Pilae ludus 985
 Pileus 843
 Pilum 867
 Pinacothecae 953
 Piscinae 1002
 Piscibus abstinere 885 Piscium cul-
 tus 313 sacrificia non pisces 490
 Piscium cultus 313
 Pistori 883
 Pistrina 1002
 Plantae et arbores Diis sacrae 498
 Scriptores de plantis et animalibus
 biblicis 499 Plantarum usus in fu-
 neribus 1024
 Plautus 541
 Plumaria ars 838
 Pocula 1010
 Poenae apud Hebraeos 747 Grae-
 cos 752 Romanos 754 Germa-
 nos et alios 760
 Poenitentia publica Christianorum
 573 eiusque gradus 575
 Poleni supplementa vtriusque thesauri
 antiquitatum Rom. et Graecar. 124
 Pollux et Castor 345
 Polygamia 912 sqq.
 Πολυθεΐα; vide Idololatria.
 Pondera et mensurae veterum 808 sq.
 Pontes 1000 sq.
 Pontifex M. Iudaeor. 641 Eorum
 successio 645 Roman. 649 Eius
 electio 666
 Pontificatus Imperat. Romanor. 637
 649
 Pontificum Romanor. catalogus chro-
 nologicoalphabeticus 295
 Pontificii; vide Romana Ecclesia.
 Popinae 1002
 Populares dii 343
 Portae urbis Romanae 217 in porta
 ius dicere 743
 Porticus Zenonis 941
 Portus 1003
 Praefecti urbis Romae 703
 Praeficae 1027
 Praesides prouinciarum 712
 Praetores 708

INDEX RERVM.

- Prandium 878
 Preces Christianorum 506 Iudaeorum 509 Mahumedanorum 512 Ethnicorum 513
 Presbyteri 660
 Pressoria et reconditoria vestium 852
 Primitiae 770
 Primogeniti 892
 Principes senatus 706
 Principia duo boni et mali coaeterna multi statuerunt 315
 Principum episcopatus circa externa Ecclesiae 638
 Priuata vita 1015
 Priuilegia studiis litterarum tributa 757, 947 sq.
 Processiones sacrae 580
 Proclamatio ante nuptias 896
 Professores scientiarum et artium 947
 Propheetae veri falsique 614 N. T. 653
 Profelyti 633
 Proseuchae Iudaeorum vbi orabant 398
 Prosperi Chronicon 243
 Proxenetae 896
 Prussiae Geographia vetus 204
 Prussorum Dii 351
 Prytanes 646, 648
 Psephopectae 995.
 Pseudomessiae 326
 Pseudoprincipes 726
 Publicani 773
 Pudicitiae custodia 920
 Puerperium 916
 Pugillares 959
 Pugio 868
 Pugnae signum 814
 Pulpita 997
 Pulvinaria Deorum 407
 Puluis odoratus 846 pyrius 978 sq.
 Punicae antiquitates 42
 Püsterus idolum Germanorum 349
 Pyramides 1037
 Pythii ludi 986
 Pyxis nautica siue magnetica 975
 Quaestores 710
 Quadriuium 938
 Quiritium ius 725
 Rabbini quantum tribuendum sit 8
 Raschii commentarium editurum se promissit Dassouius 14
 Rationarium Augusti 771
 Recitationes 949
 Reditus Regum Israelis 767
 Regum Hebraeorum inauguratio et vnctio 713 sq. Regum insignia, diadema, coronae 715
 Religiones orbis terrarum 330
 Remphan 336
 Respublicae commentitiae 728 sqq.
 Rex sacrorum 648
 Rhaetiae Geographia vetus 203
 Rhabdomantia 609
 Rhintonicae 998
 Rhodi antiquitates 72
 L. Caellii Rhodigini Antiquae lectiones 102
 Rimmon 330
 Ritus v. Christianorum, Romanorum, Graecorum etc. Riturum discrepantia vnionem Ecclesiae non soluit 168 Ritus omnes externi non fugiendi 169

INDEX RERVM.

- Gaudentii Roberti Miscellanea erudita 100
- Roma hodie vix vmbra veteris refert splendoris 212 Scaligeri, Scriuerii et Iani Vitalis in hanc rem Epigrammata, ibid. Romae tria nomina 215 qui de origine vrbis Romae feripferint 205 fq. de pomocriis, portis, incrementis et amplitudine eius Scriptores 216 Romae XIV. regiones et viae publicae 219 VII. colles et Capitolium 221 aedificia publica et priuata et multitudo incolarum ibid. fq. Scriptores complures, qui veterem Romanam eiusque ornamenta, rudera et reliquias defcripferunt 222 fqq. Roma noua, Conftantinopolis 228 fq. Romae vrbis praefecti 703
- Romanarum Antiquitatum Scriptores generales cap. III. Systema multumoliti 89 primus perfecit Rofinus 91 Romanarum Antiquitatum compendia 93 fqq. Lexica 94 specialia capita 95 fq. Scriptores Miscellanei 98 fqq. Thefaurus Graeuianus 112 fqq. Salengrianus 121 fqq. Poleni fupplementa thefauri Graeuiani et Gronouiani 124 fqq.
- Romanorum aediles 711 annus et calendarium 451
- Romanorum Confulum feries 293
 Cenfores 705
 Ius ciuitatis 724
 Comitia 740
 Decemviri legum ferendarum 712
- Romanorum Dictatores 711
 Dii 337
 Epifcoporum fucceffio 294
 Equeftris ordo 723
 Fefta 450
 Funera 1024
 Gymnafia 942
 Imperii amplitudo 227
 Iudicia 742
 Largitiones frumentariae 775
 Leges et Legumlatores 739
 Ludi faeculares 442
 Magistratus 699. magistratumum miniſtri 761
 Numi 796
 Pontificum catalogus alphabeticus 295
 Praetores 708
 Poenae 754
 Quaeftores 710
 Reges 700 et Confules 701
 Res militaris 811
 Senatus 706
 Serui 761
 Tribuni plebis 708
 Tribus et ordines 733
 Tributa, vectigalia etc. 771
- Romanae Eccleſiae rituum Scriptores 160 eorundem cum Ethnicis et Iudaicis conuenientia 164
- Roncalia 742, 993
 Roſa aurea 466
 Rotae fupplicium 755

INDEX RERVM.

Rustica instrumenta 1011

Rusticani Dii 345

Rusticationes 1016

Sabaia 881

Sabbati cultus 427 Via Sabbati 428

Sabbati cultus nimis religiosus Iudaeis aliquando cladem acceleravit

429 Sabbatum *δευτεροπρωτον* ibid. annus Sabbaticus 440 Sabbatum siue dies Dominicus Christianorum 452

Sacerdotum distinctio a Laicis apud

Hebraeos et Christianos 633 Sacerdotes iidemque Reges 635

Sacerdotes Hebraeorum 640 et aliarum gentium 645

Sacerdotes alii perpetui, ibid. Sacerdotes feminae 646

Sacerdotes Romanorum 647

Sacerdotum inter Christianos electio 676

consecratio et unctio Sacerdotum apud Hebraeos 677

Ordinatio sacerdotum apud Christianos 678

coelibatus 908 unde alerentur 767

immunitas a tributis 775

Sacramenta Vet. Testamenti 544

Noui 549

Sacramentum militare 813

Sacrificia Iudaeorum 485 publica vel priuata 487.

Sacrificia Ethnica quibus homines immolabantur 490

sq. Sacrificia in foederibus sancientis 493

sacrificia alia Ethnicorum 494

sacrificia diuersis Diis oblata 498

Saeculares ludi Romanorum 442

Sagan 642

Salaria 777

Salii 650

Salis vsus 885 in sacrificiis 488

Sallengrii nouus thesaur. antiq. Rom.

121

Salrationes 993 sq.

Salutationes 1016

Samardaci 997

Samogitarum Dii 352

Sancti tutelares orbis Christiani 359

praefecturae sanctis tributae 362

Sanctorum Canonisatio 368 sq. beatificatio, qui est gradus inferior

canonisationis 377 Canonisatio an fiat solius Pontificis auctoritate

378 Sanctorum cultus 385 ignorantum reliquiae et veneratio quae

his tribuitur, ibid.

Sanguis pecunia 493

Sanitatis collegium 942

Sarcophagi 1034

Sardiniae Geographia vetus 200

Sartores 852

Satisfactiones Pontificiae 589

Saturnus 343

Schachiludium 982

Scenae ductiles 997

Scenoepia 434

Sceptra 869

Scheidii Prof. Argentorat. Opera Hebraicas antiquitates spectantia MSS.

13

Schoenobatae 995

Scholae 933, 937

Scribae Iudaeorum 642 Romanor.

761, 950

Scriptio 956

Scripturae loca physica et mathematica

explicata 503

INDEX RERVM.

- Scuta 865 sq.
 Scytale 1019
 Scythae olim religioni sibi duxerunt
 habere templa 399
 Sectilia pauimenta 1003
 Sedere ad mensam 874
 Selecti Dii 343
 Sellae 874, 877 Sella perforata
 1008
 Senatus Romanus 706
 Sephirot X. in scala Cabbalistica 324
 Sepeliendi ritus 1020 septentrion.
 populor. 1023
 Septuaginta discipuli 652
 Sepulera 1039
 Sepulta cum mortuis 1029
 Sepultura librorum facrorum 1022
 corporum humanorum in templis
 1026 extravrbem, ibid.
 Sericum 859
 Serpentum cultus 313
 Serui Hebraeorum, Graecorum et
 Romanorum 760 aliarum gen-
 tium 765
 Seuiri Augustales 649
 Sica 868
 Sicera 880
 Siciliae Geographia antiqua 202
 Sigilla 854
 Sigillum confessionis 589
 Sigillaria 354
 Siglae 805
 Silesiae Geographia antiqua 203
 Silicernium 1032
 Simila 882
 Sistrum 526
 Slauorum Dii 350
 Societates litterariae 943 sq.
 Sol pro Deo cultus 332 (Solis equi
 ibid.
 Soldurii 814
 Sortes 610
 Spartanae Reipublicae politia 697
 Specula 1004
 Speculares lapides 1001
 Speculatores 814
 Sphaerae armillares 979
 Sponsalia 895
 Sportulae 777
 Stabula 1002
 Stapes 868
 Stapletonus de magnitudine Ecclesiae
 Romanae 999
 Stationes Christianorum veter. 508
 Statuae 1008
 Steganographia 964
 Stelitae 754
 Sternutantibus acclamatum Salue 544
 Stibadium 874
 Stigmatate notati 753
 Stilus scriptorius 959
 Strenae 461
 Strigiles 1007
 Studia veterum 955
 Stufio idolum 350
 Suantewitzius idolum; ibid.
 Subdiaconi Ecclesiae Christianae 671
 Subligacula 861
 Sufetes 43
 Suffitus 488
 Sueuataurilia 495
 Supellex 1009
 Superintendentes 655
 Supplicationes Romanorum 313
 Symbolum 554
 Synagogae Iudaeorum 398

INDEX RERVM.

- Syncelli Chronicon 238
 Synedrium (Sanhedrin) Hébraeorum
 690
 Συνέτακτοι 910
 Syracusarum antiquitates 202
 Syrorum Dii 330
- Tabellarii 1018
 Tabernaculum Mosis 387 festum
 tabernaculorum 434
 Tabulae nouae 781 votiuae 411
 Talismanes 619
 Talmud Hierosolymitanum et Baby-
 lonicum vtrumque constans Misna
 et Gemara 3. fons antiquitatum
 Hebraicarum ib. eius editiones 6
 compendia 7
 Talmudica quaedam scripta editurum
 se pollicitus est D. Daffouius 14
 Talmudicis et Rabbinicis Scriptoribus
 quantum tribuendum 8
 Talorum ludus 983 sq.
 Ταυροσκοπιοί 995
 Taurobolium 495
 Taxa 590
 Teeta 1001
 Telescopium 979
 Templá Aegyptiorum et Hebraeo-
 rum ante exitum Israelis ex Aegy-
 pto 386 Templum Hierosolymita-
 num 388 sqq. quo nomine de-
 dicatum fuerit 393 de ara eius et
 vasis quamplurimis 394 Templis
 quaedam gentes caruere 399 Tem-
 pla Ethnicorum 402, 406 Tem-
 plorum quorundam Ichnographia
 ibid. Templá qualia fuerint Ro-
 mae et passim apud Graecos 403
- Templorum varia genera, et qui-
 bus non licitum fuerit ea intrare
 404 ornamenta templorum 407
 Tempia et arae ignotis diis conse-
 cratae ib. Templum Dianae Ephe-
 siae portatile 409 anathemata in
 templis posita 410 Tempia vete-
 rum Christianorum 413 eorum
 formae 414 Tempia Ethnico-
 rum euerſa vel sanctificata a Chri-
 stianis 417 Templis tributi hono-
 res 418 Templorum Encaenia
 419 Tempia pro asyilis habita
 421 ταΐδια portatilia 409
 Terminus Deus 347
 Terram mortuis iniiciendi mos 1029
 Terra pro Dea culta 333
 Tesselata opera 1003
 Tesserae militares 814
 Testamenta 779
 Theatra 987
 Thensae 1013
 Theocrátia Hebraeorum 687
 Theologiae naturalis atque ethnicae
 scriptores 307 sq. Iudaicae 325
 sq.
 Theophanis Chronicon 238
 Thor Iupiter Germanorum 349
 Thymiana 488
 Tibiae 528
 Tibilenus Deus 350
 Tintinnabula 527
 Tituli honorum 720
 Toga 857
 Tonsura 847 sqq.
 Toreumatographia 183
 Tormenta 752
 Tormenta bellica ignes iaculantia 977

INDEX RERVM.

- Torneamenta 992
 Torques 845
 Tortura 752
 Traditores 574
 Tragoedia 996
 Tribus et ordines populi Rom. 721
 Tribuni plebis 708
 Tributa 771
 Triclinia 878 sq.
 Trinitatis in Deo creditae vestigia
 apud Iudaeos, Ethnicos atque Ma-
 humedanos 327 Trinitatem Pla-
 tonicam et Aristotelicam non esse
 eam quam Christiani credunt 329
 Tripodes 605
 Triuium 938
 Triumphum Romanorum 829 sqq.
 Troiani ludi 991
 Tropaea 831
 Tubae 527
 Tubi optici 979
 Tumba Saluatoris 1022
 Tunica molesta 574 picta 858
 Turcarum festa 484 preces 512
 Turres 1000
 Tutelares Dii 347 orbis Christiani
 359 sqq.
 Tutuli vittaeque 845
 Tympanum 527
 Typi Vet. Testamenti 504 sq.
 Typographia 966 Inuenta varia,
 quibus illa locupletata est 970
 Vaccae rufae sacrificium 489
 Valeria gens 922
 Vasa antiqua 877 quorum in sacri-
 ficiis vsus fuit 496
 Vestigalia 772
 Vehicula 1013
 Vela 1013 oppansa Deorum imagi-
 nibus 354
 Venatio 833
 Veneficia 618 tela veneno infecta
 868
 Ventorum cultus 334
 Ventus textilis 859
 Venus 340
 Vesta et Vestales 338
 Res Vestiarum 836 sq.
 Vestes clericorum 841 sq. litteratae,
 palmatae, variegatae, papauer-
 ceae, undulatae, loratae, e papyro
 indica in ligulas incisae 858 mili-
 tares 864
 Vestium substratio 860
 Vestes scindere in luctu 864
 Vestes pullae lugentium ibid.
 Vexilla 826 sq.
 Vexillarii 821
 Viae Imperii Romani 220
 Viales Dii 346
 Vicesima 772
 Vigiliae 829 paschales 468
 Vigintiuiui 711
 Villae 1016
 Vina 879 Vinum adustum 880
 Virginum cura 920
 Vitae feminarum 845
 Viuarum 1002
 Umbella 1015
 Vinctio extrema 578 Regum, Pro-
 phetarum etc. 714 sq. in balneis
 1004 cadaverum 1029 conui-
 uialis 1004
 Vocatio ministr. Ecclesiae 676
 Volumina 950

INDEX RERVM.

Vota 627	Graecorum Romanorum- que 628	Vota sanctis nuncupa- ta 629	Votum perfeuerantiae, mis- sionis etc. 630	Vfurae varia genera 805	sqq.
Vrbes vegrandes 218	Neocorae 408			Vtenfilia 1009	
Vrim et Tummim 502				Vulcanus 342	
Vrnae ferales 1030	sq.			B. Wasmuthi Chronologica 252	
Vforus 332				Zonae 860	
Vstrinum 1034				Zonarae Chronicon 242	
				Zythus 880	

INDEX II. SCRIPTORVM.

P etrus van der <i>Aa</i>	p. 250	Iacobus Comes <i>Acanus</i>	553
<i>Abaelardus</i>	316	<i>Achmet</i>	610
Isaacus <i>Abarbanel</i>	2. 256. 327. 430	Valens <i>Acidalius</i>	100
<i>Abaris</i>	322	Andreas <i>Acoluthus</i>	522
Hecataeus <i>Abderita</i>	394	Carol. Beniam. <i>Acoluthus</i>	342
Casp. <i>Abel</i>	15. 54	Iosephus <i>Acofta</i>	22
Iac. <i>Abendana</i>	5	<i>Acta Boruffica</i>	401
Io. Georg. <i>Abicht</i>	30. 428. 452. 546. 747	<i>Acta Eruditorum Germanica</i>	92. 467
<i>Abidemus</i>	251	<i>Acta Eruditorum Lipsienfis</i>	40. 94. 96
Petrus Abufhiaker Ebnarraheb <i>Abilara</i>	247	186. 189. 281. 307. 318. 321. 324	343. 365. 389. 414. 462. 493
Immanuel <i>Aboab</i>	381. 426	<i>Acta Iubilaei Typographor.</i>	446
R. <i>Abraham</i>	256	<i>Acta Sanctorum</i>	294. 365. 369. 370. 372
R. <i>Abraham</i> ben Dior	256	373. 374. 377. 416. 463. 474. 475	
R. <i>Abraham</i> ben Chaja	286	<i>Adamannus</i> Scotus	184
R. <i>Abraham</i> ben Chaiim	5	Andr. <i>Adami</i>	201
<i>Abrahamus</i> ben David	14. 36. 37. 256	Conr. <i>Adami</i>	432
Nic. <i>Abramus</i>	439. 983	Cornelius <i>Adamus</i>	39. 41. 1029
Laurent. <i>Abstemius</i>	98	Io. Sam. <i>Adamus</i>	768
<i>Abulfeda</i>	257. 262. 512	Ioseph. <i>Addiffonius</i>	785
<i>Abulfeda</i> Ismael	189	Lancelotus <i>Addiffonius</i>	17. 26
<i>Abulpharagius</i> Abdalla Ebnattibo	246	Conradus Sawellus <i>ab Aderstadt</i>	26
<i>Abulpharaius</i>	419	Guilhelmus <i>Ader</i>	503
Gregor. <i>Abulpharaius</i>	246	<i>Ado</i> Viennensis	245. 262
<i>Abulphetack</i> Danafaeus	248		Chri-

INDEX SCRIPTORVM.

Christianus <i>Adrichomius</i>	186.187.258	Theoph. <i>Albanus</i>	609
Bened. <i>Aegius</i>	224	Gabriel <i>Albaspinaeus</i>	167.553.564.569 576.584.634
Matthaeus <i>Aegyptius</i>	124.129.343.448	Io. Poltus <i>Albenafius</i>	987
<i>Aelianus</i>	304.356.403.484.502.812	<i>Abericus</i>	343.443.477.1011
Nicolaus <i>van Aelft</i>	223	Geo. Wilh. <i>Alberti</i>	944
M. G. <i>Aemilianus</i>	470	Ioan. <i>Alberti</i>	346
Marcus <i>Aemilius</i>	243	Valentinus <i>Alberti</i>	63.165.313
Sigfr. Canfo <i>Aeminga</i>	516	<i>Albertus</i> <i>Stadensis</i>	245.371
<i>Aeneas</i>	812	Edmundus <i>Albertinus</i>	568
Franciscus <i>Albertus Aepinus</i>	62.350	Franciscus <i>Albertinus</i>	223
Petrus <i>Aerodius</i>	745	Petrus <i>Albinus</i>	348
<i>Aeschylus</i>	399	<i>Albricus</i>	335.344
<i>Aethicus</i>	194	<i>Albumasar</i>	263
<i>Acthiopes</i>	263.264	R. Iosephus <i>Albus</i>	327
Caesar <i>Aeuolus Neapolitanus</i>	325	Ludouicus <i>ab Alcasar</i>	393
Io. <i>Affelmanus</i>	444	Andreas <i>Alciatus</i>	101.121.129.517 699.777
Iulius <i>Africanus</i>	231	<i>Alcimus</i>	160.262.422.477.518.552
Leo <i>Africanus</i>	188	Augustus <i>Aldenbrück</i>	349
<i>Agatharchides</i>	191	Bernhardus <i>Aldrette</i>	42
<i>Agathemerus</i>	192.193	Vlysses <i>Aldrouandus</i>	223.224
<i>Agathodaemon</i>	192.195	Hieronimus <i>Alcander, iunior</i>	115
Neubestalter <i>Agent</i>	377	129.170.332.339.341.342.344 346.414	
Mich. Gottl. <i>Agnehtler</i>	499.795	Nic. <i>Alemannus</i>	226.423
<i>Agora</i>	870	Gabr. <i>Alessander</i>	521
G. <i>Agricola</i>	1031	Iac. <i>Alexander</i>	1012
Cornel. <i>Agrippa</i>	594	Natalis <i>Alexander</i>	38.260.387.396 431.459.487.509.578
Cardinalis <i>Aguirre</i>	243	<i>Alexandrina</i> <i>Ecclesia</i>	263
Didacus <i>Aguirre</i>	575	Seuerus <i>Alexandrinus</i> f. <i>Antiochenus</i>	172.549.566
Henr. <i>Ablers</i>	331	Alexander <i>Alexandrius</i>	98.514
P. Otto <i>Aicherius</i>	93.124.129.741	Alexander <i>ab Alexandro</i>	103.374.354 357.406.420.450.484.496.497 498.830.893.1020
Henricus <i>Ainsworthus</i>	2.13	Thom.	
R. <i>Ainsworth</i>	1027		
<i>Alagona</i>	128		
Ge. Dav. <i>Aland</i>	64		
Abrah. <i>Alamus</i>	839		
Io. Ian. <i>Alamus</i>	54		
Guil. <i>Alardus</i>	526		
<i>Albani</i>	264		

INDEX SCRIPTORVM.

Thom. Maria <i>Alfamus</i>	444	<i>Ambrosius</i>	415. 418. 453. 481
Thom. <i>Alghifus</i>	1029	Petrus <i>Amelius</i>	371
Cornelius van <i>Alkemade</i>	1021	Theoph. <i>Amelius</i>	437. 512
<i>Allafus</i>	730	Ioseph <i>Ameftus</i>	969
Leo <i>Allatus</i> - 87. 129. 161. 162. 168		<i>Annuianus</i>	100. 462. 463
171. 174. 184. 193. 208. 232. 236		<i>Animonius</i>	379
237. 239. 241. 242. 243. 256. 332		<i>Amphilochius</i>	263
362. 409. 416. 418. 420. 456. 459		Mofes <i>Amyraldus</i>	610
460. 464. 466. 478. 506. 509. 519.		<i>Anaftafus</i> Bibliothecarius	238. 240
532. 544. 563. 569. 578. 584. 751			294
Petrus de <i>Altiaco</i>	263. 271. 473	Milefius <i>Anaximander</i>	194
Petrus <i>Allixius</i> 171. 272. 327. 480. 517		Io. Pet. <i>Ancherfen</i>	68. 95. 218. 350
Theodorus Ianfon. <i>Ahmeloueenius</i> 190		Carolus <i>Ancillonius</i>	943. 1009
	293. 702. 703	Ruardus <i>Andala</i>	452. 489
Abibahr <i>Almontafferus</i>	247	Carolus <i>Andreas</i>	627
Hier. v. <i>Alphen</i>	34. 643	Io. Valentinus <i>Andreas</i>	261
Lud. <i>Alphitunder</i>	350	Tob. <i>Andreas</i>	1028
<i>Alphonsinae</i> tabulae	264	Valerius <i>Andreas</i>	857
<i>Alphonsus</i> Rex	264	Ioan. <i>Andrews</i>	507
Marc. Tatius <i>Alpinus</i>	781	<i>Andron</i>	322
Profp. <i>Alpinus</i>	36	<i>Andronicus</i>	247
Vincentius <i>Alfarius</i>	120. 129	Nic. <i>Andry</i>	584
Mofes <i>Alfchech</i>	2	Barthol. <i>Anellus</i>	729
Io. Henr. <i>Alftedius</i>	252	Ludou. Sabbatinus d' <i>Anfora</i>	451
Io. <i>Alftorphius</i>	497	Francifcus <i>Angelonius</i>	796
Io. Anton. Daldinus <i>Alteferra</i> 65. 170		Chriftoph. <i>Angelus</i>	511
	378. 684. 842	<i>Anianus</i>	234
Frid. <i>Althanius</i>	451	<i>Anonymus</i> Chiliaffa	10
Io. Geo. <i>Altmannus</i>	395. 1013	— fcripti Gallici, conformité des	
Io. Henr. <i>Alftedius</i>	257	courumes des Indiens Orientaux,	
fac. <i>Altingius</i> 2. 29. 30. 323. 324. 326		etc.	18
489. 531. 532. 551. 837. 933		— de origine gentis Francorum	56
Menfo <i>Altingius</i>	196. 203	— de Praefectis vrbis ex temporibus	
<i>Amalarus</i>	160. 552	Gallieni	119. 129
Sixtinus <i>Amama</i>	324. 547. 767	— antiquae infcriptionis	129
Io. Maria <i>Amati</i>	795	— de mirabilibus Romae	227
Elias <i>Amatus</i>	309. 1021. 1036	— de Ioue Vrio	342
Mich. <i>Amatus</i>	562. 568	— de Iubilaeo Romano	443

INDEX SCRIPTORVM.

<i>Anonymus</i> de plantis Diis sacratiss 498	<i>Anonymi</i> epistola de fistris 526
— Benedictinus de horis canonicis 511	— lettre sur l'ancienne discipline 570
— de praeiudiciis falsis et legitimis 656	— discours concernant auricular confession 589
<i>Anonymi</i> gesta Romanorum cum applicationibus moralisatis et mysticis 39	— Remarques ou reflexions crit. moral. et histor. etc. 592
— descriptio inscriptionum et epitaphiorum etc. 129	— dissert. sur les epreuves superstitieuses, appellés jugement de Dieu 607
— Breuiarium ritus graeci 162	— jus Belgarum circa bullarum Pontific. reception. 640
— vetus orbis descriptio 192	— clear account of the ancient Episcopacy 655
— periplus Maris Euxini 192	— traité de l'origine des Cardinaux 668
— periplus Maris Maeotidis 193	— kurze und gründliche Historie vom Ursprunge der geistl. Orden 684
— dissert. de incertitudine in V prior. saec. hist. Roman. obuia 216	— Histoire du Clergé seculier et regulier 684
— descriptio vrbis Romae 219	— le Senat Romain 706
— CPolis in XIV. regiones diuisa 229	— idée d'un regne doux et heureux 730
— ἐπιτομή χρόνων 234. 236	— noua Hierosolyma 730
— duo Theophanis Chronicon continuarunt 240	— ophirischer Staat 732
— breu. summarium Chronolog. 242	— Remarques sur l'administration des finances des Romains 772
— diss. de anno, mense et die mortis Iesu Christi 267	— resp. Rom. 774
— diss. Chronol. et crit. ad Herod. 292	— tableau de la cour de Rome 774
— erläuterte Geschichte der Götter und Helden ꝛc. 312	— gründl. Nachricht von dem Münzwesen insgemein ꝛc. 800
— Explication de divers monumens 332. 340. ff. 343	— Verzeichniß der Heiligen auf Münzen 803
— Hodegus confutatus 397	— religio Bibliopolae 851
— Traité de la Messe et de l'office divin etc. 397	— K. rechtl. Behauptung der Ehe mit seiner verstorbenen Frauen Schwester 901
— Boscobel, ou abrégé etc. 401	— Essay upon Litterature 962
— Graeci Rhetorica 409	— libellus de varia ludorum etc. consuetudine 997
— dissertatio ad numos in Chr. Woltereckii Elect. rei nummariae 442	— artificial Clockmaker 1012
— hist. Bericht vom röm. Jubeljahr 444	
— explication d'une inscription antique etc. 495	

INDEX SCRIPTORVM.

<i>Anonymi</i> Caminologie, ou traité des cheminees	1004	<i>Arculphus</i>	184
Duorum <i>Anonymorum</i> geöfnetes Münz-Cabinet	736	Scribanius <i>Arcularius</i>	483
in <i>Anonymum</i> Geographum Rauennatem variae lectiones	190	Nic. Laur. <i>Arctander</i>	750
Castus Innocentius <i>Anfaldus</i>	743	Leonhardus <i>Arctimus</i>	80.129.697
Innocentius <i>Anfaldus</i>	336. 345	Franciscus <i>Argelati</i>	567
P. C. <i>Anfaldus</i>	354	Phil. <i>Argelutus</i>	970
<i>Anselmus</i> Abbas	245.407	Ioan. <i>Argolus</i>	258
<i>Antiochena</i> ecclesia	263	<i>Arianus</i>	235
<i>Antiocheni</i>	271	Abrah. Dav. <i>Arie</i>	389
<i>Antiphon</i>	322	Iac. Iuda <i>Arief. Leo</i>	387.389
Theſaurus <i>Antiquit.</i> eccleſiaſt.	294	Paullus <i>Ariinghus</i>	164.173.220.226.413.415.1020.1025.1036
<i>Antiquitates</i> Romanorum etc.	97	<i>Aristides</i>	228.314.379.410
<i>Antonini</i> itinerarium	208	<i>Aristophanes</i>	339.354 ſq.405
Marcus <i>Antoninus</i>	514	<i>Aristoteles</i>	246.380.738
Nic. <i>Antonius</i>	227.423	Benedict. <i>Arius</i> , vid. <i>Montanus</i> .	
Paullus <i>Antonius</i>	444.580	Anton. <i>Arnaldus</i>	569
S. <i>Antonius</i>	474	Georgius d' <i>Arnaud</i>	125.129.319.762
Nicolaus <i>Apati</i>	687	Carol. <i>Arndius</i>	13.39.728.935
Alexander <i>Aphrodiſeus</i>	379	Iof. <i>Arndius</i>	13.158.736
<i>Aphthiſus</i>	245	Pet. <i>Arndius</i>	560
Sigifm. Iac. <i>Apinus</i>	867	Trogillus <i>Arnkief</i>	43.58.348.482.561
Sidonius <i>Apollinaris</i>	420	<i>Arnobius</i>	317.335.338.353.354.359.402.412.449
<i>Apolloſorus</i>	231.322.812	Chriſtoph. <i>Arnoldus</i>	319.330.333.349.454.751
<i>Apollonius</i>	335	C. F. <i>Arnoldus</i>	1022
<i>Apoſtolius</i>	608	Gottfr. <i>Arnoldus</i>	55.59.163.509
<i>Appianus</i>	227.402	Sim. Io. <i>Arnoldus</i>	720
<i>Apuleius</i>	611	Pet. Frid. <i>Arpe</i>	592.634
Philippus <i>Aquinas</i>	387	Matthaeus de <i>Arragonia</i>	478
Carol. de <i>Aquino</i>	812	Laur. <i>Arrhenius</i>	446
Victor <i>Aquitanus</i>	244	<i>Arrianius</i>	191 ſq.380.412.418
Carol. <i>Arbutnot</i>	808	Io. <i>Arrowsmith</i>	811
<i>Arcadius</i>	900	<i>Artabanus</i>	335
<i>Arcerius</i>	866	<i>Artemidorus</i>	304.610
Mr. <i>Archimband</i>	1027	<i>Artiga</i>	836
Petrus <i>Arcudius</i>	562.569.579	Io. d' <i>Artis</i>	576.580
		<i>Arto-</i>	

INDEX SCRIPTORVM.

<i>Artopaeus</i>	46	<i>Anoda Sara</i>	387.453
<i>M. Artorius</i>	344	Corn. <i>Aurelius</i>	52
<i>Marmorata Arundeliana</i> f. Oxoniensis	249	Iulianus <i>Aurelius</i>	320
<i>Asciannus</i>	226	Iulius <i>Aurelius</i>	348
Sixtus <i>Aspachius</i>	340	Petrus <i>Aurelius</i> f. I. Vergerius de Hau-	
Hamza <i>Asplabanensis</i>	248	rance	180
Ioseph. Simonius <i>Assemanus</i>	246.247.	Matthaeus <i>Aurogallus</i>	925
451.467.480.482.841.933		<i>Ansonius</i>	461
S. <i>Asterius</i>	864	Io. <i>Aymonius</i>	569
Io. <i>Astorius</i>	125.229	Georg. Henr. <i>Ayrer</i>	893.901
Io. Anton. <i>Astorius</i>	122.129.320.342	Chr. Fr. <i>Ayrmann</i>	45.50.58.443
<i>Astrampfichus</i>	610	<i>Azizus</i>	328
<i>Athanasius</i>	452	Io. <i>Azorius</i>	259
<i>Athenaeus</i>	355.405.410.812.872.	Andr. <i>Aznar</i>	375
	1010		
Titus Pomponius <i>Atticus</i>	921	Io. Aug. <i>Bacchius</i>	354.448
Mr. <i>Aubert</i>	1027	Abdias <i>Babylon</i>	412
<i>Audiffretus</i>	198	Benedict. <i>Bacchius</i>	30.170.210
Raphael. <i>Auellinus</i>	31	Andr. <i>Baccius</i>	84.120.130.502
Io. <i>Auenarius</i>	520		871.1011
Io. <i>Auentinus</i>	348	Luc. <i>Bacmeisterus</i>	504
Benedictus <i>Aueranius</i>	312.314.341	P. <i>Badierus</i>	680
492.496.1009.1020		Io. a <i>Bado</i>	576
Io. Ernest. ab <i>Auerswalda</i>	935	Didacus <i>Baëça</i>	505
<i>Aufgefängene Briefe</i>	1032	Petrus <i>Baeng</i>	260
Edmundus <i>Augerius</i>	586	Petrus <i>Bacius</i>	102.306.316.319.377.
Frid. Albr. <i>Augusti</i>	428		404.473.497.514
<i>Augustinianns</i>	259	D. Guil. <i>Baierus</i>	587
Franciscus a S. <i>Augustino</i>	570	Io. Guil. <i>Baierus</i>	502
<i>Augustinus</i>	168.228.232.263.267.309.	Io. Dan. <i>Baierus</i>	642
335.338.359.379.387.417.442.		Io. Iac. <i>Baierus</i>	504
471.481.484.514.556		Hadrian. <i>Bailletus</i>	170.377.451.472
Leonh. <i>Augustinus</i>	72.321		728.972
Anton. <i>Augustus</i>	113.116.129.130.	Robert. <i>Baillius</i>	257
	322.921	<i>Balbus</i>	119
<i>Anicenna</i>	258	Antonius <i>Baldassarè</i>	522
<i>Anienus</i>	193.194	Phil. <i>Baldinuccius</i>	971
Dominic. <i>Anulfus</i>	123.129.933	Bened. <i>Baldunius</i>	865
			Fridr.

INDEX SCRIPTORVM.

Erid. <i>Balduinus</i>	504	Caesar <i>Baronius</i>	210.219.249.261.263
Paschafius <i>Balduinus</i>	501		266.270.369.370.371.372.381
Bernard. <i>Baldus</i>	187		406.414.456.461.464.475.476
Robert. <i>Balforeus</i>	1011.1016		477.511.702
Sim. <i>Ballarinus</i>	104	Sebast. <i>Barradius</i>	261
Franc. <i>Balthufius</i>	309.329	Barthol. <i>Barrientus</i>	99
Iac. Hejnr. a <i>Balthasar</i>	357	Isaacus <i>Barrow</i>	304.583
Steph. <i>Baluzius</i>	167.221.371.372.376	I. A. <i>Bartels</i>	454
	442.459.476.556.557.581	Iac. <i>Bartenora</i>	45
Laur. <i>Banck</i>	641	Obadiah <i>Bartenora</i>	16
Alex. <i>Bandiera</i>	852	Io. Casp. <i>Barthelius</i>	842
Anselm. <i>Bandurinus</i>	206.220.229.282	Casp. <i>Barthius</i>	39.105.332.334.355
	283.294.337.341.345.409.416		384.398.468.477.515.517.550
	449.1026		642.753.893.985
Henr. <i>Bangertus</i>	60.348	Bartholus <i>Bartholinus</i>	47.130.839
Abbas <i>Banierius</i>	308.312	Casp. <i>Bartholinus</i> Fil.	528.650.918
Anton. <i>Banierius</i>	39.40.331.332.336	Christi, Henr. <i>Bartholinus</i>	491
	339.348.352	Thom. <i>Bartholinus</i>	349.489.503.546
Io. Phil. <i>Baraterius</i>	185.294	Pius Ant. <i>Bartolinus</i>	98
Iulius <i>Barbaranus</i>	90	Petr. Sanct. <i>Bartolus</i>	88.225.227
Herm. <i>Barbarus</i>	919	Pet. Sanct. <i>Bartolinus</i>	1039
Ioseph. <i>Barberius</i>	87.130	<i>Bartoloccius</i>	4.6.30.31.383.426.439
Henr. <i>Barberofus</i>	222		524.931.932
<i>Barhebraeus</i>	246.248	Iul. <i>Bartoloccius</i>	256.430.438.787.933
Io. <i>Barbeyracus</i>	983	Hier. <i>Baruffaldus</i>	123.130.1027
Augustin. <i>Barbofa</i>	211	Henr. Iac. v. <i>Bashuyfen</i>	60.327.336
Guil. <i>Barclainus</i>	641		434.472.550
<i>Bardefanes</i>	716	Io. van <i>Bashuyfen</i>	15.934.935
Hieron. <i>Bardius</i>	259	S. <i>Basilius</i> Magnus	426
Petr. Ang. <i>Bargaeus</i>	114.130.222.224	<i>Basilius</i> Seleuciensis	904
Dan. Eberh. <i>Baringius</i>	964	Iac. <i>Basnagius</i>	11.24.158.244.316
Eberh. <i>Baringius</i>	949		326.385.842
Alb. <i>Barifomus</i>	124.130	Sam. <i>Basnagius</i>	249.252.258.265.269
<i>Barlaamus</i>	573		429.430.484.509.511.531.702
Melch. <i>Barlaeus</i>	352		909.1027
Franc. <i>Baronius</i>	373	Ioseph. Bimardus de la <i>Bastie</i>	649
Io. <i>Barnefius</i>	664	Iac. <i>Batteleerius</i>	615
Iof <i>Barnefius</i>	356.514	Ioan. <i>Battelius</i>	1011
Vol. 2		Kkk	Io.

INDEX SCRIPTORVM.

Io. Iac. <i>Battierius</i>	754	Arthur <i>Bedford</i>	261.273.524
Io. Christoph. <i>Batelhus</i>	421	Ferd. Wilh. <i>Beer</i>	253
Theod. <i>Battus</i>	1001	Laur. <i>Begerus</i>	72.225.321.333.338
<i>Baua</i> Bathra codex Talmudicus	936		340-347.355.384.400.403.496
<i>Baudelotus</i>	351		796.922.1036
Mich. Ant. <i>Baudrandus</i>	198.199.211	Io. Caröl. <i>Beheim</i>	737
<i>Baubinus</i>	220	Io. <i>Behnius</i>	258.355.431.550
Luis de <i>Bauia</i>	372	Gottfr. <i>Behrends</i>	946
Mich. <i>Bauldry</i>	160	Vlug <i>Beigus</i>	192
Mich. <i>Baumannus</i>	504	Matth. <i>Beke</i>	441
Frid. Christ. <i>Baumeister</i>	949	Arn. Coruin. <i>Belderen</i>	680
Mart. <i>Baumgarten</i> in Breitenbäch	186	Io. <i>Belethius</i>	160
Sigm. Iac. <i>Baumgarten</i>	163.186.188	Iac. <i>Belgradus</i>	106
	249.251.337.432.469.480.517	Matth. <i>Belius</i>	47
	558.901.968.971	Rob. <i>Bellarminus</i>	260.353.369.385
Guil. <i>Baxter</i>	205		419.421.454.460.465.469.473
Theoph. Sigfr. <i>Bayer</i>	46.346.1039		476.511.521.563.581.582.586
Lazar. <i>Baysius</i>	84.88.116.130.840.	<i>Bellendenus</i>	706
	1010	<i>Bellicardus</i>	108
<i>Baylius</i>	215	Io. Arnd. <i>Bellmann</i>	392.495.514
Haäcus <i>Beaufobrius</i>	42.319	Io. Andr. <i>Bellmannus</i>	1022
Balthaf. <i>Bebelius</i>	56.322.414.418.420	Petr. <i>Bellonius</i>	83.130.1028.1037
	456.475.509.519.549.554.558	Io. Petr. <i>Bellorius</i>	72.81.88.114.120
	560.568.577.582.584.1025		130.131.224.225.321.338.462
Henr. <i>Bebelius</i>	50.143.130.699		1036.1039
Mart. <i>Becanus</i>	511	Basnagius <i>Bellonallius</i>	791
R. <i>Bechai</i>	873	Io. Baptista <i>Bellus</i>	115.117.130.404
Io. Volcmar <i>Bechmannus</i>	947		406.419
<i>Becker</i>	54	Thom. <i>Bellus</i>	93
Balth. <i>Beckerus</i>	319	Franc. <i>Bencius</i>	1024
Matth. Fried. <i>Beckius</i>	31.185.749	Ant. <i>Bendinellus</i>	99
	810.1023	<i>Benedictini</i>	509
Mich. <i>Beckius</i>	512	<i>Benedictus</i> XIV.	567
Io. Christoph. <i>Beckmannus</i>	543	Io. <i>Benedictus</i>	257
Ioan. Christian. <i>Becmannus</i>	331	Léonard Vairius <i>Bencuentanus</i>	618
<i>Beda</i>	27.119.160.258.263.270.349	Elias <i>Benoist</i>	317
	387.389.484	Henr. Lud. <i>Benthemius</i>	413.507.944
<i>Beda</i> Venerabilis	18+245		970
			Gerh.

INDEX SCRIPTORVM.

Gerh. Io. <i>a Bentinck</i>	293	Phil. <i>Bertherius</i>	544
Rich. <i>Bentleius</i>	235.249	Io. Sam. <i>Berthius</i>	891
Eric. <i>Benzelius</i>	1.369.371.501.932	Pet. Sanctius <i>Bertholus</i>	1036
Henr. <i>Benzelius</i>	388.393.422.633	Petr. <i>Bertius</i>	122.130.184
	690	Ern. Aug. <i>Bertlingius</i>	444
Nic. <i>Beraldus</i>	972	Bonaventura Corn. <i>Bertramus</i>	32.688
<i>Berccau</i>	970		767
Eduard. <i>Berewoodus</i>	210	Io. Laur. <i>Bertus</i>	257.269.294
Petr. <i>Bergeronius</i>	185	Io. Frid. <i>Bertramus</i>	785
Iac. Phil. <i>Bergomensis</i>	478	Helladius <i>Besantinoz</i>	87
Io. Arn. <i>Bergellanus</i>	968	Christoph. <i>Besoldus</i>	261.771
Iac. Gerh. de <i>Bergeries</i>	505	<i>Bessaricus</i> Cardinalis	329.864
Io. Guil. <i>Bergerus</i>	57.202.354.446	Henr. <i>Besselius</i>	349
	448.492.507.843	<i>Betkins</i>	166
Nic. <i>Bergierius</i>	118.130.195.218.220	Thom. <i>Beuerley</i>	260
	221.222.228.347.385.404.406	Xyftus <i>Betuleius</i>	321
Phil. <i>Bergomas</i>	262	Io. Georg. <i>Betulus</i> f. <i>Burchardus</i>	967
C. <i>Bernardini</i>	219	Guil. <i>Beueregius</i>	187.206.273.413
Didacus <i>Bernardinus</i>	729		416.417.456.463.467.468.473
<i>Bernartius</i>	854		556.564.893
Matth. <i>Berneggerus</i>	195.233.406.410	Bartholom. <i>Beuerinus</i>	742.808
	582.777.839	Io. <i>Beueronicius</i>	607.916
Eduard. <i>Bernhardus</i>	2.30.31.248.387	Cornel. <i>Beughem</i>	970
	395.424.430.433.441.485.501	Io. Frid. de <i>Beulwitz</i>	751
	522.787	Ant. <i>Beuter</i>	259
Iac. <i>Bernhardus</i>	307	Andreas <i>Beyerus</i>	31.330.359.788
Io. Balthaf. <i>Bernholdus</i>	508	August. <i>Beyerus</i>	980
<i>Bernouldus</i> f. Berno, Monach. Riche- nauienfis	160	Christo ph. <i>Beyerus</i>	577
Matthaeus <i>Beroaldus</i>	257.481	G. <i>Beyerus</i>	562
Phil. <i>Beroaldus</i>	98	Laur. <i>Beyrlingius</i>	1020
Magnus <i>Beronius</i>	555	Frid. Iac. <i>Beyschlagius</i>	778
<i>Berosius</i>	251	Theodor. <i>Beza</i>	735.899
Io. <i>Bertelius</i>	60	Iac. <i>Biacus</i>	799
Io. <i>Bertels</i>	349	Francisc. <i>Bianchinus</i>	195.225.226.249
Petr. <i>Berthaldus</i>	115.130.358.407		764.1037
	411.412.421	Iosephus <i>Bianchinus</i>	226
		Theodor. <i>Bibliander</i>	260

INDEX SCRIPTORVM.

<i>Bibliotheca</i> Bremenſ.	39.396.417	Bernh. <i>Biffus</i>	158
———— Lubecenſ.	401	Ant. Ferrus <i>Bitectenſis</i>	1009
———— nouor. libror.	23.851	<i>Bito</i>	824
———— Patrum	160.294.1026	Franciſc. <i>Binarius</i>	244.412
———— ſelecta	799	Pet. <i>Bizotus</i>	801
Abgeſonderte Bibliothec	769	<i>le Blanc</i>	799
<i>Bibliothèque</i> Françoisſe	352.498	Ioſeph. <i>Blancanus</i>	261
———— Germanique	440	Petrus <i>Blaeſenſis</i>	591
———— uniuerſelle	304	Ioan. <i>Blair</i>	250.274
Iac. <i>Bidermannus</i>	729	Elias <i>Blanchardus</i>	698
Io. Georg. <i>Bidermannus</i>	1010	Franciſc. <i>Blanchinus</i>	170.266.481
Io. Gottl. <i>Bidermannus</i>	313.334.347	Matth. <i>Blockius</i>	673
	356.401.1037	Magnus Gabr. <i>Blockius</i>	592
Hieron. Wig. <i>Biel</i>	435	Io. <i>Blomius</i>	187
Io. Chr. <i>Biel</i>	37	Dauid <i>Blondellus</i>	172.271.406.412
Ludov. de <i>Biel</i>	785		413.419.562.568
Beniam. <i>Bielerus</i>	349	Franciſc. <i>Blondellus</i>	218.451
Io. <i>Biermannus</i>	431.440.505	Flauius <i>Blondus</i>	90.226
Nic. <i>Billialdus</i>	459	Io. <i>Blondus</i>	729
Iac. <i>Billius</i>	506.549	Carol. <i>Blount</i>	901
Tho. <i>Bilſomus</i>	651.654	Io. <i>Blum</i>	812
Io. Geo. <i>Bindrim</i>	615	Henr. <i>Blumenbachius</i>	463
Beniam. <i>Binetus</i>	353	<i>Blumius</i>	63
Ioſeph. <i>Bingham</i>	163.208.413.416	Chr. Gotth. <i>Blumberg</i>	51
	452.456.464.471.472.473.477	Andr. <i>Boberg</i>	573
	506.517.521.549.554.555.556.	Albert. <i>Bobonius</i> ſ. <i>Bobouſky</i>	512.582
	557.558.561.562.584.680.841		1027
	894.1025	<i>Boccalinus</i>	972
Ern. Iul. <i>Biörnerus</i>	47	Io. <i>Boccatius</i>	322.343
Thomas <i>Birch</i>	944	Hieron. de <i>Bocchius</i>	260
Ianus <i>Bircherodius</i>	47.62.482	Ludov. de <i>Bochat</i>	204
Thom. Broderus <i>Bircherodius</i>	72.206	Sam. <i>Bochartus</i>	26.34.43.185.216
	351.799		312.437.480.494.499.501.504
Gabriel <i>Biſciola</i>	949	<i>Bochellus</i>	233
Laelius <i>Biſciola</i>	543	Frid. Sam. <i>Bockius</i>	812
Richardus <i>Biſco</i>	932	Lazarus Andr. <i>Bocquillotus</i>	566
Io. <i>Biſſelius</i>	729	Io. Heinr. <i>Bocrifiſus</i>	60.350.524
Ed. <i>Biſſeus</i>	866	Io. Chriſtoph. <i>Bodenſchatz</i>	18
			10.

INDEX SCRIPTORVM.

Io. Bodinus	1028	Daniel Bombergius	6
Io. Henr. Boeclerus	39.47.60.87.118	Io. Bona	167.168.171.332.413.506
	130.812.987	50).511.517.518.521.532.553	
Iust. Chph. Boehmerus	1033		571.842.1011
Iustus Henningus Boehmerus	64.413	Franc. Maria Bonada	367.1009
423.453.454.561.564.578.751		Pet. Nic. Bonamius	618
	842	Iac. Bonani	202
Iac. Boehmius	316.382	Philip. Bonanni	224.373.410.443.
Georg. Ludov. Boehmerus	412	496.583.686.842.854.1028.1036	
Io. Gottlob Böhmus	60.350	Philippus Bonarata	367.507.1009
C. I. Boeckmannus	161	Vinc. Bonardus	522
Theodorus Boendermaker	971	Oliuerius Bonartius	511
Boerhaven	54	Io. Paul Bonetus	964
Christ. Frid. Boernerus	551	Iac. Bonfrerius	33.184.185
Frid. Boernerus	336.365	Bongarsius	197.209
Georg. Gottl. Boernerus	451	Balthaf. Bonifacius	101.103.105.124
Boëthius	756.763	130.215.334.523.893.950	
Zacharias Boganus	71	Bonius	341
Petrus Bogdanus	258	Bonnetus	524
Elias Boherellus	114.219	Io. Andreas Angelinus Bontempus	524
Io. Gottl. Bohnius	36.334.497		526
Abr. Boboritzus	47	Nic. Borbonius	775
Boilanius	171 fq.	Henr. van der Borcht	804
Iac. Boileau f. Benilaqua	359.578.588	Hermannus Bordewisch	336
	841	Ludovic. Borghefius	505
Iac. du Bois	258	Ant. Borianus	105
Io. Iac. Boiffardus	96.219.592.1020	Christian. Bornitius	398.934
	1021	Iac. Bornitius	771
Ioan. Bapt. Thiaudierius de Boissy	491	Io. Ern. Bornitius	747
Io. Boiuinius	2.278.341	Iac. Henr. Bornius	759.763
Ludovic. Boiuinius	252	Iac. Borragnus	699
Boiuinus	1009	Anton. Borremanfius	422.615
Marc. Ant. Boldettus	1038	Andr. Borrichius	217
Ern. Chr. Boldich	36.641	Olaus Borrichius	114.130.217
Iac. Bolducus	569	Fridr. Borromeus	534
Bollandus	369.376.461.463.464	Christoph. Borstorfius	747
Laurent. David Bollhagen	391	Io. Bapt. du Bos	220
Anton. Bombardinus	125.130.759	Lambertus Bos	69.398

INDEX SCRIPTORVM.

<i>Bosens</i>	1009	Io. Arnold <i>de Brand</i>	800
Christi. Will. <i>Bose</i>	332	Io. Georg. <i>Brand</i>	440
Claud. <i>Grofeus de Bose</i>	343	Io. Bapt. <i>Braschius</i>	40
Anton. <i>Bosius</i>	226.227.1025	Io. Maria <i>Braschbellanus</i>	240
Hieron. <i>Bosius</i>	526	Io. Alexander <i>Brassicanus</i>	780
Iac. <i>Bosius</i>	755	Dauid <i>Braunius</i>	802
Io. Andr. <i>Bosius</i>	115. 130. 173. 233	Io. <i>Braunius</i>	11. 29. 36. 332. 392. 409.
	238. 240. 245. 358. 407. 413. 514		488. 491. 501. 525. 641. 689. 836
Io. Iac. <i>Bosius</i>	313. 356. 754		936
Simon <i>Bosius</i>	694	Florentius <i>Braunius</i>	245
Wilh. <i>Bossardus</i>	698	Io. Casp. <i>Brechenmacher</i>	50
Willebrord. <i>Bosschaertus</i>	64	<i>Brechmius</i>	421
Ioan. Gottl. <i>Bosseckius</i>	333. 486. 936	Raymundus <i>Breganius</i>	308
Iac. Benignus <i>Bossuetus</i>	260. 590	Bernhardus <i>de Breitenbach</i>	186
Hieron. <i>Bossius</i>	123. 130. 462	Christ. <i>Breithaupt</i>	964
Barthol. <i>Botfaccus</i>	508	Io. Frid. <i>Breithaupt</i>	14. 428
Ioan. <i>Botfaccus</i>	504	Henr. <i>Brenckmannus</i>	293
Io. <i>Bottarius</i>	104	Elias <i>Brennerus</i>	798
Io. <i>Bouhierius</i>	649	Io. <i>Brentius</i>	262
Carol. <i>Bouillus</i>	260	Eduard. <i>Brerewoodus</i>	787
Io. <i>Boulaefus</i>	258	Thom. <i>Bret</i>	655
Caesar <i>Egoffeus du Boulay</i>	61. 96	Car. <i>Bretus</i>	123. 131. 745
Iac. <i>Boulduccius</i>	919	<i>Brewerus</i>	374
<i>Bourdelotius</i>	496. 524. 755. 1034	Philippus <i>Brietius</i>	198. 250. 261
Henr. <i>Bourne</i>	1035	Melch. a <i>Briga</i>	40
Simon <i>Bouffac</i>	400. 443. 452. 465. 467	Petrus <i>Brinch</i>	276
Gottfr. <i>Bouffardus</i>	908	Suen <i>Bring</i>	869
Claudius <i>Bouteroe</i>	787. 799	Barnabas <i>Briffonius</i>	41. 82. 83. 90. 117
M. <i>Zuerius Boxhornius</i>	47. 57. 60. 112		131. 313. 315. 334. 338. 354. 452
	115. 132. 250. 259. 315. 338. 343		454. 463. 468. 482. 494. 513. 523.
	344. 350. 356. 385. 523. 700		543. 555. 758. 812. 841. 892. 1039
Claud. <i>Bozeus</i>	347	Fr. <i>Britius</i>	261
Grossius <i>Bozens</i>	28. 339. 495	Guil. <i>Brito</i>	867
<i>Bozius</i>	341	Marianus <i>Brixianus</i>	925
Iac. <i>Bracellus</i>	202	F. <i>Brocardus</i>	33
Gotthardus <i>Braem</i>	333	Io. <i>Brodaeus</i>	99. 100. 843
Francisc. <i>Bragge</i>	616	<i>Broekhusius</i>	859
Nic. <i>de Bralio</i>	842	<i>Brömannus</i>	49
		Henr.	

INDEX SCRIPTORVM.

Henr. Broëmelius	413	Abrah. Bucholcerus	259
Francisc. Brokesby	654	Chrph. Io. Bucholtius	901
Magnus von Bromel	798	Io. Christ. Buckius	441
Eberh. Bronchorstius	947	Guil. Budaëus	797
Ianus Brouckhusius	344. 354	Io. Franc. Buddens	162. 164. 260. 316
Brouerius	517		324. 331. 369. 377. 505. 507. 511
Hugo Broughtonus	257. 501		543. 564. 580. 668. 931. 932. 983
Broukhusius	523	Curieuses Bücher-Cabinet	577
Chph. Browerus	47	Neuer Bücher-Saal	94. 97. 195
Henr. Browerus	893		944
Thomas Brown	500. 750. 1031	Andr. Elias Büchnerus	946
Eduard Brownius	457	Henr. de Binan	369
Grosius de Broze	441	Ant. Frid. Büsching	200
Iac. Bruckerus	319. 931. 932	Dav. Sigm. Büttner	62
Franc. Ern. Bruckmannus	881	Claud. Bufierius	261
Willh. Hier. Brucknerus	46	Io. Bugenhagen	64
Chr. Brüningius	70. 337. 447. 495	Bulaeus	370. 371. 474. 478. 938
	867	Iul. Caesar Bulengerus	41. 81. 82. 84. 88
Florentius de Bruin	442		115. 117. 120. 131. 228. 229. 341
Frid. Brummer	67		342. 367. 406. 410. 418. 420
Corn. le Brun	1027. 1037		462. 543. 592. 556. 871
P. Brun	172. 567. 606. 609. 619	Bulgari	264
M. A. Brunellus	781	Ioan. Bullandus	377
Brunichius	235	Iac. Bullardus	239
Bruningius	403	Isaac. Bullartus	968
Io. Sal. Brunquellius	745	Bulletus	984
Io. Brunsmannus	9	Ismael Bullialdus	258. 408. 448. 626
Casp. Bruschius	51. 211	Bullingerus	259. 366
Io. Iac. Buccardus	239	Georgius Bullus	307
Gabriel Buccellinus	261	Io. Lud. Bunemannus	970
Arnold Buchellius	870	Pet. Bungus	327
Sam. Frid. Bucher	753	Io. Buno	200. 203. 257. 260
Aegidius Bucherius	119. 244. 252. 294	Henr. Buntingius	186. 259. 787
	451. 469	Octavianus Buonaecorsus	1009
Sam. Fr. Bucherus	13. 690. 839	Io. Burchardus	239
August. Buchnerus	619	Burettus	985
Godofr. Buchnerus	507. 533	Corn. Burgesius	769

INDEX SCRIPTORVM.

Io. Phil. <i>Burggravius</i>	57.1008	Carol. <i>Cassa</i>	679
Io. Chr. <i>Burgmann</i>	162.486	Marsil. <i>Cagnatus</i>	99.195
Franc. <i>Burmannus</i>	398.510.651.838	Pet. Ant. <i>Caietanus</i>	994
	933.1033	Io. <i>Caillius</i>	968
Petrus <i>Burmannus</i>	90.95.98.102.124	<i>Caius</i>	517
	131.340.342.347.773	Coelius <i>Cakcagninus</i>	39.82.88.132
Gilbert. <i>Burnetus</i>	373.1037	Frid. Vlr. <i>Calixtus</i>	458.549
Guil. <i>Burnetus</i>	590	Geo. <i>Calixtus</i>	245.549.571.909
Thom. <i>Burnetus</i>	1038	Gregor. <i>Calixtus</i>	755
Guil. <i>Burtonus</i>	205	Domit. <i>Calderinus</i>	98
Ioan. <i>Busaeus</i>	461.671	<i>Callimachus</i>	54.355.1037
Io. Christoph. <i>Busmannus</i>	899	Nic. <i>Calliachus</i>	122.125.126.127
Felician. <i>Bussi</i>	201		132. sq. 336.448.759.869
Io. de <i>Bussieres</i>	261	Augustin. <i>Calmet</i>	2.13.18.27.28.186
Io. <i>Busthamantius</i>	500		220.251.260.309.311.326.330
Vinc. <i>Butius</i>	120.131		331.383.392.394.407.426.489
Io. <i>Butlerus</i>	480		524.583.642.742.747.750.811
<i>Buttus</i>	235		837.873.891.933.951.1022
Io. <i>Buxtorfius</i>	4.12.16.26.28.31. sq. 33	Angel. <i>Calogiera.</i>	104
	35.36.259.323.324.334.381.395	Abrah. <i>Calonius</i>	260.333
	398.428.430.490.494.497.502	Ioan. <i>Caluinius</i>	947
	531.547.550.567.633.641.713	Io. <i>Caluortius</i>	18
	838.873.891.932.936	M. Fabius <i>Caluus</i>	220
Ant. <i>Bynaens</i>	29.270.478.607	Serhus <i>Caluifius</i>	250.257.270.481
Cornel. <i>Bynkershoek</i>	593.919	Calp. <i>Caluocrius</i>	64.159.348.391
Henr. Ioan. <i>Bytemeister</i>	786		456.474.507.522.533.558.837
Henr. Christoph. <i>Bytzonius</i>	341		893.1020
Abrah. <i>Bzonius</i>	249.363.370.372	Luc. <i>Camarra</i>	128.133
	378.419.443.474.476.477.752	Wilh. <i>Cambdenus</i>	204.1031
	C.	Erdm. Godofr. <i>Camentius</i>	9
Nic. <i>Cabasilas</i>	421.560	Ioach. <i>Camerarius</i>	83.85.88.100
Io. <i>Cabassutius</i>	951		133.240
<i>Caesalpinus</i>	316	Phil. <i>Camerarius</i>	215.491.523
<i>Caesar</i>	306.348	D. <i>Caminus</i> f. Kimhi	2
Ital. <i>Caesar</i>	491	Thom. <i>Campanella</i>	729
Phil. <i>Caesar</i>	63	Io. Ant. <i>Campanus</i>	992
<i>Caesarius</i>	429.543	Aug. <i>Campianus</i>	700
Oetauius <i>Caetanus</i>	803	P'Abbé de <i>Camps</i>	52
		Franc.	

INDEX SCRIPTORVM.

Franc. des <i>Camps</i>	995	Iuuenel de <i>Carleucas</i>	944
Steph. de <i>Canaye</i>	744	Geo. <i>Carletonus</i>	769
Pantal. <i>Candidus</i>	259	Gustav. <i>Carlholm</i>	421
Pet. Maria <i>Caneparius</i>	961	<i>Caro</i> f. Ioseph. Maria <i>Thomasius</i>	565
<i>Cangius</i> 45.158.162.195.217.220		Lud. Iac. a <i>S. Carolo</i>	670
221.229.322.332.354.355.381		<i>Carolus</i> M.	64.565
383.402.408.413.415.453.456		Franc. <i>Carolus</i>	1035
457.460.463.466.469.472.478		Io. Rain. <i>Carolus</i>	247
479.517.521.522.544.584.714		Phil. <i>Carolus</i>	93.105.647
715.994.996.1027		<i>Carpenterima</i>	366
Angelus <i>Caninius</i>	323	<i>Carpenterius</i>	964
Henr. <i>Canisius</i> 244.370.371.372.		Paul. Theod. <i>Carponius</i>	583
442.461		Ben. David <i>Carpzouius</i>	29.36.837
Petr. <i>Canisius</i>	770	D. Io. Bened. <i>Carpzouius</i> Pater	25.29
Henr. <i>Cannengieter</i>	54	400.426.433.439.445.464.482	489.502.519
Robertus Robertson le <i>Cann</i>	425	Io. Ben. <i>Carpzouius</i> Fil.	324.325.447
Io. <i>Cantacuzenus</i>	714		583
Pet. Ioseph. <i>Cantelius</i>	94.700	Io. Ben. <i>Carpzouius</i> Nepos	503.533
Guil. <i>Canterus</i>	99		1022
Theod. <i>Canterus</i>	99	Io. Gottlob <i>Carpzouius</i>	3.15.260.317
Iul. Caes. <i>Capaccius</i>	128.133.202	387.388.393.395.397.422.428	
Marcianus <i>Capella</i>	379	430.431.434.436.440.442.486	
Claud. <i>Capellanus</i>	9	633.641.642.787.790.933.1021	
<i>Capellus</i>	271	Sam. Bened. <i>Carpzouius</i>	168.386.561
M. Ant. <i>Capellus</i>	257.260.266	I. <i>Carrelius</i>	684
Dominicus <i>Capellus</i>	375	Pet. <i>Carrera</i>	128.133
Iac. <i>Capellus</i> 2.249.260.381.426		Io. Franc. Gemellus <i>Carrerius</i>	393.512
	909.934	Christ. <i>Cartwrightus</i>	2.323.428
Ludouicus <i>Capellus</i> 2.187.262.324		Ioseph. Maria <i>Carus</i>	519
389.391.427.452.645		Blasius <i>Caryophilus</i>	501.781.865
Rudolph. <i>Capellus</i>	792.953	Io. Matth. <i>Caryophilus</i>	463
Ant. <i>Caracciolus</i>	163	Io. Baptista <i>Casalinus</i>	39.82.85.95.133
Hier. <i>Cardanus</i>	465.592.958	159.226.345.892.893.1033	
Iaac. <i>Cardoso</i>	424	Paul. <i>Casatus</i>	1035
Guil. <i>Cardellus</i>	922	<i>Casauboniana</i>	413.475.521
Gemellus <i>Careri</i>	257.1028.1031	Iaac. <i>Casaubonus</i>	105.165.188.209
Io. <i>Cario</i>	257	234.236.314.315.346.358.412	
Bernh. Pet. <i>Caril</i>	543		427
Vol. 2.		LII	

INDEX SCRIPTORVM.

427. 429. 446. 449. 461. 464. 467	Io: Baptista <i>Catumfirtus</i>	569. 580
475. 481. 498. 542. 543. 568. 581	Guil. <i>Caneus</i>	163. 169. 170. 210. 235
840. 955		407. 418. 419. 422. 454. 472
Mericus <i>Casaubonus</i>	10. 507. 519	Guilh. <i>Caulius</i> , vid. infra Choul.
Per. Leo <i>Casella</i>	101. 127. 133	Mich: Angelus <i>Causeus</i> de la Chauffe
Iun. Durent. <i>Casellius</i>	99	104. 115. 119. 120. 134. 321. 339
<i>Casonouanius</i>	868	341. 342. 344. 345. 496. 1009. 1036
Geo. <i>Cassander</i>	160. 510. 518. 554. 564	Nic. <i>Caussinus</i>
Gregor. <i>Cassander</i>	755	<i>Caylius</i>
Gottfr. Bernh. <i>Casseburgius</i>	753	Geo. <i>Cedremus</i>
Io. Phil. <i>Casselius</i>	216. 334. 394. 400	Christ. <i>Cellarius</i>
	494. 496. 552	124. 134. 197. 326. 339. 383. 423
Io. <i>Cassianus</i>	480. 685. 841	491. 745
M. Aurelius <i>Cassiodorus</i>	245. 262. 270	Iust. <i>Cellarius</i>
	963	Pet. <i>Cellensis</i>
Andr. Piscura <i>Castaldus</i>	160	Ludov. <i>Cellotius</i>
Ioseph. <i>Castalion</i>	100. 113. 114. 133 sq.	Magnus <i>Celsus</i>
	406	Olaus <i>Celsus</i>
Sebast. <i>Castalion</i>	689	331. 396. 397. 435. 500
Augustinus <i>Castanus</i>	522	839. 1031. 1037
Claudius <i>Castellanus</i>	173	<i>Celsus</i>
Pet. <i>Castellanus</i>	82. 84. 85. 87. 133. 447	Conr. <i>Celtes</i>
F. Lucas <i>Castellinus</i>	376	Rob. <i>Cenalis</i>
Edmund. <i>Castellus</i>	500	Io. <i>Cenellus</i>
Rob. <i>Castellus</i>	1016	<i>Censorinus</i>
Bonauentura <i>Castilionaeus</i>	52. 101. 202	Cato <i>Censorinus</i>
Didacus del <i>Castillo</i>	836	<i>Centuriac</i> Magdeburgicae
<i>Castor</i> Rhodius	231	<i>Centuriatores</i> Magdeburgenses
Christoph. a <i>Castro</i>	592	Io. Lud. de la <i>Cerda</i>
Steph. Roder. de <i>Castro</i> f. <i>Castrensis</i>	608	167. 170. 400
Mar. Ben. <i>Castronius</i>	1012	407. 497. 516. 715
Nic. <i>Catherinotus</i>	969	Pet. <i>Cerebrosus</i>
Arnoldus <i>Cathius</i>	255	Io. Bapr. de <i>Ceualleriis</i>
<i>Cato</i>	231	R. Imman. <i>Chai</i>
Valerius <i>Cato</i>	523	R. <i>Chaim</i>
Adrianus a <i>Cattenburgh</i>	385	Carol. <i>Chais</i>
<i>Catullus</i>	442	<i>Chalcidius</i>
Andr. <i>Catullus</i>	51	Leon. <i>Chalcondylas</i>
		<i>Chaldaei</i>

INDEX SCRIPTORVM.

<i>Chambort</i>	57	Edmundus <i>Chisbull</i>	447. 523. 1010
Dan. <i>Chamier</i>	385	R. <i>Chiskias</i>	2
Steph. <i>Chamillardus</i>	1038	Ern. Mart. <i>Cbladenius</i>	420. 497
Thom. <i>Chapmannus</i>	706	Io. Ern. <i>Cbladenius</i>	508
Raymund. <i>Chaponellus</i>	685	Io. Mart. <i>Cbladenius</i>	169. 455
Sam. <i>Chapuzellus</i> (<i>Chapuzeau</i>)	943	Mart. <i>Cbladenius</i>	567
Io. <i>Chardinus</i>	482. 484. 512. 582	Georg. <i>Cbladmus</i>	421
	771	<i>Choisius</i>	976
Io. Barthol. <i>Charisius</i>	68. 92	Io. <i>Chokierius</i>	523. 542. 950
Vinc. <i>Chartarius</i>	321	Renatus <i>Choppinus</i>	209
I. G. de <i>Chaufepié</i>	748	Nic. <i>Chorierius</i>	312
<i>Chaussacus</i>	225	Guil. <i>Choulius</i> f. <i>Caulius</i>	96. 164
Io. <i>Checozzi</i>	400	339. 340. 341. 347. 495. 496. 813	844
Chr. Gottfr. <i>Chemnitius</i>	68	Dauid <i>Christianus</i>	326
Mart. <i>Chemnitius</i>	366	Frid. Albert. <i>Christianus</i>	18. 431. 438
Herb. de <i>Cherbury</i>	308	Florens <i>Christianus</i>	354 fq.
F. Matth. <i>Cherneux</i>	259	I. C. <i>Christianus</i>	734
<i>Cherubinus</i> a Sancto Iosepho	2. 4. 13	Io. Frid. <i>Christius</i>	53. 340. 764. 972
396. 426. 427. 430. 434. 436. 438		973. 1010. 1016	
439. 440. 441. 452. 486. 502. 525		M. Iac. <i>Christmannus</i>	117. 134. 256
531. 583. 873. 933		<i>Chronicon</i> Alexandrinum	235. 264
Laert. <i>Cherubinus</i>	368. 369. 370. 371		271
372. 373. 374. 474		— — — — — Antiochenum	235
Andreas de <i>Chefne</i>	209. 244. 462	— — — — — Casaubonianum	236
N. <i>Cheuallier</i>	496	— — — — — Constantinopolitanum	236
Andreas <i>Cheuillierius</i>	6. 968. 972	— — — — — Ebraeorum	256
Vrbanus <i>Cheuracus</i>	256. 259. 264	— — — — — Eusebianum	232 ff. 275
Claud. <i>Chifletius</i>	121. 134	— — — — — Paschale	235. 384. 417
Henr. Tho. <i>Chifletius</i>	121. 134	— — — — — Orientale	247. 263
Ioach. <i>Chifletius</i>	114. 134. 321	— — — — — Samaritanum	248
Ioach. Iac. <i>Chifletius</i>	52. 66. 121. 134	— — — — — Slauchum	371
164. 1026. 1032		— — — — — der Stadt Frankfurt am	
Petrus Francisc. <i>Chifletius</i>	764	Mayn	968
R. <i>Chiias</i>	32. 436	Wilh. Chr. Iust. <i>Chrysanther</i>	164
Edmundus <i>Chilmeadus</i>	235. 264		468. 529
Valerius <i>Chimentellus</i>	134		
Thomas <i>Chioccarellus</i>	359		

INDEX SCRIPTORVM.

Georg. <i>Chryfococia</i>	192	Io. Christ <i>Clausius</i>	515
Emanuel <i>Chryfolora</i>	229. 565	Bened. Gottl. <i>Clauswitzius</i>	434
Dio <i>Chryfostomus</i>	334. 398. 409. 410	Rob. <i>Clayton</i>	965
	1033	Io. Andr. <i>Cleffelius</i>	394. 838
Io. <i>Chryfostomus</i>	268. 430. 439. 461.	Io. Chph. <i>Cleffelius</i>	44. 937
	466. 481. 487. 564	Nic. <i>de Clemangis</i>	458
Dauid <i>Chytraeus</i>	86. 134. 259. 348. 925	<i>Clemens</i>	235
Alphonfus <i>Ciacconius</i>	90. 225. 264	<i>Clemens</i> Alexandrinus	231. 264. 269
Petrus <i>Ciacconius</i>	114. 116. 134. 495		273. 309. 323. 335. 357. 359. 380
	584		383. 427. 449. 480. 481. 511. 517
Io. <i>Ciampinus</i>	170. 171. 227. 413		975
	414. 416. 442. 556. 877	<i>Clemens</i> Romanus	159. 310
<i>Cicero</i>	305. 306. 314. 337. 354. 355	Herm. Gideon <i>Clemens</i>	395
	399. 450. 523. 544. 591. 994	Christ. <i>Clementinus</i>	449
	1033	<i>Cleomedes</i>	398
<i>Cincius</i>	812	Dauid <i>Clericus</i>	995
<i>Cinellus</i>	359. 372	Io. <i>Clericus</i>	10. 29. 135. 184. 186
Petr. <i>Cinerius</i>	252		260. 312. 313. 330. 334. 339. 448
Io. <i>Cinnamus</i>	759		487. 488. 489. 491. 496. 502. 514
Andreas <i>Cirinus</i>	122. 134. 215. 354		522. 691. 1024
	423. 496. 551	Iodoc. <i>Clichtoneus</i>	519
Stratonicus <i>Citharoedus</i>	403	Dauid <i>Clodius</i>	38. 398. 510. 934
Celfus <i>Cittadinus</i>	870	Io. <i>Clodius</i>	383
Diet. Siegfridus <i>Clacffen</i>	439	Io. <i>Cloppenburgius</i>	487. 634
Christ. <i>Clains</i>	467	Georg. Wilh. <i>Clofen</i>	992
Dauid <i>Clarksonius</i>	171. 507	W. <i>de Clofen</i>	68
Alphonf. <i>Clarmundus</i> f. <i>Rudigerus</i>	92	Io. <i>Chuerius</i>	260
Dan. <i>Clafenius</i>	81. 134. 308	Philipp. <i>Chuerius</i>	197. 216. 401. 841
Io. Conr. <i>Clafingius</i>	713	Detlev. <i>Chuerus</i>	325
Io. <i>Claubergius</i>	48	Io. <i>Chuerus</i>	261
Gabr. <i>Clauderus</i>	3027	Philipp. <i>Chuerus</i>	44. 52. 56. 200
<i>Claudianus</i>	996		203. 348. 491. 812
Io. <i>Claudius</i>	505. 569	Io. Andr. <i>Cnoblachius</i>	974
Io. Iac. <i>Claudius</i>	125. 135. 1016	Christi. <i>Cnorr</i>	367
Robertus <i>Clauering</i>	35	Io. <i>Cocceius</i>	2. 5. 6. 391. 502. 505
Car. Dan. <i>Clauerus</i>	426		690. 1021
Godofr. <i>Claufingius</i>	223. 320. 741	Io. Henricus <i>Cocceius</i> , Io. Fil.	27. 391

INDEX SCRIPTORVM.

Henr. Cocceius	67	Io. Conduitt	200
Iod. Cocceius	260. 511. 521. 550. 581. 582	Bern. Conradi	388
Cochinus	108	Dav. Arnoldus Conradi	964
Adr. Cocquius	425. 500	Franc. Carol. Conradi	91. 313. 320
Georg. Codinus	229. 332. 384. 565		411. 919. 1039
	714	Herm. Conringius	31. 34. 46. 49. 57
Laurent. Codomannus	262		65. 66. 67. 124. 135. 203. 228. 233
Apicius Coelius	872		242. 405. 434. 440. 452. 469. 477
Io. Henr. Cobausen	1031		689. 699. 788. 938. 953
Val. Ern. Eugen. Cobausen	1031	Constantinopolitana Ecclesia	264
Iac. Coheltus	668	Constantinus	491
Carolus le Cointe	271. 369. 476. 477.	Paullus Constantinus	259
	554. 714	Pet. Constantius	479
Ged. le Cointe	698	Ludov. Contarenius	95
Colberg	63	Vincent Contarenius	117. 119. 135
Ehregott Daniel Colbergius	932	Felix Contelorius	121. 135. 376. 703
Christoph. Colerus	103. 445. 752	Franc. Continius	201
Nic. Coletus	211	Anton. Continus	240
Philibertus Colletus	750	Adrianus Coquius	28
Ierem. Collierius	768	Franciscus Fernandus de Cordoua	491
Abundius Collina	976	Henr. Coreel	647
Paullus Colomesius	11. 233. 398. 453	Ianus Cornarius	84. 135. 872
	457. 458	Cornelius Cornelii	258
Dominic. de Colonia	203	Francisc. Thom. Cornelius	199
Hadrian. Iunius de Coma	846	Cornelius Romanus	671
Francisc. Combesius	238. 282. 466.	Pet. Marcell. Corradinus	200
	480. 483	Vincent. Coronelli	686
Thom. Comberus	507. 518	Barthol. Corsetus	566
Henr. Altan Comes	845	Pet. Ant. Corfignanus	201
Marcellinus Comes	184. 234. 243	Eduardus Corfinus	183. 698. 742
Natalis Comes	337	Franc. de Corte	853
Claudius Comierfius	964	Io. Frid. Coruinus	307
Phil. Comineus	377	Georg. Dan. Coschwitzius	1032
Commanuillius	170. 207. 211	Nic. Cosma	96
Commodianus	335	Cosmas Indopleustes	193. 236. 279
Anna Commena	982		326. 389. 480. 506. 838
Nic. Compenus	166. 564. 585. 669	Ant. Maria Cospus	964
	751. 1034	Ant. Cossellinus	57

INDEX SCRIPTORVM.

Hieronym. <i>a Costa f. Rich. Simon</i>	679	Thomas <i>Crenius</i>	8. 215. 337. 430 436. 486. 790. 810
Ant. <i>Carvalho da Costa</i>	200	Pet. <i>Crescentius</i>	683
Anton. <i>Guibertus Costanus</i>	893	<i>Crescimbenius</i>	225. 945
<i>Costardus</i>	341	Ludov. <i>Cresfollius</i>	86. 135. 167. 170 419. 457. 542. 543. 586. 947
Mr. <i>Cot</i>	971	Petrus <i>Crinitus</i>	357. 963
Io. <i>Baptista Cotelecius</i>	167. 235. 236	Io. <i>Baptista Crispus</i>	329. 864
241. 323. 358. 380. 381. 383. 384		<i>Crodogandus</i>	880
414. 424. 428. 452. 454. 463. 468		<i>Croesus</i>	312
470. 471. 472. 479. 481. 506. 511		Io. <i>Crocius</i>	314. 323
521. 560. 564. 674. 996		Francisc. <i>de la Croix</i>	161. 165. 663
Io. <i>Frid. Cotta</i>	838	Io. <i>Laur. Crollius</i>	50
<i>Couturius</i>	450. 878	Henr. <i>Crombachius</i>	463
Ioan. <i>Coyanus</i>	556	Io. <i>Baptista Crophius</i>	72. 80. 135
<i>Coyerius</i>	775	Maturinus <i>Veisserius la Crose</i>	12. 250 307
Matthaeus <i>de Cracovia</i>	570	Francisc. <i>Crucimannus</i>	103
Nic. <i>Cragius</i>	70. 80. 135. 446. 697 752	Petit <i>Crucius f. de la Croix</i>	162
Io. <i>Dan. Cramerus</i>	490	Theod. <i>Crüger</i>	50. 493. 751
Io. <i>Ge. Cramerus</i>	67	Christi. <i>Aug. Crusius</i>	311
Io. <i>Iac. Cramerus</i>	6. 27. 35. 326. 394 396. 422. 434. 441	Iac. <i>And. Crusius</i>	68. 122. 135. 483. 509. 753
Io. <i>Ioach. Cramerus</i>	934	Martinus <i>Crusius</i>	162. 217. 349. 364
Io. <i>Rodolphus Cramerus</i>	501	Paul. <i>Crusius</i>	259
Mart. <i>Frid. Cramerus</i>	331	Liuius <i>Craylius</i>	114. 135. 223
Albert. <i>Crantzius</i>	348. 349	Radulph. <i>Cudworthus</i>	307. 308. 310 327. 382. 488. 567. 873
Godlieb <i>Cranzius</i>	971	Iac. <i>Cuiacius</i>	694. 773
<i>Crates</i>	380	Henr. <i>Culens</i>	441
Io. <i>Creccelius</i>	684	Rich. <i>Cumberland</i>	733
Ant. <i>Cregutius</i>	425	Pet. <i>Cunaeus</i>	32. 426. 689
<i>Cregutus</i>	366	Gisbertus <i>Cuperus</i>	105. 123. 124. 125 126. 135. 218. 313. 314. 319. 332 335. 338. 339. 342. 354. 355. 384 408. 409. 752. 980. 1037
Iac. <i>Creillon</i>	750	Steph. <i>Curcellaeus</i>	453. 487
Lud. <i>Christi. Crellius</i>	411		
Paul. <i>Crellius</i>	925		
B. S. <i>Cremerus</i>	16. 394. 422. 428. 431 433. 434. 435. 436. 440. 441. 488 489. 505		
Georg. <i>Crenius</i>	957		

INDEX SCRIPTORVM.

<i>Curtius</i>	281. 383	Io. <i>Damasceus</i>	263. 381. 423. 509. 659
Benedict. <i>Curtius</i>	499		990
Carol. Cato <i>Curtius</i>	792	Nic. <i>Damasceus</i>	81. 136. 305. 696
Henr. <i>Curtius</i>	437	<i>Damascius</i>	334. 353. 382
Nic. <i>Cusanus</i>	309	Petrus <i>Damiani</i>	265. 295. 511. 666
Io. <i>Cuspinianus</i>	701	Eldad <i>Danaeus</i>	185
Paul. <i>Cypraeus</i>	54	Lambert. <i>Danaeus</i>	655
<i>Cyprianus</i>	264. 335. 359. 380. 469	Casp. <i>Danckwerth</i>	187. 203. 257
	511		401
D. Io. <i>Cyprianus</i>	500. 550	L. H. <i>Dancourt</i>	998
Ern. Salom. <i>Cyprianus</i>	161. 444. 496	Petrus <i>Danetius</i>	70. 94. 384. 706
	519. 678. 728 951	P. Gabr. <i>Daniel</i>	52. 355. 469. 812. 823
Epiphanius <i>Cyprius</i>	264	D. Io. Conr. <i>Dannhaucus</i>	20. 386. 444
Phil. <i>Cyprius</i>	294		456. 475. 483. 562. 587. 689
<i>Cyrillus</i> Alexandrinus	493	Io. Andreas <i>Danzius</i>	10. 28. fq. 393.
———— Hierofolymitanus	159. 356		427. 428. 431. 433. 437. 512. 551
	358. 381. 468. 555. 560. 561		737. 749. 810. 884. 885. 905
D		Olfertus <i>Dapperus</i>	22. 186. 294. 391
Andreas <i>Dacerius</i>	385 450. 899		492. 817. 976. 1029
Lucas <i>Dacherius</i>	457. 880. 909	Georg. <i>Darnaud</i>	762
	1038	Mur. <i>Darthenay</i>	106
Frid. Bernh. <i>Dachs</i>	434	<i>Dartifus</i>	675. 687
Geo. Christof. <i>Dachsfelt</i>	714	Georg <i>van Dassel</i>	465
<i>Dacius</i>	244	Theodor. <i>Dassonius</i>	3. 8. 13. 14. 16. 27
Baudelotus <i>de Dairval</i>	1005		28. 29. ff. 35. 474. 397. 431. 437. 488
Anton. <i>van Dale</i>	164. 171. 279. 330		489. 512. 550. 641. 736. 847. 865
	343. 393. 400. 408. 419. 492. 495		874. 916. 920. 1022
	523. 550. 555. 564. 592. 637. 646	Ludov. Donius <i>Dattichy</i>	668
	648. 674. 694. 698. 743. 954	Io. Philipp. <i>Dattius</i>	919
Iac. <i>Dalechampius</i>	341	Carol. <i>Daubufius</i>	326
Olauus <i>Dalinus</i>	351	<i>Dauchus</i>	872
Io. <i>Dallaeus</i>	378. 381. 385. 412. 460	Albertus <i>Daugieres</i>	987
	467. 474. 506. 549. 561. 569. 570	Cl. <i>David</i>	657
	572. 578. 584. 589. 638. 654. 661	<i>David</i> Gans	179 617
	948	<i>Daula</i>	261. 473
<i>Daltonius</i>	206	Christ. <i>Daunius</i>	483. 847
Abbas <i>Damadenus</i>	713		

INDEX SCRIPTORVM.

<i>Dausqueius</i>	315. 341. 348. 708. 752	<i>Edmundus Dickinſon</i>	39. 61. 312. 386
	813. 827. 861. 885. 1024		517. 688
<i>Io. Deckerus</i>	268	<i>D. Io. Diecmannus</i>	48. 324. 405. 417
<i>Rainold. Dehnius</i>	991. 1007		441. 533. 667. 861
<i>Patric. Delany</i>	912	<i>M. Dieffenbach</i>	62
<i>Henr. Chriſtoph. Delbrück</i>	257	<i>Adolph. Lebrecht Dietericus</i>	641
<i>Rainoldus Deline</i>	483	<i>Io. Conrad. Dietericus</i>	13. 95. 256
<i>Claudius Delleus</i>	164. 684		258. 331. 350. 400. 494. 500. 592
<i>Dellonius</i>	470		698. 787. 855. 1023
<i>Martinus Delrio</i>	592. 620. 899. 998	<i>Georg. Guil. Dietericus</i>	503
<i>Demadenus</i>	128. 136	<i>Suantes Guſtauus Dietzius</i>	448
<i>Democritus</i>	318	<i>Dan. Dietzſchius</i>	331
<i>Ludouicus Demontioſus</i>	84. 136	<i>Ludouicus de Dieu</i>	501. 811. 864
<i>Thom. Dempſterus</i>	92. 116. 136. 201	<i>Kenelmus Digbaeus</i>	1035
	403. 450. 648. 778. 887. 899	<i>Franc. Iac. Dignius</i>	208
<i>Laurentius cum Deo</i>	466	<i>Io. Mich. Dilherrus</i>	39. 46. 62. 345
<i>Guil. Derham</i>	969. 1012		346. 409. 705. 744. 825. 848.
<i>Io. Gottlob Derlingius</i>	753		887. 916
<i>Deslandes</i>	817	<i>Io. Dillenius</i>	56
<i>M. Chriſtian. Deuſch</i>	398	<i>Andreas Dinnerus</i>	744
<i>Abr. Henr. Deuſchmannus</i>	863	<i>Dinou</i>	399
<i>Gottfr. Deſwardeck</i>	802	<i>Dio Caſſius</i>	220. 227. 358. 367. 427
<i>Flauius Lucius Dexter</i>	244		429. 450. 462. 493. 494. 687. 703
<i>Chr. Erdm. Deyling</i>	187		705. 709. 710. 819. 830. 851. 885
<i>Salomon Deylingius</i>	38. 317. 393. 394		886. 977. 978. 996. 1017. 1032
	395. 397. 409. 437. 487. 489. 502		1037
	509. 550. 558. 568. 666. 681. 682	<i>Diodorus Siculus</i>	231. 281. 292. 335
	688. 747. 753. 768. 787. 838. 842		354. 360. 409. 490. 494. 502. 641
	1029		694. 695. 709. 711. 720. 739. 753
<i>Ferrandus Diaconus</i>	662		781. 795. 814. 818. 831. 834. 894
<i>Io. Diaconus</i>	355. 416. 552		906. 914. 915. 916. 954. 965. 995
<i>Liberatus Diaconus</i>	915		1025. 1028
<i>Paul. Diaconus</i>	464. 923. 978. 982	<i>Diodorus Tarſenſis</i>	234
<i>Petr. Diaconus</i>	681. 805	<i>Diogenes</i>	380
<i>Diar. Europ.</i>	374	<i>Dionyſius Byzantinus</i>	192
<i>Dicacarchus</i>	87. 136. 192. 206. 696	<i>Dionyſius Exiguus</i>	258
<i>Hieron. Dicelius</i>	186. 211. 343. 503	<i>Dionyſius Halicarnaffeus</i>	355. 367
			709. 712. 1033
			Dio-

INDEX SCRIPTORVM.

<i>Dionysius Periegetes</i>	190.305	<i>Io. Henr. Ant. Dorien</i>	35
<i>Iust. Christ. Dithmarus</i>	45.46.1007	<i>And. Iul. Doruncier</i>	46.55.864
<i>Henr. Christ. Dithmer</i>	940	<i>Ansgar. Dorscheus</i>	643
<i>Io. Aug. Dittelmair</i>	937	<i>Io. Geo. Dorscheus</i>	165.382.391.406
<i>Pet. Diuaeus</i>	52		431.568.757.837
<i>Diurbergius</i>	58	<i>Io. Dougtheius</i>	356.402.564.571.848
<i>Ge. Mich. Doederlinus</i>	36.397		896.950.1026.1032
<i>Io. Andr. Doederlein</i>	824	<i>Io. Douiacius</i>	708
<i>Io. Alex. Döderlin</i>	51.349.804	<i>Andreas Donnaeus</i>	169
<i>Iac. Doeplerus</i>	760	<i>Geo. Doufa</i>	80.136
<i>Remb. Dodonaeus</i>	880.881	<i>Ianus Doufa</i>	759
<i>Henr. Dodwellus</i>	29 sq. 192.196.233	<i>Theod. Doufa</i>	817
	252.266.269.283.284 ff. 291.294	<i>Ioan. Doutreinius</i>	397
	383.430.488.529.634.641.652	<i>Nilus Doxopetrus</i>	208
	654.662.672.702.705.708.710	<i>Io. Dav. Drabitus</i>	830
	715.724.772.865.890.910.937	<i>Io. Iac. Draco</i>	708.723
	1018	<i>Ioan. Beniam. Dragheimius</i>	893.981
<i>Io. Nic. Doglioni</i>	258	<i>Arnold. Drakenborgius</i>	515.703.817
<i>Iac. Doitschma</i>	692		866.885
<i>Dolion</i>	258	<i>Georg. Clem. Drauden</i>	660.664.1012
<i>Steph. Doletus</i>	88.136.816	<i>Io. Gabr. Drechfelius</i>	483
<i>Matthaeus Dolmans</i>	376	<i>Io. Gabr. Drechsterus</i>	525
<i>Memoriae litterariae Dombenses. v. Tre-</i>		<i>Christ. Dreierus</i>	640.654
<i>uoltinae lit. M.</i>		<i>Car. Drelincourtius</i>	165.444.446
<i>Marcus Ant. de Dominis</i>	168.561.576	<i>Adam Henr. Drefigius</i>	108
	639.640.659.664.666.669.675	<i>Sigism. Frid. Drefigius</i>	753.754.758
	680.681.685.768.897.906		949
<i>Domnius</i>	235	<i>Diet. Dreslerus</i>	400
<i>Gualterus Donaldsonus</i>	762	<i>Matth. Dresserus</i>	259.425.456.474
<i>Alexand. Donatus</i>	83.114.136.137		677
	217.222.406.414.1002	<i>Hieron. Drexelius</i>	563
<i>Christ. Donatus</i>	705.772	<i>Ierem. Drexelius</i>	586
<i>Marc. Donatus</i>	100.877	<i>Antonius Driessen</i>	388.489.505
<i>Sebast. Donatus</i>	952	<i>Laurent. Dript</i>	671
<i>Io. Bapt. Donius</i>	116.122.136.496	<i>Selinuntes Drogoteus s. Torremuzza</i>	202
	526.839.859.876		322
<i>Cornel. Kilian. Dorfflaeus</i>	930	<i>Dromocrides</i>	

INDEX SCRIPTORVM.

Io. <i>Drusius</i>	2.31.323.324.407.428	Abrah. <i>Eccellenfis</i>	246.247.294
	410.734.838	Steph. <i>Echiensis</i>	675
Ioan. <i>Dubsky</i>	324	Iacobus <i>Echardus</i>	371. 448. 474
Fronto <i>Duccens</i>	426.542.569.581		476
Mich. <i>Ducas</i>	819	Petrus <i>Eckermannus</i>	949. 1012. 1016
<i>Ducas</i> Michaelis Nepos	264	P. I. <i>Eckhardus</i>	60. 517
	652	Tob. <i>Eckhardus</i>	162. 403. 404. 407
Io. <i>Ducatus</i>	708		419. 658. 939
C. A. <i>Duckerus</i>	737	Henr. <i>Eckstormius</i>	49
<i>Dudulorus</i> . vid. Laurentius Begerus.		<i>Eclogae</i> Euangelicae Mayero-Neumei-	
Alex. <i>Duker</i>	1036.1039	sterianae	256. 478
Anton. <i>Dulciatus</i>	265	<i>Ephantius</i>	998
<i>Dumontius</i>	1025	Nassir <i>Eddinus</i> Perfa	192
Ioan. Gottlob Guil. <i>Dumckelius</i>	336	<i>Edoardus</i>	308
	350	Io. <i>Eduardus</i>	38
<i>Dupinius</i>	634	<i>Eduuicon</i> f. Odiato	190
Iac. <i>Duportus</i>	674. 790	Geo. Eliefer <i>Edzardus</i>	6. 398. 436
<i>Dupuius</i> (Dupuy)	353		511. 838
Guil. <i>Durandus</i>	160. 458. 511	Io. <i>Eenbergius</i>	690. 754
Io. Steph. <i>Durantus</i>	160. 169. 511. 518	Paul. <i>Egardus</i>	877
	554. 555	Io. Aug. <i>Egenolf</i>	48
Io. <i>Durellus</i>	168. 507. 519	<i>Egesippus</i>	389
Io. Conr. <i>Durrinus</i>	750	Io. Henr. <i>Eggelingius</i>	46. 54. 81. 136
Io. Frid. <i>Dürrius</i>	860. 861. 867		343. 1010
Franc. <i>Dussfeldorpius</i>	172	<i>Eggerus</i>	529
		Gabr. Ioseph. <i>Eggs</i>	670
E		<i>Eginhardus</i>	349. 958
Christ. <i>Ebelingius</i>	607	Baptista <i>Egnatius</i>	98
Iac. Dornkrell ab <i>Eberhertz</i>	533. 732	Elias <i>Ehingerus</i>	444. 522. 587
Geo. <i>Eberlinus</i>	705	Laur. <i>Eichstadius</i>	260
Io. Mart. ab <i>Ebermayer</i>	322	Io. Geo. <i>Eilerus</i>	857
Iac. <i>Ebertus</i>	620	Io. Iustus von <i>Einem</i>	257
Paullus <i>Eberus</i>	259	Io. Christ. <i>Einigk</i>	875
<i>Ebnerus</i>	801	Mart. <i>Eisengrein</i>	521
Io. Geo. <i>Eccard</i>	44. 45. 46. 48. 51	Guil. <i>Eisengreinius</i>	263
52. 57. 60. 62. 65. 92. 94. 346		Io. Frid. <i>Eisenhart</i>	338
348. 350. 401. 417. 474. 703. 732		Io. Christ. <i>Eisemengerus</i>	326
860. 878. 930			

INDEX SCRIPTORVM.

Io. Andr. <i>Eisenmengerus</i>	325.419.436	<i>Ephorus</i>	975
	493.523	<i>Epimenides</i>	322
Io. Casp. <i>Eisenschmidius</i>	808	S. <i>Epiphanius</i>	193.232.262.270.271
Pet. <i>Ekermannus</i>	831		323.398.429.432.480.481
Zeno <i>Eleata</i>	316		501.905
Henr. Io. <i>Elebrechtus</i>	393	Simon <i>Episcopus</i>	29.323.736
R. <i>Elias</i> Byzantinus	736	Boëtius <i>Epon</i>	167
R. <i>Elisa</i> ben Abraham	5	<i>Erasmus</i>	523.885.906
<i>Elkstormius</i>	259	<i>Erasmus</i> Roterodamus	780
Rich. <i>Ellifius</i>	527	Thom. <i>Erastus</i>	750
Io. David. <i>Ellrodus</i>	407.515	Io. Frid. Gottlob <i>Erdmannus</i>	470
Geo. <i>Elmacinus</i>	248.263	Io. Henr. <i>Erdmannus</i>	488
<i>Elmenhorstius</i>	305.412.484.554.556	<i>Erizius</i>	795 809
	560.674.907	Christ. Alb. <i>Ermelius</i>	517
Io. Sigism. <i>Elsholtius</i>	882	Christ. Henr. <i>Erndt</i>	967
Iac. <i>Elsner</i>	59. 162. 331. 350. 649	Io. Aug. <i>Ernesti</i>	105. 385. 392. 567
	665. 744. 752		701. 708. 739. 746. 818. 822. 932.
Io. Herm. <i>ab Elswig</i>	688		972. 984. 1012
Pet. <i>Eluius</i>	456.808	Io. Henr. <i>Ernesti</i>	62
Ioach. <i>Eudemus</i>	504	Henr. <i>Ernstius</i>	137.427.450.454.839
Vbbo <i>Eminius</i>	42.49.78 ff. 136 sq.	Thom. <i>Ernstus</i>	592
	206.250.257.270.696.698.743	Thom. <i>Erpenius</i>	248
	754.892.930	Carol. <i>Errardus</i>	1010
Marcellus <i>Empiricus</i>	665	Ianius Nicius <i>Erythraeus</i> f. Iul. Victor	
Sextus <i>Empiricus</i>	304	Rossius	92.729.730
Const. l' <i>Empereur</i>	185.389.645.688	Ioan. <i>Esbergius</i>	651
	690.692.736.767	Io. And. <i>Eschenbach</i>	125.137
Iac. l' <i>Enfant</i>	15.466.670	Andr. Christian. <i>Eschenbachius</i>	400.401
Christo. Ioan. Conr. <i>Engelbrecht</i>	423		446.448.720.761.941.948.950
Iust. Frid. <i>Engelbrecht</i>	964		1007
Geo. <i>Engelbrechtus</i>	954	Ioan. <i>Esgers</i>	788
Francisc. d' <i>Enghien</i>	640	Balth. Ludov. <i>Eskuche</i>	438
<i>Emius</i>	231.237	Aug. <i>Esmarchius</i>	331
Ioan. <i>Ens</i>	760	Io. d' <i>Espagne</i>	853. 1012
<i>Ephemerides Italiae</i>	40.90	Zegerus Bernh. <i>van Espen</i>	750
————— Parisiensis	5.97.875.958	Claud. <i>Espenceus</i>	515.674.675
	968.983.1002.1036	Aben <i>Efra</i>	2
<i>Ephemerides Parmentis</i>	982.1003		

INDEX SCRIPTORVM.

Io. Georg. <i>Effich</i>	257	Ioan. Iac. <i>Eyselohr</i>	431
Io. Ge. <i>Estor</i>	50.55.670.714.724	R. Abraham Aben <i>Ezra</i>	981
	765.1000		
<i>Et belredus</i>	829	F.	
<i>Euagrius</i>	438.727	Io. <i>Faber</i>	72
<i>Euangelus</i>	812	Paul. <i>Faber</i>	954
<i>Euanthius</i>	83.137	Petr. <i>Faber</i>	83.105.124.137.330.331
<i>Eubergius</i>	351		345.367.400.409.699.704.761
<i>Eucherius</i>	27.34.184		864.869.888.918.985.991.994
Iac. <i>Eueillon</i>	581	Tanaquil. <i>Faber</i>	87.137.547
Felix <i>Euclius</i>	339	Raphael <i>Fabrettus</i>	114.137.200.219
Ioan. <i>Euelyn</i>	880		222.225.334.346.347.352.495
Io. Andr. <i>Eudaemon</i>	463		725.727.809.817.819.868.883
Augustinus Steuchus <i>Eugubinus</i>	308		80.922.926.990.1018
	327.381.382.383	Mambrinus <i>Roseus de Fabriano</i>	259
<i>Eupolemus</i>	812	Franc. <i>Fabricius</i>	486.520.934.760
<i>Euripides</i>	380	Georgius <i>Fabricius</i>	114.137.222.346
Lucius Corn. <i>Europaeus</i>	729		348.407.779.780
<i>Eusebius</i> Caesarensis	27.33.184.198	Guido <i>Fabricius</i>	552
	230 ff. 254.263.264.270.276	Io. <i>Fabricius</i>	5.94.415.419.420.863
	332.335.382.414.417.453.454		869.911.997.1006.1025
	486.490.491.492.914.991	Io. Alb. <i>Fabricius</i>	2.163.211.717
<i>Eustathius</i>	235.305.403.446		814.831.833
<i>Eustathius</i> Antiochenus	264	Io. Ludov. <i>Fabricius</i>	83.137.307
<i>Eutropius</i>	235.818	Rud Ant. <i>Fabricius</i>	954
<i>Eutybianus</i>	235	Carol. Hannibal <i>Fabrottus</i>	240.241
<i>Eutychius</i> Patriarcha	218.245.246.294		242.243.433
	476.477	Iac. <i>Facciolatus</i>	997
Willh. Ern. <i>Ewaldus</i>	838	Casp. <i>Facijs</i>	700
Dionysf. <i>Exiguus</i>	258	Io. <i>Faës</i>	311.355.368.409.444.467
L'Extraordinaire du Mercure galant	845		469.558.581.849.898.1011.1015.
	887		1034
Hier. Hartw. <i>Eybe</i>	887	Sebast. <i>Faefchius</i>	86.137
Huldricus <i>Eybenius</i> , Pat.	723	Paullus <i>Fagius</i>	430.567.768.770
Christ. Willh. <i>Eybenius</i> , Fil.	122.137	Ericus <i>Fahlenius</i>	396
	723	Io. Adolph. <i>Falckius</i>	722
Elias Mart. <i>Eyringius</i>	64	Benedict. <i>de Falco</i>	202

INDEX SCRIPTORVM.

Octavius <i>Falconerius</i>	83.87.114.137sq.	Io. Paul. <i>Felwingerus</i>	711
	219.408.410.985	Christ. <i>Fende</i>	260
Paul. <i>Falconerius</i>	1013	Lucius <i>Fenestella</i>	699
Io. Baptista <i>Falda</i>	138.223	A. D. <i>Fer</i>	197
Christi. <i>Falsferus</i>	573.778.853.931	Augustinus <i>Ferentilli</i>	259
	937.942.950.954.1005.1034	<i>Ferrandus</i> Diaconus	662
Francisc. <i>Fanellus</i>	71.698	Ludov. <i>Ferrandus</i>	551.735
Rhemnius <i>Famius</i>	119	Hugo <i>Ferrandus</i>	38
Prosp. <i>Farinacius</i>	423	Francisc. Bernhardinus <i>Ferrarius</i>	115
Io. <i>Fasoldus</i>	447		138.171.541.543.823.853.937
<i>Fasti</i> consulares Anonymi	244	Georg. <i>Ferrarius</i>	160
— Idatiani	ibid.	Io. Philipp. <i>Ferrarius</i>	198.210
— Pighiani	ibid.	Octavian. <i>Ferrarius</i>	112.138.216
— Siculi	264		948
Purpurin. a <i>Faurentia</i>	123.138	Octavius <i>Ferrarius</i>	105.116.120
Lucius <i>Fannus</i>	95.121.138.226		122.125.138.708.721.722.756
<i>Faufinus</i>	461		757.821.831.837.839.847.850
I. I. <i>Faufus</i>	16		853.857.861.875.876.878.882
M. I. F. <i>Faufus</i>	891		967.983.985.990.997.1000.1004
Iac. <i>Fayus</i>	317		1006.1036
Io. <i>Fazoldus</i>	82.138	M. Anton. <i>Ferrarius</i>	97.648.700.703.
Io <i>Fechtius</i>	445.509.568.678.650		712.723.739.742.745.746.922
Amandus Gotth. <i>Fchmelius</i>	1038	Io. Baptista <i>Ferretius</i>	21.97.890
Everard. <i>Feithius</i>	68.80.178.592.753	Ant. <i>Ferrus</i>	128.138.1009
	833.877.883.1000	Hieron. <i>Ferrutius</i>	222
Albertus a <i>Felde</i>	924	Dan. <i>Fesselius</i>	504.564.642.925.959
Corn. Maurus a <i>Felde</i>	708		103
Barthol. Bernh. <i>Feldkirchen</i>	910	Ioach. <i>Festingius</i>	523
Minucius <i>Felix</i>	309.335.343.357.558	<i>Festus</i>	343.385.402.404.405.442
	383.402.405.407.983		496.498.711.914.958.1013
Ioach. <i>Fellerus</i>	351.718.886.943.	Iac. Wilh. <i>Feuerlinus</i>	60.940
	1036	Io. Geo. Christo <i>Feuerlinus</i>	331
Io. <i>Fellus</i>	209.460.510.674	Io. Henr. <i>Fenstkingius</i>	949
Gottfr. <i>Felseisen</i>	426	Georg. <i>Fbelanius</i>	162
Io. Henr. <i>Felsius</i>	954	Mich. Ioseph. <i>Fibigerus</i>	1031
Gottfr. Mich. <i>Felter</i>	756	Io. Geo. <i>Fichtnerus</i>	917
Gerh. <i>Feltmannus</i>	721	Marsilius <i>Ficinus</i>	383
Io. Henr. <i>Feltzius</i>	66	Franc. <i>Ficoronius</i>	846.855.984.1008
		Mmm 3	10.

INDEX SCRIPTORVM.

Ioannes <i>Fidaleke</i>	688	Andr. <i>Flüggius</i>	1034
Fortunatus <i>Fidelis</i>	607	Mich. <i>Foertjschius</i>	582
Edmundus <i>Figrelius</i>	354	<i>Fogelinus</i>	953
Io. <i>Filefacus</i> 166.172.313.464.508		Franc. <i>Fogginius</i>	501
518.577.578.580.584.589.639		Gabriel <i>Foignius</i>	730
657.680.894.910.948.1018		<i>Folardus</i>	812
Ioan. <i>Filleau</i>	727	Carol. <i>Fontana</i>	988
Casp. <i>Finckius</i>	456	Andreas <i>Fontaine</i>	799
Iulius <i>Firmicus</i>	335.996	Iustus <i>Fontanini</i> 138.201.226.333	
Henr. Rudolph. <i>Fischer</i>	660	376.378.411.719.765.894.1018	
Io. Christian. <i>Fischer</i>	852	Claudius <i>Fonteinus</i>	661
Io. Christoph. <i>Fischer</i>	426	Io. Baptista <i>Fonteius</i>	922
Io. Frid. <i>Fischerus</i>	346	Pet. <i>Fontelius</i>	705
Io. Mich. <i>Fischerus</i>	467	<i>Fontenellius</i>	944
Bartholom. <i>Fisfen</i>	474	Ludov. Franc. <i>de Fontenu</i>	60.344
Matthias <i>Flachsland</i>	260	Io. <i>Forbesius</i> 165.385.556.577.580	
Sigism. Andr. <i>Flachsius</i>	858		661
Matthias <i>Flacius</i> 213.659.676		Steph. <i>Forcatulus</i>	58
Valerianus <i>Flamingius</i>	658	Nenningus <i>Forelius</i>	494
Guil. <i>Fleetwoodus</i> 403.495		Henr. <i>Forelius</i>	333
Christian. <i>Flemingius</i>	356	Forestus <i>Foresti</i>	717
Claudius <i>Fleury</i> 15.26.163.454.682		Sam. <i>Formeius</i>	946
Cunmannus <i>Flinsbachius</i>	259	Frid. <i>Fornerius</i>	889
Andreas Dominicus <i>Floccus</i> 647.650		Io. <i>Forsterus</i>	10
	699.813	Valent. Wilh. <i>Forsterus</i>	738
Francisc. <i>Florens</i>	670	Venantius <i>Fortunatus</i>	1014
<i>Florentinius</i> 412.459.463.464.471		Mart. <i>Fotherby</i>	307
	479	And. <i>Fountain</i>	65
Francisc. Maria <i>Florentinius</i>	663	Ludov. <i>du Four</i>	987. 1006
Poggius <i>Florentinus</i>	121	Steph. <i>Fourmont</i> 9.330.331.336	
Franc. Henr. <i>Floresius</i>	211		343
Iulian. <i>Floridus</i>	384	Mich. <i>Fourmontus</i>	340.341
Mart. Aruidus <i>Florinus</i>	1021	Georg. <i>Fournier</i>	197
Claudius <i>Florus</i> 169.227.333.821		Fränkische Acta	974
Christ. <i>Flottwell</i>	728	<i>Fragierius</i>	523
Ioannes <i>Floyer</i>	1008	Claud. Franc. <i>Fraguierius</i>	973
Robertus <i>Fluddus</i>	381.382	<i>de Francheville</i>	53

INDEX SCRIPTORVM.

Georg. Gregor. <i>Francisci</i>	517	Io. Iac. <i>Frey</i>	411
Petrus <i>Francius</i>	444	Hier. <i>Freyer</i>	95.260
Reinoldus <i>Franckenberg</i>	258	Alb. Frid. <i>Freyerus</i>	395
Christ. Frid. <i>Franckensteinus</i>	462.701	Frider. Gotth. <i>Freytagius</i>	343.401
	710.772.773		718. 814
Aug. Herm. <i>Franckius</i>	749	<i>Frezicrius</i>	821
Henr. Gottl. <i>Franckius</i>	894	Alb. <i>Frickius</i>	344.575
Io. Nic. <i>Franckius</i>	709	Conr. Dan. <i>Frickius</i>	418
Francisc. <i>Francus</i>	840	Io. <i>Frickius</i>	344. 815
Henr. Gottl. <i>Francus</i>	67. 482. 833	Io. Ge. <i>Frickius</i>	61.351.955
	834	Christ. Conr. <i>Friderici</i>	1021
Sebast. <i>Francus</i>	956	Io. Balth. <i>Friderici</i>	964
Io. Ernest. <i>Franzenius</i>	1025	Io. <i>Fridericus</i>	159
Thom. <i>Franzius</i>	66	Val. <i>Fridericus</i>	396.847.935
Wolfgang. <i>Franzius</i>	3.433.487.500	Edm. <i>Frigelius</i>	339.344
Io. Christophor. <i>Frauentorfius</i>	920	Io. Frid. <i>Frischius</i>	432
Abrah. <i>Frecelius</i>	350	Io. Leonh. <i>Frischius</i>	48.49
<i>Freculphus</i>	245.270	Ahasv. <i>Fritschius</i>	943. 950
Marquardus <i>Frckerus</i>	45.48. 50.1qq.	Frid. <i>Frisius</i>	951
	65.80.118.119.138.1q. 208.294.	Io. <i>Frischmuthus</i>	281q.333.393.395
	744.787.790		428.429.431.438.486.635.690
Paullus <i>Freberus</i>	968		747.768.892
Io. <i>Frcinshemius</i>	139.227.228.334.	<i>Fritzius</i>	68
	341.355.491.648.852.881.902	Leonh. <i>Frizonius</i>	984
Io. Thom. <i>Freigius</i>	259	Petr. <i>Frizonius</i>	670
Io. Iac. <i>Freislebenius</i>	690.755.756	Io. Nic. <i>Frobefstus</i>	380
Abrah. <i>Frenzelius</i>	60	Erasm. <i>Froelich</i>	785.786.787.795
<i>Freretus</i>	61.956.982	Andr. <i>Froelind</i>	395.550
Carol. du <i>Fresne</i> , Dominus du Cange		Io. Leonh. <i>Froereisenius</i>	892
	52.206.228.229.235.242.416.	Io. Christian. <i>Fromannus</i>	1006
	796.1011	Sext. Iul. <i>Frontinus</i>	114.139.812.1003
Raphael Trichetus du <i>Fresne</i>	86.139	Io. <i>Fronto</i>	162.169.446.459.564.658
Nic. Lengl. du <i>Fresnoy</i>	251.589.870		681.889.910.1017
Claudius <i>Fressenius</i>	735	Zach. <i>Frosterus</i>	431
Vriel <i>Freudenbergerus</i>	313	Luc. <i>Fruiterius</i>	99 fl.
Herm. Henr. <i>Frey</i>	500	Christ. <i>Fuchsius</i>	830
Ian. Caec. <i>Frey</i>	58	Iac. <i>Fuggerus</i>	639
Io. <i>Frey</i>	520		

Ful-

INDEX SCRIPTORVM.

<i>Fulbatus Carnotensis</i>	168.657.679	<i>Iof. Malalesta Garuffius</i>	127. 139.944
Hier. <i>Fulgentius</i>	335.481	<i>Garzonius</i>	976
Bapt. <i>Fulgosus</i>	728	<i>Petrus Gassendus</i>	116. 139. 225. 381
Nic. <i>Fullerus</i>	323.324.644.975		518.976
Andr. <i>Fulvius</i>	222	<i>Timannus Gasselinus</i>	453
Christ. <i>Fumcius</i>	754	Franc. <i>Gasto</i>	423
Io. <i>Fumcius</i>	259.260	<i>Thom. Gatakernus</i>	437.449.494.524
Io. Nic. <i>Fumcius</i>	47. 344. 496. 703		525. 717. 887. 960. 1010
	712.724.739.825.887.950.956	<i>Bartholom. Gauantus</i>	160.169
Io. Herm. <i>Fürstenau</i>	969	<i>Paganinus Gaudentius</i>	29. 162 sq.
<i>Furstenbergius</i>	49.203.349		169. 422. 767. 1023. 1024
G		<i>Gauierius</i>	1004
A. G.	124. 139	Pet. <i>Gaulil</i>	976
Io. Bapt. <i>Gabius</i>	242	<i>Gilb. Gaulminius</i>	22.43.381.382
Andr. <i>Gaertnerus</i>	1036		437.735.931
Iac. <i>Gaffarellus</i>	274.396.524.828.963	<i>Gaulominus</i>	359
Io. <i>Gagnierius</i>	31.791	<i>Pomp. Gauricus</i>	84.139.263
<i>Liuius Galans</i>	327.915	<i>Henr. Gautierius</i>	592.987.1000
<i>Petrus Galatinus</i>	4. 256. 260. 323. 324	<i>Leonh. Gautrichius</i>	337
	326. 327	Pet. <i>Gautruchius</i>	353
<i>Claud. Galenus</i>	221.973	<i>Theod. Gaza</i>	85.139
<i>Matthaeus Galenus</i>	684	<i>Alard. Gazaenus</i>	511
<i>Dominic. Galefius</i>	172.897	<i>G. C. Gebauer</i>	67.779.881.894
<i>Phil. Galeus</i>	321	<i>Brand. Henr. Gebhardi</i>	343.940
<i>Thom. Galeus</i>	39. 205. 310. 322. 381	<i>Ian. Gebhardi</i>	102
	382. 513. 926	<i>Io. Ern. Gebhardi</i>	830
<i>Vincent. Galilaeus</i>	526	<i>Io. Lud. Leuin. Gebhardi</i>	714
<i>Seruatius Gallaeus</i>	904	<i>Rud. Christ. Geckelius</i>	808
<i>Galleria di Minerua</i>	760	<i>Herm. Bernh. Gedaeus</i>	546
Franc. <i>Gallierius</i>	678	<i>R. Gedalia</i>	245
Pet. <i>Gallifardus</i>	259	<i>Mich. Geddesius</i>	684
Anton. <i>Gallonius</i>	173.756	<i>Gedoynius</i>	888.986.1015
Nic. <i>Gallus</i>	474	<i>Mart. Geiorus</i>	31.164.381.509.510
P. <i>Galluzzi</i>	419		511.678.734.848.850.873.1021
Io. Iac. <i>Gantesuillerius</i>	502		1022
R. David <i>Ganz</i>	31. 245. 256. 935	<i>Geinozius</i>	754.786
Io. <i>Garcacus</i>	259	<i>Frid. Geislerus</i>	721
Iac. <i>Gardellus</i>	922	<i>Io. Godoff. Geislerus</i>	347
Io. <i>Garnerius</i>	172. 666	<i>Elias</i>	

INDEX SCRIPTORVM.

Elias <i>Geislerus</i>	946	Sim. Diet. <i>Gerkenus</i>	399
Aeg. <i>Gelenius</i>	51	Sam. <i>Gerluchius</i>	898
Ant. <i>Gellandus</i>	342	<i>Germanus</i> Patriarcha	507
Aulus <i>Gellius</i>	272. 315. 647. 726	Ang. <i>Geropoldus</i>	1023
	781. 905	Christian. <i>Gerſon</i>	5. 326
Io. Gideon <i>Gellius</i>	825	Io. <i>Gerſon</i>	476
Rob. <i>Gellus</i>	398	R. <i>Gerſon</i>	256. 214
<i>Gemara</i> Berachot	398	Dauid <i>Gertmannus</i>	394
Corn. <i>Gemma</i>	612	<i>Geruaſus</i>	681
Gilb. <i>Genebrardus</i>	245. 250. 262. 426	P. <i>Geslinus</i>	208. 210
	736	Conr. <i>Gesnerus</i>	501
Io. <i>Geneſius</i>	240	Io. Iac. <i>Gesnerus</i>	794
<i>Gemadius</i>	244. 329	Io. Matth. <i>Gesnerus</i>	106. 412. 443. 516
Geo. Chriſt. <i>Genſelius</i>	435		720. 780. 805. 1013. 1015
Io. Chriſt. <i>Genſelius</i>	864	Timannus <i>Geffelius</i>	257. 835
Alb. <i>Gentilis</i>	83. 139. 752. 813. 893	Casp. <i>Geuartius</i>	105. 828
	895. 940. 998	Iac. <i>Geuſſius</i>	491. 493. 592
Scipio <i>Gentilis</i>	124. 139. 700. 721. 754	Hieron. <i>Ghilinus</i>	92
Octav. <i>Gentilius</i>	708. 723	Theod. <i>Gibellinus</i> f. Matth. <i>Goebelius</i>	640
<i>Georgiani</i>	264		202
P. <i>Georgiſch</i>	204	<i>Gibertus</i>	202
<i>Georgius</i>	997	Edmund. <i>Gibſon</i>	52. 204. 205. 930
<i>Georgius</i> Cedrenus	241	Alb. Chriſt. <i>Gibelius</i>	723
<i>Georgius</i> Alexandrinus	236	Paullus Chriſt. <i>Gilbertus</i>	996
Chriſt. Sigism. <i>Georgius</i>	642	Io. <i>Gill</i>	555
Domin. <i>Georgius</i>	567	Hyacinthus <i>Gimma</i>	478. 501. 942
<i>Georgius</i> Monachus	236. 240. 263	Paullus <i>Giöngioſus</i>	419. 811
Nic. <i>Gerbelius</i>	78. 139. 205	Io. Franc. <i>Giorgetti</i>	859
Christian. <i>Gerber</i>	472. 474. 477. 481	<i>Giornale</i> d'Italia	1027
	483	Victor <i>Gifelinus</i>	263
Dan. <i>Gerdeſius</i>	434. 436. 770	Chriſtoph. <i>Ginbbius</i>	930
Geo. <i>Geret</i>	159	Iuſt. Mart. <i>Glaefenerus</i>	326. 327
Gottl. <i>Gerhardus</i>	609	Phil. <i>Glaferus</i>	259
Io. <i>Gerhardus</i>	444. 520. 638. 899	Ad. Frid. <i>Glaſey</i>	66
Io. Ern. <i>Gerhardus</i>	425. 441. 494	Io. <i>Glandorpinus</i>	921
Io. <i>Gerbaſius</i>	173. 897	Iof. <i>Glanwillius</i>	729
Io. Wern. <i>Gericken</i>	760. 907	<i>Glaſſius</i>	635
Car. Frid. <i>Gerifcherus</i>	941	Io. Andr. <i>Gleichius</i>	571
Vol. 2.		Nnn	Mich.

INDEX SCRIPTORVM.

Mich. Glyca	237. 243. 381	Geo. Lud. Goldnerus	431
Glycas	263	Casp. Goldwurm	262
Iac. Goarus	161. 170. 209. 232	I. W. Gollingius	757
	237. 238. 240. 241. 419. 467. 554	Hubert. Golzius	215. 321. 702. 711
	751. 667. 714. 727. 770. 842. 858		726. 793. 795. 796. 822. 829
Godfrid Viterbiensis	245	Franc. Gomarus	381. 433. 452. 522
Dionysf. Godofredus	694		768. 875
Iac. Godofredus	433. 461. 694. 699	Thom. Goodwinus	15. 26. 32. 93. 688
	727. 774. 778. 807. 851		742. 826. 1022
Matth. Goebelius	640	Theod. Gorallus f. Io. Clericus	1024
I. W. Goebelius	64. 66. 766. 834. 1018	Abrah. Gorcius	855
	1039	Alex. Gordon	988. 1023
Andr. Goedingius	506	Iac. Gordonus	257. 260. 468
Andr. Goelingus	1016	Iof. Gorionides	440. 824
Iac. Goeree	788	Ant. Franc. Gorius	104. 105. 107. 125
Ian. Goeree	803		139. 202. 320. 339. 343. 348. 357
Wilh. Goeree	11. 388. 391. 397. 431		384. 764. 959. 962. 1000. 1010
	689. 837. 1004		1032
Wilh. Goefius	1016	Abrah. Gorlacus	72. 321. 796. 853
Iac. Goetten	168. 542. 543. 577. 684		855. 922
	884. 950. 959	I. C. Goropius	512
Andr. Goetze	197	Io. Mart. Goffelius	856
Frid. Lebr. Goetze	313. 334. 1002	Dion. Gothofredus	103. 758. 929
Dan. Goetzius	409. 901	Iac. Gothofredus f. Placidius	167. 170
Gothofr. Christ. Goetzius	803		209. 415. 417. 421. 663. 681. 727
Geo. Goezius	421. 518. 712. 1017		763. 1037
Geo. Henr. Goezius	364. 468. 520	Frid. Gotth. Gotterus	862
	560. 582. 671. 721. 842. 873. 940	Gottfridus	204
	1030	Io. Iac. Gottschaldt	520
Io. Melch. Goezius	900	Io. Chrph. Gottsched	945
Ant. Yues Goguetus	782. 811	Iac. Goudinus	459
Melch. Goldastus	45. 210. 517. 521	Goulartius	511
	582. 639. 800	Gouldius	567
Christ. Goldbachius	974	Iac. Gouffetus	911
Iac. Golius	248	Gouzzanus S. I.	23
And. Goldmayer	55	Gauges de Gozze	128. 139
Geo. Guil. Goldnerus	347.	Io. Ernest. Grabius	652

Christ.

INDEX SCRIPTORVM.

Christ. Godofr. <i>Grabnerus</i>	746	Imman. Frid. <i>Gregorius</i>	805
Georg. <i>Grabow</i>	483	Io. Godofr. <i>Gregorius</i> (f. Meliffantes.)	95
<i>Graeci</i>	264	<i>Gregorius Nazianzenus</i>	514
Christ. <i>Graefius</i>	326. 755	<i>Gregorius Papa f. Magnus</i>	487. 692
Io. Georg. <i>Gracivus</i>	90. 111. fl. 219	Io. <i>Gregorius</i>	418. 518. 583. 918
313. 344. 346. 347. 350. 409. 427		<i>Gregorius Turonensis</i>	620
473. 482. 484. 543. 703. 745. 772		Andreas Mullerus <i>Greifenbagius</i>	40
804. 818. 828. 850			327. 963
Frid. Henr. <i>Grassius</i>	776	Io. Joseph. <i>Grelotius</i>	229
<i>Grainaiillus</i>	225	Adam <i>Grenzius</i>	347. 674
Io. G. <i>Grambfus</i>	934	Iac. <i>Gretferus</i>	172. 173. 241. 369. 379
Saxo <i>Grammaticus</i>	862	456. 466. 471. 474. 479. 515. 521	
Io. <i>Grammius</i>	934. 979	522. 580. 582. 586. 714. 727. 755	
Ioach. Alcarazius <i>Gramont</i>	988	827. 889. 1025	
Ioan. Steph. <i>Granara</i>	216	Nehemias <i>Grew</i>	387. 736
Ludouicus <i>Granatenfis</i>	505	Mich. Henr. <i>Gribner</i>	752. 897. 939
<i>Grancolafius</i>	567	Dan. <i>Griebnerus</i>	468
Io. Francisc. <i>Grandis</i>	332	Gregor. <i>Grimaldus</i>	976
Iac. <i>Grandius</i>	852	Gabr. <i>Grodeckius</i>	435. 547. 979
Francisc. Maria <i>Grapaldus</i>	877. 1001	Io. Aug. <i>Groebelius</i>	753. 898
Zacharias <i>Grapius</i>	4	Henr. <i>Groenewegen</i>	505
Iac. <i>Grasserus</i>	122. 139. 987	Io. <i>Groeningius</i>	786
Hieron. <i>Gratianus</i>	443	Andr. <i>Groenwallus</i>	422
Pet. <i>Gratiolius</i>	201. 344	Abrah. <i>Gronovius</i>	190
Ignatius Hyacinthus <i>Amatus de Gra-</i>		Iacobus <i>Gronovius</i> , Io. Friderici F.	2
<i>veson</i>	260. 268	57. 70. 71. fl. 139. sq. 193. 216. 221	
Dominicus <i>Granina</i> Neapolit.	378	291. 321. 341. 346. 366. 447. 697	
Io. Vinc. <i>Granina</i>	709	774. 784. 792. 804. 809. 861. 1008	
Io. <i>Gravius</i>	188. 192. 798. 1027. 1037	Io. Frider. <i>Gronovius</i>	84. 105. 139. 707
La <i>Gravius</i>	749	723. 741. 752. 806. 807. 818. 821	
Casp. Henr. <i>Gravinius</i>	50	847. 877. 918. 941. 954. 981	
Cosmus <i>Grazinus</i>	982	Laurentius Theodor. <i>Gronovius</i>	82
Thom. <i>Greenhill</i>	1028		206
Georg. <i>Greenius</i>	49. 121. 139. 954	Adolphus <i>Groot</i>	520
	956. 1016	H. A. <i>Groschufius</i>	753
Georg. Sigism. <i>Greenius</i>	397	Io. Valentin. <i>Grosgebauer</i>	17
Io. <i>Gresius</i>	718		
<i>Gregoras</i>	228. 896		

INDEX SCRIPTORVM.

Sam. <i>Grosser</i>	348	Io. <i>Guenebaldus</i>	1021
Imman. Gottlob <i>Grosserus</i>	923	Du <i>Guetus</i>	508
Robertus <i>Grossetefst</i>	735	Ioan. Frider. <i>Gublingius</i>	342.901
Io. Bapt. <i>de Grossis</i>	403	Christ. <i>Guibelius</i>	1016
Hugo <i>Grotius</i> 22.47.57.216.308.315		<i>Guibertus Abbas</i>	459
328.334.352.380.382.389.393		Nicol. <i>Guibertus</i>	1010
413.428.430.434.453.490.494		Martin. <i>de Guichardo</i>	830
509.511.531.551.560.561.576		Claudius <i>Guichardus</i>	1020.1022
634.639.643.652.661.676.690		Carol. <i>Guietus</i>	170.457.566
694.724.736.750.753.770.806		Jan. <i>Guilelmus</i> 99.124.140.699.898	
820.835.883.885.892.898.901		Melchior <i>Guilandinus</i>	957
904.907.924.1617.1032		Eustachius <i>Guillemcan</i>	332
Stanisl. <i>Grsepsius</i>	787	<i>Guilleterius</i>	71.698
Chr. <i>Grubelius</i>	48	<i>Guion</i>	986
Dan. <i>Gruberus</i>	811	Iosephus <i>Guis</i>	987
Nic. <i>Gruchius</i> 112.140.711.741		Jaques <i>de Guise</i>	52
Thom. <i>le Grue</i>	319	Carol. <i>Guifchardtus</i>	812
<i>Grubelius</i>	1016	Guil. <i>Guifius</i>	5.767.829
Ioan. Frider. <i>Grunerus</i>	320	Gaillard. <i>Guiramus</i>	122.140.340
Ioan. Rud. <i>Grunerus</i>	394.770	Iac. Paul. <i>Gundlingius</i>	49.65
C. V. <i>Grupe</i> 44.752.893.1001		Nic. Hieron. <i>Gundlingius</i> 46.51.55.56	
Ianus <i>Gruterus</i> 98.207.339.344.350		60.350.662.685.724.764.785.844	
352.452.647.805.848.985		894.935.1025	
Io. <i>Gryphiander</i>	758	Gotthard. <i>Güntherus</i>	908
Andreas <i>Gryphius</i>	1028	Io. Frid. <i>Guntherus</i>	986
Christian. <i>Gryphius</i>	686	Alb. <i>Gunzelius</i>	768
Dauid <i>Gsellius</i>	486	Iustus Frid. <i>Günzius</i>	411
Leop. Ant. <i>Guadagni</i>	740	Iustus Godofr. <i>Günzius</i>	345
Marc. <i>de Guadalaxara</i>	373	<i>Guffetius</i>	427.904
Ioan. <i>Gualterus</i>	261	Thomas <i>Guthberletus</i>	993
<i>Gualterius</i>	992	Wolfgang. <i>Gundlingius</i> 162.511.662	
<i>Gualtperus</i>	259	<i>Gundlingiana</i> 53.67.68.351.705.895	
Laur. <i>Guazzesius</i> 201.987		Io. <i>Guntherus</i>	656
M. <i>Guazzus</i>	258	Nic. <i>Gürtlerus</i>	41
Henr. Phil. <i>Gudemus</i> 64		Tobias <i>Guthberletus</i> 125.126.127	
GottlobFrid. <i>Gudius</i> 71.163.432.916		159.320.341.345.409.650.865	
Marquardus <i>Gudius</i> 555.784.1038		Iac. <i>Gutherius</i> 115.120.121.123.140	
Pet. Casparus <i>Gudme</i>	407	170.367.404.406.412.484.494	
		495.	

INDEX SCRIPTORVM.

495.496.498.507.514.515.618	Io. Geo. <i>Hagerus</i>	893	
704.707.709.727.761.774.833	Matthias <i>Hagerus</i>	419	
868.873.989.1018.1024	<i>Hagi Kalfa</i>	695	
Io. Lazarus <i>Gutierius</i>	618	<i>Epiphanius Hagiopolita</i>	27.184
Io. <i>Guttenbergius</i>	969	<i>Petrus Haguelonus</i>	85.141
<i>Petrus Gyllius</i>	80.140.206.229	<i>Godofr. Habnius</i>	759
<i>Lilius Gyraldus</i>	99.320.337.352.357	<i>Henr. Habnius</i>	26
384.406.447.450.492.592.833	962.1020	<i>Imman. Ern. Habnius</i>	489
<i>Lilius Gregorius Gyraldus</i>	83.101	<i>Io. Bern. Habnius</i>	442.935
	141.412.816	<i>Phil. Frid Habnius</i>	444
H.		<i>Sim. Frid. Habnius</i>	49.52.204.399
<i>Isaacus Habertus</i>	161.168.170.656	<i>Iac. Hainlinus</i>	259
	676	<i>Io. Iac. Hainlinus</i>	262
<i>Andr. Dan. Habichorstius</i>	1015	<i>Hadrian, van Halen</i>	810
<i>Paullus Hachenbergius</i>	43.57.58.62	<i>Lipmann Leui Halen</i>	389
63.65.66.67.68.204.321.348.	812.1023	<i>Ioseph. Hall</i>	909
<i>Georg. Hackewillius</i>	888.975.999	<i>Frid. Andr. Hallbauer</i>	454
	1000	<i>Geo Chr. Halbauer</i>	956
<i>Hackius</i>	743	<i>Hallenfium</i> <i>Obferuationes selectae</i>	521
<i>Ge. Iac. Hackler</i>	65	599.659.886.963.966	
<i>Theodor. Hackspanius</i>	323.380.381	<i>Io. Pet. Hallerwordt</i>	489
	520	<i>Francisc. Hallierius</i>	675.681
<i>Hadriannus</i>	812	<i>Franc. Halmas</i>	337
<i>Franc. Dominicus Habberlinus</i>	477	<i>Chr. Gottl. Haltaus</i>	58.452
	941	<i>Georg. Hamartolus</i>	235.238.241.
<i>R. Eliezer Haekler</i>	328		464
<i>Io. Henricus Haenerus</i>	520	<i>Georg. Ludov. Hambergerus</i>	1012
<i>I. G. Haentzschelius</i>	413.564	<i>Laur. Andr. Hambergerus</i>	740
<i>Matthias Hasenrefferus</i>	391	<i>Hermannus Hamelmannus</i>	49.54.878
<i>Sam. Hasenrefferus</i>	261	<i>Ioan. ab Hamm</i>	394
<i>Io. Vlr. Haffnerus</i>	449	<i>Iustus Frideric. Hammerikius</i>	608
<i>Io. Georg. Hagelgans</i>	251.938	<i>Henr. Hammondus</i>	172.398.484.551
<i>Io. Henr. Hagelgans</i>	46.68	553.556.562.654.692.773.874	
<i>Io. Casp. Hagenbuchius</i>	705.952.1038	<i>Martinus Hanckius</i>	53.92.223.226
<i>Io. Henr. Hagenbuchius</i>	344	230.232.233.239.241	
<i>Matth. Hagerup</i>	469	<i>Phil. Frid. Hane</i>	64
<i>Io. Hagerus</i>	713	<i>Io. Hanghorst</i>	94
		Nnn 3	Phi-

INDEX SCRIPTORVM.

Philipp. Ludov. <i>Hanneckenius</i>	122. 141	Io. Chph. <i>Hartung</i>	67
497. 761. 840. 872. 892. 917. 1015		Io. <i>Hartungus</i>	99
<i>Hannon</i>	191	Ioseph. <i>Hartzheim</i>	747
Mich. Christo. <i>Hanouius</i>	611. 978	Henr. <i>Haruillaeus</i>	260. 271
	1033	Corn. <i>Hafæus</i>	441. 753
Mich. Gottl. <i>Hanschius</i>	534	Iac. <i>Hafæus</i>	33. 819. 942
Io. Baptista <i>Hansenius</i>	115. 141. 813	Theod. <i>Hafacus</i>	34. 35. 59. 60. 334
Chrysoft. <i>Hantbalerus</i>	794	343. 344. 349. 388. 394. 396. 500	525
Io. Casimir <i>Happachius</i>	648	Virus Henr. <i>Hafenmüllerus</i>	428
<i>Happelius</i>	878	Io. Matth. <i>Hafius</i>	187
<i>Hardionius</i>	353	Martin. <i>Haffen</i>	839
Herm. ab <i>Hardt</i>	4. 26. 28. 339. 394	Dav. Eberh. <i>Hauber</i>	50
396. 488. 510. 644. 788. 933		Mich. <i>Haucmannus</i>	900
Ant. Iul. von der <i>Hardt</i>	412. 441. 782	Sigeb. <i>Hauercampus</i>	2. 69. 785. 795
	862		991. 1009
Io. Gottlieb <i>Hardtius</i>	371. 863	Ioan. <i>Hauighorffus</i>	431
Io. <i>Harduinus</i>	31. 221. 249. 261. 339	Io. Sigismund. ab <i>Hauhold</i>	793
345. 352. 368. 369. 370. 371. 376		Io. Gottfr. <i>Hauptmannus</i>	44. 892
383. 408. 429. 467. 474. 478. 481		Io. Vergerius de <i>Havranne</i> f. <i>Petrus</i>	
482. 495. 517. 542. 634. 715. 726		<i>Aurelius</i>	657
787. 790. 791. 794. 797. 818. 824		Chr. Henr. <i>Hausotterus</i>	701. 703. 739
838. 859. 861. 868. 975. 1001.		Io. Baptista <i>Hautimus</i> f. <i>Altinus</i>	238
Franc. <i>Hare</i>	524		799
Io. Chph. <i>Harenberg</i>	34. 37. 187. 251	Cph. <i>Haymannus</i>	944
337. 389. 432. 435. 470. 524		N. <i>Haynius</i>	524
	1001	Nic. Franc. <i>Haynius</i>	794
Isebrand Eilhaft <i>Harkenroth</i>	34	Cornelius <i>Häzart</i>	530
Jonathan <i>Harle</i>	489	<i>Hazi</i> Kalifa Mustafa	247
<i>Harpocratio</i>	738	Thom. <i>Hearne</i>	825
Iac. <i>Harringtonus</i>	730	Io. Christ. <i>Hebenstreit</i>	427. 472
Ge. Phil. <i>Harsdörfer</i>	48	Io. Frid. <i>Hebenstreit</i>	162. 657
Geo. Cph. Pet. ab <i>Hartensels</i>	824	Io. Paul. <i>Hebenstreitius</i>	463
Christ. <i>Hartknochius</i>	53. 203. 351	<i>Hecataeus</i>	322
	730	Christ. <i>Hechtius</i>	642
Io. Adolph. <i>Hartmannus</i>	472. 581	Godofr. <i>Hechtius</i>	63. 1031
Philip. Iac. <i>Hartmannus</i> f. <i>Solerandrus</i>		<i>Heckelius</i>	718
413. 454. 506. 507. 518. 562. 690		Io. Frid. <i>Heckelius</i>	339. 854
Dan. <i>Hartnaccius</i>	186. 250		Dan.

INDEX SCRIPTORVM.

Dan. <i>Heckius</i>	758	<i>Heliodorus</i>	826
<i>Hecquetus</i>	584	Hippolytus <i>Heliotus</i>	684. 686
<i>Hedelinus</i>	730	Alex. <i>Helladius</i>	162
Beniamin <i>Hederich</i>	70. 321. 702	Bisantiricus <i>Helladius</i>	141
Io. Christ. <i>Hedlerus</i>	799	Io. Iac. <i>Hellerius</i>	81. 141. 358. 407
Ruffinus <i>Heer</i>	801	Georg. Franc. Frid. <i>Helmershausen</i>	939
Iac. <i>Heerbrandus</i>	475	<i>Helmondus</i>	348
I. I. <i>Heerfordtius</i>	1022	Io. Christoph. <i>Helmschrödt</i>	475
Io. Henr. <i>Heideggerus</i>	581. 760. 835	Christoph. <i>Helnicus</i>	250. 257. 270
	884. 885		689
Wolfg. Ernest. <i>Heidel</i>	964	Christian. <i>Helwich</i>	69. 656. 660
Marr. <i>Heidenreich</i>	378	And. <i>Helwigius</i>	48. 256
Christoph. <i>Heidmannus</i>	186. 257	Ludov. de <i>Hemmer</i>	71. 776. 943
Io. Craft <i>Heigelius</i>	63. 1031	Claudius <i>Hemererus</i>	938
Iac. <i>Heilbrunnerus</i>	444. 475. 587	<i>Hemsterhusus</i>	1033
Ern. Ant. <i>Heiligerus</i>	742	Christoph. <i>Hendreich</i>	42 fq. 206
Io. <i>Heimreichius</i>	501	Petrus <i>Hendreich</i>	80. 141. 218. 490
Io. Christ. <i>Heineccius</i>	740	D. <i>Henelius</i>	718
Io. Christ. Gottl. <i>Heineccius</i>	711. 740	Io. <i>Henelius</i>	753. 772
Io. Gottl. <i>Heineccius</i>	67. 95. 268. 690	Io. <i>Henichius</i>	517
	701. 724. 739. 745. 764. 779. 785	Nic. <i>Hennelius</i>	203. 714. 764
	895. 1018	Ludov. <i>Hennepinus</i>	19. 902
Io. Michael <i>Heineccius</i>	45. 49. 60. 162	Americus <i>Hennequindus</i>	567
	228. 348. 349. 452. 455. 459. 460	<i>Heminges</i>	59
	470. 472. 532. 555. 557. 558. 715	Henr. Christ. <i>Henninius</i>	118. 220. 724
	716. 752. 828. 844. 849. 855. 859		1003. 1004. 1018
Io. Phil. <i>Heinius</i>	394. 395. 748	Io. <i>Hemmingius</i>	846. 1016
Dan. <i>Heinrici</i>	690	Henningius <i>Henningus</i>	513
Dan. <i>Heinsius</i>	200. 330. 344. 379. 515	Georg. <i>Henischius</i>	798
	652. 696. 847. 1001	D. <i>Henrio</i>	796
Nic. <i>Heinsius</i>	858	Nic. <i>Henrio</i>	791
I. C. <i>Heinzelmannus</i>	661	<i>Henschenius</i>	266
Carol. Frid. <i>Heinzius</i>	920	Gottfridus <i>Henschenius</i>	238. 239. 376
Henr. <i>Heisenius</i>	58	<i>Heraclides Ponticus</i>	141. 405
Io. Frid. <i>Hekelius</i>	831. 1016	Desiderius <i>Heraldus</i>	412. 509. 724
Frid. ab <i>Helbach</i>	755		737. 744. 753. 754. 757. 763. 772
Io. <i>Held</i>	30. 933		773. 778. 806. 814. 854. 886. 888
<i>Helinandus</i>	245		902
			Bar-

INDEX SCRIPTORVM.

Bartholomaeus <i>Herbelotus</i>	41. 188	<i>Hesychius</i>	264. 331. 358. 754. 766
	318	Io. Leonhard. <i>Heubnerus</i>	934
Valerius <i>Herbergerus</i>	504	Io. <i>Heuclius</i>	259. 919
Io. <i>Herbinius</i>	173. 1038	Christoph. August. <i>Heumannus</i>	162
Io. <i>Herdegen</i>	946	441. 474. 652. 729. 778. 851. 940	
Io. Gottfr. <i>Hering</i>	159	Io. <i>Heumannus</i>	900
<i>Hermannus Contractus</i>	245. 258	Caspar. <i>Heunischius</i>	392
Io. Gottfr. <i>Hermannus</i>	573	Ge. Frid. <i>Heupelius</i>	48
Leonh. Dav. <i>Hermannus</i>	53	Io. Mich. <i>Heusingerus</i>	1016
Io. <i>Hermanffonius</i>	715. 722. 894	Paullus <i>Heurerius</i>	915. 930
<i>Hermantius</i>	683. 686	Pontus <i>Heuterus</i>	204
Bernhardus <i>ab Hermekhuysen</i>	388. 502	Io. Dan. <i>Heyden</i>	312
<i>Hermias f. Orpheus</i>	382. 812	Menso <i>Heydemryck</i>	376
<i>Hermolans</i>	191	Io. <i>Heygerus f. I. I. Zentgravius</i>	45
<i>Hero</i>	824	Io. Gottl. <i>Heynius</i>	694
Frid. Andr. <i>Heroldus</i>	986	Io. Phil. <i>Heynius</i>	437
<i>Herodianus</i>	367	Casp. <i>Hibannez de Segouia & Peralta</i>	43
<i>Herodotus</i>	305. 334. 387. 399. 402	Georg. <i>Hickesius</i>	482. 766. 780. 799
410. 438. 490. 494. 641. 652. 694			866. 930
792. 826. 848. 885. 894		<i>Iola Hiero</i>	501
Io. Basilius <i>Heroldus</i>	52. 203	<i>Hierocles</i>	208. 379
Iac. <i>Herrenschmidius</i>	448. 465. 1016	S. <i>Hieronimus</i>	168. 229. 232. 233
Augustinus <i>de Herrera</i>	567	234. 243. 257. 270. 323. 523. 662	
Gentianus <i>Herretus</i>	850	683. 743. 778. 858. 1033	
Marquardus <i>Herrgott</i>	801	<i>Hieronimus a sancta fide</i>	256. 258
Iac. Ernest. <i>Herrgott</i>	950	Hieron. <i>de la Higuera</i>	244
Io. Frid. <i>Hertel</i>	940	Q. Julius <i>Hilarion</i>	245. 263
Io. Nic. <i>Hertius</i>	45. 52. 56. 64. 66	Henric. <i>Hilarius</i>	294
	203. 765	<i>Hildebertus Cenomanenf.</i>	213. 423
Nicol. <i>Hertius</i>	690	Frid. <i>Hildebrandus</i>	93. 258
Io. Gabriel <i>Hertz</i>	367	Iac. <i>Hildebrandus</i>	420
Io. Georg. <i>Herwartus</i>	258	Ioannes <i>Hildebrandus</i>	728
Mich. <i>Herzius</i>	349. 952	Ioachimus <i>Hildebrandus</i>	13. 159. 168
Anton. Gunther. <i>Heshufius</i>	604	171. 172. 173. 456. 460. 472. 506	
<i>Hesiodus</i>	322	508. 534. 542. 550. 552. 555. 557	
Franc. <i>Hesselius</i>	1038	568. 584. 651. 684. 894. 917.	
Eobanus <i>Hessius</i>	982		1025
Geo. <i>Hassius</i>	456		Edo
<i>Hesychius Illustris</i>	229		

INDEX SCRIPTORVM.

Edo <i>Hildericus</i>	689	Ioan. Conr. Steph. <i>Hoellingius</i>	334
Carol. Gustav. <i>ab Hille</i>	947	Paul. Christi. <i>Hoepfnerus</i>	14.44.69.93
R. <i>Hillel</i>	326	Theodor. <i>Hoepingius</i>	828.856.869
Ludov. Henr. <i>Hillerus</i>	964	Io. Gottfr. <i>Hoerius</i>	356
Matthaeus <i>Hillerus</i>	47.331.388.500	Dauid <i>Hoefchelius</i>	191.236.314
	501.756.838.925.1002	Aug. Theod. <i>Hoffkuntzius</i>	493
Io. Willh. <i>Hilligerus</i>	839	Io. <i>Hofmann</i>	51
Io. Zach. <i>Hilligerus</i>	519	Car. Frid. <i>Hofmannus</i>	986. 1005
Io. Wolfg. <i>Hilliferus</i>	805	Carol. Gottl. <i>Hofmannus</i>	656
Ioan. <i>Hilpertus</i>	393.564.748	Chr. Gottfr. <i>Hofmannus</i>	67.350.716
Paul. Christian. <i>Hilfcherus</i>	465. 483		746. 1032
	525.821.1030	Christ. <i>Hofmannus</i>	711.775
<i>Himerius</i>	358	Dav. <i>Hofmannus</i>	338
Thom. <i>Hind</i>	69	Ierem. <i>Hofmannus</i>	449
Abraham <i>Hinkelmannus</i>	189.316.324	Io. Adolph. <i>Hofmannus</i>	807
	382.474	Io. Dan. <i>Hofmannus</i>	969
<i>Hipparchus</i> Stagirita	314	Io. Guil. <i>Hofmannus</i>	417
<i>Hippocrates</i>	546	Io. Iac. <i>Hofmannus</i>	105. 199. 725
<i>Hippolytus</i> Thebanus	231.241.469		226.261
	481	Leonh. <i>Hofmannus</i>	437.760.1022
<i>Hiraltus</i>	958	Sebast. <i>Hoffmeisterus</i>	653
Gabriel Philipp. <i>de la Hire</i>	258	Carol. Ludov. <i>Hohesfel</i>	396. 1002
<i>Hirius</i>	809	Io. Frid. <i>Herwartus ab Hohenburg</i>	975
Carol. Christ. <i>Hirschius</i>	970	Io. Casp. <i>Hoier</i>	451
<i>Hirtius</i>	891.898	Io. Christ. <i>Hoier</i>	451
Io. Henr. <i>Hirzelius</i>	435	Io. Wandalinus <i>Hoier</i>	813
Petrus <i>Hispanus</i>	969	Andr. <i>Hoius</i>	258
<i>Histoire</i> des ouvrages des savans	802	Ludouic. <i>Holbergius</i>	732
<i>Historia</i> operum Eruditorum	970	Petrus <i>Hobnius</i>	956.960
<i>Historia</i> Seuerambium	729	Lucas <i>Holstenius</i>	81. 114. 121. 141
<i>History</i> of the works of the learned	96. 341.798		172.184.193.199.200.207.213
	160		216.220.235.239.346.356.562
Melchior <i>Hittorpius</i>	160		683.960
<i>Hobbefius</i>	368.502	Eduard. <i>Holtbemus</i>	342
Henr. Christian. <i>Hochmannus</i>	896	Georg. <i>Homaidus</i>	247
Andr. Ad. <i>Hochsteterus</i>	29.307.436	Casp. <i>Hombergus</i>	530
Humfredus <i>Hodius</i>	29.235.241.644	Io. Ioach. <i>Homborgius</i>	465.469.584
Guilh. <i>Hoelius</i>	260	<i>Homerus</i>	305.356
Vol. 2.		Ooo	Io.

INDEX. SCRIPTORVM.

Io. van den Honert	422. 505	Anton. Hottomannus	117. 892
T. H. van den Honert	760	Francisc. Hottomannus	90. 113. 141
Agnellus Honoratus	376. 663. 910		522. 700. 709. 798. 892
Honorius Augustodunensis	160. 294	Christ. Frid. von Honen	744
Iulius Honorius	194. 841	Amelotus de la Houssaie.	679
Romeyrus de Hooghe	965	Henricus Houtingius	435. 440
Rob. Hookius	969. 1012	Ianus Hoyerus	307
Georg. Hooperus	314. 808	Mich. Hoynonius	472
Io. Hoorbeckius	159. 326. 444. 453	Hadr. Hoytinus	29. 687
	507. 508. 511. 515. 518. 534. 549	Henr. Howard	615
	555. 564. 577. 584. 660. 747	Laur. Howel	666
Io. Hopkinson	34	Vlricus Huberus	260
Horapollo	40. 314. 965	Zacharias Huberus	779. 906
Horatius	410. 442. 513. 879. 959	Mart. Hublerus	343
Henr. Horchius	392. 486. 524. 648	Aug. Nathan. Hübner	509
Casp. Henr. Horn	159. 680	Io. Hubnerus	197. 257. 670. 751
Georg. Hornius	257	Georg. Gotthelf Hübschenius	1036
Io. Horsley	205	Io. Hudsonus	2. 189. 191
Rutgerus zur Horst	939	Gabriel Hürnerus	313
Ant. Henr. Horstius	1005	Petrus Dan. Huetius	7. 33. 34. 39. 251
Philippus Horstius	462		308. 312. 327. 342. 344. 355. 380
Io. Gottl. Horweinius	916		383. 491. 497. 505. 522. 567. 781
Stanislaus Hofius	414. 465. 474. 521		782. 819. 844. 846. 859. 868. 876
	562. 581. 675		932. 1001. 1014
Gustav. Christoph. Hofmannus	262	Christ. Hugenius	1012
	550	Hermannus Hugo	777. 815. 956. 958
Sigismundus Hofmannus	164. 167		960. 992
Rudolphus Hospinianus	378. 421. 425	Iac. Hugo	215
	450. 456. 472. 474. 587	Ludouic. Hugo	685
Abel Adam. Hottingerus	641	Hugo Virdunensis	245
Dauid Hottingerus	804	Pompeius Hugonius	227
Io. Conr. Hottingerus	433. 520. 768	Io. Hulfmannus	656
Io. Henr. Hottingerus	6. 11. 15. 31	Anton. Hulfius	326
	32. 59. 323. 326. 365. 388. 444. 454	Henric. Hulfius	393. 422. 437. 489
	455. 458. 467. 476. 486. 488. 510		506
	512. 569. 687. 736. 770. 787. 792	Paul. Hulfius	489. 899. 902
	892. 932. 965. 1022. 1039	Humbertus	381. 1033
Io. Iac. Hottingerus	577		Dav.

INDEX SCRIPTORVM.

Dav. <i>Humphreys</i>	7	Ioſeph. Aurelius <i>de Ianuario</i>	732
Carol. Frid. <i>Hundertmark</i>	345.405	Dan. Fridr. <i>Ianus</i>	36.397.623
Pet. <i>Hunderus</i>	778	Io. Wilh. <i>Ianus</i>	51.68.256.452.491
Nic. <i>Hurnius</i>	165		517.566.578.665.751.991
Thomas <i>Hurtardus</i>	757.849	Iſaac <i>Iaquelotus</i>	315.616.735
Io. Frid. <i>Hufanus</i>	765	R. Iſaac f. <i>Iarchius</i>	2
Vlr. <i>Hutterus</i>	55	Ioan. <i>Iarkius</i>	334.348.354.357.
<i>Hutchinſonus</i>	851.917		401.593.601.609
Io. <i>Huttrichius</i>	51	R. <i>Iaſon Noſen</i>	256
<i>Hydaeus</i>	334	Casp. <i>Ibannes de Segouia y Peralta</i>	173
Th. <i>Hydaeus</i>	7.23.31.41.43.188.264.		362
	308.319.320.324.332.338.402	Ioannes <i>Ibannes</i>	750
	449.821.841.887.977.978.981	<i>Idatius Lemouicenfis</i>	234.243
<i>Hyginus Grammaticus</i>	118.141.335	Ioach. Chr. <i>Iehring</i>	33
	402.921	R. Samuel, fil. Dav. <i>Iemſel</i>	185
Andr. <i>Hyperius</i>	168.909.937	Gottlob Aug. <i>Ienichen</i>	557.746
I		Gottl. Frid. <i>Ienichen</i>	598
<i>Iablonskius</i>	23.40.315.335.336.337	Petr. <i>Ienichius</i>	954
	347.965	Rob. <i>Ienkinus</i>	458
R. Bonſenior Abben <i>Iachias</i>	981	Io. <i>Ienſus</i>	320.352.813
Io. <i>Iackſonus</i>	250	Io. Frid. Wilh. <i>Ieruſalem</i>	901
En <i>Iacob</i>	4	Mart. <i>Ieſchke</i>	401
Oligerus <i>Iacobaeus</i>	804	Ieſias <i>Ieſſen</i>	332
Io. Dan. <i>Iacobi</i>	693	<i>Ieſſeus ſiue Teſſeus</i>	552
Iul. <i>Iacobinus</i>	922	Academie des <i>Jeux</i>	984
Frid. Henr. <i>Iacobs</i>	716	S. H. <i>van Idſinga</i>	739
Io. Dan. <i>Iacobus</i>	494	<i>Ignatius</i>	453
R. <i>Iacobus bar Aſcher</i>	8	Conr. <i>Ikenius</i>	16.331.396.397.422
<i>Iacobus Theſſalonicenſis</i>	982		432.434.435.488.489.490.525
Deſiderius <i>Iacotius</i>	86.141		550.578.643.692.703.733
Io. Wolfg. <i>Jaeger</i>	47.719	Guil. <i>Illmannus</i>	992
Gottl. <i>Iahn</i>	337	<i>Illyrii</i>	264
Frid. Guil. <i>Iabr</i>	494	Car. Ioſ. <i>Imbonatus</i>	256.260.264
Godofr. <i>Ialofsky</i>	979		808
<i>Iamblichus</i>	356.379.381.382	Melchior <i>Imboſerus</i>	418
Guil. <i>Iameſon</i>	40	Io. de <i>Indagine</i>	587
Conr. <i>Ianningus</i>	416	Guil. <i>Inſulanus</i>	196
Corn. <i>Ianſenius</i>	259		

INDEX SCRIPTORVM.

<i>Interpretes</i> ad Acta	407.408.428	Flav. <i>Iosephus</i>	2.262.264.267.271
———— ad Exod.	430		273.275.279.280.323.353.387
———— ad Ezech.	597		388.389.391.393.394.424.429
———— ad Ioannem	428.432		433.438.439.440.512.690.692
———— ad Leuit.	434.436.440.441		749.904.905.918
———— ad Lucam	428.429	Io. <i>Iosephus</i> de S. Theresia	22
———— ad Marc.	427	<i>Iosua</i> ben Israel Benbeniste	436
———— ad Matthaeum	427.432	Laur. <i>Iouibertus</i>	121. 142. 985. 1006
———— ad Num.	435.436	<i>Iouet</i>	330
———— ad Plin. epist.	412	E. <i>Ionillet</i>	984
———— ad Psalm	435	Paul. <i>Ionius</i>	122. 142
———— ad libb. Sam.	597.599	<i>Journal</i> Britannique	731
———— ad Tract. Talmud.	430.434	<i>Journal</i> des Scavans	401. 450. 554
	436		636. 730. 751. 812. 952
Franc. <i>Intorcetta</i>	363	<i>Journal</i> litteraire	688.815
Io. Frid. <i>Ioachimus</i>	558	<i>Iphicrates</i>	812
Ge. Chr. <i>Ioannis</i>	50	<i>Irenaeus</i>	269.322.323.325.338.453
P. <i>Iobertus</i>	785		472
Io. Georg. <i>Ioehius</i>	728. 1025	Guil. <i>Irhouius</i>	1035
Christ. Gottl. <i>Ioecherus</i>	683.861.934	R. <i>Iaac</i> ben Gabbai	4
Georg. Wilhelm. <i>Ioecherus</i>	745	<i>Iaacus</i>	521
<i>Iohannes</i> Biclariensis Abbas	234.243	Iof. Bar <i>Isachar</i>	16
<i>Iohannes</i> Grammaticus Gazeus	193	I. C. <i>Iselius</i>	788
Conr. <i>Iobrenus</i>	504	Io. Rud. <i>Iselius</i>	745
Claud. <i>Iolius</i>	171.459	Franc. <i>Isellinus</i>	336
Arngrim <i>Ionas</i>	59	<i>Isidorus</i>	263. 353. 858. 860
<i>Ionas</i> Aurelianusensis	556	<i>Isidorus</i> Characenus	192
H. <i>Ionas</i>	1002	<i>Isidorus</i> Hispalensis	160.245.262.263
Io. <i>Ionfenius</i> f. Ionfius	491. 698. 918		323.381.457.601.605.840.862
	925.941.954	<i>Isidorus</i> Pelusiota	263.429.541.624
Io. <i>Ionstonus</i>	28.82.141sq. 258.425	Silius <i>Italicus</i>	354
	447	<i>Iter</i> fecund. litterar. duor. monachor.	
<i>Ionuillius</i>	978	Benedictinor.	716
Io. Chph. <i>de Iordan</i>	204	Io. Christian. <i>Itterus</i>	775
<i>Iornandus</i>	245.1023	Gottfr. Nic. <i>Ittigius</i>	433
R. <i>Iose</i> ben Chalpetha	245	Thom. <i>Ittigius</i>	233. 245. 249. 318
R. <i>Ioseph</i> ben Abraham	434		469.477.479.546.572.584.652.
R. <i>Ioseph</i> Caro	583		911
			Sepher

INDEX SCRIPTORVM.

Sepher <i>Inchafin</i>	245	K	
Guil. <i>Inchini</i>	67	Hilarius Chph. <i>Kaarbol</i>	497
Leo <i>Iudae</i>	906	Io. W. <i>Kaahund</i>	596
Io. Frid. <i>Inglerus</i>	626.757	Io. <i>Kaerup</i>	678
S. <i>Inlianus</i>	256.356	Io. Godofr. <i>Güil, Kadius</i>	936
<i>Inlianus</i> Archiepiscop. <i>Toletanus</i>	262	Engelbert. <i>Kaempferus</i>	582.607.636
	263.264		716.720.958.975.1027
<i>Inlius</i> Africanus	231	Lud. Mart. <i>Kählius</i>	714.853.934
Iac. <i>Inuck</i>	462	<i>Kalendarium</i> Rom.	116.142
Christian. <i>Inuckerus</i>	45.204.444.728	Io. Gottl. <i>Kalinskius</i>	643
	803	Iac. <i>Kaphelius</i>	16
Isaac <i>Iundt</i>	557	Io. Erh. <i>Kappius</i>	444.815.723.776
Seb. Iac. <i>Ingendres</i>	520		785.939.940.943
Godofr. <i>Ingermannus</i>	39.756	Bern. Petr. <i>Karlius</i>	438
Sam. Aug. <i>Inghans</i>	782	Ioseph. <i>Karo</i>	583.904
Io. Casp. <i>Ingmichel</i>	946	Nathan. Frid. <i>Kautz</i>	339.495
Godofr. <i>Ingstius</i>	393.396	Io. Geo. <i>Kayfer</i>	940
Francisc. <i>Iunius</i>	338.354.355.727	Barthol. <i>Keckermannus</i>	71.817
	820.855.938	Nic. <i>Kederus</i>	65.601.799
Franc. <i>Iunius</i> Francisci filius	973	Otto <i>Kegelius</i>	868
Frid. Aug. <i>Iunius</i>	611.745.856	Geo. Iac. <i>Kehr</i>	793
Hadrianus <i>Iunius</i>	52.100.117.347.	D. A. <i>Kellerhäufen</i>	339
	592.755.843.846.880.881	Iacob. <i>Kellerus</i>	579.586
Ludov. Guil. <i>Iunius</i>	920.1039	Gerh. <i>Kempherus</i>	604
<i>Iuo</i> Carnotensis	160	Imman. Beni. <i>Kempius</i>	524
Franc. <i>Iuretus</i>	213.745.828.875.991	Mart. <i>Kempius</i>	558.1016
Petrus <i>Jurieu</i>	12.26.165.331.332	Diet. Herm. <i>Kemmerich</i>	715
	340.386.393.431.502.505.619	Io. <i>Kennedy</i>	254
	627.747	Basilius <i>Kennet</i>	93
<i>Ius</i> Graecoromanum	585	Wilh. <i>Kemmetes</i>	681
<i>Instellus</i>	209.417.564.911	Io. <i>Keplerus</i>	260.266.268.406.481
Bernardus <i>Iustinianus</i>	686	Ant. <i>Kerkoëtius</i>	840
<i>Iustinus</i>	227.322.472.491.507.603	Abrah. a <i>Kerkuaad</i>	920
	610.777	<i>Kero</i>	48
<i>Iustinus</i> Martyr.	453.541.735	Io. Conr. <i>Keslerus</i>	422.488.489.615
Pascasius <i>Iustus</i>	981	Frid. Ern. <i>Ketnerus</i>	886.900
<i>Iuuenalis</i>	335.398.905	Frid. Theoph. <i>Kettnerus</i>	1028
Ioseph. <i>Iuuenicus</i>	353.798	Mentetus <i>Ketwig</i>	721

INDEX SCRIPTORVM.

Io. Geo. <i>Kettenbeckerus</i>	167	H. <i>Kitschius</i>	569
Geo. Gottfr. <i>Koufelius</i>	937	Henr. <i>Klausing</i>	395.426.598.600
Io. <i>Keyslerus</i>	873		602
Io. Conr. <i>Keyslerus</i>	788	<i>Kleinkecht</i>	419
Io. Ge. <i>Keyslerus</i>	40.44.47.59.60.61	Nicol. <i>Kleinschmid</i>	677
62. 63. 344. 346. 348. 349. 350.		Io. Christi. <i>Klemmius</i>	391.787
401. 551. 582. 601. 608. 613. 619		Florianus <i>Klepperbein</i>	956.959
623. 636. 862. 881. 886. 895. 920		Casp. <i>Klockius</i>	773
1011. 1023		Claudius <i>Kloot</i>	734
Franciscus Antonius Comes <i>de Khe-</i>		Casp. <i>Klofe</i>	257
<i>venhüller</i>	794	Steph. <i>Klotzius</i>	308
Rich. <i>Kidigerus</i>	223.26	Io. Dan. <i>Kluge</i>	572.585.610
Io. Chph. <i>Kiesewetter</i>	812	Northonus <i>Knatchbullus</i>	10. 555
Ioan. Rud. <i>Kieslingius</i>	333. 400. 572	Io. Conr. <i>Knauth</i>	878. 881
585. 641. 880		Chr. <i>Knautius</i>	50. 969
Io. Frid. <i>Kilchbergerus</i>	359	Dauid <i>Knibbe</i>	615
Dauid Camius f. <i>Kimachi</i>	2. 924	Phil. <i>Knipfchild</i>	724
Io. <i>Kindlerus</i>	463. 482. 917	Io. Henr. <i>Knoblanch</i>	336
Petrus <i>Kingius</i>	318	Carol. Gottl. <i>Knorrius</i>	708. 724
Wilh. <i>Kingius</i>	313. 318. 352	Io. Frid. <i>Knorrius</i>	577
Henr. <i>Kippingius</i>	30. 91. 94. 221. 258	Stanislaus <i>Kobierzyczkus</i>	117. 142. 840
323. 337. 403. 495. 747. 748. 754		888. 999. 1000. 1016	
Athan. <i>Kircherus</i>	26. 31. 19. 37. 200	Cornelius Dieteric. <i>Koch</i>	266. 268. 571
226. 294. 324. 325. 328. 331. 334			679. 1
335. 381. 382. 400. 402. 407. 449		Io. <i>Koch</i>	690
497. 498. 514. 524. 525. 593. 596		Christ. Gottl. <i>Kochius</i>	634
608. 601. 609. 619. 788. 790. 819		Henr. And. <i>Kochius</i>	58
908. 969. 976. 997. 999. 1003		Iac. <i>Kochius</i>	253
1023. 1038		Io. Christi. <i>Kochius</i>	313. 883. 940
G. Casp. <i>Kirchmaierus</i>	32. 47. 48. 49		1018
57. 596. 721. 820. 850. 881		Io. Georg. <i>Kochius</i>	330
Io. <i>Kirchmannus</i>	367. 412. 699. 853	Io. Henr. <i>Koebertus</i>	343
854. 1014. 1024. 1026. 1029. 1032		Io. Dav. <i>Koelerus</i>	45. 51. 56. 58. 97.
1034		251. 471. 790. 800. 869. 937. 954	
Ge. Guil. <i>Kirchmayerus</i>	50. 1022		968
Io. <i>Kirchmayerus</i>	349	Iac. <i>Koelmann</i>	459
Seb. <i>Kirchmayerus</i>	908. 957	Dan. <i>Koenigius</i>	809
Ioan. Christ. <i>Kirchmeierus</i>	425. 428	Herm. Casp. <i>Koenigius</i>	161
437. 438. 489. 760		Io.	

INDEX SCRIPTORVM

Io. Adam Koenigius	861	Io. Casp. Kregelius	580
Matthias Georg. Koenigius	92.226	Geo. Christoph. Kreifsigius	804
Sam. Koenigius	998	Leonhardus Krentzheim	259
Iac. de Koenigsbosen	443	Io. Paul. Kressius	64.67
Andr. Ludouic. Koemigsmannus	57.62	Christoph. Kretzschmar	643
	473.966	Abrah. Kriegelius	738
David Henricus Koepkenius	64.483	Christ. Krüger	804
Io. Gottfr. Koerner	663	Theod. Krüger	53
Io. Christ. Koernerius	917	Andr. Iac. Krieg	60
Io. Melchior Koernlein	841	Geo. Nic. Kriegk	937
Nic. Koeppenius	497.748	W. Christ. Kriegsmannus	45.639
Gottfr. Koblreißius	262.438	Ionas Krumboltz	36.641
Petrus Kolbe	22.306.885.993	Io. Christ. Kühnius	941
Io. Iac. Komarec	458	Ioach. Kühnius	488.494.603.1006
Io. Beni. Konhardus	998	Io. Kubnius	468.894
Io. Kool	406	Io. Ge. Kulpis	55
Io. Ad. Koppius	66.780	Andreas Künadus	571
Gottlob Kortius	708	Io. Christ. Kundmannus	803
Kornmannus	853	Io. Ge. Kuntske	50
Ion. Korte	186	Petr. Kuntzius	342.345.410.820
Christian. Kortholt	104.163.166.170	Kuranidum scriptor	672
	209.210.305.311.396.412.419	Nic. Kursnerus	428
	441.452.541.571.574.578.757	Ludolph. Kusterus f. Neocorus	84
	835.896.948.998		447.795.942.948
Moses Kotzensis	736	Christ. Wilh. Kustner	746
Frid. Wilh. Kraft	591	Wilh. Kyriander	51
Io. Guil. Krafft	438		L.
Io. Melchior Krafft	483.554	Labatus	1002.1017
Alb. Ioach. Krakewitz	751	Carol. Labbeus	207
Barthol. Krakewitzius	579.775	Philippus Labbeus	90.96.119.142.
Christ. Frid. Kranewitter	448		197.208.211.213.237.239.243
Tob. Krauschius	470		244.250.252.261.271.294.368
Io. Casp. Krause	396.843		371.376.379.472.585.783.808
Io. Georg. Krausius	558	Labeon	312
Io. Henr. Krausius	56	Lacarrus	57.785
Mich. Ehrenfr. Krause	468	Lacerda	855
Io. Frid. Krebsius	930	Adam. Henr. Lackmann	527.969
Io. Tob. Krebsius	694.703.745.754	Lactantius	264.267.309.317.335.
	773		338.

INDEX SCRIPTORVM.

338.357.359.450.806.834.890	Henr. Lancilottus	212
915.989.1025	De Lancre	592
Iac. Laderchius 249.413	R. Iac. Lando	8
Lacrtius 218.358.380.383.407.622	Iof. Landomus	857
695.738.779.923.941	Io. Christoph. Landgravius	605
Io. Laetius 875	Laufrancus	589
Pompon. Laetus 647.699	G. A. Langguth	1025
Io. Franc. Lafitau 18	Io. Langhaenius	368
Iosephus Frider. Lafitau 306.403.498	Chph. Langhansen	426
Nic. Lagerloef 514	Dan. Langhorn	47
Petrus Lagerloef 46.61.686	Langius	270.990
Hieron. Lagomarsinus 701	Io. Langius 605.885.954.968.1006	1006
Laisneus 1038	Carol. Henr. Langius	755.1023
Io. Gothofr. Lakemacherus 11.13.70	Constantin. Langius	949
330.345.348.397.411.435.447	Ioach. Langius 16.260.392.396.504	504
487.495.496.507.510.520.643		734
644.646.723.743.826.843.862	Io. Gottfr. Langius	1017
1014	Ioan. Guil. Langius	261
Io. Lalamantius 85.117.142	Io. Mich. Langius	501.899.904
Guil. Lainbardus 930	Sinnelius Langius	492
Pet. Lambecius 116.142.219.220.235	Wilh. Langius	117.142
241.258.324.334.451.459.521	Pet. de Langnedoc	818
555.581.605.606.612.718.828	Phil. Lansbergius	258
875.955	Thom. Lansius	444.938
Prosper de Lambertinis 376.457	Lantinus	840
Lambertus Schafnaburgens. 245	Iof. Lanzonius	123.142
Lambinus 523.879	Iof. Lanzonus 718.877	881.888.1010
Bernh. Lamius 269.388.391.397.429		1013.1027.1028
441.502.524.641.1000	Corn. a Lapide	258.490.586
Io. Lamius 39.340.448.713	Nathan. Lardner	692
Io. Lampadius 258	Dan. Larroquanus	659
Frid. Adolph. Lampe 326.395.487	Matth. Larroquanus	553.563.569
502.525.527.652.826.837.838		577.640.671
874	Io. Lasciut	60.352.366
Lampius 260.401.858	Vinc. Io. Lastanosa	792
Lampridius 343.413.610	Herm. Latherus	773.807
Bernh. Lamy 16.26.186.787.808	Eatinus Latinius 142sq.	522.661.669
Sec. Lancellottus 57.821.882.974		677.808

La-

INDEX SCRIPTORVM.

<i>Latus</i>	142	Gottfr. Willh. <i>Leibnitzius</i>	39.45.46.48
<i>Lauaurius</i>	39.312	56.62.319.351.442.881.930.984	
Adalberus <i>Laudunensis</i>	916	<i>Leibradus</i>	552
I. B. <i>Lauenstein</i>	204	R. Mos. <i>Leibschütz</i>	5
Bern. Frid. Ludolph. <i>Lauhnius</i>	347	Esaias <i>Leichfelderus</i>	92
Io. <i>Launois</i>	171.172.173.378.459	Jo. Henr. <i>Leichius</i>	727.969
473.572.663.667.769.938.949		Io. Frid. <i>Leisnerus</i>	342
Iulius <i>Lauorius</i>	443	Nic. <i>Lemercius</i>	961
Sueno <i>Laurelius</i>	395	Henr. Christ. <i>Lemker</i>	616
Io. <i>Laurtembergius</i>	78.143.205	Leuinus <i>Lemnius</i>	500.975
Petrus <i>Laurenbergius</i>	257	Steph. <i>Lemonius</i>	337.579.588
Io. <i>Laurentius</i>	80-88.94.143.228	Io. iac. <i>Lenfantius</i>	515
338.418.419.421.497.542.648		Io. <i>Lenfacus</i>	576
697.752.762.777.811.839.871		Io. a <i>Lent</i>	25.326.736
874.876.892.937.1020		Cyriacus <i>Lentulus</i>	96
Mart. Chph. <i>Laurentius</i>	50	Io. Leonh. <i>Lentz</i>	775
Hieron. <i>Laurettus</i>	505	Leonh. <i>Lenzius</i>	936
Iac. <i>Laurus</i>	223	Ambr. <i>Leo</i>	128.143
Io. Bapt. <i>Laurus</i>	855	<i>Leo</i> Grammaticus	240.602
Frid. Geo. <i>Lautensack</i>	682	<i>Leo</i> Hebraeus	256
Georg. Burc. <i>Lauterbachius</i>	684	Iac. Iuda <i>Leo</i> s. <i>Arieh</i>	4.27.389
Hier. Christoph. <i>Lauterbachius</i>	470	Io. Gottfr. <i>Leo</i>	1006
Io. <i>Lauterbachius</i>	58	<i>Leo</i> Sapiens	208.812
Sam. Frid. <i>Lauterbachius</i>	474.1030	Marc. Paul. <i>Leo</i>	842
Wolfg. <i>Lazius</i>	68.80.90.143.228	<i>Leo</i> Mutinensis	8.913
648.700.724.761.794.822.827		<i>Leo</i> Ostiensis	1003
994.1017		Hub. <i>Leodius</i>	56
Iehuda <i>Lebb</i> ben Hillel	736	Hub. <i>Leonardus</i>	56
Theodorus <i>Lecltor</i>	300	Io. Christian. <i>Leonhardus</i>	826.833
Iac. <i>Ledarchius</i>	171	Iac. <i>Leonitius</i>	
Io. Henr. <i>Lederlinus</i>	409.887	Io. Iac. <i>Leonitius</i> s. <i>Leo</i> Iudaeus	395
Sam. <i>Lee</i>	27.391.837	Paull. <i>Leopardus</i>	99
<i>Leges</i> s. <i>Constitut.</i> imper.	143	Ioan. <i>Lerius</i>	783
Oliuierius <i>Legipont</i>	947	Frid. <i>Lersius</i>	941
Christoph. <i>Lehmannus</i>	760	Petrus <i>Lescaloperius</i>	61.307
Dauid Theod. <i>Lehmannus</i>	852	Ioan. Godofr. <i>Leschmertus</i>	449.551
Ioan. <i>Lehmannus</i>	337	R. Iacob <i>de Leskas</i>	2
Pet. Ambros. <i>Lehmannus</i>	800.802		

INDEX SCRIPTORVM.

Frid. Christ. <i>Lesserus</i>	803.969	257.390.428.430.481.510.524
Leonard. <i>Lessius</i>	324	551.553.556.641.748.770.837
Greg. <i>Leti</i>	572.670.751	913.916.935
<i>Lettres edifiantes des Missions</i>	23.915	
Io. Theod. <i>Leubfcherus</i>	887	
Io. Geo. <i>Leuckfeld</i>	60.399.804.860	
R. <i>Leui</i>	256	
<i>Leui ben Gerson</i>	2	
R. Iuda <i>Leui</i>	438	
R. ben <i>Leui</i>	256	
<i>Leunclavius</i>	209.242.243.460	
Iac. <i>Leupoldus</i>	995.1001.1003	
Io. Christ. <i>Leuschnerus</i>	411.951	
I. <i>Leusdenius</i>	15.29.323.324.287.641	
	690.736.747.787.788.808	
Io. Geo. <i>Leutmannus</i>	1012	
Reales Staats- u. Zeitungs- <i>Lexicon</i>	199	
Geogr. Historisch- <i>Lexicon</i>	199	
Iac. <i>Leydeckerus</i>	15	
Melchior <i>Leydeckerus</i>	16.278.387	
	425.428.434.435.436.440.441	
	486.520.550.551.628.641.642	
	643.689.692.733.735.736.742	
	838.880.921.1021	
Polyc. <i>Leyserus</i>	64.66.723	
<i>Libanius</i>	462.993	
Fortunius <i>Licetus</i>	101.121.143.515	
	854.855.1035.1036	
Conr. a <i>Lichtenau</i>	245.263	
Magnus Godofr. <i>Lichtwerius</i>	1039	
<i>Licinius</i>	235	
Christ. <i>Liebethal</i>	775	
Michael. <i>Liebetantzius</i>	34.395.609	
	837	
Christ. Sigism. <i>Liebius</i>	637.794	
Io. Geo. <i>Liebknecht</i>	257.433.804.809	
Thom. <i>Liebnerus</i>	421	
Io. <i>Lightfootus</i>	2.4.10.13.33.35.185	
		257.390.428.430.481.510.524
		551.553.556.641.748.770.837
		913.916.935
		680
		90.127.143.201.1013
		618
		3.69.407.523.959
		642
		223.224.406.735
		749
		945.1018.1035
		992
		521
		913
		383.399.421.422.475
		577.603.609.626.674.770.814.
		832.833.845.848.866.880.881.
		883.889.894.1004.1013.1033.
		45.54.55.371
		45.715.740.746
		762.824.994
		384.622.918
		421.680
		957
		463
		33.120.143.343.
		347.377.388.443.446.462.505
		715.724.728.775.782.975
		389
		256
		5
		238
		855
		90.105.115.118.144
		218.222.228.338.354.358.383
		384.402.403.405.407.542.543
		623.647.700.709.725.741.745
		753.777.790.813.815.843.845
		848

INDEX SCRIPTORVM.

848.854.861.862.872.876.877	Paul. Dan. <i>Longolius</i>	491
950.985.997.1003.1004.1007	Christian. Seuer. <i>Longomontanus</i>	259
1014.1018.1019.1032	Geo. <i>Longus</i>	854
Dan. <i>Lipstorpins</i>	Ludov. du Four du <i>Longuerve</i>	252
Vinc. <i>Lirinensis</i>	Gerardus van <i>Loon</i>	802
Io. Willh. <i>de Lith</i>	Wilh. a <i>Loon</i>	125.144.764
Georg. <i>Litzelius</i>	Franciscus <i>Lopez</i>	783
T. <i>Liuius</i> 217.354.367.404.410	Henr. <i>Lord</i>	42.334
432.484 515.700.703.708.709	Io. Mich. <i>Lorentz</i>	748
712.726.728.756.807.818.828	Matthaeus <i>Lorroquanus</i>	518
832.799.991	Io. Frid. <i>Loscanus</i>	488
Nic. <i>Liungby</i>	Ierem. <i>Loffius</i>	547
Eduard. <i>Lloydius</i>	Luc. <i>Loffius</i>	261
Casp. <i>Loartes</i>	Io. Ge. <i>Lotter</i>	49.945
Iac. <i>Lobbetius</i>	Moses <i>Lolmann</i>	742
Io. <i>Loccenius</i>	R. Sim. <i>Lozzatus</i>	17
Aloysius a <i>Locella</i>	Henr. <i>Lubbert</i>	166.332
Io. Hier. <i>Lochnerus</i>	Christi. <i>Lubecius</i>	838
Mich. Frid. <i>Lochnerus</i>	Augustinus <i>Lubinus</i>	210
Iac. Henr. <i>Löchnerus</i>	Eilhard. <i>Lubinus</i>	322
Frid. Simon <i>Loefer</i>	Anton. <i>de Luca</i>	938
Iac. Nic. <i>Loënsis</i>	Io. Baptista <i>de Luca</i>	670
Ant. Günth. <i>Loescher</i>	<i>Lucanus</i>	847.902
Casp. <i>Loescherus</i>	Frid. <i>Lucas</i>	348.938
Christ. Willh. <i>Loescherus</i>	Paul. <i>Lucas</i> 620.782.988.1031	777.940
Io. C. <i>Loescherus</i>	Io. Vinc. <i>Luchefinius</i>	506
Valent. Ern. <i>Loescherus</i> 47.52.57	<i>Lucianus</i> 355.386.399.517.588.599	207.307.449.607.619.635.691
785.791.897	Io. <i>Lucidus</i>	993
Terrandes <i>Loffredus</i>	Io. Iac. <i>Luckius</i>	271
Simeon <i>Logothetes</i>	<i>Lucretius</i>	800
Otto Christian. <i>de Lohenschiold</i>	Gottfr. Tho. <i>Ludewigius</i>	292.333.600
<i>Lohmeier</i>	Io. Pet. a <i>Ludewig</i> 45.60.67.204	715
Io. <i>Lohmeierus</i> 338.432.449.490	350.443.640.765.778.800.802	58
494.507.551.605.694.753.950	827.833.907.938.941	954.985.1017
954.985.1017	<i>Ludolfus</i>	416
Iac. <i>le Long</i>	Iobus <i>Ludolphus</i> 166.324.329.454	211
Faustus <i>Longianus</i>		596
		497.547

INDEX SRIPTORVM.

Carol. Gunth. <i>Ludonici</i>	1017	Jacobus <i>Lydius</i>	29. 432. 567. 753. 810
Christian. <i>Ludonici</i>	6. 424. 439. 690		829. 830. 887. 985
	736. 770	Mart. <i>Lydius</i>	564
Gottfr. <i>Ludonici</i>	467. 520. 938	<i>Lyranus</i>	256
Mich. Christi. <i>Ludonici</i>	392	Chr. Willh. <i>Lysferus</i>	956
Francisc. <i>Luisinus</i>	99	Polyc. <i>Lysferus</i>	54. 67. 856. 916. 931
<i>Luitprandus</i>	929	M	
Raymundus <i>Lullus</i>	880	M. N. H. Sinceri Catholici aufrichtige	
Dan. <i>Lundius</i>	392. 396. 419. 426. 437	Vorstellung und Abbildung der Pas-	
	439. 440. 489. 520. 524. 583. 713	sions- und Fasten-Andacht in der Ök-	
	837. 934	misch-Catholischen Kirche	468
Dauid <i>Lundius</i>	331. 431. 441. 583. 743	Io. <i>Mabilionius</i>	167. 174. 184. 210
Io. <i>Lundius</i>	12. 387. 391. 487. 520		224. 227. 244. 355. 369. 370. 371
	641. 692		400. 413. 416. 453. 459. 466. 478
Mich. Casp. <i>Lundorpius</i>	820		514. 519. 522. 523. 556. 571. 577
Io. Matthaeus <i>Lunensis</i>	974		579. 585. 588. 606. 657. 669. 677
Pet. E. <i>Lungh</i>	1021		684. 685. 759. 845. 855. 907. 1008
I. C. <i>Lunigius</i>	369. 370. 457. 471. 627		1038
	677	Io. <i>Macarius</i>	856
Christian. <i>Lupus</i>	581. 835	Horat. <i>Maccari</i>	384
<i>Lupus</i> Ferrariensis	582	Franciscus <i>Macchietta</i>	511
Mar. <i>Lupus</i>	360	Ludov. <i>Machaultus</i>	812
Io. Sam. <i>Luppilus</i>	724	Alexander <i>Machiauellus</i>	1038
Siluester <i>Lurjenius</i>	343. 953	Nic. <i>Machiauellus</i>	700
<i>Lusatinus</i>	257	Anton. <i>Macedo</i>	173. 359. 360. 361
Andr. <i>Luscinius</i>	573	Franciscus a S. Augustino <i>Macedo</i>	572
D. Martin. <i>Lutherus</i>	259. 261. 271	<i>Machfor</i>	510
	366. 378. 457. 629. 684. 910. 929	Ant. <i>Macinettus</i>	259
Carol. Frid. <i>Lutherus</i>	470	Edmundus <i>Maclet</i>	249
Ioachim. <i>Lutkemannus</i>	533	<i>Macrobius</i>	215. 305. 332. 335. 338
Franc. Iul. <i>Lutkens</i>	912		343. 354. 450. 496. 497. 610. 647
Io. Adolph. <i>Luu</i>	956		874. 887. 1033
Io. <i>Luyts</i>	198	Carol. <i>Macrus</i>	158. 511. 588. 828
Conr. <i>Lycosthenes</i>	607. 612		842
Thom. <i>Lydias</i>	448	Dominicus <i>Macrus</i>	158. 511. 588
Thom. <i>Lydiatus</i>	249. 261. 273. 480		828. 842
	744. 829	Io. Henr. <i>Maderus</i>	829. 953
Balthaf. <i>Lydius</i>	378		

INDEX SCRIPTORVM.

Ioach. Io. <i>Maderus</i>	51. 67. 117. 118	Io. Henr. <i>Mainus</i> , Fil.	305. 327. 336
	144. 460. 717. 898. 1034		393. 396. 411. 435. 436. 438. 440
Io. Franc. <i>Madrifius</i>	384. 410. 717. 831		488. 499. 502. 520. 531. 550. 645
Carolus de <i>Maets</i>	844		736. 837. 838. 839. 860. 862. 873
Bernhardin. <i>Maffei</i>	116		879. 886. 889. 924. 934. 951. 1014
Scipio <i>Maffei</i>	90. 106. 126. 144. 202	Io. <i>Malala</i>	235. 886. 898. 1005
	221. 341. 352. 643. 645. 650. 713	Iac. <i>Malbrancus</i>	56
	726. 772. 776. 784. 805. 926. 987	<i>Malderus</i>	589
	988. 1038	<i>Maldonatus</i>	271. 590
Paul. Alexand. <i>Maffeus</i>	321. 368. 462	Io. <i>Maldonatus</i>	430. 580
	1007	Bernardus à <i>Mallincrot</i>	939. 962. 968
Petr. Anton. <i>Maffeus</i>	984	Henr. Rudigerus <i>Mallincrott</i>	507. 843
Hieron. <i>Magius</i>	99. 123. 144. 217	Guil. <i>Malmesburiensis</i>	603
	227. 756. 778. 978. 1035	Thom. <i>Maluenda</i>	22. 257. 264
Franc. Mar. <i>Magius</i>	161	Troilus <i>Maluczius</i>	377
<i>Magnon</i>	805	Tho. Mar. <i>Mamachus</i>	159
<i>Magnus</i> Carrensis	235	<i>Mamertinus</i>	918
<i>Magnus</i> Senonensis	552	Constantin. <i>Manasses</i>	243
Georg. Frid. <i>Magnus</i>	400. 967	Ant. <i>Mancinellus</i>	262
<i>Mahndelius</i>	800	Laelius <i>Mancinus</i>	734
Dan. <i>Maichelius</i>	970	<i>Mandelsloius</i>	455
Michael <i>Maier</i>	965	<i>Mandofius</i>	853
<i>Mailletus</i>	391	I. <i>Manelphus</i>	872
<i>Maimburgius</i>	913	<i>Manetho</i>	231
Moses <i>Maimonides</i>	3. 4. 7. 27. 28. 29	<i>Manfredes</i>	373
	35. 326. 327. 381. 389. 424. 425	Eustach. <i>Manfredus</i>	253
	428. 430. 436. 439. 440. 441. 485	Tho. <i>Mangey</i>	2
	487. 573. 583. 614. 640. 642. 692	<i>Manilius</i>	723
	693. 735. 736. 788. 892. 904. 931	Pet. <i>Manlius</i>	416
	936. 1021	Nicolaus <i>Mann</i>	266
Bern. de <i>Maindeville</i>	731. 732	Dominicus Maria <i>Mannus</i>	444. 855
Sim. <i>Maiolus</i>	377. 885		974. 988. 1013
Io. Tob. <i>Maior</i>	383. 509. 621	Io. Dominic. <i>Manfè</i>	2
Io. Dan. <i>Maior</i>	52. 65. 195. 337. 355	Cydippus <i>Mantinenfis</i>	975
	504. 1031	Bapt. <i>Mantuanus</i>	465
Mich. <i>Maittaire</i>	816. 968. 972	Aldus <i>Manutius</i>	101. 121. 122. 223
M. Anton. <i>Maioragius</i>	124. 144. 706		600. 857. 865. 872. 874. 876. 955
Io. Burchard. <i>Mainus</i>	477		973. 1004

INDEX SCRIPTORVM.

Aldus <i>Manutius</i> , Paulli F.	84. 100	<i>Marinus</i>	430. 477. 777
	106. 144 sq.	Agelilaus <i>Mariscottus</i> Bononiensis	101
Paullus <i>Manutius</i>	90. 101. 112. 113		118. 145. 845
	144. 596. 623. 706. 721. 722. 742	<i>Marisotus</i>	1018
	771. 798	Carol. Valoisius <i>Marius</i>	409
Ern. Io. Frid. <i>Manzelius</i>	827	<i>Marius</i> Auenticensis	244
Anton. à <i>Maraf</i> , Elias <i>Schneegassius</i>	900	Leo <i>Marius</i>	323
Ludouic. <i>Maraccius</i>	582. 627	<i>Marius</i> Maximus	244
Ioseph. Maria <i>Marauiglia</i>	592	Bartholom. <i>Marlianus</i>	113. 145. 219
Christ. <i>Marbachius</i>	520		222. 702. 829. 928
Petrus de <i>Marca</i>	200. 577. 634. 640	<i>Marmor</i> Bosporanum	342
	658. 659. 660. 665. 676. 690. 758	<i>Marmora</i> Oxoniensia	402
	842	<i>Marmor</i> Patauinum	121
Ammianus <i>Marcellinus</i>	383. 402. 513	<i>Marmora</i> Taurinensia	341. 345. 347
	591. 599. 1037	Mich. <i>Marollefus</i>	830
Alexand. <i>Marcellus</i>	964	Bernh. Walther <i>Marperger</i>	436. 490
Christoph. <i>Marcellus</i>	160. 169. 378	Paull. Iac. <i>Marperger</i>	444. 783. 808
Nonius <i>Marcellus</i>	857	Gabr. <i>Marquardus</i>	899. 1033
Prosper <i>Marchand</i>	968	Ludouicus <i>Marraccius</i>	324
Io. <i>Marcianaeus</i>	184. 276. 683. 925	Caelestinus à <i>Monte Marjannos</i>	534
<i>Marcianus</i>	192	Ben. <i>Marshall</i>	260
Theodor. <i>Marcilius</i>	462	Beniam. <i>Marshallus</i>	251
Io. <i>Marckius</i>	269. 396. 435. 437. 438	Nathanael <i>Marshallus</i>	576
	441. 489. 491. 502. 507. 531. 550	Io. <i>Marshannus</i>	38. 249. 276. 291. 387
	578. 677. 690. 838. 904. 1014		421. 427. 447. 448. 487. 502. 603
Polyc. <i>Marcus</i>	65		646. 688. 693. 735. 739. 962. 1033
Carol. Valois de la <i>Marc</i>	705. 743.	Guil. <i>Marficus</i>	866
	774. 888	Lud. Ferdin. Comes <i>Marfilius</i>	122
Rol. <i>Maresius</i>	972		145. 220. 1001. 1035
Sam. <i>Maresius</i>	398. 587	Marcus Anton. <i>Marfilius</i>	173
Anton. <i>Margarita</i>	18	Edmundus <i>Martene</i>	161. 170. 185
Antonius de S. <i>Maria</i>	522		370. 415. 416. 420. 438. 457. 458
Honoratus de S. <i>Maria</i>	461. 464. 470		461. 463. 464. 472. 478. 483. 517
	566. 686		532. 549. 553. 554. 555. 556. 557
Iosephus de S. <i>Maria</i>	550		558. 559. 560. 562. 563. 565. 569
Io. <i>Mariana</i>	200		685. 764. 844. 849. 859. 863. 895
Andreas <i>Marianus</i>	224		896. 907. 910. 912. 913. 926
<i>Marianus</i> Sootus	245. 270.	Sam. <i>Marther</i>	505
			<i>Martia-</i>

INDEX SCRIPTORVM.

<i>Martialis</i>	621.859	Io. <i>Matthesonius</i>	525
Florauantus <i>Martinellus</i>	227	<i>Matthiolus</i>	957
Eman. <i>Martini</i>	126. 145	Io. <i>Marii Mattius</i>	101. 102
Raimund. <i>Martini</i>	32. 325. 327	de la <i>Maugeraye</i>	818
Aug. Bruzenius <i>Martinierius</i>	199.809	<i>Maundrellus</i>	186
Iac. <i>Martinius</i>	61.1014	Io. <i>Mauritius</i>	1021
Martinus <i>Martinius</i>	975. 1005. 1012	Matth. <i>Mauritius</i>	556
Dauid <i>Martinius</i>	202.491	<i>Mauritius</i> Senonensis	396 sq.
Barth. <i>Martinus</i>	994	Martinus <i>Mauritius</i>	31.611.676.837
Eman. <i>Martinus</i>	988	Franc. <i>Maurolycius</i>	818
Iac. <i>Martinus</i>	352	Sylveſter <i>Maurolycus</i>	683
Nic. <i>Martinus</i>	808	Rabanus <i>Maurus</i>	257. 263. 381. 417 466. 591. 675
<i>Martinus</i> Polonus	245	Lucius <i>Maurus</i>	224
Petrus <i>Martyr</i>	756. 783	Philipp. Iac. <i>Mauſſacus</i>	447. 622. 738 755
<i>Martyrologium</i> Romanum	263	Philib. Bernard. Moreau de <i>Mautour</i>	346. 952
Vignolius <i>Maruillius</i>	473. 600. 729 861. 872. 968. 976. 1028	<i>Maximus</i> Monachus	263. 270
Henr. <i>Mascampius</i>	249. 250. 260	<i>Maximus</i> Peloponeſius Hiero-Mona-	573
Lud. <i>Mascarudus</i>	824	chus	889. 905
Gottfr. <i>Masconiſus</i>	713	Valerius <i>Maximus</i>	442. 447. 773. 886 662. 685
Io. Iac. <i>Masconiſus</i>	596. 701	S. <i>Maximus</i>	304. 309
Iac. <i>Maseniſus</i>	69. 93	<i>Maximus</i> Tyrius	492
Andreas <i>Mafius</i>	185. 423. 430. 546	Chph. Geo. <i>Mayerus</i>	16. 28. 678
Hector Gottfr. <i>Mafius</i>	59. 349. 401 426. 553. 571. 859	Io. <i>Mayerus</i>	249. 362
Guilielm. <i>Maffiens</i>	411. 623. 986	D. Io. Fridericus <i>Mayerus</i>	394. 456. 458. 467. 468. 473. 474 478. 480. 508. 520. 523. 551. 591 597. 602. 643. 652. 657. 659. 667 670. 678. 719. 747. 759. 864. 901 908. 910. 940. 986. 1000
<i>Maffipius</i>	889	<i>Mazberger</i>	51
Io. <i>Maffon</i>	406. 711	Iac. <i>Mazochius</i>	222
Gerhardus van <i>Maftricht</i>	59. 169 172. 349. 557	Symm. <i>Mazochius</i>	127. 145. 201 451. 879. 951. 952. 988. 1039
Geo. Chriſtian. <i>Maternus</i> de Cilano	1003	Io. Paull. <i>Mazzachetus</i>	228
Car. Felix de <i>Matta</i>	376	Alb	
Hieron. <i>Matranga</i>	941		
Chriſtian. <i>Matthiae</i>	259		
Anton. <i>Matthaeus</i>	853. 938		
Ad. Geo. Chrph. <i>Matthaeus</i>	428. 436		
Domin. Barn. <i>Matthaecus</i>	201		

INDEX SCRIPTORVM.

Alb. Mazzolemus	345. 649. 701	Pompon. <i>Mela</i>	194. 305. 346. 1037
<i>Mazzuchellus</i>	726. 803	<i>Melampes</i>	602. 603
Richardus <i>Mead</i>	504	Philipp. <i>Melanchthon</i>	168. 259. 261
Ioseph. <i>Meade</i>	413		365. 738. 788
R. Beniam. <i>Meardone</i>	891	Iac. <i>Melbaeus</i>	51
Pet. Tomb. <i>Mecchus</i>	1036	Alb. Wilh. <i>Melchior</i>	396
Paull. Seb. <i>Medicus</i>	17	<i>Meletius</i>	263
Francisc. <i>Mediobarbus</i>	723. 796	<i>Melissantes</i> v. Io. Gottfr. Gregorius.	
Io. Anton. <i>Mediobarbus</i>	794	<i>Melissus</i>	316
Ioseph. <i>Medus</i>	418. 481. 925	Sam. Gerh. a <i>Melle</i>	614
Rudolph. Martin. <i>Meelfubrerus</i>	933	Iac. a <i>Mellen</i>	49. 63. 582. 800. 801
Ian. Guil. <i>Meelius</i>	870		804. 1006. 1030
<i>Megaricus</i>	992	Benedict. <i>Mellinus</i>	219
Petrus <i>Megerlinus</i>	261	Ge. Iac. <i>Mellinus</i>	59
Geo. Ad. <i>Mebnerus</i>	837	<i>Memoriae</i> Acad. Inscript.	348
Henr. <i>Meibomius</i>	45. 49. 59. 65. 203	<i>Memoriae</i> litterariae Anglicanae	5
	215. 349. 588. 625. 658	<i>Memoires</i> pour l'Histoire des Sciences	442
Io. Henr. <i>Meibomius</i>	45. 57. 68. 84	<i>Memoriae</i> Treuoltinae	5. 9. 22. 40
	147. 339. 620. 752. 785. 880. 948		96. 161. 307. 324. 332. 333. 347
Marcus <i>Meibomius</i>	120. 147. 817		351. 365. 578. 599. 607. 608. 636
Christ. Paull. <i>Meier</i>	17		661. 712. 858. 885. 887. 915. 939
Dauid <i>Meier</i>	165		969. 987. 993. 997. 1000. 1002
Gebhard Theodor. <i>Meier</i>	167. 549		1003. 1005. 1015. 1031. 1036. 1038
	563. 664. 948. 1019	<i>Menagiana</i>	868. 995
Iac. <i>Meier</i>	36	Aegidius <i>Menagius</i>	195. 334. 371
Io. <i>Meier</i>	391		380. 383. 407. 413. 433. 447. 464
I. G. <i>Meier</i>	268. 600		624. 625. 718. 738. 880. 881. 884
Lud. Iac. <i>Meier</i>	8 8		899. 912
Gerhard. <i>Meierus</i>	382. 558	<i>Menander</i>	463. 622
Ioach. <i>Meierus</i>	56. 723	Hugo <i>Menardus</i>	421. 452. 461. 463
Herm. Ad. <i>Meinders</i>	44. 54. 57. 62		464. 467. 473. 475. 478. 506. 511
	64. 67. 765. 769. 938		517. 518. 521. 552. 554. 556. 561
Balthasar. <i>Meisnerus</i>	934		562. 577. 581. 589. 657. 662. 671
Io. <i>Meisnerus</i>	169. 757		673. 683. 686. 715. 1014. 1025
Mich. <i>Meisnerus</i>	753		1027
Christ. Frid. Geo. <i>Meister</i>	721	<i>Menasseh</i> ben Israel	17. 18. 26. 31. 381
Conrad. <i>Mel</i>	25. 169. 262. 387. 388		583. 615
	392. 395		Ferd.

INDEX SCRIPTORVM.

Ferd. Mendoza	378. 452. 472. 483	Io. Messenius	46
	585. 685. 910. 983. 991	Ioan. Christi. Messerschmid	345
Claud. Franc. Menestrier	123. 145	Io. Henr. Messerschmidius	596
	852. 992. 994	Metellus Tegerenseensis	442
Claud. Menetreius	145. 340	Methodius	880
Frid. Otto Menkenius	732. 776	Volusius Metianus	119
Gottfr. Lud. Menkenius	940	Theodor. Metochita	243
Io. Burchardus Menkenius	367. 623	Metrodorus	262
	764. 776. 844. 917. 940	Iodoc. Metzlerus	518
Luderus Menkenius	896	Ioannes Meursius	70. 71. 79 sq. 86 sq.
Otto Menkenius	38. 249		117. 145. 149. 206. 218. 243. 283
Io. Steph. Menochius	16. 564. 688.		291. 292. 293. 338. 355. 358. 407
	748. 1022		412. 427. 432. 433. 446. 447. 448
Gottfr. Menthenius	429. 492		450. 453. 484. 491. 493. 496. 499
D. Balthasar Mentzerus	475		575. 588. 611. 622. 626. 646. 672
Frid. Menzius	738		697. 727. 737. 744. 819. 848. 853
Gerh. Mercator	259. 975		877. 886. 887. 895. 918. 993. 1000
Ifidorus Mercator	662		1006. 1013. 1014. 1019. 1020
Michael Mercatus	226		1034. 1035
Io. Mercerus	852. 854	Io. Meursius, F.	147. 499. 717. 916
Iofias Mercerus	894		918
Nic. Mercerus	103	Io. Gerhardus Meuschenius	10. 393
Mercure de France	944		431. 434. 437. 475. 644. 667. 691
Hieron. Mercurialis	84. 105. 125		885
	145. 869. 872. 875. 879. 882. 885	Theobaldus Meuschius	258
	920. 985	Io. de Mey	489. 500. 503
Mercurius Britannicus	729	Io. Meyerus	32. 245. 425. 427. 430
Io. Abraham. Merklinus	974		434. 436. 440. 441. 583. 713. 789
Merlinus	346		906. 935
Marius Mersennus	524. 603. 616	Matthaeus Meyer	226
D. F. de Merveilleux	197	Mezeriacus	407. 448. 596. 890. 899.
Gaudentius Merula	57. 101		1024
Paullus Merula	90. 124. 145. 495	Christ. Bened. Michaelis	501. 504
	648. 742. 776		747. 924
Gerardus Mesanus	466	G. F. Michaelis	396
M. Valerius Messala	921	Gregor. Michaelis	619. 828. 856
Walo Messalinus f. al. Salmastus	651	Io. Michaelis	409. 491
	654. 659		

INDEX SCRIPTORVM.

Io. Dav. <i>Michaelis</i>	336.504.509.663	Io. Picus <i>Mirandulanus</i>	258
	737.826 900.905.946	Ad. Erdm. <i>Mirus</i>	2.159.312
Io. Ge. <i>Michaelis</i>	36.394.395.436.	<i>Miscellanea</i> Academ. naturae curiosor.	804
	438 488.490.934.937.1022	<i>Miscellanea</i> Lipsiensia	166. 425
Io. Frid. <i>Mickelius</i>	470	<i>Misbna</i> Surenhuf.	400.892.905
Io. <i>Micrelius</i>	159.257.308	<i>Misbna</i> Shekalim	395
<i>Micrologus</i>	160	<i>Misna</i> Seder Tohoroth	916
Paul. de <i>Middelburgo</i>	273	Maximilian. <i>Misson</i>	1038
Iac. <i>Middendorpius</i>	938	Io. Sebast. <i>Mitternacht</i>	256
Conyers <i>Middleton</i>	105. 165. 617	Io. Gabriel <i>Mittwoch</i>	467
	706.846.969.1028.1034.1036	Scamon <i>Mitzlenacus</i>	975
<i>Middoth</i>	389	Steph. Andreas <i>Mizlerus</i>	411.634
Frid. Christ. <i>Miege</i>	388	Vesalius <i>Mobachius</i>	830
Io. Casim. <i>Miegius</i>	760	<i>Modestus</i>	812
Io. Frid. <i>Miegius</i>	393.620	Franc. <i>Modius</i>	88.100.147.684.829
Francisc. van <i>Mieris</i>	802		894 991
Piothomus <i>Milanta</i>	202	Geo. <i>Moebius</i>	431.433.748.755
Io. <i>Miletus</i>	243	Io. <i>Moebius</i>	453.464.753.890
Optatus <i>Mileuit.</i>	414	Nic. <i>Moellerus</i>	392
Rob. <i>Millar</i>	331	Io. Gothofr. <i>Moerlinus</i>	564
Io. Pet. <i>Miller</i>	917	Mich. <i>Moestlinus</i>	261
Thom. <i>Milles</i>	415.468.532.554.556	Pet. <i>Moggus</i>	915
	557.561.576.634.681.911.991	Mohamed ben Mohamed Scherifal	
Dauid <i>Millius</i>	36.314.330.331.388	Edrissa	188
	394 489.600.618.839.932.1001	Steph. <i>le Moine</i>	125.147
Io. <i>Millius</i>	33	Abbas de <i>Moissy</i>	948
Io. Pet. <i>Millerus</i>	493.522.811	Ioan. <i>Molanus</i>	522
Io. <i>Milnerus</i>	642	Augustinus <i>Molaris</i>	720
Io. <i>Miltonus</i>	692.906	<i>Molconius</i>	987
Ianus Gerh. <i>Milzouius</i>	764.844	<i>Moltere</i>	203
F. Ioseph. Eman. <i>Miniana</i>	127. 147	Laur. Io. <i>Molin</i>	123. 147
	988. 990	Carolus <i>Molinaeus</i>	56.640.806
Io. Frid. <i>Mintenesius</i>	889	Petr. <i>Molinaeus</i>	165.385.420.444
Iulius <i>Minutulus</i>	96. 121. 147. 217		581. 614
	1000, 1003	<i>Molinetus</i>	971
Vinc. <i>Mirabella</i>	128.795.979.1038	Claudius <i>Molinetus</i>	443.801
Hub. <i>Miraeus</i>	92.170.206.211.233	<i>Molinus</i>	1014
	897	Petr.	

INDEX SCRIPTORVM.

Petr. Moll	926	Petrus Morestellus	117.121.148.356
Bern. Ludov. Mollenbeccius	383.623		450.848.1020.1030
Dan. Guilhelmus Mollerus	444.445	Pet. Morettus	415.658
	598.605.622.653.662.688.774	Moretus	164
	855.953.1018.1019	Morhofius	352.608.721.978
Henr. Mollerus	904	Paul. Morigius	683
Io. Mollerus	605.925.936	Edmundus Morillus	552
Nic. Mollerus	426.437	Henr. Morinus	331.515.596
Moncaeus	396.743	Io. Morinus	3.8.9.11.167.233.245
Thom. Vinc. Monelia	257.268		381.420.462.518.553.561.562
Ioan. Moneta	346		574.576.589.638.644.645.652
Philibert. Monetus	202		654.656.659.664.678.715.749
Mongaldus	367		750.791.849.1008
Mongaltus	312	Steph. Morinus	23.34.317.369.418
P. Monierius	973		626.926.965
Rich. Montacutius	271.420.455.461	Claud. Barthol. Morisotus	368.817
	463.464.479.546.645.667.690		1004
	913.918	Sam. Morlandus	964
Arias Montanus	256	Morlierius	799
Bened. Arias Montanus	11.256.260	Phil. Mornaeus	257.327.385.412
	387.390.736.787.836		532.568.909
Ioannes Montanus	550	Ioach. Morfius	337
Irenaeus Montanus	529	Alex. Morus	234.251.253.315.773
Ant. Montecatinus	698	Henr. Morus	316.324.455.457.630
Pet. Iac. Montefalchius	348	Robert. Morus	956
Io. Montenarus	987.988	Thom. Morus	728
Souberaius de Monteforgues	1005	Ludov. Moscardus	338.717.720.862
Bernh. de Montfaucon	40.41.97		1014.1036
	108 ff. 227.292.346.403.406	Moschus	506
	407.409.411.412.480.496.510	Moscouitae	264
	643.646.697.791.797.827.832	Mosellanus	915
	845.846.854.857.858.875.951	Frid. Carol. Moser	721
	954.993.1003.1006.1008.1036	Io. Iac. Moser	800
Monus	106	Moses ben Gerson Chapetz	389
Guil. Morellius	86.147	R. Moses ben Samson	601
Andreas Morellus	367.408.409.694	Moses Chorenensis	189
	792	R. Moses Cohen Porto	550
Ludov. Morerius	199.226.256		

INDEX SCRIPTORVM.

R. Moses Gerundenfis	261	Matth. Mullerus	920
I. Laur. Mosheimus	2.317.407.454	Nic. Mullerus	28.257
	469.515.615.634.653.679.790	Petrus Mullerus	840.855.898.912
	1039		940
Ioseph. Motta	663	Phil. Müllerus	754.889
Beniam. Motte	401.403.827.1003	Iustinus Münch	1008
	1007	Henr. Münck	529
Geo. Motzenius	529	Christi. Mundenius	396
Moulinetus	798	Casp. Gottfr. Mundinus	393
Mich. Mourgues	311	Th. Munkerus	962
Steph. le Moyne	208.233.236.319	Io. Munsterus	573.1015
	324.326.334.351.430.437.438	Seb. Munsterus	426.736
	476.477.506.547.600.611.616	Theoph. Lud. Münter	106
	621.622.646.676.755.858.906	Lud. Ant. Muratorius	171.173.201
	989.1022		210.244.255.400.414.451.471
Muhamedis Alcoranus	282		564.590.668.685.718.762.764
D. Henr. Mublius	47.417.487.886		782.828.898.910.1026.1038
Sueno Mublius	986		1039
Simeon de Muis	713	M. Anton. Muretus	99.228.475.872
Chr. Müller	187		1020
Dan. Müller	55.768	Andr. Murray	642
Gottfr. Ephraim Müller	529	Musaeus	322.549
Io. Dav. Müller	936	Pet. Musaeus	65.554
Io. Iac. Müller	59.711.813	Gottl. Israel Musculus	750
Io. Mullerius	264	Museum, neueröffnetes	44
Andreas Mullerus	329.855	— Capitolinum	104
Bernh. Mullerus	400	— Cortonense	342
Eberh. Mullerus	331	— Etruscum	104
Frid. Mullerus	31.999.1008.1022	— Florentinum	104
Gottfr. Mullerus	500	— Odescalcum	104
Henr. Mullerus	429.507.909.911	— Romanum	104.336.337.339
D. Io. Mullerus	4.326.896		340.341.343.345.347
Io. Adolph. Mullerus	1022	— Veronense	104
Io. Christ. Mullerus	326	Guil. Musgrae	347.352.823.827
Ioach. Hartw. Müllerus	1031	Lüneb. Musbardus	59.349
Io. Ioach. Mullerus	491	Musonius Philosophus	83.148.542
Io. Seb. Mullerus	626		884
Io. Volcmar Müllerus	750	Mussardus	164.172.368
		Pet.	

INDEX SCRIPTORVM.

Pet. van <i>Muffchenbroek</i>	976	Rob. <i>Nelson</i>	307
Christi, Ern. <i>Muffsigk</i>	648.892	Ludolph, <i>Neocornus</i> f. Kusterus de quo	
Leo <i>Mutinensis</i>	17.26.431	Lit. K. 84. 118. 148.809 822.829	
Nic. <i>Mutonus</i>	499	850.878. 917.920. 941.948.968	
<i>M. A. V. N. Antiquitates &c.</i>	97		1037
Aeg. van der <i>Mylen</i>	48.53	Cornelius <i>Nepos</i>	231.421
Io. Henr. <i>Mylius</i>	708.725	Ioseph. <i>Nerius</i>	101.421.464.983
N.		David <i>Nerreterus</i>	330.484
Unschuldige <i>Nachrichten</i>	364.374	Azizas <i>Nesephaeus</i>	327
	375	Dan. <i>Nesselius</i>	875.903
<i>Nachrichten</i> von einer <i>Hallschen</i>		Israel <i>Nesselius</i>	340.409.697
<i>Bibliothek</i>	4.32	<i>Nestorianus</i>	235
<i>Nachricht</i> von der im <i>Herzogth. Wür-</i>		Chr. <i>Nettelblatt</i>	62.67.332.1023
<i>temberg</i> eingeführten <i>Confirmation</i>		Io. Christ. <i>Neu</i>	774
	561	Ern. Frid. <i>Neubauerus</i>	395.732.753
Io. Andr. Mich. <i>Nagel</i>	426.443.633	Frid. Christ. <i>Neubour</i>	509
R. <i>Nabasson</i>	256	Io. Wilh. <i>de Neue</i>	435
Naldus <i>Naldius</i>	954	Coelestin. Conr. <i>Neufeldt</i>	400
Pet. <i>Nannius</i>	98.742.773	Edm. <i>Neuhufius</i>	592
Famian <i>Nardinus</i>	114.148.217.219.	Casp. <i>Neumannus</i>	502
	406	Io. Georg. <i>Neumannus</i>	611 919
Io. <i>Nard'us</i>	1023	Erdm. <i>Neumeisterus</i>	466.603.642
Phil. <i>Natolus</i>	534	Io. Geo. <i>Neuschelerus</i>	357
Mich. <i>Nau</i>	573	Io. <i>Neuvaldus</i>	54
Io. <i>Nauclerus</i>	263	Isaac. <i>Newton</i>	250.271.392.480
Adr. <i>Naudaens</i>	266	Claudius <i>Nicasus</i>	320.333.355.367
Gabr. <i>Naudaens</i>	810.958.967		368
<i>Nazianzenus</i>	317.323.358.367.430	Io. <i>Nicacnus</i>	480
	595.757.827.880.887 889	<i>Nicephorus</i> Callistus	228 229.234.263
Christoph. <i>Neander</i>	448	———— CPolitanus	240.263.264.294
Mich. <i>Neander</i>	255	<i>Nicephorus</i>	264.270.464.481.593
Carol. <i>Neapolis</i>	450.700.908.1004		601.607.812.912
<i>Nearchus</i>	192	<i>Nicron</i>	220
Henr. Christoph. <i>Nebel</i>	813	<i>Nicetas</i>	263.598.602.818.829
Dan. <i>Nebelius</i>	975	<i>Nicetas</i>	228.472.602.608.
A. <i>Nebriffensis</i>	345		815
<i>Neftarius</i> Patriarcha Hierosol.	559	Leonhard. <i>Nicodemus</i>	224
Ioach. <i>Negelein</i>	803.974	Adam. Laur. <i>Nicolai</i>	339

INDEX SCRIPTORVM.

Honoratus <i>Nicquetus</i>	756	Ioan. <i>Nixon</i>	410
Francisc. <i>Nicolai</i>	660	<i>Noblotus</i>	198
Henricus <i>Nicolai</i>	469. 472. 882	<i>Nodotus</i>	222
Io. <i>Nicolai</i>	15. 31. sq. 39. 62. 81. 148.	Noe Patriarcha Iacobitar,	265
	167. 341. 342. 343. 354. 448. 465	Paullinus <i>Nolanus</i>	797
	698. 544. 554. 584. 646. 688. 695	Rud. Aug. <i>Noltenius</i>	45
	714. 739. 781. 845. 846. 848. 860	Nic. <i>Nomem</i>	71. 490
	868. 877. 916. 1009. 1022. 1023	Ludov. <i>Nomnius</i>	200. 306. 793. 879
	1029. 1033	<i>Nomus</i>	601 603
Mart. <i>Nicolai</i>	955	Gerardus <i>Noodt</i>	708. 806. 807. 910
Otto Nathan. <i>Nicolai</i>	615	Andreas <i>Norcopenfis</i>	962
Paul. Henr. <i>Nicolai</i>	395	<i>Nordenius</i>	1037
Philipp. <i>Nicolai</i>	454	Henr. <i>Noris</i>	119. 121. 128. 148. 209
Oligerus <i>Nicolaidas</i>	788		236. 244. 267. 269. 332. 368. 406
<i>Nicolius</i>	569		471. 484. 495. 629. 663. 664. 665
Guilh. <i>Nicols</i>	962		681. 702. 705. 713. 720. 726. 778
Io. <i>Niderus</i>	979		831. 849. 902. 929. 1006. 1024
Matthaeus Brouerius <i>de Niedeck</i>	125		1034. 1037
	148. 313. 514. 1017	Henr. <i>Noritus</i>	798
Burchard. <i>Niederstedt</i>	80. 148. 206	Laur. <i>Normanmus</i>	14. 705. 742
Io. Bartholdus <i>Niemeicrus</i>	576. 590	Andr. <i>Norrclius</i>	933
	675	Mich. <i>Nostradamus</i>	259
Io. Eusebius <i>Nierenbergius</i>	324. 505	<i>Notitia dignitatum vtriusque Imperii</i>	228
	615	Christoph. <i>Notnagel</i>	782
Io. van <i>Niespen</i>	1039	<i>Noua litteraria Maris Balthici</i>	14
Dauid <i>Nieto</i>	426		1030
G. H. <i>Nieuport</i>	93	<i>Noua Litteraria Francofurtensia</i>	1012
Hieronymus <i>Niger</i>	967	<i>Noua litteraria Goettingensia</i>	958
Stephan. <i>Niger</i>	872. 888. 999	<i>Noua litteraria Lipsiensia</i>	909. 1024
Francisc. Maria <i>Nigrifolius</i>	957	<i>Nouellae Reip. litterariae</i>	407. 526
<i>Nigronus</i>	861. 875		896. 966. 970. 1002. 1014
Barth. <i>Nihufus</i>	569. 635	Aloysius <i>Nouarinus</i>	167. 461. 464
Io. Frid. <i>Nilant</i>	861		482 511. 521. 580. 877
C. F. <i>Nilscher</i>	47	Ger. <i>Noniomagus</i>	52
S. <i>Nilus</i>	306. 461. 463. 492. 624. 889	Nic. <i>le Nourry</i>	519
Io. Christ. <i>Nimptschius</i>	749	Geographia <i>Nubiensis</i>	188
Io. Gottlob <i>Nimptschius</i>	1039	Angelus <i>a Nuce</i>	929
Augustin. <i>Niphus</i>	115. 148. 595		Herm.

INDEX SCRIPTORVM.

Herm. <i>Nuenarius</i>	52. 56	Io. Gottfr. <i>Olearius</i>	910
Iodocus Hermannus <i>Nunping</i>	63. 619	Io. <i>Olearius</i>	711
	1031	Philip. <i>Olearius</i>	384 492
Stephanus <i>Nye</i>	307	<i>Olemus</i>	516
Greg. <i>Nyffenus</i>	420. 581	Ioan. <i>Oliua</i>	336. 412. 785
		<i>Oliuierus</i>	344. 384. 403
O.		Lupus <i>de Oliueto</i>	683
R. <i>Obadia</i>	486	Iofias <i>Oliuetus</i>	337
Vlric. <i>Obrechtus</i>	56. 57. 711. 829	Hannibal de Abatibus <i>Oliuierus</i>	952
Iulius <i>Obsequens</i>	607. 612	<i>Olonus</i>	915
<i>Observationes selectae</i> , vid. Hallen-		<i>Olympiodorus</i>	356. 575. 951
fium etc. Lit. H.		Magn. Dan. <i>Omeisius</i>	58. 93. 449. 494
Adolph. <i>Occo</i>	796. 805		732. 949
Iac. <i>Ode</i>	442	<i>Onofander</i>	812. 814. 834
Io. Phil. <i>Odelem</i>	663	<i>Onufrius</i>	217. 219. 270. 368. 508
Laur. <i>Odbelius</i>	11. 932		544 589. 647. 648. 703. 712. 724
<i>Odiato</i> f. Eduuicon	262		741. 829. 1025
<i>Odo</i> Camerarensis	160	Suffridus <i>ab Oosterwyck</i>	970
Io. <i>Oecolampadius</i>	470	Constantinus <i>Opelius</i> f. Io. Scheferus	120. 149. 817
Georg. Ludov. <i>Oeder</i>	768. 960	H. <i>Opitius</i>	573. 583
Chr. Gerard. <i>Offerausius</i>	187	Iofias Henr. <i>Opitius</i>	397
Leonh. <i>Offerhausius</i>	253. 260	Paullus Frid. <i>Opitius</i>	35. 397. 435
Ge <i>Ogle</i>	97	Petr. <i>Opmeer</i>	259
Arnoldus <i>Oihenartus</i>	200	<i>Oppianus</i>	833
Iac. <i>Oijelius</i>	341. 794. 813	<i>Ordo</i> Romanus	565
Seder <i>Olam</i> Rabba	245	R. <i>Ori</i> ben Simeon	531
Seder <i>Olam</i> Zutha	245	Bernh. <i>Oricellarius</i>	700
Nic. <i>Olaus</i>	53	Dauid <i>Origanus</i>	258
Io <i>Oldekoppius</i>	564	<i>Origenes</i>	86. 149. 262. 317. 323. 335
Io. <i>Oldermannus</i>	437. 439. 482. 838		357. 379. 412. 472. 507. 511. 608
Laurent. <i>Oldhelius</i>	11		611. 834
Adamus <i>Olearius</i>	554. 771	Anton. <i>Orlandus</i>	945. 968. 970
Georg Philipp. <i>Olearius</i>	313. 346	Petrus <i>Orlandus</i>	420
Gottfr. <i>Olearius</i>	2. 240. 445. 559	Lud. <i>de Orleans</i>	918
	602. 622. 807. 934. 983	Francisc. <i>Orlendus</i>	208. 421. 563
Io. Augustus <i>Olearius</i>	711	Oliv. <i>Ormerod</i>	165
Io, Christoph. <i>Olearius</i>	63. 349. 520	Haac. <i>Orobins</i>	735
	560. 786. 804. 1031		Paull,

INDEX SCRIPTORVM.

Paullus <i>Orosius</i>	262	Guil. <i>Outramus</i>	29. 486. 487. 488
<i>Orosius</i>	194. 263. 270. 406	Io. <i>Outreimus</i>	388. 428. 430. 435. 440
<i>Orpheus</i> s. <i>Hermes</i> v. supra	322. 612		489. 525. 628
Ioseph. <i>Augustinus Orsi</i>	562	<i>Ouzelius</i>	343. 357. 917
Abrah. <i>Ortelius</i>	52. 81. 149. 198. 199	Iac. <i>Owenus</i>	385. 419. 420
	321 sq. 340. 342. 343	Io. <i>Owenus</i>	10. 165. 395. 430. 486
<i>Blasius Ortizius</i>	376		510. 551. 551. 558. 567. 736
Carol. <i>Ortlobius</i>	1022	Martinus Iac. <i>Olmannus</i>	523
Io. Christ. <i>Ortlobius</i>	635. 865	Marmorata <i>Oxonienfis</i> v. <i>Arundeliana</i>	
Phil. <i>d'Orville</i>	98. 102	Iac. <i>Ozanamus</i>	1035
Io. Adam. <i>Osiander</i>	80. 149. 259. 421		
	422. 441		
Felix <i>Ofius</i>	708. 828. 1013	P.	
<i>Ofsius</i> Cardinalis	458	And. <i>Paars</i>	55
Io. Eric. <i>Ostermannus</i>	333. 494. 872	Claud. <i>Pacaens</i>	680
Io. Georg. <i>Ofsius</i>	519	Paullus Maria <i>Paciaudus</i>	341. 448
<i>Otho</i> Frisingensis	245		475. 594. 986. 1008
Georg. <i>Otho</i>	396	Io. Baptista <i>Pacibellus</i>	847
Io. Baptista <i>Ottius</i>	2. 162	Iac. <i>Pacidius</i>	649
Io. Henricus <i>Ottius</i>	930	Io. <i>Pacidius</i>	637
<i>Otto</i>	387	Camill. <i>Padernus</i>	106
Chr. Beni. <i>Otto</i>	34	Lucas <i>Paetus</i>	119. 149
Euerhard <i>Otto</i>	346. 623. 653. 711	Io. <i>van Paffenrode</i>	811
	726. 902. 989. 1037	Henr. Iac. <i>Pagendarmius</i>	486
Io. Henr. <i>Otto</i>	12. 30. 434. 437. 438	Ioan. Gerh. <i>Pagendarm</i>	339
	439. 620. 691. 935. 980	A. G. <i>Pagenflecherus</i>	1016
<i>Ondaamus</i>	802	Alexand. Arnold. <i>Pagenflecherus</i>	859
Ioach. <i>Ondamus</i>	223	Henr. Theod. <i>Pagenflecherus</i>	715. 716
Casim. <i>Oudinus</i>	236. 969	Io. Frid. Guil. <i>Pagenflecher</i>	850
Bonaventura <i>Ouerbeckius</i>	217. 225	Thom. <i>Pagetius</i>	524
Georg. Guil. <i>Ouerkampfius</i>	437. 642	Anton. <i>Pagi</i>	249. 252. 258. 261. 266
<i>Ouidius</i>	357. 406. 410. 447. 450. 462		272. 273. 294. 369. 370. 411. 415
	523. 612. 848. 917. 951		461. 479. 557. 637. 685. 703. 774
Io. <i>Ovingtonus</i>	625		923
Iac. <i>Ounamus</i>	550	<i>Pagius</i>	265. 267. 269. 270. 294. 429
Mart. Iac. <i>Ounamus</i>	748		478. 517. 680. 863. 939. 990
Phil. <i>Oufelius</i>	489	Franc. <i>Pagius</i>	266. 378. 451. 461
Gerh. <i>Outbouius</i>	34. 351. 429		481. 719

INDEX SCRIPTORVM.

Xantes <i>Pagninus</i>	261	Io. Phil. <i>Pareus</i>	100
Andronicus <i>Palaeologus</i>	208	Guil. <i>Parifensis</i>	680
Castro <i>Palao</i>	378	Vinc. <i>Parifius</i>	945
Andreas <i>Palladius</i>	224.450.988	Sam. <i>Parkerus</i>	976
Iac. <i>Palmerius</i>	205.249.737.817	Io. Heinr. <i>Parreidt</i>	767
Ian. Mellerius <i>Palmerius</i>	100	Ianus <i>Parrhafus</i>	98
Sam. <i>Palmerius</i>	968	Phil. <i>Paruta</i>	795
Henr. <i>Palmrooth</i>	904	Bindus Simon <i>Paruzzius</i>	594
Io. <i>Palmrootius</i>	395.397.425.436	Car. <i>Paschalius</i>	716.717
	713.760.890	Valent. <i>Paschalis</i>	1013
Iac. <i>Pamelius</i>	167.564.859.907.930	Geo. <i>Paschius</i>	598.600.608.728.820
	997		968.974.976
<i>Pamphous</i>	517	Zach. <i>Pasqualigus</i>	585
Guido <i>Pancirollus</i>	105.113.114.116	Io. <i>Pafferatius</i>	344.523.1000
	149.210.219.227.342.703.710	Io. Bapt. <i>Pafferatius</i>	384.412.1010
	721.726.727.826.830.877.938	Pet. Maria <i>Pafferinus</i>	667
	957.959.974.1017.1018	Io. Bapt. <i>Pafferius</i>	108.336
Ostaius <i>Pancirollus</i>	224	Mufeus <i>Pafferius</i>	1036
Ioseph. Mar. <i>Pancrazius</i>	202	<i>Paffioneus</i>	988
Alphonfus <i>Pandulphus</i>	262	Melchior <i>Pastor</i>	680
Alex. Xauer. <i>Panelius</i>	340.343.449	Io. <i>Pastricius</i>	486.788.891
Francifcus <i>Panigarola</i>	508	Paull. <i>Pater</i>	969
<i>Panodorus</i>	234.263.271	Velleius <i>Paterculus</i>	709.725
Mutius <i>Pansa</i>	327.948	<i>Paternus</i>	812
Henr. <i>Pantaleon</i>	259	Carolus <i>Patinus</i>	86.125.149.221
Petrus <i>Pantinus</i>	243.553.752.839		333.340.344.619.646.650.773
Onuphrius <i>Panuinius</i>	101.112.113		783.785.794.796.799.803.868
	117.118.149.173.219.224.228		922.943
	236.264.341.367.442.522.647	Guido <i>Patinus</i>	375
	669.700.702.706.709.721.722	Auguftinus <i>Patricius</i> . vide Chriftofh.	
	725.726.746.761.771.813.988	Marcellus.	
	989	Francifcus <i>Patricius</i>	118.149.381
Mich. <i>Papafata</i>	808		813.822.825.948
Dan. <i>Papebrochius</i>	170.267.293.294	Simon <i>Patricius</i>	502
	295.368.376.459.467.474.475	Sebastianus <i>Paulli</i>	571
	667	Chrift. Frid. <i>Paullinus</i>	49
Wilh. <i>Paradinus</i>	51	Chriftian. Franc. <i>Paullinus</i>	45.63.92
Dauid <i>Pareus</i>	257		203.588.720.828.875

INDEX SCRIPTORVM.

<i>Car. a S. Paulo</i>	206.208.209.294	<i>Abrah. Peritfol</i>	5.22.33.185.264
<i>Paulus Apostolus</i>	328		306
<i>Paulus Forofempronienfis</i>	263	<i>Iac. Perizonius</i>	53.195.249.250.253
<i>Paulus à S. Maria</i>	256		260.336.346.403.406.419.596
<i>Paulus Diaconus</i>	978.982		704.705.825.831.890.894.900
<i>Paulus Episc. Sidon.</i>	329		904.917.928.930.937
<i>Iulianus Paulmier</i>	880	<i>Peronius</i>	656
<i>Pausanias</i>	68.205.354.368.404.410	<i>Perraltus</i>	974
	412.623.812.1003	<i>Io. Perellus</i>	85.150
<i>Ioan. Corn. Paulv</i>	314.981	<i>Franc. Perrierius</i>	223.224
<i>Io. Pearsonius</i>	241.246.294.452.455	<i>Beneton de Perrins</i>	717.828.833
	510.616.694.727.748.896.1025	<i>Perromus</i>	569
<i>Laurentius Peccenfteinius</i>	350	<i>Franc. Perrucius</i>	1020
<i>Paulus Pedrusius</i>	338.796	<i>Perfae</i>	263
<i>Nic. Fabricius Peirefcius</i>	239.404	<i>Anton. Perfus</i>	881
<i>Ge. Chph. Peisker</i>	48	<i>Gobelinus Perfona</i>	587
<i>Peliffonius</i>	944	<i>Io. Geo. Pertfch</i>	503.560.671.750
<i>Christoph. Pellerus</i>	773		842
<i>Pelletierus</i>	776.837	<i>Wolfg. Henr. Frider. Pertfch</i>	327
<i>Sim. Pelloutierius</i>	202.216.351	<i>Paul. Pomianus Peferonius</i>	475
<i>Ifidorus Pelufiota</i>	263.328.412.418	<i>Frid. Vlr. Peftelius</i>	693
	624	<i>Rabbi Petachius</i>	27.33.185
<i>Ludov. Penicherius</i>	1028	<i>Dionyfius Petanius</i>	116.150.167
<i>William Penn</i>	22		241.242.250.252.255.260.265
<i>Barras de la Penne</i>	818		268.273.276.291.314.323.381
<i>Gabr. Pennotus</i>	685		382.383.400.412.429.433.447
<i>Pentateuchus Mofaic.</i>	2		461.463.469.479.481.482.501
<i>Steph. du Perac</i>	221		506.509.577.584.607.634.654
<i>Geo. Perdiccas</i>	27.183.193		659.663.694.886.906.1013
<i>Theod. Perdiccas</i>	ibid.	<i>Paull. Petanius</i>	122.150
<i>Camill. Peregrinus</i>	128.149.217	<i>Dan. Petermannus</i>	1012
<i>Petrus Peregrinus</i>	679	<i>Petersburgifche Anmerkungen</i>	670
<i>Pererius</i>	271		1002
<i>Bened. Pererius</i>	261.270.274	<i>Matth. Petitdierus</i>	276.278.912
<i>Guft. Peringerus</i>	185.388.438.441	<i>Nic. Petitped</i>	636.660
	512.583.641.690.768.788.792	<i>Petrus Petitus</i>	409.492.603.613
	892		693.865.867.881.885
<i>Ioach. Perionius</i>	80.150.698.699		

Sam.

INDEX SCRIPTORVM.

Sam. <i>Petitus</i>	85. 105. 117. 150. 408	332. 387. 391. 421. 425. 496. 525
	421. 429. 432. 447. 449. 488. 510	826. 829. 980
	511. 604. 643. 652. 694. 725. 737	Io. Ehrenfridus <i>Pfeifferus</i> 512
	744. 754. 806. 889. 899. 902. 904	Io. Philippus <i>Pfeifferus</i> 69. 447. 521
	905. 914. 836. 962	575. 812. 895. 898. 920
Siluefter de <i>Petra Sancta</i>	870	<i>Phaedrus</i> 499
Nic. <i>Petreius</i>	52	<i>Pherecydes</i> 322
Geo. Carol. <i>Petri</i>	618	Io. <i>Phereponus</i> f. Clericus 657
Suffridus <i>Petri</i>	54. 167	Gabr. Seuerus <i>Philadelphienfis</i> 883
Gottfr. <i>Petrizius</i>	400	Ier. <i>Philadelphus</i> 34
<i>Petronius</i>	354. 850. 859. 868. 898	Nathanael <i>Philadelphus</i> 262
	982. 1004	<i>Philander</i> 876
<i>Petrus Cluniacensis</i>	553	Iulius <i>Philargyrus</i> 215
<i>Petrus Dresdenfis</i>	860	<i>Philastrus</i> 263. 264. 559
<i>Petrus Venerabilis</i>	168	<i>Philephus</i> 215. 939. 990
Abrah. <i>Petschius</i>	1022	Franc. <i>Philetus</i> 868
Bernh. <i>Petzius</i>	64. 585	Henr. <i>Philippi</i> 261. 272
Hier. <i>Petzius</i>	56. 258. 372	Io. Andr. <i>Philippi</i> 892
Christoph. <i>Pezelius</i>	258	Marchio de S. <i>Philippo</i> 689
Casp. <i>Peucerus</i>	592	Ioan. <i>Philips</i> 880
Conr. <i>Peucerus</i>	259	<i>Philippus</i> 381
<i>Peutingerus</i>	46. 52	<i>Philo</i> de temporibus 258
Tabula <i>Peutingeriana</i>	49. 196	<i>Philo Bizantius</i> 83. 150
Simon de <i>Peyronet</i>	173	<i>Philo Iudaeus</i> 1. 258. 262. 309. 398
Car. Frid. <i>Pezoldus</i>	357. 411. 483	405. 439. 531. 733. 824. 825. 902
	839	<i>Philo Therapeuta</i> 681
Paull. <i>Pezronius</i>	46. 202. 249. 264	Io. <i>Philoponus</i> 381. 507
	268. 269. 276. 312	<i>Philostephanus</i> 975
Chph. Matth. <i>Pfaffius</i>	38. 161. 210	<i>Philostorgius</i> 229. 543
	437. 452. 503. 505. 532. 553. 561	<i>Philostrotus</i> 84. 150. 305. 315. 335
	566. 567. 574. 578. 654. 660. 678	344. 358. 818. 850. 886. 896. 977
	734. 890. 899. 904. 910	<i>Phlegon Trallianus</i> 84. 85. 150. 231
Tobias <i>Pfannerus</i>	167. 308. 383. 407	442
	551. 553. 554. 574. 584. 614. 617	Io. <i>Phocas</i> 27. 184. 193
	625. 895. 907	Franc. Maria <i>Phoebus</i> 443
Io. <i>Pfefferkornius</i>	11	<i>Photius</i> 41. 216. 227. 234. 323. 334
Dan. <i>Pfeffinger</i>	37. 642	353. 603. 624. 907. 977
Aug. <i>Pfeifferus</i>	10. 15. 26. 33. 331	<i>Phurmutus</i> 335
		Rrr 2 Abbas

INDEX SCRIPTORVM.

Abbas <i>Piazza</i> , f. <i>Platea</i>	227	Io. <i>Pinius</i>	565. 663
Carol. Bartholom. <i>Piazza</i>	663. 1021	Iac. <i>de Pinto</i>	424
Io. <i>Picardus</i>	668. 908	G. H. <i>Pippingius</i>	523
Bern. <i>Picartus</i>	97	Henr. <i>Pippingius</i>	719
Io. <i>Piccardus</i>	51. 56. 58	Iulius <i>Pippius</i>	227
Mich. <i>Piccartus</i>	46. 618. 623. 718	Bilib. <i>Pirchheimerus</i>	46. 401
	764. 854. 917	<i>Pirke</i> Aboth	615
Phil. <i>Picinellus</i>	160. 592	Iac. <i>Pisceminus</i>	909
Ben. <i>Pictetus</i>	370. 419. 457. 518. 561	Georg. <i>Pisida</i>	236
	580. 584. 734	Georg. <i>Pisides</i>	903
Fabius <i>Pictor</i>	647	H. <i>de Pisis</i>	600
G. <i>Pictorius</i>	368	Guerinus <i>Piso</i>	700
Io. Franc. <i>Picus</i>	592	Io. <i>Pistorius</i>	736
<i>Pierius</i> Valerianus	40. 115. 150. 828	Wilh. Frid. <i>Pistorius</i>	68. 743. 875. 886
	865		992
Abbas de Saint <i>Pierre</i>	729	Archibaldus <i>Pitcarnius</i>	974
Phil. <i>Pigafetta</i>	798	Franc. <i>Pithoeus</i>	864. 866
Anton. <i>Pighius</i>	341	Petrus <i>Pithoeus</i>	99. 352. 734. 820. 895
Stephan. <i>Pighius</i>	85. 150. 347. 829		919
	928	Sam. <i>Pitifcus</i>	38. 94. 347. 355. 404
Steph. Vinandus <i>Pighius</i>	119. 150. 702		450. 495. 496. 514. 515. 601. 602
Laurent. <i>Pignorius</i>	40. 82. 126. 127		705. 709. 772. 778. 801. 847. 857
150 sq. 223. 227. 321. 339. 762			861. 928. 990. 991. 1004. 1007
805. 852. 875. 883. 887. 960. 1001		Georg. Gottlieb <i>Pitschmannus</i>	882
	1016. 1018	Io. Bapt. <i>Pittonus</i>	457
Io. Isaac. <i>Pihlmannus</i>	333. 394. 396	Frid. Lebegott <i>Pittschelius</i>	1008
	690. 837	Io. Baptista <i>Pius</i>	98
Pet. <i>Pihlmannus</i>	641	Thom. <i>Pius</i>	31. 904
Ludov. Elias <i>du Pin</i>	209. 246. 369	Iof. <i>Placaeus</i>	590
418. 421. 458. 461. 478. 570. 577		Nic. Barianus <i>de Placentia</i>	807
581. 586. 614. 625. 640. 653. 656		Vincent. <i>Placcius</i>	518
657. 661. 664. 681. 750. 835. 847		Antonius <i>Placentinus</i>	34
	897. 908. 1025	Constantinus Landus <i>Placentinus</i>	101
Sæuerinus <i>Pinaeus</i>	608	Io. la <i>Placette</i>	983
<i>Pindarus</i>	986	Io. Bapt. <i>Plantinus</i>	204
Io. <i>Pineda</i>	975	Frid. <i>Platnerus</i>	740
Tho. <i>de Pinedo</i>	22. 334. 870. 933	Io. Zach. <i>Platnerus</i>	916. 986
Vincentius <i>Pinellus</i>	225	<i>Plato</i>	379. 380. 887
			Hier.

INDEX SCRIPTORVM.

Hier. <i>Platus</i>	668	<i>Polemo</i>	608
Geo. Guil. <i>Platzius</i>	1039	Io. <i>Polemus</i>	112. 124. 319. 320. 340 410. 448. 721. 987. 988
Meinh. <i>Plesken</i>	35. 395	Angelus <i>Politianus</i>	98. 215. 398. 442 930. 961. 1006
Hunoldus <i>Plettenbergius</i>	670	Adrian. <i>Politus</i>	101
<i>Plinii</i> <i>Historia Natur.</i>	194. 219. 220 528. 593. 596. 597. 600. 609. 713 717. 726. 786. 818. 878. 1001. 1014	Francisc. <i>Polletus</i>	124. 744. 746. 1011
<i>Plinius</i>	305. 317. 333. 347. 354. 391 412. 420. 454. 492. 499. 514. 517 523. 598. 612. 634. 716. 773. 779 812. 820. 868. 870. 876. 885. 943 961. 975. 1006. 1037	Trebellius <i>Pollio</i>	866
Lebrechtus Pet. <i>Ploettnerus</i>	831	Iulius <i>Pollux</i>	380. 404. 446. 767. 858 981
Robert. <i>Plot</i>	1035	<i>Polyaenus</i>	812
<i>Plotinus</i>	316	<i>Polybius</i>	118. 141. 409. 812. 819
<i>Pluchius</i>	40. 308. 339	Pet. <i>Polydorus</i>	725
<i>Plutarchus</i>	86. 151. 192. 255. 292. 304 313. 314. 318. 335. 343. 347. 352 354. 355. 381. 404. 405. 425. 450 492. 514. 515. 596. 611. 612. 625 647. 653. 703. 705. 709. 715. 741 753. 767. 792. 814. 815. 818. 825 830. 851. 857. 880. 885. 886. 887 896. 899. 904. 905. 907. 926. 927 942. 943. 954. 993. 997. 1023	Io. <i>Pomarius</i>	348
Eduard. <i>Pocockius</i>	2. 188. 246. 294. 318. 392. 402. 455. 550. 556. 627 856. 965. 1028	Sam. <i>Pomarius</i>	523
Geo. Wilh. <i>Pözinger</i>	785	Iac. <i>Pomelius</i>	564
Bened. <i>Poggius</i>	798	Francisc. <i>Pomey</i>	94. 347. 352. 899 1021
Franc. <i>Poggius</i>	151. 222	Georg. Leopold. <i>Ponatus</i>	510
Io. <i>Pointer</i>	1003	Arnoldus <i>Pontacus</i>	233. 261. 441
Petrus <i>Poiffon</i>	699	Iac. <i>Pontanus</i>	313. 357. 499
Georg. <i>Polacchius</i>	444	Io. Isaac. <i>Pontanus</i>	52. 54. ff.
Io. Christ. <i>Polckius</i>	340. 858	Ludouic. <i>a Ponte</i>	586
Nic. <i>Polemannus</i>	36. 510	Heraclitus <i>Ponticus</i>	80
Io. <i>de Polmar</i>	638	<i>Pontificale Romanum</i>	675
		Thom. <i>Popeblount</i>	92. 226
		Titus <i>Popma</i>	126. 151. 852. 887. 1001 1018
		Thom. <i>Porcacchius</i>	1021
		Franc. <i>Porcellus</i>	359
		Leonhard. <i>Porcius</i>	89. 151
		Raphael de <i>Pornafio</i>	587
		<i>Porphyrius</i>	305. 379. 486. 491. 492 497. 514. 594
		Constantinus <i>Porphyrogenetus</i>	326 626. 727
		Ion. <i>Porreus</i>	167

INDEX SCRIPTORVM.

Io. Baptista <i>Porta</i>	608. 964. 1028	Io. Ludov. <i>Praschius</i>	47. 699
<i>Porticus</i> Augustodunensis	197	Pandolphus <i>Pratejus</i>	737
Georg. <i>Portius</i>	95	Franc. Mar. <i>Pratillus</i>	201
Leonh. <i>Portius</i>	777	Theodor. <i>Presbyter</i>	41
Aemilius <i>Portus</i>	889	Io. Vlr. <i>Pregizer</i>	50
Περτολάνος	197	Io. <i>Pricaeus</i>	515. 601. 614. 847
Iac. du <i>Portus</i>	448. 543. 777	Humfridus <i>Prideaux</i> f. <i>Prideaufus</i>	35
<i>Posidius</i>	624		249. 283. 393. 409. 744. 787. 837
Willh. <i>Poffardus</i>	698		886. 954. 960
<i>Poffeuinus</i>	237. 329	Io. <i>Prideaux</i>	29. 768
Petrus <i>Poffinus</i>	416. 461. 573. 606. 829	Philipp. <i>Priorius</i>	568. 890
	940	Dan. <i>Priezacus</i>	347
Christian. Henr. <i>Postellus</i>	852	<i>Priscianus</i> Caesarensis	119. 151. 193
Gül. <i>Postellus</i>	79. 128. 151. 696. 698	Io. Georg. <i>Pritius</i>	533
Ludouic. <i>Postius</i>	781	Antonius <i>Probus</i>	689
Ioach. <i>Potgieferus</i>	64. 67. 766	Valerius <i>Probus</i>	805
C. <i>Potfchius</i>	843	<i>Prochus</i>	309. 315. 356. 358. 382. 466
Io. <i>Potterus</i>	69. 88. 151. 291. 380		513. 516
	383. 400. 403. 410. 411. 412. 447.	<i>Procopius</i>	229. 462. 468. 598. 703
	491. 495. 496. 498. 515. 592. 593		710. 776. 818. 819. 870. 990. 1003
	595. 597. 598. 599. 600. 601. 602		1024. 1033
	604. 608. 610. 622. 737. 742. 743	Theodor. <i>Prodromus</i>	898. 994. 1010
	744. 752. 754. 761. 812. 816. 867	Tiro <i>Prosper</i>	119. 251. 234. 243. 703
	871. 895. 905. 916. 920. 923. 941		797. 994
	981. 986. 997	S. <i>Prosper</i>	417
Io. Henr. <i>Pottius</i>	759	<i>Provinciarum</i> libellus	228
<i>Pouillius</i> (de Pouilly)	216	<i>Proustius</i>	867
Spiridion <i>Poupardus</i>	308. 312. 333	<i>Prudentius</i>	215. 318. 357. 595
	619. 1036	William <i>Prynn</i>	638
Bern. <i>Pozzulus</i>	639	Georg. <i>Pfalmanazaar</i>	311. 492
Hieron. <i>a Prado</i>	390	<i>Pfellus</i>	916
Ramiresius <i>de Prado</i>	1018	<i>Pfendo-Cyrillus</i>	508
Io. <i>Practorius</i>	483. 593. 594. 598	<i>Pfendo-Dionysius</i>	380
	599. 601	<i>Pfendo-Dorotheus</i>	652
Matthias <i>Praetorius</i>	812	<i>Pfendo-Euodius</i>	481
Mich. <i>Praetorius</i>	526	<i>Pfendo-Hermetus</i>	314
Acl. <i>Praenotius</i>	124. 151	<i>Pfendo-Iacobus</i>	583
Claud. <i>Praenotius</i>	699. 710	<i>Pfendo-Ignatius</i>	673
		<i>Pfeu.</i>	

INDEX SCRIPTORVM.

<i>Pseudo-Nicodemus</i>	263	<i>Quinctilianus</i>	306. 629. 847. 889
<i>Pseudo-Orpheus</i>	380		895. 995
Claudius <i>Ptolomaeus</i>	191. 192	Camillus Eucherius <i>de Quintiis</i>	1006
Carol. Frid. <i>Pudor</i>	708	Aug. Mar. <i>Quirini</i>	106. 206. 701. 952
Elaías <i>Pufendorffius</i>	61. 67	Laurent, <i>Quist</i>	690
Sam. <i>Pufendorffius</i>	70. 205. 308. 487	Io. <i>Quistorpius</i>	33. 889
	540. 625. 640. 687. 693	Io. Nic. <i>Quistorpius</i>	564. 910
<i>Pulkawa</i>	54	R.	
Io. Sim. <i>Purgoldus</i>	50	<i>Rabanus Maurus</i>	160
Io. Pet. <i>Puricellus</i>	910	Io. Iac. <i>Rabe</i>	58. 452
Erycius <i>Putcanus</i>	85. 115. 117. 119	Iust. Godofr. <i>Rabenerus</i>	384
	120. 124. 151 sq. 526. 598. 623	Iunius <i>Rabirius</i>	113. 152
	776. 871. 888	Matthaeus <i>Raderus</i>	211. 235. 241
Steph. a <i>Puteo</i>	423		363. 825
<i>Pyl</i>	63	Georg. <i>Radouius</i>	558
Burcardus <i>Pyladas</i>	322	<i>Radulphus Tungrensis</i>	160. 518. 532
Christoph. <i>Pylus</i>	482	Florimundus <i>Raemundus</i>	164
<i>Pyro</i> f. <i>Pyrrho</i>	243	<i>Ragueneus</i>	222
Io. <i>Pyrrhus</i>	699	Georg. <i>Raguscus</i>	592
<i>Pyrrhus</i> Rex	812	Odoricus <i>Rainaldus</i>	249
<i>Pythagoras</i> Philosophus	602. 625	<i>Rainoldus</i>	843
Io. <i>Pythius</i>	395	Io. Iac. <i>Raiotus</i>	389
Q.		Arnoldus <i>Raiffius</i>	211
Io. Iac. <i>Quandt</i>	37. 394. 489. 546. 961	Bernh. <i>Ramazzinus</i>	772
Valons <i>Quaresima</i>	566	Io. Iac. <i>Rambachius</i>	257. 260. 504. 510
Franc. <i>Quaresmius</i>	186	<i>Ramirefius</i>	407
Io. Adam. <i>Quasius</i>	441	Pinto <i>Ramirez</i>	400. 546
Io. Andreas <i>Quenstedt</i>	13. 88. 152. 159	Frid. Christ. <i>Ramus</i>	827
	386. 509. 550. 568. 583. 641. 757	Io. Dan. <i>Ramus</i>	650
	1020. 1030	Petrus <i>Ramus</i>	119. 152. 812. 823. 825
Ioseph. <i>Quercotanus</i>	872. 882	Guil. <i>Ranckinus</i>	102
Paschasius <i>Quesnellus</i>	167. 561. 585	<i>Ranger</i>	66
	638. 661. 671	Conradus Tiburtius <i>Rango</i>	846. 847
Iac. <i>Quetif</i>	448. 474	Pet. <i>Rapin</i>	54
Ioan. <i>Quetif</i>	842	Paschalis <i>Rapinus</i>	562
Michael le <i>Quien</i>	209. 249. 381. 573	Renatus <i>Rapinus</i>	542
	659. 682. 990. 1018	Frid. <i>Rappoltus</i>	718. 719
Claudius <i>Quilletus</i>	966	Frid. <i>Raskius</i>	466
			Rath.

INDEX SCRIPTORVM.

<i>Rathlefius</i>	944	Herm. Sam. <i>Reimarus</i>	337. 691. 701
<i>Ratramus</i>	158		705. 717. 733
I. E. <i>Rau</i>	397. 488	Iac. Frid. <i>Reimannus</i>	4. 7. 39. 322
Sebald. <i>Rau</i>	9. 388		580. 811. 931
Geographus <i>Rauennas</i>	194	Ioach. Lud. <i>Reimerus</i>	689
Christian. <i>Ravius</i>	262	Christian. <i>Reineccius</i>	5. 324
Nic. <i>Rayaeus</i>	511. 521. 584	Reinerus <i>Reineccius</i>	42. 45. 47. 53. 54
Theoph. <i>Raymundus</i>	667		55. 56. 65. 66. 921
Odoricus <i>Raynaldus</i>	443. 474	Thom. <i>Reinesius</i>	42. 60. 61. 91. 105
Anselmus Solerius f. reclusus Theophil.			121. 152. 236. 238. 338. 339. 340
<i>Raynaudus</i>	116. 152. 166. 308. 314		350. 352. 358. 407. 495. 694. 701
	319. 362. 363. 366. 382. 418. 420		727. 761. 821
	466. 471. 472. 474. 479. 483. 505	Conr. Frid. <i>Reinhardus</i>	55
	508. 517. 522. 555. 557. 569. 581	Io. <i>Reinhardus</i>	531
	582. 584. 679. 685. 719. 753. 843.	Io. Georg. <i>Reinhardus</i>	773. 849
	858. 1014	Io. Paul. <i>Reinhardus</i>	496. 746. 953
Petrus <i>Rayne</i>	638	Mich. Henr. <i>Reinhardus</i>	525. 885
Ioan. <i>Raynoldus</i>	353. 458	Io. Ge. <i>Reinhartus</i>	55. 423
Bernardinus <i>Realinus</i>	98	Erafinus <i>Reinholdus</i>	261
<i>de Rebeque</i>	452	Anton. <i>Reiferus</i>	459. 577
Franc. <i>de Rebatu</i>	121. 152. 340. 352	Io. <i>Reiskius</i>	62. 396. 469. 475. 790
Io. Bapt. <i>Recanatus</i>	343	Hadrian. <i>Relandus</i>	2. 15. 25 sqq.
Adamus <i>Rechenbergius</i>	50. 55. 158.		32 sqq. 126. 152. 184. 187. 230
	466. 507. 508. 511. 515. 687. 675		248. 320. 324. 332. 345. 390. 394
	721. 797. 851. 936		397. 398. 400. 430. 491. 512. 768
Io. Leonh. <i>Reckenberger</i>	16		782. 789. 791. 844. 853
Petrus <i>Redanus</i>	545	Pet. <i>Relandus</i>	702
Gregorius <i>Redi</i>	320	<i>Relationes innoxiae</i>	445. 751
Frid. <i>Redtelius</i>	353	<i>Remigius Antiffiodorensis</i>	160
Io. <i>Redtelius</i>	1021	<i>Remling</i>	46
<i>Regino Prumiensis</i>	63. 160. 245	Anf. <i>Renaudot</i>	207
Io. Elias <i>Reichardt</i>	472	Eusebius <i>Renaudotus</i>	22. 185. 246
I. C. <i>Reichardtus</i>	434		294. 381. 569. 658. 694
Iulius <i>Reichetus</i>	619	Io. <i>Remdtorfius</i>	499
Io. Ieremias <i>Reichhelm</i>	504	Io. Bernhard <i>Renoultus</i>	368
Iac. <i>Reichmannus</i>	756	Lucius Andr. <i>Resendius</i>	200
Sam. <i>Reiber</i>	804	Paul. <i>Resenius</i>	564
Albert. <i>Reimarus</i>	319	Io. <i>Reuchlinus</i>	323. 324. 326. 328

INDEX SCRIPTORVM.

<i>Renillaſus</i>	809	Lud. Coelius <i>Richſtrius</i>	98.102.103
Iac. <i>Renius</i>	638.847		427.715.759.840
Erh. <i>Reuſchius</i>	65.322.477.710	Mich. <i>Richey</i>	49.699
Elias <i>Reuſuerus</i>	259.922	Io. <i>Richey</i>	708
Io. Frid. <i>Rexrath</i>	411	Adam. Dan. <i>Richter</i>	342
Casp. <i>Reyes</i>	605	Dauid <i>Richter</i>	641
Sam. <i>Reyberus</i>	503.756.999	Gregor. <i>Richter</i>	727
B. <i>Rhenanus</i>	52	Henr. Bened. <i>Richter</i>	700
Iac. <i>Rhenferdus</i>	3.29 ſq. 33.38.311	Geo. <i>Richterſus</i>	921
	393.397.436.455.485.489.510	Henr. Gottl. <i>Richterſus</i>	542
	551.672.694.788.792.933	Zach. <i>Richterſus</i>	830
Io. <i>Rhenferdus</i>	31.184.398.429	Io. Paul. <i>Riccolus</i>	495
Chr. Detl. <i>Rhode</i>	63	Xycus <i>Rictius</i> , f. <i>Riccius</i> Polontonus	980
Io. Oliua <i>Rhodiginus</i>	40		
Lud. Coelius <i>Rhodiginus</i> , conf. <i>Richerius</i> .		<i>Ridderus</i>	166.550
Andr. Alb. <i>Rhodiſus</i>	1030	Franc. Vlr. <i>Ries</i>	422
Apollonius <i>Rhodius</i>	402	Nic. <i>Rigaltius</i>	113.152.167.238
Io. <i>Rhodiſus</i>	61.213.509.546.783		338.584.634.650.727.814.832
	846		834.859
Andr. Olaus <i>Rhyzelius</i>	1023	<i>Rigordius</i>	268.269
Franc. <i>Ribera</i>	10.262.290.440	Eucharius Gottl. <i>Ringck</i>	66.203
Phil. <i>Riboudealdus</i>	36.502		785.829
Sam. <i>Ricardus</i>	783	Frid. Siegfr. <i>Ringius</i>	748
Ant. <i>Riccantella</i>	495	Dan. <i>Ringmacher</i>	65
Paullus <i>Ricantus</i>	162.210.379.460	Chriſt. Henr. <i>Ritmeier</i>	934
	484.752	Io. Steph. <i>Rittangelius</i>	28.324.325
Io. Baptiſta <i>Ricciolus</i>	250.252.255		327.328.431.435
	258.261.262.264.278.369.479	<i>Ritterhuſius</i>	412
	645	Dan. <i>Rittersdorf</i>	394.395
Ang. Maria <i>Riccius</i>	494.825.839	Conr. <i>Rittershuſius</i>	509.521.542
	1021		742.753
Ant. <i>Riccius</i>	201	Geo. <i>Rittershuſius</i>	422
Caius <i>Riccius</i>	717	Andr. <i>Ritterus</i>	843
Io. <i>Richardſonus</i>	479	Io. Dan. <i>Ritterus</i>	704.813
<i>Richardus</i> Abbas	679	<i>Ritzius</i>	59
Barth. Chr. <i>Richardus</i>	56.58	<i>Riemandus</i>	456
Edmund. <i>Richerius</i>	857	Dionyſius <i>de Rines</i>	452

INDEX SCRIPTORVM.

Andreas <i>Riuetus</i>	165.410.452.458	Wern. <i>Rolfinck</i>	54
	476.511	Paullus <i>Rolli</i>	225
Andreas <i>Riuius</i>	62.473.754	Carol. <i>Rollinus</i>	782
Aug. Quir. <i>Riuius</i>	259.481	Corn. <i>Romannus</i>	671
Ernest. Florens <i>Riutius</i>	491	<i>Romae antiquae vrbis imago</i>	152.153
Greg. <i>Rinius</i>	684	Don Pierre de S. <i>Romonild</i>	677
Io. <i>Riuius</i>	383	Guil. <i>Rondeletius</i>	852
Thomas <i>Riuius</i>	817	Iulius <i>Rondellus</i>	449
Henr. <i>Rixnerus</i>	172.568	Abrah. <i>Ropbe</i>	641.642.836
Andr. <i>Rizius</i>	469	Aegidius Andreas de la <i>Roque</i>	686
Io. de <i>Roa</i>	261	Dan. la <i>Roque</i>	402
Martinus de <i>Roa</i>	382.384.814.829	Petr. <i>Roquius</i>	534
<i>Robbius</i> f. de la <i>Robbe</i>	197	Hieron. <i>Rorarius</i>	903
Gaudentius <i>Robertus</i>	89.98.100.202	Io. <i>Rosa</i>	921
	421.442.721.845	Mich. <i>Rosallus</i>	450
Io. <i>Robertus</i>	363	Christian. Knorrius a <i>Rosenroth</i>	324
Hugo <i>Robinsonus</i>	249	Io. <i>Rostinus</i>	89.91.337.404.450.648
Radulphus <i>Robinsonus</i>	505		722
Nic. <i>Robinus</i>	374	Alexander <i>Rossaeus</i>	319.330
Franc. <i>Robortellus</i>	89.98.99.101.113	Dominicus <i>Rossi</i>	321
	117.118.120.152.699.758.776	Laur. Phil. <i>Rossius</i>	1009
	822.825.1006	<i>Rossius</i> , vide <i>Rubenius</i> .	
Mart. de <i>Roca</i>	855	Octavius <i>Rossius</i> , vide <i>Rubeus</i> .	
Io. Thom. de <i>Rocaberti</i>	378	Philippus <i>Rossius</i>	222
Angelus <i>Roccha</i>	123.152.171.173	Heribertus <i>Rosweidus</i>	414.508.555
	376.464.719.844		562
Mich. de la <i>Roche</i>	495	Ge. <i>Rotb</i>	63.1034
Io. Bapt. <i>Rocolesius</i>	727	Franc. <i>Rothsfischer</i>	660
Io. <i>Rodolphus</i>	425	Eberh. Rud. <i>Rothius</i>	53.216.336.512
Io. Bapt. <i>Roefschelius</i>	426		693.814.827.843
Io. <i>Roeserus</i>	711	G. G. <i>Rothius</i>	62
Io. Geo. <i>Roeserus</i>	716	Frid. <i>Rothscholzer</i>	972
Theophil. <i>Roeserus</i>	331	Frid. Iul. <i>Rottmannus</i>	893
Christoph. <i>Roffinus</i>	217	Franc. <i>Rous</i>	71.592.646
Ge. Fridr <i>Rogal</i>	36.395.488	Franc. <i>Roufius</i>	744
Ioan. <i>Rogbergius</i>	334	Io. Iac. <i>Roufseau</i>	998
Abrah. <i>Rogerus</i>	319.330	le <i>Roy</i>	724.809
Eugenius <i>Rogerus</i>	459	Dan. le <i>Roy</i>	15
Iac. <i>Rohenfis</i>	247		Franc.

INDEX SCRIPTORVM.

Franc. le Roy	391	S	
Iac. le Roy	125. 153	I. H. S.	260
Io. Ruallus	406. 710	Christ. Saalbachius	951
R. Afarias de Rubet	836	M. Anton. Sabellius	98. 219
Alb. Rubenius 116. 119. 153. 408. 796		Franc. Flor. Sabinus	98
	839. 857. 858	Geo. Sabinus	55
Phil. Rubenius 105. 400. 495. 496. 715		Raymundus de Sabunde	308
	726. 844. 857. 858	Dionys. Octavian. Sada	322
Rubertus Tuitiensis	160	Aegidius Sadeler	223
Octavius Rossus siue Rubens 127. 153		Iac. Saderus	730
	384. 494. 1035	Sigism. Saemlerus	1031
Claudius Rudbeckius	406	Landolphus Sagax	239
Olaus Rudbeckius Pater 24. 47. 351		Calp. Sagittarius 49. 50. 199. 54. 64	
	402. 500	116. 153. 174. 203. 348. 349. 413	
L. A. Rudolphus	716	460. 468. 670. 756. 762. 794. 800	
Ioan. Ludov. Rudorf	368	858. 893. 1001. 1014	
Io. Ludouicus Ruclius	447. 450	Io. Christfried Sagittarius 705. 711	
Franc. Rueus	501		777. 830
Licinius Rufinus	734	Paul. Sagittarius	800
Christoph. Rufus	99	Christi. Sahnius	396
Sextus Rufus 113. 209. 219		Saintebeufius	172
Theod. Ruinartus 42. 209. 842		Petrus Saintfleurius	95
Iustus Wesselus Rumpacus 533. 653		Gonsalus de Salas	197
Rupertus 419. 551		Christian. Salbach	951
Christoph. Ad. Rupertus 55. 702. 718		Guil. Saldemus 438. 505. 556. 584	
	725. 756. 826. 830	Io. Salenius	893
Io. Geo. Ruprecht	945	Iac. Salianus 49. 248. 261. 270. 546	
Ioan. Reinh. Rufus 748. 790		Christ. Aug. Saligius	680
Mich. Chr. Rusmeier	490	Alb. Henr. de Sallengre 112. 121. 717	
Carol. Rud. Rustius	751	Claudius Sallierus 216. 427	
Ianus Rutgerius 105. 215		Salustius	356
Rutheni s. Moscouitae 264		Claudius Salmasius, s. Simplicius Veri-	
Rutilii Itinerarium 228		nus, s. Walo Messalinus 30. 105	
Geo. Ruxnerus 992		118. 122. 125. 153. 170. 209. 210	
Iustus Rycquius 221. 341. 401. 403		233. 237. 315. 319. 331. 338. 345	
	406. 407. 410. 411. 421. 423. 442	359. 404. 408. 409. 411. 449. 495	
	443. 757	501. 509. 547. 555. 560. 569. 651	
Theod. Rycquius 216. 700		654. 659. 679. 704. 715. 716. 727	
Valerius Anselmannus Ryd 258			

INDEX SCRIPTORVM.

737. 776. 790. 813. 821. 823. 838	Stanisl. <i>Santinellus</i>	462. 723	
839. 840. 846. 847. 849. 852. 854	Io. Casp. <i>Santaroc</i>	93	
858. 859. 1001	Pet. von <i>Sara</i>	39	
Alphonf. <i>Salmero</i>	271. 586	Io. Franciscus <i>Sarasinus</i>	982
<i>Salmonius</i>	205	Forellus <i>Sarayna</i>	128. 153. 988
<i>Salmutus</i>	830	Wilh. <i>Sarcerius</i>	500
Salomo ben Melech	924	Alexander <i>Sardus</i>	101. 120. 153. 741
R. <i>Salomo</i>	2	Ioannes <i>Sarisberiensis</i>	591
Franc. Henr. <i>Salomon</i>	754	Pompeius <i>Sarnellus</i>	164. 167. 171. 172
H. T. <i>Salomon</i>	123. 153	416. 420. 473. 557. 563. 564. 577	
Io. <i>Salpius</i>	426	584. 656. 659. 660. 663. 671. 673	
Dan. <i>Salthenius</i>	661	685. 842. 844. 849	
<i>Saluanus</i>	730	Stanislaus <i>Sarnicius</i>	730
A. M. <i>Saluinius</i>	737	Franc. Paullus <i>Sarpilus</i>	751
Balthaf. Frid. <i>Salzmannus</i>	956	Hadrian. <i>Sarrauius</i>	675
<i>Samaritani</i>	645	<i>Sarrauius</i>	417
Iac. <i>Samboeniinus</i> f. de sainte Beuve	562	Claud. <i>Sarranius</i>	666. 849
Ant. <i>Sambucus</i>	203	Io. <i>Sartorius</i>	313. 514. 557. 572
Io. <i>Sambucus</i>	243	Nic. <i>Sarus</i>	174
Henr. <i>Samericus</i>	261	Io. <i>Savaro</i>	461. 472. 667
Alphonfus <i>Samero</i>	258	Io. <i>Saubertus</i>	29. 36. 324. 325. 383
Henr. <i>Samerius</i>	258	389. 390. 405. 406. 407. 411. 430	
<i>Sammarthani</i> , frat.	211	449. 494. 498. 510. 514. 641. 645	
Dionysius <i>Sammarthanus</i>	211. 578	647. 691. 767. 848. 933. 1025	
Aylettus <i>Sammes</i>	205	<i>Sauerien</i>	817
Ioan. Lucidus <i>Samotheus</i>	258	Henr. <i>Sauilius</i>	823. 825
R. <i>Samuel</i>	33	Ludov. <i>Sauotus</i>	119. 153. 809
Franc. Maria <i>Samuellus</i>	1025	Iac. <i>Saurinus</i>	24. 38
P. <i>Sanadon</i>	818	Io. Frid. <i>Saurmannus</i>	1039
Bernh. von <i>Sanden</i>	437. 444. 694	Andr. <i>Saussaeus</i>	92. 171. 521. 557
Ant. <i>Sanderus</i>	211	670. 677. 841. 842	
Nic. <i>Sanderus</i>	172. 581	Christoph. <i>Saxius</i>	715. 952. 1039
And. <i>Sanderus</i>	751	Fortunat. <i>Scacchus</i>	16. 334. 377. 397
Casp. Herman. <i>Sandhagen</i>	27. 392	469. 494. 543. 633. 677. 713. 716	
Christoph. <i>Sandius</i>	382	746. 776. 789. 838. 844	
<i>Sanfonius</i>	263	Iulius Caesar <i>Scaliger</i>	31. 83. 154
Nic. <i>Sanfonius</i> Abbauillaeus	27. 33	Ioseph. <i>Scaliger</i> Iul. Caef. F.	85. 117
153. 186	154. 185. 202. 212. 232. 233. 234		
Guil. <i>Sanfonus</i>	199	236.	

INDEX SCRIPTORVM.

236. 237. 240. 242. 248. 251. 257	Philip. Io. <i>Schenck</i>	569
258. 270. 275. 291. 351. 391. 424	Philipp. Tilemannus <i>Schenck</i>	568
426. 429. 430. 433. 441. 442. 447	Henr. <i>Schererus</i>	208
473. 480. 481. 492. 567. 692. 710	Io. Frid. <i>Schererus</i> 420. 439. 755. 757	
737. 748. 755. 767. 807. 829. 855	Io. Iac. <i>Schererus</i>	261
Ant. <i>Scappus</i>	Io. Adam. <i>Scherzerus</i> 393. 748. 935	
Ioan Chrysoft. <i>Scarfus</i>	Io. Geo. <i>Scherzius</i>	725
R. <i>Schabtai</i> ben Ioseph	Io. Iac. <i>Scheuchzer</i> 333. 392. 395. 397	
Polyc. Frid. <i>Schachernus</i>	489. 504. 641. 782. 788. 851	
Henr. <i>Schaeuius</i>	353. 357	Franc. Chph. de <i>Scheyb</i> 196
Iac. <i>Schallerus</i>	779	Guil. <i>Schickardus</i> 29. 328. 438. 465
<i>Schalfcheleth</i> Hakkabala	245. 935	693. 767. 810. 1021
Io. <i>Schalterus</i>	509	Io. Dav. <i>Schieferdeckerus</i> 830
Io. Mart. <i>Schamelius</i>	520	Herm. a <i>Schildis</i> 587
Henr. <i>Scharbau</i> 431. 472. 524. 932	Io. <i>Schildius</i>	54. 699
Simon <i>Schardius</i>	203	<i>Schilte</i> Haggibborim 389
Beniamin <i>Scharf</i>	350	Io. <i>Schilterus</i> 45. 443. 698. 723
Io. Frid. <i>Scharf</i>	61	Valer. <i>Schimentellus</i> 116
Io. Iac. <i>Schatzius</i>	69. 95	Iul. Carol. <i>Schlaegerus</i> 340. 345. 492
Eggebert. <i>Schaumiis</i>	853	754. 757. 761. 765. 1006
Elias <i>Schedius</i> Fil. 58. 348. 354. 357	Io. Adolph. <i>Schlegel</i>	308
	491	Christian. <i>Schlegelius</i> 800. 803
Georg. <i>Schedius</i> Pat. 348. 351	Gottlieb <i>Schlegelius</i>	564
Io <i>Schedius</i>	744	I. H. <i>Schlemius</i> 354
Io. <i>Schefferus</i> 88. 117. 120. 127. 154	Io. <i>Schlemmius</i> 514. 542. 1009	
216. 224. 332. 342. 351. 355. 543	Chph. <i>Schleupnerus</i>	909
700. 720. 781. 816. 825. 845. 1003	Iac. W. <i>Schlicherus</i>	726
Iac. <i>Schegkius</i>	100	Leuius Io. <i>Schlicht</i> 195
Balthaf. <i>Scheidius</i> 6. 13. 26. 37. 333	427. 441. 713	Chr. Ludov. <i>Schlichter</i> 36. 394. 397
Io. Georg. <i>Schelhornius</i>	509	488. 837
Ratbodus Herm <i>Schelius</i> 118. 154. 772	<i>Schlightingius</i>	556
776. 813. 822. 823. 825	Christian. <i>Schloepkenius</i>	349
Emanuel <i>Schellstratenus</i> 208. 266. 294	Frid. Ant. <i>Schlutbeckius</i>	842
413. 481. 577. 661. 664	Martinus <i>Schmeizel</i>	716
Io. <i>Schelnigius</i>	628	Amadeus <i>Schmeltz</i> 60
Sam. <i>Schelwigius</i> 483. 557. 628. 730	874	C. M. <i>Schmidbauerus</i> 765
		Io. <i>Schmidelius</i> 700. 755
		Io. Ernest. <i>Schmidelius</i> 443

INDEX SCRIPTORVM.

Christ. Ernest. <i>Schmidius</i>	936	Martinus <i>Schookus</i>	71. 80. 154. 401
Eraſmus <i>Schmidius</i>	429. 481. 556. 839		680. 697. 699. 807. 847. 999
Gottfr. <i>Schmidius</i>	738	Iac. <i>Schopperus</i>	60
Io. <i>Schmidius</i>	432. 446. 484. 489. 558	Christ. <i>Schotanus</i>	257
	728. 759. 841	Iuſtus Georg. <i>Schottelius</i>	474. 760
Io. Andreas <i>Schmidius</i>	66. 158. 161	Andr. <i>Schottus</i>	92. 105. 124. 154. 200
	399. 409. 420. 456. 458. 467. 472		243. 322. 712. 725. 784. 805. 921
	519. 532. 553. 570. 571. 658. 672	Io. Carol. <i>Schottus</i>	314. 340. 786. 803
	678. 689. 787. 804. 842. 855. 937	<i>Schraderianae</i> Tabulae	250
	953. 1022	Mart. <i>Schraderus</i>	660
Ioach. Frid. <i>Schmidius</i>	742	<i>Schram</i>	55
Io. Iac. <i>Schmidius</i>	15. 186. 504	Ge. Frid. Wilh. <i>Schrammius</i>	872
Io. Pet. <i>Schmidius</i>	470	Io. Henr. <i>Schrammius</i>	734
Sam. <i>Schmidius</i>	1009	Jonas Conr. <i>Schrammius</i>	330. 469
Sebaſt. <i>Schmidius</i>	2. 5. 9. 381. 382. 427		470
	429. 430. 438. 477. 520. 573. 790	Io. David <i>Schreber</i>	953
Thom. <i>Smidius</i>	520	Mich. <i>Schreiber</i>	469
Hieron. Guil. <i>Schmidt</i>	460	Matth. <i>Schröckhius</i>	388
Iulius <i>Schmidt</i>	561	Io. Ioach. <i>Schröder</i>	438. 503. 510
Ludov. <i>Schmid</i>	56		642. 1002
I. Hermannus <i>Schminkenius</i>	45. 56. 60	Nic. Wilh. <i>Schröder</i>	337
	63. 98. 102. 401. 499. 1031	Io. Iac. <i>Schroederus</i>	586
Christ. Willi. <i>Schneiderus</i>	451	Phil. Rich. <i>Schröderus</i>	462
Henr. Theophil. <i>Schneiderus</i>	698	Ge. Fridr. <i>Schröer</i>	55
Io. Georg. <i>Schnellius</i>	469	<i>Schroenius</i>	1002. 1016
Adrian. <i>Schönbeckius</i>	686	Chr. <i>Schröter</i>	50
<i>Schönhoven</i>	56	Clemens <i>Schubertus</i>	257
Sam. Theod. <i>Schonland</i>	420	Georg. <i>Schubartus</i>	57. 87. 154. 238
Io. Ioach. <i>Schoepferus</i>	1039		240. 494. 810
Io. Dan. <i>Schoepflinus</i>	44. 52. 55. 202	Georg. Adolph. <i>Schubertus</i>	856
	204. 221. 367. 726. 727. 1006. 1035	Io. Iac. <i>Schudt</i>	7. 15. 23. 28. 493. 635
Christian. <i>Schoetgenius</i>	1. 2. 3. 6. 9. 13		688. 805. 811. 839. 931. 932. 1023
	32. 48. 50. 53. 55. 70. 125. 154. 204	Iac. <i>Schudtius</i>	331
	321. 325. 326. 532. 587. 646. 712	Io. Nic. <i>Schüslinus</i>	340
	748. 936. 1039	Gottfr. <i>Schütze</i>	57. 58. 59. 61. 349
Herm. <i>Schollinerus</i>	948		401. 492. 498. 938
Henr. <i>Scholzius</i>	793	Io. Chr. <i>Schulenburg</i>	63
D. <i>Schomerus</i>	381	A. <i>Schuler</i>	557
			10.

INDEX. SCRIPTORVM.

Io. Nic. <i>Schulinus</i>	409. 790	Franc. <i>Scorfius</i>	1004
R. Samuel <i>Schullam</i>	245	<i>Scotifae</i>	316
Albert. <i>Schultens</i>	388. 748. 788	Adamannus <i>Scotus</i>	184
Carol. <i>Schultemus</i>	425. 426. 690. 736	Franc. <i>Scotus</i>	828
Cornel. <i>Schultingius</i>	565	I. C. <i>Scotus</i>	92
Christoph. <i>Schultze</i>	331	Marianus <i>Scotus</i>	262
Io. Traugott <i>Schultze</i>	350	Petrus <i>Scruerius</i>	212. 213. 647. 699
Christ. <i>Schulzius</i>	754. 826	Abraham. <i>Scultetus</i>	258. 473. 645
Ern. Aug. <i>Schulzius</i>	44	Alexander <i>Scultetus</i>	258
Io. Henr. <i>Schulzius</i>	339. 347	Georg. <i>Scultetus</i>	520
Carol. Guil. <i>Schumacher</i>	341	<i>Scylax</i>	191. 193
Chr. Erdm. <i>Schumannus</i>	407. 497. 155	Io. <i>Scylitz</i>	240. 242
Alb. <i>Schumacherus</i>	331. 497	<i>Scymnus</i> Chius	192
Io. Gothofr. <i>Schupartus</i>	748	Petrus <i>de Sebastiano</i>	227
Conr. Sam. <i>Schurtzfleischius</i>	42. 51. 53	Melchior <i>Sebitzius</i>	1028
54. 55. 61. 233. 404. 418. 492. 515		Vitus Lud. <i>Seckendorfius</i>	679
519. 564. 715. 755. 774. 826. 834		S. <i>Sedatus</i>	463
Henr. Leonh. <i>Schurtzfleischius</i>	233. 451	Eric. Simon. Henr. <i>a Seelen</i>	585
Christoph. <i>Schutz</i>	628	Io. Henr. <i>a Seelen</i>	252. 346. 347. 471
Dietericus <i>Schwabe</i>	510	496. 508. 756. 788. 936	
I. G. <i>Schwabius</i>	336	Nic. <i>Seclaender</i>	804
Io. Paul. <i>Schwabius</i>	460	Petr. <i>Seguinus</i>	320. 338. 408. 794
Alb. Ge. <i>Schwartz</i>	66. 204. 350. 351	Christoph. Timoth. <i>Seidel</i>	563
Christian. Gottlieb <i>Schwartz</i>	165. 201	M. Christian. Ehrenfrid. <i>Seifertus</i>	1060
342. 343. 345. 346. 383. 413. 497		Io. Lud. <i>Seifferheld</i>	934
552. 703. 707. 710. 714. 721. 723		Io. Iac. <i>Seifferheldus</i>	437
725. 742. 745. 814. 821. 822. 872		Petrus <i>la Seine</i>	88. 154
1014. 1018		Io. <i>Sellemus</i>	16. 26. 28. 29. 36. 216. 241
Frid. Imman. <i>Schwartz</i>	678. 748	246. 249. 315. 329. 330. 340. 345	
Io. Conr. <i>Schwartz</i>	52. 198. 346. 647	343. 358. 391. 398. 399. 407. 408	
Nic. <i>Schwebelius</i>	342	409. 417. 421. 422. 426. 427. 428	
Bartholom. Leonh. <i>Schwendendörferus</i>	853	431. 439. 440. 448. 460. 464. 476	
Pet. <i>Schyllbergius</i>	514	479. 487. 491. 495. 506. 510. 512	
Ifinael <i>Sciabinficiab</i>	248	521. 522. 551. 641. 645. 652. 657	
Sauerius <i>Scilla</i>	801	665. 681. 687. 689. 690. 692. 693	
<i>Sclerandrus</i> , v. Hartmannus,		733. 743. 744. 746. 747. 768. 790	
Horatius <i>Scoglius</i>	261	837. 855. 891. 936	
L. Ioh. <i>Scoppa</i>	98	Gustav. <i>Selenus</i> f. Augustus	982
		Gott-	

INDEX SCRIPTORVM.

Gottlob Frid. <i>Seligmannus</i>	1022	Sibrand. Tetard. <i>Siccama</i>	113. 116
Abraham. <i>Sellerus</i>	322		155. 450. 744
M. Christoph. <i>Semler</i>	14. 392	Io. <i>Sichardus</i>	233
Io. Sam. <i>Semler</i>	254. 794. 795	Gerardus <i>Sichtermannus</i>	758
Henr. Christi. <i>Senckenberg</i>	766	Philipp. <i>Sideta</i>	234
<i>Seneca</i>	304. 358. 404. 711. 820	Algernonius <i>Sidneyus</i>	693. 730
Sixtus <i>Senensis</i>	4. 259. 271	<i>Sidonius</i>	357. 461
Carol. Sam. <i>Senffius</i>	1026. 1033	Io. Gottfr. <i>Sieberus</i>	1018
Andreas <i>Senslebius</i>	82. 155. 817	Io. Geo. <i>Siegerbeck</i>	261
Andr. <i>Sennertus</i>	396	Nic. <i>Sienicius</i>	70
Stanislaus <i>Sentinellus</i>	668	<i>Sigebertus</i>	262. 270. 464
Io. Genesius <i>Sepulveda</i>	835	<i>Sigebertus</i> Gemblacensis	245
Vibius <i>Sequester</i>	194	Carol. <i>Sigonius</i>	16. 33. 79. 89. 99. 101
Nic. <i>Serarius</i>	31. 172. 387. 431. 469		112. 113. 155. 228. 236. 270. 271.
	474. 517. 546. 547. 580. 656. 934		291. 424. 515. 645. 688. 702. 708
Georg. <i>Serpilius</i>	520		712. 721. 725. 741. 742. 744. 748
Io. <i>Seruilus</i>	122. 155. 999		756. 829. 857
Ludov. <i>Serninus</i>	588	Elias <i>Silberradus</i>	934
<i>Seruius</i>	215. 356. 357. 358. 405. 450	<i>Silhouettus</i>	40
	1032	<i>Silius</i>	410
Petrus <i>Seruius</i>	84. 101. 113. 155	Camillus <i>Siluester</i>	487. 854
<i>Sesoftris</i>	194	Carol. <i>Siluester</i>	347
Iul. San. <i>Seuerinus</i>	699	Aeneas <i>Siluius</i>	915
<i>Seuerus</i> Alexandrinus	552. 554	Ant. Clarus <i>Siluius</i>	498
Gabr. <i>Seuerus</i>	883	Gabr. <i>Simeon</i>	105
Marcellus <i>Seuerolus</i>	368	<i>Simeon</i> Magister	602
Franc. <i>Scuinus</i>	343	Iofias <i>Simlerus</i>	95. 223. 226
Wilhelm. <i>Setwel</i>	93	Theophylactus <i>Simocatta</i>	818
<i>Sextus</i> Rufus	155	Abbas <i>Simon</i>	542
Ge. Dan. <i>Seyler</i>	804	Io. <i>Simon</i>	925
Franc. <i>de Seyne</i>	226	Io. Georg. <i>Simon</i>	557
<i>Seyrich</i>	57	Rich. <i>Simon</i>	5. 12. 17. 30. 161. 162
<i>Shawius</i>	793		210. 240. 362. 406. 420. 454. 507
Rob. <i>Sheringham</i>	54. 436. 485. 837		511. 567. 569. 580. 634. 656. 679
Paul. <i>Sherlogus</i>	13		691. 729. 841
Nic. Petrus <i>Sibbern</i>	161. 460. 518	Bonif. <i>Simonetha</i>	757
Christ. Andr. <i>Siberus</i>	646	Ioan. Franc. <i>Simonius</i>	385. 422. 450
Vrbanus Gottfr. <i>Siberus</i>	404. 419.		1015
	682. 756. 843		<i>Sim-</i>

INDEX SCRIPTORVM.

<i>Simplicius</i>	280.305.318.379.514	<i>Solerius</i> f. Theophilus Raynaudus	355
Eduard. <i>Simfonius</i>	249.260.500		647.716.843
Anastafius <i>Sinaita</i> f. Nicaenus	232	<i>Solinus</i>	194.305.404.495
	501.548	Phil. <i>Solitarius</i>	263
Alexius <i>Sincerus</i>	883	Io. Baptista <i>Sollerius</i>	294
Chr. Frid. <i>Simmer</i>	50.62	Franc. van <i>Som</i>	829
Phil. Barthold, <i>Sinold</i> , dictus Schütz		Gustav. <i>Sommelius</i>	426
	732	Frid. Guil. <i>Sommer</i>	53
Gabr. <i>Sionita</i>	547.578	Guil. <i>Sommer</i>	52
Mich. <i>Siricius</i>	386.659	Io. Iustus <i>Somnenschmidius</i>	395.437
Iac. <i>Sirmondus</i>	114.167.170.172	D. Christoph. <i>Sontagius</i>	465.509
	209.333.414.422.461.470.475		572.646.735
	522.542.576.667.682.683.703	Mich. <i>Sophianus</i>	205
	793.806.1004	Io. Hier. <i>Sopranes</i>	836.1022
Io. <i>Siron</i>	794	<i>Soranus</i>	316
Sam. <i>Skunkius</i>	754	Io. Iac. <i>Sorbierius</i>	742
Io. <i>Sleidanus</i>	258	Sam. <i>Sorbierius</i>	729
Gottlieb <i>Sleuogtus</i>	421	C. <i>Sorellus</i>	619
Io. Philipp. <i>Sleuogtus</i>	745.746	Dominicus a <i>Soto</i>	589
Paullus <i>Sleuogtus</i> 28. ff. 441.	551.645	Steph. <i>Soucietus</i>	5.789
Wilh. <i>Sloane</i>	106	Dan. <i>Souterius</i>	82.155
Io. <i>Sluterus</i>	775	<i>Souuerainius</i>	314
<i>Smetius</i>	1009	<i>Sozomenus</i>	168.334.354.417.455
Io. <i>Smith</i>	51		661.662
Thom. <i>Smithus</i>	61.71.162.171.210	Cyriac. <i>Spangenberg</i>	58.349.728
	229.383.409.416.418.455.460	Ezechiel <i>Spanhemius</i>	115.119.155
	484.517.569		225.227.229.315.332.338.339
Henr. Wilh. <i>Snabelius</i>	431		341.342.345.355.358.366.384
Henr. <i>Snakenborgius</i>	825		400.402.405.409.411.427.429
Willebrodus <i>Snellius</i>	86.155		433.435.442.446.447.450.463
Eman. de Alzeuedo <i>Soares</i>	761		495.497.515.517.580.641.646
Ioan. Baptista <i>Sochaecus</i> (Souchay)	516		653.677.694.698.701.704.705
Steph. <i>Societus</i>	261		708.710.711.715.720.723.724
<i>Socrates</i>	168.228.234.254.380.417		757.762.788.790.791.794.795
	422.423.658.665		798.824.833.846.848.852.858
Andreas <i>Soelmatter</i>	259		922.998.1013.1018
<i>Solander</i>	58	Frid. <i>Spanhemius</i>	3.168.169.186
Iustus <i>Soldannus</i>	395		210.211.252.255.256.258.265
Vol. 2.		Ttt	270.

INDEX SCRIPTORVM.

270.385.416.425.426.463.479	Io. Herm. Stamm	765
507.508.518.639.651.655.656	Thom. Stanleius	449
666.936.1038	Thom. Stanyanus.	71
<i>Spartianus</i> 333.344.859	Nic. Staphorst	471
Henr. Speelmannus 45.416.779.799	Thom. Stapletonus	667.999
827.828	Seb. Gottfr. Starkius	963
Io. Speelmannus 801	Achilles Stenius	99.408
<i>Spenceius</i> 322	Vdalric. Standigleus	684
Io. Spencerus 36.38.387.396.409	Henr. Stebbingius	638
425.427.430.431.437.487.502	Ioan. Sebast. Stedler	258
512.688.768.839.847.1022	Ioan. Christoph. Steebius	325
Iac. Car. Spener 67.203	Richard Steele	374
Car. Gottlob Sperbachius 934	Gregor. Steenmannus	395
Franc. Bernh. Sperl 1019	Io. Heinr. Steffens	53.203
Otto Sperlingius 48.57.62.63.65.85	Adrian. Deodat. Stegerus	220.341
126.135.155.482.551.789.800	745.831.844	
804.846.847	Iosua Stegmannus	307
R. Obadias Sphorno 2	Io. Vlric. Steinhoferus 70.447.495	
Guil. Spicerus 822	Wolf Balthaf. a Steinwehr	785
Io. Alb. Spiesius 746	Erasm. Stella	53.55
Dan. Spigel 258	Prosper Stellartius 173.338.684.849	
<i>Spinosa</i> 316	Geo. Stellmannus	397
Ecclesiastes Spirensis 257	Car. Stengelius	400.477
<i>Spiridion</i> 356	Steph. Ioannes Stephanus	491.815
Theoph. Spizelius 22.427	820.825.846.852	
Henr. Spondanus 173.248.249.261	Stephanus Byzantinus	81.156.191
1025	198.334	
Iac. Sponius 71.81.84.126.155 sq.	Car. Stephanus	199.852
181.203.312.315.330.332.338	Henr. Stephanus	87.100.156.233
339.341.343.344.345.352.355	728.743	
384.385.402.406.407.411.417	Ioach. Stephanus	80.156.697
462.495.496.697.720.832	Mart. Stephanus	390
1003.1009	Robertus Stephanus iunior	581
Henr. Spoorius 353	Henricus Stero	370.371.587
Thom. Sprat 944	Petrus Steuartus	30
Sam. Squire 39	Io. Engelh. Steuber	441
Died. v. Stade 48	Augustinus Steuchus	256
Io. Stalems 582	Io. Dauid Steuckartus	573
	Gode	

INDEX SCRIPTORVM.

Godeschalc. <i>Stewechnus</i>	729.758.813	Io. <i>Struckmannus</i>	772
Casp. <i>Stiblinus</i>	816.824.825.833	Frid. <i>Strunzius</i>	50.448.517
Io. Frid. <i>Stiebritzius</i>	615	Ioach. <i>Strupp</i>	1027
Christ. <i>Stieffius</i>	397.503	Burch. Gotth. <i>Strunius</i>	96.319.320
Christi. Ludov. <i>Stiglitz</i>	63.1031		322.337.342.348.371.406.411
<i>Stilpon</i>	713		450.470.484.495.565.592.648
Eduardus <i>Stillingfleet</i>	307.311.382		700.724.783.932
	385.655.666.806.957	Frid. Gottlieb <i>Struuius</i>	1006.1018
Ge. <i>Stirnhielm</i>	48.53.482	Io. Casp. <i>Struuius</i>	716
Frid. Vlr. <i>Stiffer</i>	833	Elias Aug. <i>Strycki</i>	998
Ioach. Christoph. <i>Stiffer</i>	920	Io. Sam. <i>Strycki</i>	425.458.639
Kilianus <i>Stobaeus</i>	305.798	Andreas <i>Stubelius</i>	856
Christian. <i>Stocken</i>	396.747.755	Wilh. <i>Stuckeley</i>	72
Arn. <i>Stockfleet</i>	529	Io. Guil. <i>Stuckius</i>	406.447.450.494
H. C. L. <i>Stockhausen</i>	334.464		515.526.717.776.778.843
Elias <i>Stoeber</i>	948		871
Posidonius <i>Stoicus</i>	812	Theod. <i>Studita</i>	561
Balth. <i>Stolbergius</i>	70.398.564	Io. <i>Stumpfius</i>	348
Gottlieb <i>Stollius</i>	515.554	Io. Iac. Gottlieb <i>Sturmius</i>	947
Eberh. Henr. Dan. <i>Stofch</i>	957	Leonh. Christoph. <i>Sturmius</i>	27.35
<i>Strabo</i>	190.192.218.305.306.334		392.395.1002
	399.401.408.410.412.421.509	Io. Henr. <i>Stufs</i>	164.460.678.752
	646.694.848.1018.1037	Iust. Christian. <i>Stuffius</i>	710
Walafridus <i>Strabo</i>	160.417.459.518	Franc. <i>Suarezus</i>	260.422.456.458
Iac. de <i>Strada</i>	794		768
Octavianus <i>Strada</i>	800	Ioan. Maria <i>Suarezus</i>	365
Phil. Io. de <i>Strahlenberg</i>	455	Ioseph. Maria <i>Suarezus</i>	121.156.201
<i>Stratocles</i>	812		238.421.469.562.843.858.1000
Aegidius <i>Strauchius</i>	58.172.252.256	<i>Sudatorius</i>	1007
	258.341.426.577.748.823	<i>Suismilch</i>	47
Io. <i>Strauchius</i>	46.51.68.462	<i>Suetonius</i>	403.406.462.818.822
Godofr. <i>Straussius</i>	711	Io. Casp. <i>Suicerus</i>	158.168.381.413
And. <i>Stredonius</i>	53		453.454.456.460.463.464.468
Io. Geo. <i>Stredowski</i>	351		509.517.542.544.555.557.564
Richardus <i>Streinius</i>	116.156.921		584.659.661.662.676.874
Sam. <i>Strimesius</i>	434.1008	<i>Suidas</i>	220.234.263.264.328.353
Io. Chph. <i>Strodtmann</i>	44.716		358.421.429.450.483.490.823
Io. Ant. <i>Strubergius</i>	856.1005		851.858.874
		Ttt 2	Sui-

INDEX SCRIPTORVM.

<i>Sukerus</i>	264	Petrus <i>Taffinus</i> I	17.156.442.449.515
Christoph. Gerh. <i>Suke</i>	962		544.650.994
<i>Sullius</i>	729	Io. Bernardin. <i>Tafurius</i>	974 sq.
H. <i>Sully</i>	1012	Noel <i>Taillepie</i>	61
<i>Sulpitius</i> Seuerus	255.263.269.481	Phil. Franc. <i>Taisne</i>	364
	692	<i>Talmud</i>	3.6
Io. Henr. <i>Summermannus</i>	779	<i>Talmudici</i>	387.389
Jonas <i>Sundelius</i>	701	Ioan. <i>Tarcagnota</i>	259
Io. Sigism. <i>Suschkius</i>	540	Aurelius Seuerinus <i>de Tarfia</i>	982
Marquardus <i>de Susannis</i>	910	Domin. <i>Tartaglinus</i>	201
Laurent. <i>Suslyga</i>	268	<i>Tatianus</i>	48.255
Guil. <i>Surenhusius</i>	5.401.405.511	Achilles <i>Tatius</i>	404
	519.690.760.788.829	Theod. Renard. <i>Tatius</i>	37.643
Marc. Ant. <i>Surgentis</i>	128.704	<i>Taubmannus</i>	852
Laurent. <i>Surius</i>	238.369.370.371	Io. Baptista <i>Tauerneri</i>	793.978
	372.458	Claudius <i>Taurinensis</i>	582
Enoch. <i>Swantenius</i>	471	Ieremias <i>Taylor</i>	505.507.518.562
Eust. <i>Swartius</i>	105		738
Francisc. <i>Swertius</i>	321	Ioan. <i>Taylorius</i>	342.697.757.809
Ionath. <i>Swiftius</i>	730	Henricus <i>Teelmannus</i>	10
Ioan. <i>Swintonius</i>	791.798.962	<i>Temporarius</i>	270
Frid. <i>Sylburgius</i>	236	<i>Tenantius</i>	94.347
Io. Alb. <i>Sylingius</i>	409	Io. <i>Teniffon</i>	385
Camillus <i>Sylmester</i>	367.850	Wilh. Ernest. <i>Tenzelius</i>	45.171.224
Emanuel Telles <i>da Sykia</i>	944		239.350.377.397.446.464.493
<i>Symbolae</i> litterariae	105		518.532.672.678.689.694.780
<i>Symmachus</i>	215.357.461		800.802.804.828.852
Bened. Curtius <i>Symphorianus</i>	400	Laurent. <i>Terpagrunus</i>	482
Georg. <i>Syncellus</i>	222.234.237.240	Laurent. <i>Terpagrus</i>	421
	263.270.275.279.467.743	Ioan. El. <i>Terferi</i>	257
Michael <i>Syncellus</i>	381.389	<i>Tertullianus</i>	166.267.269.309
<i>Synesius</i>	635.756.819		322.335.338.350.357.359.367
Io. Iac. <i>Syrbins</i>	427.932		437.453.471.472.473.647.653
T.			671.835.848.999
Laur. Caiet. <i>Tabbri</i>	202	Paul. Maria <i>Terzagius</i>	1012
<i>Tabulae</i> Alphonfinae	264	Ioach. <i>Tesch</i>	872
— Peutingeriae	49.196	<i>Teffeus</i> , v. <i>Ieffeus</i> .	
<i>Tacitus</i>	40.221.348.399.408.647	Io. <i>Textor</i>	344.357.498.499
Io. <i>Taffinus</i>	355.384		Chri-

INDEX SCRIPTORVM.

Christi, Guil. Thalemannus	397	Christian. Thomafius	64. 66. 577. 634
Io. Henr. Thamerus	533		705. 744. 750. 765. 766. 768. 778
Gregor. Thaumaturgus	466		779
Georg. Thegen	754. 855	Iac. Thomafius	60. 62. 67. 102. 171. 318
Clemens Thelaeus	873		sq. 351. 364. 470. 477. 506. 718
Theo Aegyptius	595		754. 850. 1030
Theodoritus	311. 323. 417. 424. 820	Ienkinus Thomafius	489
Theodorus Lector	423	Ioseph. Maria Thomafius f. Caro	565
Theodorus Tarsensis	227	Cur. Thompfon	71
Theodosius	645	Thom. Thorolngood	19
Theodulphus Aurelianensis	333. 552	Iuft. Christ. Thorfchmidius	643. 727
Theophanes	263. 300. 464. 470. 637.	Matth. a Thudet	53
	665	Henr. Guntherus Thulemarinus	31. 118
Theophanes Ifaurus	238		715. 787. 842
Theophilus	235. 260. 263. 264	Io. Thulius	91
Theophilus Antiochenus	231. 264	Theodor. Thunanius	28. 425. 444.
Theophilus Gallus	1038		456. 483
Theophrastus	305. 355. 738	Nic. Marefchal. Thurius	53
Theophylactus	481	Casp. Thurmannus	686
Thefaurus gemmar. antiq. astringer.	337	Anton. Thylefius	716. 1015
	343	Godofr. Thymus	395
Thefaurus Graecianus	411	Pet. Thyraeus	474
Athenis Thefus	754	Anton. Thyfus	79. 91. 156. 216. 222
Amphion Thefpicenfis	941		338. 342. 696. 738. 824
Io. Adr. Thierens	751	Tibullus	354. 410. 450. 462
Io. Baptifta Thiers	168. 170. sqq. 418	Mich. Christian. Tierof	599
	421. 458. 529. 588. 657. 671. 680	Phil. Ioan. Tilemannus, dictus Schenck.	
	682. 841. 847. 1038		564
Arpinus Thiling	334	Barth. Tilefius	721
Iuftinianus Thoellden	497	Io. Tilius	166. 259
Gottfr. Thilo	1022	Salomon van Fill	28. 35. 71. 269. 388
Georg. Tholofanus	117. 156		429. 481. 500. 524. 810. 837
Pet. Gregor. Tholofanus	105	Tilladetus	7. 342
Nic. Leonicus Thomaeus	592	Paul. Henr. Tillemannus	863
Thomas Aquinas	474	Tillemontius	244. 413. 414. 455. 463
Iac. Phil. Thomafius	84. 87. 128. 156		464. 469. 472. 475. 476. 477. 478
	344. 409. 411. 497. 814. 833		479. 517. 718. 725. 748. 841
Ludov. Thomafius	170. 457. 472. 584	Richard. Tillesly	769
	675. 679. 835. 841. 937	Tit 3	Timaeus

INDEX SCRIPTORVM.

<i>Timaeus</i>	62	<i>Transactiones Philosophicae</i>	401
Io. <i>Timeus</i>	469		817
Sam. <i>Timon</i>	204	Io. <i>Trappius</i>	998
<i>Timotheus</i>	235	Frid. Conr. Alb. <i>de Trauen</i>	490
Andr. <i>Tiraquellus</i>	103. 347. 357. 384	Io. Frid. <i>Treiberus</i>	420
406. 484 496. 497. 676. 711. 723		Alb. Dietr. <i>Trekell</i>	95. 725 778
724. 776. 807. 814. 828. 852. 893		Steph. <i>Trelierus</i>	115. 156. 620
	1020	<i>Tremblaeus</i>	983
Iac. <i>Tirinus</i>	260. 423	Christi. Frid. <i>Tresenreuter</i>	431
Rob. <i>Titius</i>	729. 848	Io. Vdalicus <i>Tresenreuter</i>	714. 956
Aug. <i>Tittelius</i>	751	Gotthilf <i>Treuer</i>	63. 1060
Abbas Philo <i>Titus</i>	227	Gottl. Sam. <i>Treuer</i>	45. 57. 482. 483
Henr. And. <i>Toepfer</i>	36. 837		648. 827. 841
Fabian. <i>Törnerus</i>	46. 48. 53. 58. 351	Io. Phil. <i>Treunerus</i>	1002
412. 720. 745. 761. 781. 1024		Christoph. Iac. <i>Trew</i>	501
Nic. <i>Toinardus</i>	791	Elias Constantinus <i>Trewenschroeder</i>	
Io. <i>Tolandus</i>	61. 316. 396. 475		702
<i>Toletus</i>	546	Io. Andr. <i>Trias</i>	668
Com. <i>Tollius</i>	233	Adam. <i>Tribeckouius</i>	336. 511. 936
Iac. <i>Tollius</i>	60. 116. 130. 219. 349	Nic. <i>Trigautius</i>	903
Andr. <i>Tookius</i>	352	Iac. <i>Triglandius</i>	31. 32. 38. 81. 156
Andr. <i>Toppius</i>	260		336. 505. 735
Augustin. <i>Tormiellus</i>	248. 261. 270.	Dan. Guil. <i>Trillerus</i>	60. 350. 844
	426		852. 885
Alex. <i>Torquatus</i>	54	Io. <i>Tristamus</i>	314. 367. 461. 515. 716
Io. <i>Torquemada</i>	666		725. 796. 807
Phil. <i>de la Torre</i>	201	Io. <i>Tritbemius</i>	856
Laeuius <i>Torrentius</i>	704	Augustin. <i>Triumphus</i>	378
Francisc. Maria <i>Torrignus</i>	173. 227	Wolfgang. Casp. <i>Troppaneger</i>	1033
	1037	Christ. Henr. <i>Trotzius</i>	1024
Marinus Sanutus <i>Torsellus</i>	27. 185	Aegidius <i>Tschudus</i>	51. 52. 203
Alphonfus <i>Tostatus</i>	233. 259	Beniamin <i>Tudelenfis</i>	27. 185. 306
Io. Pitton <i>Tournefortius</i>	71		692
<i>Tourneminius</i>	56	Lucas <i>Tudensis</i>	263. 506 581
Ant. Aug. <i>Touttaeus</i>	159. 643	Guil. <i>Turckius</i>	49. 204
Gabr. <i>Towerfon</i>	555	Hier. <i>Turlerus</i>	46
<i>Traianus</i>	812	Geo. <i>Turnbullius</i>	973
Mich. <i>Tramezinus</i>	223		

Adrian.

INDEX SCRIPTORVM.

Ludov. Compiegne de Veiel	7. 27. 35	Ferdinand. <i>Vghellus</i>	211
	389. 390. 430. 486	Blasius <i>Vgolinus</i>	3. 8. 32. 35. 36. 37
<i>Veirafius</i>	730		186. 388. 389
Io. Ant. <i>Velesquez</i>	478	Io. Ludov. <i>Vhlius</i>	293
<i>Vellecius</i>	270	Erdmannus <i>Vhsenius</i>	199. 483
Guil. <i>Velfens</i>	751	Frid. <i>Viccus</i>	502
Ant. <i>Velferus</i>	126. 157	Ioseph. <i>Vicecomes</i>	172. 471. 472. 522
Marcus <i>Velferus</i>	237. 725. 805. 1001		549. 555. 556. 562. 569. 656. 661
	1003		662. 663. 673. 681
Gerh. <i>Veltuyckius</i>	10	Aurelius <i>Victor</i>	405. 709. 722. 813
Henr. <i>Venema</i>	488		827
Hermannus <i>Venema</i>	551	Publius <i>Victor</i>	219
Io. <i>Venema</i>	437	<i>Victor</i> Tunnunenfs	234. 243
Io. Anton. <i>Venerius</i>	81. 101. 157. 592	Hugo de S. <i>Victore</i>	160
Dominicus <i>Venetus</i>	669	Richardus de S. <i>Victore</i>	389
Franc. Georg. <i>Venetus</i>	256	Andr. <i>Victorellius</i>	522
Paul. <i>Venetus</i>	666	<i>Victorinus</i>	170
Io. <i>Venus</i>	651	Marianus <i>Victorius</i>	577
Phil. <i>Venutus</i>	406. 451. 1011	Petrus <i>Victorius</i>	105. 113. 157. 498
Rodulph. <i>Venutus</i>	201. 341. 347		816. 1007. 1032
Otto <i>Verbrugge</i>	429	Aeneas <i>Vicus</i>	101. 796
Iac. Isaac <i>Verburgius</i>	784	Marc. Hieron. <i>Vida</i>	982
Ant. <i>Verdesius</i>	321	R. David <i>Vidal</i>	327
Anton. <i>Verdierius</i>	729	Blasius <i>Vigenerius</i>	777
Olaus <i>Verelius</i>	59	Fabius <i>Vigiles</i>	818
Caesar. Ant. <i>Vergara</i>	800	Nic. <i>Vignierius</i>	56. 262
Cordeſius a <i>Verimund</i> , f. Treuber; von		Alphonſius <i>des Vignoles</i>	249. 250
<i>Wahrmond</i>	732	Io. <i>Vignolius</i>	225. 481
Simplicius <i>Verinus</i> f. Salmaſius	463	Florentius <i>Vigornienſis</i>	266
	468	Io. Bapt. <i>Villalpanius</i>	187. 206. 389. 390
Alb. Meno <i>Verpoorten</i>	442. 469		391. 767. 787. 791. 808
Phil. Theod. <i>Verpoorten</i>	66	Franciſcus <i>Villamoera</i>	225
Claudius de <i>Vert</i>	161. 170. 566	Renarus a <i>Ville</i>	685
<i>Vertot</i>	56. 61. 66. 67. 706	<i>Villette</i>	566
Baco <i>Verulamius</i>	312. 729	Iuo <i>Villiomarus</i> f. Ioseph. Scaliger	497
Steph. M. <i>Vesceus</i>	499		729. 820. 848
Conr. <i>Vetterus</i>	580. 586	Vincentius Bellouacensis	256. 258
<i>Vettorius</i>	338	<i>Vindingius</i>	291. 347
Zach. Conr. ab <i>Vffenbach</i>	804		Eraſm.

INDEX SCRIPTORVM.

Erasmus <i>Vindingius</i> Paul. F.	71. 87	Melchior <i>Volcius</i>	587
	157. 743	Io. Geo. <i>Volckamerus</i>	794
Petrus <i>Viola</i> Vicentinus	117. 157	Christian. Guil. <i>Vollandus</i>	350
Georg. <i>Viometus</i>	786	Carol. Ludov. <i>Vollhartus</i>	712
Polydorus <i>Virgilius</i>	354. 810. 1001	Ios. Rocius <i>Volpius</i>	201
Io. <i>de Vita</i>	202	<i>Vomelius</i>	655
Iani <i>Vitalis</i> versus in Romam	214	<i>Vonckius</i>	725
Ordericus <i>Vitalis</i>	245. 294. 472	<i>Vopiscus</i>	228. 656. 665. 776
Annius <i>Viterbiensis</i>	215	Adolph. <i>Vorstius</i>	86. 157
Iac. <i>de Vitriaco</i>	185	Aelius Euerh. <i>Vorstius</i>	855
Philipp. Reinhard. <i>Vitriarius</i>	686	Guil. <i>Vorstius</i>	327. 381
Campegius <i>Vitringa</i>	27. 30. 210. 325	Guil. Conr. <i>Vorstius</i>	621
	330. 391. 393. 396. 398. 413. 434	Guil. Henr. <i>Vorstius</i>	245
	441. 488. 505. 507. 510. 520. 531	Io. <i>Vorstius</i>	29. 34. 48. 210. 256. 642
	553. 644. 662. 724. 748. 749. 820		690
	858. 933. 936	<i>Vossius</i>	332. 333. 337. 347. 351. 367
<i>Vitruuius</i>	405. 410. 507. 725. 825. 997		385. 402. 408. 412. 453. 498. 543
Isaacus <i>Vina</i>	493		544. 556. 834
Ludouic. <i>Vines</i>	164. 915	Dionys. <i>Vossius</i>	352
Pet. <i>Vlamingius</i>	785	Gerh. Io. <i>Vossius</i>	180. 188. 195. 270
Io. <i>Vlmannus</i>	767		280. 308. 312. 314. 345. 352. 499
Ioan. Godofr. <i>Vngerus</i>	338. 753		549. 554. 555. 729. 1004
	820	Gerh. <i>Vossius</i> Tungrensis	466. 555
Gottfrid. <i>Vockeroth</i>	943	Isaac. <i>Vossius</i>	9. 114. 120. 157. 218
Gisbertus <i>Voëtius</i>	366. 401. 457. 468		222. 226. 232. 233. 245. 249. 264
	509. 511. 517. 522. 581. 582. 587		275. 276. 308. 665. 755. 774. 784
	675		817. 820. 849
Paul. <i>Voetius</i>	332. 352. 410. 720. 997	Io. <i>Vpmarck</i>	48. 53. 494. 581. 728
Alb. <i>Vogetius</i>	437. 490. 837	Nic. <i>Vptomus</i>	1007
Valentinus Henr. <i>Voglerus</i>	503	Emon. Luc. <i>Vriemont</i>	391. 397. 426
Albertus <i>Vogtius</i>	860	Io. Bapt. <i>Vrsatus</i>	462. 1035
Io. <i>Vogtius</i>	572	Sertor. <i>Vrsatus</i>	119. 157. 357. 404
Gottfr. <i>Voigtius</i>	412. 416. 420. 422.		798. 814. 1033
	656	Fuluius <i>Vrsinus</i>	72. 90. 116. 157. 222
Ioseph. de <i>Voisin</i>	4. 25. 28. 325. 429		494. 707. 713. 781. 796. 831. 921
	441. 645. 736. 1032		936
Raph. <i>Volaterranus</i>	123. 157. 647	Geo. <i>Vrsinus</i>	30. 63. 933
	699. 921	Geo. Henr. <i>Vrsinus</i>	747. 831. 1013
			Io.

INDEX SCRIPTORVM,

Io. Henr. <i>Vrsinus</i>	332.500.519	Io. Willh. <i>Waldschmidt</i>	164.726.856
Abbas <i>Vrjpergensis</i>	259.263	Willh. <i>Waldschmid</i>	856
Iac. <i>Vrserius</i>	85.157.172.209.236	Willh. <i>Hulderic. Waldschmidius</i>	882
	249.260.391.463.532.554.660	Chr. Iac. <i>Waldströmer</i>	66.742
	664.665	Io. <i>Walker</i>	514
Donav. <i>Vulcanius</i>	47	Hermannus <i>van de Wall</i>	837
		Moses <i>Wall</i>	19
		William <i>Wall</i>	549.552
		Ge. <i>Wallinus</i>	38.519.798
Io. Georg. <i>Wachterus</i>	10.45.48.55	Io. <i>Wallisus</i>	427.553
	316.474.786.788.793.797	Chph. <i>Walpurger</i>	166
Robert <i>Wackefeld</i>	900	Sam. <i>Walther</i>	350.482
<i>Waddingus</i>	372	Io. Diet. <i>Waltherus</i>	392
Christfrid <i>Waechterus</i>	912.939	Franc. Vlr. <i>Walterus</i>	749
And. Ge. <i>Waechnerus</i>	16.633.933	Georg. Christian. <i>Waltherus</i>	839
Io. Chph. <i>Wagenfeldius</i>	5.6.8.11.13	Io. Ge. <i>Waltherus</i>	187.198.254.264
	22.28.30.31.58.161.195.377.428	Mich. <i>Waltherus</i>	28.324.428.956
	438.443.452.467.480.481.493	Brianus <i>Waltonus</i>	186.389.645.787
	510.511.520.522.525.532.551		788
	668.735.737.790.797.805.811	Io. <i>Wandalinus</i>	688.692.693
	821.839.901.932	And. <i>Wanochius</i>	68.814
Chr. <i>Wagnerus</i>	240	Io. Mich. <i>Wanslebius</i>	294
Io. Gerh. <i>Wagnerus</i>	499	Iac. <i>Waraeus</i>	47
Thom. <i>Wagnerus</i>	412	Guil. <i>Warburton</i>	39.59.957
Constantinus von <i>Wahrenberg</i>	732	I. <i>Warburton</i>	205
Treuh. r; von <i>Wahrmund</i> , f. Verimund.	732	Io. <i>Ward</i>	756.798.1009
Isaac. <i>Wakius</i>	47	Christian. <i>Warlitzius</i>	504
Carol. Frid. <i>Walchius</i>	342.347.822	Henric. <i>Warthonus</i>	532.909
Chr. Guil. Franc. <i>Walchius</i>	356.643	Casp. <i>Waserus</i>	787.790
	692.707.946	Christian. <i>Wafelwitzius</i>	475.476.522
Io. Ern. Imman. <i>Walchius</i>	108.313		546
	344.358.516.652.694.700.708	Matthias <i>Wasmuthus</i>	252.262.481
	809.827.818	Ioan. <i>Wasse</i>	451
Io. Ge. <i>Walchius</i>	163.469.472.507	Ernestus Casimirus <i>Wasserbach</i>	55.59
	598.519.552.553.570.584.658		349
	678.682.718.757.770.777.786	Ioseph. <i>Wassius</i>	396
	808.841	Guil. te <i>Water</i>	643.712
Chph. Phil. a <i>Waldensfels</i>	46.55.		

INDEX SCRIPTORVM

Eduardus Waterhufius	163	Gottfr. Wendelinius	48-67
Michael Watson	258	Georg. Wendius	689
Watrangus	53	Ioach. Immanuel Wendius	918
Guil. Watton	48	Io. Christi. Wensdorfus	347
Io. van der Wayen	431. 437. 740	Chph. Gottl. Wenzelius	728
Io. Weauerus	998	Sam. Werenfelsius	837. 934
H. Weber	62	Beatus Werdmyllerus	486. 503
Imman. Weber	60. 66. 350	Andr. Wernerus	442
Ieremias Weberus	350 393	And. Conr. Wernerus	394
Io. Weberus	420	Dan. Gottfr. Wernerus	643
Io. Adolph. Wedelius	1005	Sam. Wernerus	847
Io. Henr. Wedderkampius	557	Io. Frid. Wernherus	751
Georg. Wolfgang Wedelius	489. 502	Gottl. Wernsdorf	203. 480. 502. 550
	547. 787. 798. 852. 1028		635
Io. Bern. Wegelinus	348	Frid. Ern. Wernsdorfus	482
Gottfr. Wegenerus	168. 444. 456. 470	Io. Chph. Wernsdorfus	555
	471. 558. 563	Samuel Wesley	309
L. G. Weibe	394	Pet. Wesselingius	362. 643. 644. 704
Ioach. Sam. Weickbmannus	444		737. 1014
Io. Frid. Weidlerus	735	Io. Wesselius	388. 394. 486
Christian. Weidlingius	347. 524. 718	F. G. Westhousius	96
Io. Ioach. Weidnerus	751	Gilb. Westius	986
Frid. Ragftad de Weile	326	Guil. Westmacott	500
Dan. Weimarus	713	Ern. Ioach. de Westphalen	348. 804
Io. Weincken	66	Wetstenius	834
Io. Mich. Weinrichius	49. 50. 65. 792	Io. Casp. Wetzelius	520
	800. 803. 828	Io. van der Weyen	38. 655. 735
Christ. Weismannus	746	Dan. Weymarus	36. 37. 488. 677
Sigism. Ferdin. Weismüller	482	Henr. Whartonus	211. 236. 680
Christi. Weisus	345. 346	Car. Wheaty	168
Crispinus Weisus	836	Georg. Whelerus	71. 171. 414
Chr. Henr. Weissus	54	Wilh. Whistonus	42. 260
Io. Weitzius	456. 838	Georg. Wicelius	457
Eduard. Wels	186	Augustinus Wichmannus	364
Georg. Hieron. Welfchius	97. 188	Io. Wichmannshausen	260
G. Henr. Welfchius	815	Io. Christoph. Wichmanshausen	33
Guil. Welwod	29		34. 393. 395. 396. 418. 422. 488
Io. Wencker	68		489

INDEX SCRIPTORVM.

489. 502. 743. 782. 826. 837. 838	Carol. Witaffe	577
1006. 1022	Nic. Witsenius	817
Rud. Fried. de Wichmannshausen	436	Hermannus Witsius 13. 22. 24. 27
	844	28. 32. 38. 187. 325. 327. 387
Matth. v. Wicht	67	388. 391. 395. 398. 427. 439
Frid. Wideburgius	50	448. 487. 491. 502. 509. 511
Henr. Wideburgius	393	564. 641. 688. 691. 694. 734
Io. Bern. Wideburgius	392. 504	735. 739. 749. 782
	999	Henning. Bernh. Witterus 427. 688
Io. Geo. Widemannus	937	Christoph. Wittichius 382. 615
Ioannes Widichini	257	Georg. Witzleben 428
Wieglebuis	260	Marcus Woeldicke 884
Ioach. Wieland	59. 349	Franc. Woergerus 520
Io. Wierus	491	Franc. Wokenius 64. 387. 401. 422
Andreas Wilckius	456. 471	488. 510. 694. 838. 1022
Iac. de Wilde	320. 321. 338. 340	Christian. Woldenbergius 738
	342. 346. 794. 817	Christ. Gottlob Frid. Wolf 337. 936
Alexand. Wilhelmus	1010	Henricus Wolfius Tigurinus 258
Christianus Wildvogelius	66. 421	Hieron. Wolfius 242. 259
	456. 464. 469. 472. 477. 482	Io. Henr. Wolfius 327
	521. 680	Ioan. Wolfius 521
C. G. Wilfchius	409	Ioan. Christi. Wolfius 969
Christian. Frid. Wilfchius	937	Io. Christoph. Wolfius 3. 4. 5. 6. 7. 8
Dauid Wilkinus	330	9. 11. 17. 185. 187. 245. 319
Aug. Lebrecht Wilkins	936	326. 328. 387. 389. 398. 427
Wilh. Wilckius	557	428. 432. 487. 503. 512. 516
Phil. Helfrich Willemer	510	642. 670. 691. 692. 932
Georg. Andr. Willius	642	Nic. Wolfius 854
Alex. Wiltbemius	355	Phil. Nic. Wolfius 438
Iac. Wimpbelingius	51	Christoph. Wollius 347. 407. 746
Io. Iust. Winckelmannus	54. 55. 258	Christoph. Woltereckius 343. 442
Ioan. Dieter. Wincklerus	14. 252. 434	Nic. Wolfchendorius 587
	473. 611	Georg. Wonna 384
Henricus Winderus	250. 308. 344.	Io. Woodwardus 1031
	957	Maur. Carol. Christ. Woogius 497. 803
Christ. Ern. a Windheim	218. 376	Thomas Woolston 317
	706	Christian. Wormius 26. 32
Winslönius	59	

INDEX SCRIPTORVM.

Olaus Wormius	482.484.1027	Carol. Henr. Zeibichius	339.395
Wilh. Wotton	428.512		432.437
Ioan. a Wower	87.157.180	Christ. Frid. Zeibichius	1034
Io. Woweranus	400.412.827.846	Chph. Henr. Zeibichius	507.558
	955		1014
Wowerius	354.509.1019	Gottlob Erdm. Zeibichius	43.342
Io. Wulferus	6.26.326.419.438		785
	493.525.748.761.789.936	Henr. Aug. Zeibichius	339.343.448
Io. Wunderlich	1002		496
	X.	Gottfr. Zeibigius	839
Niceph. Xanthopulus	653	Io. Gottfrid. Zeidlerus	609
Xenocrates	380	Melchior Zeidlerus	506
Xenophon	254.812.827.833	Gustaphus Georgius Zeltner	29.330
Rodericus Ximenes	248		540.550.556.660.674.688.737
Io. Xiphilinus	484.855		933
Io. Xylander	241	Andreas Christophorus Zellerus	323
			488.642
	Y.	Zemach Dauid, vide Dauid.	
Arthur Youngius	309	Zeno Stoicus	728
		Zenobius	1033
	Z.	Io. Ioach. Zentgravius f. Heygerus	45
Laurentius Zaccagnius	453.461.854		714.736.1017
Paullus Zacchius	616	Wilh. Zepperus	422.734
Franc. Ant. Zachariae	1024	Andr. Zergol	267
Gotthilf Traugott Zachariae	401	Io. Casp. Zeumerus	62.465.467
Iust. Fried. Zachariae	811		475
R. Abraham. Zacuth	245.256	Euftrat. Iohannides Zialowsk Rhutenus	162
R. Iac. Zaddick	187	Chr. Zickermann	53
Io. Sarius Zamofcius	113.157.706	Frid. Sam. Zicklerus	313
Zanata	600	Chph Ziegenbals	718
Hieronymus Zanchius	592	Casp. Zieglerus	461.564.657.658
Hieron. Franc. Zanettius	1031		660.662.678.680.745.773.849
Caesar Zarottus	772		1014
Ant. Zatta	747	Geo. Dauid Ziegra	492.677
Angelus Zauorromus	1026	Matth. Zimmermannus	159.165.187
D. Georg. Zeemannus	164.587		226.355.384.399.422.478.507
			518.546.555.556.564.662.719
		Vvv 3	747.

INDEX SCRIPTORVM.

<p>747.748.758.778.801.805.807 854.855.1032 102</p> <p>Inst. <i>Zinzerling</i> Chr. <i>Zoëga</i> 28.525.677 Herm. <i>Zoëstius</i> 426 Frid. <i>Zollmann</i> 55 Io. <i>Zonaras</i> 242.758 Io. Henr. <i>Zopfius</i> 16 Petr. <i>Zorn</i> 34.163.334.338.346.394 396.398.428.434.436.495.502 506.510.525.527.635.644.692</p>	<p>748. 753. 758. 768. 798. 790 834. 848. 932. 934. 1022. 1038 1039</p> <p><i>Zosimus</i> 405.442.498 Io. Ehrenfr. <i>Zschackwitz</i> 66 Barthol. <i>Zucchius</i> 719 Iac. <i>Zückwolsfus</i> 259 Giov. Luc. <i>Zuzzert</i> 106 <i>Zwickernus</i> 834 Io. <i>Zwingerus</i> 474 Theod. <i>Zwingerus</i> 840</p>
--	--

Errata.

In praefatione * 2. lin. 22. vt Humanissimus lector pro *segnem* *deprehendar* legat *segnis deprehendar*, et * 3. lin. 7. pro *accerfiones* legat *accessiones*; simulque ea, quae in ipsum librum irrepsere, menda beneuole corrigat iterum iterumque rogo.

1. The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions and activities. It emphasizes the need for transparency and accountability in financial reporting.

2. The second part of the document outlines the various methods and techniques used to collect and analyze data. It highlights the importance of using reliable sources and ensuring the accuracy of the information gathered.

3. The third part of the document focuses on the interpretation and analysis of the collected data. It discusses the various statistical and analytical tools used to identify trends and patterns in the data.

4. The fourth part of the document provides a detailed overview of the findings and conclusions drawn from the analysis. It discusses the implications of the results and offers recommendations for future research and action.

5. The final part of the document is a summary of the key points discussed throughout the document. It serves as a quick reference for the main findings and conclusions.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

